



Library of the University of Michigan
Bought with the income
of the
Ford - Hesser
Bequest



G. T. H. P. R.

PATROLOGIÆ

CURSUS COMPLETUS,

SEU BIBLIOTHECA UNIVERSALIS, INTEGRÆ, UNIFORMIS, COMMODA, OECONOMICA,
OMNIUM SS. PATRUM, DOCTORUM SCRIPTORUMQUE ECCLESIASTICORUM,

SIVE LATINORUM, SIVE GRÆCORUM,

QUI AB ÆVO APOSTOLICO AD ÆTATEM INNOCENTII III (ANN. 1216) PRO LATINIS,
ET AD CONCILII FLORENTINI TEMPORA (ANN. 1439) PRO GRÆCIS FLORUERUNT :

RECUSIO CHRONOLOGICA

OMNIUM QUÆ EXSTITERE MONUMENTORUM CATHOLICÆ TRADITIONIS PER QUINDECIM PRIORA
ECCLESIE SÆCULA,

JUXTA EDITIONES ACCURATISSIMAS, INTER SE CUMQUE NONNULLIS CODICIBUS MANUSCRIPTIS COLLATAS, PERQUAM DILIGENTER CASTIGATA; DISSERTATIONIBUS, COMMENTARIIS VARIISQUE LECTIONIBUS CONTINENTER ILLUSTRATA; OMNIUM OPERIBUS POST AMPLISSIMAS EDITIONES QUÆ TRIBUS NOVISSIMIS SÆCULIS DERENTUR ABSOLUTÆ, DETECTIS AUCTA; INDICIBUS ORDINARIIS VEL ETIAM ANALYTICIS, SINGULOS SIVE TOMOS, SIVE AUCTORES ALICUIUS MOMENTI SUBSEQUENTIBUS, DONATA; CAPITULIS INTRA IPSUM TEXTUM RITE DISPOSITIS, NECNON ET TITULIS SINGULARUM PAGINARUM MARGINEM SUPERIOREM DISTINGUENTIBUS SUBJECTANQUE MATERIAM SIGNIFICANTIBUS, ADORNATA; OPERIBUS CUM DUBIIS, TUM APOCRYPHIS, ALIQUA VERO AUCTORITATE IN ORDINE AD TRADITIONEM ECCLESIASTICAM POLLENTIBUS, AMPLIFICATA;

DICENTIS ET QUADRAGINTA INDICIBUS SUB OMNI RESPECTU, SCILICET, ALPHABETICO, CHRONOLOGICO, ANALYTICO, ANALOGICO, STATISTICO, SYNTHETICO, ETC., OPERA, RES ET AUCTORES EXHIBENTIBUS, ITA UT NON SOLUM STUDIOSO, SED NEGOTIIS IMPLICATO, ET SI FORTE SINT, PIGRIS ET IMPERITIS PATEANT OMNES SS. PATRES, LOCUPLETATA; SED PRÆSERTIM DUOBUS IMMENSIS ET GENERALIBUS INDICIIS, ALTERO SCILICET RERUM, QUO CONSULTO, QUIDQUID NON SOLUM TALIS TALISVE PATER, VERUM ETIAM UNUSQUIQUE PATRUM, ABSQUE ULLA EXCEPTIONE, IN QUODLIBET THEMA SCRIPSERIT, UNO INTUITU CONSPICIATUR; ALTERO SCRIPTURÆ SACRÆ, EX QUO LECTORI COMPERIRE SIT OBVIUM QUINAM PATRES ET IN QUIBUS OPERUM SUORUM LOCIS SINGULOS SINGULORUM LIBRORUM SCRIPTURÆ VERSUS, A PRIMO GENESIBUS USQUE AD NOVISSIMUM APOCALYPSIS, COMMENTATI SINT;

EDITIO ACCURATISSIMA, CÆTERISQUE OMNIBUS FACILE ANTEPONENDA, SI PERPENDANTUR CHARACTERUM NITIDITAS, CHARTÆ QUALITAS, INTEGRITAS TEXTUS, CORRECTIONIS PERFECTIO, OPERUM RECUSORUM TUM VARIETAS TUM NUMERUS, FORMA VOLUMINUM PERQUAM COMMODA SIBIQUE IN TODO PATROLOGIÆ DECURSU CONSTANTEM SIMILIS, PRETII EXIGUITAS, PRÆSERTIMQUE ISTA COLLECTIO UNA, METHODICA ET CHRONOLOGICA.

SEXCENTORUM FRAGMENTORUM OPUSCULORUMQUE HACTENUS HIC ILIC SPARSORUM, VEL ETIAM INEDITORUM, PRIMUM AUTEM IN NOSTRA BIBLIOTHECA, EX OPERIBUS ET MSS. AD OMNES ÆTATES, LOCOS, LINGUAS FORMASQUE PERTINENTIBUS, COADUNATORUM, ET EX INNOMERIS OPERIBUS TRADITIONEM CATHOLICAM CONFLANTIBUS, OPUS UNICUM MIRABILITER EFFICIENTIUM.

SERIES GRÆCA PRIOR,

IN QUÆ PRODEUNT PATRES, DOCTORES SCRIPTORESQUE ECCLESIE GRÆCÆ
A S. BARNABA AD PHOTIUM.

ACCURANTE J.-P. MIGNE,

Bibliothecæ cleri universæ,

SIVE CURSuum COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

PATROLOGIA, AD INSTAR IPSIUS ECCLESIE, IN DUAS PARTES DIVIDITUR, ALIAM NEMPE LATINAM, ALIAM GRÆCO-LATINAM. AMBÆ PARTES JAM INTEGRÆ EXARATÆ SUNT. LATINA, 222 VOLUMINIBUS MOLE SUA STANS, 4110 FRANCIS VENIT: GRÆCA DUPLEX EDITIONE TYPIS MANDATA EST. PRIOR GRÆCUM TEXTUM UNA CUM VERSIONE LATINA LATERALI COMPLECTITUR, ET 104 VOLUMINA IN 109 TOMIS, PRO PRIMA SERIE, NON EXCEDIT. POSTERIOR VERSIONEM LATINAM TANTUM EXHIBET, IDEOQUE INTRA 55 VOLUMINA RETINETUR. SECUNDA SERIE GRÆCO-LATINA AD 58 VOLUMINA TANTUM ATTINGIT; DUM HUIUS VERSIO NERE LATINA 29 VOLUMINIBUS EST ABSOLUTA. UNUMQUODQUE VOLUMEN GRÆCO-LATINUM 8, UNUMQUODQUE NERE LATINUM 5 FRANCIS SOLUMMODO ENITUR: UTRIQUE VERO, UT PRETII HUIUS BENEFICIO FRUATUR EMPTOR, COLLECTIONEM INTEGRAM, SIVE LATINAM, SIVE GRÆCAM COMPARET NECESSE ERIT; SECUS ENIM CUJUSQUE VOLUMINIS AMPLITUDINEM NECNON ET DIFFICULTATES VARIA PRETIA ÆQUABUNT. IDEO, SI QUIS TANTUM EMAT LICET INTEGRÆ, SED SEORSIM, COLLECTIONEM GRÆCO-LATINAM, VEL EANDEM EX GRÆCO LATINE VERSAM, TUM QUODQUE VOLUMEN PRO 9 VEL PRO 6 FRANCIS SOLUM OBTINET. ISTÆ CONDITIONES POSTERIORI PATROLOGIÆ LATINÆ SERIÆ, PATRES AB INNOCENTIO III AD CONCILIIUM TRIDENTINUM EXHIBENTI, APPLICABUNTUR. PATROLOGIA QUÆ MANUSCRIPTIS IN BIBLIOTHECIS ORDIS UNIVERSI QUIESCENTIBUS CONSTABIT, NECNON PATROLOGIA ORIENTALIS, CONDITIONIBUS SPECIALIBUS SUBJICIENTUR, ET IN TEMPORE SUO ANNUNTIABUNTUR, SI TEMPUS EAS TYPIS MANDANDI NOBIS NON DEFUERIT.

PATROLOGIÆ GRÆCÆ TOMUS LXXIX.

S. NILUS. HYPERECHIUS.

EXCEDEBATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNE, EDITOREM,
IN VIA DICTA THIBAUD, OLIM D'AVEOISE, PROPE PORTAM LUTETIÆ PARISIORUM VULGO
D'ENFER NOMINATAM, SEU PETIT-MONTROUGE, NUNC VERO INTRA MŒNIA PARISIENSIA.

1865

AVIS IMPORTANT.

D'après une des lois providentielles qui régissent le monde, rarement les œuvres au-dessus de l'ordinaire se font sans contradictions plus ou moins fortes et nombreuses. Les *Ateliers Catholiques* ne pouvaient guère échapper à ce cachet divin de leur utilité. Tantôt on a nié leur existence ou leur importance; tantôt on a dit qu'ils étaient fermés ou qu'ils allaient l'être. Cependant ils poursuivent leur carrière depuis 21 ans, et les productions qui en sortent deviennent de plus en plus graves et soignées: aussi paraît-il certain qu'à moins d'événements qu'aucune prudence humaine ne saurait prévoir ni empêcher, ces Ateliers ne se fermeront que quand la *Bibliothèque du Clergé* sera terminée en ses 2,000 volumes in-4°. Le passé paraît un sûr garant de l'avenir, pour ce qu'il y a à espérer ou à craindre. Cependant, parmi les calomnies auxquelles ils se sont trouvés en butte, il en est deux qui ont été continuellement répétées, parce qu'étant plus capitales, leur effet entraînait plus de conséquences. De petits et ignares concurrents se sont donc acharnés, par leur correspondance ou leurs voyageurs, à répéter partout que nos Editions étaient mal corrigées et mal imprimées. Ne pouvant attaquer le fond des Ouvrages, qui, pour la plupart, ne sont que les chefs-d'œuvre du Catholicisme reconnus pour tels dans tous les temps et dans tous les pays, il fallait bien se rejeter sur la forme dans ce qu'elle a de plus sérieux, la correction et l'impression; en effet, les chefs-d'œuvre même n'auraient qu'une demi-valeur, si le texte en était inexact ou illisible.

Il est très-vrai que, dans le principe, un succès inouï dans les fastes de la Typographie ayant forcé l'Éditeur de recourir au mécanisme, afin de marcher plus rapidement et de donner les ouvrages à moindre prix, quatre volumes du double *Cours d'Écriture sainte et de Théologie* furent tirés avec la correction insuffisante donnée dans les imprimeries à presque tout ce qui s'édite; il est vrai aussi qu'un certain nombre d'autres volumes, appartenant à diverses Publications, furent imprimés ou trop noir ou trop blanc. Mais, depuis ces temps éloignés, les mécaniques ont cédé le travail aux presses à bras, et l'impression qui en sort, sans être du luxe, attendu que le luxe jurerait dans des ouvrages d'une telle nature, est parfaitement convenable sous tous les rapports. Quant à la correction, il est de fait qu'elle n'a jamais été portée si loin dans aucune édition ancienne ou contemporaine. Et comment en serait-il autrement, après toutes les peines et toutes les dépenses que nous subissons pour arriver à purger nos épreuves de toutes fautes? L'habitude, en typographie, même dans les meilleures maisons, est de ne corriger que deux épreuves et d'en confier une troisième avec la seconde, sans avoir préparé en rien le manuscrit de l'auteur.

Dans les *Ateliers Catholiques* la différence est presque incommensurable. Au moyen de correcteurs blanchis sous le haruais et dont le coup d'œil typographique est sans pitié pour les fautes, on commence par préparer la copie d'un bout à l'autre sans en excepter un seul mot. On lit ensuite en première épreuve avec la copie ainsi préparée. On lit en seconde de la même manière, mais en collationnant avec la première. On fait la même chose en tierce, en collationnant avec la seconde. On agit de même en quarte, en collationnant avec la tierce. On renouvelle la même opération en quinte, en collationnant avec la quarte. Ces collationnements ont pour but de voir si aucune des fautes signalées au bureau par MM. les correcteurs, sur la marge des épreuves, n'a échappé à MM. les correcteurs sur le marbre et le métal. Après ces cinq lectures entières contrôlées l'une par l'autre, et en dehors de la préparation ci-dessus mentionnée, vient une révision, et souvent il en vient deux ou trois; puis l'on cliché. Le clichage opéré, par conséquent la pureté du texte se trouvant immobilisée, on fait, avec la copie, une nouvelle lecture d'un bout de l'épreuve à l'autre, on se livre à une nouvelle révision, et le tirage n'arrive qu'après ces innombrables précautions.

Aussi y a-t-il à Montrouge des correcteurs de toutes les nations et en plus grand nombre que dans vingt-cinq imprimeries de Paris réunies! Aussi encore, la correction y coûte-t-elle autant que la composition, tandis qu'ailleurs elle ne coûte que le dixième! Aussi enfin, bien que l'assertion puisse paraître téméraire, l'exactitude obtenue par tant de frais et de soins, fait-elle que la plupart des Editions des *Ateliers Catholiques* laissent bien loin derrière elles celles même des célèbres Bénédictins Mabillon et Montfaucon et des célèbres Jésuites Petau et Sirmond. Que l'on compare, en effet, n'importe quelles feuilles de leurs éditions avec celles des nôtres qui leur correspondent, en grec comme en latin, on se convaincra que l'in vraisemblable est une réalité.

D'ailleurs, ces savants éminents, plus préoccupés du sens des textes que de la partie typographique et n'étant point correcteurs de profession, lisaient, non ce que portaient les épreuves, mais ce qui devait s'y trouver, leur haute intelligence suppléant aux fautes de l'édition. De plus les Bénédictins, comme les Jésuites, opéraient presque toujours sur des manuscrits, cause perpétuelle de la multiplicité des fautes, pendant que les *Ateliers Catholiques*, dont le propre est surtout de ressusciter la Tradition, n'opèrent le plus souvent que sur des imprimés.

Le R. P. De Buch, Jésuite Hollandaite de Bruxelles, nous écrivait, il y a quelque temps, n'ayant pu trouver en dix-huit mois d'étude, une seule faute dans notre *Patrologie latine*. M. Denzinger, professeur de Théologie à l'Université de Wurzburg, et M. Reissmann, Vicaire général de la même ville, nous mandaient, à la date du 19 juillet, n'ayant pu également surprendre une seule faute, soit dans le latin soit dans le grec de notre double *Patrologie*. Enfin, le savant P. Pitra, Bénédictin de Solesmes, et M. Bonetty, directeur des *Annales de philosophie chrétienne*, mis au défi de nous convaincre d'une seule erreur typographique, ont été forcés d'avouer que nous n'avions pas trop présumé de notre parfaite correction. Dans le Clergé se trouvent de bons latinistes et de bons hellénistes, et, ce qui est plus rare, des hommes très-positifs et très-pratiques, eh bien! nous leur promettons une prime de 25 centimes par chaque faute qu'ils découvriront dans n'importe lequel de nos volumes, surtout dans les grecs.

Malgré ce qui précède, l'Éditeur des *Cours complets*, sentant de plus en plus l'importance et même la nécessité d'une correction parfaite pour qu'un ouvrage soit véritablement utile et estimable, se livre depuis plus d'un an, et est résolu de se livrer jusqu'à la fin à une opération longue, pénible et coûteuse, savoir, la révision entière et universelle de ses innombrables clichés. Ainsi chacun de ses volumes, au fur et à mesure qu'il les remet sous presse, est corrigé mot pour mot d'un bout à l'autre. Quarante hommes y sont ou y seront occupés pendant 10 ans, et une somme qui ne saurait être moindre d'un demi million de francs est consacrée à cet important contrôle. De cette manière, les Publications des *Ateliers Catholiques*, qui déjà se distinguaient entre toutes par la supériorité de leur correction, n'auront de rivales, sous ce rapport, dans aucun temps ni dans aucun pays; car quel est l'Éditeur qui pourrait et voudrait se livrer APRES COUP à des travaux si gigantesques et d'un prix si exorbitant? Il faut certes être bien pénétré d'une vocation divine à cet effet, pour ne reculer ni devant la peine ni devant la dépense, soit ut lorsque l'Europe savante proclame que jamais volumes n'ont été édités avec tant d'exactitude que ceux de la *Bibliothèque universelle du Clergé*. Le présent volume est du nombre de ceux révisés, et tous ceux qui le seront à l'avenir porteront cette note. En conséquence, pour juger les productions des *Ateliers Catholiques* sous le rapport de la correction, il ne faudra prendre que ceux qui porteront en tête l'avis ici tracé. Nous ne reconnaissons que cette édition et celles qui suivront sur nos planches de métal ainsi corrigées. On croyait autrefois que la stéréotypie immobilisait les fautes, attendu qu'un cliché de métal n'est point élastique; pas du tout, il introduit la perfection, car on a trouvé le moyen de le corriger jusqu'à extinction de fautes. L'Hebreu a été revu par M. Drach, le Grec par des Grecs, le Latin et le Français par les premiers correcteurs de la capitale en ces langues.

Nous avons la consolation de pouvoir finir cet avis par les réflexions suivantes: Enfin, notre exemple a fini par ébranler les grandes publications en Italie, en Allemagne, en Belgique et en France, par les *Canons grecs* de Rome, le *Grand de Naples*, le *Saint Thomas* de Parme, l'*Encyclopédie religieuse* de Munich, le recueil des *déclarations des rites* de Bruxelles, les *Belindistes*, le *Suarez* et le *Spicilège* de Paris. Jusqu'ici, on n'avait su réimprimer que des ouvrages de courte haleine. Les in-4°, ou s'engloutissent les in-folio, faisaient peur, et on n'osait y toucher, par crainte de se noyer dans ces abîmes sans fond et sans rives; mais on a fini par se risquer à nous imiter. Bien plus, sous notre impulsion, d'autres Éditeurs se préparent au *Bullaire universel*, aux *Décisions* de toutes les Congrégations, à une *Biographie* et à une *Histoire générale*, etc., etc. Malheureusement, la plupart des éditions déjà faites ou qui se font, sont sans autorité, parce qu'elles sont sans exactitude; la correction semble en avoir été faite par des aveugles. Soit qu'on n'en ait pas senti la gravité, soit qu'on ait reculé devant les frais; mais patience! une reproduction correcte surgira bientôt, ne fût-ce qu'à l'Église des écoles ou se sont faites ou qui se feront encore.

TRADITIO CATHOLICA.

SÆCULUM V, ANNUS 450.

BR.
60
m61
U. 79

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΝΕΙΛΟΥ ΑΒΒΑ

ΤΑ ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΑ ΠΑΝΤΑ

S. P. N. NILI

ABBATIS

OPERA QUÆ REPERIRI POTUERUNT OMNIA;

VARIORUM CURIS OLIM,

NEMPE :

LEONIS ALLATII, PETRI POSSINI, JOS. MARIÆ SUARESII, FRANC. COMBEFISII, J.-B. COTZLERII,

SEORSIM EDITA,

NUNC PRIMUM IN UNUM COLLECTA ET ORDINATA;

ACCURANTE ET DENUO RECOGNOSCENTE J.-P. MIGNE,

Bibliothecæ Cleri universæ,

SIVE

CURSUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

TOMUS UNICUS.

VENIT II FRANCIS GALLICIS.

EXCUEBATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNE EDITOREM,

IN VIA DICTA THIBAUT, OLIM D'AMBOISE, PROPE PORTAM LUTETIÆ PARISIORUM VULGO
D'ENFER NOMINATAM, SEU PETIT-MONTROUGE, NUNC VERO INTRA MOENIA PARISINA,

1865

TRADITIO CATHOLICA.

SÆCULUM V. ANNUS 450.

ELENCHUS

AUCTORUM ET OPERUM QUI IN HOC TOMO LXXIX CONTINENTUR.

Quæ stellula prænotantur, inter opera S. Nili nunc primum comparent.

S. NILUS ABBAS.

EPISTOLARUM libri quatuor ex editione Leonis Allatii cum Petri Possini recensione collata.	col. 58
S. Nili NARRATIONES de cæde monachorum in monte Sina, ex editione Petri Possini.	83
Oratio in Albanum, ex ejusdem editione.	695
OPUSCULA S. Nili a Josepho Maria Suaresio, episcopo Vasionensi, primum edita.	
Liber de monastica exercitatione.	719
Peristeria seu Tractatus de virtutibus excolendis et vitiis fugiendis.	811
Tractatus de paupertate voluntaria.	967
De monachorum præstantia.	1062
Tractatus ad Eulogium monachum.	1094
De vitiis quæ opposita sunt virtutibus	1139
De octo spiritibus malitiæ.	1146
De oratione.	1166
De malignis cogitationibus.	1199
Institutio ad monachos.	1235
Sententiæ.	1239
* Capita parænetica (Ex <i>Auctario</i> Frontonis Ducæi).	1250
Sermo in illud Evangelii : « Nunc qui habet sacculum, tollat, similiter et peram, » etc.	1263
SPURIA.	
Tractatus moralis.	1279
De tentatione monachi Pachon.	1283
Epicteti Manuale.	1286
<i>J. s. Mariæ Suaresii Dissertatio de operibus S. Nili.</i>	1318
<i>Ejusdem liber chronologicus de vita S. Nili</i>	1367
SUPPLEMENTUM ad scripta genuina S. Nili.	
* De octo vitiosis cogitationibus, ex editione J.-B. Cotelerii.	1435
* Sermonum et homiliarum fragmenta ex Photio.	1491
APPENDIX. * Hyperechii abbatis capitula adhortatoria ad monachos, ex editione Francisci Combefisii (a).	1471

(a) Hæc, typographorum oscitantis, locum non suum obtinent.

NOTITIA

(JOS. FESSLER, *Institutiones Patrologiæ*. OEciponte MDCCCLII. t. II, p. 592)

FONTES : *Ipsius sancti Nili Opera, præsertim Epistolæ et Opuscula a P. Possino edita Parisiis 1639 in 4°; Photii cod. 201 (p. 270); Nicephori Callisti Hist. eccles. l. xiv, c. 54. — Subsidiæ: J. M. Suaresii Index Operum S. Nili et liber chronologicus de vita S. Nili abbatis in edit. Opp. p. 591-610, et p. 641-705; Leonis Allatii de Nilis et eorum scriptis Diatriba, § IV, ad calcem edit. Epistolarum S. Nili Romæ 1668; Tillemont t. XIV, S. Nile, p. 189-218; Ceillier t. XIII, chap. III, (p. 146-95); G. Cave vol. I, p. 428-29; C. Bellarmin. et Labbe De scriptoribus ecclesiasticis edit. cit. p. 172; Cas. Oudin t. I, col. 1251-58; J. A. Fabricii Biblioth. Græc., vol. X, p. 5-17.*

VITA S. NILI.

Sanctus Nilus, nobili loco natus, opibus ac eloquentia illustris, urbi Constantinopolitanæ præfectus erat, vel etiam, ut alii suspicantur, præfectus prætorio evasit, atque tunc temporis matrimonio junctus duos habuit filios. Etenim licet, supremo honoris apice potitus, bonorum omnium copia afflueret, rerum tamen divinarum amore permotus renuntiavit omnibus vitæ commodis et in solitudine pauper ac humilis soli Deo servire statuit. S. Joannes Chrysostomus, sive ante, sive post captum ejusmodi consilium, in pietatis studio et S. Scripturæ scientia eum instituit multumque promovit (a). Secessit igitur sub finem sæculi IV (b) cum filio Theodulo in montem Sinai, ut vitam asceticam ibi degeret ac ex monachorum consuetudine in perfectione Christiana proficeret (c). Vir admirandus mox omni virtutum genere rerumque divinarum scientia tantopere inclaruit, ut frequenter consultus epistolas quaquaversus dirigeret, in iisque vel de S. Scriptura, vel de Ecclesiæ doctrina, vel de morum institutione uberrime dissereret. Præterea nonnunquam ubi imminens periculum fidei aut turbatum Ecclesiæ statum cognovit, divinam veritatem strenue defendit contra hæreticos et paganos, abusus atque facinora ubivis reprehendit (lib. I, ep. 301; lib. II, ep. 196, 285.) : nec ipsi etiam imperatori delinquenti pepercit; duces et præfectos, episcopos et abbates convenienter admonuit (d). Gravissima subinde afflictione tentavit illum Deus, cum hostili irruptione (c. a. 410.) per Saracenos facta (e) filius Theodulus, ob eximias virtutes jam clericali militiæ ascriptus, ab iisdem in captivitatem abduceretur; quem tamen Deo propitio iterum liberatum postea apud episcopum Elusæ invenit. Is utrumque, patrem et filium, non antea dimisit, quam impositis manibus sacro presbyteri honore ab ipso insigniti essent. Reversi in montem Sinai votum patris, reddito sibi filio, perfectius Deo serviendi, junctis viribus exsecuti sunt (f). Scripsit S. Nilus ad ædificationem et instructionem monachorum usque ad a. circiter 430 (g).

(a) Nicephori Callisti *Hist. eccles.* lib. XIV. c. 54. 30. et 35. S. Nili Narratio I et II. in *Opp. ed.* Possini p. 4. et 13-16. Cf. Suares. l. c. p. 641-36. Leo Allat. l. c. p. 7-9. Tillemont l. c. art. I et II (p. 189-90. 195).

(b) Variæ sunt eruditorum sententiæ de tempore quo vixit S. Nilus. Eius autem sententiæ, quæ tradit, ipsum circa a. 590. abdicata præfectura in solitudinem se recepisse, haud obscuris locis epistolarum ejus et judicio gravissimorum auctorum immititur. Cf. Tillemont l. c. art. I et II. (p. 190. 191.) cum Not. I (p. 742-45); Ceillier l. c. art. I n. 1 et 2. (p. 146-47). Alii secessum S. Nili paulo serius collocant, nempe ad a. 404, cf. Leo Allat. l. c. p. 11-13. et Suares. l. c. p. 651. 656. 660. 667-68. et 692. P. Possin. in *Opp. S. Nili* p. 166-67.

(c) S. Nili Narrat. II et t. I. c. p. 13-17. 46. *Menolog.* Græc. ap. Leonem Allat. l. c. p. 8. Cf. Tillemont l. c. art. II (p. 191-195), Leo Allat. l. c. p. 13. et Suares. l. c. p. 656-57.

(d) Inde est, quod tanta epistolarum ejus multitudo ad nos pervenerit; sunt enim fere responsa ad consultationes undique ad ipsum delatas. Quanta porro dicendi libertate imperatoris Arcadii inique gesta contra S. Joannem Chrysostomum increpaverit, ostendit lib. III. ep. 279; lib. II. ep. 263. *Vald. in eadem causa* epistolas ad alios viros dignitate conspicuos, lib. I. ep. 509; lib. III. ep. 193. Nec minoris fiducia ad famosam illum Gainam, Gothorum ducem, scripsit (lib. I. ep. 70. 79. 114. 115.

116. 205. 206. 286), ut eum ab Ariana hæresi reduceret.

(e) De tempore hujus incursionis Barbarorum, quam ipse Nilus fuse describit in suis Narrationibus de cæde monachorum montis Sinæ et captivitate filii sui Theoduli (Nili *Opp. ed.* P. Possini Paris. 1638), Eruditi fere inter se conveniunt, du u juxta S. Hieronym. ep. 126. n. 2. et S. Augustin. ep. 111. n. 1. eam ad annum circiter 410. referunt. Cf. Suares. l. c. p. 666. Tillemont l. c. art. VIII (p. 405) et t. XII. S. Jérôme Not. 82. (p. 660).

(f) S. Nili Narrat. VII. l. c. p. 120-25. Cf. Tillemont l. c. art. VIII. (p. 204) et Suares. l. c. p. 692-95.

(g) Sunt, qui conjectura ducti vitam S. Nili usque ad a. 451. seu ad tempora imperatoris Marciani protrahendam putent, ut Leo Allat. l. c. p. 8-14. et Suares. l. c. p. 693-700. Verum calculus, quem ego in Vita S. Nili sequendum duxi, posthabito *Menologio* Græcorum aperte mendoso, his momentis innititur: Tempore incursionis barbarorum (a. 410.) Nilus vocatur *senex* (Narrat. VI et VII. ed. Possini p. 96. et 113-14); Theodulus filius, quo tempore Nilus mundo valedixit, tenellæ adhuc ætatis erat (*νήπιος* *χομωδῆ* Nili narrat. II. ed. Possini p. 15); denique post illam Barbarorum incursionem miramque Theoduli liberationem episcopus Elusæ jugum sacerdotalis dignitatem (*τὸν ἑργὸν τὸν ἐπισκοπικὸν* Nili Narrat. VII. ed. Possini p. 124) ei imposuit, ac proinde annum tricesimum Theodulus

OPERA S. NILI.

Scripta S. Nili in plura genera commode dividuntur :

- I. Opera, quæ de virtutibus præcipuis vitiisque oppositis agunt. — II. Opera quæ ad vitam monasticam sive ipsius Nili, sive monachorum generatim pertinent; — III. Sententiæ breviores; — IV. Epistolæ.

I. OPERA DE VIRTUTIBUS ET VITIIS.

1. *Peristeria* (ad Agathium, πρὸς Ἀγάθιον μονάχον) (a) seu *Tractatus de virtutibus excellendis et vitiis fugiendis* agens exemplo Peristeriæ clarissimæ eo sæculo feminæ (b), ab Agathio monacho plurimum commendatæ. Ibi cum auctor adhuc in urbe degens lucubrationis hujus ansam enarrasset (sect. I), de virtutibus ac vitiis singillatim agere instituit, totumque Opus tribus partibus absolvit. Pars prima complectitur ea, quæ hominem seorsim consideratum perficiunt; ibi temperantiam seu abstinentiam (ἐγκράτεια), quæ corporis necessitates moderatur (sect. II); intentionis puritatem, quæ animum in omnibus ad Dei gloriam dirigit (sect. III); egregium denique virtutis subsidium, piam scilicet lectionem et orationem, quæ certissime a Deo exauditur (sect. IV, c. 1-11.), summopere commendat. — Pars altera relationem hominis ad proximum concernit, ubi misericordiam et benignitatem in pauperes, exemplo divitis et Lazari proposito, explicat, docens, qua ratione tum vivus, tum moribundus bonæ terrena considerare atque tractare debeat, avaritiam vero et luxuriam condemnat (sect. IV, c. 11 — sect. IX, fin.) — Pars tertia ad necessarium certamen instruit. Istius pugnæ, a quo mortalium nemo immunis, origo e lapsu protoparentum reperitur; auxilium et liberatio apud Deum reperitur, cujus rei innumera fere exempla, inde a Josepho Ægyptiaco et Susanna proferuntur; tandem præsertim ex parabola Domini de operariis in vineam conductis (Matth. xx.) merces præclara legitime certanti promittitur, et hinc sublimius in perfectionem omnigenam studium provocatur (sect. X, XIX, II.) (c)

2. *Tractatus de Oratione* (λόγος περὶ προσευχῆς) (d) insignis constat ex Præfatione et 153 Capitulis. Postquam in præfatione Operis occasionem exposuit, de ipsa oratione fuse disserit. Duplicem orationis modum, practicum et speculativum, promiscue describit; quid orandum sit, docet; veræ orationis præstantiam et dotes, præparationem immediatam et mediatam, orationis tempus, ejusque efficaciam contra tentationes, præsertim dæmonum, remedia contra distractiones, etc., brevibus capitulis exhibet.

3. *Tractatus de octo spiritibus malitiæ* (e), egregiis præceptis ac monitis refertus est. Ibi stylum libri Proverbiorum imitatus, aptissimis et elegantissimis similitudinibus usus, octo vitia capitalia pertractat, eorum malitiam atque noxias describit sequelas, qua ratione debellari possint ostendit, virtutes quoque singulis oppositas vehementer inculcat. Incipit a commendanda temperantia (ἐγκράτεια), quam veluti principium vitæ, exercitio Christianarum virtutum dicatæ, proponit. Vitia autem, quæ impugnat, hæc sunt: Gula (c. 1-3),

jam impleverat; quæ omnia mirum in modum conspirant, si a. 390. S. Nilus in solitudinem se recepit fortasse quadragenarius, Theodulus vero tunc decennis erat, et vita S. Nili, quæ citra dubium ntra a. 426. protrahatur, ut liquet ex ejus Operibus (cf. Tillemont l. c. art. IX et X. p. 206. 209-210), circa a. 450. vel nonnihil serius ad finem pertigit. Is vitæ terminus inde probabilis redditur, quod complures ex ejus epistolis (lib. I. ep. 263. 267; lib. II. ep. 480. 292; lib. III. ep. 91. 92; item *De monast. exercit.* c. 45). Nestorii hæresin satis aperte feriunt et B. V. Mariam *Deiparam* discrete vocant, Eutyebianismi vero impugnat nec vola, nec vestigium illic apparet.

(a) Opp. S. Nili ed. Suares. p. 85-251. Tractatus iste citatur apud S. Anastasium Sin. *Questiones et Respons. de variis argumentis*, quæst. II. p. 24-27 (locus hic desumptus est ex sect. IV. c. 5 et 6. p. 102-3), quæst. XI. p. 134. (ex sect. VI. c. 2. p. 129) et quæst. XXI. p. 256 (ex sect. VII. c. 1. p. 130). Cf. Suares. in Opp. S. Nili p. 595-604. et p. 637. Tillemont l. c. art. X (p. 209), et Ceillier l. c. art. II. § II (p. 154-55).

(b) Haud improbabilis est eorum sententia, qui illustrem hanc feminam eandem esse putant Alexandrinam Peristeriam, de qua Ischyron diaconus Alexandrinus verba fecit in libello ad Leonem M., lecto in concil. Chalcedon. act. III (Mansi t. VI. col. 1013).

(c) Sectiones duæ postremæ (XI et XII) editori Suaresio (p. 604) potius *appendices* hujus operis videbantur; verum cum auctor hujus operis non semel liberius evagetur, stylus minime discrepet, argumentum scopo totius libri conveniat, eas par-

tem ipsius operis efficere extra dubium mihi visum est.

(d) Opp. S. Nili ed. Suares. p. 475-511. Ejus meminit Photius Cod. 201 (p. 270). Cf. Suares. in Opp. Nili p. 624 et 627. Tillemont l. c. art. XI (p. 211-12), et Ceillier l. c. art. II. § IV. n. 9 (p. 162-64). Ex hoc tractatu desumpta sunt fere omnia, quæ in Apophthegmatis Patrum (Cotelieri *Monum. Ecclesiæ Græcæ*, t. I. p. 573-74) referuntur περὶ τοῦ Ἀ66ᾶ Νελίου.

(e) Opp. S. Nili ed. Suares. p. 456-74, item in Auctuario Biblioth. Patrum Gr. Lat. ed. P. Combefis. Paris. 1672. p. 1. p. 503-15. et cum Palladii *Dialog. de vita S. Joannis Chrysostomi* ed. Bigot Paris. 1680. p. 356-82 (cum vetustissima versione Latina). Ex hoc libro c. 4 (p. 459) de prompta est sententia, quam fertur dixisse Abbas Nilus in Vitis Patrum ed. Rosweydyus lib. V. libell. 2. § 11 (p. 564). Cf. Suares. ibid. p. 622-24. Tillemont l. c. art. XI. (p. 211), Ceillier l. c. art. II. § IV. n. 7. (p. 160-61), et Bigot in Præfat. Operis cit. sub finem. — Cotelierius in *Monum. Ecclesiæ Græcæ*, t. III. p. 185-219. alium edidit tractatum paulo fusiorem, qui inscribitur: *De octo vitiosis cogitationibus* — περὶ τῶν ὀκτὼ τῆς κακίας λογισμῶν, de quo sententia cl. Dupinii præ cæteris mihi probabilis videtur, qui videlicet statuit, tractatum a Suaresio et Bigotio editum esse originale S. Nili, illum vero Cotelieri variis in locis esse interpolatum, eo fere modo, quo nostra etiam atate vir quidam pius ac eruditus libris de imitatione Christi sententias plures ejusdem argumenti, optimo certe consilio et fructu, adjecit. Cf. Ceillier, l. c. art. II. § IV. n. 8 (p. 162).

luxuriis (c. 4 — 6), avaritia (c. 7 — 8), iracundia (c. 9 — 10), tristitia (c. 11 — 12), acedia (13—14), vana gloria *κενοδοξία* c. 15 — 16), et superbia (c. 17 — 19).

4. *Tractatus ad Eulogium de vitiis, quæ opposita sunt virtutibus* (a), idem fere argumentum tractat modo nonnihil diverso, dum scilicet octo vitia principalia eisque oppositas virtutes: gulam ac temperantiam, luxuriam et castitatem, avaritiam et voluntariam paupertatem, tristitiam et gaudium in Domino, iram et longanimitatem, acediam et laborum tolerantiam, vanam gloriam et vanæ gloriæ fugam, postremo invidiam paucis verbis depingit.

5. *Tractatus de diversis malignis cogitationibus* (b), 27 capitibus constans, de tentationibus diabolicis agit, varias tentationum species describit, et qua ratione pravæ cogitationes ex triplice radice gulæ, avaritiæ ac humanæ gloriæ operante diabolo in homine oriantur, accurate ostendit, simul docens, quomodo iisdem valeamus resistere.

6. *Sermo* (λόγος) *in effatum illud Evangelii: « Nunc qui habet sacculum tollat. . . et qui non habet, vendat tunicam suam et erat gladium »* (Luc. XII, 36) (c). Verba ista, quæ sensu historico aptum sensum fundere haud videntur, allegorice explicantur, ita ut perquam ingeniose vestitus de exercitio habituque virtutis, in primis de mansuetudine et humilitate, gladius vero de verbi divini studio et cognitione ad impugnandos fidei Christianæ inimicos accipiatur, variisque divinæ Scripturæ locis eum in sensum accommodatis hæc interpretatio illustretur (d).

II. OPERA S. NILI QUÆ AD VITAM MONASTICAM PERTINENT.

1. *Narratio de cæde monachorum in monte Sinai* (e). Historia hæc (ut ipse vocat Nilus p. 26), quæ in septem narrationes dividitur, describit ipsius Nili secessum in solitudinem montis Sinai, monachorum ibi degentium vitam, incursionem barbarorum et cædem complurium monachorum, filii sui Theoduli in captivitatem barbarorum abducti fata, tandem quomodo filius a patre inventus cum ipso pristinam solitudinem vitamque monasticam repelierit.

2. *Oratio in Albionum* (f), monachum Nitriensem, ejus vita, tanquam vitæ monasticæ exemplar et norma describitur ac imitationi proponitur.

3. *Tractatus de monastica exercitatione* (λόγος ἀσκητικός) (g) sua sponte in tres partes abit. Primum quippe originem et ideam vitæ monasticæ (seu *veræ philosophiæ*) describit, eamque sublimem vitæ monasticæ conditionem nimium quantum defecisse lamentatur (c. 1—21). Tum præpositos instruit exponens dotes in præposito monachorum requisitas, muneris ejusmodi officia et difficultates, unde infert nemini tantum onus quaerendum esse (c. 21—41). Postremo ad monachos conversus eos ad strenuè obeunda suæ conditionis munia, qualia sunt obedientia, terrenorum bonorum et affectuum abdicatio, pugna spiritualis contra passiones, gulam quissimè, voluptatem et iracundiam, solitudinis amor et studium pietatis, multis iisque gravissimis verbis hortatur (c. 42 — 75).

4. *Tractatus ad Magnam de voluntaria paupertate* λόγος περί ἀκτημοσύνης) (h) continuatio

(a) Opp. S. Nili ed. Suares. p. 451—55. Cf. Suares. *ibid.* p. 622. Opuaculum hocce brevissimum, cui pauca quædam in fine desse videntur (*vid.* cap. I. conspectus totius libelli), simili, ast breviori modo vitia et virtutes describit, prout Scala S. Joannis Climaci.

(b) Opp. S. Nili ed. Suares. p. 512—542. Auctor hujus tractatus (c. 23) ad tractatum suum de oratione, capitulis distinctum, remittit lectorem, unde S. Nilus aperte cognoscitur. Cf. Suares. *ibid.* p. 624. Tillemont, l. c. art. XI (p. 212), et Ceillier l. c. art. II. § IV. n. 10 (p. 164—65).

(c) Opp. S. Nili ed. Suares. p. 575—90. Cf. Suares. *ibid.* p. 627. Tillemont, l. c. art. XI (p. 212), et Ceillier l. c. art. II. § IV. n. 12 (p. 195).

(d) Sunt et alii *Sermones S. Nili*, scilicet duo in festum Paschatis, et tres in Ascensionem Domini, quorum hodie nonnisi Epitome reperitur apud Photium cod. 275 (p. 835—41). Cf. Suares. l. c. p. 627, Tillemont l. c. art. XI (p. 212—13) et Ceillier, l. c. art. II. § IV. n. 14 (p. 166).

(e) *S. Nili Opera quædam nondum edita* Gr. et Lat. vulgavit P. Possinus, Parisiis, 1659. p. 1—126. Eadem historia Latine tantum ac pluribus in locis brevior, distincta in 15 capita, exstat in Actis SS. ed. Bolland. *Antverpiæ*, 1643. Januarii die 14. t. I. p. 954—66. Libri hujus summa cum laude meminit Nicephorus Callistus in *Histor. Eccles. lib. XIV. c. 54*. Cf. Possini Præfat. ad lectorem; J. Bollandus l. c. p. 953—54 et Addenda *ibid.* p. 1113—15; Suares. l. c. p. 627—28; Leonis Allatii Diatriba de Niliis, annexa Nili epistolis edit. Rom. p. 22—27, qui etiam ad calcem epistolarum S. Nili a se editarum exhibet varias lectiones ex codice

quodam Romano in eam S. Nili historiam, quam ediderat P. Possinus; Tillemont, l. c. art. IX (p. 205—6), et J. A. Fabricii *Biblioth. Græc.* vol. X. p. 6—7.

(f) Exstat Gr. et Lat. inter *S. Nili Opera quædam nondum edita*, quæ vulgavit P. Possinus Parisiis 1659 p. 128—48. Cf. Possini *Monit. et Notæ* (col. 585 et seq.) Tillemont, l. c. art. XIII (p. 215—18) cum nota 4 (p. 743—44).

(g) Opp. S. Nili, ed. Suares. p. 1—84. Tractatum istum veteres tanti fecere, ut plurimas ex eo sententias decerpserit S. Joannes Damascenus in *seris Parallellis* et Antonius Melissa *vid.* Joannes Damasc. op. laud. lit. A. tit. 6 (ex Nili op. *De monast. exercit. c. 15*), lit. E. tit. 18 (ex eodem op. c. 27 et 29.), lit. M. tit. 10 (ex eodem op. c. 64 et 66), lit. II. tit. 5 (ex eodem op. c. 67), lit. Z. tit. 4. 17. et 19. (ex eodem op. c. 54. 72. 67. et 14.); item Antonii Melissa (*Tiguri*, 1546, fol.) p. 85—86 (ex Nili op. *De monast. exercit. c. 27 et 25*), p. 144. (ex eodem op. c. 45), p. 144. (ex eodem op. c. 67), p. 151 (ex eodem op. c. 75). Varias quoque sententias ex hoc opere decerpitas nescio quis epistolarum nomine S. Nilo tribuit; *vid.* infra col. 18, not. (b). Cæterum cf. Suares. l. c. p. 594—95. Tillemont, l. c. art. X. (p. 208—209) et Ceillier, l. c. art. II. § I (p. 151—153).

(h) Opp. S. Nili ed. Suares. p. 253—320. Ex hoc opere decerpæ sunt sententiæ, quas repetere licet inter *S. Nili Sententias abducentes hominem a corruptibilibus*, n. 99—121. (Opp. S. Nili ed. cit. p. 566—72). Titulus vero: *Ad magnam diaconissam Ancyra huic operi minus recte præfixus videtur.* Nam et titulus in codd. mss. variat, dum alii ha-

quædam operis de monastica exercitatione esse videtur. Ibi primo generatim rerum omnium terrenarum abdicationem suadet (c. 1 — 12.); dein triplicem distinguit voluntariam paupertatem, summam, mediam et infimam, quæ scilicet sola specie externa contenta est. Paupertatem summam coluere sancti, qui nulla rerum ad corpus pertinentium cura depressi ac providentiæ divinæ prorsus confisi possessiones abjecerunt, Deo soli atque saluti animæ viventes (c. 13 — 21). Paupertatem mediam præcipue monachis commendat, eam nempe, qua partem temporis insumunt labori manuum, ut corpori necessaria procurent, reliquum vero temporis impendunt orationi et lectioni (c. 21 — 29). Eos autem, qui in infimo gradu consistentes speciem tantum paupertatis præ se ferunt in habitu monachali, cæterum hominibus sæcularibus æmulantes dies noctesque curis atque negotiis corporalibus absumunt et bona terrena cumulare student, acriter increpat et ad meliorem frugem reducere conatur (c. 30 — 41). Tum bonos monachos, veræ paupertatis studiosos, benigne affatus instruit, quomodo ad Dei similitudinem tendere et, juxta Pauli apostoli doctrinam, ad sublimiorem perfectionem, qua homo in spiritu, non in carne vivit, pervenire (c. 42 — 51), quin et affectum ipsum ac sollicitudinem a rebus terrenis avellere atque meditationi divinæ legis atque naturæ semper intentos Dei voluntati perficiendæ omnem corporis æque ac mentis operam navare debeant (c. 52 — 64): his denique monita quædam ad temperantiam, humilitatem et patientiam adjungit maxime pro iis, qui recens monachorum cœtui fuerant ascripti (c. 65 — 67).

5. *Tractatus de monachorum præstantia* (a) fuse probat, quod iis, qui habitant in urbibus, præstantiores sint quæserent in eremis. Thesin hanc ita potissimum confirmat, ut damna atque pericula conversationis inter homines, necnon solitudinis et quietis commoda spiritualia lectoribus ob oculos ponat (c. 1 — 9 et 21 — 27). Duplicem quoque objectionem solvit, quarum una infert: præclarum opus esse meritisque plenum, inter homines sæculares vitam agere, animarum curam gerere eosque in via salutis æternæ dirigere (c. 9 — 12); altera vero persuadet pericula non esse adeo metuenda, eo quod assuetudo malorum vix plurimum imminuat (c. 13 — 20).

6. *Tractatus ad Eulogium monachum* (b) præclaris refertus est monitis, quæ non solum vitam monasticam, sed Christianam in genere perficiunt. Tractat autem de peregrinatione a rebus terrenis (c. 2), de fortitudine, humilitate ac tolerantia (c. 3 — 5), de secunda pace tum externa tum interna (c. 5 — 6), atque de discretione spirituum (c. 6 — 7). Docet præterea, quid in mœstitia et tribulationibus sit agendum (c. 7 — 8): patefacit versutias et fraudes diaboli in pugna spirituali, atque instruit, quomodo oporteat passiones debellare, orationi insistere, manuum labores peragere, indefesso studio colere virtutes, ut mansuetudinem, paupertatem, continentiam, hospitalitatem, obedientiam veritati denique et charitati operam dare (c. 8 — 34).

III. SENTENTIÆ SEU ADMONITIONES.

Sententiæ seu Admonitiones S. Nili fere 200 (c) egregias veritates morales et asceticas breviter, perspicue, nervose, ingeniose enuntiant.

hent: ad *Mogarum diaconum*, nec ullum in operis decursu reperitur vestigium, cum liberum ad piam feminam esse scriptum, imo quæ cap. 65. continentur, vir sanctus ad feminam scribere vix potuisset, et cap. 42. 43. 51. 52. 64. viros aperte alloquitur, qui juxta cap. 1. et 63. iidem vel certe similes iis esse videntur, quos in libro *De monast. exercit.* instituerat. Cf. Suares. in Opp. S. Nili p. 604-6. Tillemont, l. c. art. X. (p. 209-10) c. Not. 3. (ibid. p. 743) et Ceillier, l. c. art. II. § III (p. 156-57).

(a) Opp. S. Nili ed. Suares. p. 577-407. Ex hoc libro decerpæ sunt sententiæ, quas reperire est inter S. Nili *Sententiæ abducentes hominem a corruptibilibus*, n. 122-53 (Opp. S. Nili ed. cit. pag. 572-75). Cf. Suares. in Opp. S. Nili p. 619-21. Tillemont, l. c. art. XI (p. 210-11) et Ceillier, l. c. art. II. § IV n. 5. (p. 159).

(b) Opp. S. Nili ed. Suares. p. 408-439. Cf. Suares. ibid. p. 621-622. Tillemont, l. c. art. X. (p. 208) et Ceillier l. c. art. II. § IV. n. 6 (p. 159-60).

(c) *Sententiarum* (ἡθούρι) seu *Capitulorum* (κεφάλαια), quæ S. Nilo inscribuntur, collectiones quinque exhibet Suaresius in Opp. S. Nili p. 545-75; præterea sub titulo: *Nili episcopi et martyris capitula, seu præceptiones* de vita pie, Christiane ac honeste exigenda (κεφάλαια ἢ παραίνεσις) collectionem sententiarum 229 Gr. et Lat. edidit M. Neander. Basileæ 1839 in 4o recus. in *Memoriais SS. Patrum orthodoxographis* ed. Grynaeus, Le-

σθεα 1569 fol. t. I. p. 169-180, et sæp. (varias hujus collect. editiones etiam in Bibliothecis Patrum vid. in J. A. Fabricii *Biblioth. Græc.* vol. X. p. 7-9). Collectio hæc Neandri et Grynæi, quam Suaresius utpote jam impressam omittere voluit (sicut postmodum, non adhibita justa diligentia, partem ejusdem inter Opera S. Nili a se edita imprimi fecerit, ut infra dicitur), proprie ex tribus constat partibus. Pars I complectitur 24 sententias ordine alphabetico digestas; pars II, quæ incipit: ἄλλοι ἐξε θεοῦ 113 sententias continet; pars III autem, cui addere oportet alias octo sententias, quas e quodam cod. ms. Romano eruit Suaresius et ad complendam Neandri Collectionem in sua Dissertatione de Operibus S. Nili publicavit, exhibet sententias eas, quæ a Suaresio inscribuntur: *Sententiæ abducentes hominem a corruptibilibus*, et quintam ipsius Collectionem. n. 4-98, efficiunt (Opp. Nili ed. Suares. p. 557-640). His perspicuitatis gratia præmissis genuina Nili Sententiæ, quas et Nicephorus Callistus *Histor. eccles.* lib. XIV. c. 54. laudat, eruenæ sunt. Haud exigua enim de istis sententiis oritur difficultas, dum codd. mss. alii S. Nilo, alii Evagrio easdem tribuunt, ut notat Suares. l. c. p. 611-15. et p. 624-27. item Coteler. *Monum. Eccles. Græcæ*, t. III. p. 545-47. In tanta confusione atque incertitudine auctores antiquos Græcos consulendos ratus, satis certa, ut mihi videtur, indicia reperi, quibus singulas Collectiones vero auctori restituerem. Suaresii collectio I, (Κεφάλαια 55 κατ' ἀκολουθίαν

Epistolæ S. Nili magno numero circumferuntur; editio namque plenior epistolæ ultra mille, divisas in IV libros, exhibet (a). Verum epistolæ pleræque non videntur integræ, sed potius totidem sententiæ breviores et interpretationes locorum S. Scripturæ, admonitiones, laudes vel reprehensiones, ex ejus epistolis imo et ex aliis operibus decerptæ, quibus ut plurimum additæ sunt variæ inscriptiones (b).

p. 543-48), II. (Sententiæ spirituales alphabet. pag. 548-51) et III. (Aliæ Sententiæ, p. 552-53) merito tum ex codd. mss. fide tum ex auctoritate Veterum inter Opera Evagrii dudum relatæ sunt. — Suaresii Collectio IV (*Institutio ad monachos* (p. 556-56), ex iis, quæ ipse Suares, p. 626. asserti, longe probabilissimè Evagrîo adjudicator, unde mirari subit, quod A. Gallandii summam in conquirendis undequaque Evagrii opusculis diligentiam superat. — Suaresii Collectio V (*Sententiæ abducentes hominem a corruptibilibus* p. 557-75.) in duas partes dividi potest n. 1-98. et n. 99-155; quarum posterior nonnisi assummentum est, huc non pertinens. Etenim nescio quis Operum S. Nili studiosus ex ejus libris *De voluntaria paupertate et de monachorum præstantia* sententiâ pulcherrimam ad verbum præstipit, in unum collegit, ibique adjunxit a n. 99-155 (p. 564-75). Remanet igitur proprie in collect. V. pars prior seu *Sententiæ abducentes*, n. 1-98 (p. 557-64). — Collectionis autem sententiarum, quam publici juris fecit M. Neander, et post eum J. Grynæus ac *Bibliotheca Patrum*, pars I ex Veterum testimonio Evagrii auctorem habet; citatur enim ex his sententiis alphabeticis sub nomine Evagrii n. 2. (S. Joannis Damasceni *Parallela sacra* lit. A. tit. 19.) n. 3 (Antonii Melissa ed. Tiguri, 1546, fol. p. 125), n. 7. (S. Joannis Damasc. *Parall. sacra*, lit. Φ . tit. 7.) n. 17. (S. Maximi confessoris *Capita theologica* Serm. 5.) in Opp. S. Maximi ed. Combefis. t. II. p. 617; item Antonii Melissa p. 50), et n. 25 (S. Joannis Damasc. *Parall. sacra*, lit. O. tit. 9.); cf. Cotelærii *Monum. Eccles. Græcæ* t. III. p. 544-45. Pars II et III hujus Collectionis inde a sententiâ: Φ β γ δ ϵ ζ η θ ι κ completitur 204 sententiis, vel additis octo sententiis in Dissertatione Suaresii in Opp. S. Nili obviis, 212. Suaresius tamen non advertens sententiâ 91 postremas hujus collectionis Neandri, quas partem III Collectionis Neandri supra vocavi, cum istis octo e cod. ms. Romano a se prolatis et teste codice ms. huc pertinentibus eadem ipsas esse 98 sententiis, quæ partem priorem Collectionis V Suaresii, seu n. 1-98 (p. 557-64) efficiunt, eas hoc titulo: *Sententiæ abducentes hominem a corruptibilibus*, Nili Operibus denno adjecti, uno fere numero discrepantes ab iis, quas Collectio Neandri, p. III, exhibebat. *Ista vero pars II. et III Collectionis Neandri, sæpius impressæ, vere S. Nilum auctorem habet*; citatur enim S. Nili nomine ex istis sententiis p. II (quæ incipit: Φ β γ δ ϵ ζ η θ ι κ) n. 4. a S. Maximo l. c. serm. 2 (t. II. p. 531.) et in Antonii Melissa p. 10, item p. II. n. 69. a S. Maximo l. c. serm. 18 (t. II. p. 588) et in Antonii Melissa p. 70; dein p. III (seu *Sententiæ abducentes etc.*) n. 7. ed. Suares. a S. Joanne Damasc. *Parall. sacra*, lit. Y, tit 12, n. 55 ed. Suares. a S. Maximo l. c. serm. 47. (t. II. p. 617.) et in Antonii Melissa p. 155., n. 48. ed. Suares. a S. Maximo l. c. serm. 12. (t. II. p. 568) et in Antonii Melissa p. 58, denique n. 91. ed. Suares. a S. Maximo l. c. serm. 49. (t. II. p. 650.) et in Antonii Melissa p. 159. Hæc paulo enucleatius et accuratius exponenda duxi, ut intricatæ questionis de variarum istarum sententiarum auctore nonnihil lucis afferrem. Cæterum de falso titulo: *Episcopi et Martyris*, qui genuinæ sententiarum Nili nostri Collectioni præfigitur, cf. Leonis Allatii *Diatriba de Niliis*, annexa ejusdem editioni

Epistolarum S. Nili p. 16. 19-22, et Tillemont l. c. art. IX (p. 206-7).

(a) Duæ sunt epistolarum S. Nili editiones, scilicet: S. Nili Epistolæ Gr. et Lat. cum Notis ed. P. Possini, Parisiis, 1657 in-4° et: S. Nili Epistolarum libri IV Gr. et Lat. ed. Leo Allatius, Romæ, 1668, fol. Editio Possini 555 Epistolas continet, editio Allatii 1061, inter quas habentur omnes epistolæ edit. Possiniane præter unam epistolam 334. Versio tamen Possini longe melior est Allatiana. Editionem Allatii, utpote pleniorē, hic sequar.

(b) Paucae videntur esse Epistolæ integræ, ex quibus certe præclaris damnum cognoscere licet, quod ex ista mutilatione pictas Christiana passa est, vid. lib. II. ep. 167; III. 45. 245. 257; IV. 1, quæ tamen postrema ob styli diversitatem S. Nili abjudicatur. — Epistolæ, quæ nonnisi ex unica eaque brevi sententiâ constant, frequenter occurrunt ex Gr. lib. I. ep. 8. 11. 15. 55. 42. 47. 49. 94. 103. 176. 252. 500; lib. III. 47. et 48; lib. IV. 59. In lib. III. ep. 210. Coll. Possini ep. 149. exemplum luculentum habetur, qua ratione brevis ejusmodi sententiâ, ex majori epistolâ decerpta, tanquam epistolâ per se subsistens exhibeatur in edit. Allatiana, quod sæpius contigisse admodum verisimile est. Aliquando duæ vel plures epistolæ, quas singillatim numerat Allatius, haud obscure ex una eademque Nili epistolâ exceptæ sunt, ut lib. I. ep. 58-40. 55-57. 65-66. 80-81. 98-104. 109-115. 143-147. 165-66. 311-12; lib. II. ep. 6-7. (cf. Possini ep. 277.) 91-92; lib. III. ep. 55-54 (cf. Possini ep. 50.) 109-110 (cf. Possini ep. 66.) 150-51 (cf. Possini ep. 90.) 159-40. (cf. Possini ep. 97.) 201-5 (cf. Possini ep. 145.) 205-7, (cf. Possini ep. 147.) 209-211. (cf. Possini ep. 149.) 217-18. (cf. Possini ep. 155.) 229-50. (cf. Possini ep. 161.) 255-54. (cf. Possini ep. 164.) Imo una occurrit epistolâ (lib. III. ep. 55), quæ quatuordecim alias epistolâs in se continet, scil. lib. II. ep. 95. 108-111. 135. 137-139. 140, majori ex parte, 259. 279. 517; lib. III. ep. 87. Aliæ epistolæ his occurrunt, aliquando nulla, aliquando exigua mutatione, ut lib. I. ep. 151. — I. 75. et 67; II. 147. — II. 140. fin., II. 257. — III. 295. — fin., III. 97. — III. 248. — III. 166. — III. 249. — III. 115. — IV. 10. III. 114 — III. 250., III. 160. — IV. 25. fin., III. 170. — III. 255. fin., III. 520. — III. 271. fin., III. 522. — IV. 59., IV. 7. — III. 59. 60 et 61., IV. 52. — III. 61 et 65. Multæ porro istarum Epistolarum ad verbum translatae sunt ex Nili libro de monastica exercitatione, ex. gr. lib. II. ep. 54. ex cap. 3. 4, lib. II. ep. 55. ex cap. 41, lib. II. ep. 57. ex cap. 5, lib. II. ep. 60. ex cap. 16-17, lib. II. ep. 65. ex cap. 41, lib. II. ep. 64. ex cap. 41, lib. II. ep. 65. ex cap. 42, lib. II. ep. 68. ex cap. 47, lib. II. ep. 69. ex cap. 50, lib. II. ep. 70. ex cap. 66, lib. II. ep. 188. ex cap. 45, lib. II. ep. 195. ex cap. 24, lib. II. ep. 198. ex cap. 26, lib. II. ep. 259. ex cap. 54, lib. II. ep. 259. ex cap. 75. lib. II. ep. 264. ex cap. 2, lib. III. ep. 119. ex cap. 9, lib. III. ep. 295. ex cap. 75. 74. 75, lib. III. ep. 528. ex cap. 72, lib. III. ep. 552. ex cap. 55, denique ep. 554. ed. Possini (quæ sola desideratur in editione Allatii) ex cap. 71. Similiter lib. IV. ep. 6. desumpta videtur ex Nili Tract. ad Eulog. c. 29. Præterea lib. I. ep. 52. legitur in S. Gregorii Naz. orat. 21. n. 15. ed. Maur. lib. I. ep. 56. in S. Basilii M. *Homil. in psal. xxxii. n. 3.* ed. Maur., lib. I. ep. 247. in S. Irenæo *adv. hæres.* lib. I. c.

Epistolæ ejus partim sunt *dogmaticæ*, partim *exegeticæ*, partim *morales* et *asceticæ*. *Epistolæ dogmaticæ* impugnant gentiles (a) atque Judæos (I. ep. 124 — 28); tum hæreticos in universum (b), ac in specie Gnosticos (I. 234. 248. 296) et Manichæos (II. 321. — Cf. I. 117), Origenistas (I. 188 — 90) et Novatianos (II. 155. cf. III. 243), Arianos sive Eunomii asseclas (c), Macedonianos (I. 211. II. 210) et Apollinaristas (I. 257. 272. II. 40. 49). Præterea Dei quoque existentiam probat (I. ep. 19), naturam ejus describit (I. 47. 158. 216. III. 64), Dei providentiam nos docet (I. 59. 322. II. 179. 227), Trinitatem confitetur (I. 174. 255), Incarnationem Salvatoris nostri exponit (d), perpetuam Dei Genitricis Mariæ virginitatem astruit (I. 263. 269. 270. 271). Mali originem non ex natura, sed ex libero arbitrio repetendam docet (II. 299. 309. III. 22), peccatum originale haud obscure signat (I. 249. 328), ac totam de *justificatione* doctrinam satis clare exponit (e); Ecclesiam quoque naturam et propagationem per apostolos paucis indicat (I. 117. 209. 258. 268. 275. 230. II. 181. 278. III. 16. 23. 28. 29). Denique animæ immortalitatem (I. 192), corporis resurrectionem (I. 109 — 118. 173. II. 78. 82. 170. 200. III. 120. 135), ac beatitudinem æternam astruit (II. 247. 250. 251. IV. 22).

Epistolæ exegeticæ phrases aut locos S. Scripturæ tum sensu literali et historico (f), tum sensu allegorico (g) interpretantur.

Epistolæ morales et asceticæ insignem thesaurum continent, quo vita hominis Christiani ita excolatur, ut summam perfectionem attingat. In primis veram commendat *fidem* in Deum remuneratorem et Christum Salvatorem (h). *Spem* quoque nostram in Dei misericordiam et bonitatem frequenter confirmat, sive peccatis obnoxii sive tentationibus impugnat, sive casibus adversis pressi, sive rebus necessariis destituti simus (i); spei tamen adjungit *timorem* (I. 14. 96; III. 5. 136. 272. 276; IV. 22) et *patientiam* (III. 35. 68. 144. 305. 309). Pec-

8. n. I. ed. Maur., lib. I. ep. 211. in S. Basilii M. ep. 8. n. 10. ed. Maur., lib. III. ep. 43. in S. Chrysostomi homil. I. *De status*, n. 9-10., lib. III. ep. 24. in *Recognitionibus* Clementi Romano perperam ascriptis lib. II. n. 20-21. (ed. Lips.), lib. IV. ep. 14. in S. Basilii M. hom. 14. n. 8. ed. Maur.; denique lib. III. ep. 242. ad verbum est consarcinata ex S. Isidori Pelusi. lib. I. ep. 402. 444. 424. lib. V. ep. 64. et lib. II. ep. 275. (quæ postrema inter *Apophthegmata Patrum* pariter sub nomine *Abbatis Isidori Pelusiotæ* refertur in *Cotelerii Monum. Eccles. Græcæ*, t. I. p. 488) hæc pauca monuisse juvabit ad persuadendum, editionem epistolarum S. Nili multa desideranda relinquere artique criticæ latum adhuc campum in illis patere. Cf. etiam Leonis Allatii *Diatriba de Nili* ed. cit. p. 27-29. Sures in Opp. Nili p. 633-34., J. A. Fabricii *Biblioth. Græcæ*, vol. X. p. 11-13 et Ceillier l. c. art. III. n. 9. (p. 192).

(a) Lib. I. ep. 6. 56. 57. 75. 278. 282; lib. II. ep. 32. 39. 42. 145. 148. 151. 178. 280; lib. III. ep. 8. 16. cf. lib. I. ep. 229; lib. IV. ep. 32.

(b) Lib. I. ep. 204. 247. 256. 285. 315; lib. II. ep. 49. 125.

(c) Lib. I. ep. 16. 18. 70. 79. 114-16. 191. 193. 205-206. 219. 226. 286. 288; lib. II. ep. 59. 293. 297. 300. 323. In plerisque harum epistolarum loci S. Scripturæ, quos Ariani confirmandis erroribus suis adhibere solebant, paucis explicantur.

(d) Lib. I. ep. 88. 402. 149. 170. 171. 259. 272. 295; lib. II. ep. 40. 150. 147. 238. 289. 292; lib. III. ep. 91. 92. Plures ex his epistolis, præsertim I. 149, II. 292, III. 91. 92; satis aperte Nestorii errores ferunt, quamvis nomen hæresiarchæ istius usquam appareat; unde forsitan quis haud absque verisimilitudine conjiciat, non multo post a. 430. S. Nilum e vita abiisse.

(e) Vid lib. I. ep. 60. 61. 65-66. 104. 108. 131. 155. 157. 159. 175. 177. 197-98. 200. 208. 212-14. 220. 236. 260-61. 274. 299. 305. 316. 322. 328. 330. 335. lib. II. ep. 20. 27. 47. 48. 81. 85. 97. 125. 124. 143. 202. 214. 223. 250. 251. 245. 250-51. 260. 262. 267-68. 271. 272. 276. 298. 303. 314. 315. 317. 323-26. 328; lib. III. ep. 4. 5. 7. 17. 19. 24. 25. 85. 115. 135. 164. 166. 169-171. 177. 183. 187. 200-205. 226. 248. 255-56. 259. 262. 267. 274-75. 277. 288-89. 302. 308. 316. 324. 327; lib. IV. ep. 9. 15. 19. 20. 23. 27. 28. 35. 39. 45. 44. 48. Si quis has epistolas attentamente perlegere voluerit, plenam S. Nili doctrinam de justificatione, prædestinatione, gratia et libero arbitrio, de bonis operibus eorumque mercede, convenientem doctrinam concilii Tridentini sess. VI., facile inde cognoscat.

(f) Vid. ex. gr. I. 7. 12. 14. 15. 17. 21. 25. 36. 55-57. 62. 69. 72. 77. 80. 81. 102. 104. 131. 132. 134. 135. 141. 145-47. 149. 150. 152-154. 172. 178. 192. 193. 200. 203. 204. 215. 216. 238. 249. 253. 262-63. 269. 271. 288. 305. 314. 318. 324; II. 9. 20. 24. 27. 33. 34. 76. 78. 86. 104. 121. 128. 143. 162. 169. 171. 186. 201. 228. 231. 233. 239. 243. 254. 255. 256. 260. 276. 278. 306. 314. 316. 322. 324. 328; III. 14. 26. 27. 30. 35. 60. 63. 76. 84. 89. 104. 116. 120. 124. 136. 166. 67. 168. 183. 188. 191. 200. 219. 221. 277. 284. 293. 325. 333; IV. 5. 19. 25. 40. Varias quoque Græcas versiones S. Scripturæ Veteris Testamenti nonnumquam respicit, ut lib. III. ep. 38. 78. 191.

(g) Vid. ex. gr. I. 43. 51-53. 59. 60. 61. 65-66. 68. 76. 78. 84. 86. 90. 94. 96-101. 106-8. 118-22. 163-64. 179. 186-87. 195. 96. 201-2. 208. 221. 223-24. 228. 240. 242-44. 246. 250-51. 254. 256. 258. 259. 264. 263-68. 273. 276. 285. 289. 304. 320-21. 325. 330. 33; II. 2. 5. 14-16. 52. 64. 68. 69. 72. 74. 75. 79. 80. 83. 93-95. 97. 99. 123. 127. 133. 141. 142. 144. 163. 166. 173. 174. 180. 181-83. 187. 188. 197. 198. 199. 232. 234-38. 240. 41. 262. 263. 275. 282. 309; III. 1. 4. 5. 7. 10. 15. 20. 23. 25. 28. 34. 36. 38. 44. 53. 54. 65. 75. 83. 93. 109. 110. 112. 129. 137. 138. 165. 169. 174. 178. 180-82. 185-87. 190. 193-96. 201-4. 206-12. 220. 222. 225. 236. 240. 251. 253. 55. 257. 259. 265. 271. 275. 291-92. 302. 310; IV. 2. 8. 10. 12. 13. 23. 27-30. 32. 45. 46. 47. 51. 55. Lib. II. ep. 223, ipse Nilus allegoricam explanandi rationem defendit. Cæterum proluxa hæc Epistolarum exegeticarum enumeratio, rogo, ne tedio lectorem afficiat, memorem, S. Scripturæ studiosis perquam commodum fore, si Nili interpretationes facili opera in rem suam convertere possint.

(h) Lib. I. ep. 8. 9. 101. 177. 198. 257. 315; lib. II. ep. 17. 149. 165. 216. 261. 314. 327; lib. III. ep. 5. 13. 20. 33. 68. 126. 253. 269. 275. 284. 286; lib. IV. ep. 22. 46. Quantum fides hominem consoletur in obitu carorum, ostendit I. 311-12; II. 170.

(i) Lib. I. ep. 7. 10. 14. 22. 38-40. 123. 151. 230. 306. 324. 329; lib. II. ep. 17. 61. 94. 104. 174. 179. 183. 196. 222. 239. 269; lib. III. ep. 63. 68. 135. 142. 145. 146. 171. 172. 179. 197. 215. 216. 228. 237. 243. 262. 269. 270. 274. 277. 315; lib. IV. ep. 36-39. 42. 48.

calores frequenter ad conversionem et emendationem excitat, pœnitentiæ vim et modum præclare describens (a). Sæpissime autem de *tentionibus* agit, exponens, cur a Deo permittantur varium quoque tentationis modum ac gradum describit, et ipsas principales tentationes incredulitatis, blasphemiæ, superbiæ et vanæ gloriæ, gulæ et voluptatis, avaritiæ et iracundiæ, tristitiæ, timoris et acidiæ sollicite cavendas ac fortiter superandas monet, simul præcipua tentationum remedia, fidem Christi et abnegationem sui ipsius, vigilantiam, humilitatem, obedientiam, patientiam, jejunium et vigiliam, diligenter adhibenda suadet, ac tali pugna spirituali contra dæmones adversarios et affectus inordinatos, non minus necessariæ, quam utili, gloriosos triumphos et beatam quietem promittit (b). Casus autem adversos hujus vitæ, a Deo in salutem nostram ordinatos, non solum cum patientia et fiducia, sed et cum gratiarum actione animique exultatione ferendos esse docet (c). Maxime tamen orationem perseverantem ad superandas tentationes et adversitates commendat, orationi psalmodiam ac diligentem S. Scripturæ lectionem adjungit, optimam denique ejus methodum et summam efficaciam docet (d). *Charitatem* quoque tum erga Deum, tum erga proximum, etiam inimicum, gravibus verbis inculcat (e). Ex fructibus autem charitatis *elemosynam* (II. 149. 157. 230. 274. 298. 301—2, III. 7) et *continentiam* perfectam seu virginitatem (II. 31. 118, III. 298.) summopere laudat. — Aliæ epistolæ *monachos* præsertim respiciunt, eosdem laudant, instruunt, corrigunt (f), præsertim vagos et instabiles reprehendunt (1. 292. 295, II. 56. 62. 71-72. 117. 136, III. 119. 223.)

NOTA I. *Fragmenta* quædam S. Nili Latine tantum exhibentur in Opp. S. Nili ed. Suares. p. 635-37. — *Liber ejus adversus gentiles* (de quo Nicephor. Callist. in *Histor. ecclæ.* lib. XIV. c. 54.) et *Liber de compunctione* (de quo ipse Nilus lib. III. ep. 11.) intereiderunt. — *Expositio Cantici canticorum* ex S. Gregorii Nysseni, Nili et Maximi commentariis collecta, in qua singulorum loci ita permixti sunt, ut discerni haud queant, Gr. et Lat. exstat in *Biblioth. Patrum* Paris. 1654. t. XIII. — Cf. de his aliisque S. Nili Opusculis Leonis Allatii *Diatriba de Niliis*, editioni Epistolarum S. Nili subjuncta p. 16—18. et p. 29—31. Tillemont, l. c. art. XI. (p. 215) et J. A. Fabricii *Biblioth. Græc.* vol. X. p. 6. et 16—17.

NOTA II. Opera S. Nili spuria hæc sunt : 1) *Tractatus moralis* (Opp. Nili ed. Suares. p. 321—26), cf. Tillemont l. c. art. XI. p. 210; Ceillier l. c. art. II. § IV. n. 1 (p. 158); 2) *Epicteti Enchiridion* seu *Manuale*, forte a S. Nilo contractum et interpolatum (Opp. Nili ed. Suares. p. 327—53), cf. Leonis Allatii *Diatriba de Niliis* l. c. p. 31—33. Tillemont l. c. art. XI. p. 210. Ceillier l. c. art. II. § IV. n. 2. p. 158; 3) *Narratio monachi Pachon* (Opp. Nili ed. Suares. p. 355—57), cf. Tillemont l. c. art. XII. p. 210. Ceillier l. c. art. II. § IV. n. 3. p. 158; 4) *Sermo dogmaticus de S. Trinitate*, qui est S. Basilii M. epist. 8. cf. Tillemont l. c. art. XI. p. 210. Ceillier l. c. art. II. § IV. n. 4 (p. 158—59); 5) *Martyrium S. Theodoti Ancyran* sub imp. Diocletiano passi, quod ab alio quodam Nilo auctore cœvo scriptum exstat Gr. et Lat. in Gallandii *Biblioth. Patrum*, t. IV. p. 114—30, cf. *ibid.* Prolegom. cap. 7; 6) *Oratio supplex ad Deum contra barbarorum incursionem*, etc., quam nonnulli Nilo nostro ascribunt, Nilo quidam juniore tribuenda est. cf. Oudin, t. I. col. 1256—58.

(a) Lib. I. ep. 54. 220. 304; Lib. II. ep. 82. 83. 143. 117. 163. 205. 229. 231. 239. 267. 303. 323. 326. 330; lib. III. ep. 4. 10. 11. 59-61. 63. 112. 129. 135. 157. 168. 171. 177. 200. 213. 227. 228. 254-57. 270. 274. 277. 302. 308. 323. 327; lib. IV. ep. 20. 21. 56. 39. 43. Cf. supra epistolas ad doctrinam de justificatione pertinentes, quarum complures etiam de pœnitentia agunt. Sacerdotes quoque monet, ne justo durius habeant pœnitentes, lib. III. 243.

(b) Lib. I. ep. 5. 10. 11. 20. 25-31. 67. 137. 144. 143. 151. 160. 163-64. 167-69. 183. 185-87. 217-18. 227. 233. 237. 275-77. 230. 284. 289. 294. 300. 307. 310. 313. 324-25; lib. II. ep. 1. 2. 12. 23. 28. 53. 58. 52. 59. 62. 70. 79. 80. 94. 95. 102. 106-9. 114. 137-39. 140. 160. 167. 172. 193. 196. 199. 224-25. 242. 244. 295. 299. 304. 318; lib. III. ep. 12. 13. 33. 40. 41. 46. 49. 50. 54. 66. 67. 71. 78-82. 94. 95. 97-99. 101-2. 105-7. 109-10. 121. 126-27. 130-31. 138. 143. 147-48. 153-55. 158. 164. 166. 175. 178. 181-82. 189. 194. 197-98. 204-12. 216-18. 220-22. 225. 228-31. 234. 257-58. 242. 244. 247. 249. 251. 265. 268. 271. 275. 276. 278. 282-83. 287-88. 291-94. 300. 301. 310. 316. 318. 322. 351. lib. IV. ep. 2. 4. 5. 6. 13. 29. 30. 40. 44. 45. 52-53. 55-58. 60. De tentatione incredulitatis III. 260, blasphemæ I. 313, II. 91-92. 152, III. 99; superbiæ et vanæ gloriæ I. 56. 161-62. 258. 326, II. 51. 51. 58. 98. 99. 114. 126. 203. 221. 245. 259. 272. 287. 322; III. 51. 53. 55. 77. 94. 134. 143. 145. 152. 176. 231-35. 250. 256. 329., IV. 5; gulæ I. 284. II. 59. 102. 160. 244, III. 46. 49. 106. 178. 242. 249. 268; voluptatis I. 222. 318. 323, II. 58. 69. 142. 159. 226. 234. 242. 284. III. 45. 78. 150-51. 143. 151. 165-66. 224-25. 288. IV. 6. 24. 26; avaritiæ II. 71. 129. 297-99. II. 147. 135. 177. 179.

192. 250. 285, III. 6. 123. 240; iracundiæ I. 11. II. 209. 280. 305, III. 1; tristitiæ, timoris et acidiæ I. 231, II. 53. 129-32. 140. 193. 214. 226, III. 51. 142. 312, IV. 35. Ex his theoria tentationum juxta mentem S. Nili facili opera colligi poterit.

(c) Lib. I. ep. 12. 21. 57. 55. 58. 74. 105. 123. 183. 235. 245. 290. 302. 331; lib. II. ep. 3. 4. 21. 22. 43. 61. 98. 146. 193. 219. 222. 227. 236. 251. 258. 283. 331; lib. III. ep. 19. 26. 27. 29. 35. 50. 66-69. 71. 87. 88. 104. 108. 118. 122. 128. 144. 157. 161-65. 170. 173-74. 191. 211. 245. 281. 285. 304-5. 309. 321. 330; lib. IV. ep. 31. 34.

(d) Lib. I. ep. 4. 10. 24. 40. 50. 58. 86. 87. 107. 121. 137. 159. 165-66. 187. 196-97. 239-40. 323-24. 327. 370; lib. II. ep. 12. 23. 41. 58. 74. 118. 161. 167. 175. 196. 201. 222. 308. 322. 329; lib. III. ep. 2. 3. 36-38. 86. 90. 97. 117. 125-27. 144-45. 148. 155. 159-60. 164-65. 167. 179. 197. 217-18. 221. 224. 238-39. 245. 247. 253. 256. 261. 264. 266. 271. 273-74. 278. 282-85. 287. 292. 295. 306-8. 315. 318. 324. 333; lib. IV. ep. 12. 16. 25. 34. 36. 41. 60. 61.- De lectione S. Scripturæ. I. 85. 118-22. 262. 264, II. 56. 37. 135. 198. 223. 237. 253, III. 164. 262. 278. 295.

(e) Lib. I. ep. 105; II. 41. 93. 167. 217. 269. 281. 296. 298. 307. 313. 320. 332; III. 93. 111. 257, IV. 47.

(f) Lib. I. ep. 1. 34. 55. 46. 129. 177-82. 222. 232. 281. 287. 307. 331-32; lib. II. ep. 43-40. ad solos monachos directæ sunt, item II. 25. 29. 179. 245. 266; III. 32-40. 46-61. 66. 67. 72-74. 90. 98-102. 107-8. 114. 119. 123. 125. 143. 147. 150. 152. 55. 192-95. 229-30. 257. 309. 241-42. 216. 305. 309. 352; IV. 4. (valde dubia), 58. 41. 51. 60. De inclusis II. 96. De styllitis. II 114-15.

CHARACTER ET DOCTRINA S. NILI.

Sanctus et egregius Pater Nilus, prout in concilio Nicæno II vocatur (a), non tam dogmata fidei, quam morum in scriptis suis exposuit. Variæ ejus lucubrationes thesaurum doctrinæ asceticæ comprehendunt (b); animi humani diversos motus intimosque recessus, malignas diaboli artes, benignam Dei misericordiam, multiplicem hominis pugnam, lapsum, victoriam, tam accurata cognitione, tenera sollicitudine, sincera charitate describit, ut nemo melius. Scripta ejus, vigore plena ac sententiis referta, similitudinibus elegantissimis nitent (c); et quamvis nervosa quadam vehementia excellent, dulcore tamen eximiæ charitatis omnino temperantur.

Doctrina ejus dogmatica, quæ ubique doctrinæ moralis fundamentum est, doctrinæ catholicæ apprime concordat, ut ex his patebit :

1. *Fides*, quæ initium est salutis, *Dei simul et hominis opus* esse, his verbis declaratur : « *Nemo venit ad me*, ait Servator noster Christus, *nisi ei desuper datum sit*. Non enim cuique obvia est fides in Christum; superiori namque impulsu indiget, cum vere credere generosi animi sit. Tali igitur animæ illa, quæ a Deo est, compunctio opus est, ut credat. Sed supernus quoque impulsus nostra eget electione et arbitrio. » Lib. II. ep. 288. Cf. Concil. Trid. sess. 6. cap. 6, et can. 3. 4.

2. *Bona opera necessaria* esse docet : « *Veræ pietatis ratio* duobus constat, dogmatibus piis et *bonis operibus* : unum igitur ab altero sejungendum non est. » Lib. II, ep. 161. Cf. Concil. Trident. sess. 6. cap. 11. 16. et can. 25.

3. *Transsubstantiatio* aperte proponitur : « *Ante sacerdotis verba et Spiritus sancti descensum nudus panis et vinum, commune, quæ proponuntur, existunt; at post tremendas illas invocationes et adorandi et vivifici et boni Spiritus adventum non sunt amplius nudus panis et commune vinum, quæ apposita sunt in sacro altari, sed corpus et sanguis pretiosus et immaculatus Christi, universorum Dei, ab omnibus sordibus eos mundantia, qui cum timore et desiderio maximo illorum participes fiunt (d).* »

4. *De confessione peccatorum et satisfactione* hæc habet : « *Tu, o sacerdos, ne despicias, sed potius amplectere et fove cor contritum et humiliatum, et redipiscitor et salvator, non tantum fructus rerum probe gestarum gravis pretii a delinquentibus quærens et exposcens per opera studiosa (δὲ ἔργων ἀσκητικῶν), sed et verba accipiens compunctorum pro peccato proprio et immensa cum animi dejectione tibi sua scelera confitentium (e).* »

5. *De invocatione sanctorum et sacris imaginibus* dicit : « *Omni in loco illis, qui per eosdem (sanctos martyres) Deum implorant, res omnes mirificas et præter expectationem advenientes Domini Christi celeberrimi atque honore et nomine illustres certatores (martyres) possunt efficere.* » — « *Fixi atque virilis genii proprium est, in sacrario versus Orientem ædis sacratissimæ unam solamque crucem formare; una siquidem salutari cruce omne genus humanum servitute eximitur et desperatis ubique gentium spes bona effulget; narrationibus porro ex Veteri Novoque Fœdere quaquaversum manu pictoris optimi ædem sacram reple, ut litterarum rudes et divinarum Scripturarum lectionis nescii ex figuræ conspectu notitiam rerum optime gestarum eorum, qui vero Deo legitime deservierunt, acquirant et ad eorum res gloriosas atque præclaras certatim properent (f).* »

EDITIONES. Sancti Nili Opera quædam nondum edita Gr. et Lat. ed. P. Possinus. Paris. 1659. in 4°. — S. Nili abbatis Tractatus seu Opuscula (omissis iis, quæ ediderat Possinus) Gr. et Lat. ed. Suaresius. Roma, 1673. fol. — S. Nili Epistolæ (355) Gr. et Lat. ed. P. Possinus, Parisiis, 1657. in 4°. — S. Nili ascetæ, discipuli S. Joannis Chrysostomi, Epistolarum libri IV (quibus omnes prioris editionis epistolæ continentur, una excepta) Gr. et Lat. ed. Leo Allatius, Roma, 1668. fol. — De his aliisque editionibus, quæ Latine tantum exstant, cf. Ceillier, l. c. art. III. n. 9. (p. 190.—95.) et Hoffmann *Lexicon bibliograph.* t. III. p. 441—45. Notari quoque meretur, textum Græcum Epistolarum Nili editionis Allatii multis mendis deformatum, versionem Latinam tam hujus editionis epistolarum, quam opusculorum editionis Suaresii multis in locis valde obscuram et implicatam esse.

(a) Concil. Nicæni. II, act. IV. (Mansi, t. XIII. col. 37.)

(b) *Epistolæ S. Nili ad spirituales profectum plane conducunt*, Mabillon *Tract. de Studiis monast.* t. II. c. 20. (ed. Venetæ 1770. p. 172.) item c. 21. (ibid. p. 180.) et t. I. p. l. c. 15. (ibid. p. 55.)

(c) Vid. ex. Gr. lib. I. ep. 10.; III. 155. 171. 254. IV. 26. 35.

(d) Ita lib. I. ep. 41. Similes loci occurrunt lib. I. ep. 99-401. II. 144. 253. 294.; III. 59. 280.; IV. 35. Cf. Concil. Trident. sess. 13. cap. 4. et can. 1. 2.

(e) Lib. III. ep. 243. Hinc et ἐξομολόγησις frequenter apud S. Nilum commemoratur, quæ tum confessionem, tum satisfactionem in se comprehendit. vid. lib. II. ep. 305. 326.; III. 61. 65. 155. 171. 236. 243. 325. Cf. Concil. Trident. sess. 14. cap. 5. 8. 9. et can. 4. 6. 12-14.

(f) Lib. IV. ep. 62. et 61. ex Concilio Nicæno II. act. IV. (Mansi t. XIII. col. 34-38.). Cf. Concil. Trident. sess. 25. Decretum de invocatione sanctorum.

NOTITIA ALTERA.

(Leo ALCATIUS, *Distributio de Nilis*, ad calcem Epistoliarum Nili, p. 7.)

Nilus eparchus Constantinopolitanus, ex eparcho monachus et asceta cum Theodulo filio.

Sed adest jam Nilus noster Asceta, cujus meminit Nicephorus Callixtus *Hist. ecclesiasticae* l. xiv, c. 54, virtute, doctrina, atque eloquentia praestantissimi, quem Michael Neander quasi nullius pretii hominem *quemdam* vocat. Menologium Basilianum Bibliothecae Vaticanae 14 Januarii: Ἀθλησις τῶν ὁσίων Πατέρων ἡμῶν τῶν ἐν Σινᾷ βρει τελεσιωθέντων. Ἀπὸ διαφόρων τόπων καὶ χωρίων οἱ ἄγιοι οὗτοι ὑπάρχοντες ἀφήκαν τὸν κόσμον, καὶ συγγενεῖς, καὶ πλοῦτον, καὶ ἀπῆλθον ἐν τῷ ὄρει τῷ Σινᾷ, καὶ ἐγένοντο μοναχοὶ, δουλεύοντες μόνῳ τῷ Θεῷ, καὶ τρεφόμενοι ὑπὸ βοτανῶν ἀγρίων. Μετὰ τούτων δὲ ἁγίων ἦν καὶ ὁ ἅγιος Νεῖλος, ὁ γενόμενος ἐπαρχὸς Κωνσταντινουπόλεως, ἀνὴρ σοφός, καὶ εὐλαβής· ἄλλα καὶ αὐτὸς διὰ τὸν Χριστὸν ἀφῆκε καὶ τὴν δόξαν, καὶ τὸν πλοῦτον, καὶ ἐγένετο εἰς τῶν πτωχῶν μοναχῶν. Ἄλλ' ὁ διάβολος φθονήσας ὀψήγειρε τὸ ἄγριον ἔθνος τῶν Βλεμμύων κατὰ τῶν ἁγίων Πατέρων· οὗτοι δὲ εἰσὶν οἱ ἀπὸ Ἀραβίας εἰς Αἰγύπτου κατοικοῦντες τὴν θάλασσαν Ἐρυθρὰν, καὶ ἐλπίζοντες εὐρεῖν πλοῦτον ἤλθον κούρσεῦσαι τοὺς Μοναχοὺς. Ὡς δὲ οὐδὲν εὐρον, εἰ μὴ ψιῶδια μόνα, καὶ τοὺς ἁγίους τρίχινα φοροῦντας, καὶ οὕτως ἐτελειώθησαν. *Certamen sanctorum Patrum nostrorum, qui in monte Sinai finem suae vitae sortiti sunt. Ex diversis urbibus et oppidis cum essent hi, mundo, parentibus, et divitiis renuntiatis, cum pervenissent ad montem Sinai, monachi effecti sunt, et soli Deo inserviebant, herbis silvestribus vitam sustentantes. Cum his sanctis vitam ducebat beatus Nilus in urbe Constantinopolitana quondam eparchus, vir doctus, et in Deum piissimus. Quin et ipse propter Christum, et gloria, et divitiis dimissis pauperum habitum induit. Veruntamen diabolus invidentia tortus immanem Blemmydum gentem concitavit contra sanctos Patres. Blemmydes sunt ab Arabia usque Aegyptum maris Rubri accolae, qui divitiarum expectatione erecti ad diripiendos monachos progressi sunt. Cum vero nihil amplius comperissent, quam tegeticula ex junco, sanctosque ipsos ex pilis confectis indumentis circumvestitos, in rabiem versi eos culpae exsortes contrucidarunt. Et sic vitae finem posuere.* Supra laudatus Callixtus loco dicto: Τῷ δὲ Θεοσπεσίῳ Νεῖλῳ πατρὶς ἡ τοῦ Κωνσταντινείου ἐτύγγαν πόλις, ἧς τῷ περιόντι τοῦ εὐγενείας, καὶ ἐπαρχὸς ἐχηρμάτισε. Πλοῦτῳ δὲ βαθεῖ, καὶ δυναστεία περιβρέζόμενος ἀσκητικὴν ἀντιλάττετο ἀγωγὴν. Admirando Nilo patria Constantinopolis fuit, cujus etiam propter egregiam generis nobilitatem praefectus fuit. Potentia, et cri-

bus affluens, asceticam illis praetulit vitam. Et Graecorum Menologium: Οὗτος πολὺς ἦν ἐν λόγοις ἐπὶ τοῦ βασιλείας Μαυρικίου ἐπαρχὸς Κωνσταντινείου πόλεως γνωριζόμενος, σεμνῆ δὲ γυναικὶ συζευχθεὶς, καὶ δύο τέκνα, ἄρσεν τε καὶ θῆλυ, ἀποτεκῶν, τὴν ἐαυτοῦ πέπεικε σύζυγον τὴν Κωνσταντινείου πόλιν καταλείπειν, καὶ τοῖς τῆς Αἰγύπτου μοναστηρίοις κατασκηνώσαι, μερίσασθαι τε τὰ τέκνα, καὶ τὴν μὲν παραλαβεῖν τὸν υἱὸν Θεόδουλον, τὴν δὲ τὴν ἑαυτῆς θυγατέρα, καὶ οὕτω ποιήσαντες διέστησαν ἀπ' ἀλλήλων, καὶ ἐπεὶ ὁ μακάριος Νεῖλος τὸ ἕρος μετὰ τοῦ υἱοῦ κατελιπῆώς συνῆν τοῖς Πατράσιν, καὶ τὰ ἐξῆς. *Celeber hic fuit hominum sermonibus, imperante Mauritio, urbis Constantinopolitanae praefectura clarus. Qui honestissime matronae junctus matrimonio, duobus ex illa susceptis liberis mare et femina, uxori persuasit, ut Constantinopoli relicta in Aegypti monasteria immigraret: partitque inter se liberos, ipse quidem Theodulum filium, illa filiam suam abducerent. Quo facto ab invicem sese disjunxerunt. Hinc cum beatus Nilds occupato monte cum filio sanctorum Patrum consuetudine frueretur, quidam barbarum instar repentes atque irruentes Barbari, ejus filium Theodulum cum multis aliis captivum abduxerunt. Et Martyrologium Romanum: Pridie Idus Novembris, Constantinopoli S. Nili abbatis, qui ex praefecto urbis factus monachus sub Theodosio Juniore doctrina, et sanctitate floruit. Et tandem Menologium Sicili die xii Novemb.: Natalis S. Patris nostri Nili. Hic fuit sub imperatore Mauritio sanctorum Litterarum eruditione et sanctitate morum insignis, qui cum orationis facultate et rectae vitae exemplo plurimos ad virtutis studium excitasset, in pace quieverit.*

Hic ut virus pravae religionis, et petulantium sectariorum in pura claraque exulceranda veritate catholica animum infrenem prospicias, et in Calixtianae Historiae verbis superius adductis interpretandis malitiam, cum de nostro Nilo sermonem habet, repeto tibi verba Nicephori: Τῷ δὲ Θεοσπεσίῳ Νεῖλῳ πατρὶς ἡ Κωνσταντινείου ἐτύγγαν πόλις, ἧς τῷ περιόντι τῆς εὐγενείας καὶ ἐπαρχὸς ἐχηρμάτισε, πλοῦτῳ δὲ βαθεῖ, καὶ δυναστεία περιβρέζόμενος τὴν ἀσκητικὴν ἀντιλάττετο ἀγωγὴν. Admirando Nilo patria Constantinopolis fuit, cujus etiam propter egregiam gentis nobilitatem praefectus fuit. Potentia et opibus affluens, asceticam illis praetulit vitam. Quorum illa sententia est; licet nobilitate, dignitate, opibus et rebus aliis clarissimus, et in urbe omnium praecipua, viribus praemineret, nihilo-

nilius amore Christi omnibus renuntiavit, et asceticam amplexatus, in Deo suo et Christo spem collocavit. Quod in tanti viri laudes reponendum est, easque eximias, assertore Callixto. Quid autem qui carni et mundo deserviunt, et bonam Christianorum educationem, et carnis excruciationem dissipant, ex verbis istis Callixti Magdeburgenses convertunt? *Nilus vir generis nobilitate, et virtutum ornamento præclarus monachus, urbis Constantinopolitanæ indigena, et præfectus postremis Junioris Theodosii temporibus. Cumque potentia et opibus afflueret, atque etiam alio modo Ecclesiæ et reipublicæ recte et multum servire, prodessetque potuisset, tamen ex sinistro Scripturarum intellectu, et perversa illorum temporum superstitione, relicta legitima sua erga præclara vocatione, monasticen est amplexus.* Et hæc quidem si uti sua testarentur, moderate ferenda a Catholicis essent, qui hæreticorum petulantiam perspectam habent: verum cum addunt *ea referre auctore Nicephoro, lib. xiv, cap. 54, quis bene toleraverit? Scriptori crimini haud obnoxio crimen tam atrox etiam cum mendacio, ut obæcatis mente, et rudes fallere possint, appingere, quis tolerabiliter tulerit? Sed hoc dandum est hæreticis, qui ex se veluti aranei tela fingunt.*

Ad hæc adjiciunt eadem centuria cap. 10, post illa insulsa de Nilo episcopo et martyre, quæ posterius videbimus, de capitulis sancti Nili: *De bonis operibus præcepta exposita secundum seriem Decalogi, quibus insertæ sunt sententiæ de præmiis bonorum operum, et pœnis malorum. Quæ etiam in gnomographis quibusdam Græcis continentur. Cæterum de fide, aut aliis doctrinæ partibus nihil dicit. Sed incommode loquitur, potu aquæ frigidæ justificari misericordem.* Quis nunc voce non contenderet? O homines feneos, infelices, et fricti ciceris emptores, qui nec scripta legere, nec lecta intelligere, neque discernere valetis. Destituti ventis, reinos saltem adhibere quis vetat? Quis asseveraverit Nilum de fide, et aliis doctrinæ partibus nihil dicere? Quis Nilo vitio dederit, quod de præmiis bonorum operum et pœnis malorum scripserit? Quis Nilo Constantinopolitano attribuerit dictum de potu aquæ frigidæ? Adeat scripta. In illis præclarissima et præstantissima de fide, et de doctrina catholica, si cæcus non est, reperiet: nec illum aversabitur iudicio, quod de præmiis bonorum operum, et de pœnis malorum dictaverit. Sed istis opertissimis infamia criticis concedamus, dum alia atque alia scriberet Nilus, in nonnullis de dogmate siluisse. Tum advertendum est eum sæpe sæpius cum plumbeis hominibus egisse, et ad dogmata intelligenda ineptissimis, et tantummodo corporis exercitationibus ut Deum sibi conciliarent deditissimis: quare superiora et elevatiora illa mysteria evolvenda non erant. Dum vero cum præstantibus ingenio tractabat, tum expurgatis dissidiis, et discussis nebulæ dubiis secundis

ventis in æthera elatus mysteria fidei fundebat. Non credis? Percurre libros, et admiraberis genit dexteritatem in rebus tractandis. Et ut finem orationi imponam, cui fidens, quæ Rossanensi Nilo historia defert, tu ad Constantinopolitanum Chrysostomi discipulum detrahis? Dictum de aqua frigida, Rossanensis discipulus Rossanensi non invitis manibus dat. Tu quingentis annis millesimum mutilas, nec tot annorum spatium decurtatur, xhorrescis? Audi illius discipulum, ex quo Baronius sua habet. *Dicit Nilo Rossanensi Nicolaus protospatharius. Pater quare dicit Evangelium, quod quicunque parvum calicem aquæ frigidæ dederit, non amittit mercedem suam? Respondit ille: Propter hoc dictum est illis, qui nihil habent, ut nullus excusetur, qui nec habet ligna, quibus calefaciat aquam. Quid vero facietis vos, qui pauperibus frigidam aquam aufertis?* Christus eadem pronuntiat, ut ostenderet, sic enim doctores, iique maximi tradunt, exiguum et facile beneficium, et fere nullius æstimationis apud homines, tamen habere constitutam mercedem a Deo, eamque non exigam; quæ enim Deus promisit, parva esse non possunt; majora sunt, quam æstimari possent ab iis qui recepturi sunt. Aqua frigida satis indicat studium et diligentiam in beneficio exhibendo, quamvis exiguo. Æstimat enim Deus opera magis ex studio, et divina mentis incitatione, quam ex rei magnitudine. Hæc dicit Christus; et Nilus identidem eadem revocando pronuntiat. An videri potest commodius et aptius? Christus loquitur, qui pleno pectore et per se sapit. Dicitu tu commodius, qui diviniore mente, et consilio sapit. Nilus Christi verba ræpetit; et tu Nilum incommode loqui non vereris asserere, dum ait potum aquæ frigidæ justificare misericordem: et vulgi reprehensionem non reformidas? Ita tandem et Evangelium, et Christi verba ad libitum tuum conflagito, redditoque incudi versus male tornatos, ut incommodis, quæ mentem tuam dilacerant, mederi valeas.

Doctissimus Possinus in Menologii Græci verbis *Mauritium in Marcianum demutat; quod apte cadit in rem.* Qui enim potuit sub Mauritio, qui imperium iniiit anno Domini 583 communi spiritu frui, qui Joannis Chrysostomi discipulus, et æqualis fuisse asseritur, cujus obitus anno 407 ab historicis ponitur? Vixisset utique minimum annos 175, demptis etiam annis, quibus ad obtinendas disciplinas Chrysostomo adhæsisse negandum non est. Et quis crederet Nilianæ ætatis adeo diuturnæ spatia? Hic idem Possinus in præfatione sua in Epistolas Nili ad Eminentissimum Barberinum aliam notat de Nili ætate Caryophylli hallucinationem: *Quarum primum antiquitas ea est, cui qui mille annos imputare satis habuerit, detraxisse de vera summa deprehenditur annos fere trecentos, totum nimirum intervallum, quo Arcadii principatus, vera et certa ætas Nili nostri antecedit Mauritium Augustum, quo tamen imperante floruisse scripsisseque Nilum vir alioquin doctus*

hellenicatus est. Et adit in margine: *Joannes Matthæus Caryophilus Præfatione in Vitam sancti Nili Junioris.* Verba Caryophili hæc sunt: *Ut autem Nilus hic noster Italo-Græcus Rossanensis, Junioris titulum habuerit, paralleli quædam fuit admirabilis convenientia cum antiquiori Nilo, quem pietatis monasticæ splendor, et præclara ingenii monumenta de vitæ solitariæ instituto immortalæ reddiderunt. Vixit is imperante Mauritio, et prætorem Constantinopoli egit, deinde paribus cum uxore votis, regulam ipse quidem monasticam professus est in Ægypto una cum filio Theodulo, et sacerdos fuit, uxor vero cum filia recessit in seminarum monasterium, et uterque sanctitatis lauream adeptus est. At vero Nilus Junior licet sacerdos nunquam fuerit, tamen relicta uxore tantos in monastica professione fecit progressus, ut plane monachorum eremitarum institutor evaserit, et Basilii Magni ordinem in Italia mirifice illustrarit. Scripta vero ejus, etsi nulla exstant, multas tamen et egregias ab eo suis elucubratas epistolas, testatur qui præclaram hanc Vitæ ejus historiam posteritati mandavit.*

Et Chrysostomi fuisse discipulum habeo ex Callixti historia, lib. xiv, cap. 30: *Νεῖλος τε ὁ θεσπέσιος ἀσκητῆς, ὃ τε τοῦ Πλουσίου Ἰσιδώρου, καὶ ὁ πολυθρόλλητος ἀσκητῆς Μάρκος, Ἰωάννη τῷ πάνυ μαθητευθέντες. Insuper Nilus ascetes venerandus, Isidorus Pelusiota, et decantatus monachus Marcus, Joannis Magni discipuli.* Bellarminus de Scriptoribus: *S. Nilus Joannis Chrysostomi discipulus vixit tempore Theodosii Junioris.* Gretserus, *De cruce,* lib. I, cap. 35. Labbaeus in sua *Bibliotheca,* et Joannes Andreas Questadt.

Sed quid in indaganda Nili ætate externorum testimonia conquiro? Ipse sibi Nilus testis locuples est, et ætatem suam firmissime asseverat, et sub quo spiritum ducebat imperatore indicat. Legantur, si volupe est, ipsius ad Arcadium imperatorem litteræ, quas hic cum aliis edimus, ediditque Possinus, cujus de exsilio Joannis in ipsa sententiam ponit in crimine: *Ἰωάννην οὐκ εὐλόγως εἰς ἐξορίαν ἐξέπεμψας ἐκ πολλῆς ἐλαφρείας τοῖς μὴ ὑγιαίνουσι τὸ φρονεῖν ἐπισκόποις παραπεισθείς. Joannem non recte in exsiliū amandasti præ multa levitate ab insanis quibusdam episcopis male persuasus.* Et: *Πῶς ἐπιθυμεῖς τὴν Κωνσταντινούπολιν τῶν συγγοτάτων σεισμῶν, καὶ τῆς ἐπελεύσεως τοῦ αἰθερίου πυρὸς ἀπηλλαγμένην ἰδεῖν, μυσίων ἀτοπημάτων αὐτῶσι γενομένων, καὶ νομιτευομένης τῆς κακίας σὺν παρῆρσι πολλῇ, ἐξορισθέντος τοῦ στυλοῦ τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ φωτὸς τῆς ἀληθείας, τῆς σάλπιγγος τοῦ Χριστοῦ, Ἰωάννου. Quomodo cupis Constantinopolim creberrimis terræ motibus, et inmissione frequentis æthereorum ignium liberatam cernere, cum innumerabilia istic piacula committantur, et auctoritatem sibi plenam fiducia liberrima invidia, et furor exerceant, exterminata Ecclesiæ columna, luceritatis, et tuba Christi Joanne, etc.* Hinc si Mauritium intruderemus, non sine magno conatu magnas

nugas diceremus, et Nilum hunc nostrum, centum et octoginta annis majorem pinguiore niferva affirmarem, eoque præcipue, si tum sæctum bouinem et adultam artibus, et non in ipso sui ortu has Arcadio dedisse epistolas pro comperlo pone-remus.

Caryophili oscitantiam videtur extenuare Gulielmus Sirletus in Menologio Græcorum Latine a se reddito, quod oculis quoque sequi poteris: *Die 12 Novembris: Natalis sancti Patris nostri Nili. Hic fuit sub imperatore Mauritio, etc.* Quinimo ipse Caryophilus extra omnem culpam se ponet, si testimonium ipsius Nili cera miniata non notabitur. Et quis in causa Nili scripta ipsius Nili improbaverit, vel sententiam explorerit? Sit ergo in medio, et de sua ætate litem præfinit, ex epistola ad Zosarium tribunum, lib. I, epist. 55: *Μητὰ ἀπατάτω Ἰουδαῖος λέγων, δι' ἑτέρας ἀμαρτίας ἀπῆλωτρώσθαι τῆς Παλαιστίνης· οὐ γὰρ δι' ἄλλας ἀμαρτίας, διὰ δὲ τὴν κυριοκτονίαν πεπόνθασι τὰ ἀνήκεστα. Πρώην μὲν γὰρ εἰδωλολατροῦντες, καὶ τοὺς προφήτας φονεύοντες, καὶ τοῖς δαίμοσι τὰς θυγατέρας, καὶ τοὺς υἱοὺς θύοντες τοῖς ἀλλοφύλοις εἰς αἰχμαλωσίαν ὑπὸ Θεοῦ παρεδίδοντο, καὶ μετ' ὀλίγα ἔτη τῷ θεῷ βουλήματι πάλιν ἐπανήγοντο εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας. Ἀφ' οὗ δὲ τὸ ἀνίατον τετολήμασι πρᾶγμα εἰς τὸν Ἰὸν τοῦ Θεοῦ τὰς χεῖρας ἐπιβαλεῖν παντελεῖ πορθῆσαι ἐκδέδονται. Ἰδοὺ λοιπὸν πεντακοσιοστὸν ἔτος, καὶ οὐδαμοῦ θεῖα τις ἐπισκοπή, οὐκ ἀντίληψις, οὐ παρηγορία, οὐ προφήτης νοθετῶν, καὶ στηριζῶν, ὥσπερ ἐν Βαβυλῶνι Ἰεζεκιήλ τε καὶ Δανιήλ, καὶ οἱ ἄλλοι· οὐκέτι γὰρ αὐτοῖς θέλει προσομιλεῖν ὁ Θεὸς βεβουλημένος τούτους· Ne te seducat Judæus asserens, propter alia peccata spoliatum se esse Palaestina; neque enim ob alia peccata, sed propter Domini necem, multa gravia, quibus nulla medicina est, perpassi sunt. Etenim ante illa tempora idola colentes, prophetas trucidantes, daemonibus filias filiosque sacrificantes, alienigenis in captivitatem a Deo tradebantur, et paucos post annos, ita Deo annuente, in terram promissionis reducebantur. Ex quo vero immedicabile facinus, in Filium Dei manus apponentes, perpetrarunt, perpetuo excidio traditi sunt. En itaque quingentesimus annus, et nusquam divinum subsidium, non auxilium, non consolatio, non propheta instruens, et confirmans, quemadmodum in urbe Babylone Ezechiel et Daniel, et alii: non enim cum illis, ab eis abhorrens, Deus colloqui vult. Integrum corpus epistolæ sacrosanctæ appositum est. Ab eo tempore, quo Judæi præsentis animo in Dei Filium manus superponentes, de eo capitalem eadem fecerunt, ideoque perpetuo excidio traditi sunt, est annus quingentesimus, non contractis litteris, aut brevibus numerorum notis, sed extensis et illesis characteribus designatus, ne scriptoris oscitantiam mendum tribuatur. Ab anno Nativitatis Domini quingentesimus, est Athanasii imperatoris decimus, Symmachi papæ secundus. Annus quo exsulavit Joannes Chrysostomus*

et Domini quadringentesimus quartus, Arcadii imperatoris decimus, Innocentii papæ tertius. Ergo si scribebat hic Nilus Joanne Chrysostomo nondum mortuo, ut superius vidimus, erat, cum hæc posteriora scriberet annorum nonaginta trium, quibus si appingas annos minimum triginta, quibus sub magistro Chrysostomo, mores ad mollitiem idoneos exiit, et artibus ingenuis instructus auctoritatem, et dicendi libertatem consecutus, imperatorum labes et maculas non communi vituperatione, sed ingenuitate libera reprehendere posset, annos tum centum viginti tres numerabat: forsitan hoc non videbitur absurdum. Forte enim ita tulit natura locorum, continentia, et affectio animi, quæ sanitati corporis nequaquam nocent.

Ego cum in Bene nata regni Neapolitani provincia, Basilicata sequiori nomine dicta, immorarer, cognovi de plebeia sæce, auctos tamen divitiis duos, et cum iis pariter habitavi. Erant illi duramento corporis prævalidi, compactis nervis firmissimi, dentibus fere omnibus constipati, et, ut verbo expediā, athleticis ipsis robustiores. Hi ante primam lucem tres vel quatuor horas, hiberno etiam tempore, cum ventorum algoribus, et nivium tumulis omnia congelascunt, experrecti, subito cubili exsultantes præ lætitiā egrediebantur: et post agitatorum brachiorum motibus pectus et latera tundeant in orbem contusa; et ductim in se viui, quod in illa regione et suavitate, et lubentia, et gratia aliorum omnium longe præstantissimum est, liquore inverso, arrepta perula ea panem niveum, quandoque etiam sordidum, vel rubidum, ut sors tulerat, neque enim lenocinia quærebant cupiditatum, inferebant. Tandem falce stramentaria, vel ligone humeris superposita, ædibus facescentes, in agrum devolabant: atque per totum diei spatium consummabant multum operæ, exercentesque frangebant se laboribus, dempta tantummodo hora, qua epulis domo abductis uti lautis conviviis et sumptuosius vacabant, donec inclinato sole sub noctem domum regressi, et cœnati, et jam dormitantes super lectum procumbebant, de novis laboribus solliciti. Et horum alter centum quindecim; alter centum et viginti vitæ suæ annos compleverant. Quot autem anni post neum e Basilicata abaccessum vitæ illis adaucti sint, nondum comperi: nulla equidem me hujus cupiditas tenuit. Id vero, quod narraturus sum, me mihi pene eripuit. Puerulus ex insula Chio Romam cum materno avo Michaelæ Neurida contendens, cum ob exilem ætatem Romæ in collegium Græcorum aditus remoretur, sanctionibus id collegii pernegantibus, Paulæ Calabriae apud illustrissimum Marium Spinellum constitit, qui me eximia charitate complexus, oculitus amavit, et præceptoribus humanioribus artibus tinctis, ut ferebat illa ætas, instruendum tradidit. Dum circa trivium animi relaxandi gratia cum sociis annexis pererro, occurrit properanti anilitate cana desipiens senex, cadaverosa facies, et plane

morticinium. Huius ad latus pueri, senes, juvenes, et ex vilis sæce hominum plures, qui perridiculis illius gestis, dictisque oblectati concomitabantur. Inquiro quid hoc rei esset. Omnes et maxime prudentiores respondent illum Acheronticum esse senem, ideoque truncum, et album colorem ab atro non ultra discernere. Proptereaque ex malis illius astantes ludos sibi facere: jam enim compleverat annos centum et triginta. Ego puerulus nihil cum animo tum agitavi. At subgrandes et mente senes aderant, in jocos transfusi: Bene sese res habet, clamitant. Et quis teste oculato hoc ita esse non convicerit? Alii, Non ad testes, qui nulli sunt, sed ad monumenta ecclesiastica provocamus. Arrisit dictum omnibus, continuoque ad ecclesiam progressi, advocato parochio, librum, in quo sacro lavacro intinctorum nomina consignantur, curiose examinant, et anno 1162 nomen agnomenque hominis, de cujus ætate ambigebatur, dilucide expresseque reperiunt, indeque colligebatur anno 1520, vel circa, sancto Francisco familiarissime usum, multasque res sermonibus una inter se agitasse. Et is tandem senex delirum celeri gradu per scalas ædium properans, antequam ego Paula abscederem, præceps in caput dejectus animam effudit. Et hæc de macrobiis usu meo exploratis adduxi, ut *quingentesimum* memoratum a Nilo in hac epistola conjectura satis probabili, et deinceps vitam ejusdem diuturniorem, de cujus longinquitate nihil certum refertur, proxime ad verum accedere colligeremus. Quod si commodum non videbitur, dicamus in ea epistola Nilum numerum integrum et completum pro incompleto atque truncato usurpasse, ut adjunctione simili incrementum suæ demonstrationi contra Judæos conciliaret; cujus exempla in sacris quoque Litteris frequentia sunt: *sed summa sequor fastigia rerum*. Sed Mauritii anni perquam longissime remoti sunt. Tum enim Nilus prorogasset terminos vitæ ad annum 176. Ego quidem hoc formido credere, et cujus fide credam? Credo Deum hoc posse: an fecerit, ex ingenio quisque suo addat vel demat fidem.

Sed hallucinatus est Caryophilus. Esto. Sed cum Græcis in Menologio Græcorum, nunc quoque adde accuratissimum Sirlatum, qui, ut verosimile est, non ex propriis, sed ex codicibus Græcis, illisque fortè antiquissimis, cum quibus hallucinari maluit in sua Interpretatione, quam demendo nomen Mauritii, de mala fide suæ Interpretationis in crimen vocari, et accersitus judicio de sui purgatione commentaria scribere. Quid si diceret alium esse hunc Nilum, et non Constantinopolitanum? Id neque ex Græcorum Menologio, neque ex Sirlato evincitur, cum Constantinopolitani scripta et res gestæ majori sua parte descripta eodem die utrique tribuantur.

Fuerunt alii quoque in hujus Nili laudibus effusiores. Franciscus Zinus epistola ad Augustinum

Valeriam episcopum Veronensem de S. Ephræm, Nilo, Marco et Isaia : *Neque ipsi episcopatu tuo essent indecores. Sunt enim homines frugi, exigui sumptus, et magnæ utilitatis. Tacere sciunt in loco, et, cum opus est, loqui. Valent ingenio. Magno sunt rerum usu, doctrina et prudentia præditi singulari, Cum domesticis tuis propter sanctos suavesque mores jucunde versobuntur. Si invisendæ tibi erunt Ecclesiæ tuæ, vel in civitate, vel in tota diœcesi, quo quidem visitationis munere omnium gravissimo, et laboriosissimo diligentissime fungeris : si monasteria virginum aut monachorum, si seminaria tua, vel antiquum acolythorum ab Eugenio IV, summo Pontifice institutum, et a superioribus episcopis, et canonicorum capitulo bene semper administratum, a te vero mirifice auctum, atque exornatum, vel novum incredibili studio, cura, et diligentia tua ex decreto et instituti sancti Tridentini concilii erectum et locupletatum : si derelictorum, et derelictarum loca, in quæ summo cum Dei honore, et totius civitatis commodo, et lætitia omnes utriusque sexus pauperes, passim antea vagantes ita concessisti, ut nullus amplius inops et mendicus in urbe vagari comperiat; si hospitalia, quorum præcipuam tu curam geris; si lites, discordiæ, inimicitia dirimendæ; si pax inter cives concilianda ubique, semper dulci quadam suavitate et eloquentia illa Christiana, quam tu in præclara illa tua rhetorica ecclesiastica tam eleganter docteque tradis, etc. Et epistola ad Aloysium Lipomanum Opusculis Nili et Marci præfixa : Sunt profecto abbates isti auctoritate graves, plurimo rerum usu, et doctrinis cœlestibus eruditi. Admiraberis acrem eorum in corrigendis vitiis gravitatem, eximiam in docendis virtutibus, et bonis moribus diligentiam, singularem in exponendis Scripturis eruditionem. Perversas hujus ætatis in religione de fide, et gratia, et operibus opiniones, atque alios errores, et hominum flagitia ita norunt, sic insectantur, atque coarguunt ut non multis sæculis procul ab hominum consuetudine in tenebris prope sepulti jacuisse, sed nobiscum assidue versati esse videantur. Photius in Bibliotheca, cod. 201, et alii, quos infra videbimus. Nunc vero non abs re fuerit duo in hunc sanctum Disticha ex codd. ms. præmittere.*

*Νεῖλος μὲν ἄρδει τῆς ἀνδρῶν τὰς γάπας,
Νεῖλος δὲ πιστῶν ἐκπαινεὶ καρδίαν.
Νεῖλου μὲν ποταμοῖο ῥόος χόρτα εἶδε ποτίζων.
Νεῖλου δ' αὖ μοναχοῖο λόγος φέρων εἶδεν ἰατροῦ.*

Necnon et illa ex Menologio Græcorum :

*Αἰγυπτῶν ἄρδει Νεῖλος, ἀλλὰ καὶ κτίσιν
Λόγῳ κατάρθει καὶ θυῶν Νεῖλος μέγας.*

Interpretatus est doctissimus Possinus :

*Nilus Canopum, major hic fonte ingens
Orbem universum et mortuus Nilus rigat.*

Honestissimæ matronæ matrimonio junctus duos ex illa suscepit filios, marem et feminam. Uxor ab eodem inducta una cum filia in Ægypti monasteria immigrat. Ipse cum Theodulo filio Sinæum montem occupat, et sanctorum Patrum consuetu-

dine frueretur. Theodulus a Barbaris captivus factus post multa vitæ pericula ac lanianus, tandem ab episcopo redimitur, et sancta et religiosa vita perfunctus animam Deo reddidit. Hunc Græci uti reliquos sanctitate eximios viros, venerantur et colunt die decima quarta Januarii. Menologium Basilianum : Τῇ αὐτῆς ἡμέρᾳ μνήμη τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Θεοδοῦλου. Οὗτος ὑπῆρχεν υἱὸς Νεῖλου τοῦ σοφοῦ τοῦ γεγονότος μὲν ἐπάρχου Κωνσταντινουπόλεως · καταλιπόντος δὲ τὴν δόξαν τοῦ κόσμου, καὶ ἀπελθόντος ἐν τῷ ὄρει Σινᾶ, καὶ μονάσταντος μετὰ τοῦ υἱοῦ τῶν δύο δὲ ὑπαρχόντων ἐκεῖ, καὶ τὴν ἀσκητικὴν πολιτείαν διανυθόντων, ἐξαίφνης ἐπιπεσόντων τῶν Βαρβάρων, καὶ ἀρξαμένων κατασφάζειν τοὺς ἁγίους Πατέρας. Ὁ μὲν Νεῖλος ἠδυνήθη φυγεῖν, ὁ δὲ υἱὸς αὐτοῦ Θεόδουλος ἐκρατήθη αἰχμάλωτος μετὰ ἄλλου ἐνὸς νέου, καὶ δεθέντες ἐσύροντο. Ἠπλήχουσαν δὲ οἱ Βάρβαροι, καὶ ἐβούλοντο σφάζειν τοὺς νέους, καὶ θῦσαι τῷ πρὸ τοῦ ἡλίου ἀνατέλλοντι ἄστρῳ · καὶ ὁ μὲν εἰς ἔφυγεν · οἱ δὲ Βάρβαροι κομηθέντες, τοῦ ἡλίου ἀνατείλαντος, καὶ τοῦ ἄστρου κρυθέντος, οὐκ ἔσφαξαν τὸν Θεόδουλον. Βουλόμενοι δὲ πωλῆσαι, δύο μόνους χρυσοῦς ἐλάβανον, καὶ τυμνώσας ὁ εἰς τὸ ξίφος, ἤθελε σφάζει · τότε ἠγόρασεν αὐτὸν ὁ ἐπίσκοπος, καὶ ἀπέλυσε, καὶ καλῶς βιώσας ἐκοιμήθη. Hoc eodem die commemoratio S. Patris nostri Theoduli. Hic erat filius sapientis Nili eparchi Constantinopolitani, qui, mundana gloriola renuntiata, in montem Sinæum progressus, una cum filio monachum induit. Dum ibi immorentur in ascetica disciplina elaborantes, de repente Barbari irruentibus, et sanctos illos Patres contrucidantibus, Nilus in fugam se dedit, filius Theodulus, et alius ejusdem cum illo ætatis ducti, evinctique ducebantur; sed cum certum in locum ex itinere Barbari divertissent, statuerunt juvenes mactare, eosque stellæ ante solem exorienti hostias immolare : sed unus quidem ex his fuga salutem petiit. Barbari vero gravi sopore sepulti, cum exorto sole stella evanisset, ab occidendo Theodulo manus abstinerunt; cum postmodum de eo pecunia commutando decrevissent, nec ultra duo solique aurei offerrentur, unus ex illis nudato gladio eum conficere tentabat : tum episcopus eum a Barbaro mercatus, in libertatem exemit, qui cum perquam optime vitam duxisset, obdormivit in Domino. Et Sirletus in Menologio Græcorum : Eodem die 14 Januarii S. Theoduli. Hic fuit filius Nili viri sapientis, qui relicto sæculo, in montem Sinam se contulit, ubi cum filio vitam monachi exercuit. Multa ingenii sui monumenta posteris reliquisse certum atque indubitatum est, quorum pars non exigua typorum præsidio Incem videt, pars in manuscriptis apud decantatissimas bibliothecas manuscripta latet, pars etiam temporum injuriis deperdita est. Neque enim illi copiose loquens sapientia, neque rerum in Scripturis obscurarum explanatio, neque bonas artes moresque subserendi studium, illudque super eum deficit. Nicephorus Callistus lib. xiv : Λόγῳ

δὲ δυνάμει κρατῶν, καὶ τῇ θεῖα νευρούμενος χάριτι συγγράμματα διάφορα καταλείπει πρὸς ἀσκητῶν ὑπαλειφόντα, οὕτω φράσεως καὶ νοημάτων μετέχοντα, ὡς τὸν ἀναγινώσκοντα χάριτος ἀφράστου ἔμπλεω καθιστάναι. *Et cum eloquentiæ vi polleret, divinæque gratiæ nervis validus esset, scripta varia, quæ vitæ monasticæ exercitium instruunt, reliquit, verbis et sententiis ita composita, ut lectoris animum gratia incredibili recreent.* In omni recto studio et humanitate versatus Philippus Labbæus in *Nova Bibliotheca : Nili Constantinopolitani S. Joannis Chrysostomi discipuli multa jacent opuscula in Parisiensibus aliisque bibliothecis, quæ ut audio purantur publicæ utilitati ab erudito interprete.* Et pag. 95 : *Nili patriarchæ Constantinopolitani opera varia in codd. regijs, 378, 498, 615, 952, 944, 722, 1067. 1662, 1387, 1588, 2005, 2218. Multa quoque ejusdem S. Nili opuscula erant in bibliotheca Sirlatiana, quæ aliis memoranda relinquo.* Ita Labbæus hic et alibi : Josias Simlerus in *Epitome Gesnerianæ Bibliothecæ*, Georgius Draudius in *Bibliotheca classica*.

Hunc sanctum Nilum nostrum ascetam alii atque alii nuncupant *archiepiscopum* et *episcopum Constantinopolitanum*, perinsigni manuscriptorum codicum pravitate decepti. Joannes Andreas Quenstedt : *Constantinopoli natus est Nilus monachus, Joannis Chrysostomi discipulus, qui multa scripsit de institutione monachorum, teste Nicephoro Histor. lib. xiv. cap. 53. Quædam ejus exstant in Bibliotheca Patrum, tomo V, edit. 2. Separatim vero exstat liber S. Nili De Christiana philosophia, quo nomine monasticam significat.* Photius in *Bibliotheca*, cod. 201 : *Lectus est Nili monachi liber, τριῶν καὶ πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν κεφαλαίοις διαιρούμενος, τὸν τῆς προσευχῆς δὲ ἐν τούτοις ὁ θεὸς ἀνὴρ ἀναπτύσσει τύπον. Πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα αὐτοῦ ἀξιόλογα, ποικίλας ὑποθέσεις ὑποβαλλόμενα, εἰς τε τὸν ἐπιτολιματὸν τρόπον, καὶ εἰς τὸ συγγραφικὸν ἀνηγμένα συγγράμματα φέρεται, τὴν τε κατὰ τὰ ἔργα τελειότητα, καὶ τὴν ἐν λόγοις μαρτυρούμενα δύναμιν · in centum et quinquaginta tria capita divisus, quibus precandi formam vir ille divinus exposuit. Feruntur ejusdem et alia plura lectu digna diversi argumenti opuscula, partim Epistolæ, partim Historiæ forma conscripta, quæ non operum tantum perfectionem insignem, sed in dicendo quoque facultatem ejus testantur.* Ibidem alia ejusdem Nili Andreas Scottus recenset opuscula, quæ in *Italia, bibliotheca Regia, et Augustana dicuntur exstare.* Dubitat nihilominus, a unius Nili sint omnia. Excerpta ex ejusdem Orationibus in *Pascha* prima, et secunda, in *Ascensionem Domini* prima, secunda et tertia satis proluxa totidem verbis exscribit idem Photius in eadem *Bibliotheca*. Hic non absque oscitantæ nota designandus est supinus error Gesneri et Simleri, in *Bibliotheca*, qui opuscula *Theologica Nili* cum capitibus *Diadochi* confundunt : *Sancti Nili Orationes monasticæ in Vati-*

cuna, Opuscula quædam Theologica, et Capita φωτικῆς. Et quod magis est, *Magdeburgenses cent. 5, cap. 10 : Nili monasticæ Orationes exstare Græcas Romæ in Vaticana. Item Opuscula quindecim Theologica, et cap. φωτικῆς. Item librum ad Bariclem episcopum.* Et infra : *Præbet tamen propemodum conjecturam, quod scriptum quoddam capita φωτικῆς commemoratur.* Et *Nicephorus, etc.* Si ullus alius, plane Photius ipse, ne hic multorum testimoniis rem traham, similem errorem, aperte profligat. Namque ait : Παιτέρα δὲ τοῦ λόγου Διάδοχον ἢ ἐπιγραφὴ λέγει, Φωτικῆς τῆς ἐν τῇ παλαιᾷ Ἑκτίσῳ ἐπίσκοπον · *Auctorem ejus inscriptio ipsa facit Diadochum Photices illius, quæ est in veteres Epiro, episcopum.* Et infra dum agit de *Sophronii Hierosolymitani patriarchæ Epistola synodica* : Καὶ ὁ τῆς Φωτικῆς ἐπίσκοπος; ὄνομα Διάδοχος · *Et Photicæ episcopus nomine Diadochus.*

Omnia istius opuscula, quæ pleraque sunt, nondum quisquam justum in volumen redegit. Sunt nihilominus partim Latine reddita, editaque. Oratio ad Deum contra Barbarorum incursiones, bella intestina, pestem, famem, et mortis vim præsentem Joanne Sambuco Pannonio interprete : *P. Omnipotens Domine Deus, Pater ingeniit Fidis.* Edita Latine tantum *Ratavii*, anno 1555; exstatque ms. in *bioblioth. Imperatoris, Viennæ.*

Petrus Franciscus Zinus Veronensis in Latinum convertit, et publicavit Venetiis, anno 1557, in-8.

Librum *Nili Asceticum, sive de vita et moribus monachorum. P. Multi ex Græcis, et Judæis non pauci.*

Ad monachos institutionem. P. Victus intemperantiam jejunium tollit.

Adversus vitia Orationes septem.

De gula, orat. 1. P. Principium flos est proficiendi.

De luxuria, orat. 2. P. Pudicitiam parit temperantiam.

De avaritia, orat. 3. P. Avaritia malorum est omnium radix.

De ira, orat. 4. Ira furori atque insanæ affinis est.

De tristitia, orat. 5. P. Spiritus voluptatem ignorat monachus.

De acedia, orat. 6. P. Animi debilitas est acedia.

De inani gloria, orat. 7. P. Inanis gloria est animi perturbatio rationi contraria.

De superbia, orat. 8. P. Superbia est animi tumor, sanie plena.

Diversa capita. P. Dei timorem ac studium retine.

De oratione, cap. 153. Qui odoriferum cupit thymiana.

Ad juniores monachos institutionem. P. Juvenis colat quietem in corpore.

Ad Anastasium episcopum epistolam. P. Joannes sacerdos admirandus Ecclesiæ Constantinopolitanæ.

De nimis diuturna praefectura . P. Tradunt rerum naturalium observatores.

In Bibliotheca Patrum Veterum, Coloniae edita : Ex quodam Parænetico libro fragmentum. P. Nunquid angelos, vel potestates, etc.

De octo vitiosis cogitationibus.

De gula. P. De octo vitiosis cogitationibus, seu affectibus.

De fornicatione. P. Fornicationis spiritus per carnis.

De Avaritia. P. Externum est avaritiæ bellum.

De ira. P. Ira cum semel pectus obsederit.

De tristitia. P. Cum improbus tristitiæ spiritus.

De acedia. P. Acediæ spiritus mæroris spiritum.

De inani gloria. P. Inanis gloriæ affectus multiplex est.

De superbia. P. Gravissimus, atque omnium truculentissimus.

De oratione capita 150, sect. 147. Latine tantum interprete Francisco Turriano, qui cum Diadochi Photices episcopi capitibus De perfectione spirituali edenda curavit Antuerpiæ typis Plantinianis, anno 1575, in-12. Unde in Bibliothecis Veterum Patrum a Margarino Bignæo deducta.

Liber asceticus.

Institutio ad monachos.

Orationes octo adversus primaria vitia.

Brevis institutio ad juniores monachos.

Epistola ad Anastasium presbyterum cum duobus fragmentis.

Tractatus de octo vitiosis cogitationibus, Latine interprete Jacobo Billio Prunæo S. Michaelis in eremo cœnobiarcha, qui illum cum Joannis Damasceni operibus edidit Parisiis, anno 1577. Subjecitque Eugenii opuscula, de eodem argumento :

Græcæ vero et Latine edita sunt. Ejusdem κεφάλαια, ἢ παραινέσεις, Capita, seu Præceptiones sententiosæ, Francisco Turriano interprete, et prioris interpretationis correctore, collatis tribus pervetustis exemplaribus, et scholiis appositis. Florentiæ apud Bartholomæum Sermaretellium 1578, in-8. Una cum Diadochi episcopi Photices in veteri Epiro Illyrici capitibus centum de perfectione spirituali. Et hæc Græcæ. Latine vero Lugduni Batavorum ex officina Plantiniana, 1590, in-8; et Basileæ apud Robertum Winter; et Coloniae apud Gymnicum. Item Græcæ et Latine in lingua Latinam traductæ, et testimoniis tum sacris tum profanis illustratæ, opera et labore Stephani Schoningii : Francheræ excudebat Ægidius Radæus ordinum Frisiæ typographus 1608 in-8. Addita sunt Agapeti Capita parænetica, et Aristotelis liber De virtutibus et vitiis, eodem Stephano interprete et expositore. Eadem a Michaele Toxita carmine redditæ excusæ sunt Argentorati a Cratone Mylio. Epitomator Gesnerianus : qui tamen in epitome nullam hujus versionis mentionem facit, sicuti nec Gesnerus in Toxita.

Χρυσὴ Νήλου ἐπισκόπου καὶ μάρτυρος· Capita seu Præceptiones sententiosæ; κεφάλαια, ἢ παραινέ-

σεις Lugduni Batavorum ex officina Plantiniana apud Franciscum Raphelengium 1590, in-8. Eadem sub titulo : Aurea Nili episcopi et martyris Parænetica, interprete Nicolao Glassero, Hamburgi excudebat Paulus Langius. Anno 1614, in-8. Ἀρχὴ σωτηρίας, ἡ αὐτοῦ κατ'ἀγνώσεως. De iis interpres : Clarum est illud Phocylidis, παῖδ' ἔτι ἔοντα χρῆσθ' ὀδὴ καλὰ διδασκόμεν ἔργα. Hinc et Agesilaus eu discenda esse pueris dixit, quibus grandiores facti uti possint. Sunt igitur illa potissimum eligenda, quibus juvenus et in litteris proficit, et mores pietate condiuntur. De Nili libello non est quod dubitemus, quem ad omnia hæc possit plurimum. Est enim elegantius politus, virtutum præceptis gravis, antiquitatis auctoritate pius, prorsusque aureus. Constat vero eum in vetustissima quadam bibliotheca in Walachia Transylvaniæ finitima a doctissimo viro Joanne Hontero Coronensi inventum, et ad clarissimum Nicolaum Neandrum de antiquitatis studiis optime meritum, ut in lucem prodiret, missum fuisse, a quo emendatus integritati et nitori restitutus, primumque cum aliis editus fuit Opusculis. Quis vere hujus libelli sit auctor, cum plurium ejusdem nominis episcoporum, martyrum, doctrinaque præstantium virorum in historia mentio fiat ecclesiastica, non liquido apparet. Duo enim Nili auctore Nicephoro fuerunt Ægyptii. Alius Thessalonicensis, qui post Caroli Magni vixit tempora. Fuit et Nilus quidam scholasticus. Istius vero, cui opusculum hoc Neander ascribendum putat, mentionem facit Nicephorus lib. iv, cap. 54. Ex quo constat admirando isti Nilo patriam fuisse Constantinopolim, cujus etiam propter egregiam nominis nobilitatem præfectus fuit. Sed relicto tali statu ad vitam se contulit monasticam. Dicendi quoque facultate, præclarisque doctrinæ dotibus instructus cum fuerit, variis ingenii monumentis nominis sui memoriam ad posteritatem propagavit. Hic observanda verba, Duo Nili auctore Nicephoro fuerunt Ægyptii. Unus tantum Nicephoro Ægyptius est.

Has easdem Paræneses edidit Græcæ et Latine Paulus Minerva Barenensis Dominicanus, cum Scholiis seu Commentariis; Neapoli apud Constantinum Vitalem 1604, in-4. Quid in illis illustrandis egerit, ipse enarrat ad lectorem : Quidquid igitur in illis reperies, ex sanctorum Patrum doctrina exhaustum esse judices; ideo et cunctos citavimus : cumque ad politicam et moralem vitam perquam maxime ordinarentur; ad illas roborandas, firmandasque, ethnicorum quoque philosophorum axiomata perstrinximus, ut sciant, qui laxatis vitæ habent illam provinciam ducunt, legem Christianam, legem esse virtutum, quam ex ethnicis plerique naturali illustrati lumine prosecuti, miris extulerunt encomiis. Quid si Christiani nati fuissent? Sanctitate quidem nimia pollerent. Hic tamen talis tantusque vir de harum Paræneseon auctore disputans, illis Nilum ascetam, et Constantinopolitanum exiit, acceptas desert Nilo episcopo et martyri. Incertum siquidem

est, ut notatur in *Bibliotheca sanctorum Patrum* tomo III, Basileæ impresso, au hic Nilus episcopus Ægyptius fuerit, cujus meminit Eusebius lib. viii, cap. 14. Et esse illum Ægyptium patet ex ipsa inscriptione: Νεῖλου ἐπισκόπου, καὶ μάρτυρος κεφάλαια, ἢ παρανήσεις. *Nili episcopi et martyris capita, sive Paræneseis.* Licet Margarinus de la Bigne Nilum episcopum abraserit, Nilum monachorum patrem inscripserit, quem sententiarum harum auctorem facit, solo Nicephori Callisti testimonio fultus, hoc vel solo argumento. Scribit Nicephorus, Nilum monachum *Capita collegisse, aliqua quidem fusius, multa autem compendiosius tractata.* Ergo qui hæc Capita scripsit, non fuit Nilus Ægyptius episcopus. Non tamen inde pervincit, Capita hæc non esse episcopi et martyris. Fieri enim potest ut uterque Capita concinnarit, eaque diverse; quod et aliis viris sanctissimis, et Græcis scriptoribus fuit solemne. Et Antonius monachus in Melissa plures ex Nilo absque alio cognomine sententias, alias ex Nilo episcopo signat. Ergo erunt istæ Nili episcopi et martyris, non alterius: quandoquidem Nili episcopi sententiæ ordinatæ cernuntur, ut in earumdem paraphrastica Catena ab eodem Paulo digesta ostenditur. Quod autem absque titulo Nilo attributæ sunt, id errore auctorum factum esse, qui Nili non episcopi eas esse crediderunt. Sic ergo et titulo episcopi et martyris ex Græca inscriptione, Nilum Capitem scriptorem esse Nilum, eumque episcopum et martyrem. Neque dicendum est inscriptionem esse confictam: tum enim nulli libri titulo credendum esset. Adde Sixtum Senensem, qui nullum de hujusmodi sententiis verbum in Nilo fecerit, cum illius in Job Commentariorum meminerit; licet hæc ratio non videatur tanti momenti, si quis responderit Sixtum Senensem non eam sibi sumpsisse provinciam omnia scripta Nili commemorandi, sed ea tantummodo, quæ sacrorum Librorum explicationem continerent. Petrus etiam Riccordatus in sua *Historia scholastica* de Nilo asceta et ejus scriptis sermonem habens, de istis Paræneseibus ne verbum quidem. Tandem uti validissimam rationem ex Mutii Justinopolitani episcopi *Historia* testimonium adducit, qui Nilum episcopum et martyrem harum Paræneseon facit auctorem, cum sub nomine Nili uti legitimi auctoris nonnullas particulas ex hoc opere depromptas recitat. Hinc Paulus ovans ascendit in Capitolium: *Quis autem alterius Nili, non autem episcopi et martyris affirmabit, cum testimonium hoc sit præstantissimum? aut dices Mutium inconsulto scripsisse? aut Nilo episcopo attribuisse, Nilo autem non episcopo abstulisse? Nisi enim sub Nili episcopi et martyris titulo legisset, utique non affirmaret esse Nili episcopi. Quid enim erat in causa, ut Mutius Nilo episcopo attribueret, Nilo autem non episcopo auferret? Sed postmodum, remissis enuntiat, obijci posse, sententias non esse Nili episcopi et martyris, sicuti sibi a nonnullis objectum fuisse testatur: sub persecutione*

posito episcopo tempus non adfuisse edendi libri. in ejus actis nullam harum Paræneseon mentionem factam. Respondet martyrismum et persecutionem non interpolasse scriptionem librorum, exemplisque pluribus ostendit. Hinc concludit Margarinum de la Bigne non recte Nilo episcopo et martyri quod suum erat abstulisse, Nilo vero non episcopo tribuisse. *Quod si attulerit postremum, nempe quod plerique viri hac tempestate doctissimi tenent oppositum, scilicet quod non sint Nili episcopi et martyris, sed alterius Nili, respondemus quod ex alia parte adsunt centum alii viri præstantissimi autumantes, Nilum episcopum et martyrem harum sententiarum Paræneticarum auctorem.*

Sed ut unde Paulus exegit Apologiam, inde ego exordiar, non esse Nili episcopi, sed alterius, tenere doctissimos viros, respondet, ex alia parte centum alios præstantissimos viros tenere Nilum episcopum esse. Et tamen non multo ante cum illustrium Scriptorum testimonio id tutari conaretur, non ultra tres produxit, Antonium monachum in Melissa, Petrum Riccordatum, et Mutium Justinopolitanum, qui de episcopatu Nili harum Paræneseon scriptoris ne verbum quidem obducunt. Et jam derepente in contrarium perducuntur. Sed esto, eas Nilo episcopo concesserint. An propterea Nilo ascetæ vel monacho denegarunt? Nihil minus. Asceta sub aliis atque aliis titulis innotuit, quibus ab exscriptoribus scripta illius cohonestata sunt. Hinc in multis sub nomine Nili præfixo designatur nullus alius, quam Constantinopolitanus iste, uti hoc nomine insignior. Aliis monachus est, aliis asceta, aliis abbas, aliis episcopus, aliis archiepiscopus, et quod admirabilius est, Constantinopolitanus, aliis martyr. Quare si ex inscriptionum titulis fas est nobis varios quoque auctores fingere, quot nobis Nili assurgent! Vel in quot Nilos unus noster Nilus misere discerptus congemiscet! Ex variis officiis, dignitatibus, professionibus, curis, sortibus variæ quoque personæ uni eidemque homini imponuntur, et variis inductis rationibus, varie quoque perscribuntur in monumentis, neque propterea a se ipsis distant, vel minimum mutantur. Et Nilum nostrum fuisse ascetam res ipsa docet; sacerdotem cum Theodulo filio, in hoc de Nili tractatulo probamus; et martyrem quoque, et episcopum fuisse. et si vis etiam archiepiscopum, quid vetat? Sed hoc non est scriptis relatam. Quid tum? Quæ literis mandata non sunt, et tamen credimus, et sine ullo dubio tenemus ita fuisse? Et forte hæc omnia in Nilo nostro reperiremus, si res gestas illius tempus edax nobis reliquas fecisset. Et forte etiam qui futuri sunt obtinebunt, cum videamus in dies singulos similia e latebris in lucem suscipi, et publicæ commoditati prorescere. Non ex alienis advocabo argumenta. Ex Vita S. Nili episcopi et martyris, quam ex Joannis Christophoroni interpretatione recitas, de scriptis dicti sancti, minus

quam nihil est, et tamen una largitate auctor est Paræneseon. Unde id expiscaris eum illas scripsisse? Potuit scribere. Scripsere alii ejusdem ætatis et dignitatis viri. Concedo nec invitus. At scripsisse, nisi meliora indicia proferantur, non dicam. Et etiam si Nilus episcopus scripserit: an episcopus et martyr hic tuus ille idem est? Nilos eo tempore plures fuisse, et inter eos episcopos et martyres, et scripsisse etiam ad posteritatem commentarios, nemo prudens negaverit. Annon insulse quis concluderet (sit pro exemplo Nilus Patrarum episcopus et martyr). Huic Operi præfigitur titulus: *Paræneseos Nili episcopi et martyris*. Ergo Nilus hic nullus alius est, quam Patrarum episcopus. *Nam si Nili ascetæ essent, non esset additio, expressioque episcopus et martyris. Si Græca interpretatio absque titulo et agnominatone legeretur, Nili utique non episcopi essent sententiæ. Non enim est intelligibile, ut Nili non episcopi fuerint, Ecquis Nilo episcopo et martyri attribuat? Et tamen similia in hoc eodem Nilo asceta ante oculos observantur. In nonnullis ejusdem tractatibus præfigitur, Nili archiepiscopi Constantinopolitani. Repudiandus itaque est Nilus asceta, et Nilus archiepiscopus Constantinopolitanus investigandus. In nonnullis, Nili abbatis; rejiciendus itaque est asceta, et Nilus abbas peracrutandus. Sed Nilus asceta non fuit neque episcopus, neque martyr. Unde id habes? Nec etiam sub nomine sacerdotis innotescit, et tamen sacerdotio præditum fuisse ex eodem perdisco. Sed Sixtus Senensis nullam de hujusmodi sententiis mentionem fecit. Esto, verum est, cum nec de aliis tractatibus fecerit, sed de iis tantum, quæ in sacrorum Librorum explicatione versantur. Quare itaque ipsius in Cantica canticorum, in Evangelium Lucae, in Psalmos, et in alios sacræ Scripturæ libros explicationes non commemoravit, quas ad hæc tempora manuscripti codices retinet? Non dici potest Nili in Job Commentaria proluxa fuisse, in aliis hinc inde ex ipsius operibus collectas expositiones: cum in Job eodem modo se habeat, et in Canticum canticorum sit commentarius integer.*

Nili monachi eremitæ *Historiam*, sive *Narrationes*, quibus cades monachorum montis Sinæ, et captivitas Theoduli ejus filii describitur: Etς τήν ἀνάρεσιν τῶν ἐν τῷ ὄρει Σινᾶ Μοναχῶν, καὶ εἰς τήν αἰχμαλωσίαν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Θεοδοῦλου, extractam ex codice 74 ms. Caroli de Monchal archiepiscopi Tolosani, et eidem nuncupatam cum nova sua interpretatione et notis, sub titulo: *Nili opera quedam nondum edita*, Parisiis publicavit doctissimus Petrus Possinus apud Sebastianum Cremoyssi typographum regium, in-4. Addidit ejusdem Nili laudationem in Albanum Græce et Latine. De hac historia Menologium Græcorum 12 Novembris: Καὶ ἐπεὶ ὁ μακάριος Νεῖλος τὸ ὄρος μετὰ τοῦ υἱοῦ κατελιτρώως συνῆν τοῖς Πατράσιν, βάρβαροι τινες ἐξαίφνης ἐπέλθόντες, ὡς ὄηρες τὸν υἱὸν

PATROL. GR. LXXIX.

Θεοδοῦλον σὺν ἄλλοις πλείστοις αἰχμάλωτον ἔλαβον ὃν ὡς αἰχμάλωτον ὀρηγεῖ πλέον τοῦ καθήκοντος, καθῶς ἐν τῷ παρ' αὐτοῦ συνταθέντι συγγράμματι ἐμφέρεται. *Hinc cum beatus Nilus occupato monte cum filio sanctorum Patrum consuetudine frueretur, quidam ferarum instar repente irruentes barbari ejus filium Theodulum cum multis aliis captivum abduzerunt; cuius casum lamentatur pater, plusquam deceret talem virum, quemadmodum in Commentario hac de re scripto cernere est. Nicophorus Callistus dicto loco: Μεθ' ὧν καὶ τὸ ἐν τῷ Σιναιῷ ὄρει τῶν ὁρίων Πατέρων μαρτύριον ἀναγράφεται οὕτω λαμπρῶς τε ἅμα καὶ παρ' παθῶς, ὡς ἱκανὸν εἶναι ἐντεῦθεν θηρᾶσαι, οἷος καὶ κατ' ἄμφω γέγονεν ὁ ἀνήρ ἐν τε λόγων καὶ ἀρετῆς περιουσίᾳ· ἐκεῖ δὲ καὶ τὰ κατ' αὐτὸν καὶ τοὺς παῖδας μετρίως διεξέειπεν ἐκτραγηδῶν λίαν περιπαθῶς τὴν αἰχμαλωσίαν αὐτῶν, βαρβάρων καταδραμόντων, οἱ βλέμματα ἐκαλοῦντο, καὶ φόνον οὐκ ἐλάχιστον δεδρακότων· ὃ καὶ ἤδυσμά τι πνευματικῶν τοῖς φιλομαθεῖσι καταλλέοιπεν. Scripsit quoque divinatorum Patrum in monte Sinae obitum et martyrium facundia et effatu tanto, ut satis inde colligere liceat, quam eximia doctrina juxta et virtute vir is fuerit, ubi etiam suas et filiorum res paucis commemorat miserabiliter, veluti in tragædia, captivitatem etiam deplorans, cum barbari Blemmyes excursionem suam cædem ingentem fecere: quod opusculum tanquam spirituale quoddam oblectamentum studiosis reliquit. Cum Græce legeretur διηγήματα, occasionem arripuit eruditissimus Possinus distinguendi librum in septem Narrationes, cum hoc arbitraretur aliquo lectoris commodo, nullo auctoris aut operis detrimento fieri posse.*

De ea, quæ apud Lipomanum edita est, interpretatione, illud est præstantissimi Petri Possini interpretationis suæ arbitrium: *Hoc unum modo initio receperam: hocque illi, quo magno merito nihil non apud me possunt, mecum duntaxat egerant: ut teterem, quæ pridem a Lipomano est edita, hujus opusculi interpretationem recenserem, et cum Græca compararem. Sed cum aliquot jam paginis passim interpolatam, ac recantatam a me illam interpretationem amicis in specimen obtulisset, quod scribenti prius mihi, hoc legentibus idem ipsis visum fuisset: me, si pergerem ut cœperam, exhaustiendis illis laboris illiberalissimi fastidiis, magno meo tædio nullam tamen alienam gratiam relaturum. Et certe, ut quam omittere non possum, celerrime saltem, quod verecundiæ unum superest, transigam reprehensionem laboris alieni, id quam breviter, tam vere licet affirmare nullum omnino labis fugitiive genus, quod in eo genere cavēri debeat, in ista esse versionis per-versissimæ de properatione prætermissum. Nam et obscurata passim est auctoris sententiæ, et non raro ad libidinem interpretis ficta et detorta. Jam omnibus fere paginis miserimum in modum per summam licentiam lacerata sædissime, mutilaque oratio scriptoris: tum a capite ad calcem nullo non loco ita comperta contaminataque maculis barbaris*

cujusdam infantiae, ut opus veterum iudicis arce dignum, rus hodie merum, rureque inficetius videatur. Quæ si quis a me dicta criminosus existimet, non ego tamen apud eum perdam aquam prolixa approbatione causæ meæ certis unaquaque de re testimoniis proferendis. Sed si tanti putet rem totam cognoscere, et Latina illa veteris interpretis cum Græca auctoris conferre, ut ad alia conniveat, næ is tamen, si quam habet æquitatem, cum non tantum comata, aut comprehensiones totas, sed paginas, atque adeo tractationes integras conscio silentio præteritas toto passim in opere perspiciet, et illum, quisquis est, interpretem scripsisse festinanter, et me non calumniose accusasse iudicabit. Atque hinc satis intelligis, lector optime, quam non leviter, aut cupide consilium interpretationis ordiendæ novæ, sed necessario susceperim. Hæc cum animadvertisset nescio quis in calce codicis editi Barberini appinxit: Tres isti manuscripti codices ita concordant, ut ex uno exemplari quasi descripti esse videantur omnes, alioquin ab edito longe discrepantes: multa enim mutant, nonnulla addunt, plurima recidunt, in quibus Simeonis Metaphrastæ manum facile agnosces qui scripta ejusmodi de virorum sanctorum rebus gestis antiqua et satis longa interpolare, atque mutare amavit. Porro istam ejus editionem, quam codices illi representant, secuta est vetus interpretatio Latine a Lipomano primum evulgata, quam Pater Possinus in Præfatione ita exagitat, mitius fortasse facturus, si discrepantias, atque etiam errores non ab interprete, sed a Simeone Metaphraste interpolatore proficisci, uti factum oportuit, animadvertisset. Hæc in Possinum, Lipomani additionem, et Simeonis Metaphrastæ nomen per ora hominum magnifice incedens traduntur. Sed condonandum est viro, qui quantum valeat Possini iudicium, et Metaphrastæ dignitas in rebus ecclesiasticis promovendis ex publicarum privatarumque rerum administratione, peritiaque plena, et an albus vel ater fuerit, ignorat. Quis enim, nisi nugæ somnare voluerit, aliisque garrere tentaverit, Simeonem Metaphrastem nobili equestri genere natum, ministrum inter primarios militiæ Constantinopolitanæ, ab epistolis et secretis imperatoris, oratione soluta et vineta non absque eloquentia, et dextertate præcipuum jactabit: errores et discrepantias a tali tantoque viro profectas fuisse, et vitas antiquorum sanctorum interpolasse contententi, et tantum nomen lædenti, veniam concedet, sed non prosperandam? Sed parum peritis usu, et de facili prouultiantibus omnia non invitis manibus danda sunt.

Dicimus ergo, et firmiter asseveramus, Metaphrastem nullo modo vitas sanctorum interpolasse, sic, ut multa immutaverit, plurima addiderit, alia reciderit. Sed immutavit cautior factus, quæ aliorum scriptorum monumentis alio prorsus modo se habuisse, et contra jus fasque fuisse dignovit. Addidit ab aliis edoctus digna scitu, præterita ta-

men ab antiquis Vitarum scriptoribus. Recidit aliorum scriptis relata, sed nimia, sed supervacanea, sed fabulosa, sed ridicula, et perversorum hominum malitia superinducta. Et hoc, mi vir, interpolare Vitas sanctorum est? Et hocne erit, Vitas locis quibusdam immutasse, intercidisse, illisque addidisse? Metaphrastes Vitas recte sapienterque dictatas, intactas reliquit, ex aliorum studiis ac laboribus nullam sibi famam emendicans, sed a capite ad calcem rerum gestarum, uti gestæ sunt, expositionem, proprio stylo genereque dicendi ita expedit, ut nullis aliorum scriptorum periodis, addo formulis et notis, usum fuisse ab arte oratoria instructus dignoscere possit. Ita est. Prostant sanctorum antiquorum vitæ ab aliis ante Metaphrastem publicatæ, quæ postmodum ab eodem facultate dicendi singulari in meliorem atque accuratorem tenorem editæ sunt, quales multas in mea de Simeonibus Diatriba luculenter designavi. Sume in manus, attentius lectita, æque heneque iudicatum demum sententiam profer. Planus fueris, si Metaphrastem virorum sanctorum res gestas antiquas, et satis longas interpolasse, atque immutasse enuntiaveris, et doctissimi Possini de hac historia Nili Latine apud Lipomanum rectum non esse intelligens, prudensque iudicium, aut injuria illam vexasse. Cui siquidem non est, in exscribendis antiquorum voluminibus exscriptorum incuriam, neque in doctrina, neque in eruditione excellentiam, et si codices, quibus innitebatur, depravati distortis litteris, sive ambiguis confusi, verba similitudine syllabarum vitiosa, multa etiam vel malignitate addita, vel spatio temporis fugientia, intrusisse? Iniquum est similia Metaphrastæ attribuere. Et ne nimius sim, vide quæ de Metaphraste in dictando, atque verbis struendis studio apposite in Elogio ipsius construit Psellus, Diatriba nostra de Simeonibus, et eorum scriptis, in qua multa de hac eadem re ex aliis atque aliis auctoribus collegimus. Et ne nos similia nostra imaginatione agitare belluli ac festivi saperdæ suspicentur, habeto tibi, lector, quæ pro eodem Metaphraste Lipomanus scriptis memoriæ prodidit. *De Metaphraste autem communis priscorum virorum Ecclesiæ Orientalis sententia, Vitæ sanctorum ex diversis auctorum libris eum in unum volumen redegisse, et quæ alicujus viri erant inscriptæ, sub hoc titulo reliquisse; quæ vero ab aliis descriptæ erant, rudi tamen, et insulso stylo, eas ipsum multis laboribus, et sudoribus exornasse, et eruditione sua exposuisse, prout Theodorus Balsamon, et Psellus, ideoque et Metaphrastæ nomen fuisse adeptum, μεταφράζειν enim Græce, Latine est, scripturam aliquam dilucidioribus verbis, sensu tamen et materia retentis interpretari. Quæ autem a nemine adhuc scriptæ fuerant, sed quasi per manum, et traditionem a Patribus acceptæ, et pro veris habitæ, has ipse eleganti et condito stylo descripsit, et legendas Ecclesiæ proposuit, tantaque auctoritate liber hic in lucem prodiiit, ut apud Orientalem Ecclesiam,*

qui sanctorum Vitas præter unum Simeonem Metaphrastem scripserit, nec quærat, nec reperiat. Quinimo in suis Menæis, et Sacris sanctorum, Vitas recitat, non alias quam ex istis desumptas legit, adeo pro certis, veris et authenticis, ab omnibus, et omnium auctoritate confirmatis. Imo nec Ecclesia Græca preces, orationesque Metaphrastæ, post Basilii et Chrysostomi supplicationes statim locasset, si recentis temporis auctoris esset. Nec a Balsamone allegaretur, qui ultra 400 annos floruit, et Psello qui ultra quingentos. Denique nec in concilio Florentino ad confirmandum dogma fidei inter doctores Ecclesiæ citaretur. Hæc fuerant reliqua, quæ de hoc viro notanda erant. Et in Præfatione tom. V : Illud quidem primum est, omnes has Vitas de Græco in Latinum nostro hortatu, nostrisque suppetiis a Gentiano, Herveto Gallo viro docto recens fuisse translatas, easque nunc primum Occidentalem Ecclesiam suscipere, quæ quali quantoque thesauro hucusque ob earum ignorantem privata fuerit, postquam totum volumen percurreris, tu ipse iudex optimus esse poteris.

Et hoc quidem Lipomanus, si priora alteris oculatus a fronte simul, et occipitio, si posteriora quinti tomi, plus cimicem sanguinis, ut ita dicam, quam illum rationis habuisse dices. Quid enim inconsideratius, aut inconsultius fieri potuit, quam Vitas sanctorum universas, quæ nullum auctorem titulo præferebant, nulla ad liquidum explorata veritate, Simeoni Metaphrastæ appingere? Unde postmodum tot famæ vulnera, et notas innoxio homini, et ab omni culpa remotissimo, pravissimi, et pessime diffamati hæretici, et fabulas fabulorum mangones concriminati sunt? De quibus nos alibi fusius. Nunc tantum illis addam de illius ætate, quod Niceph. Gregoras in Vita sanctæ Theophanonis Leonis filii Basilii Macedonis imperatoris Constantinopolitani uxoris, de studiis restituitis ab eodem Leone in urbe Byzantina agens : Τό γε μὴν τῶν λόγων κράτος, εἴπερ δὴ τι τῶν ἀπάντων ἄλλων, καὶ τότε μᾶλλον, εἴπερ ἄλλοτε ποτε, μεγάλην ἔσχε τὴν ἀκμὴν, ἀμφοῖν τοῖν βασιλεῖσιν μάλα τοι πλείστην δευδοκίαν αὐτοῖς τὴν ῥοπήν καὶ τιμήν. Καὶ ἦν ὄρᾳ ὁσίων ἀνδρῶν συναλλαγὰς, καὶ σοφῶν βητόρων θέατρα, καὶ πᾶσαν λόγων ἀρετῆς ἐπίδειξιν, ἀθροζομένων ἀπανταχόθεν πολλῶν, καὶ ποιούντων ἄλλην Σωκρατικὴν τε καὶ Πλατωνικὴν Στοάν καὶ Ἀκαδημαίαν καὶ Λύκειον τὰ βασιλεία. Διὰ δὴ ταῦτα καὶ πολλὴν τὴν ἐπίδοσιν εἰληψε τότε καὶ ἡ τῆς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας εὐπρέπεια. Οὐ γὰρ μόνον ὁ βασιλεὺς πολλὰς τῶν ἐτησίων ἑορτῶν καὶ πανηγύρεων οἰκειοῖς ἐκόσμησε λόγοις καὶ ψαῖξις, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς τῶν τότε ἐλλογίμων τὰ ὅμοια πράττειν ἐκέλευσεν. Ὡν εἷς ἦν καὶ ὁ τότε ἄλλα μετέφρασε πρὸς τὸ εὐφραδέστερον, καὶ τοὺς πλείους τῶν τε τῆς ἀρετῆς ἀσκητῶν καὶ ἀθλητῶν συνεγράψατο βίους. *Et dictionis quidem oratoricæ robur, et eodem tempore, si quidquam alias, tum magis ac magis ingentem accessionem fecerat, cum ambo imperatores maximum illi vigorem honoremque attribuissent.*

Quare jam obvii cuicumque erant sanctorum hominum congressus, scientissimorum oratorum theatra, et omnis facultas dicendi singularis, et copia, cum ex locis omnibus plerique accederent, et novam Socraticam, atque Platoniam Stoam exhiberent, et regiam ipsam novam Academiam, et Lycæum, Pritanæumque. Inde vero multo tum augmento tunc invaluit divinæ Ecclesiæ species, et nitor. Neque enim tantummodo imperator plerosque in annos singulos dies festos ac solemnitates propriis orationibus cohonestavit, et canticis, sed et multos alios qui tum vitam agebant præstantes viros similia peragere imperavit, quorum unus erat, qui et alia facundius in aliam dicendi copiam conscripsit, et quam plurimas virtutis ascetarum et athletarum vitas monumentis commendavit, unde et Metaphrastæ nomen obtinuit. Eadem ad verbum expressit idem Gregoras in Vita Michaelis Sincelli exposita, quæ facili negotio in manu fuerint eandem vitam percurrenti, ne semel ea parum cautus, et alia animo observans excidisse malignus Metaphrastæ laudum obrectator, in suspicionem veniat. Et Constantinus Meliteniota orat. 2, De processione Spiritus sancti : Ἐπέπερ κατ' οὐδὲν λείπονται τῶν λογίων ἀνδρῶν, εἰ γὰρ συνιδεῖν ἠθούλοντο τούτου τὴν ἔννοιαν. Καὶ ἄλλως δὲ κἀν ὠκλασέ τι πρὸς αὐτὸ τούτοις ὁ λογισμὸς, εἴχον σκέψασθαι πάντως κατ' ἑαυτοὺς καὶ τὸν συγγραψάμενον, ὅτι κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ πρώτου σχίσματος ὢν, καὶ τὴν ἀντιλογίαν γινώσκων τοῦ δόγματος, οὐκ ἂν οὕτω συνετίθει καὶ συνέταττε τὸ τοιοῦτον βῆτον, εἰ πρὸς τοὺς Λατίνους καὶ αὐτὸς ἐπίσης τοῖς πολλοῖς διεφέρετο. *Cum non multum longe ab eruditissimis viris abirent, si modo illius sententiam capere vellent. Et alia quoque ratione licet cogitatio ipsorum circa hoc vel minimum claudicaret, poterunt in se scriptorem considerare, qui cum in ipso primo schismatis exortu viveret, et dogmatis contradictionem calleret, nunquam hoc modo concinnasset vel dictum composuisset, si cum Latinis et ipse æque atque alii simulantes exercebat.* Et hic vitæ Dionysii Areopagitæ scriptor per eundem auctorem Meliteniotam est Simeon Metaphrastes. Audi : Καὶ ὁ τὰς τῶν ἁγίων δὲ πολιτείας καὶ τὰς αὐτῶν ἀθλήσεις ἀφηγησάμενος μεταφραστικῶς, εἰς τὸ τοῦ Ἀρεοπαγίτου μαρτύριον Διονυσίου, φημι τοῦ τῶν ἀπορρήτων ἐκπράντορος. *Et qui vitas et res gestas sanctorum, eorumque certamina variato stylo enarravit in Dionysii Areopagitæ martyrio, dico secretorum revelatoris.* Collige longe procul ab omni dubio. Metaphrastes eo tempore vivebat, cum primum schisma inter Græcos et Latinos de processione Spiritus sancti ex solo Patre emergens Græcorum cum Latinis arctissimam necessitudinem perturbavit : adeo ut de eadem processione ex solo Patre Leo ipse imperator, de schola Photii homo, in gratiam sui Photii styllum exercuerit. Et ætatem Metaphrastæ anxie, et amplius quærimus, et eum recentissimum, et ludi magistrum, et fabularum anilium concinnatorem verbis clarissimis perhibebimus.

Nos, ait Salmasius, διήγησιν illam (nempe de cæde seniorum Patrum) in Præfatione ad lectorem ad Opuscula Nili de primatu papæ, Latine factam brevi, si Deus dederit, edituri sumus.

De Albiniano, quem laudibus prosequitur Nilus, suspicionem Possini, lege apud ipsum: sive enim legas *Albianum*, sive *Albinum*, sive *Albanum*, parum refert.

Historia de interemptis in Sina monte monachis legebatur manuscripta in bibliotheca Sirletana cod. 39 ms., et nunc legitur in Vaticanis codd. 117, 118, 1790, 1806, et Palatino 351. Bollandus ad diem 14 Januarii sanctorum martyrum in monte Sina a barbaris occisorum certamen refert a S. Nilo conscriptum Græce, et a se, vel alio quopiam innominato Latine redditum, et brevibus pro more notis illustratum.

Ejusdem sancti Nili epistolæ CCCLV ex bibliotheca Medicæa idem Petrus Possinus eruit, et Latine versas Græce et Latine publicavit cum notis, nuncupavitque eminentissimo principi Francisco Barberino; et *Didymi Fragmentum* addidit contra *Manichæos*, et *Simeonis abbatis Sancti Mamantis in Xerocero Dissertationem de altercationibus animi et corporis* Græce et Latine a se versa, Parisiis ex typographia Regia 1657, in-4. De his epistolis, deque eorum interprete Possino suspicor intelligendum esse Labbæum, cum scribit: *Nili archiepiscopi Constantinopolitani multæ habentur in codd. ms., quas audio typis parari ab erudito interprete.* Ipse vero rem indignissimam facerem, si conatu tanti principis secundam quæsturam subsecutam, ventis abripiendam non invitis manibus concesserim. Princeps is magnarum artium disciplinis instructissimus, tantorum Patrum aliorumque antiquissimorum Commentarios, sive illi Græca sive Latina copia dicendi emineant, non semel atque iterum, sed sæpius, dum per publica et ecclesiastica negotia licet, maturo judicio, ac considerate præ manibus terere, ac lectitare gaudet: indeque factus instructor, mores et consuetudines moderatur, antiquitatem ecclesiasticam reparat, de fide opiniones examinat, et quæ novi reformatores inter incautos disseminant, oculatus ad omnia discidit. Inter tot alios Patres, eosque sanctissimos unus is Nilus, quem sæpenumero per mentem versaverat, dignus visus est, qui ad compescenda hæreticorum ora, maleque sanorum hominum vitam pessime tornatam incendi reddendam non sine succo Attico, et eloquentia singulari typis Græce et Latine mandaretur. Idque ut commodius fieret, elegit virum clarissimum Lucam Holstenium, tum bibliothecæ Vaticanæ præfectum, et me licet Holstenianæ virtutis imparem, tanti laboris comiteur, ut similis opella ad templum honoris induceret, unpertitur. Sententia pronuntiatâ, sortito Holstinius ejus opuscula reliqua, ego epistolæ capio. Studia Holstenii excessus et vita fatalis disrumpit, nec vita superstes propaga-

vit. Cum non omnes in uno codice epistolæ, sed in pluribus vage dispersæ haberentur, collatis, utut potui, Romanis voluminibus, fascem in unum, obviam factas coegi, adnotatis earum variis lectionibus in studiosorum gratiam, quas mihi alii atque alii codices obtulerunt. Tum me in earum dedi versionem, cujus nunc utunque factæ, idem munificus in publica commoda princeps editionem demandat. Et res hæc per indicium enuntiata videtur ab eruditissimo Francisco Combesis, in recensitis auctoribus Bibliothecæ Patrum concionatoriæ in Nilo: *Epistolæ Nili dari potuerant a doctissimo Leone Allatio, si factum satis esset votis eminentissimi cardinalis Francisci Barberini, mihi ipse ad prelum offerentis, cum eum regia Lutetia hospitem haberet: qui, ppe longe plures, excepta viri opera, Græcarum rerum indagine, et peritiam nostro ævo facile principis.*

Antequam ad alia progrediar, illud oblivioni dare consentaneum nullo modo mihi videtur, quod præstantissimus vir, et in scriptis antiquorum evolvendis sagacissimus Emericus Bigotius sæpe admonuit, epistolam S. Nili ad Xenonem Memorialium a Possino editam, editione Parisiensi, num. 260, extractam fuisse ex S. Basilii expositione in psalm. xxxii. Ea in meis est l. 1, epist. 36, et incipit: Ὁ Θεὸς ἡμῶν ἀγαπᾷ ἐλεημοσύνην καὶ χριστὸν. Examinavi diligenter, et rem meram esse comperi. Sententia eadem est, verba quoque ut plurimum eadem. Nilus tamen noster plerisque immutatis et additis fecit suam. Quod in Patribus novum non est. Semper etenim in ea Ecclesia recentiores Patres, antiquiores uti venerabundos, et augustiora capita assiduo die noctuque percurrentes, quidquid ad mores instituendos, et sacra elogia patefacienda opportunum, et obviam cupiditati irrepsisset, adnotabant in schedis, tum demum fortuna ablata studia sese exercitantium promoventes aliis quoque communicabant. Quod Nilum fecisse non in hac epistola tantum, sed in aliis permultis, quæ curiosioribus constabant, verisimile est. Ut vero modum discas, et possis imitando consecrari post lectam Nili epistolam habeto tibi Basilii ipsius verba, et cum Nilanis compara: Ἀγαπᾷ ὁ Θεὸς ἐλεημοσύνην καὶ χριστὸν, οἰονεὶ πάρεδρον ἑαυτῷ τὴν ἐλεημοσύνην ποιησάμενος, καὶ προβληθεῖσαν τῷ βασιλικῷ τῆς κρίσεως θρόνῳ, οὕτω παράγει εἰς χριστὸν ἕκαστον. « Ἐὰν ἀνομιᾶς παρατηρήσης, Κύριε, Κύριε, τίς ὑποστήσεται; » Οὕτε ἡ ἐλεημοσύνη ἀκριτος, οὕτε ἡ κρίσις ἀνελεῆμων. Πρὸ τῆς κρίσεως οὖν ἀγαπᾷ ἐλεημοσύνην, καὶ μετὰ τὴν ἐλεημοσύνην ἔρχεται ἐπὶ τὴν κρίσιν. Ταῦτα δὲ ἀλλήλοις συνδέονται, ὁ ἔλεος μετὰ τῆς κρίσεως· ἵνα μήτε ὁ ἔλεος μόνος χανόνηται ἐμποίηση, μήτε μόνη ἡ κρίσις ἀπόγνωσιν ἐνεργάσῃται. Βούλεται σε ἐλεῆσαι, καὶ τῶν ἑαυτοῦ οἰκτιρῶν μεταδοῦναι ὁ κριτὴς· ἀλλ' ἐὰν εὕρη σε μετὰ τὴν ἀμαρτίαν ταπεινὸν, συντετριμμένον, πολλὰ μετακλάσαντα ἐπὶ τοῖς πονηροῖς ἔργοις, τὰ γενέ-

μενα κρυφῆ, ἀνεπαισχύντως δημοσιεύσαντα, δεηθέντα ἀδελφῶν συγκαμῖν σοι πρὸς τὴν ἱασιν, ὅλον ἐλευθόν σε γενόμενον ἐὰν ἴδῃ, ἀφθονῶν σοι τὴν ἑαυτοῦ ἐλεημοσύνην ἐπιχορηγεῖ. Ἐὰν δὲ καρδίαν ἀμετανόητον, φρόνημα ὑπερήφανον, ἀπιστίαν τοῦ αἰῶνος τοῦ μέλλοντος, ἀφοβίαν τῆς κρίσεως, τότε ἀγαπᾷ ἐπὶ σοὶ τὴν κρίσιν. Ὡς γὰρ ἱατρὸς ἐμμελής καὶ φιλόανθρωπος, κατανετλήμασι πρότερον καὶ περιπλάσμασιν ἀπαλοῖς πειρᾶται καταστῆλαι τὸ οὖδημα· ἐπὶ δὲ ἴδῃ ἀνευδότης καὶ σκληρῶς ἀντιτιποῦντα τὸν ὄγκον, βίψα· τὸν ἔλεον, καὶ τὴν μαλακὴν ἀγωγὴν, αἰρεῖται λοιπὸν τὴν τοῦ σιδήρου χρῆσιν. Ἀγαπᾷ οὖν ἐλεημοσύνην ἐπὶ τῶν μετανοούντων, ἀγαπᾷ δὲ καὶ κρίσιν ἐπὶ τῶν ἀνευδότην. Τοιοῦτόν τι καὶ ὁ Ἡσαίας λέγει τῷ Θεῷ, ὅτι· Ἡ ἐλεημοσύνη σου εἰς σταθμόν. Καὶ γὰρ κάκεινος τὴν μετὰ κρίσεως ἐλεημοσύνην παρίστησι, ζυγῶ, καὶ ἀριθμῶ, καὶ σταθμῶ κατὰ τὴν ἐκάστω ἐξίαν ἀντιμετρούμενος. Hoc etiam antiquissimis scriptoribus, et ante Christum natis in more fuisse positum, ex Clemente Alexandrino, et aliis satis fuisse probavi in tractatu meo *De conscribendis epistolis*. Quare hic plura dicere supersedeo.

Ejusdem exstant *expositiones in Canticum canticorum*, una cum Nysseni Gregorii, Maximi commentariis, carminibus politicis Michaelis Pselli Græce et Latine eodem Zino interprete, tomo II Actuarii Bibliothecæ Veterum Patrum Græco-Latini, anno 1624 : et tom. XIII Morellianæ editionis.

In bibliothecæ Scoriacensis Indice, opera et studio Alexandri Baruarrii facta exstat *Catena in Cantica canticorum, et in eam Enarrationes Theodoretii præsertim, Gregorii Nisseni, Nili, Eusebii, Maximi, et Pselli versibus politicis*, Labbæus 177 ; Idem, pag. 274.

Enarrationes in Cantica canticorum Nili in bibliotheca Regia, cod. 278. Idem pag. 306 : *Nili nonnulla opuscula Enchiridion Christianum cum interpretatione in codice Regio 2218*.

Josias Simlerus in Epitome Gesneriana scribit Nilum episcopum Constantinopolitanum librum scripsisse *Adversus Græcæ superstitionis sectatores*.

Notanturque alibi *Sententiæ Morales ex Græco in Latinum versæ a Bilibaldo Pircheimero*, Argentinæ, 1416.

Et tandem Labbæus, pag. 382, ubi agit de scriptis Nicolai Cabasilæ, Nili ex præfecto Constantinopolitano monacho *Enchiridion* pœnitentiale. Incipit : Ὁ ἰκουσίως φονεύσας ἔχει ἐπιτίμιον. Desinit : Περιπίπτουσι πλημμελήματα. *Horologium monasticum*. Incipit : Ἐπὶ παιδείας οἱ ἅγιοι γεγόνασι. Desinit : Ἀλλὰ καὶ λίαν ἐνοχλεῖσθαι. *Instructio monastica* hoc principio exorta : Ποῦ τοὺς μὴ εἰδότες. Desinit : Κἂν ὕμνοις καὶ αὐτοῖς ἀναγκαῖοί εἰσι. Et pag. 401, cap. 53, in cod. Regio 1788. Est edita inter Epistolas.

Sed longe longeque plurima, et permulto etiam

clariora supersunt edenda hujus sanctissimi viri opuscula, quæ saxit Deus, ut tandem aliquorum studio et diligentia in lucem veniant, quæ hac subjecta notione testata in omne tempus venient.

Duas, quas postremas vidimus epistolas ad Heliodorum, et Olympiodorum, in septima synodo generali, act. 4, uti Nili germanus partus scripto redditæ sunt, ad eorum errorem reprimendum, qui asserebant Nilum contra imagines scripsisse. Et postremam ad Olympiodorum, ab eisdem depravatum fuisse corroboratur. Ipsi enim pro eo quod dixit Nilus : *Hinc et inde pinge, Dealba posuerunt*. Et ex duabus convincitur. Ecce ostensum est liquido, quia ipse sanctus, et egregius pater Nilus sanctas icones suscipiebat : accusatus est autem a pseudosyllogo illo, quod contra icones locutus fuerit.

Tract. Ὅτι διαφέρουσι τῶν ἐν πόλεσιν ἀσκουμένων οἱ ἐν ἐρήμῳ ἡσυχάζοντες, κἂν πολλοὶ τῶν ἀπέτρων τὸ ἐναντίον δοκῇ· *Qui in eremis acquiescunt, multo illis esse præstantiores, qui in civitatibus recoluntur, licet multi inexperti contrarium teneant*, P. Τέχνης μὲν ἀπάσης τὰ τεχνητὰ κρινόντες, ἀπειροί.

Περὶ ἀκτημοσύνης πρὸς Μάγνον διάκονον Ἀγκύρας. Ita legunt nonnulli codices. Alii legunt Πρὸς Μάγνον : alii πρὸς Μαγνησίαν τὸν διάκονον Ἀγκύρας. Alii, Πρώην μὲν πρὸς τοὺς ἀμελέστερον μετιόντας τὸν μοναδικὸν βίον. De hoc Magna diacono vide Palladium in Lausiaca : Ἀσκητοῦ παρανεσεῖς. P. Μάθε σὺ ὁ μονάζων καὶ πιστὸς ἄνθρωπος.

Λόγος ἀσκητικὸς περὶ τῆς ἐν Χριστῷ φιλοσοφίας. P. Φιλοσοφεῖν ἐπετέθεισαν μὲν καὶ Ἕλληνας πολλοί.

Πρὸς νεωτέρους μοναχοὺς διδασκαλία. P. Δεῖ τὸν νέον ἀσκεῖν σώματος ἡσυχίαν.

Κεφάλαια διάφορα. P. Ἄλλ' ὕμᾶς, ὦ μακαριώτατοι, μετὰ τῶν ἄλλων.

Πρὸς Εὐλόγιον. P. Οἱ τὸν οὐράνιον χώρον τοῖς πόνοις νερόμενοι.

Πρὸς Ἀγάθιον μονάζοντα. P. Ἔθος ἔχοντί μοι τὰ πολλὰ τὰς ἀκαίρους τῶν Ἑλλήνων.

Ἐπιστολὴ ἔχουσα κεφάλαια. P. Ἐν μηδεὶς διώκει σε τύραννος Ἕλλην. Sunt attextæ ad alias epistolas, quas jam edidi.

Περὶ προσευχῆς. P. Τέλος πασῶν ἐντολῶν προσευχή.

Γινώμαι ἀπάγουσαι τῶν φαρτῶν καὶ προσκολλῶσαι τοῖς ἀφθάρτοις τὸν ἄνθρωπον. Κεφάλαια σις' P. Ὅδὸς εἰς ἀρετὴν ἢ τοῦ βίου φυγή.

Ἄλλαι. P. Φόβον ἔχε Θεοῦ καὶ πόθον.

Κεφάλαια. P. Ἐὰν ὠφελήσης τινά.

Ἀσκητικά. P. Οἱ γὰρ μετριώτερον ἐπὶ ταῖς συμφοραῖς ἀτυχοῦντες.

Κεφάλαια νηπτικὰ. P. Πάντα μὲν ὄρᾳ ὁ Θεός.

Περὶ ἐργασίας νόος. P. Τὴν ἀρχὴν τῆς κατὰ Θεοῦ ὠφελείας ποιῆσαι ἔχομεν.

Et alia minutiora, βήσεις, καὶ χρήσεις apud varios auctores, quas colligere poteris ex rebus sacris Leontii, et Joannis presbyterorum ex Anastasio Siraita, ex variis quæstionibus, ex Melissa.

Locorum sacre Scripturæ interpretationes varias ex Catenis in Exaameron, in Deuteronomium, in Jobum, in Psalmos, in Cantica canticorum apud Procopium, in Evangelium, et Lucam, et potissimum in ea, quæ est contexta a Macario Chryscephalo episcopo Philadelphix, et Niceta diacono Magnæ Ecclesiæ.

Præterea plura ejusdem legas in Joannis Climaci *Scala*, in *Esloga* Patrum περὶ νήφως καὶ προσοχῆς inter alios memoratur etiam Nilus ex Epistolis, in dubiis et solutionibus de variis Theologicis quæstionibus ex sanctis Patribus. In *Eclogis parallelis* Joannis Damasceni, addit Labbæus pag. 283: *Cum dicta Patrum laudantur, etiam sententiæ Nili suum locum habent.* Et Bonaventura Vulcanius ad lectorem in Nili Thessalonicensis tractatum *De primatu papæ.* — In *Catalogo bibliothecæ Patriarchæ Constantinopolitani, citantur Nili monachi orationes decem contra Mahomed.*

In Philippi Solitarii Dioptra Latinitate donata a Jacobo Pontano, et Ingolstadtii impressa, anno 1604, in-8, inter alios Patres adductos locum suum habet, et Nilus.

Tandem Nilus ipse lib. XIII, epist. 11, *Ad Polychronium diaconum* refert se, coesfligante librum sæis amplum περὶ κατανύξεως, *De compunctione concinnasse.* Non dolebit cordi meo epistolæ lectio, si bene prius expurgatus, rebusque mundanis superior factus es. Quare hic eam tibi dabo: Μακαρίω σε τῆς πρὸς Θεὸν φιλίας, καὶ τοῦ ἔρωτος τοῦ ἀφθάρτου καὶ οὐρανίου. καθότι τοὺς περὶ κατανύξεως ψυχῆς ἀπαιτεῖς ἡμᾶς λόγους. Σημεῖον δὲ ἐστὶ ἐι τοιοῦτον αἴτημα τῆς ἐν ψυχῇ καθαρότητος· οὐ γὰρ ἐστὶ δυνατὸν, μὴ πρότερον ἐκκαθαρθέντα καλῶς, καὶ τῶν βρωτικῶν ἀπάντων ἀνώτερον γενόμενον, εἰς ταύτην τῶν λόγων τὴν ἐπιθυμίαν ἔλθειν. Καὶ τοῦτο βιβλίον συνιδεῖν ἐκ τῶν καὶ πρὸς ὄλιγον τούτῳ καταγομένων τῷ ἔρωτι· οἱ τοσαύτην ἀθρόον δέχονται τὴν μεταβολὴν, ὡς εὐθέως πρὸς οὐρανὸν μεταστῆναι, καὶ αἰθεροδατεῖν τῇ μακαρίῳ γνώμῃ. Ὁθεν προθύμως ἐγὼ δεξιόμενος τὸ ἐπίταγμα τῆς σῆς εὐκρινούς ἀγάπης, βιβλίον ὀλόκληρον περὶ κατανύξεως συντάξας ἀπέσταλκα ὑμῖν τε καὶ τοῖς σὺν ὑμῖν διατρίβουσι φίλοις θεοσεβέσι, δισωπῶν καὶ παρακαλῶν ὑμᾶς, παρρησίαν πρὸς τὸν Θεὸν ἔχοντας, ταῖς δόξαις ὑμῶν ἀμείψασθαι προσευχαῖς. Δύνασθε γὰρ, εὐ οἶδα, ὑπὲρ ἡμῶν ἐξιλοῦσθαι τὸ Θεῖον. — *Ob amicitiam erga Deum, amoremque nulli corruptioni obnoxium, ac caelestem, fortunatum te judico: quod a nobis de compunctione animi sermonis exposcis. Hæc autem efflagitatio puritatem, quæ in animo est, indicat. Neque enim fieri potest, ut is, qui non prius expurgatus bene, rebusque omnibus mundanis superior factus est, in sermonum similium desiderium incidat. Idque ex iis, qui vel minimo temporis*

intervallo ejusmodi amore corripiuntur, facile comprehendendi potest, cum illico tantam immutationem admittant, ut statim in cælum transvehantur, et beata mente gradiantur in æthere. Hinc ipsi avidè sinceræ tuæ dictionis imperium arripieus, librum integrum de compunctione concinnatum vobis, illisque, qui una eum vobis commorantur, iis amicis transmissi, instantèr petens, rogansque vos, qui apud Deum in aliqua estis auctoritate, sacris precibus mercedem rependere. Potestis enim, quod bene novi, Numen nobis propitium reddere.

Et de scriptis hujusce viri præterea addam, quæ Nicephorus *Historiar.* lib. XIV, cap. 54, scribit: Ἄριστοι δὲ αὐτοῦ καὶ ἕτεροι λόγοι πεποήνται, πνευματικῆς οὐκ ἄμοιροι χάριτος· ὧν οἶμαι πάντων τὰ πρῶτα φέρεσθαι ὃν πρὸς Ἕλληνας ἐπιγράψει, καὶ τὰ πρὸς Εὐλόγιον. Κεφάλαια δὲ συντάττει, ἄλλα μὲν εἰς πλάτος ἠκλωμένα, πολλὰ δὲ συντεμῶν, εὐσύνοπτον ὄσον καὶ πρόχειρον τὸν πνευματικὸν καρπὸν, οἷόν τι νέκταρ ἢ ἀμβροσίαν προβάλλεται. — *Alios item libros optimos, edidit spiritualis gratiæ non expertes. Inter quos primas eum ferre puto, quem adversus gentiles scripsit, et rursum qui ab eo ad Eulogium compositi sunt. Capita autem collegit, aliqua quidem fusiis, multa compendiosius tractatu: in quibus spiritualem fructum, perinde atque nectar, aut ambrosiam aliquam, oculis subjectam, ita ut facile percipi possit, proposuit.*

Inter scripta nostri Nili, quidam illud quoque videntur recensere, quod sub Epicteti philosophi nomine sæpius editum est, prænominaturque *Enchiridion*, et a plurimis doctissimis viris, Angelo Politiano, Thoma Nogiorgio, Hieronymo Wolfio e Græco in Latinum eonversum et sæpius promulgatum, et tandem cum *Cebetis Tabula*, et aliis una cum *Vita Pythagoræ*, *sententiis ad intelligibilia ducentibus*, et *antro Nympharum*, quod in *Odyssea* describitur, studio, et diligentia clarissimi, eruditissimique Lucæ Holstenii, Cantabrigiæ typis academici impensis Joannis Morden, anno 1625, in-8. Et quia Politiani codices, quibus idem interpres usus fuerat, videbantur esse corrupti, ut veræ sententiæ vir alias in vertendo felix et doctissimus, vix umbram sit assecutus, ex alterius interpretatione pauca illa Politiani suppleta sunt Genevæ apud hæredes Eastachii Vignon, 1594, in-8.

Hoc *Enchiridion*, demptis tamen nonnullis, quæ gentilissimum saperent, deorum nempe nominibus, Jovis, Fati, Fortunæ, et aliorum philosophorum gentilium, etc., et nonnullis immunitatis ad sententiam honestiorem, et probiorem, et Christianis institutis convenientiorem legitur. Sed si molem libri conferas cum alteratis, paucula indicantur, imo colorem etiam et speciem pristinam, quam illis dedit primus auctor, retinent, ut non aliud esse existimetur. Quod a Nili nostri genuinis fetibus alienum est, ideoque ambiguum habetur. Ut siquidem rem fatear, in

immutatis neque succum, neque colorem dictionis Nilanæ, neque speciem intuemur. Et Nilus alias eloquentissimus, et Christianæ philosophiæ promus condus, ut ex aliis suis scriptisprehenditur, non videtur verosimile a Stoica philosophia præsidia vitæ Christianæ emendasse. Et quomodo id agere sustinisset vir Christianæ religionis exemplar ipsissimum. Annon in alieno choro pedem posuisset, si ex gentiliū moribus, et Stoica philosophia Ascetis modum imponere constituisset? Et quomodo qui in hoc tractatu nomina antiquorum philosophorum ita æspernatus est, atque abhorruit, ut ea data opera ex hoc tractatu deleverit, ab iisdem præcepta vivendi omnibus virtutis numeris absolutissima, et quibus nihil poterat, vel addi, vel demi, petiisset? Annon id fuisset callidum, et frigidum ex eodem ore efflare? Vidi ipse manuscriptum codicem Græcum, illumque vetustissimum Nili scripta opera continentem: in eo singuli tractatus, etiam minutiores influxum habent nomen Nili, alia etiam et in fine postpositum. In *Enchiridio*, quod inter illos legebatur, neque in fronte, neque in calce eo nomine obsignatum, tantummodo illud referebat, Ἐπικτητοῦ Ἐγχειρίδιον, *Epicteti Enchiridion*. Non esse Nili videlicet, sed Epicteti, a quocunque sit vitiatum. Adde his. Ita hoc *Enchiridion Epicteti*, cum eo, quod Nilo nescio qua ratione adjudicatur, eandem labem passum fuisse. Cum de illo non inconsulto statim dictumque sit, Epicteti non esse. Mili sit præ omnibus unius Simplicii auctoritas, qui Præfatione in dictum *Enchiridion* sic scribit: *Arianus vitam et obitum Epicteti prolixis verbis est persecutus. Unde cognosci potest, qui vir ille fuerit. Idem Ariannus et hunc libellum, quod Enchiridion inscribitur, composuit: deinde lectis ex Epicteti sermonibus philosophiæ locis maxime necessariis, et animos a permoventibus, ut ipse testatur in epistola ad Masgalenum, cui opus ipsum dedicavit ut amicissimo suo, et maximo operis admiratori. Quæ ferme eadem et iisdem vocabulis sparsim in Ariani scriptis de Epicteti exercitationibus inveniuntur: Περὶ μὲν τοῦ βίου τοῦ Ἐπικτητοῦ καὶ τῆς αὐτοῦ τελευτῆς Ἀρρίανος ἔγραψεν, ὁ τὰς Ἐπικτητοῦ διατριβὰς ἐν πολυστίχοις συντάξάμενος; βιβλίοις. Καὶ ἀπ' ἐκείνου μαθεῖν ἔστιν, ὁποῖος γέγονε τὸν βίον ὁ ἀνὴρ. Τὸ δὲ βιβλίον τοῦτο τὸ Ἐπικτητοῦ Ἐγχειρίδιον ἐπιγεγραμμένον, καὶ τοῦτο αὐτὸς συνέταξεν ὁ Ἀρρίανος. Τὰ καιριώτατα, καὶ ἀναγκαῖα ἐν φιλοσοφίᾳ, καὶ κινητικώτατα τῶν ψυχῶν ἐπιλεξάμενος ἐκ τῶν Ἐπικτητοῦ λόγων, ὡς αὐτὸς ἐν τῇ πρὸς Μασγαληνὸν ἐπιστολῇ ἔγραψεν ὁ Ἀρρίανος, ᾧ τὸ σύγγραμμα προσεφώνησεν, ὡς ἐαυτῷ μὲν φιλετάτω, μέλιστα δὲ τὸν Ἐπίκτητον θαυμαμάσκει. τὰ δὲ αὐτὰ σχεδὸν καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν ἰνομάτων σποράδην ἐν τοῖς Ἀρρίανου περὶ τῶν Ἐπικτητοῦ διατριβῶν ἐν τοῖς γραφομένοις εὗρίσκειται. Hinc Salmasius Notis in Simplicium colligit: Ergo hujus Enchiridii auctor, qui et Dissertationum,*

nempe Arianus. Sed mirum ut in hodiernis Dissertationibus ea non reperiantur, quæ de vita et morte Epicteti memoria mandasse Ariannum hic Simplicius testatur. Ita multa etiam ex Enchiridio a Stobæo citari, quæ aut omnino in hoc manuali non habentur, aut aliter scripta habentur. Et Daniel Heinsius concinit epistola ad Theodorum Gresuvinckelium: Cum ingenti voluptate, pariter et cura legi Epictetum: Enchiridion in primis, quod ab Ariano ex oraculis divini viri concinnatum hic nunc habes. Et comperitiora de Epicteti Enchiridio quærimus? Hoc idem de Nilano affirmandum non est. Considera rem attentius: tum demum judicium da; ad hæc testes, si potes. Sed inter ejus scripta locum habet. At cujus nomen præferat, edicito. An hic libellis tantum extraneo auctori suppositus suppositivus fuerit.

Illud quoque animadvertendum est, Nilum hunc nostrum Ascetam a plerisque martyris, ab aliis episcopi titulo insigniri. Notat Nicolaus Classerus: *Et si de Nili martyrio non constat, ex eodem tamen auctore, ut etiam ex Osiandri Annalibus manifestum est, illum cum filiis (lege cum filio) a barbaris perpressum esse. Inter martyres igitur hoc nomine fortassis refertur. Circa annum Christi 309 floruisse existimatur. Interpretationem vero Latinam adjectam hanc qualemcunque, ut eam cum illa Neandri, si forte in manibus conferre liceat, quo utriusque collatione plus luminis accedat. In ducurias quoque pueriliter distinctas habebis sententias, eum in finem, ut versio Latina Græco textui postposita commodius respondeat. Et plane de martyrio, licet opere ipso martyrium non subierit, neque pro una fide Christi sanguinem effuderit, neque vitam exposuerit; certum est tamen, et ex ejus scripto satis apertum, eum id agendi semper cupidissimum fuisse. De episcopatu ipse existimo, illum post tot calamitates, nonnullos episcopos considerata tanti viri virtute et doctrina saltem in Ægypti partibus, in quibus similibus hominum summa penuria erat, consilio inter se inito in tantam dignitatem, et merito, extulisse. Sed hæc mera suspicio est. Esto. Certe id negari non potest, aliquod certum indicium habuisse eos, qui primi tanto viro episcopi titulum attribuerunt. Non dissimilis esset suspicio de Theodulo illius filio, qui nullis sacris ordinibus ante captivitatem conspicuus erat, si vocarem illum diaconum, et tamen ille de se dicit, ab episcopo coactum similem ordinem obtinuisse: et vere promotus est: Ὡς δὲ ἂν μὴ δόξαι βίαν προσάγειν ὑπονοῖα τῆς ὑπὲρ τοῦ παιδὸς δεδομένης τιμῆς, μηδὲ δεσποτικώτερον ἀπαιτεῖν τὴν παραμονήν, πράττειν ἐπέτρεπε πᾶν τὸ δοκοῦν κατὰ γνώμην, ἐν τοῦτο μόνον τυραννήσας ἡμᾶς, τὸ τὸν ζυγὸν ἐπιθεῖναι τὸν ἱερατικὸν μὴ βουλομένους. Ἡμεῖς μὲν γὰρ τὸ βάρος λογιζόμενοι τῆς λειτουργίας, ἀσχάλλοντες ὕδωρόμεθα, καὶ οὐκ εἰχομεν πρὸς τὸ ἐπιτεθεῖν ἀχθος ἀνεκτῶς ὑπὲρ ἡμᾶς, ὃ καὶ μόλις τοῖς ἀγίοις ἀρμόζει, ὅσον εἰς πολιτείας λόγον. Κάκεινοις γὰρ ἐφάνη βαρὺ, καὶ ὠμολόγησαν καλούμενοι, ὑπερβαίνειν αὐτοὺς τὸ ἀξίωμα.*

καὶ Θεῷ ἀντέλεγον ἐπὶ πολὺ προβαλλόμενοι τὸ ἀνάξιον, καὶ παρητούντο τὴν χειροτονίαν προφασίζόμενοι, καὶ τὸ πλεόν τῶν νῦν ἀπάντων ὄντες ἐπιτήδαιοι πρὸς τὸ ἔργον, καὶ ἐξ ἀσκήσεως τῶν καλῶν παρῆρσιαν ἔχειν ἐν τῇ λατρείᾳ πρὸς τὸν Δεσπότην μᾶλλον δυνάμενοι. Ἐκεῖνος δὲ πρόπειν ἔλεγε τοῖς πόνοις τὸ γέρας, καὶ τοῖς καμάτοις τοῦ ἀγῶνος, ὡς ἐνόμιζεν, ἰδίδου μισθὸν τὸ ἀξίωμα. Ex versione Petri Possini : *Idem tamen, ut nolle nos vidit, modum posuit officio ; ne recordari pretii redimendo puero impensi, et herili jure tanquam mancipium retinere velle videretur. Ea gratia arbitrio nostro, utrum vellemus, permisit, unum hoc tantum amice perseverans blanda tyrannide obtinuit, ut nobis recusantibus sacerdotalis officii jugum imponeret. Nos enim onus reputantes tanti ministerii hoc ejus consilio contristati deshebamus, nec ferebamus facile tantam imponi nobis molem officii, quod tam emendatam, et sublimem caelestis vitae rationem exigit, qualem vix sancti ipsi praestare de se audeant. Illis quippe ipsis quoque grave hoc munus visum est. Neque id dissimularunt eum eo sunt vocati, majorem esse dignitatem illam, quam ut sibi conveniret ; id ipsum etiam diu excusare ausi apud offerentem hunc honorem Deum, deprecantes impositionem manuum, indignitatis et imbecillitatis propriae conscientia : tametsi omnibus, qui nunc sunt, haud paulo essent iidem ad id munus aptiores, et propter diuturnam professionem sanctioris vitae, virtutumque usum majori fiducia ad tractationem mysteriorum, et functionem sacrificii possent accedere. Quibus ille contra remunerandos sibi videri aiebat hujus dignitatis titulo labores in tam difficili certamine, cujus victoribus hoc addere praemii loco sibi placere. Postremo cum discedere illinc, et domum reverti decrevissemus idem ille viatico quantum in longam illam viam opus erat, liberaliter instructos, votis insuper oneratos, cum Dei*

gratiam nobis itineris comitem, et longum domi, postquam eo pervenissemus, pacis fructum compartiretur, sic demum officiosissime dimisit. Nihil jus ostentans suum, et beneficium redemptionis, neque potestatem in caput pretio emptum sibi acquisitam gloriatus ; quod minus humanus forte quispiam alius faceret : imo illam ipsam videbatur calamitatem venditionis, consolatione multa levans. En hic Theodulus, et, quod magis est, Nilus ipse in sacerdotem post tot labores operosos atque molestos laurea sacerdotis ab episcopo, et ejus arte et Marte evinciuntur, cum antea nulla dignitate ecclesiae effulgerent. Quare non et Nilus ob has easdem speciosas animi dotes, et doctrinarum praestantiam, et enavatam operam pro Christiana republica consequi potuit praemium ab antiquae religionis exemplari episcopo ? Ego certe non dubito, licet id in scriptis relatum non sit, assecutum fuisse. Ut hinc merito ab illius aevi scriptoribus, quibus per-vulgatiores et percelebratiores erant titulis non martyris tantum, sed et episcopi insignitus posteritati accesserit : etsi quae de eo Commentaria pertractabant, extabuerint, et ad nihilum funditus redierint. Nisi quispiam perhorridus, et incultus id quoque dicere audeat, exscriptorum incuriam Nilum illum Aegyptium episcopum et martyrem cum hoc nostro Constantinopolitano confudisse. Defunctum tandem hunc Nilum Justinus Posterior inde translatus in fundamento sacratoris Mensae, narrat Nicephorus lib. xiv, cap. 54, in eo, quod ab ipso Petro et Paulo apostolorum principibus ad orphanotrophium constructum est, templo reponit. Ὅν τέλει τοῦ βίου χρησαμένον Ἰουστίνος ὁ ὕστερος ἐκείθεν ἀναχομίσας, ἐπὶ τῷ βάλθρῳ τῆς ἱερᾶς τραπέζης τοῦ παρ' αὐτοῦ δομηθέντος οἴκου Πέτρῳ καὶ Παύλῳ τοῖς κορυφαίοις τῶν ἀποστόλων ἐν τῷ ὄρφανοτροφείῳ κατέθετο.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΝΕΙΛΟΥ

ΤΟΥ ΑΣΚΗΤΟΥ, ΜΑΘΗΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΒΙΒΛΙΑ Δ.

S. P. N. NILI

ASCETÆ, DISCIPULI S. JOANNIS CHRYSOSTOMI

EPISTOLARUM LIBRI QUATUOR.

Interprete Leone Allatio.

SERENISSIMO PRINCIPI RAYNALDO ESTENSI LEO ALLATIUS.

Præclara genii tui indoles, Princeps Serenissime, in qua utriusque gentis, unde origo tibi est, lumina ubertim efflorescunt, etsi Italiam universam exhilarat, ii tamen gaudio præ cæteris efferuntur, qui eminentissimi cardinalis Barberini avunculi tui in famulitium ascribi demeruerunt. Et sane nimis injusti essent, si quem ille enixissime diligit, et de quo tam magna Christianæ reipublicæ decora jure optimo auguratur, non colerent, suspicerentque. Hinc cum nullus sit, qui majoribus ejus Eminentiæ beneficiis, quam ego, se obstrictum profiteatur, majori quoque, quam alii, religione teneri videor observantis animi lætitiæ monumento aliquo in posteros duraturo attestandi. Accipe igitur, Adolescens Serenissime, Nilum, quem tuo nomini dicamus, egregium scilicet Ecclesiædoctorem, qui non modo Chrysostomi, ex cujus schola prodiit, doctrinam redolet, sed pietatem etiam ubique spirat, hæreticis formidandam: Nilum, inquam, at non qualem annis proxime elapsis e tenebris, in quibus diu se occulerat, in lucem exire vidimus, sed grandiore, et Nilo fluvio non e suis fontibus erumpenti, tenui scilicet, et exiguo (talis olim erat, illimis vero etnitidissimus), sed Mediterraneum pelagus ostiis septemgeminis impellenti non absimilem. Sed quæris forsitan, unde incrementum accesserit; et id quæris quod ipse: et si tu non quæres, quippe ingens meo muneri pretium addit, ulro patefacerem. Jam vides quem designat oratio, eundem nempe Eminentissimum. Is enim dum hujus sancti scriptoris ex Vaticana, Altempsiana, et sua potissimum bibliotheca, monumenta colligit, ac si tot aquarum rivulos, longe ab alveo evagantes in alveum reduxisset, Nilum hunc e populari regium effecit. Hinc non parva spes oritur, ab eodem longe lateque diffuso ita Ecclesiæ campos irrigatum iri, ut hi fertiliores redditi abundantiore quam antea Christo Domino messem sufficiant, illudque Davidici carminis oraculum impleatur: « Fluminis impetus lætificat civitatem Dei (a). » Impetum in hoc flumine regius vates desiderat: at quorsum? Hilaritatem potius aquæ leniter fluentes conciliant, quam quæ rapidissime evolvuntur. Verum ea Prophetæ mens est, ut amnem, cui tantum attribuit, non ex hac lacrymarum valle originem trahere, sed a cælo delabi intelligamus. Quod si ita est, Nilum hunc nostrum designasse audacter asserimus, quippe qui non a terrestri, ut Ægyptius, paradiso desilire, sed divino Spiritu turgidus a supracœlesti descendere jure merito videatur. Nemo igitur insipientiæ aliquem insimularet, qui beatitudinem crederet, si Nili principium sciret, dummodo hujus fontem, non Coptici, indagaret: siquidem non rerum naturalium causas, sed divinarum perscrutaretur. Adderem plura ad hujus scriptoris laudem, incæptam semel similitudinem prosequendo, si

(a) Psal. XLV, 5.

mihī in robustioribus litteris tandiu versato, recentiorum ineptias consecrari licitum esset. diceremque, ex paranomia utcumque argumento deflexo, flumen hoc nostrum, non Apis nescio cuius numine, quo alterum se jactat, nobilius fieri, verum apibus, quæ tuo in stemmate conspiciuntur. Sed impium foret his vesuniis indulgere, etsi apes tuæ ejus gloriam haud parum adaugeant. Hoc tamen annectere visum est, plurimum hac in editione mihi satisfacisse; nam sive harum epistolarum auctorem inspiciam, sive principem cuius ope evulgantur, ab utriusque qui in Deum religione non meo tantum, qualiscumque is sit, labori plausum, sed veræ fidei gloriam auguror, compendiumque. Sed hæc eo dicta intelligas velim, ut, ætate felicissime procedente, bina tibi adhuc puero ad pietatem exempla præposita fuisse memores, quorum ab altero magis discas, alterum magis imiteris. Vale.

NOMINA EORUM

Ad quos scripsit S. Nilus.

Primus numerus (Romanus) librum, secundus (Arabicus) epistolas indicat.

A

- Ἀδελφίω νοταρίῳ, lib. II, epist. 253.
 Ἀδραμίῳ πρεσβυτέρῳ, I, 25, 47.
 Ἀγαθίῳ διακόνῳ, III, 162, 215, 216.
 Ἀγαθόποδι μοναχῷ, III, 173, 174.
 Ἀγάθωνι Δακεμβίῳ, II, 16, 17, 18, 219.
 Ἀγάθωνι ἐπισκόπῳ, IV, 37.
 Ἀγαπητῷ διακόνῳ, III, 257.
 Ἀγαλιῷ ἀντικλήσορι, I, 192, 193, 194.
 Ἀγλαοφῶντι, III, 104.
 Ἀγλαοφῶντι κουράτορι, II, 222.
 Ἀδολίῳ νομικῷ, II, 211.
 Ἀδριανῷ, III, 266.
 Ἀδριανῷ πρεσβυτέρῳ, III, 81, 91.
 Ἀδριανῷ μοναχῷ, II, 60.
 Ἀετίῳ μοναχῷ, II, 58, 267.
 Ἀθανάσιῳ διακόνῳ, IV, 48.
 Ἀθανασίῳ ἐκδίκῳ, I, 288, 317, 318.
 Ἀθανασίῳ μοναχῷ, II, 62.
 Ἀθηνογένει, I, 260.
 Ἀθηνογένει, ἢ Θεοδότῳ κόμητι, II, 1.
 Ἀλιανῷ ἀναγνώστῃ, I, 249.
 Ἀλιανῷ ἐπισκόπῳ, I, 291.
 Ἀλιανῷ ἢ Ἀύλιανῷ· vide Ἀύλιανῷ, III, 76.
 Αἰμελιανῷ προτίκτορι, II, 231.
 Αἰνεΐᾳ φιλοσόφῳ, II, 281.
 Ἀκκίῳ μεμριαλίῳ, I, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 95, 94.
 Ἀκύλα, IV, 33.
 Ἀκύλα ἀπὸ ὑπάτων, III, 62, 63.
 Ἀκυλίῳ, III, 273.
 Ἀλέγιῳ μοναχῷ, III, 223, 224.
 Ἀλεξάνδρῳ, III, 231, 281.
 Ἀλεξάνδρῳ ἀρχιμανδρίτῃ, II, 87.
 Ἀλεξάνδρῳ μοναχῷ, I, 129; II, 120, 121, 122, 123.
 Ἀλεξάνδρῳ μοναχῷ ἀπὸ γραμματικῶν, II, 49.
 Ἀλικιτιάδῃ σχολαστικῷ, III, 107, ἢ Ἀλικιτιάδῃ ἢ Ἀλικιφιάδῃ, III, 151.
 Ἀλικιτιάδῃ ἢ Ἀλικιτιάδῃ σχολαστ., III, 145.
 Ἀμβλίχῳ κουράτορι, II, 179.
 Ἀμμονίῳ κόμητι, II, 283.
 Ἀμφυκτύωνι ῥήτορι, I, 183.
 Ἀμφιλοχίῳ κόμητι νεωτέρῳ, I, 141, 142.
 Ἀμφιλοχίῳ μοναχῷ, II, 91, 92.
 Ἀναστασίᾳ παρθένῳ, II, 118.
 Ἀναττασίῳ, III, 275.
 Πρὸς Ἀναστάσιον ἐπίσκοπον, II, 294.
 Ἀναστασίῳ μοναχῷ, III, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211.
 Ἀναστασίῳ πρεσβυτέρῳ, III, 242, 313.
 Ἀνατολίῳ πρεσβυτέρῳ, III, 51, 60.
 Ἀναξαγόρᾳ γραμματ., I, 195, 196.
 Ἀνδρέᾳ πρεσβυτέρῳ, III, 32.
 Ἀνδρομάχῳ et soc. monac., I, 78.
 Ἀνεπίγραφοι, I, 77, 78, 241, 242, 276, 277, 282; II, 3, 4, 15, 48; III, 242, 268, 285, 291, 292, 293, 294, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333.
 Ἀνεπίγραφοι, IV, 2, 3, 456.
 Ἀνθέμῳ νομικῷ, II, 226.
 Ἀντιόχῳ, IV, 16.
 Ἀντωνίῳ, I, 143.
 Ἀντωνίῳ σχολαστικῷ, II, 14.
 Ἀπολλοδώρῳ ῥήτορι, I, 75.
 Ἀπολλοφάνει συμπόνῳ, II, 236.
 Ἀραξίῳ, IV, 23.
 Ἀρικλεῖ πρωτεύοντι, II, 254.
 Ἀριστάρχῳ πρεσβυτέρῳ, II, 171.
 Ἀριστάρχῳ τριβούνῳ, II, 310.
 Ἀριστίνῳ μοναχῷ, II, 89, 90.
 Ἀριστοβούλῳ ἐπισκόπῳ, IV, 13.
 Ἀριστοκλεῖ μοναχῷ, II, 50.
 Ἀριστοκράτει εὐνούχῳ, II, 235.
 Ἀριστοτέλει πρωτεύοντι, I, 219, 220, 221.
 Ἀριστοφάνει κανδιότῳ, II, 220.
 Ἀριστῶνι ἐπισκόπῳ, II, 315.
 Ἀρκαδίῳ βασιλεῖ, II, 265, 279.
 Ἀρκαδίῳ ρογάτορι, II, 314.
 Ἀρσακίῳ ἢ Οὐρσακίῳ ἐκδίκῳ, III, 150.
 Ἀσκληπιάδῃ, IV, 44.
 Ἀσκληπιάδῃ κόμητι, II, 270.
 Ἀσκληπιῳ, ἢ Ἀσκληπιῳ, III, 24.
 Ἀσκληπιοδότῳ, II, 38.
 Ἀστερίῳ ἀναγνώστῃ, II, 8, 9, 10, 11.
 Ἀττικῷ ἀναγνώστῃ, I, 191.
 Αὐγουστίνῳ τριβούνῳ, I, 225.
 Αὐλιανῷ, ἢ Ἀλιανῷ, III, 85, 86, 87, 88.
 Αὐξεντίῳ, IV, 42.
 Αὐξεντίῳ ἐκδίκῳ, II, 309.
 Αὐξεντίῳ Ἰλλουστρίῳ, II, 39, 40; IV, 42.
 Αὐρλιανῷ, I, 31.
 Αὐρλιανῷ Ἰλλουστρίῳ ἀπὸ Ἑλλήνων, I, 54.
 Ἀφθονίῳ, I, 69; III, 276.
 Ἀφθονίῳ ἀββᾷ ἢ μοναχῷ, III, 237, 238, 239.
 Ἀφθονίῳ μοναχῷ, II, 135.
 Ἀφθονίῳ καθηγουμένῳ, III, 241.
 Ἀφθονίῳ διακόνῳ, I, 68.
 Ἀφθονίῳ Σαμαρίτῃ, I, 109, 110, 111, 112, 115, 173.
 Ἀφθονίῳ ταβουλαρίῳ, II, 214.
 Ἀφροδίτῳ διακόνῳ, II, 23.
 Ἀφροδίτῳ σκρινιάρῳ, II, 256.
 Ἀφροδίτῳ φιλοσόφῳ, II, 264.

B

- Βαβυλᾷ διακόνῳ, I, 95.
 Βάχῳ ἐπάρχῳ, II, 258.
 Βαλλερίῳ κουδικλαρίῳ, II, 180, 181, 182, 183.
 Βαλλερίῳ ἢ Ἐορτασίῳ διακόνῳ, II, 187.
 Βάχῳ ἐπαρχικῷ, II, 5, 6, 7.
 Βασιλείῳ πραγματευτῇ, II, 260.
 Βεδιανῷ ἐπισκόπῳ, II, 256.
 Βενιαμὴν Ἐβραίῳ, I, 124, 125, 126, 127, 128.
 Βενούστῳ μοναχῷ, I, 295.
 Βενούστῳ πρωτεύοντι, III, 178.
 Βερενίκῳ ταξέωτι, III, 105.
 Βερίμῳ πρωτεύοντι, III, 135, 136.
 Βηρῷ, ἢ Βηρίμῳ μοναχῷ, III, 53, 54, 55, 56, 57.
 Βιθιανῷ Ἰλλουστρίῳ, III, 91, 92.
 Βικεντίῳ ἀσκητῇ, II, 51.

Βίκτορι ἀρχιμανδρίτη, II, 70.
Βιλλύλλω, ἢ Βηρούλω μοναχῷ, III, 150, 151; IV, 26.
Βιταλίω ὑποδιακόνω, IV, 29, 30.
Βιταλίω προτέκτορι, II, 524.
Βουσιρίω ναυκλήρω, II, 202, 295.
Βυρβίλω Μακεδονιανῷ, I, 211.

Γ

Γαινᾶ στρατηλάτη, I, 70, 79, 114, 115, 116, 205, 206, 286.
Γάλλω μοναχῷ, II, 66.
Γανυμήδει ἐξέκπτωρι, II, 269.
Γαυδεντίω διακόνω, II, 159.
Γαυδεντίω σελαριώτη, II, 252.
Γαυδεντίω σιλενταρίω, III, 124; IV, 28.
Γεθλίω ἐκδίκω, III, 326.
Γελασίω μοναχῷ, III, 46, 47, 48, 49.
Γελασίω, ἢ Δαβουρίω μοναχῷ, III, 258.
Γενεθλίω, I, 132.
Γενεθλίω ἐκδίκω, II, 325.
Γερμανῷ καγκελλαρίω, II, 189.
Γεροντίω ἐκσεκπτωρι, I, 150.
Γεροντίω μοναχῷ, III, 253.
Γηρασίμω εἰρηνάρχω, II, 276.
Γιγαντίω, III, 96, 97, 248.
Γιγαντίω διακόνω, I, 186, 187.
Γιγαντίω ἐκκλησιακδίκω, III, 6.
Γλυκαδίω προτέκτορι, I, 252.
Γρηγορίω διακόνω, III, 94, 95.
Γρηγορίω ἡγουμένω, II, 64.

Δ

Δαβουρίω μονάζοντι, III, 35.
Δαβουρίω, ἢ Γελασίω μονάζοντι, III, 246.
Δαγλατίω, IV, 21.
Δαμιανῷ μαγιστριανῷ, II, 248.
Δαμιανῷ μοναχῷ, III, 154.
Δαρείω σχολαστικῷ, III, 212.
Δεκουρίωνι, I, 158, 159, 160, 161.
Δημάρχω Ἰλουστρίω, II, 244.
Δημητρίω, IV, 35, 49.
Δημητρίω αἰρετικῷ, I, 253, 254.
Δημητρίω δομεστικῷ, II, 312.
Δημητρίω μοναχῷ, III, 143, 152.
Δημοκρίτῳ μοναχῷ, II, 71, 72.
Δημοσθένει πατρὶ πόλεως, II, 36.
Δακώω, II, 141.
Δεδύμω ἀναγνώστῃ, III, 244, 295.
Διοκλητιανῷ, I, 257.
Διομήδει οἰκονόμω, II, 250.
Διονυσίω, IV, 55.
Διονυσίω μοναχῷ, II, 93.
Διονυσιοδώρῳ, I, 283.
Δισκοριτῷ χήρῃ, II, 266.
Διμετανῷ ἐπιρριχῷ, I, 235.
Δομνίω πρεσβυτέρω, III, 144, 145, 146.
Δομνίω νεωτέρω πρωτεύοντι, III, 43.
Δοσιθέω, I, 47, 48, 49.
Δρακοντίω, I, 314.
Δρακοντίω βίνδικι, II, 327.
Δρακοντίω μοναχῷ, II, 94; III, 36.
Δρουσιανῷ, I, 289.
Δρουσιανῷ ἄρχοντι, II, 252.
Δρουσιλιανῷ, I, 245.

Ε

Εἰρηναίω διακόνω, III, 245.
Εἰρηναίω μοναχῷ, III, 240.
Εἰρηναίω πρεσβυτέρω, III, 157.
Εἰρηναίω, ἢ Εἰρηνάρχω χαρτουλαρίω, III, 105.

Ἐλένη Ἰλουστρία, II, 170.
Ἐλευθερίω, III, 16, 17.
Ἐλευθερίω ἐπισκόπῳ, III, 284.
Ἐλευθερίω κόμητι Ἀνατολῆς, II, 288.
Ἐλευθερίω μοναχῷ, III, 50.
Ἐλευθερίω μοναχῷ ἀπὸ Νουμέρων, II, 67, 68, 69.
Ἐλλαδίω ἀναγνώστῃ, I, 310.
Ἐλπίδιω μοναχῷ, II, 128.
Ἐλπίδιω χρυσοδόω, III, 10.
Ἐρσασίω διακόνω, II, 186; IV, 47.
Ἐπιγόνω κούρσορι, I, 118, 119, 120, 121, 122, 123.
Ἐπικτήτῳ ἀρχιμανδρίτῃ, III, 125.
Ἐπινίω Λα. Φα., III, 98, 99, 100, 101, 102.
Ἐπιφανίω ἀναγνώστῃ, II, 241.
Ἐπιφανίω μοναχῷ, IV, 53.
Ἐπιφανίω ἐπισκόπῳ, IV, 56.
Ἐρμολάω μοναχῷ, II, 25.
Εὐανδρείω, I, 117.
Εὐβουλίωνι, I, 315.
Εὐγενίω διακόνω, I, 83.
Εὐγενίω μοναχῷ, III, 147, 175, 176, 182.
Εὐγενίω πριγκίπῳ, ἢ μοναχῷ, III, 41.
Εὐγραμμαίω νομικῷ, I, 216, 217, 218.
Εὐδαίμονι σχολαστικῷ, III, 287.
Εὐδαίμονι σχολαστικῷ, ἢ Πανηγυρίω διακόνω, III, 287.
Εὐθήτῳ τριβούνῳ, I, 297, 298, 299, 300, 301.
Εὐθαλίω μονάζοντι, III, 40.
Εὐθίω ἐπιρριχῷ, III, 105.
Εὐθιμίω διακόνω, II, 41.
Εὐθυμίω ἐπισκόπῳ, III, 283; IV, 57, 58.
Εὐλαμπίω, I, 145, 146, 147.
Εὐλαμπίω σοφιστῇ, II, 145.
Εὐλουσίω μοναχῷ, II, 124, 125, 126.
Εὐμαθίω μοναχῷ, II, 103.
Εὐνομίω πρεσβυτέρω, III, 30, 79, 80, 81, 82, 300.
Εὐπειθίω ἀναγνώστῃ, II, 268.
Εὐπύρῳ διακόνω, III, 34.
Εὐπραξίω διακόνω, III, 271.
Εὐρυκλεί πατριχῷ, II, 221.
Εὐρυκλεί πρεσβυτέρω, I, 273, 274; III, 121, 122.
Εὐσεβίω διακόνω, I, 235.
Εὐσεβίω δουκί, II, 261.
Εὐσεβίω μοναχῷ, I, 136.
Εὐσιγνίω, IV, 56.
Εὐσιγνίω σατραπῇ, ἢ πρεσβυτέρω, III, 6.
Εὐσταθίω ἀρχιμανδρίτῃ, II, 102.
Εὐσταθίω δεκάνω, II, 277.
Εὐσταθίω διακόνω, I, 228.
Εὐσταθίω κουδικοκλαρίω, I, 37.
Εὐστοχίω κόμητι λαργιτιώνων, II, 304.
Εὐτροπίω, IV, 40.
Εὐτροπίω μοναχῷ, II, 98, 99.
Εὐτροπίω διακόνω, III, 148, 149.
Εὐφημίω ἀρχιμανδρίτῃ, III, 201, 202, 203, 204.
Εὐφημίω μοναχῷ, II, 55, 104, 105, 137, 138, 139.
Εὐφρασίω ἐπισκόπῳ, I, 216, 217.
Εὐφύχτῳ βικαρίω, II, 162, 165.

Ζ

Ζεφυριανῷ, I, 250.

Ζηνοβίω ληγάτῳ, II, 246.
Ζήνωνι Δεκεμβρίω, II, 299.
Ζήνωνι διακόνω, II, 191, 195.
Ζωίλω χαρτουλαρίω, II, 275.
Ζωσᾶ ἀσκητῇ, II, 75.
Ζωσαρίω τριβούνῳ, I, 55, 56, 57, 58.
Ζωσιμιανῷ ἀνθυπάτῳ, II, 251.
Ζωσιμιανῷ μοναχῷ, I, 107.
Ζωσίμῳ, IV, 46.
Ζωσίμῳ καλιδαρίω, II, 203.
Ζωσίμῳ οἰκονόμῳ, I, 32, 33.

Η

Ἠγησίπῳ μοναχῷ, I V, 17.
Ἠλία Ἰλουστρίω, II, 275.
Ἠλιδώρῳ, I, 41.
Ἠλιδώρῳ μοναχῷ, II, 46.
Ἠλιδώρῳ σιλενταρίω, IV, 61.
Ἠλίω μαγιστριανῷ, II, 205.
Ἠρακλείω ὑποδιακόνω χρυσοδόω, I, 67.
Ἠρακλείω σχολαστικῷ, I, 275.
Ἠρίμῳ κόμητι, I, 519.
Ἠροδότῳ τριβούνῳ, III, 112.
Ἠσυλίω ἀνθυπάτῳ, II, 292.
Ἠρασιτιῶνι πρεσβυτέρω, III, 19, 20.
Ἠρασίτῳ σχολαστικῷ, I, 6.

Θ

— Θαλασίω ἀργυροπράτῃ, I, 308.
Θαλλιανῷ Ἰλουστρίω, I, 279.
Θαυμασίω, ἢ Θαυμάρῳ μοναχῷ, III, 33.
Θεογνώστῳ, I, 157.
Θεοδοσία μοναζούσῃ, II, 116.
Θεοδοσίω, I, 133.
Θεοδοσίω ἀναγνώστῃ, II, 202.
Θεοδοσίω διακόνω, III, 42.
Θεοδοσίω μοναχῷ, II, 66.
Θεοδοσίωνι, I, 63, 64, 65, 66.
Θεοδότῳ διακόνω, III, 26, 27, 28, 29.
Θεοδότῳ, ἢ Ἀθηνογένει κόμητι, I, 326.
Θεοδότῳ πρεσβυτέρω, II, 307.
Θεοδούλῳ ἐπισκόπῳ, II, 285.
Θεοδούλῳ πρεσβυτέρω, III, 138.
Θεοδωρήτῳ μοναχῷ, III, 90.
Θεοδωριανῷ, I, 50.
Θεοδώρῳ, I, 165, 166.
Θεοδώρῳ μοναχῷ, II, 65, 76; III, 157, 158, 159, 160; IV, 25.
Θεοδώρῳ πρεσβυτέρω, II, 272.
Θεοδώρῳ τριβούνῳ, II, 286.
Θεοκλεί, IV, 51.
Θεοκλεί πρεσβυτέρω, III, 161, 162, 163.
Θεοκλεί σχολαστικῷ, II, 229.
Θεοκλειανῷ, I, 248.
Θεοκτίτῳ βρεφενδαρίω, III, 1, 2, 3.
Θεοπέμπτῳ προτέκτορι, I, 233.
Θεοπέμπτῳ συγκλητικῷ, I, 330.
Θερινῷ πρωτεύοντι, II, 174.
Θεοσεβίω, II, 15.
Θεοφάνει σχολαστικῷ, III, 188.
Θεοφίλω Ἀδακίτῃ, II, 207.
Θεοφίλω καγκελλαρίω, I, 226.
Θεοφίλω μοναχῷ, II, 117.
Θεοφρόνι διακόνω, III, 277.
Θερινῷ μοναχῷ, I, 222.
Θεσσαλίω διακόνω, I, 155, 315.
Θεσσαλίω συμπόλῳ, II, 301, 302, 303.
Θεωνᾶ πολιτευσμένῳ, I, 311, 312

Θέωνι μοναχῷ, III, 72, 73, 74.
 Θεωρῷ, ἢ Θεοδοσίῳ μοναχῷ, II, 67.
 Θύρῳ ἀρχιμανδρίτῃ, III, 102, 195.
 Θύρῳ μοναχῷ, II, 29, 30.
 Θύρῳ πριμικηρίῳ, II, 238.
 Θύρῳ σκρινιαρίῳ, I, 208, 209, 210.
 Θωμᾷ λογογράφῳ, III, 184, 185.

I

Ίάσωνι ἐπισκόπῳ, III, 179, 180, 181.
 Ἰγνατίῳ ἀνθυπάτῳ, I, 212, 213, 214, 215.
 Ἰερῷ πρεσβυτέρῳ, III, 15.
 Ἰερῷ συγκλητικῷ, I, 184.
 Ἰερωνύμῳ δομεστικῷ, II, 278.
 Ἰαρίῳ ἐπισκόπῳ, III, 120.
 Ἰλαρίῳ μοναχῷ, I, 334, 332.
 Ἰαρίῳ μοναχῷ ἀπὸ σχολαστικῶν, II, 56.
 Ἰλαρίῳ πρεσβυτέρῳ, I, 281.
 Ἰνοκεντίῳ μοναχῷ, III, 314.
 Ἰορδάνῃ διακόνῳ, III, 127.
 Ἰούλιᾳ κομητίσῃ, II, 215.
 Ἰουλιανῇ παρθένῳ, I, 163, 164.
 Ἰουλιανῷ, III, 269; IV, 52.
 Ἰουλιανῷ ἀναγνώστῃ, III, 169, 254.
 Ἰουλιανῷ ἐκκλησιαστικῷ, II, 240, 242.
 Ἰουλιανῷ ἐπισκόπῳ, IV, 52.
 Ἰουλιανῷ μοναχῷ, III, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235.
 Ἰουλιανῷ πρεσβυτέρῳ, III, 64, 65.
 Ἰουλιανῷ, ἢ Ἰουλίῳ δεκεμπρίμῳ, III, 49.
 Ἰουλίῳ δεκεμπρίμῳ, III, 48.
 Ἰουλίῳ διακόνῳ, III, 282.
 Ἰουλίῳ μοναχῷ, III, 123, 312.
 Ἰουλίῳ et soc. Monachis, II, 78.
 Ἰουλίῳ φοιδεράτῳ, I, 284.
 Ἰππασίῳ τριδούνῳ, II, 28.
 Ἰσπονίῳ σκρινιαρίῳ, I, 327, 328.
 Ἰσαχᾶρ Σαμαρίτῃ, III, 116.
 Ἰσιδώρῳ ἀναγνώστῃ, II, 21.
 Ἰσιδώρῳ ἐξεκουδίτορι, II, 322.
 Ἰωάννῃ ἐπισκόπῳ, II, 187.
 Ἰωάννῃ ἰλλουστρίῳ, II, 320.
 Ἰωάννῃ μοναχῷ, I, 173, 294; IV, 58.
 Ἰωάννῃ πρωτεύοντι νεωτέρῳ, II, 206.
 Ἰωνᾷ μοναχῷ, III, 265.

K

Καλανδίῳ, I, 62.
 Καλλιμάχῳ μεμοριαλίῳ, I, 264.
 Καλλινίκῳ μοναχῷ, III, 38.
 Καλλινίκῳ χρυσοδόῳ, II, 216.
 Καλλιστίῳ, IV, 22.
 Καλλιστιανῷ, II, 37.
 Καλλιστίωνι, I, 204, 202.
 Καλοκύρῳ, I, 305, 306.
 Κανδιδιανῷ στρατηλάτῃ, II, 245.
 Καπίτωνι διακόνῳ, I, 104, 105, 106.
 Καπίτωνι φροντιστῇ, II, 185.
 Κερῖνῳ παλατινῷ, III, 68, 70.
 Κασίνῳ, ἢ Μαρῖνῳ ἐπαρχικῷ, II, 297.
 Καρποιλίῳ, I, 296.
 Καρπίωνι αἰρετικῷ τῆς Οὐαλεντινῶν αἰρέσεως, I, 234.
 Κασανδρίῳ, IV, 20.
 Κάστορι δουλῇ, III, 21, 22, 25.

Κεκροπίῳ ταξέωτῃ, II, 271.
 Κλεάρχῳ νομμεραρίῳ, I, 130.
 Κλεοθούλῳ μοναχῷ, II, 95.
 Κλεονίκῳ σχολαστικῷ, II, 311.
 Κολακαδίῳ, ἢ Κολακασίῳ, II, 275.
 Κολασίῳ διακόνῳ, II, 300.
 Κολοβαρίῳ, III, 52.
 Κολοκασίῳ, ἢ Κολακαδίῳ διακόνῳ, II, 166.
 Κομασίῳ ἀπὸ ῥητόρων μοναχῷ, II, 73.
 Κοματίῳ, ἢ Κομασίῳ, II, 257.
 Κόνωνι ἰλλουστρίῳ, I, 144.
 Κόνωνι πολιτευομένῳ, IV, 39.
 Κορνηλίῳ, I, 285.
 Κορνηλίῳ πρεσβυτέρῳ, I, 149.
 Κρίσπῳ ἀπὸ αἰχμαλωσίας, II, 267.
 Κρίσπῳ σχολαρίῳ, I, 162.
 Κυτύτῳ ὑποδιακ. πεσσόντι, III, 171, 172.
 Κυντίλῳ καγκελλαρίῳ, II, 161.
 Κυπριανῷ, III, 262.
 Κυπριανῷ διληγᾶτορι, II, 243.
 Κυριακῷ, III, 128, 261.
 Κυριακῷ διακόνῳ, I, 323, 324, 325.
 Κυριακῷ μοναχῷ, II, 78, 79, 80, 81, 82, 83; III, 59.
 Κυριακῷ πρεσβυτέρῳ, II, 196, 323; III, 12.
 Κυρίλλῳ ἢ Μακεδονίῳ διακόνῳ, III, 195, 196, 197.
 Κυρίλλῳ μοναχῷ, I, 44, 45; III, 190, 191.
 Κυρίλλῳ πρωτεύοντι, I, 266, 267, 268, 269, 270, 271.
 Κυρινίῳ μοναχῷ, II, 440.
 Κυρίνῳ ἐπισκόπῳ, I, 203, 204.
 Κυρίωνι, III, 129.
 Κωμασίῳ πρεσβυτέρῳ, II, 73.
 Κωνσταντίνῳ κόμητι, II, 290.

Λ

Λαμπάδιῳ μοναχῷ, II, 100, 101.
 Λαμπροτύχῳ ἀρχιμανδρίτῃ, III, 108.
 Λαυρεντίῳ, φ., ἐπ. μοναχοῖς, III, 98, 99, 100, 101, 102.
 Λαύσῳ πριμικηρίῳ, II, 153.
 Λεσβίῳ, IV, 43.
 Λεσβίῳ διακόνῳ, III, 297; IV, 43.
 Λευκαδίῳ ἀρχιδιακ., I, 188, 189, 190.
 Λεωνίδῃ δεκεμπρίμῳ, I, 228.
 Λεωνίδῃ κόμητι, I, 278.
 Λεωνίδῃ μοναχῷ, II, 47.
 Λεωνίδῃ ῥήτορι, II, 291.
 Λητορίῳ μοναχῷ, IV, 18.
 Λιτινίῳ Νεωτέρῳ, I, 45.
 Λιτινίῳ πρωτεύοντι, II, 296.
 Λιμενίῳ μοναχῷ, I, 177, 178, 179, 180, 181, 182.
 Λινίῳ μοναχῷ, I, 292.
 Λιριανῷ, IV, 11.
 Λουκᾷ διακόνῳ, II, 253.
 Λουκιανῷ σοφιστῇ Χριστιανῷ, II, 224.
 Λουκίῳ τριδούνῳ, II, 151.
 Λουσία, ἢ Λυσία πρεσβυτέρῳ, II, 109, 110.
 Λυκούργῳ ἰλλουστρίῳ, II, 147.

M

Πρὸς τὸν αὐτοῦ μαθητὴν, IV, 1.
 Μακεδονίῳ, ἢ Κυρίλλῳ διακόνῳ, III, 194, 195, 196.

Μακεδονίῳ ταξέωτῃ, II, 257.
 Μακέδῳ, ἢ Πέτρῳ μοναχῷ, III, 197, 198.
 Μαξιμιανῷ, I, 154.
 Μαξίμῳ πρεσβυτέρῳ, II, 223.
 Μαρνανῷ ἐπισκόπῳ, II, 227.
 Μαρνανῷ μοναχῷ, IV, 7, 41.
 Μαρνανῷ ὑποδιακόνῳ, I, 185.
 Μαρῖνῳ διακόνῳ, II, 259.
 Μαρῖνῳ μοναχῷ, II, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113.
 Μαρῖνῳ πρεσβυτέρῳ, III, 37.
 Μαρῖνῳ πρεσβυτέρῳ, ἢ Ἐρμολάῳ μοναχῷ, II, 25.
 Μαρῖνῳ ἢ Μαυριανῷ, II, 54.
 Μαρῖνῳ, ἢ Μαυριανῷ μοναχῷ, III, 58.
 Μαρῖνῳ, ἢ Καρίνῳ ἐπαρχικῷ, II, 298.
 Μαρῖωνι ἀργυροκόπῳ, I, 42.
 Μαρκελλίνῳ μοναχῷ, I, 4, 5, 7.
 Μαρικιανῷ, I, 22, 23, 24.
 Μαρριανῷ, ἢ Μαρῖνῳ ὑποδιακόνῳ, I, 185.
 Μαρτινιανῷ πρεσβυτέρῳ, II, 187, 188.
 Μαρτίνῳ καγκελλαρίῳ, II, 316, 317, 318.
 Μαρτίνῳ πλουσίῳ γέροντι φιλοπόρ., III, 34.
 Μαρτυρίῳ βίνδιτι, II, 282.
 Μάρωνι κόμητι, II, 152.
 Μαυριανῷ, I, 329.
 Μαυριανῷ μοναχῷ, II, 53.
 Μαυριανῷ, ἢ Μαρῖνῳ μοναχῷ, III, 58, 59, 60, 61.
 Μεθοδίῳ κουδουκλαρίῳ, II, 289.
 Μελετίῳ καγκελλαρίῳ, I, 59, 60, 61.
 Μελλίσῳ κανδιδάτῳ, I, 207.
 Μελλίτωνι διακόνῳ, II, 193.
 Μελιφθόγγῳ διακόνῳ, III, 150, 151.
 Μέμνονι γραμματοδιδασκάλῳ, II, 936.
 Μενάνδρῳ ἀσκητῇ, II, 54.
 Μενάνδρῳ δομεστικῷ, II, 32.
 Μηρύμῳ vide Βηρύμῳ.
 Μοδέστῳ, III, 274.
 Μοναχοῖς ἐν τῇ Κιλικίᾳ διάγουσιν, I, 232.
 Πρὸς μονάζοντας, III, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333.
 Πρὸς νεωτέρους μοναχοὺς διδασκάλια, III, 203.
 Μουσίῳ μοναχῷ, III, 10.

N

Ναυκρατίῳ, I, 259, 260, 261, 262, 263.
 Νεαδίῳ καὶ ἑτέροις μοναχοῖς, II, 78.
 Νείλῳ, III, 170.
 Νείλῳ μοναχῷ, III, 155, 255.
 Νείλῳ πρεσβυτέρῳ, III, 236, 256.
 Νείλῳ σχολαστικῷ, III, 153.
 Νεοφύτῳ μοναχῷ, III, 504.
 Νέρωνι μαγίστρῳ καὶ ἀπὸ ὑπάτων, II, 319.
 Νημετρίῳ ἐκδίκῳ, II, 210.
 Νημετρίῳ μοναχῷ, II, 129, 130, 131, 152.
 Νημετρίῳ σελεντιαρίῳ, II, 12, 13.
 Νικάνδρῳ ἐκκέτορι, II, 143.

Νικάνδρω Στυλίτη, II, 114, 115.
 Νικαρέτω σαλενταρίω, II, 284.
 Νικαρέτω σκρινιαρίω, I, 231.
 Νικοδήμω, II, 22.
 Νικοτύχω διακόνω, II, 142.
 Νικοτύχω σχολαστικῷ, III, 8.
 Νίκωνι ἀρχιμανδρίτῃ, III, 119.
 Νιοφύτῳ μοναχῷ, III, 303.
 Νουμηνίω πρωτεύοντι, II, 198, 293

Ξ

Ξανθίππῳ διακόνω, II, 154.
 Ξαναγόρῳ διακόνω, I, 58, 39, 40.
 Ξενοφῶντι διακόνω, II, 172, 173.
 Ξενοφῶντι πρεσβυτέρω, III, 156.
 Ξενοφῶντι σχολαστικῷ, II, 279.
 Ξένωνι, I, 36.
 Ξηνοδώρῳ δεκανῷ, II, 293.

Ο

Ὀλυμπιόδωρῳ ἐπάρχω, IV, 61.
 Ὀλυμπίῳ ἐπισκόπῳ, II, 191.
 Ὀλυμπίῳ κλέστορι, II, 305, 306.
 Ὀλυμπίῳ καὶ τοῖς ἄλλοις μοναχοῖς, II, 190.
 Ὀλυμπίῳ σχολαστικῷ, I, 152, 153.
 Ὀλυβρίῳ πρεσβυτέρω, II, 191.
 Ὀνησίμῳ μοναχῷ, II, 84.
 Ὀνησίμῳ πρωτεύοντι, II, 177.
 Ὀρέστῃ κλειδοποιῷ, II, 217.
 Ὀρειβάσιω, IV, 15.
 Ὀυάλεντι, ἢ Ουάλεντινῷ σκρινιαρίῳ, II, 204.
 Ουάλεριῳ, ἢ Ἡφαιστίνῳ πρεσβυτέρω, II, 313.
 Ουλπιανῷ σχολαστικῷ, II, 219.
 Ούρσακίῳ, ἢ Ἀρσακίῳ ἐκδικῷ, III, 132.

Π

Παλαδίῳ πρεσβυτέρω, III, 259.
 Παλλαδίῳ μοναχῷ, II, 133, 134.
 Παλατίνῳ πρωτεύοντι, II, 149.
 Παμφίλῳ διακόνω, II, 143, 144.
 Πανηγυρίῳ διακόνω, ἢ Εὐδαμόνι σχολαστικῷ, III, 286.
 Πανηγυρίῳ μοναχῷ, II, 52.
 Πανολδίῳ, IV, 12.
 Παντωνύμῳ σατράπῃ, II, 19.
 Παπίσκῳ Ὀσχοροδούλοις, II, 249.
 Παρηγορίῳ σκρινιαρίῳ, II, 350.
 Παρνασίῳ Φίσκῳ, IV, 24.
 Παρνασίῳ συνηγόρῳ, III, 168.
 Πασχασίῳ διακόνω, II, 308.
 Παυλίῳ, III, 153.
 Παυλίῳ δομεστικῷ, III, 272.
 Παύλῳ ἀναγνώστῃ, III, 200.
 Παύλῳ ἀρχιμανδ., III, 66, 67, 68; IV, 31.
 Παύλῳ δεκεμβρίῳ, I, 265.
 Παύλῳ ἐπισκόπῳ, III, 217, 218.
 Παύλῳ μοναχῷ, III, 165, 166, 167; IV, 45, 60.
 Παύλῳ σχολαστικῷ, II, 239.
 Πελαγίῳ, I, 256.
 Πελαγίῳ πρεσβυτέρω, III, 250.
 Περγαμίνῳ δεκεμβρίῳ, II, 168, 169.
 Περγάμῳ ἀναγνώστῃ, III, 271.
 Περίῳ κόμητι νεωτέρω, II, 368.
 Πετρωνίῳ, III, 115.
 Πετρονίῳ, ἢ Πετρονίῳ, III, 116.
 Πέτρῳ ἀναγνώστῃ, III, 78.
 Πέτρῳ μοναχῷ, III, 164.
 Πέτρῳ μοναχῷ, ἢ Μακέδῳ μοναχῷ, III, 197, 198.
 Πησαγίῳ κόμητι, II, 209.

Περίῳ κόμητι νεωτέρω, II, 167.
 Περίῳ συγκλητικῷ, I, 516.
 Πινόδῳ πρεσβυτέρω, II, 215.
 Πιονίῳ Ἰλλουστρίῳ, III, 51.
 Πιονίῳ, III, 299.
 Πισιμίῳ μοναχῷ, II, 74.
 Πλάτωνι ἀρχιμανδρίτῃ, II, 57.
 Πλουτάρχῳ ἀξιολόγῳ, III, 9.
 Πλουτάρχῳ βρυσσί, II, 212.
 Πλουτίῳ ὑπατικῷ, I, 51, 52, 53.
 Πολυχρονίῳ διακόνω, III, 11.
 Πολυχρονίῳ πρεσβυτέρω, III, 142.
 Πομπηίῳ διακόνω, I, 72, 73, 74.
 Ποπίῳ Ἰλλουστρίῳ, III, 52.
 Πολλίῳ διαψήφιστῃ, II, 199.
 Πρίμῳ ὑποδιακόνω, IV, 19.
 Πριτικιλανῷ διακόνω, I, 293.
 Πρίσκῳ, III, 288, 289, 290.
 Πρίσκῳ πολιτευομένῳ, II, 298.
 Προβατίῳ μοναχῷ, III, 219, 220, 221, 222.
 Πρόκλῳ μοναχῷ, III, 189.
 Πρόκλῳ πολιτευομένῳ, I, 290.
 Πρόκλῳ πρεσβυτέρω, II, 26.
 Πτολεμαίῳ, I, 272.
 Πτολεμαίῳ, συγκλητικῷ I, 1, 2, 3, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21.

Ρ

Ῥηγίνῳ ἀρχιμανδρίτῃ, II, 119.
 Ῥηγίνῳ κاندιδάτῳ, II, 592.
 Ῥηγίνῳ σκρινιαρίῳ, II, 150.
 Ῥοδομίνῳ πρεσβυτέρω, III, 213, 214.
 Ῥουφίνῳ, III, 265.
 Ῥουφίνῳ, ἡσυχαστῃ, IV, 54.
 Ῥουφίνῳ σχολαστικῷ, I, 67.
 Ῥωμανῷ ἐπισκόπῳ, II, 155.
 Ῥωμανῷ μοναχῷ, III, 298.

Σ

Σαδίνῳ, IV, 27.
 Σαδίνῳ μαγιστριαῳ, I, 243, 244.
 Σαδίνῳ πρεσβυτέρω, III, 7.
 Σαδουρίῳ κόμητι, I, 258.
 Σακουδιάνῳ, I, 200.
 Σακουίνῳ καστρίσιῳ, II, 281.
 Σελευκίῳ διακόνω, I, 225, 224.
 Σεραπίῳ πρεσβυτέρω, I, 154, 155, 156.
 Σευήρῳ ἀπὸ ἐπάρχων, III, 199.
 Σευήρῳ πρωτεύοντι, I, 303, 304.
 Σιλδανῳ ἐπισκόπῳ, I, 98, 99, 100, 101, 102.
 Σιλδανῳ κοινοβιότη, I, 307.
 Σίμωνι κούρσορι, II, 208.
 Σισιννήῳ σπαθαρίῳ, I, 277.
 Σκρινιαρίῳ, II, 252.
 Σοζομένῳ, I, 147.
 Σοφινῳ σχολαρίῳ, I, 236, 237, 238.
 Στεφανίδι κομιτίσση, II, 218.
 Στεφανίῳ διακόνω, I, 159.
 Στρατίῳ Ἰλλουστρίῳ, I, 229.
 Συλδανῳ πρεσβυτέρω, II, 247.
 Συμμαχῳ κόμητι, III, 44, 45.
 Συμμάχῳ ὀσπριοπόλῃ, II, 263.
 Συμμάχῳ στρατηγῷ, II, 165.
 Συμπληκίῳ ἐξέκπτωρι, II, 197.
 Συριαῳ, IV, 50.
 Συριανῳ μοναχῷ, II, 63.
 Σωζομένῳ, I, 143.
 Σωκράτῃ κόμητι, II, 200.
 Σωκράτῃ πρεσβυτέρω, I, 322.
 Σωκράτῃ ἐξέκπτωρι, II, 34.
 Σωσάνδρῳ πριμισκρινίῳ, I, 239, 240.

Σωσθένι κομενταρησίῳ, I, 309.
 Σωσικλεί σχολαστικῷ, III, 139, 140.
 Σωσιπάτρῳ τριβούνῳ, II, 157.
 Σωτηρίῳ, IV, 34.
 Σωτηρίῳ διακόνω, II, 225.
 Σωτηρίωνι, I, 96, 97.
 Σωφρονίῳ, I, 46, I, III, 260.
 Σωφρονίῳ μοναχῷ, I, 34, 35.
 Σωφρονίῳ τριβούνῳ, I, 167, 168, 169, 170, 171, 172; II, 274.

Τ

Ταπίσκῳ διακόνω, III, 75, 76, 77.
 Ταυριανῳ ἀπὸ ἐπάρχων, II, 178.
 Τελεσφόρῳ ἐγκαύστῃ, II, 192.
 Τελεσφόρῳ πρωτεύοντι, I, 174.
 Τερεντίῳ διακόνω παραπεσόντι καὶ ἀξίως μετανοήσαντι χρόνῳ πολλῷ, III, 228.
 Τεύκρῳ διακόνω, I, 250, 251.
 Τεύκρῳ Κανδιδάτῳ, II, 184.
 Τηλεμάχῳ πρωτεύοντι, III, 225, 226, 227.
 Τιμοθέῳ μοναχῷ, IV, 59.
 Τιμοθέῳ ὑποδιακόνω, I, 26, 27, 28, 29, 30, 31.
 Τίμωνι ἐπισκόπῳ, II, 2, 3, 4.
 Τίτῳ διακόνω, III, 186.
 Τραϊανῷ, III, 258.
 Τραϊανῳ ἀδιούτῃ, II, 287.
 Τραϊανῳ διακόνω, III, 141.
 Τρύφωνι ἀρχιτέκτονι, I, 197, 198.
 Τρύφωνι διακόνω, III, 249.
 Τύμβωνι, ἢ Τρύφωνι διακόνω, III, 106.
 Τύρβονι πρεσβυτέρω, III, 15.

Υ

Υακίνθῳ βαϊφερενδαρίῳ, III, 83, 84.
 Υδροσίῳ, IV, 40.
 Υμητίῳ ἐπισκόπῳ, II, 176.
 Υπατίῳ ἐφόρῳ, II, 20.
 Υπαφίλῳ διακόνω, I, 151.

Φ

Φάλκωνι κουράτορι, II, 295.
 Φαρετρίῳ μηχανικῷ, II, 262.
 Φαρισμανίμῳ δεκεμβρίῳ, III, 71.
 Φαρισμανίῳ, ἢ Φαρισμανίμῳ, Φαυστιανῳ, I, 45.
 Φαυστιανῳ, III, 14.
 Φαυστιανῳ κουβικλαρίῳ, II, 328.
 Φαυστιανῳ μοναχῷ, II, 43.
 Φαύστῳ μοναχῷ, II, 85, 86, 97.
 Φαύστῳ Λα. ἐπ. Ἐπι. μοναχοῖς, III, 98, 99, 100, 101, 102.
 Φαύστῳ πρωτεύοντι, I, 255.
 Φεβρουαρίῳ διακόνω, I, 280.
 Φήλικι πρεσβυτέρω, I, 302; III, 117.
 Φηλικησίμῳ διακόνω, II, 331, 332, 333.
 Φιλαγρίῳ ἀναγνώστῃ, I, 175, 176.
 Φιλαγρίῳ ἐπισκόπῳ, III, 126.
 Φιλαγρίῳ πρεσβυτέρω, I, 84, 85.
 Φιλαγρίῳ πρωτεύοντι, III, 89.
 Φιλήκῳ ἐπισκόπῳ, III, 251.
 Φιλίππῳ, III, 185, 296.
 Φιλίππῳ σχολαστικῷ, I, 44.
 Φιλοξένῳ ἀρχιμανδρίτῃ, II, 127.
 Φιλοξένῳ κτηνοφύλακι, II, 146.
 Φιλοσόμῳ κόμητι, I, 287.
 Φιλουμενίῳ, III, 25.
 Φιλουμένῳ ἐγκλειστῳ, II, 96.
 Φιλουμένῳ μοναχῷ, III, 267.
 Φιλοχρίστῳ ἐπισκόπῳ, III, 278.
 Φίλωνι, II, 250.
 Φίλωνι ἐπισκόπῳ, II, 160.

Φίλωνι Ἰλουστρίω, I, 138.
 Φίλωνι πρεσβυτέρω, III, 321.
 Φιρμιλλιανῷ, I, 320, 321.
 Φιρμίτων πρεσβυτέρω, II, 175.
 Φίρμω σκρινιάρῳ, I, 82.
 Φλαδιανῷ, I, 108.
 Φλαυτιανῷ, I, 80, 81.
 Φλορεντίω διακόνω, IV, 8, 9.
 Φλορίωνι μοναχῷ, II, 61.
 Φουρτουανάτῳ, I, 90.
 Φράγκῳ καγκελλαρίω, II, 234.
 Φρόντωνι ἀρχιμανδρίτῳ, II, 88.

Φρουμεντίω ἐκκλησιαστικῷ, I 71.
 Φρουμεντίω κόμητι, II, 27.
 Φωκᾷ ἀναγνώστῳ, III, 202.
 Φωτεινῇ καὶ Δωρ., II, 31.

X

Χαρικλεῖ . ἡ Χαρικλίτῳ πρεσβυτέρω, III, 243.
 Χαρισίω ἐπισκόπῳ, II, 24.
 Χαρίτωνι, III, 264.
 Χαρίτωνι μοναχῷ, II, 59.
 Χειμασίω μοναχῷ, I, 333.
 Χειμασίω et sociis monachis, II, 77.

Χίλωνι δομestikῳ, II, 158.
 Χιονίω σελεντιαρίω, IV, 14.
 Χρυσάνθῳ ἀναγνώστῳ, III, 93.
 Χρυσάφιῳ διακόνω, III, 111.
 Χρυσέρωτι σοφιστῇ, II, 42.
 Χρυσίππῳ κουράτορι, III, 177.
 Χρυσσογένει κλησουαρίω, I, 156.

Q

Ὀργιγένει, III, 280.
 Ὀρίωνι ἐκδικῳ, II, 164.

S. NILI EPISTOLARUM INITIA.

(Primus numerus librum, secundus epistolas indicat.)

A

Ἄγαλλιαμα ὑπάρχουσι τῆς δαιμόνων μανίας, lib. III, epist. 302.
 Ἄγαν φθονοῦσιν οἱ δαίμονες, II, 140.
 Ἄγνοοῦσιν οἱ δαίμονες, III, 194.
 Ἄγωνισώμεθα μηδὲ τὸ ἀκαρῆς, III, 297.
 Ἀγῶνος πολλοῦ χρεῖα, καὶ, III, 148.
 Ἀδύνατον ἄλλως σωθῆναι, III, 280.
 Ἄθεον παντελῶς, καὶ ἀσεβῆς, II, 299.
 Αἰ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν, II, 34.
 Αἰθιῶψ μὲν οὐκ ἀλλάττει τὸ δέρμα, I, 303.
 Αἰνεῖτε αὐτὸν, φησὶν, ἐν χορδαῖς, I, 240.
 Αἰ παρὰ τῷ προφήτῃ Ζαχαρίᾳ, II, 15.
 Αἰ χεῖρες τοῦ Ἰσραὴλ, φησὶν, II, 262.
 Αἰ χεῖρες τοῦ Χριστοῦ προσπαγεῖσθαι, I, 328.
 Ἀκριθῶς ὀφείλει γινώσκειν, III, 329.
 Ἀθητὸν ἐγὼ προσαγορεύσω, II, 127.
 Ἀληθῶς μεγάλας ἀτιμίας, III, 250.
 Ἄλλὰ καὶ σύ ἀοράτως ἐγρίσθης, II, 92.
 Ἄλλ' ἡμῖν, φησὶν ὁ Ἀπόστολος, I, 248.
 Ἄλλοι καθεκάστην τοῖς πόνοις, II, 90.
 Ἄλλοι πρὸς ἄλλο τι νένευκε, II, 230.
 Ἀμαθῆς τινες, καὶ φιλόκοσμοι, I, 50.
 Ἀμαρτία γὰρ οὐκ ἐλλογίζεται, II, 9.
 Ἄμα τις λοιδορήσει τὸν πλησίον, II, 166.
 Ἀμήχανον χωρὶς λύπης, III, 147.
 Ἀμήχανον διχα πόνων, III, 210.
 Ἀναγκαῖον εἰδέναι, ὅτι μέλλεις, III, 177.
 Ἀναγκαῖον δὲ ἡμᾶς μιμουμένους, II, 93.
 Ἀνάγνωθι, τί Κορινθίους, I, 65.
 Ἀναμνήσθητί μοι τῶν τοῦ Σωτήρος, I, 116.
 Ἀνάξιος ὢν πιστεῦσαι, I, 22.
 Ἀνασταυροῦντες, φησὶ, τὸν Υἱόν, I, 204.
 Ἄν βούλει ἀρχειν τῆς ἐπαρχίας, I, 161.
 Ἀνέγνως ἐν τῷ Ἰεζεκιήλ, IV, 32.
 Ἀνέγνως πολλάκις, τί γράφει, I, 164.
 Ἄν ἐκ τοῦ βάθους τῆς καρδίας, II, 81.
 Ἀνευφημούμεν, δοξάζομεν, I, 255.
 Ἀνθρωποὶ μὲν ἴσως, IV, 37.
 Ἀνθρωπος οὐκ ἔχω, III, 236.
 Ἀνθρωπος ἐξασθενήσας, καὶ, I, 207.
 Ἀνθρωπος μὲν κατὰ τὸ φαινόμενον, I, 171.
 Ἄν μικρὸν κοπιήσῃς καθαρῶσαι, II, 7.
 Ἄνότητόν σε, καὶ ἀσύνετον, I, 309.
 Ἄν προφθάσας τὸ φρόνημα, II, 287.
 Ἄν σαυτῷ συνεθίσῃς μὴ ὄρᾶν, III, 97.
 Ἄντι τῶν πατέρων ἐγεννήθησαν, I, 320.
 Ἄνω βλέπε πρὸς Θεόν, II, 25.
 Ἄνωθεν τὸ συμφέρον ἡμῖν ὁ Θεός, II, 251.
 Ἄνω χρῆ πάντοτε νεύειν, III, 173.
 Ἄπειρ ἀπλήστως συναθροίσεις, II, 177.
 Ἄπειρ τίς ἐπιποθεῖ, καὶ στέργει, III, 8.
 Ἄπιστάλθαι λέγεται ὁ Υἱός, I, 219.

Ἄπηρυθριασμένους τολμήσαντος, I, 234.
 Ἀποκάλυψεν πρὸς Κύριον, III, 200.
 Ἀπὸ κεφαλῆς σάνιρ καὶ Ἐρμών, I, 331.
 Ἀπόκρυφον τῆς ψυχῆς ταμίον, III, 64.
 Ἀπολῶ, φησὶ, θηρία πονηρά, III, 181.
 Ἀποστραφεῖς ὁ Θεός τοὺς σοφιστάς, I, 909.
 Ἀσαφῆς λέγεις ὑπάργειν, II, 144.
 Ἄτοπον ἂν εἴη ἐφ' ὑψηλοῦ μὲν, II, 115.
 Ἄτοπον ἂν εἴη τύπτειν τὴν σύμβιον, II, 209.
 Ἄτοπον ὄρᾶν πρᾶγμα δοκεῖς, I, 129.
 Αὐτὸς δι' ἑαυτοῦ πρὸς σέ, I, 213.
 Ἄφικτόν τῆς δουλοπρεπείας, IV, 57.

B

Βεβούλησαι καὶ τὸν χρῆσον, I, 196.
 Βέλτιστον νῦν ἐπιφθέγγεσθαί σοι, II, 47.
 Βλαβερὸν ἄγαν τὸ λόγον, I, 89.
 Βλέπε μοι τοὺς ἐξ Ἑβραίων, I, 93.
 Βλέπετε, ὅτι οὐχὶ πρώτη φυλακῇ, III, 206.
 Βλέπω σε, ἀδελφε, ὅτι φώρας, I, 29.
 Βληχηματώδης τις, καὶ ἄλογος, II, 236.
 Βουλομαι σε τῷ πρόπῳ, II, 291.

Γ

Γέγραπται, ὅτι συνήγοντο πρὸς, III, 201.
 Γέγραφας, ὅτι εἰ πρῶτον, I, 269.
 Γέγραφας, τίνας χάριν οὐ παύομαι, I, 301.
 Γεγράφατε ἀπηλλάχθαι τῆς ψυχ., III, 102.
 Γεγράφηκάς μοι λέγων, ὅτι, I, 26.
 Γεγράφηκάς, ὅτι τὸν κόκκον, I, 111.
 Γίνωσκε, ὅτι ὅσον πολλὰ ἀβρώσταις, III, 281.
 Γλυκάδιος μὲν τὸ ὄνομα, I, 232.
 Γλυκὺς τοῦ δούλου ὁ ὕπνος, φησὶ, III, 178.
 Γνώθι, ὅτι ἡμαρτίας, καὶ, II, 303.
 Γνώθι σαυτὸν πρὸ πάντων, III, 314.
 Γράφεις, καὶ πόσος ἄρα χρόνος, IV, 33.
 Γράφεις μοι, εἰ ἄρα πρεπιδέστατον, IV, 61.
 Γράφεις μοι ἐρᾶν πάῤυ, III, 134.
 Γυμνάσωμεν τὸν νοῦν πρὸς, III, 293.
 Γυνή τὸ σῶμα τυγχάνεις, II, 116.

Δ

Δανιὴλ μὲν ὡς οἰκέτης, I, 88.
 Δεῖ τὸν νέον ἀσκεῖν, III, 303.
 Δεσπότης ἐστὶν ὁ νοῦς, δοῦλος δὲ, I, 160.
 Δεῦτε, φησὶν ὁ προφήτης, II, 49.
 Διαπορεῖν φάσκεαι, τίς τε ἀν εἴη, II, 238.
 Διατί ἐκ πολλῆς, καὶ ἀκαίρου, II, 60.
 Διατί μοιδοῖς πολλά, I, 192.
 Διατί οἱ οὐράνιοι βήτορες, II, 324.
 Διατί τοὺς πόδας μόνον, I, 80.
 Διὰ τοῦ Ἱερεμίου ὁ Κύριος εἶρηκεν, I, 131.
 Διὰ τοῦτο Ἑβραῖοι ποτε ἀμαρτάνοντες, III, 88.

Διὰ τοῦτο ὡσπερ τινὰς λιμένας, I, 166.
 Διὰ τῶν κατὰ τόπον καὶ τρόπον, IV, 61.
 Διηπόρητας ἐπὶ τῷ γεγραμμένῳ, III, 120.
 Δικαιοσύνη ἐστὶν ἡ μέν τις, II, 279.
 Διστασιάζειν ἑοικας πρὸς ἑαυτὸν, II, 50.
 Δύναται πρῶτην διὰ τῆς ἀμελείας, III, 25.
 Δύναται τις ἐκ δεξιῶν μέρους, I, 257.
 Δύναται τις καὶ ἐν σώματι ὄν, II, 82.
 Δυνήσῃ καὶ ἄλλως τὸ ῥητὸν, I, 321.

E

Ἐάν δει ἀγωνίσῃ τοὺς δαίμονας, I, 300.
 Ἐάν αὐτὸν θέλω μένειν, II, 306.
 Ἐάν γλιγῇ εἰσελθεῖν, III, 285.
 Ἐάν εἰδῆς τινὰς ἀκαθαρσιώτερον, III, 56.
 Ἐάν ἡμᾶς ἀόκνως ἐκτελώμεν, II, 105.
 Ἐάν ἡσυχάζωμεν, καὶ τῇ εὐχῇ, III, 58.
 Ἐάν θέλωμεν διὰ πάντων, I, 307.
 Ἐάν ἰσχύσης ξυνιδεῖν, I, 287.
 Ἐάν καλὰ πράττεις ἔργα, I, 251.
 Ἐάν μετὰ κλαυθμοῦ, I, 120.
 Ἐάν μηδεὶς · vide Κἀν μηδεὶς, III, 71.
 Ἐάν μὴ τις ὀπλισθῆται, III, 309.
 Ἐάν πολυπραγμονεῖς, καὶ ἡδέως, II, 29.
 Ἐάν πρὸ τῶν ἀγαθῶν πράξωμεν, III, 24.
 Ἐάν πρὸς τὸ παρὸν διὰ τῶν ποικίλων, IV, 39.
 Ἐάν σκανδαλίξῃ σε ὁ δεξιός, III, 188.
 Ἐάν συνεβίβῃς ἑαυτῷ, III, 248.
 Ἐάν συνεχῶς τῷ σημειῶ, II, 304.
 Ἐάν τὸν στεφάνην ἐπιθώμεν, I, 61.
 Ἐάν τι γέγραπται ἐν τῇ Παλαιᾷ, II, 225.
 Ἐάν φυτὸν δυνήθῃ καρποφορῆσαι, II, 71.
 Ἐθάφῃς τὸν λογισμὸν τῷ, I, 106.
 Ἐβδελύξατό σε ἡ στολή σου, IV, 10.
 Ἐγγίστατο, φησί, τῷ Θεῷ, III, 277.
 Ἐγενήθη, φησὶν ὁ μακάριος Δαβὶδ, III, 255.
 Ἐγνωσὶν ποτὲ τινα ἀνθρώπων, II, 217.
 Ἐγνωσὶν τινὰς ἀδελφοὺς, III, 239.
 Ἐγνωσὶν μέμψεις τινὰς ὑποβλ., III, 144.
 Ἐγὼ δὲ ὡς ἡ ἐλάτα, III, 28.
 Ἐγὼ θαυμάζω, πῶς τῶν σοφῶν, II, 29.
 Ἐγὼ οὐκ ἂν λοιδορήσαιμι, I, 130.
 Ἐγὼ, φησὶν, ἐλήλυθα, II, 278.
 Ἐζητήσῃ σε πολλάκις τὸ πνεῦμα, II, 129.
 Ἐὸς ἔχεις πρόχειρον, I, 217.
 Ἐὸς τοῖς ἀγίοις εὐχαριστεῖν, I, 188.
 Εἰ ἀδυνατεῖς ὑπὲρ σεαυτοῦ, III, 141.
 Εἰ ἀνθρώπου ἱατροῦ, IV, 44.
 Εἰ βλάψῃ κύνων ὑλακτῶν, I, 313.
 Εἰ βούλει ἀνελεῖν εἰς τὸ θυσιαστήριον, II, 98.
 Εἰ βούλει ἐξαφανίσαι τὰς, III, 278.
 Εἰ βούλει μὴ ἐμπαινεῖν εἰς πᾶσαν, III, 55.
 Εἰ βούλει μῆτε ἐνταῦθα, III, 60.
 Εἰ βουλόμεθα καὶ ἡμεῖς, III, 310.
 Εἶδον ἐγὼ μαστιγούμενον, III, 245.
 Εἰ εἰς ἀγγελὸν φωτὸς ὁ διάβολος, II, 295.
 Εἰ ἐκ πολλῆς χαρμονῆς, I, 58.
 Εἰ ἐκ προσώπου τοῦ Δεσπότη, I, 293.
 Εἰ ἔστι τυφλὸς πλοῦτος, I, 143.
 Εἰ ἐτέρους πλεονεκτῶν, καὶ κατὰ, II, 302.
 Εἰ Θαυμάζεις τὸ κάλλος βλεπῶν, III, 315.
 Εἰ Θεὸς ἀπηγόρευσε μὴ ποιεῖν, II, 205.
 Εἰ κατὰ τὸν Ἀπολλινάριον λέγεις, I, 272.
 Εἰκότως· θεαύμακας, I, 63.
 Εἰ καὶ αὐτεξουσίῳ τῆς προαιρέσεως, IV, 15.
 Εἰ λυπούμεν τὸν Θεὸν καταφρον., II, 122.
 Εἰ μὲν πρὸς Θεὸν ἔχων τῶν ἔρωτα, II, 161.
 Εἰ μέχρι τῆς ἐσχάτης τοῦ ἀνθρώπου, III, 270.
 Εἰ μὴ διὰ τὴν Χριστοκτονίαν, I, 56.
 Εἰ μὴ ἐγένετο διωγμὸς, III, 80.
 Εἰ μὴ ἦντα σε εἰς τὸ εἶναι, IV, 39.
 Εἰ μὴ ὁ τῶν ὄλων Θεός, II, 233.
 Εἰ μὴ τῶν μακαρίων, καὶ ὄντως, II, 36.
 Εἰ ὁ λογισμὸς τοῦ θυμοῦ, II, 257.
 Εἰ οἱ ἐχθροὶ τῆς ζωῆς ἡμῶν, III, 273.
 Εἰ ὄλω; δοκεῖς ἐπάνω ἵστασθαι, III, 6.
 Εἰ ὄλω; ἡμᾶς ἐκλέξασθαι, III, 246.

Εἰ ὄλω; λέγεις μηκέτι δύνασθαι, II, 150.
 Εἰ ὄλω; τῷ Θεῷ νομίζῃ ὁ κατὰ, II, 84.
 Εἰ ὁ πολυφωνότατος τοῦ Ἀπόλλωνος, II, 42.
 Εἰ ὁσμή ἰγθύος ποταμίου, IV, 2.
 Εἰ οὐρανὸς καινοῦς, καὶ γῆ, II, 247.
 Εἰ πάντες, ὡς λέγεις, σώζονται, I, 261.
 Εἰπέ πρὸς τὸν σὸν ἑταῖρον, I, 11.
 Εἴπερ ὄμιλος ψυχῶν, I, 189.
 Εἴπερ δι' ὀλίγης τινός, καὶ, III, 109.
 Εἴπερ ἐσθίειν μέλλομεν, IV, 55.
 Εἴπερ θάλασσαν εἶναι λέγεις, II, 271.
 Εἴπερ μοχθηρᾷ γνώμῃ, III, 111.
 Εἴπερ τὴν ἰδίαν πεπεῖλαμεν, II, 175.
 Εἰ πιστεύεις, ὅτι Σαμψὼν τῇ πιστεῖ, III, 253.
 Εἰ πολλὰ μοναὶ παρὰ τῷ Πατρὶ, II, 112.
 Εἰ πολλάκις ὠφελήθημεν, III, 166.
 Εἴργε τὸν ὀφθαλμὸν σου, II, 119.
 Εἴρηκας ἀρετῆς μὲν ἀπεσχονίσθαι, IV, 17.
 Εἴρηκας διὰ τοῦτο πολλάκις, I, 75.
 Εἴρηκασί τινες τετηρηκότες, III, 241.
 Εἴρηκας μετὰ τὸ ἄγαν πολυπραγμ., II, 183.
 Εἴρηκας μετὰ τὸ ἄγαν καταζηρᾶναι, III, 73.
 Εἴρηκας μοι ἄγαν, II, 182.
 Εἴρηκας, ὅτι κατὰ τὴν Γραφὴν, III, 228.
 Εἴρηκας τὴν σποδίαν τῶν ἀνθρωπίνων, I, 112.
 Εἴρηκατε πάντοτε ἐν ταῖς ἡμέραις, III, 99.
 Εἰσελεύσεται, φησὶν ὁ νόμος, I, 208.
 Εἰσῆλθε, φησὶ Μωϋσής, I, 216.
 Εἰσὶ τινες ἐν κόσμῳ βιωτικοὶ, III, 153.
 Εἰσὶ τινες καὶ ἀρτίως ποταμοί, II, 185.
 Εἰσὶ τινες καταστάσεις, καὶ ἴξεις, II, 83.
 Εἰς ὑπάρχει ὁ μονογενὴς Υἱός, III, 91.
 Εἰ τὰ ἀμαρτήματα μετὰ τοσαύτης, III, 18.
 Εἰ τὰ μὴ ὄντα ποιεῖ, I, 236.
 Εἰ τὴν σοφὴν μέλισσαν, II, 208.
 Εἰ τιμᾶς τὸν Θεόν, τίμα, III, 96.
 Εἰ τις βούλοιο τῶν ἀπειθεῶν, I, 156.
 Εἰ τις δυνήθη κατὰ ψαχίδων, I, 175.
 Εἰ τις εἰδὼς ἀλογῶς ἐπιθυμίας, III, 331.
 Εἰ τις εὐχαρίστως ἠνεγκε, I, 312.
 Εἰ τις μὴ περιτμηθῇ, φησὶ, I, 15.
 Εἰ τις τῶν νοσούντων τῆς, III, 232.
 Εἰ τις, φησὶν, ἀνθρώπος, I, 276.
 Εἰ τὸν Δαυὶδ διασώρξει δέκα, II, 169.
 Εἰ τὸ σῶμα νοσῶδες ἔχων, I, 245.
 Εἰ τῷ ζυγῷ τῆς πανευφημοῦ, II, 65.
 Εἰ ὑπὲρ τὰς τρίκας τῆς νοητῆς, III, 291.
 Εἰ Χριστὸς ὁ Δεσπότης τῶν ὄλων, III, 127.
 Εἰ ψέγεις τὴν εἰς τὸ χεῖρον στροφὴν, II, 26.
 Εἰωθεν ὁ талаπωρος ἀνθρώπος, III, 292.
 Ἐκαστος ἀμαρτάνων μακρύνεται, II, 186.
 Ἐκλάμψουσι, φησὶ, τὸ τνηκαῦτα, III, 212.
 Ἐκ πατέρου καὶ κόλλης, I, 44.
 Ἐκ ταπεινώσεως μόνης εἰσώσεται, II, 203.
 Ἐκ τῆς κατὰ τὴν Δίαν, II, 68.
 Ἐκ τῆς πικρᾶς βαρβάρων, II, 267.
 Ἐκ τινων σημειῶν νοήσας, II, 152.
 Ἐκ τοῦ λέγειν τὸν ἅγιον· Τίς δώσει, III, 271.
 Ἐκ τοῦ μὴ φοβεῖσθαι Θεόν, ἀδελφε, I, 39.
 Ἐκ τοῦ μὴ φοβεῖσθαι Θεὸν γίνεται, III, 136.
 Ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐγεννήθη ὁ Υἱός, II, 323.
 Ἐκ τοῦ πολλὰς, καὶ ἀδιακρίτους, III, 114.
 Ἐλπίσωμεν ἐπὶ τὸν Θεόν, I, 39.
 Ἐμὴ τὴν μετρίαν εἰδησι, III, 242.
 Ἐμιμήσω τῇ ἀγνείᾳ, καὶ τῇ, I, 181.
 Ἐμπρόσθια τῆς ψυχῆς νοητός, III, 184.
 Ἐναγχος τῶν βιωτικῶν ἀποστατ., III, 223.
 Ἐναλλάξας τὰς γέρας, I, 91.
 Ἐνδέχεται ἀπεκδύσασθαι, II, 242.
 Ἐνεσσι τὸ θῆριον τῷ γενικῷ λόγῳ, III, 131.
 Ἐνικήθης πολλάκις, καὶ, III, 112.
 Ἐν καιρῷ σωματικῆς ἀσθενείας, III, 237.
 Ἐν κακῷ προσώπῳ, φησὶ Σολομὼν, II, 231.
 Ἐν κημῷ καὶ χαλινῷ τὰς σιαγόνας, I, 132.
 Ἐν μὲν τοῖς στρατολογημασιν, IV, 4.
 Ἐν παντὶ ἔθνει ὁ φοβούμενος, I, 154.
 Ἐν παντὶ μὲν καιρῷ, μάλιστα δὲ, III, 117.

Ἐν πλησμονῇ, φησὶν, ἄρτων, III, 75.
 Ἐν Πνεύματι ἀγίῳ καὶ πυρὶ, II, 235.
 Ἐν ταῖς πρὸς τὸ κρεῖττον δεήσεσι, III, 125.
 Ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε, III, 68.
 Ἐν τῷ καιρῷ τοῦ τῆς πορνείας, IV, 6.
 Ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, φησὶν ὁ Ἀπόστ., II, 232.
 Ἐξεστὶν ἐμπροσθέντα τινὰ εἰς τὸ, I, 212.
 Ἐξήγαγε δὲ εἰς φῶς σκιὰν θανάτου, II, 309.
 Ἐξίς μὲν ἀπὸ συνηθείας, II, 239.
 Ἐξίω τῆς παρεμβολῆς ἐκβάλλεται, III, 196.
 Ἐοικε τὸ ἡγεμονικὸν τῶν ἁγίων, I, 108.
 Ἐπαινῶ σε τὴν κατὰ ψυχὴν, II, 13.
 Ἐπαινῶ σου τὰ ῥόδα τῶν θεοφιλῶν, II, 88.
 Ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ὁ ὄφις, III, 130.
 Ἐπεβίβασας ἀνθρώπους ἐπὶ τὰς, II, 79.
 Ἐπειδὴ ἀγαπᾷς ὑπερβαλλόντως, III, 13.
 Ἐπειδὴ αἰεὶ ἐκ τοῦ ὄραον εἴωθε, II, 318.
 Ἐπειδὴ γέγραπας δι' ἣν αἰτίαν, III, 286.
 Ἐπειδὴ γνησίου μου φίλου, III, 31.
 Ἐπειδὴ γράφεις μοι πάνυ, II, 4.
 Ἐπειδὴ ἐπιθυμοῖς πλειόνων, III, 332.
 Ἐπειδὴ οὐ μικρὸν κακὸν τοῖς εἰκῆ, I, 277.
 Ἐπειδὴ οὐχὶ ταπεινοφροσύνης χάριτι, II, 58.
 Ἐπειδὴ ποθεινῶς τὰς σεπτὰς, I, 60.
 Ἐπειδὴ σὺν τοῖς νόμοις, I, 76.
 Ἐπειδὴ τέσσαρες ὑπάρχουσιν, I, 223.
 Ἐπειδὴ τῆς ἀφάτου κενοδοξίας, III, 231.
 Ἐπειδὴ τοὺς θεοὺς λόγους, I, 118.
 Ἐπειδὴ τρισὶ φωναῖς ἀρνήσεως, II, 269.
 Ἐπίθου μοι διὰ τῆς ἐπιστολῆς, II, 245.
 Ἐπεπόθησε, φησὶν, ἡ ψυχὴ μου, III, 190.
 Ἐπὶ παντὶ θλιθερῶ, III, 118.
 Ἐπιποθεῖ, φησὶ, τὸ πνεῦμα, I, 146.
 Ἐπὶ πολὺ τῆς ἡλικίας προκόψας, III, 149.
 Ἐπισκέψομαι, φησὶν ἡ προφητεία, I, 285.
 Ἐπίσταμαι πάντα τὰ πειρατήρια, I, 196.
 Ἐπιτετευγμένως ἐρέθη, II, 221.
 Ἐπὶ τῶν σωμάτων μία γένεσις, I, 202.
 Ἐπιφέρουσι μὲν καὶ δαίμονες, II, 214.
 Ἐπίθου μοι ἡ οὐρανὸς σοφία, I, 288.
 Ἐπίθου ὡς ὁ Θεὸς τοὺς καταφρον., IV, 19.
 Ἐπωφελὲς ἂν εἴη, I, 87.
 Ἐρωτᾷς με, διατι κίνα κέκληκα, I, 299.
 Ἐρωτᾷς με διὰ τοῦ γρόμματος σου, II, 210.
 Ἐρωτᾷς με, πῶς δυνατόν ἐστιν, I, 173.
 Ἔστι μὲν ὅτε καὶ ἄλλοι, I, 294.
 Ἔστιν ὅτε δαίμων δαίμονα, III, 94.
 Ἔστιν ὅτε ἦλος τὸν ἦλον ἐξέκοψε, III, 95.
 Ἔστιν ὅτε μέλλοντος τοῦ ἀνθρώπου, III, 40.
 Ἐτέρα ἐστὶν ἡ κατὰ Θεὸν ἀγάπη, II, 167.
 Ἐτεροι μὲν ἐπ' ἀμπελώσι καὶ, II, 41.
 Ἐτεροι μὲν ἐπιταγὰς ἄλλων, I, 279.
 Εὐαρεστήσω, φησὶν ὁ Δαυὶδ, II, 76.
 Εὐγε τῶν ἡμετέρων κατὰ τὴν ἀναχώρ., II, 96.
 Εὐ ἐπιστάμενος Θεοῦ εἶναι, I, 225.
 Εὐ ἴσθι τῶν τὴν μεγίστην ἀθλοῖν, III, 276.
 Εὐ καὶ τοῦτο φάναι τὴν μέγαν, I, 100.
 Εὐκόλως λίαν πρὸς τὴν ἀλαζονείαν, I, 169.
 Εὐλόγησω, φησὶ, τὸν Κύριον, III, 27.
 Εὐμαρῶς λίαν τῶν θανόντων, II, 200.
 Εὐξήμεθα ἐκτενῶς ἐκδιωχθῆναι, I, 246.
 Εὐρίσκονται πολλοὶ κατὰ σέ, III, 230.
 Εὐρύνειν δεόν τὰς τῆς ψυχῆς, IV, 27.
 Εὐφρῶν σε ὑπὲρ τὴν σελήνην, II, 118.
 Εὐχονται πολλάκις τινὲς, I, 527.
 Ἐφραξα, φησὶ, θάλασσαν, IV, 45.
 Ἐφ' ὕβρει καὶ ἀτιμίᾳ, I, 5.

H

Ἡ ἁμαρτία πολυσχεδῶς, III, 261.
 Ἡ γνῶσις φουσιῶ ῥαδίως, III, 76.
 Ἡ γυνὴ ἐκεῖνη ἦς τὸ Εὐαγγέλιον, III, 275.
 Ἡδεται ὁ ἡμέτερος Χριστὸς, I, 230.
 Ἡδεται Χριστὸς βιαζομένων ἑμῶν, III, 306.
 Ἡδῶς μὲν κατεργάξαι: τὰς, II, 219.
 Ἡδῶς: πάνυ ὁ Χριστὸς, III, 202.
 Ἡδὸν ἁγιστρὸν ἐστὶ, IV, 24.

Ἡδύνατο ὁ Θεὸς σέβει, III, 14.
 Ἡ εἰς Θεὸν ἐλπίς καθὰ φησὶν, III, 179.
 Ἡ ἐν τῷ γῆρα ἀρετὴ οὐκ ἂν, I, 142.
 Ἡ ἐν τῷ καιρῷ τοῦ πορνικῆς, III, 249.
 Ἡ ἐπιστολὴ σου τοιούτον ἔχει τύπον, I, 109.
 Ἡθάλησας μαθεῖν, τί ἄρα, II, 241.
 Ἡ καλλίστη μετὰ γνησίους καὶ, I, 197.
 Ἡ κατὰ Θεὸν ἀρετὴ πλοῦτου, II, 194.
 Ἡ κατὰ Χριστὸν τελουμένη ἐγκράτεια, II, 41.
 Ἡκουσά σου πολλάκις, III, 257.
 Ἡλίας ὁ Θεοδίτης ὑπὸ φωτὸν, I, 89.
 Ἠλωτριῶται τοῦ Θεοῦ ἡ ψυχὴ σου, I, 43.
 Ἡμεῖς αἴτιοι τῆς ἡμετέρας, III, 308.
 Ἡμεῖς ἁμαρτάνοντες τὰς τιμωρίας, III, 69.
 Ἡμεῖς δὲ, φησὶν ὁ ἄγιος Μωϋσῆς, I, 107.
 Ἡ μὲν ἁμαρτία δίκην καπνοῦ, I, 148.
 Ἡ μὲν ἁμαρτία μαραίνει, IV, 46.
 Ἡμέρας, φησὶν, ἐπέκραξα, IV, 25.
 Ἡ μετάνοια ζωοποιεῖ τοὺς, I, 274.
 Ἡ μήτηρ πασῶν τῶν ἀρετῶν, III, 90.
 Ἡμιμόχθηρος ὑπάρχειν μοι, II, 189.
 Ἡ παρὰ τοῖς ἄφροσιν Ἕλλησιν, I, 278.
 Ἡ παρούσα νῦν ἔνδεια, I, 38.
 Ἡ πληγὴ μου στερεὰ, φησὶν Ἰερεμίας, II, 107.
 Ἡ πρώτη τοῦ πειρασμοῦ προβολή, I, 275.
 Ἡρώτησάς με, διατι πρώτων, I, 24.
 Ἡρώτησάς με, πόθεν τοῖς περὶ, I, 253.
 Ἡρώτησάς με, τί ἐστὶ ματαιότης, I, 203.
 Ἡρώτησάς με, τίνας ἐνεκεν, III, 19.
 Ἡρώτησάς με, τίς ἐστὶν ἄρα, II, 162.
 Ἡρώτησάς με, τίς ἐστὶν ὁ παλαιός, I, 141.
 Ἡρώτησας, τί ἂν εἴη τὸ γεγραμμένον, IV, 51.
 Ἡρώτησας, τί ἂν εἴη τοῦ κυκλῶ, IV, 49.
 Ἡρώτησέ με ἡ Θεοφιλεία σου, III, 30.
 Ἡρώτησέ με ἡ ὑμετέρα ἀγάπη, II, 33.
 Ἡ συζυγία τῶν ἐν Ἐριχῷ τυφλ., II, 240.
 Ἡ συμβᾶσά σοι λύπη, I, 103.
 Ἡ τῶν ἀρετῶν μέθοδος, I, 177.
 Ἡ ὑπακοὴ τῆς θέλας προστάξεως, I, 241.
 Ἡψατο τῶν ποδῶν ὁ Κύριος, I, 81.
 Ἡ ψυχὴ ἡμῶν ὑπομενεῖ, III 9.

Θ

Θαυμάζειν ἔφη, διατι οὐχί, II, 243.
 Θεοῦ δῶρον οὐκ ἂν τις ἀρνήσαιο, III, 115.
 Θυσιαστήριον Κυρίου λέγεται, III, 32.

I

Ἰατρὸς κἂν κολάζει, III, 59.
 Ἰδοὺ ἐγὼ, καὶ τὰ παῖδιά μου, I, 265.
 Ἰδοὺ μετὰ τὰς προλαβοῦσας, IV, 1.
 Ἰδοὺ οἱ ὀφθαλμοὶ Κυρίου, I, 14.
 Ἰδοὺ τῆς χάριτι, καὶ τῆς δυνάμει, II, 132.
 Ἰδοὺ, φησὶν Κύριος, ἔκλινα, III, 194.
 Ἰκανὰ ἀλλότρια κόσμια, III, 40.
 Ἰκανοὶ ἐστε καὶ αὐτοὶ, II, 160.
 Ἰνα ἢ ὁ Θεὸς πάντα ἐν πάσι, I, 47.
 Ἰνα μάθης, ὅτι ὁ μὲν κακός, I, 218.
 Ἰσως, ἀγνοεῖς ἀδελφεῖ, I, 157.
 Ἰσως ἀγνοεῖς καὶ πλειονάκις, III, 318.
 Ἰσως τὴν Γραφὴν οὐκ ἀνέγνως, II, 250.
 Ἰωάννης τὸν μεγίστον φωστῆρα, III, 279.
 Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής, I, 41.

K

Καθεύδεις, καὶ ὁ χρόνος σε, III, 317.
 Καὶ ἔθου τόσον χαλκοῦν, II, 95.
 Καὶ ἐκάθισας αὐτοῖς ὡς περ κορώνη, I, 318.
 Καὶ μὴν βῆ τὰ πράγματα, III, 235.
 Καὶ πῶς ἂν δύναίτο τὸς ἔξω, III, 107.
 Καὶ πῶς ἂν, φησὶ, δίκαις, III, 61.
 Καὶ τῆς τῶν χειρῶν ἐργασίας, III, 101.
 Καὶ τὸ ξέρον ἅπασαν ἀρετὴν, III, 51.
 Καὶ τὸ μόνον πιστεῦσαι, I, 8.
 Καὶ χάριν, φησὶν, ἀντι χάριτος, II, 314.
 Κακία κακίαν ἐξέλκισται, II, 125.
 Κακῶς τὰς εὐπορωτέρας τῶν, III, 123.
 Καλὰ μὲν πάνυ λαλεῖς, I, 95.

Καλὸν μὲν τὸ ἀρεμβάστωσ, I, 31.
 Καλὸν ὑπῆρχε μῆδὲ ὄλωσ, III, 171.
 Καλῶσ γε πᾶνυ πράττεισ, II, 154.
 Καμάτου χρῆζεισ διὰ τὸ πληροφορ., III, 324.
 Κᾶν ἐν χειμῶνι ἐσμεν τῶν, I, 242.
 Κᾶν μῆδεὶσ διωκῆτε: τύραννοσ, III, 74.
 Κᾶν μῆπω καθαιρεῖν ἐκτησάμεθα, III, 199.
 Κᾶν μῆπω ἐφύη τῷ μάσχω, I, 289.
 Κᾶν μῆ ταχέωσ λάθησ, III, 307.
 Κᾶν τὸ σαυτοῦ αἰδέσθητι ἐνομα, II, 285.
 Κᾶν τῷ πλήθει τῶν πειρασμῶν, III, 216.
 Κᾶν ὡσ λέγεισ ἀπαρῆσισατοσ, III, 153.
 Κατάβηθι, φησιν, εἰσ τὸν μυστικόν, IV, 28.
 Κατατομῆσῶμεν ποτε, IV, 25.
 Καταγελᾶν σου πολλοὺσ τῶν ὀρθοδόξων, I, 117.
 Κατὰ πάντα μὲν χρόνον, III, 283.
 Κατήγοροσ αὐτοῖ ἐαυτῶν, III, 284.
 Κάτοπτρον κάλλιστον τῆ σεμνοτάτῃ, I, 163.
 Κέκραγέ τισ προφήτησ, III, 138.
 Κέρδοσ πολλοὺ τετυχηκῶσ, I, 183.
 Κλέπται δύστροποσ ὄντεσ, I, 282.
 Κοινόν πρόσωπον δεῖκνυσιν, I, 174.
 Κόσμοσ κόσμου ὑπάρχεισ, II, 119.
 Κρεωφαγία ὄντωσ ἐστὶ τὰ θεῖα, III, 15.
 Κροτοῖσι πάντεσ τῆν σὴν ἀρίστην, II, 320.
 Κρυφία χειρὶ ὁ Θεὸσ πολεμεῖ, I, 325.
 Κύριε, φησιν, ὡσ ὄπλα εὐδοκίασ, I, 221.
 Κύριοσ σοφῆσ καὶ φύσει μόνοσ ἐστὶ, III, 314.

Α

Λανθάνει καὶ ἔππου δξύτησ, III, 79.
 Λανθάνεισ σαυτὸν ἐνεδρευόμενον, II, 198.
 Λέγεισ ἀηχοῖναί: Ἕλληεισ, I, 198.
 Λέγεισ καὶ μῆ θέλοντί σοι, III, 260.
 Λέγεισ λυπεῖσθαι οὐ μετρίωσ, III, 189.
 Λέγεισ, ὅτι ἤθελόν ποτε, IV, 11.
 Λέγεισ τὸν Μωσέα εἰρηκῆναί, I, 127.
 Λευταὶ γράφεισ μοι ὑπάρχειν, I, 94.
 Λίαν ἐγωγε οἶμαι φιλόσοπον εἶναί, II, 58.
 Λίαν ἐφαρμόζει σοι τὸ λόγιον, II, 213.
 Λόγιοσ κερκῶπων μαλακοί, I, 62.

Μ

Μαθεῖν γλίχη, τί ἐστίν, ὁ φησιν, I, 154.
 Μακαρίζω σε τῆσ πρὸσ Θεὸν, III, 44.
 Μακάριοσ σὺ τῆσ πολλῆσ ἡσυχίασ, IV, 51.
 Μάχαيرا τοῦ διαβόλου ὑπάρχει, III, 82.
 Μέγα βῆθημά ἐστιν ἐν καιρῷ, III, 35.
 Μέγα ζημιονταί καὶ πολλῆν, III, 244.
 Μεγάλα νοσήματα ὑπεροψίασ, II, 109.
 Μέγα μὲν τὸ διὰ παντοσ νῆφειν, III, 288.
 Μέγα μὲν τὸ μῆδέποτε κατὰ, III, 262.
 Μεγάλην ἡ προσευχὴ παρὰ τοῖσ, III, 319.
 Μεγάλην ἐφ' ἅπασιν ἐστίν, εὐρεῖν, II, 227.
 Μέγιστον ἀγαθόν ἐστίν, I, 28.
 Μέγιστον ἀγαθόν τυγχάνει, I, 180.
 Μέλισσασ τινέσ τοὺσ προφήτασ, I, 262.
 Μέμνησαι πάντωσ Ἰακώβου, III, 167.
 Μέμνησο, ὅτι εἶρχε Κύριοσ, III, 208.
 Μέμνησο, ὅτι ἡ χῆρα ἦ ἐν τοῖσ, II, 201.
 Μετὰ τὸν Μωσαικὸν νόμον, II, 17.
 Μέχρισ ἂν μῆ κτήσωνται, I, 121.
 Μέχρισ ἂν σὺ μετὰ πάσῃσ, III, 272.
 Μέχρισ ὅτε ὑπάρχομεν, III, 84.
 Μῆ ἀγνοήσῃσ τὸν δοτήρα, II, 272.
 Μῆ ἀθύμει ἐξασθενήσασ, II, 61.
 Μῆ ἀθυμήσεισ, ἀλλ' ἀνδρίζου, I, 151.
 Μῆ ἀθυμήσῃσ, καὶ γάρ, I, 73.
 Μῆ ἀμελῶμεν καὶ καταπραθυμῶμεν, II, 317.
 Μῆ ἀμελεῖν βούλου, IV, 52.
 Μῆ ἀμερίμνωσ, μῆδὲ ἀναλήγτωσ, III, 187.
 Μῆ ἀναισθήτωσ καὶ ἀναλήγτωσ, III, 17.
 Μῆ ἀναμένωμεν πρώτοσ, II, 312.
 Μῆ ἀπανεύου ἀρῶρωστειν, III, 321.
 Μῆ ἀπογῶωσ μεταβλήθηναί, IV, 43.
 Μῆ ἀποκάμῃσ: εὐχόμενοσ, III, 221.
 Μῆ ἀποκρίνου, φησὶ Σολομῶν, I, 147.
 Μῆ ἀφθέντοσ πυρὸσ οὐκ ἂν ἐφάνῃ, III, 234.

PATROL. GR. LXXIX.

Μῆ βούλει τὰσ συμβαλλούσασ σοι, III, 330.
 Μῆ βούλου ἀχειμάστωσ, III, 66.
 Μῆ βούλου πρὸσ τὸν ἴδιον σκοπὸν, II, 251.
 Μῆ γένοιτο, οὐ λέγει περὶ ἐαυτοῦ, I, 152.
 Μῆ γίνου κριτήσ τῶν κριτῶν, II, 261.
 Μῆ γόγγυζε, ἀνθρώπωσ, ἀλλότριον, II, 45.
 Μῆδαμῶσ δυσχαίρεισ, μῆδὲ, III, 106.
 Μῆδαμῶσ ὀρυβῆθητε, ὅταν, III, 217.
 Μῆδαμῶσ ὀρυβῶμεθα ἐν τοῖσ, III, 87.
 Μῆδαμῶσ παραιτιῶμεθα ἐλέγχοντα, I, 3.
 Μῆδαμῶσ φοβῆθητε, μῆδὲ, III, 98.
 Μῆδεὶσ πονηρὸσ ὦν, II, 319.
 Μῆδὲν ἐν τῷ φαινομένῳ παρόντι, III, 326.
 Μῆδὲ ποτε δίωσ ἐαυτῷ ἀνάκαυσι, II, 12.
 Μῆ δυσφῶρει, τίνωσ χάριν, III, 42.
 Μῆ εἰσ τὸ λαμβάνειν ἔστω, II, 301.
 Μῆ ἐπαρθῶμεν ποτε κατὰ τοῦ, III, 290.
 Μῆ ἔσο ἀπότομοσ, μῆποτε, II, 190.
 Μῆ θαρσήσῃσ τῷ γῆρα, II, 25.
 Μῆ θέλει ταχὺ ἀπομεριμνήσαι, III, 205.
 Μῆ θέλει τὸν ἡγούμενόν σου, I, 34.
 Μῆ καταδέξῃ ἐν ταῖσ ἀπελθούσαισ, I, 123.
 Μῆ κατὰ τοὺσ ἀφρονασ βούλου, I, 323.
 Μῆ καταφρόνει τῆσ συντυχίασ, II, 310.
 Μῆ καταφρονησῶμεν τῶν ἀληθινῶν, II, 270.
 Μῆ κατοκνῶμεν, μῆδὲ κατολιγῶρ., III, 293.
 Μῆ λέγε μοι, ὅτι: Οὐ δύναμαι, II, 296.
 Μῆ λεπρῷ τὸν τέωσ ἐνδείξομαι, I, 140.
 Μῆ μέμφου τὸν Θεὸν, II, 168.
 Μῆ καὶ τὴν τυραννίδα προβάλλου, IV, 38.
 Μῆ μόνον ἡ τῶν Γραφῶν, II, 155.
 Μῆ μόνον τὸν σὸν πάδα, III, 159.
 Μῆ νόμιζε, ὅτι πρὸσ τοὺσ Σοδομίτασ, I, 69.
 Μῆ ξενίζου βλέπων τὸν συγγενῆ σου, III, 12.
 Μῆ ξενίζωσ ἐωρακῶσ: Μάξιμον, II, 220.
 Μῆ ξενισθῆσ, πῶσ πάλαι μὲν, I, 125.
 Μῆ δύνει καθεκάστην ἡμέραν, I, 165.
 Μῆ δύνων, καὶ προφάσεισ ατυμφῶρουσ, IV, 16.
 Μῆ παραδοῖ με, φησιν, εἰσ ψυχάσ, I, 178.
 Μῆ παρῆσισιάσ, ὡ ἀνθρώπωσ, I, 6.
 Μῆ πνεύσαντοσ ἐν τῇ θαλάσῃ, III, 158.
 Μῆ πρὸ τοῦ ἀπαριστοῦ τῶν ἀρετῶν, III, 156.
 Μῆ πτήξῃσ πάθοσ ψυχῆσ, III, 282.
 Μῆ σε ἀπατάτω ὁ Ἰουδαῖοσ, I, 57.
 Μῆ σε φοβεῖτω τῆσ σαρκῶσ, III, 165.
 Μῆ σου τὴν προθυμίαν οἱ ἐχθροί, III, 154.
 Μῆ σπεῖρετε ἐπ' ἀκῶνασ, II, 5.
 Μῆ σπεῖδεσ γενέσθαι ἀρχων, I, 82.
 Μῆ συγκαίνωνεῖτε, φησιν ὁ Ἀπόστολοσ, I, 150.
 Μῆτ' ἀδελφοὺσ ἔχω, μῆτε τέκνα, II, 153.
 Μῆ τὰ πλοῦτη τοῦ βίου, I, 280.
 Μῆ φέλει τὰσ χειράσ σου ἐπαινῶν, II, 185.
 Μῆ ὡσ ἐτυχε καὶ ἀθασανίστωσ, II, 117.
 Μῆ ὡσ ψιφῷ ἀρτω προσερχώμεθα, III, 59.
 Μικρὰσ παρ' ἡμῶν Θεὸσ, II, 326.
 Μικρόν ἀμελήσασ πρὸσ ἀμαρτίαν, II, 172.
 Μικροῦ δεινὸ ἐξεθάμῆσασ ἡμᾶσ, I, 296.
 Μισοῦ τὸν μέγαν Ἰωδ, IV, 43.
 Μνημονεύοντεσ τῆσ ἀμολύντου, II, 51.
 Μνησθητε, φησιν, οἱ μακρῶν, IV, 50.
 Μόλισ ποτε μιμήσασθαι, II, 56.
 Μοναχὸσ οὐδὲ ὄναρ ὀφείλει, III, 150.
 Μονογενῆσ Ἰηδ, οἱ μακρῶν, II, 95.
 Μυρίασ εὐεργεσίασ παρὰ τῆσ, II, 315.
 Μυρομακάριστοί μὲν ὑπάρχομεν, I, 27.
 Μωῦσῃσ ὁ ἱεροφάντησ, I, 80.
 Μωῦσῃσ ὁ μέγασ ἱεροφάντησ, II, 64.

Ν

Ναὸσ Θεοῦ ὑμεῖσ ἐστε, II, 69.
 Ναῦται μὲν, καὶ κυβερνῶνται, I, 71.
 Νεκρωσόν μοι, παρακαλῶ, τὰ, III, 126.
 Νοστώσ ἀνάγκωθι τῷ, Ἐὰν, IV, 5.
 Νόμιζέ μοι τὴν τοῦ Θεοῦ σοφίαν, I, 126.
 Νόμισόν μοι σπήλαιον ὑπάρχειν, III, 21.
 Νόμον ἐλευθερίασ ἐλάβομεν, II, 276.
 Νόσον χαλεπωτάτην, καὶ σκότοσ, I, 182.

3

Νῦν εὐκαιρον εἰπεῖν τινα τῶν, I, 77.
Νῦν τῷ διαβόλῳ, καὶ ταῖς, IV, 53.
Νωθρός τις ὑπάρχων, IV, 60.

Θ

Ὁ ἄδων πρὸς τὸ ὄτιον τοῦ κωφοῦ, II, 253.
Ὁ ἀναβαλῖων εἰς θέατρα, II, 284.
Ὁ ἀμελῶν τῆς ἐργασίας, III, 52.
Ὁ αὐτὸς καὶ ἐν ὑψίτοις, III, 92.
Ὁγκώδες φυλάκιον σπουδαίως, II, 4102.
Ὁ δὲ ἀγαπῶν, φησὶν, ἐπιμελῶς, III, 104.
Ὁ διὰ τὰς ἀμαρτίας τύπτων, III, 129.
Ὁ διὰ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ, II, 101.
Ὁ δίκαιος Νῦνε τὸν Χριστὸν, I, 84.
Ὁ δίκαιος πολλοστὸς λέγεται, I, 201.
Ὁ ἐν τοῖς παρούσι τῶν παρὰ, I, 40.
Ὁ ἐν τῷ καιρῷ τοῦ πορνικοῦ, III, 106.
Ὁ ἐν τῷ τίχτεσθαι ἀνοίξας, I, 270.
Ὁ ἐφ' ἀμαρτίας γενόμενος, I, 220.
Ὁ εὐράων τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, III, 183.
Ὁ ἑωρακῶς ἐμὲ ἑώρακε, I, 191.
Ὁ ἥγιος νοῦς τὸν μὲν, III, 268.
Ὁ Θεὸς ἡμῶν ἀγαπᾷ, I, 36.
Ὁ Θεὸς, ὁ Θεὸς μου, πρόσχες, I, 102.
Ὁ θλίβων σε πονηρὸς δαίμων, I, 227.
Οἱ αἰρετικοὶ λύκοι τοὺς ἀγροὺς, I, 315.
Οἱ ἀνόσιοι, καὶ ἄθεοι, πονηροὶ τε, II, 35.
Ὁ ἱατρὸς κἀν κολάζῃ ὄδυνας, IV, 7.
Οἱ ἄφαντες μαδιναῖοι δαίμονες, II, 142.
Οἶδα, ὅτι πιστεύεις Θεοπότην, II, 248.
Οἶδα, φησὶν, οὐκ ἄγνωστος, III, 203.
Οἶδεν ἀκριβῶς, καὶ βλέπει, III, 174.
Οἶδεν ὁ ἡμέτερος Θεοπότης, III, 306.
Οἱ ἐξ ὀλης διανοίας τὴν παντέφρονον, I, 159.
Οἱ ζῆν εὐσεβῶς προσηρημένοι, III, 67.
Οἱ θεῖοι νόμοι προσάττουσι, II, 212.
Οἰκονομικῶς οὐκ ἰδόθη σοι, οὔτε, I, 290.
Θικόν σε, καὶ ναὸν τοῦ ἁγίου, II, 286.
Οἶκο· ψυχῆς καὶ ἐκάστον προσώπου, II, 173.
Οἱ μὲν ἀρχηγοὶ τῆς ἡμετέρας, II, 57.
Οἱ μὲν δαίμονες διὰ ποικίλων, I, 157.
Οἱ μὴ νομίμως, καὶ κατὰ, II, 252.
Οἶνος νέος φίλος νέος, III, 219.
Οἱ πέρων τοῦ Ἰορδάνου, I, 51.
Οἱ πονηροὶ καὶ φιλάμαρτοι, III, 259.
Οἱ τὰς ψυχὰς ἑαυτῶν, I, 99.
Οἱ τῆ δικαιοσύνης πολλὰ, II, 1.
Οἱ υἱοὶ αὐτῶν ὡς νεόφυτοι, III, 4.
Οἱ ὑπὸ Μωϋσεύς τοῦ θείου, I, 59.
Ὁ κόσμος παράγεται, καὶ, II, 171.
Ὁ Κύριος ἀπεφῆνατο, ὅτι τοῖς, I, 156.
Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς μετὰ, II, 78.
Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς πάντα, I, 170.
Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς τῆ, I, 258.
Ὁ λέγων, ὅτι διὰ τοῦτο, III, 73.
Ὀλην τὴν διάνοιαν πρὸς τὸ, I, 271.
Ὀλην τὴν ἡμέραν τοῦ βίου, I, 37.
Ὀλίγος ἐστὶν ὁ ἐν τῷ βίῳ τούτῳ, IV, 20.
Ὁ λόγνος, φησὶ, τοῦ σώματος, I, 135.
Ὁ μακάριος Πέτρος ἀντὶ τῆς, II, 75.
Ὁ μακάριος Πέτρος γράφων, I, 192.
Ὁ μὲν Ἀδὰμ πέπλασται, I, 268.
Ὁ μὲν ἐχθρὸς τῆς ἡμετέρας, II, 165.
Ὁ μὲν φαῦλος τάχιστα ἀν, I, 52.
Ὁ μεταβαλῖνων ἐκ τόπων εἰς, I, 295.
Ὁ μὴ διατρέχων προθύμως, IV, 31.
Ὁ μὴ προσδοκῶν εὐθύναν, I, 237.
Ὁ μὴ συνδιάζων λογισμοῖς, III, 81.
Ὁ μοιχὸς πάντας ἀνθρώπους, I, 53.
Ὁμοιοί· ὑπάρχεις τῷ λέγοντι, I, 517.
Ὁμολόγησον τῷ Θεῷ τὴν σαυτοῦ, II, 48.
Ὁ μονογενὴς Υἱὸς, καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ, II, 40.
Ὅντινα βούλεται σωταὶ ὁ Θεός, III, 162.
Ὅν τρόπον εἰ τις βασιλέως εἰκόνας, I, 247.
Ὅν τρόπον τὸν σίδηρον ἀψήλαστος, III, 155.
Ὁ παντέφρονος Θεὸς ἔλεγε, II, 266.
Ὁ παντοδύναμος Θεός, I, 113.

Ὁ πεντηκοστὸς τέταρτος ψαλμός, II, 404.
Ὅπερ ὁ Σειράχ περὶ θυγατρὸς, III, 193.
Ὅπερ οὐκ ἀν γένοιτο κωλύοντος, II, 328.
Ὁ ποιῶν, φησὶ, πάντα, καὶ, I, 12.
Ὁπου ἐντολή Θεοῦ, ἐκεῖ, II, 193.
Ὁπου ἐστὶν ὁ θησαυρὸς σου, φησὶν, I, 151.
Ὁ πρότερον λέγων πρὸς τὸν Θεὸν, III, 2.
Ὁ πρῶην περιπόθητος καὶ ἄγαν, III, 119.
Ὅπως μὴ ἀπευδοκίση· τοῦ, I, 186.
Ὅρη τὰ ὑψηλά τοῖς ἐλάφοις, III, 58.
Ὅρρισον, φησὶ, καὶ στήθι, III, 204.
Ὅσοι ἀγάπη Θεοῦ, καὶ προθέσει, I, 68.
Ὅσοι ἀμωμῶν τε, καὶ δικιόν, III, 298.
Ὅσοι εἰς ἀνέλπιστον ἑαυτοῦς, IV, 48.
Ὅσοι μὲν πολλοὶς πόνους, II, 46.
Ὅσοι μὴ βούλονται διὰ τῆς τοῦ λόγου, III, 304.
Ὅσοι τῶν δούλων γνησθῶς, II, 249.
Ὅσον δοκεῖς τὸ σῶμα σκληραγωγεῖν, II, 51.
Ὅσον ὁ δαίμων τῆς πορνείας, III, 224.
Ὁ σοφώτατος Σολομῶν φησὶν, III, 137.
Ὁ σταυρὸς Χριστοῦ τοῦ φιλανθρωποτάτου, I, 92.
Ὅσφ τις ἐν πλείοισιν ἐργοῖς, III, 50.
Ὅταν ἀγαθοουργῆσας, ἢ τῆ θείας, III, 41.
Ὅταν ἀκούσωμεν τῆς θείας, IV, 25.
Ὅταν ἀνακακήση σπιλάς, III, 207.
Ὅταν ἀσθενῇ τὸ ὑπόγάστριον, II, 244.
Ὅταν βλέπῃς τὸν ἐχθροῦντά σοι, II, 313.
Ὅταν καὶ ὑποταγῇ αὐτῷ τὰ πάντα, II, 297.
Ὅταν διαθλήσωμεν προσηκόντως, III, 198.
Ὅταν δυνθῆς δύο μήνας, I, 281.
Ὅταν δι' ὑπομονῆς, καὶ εὐχῆς, I, 187.
Ὅταν ἐπιθῆς ὑψηλοτέρων βαθμῶν, III, 175.
Ὅταν ἐστὶ τὸν κατὰ φύσιν λαμπρῶν, II, 199.
Ὅταν ἐρεθίσῃ σε τὸ φρόνημα, II, 234.
Ὅταν ἴδῃς ἀνθρωπῶν ἀπιστον, II, 141.
Ὅταν λοιπὸν ἀντίσει ἀνθρώπος, II, 222.
Ὅταν λυπηρὸν τι ἦ τραχὺ, II, 333.
Ὅταν μέλλεις προβαίνειν τὰ, III, 287.
Ὅταν μετὰ τὴν εἰς τὸ χεῖρον, IV, 9.
Ὅταν μὴ δεῖξεις σπονδὰς, I, 297.
Ὅταν οἱ δαίμονες εὐφημηθῶσι σε, III, 235.
Ὅταν ποτὲ δυνθῆς ἐκτριχῶσαι, II, 89.
Ὅταν ποτὲ ἐν συναίσθησει γενόμε·, III, 274.
Ὅταν σοι μνήμη ἔλθῃ, IV, 47.
Ὅταν τινες τῶν ἀδελφῶν, II, 103.
Ὅταν τις ἀνθρώπος δίκαιός τε, III, 218.
Ὅτε ἐπέλιπε τὰ ἀναγκαῖα, I, 7.
Ὅτε τῆς καθηγουμένην, τῶν, III, 108.
Ὅ τὴν προσγινομένην τῷ νῷ, III, 240.
Ὅ τῆς ἐν Βυζαντίῳ μεγάλης, II, 294.
Ὅ τῆς θεοσεβείας τρόπος ἐκ δύο, II, 165.
Ὅ τῆς πορνείας δαίμων, II, 159.
Ὅ τῆς ψυχῆς σου δόμος κόπρον, II, 6.
Ὅτι δυνατόν, καὶ μετὰ σωφροσύνης, III, 54.
Ὅτι ἡ ἀργία ἀρχὴ κακουργίας, I, 310.
Ὅτι καὶ ὁ ἀκάθαρτος δυνήσεται, I, 200.
Ὅτι μέγα ἐστὶ βοήθημα ἡ εὐχή, II, 308.
Ὅτι μέλλει Χριστὸς ὑπὸ τῆς, II, 197.
Ὅτι μὲν καὶ βασιλεὺς καὶ ἀπύκνος, III, 25.
Ὅτι οἱ προσεστώτες παρασιωπήσαν·, III, 113.
Ὅτι οἱ τὸν δίκαιον ἄνδρα εὐφημ., II, 207.
Ὅτι οὐ χρὴ πρὸς καιροὺς τῆς θείας, III, 146.
Ὅτι πᾶς ἄνθρωπος ὑπὸ τῶν, IV, 29.
Ὅτι πολλῆς θεωρίας καὶ, I, 122.
Ὅτι πρὸς τὴν ῥοπήν ἔραστοι, I, 210.
Ὅτι τοὺς παρεγκωμιζόμενους, II, 268.
Ὅτι χρεὼν περιμένειν, καὶ σκοπεῖν, III, 115.
Ὅτι χρὴ τὸν τοῦ καλοῦ ἐφιέμενον, I, 155.
Ὅ τοῖς πένθητι δεδακρῶς τὰ χεῖματα, II, 293.
Ὅ τόπος ὁ καλούμενος Αἰών, I, 275.
Ὅ τοῦ Θεοῦ Υἱὸς Ἰησοῦς Χριστός, I, 529.
Ὅλα σοι, τρισταλαίπυρρον ἄνθρωπε, II, 164.
Ὅλα τῆ ψυχῆ σου, καὶ τῆ ζωῆ, II, 178.
Ὅὐ βλέπεις παρεσκευασμένην τῷ, III, 258.
Ὅὐ βούλομαι, λέγεις· ἐκστῆσαι, II, 32.
Ὅὐ βούλομαι σε τῆ οὐθέσει, II, 8.
Ὅὐδαμῶ εἶπεν ἡ Γραφή, II, 191.

Οὐδαμῶς Χριστὸς ὁ τῶν ὄλων, II, 289.
 Οὐ δεῖ καταφρονεῖν τῶν βραγέων, III, 501.
 Οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς με, φησὶ, II, 228.
 Οὐδεὶς προσκρούσας τῷ Θεῷ, I, 190.
 Οὐδεὶς ταπεινότερος τοῦ ἁμαρτ., III, 256.
 Οὐ δεῖται χρόνου πλείονος, I, 66.
 Οὐδὲν οὕτω δυσωπεῖ τοὺς ἐπιβάνοντας, II, 195.
 Οὐδὲν οὕτως εἰς κόλασιν, II, 176.
 Οὐδὲν οὕτως εὐθυμίαν καὶ, III, 122.
 Οὐδὲν τὸ σύνολον παραβλάθει, I, 35.
 Οὐδενὸς οὕτως ψὺς χρόνου, IV, 18.
 Οὐδέποτε δεῖ ἀργεῖν, III, 164.
 Οὐ δίκαιον τὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς, III, 215.
 Οὐκ ἀγνοεῖς τὸ ἐν τῷ Ἰεζεκιή, I, 64.
 Οὐκ ἀναγκαῖον ἂν εἴη, I, 283.
 Οὐκ ἄνθρωπος ψιλὸς ὁ κοινὸς, II, 150.
 Οὐκ ἀξίαν τῆς τοῦ Εὐαγγελίου, I, 54.
 Οὐκ ἀπελπιστέον σωθῆναι, III, 172.
 Οὐκ ἀποδέχομαι σε πρὶν ἐκκῶσαι, II, 67.
 Οὐκ ἀφ' ἑαυτοῦ κινούμενος, I, 79.
 Οὐκ εἰκὴ βοῶσι κατὰ τὰς ἐκκλ., III, 70.
 Οὐκ ἐν τῷ πεπραχθαί ποτε, III, 267.
 Οὐκ ἐστὶ λανθάνεται ὁ Θεὸς, III, 311.
 Οὐκ ἐστὶν ἁμαρτία τὸ πρὸς βραχῶν, II, 59.
 Οὐκ ἐστὶν εὐλογον γελᾶν καὶ παῖσιν, III, 323.
 Οὐκ ἐστὶ συμφορὰ μαχίσασθαι, IV, 36.
 Οὐκ ἐστὶ ψυχαγωγία καθὼς, II, 290.
 Οὐκ ἤκουσας τὴν πεφιλημένην, III, 211.
 Οὐκ ἦν ἕτερος ὁ τὸν Λάζαρον, II, 292.
 Οὐκ ἕλιγον χρόνον τοῦ διαβ., III, 214.
 Οὐκ ὀφείλομεν ὄλους ἀναλογισασθαι, III, 289.
 Οὐ μεταδοτέος παρρησίας, III, 192.
 Οὐ μετρίως, ἀλλὰ καὶ πάνυ, I, 232.
 Οὐ μικρὸν τὸ παρὰ μικρὸν, II, 288.
 Οὐ μόνον ἀληθῆναι χορηγ., III, 121.
 Οὐ μόνον ἁμαρτωλοὶ ἄνθρωποι, II, 108.
 Οὐ μόνον γαστριμαργεῖν, III, 46.
 Οὐ μόνον δυσώδη καὶ ἀκρπα, I, 176.
 Οὐ μόνον ὁ Ἰούδας τὸν Κύριον, II, 100.
 Οὐ μόνον οἱ τὰς θλίψεις, καὶ, III, 222.
 Οὐ μόνον περὶ ἀργοῦ ῥήματος, III, 155.
 Οὐ μόνον τὰ ἐξωθεν ἐπιφερόμενα, III, 300.
 Οὐ μόνον τὸ τῆς ἀρετῆς, II, 277.
 Οὐ νόθον μύσχευμα, κάλλιστον δὲ, II, 54.
 Οὐπω πέντε, καὶ δέκατον ἔτος, III, 176.
 Οὐ στενωγοῦμεθα ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ, II, 80.
 Οὐτε ἀέρα ὄλον ἐπνευσεν, I, 158.
 Οὐτε ἀλλῶως, οὐτε εὐλόγως, II, 305.
 Οὐτε ἐν ταῖς εὐθυμίαις κορυβαντ., II, 146.
 Οὐτε ἡ ἀρετὴ ὡσία ἐστίν, III, 22.
 Οὐτε ἡ ἀρετὴ, οὐτε ἡ κακία, II, 124.
 Οὐτε θαρραῖν ἀναγκαῖον, I, 230.
 Οὐτε λύκος προβάτω, I, 298.
 Οὐτε τὸ θησιμαῖον ἐφάσασθαι, II, 216.
 Οὕτος, φησὶν, ὁ ἄρρωστος, τῷ μέλιτι, II, 111.
 Οὕ τῶν τυχόντων κακῶν πηγῆ, IV, 58.
 Οὕτος, φησὶ, τῇ τέρψει τῶν ἀρετῶν, II, 113.
 Οὕ φοβηθήσῃ, φησὶν, ἀπὸ φόβου, I, 96.
 Οὕχ ἀπλῶς τοῖς τυχοῦσι, III, 320.
 Οὕχ ὁ ἑαυτὸν συνιστῶν ἐστίν, II, 114.
 Οὕχ ὁ πελαγομέριμος, καὶ ἄπιστος, III, 110.
 Οὕχ ὅτι πάντας τοὺς θανόντας, II, 20.
 Οὕχ ὁ τυχὼν ἐπεκρεμάσθη, I, 128.
 Οὕχ οὕτω τις ἐραστής μανικιώτατος, III, 169.
 Οὕ χρηθῆμα τῷ θεάσασθαι, III, 294.
 Οὕ χρηθὴ ἀπογινώσκαι. οὐδὲ, III, 63.
 Οὕ χρηθὴ δυσφορεῖν ἐπὶ τοῖς, III, 157.
 Οὕ χρηθὴ ξενίζεσθαι τοῖς γινόμενοις, III, 26.
 Οὕ χρηθὴ πάροσον διδόναι, II, 224.
 Οὕ χρηθὴ τῶν δοκούντων εὐτελῶν, III, 258.
 Ὁ φειλάει εὐχαριστεῖν τῷ Θεῷ, II, 22.
 Ὁ φιλανθρωπότητος, I, 316.
 Ὁ φιλόβρυτος τῆς πορνείας εὐρετής, III, 143.
 Ὁ ὢν ἀπαύγασμα τῆς δόξης, I, 286.

Π.

Παιδαγωγητέον καὶ γλῶσσαν, IV, 41.

Πάλιν ἡμῖν ἦκεν ὁ μέγας, I, 114.
 Πᾶν εἶδος ἀκαθαρσίας, II, 282.
 Πᾶν κτίσμα διὰ λόγου καὶ σοφίας, I, 205.
 Πάντα, φησὶ, καθαρὰ τοῖς καθαροῖς, II, 128.
 Πανταχόθεν ὁ ὕλη τῆ ψυχῆς, III, 252.
 Πᾶν τὸ ἀξίον σωτηρίας, I, 260.
 Πᾶν τὸ ἐπερχόμενον σοι, III, 128.
 Πᾶν τὸ πολλὸν μὲν γόηθι, I, 49.
 Πᾶνυ μισοῦσιν οἱ ἄνθρωποι, III, 77.
 Πᾶνυ μοι δοκεῖς τὴν θείαν, III, 243.
 Παρακλήκην με καὶ διὰ γραμ., III, 112.
 Παρὰ τινῶν, φησὶ, τὸ ἔλδος του, II, 86.
 Πᾶσα ἀληθὴς ἀρετὴ καὶ ἐστὶ, III, 48.
 Πᾶσα κεφαλὴ εἰς πόνον, φησὶ, I, 55.
 Πᾶσαν τὴν ἐπουράνιον περιτρογάζειν, I, 292.
 Πᾶς ὁ πολεμούμενος ὑπὸ τοῦ, III, 100.
 Παῦλος διώκτης ὑπάρχων, I, 215.
 Πεινῶντας ἐνέπλησεν ἀγαθῶν, II, 181.
 Πειρασμὸς μὲν λέγεται, IV, 50.
 Πέπαισο λοιπὸν καταθλίβων, I, 152.
 Πέπεισμαι καὶ πεπληροφόρημαι, II, 131.
 Πέπλον ὑπάρχει χρυσοῦν, III, 321.
 Περίστομα, φησὶ, περιβαλέσθω, III, 195.
 Περὶ τῆς νοητῆς Ἱερουσαλήμ, I, 258.
 Περὶ τῆς τετραμόρφου δυνάμεως, I, 321.
 Περιτομὴ οὐδὲν ἐστίν, II, 27.
 Περὶ τοῦ ψευδοπροφήτου Λουκάς, III, 1.
 Περὶ τῶν ἐναρξαμένων, καὶ μὴ, I, 333.
 Περὶ ὧν ἠζήσας με ἀρτίως, III, 43.
 Περὶ ὧν μοι γεγράφηκε, III, 220.
 Πέτρος ὁ πρωτοστάτης τῶν ἀποστ., II, 21.
 Πιστὴ μὲν δοκεῖς ὑπάρχειν, II, 170.
 Πλάτυναι Κύριος τῷ Ἰάφεθ, III, 7.
 Πλείονος τῶν λόγων τοῦ; ὀρκους, I, 42.
 Πλείον τῶν ἀγρίων ἀνέμων, IV, 3.
 Πλείστα ἔχεις τῆς περὶ σὲ τοῦ Θεοῦ, III, 152.
 Πλειστάκις δεηθεὶς, καὶ ἀποτυχῶν, III, 266.
 Πλειονάκις παρεκέλευσας, III, 86.
 Πλυτεῖς ἀδίκως τὰς ἐτέροις, I, 144.
 Πλουτῆρ ὁ παρὰ τῷ Μωϋσῆ, II, 72.
 Ποθεῖς γινῶναι τὰς τῶν, I, 90.
 Ποῖον ἄρα προσέταται σοι ὕψελος, II, 264.
 Πολλὰ καὶ τῶν ἀψύχων, I, 70.
 Πολλάκις μὲν γράφειν σοι, I, 2.
 Πολλάκις σοι εἰρηκα, καὶ νῦν, II, 148.
 Πολλὰ ὁ Θεὸς λεληθότως, I, 255.
 Πολλοὶ ἐν τῷ νοσοκομίῳ τοῦ παρ., II, 110.
 Πολλοὶ θαρρόντες ἑαυτοῖς, III, 55.
 Πολλοὶ τῶν ἐν θαλάσῃ, II, 246.
 Πολλοὶ τῶν φαύλων τὸ ἐν τῇ καρδίᾳ, II, 18.
 Πολλοὺς ἔγωγος οἶδ' μὴ δυνήθοντας, I, 135.
 Πόρρω στήθι τοῦ τῆς πορνείας, II, 226.
 Πόσοι δοκεῖς ἑαυτοῦς μακαρίζουσιν, I, 184.
 Πόσοι ποσάκις ἄνθρωποι; κόρακες, II, 151.
 Πότε ἄρα ἐξ ὕπνου ἀναστήσῃ, III, 168.
 Ποτὲ μὲν κρύπτονται ἔθρον παρ., II, 139.
 Πρὸς ἐκεῖνο τὸ φρικιώδες, V, 325.
 Προσευχομένου τοῦ Δεσπότης Ἰησοῦ, II, 74.
 Προσεχόντως τῷ μοναδικῷ, II, 63.
 Προστάσει ὁ νόμος Μωϋσέως, III, 34.
 Πρὸ τίνος χρόνου ἄνθρωποι, II, 329.
 Πρόσωπον Μωϋσέως; νόθον εἶναι, I, 119.
 Πρόσωπον τῆς ψυχῆς, III, 185.
 Πρὸ τῆς Κυριακῆς ἡμέρας, III, 62.
 Πρὸ τοῦ με ταπεινωθῆναι, II, 322.
 Πυθάνεται μοι ἡ τιμὰ σου, II, 24.
 Πυθάνη μου, τί ἐστὶ τὸ γεγραμ., I, 265.
 Πυθάνη μου, τί φησι διὰ προφ., I, 304.
 Πυθάνη, τί ἂν σημαίνει, I, 78.
 Πῶς ἂν καὶ ὑπέστη τότε, I, 19.
 Πῶς ἐπιθυμεῖς τὴν Κωνσταντινὸν πόλιν, II, 263.
 Πῶς μικρὸν λέγεις ὑπάρχειν, II, 44.
 Πῶς ὁ Δεσπότης Χριστὸς ἀμήτωρ, I, 195.
 Πῶς οὐκ ἐγκαλύπτει ἐγκρατεῖς, III, 16.
 Πῶς προφήτης παρὰ τῷ Ἠσαΐα, II, 180.
 Πῶς τινες τῶν γοστῶν τινα, I, 308.
 Πῶς τολμᾷς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, I, 211.

P

Ῥαβδ πλατυσμός ἐρμηνεύεται, I, 53.
Ῥάδιον καταλαβεῖν ἐστιν, I, 153.

Σ

Σαλευθήτω, φησὶ, τὰ θεμέλια, II, 97.
Σαμάρειαν νόσον ἐν τῇ Γραφῇ, III, 83.
Σάρξ καὶ αἷμα, φησὶ, βασιλείαν, I, 172.
Σιδῆρον, φησὶν ὁ ψαλμὸς, I, 228.
Σκευὴ ἀτιμίας ὑπάρχειν, II, 260.
Σκόπησον, μήποτε καὶ αὐτός, III, 65.
Σκοπὸν προτεθειμένος ὁ Ἀβραάμ, III, 20.
Σοὶ μὲν κεκαθαρμένῳ τελείως, II, 134.
Σοφία ἐν ἐξόδοις ὑμνεῖται, I, 97.
Στενὴ ἡ πύλη καὶ τεθλιμμένη, I, 159.
Στέφανον χαριῶτων δέξθη, I, 195.
Στήσον πρώτων τὸν οὐχὶ νοητός, I, 254.
Στιβαρῶν καὶ στερρῶν ὑπάρχει, I, 302.
Σὺ μὲν ἀπαιτεῖς καὶ ἐσιχνεύεις, III, 37.
Σὺ μόνον θέλησον ἡσχάσαι, II, 136.
Συνάγων, φησὶ, ὡσεὶ, III, 124.
Συναγωνίζονται ταῖς ἐννέα ἡμισυ, I, 52.
Συνεχέστερον φάσκεις, πῶς δύναμαι, II, 149.
Σώζων σώζε την σεαυτοῦ, II, 120.

T

Τὰ ἔργα τῆς σαρκὸς πορνεία, III, 89.
Ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος, I, 249.
Τὰ μὲν ἄλλα τῶν ἀμαρτημάτων, I, 3.
Τὰ μὴ ἐσθίωμενα παρὰ τῷ νόμῳ, II, 263.
Τὰς ἀφορμὰς τῆς ἐχθρας, III, 93.
Τὰς ὑπερθολὰς καὶ τὰς ἐλλείψεις, III, 47.
Τὰ τῇ Γραφῇ ἐμπερόμενα, I, 332.
Τὰ τοῦ παράφρονος καὶ πάρες, II, 155.
Τὰ τῶν δαιμόνων ἐμπαθῆ, III, 74.
Τάχα οὐ μόνον ὑπὸ τοῦ νικῆσαντος, I, 20.
Ταχέως ἐπένευθε εἰς τὸ μοναστήριον, II, 62.
Τῇ γραφῇ ἐντυχόντες, II, 184.
Τῇ εὐχῇ καὶ τῇ τῶν χειρῶν, I, 4.
Τῇ ἐχθρᾷ προκεκρατημένῳ, III, 307.
Τῇ θεῖᾳ γνώσει στοιχῶν, II, 157.
Τῇ θεῖᾳ ψήφῳ βεβαπτισθαι, II, 14.
Τῇ Κυριακῇ ἡμέρᾳ ἐστώτας, III, 132.
Τῇ οικείᾳ ὁ Θεὸς ἀγαθότητι, I, 322.
Τὴν ἀφεγγὴ νύκτα τοῦ ἀνθρωπίνου, II, 87.
Τὴν ἐνσαρκον οἰκονομίαν, I, 259.
Τὴν κολακείαν τῆς ἀμαρτίας, III, 105.
Τὴν λοιμικὴν συνδιαγωγὴν, I, 45.
Τὴν μὲν τῶν νοητῶν Ἀλυπτίαν, II, 94.
Τὴν σημασίαν τῶν τριῶν, I, 243.
Τὴν ὑπὲρ ἄγαν τέρψιν, I, 167.
Τῆς ἀφορήτου λύπης, καὶ τῆς πολλῆς, II, 53.
Τῆς κατὰ σάρκα συγγενείας, καὶ, III, 290.
Τῆς λεγομένης, οὐ μὴν οὐσης, I, 319.
Τῆς σαρκὸς τὸ σκίρτημα, I, 168.
Τῆς ὑπὲρ τὸ δῖον σιτήσεως, I, 284.
Τί γὰρ οὐ μηχανᾶται ὁ, III, 197.
Τί γὰρ δὴ προσεδόκησας προαιρούμ., II, 137.
Τί γὰρ προσεδόκησας, III, 33.
Τί δ' ἂν σοὶ χαρισάμην, II, 218.
Τί θαυμάσιον πρᾶξις, I, 185.
Τί δοκεῖς λανθάνειν ἡμᾶς, II, 156.
Τί ἔξω καὶ μακροτέρων, IV, 12.
Τί ἐστιν ἡμεῖς δὲ νοῦν Χριστοῦ ἔχομεν, I, 17.
Τί ἐστιν ὅπερ λέγει ὁ Προφήτης, II, 188.
Τί ἐστιν ὅπερ φησὶν ὁ Ἀπόστολος, I, 149.
Τί θαυμάζεις, εἰ κρεῶν, I, 101.
Τί θαυμάζεις καὶ παρ' αὐτῶν, III, 101.
Τί θλίβῃ, τί ἀλύεις, II, 43.
Τίμα τὸν πατέρα σου, καὶ τὴν, II, 206.
Τί μοι προσφέρεις τοὺς τῶν, II, 143.
Τί μοιθεῖς, ἄνθρωπε, καὶ κάμνεις, II, 179.
Τινὰς ἔγνω ἔγωγε, I, 214.
Τινὰς τελείας καὶ καθαρὰς, III, 251.
Τινὰς τὴν ἐκ τοῦ βίου μὴ ἔχοντες, III, 85.
Τινὰς τῷ θέρει ἐκ λιμένων, I, 10.
Τινὰς τῶν ἀδελφῶν οὐσκόλους, III, 238.
Τινὰς ὑπὲρ τὸ δέον τῇ ἐννοίᾳ, I, 162.
Τίνας ἐνεκεν οἱ πνευματικοί, II, 257.
Τί ξενίζῃ βλέπων πονηρότατόν σε, I, 74.
Τί ποιήσεις, τί δράσεις, ὅταν, IV, 14.
Τί πτοῖ ὑπὸ τοῦ πνεύματος, II, 91.
Τίς ἄρα τῶν εὐφρονοῦντων, IV, 26.
Τίς ἔδωκε γυναίξιν σοφίαν, I, 267.
Τίς ἐστὶν ὁ πκόλυθ ὁ θεοδόμος, II, 255.
Τισὶ μὲν τῶν ἀνθρώπων πρὸς, I, 25.
Τισὶ τῶν μὴ θελόντων ἐπὶ τοῖς, III, 170.
Τί σοὶ καὶ τοῖς ἀνθρώποις, II, 259.
Τίς οἶδεν, εἰ τὸ πνεῦμα, III, 227.
Τίς οἶδεν, Σολομῶν γέγραφε, III, 227.
Τί σοὶ ὄφελος τῆς ξενιτείας, II, 66.
Τί σοὶ ὄφελος τῶν μὲν οἰκείων, II, 58.
Τίς σε οὐκ ἂν γελᾶσται, II, 147.
Τὸ ἄγιον καὶ ζωοποιὸν Πνεῦμα, II, 204.
Τὸ ἀκατάστατόν τε καὶ ἀνδρῦτον, II, 158.
Τὸ ἀπαρηγορητὸς λυπεῖσθαι, I, 311.
Τὸ βροῦν καὶ ἄρκον ἄμα καὶ λέοντα, II, 275.
Τὸ, ἔθετο σκότος ἀποκρυφῆν αὐτοῦ, I, 25.
Τὸ εἰπεῖν τὸν Ἀπόστολον παρακαλ., I, 324.
Τὸ εἰρημένου ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου, I, 15.
Τὸ ἐκ διαλειμμάτων τῷ φίλῳ, III, 140.
Τὸ ἐντυχάνειν οὐχ ὥσπερ, I, 115.
Τὸ ἐν τῷ καιρῷ τῶν προσβολῶν, III, 251.
Τοιαῦτα εἶχου πρὸς τὸν Κύριον, II, 121.
Τοῖς διαφανεστέροις καὶ καθαροῖς, III, 57.
Τοῖς ἡγαπητοῖς τὴν ἐπιφάνειαν, II, 254.
Τοῖς λόγοις Ἰωάννου Κωνσταντινουπόλ., II, 293.
Τοῖς μέλλουσιν τὸ πρᾶτον, II, 187.
Τοῖς ὀλεθροῖς δαίμοσιν ὀρέσκειν, II, 280.
Τὸ λέγειν τὸν Ἰακώβ· Ἐὰν δῶ μοι, I, 179.
Τὸ λέγειν τὸν Σολομῶνα· Καρδία, II, 143.
Τόλμησον προσελθεῖν μετὰ, II, 327.
Τὸ λούεσθαι ἄνδρα· μετὰ γυναικῶν, II, 211.
Τὸ μακαρίζεσθαι τοὺς, III, 333.
Τὸ μάννα, φησὶ, τῇ τοῦ προσεφερομένου, III, 186.
Τὸ μεγαλόψυχον ὄλετο θεοσάμενος, II, 274.
Τὸ μὲν πόνῳ κτησθῆν, I, 48.
Τὸ μὲν τέλος τῶν ἀγωνισομένων, II, 138.
Τὸ μυρμηκοῦσαν ὄλετο παρὰ τὸ, III, 265.
Τὸν Ἀρῶν δεικνύων θαυμάζῃ, I, 291.
Τὸν Δεσπότην αὐτῶν οἱ θεοὶ, I, 326.
Τὸν παρελθόντα χρόνον, III, 209.
Τὸν τῶν μεγίστων γλιχόμενον, III, 263.
Τὸν Χριστιανὸν ἄνθρωπον καὶ, I, 103.
Τὸ δδουηρὸν τὸ κατ' ἐπιβουλήν, II, 283.
Τὸ ὀλιγωρεῖν, ἀγαπητῆ, IV, 40.
Τὸ ὀξέως σκανδαλλίζεσθαι, I, 199.
Τὸ ὀπίσω μου τὸν μέλλοντα, II, 316.
Τὸ Οὐαὶ θρηνώδες ὑπάρχει, I, 77.
Τὸ περικόψαι διὰ κακοπαθείας, II, 256.
Τὸ πλῆθος τῶν παρ' ἡμῶν, II, 126.
Τὸ πνεῦμα εἰληφραμεν, καθὼς λέγει, I, 18.
Τὸ Πνεῦμα ἔλαβες τὸ ἐρευνοῦν, I, 16.
Τὸ πρᾶως καὶ μετὰ φιλοσοφίας, III, 305.
Τὸ ταύτας πρῶην ἀλλοτρίαν, II, 273.
Τοσαύτην χάριν ὁ Θεὸς, I, 1.
Τοσαύτον ἰσχύει καλλίστη μετάνοια, II, 229.
Τότε πιστὸς λογισθήσῃ, ὅταν μὴ, III, 269.
Τὸ τῆς βλασφημίας πνεῦμα, II, 152.
Τὸ τρύχινον φόρεμα δέεται, II, 85.
Τοῦ λαοῦ τῶν ἀπίστων Ἰουδαίων, I, 85.
Τοὺς ἐγαστριμύθους, καὶ τοὺς, I, 256.
Τοὺς ἐπιγυμνοῦσας τῆς προσούσης, III, 316.
Τοὺς Ἰουδαίους μὴ εὐφύων, II, 19.
Τοὺς λεβιθῆρας καὶ τοὺς, II, 215.
Τοὺς τοῦ Ἰεσοῦ ἀναιρέτας, II, 16.
Τοὺς φορετοὺς καὶ τὴν σποδίαν, II, 73.
Τοῦτο διεστῆχκεν τῶν ἀπίστων, I, 229.
Τυπικῶς ἡ πρώτη Εὐα ζωὴ, I, 266.
Τυπικῶς, μᾶλλον δὲ προφητικῶς, I, 350.
Τύρος ἐρμηνεύεται συνοχή, III, 182.
Τῷ δευτέρῳ ληστῇ εἰρηται, III, 45.
Τῶν ἐπιμελουμένων τῆς ἐπίσεως, I, 174.
Τῷ νέφει πολλὰς τῆς τοῦ διαβόλου, III, 247.
Τῶν κοινῇ παρατιθεμένων, III, 49.

Υ

Υδατα πολλάκις οί, I, 305.
 Υπερασπιώ, φησίν ὁ Θεός, II, 2.
 Υποτακτικὸς λέγων τῇ συνοδίᾳ, I, 46.
 Υποτάγητι τῷ Κυρίῳ, καὶ ἰκέτευσον, III, 3.

Φ

Φάγεσθε τὸν ἄρτον ὕμων, III, 180.
 Φασί τινες μετὰ τὸν κατακλυσμόν, II, 311.
 Φασί τινες πρῶτην τοὺς Ἀθηναίους, III, 9.
 Φάσκει καθ' ἑκάστην ὁ μακάριος, III, 166.
 Φάσκεις ἀγνοεῖν, ὁποῖοις χρῆ, IV, 34.
 Φάσκεις ἐκ Σολομώντος μαθῶν, II, 325.
 Φάσκεις ἐν πολλοῖς τὸν Ἰησοῦν, I, 124.
 Φάσκεις θλίβεσθαι πάνυ, III, 312.
 Φάσκεις· Τί ἔσται μοι ὄφελος, II, 330.
 Φεύγουμεν τοὺς τῶν ἀνωφελῶν, III, 328.
 Φευκτέον ἡμῖν τὴν ἀνθρωπαρισκίαν, I, 244.
 Φησὶν ἡ προφητεία· Τὸ ὕδωρ, II, 123.
 Φησὶν Ἰερεμίας ὁ προφήτης, I, 104.
 Φησὶν ὁ θεσπέσιος Ἡσαίας, I, 9.
 Φησὶν ὁ μακάριος Πέτρος, δεῖ, II, 300.
 Φησὶν ὁ νόμος· Τὰ ἄλλα αὐτῶν, III, 225.
 Φησὶν περὶ τινῶν ἐνδεῶν, III, 44.
 Φθόνῳ πληγέντες τινὲς τῶν, III, 199.
 Φιλοτέγνημα ὑπάρχον Θεοῦ, IV, 42.
 Φοβεῖτω σε τὸ δεσποτικὸν, II, 99.
 Φοβοῦμαι, φησὶν ὁ Ἰούδ, I, 314.
 Φρυάττη ἐπὶ τῇ ἀναγνώσει, I, 83.
 Φῶς οἰκεῖν ἀπρόσιτόν φησι, I, 206.

Χ

Χεθρῶν συζυγὴ ἐρμηνεύεται, I, 72.
 Χρῆ μᾶλλον ἀδελφοῖς, III, 72.
 Χρῆ σε βιάζεσθαι καὶ φιλεῖν, I, 105.
 Χρησίμων τὸ μὴ ἀναβάλλεσθαι, IV, 21.

Χρῆ φιλεῖν ἀγάπης, καὶ χαλινῷ, II, 327.
 Χριστὸς ὁ Θεός καὶ Δεσπότης, I, 306.

Ψ

Ψευδεῖς οἱ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων, III, 5.
 Ψιλὸν τὸ γράμμα τῆς θεοπνεύστου, I, 264.
 Ψυχὴ ἐγκαταλειφθεῖσα ὀπὸ τοῦ Θεοῦ, IV, 8.

Ω

Ὡ πόσα καταμέμψη, καὶ, I, 213.
 Ὡς ἂν μάλιστα γαληναῖον, IV, 56.
 Ὡς εἰκεν Ἰωνάθαν κατὰ τὸ, II, 133.
 Ὡς εὐχαρῖς ὁ πολύπειρος, III, 163.
 Ὡς καλῆ, καὶ θαυμαστῆ, IV, 22.
 Ὡσπερ ἀδιαλείπτως ἀναπνέομεν, I, 239.
 Ὡσπερ διὰ τὴν ἀρετὴν ὁ Ἀβραάμ, III, 116.
 Ὡσπερ ἐγὼ εἰ μὴ μεταβολῆν, II, 30.
 Ὡσπερ ἐπὶ τοῦ Ἰωσήφ ἡ μὲν, III, 29.
 Ὡσπερ ἐπὶ τῶν γυμνικῶν ἀγῶνων, II, 70.
 Ὡσπερ ἐστὶ βρωμάτων νηστεία, II, 28.
 Ὡσπερ ἡ περιτομὴ εἰς ἀκροβυστίαν, II, 10.
 Ὡσπερ θαλάττης αἰρομένης, I, 231.
 Ὡσπερ μισούντων ἡμῶν, II, 281.
 Ὡσπερ οἱ εἰσπορευόμενοι εἰς τὸ, III, 323.
 Ὡσπερ οἱ κατὰ τὴν θάλασσαν, I, 222.
 Ὡσπερ οἱ πυρέττοντες νομίζουσι, I, 194.
 Ὡσπερ ὁ καπνὸς ἀναχθεῖς, III, 264.
 Ὡσπερ ὀρεγόμενοι τῆς ζωῆς ἐσθίεν, II, 37.
 Ὡσπερ οὐχ ὅσα ἤδύνατο, I, 226.
 Ὡσπερ στρατιώτης γενναῖος, I, 67.
 Ὡσπερ τὸ ἀναπνεῖν οὐδέποτε, III, 159.
 Ὡσπερ τὸ ἦδη ξηρανθὲν ἐξ ἀνυδρίας, II, 202.
 Ὡσπερ τῷ μεγάλῳ Ἀβραάμ, I, 110.
 Ὡσπερ χρῆ τὸν ζῶντα διὰ παντὸς, I, 30.
 Ὡς στρέφεται θύρα ἐπὶ τοῦ στρόφιγγος, II, 225.
 Ὡ τί σοι λέξας ἰσχύσω ἀνακ., III, 151.
 Ὡφέλιμον ἔσται σοι, καὶ ἄγαν, I, 233.

S. NILI EPISTOLÆ.

LIBER PRIMUS.

A. — ΠΤΟΛΕΜΑΙΩ ΣΥΓΚΛΗΤΙΚΩ.

Τοσαύτην χάριν ὁ Θεός καὶ πρὸ τοῦ αἰῶνος τοῦ μέλλοντος τοῖς μοναχοῖς ἐδώρησατο, ὥστε τούτους μὲν μὴ θέλειν τὴν ἀνθρωπίνην δόξαν, μήτ' ἐπιθυμεῖν τῶν ἐν τῷ κόσμῳ παντοίων ἀξιομάτων, ἀλλὰ καὶ χρῆσθαι πολλάκις, καὶ σπουδάζειν μᾶλλον λαμβάνειν τοὺς ἀνθρώπους διὰ τὸ ἐγκαταμίξαι ἐκουσίως ἑαυτοὺς τοῖς εὐτελέσι καὶ ἐξουθενωμένοις τῶν ἀδελφῶν· πολλοὺς δὲ μεγιστάνας, καὶ πᾶσαν τὴν ἐν κόσμῳ ἀξίαν, εἰθ' ἐκουσίως, εἰτ' ἀβουλήτως διὰ τινος περιστάσεως προσφεύγειν τοῖς ταπεινοῖς μοναχοῖς, καὶ λυτροῦσθαι μὲν κινδύνων θανατηφόρων, σωτηρίας δὲ, καὶ προσχαίρου, καὶ αἰωνίου τυγχάνειν. Ἡ γὰρ θεία πρόνοια συνωθεῖ τοὺς δυνάστας, ἐκόντας τε καὶ ἄκοντας, προσφεύγειν τοῖς ἐλαχίστοις, καὶ σώζεσθαι.

B. — Τῷ αὐτῷ.

Πολλάκις μὲν γράφειν σοι παρασκευάζεις, δυσωπῶν

A. — PTOLEMÆO SYNCLETICO.

I Tantam Deus gratiam etiam ante futurum ævum monachis elargitus est, ut ipsi neque humanæ gloriæ studio ardeant, neque omnium generum, quæ in orbe terrarum sunt, dignitatibus animum advertant, sed clam sibi vivere sæpissime procurent, incumbantque potissimum, ut homines lateant, quod semetipsos sponte vilibus, ac despectis fratribus immisceant: ex altera vero parte primates, et mundanis dignitatibus conspicui omnes sive sponte, sive temere, ob nescio quas circumstantias, ad pericula lethalia sibi imminentia evitanda, salutem vero et temporariam, et sempiternam comparandum ad despiciatissimos monachos subterfugiant. Divina etenim providentia potentes, sive illi velint sive nolint, ad minimorum sese conferre præsidium, ex iisque salutem consequi, compellit.

II. — Eidem.

Crebras a me litteras, ab humilitate mea opere

maximo efflagitans, extorques : neque, enim ipse ad scribendum segnus, neque negligens sum. Dixit itaque nescio quis ante nos in memoria hominum, quæ scripto tradita non est, famam similem apud Ecclesiam conservari : Judæam nempe primam ante alias ab homine habitatam, 2 Adamo primum omnium condito, qui e paradiso ejectus, suam in ea sedem locavit, ut rerum, quibus ipse spoliatus fuerat, vicinitate consolaretur. Primum itaque Palæstina demortuum hominem excepit, cum in ea Adamus sceleris pœnas persolverit. Cum ergo iis per idem temporis vitam agentibus, novum ac insolens videretur, capitis carne spoliata intueri calvariam, in locum deponentes, Calvariæ nomen loco indiderunt, et verosimile est Noe universorum hominum parentis haud ignorasse sepulcrum, et post alluvionem illam ab eo gregem conservatum fuisse. Quapropter qui principia humanæ mortis penitus pervestigavit, in Calvariæ loco cruciatus subiit, ut quo in loco exitium hominum principium habuit, in eodem et regni vita exordia sui poneret, et quemadmodum in Adamo mors invaluit, sic et in morte Christi languesceret. Nec aliam ob causam Isaias propheta dixerat : « In cornu, in loco pingui ; » cornu tanquam quod adversus terram propugnaculum, qui post paradisi in terrarum orbe universo

III. — Eidem.

Delictorum quidem alia, et sunt gravia, et existimantur esse. Gravia sunt homicidium, et adulterium : namque sunt gravia, et opinione hominum gravia deputantur. Verumtamen jusjurandum, grave equidem est, nihilominus grave esse non judicatur. Ideo cavendum nobis diligentius ab eo est ; sive illud juste, sive injuste concipiatur, ne in illud præcipites acti extorres sempiterna vita pellamur.

3 IV. — MARCELLINO MONACHO.

Oratione, et manuum extensione Amalecitas Moyses vertit in fugam ¹. Si igitur fratri infensus contra fratrem tuum non es, precesque pro proximo te afflictante ac suffocante Deo effundis, manifestum est, tuas jam manus ad cœlum extensas esse, tibi que auxilium non defuturum, cum tribularis, et a diabolo opprimeris : si vero erga proximum iracundiam foves, cumque accusas, et vituperas, infamasque, omnino interioris hominis manus in humum propendent, etsi videaris ad Deum manus, et aspectum protendere, neque vota exaudientur tua : « Manus etenim tuæ, inquit Deus, sanguine fraterno plenæ sunt ². » Quid enim injuriarum memoria exitiosius ? Credamus propterea dicenti, Lavamini per pœnitentiam, et puri sitis a malitiis vestris per puram deprecationem.

¹ Isa. v, 1. ² Exod. xvii, 4 seqq. ³ Isa. i, 15.

(4) Quæ sequuntur hujus epistolæ legere est in commentario Basilii Magni ad Isaiam, cap. v, num. 141. Vide *Patrologiæ nostræ*, tom. XXX, col. 347 D. Edit.

Δ τὴν ἐμὴν ταπεινώσιν, οὐ γὰρ δὴ ἐγὼ πρὸς τοῦτο γέγονα ἔκνηρός. Εἰρηκε τοίνυν τις πρὸς ἡμῶν, ὅτι λόγος τοιοῦτος κατὰ τὴν ἀγραφὴν μνήμην ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ διασώζεται, ὡς ἄρα πρώτη Ἰουδαία (1) ἀνθρώπων ἔσχεν οἰκήτορα, τὸν πρωτόπλαστον Ἀδὰμ μετὰ τὸ ἐκβληθῆναι τοῦ παραδείσου ἐν ταύτῃ καθιδρυθέντε πρὸς παραμυθίαν ὡν ἔστερηθη. Πρῶτον οὖν Παλαιστίνῃ καὶ νεκρὸν ἐδέξατο ἀνθρώπων, ἐκεῖ τοῦ Ἀδὰμ τὴν καταδίχην πληρώσαντος. Καίνον τοίνυν ἐδόκει εἶναι τοῖς τότε θεωρεῖν ὁστέον κεφαλῆς τῆς σαρκὸς περιούσης, καὶ ἀποθήμενον τὸ κρανίον ἐν τόπῳ, Κρανίου τόπον ὠνόμασαν· εἰκὸς δὲ μὴδὲ τὸν Νῶε, τοῦ ἀρχηγοῦ πάντων ἀνθρώπων ἀγνοῆσαι τὸν τάφον, ὡς μετὰ τὸν κατακλυσμόν ἀπ' αὐτοῦ διασωθῆναι τὴν πόλιν. Διόπερ ὁ εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ ἀνθρωπείου θανάτου ἐρευνησας, εἰς τὸν λεγόμενον Κρανίου τόπον τὸ πάθος ἐδέξατο, ἵνα ἐν ᾧ τόπῳ ἡ φόβῃ τῶν ἀνθρώπων τὴν ἀρχὴν ἔλαθεν, ἐκεῖθεν ἡ ζωὴ τῆς βασιλείας ἀρξεται. Καὶ ὡσπερ ἔσχυσεν ἐν τῷ Ἀδὰμ ὁ θάνατος, οὕτως ἀσθενήσῃ ἐν τῷ θανάτῳ τοῦ Χριστοῦ. Διὰ τοῦτο εἰρηκεν Ἡσαίας ὁ προφήτης· « Ἐν κέρατι, ἐν τόπῳ πῖονι· » κέρατι μὲν ὡς κατὰ τοῦ θανάτου ἀμυντήριος ἔχοντι τὸν σταυρὸν τοῦ Δεσπότου· πῖονι δὲ, ὡς μετὰ τὸν παράδεισον τῶν κατὰ πάσης τῆς ὕψ' ἡλίω πρωτείων ἡξιωμένῳ.

crucem Domini habebat ; pingui vero, tanquam primatu dignatus sit.

C

Γ. — Τῷ αὐτῷ.

Τὰ μὲν ἄλλα τῶν ἀμαρτημάτων, καὶ ἐστὶ χαλεπὰ, καὶ νομίζεται εἶναι. Χαλεπὰ ὁ φόνος, καὶ ἡ μοιχεία· καὶ γὰρ ἐστὶ χαλεπὸν, καὶ νομίζεται εἶναι χαλεπὸν. Ὁ δὲ ὄρκος ἐστὶ μὲν χαλεπός, οὐ νομίζεται δὲ εἶναι χαλεπός. Διόπερ μᾶλλον αὐτὸν φυλαξίμεθα· κἂν τε δικαίως, κἂν τε οὐ δικαίως ὀμνύηται, ἵνα μὴ εἰς αὐτὸν κρημνισθέντες, τῆς αἰωνίου ζωῆς ἐξορισθῶμεν.

Δ'. — ΜΑΡΚΕΛΛΙΝῶ ΜΟΝΑΧῶ.

Τῇ εὐχῇ καὶ τῇ τῶν χειρῶν ἐκτάσει ἐτρέψατο Μωϋσῆς τὸν Ἀμαλήκ. Ἐὰν τοίνυν μὴ ἔχεις μνησικακίαν πρὸς ἀδελφόν, καὶ εὐχῇ ὑπὲρ τοῦ πέλας θλιβόντος, καὶ λυποῦντός σε, πρὸδῆλον ἐστὶ ἄνω εἰς τὸν οὐρανὸν αἱ χεῖρές σου ἀναπέτανται, καὶ πάντως βοηθείας ἐπιτυγχάνεις ἐν τῷ πειράζεσθαί σε, καὶ καταπονεῖσθαί ὑπὸ τοῦ διαβόλου· ἐὰν δὲ τὴν μὴν φυλάττης πρὸς τὸν πλησίον, καὶ καταβάλλεις αὐτοῦ, καὶ ψέγεις, καὶ διαβάλλεις τὸν ἀνθρώπον, πάντως ἐστὶ κάτω ἔχεις τὰς χεῖρας τοῦ ἐσω ἀνθρώπου, κἂν εἰς τὸ φαινόμενον δοκῆς πρὸς Θεὸν ἀναπετάζειν τὰς χεῖρας, καὶ τὸ ὄμμα, καὶ οὐ μὴ εἰσακουσθῆς δεόμενος· « Αἱ γὰρ χεῖρές σου, φησὶν ὁ Θεός, αἵματος ἀδελφικοῦ πλήρεις εἰσίν. » Τί γὰρ μνησικακίας φονικώτερον ; Πεισθῶμεν οὖν τῷ λέγοντι· Λούσασθαί διὰ μεταμελείας, καὶ καθαροὶ γίνεσθαί ἀπὸ τῶν πονηριῶν ὡμῶν διὰ τῆς καθαρῆς ἰκεσίας.

Ε'. — Τῷ αὐτῷ.

Ἐφ' ὕβρει, καὶ ἀτιμίᾳ, καὶ ἐπιβουλῇ τῇ καθ' ἡμῶν διὰ παντός ἰδρῦσθαι βούλονται οἱ δαίμονες, ἀλλὰ, καθὼς λέγει ὁ Προφήτης, αἰσχυνθήσονται οἱ καθ' ἡμῶν ἐφ' ὕβρει, καὶ ὀψιλλῇ καρδίᾳ, καὶ ταπεινωθήσονται. Ἡμῖν δὲ ἔσται ὁ στέφανος τῆς ζωῆς, καὶ δόξης, καὶ ἀφθαρσίας, ὁ πλακεὶς τοῖς τὸν Κύριον ὑπομένουσιν.

Γ'. — ΗΦΑΙΣΤΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚῷ.

Μὴ παρῆσι:άζου, ὦ ἀνθρώπε. Αἰσχύνεσθαι γὰρ ὀφείλεις κατὰ κράτος, καθ' ὅτι τὰς μοιχεύσας ἐπαινεῖς τῶν θεῶν σου, καὶ τὰς παιδοφορίας, καὶ προσκυνεῖς τὰ ὀλέθρια πάθη τῆς αἰσχροουργίας, καὶ οὐδὲν παντελῶς δύνῃ ὑπὲρ τοῦ σῶμα διανοεῖσθαι.

Ζ'. — ΜΑΡΚΕΛΛΙΝῷ ΜΟΝΑΧῷ.

Ὅτε ἐπέλιπε τὰ ἀναγκαῖα ἐν τῇ Σαμαρίᾳ, βασιλεύοντος Ἰωραμ τοῦ υἱοῦ Ἀχαάθ, διὰ τὸ ἐπιστρατεῦσαι τὸν βασιλεῖα τῶν Ἀσσυρίων, καὶ ἐπράθη κεφαλὴ ὄνου πεντήκοντα σίκλων, καὶ τέταρτον κόβρου κόβρου περιστερῶν πέντε σίκλων ἀργυρίου, πρόσδοκῆθέντος θανάτου οἰκτίστου, τοσαύτη παρ' ἐλπίδας γέγονεν εὐθυμία, ὡς μέτρον σεμιδάλεως πραθῆναι σίκλου, καὶ διάμετρον κριθῆς ὁμοίως σίκλου· ἢ Κύριος γὰρ διασκεδάζει βουλὰς ἐθνῶν, καὶ ἀρχόντων· ἢ δὲ βουλὴ τοῦ Κυρίου εἰς τὸν αἰῶνα μένει. Ὁ μὴ τοῖνυν ἀθυμῆσωμεν, ἀλλὰ προσδοκῆσωμεν ἐξ ἐνδοξίας εὐπορίαν, καὶ ἐκ θλίψεως ἀνεσιν.

Η'. — ΠΤΟΛΕΜΑΙῷ ΣΥΓΚΑΗΤΙΚῷ.

Καὶ τὸ μόνον πιστεῦσαι εἰς τὸν Σωτῆρα Χριστὸν, δικαιοσύνη ἐστὶ, τὸ δὲ ὁμολογήσαι αὐτὸν τῷ στόματι, παντελής σωτηρία.

Θ'. — Τῷ αὐτῷ.

Φησὶν ὁ θεοπέσιος Ἡσαίας· ἢ Ἰνα εἰπωσιν· Οὐκ ἔστιν ὡς τὸ ῥῆμα τοῦτο, περὶ οὗ οὐκ ἔστι δοῦναι δῶρα. Ὁὐδὲν γὰρ ἀντάξιον εὐρεθήσεται τῆς τοῦ Δεσποτικοῦ ὀνόματος· ὁμολογίας, καὶ τῆς παρασχεθείσης ἡμῖν μακαρίας, καὶ ἀγίας γνώσεως. Διόπερ ἐπὶ τούτῳ δίκαιον λέγειν τὸ Δαυιτικὸν λόγιον· ἢ Τί ἀνταποδώσω τῷ Κυρίῳ περὶ πάντων ὧν ἀνταπέδωκέ μοι; ὢ πιστὴν λαβῶν, καὶ ἀνταποδοῦς γινῶσιν ἐπουράνιον. Ἡ γὰρ ἀγία γνώσις μυρίων ἀγαθῶν ἐστὶ περιεκτική.

Ι. — Τῷ αὐτῷ.

Τινὲς τῷ θέρει ἐκ λιμένων ἀναχθέντες ἐναυάγησαν, τινὲς δὲ ἐν χειμῶνι πλεύσαντες ἀκινδύνως ἐσώθησαν. Πόσοι δ' ἀθληταὶ ἀνευδοκίαστον νίκην προσδοκῆσαντες ἠττήθησαν; οἱ δὲ καὶ δευτερείων ἀπεγνωκότες τὰ πρωτεῖα ἐστεφανηφόρησαν; Μῆτε οὖν καταφρονῶμεν, μῆτε ἀπελπίζωμεν, ἀλλ' ἐφ' ἅπασιν πράγμασι τῇ εὐχῇ κολληθῶμεν.

ΙΑ'. — Τῷ αὐτῷ.

Εἶπε πρὸς τὸν σὸν ἑταῖρον, ὅτι θερμότης ἀγαλλυτικός μεγίστων κακῶν πρόξενος τοῖς ἀνθρώποις γίνεται.

* Psal. xxxix, 15. * IV Reg. vi, 25. * Psal. xxxii, 10. * Rom. x, 10. * Isa. viii, 20. * Psal. cxv, 3.

Α

V. — *Eidem.*

In opprobrio, et infamia, et adversus nos insidiis omni tempore confirmari appetunt dæmones; verumtamen, ut Propheta ait ⁴, reverebuntur qui contra nos sunt, in opprobrio, et animo elato, et humiliabuntur. At nos et vitæ, et gloriæ, et incorruptibilitatis corona, expectantibus Dominum contexta, exspectat.

VI. — HEPHÆSTO SCHOLASTICO.

Frustra turges, ac tumes, mi homo: pudendum potius omni ⁴ conatu tibi fuerit, cum deorum tuorum adulteria, et puerorum stupra extollis, et affectiones libidinis satis perniciosas veneravis, neque quidpiam tibi occurrit omnino, quod corpore superius sit.

B

VII. — MARCELLINO MONACHO.

Cum necessaria in Samaria sub Joram Achabii filii imperio ⁵, rege Assyriorum bellum inferente, defuissent, et caput asini quinquaginta siclis venisset, et quarta pars cabi palumbini stercoris quinque siclis argenteis, adeo ut mors teterrima opinione omnium impenderet: tanta rerum omnium abundantia, atque ubertas agrorum præter omnium expectationem invaluit, ut similitæ mensura siclo divendita sit, necnon et hordei similiter siclo mensuræ duæ: « Dominus enim disperdit consilia gentium, et principum; voluntas vero Domini in æternum manet ⁶. » Ne itaque despondeamus animam, sed expectemus ex inopia ubertatem, et ex tribulatione solatium.

C

VIII. — PTOLEMÆO SYNCLETICO.

Et tantummodo fides in Christum Servatorem justificatio est: at eum confiteri ore salus absoluta ⁷.

IX. — *Eidem.*

Divinus inquit Isaias: « Ut dicant: Non est sicut verbum hoc, pro quo dona offerri non possunt ⁸. » Nihil enim Dominici nominis professionis, et traditæ ⁹ nobis beatæ, sanctæque cognitionis instar esse potest. Quare non abs re Davidicum illud enuntiandum est: « Quid retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi ⁹? » cum fidem acceperit, et retribuerit cognitionem cælestem. Sancta quippe cognitio innumera bona in se continet.

D

X. — *Eidem.*

Nonnulli æstate solventes e portu naufragium fecerunt; alii hieme absque ullo discrimine vento secundissimo sese fluctibus commiserunt. Quos item athletæ indubitata victoriam sibi promittentes superati sunt? quot et de secundis præmiis desperantes primam victoriæ palmam obtinuerunt? Non itaque negligamus, neque mente concidamus, sed rebus in omnibus orationi inhæreamus.

XI. — *Eidem.*

Effare amico tuo, absque habenis impetum ardoremque maxima mortalibus afferre incommoda.

XII. — *Eidem.*

Qui omnia, inquit ¹⁰, facit, et omnia immutans convertit primam lucem in umbram mortis, et noctem in diem obtenebrat: ipse enim est, qui conditiones, et tempora, et res transmutat. Convertit ergo Deus umbram mortis, in virtutem nempe, et consolationem, et splendorem permutat peccatricem, et caliginosam conditionem. Facultatem quoque sibi vindicat diem **6** noctis instar obtenebrandi, læta scilicet et splendida in tristiora atque inamœniora transvehendi.

XIII. — *Eidem.*

« Quisquis, ait, octavo die non circumciditur, exterminabitur ¹⁰. » Infans nulli vitio obnoxius, et intelligendi facultate nullo modo præditus, si circumciscus non fuerit, non punitur, sed parentes potius illius castigandi. At ille, mi homo, punit, si per fidem et orationem circumcidens, ex te vitia non depuleris: infantes enim esse malitia jubet Apostolus ¹¹. Circumcidamus itaque nosmetipsos gladio Spiritus, diem octavam, hoc est futurum sæculum respicientes. Circumcidamus vero omnem carnis cogitationem, et sermonem, et opus iniquum, ne disperdamur, et alienemur e medio illius populi, qui salvatur per Christum.

XIV. — *Eidem.*

« Ecce oculi Domini super timentibus eum, sperantibus nempe in misericordiam illius ¹². » Qui iustitiam consequi ex operibus non exspectat, tantum spem suæ salutis in misericordias Domini **C** collocavit: cum enim audierit, Deum unumquemque secundum opera remuneraturum, animoque secum ipse suas volverit labe et conscientiae vulnera, pœnas timet, et minis absterritus formidat; ne vero a mœnore suffocetur, in misericordias Dei, illiusque humanitatem spem suam convertit.

XV. — *Eidem.*

Illud Apostoli: « In atomo ¹³, et idem est, ac si quis alius, indivisibile momentum temporis diceret.

7 XVI. — *Eidem.*

Spiritum accepisti, qui scrutatur Dei profunda ¹⁴, non ut Dei naturam comprehendas, uti mente captus Eunomius asseverabat, sed ut profunde et sapienter gloriam Domino exhibeas: namque ait Apostolus: « Ego met non arbitror comprehendisse, sequor autem, si quo modo comprehendam ¹⁵. »

XVII. — *Eidem.*

Quid illud est: « Nos intellectum Christi habemus ¹⁶? » Purgatam scilicet habens præcipuam animi partem pure, et sublimiter discuro, et splendide vitam duco.

XVIII. — *Eidem.*

Spiritum accepimus, fatetur Apostolus ¹⁷, non ut addiscamus, quænam sit adamussim divina natura, sed ut intelligamus infinita bona munera

A

IB. — Τῷ αὐτῷ.

Ὁ ποιῶν, φησὶ, πάντα, καὶ μετασκευάζων, καὶ ἐκτρέπων εἰς τὸ πρῶτ' σκιάν θανάτου, καὶ νύκτα εἰς ἡμέραν συσκοτάζων· αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ὁ ἀλλοιῶν καταστάσεις, καὶ χρόνους, καὶ πράγματα· ἐκτρέπει οὖν ὁ Θεὸς τὴν σκιάν τοῦ θανάτου, τούτέστιν εἰς ἀρετὴν, καὶ εὐθυμίαν, καὶ φαινόσθητα μεταβάλλει τὴν ἀμαρτητικὴν, καὶ σκοτεινὴν κατάστασιν. Ἐξουσίαν δὲ ἔχει καὶ ἡμέραν εἰς νύκτα συσκοτάσαι· τούτέστιν τὰ περιχαρῆ, καὶ λαμπρὰ, ἐπὶ τὸ σκυθρωπότερον μεταθεῖναι.

II. — Τῷ αὐτῷ.

« Εἰ τις μὴ περιτεμηθῆ, φησὶ, τῇ ὀγδόῃ ἡμέρᾳ, ἐξολοθρευθήσεται. » Οὐχὶ τὸ ἔκκακον καὶ ἀνόητον νῆπιον κολάζεται, μὴ περιτεμηθέν· μάλλον γὰρ ἐχρῆν τοὺς γονεῖς τιμωρεῖσθαι. Ἄλλ' αὐτὸς κολάζει, ὡς ἄνθρωπε, ἐὰν μὴ διὰ πίστεως καὶ εὐχῆς περιτεμηθῆς τὴν κακίαν· νηπιάζειν γὰρ τῇ κακίᾳ κελεύει ὁ Ἀπόστολος. Ἐαυτοὺς τοίνυν περιτέμνωμεν τῇ μαχαίρᾳ τοῦ Πνεύματος, ἀποδιέποντες εἰς τὴν ὀγδόην ἡμέραν, τούτέστιν εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα. Περιτεμνώμεθα δὲ πᾶν σαρκικὸν φρόνημα, καὶ λόγον καὶ ἔργον παράνομον, ἵνα μὴ ἐξολοθρευθῶμεν, καὶ ἀλλοτριωθῶμεν ἐκ μέσου τοῦ λαοῦ τῶν σωζομένων διὰ Χριστοῦ.

ID. — Τῷ αὐτῷ.

« Ἰδοὺ οἱ ὀφθαλμοὶ Κυρίου ἐπὶ τοὺς φοβουμένους αὐτόν, τοὺς ἐλπίζοντας ἐπὶ τῷ ἔλεος αὐτοῦ. » Ὁ μὴ προσδοκῶν ἐξ ἔργων δικαιοθῆναι, μόνην ἔχει ἐλπίδα σωτηρίας τοὺς οἰκτερισμοὺς τοῦ Θεοῦ· δταν γὰρ ἀκούσῃ ὅτι ὁ Θεὸς ἀποδώσει ἐκάστω κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, καὶ λογισθῆται ἑαυτοῦ τὰ ἔργα τῆς ἀμαρτίας, φοβεῖται μὲν τὴν κόλασιν, καὶ ὑποπέτησται τοῖς ἀπειλουμένοις. Πρὸς δὲ τὸ μὴ καταποθῆναι ὑπὸ τῆς λύπης, εὐελπίς ἐστὶ πρὸς τοὺς οἰκτερισμοὺς τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸ φιλόανθρωπον ἀποδέξασθαι.

IE. — Τῷ αὐτῷ.

Τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου· « Ἐν ἀτόμῳ, » τὸ ἄτμητον, ὡς ἂν τις εἴποι, καὶ ἀκαριαῖον τοῦ χρόνου δηλοῖ.

IG. — Τῷ αὐτῷ.

Τὸ Πνεῦμα ἐλαβες, τὸ ἐρευνοῦν καὶ τὰ βῆθη τοῦ Θεοῦ, οὐχ ἵνα καταλάβῃς φύσιν Θεοῦ, ὡς λέγει Εὐνόμιος ὁ παραπλήξ, ἀλλ' ἵνα βαθέως καὶ σοφῶς δοξάζῃς τὸν Κύριον· φησὶ γὰρ ὁ Ἀπόστολος, ὅτι « Ἐγὼ οὐπω λογίζομαι κατελιγμέναι, διώκω δὲ, εἴγε καὶ καταλάβω. »

IZ. Τῷ αὐτῷ.

Τί ἐστὶν· « Ἡμεῖς νοῦν Χριστοῦ ἔχομεν; » Τουτέστι, κεκαθαρμένον ἔχων τὸ ἡγεμονικόν, καθαρῶς τε, καὶ ὑψηλῶς διανοοῦμαι, καὶ λαμπρῶς πολιτεύομαι.

IH. — Τῷ αὐτῷ.

Τὸ Πνεῦμα εἰλήφαμεν, καθὼς ὁ Ἀπόστολος, οὐχ ἵνα ἐπιστάμεθα τίς ἐστὶ κατὰ τὴν ἀκρίθειαν ἡ φύσις τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἵνα νοήσωμεν τὰ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ χαρι-

¹⁰ Amos vi, 8. ¹¹ Gen. xvi, 14. ¹² I Cor. xiv, 20. ¹³ Psal. lxxii, 18. ¹⁴ I Cor. xv, 52. ¹⁵ I Cor. ii, 10. ¹⁶ Philipp. iii, 12. ¹⁷ I Cor. ii, 16. ¹⁸ Ibid. 12.

σθέντα ἡμῖν μυρία ἀγαθὰ δωρήματα, ἅπερ καὶ δια-

A nobis a Deo tradita, quæ addiscentibus exponimus.

ΙΘ'. — Τῷ αὐτῷ.

Πῶς ἂν καὶ ὑπέστη τόδε τὸ πᾶν ἢ συνέστη, μὴ Θεοῦ τὰ πάντα καὶ οὐσιώσαντος, καὶ συνέχοντος; Οὐδὲ γὰρ κιθάραν τις ὄρων κάλλιστα ἡσχημένην, καὶ τὴν ταύτης εὐαρμοσίαν, καὶ εὐταξίαν, ἢ τῆς κιθαρωδίας αὐτῆς ἀκούων ἄλλο τι, ἢ τὸν τῆς κιθάρας δημιουργὸν καὶ τὸν κιθαρωδὸν ἐνοήσῃ, καὶ πρὸς αὐτὸν ἀναδραμεῖται τῇ διανοίᾳ, κἂν ἀγνοῶν τύχῃ ταῖς ὕψεσιν. Οὕτω καὶ ἡμῖν τὸ ποιητικὸν δῆλον, καὶ τὸ κινῶν, καὶ τηροῦν τὰ πεποιημένα, κἂν μὴ τῇ διανοίᾳ περιλαμβάνηται.

Κ'. — Τῷ αὐτῷ.

Τάχα οὐ μόνον ἀπὸ τοῦ νικήσαντος ἀνθρώπου ἀφίστανται πρὸς καιρὸν οἱ πεπρασταὶ δαίμονες, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ ἡττηθέντος, διότι ὁ Θεὸς προνοούμενος τοῦ ἰδίου πλάσματος, δίδωσιν ἀνοχήν, καὶ ἀνάψυξιν ὀλίγην τῷ νενικημένῳ, ἵνα δυνήθῃ ἀναπνεῦσαι, καὶ συλλέξαι τὰς οἰκείας δυνάμεις, καὶ πάλιν ἀντάραι χεῖρας κατὰ τῶν ἀντιπάλων.

ΚΑ'. — Τῷ αὐτῷ.

« Ἡ ψυχὴ ἡμῶν ὑπομένει τῷ Κυρίῳ, ὅτι βοηθός, καὶ ὑπερασπιστὴς ἡμῶν ἐστι. » Παράκλησιν ἔχει πρὸς ὑπομονὴν ὁ λόγος, ὥστε, κἂν ποτε καταλειφθῶμεν ὑπὸ τινος τῶν ἐκθλιθόντων, μὴ χωρισθῆναι ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ἀλλ' ὄλη ψυχῇ ὑπομένειν τὰ ἐπιπλέον, τὴν παρὰ Θεοῦ βοήθειαν ἀναμένοντας.

ΚΒ'. — ΜΑΡΚΙΑΝΩ.

Ἀνάξιος ὢν, πίστευσον σωθῆναι· ἀναίσθητος ὢν, μὴ προσδοκῆσθαι σωθῆναι. Ἀναξίους εὐγνωμονούντας, καὶ ἐπὶ πάσῃ θλίψει εὐχαριστοῦντας ἔλεει, καὶ σώζει ὁ φιλόανθρωπος Θεός, κἂν μέχρι βαθείας τῶν καλῶν φθάσωσιν ἀπογνώσεως· τοὺς δ' ἀναίσθητους οὐκ ἔλεει. Τίς δέ ἐστιν ὁ ἀναίσθητος, εἰ μὴ ὁ μὴ θέλων ὁμολογῆσαι εὐγνωμόνως μυρία εὐεργετῆσθαι, καὶ ὠφελῆσθαι τὸν κόσμον διὰ τῆς τοῦ Δεσπότης Χριστοῦ ὁμολογίας;

ΚΓ'. Τῷ αὐτῷ.

Τὸ, « Ἔθετο σκότος ἀποκρυφὴν αὐτοῦ, » ἐν τῷ ἑπτακαιδεκάτῳ ψαλμῷ εἰρημένον, τὸ δυσκατάληπτον, καὶ ἀσαφές, καὶ ἀνεξερευνήτον τῶν ἀδύσων τοῦ Θεοῦ κριμάτων ὑπεμφαίνει.

ΚΔ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ἐρώτησάς με, διατὶ πρῶτον ἔξω τὰς χεῖρας νιπόμενοι, οὕτως εἰσερχόμεθα εἰς οἶκον Κυρίου προσεῦξασθαι. Πρὸ τοῦ αἰσθητοῦ τὸ νοητὸν διδάσκου. Ὡς περ γὰρ τῷ ὕδατι ἀποπλύνει τοὺς σωματικούς ῥύπους, οὕτω διὰ τῆς εὐχῆς τὴν ψυχὴν ἐκλαμπρύνει. Οὐδεὶς γὰρ ἄνθρωπος καθαρὸς ὑπάρχει πλημμελείας, κἂν Μωϋσῆ ἐκεῖνον τῷ μεγάλῳ νομοθέτῃ ἀμιλλήθῃ τις τῷ βίῳ. Πάντες οὖν ἄνθρωποι καθ' ἑκάστην χρῆζομεν τῶν δι' εὐχῆς καθαρῶν· ἢ γὰρ

XIX. — *Eidem.*

Quanam ratione universum hoc aut substitit, aut conflatum est, si non omnibus Deus, ut sint, exhibuisset, et postmodum continuo conservaret? Neque enim quispiam citharam optime substructam conspiciens, et illius concentum et concinnum ordinem, et musicas notas auribus usurpans, alium quempiam, quam citharæ opificem, et citharistam ipsum sibi repræsentabit, et cogitatione ad eum, licet oculis invisum, accedet. Non alia ratione nobis creatrix, movens, et rerum conditarum conservatrix causa innotescit, licet eam intelligentia non comprehendamus.

XX. — *Eidem.*

Fortè non tantum ab homine, qui pro tempore victoriam consecutus est, dæmones tentantes propriuntur, sed etiam a victo et subacto. Deus enim, sui operis curam gerens, concedit inducias, modicamque victo interspirationem, ut, animis resumptis, et propriis viribus recollectis adversus hostes pugnam renovare possit.

XXI. — *Eidem.*

« Anima nostra exspectabit Dominum, quoniam adjutor et protector noster est¹⁹. » Hortatur nos ad tolerantiam sermo, ita ut, si quando ab aliquo ex affligentibus nos destituamur, ne ab amore Dei, qui est in Christo Jesu Domino nostro, separemur; sed toto corde laboriosa sufferamus, divinum auxilium exspectantes.

XXII. — ΜΑΡΚΙΑΝΩ.

Indignus es? crede te servatum iri. Nullo sensu es? spem omnem salutis abjice. Indignus, si recta mente sint, et in omni afflictione gratias reddant, miseretur, eosque servat perhumanus Deus, licet nulla rerum expectatione meliorum occupentur. Eorum vero qui absque sensu sunt miseretur. Quem autem sensus suffugit? eum omnino, qui gratus ac memor innumerorum beneficiorum non est, nec constitetur summa commoda mundum accepisse per Christi Domini concessionem.

XXIII. — *Eidem.*

« Posuit tenebras latibulum suum¹⁹, » quod in decimo septimo psalmo legitur, abyssos Dei judiciorum reconditas neque comprehendi neque investigari posse significat.

XXIV. — *Eidem.*

Petiisti a me, quamnam ob causam foras manus abluiimus, postmodum in domum Dei adorandum introimus. Discito per id quod sensu percipitur, id quod in intellectum cadit indicari. Quemadmodum enim aqua corporeæ sordes expurgantur, ita per orationem animus splendidior redditur. Nemo enim hominum purus est a noxa, licet magnum illum legum latorem Moysen vitæ ratione amuletur. Omnes itaque homines diebus singulis

¹⁹ Psal. xxxii, 20. ¹⁹ Psal. xvii, 12.

oratione, quæ labes expiet, indigemus : oratio quippe superadvenientes nobis sordes universas extergit : et primum quidem in exordio fidei semel divino baptismate abluti sumus; neque fas est fidei ac certæ religioni addictum rursus baptismum ingeminare. Veruntamen cum semper, quæ in nobis ex incuria et negligentia sordes innascuntur, abstergendæ sint et abradendæ, et foras quam longissime singulis fere horis projiciendæ, hoc indigemus lavacro, intelligibilia ac sensibilia errata, voluntaria atque involuntaria una nobiscum animo supervolventes. **10** Existimo enim vice nostra Jobum extulisse, « Si ablucro me nive, et expurgavero manibus puris, satis in luto me intinxisti ²⁰. » Quemadmodum igitur toto vitæ curriculo edimus et bibimus, sic et detergi incessanter debemus, quando fieri non potest, ut homo aliquis continuo irreprehensus, et incontaminatus inveniat. Propterea fidem adhibe Prophetæ dicenti, « Lavabis me, et super nivem dealbabor ²¹; » et Paulo scribenti, « Accedamus ad Deum cum vero corde, aspersimenter a conscientia prava ²² » etc.

XXV. — ABRAMIO PRESBYTERO.

Quosdam homines ad breve tempus aggredi, indeque janijam volitare, dæmonibus permissum est; alios per multum tempus vexare, ab agnotheta Deo, nostro curatore, et iudice similiter, imperatum : aliis etiam ad extremum usque spiritum a-loriri, et tentare, et tormentorum vario genere affligere, impudentibus dæmonibus conceditur.

XXVI. — TIMOTHEO SUBDIACONO.

Litteris tuis a me sciscitaris, discere cupiens, cui usui est homini pervigilium, cum plerosque videas in illud propensos, agitare vigilias, et quidem frustra insomnes horas agere existimas, cum somnum Deus Adamo immiserit, et omnibus modis dormiendum sit. Neque enim bonorum meorum Deus indiget ²³. Quod principio in Adamo secundum sensum locum habuit, id arcanum intellectuale **11** innuebat. Presignificabat enim secundum Adamum, Dominum nempe nostrum Jesum Christum, dormituum humanam mortem in cruce, ut ex illius sacrosancto latere lancea adaptata, et sanguine ac aqua effluentibus, ædificaretur intellectualis sponsa illius, catholica Ecclesia. Quod vero ais, dormiendum esse, quasi veluti lege quadam, tibi segnitiam et scordiam sanciens Deus somnum immiserit, maxime belluinum fuerit, nec hominis, qui humanum, et rationis compotem animum sibi concredidit habet. At quid tibi ultra defuerit, cum jam belluinum, et omnino inconsideratum propositum habeas, quam ovium in lecto decumbenti balatus vel boum mugitus, vel asinorum more rudere; cum alii homines, ut tu dixisti, ad laudandum Deum vigilantes impense feruntur, et somni tyrannidem reprimunt, atque excutiunt? Et promptum tibi fuerit, cum intellectum absque intelligentia possi-

εύχή πᾶσαν τὴν ἐπιγινομένην ἡμῖν ἀκαθαρσίαν ἐκπλύνει. Κατὰ μὲν γὰρ τὸ δεῖνον βάπτισμα ἀπαξ ἐν ἀρχῇ τῆς πίστεως ἐλουσάμεθα, καὶ οὐκ ἐγχευοῦμεν τὸν πιστὸν καὶ ὀρθόδοξον δεύτερον βαπτισθῆναι· κατὰ δὲ τὸ ἀεὶ χρῆζειν ἡμᾶς ἀποσμήχειν τὰς πλαττομένας ἡμῖν κηλίδας ἐκ τῆς ἀπροσεξίας καὶ ἀμελείας, καὶ ἀποξέειν, καὶ ῥίπτειν ἔξω μακρὰν ἀφ' ἡμῶν ἐφ' ἐκάστης σχεδὸν ὥρας, τοῦτου προσδεόμεθα τοῦ λουτροῦ, νοητοῦ καὶ αἰσθητοῦ πταισίμασιν προσομιλοῦντες. ἔκουσοις καὶ ἀκουσοίς. Οἶμαι γὰρ ἀνθ' ἡμῶν εἰρηκῆναι τὸν Ἰῶδ, ὅτι· « Ἐὰν ἀπολουσώμαι χιόνι, καὶ ἀποκαθάρωμαι χερσὶ καθαραῖς, ἰκανῶς ἐν ῥύπῳ με ἐθαψας. » Ὡσπερ τοῖνον διὰ πάσης ἐσθλομένης τῆς ζωῆς, καὶ πίνομεν, οὕτω καὶ τὸ διασμήχεται ἀδιαλείπτως ἡμῖν, ἐπεὶ μὴ δυνατὸν ἀμειπτόν τινα καὶ ἀμόλυντον τὸ καθόλου ἀνθρώπων εὐρεθῆναι. Διόπερ πίστευσον τῷ Προφήτῃ κράζοντι· « Πλυνεῖς με, καὶ ὑπὲρ χιόνα λευκανθήσομαι, » καὶ τῷ Παύλῳ γράφοντι· « Προσέλθωμεν τῷ Θεῷ μετὰ ἀληθινῆς καρδίας, ἐρβραντισμένοι τὴν διάνοιαν ἀπὸ συνειδήσεως πονηρᾶς, » καὶ τὰ ἐξῆς.

KE. — ABRAMIO PRESBYTERO.

Τισὶ μὲν τῶν ἀνθρώπων πρὸς ὀλίγον προσβάλλειν καὶ θάπτον ἀφίπτασθαι, ἐπετρέπησαν δαίμονες· τισὶ δὲ ἐπὶ πολὺ διοχεῖν ὑπὸ τοῦ ἀγωνοθέτου Θεοῦ τοῦ ἡμετέρου προνοητοῦ, καὶ κριτοῦ, ὁμοίως προσετάχθη· ἔτεροι δὲ καὶ μέχρι τελευταίας ἀναπνοῆς προσπαρᾶσθαι, καὶ πειράζειν, καὶ ἐκθλίβειν ἐκάστοτε συχωροῦνται ἀναίσχυντοι δαίμονες.

KΓ'. TIMOTHEO ΥΠΟΔΙΑΚΟΝΩ.

Γεγράφηκάς μοι λέγων, ὅτι ἤθελον μαθεῖν, τί ὠφελεῖ ἡ ἀγρυπνία τῶν ἀνθρώπων, ὅτι πολλοὺς μὲν βλέπω γοργευομένους πρὸς αὐτήν· περιττὸν δὲ ἡγοῦμαι τὸ ἀγρυπνεῖν, ἐπειδὴ τὸν ὕπνον τῷ Ἀδὰμ ὁ Θεὸς ἐπέβαλεν, καὶ χρῆ πάντως κοιμᾶσθαι. Τῶν γὰρ ἀγαθῶν μου χρεῖαν οὐκ ἔχει ὁ Θεός. Τὸ μὲν τῷ Ἀδὰμ κατ' ἀρχὰς γενόμενον αἰσθητῶς, μυστήριον νοητὸν ὑπηνίττετο, ἐσήμανε γὰρ τὸν δεύτερον Ἀδὰμ, τοῦτο ἐστὶν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, μέλλειν ὑπνοῦν τὸν ἀνθρώπινον θάνατον ἐν τῷ σταυρῷ, ὅπως ἐκ τῆς ἀγίας αὐτοῦ πλευρᾶς λόγῳ νυγείσης, καὶ βρυσάσης αἷμα καὶ ὕδωρ οἰκοδομηθῆ ἡ νοητὴ νύμφη αὐτοῦ, τοὔτεστιν ἡ καθολικὴ Ἐκκλησία. Τὸ δὲ λέγειν σε, ὅτι χρῆ κοιμᾶσθαι, ἐπειδὴ ὡσπερ νομοθεσίαν σοι πρὸς νωθεῖαν, καὶ χυώνωσιν ὁ Θεὸς τὸν ὕπνον ἐπέβαλεν κτηνώδεις λίαν ὑπάρχει, καὶ οὐκ ἀνθρωπεῖαν, καὶ λογικὴν πεπιστευμένου ψυχῆν. Καὶ τί λοιπὸν τὸ λειπὸν σοι, κτηνώδης, καὶ ἀλόγιστος τὴν πρόθεσιν ἔχοντι, ἢ βληθῆσθαι κειμένῳ ἐπὶ τῆς κοίτης, ἢ μυκηθῆναι κεχρησθαι, ἢ ὀγκηθῆναι, ἀλλῶν ἀνθρώπων, ὡς σὺ εἰρηκας, πρὸς ὑμνωδῖαν Θεοῦ κατὰ τὰς ἀγρυπνίας γοργευομένων, καὶ τὴν τυραννίδα τοῦ ὕπνου καταδυναστευόντων τε, καὶ ὑποτινασσομένων. Καί σοι γὰρ σοι ἀνόητον κεκτημένῳ τὴν γνώμην, πάντα τὸν χρόνον τῆς ζωῆς ἐν ὑπνῷ λίαν δαπανᾶν, καὶ μηκέτι καλεῖσθαι ἀνθρώπων ζῶντα, ἀλλὰ νεκροτάριον,

²⁰ Job ix, 30, ²¹ Psal. l, 8. ²² Hebr. x, 22.

²³ Psal. xv, 2.

δυσχὴν νεκρῶν ἐν τῷ ζῶντι σώματι πανολεθρίας ἐν-
 θάφαντα, καὶ μηκέτι βλέπειν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων,
 ἀλλὰ δίκην ἐκτρώματος ἀπὸ σκότους εἰς σκότος
 πορεύεσθαι· καὶ ἀληθῶς κατὰ τὸ γεγραμμένον, ἀν-
 θρωπος τετιμημένος τῆ τοῦ Θεοῦ εἰκόνι· Ὁ συνῆκεν,
 παρεσυεβλήθη τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις, καὶ ὠμοιῶ-
 θη αὐτοῖς. Ὁ Ἄλλ', εἰ βούλη τὸ ὠφέλιμον γυνῶναι τῆς
 ἀγρυπνίας, πολυπραγμόνησον, τί ἔλεγεν ὁ καθ' ἑκά-
 στην νύκτα τὴν κλίνην ἀρδῶν τοῖς δάκρυσι· Προ-
 ἔφθασα ἐν ἄωριζ καὶ ἐκέκραξα ἐξομολογούμενος,
 καὶ ὑμῶν σε· μεσονύκτιον ἐξεγειρόμην, οὐχ ὑφ'
 ἕτερου νυττόμενος, καὶ βία ἐλκόμενος πρὸς ἐκτινα-
 γμὸν ὕπνου, ἀλλ' αὐτὸς ἑμαυτὸν προθύμως διανιστάς
 πρὸς τὴν δοξολογίαν τοῦ κτίσαντος. Γλυκερὰ γὰρ
 αὐτῷ μοι τοῦ ὕπνου [μᾶλλον] λελόγισται, ἐπειδήπερ
 πολλὴ ἢ ἐκ ταύτης ὠφέλεια, καὶ πολλῶν αγαθῶν
 αἰωνίων πρὸξενος τοῖς ἀγρυπνοῦσι καθίσταται. Πρῶ-
 τον μὲν γὰρ τὰ κατὰ τὴν προλαβοῦσαν ἡμέραν ἡμῖν
 συμβεβηκότα πταίσματα ἔργοις ἢ λόγοις τῷ Θεῷ
 ἐκκαλύπτοντες, κουφιζόμεθα τῆς ἀχθιδόνης αὐτῶν,
 ὡς φορτίου βαρέως τοῖς ὤμοις τῆς ψυχῆς ἐπικειμέ-
 νου, καὶ τῷ πυρὶ τῆς ἀγρυπνίας τεφορῶμεν, ὡσπερ
 ἀκάνθας καταφλέξαντες τοῦ διαβόλου τὸν πλούτον.
 Πλουτεῖ γὰρ καθ' ἡμέραν ἐκείνος τοῖς ἡμῶν παρα-
 πτωμάσι. Διόπερ δυσφορεῖ λοιπὸν ὁ διάβολος, καὶ
 καθ' ἡμῶν βρυχᾶται, ὅταν βλέπει ἡμᾶς τῆ ἀγρυπνία
 σχολάζοντας, καὶ ταύτη ποθεινῶς, καὶ φιλοπόνως
 προσείχοντας· εἰς μεγάλην γὰρ ἀνάγκην ζήμιαν, καὶ
 τύρβην ἐμβάλλομεν τῷ καθ' ἑκάστην διὰ τῶν ἀμαρτη-
 μάτων ἡμῶν, προσγενομένου αὐτοῦ πορισμοῦ γυμνῶν
 ἀποδεικνύντες, καὶ ἔρημον. Δεύτερον δὲ αὐτὸν τὸν
 πολυκέφαλον, καὶ παμπόνηρον θῆρα ἐφαλλόμενον
 ἡμῖν ἀοράτως, καὶ σπαράξαι βουλόμενον, ἢ καταπιεῖν
 ἡμᾶς, ἢ ἀγρυπνος χαλινῶσι καὶ συμποδίζει εὐχῆ, καὶ
 ἐκλύει τὰ νεῦρα τῆς πονηρίας αὐτοῦ, ἡμᾶς δὲ τῆς
 οὐρανίου φιλοτιμίας ἐπιτυχεῖν προξενεῖ, ὡσπερ τὰς
 πηγάς ἡμῖν ἀναβλυζούσας τῆς χάριτος, καὶ ὕπερ τὸ
 πέλμας χρομένῃς εἰς ἡμετέραν εὐεργεσίαν. Ἐπειτα
 δὲ καὶ ἡμεῖς ὀκνηρότερον τοῦ λοιποῦ περὶ τὸ πταίειν
 γινόμεθα, τῆς ἀγρυπνίας ἡμῖν λογισμοὺς φιλοθείας
 ἐναπαλασσομένης, καὶ κόσμου ματαιότητος ἀποστρο-
 φῆν ἐμποιοῦσης, καὶ διωθεισθαι τὰ βλάπτοντα δι-
 δασκούμεσης. Ἡ γὰρ κατὰ Θεὸν ἀγρυπνία ἐρήμους ἡμᾶς
 νύκτωρ παραλαβοῦσα, καὶ ἀπεστερημένους τῆς τε τῶν
 ἔχλων συγγύσεως, καὶ τῆς τῶν συναλλαγμάτων
 σπουδῆς, καὶ τῆς τῶν φίλων συντυχίας, καιρὸν εὐ-
 ρουσα, ὡς μήτηρ φιλόστοργος, ἐν ἀπερικτυπῆτι τινί,
 καὶ ἡσυχίας, καὶ νῆψεως, καὶ γαλήνης, καὶ μεστής
 εἰρήνης μεμεστωμένῳ χωρίῳ, καὶ παραθήσασα ἡμᾶς
 ἑαυτῇ, ἀνοίγνυσι τοὺς ἑαυτῆς θησαυροὺς τῆς σοφίας,
 καὶ τῶν σεπτῶν παραινέσεων, καὶ τῶν θεῶν ἐλλάμ-
 ψειν. Καὶ λεληθότως πληροὶ τοὺς κόλπους ἡμῶν
 τῆς ψυχῆς· καὶ μὲν πάντα τὰ δοθέντα ἡμῖν νηφόν-
 τως φυλάξωμεν, μακάριοι ἡμεῖς, καὶ τρισμακάριοι.
 Καὶ μυριάκις οἶδασιν ὅσπερ λέγω, εἰ μύσται, καὶ
 τρόφιμοι τῆς καλῆς ἀγρυπνίας, οἱ τὴν κιθάραν τοῦ
 Δαβὶδ τῷ τῆς γλώττης ἑαυτῶν πλήκτρῳ κρούειν

A deas, vitæ spatium universum in somnolentia con-
 sumere, nec ultra hominem viventem, sed delun-
 ctorum sepulturam nuncupari, animam mortuam
 in vivente perditionis corpore tumultantem: neque
 lumen hominum conspiciere, sed abortus instar ex
 tenebris in tenebras gradum facere: et vere, ut
 scriptum est, homo imagine Dei honestatus: Non
 intellexit, assimilatus est jumentis insipientibus,
 et similis factus est illis²⁴. Verum enimvero si
 pervigilii fructus addiscere cupis, curiose perscru-
 tare, quid singulis noctibus lectum lacrymis irri-
 gans fatebatur²⁵: Anticipavi in intempestate, et
 clamavi confitens, et laudans te. Media nocte as-
 surgebam, non ab alio exstimulatus, et vi attractus
 ad executivum somnum, sed ipse memetipsum
 12 lacriter excitans ad Factoris gloria decantan-
 das. Eæ enim mihi somno ipso suaviores sunt,
 quandoquidem affluens ex illis percipitur utilitas,
 et multorum bonorum, eorumque sempiternorum,
 vigilantibus causa sunt. Primum etenim qui ante-
 acto die lapsus inter sermones, aut opera contige-
 runt, Deo aperientes, ab eorum pondere subleva-
 mur, quippe qui veluti gravis sarcina super
 humeros animæ incumbunt, et vigiliæ igne in
 cineres convertimus, uti spinas diaboli divitias suc-
 cedentes. Ille enim quotidie nostris lapsibus ad opes
 emergit. Quapropter ille anxie fert, indoletique fremit
 adversus nos, cum nos videt vigilias agere, il-
 lisque prompte, atque industrie animam advertere:
 in maxima namque damna eum, et turbas conji-
 cimus, cum eum quotidie nostrorum delictorum
 subtractione, quibus ipse opulentior evadit,
 nudum desertumque demonstramus. Posthæc
 eundem multicipem, ac perversissimam belluam
 invisibiliter in nos irrupentem, et discernere,
 aut deglutire ardentem appetentem, vigil oratio
 frenat, et compedit, et nervos astutiæ illius dissolvit;
 nos vero celestium honorum participes facit,
 gratia nobis ipsis fontibus uberius scaturiente, et
 mari ipso abundantius in nostra beneficia effluente.
 Tunc demum et nos in posterum ad delinquendum
 segniores evadimus, vigilia nobis cogitationes di-
 vini amoris effingente, et mundanæ vanitatis fugam
 insinuante, et noxiorum insectationem edocente.
 D Vigilia siquidem secundum Deum noctu nos solos
 apprehendens, extra turbamur turbines, et
 negotiorum 13 studia, et anicorum consuetudines,
 arrepta occasione, veluti mater benevola, in loco
 sine strepitu, necnon quietis, sobrietatis, et paca-
 tissimæ pacis pleno, nobis sibimetipsi adnexis,
 sapientiæ suæ venerandarum adhortationum, et
 illuminationum divinarum thesauros reserat, et la-
 tenter animæ nostræ sinus implet: et si illius mu-
 nera sobrie nobis reservaverimus, beati nos, et
 ter, et infinite fortunati. Compertumque satis est,
 quod dico, mystis, et probæ vigiliæ alumnis, qui
 citharam Davidicam linguæ suæ plectro pulsant

²⁴ Psal. XLVIII, 15. ²⁵ Psal. VI, 7.

appetentes, et in proprio guttore, ut Propheta ait ²⁶, excelsitates Dei concinentes. Annon guttur meum meditatur prudentiam ²⁷? et quemadmodum tenebras, ita et lumen ostendo, psalmis illuminans, et noctis tristitiam in splendorem convertens, et anticipat oculi mei in matutino ad meditando eloquia Domini, et cocco ignitarum cogitationum ornatus supernam sapientiam, ut ad me veniat, exstimulo: ad nos enim, qui vigiles noctes ducimus, divina gratia ineffabiliter irrepit, et comparet indicibiliter, et ad eam, quæ comprehendere potest, illius expectationem, et similitudinem, sacras mentes extendit, quæ ut fieri potest et sanctos homines decet, illi sese applicant.

XXVII. — *Eidem.*

Perbeatissimi sumus, si quæ ex pervigilio ulnis exceperimus, omnia servaverimus. Quodsi partem ex iis exiguam aut ingentem amittere contigerit, quæ reliqua fuerunt, abundanter ad salutem **14** mentis infantibus sufficient. Namque auceps frequenter centum venatus turtures in agro, si sibi gaudens eas occluserit, postmodum negligens, tertiam, aut duplam partem amisit, quod volucres illæ clam erumpentes in fugam se dederint, in reliquis mororem imminuit, animumque suum solatur, quod non vacuis manibus domicilium repetat, et copiam licet non integram tum reportat, et rursus futuro tempore utiliter, quæ in venatione capta sunt, cautius custodire perdisce.

XXVIII. — *Eidem.*

Bonum illudque auspiciatissimum est pervigilium iis, qui somnum mortis vicinum discutere animo versant, tantoque majus, quantum et Dominus ipse id exercuit, sibi que familiare fecit, in dispositione secundum carnem, ut tradit Lucas: « Erat Jesus pernoctans in oratione Dei ²⁸, » opere ipso nos instruens, Magistri sequi vestigia. Propterea que dicebat, « Vigilate, et orate, ne intretis in tentationem ²⁹. » Qui vero erant e comitatu Pauli, et Silæ, emolumentum vigiliæ percipientes, media nocte laudabant Deum ³⁰. Et David ait: « Vigilavi, et factus sum sicut passer solitarius in tecto ³¹, » pennis nempe prævalens, non per terram repens, sed in tecto, et in summitate virtutis commorans. Lingua namque supplice vice manu mearum, circa humanissimi Dei pedes complicabam me, lacrymans; et luteum cor meum donarium factum est argenteum, vel aureum: et altare rursus Domini factus sum humilis homo, in me gratia carbonum cognitionis **15** effodiente, et sacrificium fragrans Deo portante.

XXIX. — *Eidem.*

Intueor, frater mi, te multa scabie secundum internum hominem obsitum a capite usque ad pedes, ex qua nunquam mundari poteris, nisi noctu vigilet spiritus tuus ad Deum, nos divinis præceptis

A προθυμούμενοι, καὶ ἐν τῷ οἰκίῳ λάρυγγι, καθὼς λέγει ὁ Προφήτης, τὰς ὀφύσεις τοῦ Θεοῦ ἀναμέλποντες. Ἦ οὐχὶ ὁ λάρυγξ μου μελετᾷ σύνεσιν; Καὶ ὡσπερ τὸ σκότος, οὕτως καὶ τὸ φῶς δείκνυμι, καταφωτίζον τοὺς ψαλμοὺς, καὶ καταυγάζον τῆς νυκτὸς τὴν συγγνώμη, καὶ προφθάνουσιν οἱ ὀφθαλμοὶ μου πρὸς ὄρθρον τοῦ μελετᾶν τὰ λόγια Κυρίου, καὶ τῷ κόκκῳ κοσμούμενος τῶν διαπύρων νοήσεων, τὴν ἄνωθεν σοφίαν ἐπελθεῖν μοι προτρέπω· ἐπιφοιτᾷ γὰρ ἀρρήτως ἡμῖν ἡ χάρις τοῦ Κυρίου τοὺς ἀγρυπνοῦσιν, καὶ ἐπιφαίνεται ὑπὲρ λόγον, καὶ πρὸς τὴν ἐφικτὴν αὐτῆς θεωρίαν, καὶ ὁμοίωσιν ἀνατείνει τοὺς ἱεροὺς νόμους, τοὺς, ὡς θεμιτὸν, καὶ ἱεροπρεπῶς ἐπιβάλλοντας αὐτῇ.

KZ. — *Τῷ αὐτῷ.*

B Μυρισμακάριστοι μὲν ὑπάρχομεν, ὅταν πάντα φυλάξωμεν, ἅπασιν ἐκ τῆς ἀγρυπνίας ἐνεκοιμισάμεθα. Εἰ δὲ καὶ ἀπολέσει συμβαίνει μέρος ἡμῶν ὀλίγον ἢ πολλοστὸν, ἰκανὰ καὶ τὰ παραλειφθέντα ἐπαρκῆσαι πρὸς σωτηρίαν τοὺς νηπίους τὴν φρένα. Κἀν γὰρ ἰεζυθὺς πολλάκις ἑκατὸν τεθηρακῶς τρυγῶνας ἐν τῷ ἀγρῷ, καὶ χαίρων ἐναποκλείσας αὐτάς, εἶτ' ἐξ ἀπροσεξίας τὸ τρίτον, ἢ τὸ δίμοιρον ἀπόλεσας, τῷ ὑπεκδεδυκῶτα πεφευγῆναι τὰ πτηνὰ, ἐν τοῖς ὑπολειφθεῖσι τὴν ἀθυμίαν ἀνέλυσε, καὶ παρεμυθήσατο τὴν ἁετούς καρδίαν, οὐ κεναῖς χερσὶν ἐπιπαρηχόμενος εἰς τὸν ὄϊνον οἶκον, ἀλλὰ μερικὴν εὐπορίαν ἐπιπερόμενος, νῦν τέως, καὶ πάλιν εἰς τὸ ἐξῆς ἀσφαλίζεσθαι χρησίμους τὰ θηρώμενα παιδευθεῖς.

KH. — *Τῷ αὐτῷ.*

C Μέγιστον ἀγαθὸν ἐστὶν ἡ ἀγρυπνία τοῖς ἀποστεινῶσιν τὸν γείτονα θανάτου ὑπνον προαιρουμένοις, καὶ τοσοῦτῃ μέγα, ὅσῳ καὶ ὁ Δεσπότης αὐτὸς τοῦτο μετελήλυθε, καὶ ψικεῖωσατο ἐν τῇ οἰκονομίᾳ τῇ κατὰ σάρκα, ὡς φησὶ καὶ ὁ Λουκᾶς, ὅτι « Ἦν Ἰησοῦς διανυκτερεύων ἐν τῇ προσευχῇ τοῦ Θεοῦ, » διδάσκων ἡμᾶς δι' αὐτοῦ τοῦ ἔργου ἀκολουθεῖν τοῖς ἰχνεῖσιν τοῦ Διδασκάλου. Διόπερ καὶ ἔλεγεν· « Γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν. » Οἱ δὲ γὰρ περὶ Παῦλον καὶ Σίλαν, τὸ κέρδος οὐκ ἀγνοοῦντες τῆς ἀγρυπνίας, περὶ τὸ μεσονύκτιον ἐδόξαζον τὸν Θεόν. Καὶ Δαυὶδ φησὶν· « Ἠγρύπνησα, καὶ ἐγανόμεν ὡς στρουθίον μονάζον ἐπὶ ἐώματος, » ἢ γγουν εὐπερον, οὐκ ἐπὶ τῆς γῆς συρόμενον, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ δώματος, καὶ τοῦ ὕψους τῆς ἀρετῆς διαιτούμενον. D Γλώττη γὰρ ἰκετηρίῳ ἀντὶ τῶν χειρῶν μου τοῖς τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ ἀοράτοις ποσὶ περιεπλεκόμενῃ κλαίῳ, καὶ ἡ πληθῶς μου καρδία κειμήλιον γέγονεν ἀργυροῦν, ἢ χρυσοῦν, καὶ θυσιαστήριον πάλιν Κυρίου ἀπειργάσθη ὁ ταπεινὸς ἄνθρωπος, ἀνασκαλευούσης τῆς χάριτος ἐν ἐμοὶ τοὺς γνώσεως ἄνθρακας, καὶ θύσαν εὐώδη Θεῷ ἀναφερούσης.

KE. — *Τῷ αὐτῷ.*

Βλέπω σε, ἀδελφὲ, ὅτι ψύρας πολλῆς ἐμπεπλησμένος ὑπάρχεις κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον ἀπὸ κεφαλῆς ἕως ποδῶν, ἧς οὐκ ἂν δύναται καθαρθῆναι, εἰ μὴ ἐκ νυκτὸς ὀρθρίζει τὸ πνεῦμά σου πρὸς τὸν Θεόν τὸν

²⁶ Psal. CXLIX, 6.

²⁷ Psal. XLVIII, 4.

²⁸ Luc. vi, 12.

²⁹ Matth. xxvi, 41.

³⁰ Act. xvi, 25.

³¹ Psal. ci, 8.

φωτίζοντα ἡμᾶς τοῖς θεοῖς προστάγμασι, καὶ ζωοποιούντα τοὺς ἐν τῇ ἀμελείᾳ νεκρωμένους, καὶ τῆς ἐξ ὕψους σοφίας τὴν δρόσον παρέχοντα, ἰωμένην πᾶσαν νόσον ψυχῆς, καὶ πᾶσαν μαλακίαν. « Ἡ γὰρ δρόσος παρὰ σοῦ, φησὶ ἡ Γραφή, ἰαμα αὐτοῖς ἐστί. » Καὶ πάλιν λέγει ὁ Θεός· « Καὶ ἔσομαι αὐτῷ ὡς δρόσος, καὶ ἀνθήσει ὡς κρίνον. » Ἀὕτη τοίνυν ἡ δρόσος, ἐπελθοῦσα καὶ νῦν τῇ ἐκ φιληδονίας φλεγμένη καρδίᾳ σου, καὶ διασπρίσασα πνεύματι γαληνίᾳ, καὶ αὐρᾷ τινὶ εἰρηνικῇ, καὶ λεπτῇ, ἐκτινάξει σου τὴν φλόγα ὡσπερ τῆς Βαβυλωνίας ποτὲ καμίνου, καὶ ἀναψύξει, καὶ σώσει σε ἀληθῆ φιλόσοφον ἀπεργαζομένη, καὶ πείθουσα μηκέτι πολλὰ καθεύδειν, ἀλλ' ἀγρυπνεῖν ἐκθύμως.

Α'. — Τῷ αὐτῷ.

Ὅσπερ χρῆτὸν τὸν ζῶντα διὰ παντὸς ἀναπνεῖν, οὕτω χρῆτὸν διηλεκτικῶς ἐπιτηδεύειν καὶ μεταχειρίζεσθαι τὴν καλὴν ἀγρυπνίαν, καὶ μιμεῖσθαι τοῖς ψαλμοῖς καὶ τοῖς ὕμνοις τὸ τῆς μελιφθόγγου ἀηδόνης ἀγρυπνον, ἥνικα ἂν ἐπυάξει δι' ὅλης νυκτὸς οὐκ ἀποπαυομένης τοῦ μελωδεῖν. Τοῦτο γὰρ σου ποιούντος, οὐκ ἀνέξεται ὁ ἐχθρὸς πολυχρονίως παρεδρεῖν σοι, ὄρων ἑαυτὸν ὑποθλιβόμενόν τε καὶ ἐξουθενούμενον ὑπὸ σοῦ, καὶ τοῖς τῆς ἀγρύπνου εὐχῆς κεντητηρίοις καθεκάστην ττρωσκόμενον νύκτα.

ΑΔ'. — Τῷ αὐτῷ.

Καλὸν μὲν τὸ ἀρεμβάστωσ, καὶ ἀμετεωρίστωσ τῇ νυκτερίῳ εὐχῇ προσπαραμένειν. Εἰ δὲ κατὰ τινα πειρασμὸν συμβαίῃ, καὶ αἰσχροῖς τισι λογισμοῖς παρακρουσθῆναι, μηδαμῶς παύση τοῦ καλοῦ ἐγχειρήματος τῆς ἀγρυπνίας, ἀλλ' ἐπιμένειν, καὶ παλαιώθητι ἐν τῷ τοιοῦτῳ ἔργῳ, καὶ πάντως ἐν τῷ προσήκοντι καιρῷ τρυγήσεις τοὺς καρποὺς τῆς σοφίας. Εἰ δὲ τις βούλοιοτο ἀργῶν τρυφᾶν, καὶ μεθύσκεσθαι, καὶ κατακεῦναι τὴν κοίτην ἑαυτοῦ χαριζόμενος ὕπνῳ καὶ οὐ Θεῷ, βλεπέτω τοὺς ἐκ τῆς παχύτητος ἐπανάτλλοντας τῇ καρδίᾳ λιμοῦς τε καὶ μυσαροὺς λογισμοὺς, καὶ θνετροπολεῖτω λοιπὸν, καὶ προσδοκᾶτω τὴν οὐκ εἰσὶν πτωσὶν τε καὶ ἀπώλειαν. Ἐγὼ γὰρ ἄλλο τι νῦν εἰπεῖν οὐκ ἀνέξω, ὅτι πάντες οἱ σαρκικοὶ τὸν τρόπον ἐξω τῆς βασιλείας βιφήσονται.

ΑΒ'. — ΖΩΣΙΜΩ ΟΙΚΟΝΟΜΩ.

Ὁ μὲν φαῦλος τάχιστα ἂν καταγνοῖη καὶ τοῦ ἀγαθοῦ· ὁ δὲ ἀγαθὸς οὐδὲ τοῦ κακοῦ βλάβως. Τὸ γὰρ εἰς κακίαν οὐχ ἔτοιμον, οὐδὲ εἰς ὀπνοίαν εὐχερὲς.

ΑΓ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ὁ μοιχὸς πάντας ἀνθρώπους νομίζει μοιχοὺς εἶναι, καὶ ὁ κλέπτης πάντας ὁμοίως κλέπτας ὑπάρχειν οφεται· ὁ δὲ σῶφρων, καὶ ἅγιος, καὶ θεοφιλῆς ἀνὴρ πάντας ἀνθρώπους λογίζεται ὁσίους τυγχάνειν καὶ δικαίους. Σὺ δ' ἐπὶ πονηρίαν ἐκ μακρῶν τῶν χρόνων ἐξάκουστος ὑπάρχων, πάντας νομίζεις πονηροὺς τε καὶ φαυλοτάτους εἶναι, καὶ τοῖς πᾶσι τοὺς πάντας διαβάλλεις καθεκάστην, ὡς μοθηροὺς, καὶ σκαίους, καὶ ἄγαν ἀλιτηρίους.

ΑΔ'. — ΣΩΦΡΟΝΙΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Μὴ θέλε τὸν ἡγούμενόν σου εἶναι σοφὸν τῷ λόγῳ·

²² Osee xiv. 6.

A illuminantem, et vivificantem in socordia demortuos, et ex excelso rorem sapientiæ, qui quemque animi morbum, et cunctam mollietiam sanat, præbentem. « Ros enim, ait Scriptura, ex te medicamentum illis est. » Rursumque dicit Deus : « Et ero ipsi ut ros, et florebit ut lilium ²². » Hic itaque ros adveniens ad cor tuum, quod intemperiti, ac voluptatibus exardet, et spiritu tranquillo, et aura pacata, et leni influens, exturbabit flammam tuam, ut Babylonicæ quondam fornacis, et refocillabit, et salvabit te, verum efficiens philosophum, suadensque in posterum non nimis somno indulgere, sed bono animo vigilem pernoctare.

XXX. — *Eidem.*

B Quemadmodum opus est eum, qui vivit, continuo respirare, sic necesse est continuo bonas vigilias suscipere, et agitare, æmularique et psalmis et hymnis melliflavo cantu præditam, ac vigilem lusciniam, cum illa ovis incubans per totam noctem cantus, quos nunquam remissiores facit, edit. Id ubi peregeris, haud sustinebit adversarius diutius in te immorari, videns se abs te pressum, neglectumque, et orationis vigilis punctionibus qualibet nocte vulneratum.

16 XXXI. — *Eidem.*

Bonum equidem est, constanter atque submisso in nocturna oratione persistere : si vero ob aliquam tentationem contigerit, et obscenas cogitationes interrumpi, a probo ipsæ conatu, vigilia nempe, ne desistas, sed persevera, et in simili aggressionem inveterasce, sic omnino opportuno tempore sapientiæ fructus demetes. Quod si quispiam voluerit in otio deliciari, et inebriari, et in lectulo obsequi suo somno, et non Deo morem gerere, consideret ob pinguedinem in animo exortas, pestiferas et execrandas cogitationes, et in posterum prævideat, expectetque proprium lapsus et interitum. Ipse enim aliud quidpiam non dicam, nisi veritatem, omnes carnosos moribus extra regnum ejici.

XXXII. — ΖΟΣΙΜΩ ΟΙΚΟΝΟΜΩ.

Improbis celerrime adversus probum judicium dixerit. Probus neque adversus malum ex facili.

D Quod enim in malitiam pronum non est, neque ex facili in suspicionem cadit.

XXXIII. — *Eidem.*

Adulter mortales omnes adulteros esse suspicatur, et fur similiter omnes fures esse existimat : et prudens, sanctus, et pius vir omnes homines sanctos esse ac justos credit. Tu porro in nequitia multos abhinc annos diffamatus cum sis, omnes malos ac nequissimos esse opinaris ; omnesque apud universos quotidie, tanquam **17** stolidos, et ineptos, et quam maxime sceleratos accusas.

XXXIV. — ΣΩΦΡΟΝΙΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Præpositum tuum sapientem esse in sermonibus

ne cupito : neque enim qui docti sunt sermone Deo placent, sed illud conare, ut ad finem usque ignorantia subjaceas, qui opinione hominum mundi sapientia excellis; sic enim humilitatis, et veræ submissionis admodum pretiosa corona exornaberis.

XXXV. — *Eidem.*

Nihil omnino tuæ submissioni et pacatæ menti, multa tui abbatis in sermone, qui ore profertur, ignorantia, detrimento erit.

XXXVI. — *Eidem.*

« Deus noster misericordiam et iudicium diligit²², » ut dixit David : ut neque misericordia nos segniores reddat, neque iudicium solum in desperationem inducat. Namque ait : « Si Deus observaverit peccata, quis sustinebit²³? » Vult iudex tui misereri, suamque misericordiam impertiri, si post patratum delictum te humiliatum compererit, videritque te Dominus ita affectum, ut servi Dei misericordia tua ducti, tecum una simul laborem subeant, pro peccatrici animæ tuæ salute, misericordiam suam abunde tibi suppeditabit. Si vero cor tumens superbia, invidum, et pœnitere nescium conspexerit, et nullo modo futurum timens iudicium, tunc **18** sane, tunc Deus amat iudicium, quemadmodum medicus liquidis fomentis, ac uncturis lenibus tumorem compescit : sed ubi pertinacem, et medicamentis perniciter resistentem tumorem viderit, commiseratione, et molliter agendi ratione abjecta, in posterum usum ferri sibi asciscit. Amat igitur misericordiam, et iudicium Dominus, misericordiam in eos, qui pœnitentiam agunt, iudicium in renitentibus, ac perver-

XXXVII. — EUSTATHIO CUBICULARIO.

Tota die vitæ hujusce justus angustiis et doloribus, necnon opprobriis conflictatur, multis etiam laboribus tanquam ictibus prægravatur. Ne itaque tanquam re nova in admirationem traharis, cum videris probum virum variis ac diversis molestiis colluctantem, et labore jam fatiscentem : « Quem enim Deus amat, corrigit, flagellat vero omnem filium, quem admittit²⁴. » Et, « Flagellatus sum, ait, tota die, et reprehensio mea in matutinis²⁵. » Neque enim reprehensio solem ipsum suo robore vividum expectavit. Reprehendebam memetipsum confitens, si quid deliqui, et absque testibus peccata mea propalans.

XXXVIII. — XENAGORÆ DIACONO.

Præsens, quæ nos vexat, necessariorum inopia, morumque non ita facilis, neque tam cita acquisitio, ignorantiaque quando, aut quam ratione vota nostra finem habebunt; hæc omnia spei exercitationes sunt : spes enim **19** in Deum, qui potest bona, cum iis destituimur, et eorum copia non est, exhibere, figenda est.

XXXIX. — *Eidem.*

Speremus in Deum, frater, speremus, licet ne-

οὐ γὰρ πάντως οἱ σοφοὶ τῷ λόγῳ εὐαρεστοῦσι τῷ Θεῷ, ἀλλ' ἐκείνο ζητήσον, ὅπως ἂν μέχρι τέλους ὑποταγῆς τῷ ἰδιωτῇ σὺ ὁ τῷ δοκεῖν σεσοφισμένος τῆ τοῦ κόσμου σοφίᾳ, τῆς ταπεινωροσύνης, καὶ τῆς γνησιωτάτης ὑποταγῆς τὸν πολυτίμητον στέφανον ἀναδέσῃ.

ΛΕ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Οὐδὲν τὸ σύνολον παραβλάψαι τὴν σὴν ὑποταγὴν, καὶ μετριοφροσύνην, ἢ πολλὴν κατὰ τὸν προφορικὸν λόγον ἰδιωτία τοῦ σοῦ ἀββά.

ΛΓ'. — ΞΕΝΩΝΙ.

« Ὁ Θεὸς ἡμῶν ἀγαπᾷ ἐλεημοσύνην καὶ κρίσιν, » καθὼς εἶρηκε Δαυὶδ· ἴνα μήτε ὁ ἔλεος χαυνώσῃ ἡμᾶς, μήτε μόνῃ ἡ κρίσις ἀπόγνωσιν ἐνεργάσῃται. « Ἐάν γάρ, φησί, παρατηρήσῃ ἀνομίας ὁ Θεός, τίς ὑποστήσεται; » βούλεται σε ὁ κριτὴς ἐλεῆσαι, καὶ τὸν ἑαυτοῦ οἰκτιρισμὸν μεταδοῦναι, ἐάν εὕρῃ σε μετὰ τὴν ἀμαρτίαν τεταπεινωμένον, καὶ τῶν δουλεύοντων τῷ Θεῷ πρὸς τὸ συγκραμεῖν τοῦ λαθῆναι τὴν ἀμαρτωλὸν ψυχὴν σου, ἐάν θεάσῃται σε ὁ Κύριος· ἐλεεινὸν γενόμενον, ἐπιχωρηγήσει σοι ἀφθονοῦν τὴν ἑαυτοῦ ἐλεημοσύνην. Ἐάν δὲ καρδίαν ὑπερήφανον, καὶ ἀπιστον, καὶ ἀμετανόητον θεωρήσῃ, καὶ μηδαμῶς φοβουμένην τὸ μέλλον κριτήριον, τότε δὴ, τότε ἀγαπᾷ ὁ Θεός τὴν κρίσιν, ὡσπερ ἰατρὸς καταντλήμασι, καὶ περιπλάσμασιν ἀπαλοῖς βούλεται καταστεῖλαι τὸ ὄσθημα. Ἐπὶ δὲ ἴθῃ ἀνευδότως, καὶ σκληρῶς ἀντιτυποῦντα τὸν ὄγκον, ρίψας τὸ ἔλαιον, καὶ τὴν μαλακὴν ἀγωγὴν, αἰρεῖται λοιπὸν τὴν τοῦ σιδήρου χρῆσιν. Ἀγαπᾷ τοίνυν ἐλεημοσύνην καὶ κρίσιν ὁ Κύριος· ἐλεημοσύνην μὲν ἐπὶ τῶν μετανοούντων, κρίσιν δὲ ἐπὶ τῶν σκληρῶν καὶ ἀνευδότων.

ΛΖ'. — ΕΥΣΤΑΘΙῶ ΚΟΥΒΙΚΟΥΛΑΡΙῶ.

Ὁλην τὴν ἡμέραν τοῦ βίου τοῦτου ὁ δίκαιος μαστιγοῦται ἐν λύπαις, ἐν ὀδύναις, ἐν ὀνειδισμοῖς, ἐν πολλοῖς μόχοις θλίβεται μαστιγούμενος. Μὴ τοίνυν ξενίζου, ὅταν βλέπῃς τὸν ἀγαθὸν ἄνδρα ταλαιπωροῦντα διαφόρῳ; καὶ καταπονούμενον. « Ὅν γὰρ ἀγαπᾷ Κύριος παιδεύει, μαστιγοῖ δὲ πάντα οὖν ὃν παραδέχεται. » Καὶ· « Ἐγενόμην, φησί, μεμαστιγούμενος ὅλην τὴν ἡμέραν, καὶ ὁ ἔλεγχός μου εἰς τὰς πρῶτας. » Οὐ γὰρ περιέμεινεν ὁ ἔλεγχος μέχρι ἀκμάσῃ τὸν ἥλιον. Ἠλεγχον ἑμαυτὸν ἐξομολογούμενος, εἴ τι ἔπταισα, καὶ χωρὶς μαρτύρων δημοσιεύων μου τὰς ἀμαρτίας.

ΛΗ'. — ΞΕΝΑΓΟΡᾶ ΔΙΑΚΟΝῶ.

Ἡ παρούσα νῦν ἐνδία τῶν χρησίμων, καὶ τὸ μὴ βλάβως, μηδὲ ταχέως αὐτῶν ἐπιτυχάνειν ἡμᾶς, καὶ τὸ μὴ ὀλίγον εἶναι ποτε, καὶ πῶς ἐπιτευξώμεθα τῶν αἰτημάτων ἡμῶν, πάντα ταῦτα γυμνάσια τῆς ἐλπίδος ὑπάρχει· χρῆ γὰρ ἐλπίζειν ἐπὶ τὸν Θεὸν τὸν δυνατὸν δοῦναι τὰ ἀγαθὰ, ὅταν ὑστερώμεθα, καὶ στανίζώμεθα τούτων.

ΛΘ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ἐλπίζωμεν ἐπὶ τὸν Θεὸν, ἀδελφε, ἐλπίζωμεν, καὶ

²² Psal. xxxii, 5. ²³ Psal. cxxix, 3. ²⁴ Hebr. xii, 6. ²⁵ Psal. lxxii, 14.

μη πρόχειρον ὀρώμεν, μηδὲ ῥάβδιον τὸ λαβεῖν τὴν Α αἵτησιν, μηδὲ γινώσκωμεν ὅποιον ἔσται τὸ συμβησόμενον ἡμῖν. Βούλεται γὰρ ἡμᾶς ὁ Θεὸς ἀεὶ ἐλπίζειν ἐπ' αὐτόν, ὃς καὶ τὰ πράγματα οὕτως κατεστήσατο, ὥστε προελπίσασιν ἰλθεῖν ἡμῖν τὴν ἀπόλαυσιν τῶν αἰτηθέντων προσκαίρων τε, καὶ αἰωνίων ἀγαθῶν.

Μ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ὁ ἐν τοῖς παροῦσι τῶν παρὰ τοῦ Θεοῦ δεηθείς, καὶ ἐλπίσας, καὶ τυχὼν, διδάσκεται περὶ τῶν μελλόντων, ὧν δεῖται ἡ ἀνθρωπίνη φύσις, ἐλπίζειν ἐπὶ τὸν Θεόν, τὸν κάκεινα δῶσειν ὑποσχόμενον. Διὸ καὶ νῦν ἐπαγγέλλεται πρὸ τῶν πραγμάτων, καὶ πολλοῖς ἔμπροσθεν χρόνοις, καὶ πληροῖ τὰς ὑποσχέσεις, καὶ τοῦτο πλεονάκις. Οὕτω γὰρ καὶ ἡ πολλάκις γινομένη πείρα τῆς θείας ἀληθείας, τὴν εἰς τὸ μέλλον ἡμῖν ἔλπιδα τῶν ἀληθῶς ἐπηγγελμένων βεβαίωσεν. Ὅσπερ οὖν πλεονάκις αἰτήσας ἔτυχες, καὶ πείραν ἐδέξω τῆς θείας εὐσπλαγγίας, καὶ συγκαταβάσεως, καὶ μεγαλοδωρεᾶς, οὕτω καὶ νῦν μη ταχέως ἐπακουσθῆς, νῦν ῥύσθητι τῇ καλῇ προσδοκίᾳ, καὶ καρτερικῶς, καὶ μακροθύμως ἔλπισον, καὶ ὑπόμεινον, κρούων διὰ τῆς δεήσεως, μέχρις ἂν ὁ Θεὸς θελήσῃ ἀναστήναι, καὶ δοῦναί σοι, ὅσον χρῆζεις, ἢ καὶ ὑπὲρ τὴν χρείαν. Ἐκ περιττοῦ γὰρ ὧν αἰτούμεθα, ἢ νοοῦμεν, δύναται ὁ Θεός, καὶ βούλεται ποιῆσαι ἡμῖν.

ΜΑ'. — ΗΛΙΟΔΩΡΩ.

Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής, φοβούμενος μή τι ὡς ἀνθρώπος βλαβείη, τὰς πόλεις ἔφευγε, καὶ τὴν Ἐρημον ἔκει. Ἰησοῦς δὲ ὁ Θεὸς καὶ Κύριος τῶν ὄλων ταῖς πόλεσι παραβάλλων ἀμαρτωλοῖς συνειδέσκει, ἐπειδὴ ἡλιός ἐστι δικαιοσύνης. Ἡλίου αὐγαὶ καὶ παντὸς βορβόρου ἐφάπτονται· καὶ τὸ μὲν τοῦ βορβόρου δυσώδες Ἐρημίουσιν, αὐτὰ δὲ καθαρά διαμένουσι καὶ ἀμάλυντοι. Ἀλλὰ φθονοῦντες Φαρισαῖοι λέγουσι· « Διὰ τί ὁ Ἰησοῦς μετὰ τῶν ἀμαρτωλῶν καὶ τελωνῶν ἐσθίει; » Ὡ βᾶσκανοι, καὶ ἀνόητοι, καὶ τυφοὶ τὴν καρδίαν! ἀγνοεῖτε γὰρ ὅτι οὐκ ἀλλαχόσε που, ἀλλὰ πλησίον τῶν νοσοῦντων ὀφείλει διάγειν ὁ ἰατρός; Ὅπου οἱ ἀμαρτωλοὶ, ἐκεῖ πάντως τίθεται καὶ τὸ ἰλαστήριον. Ἀμαρτωλοὺς γὰρ ἦλθεν ὁ Χριστὸς, οὐχὶ δικαίους καλέσαι εἰς μετάνοιαν. Ἰησοῦς Χριστὸς ἀμαρτωλοῖς συνδιατρίβει οἰκονομικῶς, ἵνα καὶ ἀμαρτωλοὶ μετανοήσαντες, δικαίους συναυλισθῶσι, καὶ συνευφρανθῶσιν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.

ΜΒ'. — ΜΑΡΙΩΝΙ ΑΡΓΥΡΟΚΟΠΩ.

Πλείονας τῶν λόγων τοὺς ὄρκους τολμηρῶς ἐπὶ στόματος ἔχων, ἐντρέπω.

ΜΓ'. — ΦΑΥΣΤΙΑΝΩ.

Ἠλλοτριῶται τοῦ Θεοῦ ἡ ψυχὴ σου, καὶ πῶς με προέτρεψας πέμψαι σοι λόγον τινὰ ὠφέλιμον, ἀνθρώπῳ ἐιωθότι παίζειν τὰ θεῖα, καθάπερ τὰ βέβηλα; Πῶς γὰρ ἂν καὶ λαλήσω εἰς νενεκρωμένον, καὶ ἀνηκῶν οὖς; « Πῶς ἄσσομαι τὴν φθὴν Κυρίου ἐπὶ γῆς ἄλλοτριας, » Ἐνθα ἔχθιοι, καὶ Ἰβεις, καὶ νυκτικὸρακες

que in promptu, neque ex facili vota nostra suscipi cernamus, neque deprehendamus, cujus generis erit, quod nobis continget. Namque vult Deus nos in eum continuo spem habere, qui res hac ratione disposuit, ut præviam spe bona a nobis expedita, sive ea temporaria, sive sempiterna sint, possideantur.

XL. — Eidem.

Qui vi ac necessitate coactus, quæ a Deo poposcerat, sperans obtinuit, instituitur quoque de futuris, quorum natura humana indiget, in Deum spem ponere, qui ea se daturum promisit. Propterea et nunc antequam res eveniant, multos etiam ante annos promittit, promissaque idque sæpius perficit. Sic enim quæ de divina veritate experientia sæpius habita est, spem nostram de futuris, quæ vere promissa sunt, confirmat. Quemadmodum itaque sæpius poscens obtinuisti, et divinæ misericordiæ, demissionis, munificentiæ, ac liberalitatis experientiam suscepisti; ita, licet non ita celeriter exaudiaris, bona expectatione confirma te, et fortiter toleranterque spera, et sustine, pulsans per orationem, quousque Deus voluerit excitari, præbereque tibi quantum indiges, vel etiam plus quam indiges. Ex abundantia enim, quæ ipsi poscimus, vel animo concipimus, potest Deus, et vult nobis opere ipso elargiri.

20 XLI. — HELIODORO.

Joannes Baptista, timens ne quid sibi noxii, ut homini accideret, urbes negligens, loca deserta incolebat²⁷. Jesus vero Deus, et omnium Dominus in urbes sese inferens, cum peccatoribus una cœnabat; quandoquidem ille sol justitiæ est. Solis radii in lutum totum, et partes immersi quidquid in eo est male olens, exsiccant, cum illi puri incontaminatique conserventur. Verumtamen invidentia perciti Pharisæi, dicunt, « Quare Jesus cum peccatoribus et publicanis comedit²⁸ ? » O invidi et mente capti, et corde cæci! ignoratisne non alibi, sed prope ægrotos ipsos medico degendum esse? Ubique peccatores sunt, ibi omnino et ara propitia ponitur: nam peccatores, non justos venit Christus ad pœnitentiam vocare²⁹⁻³⁰; Jesus Christus cum peccatoribus ita disponens, una degit, ut peccatores media pœnitentia una cum justis sedem habeant, simulque in regno cœlorum gaudeant.

XLII. — ΜΑΡΙΩΝΙ ΑΡΓΕΝΤΑΡΙΩ.

Cum verbis ipsis jusjurandum tibi in ore affluentius audacter abundet, verecundare.

XLIII. — ΦΑΥΣΤΙΑΝΩ.

Perquam longissime remota est anima tua a Deo: quamnam igitur me ratione, ut tibi, qui quemadmodum profana, ita et divina jocos facis, orationem utilem ac commodam mitterem, adhortaris? Quomodo enim ipse in aurem demortuam, et excoedem sermonem dirigam? « Quomodo **21** cantabo

²⁷ Matth. III, 1. ²⁸ Matth. IX, 11. ²⁹⁻³⁰ Luc. V, 32.

canticum Domini in terra aliena ⁴¹, ubi crinacei, et ilices, et nycticoraces nequissimorum spirituum sedem suam posuerunt, ut scriptum est ⁴²? Ubi onocentauri, et dæmones continuo saltant, et corvi crocitant.

XLIV. — PHILIPPO SCHOLASTICO.

Ex papyro, et colla charta confecta, charta simplex nuncupatur, in qua, cum postmodum subscripserit imperator, nemini non notum est, eam Sacram vocari. Eodem modo et divina nostra mysteria comprehendere: ante sacerdotis verba, et Spiritus sancti descensum, nudus panis, et vinum commune, quæ proponuntur, existunt: at post tremendas illas invocationes, et adorandi, et vivifici, et boni Spiritus adventum, non sunt amplius nudus panis, et commune vinum, quæ apposita sunt in sacro altari, sed corpus, et sanguis pretiosus, et immaculatus Christi universorum Dei, ab omnibus sordibus eos mundantia, qui cum timore, et desiderio maximo illorum participes sunt.

XLV. — LICINNIO JUNIORI.

Juvenum voluptatibus deditorum pestiferam consuetudinem fuge, et conatu studioque omni devita: etenim et opere, et inquinatis alloquiis amantium animos corrumpit.

22 XLVI. — SOPHRONIO.

Subditus comitatu, et præposito, neminem alium in fratrum albo scripsisse asserens, ludibrio magis habetur, multumque irridetur a diabolo. Quid enim tibi damni inferet comitatus auctior, et quemadmodum Apostolus dixit ⁴³, multiplicata, et locupletata in multorum fratrum persona gratia Spiritus sancti?

XLVII. — DOSITHEO.

Ut Deus sit omnia in omnibus, lumen lumine dignis, ignis vero castigans sempiterna pœna dignos.

XLVIII. — Eidem.

Quod labore acquiritur, tenacius detinetur; quod vero facile, citissime, tanquam quod iterum acquiri valeat, projicitur: quare in majori ac firmiori beneficio collocandum est non ita promptum beneficium.

XLIX. — Eidem.

Quidquid multo labore, et non sine discrimine conquirimus, pertinaciter amare, et indesinenter diligere, et totis viribus custodire suevinius.

L. — THEODORIANO.

Rudes nonnulli, et mundi amantes viri, tuæ miseræ non dissimiles, propriis affectibus ducti, sanitatem, et divitias, et luxum, et hostium excidium precibus a Domino poscunt, deinde **23** generis ejusmodi petitione frustrati, fidem abjiciunt, vel conqueruntur de Deo. Alii rursus aliud quidpiam postulantes, nec illud utiliter reportantes, neque enim omnino, quæ diligimus, utilia sunt,

Α τῶν πονηρῶν πνευμάτων ἐννοσεύουσι, κατὰ τὸ γεγραμμένον; ἐνθα ὀνοκένταυροι καὶ δαίμονες ὀρχοῦνται διὰ παντὸς, καὶ κόρακες κράζουσι.

ΜΑ'. — ΦΙΛΙΠΠῶ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚῶ.

Ἐκ παπύρου, καὶ κόλλης χάρτης κατασκευασθεὶς, χάρτης ψιλὸς καλεῖται, ἐπὶ δὲ ὑπογραφὴν δέξεται βασιλέως, δῆλον ὡς Σάκρα ὀνομάζεται. Οὕτως μοι νοεὶ καὶ τὰ θεῖα μυστήρια, πρὸ μὲν τῆς ἐντεύξεως τοῦ ἱερέως, καὶ τῆς καθόδου τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ψιλὸν ἄρτον ὑπάρχειν, καὶ οἶνον κοινὸν τὰ προκείμενα· μετὰ δὲ τὰς φοβεράς ἐκείνας ἐπικλήσεις, καὶ τὴν ἐπιφοίτησιν τοῦ προσκυνητοῦ, καὶ ζωοποιού, καὶ ἀγαθοῦ Πνεύματος, οὐκ ἔτι ψιλὸν ἄρτον καὶ κοινὸν οἶνον τὰ ἐπιτεθειμένα τῇ ἁγίᾳ τραπέζῃ, ἀλλὰ σῶμα, καὶ αἷμα τίμιον καὶ ἀχραντον Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ τῶν ἀπάντων, καθαρῖζον ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ τοῦ μεταλαμβάνοντος φέδω, καὶ πόθῳ πολλῷ.

ΜΕ'. — ΑΙΚΙΝΝΙῶ ΝΕΩΤΕΡῶ.

Τὴν λοιμικὴν συνδιαγωγὴν τῶν φιληδόνων σου νεωτέρων ἀποστρέφου, καὶ φεῦγε πάσῃ δυνάμει· καὶ γὰρ καὶ τῷ ἔργῳ, καὶ ταῖς μεμολυσμέναις ὀμιλίαις, τὰς ψυχὰς διαφθείρει τῶν ἀγαπώντων αὐτούς.

ΜΓ'. — ΣΩΦΡΟΝΙῶ.

Ἵποτακτικὸς λέγων τῇ συνοδίᾳ, καὶ τῷ κρατοῦντι, μηδένα ἄλλον ὑποδέξασθαι ἀδελφόν, χλευάζεται μᾶλλον, καὶ ἄγαν ἐμπαιζεται ὑπὸ τοῦ διαδόλου. Τί γὰρ σε ἐζημίωσε τὸ πληθυνθῆναι τὴν συνοδείαν, καὶ καθὼς ὁ Ἀπόστολος εἶρηκε, πλεονάσαι καὶ αὐξηθῆναι ἐν προσώπῳ πολλῶν ἀδελφῶν τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος;

ΜΖ'. — ΔΟΣΙΘΕῶ.

Ἵνα ἡ ὁ Θεὸς πάντα ἐν πᾶσι, φῶς μὲν τοῖς ἀξίοις τοῦ φωτὸς, πῦρ δὲ κολαστήριον τοῖς ἀξίοις τῆς αἰωνίου κολάσεως.

ΜΗ'. — Τῷ αὐτῷ.

Τὸ μὲν πόνῳ κτηθὲν, μᾶλλον κρατεῖσθαι πέφυκεν, τὸ δὲ ῥηδίῳ κτηθὲν, καὶ ἀποπτύεσθαι τάχιστα, ὡς πάλιν ληφθῆναι δυνάμενον, ὥστε μᾶλλον εὐεργεσίᾳ κρατίστη, καὶ βεβαίᾳ καθίσταται τὸ μὴ πρόχειρον τῆς εὐεργεσίας.

ΜΘ'. — Τῷ αὐτῷ.

Πᾶν τὸ κολλῷ μόθῳ, καὶ ἀγῶνι πορισθὲν, ποθεῖν συντόμως, καὶ στέργειν ἀνευδότης, καὶ παντὶ σθένει φυλάττειν εἰκόθαμεν.

Ν'. — ΘΕΟΔΩΡΙΑΝῶ.

Ἀμαθεῖς τινες, καὶ φιλόκοσμοι ἄνδρες προσεοικότες τῇ σῆι ἀθλιότητι ἐμπαθῶς φερόμενοι, ὑγίειαν, καὶ πλοῦτον, καὶ σπατάλην, καὶ ἐχθρῶν ἀνθρώπων ἀπώλειαν δι' εὐχῆς τὸν Κύριον αἰτοῦσιν· εἶτα τῆς τοιεπύτης βλαβεράς ἀποτυχόντες αἰτήσεως εἰς ἀπιστίαν χωροῦσιν, ἢ μέμφονται τὸν Θεόν. Ἄλλοι πάλιν ἄλλο τι ἐξαιτοῦντες, καὶ μὴ κομιζόμενοι συμφερόντως (οὐ γὰρ πάντως ἄπερ φιλοῦμεν καὶ ὠφελεῖ)· τὸ γὰρ τί

⁴¹ Psal. cxxxvi, 4. ⁴² Isa. xxxiv, 11. ⁴³ 1 Thes. iii, 12.

προσευξόμεθα, φησὶ, καθ' ὃ δεῖ, οὐκ οἴδαμεν, γογγύ- A
ζουσιν εὐθύς χαλεπαίνοντες, καὶ δυσαναχετούντες
ἐπὶ τῇ ἀποτεύξει, καίτοι πολλάκις κατεγνωσμένοι
τὸν βίον ὑπάρχοντες; ἐτοιμῶς βούλονται ἐπακούεσθαι·
ἅρα γὰρ οὐκ ὀφείλεις εὐχαριστεῖν, ὅτι κατηξιώθης,
καὶ μόνον ὀρθρίσαι πρὸς τὸν Κτίσαντα πάντα, καὶ
συνομιλῆσαι αὐτῷ διὰ τῆς εὐχῆς; ἀλλὰ καὶ μηδ'
εὐχαριστήσαι θέλων, ὄνειδίσεις σὺ, ὁ πηλὸς, τὸν Πλά-
στην σου; Ἀλλὰ νῦν γοῦν σαυτὸν δοκιμάσας, ἄνθρωπε,
γνώριζε σου τὰ μέτρα.

ΝΑ'. — ΠΑΟΥΤΙΝῶ ΥΠΑΤΙΚῶ.

Οἱ πέραν τοῦ Ἰορδάνου κατακληροδοτηθέντες ὑπὸ
Μωϋσέως τοῦ μεγάλου νομοθέτου, Ῥουβὴμ, καὶ Γὰδ
ὑπῆρχον, καὶ τῆς φυλῆς Μανασσή τὸ ἦμισυ. Πρόσ-
ωπον δ' οὗτοι ἔφερον τῶν διὰ τοῦ νόμου δικαιωθέντων·
αἱ δὲ ἄλλαι ἐννέα καὶ ἦμισυ φυλαί, αἵτινες μετὰ τὸν
Ἰορδάνην κληρονομοῦσι, σύμβολον τυγχάνουσι τῶν
ἐξ ἐθνῶν πεπιστευκότων Χριστῷ, καὶ διὰ τῆς χάρι-
τος τοῦ ἁγίου Πνεύματος τελειωθέντων. Σημειωτέον
δὲ, ὅτι πρὸ τοῦ ποταμοῦ, τουτέστι τοῦ Χριστιανικοῦ
βαπτίσματος, ἀτελής πως καὶ νηπιώδης δαίκνυται
γνώσις καὶ πολιτεία· παῖδια γὰρ ἐκεῖ, καὶ κτήνη
πολλὰ, καὶ γυναῖκας ὑπάρχειν μεμαρτύρηκεν ἡ γρα-
φὴ Μωϋσέως.

ΝΒ'. — Τῷ αὐτῷ.

Συναγωνίζονται ταῖς ἐννέα ἡμισυ φυλαῖς πρὸς τὴν
κληρονομίαν αἱ δύο ἡμισυ· Ὡς γὰρ ἡμεῖς στρατεύο-
μεθα ἐν πίστει, καὶ εὐχαίς, καὶ θειοτέροις ἔργοις (τὰ
γὰρ ὄπλα τῆς στρατείας ἡμῶν, φησὶν ὁ Ἀπόστολος,
οὐ σαρκικὰ, ἀλλὰ πνευματικὰ τε καὶ δυνατὰ), οὕτω
στρατεύονται, καὶ συναγωνίζονται ἡμῖν ταῖς προθυ-
μίαις, καὶ ταῖς καλλίσταις ἐλπίσιν οἱ πρώην εὐρε-
στηκότες τῷ Θεῷ διὰ τοῦ νόμου. Τὰ γὰρ μυστικὰ
πράγματα, καὶ οἱ λόγοι Μωσέως, καὶ προφητῶν συν-
τρέχουσι τῷ κατὰ τὸ εὐαγγελικῷ κηρύγματι, καὶ
γίνεσθαι κοινὸν τὸ κατέρθημα. Διὸ φησιν Ἰσραηλίται
Ἰησοῦ τῷ υἱῷ τοῦ Ναυῆ μέλλοντι διαβαίνειν τὸν
Ἰορδάνην πανστρατιᾷ, ὅτι· Καθὼς ἤκουσαμεν Μωϋ-
σέως, οὕτως ἀκουσόμεθα καὶ σοῦ. Ἰησοῦς δὲ ὁ τοῦ
Ναυῆ τύπον ἔφερετο Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Δεσπότη
τῶν ὅλων. Ὅθεν αὐτὸν Αὐσὶν τὸ πρῶτον καλούμενον,
ὁ πάνσοφος Μωϋσῆς προβλέπων τὰ μέλλοντα ταῖς
ἐφθαλμοῖς τῆς ψυχῆς Ἰησοῦν ἐπινώμασεν, ὅπως ση-
μαίνῃ τὸν ἀληθινὸν Ἰησοῦν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, ἀρχό-
μενον ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος κηρύσσειν τὴν βασιλείαν
τῶν οὐρανῶν, καὶ δωρούμενον ἡμῖν τὴν ἄνω κληρο-
νομίαν ἀπάνθητον, καὶ αἰώνιον.

ΝΓ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ῥαδὸ πλατυσμός ἐρμηνεύεται, ἡ γὰρ τὸ πρῶτον
πόρνη, νῦν δὲ σώφρων Ἐκκλησία διὰ τῆς πίστεως
πλατύνεται ταῖς θεωρίαις, καὶ τοῖς θεοῖς νοήμασιν.
Διὰ τοῦτο Κορινθίοις γράφει ὁ μέγας Ἀπόστολος·
« Μὴ στενοχωρεῖσθε· μᾶλλον δὲ πλατύνθητε, καθά-
περ οὗν ἡ ἐμὴ καρδία πεπλάτυται. »

ΝΔ'. — ΑΥΡΗΛΙΑΝῶ ΙΑΛΟΥΣΤΡΙῶ ΑΠΟ
ΕΛΛΗΝΩΝ.

Ὁὐκ ἀξίαν τῆς τοῦ Εὐαγγελίου εὐπρεπείας βαδίζεις

⁴⁴ Josue XIII, 8. ⁴⁵ II Cor. x, 4. ⁴⁶ Josue I, 17.
XI, 31. ⁴⁷ II Cor. vi, 11.

A ignoramusque, ut ille ait, uti decuit, preces effun-
dere, statim obmurmurant ægre ferentes, indolen-
tesque de repulsa: et licet sæpenumero exitiosi
ac nefarii sint, nihilominus illico exaudiri cupiunt.
Annon reddendæ tibi gratiæ sunt, quod dignus
facius sis, mane surgens ad Creatorem omnium
accedere, unaque cum eo orando colloqui? Et licet
gratias referre nolis, exprobras tu lutum Creatori
tuo? Verumtamen nunc, cum teipsum, ni vir,
examinaveris, mensuram agnosce tuam.

LI. — PLUTINO CONSULARI.

Qui trans Jordanem a Moyse magno legum latore
sortem acciperunt, Ruben erant, et Gad, et tribus
Manasse dimidium⁴⁴. Hi porro, per legem justifi-
catus repræsentabant; at reliquæ novem, cum di-
midia parte cis Jordanem subsortitæ, ex gentibus
Christo credentes, et per gratiam Spiritus sancti
perfectionem adeptos referebant. Adnotandum vero
est, ante fluvium, hoc est Christianam ablutionem,
imperfectam quodammodo, et puerilem cognitio-
nem, ac vitæ institutionem indicari: infantes enim
ibi, et bruta pleraque, et mulieres adfuisse Moyses
scriptis tradito testimonio suo comprobavit.

24 LII. — EIDEM.

Cum novem et dimidia tribubus ad hæreditatem
una opera duæ et dimidia certant: quemadmodum
enim nos in fide, et oratione, ac bonis operibus
militamus (namque nostra arma, ut Apostolus
ait⁴⁵, non sunt carnalia, sed spiritualia, et fortia),
pari modo militant, et nobiscum certamen ineunt
desideriis, et fiducia optima, qui ante Deo per le-
gem complacuerunt. Etenim res mysticæ, et verba
Moyse, et prophetarum una cum evangelica præ-
dicatione confluent, et recte factum subsequutum
commune utrisque est. Ideoque dicunt Israelitæ
Jesu filio Nave, cum omni exercitu Jordanem tra-
jecturo: « Quemadmodum audivimus Moysen, ita
audiemus et te⁴⁶. » Jesus porro filius Nave præ-
figurabat Christum Jesum omnium Dominum. Hinc
eum prius Ausin vocatum sapientissimus Moyses
mentis oculis futura prævidens Jesum nuncupa-
vit⁴⁷, ut verum Jesum, Dei Filium a baptisate
regnum cælorum prædicare exordientem, et elar-
gientem nobis supernam hæreditatem nulli inæ-
rori, nulli fini obnoxiam, innueret.

LIII. — EIDEM.

Raah, latitudinem notat, quæ enim prius erat
meretrix⁴⁸⁻⁴⁹, nunc casta ac pudica Ecclesia per
fidem speculationibus, et divinis intellectionibus
dilatatur. Propterea magnus Apostolus Corinthiis
scribit: « Ne angusti sitis, imo potius dilatamini,
quemadmodum et cor meum dilatatum est⁵⁰. »

25 LIV. — AVRELIANO ILLUSTRİ
EX GENTIBUS.

Indigno evangelica elegantia modo vitam vitæ

⁴⁷ Num. XIII, 17. ⁴⁸⁻⁴⁹ Josue II, 1 seqq. Hebr.

sempiternæ obambulas, haud mente comprehensens, non multo post iudicium omnium, quæ quilibet, dum viveret, patravit, adfuturum, condignas secum deferens submoto omni deprecatore pœnas. Contraria itaque, neque dicta ægre feras, tibi via inveniunda est, sacra potius pro profanis eligenti, abigentique quæ ex usu prava desideria contraxisti.

LV. — ZOSARIO TRIBUNO.

« Omne caput in dolorem, ait Isaias, et omne cor in mœrorem a pedibus usque ad caput ¹¹. » Et paucis interjectis : « Terra vestra deserta, regionem vestram in conspectu vestro exteri comedunt ¹². » Per pedes quidem subditos : per caput præfectos innuens, nequitia omni oppletos; omne quippe caput in dolorem : siquidem et pedes eorum in improbitatem cursu rapido feruntur, quemadmodum in alio quoque loco dixit propheta ¹³. Laborem itaque improbitatem esse intellige, ut de profana anima David dicit : « Concepisti dolorem, et peperisti iniquitatem ¹⁴; » improbitas enim suapte natura iniquitatem parit. Cum itaque in despectu, et amore malorum, sæpenumero iudicio Dei mœsta ac tristia consequantur, ad emendationem peccatores impellentia, propterea dicit : « Et omne cor in mœrorem ¹⁵. » In lucum etenim Judæi a Deo conjiciuntur, ¹⁶ dum humana manu castigantur et deprimuntur.

LVI. — Eidem.

Si non propter Christi necem desolata est universa Judæa a Romanis, et Hebræorum exteri comedunt, illiusque fructus devorant ¹⁷, abjiciatur tanquam mendax propheta, qui ante mille annos illud prædixerat.

LVII. — Eidem.

Ne te seducat Judæus asserens, propter alia scelera spoliatum se esse Palæstina : neque enim ob alias labe, et conscientia vulnera, sed propter Domini necem multa gravia, quibus nullum remedium afferri potest, perpassi sunt. Et enim ante illa tempora idola colentes, prophetas trucidantes, dæmonibus filias, filiosque immolantes, alienigenis in captivitate a Deo tradebantur, et paucos post annos, ita Deo annuente, in terram promissionis reducebantur. Ex quo vero immedicabile hoc flagitium, in Filium Dei manus apponentes, audacter perpetrarunt, perpetuo et extremo excidio traditi sunt. En itaque quingentesimus annus; et nusquam divinum subsidium, non auxilium, non consolatio, non propheta instruens, et confirmans, quemadmodum in urbe Babylone Ezechiel, et Daniel, cæterique. Non vult.

LVIII. — Eidem.

Si post ingens gaudium tristitia vobis contigerunt, confide omnino, et ingentem hanc tristitiam

Α τὴν ὁδὸν τῆς αἰωνίου ζωῆς, μὴ λαμβάνων κατὰ νοῦν, ὡς ὀλίγον ὕστερον κρίσις ἔσται τῶν ἐκάστῳ βεβιωμένων, ἀπαραιτήτους ἔχουσα τὰς πρὸς ἀξίαν ἐπιτιμήσεις. Δεῖ τοίνυν, καὶ μηδαμῶς ἀπεχθάνου ταῦτα ἀκούων, τὴν ἐναντίαν ἐλθεῖν, ἐκλεξάμενον μᾶλλον ἀντὶ τῶν οὐχ ὁσίων τὰ ὄσια, καὶ ἐξορίσαι τὰς κατὰ συνήθειαν πονηρὰς προθυμίας.

NE'. — ΖΩΣΑΡΙΩ ΤΡΙΒΟΥΝΩ.

« Πᾶσα κεφαλὴ εἰς πόνον, φησὶν ὁ Ἡσαίας, καὶ πᾶσα καρδία εἰς λύπην ἀπὸ ποδῶν ἕως κεφαλῆς. » Καὶ μετ' ὀλίγα : « Ἡ γῆ καὶ ὑμῶν ἔρημος, τὴν χώραν ὑμῶν ἐνώπιον ὑμῶν ἀλλότριον κατεσθίουσιν. » Διὰ μὲν τῶν ποδῶν τοὺς ὑποτεταγμένους, διὰ δὲ τῆς κεφαλῆς τοὺς καθηγούμενους αἰνιτιζόμενος, πονηρίας ἀπάσης ἐμπεπλησμένους. πᾶσα γὰρ κεφαλὴ εἰς πόνον, ἀλλὰ καὶ οἱ πόδες αὐτῶν εἰς πονηρίαν τρέχουσι, ὡς ἐν ἑτέρῳ τόπῳ εἶρηκεν ὁ Προφήτης. Πόνον τοιγάρτοι τὴν πονηρίαν νόει, καθὼς λέγει ὁ Δαυὶδ περὶ ψυχῆς βεθλίου, ὅτι « Συνέλαβες πόνον, καὶ ἔτεκες ἀνομίαν. » Ἡ γὰρ πονηρία τὴν ἀνομίαν πέφυκεν ἀποτίκτειν. Ἐπειδὴ τοίνυν ἐν τῷ καταφρονεῖν, καὶ ἀγαπᾶν τὰ φαῦλα, πολλάκις κρίσει Θεοῦ τὸ σκυθρωπῆ καὶ λυπηρὰ ἔπεται, πρὸς διόρθωσιν ἐκκαλούμενα τοὺς ἐξαμαρτάνοντας, διὰ τοῦτο εἶρηκε : « Καὶ πᾶσα καρδία εἰς λύπην. » Λυποῦνται γὰρ Ἰουδαῖοι ὑπὸ Θεοῦ, δι' ἀνθρωπίνης χειρὸς τιμωρούμενοι καὶ καταθλιδόμενοι.

ΝΓ'. — Τῷ αὐτῷ.

Εἰ μὴ διὰ τὴν Χριστοκτονίαν ἠρήμωται πᾶσα Ἰουδαία ὑπὸ Ῥωμαίων, καὶ ἀλλότριον Ἑβραίων κατεσθίουσιν καὶ καρπίζονται ταύτην, ἀφαισθῶ ὁ Προφήτης πρὸ χιλίων τοῦτο ἀνακηρύξας ἐτῶν.

ΝΔ'. — Τῷ αὐτῷ.

Μὴ σε ἀπατάτω ὁ Ἰουδαῖος λέγων δι' ἐτέρας ἀμαρτίας ἀπηλλοτριώσθαι τῆς Παλαιστίνης. Οὐ γὰρ δι' ἄλλας ἀμαρτίας, διὰ δὲ τὴν Κυριοκτονίαν πεπόνθασι τὰ ἀνήκεστα. Πρώην μὲν γὰρ εἰδωλοατροῦντες, καὶ τοὺς προφήτας φονεύοντες, καὶ ταῖς δαίμοσι τὰς θυγατέρας καὶ τοὺς υἱοὺς θύοντες, τοῖς ἀλλοφύλοις εἰς αἰχμαλωσίαν ὑπὸ Θεοῦ παρεδίδοντο, καὶ μετ' ὀλίγα ἔτη τῷ θεῷ βουλήματι: πάλιν ἐπανήγοντο εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας. Ἀφ' οὗ δὲ τὸ ἀνάκτον τετολμήκασι πρᾶγμα, εἰς τὸν Ἰῶν τοῦ Θεοῦ τὰς χεῖρας ἐπιβαλεῖν, παντελεῖ πορθῆσει ἐνδεδόνται. Ἴδου λοιπὸν πεντακκοσιεστὸν ἔτος, καὶ οὐδαμῶς θεῖα τις ἐπισκοπῆ, οὐκ ἀντιληψίς, οὐ παρηγορία, οὐ προφήτης ἰουθετῶν καὶ στηρίζων, ὡσπερ ἐν Βαβυλῶνι Ἰεζεκιήλ τε καὶ Δαυιήλ, καὶ οἱ ἄλλοι. Οὐκ ἔτι γὰρ αὐτοῖς θέλει προσομιλεῖν ὁ Θεὸς βδελυττόμενος τούτους.

enim cum illis Deus ab illis abhorrens confabulari

ΝΕ'. — Τῷ αὐτῷ.

Εἰ ἐκ πολλῆς χαρμονῆς λυπηρὰ ὑμῖν ἐπῆλθεν, προσδέχθησον πάντως, ὅτι τὴν πολλὴν λύπην εἰς μεί-

¹¹ Isa. i, 5. ¹² ibid. 7. ¹³ Isa. Lix, 7. ¹⁴ Psal. vii. 15. ¹⁵ Isa. i, 5. ¹⁶ ibid. 7.

ζωνα τῆς πρώτης εὐθυμίας παρακληθεὶς μεταβαλεῖ ὁ Α²⁷ Θεός.

№. — ΜΕΛΕΤΙΩ ΚΑΓΚΕΛΛΑΡΙΩ.

Οἱ ὅπῃ Μωυσέως τοῦ θείου ἱεροφάντου πεμφθέντες εἰς Παλαιστίνην κατασκοπεῖ, σημαίνει μοι δοκοῦσι τοὺς οὐρανίους ἀγγέλους ἐποπτεύοντας τὸν ὅλον κόσμον, καὶ τῶν τῆδε πρόνοιαν ποιουμένους. Οὐδὲν γὰρ ἀπρόνοητον ἐν ἀνθρώποις. Καὶ πειθέτω σε ἐκεῖνος ὁ ἄγγελος, ὃ ἐν σχήματι τοῦ Μακεδόνοιο ἀνδρὸς πρὸς συμμαχίαν ἔνεκεν σωτηρίας ἀνθρώπων τὸν ἀπόστολον προτρεπόμενος Παῦλον ἐν τῷ λέγειν πρὸς αὐτόν· « Διάβηθι εἰς τὴν Μακεδονίαν, καὶ βοήθησον ἡμῖν. »

Ε'. — Τῷ αὐτῷ.

Ἐπειδὴ ποθεινῶς τὰς σεπτὰς ἀναγινώσκεις Γραφάς, οἶσθ' ὅτι τὴν προστατίτουσαν καὶ διακελευομένην τοῖς πᾶσιν νομοθεσίαν, δεῖν στεφάνῃν κατασκευάζειν ἐπὶ τοῦ δώματος τῆς νοητῆς οἰκίας, δηλαδὴ τοῦ κατὰ Θεὸν πολιτεύματος. Χρὴ γὰρ μὴ μόνον ἐνάρξασθαι τῆς ἀρετῆς, ἀλλὰ καὶ κορωνίδα καὶ τέλος ἐπιτιθέσθαι, ἵνα μὴ καταγασθῶμεν, ὅσπερ ὃ ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις τὸν πύργον ἀτελῆ καταλείψας.

ΕΑ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ἐάν τὴν στεφάνῃν ἐπιθῶμεν τῷ δώματι τῆς καλῆς πολιτείας, δυνασόμεθα πάντως καθ' ὁμοίωσιν τῆς πιστοτάτης Παύλου, οὐχὶ κάτω ποῦ, ἀλλὰ ἄνω μᾶλλον ὑποδέξασθαι καὶ ξενίσαι τοὺς ἀγγέλους τοῦ Ἰησοῦ, ἀληθέστερον δὲ λέξω, αὐτὸν ἐξοδοχῆσαι· Ἰησοῦν Χριστόν τὸν τῶν ἀγγέλων Δεσπότην.

ΕΒ'. — ΚΑΛΑΝΔΙΩΝΙ.

« Λόγοι κερκώπων μαλακοί, πίπτουσι δὲ εἰς τὰ ταμεία κοιλίας. » Κέρκωπος ὀνομάζει ὁ Σολομῶν τοὺς ἀλωπεκίζοντας καὶ δολιευομένους. Διὸ φησὶν ὁ Δαυὶδ· « Μὴ με συναπολέσεις, ὁ Θεός, μετὰ τῶν λαλοῦντων εἰρήνην πρὸς τὸν πλησίον, κακὰ δὲ ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν. » — « Ἠπαλύθησαν γὰρ λόγοι ὑπὲρ ἔλαιον, καὶ αὐτοὶ βολίδας ὑπάρχουσι τιτρώσαι. »

ΕΓ'. — ΘΕΟΔΟΤΙΩΝΙ.

Εἰκότως τεθαύμακας διαπορῶν, πῶς ἂν ἐδυνήθησαν λίθοι αἰσθητοὶ ὅλον γραφεὶν χωρῆσαι τὸ Δευτερονόμιον. Νοήσωμεν τοιγαροῦν τὸ τοῦ Χριστοῦ Εὐαγγέλιον Δευτερονόμιον μυστικῶς προειρηθῆναι, διότι μετὰ τὸν νόμον Μωυσέως τὸ θεῖον Εὐαγγέλιον γέγραπται· λίθους δὲ τοὺς πρώην λιθίνην ἐσχρηότας καρδίαν, ὑπερὸν δὲ τῇ πίστει ἀπαλυθέντας, καὶ ὑπείξαντας τῇ Γραφῇ τοῦ Πνεύματος.

ΕΔ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ὅσοι ἀγνοεῖς τὸ ἐν τῷ Ἰεζεκιήλ εἰρημένον, εἶ « Ἐξαπάσω ἅπ' ὑμῶν τὴν λιθίνην καρδίαν, καὶ δώσω ὑμῖν καρδίαν σαρκίνην, εὐεχόντων τῷ Θεῷ εἰς τὸ μνηστὶ πλανᾶσθαι. »

ΕΕ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ἀνάγνωθι, εἰ Κορινθίαις ἐπιστέλλει ὁ μακάριος Παῦλος· « Ἡ ἐπιστολὴ ἡμῶν ὑμεῖς ἐστε, καὶ ἐγγε-

27 in majorem, quam prima illa fuerat, consolationem a Deo, si eum deprecaberis, immutandam fore.

LIX. — MELETIO CANCELLARIO.

Qui a Moysae divino sacrorum antistite in Paestinam missi sunt exploratores²⁷, notare mihi videntur caelestes angelos, totum terrarum orbem inspectantes, et terrenarum rerum curam gerentes. Nihil enim inter homines est, quod Providentiae non subiaceat. Hocque tibi suadeat angelus ille, qui in Macedonis figura in auxilium, pro salute hominum apostolum Paulum verbis illis adhortabatur: « Procede in Macedoniam, et optulere nobis²⁸. »

LX. — Eidem.

Quando avide nimis venerandas percurris Scripturas, disce praecipuum illum imperans, et omnes cohortans, ut coronam sibi praepararent super tecto intellectualia domus, institui nempe vitae, quae secundum Deum est. Etenim non tantum in virtute initia ponenda sunt, sed ad umbilicum, et finem perveniendum, extremaque lineamenta addenda, ne condempnemur, quemadmodum ille, qui in Evangelio turrim non perfectam reliquit²⁹.

LXI. — Eidem.

Si tecto probae vivendi rationis coronam imponamus, omnino ad exemplar Raab fidissimae³⁰, non in inferiori quopiam loco, 28 sed superiori recipere, et hospitio angelos Jesu, et, ut verius dicam, ipsum Jesum Christum angelorum Dominum excoipere poterimus.

LXII. — CALANDIONI.

« Cercopum verba praemollia, procidunt vero in aeternam ventris³¹. » Cercopes vocat Salomon eos, qui vulpino ingenio sunt, dolosque aliis nectunt. Propterea dicit David: « Ne me perdas, Deus, una cum loquentibus pacem ad proximum, mala vero in cordibus suis³²; » — « emolliti enim sunt sermones eorum super oleum, et ipsi jacula sunt vulnifica³³. »

LXIII. — THEODOTIONI.

Non absque ratione miraris, haerens, quomodo potuerint lapides sensiles totum descriptum capere Deuteronomium. Intelligamus igitur Christi Evangelium Deuteronomium mystice praedictum fuisse, quandoquidem illud post legem Mosaicam scriptum est; lapides vero eos, qui antea cor lapideum gestabant, postmodum fide molliti sese Scripturae spiritus tanquam magistræ affixerunt

LXIV. — Eidem.

Non ignoras, quod in Ezechiele dicitur: « Eradicabo a vobis cor saxeam, et dabo vobis cor carneum, obediens Deo, ne ultra aberret³⁴. »

LXV. — Eidem.

Perlege, quid Corinthiis beatus Paulus scribat: « Nostra 29 epistola vos estis, scripta non in

²⁷ Num. xiii, 18. ²⁸ Act. xvi, 9. ²⁹ Luc. xiv, 30. ³⁰ Psal. lvi, 22. ³¹ Ezech. xi, 19.

³² Josue ii, 6. ³³ Prov. xxvi, 22. ³⁴ Psal. xxvii, 3.

tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnis, non atramento, sed Spiritu Dei vivi. Vos enim ostenditis opus legis in cordibus vestris ⁶⁵. »

LXVI. — *Eidem.*

Non multo indiget tempore verus Jesus ad scribendum Deuteronomium in cor pietate integrorum lapidum. Statim enim atque prædicatio suscepta est, nihil aliud dicendum est, quam te asportasse in interiora pugillaria legem gratiæ minime gravem, et concupitam in conspectu filiorum Israel, divinarum nempe et incorporearum potestatum, in lapides non ultra infidelitate mutilandos, aut confringendos, sed auribus, et animo integros. « Qui enim, ait, habet aures audiendi ⁶⁶ (sive et industri solertia), audiat. »

LXVII. — ΗΕΡΑΚΛΙΟ SUBDIACONO AURIFICI.

Quemadmodum generosus miles pro rege pugnam iniens, si telis ictus ab adversariis dolores sustinerit, nec desponderit animum, curatus, sanatusque cicatrices vulnere in fortitudinis jactantiam habebit: eo pacto et qui ab hoste vulnus acceperunt, si labores pœnitentiæ non neglexerint, absque dubio salutem consecuti in die iudicii gloriabuntur; namque fortis et magnus animus, licet vulneribus oppletus, pugnant corpore violato vulneribus prorsus alios debellabit.

30 LXVIII. — ΑΠΙΘΗΝΙΟ ΔΙΑΚΟΝΟ.

Quicumque Dei amore, et benedictionum proposito vitam traducunt, hi dicuntur prope montem Garizim appellatum stare ⁶⁷: at qui non propter benedictionem, et amicitiam, et laudem Dei, sed propter pœnarum decretarum metum bona opera conquirent, hi dicuntur manere prope montem Hebal, in quo diræ effusæ sunt, non ut diris subiaceat qui in Hebal stetit, sed ut horrendas illas diras conspiciens omni conatu sibi caveat, ne in eas concidat.

LXIX. — ΑΠΙΘΗΝΙΟ.

Ne putes prophetæ Isaïæ sermonem in Sodomitas dirigi: « Audite verbum Domini, principes Sodomorum ⁶⁸. » Principes enim Judæorum, qui opere Sodomorum libidines, et illis subjectos, obsecundantes, æmulabantur, sermo respicit: statim namque subnectit: « Attendite legi Dei populus Gomorrhæ. Quid mihi copia sacrificiorum vestrorum? dicit Dominus ⁶⁹. » Et tamen manifestum est non Sodomitas, multoque minus Gomorrhænos unquam, sed Israelitas potius Deo sacrificia obtulisse.

LXX. — ΓΑΙΝΑΪ COPIARUM DUCTORI.

Multis inanimatis personam divinitus inspirata Scriptura tradit, ut illud: « Mare dixit hæc, et hæc; et abyssus dixit: Non est in me ⁷⁰. » Et rursus: « Cœli enarrant ³¹ gloriam Dei ⁷¹; » et gladio præcipit Dominus, ut sese et carne, et sanguine impleret, et a montibus et collibus saltationes

Α γραμμένη οὐκ ἐν πλατῆι λιθίναις, ἀλλ' ἐν πλατῆι καρδίας σαρκίνας, οὐ μέλανι, ἀλλὰ Πνεύματι τοῦ Θεοῦ ζώντος· ὑμεῖς γὰρ ἐνδείκνυσθε τὸ ἔργον τοῦ νόμου ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν. »

ΞΓ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ὁὐ δέχεται χρόνου πλείονος ὁ ἀληθής Ἰησοῦς πρὸς τὸ γράψαι τὸ δευτερονόμιον εἰς τὴν καρδίαν τῶν ὀλοκλήριων τῆ εὐσεβείᾳ λίθων. Ἄμα γὰρ τῷ παραδέξασθαι σε τὸ κήρυγμα, οὐδὲν ἕτερον χρῆ λέγειν, ἢ ὅτι ἐκομίσω ἐν τοῖς ἔνδοις πτυχίοις τὸν νόμον τῆς χάριτος· τὸν ἀδαρῆ καὶ ἐράσμιον ἐνώπιον τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, δηλαδὴ τὸν θεῖον καὶ ἀσωμάτων δυνάμεων, εἰς λίθους μηκέτι κολοβουμένους διὰ τῆς ἀπιστίας καὶ κλωμένους, ἀλλ' ὀλοκλήρους ψυχῆ καὶ ταῖς ἀκοαῖς· « Ὁ ἔχων γὰρ ὄτα, φησὶν, ἀκούειν (τῆ πίστει, καὶ τῆ ἀγχινοῖα), ἀκούετω. »

ΞΔ'. — ΗΡΑΚΛΕΙΩ ΥΠΟΔΙΑΚΟΝΩ ΧΡΥΣΟΧΩ.

Ὡσπερ στρατιώτης γενναῖος ὑπὲρ τοῦ βασιλέως μαχόμενος, ἐὰν βέλσει κατατοξευθεὶς ὑπὸ τῶν ἐναντίων ὑπομείνη τὰς ἀλλοθόνας, καὶ μὴ παραχωρήσῃ τῆ ὀλιγοψυχίᾳ, ἐπιμελείας τυχῶν, καὶ λατρευθεὶς, ἔξει τὰς οὐλὰς τῶν τραυματίων εἰς καύχησιν ἀνδρείας· οὕτως καὶ οἱ τραυθέντες παρὰ τοῦ ἔχθρου ἐὰν μὴ ἀκηδιάσῃσι τοὺς πόνοους τῆς μετανοίας, ἀναμφιβόλως σωθέντες καυχῆσονται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως· ὁ γὰρ ἀνδρεῖος, κἂν ἐν τραύμασι γένηται, πάντως νικήσει καὶ τραυματίας μαχόμενος.

ΞΕ'. — ΑΦΘΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Ὅσοι ἀγάπη Θεοῦ καὶ προθέσει εὐλογιῶν πολιτεύονται, οὗτοι λέγονται Ἰστασθαι πλησίον τοῦ θρους· τοῦ Γαρίζειν προσαγορευομένου· ὅσοι δὲ οὐχὶ δι' εὐλογίαν, καὶ φιλίαν, καὶ ἔπαινον τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ διὰ τὸν φόβον τῶν ἀπειληθεῖσων κολάσεων τὰ καλὰ ἐπιτελοῦσιν ἔργα, οὗτοι λέγονται εἶναι ἐγγὺς τοῦ θρους Γαιβάλ, ὅπου αἱ κατάραι ἐδόθησαν, οὐχ ἵνα ἐν κατάρᾳ γένηται ὁ παρὰ τῷ Γαιβάλ σταθεὶς, ἀλλ' ἵνα θεασάμενος τὰς φοβερὰς κατάρας παντὶ σθένει φυλάξῃται τοῦ μὴ περιπεσεῖν αὐταῖς.

ΞΘ'. — ΑΦΘΟΝΙΩ.

Μὴ νόμιζε, ὅτι πρὸς τοὺς Σοδομίτας ἀποτείνεται ὁ προφήτης Ἠσαΐας λέγων· « Ἀκούσατε λόγον Κυρίου, ἄρχοντες Σοδόμων. » Πρὸς γὰρ τοὺς ἄρχοντας τῶν Ἰουδαίων ὁ λόγος αὐτῆς, μιμουμένους τῆ πράξεϊ τὰς τῶν Σοδομιτῶν ἀσχηροπραγίας· σὺν τοῖς ὑποταταγμένοις· εὐθύς γὰρ ἐπιφέρει· « Προσέχετε νόμῳ Θεοῦ λαὸς Γομορρῆας. Τί μοι πλῆθος τῶν θυσιῶν ὑμῶν; λέγει Κύριος. » Ἄλλο δὲ, ὅτι οὐχὶ Σοδομίται, οὐδὲ μὴν Γομορρῆνοὶ πώποτε, Ἰσραηλίται δὲ μᾶλλον τῷ Θεῷ τὰς θυσίας προσέφερον.

Ο'. — ΓΑΙΝΑΪ ΣΤΡΑΤΗΓΑΤΗ.

Πολλὰ καὶ τῶν ἀψύχων προσωποποιεῖν οἶδεν ἡ θεόπνευστος Γραφή, ὡς τό· « Ἡ Θάλασσα εἶπε τὰς καὶ τὰς, καὶ ἡ ἄβυσσος εἶπεν· Οὐκ ἔστιν ἐν ἐμοί. » Καὶ πάλιν· « Οὐρανοὶ διηγούνται δόξαν Θεοῦ. » Καὶ τῆ ῥομφαίᾳ διακελεύεται Κύριος· ἐμφροεῖσθαι κρέατός τε καὶ αἵματος· καὶ δρῆ καὶ βουνοὶ τοὺς τῆς σκιρ-

⁶⁵ II Cor. III, 2. ⁶⁶ Matth. XI, 15. ⁶⁷ Josue VIII, 33. ⁶⁸ Isa. I, 10. ⁶⁹ ibid. 11. ⁷⁰ Job XXVIII, 14.

⁷¹ Psal. XXVIII, 1.

ήσασα ἐπερωτῶνται λόγους· καί· εἰ τί πέπονθας, ἀθλάσασα, ὅτι ἐφυγες, καὶ σὺ, Ἰορδάνη, ὅτι ἐστράφης εἰς τὰ ὀπίσω; ἢ Εἰ τοίνυν ταυθ' οὕτως ἔχοι, τί μοι προσέειπες τὸ ἐν ταῖς Παροιμίαις εἰρημένον, ὅτι Ἐκείνος ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ; ἢ Σολομῶν παραβολὰς καὶ σκοτεινὸν λόγον τὴν σύνταξιν κέκληκε τοῦ ἱεροῦ βιβλίου. Ἄλλο τοιγάρτοι ἐστὶ τὸ παραβολικῶς βῆθην καὶ συνεσιασμένον, καὶ πολλὰς ὑπονοίας δεχόμενον, καὶ ἄλλο τὸ λευκῶς, καὶ ἀσυγκαλύπτως, σαφῶς τε καὶ διαρρήθην δογματισθῆν. Σὺ δὲ τὴν φωτεινὴν τοῦ Ἀποστόλου διδασκαλίαν ἀποστραφεῖς; τῷ βεβλάσθαι τὴν τῆς ψυχῆς ὄρασιν, τοῖς σκοτεινοῖς προσέχεις ἀνίγμασιν. Καὶ ποῖαν ἄρα σχολὴς ἀπολογίαν; Ἐβουλόμην μὲν οὖν ἐπιλύσαι σοὶ τὴν πρότασιν τῆς παροιμίας, ἀλλ' ἐπειδὴ τῇ ἀλόγῳ προλήψει κεκάρωσαι τῆς τῶν Ἀρειομανιτῶν ἰσοβλήσεως, ἐπέσχον τοῦ καλάμου τὴν κίνησιν, μόνον τοῦτο παραινῶν, εἴγε καὶ ἀνάσχοιο· ὃ νῦν γούν, τοῖς εὐαγγελιστάς καὶ ἀποστόλοις μᾶλλον κηρύττουσιν πεῖθεσθαι, ἢ τοῖς τῶν ἰσοβλήτων δρακόντων χαλαίπωτέροις Ἀρειανοῖς. Πλὴν πεπληροφόρημαι, ὡς οὐδὲν ὠφελήσῃ· ὁ διαλεγόμενος εἰς ὅτα νενεκρωμένα.

ΟΑ'. — ΦΡΟΥΜΕΝΤΙΩ ΕΚΚΛΗΣΙΑΚΙΚΩ.

Ναῦται μὲν καὶ κυβερνῆται πάντα ποιῶσιν, ὅπως ἂν τὸ πέλαγος διαδράμοιεν, καὶ πρὸς λιμένα καταπλεύσαιεν, σὺ δὲ διὰ πινυτῶν πελαγίους φιλονεικίαις ἀλλεύεις ἐν ταῖς τρικυμίαις τῶν βιωτικῶν πραγμάτων συνεχῶς, καὶ ἐν ταῖς ἀγοραῖς, καὶ τοῖς δικαστηρίοις στρεφόμενος, προφάσει μὲν τῆς τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων προμηθείας, τῇ δ' ἀληθείᾳ χάριν πλεονεξίας ἀχορέττου καὶ συλλογῆς ἀδίκου.

ΟΒ'. — ΠΟΜΠΗΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Χεβρών συζυγὴ ἐρμηνεύεται. Διὰ τί δὲ συζυγὴ προσηγορεύθη ὁ τόπος; Ὅτι ἐκεῖ κατὰ συζυγίαν κείνεται Ἀβραὰμ καὶ Σάρρα, Ἰσαὰκ καὶ Ῥεβέκκα, Ἰακώβ καὶ Λία. Καλῶς τίνυν ὁ θεοφιλὴς Χαλεβ πολλὴν σπουδῆν, καὶ πόνον, καὶ ἰδρωτὶ ἔλαθε τὴν μνήμην τῶν ἀσίδιμων πατριαρχῶν, ἦτις μητρόπολις ὑπῆρχε τῶν Ἐνακίμ, καταφονεύσας τοὺς τῶν ὑπερηφάνων γιγάντων ἀσεβεῖς, καὶ φαύλους ἀπογόνους· καὶ γίνεται κληρὸς τοῦ Χαλεβ πᾶσα ἡ γῆ, ἐν ἧ περιετύχχανον οἱ τᾶφοι τῶν μακαρίων ἐκείνων.

ΟΓ'. — Τῷ αὐτῷ.

Μὴ ἀθυμήσης· καὶ γὰρ καὶ σοὶ δέδοται πιστεῦσεντι τῷ ἐκ σπέρματος Ἀβραὰμ γεγεννημένῳ Χριστῷ, κληρὸς νοητός. Θεὸς γὰρ σου γέγονεν ὁ Θεὸς τῶν ἀειμνήστων πατριαρχῶν.

ΟΔ'. — Τῷ αὐτῷ.

Τί ξενίζῃ βλέπων πονηρότατόν τε καὶ ἀνοσιώτατον ὑπερευφημούμενον, καὶ ἐνδοξαζόμενον παρὰ νόμῳ, καὶ μεγάλα ἰσχύοντα παρὰ τοῖς δυναστεύουσιν; Μνήσθητι τῆς Γραφῆς ἐμβόωσης, ὅτι Ἐδόθη ὁ ἀσεβὴς ἐν ὕψει μέγιστος· ὅτουτέστι, συνεχωρήθη ὡς ὄψῃ· καὶ κατὰ τὴν κόσμον τοῦτον. Συγκαχίωρηται δὲ

deposcuntur⁷². Et, « quid pertulisti, mare, ut fugeres, et tu, Jordanis, ut retro cederes⁷³? » Si hæc itaque ita se habent, quid mihi proponis, quod in Proverbiis dictum est: « Dominus fabricavit me principium viarum suarum, in opera sua⁷⁴? » Salomon Parabolas, obscurumque sermonem constructionem proprii libri nuncupavit⁷⁵. Aliud enim est quod parabolis exprimitur, tenebrisque involvitur, multosque significatus admittit, et aliud, quod clare, et aperte, planeque, et sine ullo involucro enuntiatur. Tu vero lucidam Apostoli doctrinam abijciens, quod visu animæ læsus sis, obscuris ænigmatibus mentem applicas: et quamnam de hoc excusationem proferes? Erat itaque mihi in animo, proposito ex Proverbiis dubio respondere, verumtamen cum tu inepta, ac sine ratione præceptione Arianorum ictibus, veluti veterno confixus sis, motum calami repressi, ad illud solum cohortans, si id patienter sustinueris, ut saltem nunc evangelistarum et apostolorum prædicationem admittas, quam venenatorum serpentium pestilentiorum Arianorum. Attamen certo scio nulli futurum utilitati, qui in aures demortuas verba profundit.

LXXI. — FRUMENTIO ECCLESIAE DEFENSORI.

Nautæ quidem, atque gubernatores conatus omnes suos referunt, ut trajecto mare, in portum sese deducant. Tu vero semper in alto mari summa contentione **32** piscationi incumbis in rerum humanarum fluctus sæpe et in foro, et in tribunalibus pererrans, eo nomine, ut rebus ecclesiasticis provideas, re tamen plura habendi aviditatis, quæ nunquam exsatiatur, atque injusæ exactionis gratia.

LXXII. — POMPEIO DIACONO.

Chebron notat conjunctionem⁷⁶. Quamnam vero ob causam locus ille nomen id habuit? quod ibi conjugati jacent Abraham et Sarra, Isaac et Rebecca, Jacob et Lia. Probe igitur Deo gratus Chaleb multo studio, et labore, necnon sudore memoriam celeberrimorum patriarcharum excepit, quæ erat metropolis Enacim, arrogantium gigantum impiis, ac nequam successoribus obtruncatis: et fit sors Chaleb, universa illa terra, in qua beatorum illorum sepulcra exstant.

LXXIII. — Eidem.

Ne despondeas animum, tibi etenim, qui Christo ex semine Abrahæ orto credidisti, data est sors intellectualis. Deus enim tibi factus est Deus semper commemorandorum patriarcharum.

LXXIV. — Eidem.

Quid stupes, et tanquam de re nova et peregrina admiraris iniquissimum videns atque improbissimum laudibus nefarie exaltatum, et gloria prædivitem, et apud imperantes infinito cæteris præstantem? Recordare Scripturæ inclamantis: « Datus **33** est impius in altitudinibus magnis⁷⁷, » per-

⁷² Psal. cxlii, 4. ⁷³ ibid. 5. ⁷⁴ Prov. viii, 22.

⁷⁵ Prov. i, 1. ⁷⁶ Josue xiv, 11. ⁷⁷ Eccl. i, 6.

missum scilicet illi est, ut secundum hunc mundum exaltetur. Neque hæc facultas sine iudicio data est, sed ut ille in sublime euectus, indeque præceps actus, sine ullo remedio excidium subeat.

LXXV. — APOLLODORO RHETORI.

Asseverasti, propterea sæpius barbarorum multitudinem in Romanorum regiones irrumperere, quod non omnes velint, neque procurent numina gentium sacrificiis sibi conciliare. Tu tamen illud habeto expressius, et sine ullo tegumento, irruptiones barbarorum, terræ motus, incendia, cæteraque tristia ob nullam aliam causam, quam ob malitiam, et stuporem eorum, qui ut tu, dæmonibus nimio multo addicantur, et malorum hominum impietatem, qui non cessant ab idolorum cultu, sed quotidie perniciosius dæmonibus in suburbiiis sacrificant, et post salutarem Christi adventum, et illustrationem in tenebris ambulant, et muros in meridie, æque ac cæci, contractant, evenire. Sed utinam tandem aliquando saperes, et agnosceres divinum Moysen ⁷⁸, qui post menstrua tempora rursus fluxum sanguinis patientem animam relegat: namque cum ante paucos dies Christi prædicatione emundari visus sis, nunc rursus mutata sententia, execrandis statuarum sacrificiis eruentaris.

LXXVI. — RUFFINO SCHOLASTICO.

Quando cum legibus publicis, etiam sacram pertractas ³⁴ Scripturam, quod eruditionis variæ indicium est, et omnium virtutum possessor existis: quod postulasti, perdiscito. Brachialia, quæ Rebecæ Abrahami filius obtulit ⁷⁹, continentia, fortitudinis, prudentiæ ac iustitiæ symbolum facere.

LXXVII.

Væ, deplorantis vox est, innumera tristia, et mæroris plena designans. Propterea itaque Dominus per Isaiam dixit: « Væ illis qui attrahunt peccata sua, uti fune longo ⁸⁰, » qui post priora delicta subsecutorum additione continuo extenditur.

LXXVIII. — *Eidem.*

Quæris quid iuuunt, pincernarum Pharaonis princeps ⁸¹, qui castum Josephum diligebat, et princeps pistorum? Ipse itaque existimo per pincernarum principem Christianorum populum vinum fidei Deo offerentem indicari; per pistorum vero principem notari turbam parricidarum, et infidelium Hebræorum, cui propter ingentem cordis duritiam, et stupiditatem caput ablatum est. Caput enim Ecclesiæ Christus est ⁸², infidelium vero non est. Qui itaque divini prædicationi non credit, illius caput præciditur, ipse vero palo suffigitur. Sed fideles cogitatione et cognitione volatiles facti, ad immaculatos salutaesque discos avolant, et panem comedunt, qui de cælo descendit, et sempiternam vitam nobis elargitur.

⁷⁸ Levit. xv. 25. ⁷⁹ Gen. xxiv. 22. ⁸⁰ Isa. v. 18.

Α οὐκ ἀκρίτως, ἀλλ' ἕνα λίαν μετάρσιος ἐκφανθεὶς, κάκειθεν καταπεσὼν ἀνάτατον συντριβὴν ὑπομένῃη.

OF'. — ΑΠΟΛΛΟΔΩΡΦ ΡΗΤΟΡΙ.

Ἐίρηκας διὰ τοῦτο πολλάκις πλήθη βαρβάρων ἐμβάλλειν τῇ Ῥωμανίᾳ, διότι μὴ βούλονται πάντες, μήτε μὴν προθυμοῦνται θεραπεύειν θυσίαις τοὺς θεοὺς τῶν Ἑλλήνων. Γνωθὶ τοίνυν τρανότερον, καὶ ἀνευ τινὸς καλύπτρας, ὅτι καὶ βαρβάρων ἐπιδρομαὶ, καὶ σεισμοὶ, καὶ ἐμπρησμοὶ, καὶ τὰ ἄλλα πάντα ἀνιάρᾳ, δι' οὐδὲν ἄλλο γίνεται, ἢ διὰ τὴν πονηρίαν καὶ ἡλιθιότητα τῶν κατὰ σὲ δευτετακίων καὶ δυσσεβῶν ἀνθρώπων, μὴ παυομένων τῆς εἰδωλολατρίας, ἀλλὰ θύοντων κατὰ τὰ προάστεια τοῖς ὕλεθροις δαίμοσι καθεκάστην ἡμέραν, καὶ μετὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ σωτήριον ἐπιδημίαν καὶ ἐκλαμψιν περιπατούντων ἐν σκότει, καὶ ψηλαφούντων τοὺς τοίχους ἐν μεσημβρίᾳ ὡσπερ τυφλῶν. Ἄλλ' εἴθε γυνῶνα! ποτε γοῦν ὕστερον δυνηθείης τὸν θεῖον Μωϋσεῖα ἐκπαυτεῖν οὐκ τὴν μετὰ τὴν ἀφεδρὸν πάλιν αἰμαρρόουσαν ψυχὴν· πρῶν γὰρ δόξας πρὸς ὀλίγας ἡμέρας τῷ Χριστοῦ κηρύγματι καθαρθῆναι τῆς εἰδωλομανίας, νῦν πάλιν μεταβαλὼν κακῶς φοινίτηται βδελυραῖς τῶν ξοάνων θυσίαις.

OC'. — ΡΟΥΦΙΝΦ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΦ.

Ἐπειδὴ σὺν τοῖς νόμοις τοῖς δημοσίοις καὶ τὴν θείαν μεταχειρίζῃ Γραφῆν, ὅπερ οὖν πολυμαθίας ὑπάρχει τεκμήριον, καὶ κτήτωρ παντοίας καθέστηκας ἀρετῆς, μάνθανε καὶ ὅπερ ἡρώτησας. Τὰ γὰρ δὴ ψέλλια, ἅπερ προσεσήνοχε τῇ Ῥεβέκκᾳ ὁ τοῦ Ἀβραάμ παῖς, σωφροσύνης καὶ ἀνδρείας, φρονήσεώς τε καὶ τῆς δικαιοσύνης ἐτύγχανον σύμβολα.

OZ'.

Τὸ οὐαὶ ὀρθνῶδες ὑπάρχει ἐπιφθεγμα, μυρία προμαρτυρόμενον σκυθρωπὰ καὶ ἀνιαρά. Διὰ τοῦτο τοίνυν ὁ Κύριος εἶρηκε διὰ τοῦ Ἡσαίου· « Οὐαὶ οἱ ἐπισπώμενοι τὰς ἀμαρτίας αὐτῶν, » ὡσπερ σχοινίφ μακρῷ, ἐκ τοῦ προστιθέναι ταῖς προλαβούσαις ἀμαρτίας τὰς μεταγενεστέρας μηχανομένῳ ἀσέ.

OH'. — Τῷ αὐτῷ.

Πενθάνῃ τί ἀν σημαίνειεν ὁ τε ἀρχαιονοχός τοῦ Φαραῶ τοῦ ἡγαπηχότος τὸν σῶφρονα Ἰωσήφ, καὶ ὁ ἀρχαιοτοποῖός. Ἠγοῦμαι τοίνυν διὰ τοῦ ἀρχαιονοχόου δηλοῦσθαι τῶν Χριστιανῶν λαδὸν, προσφέροντα τῷ Θεῷ τὸν οἶνον τῆς πίστεως· διὰ δὲ τοῦ ἀρχαιοτοποιοῦ μνηύεσθαι τὸν δῆμον τῶν Κυριοκτίτων καὶ ἀπίστων Ἑβραίων, οὕτινος διὰ τὴν πολλὴν σκληροκαρδίαν καὶ τὴν ἀνοητίαν ἀφηρέθη ἡ κεφαλὴ. Τῆς μὲν γὰρ Ἐκκλησίας κεφαλὴ ὁ Χριστὸς χρηματίζει, τῶν δὲ μὴ πιστευσάντων οὐκ ἔστι. Ἀποκεφαλίζεται τοίνυν ὁ μὴ πιστευσάς τῷ θεῷ κηρύγματι, καὶ ἀνασκολοπίζεται· οἱ δὲ πιστοὶ πτεροῦτοὶ τῇ διανοίᾳ καὶ τῇ γνώσει γενόμενοι, ἐφιπτανται τοῖς ἀχράντοις καὶ σωτηριοῖς δίσκοις, καὶ τὸν ἄρτον ἐσθίουσι τὸν καταβεθηκότα ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ζωὴν αἰώνιον ἡμῖν χαρίζόμενον.

⁸¹ Gen. xi. 1 seqq. ⁸² Ephes. v. 25.

ΘΨ. — Τῷ ΣΤΡΑΤΗΛΑΤῃ ΓΑΙΝΑ.

Ὅτι ἄφ' ἑαυτοῦ κινούμενος, ἀλλ' ὄφ' ἑτέρων ἀναγκάζομενος γεγράφηκάς μοι· Πῶς δύναται ὁ Υἱὸς τῷ Πατρὶ ὁμοούσιός τε καὶ ἰσοδύναμος ὑπάρχειν, δεδμενος τοῦ Πατρὸς, ὅπως ὑποτάξει αὐτῷ τὰ πάντα, καὶ μετὰ τοῦτο, καθὼς ὁ Ἀπόστολος γράφει, ὑποτασσομενος τῷ Πατρὶ ὑποτάξάντι αὐτῷ πᾶσαν τὴν κτίσιν; Τί λέγεις, ὦ ἄνθρωπε; Δεῖται γὰρ ὅλως ὁ Χριστὸς ὑποταγῆναι Θεῷ Θεὸς ὢν; Μὴ γὰρ λησθῆς τις καὶ ἀγέρωχος, ἢ ἀντίθεός ἐστιν, ὅπως ἂν καὶ χρήζοι ὑποταγῆναι ποτε; Πῶς οὖν εἴρηται, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Υἱὸς μετὰ τὴν ὑποταγὴν τῶν ἐχθρῶν ὑποταγῆσεται τῷ ὑποτάξαντι αὐτῷ τὰ πάντα; Ὡσπερ κατάρτα ἤκουσε δι' ἐμὲ ὁ τὴν ἐμὴν λύων κατάρταν διὰ τῆς ἐνοάρκου οἰκονομίας, καὶ ἀμαρτία λέλεχται ὁ μόνος ἀναμάρτητος καὶ ἀμώμητος ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ αἴρων τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου, καὶ Ἀδὰμ γέγονεν ἀντὶ τοῦ παλαίου νέος· οὕτω δὴ καὶ τὸ τῶν ἀνθρώπων ἀνυπότακτον, ἑαυτοῦ ποιεῖται, ὡς κεφαλὴ τοῦ παντός. Ἔως μὲν οὖν ἀνυπότακτος ἐγὼ καὶ στασιώδης τῇ τε ἀρνήσει τοῦ Θεοῦ καὶ τοῖς πάθεσιν, ἀνυπότακτος δι' ἐμὲ ὁ Χριστὸς λέγεται· ἔταν δὲ ὑποταγῆ αὐτῷ τὰ πάντα, τότε καὶ αὐτὸς πληροὺ τὴν ὑποταγὴν προσάγων τῷ Πατρὶ ἐμὲ τὸν σεωσμένον. Πῶς δὲ ὁμοούσιος ὁ Χριστὸς τῷ Πατρὶ ὑπάρχει κατὰ τὴν θεότητα, ἰσοθεοῦς τε καὶ ὅμοιος, περιττὸν ἡγοῦμαι γράφειν τῷ μὴ παραδεχομένῳ.

Π'. — ΦΛΑΥΙΑΝΩ.

Διατί τοὺς πόδας μόνον, καὶ οὐχ ἕτερον μέλος τῶν μαθητῶν ὁ Κύριος ἐνίψεν; Ὅτι οὐ βύβρον ἀπλῶς, καθάπερ νενόμικας, ἀπέκλυζεν ὁ Σωτῆρ, ἀλλὰ θειαντὴν δύναμιν ταῖς πτέρναις τῶν ἀποστόλων ἐνέβαλεν. Ἐπειδὴ γὰρ εἴρηται τῷ ὄφει, ὅτι· Σὺ τῆρῃσεις τοῦ ἀνθρώπου τὴν πτέρναν, ὡς τούτῃσι τὴν πᾶσαν τοῦ βίου διαγωγὴν, διὰ τοῦτο οἱ πόδες τῶν μαθητῶν πέπλυνται, ἐν τῷ συμβόλῳ δηλοῦντες τοὺς νοουμένους πόδας· Δέδουκα τοῖνυν ἐξουσίαν ὑμῖν πατεῖν ἐπάνω ὄφρων, καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἀοράτου ἐχθροῦ. Καὶ Ἡσαίας λέγει· Ὡς ὤρατοι οἱ πόδες τῶν εὐαγγελιζομένων εἰρήνην καὶ ἀγαθὰ! Οἱ γὰρ δὴ τοῦ Χριστοῦ ἀπόστολοι κατέλυσαν μὲν τοῦ διαβόλου τὸν πόλεμον, πᾶσαν περιδραμόντες τὴν οἰκουμένην, εἰρήνην δὲ τοῖς πᾶσιν ἐβράβευσαν, καὶ εὐηγγελίσαντο ἡμῖν τὰ οὐράνια ἀγαθὰ.

ΠΑ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ἦψατο τῶν ποδῶν ὁ Κύριος, ἵνα ἐνισχύσῃ πόδας γηίνους καὶ ἀσθενεῖς, μέλλοντας διατρέχειν πᾶσαν τὴν ὕψ' ἡλίω· λαμβάνεται τοῦ μέρους τῆς πτέρνης, καθ' ἧς ἡ ἀπόφασις καταρχὰς ἐξενήνεκτο, ἵνα τοῦ μεγάλου ἱατροῦ τὴν χεῖρα ἐπιθένης. μῆκετι ἐνεργήσῃ ὁ ἴδς τοῦ νοητοῦ ὄφρος. Ἐνδυναμωθείσα τοῖνυν ἡ πτέρνα ὑπὸ τῆς χειρὸς τοῦ ἀψάμενου Δεσπότης ἐπάτησε τὸν Σατανᾶν τὸν ἐξαπατήσαντα πρόην τοὺς πρωτοπλάστους, καὶ οὕτω παπλήρωται τὸ ὑπὸ

Α 35 LXXIX. — GAINÆ COPIARUM DUCTORI.

Non ex te ipso motus, sed ab aliis coactus litteris tuis a me postulasti : quomodo potest Filius ejusdem cum Patre essentiae et potestatis esse, cum a Patre petat, ut sibi omnia subjiciat; postmodum, ut Apostolus scribit ⁴², Patri se subjiciens, qui illi omnem creaturam subjecerat? Quid ais, mi vir? Indigetne Christus, qui Deus est, Deo subdi? Num ille p̄xelo quispiam est, et nimius animi, et Dei hostis, ideoque illi opus est aliquando subdi? Quomodo itaque dictum est, Filium ipsum post subactos adversarios subdendum fore illi, qui ipsi omnia subdiderat? Ea ratione, qua maledictio dictus est propter me, qui meam maledictionem suæ incarnationis arcano dissolvit; et peccatum nuncupatus est, qui solus sine peccato est, et immaculatus agnus Dei, qui tollit peccatum mundi, et Adam factus est pro vetusto illo junior : eadem et effrene hominum ingenium, quod subdi nescit, sibi asciscit, tanquam omnium caput. Donec itaque ipse subjectionem renuo, et discordiis, Dei ejuratione, et affectibus gaudeo, subjectionem renuere propter me Christus dicitur : postquam vero ipsi omnia subjecta fuerint, tunc et ille subjectionem subit, me, qui salvatus sum, Patri offerens. Quanam autem ratione Christus ejusdem cum Patre essentiae est secundum divinitatem, ejusdemque potentiae, et similis, frustra id scripserim verba non admittenti.

36 LXXX. -- FLAVIANO.

Quamobrem pedes tantum, nec aliam corporis discipulorum partem Dominus lavit ⁴³? quod non sordes meras, ut tu existimas, Servator expurgabat, sed divinam quamdam firmitatem calcaneis apostolorum coaddebat. Cum enim serpenti dictum sit : « Tu observabis hominis calcaneum ⁴⁴, » hoc est universæ vitæ rationem : propterea discipulorum pedes abluti sunt, ut designarentur, qui intellectu concipiunt, pedes : « Dedi ergo vobis potestatem calcandi super serpentes, et scorpiones, et omnem facultatem invisibilis adversarii ⁴⁵. » Et Isaias dicit : « Quam pulchri sunt pedes evangelizantium pacem, et bona ⁴⁶. » Apostoli etenim Christi, toto terrarum orbe peragrato, diaboli bellicos nervos compresserunt, pacem omnibus distribuerunt, et nobis cœlestia bona annuntiarunt.

LXXXI. — Eidem.

Tetigit pedes Dominus, ut pedes terrenos, ac imbecilles, totum terrarum orbem peragratiros corroboraret : partem calcanei arripit, contra quem sententia in principio lata est, ut magno medico manum superimponente, intellectualis serpentis venenum vires amitteret. Calcaneus itaque manu tangentis Domini corroboratus calcavit Satanam, qui primum conditis hominibus illisit, et sic completum est, quod a vate Debora in canticis

⁴² I Cor. xv, 27. ⁴³ Joan. xiii, 4-17. ⁴⁴ Gen. iii, 15. ⁴⁵ Luc. x, 19. ⁴⁶ Isa. lii, 7.

personatur : « Pedibus calcabit adversarios meos anima mea corroborata ⁹⁸. » David quoque exclaimat palmarium **37** accinens : « Cadent sub pedibus meis, qui insurgunt adversus me, et tanquam lutum platearum conteram inimicos meos ⁹⁹. » — « Ecce enim dedi vobis potestatem, Dominus dixit, ut calcetis, et non ut calcemini, neque illudamini a perditore ¹⁰⁰. »

LXXXII. — FIRMO SCRINIARIO.

Ne coneris illius hominis subsidiis provinciæ consequi principatum, ne ipse in aliorum dominium pervenias, et cadas, et nimium vilescas, et præter spem omnem in perditionem abeas.

LXXXIII. — EUGENIO DIACONO.

Nimium in Scripturarum læctione insolescis, ac elato animo magnifice te jactas, atque ostentans in speculationibus, pro fructibus, nudis foliis gaudens, jocansque contemnis eos, qui similibus cognitione destituuntur. Id qui in scena gestus agunt, sæpenumero efficere poterunt. Tu vero operibus potius bene Deo gratis animum tuum cohonestare exornareque contende. « Væ enim, ait, Scribis, et Pharisæis, qui doctrinam divinorum verborum mentiuntur : dicunt enim bona, et non faciunt ¹⁰¹. » Prius itaque fac, postmodum doce.

LXXXIV. — PHILAGRIO PRESBYTERO.

Justus Noe Christum præ se fert, qui in Evangeliiis dicit : « Venite ad me, omnes qui multis lapsibus gravamini, et ego requiescere **38** faciam vos ¹⁰² » in arca Ecclesiæ, a pessimo execrandoque exercitio liberatos. Namque cum natus esset Noe, in figura et vaticinio dictum est : « Ipse consolabitur nos ab operibus nostris, et a terra cui maledixit Dominus Deus noster ¹⁰³. »

LXXXV. — Eidem.

Populi infidelium Judæorum personam gerit Chanaan ¹⁰⁴, qui denudatum Christum irrisit, flagellavitque per Pilatum, et contumeliis affecit ¹⁰⁵, etc. Sem vero et Japhet tantum non digito monstrant Josephi comites, qui corpus Servatoris involvit, et reposuit in novo monumento. Adhuc etiam innuunt Nicodemum Israelis magistrum, cæterosque, qui sanctissimum corpus custodire, et in honore habere conabantur ¹⁰⁶.

LXXXVI. — ACACIO MEMORIALIO.

Sacrorum mysta Moyses obliquum duobus manibus sustinens baculum imitatione Christum exprimens, qui supra crucem manus extenderat, Amalecum in fugam vertit ¹⁰⁷. Propterea nos quoque in oratione manus extendentes Satanam debellamus. Si rectum, non obliquum baculum sanctus Moyses sustinebat, qua ratione manus onus urgebat, indigebatque adjumento Aaronis, et Huri, qui hinc atque illinc manus illius fulcirent ¹⁰⁸ ?

A τῆς προφητείας Δεδόρβας βεδοημένον ἐν ἄτμασιν· « Κατακατήσει τοὺς ἐχθροὺς μου ἢ ἐμὴ δυναμωθεῖσα ψυχὴ. » Καὶ ὁ Δαυὶδ κέκραγε ψάλλων ἐπινίκιον· « Πεσοῦνται ὑπὸ τοὺς πόδας μου οἱ ἐπανιστάμενοί μοι, καὶ ὡσπερ πηλὸν πλατειῶν λεανῶ τοὺς ἐχθροὺς μου. » — « Ἰδοὺ γὰρ δέδωκα ὑμῖν ἐξουσίαν, ὁ Κύριος εἶρηκε, πατεῖν, καὶ μὴ καταπατεῖσθαι, μηδὲ ἐξ-απατάσθαι ὑπὸ τοῦ λυμεῖνος. »

ΠΒ'. — ΦΙΡΜῶ ΣΚΡΙΝΙΑΡΙῶ.

Μὴ σπεῦδε γενέσθαι ἀρχῶν τῆς ἐπαρχίας διὰ τῆς προστασίας τοῦ προσώπου ἐκείνου, ἵνα μὴ ἀρχθῆς, καὶ πέσης, καὶ ἄγαν ταπεινωθῆς, καὶ ἀφανισθῆς παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα.

ΠΓ'. — ΕΥΤΕΝΙῶ ΔΙΑΚΟΝῶ.

B Φρυάττη ἐπὶ τῇ ἀναγνώσει τῶν Γραφῶν, καὶ με-γαλαυγεῖς φυσώμενος ἐπὶ ταῖς θεωρίαις, ἀντὶ καρ-πῶν ψιλὰ τὰ φύλλα κατέχειν τερπόμενος, καὶ μυ-κτηριζεῖς τοὺς γνῶσιν μὴ ἔχοντας. Τοῦτο δ' ἂν καὶ σκηνηκοὶ πολλάκις ποιῆσαι δυνήσονται. Ἄλλ' ἔργοις μᾶλλον εὐαρέστοις τῷ Θεῷ τὴν σαυτοῦ ψυχὴν ὠρατ-σαι καὶ κοσμηῆσαι θέλησον· « Οὐαὶ γὰρ, φησὶ, γραμ-ματεῦσι καὶ Φαρισαίοις ὑποκρινομένοις τὴν μάθη-σιν τῶν μακαρίων λόγων, ὅτι λέγουσι τὰ χρηστά, καὶ οὐ ποιοῦσιν αὐτά. » Πρῶτερον τοίνυν πρᾶξον, καὶ μετὰ τοῦτο διδάσκει.

ΠΔ. — ΦΙΛΑΓΡΙῶ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῶ.

C Ὁ δίκαιος Νῶε τὸν Χριστὸν χαρακτηρίζει, τὸν λέγοντα ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις· « Δεῦτε πρὸς με πάν-τες οἱ πεφορτισμένοι τοῖς πολλοῖς παραπτώμασιν, καὶ γὰρ ἀναπαύσω ὑμᾶς » ἐν τῇ κιβωτῷ τῆς Ἐκκλη-σίας, λελυτρωμένους ἐργασίας φαυλοτάτης καὶ ἐπι-καταράτου. Τεχθέντος γὰρ ποτε τοῦ μακαρίου Νῶε, τυπικῶς καὶ προφητικῶς εἴρηται, ὅτι· « Οὗτος διανα-παύσει ἡμᾶς ἀπὸ τῶν ἔργων ἡμῶν, καὶ ἀπὸ τῆς ῥῆς, ἧς κατηράσατο Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν. »

ΠΕ'. — Τῷ αὐτῷ.

Τοῦ λαοῦ τῶν ἀπίστων Ἰουδαίων πρόσωπον φέρει ὁ Χαναάν, ὅστις καὶ γυμνωθέντος τοῦ Χριστοῦ κατ-εγέλασεν, ἐφραγέλλωσέ τε διὰ τοῦ Πιλάτου καὶ ἠτί-μωσε, καὶ τὰ ἐξῆς. Σῆμ δὲ καὶ Ἰαφεὶ δακτυλοδει-κτοῦσι τοὺς περὶ τὸν Ἰωσήφ ἐντυλίξαντα τὸ σῶμα τοῦ Σωτῆρος, καὶ ἐναποθέμενον τῷ νεαρῷ μνήματι. « Ἐτι τε αἰνιττονταὶ καὶ Νικόδημον τὸν τοῦ Ἰσραὴλ διδάσκαλον, καὶ τοὺς ἄλλους, ὅσοι περιέπειν τὸ παν-ἀγιον σῶμα καὶ ἐν τιμῇ ποιῆσθαι ἐσπούδαζον. »

ΠΣ'. — ΑΚΑΚΙῶ ΜΕΜΟΡΙΑΛΙῶ.

Μωσῆς ὁ ἱεροφάντης πλαγίαν ἐπὶ τῶν δύο χειρῶν κρατῶν τὴν ῥάβδον, κατὰ μέμησιν τοῦ ἐπὶ σταυροῦ τὰς χεῖρας διαπετάσαντος Χριστοῦ, τὸν Ἀμαλήν ἐροπώσατο. Διδὸν καὶ ἡμεῖς τὰς χεῖρας εἰς εὐχὴν ἐκ-τείνοντες νικῶμεν τὸν Σατανᾶν. Εἰ ὀρθῶν καὶ μὴ πλαγίαν τὴν ῥάβδον κατεῖχεν ὁ ἅγιος Μωϋσῆς, πῶς ἔθαρετο τὰς χεῖρας, καὶ χρεῖαν εἶχε τοῦ Ἀαρὼν καὶ τοῦ Ὁρ ὑποστηριζόντων ἐνθεν τὰς χεῖρας αὐτοῦ ;

⁹⁸ Judic. v, 21. ⁹⁹ Psal. xvii, 36, 43. ¹⁰⁰ Luc. x, 19. ¹⁰¹ Luc. xi, 46 ; Mat h. xxiii, 5. ¹⁰² Matth. xi, 28. ¹⁰³ Gen. v, 29. ¹⁰⁴ Gen. ix, 22. ¹⁰⁵ Joan. xix, 1. ¹⁰⁶ ibid. 38. ¹⁰⁷ Exod. xvii, 11. ¹⁰⁸ ibid. 12.

ΠΖ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ἐπιφελὲς ἂν εἴη ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον τὸ σταυροειδῶς εὐχεσθαι· οὕτω γὰρ εὐλογοῦμεθα παρὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἄλλους πάλιν ἡμεῖς εὐλογοῦμεν. Καὶ γὰρ ἡ θεοπέσιος Μωσῆς τὴν σκηπὴν ἐγκαινίζων, καὶ ἐνθρονίζων ἱερέα τὸν οἰκείον ἀδελφόν, σταυροειδῶς τὰς χεῖρας εἰς οὐρανὸν ἐκτείνων, ἠύλογησεν τὸν λαόν. Πλὴν μέντοι καὶ ταῦτα εἰρηκότες, τὴν εὐσεβῆ καὶ εὐπρεπῆ γονυκλισίαν οἰδαμῶς ἀναιρήσομεν. Καὶ γὰρ Δανιὴλ ὁ προφήτης τρίτην ὥραν, καὶ ἕκτην, καὶ ἑνάτην κάμπητον ἐπὶ τῆς γῆς τὰ γόνατα, παρεκάλει τὸν Θεόν.

ΠΗ'. — Τῷ αὐτῷ.

Δανιὴλ μὲν ὡς οἰκέτης γῆσιος διὰ προσευχῆς τὰ τῶν λέοντων ἐν τῷ λάκκῳ ἐνέφραξε στόματα. Χριστὸς δὲ ὁ τοῦτου Δεσπότης ἰδίᾳ ἐξουσίᾳ, τῶν πυλωρῶν τοῦ ἔδου καὶ τῶν ἀμειδῶν φρουρῶν τῆς ἐκεῖσε ζωφρωτάτης εἰρηκτῆς τοὺς φάρυγγας ἐκλείσεν. Καὶ γὰρ εἶρητο προφητικῶς ἐν τῇ βίβλῳ τοῦ Ἰώβ· « Ἀνοίγονται σοι φόβῳ πύλαι θανάτου, πυλωροὶ δὲ ἔδου ἰδόντες σε ἐπτήξαν. » Ζῶντες λέγονται οἱ πιστεύοντες τῷ Χριστῷ, νεκροὶ δὲ ὅσοι μὴ ἐπίστευσαν· δι' ὅπερ γέγραπται· « Καὶ ἐστάθη Ἀαρὼν ὁ ἱερεὺς ἀνάμεσον τῶν ζώντων καὶ τῶν ἀποθανόντων. » Μεταξὺ γὰρ ἐστὶν ὁ Δεσπότης Χριστὸς, τῶν τε παραδεξαμένων αὐτόν, καὶ τῶν μὴ βουληθέντων παραδέξασθαι. Καὶ μαρτυρεῖ Ἰωάννης ὁ Βαπτιστῆς λέγων τῷ λαῷ ἐπὶ τοῦ Ἰορδάνου, ὅτι « Μέσος ὑμῶν ἔστικεν, ὅνπερ ὑμεῖς ἀγνοεῖτε. »

ΠΘ'. — Τῷ αὐτῷ.

Βλαβερὸν ἄγαν τὸ λόγον ἀργόν τε καὶ ἀκερδῆ, καὶ μὴ συμβαλλόμενον τῇ πνευματικῇ οἰκοδομῇ προφέρειν ἐκ στόματος, ὁμοίως καὶ τὸ τρέφειν ἐν τῇ καρδίᾳ τοὺς ὕφεις καὶ τοὺς σκορπίους τῶν πονηρῶν λογισμῶν.

Ἱ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ποθεῖς γινῶσι· τὰς τῶν πατριαρχικῶν ὀνομάτων ἑρμηνείας. Καὶ δὴ λέξω σοι ταύτας· Ρουβὴν ἑρμηνεύεται, ὄρων ἰδὸς· Συμεὼν δὲ, ὑπακοή Θεοῦ· Λευὶ, κολλητὸς, τούτεστι Θεῷ προσκολλώμενος, καὶ προσχωρεῖς· Ἰούδας, ἐξομολόγησις· Ἰσαάχαρ, μισθὸς ἀγίων· Ζαβουλὼν, ῥύσις τυκτερίας· Ἰωσήφ, Κυρίου προσθήκη· Βενιαμὴν, ἰδὸς δεξιᾶς· Δάν, κρῖσις· Νεφθαλμ, ἀναιμένον στέλεχος, ἦτοι προσευχή· Γάδ, εὐεπίτευκτος, ἡγουν τυγχάνων· Ἀσήρ, πλοῦτος, ἢ μακαρισμός.

ἹΑ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ἐναλλάξ τὰς χεῖρας ὁ ἅγιος Ἰακώβ, τοὺς περὶ τῶν Ἐφραῖμ καὶ τὸν Μανασσὴν ἠύλογησεν. Καὶ βλέπε τὸ θαυμαστόν· τῇ γὰρ ἐναλλαγῇ τῶν χειρῶν ἐκτυπώσας τὸν σταυρὸν τοῦ Κυρίου, παρέσχε τοῖς ἐγγύνοις τὰς θείας εὐλογίας, καὶ τίθησι τὸν πρῶτον δεῦτερον καὶ τὸν δεῦτερον πρῶτον.

ἹΒ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ὁ σταυρὸς Χριστοῦ τοῦ φιλανθρωποτάτου τοῦς πρῶτους δευτέρους ἀπέδειξε διὰ τῆν σφῶν ἀλαζο-

Α

LXXXVII. — *Eidem.*

Percommo'dum fuerit ut plurimum crucis figuræ nos **39** manibus conformantes, preces effundere. Sic enim Deus nobis benedicit, rursusque nos aliis benedicimus ⁹⁹. Divinus etenim Moyses tabernaculum consecrans, et fratrem suum in sedem sacerdotum collocans, ad modum crucis manibus in cœlum expansis benedixit populo ¹. Et licet hæc dicamus, nusquam tamen piam et decoram genuum flexionem de medio tollimus. Propheta siquidem Daniel hora tertia, sexta et nona super terram genua flectens, Deum exorabat ².

LXXXVIII. — *Eidem.*

Daniel quidem uti servus germanus in fovea oratione leonum ora obturavit ³. Christus vero illius Dominus propria auctoritate janitorum inferi, et tenebrosissimi ibidem carceris custodum crudelium fauces occlusit : quod prævaticinatum fuerat in libro Job : « Aperientur tibi timore portæ mortis : janitores vero inferorum videntes te contremuerunt ⁴. » Qui Christo crediderunt, vivi nuncupantur ; mortui, qui non crediderunt : quare scriptum est : « Et stetit Aaron sacerdos in medio vivorum et defunctorum ⁵. » Medius etenim Christus Dominus est inter eos, qui eum exceperunt, et eos, qui noluerunt eum excipere. Testimonioque suo id probat Joannes Baptista alloquens populum in Jordane : « Medius vestrum stat, quem vos ignoratis ⁶. »

LXXXIX. — *Eidem.*

Quam perniciosissimum est, sermonem vanum, et inutilem, et spiritali ædificio **40** minime conducentem ex ore proferre : similiter in corde nutrire serpentes, et scorpiones malarum cogitationum.

XC. — *Eidem.*

Cupis patriarcharum nominum interpretationes addiscere ⁷. Morem tibi geram. Ruben redditur, *Videns filius* ; Simeon, *Obedientia Dei* ; Levi, *conglutinatus*, Deo nempe adnexus, et corpori contiguous ; Judas, *Confessio* ; Issachar, *Merces sanctorum* ; Zabulon, *Nocturna liberatio* ; Joseph, *Domini additamentum* ; Benjamin, *Filius dexteræ* ; Dan, *Judicium* ; Nephthalim, *Demissus truncus*, sive *Oratio* ; Gad, *Ad loquendum facilis*, seu *ad consuescendum* ; Asser, *Divitiæ*, sive *Beatitudo*.

XCI. — *Eidem.*

Commutatis manibus sanctus Jacob illis, qui circa Ephraim erant, et Manassem benedixit ⁸. Et nota mirum ; dum enim ea manuum commutatione, cruce Domini figurata, suis posteris divinas benedictiones elargitur, id præstat ω primus secundus, et secundus primus stat.

XCII. — *Eidem.*

Cruz Christi humanissimi primos propter eorum superbiam et arrogantiam secundos efficit. Hinc

⁹⁹ Exod. xxxix, 43. ¹ Levit. ix, 22. ² Dan. vi, 13. ³ Dan. xiv, 1 seqq. ⁴ Job. xxxviii, 47. ⁵ Num. xvi, 48. ⁶ Joan. i, 28. ⁷ Gen. xlix, 5 seqq. ⁸ Gen. xlviii, 14 seqq.

ait Apostolus Judæis, « Vobis oportebat primum loqui verbum Dei, qui ex semine Abraham estis : sed quoniam divina eloquia rejicitis, et indignos vos fecistis æterna vita, ecce in posterum **41** sermonem convertimus ad gentes »; « ut impleatur quod dictum est a Patre Filio in libro Isaïæ, « Posui te in lucem gentium, ut sis in salutem usque ad extremum terræ ¹⁰. »

XCIII. — *Eidem.*

Considera mihi ex Hebræis, qui crediderunt, quomodo ad prædicationem apostolorum accedant, tum postmodum intelliges, quomodo primi secundi constituentur, ut impleatur verbum Moysis, qui posteris Abraham prævaticinatus dixerat : « Erit **B** proselytus, qui est in te, supra, supra; tu vero infra, infra; ille dominabitur tui, tu vero dominium subibis, ille fiet in caput, tu in caudam ¹¹. » Proselytum autem appellat populum, qui ex gentibus Christo creditit.

XCIV. — *Eidem.*

Levitas scribis mihi monachos esse contiguos, et Deo conglutinatos, et hæc sentiens, maximo usui tibi fueris.

XCIV. — BABYLÆ DIACONO.

Bona quidem verbosa oratione loqueris, et **maxima** vel maxime peragis, specie siquidem, et multiloquio probitatis, et morum honestatis leves, inaptosque deludens, et tuam tegens improbitatem, a **C** sanæ mentis hominibus facile ac manifestoprehenderis, non ex iis quæ dicis, et simulas, sed ex iis quæ operaris.

42 XCVI. — SOTERIONI.

« Non timebis, inquit, a timore nocturno ¹², humano nempe, et dæmoniaco; namque divinus timor cor consolans diurnus, et lucidus nuncupatur.

XCVII. — *Eidem.*

« Sapientia in exitibus laudatur ¹³. » At quosnam hic exitus Salomon nuncupat? Eos nempe, qui ex ore rectorum Ecclesiæ doctorum emanant.

XCVIII. — SHLVANO EPISCOPO.

Elias Thesbites cum sub planta obdormivisset, experrectus, ad caput ipsius panem subcinericium, **D** et vas aquæ conspexit ¹⁴. Quis igitur talis est, ut inveniat panem subcinericium capiti quam proximum, in quo capite insunt, ut tradit Salomon ¹⁵, oculi sapientis intellectuales; vel a pia postulatione, et legitima petitione, spiritualem panem animam emutrientem, et aquam salientem in vitam æternam?

XCIX. — *Eidem.*

Qui animas suas purgare satagunt, non tantum pane, et aqua intellectuali affluant, sed carnes sibi

¹⁰ Act. xiii, 46. ¹¹ Isa. xlii, 6. ¹² Deut. xxviii, 45. ¹³ Psal. xc, 5. ¹⁴ Prov. i, 20. ¹⁵ III Reg. xix, 6. ¹⁶ Eccle. ii, 14.

veian και υπερηφανειαν. Καί φησιν ὁ Ἀπόστολος τοῖς Ἰουδαίοις, ὅτι « Ὑμῖν ὑπῆρχεν ἀναγκαῖον χορηγῆσαι τὸν λόγον, τοῖς ἐκ σπέρματος τοῦ μεγάλου Ἀβραάμ· ἐπειδὴ δὲ ἀποστρέφεσθε τὴν θείαν ἀκράσιν, καὶ ἀναξίους πεποιθήκατε ἑαυτοὺς τῆς αἰωνίου ζωῆς, ἰδοὺ λοιπὸν εἰς τὰ ἔθνη τὸν λόγον ἐκτείνομεν » ἵνα πληρωθῇ τὸ λεχθὲν παρὰ τοῦ Πατρὸς τῷ Υἱῷ ἐν τῇ βίβλῳ Ἡσαίου· « Τέθηκά σε εἰς φῶς ἐθνῶν τοῦ εἶναι σε εἰς σωτηρίαν ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς. »

ἹΓ'. — *Τῷ αὐτῷ*

Βλέπε μοι τοὺς ἐξ Ἑβραίων (1) πιπτεύοντας, πῶς προσέρχονται τῷ κηρύγματι τῶν ἀποστόλων, καὶ νοήσεις, πῶς οἱ πῶτοι δεῦτεροι ἀποδείκνυνται, ἵνα πληρωθῇ ὁ λόγος τοῦ Μωσέως· προφητεύσαντος τοῖς ἀπογόνους τοῦ Ἀβραάμ, καὶ λέγοντος, ὅτι « Ἔσται ὁ προσήλυτος ὁ ἐν σοί, ἄνω ἄνω· σὺ δὲ, κάτω κάτω· ἐκεῖνος ἄρξει σου, σὺ δὲ ἀρχθήσῃ· ἐκεῖνος γενήσεται εἰς κεφαλὴν, σὺ δὲ εἰς οὐραν. » Προσῆλυτον δὲ φησι τὸν ἐξ ἐθνῶν τῷ Χριστῷ πεπιστευκότα λαόν.

ἹΔ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Λευτεράς γράφεις μοι ὑπάρχειν τοὺς μοναχοὺς, προσχωροῦντας καὶ κολλωμένους Θεῷ, καὶ ταῦτ' ἐνωῶν κεκέρδακας μέγιστα.

ἹΕ'. — BABYLÆ ΔΙΑΚΟΝῸ.

Καλὰ μὲν πάνυ λαλεῖς, κακὰ δὲ λίαν πράττεις· ἐν γὰρ δὴ σχήμασι καὶ ῥήμασι τῆς καλοκαγαθίας ἐξαπατῶν τοὺς κούφους, καὶ κρύπτων τὴν σαυτοῦ σκαιότητα, κατάφορος εὐρίσκη τοῖς εὐφρονοῦσιν, οὐκ ἐξ ὧν λέγεις καὶ πλάττει, ἀλλ' ἐξ ὧν ἐργάζῃ, βεβήως καταλαμβανόντων σε.

ἹϚ'. — ΣΩΤΗΡΙΩΝΙ.

« Οὐ φοβηθήσῃ, φησιν, ἀπὸ φόβου νυκτερινοῦ, » τούτέστι τοῦ ἀνθρωπίνου καὶ τοῦ δαιμονιώδους· ὁ γὰρ δὴ θεὸς φόβος εὐφραίνων τὴν καρδίαν, ἡμερινοῦς καὶ φωτεινοῦς καλεῖται.

ἹΖ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

« Σοφία ἐν ἐξόδοις ὑμνεῖται. » Ἡολαῖς ἐξόδοις ἄρα φησι Σολομών; Ἡ δὴλον, ὅτι ταῖς διὰ τοῦ στόματος τῶν ὀρθῶν διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας.

ἹΗ'. — ΣΙΑΒΑΝῸ ΕΠΙΣΚΟΠῸ.

Ἡλίος ὁ Θεοδίτης ὑπὸ φυτὸν καθευδήσας, καὶ ἐγερωθεὶς ὄρᾳ πρὸς κεφαλῆς αὐτοῦ ἐγκρυφίαν καὶ χιμψάκην ὕδατος. Τίς τοίνυν τηλικούτος, ὥστε εὐρεῖν ἐγκρυφίαν, πρὸς κεφαλῆς κείμενον, ἐν ἧ κεφαλῇ ὑπάρχειν λέγει Σολομών τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ σοφοῦ τοὺς νοητούς· ἢ ἀπὸ εὐσεβοῦς ζητήσεως καὶ αἰτήσεως γνησίας, τὸν πνευματικὸν ἄρτον τὸν τρέφοντα τὴν ψυχὴν καὶ τὸ ὕδωρ ἀλλόμενον εἰς ζωὴν αἰώνιον;

ἹΘ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Οἱ τὰς ψυχὰς ἑαυτῶν ἀγνίζεν σπουδάζοντες, οὐ μόνον ἄρτου καὶ ὕδατος νοητοῦ εὐπορήσουσιν, ἀλλὰ

(1) Legi debere τοὺς ἐξ ἐθνῶν tum sensus indicat tum quod inferius sequitur, τῶν ἐξ ἐθνῶν. **ΕΔΙΥ.**

γάρ καὶ κρεῶν ἐπιτεύχονται· τέλειον γὰρ ἐστὶν ἡ ἄσπερὰ τροφή, ὡς φησὶν ὁ Ἀπόστολος· καὶ προαναφανεὶ Μωϋσῆς τῷ λαῷ λέγων· Ἐγνώσαθε εἰς τὴν αὐρίον, καὶ φάγεσθε κρέα· κρέα νοήσας τὸ τε θεῖον σῶμα, ὡσπερ οὖν ἐσθίουσιν οἱ πιστοὶ ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας, καὶ τὴν γνῶσιν Χριστιανῶν τὴν μακαριωτάτην, καὶ πασῶν ὑπερτέραν τῶν γνῶσεων.

P'. — Τῷ αὐτῷ.

Εὖ καὶ τοῦτο φάναι τὸν μέγαν Μωϋσέα· Ἐὐχὴ σήμερον, ἀλλ' αὐρίον βρώσαθε κρέα· ἐνταυθα δὲ εἶξεν τὸν χρόνον τὸν μετὰ τὴν ἐπιδημίαν Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ Δεσπότου τῶν ὧλων. Ἐκεῖνα μὲν γὰρ τὰ κρέα τῆς ὀρυζομήτρας, εἰς ὄργην, καὶ σφόδρας, καὶ φθορὰν, καὶ χολέραν τοῖς Ἑβραίοις ἐξέβη· τὰ δ' ἡμέτερα παμμακάριστα κρέα βῶσιν, καὶ δύναμιν, καὶ αὐξίαν, εὐθυμίαν τε καὶ ζωὴν αἰώνιον χαρίζεται πᾶσι τοῖς καταξιωθεῖσι μεταλαμβάνειν αὐτῶν.

PA'. — Τῷ αὐτῷ.

Τί θαυμάζεις, εἰ κρεῶν τυγχάνουσιν ἀτιδίων, καὶ μηδαμῶς φθειρομένων οἱ τοῦ Χριστοῦ οἰκέται εὐνοῖκοι, ἀγνίζοντες ἑαυτοὺς τῷ φόβῳ Θεοῦ, καὶ τῇ πίστει, καὶ τοῖς κατορθώμασι; Καὶ οἶνον γὰρ εὐπορήσουσι θεοῦ, καθάπερ ὁ δίκαιος Νῶε γεωργὸς γέγονε, καὶ ἐφιλοκάλησε, φυτεύσας τὴν ἀμπέλον. Ὑπερβάντες γὰρ τὸν κατακλυσμὸν τῆς ἀπιστίας, πεπῶκασι τὸν νηφάλιον οἶνον, καὶ ἐμεθύθησαν, καθὼς ὁ Δαυὶδ λέγει· Ἐὐχὴ τὸ ποτήριον τοῦ Θεοῦ μεθύσκει με κράτιστα· καὶ μεθύσθέντες γεγύμνωται ἀνεπαίσχυντον γύμνωσιν· καλὸν γὰρ γυμνοῦσθαι τῆς πονηρίας καὶ τῆς ἀνοήσιας.

PB'. — Τῷ αὐτῷ.

Ὁ Θεός, ὁ Θεός μου, πρόσχες μοι· ἵνα τί ἐγκατέλιπες με; Ἐκ προσώπου τοῦ ἐν τῷ εἰκαστῷ καὶ πρώτῳ εἴρηται ψαλμῷ· ἀλλ' οὐκ αὐτὸς ἐγκαταλείπεται, ἡ ὑπὸ τοῦ Πατρὸς, ἡ ὑπὸ τῆς ἑαυτοῦ θεότητος, ὡς δοκεῖ Ἀρειανοῖς, καὶ τοῖς Εὐνομιανοῖς, ὡσπερ φοβούμενοις τὸ πάθος, καὶ διὰ τοῦτο συστελλομένοις ἀπὸ τοῦ πάσχοντος. Τίς γὰρ τὸν Σωτῆρα ἢ γεννηθῆναι κάτω τὴν ἀρχὴν, ἢ ἐπὶ τὸν σταυρὸν ἀνελθεῖν κατηνάγκασεν; Οὐ γὰρ ἀκοντὶ, ἀλλ' ἐκουσίως ἐπὶ τὸν σταυρὸν ἦλθε σὺν πολλῇ ἀγαλλιάσει· πρὸ γὰρ πολλῶν ἡμερῶν τοῖς μαθηταῖς ἔλεγεν· Ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς Ἱερουσόυμα, καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδοθήσεται εἰς τὸ ἐμπαιχθῆναι, καὶ σταυρωθῆναι, καὶ τὰ ἐξῆς. Ἀλλ' ἐν ἑαυτῷ τυποῖ τὸ ἡμέτερον· ἀνθρώπος γὰρ γενόμενος, πάντως τοὺς λόγους ὑπὲρ ἀνθρώπων ποιεῖται· ἀλλ' ἀνθρώπος γεγόνως, οὐκ ἠλλοτριώθη τοῦ ὑπάρχεν Θεός καὶ Κύριος τῶν ὧλων. Σημειωτέον γὰρ ταῦτα. Ἐπειδὴ οὖν, καθὼς ὁ Ἀπόστολος λέγει, μορφήν δούλου ἐφόρεσεν ὁ Κύριος τῶν ὧλων, ἐν ἑαυτῷ τυποῖ τὸ ἡμέτερον, ὡς δικαίλογος μὴδὲν διηρηπαγμένος, μάλλον δὲ συνήγορος, λέγων ὑπὲρ τοῦ τυραννηθέντος πρὸς τὸν καθηγούμενον τῆς ἐπαρχίας· Τελίμμεθα, καταπεπληθυσθῆμεν, διηρηπάθημεν, δικαιοτάτα τῶν δικαστῶν. Ἐπὲρ ἡμῶν τοίνυν ὁ Χριστὸς φησὶν· Ὁ Θεός, ὁ Θεός μου, πρόσχες μοι. Ὁ Θεός μὲν τῶν ὧλων ὁ Πατὴρ σὺν τῷ

etiam habebunt. Solidus namque cibus, ut ait Apostolus¹⁶, perfectum quid est, et prædicit Moyses populo: « Sanctificate vos in crastinum, et comedatis carnes¹⁷; » carnes intelligens divinum corpus, quod fideles in 43 Ecclesia comedunt, et beatissimam Christianorum cognitionem, cognitionibus omnibus excelsiorem.

C. — *Eidem.*

Recte et hoc divinum Moysen dixisse novimus: « Non hodie, sed cras carnes comedetis; » ut tempus post Christi Dei, et rerum omnium Domini adventum commonstraret. Carnes etenim ortygometræ, in indignationem, et volvulos, et corruptionem, et choleram Hebræis cecidere. At nostræ quam beatissimæ carnes firmitatem, robur, bonam valetudinem, consolationem, et vitam æternam conciliant, iis, qui digne earum participes efficiuntur.

CI. — *Eidem.*

Quid obstupescis, si carniæ æternarum, nullique corruptioni obnoxiarum participes fuerat Christi dilecti servi, qui seipsos timore Dei, et fide, et præclaris facinoribus purgant? imo divino etiam vino abundabant; quemadmodum justus Nee agricola factus est, et plantatam a se vineam studiose eleganterque coluit¹⁸. Emensi siquidem infidelitatis illuviem vinum sobrium biberunt, et inebriati sunt; ut David inquit: « Calix Dei inebrians me valentissime¹⁹; » et madili denudatione quadam verecunditiæ nescia denudantur²⁰. Bonum quippe est improbitate, atque imprudentia denudari.

CII. — *Eidem.*

« Deus, Deus meus, intende mihi, ut quid dereliquisti me²¹? » 44 ex persona Christi psalmo vicesimo primo dicitur. Sed non ipse derelictus est vel a Patre, vel a sua deitate, ut Ariani, Eunomianique existimant, tanquam ii qui passionem metuunt, ideoque eam a patiente retrahunt. Quis enim Servatorem, aut primum in mundo nasci, aut in crucem ascendere coegit? Neque enim invitus, sed volens ac libens multa cum alacritate in crucem progressus est: ante enim multos dies discipulis dicebat: « Ecce ascendimus Hierosolyma, et Filius hominis tradetur ad illudendum, et crucifigendum, » et cætera²². Sed in seipso rem nostram confingit: namque homo factus, modis omnibus sermonem pro hominibus habet, et homo factus non amisit ut Deus sit, et omnium Dominus. Quæ adnotanda sunt. Quando igitur, ut Apostolus ait²³, formam servi induit omnium Dominus, in seipso rem nostram efformat, tanquam orator nullo modo seductus, sed patronus, et advocatus, causam dicens pro tyrannide oppresso, ad provinciæ præfectum: Afflicti sumus, depressi sumus, direpti sumus, justissime iudicium. Pro nobis itaque Christus ait: « Deus, Deus meus, intende mihi. » Deus equidem omnium Pater enim Filio in creatione omnium; Deus vero Filii Pater dicitur secundum incarnationis myste-

¹⁶ Hebr. v. 14. ¹⁷ Num. xi. 18, ¹⁸ Gen. ix. 20 seqq. ¹⁹ Psal. xxii. 5. ²⁰ Gen. ix. 21. ²¹ Psal. xxi. 1. ²² Matth. xx. 18. ²³ Philipp. ii. 7.

rium. In se ipso itaque, ut supra dixi, rem nostram Christus effingit. Namque nos primum eramus delicti, nunc accepti et servati nulli passioni obnoxii Christi passione. Quemadmodum et insipientiam nostram, et lapsus sibi asciscens, hæc per psalmum enuntiat: manifestum enim est psalmum vicesimum 45 primum ad Christum referri. Eiusdem speculationis est, eundem, ex quibus passus est, obedientiam didicisse, ut ait Apostolus 22; clamor etiam, et lacrymæ, et preces, et exauditiō, et reverentia, quæ velut alienæ fabulæ actor aliena persona sumpta refert, et pro nobis mire intexit. Ut enim verbum neque subiciebatur, neque non audiebatur: hæc enim propria sunt eorum, qui alieno dominio premuntur, et secundas partes habent; illud quidem sanioris hominum mentis, hoc vero eorum, qui digni punitione sunt. Porro ut forma servi seipsum una cum conservis et servis demittit, et quod aliorum est, in se efformat, totum me in seipso ferens cum meis, ut in seipso sicut ceram ignis, aut terræ vaporem sol, quod pejus est, absumat, ipseque eorum, quæ illius sunt, particeps propter commisionem flam. Propterea opere ipso obedientiam honestat, illiusque passione ipsa experimentum capit. Neque enim satis est propositum, quemadmodum neque nobis, nisi per opera gradiamur. Opus enim est propositi commonstratio.

CIII. — EUTHIO PROVINCIALI.

Qui te mæror invasit; gaudium ingens tibi desponsa, imo et erratis tuis abundantem remissionem conciliat.

CIV. — CAPITONI DIACONO.

Dicit Jeremias propheta ex persona Dei delictis sanciæ et lepra obsitæ animæ: « Ecce ego illi cicatrices obduco, apportoque remedium, et medicabo eam, et manifestabo ipsis pacem, 46 et fidem, et non recordabor amplius peccatorum, quæ peccaverunt mihi 28. » Illud autem, cicatrices obducam, satis percommode applicabitur lepræ, in Levitico descriptæ 26. Quibus vero Deus cicatrices obducit, et quibus medetur, iis et cogitationum pacem, et fidem nulli hæsitatiōi obnoxiam, sed firmam, ac stabilem manifestat. Quibus itaque cicatrices obductæ sunt, ii, ut manifestum est, perfecte anima purgati, donum impassibilitatis reportant.

CV. — Eidem.

Etiam per vim, mente tibi diligendi sunt, qui in invidentia hominum, et odio sunt.

CVI. — Eidem.

Invidentia serpentum instar, et amaritudine, odii tinctus es: sed habes lignum pretiosam Domini crucem, quæ dummodo velis, amaram morum tuorum aquam in dulcem vertere potest. Nam et magnus Moyses 27 lignum immergens in amarissimam Mara aquam, subito dulcem, et perplacidam effecit.

²² Hebr. v, 8. ²³ Jerem. xxxiii, 6-8. ²⁴ Levit. xiii, 14. ²⁵ Exod. xv, 25.

Υἱὸν ἐν τῷ κτίσαι τὰ πάντα, Θεὸς δὲ τοῦ Υἱοῦ ὁ Πατὴρ λέγεται, κατὰ τὴν ἑνσαρκον οἰκονομίαν. Ὡσπερ τοίνυν προεῖρηκα, ἐν ἐαυτῷ ὁ Χριστὸς τυποῖ τὸ ἡμέτερον. Ἡμεῖς γάρ ἐσμεν οἱ ἐγκαταλειμμένοι πρῶτον, νῦν δὲ προσειλημμένοι, καὶ σεσωσμένοι τοῖς τοῦ ἀπαθοῦς Χριστοῦ πάθεσιν. Ὡσπερ καὶ τὴν ἀφροσύνην ἡμῶν, καὶ τὸ πλημμελὲς οἰκειούμενος ταῦτα διὰ τοῦ ψαλμοῦ φησι: ἐπειδὴ πρόδηλος εἰς Χριστὸν ὁ εἰκοστὸς πρῶτος ψαλμὸς ἀναφέρεται. Τῆς δὲ αὐτῆς ἔχεται θεωρίας καὶ τὸ μαθεῖν αὐτὸν τὴν ὑπακοὴν ἐξ ὧν ἐπαθεν, ὡσπερ φησὶν ὁ Ἀπόστολος, ἦ τε κραυγὴ, καὶ τὰ δάκρυα, καὶ τὸ ἱκετεῦσαι, καὶ τὸ εἰσακευθῆναι, καὶ τὸ εὐλαβεῖς, ἅπερ δραματουργεῖται, καὶ πλέκεται θαυμασίως ὑπὲρ ἡμῶν. Ὡς μὲν γὰρ λόγος, οὔτε ὑπήκοος ἦν, οὔτε ἀνήκοος: τῶν γὰρ ὑπὸ χεῖρα ταῦτα καὶ τῶν δευτέρων, τὸ μὲν τῶν εὐγνωμονεστέρων, τὸ δὲ τῶν ἀξίων κολάσεως. Ὡς δὲ δούλου μορφῇ, συγκαταβαίνει τοῖς ὁμοδόμοις, καὶ δούλοις, καὶ μορφοῦται τὸ ἀλλότριον, ὅλον ἐν ἐαυτῷ ἐμὲ φέρων μετὰ τῶν ἐμῶν, ἵνα ἐν ἐαυτῷ δαπανήσῃ τὸ χεῖρον, ὡς κηρὸν πῦρ, ἢ ὡς ἀτμίδα γῆς ἥλιος, καὶ γὰρ μεταλάβω τῶν ἐκείνου διὰ τὴν σύγκρασιν. Διὰ τοῦτο. Ἐργῶ τιμᾶ τὴν ὑπακοήν, καὶ πειρᾶται ταύτης ἐκ τοῦ παθεῖν. Οὐ γὰρ ἱκανὸν ἡ διάθεσις, ὡσπερ οὐδὲ ἡμῖν, εἰ μὴ διὰ τῶν πραγμάτων χωρήσωμεν. Ἔργον γὰρ ἀπόδειξις διαθέσεως.

PG'. — ΕΥΘΙΩ ΕΠΑΡΧΙΚΩ.

Ἡ συμβᾶσα σοι λύπη χαρὰν μεγάλην μνηστεύεται, ἀλλὰ καὶ ἀφρονίαν ἱκανὴν προξενεῖ τῶν διεπτεισμένων σοι.

PA'. — ΚΑΠΙΤΟΝΙ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Φησὶν Ἰερεμίας ὁ προφήτης ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ πρὸς τὴν ταῖς ἀμαρτίαις τραυματωθεῖσαν καὶ λερωθεῖσαν ψυχὴν: « Ἰδοὺ ἐγὼ ἀνάγω συνούλωσιν αὐτῇ, καὶ ἴαμα, καὶ ἰατροῦσω αὐτὴν, καὶ φανερώσω αὐτοῖς εἰρήνην, καὶ πίστιν, καὶ οὐ μὴ μνησθῶ τῶν ἀμαρτιῶν, ὧν ἡμαρτόν μοι. » Τὸ, ἰδοὺ νῦν ἀνάγω συνούλωσιν, χρήσιμόν ἐστι παραληφθῆναι εἰς τὴν λέπραν ἐν τῷ Λευιτικῷ γεγραμμένην. Οἷς δὲ ὁ Θεὸς τὴν συνούλωσιν ἀνάγει, καὶ οὗς ἰατροῦει, τοῦτοις καὶ τὴν εἰρήνην τῆς διανοίας, καὶ τὴν πίστιν τὴν ἀδίστακτον καὶ στερεμνίαν φανεροῖ. Οἱ τοίνυν συνουλωθέντες, δῆλον ὅτι τὸ τέλος καθαρθέντες τὴν ψυχὴν, τὸ χάρισμα τῆς ἀπαθείας κομίζονται.

PE. — Τῷ αὐτῷ.

Χρὴ σε βιάζεσθαι καὶ φιλεῖν κατὰ τὴν διάνοιαν τοὺς φθονομένους ἀνθρώπους.

PG'. — Τῷ αὐτῷ.

Ἐδάξης τὸν λογιζομένον τῷ ὀφιώδει φθόνῳ τῇ τε πικρίᾳ τῆς βασκανίας· ἀλλ' ἔχεις ξύλον τίμιον ἐὼν σταυρὸν τοῦ Κυρίου, ἐὰν θελήσῃ, δυνάμενον γλυκᾶναι τὸ πικρὸν ὕδωρ τοῦ ἤθους σου. Καὶ γὰρ ὁ μέγας Μωσῆς ξύλον ἐμβαλὼν εἰς τὸ πικρότατον ὕδωρ τῆς Μερβᾶς, γλυκὺ εὐθέως καὶ προσηγὲς λίαν τοῦτο ἀπειργάσατο.

PZ'. — ΖΩΣΙΜΙΑΝΩ ΜΟΝΑΧΩ.

« Ἡμεῖς δὲ, φησὶν ὁ ἅγιος Μωϋσῆς, οὐκ οἶδαμεν τί θύσωμεν Κυρίῳ, ἕως τοῦ πορευθῆναι ἡμᾶς· ὁδὸν ἡμερῶν τριῶν εἰς τὴν ἔρημον. » Παρ' ἡμῶν θυσία ἡ προσευχὴ νοεῖται, ἔρημος δὲ κατάστασις τίς ἐστὶν ἐστερημένη παθῶν ἀλόγων, ὅπερ τελειότητα ὀριζόμεθα εἶναι. Τοιοῦτον ἀνεῖη, φησὶν, ὑπὲρ ὑμῶν, ὁ Ἀπόστολος· τὸ γὰρ, **Τί προσευξώμεθα καθ' ὃ δεῖ, οὐκ οἶδαμεν μέχρι καταστάσεως τῆς ἀπαθοῦς τε καὶ καθαρᾶς.** Οὐ γὰρ πάντως καὶ τότε τοιαύτας εὐχὰς, ἢ ἐννοίας ἐξομεν, οἷας νῦν διοχλούμενοι ὑπὸ τῶν ἐναντιῶν.

PH'. — ΦΛΑΒΙΑΝΩ.

Ἔστω τὸ ἡγεμονικὸν τῶν ἁγίων πυξίον τι, ἢ δέλτος, ἐν ᾧ καταγράφει ὁ Θεὸς ἅπερ λεχθῆναι θέον τῷ λαῷ αὐτοῦ. Εἰρηται γοῦν τῷ προφήτῃ Ἀβδακούμ· « Γράψον ὄρασιν ἐπὶ πυξίου. » Τῇ γὰρ ἑαυτοῦ διανοίᾳ ἐγκύπτων ὁ ἅγιος, καὶ εἰς αὐτὸν ὄρων, καὶ ὡς εἶσω συνεστραμμένος, οἶονεῖ ἐντυγχάνει τοῖς καταγραφαισὶν ὑπὸ Θεοῦ ἐπὶ τὴν ἑαυτοῦ διάνοιαν, καὶ οὕτως ἐπαγγέλλει τῷ λαῷ.

PΘ'. — ΑΦΘΟΝΙΩ ΣΑΜΑΡΙΤῆ.

Ἡ ἐπιστολὴ σου τοιοῦτον ἔχει τύπον· Εἰ μὲν ὁ εἰς τὴν γῆν σπαρεῖς σίτος μὴ διεσῆπτο, εἶχεν ἐλπίδα ἀναστάσεως τὸ ἀνθρώπινον σῶμα. Εἰ δὲ ὁ σίτος, ἦτοι παντοῖον γένημα καταβληθὲν εἰς τὴν γῆν σῆπεται, καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου εἰς τέφραν καὶ κόνιν κενώρηκεν, τί μοι καταπαγγέλλῃ ἀνάστασιν ἐσεσθαι τῶν ἀνθρωπίνων σωμάτων; Ἐγὼ δὲ φημι πρὸς ταῦτα· Ἀνάγνωθί μοι τὴν ἀρχὴν τῆς Γενέσεως· « Καὶ ἔλαθεν ὁ Θεὸς χοῦν ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ἔπλασε τὴν ἀνθρωπον. » Τί τοίνυν διαλλάττει ὁ ἐκ τῆς γῆς χοῦς τῆς τέφρας καὶ κόνεως; « Ὅσπερ τοίνυν ἐν ἀρχῇ ἐκ γῆς χοῦς κατεσκευάσθη τὸ σῶμα, καὶ ἐνεπνεύσθη ὑπὸ Θεοῦ, καὶ ἐστάθη ἀνθρωπος ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ· οὕτως πάλιν ἐκ χοῦς καὶ ἐκ τέφρας ἐπὶ τῆς συντελείας τοῦ παρόντος αἰῶνος, τῇ προστάξει καὶ δυνάμει τοῦ Θεοῦ, ἐξαναστήσεται τὰ ἀνθρώπινα σώματα τὰς ἰδίας ἀπολαθόντα ψυχὰς, καὶ ἐπὶ τοὺς οὐρανούς τήσονται πόδας, εἰς δόξαν καὶ ἔπαινον τοῦ πάντα θαυμαστὰ ἐργαζομένου Δημιουργοῦ τῶν ὄλων.

PΓ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ὅσπερ τῷ μεγάλῳ Ἀβραῆμ ἡ πίστις λελόγισται εἰς δικαιοσύνην, οὕτω καὶ σοὶ πιστεύονται εἰς νεκρῶν ἀνάστασιν, εἴπερ καὶ πιστεύσειας, δικαιοσύνη παρὰ τῷ Θεῷ μεγάλη λογισθήσεται.

PIA'. — Τῷ αὐτῷ.

Γεγράφηκας, ὅτι τὸν κόκκινον τοῦ σίτου ἀλέσω, καὶ ποιήσω ἄλευρον. Κἄν μυριάκις στείρω αὐτὸν εἰς τὴν γῆν, οὐκ ἔτι ζωογονεῖται, ἀλλ' οὐδ' ἐξανίσταται, οὐ μὴ βλαστήσει ποτὲ, οὐ μὴ καρποφορήσει· οὕτω δὲ καὶ τὸ σῶμα σποδιὰ καὶ κόνις γενόμενον, οὐκ ἂν δύναιτο εἶτι ἐξαναστῆναι, ἢ ζῆσαι παντάσῃσιν. Ἄλλ' ἐγὼ σοὶ πάλιν καὶ νῦν τὰ αὐτὰ προσαγάγομι σὺν πραότητι ῥήματα, ἅπερ καὶ πάλαι ἐπέσταλκα, ὅτι

A

CVII. — SOSIMIANO MONACHO.

« Nos vero, ait sanctus Moyses, uescimus quid Domino sacrificabimus, quousque ambulabimus viam trium dierum in eremum²⁸. » Apud nos sacrificium oratio est; desertus conditio quædam brutis affectibus spoliata, quam perfectionem esse definimus. Tale quidpiam erit de nobis, ait Apostolus²⁹; illud enim: Quid, **47** uti addecet, orandum sit, haud novimus usque ad constitutionem nullis affectibus, nullis sordibus obnoxiam; neque enim tunc easdem omnino orationes, aut cogitationes habebimus, quales nunc habemus ab adversariis inturbati.

CVIII. — FLAVIANO.

Præcipua sanctorum animæ pars pugillari, sive B libro, in quo Deus populo suo edicenda inscribit, assimilatur. Quare prophetæ Habacuc dicitur: « Scribe visionem in tabella^{30, 31}; » namque in propriam mentem sanctus introspiciens, et in semetipsum oculos figens, totusque in internas partes conversus, scripta a Deo in sua mente comperit, sicut enuntiat populo.

CIX. — APHTHONIO SAMARITÆ.

Litteræ tuæ hunc in modum efformantur: si in terra granum projectum, non putresceret, spem sane resurrectionis aliquam corpus haberet humanum. Quod si frumentum, et quodcunque aliud germen in terram immissum putrescit, et corpus hominum in cinerem, ac pulverem fatiscit: quid mihi omni asseveratione humanorum corporum resurrectionem futuram affirmas? Ad hæc ipse respondeo. Percurre Genesis initium: « Et accepit Deus pulverem e terra, et formavit hominem³². » Quæ ergo differentia est inter pulverem ex terra, et cinerem, et pulverem? Quemadmodum itaque ex humo terræ principio corpus constructum est, et spiritum ex Deo accepit, stetitque homo pedibus suis, sic rursus ex terra et cinere **48** in præsentis sæculi fine, imperio ac facultate divina corpora humana resurgent, proprias reassumentia animas, et propriis stabunt pedibus in gloriam, et laudem illius, qui omnia mira operatur, omnium Creatoris.

CX. — *Eidem.*

Quemadmodum magno Abrahæ fides reputata fuit in justitiam³³, ita et tibi defunctorum resurrectioni fidem adhibenti: si modo unquam fidem adhibueris, justitia apud Deum ingens reputabitur.

CXI. — *Eidem.*

Scripsisti: Granum frumenti molam, et in fari nam redigam. Id licet millies in terram seminaverim, non amplius reviviscit, imo nec resurget, nec unquam surculos emittet, neque fructus afferet; pari ratione et corpus cinis, ac pulvis factum, non poterit resurgere, neque ullatenus vitam vivere. At ipse, quem alias tibi miseram sermonem, eundem nunc cum placiditate repetam. Quemadmodum

²⁸ Exo. I, v, 5.²⁹ Rom. VIII, 26.^{30, 31} Habac. II, 5.³² Gen. II, 7.³³ Gen. XV, 6; Rom. IV, 5.

primum ex terra homo potentia, et arte sapientissimi, ac omnipotentis Domini substitit: ita et in sine presentis sæculi ex cinere corrupti corporis resurrectio fiet, et resurget homo, vita animoque præditus pristina corruptione abjecta, et divina incorruptibilitate comparata.

CXII. — *Eidem.*

Dixisti humanorum corporum cineres huc atque illuc dissipatos a ventis, et veluti 49 ventilabro jactatos: et quid erit ultra? Sed perpendas velim, undenam terra producta est, unde ignis, et aer, et aqua substitit? Sane omnino ex te sciscitanti, nugamenta gentium longe abigens, et pseudophilosophorum ineptias execratus respondebis: ex eo quod non erat, in id quod est, elementa a Deo producta fuisse. Ipse etiam edico tibi: quemadmodum ex iis quæ non erant, ad id quod sunt, omnia nutu solo divinæ voluntatis substitere; ita ex eo cinere, qui a te deperditus esse existimatur, humanorum corporum resurrectio erit.

CXIII. — *Eidem.*

Omnipotens Deus, qui exsiccatum, et sine cortice baculum Moysis miro quodam modo in animal animatum, repensque immutavit²²; draco siquidem erat terribilis, et Moyses in fugam se dedit miraculo perterritus: et qui Aaronis baculum siccum, et ipsum multum ante tempus, absque terra, et radicibus, et pluviis, et aeris temperie, vel sola voluntate una nocte germen emittere, et folia gratiosissima, et fructum pulcherrimum, effecit²³; omnia namque Deo omnipotenti, cui omnia obediunt, possibilia sunt: ipse ictu oculi tempore debito corpora humana resurgere faciet, sua gratia pullulantia, et in tantum decora, ut divino splendore inanimati solis radios quam maxime superent. Tibique persuadeat verus Dei servus, qui ex Sina monte luciferi instar descendit, et splendoribus corporis gloriosus, ut per id, quod apparebat, futuram ex alto gratiam hominibus præmonstraret.

50 CXIV. — GAINAE COPIARUM DUCTORI.

Rursus magnus copiarum ductor per litteras ad nos venit arma cerea objiciens, non quæ ex seipso possideat, sed aliunde opprobriose suscipiens. Ecce enim, ait, divinus Apostolus Jesu demissionem edixit: ad eos etenim, qui ex Hebræis crediderant, scribit: « Semper vivit Jesus Filius Dei ad interpellandum pro nobis²⁴. » Verumtamen noscant qui tibi hæc ad scribendum suggerunt, Servatoris beatissimam, et decantatissimam dispositionem, pro nobis interpellationem esse, nuncuparique a deiferis, et divini loquis hominibus.

CXV. — *Eidem.*

Interpellare, non ut multorum consuetudo, et

²² Exod. iv, 3. ²³ Num. xvii, 8. ²⁴ Hebr. vii, 25.

ὡσπερ τὴν ἀρχὴν ἐκ χοῦς ἀνθρώπος ἀνεδείχθη, τῇ δυνάμει καὶ τῇ τέχνῃ τοῦ πανσόφου καὶ πάντα ἰσχύοντος Κυρίου, οὕτω καὶ ἐν τῷ τέλει τοῦ παρόντος αἰῶνος ἐκ τῆς σποδῆς γενήσεται ἡ ἀνάστασις τοῦ ἐφθαρμένου σώματος, καὶ ἐξαναστήσεται ὁ ἀνθρώπος ζωοποιηθεὶς τε καὶ ψυχωθεὶς, τὴν μὲν προλαβοῦσαν φθορὰν ἀποτιναξάμενος, ἐπενδυσάμενος; δὲ τὴν θεῖαν ἀφθαρσίαν.

PIB'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Εἶργχας, τὴν σποδιὰν τῶν ἀνθρωπίνων σωμάτων ὑπὸ τῶν ἀνέμων πανταχῇ διασκορπισθῆναι τε καὶ λιμνηθῆναι, καὶ τί λοιπόν; Ἄλλ' ἐνόησόν μοι, πόθεν ἡ γῆ κατεσκευάσθη, πόθεν πῦρ, καὶ ἀήρ, καὶ ὕδωρ ὑφέστηκεν; Πάντως ἔρεῖς τῷ ἐπερωτῶντί σε τῶν Ἑλληνικῶν πόρρω φεύγων παραφλυαρημάτων, καὶ ἀποπτύων τοὺς λήρους τῶν ψευδοφιλοσόφων, πάντως ἔρεῖς, ὅτι ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τὰ στοιχεῖα παρήχθη. Κάγω τολύων φημί σοι, ὅτι καθάπερ ἐκ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι τὰ πάντα ὑφέστηκε τῇ δόξῃ μόνῃ τοῦ Θεοῦ βουλήματος, οὕτως ἐκ τῆς τέφρας ἐκείνης τῆς παρὰ σοὶ νομιζομένης ἀπόλλυσθαι, ἡ ἀνάστασις ἔσται τῶν ἀνθρωπίνων σωμάτων.

PIΓ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ὁ παντοδύναμος Θεός, ὁ τὴν βάρβδον Μωϋσεὺς ἐξηραμένην καὶ ἀφλοῖον παραδόξως μεταβαλὼν εἰς ζῶαν ἐμψυχὸν τε καὶ ἔρπον (δράκων γὰρ ἦν φοβερὸς, καὶ φεύγει Μωϋσῆς τὸ θαῦμα καταπλαγεὶς), καὶ ὁ τὴν τοῦ Ἀαρὼν βάρβδον ξηρὰν πολυχρόνιον ὑπάρχουσαν δίχα γῆς, καὶ ῥίζης, καὶ ἑμῶρων, καὶ εὐκρασίας ἀέρων, τῇ θελήσει καὶ μόνῃ διὰ μιᾶς νυκτὸς ἐκβλαστῆσαι ποιήσας, φύλλα τε χαριεστάτα, καὶ καρπὸν ὠραιότατον (πάντα γὰρ δυνατὰ Θεῷ παντοκράτορι καὶ πάντα ἰσχύοντι): αὐτὸς ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ ἐξαναστήσει καιρῷ τῷ προσήκοντι τὰ ἀνθρώπεια σώματα, θάλλοντα τῇ ἑαυτοῦ χάριτι, καὶ ἀγλαϊζόμενα ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ὑπερνικῆσαι τῇ θεῖᾳ λαμπρότητι τὰς αὐγὰς τοῦ ἀψύχου ἡλίου. Καὶ παιθέτω σε Μωϋσῆς ὁ γνήσιος θεράπων τοῦ κρείττονος, φωσφόρος κατελθὼν ἐκ τοῦ Σιναίου ὄρους, καὶ τὸν χρώτα δεδοξασμένος ταῖς λαμπρόσιν, ὅπως διὰ τοῦ φαινομένου προδείξῃ τὴν μέλλουσαν χάριν ὑψόθεν ἀνθρώποις παρέχεσθαι.

PIΔ'. — *ΓΑΙΝΑ ΣΤΡΑΤΗΛΑΤΗ.*

Πάλιν ἡμῖν ἦκεν ὁ μέγας στρατηλάτης διὰ γραμμάτων τὰ κήρινα προβαλλόμενος ὄπλα, οὐκ ἀφ' ἑαυτοῦ κτησάμενος ταῦτα, ἀλλ' ἐτέρωθεν ψεκτῶς περισάμενος. Ἰδοὺ γὰρ, φησὶν, ὁ Θεός Ἀπόστολος τῆς ὑπόθεσιν τοῦ Ἰησοῦ ἐξεφώνησεν· γράφει γὰρ τοὺς ἐξ Ἑβραίων πεπιστευκόσιν, ὅτι « Πάντοτε ζῆ Ἰησοῦς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ εἰς τὸ ἐντυγχάνειν ὑπὲρ ἡμῶν. » Ἄλλὰ γνωσκέτωσαν οἱ ὑποβάλλοντές σοι τοιαῦτα ἐπιστέλλειν, ὅτιπερ ἡ τοῦ Σωτῆρος μακαριωτάτη καὶ πολυύμνητος οἰκονομία, ἐντυχία ὑπὲρ ἡμῶν ὑπάρχει, προσηγόρευται τε καὶ καλεῖται παρὰ τοῖς θεοφόροις καὶ θεηγόροις ἀνδράσιν.

PIΕ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Τὸ ἐντυγχάνειν, οὐκ ὡσπερ ἡ εὖν πολλῶν συν-

ἴθια, καὶ τὸ ζητεῖν ἐκδίχησιν, ἔχει (τοῦτο γὰρ πῶς καὶ ταπεινότητος), ἀλλὰ τὸ προσθεύειν ὑπὲρ ἡμῶν τῷ λόγῳ τῆς μεσιτείας, καθάπερ καὶ τὸ Πνεῦμα ὑπὲρ ἡμῶν ἐντυγχάνειν λέγεται. « Εἷς γὰρ Θεός, εἷς καὶ μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἄνθρωπος Ἰησοῦς ὁ Χριστός. » Προσθεύειν γὰρ λέγεται ἔτι καὶ νῦν ὡς ἄνθρωπος ὑπὲρ τῆς ἐμῆς σωτηρίας, ὅτι μετὰ τοῦ σώματός; ἔστιν, ὄπερ προσέλαθεν, ἕως ἂν ἐμὲ ποιήσῃ θεὸν τῆ δυνάμει τῆς ἐνανθρωπήσεως, κἂν μηκέτι κατὰ σάρκα γινώσκεται, τὰ σαρκικά λέγω πάθη, καὶ χωρὶς τῆς ἁμαρτίας ἡμέτερα. Οὕτω δὲ καὶ παράκλητον ἔχομεν πρὸς τὸν Πατέρα Ἰησοῦν, οὐχ ὡς ὑπὲρ ἡμῶν προκυλινδούμενον τοῦ Πατρὸς, καὶ προσπίπτοντα θουλικῶς, ἀπαγε τὴν θούλην ὄντως ὑπόνοιαν, καὶ ἀναξίαν. Οὕτε γὰρ τοῦ Πατρὸς τοῦτο ἐπιζητεῖν, οὔτε τοῦ Υἱοῦ πάσχειν, ἢ ὡς περὶ Θεοῦ διανοεσθῆαι δίκαιον. Ἄλλ' ὁ Ἰησοῦς πέπονθεν ὡς ἄνθρωπος, κείθει καρτερῶν ὡς Λόγος καὶ παραινέτης. Τοῦτο γὰρ δεῖ σε νοεῖν τὴν παράκλησιν.

PIΓ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ἄναμνήσθητί μοι τῶν τοῦ Σωτῆρος ῥημάτων λέγοντος; « Πάντα ὅσα ἔχει ὁ Πατήρ, ἐμὰ ἔστιν » καὶ « Ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ, ἑώρακε τὸν Πατέρα » καὶ, Σοί, Πέτρε, δίδωμι αὐθεντικῶς τὰς κλεῖδας τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, διότι οὐχὶ δούλον, οὐδὲ ὑπουργόν, ἢ λειτουργόν, οὐδὲ μὴν ὑποχείριον, ἢ ἀλλόφυλον τῆς τοῦ Πατρὸς οὐσίας με κέκληκας, ἀλλὰ γνήσιον Υἱὸν ὑπάρχειν με τοῦ ζῶντος Θεοῦ ὡμολόγησας ἐξ ἀποκαλύψεως τοῦ οὐρανοῦ Πατρὸς. Καὶ πάλιν ὁ εὐαγγελιστῆς εἰρηκεν, ὅτι Διὰ τοῦτο οἱ Ἰουδαῖοι τὸν Ἰησοῦν ἐδίωκον· οὐ μόνον καθ' ὅτι τὸ Σάββατον ἔλυεν, ἀλλ' ὅτι καὶ ἑαυτὸν ἀπεδείκνυεν γνήσιον Υἱὸν εἶναι τοῦ Θεοῦ, καὶ ἴσον κατὰ πάντα τῷ οὐρανίῳ Πατρί.

PIZ'. — ΕΥΑΝΔΡΕΙΩ.

Καταρλεῖν σου πολλοὺς τῶν ὀρθοδόξων παρασκευάζεις, μυστήρια τὰ μυθάρια καλῶν. Πλὴν καὶ πᾶσα αἵρεσις ἐξω τῆς Χριστοῦ βαίνουσα Ἐκκλησίας, μυστήρια ὀνομάζει τὰ παραφρονήματα. Οὕτω καὶ Μανιχαῖοι μυστήρια καὶ θησαυρῶν ἀγαθῶν ἀποκαλοῦσι τὰ βιβλία τῆς δυσσεθείας, καὶ τῆς παρανομίας· ἥδη γὰρ ἐνεργεῖται τὸ μυστήριον τῆς ἀπωλείας.

PIH'. ΕΠΙΓΟΝΩ ΚΟΥΡΣΟΡΙ.

Ἐπειδὴ τοὺς θείους λόγους ὁ ἅγιος Μωϋσῆς τῇ ἀσάφειά ἐκάλυψεν, ἵνα μὴ νομίσωσιν αὐτὰ οἱ τὸ τνηκαῦτα, καὶ οἱ νῦν καὶ μετὰ ταῦτα μωροὶ, καὶ ἀσύνετοι τῶν Ἑβραίων, ὡς αὐτοὺς μεμαρτύρηκε λέγων ἐν τῇ μεγάλῃ ὠδῇ· « Οὗτος λαὸς μωρός, καὶ οὐχὶ σοφός, γενεὰ ἐξεστραμμένη ἔστιν, υἱοὶ μὴ ἔχοντες πίστιν ἐν ἑαυτοῖς, πειράζουσι καὶ παραπικραίνουσι τὸν Κύριον » διὰ τοῦτο κάλυμμα ἐπιτίθει τῷ οἴκῳ

A postulare ultionem, exponi debet; hoc namque quodammodo demissionis fuerit: sed pro nobis, ut mediator est, legationem obire, sive preces effundere; quemadmodum et Spiritus pro nobis interpellare dicitur²⁵. « Unus enim Deus, unus et mediator Dei et hominum homo Jesus Christus²⁶. » Orare siquidem ad hæc usque tempora pro mea salute dicitur ut homo, quod cum corpore est, quod. assumpsit, donec me Deum incarnationis potentia faciat, licet nondum secundum carnem agnoscat, carneos, inquam, nostrosque, uno excepto peccato, affectus. Et hæc ratione intercessorem apud Patrem, Jesum, non qui pro nobis ante Patrem volutetur, ac servorum more procumbat, alijce hanc vere servam et indignam cogitationem: B 51 neque enim id Patris est potere, neque Filii tollerare: vel de eo tanquam de Deo ista sentire debemus. At Jesus passus est ut homo, ut Verbum et hortator tolerantiam suadet. Et sic intercessio intelligenda est.

CXVI. — Eidem.

Recordare sodes verborum Servatoris dicentis: « Omnia quæ habet Pater, mea sunt²⁷; » et: « Qui vidit me, vidit et Patrem²⁸; » et: Tibi, Petre, du auctoritate mea claves regni cælorum: propterea quod non servum, neque auxiliarium, neque ministrum, multo minus imperio subjacentem, vel a paterna substantia alienum me compellasti, sed verum Filium esse me vivi Dei ex revelatione cælestis Patris fassus es²⁹. Rursusque evangelista dixit: Propterea Judæi Jesum persequebantur, non tantum quod Sabbatum solvebat, sed etiam quod semetipsum ostendebat verum Filium esse Dei, et similem in omnibus cælesti Patri³⁰.

CXVII. — EVANDRIO.

Plerosque recte sentientes tibi illudere facis, fabellas mysteria duncupans. Omnis nihilominus secta extra Dei Ecclesiam aberrans ineptias suas mysteria vocat. Pari ratione Manichæi mysteria et thesaurum bonum impietatis suæ, ac improbitatis libros appellant: namque jam opere perficitur perditionis mysterium³¹.

52 CXVIII. — EPIGONO CURSORI.

Quando divinos sermones sanctus Moyses obscure extulit, ne eos qui tum erant, et nunc vivunt, et postmodum futuri sunt, stulti, ineptique Hebræi intelligerent, ut ipse testimonio suo in magno cantico comprobavit: « Ille populus nec mente, nec consilio præditus, generatio distorta est: filii non habentes fidem in semetipsis, tentant, et exasperant Dominum³²; » propterea velamen apponebat pro-

²⁵ Rom. viii, 26. ²⁶ I Tim. ii, 5. ²⁷ Joan. xvi, 15. ²⁸ Joan. xiv, 9. ²⁹ Matth. xvi, 18. ³⁰ Joan. v, 18. ³¹ II Thes. ii, 7. ³² Deut. xxxii, 5.

(2) Hunc librum *Thesaurum* vocat Epiphanius hæresi 66, n. 13, ubi μικρὸν θησαυρὸν coninemorat. Θησαυρὸν etiam appellant Socrates lib. i,

cap. 22, et Suidas in voce Μάνης. *Thesaurum* Hieronymum contra *Vigilantium* et ad Isa. cap. LXIV. COTELERIUS, *Mon. E. G.* I, 618. C.

præ præluenti faciei; et hac ratione prudentes A et qui sapientia Ægyptios æmulabantur, alloquebatur.

CXIX. — *Eidem.*

Faciem Moysis lumen esse Pentateuchi existima²³, velamen beatorum sermonum obscuritatem, et quod parabolis, aut symbolis, sive etiam ænigmatibus exprimitur. Et sanctus Moyses super puteo²⁴, ex quo omnes bibere, nonnulla per modum parabolæ refert; postmodum addit: « Propterea dicent, qui captiose et perplexe arguantur hæc et hæc²⁵.

CXX. — *Eidem.*

Si cum lacrymis ad Christum convertatur Hebræus, infantem agens secundum puerum, Ismael dictum, oculorum mentis, Agar nuncupatæ velamen abstrahit, propeque invenit aquam vivam divinæ Scripturæ, uti addecet expositam, potui accommodatam, atque pellucidam, et ab infidelitate mortis liberantem²⁶.

53 CXXI. — *Eidem.*

Quousque Hebræi fidem beatæ Saræ non possidebunt, servæ Agar nomen eorum menti appingendum est²⁷.

CXXII. — *Eidem.*

Multa speculatione, et intelligentia Mosaica scripta, necnon profunda perquisitione indigere persuadeat te mystica compellatio putei visionis²⁸.

CXXIII. — *Eidem.*

Ne patiaris in his, quæ te opprimunt, infortunis spem bonam abjicere, neque divinæ expectationis cornu relaxes. Facile enim Deo est, modo voluerit, tristia in læta amœnaque convertere.

CXXIV. — BENJAMINO HEBRÆO.

Ais te in multis Jesum celebrare, sed quod Sabbatum ille neglexerit, dissolveritque, iniquissimo animo ferre. Verumtamen hominem in omne tempus parvulum esse non decet. Namque cum quis ad virilem ætatem perveniens, non æquo animo ferret, si lacte potatur; et qui ad philosophicas disciplinas gradum fecit, non facile sustinebit adhuc in alphabeti ordine perdurare. Igitur ante cœlestis sapientiæ in homines adventum, optima erat Sabbati observatio, et utilis; at nunc post Christi adventum accommodata non est. Supra enim et dies et tempora, et mundum univ²⁹ersum Christianus sapiet.

54 CXXV. — *Eidem.*

Ne permirum tibi accidat, Deum antiquitus Sabbati observationem præcepisse³⁰, et nunc similem observationem rejicere. Vides enim veteres recentisque imperatorum terrenorum constitutiones antea rem hanc decrevisse, postmodum alio atque alio tempore legem antea latam dissolvere.

ἀπαστράπτοντι προσώπω, καὶ οὕτως διελέγετο τοῖς νοητοῖς καὶ Αἰγυπτιάζουσι τῇ φρονήσει.

PIΘ. — *Τῷ αὐτῷ.*

Πρόσωπον Μωϋσέως νόησον εἶναι τὴ φῶς τῆς Πεντατεύχου, κάλυμμα δὲ τὸ ἀσαφὲς τῶν μακαρίων λόγων, καὶ τὸ παραβολικόν, ἢ συμβολικόν, καὶ τὸ αἰνιγματώδες. Καὶ λέγει ὁ ἅγιος Μωϋσῆς ἐπὶ τοῦ φρέατος, ὅθεν πάντες πεπώκασι, παραβολικῶς τινα· καὶ ἐξῆς ἐπιφέρει· Διὰ τοῦτο ἐροῦσιν οἱ αἰνιγματισταὶ τὰδε καὶ τὰδε.

PK'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ἐὰν μετὰ κλαυθμοῦ πρὸς τὸν Χριστὸν ἐπιστρέψει ὁ Ἑβραῖος νηπιάζων κατὰ τὸ βρέφος; τὸ λεγόμενον Ἰσμαήλ, περιαιρεῖται τὸ κάλυμμα τῶν ὀφθαλμῶν τῆς διανοίας τῆς καλουμένης Ἄγαρ, καὶ ἐγγύθεν εὐρίσκει τὸ ζῶν ὕδωρ τῆς θείας Γραφῆς δεόντως ἐρμηνευθὲν, πότιμόν τε καὶ διαυγές, καὶ τοῦ θανάτου τῆς ἀπιστίας λυτρούμενον.

PKA'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Μέχρις ἂν μὴ κτήσονται δὲ οἱ Ἑβραῖοι τὴν πίστιν τῆς μακαρίας Σάρρας, τῆς οἰκείτιδος Ἄγαρ τὸ ὄνομα τῆ γνώμη αὐτῶν ἐπιφημίζειν δεόν.

PKB'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ὅτι πολλῆς θεωρίας καὶ νοήσεως δεῖται τὸ Μωσαϊκὸν γράμμα, καὶ βαθείας ἐρεύνης, πειθέτω σε ἡ μυστικὴ προσγορία τοῦ φρέατος τῆς ὀράσεως.

PKΓ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Μὴ καταδέξῃ ἐν ταῖς ἐπελθούσαις συμφοραῖς παραλύσαι τὸ εὐελπι, μὴδὲ χαλάσῃ τὸ κέρας τῆς θείας προσδοκίας. Ἐῶν γὰρ τῷ Θεῷ βουληθέντι τὰ σκυθρωπότερα ἐπὶ τὸ ἱλαρόν τε καὶ φαιδρὸν μετενέγκαι.

PKΔ'. — BENJAMIN EBPAIQ.

Φάσκεῖς ἐν πολλοῖς τὸν Ἰησοῦν ἐπαινεῖν, ἐν δὲ τῷ παριεῖν αὐτὸν καὶ λύσαι τὸ Σάββατον, καὶ σφόδρα ἀγανακτεῖν. Ἄλλ' οὐ πάντοτε νήπιον χρὴ ὑπάρχειν τὸν ἄνθρωπον· εἰς ἄνδρα γὰρ τις τελέσας, οὐκ ἐτι ἀνέξεται ποτίζεσθαι γάλακτι, καὶ ὁ πρὸς τὰ τῶν φιλοσόφων ὀρμήσας μαθήματα, οὐκ ἂν καταδέξαιτο ἀλφαβήτω προσκαρτερεῖν. Πρὸ τούτου τοῦ τὴν οὐράνιον ἐπιδημῆσαι σοφίαν τοῖς ἀνθρώποις, καλὴ ἐτύγχανεν ἡ τοῦ Σαββάτου παρατήρησις, καὶ ὠφέλιμος, νῦν δὲ, κατὰ τὴν Χριστοῦ ἐπιδημίαν, οὐκ ἔστι ἐπιτήδειος· ἐπάνω γὰρ καὶ ἡμερῶν καὶ χρόνων, καὶ παντὸς τοῦ κόσμου φρονήσει Χριστιανός.

PKE'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Μὴ ξενισθῆς, πῶς πάλαι μὲν ὁ Θεὸς τὸ Σάββατον τηρεῖν διατάξατο, νῦν δὲ τὴν τοιαύτην ἀθετεῖ παρατήρησιν. Ὁρᾷς γὰρ παλαιὰς τε καὶ νεαράς διατάξεις βασιλέων γηγῆνων, πρῶτην μὲν τὸδε τὸ πρᾶγμα θεσπισάντων, νῦν δὲ καταλυόντων τὸ προλαβὸν νομοθέτημα.

²³ Exod. xxxiv, 52-55. ²⁴ Num. xxi, 18. ²⁵ ibid. 27. ²⁶ Gen. xvi, 1 seqq. ²⁷ ibid. ²⁸ ibid. 14.

²⁹ Exod. xx, 8.

PKΓ'. Τῷ αὐτῷ.

Νόμιζε μοι τὴν τοῦ Θεοῦ σοφίαν μῆτέρα τινὰ εἶναι, καὶ νῦν μὲν τῷ νηπίῳ τὸν μαστὸν ἐπιδοῦσαν, καὶ βοῶσαν, Καλὸν, καλὸν, τοῦτό γε, εἶθ' ὕστερον πρὸς τὴν στερεὰν τροφήν τὴν παῖδα ἐλαύνουσαν, καὶ χολῆ τὸν μαστὸν περιχρῖουσαν, καὶ κρᾶζουσαν συνεχῶς, Σαπρὸν, σαπρὸν τοῦτό γε.

PKZ'. Τῷ αὐτῷ.

Λέγεις τὸν Μωσέα εἰρηκέναι ἐν Δευτερονομίῳ, ὅτι: « Προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν ὡς ἐμέ. » Προφήτην εἶπεν, οὐχὶ Θεόν. Πῶς οὖν Θεὸν εἶναι τὸν Ἰησοῦν λέγεται; Ὡς νηπίῳ σοι, ὦ Ἰουδαίε, συψελλίζει ὁ πάνσοφος Μωϋσῆς, οὐπω τρανότερα τολμῶν σοι δεῖξαι τοῦ Χριστοῦ τὴν θεότητα. Ὅταν τοίνυν δέξῃ αὐτὸν ὡς προφήτην κατὰ τὸν Μωσέα, καὶ βασιλέα, καὶ ποιμένα πραῶν, καὶ ἀκτῆμονα, τότε αὐτὸς ὁ μέγιστος προφήτης καὶ ἔγκριτος ἀποκαλύψει σοι αὐτὸν Θεὸν ὑπάρχειν ἀληθινόν, ἀσωμάτως, καὶ ἀχρόνως, πρὸ πάντων τῶν αἰώνων γεννηθέντα ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ. Ἔχεις δὲ μαρτυροῦντας τῇ θεότητι τοῦ Χριστοῦ, καὶ τῇ οἰκονομίᾳ, πάντας τοὺς δοιδίμους προφήτας, οἵτινες ἐξηγήται τοῦ νόμου τυγχάνουσιν.

PKH'. — Τῷ αὐτῷ.

Οὐχ ὁ τυχὼν ἀπεκρεμάσθη σοι κίνδυνος; ἐν τῷ Δευτερονομίῳ, ἐὰν μὴ πιστεύσῃς τῷ Χριστῷ, καὶ προσκυνήσῃς, καὶ ὑπακούσῃς αὐτῷ, καὶ ὑποταγῆς ἐν παντὶ καθυκόντως. Φησὶ γάρ ὁ νομοθέτης: « Ἔσται δέ, πᾶσα ψυχή, ἥτις μὴ ἀκούσῃ τοῦ προφήτου ἐκείνου, ἐξολοθρευθήσεται ἐκ τοῦ θείου λαοῦ.

PKΘ'. — ΑΛΕΞΑΝΔΡῷ ΜΟΝΑΧῷ.

Ἄτοπον δρᾶν πράγμα δοκεῖς μοι, ἐν τῷ μεταξὺ ὕβρων καὶ θυμοῦ καταναγκάζειν καρποφορεῖν σὺ τίνας. Τοῦτο δ' οὐκ ἂν λεχθεῖν καρποφορία, ἀλλὰ βία, καὶ αἰσχροῦτης, καὶ ἀκαίρια ἐσχάτη, καὶ τραγυτερόν τι τῶν δημοτίων ἐπιταγμάτων, καὶ βαρυτάτων ἀπαιτημάτων. Ἄλλὰ παῦσαι, παρακαλῶ, τῆς ἀπρεπείας ταύτης, μᾶλλον δὲ σχολασσον ταῖς προσευχαῖς, καὶ τῇ πολλῇ κατὰ ψυχὴν ἡσυχίᾳ, καὶ ὁ Θεὸς διεγείρει τοὺς ἄξιους ὄντας τῆς καλοκαγαθίας προσφέρειν σοι μεθ' ἰκεσίας πᾶσαν χρεῖαν. Οἱ μὲν γὰρ ἄξιοι τυγχάνουσιν τοῦ καρποφορεῖν μοναχοῖς, οἱ δὲ παντελῶς ἀνάξιοι, καὶ μακρὴν τῆς βουλῆς τοῦ Κυρίου.

PA'. — ΚΛΕΑΡΧῷ ΝΟΥΜΕΡΑΡΙῷ.

Ἐγὼ οὐκ ἂν λοιδορῆσαιμι τὸν λύκον ἀρπάζοντα, κατὰ φύσιν γὰρ ἐνεσσι τῷ λύκῳ τὸ ἀρπακτικόν, σκόπτω δ' ἄνθρωπον κεκτημένον λυκώδη παρὰ φύσιν τὴν γνώμην.

PAΔ'. — ΑΥΦΗΛΙΑΝῷ.

Διὰ τοῦ Ἰερεμίου ὁ Κύριος εἶρηκεν: « Ἐπιστρέψετε πρὸς με, καὶ οὐ μὴνιώ ὑμῖν εἰς τὸν αἰῶνα. » Ἄξια μὲν τῆς αἰωνίου ὀργῆς εἰργάσασθε πράγματα, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐγὼ ἐλεήμων ὑπάρχω, οὐ τῇ ὑμετέρᾳ κακίᾳ μετρώ τὴν φιλανθρωπίαν, ἀλλὰ τῇ ἐμῇ πολλῇ ἀγαθότητι. Πλὴν εἰ ἐλάτῳ, φησίν, ἀγαθός, καὶ φιλόανθρωπος, ἀλλὰ σὺ μὴ ἐπ. λανθάνου ὧν κακῶς δι-

A

CXXVI. — *Eidem.*

Apprehende, quaeso, animo tuo, Dei sapientiam matrem quamdam esse, nunc quidem infantulo mammas porrigentem, clamantemque: Bonum est hoc, bonum; postea ad solidiorem cibum filium concitantem, et felle mammas inungentem, saepiusque inclamantem: Putridam est hoc, putridum.

CXXVII. — *Eidem.*

Inculcas Moysen in Deuteronomio dictasse. « Prophetam vobis suscitabit Dominus Deus vester ex fratribus vestris, ut me ⁴⁰. » Prophetam dixit, non Deum. Quomodo itaque Deum esse Jesum dicitis? Tanquam infantulo tibi, mi Judæe, una balbutit sapientissimus Moyses, non audens tibi nimis aperte divinitatem Christi exhibere. Quando igitur eum, ut Moyses inquit, tanquam prophetam excipies, et regem, et pastorem mitem, et pauperem, tunc ipse prophetarum maximus et princeps revelabit tibi se Deum esse verum, sine corpore, et ante omnia sæcula ex Deo vero genitum. Omnes vero celeberrimi prophetae, qui legis interpretes ⁵⁵ sunt, divinitati Christi, et dispositioni fidem suam exhibent.

CXXVIII. — *Eidem.*

Non contemnendum tibi periculum impendet in Deuteronomio, si Christo fidem non habueris, illique cultum, obedientiam, et subjectionem non deferas, uti convenit, in omnibus. Legislator siquidem ait: « Universa anima, quæ non obdierit prophetæ illi, exterminabitur e divino populo ⁴¹. »

CXXIX. — ALEXANDRO MONACHO.

Absurdam rem agere mihi videris, dum inter injurias et tabeni nonnullos tibi fructum asferre cogis. Hæc non dicitur fructuum perceptio, sed vis, et dedecus, et extrema importunitas, et publicarum impositionum et gravissimarum exactionum acerbior depressio. Sed cessa, obsecro, ab hac indecentia; quinimo precibus, et multæ secundum animam quieti operam nava. et Deus excitabit eos qui digni sunt, morum probitate, cum libello supplicii, quidquid tibi opus fuerit, offerre. Quidam enim digni sunt, qui monachis fructum reddant, quidam vero omnino indigni, et a nutu Dei maxime distantes.

D

CXXX. — CLEARCHO NUMERARIO.

Ipsæ quidem nunquam lupum, si subripit, convitiis onerabo; rapere etenim lupo natura insutum ⁵⁶ est; sed hominem, qui lupinam mentem præter sui naturam possidet, reprehendo.

CXXXI. — AURELIANO.

Per Jeremiam Dominus dixit: « Convertimini ad me, et non irascar vobis in sæculum ⁴². » Digna sane sempiterno furore facinora perpetrastis, sed cum ipse misericors sim, meam humanitatem non cum vestra improbitate, sed cum mea ingenti bonitate dimictor. Verumtamen ait: Etsi ipse bonus et humanus sum, tu tamen quæ prave cogi-

⁴⁰ Deut. xviii, 15. ⁴¹ Deut. xviii, 19. ⁴² Jerem. iii, 12.

tasti, aut peregristi, ne obliviscaris. Namque illud **Α** ενόηθης τε καὶ ἐπραξας· γινῶθι γὰρ ὅτι εἰς Κύριον τὸν Θεόν σου ἠτέθησας, καὶ δεήθητι πενθῶν διὰ παντός τοῦ βίου.

CXXXII. — GENETHILIO.

« In campo et freno maxillas eorum, quemadmodum brutorum, Deus, constringes, qui tibi terga vertunt, » David cithara concinens clamabat⁴³. Quemadmodum enim equum licet invitum freno domamus, non odio, sed ut illi cursum bene ordinatum constituamus, et inordinatum ipsius motum ordine compescamus, et indecorum atque ineptum saltum in concinnum iter transferamus: ita Deus si viderit animam pulli instar se gerentem, calcitrantem, hac et illac pererrantem ad decenteriam eam, etiam si nolit, traducit.

CXXXIII. — THEODOSIO.

Plerosque ipse novi egregiis facinoribus nobilitari non potuisse, sed iniquitate potius, et **57** summa improbitate, seipsos celebres ac tremendos edidisse.

CXXXIV. — SERAPIONI PRESBYTERO.

« Ubi est thesaurus tuus, inquit, ibi est et cor tuum⁴⁴. » Qualia namque sunt studia, vaga et nullo in loco quiescentia, talis omnino fuerit, et mens, et memoria, et intellectus illius. Potius itaque ad coelestem, et nullis furibus obnoxium thesaurum prudenter animus intendendus est.

CXXXV. — Eidem.

« Lucerna, ait, corporis oculus est⁴⁵. » Superna siquidem percipiens intellectus, oculus est animæ, visum firmum ac stabilem possidens, splendoremque suum in universam rerum compositionem transmittens. Quod si tu in asperum hoc et prævum mentem crapula, cogitationibus inutilibus, et quæ ad inferiora ducunt et perditionis barathrum, slectas: quid boni intelligere, aut prohiberi propriis cogitationibus poterit? Quare necesse est obtenebratum et turbatum esse omnem habitum dubijs incertum, veluti in nocte et difficili bello.

CXXXVI. — Eidem.

Dominus decrevit: « Dicentibus mihi in die illa a me cognosci, respondebo: Non novi vos⁴⁷; » quippe qui verbo tantum pietatem colebatis, opera prava patrabatis.

58 CXXXVII. — JOANNI MONACHO.

Dæmones variis tentationibus nostrum os ocludere nituntur, ne laudemus, et cantemus, et gloriam dicamus Conditori. « Sed spem habemus, ut it castus Joannes, quod Dominus aperiet, et nullus claudere poterit⁴⁸. »

CXXXVIII. — PHILONI ILLUSTRIO.

Cessa ultra deprimere, aut pugnis obtundere viles ac simplices; satis enim superque delicta Deus examinat, et nusquam Dei homo paupertatis despector, et pauperis intrepide injurius retributionem aufugies.

⁴³ Jerem. iii, 13. ⁴⁴ Psal. xxvi, 9. ⁴⁵ Matth. vi, 21. ⁴⁶ Matth. vi, 22. ⁴⁷ Matth. vii, 23; Luc., xiii, 25. ⁴⁸ Apoc. iiii, 7.

PAB'. — ΓΕΝΕΘΑΙΩ.

« Ἐν κημῶ καὶ χαλινῶ τὰς σιαγόνας αὐτῶν ἀγχει; καθάπερ κτηνῶν, ὁ Θεός, τῶν ἀποφενγύτων σε, » ὁ Δαυὶδ κιθαρίζων ἔβόα. « Ὅσπερ γὰρ ἡμεῖς ἴππον καὶ ἀκοντα χαλινῶ δαμάζομεν, οὐ μισοῦντες, ἀλλ' εὐτακτον αὐτῶ τὸν δρόμον καθιστῶντες, καὶ τὸ ἔτακτον αὐτοῦ τῇ τάξει περιστέλλοντες, καὶ τὸ ἄκοσμον αὐτοῦ, καὶ ἀπαίδευτον πῆδημα, εἰς εὐτακτον ὄδον μεταρρυθμίζοντες, οὕτως ὁ Θεός ἐάν ἴδῃ ψυχὴν πωλευμένην ὡδε κάκεισε, ἀγει αὐτὴν πρὸς τὸ εὐπρεπέστερον, καὶ μὴ θέλουσαν.

PAT'. — ΘΕΟΔΟΣΙΩ.

Πολλοὺς ἔγωγε οἶδα μὴ δυνήθοντας γινωσθῆναι διὰ κατορθωμάτων, διὰ φαυλότητος μᾶλλον καὶ ἄχρας πονηρίας ἐπιστῆμους δειχθέντας καὶ φοβερούς.

PAD'. — ΣΕΡΑΠΙΩΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

« Ὅπου ἐστὶν ὁ θησαυρός σου, φησὶν, ἐκεῖ ἔσται καὶ ἡ καρδία σου. » Οἶα γὰρ ἂν ἦ τὰ ἐπιτηδεύματα, καὶ ὅποι, τοιοῦτο πάντως καὶ τὸ φρόνημα, καὶ αἱ μνῆμαι, καὶ ὁ νοῦς αὐτοῦ ἰδρυται. Μᾶλλον τοιγάρτοι τῷ αὐρακῶ, καὶ ἀσπληγῶ θησαυρῶ ἠγρόντως προσεκτέον.

PAE'. — Τῶ αὐτῶ.

« Ὁ λύχνος, φησὶ, τοῦ σώματος ἐστὶν ὁ ὀφθαλμός. » Ὁ γὰρ τὰ ἄνω φρονῶν νοῦς ὀφθαλμός ἐστὶ τῆς ψυχῆς ἐβρώμενην ἔχων τὴν θρασιν, καὶ τὴν αὐτοῦ αὐτὴν εἰς ἄληθιν τὴν κατάστασιν διαπέμπων. « Ἄνδ' εἰς τὸ τραχὺ τοῦτο, καὶ μοχθηρὸν νεύσης τὸν νοῦν διὰ κραιπάλης, καὶ φροντιδῶν μὴ συμφερούσων, κάπῳ δὲ φερούσων πρὸς βάραθρον ἐπωλείας, τί ἀγαθὸν δυνήσεται νοῆσαι, ἢ ὑπαγορευσαὶ χρηστόν τι τοῖς οἰκειοῖς λογισμοῖς; ὥστε ἀνάγκη ἐσκοτῶσθαι, καὶ τεταράχθαι πᾶσαν τὴν ἕξιν, ἀπορραῖς ἐνεχομένην ὡσπερ ἐν νυκτὶ, καὶ γαλεπῶ πολέμῳ.

PAΓ'. — Τῶ αὐτῶ.

Ὁ Κύριος ἀπεφήνατο, ὅτι « τοῖς λέγουσι μοι ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, γνωρίζεσθαι ὑπ' ἐμοῦ, ἀποκρινούμαι, ὅτι οὐκ οἶδα ὑμᾶς »· διότι λόγῳ μὲν τὴν εὐσέβειαν ἐτιμάτε, ἔργῳ δὲ τὰ φαῦλα μετέτρεχεσθε.

PAZ'. — ΙΩΑΝΝῆ ΜΟΝΑΧΩ.

Οἱ μὲν δαίμονες διὰ ποικίλων πειρασμῶν σπουδάσουσι κλείσαι τὸ ἡμέτερον στόμα, ὅπως μὴ ὑμνώμεν, μήτε ψάλλωμεν, μήτε δοξολογῶμεν τὸν χριστᾶνα « Ἄλλ' ἔχομεν ἐλπιδας, καθά φησιν ὁ ἄγιος Ἰωάννης, ὅτι ἀνοίξει ὁ Κύριος, καὶ οὐδεὶς κλείσει δυνήσεται. »

PAH'. — ΦΙΛΩΝΙ ΙΛΛΟΥΣΤΡΙΩ.

Πέπαυσο λοιπὸν καταθλίβων, καὶ κατακονδυλίζων τοὺς εὐτελεῖς, ἱκανῶς γὰρ ἕξεταστὴς ὑπάρχει πλημμελημάτων Θεός, καὶ οὐδαμῶς τὴν ἀνταπόδοσιν τοῦ Θεοῦ διαφεύξεται ἀνθρώπος ὑπέροπτος πενίας, καὶ πένητος ἀφόδως κατατρέχων.

ΡΑΘ. — ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΔΙΑΚΟΝΟΥ.

Οι ἐξ ὅλης διανοίας τὸν παντέφορον ἐπιβουώμενοι Κύριον, κἂν εἰς τὸ ἔσχατον τῶν κινδύνων ἀφίκοντο, πάντως τεύχονται τῆς ἀνωθεν ἀρωγῆς· ἐπήκοος γάρ ὁ Θεοπότης γενόμενος ἐξ αὐτῆς μέσης ἐξαρπάσας τῆς ἀπωλείας πρὸς ζωὴν αἰώνιον, καὶ χαρὰν ἀναφέρει.

ΡΜΨ. — ΑΜΦΙΑΟΧΙΟΥ ΝΕΩΤΕΡΟΥ.

Μὴ λεπρῶ τὸν τέως ἐνδείξομαι τὰ βλακεύματα τῆς νέας ἡλικίας, εἰθ' ὕστερον ἐπ' ἐσχάτων τοῦ γήρωσ τὰ τῆς σωφροσύνης, καὶ τῆς ἀνδρείας, καὶ τῆς δικαιοσύνης ἀναβλαστήσω ἄνθη. Τίς γάρ σοι οὐράνιος ἄγγελος γηράσειν ὑπέσχετο; Διὰ τί μὴ φοβῆ τὸ ἐν λαγγελίας, καὶ τέρψῃσι, καὶ ταῖς κενοδοξίας ἐναποθανεῖν κακῶς, νεαρῶς μὲν τῆς ἡλικίας, παλαιωθείσης δὲ ὀξέως τῆς πολιτείας;

ΡΜΑ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ἐρώτησάς με, τίς ἐστὶν ὁ παλαιὸς ἄνθρωπος, ὁ ταῖς ἐπιθυμίαις φθειρόμενος, ὅτινα ἀποθέσθαι παραινεῖ ὁ θεὸς Ἀπόστολος. Παλαιὸν ἄνθρωπον ἀνύπαρκτον μὲν, φθειρόμενον δὲ, τυγχάνειν νομίζομεν εἰδωλὸν τι ἀπωλείας ἐκ μιαρῶν καὶ ἀσεβῶν λογισμῶν, καὶ λόγων ἀθεμίτων, καὶ ἀκαθάρτων ἔργων, ζωγραφούμενον τε, ἢ συντιθέμενον, ἢ καὶ ὡς ἂν τις εἰποι, ἐξυφανόμενον ἐπιπλαθῶς.

ΡΜΒ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ἦ ἐν τῷ γέγραπτον ἀρετὴ οὐκ ἂν κληθεῖται ἀρετὴ, ἀλλ' ἀδυναμία. Οὐκοῦν ἐν τῇ νεότητι μᾶλλον τὴν ἀρετὴν κατεργαστέον ἡμῖν, καὶ ἐν σώματι νέω πολιτὸν ἐνδεικνύσθαι φρόνημα.

ΡΜΓ'. — ΑΝΤΩΝΙΟΥ.

Εἶ ἐστὶ τυφλὸς πλοῦτος, τάχα ἐστὶ καὶ τυφλὴ δόξα καὶ ὑπόληψις. Καὶ βλέπε μοι τὸν ἰλλούστριον Κόωναν, μήτ' ἔργῳ, μήτε λόγῳ ποτέ τινα ὠφελήσαντα, μήτ' ἀρετὴν γινώσκων ἐθέλοντα, τί ποτέ ἐστιν, μάτην δοξαζόμενον, καὶ ἐκτὴ κροτούμενον ὑπὸ πλείστον ἀνελευθέρων, καὶ ἀνοήτων ἀνθρώπων, κἂν τοῦτο ψυσώμενον, καὶ ὑπεραιρόμενον παραλόγως.

ΡΜΔ'. — ΚΟΝΩΝΙ ΙΛΛΟΥΣΤΡΙΟΥ.

Πλουτεῖς ἀδίκως, τὰς ἐτέροις ὀφειλομένας δόξας σφετεριζόμενοι. Εὐτράπελον γάρ θίαν θεασάμενος, τεθαύμακα, τοὺς μὲν ἀξιαγάστους λουδιωρούμενους βλέπων ἐν τῷ παρόντι χρόνῳ, τοὺς δὲ ἀχρεῖους εὐφημούμενους ἔρων. Καὶ τοῦτο οἶμαι τῶν δαιμόνων ὑπάρχειν μηχανήμα· ὅθεν ἵνα μὴ διὰ κενῆς δοξάζων πολλὰ, μειζόνως κατὰ τὸ μέλλον τιμωρηθῆς, παρακαλῶ σε μᾶλλον πράξει τὰ ἔργα τῆς ἀρετῆς. ἵνα εὐπροσώπως καὶ προσηκόντως τὴν δόξαν κοιλῆσῃ.

ΡΜΕ'. — ΕΥΛΑΜΠΙΟΥ.

Μαθεῖν γλῆψι, τί ἐστὶν ὁ φησὶν Ἰακώβος ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῶν Ἱεροσολύμων· « Π δοκεῖτε εἶναι κενῶς λέγει ἡ Γραφή πρὸς φθόνον; » ταυτέστων, οὐκ ἀκαί-

⁸⁰ Ephes. iv, 22. ⁸¹ Jac. iv, 5.

(3) Ahatii versio nec Græco respondet nec bonum sensum exhibet. Ego vero, indubitata, ut puio, conjectura, lego. Μὴ λέγῃ· Πρῶτον τέως ἐνδείξομαι, etc. Ne dicas : Prius interim ostentabo juvenilis

Α CXXXIX. — STEPHANO DIACONO.

Qui ex tota mente omnia videntem Dominum invocant, licet extremis periculis conflictentur, omnino superni auxilii participes fient. Namque Deus exaudiens ab ipso excidio ereptos in vitam æternam et lætitiā transvehit.

CXL. — AMPHIOCHIO COMITI JUNIORI.

Annon lepra obsito similem dixerim eum, qui prius ætatis juvenilis deliciis perfrui sibi proponit, postmodum in extrema senectute continentię, fortitudinis et justitię flores promere (3). Quis enim tibi cœlestis angelus consensescere promisit? Quare non horres inter libidines, gaudia, et vanas cogitationes infauste commori, ætate quidem juvenili, sed vitę instituto citissime inveterato?

CXXLI. — EIDEM.

Postulasti a me, quis sit vetus homo, qui desiderii corrumpitur, et quem deponere divinus Apostolus hortatur ⁸⁰? Veterem hominem non existentem quidem, sed qui corrumpitur, esse putamus, idolum quoddam perditionis, quod ex execrandis et impiis cogitationibus, et verbis iniquis, et immundis facinoribus penicillo exprimitur, vel componitur, vel, ut quispiam diceret, satis noxie contextitur.

CXXLII. — EIDEM.

Quæ in senectute virtus dilucet, virtus non nuncupabitur, sed imbecillitas. In juventute itaque potius virtus operanda a nobis, exercendaque est, et in corpore juveni cana prudentia commonstranda.

CXXLIII. — ANTONIO.

Si cæcæ divitię sunt, fortasse etiam erit et cæca opinio, sique comprehensio. Et videsis illustrium Cononem, qui nemini unquam neque verbo, neque opere fructum utilitatis præbuit, neque quænam sit virtus, addiscere curavit, frustra laudibus cohonestatum, et vane a plerisque hominibus illiberalibus ac stupidis strepitu consociatum, et in hoc tumentem, scæque absurde nimis factantem.

CXXLIV. — CONONI ILLUSTRIO.

Injaste divitiis affluis, aliisque debitam gloriam tibi usurpas. Lepidum enim, et ad risum jocumque factum contuitus in admirationem incidi, dignos admiratione convitiis præsentī tempore petitos videns, ineptos, atque inutiles laudibus cohonestatos. Et hanc machinam esse dæmonum duco. Quare ne multa inaniter comminiscens, in futurum gravius puniaris; rogo te, ut potius virtutis operibus te dedas, ut non sine ratione, sed ut addecet, laudem consequaris.

CXXLV. — EULAMPIO.

Aves perdiscere, quid sit quod Jacobus Hierosolymorum archiepiscopus ait : « An putatis, quia inaniter dicit Scriptura, ad invidiam ⁸¹? hoc est,

ætatis mollia stolidaque facinora, postmodum vero, in extrema senectute, continentię, fortitudinis et justitię flores producunt. COTELERIUS, Monum., II, 550.

non intempestive, sed maxime opportune, et prospicienter divina Scriptura contra invidiam loquitur: etenim quocumque sancto enuntiato contra omnes affectus, sed exitiosam invidiam potissimum, tanquam validissima armatura constipamur.

CXLVI. — *Eidem.*

« Concupiscit, inquit, spiritus, quem habitare fecit Deus in nobis ⁶¹. » Quid porro desiderat, appetit et diligit divinus Spiritus? unionem, concordiam, mutuum fratrum amorem. Charitas autem ex humilitate et pietate nascitur; odium, et amarulentus livor ex superbia et jactantia oritur: quapropter dictum est: **61** « Deus superbis resistit ⁶², » propter eorum stultitiam in eos castra movens, ut olim in primum omnium superbiæ vitio infectum Satanam. « Humilibus autem dat gratiam ⁶³; » hoc est, spiritualia quædam munera elargitur iis, qui propter Deum humilitatem amplectuntur.

CXLVII. — *Eidem.*

« Ne respondeas, ait Salomon, stulto secundum stultitiam ejus, ne similis illi fias. Responde vero stultitiæ ejus, ne prudens apud se esse videatur ⁶⁴. » Qui enim præceptis Dei adversantia loquenti stulto, et in peccatum invitanti consentit, ea laudans, secundum stulti stultitiam respondit, et similis factus est illi: qui vero improba enuntianti sese opposuit, nec execrandis illius verbis assensum præstare sustinuit, respondere dicitur ad stultitiam illius; hoc est, contra illius stultitiam palmarium optimum habuit, tropæumque consensu omnium erexit, pharetra sagittarum veritatis, ac cœlestis sapientiæ adversus stultitiam, vanamque improbi sophistæ opinionem usus.

CXLVIII. — *SOZOMENO.*

Peccatum fumi instar citissime dissolvitur; debita vero punitio et pœna ad quæ sæcula protrahitur? si hæc tecum consideraveris, maximo timore et tremore concutieris.

62 CXLIX. — *CORNELIO PRESBYTERO.*

Quid est quod ait Apostolus: « Etsi cognovimus secundum carnem Christum, sed nunc nondum cognoscimus ⁶⁵? » Namque propter nostram salutem Dominus homo factus, et cum hominibus conversatus, ut propriam incarnationem veram ostenderet; non tantum puerulus adhuc lac suxit, ut plane videbatur, sed adultus etiam comedit, et bibit, et laboravit, et somnum cepit, flagellis cæsus, et cruci affixus est, etc. Attamen post ipsius ex mortuis resurrectionem, non amplius corporis ægritudinibus, et necessitatibus subjacet. Propterea Apostolus ait: Non ultra cognoscimus Christum passionibus, infirmitatibus, et morti obnoxium. Virtus namque divinitatis illius humana omnia superavit. Et licet nunc, et in futura sæcula in sancto corpore, quod antea sub Pilato cruci affixum fuit, et sepultaræ

Αρω, ἀλλὰ καὶ λίαν εὐκαιρῶς τε καὶ εὐστόχως ἡ θεῖα Γραφή κατὰ τοῦ φθόνου λαλεῖ: πᾶσα γὰρ ἅγια προσφώνησις κατὰ παντός μὲν πάθους, μάλιστα δὲ κατὰ φθόνου τοῦ δλεθρίου τίθεσθαι ἐλωθεν ἰσχυρώτατα ὄπλα.

PMΓ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

« Ἐπιποθεῖ, φησὶν, τὸ πνεῦμα, ὃ κατέκρησεν ὁ Θεὸς ἐν ἡμῖν. » Τί δὲ ἐπιποθεῖ, καὶ στέργει, καὶ ἀγαπᾷ τὸ θεῖον Πνεῦμα, ἢ τὴν ἔνωσιν, καὶ ὁμόνοιαν, καὶ τὴν φιλαλληλίαν τῶν ἀδελφῶν; « Ἡ δὲ ἀγάπη ἐκ ταπεινοφροσύνης καὶ εὐλαθείας κυβηταται, τὸ δὲ μῖσος καὶ ἡ πικρὰ βασκανία ἐκ τῆς ὑπεροφίας καὶ ἀλαζονίας προσέρχεται: διὸ εἰρηται, ὅτι « Ὁ Θεὸς ὑπερηφάνους ἀντιτάσσειται, » διὰ τὴν ἀπόνοιαν αὐτῶν ἀντιστρατεύμενος αὐτοῖς, καθάπερ τῷ πρώτῳ τὴν ὑπερηφανίαν νοσήσαντι Σατανᾷ. « Ταπεινοὶς δὲ δίδωσι χάριν, » τούτῃσι, πνευματικὰ τινα πηγάζει δωρήματα, τοῖς δὲ τὴν Θεὸν ταπεινοῦσθαι σπουδάζουσι.

PMZ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

« Μὴ ἀποκρίνου, φησὶ Σολομών, τῷ ἄφρονι κατὰ τὴν ἀφροσύνην αὐτοῦ, ἵνα μὴ ὅμοιος γένη αὐτῷ. ἀποκρίνου δὲ τῷ ἄφρονι πρὸς τὴν ἀφροσύνην αὐτοῦ, ἵνα μὴ φρόνιμος παρ' αὐτῷ φαίνηται. » Ὁ μὲν γὰρ λαλοῦντι τῷ ἄφρονι τὰ ἐναντιούμενα τοῖς νόμοις τοῦ Θεοῦ, καὶ προσκαλουμένῳ εἰς ἀμαρτίαν συγκατατιθέμενος, καὶ συναινῶν, ἀπεκρίθη κατὰ τὴν ἀφροσύνην τοῦ ἄφρονος, καὶ ὁμοιωθὲν αὐτῷ. ὁ δ' ἀντιταξάμενος τῷ φράζοντι τὰ ψαῦλα, καὶ μὴ ἀνασχόμενος συνιδᾶσαι τῷ μιαιρορρήμονι, ἀποκρίνεσθαι λέγεται πρὸς τὴν ἀφροσύνην αὐτοῦ, τούτῃσι κατὰ τῆς ἀφροσύνης αὐτοῦ ἀπεδείχθη ἄριστος νικητῆς τροπαιούχος, τῇ βελοθήκῃ τῆς ἀληθείας, καὶ τῆς ἐπουρανοῦ σοφίας: χρησάμενος κατὰ τῆς ἀφροσύνης, καὶ τῆς ματαίας οἰήσεως τοῦ πονηροῦ σοφιστοῦ.

PMH'. — *ΣΩΖΟΜΕΝΩ.*

Ἡ μὲν ἀμαρτία δικτὴν καρποῦ θάπτον διαλύεται: ἡ δὲ ὀφειλομένη τιμωρία, καὶ κόλασις, ἐπὶ πόσους αἰῶνας ἐντείνεται; Ἐὰν λογίσῃ, φοβηθῆσθαι μέγαρα, καὶ τρομάξεις.

PMΘ'. — *ΚΟΡΝΗΛΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.*

Τί ἐστίν, ὑπερ φησὶν ὁ Ἀπόστολος. « Εἰ δὲ καὶ ἐγνώκαμεν κατὰ σάρκα Χριστὸν, ἀλλὰ νῦν οὐκέτι γινώσκομεν; » Ἐπειδὴ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν ὁ Δεσπότης ἀνθρώπος γενόμενος, καὶ τοῖς ἀνθρώποις συναναστρεφόμενος, ἵνα δεῖξῃ ἀληθινὴν τὴν οἰκίαν σάρκωσιν, οὐ μόνον ἐγαλουχῆθη βρέφος τυγχάνων κατὰ τὸ βλεπόμενον, ἀλλὰ καὶ αὐξήθει βέβρωκῆ τε καὶ πέπωκεν, ἐκοπίασέ τε καὶ ὑπνωσεν, ἐμαστίχθη τε καὶ ἐσταυρώθη, καὶ τὰ ἐξῆς. Μετὰ δὲ τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ τὴν ἐκ νεκρῶν, οὐκέτι ὑποκρίπτεται ταῖς τοῦ σώματος ἀσθενείαις, καὶ χρεῖαις ἀναγκαίαις: διὰ τοῦτο φησὶν ὁ Ἀπόστολος, ὅτι οὐκέτι γινώσκομεν τὸν Χριστὸν παθητὸν, καὶ ἀσθενῆ, καὶ θνήσκοντα. Ἐξενίκησε γὰρ ἡ δύναμις τῆς θεότητος αὐτοῦ πάντα τὰ ἀνθρώπινα. Κἂν γὰρ ὑπάρχει καὶ νῦν, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας ἐν τῷ ἀήτῳ σώματι τῷ

⁶¹ Jac. iv, 5. ⁶² Prov. iii, 31; Jac. iv, 6. ⁶³ ibid. ⁶⁴ Prov. xxvi, 4, 5. ⁶⁵ II Cor. v, 16.

πρώην ἐπὶ τοῦ Πιλάτου στιτυρωθέντι, καὶ ταφέντι, ἅ καὶ ἀναστάντι ἐκ νεκρῶν, ἀλλ' ὁμοῦς οὐκέτι πείσεται ἀνθρώπινα, καὶ τὸ σῶμα ἔχει ἀγήρατον, ἀπήμαντόν τε καὶ ἀγραντόν εἰς τοὺς αἰῶνας.

PN'. — GERONTIQ̄ EKEKEPTORI.

« Μὴ συγκοινωνεῖτε, φησὶν ὁ Ἀπόστολος, τοῖς ἀκάρποις ἔργοις τοῦ σκότους. » Τίνα γὰρ καρπὸν εἶχετε ἐν τοῖς τοῦ νοητοῦ θανάτου ὄψωνοις, ἐφ' οἷς νῦν ἐπαισχύνεσθε; Ἀληθῶς γὰρ ἀκαρπα τυγχάνει τὰ ἔργα τὰ πονηρὰ, καὶ πᾶσα σκοτεινὴ πρᾶξις. Ὅταν δὲ ἡ ψυχὴ δυναθῇ ἀναστῆναι, καὶ εἰς συναίσθησιν ἔλθειν, ἐρυθροῖσθε μᾶλλον καὶ αἰσχύνεται ἐπὶ τοῖς ἀμαρτηθεῖσιν ἐν τῇ μέθῃ τῆς κακίας, καὶ ἐναύγασμα εὐρίσκει σωφροσύνης.

PNA'. — ΠΥΑΦΛΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Μὴ ἀθυμήσης, ἀλλ' ἀνδρίζου γενναίῳ φρονήματι. Ὅ γὰρ ἀνδρεὸς κἄν ἐν τραύμασι γένηται, πάντως νικήσει καὶ τραυματίας μαχόμενος.

PNB'. — ΟΛΥΜΠΙΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Μὴ γένοιτο. Οὐ λέγει περὶ ἑαυτοῦ ὁ θεὸς Ἀποστόλος, ὅτι, « Βλέπω ἕτερον νόμον ἐν τοῖς μέλεσί μου αἰχμαλωτίζοντά με διὰ τῆς ἀμαρτίας » ἀλλ' ἐκ προσώπου τὰ τοιαῦτα φθέγγεται τῶν ὀχλουμένων μὲν ὑπὸ σαρκικῶν παθῶν, πληθὺν ἀντιτασσομένων, καὶ νικῶντων μὲν τὰ πολλά, εἰσὶ δὲ καὶ κατὰ συναρπαγὴν νικωμένων.

PNΓ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ῥῆδιον καταλαβεῖν ἐστὶν ἡθοποιεῖν χρώμενον τῶν Ἀποστόλων, ἐκ τοῦ λέγειν · « Ἐγὼ δὲ καὶ ἐζῶν ποτὲ χωρὶς νόμου. » Καὶ τοι οὐδέποτε ἀναπνεῦσαι δεδύνηται ἄνευ τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου · ἐκ γὰρ νέας ἡλικίας παρὰ τῷ Γαμαλιήλ τὸν νόμον ἀκριθῶς ἐξεπαίδευτο. Τῶν ἔξω τοίνυν τῶν ἁγίων τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου λαμβάνει τὸ πρόσωπον.

PNΔ'. — ΜΑΞΙΜΙΑΝΩ.

« Ἐν παντὶ ἔθνεϊ ὁ φοβούμενος τὸν θεόν, καὶ ἐργαζόμενος δικαιοσύνην, δεκτὸς αὐτῷ ἐστιν. » δὴ λέγει δὲ ὅτι δεκτὸς τῷ θεῷ, καὶ οὐκ ἀπόβλητός ἐστιν ὁ τοιοῦτος, τῷ ἴδιῳ καιρῷ καταφεύγων ἐπὶ τὸ σέβας τῆς μακαριωτάτης θεαγωγίας · οὐ γὰρ μὴ καταλείπη τοῦτον ὁ θεὸς ἀναποθανεῖν τῇ ἀγνωσίᾳ, ἀλλ' ὀδηγήσει αὐτὸν ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν, καὶ καταλάμψει τῷ φωτὶ τῆς γνώσεως, ὡς περὶ τὸν Κορνήλιον, περὶ οὗ καὶ τὸν λόγον τὸν προβρῆθέντα εἶρηκεν ὁ μακάριος Πέτρος.

PNE'. — ΘΕΣΣΑΛΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Ὅτι χρὴ τὸν τοῦ καλοῦ ἐπιέμενον, μὴ μόνον λογισμῷ, καὶ λόγῳ, ἀλλὰ καὶ ἔργῳ τὸν κόπον ἐνδεῖνυσθαι διὰ παντός τοῦ βίου, ἵν' οὕτως ἐπιτύχη οὐρανίου ἀναπαύσεώς τε καὶ βασιλείας, γεωργήσας τοὺς καρποὺς τῆς πολυειδοῦς ἀρετῆς. Βλέπε τί φησιν ὁ πατριάρχης Ἰακώβ · Ἰσάαχαρ τὸ καλὸν ἐπεθύμησεν, ἀναπαύμενος ἀνάμεσον τῶν κλήρων, καὶ ἰδὼν τὴν γῆν, ὅτι πλῶν ὑπάρχει, ὑπέβηκεν τὸν ὦμον ζυτοῦ εἰς τὸ πονεῖν, καὶ ἐγενήθη ἀνὴρ γεωργός. Καὶ ὁ προφήτης δὲ Ἰερεμίας λέγει · « Δὸς τὴν καρ-

traditum, et postmodum ex mortuis resurrexit, sit; nihilominus non ultra humana patietur, corpus habens quod neque senescere, neque noxis perturbari, neque sordibus inquinari in sæcula potest.

CL. — GERONTIO EXCEPTORI.

« Ne communicetis, ait Apostolus, infructuosis operibus tenebrarum ». Quamnam enim fructum in intellectualis mortis obsoniis habebatis, ob quæ nunc verecundamini? Nam vere infructuosa sunt opera prava, et quælibet tenebricosa actio. Quando vero anima in saniolem mentem redacta, res a se gestas perceperit, tunc potius erubescit et verecundatur, **63** pro peccatis in iniquitatis ebrietate patris, splendoremque continentia comperit.

CLI. — ΠΥΑΦΛΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

« Ne despondeas animum, sed generosis cogitationibus fortis esto. Fortis namque licet vulneribus scateat, et vulneribus obditus pugnam ineat, omnino victoriam consequetur.

CLII. — ΟΛΥΜΠΙΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Absit hoc. Non de seipso affirmat divus Apostolus, « Video aliam legem in membris meis captivantem me in lege peccati », sed ex persona eorum loquitur, qui similibus inturbantur, et ab affectibus carnis oppugnantur, verumtamen scæ opponunt, et ut plurimum victoria potiuntur, aliquando etiam correpti cadunt.

CLIII. — EIDEM.

Non est id in difficili, deprehendere Apostolum ethopœiam usurpasse, cum dicat: « Ego vero vivebam aliquando sine lege »; licet nusquam sine lege Mosaica ducere spiritum potuerit; a teneris enim, ut aiunt, unguiculis apud Gamalielem legem exquisitè perdidicerat. Eorum ergo, qui extra Mosaicam legem vitam duxerunt, personam assumit.

CLIV. — ΜΑΞΙΜΙΑΝΩ.

« In quacunque gente, qui timet Deum, et justitiam servat » **64** acceptus illi est. Manifestum autem est hunc Deo esse acceptum, nec ab eo abjicere quemcunque tempore opportuno ad cultum beatissimæ Numinis cognitionis confugientem. Neque enim deseret illum Deus, in ignorantia commori; sed adducet ad veritatem, et cognitionis lumine illustrabit, quemadmodum **D** Cornelium, de quo verba supra laudata beatus Petrus enuntiat.

CLV. — ΘΕΣΣΑΛΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Operæ pretium est, ut qui bonum concupivit, non tantum cogitatione et verbo, sed opere quoque laborem per totum vitæ spatium continet, ut sic cœlestem quietem, et regnum, multijugæ virtutis demessis fructibus, consequi possit. Considera dicta patriarchæ Jacobi **65**, « Issachar bonum desideravit, requiescens in medio fortium, et videns terram, quod pinguis esset, supposuit humerum suum ad laborandum, et factus est vir agricola. » Nec propheta Jeremias dissidet: « Prehe cor tuum

⁶⁶ Ephes. v, 11. ⁶⁷ Rom. vii, 25. ⁶⁸ ibid. 9 ⁶⁹ Act. xii, 5. ⁶⁰ Act. x, 35, ⁶¹ ibid. 20 seqq. ⁶² Gen. xlix, 15.

in humerum tuum ⁶³; » hoc est, bona desideria educ
in opus factus operosus.

CLVI.—CHRYSOGONO CLESVALIO.

Si quis ex ineptissimis optima quæque calumniari et a mendacio exordium ducere, perpetuoque etiam in mendacium desinere velit, dicito mihi, in quemnam desinet aut adducetur finem?

65 CLVII.—THEOGNOSTO.

Fortè ignoras, mi frater, legem Dei custoditam, servare, custodire et tegere eos, qui illam servare et custodire cum sobrietate satagunt.

CLVIII.—DECURIONI.

Neque universum aerem aliquis unquam duxit et refluxit, neque essentiam Dei plane bene aut mens cepit, aut vox complexa est; sed ex iis quæ circa eum sunt, quæ illius sunt veluti in umbra affingentes, debilem quamdam ac imbecillum aliam ab alia imaginem, atque conceptum exprimimus.

CLIX.—Eidem.

« Angusta janua, et arcta via est, quæ ducit in vitam, et pauci sunt, qui deprehendunt ⁶⁴. » Si itaque qui eam deprehendunt pauci sunt, multo pauciores erunt qui introire valeant; non introeunt vero ob propriam negligentiam.

CLX.—Eidem.

Mens est domina, servus caruncula. Ne ergo immoderata ingluvie servum foveas, ne propriæ mensuræ oblitus tyrannidem arripiat, audeatque arma in possessorem inferre. Propterea Salomon insolentiæ corporis minime ignarus dicebat: « Non conducit stulto luxus, licet servus insolenter in proprium herum imperium teneat ⁶⁵. »

66 CLXI.—Eidem.

Si principatum provinciæ tenere cupis, inhoraberis; si vero te humiliaveris, misericordiam consequeris. Scriptum est enim: « Deus effundens super principes opprobrium, humiles salvavit ⁶⁶. »

CLXII.—CRISPO SCHOLARIO.

Nonnulli, superquam par est, considerationibus effusi, opinantes se majus quidpiam comprehendere posse, a vera cognitione excidentis, in cognitionem mendacis involutam prolapsi sunt: « et tamen hoc vanitas est ⁶⁷, » ut Salomon ait.

CLXIII.—JULIANÆ VIRGINI.

Castissimæ, perpulchræque virginis speculum optimum est jejunium: in eo etenim virgo pro modulo suo Deum speculatur, labrumque fabricat, basim firmam, inconcussam, atque immutabilem ⁶⁸, cogitationes affectibus minime obnoxias sibi comparans.

CLXIV.—Eidem.

Sæpius lectitasti, quid sanctus Moyses de quodam optimo, ac sapientissimo viro narrat: cum

⁶³ Jerem. xxxi, 21. ⁶⁴ Matth. vii, 14. ⁶⁵ Prov. xix, 10. ⁶⁶ Job xii, 21. ⁶⁷ Eccle. i, 12; ii, 155.

⁶⁸ Exod. xxxviii, 8.

« διὰν σου εἰς τὸν ὦμον σου » τοῦτέστιν, τὰ ἀγαθὰ βουλεύματα εἰς ἔργον ἐξάγαγε πρακτικῶς γενόμενος.

PNΓ'. — ΧΡΥΣΟΓΟΝῶ ΚΛΗΣΟΥΤΑΛΙῶ.

Ἐἰ τις βούλοιο τῶν ἀπαιδευτῶν καταστροφαντεῖν μὲν τὰ βέλτεστα, καὶ ἀπὸ ψεύδους ἀρχεσθαι, καὶ καταπαύειν εἰς ψεῦδος διηνεκῶς, φράσον μοι, εἰς ποῖον λήξει, καὶ καταντήσει πέρας;

PNZ'. — ΘΕΟΓΝΩΣΤῶ.

Ἴσως ἀγνοεῖς, ἀδελφε, ὅτι ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ σηρούμενος, τηρεῖν καὶ φρουρεῖν, καὶ περισκέπειν πέφυκεν τοὺς τηρεῖν τοῦτον, καὶ φυλάττειν σὺν νήψει σπουδάζοντας.

PNH'. — ΔΕΚΟΥΡΙΩΝΙ.

Ὅτε ἀέρα ὄλον ἐπνευσέ τις πῶποτε, οὔτε οὐσίαν Θεοῦ παντελῶς, ἢ νοῦς κενώρηκεν, ἢ φωτὴ περιέλαθεν, ἀλλ' ἐκ τῶν περὶ αὐτὸν σκιογραφούντες τὰ κατ' αὐτὸν, ἀμυδράν τινα, καὶ ἀσθενῆ ἄλλην ἀπ' ἄλλης φαντασίαν συλλέγομεν.

PNΘ'. — Τῷ αὐτῷ.

« Στενὴ ἡ πύλη, καὶ θελιμμένη ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν, καὶ ὀλίγοι εἰσὶν οἱ εὐρίσκοντες αὐτήν. » Εἰ τοίνυν οἱ εὐρίσκοντες ὑπάρχουσιν ὀλίγοι, ὀλιγώτεροι ἂν εἴεν οἱ εἰσελθεῖν ἐπισχόντες: οὐκ εἰσευλήθασι δὲ διὰ οἰκείαν ἀμέλειαν.

PE'. — Τῷ αὐτῷ.

Δεσπότης ἐστὶν ὁ κρῖς, δοῦλος δὲ τὸ σαρκῖον. Μὴ τοίνυν τὸν δοῦλον ἀμέτρως θεράπευε διὰ γαστριμαργίας, ἵνα μὴ ἐπιλαθόμενος τῶν ἰδίων μέτρων εἰς τυραννίδα ἐλθῆ, καὶ ὄπλα τολμῆσῃ ἄραι κατὰ τοῦ κτησαμένου· διόπερ ὁ Σολομὼν ἐπιστάμενος τὴν ἀφροσύνην τοῦ σώματος ἔλεγεν: « Οὐ συμφέρει τῷ ἀφρονι ἡ τρυφή, κἂν οἰκείτης ἀρχὴ μεθ' ὑβρεως τοῦ ἰδίου δεσπότητος. »

PEA'. — Τῷ αὐτῷ.

Ἄν βούλει ἀρχειν τῆς ἐπαρχίας, ἀτιμωθήσῃ ἂν δὲ στυτὸν ταπεινώσης, ἐλεθθήσῃ γέγραπται γάρ, ὅτι: « Ὁ Θεὸς ἐκχέων ἐπ' ἀρχοντας ἀτιμίαν, τοὺς ταπεινοὺς ἴσαστο. »

PEB'. — ΚΡΙΣΠῶ ΣΧΟΛΑΡΙῶ.

Τινὲς ὑπὲρ τὸ εἶον τῇ ἐννοίᾳ ἐπεκταθέντες, ὡς δοκοῦντές τι μεῖζον καταλαθεῖν, ἐξέπεσαν μὲν τῆς ἀληθοῦς γνώσεως, μεταπειτώκασι δὲ εἰς ψευδομένην γνώσιν· καὶ ἔστι τοῦτο ματαιότης, καθὰ φησὶν Σολομὼν.

PEΓ'. — ΙΟΥΛΙΑΝῆ ΠΑΡΘΕΝῶ.

Κάτοπτρον κάλλιστον τῇ σεμνοτάτῃ καὶ εὐείδῃ παρθένῳ τὸ νηστεύειν, ἐν τούτῳ γὰρ καὶ Θεὸν κατοπτρίζεται ἡ παρθένος, καθόσον ἐνδέχεται, καὶ λουτήρα χαλκεύει, καὶ βάσιν στερέμνιον, ἀκράδαντον, καὶ ἀμετακίνητον κτησαμένη τὸ ἀπαθὲς φρόνημα.

PEΔ'. — Τῇ αὐτῇ παρθένῳ.

Ἀνέγνως πολλάκις, τί γράφει ὁ ἅγιος Μωϋσῆς περὶ τινος ἀρίστου καὶ σοφωτάτου ἀνδρός, ὅτι οὗτος

xix, 10. ⁶⁵ Job xii, 21. ⁶⁷ Eccle. i, 12; ii, 155.

παποίησε λουτήρα χαλκοῦν, καὶ τὴν βάσιν αὐτοῦ ὁμοίως χαλκῆν ἐκ τῶν κατόπιρων νηστευουσῶν, αἵτινες παρὰ τῆς θύρας τῆς Σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου ἐνήστεισαν.

ΠΞΕ'. — ΘΕΟΔΩΡΩ.

Μὴ δύναι καθεκάστην ἡμέραν πρὶν παντὸς πράγματος ἀψάσθαι εἰσελθεῖν εἰς τὸν εὐκτήριον οἶκον, καὶ τῆς προσευχῆς ἀποδίδόναι τὸ χρέος τῷ Κυρίου.

ΠΞΖ'. — Τῷ αὐτῷ.

Διὰ τοῦτο ὡσπερ τινὰς λιμένας ἐν πελάγει πανταχοῦ τὰς Ἐκκλησίας ὁ Θεὸς ἐπήξεν, ἵνα καθ' ὅσον ἐγχαρῆται, φεύγων τὴν τῶν βιωτικῶν φροντίδων ἀλμυρὴν, καὶ ζάλην, κἀνταῦθα καταπλέοντες ἀπολαύωμεν γαλήνης σωτηρίου, καὶ πολλῆς εὐφροσύνης.

ΠΞΖ'. — ΣΟΦΡΟΝΙ ΤΡΙΒΟΥΝΩ.

Τὴν ὑπὲρ ἄγαν τέρψιν, καὶ τὴν ἀμετρον χαρὰν, καὶ τὸ ἐπὶ ταῖς εὐπραγίαις γαυρίαμα τῆς ψυχῆς τῆ καταφείξ τοῦ προσώπου, καὶ τῆ εὐκαίρῳ σιωπῇ κολάσωμεν.

ΠΞΗ'. — Τῷ αὐτῷ.

Τῆς σαρκὸς τὸ σκίρτημα, καὶ τὴν αἰσχρὰν ἔφεσιν, τῷ τῆς νηστείας ἰμάντι μαστιξάντες, καὶ τῷ λόγῳ πείσωμεν ἡσυχάζειν.

ΠΞΘ'. — Τῷ αὐτῷ.

Εὐκόλως λίαν πρὸς τὴν ἀλαζονίαν ἐπαίρεται τὸ ἀνθρώπινον γένος διόπερ πολλῶν ἰσχυρῶν χρεῖα χαλινῶν πρὸς δαμασμοὺς τοῦ φρονήματος. Πολλὰ δὲ ἐδρήσεις ζητῶν σποράδην κατὰ τὴν θεῖαν Γραφὴν χαλινώματά τε καὶ κήμωτρα τῶν ἀλογίστων παθῶν.

ΠΟΓ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς πάντα ὑπὲρ ἡμῶν γέγονεν, ὅσα ἡμεῖς, πλὴν τῆς ἁμαρτίας· « Ἄμαρτιαν γὰρ οὐδόλως ἐποίησεν. » Πάντα δὲ γέγονεν, τουτέστιν σῶμα, ψυχὴ, νοῦς. Φεῦγε τοίνυν τὸν λῆρον τοῦ Μανιχαίου.

ΠΟΑ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ἄνθρωπος μὲν κατὰ τὸ φαινόμενον ὁ Σωτὴρ Χριστὸς, Θεὸς δὲ ὁ αὐτὸς κατὰ τὸ νοούμενον, Υἱὸς δὲ ἀνθρώπου, καὶ διὰ τὸν Ἀδάμ, καὶ διὰ τὴν Παρθένον, ἐξ ὧν ἐγένετο, τοῦ μὲν ὡς προπάτορος, τῆς δὲ ὡς μητρὸς νόμῳ, καὶ οὐ νόμῳ γεννήσεως.

ΠΟΒ'. — Τῷ αὐτῷ.

« Σὰρξ καὶ αἷμα, φησὶν, βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσι » τουτέστιν, οἱ σαρκικοὶ τὸν τρόπον ὑπάρχοντες ἐξω τῆς βασιλείας ριφθήσονται. « Ὑμεῖς δὲ, φησὶν, οἱ πιστοὶ, καὶ πνευματικοί, οὐκ ἐστὲ ἐν σαρκί, ἀλλ' ἐν πνεύματι. »

ΠΟΓ'. — ΑΦΘΟΝΙΩ ΣΑΜΑΡΙΤῆ.

Ἐρωτᾷς με, πῶς δυνατόν ἐστιν, τὸ φθαρτὸν σῶμα ἀφθαρτὸν ἀναστῆναι. Ἄντιρωτῶ σε, πῶς τὸ τηκτὸν καὶ φθαρτὸν μάννα ἐν τῇ στάμνῳ τῇ χρυσοῇ κατακλισθὲν ὑπὸ τοῦ Μωϋσέως, διέμεινεν ἀφθαρτὸν. Δῆλον ὅτι τῇ τοῦ Θεοῦ βουλήσει καὶ δυνάμει. Τῇ γὰρ αὐτῇ

nempe labrum æreum confocisse, et basini illius similiter æream ex speculis jejunantium; quæ ad portas tabernaculi testimonii jejunant celeberraverant.

67 CLXV. — THEODORO.

Ne tibi neglecti sit, singulis diebus, antequam operi te accinxeris, ædem oratoriam ingredere, ibique orationis debitum Domino persolvere.

CLXVI. — Eidem.

Propterea veluti quosdam portus in medio nostri quolibet in loco templi Deus fundavit, ut, cum fieri potest, terræmarum curarum mare ac tempestates devitantes: in eosque nos subducens, quiete salutari ac ingenti lætitiâ potiamur.

CLXVII. — SOPHRONIO TRIBUNO.

Nimiam voluptatem et immoderatum gaudium, et in secunda fortuna animæ insolentiam tristitia vultus, et tempestivo silentio comprimamus.

CLXVIII. — Eidem.

Carnis exsultantiam, et appetitum obscenum jejunii loro cadentes et ratione, persuadeamus quiescere.

CLXIX. — Eidem.

Facillime genus humanum ad jactantiam intumescit: quapropter ad inflatas cogitationes compescendas frena, eaque multa ac valida opus sunt. Multa vero tibi querendo investigabis sparsim in divinis Litteris ratione expertium affectuum frena ac retinacula.

68 CLXX. — Eidem.

Dominus noster Jesus Christus omnia pro nobis, quæ et nos sumus, præter unum peccatum, factus est: « peccatum enim prorsus non fecit. » Omnia vero factus est, corpus nempe, anima, mens. Cave tibi igitur a delirio Manichæorum.

CLXXI. — Eidem.

Homo quidem oculis objectus Servator Christus, Deus idem intellectu deprehensus, at Filius hominis propter Adam et Virginem, ex quibus ortum duxit, ab eo tanquam progenitore, ab hac more matris, sed non partus.

CLXXII. — Eidem.

« Caro et sanguis, inquit, regnum Dei non hæreditabunt. » hoc est, qui carni moribus sunt, extra regnum abjicientur. « Vos autem fideles, et spiritui addicti, non estis, ait, in carne, sed in spiritu. »

CLXXIII. — ΑΡΙΘΘΟΝΙΩ ΣΑΜΑΡΙΤῆ.

Poscis a me, quomodo fieri potest, ut corpus corruptioni obnoxium, incorruptum resurgat. Ipse contra a te posco, quam ratione quod liquari, ac corrumpi poterat manna, in urna aurea a Moyse oclusum, illibatum permansit. Dei sci-

⁶⁶ Exod. xxxviii, 8. ⁷⁰ I Petr. ii, 22. ⁷¹ I Cor. xv, 59. ⁷² Rom. viii, 9. ⁷³ Exod. xv, 35.

licet nutu ac potentia. Sic eadem facultate Henoch mortalis cum esset, repositus est, et immortalis ad hæc usque tempora conservatur ⁷⁴.

69 CLXXIV. — TELESFPHORO PRIMATI.

Communem personam Patris, et Filii, et Spiritus sancti, et unam imaginem, et eandem similitudinem ostendit Scriptura. Illud enim: « Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem ⁷⁵, » hoc innuit.

CLXXV. — PHILAGRIO LECTORI.

Si quis poterit animo suavissimum Spiritus sancti odorem olfacere, habitu reviviscet, ac si e mortuis resurrexisset; et secum ipse mirabitur, ex qua conditione in quam fuerit immutatus, illudque Ezechie exclaimabit: « Excitasti mihi vitam, et consolatus vixi, et projecisti post me omnes iniquitates meas ⁷⁶, » ne in posterum lapsuum idola imaginatione exprimam, corde puro in futurum comparato.

CLXXVI. — Eidem.

Non tantum maleolentia et infructuosa, quin etiam mortua iniquitatis opera dicenda sunt.

CLXXVII. — LIMENIO MONACHO.

Virtutum recta dispositio, quæ in cælis est, beatitatem suppeditat, quam nec oratio exprimere, nec mens comprehendere, nec cogitatio capere potest.

70 CLXXVIII. — Eidem.

« Ne tradas me, ait, in animas tribulantium me ⁷⁷; » impii siquidem affectus, a quibus liberari orandum est, dæmonum sunt animæ.

CLXXIX. — Eidem.

Jacobi illud: « Si dederit mihi Dominus panem ad comedendum, et vestem ad convolvendum me ⁷⁸, » vitæ institutum monachorum exprimit.

CLXXX. — Eidem.

Maximum bonum est placiditas, quam assecutus Moyses Deum intuitus est ⁷⁹, ut humanæ vires intueri possunt.

CLXXXI. — Eidem.

Castitate et puritate admirabilem Eliam æmulatus es ⁸⁰, qui exercitationis universæ dux factus primus omnium nobis pudicitiam, et parem Angelis cælibatum ostendit, propter quam igneo curru subreptus est.

CLXXXII. — Eidem.

Gravissimam ægritudinem, et tenebras impletatem appellans, non aberras a veritate.

CLXXXIII. — AMPHICTYONI RHETORI.

Ingenti emolumento ditatus, et mensa affluentis, honoribusque, supra quam par est, cohonestatus, ne nimis corjbantum more, **71** insanias, sed vices rerum exspectans insolentiam compesce. Nihil enim est humana felicitate debilius, nihil imbecillius, nihil infortunatius.

CLXXXIV. — HIERIO SYNCLETICO.

Quot, putas, seipsos beatos ducunt, quod divini

δυνάμει καὶ Ἐνώχ θνητὸς ὢν μετετέθη, καὶ ἀθάνατος μέχρι νῦν πεφύλακται.

ΡΟΑ'. — ΤΕΛΕΣΦΟΡΩ ΠΡΩΤΕΥΟΝΤΙ.

Κοινὸν πρόσωπον δείκνυσιν ἡ Γραφή τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ εἰκόνα μίαν, καὶ ὁμοίωσιν τὴν αὐτὴν. Τὸ γὰρ εἰπεῖν « Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν, » τοῦτο δηλοῖ.

ΡΟΒ'. — ΦΙΛΑΓΡΙΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤῃ.

Εἰ τις δυναθεῖη κατὰ ψυχὴν ὀσφρανθῆναι τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος εὐωδίας, ἀναξωπυρωθήσεται τὴν ἑξὶν ὡσπερ ἐκ νεκρῶν ἐγερθεὶς, καὶ ἀποθαυμάσεται, ἐκ ποίας καταστάσεως εἰς ποίαν μετετέθη, καὶ τὸ τοῦ Ἐζεχίου ἀναφωνήσει: « Ἐξήγειράς μου τὴν ζωὴν, καὶ παρακληθεὶς ἔζησα, καὶ ἀπέβρυξάς ἐπίσω μου πάσας τὰς ἁμαρτίας μου, » ὅπως μηκέτι φαντάζωμαι τὰ τῶν πταισμάτων εἰδῶλα, καθαρὰν καρδίαν κτησάμενος τοῦ λοιποῦ.

ΡΟΓ'. — Τῷ αὐτῷ.

Οὐ μόνον δυσώδη καὶ ἄκαρπα, ἀλλὰ γὰρ καὶ νεκρὰ κλητέον τὰ ἔργα τῆς ἁμαρτίας.

ΡΟΖ'. — ΑΙΜΕΝΙΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Ἡ τῶν ἀρετῶν μέθεδος τὴν ἐν τοῖς οὐρανοῖς μακαριότητα προξενεῖ, τὴν οὔτε λόγῳ βῆτην, οὔτε νῶ ληπτήν, οὔτε ἐννοίᾳ χωρητήν.

ΡΟΗ'. — Τῷ αὐτῷ.

« Μὴ παραδῶς με, φησὶν, εἰς ψυχὰς θλιβόντων με: » ψυχὰς γὰρ τῶν δαιμόνων τὰ ἀνόσια πάθη, ὡν εὐχτέον δυσθῆναι.

ΡΟΘ'. — Τῷ αὐτῷ.

Τὸ λέγειν τὸν Ἰακώβ: « Ἐάν δῶ μοι Κύριος ἄρτον φαγεῖν, καὶ ἱμάτιον περιβαλέσθαι, » τὴν τῶν μοναχῶν διαγορεύει ζωὴν.

ΡΟΠ'. — Τῷ αὐτῷ.

Μέγιστον ἀγαθὸν τυγχάνει ἡ πραότης, ἥνπερ ὁ μέγας κτησάμενος Μωυσοῦς Θεὸν ἰδεάσατο, ὡς ἀνθρώπῳ ἰδεῖν δυνατόν.

ΡΟΡΑ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ἐμιμήσω τῇ ἀγνεΐᾳ, καὶ τῇ καθαρότητι τὸν θαυμαστὸν Ἥλιον, ὅστις πάσης ἀσκήσεως ἀρχηγὸς γενόμενος, πρῶτος ἡμῖν τὴν σωφροσύνην, καὶ τὴν ἰσάγγελον ἀγαμίαν ὑπέδειξε, δι' ἥνπερ καὶ πυρίνῳ ἄρματι ἀνηρπάγη.

ΡΟΡΒ'. — Τῷ αὐτῷ.

Νόσον χαλεπωτάτην, καὶ σκότος καλῶν τῆ ἀσέβειαν, οὐχ ἁμαρτάνεις τοῦ ἀληθοῦς.

ΡΟΡΓ'. — ΑΜΦΙΚΤΥΩΝΙ ΡΗΤΟΡΙ.

Κέρδους πολλοῦ τετυχηκὼς, καὶ λιπαρῶς τραπέζης, τιμῶν τε ἀπολαύων τῶν ὑπὲρ τὴν ἀξίαν, μὴ ἄγαν κορυθαντῆ, μεταβολὴν δὲ προσδέχου, καὶ σβέσον τὸ φρύαγμα. Οὐδὲν γὰρ τῆς παρὰ τοῖς ἀνθρώποις εὐδαιμονίας σαθρότερον, οὐδὲν ἀδρανέστερον, οὐδὲν ἀθλιώτερον.

ΡΟΡΔ'. — ΙΕΡΙΩ ΣΥΓΚΑΗΤΙΚΩ.

Πόσοι, δοκεῖς, ἑαυτοὺς μακαρίζουσιν, ὅτι κατ-

⁷⁴ Gen. v, 24. ⁷⁵ Gen. i, 26. ⁷⁶ Isa. xxxviii, 17. ⁷⁷ Psal. xxvi, 12. ⁷⁸ Gen. xxviii, 20. ⁷⁹ Exod. xxxiii, 11 seqq. ⁸⁰ IV Reg. ii, 11.

ῥηζιώνται τοῦ θεοσκεπτοῦ Ἰωάννου τοῦ Κωνσταντινου-
πόλεως ἐπισκόπου τοῖς λόγοις περιτυχεῖν; ὧν καὶ
αὐτὸς ἑραστής θερμῶς ὑπάρχων, μακαρισθῆση
πολλά.

ΡΠΕ'. — ΜΑΡΙΑΝῶ ΥΠΟΔΙΑΚΟΝῶ.

Τί θαψιλέστερον πιαίνεις σοὶ τὰς σάρκας σου, τρο-
φῆν σκυλῆκων ἐσομένης ὅσον οὖπω;

ΡΠΓ'. — ΓΙΓΑΝΤΙῶ ΔΙΑΚΟΝῶ.

Ὅπως μὴ ἀπευδοκῆσης τοῦ χαρίσματος τῆς
ἀποτησίας, καὶ τῆς τελεωτάτης ἀπαθείας, μὴδὲ
σαυτὸν τῇ λύπῃ καταπνίγης, ἔχεις τὸν ἅγιον Μωσῆα
παρθαρσύνοντά σε, καὶ λέγοντα ἐν τῷ Λευϊτικῷ
ταῦτοι, ὅτι « Δώσω εἰρήνην ἐν τῇ γῇ ὑμῶν, καὶ
κοιμηθήσεσθε, καὶ οὐκ ἔσται ὁ ἐκφοβῶν ὑμᾶς, καὶ
ἀπολῶ θηρία πονηρὰ ἐκ τῆς γῆς ὑμῶν, καὶ διώξεσθε
τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, καὶ πεσοῦνται ἐνώπιον ὑμῶν
φόβῳ. Ἰγὼν λέγει τὴν ἀνθρωπίνην καρδίαν, ἀγαθὰ τε
καὶ φαῦλα σπέρματα δεχομένην, θηρία δὲ πονηρὰ
τοὺς δυσμενεῖς δαίμονας, καὶ τὰ κακομήχανα τῆς
πονηρίας νοήματα. »

ΡΠΖ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ὅταν δι' ὑπομονῆς καὶ εὐχῆς λάθωμεν τὴν ἔνω-
θεν δωρεάν, τότε διώξαι δυνάμεθα τοὺς ἀοράτους
βαρβάρους, καὶ πεσοῦνται τρόμῳ ὑπὸ τοὺς πόδας
ἡμῶν. Φησὶ γὰρ καὶ τις προφήτης, ὅτι « Οὐσπερ τὸ
πρῶτον ἐφοβείσθε, φοβηθήσονται ὑμᾶς. »

ΡΠΗ'. — ΛΕΥΚΑΔΙῶ ΑΡΧΙΔΙΑΚΟΝῶ.

Ἔθος τοῖς ἁγίοις εὐχαριστεῖν τῷ Θεῷ τῷ τὴν
δόμῃν τῆς γνώσεως τῆς ὀφελούσης ψυχᾶς δι' αὐτῶν
πανταχοῦ φανεροῦντι· σὺ δ' ἀντὶ εὐωδίας τὰ πίτυρα
θυμῆς, κατ' εἰκόνα τῶν γυναικῶν ἐκείνων, ὧν περ
ὁ προφήτης μέμνηται Ἰερემίας γράφων τοῖς αἰχμα-
λωτισθεῖσιν εἰς Βαβυλῶνα. Τί γὰρ ἂν διαφέροι κα-
πνῶδίας τὸ σὸν διάγγελμα, τὸ στασιοποιόν τε καὶ
ἀκερδές;

ΡΠΘ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ἐπερ δῆμος ψυχῶν, καθὼς λέγεις, δι' ἀμαρτίας
ἐκπέπτωκεν ἀπὸ τῆς ἀλΐδος τῶν οὐρανῶν ἐνταῦθα
κατ' ἀρχὰς τῆς ἀνθρωπίνης γενέσεως, καὶ ἐνεσω-
ματώθη, ἐχρῆν γράφαι τὸν μέγαν Μωσῆα, ὅτι
πολλά ὁ Θεὸς σώματα πεποίηκεν ἐκ τῆς γῆς, καὶ
εἰς ταῦτα κατέβαλεν τὰς ἐκπεσοῦσας ψυχὰς. Νῦν δὲ
οὐχ οὕτως, ἕνα δὲ ἀνθρώπον μόνον τὸν Ἀδὰμ ἐκ τῆς
γῆς πεπλάσθαι, καὶ ψυχὴν ἐμπεφυσῆσθαι ζῶσαν ἢ
Γραφῇ παραδίδωσιν· « Ἐποίησέν τε ἐκ τοῦ ἐνὸς
αἵματος, ὡς φησὶν ὁ Ἀπόστολος, πᾶν ἔθνος ἀνθρώ-
πων κατοικεῖν ἐπὶ προσώπου τῆς γῆς. Ὁ γὰρ πρῶ-
τος ἀνθρώπος ἐκ γῆς χοϊκός, » οὐχ οἱ πρῶτοι ὄχλοι
τῶν μυρίων ἀνθρώπων ἐκ γῆς χοϊκοί. « Καὶ δι' ἐνός,
φησὶν, ἀνθρώπου ἢ ἀμαρτία εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσ-
μον, » οὐ γὰρ δὴ διὰ πλήθους ἀνθρώπων.

ΡΛ'. — Τῷ αὐτῷ.

Οὐδεὶς προσκρούσας τῷ Θεῷ, καὶ ἐξοριζόμενος
εὐλογεῖται· ὁ δὲ γε Ἀδὰμ πεπλασμένος ἐκ τῆς
γῆς, καὶ ἡ Εὐα ἐκ τῆς τοῦτου πλευρᾶς γεγεννημένη
βοηθὸς πρὸς το τεκνογονῆσαι, ὡς μήπω μηδὲν ἀμαρ-
τήσαντες, εὐλογοῦνται ὑπὸ Θεοῦ, αὐξήθῃναι καὶ

A Joannis Constantinopolitani episcopi sermonibus
uti digni habiti sunt? eorum tu, cum admirator
cultorque percupidus sis, nimium laudaberis, judi-
caberisque fortunatus.

CLXXXV. — MARIANO SUBDIACONO.

Quid abundantius carnes tuas pinguefacis, ver-
mibus cibum non multo post futuras?

CLXXXVI. — GIGANTIO DIACONO.

Ut ne desperes de charismate intrepiditatis et
perfectissimæ imperturbabilitatis, et a mœrore, qui
te præfocat, libereris, habes tibi animos addentem
sanctum Moysen, in Levitico dicentem: « Dabo
pacem in terra vestra, et dormietis, et non erit, qui
vobis timorem incutiat, et interimam animalia
prava de terra vestra, et fugabitis inimicos vestros. »
B et cadent in conspectu vestro præ timore⁸¹. » Ter-
ram vocat cor humanum, bona malaque semina
excipiens; animalia prava dæmones adversarios,
et subdolas malitiæ cogitationes.

72 CLXXXVII. — Eidem.

Cum tolerantia et oratione superna munera acce-
perimus, tunc invisibiles barbaros fugare poterim-
us, qui cadent præ timore ante pedes nostros:
nam et quidam propheta dicit: « Quos prius
timebatis, vos timebunt. »

CLXXXVIII. — LEUCADIO ARCHIDIACONO.

Solemne sanctorum est, Deo gratias reddere, qui
cognitionis animabus percommodæ odorem per eos
ubicunque manifestet. Sed tu pro suavi odore æque
ac illæ mulieres, quarum propheta Jeremias captivis
Babylonem scribens meminit, furfures incensas⁸².
In quo enim, id quod ipse profliteris, cum inini-
citas procreet et nullo sit emolumento, a fumo
differet?

CLXXXIX. — Eidem.

Si turba animarum, ut ipse asseris, per pecca-
tum ex summitate cœli huc, cum primum homo
conderetur, delapsa, corpus sibi assumpsit; sane
magno Moysei scribendum erat, multa Deum e terra
creasse corpora, in eaque delapsas animas immi-
sisse. At ille nil minus: unum vero hominem so-
lum Adam e terra creasse, in eoque animam vi-
ventem inspirasse Deum Scriptura tradit⁸³: « fe-
citque ex uno sanguine, ut Apostolus refert, gentem
universam hominum habitare in faciem terræ⁸⁴. »
« Primum enim homo ex terra terrenus⁸⁵, » non
primæ turbæ infinitorum hominum ex terra terrenæ.
73 « Et per unum, ait, hominem peccatum in
mundum introductus est⁸⁶, » et non per multitu-
dinem hominum.

CXC. — Eidem.

Nemini in offensionem Dei incidenti, et extorri
facto benedicitur. Sed Adam e terra confectus, et
Eva ex ejus latere producta, ad procreandos filios
auxiliatrix, tanquam nullo adhuc peccato obstricti
a Deo benedictionem accipiunt. « Crescite, et

⁸¹ Levit. xxvi, 8. ⁸² Thren. iv, v. ⁸³ Gen. ii, 7.

⁸⁴ Act. xvii, 26. ⁸⁵ I Cor. xv, 47. ⁸⁶ Rom. v, 12.

multiplicamini, et totius terrarum orbis principatum obtinete⁸⁷. » Quomodo itaque, ut ais, Adam et illius uxor antea in cœlo peccaverant?

CXCI. — ATTICO LECTORI.

« Qui vidit me, vidit et Patrem⁸⁸, » id est, qui dignus habitus est ad cognoscendam meam deitatem, manifestum est eum et Patris deitatem cognovisse. Una siquidem est deitas, et gloria Patris, et Filii: namque, « Ego et Pater unum sumus⁸⁹. »

CXCII. — AGLAIO ANTECESSORI.

Beatus Petrus scripto tradidit, « Ut judicentur omnes carne, vivant vero secundum Deum spiritu⁹⁰. » Illud « judicentur carne, » ad eos prolatum est, qui asseverant, neque carnem a mortuis resurgere, neque judicari: at illud, « ut vivant secundum Deum spiritu, » hoc est non aberrantes animo, adeo ut multos ac varios deos esse suspicentur; sed unum et solum Deum, in sæcula existentem, viventes, **74** ac omnes cognoscentes. Dictum vero satis nobis percommodum erit adversus eos, qui Aristotelica sœvent, contenduntque animas aliquando omnes hominum extenuatas ad id, quod non est, migraturas.

CXCIII. — Eidem.

Quomodo Christus Dominus « sine matre, et sine patre, et sine genealogia⁹¹ » sit, perdiscere cupis. Secundum quod est supra nos, dicitur sine matre; sed ut est secundum nos, sine patre; secundum quod autem ad superna pertinet, sine genealogia. Ait etenim propheta: « Generationem ejus quis enarrabit⁹²? » Verumtamen generationis illius secundum carnem altius ducta origine Matthæus narravit⁹³. At quomodo ante sæcula Pater Filium generaverit, nemo penitus, neque ex hominibus neque ex angelis exprimere potuit.

CXCIV. — Eidem.

Quemadmodum qui feбри corripiuntur, depravatis gustus facultatibus, mel amarum esse existimant; sic et ii, quorum animæ vis degustandi deperdita est. Et ait propheta: « Væ iis, qui dicunt amarum dulce⁹⁴. »

CXCV. — ANAXAGORÆ GRAMMATICO.

« Coronam gratiarum accipies vertici tuo⁹⁵, » dixit Salomon: neque enim una gratia est, qua necitur quæ mente concipitur corona, sed multæ admodum gratiæ; et ait Apostolus: « Gratia vobis multiplicetur⁹⁶. »

75 CXCVI. — Eidem.

Appetis et aureum torquem, qui coronam subsequitur⁹⁷, quis sit, cognoscere. Is fuerit Christi Servatoris suave jugum, qui collo veritati credentis animæ apponitur.

CXCVII. — TRYPHONI ARCHITECTO.

Pulcherrima pœnitentia, et continua oratio, et invocatio emarcido operibus homini odorem præstat. Accipit enim humanissimus Dominus Christus

πληθυνθῆναι, καὶ κατακυριεύσαι πάσης τῆς οἰκουμένης. Πῶς οὖν, ὡς λέγεις, προήμαρτεν ὁ Ἀδάμ καὶ τὸ τοῦτου γύναιον ἐν τοῖς ἐπ' οὐρανοῖς;

ΡΛΑ'. — ΑΤΤΙΚῸ ΑΝΑΓΝΩΣΤῆΙ.

« Ὁ ἑωρακῶς ἐμὲ, ἑώρακε τὸν Πατέρα⁹⁸ » τοῦτο ἐστίν, ὁ καταξωθεὶς νοῆσαι τὴν θεότητά μου, δηλῶν ὅτι ἐπέγνω τοῦ Πατρὸς τὴν θεότητα· μία γὰρ ἡ θεότης, καὶ ἡ δόξα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ· « Ἐγὼ γὰρ καὶ ὁ Πατὴρ ἓν ἐσμεν. »

ΡΛΒ'. — ΑΓΛΑΙῸ ΑΝΤΕΚΗΝΣΟΡΙ.

Ὁ μακάριος Πέτρος γράφων φησὶν· « Ἴνα κριθῶσι μὲν ἅπαντες σαρκί, ζῶσι δὲ κατὰ Θεὸν πνεύματι. » Τὸ μὲν κριθῶσι σαρκί, εἰρηται πρὸς τοὺς λέγοντας, μήτε ἀνίστασθαι ἐκ νεκρῶν, μηδὲ κρινεσθαι σάρκα· τὸ δ' ὅπως ζῶσι κατὰ Θεὸν πνεύματι, τοῦτέστι μηκέτι πλανώμενοι τὴν ψυχὴν, ὥστε πολλοὺς καὶ ποικίλους ὑποτοπάζειν θεοῦς, ἕνα δὲ καὶ μόνον Θεὸν εἰς τοὺς αἰῶνας, ὑπάρχοντες, καὶ ζῶντες, γινώσκοντες ἅπαντες. Τοῦτο δὲ χρήσιμον ἡμῖν τὸ ῥητὸν πρὸς τοὺς θάλποντας τὰ τοῦ Ἀριστοτέλους, καὶ ἰσχυριζομένους ἀπολεπτυνθῆσεσθαι ποτε πάσας τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων; καὶ εἰς τὸ μὴ ὄν χωρῆσαι.

ΡΛΓ'. — Τῷ αὐτῷ.

Πῶς ὁ Δεσπότης Χριστὸς ἀμήτωρ, καὶ ἀπάτωρ, καὶ ἀγενεαλόγητος, μαθεῖν βούλει. Ἀμήτωρ μὲν τὸ ὑπὲρ ἡμᾶς, ἀπάτωρ δὲ τὸ καθ' ἡμᾶς, ἀγενεαλόγητος δὲ τὸ ἄνω· φησὶ γὰρ ὁ προφήτης· « Τὴν δὲ γενεάν αὐτοῦ τίς διηγῆσεται; » Τὴν μὲν γὰρ κατὰ σάρκα γένεσιν αὐτοῦ ὁ Ματθαῖος ἐγενεαλόγησε· πῶς δὲ πρὸ τῶν αἰῶνων ὁ Πατὴρ τὸν Υἱὸν ἐγέννησεν, οὐδεὶς παντελῶς οὔτε ἀνθρώπων, οὔτε ἀγγέλων ἐξείπειν, ἢ γνῶναι δεδύνηται.

ΡΛΔ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ὅσπερ οἱ πυρέττοντες νομίζουσι πικρὸν εἶναι τὸ μέλι, τῶν παρ' αὐτοῖς βεβλαμμένων γευστικῶν δυνάμεων, οὕτως καὶ τῆς ψυχῆς τις τὸ γευστικὸν βλάπτεται. Καὶ φησὶν ὁ προφήτης· « Οὐαὶ τοῖς λέγουσι τὸ γλυκὺ πικρὸν. »

ΡΛΕ'. — ΑΝΑΞΑΓΟΡᾶ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚῸ.

« Στέφανον χάριτων δέξθη τῇ κορυφῇ σου, » ὁ Σολομῶν εἰρηκεν. Οὐ γὰρ μία ὑπάρχει χάρις, ἢ πλέκεται ὁ νοοῦμεγος στέφανος, πολλὰ δὲ πάνυ χάριτες· καὶ φησὶν ὁ Ἀπόστολος· « Χάρις ὑμῖν πληθυνθείη. »

ΡΛϚ'. — Τῷ αὐτῷ.

Βεβούλησαι καὶ τὸν χρῆσον κλοιδὸν τὸν τῷ στεφάνῳ ἐφεπόμενον, τίς ἐστίν, ἐπιγνῶναι. Οὗτος δ' ἂν εἴη ὁ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ χρηστὸς ζυγὸς ἐπιτιθέμενος τῷ τραχηλῷ τῆς πιστευσάσης τῆ ἀληθείᾳ ψυχῆς

ΡΛΖ'. — ΤΡΥΦῶΝΙ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙ.

Ἡ καλλίστη μεταγνώσις, καὶ σύντονος δέησις καὶ παράκλησις, εὐωδιάζει τὸν σεσηπῶτα τὰς πράξεις ἐν ἀνθρώπων· δέχεται γὰρ καὶ δέησιν ῥυπαρὰν ὁ φιλό-

⁸⁷ Gen. i, 28. ⁸⁸ Joan. xiv, 9. ⁸⁹ Joan. x, 30. ⁹⁰ I Petr. iv, 6. ⁹¹ Hebr. vii, 3. ⁹² Isa. liii, 8. ⁹³ Matth. i, passim. ⁹⁴ Isa. v, 20. ⁹⁵ Prov. i, 9. ⁹⁶ I Petr. i, 2. ⁹⁷ Prov. i, 9.

ανθρωπότατος Δεσπότης Χριστός ἐκ στόματος σου παρῶ ἐν ταπεινώσει προσηρομένην πολλῇ. Καὶ κειθέτω σε ὁ φράζων ληστής· « Μνησθητί μου, Κύριε Ἰησοῦ, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου, παραυτίκα ἀπούσας· Ἐήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ. »

ΡΙΗ. — Τῷ αὐτῷ.

Ἀγείεις ἀκηκοέναι Ἑλληνας ἀμαρτωλοῦ εἰπόντος, ὅτι οὐδέν μου διαφέρεις καὶν Χριστιανός ἦς, ἀμαρτωλῶς γὰρ καὶ σύ. Εἰπέ τοίνυν πρὸς αὐτὸν τὴν παραβολὴν ταύτην· Δύο κύνες τις οἰκοδοσπότης ἐκέκτητο, καὶ τὸν μὲν λυττήσαντα καὶ τὸν δεσπότην αὐτὸν σπαράξαι τολμήσαντα, ἀποτυμπανισθῆναι προσέταξεν, τὸν δὲ ἀγαπῶντα τὸν κύριον, καὶ περιγλίχοντα τῇ στοργῇ τοῦ πόδας τοῦ δεσπότητος διὰ παντός, περιποιεῖται, καὶ τρέφει, καὶ ἐκσώζει.

ΡΙΘ. — ΦΟΥΡΤΟΥΝΑΤΩ.

Τὸ δέξῃς σκανδαλίζεσθαι, οὐ φιλοσόφου, μικρῶς δὲ τινος ψυχῆς· « Εἰρήνη γὰρ πολλή, φησὶ, τοῖς ἀγαπῶσι τὸ ὄνομά σου, καὶ οὐκ ἔστιν αὐτοῖς σκάνδαλον.

Σ. — ΣΕΚΟΥΝΙΑΝΩ.

Ὅτι καὶ ὁ ἀκάθαρτος δυνήσεται μετασκευασθῆναι εἰς παρθένον προαίρεσιν, δείκνυσσι Παῦλος γράφων τοῖς Κορινθίοις· « Ἦρμοςάμην ὑμᾶς ἐν ἄνδρι παρθένον ἀγνήν παρασέσθαι τῷ Χριστῷ. »

ΣΑ. — ΚΑΛΑΙΕΤΙΩΝΙ.

« Ὁ δίκαιος πολλοτὸς » λέγεται, ὡς ἐννεύχοντα ἐννά ἐν παραβολῇ πρόδατα. Ὁ δὲ ἀμαρτωλῶς ὡς περ ἀπολλύμενος, ἢ εἷς, ἢ οὐθ' εἷς λέγεται, μὴ θέλων μετανοῆσαι, καὶ πληθυνθῆναι ταῖς ἀρεταῖς.

ΣΒ. — Τῷ αὐτῷ.

Ἐπὶ τῶν σωμάτων μία γένεσις ἔστιν, ὅτι οὐδεὶς δευτέρον ἐγεννήθη· ἐπὶ δὲ τῶν ψυχῶν τῶν ἀγιάζεσθαι διηνεκῶς προαιρουμένων πλείους γένεσις εὐρίσκονται, ἀεὶ γὰρ ἀνακαινούμενος, καὶ ἀνανεούμενος γεννᾷται ὁ δίκαιος, γεγέννηται σήμερον ἐν πράξει τινὲ ἀγαθῇ, καὶ ἐάν πάλιν ἄλληλιν ποιήσῃ ἀγαθῶν, γεγέννηται. Διόπερ ὁ λόγος θαυμάσιος ἐπὶ τῶν δικαίων τὰς γενέσεις, λέγων διὰ τοῦ Μωϋσέως· « Αὗται αἱ γενέσεις Νῶε, αὗται αἱ γενέσεις Ἰακώβ. » καὶ εἰ τις ἄλλος εἴρηται πληθυντικῶς γενέσεις ἐσχηκέναι.

ΣΑ. — ΚΥΡΗΝΩ ΕΠΙΕΚΟΥΩ.

Ἐρώτησάς με, τί ἐστὶ « Ματαιότης ματαιότητων. » Ματαίον νοηθεῖν ἂν τὸ ἀνοπόστατον ἐν μόνῃ τῇ τοῦ ῥήματος προφορᾷ τὸ εἶναι ἔχων. Ματαιότης δὲ ματαιότητων, ὡς περ ἂν εἰ τις λέγοι, τοῦ νεκροῦ νεκρότερον, καὶ τοῦ ἀψύχου ἀψυχώτερον· καίτοι ἢ ευγκριτικῆ ἐπίστασις χωρᾶν ἐπὶ τῶν τοιούτων οὐκ ἔχει, ἀλλ' ὁμοῦ λέγεται τούτω τῷ ῥήματι πρὸς τὴν τῆς ὑπερβολῆς τοῦ λεγομένου σαφήνεια.

ΣΑ. — Τῷ αὐτῷ.

« Ἀνασταυρόντες, φησὶ, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ

¹ Luc. xxiii, 42-45. ² Psal. cxviii, 165. ³ II Cor. vi, 2. ⁴ Matth. xviii, 12; Luc. xv, 4. ⁵ Gen. vi, 9.

A ex ore sordido preces lutulentas, si in humilitate ingenti offerantur. Teque suadeat clamans latro: « Memento mei, Domine Jesu, cum veneris in regno tuo: » extemplo audiens: » Hodie mecum eris in paradiso ¹. »

CXCVIII. — *Eiaem.*

Scribis te a peccatore infideli audisse, qui hac diceret: Nihil a me differa, etiamsi Christianus es, cum sis et ipse peccator. Igitur effare ad ipsum hanc parabolam. Duos canes paterfamilias possidebat; unum, qui rabie actus dominum ipsum membratim discerpere tentaverat, præcepit tympanis ac fiduculis extendi; alterum, secundis auribus eum accipientem, lambentemque benevole continuo pedes illius, ideoque eum amplectitur, alit servatque.

CXCIX. — FORTUNATO.

Non est philosophi, sed pusillæ cujusciam animæ scandalum pati. « Pax » namque summa, ait, **76** « diligentibus nomen tuum, et non est illis scandalum ¹. »

CC. — SECUNDIANO.

Immundum etiam posse in virginem electionem transformari, ostendit Paulus Corinthiis scribens: « Despondi vos uni viro virginem castam exhibere Christo ¹⁻². »

CCI. — CALLISTIONI.

« Justus multifariam, multisque modis » dicitur, veluti nonaginta novem oves in parabola ³. Peccator vero tanquam qui deperditur, vel unus, vel nemo nuncupatur, uti qui nolit poenitentiam agere, et virtutibus multiplicari.

CCII. — *Eidem.*

In corporibus una generatio est, cum nullus secunda vice generetur. At in animis eorum, qui se continuo sanctos fieri contendunt, plures generationes comperiuntur: semper enim renovatus et redintegratus nascitur justus; in facinore aliquo bono hodie nascitur, rursumque si aliud egregium pertraverit, nascitur. Quapropter dictio in justorum generationibus plurium numero proflueret redundat apud Moysem: « Hæ generationes Noe⁴; hæ generationes Jacob. » et si quis alius in plurium numero dicitur generationes habuisse,

CCIII. — CYRINO EPISCOPO.

Postulasti a me, quid illud innuat: « Vanitas vanitatum ⁵. » **77** Vanum intellexeris, quod substantiam non habet, sed in sola verbi prolatione habet quod sit. Vanitas autem vanitatum, ac si quis dixerit, ipso defuncto magis defunctum, et ipso inanimato magis inanimatum. licet comparativa auctio in similibus locum non habeat; exprimitur nihilominus eo verbo ad majorem exsuperantia dictorum declarationem.

CCIV. — *Eidem.*

« Iterum crucifigentes, ait, Filium Dei, et pa-

¹ Luc. xxiii, 42-45. ² Psal. cxviii, 165. ³ II Cor. vi, 2. ⁴ Matth. xviii, 12; Luc. xv, 4. ⁵ Gen. vi, 9.

lam traducentes. * Iterum eum crucifigunt hæretici, non tantum qui perverse baptismum iterare præsumunt, sed etiam ii, qui dicunt fore aliquando, ut Christus pro dæmonibus cruci affigatur.

CCV. — GAINÆ COPIARUM DUCTORI.

Omnis creatura verbo, et sapientia, quod sit, habuit. Verum Deus Verbum, cum sua natura sapientia, creaturæque universæ, sive ea intellectu comprehendatur, sive sub sensu cadat, conditor sit, quomodo creatura dicitur?

CCVI. — *Eidem.*

Lucem inhabitare inaccessibleem ait Deum omnipotentem, et Patrem †, beatus Paulus. Hoc vero, quod mente tantum concipitur, suaque natura subsistit, et non comprehenditur, et sine ullis limitibus lumen, est adorandus Filius, et Verbum, et omnium Dominus. Hæc igitur si ita prorsus se habent, quam ratione 78 creaturam, et, ex iis quæ non erant, unigenitum Dei Filium, et Verbum generatum fuisse, instruere te audent belluinis moribus præditi, et Christi gregis perditores Ariani?

CCVII. — MELISSO CANDIDATO.

Homo in ægrotudinem incidens, genium propter morbum commutans, inutilis ad opera, et imbecillior fit; nihilominus noxia concupiscit. Ita et anima a bono declinans, et in pejora immersa, nervos quidem ad meliora exsequenda amittit, et perniciosa ambit et affectatur.

CCVIII. — THYRSO SCRINIARIO.

« Ingredietur, lex ait, ad uxorem fratris, et excitabit semen. » Quicumque etenim homo, sive omnis hominis anima virum intellectualem a Deo assumens, legem scilicet internam, interemit ipsam, et ob segnitiam sepellit. Hinc necessitas illius fratrem advocavit, legem scilicet scriptam, ut ingrediat ad uxorem legis naturalis jam demortuæ, et exscitaret semen ob segnitiam summam defunctæ.

CCIX. — *Eidem.*

Aversatus Deus sophistas, et insulsiſsimorum sermonum, omnibusque mendaciis et erroribus confertorum artifices, coriariis quibusdam et piscatoribus propriam salutarem, et splendidissimam pietatis et justitiæ prædicationem tradidit.

79 CCX. — *Eidem.*

Quilibet pro inclinatione voluntatis, sive in malum, sive in melius judicatur. Teque suadeant, Judas qui per unam noctem a vita abalienatus, Magistrum prodidit, et latro momento temporis vitæ conciliatus. Neque enim in memoriam reducuntur iniquitates illius hominis, qui non usquequaque a Deo defecerit, et ois pravum infidelitatis ac stupiditatis assumpserit. « Vivens enim vivet, ait, cum convertetur, et non morietur. »

CCXI. — BYRILLO MACEDONIANO.

Quomodo audes Spiritum sanctum servum com-

Α παραδειγματίζοντες. » Ανασταυρούσι δ' αὐτὸν αἰρετικοί, οὐ μόνον οἱ κακῶς ἀναβαπτίζουσιν ἐπιχειροῦντες, ἀλλὰ καὶ οἱ τολμῶντες λέγειν, ὅτι καὶ ὑπὲρ τῶν δαιμόνων ποτὲ ὁ Χριστὸς σταυρωθήσεται.

ΣΕ'. — ΓΑΙΝΑ ΣΤΡΑΘΑΑΤΗ.

Πᾶν κτίσμα διὰ λόγου καὶ σοφίας τοῦ εἶναι τετύχηκε. Ὁ δὲ Θεὸς Λόγος σοφία ὑπάρχων οὐσιώδης, δημιουργὸς τῶν πάντων τῆς τε νοουμένης κτίσεως, καὶ τῆς ὑποκπιπτούσης τῇ αἰσθήσει, πῶς ἂν λεχθεῖη κτίσμα;

ΣΓ'. — Τῷ αὐτῷ.

Φῶς οἰκεῖν ἀπρόσιτον φησὶ τὸν παντοκράτορα Θεὸν καὶ Πατέρα ἁ μακάριος Παῦλος. Τοῦτο δὲ νοητὸν, καὶ ἐνουπόστατον, καὶ ἀκατάληπτον, καὶ ἀπέραντον φῶς ἐστὶν ὁ προσκυνητὸς Υἱὸς, καὶ Λόγος, καὶ τῶν ὄλων Κύριος. Εἰ τοίνυν ταῦθ' οὕτως ἔχει, πῶς κτίσμα, καὶ ἐκ μὴ ὄντων γεγενῆσθαι τὸν μονογενῆ τοῦ Θεοῦ Υἱὸν, καὶ Λόγον, διδάσκεις σε τολμῶσιν οἱ θηριογνώμονες, καὶ τῆς τοῦ Χριστοῦ ποιμνῆς ὀλετήρες Ἀρειανοί;

ΣΖ'. — ΜΕΛΙΣΣΟ ΚΑΝΔΙΑΑΤΩ.

Ἄνθρωπος ἐξασθενήσας, καὶ ἐξαλλαγείς ὑπὲρ τῆς νόσου τὴν ἕξιν, ἀρχειώτερος μὲν πρὸς ἔργον καὶ ἀδρανῆς γίνεται, ἐπιθυμεῖ δὲ τοῦ βλάπτουτος. Οὕτω καὶ ψυχὴ ἀπονεύσασα τοῦ καλοῦ, καὶ ἐπὶ τῷ χεῖρον ἀλλοιωθεῖσα, ἐκνευρίζεται μὲν πρὸς ἔργασίαν τοῦ κρείττουτος, ὀρέγεται δὲ τῶν ὀλεθρίων.

ΣΗ'. — ΘΥΡΣΩ ΣΚΡΗΝΙΑΡΙΩ.

« Εἰσελεύσεται, φησὶν ὁ νόμος, πρὸς τὴν γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ, καὶ ἀναστήσει σπέρμα. » Πᾶς γὰρ ἄνθρωπος, ἥτοι πᾶσα ψυχὴ ἀνθρώπου ἄνδρα νοητὸν λαβοῦσα παρὰ Θεοῦ, δηλαδὴ τὸν ἐνδιάθετον νόμον, ἐνέκρωσε τοῦτον, καὶ ἔθαψε διὰ τῆς ἀμελείας. Ὅθεν χρεῖα ἐκάλεσε τὸν τούτου ἀδελφὸν, τουτέστι τὸν γραπτὸν νόμον εἰσελεῖν πρὸς τὴν γυναῖκα τοῦ νόμου τοῦ φυσικοῦ, ὅστις ἀπενεκρώθη, καὶ ἐξαναστήσῃαι σπέρμα τῷ τελευτηκῷ διὰ νοθρίας πολλῆς.

ΣΘ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ἄποστραφεῖς ὁ Θεὸς τοὺς σοφιστὰς, καὶ τέκτονας τῶν λόγων τῶν μεματαιωμένων, καὶ παντὸς ψεύδους, καὶ πλάνης ἀνάπλεων, σκυτοτόμοις τισὶ, καὶ ἀλειύσει τὸ οἰκεῖον σωτηριῶδες, καὶ ὑπέρλαμπρον τῆς εὐσεβείας καὶ τῆς δικαιοσύνης ἐνεχέρισε κήρυγμα.

ΣΡ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ἐπιπρὸς τὴν βόθην ἕκαστος τὴν ἐπὶ φαύλω, ἢ ἐπὶ κρείττονι κρίνεται, πειθέτωσάν σε, ὁ μὲν Ἰούδας διὰ μῆδς νυκτὸς ἀλλοτριωθεὶς τῆς ζωῆς, προδεδωκὼς τὸν Διδάσκαλον, ὁ δὲ ληστῆς ἐν στιγμῇ χρόνου οἰκωθελὶς τῇ ζωῇ. Οὐ μὴ γὰρ μνησθῶσιν αἱ ἀνομίαι τοῦ μὴ παντελῶς ἀποστασίαν τοῦ Θεοῦ νοσήσαντος ἀνθρώπου, μηδὲ καρδίαν πονηρὰν ἀπιστίας τε καὶ ἡλιθιότητος ἀναλαβόντος. « Ζῶν γὰρ ζήσεται, φησὶν, ἐν τῷ ἐπιστρέφει αὐτὸν, καὶ οὐκ ἀποθανείται. »

ΣΙΑ'. — ΒΥΡΙΑΛΩ ΜΑΚΕΔΟΝΙΩ.

Πῶς τολμᾶς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον δοῦλον πρῶ-

* Hebr. vi, 6. † 1 Tim. 6, 16. * Deut. xxv, 5. * Ezecch. xviii, 28.

αγορεύειν, τὸ διὰ τοῦ ἀσπίλου βαπτίσματος πάντας τοὺς πιστεύοντας ἐλευθεροῦν; Λέγει γὰρ ὁ Ἀπόστολος, ὅτι περ «Ὁ νόμος τοῦ Πνεύματος; τῆς ζωῆς ἠλευθέρωσέ με ἀπὸ τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας, καὶ τοῦ θανάτου.»

ΣΙΒ'. — IGNIATIQ ANΘYΠATQ.

Ἐξεστὶν ἐμπεσόντα τινὰ εἰς τὸ τοῦ θηρὸς στόμα, τοῦ διαβόλου φημί, ἀπαλυθῆνας τούτου διὰ τῆς μετανοίας, καθάπερ λελύτρωται καὶ ἐρρύσθη ὁ ἐν Κορίνθῳ προφθαρεὶς τῇ μητρικῇ ἐκ φάρυγγος τοῦ ἐχθροῦ, πρὶν τῇ περισσοτέρῃ λύπῃ καταποθεῖ, καὶ εἰς τὴν κοιλίαν χωρήσῃ τοῦ θηρίου διὰ τῆς ἀγεννοῦς δυσθυμίας, καὶ τῆς ἀποκώσεως.

ΣΙΓ'. — Tῷ αὐτῷ.

Αὐτὸς δι' ἑαυτοῦ πρὸς σὲ παραγίνεται ἀοράτως; ὁ οὐράνιος ἱατρός, κἄν μὴ σὺ δυνηθεῖς πρὸς αὐτὸν πορευθῆναι διὰ τὴν ἀσθένειαν καὶ ἀτονίαν τοῦ λογισμοῦ.

ΣΙΑ'. — Tῷ αὐτῷ.

Τινὰς ἔγνων ἔγωγε, μηδὲ πλησιάζοντα διὰ φιλοανθρωπίαν τὸν τῶν ψυχῶν ἱατρὸν παραδέξασθαι βουληθέντας, ἀπὸ ἀναίσθησίας, καὶ πονηρίας πολλῆς.

ΣΙΕ'. — Tῷ αὐτῷ.

Παῦλος διώκτης ὑπάρχων τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ἀπετυφλώθη πρῶτον τοῖς κακοῖς, καὶ τῇ ἀπάτῃ ὠμότητι, ὅπως ἀναβλέψει τῷ Θεῷ, καὶ τῇ δικαιοσύνῃ. Εἰκότως τοίνυν ὁ Κύριος ἔλεγεν · Ἐγὼ ἦλθον εἰς τὸν κόσμον, ἵνα οἱ μὴ βλέποντες βλέπωσι, καὶ οἱ βλέποντες τυφλοὶ γένωνται. Ἡνίκατο γὰρ τοῖς πονηρεύμασιν, καὶ ταῖς ἀτοπίαις προσηλυτίαις ὀφθαλμοὺς ἀποτυφλῶσαι, ἀνοῖξαι δὲ, καὶ ἀκείσασθαι τοὺς νοητοὺς ὀφθαλμοὺς, οἷς ἐφοπτεύεται τὸ κάλλος τῶν ἀρετῶν καὶ τῆς θεογνωσίας.

ΣΙΓ'. — EYΓPAMMIQ NOMIKQ.

Ἐισῆλθε, φησὶ Μωϋσῆς, εἰς τὸν γνόφον · τοῦ περὶ Θεὸν γνόφου, οὐδὲν ἕτερον ἐμφαίνοντος ἢ τὸ ἀπερινόητον, καὶ ἀνεξιχνύσιμον τοῦ Θεοῦ · σκοτεινὸς γὰρ καὶ ἀφεγγής ἡ τοῦ γνόφου πέφυκεν ἔψις, τὰ ἐν αὐτῇ κρύπτουσα διὰ τοῦ πυκνοτάτου, καὶ σκοτεινοῦς ἀέρος εἰργουσα τὰς ἔψεις τῶν ὀφθαλμῶν εἰς αὐτὸν, ἔτι καὶ τῶν ἐνοπιῶν αὐτῶν τὰς περιέργους περὶ Θεοῦ ἐπιχειρήσεις · Ἐκότος γὰρ, φησὶν, ἀποκρυφῆ αὐτοῦ, καὶ οὐχ ὁραθήσεται.

ΣΙΔ'. — Tῷ αὐτῷ.

Ἐθὸς, ἔχεις προχέτως τοῦ λέγειν, ὅτι πολυμήχανός ἐστι, καὶ πολύτροπος ὁ διάβολος · συνομολογῶ καγὼ. Ἄλλ' ἐὰν νῆφειν θελήσωμεν, ἑαυτῷ πονηρὸς ἔσται ὁ διάβολος, καὶ οὐχ ἡμῖν · ἡ γὰρ φύσις τῆς κακίας μόνοις τοῖς κεκτημένοις αὐτὴν ὑπάρχει ὀλεθρία, ἡ δὲ ἀρετὴ τούναντιον, οὐχὶ τοὺς κεκτημένους μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς πλησίους ὠφελῆσαι δύναται.

ΣΙΕ'. — Tῷ αὐτῷ.

Ἴνα μάθης, ὅτι ὁ μὲν κακὸς μόνῳ ἑαυτῷ κακός, ὁ δὲ ἀγαθὸς καὶ ἑτέροις ἀγαθός, μαρτυρίαν σοι παρομώδῃ παρέξω · Ἐτέκνον γὰρ, φησὶν, ἐὰν κακός

A pellare, qui per immaculatum baptismum credentes omnes in libertatem vindicat? Dicit enim Apostolus: «Lex spiritus vitæ liberavit me a lege peccati et mortis.»

CCXII. — IGNATIO PROCONSULI.

In facultate illius est, qui per os belluæ, diaboli, inquam, prolabitur, per penitentiam liberari; quemadmodum liberatus ac servatus est, qui Corinthi cum noverea consueverat¹¹, ex adversarii faucibus, antequam abundantiori tristitia absorberetur, et in ventrem belluæ per pusilli animi angorem ac desperationem immergeretur.

80 CCXIII. — Eidem.

Ipse per seipsum ad te cælestis medicus oculis minime objectus accedit, licet tu ad eum propter ægritudinem et cogitationis languorem accedere non valeas.

CCXIV. — Eidem.

Nonnullos ipse cognovi, qui etiam propter suam humanitatem proximæ accedentem, animarum medicum ob stuporem, et summam nequitiam admittere noluerunt.

CCXV. — Eidem.

Paulus cum persequeretur Christi Ecclesiam, oculis obcæcatus est¹² primum malis et crudelitate inexplicabili, ut Dei, et justitiæ lumen recuperaret. Non abs re itaque Dominus dicebat: «Ego veni in mundum, ut qui non vident, videant; et qui vident, cæci fiant¹³»; innuit siquidem se turpibus facinoribus, absurdisque deditis oculos effossurum; reseraturum vero, et medicaturum oculis intellectuales, quibus virtutum decor et divinæ cognitionis conspicitur.

CCXVI. — EUGRAMMIO LEGUMPERITO.

«Introivit, ait Moyses, in obscuritatem¹⁴.» Circa Deum obscuritas nihil aliud instruit, quam inintelligibile Dei atque inscrutabile; opacus enim, et sine lumine caliginis aspectus est, qui spissa ac tenebrosa aeris crassitie quæ in eo sunt, obtegit, oculos **81** in eum intuentium arcens, et cogitationum præterea ipsarum curiosas de Deo indagines: «Tenebræ enim, ait, tegumentum ipsius, et non videtur¹⁵.»

CCXVII. — Eidem.

Soles inconsulto dicere vesutum esse atque astutum diabolum: neque ipse abnuerim. Verumtamen si sobrii esse velimus, sibi ipsi astutus erit et non nobis. Improbitalis siquidem genius solis ipsius possessoribus perniciem affert; sed virtus contrarie se gerens, non possessoribus modo, sed vicinis etiam emolumento est.

CCXVIII. — Eidem.

Ut discas, malum sibiipsi soli esse malum, bonum vero et aliis bonum, testimonium tibi ex Proverbiis adducam: «Fili, enim, ait, si pravus

¹⁰ Rom. viii, 2. ¹¹ I Cor. v, 1. ¹² Act. ix, 8. ¹³ Joan. ix, 39. ¹⁴ Exod. xx, 21. ¹⁵ Job xxii, 14.

flus, solus exhauries mala; si sapiens, eris tibi-
metipsi et proximo sapiens ¹⁶. »

CCXIX. — ARISTOTELI PRIMATI.

Mitti dicitur Filius, non secundum quod Deus Verbum in sinu est Patris, omnia continens. « Ex ipso enim, et per ipsum, et in ipsam omnia ¹⁷. » et: « In ipso vivimus, movemur, et sumus ¹⁸. » sed secundum quod sibi metipsi asciscit Deus Verbum, affectiones assumpti corporis.

CCXX. — *Eidem.*

Luctus, qui pro peccatis fit, dulcem sibi mœ-
rorem et tristitiam **82** vindicat, et melleum illius
anarum degustatur, spe bona ac suavi conditum;
propterea nutrit animam, cogitationem voluptate
perfundit, cor pinguefacit, corporisque concretum
florere ac virescere facit. Quare optime David con-
cinebat: « Factæ sunt mihi lacrymæ panis die ac
nocte ¹⁹. »

CCXXI. — *Eidem.*

« Domine, ait, ut scuto bonæ voluntatis coro-
nasti nos ²⁰. » Idem justorum fuerit scutum et coro-
na: propterea qui armis induitur intellectualiter
coronatur. Namque Salomon dixit: « Corona
deliciarum defendet te ²¹. »

CCXXII. — THERINO MONACHO.

Quemadmodum in mari genus hominum facinor-
osum et audax, in tmari, ubi civitas est, vel na-
vium statio aut portus, nulla ratione in navigan-
tes impetum faciunt; id enim esset frustra se in
discrimen adducere: verum si in alto mari navi-
culam deprehenderint, quod illi ope auxillaria de-
stituti sunt, occasionem arripientes, omnia mov-
ent invertuntque nec prius assistunt, donec vel
navigantes immergant, vel hoc ipsi subeant; sic et
dira voluptatis tentatio, ei, qui virginitatem ele-
git, multam affert tempestatem et gravem procel-
lam, et non ferendos fluctuum turbines, omnia
susque deque miscens, ut vi et impetu navem sub-
mergat. Audiit namque, monacho non esse in po-
testate uxorem ducere, et veluti in portum con-
jugii usu se subducere; sed per omnia certamen
pugnamque adversus dæmones, qui voluptatibus
83 animam irritant, subeunda esse. Ne igitur ad-
miremur, si bello impetimur; neque ad pugnam
animum despondcamus. Habemus enim magnum
defensorem ac vindicem Spiritum sanctum, per
quem poterimus diaboli omnia obscenarum cupi-
ditatum ignita jacula, et carnis facem, et incita-
mentum facillimo negotio extinguere.

CCXXIII. — SELEUCIO DIACONO.

Cum quatuor inter alias virtutes primum locum
obtineant, prudentia, fortitudo, temperantia et
justitia; propterea et diabolus quatuor vitis
multa alia in se continentibus, ad sui ipsius pro-
pugnationem utitur. Et audi, quid dicat Zacharias
propheta quatuor cornibus suffultam Satanæ po-

A γένη, μόνος ἀντλήσεις τὰ κακά· ἐάν δὲ σοφός, ἔση
σεαυτῷ, καὶ τῷ πλησίῳ. »

ΣΙΘ'. — ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙ ΠΡΟΤΕΥΟΝΤΙ.

'Ἀπεισάθαι λέγεται ὁ Υἱός, οὐ καθ' ὁ Θεός· Λόγος
ἐστὶν ἐν κόλποις τοῦ Πατρὸς περιέχων τὰ πάντα·
« Ἐξ αὐτοῦ γάρ, καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα, καὶ ἐν
αὐτῷ ζῶμεν, καὶ κινούμεθα, καὶ ἐσμεν, » ἀλλὰ καθ' ὁ
ἰδιοποιεῖται ὁ Θεός Λόγος τὰ πάθη, οὗ ἂν εὐληθε
σώματος.

ΣΚ'. — Τῷ αὐτῷ.

'Ὅ ἐφ' ἁμαρτίαις γινόμενος ἔδυρμος, γλυκεῖαν
κέκτηται τὴν ἀνάμ, καὶ μελιτώδες αὐτοῦ τὸ πικρὸν
εὐρίσκειται, ἐλπιδὶ ἀγαθῆ, καὶ χρηστῇ φαρμακτόμη-
νον, διὰ τοῦτο τρέφει τὴν ψυχὴν, γανοὶ τὸ φρόνημα,
λιπαίνει τὴν καρδίαν, εὐθαλὲς ἐργάζεται τὸ τοῦ σώ-
ματος σύγκριμα. Καὶ καλῶς ὁ Δαυὶδ ἐραλώθει·
« Ἐγενήθη μοι τὰ δάκρυα ἄρτος ἡμέρας καὶ νυ-
κτός. »

ΣΚΑ'. — Τῷ αὐτῷ.

« Κύριε, φησὶν, ὡς ὄπλο εὐδοκίας ἐστεφάνωσας
ἡμᾶς. » Ταῦτ' ἂν εἴη τῶν δικαίων καὶ ὄπλο, καὶ
στέφανος, ὥστε τὸν ὠπλησάμενον νοητικῶς στεφανου-
σθαι· καὶ γὰρ καὶ Σολομῶν εἶρηκε· « Στεφάνῳ θε-
τρυφῆς ὑπερασπιεῖ σου. »

ΣΚΒ'. — ΘΕΡΙΝῷ ΜΟΝΑΧῷ.

"Ὅσπερ οἱ κατὰ τὴν θάλασσαν κακούργοι, ἐνθα
μὲν πόλις ἐστὶν, ἢ ἐπινησίον, ἢ λιμὴν, οὐδαμῶς ἐπι-
τιθέντες τοῖς πλέουσιν, τοῦτο γὰρ μάτην ἂν εἴη κιν-
δυνεύειν· ἐάν δὲ ἐν μέσῳ τῷ πελάγει τὸ σκάφος ἀπο-
λάβωσιν, ἐφθιδίον ἔχοντες τὴν τῶν βοηθησάντων ἐρη-
μίαν, πάντα κινουσί, καὶ στρέφουσιν, καὶ οὐ πρό-
τερον ἀφίστανται, ἕως ἂν ἡ καταδύσῃ τοὺς ἐμπλέ-
οντας, ἢ τοῦτο πᾶθωσιν αὐτοί· οὐπίς καὶ ὁ δεινὸς
τῆς ἡδονῆς πειρασμὸς τῷ προσηρημένῳ τὴν καρθενίαν
πολὺν ἐπάγει τὴν χειμῶνα, καὶ χαλεπὴν τὴν ζάλην,
καὶ ἀφορήτους τὰς τρικυμίας, πάντα ἄνω καὶ κάτω
κινῶν, ὥστε τῇ βία καὶ τῇ βύμῃ περιστρέφει τὸ σκά-
φος. "Ἦκουσε γὰρ, ὅτι ὁ μοναχὸς οὐκ ἔχει ἐξουσίαν
γαμῆσαι, καὶ καθάπερ λιμὴν ἐγκαθορμισθῆναι τῇ
χρήσει τῆς μίξεως, ἀλλ' ἀνάγκη δι' ὄλου παλαίειν,
καὶ μάχεσθαι πρὸς τοὺς ταῖς ἡδυπαθείαις τὴν ψυχὴν
ἐρεθίζοντας δαίμονας. Μὴ οὖν ξενίζώμεθα πολεμοῦ-
μενοι, μηδὲ ἀποκάμωμεν πρὸς τὴν μάχην, ἔχομεν
γὰρ μέγαν ὑπερασπιστὴν τὸ πανάγιον Πνεῦμα, δι' οὗ
δυνησώμεθα πάντα τοῦ διαβόλου τὰ πεπυρωμένα
βέλη τῶν αἰσχυρῶν ἐπιθυμιῶν καὶ τῶν ὑπεκκαυμάτων
τῆς σαρκὸς ῥαδίως σβέσαι.

ΣΚΓ'. — ΣΕΛΕΥΚΙῷ ΔΙΑΚΟΝῷ.

'Ἐπειδὴ τέσσαρες ὑπάρχουσιν ἀρεταὶ γενικώταται,
φρόνησις, ἀνδρεία, σωφροσύνη, δικαιοσύνη, τούτου
χάριν καὶ ὁ διάβολος τέσσαρσιν κακίαις περιεκτικω-
τάταις πολλῶν κακίων πρὸς ἄμυναν κέχρηται. Καὶ
ἄκουσον, τί λέγει Ζαχαρίας ὁ προφήτης, τὴν τετρα-
κέρατον τοῦ Σατανᾶ θεασάμενος δύναμιν· « Ἦρα τοὺς

¹⁶ Prov. ix, 12. ¹⁷ Coloss. i, 16. ¹⁸ Act. xvii, 28. ¹⁹ Psal. xli, 4. ²⁰ Psal. v, 13. ²¹ Prov.

iv, 9.

ὀφθαλμούς μου, καὶ ἶδον τέσσαρα κέρατα, τὰ δια-
σπαρμένοντα τὸν Ἰούδαν, καὶ τὸν Ἰσραήλ. »

ΣΚΔ. — Τῷ αὐτῷ.

Περὶ τῆς τετραμόρφου δυνάμεως τοῦ διαβόλου, καὶ
Μωσῆς ὁ μέγιστος νομοθέτης ἐν τῷ Λευιτικῷ τοῖς
δυναμένοις ἐπιμελέστερον συκέναι, λέπραν ὑπάρχειν
τετρακέφαλον δίκην ὑδρας διαγράφει, λευκαίνουσαν,
καὶ γλαυκίζουσαν, καὶ χλωρίζουσαν, καὶ πυρί-
ζουσαν.

ΣΚΕ'. — ΑΥΤΟΥΣΤΙΝῷ ΤΡΙΒΟΥΝῷ.

Εὖ ἐπιστάμενος Θεὸν εἶναι τὸν δοτῆρα παντὸς
ἀγαθοῦ, συνεχῶς λέγεις πρὸς τοὺς συντυγχάνοντας
τὸ Ἰακώβ τοῦ πατριάρχου λόγιον, ὅτι Ἠλέσέ με ὁ
Θεὸς, καὶ ἔστι μοι πάντα· οὐ γὰρ ἐξ ἔργων δικαιοσύ-
νης, ἀλλ' ἐξ ἐλέου Θεοῦ, καὶ πολλῆς ἀγαθότητος
ἐκτίστω, ἅπερ ἔχεις· ἐξ αὐτῶν δὲ πολλοὶ εὐεργετοῦν-
ται δεόμενοι. Καὶ ἀποδέχομαι σε εὖ τε ποιῶντα, καὶ
εὐλογιζόμενον, καὶ ταπεινολογούντα.

ΣΚΖ'. — ΘΕΟΦΙΛῷ ΚΑΓΚΕΛΛΑΡΙῷ.

Ὅσπερ οὐχ ὅσα ἡδύνατο ἐποιεῖ ὁ Κύριος Ἰησοῦς,
ἀλλ' ὅσα ἠδούλετο ἐθαυματούργει, οὕτως οὐχ ὅσα
ἴδει ἐδίδασκεν, ἀλλ' ὅσα μαθεῖν ἡδύναμαθα ὑπηγά-
ρυσεν, τῇ ἀσθενείᾳ τῆς φύσεως συμμετρῶν τὸν λό-
γον τῆς διδασκαλίας. Διὰ τοῦτο ἀγνοεῖν τὴν
ἡμέραν λέγει τοῖς μαθηταῖς ἀτελέσιν ἐτι ὑπάρ-
χουσιν.

ΣΚΖ'. — ΣΙΣΙΝΙῷ ΣΠΑΘΑΡΙῷ.

Ὁ ὀλίγων σε πονηρὸς δαίμων νῆφειν παρασκευά-
ζει καὶ μάλλον πρὸς Θεοῦ καταφεύγειν, κάκειθεν
ἐπισπᾶσθαι τὰς βοηθείας· καὶ τὸν ὑπερασπισμόν. Ὁ
γὰρ βλέπων τὸν ἐχθρὸν ἐφροσύτα, προστρέχει, καὶ
συμπλέκεται τῷ βοηθεῖν δυναμένῳ. Οὕτω που καὶ
ἐὰν μικρὰ παιδία ποιούσιν· ὅταν μὲν ἴθῃ τι φοβερόν,
εἰς τὸν τῆς μητρὸς κόλπον καταφεύγοντα, καὶ τῶν
ἐκείνης ἱματίων ἐκκρεμασθέντα, ἔχεται αὐτῶν
ἀσφαλῶς, καὶ τοὶ πολλῶν ἀνθελκόντων πολλάκις·
ὅταν δὲ μηδὲν πᾶρῃ πῶν θορυβοῦντων, οὐδὲ καλούσης,
καὶ ἐφελομένης τῆς μητρὸς ἀνέχεται, ἀλλὰ καὶ κα-
λοῦσαν διαπτεύει τὴν μητέρα, καὶ πολλὰ μηχανωμένην
πρὸς τὸ ἀρεκλύσασθαι, ἀποστρέφεται, καὶ τραπέζης
κειμένης καταφρονεῖ. Μητέρα δὲ μοι νῦν ωλόστορο-
γον νοήσης τὴν τοῦ Θεοῦ πρόνοιαν.

ΣΚΗ'. — ΕΥΣΤΑΘΙῷ ΔΙΑΚΟΝῷ.

« Σιδηρον, φησὶν ὁ ψαλμὸς, διήλθεν ἡ ψυχὴ » τοῦ
Ἰωσήφ. Σιδηρον ἐμοὶ δοκεῖ τὴν ἀμαρτίαν αἰνιγμα-
τωδῶς λέγων, ἐφ' ἣν παρεκάλει τὸν ἀγνὸν νεανίαν τὸ
τοῦ Πετρεροῦ γύναιον. Σιδηρὸς γὰρ τέμνων ψυχὴν,
καὶ φονεύων, ἡ ἀμαρτία εἰκότως ἀν ῥηθείη.

ΣΚΘ'. — ΣΤΡΑΤΙΩΝΙ ΙΛΛΟΥΣΤΡΙῷ.

Τοῦτο διεσῆχαμεν τῶν ἀπίστων, τὸ κρίσεις ἐτέρας
ἐπὶ τῶν πραγμάτων ἔχειν· ὅρᾳ ὁ Ἕλλην τὸν οὐρα-
νόν, καὶ σέβει, καὶ κέχθην· Θεὸν γὰρ εἶναι νομίζει
τὸν οὐρανόν. Ὅρᾳ Ἕλλην τὴν γῆν, καὶ τὰ ὕδατα,
καὶ προσκυνεῖ, καὶ θεραπεύει τὰ ἀνάσθητα. Ἄλλ'
οὐχ ἡμεῖς οὕτως· μὴ γένοιτο· ἀλλ' ὀρῶμεν τὸν οὐ-

sentiam intuitus : « Elevavi oculos meos, et vidi
quatuor cornua, quæ Judam et Israel disperce-
runt ».

CCXXIV.—Eidem

Quadruplicem potentiam diaboli etiam Moyses
maximus legislator in Levitico iis qui rem diligen-
tius intelligere possunt, designavit ; lepram quatuor
capitibus hydræ instar describens, albidam, glau-
cam, herbidam et rufam ».

CCXXV.—AUGUSTINO TRIBUNO.

Deum esse universi boni datorem²⁴, optime cal-
pens, sæpe te alloquentibus Jacobi patriarchæ effa-
tum inculcas, Deus²⁵ misertus est mei, et
omnibus abundo. Neque enim ex operibus justitiæ,
sed ex Dei misericordiâ summaque bonitate habes
quæ possides ; et ex iis egenis ac pauperibus mul-
tis bene fit. Et mihi sane complacens beneficia con-
ferens, et bene apud alios audiens, et humilia de
te sentiens.

CCXXVI.—THEOPHILO CANCELLARIO.

Quemadmodum non quæcumque poterat, omnia
Dominus Jesus exæquebatur, sed quæcumque vole-
bat admiranda conficiebat : eadem ratione non
quæcumque noscebat, edocebat, sed quæ nos edi-
scere poteramus, enuntiabat, sermonem magisterii
cum naturæ imbecillitate mensurans. Propterea
ignorare se diem, ait discipulis noadum perfectis²⁶.

CCXXVII.—SISINIO SPATHARIO.

Affligens te nequam dæmon, facit ut sobrie vi-
vas, et ardentius ad Deum confugas, indeque au-
xilia atque propugnationem extorqueas. Qui enim
imminentem adversarium percipit, accurrit, et una
cum eo, qui open ferre potest, unitur. Sic etiam
et infantes pueri faciunt : cum horrendum quidpiam
illis obvium sit, ad matris sinum confugiunt, et
ejus indumentis appensi, firmiter, licet multi sæ-
pius inae eos avellere, sed frustra, conentur. Cum
vero nihil adest, quod eos turbet, etiam vocante
matre et pertrahente, diffugiunt, imo eam vocan-
tem contemnunt, et ab ea licet multa ad eos attra-
hendos²⁷ comminiscantur, avertuntur, et etiam
apposita mensa contemnunt. Matrem autem nunc
benevolam Dei providentiam intellexeris.

CCXXVIII.—EUSTATHIO DIACONO.

« Ferrum, ait psalmus²⁸, pertransivit animam » Jo-
seph. Ferrum, ut mihi videtur, peccatum perobscure
nuncupans, ad quod cohortabatur castum juvenem.
Putiphari muliercula²⁹. Ferrum enim secans ani-
mâ et trucidans, peccatum non abs re dixeris.

CCXXIX.—STRATIONI ILLUSTRIO.

Hoc nos ab infidelibus differimus, quod res alio
atque ipsi modo dijudicamus. Videt gentilis cœ-
lum, et veneratur, et stupet : nam Deum esse cœ-
lum existimat. Videt terram et aquas, et adorat,
rebusque omni sensu destitutis cultum exhibet.
Nos vero non ita. Absit ! Sed videmus cœlum, et

²⁴ Zach. 1, 18. ²⁵ Levit. xiii, passim. ²⁶ Gen. xxxiii, 41.

²⁷ Psal. civ, 18. ²⁸ Gen. xxxix, 7.

²⁹ Matth. xxiv, 36, Marc. xiii, 32.

Creatorem admiramur: neque enim Deum cœlum, sed opus Dei esse opinamur. Video ipse creaturam, et per eam quasi manuducor ad Conditorem. Videt divitias gentilis, et admiratione stupet. Video ipse divitias, iisque neglectis, risum extuli. Videt ille pauperiem, et pertimescens ejulatur. Video ipse pauperiem, et subsulto, et gaudeo, virtutem veras divitias esse existimans. Alia itaque ratione, qui Christo addicti sunt. res vident, et alia vecordes gentiles.

86 CCXXX.—ZEPHYRIANO.

Neque multitudini egregiorum facinorum fidendum est, neque propter errata animus despondendus. Namque Pharisæus bonis suis operibus fidens, ex ipsa virtutis sublimitate corrui, et publicanus non desperans in tantum elevatus est, ut virtuti deditum Pharisæum divina sententia superaverit ²⁸.

CCXXXI.—NICARETO SCRINIARIO.

Quemadmodum mari in altum sublato, et fluctibus undique sese attollentibus năvícula submergitur; sic et anima tristitia eam undique cingente nulla interposita mora suffocatur, si nullum offenderit, qui ei interim operam adjutabilem porrigat, et consoletur.

CCXXXII.—MONACHIS IN CILICIA DEGENTIBUS.

Non mediocris, sed maxima nobis lætitia oborta est, cum piissimus presbyter Marinus res vestras nobis nuntiasset. Vos scilicet adamussim apostolos æmulari, qui alacriter rebus mundanis renuntiastis genus, et noxias voluptates despicientes, ad laboriosam vitam transitum facientes, vosmet in omni genere molestiæ et asperitatis propter Deum exercentes, et ore nunquam cessantes eum, qui vos ad monachorum dignitatem maximam advocaverat, laudantes Servatorem et regem Christum, ut vos quoque, quemadmodum divina ⁸⁷ Egyptiorum fax Antonius, post vitæ exitum futuræ generationi optimi vitæ instituti imaginem relinquatis.

CCXXXIII.—THEOPEMPTO PROTECTORI.

Conducibile et maxime percommodum tibi fuerit vitæ exitum semper præ oculis habere, et retia diaboli varia implicataque fugere.

CCXXXIV.—CARPIONI VALENTINIANORUM HÆRESEOS SECTATORI.

Cum impudenter nimis nudius tertius in loco publico sermonem habere ausus fueris, dixerisque unam quampiam deitatis neptem Achamoth appellatam, cum desiderasset magnitudinem deprehendere, qui in sublimitatibus inenarrabilibus habitat, Dei cognomento Bythi, et illius qui Chaos nuncupatur, id haud prospero eventu aggressam, infra cecidisse, et scdentem solam in tenebris nimis

²⁸ Luc. xviii, 40.

(1) Notat Cotelerius (*Monum. E. G.* 1, 768) hanc epistolam effectam esse ex loco S. Irenæi, lib. 1, c. 21. Edit.

ρανόν, και τὸν πεποιηκότα θαυμάζομεν. Οὐ γὰρ Θεὸν ὑπάρχειν τὸν οὐρανὸν νοοῦμεν, ἀλλ' ἔργον εἶναι Θεοῦ. Ὅρῶ ἐγὼ τὴν κτίσιν, και δι' αὐτῆς πρὸς τὸν ταύτης χειραγωγῶμαι δημιουργόν. Βλέπει πλοῦτον ὁ Ἕλλην, και θαυμάζων ἐκπλήττεται· ὁρῶ πλοῦτον ἐγὼ, και καταφρονήσας τοῦ πλοῦτου ἐγάλασα. Ὅρῶ πενίαν ἐκεῖνος, και φρίξας ὀδύρεται· ὁρῶ πενίαν ἐγὼ, και σκιρτῶ και ἀγάλλομαι, πλοῦτον ἀληθῆ τὴν ἀρετὴν ἐπιστάμενος. Ἐτέρως τοίνυν οἱ Χριστιανοὶ ὁρῶσι τὰ πράγματα, και ἐτέρως οἱ ἄφρονες Ἕλληνες.

ΣΑ'. — ΖΕΦΥΡΙΑΝΩ.

Οὕτε θαρρῆν ἀναγκαῖον ἐπὶ τῇ πλήθει τῶν ἀνδραγαθημάτων, οὕτ' ἀπογινώσκειν ἐπὶ τοῖς ἐπταισμένοις. Καὶ γὰρ ὁ Φαρισαῖος θαρρῆσας ἐπ' ἐργασίᾳ χρηστῆ, ἐξ αὐτοῦ τῆς ἀρετῆς κατηνέχθη τοῦ βίου, και ὁ τελώνης μὴ ἀπογνοῦς τοσοῦτον ἀνωρθώθη, ὡς και τὸν ἐνάρετον Φαρισαῖον ὑπερβῆναι τῇ ψήφῳ τοῦ κρείττονος.

ΣΑΔ'. — ΝΙΚΑΡΕΤΩ ΣΚΡΙΝΙΑΡΙΩ.

Ὅσπερ θαλάττης αἰρομένης εἰς βῆφος, και κυμάτων πάντοθεν χορυφωμένων τὸ σκάφος ὑποβρύχιον γίνεται, οὕτως και ψυχή, τῆς ἀθυμίας αὐτὴν πάντοθεν περιστοιχιζομένης, ἀποπνίγεται ταχέως, ἂν μὴ εὖρη τινὰ χεῖρα ὀρέγοντα, και παραμυθούμενον.

ΣΑΒ'. — ΜΟΝΑΧΟΙΣ ΕΝ Τῇ ΚΙΛΙΚΙΑ ΔΙΑΓΟΥΣΙΝ.

Οὐ μετρίως, ἀλλὰ και πάνυ μεγάλως ἐχάρημεν, ἀπαγγελῶντος ἡμῖν τὰ κατ' ὑμᾶς τοῦ θεοσεβεστάτου πρεσβυτέρου Μαρίνου, ὡς πρὸς πᾶσαν ἀκρίβειαν τοὺς ἀποστόλους ἐμεμίμησθε, ἀποταξάμενοί τε προθύμως τοῖς τοῦ κόσμου πράγμασιν, γένος τε και τέρεφεις βλαβεράς ὑπεριδόντες, και πρὸς τὸν ἐπίπονον μετετάξασθε βίον, πάση κακοπαθείᾳ και σκληρουχίᾳ διὰ Θεὸν ἑαυτοὺς ἐπιδόντες, και στόμασιν ἀπαύστοις γεραίροντες τὸν προσκαλεσάμενον ὑμᾶς εἰς τὸ τῶν μοναχῶν μέγιστον ἀξίωμα, Σωτῆρα και βασιλέα Χριστὸν, ὅπως ἂν και ὑμεῖς, ὡσπερ ὁ θεῖος λαμπτήρ τῶν Αἰγυπτίων Ἀντώνιος, μετὰ τὴν τελευταίαν ὑμῶν, καταλείπετε τῇ μελλούσῃ γενεᾷ εἰκόνα πολιτείας ἀρίστης.

ΣΑΓ'. — ΘΕΟΠΕΜΠΤΩ ΠΡΟΤΗΚΤΟΡΙ.

Ὁφέλιμον ἔσται σοι, και ἄγαν κερδαλέον, τὸ ἔχειν αἰετὸν πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν ἐξοδὸν τοῦ βίου, και φεύγειν τοῦ διαβόλου τὰ πολυπόλοκα δίκτυα.

ΣΑΔ'. — ΚΑΡΠΙΩΝΙ ΑἰΡΕΤΙΚΩ ΤΗΣ ΤΩΝ ΟΥΑΛΕΝΤΙΝΩΝ ΑἰΡΕΣΕΩΣ.

(1) Ἀπηνυθριασμένως τολμήσαντός σου πρὸ δευτέρας ἡμέρας ὁμιλεῖν ἐν τόπῳ δημοσίῳ, και λέγοντος, ὅτι περ μία τις ἐγγόνη τῆς θεότητος λεγουμένη Ἀχάμωθ, ἐπιθυμήσασα τὸ μέγεθος καταλαθεῖν τοῦ ἐν ὕψει ἀποβρῆχτος Θεοῦ τοῦ προσαγορευομένου Βουθοῦ, και Χάους, και τοῦτο ἐπιχειρήσασα, και ἀποτυχούσα ἔπεσε κάτω, και καθέσθαι μόνη ἐν τῇ σκάτῃ ἐκλαυσε σφόδρα σφόδρα, και ἐκ τῶν ταύτης δα-

κρῶν γέγονεν ἡ ὑγρὰ οὐσία, παρερχόμενός τις τῶν ἡμετέρων ἀδελφῶν, ἤρώτησέ σε, εἰ γε πάντα καὶ τὰ ἄλμυρά, καὶ τὰ γλυκίᾳ ὕδατα ἐκ τῶν δακρῶν τῆς Ἀχάμοθ ὑπέστη· σὺ δ' ἀπορήσας εἰπεῖν, διωρίαν ἐξήτησας, καὶ μέγρι νῦν προσελθεῖν οὐκ ἐτόλμησας, μὴ ἔγωγε δοῦναι λόγον. Ἡμεῖς δὲ γελᾶσκοντες, ψεύσμα τῷ ψεύστη γελῶν φθεγγόμεθα, πρὸς τὸ παραμυθίσασθαι τὴν ἀπορίαν αὐτοῦ· ἐχρῆν γὰρ σε ἀπαντῆσαι λέγοντα, ὅτι τὰ μὲν πικρὰ τῆς ἀνυπάρκτου Ἀχάμοθ δάκρυα, τὰς ἄλμυράς θαλάσσης ὑπέστησεν ὡς ἐξ ὀδύνης καὶ δριμυγμοῦ ἰκανοῦ προγεθέντα. Ὁ δὲ ἰδρῶς τῆς τάλαιπώρου γυναικὸς πηγὰς ἐξηρεύζατο, καὶ ποταμούς, καὶ φρέατα, λίμνας τε καὶ τὰ ἐξῆς γλυκέα. Ταῦτα πρὸς τὸν σὸν λήρον γελουωδῶς λέγομεν.

ΣΑΕ'. — ΕΥΣΕΒΙΩ ΔΙΑΚΟΝῶ.

Πολλὰ ὁ θεὸς λεληθῶτας ἐργάζεται πρὸς τὸ συμφέρον ἡμῖν, κἂν σκυθρωπὰ δοκῇ τὰ συμπίπτοντα. Ἡμεῖς δὲ τὸν λόγον τῶν συμπτωμάτων οὐ πολυπραγμονοῦμεν ὡς πιστοὶ καὶ γνήσιοι οἰκείται. Ἐν γὰρ μόνον χρῆ πεπεισθαι, ὅτι συμπεφρόντως, καὶ ὠφελίμως ἡμῖν ἅπαντα ἐπιφέρειται παρὰ τοῦ προνοητοῦ τῶν ἡμετέρων ψυχῶν, τὴν δὲ τρόπον μηκέτι ζητεῖν, μήτε ἀγνοοῦντας ἀσχάλλειν, καὶ ἀθυμεῖν οὐδὲ γὰρ λυσιτελεῖ τὸ ἐπίστασθαι, τὸ μὲν διὰ τὸ θνητοῦς εἶναι, τὸ δὲ διὰ τὸ εὐκόλως πρὸς τῷφον ἡμᾶς, καὶ ἀπόντοις αἰρεσθαι.

ΣΑΤ'. — ΣΟΦΙΑΝῶ ΣΧΟΛΑΡΙῶ.

Εἰ τὰ μὴ ὄντα ποιεῖ γενέσθαι θεός, καὶ τοῖς μηδαμῶς φαινομένοις χαρίζεται τὸ εἶναι, πολλῶν μᾶλλον τὰ ὄντα ἀνορθώσασθαι δύναται.

ΣΑΖ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ὁ μὴ προσδοκῶν εὐθύνας ὑπέξειν τῶν πεπραγμένων αὐτῷ, πάντως πάσης κακίας ἀνθέξεται.

ΣΑΗ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς τῇ πτωχείᾳ τὸν μακαρισμὸν ἀπεκλήρωσεν· μόνη γὰρ αὕτη οἶδε τηρεῖν τὰ μέτρα τῆς ἀνθρωπίνης τάλαιπωρίας, μισεῖ τὸν ἕγκον, συστέλλει τὸ φρόνημα, ταπεινοὶ λογισμοὺς, ὑπερηφάνειαν αἰσχύνεται, βλέπει τοῦ βίου τὸν ἄνθρωπον, καὶ πεῖθει λαθεῖν, ἵνα μὴ λάθῃ σωζόμενος.

ΣΑΘ'. — ΣΩΣΑΝΔΡῶ ΠΡΙΜΙΣΚΡΙΝΙῶ.

Ὅσπερ ἀδιαιλίπτως ἀναπνέομεν τὸν ἀέρα, οὕτως ἀδιαιλίπτως ὀφειλομεν τὸν Κύριον αἰνεῖν τε καὶ ὑμνεῖν, κἂν ἐν μέτρῳ πραγμάτων στρεφώμεθα. Δύναται γὰρ ὁ φρόνιμος, καὶ θεοφιλὴς νοῦς διηκένως μνήμην σώζειν τοῦ Κτίσαντος. « Ἐμνήσθη γὰρ, » φησὶν ὁ Δαυὶδ, « τοῦ Θεοῦ, καὶ ἠύφρανήθη. » Εἰ τοίνυν ἡ τοῦ Δεσποτῶν μνήμη εὐφροσύνην ἐμποεῖ ταῖς ἡμετέραις ψυχαῖς, μὴ κατοκνήσωμεν ἀπολαύειν τῆς μνήμης τοῦ Θεοῦ.

ΣΜ'. — Τῷ αὐτῷ.

« Αἰνεῖτε αὐτὸν, φησὶν, ἐν χορδαῖς, καὶ ὄργάνῳ. » Χορδαὶ πλείους ἁρμονίως συνθεθειμέναι, καὶ μουσικῶς ἐκάστη ἐν οἰκείᾳ χώρᾳ τεταγμένη, αἱ πολλαὶ

A superque illacrymatam fuisse, et ex illius lacrymis universam aquarum substantiam ortum duxisse; interim, dum quispiam ex nostris fratribus prætergrederetur, postulavit a te, an omnes salsae et dulces aquæ ex Achamoth lacrymis corripatae sint? Id cum nescisses, tempus ad respondendum petiisti, et usquedum procedere non audes cum ratione destituaris. Veruntamen nos risu edito, mendacium mendaci, sed ridiculum, ad illius adjuvandam hæsitacionem in medium proferamus. Namque respondendum tibi erat amaras quæ nulla est Achamoth **88** lacrymas salsa maria progenerasse, tanquam quæ ex dolore et laceratione effusæ sunt. Sed sudorem illius misellæ mulieris, fontes, et fluvios, et puteos, et lucas, et reliquas dulces aquas eructasse. Hæc ad tuas ineptias non sine risudicimus.

CCXXXV. — ÉUSEBIO DIACONO.

Pleraque Deus latenter ad utilitatem nostram, licet tristia quæ occurrunt videantur, operatur. Nos vero eventuum causas, veluti fideles ac servi germani, curiosius non disquirimus. Nam unum tantum credendum nobis est, quæcumque nobis adveniunt, omnia utiliter ac conducibiliter a nostrarum animarum curatore provenire. Nec modus ultra querendus est, neque, si illum nesciamus, angi indolereque animo; illius enim scientia nihil conducit, tum quod mortales sumus, tum quod facile superbia ac jactantia inflamur.

CCXXXVI. — SOPHIANO SCHOLARIO.

Si ea quæ non sunt, facit ut fiant, Deus, et iis, qui nulla nuspam apparent, ut sint, elargitur, multo melius ea quæ sunt, sublevare poterit.

CCXXXVII. — Eidem.

Qui non exspectat rerum a se gestarum pœnas, næ ille universam improbitatem amplectetur.

89 CCXXXVIII. — Eidem.

Dominus noster Jesus Christus paupertati beatitudinem attribuit⁸⁹. Sola etenim ipsa nis rixæ humanæ modum præservat, tumorem odit, compescit jactantiam, cogitationes demittit, superbiam confundit, vilam hominis observat, persuadetque ut quilibet lateat, ne lateat dum salvatur.

CCXXXIX. — SOSÁNDRO PRIMISCRINIO.

Quemadmodum indesinenter aerem spiramus, ita etiam indesinenter debemus Dominum hymnis laudare, licet inter negotia concludamur. Prudens enim ac pia mens sui Creatoris potest continuo servare memoriam; nam: « Recordatus sum, » ait David, « Dei, et letatus sum⁹⁰. » Itaque si Domini memoria lætitiã affert animabus nostris, ne negligamus nobis memoriæ divinæ affines esse.

CCXL. — Eidem.

« Laudate eum, inquit, in chordis et organo⁹¹. » Chordæ plures, ut harmonia postulat, compositæ, et musice unaquæque proprio in loco disposita,

⁸⁹ Matth. v, 3. ⁹⁰ Psal. lxxvi, 4. ⁹¹ Psal. cl, 4.

multa Dei præcepta sunt, et de rebus plurimis dogmata, quæ nihil inter se dissonum includunt : at organum hæc omnia continens est Christi amans sapientis anima.

90 CCXLI.

Divini præcepti obedientia ad vitam et immortalitatem elargiendam, inobedientia ad mortem et corruptionem nata est. Cum itaque Adam, spreto Deo, comedendo quod vetitum fuerat, mortem contraxisset ²², ideo Deus eum tunica pellicea induit ²³, ut recordaretur, nec in oblivionem veniret erroris proprii et mortalitatis, quam ipse sua sponte contraxerat, et corruptionis. Pelles enim demortuæ mortem et corruptionem indicant.

CCXLI. — *Eidem.*

Licet multarum necessitatum et afflictionum tempestate jactemur, non ideo interpellabimur, ne encæniorum solemnitate in Hierusalem peragamus, et canamus Domino, ut ait David, canticum novum ²⁴, evangelicum nempe. Hierusalem enim modo anima subintelligatur, in qua nos solemnitate divinæ cognitionis et universæ virtutis celebramus, abjicientes veterem hominem, et novum secundum imaginem et similitudinem Domini creatum induentes ²⁵ : « Renovabitur enim sicut aquila juvenus tua ²⁶. — Facta sunt itaque, ait, encænia Hierosolymis, et hiems erat ²⁷. »

CCXLIII. — SABINO MAGISTRIANO.

Tribus Jobi filiabus ²⁸ rationem subjectam cognoscere cupis. Ab afflictionum itaque et molestiarum nocte jussu Dei Jobus exemptus, necessario splendidissimum exultationis, et indesinentis **91** ac perennis quietis et gaudii diem aspexit. Propterea primam Diem appellavit ; secundam Cassiam, namque cassia suaviter olet ; quod pro maleolentia execrandorum tormentorum, quæ antea subierat, bonum supernæ gratiæ odorem assecutus est. Tertia porro Amalthææ cornu nuncupata, Græca lingua bonorum affluentiam notat. Tu vero non ignoras tot bona, quæ illi Dominus ante futurum sæculum robusto ac multa perpesso Jobo in hac vita propter ingentem tolerantiam, et validissimum ac celeberrimum fortitudinis facinus et tropæum exhibuit.

CCXLIV. — *Eidem.*

Studium placendi hominibus iraque vitanda sunt ; hæc enim albicans nempe et rufa lepra sunt, ut lex prædixit ²⁹. Fuganda est vulpeculæ genium præ se ferens simulatio ac vilis metus ; glauca namque illa lepra sunt. Abjicienda præterea a nobis sunt sine ratione tristitia et invidia niaceans ; namque viridis illa lepra sunt.

CCXLV. — DRUSILLIANO.

Si corpus ægritudinibus obnoxium habens similia facinorosa audes, eaque inhumana ; quid, si firmum ac robustum habuisses, non fuisses ausus ?

²² Gen. III, 6. ²³ ibid. 21. ²⁴ Psal. CXLIX, 1. ²⁵ Job XLII, 13. ²⁶ Levit. XIII, passim.

εἰσιν ἐντολαὶ τοῦ Θεοῦ, καὶ τὰ περὶ πλείονων δόγματα, οὐδεμίαν ἔχοντα πρὸς ἀλλήλα διαφωνίαν. ὄργανον δὲ τούτων πάντων περιεχτικόν ἐστὶν ἡ φιλόχριστος τοῦ σοφοῦ ψυχή.

ΣΜΑ'.

Ἡ ὑπακοή τῆς θείας προστάξεως ζωῆν καὶ ἀφθαρσίαν χαρίζεσθαι πέφυκεν, ἡ δὲ γε παρακοή νεκρότητα καὶ φθοράν. Ἐπειδὴ οὖν ὁ Ἀδάμ παρακούσας τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ φαγεῖν τὸ κεκωλυμένον, θάνατον ἐπεσπάσατο, διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς ἐνδιδύσκει αὐτὸν χιτῶνα δερμάτινον, ὅπως ἀν μνημονεύῃ, καὶ μὴ ἐπιλανθάνηται τοῦ οἰκειοῦ σφάλματος, καὶ ἡσπεραὐθαιρέτως ἐπεσπάσατο θνητότητος καὶ φθορᾶς. Τὰ γὰρ νεκρὰ δέρματα δηλοῦσι νεκρότητα καὶ φθοράν.

ΣΜΒ'. — Τῷ αὐτῷ.

Κἂν ἐν χειμῶνι ἔσμεν τῶν πολλῶν περιστάσεων, οὐ κωλυθόμεθα ἐπιτελεῖν τὴν ἑορτὴν τῶν ἐγκαίνων ἐν τῇ Ἱερουσαλῆμ, καὶ ἅθειν τῷ Κυρίῳ, καθά φησιν ὁ Δαυὶδ, ἄσμα καινὸν, δηλαδὴ εὐαγγελικόν. Ἱερουσαλῆμ γάρ νῦν νοστήσω μοι ἡ ψυχή, ἐν ἣ ἐπιτελοῦμεν τὴν ἑορτὴν τῆς θεογονίας, καὶ παντοίας ἀρετῆς, διωθόμενοι μὲν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, ἐπαμφισχόμενοι δὲ τὸν νέον τὸν κατ' εἰκόνα, καὶ ὁμολώσιν τοῦ Κυρίου κτισθέντα : « Ἀνακαινισθήσεται γὰρ ὡς ἀετοῦ ἡ νεότης σου. — Ἐγένετο οὖν, φησὶ, τὰ ἐγκαίνια ἐν Ἱεροσολύμοις, καὶ χειμῶν ἦν. »

ΣΜΓ'. — ΣΑΒΙΝῷ ΜΑΓΙΣΤΡΙΑΝῷ.

Τὴν σημασίαν τῶν τριῶν τοῦ Ἰωβ θυγατέρων ἐπεθύμησας γινῶναι. Ἐπειδὴ οὖν τῆς τῶν Οὐλιβερῶν καὶ ἐπιπόνων νυκτὸς τῇ κελεύσει τοῦ Θεοῦ ἀπήλλακται ὁ Ἰωβ, ἀναγκαίως τὴν λαμπροτάτην ἡμέραν τεθέσται τῆς ἀγαλλιᾶσεως, καὶ τῆς ἀλήκτου καὶ αἰωνίου ἀναπαύσεως καὶ χαρᾶς. Διὰ τοῦτο τὴν μὲν πρώτην θυγατέρα Ἠμέραν ἐκάλεσεν, τὴν δὲ δευτέραν Κασσίαν· εὐωδὸς γὰρ ἡ κασσία, διότι ἀντὶ τῆς δυσωδίας τοῦ ἀπευκτέου πάθους, οὐπὲρ πρὸ τούτου ἀνέτηλ τὴν εὐωδίαν ἐκτίσαστο τῆς ἀνωθεν χάριτος. Ἡ δὲ γε τρίτη θυγάτηρ Ἀμαλθεῖα ; κέρας ἐπινομαζομένη τῇ Ἑλλάδι ἐρμηνεύεται γλώττη ἀγαθῶν εὐθηνία. Οὐκ ἀγνοεῖς δὲ πάντως τὰ τοσαῦτα ἀγαθὰ, ἅπερ ὁ Κύριος παρέσχεν πρὸ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, τῷ καρτερικῷ, καὶ πολυπαθεῖ Ἰωβ, ἐντεῦθεν ἦδη, διὰ τε τῆς μεγάλης ὑπομονῆς, καὶ ἀνδρείας κράτιστον, καὶ περιφανῆς κατόρθωμά τε καὶ τρόπαιον.

ΣΜΔ'. — Τῷ αὐτῷ.

Φευκτέον ἡμῖν ἀνθρωπαρεσκίαν, καὶ τὴν ὀργὴν ταῦτα γὰρ λευκανθίζουσιν καὶ πυρρίζουσιν λέπραν ὁ νόμος προσέφηκεν. Ἀπελαστέον τὴν ἀλωπεκίζουσαν ὑπόκρισιν, καὶ ἀγενῆ δειλίαν· γλαυκίζουσα γὰρ λέπρα ἐστὶ. Διωκτέον ἡμῖν τὴν λύπην τὴν ἄλογον, καὶ τήκοντα φθόνον· χλωρίζουσα γὰρ λέπρα ἐστὶ.

ΣΜΕ'. — ΔΡΟΥΣΙΛΛΙΑΝῷ.

Εἰ τὸ σῶμα νοσῶδες ἔχων, τῆλικαῦτα δρᾶς θηριώδη καὶ ἀπάνθρωπα πράγματα, τίς ἀν ἐγένοιτο τετυχητικῶς βίωσέως τε καὶ βίωμης ; Προβλέπων τοίνυν ὁ Κύριος τὰς φονοκτονίας, ἅπερ ποιεῖν ἐμελλες, προκατετά-

²⁸ Coloss. III, 10. ²⁹ Psal. CII, 5. ³⁰ Joan. X, 22.

βετόσου τὴν ἀφατον μὲναι τῶν δεσμῶν, καὶ τῆ ἀνάγκῃ Α τῆς πολυαδύνου, καὶ πολυτροπού ἀσθενείας.

ΣΜΓ' — ΕΥΦΡΑΣΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Εὐξώμεθα ἐκτενωῶς ἐκδιωχθῆναι τὴν λέπραν τὴν ψυχικὴν ἀπὸ τε τοῦ στήμονος, καὶ τῆς κρόκης, καὶ τοῦ δέρματος · στήμονος μὲν νοουμένου τοῦ νευρώ-
 εους μέρους τῆς Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ἐπισκόπων λέγω, καὶ ὅσοι τῆς Λευϊτικῆς ἀξίας τὰ γέγρα κα-
 ρίζονται · κρόκης δὲ ἐκλαμβανομένης τοῦ εὐθουομέ-
 νου, καὶ ποιμαινομένου ὑπ' αὐτοῖς ἡγιασμένου λαοῦ, δέρματος δὲ νοουμένου τῶν νεωστὶ προσελθόντων τῶ
 θεῶν, καὶ τέως κατηχομένων, μὴ πως ἀποβεβληκό-
 των διὰ τῆς ἀναγεννήσεως τοῦ ἀγίου βαπτίσματος
 τὴν νεκρότητα τῶν παλαιῶν τῆς ἀμαρτίας χιτώνων. Β

ΣΜΖ'. — Τῶ αὐτῶ.

Ὅν τρόπον εἴ τις βασιλέως εἰκόνας καλῶς κατα-
 σευασμένης ἐπιμελέστερον ἐκ ψηφίδων ἐπισήμων
 ὑπὸ σοφοῦ τεχνίτου, λύσας τὴν ὑποκειμένην τοῦ
 ἀνθρώπου εἰδέαν, μετενέγκοι τὰς ψηφίδας ἐκεῖνας,
 καὶ μεθαρμόσοι, καὶ ποιήσειεν ἐξ αὐτῶν μορφήν κυ-
 νὸς ἢ ἀλώπεκος, ἔπειτα διορίζοιτο, καὶ λέγει ταύτην
 εἶναι τὴν τοῦ βασιλέως ἐκείνην τὴν καλὴν, ἣν ὁ σο-
 φὸς τεχνίτης κατεσεύασεν, δεικνύς τὰς ψηφίδας
 τὰς καλῶς ὑπὸ τοῦ πρώτου τεχνίτου εἰς τὴν τοῦ βα-
 σιλέως εἰκόνα συντεθείσας, κακῶς δὲ ὑπὸ τοῦ ὑστέ-
 ρου εἰς κυνὸς μορφήν μετενεχθείσας, καὶ διὰ τῆς
 τῶν ψηφίδων φαντασίας μεθοδεύοι τοὺς ἀπειροτέ-
 ρους, τοὺς κατὰ λήψιν βασιλικὴν ἐκ μορφῆς οὐκ
 ἔχοντας, καὶ πείθοι, ὅτι αὐτὴ ἡ σαπρὰ τῆς ἀλώπε-
 κος ἰδέα ἐκείνη ἐστὶν ἡ καλὴ τοῦ βασιλέως εἰκὼν ·
 τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ οἱ ἀρσιάρχαι, γραῶν τρόπον
 συγκατεύσαντες ῥήματα, καὶ λέξεις τινὰς, καὶ παρα-
 βολὰς θείας Γραφῆς ἀποσπάσαντες, ἐφαρμόζειν βιά-
 ζονται τοῖς ἑαυτῶν μύθοις τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ. Ἄλλὰ
 μὴ ἀγνοεῖτε τοὺς τοιοῦτους

ΣΜΗ'. — ΘΕΟΚΛΕΙΑΝΩ.

« Ἄλλ' ἤ μὲν, ε φησὶν ὁ Ἀπόστολος, » εἰς Θεὸς ὁ Πα-
 τὴρ, ἐξ οὗ τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς εἰς αὐτόν · καὶ εἰς
 Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς, δι' οὗ τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς
 δι' αὐτοῦ. » Πῶς οὖν πολυθεῖα ἔσται, καὶ πολλὰ
 ἀρχαί; Οὐκοῦν εἰς ὑπάρχει ὁ Ποιητὴς τῶν ὄλων, καὶ
 οὔτε πολλοὶ θεοὶ, καθὼς ὑμεῖς λέγετε, οὔτε πολλοὶ
 αἰῶνες, ἀβέβητες τε καὶ ὀφθαλμοί. Ἐφη γὰρ ὁ μακά-
 ριος Παῦλος, ὅτι « Ἐπερ εἰσὶ λεγόμενοι πολλοὶ θεοί, »
 τὸ δὲ, λεγόμενοι, ὡς περὶ μὴ ὑπαρχόντων ἀπεφή-
 νατο. Οὐδὲ γὰρ θεοὶ εἰσὶν ἥλιος, καὶ σελήνη, καὶ
 ἀστέρεις, καὶ τὰ ἐξῆς κτίσματα. Καὶ οἱ πεπλανημέ-
 νοι θεοποιοῦσιν αὐτά.

ΣΜΘ'. — ΑΙΛΙΑΝΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ.

« Ταλαίπωρος ἐγὼ ἀνθρώπος, τίς με ῥύσεται ἐκ
 τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου; » Οὐχὶ τὸ σῶμα
 θάνατον ὑπάρχειν ἀποφαινεται ὁ θεὸς Ἀπόστολος,
 ἀλλὰ τὸν νόμον τῆς ἀμαρτίας, τὸν ἐν τοῖς μέλεσιν
 τοῦ σώματος ἦντα, διὰ τῆς ἐν τῷ Ἀδάμ παραβάσεως
 φωλεύοντα ἐν ἡμῖν, καὶ πρὸς τὸν θάνατον τῆς ἀδικίας
 τὴν ψυχὴν ἐπισπεύδοντα.

Prænosceus itaque Deus cedes a te patrandas ho-
 minum, infandum istum furorem tuum vinculis
 et necessitate calamitosa et multiformis infirmi-
 tatis coercuit.

92 CCXLVI. — EUPHRASIO EPISCOPO.

Prolixe cumulateque precemur lepram ⁹⁰, quæ
 animam inficit, a stamine, subtegmine et pelle
 abigi: stamine, nervosa Christi Ecclesiæ, præsu-
 lum inquam, eorumque qui Leviticæ dignitatis
 muneribus cohonestantur, pars intelligatur; sub-
 tegmine, qui instruitur ac pascitur ab eisdem,
 sanctificatus populus innuitur; pelle, qui recens
 ad Deum accedunt, et adhuc inter catechumenos
 locum tenent, neque dum per sacri baptismatis
 regenerationem mortuorum veterum indumento-
 rum peccati deposuerunt, notatur.

CCXLVII. — *Eidem.*

Qua ratione si quis, ex imagine regis affabre dili-
 genterque ex pretiosis lapillis per catum artificem
 constructa suppositam hominis figuram dissolvens,
 lapillos illos transferat accommodetque, et ex iis
 formam canis aut vulpis efformet, postmodum
 definiat asseveretque hanc regis illam esse per-
 pulchram, quam sapiens artifex construxerat,
 lapillos probe a primo artifice in regis imaginem
 compactos, male vero a secundo in canis formam
 transvectos ostendens, et novum in modum lapillis
 inditæ menti imaginis nescios, qui ex figura regis
 imaginem non receperunt, instruat, suadereque
 conatur hanc emarcidam vulpis figuram, perpul-
 chram illam regis imaginem esse: eadem hæreseon
 primi parentes, more vetularum, verba et dictiones
 consarcinantes, **93** et divinæ Scripturæ parabolas
 nonnullas avellentes, suis fabulis eloquia Dei accom-
 modare contendunt. Sed vos hosce ne ignoretis.

CCXLVIII. — THEOCLIANO.

« Sed nobis, » ait Apostolus, « unus Deus Pater, ex
 quo omnia, et nos in illum; et unus Dominus Jesus
 Christus, per quem omnia, et nos per ipsum ⁹¹. »
 Quomodo itaque multi dii erunt, et multa princi-
 pia? Erit ergo unus omnium Conditor, et non
 multi dii, ut vos asseveratis, neque multi æones
 masculi et feminæ. Nam beatus Paulus: « Si sunt
 qui dicuntur multi dii ⁹², » quod *dicuntur*, non
 sunt, protulit. Neque enim dii sunt sol, et luna, et
 stellæ, et reliquæ creaturæ. Et plani homines ea
 in deorum numero collocant.

CCXLIX. — ÆLIANO LECTORI.

« Infelix ego homo, quis me liberabit e corpore
 mortis hujus ⁹³? » Non decernit corpus esse mor-
 tem divinus Apostolus, sed legem peccati, quæ in
 membris corporis est, per transgressionem, quæ in
 Adamo fuit, latentem in nobis, et in injustitiâ
 mortem animam compellentem.

⁹⁰ Levit. xiv, 48.

⁹¹ I Cor. viii, 6.

⁹² Ibid. 5.

⁹³ Rom. vii, 24.

CCL. — TEUCRO DIACONO.

De laudandis nostris operibus noster Dominus Servator et Christus laetatur, diu noctuque **94** continuo seipsum nutriens. « Cibum enim manducare habeo. » apostolis dicebat, « quem vos nunc nescitis ⁴⁵, » postmodum scietis; eorum qui tunc ex Samaritana urbe crediderant, et post eos infinitarum gentium, qui nomina Christo dederunt, salutis cibum propriis asseclis prænuntians. Isaias etenim de Christo prævatincabatur: « Butyrum et mel comedet ⁴⁶, » qui prius Adamum condiderat, postmodum ut infantulus, et homo visus est Christus Jesus, Deus et cæli, et terræ, et visibilibus omnium. Per butyrum et mel animæ nutrimentum, necnon suave et mite Christianorum bonæ operationis subindicans.

CCLI. — *Eidem.*

Si bona opera facis, et mansuetudinem Jesu æmularis, butyro et melle eum pavisti: si iracundia turges, pravasque actiones affectas, non absque ratione de te Christus enuntiat: « Dedit ille in cibum meum fel, et in siti mea potaverunt me aceto ⁴⁷. »

CCLII. — GLYCADIO PROTECTORI.

Glycadius dulcidus quidem nomine tenuis, acidi vero insuavisque moribus es.

CCLIII. — DEMETRIO HÆRETICO.

Petiisti a me, undenam Adamo, et sociæ pellicæ tunicæ copia fuit ⁴⁸; contra ipse a te posco: undenam cælum ex iis quæ non erant protensum est, et in sublime **95** extensum; unde sol lucens conditus est, unde luna choreæque stellarum, ex quibus substantiis montes scissi sunt; unde cuius et culicis in Ægypto magno Moysi abundantia, quomodo ligneum baculum in serpentem animatum repentemque conversum est; unde legumlatoris manus datum est, ut veluti nix albesceret? Eadem itaque ratione tunc, ita, Domino annuente, pellicæas tunicas absque animalibus, et arte humana, et vario opificio, cum arrisit, his, qui cum Adam erant, confecit; quemadmodum et ab initio cum voluit, et cælum, et omnia creata sunt.

CCLIV. — *Eidem.*

Primum quidem illud firmum sit, quod non ut intellectu, sed ut sensu percipiebatur, Christus dixit: « Ab initio, qui creavit, masculinum et feminam fecit ⁴⁹; » et: « Quod Deus conjunxit, homo non separet ⁵⁰. » Postmodum dictum Apostoli per allegoriam explana, « Magnum mysterium in Christum et in Ecclesiam ⁵¹, » quod ex carnibus ipsius et ossibus sumus, quia participes Christi sumus, «: ipsi in fide, cognitione et virtutibus conjungimur.

CCLV. — FAUSTO PRIMATI.

Prædicamus, glorificamus, laudamus, adoramus Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum, unam

ΣΝ'. — ΤΕΥΚΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Ἦθεταί ὁ ἡμέτερος Κύριος Σωτήρ καὶ Χριστὸς τοῖς ἐπαινετοῖς ἔργοις ἡμῶν καθεκάστην ἡμέραν, καὶ νόκτα τρεφόμενος. « Βρώμα γὰρ ἔγω φαγεῖν, » ἔλεγε τοῖς ἀποστόλοις, « ὅπερ ὑμεῖς οὐκ ἐπίστασθε νῦν, » μετὰ δὲ ταῦτα γνώσεσθε, τῆς τῶν Σαμαρειτῶν πόλει, τῶν τότε πιστευσάντων, καὶ τῆς τῶν μετὰ τοῦτο μυρίων ἔθνῶν χριστιανισάντων σωτηρίαν τὴν ἐδώδην προαινετούμενος τοῖς οἰκείοις φοιτηταῖς. Καὶ γὰρ ὁ Ἠσαῖας προαναφώνει περὶ Χριστοῦ, ὅτι περ « Βούτυρον καὶ μέλι φάγεται. » Ὁ ἐν ἀρχῇ μὲν τὸν Ἀδὰμ πλαστοουργήσας, ὑστερον δὲ ὡς παιδίον, καὶ ὡς ἄνθρωπος ἄφθεις Χριστὸς Ἰησοῦς ὁ Θεὸς καὶ οὐρανῶν, καὶ γῆς, καὶ πάντων ὁρατῶν. Διὰ βουτύρου καὶ μέλιτος τὸ τροφίμον τῆ ψυχῆ καὶ τὸ γλυκὺ, καὶ προσηνὲς ὑπερφαινῶν τῆς τῶν Χριστιανῶν καλλιότητος ἐργασίας.

ΣΝΑ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ἐὰν καλὰ πράτης ἔργα, καὶ μιμῆ τὸ πρῶτον τοῦ Ἰησοῦ, ἐθροεφας αὐτὸν βουτύρου καὶ μέλιτι: ἐὰν δὲ ὀργίλος μὲνη, καὶ φαύλων ἐργάτης πρόξενον, λίσσει εὐλόγως καὶ περὶ σοῦ Ἰησοῦς, ὅτι « Ἐδωκεν οὗτος εἰς τὸ βρώμα μου γαλῆν, καὶ εἰς τὴν δίψαν μου ἐπότισέ με ὕδωρ. »

ΣΝΒ'. — ΓΑΥΚΑΔΙΩ ΠΡΟΤΗΚΤΟΡΙ.

Γλυκάδιος μὲν τὸ ὄνομα κέκλησαι, ὄξινός δὲ καὶ ἀηδὴς τὴν τρόπον καθέστησας.

ΣΝΓ'. — ΔΗΜΗΤΡΙΩ ΑΙΠΕΤΙΚΩ.

Ἠρώτησάς με, πόθεν τοῖς περὶ τὸν Ἀδὰμ ἡρόθησαν δερμάτινοι χιτῶνες; Ἀνταρωτῶ σε κἀγὼ, πόθεν οὐρανός ἐξ οὐκ ὄντων τέταται ἐν μετεωρίῳ ἀναπετασμένος; πόθεν ἐκτίσθη ἥλιος ἀποστειλῶν; πόθεν σελήνη, καὶ ἀστέρων χορεία; ἀπὸ ποίων φύσεων ἐτμήθη ὄρη; πόθεν τῆς κνιπέας, καὶ τοῦ κίνωπος ἐν Αἰγύπτῳ ὁ ποριτισμός τῷ μεγάλῳ Μωϋσῆ; πῶς ἡ φυλὴν ῥάβδος μετεβλήθη εἰς ὄφιν ἐμψυχωμένον, καὶ ἔρποντα; πόθεν τῆ χειρὶ τοῦ νομοθέτου τὸ ὡσπερ χιόνα λευκανθῆναι; Οὕτως οὖν καὶ τότε θελήσας ὁ Κύριος δερματίνοισι χιτῶνας, χωρὶς ζώων, καὶ τέχνης τινὸς ἀνθρωπίνης, καὶ πολυτρόπου ἐργασίας ἅμα θέλων ἐποίησε τοῖς περὶ τὸν Ἀδὰμ, ὡς ἀπ' ἀρχῆς ἅμα ἠθέλησε, καὶ οὐρανός, καὶ πάντα γεγέννηται.

ΣΝΔ'. — Τῷ αὐτῷ.

Στήσον πρῶτον τὸ οὐχὶ νοητός, ἀλλ' αἰσθητῶς παρὰ Χριστοῦ εἰρημένον, ὅτι « Ἀπ' ἀρχῆς ὁ Κτίσας ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν, » καὶ: « Ὅπερ ὁ Θεὸς συνέξευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω. » Καὶ ὑστερον ἀλληγόρει, ὅπερ φησὶν ὁ Ἀπόστολος: « Τὸ μέγα μυστήριον εἰς Χριστὸν καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, » ὅτι ἐκ τῶν σαρκῶν αὐτοῦ καὶ τῶν ὀστέων ἐσμὲν, διὰ τὸ μετέχειν Χριστοῦ, καὶ συνηνωσθαι αὐτῷ ἐν πίστει, καὶ γνώσει, καὶ ἀρεταῖς.

ΣΝΕ'. — ΦΑΓῚΤΩ ΠΡΩΤΕΥΟΝΤΙ.

Ἀνευφημοῦμεν, δοξάζομεν, ὑμνοῦμεν, προσκυνοῦμεν Πατέρα, καὶ Υἱόν, καὶ ἅγιον Πνεῦμα, μίαν

⁴⁵ Joan. iv, 52. ⁴⁶ Isa. vii, 15. ⁴⁷ Psal. lxxviii, 22. ⁴⁸ Gen. iii, 21. ⁴⁹ Matth. xix, 4. ⁵⁰ ibid. 6. ⁵¹ Ephes. v, 52.

δύναμιν. μίαν θεότητα, μίαν ἐξουσίαν, ἓν θέλημα, **A** Τριάδα ὁμοούσιον δοξάζομεν, καὶ ὁμολογοῦμεν μοναδικῶς, τριαδικῶς. Μοναδικῶς μὲν ἐν μιᾷ οὐσίᾳ, καὶ θεότητι, τριαδικῶς δὲ ἐν τρισὶν ὑποστάσεσιν, ἕτοι προσώποις τρισίν.

ΣΝΖ'. — ΠΕΛΑΓΙΩ.

Τοὺς ἐγγαστριμύθους, καὶ τοὺς ἀπὸ τῆς γῆς φωνοῦντας, τοὺς κενολογούντας, καθὼς φησὶν ἡ Γραφή, φευκτέον ἡμῖν · πᾶς γὰρ κεκωλυμένος, καὶ ψευδῆς λόγος, κενὸς ἐστὶν ἀληθείας. Βλέπε, τί φασιν ἐν τῷ Ἐυαγγελίῳ, ὅτι « Ἐκ τοῦ πληρώματος τοῦ Θεοῦ ἐλάθομεν. » Οἱ δὲ γε κενολογούντες αἱρετικοὶ οὐκ ἔχουσι λόγους ἐκ πληρώματος, πάντας δὲ κενούς τῆς ἀληθείας, καὶ κενούς τῆς θείας δυνάμεως, καὶ σοφίας. Οἵτινες ἐκ τῆς κοιλίας φωνοῦσιν · οἱ γὰρ μὴ ἔχοντες μὲν τὴν ἀλήθειαν, ἐπαγγελλόμενοι δὲ ταύτην, ὁῦλον ὅτι ἐκ κοιλίας φωνοῦσι, τῇ ἑαυτῶν κοιλίᾳ δουλεύοντες, « ὧν θεὸς ἡ κοιλία λελόγισται. » Ἡ γὰρ πηγὴ τῶν λόγων τῶν γαστριμάργων οὐκ ἐξ ἁγίου προέρχεται· Πνεύματος, οὐκ ἀπὸ ἡγεμονικοῦ, οὐκ ἀπὸ τῆς καρδίας τῆς τὸν Χριστὸν ποθοῦσης, ἀλλ' ἀπὸ κοιλίας ἐκβλύζεται.

ΣΝΖ'. — ΔΙΟΚΛΗΤΙΑΝΩ.

Δύναται τις ἐκ τοῦ δεξιοῦ μέρους ἐπὶ τὸ ἀριστερὸν ὀφθαλμῶς μετατεθῆναι, ὡς φησὶν ὁ Ἀπόστολος · ὅτι « Ὁ δοκῶν ἐστάναι, βλέπω μὴ πῆσθαι » μέχρι γὰρ τῆς ἐσχάτης ἀναπνοῆς ἐν ἀόηλοις ἐστὶ τὰ ἀνθρώπινα, ἀλλαγθῆν ἀλλαχοῦ μεταβαίνοντα. Καὶ πάντως αὐταῖς ὄψεσιν ἐώρακας τὸν Ἀπολιναρίου ἐν βίῳ σὺ φρονί τε καὶ σεμνῷ καταγεγραμμένα, τίμιόν τε τῷ λόγῳ, καὶ ὑπὸ τῶν Ἀρειομανιτῶν καιρῷ δεδιωγμένον · καὶ ὅμως ὁ τοιοῦτος ἐξέπεσεν εἰς αἵρεσιν πλανηθεὶς ὑπὸ τοῦ διαβόλου, καὶ δογματίζει φανερῶς, ὅτι ἄνωθεν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τὴν σάρκα ἀνελήφεν, μῆτε ψυχὴν, μῆτε νοῦν ἔχουσαν, θεῖαν δὲ ἐμψυχίαν φησὶ τὴν θεότητα τοῦ Λόγου · σπουδῆ δὲ τοῦ πᾶσιν ἀνθρώποις φθονοῦντος διαβόλου · ὡς πού τινι τῶν σοφῶν εἴρηται, ὅτι φθόνος ἀεὶ ταῖς μεγάλας εὐπραγίας ἀντίπαλος · οὕτω δὲ προσώπων προβεβοημένων, καὶ πάνυ θαυμασθέντων βαλεῖν τινὰς προφάσεις, ἵνα τὴν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν θορυβήσῃ, καὶ λυπήσῃ, καὶ σιθαρῶς ταραξῇ, καὶ συγχέσῃ.

ΣΝΗ'. — ΣΑΒΟΥΡΙΩ ΚΟΜΗΤΙ.

Περὶ τῆς νοητῆς Ἱερουσαλὴμ, τουτέστι τῆς Ἐκκλησίας, γέγραπται τό· « Ἦς ἡ μετοχὴ αὐτῆς ἐπὶ τὸ αὐτό. » Πάντες γὰρ οἱ πιστεύοντες, ἐν σῶμα, καὶ ἐν πνεῦμα, μία πόλις τῷ τρόπῳ ὑπάρχοντες, συνεργούμενοι ἐπὶ τὸ αὐτὸ, ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης, καὶ τῆς ἀγάπης, ὁμοθυμαδὸν μετέχομεν τῶν χαρισμάτων τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

ΣΝΘ'. — ΝΑΥΚΡΑΤΙΩ.

Τὴν ἔνσαρκον οἰκονομίαν λύχον φησὶν · ἡ γὰρ τοῦ

naturam, unam potentiam, unam deitatem, unam auctoritatem, unam voluntatem, unius essentiae Trinitatem firmiter tenemus, et confitemur unico trinoque modo; unico in una essentia et deitate; trino vero in tribus **96** hypostasisibus, sive personis.

CCLVI. — PELAGIO.

Ventri loqui, hinc qui e terra clamant, frustra quoque sermones congerunt, ut Scriptura ait, fugiendi sunt ⁹¹. Omnis etenim prohibitus ac mendax sermo, veritate vacuus est. Vide quid dicatur in Evangelio : « Ex plenitudine Dei accepimus ⁹². » Qui vero verba frustra consanciant haeretici, non possident sermones ex plenitudine, sed omnes veritatis divinae potentiae ac sapientiae vacuos. Qui ex ventre clamant : qui enim veritatem non possident, et eam profitentur, manifestum est eos e ventre clamare, suo ventri audientes, « quibus Deus venter est ⁹³. » Fons etenim sermonum ventri deditorum non ex Spiritu sancto effluit, non a principe animae parte, non a corde Christum concupiscente, sed a ventre emanat.

CCLVII. — ΔΙΟΚΛΗΤΙΑΝΩ.

Potest quispiam ex parte dextra in sinistram facili negotio convolvi, ut ait Apostolus : « Qui sibi videtur stare, videat ne cadat ⁹⁴ : » namque ad extremum usque spiritum res humanae in incerto sunt, hinc atque illinc sese deflectentes. Et sanctus ipse oculis inspexit Apollinarium in vita prudenti et veneranda senio ingravescentem, sermone honorificum, et ab Arianis per aliquod tempus persecutionem passum. Illic nihilominus a diabolo seductus, in haeresim incidit, palamque veluti dogma enuntiavit, **97** Filium Dei loco e superiori carnem assumpsisse, anima menteque ex parte, et divinam inanimationem vocat Verbi deitatem : idque opera universis hominibus invidentis diaboli ; quemadmodum uni ex sapientibus dictum est, invidiam semper esse magnorum ac fortunatorum successuum adversatricem. Sic per viros magni nominis, et qui maxima in admiratione fuerunt, nonnihil comminiscitur, ut Dei Ecclesiam turbet, mœrore afficiat, ac valide concussam confidat.

CCLVIII. — ΣΑΒΟΥΡΙΩ ΚΟΜΗΤΙ.

De intellectuali Hierusalem, id est Ecclesia, scriptum est : « Cujus participatio ejus in idipsum ⁹⁵. » Omnes enim credentes, unum corpus, et unus spiritus, unaque civitas moribus cum simus in idem convenientes, in pacis vinculo et charitatis, unanimiter Spiritus sancti munerum participes evadimus.

CCLIX. — ΝΑΥΚΡΑΤΙΩ.

Incarnationis dispositionem lucernam vocat :

⁹¹ Levit. xix, 31. ⁹² Joan. i, 16. ⁹³ Ph. Epp. iii, 19. ⁹⁴ I Cor. x, 12. ⁹⁵ Psal. cxxi, 3.

Sapientia quippe Dei dictam lucernam accendens a drachmam deperditam invenit ⁶⁶.

CCLX. — *Eidem.*

Quod salute est dignum, omne inventum est; indignum propter impoenitentiam et stuporem non dicitur inventum. « Etenim licet sint sicuti arena maris, reliquæ salvabuntur ⁶⁷, » sive quod apud Apostolum residuum secundum electionem gratiæ dicitur, **98** quod per fidem servatur ⁶⁸.

CCLXI. — *Eidem.*

Si omnes, ut tu dicis, salvantur, quomodo factus sum omnibus omnia, ut omnino aliquem lucrifacerem ⁶⁹? « Quomodo ad æmulandum provocem carnem meam, ut aliquos ex illis, non omnes, salvos faciam ⁶⁹? »

CCLXII. — *Eidem.*

Nonnulli prophetas apes nuncupant: mellificium eorum tradunt esse divinam Scripturam. Bonum itaque fuerit credere Salomoni dicenti: « Fili mi, comede mel, ut animæ fauces dulcescant ⁷¹. » Cibum dulcem ac melleum vocat lectionem, et eloquiorum Spiritus meditationem.

CCLXIII. — *Eidem.*

Poscis a me, quid illud notet, quod scribitur: « Non cognoscebat Joseph Mariam, donec peperit ⁷² » id est, non callebat, neque sciebat, quod Deipara Maria ostenderetur. Sed post partum admirabilem annuntiaverunt pastores angelorum sermones: « Natus est in mundo Christus Dominus in civitate David ⁷³. » Et: « Gloria in excelsis Deo, et in terra pax ⁷⁴, » etc.

CCLXIV. — CALLIMACHO MEMORIALIO.

Simplex ac nuda divinitus inspiratæ Scripturæ littera favius ⁷⁵ non male dicitur: qui sub littera veluti thesaurus absconditur sensus, figurate mel vocabitur.

99 CCLXV. — PAULO DECEMPRIMO.

« Ecce ego et pueri mei ⁷⁶; » Servator Christus per Isaiam clamabat. Quemadmodum enim puerulis sanctis expedit Servator, quæcumque illi capere poterant, aliisque ministrare. Christi quippe perfectioni sancti omnes æquiparati pueri sunt.

CCLXVI. — CYRILLO PRIMATI.

Figurate principio condita Eva vita vocata est ⁷⁷, ut illi secundam adnotaret, sanctam nempe Mariam, quæ vitam hominum Christum Dominum gloriæ peperit. Ipsa siquidem vera mater omnium, qui evangelicis præceptis consentaneæ vivunt, neque per incredulitatem animis emoriuntur, ostenditur.

CCLXVII. — *Eidem.*

Quis artem textoriam mulieribus tradidit, a Jobo Dominus percontatur ⁷⁸. Prima siquidem mulier texendorum vestimentorum, quæ oculis objiciuntur, sapientiam habuit, ut patentem corporum nuditatem illis contegeremus. At secunda, Deipara

Θεοῦ σοφία τὸν εἰρημένον ἄψασα λύχνον ἤρρε τὴν δραχμὴν τὴν ἀπολωλυῖαν.

ΣΕ'. — Τῷ αὐτῷ.

Πᾶν τὸ ἀξίον σωτηρίας ἠδρέθη, τὸ δ' ἀνάξιον διὸ τὴν ἀμετανοησίαν, καὶ τὴν πῶρωσιν οὐκ εὐρήσθαι λέγεται: « Ἐὰν γὰρ ὑπάρχει ὡσπερ ὁ ἄμμος τῆς θαλάσσης, τὸ κατάλειμμα σωθήσεται, » ἦτοι τὸ λεγόμενον παρὰ τῷ Ἀποστόλῳ λείμμα κατ' ἐκλογὴν χάριτος; σωζόμενον διὰ πίστεως.

ΣΕΑ'. — Τῷ αὐτῷ.

Εἰ πάντες, ὡς λέγεις, σώζονται, πῶς πᾶσι γέγονα πάντα, ἵνα πάντως τινὰ σώσω; « Πῶς δὲ παραζηλώσω μου τὴν σάρκα ὅπως σώσω τινὰς ἐξ αὐτῶν, καὶ οὐ πάντας; »

B

ΣΕΒ'. — Τῷ αὐτῷ.

Μελίσσας τινὲς τοὺς προφήτας κικλήσκουσι, μελιτσοῦργεῖον δ' αὐτῶν τὴν θείαν εἶναι Γραφήν. Καλὸν τοίνυν ὑπάρχει, πεῖθεσθαι τῷ Σολομῶνι φάσκοντι: « Υἱέ μου, φάγε μέλι, ὅπως ἂν γλυκανθεῖς τὸν τῆς ψυχῆς φάρυγγα. » Βρῶσιν δὲ λέγει γλυκειάν, καὶ μελιτώδη τὴν ἀνάγνωσιν καὶ τὴν μελέτην τῶν λόγων τοῦ Πνεύματος.

ΣΕΓ'. — Τῷ αὐτῷ.

Πυνθάνη μου, τί ἐστὶ τὸ γεγραμμένον, ὅτι « Οὐκ ἐγίνωσκεν Ἰωσήφ τὴν Μαρίαν, ἕως οὗ ἔτεκεν. » Τουτέστιν, οὐκ ᾔδει, οὐδὲ ἠπίστατο, ὅτι Θεοτόκος ἡ Μαρία δειχθήσεται. Μετὰ δὲ τὸν παράδοξον τόκον, ἀπήγγειλαν οἱ ποιμένες τοὺς λόγους τῶν ἀγγέλων, ὅτι « Ἐτέθη παρὰ τῷ κόσμῳ Χριστὸς Κύριος ἐν πόλει Δαυὶδ: » καὶ: « Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη » καὶ τὰ ἑξῆς.

C

ΣΕΔ'. — ΚΑΛΛΙΜΑΧῷ ΜΕΜΟΡΙΑΛΙῷ.

Ψιλὸν τὸ γράμμα τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς, κηρὶον ἂν λέγοιτο: ὁ δὲ γε ἐν τῷ γράμματι τεθησαυρισμένος νοῦς, μέλι τροπικῶς βρῆθήσεται.

ΣΣΕ'. — ΠΑΥΛῷ ΔΕΚΕΜΠΡΙΜῷ.

« Ἰδοὺ ἐγὼ καὶ τὰ παῖδιά μου, » Χριστὸς ὁ Σωτὴρ ἐβόα διὰ τοῦ Ἰσαίου. Ὡς γὰρ παιδίους διελκεται ὁ Σωτὴρ τοῖς ἀγίοις, ὅσα χωρῆσαι ἐδύνατο, καὶ τοῖς ἄλλοις διακονῆσαι: πρὸς γὰρ τὴν τοῦ Χριστοῦ τελειότητα, πάντες οἱ ἅγιοι παῖδα τυγχάνουσιν.

ΣΣΖ'. — ΚΥΡΙΑΛῷ ΠΡΩΤΕΥΟΝΤΙ.

Τυπικῶς ἡ πρώτη Εὐα ἐκλήθη, ἵνα σημάνῃ τὴν δευτέραν, τουτέστιν, τὴν ἁγίαν Μαρίαν τὴν γεννήσασαν τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων Χριστὸν τὸν Κύριον τῆς δόξης. Αὕτη γὰρ ἀληθῶς μήτηρ δεικνύται πάντων τῶν εὐαγγελικῶς ζώντων, καὶ μὴ ἀποθνησκόντων τὰς ψυχὰς διὰ τῆς ἀπιστίας.

ΣΣΖ'. — Τῷ αὐτῷ.

Τίς ἔδωκε γυναῖξί σοφίαν ὑφαντικὴν; ὁ Δεσπότης τῷ Ἰὼβ διελέγετο. Ἡ μὲν γὰρ πρώτη γυνὴ σοφίας τετύχηκεν ἐξυφαίνειν ἱμάτια βλεπόμενα, ἵνα τὴν φαινομένην τῶν σωματῶν γύμνωσιν τοῦτοις περισκεπόμεν. Ἡ δὲ δευτέρα, τουτέστιν ἡ Θεοτόκος, τηλι-

⁶⁶ Luc. xv. 8. ⁶⁷ Rom. ix. 27; Isa. x. 22. ⁶⁸ Rom. xi. 5. ⁶⁹ I Cor. ix. 22. ⁷⁰ Rom. xi. 14. ⁷¹ Prov. xxiv. 13. ⁷² Matth. i. 25. ⁷³ Luc. ii. 11. ⁷⁴ Ibid. 14. ⁷⁵ Psal. xviii. 11. ⁷⁶ Isa. viii. 18. ⁷⁷ Gen. ii. 19. ⁷⁸ Job xxxviii. 36.

καύτην σφίαν ἐπεδείξατο, καὶ ποικιλικὴν ἐπιστήμην, ὥστε ἐκ τῶν ἐρίων τοῦ ἐξ αὐτῆς γεννηθέντος ἀρνίου ἐνδύσαι τοὺς πιστοὺς ἅπαντας, τὰ ἐνδύματα τῆς ἀφθαρσίας, καὶ τὸ ἀοράτου ἐλευθερώσαι γυμνώσεως. Πᾶν γὰρ τὸ σύστημα Χριστιανῶν ἀληθινὸν πάρεστι ἐκ δεξιῶν τοῦ ἄνω Βασιλέως, ἐν ἱματισμῷ διαχρῶσα περιβεβλημένον, πεποικιλμένον τοῖς μυρίοις τῶν ἀρετῶν εἰδεσιν.

ΣΞΗ'. — Τῷ αὐτῷ

Ὁ μὲν Ἀδάμ πέπλασται, ἡ δὲ Εὐὰ ὠκοδομήθη, ἵνα δευθῆ θεὸς Λόγος, ἐκ Μαρίας μὲν τὸ σῶμα τὸ ἄσπιλον ἀναπλάσας ἑαυτῷ, ἐκ δὲ τῆς υἰγείσης ἐπὶ τοῦ σταυροῦ πλευράς τὴν νύμφην ἑαυτοῦ τὴν Ἐκκλησίαν οἰκοδομῶν.

ΣΞΘ'. — Τῷ αὐτῷ.

Γέγραφας, ὅτι εἰ πρῶτον οὐκ ἐγίνωσκε τὴν Παρθένον Ἰωσήφ μέχρι τῆς ἀποτέξεως, πάντως δὴ πού μετὰ τὸν τόκον ἔγνω. Πῶς οὖν ἔγνω; Πρόδηλον, ὅτι ἔγνω τιμᾶν καὶ καταδείσθαι τὴν ἐκ Θεοῦ τετιμημένην παρθένον πρὸ τῆς ἀποτέξεως, καὶ πάλιν παρθένον μετὰ τὸν τόκον φανείσαν.

ΣΟ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ὁ ἐν τῷ τίκτεσθαι ἀνοίξας τὴν ἀμόλυτον μήτραν Δεσπότης ἡμῶν Χριστὸς, αὐτὸς καὶ μετὰ τὸ τεχθῆναι τὴν μήτραν ἐσφράγισεν οἰκεῖν σφίρα, καὶ δυνάμει, καὶ θαυμάτοποιᾷ, μηδὲν παραλύσας τῆς παρθενίας τὰ σήμαντρα. Θεοῦ δὲ ἔργον οὗτο πᾶς τις εὐφρονῶν συνομολογήσαιεν.

ΣΟΑ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ὅλγην τὴν διάνοιαν πρὸς τὸ σαρκικὸν φρόνημα κατανεύεις, καὶ λέγεις τὸ Ἐγὼ αὐτὴν· εἴ γε καὶ ἔγνω, μίξις ὑπαινίττεσθαι. Ἀλλὰ γῶθι, κομψότατε, ὅτι οὐ φιλόδοξος, οὐδὲ λάγνος ὑπῆρχεν ὁ Ἰωσήφ, ἀλλὰ καὶ πᾶν θεοσεβῆς τε καὶ δίκαιος. Ἀκούσας δὲ παρὰ τοῦ ἀγγέλου εἰπόντος περὶ τῆς Παρθένου ἐπιπέκου τυγχανούσης, « ὅτι τὸ ἐν αὐτῇ γεννηθὲν ἐκ Πνεύματός ἐστιν ἁγίου, καὶ τεχθήσεται, καὶ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ, καὶ βασιλεύσει εἰς τοὺς αἰῶνας, » προσέθετο εὐλαθεῖσθαι ἀπὸ προσώπου Κυρίου, φρίξας τοῦτο δὴ τὸ ἐκπληκτόν, καὶ παραδοξότατον μυστήριον. Διόπερ οὐκ ἔτι λοιπὸν ὡς μνηστῆρ, καὶ ἀνὴρ, ἀλλ' ὡς λατρευτῆς, καὶ διακονοῦ Θεοῦ ἐμβριθέστατος, συσφίγγας τῇ σωφροσύνῃ τοὺς οἰκείους λογισμοὺς, ἐξυπηρετεῖτο σὺν πάσῃ ὁσιότητι, καὶ πολλῇ ἀγνότητι, καὶ φόβῳ θεῷ τῇ λεγομένῃ, οὐ μὴν καὶ οὐσίῃ, γυναικὶ αὐτοῦ Μαρίας.

ΣΟΒ'. — ΠΤΟΛΕΜΑΙΩ.

Εἰ κατὰ τὸν Ἀπολινάριον λέγεις καὶ σὺ, ὅτι περὶ ὁ Θεὸς Λόγος ἐξ οὐρανοῦ λαβὼν τὴν σάρκα εἰς τὴν γῆν κατελήλυθεν, τίς χρεῖα τῆς μακαρίας Παρθένου; Οὐκοῦν, φρονιμώτατε, γίνωσκε ἀκριβέστατα, ὅτι ὁ ἄπλαστος; κατὰ τὴν θεότητα Κύριος ἑαυτὸν ἐκ τῆς Παρθένου ἀνευ σπέρματος, καὶ φθορᾶς, καὶ δίχα παντὸς; ῥύπου ἐπλάσσε κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα. Ὅπου δὲ Πνεύματος ἁγίου παρουσία, ἐκεῖ μηδὲν μολυμῶς ἐννοεῖσθαι.

A nempe, talem sapientiam et artem variegandi indicavit, ut ex lana ab ipsa progeniti agni, fideles omnes incorruptibilitatis indumentis circumvestiret, et nuditate non omnibus patente liberaret. Omnis enim verus Christianorum cœtus adest a dextris superni Regis in vestitu deaurato, circumdatus varietate **, infinitis 100 virtutum generibus multiformis.

CCLXVIII. — *Eidem.*

Adam creatus, Eva exstructa est **, ut Deus Verbum commonstraret, sibi quidem intaminatum corpus ex Maria condidisse, ex aperto vero ipsius in cruce latere sponsam sui Ecclesiam exstruxisse.

CCLXIX. — *Eidem.*

B Scripsisti: Si prius non cognoscebat Virginem Joseph, donec pareret **, omnino post partum cognovit. Quomodo itaque cognovit? Manifestum est cognovisse, illi, quæ a Deo ita cohonestata fuerat, ut virgo ante partum, et rursus virgo post partum permaneret, honorem ac reverentiam exhibere.

CCLXX. — *Eidem.*

Qui, dum pareretur, vulvam immaculatam adaperuit Dominus noster Christus, ipse et post partum, propria sapientia et facultate, non sine miraculo illam obsignavit, nullò modo sigillis virginittatis solutis. Quod Dei opus esse, quicunque sanæ mentis est, fatebitur.

CCLXXI. — *Eidem.*

C Totam mentem tuam ad carneas cogitationes deflectis, dicisque: Cognovit illam; si cognovit, concubitum innuere. Verumtamen scias, mi nasutule, Josephum 101 neque voluptatibus, neque libidinibus deditum, sed piissimum justissimumque fuisse. Hic cum audisset ab angelo de Virgine jam parturiente: « Quod ex ea nascetur, de Spiritu sancto est **, et generabitur, et salvabit populum suum, et regnabit in æternum **; » sibi cavendum esse duxit a facie Domini, stupens ipse propter stupendum atque admirabilissimum arcanum. Quapropter in posterum non ut procus aut maritus, sed ut cultor et minister Dei constantissimus, continentia propriis cogitationibus compressis, cum omni pietate, et summa castimonia, et timore Dei, quæ dicebatur, nec tamen erat uxor ipsius, se Mariæ mancipaverat.

CCLXXII. — ΠΤΟΛΕΜΑΙΩ.

Si quemadmodum Apollinarius, ita et tu dicis, Deum Verbum, e cœlo carne desumpta in terram descendisse; quæ porro beatæ Virginis necessitas? itaque, prudentissime vir, exquisitissime scito eum qui secundum deitatem creatus non erat Dominus, ipse semet a Virgine sine semine et corruptione, et absque omni sorde secundum humanitatem efformasse. Ubi porro Spiritus sanctus adest, ibi nulla omnino pollutio intelligenda est.

** Psal. XLIV, 14. ** Gen. II, 22. ** Matth. I, 25. ** Matth. I, 20. ** Luc. I, 32.

CCLXXIII. — EURYCLI PRESBYTERO. A

Locus, qui vocabatur *Ænon*, trans *Jordanem* erat ⁷⁴. Is porro significat *oculum tormenti*; examinatum scilicet, et exquisito examine, ac doloribus improbam **102** speculationem. Perspicaciores itaque fuere, qui baptismo abluti sunt. *Salem* notat *filium ascendentem*, et *Jordanes descendens* Græca dialecto exprimitur. Trans vero descensus est, eorum ascensus, qui a discipulis Christi, in nomine *Servatoris nostri Christi* baptizantur.

CCLXXIV. — *Eidem.*

Pœnitentia delictis exsanguem ac demortuum in vitam restituit. Ipsa enim regenerationis symbolum est, tropæumque, quæ hinc oculis jam usurpatur, resurrectionis.

CCLXXV. — HERACLITO SCHOLASTICO.

Prima tentationis irruptio, unde affectiones initium sumunt, nostræ facultatis examen quodammodo est. Exempli gratia, oculis spectaculum objectum est, quod desiderium irritare valet; per id tuam facultatem adversarius, si robustus et apparatus es, sive æger, et qui facile capi possis, examinat. Quod si voluptate sensus ad spectaculum inflexus fuerit, et characteris illius imago per oculos in mentem irrepserit; tunc penetralium et abditorum dux, mens scilicet, debellatur.

CCLXXVI.

Si quis, ait, « homo formidolosus est et corde pavido, revertatur in domum suam, et ne exeat ad bellum, ne parere faciat cor fratris sui ⁷⁵. » Potest enim quisquam, si meticulosus et pavidus **103** est, et pugnam demonum, robusti ardentem ad egregia quæque propensionem dissolvere.

CCLXXVII.

Cum non pusillum malum sit iis, qui temere et frustra deblaterant, acies lingue, propterea pro porta et vecte sanctus *Moyse* silentium posuit. Namque ideo duas aures possidemus, linguam unam, ut plura ad salutem audiamus, quam loquamur, per bona opera potius clamantes, et divina facinora. Recte itaque *Moyse* ipse, et sacerdotes, et *Lévita* universo *Israeli* mittebantur dicentes: « Tace, *Israel*, et audi eloquia *Domini* ⁷⁶. »

CCLXXVIII. — LEONIDÆ COMITI.

Quæ apud insipientes gentes fortuna et fatum nunciabatur, neque unquam fuit, neque est, neque erit aliquando, neque usquam apparuerit. Cave ne tu illi, quæ nulla subsistit, subsistentiam elargiaris, ex præcepta prænotione insularum gentium ineptias ac nugamenta subsequens.

CCLXXIX. — THALLIANO ILLUSTRIO.

Alii quidem præcipientibus monachis cum gaudio et alacritate magis obediunt, quam ipsi præci-

ΣΟΓ'. — ΕΥΡΥΚΛΕΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Ὁ τόπος ὁ καλούμενος Αἰνὼν πέραν τοῦ Ἰορδάνου ἐτύγγανεν. Αἰνὼν δὲ ἐρμηνεύεται ὀφθαλμὸς βασάνου, τουτέστιν ἐξητασμένη, καὶ βεθασανισμένη, καὶ ἐγκοπὸς θεωρία. Διορατικώτεροι τοίνυν ἐγένοντο οἱ βαπτισθέντες. Σαλειμ δὲ ἐρμηνεύεται, υἱὸς ἀναβαίνων · Ἰορδάνης δὲ κατάβασις λέγεται τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ. Πέραν δὲ τῆς καταβάσεως ἐστὶν ἡ ἀνάβασις τῶν ὑπὸ τῶν μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ βαπτιζομένων εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ.

ΣΟΔ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ἡ μετάνοια ζυσοποιεῖ τὸν τοῖς παραπτώμασι νεκρωθέντα· αὕτη γὰρ γνώρισμα ὑπάρχει τῆς παλιγγενεσίας, τρόπαιον δὲ ἀναστάσεως, ἐντεῦθεν ἤδη ὀφθαλμοῖς βλέπομένης.

ΣΟΕ'. — ΗΡΑΚΛΕΙΤΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Ἡ πρώτη τοῦ πειρασμοῦ προσβολή, ἔθεν τὰ πάθη λαμβάνει τὴν ἀρχὴν, τοῦτο τῆς ἡμετέρας δυνάμεως κατάσκοπος γίνεται. Οἶον, ἐνέπεσε τῷ ὀφθαλμῷ θέαμα τὴν ἐπιθυμίαν δυνάμενον ἀνακινήσαι· διὰ τοῦτο κατασκοπεῖ τὴν ἐν σοὶ δύναμιν ὁ πολέμιος, εἴτε ἰσχυρὸς τις καὶ ἐμπαράσχευος εἶ, εἴτε ἄτονος, καὶ εὐάλωτος. Εἰ δὲ μαλαχθεῖη δι' ἡδονῆς πρὸς τὴν θέαν ἢ αἰσθησίς, καὶ τὸ τοῦ χαρακτῆρος εἰδῶλον ἔνδον τῆς διανοίας διὰ τῶν ὀφθαλμῶν εἰσδύει, τότε καταπολεμεῖται ὁ στρατηγὸς τῶν ἔνδον, τουτέστιν ὁ νοῦς.

ΣΟΓ'.

Εἰ τις, φησὶν, « ἄνθρωπος δειλὸς ἐστὶ τῇ καρδίᾳ, ἀποστραφῆτω εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, καὶ μὴ ἐξέλθῃ εἰς πόλεμον, ἵνα μὴ δειλιάνῃ τὴν καρδίαν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ. » Δύναται γὰρ τις δειλὸς ὑπάρχων πρὸς πειρασμούς, καὶ πόλεμον δαιμόνων παραλῦσαι τὴν προθυμίαν τοῦ εὐζώνου πρὸς ἀριστείαν.

ΣΟΖ'.

Ἐπειδὴ οὐ μικρὸν κακὸν τοῖς εἰκῇ καὶ μάτῃν φλωαροῦσιν ὑπάρχει τῆς γλώττης ἢ ὀξύτης, τούτου χάριν ἀντὶ θύρας, καὶ μοχλοῦ τὴν σωτῆρ τήθησιν ὁ ἅγιος Μωϋσῆς· διὰ γὰρ τοῦτο δύο εἰλήφαμεν ὠτα, μίαν δὲ γλῶσσαν, ἵνα πλεονα ἀκούωμεν πρὸς σωτηρίαν, ἢ περ λαλοῦμεν, διὰ πράξεων ἀγαθῶν μᾶλλον βοῶντες, καὶ θεῶν κατορθωμάτων. Καλῶς οὖν αὐτὸς τε ὁ Μωϋσῆς, καὶ οἱ ἱερεῖς, καὶ οἱ Λευῖται, παντὶ τῷ Ἰσραὴλ ἀπεπέλλοντο λέγοντες· « Σιώπα, Ἰσραὴλ, καὶ ἄκουε τὰ λόγια Κυρίου. »

ΣΟΗ'. — ΛΕΩΝΙΔῆ ΚΟΜΗΤΗ.

Ἡ παρὰ τοῖς ἄφροσιν Ἑλληνι τὴν τύχη, καὶ εἰμαρμένη προσαγορευομένη, οὐτ' ἦν ποτε, οὐτ' ἐστίν, οὐτ' ἔσται πώποτε, μήτε φανεῖη ποτέ. Μόνον μὴ σύ γε ταύτη ἀνυποστάτῳ οὐσῃ παρέχοις τὴν ὑπαρξίν ἐξακολουθῶν ἐκ προλήψεως τοῖς τῶν ἀνοήτων Ἑλλητων ληρήμασιν.

ΣΟΘ'. — ΘΑΛΛΙΑΝΩ ΙΑΛΟΥΣΤΡΙΩ.

Ἐτεροι μὲν ἐπιταγὰς μᾶλλον παρὰ μοναχῶν μετὰ χαρᾶς καὶ προθυμίας δέχονται, ἢ περ ἐπιτάσσουσιν.

⁷⁴ Joan. iii, 23. ⁷⁵ Deut. xx, 8. ⁷⁶ Deut. xxvii, 9.

Γινώσκουσι γὰρ Θεῷ ὑπακούοντες, καὶ Θεῷ τὴν χάριν παρέχοντες, καὶ τιμηθησόμενοι παρὰ Θεοῦ κατ' ἀξίαν τιμῶντες. Σὺ δὲ ταῖς βραδείαις ἐπιταγαῖς καταφορτίζεις τοὺς παροικούντας τῇ κώμῃ σου ἀσκητάς καθάπερ ἀνδράποδα. Καὶ πῶς σε καλέσω φιλόχριστον;

ΣΠ'. — ΦΕΒΡΑΡΙῸ ΔΙΑΚΟΝῸ.

Μὴ τὰ πλάτη τοῦ βίου λίχνως μοι περιζήτει· μάλλον δὲ τὴν στενήν, καὶ τεθλιμμένην ἀτραπὸν μαστεύειν βουλήθῃτι.

ΣΠΑ'. — ΙΛΑΡΙῸ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῸ.

Ὅταν δυνηθῆς δύο μῆνας εὐχῆ, καὶ τῇ ἡσυχίᾳ προσκαρτερῆσαι, τότε κἄν θυγᾶ πού τινα, ἢ φακτασίαν μικράν τινα ἐν νῷ λαθεῖν δυνηθῇ τῆς ἐπιπόνου τληπαθείας, καὶ τῆς πολυμύχθου διαγωγῆς, τῶν διὰ πάσης τῆς ζωῆς προσανεχόντων τῷ μονῆρει κανόνι, καὶ τῇ ἀκτυπησίᾳ.

ΣΠΒ'.

Κλέπται δὺστροποι ὄντες οἱ τῶν Ἑλλήνων σοφοί, παρὰ τε Μωυσεῖος, καὶ τῶν προφητῶν τὰ κυριώτερα τῶν δογμάτων οὐκ εὐχαρίστως λαθόντες ἀλαζονεῖαν καὶ τυφον τυρεύουσιν, ὡς ἐπ' ἰδιοῖς τοῖς ἀλλοτρίοις κειμηλίοις γανύμενοι.

ΣΠΓ'. — ΔΙΟΝΥΣΙΟΔΩΡῸ.

Οὐκ ἀναγκαῖον ἂν εἶη, οὐδ' ἐπαίνου ἄξιον, τὸ πειθεσθαι προχειρῶς τοῖς προσώπων τινῶν κατηγορίαν ποιουμένοις, κἄν ὑπάρχειν δοκῶσιν αἰδέεσθαι. Περιμένειν γὰρ χρησιμώτατον καὶ τὴν τοῦ κατηγορουμένου μέρους ἀπολογία, εἰθ' ὕστερον μετὰ τὴν ἀκράσιν τῶν ἀμφοτέρων, νόμιμον τε καὶ δίκαιον, ὡς καθήκει, ἐκφέρειν τὸ ψήφισμα.

ΣΠΔ'. — ΙΟΥΛΙῸ ΦΟΙΔΕΡΑΤῸ.

Τῆς ὑπὲρ τὸ δέον σιτήσεως τὸ πέρασ, ὀφίλον ὅτι κόλασιν· πολλάκις δὲ καὶ νόσον τῷ σώματι δωρεῖται.

ΣΠΕ'. — ΚΟΡΝΗΛΙῸ.

« Ἐπισκέψομαι, φησὶν ἡ προφητεία, ἐπὶ τοὺς φοροῦντας ἱμάτια ἀλλότρια. » Ὁ γὰρ μὴ κεκτημένος τὴν ἀρετὴν, ὑποκρινόμενος δὲ, καὶ σχηματιζόμενος ἀρετὴν ἔχειν, οὗτος εὐδὴλον ἀλλοτρίαν στολήν περιβάλλεται. Καὶ οἱ ἑτεροδοξοὶ δὲ προσποιούμενοι χρηστά διδάσκειν, ἐλέγχονται διὰ τῶν φαύλων δογμάτων, ἠλλοτριῶσθαι τῆς θείας ἀληθείας, καὶ τῆς δικαιοσύνης· περιεβάλλοντο γὰρ ἀλλότριον φόρεμα, ὡς περ λύκοι τὰ τῶν προβάτων κούδια.

ΣΠΖ'. — ΓΑΙΝᾶ ΣΤΡΑΤΗΛΑΤῆ.

« Ὅς ὢν ἀπαύγασμα τῆς δόξης. » Ὑποδείγματι διαλέγεται ὁ μέγας Ἀπόστολος, ἵνα σημάη τὸ ἀπαθεῖς, καὶ ὅτι οὐκ ἐξ ἐλαττωθέντος τοῦ Πατρὸς, οὐδὲ μειωθέντος τὸδε ἀπαύγασμα, οὐκ ἀνοπόστατον, ἀλλ' ἐν ἑτέρῳ ἔχει τὸ εἶναι. Μὴ οὖν τοῦτο ἐννοήσης ἐπὶ τοῦ Θεοῦ Λόγου· βλέπε γὰρ τί εὐθύς ὁ Ἀπόστολος ἐπάγει· « Καὶ χαρακτήρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ. » Ὡς περ γὰρ ὁ Πατὴρ ἐνουπόστατος, οὕτως καὶ ὁ Υἱὸς ἐνουπόστατος· οὐκ ἀναρχος· ὁ Υἱὸς, αἴτιος γὰρ αὐτοῦ ὁ Πατὴρ, καθ' ὃ Πατὴρ, οὐ καθ' ὃ Κτίστης.

A piant. Se quippe Deo obedire cognoscunt, et Deo gratias agunt, et tanquam a Deo honorandi pro dignitate eos honorant. At tu præceptis gravibus **104** ascetas, qui circa tuum oppidum degunt, veluti mancipia, molestus fatigas. Et quomodo te Christi amantem compellabo?

CCLXXX. — FEBRARIO DIACONO.

Ne vitæ ampla remissa avide nimis perquiras. Potius angustiores pressioresque viam studiose conquirito.

CCLXXXI. — HILARIO PRESBYTERO.

B Cum per duos menses in oratione et quiete persistere poteris, tunc vel unguem aliquem, vel pusillam imaginem laboriosæ patientiæ, et sudoribus obnoxiiæ vitæ, et instituti eorum, qui per totum vitæ spatium monasticæ regule, et ab omni strepitu vacuæ quieti addicunt, cognoscere poteris.

CCLXXXII.

Cum fures perversis moribus sapientes gentium essent, a Moyse et prophetis potissima eorum dogmata male grati, et beneficii immemores accipientes, jactantiam et tumorem struunt, tanquam propriis aliorum claritatibus insolescentes.

CCLXXXIII. — DIONYSIODORO.

Haud necessarium fuerit, nec laude dignum iis, qui nonnullorum hominum accusationem instituunt, credere, licet accusatores **105** venerandi videantur. Perquam enim utile, et questui uberrimo fuerit et accusatorum responsum expectare: postmodum utrisque auditis legitimum ac justum, et ut **C** par est, iudicium ferre.

CCLXXXIV. — JULIO FOEDERATO.

Victus quotidiani immodici finis, ut manifesto apparet, supplicium, sæpe etiam numero et malam ægritudinem corpori conciliat.

CCLXXXV. — CORNELIO.

« Visitabo, ait vaticinium, super eos, qui induti sunt vestibus peregrinis ⁷⁷. » Qui enim virtutem non tenet, dissimulatione vero usus virtutem se possidere contendit, manifestum est eum alienis vestibus circumvestiri. Et qui a catholicis auribus aliena sentiunt, simulantes se proba docere, propter prava dogmata aliis insinuata, se a divina veritate et justitia longe esse deprehendunt: namque alieno indumento circumvestiti sunt, **D** quemadmodum lupi pellibus ovium.

CCLXXXVI. — ΓΑΙΝᾶ COPIARUM DUCTORI.

« Qui est splendor gloriæ ⁷⁸. » Exemplo sermonem conserit magnus Apostolus, ut passioni minime obnoxium significaret, splendorem hunc neque ex detrimentum passo, aut imminuto Patre, esse sine subsistentia, quam in alio haberet. Ne itaque hoc de Deo Verbo intelligas. Considera enim quæ statim **106** Apostolus subdit: « Et character hypostaseos illius. » Quemadmodum enim Pater, ita et Filius enhypostatatus est: non absque principio Filius, tanquam qui principium habet

⁷⁷ Sophon. 1, 8. ⁷⁸ Hebr. 1, 5.

Patrem, ut Patrem, non ut Creatorem. Vide præterea, quomodo loquatur splendor iste in Evangeliiis: «Ego sum lux mundi⁷⁹»; lumen ex lumine. Character aliud quiddam est ab eo, cujus est character, non usquequaque aliud, sed tantum secundum hypostasim.

CCLXXXVII. — PHILOROMO COMITI.

Si bellorum laborem ac validam monachorum pugnam, quam cum facinorosis dæmonibus continuis adversariis ineunt, et nunquam cessantem, nec sibi aliquid condonantem salutis curam, et studium, et innumeras animæ molestias amaroremque, qui ex variis adversariorum virtutum tentationibus provenit, comprehendere poteris: næ tu, si quando temporis progressu ascetarum tibi affluens, ac dapsilis mensa videtur, maximum malum, et gravem inopiam, et victum austerum, eam cum tuis perpetuis ac libidinosis luxibus, et lautissimis conviviis comparans, ac dijudicans, existimabis. Ne itaque condemnes, neque eos, qui quandoque solamen aliquod participatione bonorum ciborum cum divina facultate, et libertate suppeditare conati sunt, monachos irrideas.

107 CCLXXXVIII. — ATHANASIO DEFENSORI.

Postulasti a me, si essentialis Sapientia, omnium Dominus Christus, solus plenus et perfectus, et a principio nullius indigus est; quomodo de eo Lucas scribit: «Proficiebat ætate, et sapientia, et gratia⁸⁰»? Non quod deforis alicunde, quam domi habebat, sapientiam assumeret; totus enim sapientia, et cognitio comprehendi nescia, et gratia, et thesaurus gratiarum inexhaustarum secundum deitatem erat; sed quod proficiente humana Servatoris ætate hominibus elucidabatur divinæ sapientiæ ac gratiæ indicatio.

CCLXXXIX. — DRUSIANO.

Licet adhuc cornua vitulo non eruperint, verumtamen ipse scit quod erumpent; hinc capite quod sibi adversari videtur impetit. Sic et David, licet Servator Christus secundum dispositionem, nondum apparuisset, nihilominus ut propheta, undenam salutis cornu erupturum erat, agnoverat, hoc est, ex semine et genere Davidis. Quapropter ipse David dicebat: «In te inimicos nostros cornu petemus⁸¹»; hoc est, per te, et per tuam potentiam, et cornu viriliter adversarios nostros dæmones oppugnabimus. Nos enim ex nobismetipsis invincibiles hostes superare nequimus.

CCXC. — PROCOLO REMP. ADMINISTRANTI.

Providentissime tibi, neque sermonum aptitudo, neque **108** abundantia, neque sententiarum copia, neque rei nummarie affluentia, neque corporis salus tradita est; etenim si his etiam destitutus cogitationibus recalcitras, et indesinenter ineptis, quæ nulli usui sunt effluens, ore lato

A Ὅρα δὲ πῶς λέγει ἐν Εὐαγγελίοις αὐτὸ τὸ ἀπαύσασμα: « Ἐγὼ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου, » φῶς ἐκ φωτός. Ὁ χαρακτήρ ἄλλο τί ἐστι παρὰ τὸ πρωτότυπον, ἄλλο δὲ οὐ πάντῃ, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἐνυπόστατον.

ΣΠΖ'. — ΦΙΛΟΡΟΜῶ ΚΟΜΗΤΙ.

Ἐάν ἰσχύσεις ξυνοιδεῖν τὸν μόχθον τῶν πολέμων, καὶ τῆς καρτερᾶς μάχης τῶν μοναχῶν, τῆς πρὸς τοὺς ἀλάστορας δαίμονας, τοὺς διηνεκεῖς, καὶ δυσμενεῖς, καὶ τὴν ἀπαυστον, καὶ ἀνένδοτον τῆς σωτηρίας μέριμναν, καὶ φροντίδα, καὶ τὰς ἀναριθμήτους τῆς ψυχῆς τηκεδόνας, καὶ τὴν πικρίαν τὴν ἐπιγινομένην ἐν τοῖς ποικίλοις πειρασμοῖς τῶν ἐναντίων δυνάμεσιν, τὸ τηρικαῦτα τὴν διὰ χρόνου λιπαρὰν τῶν ἀσκητῶν φαινομένην σοὶ καὶ δαψιλῆ τράπεζαν, νακουχίαν μεγίστην, καὶ βαρεῖαν ἔνδειαν, καὶ δαιταν αὐχμηρὰν νομίσειας, παρασυμβάλλων ταύτην, καὶ συγκρίνων ταῖς σαῖς διηνεκεῖσι, καὶ ἀκολάστοις τρυφαῖς καὶ πανδαισίαις. Μὴ τοίνυν κατὰκρινε, καὶ σκόπτε τοὺς δι' ἡμερῶν δοκιμάσαντας μοναχοὺς, παραμυθίαν τινὰ μεταλήψῃς σιτίων καλῶν, σὺν θεῷ ἐλευθερίᾳ, καὶ παρῆρσία χρηστῇ, καὶ λογισμοῖς ἀγαθοῖς τῷ καταπονηθέντι σώματι χορηγήσαι.

ΣΠΗ'. — ΑΘΑΝΑΣΙῶ ΕΚΔΙΚῶ.

Ἐπύθου μου, εἰ οὐσίωδης σοφία, ὁ τῶν ὄλων Δεσπότης Χριστὸς, καὶ μόνος ὑλῆρης, καὶ τέλειος, καὶ ἀνελλειπῆς ἀπ' ἀρχῆς, πῶς γράφει περὶ αὐτοῦ ὁ Λουκᾶς ὅτι: « Προέκοπτεν ἡλικίᾳ, καὶ σοφίᾳ, καὶ χάριτι; » Οὐχ ὅτι σοφίαν προσλαμβάνων ἐξωθέν ποθεν, ἦν οἰκοθεν εἶχεν, κατενοεῖτο· ὅλος γὰρ σοφία, καὶ γνώσις ἀκατάληπτος, καὶ χάρις, καὶ θησαυρὸς χαρίτων ἀδαπανήτων κατὰ τὴν θεότητα, ἀλλ' ὅτι προκοπούσης τῆς ἀνθρωπίνης τοῦ Σωτῆρος; ἡλικίας, παρεγυμνοῦτο τοῖς ἀνθρώποις ἡ ἔνδειξις; τῆς θεϊκῆς σοφίας καὶ χάριτος.

ΣΠΘ'. — ΔΡΟΥΣΙΑΝῶ.

Κἂν μὴ πως ἐφύη τῷ μόσχῳ τὰ κέρατα, ἀλλ' οἶδὲ πάντως, ὅτι φηθήσεται· ὅθεν καὶ τῇ κεφαλῇ τὸ δοκοῦν πολεμεῖν ἀμύνεται. Οὕτω καὶ Δαυὶδ, κἂν μὴπω ὁ Σωτὴρ Χριστὸς κατὰ τὴν οἰκονομίαν τοῖς ἀνθρώποις ἐφάνη, ἀλλ' ὡς προφήτης ἐγίνωσκε, πόθεν ἐξανατελεῖ τῆς σωτηρίας τὸ κέρατος, τουτέστιν ἐκ τοῦ σπέρματος, καὶ ἐκ τοῦ γένους Δαυὶδ. Διόπερ καὶ ἔλεγεν αὐτὸς ὁ Δαυὶδ πρὸς τὸν Δεσπότην Χριστόν· ὅτι: « Ἐν σοὶ τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν κερατιοῦμεν, » τουτέστι διὰ σοῦ, καὶ διὰ τῆς σῆς ἰσχύος, καὶ τοῦ κράτους, κατὰ κράτος τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν ἀμυνόμεθα δαίμονας. Ἡμεῖς γὰρ καθ' ἑαυτοὺς οὐκ ἰσχύομεν περιγενέσθαι τῶν ἀοράτων ἐχθρῶν.

ΣΛ'. — ΠΡΟΚΛῶ ΠΟΛΙΤΕΥΟΜΕΝῶ.

Οἰκονομικῶς οὐκ ἐδόθη σοὶ οὔτε λόγων εὐφροία, οὔτε ἀφθονία, καὶ πλήθος νοημάτων, οὔτε χρημάτων δαψίλεια, οὔτε ὑγεία τοῦ σώματος. Εἰ γὰρ καὶ τοῦτων στερηθεὶς λαχτίεις τοῖς λογισμοῖς, καὶ φλυαρεῖς ἀπαύστως λαλῶν τὰ μηδὲν ὠφελοῦντα, πεπλατυσμένῳ τῷ στόματι, καὶ ἀκαθέκτω τῇ γλώττῃ, καὶ

⁷⁹ Joan. viii, 12. ⁸⁰ Luc. ii, 52. ⁸¹ Ps i. xliii, 6.

μόνον τὴν σαυτοῦ κενοδοξίαν, καὶ ἀνθρωπαρεσκίαν ἅ
πληροφορῶν, καὶ ἄθλια αἰχμαλωτίζων γύναια· τί
ἀν διεπράξω εὐπορήσας, ὡν περ εὐλόγως ἀπεστε-
ρήθης;

Στ.Α'. — ΑΙΛΙΑΝῶ ΕΠΙΣΚΟΠῶ.

Τὸν Ἄαρὸν δεικνύων θαυμάζῃ παρὰ πάντων,
ἐπιφερόμενός τε λίθους τιμίους, καὶ κώδωνας εὐ-
ήχους ἐξηρητημένους. Τῶν γὰρ ὑπὸ σοὶ ταττομένων
κληρικῶν, οἱ μὲν σιγὴν ἀσκούντες τῷ βίῳ κεκράγασι
σάπιγγος μεγαλοφωνότερον, οἱ δὲ τῷ θείῳ λόγῳ,
καὶ ταῖς λαμπραῖς ὀμιλίαις κατηχοῦντες ὑπὲρ ἐκει-
νους τοὺς κώδωνας τὴν μακαρίαν ἠχὴν, εἰς αὐτὰς
τὰς ἀκοὰς τοῦ νοῦ εἰσχομίζουσιν.

Στ.Β'. — ΑΙΝΝΙῶ ΜΟΝΑΧῶ.

Πᾶσαν τὴν ὑπ' οὐρανῶν περιτροχάζειν σπουδάζεις
σεσαλευμένη τῇ γνώμῃ, ἀφορμάς μυρίας πλαττό-
μενος, καὶ χύρας ἐκ χωρῶν μεταμειδῶν. Κἂν νῦν
τοιγάρ τοι παῦσαι τῆς πλάνης, ἐδράσθητι τὸ φρονεῖν,
σταθερὸν ἀνάλαβε λογισμὸν, καταφύγουσον τὴν ἀστα-
σίαν τῷ ξίφει τῆς καρτερίας, τὰς ἀτάκτους ὀρμὰς
ἀναχαίτισον, τέλος ἐπίθεας τῷ ἀμυθίτῳ βρασμῷ,
ἐπισυνάγαγε ὅλον σαυτὸν πρὸς Χριστὸν ψυχῇ, καὶ
σώματι.

Στ.Γ'. — ΠΡΙΣΚΙΛΙΑΝῶ ΔΙΑΚΟΝῶ.

Εἰ ἐκ προσώπου τοῦ Δεσπότης ἡμῶν Ἰησοῦ Χρι-
στοῦ φάσκεῖς τὰ προβληθέντα παρὰ σοῦ ῥήματα
εἰρηθεῖαι ἐν τῇ Παναρέτῳ ὑπὸ τοῦ Σολομῶντος, πῶς
φησιν ἑαυτὸν ὁ συγγραφεὺς τοῦ λόγου ἐξ ἠδονῆς,
καὶ ὑπνοῦ λέγει γεγενῆσθαι; Ὁμολόγησον τοίνυν
ἡστοχηκέαι. Ἡ γὰρ τοῦ Σωτῆρος ἐν τῇ σαρκὶ τῆς
Παρθένου σύλληψις, ἀνήδοντος παντελῶς καὶ ἀβρύ-
παντος, ἀμίαντός τε καὶ ἀσπίλος καθαρὰ τε καὶ
ἀφθαρτος γέγονεν.

Στ.Δ'. — ΙΩΑΝΝΙ ΜΟΝΑΧῶ.

Ἔστι μὲν ὅτε καὶ ἄλλοι ἄλλας διαφόρους Στανι-
κάς διακονίας ἐκτελοῦσιν οἱ δαίμονες πρὸς πειρα-
σμῶν, καὶ βλάβην τῶν ἀνθρώπων. Ἔστι δὲ ὅτε καὶ
εἰς δαίμων πολλὰς τεκταίνει φασυλότητας. Ὡσπερ
γὰρ ἐγχεῖ τὸν ἕνα ἀνθρώπων γεωργὸν εἶναι, καὶ
τέκτονα, καὶ χαλκέα, καὶ σκυτοτόμον, καὶ κεραμέα,
καὶ ζωγράφον, καὶ τὸ ἐξῆς, οὕτως ἐγχεῖ ἕνα δαί-
μονα καὶ θυμὸν, καὶ πορνείαν, καὶ φιλοδοξίαν, καὶ
φθόνον, καὶ τὰ ἐξῆς ἐνεργεῖν. Καὶ πρόσεχε, πῶς ὁ
αὐτὸς ἀλιτήριος, καὶ μισάνθρωπος ἐχθρὸς, καὶ γασ-
τριμαργίαν, καὶ κενοδοξίαν, καὶ φιλαργυρίαν τῷ
Χριστῷ πειραζομένῳ κατὰ τὸ ἀνθρώπινον προ-
έτεινεν.

Στ.Ε'. — ΒΕΝΟΥΣΤῶ ΜΟΝΑΧῶ.

Ὁ μεταβαίνων ἐκ τόπων εἰς τόπους μοναχὸς ἐκ-
τὸς μεγάλης ἀνάγκης, διὰ τὴν οἰκείαν μικροψυχίαν,
καὶ ἀνυπομονησίαν, καὶ λογισμούς τινας ἀνθρωπί-
νους, καὶ ἀσθενεῖς, νομίζων διὰ τῆς ἀποδημίας τοὺς
λογισμοὺς τῆς ψυχῆς ἐλαττώσει, τὸν μὲν τόπον
ἀλλάξει, τὴν δὲ θλίψιν τῆς καρδίας, καὶ τὴν ἑαυτοῦ
συνοχὴν, καὶ τὸν πειρασμὸν οὐδαμῶς ἐλαττώσει,
οὐδὲ μειώσει, μᾶλλον δὲ αὐξήσει, καὶ θρέψει, καὶ

A adapertoque, et lingua incontinenti tantumdem
tuam insolentiam, et placendi hominibus studium
jactans, et infortunatas mulierculas in captivita-
tem ducens; quid ipse molitus fuisses, si illa pos-
sedisses, quibus non sine ratione destitueris?

CCXCI. — ΑΙΛΙΑΝῶ ΕΠΙΣΚΟΠῶ.

Aaronem ostentans in omnium admiratione es,
et pretiosos lapides circumducens, et bene so-
nantia tintinnabula appensa gestans; qui enim
tibi subsunt ex clero, hi quidem silentium exer-
centes tuba magniloquentius insonant; alii divino
verbo splendidisque colloquiis illis tintinnabulis
consonantius interestrepentes, beatum sonitum in
ipsas mentis aures important.

CCXCH. — ΑΙΝΝΙῶ ΜΟΝΑΧῶ.

B Terram omnem, quæ sub cælo est, circumcur-
rere deturbata mente contendis, infinitas causas
conflingens, et loca ex locis commutans. Saltem
nunc ab errore cessa, intellectum firma, solitam
assume cogitationem, gladio tolerantie inconstan-
tiam cædito, inordinatos impetus frena, iufando
fervori finem impone, totum temetipsum ad Chri-
stum corpore et anima recollige.

109 CCXCHII. — ΠΡΙΣΚΙΛΙΑΝῶ ΔΙΑΚΟΝῶ.

Si ex persona Domini nostri Jesu Christi pro-
posita per te verba asseris dictata esse a Salomone
in Panareto: quamobrem sermonis illius scriptor
ait sese ex voluptate et somno ortum duxisse⁸²?
Fateare itaque tuam oscitantiam. Servatoris nam-
que in ventre Virginis conceptio, prorsus sine
voluptate, non sordidata, intaminata, immaculata,
pura et incorrupta fuit.

CCXCIV. — ΙΩΑΝΝΙ ΜΟΝΑΧῶ.

Sæpenumero alia aliis Satanica ministeria dæ-
mones in tentationem et noxam hominum exercent.
Sæpenumero etiam unus dæmon multas molitur
improbitates. Quemadmodum enim fieri potest, ut
unus homo agricola sit, et faber, et excusor, et
coriarius, et figulus, et pictor, et alia; pari ra-
tione etiam fieri potest, ut unus dæmon et iracun-
diam, et fornicationem, et inanem gloriam, et in-
vidiam, et alia insinuet. Et attende, eundem
D facinorosum, et hominum osorem adversarium, et
gulam, et inanem gloriam, et avaritiam Christo
qui ut homo tentationibus subdebatur⁸³, propo-
suisse.

CCXCV. — ΒΕΝΟΥΣΤῶ ΜΟΝΑΧῶ.

Qui ex locis in loca commigrat monachus
absque urgente necessitate, propter propriam
pusillanimitatem, ¶ 110 et intolerantiam, et co-
gitationes quaspiam imbelles humanasque, secum
respectans ea peregrinatione cogitationes animæ
minuere posse, locum sane permutabit, attamen
cordis afflictionem, propriam coarctationem et ten-
tationem nullo modo mutabit, neque imminuet,

⁸² Sap. vii, 2. ⁸³ Matth. iv; Luc. iv.

imo augebit, et nutriet, et firmabit, et fovebit, A auctioreque tandem reddet. Propterea ne remissae, neque inconsiderato vitam nostram transigamus. Rationem siquidem prorsus de operibus nostris reddituri sumus.

CCXCVI. — CARPALIONI.

Parum abfuit quia nos iam stuporem adduxeris, fabellis in medium adductis, per somnium dives factus plurimis mundis, et æonum multitudinem, et terminorum atque confinium enumeratione, sed quæ in folio commonstrantur. At multos jam abhinc annos compositam a diversis refutationem, et similibus dogmatum reprobationem perlegens, silentio magis tibi honorem compara.

CCXCVII. — EVERTHIO TRIBUNO.

Cum mihi fœdera inter canem et hyænam ostenderis, tunc tibi credam dicenti excultum ad humanitatem posse esse virum, qui nunquam exsaturatur divitiis.

CCXCVIII. — *Eidem.*

Neque lupus cum ove unquam amabiliter in societatem venit; neque immisericors, et quæ nunquam exsaturatur cogitatio, bona voluntate amicari sustinet.

CCXCIX. — *Eidem.*

Quæris a me, quare in proprium genus amorem canem vocaverim? nam canis est ipse, rabiose sepe numero inhumanitatem omnem, et omnem improbitatem, duritiam, insolentiam tenacitatemque discernens. Canis itaque est non vituperabilis, sed laudabilis potius erga homines amor ac benevolentia.

CCC. — *Eidem.*

Si perpetuo contenderis in dæmonas et affectus latrare, non latrabis in homines.

CCCI. — *Eidem.*

Scrpsisti, propter quid non cesso haubari? sed sæpius significavi, gratia tuæ pusillanimitatis et illiberalitatis. Præ admiratione namque stuporem me commovebis, si vel minimum tuæ inhumanitati pugnam atque certamen inieris.

CCCH. — FELICI PRESBYTERO.

Robustarum firmarumque animarum est per multas tribulationes presentis sæculi iter peragere. Sic enim Dominus forti et constanti anima usus est.

CCCH. — SEVERO PRIMATI.

Æthiops pellem non mutat, neque versicolorem varietatem panthera. Tu vero poteris, dummodo voluntas fert, et a **112** tenebrosa sententia liberari, et varie multiplicisque improbitatis inusta signa ablueri.

CCCLV. — *Eidem.*

Quæris a me, quid est, quod ait Deus per prophetam: « Detegam posteriora tua in conspectu tuo, et tunc videbuntur fanda infandaque opprobria tua ». Etenim in divino illo ac tremendo iudicio,

κραταιούσαι, καὶ θάλλει, καὶ πολυπλασιάζει. Διόπερ μὴ χαίνως καὶ ἀπεριμερίμως τὸν βίον διουδεύσωμεν. Λόγον γὰρ πάντως ὑπέξομεν τῶν ἔργων ἡμῶν.

ΣΙΓ'. — ΚΑΡΠΑΛΙΟΝΙ.

Μικροῦ δεῖν ἐξεθάμνησας ἡμᾶς μυθολογίας προσαγαθῶν κατ' ἄναρ πλουτήσας τοῖς πλείστοις κόσμοις, καὶ τῷ πλήθει τῶν αἰῶνων, καὶ τῇ ἐξαριθμήσει τῶν λοποδείκτων ὀρίων, καὶ μεθορίων, ἀλλ' ἐντυχῶν τῇ πρὸ πολλοῦ ἤδη χρόνου συντεταγμένη ὑπὸ διαφόρων προσώπων ἀνατροπῇ, καὶ ἀνασκευῇ, τῶν τοιούτων δογματῶν, τῇ σιωπῇ μᾶλλον σαυτὸν προτίμησον.

ΣΙΖ'. — ΕΥΗΘΙΩ ΤΡΙΒΟΥΝΩ.

Ὅταν μοι δείξης σπονδὰς κυνὸς καὶ υἰάνης, τότε πεισθήσομαι σοι φιλόανθρωπον λέγοντι δύνασθαι εἶναι τὸν ἀπλήστως πλουτοῦντα.

ΣΙΗ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ὅτε λύκος προβάτῳ ποτὲ φιλικῶς προσωμίλησεν, οὔτε ἀπλλαγῆνος καὶ ἀπληστος λογισμὸς τῇ ἀγαθοελεῖφ φιλιούσθαι ἀνέχεται.

ΣΙΘ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ἐρωτᾷς με, διὰ τί κύνα κέκληκα τὴν στοργὴν πρὸς τὸ ὁμόφυλον. Κύων γάρ ἐστιν αὕτη μανικῶς σπαράττουσα πολλάκις πᾶσαν ὁμότητα, καὶ πᾶσαν πονηρίαν, σκληρότητά τε, καὶ ὑψαυχενίαν, καὶ ἀμεταδοσίαν. Κύων τοίνυν οὐ ψεκτός, ἐπεινετός δὲ μᾶλλον ἢ πρὸς ἀνθρώπους ἀγάπη.

Τ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ἐὰν αἰε ἀγωνίσῃ τοὺς δαίμονας, καὶ τὰ πάθη ὑλακτεῖν, οὐχ ὑλακτῆσεις ἀνθρώπους.

ΤΑ'. — Τῷ αὐτῷ.

Γέγραφας, τίνος χάριν οὐ παύομαι ὑλακτεῖν, Ἄλλὰ πολλάκις σεσήμαχα, τῆς σῆς ἕνεκα μικροψυχίας, καὶ φειδωλίας· ἐκπλήξεις γάρ με, εἴ γε κἄν δι' ἰσχυρῆς μαχησῇ, καὶ πολεμήσῃ τῇ οἰκείᾳ μισανθρωπίᾳ.

ΤΒ'. — ΦΙΛΗΚΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Στιβαρῶν καὶ στεβρῶν ὑπάρχει ψυχῶν, τὸ διὰ πολλῶν θλίψεων βαδίζειν τὴν τοῦ παρόντος αἰῶνος ὁδόν. Οὕτω γὰρ ὁ Κύριος κέχρηται τῇ εὐτονοῦσῃ ψυχῇ.

ΤΓ'. — ΣΕΥΗΡΩ ΠΡΩΤΕΥΟΝΤΙ.

Αἰθρῶν μὲν οὐκ ἀλλάττει τὸ δέσμα, οὐδὲ κάρδελις τὰ ποικίλα αὐτῆς· σὺ δὲ δυνήσῃ ἐὰν θελήσῃ, καὶ τῆς σκοτεινοῦς ἀπαλλαγῆσαι γνώμης, καὶ τὰ στίγματα τῆς πολυμόρφου ἐκπλύναισθαι κακίας.

ΤΔ'. — Τῷ αὐτῷ.

Πονύαη μου, τί φησιν διὰ προφήτου ὁ Θεός, ὅτι Ἐ' Ἀποκαλύψω τὰ ὀπίσθια σου ἐπὶ πρόσωπόν σου, καὶ τότε ἐφθίγγεται πᾶσα ἡ ἀτιμία σου. Ἐν γὰρ τῷ Θεῷ ἐκείνῳ καὶ φρικτῷ δικαστηρίῳ πάντα σοι παρα-

¹¹² Jer. xiii, 26.

στήσεται εἰς πρόσωπον τὰ κακὰ, ἄπερ ἐνταῦθα ἅ omnia in faciem tuam mala, quæ hic perpetrasti, πέπραχας, ἵνα βλέπων, καὶ ἐπιγνοῦς εἰς αἰσχύνην astabunt : ut videns et cognoscens in confusionem, καὶ φόβον καὶ τρόμον κατενεχθῆς. timorem ac tremorem concedas.

TE'. — ΚΑΛΟΚΥΡΩ.

Ἦδατι πολλάκις οἱ ἄνθρωποι λέγονται· φασὶ γὰρ οἱ προφῆται· « Ἰδοὺ ὡς ὕδωρ ποτῶν, ἔθνη πολλά. » Καὶ, « Πλήθος ἐθνῶν πολλῶν, ὡσπερ ὕδωρ ἤχησει. » Καὶ, « Ἰδοὺ ἀνάγω ἐφ' ὑμᾶς τὸ ὕδωρ ποτῶν, τὸν βασιλεῖα τῶν Ἀσσυρίων. »

TC'. — Τῶ αὐτῶ.

Χριστὸς ὁ Θεὸς καὶ Δεσπότης τῶν ὄλων, σαφῶς καὶ διαβόρῃδην ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις ἀνακαλεῖ τοὺς ἀπὸ παντοίας κακίας βεβαρημένους· « Δεῦτε πρὸς με, κρυπαζῶν, κάγω ἀναπύσω ὑμᾶς. » Τοῦτο γὰρ αὐτῶ καὶ τῆς ἐξ οὐρανοῦ καθόδου τὸ αἴτιον γεγενῆσθαι διεβεβαίωσατο· « Οὐ γὰρ ἦλθον δικαίους καλέσαι, φησὶν, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς πρὸς τὴ μετανοῆσαι. » Καὶ, « Οἱ ἰσχύοντες οὐ χρῆζουσιν ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες. » Εἰ τοίνυν ταυτ' οὕτως ἔχει, μηδαμῶς ἀπογίνωσκε, μᾶλλον δὲ βίωννυσο ταῖς χρηστοτέραις ἐλπίζω. —

TC'. — ΣΙΑΒΑΝΩ ΚΟΙΝΟΒΙΩΤΗ.

Ἐὰν θέλωμεν διὰ πάντων καταπατῆσαι τοὺς δαίμονας, δεῖξωμεν διὰ πάντων τὴν ταπεινοφροσύνην, τὸ ἑαυτῶν θέλημα μακρὰν ἀποβρίψαντες· καὶ ὡσπερ τὴν νηστείαν ἰδέως καταδεχόμεθα, κελευσάντων ἡμῖν τῶν τὸν βίον προοδεύκτων, οὕτω καὶ τὸ φαγεῖν, ἢ πιεῖν πρὸς τινὰ χρόνον κεκμηκὸς διαναπύσαι τὸ σῶμα συμβουλευόμενοι παρὰ τῶν εὐειδῶτων δοκιμάζειν καὶ κρίνειν τὰ πράγματα, ὑπακούσωμεν προθυμῶς, καὶ ἀναμφισβητήτως. Πλείον γὰρ τῆς νηστείας ἢ κατ' ὑπακοήν μετ' ἀληψίς μαστίζω τοὺς δαίμονα

TH'. — ΘΑΛΑΣΣΙΩ ΑΡΓΥΡΟΠΡΑΤΗ.

Πῶς τινες τῶν γοητῶν (α), τινὰ πλανώμενον ἄνθρωπον μνημεῖω ἐπιβιβάσαντες, εἰς ξένην πατρίδα ἐξέπεμψαν σκοτίας ὑπαρχούσης; ὅτλην ὅτι τῇ πονηρᾷ ἐπικλήσει, καὶ τῇ δυνάμει τῶν φυσικῶν πραγμάτων δαίμων βαστάσας τὸν ἄνθρωπον ἀλλαχοῦ διεκόμενεν. Οὕτως τοίνυν καὶ ἀποκτηνοῦν ἄνθρωπον, πολλάκις δοκοῦσιν οἱ φαρμακοὶ, οὐχὶ τὴν οὐσίαν τοῦ σώματος μεταπλάττοντες, ἀλλὰ μορφὴν κτήνουσ περιτιθέντες αὐτῶ. Οὐκοῦν κἂν σαγματισθῆ ὡσπερ ἕντος ὁ ἄνθρωπος, ὅσον μὲν δύναται ὡς ἄνθρωπος βαστάζει, τὸ δὲ λοιπὸν τοῖς ὤμοις ὁ δαίμων ἀνακουφίζει.

TC'. — ΣΩΣΘΕΝΕΙ ΚΟΜΕΝΤΑΡΗΣΙΩ.

Ἀνοήτῳ σε καὶ ἀσύνετον καταμανθάνω· εἰ γὰρ ἐπιλαμβάνη τοῦ θεοφόρου ἀνδρὸς Ἰωάννου τοῦ ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, ὡς ὀργίλου, καὶ ὕβρεισ χαίροντος, ἐν τῷ ἐπιπλήττειν τοῖς ἔξαρματάνοισι, καὶ ἐμβριθῶς καθάπτεσθαι τῶν τὴν ἀναληγῆσιαν, καὶ τὴν ἀναισθησίαν ἀρῶστωντων, καιρὸς σοι καὶ τὸν Βαπτιστὴν Ἰωάννην λέγειν, ὅτι γεννηματα ἐχιθῶν τινὰς ἀπεκάλεσεν, ἰώθεισ τὸν τρόπον ὑπάρχοντασ, καὶ τὸν Ἀπίστολον ὕβριστὴν εἶναι

⁶⁶ Isa. xvii, 12. ⁶⁷ ibid. ⁶⁸ Isa. viii, 7. ⁶⁹ Matth. xi, 28. ⁷⁰ Matth. ix, 15. ⁷¹ ibid. 12. ⁷² Matth. iii, 7; Luc. iii, 7.

(a) Allatius νοητῶν, intellectualibus. Ibid.

omnia in faciem tuam mala, quæ hic perpetrasti, astabunt : ut videns et cognoscens in confusionem, timorem ac tremorem concedas.

CCCV. — CALOCYRO.

Aquæ spemnumero homines nuncupantur : namque dicunt prophetae : « Ecce velut aquæ multæ populi multi ⁶⁶. » Et : « Multitudo multarum gentium velut aqua perstrepet ⁶⁷. » Et : « Ecce ego adducam super vos aquam multam regem Assyriorum ⁶⁸. »

CCCVI. — Eidem.

Christus Deus, et omnium Dominus, clare ac palam in Evangeliiis, eos, qui omni genere malitiæ prægravantur, advocat : « Venite ad me, clamans, et ego reficiam vos ⁶⁹. » Hoc enim illi e cælo descensus in causa fuisse asseveravit. « Non enim, inquit, veni justos vocare, sed peccatores ad pœnitentiam ⁷⁰. » Et : « Qui bene valent, non indigent medico, sed qui male se habent ⁷¹. » Hæc itaque si ita se habent, nullo modo in desperationem rapiaris, sed potius spe meliori confirmare.

113 CCCVII. — SILVANO ΚΟΕΝΟΒΙΤÆ.

Si prorsus dæmones conculcare nobis in animo est, per omnia ostendamus humilitatem, longe a nobis propriam voluntatem removentes. Et quemadmodum jejunium libenti animo amplectimur, ita præcipientibus illis, qui nos præcesserunt; sic et comedere, et bibere, et ad tempus defessum corpus quieti tradere, cum ab illis, qui res experiri ac dijudicare optime callent, suademur, alacriter imperio audiamus, ac sine ulla hesitatione. Magis siquidem jejunio ipso, quæ per obedientiam refectio fit, dæmones flagellat.

CCCVIII. — THALASSIO ΑΡΓΕΝΤΑΡΙΟ.

Quomodo ex præstigiatoribus nonnulli, quemdam pererrantem hominem, sepulture appositum in alienam patriam dimiserunt, tenebris cuncta occupantibus? manifestum, prava advocacy, et rerum naturalium facultate a dæmone hominem sublatum in aliam regionem transportatum fuisse. Eadem itaque ratione hominem in bestiam convertere sæpius videntur venefici, non substantiam corporis immutantes, sed pecudis formam illi appingentes. Itaque licet homo, quemadmodum asinus sella prægravetur, quantum potest ipse ut homo sustinet, reliquum humeris dæmon attollit.

114 CCCIX. — ΣΩΣΘΕΝΙ ΚΟΜΕΝΤΑΡΗΣΙΩ.

Fatum te insulsumque esse deprehendo : nam si deiferum virum Joannem episcopum Constantinopolitanum, tanquam iracundiæ deditum, et nimium se injuriis, in facinorosis reprehendendis, oblectantem, et illis, qui præ indolentia ac stupore nihil persentiscunt, duriter aspereque objurgandis, culpas : tempus jam est, ut et Joannem Baptistam, geminina viperarum nonnullos qui venenosis moribus erant ⁷², nuncupantem, insimules, et Aposto-

lum injuriosum esse, bis Galatas insensatos appellantes judices²²; injuriæque dicam prophetis impingas, cum equorum feminas deperientium, et canum latenter mordentium, et luporum, et cornicum nominibus rationis compotes insigniant, reprehensionibus pererrantem in meliorum frugem revocantes. Quid porro de omnium Deo, et provisore Christo humili, qui propria clementia et mansuetudine omnem mansuetudinem superaverat, cum audis ab ipso, stultos, et cæcos, et filios diaboli, et zizania, et canes, et porcos, et alios quibusdam mordacibus peccatores vocitari, pronuntiahis?

CCCX. — HELLADIO LECTORI.

Otium meruditis malorum operum principium esse tu quoque una cum aliis fateris, et Hebræos, cum in deserto non esset illis, in quo se exercerent, in idolorum cultum concidisse cognoscis²³. Ne itaque ab opere manuum abhorreas, cum illud utile sit et valde sobrium.

115 CCCXI. — THEONÆ REMP. GERENTI.

Sine ullo solatio mœrore angi, et deplorare, et jejunnare pro demortuo consanguineo, incredulitatis ac abjectæ spei indicium est. Qui credit sepulturæ nunc traditum a mortuis resurrecturum, spe confirmabitur, Deo gratias agat, lacrymas transferet in hilaritatem, demortuus ut sempiternæ misericordiæ particeps fiat, deprecabitur, necnon ad priorum errorum emendationem prolabetur.

CCCXII. — *Eidem.*

Quisquis jucunde ac fortiter animo rei desideratæ tulerit jacturam, is philosophus vocabitur, et magnanimus, et multa, quæ antea commiserat, errata dissolvit.

CCCXIII. — THESSALIO DIACONO.

Si canis latrans gigantem vinci nescium offendet, offendet utique et fide conspicuum spiritus blasphemix, animæ molestiam exhibens.

CCCXIV. — DRACONTIO.

Timeo, inquit Job, ne me caligine perdat Dominus²⁴: hoc est, ne aliquando ex sorte eorum, qui idonei facti sunt in lumine gloriæ ejus, me separans, sempiternæ caliginis tradat. Quapropter neque lente, neque secure vitam transigamus.

116 CCCXV. — EUBULIONI.

Hæretici lupi eos, qui a pessima hæresi ad rectam fidem transiliunt, et non sine laude convertuntur ad pietatem, repeditores ignominiososque vocant.

CCCXVI. — PIERIO SYNCLETICO.

Humanissimus omnium Servator Christus, quod ad ipsum spectabat, omnes homines venit salvare. Conspicimus tamen non omnes semetipsos suæ salutis dedere. Cognoscamus igitur, nosque metipsos ob desidiam et pravam voluntatem deploremus, neque optimo Domino scelera tribuamus.

Α κρίνειν, διὰ Γαλάτας δευτέρου ἀνοήτους προσείπεν, καὶ τοὺς προφήτας τῷ τῆς ὕβρεως ἐγκλήματι ὑπευθύνους καθιστᾶν, ἐπειδὴ ἵππων θηλυμανῶν, καὶ κυνῶν λαθροδάκνων, καὶ λύκων, καὶ κορώνων ὀνόματα, τοῖς λογικοῖς ἐπέθεσαν, πρὸς διόρθωσιν ἐπισπώμενοι τοῖς ἐλέγχοις τὸν διασφαλλόμενον. Τί δ' ἀνεῖποις περὶ τοῦ πάντων Θεοῦ, καὶ προνοητοῦ Χριστοῦ, τοῦ ταπεινόφρονος, καὶ τῆ οἰκείῃ ἐπιεικειᾷ, καὶ πραότητι, πᾶσαν πραότητα ὑπερακοντίσαντος, ὅταν ἀκούσῃς αὐτοῦ, μωροῦς, καὶ τυφλοῦς, υἱοὺς τε τοῦ διαβόλου, καὶ ζιζάνια, κύνας τε καὶ χοίρους, καὶ ἄλλα τινὰ σκώμματα, τοὺς παρανομοῦντας ἀποκαλοῦντος;

ΤΙ'. — ΕΛΛΑΔΙΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤῆ.

Ἐπιεικῆ ἀρχὴ κακουργίας τοῖς ἀπαιδεύτοις γίνεται, καὶ αὐτὸς συνομολογεῖς, καὶ ὅτι μὴ ἔχοντες τι πρᾶξι οἱ Ἑβραῖοι ἐν τῇ ἐρήμῳ εἰς εἰδωλατρίαν ἐξέπεσαν, γινώσκεις. Μὴ οὖν βδελύττου τὸ ἔργον τὸ τῶν χειρῶν, ὅτι ὠφέλιμον, καὶ πάνυ νηφάλιον.

ΤΙΑ'. — ΘΕΩΝΑ ΠΟΛΙΤΕΥΟΜΕΝΩ.

Τὸ ἀπαρηγορήτως λυπεῖσθαι, καὶ θρηνεῖν, καὶ νηστεύειν ἐπὶ τῷ τελευτήσαντι συγγενεῖ, ἐλεγχὸς ἐστὶ τῆς ἀπιστίας καὶ τῆς ἀνεπιστίας. Ὁ πιστεύων ἐκ νεκρῶν ἀναστήσεται τὸν ἄρτι τεθαμμένον, ἐλπίδι βωσθήσεται, Θεῷ εὐχαριστήσεται, εἰς εὐθυμίαν μετασκευάσει τοὺς θρήνους, εὐξεται ἐλέους αἰωνίου τυχεῖν τὸν κοιμηθέντα, πρὸς διόρθωσιν ῥέπει τῶν οἰκείων πταισμάτων.

ΤΙΒ'. — Τῷ αὐτῷ.

Εἰ τις εὐχαρίστως ἤνεγκε, καὶ ἀνδρείως τὴν τοῦ ποθομένου ἀποβολὴν, φιλόσοφος τε κληθήσεται, καὶ μεγάλῳφρων, καὶ πολλὰ διαλύεται τῶν προγενομένων ἀμαρτημάτων.

ΤΙΓ'. — ΘΕΣΣΑΛΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Εἰ βλάψει κύων ὑλακτῶν γίγαντα δυσμαχώτατον, βλάψει καὶ τὸν ἀληθῆ πιστὸν πνεῦμα τῆς βλασφημίας, παρενοχοῦν τῇ ψυχῇ.

ΤΙΔ'. — ΔΡΑΚΟΝΤΙΩ.

Φθοῦμαι, φησὶν ὁ Ἰωβ, μὴ γνῶσθαι με ἐκτριφεῖ ὁ Κύριος: τοῦτέστι, μήποτε ἐξορσας με τῆς μερίδος τῶν ἱκανωθέντων ἐν τῷ φωτὶ τῆς δόξης αὐτοῦ, παραδῶ τῇ αἰωνίᾳ σκοτίᾳ. Διόπερ μὴ χαύνας, καὶ ἀμερίμνωσ τὸν βίον ὀδεύσωμεν.

ΤΙΕ'. — ΕΥΒΟΥΛΙΩΝΙ.

Οἱ αἵρετικοὶ λύκοι, τοὺς ἀπὸ τῆς κακότητος αἰρέσεως μεταπηδῶντας πρὸς τὴν ὀρθοδοξίαν, καὶ καλῶς ἐπιστρέφοντας ἐπὶ τὴν εὐσέβειαν, ἀναποδιστὰς καὶ φαύλους ἀποκαλοῦσιν.

ΤΙΣ'. — ΠΙΕΡΙΩ ΣΥΓΚΑΗΤΙΚΩ.

Ὁ φιλανθρωπίτατος Σωτὴρ τῶν ὅλων Χριστὸς, τό γε ἤκον εἰς αὐτὸν, πάντας ἀνθρώπους παρεγένετο σώσαι. Καὶ βλέπομεν, ὅτι οὐ πάντες ἑαυτοὺς ἐπιδοῦσι τῇ σωτηρίᾳ ἑαυτῶν. Τοίνυν καταγνώμεν, καὶ ἑαυτοὺς ταλανίζωμεν τῆς ἀμελείας, καὶ τῆς κακοφροσύνης, καὶ μὴ τῷ ἀγαθῷ Δεσπότη ἐπάγωμεν τὰ ἐγκλήματα.

²² Galat. iii, 1. ²³ Exod. xxxii, passim. ²⁴ Job ix, 17.

TIZ'. — ΑΘΑΝΑΣΙΩ ΕΚΔΙΚΩ.

Ὅμοιος ὑπάρχεις τῷ λέγοντι, ὅτι Ἦθελον ἰδεῖν
δμβρους μεθύσκοντάς τήν γῆν ἄπασαν, ριγῆσαι δὲ
οὐ θέλω. Καὶ πῶς ἐγγυρεῖ δίχα ψυχρίας ἀπολαῦσαι
τῶν δμβρων; Πῶς οὖν φάσκεις ὀρέγεσθαι, καὶ εὐχε-
σθαι πνευματικῆς τινος ἀξιοθῆναι χάριτος ἀνευ πό-
νου, καὶ θλίψεως; Δεῖ γὰρ πάντα τὸν βουλόμενον εἶτε
λαϊκόν, εἶτε μοναχόν, οὐρανίου τινὸς ἐπιτυχεῖν δω-
ρεᾶς, ὑπομείναι θλίψεις πολλὰς, καὶ πειρασμοὺς,
καὶ λύπας, ἅπερ πάντα ἐπέχει λόγον χειμῶνος σφο-
δροῦ, εἶθ' οὕτως ἀμῆσασθαι τοὺς καρποὺς τοῦ ἁγίου
Πνεύματος

TII'. — Τῷ αὐτῷ.

« Καὶ ἐκάθισας αὐτοῖς ὡσπερ κορώνη, » ἔλεγεν
ὁ προφήτης · τουτέστι, πολὺν χρόνον ἐπιλαθόμενος
τοῦ Θεοῦ, προσδιέτριβες φιλοπόνους ταῖς ἀμαρτίαις, B
καὶ διὰ τῶν πταισμάτων τοῖς ἀκαθάρτοις δαίμοσιν.
Ἦ γὰρ κορώνη πολλὰ ἔτη ζῆ, καὶ φιλότεχνός ἐστι.
Πάνυ τοίνυν καὶ πᾶς ὁ φιλήθωνος, καὶ φιλόκοσμος-φι-
λεῖ καὶ στέργει τὰ τέκνα αὐτοῦ, τουτέστι τὰ δλέθρια,
καὶ βδελυρὰ πράγματα.

TIO'. — ΗΡΜΩ ΚΟΜΗΤΙ.

Τῆς λεγομένης, οὐ μὴν οὐσης ἀνεφίχτου, καὶ
ὑπερφουῶς καθέδρας τῶν ἐπάρχων ἐπιθυμεῖν σε
μανθάνω. Γίνωσκε οὖν, λαμπρότατε ἄνθρωπε, ἔτι
μικρὰ μὲν, καὶ εὐτελής ἐστι, καὶ ὀλιγοήμερος, καὶ
τῶν ἡρινῶν ἀνθέων οὐδὲν διαφέρουσα, ἢ παρὰ ἀνθρώ-
πων σοι προσφερομένη γελοιώδης, καὶ χλευαστικὴ
δόξα, μεγάλη δὲ καὶ πολλὴ τυγχάνει ἢ ἐσῦστερον
αἰσχύνῃ. Εἰ τοίνυν μὴ βούλει αἰσχυνθῆναι, μὴ βού-
λου δοξασθῆναι τὴν ἐκπλυτον, καὶ ραδίως ἐξαφανίζο- C
μένην καὶ μειουμένην δόξαν.

TK'. — ΦΙΡΜΙΛΙΑΝΩ.

« Ἀντὶ τῶν πατέρων ἐγεννήθησαν οἱ υἱοὶ σου. »
Οἱ γὰρ ἐν τῷ Μωσαϊκῷ νόμῳ λελατρευκότες πρῶην
θεῶ, καὶ εὐηρεστηκότες, δεῦτεροι τῶν ἀποστόλων
ἐδειχθησαν κατὰ τὴν Ἐκκλησίαν · οἱ υἱοὶ γὰρ οἱ
ἀπόστολοι ἦσαν τῆς τῶν Ἑβραίων συναγωγῆς · ἀλλ'
ἐπειδὴ κατηξίωσαν τῷ Χριστῷ μαθητεῦσαι, καὶ διὰ
πάντων μιμήσασθαι τὸν Διδάσκαλον, υἱοὺς ἀπέδειξαν
αὐτῶν τῇ πολιτείᾳ, καὶ τῷ ἀζώματι, τοὺς οἰ-
κείους πατέρας τοὺς ἐν τῷ νόμῳ πάλαι δικαιο-
θέντας.

TKA'. — Τῷ αὐτῷ.

Δυνήση καὶ ἄλλως τὸ ρήτην ἐκδέξασθαι, ὡς τὰ πρὸ D
ὀλίγου χρόνου ὀμιληθέντα ἡμῖν. « Ἀντὶ τῶν πατέρων
σου ἐγεννήθησαν οἱ υἱοὶ σου · » τουτέστιν, ὅπερ
πρῶην ἐπὶ τῶν πατέρων σου πλεονάκεις παρὰ τοῦ
Θεοῦ ἐξήτησας χάρισμα, καὶ πολλάκις ἀπέτυχες,
καὶ παρηκούσθης, τοῦτο ἐπ' ἐσχάτων τοῦ γήρω-
ς σου ὑπὲρ τὴν παιδοποιαν δεξάμενος τέρπη, καὶ
κατευφραίνῃ κρείσσονα γὰρ, φησὶν, υἱῶν καὶ θυγα-
τέρων δωρεὰν ὁ Κύριος δώσει σοι.

TKB'. — ΣΟΚΡΑΤΕΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Τῇ οικείᾳ ὁ Θεὸς ἀγαθότητι τὰ πάντα συστησά-
μενος, προνοεῖ πάντων, οὐκ εἰς τὸ κατ' ἀξίαν τῶν
ὕπ' αὐτοῦ προνοουμένων βλέπων, ἀλλ' εἰς τὸ ἑαυτοῦ

A CCCXVII. — ATHANASIO DEFENSORI.

Haud dissimilis es poscenti, Videre vellem pluvias
terram universam inebriantes, sed nolo frigore ri-
gescere. Verumtamen quomodo fieri potest, ut
absque frigore pluvias obtineas? Quomodo ergo
appetis, exorasque tibi spiritualem aliquam gra-
tiam sine dolore et afflictione? Opus est eum, qui
vult, sive homo e vulgo, sive monachus sit, munus
quidpiam cœleste obtinere, multas sufferre affli-
ctiones, et tentationes, et angustias, quæ omnia
valldissimæ hiemis rationem præ se ferunt, et sic
postmodum Spiritus sancti fructus demetere.

CCCXVIII. — Eidem.

« Et sedisti illis tanquam cornix⁹³, » dicebat pro-
pheta : hoc 117 est, per multum tempus Dei obli-
tus anxie nimis in iniquitatibus, et per iniquitates
dæmonibus immundis immorabar. Cornix etenim
in multos annos vitam protrahit, et liberorum est
amans. Omnis itaque voluptuarius et mundo dedi-
tus nimium amat et diligit proprios filios, noxias
nempe res atque execrandas.

CCCXIX. — HERIMO COMITI.

Quæ dicitur, nec tamen est, inaccessible atque
insignem præsidum provinciæ cathedram avide te
peroptare audio. Scias itaque, vir illustrissime, quæ
tibi ab hominibus ridicula et dedecore oppressa
gloria defertur, parvam et vilem, et paucorum die-
rum esse, et a vernis floribus nihil differre; ingen-
tem vero, multamque quæ subsequitur, deforma-
tionem. Itaque si non vis probra, despice gloriam
illam, quæ facile dilabitur, amittitur atque immi-
nuitur.

CCCXX. — FIRMILLIANO.

« Pro patribus tuis nati sunt tibi filii⁹⁴. » Qui
enim in lege Mosaica Deo cultum principio exhi-
buerunt, illique placuerunt, secundum post apo-
stolos in Ecclesia locum obtinuerunt : filii enim
apostoli erant Hebræorum Synagoga; sed cum
postea digni habitus sunt, ut Christi discipuli fie-
rent, et per omnia Magistrum imitarentur, vitæ
instituto et dignitate proprios patres, qui in lege
jam olim justificati fuerant, filios esse suos osten-
derunt.

118 CCCXXI. — Eidem.

Poteris etiam dictum, et in aliam sententiam re-
torquere : quæ ante non multum tempus a nobis
pertractata sunt. « Pro patribus tuis nati sunt tibi
filii : » quodquod scilicet pridem patrum tuorum
tempore sæpius a Deo munus postulasti, et sæpius
non obtinuisti, neque exauditus es, hoc effeta jam
ætate super alios filios consecutus lætaris et gau-
des : Melius enim, ait, filiis et filiabus, munus Do-
minus tibi tribuet.

CCCXXII. — SOCRATI PRESBYTERO.

Propria Deus bonitate constitutis omnibus, om-
nium curam gerit, non dignitatem eorum, quos
ipse prævidet, respiciens, sed suiipsius electionem

⁹³ Jer. III, 2, ⁹⁴ Psal. XLIV, 17.

et cujuscunque boni suppeditationem. Quapropter A et alimenta, misericordia et commiseratione, in eum respicientibus exhibet. Et hoc fuerit, quod a Psalmodō concinitur : « Misericors et miserator Dominus, escam dat timentibus se⁹⁷. »

CCCXXIII. — CYRIACO DIACONO.

Ne, ut vesani facere suevere, corporis, quæ generationem propagant, partes abscidas, sed precare exoraque Dominum invisibili potentia interiorum hominem evirare, ne ultra intelligas, neque mente revolvas masculum et feminam.

119 CCCXXIV. — *Eidem.*

Dictum Apostoli, « Adhortamini vosmetipsos, donec hodie cognominatur⁹⁸; » et quod in Jobi libro scriptum est : « Factum est, ut dies hæc⁹⁹, » præsens ævum universum indicat : unus siquidem B dies est humana vita omnis. Continuo enim, semperque Satanas exposcit. Factum itaque est, ut dies hæc, hoc est, tale quid tunc fieri contigit, quale et nostris hisce temporibus sæpenumero usuvenit iis, qui a diabolo tentantur. Adeo ut haud recte fuerit contemnere; quinimo deprecatione et Spiritus consolatione mentem firmemus, ne nos adversarius per desperationem obglutiat.

CCCXXV. — *Eidem.*

Occulta manu Deus bello vexat Amalec, ut refert Moyses¹. Dominus enim noster, oculorum effugiens obtutum, pro nobis diabolum oppugnat : nos vero propter nomen suum, et propriam misericordiam beneficiis afficit, fovet, ædificat, ordinat, C intus extraque circumsepit, custodit et servat misericorditer ac humanitatis amans Dominus.

CCCXXVI. — THEODOTO COMITI.

Divini angeli Dominum suum imitando consecantur, ideoque diligunt humilitatem. Quando itaque monachus vitæ suæ ac instituti sublimitate insolescens, superbiam amplectitur, cum eaque adeo fixus est, ut avelli non possit, angeli superbientem 120 illum deserunt, longæque se alio conferunt, renuentes tegere, auxilia ferre, custodire et propugnare, ut et antea. Statimque iniquissimi dæmones advenientes, et beata illa custodia spoliati amplexati, præ superbia tumidum in fornicationem, furtum, cædem, adulterium, aut in aliud quidquam ex vetitis præcipitem ferunt. Omnium siquidem scelerum immanissimum scelus est superbia, et per eam universæ iniquitatis auctor de cælo in terram corrui. Hæc a me ideo dicta sunt, quod a me postulasti, quam obrem nonnulli ex his, qui se asceticæ vitæ addixerunt, aliquando in impias operationes horrendosque lapsus cadunt? Bonum itaque fuerit bonum amplecti, continuoque illud tenere : at nil moderata mente præstantius, quam et Christus omnium Dominus, et Deus, et Auctor, cum in carne cum hominibus esset, nobis omnibus commonstravit, imitarique præcepit inquitens : « Discite a me quia

ἐκλεκτικὸν τε καὶ παντὸς ἀγαθοῦ παρεκτικόν. Διὸ καὶ τροφήν ἐλείψω καὶ οἰκτιρισμῷ δίδωμι τοῖς εἰς αὐτὸν ἀναβλέπουσιν. Καὶ τοῦτο ἂν εἴη τὸ ὑπὲρ τοῦ Ψαλμοῦ δοῦ λέγόμενον, ὅτι « Ἐλεήμων, καὶ οἰκτιρῶν ὁ Κύριος τροφήν δίδωμι τοῖς φοβουμένοις αὐτόν. »

TKΓ'. — ΚΥΡΙΑΚῸ ΔΙΑΚΟΝῸ.

Μὴ κατὰ τοὺς φρόνας βούλου ἐκτεμεῖν τὰ τοῦ σώματος γεννητικὰ μόρια, ἀλλ' εὐχου, καὶ παρακάλει τὸν Κύριον ἀοράτως δυνάμει εὐνοουχίσει τὸν ἔσω ἄνθρωπον, ἵνα μηκέτι ἐνοηῆς, μηδὲ διαλογίῃ ἄρσεν καὶ θῆλυ.

TKΔ'. — Τῷ αὐτῷ.

Τὸ εἰπεῖν τὸν Ἀπόστολον « Παρακαλεῖτε ἑαυτοὺς ἄχρις οὗ τὸ σήμερον καλεῖται, » καὶ τὸ γεγράφθαι ἐν τῇ βίβλῳ τοῦ Ἰώβ « Ἐγένετο δὲ, ὡς ἡ ἡμέρα αὕτη, » τὸν παρόντα αἰῶνα ὄλον δηλοῦ· μία γὰρ ἡμέρα πᾶς ὁ ἀνθρώπινος βίος. Διηλεκτικῶς τοίνυν, καὶ ἀεὶ ἐξαιτεῖται ὁ Σατανᾶς. Ἐγένετο οὖν, φησὶν, ὡς ἡ ἡμέρα αὕτη, τουτέστι, τοιοῦτόν τι τότε συνέβη γενέσθαι, ὅσον καὶ ἐφ' ἡμῶν νῦν πολλᾶκις συμβαίνει τοῖς ὑπὸ τοῦ διαβόλου πειραζομένοις. Ὡστε οὖν μὴ ἐλιγωρεῖν καλὸν, τῇ παρακλήσει δὲ, καὶ τῇ παρηγορίᾳ τοῦ Πνεύματος βροννύειν τὸ φρόνημα, ἵνα μὴ καταπίῃ ὁ ἐχθρὸς ἡμᾶς διὰ τῆς ἀπογνώσεως.

TKΕ'. — Τῷ αὐτῷ.

Κρυφαί χεῖρὶ ὁ Θεὸς πολεμεῖ τὸν Ἀμαλήκ, ὡς λέγει ὁ Μωϋσῆς. Ὁ γὰρ Δεσπότης ἡμῶν ἀοράτως ὑπὲρ ἡμῶν ἀμύνεται τὸν διάβολον· ἡμᾶς δὲ χάριν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, καὶ τοῦ οἰκείου ἐλέους εὐεργετεῖ, καὶ ὀάλλπει, καὶ οἰκοδομεῖ, καὶ καταρτίζει, περιφράττει τε ἔσωθεν, καὶ ἐξώθεν, καὶ περισκέπει, καὶ σώζει ὁ φιλοκτιρῶν, καὶ φιλόανθρωπος Κύριος.

TKΣ'. — ΘΕΟΔΩΤῸ ΚΟΜΗΤΙ.

Τὸν Δεσπότην ἑαυτῶν οἱ ὀείοι μιμούμενοι ἄγγελοι τὴν ταπεινοφροσύνην ἀγαπῶσιν. Ἐπὶν τοίνυν μοναχὸς γαυροῦμενος τῷ ὕψει τῆς πολιτείας, τὴν ὑπερηφάνειαν ἀσπάσεται, καὶ ταύτης δυσαισθητικῶς ἔχη, ἀπολείπουσιν οἱ ἄγγελοι τὸν ἀλαζονεύμενον, καὶ μακρὰν ἀφίστανται, μηκέτι θέλοντες σκέπειν, βοηθεῖν τε καὶ φρουρεῖν, καὶ ἀντιλαμβάνεσθαι, καθάπερ καὶ πρότερον. Εὐθύς δὲ ἐπιδραμόντες οἱ παμπόνηροι δαίμονες, καὶ συμπλακέντες τῷ ἀποφανισθέντι τῆς μακαρίας φρουρᾶς, καταβάλλουσιν τὸν πεφυστωμένον εἰς πορνείαν, ἢ κλοπῆν, ἢ φρονοκτονίαν, μωχελίαν, ἢ ἕτερόν τι τῶν ἀπηγορευμένων. Μείζων γὰρ πάντων τῶν πλημμελημάτων πλημμελήμα ἐστὶν ἡ ὑπερηφάνεια, καὶ διὰ ταύτην ὁ πάσης φαυλότητος εὐρετῆς διάβολος ἐκ τῶν οὐρανῶν εἰς τὴν γῆν κατεβρίβη. Ταῦτά μοι εἰρηται, διότι ἡρώτησάς με, τίνας ἐνεκεν τινῶν τῶν τὸν ἀσκητικὸν προελομένων βίον καιρῶν τι πρὸς ἀθεμίτους καταφέρονται πράξεις, καὶ φοβερὰ πτώματα; Καλὸν τοιγάρτοι ἀσπάζεσθαι, καὶ κρατεῖν διηλεκτικῶς τὸ καλὸν οὐδὲν δὲ κάλλιον τῆς μετριοφροσύνης, ἦντινα καὶ Χριστὸς ὁ τῶν ὄλων Κύριος, καὶ Θεός, καὶ Δεσπότης τοῖς ἀνθρώποις συναναστρέφόμενος τὸ κατὰ σάρκα, πᾶσιν ἡμῖν ἐνεδείξατο, καὶ ζηλοῦν προσέταξε· λέγων « Μάθετε ἀπ'

⁹⁷ Psal. cx, 5. ⁹⁸ Hebr. iii, 15. ⁹⁹ Job ii, 4. ¹ Exod. xvii, 8 sqq.

ἐμοῦ, ὅτι πρὸς εἰμὶ καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ ἀνάπαυσιν βεβαίαν εὐρήσετε ταῖς ὑμετέροις ψυχαῖς. »
TKZ'. — ΠΙΠΟΝΙΚῶ ΣΚΡΙΝΙΑΡΙῶ.

Εὐχονται πολλάκις τινὲς ἀπαλλαγῆναι τοῦ ἰδίου σώματος, ὡς πρὸς τὸ ἀμαρτάνειν τὴν ψυχὴν συνελθύνοντος. Ἐχρῆν δὲ αὐτοὺς μᾶλλον εὐχεσθαι ἀπαλλαγῆναι τοῦ ἑαυτῶν μοχθηροῦ τρόπου, καὶ τῆς ἐμπαθοῦς, καὶ φιλορῦπου γνώμης.

TKH'. — Τῷ αὐτῷ.

Αἱ χεῖρες τοῦ Χριστοῦ προσπαγεῖσαι τῷ σταυρῷ, καὶ οἱ πόδες προσηλωθέντες σημαίνουσι πράξεων τε πονηρῶν, καὶ τοῦ πρὸς πᾶσαν δυσείθειαν καὶ ἀμαρτίαν δρόμου κώλυμα, καὶ κατάργησιν, καὶ στερεὸν ἐμποδισμόν. Τῇ γὰρ ἰσχύει τοῦ Δεσποτικοῦ σταυροῦ καταπαλαίσαμεν, καὶ κατεπατήσαμεν, καὶ ἐξεδιασάμθα τὴν πρῶν ἡμᾶς νικῶσαν, καὶ ἀπατῶσαν καὶ ἐκδίαζομένην ἀμαρτίαν.

TKΘ'. — ΜΑΥΡΙΑΝῶ.

Ὁ τοῦ Θεοῦ Υἱὸς Ἰησοῦς Χριστὸς οὐκ ἐφείσατο ἑαυτοῦ, ἵνα ἡμῶν φείσῃται, ὁ μόνος ἀναμάρτητος ἀποθανὼν ὑπὲρ τῶν ἀμαρτωλῶν. Μὴ οὖν ἀπογίνωσκε, ἀλλ' ἐπέιγου πρὸς τὸ σῶσον.

TA'. — ΘΕΟΠΟΜΠῶ ΣΥΓΚΛΗΤΙΚῶ.

Τυπικῶς, μᾶλλον δὲ προφητικῶς ὁ τοῦ Ἰωσεδέκ ποτε Ἰησοῦς ὡφθη φορῶν ἱμάτια ῥυπαρά, ἀλλ' ἐξεδύθη τὰ ῥυπανθέντα, καὶ ἐνεδύσατο ἱμάτια καθάρα. Τοῦτο δὲ γέγονεν, ἵνα γνῶμεν καὶ μάθωμεν, ὅτι καθὼς ἐφορέσαμεν τὴν εἰκόνα τοῦ χοῦκοῦ, φορέσομεν καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου· κατὰ πολὺ γὰρ νικᾷ Χριστὸς ταῖς οἰκείαις ἀρεταῖς τὰς τῶν ἀνθρώπων κηλίδας, ὅθεν εὐχεσθᾶσι δεῖ ῥυσθῆναι καὶ λυτρωθῆναι χρόνια προλήψεως, καὶ μὴ ἀποθανεῖν τῇ ἐρδωπιμένῃ, καὶ ψεκτῇ καταστάσει.

TAA'. — ΙΛΑΡΙῶ ΜΟΝΑΧῶ.

« Ἀπὸ κεφαλῆς Σανίρ, καὶ Ἑρμών, » φησὶ τὸ τῶν ἀσμάτων Ἄσμα. Σανίρ δὲ ἐρμηνεύεται ὁδὸς λύχνου, Ἑρμών δὲ ἀνάθημα· διὰ τῆς κεφαλῆς τὸ λογιστικὸν ἡμῶν ὁ Σολομὼν αἰνιξάμενος. Ὅλους τοῖσιν ἐαυτοῦ τῷ Θεῷ ἀναθῶμεν πεζοποροῦντες ἀκνωσ τὴν προκειμένην ἡμῖν στεγνὴν, καὶ μακρὰν ὁδὸν πεφωτισμένοι τοῖς ὀφθαλμοῖς τῆς ψυχῆς τῇ λαμπρῶν τῶν θείων προσταγμάτων.

TAB'. — Τῷ αὐτῷ.

Τὰ τῇ Γραφῇ ἐμφερόμενα ῥυπαρὰ ἱμάτια, λογισμοὶ εἰσι πονηροί, καὶ λόγοι φαῦλοι, καὶ πράξεις παράνομοι. Διόπερ περὶ τοῦ Ἰούδα ἐν βιβλίῳ Ψαλμῶν, ἐρήθη· « Ἐνεδύσατο κατάρην ὡς ἱμάτιον » καὶ· « Ἐνδυσάσθωσαν αἰσχύνῃ, καὶ ἐντροπήν οἱ ζητοῦντες τὰ κακὰ μοι. » Οὐδὲν δὲ οὕτως αἰσχύνει, καὶ ἐπάρατον δείκνυσι τὸν ἀνθρώπον, ὡς ἀμαρτία.

TAF'. — ΧΕΙΜΑΣΙῶ.

Περὶ τῶν ἐναρξζμένων, καὶ μὴ τελειωσάντων τὸ θυμᾶσιον ἔργον τῆς ἀρετῆς, λεχθεῖη ἄν τὸ προφη-

• Matth. xi, 29. 3 Zach. iii, 3. 4 Cant. iv, 8. 5 Psal. lxx, 15.

PATROL. GR. LXXXIX.

Λ nihil sum et humilis corde, et requiem stabilem inuenietis animabus vestris ². »

CCCXXVII. — ΠΙΠΟΝΙΚΟ ΣΚΡΙΝΙΑΡΙΟ.

Sæpius nonnulli preces effundunt, ut a proprio liberentur corpore, tanquam ab eo, quod animam ad delinquendum compellit. Potius illis commendandum esset, ut a propriis facinorosis moribus, menteque sordida, et affectionibus involuta exonerarentur.

121 CCCXXVIII. — Eidem.

Manus Christi cruci affixæ, pedesque clavis perforati, malarum actionum, et ad omnem impietatem et scelus impetus impedimentum, et cessatio nem firmumque obstaculum notant. Namque Dominicæ crucis virtute prostravimus, ac conculeauimus, et ablegauimus prius nos vincentem ac illudentem, et tantum non cogentem iniquitatem.

CCCXXIX. — MAURIANO.

Dei Filius Jesus Christus sibimetipsi non pepercit, ut nobis parceret; qui solus sine peccato erat, pro peccatoribus mortem oppetiit. Ne itaque diffidas, sed ad salutem allaturum contende.

CCCXXX. — ΘΕΟΠΟΜΠΟ ΣΥΝΚΛΗΤΙΚΟ.

Figurate, imo propheticè, Jesus Josedeci filius aliquando visus est sordidis vestimentis indutus ³. Verumtamen quæ sordibus inquinatæ fuerant vestibus depositis, intaminatas assumpsit. Id ideo factum est, ut cognoscamus addiscamusque, quod quemadmodum imaginem terrestris portauimus, ita portabimus et cælestis imaginem: magno siquidem intervallo Christus propriis virtutibus hominum sordes exsuperat. Quapropter orandum est, ut relaxemur liberemurque a diuturna præceptione, neque in contaminata et opprobriosa conditione vitæ finem ponamus.

122 CCCXXXI. — ΗΙΛΑΡΙΟ ΜΟΝΑΧΟ.

« De vertice Sanir et Hermon ⁴, » in Cantico canticorum dicitur. Sanir viam lucernæ notat; Hermon offerumentum est. Per verticem ratione præditam facultatem nobis Salomon indicavit. Nosmetipsos itaque totos Deo vouemus ac offeramus, diligenter propositam nobis viam angustam ⁵ ac longam, oculis animæ præceptorum diuinorum splendore illuminatis, pedites inenentes.

CCCXXXII. — Eidem.

Quæ in Scriptura referuntur sordida vestimenta ⁶, cogitationes pravæ sunt, et colloquia mala, exleges actiones. Proptereaque de Juda in libro Psalmorem traditur: « Induit maledictionem sicut vestimentum ⁷; » et: « Operiantur confusione et pudore, qui quærunt mihi mala ⁸. » Nihil enim magis infamat, execrandumque hominem reddit, peccato.

CCCXXXIII. — ΧΕΙΜΑΣΙῶ.

De iis, qui aggressi sunt, nec admirabile virtutis opus perfecere, propheticum illud dixeris.

⁴ Matth. vii, 14. ⁵ Zach. iii, 5. ⁶ Psal. cviii, 4'

Anteriora ipsius paradisi deliciarum, et postea Anteriora τικόν ἐκεῖνο· τὰ ἔμπροσθεν αὐτοῦ παράδεισος τρυφῆς, καὶ τὰ ὀπίσω αὐτοῦ πεδῖον ἀφανισμοῦ.

LIBER SECUNDUS.

123 I. — ATHENOGENI.

Qui pro acquirenda justitia multum desudarunt, licet ad breve tempus tentationum turbine frangantur, non humi repunt, sed resurgentes firmiter recti stant, et constanter ne supplantentur.

II. TIMONI EPISCOPO.

« Protegam, ait Deus, civitatem hanc, propter me et David servum meum ¹⁰. » Civitatem nunc fidei addictissimam animam intelligamus.

III.

Ne unquam Deum reprehendentem, et flagellantem renuamus, neque avertamur a spirituum patre: ne propter minimam negligentiam et pusillanimitatem ab æterna illa, et quæ auferri non potest, hæreditate in cælis nobis præparata, et nunquam cessante lætitia excidamus.

V. -- Eidem.

Quandoquidem mihi per litteras prodixi, multum solamen et gaudium scripta mea tibi afferre, habe tibi nunc et sanctum David, pro præsentis **124** sæculi contractionibus animi exultationem indesinentem: « Beatus homo, ait, quem tu erudieris, Domine ¹¹; Omnibus futuris diebus lætati sumus, pro diebus, quibus nos humiliasti, annis, quibus vidimus mala ¹². » Et: « De torrente voluptatis tuæ potabis nos omnes ¹³, » qui in custodia alarum providentiæ spem collocavimus.

V. — BALCHIO PRÆFECTO.

« Ne seminetis, dictum propheticum est, super spinas ¹⁴; » hoc est: ne iis, qui multis inquietantur negotiis, et voluptate sectantur, hominibus, eloquia Dei concedatis. Perversas enim voluptates et inutiles animæ curas divinæ leges spinas nominant.

VI. — Eidem.

Animæ tuæ domus stercore, et ostrearum frustulis, et sordidis pannis, et mortuorum ossibus, terraque ab imo pavimento ad tectum ipsum plena est. Quomodo itaque hortaris me, ut regia venerandarum præceptionum vasa introducam, et in mente tua reponam, cum nullus locus penitus in visceribus vacuus deprehendatur?

VII. — Eidem.

Si paululum in expurgando corde tuo laborem impenderis, atque ut addecet, exornando, prompte tibi obediens morem geram animæ peritiles sermones afferens, et intellectualem domum divinis muneribus implens.

¹⁰ Joel II, 3. ¹¹ IV Reg. XIX, 34; IV Reg. XX, 6. XXXV, 9. ¹² Jer. IV, 5.

A'. — AΘΗΝΟΓΕΝΕΙ.

Οἱ τῆ δικαιοσύνης πολλὰ ἐνιδρώσαντες, καὶ πού καὶ ἠττηθῶσι πρὸς βραχὺ τῆ βίᾳ τῶν πειρασμῶν, οὐκ ἀναπίπτουσιν, ἀλλὰ διαναστάντες ὀρθοῦνται παγίως καὶ βεβαίως, ὡς μὴ καθυποσκελισθῆναι.

B'. — ΤΙΜΩΝΙ ΕΠΙΣΚΟΠῸ.

« Ὑπερασπιῶ, φησὶν ὁ Θεὸς, τῆς πόλεως ταύτης, δι' ἐμέ, καὶ διὰ Δαυὶδ τὸν δοῦλόν μου. » Πόλιν νῦν νοησωμεν τὴν πιστοτάτην ψυχὴν.

Γ'.

Μηδαιῶς παραιτώμεθα ἐλέγχοντα τὸν Θεόν, καὶ μαστίζοντα, μηδ' ἀποστρεφόμεθα τὸν τῶν πνευμάτων πατέρα, ἵνα μὴ διὰ βραχείαν τινα βραθυμίαν καὶ ὀλιγοψυχίαν ἐκπέσωμεν τῆς αἰωνίου ἐκείνης καὶ ἀναφαίρετου κληρονομίας, τῆς ἐν τοῖς οὐρανοῖς εὐπρεπισθείσης ἡμῖν, καὶ τῆς ἀκαταπαύστου εὐφροσύνης.

Δ'. Τῷ αὐτῷ.

Ἐπειδὴ γράφεις μοι πάνυ θεραπεύεσθαι, καὶ ἡδῆσθαι τοῖς ἐμοῖς χαράγμασι, δέχου νῦν καὶ τὸν ἅγιον Δαυὶδ ἀντὶ τῶν σκυθρωπῶν τοῦ παρόντος αἰῶνος, εὐαγγελιζόμενόν σοι ἀγαλλίσαιν ἄπαυστον. « Μακάριος γὰρ ἀνθρώπος, φησὶν, ὃν ἂν παιδεύσης, Κύριε. Ἐν πάσαις ταῖς μελλούταις ἡμέραις ἠύφρανθημεν, ἀνθ' ὧν ἡμερῶν ἐταπεινώσας ἡμᾶς, ἐτῶν ὧν ἴδομεν κακά. » Καί: « Τὸν χειμάρρουν τῆς τρυφῆς σου ποτιεῖς ἡμᾶς ἅπαντας, » τοὺς εἰς τὴν σκέπην ἐλπίζοντας τῶν τῆς προνοίας περὶ ὧν.

Ε'. — ΒΑΛΧῸ ΕΠΙΡΧΙΚῸ.

« Μὴ σπεῖρετε ἐπ' ἀκάνθαις, » φησὶν ὁ προφητικὸς λόγος· τούτέστιν, μὴ τοῖς πολυμερῆμοις καὶ φιληθῆνοῖς ἀνθρώποις ἐμπιστεύητε τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ. Τὰς γὰρ μοχθηρὰς ἥδονάς καὶ τὰς ἀκερδεῖς τῆ ψυχῆ φροντίδας ἀκάνθας ὀνομάζουσιν οἱ θεοὶ νόμοι.

Ζ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ὁ τῆς ψυχῆς σου δόμος, κόπρου, καὶ κλασμάτων ὀστράκων, σπαργάνων τε βυπαρῶν, καὶ νεκρῶν ὄστειν, καὶ χύματος ἀπὸ τοῦ ἐδάφους μέχρι τῆς στέγης πεπληρωται. Πῶς οὖν παρακαλεῖς με τὰ βασιλικὰ σκευῆ τῶν σεπτῶν διδαγμάτων εἰσαγαγεῖν, καὶ ἐναποθέσθαι τῇ διανοίᾳ σου, μηδὲ ἄλλως τύπου τινὸς ἐνδὸν εὐρισκομένον σχολάζοντος;

Ζ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ἄν μικρὸν κοπιᾷσης καθαρίσαι τὴν σὴν καρδίαν, καὶ πρεπόντως φιλοκαλεῖσαι, ἐτοίμως φανῶμαι σοι εὐεῖκτος, κομίζων τοὺς ψυχωφελεῖς λόγους, καὶ ἐμπιπλῶν τὴν νοητὴν οἰκίαν τῶν θεῶν χειμηλίων.

¹¹ Psal. XCIII, 12. ¹² Psal. LXXIX, 15. ¹³ Psal.

II. — ΑΣΤΕΡΙΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ.

Οὐ βούλομαι σε τῇ οἰήσει προκόπτειν, ἀλλὰ τῷ ἔργῳ τῆς καλλίστης πολιτείας, καὶ τῆς θεογνωσίας.

Θ. — Τῷ αὐτῷ.

« Ἀμαρτία γὰρ οὐκ ἔλλογιεταί, μὴ δικτος νόμου. » Ἔως γὰρ μηδέπω συμπληρωταὶ ὁ ἐν ἡμῖν νόμος, προστακτικῶς μὲν ὢν ποιητέον, ἀπαγορευτικῶς δὲ ὢν μὴ ποιητέον, κατὰ τὰς ὁποσπουμένους φυσικῶς ἡμῖν περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν ἐνθυμήσεις, οὐδὲ ἀμαρτάνειν λογιόμεθα. Χωρὶς γὰρ νόμου ἀμαρτία κεκρά. Συμπληρωθέντος δὲ τοῦ νόμου τοῦ ἐν ἡμῖν, μετὰ τὸν ἀπαρτισμὸν τῶν ἐννοιῶν, καὶ τῆς ἐντολῆς ἐλθούσης, εὐθὺς κακία ἐν ἡμῖν εὐρίσκεται, καὶ ἀνέζησεν ἡ ἀμαρτία.

Γ. — Τῷ αὐτῷ.

Ὅσπερ ἡ περιτομὴ εἰς ἀκροβυστίαν λελογίσται τῷ μοχθηρῷ Ἰουδαίῳ, οὕτως ἡ ἐγκράτεια, καὶ ἡ νηστεία εἰς κραυπάλην, καὶ ἀπληστίαν λογίζεται τῷ κατὰ τοὺς Ἕλληνας νηστεύοντι, καὶ τῷ κατὰ τοὺς Μανιχαίους ἀσιτοῦντι, καὶ τὰ καλὰ κτίσματα τοῦ Θεοῦ βδελυττομένῳ ἀνθρώπῳ.

ΙΑ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ἢ κατὰ Χριστὸν τελουμένη ἐγκράτεια, καλὴ, καὶ ἄγαν ἀρίστη ἐστὶ, καὶ λυσιτελής, ἡ δὲ κατ' Ἕλληνας, καὶ κατὰ Μανιχαίους γινόμενη, ψεκτὴ, καὶ ἐπιελαθής.

ΙΒ'. — ΝΗΜΕΡΤΙΩ ΣΙΛΕΝΤΙΑΡΙΩ.

Μηδέ ποτε ὄψις σεαυτῷ ἀνάπαυσιν ἀπὸ παντὸς πρὸς τὸ εὐσεβὲς συντείνοντος πράγματος· ταῖς γὰρ ἀναπαύσει, καὶ ταῖς ἀργίαις τὸ πλημμυλοῦν, καὶ τὸ φαῦλον ἐπιτίθεται μᾶλλον. Ἀλλὰ καὶ εὐχου συγχώτερον, καὶ τῇ ἀναγνώσει πρόσχε τῶν τοῦ Κυρίου θεσμῶν, καὶ περιέλε, καὶ περίσπε τὴν σαυτοῦ διάνοιαν εἰς τὰς τῶν θεομένων εὐποίας, καὶ τὰς προστασίας τῶν καταπονουμένων. Καὶ οὕτως ἐκφεύξῃ βραδίως οὐ μόνον τὴν ἐνέργειαν τῆς ἀμαρτίας, ἀλλὰ καὶ αὐτὰς, ὡς εἰκόσ, τὰς προσβολὰς, καὶ τὰς μνήμας καὶ τὰς ἀνακινήσεις τῶν ἀτόπων πραγμάτων.

Π'. — Τῷ αὐτῷ.

Ἐκαινῶ σε τῆς κατὰ ψυχὴν ἐπιμελείας πολλῆς, καὶ τῆς ἐγκρατείας, καὶ τῆς ἀποχῆς τῶν κακῶν θεαμάτων, καὶ τῆς ἀνεξικακίας, καὶ τῶν ἄλλων κατορθωμάτων, ὧν περ ἐπιδείκνυσαι ἐν μέσῳ τοῦ κόσμου στρεφόμενος. Ἀλλ' ἐν μοι ἐτι πρὸς τούτοις χάρισαι, τῆς τῶν γελοποιῶν λύμης λοιπὸν σαυτὸν ἀποσχόνισον, καὶ ἰδοὺ σοι ὁ στέφανος πέπλεκται.

ΙΑ'. — ΑΝΤΩΝΙΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Τῇ θεῇ ψήφῳ βεβαπισθαι Ἰσραηλίται λογίζονται, περαιῶντες τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν, καίτοι μὴ βαπτισθέντες. Οὕτως ἔδοξε Θεῷ τὸν δευτερότοκον Ἐφραῖμ πρωτότοκον λέγεσθαι, καὶ προκρίνεσθαι τοῦ μείζονος Μανασσῆ, ἵν' ἡμεῖς ζητῶμεν τὰς τούτων σημασίας.

ΙΕ'. — ΘΕΟΣΕΒΕΙΩ.

Αἱ παρὰ τῷ προφῆτῃ Ζαχαρίᾳ δύο χρυσαὶ ἐλαταί,

125 VIII. — ASTERIO LECTORI.

Nolo te opinatione, sed optima vitæ ratione, et Dei cognitione ad virtutem progredi.

IX. — *Eidem.*

« Peccatum non reputabitur, si lex non est ¹⁵. » Quousque enim non completa est in nobis lex, quæ jubeat ea, quæ facienda sunt, prohibeatque contraria secundum innatas nobis de bonis et malis animadversiones, peccare nusquam reputatur. Namque absque lege peccatum mortuum est. Cum vero lex in nobis completa fuerit post cogitationum perfectionem, et præcepto adveniente, statim malitia in nobis invenitur, et peccatum revixit.

X. — *Eidem.*

Quemadmodum circumcisio facinoroso Judæo in præputium reputatur; ita et continentia, et jejunium in crapulam et in insatietatem reputatur illi, qui more gentium jejunit, et qui, ut Manichæi assolent, a cibis abstinet, et bona Dei opera execratur.

XI. — *Eidem.*

Quæ secundum Christum continentia perficitur, bona, et quam optima est et utilis; quæ secundum gentes et Manichæos, vituperabilis et noxia.

126 XII. — NEMERTIO SILENTIARIO.

Ne unquam cesses ab omni re, quæ ad pietatem conducit. In cessationibus enim ac ceteris error improbitasque potius admittitur. Sed et precare frequentius, et Dominicorum præceptorum lectioni incumbere, et attrahe, et applica mentem tuam in egenorum beneficentiam et patrocinia oppressorum. Sicque facili negotio vitabis non tantum iniquitatis actiones, sed et ipsos, ut par est, impetus et memorias et motus rerum absurdarum.

XIII. — *Eidem.*

Multam tuam circa animam diligentiam et continentiam, et a pravis spectaculis longinquitatem, et injuriarum tolerantiam, cæteraque alia præclare gesta, quæ medio mundo involutus ostendis, summo opere admiror. Sed unum mihi adhuc præ his omnibus gratificare, a peste securarum, quibus inheres, discinditor: et en jam tibi corona contexta est.

XIV. — ANTONIO SCHOLASTICO.

Divino decreto Israelitæ mare Rubrum trajicientes, licet baptizati non fuerint, baptizati tamen existimantur. Sic Deo visum est, secundo genitum Ephraim primogenitum dici, et majori nato Manassæ anteferri ¹⁶, ut nos horum significatus avidè perquiramus.

127 XV. — THEOSEBIO.

Duæ apud prophetam Zachariam olivæ aureæ ¹⁷,

¹⁵ Rom. v, 13. ¹⁶ Gen. xlviii, 19. ¹⁷ Zach. iv, 5.

eos, qui in Christum crediderunt, tum ex Hebraeis, tum ex gentibus, veluti in umbra notant: qui prius cum essent ut paleæ, demum per fidem et pœnitentiam ingentem misericordiam consecuti, aurei mente visi sunt.

XVI. — AGATHONI DECEMBRIO.

Cum Isboseth interfectores beatus David occidisset, eorumque manus pedesque abscidisset, in fonte et in aqua suspendit ¹⁸. Per hæc notat, quod secundum Christum fit, baptisate amputatis extremis mutilari et interimi, qui ante fidem nos in captivitate abduxerunt, animasque nostras cruciarunt, dæmones.

XVII. — Eidem.

Post Mosaicam spei melioris legem superinductam fuisse edocti sumus, per quam inhære Deo possumus. Itaque « Appropinquate Deo, et appropinquabit vobis ¹⁹, » ut Jacobus ait. Attamen Judæorum populus nolebat per spem et fidem prope fieri, Dominoque conglutinari. Quapropter David dicebat: « Ira ascendit in Israel ²⁰: » quandoquidem non credidit Deo, neque speravit in salutare illius. Ipse rursus Deus per Isaiam enuntiavit: « Populus iste labiis me amat, cor autem eorum longe est a me ²¹. »

128 XVIII. — Eidem.

Ex improbis plerique tenebras in corde suo tetricas clam esse aliis hominibus cupientes, ingentes risus edunt, lætitiæque veluti in theatro per vulgare populis videntur. Porro necessario sciendum est, eos intus omni tristitia plenos esse, cum eos justum gaudium aversatum deseruerit.

XIX. — PANTONYMO SATRAPÆ.

Judæis de tua familia cur victum et amictum invito animo te suppeditare ostendis, quasi facultates tuas in externos, pervicaces, improbos et deliros profunderes?

XX. — HIPATIO EPHORO.

Non omnes demortuos justos factos esse existimans apostolus Paulus scribit: « Qui vitam obiit, justificatus est a peccato ²²; » vere enim omnes impii et iniqui, cum vitæ finem posuerint, justii facti esse videbuntur: sed quod omnis homo, jam peccatum non faciens, cum a prava operatione cessaverit, et ideatur iniquis actionibus demortuus, hic non peccator, sed justus, nec absque ratione est. Sic itaque scriptum intellige: Qui peccato mortuus est, cum illud amplius non patret, justus factus est.

XXI. — ISIDORO LECTORI.

Petrus apostolorum princeps ait: « Si exprobramini in nomine 129 Christi, beati estis ²³; » et Dominus dixit per Isaiam: « Opprobrium hominum

τούς τε ἐξ Ἰουδαίων, καὶ τοὺς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν τῷ Χριστῷ πιστεύοντας σκιογραφοῦσιν, ὅτινες πρῶην ἀχρωῶδεις ὑπάρχοντες, ὕστερον διὰ πίστεως, καὶ μετανοίας μεγάλης ἐλεθθέντες, χρυσαὶ τινες τὴν γκόμενν πεφήναν.

ΙΓ'. — ΑΓΑΘΩΝΙ ΔΕΚΕΜΒΡΙΩ.

Τοὺς τοῦ Ἰσβοσθῆ ἀναιρέτας ὁ μάκαριος φονεύσας Δαυὶδ, καὶ χεῖρας τούτων καὶ πόδας ἀποκόψας, ἐπὶ τῆς κρήνης, καὶ ἐπὶ τοῦ ὕδατος ἐκρέμασεν. Σημαίνει διὰ τούτων, ὅτι τῷ κατὰ Χριστὸν γινόμενῳ βαπτισματι ἀκροτηριάζονται, καὶ ἀναιροῦνται οἱ πρὸ τῆς πίστεως ἡμᾶς δουλωσάμενοι, καὶ τὰς ψυχὰς ἡμῶν ἀποκτείναντες δαίμονες.

ΙΖ'. — Τῷ αὐτῷ.

Μετὰ τὸν Μωσαϊκὸν νόμον ἐπεισαγωγῆ ἐδείχθη τῆς κρείττονος ἐλπίδος, δι' ἧς ἐγγίζειν τῷ Θεῷ δυνατόμεθα. Οὐκοῦν « Ἐγγίσατε τῷ Θεῷ, καὶ ἐγγίσει ὑμῖν, » καθά φησιν Ἰάκωβος. Ὁ δὲ τῶν Ἰουδαίων λαὸς οὐκ ἤθελε δι' ἐλπίδος καὶ πίστεως ἐγγίξειν, καὶ κολλᾶσθαι Κυρίῳ, διόπερ Δαυὶδ ἔλεγεν, ὅτι « Ὀργὴ ἀνέβη ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ, » ἐπειδὴ περ οὐκ ἐπίστευσεν τῷ Θεῷ, οὐδὲ ἠλπίσεν ἐπὶ τὸ σωτήριον αὐτοῦ. Καὶ αὐτὸς πάλιν ὁ Θεὸς εἶρηκε διὰ τοῦ Ἠσαίου: « Ὁ λαὸς οὗτος χεῖλει με ἀγαπᾷ, ἡ δὲ καρδιά αὐτῶν πόρρω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ. »

ΙΗ'. — Τῷ αὐτῷ.

Πολλοὶ τῶν φαύλων τὸ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν ἀμειδῆς σκότος λανθάνειν τοὺς ἀνθρώπους βουλόμενοι, καγχάζουσι μέγала, καὶ τὴν ἰλαρότητα θεατρῶν δοκοῦσιν. Ἄλλ' ἀναγκαῖον εἶδέναι, ὡς πίστεως συγγότητος πλήρεις ὑπάρχουσιν ἐνδοθεν, τῆς δικαίας τούτους ἀποστραφίσεως χαρᾶς.

ΙΘ'. — ΠΑΝΤΩΝΥΜΩ ΣΑΤΡΑΠΗ.

Τοὺς Ἰουδαίους (1) μὴ εὐψυχῶν διαθρῆσαι, καὶ ἀμφιάσαι οἰκέτας, διατὶ ἐνδεικτικῶς δῆθεν ὡς ἀλλοτριῶν ἐξωθεν προσερχομένοις ἀγερώχοις, καὶ πονηροῖς, καὶ λήροις τὴν ὑπαρξιν σκορπίζουσιν;

Κ'. — ΥΠΑΤΙΩ ΕΦΟΡΩ.

Οὐχ ὅτι πάντας τοὺς θανόντας δεδικαιῶσθαι οἰόμενος ὁ ἀπόστολος Παῦλος γράφει, ὅτι « Ὁ ἀποθανὼν δεδικαιῶται ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας, » ὅπως γὰρ ἂν ἅπαντες ἀσεβεῖς, καὶ παράνομοι δεδικαιῶσθαι δοξοῦσιν ἐξεληθόντες τοῦ βίου· ἀλλ' ὅτι πᾶς ἀνθρώπος μηκέτι δρῶν τὴν ἀμαρτίαν, διὰ τὸ παύσασθαι τῆς φαύλης ἐνεργείας, ὡς δοκῶν νενεκρῶσθαι ταῖς πονηραῖς πράξεσιν, οὕτως οὐκέτι ἀμαρτωλὸς, ἀλλὰ δικαίος εὐλόγως χρηματίζει. Οὕτως τοῖνον νόησον τὸ γεγραμμένον, ὅτι Ὁ ἀποθανὼν τῇ ἀμαρτίᾳ, ἐπειδὴ περ μηκέτι πράττει αὐτήν, δεδικαιῶται.

ΚΑ'. — ΙΣΙΔΩΡΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤῆ.

Πέτρος ὁ πρωτοστάτης τῶν ἀποστόλων φησὶν: « Εἰ ἐνεδίξασθε ἐν ὄνοματι Χριστοῦ, μακάριοί ἐστε. » Καὶ ὁ Κύριος εἶρηκε διὰ τοῦ Ἠσαίου: Ὁνειδισμῶν

¹⁸ II Reg. iv, 42. ¹⁹ Jac. iv, 8. ²⁰ Psal. lxxvii, 21. ²¹ Isa. xlix, 13. ²² Rom. vi, 7 ²³ I Petr. iv, 14.

(1) Lege τοὺς ἰδίους, ad hunc sensum: Quandoquidem propriis famulis victum et vestitum libenter suppeditas, cur te scilicet ostertus quasi in alienos

extrinsecus advenientes, improbos et nugatores, facultates tuas profundas? COTELERIUS Monum. E. G. II, 556.

ἀνθρώπων μηδαμῶς φοβηθήτε. Ἔτι αὐτοῦ δὲ βοᾷ ἅ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ· «Μακάριοι ἐστε, ὅταν ἐνετίθεισιν ὑμᾶς· χαίρατε, καὶ ἀγαλλιᾶσθε, ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολλὸς ἐν τοῖς οὐρανοῖς.» Καὶ ὁ ἀπόστολος δὲ Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολῇ, σφόδρα ἐπήνεσε τοὺς εἰς τὸν Σωτῆρα Χριστὸν ἔχοντας ζήσαντες πίστιν. Εἰ τοίνυν ταῦθ' οὕτως ἔχει, μηδὲ πτοηθῆς ἐξονειδιζόμενος δι' εὐκλειαν, καὶ τρέπιον χρηστότητα, καὶ λαμπρὰν εὐσέθειαν, ὑπὸ τῶν ἀβελετέρων τε, καὶ ἀθίων, καὶ μουσάρων ἀνθρώπων· καὶ γὰρ οἱ πόρνοι καταγελῶσι τῶν σωφρονούντων, καὶ οἱ ἀσεβεῖς σκόπτουσι τοὺς εὐσεβοῦντας, καὶ οἱ πονηροὶ τοὺς ἀγαθοὺς μυκτηρίζουσι, καὶ οἱ τυφλοὶ πολυδιδόντας κωκλήσκουσιν ἑαυτοὺς, καὶ οἱ φαυλότατοι κροτοῦσι, καὶ ἀνακηρύττουσι τὰς ἀμαρτίας, καὶ τὰ ἀσχητὰ πάθη τῆς ἀτιμίας, ψηφίζόμενοι τὸ πικρὸν γλυκῶ εἶναι. Ἄλλ' ἡμεῖς μᾶλλον αὐτῶν καταγέλαστομεν, καὶ καταγνωσόμεθα, πενθήσομέν τε, καὶ καταθρηνησομεν τὴν τῶν τοιούτων ἀπώλειαν.

ΚΒ'. — ΝΙΚΟΔΗΜΩ.

Ὁ φίλοις εὐχαριστεῖν τῷ Θεῷ, ὅτι οὐκ ἔχεις χρήματα, ἵνα μὴ ἀπαιτηθῆς ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως τὸν τούτων λόγον· «Ὡ γὰρ, φησὶ, πολὺ δέδοται, περισσώτερον ἀπαιτήσουσιν οἱ πράκτορες ἄγγελοι·» καὶ πολλὴν δίκην ὑπέξει τῶν δοθέντων χρημάτων ὁ πλούσιος, καὶ ἀκριβὲς λογοθέσιον, καὶ φρικτὴν θυσκευσίονα, πότερον καλῶς, ἢ κακῶς διέψηξε τὰ εἰς αὐτὸν περιελθόντα κατὰ πρόνοιαν Θεοῦ.

ΚΓ'. — ΑΦΡΟΔΙΣΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Μὴ θαρτήσης τῷ γῆρα· καὶ γὰρ καὶ γέροντες πίπτουσιν· ἐπικαλοῦ δὲ τὸν Χριστὸν αἰεὶ πρὸς βοήθειαν, ἵν' αὐτός σου φρουρὸς καὶ ἀσειστός ἀσφάλεια γένηται.

ΚΔ'. — ΧΑΡΙΣΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Πυνθάνεται μοι ἡ τιμία σου ψυχή, τί ἂν εἴη τὸ γεγραμμένον ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου, ὅτι ἐ Δύναμις τῆς ἀμαρτίας ὁ νόμος ἐστὶ Μωσέως; Οὐχ ὅτι πταισμάτων ὁ θεὸς νόμος ὑπάρχει ποιητικὸς, ὡσπερ τινὲς ἀπαίδευτοι κακῶς νενομίκασιν· οὐδ' ὅτι ἰσχυροποιεῖν τὴν ἀμαρτίαν εἴθε· μὴ γένοιτο. Μὴ οὖν γὰρ μᾶλλον καὶ περικόπτειν, ἢ καὶ ἐξαφανίζειν τὰς ἀμαρτίας πέφυκεν· ἀλλ' ὅτι δυνατῶς ἐλέγξας τὴν τῶν φαύλων δρωμένων ἀτοπίαν, καὶ δημοσιεύσας τὴν φύσιν τῶν ἀπρεπῶν, ἐμφράττει τὸ ἀναίσχυντον στόμα τῶν Ἰουδαίων σεμνομένων μὲν ἐπὶ τῷ θεῷ γράμματι, καὶ κορυφαντιῶντων διηνεκῶς, πᾶσαν δὲ ἀμαρτίαν ἀφόδως ἐργαζομένων, καὶ διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ νόμου, τὸν νομοθέτην ἀτιμαζόντων. Πρὸς γὰρ δὴ τὸ πρόσωπον τῶν τῷ νόμῳ ἐγκαυχωμένων, καὶ ἀλαζονευομένων, ὁ θεὸς Ἀπόστολος ταῦτά τε καὶ τὰ τοιαῦτα ἀποφθέγγεσθαι εἴθευ.

ΚΕ'. — ΕΡΜΟΛΑΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Ἄνω βλέπε πρὸς Θεόν. Τί σοι καὶ τοῖς γῆνιους; Μὴ θέλε καθορᾶν, τί πράττει ὁ κοσμικὸς ἀπέστης γὰρ τοῦ κόσμου, καὶ τῆς ἀγχόνης τοῦ βίου. Μὴ οὖν

ne timeatis ²⁴. Per seipsum in Evangelio clamat: «Beati estis, cum maledixerint vobis; gaudete et exsultate, quoniam merces vestra copiosa est in caelis ²⁵.» Et Paulus apostolus Epistola ad Hebraeos maxime admiratus est eos, qui in Salvatore Christum habent ardentem fidem ²⁶. Haec itaque si ita se habent, ne prorsus animum despondeas, neque timore concidas, propter famam, et morum aequitatem, et splendidam pietatem, a vesanis, impiis execrandisque hominibus maledictis impetitus. Etenim adulteri continentis irrident, et pios impii calumniantur, et probos improbi naso suspendunt, caeci que multum se visu pollere gloriantur, et pessimi plaudunt, et iniquitates evulgant, et probosissimos vituperii affectus, decernentes dulcia amarum esse. Nos vero potius eos ludibrio habebimus, et condemnabimus, et similibus excidium complorabimus ac lugebimus.

XXII. — NICODEMO.

Gratiae tibi agendae sunt Deo, quod pecunialis destituaris, ne die iudicii de earum ratione exposcaris. «Cui enim, ait, multum datum est, ab eo majus expetent angeli exactores ²⁷:» et dives pro concessis sibi pecuniis acrius in iudicium vocabitur, rationem exactiorem redditurus, horrendae discussioni subjiendus, an bene vel male, quae Numinis providentia in ipsum pervenere administraverit.

130 XXIII. — ΑΦΡΟΔΙΣΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Ne fidas nimium senio; namque concidunt et senes ipsi. Sed Christum invoca continuo in auxilium, ut ille tibi custos et inconcussa securitas sit.

XXIV. — ΧΑΡΙΣΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Percontaris, vir honorande, quid illud sit quod scriptum est per Apostolum: «Potentia peccati lex est Moysis ²⁸?» Non quod commissorum turpium divina lex procreatrix sit, quemadmodum nonnulli insulsi nimis prave existimarunt; neque quod robur peccato tribuat. Absit hoc. Quinimo potius peccata impedit, disperditque. Sed quod robuste nimis rerum male gestarum absurditatem reprehendens, indecorarum actionum naturam divulgans, inverecondum Judaeorum os occludit, qui in divina littera gloriantur, et more corybantum perpetuo insaniunt, et omne peccatum intrepide perpetrant, et legis transgressione legislatorem inhonorant. Namque in personam eorum, qui lege gloriantur et superbunt, divinus Apostolus haec et similia dicere consuevit.

XXV. — ΕΡΜΟΛΑΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Sursum ad Deum aspice. Quid tibi et terrenis? Cave, ne quid gerat mundus, intueri contendas. Sejunctus es a mundo, et rerum mundanarum la-

²⁴ Isa. li, 7. ²⁵ Matth. v, 11, 12. ²⁶ Hebr. x, 52. ²⁷ Luc. xii, 48. ²⁸ I Cor. xv, 56.

quo. Ne itaque actionibus mundanis incumbas, **131** sed tibi soli attende, examinaque, quomodo, ut donorum ascetarum est, opus tuum compleatur. « Considerate enim diligenter, quomodo ambuletis ²⁹, et quodnam vitæ institutum sequimini, » divinum clamat præceptum.

XXVI. — PROCOPIO PRESBYTERO.

Si in pejus conversionem vituperas, conversionem in pejus devita. « Qui enim, ait, conversus fuerit retro, non est bene dispositus ad regnum caelorum ³⁰. »

XXVII. — FRUMENTIO COMITI.

« Circumcisio nihil est, ait Apostolus, et præputiam nihil est ³¹. » Neutrum enim in salutem animæ et divinorum cognitionem conducit. Quidam igitur conducet, et emolumentum homini afferet? **B** Manifesto divinorum præceptorum custodia.

XXVIII. — HIPPASIO TRIBUNO.

Quemadmodum est ciborum jejunium, ita est et iræ jejunium, et ambitionis dominatus jejunium, et invidiæ, et jactantiæ, et avaritiæ, et injuriarum memoriæ, et repentiæ iræ, et somnolentiæ, et regnitiæ, et curiositatis, et perturbationis, et similitum.

XXIX. — THYRSO MONACHO.

Si curiose perscrutaris, et sedulo res eorum, qui contumeliose **132** se gerunt, expiscaris, cordis tui oblitus es, cellam tuam non nosti, a veritate aberras, per invia iter carpis, et considera ad quemnam tandem finem devenias.

XXX. — Eidem.

Quemadmodum ipse, si gratiam mihi datam aliis quoque non communicavero, rationem in die judicii redditurus sum, tanquam quod silentio spiritale talentum suffoderim; ita et tu in jus vocaberis, si et aliis idoneis non elargitus fueris, cognitionis munus caeleste tibi conceditum. Testis enim ipse sum, multam tibi suppeditatam esse Numinis gratiam, ob morum nobilitatem, vitæ gravitatem, unaque cum præstantissimis monachis contendenti diligentiam. Quod sane in habitu sæculari, et publica expeditione admirabile est.

XXXI. — PHOTINÆ, et DOR...

Vestram vitam intaminatam memoria recolentes, gloriam Christo damus, cum Davide enuntiantes: « Quam dilecta tabernacula tua et altaria, Domine virtutum ³²! » Vere etenim tabernacula, et altaria, et templum, et munera Dei per virginitatem aperuistis.

XXXII. — MENANDRO DOMESTICO.

Nolo, insultas auribus nostris, a paterno mea Hellenismo desciscere: namque id vituperandum puto. Verumtamen dic mihi, vir admirande, si pater tuus prædonum princeps, aut **133** ebriitati deditus, aut adulter, aut fenerator, aut auidax, aut

δρα τὸ βιωτικὸν ἔργον, ἀλλὰ πρόσεχε σεαυτῷ μόνῳ, καὶ φρόντιζε, ὅπως κατὰ τὸ πρῆπον τοῖς ἀσκηταῖς, πραχθεῖη τὸ ἔργον σου. « Βλέπετε γὰρ ἀκριβῶς, πῶς περιπατεῖτε, καὶ πῶς πολιτεύεσθε, » βοᾷ τὸ θεῖον ἐπίταγμα.

ΚΓ'. — ΠΡΟΚΟΠΙῶ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῶ.

Εἰ φέγεις τὴν εἰς τὸ χεῖρον στροφὴν, φεύγε τὴν εἰς τὸ χεῖρον στροφὴν. « Ὁ γὰρ στραφεὶς, φησὶν, εἰς τὰ ὀπίσω, οὐκ ἔστιν εὐθετος τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. »

ΚΖ'. — ΦΡΟ. ΜΕΝΤΙῶ ΚΟΜΗΤΙ.

« Περιτομή οὐδὲν ἐστὶ, φησὶν ὁ Ἀπόστολος, καὶ ἀκροβυστία οὐδὲν ἐστίν. » Οὐδέτερον γὰρ τῶν εἰρημένων συμβάλλεται πρὸς σωτηρίαν ψυχῆς, καὶ θεοτέραν γνώσιν. Τί οὖν ἂν εἴη τὸ λυσitteλοῦν, καὶ δνησιν προξανοῦν τῷ ἀνθρώπῳ; Ἀπλὸν δεῖ ἡ τήρησις τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ.

ΚΗ'. — ΙΠΠΑΣΙῶ ΤΡΙΒΟΥΝῶ.

Ὅσπερ ἐστὶ βριμάτων νηστεία, οὕτω καὶ θυμοῦ νηστεία ἐστὶ, καὶ φιλαρχίας νηστεία, καὶ βασκανίας, καὶ κόμπου, καὶ φιλορηματίας τε, καὶ ὀξυκολίας, καὶ ὀπνηλίας, καὶ κωδίας, καὶ περιεργίας, καὶ ταρχῆς, καὶ τῶν καθεξῆς.

ΚΘ'. — ΘΥΡΣῶ ΜΟΝΑΧῶ.

Ἐὰν πολυπραγμονῆς, καὶ ἡδέως περιεργάζῃ τὰ πράγματα τῶν τὴν ἀσχημοσύνην ἐργαζομένων, ἐπλάθου τῆς σεαυτοῦ καρδίας, οὐκ οἶδας τὴν κέλλαν σου, ἐπ' ἀνήθης ἀπὸ τῆς ἀληθείας, καὶ ἀνοδὴν βαδίζεις· καὶ βλέπε, πρὸς ποῖον ἐλεύση πέρας.

Λ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ὅσπερ ἐγὼ, εἰ μὴ μεταδοῖην ἑτέροις τῆς δοθείσης μοι χάριτος, λόγον ὑπέξω ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ὡς κατορύξας τῇ σωπῆ τὸ πνευματικὸν τάλαντον, οὕτως καὶ σὺ εὐθύνας ἀπαιτηθήσῃ, ἐν μὴ καὶ ἄλλοις ἱκανοῖς χορηγήσης τὴν ἐμπιστευθεῖσάν σοι οὐράνιον δωρεὰν τῆς γνώσεως. Μαρτυρῶ γὰρ σοι πολλὴν ἔχοντι χάριν Θεοῦ, δι' εὐγένειαν τρόπων, καὶ βίον σεμνότατον, καὶ ἐπιμέλειαν ἀμιλλωμένην τοῖς κρατίστοις τῶν μοναχῶν· ὅπερ θαυμαστὸν βλέπειν ἐν σχήματι κοσμητῷ, καὶ δημοσίᾳ στρατείᾳ.

ΛΑ'. — ΦΩΤΕΙΝῆ καὶ ΔΟΡ. . . .

Μνημονεύοντες τῆς ἀμολύντος ὑμῶν ζωῆς, δοξάζομεν τὸν Χριστὸν, λέγοντες σὺν τῷ Δαυὶδ· « Ὡς ἀγαπητὰ τὰ σκηνώματά σου, καὶ τὰ θυσιαστήρια, Κύριε τῶν δυνάμεων! » Ἀληθῶς γὰρ σκηνώματά τε, καὶ θυσιαστήρια, καὶ ναὸς, καὶ κειμήλια Θεοῦ διὰ τῆς παρθενίας κεφῆνατε.

ΛΒ'. — ΜΕΝΑΝΔΡῶ ΔΟΜΕΣΤΙΚῶ.

Οὐ βούλομαι, λέγεις, ἐκστῆναι τοῦ πατρός Ἑλληνισμοῦ· ἐπονείδιστον γὰρ τοῦτο γε οἶμαι. Τί οὖν, εἰπέ μοι, θαυμάσιος, εἰ ὁ πατήρ σου λῆσταρχὸς τις, ἢ μεθυστής, ἢ πῆρνος, ἢ τοκογλύφος, ἢ ὀρσός, ἢ τυμωρῶχος ἐτύχχανεν, οὐ θέλεις σὺ φρονεῖν λογισμῶ· κρη-

²⁹ Ephes. v, 15. ³⁰ Luc. ix, 62. ³¹ I Cor. vii, 19. ³² Psal. lxxxiii, 1.

σάμνος, κρείττων γενέσθαι τῆς τοῦ ἀδίκου, καὶ ἁ
ἀνοσίου πατρὸς κακοπροσύνης;

ΑΓ'. — ΧΡΥΣΟΓΟΝΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ ΚΑΙ
ΗΓΟΥΜΕΝΩ.

Ἡρώτησέ με, ἡ ὑμετέρα ἀγάπη, τί ἐστίν, ὅπερ
φάσκει πρὸς τὸν Θεὸν ὁ Βαρούχ· ὅτι « Σὺ εἶ καθ-
ήμενος τὸν αἰῶνα, καὶ ἡμεῖς ἀπολλύμενοι τὸν αἰῶνα; »
Ὁ Θεὸς ἐπειδὴ ἀναλλοίωτος καὶ ἀτρέπτος ὑπάρχει
διηλεκῶς, δῆλον ὅτι ἐν τῇ ἑαυτοῦ καθήσθαι ἀτρέ-
πτότητι διὰ παντὸς εἴρηται· ἡμεῖς δὲ τρεπτοὶ ὄντες,
βραδίως ἀπολλύμεθα ἐκάστοτε ἄλλοι ἀντ' ἄλλων πολ-
λάκις γινόμενοι, καὶ ἀφ' ἐτέρων λογισμῶν ἐφ' ἐτέ-
ρους λογισμοὺς συνεχῶς μεταβαλόντες.

ΑΔ'. — ΣΟΚΡΑΤΙΩ ΕΞΕΚΗΤΟΡΙ.

« Αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται κατ' Β
ἐξείνην τὴν ἡμέραν τῆς δικαιοκρασίας. » Τουτέστιν
αἱ ἀγγελικαὶ στρατιαὶ τῷ Δεσποτικῷ ὑπηρετοῦσαι
προστάγματι, ἐξ ἡμερότητας εἰς ὄργην κινήθησονται
. . . . πάντας τοὺς πονηροὺς ἀνθρώπους.

ΑΕ'.

Οἱ ἀνόσιοι, καὶ ἄθεοι, πονηροὶ τε, καὶ ἄθεσμοι τοῦ
Σατανᾶ λογισμοὶ μὴ θροεῖταισάν σε, μηδὲ καταπλητ-
τέωσαν, μὴ τε μὴν παρασκευάζετωσαν ἀθυμεῖν,
καὶ ἐκλύεσθαι τὴν σὴν ἀγαθὴν ψυχὴν, πλῆστι γεγα-
ωμμένην, καὶ τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ φραττομένην.

ΑΓ'. — ΔΗΜΟΣΘΕΝΕΙ ΠΑΤΡΙ ΠΟΛΕΩΣ.

Εἰ μὴ τῶν μακαρίων, καὶ ὄντως θεῶν τῆς Γρα-
φῆς λόγων ἔρξῃ, κτήνεσι τοῖς ἀνόητοις καὶ ἀλογί-
στοις παρεκασθήσῃ.

ΑΖ'. — ΚΑΛΛΙΣΤΙΑΝΩ.

Ὅσοι ὀρεγόμενοι τῆς ζωῆς ἐσθίειν, καὶ πίνειν,
φράζειν τε, καὶ ἀκροᾶσθαι εἰώθαμεν, οὕτω καὶ τῇ
ἀναγνώσει τῶν τοῦ Θεοῦ λόγων προσανέχειν ὀφείλο-
μεν ἀκορδέτως τῇ γνώμῃ.

ΑΗ'. — ΔΕΚΛΗΠΙΟΔΟΤΩ.

Τί σοι ὄφελος τῶν μὲν οἰκετῶν ἄρχειν, ταῖς ἐπι-
θυμίαις δὲ δουλεύειν, ὥσπερ πικραῖς δεσποίναις;

ΑΘ'. — ΑΥΞΕΝΤΙΩ ΙΛΛΟΥΣΤΡΙΩ

Μονογενὴς Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Πατρὸς, ζῶν Λόγος
ἐστίν, καὶ ἐνυπόστατος Λόγος ὑπάρχει, ἀπαθῶς ἐκ
Πατρὸς πρὸ πάντων αἰώνων, καὶ χρόνων γεγεννημέ-
νος, μόνος ἐκ μόνου μονογενὴς, φῶς ἐκ φωτός, Θεὸς
ἀληθινὸς ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ, τῷ ἰδίῳ Πατρὶ κατὰ
πάντα ὁμοιος, δυνάμει, οὐσίᾳ, ἀγαθότητι, ἐξουσίᾳ,
καὶ πάσῃ τελειότητι, ὡς χωρεῖν τὸν Πατέρα ἐν αὐτῷ,
καὶ χωρεῖσθαι ὑπὸ τοῦ Πατρὸς, πάντων ὑλικῶν Δη-
μιουργός, σὺν τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ ἁγίῳ, καὶ ὁμοου-
σίῳ, καὶ προσκυνητῷ Πνεύματι.

Μ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ὁ μονογενὴς Υἱὸς, καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ, καὶ μετὰ
τὸ σχηματισθῆναι, ἤτοι σωματωθῆναι ἐκ τῆς ἁγίας
Παρθένου, οὐκ ἐκπέπτωκεν, καὶ ἀπληροτριώθη τῆς
ἰδίας θεότητος, ἔμεινε γὰρ Θεὸς καὶ μετὰ τὴν σάρ-
κωσιν, Θεὸς μὲν ἀληθινὸς κατὰ τὸ ἀόρατον, ἀνθρῶ-

A sepulcrorum effossor fuisset, annon cuperes pru-
denti sanoque consilio utens, iniusti ac impii patris
improbitate sanior evadere?

XXXIII. — CHRYSOONO PRESBYTERO,
ET ABBATI.

Postulasti, dilecte mi, quid est, quod Baruch dicit
ad Deum : « Tu es sedens in sæcula, et nos peri-
mus in sæculum **? » Deus cum immutabilis atque
invariabilis perpetuo sit, manifestum est, eum in
propria sedere immutabilitate in æternum ***, ut
dicitur. At nos, qui de facili mutamur, et singulis
diebus morimur, alii atque alii sæpius facti, et ex
aliis in alias cogitationes sæpissime transeuntes.

XXXIV. — SOCRATIO EXCEPTORI.

« Virtutes colorum commovebuntur in die justi
iudicii **». Hoc est, angelici exercitus Domini
audientes imperio ex mansuetudine in iram
commovebuntur, et pravos homines universos
perdent.

XXXV.

Perversæ, et impiæ, pravæque, et exleges Sata-
næ cogitationes ne te conturbent, neque perter-
reant, nequo id operentur, ut animum despondeas,
et tua bona anima fide collustrata, et Christi cruce
circumsepta dissolvatur.

134 XXXVI. — DEMOSTHENI URBIS PATRI.

Si beata et vere divina Scripturæ eloquia stu-
diose non appetis, jumentis insipientibus et ratione
destitutis assimilaberis **.

XXXVII. — CALLISTIANO.

Quemadmodum, dum vitam appetimus, edere et
bibere, loqui et audire suevimus, ita et divinis
eloquiis perlegendis insaturabiliter mente opera
danda est.

XXXVIII. — ASCLEPIODOTO.

Quis tibi usus fuerit sævis quidem imperare,
desideriis vero tanquam immitibus dominis ser-
vire?

XXXIX. — AUXENTIO ILLUSTRIO.

Unigenitus Filius, et Verbum Patris, vivens
Verbum, et propria subsistens hypostasi Verbum
est, ex Patre ante omnia sæcula, et tempora sine
ulla passione genitus, solus ex solo unigenitus,
lumen ex lumine, Deus verus de Deo vero, Patri
in omnibus similis, potentia, essentia, bonitate,
auctoritate et omni perfectione, adeo ut in seipso
capiat Patrem, et capiatur a Patre; rerum omnium,
quæ materiæ subsunt, Conditor, cum Patre, et
sancto, et consubstantiali, et adorando Spiritu.

135 XL. — Eidem.

Unigenitus Filius, et Dei Verbum etiam post
formam, corpus nempe, ex sancta Virgine assum-
ptam, non degeneravit, neque a proprio deitatis
statu motus est; namque etiam post incarnationem
Deus permansit, Deus quidem verus secundum

** Baruch iii. 5. ** Psal. lxxxviii, 57. ** Matth. xxiv, 29. ** Psal. xlviii, 15.

quod non videtur, et secundum quod videtur, A homo verus. Neque enim sine mente et anima erat, ut esset Apollinarius.

XXI. — EUTHYMIΟ ΔΙΑΚΟΝΟ.

Alii quidem in vinetis, et olivetis, et jumentis, et servorum multitudine, et ædibus auro argentoque splendidis, et terrenis ditionibus gaudent. Tu vero, præclarissime Christi serve, Regem invisibilem Intellectualibus indesinenter oculis cernens, illius suavitalis particeps, et amore, qui discindi non potest, illi colligatus, speque erga eum animum tuum enutrens, et dilectione, quæ non marcescit, te delectans, precibus continuis et psalmodiarum cantibus continuo incumbens et sermones spirituales amplectens, prophetarum illa exclamas: « Recordatus sum Dei, et lætatus sum ³⁶: » Et: « Superlætabor in Domino meo, non laboravi sequens Dominum meum ³⁷. » Exsultabo itaque, humanissime Domine, in sermonibus tuis, quemadmodum qui divitias invenit, et prædam multam ³⁸. Proptereaque Salvator et Conditor omnium tibi respondet: Gaudium tuum, et exultationem tuam nullus furari poterit ³⁹: Maria siquidem optimam elegit divinarum disciplinarum semper virentem partem ⁴⁰. Quando itaque sermones **136** mei in te habitant recordatione, recordabor tui in regno meo. Et: « Ne timeas, tecum enim ero omnibus diebus ⁴¹, » ex omni tribulatione liberans te ⁴², et eripiens e manu insidiantium ⁴³.

XXII. — CHRYSEROTI SOPHISTÆ.

Si linguacissimus Apollinis tripus adveniente in carnem omnium Domino Christo silere jussus, præter gentium expectationem (sic enim addecebat) obmutuit, quemadmodum universi, qui sub cælo sunt, intuentur: quare tu ipse neque pudore, neque rubore suffunderis de tuis insipientibus ac infortunatissimis diis curam gerens, absurda, et ea quæ non sunt, defensans? Verumtamen si mihi credere, causamque tuam rationabiliorem facere tibi in animo fuerit, vaticinantis tripodis silentium nunc potissimum æmulareris.

XXIII. — FAUSTINO MONACHO.

Quid gravaris? quid maceraris? quid vocibus instas, et assiduas jacies ore querelas, morose tu ac querule? Quare te impatientem, et pusilli animi virum vulgares advenientia non sustines? Memento, quid ille in adhortationibus dixerit: « Fili, si accesseris servire Domino, præpara animam tuam ad tentationem, dirige cor tuum, et sustine, et ne turberis, neque cito exposce solutionem tempore inductionis ⁴⁴. » Quare id animadvertas **137** velim, sine Dei judicio nihil, quod affligat, alicui advenire. Quapropter « Virum indue, et roboretur cor tuum, et sustine Dominum ⁴⁵, » ut tui miscantur.

ποσ δὲ ἀληθινὸς κατὰ τὸ ὄρωμενον, οὐκ ἀνεὺς γὰρ δὴ. καὶ ἀψυχός, καθάπερ βεβόηχεν Ἀπολλινάριος.

MA'. — ΕΥΘΥΜΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Ἄλλοι μὲν ἐπ' ἀμπελῶνιν, καὶ ἐλαιῶνιν, καὶ κτήνεσιν, καὶ πλήθει τῶν οἰκετῶν, καὶ οἴκοις περιφανέσι, χρυσῶ τε, καὶ ἀργύρῳ, καὶ τοῖς ἄλλοις γήϊνοις εὐφραίνονται κτήμασιν. Σὺ δὲ γε, πανεύφημε δοῦλε Χριστοῦ, τὸν ἀόρατον Βασιλέα τοῖς νοητοῖς ἀδιαλείπτως θεώμενος ὀφθαλμοῖς, καὶ τῆς ἐκεῖνου τερπνότητος ἀπολαύων, καὶ τῷ ἀδίασπαστῷ πάθῳ συνδεμένος αὐτῷ, ἐλπιδί τε τῇ εἰς αὐτὸν τρεφόμενος τὴν ψυχὴν, καὶ ἐναδρυνόμενος τῇ ἀμαράντῳ ἀγάτῃ, εὐχαῖς τε συνεχέσι, καὶ ψαλμωδίαῖς προσκαρτέρῳ. καὶ ἐνστερνιζόμενος τοὺς πνευματικοὺς λόγους, τὰ τῶν προφητῶν ἐκδοῦς: « Ἐμνήσθητι τοῦ Θεοῦ, καὶ εὐφράνθητι. » Καί: « Ὑπερευφρανθήσομαι ἐν τῷ Κυρίου μου, οὐκ ἐκοπίασα κατακολουθῶν ὀπίσω Κυρίου μου. » Ἀγαλλιάσομαι τοίνυν, ὡ φιλόανθρωπε Δέσποτα, ἐπὶ τοῖς λόγοις σου, καθάπερ ὁ εὐρηκῶς πλοῦτον, καὶ σκύλα πολλά. Διὸ ἀνταποκρίνεται σοὶ ὁ Σωτὴρ, καὶ Κεῖστος τῶν ἀπάντων, ὅτι περ τὴν χαρὰν σου, καὶ τὴν ἀγαλλίαισιν οὐδὲς ἀποσυλῆσαι δυνησεται. Μαρία γὰρ τὴν ἀγαθὴν ἐξελέξατο, τῶν θείων μαθημάτων ἀειθαλῆ μερίδα. Ἐπειδὴ οὖν οἱ λόγοι μου ἐν σοὶ κατασκηνούσι, μνεῖα μνησθήσομαι σοῦ ἐν τῇ βασιλείᾳ μου. Καί: « Μηδὲ μὴ φοβηθῆς, μετὰ σοῦ γὰρ ἔσομαι διὰ παντός, » ἐκ πάσης σε λυτρούμενος θλίψεως, καὶ ἐξαρπάξων ἐκ χειρὸς τῶν ἐπιβουλεύοντων.

MB'. — ΧΡΥΣΕΡΟΤΙ ΣΟΦΙΣΤῆ.

Εἰ ὁ πολυφωνώτατος τοῦ Ἀπόλλωνος τρίπους σιγῶν προστεταγμένος διὰ τῆς ἐνσάρκου παρουσίας τοῦ πάντων Δεσπότης Χριστοῦ παρὰ τὴν τῶν Ἑλλήνων προσδοκίαν πρεπόντως πεφίμωται, καθὼς ἅπαντες οἱ τὴν ὑφ' ἡλίῳ νεμόμενοι βλέπουσιν, τίνας ἔνεκεν αὐτὸς ἐντραπῆναι, ἢ αἰσχυνθῆναι οὐ βούλει, τὸν ὑπὲρ τῶν ἀλογίστων, καὶ παναθλίων θεῶν σου λόγον ποιούμενος, καὶ ἀντιποιούμενος τῆς ἀτοπίας, καὶ τῆς ἀπροσωπίας; Ἄλλ' εἴπερ ἐμοὶ πεισθῆναι θελήσειας, μᾶλλον εὐπροσωπήσαι τὴν ἀφοινίαν μᾶλλον ἀρτίως ζηλώσεις τοῦ μαντικοῦ τρίποδος.

MG'. — ΦΑΥΣΤΙΝΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Τί θλίβῃ; τί ἀλύεις; τί μέμφῃ, καὶ καταμέμφῃ, μεμψίμοιρε; Τί ἀνοπομόνητον σαυτὸν δεικνύεις, καὶ μικραψυχότατον, μὴ φέρον τὰ συμβάντα; Μνήσθητι τοῦ λέγοντος ἐν ταῖς παραινέσεσι: « Τέκνον, ἐὰν προσέρχῃ δουλεύειν τῷ Κυρίῳ, ἐτόλμασον τὴν ψυχὴν σου εἰς πειρασμὸν, εὐθὺνον τὴν καρδίαν σου, καὶ καρτέρησον, καὶ μὴ ταράττου, μηδὲ τάχιστα ζήτηε λύσιν ἐν καιρῷ ἐπαγωγῆς. » Γίνωσκε γὰρ, ὅτι ἀνευ κρίσεως Θεοῦ, οὐδὲν τῶν θλιβερῶν ἐπέρχεται τι. Διόπερ « Ἀνδρίζου, καὶ κραταίουσθω ἡ καρδία σου, καὶ ὑπόμεινον τὸν Κύριον, » ἵνα σε ἐλεήσῃ.

³⁶ Psal. lxxvi, 4. ³⁷ Jer. xvii, 16. ³⁸ Psal. cxviii, 162. ³⁹ Joan. xvi, 22. ⁴⁰ Luc. x, 42. ⁴¹ Isa xli, 10. ⁴² Psal. xxxiii, 18. ⁴³ Psal. lxx, 10. ⁴⁴ Eccli. i, 4. ⁴⁵ Psal. xxvi, 14.

ΜΑ'. — ΚΥΡΙΑΑΦ ΜΟΝΑΧΩ.

Πῶς μικρὸν λέγεις ὑπάρχειν ἀμάρτημα, δι' οὗ
θεὸς ἀβετεῖται, καὶ θεὸς ἀτιμάζεται διὰ τῆς παρα-
βάσεως θείων ἐνταλαμάτων; Κἂν γὰρ τις ἀνδρα-
φονέυῃ, καὶ βρέφος ἀποκτείνῃ, φονεὺς πάντως
ὑπάρχει, καὶ ὡς φονεὺς κρίνεται. Πῶς τοίνυν ποιεῖς
τὸ πταίσμα, δι' οὗ ἐκκλεῖθ τῆς βασιλείας τῶν οὐ-
ρανῶν;

ΜΕ'. — Τῷ αὐτῷ.

Μὴ γόγγυζε, ἀνθρώπε· ἄλλοτριον γὰρ μοναχοῦ τὸ
γογγύζειν, κἂν μέχρι θανάτου κινδυνεύειν σε συμβῆ
ἐπιτελοῦντα τὸ ἐπιταττόμενόν σοι παρὰ τῆς ἀδελ-
φότητος. «Ὁ γὰρ ὕμῶν, φησὶν, ἀκούων, ἐμοῦ
ἀκούει, καὶ ὁ τοιμήσας ὑμᾶς ἀθετήσαι, ἐμὲ ἀθετεῖ.»
Καὶ ὁ Ἀπόστολος γράφει· «Μὴ γογγύζετε, καθὼς
τινες τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐγόγγυσαν, καὶ ἀπώλοντο
ὑπὸ τοῦ ὀλοθρευτοῦ.» Εἰ τοίνυν βούλει μὴ ἀπολέ-
σθαι, πέπαισο τῶν γογγυσμῶν. Ἦ πῶς δυνήσῃ
πρὸς Κύριον διαπετάσαι τὰς χεῖρας, καὶ εὐξασθαι,
κατὰ τὴν παράδοσιν τοῦ Ἀποστόλου, χωρὶς ὀργῆς,
καὶ διαλογισμῶν· τὸ γὰρ γογγύζειν κήμα ὑπάρχει
ὀργῆς.

ΜΓ'. — ΗΛΙΟΔΩΡΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Ὅσοι μὲν πολλοῖς πόνοις, καὶ ἰδρωσίν, καὶ χρόνῳ
μακρῷ μαχόμενοι ταῖς ἡδοναῖς, μόλις ποτὲ τοῦ χα-
ρίσματος ἐπέτυχον τῆς ἀπαθείας, τούτοις συγχο-
ρήσωμεν συντιυχίας ποιῆσθαι πρὸς ἀσκητίας. Ὅσοι
δὲ κατὰ σε πάθει φιληθῶναι· πεφορτισμένοι εἰσίν,
εἰργέσθωσαν τῆς τοιαύτης σφαλερωτάτης ἐντεύξεως,
ἵνα μὴ καὶ τὰς ἰδίας ψυχὰς, καὶ τὰς ἀλλοτρίας εἰς
βράθρον βίψωσιν. Ἄνευ γὰρ ἀπαραίτητου τινός,
καὶ ἀναγκαίας χρείας, οὐ δεῖ βλέπειν θηλείας, κἂν
κανονικαὶ ὦσι, κἂν κοσμητικαὶ. Τοῖς δὲ προτρέπουσιν
ἡμᾶς εἰς τοὺς ἑαυτῶν οἴκους βιωτικοῖς ἀνδράσιν,
ὥστε ὑπὲρ αὐτῶν ποιήσασθαι προσευχὰς, λεπτέον τὸ
τοῦ Εὐαγγελίου ἐν ταπεινοφοροσύνῃ, ὅτι· Οὐκ εἰμὶ
ἱκανὸς ἐν ἀρεταῖς, ἵνα εἰσέλθω εἰς τὴν οἰκὸν σου·
ἐπεὶ δὲ πιστεύεις ὠφελῆσθαι δι' εὐχῆς τῶν μονα-
χῶν, ἐγενέσθω σοι, καθὼς, καὶ ἐπίστευσας. Καὶ
πάντες δὲ οἱ ἀγαπῶντες τὴν ἡμετέραν εὐτέλειαν
πατέρες καὶ ἀδελφοὶ παρακληθήσονται παρ' ἐμοῦ
προσεύξασθαι γνησίως ὑπὲρ τῶν δεηθέντων βιω-
τικῶν.

vilitatem diligunt patres fratresque, me intercessore, pro requisitis a sæcularibus legitime ac sin-

cere Deum deprecabuntur.

ΜΖ'. — ΛΕΩΝΙΔῆ ΜΟΝΑΧΩ.

Βέλτιστον νῦν ἐπιφθέγγασθαι σοι τὸ τοῦ Ἱερε-
μίου· «Ὁ λαὸς μωρὸς καὶ ἀκάρδιος.» Δέον γὰρ
αἰσχύνεσθαι σε ἐπὶ τοῖς φαύλοις πράγμασι, καὶ ταῖς
κενοδοξίαις, καὶ ταῖς ἀθυροστομίαις, τότε πλήρη
ταῖς χερσὶ, καὶ ταῖς ἀλλοδαύταις ἀγερωχίαις ἐναθρόνῃ
μῆλλον τούτοις, καὶ τέρπῃ, καὶ ἐπὶ πάντων καυ-
χᾶσαι, καὶ ἐπαινεῖς σαυτὸν, δαψιλῶς δοξάζεις. Ἄλλ'
αἰσχύνθητι, φησὶν ὁ ἅγιος προφήτης ἐκ προσώπου
τοῦ Θεοῦ, καὶ λάβε τὴν ἀτιμίαν σου, ὅπως ἂν εἰς
συναίσθησιν ἔλθῶν, σαυτὸν ἐπιγνώσῃ, καὶ καταγνοῖ;

⁴⁴ Luc. x, 16. ⁴⁷ I Cor. x, 10. ⁴⁸ I Timoth. ii, 8. ⁴⁹ Luc. vii, 6. ⁵⁰ Matth. viii, 13. ⁵¹ Jer. v, 21. ⁵²
Ezech. xvi, 52.

Α ΧΙ.ΙV. — ΚΥΡΙΛΛΟ ΜΟΝΑΧΩ.

Quanam ratione parvum esse peccatum contēdis, cujus causa Deus abjicitur, et Deus divino-
rum præceptorum prævaricatione contemnitur? Sive enim quispiam virum trucidet, sive infantu-
lum interimat, homicida modis omnibus est, et
veluti homicidæ dies illi dicitur, et nomen ad
judices defertur. Quanam igitur ratione scelus
patras, pro quo regno cælorum foras extruderis?

XLV. — EIDEM.

Ne murmures, mi homo: neque enim addeceat
monachum murmuratio, licet evidenti vitæ discrimi-
ne, tibi a fraternitate impositum peragendum
sit. Qui enim vos audit, ait, me audit, et qui
vos spernit, me spernit⁴⁴. Et Apostolus scribit:
«Ne murmuraveritis, quemadmodum ex Israelitis
qui murmurarunt, et perierunt ab exterminatore⁴⁷.»
Itaque si tui salutis curæ tibi est, cessa a murmu-
rationibus. Sin minus, quomodo poteris ad Domi-
nium manus protendere, precesque effundere;
ut Apostolus tradebat, absque ira et disputationi-
bus⁴⁸? Murmuratio namque iracundiæ fetus est.

138 XLVI. — ΗΛΙΟΔΩΡΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Quicumque multis laboribus et sudoribus, et
longo tempore cum voluptatibus confictantes,
tandem aliquando ita animo comparati sunt, ut
nullis perturbationibus commoveantur, iis per nos
facultas sit, consuetudinem sermonemque cum
mulieribus sese exercentibus habere. Qui vero,
ut tute es, affectionibus ad voluptates pronis onc-
rantur, ab hujuscemodi periculosissimis colloquiis
arceantur, ne proprias animas alienasque in bara-
thrum præcipitent. Absque enim necessario usu,
et qui evitari non potest, mulieres, sive illæ sub
regula, sive liberæ vitam ducunt, aspiciendæ non
sunt. Hominiibus autem sæcularibus, qui nos in
propriis ædes etiam adhortantes advocant, ut
pro illis preces Deo fundamus, illud Evangelii in
dejectione animi respondere debemus: Non ii mihi
in virtutibus progressus sunt, ut domum tuam
introeam⁴⁹: verumtamen cum id certo teneas,
monachorum preces tibi adjumento futuras, et flat
tibi, sicut credidisti⁵⁰. Et omnes qui nostram
vilitatem diligunt patres fratresque, me intercessore, pro requisitis a sæcularibus legitime ac sin-

XLVII — ΛΕΩΝΙΔῆ ΜΟΝΑΧΩ.

Optimum nunc equidem est, illud tibi Jeremiæ
edicere: «O popule stulte et excors⁵¹.» Namque
cum opus esset te rubore suffundere, ob res pravas,
et inanem gloriam, et linguæ petulantiam, tunc
manibus plaudis, et aliis per te insolenter gestis,
superbis et oblectaris, et ante alios jactas, et te
139 laudibus effers, et abundantioribus præconiis
extollis. Verumtamen rubore suffundere, sanctus
propheta ex persona Dei clamat: Et accipe
opprobrium tuum⁵², ut tandem aliquando per-

sentiscens, te ipsum cognoscas, et tua improbitate condemnata possis illuminari. Namque animæ matutinum est peccatorum cognitio, et condemnatio, et salutis principium.

XLVIII.

Deo tuam imbecillitatem fateare, ut vis gratiæ splendeat, et supra naturam Domini voluntas miracula efficiat.

XLIX. — ALEXANDRO MONACHO EX GRAMMATICO.

« Venite, ait propheta, et ascendamus in montem Domini²². » Non autem, Venite et nos præcipites dejiciamus in adversarii voragine: nihil enim, ut verum fatear, terrigena sapientia profundius, depressius, humilior; licet impudenter satis in altum volatus atollere suos profiteatur. Quapropter divinus aiebat Apostolus: « Sapientiam mundi hujus esse stultitiam apud Deum²³. » Cum enim mundus per sapientiam Deum non cognovisset, Deus sapientum scientiam stultam reddidit, eloquio ac dictione rudibus, cognitionem, in qua nullus error admittebatur, possidentibus apostolis, subdens universas gentes, et omnem linguam Græcorum et barbarorum. Hinc quicumque pietatis præconium amplectitur, totis viribus incumbit, apostolorum regulis obtemperans, ut eorum dicendi formam exquisitè assequatur, nulloque modo ab eorum illibata traditione deflectat. Absurdissimum itaque fuerit, nos, qui ad montem excelsæ et Christianæ philosophiæ ascendimus, post gentilium ejuratas præstigijs, et eorum tumidum dicendi genus exhibilatum, rursus ad inanis gloriæ vanique studii tenebrosissimam convallem prætrudi, et prudentia jam perfectos denuo rejuvenescere, et instar infantulorum carmina, iambosque maximi æstimare, quibus nullus indignit, neque Apollo Alexandrinus disertus, potum Christi discipulis exhibens, neque Clemens Romanus philosophus, neque innumeri alii magistri virtutis, et grammatastæ apostolorum successores; ne metris et carminibus crucem Domini evacuant, et contra divinam legem, mel super altare offerre deprehenderentur²⁴. « Mel enim e labiis mulieris meretricis distillat²⁵, » hoc est gentilium verborum ornatu et splendore, quæ satis persuadente consuetudine, decipiens stulte deceptum, ut ait Salomon, laqueisque ex labiis exortis colligat, ac divina philosophia extrudens, in ipsum laqueum et in profundum inferni miseræ captum præcipitat. Ne itaque numeris attendas, licet in eos animo propensiore sis, nimisque illis addictus, ne divinum apostolorum characterem abolens, quem avide nimis antea exprimere elegeras, in extremam deformitatem incidas, atque innotescas, parum tibi curæ esse salutem tuam propter studium carminum; præjudicium vero, et typus et laqueus aliis fias, qui immorigerati, viles se-

Α τῆς σαυτοῦ ψαυλότητος, δυνήθῃς φωτισθῆναι· ἄρθρος γὰρ ψυχῆς ἀμαρτημάτων ἐπίγνωσις καὶ κατὰ γνῶσις, καὶ ἀρχὴ σωτηρίας.

MH'.

Ὁμολόγησον τῷ Θεῷ τὴν σαυτοῦ ἀσθένειαν, ἵνα τὸ δυνατὸν ἀσπράξῃ τῆς χάριτος, καὶ ἐπέκεινα φύσεως θαυματουργήσῃ τὸ Δεσποτικὸν βούλημα.

MO'. — ΑΛΕΞΑΝΔΡῶ ΜΟΝΑΧῶ ΑΠΟ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΩΝ.

« Δεῦτε, φησὶν ὁ προφήτης, καὶ ἀναβῶμεν εἰς τὸ ἕρος τοῦ Κυρίου. » Οὐχί, δεῦτε, καὶ κατακρημνισθῶμεν εἰς τὴν τοῦ ἔχθρου φάραγγα. Οὐδὲν γὰρ ἀληθῶς ὑπάρχει κοιλότερον τῆς κοσμικῆς σοφίας, οὐδὲ χθαμαλότερόν τε, καὶ χαμαιπετέστερον, κἂν ἐξ ἀναισχυντίας ἰπιᾶσθαι δῆθεν ὑψηλὰ ἐπαγγέλλεται. Διὸ φησὶν ὁ θεοῦ Ἀπόστολος, ὅτι « Ἡ σοφία τοῦ κόσμου τούτου μωρία παρὰ τῷ Θεῷ ἐστίν. » Ἐπειδὴ γὰρ ὁ κόσμος οὐκ ἔγνω διὰ τῆς σοφίας τὸν Θεόν, ἐμώρανεν ὁ Θεὸς τὴν σοφίαν τῶν σοφῶν, τοῖς ἰδιώταις μὲν τῇ φράσει, τὸ ἀδιάπτωτον δὲ κατὰ τὴν γνῶσιν ἔχουσιν ἀποστόλοις, ὑποτάξας πᾶν ἔθνος, καὶ πᾶσαν γλῶσσαν Ἑλλήνων τε, καὶ βαρβάρων. Ὅθεν ἕκαστος τῶν τῷ κηρύγματι τῆς εὐσεβείας προσόντων, σπουδῆν πᾶσαν τίθεται, τοῖς καινοῖς τῶν ἀποστόλων ἐπόμενος, τὸν ἐκείνων χαρακτήρα σὺν ἀκριθείᾳ μιμῆσθαι, καὶ μηδαμοῦ παρατρέπεσθαι τῆς ἐκείνων ἀμώμου παραδόσεως. Τῶν ἀποπτωτῶν τοίνυν ἂν εἴη, προβάνας ἡμᾶς τῷ ἔρει τῆς κατὰ Χριστὸν ὑψηλῆς φιλοσοφίας, μετὰ τὸ διαπτύσαι τὴν Ἑλληνικὴν τερθρείαν, καὶ ἀτιμάσαι τὴν κομπόδιαν αὐτῶν, πάλιν εἰς τὴν τῆς κουφοδοξίας, καὶ τῆς ματαιοπονίας καταφέρεισθαι σκοτεινοτάτην φάραγγα, καὶ τοὺς τελείους τὴν φρένα πάλιν παιδαριεύεσθαι, καὶ δίκην μαιρακίων περὶ πολλοῦ ποιῆσθαι τὰ ἔπη, καὶ τοὺς λάμβους, ὧν χρεῖαν οὐδεὶς ἔσχευ, οὐκ Ἀπολλῶς ὁ Ἀλεξανδρεὺς λόγιος ὁ ποιητὴς τῶν Χριστοῦ μαθητῶν, οὐ Κλήμης ὁ Ῥωμαίων φιλόσοφος, οὐκ ἄλλοι μυριοὶ φιλόσοφοι, καὶ γραμματισταὶ δευτεροὶ τῶν ἀποστόλων λεγόμενοι, ἵνα μὴ διὰ τοῦ μέτρου, καὶ τῆς ἐποποιίας κενώσωσι τὸν σταυρὸν τοῦ Κυρίου, καὶ φωραθῶσι παρὰ τὸν θεῖον νόμον τὸ μέλι ἀναφέροντες ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον. « Μέλι γὰρ ἀποστάζει ἀπὸ χειλέων γυναικῶς πόρνης, » δηλαδὴ τῆς Ἑλλήνων καλλιπειρίας, ἥτις τῇ πολλῇ πιθανῇ ὀμιλίᾳ ἐξαπατῶσα τὸν κομψευθέντα, καθά φησιν ὁ Σολομὼν, βρόχιος τε τοῖς ἀπὸ χειλέων καταδουσμῆ, καὶ ἐξοκειλαὶ παρασκευάσατα τῆς τοῦ Θεοῦ φιλοσοφίας, εἰς αὐτὸ τὸ πέταυρον, καὶ εἰς αὐτὸν τὸν πυθμῆνα τοῦ ἕδου καταβιάζει τὸν ἀθλίως ἄλδοντα. Μὴ τοίνυν θέλει προσανέχειν τῷ μέτρῳ, κἂν εἰ λίαν πρὸς αὐτὸ συνήθειαν καὶ ἡμερον κέκτησαι, ἵνα μὴ ἀφανίσας τῶν ἀλιέων τὸν θεῖον χαρακτήρα, ὄνπερ σὺν πλοῦ πολλῶν πρώην ἀναμάξασθαι προέλω, πρὸς τὴν ἐσχάτην μὲν ἐκπέσης ἀμορφίαν, δηλὸς δὲ γένῃ ἀμελῶν τῆς σαυτοῦ σωτηρίας διὰ τῆς περὶ τὰ ἔπη σπουδῆς, πρόκριμα δὲ, καὶ τύπος, καὶ παγὶς δε-

²² Isa. ii, 5. ²³ I Cor. iii, 19. ²⁴ Levit. ii, 11, 12. ²⁵ Prov. v, 3.

χθεῖς ἄλλοις, ὅποσοι ἀτακτοὶ, καὶ συρφετοὶ, καὶ βλάκες ὑπάρχοντες, οὐδεμίαν δὲ φροντίδα τῆς ἀρετῆς ἔχουσιν, ὅλας δὲ τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς περὶ ταῦτα ἀδολεσχούσι, διὰ τῆς ἐπαράτου, καὶ παρασεσυρμένης κενοδοξίας, τὸν μικρὸν ἄρτον τῶν ὀλίγων ἀνθρώπων ἐπαινεῖν ᾄθην προαιρουμένων, δουλοπρεπῶς τε, καὶ ἄγαν βρεφοπρεπῶς κομιζόμενοι, ἐξ οὗ μὴ τραφήσονται τὸ σύνολον τῆν ψυχὴν, ἀλλὰ καὶ λιμώξουσιν. Δέον γὰρ ζητῆσαι παρὰ τοῦ Θεοῦ τῶν δυνάμεων, καὶ δόξης ἀληθοῦς, καὶ τιμῆς πλήρη ἄρτον· οἱ δὲ τοῦναντίον πράττουσιν, ἐκ κοσμικῆς σοφίας ἀνωφελεῶς οὐκ ἐπιτρέφονται. Τιμὴ δὲ γυναικὸς πόρνης ὡσαύτως καὶ ἐνὸς ἄρτου, ἀτιμίας γέμοντος, καὶ ἀσθενείας πολλῆς. Σὺ δὲ γε τὸν τῶν ἀνω δυνάμεων ἄρτον διηγεκῶς αἴτησον· ἄρτον γὰρ οὐρανοῦ, καὶ ἄρτον ἀγγέλων ἔφαγεν ἄνθρωπος, ἢ πᾶς ὅστις πνεύματι ζῆ, καὶ πνεύματι στοιχεῖ, ἢ καὶ τοῖς ἐκκλησιαστικῶς θεσμοῖς ἐξακολουθῶν, τῆς σοφίας τῆς ἀνωθεν κατερχομένης μετέσχηκεν. Ἄρτον οὖν οὐρανοῦ, καὶ ἄρτον ἀγγέλων, οὐκ ἄρτον γυναικὸς πόρνης ὁ τοιοῦτος ἐστίαι. Πολλοὶ τῶν αἰρετικῶν πολλὰ ἐπισυνέταξαν, ἀλλ' οὐδὲν ὠφέλησαν. Διότι ἀνεμοφθόρου εἶχον τοὺς στάχους, ὡς φησὶν ὁ προφήτης, δράγμα οὐκ ἔχον ἰσχύϊν τοῦ ποιῆσαι ἄλευρον. Εἰ δὲ θαυμάζεις τοὺς γράφοντας τὰ ἔπη, ὦρα σοὶ καὶ Ἄπολλωνάριον τὸν δούσεβῆ καὶ καινοτόμον θαυμάζειν, πολλὰ λίαν μετρήσαντα, καὶ ἐποποιήσαντα, καὶ μεταιοπονήσαντα, καὶ παντὶ καιρῷ ἐν λόγοις ἀνόητοις κατατριβέντα, οἰθήσαντά τε τοῖς ἀκαρδέαι τῶν ἐπῶν, καὶ φλεγμῆναντα, καὶ ὑδεριάσαντα τοῖς λογισμοῖς, ἢ καὶ ἡ γλώσσα αὐτοῦ διήλθεν ἐπὶ τῆς γῆς, ἢ ὡς Δαυὶδ ἔλεγεν.

IV. — APOSTOLAEI MONACHO.

Διστασιάζειν ἱοικας πρὸς ἑαυτὸν, καλὰ μὲν λαλῶν, κακὰ δὲ πράττων, καὶ λυτῶν ὡσπερ οἱ κύνες, καὶ πάντας καθυλακτῶν ἀπειθῶς, καὶ ἀπερυθριάστως. Ἀλλὰ νῦν γούνη διόρθωσαι, ἀδελφε, ὅπως μὴ διαμάχωνται τὰ ἔργα σου τῷ σεμνῷ ἐπαγγέλματι.

NA. — BIKENTIŌ ΔΕΣΚΗΤῆ.

Ὅσον δοκεῖ· τὸ σῶμα σκληραγωγεῖν τῇ ἐπιπόνῳ καὶ τραχυτέρῳ διαίτη, κοσοῦτῳ μᾶλλον τῆν σαυτοῦ καρδίαν ταπεινώσον, κατενεκίζων, καὶ ἐξουθενῶν σαυτὸν, ἵνα μὴ τῆς κενοδοξίας χώραν λαβοῖσης ἐν σοῦ, ἀντὶ πυροῦ, κνίδην θερίαςης, καὶ οἱ κόποι ἀπόλυνται.

NB. — ΠΑΝΗΓΥΡΙῒ ΜΟΝΑΧῒ.

Ἐκ τινων σημείων νοήσας ὁ πονηρὸς, ὅτι εὐλογίας λογικῆς τετύχηκας διὰ τῆς καλῆς ἐργασίας, καὶ χάριν οὐρανῶθεν εἰληφας, καθάπερ ὁ Ἰακώβ, καὶ πάντες οἱ γνησίως δεδουλευκότες Θεῷ, τῇ βασκανίᾳ πληγείς ὁ μισάνθρωπος, καὶ τετρωμένος τῷ φθόνῳ, μεγάλους κατὰ σοῦ ἀνήψε τοὺς πειρασμούς· βουλόμενος καὶ ἐκθλίψει τῆν φιλάρετον ψυχὴν, ὑποτιθέμενος πρὸς τοὺς πονηροὺς λογισμούς, καὶ πρὸς ἔργα βλαβερὰ ἐκθήνα· κατασπεύδων. Καὶ ξέρον οὐδὲν

agnescere cum sint, nullam virtutis rationem habent, sed omnibus vitæ suæ diebus circa hæc incipiunt, per **141** exacerandam, vanam et inanem gloriam pusillum panem paucorum hominum, laudibus extollere æque atque studentium, servorum instat, nimisque pueriliter deportant, quo prorsus anima eorum non nutrietur, imo potius fame enecabitur. Nam cum a Deo virtutum, et veræ gloriæ, et honoris plenum panem poscere debuissent, hi oppositum faciunt, ex sæculari sapientia, quæ nulli usui est, existimantes sibi alimenta suppeditari. Honor vero mulieris meretricis est idem ac unius panis ignominia, et multa infirmitate pleni. Tu porro supernarum virtutum panem continuo posce: panem enim cœli, et panem angelorum homo comedit ⁵⁷, et qui spiritu vivit, et spiritu ambulat ⁵⁸, et ecclesiasticis legibus obtemperans, sapientiæ ex alto advenientis particeps sit. Panem itaque cœli, et panem angelorum, non panem mulieris meretricis homo is comedit. Ex hæreticis multi multa scriptis tradiderunt, quæ tamen nulli usui fuere, quod a vento corruptas spicas habuerunt, ut ait propheta: Manipulus non habens robur ad faciendam farinam ⁵⁹. Si vero ii tibi in admiratione sunt, qui carmina scripserunt, poteris et inpium, et novatorem Apollinarium habere in admiratione, qui quamplurima numeris et carmine composuit, et frustra labores insumpsit, et per totum suæ vitæ tempus in insipientibus sermonibus congerendis semetipsum attrivit, quique carminum inutilibus studiis intumuit, exæstuvavit, et quasi aqua subtus cutem cogitationibus inflatus est: et lingua ejus percurrit super terram ⁶⁰, ut David dicebat.

142 L. — ARISTOCCLĒI MONACHO.

Tu te ipse a temetipso discrepare videris, dum optima quæque loquens, pessima opere præstas, et æque ac canes, in rabieni actus, in omnes largiter nulloque rubore suffusus, oblatras. At nunc teipsum corrige, frater, ne a gravi venerandoque vitæ tuæ instituto opera dissideant.

LI. — VINCENTIO ASCETÆ.

Quanto corpus tuum laboriosiore et asperiore vita duriter ac minime indulgenter tibi videris pertractare, tanto magis cor tuum humilia, temetipsum vilipendens ac nihil faciens, ne in te vana gloria locum occupante loco frumenti urticam metas, et labores perdantur.

LII. — PANEGYRIO MONACHO.

Quibus jam signis deprehendens pessimus demon, te rationali benedictione per bona opera potitum, cœlestisque gratiæ, quemadmodum et Jacob, et omnes, qui ingenue verèque Deo servierunt, participem factum, invidentia illa hominum osor percussus, et odio saucius ingentes in te tentationes incendit, eo scopo, ut animam virtutibus deditam dejiciat, pravæque cogitationes supponens, et ad operationes noxiæ compellens. Nil

⁵⁷ Psal. LXXVII, 24, 25. ⁵⁸ Galat. v, 25. ⁵⁹ Osee VIII, 7. ⁶⁰ Psal. LXXII, 9.

tamen novi sustines, vir optime; namque scriptum est: Cum nos interim terram divinæ promissionis **143** sanctam et intellectualem ingredere-nur, tunc duces Edom festinarunt, et principes Moabitaram⁶¹, dæmones quidam amari, et domi-nio insolescentes nos impedire, et retro pedem vertere a beato illo ingressu cupientes, et sempi-terna lætitia removere. Verumtamen tu omni per-turbatione vacuus perstans, vir esto, et corrobora-re, per tolerantiam et continuam orationem conterens eos, qui nos conterere appetunt, con-tinuo prophetica illa enuntians: « Nequaquam læ-tentur Allophyli, contritum est jugum percutien-tium nos⁶²: » propitius namque nobis erit Christus perhumanus Deus; et cessabunt et destruentur intellectualis Pharaonis una cum eorum rege pravi asseclæ, et robur eorum conteretur, ne ultra in paleam, et lutum, et lateritium iniquitatis nos impellant⁶³. Quo enim magis ad Deum accedimus, eo magis in nos dæmones effèruntur.

LIII. — MAURIANO MONACHO.

Intolerandi mœroris atque immanis tristitiæ ten-tationem frequentibus lacrymis probaque spe, et in dulcissimum Servatorem Christum amore delere penitus poteris.

LIV. — MENANDRO ASCETÆ.

Cum tu non illegitimus, sed optimus valdeque laudandus, celeberrimi virtutibusque omnibus præ-diti abbatis Minuciani surculus sis, jure merito illustrissimam viri notam in temetipso ostendis: ille siquidem non discipulus tantum, sed et æmula-tor **144** humanissimi Servatoris nostri Christi, qui opere et verbo veram philosophiam common-stravit, habitus est, tum vitæ rationem puram ac illibatam subeundo, tum animam supra corporis passiones continuo extollendo.

LV. — EUPIHEMIO MONACHO.

Indignum philosopho ego utique judico, nos cir-ca cœlestes res ac sempiternas cura abjecta, circa ca, quæ lumi repant, tempus cor sumere et occu-pationibus macerari, sexcentasque nobis temporarii stultique lucri faciendi causas comminisci.

LVI. — HILARIO MONACHO EX SCHOLASTICIS.

Tandem aliquando virum antiquum æmulari tibi proposuisti, cum postquam conveniens ad Echinas finem errandi fecisti. Namque per omnia loca divagari semperque in motu esse, et hinc atque illinc disjici absque aliqua necessaria, et quam evi-tare non potes, pausa, et locum ex loco, et cubile ex cubili instar leporum commutare, quomodo id quispiam, dummodo sapit, approbaverit? Sede ita-que in monasterio firmus ac stabilis, quiete te exercens, et mortem, quando adveniet, exspectans, ut bene rebus hisce solutus, ante pedes Christi in æternum consoleris.

145 LVII. — PLATONI ARCHIMANDRITÆ.

Nostri instituti auctores, cum essent æmulato-

A ὑπομένεις, ἄριστε. Γέγραπται γάρ· Εἰσερχομένων ἡμῶν λοιπὸν εἰς τὴν νοητὴν ἀγίαν γῆν τῆς θείας ἐπαγγελίας, τότε ἔσπευσαν ἡγεμόνες Ἐδὼμ, καὶ ἄρχοντες Μοαβιτῶν, δαίμονές τινες πικροί, καὶ ἀρχοντικοί, ἀναποδίῃσαι ἡμᾶς, καὶ ἀναστρέφει βου-λόμενοι τῆς μακαρίας εἰσόδου, καὶ ἀπαλλοτριώσαι τῆς αἰωνίου χαρᾶς. Ἄλλ' αὐτὸς ἀτάραχος διαμένων, ἀνδρίζου, καὶ ἰσχυε, συντριβὼν διὰ τῆς ὑπομονῆς, καὶ τῆς συντόνου εὐχῆς, τοὺς συντριβῆν ἡμᾶς ἐπι-θυμοῦντας, ἀεννάως λέγων τὰ προφητικά· « Μηδα-μῶς εὐφρανθεῖτε, ἀλλόφυλοι, συνετρίβη ὁ ζυγὸς τῶν παιόντων ἡμᾶς· » εὐφλατος γάρ ἐσται ἡμῖν Χριστὸς ὁ φιλόανθρωπος Θεὸς, καὶ πύσσονται, καὶ καταργηθήσονται οἱ κακοὶ ἐπισπουδασταὶ τοῦ νοητοῦ Φαραὼ σὺν τῷ ἰδίῳ βασιλεῖ, καὶ ἰσχύς αὐτῶν συν-τριβείη τέως, ἵνα μηκέτι εἰς τὸ ἄχυρον, καὶ τὸν πηλόν, καὶ τὴν πλινθειάν τῆς ἁμαρτίας ἡμᾶς κατα-ελαύνωσιν· ὅσω γὰρ τῷ Θεῷ προσχωροῦμεν, τοσούτω πλέον κατ' ἡμῶν ἐξαγριοῦνται οἱ δαίμονες.

NI'. — ΜΑΥΡΙΑΝῶ ΜΟΝΑΧῶ.

Τῆς ἀφορήτου λύπης, καὶ τῆς πολλῆς ἀθυμίας τὸν πειρασμὸν δάκρυσι θαψίλεσι, καὶ χρησταῖς ἐλ-πίσι, καὶ τῷ πόθῳ τῷ πρὸς τὸν γλυκύτατον Σωτῆρα Χριστὸν ἐξαφανίσαι δύνηση.

ΝΔ'. — ΜΕΝΑΝΔΡῶ ΑΣΚΗΤῆ.

Οὐ νόθον μόσχευμα, κάλλιστον δὲ καὶ ἄγαν ἐπαι-νετὸν ὑπάρχων, τοῦ ἀοδίμου καὶ παναρέτου ἀββᾶ Μινουκιανοῦ, δικαίως τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἀνδρὸς ὑπέρλαμπρον δεικνύεις ἐν σεαυτῷ· ἐκεῖνος γὰρ οὐ μόνον μαθητῆς, ἀλλὰ καὶ μιμητῆς ἔδειχθη τοῦ φιλανθρώπου τούτου Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ, τοῦ παραδειξαντος ἔργῳ καὶ λόγῳ τὴν ἀληθῆ φιλοσοφίαν, ἐν τῷ πολιτείαν καθαρὰν ἐπιδείξασθαι, καὶ ἀνωτέρω ἀεὶ φέρειν τὴν ψυχὴν τῶν τοῦ σώματος παθῶν.

ΝΕ'. — ΕΥΦΗΜΙῶ ΜΟΝΑΧῶ.

Λίαν ἐγωγε οἶμαι, ἀφιλόσοφον εἶναι, καταλιπόντας ἡμᾶς, τὴν περὶ τῶν οὐρανίων τε, καὶ αἰωνίων φρον-τίδα, περὶ τὰ χαμαὶ κείμενα ἀσχολεῖσθαι, καὶ με-ρίμνη τῆχεσθαι, καὶ μυρίας ἐπινοεῖν ἀφορμὰς τῷ προσκαίρῳ καὶ ἀνοήτῳ κέρδει.

ΝΖ'. — ἸΛΑΡΙῶ ΜΟΝΑΧῶ ΑΠΟ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚῶΝ.

D Μόλις ποτὲ μιμησασθαι κατεδέξω τὸν ἄνδρα τὸν ἀρχαῖον, μετὰ [τῷ] τῶν Ἐχίναδῶν ἐπιτυχεῖν παυσά-μενον τῆς ἀλγῆς. Τὸ γὰρ περιέρχεσθαι πανταχοῦ, καὶ ἀστατεῖν, καὶ ὡδε κακέει περικρούεσθαι διχα ἀπαραιτή-του τινός, καὶ μεγάλης ἀνάγκης, καὶ τόπον ἐκ τόπου μεταλλάττειν, καὶ κοίτην ἐκ κοίτης ἀμοίβεσθαι κατὰ τὴν ὁμοίωσιν τῶν λαγῶν, πῶς τις ἀποδέξεται τῶν εὐ φρονούντων; Κάθου τοίνυν ἐν τῷ μοναστηρίῳ ἔδρατος, καὶ ἀμετακίνητος, ἡσυχίαν τε ἀσκήν, καὶ περιθλεπόμενος τὸν θάνατον, πότε ἦξει, ὅπως καλῶς ἀναλύσας παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Χριστοῦ εὐ-φρανθήης αἰωνίως.

ΝΖ'. — ΠΛΑΤΩΝΙ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤῆ.

Οἱ μὲν ἀρχηγοὶ τῆς ἡμετέρας τάξεως, ζηλωταί

⁶¹ Exod. xv, 14. ⁶² Isa. xiv, 29. ⁶³ Exod. v, 7.

τῶν ἀποστόλων γινόμενοι, λύχνοι τινές ὑπῆρχον ἐν A
 σκοτιᾷ φαίνοντες, καὶ ἀστέρες ἀπλανεῖς, τὴν ἀφαγγῆ
 τοῦ ἀνθρωπίνου βίου καταυγάζοντες νύκτα, καὶ λι-
 μένων πρόβολοι τῶ καθ' ἐαυτοὺς ἀχειμάστω, πᾶσιν
 εὐχολοῦς ὑποδεικνύντες τὴ διαφυγεῖν ἀβλαβῶς τὰς τῶν
 παθῶν προσβολάς. Αὐτὸς δὲ τοσαύτας ψυχὰς ὑποχει-
 ρίους ἔχων, ἐξώρισας μὲν τὴν ἀρετὴν, καὶ μακρὰν
 ἐφυγάδευσας, τῷ δὲ σκότει τῆς πονηρίας, καὶ τῆς
 κακοθεΐας, τὸ σαυτοῦ πρόσωπον ἠδέως ἐγκαλύ-
 πτεις, καὶ εἰς κακοεξίαν, καὶ χειμῶνα, καὶ ταραχὰς
 ἀπαύστους ἐμβάλλεις τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ ἀπολέσται
 σπευδεις τοὺς σῶθῆναι ὀφείλοντας. Καὶ τίς σε ἄρα
 λυτρώσει τῆς αἰωνίου κολάσεως; «Φοβερὸν γὰρ τὸ ἐμ-
 πεσεῖν εἰς χεῖρας Θεοῦ ζῶντος.»

NH. — AETIO MONACHO.

Ἐπειδὴ οὐχὶ ταπεινοφροσύνης χάριν, ἀλλὰ κενο-
 δοξίας μετῆρξην τὴν ἀνάγνωσιν, διὰ τοῦτο παραμένει
 σοὶ ὁ τῆς πορνείας πειρασμός· οὐ γὰρ συμφέρει τῷ
 ἄφρονι τρυφή, οὐδὲ τῷ πετυρωμένῳ τὸ ἀεὶ ἀναγι-
 νώσκειν, καὶ τῆς ὑψηλοῦς ἀπολαύειν. Ἡ γὰρ γνῶ-
 σις φυσικῆ [φυσία?] ἐπὶ πολὺ τὸν ματαιοφρονοῦντα,
 καὶ ἀπονενομημένον, καὶ βλάπτει τὸν ἀλαζόνα, ὥσπερ
 ὁ οἶνος τὸν πυρέττοντα βλάπτει. Ὡστε οὖν κενωθῆναι
 τὸ φύσημα τῆς ψυχῆς, ἀναγκαίως ὁ δαίμων ἐφέστηκε
 πιέζων, καὶ ἐξελέγγων τὸν πεφουσιωμένον. Εἰ δὲ βού-
 λει τοῦτον ἰδεῖν θάττον ὑποχωροῦντα, θέλησον φθάσαι C
 θειρῆσεις τοῦ ἐχθροῦ τὴν ἀπόλειαν.

NO. — CHARITONI MONACHO.

Οὐκ ἔστιν ἁμαρτία τὴ πρὸς βραχὺ προσελθεῖν τῇ
 καθ' ἡμέραν τροφῇ ἐν τῇ τεταγμένῃ ὥρᾳ. Χρὴ δὲ
 λοιπὸν μετὰ τὸ προσταπεινωθῆναι τῇ χρεῖζ τοῦ σώ-
 ματος, ὀξέως πάλιν εἰς τὸν οὐρανὸν κοῦφον ἀνα-
 πέμπειν τὸ φρόνημα, μηδὲν ἐν αὐτῷ συνανακουφίζων
 τῶν χοικῶν φροντισμάτων.

E. — ADRIANO MONACHO.

Διὰ τί ἐκ πολλῆς καὶ ἀκαίρου φροντίδος κιν-
 δυνεύεις εἰς ἀπιστίαν πεσεῖν, προσδοκῶν Θεοῦ
 ἐγκάταλειψιν, καὶ τῶν ἐπιτηδείων τὴν ἑλλειψιν;
 Ἐχεις γὰρ δὴ τῶς τινὰς ἐπικουροῦντας, καὶ τῆς
 πολλῆς σου ἀσθενείας ἀντιλαμβανομένους, τὸν τε
 πάντα ἔνδοξον Ἰλλούστριον Ἡρώνα πάνυ ἀπὸ καρ-
 δίας τοὺς μοναχοὺς σέβοντα, καὶ τὸν τοῦ ἀγιοτάτου
 ἐπισκόπου ἀδελφιδούου, καὶ αὐτὸν φιλομόναχον, καὶ
 τὴν σεμνοτάτην διάκονον τοῦ Χριστοῦ Θεοδούλῃν.
 Πλὴν καὶ τούτους ἀν δόξῃ τελευτήσῃαι πρὸ τοῦ ἀπο-
 θανεῖν σε, πάντως βλέπων ὁ Θεὸς τὸ πρᾶον, καὶ ἡσύ-
 χιον τῆς ψυχῆς σου, τὴν τε ἀπραγμοσύνην, καὶ τὸ
 ἀπεριεργον, καὶ τὴν πρὸς τὸ κρεῖττον ἀγαθὴν προσ-
 εδρείαν, ἐξ ἀμηχάνου πέμψῃ σοι τοὺς διακονῆσαι
 πρὸς τὴν χρεῖαν ὀφείλοντας. Δύναται γὰρ ὁ Θεὸς ἐκ
 τῶν λίθων τούτων ἐξεγεῖραι τοὺς προθύμως ὑπηρε-
 τησομένους τοῖς τὸν μονῆρῃ μετερχομένοις βίον. Τίς
 γὰρ δὴ οὐ μετ' ἰκεσίας πολλῆς χωρηγήσει, οὐ μόνον

res apostolorum, lucernæ erant in tenebris lucen-
 tes⁶⁶, et stellæ non errantes obscuram vitæ nostræ
 noctem collustrantes, et tranquillitate propria omni
 concitatione vacua portuum propugnacula, facilem
 omnibus præmonstrantes viam, ut sine discrimine
 perturbationum impetus declinarent. Tu vero ipse
 tot animas sub potestate habens virtuti exsilium
 imperasti, longeque eam pulsam exterminasti;
 impietatis vero tenebris et perversitatis faciem
 tuam libenti animo contegis, et in pravos mores
 et tempestates, et nunquam cessantes turbas fra-
 tres conjicis, et salvandos in perditionem maxima
 contentione protrudis. Et quis te a sempiterna
 poena liberabit? «Tremendum namque est incidere
 in manus Dei viventis⁶⁷.»

B LVIII. — AETIO MONACHO.

Quandoquidem non humilitatis, sed inanis gloriæ
 gratia lectionem capessis, propterea in te perseve-
 rat fornicationis tentatio: neque enim commode
 accedit insipienti luxus, neque superbia inflato
 perpetua lectio, et sublimis dictionis possessio.
 Cognitio siquidem inania meditantem, et dementem,
 ac mente captum inflat, et superbo nocet,
 quemadmodum vinum febre laboranti. Quousque
 itaque animi superbia evacuata non est, necessa-
 rio dæmon imminens premit, inflatumque redarguit.
 Si vero 146 tibi in animo est, eum quam citissime,
 solum vertere, intueri, ad humilitatis turrin incon-
 cussam accedito, teque vigiliis, et multis orationi-
 bus, et psalmodum cantu, veluti armatura instruens,
 hostis perditionem oculis conspicias.

LIX. — CHARITONI MONACHO.

Non est peccatum per breve tempus præscripta
 hora ad quotidianam victum accedere. Oportet
 vero, postquam se quispiam necessitate corporis
 humiliavit, quam citissime rursus ad cælum cogi-
 tationem expedire, nihil secum ex terrenis curis
 atrahentem.

LX. — ADRIANO MONACHO.

Quam ob causam ex immani importunaque cura
 amittendæ fidei in discrimen venis, suspicans
 Deum te derelicturum, et necessaria defutura?
 Habes enim in hunc diem nonnullos, qui tibi mi-
 nistrant, et in gravi hac tua argritudine subsidio
 veniunt, et inter alios omnes inclytum illustrem-
 que Heronem, nimis ex corde monachis addictum,
 et sanctissimi episcopi ex fratre nepotem, qui et
 ipse monachos diligit, et venerabilissimam Christi
 diaconissam Theodulam. Et licet hi, antequam ipse
 vita fungaris, diem suum obierint, Deus mansue-
 tudinem, et quietem animæ tuæ intuitus, necnon
 tranquillitatem, et minime curiosam simplicitatem,
 optimosque ad meliora conatus, ex improvise 147
 mittet, qui necessitati tuæ ministrent. Potest enim
 Deus ex lapidibus hisce suscitare⁶⁸, qui libentissi-
 me iis, qui monasticam vitam amplectuntur, sub-
 serviant. Etenim quis non, etiam ingentibus pre-

⁶⁶ II Petr. 1, 19. ⁶⁷ Hebr. x, 31. ⁶⁸ Matth. iii, 9.

cibus additis, non subministrabit, non tantum ea quæ necessaria, sed etiam quæ supra ipsum usum sunt abundantius, pie et virtuosè viventibus? Si enim homines barbari, et qui jure belli Hierosolyma cæperunt Babylonii, virtutem Jeremiæ reveriti sunt, omnem illi curam corporalem quam munificentissime exhibuerunt, non solum ad victum pertinentia elargiti, sed vasa, quibus solent convivoribus ministrare: quomodo ii, qui ejusdem generis sunt, vitam virtuti deditam non reverebuntur, et cogitatione per disciplinas plus quam barbari ipsi ad rerum bonarum comprehensionem expurgati, et virtutis æmulatores? Licet enim ad illius exercitium ob nonnullas causas admovere se non possint, eam honorant nihilominus, illiusque athletas demirantes intentis oculis contemplantur. Ne igitur multis cogitationibus te maceres, sed, ut Petrus et Paulus adhortantur: Invigila, et sobrius esto in orationibus⁶⁷, universas tuas cogitationes in Deum remittens; « Prope enim Dominus est⁶⁸. » Et: « Nihil solliciti sitis, ait, sed in omni re, oratione et prece postulata vestra Deo nota fiant⁶⁹; » et ipse vobis in omnibus providebit. Et rursum alio loco scriptum est: Reapicite in antiquas generationes. Quis credidit unquam Domino, et neglexit illum⁷⁰? Percurristi hæc omnia: illud tamen in memoriam adducimus. Daniel in urbe Babylone in foveam leonum projectus, nihilque ab illis mali peressus sedebat cum fame depugnans; Habacuc vero propheta, ita Deo jubente, et ab angelo sublatus ex Judæa in Babylonem, **148** et in ipsam leonum foveam prandium desert: et ait gratias agens maximus Daniel: « Meministi enim mei, Deus, et non dereliquisti quærentes te⁷¹. » Hæc igitur, et similia mente evolvens, ad Deum, eumque solum incessanter cogitatione confuge.

LXI. — FLORIONI MONACHO.

Ne despondeas animum, licet sis infirma valetudine, quasi nullum consolatorem habiturus. « Bonum enim est sperare in Dominum, quam sperare in hominem⁷². » Viam enim omnino ad tuam consolationem Deus excogitabit, nec deerit ad salutem excogitatio sapientiæ fonti.

LXII. — ATHANASIO MONACHO.

Cito te reduc in monasterium, ex quo male egressus es, ne unquam extra stabulum diutius commoratus intellectualibus belluis cibus objiciaris. Si vero liberare te culpa putas, ideoque potioris cujusdam virtutis exspectatione a monasterio longe pererrare; recordare illius eloquii: Est via apprensus viro bona esse, extrema vero illius agunt ad profundum inferni⁷³. Semper enim Satanas ut plurimum rationabilibus causis illius insidiarum, atque improbitalis inexpertes expiscatur.

LXIII. — SYRIANO MONACHO.

Attente prudenterque monastico ordine utendum est: gymnico siquidem certamine certamen **149**

Α τὰ τῆς χρείας, ἀλλὰ καὶ τὰ ὑπὲρ χρείαν, τοῖς εὐοεθῶς, καὶ σεμνῶς, καὶ ἐναρέτως βιοῦσιν; Εἰ γὰρ ἄνθρωποι βάρβαροι, καὶ πολέμου νόμῳ λαβόντες Ἱεροσόλυμα οἱ Βαβυλώνιοι, τὴν ἀρετὴν ἠδέσθησαν τοῦ Ἱερεμίου, καὶ πᾶσαν θεραπείαν παρέσχον σωματικὴν μεγαλοφυχάτατα, οὐ μόνον τὰ πρὸς τροφὴν δεινότες, ἀλλὰ καὶ σκευὴ, οἷς ἔθος ἐστὶ διακονεῖσθαι τοῖς ἐστιωμένοις, πῶς οὐκ αἰδεσθήσονται βίον ἐνάρετον οἱ ὁμόφυλοι, καὶ τὸν λογισμὸν ἐκ παιδείας μᾶλλον τοῦ βαρβαρικοῦ διακεκαθαρμένοι πρὸς τὴν τῶν καλῶν κατανόησιν, καὶ ἀρετῆς ζηλωταί; Εἰ γὰρ καὶ μὴ δεδύνηται ταύτης ἀσκητὰ γενέσθαι διὰ τινὰς αἰτίας, ἀλλ' οὐν γε τιμῶσιν αὐτὴν, καὶ τοὺς ἀθλητὰς αὐτῆς θαυμάζουσιν. Μὴ οὐν πολλὰ φροντίζε, ἀλλὰ κατὰ τὴν παραίνεσιν Πέτρου καὶ Παύλου γρηγόρησον, καὶ νῆψον εἰς προσευχὰς, καὶ πᾶσάν σου τὴν μέριμναν εἰς τὸν Θεὸν ἐπιβρίψας. « Ἐγγὺς γὰρ ὁ Κύριος, » καὶ « Μηδὲν μεριμνᾶτε, φησὶν, ἀλλ' ἐν παντὶ τῇ προσευχῇ καὶ τῇ δεήσει τὰ αἰτήματα ὑμῶν γνωρίζεσθαι πρὸς τὸν Θεόν, » καὶ αὐτὸς ὑμῖν ἐν πᾶσι προνοήσει. Καὶ πάλιν ἐν ἑτέρῳ γέγραπται· Ἐμδιέψατε εἰς ἀρχαίας γενεάς. Τίς ἐπίστευσέ ποτε τῷ Κυρίῳ, καὶ ὑπερείδεν αὐτόν; Ἀνέγνωσ πάντα· πλὴν ὑπομνήσασθαι σε. Δανιὴλ ἐν Βαβυλῶνι εἰς λάκκον λεόντων ἐμβεβλημένος, μηδὲν τε δεινὸν πεπονθῶς ὑπὸ τούτων, ἐκάθητο λιμῶντων· Ἀβδακοῦμ δ' ὁ προφήτης θεόθεν κλειυθεὶς, καὶ ὑπ' ἀγγέλου βασταχθεὶς ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας εἰς Βαβυλῶνα, καὶ εἰς αὐτὸν τῶν λεόντων λάκκον διακομίζεις τὸ ἀριστον, καὶ φησὶν εὐχαριστῶν ὁ μέγιστος Δανιὴλ, « Ἐμνήσθης γὰρ μου, ὁ Θεός, καὶ οὐκ ἐγκατέλιπες τοὺς ἐκζητοῦντάς σε. » Ταῦτα τοίνυν, καὶ τὰ τοιαῦτα κατὰ κῶν λαμβάνων, πρὸς τὸν Θεόν, καὶ μόνον ἀδιαλείπτως τῇ διανοίᾳ καταφραυγε.

ΕΑ'. — ΦΛΟΡΙΩΝΙ ΜΟΝΑΧΩ.

Μὴ ἀθύμει ἐξασθενήσας τὸ σῶμα, ὡς μηθενὸς τευζόμενος τοῦ παραμυθησομένου. « Ἀγαθὸν γὰρ πεποιθέναί ἐπὶ Κύριον, ἢ πεποιθέναί ἐπ' ἄνθρωπον. » Πόρον γὰρ πάντως πρὸς παραμυθίαν σου ἐπινοήσει Θεός, καὶ οὐκ ἐπιλείψει πρὸς σωτηρίαν ἐπίνοια τῇ πηγῇ τῆς σοφίας.

ΕΒ'. — ΑΘΑΝΑΣΙΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Ταχέως ἐπάνελθε εἰς τὸ μοναστήριον, ὅθεν κακῶς ἐξήλθες, μὴ ποτε ἐξω τῆς μάνδρας ἐπὶ πολὺ διατριψας, βρῶμα γένῃ τῶν νοσητῶν θηρίων. Εἰ δὲ λέγοις προσδοκίᾳ κρείττονός τινος ἀρετῆς ἀφίστασθαι τῆς μονῆς, μνήσθητι τοῦ εἰπόντος ὕτι, Ἐστὶν ὁδὸς δοκοῦσα ἀγαθὴ εἶναι ἀνδρὶ, τὰ μέντοι τελευταία αὐτῆς φέρει εἰς τὸν πυθμένα τοῦ ἕδου. Ἄει γὰρ ὁ Σατανᾶς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ταῖς εὐλογοφανείαις ἀγκιστρῶν τοὺς τῆς κακομηχανίας αὐτοῦ μὴ ἐσχλητάς πείρασαν.

ΕΓ'. — ΣΥΡΙΑΝΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Προσεχόντως τῷ μοναδικῷ τάγματι, καὶ νηφαλέως κερησθαι δεῖ· τοῦ γὰρ γυμνικοῦ ἀγῶνος, ὁ ἡμέτερος

⁶⁷ 1 Petr. v, 8; 1 Thess. v, 6. ⁶⁸ Philipp. iv, 5.

⁶⁹ Psal. cxvii, 8. ⁷⁰ Prov. xiv, 12.

⁷¹ Ibid. 6. ⁷² Eccli. ii, 14, 12. ⁷³ Dan. xiv, 37.

ἀγὼν δυσχερέστερός ἐστιν, ἐκεῖ μὲν γὰρ ἀθλητῶν σῶματα κλίνεται ὀρθοῦσθαι βραδίως δυνάμενα, ἐν ταῦτα δὲ ψυχὰι καταπίπτουσιν, ἃς ἀπαξ ἀνατραπέσσας, μόλις ἐστὶν ἀνεγείραι.

ΣΔ'. — ΓΡΗΓΟΡΙΩ ΗΓΟΥΜΕΝΩ.

Μωϋσῆς ὁ μέγας ἱεροφάντης ἕως τῆς παρεμβολῆς περᾶμενος τὴν σκηνὴν, δηλοῖ, ὡς μακρὰν θεωροῦσθαι πολεμικοῦ χροῖ τὸν διδάσκαλον εἶναι, καὶ πᾶσι τοῦ πεφυρμένου ἀπόκεισθαι στρατοπέδου, πρὸς εἰρηνικόν, καὶ ἀπολέμητον μεταστάντα βίον.

ΣΕ'. — ΘΕΟΔΩΡΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Εἰ τῷ ζυγῷ τῆς πανευφήμου ὑποταγῆς, τὸν τῆς ψυχῆς σου αἰχένα ὑπέκλινας, μὴ πολυπραγμονήσης τὰς οἰκονομίας τοῦ προεσιῶτος, μόνον δὲ τὰ ἐπιτασσόμενά σοι, κἀν βραβεία, καὶ ἐκίπωνα τυγχάνοι, προθύμως ποιεῖν σπουδάξῃς. Τὸ γὰρ περιεργάζεσθαι τὰς τοῦ διδασκάλου οἰκονομίας, καὶ δοκιμάζειν ἰδοῦναι τὰ παρ' αὐτοῦ προετασσόμενα, ἐμπόδιόν ἐστι τῆς σῆς προκοπῆς. Οὐ γὰρ δὴ πάντως ὅπερ πιθανόν καὶ εὐλογον φαίνεται τῷ ἀπειρῷ, τοῦτο καὶ ἀληθῶς εὐλογόν ἐστιν· ἄλλως γὰρ ὁ τεχνίτης, καὶ ἄλλως ὁ ἀνεπιστήμων κρίνει τὰ τῆς τέχνης. Καυνοὶ γὰρ ὁ μὲν τῇ ἐπιστήμῃ κέχρηται, ὁ δὲ τῷ εἰκότι· τὸ δὲ εἰκότος ἀλιγὰκις μὲν στοχάζεται τῆς ἀληθείας, τὰ δὲ πολλὰ ἀποτυγχάνει, μᾶλλον τῆς ὀρθότητος πρὸς τὴν ἀπάτην ἔχον τὴν συγγένειαν.

ΣΖ'. — ΓΑΛΛΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Τί σοι ὄφελος τῆς ξενιτείας, καὶ τοῦ πόνου τῆς ἀσκησεως, καὶ τῆς πολλῆς ταλαιπωρίας, πάλιν τῇ καρδίᾳ εἰς Αἴγυπτον στρεφόμενῳ, καὶ καθεκάστην σχεδὸν ἡμέραν διὰ τῶν ἐπιστολῶν τοῖς οικείοις προσομιλοῦντι, καὶ τῷ διαπύρρῳ φίλτρῳ τῆς συγγενείας ἀποσφαλλομένῳ τῆς τελειότητος; Τάχα γὰρ οὐκ ἤκουσας τοῦ Κυρίου ἐπιτιμῶντος τῇ Μαρτῇ ἐν τοῖς συγγενέσιν ἐπιζητοῦσθαι αὐτὸν, καὶ τὸν φιλοῦντα πατέρα, ἢ μητέρα ὑπὲρ αὐτὸν, κρίνοντος ἀνάξιον ἑαυτοῦ, καὶ διὰ τῶν λόγων τούτων ἀρὰρῶτως ἐκλείψιν τῶν συγγενικῶν ὀποριθεμένων δεσμῶν; Εἰ γοῦν καταλέλοιπας τὴν Χαρδὸν, ὅπερ ἐρμηνεύεται τρώγλη, τοῦτο δὲ σημαίνει τὰς αἰσθήσεις, καὶ ἐκ τῆς κοιλάδος Χεθρῶν ἐξῆλθες, τουτέστι τῶν ταπεινῶν ἔργων τῆς ἀμαρτίας, καὶ ἐκ τῆς ἐρήμου, καθ' ἣν γίνονται πλάνας, σπεύσον μετοικισθῆναι κατὰ τοὺς πατριάρχας, εἰς Δωθαίμ, τουτέστι εἰς τὴν ἱκανὴν ἐκλείψιν τῆς σαρκικῆς προσπάθειας· Δωθαίμ γὰρ ἱκανὴ ἐκλείψις ἐρμηνεύεται, ἥσπερ ἐπιτυχεῖν ἀγωνίζονται πάντες, ὅσοι ὀρέγονται τῆς μακαριωτάτης ἀπαθείας.

ΣΖ'. — ΕΛΕΥΘΕΡΙΩ ΜΟΝΑΧΩ ΑΠΟ ΝΟΥΜΕΡΩΝ.

Οὐκ ἀποδέχομαι σε πρὶν ἐκκόψαι τὰ πάθη, μυρταίς χρώμενον συντυχίαις, καὶ τραύματα ἐπὶ τραύμασι τῇ διανοίᾳ διὰ τῶν αἰσθήσεων σωρεύονται, καὶ μάλιστα ὅτι ἐξ ἡμελημένου καὶ ἀκαθάρτου βίου πρὸς τὴν ἀρετὴν τοῦ Χριστοῦ μετοικισθῆναι προεβίου. Διόπερ θεράπευε, μὴ μέντοι αὐξάνε ταῖς ἀφυλάκτοις συντυχίαις τὰ νοσήματα τῆς ψυχῆς. Ἔοικε γὰρ ὁ νοῦς τῶν προσφάτως τῆς κακίας ἀνακεχωρη-

A nostrum laboriosius est : ibi enim athletarum corpora, quæ facili negotio erigi valent, incurvantur ; animæ concidunt, quas semel inversas vix erigas.

LXIV. — GREGORIO ABBATI.

Moyses magnus ille sacrorum antistes extra castra tabernaculum constituens ⁷⁴ innuit, longe a tumultu bellico oportere magistrum esse, et longe ab impuro commorari exercitu, ad pacificam nulloque tumultu bellico vexatam viam transvectum.

LXV. — THEODORO MONACHO.

Si jugo decantatissimæ obedientiæ animæ tuæ cervicem submisisti, ne anxius nimisque curiosus superioris tui rei familiaris administrationem examines ; tantum ea quæ tibi imponuntur, licet gravia et laboriosa sint, alacri animo, ut efficias incumbe. Curiose namque magistri administrationum perquisitio, et præceptorum illius probatio tui profectus impedimento est. Neque enim omnino quod vero simile ac rationi consonum inexperto videtur, hoc vere rationi consonum est. Aliter enim artifex, et aliter artis ignarus, ea quæ artis sunt, dijudicat : regula enim ille quidem scienter utitur, hic convenienti. Sed convenienti raro veritatem collimat, ut plurimum vero ab ea aberrat, magis ad errorem quam ad rectitudinem, affinitatem habens.

150 LXVI. — GALLΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Quis tibi usus fuerit peregrinationis, et excitationis laboriosæ, et tam immanis afflictionis, rursum corde in Ægyptum revertenti, et singulis fere diebus per epistolas familiaribus colloquenti, et ardenti cognationis cupidine a perfectione dererranti ? Forte enim non audisti Dominum Mariæ exprobrantem, quod inter consanguineos cum inquireret⁷⁵ ; cique qui patrem et matrem plus quam illum amaret, seipso indignum judicantem⁷⁶, et per hæc verba firmiter consanguineorum vinculo solutionem supponentem ? Itaque si dereliquisti Charran, quæ interpretatur *nidus*, hic vero innuit sensus, et ex valle Chebron existiisti⁷⁷, hoc est ex miseris peccati operibus, et ex deserto erroribus obnoxio, contende, ut transferaris, quemadmodum et patriarchæ, in Dothaim⁷⁸, hoc est sufficientem defectum carnear affectionis. Dothaim namque *sufficiens defectus* interpretatur, cujus compotes fieri contendunt, quicumque beatissimam illam perturbationum vacuitatem concupiscunt.

LXVII. — ELEUTHERIO MONACHO EX NUMERIS.

Non excipio te, ni prius perturbationes abscindas, qui innumeris congressibus uteris, et vulnera super vulnera menti per sensus exaggeras, eoque potissimum, quod ex abjecto et impuro vitæ instituto ad virtutem Christi traduci elegeris. Quapropter **151** sana, non item adauge improvidis congressibus argritudines animæ. Mens enim eorum, qui recens ab improbitate secesserunt, similis est corpori tum

⁷⁴ Exod. xxxiii, 7. ⁷⁵ Luc. ii, 49. ⁷⁶ Matth. x, 57. ⁷⁷ Gen. xii, 4. ⁷⁸ Gen. xxxvii, 17.

primū ex longo gravique morbo convalescenti, quod exigua quaelibet occasio in morbum denuo compellit, tanquam quod nondum viribus solidis coaluerat. Nam his intellectuales vires ac robor humescunt et quatiuntur, adeo ut timor sit, ne denuo execrandum malum irrepāt, quod sui natura noxiam turbationem in lascivia excitare natum est.

LXVIII. — *Eidem.*

Ex Dinæ filiaē Jacobi historia discito⁷⁹, vere puelaris ac mulierosæ animæ esse, quæ super habitum proprium sunt, et vires, aggredi, et ab opinione de se ipso tanquam idoneo, et apto argumento decipi. Laudata siquidem Dina nisi prompte familiarium rerum speculatione semet spoliasset, uti potens facta, ab eorum oblectatione non redargui, non intempestive pars, quæ dijudicat, animæ abolita⁸⁰ fuisset, a sensilium imagine discissa, cum nondum sanæ, generosæ ac virili cogitationi assuevisset.

LXIX. — *Eidem.*

« Templum Dei vos estis⁸¹, » inquit Apostolus. Ne itaque ex immundis imaginibus aliquid in tuam mentem irrepāt, futuri iudicii cogitationum retia circumcirca corporis foribus implica, ab imaginibus, quæ per sensus introeunt, arcens intellectio-nem. Si vero tentationum tempore terrorem¹⁵² divini iudicii tibi representaveris, in lætitiā concidisti : et æstima te subisse illud Ochoziæ et reticulato cadentis, et ad mortem usque gravissima obruti infirmitate⁸². Nihil enim infirmitate, quæ ex peccato oritur, crudelius aut perniciosius est.

LXX. — VICTORI ARCHIMANDRITÆ.

Quemadmodum in certaminibus gymniciis, perunctus facili negotio dissolvit, quæ ab illis nexu seu vincula nuncupantur ; si vero respersus pulvere fuerit, difficulter adversarii manus repellit : ita et in hac mole curarum, qui curis non maceratur, non ita facile a diabolo capitur ; si vero se curis oneraverit, veluti pulvere levitatem tranquillitatis mentis exasperans, difficulter se e manibus Satanæ explicat. Nunc etenim oleum tranquillitatem esse considera, pulverem varias ac multifor-mes præsentis sæculi curas.

LXXI. — DEMOCRITO MONACHO.

Si planta potest fructum producere sæpius transplantata, dummodo affluenter irrigetur, poteris et tu fructum afferre huc atque illuc transmeans, et umbras ventosque consequens, et locum omnem nullo in loco stabilis curiose circumspectans.

LXXII. — *Eidem.*

Labrum quod apud Moysem est, basim habebat⁸³; quod ascetæ purgationi stabilitas, et tolerantia, et continua firmitas, et immota vitæ ratio opus sunt.

153 LXXIII. — COMASIO EX RHETORE MONACHO.

Colluviem, et cinerem, immanesque gentilium

Α κότων, σώματι ἀρξαμένῳ ἐκ μακρᾶς ἀβήρωσις ἀναλαμβάνειν, ὕπερ καὶ μικρὰ τις πρόφρασις, τῆς ἐπὶ τὴν νόσον ἀναλύσεως αἰτία καθίσταται, μήπω πρὸς ἰσχὺν κραταίαν πεπηγμένῳ. Πλαδῶσι γὰρ τοῦτοις οἱ νοεροὶ τόνοι, καὶ κραδαίνονται, ὡς δέος εἶναι, μὴ παλινδρομήσῃ τὸ πάθος τὸ μιᾶρον, πεφυκὸς ἐν τῇ ἀναχύσει διερεθίζεσθαι τῶν ἐπιπλαθῶν ὄχλον.

ΕΗ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ἐκ τῆς κατὰ τὴν Δείναν τὴν θυγατέρα τοῦ Ἰακώβου ἱστορίας παιδεύθητι, ὅτι κοριτικῆς ἐστὶν ἀληθῶς, καὶ γυναικώδους ψυχῆς, τὸ ἐγχειρεῖν τοῖς ὑπὲρ τὴν οἰκίαν ἔξιν τε, καὶ δύναμιν, καὶ ὑπὸ τῆς περὶ ἑαυτὸν ὡς ἱκανὸν ὑπολήψεως ἐξαπατᾶσθαι. Εἰ μὴ γὰρ ἡ προλεχθεῖσα Δείνα προχειρῶς ἐπαπεδύσατο τῇ θεωρίᾳ τῶν ἐγχωρίων πραγμάτων, ὡς ἰσχύουσα δῆθεν μηδύλας ἐκ τῆς τούτων ἐλεγχθῆναι τέρψεως, οὐκ ἂν ἀώρως διεφθάρη τὸ κριτικὸν τῆς ψυχῆς κατασχισθὲν ὑπὸ τῆς φαντασίας τῶν αἰσθητῶν, μήπω ὑγιαίνουντι, γενναίῳ τε, καὶ ἀνδραίῳ ὀμιλήτασα λογισμῷ.

ΕΘ'. — Τῷ αὐτῷ.

« Ναὶς Θεοῦ ὑμεῖς ἐστε, » φησὶν ὁ Ἀπόστολος. Ἴδεν ἂν οὖν μὴδὲν εἰσερῆψῃ τῶν ἀκαθάρτων μορφῶν εἰς τὴν σὴν διάνοιαν, δίκτυα λογισμῶν τῆς μελλούσης χρίσεως διάπλεξον ταῖς τοῦ σώματος θυρίσιν, ταῖς διὰ τῶν αἰσθησῶν εἰσερχομέναις εἰκόσιν ἀποτειχίζων τὴν ἔννοιαν. Ἐὰν δὲ ἐν τῷ καιρῷ τῶν πειρασμῶν παραλογίσῃ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ δικαστηρίου, πέπτωκας πρὸς τὴν ἡδονὴν, καὶ νόμιζέ μοι τὸ τοῦ Ὁχοῦ πεπονηθῆναι πεσόντος ἀπὸ τοῦ δικτυωτοῦ, καὶ λίαν ἡβρωστηκότος μέχρι θανάτου. Οὐδὲν δὲ χαλεπώτερον καὶ θανατικώτερον τῆς κατὰ τὴν ἁμαρτιαν ἀβήρωσις.

Ο'. — ΒΙΚΤΟΠΙ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤῆ.

Ὅσπερ ἐπὶ τῶν γυμνικῶν ἀγώνων ὁ ἡλειμμένος εὐχερῶς διαλύει, τὰ λεγόμενα παρ' αὐτῆς ἀμματα, εἰ δὲ δέξοιτο κόνην, δυσκόλως ἐκφεύγει τὴν χεῖρα τοῦ ἀντιπάλου· οὕτως ἐνταῦθα ὁ μὴ μεριμνῶν δύσληπτός ἐστι τῷ διαβόλῳ, φροντίζων δὲ, καὶ ταῖς μεριμναις καθάπερ κόνην τραχύων τὸ λειον τῆς ἀμεριμνίας τοῦ νοῦ, δυσχερῶς ἐξέλκει τῆς τοῦ Σατανᾶ χειρὸς. Ἐλαῖον γὰρ μοι νῦν τὴν ἀμεριμνίαν νόει, κόνην δὲ τὰς πολυτρόπους φροντίδας τοῦ παρόντος αἰῶνος.

ΟΑ'. — ΔΗΜΟΚΡΙΤῶ ΜΟΝΑΧῶ.

Ἐὰν φυτὸν δυνήθῃ καρποφορῆσαι συνεχῶς μεταφυτευσόμενον, κἂν πλουσιῶς ἀρδεύοιτο, δυνήσῃ καὶ αὐτὸς δικαιοσύνης καρπὸν ἀγαγεῖν, τῆδε κάκεισε μεταβαίνων, καὶ σκιᾶς, καὶ ἀνέμου; διώκων, καὶ πάντα τόπον ἀστάτως περιεργαζόμενος.

ΟΒ'. — Τῷ αὐτῷ.

Πλουτήρ ὁ παρὰ τῷ Μωϋσεὶ βάζιν εἶχεν· διότι ἡ τοῦ κάθαρος χρήσις ἰδραϊότητος, καὶ καρτερίας, καὶ διηνεχοῦς στάσεως, καὶ ἀσαλεύτου διαγωγῆς.

ΟΓ'. — ΚΩΜΑΣΙῶ ΑΠΟ ΡΗΤΟΡῶΝ ΜΟΝΑΧῶ.

Τὸς φορυτοῦς, καὶ τὴν σποδῆν, καὶ τὸν πολύν

⁷⁹ Gen. xxxiv, passim. ⁸⁰ II Cor. vi, 16. ⁸¹ IV Reg. i, 2. ⁸² Exod. xxxix, 30.

βόρβορον τῶν Ἑλληνικῶν βιβλίων, ἵνα τί μοι σπουδαίως συναθροίζεις μετὰ τὴν ἀποταγὴν ἐν τῷ μοναστηρίῳ ἀνωφελῶς, μᾶλλον δ' ἐπιβλαβῶς; Ἀποκριθῆτι ἡμῖν, ὡς τῆς ματαιοφροσύνης, καὶ τῆς ταλαιπωρίας ἀνθρῶς χαλκαλέκτωρ.

ΟΔ'. — ΠΙΣΙΜΙΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Προσευχομένου τοῦ Δεσπότη Ἰησοῦ ἐν τῷ ὄρει, ἔλαμψεν τὸ πρόσωπον, καὶ ἤστραψε τὰ ἰμάτια αὐτοῦ, ὅπερ συμβαίνειν εἰσθεν τοῖς φιλοπονώτερον εἶναι εὐχῆ προσανέγειν σπουδάζουσι μοναχοῖς· ἐκλάμπει γὰρ τῆνικαῦτα τὸ πρόσωπον τῆς ψυχῆς, καὶ ἀστράπτει ὁ ταύτης ὄρατος στολισμὸς, ὅπερ οἱ πολλοὶ ἀγνοοῦσιν.

ΟΕ'. — ΖΩΣΑ ΑΣΚΗΤΗ.

Ὁ μακάριος Πέτρος ἀντὶ τῆς ἀνθρακίᾶς τῆς ἐν τῇ αὐτῇ Καϊάφα, ἐνθα καὶ ἐπεράσθη, θεῖαν ἡῦρεν ὕστερον ἀνθρακίαν ἐν τῇ Τιβεριᾷδι· γυμνὸς γὰρ ὢν διὰ τὴν ἄρνησιν· ἀλλὰ μὴ νομίσης με ἀθετεῖν τὴν τῶν Εὐαγγελίων ἱστορίαν, καὶ τὸ νοητὸν καταμίγνυμι· γυμνὸς τοίνυν ὑπάρχων ὁ μακάριος Πέτρος, τὸν ἐπενώστην τῆς εἰς Χριστὸν ἐλπίδος περιζώννυται, καὶ βάλλει ἑαυτὸν εἰς τὴν θάλασσαν τῶν οἰκτειρῶν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἦλθε πρὸς Ἰησοῦν ὡσπερ ἀλύσει τινὶ τῷ πόθῳ ἐλκόμενος, καὶ ἐπειδὴ ἦν κεκοπιακῶς ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀρνήσεως, καὶ μοχθήσας, καὶ πικρανθεὶς τῷ κλαυθμῷ, καὶ τῇ λύπῃ στερηθεὶς τοῦ Κυρίου, ἀνεκτίσαστο αὐτὸν ὁ ἴδιος Δεσπότης τῆ θαυμασίῳ ἄρτι, καὶ παραδόξῳ ἰχθυί, καὶ μετὰ τὸ ἄριστον λαλεῖ αὐτῷ ὁ Σωτὴρ ἐπιθυμοῦντι ἀκοῦσαι τῆς μακαρίας φωνῆς, καὶ ἀναπαύει, καὶ παρηγορεῖ αὐτὸν κατὰ τὸ πλῆθος τῶν ὀδυνῶν τῆς καρδίας τοῦ Πέτρου, καὶ οὕτω καταγλυκάνας αὐτὸν, ποιμένα τῆς οἰκουμένης ἀπάσης καθίστησιν.

ΟΓ'. — ΘΕΟΔΩΡΩ ΜΟΝΑΧΩ.

« Εὐαρεστήσω, φησὶν ὁ Δαυὶδ, ἐν χώρᾳ ζώντων· » χῶραν ζώντων, οὐκ ἀποθνησκόντων, τὸν μέλλοντα λέγων αἰῶνα. Ἡ γὰρ παρούσα ζωὴ τῶν ἀνθρώπων διὰ πολλῶν θανάτων συμπληροῦσθαι πέφυκεν, οὐ μόνον ἐν τῇ κατὰ τὰς μεθελικιώσεις μεταβολῇ, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς κατὰ ἁμαρτίαν σώμασι τῶν ψυχῶν. Ὅπου δὲ οὐκ ἔστιν ἀλλοίωσις οὐδὲ σώματος, οὐδὲ ψυχῆς, οὕτε γὰρ ἔστι λογισμῷ παρατροπῆ, οὕτε μετάθεσις γνώμης, οὐδεμιᾶς περιστάσεως τὸ εὐσταθές, καὶ ἀτάραχον τῶν λογισμῶν ἀφαιρουμένης, τῷ ὄντι ἔχειν ἡ χώρα ἔστι ζώντων, καὶ εὐφραινομένων διηνεκῶς.

ΟΖ'. — ΝΕΑΔΙΩ, ΟΛΥΜΠΙΩ, ΑΝΔΡΟΜΑΧΩ, ΙΟΥΛΙΩ, ΧΕΙΜΑΣΙΩ, ΜΟΝΑΧΟΙΣ ΦΙΛΟΔΙΚΟΙΣ.

Νῦν εὐκαιρον εἶπεῖν τινα τῶν εὐφρονούντων καταμαθόντα τὴν εἰς τὸ θεῖον ὕμῶν καταφρόνησιν, τῶν δὲ πρὸς γένος ὕμῖν στρατιωτῶν τὸ σπουδαῖον περὶ τὴν θεοσέβειαν, ὅτι περὶ οἱ πανευλαβέστατοι στρατιῶται νεκίηκασιν ταῖς ψαλμῶδαις, καὶ ταῖς προσευχαῖς, τῇ τε ἰδιοπραγμοσύνῃ, καὶ τῇ κατὰ τὴν Ἐκκλησίαν ἀγρόπνῃ προσοκαρτερήσει, τοὺς ἀπηγριωμένους, καὶ πανοργίλους, καὶ μισοθεωτάτους τῶν μοναχῶν, ἀποτιναχθέντους μὲν τὴν ἡσυχίαν τὴν πρέπουσαν,

A librorum sordes, quid tibi tam sedulo, postquam illis abrenuntiasti, sine ullo commodo, imo tam noxie in monasterio congeris? O vanissimæ hujusce et miserimæ fatuitatis floride collector, responde mihi.

LXXIV. — PISIMIO MONACHO.

Orante Domino Jesu in monte, facies ejus resplenduit, et vestimenta fulserunt⁸³: quod evenire suevit iis qui contentiosius attentiusque orationi incumbunt monachis. Tunc enim animæ facies splendet, illiusque invisibilis ornatus coruscat, quod plerique ignorant.

LXXV. — ΖΟΣΑ ΑΣΚΕΤΑ.

Beatus Petrus pro carbonum illa strue, quæ in Caiphæ atrio, ubi et tentationem subiit, erat⁸⁴, divinam postmodum aliam Tiberiade conperit: namque cum propter negationem nudus esset (sed ne, quæso, me Evangeliorum historiam pessumdare existimes, dum quod mente concipio, immisceo), nudus itaque cum esset beatus Petrus, in Christum spei tunica accingitur, seque in mare divinarum misericordiarum projiciens⁸⁵, accessit ad Jesum, amore veluti catena quadam attractus, et sic nimis negationis tempore defatigatum, **154** magnos labores expertum, lacrymis tristitiaque afflictum, quod Domino privaretur, eum sibi proprius Dominus reconciliavit, admirando pane et pisce inopinato⁸⁶: et post prandium eum audiendæ beatæ vocis desiderio gestientem alloquitur, et tranquillat, et pro modulo dolorum cordis Petri solatur; et edulcatum totius orbis terrarum pastorem constituit⁸⁷.

LXXVI. — THEODORO MONACHO.

« Placebo, ait David, in terra viventium⁸⁸: » terram viventium, non morientium, futurum sæculum innuens. Prægens namque vita mortalium pluribus mortibus natura sua absolvitur, non tantum ætatum mutationibus, sed et in corporibus animarum secundum peccatum. Ubi vero non est neque corporis, neque animæ immutatio, imo neque mentis deflexio, neque sententiæ depravatio, nulla circumstantia stabile ac quietum cogitationum deturbante, næ illa vere regio est viventium, et continuo sese oblectantium.

LXXVII — ΝΕΑΔΙΩ, ΟΛΥΜΠΙΩ, ΑΝΔΡΟΜΑΧΩ, ΙΟΥΛΙΩ, ΧΕΙΜΑΣΙΩ ΜΟΝΑΧΟΙΣ ΚΟΝΤΕΝΤΙΟΣΙΣ.

Nunc peropportunum fuerit, quempiam adultum sapientia virum, vestrum Numinis contemptum, et militum, qui vobis genere conjuncti sunt, ejusdem Numinis cultum noscentem **155** dicere: Pissimi milites psalmodum cantibus, et orationibus, et priorum negotiorum administratione, et vigili in ecclesia stabili permansione, efferatos, et iracundia mancipia, et impiissimos monachos superarunt, qui convenientem sibi quietem, et precum,

⁸³ Matth. xvii, 2. ⁸⁴ Joan. xviii, 15. ⁸⁵ Joan. xxi, 7. ⁸⁶ Ibi l. 15. ⁸⁷ Ibid. 15. ⁸⁸ Psal. cxiv, 9.

et psalmorum ministerium abdicarunt, et sacræ professionis et habitus obliti sunt, et locum, in quo se exercebant, neglexerunt, et impudenter nimis in aliorum sese negotia ingerunt, continuoque in externis judiciis sese experientes, turbas tumultusque nefandos spargunt: adeo ut et ipsi publici præsides pro hac re vos irrideant et contemnant.

LXXVIII. — CYRIACO MONACHO.

« Dominus noster Jesus Christus transformabit, ait, corpus humilitatis nostræ configuratum corpori gloriæ suæ ⁹⁰. » Nunc etenim vilitate ac opprobrio fortasse corpus humanum deprimitur dæmonum irruptionibus infestatum, et suæ ipsius animæ sæpenumero ignaviis, notis quibusdam ac maculis inspersum, sæpeque etiam in servitum redactum, multumque a peccato compressum; in ipso etiam moriendi, ac parentandi actu ut vile, et inhonorum per terram tractum, et cum maxima inopia sepultum. « Seminatur enim, ait, in ignominia, suscitatur in gloria ⁹⁰. » Universi vero generis humani resurrectionis tempore corruptionem et contemptum excutiens, resurgit corpus nostrum Salvatoris Christi gloria et munificentia condecoratum, **156** nusquam in posterum in peccatum et corruptionem defluxurum, nunquam mortalitate, et vanitate, et miseriis humiliandum, sed indesinente incorruptione in perpetuum cum eo, qui immortalitatem exhibet, duraturum.

LXXIX. — Eidem.

« Imposuisti homines super capita nostra ⁹¹. » Nam aliquando Deus permittit dæmonibus interiori capiti nostro impudenter insidere, menti nempe, et animam ad cogitationes pravas detrahere, quibuscum nobis colluctandum est et depugnandum, neque eas approbantibus, neque una cum iis conspirantibus.

LXXX. — Eidem

Non angustiamur in Dei dilectione ⁹², Corinthiis Apostolus scribit; vos vero angustiamini in visceribus vestris, nolentes per plures virtutes animam dilatari, et divinas illuminationes excipere et capere. Hinc vobis contigit, quod in Isaia dicitur, In afflictione adversarii et in angustia mentis, leones, et aspides, et si quæ alia est facultas adversatrix **D** (his etenim et similibus appellationibus dæmones innuuntur), divitias asinorum et camelorum portant ^{93,94}. Asini intelliguntur esse segiores, et voluptuosi, et improbi; cameli ii sunt, qui superbiam atque iracundiam exercent. Divitiis itaque improbarum, et obscenarum, et exlegum cogitationum animas hominum dæmones onerantes, in vacuis a virtutibus operationes, et conditiones compellunt. Nihil autem peccato **157** gravius est: quapropter et apud divinos illos Patres plumbo assimilatur.

⁹⁰ Philipp. iii, 21. ⁹¹ I Cor. xv, 15. ⁹² Psal. lxxv, 12. ^{93,94} II Cor. vi, 12. ^{95,96} Isa. xxx, 6.

καὶ τὴν δι' εὐχῶν, καὶ ψαλμῶν λειτουργίαν, καὶ ἐπιλαθομένους τοῦ ἱεροῦ ἐπαγγέλματος τε καὶ σχήματος, καταλειπόμενος δὲ τὸ ἴδιον ἀσκητήριον, καὶ ἀπρηυθριασμένως ἐργολαβοῦντας τὰ ἀλλότρια πράγματα, καὶ δοκιμαζομένους διηνεκῶς τοῖς ἐξωθεν δικαστηρίοις, τὸν ἄφρατον ἐπισηφόντας θόρυβόν τε, καὶ τάρχον, ὥστε καὶ αὐτοὺς ὑμῶν ἐπὶ τούτοις καταγελᾶν, καὶ λίαν καταγινώσκειν τοὺς δημοσίους ἄρχοντας.

OH. — ΚΥΡΙΑΚῶ ΜΟΝΑΧῶ.

« Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς μετασχηματίζει, φησὶ, τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν, σύμμορφον τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ. » Νῦν μὲν γὰρ εὐτελεῖται, καὶ ἀτιμῆ διαγίνεσθαι τάχα συμβαίνει τὸ ἀνθρώπινον σῶμα, ἐπηρεαζόμενον τε ταῖς τῶν δαιμόνων ἐφ' ὁδοῖς, καὶ ταῖς αὐτῆς πολλάκις τῆς ψυχῆς νοηθείαις, μύμοις τισι, καὶ σπιλοῖς περιπίπτον, ἐξανδραποδίζόμενον τε ἐσθ' ὅτε, καὶ ἄγαν ταπεινούμενον ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ θνήσκειν, καὶ ἐνταφιάζεσθαι, ἐν ἐξουθενώσει, καὶ ἀτιμῆ συρόμενον ἐν τῇ γῆ, καὶ θαπτόμενον ἐν εὐτελεῖα πολλῇ. « Σπείρεται γὰρ, φησὶν, ἐν ἀτιμῆ, γέρεται ἐν δόξῃ. » Ἐν δὲ τῷ καιρῷ τῆς πάντων ἀνθρώπων ἐγέρσεως, τὴν τε φθορὰν, καὶ τὴν ταπεινώσιν ἀποτιναξάμενον, ἀνίσταται τὸ σῶμα ἡμῶν κατακεκοσμημένον τῇ Χριστοῦ τοῦ Σωτῆρος δόξῃ, καὶ μεγαλοπρεπεῖα, μηκέτι λοιπὸν τραπησόμενον εἰς ἀμαρτίαν, καὶ φθορὰν, μηκέτι ταπεινωθόμενον τῇ θνητότητι, καὶ τῇ ματαιότητι, καὶ ταῖς τάλαιπωρίαις, ἀλλὰ σὺν διαιώνιζοντι, καὶ **C** ἀφθαρσίᾳ ἀπέραντα.

OH. — Τῷ αὐτῷ.

« Ἐπετίθασας ἀνθρώπους ἐπὶ τὰς κεφαλὰς ἡμῶν. » Ἔστι γὰρ ὅτε συγχωρεῖ τοὺς δαίμονας ὁ θεὸς τῇ ἔνδον κεφαλῇ ἀναιδῶς ἐπικαθίζειν, τουτέστι τῇ διανοίᾳ, καὶ καθέλκειν τὴν ψυχὴν πρὸς ἀπρεπῆ ἐνθύμηματα, οἷς ἡμᾶς ἀναγκαῖον πιστεύειν, καὶ μάχεσθαι, μὴ συγκατατιθεμένους, μηδὲ συνδιόζοντας.

II. — Τῷ αὐτῷ.

Οὐ στενοχωρούμεθα ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ ἀγάπῃ, φησὶν ὁ Ἀπόστολος Κορινθίους, ὑμεῖς δὲ στενοχωρεῖσθε ἐν τοῖς σπλάγχνοις ὑμῶν, μὴ βουλόμενοι διὰ πολλῶν ἀρετῶν πλατυθῆναι τὴν ψυχὴν, καὶ τὰς θείας ἐλλάμψεις δέξασθαι, καὶ χωρῆσαι. Ὅθεν ἡμῖν συμβαίνει τὸ ἐν τῷ Ἠσαῖα εἰρημένον, ὅτι ἐν τῇ θλίψει τοῦ ἔχθρου, καὶ ἐν τῇ στενοχωρίᾳ τῆς διανοίας λέοντες, καὶ ἀσπίδες, καὶ εἰ τις ἄλλη δύναμις ἐναντία, τοῦτοις γὰρ καὶ τοῖς τοιοῦτοις ὀνόμασι καλοῦνται οἱ δαίμονες, τὸν πλοῦτον αὐτῶν ἠωνῶν καὶ τῶν καμῆλων ἔφερον· ὄνων μὲν νοουμένων, τῶν νοθεστέρων, καὶ φιληδόνων, καὶ μοχθηρῶν· καμῆλων δὲ τῶν τὴν ὑπερηφάνειαν, καὶ τὴν μνησικακίαν ἐξασκοῦντων. Τὸν τοίνυν πλοῦτον τῶν πονηρῶν, καὶ αἰσχυρῶν, καὶ ἀνομῶν λογισμῶν φορτώσαντες τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων οἱ δαίμονες, ἐλαύνουσι εἰς τὰς ἐρήμους τῶν ἀρετῶν πράξεις, καὶ καταστάσεις. Οὐδὲν δ' ὑπάρχει τῆς ἀμαρτίας βαρύτερον, διὸ καὶ παρὰ τοῖς θεοφόροις ἀνδράσι μολίβδιον παρέρχασται.

ΠΑ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ἄν ἐκ τοῦ βάθους τῆς καρδίας πρὸς Θεὸν στενά-
ζωμεν, εἰσακούσεται πάντως, καὶ δεῖξει θαυμάσια
τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων, καὶ ποιήσει τὴν κάμηλον
πρόβατον· « Ἀυτὴ γὰρ, φησὶν, ἡ ἀλλοίωσις τῆς
δεξιᾶς τοῦ Ὑψίστου. » Καί τινων ψαλμῶν τίτλοι, « Τοῖς
ἀλλοιωθησομένοις » ἐγράφησαν. Ἐάν τοίνυν σπουδά-
σεις διὰ τῶν ἀρετῶν ἀρέσαι τῷ Σωτῆρι, ἀπορροτίζει
τὸν νοητὸν σου ἄνθρωπον ἀπορροτίζοντα τοῖς δαίμοσι, καὶ
ἀσχητὴν ποιήσας, ἐπιβαλεῖ σοι τὰ τῶν ἀποστόλων
ἐμάτια, τουτέστι τὰ θεῖα παιδεύματά τε καὶ δόγματα,
καὶ ἐπικαθεσθῆς τῷ νοῦ σου ὡσπερ τῇ θνῆ ποτῆ,
εἰσέρχεται καὶ νῦν εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν δοξαζόμενός
τε, καὶ ἀνευφημούμενος ἐπὶ πάντων ἀγγέλων ἐπὶ τῇ
σωτηρίᾳ τοῦ ἀλόγου, λογικοῦ γενομένου διὰ φι-
λάνθρωπιαν τοῦ Κτίσαντος, μᾶλλον δὲ ἀνακτίσαντος,
ἀλλοιώσαντός τε, καὶ ἀνανεώσαντος διὰ τῆς ἀμε-
λείας, καὶ τῆς πλάνης ψυχῆν παλαιωθείσαν, καὶ παρα-
τετραμμένην ἐκουσίως.

ΠΒ'. — Τῷ αὐτῷ.

Δύναται τις καὶ ἐν σώματι ὧν ὑπάρχειν σὺν τῷ
Χριστῷ κατὰ τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου·
« Ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγὼ, ζῆ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός. » Πολὺ
δὲ μᾶλλον ἐκδημήσας τοῦ σαρκίως, καθὼς πάλιν αὐ-
τὸς γράφει, ὅτι « Ἐπιποθῶ ἀναλῦσαι, καὶ σὺν Χριστῷ
εἶναι. » Ἡ γὰρ ψυχὴ νοητὸν τι χροῖμα οὔσα τῶν νοη-
τῶν ἐφίεται, ὡς ἐμφύσημα θεῖον, καὶ θαυμαστόν τι
τυγχάνουσα δημιουργημᾶ· βαρουμένη οὖν τῷ γῆινῳ
σώματι διὰ τὴν θνητότητα, εἰκότως νῦν ἐπιθυμεῖ δια-
λυθῆναι, εἰλικρινῶς, καὶ ἀμερίμνως, καὶ ἀφόβως
θανάτου συνεῖναι τῷ Δεσπότη, ἀναλύσασα ἀπὸ τοῦ θνη-
τοῦ, ἐπὶ τὸ ἀθάνατόν τε, καὶ ἄτρεπτον. Μετὰ δὲ τὴν νῦν
λύσιν, ἐν τῇ ἀναστάσει, ἀφθαρτον καὶ ἀθάνατον τὸ
ἴδιον σῶμα ἀπολαβοῦσα ζωοποιτηθὲν τῷ ἁγίῳ Πνεύ-
ματι, συνδιαιωρίζει λοιπὸν τῇ ἀλύτῳ εὐφροσύνῃ, καὶ
τῇ μακαριότητι, καὶ τῇ ἀναμαρτησίᾳ. Δεῖ γὰρ ἀπο-
καταστήναι σε ἐπὶ τὴν καθαρὰν φύσιν, ἣτοι θεῖαν,
καὶ ἀγήρω, ἄλυπὸν τε, καὶ πάσης φροντίδος ἀπῆλλα-
γμένην κατάστασιν.

ΠΓ'. — Τῷ αὐτῷ.

Εἰσὶν τινες καταστάσεις, καὶ ἕξεις ἐν ἀνθρώποις
καθαροί, ὥστε τὸν μὲν ἡλίω ἐπέχειν τόπον, τὸν δὲ
σελήνῃς, τὸν δὲ ἀστέρως· καὶ ἴδοις ἂν τινα ἄνθρωπον
ὑπὲρ τὸν Σολομῶνα πολλάκις δεδοξασμένον τῇ ἀνω-
θεν φρονήσει, ὑστερον δὲ διὰ τοῦ ἀπονουστάξαι, καὶ
χαυνωθῆναι τῆς προσοχῆς, ἐγκυταλειφθέντα ὑπὸ
θεοῦ, καὶ ἀποδυσάμενον τὴν τε εὐλάβειαν, καὶ τὸν
φόβον τοῦ Κρείττονος, καὶ καταπεπωκῶτα εἰς ἀτέ-
θειαν, καὶ ἁμαρτίας μεγάλας, ὥστε δύνασθαι σε
λέγειν, ὅτι διστράπη ὁ φίλος πεσὼν παρ' ἐλπίδα εἰς
ἀθεμιτοσύνην. Γίνεται γὰρ τοιαῦτα πολλάκις, καὶ
τοῖς σπουδαίοις ὑστερον ποτε διὰ τῆς ἀμελείας γε-
γυμνωμένοις τῆς φρουρᾶς τοῦ ἁγίου Πνεύματος,
ἀναβαλόντος τοῦ Ναβουχοδονόσορος ἐπ' αὐτοὺς ἐν πο-
λέμῳ, καὶ τὴν μὲν πόλιν ῥηγνύοντος διὰ μηχανημά-
των σατανικῶν, τὸν δὲ βασιλέα, τὸν νῦν φημι, ἐκ

A

LXXXI. — *Eidem.*

Si ex profundo cordis ad Deum ingemuerimus,
omnino exaudiet, et ostendet mirabilia filiis homi-
num, et faciet camelum ovem : « Hæc » enim, ait,
est « mutatio dexteræ Excelsi ». Et nonnulli
psalms tituli, « *eis qui immutantur* » scripti sunt.
Quapropter si incumbes per virtutes Salvatori pla-
cere, intellectualem tuam asinum onus dæmonibus
portantem exonerat, et clitella excussa, imponet
tibi vestimenta apostolorum, hoc est divinas disci-
plinas et dogmata, et assidens menti tua, quem-
admodum aliquando asino⁹⁷, introit et nunc in sanc-
tam civitatem glorificatus, laudibusque celebratus
ab omnibus angelis pro salute rationis expertis,
quod rationis compos factum est per humanitatem
Creatoris, imo renovatoris, qui immutavit, et refe-
cit propter negligentiam et errorem animam inve-
teratam, et sponte distortam atque deflexam.

B

LXXXII. — *Eidem.*

Potest quisquam unus, licet in corpore sit, esse cum
Christo, ut tradidit Apostolus : « Vivo, jam non ego,
vivit vero in me Christus ». Sed magis magisque,
si ex corpusculo excesserit, ut rursus idem scribit :
« Cupio dissolvi, et esse cum Christo ». Anima enim
cum intellectuale quid sit, intellectualia quoque appe-
tit, tanquam quæ spiraculum divinum, et admirabilis
quædam creatura sit. Prægravata⁹⁸ itaque terrestri
corpore propter mortalitatem, jure merito nunc
concupiscit per mortem dissolvi, et sincere, et se-
cure, et intrepide una cum Domino esse, a mortali
hoc in immortale et immutabile resoluta. Post hanc
vero solutionem, in resurrectione incorruptum,
atque immortale proprium corpus recipiens Spiritu
sancto vivificatum una simul in posterum cum
insolubili lætitia, et beatitate, et inculpata inno-
centia, quæ amitti non potest, perennat. Reducen-
dus enim es ad puram, vel divinam, et nunquam
senescentem naturam, necnon ab omni tristitia et
cure immunem ac vacuum conditionem.

C

LXXXIII. — *Eidem.*

Sunt quædam conditiones et habitus inter homi-
nes puri, adeo ut hic quidem locum teneat solis,
alius lunæ, alius stellæ. Et videbis sane nonnemi-
nem Salomone ipso sæpenumero superna prudentia
gloriosiorem : postmodum, quod dormitarit, et a
contentione illa quidquam demiserit, derelictum a
Deo, et pietate, et Domini metu spoliatum, in im-
pietatem et ingentia scelera prolapsus ; ut possis
dicere : Conversus est sol, præter expectationem
in nefandas iniquitates delapsus. Eveniunt namque
sæpissime similia, etiam virtuti addictissimis,
posthac propter negligentiam custodia sancti Spi-
ritus denudatis, ascendente ad ipsos Nabuchodonoso-
re, et bellum inferente, et urbem quidem ma-
chinis satanicis disjiciente, regem autem, mentem,
inquam, quemadmodum Sedechiam, exæcante, et

⁹⁷ Psal. LXXVI, 11. ⁹⁸ Psal. LIX, LXVIII, LXXIX.⁹⁷ Matth. xxi, 7. ⁹⁸ Galat. ii, 20. ⁹⁹ Philipp. i, 25.

filios compedibus alligante, et in Babylonem sub allegoria expressam **159** abducente: sancta vero David, et Salomonis, et posteriorum regum diripiente, quæ in thesauris cordis, et reliqua multis temporibus, impensoque labore et studio comparata, et conducta, et concinnata; templum Dei invadente efficienteque, ut a profanis pedibus conculceretur¹. Audivique Psalmum propterea clamantem in flentibus²: Miserere mei, quod multi oppugnant me ab excelso dæmones, et conculcantes me per totam diem. Quoniam ascendere fecisti inimicos meos super caput meum. Et Jeremiam lugentem: Dominans antea per bene gesta anima, nunc jure belli capta facta est sub tributo³, diabolo serviens in peccatis. Nihilominus qui in hæc mala incidit, si ob pusillum animum ad finem usque sese non deseruerit, sed pœnitentia ductus ad Dominum fuerit conversus, et rursum veteres ac vere philosophicas actiones de novo perfecit: denuo ad ipsum Domini gratia regreditur, dicetque de hoc quoque propheticum eloquium: Revertar, et reedificabo tabernaculum David, quod ceciderat, et confosas ipsius res præclare gestas, et divinas largitiones, et interiorum cognitionem, et dirigam, et exstruam⁴: « Et erit novissima gloria plusquam prima, dicit Dominus omnipotens⁵. » Hæc vero scripsi ad ea quæ in epistola tua continebantur, respondentia.

κράτωρ. » Γεγράφηκα δὲ ταῦτα, ὡς πρὸς τὰ ἐμπερόμενα τῆ ἐπιστολῆ σου ὑπερέχων ἀπόκρισιν.

LXXIV. — ONESIMO MONACHO.

Si prorsus Deo existimet, qui in præsentia dives est, erga te liberalitatis gratiam offerre, multo magis hic exhortari te debet, atque **160** deprecari, ut digneris accipere: neque enim a te expectandum est, ut roges. Verum hominis jactantia cognita, ne illum, Corybantum more delirantem, sermone digneris.

LXXXV. — FAUSTO MONACHO.

Vestis ex pilis et lacera, omnino pusillæ ac humilis indiget cogitationis: justi enim proprii æmulatione Domini magis exoptant humilitatem. Verumtamen si tu insolescis, et altercaris quotidie, et alios cædis verberibus, et mente captos ac furentes imitaris: quam ob causam ex pilis indumentum contextum gestas, opinioni ac fini tuo adversans? Verum solitaria vita veritatem et justitiam amplecti lebet, non histrioniam, et scenam, et larvam veritatis et justitiæ.

LXXXVI. — Eidem.

« Ostende, ait, misericordiam tuam cognoscentibus te⁷. » Qui enim, ut tu, cognitione delinquit, ravioribus pœnis multabuntur. Augescere itaque, extendique magis ac magis misericordiam exora.

LXXXVII. — ALEXANDRO ARCHIMANDRITÆ.

Noctem illum humanæ vitæ innumerorum præclare gestorum facinorum radiis collustrans, quomodo in cælestium angelorum albo non enitueris, cum incorruptibilibus illis **161** virtutibus

αυτοφλοῦντος ὡσπερ τὴν Σεδεκίαν, καὶ παιδᾶς δεσμοῦντος, καὶ εἰς Βαβυλῶνα τὴν ἀλληγορομένην ἀπάγοντος, τὰ δὲ ἅγια Δαυὶδ, καὶ Σολομῶντος, καὶ τῶν ἐξῆς βασιλέων, λαμβάνοντος, τὰ ἐν τοῖς θησαυροῖς τῆς καρδίας, καὶ τὰ ἐξῆς, τὰ πολλοῖς χρόνοις μετὰ καμάτου, καὶ σπουδῆς πορισθέντα, καὶ συγχομισθέντα, καὶ κατασκευασθέντα, ἐμπυρρίζοντος τὸν ναὸν τοῦ Κυρίου, καὶ παρασκευάζοντος ὑπὲρ βεβήλων πατεῖσθαι ποδῶν. Καὶ ἤκουσα τοῦ Ψαλμοῦ διὰ τοῦτο βοῶντος ἐν ὄδυρμοῖς: « Ἐλέησόν με, » ὅτι πολλοὶ οἱ πολεμοῦντές με ἀπὸ ὕψους δαίμονες, καὶ καταπατοῦντές με ὄλην τὴν ἡμέραν, διότι ἐπεδίβασας τοὺς ἐχθρούς μου ἐπὶ τὴν κεφαλὴν μου: καὶ τοῦ Ἱερεμίου θρηνοῦντος, ὅτι Ἄρχουσα πρώτην διὰ κατορθωμάτων ψυχῆ, νῦν νόμῳ πολέμου ληφθεῖσα, ἐγενήθη εἰς φόρον, τῷ διαβίῳ λειτουργοῦσα ἐν τοῖς ἁμαρτήμασι. Πλὴν ὅτι ὁ τοῖς τοιοῦτοις κακοῖς περιπεπωκώς, ἐὰν μὴ ἀπὸ μικροψυχίας ἀπειδοκῆσῃ εἰς τέλος, ἀλλὰ μεταμεληθεὶς ἐπιστρέψῃ πρὸς Κύριον, καὶ νεαροποιήσῃ τὴς ἀρχαίας ἐμφιλοσόφους πράξεις, ἐπανερχεται πάλιν πρὸς αὐτὸν ἡ Δεσποτικῆ χάρις, καὶ φράσει καὶ περὶ τούτου τὸ προφητικὸν λόγιον, ὅτι Ἄναστρέψω, καὶ ἀνοικοδομήσω τὴν σκηνὴν Δαυὶδ τὴν πεπτωκυῖαν, καὶ τὰ κατεσκαμμένα αὐτῆς κατορθώματα, καὶ θεῖα δωρήματα, καὶ γῶσιν τὴν ἐσωτέραν, καὶ ἀνορθώσω, καὶ ἀνοικοδομήσω. « Καὶ ἔσται ἡ δόξα ἡ ἐσχάτη ὑπὲρ τὴν πρώτην, λέγει Κύριος παντοκράτωρ. »

ΠΔ'. — ΟΝΗΣΙΜΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Εἰ ὅλω; τῷ Θεῷ νομίζει ὁ κατὰ τὸ παρὸν πλούσιος, προκομίζει τὴν χάριν τῆς εἰς σὲ φιλοτιμίας, οἷτος μᾶλλον χρεωστὲι παρακαλεῖν σε, καὶ ἵκεῦν πρὸς τὸ λαβεῖν θελήσαι, οὐ γὰρ δὴ παρὰ σοῦ ἀναμένειν δέησιν. Ὅθεν γνοῦς τὴν τοῦ ἀνδρὸς βλακείαν, μηδὲ λόγου ἀξιώσεις τὸν κορυβαντιῶντα.

ΠΕ'. — ΦΑΥΣΤΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Τὸ τρίχινον φόρεμα δέεται πάντως φρονήματος ταπεινοῦ: τοῖς γὰρ δικαίοις μᾶλλον πεπόθηται ἡ ταπεινοφροσύνη, μιμουμένοις τὸν ἑαυτῶν Δεσπότην. Εἰ δὲ ἀλαζονεύῃ, καὶ μάχῃ καθ' ἑκάστην, καὶ τύπτεις τινὰς, καὶ τοὺς φρενητιῶντας ἀπομιμῆ, τίνος χάριν καὶ τὸ τρίχινον φορεῖς; Ἀσύμβατον γὰρ ἔνδυμα τῆ γνώμῃ· ὁ δὲ μονήρης βίος τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν δικαιοσύνην φιλοκαλεῖν ὀφείλει, οὐχ ὑπόκρισιν, καὶ σκηνὴν, καὶ προσωπεῖον τῆς ἀληθείας, καὶ τῆς δικαιοσύνης.

ΠΣ'. — Τῷ αὐτῷ.

« Παράτεινον, φησὶν, τὸ ἔλεός σου τοῖς γινώσκουσί σε. » Οἱ γὰρ γινώσκει ἁμαρτάνοντες κατὰ σε, χαλεπωτέρας τεύξονται κολάσεως. Μεγαλυνθῆναι τοίνυν, καὶ ἐκταθῆναι ἄγαν τὸν ἔλεον πρεσβεῦου.

ΠΖ'. — ΑΛΕΞΑΝΔΡΩ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤῆ.

Τὴν ἀφεγγῆ νύκτα τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, ταῖς τῶν μυρίων ἀνδραγαθημάτων σου ἀκτίσι καταυγάζων, πῶς τὴν τῶν ἐπουρανίων ἀγγέλων καταλόγοις μὴ συναριθμηθείης, ἀμιλλόμενος ταῖς ἀφθάρτοις ἐκεί-

¹ IV Reg. xxv, 1 seqq. ² Psal. lv, 1. ³ Thren. 1, 1. ⁴ Amos ix, 11. ⁵ Agg. ii, 10. ⁶ Psal. xxxv, 11.

ναις δυνάμει, τὸ φρατὸν τοῦτο, καὶ εὐτελὲς, καὶ Ἀ
θητὸν περικελιμενος σκῆνος;

ΠΗ'. — ΦΡΟΝΤΩΝΙ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤῆ.

Ἐπαινῶ σου τὰ ῥόδα τῶν θεοφίλων λόγων, καὶ
τὰς μικρὰς ἀκάνθας τῶν εὐκαίρων ἐλέγχων παρέπη-
ξις, ὑπερβίβων ἡμῶν, ὡς ἂν τις εἴποι, καὶ παρα-
κινῶν, τὸν πρὸς τὴν σὴν ἑστίαν, καὶ ἀειφεγγῆ ψυχῆν,
ἄσβεστον, καὶ ἀμάραντον ἔρωτα.

ΠΘ'. — ΑΡΣΙΝῶ ΜΟΝΑΧῶ,

Ὅταν ποτὲ δυνηθῆς ἐκρίζωσαι πάντα τὰ ἐλίθρια,
καὶ μανιῶδη πάθη, τηνικαῦτα σαυτὸν ἐπίδοσ τῆ
θεωρίᾳ τῶν ὑψηλῶν νοημάτων. Εἰ δὲ πρὸ τοῦ κατ-
αγωνισασθαι τοὺς πολεμίους δαίμονας, τολμήσειας
διαδιασάμενος ἀναβῆναι εἰς τὸ ὄρος παρὰ τὸ δοκοῦν
τῷ θεῷ βουλήματι, οὐ τεύξη βοηθείας, καὶ συμ-
μαχίας Θεοῦ, καὶ τρώσουσίν σε οἱ ἐχθροὶ καθάπερ
αἱ μέλισσαι.

Ι'. — Τῷ αὐτῷ.

Ἄλλοι καθ'ἐκάστην τοῖς πόνοις τὴν καρδίαν δαμά-
ζουσι, καὶ ἐκτίθειν τῆ ἐγκρατεῖα σπουδάζουσι. Σὺ
δὲ τῆ πολυτροφίᾳ, καὶ ταῖς οἰνοφυγίαις κατὰ σαρκῶν
ἐαυτῶν βραγῆναι κινδυνεύεις.

ΙΑ'. — ΑΜΦΙΛΟΧΙῶ ΜΟΝΑΧῶ.

Τί πιότης, ὑπὸ τοῦ πνεύματος τῆς βλασφημίας
κεντούμενος; Μνήστητι ὅτι χρισθεὶς ὁ μακάριος
Δαυὶδ τῷ μυστικῷ ἐλαίῳ, εὐθύς τὸν Σαούλ, καὶ ἐπί-
βουλον ἠῦρεν.

ΙΒ'. — Τῷ αὐτῷ

Ἄλλὰ καὶ σὺ ἀοράτως ἐχρίσθης, προσελθὼν τῷ
σχῆματι τῷ σεμνῷ. Χρίσμα ἐγὼ θεῖον καλῶ τὴν
ἐπιβλοῦσάν σοι χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

ΙΓ'. — ΔΙΟΝΥΣΙῶ ΜΟΝΑΧῶ.

Ἀναγκάσιον καὶ ἡμᾶς μιμουμένους τὸν Ἀβραάμ,
τὴν τῶν ἀκροθινίων δεκάτην προσφέρειν τῷ Κυρίῳ·
αὕτη δ' ἂν εἴη τῶν δέκα ἐντολῶν ἡ ὑπερανέχουσα,
« ἄφ' ἧς ὁ νόμος κρέμεται, καὶ οἱ προφηταὶ τουτ-
έστι τὸ ἀγαπῆσαι τὸν Θεὸν ἐξ ὅλης ψυχῆς, καὶ ἐξ
ὅλης δυνάμεως. » Πλήρωμα γὰρ νόμου τὴν ἀγάπην
ὀρίζεται ὁ θεὸς Ἀπόστολος.

ΙΔ'. — ΔΡΑΚΟΝΤΙῶ ΜΟΝΑΧῶ.

Τὴν μὲν τῶν νοητῶν Αἰγυπτίων ἐπισθεν διώκου-
σαν στρατικὰν κατοπεύεις, καὶ τὴν θάλασσαν ἐμ-
προσθεν ἀφροφάρων καὶ παμμιάρων παθῶν, τὸν δὲ
θεὸν ὑπερασπίζοντά σου, καὶ ἀοράτω χειρὶ, καὶ
βραχίονι ὑψηλῷ τοὺς ἐχθροὺς ἀμυνόμενον, καὶ ἐξ-
αιρουμένον σε οὐκ ἐνθυμῆ.

ΙΕ'. — ΚΛΕΟΒΟΥΛῶ ΜΟΝΑΧῶ.

« Καὶ ἔθου τόξον χαλκοῦν τοὺς βραχίονάς μου, »
οὐχὶ τόξον κήρινον, ὑπέικον, καὶ ὑπενδίδον τοῖς δαι-
μοσι, καὶ τοῖς πάθεσιν, εὐθέως ἀπὸ πρώτης συμβο-
λῆς κλῶμενον ἐν πολέμῳ, ἀλλὰ τόξον χαλκοῦν. Χρῆ
γὰρ στερῆρά καὶ ἀνένδοτα κτήσασθαι παρὰ Κυρίου
ὄπλα πολλοῖς πολέμοις τῶν ἐναντίων ἀντιπαρτά-
ξασθαι, καὶ διαρκέσαι δυνάμενα.

contendens, licet corruptibili hoc, et vili, et mo-
tali corpore circumvestiarius?

LXXXVIII. — FRONTONI ARCHIMANDRITÆ.

Sermonum tuorum Deo gratiorum rosas laudo,
licet peropportunarum redargutionum parvas spi-
nas infigas, exstimulans nostrum, ut quispiam
diceret, atque vellicans, erga tuam sanctam et
nunquam lumine vacuum animam, inextinctum et
non marescentem amorem.

LXXXIX. — ARSINO MONACHO.

Cum temporis potueris universas noxias et fu-
riosas perturbaciones exstirpare, tunc demum te-
metsipsum sublimium considerationum speculationi
dede. Si vero ante adversarios daemones debellatos
ausus fueris per vim in montem ascendere, præter
id quod divinæ voluntati collubitum est, auxilium
et præsidium Dei non invenies: et sauciabunt te
hostes quemadmodum apes.

XC. — Eidem.

Laboribus quotidie cor alii perdomant, et conti-
nentiæ studio se macerant: tu autem abundantiori
effusiorique victu et ebrietatibus corpus impin-
guans, disrumpi periclitaris.

162 XCI. — AMPHILOCHIO MONACHO.

Quid tremis animo, dum a blasphemiae spiritu
pungaris? Recordare quod beatus David mystico
oleo perunctus⁹ confestim Saulem, et insidiatorem
invenit.

XCII. — Eidem.

Sed et tu quoque invisibiliter unctus es, cum ad
venerandum habitum accessisti. Ego porro unctio-
nem divinam voco, advenientem tibi gratiam Spiritus
sancti.

XCIII. — DIONYSIO MONACHO.

Necesse est nos æmulantes Abraham spoliiorum
decimam Domino offerre⁹, quæ fuerit primum in-
ter decem præcepta locum occupans, ex qua lex
pendet, et prophetæ: Diligere nempe Deum ex toto
corde, et ex totis viribus¹⁰. Complementum enim
legis divinus Apostolus dilectionem esse definit¹¹.

XCIV. — DRACONTIO MONACHO.

Intellectualium Ægyptiorum retro te persequen-
tem exercitum intueris, et ante mare spumescen-
tium execrandarumque perturbationum; Deum
autem propugnatum, et invisibili manu, et brachio
excelso hostes ulciscens, et liberantem te, tibi
animam non repræsentas.

163 XCV. CLEOBULO MONACHO.

« Et posuisti sagittam aream brachia mea¹²: »
non sagittam ceream cedentem, ac vires demoni-
bus submittentem, et perturbationibus, quæ stam-
tim in ipso primo impetu inter pugnandum fran-
gatur; sed sagittam aream. Namque a Domino
arma comparanda sunt valida et inconcussa, quæ
multis adversariorum incursibus sese opponant
atque resistent.

⁹ I Reg. xvi, 15. ¹⁰ Gen. xiv, 20. ¹¹ Matth. xxii, 37, 40. ¹² Rom. xiii, 15. ¹³ Psal. xvii, 35.

XCVI. — PHILUMENO ENCLISTO.

O præclara vestra post secessionem gesta! o vestra secundum virtutem tropæa! o supra modum vestram in inclusione inanem, scenicam et dissimulatam vitæ rationem! nihil enim ab iis, qui in foro contentiosius negotiantur, et innumeras lites variasque verborum velitationes in prætoriiis consuunt, te esse dissimilem, ut videris, autumo; negotia omnium generum excogitans, cum iracundia perstreptans et fremens, ex caveis ferreis, injuriis, dictionibus lædoriis ac querelis obvios quosque onerans; sæpe etiam eductis per ostium manibus fratres verberans, tumultu, strepitu et turbidis concitatisque motibus cellam misellam complens, lacrymantem fortasse, licet ea sensu animaque deseratur, ob crudelitatem et amaritudinem illius, quæ in ipsa veluti in bestiarum cavea, inclusa est, feræ, imo feris ipsis efferatoris monachi. Dic mihi, sodes, quid in lucro posuisti in domuncula inclusus, animæ tuæ cui usui fuisti **164** inter murellos corpus abscondens? Factus est enim, ait, Ephraim, veluti panis subeinericius nunquam se ad meliora convertens¹³. Quid lucri tibi fuit cellulam possedisse? Quando igitur monachorum venerandum habitum induisti? Quis abbas bona dicens verba, manum apposuit? Undenam cœnosos hosce execrandosque mores hausisti? Ubinam sunt orationum inconcussa et erga Deum secunda colloquia? quonam psalmos et hymnos amandasti? quo tranquillitas cogitationes fugasti? quo sacrosanctas patrum instructiones pepulisti? quo mellis instar emanans lacryma abiit? quo socia ejusdem tori, et ædis monachorum pax, et quies, et tranquillitas, et fides? Quamnam habebis fiduciam dicendi in die retributionis?

XCVII. — FAUSTO MONACHO.

« Commoveantur, ait¹⁴, fundamenta terræ. » Illud: « Commoveantur fundamenta terræ, » loco illius dictum: Quæ in profundo cordis cogitationes sunt, a sinistris ad dexteram transvehantur.

XCVIII. — EUTROPIO MONACHO.

Si tibi in animo est ascendere ad altare illius, quæ in cælis est, Hierusalem, per multiformem virtutem et humilitatem proflicens ascende, quas beatus David ascensiones decantaverat¹⁵, corde in tuo præparans in loco lacrymarum humane vitæ. Et ploratum, et lacrymarum humanam vitam plenam esse manifesto addisces, **165** infantulos conspiciens in lacrymas se effundentes, dum e materno ventre emergunt; et postquam mortem oppetierit, miserum hominem lacrymis quoque excipi. Per virtutem itaque ascende et humilitatem ad altare illud, non per lapsus et superbiam.

XCIX. — *Eidem.*

Timorem tibi inculcat Domini dictum, non per scalas malitiæ, et jactantur cogitationis in altare ascendere imperans; ne per nuditatem¹⁶.¹⁷ tuade-

IΓ'. — ΦΙΛΟΥΜΕΝΩ ΕΓΚΛΙΣΤΩ.

Εὖγε τῶν ὑμετέρων κατὰ τὴν ἀναχώρησιν ἀριστευμάτων! εὖγε τῶν ὑμετέρων καθ' ἀρετὴν τροπαίων! ὑπέρευγε τῆς ὑμετέρας κατὰ τὸν ἐγκλεισμὸν ματαίας, καὶ σκηνικῆς, καὶ κατεσχηματισμένης διαγωγῆς. Τῶν γὰρ ἐν τῇ ἀγορᾷ θερμῶς ἐμπορευομένων, καὶ τῶν τὰς μυρίας δίκας, καὶ τὰς ποικίλας λογομαχίας ἐν πραιτωρίοις πλεκόντων, οὐδὲν δοκεῖ διαλλάττειν, πραγματίας παντοίας ἐπινοῶν, κράζων μετ' ὀργῆς, καὶ βρώχων, ἀπὸ τῆς γαλαϊάγρας καθυβρίζων, καὶ σκώπτων, καὶ λοιδορῶν, καὶ διαμεμφόμενος τοὺς παρατυγχάνοντας, ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ τὰς ἰδίας χεῖρας προσφέρων τῆς θυρίδος, καὶ τοὺς ἀδελφούς τύπτων, θορύβου, καὶ ταραχῆς, καὶ τύρβης, καὶ ἀκαταστασίας πληρῶν τὴν ἐλεεινὴν κέλλαν, στενάζουσαν τάχα, κὰν ὑπάρχει ἀνασθητός τε, καὶ ἀψυχός, ἐπὶ τῇ ἀπηνείᾳ, καὶ πικρίᾳ τοῦ ἐν αὐτῇ καθάπερ ἐν τινὶ ζώῳ κατακλεισθέντος θηρίου, μᾶλλον δὲ θηρωδεστέρου τῶν θηρίων μονάζοντος. Εἰπέ μοι, παρακαλῶ, τί κεκέρδακας τῷ οἰκιδίῳ κατακλεισθείς; τί ζήτησας τὴν σαυτοῦ ψυχὴν τοῖς τοιχαρίοις τὸ σῶμα ἐγχεκρυφώς; Ἐγενήθη γὰρ, φησὶν, Ἐφραίμ καθὼς ἐγκρυφίας, μὴ μεταστροφόμενος πρὸς τὸ κρείττον. Τί σοι ὄφελος λαχεῖν τοῦ δωματίου; Πότε ἄρα τὸ ἐνδομα τὸ σεμνὸν τῶν μοναχῶν ὑπέδυσ; ποῖος δὲ ἀδδᾶς τὴν χεῖρα τῆς εὐλογίας ἐπέθηκεν; Πόθεν δὲ παρελήφας τὰ συρφετώδη, καὶ καταπίπυστα ἤθη; Ποῦ ἡ ἀπερίσπαστος τῶν εὐχῶν, καὶ ἀμέριμος πρὸς θεὸν ὁμιλία; Ποῦ ἐξώρισας τοὺς ψαλμούς, καὶ τοὺς ὕμνους; Ποῦ ἐφυγάδευσας τὸ ἡσύχιον φρόνημα; Ποῦ κατέλειπε; τὰς ἱερὰς διδασχὰς τῶν πατέρων; Ποῦ ὀχρεῖται τὸ μελισταγῆς δάκρυον; Ποῦ ἡ σύντροφος, καὶ σύνουρος, καὶ ὁμόσκητος τῶν μοναζόντων εἰρήνη, καὶ γαλήνη, καὶ ἡρεμία, καὶ πίστις; Ποίαν σχολῆς παρήρησαν ἐν ἡμέρᾳ τῆς ἀνταποδόσεως;

IΔ'. — ΦΑΥΣΤΩ ΜΟΝΑΧΩ.

« Σαλευθήτω, φησὶ, τὰ θεμέλια τῆς γῆς. » Τὸ τοῖνον, « Σαλευθήτω τὰ θεμέλια τῆς γῆς, » ἀντὶ τοῦ, οἱ ἐν τῷ βάθει τῆς καρδίας λογισμοί, ἀπὸ τῶν σκαίων ἐπὶ τὰ δεξιώτερα μεταγέσθωσαν.

IΕ'. — ΕΥΤΡΟΠΙΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Εἰ βούλει ἀνελεῖν εἰς τὸ θυσιαστήριον τῆς ἐν τοῖς οὐρανοῖς Ἱερουσαλήμ, δι' ἀρετῆς πολυειδοῦς, καὶ ταπεινοφροσύνης προκόπτων ἀνάδηθι, τὰς εἰρημένας τῷ μακαρίῳ Δαυὶδ ἀναβάσεις, ἐν τῇ σαυτοῦ καρδίᾳ κατασκευάζων ἐν τῇ τόπῳ τοῦ κλαυθμῶνος τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς. Ὅτι γὰρ κλαυθμοῦ, καὶ πένθους πλήρης τῶν ἀνθρώπων ὁ βίος, μαθήσῃ σαφῶς, βλέπων τὰ βρέφη κλαίοντα τῆς γαστρὸς τῆς μητρῶς προκύπτοντα, καὶ μετὰ τὸ θανεῖν πάλιν τὸν ἐλεεινὸν θρηγνύμενον ἄνθρωπον. Δι' ἀρετῆς τοῖνον ἀνέρχου, καὶ ταπεινοφροσύνης πρὸς ἐκεῖνο τὸ θυσιαστήριον, μὴ διὰ πταισμάτων, καὶ ὑπερηφανείας.

IΘ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Φοβεῖτω σε τὸ Δεσποτικὸν γράμμα, παρακελεύόμενον μὴ ἀναβαίνειν διὰ βαθμίδων κακίας, καὶ ἐπηρμένον φρονήματος; εἰς τὸ θυσιαστήριον, ἵνα

¹³ Osce vii, 8. ¹⁴ Psal. lxxxi, 5. ¹⁵ Psal. lxxviii, 6. ¹⁶⁻¹⁸ Exod. xx, 26.

μη ἀποκαλυφθῆ ἡ ἀσχημοσύνη σου δι' ἐγκαταλή-
φεις· καὶ τότε γνώσονται, φησί, ποῦ ἐστὶν αὐτῶν ἡ
ὕλη.

P. — ΔΑΜΠΑΔΙΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Ὁ μόνον ὁ Ἰούδας τὸν Κύριον προῦδωκε τῶν
θεῶν κριμάτων καταφρονήσας, ἀλλὰ γὰρ καὶ οἱ μὴ
πληροῦντες τὰ θεῖα προστάγματα Χριστιανοί, προ-
δίδται λογίζονται, καταφρονούντες, καὶ αὐθαδιαζό-
μενοι, καὶ τοῖς οἰκείοις πονηραῖς ἐξακολουθοῦντες
θελήμασιν.

PA'. — Τῷ αὐτῷ.

Ὁ διὰ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ ἑαυτὸν ὑποτάξας τῇ
τῶν συνασκουμένων ὑπηρεσίᾳ, ἐὰν ὕστερον ἀρξηται
σκληρύνεσθαι, καὶ ὑπερφανεύεσθαι, καὶ κρατεῖν
ἀργύρια ἐπὶ λόγῳ ἰδίῳ, οὗτος τοὺς θεῖους νόμους
παρέβη, καὶ παρηγκωνίσαστο, ἠθέτησέ τε τὰς συν-
θήκας, καὶ τὴν ὁμολογίαν, τῆς τε ἀποκαγῆς, καὶ
τῆς ὑποταξίας, καὶ λέγεται προδότης, προέδωκε γὰρ
τὸν προφθάσαντα λόγον.

PB'. — ΕΥΣΤΑΘΙΩ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤῆ.

Ὅγκῳδες θυλάκιον σπουδαίως φιλοκαλεῖς, καὶ τῆς
σρκῆς τὸ λίπος προθύμως περιποιῆ, δίκην ὕρνος·
σιελίτων σαυτὸν ἐν σκότῃ τῆς ἀγνοίας. Καὶ ποῖαν
ἄρα παρβήσιαν εὐρήσεις, ὅταν ἔλθῃ ὁ κρίνων τὰ
σύμπαντα;

PG'. — ΕΥΜΑΘΙΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Ὅτι· ἂν τινες τῶν ἀδελφῶν πρὸ τῆς τῶν μολυ-
σμάτων παντελοῦς καθάρσεως, καὶ τῆς τελειώσεως
ἕξω; διδάσκουν ἐπιχειροῦσιν, τηνικαῦτα οἱ δαίμονες
γελῶντες πρὸς ἑαυτοὺς διανεύουσι τοιαῦτα ὁμιλοῦν-
τες, καὶ λέγοντες· Οὗτος τῷ προσήκοντι κριτῷ
ἡμέτερον γενήσεται λάφυρον, νουθετεῖν τολμῶν παρὰ
γνώμην Κυρίου. Διόπερ μὴ θελήσωμεν ὀμφακίζοντες
εἶτι, καὶ μήποτε πέπειρον τὸν βότρυν κτητάμενοι
νουθετεῖν, καὶ διδάσκουν ἑτέρους, ἵνα μὴ τῶν δαι-
μόνων γενώμεθα παῖγνιον.

PD'. — ΕΥΦΗΜΙΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Ὁ πεντηκοστὸς τέταρτος ψαλμὸς μέμνηται φέ-
βου, τρίμου, καὶ σκότους ἀμαρτημάτων· « Καὶ τίς
δώσει μοι, φησί, πτέρυγας καθὼς περιστερᾶς, καὶ
πετασθήσομαι, » καὶ ὑπερβήσομαι τὰ ἐνοχλοῦντα
πρὸς αὐτὸν, καὶ προσαναπαύσομαι τῷ ἰδίῳ φιλιαν-
θρώπῳ Δεσπότη; Αὐτὸς γάρ ἐστιν ἡ ἀνάπαυσις τῶν
ἐν τοῖς μοχθηροῖς ἰδρωσὶ τῆς ἀμαρτίας κεκοπημέ-
νων· ἔθεν βοᾶ· « Δεῦτε πρὸς με, πάντες οἱ κοπιῶν-
τες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς. »
Εἰθὺς τοῖνον ὁ Δαυὶδ, τί δι' ἔλου τοῦ ψαλμοῦ λελά-
ληκε, καὶ ὀμματώσας τοὺς ἀγωνιζομένους, καὶ πα-
ρασκευάσας μὴ ἀπογινώσκουν ποτέ, εἰς ἐλπίδα ἀγα-
θῆν τὸν ψαλμὸν καταπαύει.

PE'. — Τῷ αὐτῷ.

Ἐὰν ἡμεῖς ἀκνῶς ἐκτελώμεν τὸ πνευματικὸν
ἔργον, καὶ φροντίζωμεν νηφόντως τὴν κεχρηωστη-
μένην ἡμῖν τοῦ κανόνος τοῦ ποιεῖν ὑπηρεσίαν, δῆλον
εἶτι πολλῷ πλέον ὁ Θεὸς φροντίζων ἡμῶν διεγείρει
ψυχὰς εὐσεβεστάτας πρὸς τὸ πάντα τὰ πρὸς τῆς

A fornitas reveletur; et tunc cognoscent, ait, ubi
est eorum materia.

C. — LAMPADIO MONACHO.

Non tantum Judas Dominum tradidit divinis
spretis judiciis, sed et qui divina praecepta non
adimplent Christiani, proditores reputantur, pes-
sumdantes, et pertinaciter resistentes, et propriis
pravis obsecundantes desideriiis.

CI. — Eidem.

Qui timore Dei semetipsum exerceat se mi-
nisterio addixit, si postea indurescere incipit, et
insolescere, nummosque ratione propria possidere,
hic divinas leges transgressus est, et abiecit, et
foedera, et renuntiationis et submissionis profes-
sionem violavit, diciturque proditor. Prodidit
enim, quam prius amplexus fuerat, rationem.

166 — CII. — EUSTATHIO ARCHIMANDRITÆ.

Tumentem sacculum diligenter colis, carnisque
pinguedinem alacriter procuras, teipsum aequae ac
avis in tenebris ignorantiae nutriens. Et quamnam
tibi libertatem dicendi comparabis, cum qui judi-
cat omnia advenerit?

CHII. — EUMATHIO MONACHO.

Cum ex fratribus nonnulli, antequam omnino
sordes deponant, et perfectioris habitus participes
fiant, docere aggrediuntur, tunc daemones non sine
risu, inter se nutibus indicant, haec colloquentes
dicentesque: Hic opportuno tempore nostra erit
praeda, cum praeter mentem Domini alios instruere
audet. Quapropter, ne acerbis adhuc, nec matura
uva comparata adhortemur, aliosque instruamus,
ne daemonebus ludus objiciamur.

CIV. — EUPIHEMIO MONACHO.

Quinquagesimus quartus psalmus metus, tre-
moris et tenebrarum peccatorum meminit: « Et quis
dabit mihi, ait, pennas sicut columbae et volabo, » et
pertransibo haec molesta mala, et accedam ad
Deum, et quiescam in ipso, et una cum meo hu-
mano Domino requiescam ¹⁷? Ipse enim est requies
eorum, qui se improbis peccati sudoribus defati-
garunt. Hinc clamat: « Venite ad me, omnes qui
laboratis, et onerati estis, et ego reficiam ¹⁶⁷
vos ¹⁸. » Quare David cum probe teneret quidquid
per totum psalmum disseruerat, et certantibus
oculos indens, et praeparans ad nunquam animo
despondendum, in bona spe psalmo finem facit.

CV. — Eidem.

Si nos alacriter spirituale opus perficimus, pru-
denterque exsequimur debitum, quod a sancta
regula nobis imponitur, ministerium, manifestum
est, multo magis Deum nobis curam gerentem
excitare piissimas animas ad nobis omnia, quae-

¹⁷ Psal. lrv, 7. ¹⁸ Matth. xi, 28.

cunque opus fuerint, subministranda. Quod si nos negligimus, nullamque de iis, qui se ad spirituale opus accingunt, curam gerimus, quam ratione de nobis curam haberi volumus?

CVI. — MARINO MONACHO.

Ne mœrore tuo te maceres, neque tabescas miser, magnitudine tentationum oppressus, neque obstupeas pondere, et spissa irruptione, et excidio, et depopulatione intellectualium barbarorum. Et enim speramus, si cum gratiarum actione sustinerimus, salutem magis ex inimicis, et ex iis, qui nos odio habent¹⁹, conquirere.

CVII. — *Eidem.*

Plaga mea valida, ait Jeremias propheta²⁰ ex persona nostra texens lamentationes: ut quid praevalent nobis, qui nos contristant? coxisti, et non pepercisti²¹. Archimagiro namque Nabuzardano, et iis, qui cum eo erant, tradidisti. Et Habacuc dicebat ad Dominum. Ut quid siles videns? et impius deglutit justum, et toleras²²?

CVIII. — *Eidem.*

Non tantum peccatores, sed qui etiam maxime bonis operibus operam navare nituntur, sæpenu-mero deseruntur, ut patientiam, et tolerantiam addiscant, et superbiam vitent. Et Scriptura ait: « Sub impiis cadunt præscripto tempore, et intellectuales ædes ab impiis devastantur²³. » Rursumque: « Justus, ait, ab impiis deridetur²⁴; — Deus, Deus meus, attende mihi, ut quid dereliquisti me²⁵? » Et alibi scriptum est: « Gratias ago tibi, Deus, quod percussisti me, et avertisti faciem tuam a me, et post hæc misereberis mei. » Et rursum: « Quantas ostendisti mihi tribulationes, multas, et malas, et reversus vivificasti me, et ex abyssis terræ eduxisti me? Multiplicasti super me magnitudinem tuam, et reversus consolatus es me²⁶. »

CIX. — *Eidem.*

Ingentes ægri- tudes despiciuntis, et jactantiæ, et propriæ existimationis, et similibus in intimis ac latentibus penetrabilibus abscondentes, hominum plerosque, nosque metipso sæpissime per inconsiderantiam fallimus. Sed magnus animarum nostrarum medicus abunde novit, quomodo absconditis opem ferat. Ne igitur ægre seramus, neque animum despondeamus, neque desperemus, propter ea, quæ nobis non incongrue Dominus adducit.

169 CX. — *Eidem.*

Multi in præsentis sæculi valetudinario infirmi jacent, et alii resolutione nervorum infestantur. Quibus omnibus non una medicina congruit, neque confert omnibus una eademque mensa: propriam enim cuique et medicinam, et victus rationem medicus assignat.

CXI. — *Eidem.*

Hic, ait, ægrotus melle frequentius permulcea-

χρείας διακονῆσαι ἡμῖν. Ἐὰν δὲ ἡμεῖς ὀκνῶμεν, καὶ ἀμελῶμεν τῶν ἐπιβαλλόντων τῷ πνευματικῷ πράγματι, πῶς ἀξιούμεν φροντίζεσθαι;

PCΓ'. — ΜΑΡΙΝῸ ΜΟΝΑΧῸ.

Μηδαμῶς δυσχέραινε, μηδὲ δυσφώραι, τῇ παρατάσει τῶν πειρασμῶν πιεζόμενος, μηδὲ ξενίζου ἐπὶ τῷ βάρει, καὶ τῇ συχνῇ ἐπιθέσει, καὶ τῇ ἐκπορθήσει, καὶ διώξει τῶν νοητῶν βαρβάρων. Ἐλπίζομεν γάρ, ἐὰν μετ' εὐχαριστίας ὑπομείνωμεν, σωτηρίαν μᾶλλον ἐκ τῶν ἐχθρῶν εὐρίσκειν, καὶ τῶν μισούντων ἡμᾶς.

PCZ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ἡ πλήγη μου στερεὰ, φησὶν Ἰερεμίας προφήτης, ἐξ ἡμετέρου προσώπου τοὺς ὀδύρμους ὑφαίνων. Ἴνα τί οἱ λυποῦντές με κατισχύουσί μου; ἔμαγειρεύσας, καὶ οὐκ ἐφέλω. Τῷ γὰρ ἀρχιμαγείρῳ Ναβουζαρδάν με, καὶ τοῖς ἀμφ' αὐτὸν ἐκδεδώκας. Καὶ ὁ Ἀμβακούμ πρὸς Κύριον ἔλεγεν. Ἴνα τί παρασιωπᾷς βλέπων, ὅτι ὁ ἀσεβῆς καταπίνει τὸν δίκαιον, καὶ ἀνέχη;

PH'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Οὐ μόνον ἀμαρτωλοὶ ἄνθρωποι, ἀλλὰ καὶ οἱ λίαν πάσης ἀνδραγαθίας ἀντέχεσθαι σπεύδοντες, πολλάκις ἐγκαταλιμπάνονται, πρὸς τε τὴ διδαχθῆναι ὑπομονὴν, καὶ καρτερίαν, καὶ πρὸς ἀποτροπὴν τῆς ὑπερηφανείας. καὶ ὡς φησὶν ἡ Γραφή. « Πίπτουσιν ὑπὸ τοῖς ἀνόμοις χρόνον ταχέον, καὶ τοὺς νοητοὺς οἴκους ἐκπορθοῦνται ὑπὸ ἀνόμων. » Καὶ πάλιν. « Ὁ δίκαιος, φησὶν, ὑπὸ τῶν ἀνόμων καταγελάττει. — Ὁ Θεός, ὁ Θεός μου, πρόσχες μοι, Ἴνα τί ἐγκατέλιπέ με; » Καὶ πάλιν γέγραπται. « Εὐχαριστῶ σοι, ὁ Θεός, ὅτι ἐπάταξάς με, καὶ ἀπέστρεψας τὸ πρόσωπόν σου ἀπ' ἐμοῦ, καὶ μετὰ ταῦτα ἐλεήσεις με. » Καὶ πάλιν. « Ὅσας ἐδειξάς μοι θλίψεις πολλὰς, καὶ κακὰς, καὶ ἐπιστρέψας ἐξωποιοήσας με, καὶ ἐκ τῶν ἀδύσσων τῆς γῆς ἀνήγαγές με; Ἐπιένωσας ἐπ' ἐμὲ τὴν μεγαλωσύνην σου, καὶ ἐπιστρέψας παρεκάλεσάς με. »

PH'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Μεγάλα νοσήματα ὑπεροψίας, καὶ τύφου, καὶ οὐήσεως, καὶ τῶν τοιούτων ἐν τοῖς κρυπτοῖς ἔχοντες ταμειοῖς, τοὺς πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς πολλάκις λαμβάνομεν διὰ τὸ ἀνεπίσκεπτον. Ἄλλ' ὁ μέγας τῶν ψυχῶν ἡμῶν ἰατρός οἶδε, πῶς ἐπιμελήσεται τῶν κρυφίων. Μὴ οὖν ἀγανακτῶμεν, μηδὲ μικροψυχῶμεν, καὶ ἀποδυσπετῶμεν ἐφ' οἷς ἡμῖν ἀρμοζόντως ἐπάγει ὁ Κύριος.

PI'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Πολλοὶ ἐν τῷ νοσοκομίῳ τοῦ παρόντος αἰῶνος ὑπάρχουσιν ἀρρώστοι, καὶ παραλυτικοί. Οὐ πᾶσι δὲ ἡ αὐτὴ ἀρμόζει φαρμακία, οὐ δὲ πᾶσιν ἡ αὐτὴ συμβάλλεται τράπεζα. Ἄλλω γὰρ ἄλλως τὴν περιουσίαν, καὶ τὴν βίαιαν προσφέρει ὁ ἰατρός.

PIA'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Οὗτος, φησὶν, ὁ ἀρρώστος τῷ μέλιτι παρηγορεῖ-

¹⁹ Luc. i, 71. ²⁰ Jer. xv, 18. ²¹ Thren. ii, 21. ²² Habac. i, 13. ²³ Job xii, 5. ²⁴ Ibid. 4. ²⁵ Psal. xxi, 1. ²⁶ Psal. lxx, 20, 21.

σθω πυκνότερον, καὶ ἄλλως τῇ πικρίᾳ τοῦ ἀψιθίου A
περαστυφοῦσθω, καὶ ἕτερος τῆς τοῦ ἔλλεβόρου
ἀηθείας μετεχέτω, καὶ ἄλλον ἄλλως δεόντως με-
τέθωμεν.

PIB'. — Τῷ αὐτῷ.

Εἰ πολλαὶ μοναὶ παρὰ τῷ Πατρὶ τάχα, καὶ πολ-
λαῖς οἰκονομίαις δεσποτικαῖς διοικηθήσεται, καὶ δια-
τεθήσεται τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων.

PIΓ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ὅστις, φησί, τῇ τέρψει τῶν ἀρετῶν, διεξαχέτω
τὴν βίον, χαίρων, καὶ διευθυνόμενος, καὶ ὁ ἄλλος
τῇ στυφότητι, καὶ τῇ αὐστηρίᾳ τῶν ἐγκαταλείψεων
συνεχῶς παιδευόμενος, καὶ πενθῶν πρὸς σωτηρίαν
ἐλκείσθω, ἄλλος τῇ εὐστοχίᾳ ἐπὶ τὸ ἐπιτυγχάνειν
διηνεχῶς τῶν κατὰ βούλησιν, καὶ σκοπῶν, εὐφραι-
νέσθω ἐπὶ τῇ εὐδιδᾷ ἀνεμποδίστως τοῦ προσκαιροῦ B
βίου τὴν ὁδὸν προεὐόμενος, καὶ ἕτερος μυρίοις προσ-
κόμμασιν, καὶ θλίψεσιν, καὶ λύπαις, μόγις ποτὲ
ἐλευθερίαν, καὶ τελευτάτην ἀπαλλαγὴν τῶν κακῶν
ἐκδεχέσθω. Ἐγὼ γὰρ τὸ συμφέρον ἐκάστῳ ἐπίστα-
μαι ὡς περιέπων τὰ κρύφια, καὶ ἕκαστος ἀρμολίως
πρὸς τὸ συμφέρον τῇ ψυχῇ διοικείσθω.

PIΔ'. — NIKANΔΡῶ ΣΤΥΛΙΤῆ.

« Οὐχ ὁ ἑαυτὸν συνιστῶν ἐστὶ δόκιμος, ἀλλ' ὄνπερ
συνιστήσῃ Κύριος. — Καὶ ὁ ὑψῶν, φησὶν, ἑαυτὸν,
ταπεινωθήσεται. » Σὺ δὲ μηδὲν κατορθώσας ἐπαι-
νούμενον πρᾶγμα, καὶ ὑψώσας σεαυτὸν ἐφ' ὑψηλοῦ
τοῦ στόλου, καὶ βούλει μεγίστων τυγχάνειν εὐφη-
μιῶν. Ἀλλὰ πρόσχευε σεαυτῷ, μήποτε ἐνταῦθα παρὰ
ἀνθρώπων φθαρτῶν ἀκατῶς ἐπαινεθεὶς ἀρτίως τὸ C
τηνικαῦτα παρὰ τοῦ ἀφάρτου Θεοῦ ταλανισθῆς
ἀθλίως παρ' ἐλπίδας· διότι ὑπὲρ τὴν ἄξιαν ἐνταῦθα
ἐνεφορήθης τῶν ἀνθρωπίνων κρῶτων.

PIE'. — Τῷ αὐτῷ.

Ἄτοπον ἂν εἴη ἐφ' ὑψηλοῦ μὲν τοῦ κίονος ἴστασθαι
τῷ σώματι τοῖς πᾶσι φαινόμενον ἔνδοξον, κάτω δὲ
τοῖς λογισμοῖς σύρεσθαι, μηδὲν ἄξιον τῶν οὐρανίων
πραγμάτων διανοεῖσθαι βουλούμενον, μόνον δὲ ταῖς
γυναιξὶν ἡδέως προσλαλοῦντα ἐν ταῖς ἡμέραις ταύ-
ταις. Πρώην μὲν γὰρ τοῖς ἀνδράσιν ἐκ προθυμίας
ἐφθέγγου, νῦν δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὰ γυναῖκα προσ-
δέχη. Ἐπειδὴ οὖν ἡ Γραφὴ τὸν ὄφιν καταδικάζει ἐπὶ
τῆς γῆς σύρεσθαι, καὶ γῆν σιτεῖσθαι ἀεὶ, βλέπε
μήποτε τὴν καταδικὴν αὐτὸς πληροῖς, χαμαὶ τε τῇ D
διανοίᾳ ἔρπων, καὶ τοὺς γηίνους λόγους παντὸς
ἐσθίων. Ἀλλὰ καὶ τῆς χαμαιρεποῦς κενοδοξίας οὐδὲν
γητίνωτερον.

PIΓ'. — ΘΕΟΔΟΣΙΑ ΜΟΝΑΖΟΥΣΗ.

Γυνὴ τὸ σῶμα τυγχάνεις, κἂν θέλῃς, κἂν μὴ θέ-
λῃς. Πέπαυσο τοῖνον τοὺς ἄνδρας διδάσκουσα ἐπὶ τῆς
ἐκκλησίας· αἰσχρὸν γὰρ τοῦτο εἶναι ὁ Ἀπόστολος
φανερῶς ἀπεφάνητο, κἂν μυριάκις λέγῃς τῆς θηλυ-
δρωῦδος ἕξω μακρὰν ἀπέχειν, καὶ τῶν ἀνδρῶν
ὑπάρχειν σεαυτὴν στερότεραν, κατὰ τὸν τοῦ παρθένου
φρονήματος ἔδρασμόν.

CXII. — *Eidem.*

Si « multæ mansiones apud Patrem sunt »,
fortasse et multis administrationum generibus gu-
bernabitur, et disponetur genus humanum.

CXIII. — *Eidem.*

Hic ait, virtutum oblectatione vitam transigat
gaudens, et bonis rebus; alius astringentibus
austerisque, quod rebus necessariis destituitur,
frequenter instruat, mœrensque ad salutem com-
pellatur; alius dexteritate, quod semper consequa-
tur ea quæ lubent, et fuerunt in animo, gaudeat in
bonis odoribus, sine ullo impedimento, hujusce
vitæ viam trajiciens; alius innumeris offensionibus,
et afflictionibus, et mœroribus tandem 170 ali-
quando libertatem et absolutam malorum devita-
tionem habeat: ego enim unicuique utilia apte ad
utilitatem animæ accommodabo.

CXIV. — NICANDRO STYLITÆ.

« Non qui seipsum commendat, sed quem Domi-
nus commendat, probatus est ». — Qui enim se
exultat, ait, humiliabitur ». At tu, qui nihil ce-
lebrandum vel gloriosum perfecisti, sed super
excelsam columnam temetipsum exaltasti, ideoque
ingentes laudes et præconia consecaris et accupas;
attende tibi, ne unquam hic ab hominibus corrup-
tioni obnoxiiis immodice laudatus, eodem ipso
tempore ab incorruptibili Deo miser præter expec-
tationem habearis, quod supra merita hic humanis
plausibus te exsaturaveris.

CXV. — *Eidem.*

Absurdum sanè fuerit corpore in excelsa stare
columna omnibus conspicuum et gloriosum, infra
vero cogitationibus detrahi, nihil cœlestibus rebus
dignum apprehendentem, tantummodo cum mulie-
ribus suaviter his diebus colloquentem. Antea
enim homines sedulo alloquebaris, nunc ut pluri-
mum mulierculas excipis. Cum itaque Scriptura
serpentem condemnet, ut humi repat, terramque
semper depascatur », cave ne tu condemnationem
illam persolvas, humi cogitationibus repens, ter-
renosque sermones perpetuo comedens. Equidem
humi repente ambitione nihil magis terreum est.

171 CXVI. — THEODOSIÆ MONIALI.

Sive velis, sive nolis, corpore mulier es. Cessa
igitur hominibus in ecclesia vias præceptorum
tradere: turpe enim id esse Apostolus palam as-
severavit; licet millies dixeris a feminea condi-
tione te longe abesse, et hominibus secundum
virginæ cogitationis stabilitatem validiorem.

²⁷ Joan. xiv, 2.

²⁸ II Cor. x, 18.

²⁹ Matth. xxiii, 12; Luc. xiv, 11 et xviii, 11.

³⁰ Gen. iii, 14.

³¹ I Cor. xiv, 35.

CXVII. — THEOPHILO MONACHO.

Nc, ut se sors tulerit, et sine pravio examine nos ex locis in alia loca transmitemus; imo cum patientia consistamus orantes, ut sanctus Moyses ad Israelitas aiebat: « State, audete, ne timeatis, et videbitis auxilium a Deo, quod facturus est vobis ».

CXVIII. — ANASTASIE VIRGINI.

Gratulor tibi, quod tua vita luna lucidior est, et tu de teipsa humillime sentis. Namque inter maxime admirabilia censendum est, animam in terreno corpore angelorum incorporeorum vitæ rationem exercere. Et tale quid innui suspicabar cum dicitur: « Fundasti terram, et permanet; tua descriptione permanet dies ».

Dies siquidem, ait, intelligenda est luminosa virginitas in mortali corpusculo firmata, et Altissimi dextera fundata. Sed deprecare pro me, sponsa immaculata, Regem Christum, diuturnis et indefessis laboribus, et morum temperantia, tum vigiliis, lacrymis irriguis et innumeris aliis **172** præclare gestis; libertatem, quæ verbis exprimi nequit, adepta apud invisum, intaminatum sanctumque sponsum.

CXIX. — RHEGINO ARCHIMANDRITÆ.

Mundus mundi tu es; quapropter in temetipso creaturam universam veluti in speculo meditare et omnia in temetipsum referendo considera: nec quæ extra sunt, intueri; oculos ad interiora converte, in intellectualem animæ penu mentem omnem converte, et sine rerum imaginibus templum Domino præpara.

CXX. — ALEXANDRO MONACHO.

Servans serva animam tuam, nec malis retroactis, quibus bene abrenuntiasti, mentem advertite: in montem perturbationibus vacuum ascende, ne aliquando una cum mundo peccatore igne sempiterno comprehendaris.

CXXI. — *Eidem.*

Hæc tibi a Domino deprecare: Aperi, Domine, divitem tuam manum ²¹, et spirituale beneficium suppedita, et quælibet amarissima, et crudelis anima, quemadmodum et mea, implebitur probitate, et efferata mansuescet. Licet enim per breve tempus ob meam segnitiam derelictus sim: verumtamen postquam etiam dereliquisti, potes denuo emittere Spiritum sanctum, et meam corruptam terram renovare: ut tunc **173** consolers in operibus tuis, cum defecerint e terra peccatores, hoc est dæmonum præstigiæ e corde meo. Similia enim nonnulla prope finem tertii et centesimi psalmi dicta esse comperimus.

CXXII. *Eidem.*

Si Deum mœrore afficimus, cum spernimus ac negligimus, incumbamus potius eum oblectare per diligentiam et bona opera.

²¹ Exod. xiv, 13. ²² Psal. cxviii, 90, 91. ²³ Psal. ciii, 28.

PIZ'. — ΘΕΟΦΙΛΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Μη ὡς ἔτυχε, καὶ ἀβασιανίστως μετατιθῶμεν ἑαυτοὺς ἀπὸ τόπων εἰς τόπους, μᾶλλον δὲ στήκωμεν μεθ' ὑπομονῆς προσευχόμενοι, καθὼς ἔλεγεν ὁ ἅγιος Μοῦσῆς πρὸς τοὺς Ἰσραηλίτας, « Στήκετε, θαρσείτε, μὴ φοβεῖσθε, καὶ ὄψεσθε τὴν παρὰ τοῦ Κυρίου βοήθειαν, ἣν ποιήσει ὑμῖν. »

PIH'. — ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΠΑΡΘΕΝΩ.

Εὐφημῶ σε ὑπὲρ τὴν σελήνην τῷ βίῳ λαμπρυνομένην, καὶ ταπεινοφρονοῦσαν ὑπερβαλλόντως. Τῶν γὰρ παραδοξοτάτων ἂν εἴη βλέπειν ψυχὴν ἐν σώματι γῆτιν πολιτείαν ἐξασκουσαν ἀγγέλων ἀσωμάτων. Καὶ τοιοῦτον ἐγὼ ἤκουσά ποτε εἶναι τὸ γεγραμμένον, ὅτι « Ἐθεμελίωσας τὴν γῆν, καὶ διαμένει. Τῇ διατάξει σου διαμένει ἡ ἡμέρα. » Ἡμέραν γὰρ, φησὶν, ἡμῖν νοητέον τὴν φωτισοῦσα παρθενίαν, ἐδραζομένην ἐν τῷ θνητῷ σαρκίῳ, καὶ θεμελιουμένην τῇ δεξιᾷ τοῦ Ἰησοῦ. Ἄλλ' ὑπερέχου μοι, ἄνωγε νόμῳ, τοῦ βασιλέως Χριστοῦ, πολλῶν χρόνων, καὶ πόνοις ἀκαμπέσι, καὶ μετριότητι τρόπων, καὶ ἀγρυπνίαις, δάκρυσι ψεκαζομένοις, καὶ τοῖς ἄλλοις μυρίοις, κατορθώμασι, παρρησίαν ἀβήτητον κεκτημένη, πρὸς τὸν ἀόρατον, καὶ ἀμόλυτον, καὶ ἅγιον νυμφίον.

PIΘ'. — ΡΗΓΙΝΩ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗ.

Κόσμος κόσμου ὑπάρχεις· τοιγαροῦν ἐν σεαυτῷ τὴν κτίσιν πᾶσαν κατόπτεις, καὶ τὰ πάντα εἰς ἑαυτὸν ἐννοεῖς. Μη βλέπε πρὸς τὰ ἔξω, σύννευσον πρὸς τὰ ἔσω, σύστρεψον τὸν νοῦν ὅλον εἰς τὸ νοερὸν τῆς ψυχῆς ταμιεῖον, ἀνειδίωλον τῷ Κυρίῳ τὸν ναὸν εὐτρέπισσον.

PK'. — ΑΛΕΞΑΝΔΡΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Σώζων σώζε τὴν σεαυτοῦ ψυχὴν· μὴ περιδέλπου εἰς τὰ ὀπίσω κακὰ, οἷσπερ καὶ καλῶς ἀπετάξω· εἰς τὸ ὄρος τῆς ἀπαθείας ἀνάδραμε, μήποτε συμπαραληφθῆς τῷ ἀμαρτωλῷ κόσμῳ εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον.

PKA'. — Τῷ αὐτῷ.

Τοιαῦτα εὐχου πρὸς τὸν Κύριον· Ἄνοιξον, ὦ Δέσποτα, τὴν πλουσίαν σου χεῖρα εἰς χορηγίαν πνευματικῆς εὐεργεσίας, καὶ πᾶσα πικροτάτη, καὶ ἀπηνῆς ψυχὴ, καθάπερ καὶ ἡ ἐμὴ, πλησθήσεται χρηστότητος, καὶ ἡ ἐξαγριωθεῖσα ἡμερωθήσεται. Κἂν γὰρ πρὸς ἕλιγον ἐγκατελειφθῆν διὰ τὴν ἔμαυτοῦ νοχελίαν, ἀλλὰ δύνῃ, καὶ μετὰ τὴν ἐγκατάλειψιν, ἐξαποστεῖλαι πάλιν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ ἀνακαινίσαι τὴν κατεφθαρμένην μου γῆν, ἵνα τότε εὐφρανθῆ; ἐπὶ τοῖς ἔργοις σου, ἐκλειπόντων ἀμαρτωλῶν ἀπὸ τῆς γῆς, τουτέστι τῶν δαιμονικῶν μαγανευμάτων ἀπὸ τῆς καρδίας μου. Τοιαῦτα γάρ τινα εὐρήσομεν εἰρημένα πρὸς τῷ τέλει τοῦ ἑκατοστοῦ τρίτου ψαλμοῦ.

PKB'. — Τῷ αὐτῷ.

Εἰ λυποῦμεν τὸν Θεὸν καταφρονοῦντες, καὶ ἀμελοῦντες, σπουδάσωμεν μᾶλλον εὐφρᾶναι αὐτὸν δι' ἐπιμελείας, καὶ ἀγαθοεργίας.

PKΓ'. — Τῷ αὐτῷ.

Φησὶν ἡ προφητεία· « Τὸ ὕδωρ τῆς Νευριεῖμ ἐρημον ἔσται, καὶ ξηρανθήσεται, καὶ ὁ χόρτος αὐτῆς πᾶς ἐκλείψει· χόρτος γὰρ ξηρὸς οὐκ ἔσται. » Νευριεῖμ ἑρμηνεύεται ψευδοδοξία. Ἐκ προχείρου μὲν οὖν ἐκάστη αἵρεσις νοεῖσθω ἐρημουμένη, καὶ ξηρανομένη διὰ τὰς διδασκαλίας τῶν ὀρθοτομούντων τὸν λόγον τῆς ἀληθείας. Πλὴν οἱ καὶ ἡ ἀμαρτία ψευδοδοξία ἐστίν· δοκῶν γὰρ τις τὸ μὴ καλὸν, μετέρχεται τοῦτ'· ἐπὶ δὲ ἡ ἀμαρτία καταργηθῆ διὰ τῆς μετανοίας, δῆλον οὖν ἐξηράνθη ὁ χόρτος· ὅταν δὲ καὶ αὐτὸς ὁ ξηρὸς χόρτος ἐκ ποδῶν γένηται, ἀπώλοντο καὶ αἱ μνῆμαι τῶν κακῶς πεπραγμένων.

PKΔ'. — ΕΥΛΥΣΙΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Οὕτε ἡ ἀρετὴ, οὕτε ἡ κακία μένει ἀμετάπτωτος, καὶ ἀκίνητος, ἐπειδὴ ἐθελότρεπτόν ἐστι ἀνθρώπινον γένος. Ὅνπερ τοίνυν ὑπολαμβάνεις τὸν ἀδελφὸν ἀμελέστατον εἶναι, ὄνπερ νομίζεις ἀμαρτωλὸν ὑπάρχειν, οὐκ οἶδας, μήποτε καθ' ἑαυτὸν στενάξας, καὶ μεταβαλλόμενος ἐπὶ τὸ κρείττον, παρὰ Θεῶν σώζεται. Σὺ δὲ ἀγόνων εὐτελιζεις πολλακίς τὸν τοιοῦτον, καὶ λοιδορεῖς, καὶ πικρῶς κατακρίνεις τὸν ὑπὲρ σὲ σωζόμενον ἀνθρώπον.

PKE'. — Τῷ αὐτῷ.

Κακία κακίαν ἐφέλλεται, καὶ πάθος πάθει πολλάκις συνάπτεται· συγγενῆ γὰρ ἀλλήλων, καὶ συναεργὰ τὰ φαῦλα καθέστηκεν.

PKΓ'. — Τῷ αὐτῷ.

Τὸ πλῆθος τῶν παρ' ἡμῶν δρωμένων ψεκτῶς, τὴν πάντων χείρονα τῶν κακῶν κενοδοξίαν, καὶ τὸν τύφον πολλακίς ἐκ τῆς ἀναληθσίας ἐπισύρεται. Ὅ δὲ γε πάσας ἐκκεκομωμένους ἀπαρῶλείπτως τὰς ἀρετάς, ἀλλότριον ἑαυτὸν καταστήσει τῆς ἀνοήτου, καὶ μωροῦ, καὶ σαθροῦ κενοδοξίας, καὶ τοῦ ματαίου τύφου.

PKZ'. — ΦΙΛΟΞΕΝΩ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤῆ.

Ἀληθινὸν ἐγὼ προσαγορεύω ἐκεῖνον Ἰσραηλίτην, τὸν διὰ τῆς θεωρίας ἀπάντων τῶν κτισμάτων, τῶν τε μὴ φαινομένων βλέποντα τὸν τῶν ὄλων ποιητὴν Θεόν.

PKH'. — ΕΛΠΙΔΙΩ ΜΟΝΑΧΩ.

« Πάντα, φησὶ, καθαρὰ τοῖς καθαρῶς, » τοῖς δὲ ἀπίστοις, καὶ ἐμπαθεῖσι, φιλαμαρτήμοσι τε, καὶ μεμολυσμένοις, πάντα ἀκάθαρτα, καὶ πονηρὰ φαίνεται, καὶ πάντα αὐτοὺς πρὸς ἀμαρτίαν ἐξέλκει, εἴτε βρῶμα, εἴτε πόμα, εἴτε φόρεμα, εἴτε τόπος, εἴτε χρόνος, ἢ πρόσωπον, ἢ πρᾶγμα, ἢ ὀμίλια, ἢ βλέμμα, ἢ ἀφῆ, ἢ ὕσφρησις, ἢ ἀκοή, ἢ γεῦσις, πᾶν συλλήβδην εἰπεῖν πρᾶγμα, ἢ εἶδος, ἢ κίνημα, ὅθιαι τὸς τοιοῦτους πρὸς ἀμαρτίαν, καὶ ἐκκαλεῖται πρὸς τὴν παρανομίαν. Ὅσπερ τούναντιον τοὺς πιστοὺς, καὶ ἀγνοῦς, καὶ εὐλαβεῖς, καὶ σώους τὸ φρόνημα, πάντα διεγείρει πρὸς εὐχαριστίαν Θεοῦ, καὶ ἀπληστον ὑμολογίαν, καὶ χειραγωγεῖ πρὸς πᾶσαν δικαιοσύνην, καὶ νοηματίζει πρὸς τὴν τελείαν εὐσέθειαν.

²⁵ Isa. xv, 6. ²⁶ Tit. i, 15.

CXXIII. — *Eidem.*

Vaticinium ait : « Aqua Neuriim erit deserta, et exsiccabitur, et herba ipsius universa deficiet : herba enim sicca non erit ²⁵. » Neuriim notat falsam de rebus opinionem. In promptu itaque quæcunq; hæresis intelligatur, quæ desolatur, et eorum, qui recte verbum veritatis pertractant, doctrina exsiccatur. Nihilominus etiam et peccatum falsa opinio fuerit : namque nonnemo quod bonum non est, ut bonum apprehendens, illud consequi studet ; cum vero peccatum per pœnitentiam abrogatum fuerit, manifestum sit herbam exsiccata fuisse ; cum vero et ipsa herba sicca de medio sublata fuerit, memoriæ eorum quæ prave gesta sunt, deperduntur.

CXXIV. — EULYSIO ΜΟΝΑΧΟ.

Neque virtus, neque malitia remanet constans et immutabilis ; quandoquidem genus humanum sponte sua immutari comparatum est. Quem itaque ex fratribus negligentissimum existimas, **174** et opinaris peccatorem esse, nescis an aliquando ille intra se ingemiscens, et in melius immutatus, apud Deum salvetur. Et tu ignorans talem hominem sæpenumero nihili ducis, et conviciis oneras, et duriter contemnis, qui tamen potius, quam tu, salvatur.

CXXV. — *Eidem.*

Malitia malitiam attrahit, et perturbatio sæpissime perturbationi conjungitur : prava siquidem ejusdem generis sunt, et sibi invicem suppetias ferunt.

CXXVI. — *Eidem.*

Eorum, quæ a nobis criminosè geruntur, copia, malorum omnium pessimam jactantiam et superbiam sæpe ex stupiditate contrahit ; qui vero omnibus abunde est virtutibus exornatus, alienum se a demente, stulta et detrita jactantia, et inani tumore constituit.

CXXVII. — PHILOXENO ARCHIMANDRITÆ.

Ipse ego vere germanum Israelitam dixerim eum, qui per omnium creaturarum, sive illæ obtutibus pateant, sive in clanculo lateant, speculationem, omnium Deum auctorem intuetur.

CXXVIII. — ELPIDIO ΜΟΝΑΧΟ.

« Omnia, inquit, munda mundis ²⁶ ; » infidelibus autem et pravis affectionibus deditis, pronicisque **175** ad peccandum, et inquinatis omnia impura pravaque judicantur ; omniaque eos ad peccandum compellunt, sive cibus sit, sive potus, sive indumentum, sive locus, sive tempus, sive persona, sive opus, sive colloquium, sive visus, sive tactus, sive odoratus, sive auditio, sive gustus, et ut verbo extricem, quodcunq; illud sit, sive species, sive motus, hosce ad peccata præcipitat, et ad impietatem adhortatur. Quemadmodum econtra fideles, et castos, et pios, et mentis compotes omnia ad agendas Deo gratias, et nunquam cessantem laudationem excitant, et ad universam justitiam ducunt, et ad pietatem numeris omnibus absolutam viam sternunt.

CXXIX. — NEMERTIO MONACHO.

Sæpius te timoris spiritus perquisivit, nec invenit: nondum enim illi instituendus traditus fueras. At nunc te invenit, et noctu dieque nunquam intermittens conturbat. Verumtamen ne despondeas, sed sustine deprecationibus Dominum expectans, ut te frequenter ante ipsius oculos lacrymis madentem eripiat.

CXXX. — *Eidem.*

Asseveras te solum prorsus non posse in cellula degere, præter expectationem immenso dæmonis metu oppressum, post maximum abrenuntiationis tempus et solitariam in deserto moram; ascisce ergo tibi Dei amantem, piūque virum, qui una tecum inhabitet, simulque preces fundat, et concinat, et vigiliis **176** immoretur, quousque divinum auxilium advenerit, improbusque dæmon abscesserit.

CXXXI. — *Eidem.*

Certe mihi suadeor, nec ullus læsito, per divinum angelum dæmonem expulsus fore fugandum. Dominus siquidem virgam peccatorum dæmonum super sortem justorum ³⁷ semper debacchari non sinet. Propterea dicit: « Expectans expectavi Dominum, qui tentationem intulit, et attendit mihi, et exaudivit preces meas ³⁸. »

CXXXII. — *Eidem.*

En tibi gratia, et virtute, et humanitate super omnia Christi Dei excelsi, octo mensium spatium prætergressum est, et improbissimus spiritus fugatus est: et tu denuo cellam solus confidentissime inhabitas.

CXXXIII. — PALLADIO MONACHO.

Ut videris, Jonatham Saulis filium spiritu æmularis. Ille siquidem, ut historia traditur, dixit: « Summitate sceptri mei gustavi de melle, et vident oculi mei ³⁹. » At tu spiritu intellectualis mellis particeps factus divinorum sermonum, melle ipso suaviorum, oculis animæ vides quæ a multis non ita facile dignoscuntur. Hinc quæris, quam ob causam in summitate baculi Jacobus adoraverit ⁴⁰.

177 CXXXIV. — *Eidem.*

Tibi equidem perfecte depurgato, et ab omni labe, et jactantiæ tumore immuni, operæ pretium fuerit subtilissimis speculationibus exerceri: inquinatis vero, et qui nondum opprobria, et cœnum veteris hominis lavacris abluerunt, nullo modo permittimus sanctissima verba vel summis digitis pertractare, quousque sani evadant, et aliquando expurgentur. Nam ait: « Nolite dare sanctum canibus, neque margaritas porcis projicite ⁴¹. »

CXXXV. — APHTHONIO MONACHO.

Non tantum Scripturarum lectio in promptu sit, sed et oratio, et psalmus, et continentia, vigilia

A PKΘ. — NHMEPTIQ MONAXΩ.

Ἐζήτησέ σε πολλάκις τὸ πνεῦμα τῆς δειλίας, καὶ οὐχ ἤϊρε, διότι οὐπω ἐξεδόθης πρὸς γυμνασίαν αὐτῷ, νῦν δὲ σε ἤϊρε, καὶ ἐκταράττει, παννύχιόν τε καὶ πανημέριον. Ἀλλὰ μὴ ἀθυμήσης, ὑπόμεινον δὲ δι' εὐχῆς τὸν Κύριον, προσδοκῶν, ὅπως ἐξέλῃται σε, συνεχῶς κατέναντι τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ φουρόμενον δάκρυσι.

PA'. — Τῷ αὐτῷ.

Εἰ ὅλως λέγεις μηκέτι δύνασθαι μόνως εἰάξαι ἐν τῷ κελίῳ, νικώμενος παρ' ἐλπίδας τῷ ἀμετρήτῳ φόβῳ τοῦ δαιμονίου, μετὰ τοσοῦτον τῆς ἀποταγῆς χρόνον, καὶ τῆς καταμόνας ἐπ' ἐρημίας διατριβῆς, προσλαβοῦ νῦν τινα θεοφιλή, καὶ εὐλαβῆ ἄνθρωπον, καὶ συνοικεῖτω σοι, καὶ συνευχέσθω, συψαλλέτω τε, καὶ συναγρυπνεῖτω μέχρι τῆς τε θείας ἀντιλήψεως, καὶ τῆς ἀπελάσεως τοῦ πονηροῦ δαιμόνος.

PAA'. — Τῷ αὐτῷ.

Πέπεισμαι, καὶ πεπληροφόρημαι, ὅτι ἐκστήσεταί ἀπὸ σοῦ φυγαδευθὲν διὰ ἀγίου ἀγγέλου τὸ τῆς δειλίας δαιμόνιον. Οὐκ ἀφήσει γὰρ Κύριος διηνεκῶς τὴν βλάβον τῶν ἁμαρτωλῶν δαιμόνων, ἐπὶ τὴν κλήρον τῶν δικαίων ἀνθρώπων. Διόπερ λέγει: « Ὑπομένων ὑπέμεινα τὸν Κύριον τὸν ἐπαγαγόντα μοι τὸν πειρασμὸν, καὶ προσέσχε μοι, καὶ εἰσῆκουσε τῆς δεησεώς μου. »

PAB'. — Τῷ αὐτῷ.

Ἴδού τῆ χάριτι, καὶ τῆ δυνάμει, καὶ τῆ φιλανθρωπίᾳ Χριστοῦ τοῦ παννύχιου Θεοῦ ὀκτάμηνης παρηλθὲν, καὶ ἐξεδιώχθη ἀπὸ σοῦ τὸ ἀνόσιον πνεῦμα· καὶ πάλιν μετὰ θάρρους μόνος τὴν κέλλαν οἰκεῖς.

PAG'. — ΠΑΛΛΑΔΙΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Ὡς εἶοικεν, Ἰωνάθαν κατὰ τὸ πνεῦμα ζηλοῖς τὸν τοῦ Σαοὺλ υἱόν. Ἐκεῖνος μὲν γὰρ καθ' ἱστορίαις φησὶν ὅτι: « Ἐγευσάμην τοῦ μέλιτος τῷ ἄκρῳ τοῦ σκήπτρου μου, καὶ βλέπουσιν οἱ ὀφθαλμοί μου. » Σὺ δὲ γε πνευματικῶς τοῦ νοητοῦ μέλιτος μεταλαβὼν, τῶν μέλιτος γλυκυτέρων ῥημάτων τοῦ Κρεῖττονος βλέπεις τοῖς τῆς ψυχῆς ὀφθαλμοῖς: τὰ τοῖς πολλοῖς δυσθέατα. Καὶ ζητεῖν λοιπὸν ἤρξω, διὰ τὸ ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς βλάβου ὁ Ἰακώβ προσεκύνησε.

PAA'. — Τῷ αὐτῷ.

Σοὶ μὲν κεκαθαρμένῳ τελείως, καὶ πάσης ἀπηλλαγμένῳ κηλίδος, καὶ τοῦ τῆς ἀλαζονείας φουσηματος, πρέπει ἀναζητεῖν ὑψηλὰς θεωρίας: τοῖς δὲ μεμολυσμένοις, καὶ μήπω ἀπονηψάμενοις: τὰ αἴσχη, καὶ τοὺς σπύλους τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου, εὐδόλως ψαύειν συγχωροῦμεν τῶν παναγίων λόγων, μέχρις ἂν ὑγιάνωσί τε, καὶ καθαρῶσί ποτε. « Μὴ διώτε γὰρ, φησὶ, τὸ ἅγιον τῷ κυνί, μηδὲ τοὺς μαργαρίτας τοῖς χοίροις προσβάλητε. »

PAE'. — ΑΦΘΟΝΙΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Μὴ μόνον ἡ τῶν Γραφῶν παρέστω ἀνάγνωσις, ἀλλὰ καὶ εὐχή, καὶ ψαλμὸς, καὶ ἐγκράτεια, ἀγρυπνία

³⁷ Psal. cxxiv, 5.³⁸ Psal. xxxix, 1.³⁹ I Reg. xiv, 45.⁴⁰ Gen. lxxvii, 51.⁴¹ Matth. vii, 6.

τε, καὶ χαμμευία, καὶ ἡσυχία, καὶ τὸ ἔργον τῶν Ἀ
χειρῶν.

ΡΑΓ'. — ΕΥΣΕΒΙΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Σὺ μόνον θέλησον ἡσυχάσαι, καθὼς ἀπαιτεῖ τὸ
μοναχικὸν πρᾶγμα, καὶ ὁ Θεὸς ἐκ τῶν δένδρων,
καὶ τῶν ἀνέμων, καὶ ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐξεγερεῖ
τοὺς διακονοῦντάς σοι. Ἀλλὰ βλέπω, ὅτι οὐ θέλεις
παντελῶς ἡρεμῆσαι, κακὴν γὰρ συνήθειαν ἔλαβες,
πάντα τόπον, καὶ πᾶσαν χώραν, καὶ πᾶσαν κώμην,
καὶ πόλιν, καὶ ἀγυιὰν περινοστών.

ΡΑΖ'. — ΕΥΦΗΜΙΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Τί γὰρ δὴ προσεδόχσας προαιρουμένους τὴν ἡσυ-
χίαν, καὶ τὴν ἀναχώρησιν; Πάντως θλίψεις, καὶ
πειρασμοὺς, καὶ χαλεπῶν δαιμόνων τὰς μυρίας
προσπτώσεις, καὶ λόχους, καὶ μηχανάς. Πῶς οὖν νῦν
δυσανασχετεῖς, καὶ δυσχεραίνεις, καὶ ἀλύεις κεντούμε-
νος ποικίλως ταῖς τῶν πειρασμῶν λόγχαις, καὶ τοῖς
πιστηροειδέσι τροχοῖς τῆς τῶν δαιμόνων ἀμάξης
τὴν σαυτοῦ ψυχὴν, ἀλωόμενος τμήμασι, καὶ δίκην
ἀχύρου κοπτόμενος; Ἄλλ' ὑπόμεινον εὐχαρίστως,
καὶ μακροθύμως, φρονήματι σοβαρῶ, καὶ ἰκεσίᾳ
πυκνῇ, καὶ ἀγρυπνίᾳ εὐτόνῃ, καὶ ἐγκρατεῖα καλῇ
προσπαρამένων τῷ Κρείττονι, καὶ θεάτῃ τὸ τέλος.

ΡΑΗ'. — Τῷ αὐτῷ.

Τὸ μὲν τέλος τῶν ἀγωνιζομένων διὰ Χριστοῦ,
σωτηρία ὑπάρχει, τὸ δὲ τέλος τῶν δαιμόνων ἀπώλεια
χαλεπῇ. Τότε γὰρ κεντηθήσονται οἱ κεντούντές σε
νῦν, καὶ καταπατήσεις αὐτούς, καὶ ἔσονται σποδὸς
ὑπὸ τοῦς πόδας σου, καὶ φοβηθήσονται σε, οὗς τὸ
πρὶν ἐφοβήθης, διὰ τὴν βουλήν, ἣν βεβούλευται Κύ-
ριος.

ΡΑΘ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ποτὲ μὲν κρύπτονται ἔνδον παρ' ἡμῖν οἱ δαιμονιώ-
δεις λογισμοί, ποτὲ δὲ διακύπτουσιν ἐπὶ τὰ ἔξω,
κατεπείγοντες ἡμᾶς εἰς τὴν διὰ τῶν ἔργων ἁμαρτίαν.
Ἄλλ' ὁ Θεὸς παρακληθεὶς παρ' ἡμῶν, διασκορπίζει
αὐτούς, καὶ ἐξορίζει ἀφ' ἡμῶν, καὶ τότε ἀνανήψαντες
ἀπὸ τῆς συγχύσεως, συλλέγομεν ἑαυτούς, καὶ ἀναζω-
πυροῦμεν τῷ πνεύματι, ὡς ἐκ νεκρῶν ἀναστάντες,
καὶ εἰς τὸ κατὰ φύσιν ὕψος τῆς ἀπαθείας ἀναβιβαζό-
μενοι, δοξολογοῦμεν, καὶ ὑμνοῦμεν τὸν Κύριον, εἰς
ἀγαθὸν, καὶ εὐαρέστον τῷ Θεῷ τέλος τὸν ἑαυτῶν
καταπαύοντες βίον. Καὶ τοῦτο, οἶμαι, τὸ εἰρημένον
τῷ μακαρίῳ Δαυτῷ, ὅτι Διέκυψαν πάντες οἱ ἐργαζό-
μενοι τὴν ἀνομίαν, ὅπως ἂν ἐξολοθρευθῶσιν, καὶ
ὑψωθῆσεται ὡς μονοκέρωτος τὸ κέρας μου, δηλαδὴ
τὸ κράτος τῆς θείας ἀπαθείας, καὶ τὸ γῆράς μου ἐν
ἐλαίῳ πλῖνι· τῷ γὰρ νοητῷ ἐλαίῳ τοῦ Κρείττονος
πεικνθήσεται, φησὶν, ὁ ἀγωνιστῆς ἄνθρωπος, ὁ τὸ
πρὶν καταπονηθεὶς, καὶ τεταριχευμένος τῇ ἐνοχλή-
σει τῆς πολυπαθείας.

ΡΑΜ'. — ΚΥΡΙΝΙΩ ΜΟΝΑΧΩ.

* Ἄγαν φθονοῦσιν οἱ δαίμονες τοῖς τὴν σωφροσύνην
ἀσπαζομένοις, καὶ πονηράς, καὶ ἀπηγορευμένας
ἐπιθυμίας ἐμβάλλουσι τοῖς ἀγωνιζομένοις. Ἄλλ' οὐκ
ἀθυμητέον ἐπὶ τούτῳ· μᾶλλον γὰρ νευρούμεθα κατὰ

quoque, et humi cubatio, et quies, et manuum
operatio.

CXXXVI. — EUSEBIO MONACHO.

Te tantummodo quieti libens dato, ut mona-
chorum institutum exposcit, et Deus ex arboribus,
et ventis, et lapidibus tibi ministratores excita-
bit. Sed plane conspicio te penitus quietem repel-
lere : mala enim consuetudine percitus loca omnia,
et universas regiones, et oppida, et urbes, et
vicos, nunquam quiescens circumcurris.

178 CXXXVII. — EUPHEMIO MONACHO.

Quid porro exspectabas, dum quietem, et seces-
sum eligebas? annon afflictiones, et tentationes,
et importunorum dæmonum innumeras irruptiones,
et insidias, et machinas? Quanam igitur nunc
causa ægre fers, et animo discruciaris, et tristi
vultu frontem contrahis, dum variis modis a ten-
tationum lanceis perfoderis, et rotis instar serræ
secantibus tuam animam dæmoniaci plaustri, dis-
sectus, et instar palææ contritus? Sed sustine gra-
tias agens, et tolerans, cogitatione valida, et fre-
quentibus precibus, et vigiliis continuis, et honesta
temperantia Domino te conjungens, et finem con-
spicies.

CXXXVIII. — *Eidem.*

Finis eorum, qui pro Christi certamen subeunt,
salus est : dæmonum autem finis, immane exci-
dium. Tunc enim pungentur te nunc pungentes,
et conculcabis eos, et erunt cinis sub pedibus
tuis, et quos prius extimescebas, extimescent te,
propter consilium, quod bene censuit Dominus.

CXXXIX. — *Eidem.*

Nunc quidem intra nos dæmoniæ cogitationes
absconduntur, nunc vero ad exteriora promunt se,
nos in peccatum; quod opere fit, compellentes.
Sed Deus advocatus a nobis eas disperdit longeque
amandat : et tunc ab ea confusione resipiscentes,
nosmetipsos colligimus, 179 et recalescimus
spiritu, ac si ex mortuis resurrexerimus, et in
sublimitatem, quæ secundum naturam est, tran-
quillitatis, nulli perturbationi obnoxii, gradum
facientes, glorificamus et laudamus Dominum,
in bono gratoque Deo sine vitam ponentes. Et hoc
est, ut existimo, quod divinus dixerat David :
Prospexerunt omnes operantes iniquitatem, ut
dissipentur **, et elevabitur quasi monocerotis
cornu meum, robur scilicet divinæ securitatis, et
senectus mea in oleo pingui : nam intellectuali Dei
oleo impinguabitur, ait, homo certator, qui prius
oppressus et exsiccatus fuerat multarum perturba-
tionum afflictione.

CXL. — CYRINIO MONACHO.

Multum invident dæmones iis, qui continentiam
amplectuntur, et prava vetitaque desideria cer-
tantibus ingerunt. Sed non est propterea animus
demittendus : magis enim per eas turbas nervos

** Psal. xcī. 8.

adversus nostros hostes intendimus, tantoque magis in bonorum promissionibus stabilimur, quantum a voluptuosis immundisque dæmonibus afflictamur. Nam cum adversarii ingentia esse bona, quæ nobis Christus promisit, optime calleant, adversus nos ingenti iracundia exardescunt, et invidentia oppugnant obscenis et improbissimis affectionibus, vehementerque affligunt homines, qui ad virtutem contendunt. Quapropter licet appetentiæ intumescant, inflammanturque, et voluptates sordidæ; licet caro admotis stimulis satiat; licet omnis circumspectio, et perversæ **180** diaboli machinæ nos oppugnent: universa hæc, et fide, et psalmodiarum concentu, et lectione, et demissione animi, et aliis certaminibus, et super alia nominis Jesu Christi Dei humanissimi, Salvatorisque nostri imploratione superamus. Neque fieri potest ut adversi dæmones nos oppugnent, nisi prius nos per fidem modicam timorem divinum per transennam aspererimus, et a Domino nobis præcepta neglexerimus. Sunt itaque nonnulli dæmones, qui sese humanis corporibus induentes, omnesque instrumenti vires fellantes, et languorem corpori conciliantes, licet nulla adsit infirmitas, vel valetudinis initium; quin etiam ad hæc animo tristitiam, et tepentes cogitationes immittunt: quæ generosa firmitate, et prudenti corde ejicientes, omnia circumspicienti Deo adhæreamus dicentes: « Eripe me ex inimicis meis, Deus, et ab insurgentibus in me libera me ⁴³ »: releva animam meam ex malis eorum operibus. Quemadmodum vero Samsoni quondam propter intemperantem voluptatem contigit in manus allophylorum incidere ⁴⁴, et quæ jam de eo scripta sunt, perpeti: hoc idem et nunc depravatis voluptatibus irretitis obtingit. Namque cum sordidi dæmonis impetui cogitationis hominis locum dederint, divina gratia ad custodiam animæ advigilans concedit, et dæmones irretitum arripientes, omnem in eo pudibundam cogitationem excavant, et indissolubilibus titillationum pravæ voluptatis vinculis illigant, et in supellectilem malitiæ conducentes, consuetudine prava molæ operam dare constituunt, deservireque diabolo diebus ac noctibus integris.

181 Quod si respiscens sese circumspexerit anima peccatis illaqueati, cum dolore cordis ad Deum ingemuerit, et mediis precibus ad votis invisibilibus Domini pedibus adhaerit, inflit Dominus angelis, quemadmodum de Sunamitide Elisæus: *Sinite eam venire ad me, et ne rejiciatis eam* ⁴⁵. Licet enim nullam virtutem possideat, neque in virtute ejus erga me tantum fiduciæ sit: nihilominus quando illius cor prorsus amarum est et sine ullo respectu apud me provoluta est cum lacrymis et afflictione, ipsam excipio salvoque. Opus vero nobis est omnipotentissimi et sapientissimi Spiritus virtus, et gratia nobis alacriter conquirenda.

⁴³ Psal. LV. 11, 2. ⁴⁴ Judic. XVI, passim. ⁴⁵ IV Reg. IV, 57.

τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν διὰ τῆς ἐνοχλήσεως· πλείον γὰρ τῶν ἐν ἐπαγγελίαις ἀγαθῶν βεβαιούμεθα, ἐν τῷ ἐπι τοσοῦτον πειράζεσθαι ὑπὸ τῶν φιλοσάρκων, καὶ ῥυπκρῶν δαιμόνων. Εἰδότες γὰρ οἱ ἐχθροὶ, ὅτι μεγάλα ἀγαθὰ ὁ Κύριος ἐπηγγέλιτο ἡμῖν, σφῶδρα ὀργίζονται καθ' ἡμῶν, καὶ βασκαίνοντες ἀντιτάσσονται, διὰ τῶν αἰσchrῶν, καὶ φαυλοτάτων παθῶν, καὶ λίαν ἐκθλίβουσιν τοὺς πρὸς τὴν ἀρετὴν ἐπειγομένους ἀνθρώπους. Διὸ κἄν ἐπιθυμίαι φλεγμαίνωσι, καὶ ἤθοναί ῥυπαραὶ, κἄν ἡ σὰρξ ἐπεγειρομένη σκιρτῇ, κἄν πᾶσα ἐπίνοια, καὶ κακοτεχνία διαβολικὴ πειράξη ἡμᾶς, πάντα ὑπερνικῶμεν διὰ πίστεως, καὶ ψαλμῶδίας, καὶ ἀναγνώσεως, καὶ ταπεινοφροσύνης, καὶ τῶν ἄλλων ἀγωνισμάτων, καὶ ὑπὲρ πάντα διὰ τῆς ἐπικλήσεως τοῦ ὀνόματος Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ φιλοανθρώπου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν. Οὐ δυνατὸν δὲ κατισχύσαι ἡμῶν τοὺς πολεμικοὺς δαίμονας, ἐὰν μὴ πρῶτον ἡμεῖς τοῦ Θεοῦ φύθου καταφρονήσωμεν δι' ὀλιγοπιστίαν, καὶ ἀμελήσωμεν τῶν ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἐνταλμένων ἡμῖν. Εἰσὶν οὖν τινες δαίμονες τὸ ἀνθρώπινον ὑποδύοντες σῶμα, καὶ πᾶσαν τοῦ ὄργανου μύζοντες τὴν δύναμιν, ἀδράνειάν τε καὶ ἐκλυσιν πᾶσαν σχεδὸν ἐνιόντες τοῖς μέλεσι, καίτοι μηδὲν παρόντος νοσήματος ἢ ἀβῶστίας. Ἀλλὰ γε πρὸς τοῦτοις, καὶ εἰς πολλὴν ἀθυμίαν καὶ χλιαρὸν φρόνημα ἐμβάλλουσι τὴν ψυχὴν, οὐστυνας διωτάμενοι γενναίῳ λογισμῷ, καὶ νηφαλίῳ καρδίᾳ τῷ παντεπόπτη Θεῷ δι' εὐχῆς κολληθῶμεν λέγοντες: « Ἐξελού με ἐκ τῶν ἐχθρῶν μου, ὁ Θεός, καὶ ἐκ τῶν ἐπιανισταμένων ἐπ' ἐμὲ λύτρωσαί με. » Ἀποκατάστησον τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ τῆς κακουργίας αὐτῶν. Ὡσπερ δὲ τῷ Σαμφῶν συμβέβηκε ποτε διὰ φιληθονίαν εἰς χειρὰς ἐμπεσεῖν τῶν ἀλλοφύλων, καὶ παθεῖν ἐκεῖνα τὰ γεγραμμένα περὶ αὐτοῦ, τοῦτο καὶ νῦν πάντως κατὰ ψυχὴν γίνεται τῷ ἀγκιστρευομένῳ ταῖς πονηραῖς ἤθοναίς· τῇ γὰρ προσβολῇ τοῦ ῥυπαροῦ δαίμονος, ἐπακολουθησάντων τῶν λογισμῶν τοῦ ἀνθρώπου, ἀφίσταται μὲν ἡ φρουροῦσα τὴν ψυχὴν θεῖα χάρις, ἐπιλαθόμενοι δὲ τοῦ ἀφρευθέντος οἱ δαίμονες, ἐξορῶντες αὐτοῖς πᾶν σφραγισθὲν νόημα, δεσμεύουσιν δὲ τοὺς δυσλότους τῶν γαρφαλισμῶν, καὶ τοῖς αἰσchrῶς ἐπιθυμίας δεσμοῖς, καὶ εἰς τὴν γόζαν κατὰγοντες τῆς κακίας παρασκευάζουσιν ἀλθθῆναι τῇ συνηθείᾳ τῇ κακῇ, καὶ ἐξυπηρετεῖσθαι τῷ διαβόλῳ τὰς ἡμέρας, καὶ τὰς νύκτας ὅλας.

Κἄν δὲ δυνηθῇ εἰς ταυτὴν ἐλθοῦσα ἡ ψυχὴ τοῦ ταῖς ἀμαρτίαις παγιδευθέντος στενάξει πρὸς Θεὸν μετ' ὀδύνης καρδίας, καὶ περιπλακῆναι δι' εὐχῆς, καὶ ἰκεσίας τοῖς ἀοράτοις τοῦ Δεσποτῆτος ποσὶ λέγει, ὁ Κύριος τοῖς ἀγγέλοις, ὥσπερ ὁ Ἐλισσαῖος περὶ τῆς Σωμαντίτιδος· Ἄφετε αὐτὴν προσιεῖν μοι, καὶ μὴ ἀπόσεισθε αὐτὴν. Κἄν γὰρ μηδεμίαν κέκτηται ἀρετὴν, καὶ παρβήσιαν πρὸς με, ἀλλὰ γε διὰ τὸ κατώδυνον εἶναι αὐτῆς τὴν καρδίαν, καὶ ἀναιδῶς προσκυλινοῦσθαι μοι μετὰ δακρῶν, καὶ θλίψεως, προσδέχομαι, καὶ σώζω. Χρεῖα δὲ ἡμῖν τοῦ παντοδύναμου, καὶ πανσόφου Πνεύματος, δυνάμειός τε καὶ χάριτος, ἅπερ ζῆτεῖν εὐθύμως ὑπεβλομεν. Οὕτω γὰρ

ἂν τὸ μὲν τόξον τῶν θυνατῶν τῇ κακίᾳ δαιμόνων ἀσθε-
 νῆσαι κατατοξεύοντων ἡμᾶς τοῖς τῆς ἡδουπαθείας
 λογισμοῖς, ὡσπερ τισὶ πεσπυρωμένοις βέλεσιν· οἱ
 δὲ τὸ πρὶν ἡσθενηκότες πιστοὶ, ὕστερον μεγάλως
 ἐκδυναμωθήσονται εἰς τὴν τῶν ἐναντιῶν ἀναίρεσιν.
 Καὶ τοῦτο ἄρα ἔστιν, ὅπερ προφητεῖουσα ἡ πιστο-
 τάτη μήτηρ τοῦ Σαμουὴλ ἔλεγε, Τόξον δυνατῶν
 ἡσθένησε, καὶ οἱ ἀσθενοῦντες περιεζώσαντο δύναμιν.
 Σκοπὸς τῷ δημιουργῷ, καὶ ζωγράφῳ τῆς κακίας
 δαίμονι, εἰς βαρεῖαν καὶ ἀπαραμύθητον λύπην ἐμβα-
 λειν ἕκαστον ἀνθρώπον, καὶ ἀποστῆσαι πίστειος,
 ἐλπίδος καὶ τῆς θείας ἀγάπης, ἄπερ ἐστὶ καιριώτερά
 τε καὶ κράτιστα τῆς εἰς Χριστὸν εὐσεβείας. Διὰ
 τοῦτο καὶ τινος τῶν πιστῶν παρασκευάζει πολλάκις
 διὰ τῆς κτηνώδους κινήσεως, καὶ ἐπὶ αὐτοῦ τοῦ
 ἁγίου οἴκου ῥέειν γονῆν, ὅπως τὴν ψυχὴν τοῦ παθόν-
 τος ἐνέγκῃ εἰς ἀπελιτισμὸν, καὶ ἀθυμίαν, καὶ τελείαν
 ἀπέγνωσιν. Ὅταν γὰρ τῷ χρόνῳ, καὶ τῷ ἔργῳ προ-
 κέψῃ τις, τότε οἱ πολέμιοι τῶν σαρκικῶν ἡδονῶν,
 καὶ ἐπιθυμιῶν ἐπαφίενται αὐτῷ πρὸς γυμνάσιον αὐ-
 τοῦ, καὶ δοκίμιον. Εἶτα λυπούμενος, καὶ στενοχω-
 ρούμενος ἀναγκάζεται λοιπὸν ταπεινοῦσθαι, καὶ
 πενθεῖν, καὶ ἑαυτὸν μόνον κατακρίνειν, καὶ μέμψεσθαι.
 Καὶ οὕτως διὰ τῶν πειρασμῶν τούτων δοκιμασθεὶς ἔρ-
 χεται πρὸς τὴν πασῶν τῶν ἀρετῶν ὑψηλοτέραν διάκρι-
 σιν. Ἄπερ οὖν πολλοὶ μὴ προπαιδευθέντες, μηδὲ ταύ-
 τιν κτησάμενοι, τινὲς μὲν αὐτῶν ξενισθέντες, καὶ θε-
 ρυθηθέντες τὸν νοῦν ἐξ ἀπροσεξίας, καὶ ἀδιακρισίας,
 ἑαυτοὺς ἔσφαξαν μαχαίρᾳ, τινὲς δὲ κατεκρήμνησαν
 ἑαυτοὺς ἀφορήτῳ λύπῃ, καὶ ἀπογνώσει συσχεθέντες,
 ἕτεροι δὲ τὰ γεννητικὰ μόρια κόψαντες, καὶ αὐτοφο-
 νευτὰ ἑαυτῶν τῇ προαιρέσει γεγονότες οἱ τάλανες,
 ὑπέπεσαν τῇ ἀποστολικῇ ἀρᾷ καὶ κωμωδίᾳ, περὶ
 ὧν φησιν· Ὁφελον καὶ ἀποκόψονται οἱ ἀναστατοῦν-
 τες ὑμᾶς. Ἄλλοι δὲ καὶ ἔλαβον συναρπασθέντες ὑπὸ
 τοῦ Σατανᾶ, καὶ οὗτοι ὑπεύθυνοι γεγονότες τῇ προ-
 φητικῇ ἀποφάσει λεγούσῃ· Ὁ τοῖνον τῷ τοιοῦτῳ δαίμονι
 ἀντιστρατευόμενος, καὶ ἀντιπράττων δηλονότι πρὸς
 τὸν δολερὸν σκοπὸν ἀρμολόμενος τῇ ὑπομονῇ χρᾶται,
 καὶ τῇ μακροθυμίᾳ, καὶ δι' εὐχῆς, καὶ νηστείας
 ἀνευδύτου, καὶ πίστεως, καὶ ἐλπίδος, καὶ τελείας
 τῆς πρὸς Θεὸν ἀγάπης καταπολεμῆσει, καὶ κατ-
 αγωνίζεται, καὶ κινήσει πάντως τὸν ὀυπαρὸν τοῦτον
 καὶ ἀκάθαρτον δαίμονα τῇ βοηθείᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν
 Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἀρχεὶ γὰρ ἡμῖν πρὸς τὴν κατ'
 ἐχθρῶν ἄμυναν τὸ ὄνομα Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ πᾶν-
 υψίστου Θεοῦ. Πολλῆς δὲ ἡμῖν πρὸς τὸν Θεὸν χρεία
 δεήσεως, ἵνα μὴ ἐκπέσωμεν τῆς ἀρετῆς. Ὅτι γὰρ δυ-
 νατὸν ἐκ δικαιοσύνης εἰς ἁμαρτίαν μεταπεσεῖν, καὶ
 ἀπὸ τοῦ πάθους εἰς τὸ ἐμπαθὲς μεταμορφωθῆναι,
 κράζει πρὸς τὸν Κύριον ἡ προφητεία· Ἐγενόμεθα
 ὡς τὸ ἀπ' ἀρχῆς, ὅτε οὐκ ἤρξας ἡμῶν, οὐδὲ ἐπεκλήθη
 τὸ ὄνομα σου ἐφ' ἡμᾶς, καὶ ἐσμεν ἀκάθαρτοι. Ἄλλ'
 ἔγχευσε καὶ μετὰ τὴν συμβεβηκυῖαν πτώσιν πάλιν
 τυχεῖν διὰ τῆς μετανοίας τῆς ἐν τῇ ἀρχῇ ἀπαθείας,

A Hac siquidem ratione generosorum, ac potentium
 malitia dæmonum, et mollitiei cogitationibus, ve-
 luti quibusdam ignitis jaculis nos petentium sagittæ
 torpescent; fideles vero antehac vacillantes, atque
 remissi postmodum maximore in hostium inter-
 necionem invalescent. Et hoc est, quod fidsissima
 Samuelis mater divino Numine afflata prænuntia-
 bat: Sagitta robustorum infirmata est, et invalidi
 viribus sese accinxerunt⁴⁶. Auctori pictorice ma-
 litie dæmoni scopus est, in gravem atque insola-
 bilem mœrorem hominis inducere, et a fide, spe et
 charitate divina, quæ accommodatissima et potissi-
 ma sunt cultum erga Christum servare incolumem,
 quam longissime removere. Propterea nonnullos
 fidelium sæpe sæpius motione belluina in ipsis
 B etiam sacrosanctis ædibus semen profundere cogit,
 ut animam tali labe contaminatam in defectionem
 sulipsius, et desperationem exactam inducat.

Cum enim progressu temporis, et rebus egregie
 gestis quispiam progressus fecerit, **182** tum car-
 naliū voluptatum, et desideriorum hostes ad
 ipsius rudimentum atque probationem, liberi re-
 laxantur. Postmodum ægritudine contractus atque
 in angustias compulsus, deinceps sese in humilita-
 tem submittere, in mœrorem dejici, et semetipsum
 solummodo condemuare et accusare cogitur. Et
 sic mediis hisce vexationibus probatus, ad discre-
 tionem virtutibus omnibus excelsiorem pervolat.
 Quibus eum plerique præinstructi non fuissent,
 neque illam possedissent, partim novitate rei per-
 turbati, incertique de omnibus redditi ex segnitie
 C et disceptatione non judicata, ferro sibi fatum
 accersivere; partim præcipites se dederunt, mœ-
 rore intolerando, et desperatione oppressi; partim
 membrīs genitalibus abrasis, et mortem sibimet-
 ipsis voluntariam irrogantes miseris, sese male-
 dictioni apostolicæ et derisui comico subjecere, de
 quibus ait: Utinam et abscondantur, qui inquietant
 vos; partim mulieribus innupsere a Satana cor-
 repti, et hi quoque obnoxii facti decreto prophetic-
 o dicenti: «Declinantes in obligationes adducet
 Dominus cum operantibus iniquitates⁴⁷.» Qui
 vero simili dæmoni obluetur, obstatque illius au-
 daciæ et proposito insidioso, tolerantia utitur, et
 D longanimitate, et precibus, et jejuniis nunquam
 cessantibus, et fide, et spe, et absoluto erga Deum
 amore profligabit, ac prosterneat, et debellabit prorsus
 hunc sordidum, atque impurum dæmonem
 Domini nostri Jesu Christi adjutorio. Namque satis
 nobis superque est ad proterendos hostes Jesu
 Christi Dei excelsissimi nomen. Frequens vero de-
 precatio ad Deum nobis opus est, ne virtute exci-
 damus. Namque **183** fieri posse, ut ex justitia in
 peccatum nos collabi, et ex affectu ad id, quod
 passioni obnoxium est, transformari, clamat ad
 Dominum vaticinium: «Efficiamur sicuti a princi-
 pio, cum non habebas dominationem in nos, neque

⁴⁶ 1 Reg. 11, 4. ⁴⁷ Psal. cxxiv, 5.

invocatum fuerat nomen tuum super nos ⁴⁸, et sumus impuri. Verumtamen fieri potest, post lapsum rursus denuo media pœnitentia in priorem affectuum vacuitatem et robur reverti. Qui enim per pœnitentiam et orationem querit, tempore debito, de integro ex præalto advenientem vim et affectuum vacuitatem consequetur. Attento animo excipe vaticinium : Exsuscitare, Jerusalem, et indue robur brachii tui, et exsuscitare ut in principio diei, quoniam fugati sunt a te dolor, mœstitia et planctus ⁴⁹. Magnum porro in adversis vel tenue bonum. Licet enim propter nostra peccata Deo odio simus, verumtamen iterum peracta pœnitentia diligemur ; Deum porro Dominum humanissimum nos denuo amplecti, suaque charitate lætitiis omnibus incessere ; audi, quid ipse dicat intellectuali Jerusalem, animæ nempe nostræ : « Et ponam te gaudium sempiternum, et lætitiarum in generatione generationum ⁵⁰. » Ne itaque modum in controversiam ponas. Cum enim Deus voluerit ex statu pejori res in melius immutare, omnia contraria Dei nutu migrabunt, et novabuntur. Quoniam de præfacili, et nulla adhibita mora Dominus humanitatem omnem variare, et aliam facere poterit ; quemadmodum sine cortice stipitem, et aritudinem scirpi Aaronis, citius multo, quam in terra altis defixæ radicibus plantæ, fructus producere præcepit ⁵¹ ; si enim illæ multis annorum et temporum decursibus fructus emittunt ; at illa, nocte una 184 omnia simul folia et flores, fructum attulit. Ne itaque uti forte cadit, et absque examine nosmet de locis ad loca transvehamur, ex cogitationibus turbas et afflictiones interniscentes. Quinimo perseverantes cum patientia, exoremus, ut Moyses Israeli dicebat : State, et audete, ne timeatis, et videbitis auxilium a Deo, quod vobis Deus hodie afferet ⁵².

CXLI. — DIACONO.

Cum videris hominem non fidei, sed mundo ad dictum, temporariæ sapientiæ inanitate superbientem, et divinitus inspiratam Scripturam neglectui habentem, quod formulis et Atticorum more voces non promit, eum Naamanum Syrum esse existima, totum lepra propter perfidiam, antequam benefactorem, et omnium Dominum Deum agnosceret, obsitum, qui perquam maxime ingentes Damasci fluvios, nullo modo vel unum lepræ notis punctum sanare valentes, commendabat, et Jordanem in terra Israel aspernabatur ⁵³. Namque nos quoque intellectuales Israelitæ divini Scripturæ Jordanica fluentia possidemus, quæ, cum prolotione tantum sermonis exprimentur, vilia sunt, et pusilla cernuntur : verumtamen secundum facultates arcanorum absconditorum in Christi doctrina, aqua subsistente in vitam æternam ⁵⁴, omnes, qui fidem amplectuntur, curante, expurgante et illuminante, supra naturam sunt, et admirabilia, gloriosa et superexaltata in sæcula sæculi.

185 CXLI. — NICOTYCHO DIACONO.

Qui oculis non objiciuntur Madinei demones,

⁴⁸ Isa. LXIII, 19. ⁴⁹ Isa. LI, 9, 11. ⁵⁰ Isa. LX, 15, passim. ⁵¹ Joan. IV, 14.

A και ισχύος. Πᾶς γὰρ ὁ διὰ μετάνοιαν καὶ δεήσεως ζητεῖν, λήφεται τῷ προσήκοντι καιρῷ πάλιν τῆς ἐξ ὕψους δυνάμει, καὶ ἀπάθειαν. Πρόσχετος τῇ προφητεῖ· « Ἐξεγείρου Ἱερουσαλήμ, καὶ ἐνδύσαι τὴν ἰσχὴν τοῦ βραχίονός σου, καὶ ἐξεγείρου ὡς ἐν ἀρχῇ ἡμέρας, διότι ἀπέδρα ἀπὸ σοῦ ἰδύνη, λύπη, καὶ στεναγμός. » Μέγα δὲ ἐστὶν ἐν κακοῖς, καὶ τὸ μικρὸν ἀγαθόν. Εἰ γὰρ καὶ μεισιήμεθα ὑπὲρ Θεοῦ διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἀγαπηθῆσόμεθα διὰ τῆς μετανοίας. « Ὅτι γὰρ πάλιν προσλαμβάνεται ἡμᾶς ὁ πολυεὐσπλαγχνος Δεσπότης, καὶ κατευφραίνει τῇ ἀγαπήσει αὐτοῦ, βλέπει τί λέγει τῇ νοητῇ Ἱερουσαλήμ, τουτέστι τῇ ψυχῇ ἡμῶν· « Καὶ θήσομαι σε ἀγαλλίαμα αἰώνιον, καὶ εὐφροσύνην γενεᾶς γενεῶν. » Μὴ οὖν ἀμφιδόλλης, πῶς. « Ὅταν γὰρ βουληθῇ ὁ Θεὸς ἀπὸ τοῦ χείρονος ἐπὶ κρεῖττον μεταβάλλειν τὰ πράγματα, τῷ ἐπιτάγματι τοῦ Θεοῦ πάντα ἐκστήσεται τὰ ἐναντιούμενα. Ὅτι εὐκόλως, καὶ ἐτόμως δυνήσεται Κύριος τὴν ἀνθρωπότητα μετασκευάσαι, ὡς τὴν ἄφλοον, καὶ ἐξῆρὰν ῥάβδον τοῦ Ἀαρὼν, ταχύτερον τῶν ἐν τῇ γῆ ἐρρίζωμένων φυτῶν καρποφορῆσαι προσέταξεν· εἴπερ ἐκεῖνα πολλαῖς χρόνων, καὶ καιρῶν τροπαῖς καρποφορεῖ, αὐτὴ δὲ ὑπὸ μίαν νύκτα πάντα ὁμοῦ φύλλα, καὶ ἄνθη, καὶ καρπὸν προήγαγε. Μὴ οὖν ὡς ἔτυχε, καὶ ἀδασανίστως μετατιθῶμεν, καὶ αὐτοὺς ἀπὸ τόπων εἰς τόπους τὰς ἐκ τῶν λογισμῶν ὀχλήσεις, καὶ θλίψεις ἐκφρεύοντες. Μᾶλλον δὲ καὶ στήκωμεν μεθ' ὑπομονῆς προσευχόμενοι, καθάπερ Μωϋσῆς ἔλεγε τῷ Ἰσραὴλ· Στήκετε, καὶ θαρσεῖτε, μὴ φοβεῖσθε, καὶ ἔψεσθε τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ βοήθειαν, ἣν ποιήσει ὑμῖν σημερον.

PMA'. — ΔΙΑΚΟΝΩ.

« Ὅταν ἴδῃς ἄνθρωπον ἀπιστον, καὶ φιλόκοσμον ἐγκαυχώμενον τῇ ματαιότητι τῆς προσκαιροῦ σοφίας, καὶ εὐτελιζόντα τὴν θεόπνευστον Γραφὴν, ὡς μὴ ἀτιμολογῶσα, γίνωσκε τοῦτον Ναιμᾶν ὑπάρχειν τὸν Σύρον, ἐλεπρωμένον ὄλον διὰ τῆς ἀπιστίας, πρὶν ἐπιγνῶ τὸν ἐσργετὴν Θεόν, καὶ Κύριον τῶν ὄλων, ὅστις ἄγαν μὲν ἐθαύμαζε τοὺς μεγίστους τῆς Δαμασκοῦ ποταμῶν μηδαμῶς δυναμένους ἕνα λεπρὸν ἀπαλλάξαι τῆς καταστικτοῦ λέπρας, ἠτέλιζε δὲ τὸν ἐν τῇ γῆ τοῦ Ἰσραὴλ Ἰορδάνην. Ἐχομεν γὰρ καὶ ἡμεῖς, νοητοὶ Ἰσραηλίται ὄντες, τὰ τῆς θείας Γραφῆς Ἰορδάνεια βεῖθρα, ἅπερ κατὰ μὲν τὴν προφορὰν τοῦ λόγου, οὐδαμινά τε καὶ ἐλάχιστα φαίνεται ; κατὰ δὲ τὰς δυνάμεις τῶν μυστηρίων τῶν κεκρυμμένων τοῖς Χριστοῦ διδάγμασιν, ὕδατι ἀλλομένῳ εἰς ζωὴν αἰώνιον, ἱατρῶντι τε, καὶ καθαίροντι, καὶ φωτίζοντι πάντας τοὺς πιστεύοντας, ὑπερφουτὴ τε τυγχάνει, καὶ θαυμαστὴ, ἐνδοξά τε, καὶ ὑπερφυόμενα εἰς αἰῶνας αἰῶνος.

PMB'. — ΝΙΚΟΤΥΧΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Οἱ ἀφανεῖς Μαδινεῖοι δαίμονες, τὰς ἑαυτῶν θυγα-

⁵¹ Num. XVII, 8. ⁵² Exod. XIV, 13. ⁵³ IV Reg. V, 1.

τέρας, δηλαδή τὰς αίσχράς ἐνθυμήσεις τῷ νῷ ἅ παριστάνουσιν, ἐρεθίζουσας τοῦτον, καὶ λίαν παρακαλοῦσας καμφοῦναι πρὸς τὸ ἀτιμον, καὶ λυτῶδες, καὶ ἐπάρατον ἔργον. Ἄν γοῦν συμβῆ ὀλισθησαί τῷ πνεύματι ἐν τῇ καμίνῳ τῆς ἡδονῆς, καὶ τὴν ἔνδον μοχελιαν ἀποτελέσαι κατὰ τὸ ἀόρατον, ὡσπερ ποτὲ ὁ Ζαμβρι κατὰ τὸ φαινόμενον ἐπὶ τοῦ Μωυσέως, χρεία λοιπὸν φινεῖς, τουτέστι τοῦ ἱερέως λόγου κτείνοντος τῷ σειρομάστῃ τῆς φοβεράς διδαχῆς, καὶ ἐξολοθρευόντος τὸν τε Ἑβραῖον τὸν, καὶ τὴν Μαδιανίτιν, τουτέστι τὸν φιλόπορον τρόπον, καὶ τὴν γαργαλίσασάν τε καὶ πρὸς τὸ πάθος πυρώσασαν προσβολήν.

PMΓ'. — ΠΑΜΦΙΛΟΥ ΔΙΑΚΟΝΟΥ.

Τὸ λέγειν τὸν Σολομώντα, «Καρδία ἀνδρὸς αἰσθητικῆ, λυπηρὰ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ, » τοῦτο δηλοῖ, ὅτι περὶ ὧ λαμβάνων αἰσθησιν τῶν φαύλων αὐτῷ πραχθέντων, καὶ μνημονεύων τῆς φρικτῆς καλῆς αἰωνίου ἐκείνης, τῇ ἔκουσάφῃ λύπη καὶ τῇ μεταμελείᾳ ἑαυτὸν θεραπεύει πρὸς τῆς ἐξόδου τοῦ βίου. Ὅτε ἂν δὲ, φησὶν, εὐφραίνεται ὁ τοιοῦτος, οὐκ ἐπιμίγνυται ὕβρι. Κἂν γὰρ παρούσα τύχοι ἀφθόνως ἡ σαρκικὴ εὐφροσύνη, καὶ τροφῆ, οὐκ ἐξολισθήσει πρὸς τὴν ὑπερφάνειαν. Αὕτη γὰρ ὕβρις παρὰ φρονίμους κικλήσεται.

PMΔ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ἄσαφές λέγεις ὑπάρχειν τὸ βρῆέν· «Μὴ προσαγάγῃς ἀσεβεῖ νομὴν δικαίων.» Ἔχει μὲν οὖν τὸ βρῆέν καὶ ἄλλην ἐρμηνείαν, ταύτην δέχου ἀκριβῶς. Νομὴ πάντων πιστῶν, καὶ τροφῆ, καὶ ἔνδυμα, ὁ Σωτὴρ Χριστὸς ὑπάρχει· ἐν αὐτῷ γὰρ ἐκτίσθημεν, «καὶ ζῶμεν, καὶ κινούμεθα, καὶ ἐσμέν.» Ἐπειδὴ οὖν καὶ τὸ Δεσποτικὸν σῶμα, καὶ αἷμα τοῦ Θεοῦ Λόγου διὰ τὴν οἰκονομίαν νομὴ τυγχάνει Χριστιανῶν ἀπάντων, καὶ τούτῳ τῷ μυστηρίῳ τρέφονται καὶ ποτίζονται· ἄτοπον ἂν εἴη μεταδιδόναι τοῦ λεχθέντος μυστηρίου ἀνδρὶ τινὶ ἀσεβεῖ καὶ δολίῳ, καθὼς τῷ μάτῳ Σίμωνι δῆθεν πιστεύειν καθυποκρινόμενον. Ἄλλὰ μὴ δὲ τὴν βαθυτέραν τῶν σεβασμίων λογίων ἀνάπτυξιν προσφέρειν ἂν ἀμύητῳ τινὶ καὶ πονηρῷ ἀνθρώπῳ. «Μὴ δῶς γὰρ, φησὶ, τὸ ἄγιον τῷ κυνὶ, μηδ' ἐμπροσθεν χοίρων βάλῃς τοὺς μαργαρίτας.» Πάλιν δὲ μετῴρωτησας, πῶς χρὴ νοεῖν τὸ γεγραμμένον ὁμοίως παρὰ τῷ Σολομώντι, «Μὴ ἀπατηθῆς χορτασίᾳ κοιλίας;» Οὐ γὰρ ἂν, φιλόχριστε, καθάπερ ἄρτου κοινῆ καὶ οἴνου, πρὸς πλησμονὴν τῆς γαστρὸς, τῆς φρικτῶδους ἐκείνης καὶ ποθεινῆς τραπέζης μετέχομεν ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας· βραχέος δὲ μέρους τιδὸς μεταδίδεται ἡμῖν ὑπὸ τῶν τῷ Θεῷ λειτουργούντων, καὶ μεταλαμβάνομεν εἰς ὕψος ἀτενίζοντες τοῖς τῆς ψυχῆς ὀφθαλμοῖς, πρὸς τὸ καθαρισθῆναι «πλημμυλημάτων, καὶ ἀγιασμοῦ καὶ σωτηρίας τυχεῖν. Καλὸν δὲ νομίζω, καὶ ἐν τῇ κοινῇ τραπέζῃ ἐν ταῖς οἰκίαις ἡμῶν μὴ ἀπατάσθαι χορτασίᾳ κοιλίας, τουτέστι μὴ ὑπερβαίνειν τὰ ὄρια τῆς ἀναγκαίας χρείας· μέτρον γὰρ δὴ ἄριστον τῆς τῶν βρωμάτων ἢ τῶν πομάτων χρῆσεως, ἡ χρεία ὑπάρχει τοῦ σώματος.

filiis proprias, obcenas nempe cogitationes, intellectui representant, eum pruritanes, maximeque ad sacrum, intestabile, rabiosum execrandumque opus exstimulantes. Itaque si id acciderit, ut spiritui illo in caminum prurvas voluptatis, et interiorum fornicationem, quæ visui non obijcitur, absolvas, quemadmodum aliquando Zambre, ante oculos omnium tempore Moysis, tunc opus est Phinees⁵⁵, hoc est sacerdotis sermone, qui terribilis doctrinæ siromante interimat, Hebræumque adulterum, et Madianitidem, hoc est, impudicum institutum, et qui irritaverat, et ad affectum incenderat, impetum disperdat.

CXLIII. — PAMPHILO DIACONO.

Verbis illis Salomonis: «Cor hominis sensitivum, tristis anima illius⁵⁶, » innuitur, eum, qui male a se perverse gesta persentiscit terribilisque ac semper vitæ illius punitionis recordatur, mœrore voluntario et poenitentia, antequam e vita exeat, semetipsum curare. Cum vero, ait, is lætatur, non commiscetur cum flagitio. Licet enim abunde corporea lætitia adsit, luxusque affluat, nunquam in superbiam illabetur. Hæc enim flagitium apud sapientes nomen habet.

186 CXLIV. — Eidem.

Dictum illud, ut ipse ais, obscurum est: «Ne apponas impio cibum justorum⁵⁷.» Habet equidem dictum hoc et aliam verbis subjectam notionem, quam nunc habeto. Cibum omnium fidelium, et alimentum, et vestimentum Salvator Christus est: in eo siquidem creati, «et vivimus, et movemur, et sumus⁵⁸.» Cum itaque et Dominicum corpus, et sanguis Dei Verbi per incarnationem Verbi Christianorum omnium cibus sit, eoque arcano et alantur et potantur, absurdum equidem fuerit prædicti arcani virum improbum dolosumque participem facere, veluti Simonem Magum, qui se credere simulabat⁵⁹: quinimo et profundiorum venerandorum eloquiorum interpretationem viro improbo, necdum initiato concedere. «Ne tradas enim, ait, sanctum cani, nec ante porcos margaritas projicias⁶⁰.» Præterea a me postulasti, quam ratione Salomonis illud intelligendum sit: «Ne illudaris satietate ventris⁶¹?» Non enim, o Christi amice, veluti communis panis et vini, ad saturitatem ventris, sic tremendæ illius ac concupitæ mensæ in Ecclesia participamus; sed minima particula nobis a Deo ministrantibus exhibetur, et communicamus, animæ oculos in excelsum dirigentes, ut a peccatis mundemur, et sanctitatem atque salutem consequamur. Optimum etiam existimo, nos in mensa communi apud ædes nostras satietate ventris non illudi, usus nempe necessarii limites non excedere. Mensura namque cibi ac potus optima fuerit, necessitas corporis.

⁵⁵ Num. xxv, 7 sqq. ⁵⁶ Prov. xiv, 10. ⁵⁷ Prov. xxiv, 15. ⁵⁸ Act. xvii, 28. ⁵⁹ Act. viii, 13. ⁶⁰ Matth. vii, 6. ⁶¹ Prov. xxiv, 15.

187 CXLV. — EULAMPIO SOPHISTÆ.

Quid mihi Græcorum sapientes, protensa barba prægraves, et humeralibus adornatos, tumideque iuflatos, baculo barbaque venerationem sibi aucupantes, protendis? Paulus enim aulæorum textor, de via homo, et apud omnes contemptui habitus, Græciam reliquasque barbaras gentes universas ad Deum convertit. Qui vero apud vos circumfertur omniumque manibus teritur, Plato, tertio in Siciliam adnavigans, cum verborum illorum tumore, et de se concepta splendida opinione, neque unius tyranni compos factus est; sed sic misere decessit, ut et libertatem ipsam amiserit. Ast aulæorum textor, non Siciliam tantum, non Italiam, sed universum terrarum orbem pietate prædicationis censis est.

CXLVI. — PHILOXENO GENSOPHYLACI.

Neque in rebus secundis ac faustis corybantum more insano, atque inani tumore inflari debemus, neque in adversis successibus bestiarum instar despondere animum, et a mœrore absorberi: id namque pusilli animi atque imbellis est. Et præsens hæc vita corruptioni obnoxia scenæ assimilis est. Quare neque fortunatum esse semper in iisdem, neque huic oppositum stabile fuerit.

CXLVII. — LYCURGO ILLUSTRIO.

Quis te non irridebit? Quis de isto tuo studio nullis circumcluso finibus non accusabit? **188** Quis stultum furorem non reprehendet, qui colligendis pecuniis nunquam exsaturaris, eaque possidere existimas, quæ, moriens et in regionem illam a tremendis angelis catenis vinculus deportatus, una tecum convehere non poteris; quinimo hostis munus peragis, cum inhumanitate, ac crudeli, esseratoque proposito perquam improbissimam animam tuam in rebus potissimis lædis, propendesque in affinem juvenem, qui magnarum harum tuarum facultatum, ut est hominum opinio, hæres futurus est? Sed annuntio tibi triste, et quod maxime velles ut non præsens adesset. Breve post tempus duleis hic hæres tuus, in quem omnia, scripto etiam edito, vivens, et sapiens, corporeque bene valens, quæ tua intererant, transvestisti, mortem obibat, et tres eosque solos sepulturæ cubitos hæreditabit. Tuque omnino obstupesces, ante senem multis annis gravem juvenem sepulturæ tradendum conspicis. Et forte etiam non obstupesces, neque uti de re nova admiraberis, similia intuitus aliis etiam Illustris Aristophani et Crescenti accidisse. Verumtamen nunc, uti par est, in sanam mentem rediens, ingenti ingluvici finem impone, neque periturum, sed tuam animam iniquitatibus deditam deplora, teque ipsum corrigito, bonaque opera amplectitor, antequam e præsentis sæculi scena exeat, illicque migres, ubi in posterum nemini ex mortuis pro delictis respondendi ullus dabitur locus, ubi neque amicus, neque servus, neque consanguineus defendere, aut pænas luenti sempiternas suppetias forte poterit.

PMF'. — ΕΥΛΑΜΠΙΟΥ ΣΟΦΙΣΤΗ.

Τί μοι προσφέρεις τοὺς τῶν Ἑλλήνων σοφοὺς, τοὺς βαθεῖς τοὺς πύγωνας ἔλκοντας, καὶ ἀναβεβημένους τὰς ἐπινομίδας, καὶ μέγα φυσῶντας τὸ δοκεῖν σεμνύνεσθαι τῇ βακτριᾷ καὶ τῇ ὑπῆνῃ; Παῦλος γάρ ὁ σκηνοποιὸς κατρυτελισμένος, τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν βάρβαρον πᾶσαν ἀπέτρεψε πρὸς Θεόν· ὁ δὲ παρ' ὑμῖν ἀγόμενος καὶ περιφερόμενος Πλάτων, τρίτον εἰς Σικελίαν ἐλθὼν, μετὰ τοῦ κόμπου τῶν ρημάτων ἐκείνων, μετὰ τῆς ὑπολήψεως τῆς λαμπρᾶς, οὐδὲ ἐνδὸς περιγέγονε τυράννου· ἀλλ' οὕτως ἀθλίως ἀπῆλαξεν, ὡς καὶ αὐτῆς ἐκπεσεῖν τῆς ἐλευθερίας. Ὁ δὲ γε σκηνοποιὸς οὐ Σικελίαν μόνον, οὐδ' Ἰταλίαν, ἀλλὰ πᾶσαν τῷ κηρύγματι τῆς εὐσεβείας τὴν οἰκουμένην ἐπέδραμεν.

PMF'. — ΦΙΛΟΞΕΝΟΥ ΚΗΝΣΟΦΥΛΑΚΙ.

Οὐτε ἐν ταῖς εὐθυμίαις κορυβαντιᾶν δεῖ καὶ φυσᾶσθαι ματαίως, οὐτ' ἐν ταῖς σκυθρωποτέραις καταστάσεσι κατακίπτειν ἀλόγως καὶ καταποντιζέσθαι ὑπὸ τῆς λύπης. Ἀνάνδρου γὰρ ψυχῆς καὶ μαλακῆς τοῦτό γε. Οὐδὲν δὲ σκηνῆς ὁ φθειρόμενος οὗτος διενήχοξε βίος. Οὐτε γοῦν τὸ εὐπρακτεῖν κατ' αὐτὸν, οὐτε μὴν τούναντιόν φανήσεται βέλαιον.

PMFZ'. — ΛΥΚΟΥΡΓΟΥ ΙΛΛΟΥΣΤΡΙΟΥ.

Τίς σε οὐκ ἂν γελάσεται, τίς σε οὐκ ἂν μέμψεται τῆς ἀπεράντου σπουδῆς; Τίς σε οὐ μυκτηρίσει τῆς ἀφρονος μανίας, συνάγοντα μὲν ἀκορόστως τὰ τοσαῦτα χρήματα, κατέχειν δὲ δοκοῦντα, ἀπερ μηδαμῶς δυνήσῃ συναξενέγκαι θνήσκων, πρὸς τὸν ἐκεῖ κόσμον ὑπὸ φρικτῶν ἀγγέλων συρόμενος δέσμιος, ἐχθροῦ δὲ πρᾶγμα ποιοῦντα, ἐν τῷ διὰ τῆς ἀπανθρωπίας καὶ τῆς ἀνηλεοῦς καὶ ἀμειλίχτου γνώμης βλάπτειν τὰ μέγιστα τὴν ἀνοσιωτάτην σαυτοῦ ψυχὴν, προσκαίεσθαι δὲ τῷ συγγενεῖ νεανίσκῳ νομιζομένῳ κληρονομεῖν τὴν σὴν μεγάλην οὐσίαν; Ἀλλ' εὐαγγελίζομαι σοι πικρὸν τι καὶ λίαν ἀδούλητον· τεθνήξεται γὰρ μετ' ὀλίγον ὁ γλυκὺς κληρονόμος σου, εἰς ὄνπερ καὶ πάντα ἐγγράφως ζῶν, καὶ φρονῶν, καὶ εὐρωστῶν διέθου τὰ διαφέροντά σοι, καὶ τοῦ μνήματος τοὺς τρεῖς καὶ μόνους κληρονομήσει πῆχεις. Καὶ πάντως ἐκπλαγήσῃ βλέπων νέον θαπτόμενον πρὸ γέροντος πολυχρονίου. Τάχα δὲ οὐκ ἐκπλαγήσει ἐπὶ τούτῳ, οὐδέ γε ξενισθήσῃ, προτεθεαμένος ἤδη τοιαῦτα συμβεβηκότα τοῖς ἄλλοις Ἰλλουστρίοις, Ἀριστοφάνει, καὶ Κρήσκεντι. Ἀλλὰ νῦν γοῦν ἐκνήψας προσηκόντως, πέπαυσο τῆς πολλῆς ἀπληστίας, καὶ μὴ τὸν τελευταῖον μέλλοντα κλαύσης, ἀλλὰ τὴν σαυτοῦ ψυχὴν φιλοπόννηρον ὑπάρχουσαν θρήνησον, καὶ πρὸς διόρθωσιν ῥέψον καὶ ἀγαθοεργίας, πρὶν ἐξελεῖν σε τῆς σκηνῆς τοῦ παρόντος αἰῶνος, καὶ πορευθῆναι, ἐνθα μηδεὶς λοιπὸν τῶν ἐναποθανόντων τοῖς πταίσμασιν εὐρήσει ἀπολογίας χώραν, ἐνθα μὴ φίλος, μὴ δοῦλος, μὴ συγγενῆς συνηγορήσει ἢ βοηθήσει κολαζομένῳ εἰς τοὺς αἰῶνας ἰσχύσει.

PMΘ'. — ΝΙΚΑΝΔΡΩ ΕΞΚΕΠΤΟΡΙ.

Πολλάκις σοι εἶρηκα, καὶ νῦν δὲ φημι, ὅτι διὰ τῆς μαγείας ὑπὸ τοῦ Τυανέως Ἀπολλωνίου γεγεννημένα τελέσματα, μηδὲν παντελῶς οὐράνιον ἔχοντα εὐεργέτημα, μηδὲ τι πρὸς ψυχὴν ἀναφέροντα κέρδος, οὐδὲν διαφέρειν δόξειεν δρακὸς κριθῶν χάριτος, τοῖς πρὸς τὰ ἐπουράνια ἐκείνα, καὶ ἀφάρτα, καὶ λύσιν μὴ σφίσοντα ἀγαθὰ κεχηρῶσι σοφοῖς τε καὶ εὐσεβέσιν ἀνθρώποις. Μὴ τοίνυν θαύμαζε τὰ ἔργα τῆς γοητείας, μηδὲ θροῦ ἐπι τούτοις, ἀπάλλαξον δὲ σαυτὸν τῆς εὐπτοήτου γνώμης, καὶ τοῦ μειρακίωδους φρονήματος.

PMΘ'. — ΠΑΛΑΤΙΝῶ ΠΡΩΤΕΥΟΝΤΙ.

Συνεχέστερον φάσκεις· Πῶς δύναμαι σωθῆναι, μὴ οὐκ ἔχων τοῖς τῆς ψυχῆς ἔλκεσι, καὶ ἀμυθῆτων ἐμπεπλησμένος κακῶν, καὶ φλεγόμενος ὑπὸ τῆς ἰδίας μοχθηρᾶς συνειδήσεως; Πρόσχευ, ἄνθρωπε, κἂν ἐκ μέρους τῆ θεοπνεύστῃ Γραφῇ, καὶ οὐκ ἂν σχολῆς χρεῖαν τῆς ἐμῆς νοουθεσίας. Βλέπε τί φησιν ὁ Σολομῶν· « Ἐλεημοσύναις γὰρ καὶ πίστει ἀποκαθαίρονται ἁμαρτίαι. » Ὅρα τί συμβουλεύει τῷ Ναβουχοδονόσορ Δανιὴλ ὁ προφήτης· « Τὰς ἀνομίας σου ἐν ἐλεημοσύναις λύτρωσαι, καὶ τὰς ἁμαρτίας σου ἐν οἰκτιρμοῖς πηνήπων. » Πείσθητι τῷ Σηράχ παραίνουντι· « Πῦρ φλογιζόμενον ἀποσβέννυσιν ὕδωρ, καὶ ἁμαρτιῶν φλόγα σβέννυσιν ἐλεημοσύνη. » — « Ἐλεημοσύνη γὰρ ἐκ θανάτου ῥύεται, ὀθανάτου λέγων τοῦ διὰ καταδίκης φοβερᾶς καὶ φρικώδους, καὶ τὸ σκότος, ὡς Τωβῆθ καὶ Σολομῶντι δοκεῖ.

PN'. — ΡΗΓΙΝῶ ΣΚΡΙΝΙΑΡΙῶ.

Οὐκ ἄνθρωπος ψιλὸς ὁ κοινὸς Σωτὴρ καὶ εὐεργέτης Χριστὸς, Θεὸς δὲ μᾶλλον ἐν ἀνθρωπίνῃ ὄψει μορφῇ, καὶ τῇ βίᾳ ἀναμαρτήτῃ, καὶ ἀμωμήτῃ σαρκί, τὸν ὑπὲρ τῶν ἀνθρωπίνων ἁμαρτημάτων θάνατον ὑπομείνας βουλήματι οἰκείῃ.

PNA'. — ΛΟΥΚΙῶ ΤΡΙΒΟΥΝῶ.

Πόσοι ποσάκις ἄνθρωποι κόρακας παγίσαι καὶ δικτύῳ ἐθήρασαν, καὶ ἠγνῶν οἱ πιασθέντες κόρακες τὴν αὐτῶν θήραν τε καὶ σύλληψιν; Σοὶ δὲ προμηνύουσι, καθὼς λέγεις, τὸ μέλλον οἱ κόρακες, καὶ προγνώσται καὶ προφῆται τῶν μηδέπω παρόντων εὐρίσκοντα κόρακες, οἱ τὴν κατ' αὐτῶν μηχανηθεῖσαν παγίδα μηδαμῶς ἔγνωκότες, καὶ τὸν ἑαυτῶν ἐλεθρον ἀγνοήσαντες. Ἀπόστηθι τοιγαροῦν τῆς ὀρνεοσκοπίας· τινὲς γὰρ ταύτῃ προσεσηκότες, ὡς ἄξιοι τῆς πλάνης, καὶ τὰς τῶν κοράκων σημειούμενοι πτήσεις, τὰς τε ἐνωπίας, καὶ τὰς ἐκ τῶν ἐπισθεν, καὶ τὰς ὑπὲρ κεφαλῆν κύκλον περιγραφούσας, καὶ τὰς ἐπὶ τὰ πλάγια φερομένας, δαιμόνων πονηρῶν δῆλον ὅτι συμπετομένων τοῖς κόραξι, καὶ πρὸς τὴν τοῦ πλανωμένου ἀνθρώπου ὑπόνοιαν τῆ πετῆσει φερόντων τὰ ὄρνεα· ὁμοίως μέντοι καὶ τὰς σῴτων φωνὰς σημειούμενοι, ἀπεξενώθησαν μὲν τῆς εἰς Χριστὸν τὸν Σωτῆρα πίστεως, ἀνηκέστοις δὲ κλιματῆρσι περιπεσόντες, καίτοι χρηστὰ ἐπίσαντες,

A 189 CXLVIII. — NICANDRO EXCEPTORI.

Sæpe tibi dixi, et nunc rursus inculco; quæ magiæ ope a Tyanco Apollonio absoluta sunt opera, cum in se nullum omnino cœleste emolumentum teneant, neque usui animæ sint, nihil a gratia manipuli hordei differre videbuntur sapientibus, ac piis hominibus, qui ad cœlestia illa, et indepravata, et quæ nunquam dissolventur bona, anhelant. Ne itaque magiæ opera admireris, neque pro illis turberis, imo temetipsum a sententia stupiditati obnoxia, et juvenili cogitatione libera.

CXLIX. — PALATINO PRIMATI.

Sæpiissime inculcas, quam ratione salvari poterò, innumeris animæ ulceribus scatenis, malisque, quæ verbis exprimi nequeunt, confertissimus, et a propriæ pravæ conscientiæ continuo flammis perustus? Adverte animum, mi homo, vel puillum divinitus inspiratæ Scripturæ, et mea adhortatio tibi opus non fuerit. Considera quid dicat Salomon⁶¹: « Eleemosynis enim, et fide expurgantur peccata. » Vide quid Nabuchodonosori Daniel propheta consulat: « Iniquitates tuas in eleemosynis libera, et peccata tua in miserationibus pauperum⁶². » Crede Siracho adhortanti: « Ignem succensum aqua exstinguit, et peccatorum incendium eleemosyna⁶³. » — « Eleemosyna enim a morte liberat⁶⁴, » mortem repellens per tremendam ac terribilem condemnationem illatam, et tenebras ingestas, ut Tobias et Salomon arbitrantur.

190 CL. — RHEGINO SCRINIARIO.

Non homo simplex communis Salvator, et bene de omnibus meritus Christus, Deus in humana forma oculis visus, et propria, quæ nullo peccato nullisque sordibus succumbebat, carne, pro peccatis hominum mortem voluntate propria sustinuit.

CLI. — LUCIO TRIBUNO.

Quot quoties homines corvos laqueis et retibus ceperunt, corvique capti propriam venationem capturamque non didicerunt? Et tibi quidem, ut asseris, corvi futurum prænuntiant, et, quæ nuspiam sunt, eorum tibi et præcinentes, et vates præscii reputantur, qui contra sese præparatum laqueum nullo modo dignoscunt, propriumque interitum non intelligunt. Cave tibi ergo ab augurio. Nonnulli etenim illi animum advertentes, errore tali haud indigni, volatusque corvorum adversos, aversosque, et supra caput, et ad latus circum-itiones, cum improbi dæmones cum corvis una avolent, et ad pererrantis hominis sententiam volatus avium agant, denotantes, necnon et eorum voces excipientes, longe a fide in Christum Salvatorem recesserunt, et in vitæ ac fortunarum pericula inevitabilia inciderunt, et licet spe optima freti propter corvorum optima illis adnotata vaticinia, post innumera damna ac discrimina, tandem

⁶¹ Prov. xv, 27. ⁶² Dan. iv, 24. ⁶³ Eccli. iii, 33. ⁶⁴ Tob. xii, 8.

tristi, detestandoque sine vitam posuerunt. Generationis enim injustæ pravos fines ⁴⁵, divinæ tradunt **191** Litteræ. Si itaque tibi in animo est, dæmonum venatum effugere, nullam unquam observationem longe animo prospicias, non volatus, non avium voces, non animantium sive, ea ratione prædita sint, sive illius expertia, occursum, non invocationes, non regressus, non inanes sortes, et, ut verbo expediam, nihil observabis, nisi tantum peccatum. Operæ enim pretium est ab ea sibi cavere, et continuo a se repellere. Illud quoque ne te lateat velim, nonnullis hominibus, qui gentilium ritu noxia illa captarunt, sæpe sæpius ita illis evenisse, ut suspicati fuerant, non vi, aut miserorum corvorum, aut porcorum, aut canum, aut hominum prædicatione, sed iudicio Dei punientis et infidelitatem eorum deridentis. « Tribuat enim tibi Dominus secundum cor tuum, et fiat tibi, ait, quemadmodum expectasti ⁴⁶ : » et obruam te calamitatibus, et afflictionibus, et mœroribus, quæ pravæ observationi fidens, timuisti : ut tandem aliquando delusi illi propriam stultitiam detegentes, sinceræ poenitentiae ope, execrandæ illi observationi finem imponant, et divinæ providentiæ in posterum res proprias committentes, propriam animam omni ex parte ad Deum reducant.

λυρᾶς, τῇ δὲ θεῖᾳ προνοίᾳ τὰ καθ' ἑαυτοὺς λοιπὸν θεῶν ἐπανάγωσιν.

CLII. — MARONI COMITI.

Ne blasphemiae spiritum sæpius Dei amanti, probræque tuæ animæ molestiam exhibentem ullo modo extiuescas, imo eum et oratione, et beneficentia, et oppressorum subsidiis, et tolerantia, et humilitate, et erga servos tuos **192** humanitate percutiens, impete. Hæc enim, et his similia ex animo tuo repellere possunt exitiosum dæmonem, qui tibi cogitationes efferatas et impias contra te, et Numen ipsum, et creaturas, et sanctos, et veneranda mysteria suggerere audet.

CLIII. — LAUSO PRIMISCRINIO.

Neque fratres habes, neque filios possides. Crimen igitur aurum insaturabiliter aggeris? Quo enim tibi thesauri opulentiores congregantur, eo pœnæ tibi et potiores, et graviiores, æterna nempe supplicia, reservantur. Et utinam tanta pecuniarum copia opportuno tempore ad pios probosque viros pervenisset, ut scriptum est : Congregaverunt aliqui insatiabiliter argentum, ex quo non gustabunt, et quæ ipsi ex injustitia multa collegerunt, justî comedent. Verumtamen non ita tibi, ut ipse opinor, continget; indignus etenim es : imo vulgo tritum proverbium in temetipsum locum habuisse deprehendes : Tantalistarum res Crotalistæ vorabunt.

⁴⁵ Sap. iii, 19. ⁴⁶ Psal. xix, 5.

διὰ τὴν τῶν κοράκων δῆθεν καλλίστην δειχθεῖσαν σημασίαν, μετὰ μυρίας ζημίας καὶ βασάνους, ὑστερον πονηρῶ καὶ ἀπευκτέῳ τέλει τὸν βίον κατέστρεψαν. Γενεᾶς γὰρ ἀδίκου πονηρὰ τὰ τέλη, καθάφησιν ἡ Γραφή. Εἰ τοίνυν βούλει ἐκφυγεῖν τῶν δαιμόνων τὴν θήραν, μηδεμίαν μηδέποτε παρατήρησιν σκόπευε, μὴ πτήσεις, μηδὲ φωνὰς ὀρνέων, μὴ ὑπαντήσεις παντοίων ζῴων λογικῶν ἢ ἀλόγων, μήτε τὰς ἀνακλήσεις καὶ τοὺς ἀναποδισμούς, μήτε κληδὸνας ματαίας, καὶ ἀπαξᾶπλῶς μηδὲν παρατήρησεις, εἰ μὴ τὴν ἀμαρτίαν. Χρήσιμον γὰρ παρατηρεῖσθαι ταύτην, καὶ ἀπωθεῖσθαι διηνεκῶς. Κάκεινο δὲ γινώσκειν βουλόμεθα, ὅτιπερ τισὶν ἀνθρώποις παρατηρησαμένοις τῷ Ἑλληνικῷ ἔθει ἐκείνα τὰ ψυχοδραστῆ, συνέβη πολλάκις οὕτως, ὥσπερ ὑπενόησαν, οὐκ ἐκ τῆς δυνάμεως, καὶ τῆς προαγορευσεως τῶν ἀθλίων κοράκων, ἢ χοίρων, ἢ κυνῶν, ἢ ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ κρίσεως, κολάζοντος καὶ ἐκμυκτηρίζοντος τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν. « Ἄφη γὰρ σοι Κύριος κατὰ τὴν καρδίαν σου, καὶ γεννηθήτω σοι, φησί, καθὰ προσεδόκησας : » καὶ συγκλείσω σε συμφοραῖς, καὶ λύπαις, καὶ θλίψεσιν, ὥσπερ καὶ πεφύθησαι τῇ σημασίᾳ τῇ φαύλῃ πειθόμενος ὅπως ἂν ποτε εἰς ἐπίγνωσιν ἐλθόντες τῆς ἑαυτῶν ματαιοφροσύνης οἱ ἐξαπατηθέντες, καὶ μετανοοῖα χρησάμενοι ἀγαθῇ, παύσωνται μὲν τῆς παρατηρήσεως τῆς βδελυγίας ἐπιτρέψαντες, πάνταχόθεν τὴν ἰδίαν ψυχὴν πρὸς

PNB. — MAPONI KOMHTI.

Τὸ τῆς βλασφημίας πνεῦμα, τὸ παρενοχλοῦν πικρότερον τῇ σῆ φιλοθέῳ καὶ ἀγαθῇ καρδίᾳ, μηδὲλος ὑποπτήξης, μάλλον δὲ κατεξανάστηθι τοῦτου, τύπτων αὐτὸ εὐχαῖς καὶ εὐποιαῖς, ἀντιλήψεσι τε τῶν καταπονουμένων καὶ ταῖς μακροθυμίαις, ταπεινοφροσύνη τε καὶ τῇ πρὸς τοὺς οἰκέτας τοὺς σοὺς ἡμερότητι. Ταῦτα γὰρ, καὶ τὰ τοιαῦτα, τοῦτον δύναται ἀπὸ τῆς ψυχῆς σου ἐξελάσαι τὸν ἀλάστορα δαίμονα, λογισμοὺς ἀγρίους καὶ ἀσεβεῖς ὑποβάλλειν τολμῶντα κατὰ σαυτοῦ τε, καὶ τοῦ Θεοῦ, καὶ τῶν δημιουργημάτων, καὶ τῶν ἁγίων καὶ σεπτῶν μυστηρίων.

PNG. — ΛΑΥΣΩ ΠΡΙΜΙΣΚΡΙΝΙΩ.

Μήτ' ἀδελφούς ἔχων, μήτε τέκνα κτησάμενος, τίνι ἄρα τὸ χρυσίον συνάγεις ἀκορέτως; Ὅσῳ δὲ πολὺ τὸ θησαύρισμα, τοσοῦτ' πλεῖον καὶ βαρύτερα ταμιεύεται σοι ἡ αἰώνιος κόλασις. Καὶ ὕβελόν γε τὰ τοσαῦτα χρηήματα, τῷ καιρῷ τῷ οἰκείῳ εἰς ἀνδρα; εὐλαθεῖς καὶ ὀσίους ἐφθασαν, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ὅτιπερ Συνήθροισάν τινες ἀπλήστως ἀργύριον, ἐξ οὗ οὐ γέυονται : ἄπερ δ' οὗτοι συνήνεγκαν ἐξ ἀδικίας πολλῆς, ταῦτα δίκαιοι ἔδονται. Ἄλλ' οὐχ οὕτως νομίζω γενήσεσθαι ἐπὶ σοί ἄνάξιος γὰρ ὑπάρχεις, τὴν δὲ δημῶδη παροιμίαν ὄψη καταλαμβάνουσάν σε, τὴν λέγουσαν : Τὰ Τανταλιστῶν φάγονται Κροταλισταί.

PNA'. — ΣΑΝΘΙΠΠΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Καλῶς γε πάνυ πράττετε, ταῖς νηστείαις, καὶ ταῖς χαμευνίαις, τῇ τε χρηστῇ ἀγρυπνίᾳ, καὶ τῇ πυκνῇ προσευχῇ καταπατῶν τε καὶ ὑπεραλλόμενος τὰς τριχυμίας τῶν σαρκικῶν ἡδονῶν, Θεῷ δὲ τῷ συνεργῶντι ἡμῖν ἅει εἰς τὸ ἀγαθὸν τὴν νίκην ἀνατιθεὶς ἐν τῷ ψάλλειν πρὸς αὐτόν· « Σὺ, Δέσποτα, δεσπόζεις τοῦ κράτους τῆς θαλάσσης, τὸν δὲ σάλον τῶν κυμάτων αὐτῆς σὺ καταπραΰνεις. »

PNE'. — ΡΩΜΑΝΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Τὰ τοῦ παράφρονος καὶ παρεξστραχότος Ναυάτου βληχρήματα, τὴν μὲν σώζουσαν μετάνοιαν ἐξοστρακίζειν τολμῶντα, προφάσει δὲ ἀπελπισμοῦ ἀδειῶς τὰς ἁμαρτίας σωρεύοντα, καὶ καθαρὸς μὲν ἑαυτοὺς λέγοντας εἶναι, ἀκαθάρτους δὲ τῇ πράξει εὐρισκομένους, καὶ εἰς τὴν ἀπώλειαν συνελαύνοντας διὰ τῆς ἀπογνώσεως τοὺς πειθόμενους τῇ αὐτῶν, οὐκ ἀποδεξόμεθα· τοῦναντίον δὲ μεμψόμεθα τε καὶ σκώφομεν, ὡς τῶν ἀποστολικῶν κανόνων ἀλλότρια φρονοῦντας.

PNG'. — ΑΦΡΟΔΙΣΙΩ ΣΚΡΙΝΙΑΡΙΩ.

Τὶ δοκεῖς λανθάνειν ἡμᾶς κακοήθης τις καὶ δόλιος ὑπάρχων, καὶ πολλοῖς μὲν ἀρίστοις καὶ ἀγαθοῖς ἀνδράσι πεφυκῶς ἐπιβουλεύειν, συγκαλύπτων δὲ σαυτὸν τῷ προσωπεῖο τῆς φιλοκαγαθίας; Ἰδοὺ γὰρ ἐκ τῶν καρπῶν τὸ δένδρον γινώσκουμεν, καὶ οὐδαμῶς κρυβεῖται λύκος περικείμενος δορᾶν προβάτου· ἐκ γὰρ δὴ τῶν δόδων καὶ τῶν οὐρύων βραδίως γνωσθήσεται. Φησὶ δὲ καὶ ἡ Γραφή· « Πέρδιξ θηρευτῆς καρτάλλῃ ἐναποκλεισθεὶς· οὕτως ἐστὶν ὑπερηφάνου καρδία. » Ὅντως γὰρ ὑπερήφανος καὶ φθονερὸς, ὄφεις τε δάκνων σιγῇ, καὶ οὐκων σπαράττων ἐκτός τοῦ ὕλακτῆσαι γυρωρίζῃ παρὰ πᾶσιν, κἂν λάθρα κακοῦργός τις καὶ δυσφορώτατος καὶ κρυψίνους πανταχοῦ περιέρχῃ. Θεοῦ δὲ χρεῖα τῶν παρὰ σοῦ ἐπιβουλεομένων, ἵνα λέγωσι τὸ ἐν τῷ ἐννενηκοστῷ, ὅτι « Αὐτὸς ῥύσεται ἡμᾶς ἐκ παγίδος θηρευτῶν, καὶ λόγου ταραχῶδους. » Σιγῶν γὰρ αὐτὸς εἰς ταραχὴν ἐμβάλλει τοὺς ἐπιβουλεομένους.

PNZ'. — ΣΟΣΙΠΑΤΡΩ ΤΡΙΒΟΥΝΩ.

Τῇ θεῖᾳ γνώσει στοιχῶν, τῇ γνώσει καὶ πάντα ποιεῖν σπουδάζεις, πανάριστος, τοῖς ἐκείνης κανόσι καὶ ρυθμοῖς ἐπόμενος. Ὅθεν καὶ πάντα τὸν σαυτοῦ θεοφύλακτον πλοῦτον, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τοῖς μοναχοῖς ἐξαικλεις, πρὸς τούτους τε κεχρηνῶς πολλῷ τῷ πάθῃ, καὶ τούτους ἀναπνέων νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμᾶραν, μὴθ' ὄλως ἔχειν νομίζων συγγένειαν ἢ τέκνα, καίτοι τοσοῦτων ὄντων. Καὶ αὐτὸ δὲ τὸ λέγειν σε κατὰ συντυχίας, κτήνων ὑπάρχειν τῶν μοναχῶν ἀγογγύστως τε καὶ προθύμως ἐξυπηρετούμενον πάσαις ταῖς τούτων χρεῖαις, καὶ τοῦτο ἀπηρτισμένης ἐστὶ τεκμηρίον γνώσεως. Ἐπίστασαι δὲ πάντως, ὅτι σὺν τοῖς Αεϋταῖς, καὶ τὰ τούτων κτήνη καταηλόγητας Θεός τε καὶ Μωϋσῆς. Πάντα τοίνυν γνῶσει λογιζόμενος θεῖα, καὶ γνώσει λέγων καὶ πράττων,

CLIV. — ΧΑΝΘΙΠΠΟ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Probe nimis agis, jejuniis et in humo dormitio-nibus, bonaque vigilia, et frequenti oratione con-culcans, et carnearum voluptatum tempestates transiliens, Deoque, qui semper nobis ad bona persolvenda operi fert, victoriam ascribens, cum ad eum concinis : « Tu, Domine, dominaris vir-tuti maris, et tempestatem fluctuum illius tu mi-tigas ⁶⁷. »

193 CLV. — ROMANO EPISCOPO.

Insani, ac mente capti Novati balatus, qui poenis exonerantem poenitentiam extrudere audet, et præ-textu desperationis impudenter peccata conservat ; et illius assecclas, qui puros semetipsos asserunt, et opere ipso impuri deprehenduntur, et in perni-ciem eos, qui eorum amentia fidem habent, com-pellunt, nullo modo ipsi recipimus ; imo eos repre-hendemus, et vituperabimus, uti eos, qui canonibus apostolorum contraria sentiunt.

CLVI. — ΑΦΡΟΔΙΣΙΩ ΣΚΡΙΝΙΑΡΙΩ.

An latere nos putas, qui malignus es, et astutus servas sub pectore vulpem, et quamplurimis opti-mis ac probatissimis viris ex ingenio insidias struis, licet temetipsum beneficentia persona contegas? Ecce enim ex fructibus arborem di-gnoscimus ⁶⁷ ; nulloque modo lupus licet ovina pelle adornatus latere poterit : namque ex den-tibus ac unguibus facili negotio in cognitionem venit. Et Scriptura quoque ait : « Perdix venat-rix cartallo inclusa, ita se habet cor superbi ⁶⁸. » Vere quippe superbus et invidus, serpensque silentio mordens, et canis absque latratu discer-pens cognosceris ab omnibus, licet perditus, et intolerabilis, et dissimulator quaquaversum diva-geris. Opeque divina illis opus sit, quibus insidias struis, ut dicere possint, quod in nonagesimo psalmo legitur : « Ipse liberabit ¹⁹⁴ nos de laqueo venantium, et a verbo aspero ⁶⁹. » Ipse siquidem tacens in turbas insidiis tuis obnoxios conjicis.

CLVII. — ΣΟΣΙΠΑΤΡΩ ΤΡΙΒΟΥΝΩ.

Divino procedens consilio, consilio quoque omnia peragere contendis, o optime, illius regulis rhythmisque obediens. Hinc et universas tuas a Numine custoditas divitias ut plurimum in mona-chos exhaustis, et in illos perquam impensissime inhians, eosque reflans, noctu et interdium, ac si nulli tibi essent consanguinei, aut filii, quibus affluis. Illud quoque quod inter colloquendum in-culcas, jumentum te esse monachorum, absque murmuratione, sed summa animi alacritate eorum necessitatibus occurrens atque ministrans : et id quoque dependentis consilii indicium est. Omnino autem illud scis, una cum Levitis eorum quoque jumentis benedictum fuisse a Deo et Moyse. Omnia itaque divino consilio æstimans, et consilio dicens,

⁶⁷ Psal. LXXXVIII, 10. ⁶⁸ Matth. vii, 16. ⁶⁹ Eccli. xi, 32. ⁷⁰ Psal. xc, 5.

ac efficiens, o Dei amans, sine ulla hæsitacione in regnum cœlorum cum monachis una simul introibis, tanquam probus eorum assecla et eorum minister, et simul cum illis in hæreditatem bonorum, quæ verbo exprimi minime possunt, in sempiterna sæcula vocaberis.

CLVIII. — CHILONI DOMESTICO.

Instabile, nullaque ratione firmum, imo perturbatum, et flexu facillimum consilii tui Sirach innuens, dixit: « Rota currus insipientis interiora ⁷⁰. » Si præmpti quoque tui, ac facili in secretis edicendis, statimque divulgandis, omnibusque **195** tibi concreditis aperiendis, consilii testimonium supra laudati scriptoris exoptas, quæ statim subduntur, habeto: « Audiit enim, ait, insipiens sermonem, et parturiit, quemadmodum parturit a facie infantis parturiens ⁷¹. » Nihil enim amentius est quam publicare, et hac atque illac nobis ab amicis clam privatimque concreditam transmittere, palamque, et indecore evulgare. Qui igitur te occupant, morbis renuntiat, fac sis in posterum sapiens, et firmus, et arcanorum custos, quousque finem vitæ posueris, proprio ori, et incontinentibus labris validas fores apponens, vextemque robustissimum, et silentii optimi sigillum appingens. Sic enim et divinæ cognitionis splendore illuminari poteris, et sacra Scriptura solatio tibi erit, cum ait: « Sapientia hominis illuminabit faciem illius ⁷²; » et rursus: « Audiisti sermonem, immoriatur in te. Bono sis animo: non dirumpet te sermo in arcano tibi communicatus ⁷³. »

CLIX. — GAUDENTIO DIACONO.

Fornicationis dæmon more nati abdomini suo catuli penes eum, qui ab eo tentatur, suevit hærescere, non tamen vim inferre. In tua itaque potestate est, tuoque arbitrio, aut hunc per ignominiosum exercitium alere, aut iracunde per preces, et psalmodum concentus, et jejunia, et vigiliis, et humi cubatum in fugam vertere. « Opponimini enim adversario, ut magnus Jacobus scribit, et fugiet a vobis ⁷⁴. »

196 CLX. — PHILONI EPISCOPO.

Satis idonei instructique vos per vosmetipsos, in monasterio vestro degentibus, uti par est, in omnibus vivendi rationem præscribere. Verumtamen cum inter scribendum de victus ratione sermonem institueritis, id a nobis poscentes, ut meam de ea sententiam significarem, recte ita instituendam esse duco. Cum varia sit corporum temperatura, et ex iis hæc quidem malæ valetudini, illa prævalidæ subjaceant, varia, et personæ cuilibet accommodata victus ratio præscribenda est. Quare bene valentibus leguminum usus, secus se habentibus solatium ex oleribus, morbo remissis et languidis ex carnibus moderatum auxilium exhibendum est.

CLXI. — QUINTILIO CANCELLARIO.

Si modo tu Deo animæ officium, et diligentem

φιλόθεε, αναμφιδόλως εις την βασιλειαν των ουρανων συνεισελευση συν τοις μοναχοις, ως καλδς ακλουθος και υπρητης τουτων, και συγκληρονομησεις τουτοις τα αφραστα αγαθα εις απεραντους αιωνας.

PNH. — ΧΙΛΟΝΙ ΔΟΜΕΣΤΙΚΩ.

Τὸ ἀκατάστατόν τε καὶ ἀνιδρυτόν, τεθοροθημένον τε καὶ εὐκλόνητον τῆς σῆς γνώμης, δηλῶν ὁ Σιράχ φησι: « Τροχὸς ἀμάξης σπλάγγνα μωροῦ. » Εἰ δὲ καὶ περὶ τοῦ μὴ βουλευέσθαι σέ ποτε φυλάξει μυστήριον, ἀλλ' εὐθύς ἐκφερομυθεῖν, καὶ πᾶσι δημοσιεύειν τὰ θεαβήρημένα σοι, θέλεις ἰδεῖν μαρτυρίαν τοῦ λεχθέντος προσώπου, ἀκουε παραυτικά: « Ἦκουσε γάρ, φησὶν, ὁ μωρὸς λόγον, καὶ ὠδίνησεν, ὡσπερ ὠδίνει ἀπὸ προσώπου βρέφους ἢ τίκτουσα. » Οὐδὲν δὲ μωρότερον τοῦ στηλιτεύειν, καὶ διαπορθεύειν τῆδε χάριτος, καὶ φανεροῦν ἀπρεπῶς τὰ θεαβήρηθέντα ἡμῖν παρὰ τῶν φίλων κρύφα, καὶ κατ' ἰδίαν. Ἀφέμενος τοίνυν τῶν νοσημάτων τῶν περιεχόντων σε, γενοῦ λοιπὸν σοφός τε, καὶ βεβηκώς, καὶ μυστηρίων φύλαξ, ἕως ἂν ἀποθάνῃς, κατασκευάζων τῷ οικίῳ στόματι καὶ τοῖς ἀστέγοις χεῖλεσι θύραν ἀετῆραν καὶ μοχλὸν ἰσχυρότατον, καὶ τὴν σφραγίδα τῆς σιχῆς βελτίστης ἐπιτιθεῖς. Οὕτω γάρ καὶ τῷ τῆς θείας γνώσεως φωτὶ ἐλλαμψθῆναι δυνήσῃ, καὶ ἡ Γραφή παρηγορήσει λέγουσα: « Σοφία ἀνδρὸς φωτίζει τὸ πρόσωπον αὐτοῦ. » Καὶ πάλιν: « Ἦκουσας λόγον; ἐναποθανέτω σοι. Θάρασει: οὐ μὴ σε ῥήξει ὁ λόγος ὁ μυστηρίῳ λεχθεὶς σοι. »

PNΘ. — ΓΑΥΔΕΝΤΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Ὁ τῆς πορνείας δαίμων δίκην λίχνου κυνιδίου τῷ ὑπ' αὐτοῦ πειραζομένῳ εὖθε παραμένειν, οὐ μὴν ἐκδιάζεσθαι. Ἐν σοὶ τοίνυν ὑπάρχει, καὶ τῇ σῇ ἐξουσίᾳ, καὶ βουλήσει, ἢ τρέφειν τοῦτον διὰ τῆς ἐργασίας τῆς ἀτίμου, ἢ φυγαδεύειν μετ' ὀργῆς δι' εὐχῶν καὶ ψαλμωδιῶν, νηστειῶν τε καὶ ἀγρυπνιῶν, καὶ τῆς χαμαικοιτίας. « Ἀνίστασθε γάρ τῷ ἐχθρῷ, καθὼς γράφει ὁ μέγας Ἰακώβος, καὶ φεύζεται ἀφ' ὑμῶν. »

PE. — ΦΙΛΟΝΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Ἰκανοὶ ἐστε καὶ αὐτοὶ καθ' ἑαυτοὺς τοὺς τοῦ μοναστηρίου ὑμῶν κανονίζεις δεόντως ἐφ' ἅπασιν. Ἐπειδὴ δὲ περὶ διαίτης ὑπεμνήσατέ με διὰ τῆς ἐπιστολῆς, ἀξιοῦντες δηλωθῆναι ὑμῖν, νομίζω καλῶς ἔχειν, διαφόρου οὐσης τῆς τῶν σωμάτων κράσεως, καὶ τῶν μὲν ἀσθενούσων, τῶν δὲ ὑγιαίνόντων, ποικίλην, καὶ ἀρμόζουσαν ἐκάστω προσώπῳ ἐκτάξει τὴν διαίταν: τοῖς μὲν ὑγιαίνουσι τὴν τῶν ὀσπριῶν χρεῖαν, τοῖς δὲ ὀλίγον ἀσθενοῦσι τὴν ἀπὸ τῶν λαχάων παραμυθίαν, τοῖς δὲ ἐξησθενηκόσιν ὑπὲρ λίαν, καὶ καταπεπτωκόσι, τὴν ἀπὸ τῶν κρεῶν σύμμετρον ὀρέγειν βοήθειαν.

PEA. — ΚΥΝΤΙΑΙΩ ΚΑΓΚΕΛΛΑΡΙΩ.

Εἰ μὲν πρὸς Θεὸν ἔχων τὸν ἔρωτα τῆς ψυχῆς, κατ-

⁷⁰ Eccli. xxxiii, 5. ⁷¹ Eccli. xix, 11. ⁷² Eccli. xi, 1. ⁷³ Eccli. xix, 10. ⁷⁴ Jac. iv, 7.

επάδει; στυτὸν ψαλμοῖς, καὶ ὕμνοις, καὶ ψαλμοῖς ἁ
πνευματικαῖς κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν ἀποστόλων,
ἐπαινεσώμεθά σε. Ὀφείλιμον γὰρ τὸ ταιούτων σπου-
δασμα, καὶ τῷ θεῷ συνάπτει τὸν ψάλλοντα. Ἐν
γὰρ τῷ ἄδειν ἐντελεχῶς τε καὶ νουνεχῶς, κατὰ τὴν
ἐπιμέλειαν τῆς μνήμης τοῦ κρείττους, ἐπιλανθά-
νεται μὲν ἡ ψυχὴ τῶν μιαρῶν καὶ δλεθρίων παθῶν,
χαρὰς δὲ ἀνεκκαλήτου πληροῦται, καὶ ποθεινῶς λοι-
πὸν ἐνατενίζει τῷ θεῷ, πρὸς αὐτὸ καὶ μόνον σπεύ-
δουσα καὶ ἀγωνιζομένη κεχηνέναι, καὶ μηδὲν τῶν
ὀρωμένων τοῦ κάλλους ἐκείνου τοῦ ἀοράτου προκρί-
νουσα. Εἰ δ' ἐξαπατώμενος ὑπὸ τοῦ διαβόλου, δι'
αἰσχρὰς μελωδίας σαγηνεύειν σπουδάζεις φιληδόνα
γύναια, κατασσευρευμένα ταῖς πολλαῖς ἀμαρτίαις,
βδελυξόμεθά σε τῆς ἀκαθάρτου γνώμης. Ὁ οὐχ
ἄρατος γὰρ αἶνος ἐν στόματι ἀμαρτωλοῦ, ὡς τις
σοφὸς ἐβόα.

PEB' — ΕΥΨΥΧΙΩ ΒΙΚΑΡΙΩ.

Ἡρώτησάς με, τίς ἐστιν ἄρα ὁ δηλούμενος ἐν
τοῖς Εὐαγγελίοις εἰσελθεῖν εἰς τὸν γάμον μὴ ἔχων
ἐνδυμα. Μὴ ἐξω περιθλέπου, ἀλλὰ τὴν σαυτοῦ
περισκόπει καρδίαν· πάντες γὰρ Χριστιανοὶ εἰς τὸν
γάμον τὸν θεῖον κεκλήμεθα. Ἐὰν τοίνυν εἰσέλθωμεν
λογισμῶν ἡμφισεμένοι φιλάργυρον, ἢ φιλόπορον, ἢ
βάσκανον, ἢ τὰ ἐξῆς, δηλονότι ἀλλοτρίαν τοῦ φαι-
δροῦ καὶ ἀμωμήτου γάμου ἐνεδεδυμένοι στολὴν, εἰ-
ελθεῖν τετολομηκαμεν. Ἐὰν δὲ μεταβαλόντες τὴν ἐπί-
φογον γνώμην, ἐνδυσώμεθα κατὰ τὴν διάνοιαν σπλάγ-
χνα οἰκτερισμοῦ καὶ ἐλεημοσύνης, χρηστότητα καὶ
ἀγάπην καθαρὰν, καὶ πραότητα, καὶ ταπεινοφρο-
σύνην, καὶ τὰ ὅμοια τούτους, δηλονότι ἐνεδυσάμεθα
τὰ ἄξια τοῦ γάμου ἱμάτια. Περιβαλέσθαι τοίνυν
σπεύσωμεν τὸ τοῦ νοητοῦ γάμου σωτήριον ἐνδυμα.
Τῶν γὰρ ἐφ' ἡμῖν ἐστιν ἐνδύεσθαι, καὶ ἐκδύεσθαι,
καὶ τὰς ἐσθῆτας ἀμείβειν, ποτὲ μὲν καλῶς, ποτὲ δὲ
κακῶς, καὶ νῦν μὲν τοῦτο, νῦν δὲ ἐκεῖνο ἀρεῖσθαι·
ἰπειρὴ αὐτεξούσιος ἐκτίσθη ὁ κτηρωπος.

PEΓ' — Τῷ αὐτῷ.

Ὁ μὲν ἐχθρὸς τῆς ἡμετέρας ζωῆς δαίμων, ἐλεεῖν
προσποιοῦμενος παρασκευάζει λογίζεσθαι, ὅτι οὐκ
ἐστὶ κρῖσις, οὐδὲ ἀναπόδοσις ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα
αὐτοῦ, καὶ τούτοις τοῖς βήμασι λιπαίνων φαύλως
τοὺς ἐξαπατωμένους καταφθίρει. Πρῶτος γὰρ πάν-
των τῶν ἀμαρτωλῶν ἐστιν ὁ διάβολος. Ὁ δὲ σωτὴρ
τῶν ὅλων Χριστὸς, ὁ μόνος κυρίως καθαρὸς καὶ δί-
καιος, διαμαρτυρόμενός τε καὶ ἐξελέγγων, στύφων
τε καὶ παιδεύων, καὶ προλέγων τὴν ἐσομένην κρῖ-
σιν, ἐκωάζει τοὺς πειθομένους αὐτῷ. Τοῦτο οὖν εἶναι
νόμιζε τὸ γεγραμμένον· « Παιδεύσει με δίκαιος ἐν
ἐλέει, καὶ ἐλέγξει με· ἔλαιον δὲ ἀμαρτωλοῦ μὴ λι-
πανάτω τὴν κεφαλὴν μου, » τούτεστι τὸ ἡγεμονικὸν
μου, ἢ τὸ φρονοῦν μου.

PEΔ' — ΟΡΙΩΝΙ ΕΚΑΙΚΩ.

Οὐαί σοι, τρισταλαίπτωρε ἄνθρωπε καὶ τρισάθλιε!
Ἔτι μικρὰς ἡδονῆς, καὶ ἅμα τῷ τελεσθῆναι παρο-
δευούσης, τὴν αἰώνιον ἀναλλάττη φλόγα. Οὐαί σοι,

A cultem tribuens, semetipsum psalmis, et hymnis,
et spiritualibus canticis, ut apostoli tradiderunt,
continuo concinendo obruis, conatus tuos lauda-
binus. Studium siquidem hoc utile est, et psallen-
tem Deo agglutinat, in continuis enim cantibus,
et prudentibus, et in Numinis memoriam procuratis,
anima execrandarum et perniciosarum affectio-
num oblita, inexplicabili gaudio repletur; hinc
propense admodum in posterum ad Deum mentis
aciem dirigit, in illum solum contendens, validis-
que conatibus inhians, ne umbram quidem ex his,
quæ oculis subjacent, pulchritudini illi invisibili
anteponens. Si vero a diabolo deceptus obscenis
modis, mulierculas voluptatibus 197 deditas,
multisque peccatis prægravatas irretire contendis,
ob hanc impuram mentem te detestabimur: « Ne-
que enim pulchra laus est in ore peccatoris », clamabat
sapiens nescio quis.

CLXII. — EUPSYCHIO VICARIO.

Postulasti a me: Quis ille est notatus in Evan-
geliis in nuptias introisse, vestem non habens? Ne
extra te circumspice, sed tuum cor attentius
considerato. Omnes enim Christiani ad divinas
nuptias accersimur. Si itaque introverimus cogi-
tatione induti, aut avara, aut meretricia, aut in-
vida, vel aliis similibus vitiis obducta, aliena scilicet
a splendore et immaculatis nuptiis veste obvolu-
tum ingredi dicimur. Si vero sententia ignominiiis
obnoxia mutata, mente integra nosmet induerimus
visceribus misericordiae et commiserationis, probi-
tate, charitate pura, placiditate et humilitate, et
his similibus, manifestum est nos nuptiis dignas
vestes induisse. Circumvolvi itaque conemur intel-
lectualium nuptiarum vestes salutares. In nostra
enim facultate est indui et exui, vestesque nunc
quidem probe, nunc vero prave commutare, et nunc
hoc, nunc illud eligere: quandoquidem homo liber,
et sui arbitrii dominus creatus est.

CLXIII. — Eadem.

Hostis vitæ nostræ dæmon, nostri misereri simu-
lans, eam nobis cogitationem ingerit, non futu-
rum iudicium, neque retributionem univique
secundum 198 opera sua, et hisce verbis prave
delusus opimans, in perniciem agit. Primatum et-
enim peccatorum omnium diabolus obtinet. Verum-
tamen Salvator omnium Christus, qui solus vere
purus et justus, contestans et reprehendens, as-
tringens et instruens, et futurum iudicium annun-
tians, audientes se salvat. Et hoc illud esse, quod
scripto refertur, existima: « Corripiet me justus
in misericordia, et arguet me; oleum vero pecca-
toris non impinguet caput meum », hoc est
principem animæ partem, aut rationis compotem!

CLIV. — VORIONI ECDICO

Vae tibi, terque quaterque miser et infelix homo
quod pusillæ causa voluptatis, una cum ipso opere
expedienda, sempiternas flammam amplecteris. Vae

⁷⁵ Eccli. xv, 9. ⁷⁶ Matth. xxii, 11. ⁷⁷ Psal. cxi, 5.

tibi, insensate et stulte : quod carnis nutus exsequens, et per eam obscenus te affectibus involvens, et pravis operibus inserviens, a beatitudine illa immortali expelleris, et nunquam finiendis obrueris apud inferos igneis immisericordium angelorum verberibus. Namque angelorum, hi quidem mansueti sunt, et humani, et misericordes, et commiserescentes ; alii vero austeri et implacabiles, terribiles et vehementes, et crudeles, et immiseri-

CLXV.—SYMMACHO COPIARUM DUCTORI.

Veræ pietatis ratio duobus constat, dogmatibus piis et bonis operibus. Unum igitur ab altero sejungendum non est.

199 CLXVI.—COLOCASIO DIACONO.

Statim atque quis in proximum convitia jecerit, eodem horæ momento lepram in anima contrahit. Quapropter a maledictis et convitiis abstinere : nosti siquidem ob breve convitium et unam obrectationis dictionem divina sententia Mariam vatem lepra fuisse percussam ⁷⁸.

CLXVII.—PIERIO COMITI JUNIORI.

Alius secundum Deum amor est, alius secundum mundum et carnem, quæ est amicitia potius brutorum, et nulla ratione prædita. Itaque quod continetur in litteris tuis, ingenti te desiderio teneri hoc mense erga Dionysiodorum magistri filium, immenso illo, ac plane intolerabili, adeo ut neque edere, neque bibere, neque vivere velis, ni prius puerulum conspexeris, in quo erga te amor præcesserat : præterea signa alia, et notæ, quæ in epistola tua mihi sese offerunt legenti, palam faciunt meæ villitati dolosum, et multis sordibus dæmonem contaminatum, qui tuæ virtuti deditæ, et Dei amanti animæ insidias struit. Ex ea enim epistola prædonem, illiusque subdolum solertiam facile deprehendi : nam ad maleficia vafer est et industrius. Quippe spiritus fornicationis, quem Amorem Græci nuncupare sueverunt, ad voluptates proclives, et futurorum judiciorum despectores, necnon universalis illius judicii, palam, ac cito, et absque ullo labore ad impudiciæ barathrum compellit ; eos vero **200** qui salutis propriæ curam gerunt, et cum mollitiæ belluis decertant, illecebris quibusdam, ac machinis, et dolis adoritur : et primum quidem nullum pravum, sed constantem, et non nimis curiosam dilectionem personæ cujuscumque advenæ, aut indigenæ maris, vel feminae inserit : adhortatur deinde, ut una cum ea assuescat, et vitam ducat, unaque commeat, pactiones contrahat, suspensio corpore incedat, res necessarias consociet, solemnitates celebret, lepide urbanitate et salibus utatur, et sine impudica cogitatione simul comedat. Hæc porro omnia fundamenta sunt, et argumenta, et principia, et radices peccati. Postmodum præeunte tempore, pravaque consuetudine ita comparata, et quæ vix avelli possit, tunc in

A ἀναίσθητες, ἠλίθιοι, ὅτι τῆς σαρκὸς πτωῶν τὰ θελήματα. καὶ δι' αὐτῆς τοῖς αἰσχροῖς ὑποπίπτων πάθεσι, καὶ καταδουλούμενος τοῖς πονηροῖς, ἐκβληθῆσθαι μὲν τῆς μακαριότητος ἐκείνης τῆς ἀθανάτου, ἀθανάτα δὲ μαστιχῆσθαι κατὰ τὸν ζῆλον, ταῖς πυρίναις μάλιστα ὑπὸ τῶν ἀγγέλων τῶν ἀνελεθμόνων. Οἱ μὲν γὰρ τῶν ἀγγέλων ἡμεροὶ τε καὶ φιλόανθρωποι εἰσιν, εὐσπλαγχνοὶ τε καὶ συμπαθεῖς, οἱ δὲ αὐστηροὶ τε καὶ ἀμειδίαι, φρικτοὶ τε καὶ ἐμβριθεῖς, ἀπόστομοὶ τε καὶ ἀνελεθέμονες.

PEE.—ΣΥΜΜΑΧΩ ΣΤΡΑΤΗΓΩ

Ὁ τῆς θεοσεβείας τρόπος ἐκ δύο τούτων συνέστηκεν, δογμάτων εὐσεβῶν, καὶ πράξεων ἀγαθῶν. Θάτερον γοῦν θατέρον οὐ χρὴ διαζευγνύειν.

PEE.—ΚΟΛΟΚΑΣΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Ἄμα τις λοιδορήσῃ τὸν πλησίον, εὐθέως λεπρούται τὴν καρδίαν. Διόπερ φεῦγε τὸ καταλαλεῖν, καὶ διαλοιδορεῖσθαι. Ἐγνωκας γὰρ, πῶς δι' ὀλίγην λοιδορίαν, καὶ μίαν λέξιν τῆς καταλαλιᾶς, θεία ψήφω λελέπτρωται ἡ προφήτις Μαρία.

PEZ.—ΠΙΕΡΙΩ ΚΟΜΗΤΗ ΝΕΩΤΕΡΩ.

Ἐτέρα ἐστὶν ἡ κατὰ θεὸν ἀγάπη, καὶ ἄλλη ἐστὶ κατὰ κόσμον καὶ σάρκα κτηνώδης τις καὶ ἄλογος φιλία. Τὸ οὖν περιέχειν τὰ γράμματα σου, ὅτι πόθος σοι ἰκανὸς γέγονε κατὰ τὸν μῆνα τοῦτον πρὸς Διονυσιοδώρον τὸν υἱὸν τοῦ μαγίστρου πολὺς καὶ ἀφόρητος, ὥστε μήτε φαγεῖν, μήτε πιεῖν, μήτε ζῆν βούλεσθαί σε, εἰ μὴ πρότερον θεάσῃ τὸν μείρακα τὸν προαγαπήσαντά σε, καὶ τὸ ἄλλα τινὰ γνωρίσματα καὶ σημεῖα ἐγκεῖσθαι τῇ παρὰ σοῦ μοι γραφήσει ἐπιστολῇ, φανερὸν τῇ ἐμῇ εὐτελεῖα κατέστησε τὸν δόλιον καὶ πολὺσπιλον δαίμονα, τὸν ἐνεδρεῦσαι σπουδάζοντα τὴν σὴν ἐνάρετον καὶ φιλόθεον ψυχὴν. Ἐκ γὰρ δὴ τῆς ἐπιστολῆς, εὐμαρῶς παφώρακα τὸν ληστήν, καὶ τὴν τοῦτου σοφὴν δραματούργιαν σοφὸς γὰρ ἐστὶν εἰς τὸ κακοποιῆσαι. Τὸ γὰρ πνεῦμα τῆς πορνείας, ὅπερ ἔρωτα Ἑλλήνων παῖδες κικλήσκουν εἰώθασιν, τοὺς μὲν πρὸς τὴν ἡδονὴν ἐπιβρέπεις, καὶ καταφρονούντας τῶν μελλόντων κριμάτων καὶ τοῦ οἰκουμενικοῦ ἐκείνου δικαστηρίου, φανερῶς καὶ ταχέως καὶ δίχα παντὸς καμάτου πρὸς τὸ τῆς ἀσελείας βάραθρον κατασύρει· τοὺς δὲ φροντίδα ἔχοντας τῆς σωτηρίας, καὶ τοὺς τῆς ἡδουπαθείας θηρίοις μαχομένους, δελεάσμασι τισὶ καὶ μηχαναῖς καὶ δόλοις μετέρχεται· καὶ πρῶτον μὲν οὐδὲν δῆθεν χαλεπὸν, ἀλλ' ἐ. . . . μόνον καὶ στοργὴν ἀπολυπραγμόνητον ἐντίθησι προσώπου τινὸς ξένου, ἢ ἐγχωρίου, ἀρρένος, ἢ θηλείας. Εἶτα συνομιλεῖν καὶ συνδιάγειν προτρέπει, καὶ συνοδεῖν, συναλλάσσειν τε καὶ συμμετωρῖζεσθαι, κοινωνεῖν τε ἐν πράγμασιν ἀναγκαίοις, καὶ συνορτάζειν, καὶ συγχαριεντίζεσθαι, καὶ συντρῶγειν χωρὶς λογισμοῦ πορνικοῦ. Ταῦτα δὲ πάντα θεμέλιοι γίνονται, καὶ ὑποθέσεις, καὶ ἀρχαί, καὶ βίαι τῆς αμαρτίας. Μετὰ δὲ ταῦτα λοιπὸν προβεβηκότος χρόνου, καὶ τῆς κακῆς συνηθείας δυσαισθητοῦ κατα

⁷⁸ Num. xii, 9.

σχευασθείσης, τότε δὴ, τότε τοῖς γεννητικῶς μορίοις πλησιάσας ὁ δαίμων, αἰφνίδιον τὰ τῆς σαρκὸς ἐξάπτει φλογίσματα, καὶ καθάπερ χαλκὸν τὰ μέλη ἀναβράζει, τοῖς τε πεπυρωμένοις βέλεσι τῶν λογισμῶν τῆς ἀθέσμου ἡδονῆς τοξεύσας τὴν καρδίαν κατεπείγει πρὸς τὸ πονηρὸν ἔργον, ὡσπερ τὴν Βαβυλωνίαν ἐκκαίων σφοδρῶς κάμινον. Ὅθεν λοιπὸν ἡ ψυχὴ ἐξίτηλος γενομένη πολλακίς, καὶ ἐξασθενήσασα τοῖς τόνοις τοῖς νοεροῖς διὰ τῶν γαργαλισμῶν, καὶ ἐκνευριζομένη, ἀνάγκην ἔχει κρᾶζειν τὰ τῆς Γραφῆς ῥήματα· «Κυκλῶσαντες ἐκυκλώσαν με, καὶ ἐξεκαύθησαν ὡς πῦρ ἐν ἀνάθυαις, ἢ τῆ πυρώσεως τοῦ σώματος, καὶ ταῖς ἀπρεπέσι κινήσεσι, βάλλοντες εἰς νεφροῦς μου τὸν ἴδν τοῦ ῥυπαροῦ ὄψεως, μὴ φειδόμενοι, καὶ «Αἱ ψυαὶ μου ἐπλήσθησαν ἐμπαιγμάτων.» Ἰδοὺ γὰρ ἡ ἰσχύς τοῦ δράκοντος ἐπὶ τῆς ἐμῆς ὀσφύος ἐνήργησεν. «Ἐταλαιπώρησα, καὶ κατεκάμφθην.» κύκλω περιμωδοῦμαι τῷ τῆς αἰσχροπαθείας τειχίσματι. Καὶ πῶς ἄρα τοῦτο τὸ τεῖχος ὑπερῶναι δύνησμαι; «Παγίδα ἠτοίμασαν οἱ δαίμονες τοῖς ποσὶ μου, καὶ κατέκαμψαν τὴν ψυχήν μου.» Σκότος γὰρ ἐστὶν ἐν ὀφθαλμοῖς μου, ἐγὼ δὲ ἔσπευσα τοῦ μὴ βλέπειν. Ἀβλεψία δὲ χαλεπὴ ἡ πορνεία, καὶ πᾶσα, συντόμως εἰπεῖν, τῆς σαρκὸς πληροφορία καὶ βούλησις. Ἀγρεύομαι δὲ ὡσπερ λέων εἰς σφαγὴν, καὶ φέρομαι ὡσπερ κύων εἰς δεσμὰ, καὶ ὡς ὄρνειον εἰς παγίδα, καὶ πυρέττω πυρέτδν ἀκαθαρσίας λαβρότατον.

Τίς τοίνυν παρακαλέσει ὑπὲρ ἐμοῦ τὸν Δεσπότην τὸν φιλόφρονον ἰλθεῖν εἰς τὸ βοηθῆσαί μοι, καὶ τῆς χειρὸς τῆς ἐμῆς ἐπάψασθαι, ὡσπερ ποτὲ ἤφατο τῆς πενθερᾶς τοῦ Πέτρου, ἵνα ἀπέλθῃ ἀπ' ἐμοῦ ὁ πειρασμὸς, ἵνα καταλείψῃ με ὁ κυρπολὼν με ἔρωσ' ὁ δεινὸς καὶ βδελυρὸς, καὶ ἰσχύσω οὕτως διεγερθῆναι πρὸς σωφροσύνην, καὶ διακονεῖν τῷ ἰδίῳ Κυρίῳ ἐν νηφαλιότητι; Ἄλλ' ἵνα μὴ πολλὰ γράφω νυνί, παρακαλῶ σε, ἀγαθῆς ῥίζης ἀγαθὸν ὑπάρχοντα βλάστημα, φυλάττου καὶ προφυλάττου, ὅση δύναμις, τοῦτον τὸν μαστρωπὸν καὶ πονηρὸν δαίμονα, ἐκκλίνων τὴν συντυχίαν τοῦ Διουσοδώρου, καὶ μήτε συνορτάζων αὐτῷ, μήτε εἰς πανηγύρεις συναπῶν, μήτε συνεσθίων, μήτε συμπίνων αὐτῷ, μήτ' ἐ συνδιατρίβειαι τούτῳ, κἂν πρὸς βραχὺ συνοδεύειαι αἰρούμενος. Εἰ δέ που ἀνάγκη γένοιτο συντυχεῖν τῷ τοιοῦτῳ, μὴ βλέπε τοῦτον τρανώς, ἵνα μὴ διὰ τῶν θυρίδων σου, τουτέστι τῶν ὀφθαλμῶν σου, ὡς φησὶν ὁ προφήτης, ἀναβῆ ἐπὶ τὴν ψυχήν σου ὁ θάνατος τῆς ἀμαρτίας· ἀλλὰ κάτω θεωρῶν εἰς τοῦδαφος, βλοσυρῷ τῷ ὄμματι καὶ αὐστηρῷ τῷ προσώπῳ τὰς ἀποκρίσεις δίδου, μὴ καταδεχόμενος συγγελάσαι ἢ συνλοῦσασθαι τούτῳ. Χρὴ γὰρ προκαταλαμβάνειν ἡμᾶς τὰ ὀχυρώματα καὶ τὰ μηχανήματα τοῦ ῥυπαροῦ ὄψεως, πρὶν ἡμᾶς αὐτοὺς προκαταλάβῃ ταῖς ποικιλίαις σαγήναις καὶ τοῖς βρόχοις διὰ τῆς ἐφέσεως τοῦ εἰρημένου παιδός. Οὐκ ἀγαθὰς γὰρ φήμας κέκτηται ὁ λεηθεὶς νεανίας, καὶ δέον ἀποδιδράσκειν τὰς ὑπολήψεις αὐτοῦ. Ἐπειδὴ οὖν ῥίζα τῆς κατὰ τὸ σῶμα πράξεως τυγχάνει ἡ φιλόσαρκος γνώμη, πρόβριζον

A quantum genitalibus membris dæmon se applicans repente carnis flammam succendit, et veluti alienum membra ut ebulliant, facit, ignitisque cogitationum improbæ voluptatis sagittis cor saucians, in malum opus compellit, quemadmodum fornacem Babyloniam immaniter incendens. Hinc postmodum anima sæpius evanescens, et propter titillationes, firmitate intellectuali prorsus laborante, enervata, Scripturæ verba illa necessario intonat: «Circumdantes circumdederunt me, et exarserunt sicut ignis in spinis⁷⁹,» corporis incendio et indecentibus motibus ejaculantes in renes meos venenum immundi serpentis, nihil remittentes, «et lumbi mei impleti sunt illusionibus⁸⁰.» Ecce enim vis draconis super lumbum meum operata est. «Miser factus sum, et incurvatus sum⁸¹.» Circumvallatus sum turpitudinis muro, et quam ipse ratione murum pertransibo? 201 «Laqueum paraverunt dæmones pedibus meis, et incurvarunt animam meam⁸².» Tenebræ namque sunt in oculis meis: ipse autem festinavi, ut non viderem⁸³.» Cæcitas siquidem est, eaque atrox scortatio, omnisque, ut paucis dicam, carnis satisfactio et appetitus. At capior tanquam leo in occisionem, ducorque ut canis ad vincula, et avis instar in laqueum, incendioque immunditiei quam maxime tempestuoso exæstuo.

Quis itaque pro me beneficium humanumque Dominum deprecabitur, ut in auxilium meum accedat, manumque meam tangat, quemadmodum, aliquando Petri socrum tetigit⁸⁴, ut recedat a me perturbatio, ut, quæ me perurit atrox cupidus execranda deserat, sicque potis flam, exciterque ad continentiam, proprioque Domino in temperantia serviam? Sed, ne multis te in præsentia obruam, enixe te rogo, qui bonæ radicis bonum germen erumpis, cave tibi, ac cautus præcave, quantum fieri potest, a leone isto, improboque dæmone, Dionysodori consuetudinem, et commercia vitans, non solemnitates cum eo celebrans, neque una cum eo dies festos et ludos publicos frequentans, non una simul edens, neque bibens, neque commorans, et si per temporis intervallum simul iter agere in animo fuerit. Quod si aliquando tempus et necessitas flagitat, ut eum convenias, ne recta eum intuearis, ne per fores tuas, oculos scilicet tuos, ut propheta loquitur, in animam tuam peccati mors introcat⁸⁵; sed in terram obtutum inferne dirigens, torvis oculis ac horrido aspectu responsa redde; risum communem, et communia lavacra contemne. Opus etenim est, ut nos munimenta 202 ac machinas immundi serpentis præoccupemus, antequam ab ipso relibus variis atque laqueis per jam dicti pueri desiderium irretiamur. Adolescens siquidem isto suis flagitiis famosus est: ideoque suspiciones, quæ inde exoriri possunt, omnes intercludendæ sunt. Cum itaque radix actionis, quæ in corpore sit, cogi-

⁷⁹ Psal. cxvii, 42. ⁸⁰ Psal. xxxvii, 8. ⁸¹ Ibid. 7. 11; Marc. i, 51. ⁸² Jer. ix, 24.

⁸³ Psal. lvi, 7. ⁸⁴ Psal. xxxix, 13. ⁸⁵ Matth. viii,

tatio carnis amans existat, radicitus ipsam evelle, antequam foras erumpat, et flagitium germinet, et in truncum interim obdurescat; sic ut secures accersendæ sint, et ignis sedulo conquiendus, in-gensque auxilium advocandum, ad lasciviæ arborem deperendum. Radix quippe per tempus inhærens, murum sæpissime affabre firmiterque exstructum marcescere facit, et saxum disruptit. Fuge itaque perditionis hamum, et captiones diaboli arce, illiusque laqueos contere, jejunio temetipsum communiens, et oratione continua, et genuflexionibus, et labore corporeo, et molestia, aliisque munimentis et auxiliis, quæ tibi sæpius suggerere mihi libuit; canequè simul cum beato Davide ad Christum Salvatorem excelsissimum, et de nobis optima quæque meritum: « Custodi me a laqueo, quem construxerunt mihi, et a scandalis operantium iniquitatem⁹⁶. » Recordare quoque eorum, de quibus in Evangelio admonemur. Sint lumbi vestri præcincti temperantia, et lucernæ cogitationis ardentes, et vos similes hominibus exspectantibus Dominum suum, quando veniet de cælo, et inveniet vigilantes⁹⁷ qui eum legitime colunt, et diligunt, ut eos æquæ ac solem splendescere faciat in cælesti regno⁹⁸. Illud etiam animadvertite, **203** hostem non tantum in aspectu decoros, sed in eos etiam, sive illi masculi, sive femine fuerint, qui turpi atque illiberali facie sunt, aliquos concitare, cæcum animo cupidinem suggerens. Nam cum versipellis ac varius sit immunditiei amans dæmon, sæpius experitur in hac vel in illa forma per absurdum et turpem appetitum in laqueum conjicere.

Fuge igitur adolescentium immundorum omnium simul pulchrorum, simul turpium commercia. Si vero aliquando rem dexter egeris, intellexerisque temetipsum ab improba hac perturbatione vexari, et ad animæ caliginem, et sæculentum statum deferri, apprehende mentem tuam, regem Saulem esse a pravo lasciviæ spiritu suffocatum, et Davidis libro in medium delato, cor tuum dæmonibus obnoxium incanta Spiritus sancti verbis, et bene tibi erit cum cecineris ad Dominum: « Conserva me a laqueo, quem construxerunt mihi, et a scandalis operantium iniquitatem⁹⁹; » et: « Libera me e manu inimicorum, qui persequuntur me¹⁰⁰. » Et tunc dæmon divinis verbis, et maxime proficuo cantu perterritus ac reveritus avolabit a te. Tu vero ex miseræ lacu per divinam gratiam extraheris, et videbis tunc aerem castimoniam deditum, et statum purum ab omni perturbatione et confusione immunem, et serenitatem clarissimam, et tenebrosa obscuraque nocte exorientem, ut dicere possis: « Hæc dies, quam fecit Dominus, exsultemus, et lætemur in ea¹⁰¹. » Reserate mihi itaque, angeli Dei, justitiæ portas: in illas ingressus « confitebor tibi, quod exaudisti me, et factus es mihi in salu-

Α ταύτην ἀνελε, πρὶν πρὸς τὸ ἐξω προκύψῃ καὶ βλαστῆσθῇ τὸ κακὸν, καὶ στελεχωθῆ ἰοιπὸν ὥστε ἀναγκασθῆναι ἀξίνας φιλοκαλεῖν, καὶ πῦρ πολυπραγμονεῖν, καὶ πολλῆς προσδεῖσθαι βοήθειας πρὸς ἀφανισμόν τοῦ δένδρου τῆς ἀσελείας. Ῥίζα γὰρ παραμείνασα χρόνον, καὶ τοῖχον πολλὰκις κάλλιστα δομηθέντα ἐσάθρωσεν, καὶ πέτραν διέβρηξεν. Φεῦγε τοιγαροῦν τὸ ἀγκιστρον τῆς φθορᾶς, καὶ τὰ θήρατρα τοῦ διαβόλου δραπέτευσον, καὶ τὰς παγίδας αὐτοῦ σύντριψον, τῆ νηστείᾳ σεαυτὸν περιφράττων, καὶ τῆ πυκνῇ προσευχῇ, καὶ ταῖς γονυκλισίαις, καὶ κόπῳ σωματικῷ, καὶ σκυλῶ εὐσεβείας, καὶ τοῖς ἄλλοις ἀσφαλίσμασι τε καὶ βοηθήμασι, ὅσπερ πλεονάκις ὑποθέσθαι σοι προσθυμήθῃ, καὶ ψάλλε ἄμα τῷ μακαρίῳ Δαυὶδ πρὸς Χριστὸν τὸν πανύψιστον Σωτῆρα καὶ εὐεργέτην ἡμῶν· « Φύλαξόν με ἀπὸ παγίδος, ἧς συνεστήσαντό μοι, καὶ ἀπὸ σκανδάλων τῶν ἐργαζομένων τὴν ἀνομίαν. » Μέμνησο δὲ καὶ τῶν ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ παραγγελμάτων· Ἔστωσαν αἱ ὀσφύες ὑμῶν περιεζωσμέναι τῆ σωφροσύνῃ, καὶ οἱ λύχνοι τῆς διανοίας καιόμενοι, καὶ ὑμεῖς ὅμοιοι ἀνθρώποις προσδεχομένοις τὸν Κύριον αὐτῶν, τότε ἦξει ἐξ οὐρανόων, καὶ εὐρήσει γρηγοροῦντας τοὺς λαμψίως σέβοντας καὶ ἀγαπῶντας αὐτὸν, ἵνα ποιῆσθῃ λάμπαι αὐτοῦς ὡς τὸν ἥλιον ἐν τῇ ἐπουρανίᾳ βασιλείᾳ. Κάκεινο δὲ γίνωσκε, ὅτι οὐ μόνον εἰς τὰς εὐεδείξας ὕφεις πειράζει τινὰς ἐχθροὺς, ἀλλὰ γὰρ καὶ εἰς τὰ δυσειδῆ καὶ ἀμορφα πρόσωπα, θηλειῶν τε καὶ ἀρβένων, τυφλὸν τινα τῆ ψυχῇ ὑποβάλλων ἔρωτα. Καχομήχανος γὰρ καὶ ποικίλος ὑπάρχων ὁ φιλορύπαρος δαίμων, δοκιμάζει πολλὰκις ἐν τούτῳ ἢ ἐν ἐκείνῳ τῷ εἶδει παγιδεῦσαι διὰ τῆς ἀτόπου καὶ ἀσχερᾶς ὀρέξεως.

Φεῦγε τοίνυν τὰς συναναστροφὰς τῶν ἀκαθάρτων νέων, τῶν τε εὐμόρφων, τῶν τε ἀμόρφων. Ὅταν δὲ καιρῷ τινι συναισθήσῃ, καὶ καταλάβῃς σεαυτὸν ἐνοχλούμενον ὑπὸ τοῦ φαύλου πάθους, καὶ πρὸς γνόφον ψυχῆς καὶ ἰλυώδη κατάστασιν ἐκφερόμενον, νόμιζε τὸν νοῦν σου εἶναι τὸν βασιλεῖα Σαοὺλ ὑπὸ τοῦ πονηροῦ πνεύματος τῆς ἔρωτομανίας πνιγόμενον, καὶ τὴν βίβλον τοῦ Δαυὶδ φέρων εἰς μέσον, κατέπαδε τὴν καρδίαν σου ὡς δαιμονιοζομένην τοῖς ῥήμασι τοῦ ἀγίου Πνεύματος, καὶ καλῶς σοι ἔσται ἐν τῷ ψάλλειν πρὸς Κύριον· « Φύλαξόν με ἀπὸ παγίδος ἧς συνεστήσαντό μοι, καὶ ἀπὸ σκανδάλων τῶν ἐργαζομένων τὴν ἀνομίαν. » καὶ, « Ῥῦσαι με ἐκ χειρὸς ἐχθρῶν τῶν καταδικῶντων με. » Καὶ τὸ μὲν δαιμόνιον τοὺς θεοὺς λόγους καὶ τὴν μεγαλωφελῆ μελωδίαν φοβηθὲν, καὶ ἀσχυθὲν, ἀποπητήσεται ἀπὸ σοῦ· αὐτὸς δὲ ἐκ τοῦ λάκκου τῆς τάλαιπωρίας ἀνεκχυσθήσῃ διὰ τῆς θείας χάριτος, καὶ ἐψη τότε ἀέρα ξένον ἀγγελίας, καὶ κατάστασιν ἀπαθῆ τε καὶ καθαρὰν, καὶ ἀσύγχυτον, καὶ διθρίαν παιδρωτάτην, ἀναπετανυμένην ἐξ ὀμιχλώδους τινὸς καὶ ζοφερᾶς τῆς νυκτὸς, ὥστ' ἀν εἰπεῖν σε· « Αὕτη ἡ ἡμέρα, ἣν ἐποίησεν ὁ Κύριος· ἀγαλλιασώμεθα καὶ εὐφρανθῶμεν ἐν αὐτῇ. » Ἀνοίξατέ μοι λοιπὸν, οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ, πύλας δικαιοσύνης·

⁹⁶ Psal. cxi, 9. ⁹⁷ Luc. xii, 35, 36. ⁹⁸ Matth. xiii, 43. ⁹⁹ Psal. cxi, 9. ¹⁰⁰ Psal. cxx, 16. ¹⁰¹ Psal. cxvii, 24.

εισελθὼν ἐν αὐταῖς. Ἐξομολογήσομαι σοι, ὅτι ἐπ-
 ἤκουσάς μου, καὶ ἐγένου μοι εἰς σωτηρίαν. Εὐ-
 λογητὸς ὁ Θεός, ὃς οὐκ ἀπέστησε τὴν προσευχὴν
 σου, καὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἀπ' ἐμοῦ. »

ΡΕΗ'. — ΠΕΡΓΑΜΙΩ ΔΕΚΕΜΠΡΙΜΩ.

Μὴ μέμφου τὸν Θεὸν τὸν τῶν μελῶν σοφώτατον
 ποιητὴν, ἀλλὰ τὴν σαυτοῦ φιλαμαρτήμονα γνώμην.
 Οὐδὲν γὰρ φαῦλόν ἐστιν ἐκ πάντων τῶν ἀνθρωπίνων
 μελῶν, οὐδὲ κατεγνωσμένον. Καὶ γὰρ ὁ προπάτωρ
 ἡμῶν Ἀδὰμ εὖν τῇ Εὐᾷ ἐξ ἀρχῆς ἐν παραδείσῳ
 ὑπάρχοντες, ταῦτα εἶχον τὰ μέλη τοῦ σώματος, καὶ
 οὐδαμῶς ἀπόβλητοι διὰ τὰ μέλη γεγόνασιν, ἀλλὰ
 διὰ τὴν παράβασιν τῆς τοῦ Θεοῦ ἐντολῆς. Οὐκοῦν
 μὴ τὰ μέλη μέμφου, ἀλλὰ τὴν προαίρεσιν.

ΡΕΘ'. — Τῷ αὐτῷ.

Εἰ τὸν Δαυὶδ διασύρεις δέκα ἐσχηκότα γυναῖκας,
 γίνωσκε, ὅτι οὐ διὰ φιληδονίαν, ἀλλὰ διὰ παιδο-
 ποιῆσαν εἶχεν αὐτάς. Καὶ ἔδειξέ γε τοῦτο μετὰ τὸ
 μιγῆναι ταύταις τὸν παρθαλοῖαν Ἀβεσσαλώμ, μη-
 κέτι εισελθεῖν πρὸς αὐτάς ἐλόβμενος, μηδὲ πρὸς
 ἄλλην τινά. Εἰς ὕστερον δὲ συγκοιμημένης αὐτῷ τῆς
 Σωμανίτιδος, διὰ τὸ ἄγαν καταψύχθαι αὐτὸν, καὶ
 χρῆξεν θερμότητος, οὐδὲν κατεδέξατο γυνῶνα
 αὐτὴν, ὅπερ μεγίστης ἀπαθείας ὑπάρχει δείγμα.

ΡΟ'. — ΕΛΕΝῆ ΙΛΛΟΥΣΤΡΙΑ.

Πιστὴ μὲν δοκαίς ὑπάρχει, τοῖς δ' Ἕλλησιν ἀμιλλ-
 ᾶσθαι, καὶ τοῖς ἀπίστοις ἐξομοιοῦσθαι σπουδάζεις.
 Εἰ γὰρ πιστεύεις ἀναμφιβόλως ἀνάστασιν ἔσσεσθαι
 πάντων τῶν τεθνηκότων μετὰ τὴν συντέλειαν τοῦ πα-
 ρόντος αἰῶνος, τί πενθεῖς καὶ κατακόπτεις σαυτὴν
 ἀπαύστως καὶ ἀπαρηγορήτως; Κἄν γὰρ κεκοίμηται
 ὁ βέλτιστος υἱός σου Νικάρετος, μονογενὴς σοι ὑπάρ-
 χων, ἀλλ' οὐν γε βῆν τοῦτον ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκαίην εὐ-
 πρεπέστερον ἡλίου, μετὰ δόξης ἀβρήτου καὶ ἀγαλλ-
 λιάσεως τῷ βασιλικῷ περιστάμενον θρόνῳ, καὶ τὰς
 ὑπὲρ σοῦ ἰκεσίας προσφέροντα Χριστῷ τῷ φιλαν-
 θρωποτάτῳ Βασιλεῖ τῶν αἰῶνων. Καὶ τότε δὴ σαυ-
 τὴν μακαρίσεις, θεωροῦσα τὸν ἐκ τῆς κοιλίας σου
 γεγεννημένον υἱὸν εἰς τὸ ἐπουράνιον παλάτιον τὴν
 δεαγωγὴν ἔχοντα, καὶ πρὸς τὸν Θεὸν τὸν πάντα δεδη-
 μουργηκότα παρῆρησιζόμενον, ῥυσθέντα μὲν τοῦ
 κόσμου καὶ τῆς κολυκλόκου ἀμαρτίας τῆς ἐν τούτῳ
 πολιτευομένης, ἀχρίντου δὲ καὶ ἀπταίστου, ἀμερι-
 μνου τε καὶ ἀφθάρτου εἰς αἰῶνα ζωῆς ἀπολαύοντα.
 Παῦσαι τοίνυν ταύτης τῆς ψεκτῆς μικροψυχίας, καὶ
 τῶν ἀφάτων θρήνων, χερὰν δὲ μακαρίαν ἀνάλαβε,
 καὶ χρηστὰς προσδοκίας, καὶ ἀγαθὰς ἐλπίδας, ἵνα μὴ
 καὶ τὸν καλῶς ἀπελθόντα υἱὸν σου τῷ πένθει παρ-
 οργίσης, καὶ τὸν προσλαβόμενον αὐτὸν φιλοστόργως
 Δεσπότην ἀγανακτήσῃς κατὰ τοῦ παρασκευάσης.
 Μνημόνευε δὲ τοῦ ἀγίου Ἀποστόλου γράφοντος ·
 « Οὐ θέλω ὑμᾶς λυπεῖσθαι περὶ τῶν κοιμημένων,
 ὥστε λυποῦνται Ἕλληγες μὴ ἔχοντες ἐλπίδα. »
 « Πάντοτε οὖν χαίρετε, ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε, ἐν
 παντὶ εὐχαριστεῖτε · τοῦτο γάρ ἐστι τὸ θέλημα τοῦ
 Θεοῦ. »

A. tem 22. 204. Benedictus Dens, qui non amovit
 orationem meam, et misericordiam suam a me 22. »

CLXVIII. — PERGAMIO DECEMPRIMO.

Ne queraris de Deo, membrorum opifice sapien-
 tissimo, sed de tua mente in peccata proclivi atque
 affecta. Nullum enim ex omnibus hominis membris
 pravum, neque condemnatum est. Et progenitor
 noster Adam una cum Eva a principio in paradiso
 cum essent, hæc corporis membra possidebant,
 nulloque modo membrorum causa, sed quod præ-
 ceptum divinum transgressi fuerunt, rejecti sunt.
 Non itaque membra, sed electionem accusa.

CLXIX. — Eidem.

Si Davidem in crimen vocas, quod decem uxores
 sibi adjunxerit, scito eum non voluptatis, sed pro-
 creandorum filiorum amore eas duxisse. Indicioque
 id fuerit; nam postquam cum illis parricida Absa-
 lon consuevit, neque ad eas, neque ad aliam in-
 troire voluit. Tandem cum una cum eo, quod nimis
 rigens perfrixisset, et calido indigeret, Somanitis
 obdormisceret, prorsus eam cognoscere noluit:
 quod ab omni perturbatione immunem fuisse maxi-
 me convincit.

CLXX. — HELENÆ ILLUSTRĪ.

Fidei nostræ addicta es, ut videris; cum genti-
 bus tamen decertas, conarisque totis viribus 205
 consimilem illis ludum ludere. Etenim si firmiter
 tenes, post præsentis ævi consumptionem defun-
 ctorum omnium resurrectionem adfuturam, quid
 indoles, teque metipsam indesinenter et inconsol-
 abilitè maceras? Licet enim optimus tuus, atque
 unigena filius Nicaretus obdormiverit, eum nihilo-
 minus eo die sole ipso præclariorem, cum gloria
 quæ verbis exprimi minime potest, et gaudio, throno
 regio astantem, precesque pro te Christo huma-
 nissimo Regi sæculorum effundentem intueberis.
 Tunc equidem fortunatam te dices, filium e ventre
 tuo progenitum conspiciens, in cœlesti commoran-
 tem palatio, unaque cum Deo rerum omnium opi-
 fice confidenter sermones conferentem; e mundo,
 multiplicique peccato, quod in eo est, liberum, et
 incorruptæ, illabefactæ, necnon curis et corruptione
 immunis per omne ævum vitæ participem. Finem
 itaque pone vituperabili animi angustię et infandis
 lacrymis; et beatum gaudium, bonas expectatio-
 nes, probamque spem resume, ne filium tuum, qui
 laudabiliter ex hac vita excessit, in iram concites,
 et Deum, qui cum amanter nimis excepit, offendens
 illius in te iram adigas; sæpeque dictum Apostoli
 memoria recole: « Nolo vos tristari de mortuis,
 quemadmodum tristantur gentes, quæ spem non
 habent 26. » « Continuo itaque gaudete, indesinenter
 orate, in omnibus gratias agite: hæc est enim vo-
 luntas Dei 27. »

22 Psal. cxvii, 28. 23 Psal. lxxv, 20. 24 I Thess. iv, 12. 25 I Thess. v, 16-18.

206 CLXXI. — ARISTARCHO PRESBYTERO. A

« Mundus pertransit, et desiderium », Joannes inquit, ob puritatem, lenes mansuetosque mores Jesu dilectus. Si igitur desiderium pertransit, finem nempe habet, et occidit, quam ipse ratione edoces, post obitum nonnullos homines voluptatibus addictos, rursus post mortem mundi hujusce minime perpetui voluptatibus Inhiare?

CLXXII. — XENOPHONTI DIACONO.

Paululum remittens animum, scelus commisisti, et continentiae gloriam obscurasti; sed subito sanus factus, et, uti par erat, sententiam mutans, ad pristinum statum pedem referre conveniens esse existimasti, pestiferæ desperationi tibi a dæmone suggestæ aditum occludens. Ipse siquidem et ad peccandum compellit, et post patratum scelus, eum, qui facinus admisit, in desperationem præcipitat. Peccare igitur humanum est; desperatio satanicum et exitiosum. Hinc et diabolus ipse ob desperationem in consimile exitium actus est, cum poenitentiam neglexisset. Verumtamen vir esto, et corrobora te, et cor tuum meliori spe confirmatum stabiliatur. Namque spe non mala confidimus, te nunc majores labores amplexaturum, et subsequutura diligentia primam cladem refecturum, et coronam adversus hostem, qui tibi inviderat, consecuturum. Et videbimus te cunilaginis, et vestigii exigui vice, cupressum altam, imputridam, atque 207 odoratam, aut palmam fructiferam continentiae, et laborum perpressionis, tantopere ab iis, qui poenitentiam ambiunt concupitæ, alapis percutientem, qui te per peccatum percusserat, diabolum. Afflictio enim, quæ sponte assumitur, et mæror voluntarius, et perpressi pulchre labores, multo sunt præter animi sententiam quiete et gaudio suaviores et pretiosiores. Erit igitur gloria intellectualis domus tuæ postrema super primam, et thronum gloriæ hæreditabis, ut prophetæ affirmant.

CLXXIII. — Eidem.

Domus animæ uniuscujusque personæ institutum ac status vitæ dicitur. Est namque domus justitiæ, et domus fortitudinis, domus continentiae, et similia: et vice versa, domus injustitiæ, domus timoris, domus fornicationis, et his simillima: illud itaque: Repleti sunt obtenebrati terræ domibus impietatum, multis scilicet ac variis affectibus impietatis et iniquitatis oppleti sunt. Illud vero: « Veritas ex terra orta est, et justitia de cælo prospexit », si ad mores attrahas, terra corpus designat fructus continentiae emittens; quemadmodum et illud: Germinavit caro mea sanetimoniam, si suppetiæ cordi hominis afferantur per preces et spem. Recte etiam nonnulli mendacium fornicationem, veritatem autem veramque delectationem continentiam esse præscripserunt: et justitia de cælo, ex mente nempe prospexit, ita Deo miserante,

ΡΟΑ'. — ΑΡΙΣΤΑΡΧΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

« Ο κόσμος παράγεται και ἡ ἐπιθυμία, » φησὶν Ἰωάννης, ὃν ἐφίλει ὁ Ἰησοῦς διὰ τὴν καθαρότητα και τὸ πρᾶον και ἡμερον τοῦ ἡθους. Ἐὶ τοίνυν παράγεται ἡ ἐπιθυμία, τούτεστι παύεται και ἀπόλλυται, πῶς αὐτὸς διδάσκει, μετὰ τὸ ἀποθανεῖν τινὰς ἀνθρώπους φιληδότους, πάλιν μετὰ θάνατον ἐπιθυμῆν τῶν τοῦ προσκαίρου κόσμου ἡδέων;

ΡΟΒ'. — ΞΕΝΟΦΩΝΤΙ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Μικρὸν ἀμελήσας, πρὸς ἁμαρτίαν πέπτωκας, και τὴν δόξαν τῆς σωφροσύνης ἡμαύρωσας: ἀλλὰ ταχέως νήσας, και μεταβαλ[λ]όμενος προσηκόντως, πρὸς τὴν προτέραν κατάστασιν παλινδρομήσαι δίκαιον ἐλογίσω, μὴ παραδεξάμενος τὴν ἀλέθριον ἀπόγνωσιν, ὑπαγορευομένην σοι ὑπὸ τοῦ διαβόλου. Αὐτὸς γὰρ και εἰς τὸ ἁμαρτῆσαι προτρέπεται, αὐτὸς και μετὰ τὸ πραγθῆναι τὴν ἁμαρτίαν ὠθεῖ πρὸς ἀπόγνωσιν τὸν ἐξ-ἁμαρτήσαντα. Τὸ μὲν οὖν ἁμαρτῆσαι, ἀνθρώπινον ὄπαρχε: τὸ δὲ ἀπελπῆσαι, σατανικὸν και πανολέθριον. Ὅθεν και αὐτὸς ὁ διάβολος ἐκ τῆς ἀπογνώσεως εἰς τοιαύτην ἐξηκοντισθὴ ἀπώλειαν, μὴ θελήσας μετανοῆσαι. Ἄλλ' ἀνδρίζου και ἰσχυε, και κραταιούσθω ἡ καρδία σου, ταῖς χρηστοτέραις ἐλπίσι νευρούμενος. Πιστεύομεν γὰρ πλειονά σε νῦν μᾶλλον ἐπιδειξασθαι πόνον, και τὴν προτέραν ἦτταν ἀναπαλέσαι τῇ μετὰ ταῦτα σπουδῇ, και καταστεφανοθῆναι τοῦ ἀντιπάλου τοῦ ἐφθονηκότος σοι. Καὶ ὀψόμεθά σε ἀντὶ κοινύσης και στοιθῆς ἐλαχίστης, κυπάρισσον ὕψηλῆν, ἀσηκτον και εὐώδη, ἡ φοίνικα εὐκαρπον τοῦς κλόψι τῆς ἐγκρατείας, και τῆς κακοπαθείας τῆς γλυκερᾶς τοῖς μετανοεῖν σπεύδουσιν, πλήττοντα τὸν πλήξαντά σε διὰ τῆς ἁμαρτίας διάβολον. Τὸ γὰρ ἐκούσιον θλιβερόν, και τὸ κατὰ βούλησιν ὀδυνηρόν και ἐπίπονον τῆς καλῆς κακοπαθείας, πολλῶ γλυκύτερόν τε και προτιμώτερον τῆς ἀκουσίτου ἀναπαύσεώς τε και τέρψεως. Ἔσται τοίνυν ἡ δόξα τοῦ νοητοῦ οἴκου σου ἡ ἐσχάτη ὑπὲρ τὴν πρώτην, και θρόνον δόξης κατακληρονομήσεις, ὡς οἱ προφήται φασι.

ΡΟΓ' — Τῷ αὐτῷ.

Οἶκος ἰψυχῆς ἡ ἐκάστου προσώπου διαγωγή και κατάστασις λέγεται. Ἔστι γὰρ οἶκος δικαιοσύνης, και οἶκος ἀνδρείας, και οἶκος σωφροσύνης, και τῶν ἐξῆς: και ἐκ τοῦ ἐναντίου, οἶκος ἀδικίας, και οἶκος δειλίας, και οἶκος πορνείας, και τῶν ἐξῆς. Τὸ τοίνυν, « Ἐπληρώθησαν οἱ ἐστικοισμένοι τῆς γῆς οἴκων ἀνεμιῶν, » τούτεστι πολλῶν και ποικίλων παθῶν, ἀνοσιουργίας, και παρανομίας: μεμέστονται. Τὸ δὲ, « Ἀλήθεια ἐκ τῆς γῆς ἀνέτειλε, και δικαιοσύνη ἐκ τοῦ οὐρανοῦ διέκυψεν, » ἠθικῶς νοούμενον, γῆν σημαίνει τὸ σῶμα ἀναθλαστάνον τοὺς καρπούς τῆς σωφροσύνης, κατὰ τὸ, Ἀνέθαλεν ἡ σάρξ μου σεμνότητα, βοηθηθείσης τῆς τοῦ ἀνθρώπου καρδίας δι' εὐχῆς και ἐλπίδος. Καλῶς γὰρ τινες ψεῦδος μὲν τὴν πορνείαν, ἀλήθειαν δὲ και ἀληθῆ ἡθὸν τὴν σωφροσύνην ὠρίσαντο: δικαιοσύνη τε ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, τούτεστιν ἐκ τοῦ νοῦς, προέκυψεν ταῖς οἰκτερισμοῖς τοῦ Θεοῦ ἡ τοῦ

°° I Joan. II, 17. °° Agg. II, 10. °° Psal. LXXIII, 20. °° Psal. LXXXIV, 12. °° Psal. XLVII, 7.

Ἰησοῦ διανομή. « Καὶ γὰρ ὁ Κύριος δώσει χρηστότητα, καὶ ἡ γῆ ἡμῶν δώσει τὸν καρπὸν » τοῦ πνεύματος, ἀγάπην, χαρὰν, εἰρήνην, μακροθυμίαν, καὶ τὰλλα, ἅπερ ἀπηριθμήσατο ὁ μακάριος Παῦλος· γῆν δὲ ἐπὶ τοῦ ὑστεροῦ στίχου τὴν καρδίαν ἐκληπτέον, ὡς φησὶν ὁ Κύριος· « Τὸ δὲ σπέρμα τὸ πεσὸν ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν ἐκαρποφόρησε λ', καὶ ξ', καὶ ρ'. »

POΔ'. — ΘΕΡΙΝΩ ΠΡΩΤΕΥΟΝΤΙ.

Τῶν ἐπιμελομένων τῆς ἐλπίδος βοώντων πρὸς τὸν Σωτῆρα Χριστὸν, « Μνήσθητι ἡμῶν, Κύριε, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου, » ἀνταποκρίνεται ὁ ἀγαθὸς Δεσπότης λέγων· « Μνήσθησάμην Ἐὰδθ καὶ Βαβυλῶνος τοῖς γινώσκουσὶ με. » Ὡν δὲ μνημονεῖται Χριστὸς, τούτους καὶ σώζει πάντως, διότι πόρνας καὶ τελῶνας δι' εὐσπλαγχνίαν πολλὴν εἰς βασιλείαν εἰσφέρει.

POE'. — ΦΙΡΜΙΝΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Εἴπερ τὴν ἰδίαν πεπείκαμεν καρδίαν ἐν καιρῷ περιστάσεως παντοίας, καὶ θλίψεως, μὴ ἀποτρέχειν πρὸς ἀνθρωπίνας ἐλπίδας, μηδὲ ἐκεῖθεν ἔλκειν τὰς βοηθείας, ἀλλ' ἐν δάκρυσι, καὶ στεναγμοῖς, καὶ φιλοπόνη προσευχῇ καὶ ἀγρυπνίαις εὐτόνοις ἐξιλάσκεισθαι τὸ κρεῖττον, κάκειθεν περιμένειν ἀντίληψιν διατὶ θορυβούμεθα; διατὶ τῇ ὀλιγοφυχίᾳ τρυχόμεθα, καὶ διστάζομεν, καὶ ἀπαγορεύομεν, ὡς μὴ τάχιστα τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ποιούντος τὸ αἴτημα; Τὴν γὰρ σὴν πρὸς αὐτὸν παραμονὴν καὶ προσεδριαν σοφίζόμενος δοκεῖ κρατύνειν, ἵνα μὴ ταχέως κομισάμενος, ταχέως ἀναχωρήσῃς, καὶ λησμονήσῃς αὐτοῦ τῆς ἀγαθῆς δόσεως. Ἄλλὰ σὺ μὴ ἐκκακῆσῃς δεόμενος, καὶ πάντως ἐπιτεύξῃ. Εἴπε γὰρ καὶ παραβολὴν τινὰ ὁ Κύριος ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ, πρὸς τὸ δεῖν πάντοτε προσεύχεσθαι, καὶ μὴ ἐκκακεῖν. Πλὴν κάκεινο γίνωσκε, ὅτι ἡ ἀναβολὴ πλείονα χάριν δώσει σοι, καθὼς ὁ ἅγιος Ἀπόστολος εἶρηκε· « Τῷ δὲ δυναμένῳ ὑπὲρ πάντα ποιῆσαι, ὑπὲρ ἐκ περιττοῦ ὧν αἰτούμεθα, ἢ νοοῦμεν, ὄξια, τιμὴ καὶ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας. »

POΣ'. — ΥΜΗΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Οὐδὲν οὕτως εἰς κόλασιν ἀπαραίτητον ἄγει, ὡς τὸ πολλοὺς ζηλωτὰς τῶν οἰκείων ποιῆσθαι κακῶν. Γίνεται γὰρ ἡ τῶν τὸν ἐπίσκοπον μιμησαμένων ἀπώλεια, προσθήκη τιμωρίας τῷ κακῶς διδάξαντι ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας, καὶ κατεγνωσμένα ἀφανδὸν πράττοντι, καὶ διὰ τῶν παραιτησάμενων ὡς αἰσχρὰν τὴν μίμησιν κατὰγωνοῖς οὐ μικρὰ, ὅτι περ διδάσκαλος κακῶν γέγονεν ὁ ἐπίσκοπος, ὧν τὴν μάθησιν ἐπονειδιστον κρίναντες πεφεύγασιν οἱ σώφρονι χρησάμενοι λογισμῷ.

POZ'. — ΟΝΗΣΙΜΩ ΠΡΩΤΕΥΟΝΤΙ.

Ἄπερ ἀπλήστως συναθροίζεις, καὶ κτᾶσθαι νενόμικας, οὐχ ὑπάρχουσι σά' εἰς γὰρ ἕτερα μετελεύσονται πρόσωπα. Ὁ μὲν γὰρ μόθος σός, ὁ δὲ βίος ἄλλοτριος. Διατὶ οὖν ὡς περ οἰκείων τῶν ἄλλοτριῶν ἀντιποιῆ, βαρείας σαυτῷ τὰς πέδας τῆς ὕλης κατα-

Jesu distributio. « Etenim Dominus dabit bonitatem, et terra nostra dabit fructum » spiritus, amorem, gaudium, pacem, tolerantiam, aliaque a beato Paulo enumerata. Terra porro in ultimò versu cor accipiendum est, ut inquit Dominus: « Semen quod cecidit in terram bonam attulit fructum tricesimum, et sexagesimum, et centesimum ».

CLXXIV. — THERINO PRIMATI.

lis, qui spei curam gerunt, clamantibus ad Christum Salvatorem: « Recordare nostri, Domine, cum veneris in regnum tuum », probus Dominus respondet: « Memor ero Raab, et Babylonis scientibus me ». Quorum vero Christus recordatur, eos et salvat omnino. Namque meretrices et publicanos ob ingentem misericordiam in regnum introducit.

CLXXV. — FIRMINO PRESBYTERO.

Si nostro persuasimus animo, cujuscunque circumstantiæ tempore et afflictionis, non ad humanam spem esse recurrendum, neque inde auxilia extorquenda, sed lacrymis, et suspiriis, et contentiosis operibus, necnon continuatis vigiliis, quod melius est, Deum reddendum propitium, indeque opem expectandam: quid igitur turbamur? quid fractis vocibus affligimur, et nutamus, et despondemus, æque ac si non citissime Deus vota nostra ad exitum duceret? Tuam siquidem erga ipsum perseverantiam et assistentiam arte quadam videntur conservare, ne cito voti compos factus, cito etiam te subducas, optimæque largitionis obliviscaris. Verumtamen tu cum quid exoras, ne animo concidas, et omnino votis tuis respondebitur. Dixit quoque parabolam Dominus in Evangelio, ut insistamus in oratione continuo, nec despondeamus animis. Illud quoque scito, inducias majorem tibi gratiam allaturas, ut divinus Apostolus dixit: « Potenti super omnia facere, et superabundanter, quæ petimus aut mente concipimus, illi gloria, honor et robur in sæcula ».

CLXXVI. — HYMETIO EPISCOPO.

Nihil æque ad pœnas indeprecabiles ducit ac plurimos propriorum scelerum æmulatores facere. Fit enim eorum, qui episcopi persequuntur vestigia, exitium, illi qui male in ecclesia docuit et palam reprobata peragit, pœnarum accessio, et per eos, qui uti turpem imitationem vitarunt, non levis condemnatio, quod pravorum magister episcopus factus est, quorum disciplinam vituperabilem judicantes, qui sana mente fuerunt, condemnarunt.

CLXXVII. — ONESIMO PRIMATI.

Quæ semper nec expletus, nec satiatius congeris, et possidere existimas, non sunt tua; in alias enim gradientur personas: namque labor multæ operæ tuus est, divitiæ vero opesque aliorum. Quamnam igitur ob causam ea quæ aliorum sunt,

¹ Psal. lxxxiv, 13. ² Galat. v, 22. ³ Matth. xiii, 8, 23. ⁴ Luc. xxiii, 42. ⁵ Psal. lxxxvi, 4. ⁶ Luc. xviii, 4. ⁷ Ephes. iii, 20.

tanquam propria consecraris, graves tibi metipsum materiae compedes extruens, et malum tibi omen, quod a propheta indicitur, **210** attrahis? Vae enim illi, inquit, qui colligit quae sua non sunt, et aggravat jugum suum sibuste⁹; is substantiam quidem suam amittet, sibi que insatiabili cupiditate aeternas poenas comparabit.

CLXXVIII. — TAURIANO EXPRESSO.

Vae animae tuae et vitae tuae, immisericors, et insensate! Ignoras quippe, durum tibi esse contra stimulum calcitrare¹⁰, et terribile adversus Deum audere manum attollere. Injuria enim sanctis illata in Deum prorsus rependitur. Namque optimis consiliis deditos, qui ad Platonis victoriosi martyris templum confugerant, vi in composita rapere, et in carcerem publicum intrudere ausus; indeque haud tolerabiliter strepitans, et buccas inflans, et supercilia erigens, et decreto illo tuo tyrannorum more terribissimo liberos in servitutem adducens, quam ipse ratione quod futurum est inconsiderate non cogitas? quomodo postmodum ventura non examinas, insensate? quomodo rerum vices praevidere non sustines, mente capte? eoque potissimum, cum ad vota tua prope astans accedat pessimus consiliarius, et quam maxime execrandus fisci advocatus Laurentius, homo impiissimus, totus corruptela et vappa. Animadvertas velim, sanctissimum hunc martyrem non esse contemnendum, teque metipsum praepara ad futura contra te dira excipienda, iracundiam mortalis imperatoris, cujus metu periculis ad limites illos maxime venerandos confugies, qui a te injuria affecti sunt, et contemptui habiti: deinceps morbum gravem, molestumque **211** tibi, omnibusque aliis, quorum ipse amore teneris; postmodum, ingentium tuarum ac spectabilem facultatum proscriptionem. Et tunc denique Jovis pater Saturnus concinne te deplorabit, ac suaviter praecidetur, quod tu potissimum illum inter alios deos colens, cum prospere ageres, lacrymis saepissime inter solemnitatem, tanquam venerendis misere mutilum, et proprio fimo colligatum, et cuculla pellicea oblectum, sempiternae tenebras inhabitantem consolatus es.

CLXXIX. — AMBLICHO CURATORI.

Quid laboras, o homo, et frustra sudores insu-
mis? Quid temetipsum ad falsas vanitates praecipilem agis? Sententia ista tua a divino Propheta deploratur, et inter res beatas fortunatasque collocatur. « Beatus enim, ait, homo, cui est nomen Domini spes ejus, et non respexit in vanitates, et insanias falsas¹¹. » Nunquid nos ipsi sumus, qui vitae nostrae necessaria perficimus? Deus est, qui eam disponit: et humana studia divino auxilio destituta, necessario sine suo frustrantur; at divina dispositio, submoto etiam quolibet humano auxilio destituta, perfecta exhibet bona. Bonum itaque fuerit bonum amplecti; quodnam vero illud fuerit, nisi quod fide firma ac vera, altis jactis radicibus nos

οκευάζων, και τὸν ταλανισμὸν τοῦ προφήτου ἐφέλκεις; Οὐαὶ γάρ, φησὶ, τῷ συνάγοντι τὰ οὐκ ὄντα αὐτοῦ, και βαρύνοντι τὸν κλοιὸν αὐτοῦ στιβαρῶς, και τὴν μὲν ὑπαρξιν ἀπολλύναι μέλλοντι, ποριζομένῃ δὲ διὰ τὸν ἀπληστον τρόπον τὴν αἰώνιον κόλασιν.

POH'. — ΤΑΥΡΙΑΝΩ ΑΠΟ ΕΠΑΡΧΩΝ.

Οὐαὶ τῇ ψυχῇ σου, και ἀπάνθρωπε, και ἀνόητε! Ἄγνοεὶς γάρ, ὅτι σκληρόν σοι πρὸς κέντρα λακτιζειν, και φρικῶδες τὸ κατὰ τοῦ Θεοῦ αἶρειν τολμησαι χεῖρα. Ἡ γὰρ ὕβρις ἡ κατὰ τῶν ἁγίων γινομένη, πάντως ὅτι εἰς Θεὸν ἀνάγεται. Τοὺς γὰρ δὴ εἰς τὸν σηκὸν Πλάτωνος τοῦ καλλινίκου μάρτυρος καταφυγόντας φροντιστὰς τετοληκῶς ἀρπάσαι τῇ ἀφορήτῳ βίᾳ, και εἰς φυλακὴν ἐμβαλεῖν δημοσίαν, και βρέμων ἀφόρητα, φυσῶν τε τὰς γνάθους, και τὰς ὀφρῦς ἀνασπῶν, και καταδουλούμενος τοὺς ἐλευθέρους τῇ παντοκυράνῃ γνῶμῃ, πῶς οὐ λογίζῃ τὸ μέλλον, ἀλόγηστο; πῶς τὰ συμβεβημένα ὑστερον οὐ διασκεπτεῖ. ἀναίσθητε; πῶς τὰς μεταβολὰς τῶν πραγμάτων προβλέπειν οὐ θέλει, παραπλήξ, και μάλιστ' ὅτι πρὸς τὸν σκοπὸν τὸν σουτοῦ, πανφαυλότατον σύμβουλον και παμμαριώτατον ἐγγύθεν ἔχεις τὸν ἀπὸ φίσκου συνηγόρων Λαυρέντιον, ἄνδρα δυσσεβέστατον, διεφθαρμένον ὄλον και σεσηπότα; Γίνωσκε τοίνυν μὴ εὐκαταφρόνητον τυγχάνοντα τὸν πανάγιον Ἰμάρτυρα, και σουτὸν εὐτρέπιζε πρὸς τὸ ὑποδέξασθαι τὰ ἐπελευσόμενά σοι δεινὰ, ὄργην μὲν τοῦ θνητοῦ βασιλέως, δι' ἣν και δειλιάσας προσφεύξῃ δροῖς τοῖς σεπτοτάτοις, ὅτινες παρὰ σοῦ ὕβρισθησαν και ἐξητημάσθησαν, εἶτα νόσον βαρεῖαν και χαλεπὴν σουτοῦ τε και πάντων τῶν περιποθήτων σοι, μετὰ δὲ ταῦτα πάντα τὴν δήμευσιν τῆς προφερύσης σοι μεγάλης περιουσίας. Καὶ τότε λοιπὸν ὁ τοῦ Διὸς πατήρ Κρόνος λιγυρῶς σε θρηγήσει, και κόψεται ἡδέως, διότι μάλιστα και σὺ παρὰ τοὺς ἄλλους θεοὺς τοῦτον σέβων ἐν τῇ εὐήμερίᾳ, θρήνοις παρεμυθήσω καθ' ἑορτὴν πλειστάκις, ἅτε τῶν αἰδοίων ἐκτετμημένον ἐλεινῶς, και δεδεμένον οἰκτρῶς ὑπὸ οἰκείου παιδός, και τῷ θερμοκουκουλίῳ κατακακαλυμένον, και τὸ σκότος οἰκοῦντα διηνεχῶς.

POΘ'. — ΑΜΒΑΙΧΩ ΚΟΥΡΑΤΟΠΙ.

Τί μοχθεῖς, ἄνθρωπε, και κάμνεις ἀπέραντα; εἰ καταλεύεις σουτὸν πρὸς τὴν ψευδῆ ματαιότητα; Τεταλανισμένον τοῦτό γε, οὐχὶ μακαριζόμενον ὑπὸ θεοῦ Προφήτου τὸ τοιοῦδος φρόνημα. « Μακάριος γάρ, φησὶν, ἄνθρωπος, οὗ ἔστι τὸ ὄνομα Κυρίου ἐλπὶς αὐτοῦ, και οὐκ ἐπέβλεψεν εἰς ματαιότητας, και μανίας ψευδεῖς. » Μὴ γὰρ ἡμεῖς ἐσμεν οἱ τὰ τῆς ζωῆς ἀνύοντες ἐαυτῶν; Θεός ἐστιν ὁ ταύτην οἰκονομῶν· και ἡ μὲν ἀνθρωπίνῃ σπουδῇ, μὴ τυχοῦσα τῆς τοῦ Θεοῦ βοηθείας, ἐξ ἀνάγκης ἀποτυγχάνει τοῦ τέλους· ἡ δὲ τοῦ Θεοῦ οἰκονομία, και δέχα τῆς ἀνθρωπίνης συμπράξεως τέλεια παρέχει τὰ ἀγαθὰ. Καλὸν τοίνυν ἐστὶν ἀσπάξασθαι τὸ καλόν. Τί δ' ἂν εἴη τοῦτο, ἢ τὸ πῖπτει βεβαίᾳ και ἀψευδῇ βίωθθέντας ἡμᾶς; και

⁹ Habac. II, 6. ¹⁰ Act. IX, 5. ¹¹ Psal. XXXIX, 5.

λαγυροποιηθέντας, πᾶσαν ἐπὶ Κύριον ῥίπτειν φροντίδα καὶ μέριμναν;

ΠΠ'. — ΒΑΛΕΡΙΩ ΚΟΥΒΙΚΟΥΛΑΡΙΩ.

Πῶς προφήτις παρὰ τῷ Ἡσαΐα κέκληται Μαρία, ἡ Θεοτόκος, ἐπίθω ἡμῶν. Ἀνάγνωθι ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ, ὅτι « Ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν ταπεινωσιν τῆς δούλης αὐτοῦ Ἰδοὺ γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν μακαριοῦσάι με πᾶσαι αἱ γενεαί. » Καὶ ἐάν μὴ ἴδῃς μακαριζομένην τὴν ἁγίαν Μαρίαν ἐν παντὶ ἔθνεσι, καὶ ἐν πάσῃ γλώσσῃ, διότι Θεὸν σαρκωθέντα ἐκ Πνεύματος; ἀγίου, καὶ ἐξ αὐτῆς, κεκυφοφόρηξέν τε καὶ ἔτεκε ἴδιχα φθορᾶς καὶ μολυσμοῦ παντοῦ, μὴ πείθου τῷ Ἡσαΐα· εἰ δ' ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ μακαρίζεται καὶ εὐφημεῖται, ἀνυμνεῖται καὶ εὐλογεῖται, αὐτὴ τε ἡ ἄσπορος καὶ ἀγεώργητος γῆ, καὶ ὁ ταύτης παμμακάριστος καὶ αἰώνιος καρπός, διατὶ ζυγομαχεῖς προφήτην δεδειχθαι τὴν Θεοτόκον Μαρίαν;

ΠΠΑ'. — Τῷ αὐτῷ.

« Πεινῶντας ἐνέπλησεν ἀγαθῶν, καὶ πλουτοῦντας ἐξαπέστειλε κενούς. » Οἱ γὰρ πρὸ τῆς κλήσεως πεινῶντες τὸν θεὸν λόγον ἔθνηκοι, μετὰ τὸ πιστεῦσαι, τρέφονται κατακόρως, καὶ ἀπολαύουσι τῶν θείων διδαγμάτων· οἱ δὲ γε πλουτήσαντες νόμῳ καὶ τοῖς προφήταις Ἑβραῖοι, διὰ τῆς ἀπιστίας λιμῶντουσι, καὶ πτωχοὶ πορεύονται ἀπολέσαντες τὰς ἐξ ὕψους χάριτας· διότι κατὰ τοὺς λόγους τῶν προφητῶν, ἡ Συναγωγὴ αὐτῶν βιβλίον ἀποστασίας λαβοῦσα, ἐκδέθληται ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ, ὡς μοιχαλὶς καὶ πρὸς ἀλλοτρίους ἄνδρας ἐκμαινομένη, τούτεστι τοὺς δαίμονας. Ἐληψε τοίνυν τὸ τοῦ ἀποστατοῦ βιβλίον, ὅπερ τινὲς; καλοῦσι βεπουδίου, καὶ ἐξορισθεῖσα τῶν σεπτῶν μυστηρίων, διὰ τοῦτο πτωχεύει. Ὅθεν ἔστι ἀρείως ὀφθαλμοῖς κατοπτεῦσαι τὸ γεγραμμένον προφητικῶς ἐν τῇ βίβλῳ τῶν Κριτῶν. Ἐπὶ μὲν γὰρ πᾶσαν τὴν γῆν, καὶ πᾶσαν τὴν ὕψ' ἡλίω, γέγονέν τε καὶ γίνεται ἡ ὁρῶσος τῆς γνώσεως τοῦ Χριστοῦ· ἐπὶ δὲ τὸν πόκον τῶν Ἰουδαίων μόνον ἡ ζηρασία ἐστίν· ἀπέπητ γὰρ ἀπ' αὐτῶν ἡ τὰς ψυχὰς ζωοποιούσα καὶ ἀξουσα, δροσίζουσά τε καὶ ἐκτρέφουσα χάρις. Ἄλλὰ κάκεινο γνῶθι, ὅτι οἱ ἐκ τῶν ἁμαρτιῶν μετανοοῦντες, καὶ πρὸς τὸ χρεῖστον ἐπιστρέφοντες ἄνθρωποι, ἐμπλησθήσονται πάντως τῶν τῆς ποικίλης ἀρετῆς πανευφήμων σιτῶν· οἱ δ' ἐκ τῶν ἡμετέρων ἁμαρτημάτων πρῶην κακῶς πλουτήσαντες δαίμονες, ἀπολέσουσι τὸν πλοῦτον, ὅπερ ἐπὶ τῶν ὄνων καὶ τῶν καμήλων ἐκόμιζον, ὡς φησιν Ἡσαΐας· σκορπίζομεν γὰρ τὸν τοιοῦτον πλοῦτον, καὶ ὀλοφύρεσθαι καὶ θρηνεῖν πικρῶς ποιούμεν τοὺς δαίμονας, ὅταν δὴ πρὸς μετάνοιαν βέβωμεν.

ΠΠΒ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ἐιρηκᾶς μοι ἄγαν πολυπραγμονεῖν τὰ ἀναγεγραμμένα ἱστορικῶς (εὐσύνοπτα γὰρ ταῦτα), ἀλλὰ μάλλον τὴν νόησιν τῶν γεγραμμένων λίγως διαθρεῖν λέγεις, καὶ εἰς λέξεις νοητὰς βρούλεσθαι ἡδέως τὴν Γραφήν ἐκλαμβάνειν. Κέρας τοίνυν σωτηρίας τὴν ἀπάθειαν

A robore obfirmati, omnem curam nostram ac diligentiam Domino committamus?

212 CLXXX. — VALERIO CUBICULARIO.

Quanam ratione vates apud Isaiam Maria Deipara nuncupatur¹², a nobis expostulasti. Videsis in Evangelio. « Respexit humilitatem ancillæ suæ: ecce enim ex nunc beatam me dicent omnes generationes¹³. » Et si non compereris Mariam sanctissimam apud omnes nationes, et in omnibus linguis beatam dictam, quod Deum, qui carnem ex Spiritu sancto, et eadem assumpsit, in utero gestavit, et peperit absque corruptione et omni macula, ne filiem adhibeas Isaiæ; si vero apud universum mundum beata dicitur, et laudibus extollitur, et præconiis et benedictionibus honestatur hæc sine semine, et sine ulla cultura terra, et beatissimus illius, et sempiternus fructus; quid ultra contendis postulasque, Deiparam Mariam tibi commonstrari vatem fuisse?

CLXXXI. — *Eidem.*

« Esurientes implevit bonis, et divites dimisit inanes¹⁴. » Qui enim ante vocationem esuriebant divinum verbum gentiles, postquam crediderunt, ad satietatem enutriuntur, et divinæ doctrinæ participes fiunt; qui vero et lege, et prophetis abundarunt Hebræi, propter incredulitatem fame pereunt, inopesque obambulant, cum dona, quæ desuper accedunt, amiserint. Ut enim ferunt prophetæ, congregatio ipsorum, libro repudii accepto tanquam adultera domo Dei ejecta est¹⁵, et in alienos viros, dæmones scilicet, insanit. Accepit itaque libellum repudii, a venerandisque mysteriis²¹³ extorris inopem vitam agit¹⁶. Hinc modo oculis quod in libro Judicum divinæ præsentium et prædictum est, intueri possumus¹⁷. In omnem etenim terram, quæ sub sole est, ros Christianæ cognitionis ortus est, et nunc quoque cadit: verumtamen super vellus Judæorum tantummodo siccitas horret. Namque ab ipsis, animas vivificans, adaugens, irrorans et enutriens gratia evolavit. Illud quoque scias velim, eos qui a peccatis resipiscunt, et pœnitentiam agentes ad Dominum gradum faciunt, laudatissimis variorum virtutis eduliis omnino fore replendos; qui vero ob delicta nostra antea male divites facti sunt dæmones, divitias amissuros, quas super asinos et camelos deportabant¹⁸, ut inquit Isaias. Similes enim divitias dissipamus, et lacrymas, ejulatusque amarus dæmonibus incutimus, cum ad pœnitentiam inclinamur.

CLXXXII. — *Eidem.*

Dixisti mihi, te curiose nimis conquirere historias scripto relatas, quæ facile in intelligentiam cadere possunt; imo magis eorum, quæ scripto mandata sunt, sententiam enixe fateris expendere, et ad dictiones intellectuales libenter Scripturam

¹² Isa. vii, 14. ¹³ Luc. 1. 48. ¹⁴ Ibid. 53. ¹⁵ Isa. 1. 1. ¹⁶ Jer. iii, 8. ¹⁷ Judic. vi, 40. ¹⁸ Isa. xxx, 6.

detorquere. Cornu itaque salutis ¹⁹, indolentiam esse intelligito, domum David Ecclesiam. Si itaque et ipse ex domo, quæ intelligitur esse Davidis, es, indolentiam exerce, et animæ perfectionem. Potest namque etiam hoc in medio terrarum orbi absolvi, quemadmodum in Josepho et in Daniele factum est.

214 CLXXXIII. — Eidem.

Sunt nonnulli nunc quoque temporis numero fluvii aquarum cursu indeficienti, divinis repleti fluentis, et proprio impetu civitatem Dei, Ecclesiam dico, hilaritate conspergentes nunquam quiescente irroratione: eos intelligo, qui usu et consuetudine amati et beato Philemoni et Nicephoro conjunctissimi vivunt. Hi vere sublimissimam indolentiam et cognitionem possidentes, necnon pretiosissimos lapides in sinu deferentes omnibus proponuntur, carbunculum, inquam, et viridem lapidem. Innuet porro lapis viridis eum, qui ex exercitatione in facie apparet, quam maxime venerandum pallorem, et refrigerationem, et concretionem ob asperam tractationem membrorum corporis. Carbunculus præclaros, ignitosque spiritualis contemplationis sensus intimos, qui sane et Cleopæ cor adurebant. His jam laudatis admirabilibus viris major a Deo mundo profluens, aureis fontibus conspicuus datus est, Joannes Constantinopolitanus episcopus, cujus laudes multæ sibi sapientum linguæ dispertitæ sunt. Hic enim quam verissime carbunculus est, a tenella ætate pietatis splendore etiam in fasciis obvolutus, et in divino grano ignitarum cogitationum enutritus, et ardenti desiderio per profectum carptim, incrementumque in sublime elevans flammam doctrinæ, pro qua de omni mortalium genere bene promeritus est, ab illis separatus, utensque prudentibus illis, qui antea propter virtutem in maxima omnium admiratione erant; nunc, ea est præsentium socordia, despectui habentur, licet pastores sint: quod verbis illis Jeremias deploravit: Quomodo stercore **215** circumvallati sunt rerum terrenarum, ac corruptibilium, qui aliquando et incorruptibilis, et spiritualis instituti.

CLXXXIV. — TEUCRO CANDIDATO.

Dum Scripturam percurramus, nihil novi nobis accidere videtur, cum te conspicimus justos execrantem, et irridentem, probisque petentem piam eorum institutionem. Scriptum est enim: « Peccator execratur Dei cultum ²¹. » Et alibi: « Audiit divinum verbum stultus, et excors, et abjecit illud retro in humeris suis ²². » Alibi quoque scriptum est: « Omne animal simile sibi appetit ²³. » Scelestus enim homo scelestum amat, et complectitur.

CLXXXV. — CAPITONI PHRONTISTÆ.

Ne manuum tuarum amore concitus eas exaltes, laudibus cumules, et beatum te prædices, quod per eas et domum propriam, et pterosque alios nebulones atque infames sustentas. Imo potius Deo gra

νήσον, οἶκον δὲ τοῦ Δαυὶδ τὴν Ἐκκλησίαν. Εἰ τοίνυν καὶ αὐτὸς τοῦ οἴκου ὑπάρχεις τοῦ νοουμένου Δαυὶδ, ἀπάθειαν ἀσκησον καὶ τελείωσιν ψυχῆς. Ἐγχαρῶν γὰρ τοῦτο καὶ ἐν μέσῳ τοῦ κόσμου! τελεσιουργηθῆναι, ὡσπερ ἐπὶ τοῦ Ἰωσήφ καὶ ἐπὶ τοῦ Δανιήλ.

ΠΠΓ'. — Τῷ αὐτῷ.

Εἰσὶ τινες καὶ ἀρτίως ποταμοὶ ἀένναα ῥέοντες θειοτέρων πεπληρωμένοι ῥέθρων, τοὺς οικείους ὀρμημασι τὴν πόλιν τοῦ Θεοῦ, τὴν Ἐκκλησίαν φημί, κατασφραίνοντες τῇ ἀνεκλείπτῳ ἀρθείᾳ· τοὺς περὶ τὸν θεοφιλή καὶ ὄντως μακάριον εἰρηκα Φιλήμονα καὶ Νικηφόρον, οἵτινες ὑψηλοτάτην ἀπάθειαν ἀληθῶς καὶ γνώσῳν κεκτημένοι, καὶ τοὺς πολυτιμῆτους λίθους ἔγκεκκολισμένοι διαδεικνύνται πᾶσι, τὸν ἀνθρακὰ φημί καὶ τὸν πράσινον λίθον. Σημαίνει δ' ἂν ὁ μὲν πράσινος λίθος, τὴν ἐκ τῆς ἀσκήσεως ἐπὶ προσώπου φαινομένην σεμνοτάτην ὠχρότητα καὶ τὴν ψύξιν καὶ πῆξιν τῶν τοῦ σώματος μελῶν διὰ τῆς κληρουχίας· ὁ δὲ ἀνθραξ, τὰ λαμπρὰ καὶ διακαῆ τῆς πνευματικῆς θεωρίας ἐνθυμήματα, ἅπερ δὴ καὶ τοῦ Κλεόπα τὴν καρδίαν ἐξέφλεγεν. Μελίτων δὲ τῶν εἰρημένων θαυμαστῶν ἀνδρῶν, παρὰ Θεοῦ τῷ κόσμῳ ποταμὸς χρυσορρύθας δεδύρηται, Ἰωάννης ὁ Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπος, οὔτινος τοὺς ἐπαίνους πολλοὶ τῶν σοφῶν μερίζονται γλώσσαι. Ἄνθραξ γὰρ οὗτος ἀληθέστατα, ἐκ νέας ἡλικίας τῷ φωτὶ τῆς εὐσελείας σπαργανθεὶς, καὶ ἐπὶ τοῦ θελοῦ κόκκου τῶν διαπύρων νοημάτων τιθηνηθεὶς, καὶ πυριφλεγεὶ πόθῳ, διὰ τῆς κατὰ μέρος προκοπῆς καὶ αὐξήσεως, εἰς ὕψος ἄρας τὴν φλόγα τῆς πάντων βροτῶν εὐεργετικῆς διδαχῆς, διακεχωρισμένους ἀκείων, καὶ διακεχρημένους τοῖς εὐφρονούντων, τῶν πρώην μὲν εὐφημουμένων δι' ἀρετῆν, νυνὶ δὲ ψεγομένων διὰ τὴν ῥαθυμίαν, καὶ ποιμένες τυγχάνουσιν· οὐσπερ Ἰερεμίας ἐθρήνησε λέγων· Πῶς κοπρίαν περιδέδλωτο πραγμάτων βιωτικῶν καὶ φθαρτῶν, οἱ ποτε τιθηνοῦμενοι ἐπὶ κόκκῳ τῆς οὐρανοῦ καὶ σεμνῆς βιώσεως, καὶ τοῦ ἀφθάρτου καὶ πνευματικοῦ πολιτεύματος.

nutriebantur in cocco ²⁴ cœlestis ac venerandæ vitæ,

ΠΠΔ'. — ΤΕΥΚΡῶ ΚΑΝΔΙΔΑΤῶ.

Τῇ Γραφῇ ἐντυχόντες οὐκ ἂν ξενισθῆμεν βλέποντες σε λίαν βδελυσσόμενον τοὺς δικαίους, καὶ μυκτηρίζοντά τε καὶ διαχλευάζοντα τὴν τούτων εὐσεβῆ κατήχησιν. Γέγραπται γὰρ, ὅτι ἐ τῷ ἁμαρτωλῷ βδελυγμά ἐστιν ἡ θεοσέβεια. Καὶ ἄλλιν φησὶν, ὅτι ἢ ἤκουσε θεῖον λόγον μωρὸς καὶ ἀκάρδιος, καὶ ἀπέβριψεν αὐτὸν ὀπίσω τοῦ νότου αὐτοῦ. Καὶ ἄλλιν εἰρηται, ὅτι ἐ Πᾶν ζῶον τὸ ὁμοιον ἀγαπᾷ. Πονηρὸς γὰρ ἀνὼρωπος, ἄλλον πονηρὸν στέργει καὶ ἀσπάζεται.

ΠΠΕ'. — ΚΑΠΙΤῶΝΙ ΦΡΟΝΤΙΣΤῆ.

Μὴ φθίει τὰς χεῖρας σου ἐπαινῶν ταύτας, καὶ μακαρίζων σαυτὸν, ὡς δι' αὐτῶν, καὶ τὸν ἴδιον οἶκον, καὶ πολλοὺς ἄλλους ἀγύμνας καὶ φαύλους διατρέφων· μάλλον δὲ τῷ Θεῷ εὐχαριστεῖ τῷ καὶ τὰς χεῖ-

¹⁹ Psal. xvii, 3. ²⁰ Thren. iv, 5. ²¹ Eccli. i, 32. ²² Eccli. xxi, 18. ²³ Eccli. xiii, 19.

ρα; δόντι σοι, και προνουμένω σου. Ει δὲ Θεοῦ ἐπι-
λυνθάνομαι; τὰς χεῖράς σου προσκυνεῖς, φοβήθητι,
μὴ ποτε παραλυθῶσι δι' ἀσθενείας αἱ χεῖρές σου, ἢ
ἀποξηρανθῶσιν.

ΠΠΓ'. — ΕΟΡΤΑΣΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Ἐκαστος ἁμαρτάνων, μακρύνεται, και ἀποσχοινί-
ζεται ἀπὸ Θεοῦ, οὐ τόπω, ἀλλὰ τρόπῳ και ξένην
καταλαμβάνει χώραν, τουτέστι ξένην τινὰ διαγωγὴν,
και ἀπηλλοτριωμένην τοῦ Κρείττου; κάκει λιμώττει
λοιπὸν ζῶν ἀσώτως, και διασκορπίσας μοχθηρὰ προ-
αιρέσει τὴν κατὰ φύσιν ἀγαθὴν κατάστασιν. Ὅπου
γὰρ σωφροσύνη οὐ φαίνεται, ἐκεῖ λιμὸς ἰσχυρός. Πο-
λίται δὲ τῆς χώρας ἐκείνης νοοῦνται οἱ θαίμονες, οὐ-
τινες; μόνα τὰ γλυκυφανῆ, και τὸν φάρυγγα τοῦ ἐσθί-
οντος; τραχύνοντα κεράτια τῆς ἁμαρτίας κέχτηται.

ΠΠΖ'. — ΜΑΡΤΙΝΙΑΝΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Τοῖς μέλλουσι τὸ πρόβατον ἐσθίειν Ἰσραηλίταις
κεφαλὴν σὺν τοῖς ποσὶν ἐσθίειν ὁ νόμος ἐκέλευεν, ἵν'
ἡμεῖς διὰ τοῦ τύπου μάθωμεν τὴν ἀλήθειαν τῆς τοῦ
Δεσπότη; οἰκονομίας, κεφαλῆς μὲν τῆς θεότητος νοου-
μένης; ποδῶν δὲ τῆς ἀνθρωπότητος; ἐκλαμβανομένης.
Ὁ γὰρ εἰπὼν εὐαγγελιστῆς · « Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος,
και ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, και Θεὸς ἦν ὁ Λόγος, »
ἐπήγαγε λέγων · « Και ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο. »
Προσκυνεῖσθαι μὲν οὖν ὡς Θεῷ, πιστευεῖσθαι δὲ, ὅτι
και ἠνθρώπησε. Διπλοῦς γὰρ ἦν ὁ Χριστός, Θεὸς μὲν
κατὰ τὸ ἀόρατον, ἄνθρωπος δὲ κατὰ τὸ βλέπομενον.
Οὔτε οὖν τὸ λέγειν ἄνθρωπον ἀνευ τῆς θεότητος
ἐπωφελεῖς, οὔτε τὴν ἀνθρωπότητα μὴ συνομολογεῖν
τῇ θεότητι σωτήριον. Ταῦτα πρὸς τὰ γραφέντα μοι
παρὰ σοῦ δι' ὀλίγων.

ΠΠΗ'. — Τῷ αὐτῷ.

Τί ἐστιν, ὅσα λέγει ὁ προφήτης περὶ τῶν ἀσωμά-
των δυνάμεων, ὅτι · « Ἦν τὰ σκέλη αὐτῶν ὄρθα, και
περῶντι οἱ πόδες αὐτῶν; » Οὐ γὰρ δὴ προσδέονται
τῶν σωματικῶν πάντων αἱ ἐπουράνια, και ἅγαι
δυνάμεις τὸ καθόλου, οὐ δὲ μὴν τῆς πρὸς ταῦτα χρή-
ζουσιν ἐπινεύσεως · διὰ τοῦτο τὰ σκέλη ὄρθα εἴρηται
ἔχειν. Τί δ' ἂν δηλώσειαν πόδες ἐπερωμένοι, ἢ πάν-
τως τὸ πρὸς τὰ βεῖοτερα τῶν νοημάτων ὀξυκίνητον
τῆς φύσεως ἐκείνης ἀπηλλαγμένης πάσης χθαμαλω-
τέρας ὑφέσεως;

ΠΠΘ'. — ΓΕΡΜΑΝΩ ΚΑΓΚΕΛΛΑΡΙΩ.

Ἡμιμόχθηρο; ὄπαρχεῖν μοι ἴοικας, οὐ μὴν
ἐλομέχθηρο;. Ὅθεν και μικρὰ καλά ἐν σοὶ καταμαν-
θάνων, ἐλπίδας χρηστάς ἐμαυτῷ περὶ σοῦ ὑποσπειρω,
και εὐχομαι ἰδεῖν σου θάπτον τὴν ἐπὶ τὰ βέλτεστα
μεταβολήν.

ΠΙ'. — ΟΛΥΜΠΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Μὴ ἔσο ἀπίστομος, μήποτε πειραθῆς; θείας ἀγανα-
κτῆσεως, κἄν δοκεῖς ζήλω περιπλέγεσθαι θεοσεβείας.
Και γὰρ ὁ μακαριώτατος Ἰωάννης τὸ ἅγιον θερμὸν τοῦ
ζήλου διὰ τοῦ κήτους μεμάλαται. Και αὐτὸς οὖν
βλέπε, μὴ ποτε διὰ τὴ ἀσυμπαθέ; τῷ κήτει παρα-
δοθῆς, πειρασμῷ τινι ἀπροσοκλήτῳ, και ἀνυποστήτῳ.
Κῆτος δὲ νῦν τὸν διάβολον λέγω. Πλὴν ἵνα μὴ τὴν
συμμετρίαν ἐκβαίνειν δόξω, συντόμως λέξω ἱστορίαν

tuas ago, qui et manus exhibuit, et tui curam gerit.
Quod si Dei oblitus manus tuas veneraris, cave ne
aliquando propter malam ægritudinem manus tuæ
resolvantur aut exsiccetur.

CLXXXVI. — HEORTASIO DIACONO.

Quilibet dum peccat, elongatur et separatur
a Deo, **216** non loco, sed modo; et alienam regio-
nem appellit, novum scilicet vitæ institutum, et a
Numine alienum: ibique in posterum fame eneca-
tur, luxuriose vivens ²⁵, et prava electione innatam
probitatem dissipans. Ubi enim continentia nulla,
ibi fames valida est. Cives vero regionis illius in-
telliguntur esse dæmones, qui eas tantummodo,
quæ dulces apparent, et edentia guttur exasperant,
siliquas peccati possident.

B CLXXXVII. — MARTINIANO PRESBYTERO.

Israelitis, ovem comesturis, caput cum pedibus
consumere lex præcipiebat ²⁶, ut nos ea figura ve-
ritatem Dominicæ dispositionis comprehendere-
mus, cum caput intelligatur esse divinitas; pedes
indiceant humanitatem. Evangelista namque qui
dixerat: « In principio erat Verbum, et Verbum erat
apud Deum, et Deus erat Verbum ²⁷; » infra sub-
junxit: « Et Verbum caro factum est ²⁷. » Adoretur
itaque ut Deus, credaturque hominem induisse.
Duplex namque erat Christus; uti qui oculis non
subjiciebatur, Deus; uti qui oculis subdebatur,
homo. Eum igitur hominem dicere sine divinitate
haud proficuum est, neque humanitatem non una
cum divinitate confiteri, salutare. Hæc ad ea quæ
C mihi scripseras, paucissimis verbis.

CLXXXVIII. — Eidem.

Quid est, quod propheta ait, de incorporeis po-
testatibus: « Erant crura eorum recta, et pedes eo-
rum alati ²⁸; » **217** Neque enim coelestes sanctæque
illæ potestates omnino hisce corporeis indigent,
neque item illis opus est ad ista accessus; propterea
crura recta habere dicuntur. Quid vero notant pe-
des alati, nisi ad diviniora velocem pernicitatem
illius naturæ ab omni humiliori subjectione
immunis?

CLXXXIX. — GERMANO CANCELLARIO.

Semiprævus mihi videris esse, non totus uni-
versus. Hinc et pusilla bona in te deprehendens,
D bonam ipse de te spem concipio, deprecorque cito
videre tuam ad optima quæque immutationem.

CXC. — OLYMPIO EPISCOPO.

Discaveas immanitati, nequando divinam in-
dignationem incurras, licet pietatis zelo aduri
videaris. Nam beatissimus Jonas fervens zeli stu-
dium medio ceto emolliit ²⁹. Cave igitur tu quoque
ne, quod exorari te non sinis, ceto tradaris, ten-
tationi nempe inexpectatæ et intolerabili. Cet-
tum porro nunc diabolium nuncupo. Attamen ne
mensuram epistolæ excedere videar, compendio

²⁵ Luc. xv, 13. ²⁶ Exod. xii, 9. ²⁷ Joan. i, 1.

²⁸ ibid. 14. ²⁹ Ezech. i, 7. ³⁰ Jon. ii, 1.

extricabo historiam veterem : et tunc forsasse tibi persuadebis, eorum qui animo infirmantur, misereri. Carpus quidam episcopus eadem cum apostolis ætate vixit. Sub eo duo juvenes ex gentium errore, exterisque doctrinarum cavillationibus conversi, ad Christi Ecclesiam accesserunt, obsecrationeque humili apud episcopum usi divinum consequuntur **218** baptismum. Id ubi audierunt, qui una cum illis lisdem studiis imbutabantur, illic

impiissimi atque iniquissimi. Hæc eo effluerente, en spectaculum maximum timoris et admirationis plenum incidit. Descendit itaque Christus de caelo, et flammivomi dracones fugantur, exceptumque cum clementia et placiditate multa juvenem a voragine extrahit, et sistit in terra, per hoc salutem eorum monstrata. Christiani etenim postmodum in se reversi integerrimi fuerunt. Incusat præterea Carpi iracundiam et implacabilitatem : necnon quod inexorabilis ipse in eos divissima improcatus fuerit. Hæc itaque cum didiceris, episcopo, ne immisericorditer anathemate serias, ejiciasque ab Ecclesia perpetuo Philemonis, Sosandriæque sectatores, qui fraudibus circumventi ad impietatem abducti sunt. Ino ex sanctorum apostolicorum canonum sententia præscripto tempore ab Ecclesia arceus, redargue, instrue, adhortare ²², astringe, Christi misericordiam superinfunde, deprecare, rogare, confirma, eos propriis eorum lacrymis et sputatibus lava, jejuniis orna, multis vigiliis purifica, orationibusque indue eos, qui diaboli improbitate et fraude iniquorum hominum divino cultu spoliati sunt, et bonam illis confove spei rogantibus, deprecantibus, elemosynas facientibus, et propitium sibi reddentibus solum misericordem atque humanum et quam maxime misericordem Salvatorem nostrum Christum.

219 CXCI. — OLIBRIO PRESBYTERO.

Nusquam Scriptura dixit, ad imaginem Dei et similitudinem solem procreatum fuisse : quamnam igitur ratione tu id palam edicis, et in oculis omnium? Licet enim ille hæreticus in caelo lucidissimos radios ejaculetur, factus tamen est ea lege, ac jussu, ut hominibus inserviat ; et non est divinis manibus fabricatus. Solum homo animal admirabile Dei manibus procreatus, et digitis nulli materis obnoxius exornatus est, et animam rationis compotem inflatu divino possedit.

CXCV. — THELESPHORO ENCAUSTÆ.

Quid laboram sedulum, inanemque capis? quid conicris operam frustra? quid in ventum laborem insumis ²³, ut sicut Salomon? Stultum enim, inimicæque frugiferam studium tuum comperietur, cum Deus rerum habenas teneat, dirigatque omnia, ac regat, ut illi collubitum est. Multa siquidem, injuste te gerens, in ærarium congeris, neque cui illa congregas ²⁴, acis, ut David dicebat

²² H Timoth. iv, 2. ²³ Eccl. v, 43. ²⁴ Psal. xxviii, 7.

ἀρχαίων· καὶ τὰς θυσιῶν τῆς ψευδέσεως τῶν κατὰ ψυχὴν ἀθενοούντων. Κάρπος τις γέγονεν ἐπίσκοπος σύγχρονος τῶν ἀποστόλων. Ἐπὶ τούτου δύο τινὲς νεανίσκοι ἐπιστρέψαντες ἐξ Ἑλληνικῆς πλάνης, καὶ τῶν ἑσῶν παιδεύτητων πρόσβληθόν τῆ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ, καὶ παρακαλέσθοντες τοῦ γένουσι τοῦ θεοῦ βαπτισμάτων. Εὐθύς δὲ τούτο μάθοντες οἱ τούτων συμφορηταὶ διεφθάρ.

ἀσεβέστατοι, καὶ ἀνοσιώτατοι. Τούτων οὕτως παρ' αὐτοῦ λεγόμενον, ἰδοὺ θεῖα μάλιστα φόβου καὶ καταπληξείως. Κατήλθεν οὖν ὁ Χριστὸς οὐρανῶθεν, καὶ φεύγουσι μὲν οἱ φλογώδεις δράκοντες, ἐπιλαβόμενός δὲ τὸν νέον μετ' εὐμελείας, καὶ πραότητος πολλῆς ἀναφέρει τοῦ χάσματος, καὶ τίθειν ἐπὶ γῆς, διὰ τούτου δεικνύων τὴν σωτηρίαν αὐτῶν. Ἀληθῶς γὰρ Χριστιανοὶ ἐς ὑστερον μεταβλήθεντες, μέγιστοι πέφνησιν. Μίμνεται δὲ τὸν Κάρπον, τῆς τε μελαγχολίας, καὶ τῆς ἀποτομίας, οὐ μὴν ἄλλὰ καὶ οὐκ ἀσυμπαθῶς ἐτηρᾶσάτο σιθερῶς. Ταῦτα τοιγαροῦν γνούς, ὡς ἐπισκόπος, μὴ ἀναθεμάτιζε ἀσπλάγχως, καὶ βίωκε ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας διγενεῖς ἀνθρώπων τοὺς περὶ Φιλημόνα, καὶ Σώσωνδρον κατὰ ὑποπαρτήν περιπεπαρημένους τῆ ἀσεθείᾳ. Ἀλλὰ μᾶλλον κατὰ τοὺς κανόνας τῶν ἁγίων ἀποστόλων πρὸς χρόνον τακτὸν τῆς Ἐκκλησίας ἀπέρξας, ἐλεῆσον, νοουθήτησον, ἐπίτρεψον, στεύσον, ἐπίχεε τὸν τοῦ Χριστοῦ ἔλεον, παρακάλεσον, ἀνανέωσον, στηρίξον, ἀπόπαινον αὐτοὺς τῶν αὐτῶν ὄδυρμοις, καὶ δάκρυσι, κόσμησον ταῖς νηστείας, παίδρνον ταῖς πολλαῖς ἀγρυπνίαις, ἐπέδυσον ταῖς προσευχαῖς τοὺς τῆς θεοσελείας κατ' ἐπήρειαν τοῦ διαβόλου, καὶ ἐπιβόλην ἀνδρῶν ἀνόμων γεγυμνωμένων, ἀγαθὰς αὐτοῖς ὑπόπτερον ἑλπίδας θεομένους, ἱκετεύουσιν, ἐλεησούσας ποιούσι, καὶ ἐξελουσμένοις τὸν μόνον εὐσεπλάγχνον, καὶ φιλεάνθρωπον, καὶ ὑπερέχον ὀκτιρμόνα Σωτήρα ἡμῶν Χριστόν.

PLA. — ΘΑΥΣΠΗΡΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Ὅδαμου εἶπεν ἡ Γραφή, οὐ κατ' εἰκόνα Θεοῦ, καὶ ὁμοιωθὲν ὁ ἥλιος κέκτισται· πῶς οὖν σὺ τοῦτο φανερώς ἐκδιδάσκεις ; Κἀν γὰρ ὑπάρχει κατ' οὐρανὸν ἀποστειλῶν ὁ ἥλιος ταῖς λαμπροτάταις αὐγαῖς, ἀλλ' οὐνεκ πρὸς τὸ ἀνθρώποις ὑπηρετεῖν ἐκτίσθη κροστάγματι καὶ νόμῳ, οὐ μὴν καὶ θεαῖς χερσίν. Μόνος δὲ ἄνθρωπος τὸ θαυμάσιον ζῶον χερσὶ Θεοῦ τέκλασται, καὶ τοῖς ἀυλοῖς κατεκόσμηθη δακτύλοις, καὶ ψυχὴν ἐμπέπνευσται λογικῆν.

PLB. — ΤΕΛΕΣΦΩΡΩ ΕΓΚΑΥΣΤῆ.

Διὰ τῆς μοχθείς, πολλὰ καὶ ἀπέραντα, καὶ εἰς ἄνεμον κούφεις, καθὼς εἶπε Σολομών ; Ἀνόητος γὰρ, καὶ ἀσύμφορος ἡ σπουδὴ σου δειγθίσεται, Θεοῦ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν πραγμάτων κρατούντες, καὶ πάντα καθ' ὅν βούλεται τρόπον ἔγοντος καὶ φέροντος. Θησαυρίζεις γὰρ ἐξ ἀδικίας πολλὰ, οὐ γινώσκεις δὲ, εἶνε σὺν ἄγερας αὐτὰ, ὡς εἶρηκεν ὁ Δαυὶδ.

ΡιΓ'. — ΜΕΛΙΤΩΝΙ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Ὅπου ἐντολή Θεοῦ, ἐκεῖ πάντως καὶ πειρασμός, καὶ ἐπιβουλὴ τοῦ ἐχθροῦ. Καὶ πεθεῖτω σε Ἄδδμ ἐν παραδείσῳ ἐντολὴν θείαν δεξιόμενος, καὶ παραχρῆμα ἐπιβουλεύθει, καὶ ὑποσκελισμένος. Ὅπου δὲ θλίψις, καὶ ἐνθα λύπη πολλή, ἐκεῖ καὶ χαρὰ πολλή γενήσεται, καιρῶ τῷ προσήκοντι. Ἐ περιλυτός ἐστίν ἡ ψυχὴ μου εἰς θανάτου, φησὶν ὁ Κύριος. Ἄλλ' ὅμως ἡ λύπη αὐτοῦ εἰς χαρὰν γέγονεν ὅλη τῇ οἰκουμένῃ. Καὶ ἡμεῖς λυπούμεθα μὲν, θλιβόμενοι ἐν μυρίοις πειρασμοῖς, τοὺς τε ἐκ δαιμόνων, τοὺς τε ἐκ τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ δυνατὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν πάσας τὰς θλίψεις ἡμῶν εἰς χαρὰν καὶ τέρψιν διεκνή μετενέγκαι. Μὴ τοίνυν ἐκλύου τῇ πολλῇ ἀθυμίᾳ, καὶ τῇ ἀμέτρῳ λύπῃ ὅτι γὰρ λυπηθέντες ἰ ἀγαλλιάσονται ἐπὶ τῶν κοιτῶν αὐτῶν, ὡς ὅν καὶ λελύπηται. Κοίτην δὲ νόει μοι νῦν τινα ψυχῆς τεθλιμμένης ὑπὲρ τῆς κτήσεως τῶν ἀρετῶν, ἕξιν τε καὶ κατάστασιν. Ὅπου τοίνυν διὰ Θεοῦ κόπη, ὅλον δεῖ ἐκεῖ καὶ χαρὰ αἰώνιος ἔσται. Καὶ γὰρ αἱ περὶ Μαρίαν τὴν Μαγδαληνὴν, καὶ τὴν ἄλλην Μαρίαν, λυπηθεῖσαι ὡς παραβάλλοντες, ἤκουσαν τοῦ χορηγοῦ τῆς πάντων ἡμῶν ἀγαλλιάσεως Χριστοῦ μετὰ τὴν ἀνάστασιν λέγοντος· Χαίρτε.

ΡιΔ'. — ΖΗΝΩΝΙ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Ἡ κατὰ Θεὸν ἀρετὴ πλοῦτου τιμιώτερα ἐστίν, ὃ δὲ ἡσύχιος βίος χρημάτων ἀναριθμητῶν περιφανέστερος. Καλὸν τοίνυν ἀσπάζεσθαι τὸ καλόν.

ΡιΕ'. — Τῷ αὐτῷ.

Οὐδὲν οὕτω δυσωπεῖ τοὺς ἐπεμβαίνοντας, καὶ ἐξονειδίζοντας, ὡς ἡ τῶν ἐξονειδιζομένων μετὰ κραδῆτος, καὶ ἐπεικειας διάρθρωσις. Ἡ γὰρ τῶν ἐξονειδιζομένων καλλίστη μεταβολή, τοὺς ἐξονειδίζουσι διατροπὴ γίνεται.

ΡιΓΓ'. — ΚΥΡΙΑΚΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Ἐπίσταμαι πάντα τὰ πειρατήρια τὰ συμβεβηκότα σοι, καὶ τὰς θλίψεις. Ἀνάλαβε οὖν τὰ ὄπλα τῆς προσευχῆς, πράξεις πρὸς τὸν Κύριον ἀνευδότως, καὶ τοσοῦτον μᾶλλον, ὅση καὶ σφοδρότερον ἐπιτίθενται ἡμῖν δαίμονες τε καὶ ἄνθρωποι βρῦχοντες καθ' ἡμῶν τοὺς ὀδόντας, καὶ νομιζόντες μὴ βοηθήσεσθαι ἡμᾶς ἐξ ὕψους. Κἂν μὴ κεκτῆμεθα δυνάστες βοηθοῦντας ἀνθρώπους, καὶ πάντως δι' ἐλπίδος τῆς πρὸς τὸ κρεῖττον, καὶ τῆς εὐχαριστίας, τρυφόμεθα βοηθείας ἰσχυρᾶς. Βλέπε τοιγαροῦν, τί φησὶν ἐν προσευχῇ ὁ Σιράχ· Ἐξομολογούμαι σοι, Κύριε Βασιλεῦ, καὶ αἰνέσω Θεὸν τὸν Σωτήρᾶ μου. Ἐξομολογούμαι τῷ ὀνόματι σου, ὅτι σκασπαστής, καὶ βοηθός ἐγένου μοι, καὶ ἐλυτρώσω τὸ σῶμά μου ἐξ ἀπωλείας καὶ ἐκ παγίδος διαβολῆς γλώσσης, καὶ ἐναντίον τῶν περιεστηκότων με ἐγένου μοι βοηθός, καὶ ἐλυτρώσω με κατὰ τὸ πλῆθος τοῦ ἐλέους σου, καὶ τοῦ ὀνόματός σου ἐκ βρυγγῶν μισούντων με. Προεκέλευν πρὸς τὸ θηρευθῆναι ὑπὸ τῶν ζητούντων θλίψαι, καὶ ἀπολέσαι τὴν ψυχὴν μου, καὶ ἐπεγόμεν κωκλῶθεν ὡς περ ὑπὸ πυρός ἐκκαυθέντος. Ὑπῆρχον γὰρ ἐν τῷ βάθει τῆς κοιλάδας τοῦ νοητοῦ ἄδου. Ἐκυκλώθην ὑπὸ γλώσσης ἁκα-

Α CXCIII. — MELITONI DIACONO.

Ubi divinum præceptum est, ibi prorsus et tentatio, et hostis professi insidiæ sunt. Fidem tibi faciat Adam in paradiso divinum præceptum accipiens, statimque insidiis petitus et supplantatus²². Ubi vero est afflictio, et mœror ingens, ibi et magnum gaudium, tempore tamen debito, oritur. 220 « Undique tristis est anima mea usque ad mortem²³, » ait Dominus. Ejus tamen tristitia toti terrarum orbi gaudium peperit. Nos quoque innumeris tentationibus tum dæmonum, tum hominum pressi affigimur, sed Deus noster omnes afflictiones nostras in gaudium et lætitiā perpetuam immutare potis est. Ne igitur gravi mœrora et immoderata tristitia despondeas animum. Qui enim contristati sunt, « lætabuntur in cubilibus suis²⁴, » in quibus contristati suat. Cubile vero nunc intellige, habitum quemdam, statumque animæ ob comparationem virtutum afflictæ. Ubi igitur propter Deum mœror est, ibidem et gaudium sempiternum erit. Nam quæ Mariam Magdalenam, aliamque Mariam comitalantur, immodica molestia affectæ a gaudii nostri omnium datore Christo post resurrectionem audierunt : Gaudete²⁵.

CXCIV. — ZENONI DIACONO.

Virtus secundum Deum divitiis omnibus est pretiosior, et vita quieta tranquillaque pecuniis immensis luculentior. Bonum itaque fuerit bona amplecti.

CXC. — Eidem.

Nil adeo placat insultantes, exprobrantesque, ut exprobratorum cum lenitate et modestia correctio. Optima siquidem exprobratorum immutatio, exprobrantibus confusio fit.

221 CXCVI. — CYRIACO PRESBYTERO.

Vexationes afflictionesque omnes quæ tibi contigerunt, compertæ mihi sunt. Armaturam itaque orationis assume, clamans sine intermissione ad Dominum, eoque magis, quo validius dæmones impetunt, et homines adversus nos frendentes dentibus suis, existimantesque nullum nobis ab alto auxilium adfuturum. Licet nulli nobis suppetant homines principes, qui ferant opem; omnino propter in Deum spem, et gratiarum actionem, auxilii illiusque validi participes erimus. Videsis quæ Sirachus Deum exorans loquatur : « Confiteor tibi, Domine Rex, et collaudabo Deum Salvatorem meum. Confiteor nomini tuo, quoniam adjutor et protector factus es mihi, et liberasti corpus meum a perditione et a laqueo linguæ calumniosæ, et in conspectu circumvallantium me factus es mihi adjutor, et liberasti me secundum multitudinem misericordiæ tuæ, et nominis tui a rugitibus odio persequentium me. Præpositus eram ad capturam quaerentium affigere, et perdere animam meam : et premebar undique tanquam ab igne accenso. Eram enim in profundo

²² Gen. iii passim. ²³ Matth. xvi, 38. ²⁴ Psal. cxlix, 5. ²⁵ Matth. xxviii, 9.

ventris intellectualis inferi. Circumdati sui a lingua coinquinata et verbo mendacii. Appropinquavit anima mea usque ad mortem : circumdederunt me undique mala, nec erat qui adjuvaret. Respexi in adjutorium hominum, et non erat. Tunc recordatus sum misericordiae tuae, Domine, et operationis tuae, quae a saeculo est, quoniam eruis sustinentes te, et liberas eos de manibus **222** hostium : et exaltavi a terra deprecationem, et pro liberatione a morte deprecatus sum. Invocavi te, Domine, ne derelinquas me in die tribulationis ³⁷. »

Alio quoque in loco idem Sirachus adhortans, inquit : « Respicite antiquas generationes, et videte, quis credidit Domino, et verecundatus est? aut quis permansit in timore ejus, et derelictus est? aut quis deprecatus est cum, et neglectus est? Misericors enim, et miserator est Dominus, et dimittit peccata; et liberat in tempore tribulationis ³⁸. »

CXC VII. — SIMPLICIO EXCEPTORI.

Christum coronandum esse spinis a Judaeorum Synagoga jam praedixerat Salomon : Filiae Jerusalem, egredimini, et videte coronam, qua coronavit cum mater ejus ³⁹. Cum itaque omnium delicta sustulerit Dominus, spina vero symbolum peccati sit; propterea ex spinis ei diadema impositum est. Sepultus autem est in terra, ad ferendas spinas, et tribulos condemnata, ut maledictis onerata benedicteretur. Quando vero primum creati homines post peccatum ficus folia induerunt ⁴⁰, propterea circa passionem dicit ad ficum : « Non ultra ex te fructus proveniat ⁴¹; » quasi diceret : Non ultra in paradiso fiat praevicatio.

CXC VIII. — NUMENIO PRIMATI.

Annum insidias diaboli percipis, quas tamen non persentiscere couaris? Ipse namque tuis cogitationibus suggerit, nullum **223** ex evolutione librorum fructum haberi, ut ingenti negligentia, et divinorum praecceptorum oblivione, tibi effodiat mentis oculum, omnemque cogitationem industriam, ex qua omnino quaelibet actio dextera tempore commodo nascetur, tollat e medio. Hic autem est serpens intellectualis. Naas quippe serpentem significat, qui Israelitis aliquando minatus est, se dextrum eorum omnium oculum effosurum ⁴², hoc est, cogitationem omnem bonam **D** ovulsurum. Multa porro commoda ex lectione divinorum inspiratarum Litterarum hominibus proveniunt. Si itaque tibi in animo est, animae oculum conservare, illius iuc aciem acuere, et ad optima quaeque duci, et victoriam de consiliario pessimo Naas, qui in te est, Ammonita reportare; ne socors sis, neque segnis in lectione sacrarum Scripturarum.

CXC IX. — PULLIONI DIAPSEPHISTAE.

Cum in cogitationibus, quae natura sua praeclearae sunt, immoramur, paradysum tenemus ⁴³, a perturbationibus immunes, precibus et virtute ad caelestia sublevati, cum vero ad malum declinaverimus,

A θάρτου, και λόγου ψευδοῦς. Ἐγγίτσιν ἡ ψυχὴ μου ἕως θανάτου· περιέχον με πάντοθεν κακὰ, και οὐκ ἦν τις βοηθῶν μοι. Ἐνέβλεψα εἰς ἀντίληψιν ἀνθρώπων, και οὐκ ἦν. Τότε ἐμνήσθην τοῦ ἐλέους σου, Κύριε, και τῆς ἐργασίας σου τῆς ἀπ' αἰῶνος, ὅτι λυτροῦσαι τοὺς ὑπομένοντάς σε, και σώσεις αὐτοὺς ἐκ χειρὸς ἐχθρῶν· και ἀνούψισα ἀπὸ τῆς γῆς τὴν ἰκσολαν, και ὑπὲρ θανάτου ῥύσεως δεξίθην. Ἐπεκαλεσάμην σε, Κύριε, μή με ἐγκαταλείπῃς ἐν ἡμέρᾳ ὀλίψεως. » Καὶ ἐν ἑτέρῳ τόπῳ ὁ αὐτὸς Σιράχ παραινῶν, φησὶν· « Ἐμβλέψατε εἰς ἀρχαίας γενεάς, και ἴδετε, τίς ἐνεπίστευσε Κυρίῳ, και κατεσχύνθη; ἢ τίς ἐνέμεινε τῷ φόβῳ αὐτοῦ, και ἐγκατελήφθη; ἢ τίς ἐπεκαλῆσατο αὐτὸν, και ὑπεριωράθη; Οἰκτίρμων γάρ και ἐλεῆμων ἐστὶν ὁ Κύριος, και ἀφιήσιν ἀμαρτίας, **B** και σώζει ἐν καιρῷ ὀλίψεως. »

PLZ'. — ΣΥΜΠΑΙΚΙΩ ΕΚΕΚΕΠΤΩΡΙ.

Ἐπιπέσει Χριστὸς ὑπὸ τῆς τῶν Ἰουδαίων συναγωγῆς ἀκάνθαις στεφανοῦσθαι, προεῖρηκε Σολομών· θυγατέρες Ἰερουσαλήμ, ἐξέλθετε, και ἴδετε τὸν στέφανον, ὃν ἐστεφάνωσεν αὐτὸν ἡ μήτηρ αὐτοῦ. Ἐπειδὴ οὖν πάντων τὰς ἀμαρτίας ἦρεν ὁ Κύριος, συμβολὸν δὲ ἀμαρτίας ἡ ἀκανθα, διὰ τοῦτο ἀκάνθιον περιέδεδθη στέφανον. Τέθαπται δὲ εἰς τὴν γῆν τὴν καταδικασθεῖσαν ἐκφέρειν ἀκάνθας και τριβόλους, ἵν' εὐλογηθῇ ἡ κεκατηραμένη. Ἐπειδὴ δὲ φύλλα συκῆς οἱ πρωτόπλαστοι ἀμαρτωνοὶ περιεβάλλοντο, διὰ τοῦτο περὶ τὸ πάθος λέγει πρὸς τὴν συκὴν· **C** « Μηκέτι ἐκ σοῦ καρπὸς γένηται. » ἀντὶ τοῦ· Μηκέτι ἐν παραδείσῳ γενέσθω παράβασις.

PLH'. — ΝΟΥΜΗΝΙΩ ΠΡΩΤΕΥΟΝΤΙ.

Λαμβάνεις σαυτὸν ἐνεδρευόμενος ὑπὸ τοῦ διαβόλου. Αὐτὸς γάρ σοι ὑποτίθεται ἐκ τῆς ἀναγνώσεως, μὴ δὲν πάμπαν ὠφελείσθαι ἐκ τῆς ἀναγνώσεως, ὅπως τῇ πολλῇ ἀμελείᾳ, και τῇ λήθῃ τῶν θεῶν προσταγμάτων, ἐξορύξη σου, και ἀμαλδύνη πᾶν δεξιὸν νόημα. Ἐξ οὐπερ πάντως· πρᾶξις δεξιὰ καιρῷ οικεῖται τεχθῆσεται. Οὗτος δ' ὑπάρχει ὁ ὄφις ὁ νοητός. Ναὰς γάρ ἐρμηνεύεται ὄφις, ὅστις τοῖς Ἰσραηλίταις ποτὲ ἐπηπείλησε, πάντα δεξιὸν αὐτῶν ὀφθαλμῶν ἐξορύξει, τούτεστι, πάντα λογισμὸν ἀγαθὸν ἀφανίσει. Πολλὰ δ' ἀγαθὰ διὰ τῆς ἀναγνώσεως τῶν θεοπνευστῶν Γραφῶν εὐρίσκουσιν ἄνθρωποι. Εἰ οὖν θέλεις τὸν ὀφθαλμὸν τῆς ψυχῆς φυλάττειν τε και νικήσαι τὸν κάκιστον σύμβουλον, και ἀποτελέσαι ὀξυδερκῆ, και ἐπὶ τὰ κάλλιστα ποδηγῆσθαι πράγματα, τὸν Ναὰς λέγω τὸν ἐν σοὶ Ἀμμωνίτην, μὴ ὀκνήσῃς τῇ ἀγίᾳ προσέχειν ἀναγνώσει.

PLΘ'. — ΠΟΥΛΛΙΩΝΙ ΔΙΑΨΗΦΙΣΤῆ.

Ὅταν ἐπὶ τῶν κατὰ φύσιν λαμπρῶν διατρέβομεν λογισμῶν, ἐν παραδείσῳ ἐσμέν, γυμνοὶ παθῶν, οἱ προσευχόμενοι, και τῇ ἀρετῇ ἀνακουφίζόμενοι εἰς τὰ ἐπουράνια· ὅταν δὲ πρὸς τὸ κακὸν βέβομεν, ἐκβαλλό-

³⁷ Eccli. I, 144. ³⁸ Eccli. II, 11-13. ³⁹ Cant. III, 11. ⁴⁰ Gen. III, 18. ⁴¹ Math. XXI, 19. ⁴² I Reg. XI, 2. ⁴³ Gen. II, 15.

μεθα τοῦ θαύου παραδείσου, καὶ τοὺς δερματίνους A χιτῶνας τῶν παθῶν ἐνδυσάμενοι, τῇ ἀμαρτίᾳ πυχυθέντες καταδρυνόμεθα. Ἄν δὲ πάλιν νήφαντες διὰ φιλοπονίας λαπτύνομεν τὴν τῶν ἐμπαθῶν χιτῶνων παχύτητα, μεταρσοιοί γινόμεθα πεπεροφουόντες ὡς ἀστοί, καὶ πνευματικοί προσαγορευόμεθα, καθὼς γέγραπται, ὅτι ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ πνεύματος, πνεύμα ἐστίν· ὡστε λέγειν ἡμῖν τὸν ἀπόστολον Παῦλον· « Ὑμεῖς δὲ οὐκ ἐστὲ ἐν σαρκί, ἀλλ' ἐν πνεύματι, » διότι ἀπέθεσθε τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, τὸν ταῖς ποικιλιαῖς ἐπιθυμιαῖς διεφθορότα. Σάρκα γὰρ περιχειόμενοι, οὐ κατὰ σάρκα στρατεύεσθε, ἀλλ' οὐρανοδοτεῖτε τῇ διανοίᾳ. « Ὑμῶν γὰρ τὸ κολλήσεμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει. »

Σ'. — ΣΩΚΡΑΤΗ ΚΟΜΗΤΙ.

Εὐμαρῶς λίαν τῶν θανόντων ἀνθρώπων τὰ σώματα B ὁ Σωτὴρ Χριστὸς ἀναστήσει θάττον πταρμοῦ. Ποῖον γάρ, εἰπέ μοι, μείζον ἐν συγκρίσει καμάτων, ἀνδριάντα πλάσαι τὸν πρῶτον μὴ ὑπερωτά, ἢ τὸν διαπεσόντα ἀναγογεῦσαι εἰς τὴ αὐτό; Ὁ τοίνυν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος ποιήσας ἡμᾶς Θεός, δῆλον ὅτι καὶ πεπωκῶτας ἡμᾶς ἐξαναστήσει δυνήσεται.

ΣΑ'. — ΒΟΥΣΙΡΙΩ ΝΑΥΚΑΗΡΩ.

Μέμνησο, ὅτι ἡ χῆρα ἦ ἐν ταῖς Εὐαγγελίοις γε- γραμμένη, ἐπὶ ἱκανὰ ἔτη ἐνετύγχανε τῷ ἀδίκῳ κριτῇ ἐκεῖνῳ λέγουσα· « Ἐκδίκησόν με ἀπὸ τοῦ ἀντιδίκου μου. Αὐτὸς δὲ οὐκ ἤθελεν ἐπὶ χρόνον, ἀλλ' ὑπερετίθετο. » Ἀντιδικὸς ἂν εἴη οὐ μόνον ὁ δαίμων, ἀλλὰ καὶ τὸ φρόνημα τὸ σαρκικόν. Ὑστε- ρον δὲ ἐκδισθῆς ἐκ τῆς ἐνοχλήσεως ὁ δικαστής, ἐξεδίκησε τὴν χῆραν. Τὴν τοίνυν παραβολὴν ταύτην πρὸς ἡμᾶς ὁ Κύριος εἰρηκεν, νευρῶν ἡμᾶς, ἵνα μὴ ἀπογινώσκωμεν, δεόμενοι, καὶ αἰτοῦντες. Αὐτὸς γὰρ ὁ φιλόανθρωπος Κύριος ἐπίσταται τὸν καιρὸν, ὅτε βούλεται ἐπακοῦσαι, καὶ δοῦναι τῷ αἰτοῦντι τὸ αἴτημα. Καὶ τότε ὅταν θαλήσει, τάχιστα ποιεῖ τὴν ἐκδίκησιν τῶν καταπονυμένων, καὶ ὄνειδιζομένων, καθὼς γέγραπται· « Ἐν τῷ λέγεσθαί μοι καθέκα- στην ἡμέραν· Ποῦ ἐστὶν ὁ Θεός σου; » Τοῦτο γὰρ καὶ τῷ παραλυτικῷ τῷ ἐν τῇ προβατικῇ κατακει- μένῳ, καθέκαστον ἔτος ἀποτυγχάνοντι τῆς προσ- δοκίας ὑπὸ δαιμόνων ὄνειδίετο, καὶ ἐλέγετο.

ΣΒ'. — ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤῆ.

Ὅσπερ τὸ ἥδη ξηρανθὲν ἐξ ἀνυδρίας ξύλον, ὕδατι κοινωνήσαν ἐκπλασάται, οὕτω καὶ ψυχὴ διὰ ἀμαρ- τίας νενεκρωμένη, εἰ μετανοήσῃ, καὶ ἐξελώσεται τὸν οἰκεῖον Δεσπότην, ἐκπλύναται τῶν ῥύπων, καὶ χάριτος πνευματικῆς μεταλαβοῦσα, καὶ ποτισθεῖσα τὸν νοῦν ταῖς πλουσίαις σταγάσι, καρποὺς προβάλλει πάσης δικαιοσύνης.

ΣΓ'. — ΖΩΣΙΜΩ ΚΑΛΛΙΓΑΡΙΩ.

Ἐκ ταπεινώσεως μόνης σέσωσται ὁ τελώνης· καὶ φησιν ὁ Κύριος, ὅτι « Πᾶς ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν, ὑψω- θήσεται. » Διόπερ καὶ ὁ ἅγιος Δαυὶδ ἀντὶ συνηγο- ρίας τίθησι τοῦτο λέγων· « Ἠρόσχες πρὸς τὴν δέη-

A a divino paradiso ejicimur, et pelliceis⁵⁵ affe- ctuum vestibus amicti, peccato crassescentes gloriamur. Si rursus studio laboreque sani facti vestium perturbationibus obnoxiarum crassitudi- nem tenuaverimus, enatis nobis alis velut aquilæ in æera sublevamur, nuncupamurque spirituales, quemadmodum scriptum est eum, qui ex spiritu genitus est, spiritum esse⁵⁶: ædeo ut Paulus apo- stolus dicat: « Vos autem non estis in carne, sed in spiritu⁵⁷, » quoniam deposuistis²²⁴ veterem hominem, variis desideriis corruptum⁵⁸. Carne enim circumdati, non secundum carnem militatis⁵⁹, sed cogitatione in cælum ascenditis: « Vestra namque conversatio in cœlis est⁶⁰. »

CC. — SOCRATI COMITI.

B Facillimo negotio demortuorum hominum cor- pora Salvator Christus sternutamento citius re- surgere faciet. Quid enim, dic, sodes, in laborum comparatione majus est? Statuamne, quæ antea nulla erat, effingere, an casu quopiam disruptam in eandem formam reficere? Qui igitur nos ex eo, quod non erat, Deus creavit, ipse nos, postquam ceciderimus, ut clarissimum est, a limine mortis restituere poterit

CCI. — BUSIRIO NAUCLERO.

Recordare, viduam, quæ in Evangeliiis exprimitur, per multos annos instantem, injustum illum judicem convenisse dicendo: « Vindica me de adversario meo. At ille nolebat ad tempus, sed differebat judicium⁶¹. » Adversarius porro fuerit non tantum dæmon, sed etiam cogitatio carnis. Postmodum judex importunitate viduæ compulsus, viduam vindicavit. Hanc igitur similitudi- nem Dominus affatur, nos corroborans, ne orantes, petentesque animum despondeamus. Ipse enim humanissimus Dominus scit tempus, quo vult nos exaudire, et postulantis votis responderè. Et tunc cum voluerit, citissime oppressos opprobriisque affectos vindicabit, **225** ut scriptum est: « Cum dicitur mihi quotidie: Ubi est Deus tuus⁶²? » Hoc nempe et paralytico in probatica jacenti⁶³, et quotannis frustrato exspectatione a dæmonibus objiciebatur et dicebatur.

CCII. — THEODOSIO LECTORI.

Quemadmodum aquæ defectu exsiccato jam ligno, si lymphæ advenit, surculos emittit, sic et anima peccato demortua, si pœnitentiam egerit, propiti- tiumque sibi proprium Dominum reddiderit, a sor- didibus expurgatur, et spiritualis gratiæ particeps, mentemque stillis opulentis irrigata, fructus uni- versæ justitiæ profert.

CCIII. — ZOSIMO CALIGARIO.

Humilitate sola publicanus ex infirmitate exem- ptus est: et ait Dominus: « Quicumque se humiliat, exaltabitur⁶⁴. » Quapropter et sanctus David pro sui defensione illa edisserit: « Intende in oratio-

⁵⁵ Gen. iii, 21.

⁵⁶ Joan. iii, 6.

⁵⁷ Rom. viii, 9.

⁵⁸ Coloss. iii, 9.

⁵⁹ II Cor. x, 3.

⁶⁰ Philipp. iii, 20.

⁶¹ Luc. xviii, 3.

⁶² Psal. xli, 4.

⁶³ Joan. v, 3.

⁶⁴ Luc. xviii, 14; Matth. xxiii, 12.

nem meam, quoniam humiliatus sum nimis ¹⁴; et rursus : « Vide humilitatem meam, et laborem meum, et dimitte universa delicta mea ¹⁵. » Ne itaque intempestive contristeris, dicens : Non sunt mihi pecunie, quas continuo pauperibus suppeditem. Namque si nihil habueris, nihil a te Deus exposcet; quod vero habes, promptus Salvatori offer, cor nempe contritum et humiliatum, et preces frequentes, et sic non sperneris ab eo, qui diligit humiliatos, eosque solari non dedignatur.

226 CCIV. — VALENTI SCRIBÆ.

Sanctus et vivifcens Spiritus, qui una simul cum Patre et Filio adoratur, et conglorificatur, unus licet sit, multarum tamen virtutum auctor est. Eos namque, qui se exercent, ad continentiam corrobora-
 B
 tur; certantes, in confessione Domini nostri Jesu Christi confirmat; alius lingua nititur ad sapientiam, alius animum ad vaticinia illuminat; alteri facultatem abigendi dæmones elargitur, alteri divinas exponendi Scripturas munus impartitur; alium ad continentiam stabilis, alium ad eroga-
 C
 ganda sua pauperibus excitat, et huic quidem vigiliam, jejunium, rerumque terrenarum omnium despectum donat, et paupertatem fovere, et aliis præponere sibi ipsi vivere, et cor imperterritum; alium temporibus persecutionum vita mortem potlorem pro Christo eligere præparat : et sic in aliis alio quoque modo operatur; ipse vero natura sua est immutabilis ac constans. Hic per prophetas jam olim divinas Scripturas enuntiavit. Hic postmodum per contemptos nimis paucos discipulos, sapientes gentium, invictos alias, eloquio superavit. Hic fideles, quibus apostoli manus imponebant, illico lingua omnibus loqui, quas ipsi non noverant, edocebat. Hunc itaque et ipse per multam fidem, et bona opera in te ipso habens inhabitantem et similem præsidem, et custodem, et propugnato-
 D
 rem, et protectorem possidens, nullum metuas, neque dæmonem, neque hominem nequam, qui tua a Deo stabilitæ domui insidias parare intenet.

227 CCV. — HELIONI MAGISTRIANO.

Si Deus interdixit, ne fiant mala, et eos, qui similia perpetrant, in gehennam ignis amandat :
 D
 quomodo, cum iis, qui prava consciunt, cooperabitur? Cave itaque dicas, Deum exaudire probrosos, scelestos et studiis suis jam emarcidos, et perimere quidem homines, currentes vero equos in circis enervare. Absit hoc! Non sunt hæc Dei opera, sed pravorum damnorum actiones. Imagines quippe nonnullorum scilicet sanctorum præstigiatores effingentes, et supervacanea quadam operositate lamias colligantes, eas in postica imaginis parte sepeliunt : et cum sibi arriserit, aut mulierem in adulterium compellere, aut viro necem afferre, aut equos enervare, execrandum, et diris devotum

Α σὺν μου, ὅτι ἐταπεινώθην σφόδρα. » Καὶ πάλιν φησὶν· « Ἴδε τὴν ταπεινώσιν μου, καὶ τὸν κόπον μου, καὶ ἄφες πάσας τὰς ἁμαρτίας μου. » Μὴ τοίνυν ἀκαίρως λυποῦ, λέγων· ὅτι οὐκ ἔχω χρήματα εἰς τὸ χορηγεῖν ἀπαύστως τοῖς πένησι. Μῆδὲν γὰρ ἔχοντά σε, οὐδὲν ζητήσῃ Θεός· ὃ δὲ ἔχεις, μὴ δύναι προσφέρειν τῷ Σωτῆρι, τοῦτέστι, συντετριμμένην καρδίαν, καὶ τεταπεινωμένην, καὶ δέησιν δαψιλῆ, καὶ οὐ μὴ ἐξουδενωθῆς παρὰ τοῦ ἀγαπῶντος τοὺς τεταπεινωμένους, καὶ παρακαλεῖν τούτους μὴ ὑπερηφανοῦντος.

ΣΥ. — ΟΥΑΛΕΝΤΙ ΣΚΡΙΒΩΝΙ.

Τὸ ἄγιον, καὶ ζωοποιὸν Πνεῦμα τὸ συνπροσκυνοῦμενον, καὶ συνδόξαζόμενον τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ, μονοειδὲς ὑπάρχον, πολλὰς ἐνεργεῖ ἀρετὰς. Τοὺς μὲν γὰρ ἀσκούντας, ἰσχυροποιεῖ κατὰ τὴν ἐγκράτειαν· τοὺς δὲ ἀθλοῦντας νευροὶ εἰς τὴν ὁμολογίαν τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἐτέρου τῆ γλώτῃ συγκέχρηται πρὸς σοφίαν, καὶ ἄλλου τὴν ψυχὴν εἰς προφητεῖαν φωτίζει· ἑτέρῳ χαρίζεται δύναμιν δαιμονίας ἀπελαύνειν, καὶ ἄλλῳ διδωσι τὰς θείας διαερμηνεύειν Γραφὰς· ἄλλου τὴν σωφροσύνην ἐνδυναμοῖ, καὶ ἄλλον διεγείρει ποιεῖν ἀπλήστως τὰς ἐλεημοσύνας, καὶ τούτῳ μὲν δωρεῖται ἀγρυπνεῖν, καὶ νηστεύειν, καὶ πάντων καταφρονεῖν τῶν ἐν κόσμῳ πραγμάτων, καὶ τὴν ἀκτημοσύνην περιπέειν, καὶ προτιμῆν τὴν ἰδιοπραγμοσύνην, καὶ τὴν ἀπτοήσιν· ἕτερον δὲ πρὸς τὸ ὑπεραποθανεῖν Χριστοῦ ἐν καιροῖς τῶν διωγμῶν ἐτοιμάζει· ἄλλῳ ἄλλως ἐνεργεῖ, αὐτὸ δὲ κατὰ φύσιν μένει ἀνελλοιωτὸν, καὶ ἀτρέπτου.
 C
 Τοῦτο διὰ τῶν προφητῶν κρῖνον τὰς σεβασμίους Γραφὰς ἀπεφθέγγετο. Τοῦτο καὶ ἐς ὑστερον δι' εὐτελῶν λίαν, καὶ ὀλίγων μαθητῶν, κατεβήτορσε τῶν παρ' Ἑλλήσιν δυσμαχιστάτων σοφῶν. Τοῦτο τοῖς χειροθετούμενοις πιστοῖς ὑπὲρ τῶν ἀποστόλων, εἰδίδου ἄθρόως πᾶσαν ἐμιλεῖν γλώτταν, ἤντιερ μὴ ἐγίνωσκον. Τοῦτο τοιαυτοῦν καὶ αὐτοὺς διὰ πολλῆς πίστεως καὶ τῶν ἀγαθοεργῶν ἐνοικον ἔχων, καὶ πηλικούτεν τὸν προστάτην, καὶ φρουρὸν, καὶ ὑπερμαχον, καὶ σκεπαστὴν κεκτημένος, μηδένα δειλιάσης, μὴ δαίμονα, μὴ ἀνθρώπον πονηρὸν ἐπιβουλεύειν τῷ σὺ θεοστηρίκτῳ ὄκῳ βουλέμενον.

ΣΕ. — ΗΛΙΩΝΙ ΜΑΓΙΣΤΡΙΑΝῶ.

Εἰ Θεός ἀπηγόρησε, μὴ ποιεῖν κακά, καὶ τοὺς ταῦτα μεταρχομένους τῆ γέννη τοῦ πυρὸς παραπέμπει, πῶς ἂν τοῖς τὰ φαῦλα ποιοῦσι συμπράξῃς; Μὴ οὖν λέγε, ὅτι ὁ Θεός εἰσακούει διεφθορότων, καὶ ἐναγῶν, καὶ σεσηπότων τοῖς ἐπιτηδεύμασι, καὶ φονεῖει μὲν ἀνθρώπους, κλῆ δὲ τοὺς ἴππους τρέχοντας ἐν τοῖς κίρκοις. Μὴ γένοιτο! Οὐκ ἔστι ταῦτα Θεοῦ πράγματα, ἀλλὰ δαιμόνων πονηρῶν ἐνεργήματα. Εἰκόνας γὰρ τινῶν ὄθθεν ἄγλων ποιοῦντες οἱ γόητες, λαμίας τε συνθεσμοῦντες περιεργίαις τισί, τῷ ὀπισθίῳ τῆς εἰκόνης ἐγκατερόττουσι, καὶ ὅταν βούλονται, ἢ γυναῖκα ποιῆσαι μοιχευθῆναι, ἢ ἄνδρα θανατώσαι, ἢ ἴππους κλάσαι, νηστεύουσι κατηραμένην, καὶ ββελυρὰν νηστεῖαν, καὶ ἀγρυπνοῦσι πρὸς

¹⁴ Psal. cxli, 7. ¹⁵ Psal. xxiv, 18.

τῇ εἰκότι ἐκείνῃ, καὶ κηρούς, καὶ λύχνους ἐξέψαν-
 τες γρηγορούσιν ἐπικαλούμενοι δαίμονας, μέχρις
 ἂν τύχῃσι τῆς τούτου ἐμφανείας, καὶ τινὰ μὲν εἰς
 ἔργον ἐξάγουσιν, ἔν δὲ τοῖς πλείστοις ἀποτυγχά-
 νουσιν. Οὐκοῦν φυλάττου αὐτούς, μὴ ποτε παγι-
 δευθῆς.

ΣΓ. — ΙΩΑΝΝΗ ΠΡΟΤΕΥΟΝΤΙ ΝΕΩΤΕΡΩ.

εἴ τιμα τὸν πατέρα σου, καὶ τὴν μητέρα σου, ἵνα
 εὖ σοι γένηται, ἡ θεσμοθετεῖ Κύριος. Μὴ τοίνυν, εἰ
 θυμάτων, μέγα σιγμὴν χρόνου ἀπολιμπάνου τῶν
 γονέων, μὴ ποτε τούτων ἐπιμελείας, καὶ φροντίδας,
 καὶ θεραπείας χωρισθεὶς περιπέσης ἀνθρώποις, καὶ
 λοιμοῖς, καὶ λέθης σαυτῷ βρόχῳ. Πολλοὶ γὰρ εὐ-
 ρίσκωνται, καὶ μάστιγα γενέτεροι ἀφρονες, καὶ φιλή-
 δονοι, ἀνομιᾶς ἐργάται, καὶ παντὸς ῥύπου δοχταί,
 βλάπτοντες τὰ μέγιστα τοῦς αὐτοῖς πλησιάζοντας.
 Θεῦγε τοίνυν τὴν λύμην, καὶ τὸν βόρβορον τούτων,
 προκαρτερῶν τοῖς γεγεννηκόσι σε φιλοστόργως, καὶ
 τιμῶν τούτους ὑπερβαλλόντως, καὶ στοιχῶν ταῖς
 κενθασίαις, καὶ ταῖς προσευχαῖς αὐτῶν περιχερα-
 κούμενος· κἄν γὰρ πῶσαν θεραπείαν τούτους προσ-
 ενέγκης, ἀλλ' οὐκ ἔστιν ἀντιγεννησάιν αὐτούς ὡδαμῶς
 θυνηθείης.

ΣΔ. — ΘΕΟΦΙΛΩ ΑΒΑΚΤΙΣ.

Ὅτι εἰ τὴν δικαίαν ἀνδρα ἐνημεροῦντες ἐλόγοῦ-
 νται παρὰ Θεοῦ, καὶ μυρίων διὰ τοῦτο ευχάριστοι
 ἔσονται, οἱ δὲ λοιδορεῖν τολμῶντες ἀνημίσειας περι-
 πρῶνται κακοῖς, ἔδειξον τί λέγεις ἢ Θεὸς τῷ
 Ἀβραάμ· εἰ τοῦς ἐλόγοῦντάς σε εὐλόγησω, καὶ
 κατάρξαι ἔσονται οἱ καταρώμενοί σε. Καὶ ὁ
 Αὐτὸς φησὶν· εἰ Ἄλλα γενηθήτω τὰ χεῖρα τὰ δόλια
 τὰ λαλοῦντα κατὰ τοῦ δικαίου ἀνομίαν ἐν ὑπερηφα-
 ρείᾳ, καὶ ἔξουθενώσεται. Ἐὰ οὖν ἀποδέχομαι καλῶς
 παρ' ἐπιτιμώμενον πάντοτε, καὶ τοῦς δικαίους δοξά-
 ζατα.

ΣΕ. — ΣΙΜΩΝΙ ΚΟΥΡΣΟΡΙ.

Εἰ τὴν σοφὴν μέλισσαν μιμεῖσθαι ἐσπούδακας,
 ἐκ πάσης ἀναγνώσεως τὰ χρήσιμα συλλέγειν μὴ
 παύσῃ.

ΣΘ. — ΗΗΓΑΣΙΩ ΚΟΜΗΤΙ.

Ἄστοπον ἂν εἴη τόπτειν τὴν σύμβιδόν σου, σώφρονά
 τε καὶ σεμνοπραπεστάτην ὑπάρχουσαν, τὴν τ' εὐ-
 νοιάν σοι φυλαττομένην διὰ παντὸς τοῦ βίου, καὶ
 μὴ τολμῶσαν διὰ τὴν πολλὴν αἰδῶ, καὶ τιμὴν τὴν
 πρὸς σέ, μὴδ' ἀντοφθαλμησαί σοι. Πέπαυσο τοίνυν
 τοῦ δέρειν τὴν πιστωτάτην, ἵνα μὴ ἀγανακτήσῃ.
 Φιλοσόφου γὰρ φύχης σημεῖον, τὸ παντελῶς μὴ
 πληττεῖν χεῖρῖ, τῷ λόγῳ δ' ἐπιπληττεῖν τοῖς πονη-
 ρευομένοις. Ἄτακτου δὲ καὶ ἀπειθεύτου σή-
 μαντρον, τὸ ἑτοιμῶς πληγὰς ἀπάγειν τοῖς παρα-
 τυγχάνουσι.

ΣΙ. — ΝΗΜΕΡΤΙΩ ΕΚΑΙΚΩ.

Ἐρωτᾷς με διὰ τοῦ γράμματός σου, εἰ χρὴ πι-
 στεῦσαι ὁμοούσιον εἶναι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τῷ
 Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ. Ἡμεῖς δὲ οὕτως ἔχομεν, καὶ

A jejunium jejunant, et ante eam imaginem noctes
 insomnes agunt, et cereis lampadibusque accensis
 vigilantes demones invocant, quousque eorum
 apparitionis compotes fiant : et ex his quaedam
 opere praestant, plurimis vero frustrantur. Cave
 igitur, ne per eos in laqueum incidas.

CCVI. — JOANNI PRIMATI JUNIORI.

εἰ Honora patrem et matrem tuam, ut bene tibi
 fiat : ἡ Dominus lege sancivit. Ne itaque si
 fieri poterat, vel uno momento temporis parentes
 deseras ; ne aliquando eorum diligentia, cura ac
 delinitione destitutus in homines, qui sunt anima-
 rum lues ac pestis, incidas, ubique laqueos com-
 paras. Multi namque sunt, et potissimum juniores
 stulti, et voluptatibus dediti, iniquitatis opi-
 fices, et sordium omnium receptacula, qui maxi-
 ma incommoda iis, qui cum ipsis consueverunt,
 afferunt. Fuge itaque luem et sordem hanc, amice,
 cum parentibus unę viveas, et totis conatibus eos
 honorans, eorum praecipia sequens, eorum pre-
 ceptis veluti aggerē constipatus : licet enim cultum
 illis omnem, ac sollicitudinem conferas ; at tu
 ipsum eos generare nullo modo poteris.

CCVII. — THEOPHIΛΩ ΑΒΑΚΤΙΣ.

Justum hominem laudibus prosequentes, bene-
 dictionem a Deo consequi, et innumerorum hono-
 rum participes propterea fieri. opprobriis vero eos
 lacessere audentes, deplorata mala aubituros, no-
 scare poteris a Deo dicente ad Abram : εἰ Benedicen-
 tes te benedicam, et maledicti erunt, qui maledicent
 tibi. Et David dicit : εἰ Muta sunt labia dolosa,
 quae loquuntur adversus justum iniquitatem in su-
 perbia et contemptu. Te igitur laudo, qui re-
 ste semper vitam instituis, et justos laudibus ex-
 tollis.

CCVIII. — SIMONI CURSORI.

Si persapientem apem imitari conaris, ex omni
 locutione, quae utilia sunt, in unum congerere ne
 pigeas.

CCIX. — PEGASIO COMITI.

Absurdum utique fuerit consorti tuae plagas in-
 figere, cum ea continens sit, et quam maxime
 veneranda, et per omne vitae suae tempus erga te
 amore fovit fovetque, et propter nimiam ve-
 recundiam et honorem, quem tibi defert, adversus
 te oculos erigere non audeat. Finem itaque fac tibi
 fidissimam verberandi, ne graviter irascatur, et
 iniquo animo ferat. Signum etenim animi philoso-
 phiae additum est, prorsus a plagis manuum abstinere,
 sed prave agentes increpare verbo ; furiosi
 vero atque imperiti signum, prompte obviis qui-
 buscunque plagas infligere.

CCX. — NEMERTIO ECDICO.

Litteris tuis a me poscis, num credendum sit
 Spiritum sanctum ejusdem esse cum Patre et Fi-
 lio naturae? Nos ita habemus, et sic credimus a

66 Deut. v, 16. 67 Gen. xii, 3. 68 Psal. xxx, 49.

divinis Patribus edocti; et sic constemur ejusdem esse naturæ cum Patre et Filio sanctissimum Spiritum Paracletum, coæternum, in eodem throno sedentem, una regnantem, simul glorificatum cum Patre et Filio in sempiterna sæcula sæculorum. Amen.

CCXI. — ADOLMO LEGISPERITO.

Homines una cum mulieribus ablati, nullo modo Christi discipuli permiserunt; sed rem confingentes exsecrati sunt, et tanquam inconcinnum atque inutile **230** Christianis, prohibuerunt, et ejecerunt, et proscripserunt.

CCXII. — PLUTARCHO BURSÆ.

Divinæ leges imperant, omnino a jurejurando abstinendum esse. Sive enim quis vera juraverit, sive pejeraverit, punitioni obnoxius sit. Absitne igitur a jurejurando sive illud justum, sive injustum sit.

CCXIII. — JULIÆ COMITISSÆ.

Apte tibi nimisque Scripturæ dictum convenit. Quemadmodum enim, ait, inauris aurea in naso porci, ita pulchritudo malesanæ mulieri ²³¹. Quis enim, dummodo mente polleat, non deplorabit te, venustatem quidem a natura obtinentem, sed ea adulentem, vagantem denique, et luxurialis deditam, et ad omnem usum corporis concitam, et in alienos homines insanientem, et vestibus, et auro, et pretiosis lapidibus temetipsam constipantem, et maleolens corpuseculum studiose comentem varitis luxibus, et balneis, et odoris unguentis; animam vero tuam tanquam alienam negligentem, quæ nuda est ab omni opere bono, nulloque ornamento conspicua, et saucia, et a virtutibus extorris, et semper maleolens, et esuriens, et sese corrumpens lasciviæ sordibus?

CCXIV. — APHTHONIO TABULARIO.

Afferunt quidem dæmones cogitationes timoris, et metus; **231** parturit vero et mens ipsa sæpissime strepitus quosdam, et pavores, et turbas: utrisque Servator medetur, qui ægritudinem omnem et malitiam curat facillimo negotio, si operetur precibus, et bonis operibus, et divinorum eloquiorum lectione, et cum vigilia invocatione pretiosissimi nominis Jesu.

CCXV. — PINDARO PRESBYTERO.

Qui dictiones venantur, et sermone jactabundos, et eos omnes, qui sese aliis sublata vindicant, necnon eos, qui, ut tua sanctitas fecit, et populi plausibus animum advertunt, piosque de dictorum inscitia redarguunt, irridere solent qui magis Deo addicuntur.

CCXVI. — CALLINICO AURIFICI.

Neque morticina, sive ea rationis compotum, sive exportium fuerint, animalium attingere, neque lectus, neque insomnia, neque quidpiam aliud simile unquam aut viro, aut mulieri nocuit. Fides

²³¹ Prov. xi, 22.

Α οὕτω πιστεύομεν παρὰ Πατέρων θεῶν δεδιδαγμένοι, καὶ οὕτως ὁμολογοῦμεν, ὁμοούσιον εἶναι τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ τὸ πανάγιον Πνεῦμα τὸ παράκλητον, συναΐδιον, σύθρονον, συμβασιλεύον, συνδοξαζόμενον τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ Υἱῷ εἰς ἀπεράντους αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΣΙΑ'. — ΛΑΟΛΙΦ ΝΟΜΙΚΩ.

Τὸ λούεσθαι ἄνδρας μετὰ γυναικῶν, οὐδαμῶς ἐπέτρεψαν οἱ τοῦ Χριστοῦ φοιτηταί, ἀλλὰ καὶ ἀπέτρεψαν, καὶ ἐδεδείξαντο, καὶ ἀπηγορεύασιν ὡς ἀνάρμοστον, καὶ ἀσύμφορον ὑπάρχον Χριστιανοῖς, καὶ ἀποβεβλήκασιν, καὶ ἀπέπνευσαν.

ΣΙΒ'. — ΠΑΟΥΤΑΡΧΩ ΒΥΡΣῆ.

Οἱ θεοὶ νόμοι προστάττουσι, παντελῶς μὴ ὀμνῶσιν· κἂν γὰρ εὐορκεῖ τις, κἂν ἐπιορκήσῃ, κολάσει ὑποπίπτει. Φεῦγε τοίνυν καὶ τὸ ἀδίκως, καὶ τὸ δίκαιως ὀμνῶσιν.

ΣΙΓ'. — ΙΟΥΛΙΑ ΚΟΜΗΤΙΣΣῆ.

Λίαν ἐφαρμόζει σοὶ τὸ λόγιον τῆς Γραφῆς. Ὡσπερ γὰρ, φησὶν, ἐνώπιον χρυσοῦν ἐν ῥινὶ χοίρου, οὕτως κάλλος τῆ κακόφρονι γυναικί. Τίς γὰρ ἂν μὴ θρηῖσει σε τῶν εὐ φρονούντων, τὸ μὲν κάλλος ἐκ φύσεως ἔχουσαν, κακῶς δὲ τοῦτοῦ χρωμένην, βεβρωμένην τε καὶ ἀσωτευσμένην, ἀνεπτερωμένην πρὸς πᾶσαν ἀσωτίαν, καὶ ἐπιμαυνομένην ἀλλοτριῶς ἀνδράσι, καὶ ἱματισμῷ μὲν καὶ χρυσῷ, καὶ πολυτιμητοῖς λίθοις σταιβάζουσαν ἑαυτὴν, καὶ τὸ δυσώδες σαρκίον σπουδαίως φιλοκαλοῦσαν ποικιλίαις τρυφῆς, καὶ βαλανείαις, καὶ εὐώδεσι χρίσμασι, τὴν δὲ ψυχὴν ἑαυτῆς ὡς ἀλλοτριῶν περιορῶσαν, γυμνὴν τε ὑπάρχουσαν παντὸς ἀγαθοῦ ἔργου, καὶ ἄσκητον, καὶ τετραυματισμένην, ἠλλοτριωμένην τε τῶν ἀρετῶν, καὶ προσέζουσαν αἰεὶ, καὶ λιμῶντουσαν, καὶ καταφθειρομένην τοῖς τῆς ἀσελείας μολύσμασι;

ΣΙΑ'. — ΑΦΘΟΝΙΩ ΤΑΒΟΥΛΑΡΙΩ.

Ἐπιφέρουσι μὲν καὶ δαίμονες λογισμοὺς πτοήσεως, καὶ δειλείας, τίχτει δὲ καὶ αὐτὸς ὁ νοῦς πολλάκις θορύβους τινάς, καὶ φόβους, καὶ θροήσεις· ἀμφοτέρα δὲ ὁ Σωτὴρ θεραπεύει, ὁ πᾶσαν νόσον, καὶ πᾶσαν κάκωσιν ἐξιώμενος ῥῆστα, εἰ μὲντοι παρακαλεῖτο εὐχαῖς, καὶ εὐποιίαις, καὶ ἀναγνώσει θειοτέρων λογίων, καὶ τῆ μετ' ἀγρυπνίας ἐπικλήσει τοῦ τιμίου ὀνόματος Ἰησοῦ.

ΣΙΕ'. — ΠΙΝΑΑΡΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Τοὺς λεξιθήρας, καὶ τοὺς χρημπούρακας καὶ πάντας τοὺς φιλενδείκτας, καὶ τοὺς κατὰ τὴν σὴν ὁσιότητα δημοσκοποῦντας, καὶ σκώπτοντας τοὺς εὐλαβεῖς ἐπὶ τῇ ἀμαθείᾳ τῶν λέξεων, γελᾶν εἰώθασιν οἱ θεοφιλέστεροι.

ΣΙΓ'. — ΚΑΛΛΙΝΙΚΩ ΧΡΥΣΟΧΩ.

Οὐτε τὸ θησιμαῖον ἐφάσασθαι ἀλόγων, ἢ λογικῶν, οὐτε λέχος, οὐτε ἐνυπνιασμοὶ, οὐκ ἄλλο τι τοιοῦτο βλάπτει ποτὲ, ἢ ὄνειδος, ἢ γυναῖκα. Ἡ γὰρ εἰς Χριστὸν πίστις ἐκαθάρισέν τε καὶ αἰεὶ καθαρίζει τοὺς

Ἀθηνοῦς πιστοῦς, τοῖς δὲ μὴ πιστεύουσιν οὐδὲν ἔστι καθαρὸν, μεμλάνται γὰρ αὐτῶν καὶ ὁ νοῦς, καὶ ἡ συνείδησις, καὶ πάντα αὐτοῖς βδελυκτὰ, καὶ ἀκάθαρτα φαίνεται.

ΣΙΖ'. — ΟΡΕΣΤΗ ΚΛΕΙΔΟΠΟΙΩ.

Ἔργων ποτὲ τινα ἄνθρωπον ἐξ εὐθείας βίβαντὰ κατὰ τοῦ ἔχθρου λίθου. Ὁ δὲ λίθος λοξῶν πορευθεὶς κατὰ τοῦ τέκνου τοῦ βίβαντος ἐν τινι τόπῳ ἐστῶτος ἀμερίμῳ, τὸν ὀφθαλμὸν πατάξας τοῦ παιδὸς ἀπετύφλωσεν. Ὁ γὰρ βουληθεὶς ἄλλον κακοποιῆσαι, αὐτὸς μᾶλλον κακώκεται τῇ δικαίᾳ ψήφῳ τοῦ παντεπέκτου Θεοῦ. Ταῦτα δὲ μοι εἰρηται, ἵνα παύσῃ τοῦ κατάρως ἐκπέμπειν καθ' ἕν νομίζεις ἔχθρὸν, μήποτε καταλάβῃ τὸν οἶκόν σου διεθρος. Προσεύχεσθαι γὰρ ὑπὲρ ἔχθρῶν, οὐχὶ δὲ καταρᾶσθαι παρηγγέμεθα.

ΣΙΗ'. — ΣΤΕΦΑΝΙΔΙ ΚΟΜΗΤΙΣΣΗ.

Τί δ' ἄν σοι χαρισάιμην ἔγκωμιου ἔνεκεν, ἤδη τοῦ Σολομῶντος ἐγκωμιάσαντός σε; Φησὶ γάρ· «Γυναίκα δὲ ἀνδρείαν τίς εὕρησει;» Σπανίως γὰρ ἡ τοιαύτη εὕρισκεται, τιμωτέρα δὲ ἐστὶ λίθων τιμῶν. Περιβλεπτος δὲ γίνεται δι' αὐτὴν ὁ ἀνήρ αὐτῆς, οὐδὲν δ' αὐτὸς φροντίζει τῶν ἐν οἴκῳ, πάντων γὰρ αὐτὴ φροντίζει προσεχόντως, καὶ συνεχῶς. Διὰ τούτων τοίνυν, καὶ τῶν τοιούτων σὺν τῇ πίστει σου καὶ τῇ σεμνότητι σου φυλαχθεῖς.

ΣΙΘ'. — ΟΥΛΙΑΝΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Ἡδέως μὲν κατεργάξῃ τὰς ἀθμιουργίας, ἀηδῶς δ' ὑποδέξῃ τὰ λυπηρὰ τὰ ἐπερχόμενά σοι τῇ κελύσει τοῦ Θεοῦ. Διόπερ παραινῶ σοι, ὡσπερ οὐ παραιτῆ διαπράττεσθαι τὰ κακὰ, οὕτως μὴ θέλε παραιτῆσθαι τὰ ἐπακολουθοῦντα ταῖς πονηραῖς πράξεσιν κατὰ γὰρ δὴ τὴν φαυλοτάτην γνώμην, καὶ κατὰ τὴν στρατείαν τὴν μοχθηρὰν, πάντως καὶ τὸ σιτηρέσιον ἐκτάσεται.

ΣΚ'. — ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΕΙ ΚΑΝΔΙΔΑΤΩ.

Μὴ ἐνίζου ἐωρακῶς Μάξιμον τὸν βικάριον, καὶ τὸν τούτου ἀδελφόν, τοῖς ἑαυτῶν συμποδισθέντας σοφίσμασι, καὶ κινδύνους ὑπομεμενηκότας καὶ τὰ ἔσχατα κακὰ, ἅπερ καθ' ἑτέρων προσώπων ἐπενεχθῆναι ἐσπούδασαν. Βλέπε γὰρ, τὶ λέγουσιν αἱ Γραφαί· «Συνέδησεν ὁ Θεὸς τοὺς ἄξονας τῶν ἀρμάτων· καὶ ἤγεν αὐτοὺς πρὸς τὸ ὀφειλόμενον.» Καὶ, «Ἐπέστρεψεν ἡ πονηρία αὐτῶν εἰς τὰς κεφαλὰς αὐτῶν.» Καί· «Ἐν παγίδι ταύτῃ, ἣ ἔκρυψαν, συνελήφθη ὁ πούς αὐτῶν.» Συλλαμβάνονται ἐν διαβουλίαις, οἷς διαλογίζονται· ὅπερ γὰρ ἐσοφίσαντο, εἰς ἑαυτῶν μὲν ἀσφάλειαν, ἄλλων δὲ ἐπιβουλήν καὶ βλάβην, τοῦτο ἐστρεψεν ὁ Θεὸς εἰς τὴν τούτων μὲν κάκωσιν, καὶ αἰσχύνην, καὶ διεθρον ἄρατον, ὠφέλειαν δὲ καὶ τιμὴν, παρρησίαν τε καὶ κέρδος οὐκ ὀλίγον τῶν ἐπιβουλεύθέντων. Καὶ γὰρ ὁ Ἄμμάν ποτε θέλων σταυρῶσαι τοὺς περὶ Μαρδοχαίου τὸν δίκαιον ἄνθρωπον, καὶ τὸ ξύλον ἐτοιμάσας, αὐτὸς μὲν καταισχυθεὶς ἐξαίφνης, καὶ παρὰ προσδοκίαν ἐπ' αὐτοῦ τοῦ οἰκείου ξύλου ἀνεσκολοπίετο, προστάζει τοῦ βασι-

A enim in Christum expurgavit olim, et nunc semper veros fideles expurgat. Verum iis, qui non credunt, nihil est purum; quippe quibus contaminata sunt et mens, et conscientia, omnia quoque illis execrabilia et impura videntur.

232 CCXVII. — ORESTÆ CLAVIUM OPIFICI.

Hominem quemdam aliquando cognovi, qui recta in hostem lapidem jecit. Lapis ille oblique gradens, filium jacientis, et quodam in loco secure immorantis oculum feriens, obcaecavit. Qui enim alteri malum inferre studuit, is potius justa Dei omnia intuentis sententia noxam suscepit. Hæc ideo mihi dicta sunt, ut diis, quem tibi inimicum existimas, devovendi, finem aliquando imponas, ne domus tua pernicie obruatur. Orandi siquidem pro inimicis, non eos maledictis incessendi præcepto constringimur.

CCXVIII. — STEPHANIDI COMITISSÆ.

Quidnam ipse præconii loco tibi munus mitterem, cum id jam a Salomone habeas? Ait ille: «Mulierem fortem quis inveniet?» Raro scilicet talis invenitur, quæ lapidibus pretiosis pretiosior est; illius vero tori consors per eandem ipsam magis conspicuus fit, qui nulla de re familiarum cura opprimitur, quippe illa omnium studio sedulo ac diligenti curam gerit. Per hæc itaque et similia cum fide etiam tua et graviter servaberis.

CCXIX. — ULIPIANO SCHOLASTICO.

Prompte quidem committis scelera, sed non æquo animo molesta tibi, ita Deo jubente, advenientia sustines. Quare adhortor te, quemadmodum a perpetrandis malis non abstinens, ita quæ pravæ operationes subsequuntur, ne displiceant mala: ad modum enim perversissimæ mentis et flagitiosæ militiæ stipendia decernuntur.

CCXX. — ARISTOPHANI CANDIDATO.

Ne obstupescas, cum tibi ante oculos obversetur Maximus vicarius, et illius frater propriis artibus prehensi, et pericula, et extrema mala perpessi, quæ in alios ipsi invehere conabantur. Videsis sacrarum Litterarum eloquium: «Colligavit Deus axes currum eorum, et duxit illos ad debitum⁶¹» et: «Reversa est malitia eorum in capita ipsorum⁶²» et: «In laqueo hoc, quem absconderunt, prehensus est pes eorum⁶³» et: «Comprehenduntur in malis consiliis, quæ ipsi cogitant: quodcumque enim in propriam securitatem, in aliorum vero fraudem et noxam commenti sunt, id Deus in eorum afflictionem, et opprobrium, et exitium inexplicabile, in utilitatem vero, et honorem, et libertatem, et commoda non contemnenda eorum, qui insidiis petiti sunt, convertit. Annian etenim aliquando Mardochæum hominem justum cruci volens affligere, etiam ligno præparato, ipse quidem ex improvviso probris oppressus, et præter omnem expectationem, jussu regis,

⁶⁰ Prov. xxx, 10. ⁶¹ Exod. xiv, 25. ⁶² Psal. vii, 17. ⁶³ Psal. ix, 16.

qui eum ante multa magis quam animam suam dixerat, suspendebatur, Mardochæus autem, qui mentem suam in Deum continuo fixerat, maximis a rega cæteriæque primatibus cohonestatus honoribus et tum magis, quam usquam alias, spectabilior apparuit ⁶⁶. **234** Omni itaque tempore divinis eloquiis credito, quæ dicunt: Quod ipse abhorres, aliis ne facias; aliisque mala ne machineris, ne a malis opprimaris, et quam alii condisti ollam, tu solus edere condempneris, Qui enim foveam aliis effodit, in eam ipse insperans incidet ⁶⁷.

CCXXI. — EURYCLI PATRITIO.

Apposite de tua claritate dictum est: Duo hæc odio habui, senem mœchum, et divitem mendacem ⁶⁸: « Quid superbit terra et cinis ⁶⁹, » molestiarum, putredinum et vermium hæres futura? Si igitur in iniquitatibus, et mendaciis, et dolis consenuisti, et consumptus es, dierum malorum satur, noce te ipsum.

CCXXII. — AGLAOPHONTI CURATORI.

Homo eos, qui injuste alios odio persequuntur, intuitus, et rerum aliarum raptores magis ac magis corroboratos, et potentes; si suum despondens, in desperationem ceciderit, nemine opem ferente, de cælo admirabiliter et suppetias et auxilia videbit. Persta igitur orans et sperans.

CCXXIII. — MAXIMO PRESBYTERO.

Si quid in Veteri, aut Novo Testamento, historice narratur, et manifeste scribitur hoc aut illud factum fuisse; nos vero in nosmetipsos argumentis, et conceptibus animi assumimus, ad adificationem **235** spiritualem usurpantes: ne existimes nos aut scriptum rejicere, aut historiam convellere. Absit hoc! Non dampnamus, neque rejicimus, quod sensu factum fuisse comprobatur, et historia traditum est. Sed quando nos mundus hic sumus, omnia quæ antehac gesta sunt, nunc ipsum nobis apprimentes, uberem fructum accipimus. Namque cum hodie nullus sit Joseph, nulla Ægyptia, nullus Ezechias rex, nullus Judas prolixior, nullus Lazarus vita functus, et reviviscens, nullus Simon Magus, nulla reliqua omnia: propterea si quemquam continentis addictum conspicimus, Josephum nuncupamus; si mulierem adulteram viderimus, eam Ægyptiam dicimus; si quis princeps Deo siquis ac pius est, Ezechias nomen habet. Quicumque veritatis verbum prodens prostituit, aliosque in necem conjicit, Judas esse existimatur. Si item vir quispian optimum negligens factus deliquit, postmodum penitentia acta, ad vires rediit, manifestum est mentem illius demortuam ob delictum fuisse, et per penitentiam resurrexisse. Subdole vero in Christi Ecclesiam advenientem, et aqua simplici, non item Spiritu sancto baptizatum, Simonem Magum appellare suevimus. Ad hæc itaque, et reliqua nostra omnia intellectualiter dicta conferens,

λέως τοῦ πρότερον ὑπὲρ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἀγαπίσαντος αὐτόν· Μαρδοχαῖος δὲ, ὁ πρὸς τὸν Θεὸν ἔχων διηνεκῶς τὴν διάνοιαν αὐτοῦ, ταῖς μεγίσταις τετίμηται τιμαῖς παρὰ τοῦ βασιλέως, καὶ πάντων τῶν μεγιστάνων, καὶ περιφανέστερος ὤφθη νῦν μᾶλλον, ἢ περ ποτέ. Ταίγαρ οὖν ἐν παντὶ καιρῷ τοῖς θεοῖς πιστεύειν λογίους, τοὺς λέγουσιν, ὅτι Ὅπερ αὐτὸς μισεῖς, ἐτέρῳ μὴ ποιήσεις, καὶ μὴ θέλε ἐτέροις κακὰ, ἵνα μὴ σε καταλάβῃ κακὰ, καὶ τὴν χύτραν, ἣν περ ἄλλοις ἤρτυσας, σὺ μόνος καταδικασθῆς φαγεῖν. Ὁ γὰρ ἄλλοις βόθρον οὐρύξας, εἰς αὐτὸν ἐμπροσθεῖται ἀνελεπίστως.

ΣΚΑ'. — ΕΥΡΥΚΛΕΙ ΠΑΤΡΙΚΙΩ.

Ἐπιτετευγμένως ἐρρόθη περὶ τῆς σῆς ἐνδοξότητος· Δύο ταῦτα ἐμίσησα, γέροντα μοιχόν, καὶ πλούσιον ψεύστην. « Διὰ τί ὑπερηφανύεται γῆ καὶ σποδός; » Μᾶλλον γὰρ κληρονομεῖν ταιλαιπωρίας, καὶ σηπεδόνιας καὶ σκώληκας. Εἰ οὖν κατεγήρασας ἐν ἀτοπταῖς, καὶ ψεύδῃσι, καὶ δόλοισι, καὶ καταδαπανήθης χορτασθῆς ἡμερῶν κακῶν, γνῶθι σαυτόν.

ΣΚΒ'. — ΑΓΛΑΟΦΩΝΤΙ ΚΟΥΡΑΤΟΡΙ.

Ὅταν λοιπὸν ἀτενίσῃ ἀνθρώπος βλέπων τοὺς ἀδίκως μισοῦντας, καὶ τοὺς διαρπαζόντας, ἰσχυροποιουμένους, καὶ καταδυναστεύοντας, ὅταν ἤδη πρὸς ἀφελπισμὸν πέσῃ, μηδενὸς βοηθοῦντος, τότε παραδόξως τὰς ἐξ οὐρανοῦ ἀντιλήψεις καὶ βοηθείας βέβηται γινόμενας. Μένε οὖν εὐχόμενος καὶ ἐλπίζων.

ΣΚΓ'. — ΜΑΞΙΜΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Ἐάν τι γέγραπται ἐν τῇ Παλαιᾷ, ἢ ἐν τῇ Νέῃ, ἱστορικῶς γεγενῆσθαι, καὶ φανερῶς τότε ἢ τότε παπράχθαι, ἡμεῖς δὲ εἰς ἑαυτοὺς νοοῦμεν αὐτὸ ταῖς ἐνθυμήσεσι, καὶ τοῖς λογισμοῖς πρὸς οἰκοδομὴν πνευματικὴν χρώμενοι, μὴ νόμιζε, ὅτι ἠθετήσαμεν τὸ γράμμα, ἢ ἀπωσάμεθα τὴν ἱστορίαν. Μὴ γένοιτο! Οὐ καθετούμεν, οὐδ' ἀποβαλλόμεθα τὸ αἰσθητῶς πεπραγμένον, καὶ ἱστορίᾳ παραδοθέν. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἡμεῖς ἐσμεν ὁ κόσμος, πάντα τὰ πρόην γενόμενα, σήμερον εἰς ἑαυτοὺς νοοῦντες ὠφελούμεθα. Ἐπειδὴ γὰρ οὐκ ἔστι σήμερον Ἰωσήφ, οὔτε ἡ Αἰγυπτία, οὔτε Ἐξεκίας ὁ βασιλεὺς, οὔτε Ἰούδας ὁ προδότης, οὔτε Δάζαρος ἀποθάνων καὶ ἀναστὰς, οὔτε Σίμων ὁ Μάγος, οὔτε τὰ ἐξῆς, διὰ τοῦτο, ἐάν ἴδωμεν πωρρονοῦντά τινα, Ἰωσήφ τοῦτον καλοῦμεν· ἐάν θεασώμεθα γυναῖκα μοιχάδα, Αἰγυπτίαν λέγομεν αὐτὴν· ἐάν τις δυναστὴς πιστὸς τῷ Θεῷ, καὶ εὐλαθεῖς τυγχάνει, Ἐξεκίας προσαγορεύεται· πᾶς δὲ ὁ προδοθεὺς τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, καὶ τοὺς ἄλλους ἐμβάλλων εἰς θάνατον, Ἰούδας νενομίζεται· εἰ δὲ τις βέλτιστος ἀνθρώπος ἀμελήσας ἡμαρτεν, εἴτα μετανοήσας ζωοποιηθῆ, δῆλον ὅτι ὁ νοῦς αὐτοῦ ἀπέθανεν διὰ τῆς πλημμελείας, καὶ ἐγγχεῖται διὰ τῆς μετανοίας, τὸν δὲ καθ' ὑπὸχρῆσιν προσερχόμενον τῇ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ, καὶ βαπτιζόμενον ψιλῷ ὕδατι, οὐ μέντοι καὶ Πνεύματι ἁγίῳ, Σίμωνα Μάγον ἐπονομάζειν εἰώθαμεν. Πρὸς ταῦτα οὖν, καὶ πάντα τὰ παρ' ἡμῶν γοητῶς λεγόμενα κανονίζων, οὐδαμῶς σκαυδαλισθήσῃ καθ' ἡμῶν. Πάντα οὖν εἰς ἑαυτὸν γήσησον τὰ τυπικῶς

⁶⁶ Esth. vii, passim. ⁶⁷ Eccli. xxvii, 29. ⁶⁸ Eccli. xiv, 4. ⁶⁹ Eccli. x, 9.

συμβάττα, καὶ πρᾶχθέντα τοῖς ἀρχαίοις. Φησὶ γὰρ ὁ Ἀπόστολος· « Ὑμεῖς καὶ Θεοῦ ἐστε » οὐχ ὁ ἐκ λίθου ὁπλ τοῦ Σολομῶντος δεδωμημένος· « Πάντα γὰρ ἡμῶν ἔστιν, εἴτε νόμος, εἴτε ἐνεστώτα, εἴτε μέλλοντα. » Ὑμεῖς δὲ καὶ γαῖωργιον, καὶ ἀμπελών, καὶ ποιμήν, καὶ τὰ ἄλλα.

ΣΚΑ'. — ΛΟΥΚΙΑΝῶ ΣΟΦΙΣΤῆ ΧΡΙΣΤΙΑΝῶ.

Οὐ χρὴ πάροθεν δίδουσι ἐπὶ τὴν διάνοιαν ταῖς τῶν βλάβειν παφουκότων λογισμῶν φαντασίαις, ἵνα μὴ ζωοποιήσωμεν τὰ ἐξ ἐπιμελείας νενεκρωμένα πάθη, καὶ πάλιν ἐναγώνιον διαγάγωμεν βίον. Εὐχερῶς γὰρ πάλιν διάνοια βέπει πρὸς τὰ πρὸ χρόνου ἐκδεβλημένα πάθη, καὶ τὴν τῶν ἡδονῶν πλάστιγγα ἐπιθρίθει μέχρις ἰδάρους. Τοιαύτη γὰρ ἡ ἔξις τῆς ἀρετῆς, ἀξυρρέπῆς τίς ἐστι, καὶ ἄγαν ἐνόηως, εἰ ἀμελοῖτο, ταλαντεύουσα ἐπὶ τῇ ἐναντεία.

ΣΚΕ'. — ΣΩΤΗΡΙΧῶ ΔΙΑΚΟΝῶ.

« Ὡσπερ στρέφεται θύρα ἐπὶ τοῦ στρόφιγγος αὐτῆς, φησὶν ὁ Σολομῶν, οὕτως ἀνὴρ ἀκνηρὸς ἐπὶ τῆς πότῆς αὐτοῦ. » Βολθίτω δὲ κοπιῶν τὸν ὄκηρον ὁ Σιράχ παρειακάσει. Ταῦτα δὲ μοι πρὸς τὴν σὴν ὄκηριαν.

ΣΚΓ'. — ΑΝΘΕΜΙῶ ΝΟΜΙΚῶ.

Πόρρω στήθι τοῦ τῆς πορνείας μιάσματος, καὶ οὐκ ἂν περιπέσης τῷ τῆς λύπης βροχίσματι.

ΣΚΖ'. — ΜΑΡΙΑΝῶ ΕΠΙΣΚΟΠῶ.

Μεγάλῃν ἐφ' ἅπασιν ἔστιν εὐρεῖν τὴν τοῦ ἀγαθοῦ Δεσπότου περὶ τοὺς οικιστοὺς δούλους οἰκονομίαν, ὥστε καὶ τὰ δοκοῦντα εἶναι σκυθρωπά, καὶ μὴ πάντῃ κατὰ βούλησιν ἀπαντῶντα, καὶ ταῦτα ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν κολλῶν οἰκονομεῖσθαι, τῇ δυσθεωρήτῳ σοφίᾳ τοῦ Κυρίου, καὶ τοῖς ἀνεξιχνίαστοις ἀποτοῦ κρήμασιν. Ἄλλὰ κατεξανάσθητι τῶν πειρασμῶν, τῶν νῦν δίκην καταγιγῶς ἐπιδραμόντων ἡμῖν, καὶ καταστέφθητι, πάτερ, ὕπερευχόμενός μου.

ΣΚΗ'. — ΛΕΟΝΙΑῆ ΔΕΚΕΜΠΡΙΜῶ.

« Οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς με, φησὶν ὁ Σωτὴρ ἡμῶν Χριστὸς, ἐὰν μὴ ᾗ δεδωμένος αὐτῷ ἀνωθεν. » Οὐκ ἔστι γὰρ τὸ τυχερὸν πρᾶγμα ἢ εἰς τὸν Χριστὸν πίσις, τῆς γὰρ ἀνωθεν δεῖται βοπῆς, τὸ γὰρ ἀληθινῶς πιστεῦσαι γενναίας ἐστὶ ψυχῆς. Ἡ οὖν τοιαύτη ψυχὴ τῆς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ χρῆζει κατανώξεως εἰς τὸ πιστεῦσαι· καὶ ἡ ἀνωθεν δεῖ βοπῆ τῆς ἡμῶν προαιρέσεως.

ΣΚΘ'. — ΘΕΟΚΛΕΙ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚῶ.

Τοσοῦτον ἰσχύει καλλίστη μετάνοια, ὥστε καὶ ἐπ' αὐτῆς τῆς κλίνης ψυχολογοῦντά τινα ταύτη χρησάμενον, ἐλευθεροῦν μυρίων παραπτωμάτων ἐν στιγμῇ χρόνου. Τοῦ γὰρ καιροῦ ἡ στενοχωρία οὐκ ἂν θλίψοι τὴν θείαν φιλανθρωπίαν· γέγραπται γὰρ ἐν προφητικῇ δέλτῳ, ὅτι· « Ὅταν ἀποστραφεῖς τὰ ἑαυτοῦ κάκιστα ἔργα, ἐκ τοῦ βάθους τῆς καρδίας στενάξῃς, τότε σωθήσῃ. » Καὶ πεπιθέτω σε ὁ ταπεινός

nullo pacto erga nos scandalum concepitis. Omnia itaque, quæ ad modum typi evenere, sicut a veteribus patrata sunt, intelligito. Namque dicit Apostolus : « Vos templum Dei estis », non ex lapidibus a Salomone exstructum ; et : « Omnia vestra sunt, sive mundus, sive præsentia, sive futura » ; et : « Vos estis, et æges, et vitis, et grex », et alia.

226 CCXXIV. — LUCIANO SOPHISTÆ CHRISTIANO.

Non est dandus ad mentem aditus cogitationum, quæ nocere aptæ sunt, imaginibus ; ne perturbationes diligentia nostra demortuus excitemus, rursuque vitam discrimine ac certaminibus plenam transigamus. Facile enim propendet cogitatio ad perturbationes non multum ante tempus sopitas, et voluptatum lancem ad solum usque aggravat. Est habitus enim virtutis, mutatu celerissimus est, nimisque facile, si negligatur, in contraria vertitur.

CCXXV. — SOTERICHO DIACONO.

« Quemadmodum porta super cardine suo circumvolvitur, ait Salomon, sic homo segnis super lectulo suo. » Et stercorum simo socordem Sirachus assimilat. Hæc ad tuam socordiam mihi dicta sunt.

CCXXVI. — ANTIHEMIO JURISPERITO.

Longe remotus a fornicationis sorde, in animi consternationis et tristitiæ laqueum non cades.

CCXXVII. — MARIANO EPISCOPO.

Immensam in omnibus boni Domini erga proprios servos dispositionem intuemur. Sic etiam quæ tristia esse videntur, et non usquequaque secundum voluntatem adveniunt, eadem ipsa in utilitatem multorum disponuntur, inenarrabili sapientia Domini et consiliis inscrutabilibus. Sed contra tentationes, quæ nos instar tempestatis impetunt, assure, et coronam tibi, pater, compone, pro me Daum exorans.

CCXXVIII. — LEONIDÆ DECEMPRIMO.

« Nemo venit ad me, ait Servator noster Christus, nisi ei desuper datum sit. » Non enim cuique obvia est fides in Christum ; superiori namque impulsu indiget, cum vere credere generosi animi sit. Tali igitur animæ illa, quæ a Deo est, compunctio opus est, ut credat. Sed supernus quoque impulsus nostræ eget electione et arbitrio.

CCXXIX. — THEOCLII SCHOLASTICO.

Tantam vim habet optima penitentia, ut si quispiam, etiam in lecto, dum animam agit, ea usus fuerit, momento temporis ab innumeris delictis liberetur. Temporis enim angustia Dei humanitatem non opprimit : scriptum siquidem est apud prophetam : « Cum aversatus tua pessima opera, ex intimo cordis ingemueris, tunc salvus eris. » Idque tibi persuadeat humilis publicanus, in gemi-

⁶⁶ II Cor. vi, 16. ⁶⁷ III Reg. vi, 1. ⁶⁸ I Cor. iii, 22. ⁶⁹ Ezech. xxxiv, 17. ⁷⁰ Prov. xvi, 14. ⁷¹ Eccli. xii, 2. ⁷² Joan. vi, 66. ⁷³ Isa. xxx, 15.

modicam orationem offerens, statimque infuitorum debitorum remissionem accipiens, justusque divino calculo super superbientem Phariseum, multis præclaris facinoribus conspicuum, declaratus ⁷⁶.

238 CCXXX. — PHILONI.

Alius in aliud quidpiam ex mundi hujus inanibus inclinatus; et alius in aliud, quod nihil animæ conducere potest, insanit. Tu vero circa illud unum votis omnibus incumbis, se pro Christo exercentibus tuas sine ullo modo facultates erogare. Quas igitur propterea mercedes habiturus sis, gratia Domini ante obitum præmonstrat, quæ futura prævidens submissa voce te adhortatur, ut conducibilia peragas, revelatque nunquam desituras retributiones.

CCXXXI. — ÆMILIANO PROTECTORI.

« In mœstitia faciei, ait Salomon, bonificabitur cor ⁷⁷. » Etenim si irascamur, contraque nos, qui in improbam illam actionem agimur, amaruerimus, omnino nostra anima bonificabitur, pulchritudine virtutum gaudens et exultans.

CCXXXII. — SCRINIARIO.

« In Christo Jesu, ait Apostolus, neque masculus, neque femina ⁷⁸. » Et tamen credentes omnes in masculinum, et feminam conformati videntur. Verum tamen non de iis, quæ sub oculos cadunt, Apostolus loquitur, sed innuit id quod visui non obijcitur: iis enim qui mentis aciem in Deum dirigunt, et mascula, et feminea perturbatio proposito, et fide et voluntate emoriuntur.

239 CCXXXIII. — DOMETIANO EPARCHICO.

Nisi rerum omnium Deus, et de omnibus bene promeritus Christus revera mortuus, ex mortuis vere resurrexisset, inanis est nostra fides ⁷⁹; et frustra corpus mysticum comedimus, et sanguinem bibimus nos causa expurgandi, ut annuntiemus, non mortem tantum et sepulturam, sed resurrectionem etiam et gloriam, et nunquam finiens regnum illius.

CCXXXIV. — FRANCO CANCELLARIO.

Cum carnis cogitatio irritat te, concipe tibi animo æternarum poenarum horrorem. Jacobus per idem tempus, ut inquit Salomon, in corde maris, et veluti gubernator in inexplicabili tempestate ⁸⁰. Siquidem si pugnae tempore, quam cum irritante te suavi facie inis, præpotens fuisti, poteris non dissimili ratione cum præscriptis sempiternis poenis certamen subire, atque ille qui in maris tempestate obruitur, nullo negotio, nulloque labore superior eris omni violento impulsu, qui tibi a concertantibus dæmonibus adigitur.

CCXXXV. — ARISTOCRATI EUNUCHO.

In Spiritu sancto et igne Dominicum baptismum ⁸¹, ignis appellatione calidum, et vividum gratiæ et peccatorum discito absumens.

⁷⁶ Luc. xviii, 15. ⁷⁷ Eccle. vii, 4. ⁷⁸ Galat. iii, 28. ⁷⁹ I Cor. xv, 14. ⁸⁰ Prov. xiii, 34. ⁸¹ Matth. iii, 11.

Α τελώνης ἐν στεναγμῷ μικράν τινα δέησιν προσκείμεσας, καὶ παραχρημα μυρίων ὀφλημάτων δεξάμενος ἄφρατον, καὶ δεδικαιωμένος τῇ θεῖᾳ ψήφῳ ὑπὲρ Φαρισαίων ἀλαζόνα, πολλὰ πάνυ δικαιοπραγήσαντα.

ΣΔ'. — ΦΙΛΩΝΙ.

Ἄλλος πρὸς ἄλλο τι νένευκε τῶν ματαίων τοῦ κόσμου, καὶ ἄλλος ἐπ' ἄλλῳ τινὶ τέτρυνται τῶν μηδὲν τὴν ψυχὴν ὠφελούντων. Σὺ δὲ περὶ ἐν μόνον σπουδάζεις μετὰ πόθων, τὸ τοῖς ἀσκηταῖς τοῦ Χριστοῦ τὴν σὴν ἐκδπανθῶν ὑπαρξίν ἀκορέστως. Πηλίκας τοίνυν διὰ τοῦτο μέλλεις ἀπολαμβάνειν τὰς μεθεσποδοσίας, δῆλον ὅτι ἡ χάρις τοῦ Κυρίου δεικνύει σοὶ πρὸς τὴν τελευτῆς, ἢ τις προγινώσκουσα τὰ μέλλοντα, καὶ ὑποφθέγγεται σοὶ πράττειν τὰ ψυχοφελῆ, καὶ προσποκαλύπτει τὰς δικαιωζούσας ἀνταμαίψεις.

ΣΛΑ'. — ΑΙΜΙΛΙΑΝῶ ΠΡΟΤΗΚΤΟΡΙ.

Ἔν κακίᾳ προσώπου, φησὶ Σολομών, ἀγαθυνθήσεται καρδία. Ἐὰν γὰρ ὀργισθῶμεν, καὶ πικρανοῦμεν καθ' ἑαυτῶν κινουμένων πρὸς τὴν ἀτοκον πρᾶξιν, πάντως ὅτι ἀγαθυνθήσεται ἡ ψυχὴ ἡμῶν τερπομένη, καὶ ἀγαλλιωμένη τῷ κάλλει τῶν ἀρετῶν.

ΣΛΒ'. — ΣΚΡΙΝΙΑΡΙῶ.

Ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, φησὶν ὁ Ἀπόστολος, οὔτε ἄρσεν, οὔτε θῆλυ. Καὶ μὴν πάντες οἱ πιστοὶ καὶ εἰς ἄρσεν καὶ εἰς θῆλυ φαίνονται διεσχιματισμένοι. Ἄλλ' οὐχὶ περὶ τῶν ὀρομένων λέγει ὁ μέγας Παῦλος, ἀλλὰ τὸ μὴ βλεπόμενον ὑπαινίττεται: παρὰ γὰρ τοῖς ἀποβλέπουσιν εἰς Θεόν, καὶ τὸ ἄρσεν πάθος, καὶ τὸ θῆλυ, τῇ προθέσει, καὶ τῇ πίστει, καὶ τῇ βουλήσει νενέκρωται.

ΣΛΓ'. — ΔΟΜΕΤΙΑΝῶ ΕΠΑΡΧΙΚῶ.

Εἰ μὴ ὁ τῶν ὄλων Θεὸς καὶ εὐεργέτης Θεὸς Χριστὸς κατὰ ἀλήθειαν τεθνηκώς ἐκ νεκρῶν ἀληθῶς ἐγήγερται, ματαία ἡ πίστις ἡμῶν ὑπάρχει, μάτην δὲ ἐσθίομεν τὸ σῶμα τὸ μυστικόν, πίνομεν δὲ τὸ αἷμα πρὸς καθάρσιν οἰκείαν, ἵνα καταγγελωμεν, οὐ μόνον τὸν θάνατον, καὶ τὴν ταφὴν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἔγερσιν, καὶ τὴν δόξαν, καὶ τὴν ἀκατάπαυστον βασιλείαν τοῦ Χριστοῦ.

ΣΛΔ'. — ΦΡΑΓΚῶ ΚΑΓΚΕΛΛΑΡΙῶ.

Ὅταν ἐρεθίζεις σε τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς, λάβε εἰς καρδίαν σου τὴν φρίκην τῶν αἰωνίων κολάσεων. Κατακείση δὲ, καθὼς λέγει Σολομών, ἐν καρδίᾳ θαλάσσης, καὶ ὡς κυβερνήτης ἐν ἀφάτῳ κλύδωνι. Ἐὰν γὰρ δυνηθῆς ἐν τῷ καιρῷ τῆς μάχης τῆς πρὸς τὸ ἐρεθίζον σε εὐμορφον πρόσωπον, οὕτως ἐναγώνιον σεαυτὸν καταστήσῃς τῇ προκατηγγελέμην αἰωνίῳ κολάσει, καθάπερ ὁ χειμαζόμενος ἐν θαλάσῃ βιάδῳ τε καὶ ἀπόνως περιγενήσῃ τῆς παρὰ τῶν προσπαλαιόντων δαιμόνων ἐπαγομένης βιαίας παρακλήσεως.

ΣΛΕ'. — ΑΡΙΣΤΟΚΡΑΤΕΙ ΕΥΝΟΥΧῶ.

Ἐν Πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρὶ τὸ δεσποτικὸν βάπτισμα, διὰ τῆς τοῦ πυρὸς προσγορίας τὸ θερμὸν, τὸ διεγχευμένον τῆς χάριτος, καὶ τὸ δαπανητικὸν τῶν ἁμαρτιῶν μάνθανε.

ΣΛΖ'. — ΑΠΟΛΛΟΦΑΝΕΙ ΣΥΜΗΘΝΩ.

A 240 CCXXXVI. — APOLLOPHANI COLLALORANTI.

Βληχηματώδης τις, και ἄλογος ὑπάρχων, κἀν δοκεῖς φρονιμώτατος εἶναι, τοῦ μὲν Θεοῦ ἀπαρνῆ τὴν λατρείαν, μηδὲως θέλων παρασχεῖν τούτῳ εὐήκοον ἀκοήν, τῷ δ' ἐχθρῷ ἡθέλει τὸ ὥτιον ὑπέχεις πρὸς τὸν σαυτοῦ διλεθρον, καὶ ἀγαπῶν ἐκθύμως τὸν παρὰ φύσιν Δεσπότην, δεητικῶς ἐκτελεῖς τὰ προστάγματα αὐτοῦ. Καλῶς τοιγάρτοι ὁ παρ' Ἑβραίοις νόμος συμβολικῶς τοῦ δούλου τοῦ τὴν ἐλευθερίαν μισήσαντος, μετατρικασθαι τῷ ὀνητῷ καλεῖται τὸ ὥτιον, ὅπως μὴ ὀπῆ τῇ κατὰ φύσιν ἀκούων, δέξεται ποτε λόγον ἐλευθερίας· ὅπως βλέπομεν γενόμενον ὑπὸ σοῦ· δούλος γὰρ τοῦ Σατανᾶ ἀκόνιος πέφηνας, στέργων μὲν αὐτόν τε καὶ τὸν παρόντα βίον, μηδέποτε δὲ βουλόμενος κἀν ἅπαξ θείας Γραφῆς ἀκοῦσαι, μὴ δ' ἔνοιαν λαβεῖν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος.

ΣΛΖ'. — ΜΑΚΕΔΟΝΙΩ ΤΑΣΕΩΤΗ.

Τίνος ἐνεκεν αἱ πνευματικοὶ λόγοι πέλυξ κόπτων πέτραν εἰρηναί ἐν τῷ Ἱερεμίᾳ; Ὁ γὰρ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐπερχόμενος τῇ λιθῷδει καρδίᾳ διχάζει τὰ κακῶς συνημμένα, ὅπως ἂν δυνηθεῖ ὁ ἄνθρωπος διακρίνειν ἀκριθῶς, καὶ διαστέλλειν τὸ κρείττον ἀπὸ τοῦ χειρόνος, καὶ αἰρεῖσθαι μὲν ποτε καλὰ, διωθεῖσθαι δὲ τὰ ψεκτά.

ΣΛΗ'. — ΘΥΡΣΩ ΠΡΙΜΙΚΗΡΙΩ.

Διαπορεῖν φάσκεαι, τίς τε ἂν εἴη ὁ δυνατὸς καὶ πανάγαθος ἀνὴρ, περὶ οὗ πρὸ ἡμερῶν αἰνιγματωδῶς γέγραφα, καὶ τίς ὁ ληστής, καὶ τίς ἡ πανοπλία αὐτοῦ. Ληστής μὲν οὖν ὁ διάβολός ἐστιν, ληστεύσας ἡμᾶς ἐκ τῶν κρειττόνων, καὶ λαφυραγωγῆσας. Τροφή δὲ τούτου, καὶ σκέπη, καὶ πανοπλία τὰ ἡμῶν ἁμαρτήματα, δι' ὧν κατασφάττει, καὶ ἀπόλλυσιν ἡμᾶς. Ὁ οὖν τὸν κόσμον δημιουργήσας Σωτὴρ, ἐπιδημήσας ἐνταῦθα διὰ σαρκός, παντοδύναμος ὑπάρχων, εἶδον μὲν τὸν ληστὴν διάβολον, ἐξήρπασε δὲ ἡμᾶς ἐκ τῆς δουλείας αὐτοῦ, ἄρας δὲ τὰς ἁμαρτίας τοῦ κόσμου, καὶ τῷ σταυρῷ προσηλώσας, ἐθριάμεισε τὸν ἐχθρὸν, καὶ κατήσχυεν αἰσχύνῃν αἰώνιον.

ΣΛΘ'. — ΠΑΥΛΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Ἐξίς μὲν ἀπὸ συνηθείας, ἀπὸ δὲ ἔξεως φύσις ἐγγίνεσθαι εἰσθεν. Καλεπὸν δὲ καὶ δύσκολον μετακινήσασαι, ἢ μεταβαλεῖν φύσιν, πλὴν τῷ Θεῷ δυνατὸν, φύσις γὰρ οὐκ ἀντιτάσσεται τῷ Θεῷ. Ἐάν γὰρ ὑπάρχουσιν αἱ ἁμαρτίαι ὡμῶν, φησιν, ὡς φοινικοῦν, ὡς χιόνα λευκανῶ· ἂν δὲ ὡσιν ὡς κόκκινον, ὡς ἔριον λευκανῶ. Ὁθεν οὐκ ἀπογνωστέον· τῆς γὰρ πονηρᾶς, καὶ ψεκτῆς συνηθείας ἰσχυρότερος ὁ κτίσας ἡμᾶς Θεός, ὁ ποιῶν πάντα, καὶ μετασκευάζων, ὡς φησιν ὁ προφήτης. Κἀν εἰς ἔξιν ἑλλθῆς, καὶ φύσιν τῆς κακίας, μὴ ἀπογνῶς, ἀλλὰ μετὰγνωθι, καὶ σωθήσῃ. Διὰ γὰρ τούτου χρώματα οὐκ ἐξίτηλα, ἀλλὰ σχεδὸν συνουσιώματα τοῖς ὑποκειμένοις λαθῶν, τὸ φοινικοῦν καὶ τὸ κόκκινον λέγω, εἰς τὴν ἄναντίαν ταῦτα ἔξιν καταστήσειν εἰρηκεν, ἵνα χρηστὰς ὑποτείνῃ τοῖς

Æque ac oves balans, et rationis incops, licet prudentissimus videaris, Dei quidem cultum abuegas, cum illi prorsus præstare nolis aurem obnoxiam, adversario vero patentem ac morigeram in tui perniciem exhibeas, et ex animo Domino, qui præter naturam est, addictus, continuo illius imperis obtemperas. Probe igitur Judaica lex sensu mystico, servi illius, cui odio fuerat libertas, aurem subula perforare mandat⁸¹: ne naturali foramine audiens excipiat aliquando libertatis locutionem. Quod a te factum conspiciamus: servus etenim Satanae sempiternus factus es, illi, præsentique vitæ deditus, et nunquam te induci permittis, vel semel, ad audiendas divinas Litteras, neque futuri sæculi imaginem aliquam concipiendam.

CCXXXVII. — MACEDONIO APPARITORI PRÆSIDUM.

Quanam ratione spiritales sermones securis frangens petram dicuntur in Jeremia⁸²? Verbum nempè Dei in cor saxæum adveniens male compacta in duas discriminat partes, ut possit homo exquisite dijudicare, meliora a deterioribus discernere, et aliquando bona eligere, et vituperabilia repellere.

CCXXXVIII. — THYRSO PRIMICERIO.

Hærete te ais, quisnam ille fuerit potens, et bonitate 241 perfecta stabilis vir, de quo paucos ante dies perobscure, et quasi per nebulam scripsi, et quis latro, et quæ armatura illius. Latro itaque diabolus est, qui nos ex melioribus deprædatus est, et veluti spoliū factos abduxit. Cibus illius, et tegumentum, et armatura, nostra sunt peccata, per quæ nos trucidat et perdit. Qui igitur mundum fabrefecerat Salvator, per carnem huc accedens, cum omnia posset, prædonem quidem colligavit, nos vero ex illius servitute in libertatem vindicavit: tollens præterea peccata mundi, crucique affligens, de hoste triumphum egit, quem sempiterno dedecore affecerat.

CCXXXIX. — PAULO SCHOLASTICO.

Habitus quidem consuetudine, habitu natura ingenerari assolet. Durum vero atque arduum est transferri, aut immutari naturam: id nihilominus Deus potest; neque enim Deus adversatur natura. Etenim si peccata vestra fuerint, ait, ut coccinum, quasi nivem dealbabo; si fuerint rubra, quasi lanam dealbabo⁸³. Quare non est desperandum: prava siquidem ac vituperabili consuetudine magis potens est Creator nostri Deus, qui omnia facit, et immutat, ut vates habet⁸⁴. Et licet in habitum et malitiæ naturam deveneris, ne desperes, sed pœnitentia utitor, et salvaberis. Ob hoc enim colores non facile evanidos, sed fere rebus innatos asserens, puniceum nempe et rubrum, in contrarium eos habitum immutare asseruit, ut hominibus spem

⁸¹ Deut. xv, 17. ⁸² Jer. xliii, 29. ⁸³ Isa. i, 18.⁸⁴ Amos. v, 8.

bonam intendere. Ingens itaque pœnitentiæ vis est, quæ nos efficit instar nivis, et uti lanam dealbat, licet pœnitens improbitas multum adhuc tempus animam pœssimis modis infecerit, et formam ejus in aliam converterit.

CCXL. — JULIANO ECCLĒSIARUM DEFENSORI.

Obcætorum apud Hierichum magna Salvatori clamabat : « Miserere nostri, Domine, fili David ⁹⁹ ; Deus enim es idemque homo. « Miserere nostri ; » tuum enim auxilium invocamus ; et ex mediis tenebris, noctequè imploramus lucis ac tenebrarum Dominum, qui percutere et medere vales ; qui nec tradere, indeque ad vitam referre potis es. Ne, humanissime Domine, prætergrediaris ; qui misereri nostri, nostri miserere. Turba vero cum nollet, Christum David Filium, sed fabro genitum vocitare ⁹⁷, cæcis irata întrepabat, ul tacerent : at illi magis ac magis eadem clamabant ⁹⁸. Et stetit Dominus Jesus, cum Filius David vocaretur. Stetit Jesus, qui mare stare fecerat, qui mensuram undis præfixerat, qui ventis terminos posuerat. Stetit Jesus, qui cælum uti fornioem constituit. Admirationem aliquando ciebat Nave filius Jesus, precibus solem ut staret efficiens ⁹⁹. Sed quid ille ad duos hos cæcos, qui Christum stare fecerant justitiæ Solem, non necessitatis imperio ullo, sed prece et advectione ? Et ait ad illos Dominus : « Quid vultis ut faciam vobis ⁹⁹ ? » Quidquid placuerit præstabo vobis, tanquam cæli terræque Dominus. Pudore gentes hæreticique afficiantur, qui non omnia ²⁴³ quæcunque voluerit Christus, opere præstare posse asseverant. « Quid vultis ut vobis faciam ? » Si a me inope pecunias petieritis, fontem auri exhibeo. Dominus enim inopes facit et divites, qui Abraham, et Job, et David fortunatos illos homines divitiis ac opibus oneravit : si imbres demittere petieritis, statim corruent ; si fontes panis vobis impertiri, jath sub manu sunt : operibus ipsis probationem habetis ; si aquam in vinum commutare, testes sunt in Cana nuptiarum crateres. Cæci vero responderunt dicentes : « Domine, ut aperiantur oculi nostri ⁹¹. » Tu, Domine, qui percussisti, sana ; miserere nostri nunc, qui antea ira incensus fueras : nunc denuo oculos confinge, qui naturæ auctor es ; aperi luminis radios, qui tenebrarum portas occludis. « Misertus autem Jesus, tetigit oculos eorum, et confestim viderunt ⁹². » Ubi namque Jesus tangit, omnia in meliorem modum immutantur. Viderunt itaque cæci duplex lumen, alterum communis diel, alterum illius, qui eos sanaverat, cælestis medici, et animorum, et corporum ; et lumen in lumine resplenduit. Hinc recuperato lumine æque ac Petrus et Andreas Jesum sequuntur ; et venientes Bethphage, novis oculis vident ex Davide progenitum faustis puerorum acclamationibus exceptum recen-

Α ανθρώποις τὰς ἐλπίδας. Μεγάλη τοίνυν τῆς μετανοίας ἡ δύναμις, εἴγε ἡμᾶς ὡσερ χιόνα ἐργάζεται, καὶ ὡς ἔριον λευκαίνει, πᾶν προλαβοῦσα ἡ ἁμαρτία πολλῆ χρόνῳ κατέβλαψε τὴν ψυχὴν φαύλως, καὶ μεταμετέδρυσκεν.

ΣΜ. — ΙΟΥΛΙΑΝῶ ΕΚΚΛΗΣΙΑΚΑΙΩ.

Ἡ συζυγία τῶν ἐν Ἱεριχῶ τυφλῶν ἔδρα πρὸς τὸν Σωτήρα · « Ἐλέησον ἡμᾶς, Κύριε, υἱὲ Δαυὶδ · » Θεὸς γὰρ ὑπάρχεις, καὶ ἄνθρωπος; ὁ αὐτός · « Ἐλέησον ἡμᾶς · » εἰ γὰρ καλοῦμεν βοήθην · σὲ ἐπικαλούμεθα ἐκ μέσης ἀγλύος καὶ νυκτὸς τὸν τοῦ φωτός καὶ τοῦ σκότους Κύριον, τὸν κληῖσαι καὶ θεραπεύσαι δυνάμενον, τὸν θανατεῦσαι καὶ ζωοποιεῖσαι ἀρπύοντα, μὴ παραδράμῃς ἡμᾶς, φιλόανθρωπε Δέσποτα. « Ἐλέησον ἡμᾶς, ὁ ἐλέησον εἰδώς. Ὁ δὲ ὄχιλο; μὴ βουλόμενος τὸν Χριστὸν καλεῖσθαι Ἰῦν Δαυὶδ, ἀλλὰ ἐκκτονος τέκνον, ὀργίζοντο τοῖς τυφλοῖς, καὶ ἐπατίμουν αὐτοῖς, ἵνα σιωπήσωσιν · οἱ δὲ μειζόνως ἐπέκραξαν τὴν αὐτὴν φωνήν. Ἔστη δὲ ὁ Δεσπότης Ἰησοῦς ἀκούσας Ἰῶς Δαυὶδ · ἔστη Ἰησοῦς ὁ τὴν θάλασσαν στήσας, ὁ μετὰ κόμμασιν ἐπιβαλὼν, ὁ πνεύμασιν ὄρους ἐπιθετός · ἔστη Ἰησοῦς ὁ στήσας τὸν οὐρανὸν ὡς καράραν. Ἐθαυμάζετό ποτε ὁ τοῦ Ναυῆ Ἰησοῦς, ἥλιον διὰ προσευχῆς στήσας · ἀλλὰ εἰ πρὸς κούτους τοὺς δύο τυφλοὺς στήσαντας Χριστὸν τὸν τῆς διακονοσύνης ἥλιον, οὐκ ἀνάγκης προσεγγματι, ἀλλ' ἰκεσίᾳ, καὶ παρακλήσει; Καὶ φωνοὶ πρὸς αὐτοὺς ὁ Κύριος · « Τί θέλετε ἵνα ποιῶσω ὑμῖν; » Ὅπερ ἐὰν βουληθῆτε παρέξω ὑμῖν, ὡς Κύριος τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς. Ἀσχύνην ὀρήσουσιν οἱ τῶν αἰρετικῶν, καὶ τῶν Ἑλλήνων κατέδες σὲ λέγοντες · Ὅχι ὅσα Χριστὸς βούλεται, ταῦτα καὶ ποιεῖν δύναται. « Τί θέλετε, ἵνα ποιῶσω ὑμῖν; » Ἐὰν αἰτήσῃτέ με χρήματα τὸν ἀπτήμονα δοῦναι, πηγὴν χρυσοῦ χορηγῶ · Κύριος γὰρ πτωχίζει, καὶ κλουτίζει, ὁ κλουτίσας τὸν Ἀβραάμ, καὶ τὸν Ἰωβ, καὶ τὸν Δαυὶδ τοὺς μακαριστοὺς ἄνθρας · ἐὰν θυβροὺς ἐπιβάλλειν ἱκατεύσητε, εὐθέως γενήσονται · ἐὰν πηγὰς ἄρτων χερσισοῦσθε ὑμῖν, ἐτοιμῶς παρέξομαι · ἔχετε τοὺς ἐργαίους τὴν ἀπόδειξιν · ἐὰν μεταβαλεῖν ὕδωρ εἰς οἶνον, μάρτυρες οἱ τῶν γάμων κρατήρες ἐν τῇ Κανᾷ. Οἱ δὲ τυφλοὶ ἀπεκρίναντο λέγοντες · « Κύριε, ἵνα ἀνοήθωσιν ἡμῶν οἱ ὀφθαλμοί. » Αὐτὸς, Δέσποτα, ὁ κληῖσας, θεραπεύσων · ἐλέησον ἡμᾶς νῦν ὁ πρῆτερον ὀργισθείς · κλάσον πάλιν ὀφθαλμοὺς ὁ κῆς φύσεως ποιητής · ἀνοῖξον φῶτος αὐγάς, ὁ τοῦ σκότους κῆς θύρας ἀποκλειών. « Σπλαγχνισθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς ἤψατο τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν, καὶ εὐθὺς ἀνέθελαν. » Ἐνθα γὰρ ὁ Ἰησοῦς ἔπειτα, πάντα πρὸς τὸν ἀμείνονα μεταβάλλεται πρόπον. Ἴδον λοιπὸν οἱ τυφλοὶ διπλοῦν τὸ φῶς, τὸ μὲν τῆς κωνῆς ἡμέρας, τὸ δὲ τοῦ θεραπεύσαντος οὐρανοῦ ἰατροῦ καὶ ψυχῶν, καὶ σωμάτων καὶ φῶς ἐν φωτὶ διέλαμψεν. Ὅθεν ἀναβλέψαντες ἀκολουθοῦσιν τῷ Ἰησοῦ, ὡς Πέτρος, καὶ Ἀνδρέας, καὶ ἀνεβόντες εἰς Βηθφαγή, νέοις ὀφθαλμοῖς βλέπουσιν, ὡπ καὶ

⁹⁹ Matth. xx, 30. ⁹⁷ Matth. xiii, 55. ⁹⁸ Matth. xx, 31. ⁹⁹ Josue x, 13. ⁹⁰ Matth. xx, 32. ⁹¹ ibid. 33. ⁹² ibid. 34.

δυν τὸν ἐκ Δαυὶδ εὐφημούμενον τοῖς νέοις τῶν φοι-
κων βλαστῆμασι, τὸν ἀεὶ ξένα ποιούντα καὶ παρά-
δοξα θαύματα.

ΣΜΑ'. — ΕΠΙΦΑΝΙῶ ΑΝΑΓΝΩΣΤῆ.

Ἡδὲλησας μαθεῖν, τί ἄρα παράδοχοι τὸ δέρας τὸ
ἐξ ὕφους παρὰ τοῦ Ἡλιοῦ τῷ Ἐλισαίῳ ἐπιβρίφεν.
Μάθε τοίνυν. Ἡ γὰρ μετλωτὴ ἐκείνη νεκροποιὸς
ὕπηρχε παντοίας γέωδους φαντασίας, καὶ ἐξαφανί-
ζουσα πᾶσαν ἐμφύτον κίνησιν τῶν μελῶν Ἐλισαίου,
δι' ἧς οὐ μόνον τὸ τηνικαῦτα αἰσθητῶς, ἀλλὰ καὶ
νῦν νοητῶς ταῖς σαρκώδεσι ψυχαῖς ὡς θανάτου ἀμαρ-
τίας καὶ ἀσεβείας μεμεστομέναις ἐν τῇ νοουμένῃ
Ἰεριχῶ ἐπιβάλλει τοὺς ἄλας τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος,
καὶ πρὸς θεοσεβείαν τε καὶ πρὸς τὸ τεκνογονεῖν
ἀρετὰς μεταρρυθμίζει πάντας τοὺς πιστεύοντας.

ΣΜΒ'. — ΙΟΥΛΙΑΝῶ ΕΚΚΑΗΣΙΕΚΑΪΚῶ.

Ἐνδέχεται ἀπεκδύσασθαι τοὺς πορνικοὺς ὀφθαλμοὺς
τῇ πρὸς Θεὸν προσείῃ, ἵνα μὴ κτεῖν ὀρώμεν τὴν βέβη-
λον ἥδονην, λαβεῖν δὲ ἐκ χάριτος Κυρίου ὀφθαλμοὺς
νέους, δι' ὧν λοιπὸν τῆς εὐδουσίας καὶ ἀγίας σωφρο-
σύνης τὸ κάλλος ὑφέμεθα, καὶ τῶν ψιλορυτῶρων
δαϊμόνων τὰς ὑφεῖς βρπίσωρεν ἐλευθεριάσαντες.

ΣΜΓ'. — ΚΥΠΡΙΑΝῶ ΔΙΑΛΗΓΑΤΟΡΊ.

Θαυμάζειν ἔφησ, διακὶ οὐχὶ κατὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ
Ἄβραάμ ὀμνῶντι δ' ἔτμησ' τῶν παίδων πεμπούμενος
εἰς Μεσοποταμίαν, ἀλλὰ τῷ μηρῷ ὀποθεῖς τὴν χειρὰ
αὐτοῦ παρέχει τῷ Δεσπότῃ τὸν ὄρκον. Ἐγίνωσκεν ὁ
Ἄβραάμ καὶ ἡδὴ προσέδοκεν τοῖς τῆς ψυχῆς ὀφθαλ-
μοῖς τῶν πάντων ἡμετέρων Χριστὸν μέλλειν και-
ροῖς ἰδίαις ἐκ τῶν μηρῶν τοῦ Ἄβραάμ, τούτεστιν ἐκ
τοῦ σπέρματος αὐτοῦ, προελθεῖν κατὰ σάρκα, καὶ
ἡδὴ προωμολόγει πρὸ τοσοῦτων γενεῶν τὸ μέλλον
μυστήριον. Ὁ γὰρ μέλλον, φησὶν, ἐκ τῶν μηρῶν
μου σαρκωθῆναι Θεός, Κέριος ὑπάρχει τοῦ οὐρανοῦ
καὶ τῆς γῆς. Διὸ λέγει τῷ οἰκέτῃ: « Ὑπόθεσ' τὴν
χειρὰ σου ὑπὸ τῶν μηρῶν μου, καὶ ἐξορκίῳ σε Κύ-
ριον τὸν Θεὸν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς. »

ΣΜΔ'. — ΔΗΜΑΡΧῶ ΙΑΛΟΥΣΤΡΪῶ.

Ὅταν ἀσθενεῖ τὸ ὑπογάστριον πάθος, ὄηλον δεῖ
ἐκ τῆς ἐνδείας τοῦ ὑπερκαίμενου ἀγγύου τῆς γαστρὸς
ἐξασθενεῖ ὅταν δὲ σφιγθῇ, καὶ διακεκίνηται, πάντως
ἐκείθεν ἔχει ἐπιχορηγουμένην τὴν δύναμιν ἐκ πλη-
σμονῆς ἀμέτρου.

ΣΜΕ'. — ΚΑΝΔΙΑΙΑΝῶ ΣΤΡΑΤΗΛΑΤῆ.

Ἐπεῖθου μοι διὰ τῆς ἐπιστολῆς, ἔτινος χάριν οἱ
μὲν μοναχοὶ στολιζόμενοι ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ἀνάβαλ-
λονται ὠρίου, γυμνοῦντες δὲ τὸ ἐδύνημον μέρος, οἱ
δὲ φοροῦντες κοσμικοὶ τὰς χλαῖνας τὸ δεξιὸν μέρος
τοῦ σώματος τοῖς πᾶσι φανερὸν καθιστῶσιν. Ἄκουσον
τοίνυν, ὅτι οἱ μὲν μοναχοὶ τῷ Κυρίῳ πειθόμενοι
λέγουσι: « Ὅτι περ ποιεῖ ἡ δεξιὰ σου, μὴ γνώτω ἡ
ἀριστερὰ, » τούτεστιν, αἱ ἀγαθὰ πράξεις, ἄσπερ
διὰ παντὸς ἐργάζῃ, λαμβανέτωσαν τὴν λοιμῶδη κενο-
δοξίαν, καὶ τὴν ἀνθρωπαρεσκίαν, ἀριστερὰ γὰρ
ἀληθῶς ἵστίη ἡ τοιαύτη κατάστασις, δικαίως τὲ μὲν

A tibus palmarum surculis eum, qui semper nova et
præter expectationem omnem miracula peragit.

244 CCXLI. — EPIPHANIO LECTORI.

Discere cupis, quid pellis illa, quam ex alto
Elias Eliseo projecit⁹⁹, sibi vestit. Discas igitur.
Pellis illa terrenam omnem imaginem neci trade-
bat, et omnem innatum membrorum motum Elisei
perdebat; per quam non tunc tantum, ut sensui pa-
tebat, sed et nunc, ut intellectu concipitur, carnis
animis addictis, tanquam mortis peccatis et impie-
tibus repletis in intellectuali Hiericho divinae
gratiae salem inaspergit, et ad Dei cultum virtutum-
que procreationem credentes omnes transfert.

B **CCXLII. — JULIANO ECCLESIAE RUM DEFEN-
SORI.**

Fieri potest, ut fornicationi deditos oculos pre-
cibus ad Deum exuamur, ne ultra profanam volu-
ptatem inspiciamus, et ex gratia Domini novos
oculos assumamus, per quos postmodum odorae
sanctaeque continentiae pulchritudinem intueamur,
et sordium amantibus demonibus ventos, in li-
bertatem vindicati, caesamus.

CCXLIII. — CYPRIANO DELEGATORI.

Admirari te ais, quamnam ob causam non per cap-
put Abrahæ honorabilis servus in Mesopotamiam ab-
legatus, sed in femore manu apposita, jusjurandum
Domino exhibet¹⁰⁰. Sat innoterat Abraham, et mentis
oculis jam **245** intuebatur, rerum omnium opifi-
cem Christum statuto tempore ex senioribus
Abrahæ, et semine scilicet filius secundum carnem
nasciturum: et jam ante tot generationes arca-
num futurum prævaticinabatur. Qui enim, ait, ex
femoribus meis carnem assumpturus est Deus, caeli
et terræ imperium obtinet. Quapropter dicit servo:
« Appone manum tuam subter femora mea, ut
adjurem te per Dominum Deum caeli et terræ¹⁰¹. »

CCXLIV. — DEMARCHO ILLUSTR.

Cum perturbatio, quæ sub ventre est, infirma-
tur, manifestum est, eam ex superimpositi vasis,
ventris nempe, inopia male se habere: cum turget
motuque cietur, omnino inde vim habet ex nimia
satietae transfusam.

D **CCXLV. — CANDIDIANO DUCTORI EXERCITUS.**

Litteris ad me datis interrogas, quam ob cau-
sam monachi, dum se ornant, ad sinistrum hume-
rum vestem contrahunt, partem laevam omnem
denudantes; qui vero e sæculo sunt gestantes
amiculum, dexteram corporis partem apertam
omnibus produnt. Auribus itaque arripe. Monachi
dicis Domini obtemperantes, qui dixit: « Quod
facit dextera tua, cave ne cognoscat sinistra¹⁰²; »
probæ scilicet operationes, quas continuo operatis,
pestiferam vanagloriam lateant, nec studio placendi
hominibus agantur; take etenim vite institutum

⁹⁹ IV Reg. II, 13. ¹⁰⁰ Gen. xxiv, 9. ¹⁰¹ ibid. 2, 3. ¹⁰² Matth. vi, 3.

vere sinistra **246** est; juste quidem propria facinora hominibus occultant, cum proprios defectus palam omnibus confiteri suescant. Qui vero vitæ sæculari operam navant, cum vani sint, suaque insolenter jacent, recursus ad Deum immemores, et circa res terrenas caducasque serpentis instar perrepentes, propria quidem, eaque innumera scelerata tegunt, et unius tantum virtutis exercitium per simulationem sibi arrogantes, continentiam nempe, eleemosynam, vel jejunium, omnibus fere hominibus eam manifestant, in publicum apparentes, insolescentes, superbiam bullis, veluti buccina perstreptentes, locis in omnibus jactanter conclamantes, præconis instar voce pronuntiantes, pusillæ rei molem ingentem adjicientes, et ab hominibus mercedem parvæ laudationis, et gloriæ inutilem sibi vindicantes, et a cælestibus remunerationibus excidentibus. Recte itaque de illis in Evangelii dictum est: « Habent mercedem suam⁹⁶. » Perfecte enim eam receperunt, hic sine illo usu atque emolumento laudibus honestati.

CCXLVI. — ZENOBIO LEGATO.

Multi ex iis, qui in mari tempestate jactantur, suis ipsi manibus onus, cum reliqua suppellectili pretiosa in profunda dejiciunt, vanæ caducæque vitæ facultate posthabita, ne navis pondere oneris obruta in discrimen veniat. At tu, qui beatos eos, qui sempiternam, et nullum finem habituram vitam commercantes prædicas, nil tamen ex opibus indigentibus communicas, sed potius una cum pondere immensæ substantiæ perdi vis, quam salvari, illius vel **247** minima parte exoneratus; quare apud te non eam vim habet Dei timor, quam nihilominus timor maris incussit?

CXLVII. — SILVANO PRESBYTERO.

« Si cælos novos, et terram novam, uti Christus promisit, exspectamus, in quibus justitia immutabilis in sæcula sempiterna exercetur⁹⁷, » nobisque, jam ex manibus hostium liberatis, concedetur intrepide, et indesinenter Deo servire in pietate, et justitia, et gaudio inenarrabili, et gloria inexplicabili, quanam ipse ratione rursus denuo timorem hominum, ac dæmonum ibi esse, et mutationem, et lapsus, et peccatum, et perturbationem, et similia doces?

CCXLVIII. — DAMIANO MAGISTRIANO.

Compertum mihi est, te credere Dominum superum et cælestem habere, enixque incumbere, ut illius humanitatis particeps fias. Si itaque aves, optasque tibi Dominum tuis miseriis commoveri, esto et tu in servos tuos misericors.

CXLIX. — PAPISCO OSCORODULIS.

Ii servi, qui legitime carnis dominis servitutem ærviunt, mercedem a Deo accipient. Qui vero eos negligunt, et contemnunt, et superbiunt, et ministerio, uti par est, animum non advertunt, profecto illi pœnus luent; tantum abest, ut a Deo bonis afficiantur.

⁹⁶ Math. vi, 2. ⁹⁷ II Petr. iii, 13.

ἑαυτῶν κατορθώματα κρύπτουσιν ἐκ τῶν ἀνθρώπων· τὰ δὲ οἰκεῖα ἑλαττώματα ἐνώπιον ἀπάντων ἐξαγορεύειν εἰώθασιν. Οἱ δὲ γὰρ βιωτικοὶ κενόδοξοὶ τε καὶ φιλενδείκται τυγχάνοντες ἐπιλαθόμενοι τῆς πρὸς Θεὸν ἀναβλέψεως, καὶ περὶ τὰ γῆνιά τε καὶ πρόσκαιρα δίκην ὄψεως ἔρποντες, τὰ μὲν ἑαυτῶν μυρία κακὰ πράγματα καλύπτουσι, προσποιησάμενοι δὲ μίαν τινὰ ἀρετὴν ἀπεργάσασθαι, οἶον, σωφροσύνην, ἐλεημοσύνην, ἢ ἀσιτίαν, πᾶσι σχεδὸν ἀνθρώποις ταύτην δῆλην ποιοῦσι, φανιτιῶντες, καὶ ἀλαζονεύμενοι, καὶ σαλπίζοντες τοῖς πομφόλυξι τῆς ὑπερηφανίας, καὶ βοῶντες κομπαστικῶς πανταχῇ, καὶ κηρύττοντες, καὶ τῷ βραχεῖ πράγματι μέγεθος περιτιθέντες, καὶ παρὰ μὲν τῶν ἀνθρώπων τὸν ἀνωφελῆ μισθὸν τῆς μικρᾶς εὐφημίας, καὶ δόξης λαμβάνοντες, ἀποπίπτουσι δὲ τῶν οὐρανίων ἀμοιβῶν. Καὶ καλῶς περὶ τῶν τοιούτων εἰρηται ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις, ὅτι περὶ ἐ' Ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν. » Πεπλήρωνται γὰρ τοῦτον ἐνταῦθα εἰς μάτην ἐπαινεθέντες.

ΣΜΓ'. — ΖΗΝΟΒΙΟΥ ΛΗΓΑΤΟΥ.

Πολλοὶ τῶν ἐν θαλάσῃ χειμαζομένων, αὐτόχειρες τὸν φόρτον σὺν τιμίοις τῶν κειμηλίων κατὰ τοῦ βυθοῦ ἀκοντίζουσι, δευτέραν τῆς προσκαιροῦ ζωῆς τὴν ὑπερξίν κρίναντες, ἵνα μὴ κινδυνεύσῃ τὸ πλοῖον τῷ βάρει τοῦ φόρτου καταδυόμενον. Σὺ δὲ μακαρίζων τοὺς πραγματευομένους τὴν αἰώνιον, καὶ ἀτελεύτητον ζωὴν, οὐδὲν θέλεις πλοῦτου μεταδιῶναι τοῖς χηρίζουσιν, ἀλλ' αἰρῆ μᾶλλον συναπωλέσθαι τοῖς φορτίοις τῆς πολλῆς ὑποστάσεως, ἢ περ σωθῆναι ταύτης κἂν μέρος γούν ἀποσκευαζόμενος, καὶ διατὶ παρὰ σοὶ οὐκ ἰσχύει φόβος Θεοῦ, ὅσον ἰσχύει ἡ τῆς θαλάσσης φόβος;

ΣΜΔ'. — ΣΥΛΒΑΝΟΥ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ.

« Εἰ οὐρανοὺς καινοὺς, καὶ γῆν καινὴν κατὰ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ Χριστοῦ προσδοκῶμεν, ἐν οἷς δικαιοσύνη ἀρετῆτος πολιτεύεται εἰς ἀπεράντους αἰῶνας, » καὶ δοθήσεται ἡμῖν ἀφόβως ἐκ χειρὸς ἐχθρῶν βυσθέντας λατρεύειν τῷ Θεῷ ἀκαταπαύστως ἐν ὁσιότητι, καὶ δικαιοσύνῃ, καὶ χαρᾷ ἀνεκκαλήτῳ, καὶ δόξῃ ἀνεκφράστῳ, πῶς αὐτὸς διδάσκεις πάλιν φόβον ἀνθρώπων, καὶ δαιμόνων ὑπάρχειν ἐκέϊσε, καὶ τροπὴν, καὶ ἐκπτώσιν, καὶ ἀμαρτίαν, καὶ τὰ ἐξῆς;

D

ΣΜΗ'. — ΔΑΜΙΑΝΟΥ ΜΑΓΙΣΤΡΙΑΝΟΥ.

Οἶδα ὅτι πιστεύεις Δεσπότην ἐπουράνιον ἔχειν, καὶ πᾶν φροντίζεις τῆς παρ' αὐτοῦ φιλεθρωπίας ἀξιωθῆναι. Εἰ οὖν ἐπιθυμῆς εὐσπλαγχνον περὶ σὲ γενέσθαι τὸν Κύριον, εὐσπλαγχνος καὶ σὺ γένου περὶ τοὺς οἰκέτας σου.

ΣΜΑ'. — ΠΑΠΙΣΚΟΥ ΟΣΚΟΡΩΔΟΥΛΟΥ.

Ὅσοι τῶν δούλων γνησίως τοῖς κατὰ σάρκα κυρίοις δουλεύουσι, παρὰ Θεοῦ τὴν μισθαποδοσίαν κομιοῦνται. Ὅσοι δὲ ἀμειλοῦσι, καὶ καταφρονοῦσι, καὶ ἀλαζονεύονται, καὶ ὀκνοῦσιν ἐξυπηρετήσασθαι προσηκόντως, δῆλον ὅτι, μετὰ τοῦ μηδὲν ἀγαθὸν λαβεῖν παρὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ τιμωροῦσονται.

ΣΝ'. — ΔΙΟΜΗΔΕΙ ΟΙΚΟΝΟΜΩ.

Ἴσως τὴν Γραφὴν οὐκ ἀνέγνωσ τὴν λέγουσαν ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ, ὅτι « Ἐφ' ἅπαξ ἐγὼ σείσω οὐ μόνον τὴν γῆν, ἀλλὰ καὶ τὸν οὐρανόν » ὅπερ ὁ Ἀπόστολος ἐρμηνεύων εἶρηκε· Ἐτὸ δὲ, Ἐπι ἅπαξ, δηλοῖ τῶν σαλευομένων μεταθέσιν ὡς πεπονημένων, ἵνα μείνη τὰ μὴ σαλευόμενα. Ἐ καὶ ὁ Προφήτης φησὶ· Ἐ καὶ γὰρ κατόρθωσε Κύριος τὴν οἰκουμένην, ἥτις οὐ σαλευθήσεται. Εἰ τοίνυν ταῦθ' οὕτως ἔσται, μηκέτι μετὰ τὸν ἀσάλευτον αἰῶνα τὸ μέλλοντα, προσδόκα, καὶ φαντάσου μεταβολὰς, καὶ τροπὰς, καὶ ἀποπτώσεις, καὶ δευτερονομίας, καὶ δουλείας ἀνθρώπων, καὶ τὰ παραπλήσια.

ΣΝΑ'. — ΖΩΣΙΜΙΑΝΩ ΑΝΘΥΠΑΤΩ.

Ἄνωθεν τὸ συμφέρον ἡμῖν ὁ Θεὸς ἐπιστάμενος εἰς δύο βίους διεῖλε τὰ ἀνθρώπινα, εἰς τε τὸν παρόντα τοῦτον, καὶ εἰς τὸν μέλλοντα, ὧν τὸν μὲν παρόντα πρὸς μάθησιν ἀναγκαῖον θέλων δεῖξαι τοῖς λογικοῖς, θλίψεως, καὶ λύπης γέμειν, καὶ ὀδύνης πεποίηκεν· ἐπειδὴ πᾶσα μάθησις τε, καὶ παιδείσις προσούσας ἔχει τὰς λύπας, καὶ ἀλγῆθόνας, δι' ὧν σωφρονέστεροί τε, καὶ βέλτερος ἑαυτῶν οἱ παιδευόμενοι γίνονται. Διδάσκει μὲν τοῦτο ἡμᾶς καὶ ἡ πείρα τῶν πραγμάτων σαφῶς, ἀφ' ὧν πάντες ἐπιμελῶς ἀγειν βουλόμενοι τοὺς παῖδας τοὺς ἑαυτῶν, μετὰ πολλῆς μὲν συντριβῆς, πολλῆς δὲ ἄγουσι τῆς ταλαιπωρίας, ὡς ἂν ἐν μαθήμασί τε, καὶ παιδεύσει δόκιμοι γεγονότες κατὰ καιρὸν δυνθῆεν τῶν πόνων τούτων δέξασθαι τοὺς καρπούς. Ἀγνοοῖ δὲ καὶ ὁ ἅγιος Παῦλος, λέγων· Ἐ Πᾶσα δὲ παιδεία πρὸς μὲν τὸ παρὸν οὐ δοκεῖ χαρὰς εἶναι, ἀλλὰ λύπης, ὕστερον δὲ καρπὸν εἰρηνικῶν τοῖς δι' αὐτῆς γεγυμνασμένοις ἀποδίδωσι δικαιοσύνης· Ἐ φ' οἷς δὴ καὶ ἡμᾶς διδάσκων τῶν τε λυπηρῶν καὶ τῶν ἀνιερῶν μεθ' ἡδονῆς ἀνέχεσθαι, πρὸς ἀγαθόν τι τέλος ἐξαγαγόντων ἡμᾶς, γράφει· Ἐ Γιέ μου, μὴ ὀλιγῶρει παιδείας Κυρίου, μηδὲ ἐκλύου ὑπ' αὐτοῦ ἐλεγχόμενος, ὃν γὰρ ἀγαπᾷ Κύριος, παιδεύει, μαστιγῶν δὲ πάντα υἱὸν, ὃν παραδέχεται. Εἰς παιδείαν ὑπομένετε, Ἐ καὶ τὰ ἐξῆς.

ΣΝΒ'. — ΔΡΟΥΣΗΝΩ ΑΡΧΟΝΤΙ.

Οἱ μὲν νομίμως, καὶ κατὰ τὸν τοῦ δικαίου λόγον σὺν θεῷ φόβῳ ἄρχοντες τῶν ὑποτεταγμένων, τιμῶνται παρὰ τῇ σεπτῇ Γραφῇ, καὶ μακάριοι οὗτοι τῆς παρουσίας, καὶ τῆς μελλούσης ζωῆς· ὅσοι δὲ κατὰ τὴν σὴν ἀλογίαν διαζῶσι, πεπληρωμένοι μὲν τῆς ψυχῆς τὸ κριτήριον, ἡγεμονίαν δὲ ἔθουος ἐγκεχειρισμένοι, ἔλε· νοὶ ἂν εἶεν οἱ τοιοῦτοι τῆς τοιαύτης ἀξίας, καὶ κατακεκριμένοι παρὰ Θεοῦ, κἄν ἄλλους κρῖνειν δοκῶσιν. Οὐκέτι γὰρ ὁ νοῦς τούτων ἐπὶ τοῦ βήματος τῆς ἀρχῆς καθέζεται, κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν Θεοῦ κτισθεὶς, καὶ ἄρχειν προτεταγμένος, ἀλλὰ μᾶλλον κατενεχθεὶς ἐκ ὀρώνων ἀρχοντικῶν, ἐν τῇ τῶν ὑπηκόων λοιπῶν, μᾶλλον δὲ κατακρίτων, τέτακται τάξει.

ΣΝΓ'. — ΑΒΛΑΒΙΩ ΝΟΤΑΡΙΩ.

Ὁ ἄδων πρὸς τὸ ὄπιον τοῦ κοίτου, εἰς μάτην

248 CCL. — DIOMEDEI OECONOMO.

Haud scio, an Scripturam percurreris, ex persona Dei dicentem : « Adhuc semel, et ego conculcavi non tantum terram, sed caelum⁸⁸, » et id Apostolus exponens dixit : « Illud, Adhuc semel, declarat mobilium translationem tanquam factorum, ut remaneant ea, quæ sunt immobilia⁸⁹. » Propheta præterea ait : « Etenim perfecti Dominus terram, quæ non commovebitur⁹⁰. » Hæc itaque si ita se habent, ne post sæculum futurum idque inconcussum, mutationes, et vicissitudines, et casus, et infortunia, et servitutes hominum, atque his similia exspecta, et tibi animo repræsentata.

CCL. — ZOSIMIANO PROCONSULI.

Cum desuper Deus nobis condicibilia satis caleret, res humanas in duplicem vitam partitus est, in præsentem hanc videlicet et futuram ; dunique præsentem ad disciplinas comparandas necessariam esse illis, qui rationis compotes sunt, monstrare vellet, afflictione mœroreque et labore oppletam esse decrevit : quæcunque etenim disciplina atque instructio innatas sibi et mœstities et dolores habet, per quæ prudentiores, seque ipsis meliores, qui instruuntur, evadunt. Id vero experientia rerum manifesto nos admonet ; quippe qui dum filios nostros diligenter educari percipimus, multa eos cum attritione, multisque laborum percussionibus educamus, ut in disciplinis atque institutione comprobati, 249 suo tempore laborum fructus decerpant. Innuvit porro id idem et sanctus Paulus dicens : « Omnis disciplina in præsentem quidem videtur non esse gaudii, sed mœroris ; postea autem fructum pacificum exercitatis per eam reddit justitiæ⁹¹ : » quibus nos quoque instruens tristitia, diraque cum gaudio sustinere, quæ ad bonum finem nos conducunt, scribit : « Fili mi, noli negligere disciplinam Domini, neque fatigeris, dum ab eo argueris : quem enim diligit Dominus castigat. Flagellat autem omnem filium, quem recipit. In disciplina perseverate⁹², etc.

CCLII. — DRUSENO PRINCIPI.

Qui legitime, et ex justitiæ præscripto cum timore Domini subditis imperant, laudem habent in venerandis Litteris, beatique non in præsentem hac vita solum, sed futura etiam judicantur. Sed qui sine ratione, ut tu ipse facis, vitam agunt, et parte animi rerum æstimativa et arbitra capti, nationis cuiuspiam tenent habenas, næ illi hac eadem dignitate miseri sunt, et a Deo condemnati, licet alios ipsi iudicio sustinere videantur. Haud etenim mens eorum imperii sedem occupat, secundum imaginem et similitudinem Dei fabrefacta, jussaque ut alios regat, sed potius ex principibus sedibus dejecta in subditorum locum, omnino in condemnatorum ordinem collocatur.

250 CCLIII. — ABLABIO NOTARIO.

Qui in surdi aurem occidit, frustra occidit, et

⁸⁸ Agg. ii, 7. ⁸⁹ Hebr. xii, 26. ⁹⁰ Psal. xcii, 2.

⁹¹ Hebr. xii, 11. ⁹² Prov. iii, 11 ; Hebr. xii, 5-7.

qui tecum ex sacræ Scripturæ formulis sermonem confert, qui insipientia oppletus es, et advigilante corpore dormitas, sermones perdit.

CCLIV. — ARICLI PRIMATI.

Iis, qui ipsius adventum diligunt, Jesus omnium Deus et Dominus, justitiæ coronam spondit⁴. Quænam porro fuerit dicta corona, quam perfecta modis omnibus justitia, et sanctitas, et integritas, et immutabilitas, et immortalitas, et jucunditas sempiterna?

CCLV. — LUCÆ DIACONO.

« Quisnam fuerit stimulus carni Apostoli datus, ne magnitudine revelationum et multitudine aliquando attolleretur? » Quotidianæ afflictiones, quæ illi a persequentibus, nequissimis hominibus, inferebantur, stimulus nuncupantur: stimuli enim instar casus adversi, colaphorum impactiones, et necessitates variæ beatum virum pungentes, non illi, ut inflaretur, permittebant.

CCLVI. — BEBIANO EPISCOPO.

Molestias incidere, et otiosum reddere cæstrum, et, quæ in corpore exæstuant, voluptates, 251 id divinus Apostolus corporale exercitationem nuncupavit. « Pietas autem res ad omnes proficua est: » eaque fuerit, Deo opem ferente memorias affectibus obnoxias prorsus delere posse, mentisque in posterum stabilem munditiam sibi comparare.

CCLVII. — COMASIO PRESBYTERO.

Si vel iræ, vel turpis desiderii, vel avaritiæ cogitatio sensus ad se omnes animi corporisque convertit: quanto magis id illius, quæ secundum Christum est, philosophiæ amor efficiet, ut mens non sensibilibus tantum, sed sensibus ipsis renuntiet, ad sublimia rapiens eam, et celestium contemplatione et exercitio detinens?

CCLVIII. — BACCHIO EPARCHO.

Nonne vides rosæ spinas conjunctas? Ne igitur nimium turberis, ediscens florem, et splendorem, quem vitæ hujusce magnificentia gignit, innumeras subsequi calamitates, et pericula, et dolores, et mœrores, et varias, internas externasque, insidias; et quo regis domibus proximior fueris, eo et climacteras, et discriminum fulmina suspectiora habeto. Qui enim cælo prope est, in propinquo fulminis est, populari fertur adagio.

CCLIX. — MARINO DIACONO.

Quid tibi, et morti obnoxias hominibus, qui nullam 252 pro recte in vita gestis mercedem reponunt, neque sanam animi æstimationem habent ærpiissime, et invidentia devicti, res probe actas magis incusant, quam laudant? Assuesce itaque temetipsum intellectuali oculo ad superna dirigere. Supernum siquidem theatrum sinceris ac puris calculos edit, nullo personarum respectu habito.

⁴ II Tim. iv, 8. ⁵ II Cor. xii, 7. ⁶ I Tim. iv, 8.

ἄδει, καὶ ἡ διαλεγόμενός σοι ἐκ τῆς Γραφῆς πεπληρωμένῃ ἀνοίας, καὶ ὑπνοῦντι, ἐγρηγορότος τοῦ σώματος, τοὺς λόγους ἀπώλλουσιν.

ΣΝΔ'. — ΑΡΙΚΑΕΙ ΠΡΩΤΕΥΟΝΤΙ.

Τοῖς ἡγαπηκόσι τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ, Ἰησοῦς ὁ τῶν ὄλων Θεός τε καὶ Κύριος, στέφανον δικαιοσύνης ἐπήγγελλται. Τίς δ' ἂν ὑπάρχει ὁ εἰρημένος στέφανος, ἡ πάντως ἡ τελεία δικαιοσύνη, καὶ ἀγιωσύνη, καὶ ἀφθαρσία, καὶ ἡ ἀτερεπτότης, καὶ ἡ ἀθανασία, καὶ ἡ τερπνότης ἡ διαϊωνίζουσα;

ΣΝΕ'. — ΛΟΥΚΑ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Τίς ἐστὶν ὁ σκόλοψ ὁ δεδομένος; τῆ σαρκὶ τοῦ Ἀποστόλου, μὴ ποτε ὑπεραρθῆ τῷ μεγέθει καὶ τῷ πλήθει τῶν ἀποκαλύψεων; Αἱ καθ' ἡμέραν θλίψεις, αἱ παρὰ τῶν μισούντων αὐτὸν πονηροτάτων ἀνθρώπων ἐπαγόμεναι αὐτῷ σκόλοψ λέγονται εἶναι· σκόλοπος γὰρ δίκην αἱ περιπτώσεις, καὶ οἱ κολαφισμοί, καὶ αἱ πολλαὶ ἀνάγκαι νύττουσαι τὸν μακάριον ἄνδρα, οὐ συγχώρουν ὑπεραρθῆναι ποτε.

ΣΝΓ'. — ΒΕΒΙΑΝΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Τὸ περικόψαι διὰ κακοπαθείας, καὶ καταργῆσαι τὸν οἶστρον, καὶ τὰς ἐν τῷ σώματι φλεγμαινούσας ἡδονὰς, τοῦτό φησιν ὁ θεὸς Ἀπόστολος σωματικὴν γυμνασίαν. « Ἡ δὲ γε εὐσέβεια πρὸς πάντα ὠφέλιμος ἐστίν· » αὕτη δ' ἂν εἴη, τὸ δυνηθῆναι τοῦ Θεοῦ συνεργοῦντος, τὰς ἐμπαθεῖς ἐξαφανίσει εἰς τὸ παντελές μῆμας, καὶ βεβαίαν λοιπὸν καθαρότητα κτήσασθαι διανοίας.

ΣΝΖ'. — ΚΩΜΑΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Εἰ ὁ λογισμὸς τοῦ θυμοῦ, ἡ τῆς αἰσχρᾶς ἐπιθυμίας, ἡ τῆς φιλαργυρίας πρὸς ἑαυτὸν πάντα νεύει τὰ αἰσθητήρια τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, πλὴν ὁ ἔρωσ τῆς κατὰ Χριστὸν φιλοσοφίας ἀποτάσσεται παρασκευάσει τὸν νοῦν, οὐ μόνον τοῖς αἰσθητοῖς, ἀλλὰ καὶ αὐταῖς ταῖς αἰσθήσεσι, μετάρσιον ἀρπάζων αὐτὸν, καὶ τῆ τῶν οὐρανίων προσασχολῶν θεωρίᾳ;

ΣΝΗ'. — ΒΑΚΧΩ ΕΠΑΡΧΩ.

Οὐ βλέπεις παρεzeugμένην τῷ ῥόδῳ τὴν ἀκανθάν; Οὐκοῦν μὴ ἄγαν τυρβάξου καταμανθάνων τῷ ἄνθει, καὶ τῆ λαμπρότητι τῆς κατὰ τὸν βίον περιφανείας μυρίας συμφορᾶς ἐπακολουθούσας, καὶ κινδύνους, καὶ δόνας, καὶ λύπας, καὶ ποικίλας ἐπιβουλὰς ἐσωθῆν τε, καὶ ἔξωθεν· καὶ ὅσων μᾶλλον ἐγγιζῆ τοῖς βασιλικῶς δόμοις, τοσοῦτ' πλέον ὑφορῶ κλιμακτήρας, καὶ σκηπτοῦς περιστάσεων. Ὁ γὰρ ἐγγὺς ὑπάρχων οὐρανοῦ, ἐγγὺς ἐστὶ κερανοῦ, ἡ δημῶδης κέκραγεν παροιμία.

ΣΝΘ'. — ΜΑΡΙΝΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Τί σοι, καὶ τοῖς ἀνθρώποις τοῖς θνήσκουσιν, οἵτινες οὐτ' ἀμοιβὰς ἀποδοῦναι δύνανται τῶν εὖ βεβιωμένων, οὐθ' ὑγιαίνοντα πολλάκις ἔχουσι τῆς ψυχῆς τὰ κριτήρια, καὶ βασκανία κρατούμενοι διαβάλλουσι μᾶλλον, οὐκ εὐφημοῦσι τὰ καλῶς πεπραγμένα; Ἄνω τοίνυν βλέπειν ἔθιζε σαυτὸν τῷ νοεῖν ὁμοίᾳ. Τὸ γὰρ ἄνω θέατρον καθαρὰς καὶ ἀληθεῖς ἐκφέρει τὰς ψήφους, καὶ ἀπροσωπολήπτους. Ἐκεῖνο

τοιγαροῦν τέρπειν βούλου τὸ θέατρον τῆ τῶν ἔργων ἅ
τῶν χρηστῶν τερπνότητι, κάκειθεν ἔλας τοὺς μακα-
ρίους ἐπαίνους, φιλάρετε.

ΣΣ. — ΒΑΣΙΛΕΙΩ ΠΡΑΓΜΑΤΕΥΤΗ.

« Σκευὴ ἀτιμία » ὑπάρχειν εἰρηται, οἷτε πορνεύον-
τες, καὶ οἱ τελωνοῦντες, καὶ οἱ πᾶσαν, συλλήθδην
εἰπεῖν, βεδήλωσιν μεταχειριζόμενοι. Ἄλλ' ὅμως δυ-
νήσονται μεταβαλόντες τὸ φαῦλον ἦθος ἐπὶ τὸ χρη-
στότατον, σκευὴ γενέσθαι τίμια, καὶ εὐχρηστα τῷ
Βασιλεῖ ἰῶν αἰώνων.

ΣΣΑ'. — ΕΥΣΕΒΙΩ ΔΟΥΚΙ.

Μῆ γίνου κριτὴς τῶν κριτῶν · ποδῶν γὰρ τόπον
παρὰ τῆ Ἐκκλησίᾳ, οὐ κεφαλῆς ἐπέχεις. Μῆ οὖν
ἀποδοκίμαζε τοὺς ἱερεῖς, διότι οὐχὶ πάντες καθαροὶ
τυγχάνουσιν. Οὐ γὰρ δὴ σὸν τυγχάνει κρίνειν, καὶ
διακρίνειν ἐπισκόπους Κυρίου. Πλὴν κατὰ θεῖαν
προμηθειαν, οὐδεὶς τῶν ἀσωμάτων ἀγγέλων τοὺς
τῆς ἱερωσύνης ἐχειριζέται σάκας, ἵνα μὴ ἀναμάρ-
τητοι ὄντες, φωνεύσῃ παραχρῆμα τοὺς πταίνοντας
ἀνθρώπους, ἀποτομῆ χρώμενοι, ἀλλ' ἀνθρώποι
ὁμοιοπαεῖς ἡμῖν καὶ ἐξ αἵματος συγκείμενοι, δέχον-
ται τὸ τῆς προεδρίας ἀζώμα, ἵν' ὅταν λάβωσι τινα
περιπεσόντα ἐγγλήμειν, ἐκ τῶν οἰκιστῶν πλημμε-
λημάτων πεπιασμένοι, φιλανθρωπίαν ἐνδειξῶνται
πρὸς τὸ ὁμόφυλον. Καὶ ὄρα μοι τὸν πρῶτον λίθον
τῆς Ἐκκλησίας Πέτρον, τὴν κορυφὴν τοῦ χοροῦ
τῶν ἀποστόλων, ἐκ μετανοίας τεθέντα, οὐ γὰρ ἦν
ἀναμάρτητος. Μῆ τοίνυν πάντας ἀνεπιλήπτους ὑπ-
άρχειν, καὶ μηδένα μῶμον, μηδὲ στίλον ἀνθρώ-
πινον ἔχοντας τοὺς τῶν Ἐκκλησιῶν καθηγουμένους
ἀπαίται.

ΣΣΒ'. — ΦΑΡΕΤΡΙΩ ΜΗΧΑΝΙΚΩ

« Αἱ χεῖρες τοῦ Ἰσραὴλ, φησὶν ὁ ψαλμὸς, ἐν τῷ
κοφίνῳ ἐδούλευσαν. » Εἰ τοίνυν ζητεῖς μαθεῖν, μὴ εἰς
τὴν αἰσθητὴν Αἴγυπτον τῆ διανοίᾳ ἐκδράμης, μηδὲ
σκόπει τὰ ἐπὶ τοῦ Μωϋσέως γενόμενα, ἀλλ' εἰς
ἐαυτὸν νεί. Κόφινος γὰρ τὴν πολυπλοκὸν ἀμαρτίαν
σημαίνει, Αἴγυπτος δὲ τὴν θλίψιν, χεῖρες δὲ τὰ
ἐπιτηδεύματα. Εἰ οὖν κατεβλήσας σεαυτὸν ταῖς
ἀμαρτίαις δουλεύοντα, στέναξον πρὸς Κύριον ἐκ
καρδίας, ἐξ ἀποκρύφου καταγιγδός, καὶ συνοχῆς
πονηρᾶς, καὶ πρὸς τὴν τῆς ἀρετῆς ἐλευθερίαν ἐπέλ-
χθητι.

ΣΣΓ'. — ΣΥΜΜΑΧΩ ΟΣΠΡΙΟΠΩΛΗ.

Τὰ μὴ ἐσθιόμενα παρὰ τῶ νόμῳ πάντα τὰ ποι-
κίλα, καὶ διάφορα εἶδη τῆς κακίας δηλοῦσι διὰ
τῶν ἐνύδρων, καὶ τῶν χερσαίων, καὶ πετηνῶν ζω-
γραφούμενα · τὰ δὲ γε τραγόμενα τὴν πολύμορφον
καὶ πολυεῖδῃ σημαίνουσιν ἀρετὴν.

ΣΣΔ'. — ΑΠΡΟΔΙΣΙΩ ΦΙΛΟΣΟΦΩ.

Ποῖον ἄρα προσέσται σοι ὄφελος ἀμελοῦντι μὲν
τῆς πρακτικῆς ἀρετῆς, λογικὴν δὲ, καθάπερ νενό-
μικας, φιλοσοφίαν κατεπαγγελλομένῳ, ἡλίου μὲν
μέτρας, καὶ ἄστρων ἐνεργείας, καὶ οὐρανοῦ μέγεθος
εἰδέναι ὑπισχνουμένῳ, πολλάκις δὲ καὶ θεολογεῖν
ἀποτολμῶντι, ὅπου καὶ ἡ ἀλήθεια ἀνέφικτος, καὶ ὁ

Illud igitur theatrum oblecta proborum operum
jucunditate, indeque beatas tibi, qui virtuti addi-
ceris, laudes attrahe.

CCLX. — BASILIO MERCATORI.

« Vasa contumeliæ » dicuntur⁷, et qui fornicantur,
et qui vectigalia redimunt, et qui profanum quod-
libet, ut paucis rem expediam, exercent. Poterunt
nihilominus, malis moribus in optines immutatis,
vasa honoris fieri, et Regis sæculorum usibus ac-
commodata.

CCLXI. — EUSEBIO DUCI.

Ne has judicum judex; pedum enim locum in
Ecclesia, non capitis obtines. Ne itaque rejecto
sacerdotes, quod non omnes mundi existant.
Neque enim tui muneris est judicare, et diligen-
ter inquirere episcopos Domini. Id quoque divina
Providentia factum est, ut nullus ex incorporeis
angelis sacerdotii habenas obtineat, ne cum illi
nullo inquinentur peccato, labentes homines, cru-
delitate usi, extemplo perderent; sed homines
æque ac nos affectibus obnoxii, et eodem sanguine
prognati, primas in sedendo 253 partes assu-
munt, ut cum quempiam in peccata lapsam de-
prehenderint, propriis iniquitatibus oppressi, in
cognatum sibi genus humaniter se præbeant. Et
videsis Ecclesiæ primum lapidem Petrum, chori
apostolici verticem, post pœnitentiam factum; ne-
que enim sine peccato erat. Ne igitur universos
irreprehensibiles esse, nullumque probum aut
maculam humanam admittere, qui Ecclesiæ præ-
sunt, contendas.

CCLXII. — PHARETRIO MECHANICO.

« Manus Israel, psalmus ait, in cophino servie-
runt ». Si itaque addiscere tibi in animo est, ne
in sensibus obnoxiam Ægyptum mentem dirigas.
neque sub Moyse gesta speculari, sed in temet-
ipsum cogitationem admove. Cophinus enim multi-
plicem iniquitatem significat, Ægyptus afflictio-
nem, manus studia. Si igitur te peccati servitu-
tem servire deprehendis, suspira ad Dominum ex
corde, et ab occulta procella, et prava oppres-
sione, et in virtutis libertatem te vindica.

CCLXIII. — SYMMACHO LEGUMINUM VENDI-
TORI.

Quæ ex legis præscripto non comeduntur, om-
nia varias ac diversas vitiorum species innunt,
per aquatilia, et terrestria, necnon volatilia, ve-
luti in tabella depictas. Quæ autem comeduntur,
multiformem ac multiplicem innunt virtutem.

254 CCLXIV. — ΑΠΗΡΟΔΙΣΙΩ ΦΙΛΟΣΟΦΩ.

Quæ tibi utilitas fuerit, qui in actione positam
virtutem negligis, rationalem vero, ut existimas,
philosophiam profiteris, et solis mensuras, et stel-
larum vires, et cœli molem tenere te jactas, sæpe
etiam et res divinas pertractare audes, in quibus
et veritas inaccessible, et judicium periculosum est,

⁷ Rom. ix, 21. ⁸ Psal. lxxx, 7.

vivisque interim, is. cæno sese volutantibus porcis opprobriosus? Si itaque aliquando tibi a nobis reprehensus in animo fuerit ad rerum laudatarum exercitium gradum facere; hac etiam ratione nullum ex hac re fructum tuleris, ni rerum omnium Dominum agnoveris, reponendamque post mortem mercedem exspectaveris.

CCLXV. — ARCADIO IMPERATORI.

Quanam ipse ratione a frequentissimis terræ motibus, æthereique ignis conflictibus liberam ac immunem Constantinopolim cernere cupis, cum innumera propemodum ibidem scelera perpetrentur, et iniquitas pro lege, multa cum libertate et audacia præscribatur, quando jam solo ejecta est Ecclesiæ columna, veritatis lumen, Christi tuba, Joannes beatissimus episcopus? Quomodo me adhortaris, ut preces elargiar urbi iracundia divina concussæ, et fulmina quotidie desuper exspectanti, cum ipse jam mæroris igne exustus sim, et cogitationibus concussus, et mente discerptus ob scelerum, adversus leges, Byzantii patratorem hisce temporibus, excessum?

255 CCLXVI. — DIOSCORIÆ VIDUÆ.

Qui omnia circumspicit Deus propheta: Eliæ necessarii alimentis indigo dicebat: « Vade in Sarepta Sidoniorum, ibique præcipiam cuidam viduæ, ut te pascat²⁵⁵, » non quod labiis, et ore palam viduæ locutus fuerit Dominus, sed quod piæ cogitationes in mentem illius ac filiorum immiserit, ut prophetae curam in se reciperet. Itaque tu quoque ne despondeas animum, sed ora solummodo, cum gratiarum actione inopiam sustinens; et rerum omnium Dominus bonis affluentium cordibus suggeret, ut tibi non pro necessitate modo, sed supra etiam, et affluentius subministrant.

CCLXVII. — CRISUO EXCAPTIVO.

Ex inhumani barbarorum tyrannide Dei misericordia ereptus, quid tam cito depositis curis ronchissas, nec eum propitium tibi reddis, qui præter expectationem, ex manu alienarum gentium et impiorum te eripuit: quinimo temetipsum in multarum iniquitatum servitutem subjecisti?

CCLXVIII. — EUPITHIO LECTORI.

Submoventes longeque amolientes, quæ secundum naturam sunt, bonas cogitationes, et Scripturas divinas, et virorum, qui virtuti addicuntur, adhortamenta, nonnunquam Dominus insomniis horribilibus inmissis in meliorem frugem attrahit, quandoque **256** etiam morborum salsura, quam nonnulli tori mollitiem nuncupant; sæpe etiam et aliis variisque punitionibus ad bonum Deus hominem convertit. Idque tibi suadeat Elius in libro Jobi dicens: « Semel loquitur Dominus, et secundo per somnium, aut in studio nocturno, ut cum irruit horribilis timor in homines, dum dormitant in lectulo, tunc aperit mentem homi-

A στοχασμῶς ἐπικινδύνους, ζῶντι δὲ τῶν ἐν βορβόρῳ κυλινδουμένων χοίρων ἀτιμότερον; Εἰ δὲ γε ποτὲ γοῦν βουλευθεῖς παρ' ἡμῶν ἐξονειδιζόμενος πρὸς ἐργασίαν τῶν ἐπαινετῶν ἔλθειν, καὶ οὕτω; οὐδὲν ἀάμπαν κεκέρδακας, μὴ καταδεχόμενος ἐπιγνώναι τὸν τῶν ὄλων Δεσπότην, μηδὲ προσδοκῶν ἀμοιβὰς μετὰ θάνατον.

ΣΞΓ'. — ΑΡΚΑΔΙῸ ΒΑΣΙΛΕΙ.

Πῶς ἐπιθυμεῖς τὴν Κωνσταντινουπόλιν τῶν πικροτάτων σεισμῶν, καὶ τῆς ἐπελεύσεως τοῦ αἰθερίου πυρὸς ἀπὸ γλαυμένην ἰδεῖν, μυρῶν ἀτοπημάτων αὐτῷ γινομένων, καὶ νομιστευομένης τῆς κακίας σὺν παρῆσι πολλῇ, ἐξορισθέντος τοῦ στόλου τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ φωτὸς τῆς ἀληθείας, τῆς σάλπιγος τοῦ Χριστοῦ, Ἰωάννου τοῦ μακαριωτάτου ἐπισκόπου; Πῶς με προτρέψεις εὐχὴν χαρίσασθαι σαλευομένη τῇ πόλει ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ ὀργῆς, καὶ πρηστῆρας καθ' ἑκάστην ἐξ ὕψους προσδοκώση, ἐμοῦ καταπρησθέντος τῷ πυρὶ τῆς ἀθυμίας, καὶ τοὺς λογισμοὺς διασεσαλευμένου, καὶ κατατεμνομένου τὴν ἔννοιαν ἐπὶ τῇ ὑπερβολῇ τῶν ἐν τοῖς παροῦσι χρόνοις παρανόμως κατὰ τὸ Βυζάντιον πεπραγμένων;

ΣΞΓ'. — ΔΙΟΣΚΟΡΙΑ ΧΗΡΑ.

Ὁ παντέφορος Θεὸς ἔλεγε τῷ προφήτῃ Ἠλῆ, χρῆζοντι τῆς ἀναγκαίας τροφῆς: « Πορεύου εἰς Σαραπτά τῆς Σιδωνίας, κάκει ἐντελοῦμαι χήρᾳ τινὶ, ὥστε διατρέφειν σε » οὐχ ὅτι χελεσι καὶ στόματι φανερῶς λελάληκε τῇ χήρᾳ ὁ Δεσπότης, ἀλλὰ λογισμοὺς εὐσεβεῖς ὑπέθαλε τῇ διανοίᾳ αὐτῆς καὶ τῶν τέκνων φροντίσει τοῦ προφήτου. Οὐκοῦν καὶ σὺ μὴ ὀλιγώρῃ, ἀλλ' εὐχου μόνον μετὰ εὐχαριστίας φέρουσα τὴν πενίαν, καὶ ὁ Κύριος τῶν ὄλων ὑπαγορεύσει ταῖς καρδίαις τῶν εὐπόρων χορηγήσαι σοι, εὐ μόνον τὴν χρεῖαν, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ χρεῖαν.

ΣΞΖ'. — ΚΡΙΣΠῸ ΑΠΟ ΑΙΧΜΑΔΩΣΙΑΣ.

Ἐκ τῆς πικρᾶς βαρβάρων δεσποτείας εὐσπλαγχνία τοῦ Θεοῦ ἐκλυτρωθεὶς, πῶς βέγγεις ταχέως ἀμεριμῶν, καὶ μὴ ἐξίλασκόμενος τὸν παραδόξως ἐξαρπάσαντά σε ἐκ χειρὸς ἀλλοτρίων, καὶ ἀσεβῶν, ἀλλὰ μᾶλλον σαυτὸν καταδουλώσας ταῖς πολλαῖς ἀμαρτίαις;

ΣΞΗ'. — ΕΥΠΕΙΘΙῸ ΑΝΑΓΝΩΣΤῆ.

Ὅτι τοὺς παραγκινιζομένους, καὶ διαπτύοντας, τὰ τε κατὰ φύσιν ἀγαθὰ νοήματα, καὶ τὰ θεία Γραφεῖα, καὶ τοὺς νοουθετοῦντας ἐναρέτους ἀνδρας, ποτὲ μὲν δι' ὄνειράτων φοβερῶν σωφρονίζει Κύριος, ποτὲ δὲ διὰ τῆς ταριχεύσεως τῶν νόσων, ἦν δὲ κοίτην μαλακίας τινὲς ὀνομάζουσι, ποτὲ δὲ καὶ δι' ἐτέρων τινῶν ποικίλων παιδεύσεων πρὸς τὸ ἀγαθὸν ὁ Θεὸς ἐπιστρέφει τὸν ἀνθρώπον· πειθέτω σε Ἐλιὸς λέγων ἐν τῇ τοῦ Ἰωβ βίβλῳ: « Ἐν γὰρ τῷ ἀπαῖ λαλῆσαι Κύριος, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ ἐνύπνιον, ἢ ἐν μελέτῃ νυκτερινῇ, ὡς ὅταν ἐπιπίπτει δεινὸς φόβος ἐπ' ἀνθρώπους ἐπὶ νυσταγμάτων κοίτας, τότε ἀνακαλύπτει νοῦν ἀνθρώπων ἐν εἶδει φόβου τοιοῦτος

²⁵⁵ III Reg. xvii, 9.

αυτους ἐξεφώδησεν, ἀποστρέψαι ἀνθρωπον ἐξ ἀδικίας, τὸ δὲ σῶμα αὐτοῦ ἀπὸ πτώματος ἐβρύσαστο, πάλιν δὲ ἤλεγξεν αὐτὸν ἐν μαλακίᾳ ἐπὶ κοίτης.

ΣΘ'. — ΓΑΝΥΜΗΔΕΙ ΕΣΚΕΠΤΟΡΙ.

Ἐπειδὴ τρισὶ φωναῖς ἀρνήσεως ὁ Πέτρος ἐτραυματίσθη, διὰ τοῦτο μετὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Σιωτήρος, τρισὶ φωναῖς, ὁμολογίας, καὶ συγκαταθέσεως τεθεράπευται. « Φιλίς με, φησὶ, Πέτρε; Ναί, Κύριε. » Οὐκοῦν καὶ σὺ παρὰ τῶν πταιόντων τὸ περὶ ἐμὲ φιλτρὸν μόνον ἀπαίτει. Ὁ γὰρ φίλων γνησίως, κἀν ποτε πταίσῃ, πρὸς τὸν φιλούμενον ταχέως ἐπανέρχεται.

ΣΟ'. — ΑΣΚΛΗΠΙΑΔῆ ΚΟΜΗΤΙ.

Μη καταφρονήσωμεν τῶν ἀληθινῶν χηρῶν· πάνυ γὰρ μέλει τῷ Θεῷ περὶ αὐτῶν· τὸν γὰρ μέγαν Ἡλίαν πρὸς χήραν ἀπέσταλκεν, καὶ τῆς ἐν Ναϊμ χήρας, αὐτὸς δι' ἑαυτοῦ Ἰησοῦς ὁ Δεσπότης τῶν ὅλων σφογγίζει τὸ δάκρυον, κράξας αὐτῇ· « Μη κλαίε. » καὶ Ἰάκωβος κελεύει ἐπισκέπτεσθαι ὀρφανοὺς, καὶ χήρας ἐν τῇ θλίψει αὐτῶν.

ΣΟΑ'. — ΚΕΚΡΟΠΙῶ ΤΑΣΕΩΤΗ.

Εἴπερ θάλασσαν εἶναι λέγεις τὸν παρόντα αἰῶνα, πῶλον ἀν κέρδος ἐπιδειξάιο τῷ κριτῇ, ὅπερ ἐμπορεῦσαι διαπερῶν τὴ πέλαγος τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς, πεφροντικένοι ὀφέλεις.

ΣΟΒ'. — ΘΕΟΔΩΡῶ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῶ.

Μη ἀγνοήσης τὸν δοτῆρα τῆς ἀγγελίας, καὶ τῆς ἐπινομημένης παρῆρησίας, καὶ τῆς ἀποτοσίας. Μέχρι γὰρ ἀνὸς Κύριος ἐνεργεῖ, πεφύλαξαι, καὶ διατετήρησαι ἀνεπιβούλευτος, ἀχέλμαστος, καὶ πᾶσι φαίνη φουερὸς, καὶ ἐπίδοξος, μαρμαίρων, καὶ πεφραγμένους τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ, καὶ μηδένα φοβούμενος, πτοήσεις πάντας δαίμονάς τε, καὶ πονηροὺς ἀνθρώπους. Ἐάν δὲ ἀρξῇ κενοδοξεῖν, καὶ ὑπερηφανεύεσθαι, ἀναχωρήσει ὁ Κύριος ἀπὸ σοῦ, μὴ θέλων βοηθεῖν σοι, καὶ τίτε μαθήσῃ τὴν σαυτοῦ ταπεινότητα, δειλιῶν τε καὶ τρέμμων, καὶ τὴν ἰδίαν σκιάν οὐκ ἀνεχόμενος, καὶ τοῖς τῆς σαρκὸς πάθεσιν ὑποπίπτων, καὶ ἐκτεθαμβημένος νύκτωρ, καὶ μεθ' ἡμέραν. Ἔθου γὰρ, φησὶν ὁ Δαυὶδ, τὰ ὀχυρώματα αὐτοῦ δειλιῶν, μηκέτι λοιπὸν τολμῶντος τῇ διδαχῇ σὺν παρῆρησίᾳ χρῆσασθαι διὰ τὴν ἐγκατάλειψιν.

ΣΟΓ'. — ΗΛΙΑ ἸΛΛΟΥΣΤΡΙῶ.

Τοσαύτας πρῶην ἀλλοτριῶς διαρπάξας οὐσίας, νῦν ὀλίγην διηρπαγμένους μοῖραν ὑπὸ δυνατωτέρου ἀνδρός, τίνος ἕνεκεν ἀχθῇ καὶ διαπρήῃ, καὶ βρύχεις, ὦ ἀνθρῶπε;!

ΣΟΔ'. — ΣΩΦΡΟΝΙῶ ΤΡΙΒΟΥΝῶ.

Τὸ μεγαλόφυχόν σου θεασάμενος Κύριος, καὶ τὴν πᾶσι τοῖς δεομένοις ἀφθόνως ἠπλωμένην χεῖρα, καὶ μεγάλας κληρονομίας ἀθρόον δραμεῖν πρὸς σὲ παρεσκεύασεν· καὶ ἐπὶ τοῦτο δὲ δοξάζομεν τὸν Θεόν.

numi, in similibus metus speciebus eos perterrefecit, ut avertat hominem ex injustitia, et corpus illius a ruina liberavit; noctu vero inerepavit eum in mollitie super lectum⁹. »

(CLXIX. — GANYMEDI EXCEPTORI.

Tribus negationis vocibus Petrus vulneratus est; propterea post Salvatoris resurrectionem tribus confessionis, et assensionis approbationisque vocibus sanatus est. « Amas me, inquit, Petre? Utique, Domine¹⁰. » Propterea tu quoque ab iis, qui labuntur, erga me tantum amorem exposce. Qui enim legitime amat, licet aliquando erret, velociter ad dilectum suum convertitur.

CCLXX. — ASCLEPIADÆ COMITI.

Ne viduas, quæ vere viduæ sunt, despectui habeamus: curam enim earum Deus gerit, qui magnum Eliam ad viduam transmisit¹¹, et viduæ quæ in urbe Naim commorabatur, Jesus ipse omnium Dominus per semetipsum lacrymas abstergit, inclamans illi: « Noli flere¹²: » et Jacobus id præcepit, ut pupillarum, et viduarum in earum afflictione curam habeamus¹³.

257 CCLXXI. — CECROPIO PRÆSIDUM APPARITORI.

Siquidem mare esse dicis præsens sæculum, id tibi curæ esse debet, quoniam utilitatem judici ostendes, quam hac mercatura, dum humanæ vitæ pelagus transis, assecutus fueris.

CCLXXII. — THEODORO PRÆSBYTERO.

Ne te lateat castimonie, et laudatæ libertatis, necnon alacritatis dator. Dum enim Dominus operatur, res tuæ in tuto sunt, tuque nullis insidiis, nullisque tempestatibus obnoxius conservaris, et omnibus terribilis es, et gloriosus, undique splendens, et divina gratia circumseptus; et cum ipse nullum timeas, timori dæmonibus universis pravisque hominibus eris. Verumtamen, si vanæ gloriæ superbiæque locum dederis, secedet a te Dominus, auxilia subtrahens, tuncque tuam abjectam conditionem agnosces, timens ac tremens, nec propriam umbram sustinens, et carnis affectionibus cedens, et noctu, interdique stupens. Posuisti enim, ait David, munimenta illius timorem¹⁴, qui nondum in posterum libertate dicendi uti, quod destitutus est, valet.

CCLXXIII. — ELIÆ ILLUSTRĪ.

Quid cum antea tot aliorum facultates diripueris, nunc vel modica spoliatus a potentiore viro, moleste fers, et discruciaris, et strides dentibus, o bone vir?

CCLXXIV. — SOPHRONIO TRIBUNO.

Munificentiam tuam Dominus inspiciens, et egenibus omnibus ad affluenter erogandum manus expansas, ut in te ingentes hæreditates simul una omnes concurrerent, effecit: propter hoc gloriam Deo dicimus.

⁹ Job. xxxiii, 14-19. ¹⁰ Joan. xxi, 16. ¹¹ III Reg. xvii, 9. ¹² Luc. vii, 15. ¹³ Jac. i, 27. ¹⁴ Psal. lxxxviii, 41.

CCLXXV. — ZOILO CHARTULARIO.

Bovem, et ursum, necnon leonem, etc., ut Isaias ait, strictiori amicitiae vinculo simul depasci ¹², Ecclesiae statum designat, popularium principum, et subditorum, qui pietatis dogmatibus ad statuta canonum poenitentiam agunt et nutriuntur.

CCLXXVI. — GERASIMO IRENARCHO.

Legem libertatis fideles accepimus, ut vi amota, tanquam filii legitime et sponte pluribus laboribus maceremur, secus atque servi illi, qui metu ac flagellis legis Mosaicae praescripto subserviunt. Contende igitur totis viribus, ut placeas Deo, et proprio impetu certamen in Evangelio ini; haec siquidem lex libertatis nuncupatur, ut beatus dicaris.

259 CCLXXVII. — EUSTATHIO DECANO.

Non tantum virtutis opera exsequi, nobiles confert coronas, sed eos quoque laudare, qui virtutem exercent, mercedem non contemnendam consequitur: timentes enim Dominum glorificas, qui Christum diligens es.

CCLXXVIII. — HIERONYMO DOMESTICO.

« Ego, inquit, veni, ut non videntes videant, videntes autem caeci fiant ¹³. » Domini siquidem secundum carnem adventu, qui ex gentibus erant, nec antea videbant, neque divinas Litteras intelligebant, postmodum cum credidissent, intellectu viderunt, et sapientes facti sunt. Ex Hebraeis porro, qui errore et tenebris digni erant, animi oculis obcaecantur, ne mysteria in sacris legibus abscondita intelligant, licet illi profiterentur, et Moysis, et prophetarum libros apprime callere.

CCLXXIX. — XENOPHONTI SCHOLASTICO.

Justitia, quae inter nos versatur, est aqua partium distributio. Et licet illud exquisite non assequamur, nihilominus rectissima mente operantes, a scopo non aberramus. Illius vero, quae de caelis infertur a justo Judice, sive ea corrigat, sive rependat, speculatio admodum difficilis est, propter dogmatum, quae in ea sunt, sublimitatem, ut David insinuat: 260 « Justitia tua ut montes Dei; judicia tua abyssus multa ¹⁴. »

CCLXXX. — AENEAE PHILOSOPHO.

Exitiosae daemonibus morem gerere cupiens, libentissime vitulos sacrificas, et in ara execranda agnos mactas: verum tamen sine ulla ratione furorem, immensamque iracundiam, aliosque absurdos et exleges animi impetus non internecas.

CCLXXXI. — SECUNDO CASTRENSI.

Quemadmodum dum nobis odiosi sumus, et inter nos altercamur, et inimicitias atque insidias alteri struimus, et quietem, et tolerantiam amolimus, gaudium subsiliit, laetaturque Satan, floretque, et bono animo est, effunditurque super nostris improbitatibus quiescens; sic dum pacifice et tran-

A ΣΟΕ'. — ΖΩΙΛΩ ΚΑΡΤΟΥΛΑΡΙΩ.

Τὸ βούν, καὶ ἄρκτον ἄμα, καὶ λέοντα, καὶ ἐξῆς, φιλικώτερον νέμεσθαι, κατὰ τὸν Ἥσαϊαν, τὴν τῆς Ἐκκλησίας σημαίνει κατὰστασιν, δημοτικῶν τε ἀρχόντων, καὶ τῶν ὑποτεταγμένων τοῖς δόγμασιν τῆς εὐσεβείας, κανονιζομένων τε ἄμα, καὶ διατρεφόμενων.

ΣΟΓ'. — ΓΗΡΑΣΙΜΩ ΕΙΡΗΝΑΡΧΩ.

Νόμον ἐλευθερίας ἐλάβομεν οἱ πιστοὶ, ἔν' ἐκτὸς βίας ὡς υἱοὶ γνησίως, καὶ ἐκουσίως πλείονα κοπιῶμεν ἐκείνων, τῶν μετὰ φόβου, καὶ μαστίγων ἐσυηρητουμένων δούλων κατὰ τὸν νόμον Μωϋσεως. Σπούδασον τοίνυν εὐαρεστεῖν τῷ Θεῷ, καὶ ἀγωνίζου οἰκέτῃ προθυμίᾳ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ· τοῦτο γὰρ εἰρηται νόμος ἐλευθερίας, ὅπως ἂν μακαρισθῆς.

ΣΟΖ'. — ΕΥΣΤΑΘΙΩ ΔΕΚΑΝΩ.

Οὐ μόνον τὸ τὴν ἀρετὴν κατεργάζεσθαι στεφάνους λαμπροῦς προξενεῖ, ἀλλὰ δὴ καὶ τὸ ἐπαινεῖν τοὺς ἐξασκούντας τὴν ἀρετὴν, μισθὸν φέρει οὐκ εὐκαταφρόνητον. Τοὺς γὰρ φοβουμένους τὸν Κύριον δοξάζεις, φιλόχριστε.

ΣΟΗ'. — ΙΕΡΩΝΥΜΩ ΔΟΜΕΣΤΙΚΩ.

« Ἐγὼ, φησὶν, ἐλήλυθα, ἵνα οἱ μὴ βλέποντες βλέψουσιν, οἱ δὲ βλέποντες τυφλοὶ γένωνται. » Τῆς γὰρ τοῦ Δεσπότη κατὰ σάρκα ἐπιδημίας γενομένης, οἱ μὲν ἐξ ἐθνῶν μὴ βλέποντες πρῶν, μηδὲ νοοῦντες τὰς θείας Γραφάς, ὕστερον πιστεύσαντες ἀνέβλεψαν νοητῶς, καὶ ἐσοφίσθησαν. Οἱ δὲ γε ἐξ Ἑβραίων ὄσοι ἄξιοι πλάνης καὶ σκοτίας ὑπῆρχον, πεπήρουνται τὸν τῆς ψυχῆς ὀφθαλμὸν, ὥστε μὴ νοῆσαι τὰ τοῖς θεοῖς νόμοις ἐγκεκρυμμένα μυστήρια, καίτοι γινώσκειν ἐπαγγελλόμενοι τὰς τε τοῦ Μωϋσεως, καὶ τῶν προφητῶν βίβλους.

ΣΟΘ'. — ΞΕΝΟΦΩΝΤΙ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Δικαιοσύνη ἐστίν, ἡ μὲν τις ἐν ἡμῖν στρεφομένη, ἡ τοῦ Ἰσοῦ διανομή. Εἰ γὰρ καὶ μὴ τυγχάνομεν αὐτοῦ κατὰ τὴν ἀκριβείαν, ἀλλὰ γοῦν γνώμη δικαιοσύνη ποιοῦντες οὐκ ἐκπίπτομεν τοῦ σκοποῦ. Ἡ δὲ τις οὐρανόθεν ἐπαγομένη παρὰ τοῦ δικαίου Κριτοῦ, ἡ τε ἐπανορθωτικὴ, καὶ ἀνταποδοτικὴ, ἥς πολὺ τὸ δυσθεώρητον διὰ τὸ ὕψος τῶν ἐναποκειμένων αὐτῇ δογμάτων, καθὰ φησὶν ὁ Δαυὶδ· « Ἡ δικαιοσύνη σου ὡς ὄρη Θεοῦ, τὰ κρίματά σου ἄβυσσος πολλή.

ΣΠ'. — ΑΙΝΕΙΑ ΦΙΛΟΣΟΦΩ.

Τοῖς ἀθετοῖς δαίμοσιν ἀρέσκειν βουλόμενος, ἡδέως μὲν τοὺς μόσχους καταθύεις, καὶ ἄρνας ἀποσφάττεις ἐπὶ τοῦ ἐδελυγμένου βωμοῦ, τὸν δὲ σαυτοῦ ἄλογον θυμὸν, καὶ τὴν ἄμετρον ὀργὴν, καὶ τὰς ἄλλες ἀτόπους καὶ ἀθέτους τῆς ψυχῆς ὀρμὰς ἀποκτείνει αὐτὸ βούλει.

ΣΠΑ'. — ΣΕΚΟΥΝΔΩ ΚΑΣΤΡΗΝΣΙΩ.

Ὅσπερ μισούντων ἡμῶν ἀλλήλους, καὶ μαχομένων, καὶ ἐχθραίνόντων ἀλλήλους, καὶ ἐπιβουλεύόντων, καὶ ἀποστρεφόμενων τὴν γαλήνην, καὶ τὴν μακροθυμίαν, χαίρει, καὶ ἀγάλλεται ὁ Σατανᾶς, τέθηλέν τε, καὶ τέρπεται, καὶ προπλατύνεται, ἐπαναπαυόμενος ταῖς ἡμετέρας φαυλότησιν· οὕτως εἰρηνευόντων,

¹² Isa. xi, 7. ¹⁴ Joan. ix, 39. ¹⁷ Psal. xxxv, 7.

καὶ ὁμοουόντων ἡμῶν, καὶ κρατούντων τῆς λύττης, A quille nullo inter nos dissidio vitam agimus, et
 συστῆλλεσθαι, καὶ ταπεινούσθαι ἐλωθεν ὁ πονηρὸς, ubi rabiem frenauimus, contrahi de iocisque solet impro-
 καὶ ἐχθρὸς τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἀγάπης τυγχάνων, bus, cum sit pacis et dilectionis inimicus, et hu-
 πολέμιός τε τῆς ἀνθρώπων ὁμοιοῦς, καὶ δυσμενῆς manar concordiar adversarius, et implacabilis
 ἀσπονδος. hostis.

ΣΠΒ'. — ΜΑΡΤΥΡΙΩ ΒΙΝΔΙΚΙ.

Πάν εἶδος ἀκθαρσίας, ὅσον πορνεία, μοιχεία, ἀσελγεία, καὶ ἀρσενοκοιτία, καὶ τὰ ὅμοια τούτοις, adulterium, incontinentia, cum masculis concubi-
 χειμῶν προσονομάζονται παρὰ τῷ Σολομῶντι. Ἐπειδὴ tus, et his similia, hiems a Salomone nuncupan-
 οὖν πάντες οἱ ἐκ μεταμελείας τῷ ὀρθῷ χρῆσάμενοι tur ¹⁸. Cum itaque omnes, qui pœnitentia ducti,
 λογισμῷ ἀπαλλάττονται τῶν τοιούτων ἀμπλακημά- rectam adhibentes cogitationem **261** ab his sce-
 των, καὶ μετὰ τοῦτο ἐρασμῶς προσέχουσι τοῖς σω- leribus recedunt, postmodum amabili, continen-
 φρονικῶς λόγοις, διὰ τοῦτο γέγραπται, ὅτι περ εἰ Ὁ que vitæ instituto animum advertunt; propterea
 χειμῶν παρήλθε, φωνὴ τρυγόνος ἡκούσθη ἐν τῇ γῆ scriptum est, « hiemem transiisse, vocem turturis
 ἡμῶν » τὴν γὰρ δὴ σωφροσύνην ἢ τρυγῶν κατα- auditam in terra nostra ¹⁹; » continentiam enim
 σημαίνει. B turtur significat.

ΣΠΓ'. — ΑΜΜΩΝΙΩ ΚΟΜΗΤΙ.

Τὸ ὀδυνηρὸν, τὸ κατ' ἐπιβουλὴν τοῦ διαβόλου ἐπελ- Quæ corpori tuo per diaboli insidias cum extremo
 θὸν τῷ σώματί σου μετὰ κινδύνου ἐσχάτου, οὐ δι- periculo cruciantia advenere, non fugiunt nos.
 ἔλαθεν ἡμᾶς. Πλὴν ὅτι οἰκονομικῶς συμβέβηκέ σοι Attamen ea tibi non sine Dei dispositione conti-
 τοῦτο, ἵνα γνῶς σαφέστατα καὶ ἐχθροῦ τὴν μανίαν, gere, ut clarissime cognoscas et adversarii rabiem,
 καὶ τοῦ Χριστοῦ τὴν κηδεμονίαν, ὅσῃτον περιουη- et Christi sollicitudinem, qui te veluti servum
 σαντός σε, ὡς εὐκούςτατον δούλου. dilectissimum quantocius curavit.

ΣΠΔ'. — ΝΙΚΑΡΕΤΩ ΣΙΑΕΝΤΙΑΡΙΩ.

Ὁ ἀναβαίνων εἰς θέατρα, καὶ δι' ὠτων, καὶ δι' ὀφθαλμῶν ὑπὸ τῆς αἰσχρᾶς καταγοητεύμενος, καὶ πολιορκούμενος ἐπιθυμίας, ἀπρητισμένος μοιχῶς ὕπάρχει κἂν θέλης, κἂν μὴ θέλης. Τοῦ δὲ τῆς μοι- χίας ἐγκλήματος οὐκ ἀπηλλαγμένος, πῶς λέγεις μοι μηδὲν παραδύλαπτεσθαι τὴν σαυτοῦ ψυχὴν αἰχμαλω- C C
 σιζ συζῶσαν, καὶ ὑπὸ τοῦ διαβόλου ἐκουσίως ἀνδρα- ποδίζομένην;

ΣΠΕ'. — ΘΕΟΔΟΥΛΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Κἂν τὸ σαυτοῦ αἰδέσθητι ὄνομα ὡς ἔοικε γὰρ, τὸ τῆς ἱερωσύνης ἀξίωμα εἰς τυραννίδα περιέστη, τύ- πτοντός σου μανικῶς, καὶ λεηλατούντος τοὺς ἐλευ- θέρους, μηδὲν ἡδικηκότας. Καὶ ποῦ θήσεις τὸν μέ- γαν Παῦλον νομοθετούντα, δεῖν τὸν ἐπίσκοπον, μὴ ὀργίλον ὑπάρχειν, μὴ πλήκτην, μὴ αἰσχροκερδῆ; Αἰσχροῦ γὰρ κέρδους ἔνεκεν ὑβρίζεις, καὶ διώκεις ἄπαντας.

ΣΠΖ'. — ΘΕΟΔΩΡΩ ΤΡΙΒΟΥΝΩ.

Οἶκόν σε καὶ ναὸν τοῦ ἁγίου Πνεύματος διὰ τὴν νίστιν κέκληκεν ὁ θεὸς Ἀπόστολος. Πῶς οὐ δέδοικας εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ κόπρον εἰσφέρειν πορνι- D
 κῶν τε ἄσμάτων, καὶ γελοίων ρυπαρῶν, καὶ συρ- φητίας πολλῆς, καὶ λόγων ψυχοβλαδῶν;

ΣΠΖ'. -- ΤΡΑΙΑΝΩ ΔΔΙΟΥΤΟΠΙ.

Ἄν προσθάσας τὸ φρόνημα τῆς οἰήσεως, ῥή- ξεις καθάπερ πομφόλυγα. Τὴν σεαυτὸν καὶ σπο- δὸν, καὶ καπνὸν, καὶ χόρτον, καὶ σκώληκα λογι- ζόμενος, ὡς διδάσκει ἡ Γραφή, οὔτε πρὸς τοὺς ἐπαί- νους χαυνωθήσῃ, οὔτε πρὸς τὰς ὕβρεις ἀγριανθήσῃ.

ΣΠΗ'. — ΕΛΕΥΘΕΡΙΩ ΚΟΜΗΤΙ ΑΝΑΤΟΛΗΣ.

Ὁὐ μικρὸν τὸ παρὰ μικρὸν παρὰ μικρὸν γὰρ,

CCLXXXII. — ΜΑΡΤΥΡΙΟ ΒΙΝΔΙΚΙ.

Immunditiei omnes species, fornicatio nempe, adulterium, incontinentia, cum masculis concubi- tus, et his similia, hiems a Salomone nuncupan- tur ¹⁸. Cum itaque omnes, qui pœnitentia ducti, rectam adhibentes cogitationem **261** ab his sce- leribus recedunt, postmodum amabili, continen- que vitæ instituto animum advertunt; propterea scriptum est, « hiemem transiisse, vocem turturis auditam in terra nostra ¹⁹; » continentiam enim B turtur significat.

CCLXXXIII. — ΑΜΜΩΝΙΟ ΚΟΜΙΤΙ.

Quæ corpori tuo per diaboli insidias cum extremo periculo cruciantia advenere, non fugiunt nos. Attamen ea tibi non sine Dei dispositione conti- gere, ut clarissime cognoscas et adversarii rabiem, et Christi sollicitudinem, qui te veluti servum dilectissimum quantocius curavit.

CCLXXXIV. — ΝΙΚΑΡΕΤΟ ΣΙΛΕΝΤΙΑΡΙΩ.

Qui in theatra ascendit, et auribus et oculis ab obsceno delinitur, et circumsetetur desiderio, appen- sus mœchus est, sive velis, sive nolis. Verumtamen tu a fornicationis scelere haud immunis, quanam mihi ratione inculcas, animum tuum, qui jam ser- vus vivit, et a diabolo, nulla vi coactus, in capti- vitatem adducitur, nullum detrimentum accipere?

CCLXXXV. — ΤΗΟΔΟΥΛΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Vel nomen tuum saltem reverere. Jam etenim uti manifestum est, sacerdotii dignitas in tyranni- dem abiit; cum tu furenter nimis verberes, ac de- præderis **262** homines liberales, nulli facinori obnoxios. Et quoniam loco posteris magnum Paulum, uti legem præscribentem, episcopum non de- bere esse iracundum, percussorem, sordido quæstui inhiantem ¹⁹? Turpis siquidem lucri causa injuria aſſeis ac persequeris omnes.

CCLXXXVI. — ΤΗΟΔΩΡΩ ΤΡΙΒΟΥΝΩ.

Domum te et templum Spiritus sancti propter fi- dem compellavit divinus Apostolus ²⁰. Tu vero qua- nam ratione audes in templum Dei stercora cantio- num meretriciarum, et spurcissimorum ludicrorum, multarumque sordium, et sermonum animo noxio- rum inferre?

CCLXXXVII. — ΤΡΑΙΑΝΩ ΑΔΙΟΥΤΟΠΙ.

Si inflatam cogitationem præcas, bullam veluti dirumpes. Terram etenim temetipsum, et cinerem, et fumum, et herbam, et vermem reputans ²⁰, ut docet Scriptura, neque ad laudes intumesces, neque ad injurias efflueris.

CCLXXXVIII. — ΕΛΕΥΘΕΡΙΩ ΚΟΜΙΤΙ ΟΡΙΕΝΤΙΣ.

Non leve reputandum est paululum: paululum

¹⁸ Cant. ii, 11. ¹⁹ Ibid. 12. ²⁰ Tit. i, 7. ²¹ I Cor. vi, 19. ²² Eccli. x, 9; Psal. ci, 4; Psal. LXXXIX, 6; Job xxv, 6.

enim abfuit, et noctis unius intervallum, quin Judas in regnum Dei ingrederetur : et parvum temporis spatium impediit, ne homo ille, qui apud Sebastem defecerat, cum aliis martyribus coronaretur. Quapropter pravis interpretationibus **263** neglectis, ad quamlibet bonam, stabilemque actionem animis contendamus.

CCLXXXIX. — METHODIO CUBICULARIO.

Nullo modo Christus omnium Dominus mortem metuit, quam pro hominum salute subiturus advenerat. Cum itaque audis eundem dicentem : « Pater, si fieri potest, transeat a me calix mortis ²¹ : » illud animo concipere, non eum timore, aut formidine concussum, similia effatum fuisse ; sed verborum vilitate intellectualem draconem decerpisse, ut simplicem eum hominem esse suspicatus, mortem metuentem trementemque, per ministrantes sibi Judæos conficeret quod jam sibi in animo fixerat, in eumque patraret quod pro nobis Dominus destinaverat. Ignoravit quippe adversarius crucem, quam in semetipsum struxerat, ut adimpleretur quod in Psalmis scriptum est : « In operibus manuum suarum deprehensus est peccator ²² ; » et : « Revertetur malitia illius in caput ejus ²³, » figura servili, et humilibus Domini verbis in perniciem adducti. Qui enim nos venabatur diabolus, cete, et draco nuncupatus, captus est. Namque dictum est in libro Jobi de Christo : « Ipse cete ingens capturus ²⁴, » et venaturus est draconem hamo dispositionis sæ secundum carnem ²⁵. Cum itaque rursum in cruce audieris Dominum clamantem : « Deus meus, Deus meus, utquid dereliquisti me ²⁶ ? » ne te fugiat, eum ex persona omnium, qui ab Adam originem trahunt, hominum ea dixisse ; quemadmodum advocatus nulla injuria accepta, neque furto suis spoliatus, pro cliente ad judicem clamat : Injuriam **264** perpassi sumus, furto nostra amissimus, abacti sumus. Nisi enim derelicti essemus a Deo omnes, qui ab Adam prognati sumus, sane innumerarum iniquitatum opprobriis nos non subjecissemus : non lapidibus, et arboribus, et aquis, et inanimatis stellis, et sitiis, et canibus, et lupis, et crocodilis, et pessimis dæmonibus, ipsique diabolo cultum præstantes sacrificia obtulissemus.

CCXC. — CONSTANTINO COMITI.

Non est animi recreatio, ut tu asseveras, in theatris, atque hippodromis tempus fallere, sed summa perniciæ noxaque animi dira. Quod si tibi in animo est probe animum lenire, sedulo in ecclesiam catholicam proficiscere, in asceteria monachorum convola, et vere ingens bonorum solamen et maximam cordis dolorum medicinam offendes. Tamen deum te ipsam examina ; quisnam es ab ecclesia et monasteriis recedens ; quisnam item es ex theatro et hippodromo egressus ; et utrosque dies confers, non opus tibi fuerit ab alio admoneri. Satis enim fuerit utriusque diei comparatio ad ostenden-

Α καὶ παρὰ μίαν νύκτα ὁ Ἰουδας εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰσεληλυθε, καὶ παρ' ὀλίγον ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ὁ ἐν τῇ Σεβαστίᾳ λειποτακτῆσας, σὺν τοῖς ἄλλοις μάρτυσιν ἐστεφανώθη. Διόπερ τῶν παρεξηγήσεων ἀφέμενοι, πρὸς πᾶσαν ἀγαθὴν, καὶ βεβαίαν πρᾶξιν ἑαυτοὺς καταπειζόμεν.

ΣΠΘ'. — ΜΕΘΟΔΙΩ ΚΟΥΒΟΥΚΛΑΡΙΩ.

Οὐδαμῶς Χριστὸς ὁ τῶν ὅλων Δεσπότης πεφόβηται θάνατον ὑπὲρ τῆς τῶν ἀνθρώπων σωτηρίας παθεῖν ἐπεδήμησεν. Ὅταν οὖν ἀκούεις λέγοντος αὐτοῦ ἡ Πατέρ, εἰ δυνατόν, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦ θανάτου, ἡ νόησον ὅτι οὐχὶ δειλιῶν καὶ φοβιτῶν τὰ τοιαῦτα φθέγγεται, ἀλλὰ τῇ εὐτελείᾳ τῶν βημάτων δελεάζων τὸν νοητὸν δράκοντα, ἵνα ψιλὸν τοῦτον ἄνθρωπον εἶναι τοπάσας, δεδοικῶτα τὸ πάθος καὶ τρέμοντα, τελέσῃ διὰ τῶν ὑπουργούντων αὐτῷ Ἰουδαίων, ὅπερ ἐπεβέλετο, καὶ δράσαι καθ' ἑαυτοῦ ὃ ὑπὲρ ἡμῶν διεσπούδακεν. Ἐλαθεν γὰρ ὁ ἐχθρὸς καθ' ἑαυτοῦ τὸν σταυρὸν σοφισόμενος, ἵνα τὸ εἰρημένον ἐν τοῖς Ψαλμοῖς πληρωθῇ, ὅτι ἐν τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν αὐτοῦ συνελήφθη ὁ ἁμαρτωλὸς ἡ καὶ ἡ Ἐπιστρέψει ἡ πονηρία αὐτοῦ εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, ἡ σχήματι δουλικῷ καὶ ταπεινοῖς ῥήμασι Δεσπότης σεσαγινευμένου πρὸς ὄλεθρον. Ὁ γὰρ ἀγρευτὴς ἡμᾶς ἡγγεῦθη διάβολος, κήτος καὶ δράκων προσομαζόμενος. Εἴρηται γὰρ ἐν τῇ βίβλῳ τοῦ Ἰὼβ περὶ Χριστοῦ, ὅτι ἐκεῖνος μέλλει τὸ κήτος τὸ μέγα χειρῶσασθαι, ἡ καὶ ὅτι ἀγρεύσει τὸν δράκοντα ἐν ἀγκίστρῳ τῆς κατὰ σάρκα οἰκονομίας. Ὅταν δὲ πάλιν ἀκούσεις ἐπὶ σταυροῦ βοῶντος τοῦ Κυρίου ἡ Θεέ μου, Θεέ μου, ἵνα τί ἐγκαταλείπεις με ; ἡ μὴ ἀγνοήσης, ὅτι ἐκ προσώπου πάντων τῶν ἐκ τοῦ Ἀδάμ γενομένων ἀνθρώπων ταῦτα λέγει, ὡσπερ ὁ συνήγορος μὴ καθυβρισθεὶς, μηδὲ διηρπαγμένος ὑπὲρ τοῦ συνηγόρου βοᾷ πρὸς τὸν δικαστὴν, Ἰδρίσμεθα, διηρπάγμεθα, ἐλεηλατήθημεν. Εἰ γὰρ μὴ ἐγκατελείφθημεν ὑπὸ Θεοῦ πάντες οἱ ἐξ Ἀδάμ γεννώμενοι ἄνθρωποι, οὐκ ἂν τῇ τῶν μυρίων ἁμαρτημάτων ὕβρει ὑπεπέσαμεν, οὐκ ἂν λίθοις, καὶ δένδροις, καὶ ὕδασι, καὶ τοῖς ἀψύχοις ἄστροις, καὶ πιθόχοις, καὶ κυσί, καὶ λύκοις, καὶ κροκοδείλοις, καὶ δαίμοσι κακίστοις, καὶ αὐτῷ τῷ διαβόλῳ προσκυνήσαντες, θυσίας προσκομίσαμεν.

D Ρι'. — ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΩ ΚΟΜΗΤΙ.

Οὐκ ἔστι ψυχαγωγία, καθὼς σὺ λέγεις, τὸ ἐν τοῖς θεάτροις, καὶ ταῖς ἵπποδρομίαις διατρίβειν, ἀλλ' ὄλεθρος ἐσχάτος, καὶ βλάβη ψυχῆς δεινὴ. Εἰ δὲ ὄντως βούλει καλῶς ψυχαγωγεῖσθαι, σπεῦδε εἰς ἐκκλησίαν καθολικὴν, τρέχε εἰς τὰ ἀσκητήρια τῶν μοναχῶν, καὶ ἀληθῶς πολλὴν ἀγαθῶν εὐρήσῃ παρηγορίαν, καὶ τῶν τῆς καρδίας ἀληθῶν ἰασησίων μεγίστην. Εἴθ' ὕστερον ἐξέταξε σεαυτὸν, τίς μὲν γίνῃ ἀναχωρῶν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας, καὶ τῶν μοναστηρίων, τίς δὲ γίνῃ ἐξῶν ἐκ τοῦ θεάτρου, καὶ τῆς ἵπποδρομίας καὶ ἑκατέρας παραβλῶν τὰς ἡμέρας, οὐκ ἂν δεηθείης παρ' ἄλλου νοουθετεῖσθαι. Ἀρκέσει γὰρ ἡ ἑκα-

²¹ Math. xxvi, 39. ²² Psal. ix, 17. ²³ Eccl. vii, 6. ²⁴ Job iii, 8. ²⁵ Job xl, 20. ²⁶ Psal. xxi, 2; Matth. xxvii, 47.

τέρας ἡμέρας σύγκρισις, δεῖξαι σοι τὸ μέγεθος τῆς ἀδυναμίας σου κατὰ τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὰ μοναστήρια ὡφελείας, καὶ τῆς ἐν τοῖς κίρκοις, καὶ τοῖς θεάτροις βλάβης.

Ρ'Α'. — ΛΕΩΝΙΔΗ ΡΗΤΟΡΙ.

Βούλομαι σε τῷ τρόπῳ καὶ τῇ πράξει ὀρθολογεῖν. Τὸ γὰρ δὴ τῷ λόγῳ μηδαμῶς σολοικίζεις, ἢ βρβαρίζεις, δύναιντ' ἂν καὶ οἱ διεφθαρμένοι. Πέπαυσο τοῖνον τοῦ ἐπιλαμβάνεσθαι τῶν ἐν ἀκεραιότητι φθειρομένων, εἴπερ οὖν δοκεῖς μοι Χριστιανῶς ὑπάρχειν. Οὐ γὰρ πάντως ἡ φράσις πρόξενος τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἀλλὰ τὸ χρηστὸν ἦθος, καὶ ἡ ἀγαθὴ πράξις, καὶ ἡ βεβαία πίστις.

Σ'Β'. — ΗΣΥΧΙΩ ΑΝΘΥΠΑΤΩ.

Οὐκ ἦν ἕτερος ὁ τὸν Λάζαρον ἐγείρας, καὶ ἕτερος ὁ πυθανόμενος περὶ αὐτοῦ, ἀλλ' ὁ αὐτὸς ἦν, ἀνθρωπίνως μὲν λέγων· « Ποῦ Λάζαρος κεῖται; » θεϊκῶς δὲ τοῦτον ἀνεγείρων· σωματικῶς μὲν ὁ αὐτὸς ὡς ἀνθρώπος πτύων, θεϊκῶς δὲ ἀνοίγων τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ ἐκ γεννητοῦ τυφλοῦ· καὶ σαρκὶ μὲν πάσχων, καθά φησιν ὁ Πέτρος, θεϊκῶς δὲ ἀνοίγων τὰ μνήματα καὶ ἀνεγείρων τοὺς νεκροὺς.

Σ'Γ'. — ΖΗΝΟΔΩΡΩ ΔΕΚΑΝΩ.

Τοῖς λόγοις Ἰωάννου τοῦ Κωνσταντινουπόλεως ἐπισκόπου ἠδέως ἐντυγχάνεις· ἐξ αὐτῶν δὴ γράψω σοι νῦν ὅπερ ἐξήτησας. « Ὄφθη τοῖνον τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον καταβαῖνον ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν ὡς περιστερά. » Ἐν ἡμῖν μὲν γὰρ διὰ τοῦ βαπτίσματος ἀπαρχή, καὶ ἀβραθῶν θεότητος κατοικεῖ, ἐν Χριστῷ δὲ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος. Καὶ μήτοι· νόμιζε, ὅτι μὴ ἔχων Χριστὸς ἐλάμβανε τὸ Πνεῦμα· αὐτὸς γὰρ τοῦτο ἔκωθεν ἀπέστειλεν ὡς Θεὸς, καὶ αὐτὸς χάτωθεν αὐτὸ ὡς ἀνθρώπος ὑπέδεχετο. Ἐξ αὐτοῦ οὖν εἰς αὐτὸν κατήρχετο, ἐκ τῆς θεότητος αὐτοῦ εἰς τὴν ἀνθρωπότητα αὐτοῦ.

Σ'Δ'. — ΠΡΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟΝ.

Ὁ τῆς ἐν Βυζαντίῳ μεγάλης Ἐκκλησίας, μᾶλλον δὲ παντὸς τοῦ κόσμου φωστὴρ Ἰωάννης ὁ θαυμαστὸς ἱερεὺς, διορατικὸς ὑπάρχων, πολλάκις τελέσεται, πᾶσαν μὲν σχεδὸν ὥραν μὴ ὑστεροῦντα, ἢ διαλειπόμενον τὸν οἶκον Κυρίου τῆς τῶν ἀγγέλων ἐπιστασίας, μάλιστα δὲ ἐν τῷ καιρῷ τῆς θείας καὶ ἀναιμάκτου θυσίας. Ἐκπλήξεις οὖν καὶ εὐφροσύνης γέμων, τοῖς γησιόις τῶν πνευματικῶν φίλων κατ' ἴδιαν διηγῆσαι τὸ πρᾶγμα. Ἀρχομένου γὰρ, φησὶν, τοῦ ἱερέως τὴν ἅγιαν ποιεῖσθαι προσκομιδὴν, πλείσται ἐξαίφνης τῶν μακαρίων δυνάμεων ἐξ οὐρανοῦ καταβούσαι, ὑπερλάμπρους τινὰς στολὰς περιβεβλημένας, γυμνῶ τῷ ποδί, συντόνῳ τῷ βλεμματι. κάτω δὲ νεύοντι τῷ προσώπῳ περιστοιχίσασαι τὸ θυσιαστήριον μετ' εὐλαβείας, καὶ πολλῆς ἡσυχίας, καὶ σιωπῆς, παρίστανται μέχρι τῆς τελειώσεως τοῦ φρικτοῦ μυστηρίου· εἴτα διαφεθόντες καθ' ὅλον τὸν σεβάσμιον οἶκον, τῆδε κάκεισε ἕκαστος αὐτῶν τοῖς παρατυχοῦσιν ἐπισκόποις, καὶ πρεσβυτέροις, καὶ πᾶσι τοῖς διακόνοις τὴν χορηγίαν ποιουμένοις τοῦ σώματος καὶ τοῦ τιμίου

dum tibi, utilitatis, quam ex mora in ecclesia et monasteriis assecutus es, molem, et quæ circos atque theatra subsequitur, noxæ.

CCXCI. — LEONIDÆ RHETORI.

Volo te et moribus, et actionibus directum esse. Namque pari ac convenienti compositura sermonem dirigere, et barbariem 265 evitare poterunt etiam qui moribus perditii sunt. Desine itaque eos reprehendere, qui inconvenienter loquuntur, si tamen ipse non fallor, qui Christianum te esse existimo. Neque enim structura orationis regnum impartitur cœlorum, sed probi mores, et bona actio, et stabilis fides.

CCXCII. — HESYCHIO PROCONSULI.

Non erat alius, qui Lazarum exsuscitavit 27, et alius, qui de illo interrogabat, sed idem, humano equidem ritu dicens: « Ubi Lazarus jacet 28? » divino vero eum exsuscitans: corpore quidem ipse veluti homo spuens, deitate aperiens oculos cæci a nativitate 29; et carne quidem patiens 30, ut Petrus ait, deitate vero monumenta aperiens et demortuos exsuscitans.

CCXCIII. — ZENODORO DECANO.

Joannis Constantinopolitani episcopi sermones libenti animo versas; ex iis itaque ad postulatum tuum respondeo. « Apparuit Spiritus sanctus descendens super Jesum veluti columba 31. » In nobis enim per baptismum principium, et arrhabo deitatis inhabitat; in Christo autem omnis plenitudo deitatis 32. Neque id cogites, Christum Spiritum accipere, quem non habebat: ipse enim eum desuper veluti Deus mittebat, ipse infra eum uti homo excipiebat. Ex ipso itaque in ipsum descendebat, ex deitate ipsius in humanitatem ipsius.

266 CCXCIV. — ANASTASIO EPISCOPO.

Byzantinæ magnæ Ecclesiæ, imo orbis universi lumen, Joannes admirabilis sacerdos, cum acie oculorum valeret, sæpnumero conspexit, omnibus fere horis Dominicum angelorum curatione protectum, nunquam ab illis destitutum, et potissimum tempore sacrosancti incruentique sacrificii. Quod ille admiratione et lætitia plenus amicorum illi spiritu conjunctorum genuinis extra turbam enarravit. Aiebat etenim ille, statim atque sacerdos sacram inciperet oblationem, plerasque de repente ex beatis potestatibus de cœlo descendentes, et splendidissimis quibusdam vestibus circumamictas, nudo pede, intentis oculis, et demissa facie altare circumeuntes, cum veneratione, et multa quiete, et silentio, usque ad terribilis mysterii consummationem assistere: tum demum per venerandum Dominicum undique effusus, hac atque illac singulas obvius episcopis, et sacerdotibus, et singulis diaconis, qui corpus, ac venerandum sanguinem aliis dispertitunt, ministrare, auxiliari, viresque confirmare. Hæc

²⁷ Joan. xi, 44. ²⁸ Ibid. 54. ²⁹ Joan. ix, 6. ³⁰ I Petr. iv, 1. ³¹ Matth. iii, 16. ³² Coloss. ii, 9.

vero ideu scribo, ut sacri ministerii tremenda animadvertentes, ne socordes sitis, divino timore posthabito, et inter vos contententes; neque aliis permittatis ut colloquia conferant, aut susurrentur oblationis tempore, et audacter nutent, et a constanti statione removeantur, et hac atque illac oculos torqueant, et per inertiam, et, uti vulgus solet, ordinem deserant. Dicit namque Dominus Moysi, et per illum sacerdotibus **267** omnibus: « Pios facite filios Israel, et non despectores ».

CCXCV. — FALCONI CURATORI.

Si in angelum lucis diabolus permeat, ut eludat, et perdat eos, qui ab eo illuduntur, quid miraris audiens eundem sæpissime belluarum, et pecudum, et avium figuris circumvestiri?

CCXCVI. — LICINIO PRIMATI.

Cave dicas: Nequeo reconciliare mihi inimicum hominem, cum pessimus sit, nec remedium admittat. Potes enim tibi illum reconciliare, et tibi benevolum reddere, si modo volueris toto animo. Quid enim leone immanius? eum nihilominus homines cicurant; et ars naturam urget, et ove qualibet sit leo mansuetior, et per fora nullum timens obambulat. Quamnam igitur veniam consequeris, quam responsionem objicies, dum, belluis cicuratis, ipse ais non posse hominem ex feritate ad mansuetudinem traducere? Et tamen belluæ præter naturam tractatio est, homini præter naturam feritas. Quare fac velis ad minus præsentem emollire, et amicum tibi vicinum facere.

CCXCVII. — CARINO EPARCHICO.

« Cum illi subjecta fuerint omnia, ait, tunc et ipse Filius pro nobis subjicietur Patri pro propriis membris ».— « Membra enim sumus Christi, ex carne ipsius, et **268** ex ossibus illius ».— ut Apostolus tradit. Nostram igitur subjectionem, qui prius subjici, et suaderi recusabamus, suam Christus fecit, qui nostri fidei iussor est.

CCXCVIII. — PRISCO REIPUBLICÆ OPERAM DANTI.

Qui pauperibus pecunias exhibuit, et qui rapaci, et alienorum invasori, vel pessimo homini neque insidiatur, neque maledicit; manifestum est eos timore Dei ea perficientes, similia et cælestes mercedes possessuros.

CCXCIX. — ZENONI DECEMPRIMO.

Sacrilegum omnino est, ac impium dicere, natura existere mala, et non electione. Licet enim Scriptura dicat: « Cogitatio hominis in malum prona est ab juventute ejus ».— « dictionis tamen modus attendendus tibi est; non natura pravis hominem nentem applicare, neque ex iis, quæ a Deo a principio nostræ cogitationi instillata sunt, naturalia desideria. Absit hoc! Sed, ex juventute hominis, scriptum est, ut ostendatur, ex suggestione diaboli nos prava possidere, facillique negotio, potius ab

αἵματος συνεργῶσαι συμπράττουσι, καὶ συνεπισχύουσιν. Ταῦτα δὲ γράφω, ἵνα μαθόντες τὸ φοβερὸν τῆς θείας λειτουργίας, μήτε αὐτοὶ διατεθῆτε ἀμελοῦντες τοῦ θεοῦ φόβου διαχεόμενοι, μήτε δὲ ἄλλους τινὰς συγχωρήτε ὁμιλεῖν, ἢ ψιθυρίζειν ἐπὶ τῆς προσκομιδῆς, μήτε νεύειν θαρσαλέως, ἢ παρασαλεύεσθαι τῆς ἐμβριτοῦς στάσεως, μήτε ὡς κάκεισε περιβλέπεσθαι, ἢ βρέμβεσθαι βραθύμως καὶ χυδαίως. Λέγει γὰρ ὁ Κύριος τῷ Μωϋσῆ, δι' αὐτοῦ πᾶσιν τοῖς ἱερεῦσιν: « Εὐλαβεῖς ποιήσατε τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ, καὶ μὴ καταφρονήτας. »

ΣΙΞ'. — ΦΑΛΚΟΝΙ ΚΟΥΡΑΤΟΡΙ.

Εἰ εἰς ἄγγελον φωτὸς ὁ διάβολος μετασηματίζεται πρὸς ἀπάτην, καὶ βλεθρον τῶν ἐξαπατωμένων, τί θαυμάζεις ἀκούσας τούτων πολλάκις θηρίων, καὶ κτηνῶν, καὶ ὀρνέων μορφᾶς ἡμφιεσμένων;

ΣΙΖ'. — ΛΙΚΙΝΝΙῶ ΠΡΩΤΕΥΟΝΤΙ.

Μὴ λέγε, ὅτι Οὐ δύναμαι διαλλάξαι μοι τὴν ἐχθραίνοντα ἄνθρωπον, πονηρὸν τινα ὑπάρχοντα, καὶ ἀνίατον. Δύνη γὰρ καταλλάξαι σοι αὐτὸν, καὶ εὐμενῆ ποιῆσαι, ἐὰν μόνον θελήσῃ; ὅλη ψυχῆ. Τί γὰρ δὴ τοῦ λέοντος ἀγριώτερον; Καὶ ὁμοίως τοῦτον ἡμεροῦσιν ἄνθρωποι, καὶ ἡ τέχνη τὴν φύσιν βιάζεται, καὶ γίνεται ὁ λέων προβάτων παντὸς ἐπιεικέστερος, καὶ διὰ τῆς ἀγορᾶς περιπατεῖ μὲδῆνα δεδιττόμενος. Τίνα τοίνυν ἐξεις συγγνώμην, ποῖαν ἀπολογία, θηρίων ἡμερουμένων, ἄνθρωπον λέγων μὴ δύνασθαι ἡμεροῦν; Καίτοι τῷ μὲν θηρίῳ παρὰ φύσιν τὸ ἡμερον, τῷ δ' ἀνθρώπῳ παρὰ φύσιν τὸ ἀγριον. Θέλησον τοίνυν κἂν ἐπὶ τοῦ παρόντος καταπραῦναι, καὶ φίλον σοὶ ποιῆσαι τὸν γείτονα.

ΣΙΖ'. — ΚΑΡΙΝῶ ΕΠΑΡΧΙΚῶ.

« Ὅταν δὲ ὑποταγῇ αὐτῶ πάντα, φησὶ, τότε καὶ αὐτὸς ὁ Υἱὸς ἀνὴρ ἡμῶν ὑποταγήσεται τῷ Πατρὶ ὑπὲρ τῶν ἰδίων μελῶν. » — « Μέλη γὰρ ἔσμεν τοῦ Χριστοῦ ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, καὶ ἐκ τῶν ὀστέων αὐτοῦ, » ὡς λέγει ὁ Ἀπόστολος. Τὴν ἡμετέραν τοίνυν ὑποταγὴν τῶν πρώην ἀνυποτάκτων καὶ ἀπειθῶν, ἰδίαν ὁ Χριστὸς πεποιήται, ὡς ἀνάδοχος ἡμῶν.

ΣΙΗ'. — ΠΡΙΣΚῶ ΠΟΛΙΤΕΥΟΜΕΝῶ.

Ὁ τοῖς πένησι [δεδωκὼς τὰ χρήματα, καὶ ὁ τῶν πλεονεκτήσαντι ἀρπαγῆ καὶ μοχθηρῶ ἀνθρώπῳ μὴ ἐπιβουλεύων, μήτε καταφρονέμενος, ὅηλον ὅτι διὰ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ ἀμφότεροι ταῦτα ποιῶντες, τῶν ὁμοίων ἐπιτεύζονται οὐρανίων ἀμοιβῶν.

ΣΙΘ'. — ΖΗΝΟΝΙ ΔΕΚΕΜΠΡΙΜῶ.

Ἄθρον παντελῶς, καὶ ἀσεβῆς τὸ λέγειν, φύσει ὑπάρχειν τὰ κακὰ, καὶ οὐχὶ προαιρέσει. Κἂν γὰρ ἡ Γραφὴ λέγει, ὅτι « Ἐγκρατεῖα ἡ διάνοια τοῦ ἀνθρώπου ἐπιμελῶς τοῖς πονηροῖς ἐκ νεότητος αὐτοῦ, » εἰδέναι ὀφείλεις τὴν ἐρμηνείαν τῆς φράσεως, ὅτι οὐ κατὰ φύσιν τοῖς ψεκτοῖς πρόσκειται ὁ ἄνθρωπος, οὐδ' ἐξ αὐτῶν τῶν παρὰ Θεοῦ ἐξ ἀρχῆς τῆς διανοίας ἡμῶν κατασπαρέντων φυσικῶν ἐνθυμιῶν· μὴ γένοιτο· ἀλλ' ἐκ νεότητος τοῦ ἀνθρώπου γέγραπται, ἵνα δευχθῆ, ὅτι ἐξ ἐπισπορᾶς τοῦ διαβόλου τὰ φαῦλα κεκτή-

²² Levit. xv, 31. ²³ I Cor. xv, 28. ²⁴ Ephes. v, 50. ²⁵ Gen. viii, 21.

μεθα, καὶ βρβίδως μᾶλλον ὑπ' ἐχθροῦ θελογόμενοι πρὸς ἄ
τὸ κακὸν βέπομεν· « Ἐχθρὸς γὰρ ἀνθρώπος ἐπ-
έσπειρε τὰ ζιζάνια, » φησὶν ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ ὁ Κύ-
ριος.

Τ. — ΚΟΛΑΣΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Φησὶν ὁ μακάριος Πέτρος, ὅτι καὶ Κύριον καὶ
Χριστὸν ὁ Θεὸς ἐποίησε τὸν σταυρωθέντα Ἰησοῦν,
οὐχὶ τὴν οὐσίαν τοῦ Λόγου, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἀνθρώπι-
νον πεποιθῆσθαι αὐτὸν λέγων. Τί γὰρ ἦν τὸ σταυρού-
μενον, ἢ τὸ σῶμα; Τὸ δὲ σωματικὸν τοῦ Λόγου πῶς
εἶχε σημάδι, ἢ διὰ τοῦ εἰπεῖν, ὅτι Ἐποίησεν;

ΤΑ'. — ΘΕΣΣΑΛΙΩ ΣΥΜΠΟΝΩ.

Μὴ εἰς τὸ λαμβάνειν ἔστω ἡ χεὶρ σου προθύμως
ἐκτεταμένη, εἰς δὲ τὸ μεταδοῦναι τοῖς ἐνδεέσι συν-
εσταλμένη, ἀλλ' ὡσπερ ἡδέως ὑποδέχη τὰ κέρδη τοῦ
μαμωνᾶ, οὕτως ἡδέως χρῆγαι τὰς δαπάνας τοῖς
χρηζούσιν.

ΤΒ'. — Τῷ αὐτῷ.

Εἰ ἐτέρους πλεονεκτῶν, καὶ καταδυναστεύων, δο-
κεῖς ποιεῖν ἐντολὰς Κυρίου καὶ ἐλεημοσύνας, μᾶλλον
ἐκείνους ἐλέησον, τοὺς ὑπὸ τῆς σῆς λαμπρότητος
ἀδικουμένους καὶ στένοντας.

ΤΓ'. — Τῷ αὐτῷ.

Γινῶθι ὅτι ἡμαρτες, καὶ ἀπαλείψεις τὰς ἀμαρτίας
σου· γενοῦ σαυτοῦ κατηγορος, τύπτων τὸ στήθος
καὶ λέγων· « Ὁ Θεὸς, ἰλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ, »
καὶ τεύξη σωτηρίας. Ἀπεδεξάμεθά σου τὴν ἐξομο-
λόγησιν καὶ τὴν ταπεινοφροσύνην.

ΤΔ'. — ΕΥΣΤΟΧΙΩ ΚΟΜΗΤΙ ΛΑΡΓΙΤΙΟΝΩΝ.

Ἐὰν συνεχῶς τῷ σημεῖω τοῦ Δεσποτικοῦ σταυροῦ
τό τε μέτωπον σαυτοῦ καὶ τὴν καρδίαν σφραγίζεις,
δραπετεύσουσιν ἀπὸ σοῦ οἱ δαίμονες τρέμοντες, διότι
ἄγαν φρίττουσιν τὸ τοιοῦτον μακάριον σήμαντρον.

ΤΕ'. — ΟΛΥΜΠΙΩ ΚΥΕΣΤΟΡΙ.

Οὐτε ἀλόγως, οὐτε εὐλόγως ὀργίζεσθαι χρήσιμον·
δικαίως γὰρ ὑπὸ τοῦ Κυρίου κεκώλυται. Ἄν τοῖνον
φιλοσοφεῖν ἐθέλῃς κατὰ Χριστόν, οὐτε πάντες· οἱ
ποντοροὶ ἀνθρώποι, οὐτε οἱ παγγάλεποι, καὶ πάνδει-
νοι δαίμονες, οὐτε ὁ πάσης κακίας δημιουργὸς Σα-
τανᾶς πρὸς ὀργὴν σε, καὶ λύτταν κινήσαι δυνήσονται.

ΤΣ'. — Τῷ αὐτῷ.

« Ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν, ἔω; ἔρχομαι, τί πρὸς
σέ; σὺ μοι ἀκολούθει. » Τουτέστιν, ἐὰν θέλω ἐν
σαρκὶ ζῆν τὸν Ἰωάννην, ἔω; ἔλω παραλαβεῖν αὐτὸν
ἐκ τοῦ σῶματος αὐτοῦ, τί σοι μέλλει τῷ Πέτρῳ, μα-
κροχρονούντος αὐτοῦ ἐν τῷ παρόντι βίῳ; Σὺ δὲ, ὦ
Πέτρε, ἀκολούθησόν μοι, τιμηθῆσόμενος τῇ ὁμοιο-
παθείᾳ κατὰ τὴν βασιλεύουσαν Ῥώμην, ὡσπερ
ἐγὼ ἐσταυρώθην, καὶ σὺ πάντως ἀνασκολοπισθήσῃ.

ΤΖ'. — ΘΕΟΔΟΤΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Τῇ ἐχθρᾷ προκεκρατημένῳ σοι, χειμῶν ἐπιπέπτωκε
χαλεπός, καὶ συγχυθεῖσα ἡ διάνοια, οὐδὲν βλέπειν
δύναται, οὐτ' ἀκούσαι ὑγιές· ἂν δὲ βιασάμενος διαβ-
ήσῃς τὸ νέφος τῆς δυσμενείας, τότε ἰσχύσεις ἀντι-

A hostile delinitos ad malum propendere. « Inimicus
enim homo superseminavit zizania », ait in
Evangelio Dominus.

269 CCC. — COLASIO DIACONO.

Beatus Petrus ait : Dominum, et Christum Deus
fecit, qui pro nobis crucifixus est, Jesum : non
essentiam Verbi, sed quod humanum erat, factum
eum dicens. Quid enim erat, quod cruci affigeba-
tur, nisi corpus? At Verbi, quod corporeum erat,
quomodo notare poterat, nisi dictione illa : Fecit?
CCCI. — THESSALIO COLLABORANTI.

Ne manus tua tam avide extendatur ad accipien-
dum, ad exhibendum vero egentibus contrahatur.
Sed quemadmodum mammonæ lucra libenti animo
excipis, ita libenti etiam animo indigentibus
sumptus suppedita.

CCCII. — Eidem.

Si cum aliis superior sis, eosque opprimas, præ-
cepta Domini adimplere tibi videris, et eleemosynas
erogare; potius eorum te misereat, qui a magnifi-
centia tua injuriose tractantur, et ingemiscunt.

CCCIII. — Eidem.

Scito te peccasse, et delebis iniquitates tuas,
tuimetipsius accusator factus, pectus verberans,
et dicens : « Domine, propitius esto mihi pecca-
tori », et salutem consequeris. Confessionem
tuam accepimus, et animi demissionem.

**270 CCCIV. — EUSTOCHIO COMITI
LARGITIONUM.**

Si sæpenumero signo Dominicæ crucis tui ipsius
frontem et cor signaveris, aufugient a te timore
percussæ dæmones : valde enim horrent hoc beatum
signaculum.

CCCV. — OLYMPIO QUÆSTORI.

Neque sine ratione, neque cum ratione iræ in-
dulgere utile est; et merito a Domino prohibetur.
Si itaque secundum Christum philosophiæ te dede-
ris, neque scelesti homines universi, neque acerri-
mi ac dirissimi dæmones, neque malitiæ universæ
auctor Satanas, ad iracundiam te et rabiem pote-
runt commovere.

CCCVI. — Eidem.

« Si eum volo manere, donec veniam, quid ad te?
tu me sequere », hoc est : Si volo in carne vitam
propagare Joannem, donec veniam assumere eum
e corpore suo, quid tua interest, Petre, in longiora
tempora vitam præsentem eo protrahente? Tu vero,
o Petre, sequere me, eodem mortis genere in regina
urbium Roma cohonestandus. Quemadmodum ego
cruci affixus sum, ita et tu omnino patibulo suffi-
gendus es.

CCCVII. — THEODOTO PRESBYTERO.

Inimicitie obnoxio tibi tempestas irruit immanis,
et cogitatio confusa nihil sanum vel videre,
vel audire potest; si autem vi facta, nebulam odii
disruperis, tunc poteris supernæ lætitiæ particeps

²⁷ Matth. xiii, 28. ²⁸ Act. ii, 56. ²⁹ Eccli. iv, 56. ³⁰ Luc. xviii, 15. ³¹ Matth. v, 25. ³² Joan. xxi, 22.

feri. Namque erga proximum odio rejecto, dilectione impleberis, quæ Christo complacet: et qui prius adversus, injucundusque propter inimicitiam aspectus videbatur, nunc desiderabilis et suavis videbitur, quando mens tua illuminata jam est.

CCCVIII. — PASCHASIO DIACONO.

Magna subsidia orationem suppeditare beatus edocet David, qui ante lapidem oratione usus, animatam turrim Goliath disjecit⁴³, divinam Dei potentiam culpæ ausum. Oratio itaque lapidem veluti manus deportavit, et timorem incussit barbaro, et adversarii audaciam enervavit, et tropæa adversus hostes erexit.

CCCIX. — AUXENTIO ECDICO.

« Eduxit in lumen umbram mortis⁴⁴, » hoc est in apertum adduxit, et publicavit Deus naturam peccati multum abhinc tempus latentem. Verumtamen naturam audiens, cave existimes, ut nonnulli suspicati sunt: Peccatum esse animal quoddam rationis compos. Namque in hominis electione nascitur, et rursus denascitur natura sua peccatum.

272 CCCX. — ARISTARCHO TRIBUNO.

Ne commercia sanctorum hominum spernas. Etenim vel solus eorum aspectus animum tuum iniquitatibus jam emarcidum curare poterit, et loquela eorum quam maxima dona credenti elargitur. Vox quippe sanctorum bella dissolvit, dæmones ejecit, elementa firmavit, quemadmodum Jesus Nave cum clamasset: « Stet sol, et luna; et continuo steterunt⁴⁵: » sic quoque Moyses mari vincula invidit, et relaxavit⁴⁶; sic tres pueri hymnis et canticis flammam in rorem converterunt⁴⁷. Eadem ratione nunc quoque qui eos æmulantur, dum hac luce fruuntur, invalescunt vel sola voce peccati ardorem extinguere, fontes voluptatum exsiccare, iracundiam emollire, desideria fugare, inanem gloriam enervare, avaritiæ incendium compescere, a tristitia et mœrore liberari, et tempestate jactatis animis tranquillitatem inuentem reconciliare.

CCCXI. — CLEONICO SCHOLASTICO.

Tradunt nonnulli post aquarum alluviam, cum vinum adinventum esset, plerosque qui illud immodice purumque ebiberant, mortem oppetiisse; tum demum alios experientia saniores redditos, magis potum commensurasse aquæ admistum, quo usus servatos fuisse. Qui vero mortis metu vitis rorem nondum biberant, eos, qui jam biberant, interrogarunt, utrum jam vivunt? Qui cum respondissent: Ita est, vivimus, applaudebant singulis hominibus, **273** et proximis qui servati erant, gratulabantur dicentes: Vivas, vivas. Quapropter ex eo ad hæc usque tempora mos invaluit, bibentibus effari: Vivas. Et hæc mihi dicta sunt ad tuam interrogationem.

⁴³ I Reg. xvii, 50. ⁴⁴ Job xii, 22. ⁴⁵ Josue x, 12, 15. ⁴⁶ Exod. xiv, 21, 27. ⁴⁷ Dan. iii, 50.

λαβέσθαι τῆς ἄνω φαιδρότητος. Τὸ γὰρ πρὸς τὸν πλησίον ἀποθέμενος μίσος, ἀγάπης ἐμπλησθήσῃ τῆς ἀρεσκούσης Χριστῷ, καὶ ἡ πρώην πολεμία, καὶ ἀηδὴς φαινομένη σοι ὄψις διὰ τὴν δυσμένειαν, νῦν ποθεινὴ σοι, καὶ ἐπίχαρις φανεῖται, πεφωτισμένου τοῦ λογισμοῦ.

ΤΗ'. — ΠΑΣΧΑΣΙΩ ΔΙΑΚΟΝῶ.

Ὅτι μέγα ἐστὶ βοήθημα ἡ εὐχὴ, διδάσκει ὁ μακάριος Δαυὶδ. Πρὸ γὰρ τοῦ λίθου τῆ εὐχῆ χρησάμενος, τὸν ἐμψυχον πύργον Γολιάθ κατήνεγκε, τὸν δειδῆσαι τολμήσαντα τὴν τοῦ Θεοῦ δύναμιν. Ἡ οὖν προσευχὴ τὸν λίθον ἐχειραγωγῆσεν, καὶ ἀγωνίαν τῷ βαρβάρῳ ἐνέβαλεν, καὶ τὸ θράσος ἐξέκοψε τοῦ πολεμίου, καὶ τρόπαια ἔστησε κατὰ τῶν πολεμίων.

ΤΘ'. — ΑΥΞΕΝΤΙΩ ΕΚΔΙΚῶ.

« Ἐξήγαγε δὲ εἰς φῶς σκιὰν θανάτου, » τούτέστιν, εἰς τοῦφανὲς ἤγαγε, καὶ δεδημοσίευσεν ὁ Θεὸς τὴν πάλαι ἐνδομυχοῦσαν φύσιν τῆς ἀμαρτίας. Ἀλλὰ φύσιν ἀκούσας, μὴ νόμιζε, καθὼς τινες ὑπετόπησαν, ζῶντι λογικὸν τὴν ἀμαρτίαν ὑπάρχειν· ἐν γὰρ τῇ τοῦ ἀνθρώπου προαιρέσει γίνεσθαι τε, καὶ πάλιν ἀπογίνεσθαι πέφυκεν ἡ ἀμαρτία.

ΤΙ'. — ΑΡΙΣΤΑΡΧῶ ΤΡΙΒΟΥΝῶ.

Μὴ καταφρόνει τῆς συντυχίας τῶν ἁγίων ἀνθρώπων. Καὶ γὰρ τὸ βλέμμα αὐτῶν μόνον λάτασθαι δύναται τὴν ψυχὴν σου σαθρωθεῖσαν ἐν τοῖς παραπτώμασι, καὶ ὁ φόβος τούτων μεγίστας χαρίζεται δωρεάς τῷ πιστεύοντι. Ἡ γὰρ φωνὴ τῶν ἁγίων πολέμους κατέλυσε, δαίμονας ἐξήλασε, τὰ στοιχεῖα ἔστησεν, ὡς περ Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ βοηθός: « Στήτω ὁ ἥλιος, καὶ ἡ σελήνη· καὶ παραχρῆμα ἐστάθησαν· » οὕτω καὶ Μωϋσῆς θάλασσαν ἐπέδησε καὶ ἀνῆκεν· οὕτω καὶ οἱ παῖδες οἱ τρεῖς τοῖς ὕμνοις καὶ ταῖς ψάλλαις τὴν φλόγα εἰς δρόσον μετέβαλον· ὁμοίως καὶ νῦν οἱ ἐκείνων μιμηταὶ κατὰ τὸν βίβλ' ὑπάρχοντες ἰσχύουσι, καὶ μόνον φθειγόμενοι, κατασθέσαι τῆς ἀμαρτίας τὴν πύρωσιν, καὶ ξηρᾶναι τὰς πηγὰς τῶν ἡδονῶν, καὶ τὸν θυμὸν μαλᾶσαι, καὶ τὴν ἐπιθυμίαν ἐκδιώξει, καὶ τὴν κενοδοξίαν ἐκνευρίσει, καὶ μαρᾶναι τὸν φλογμὸν τῆς φιλοχρηματίας, καὶ ἀθυμίας καὶ λύπης λυτρώσασθαι, καὶ ταῖς χειμαζομέναις ψυχαῖς γαλήνην βαθεῖαν ἐμποιῆσαι.

ΤΙΑ'. — ΚΛΕΩΝΙΚῶ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚῶ.

Φασὶ τινες, μετὰ τὸν κατακλυσμὸν ἐξευρεθέντος τοῦ οἴνου, ἀμέτρως ἄκρατόν τινας πίνοντας ἀποθνήσκειν· εἶτα δοκιμάσαντας ἐτέρους μᾶλλον μετρησαί τὴν πόσιν ὕδατι κεκραμένην, καὶ τούτῳ χρησαμένους τῷ πότῳ διασωθέντας. Οἱ δὲ μήπω πίνοντες φόβῳ θανάτου τῆς ἀπέλου τὸ νᾶμα, ἐπίθοντο τῶν ἡδὴ πεπωκῶτων, εἰς τὴν ζῶσιν· κἀκείνων ἀποκριθέντων· Ναὶ δὲ, ζῶμεν, ἐπεφύγγοντο συγχαίροντες ἐκάστῳ τῶν σεσωσμένων ἀνθρώπων, ἢ πλησίον· Ζήσειας, ζήσειας. Διόπερ ἐξ ἐκείνου μέχρι νῦν τὸ ἔθος κεκράτηκε, τοῖς ἐκπιούσιν ἐπιλέγειν τὸ Ζήσους. Ταῦτά μοι εἴρηται πρὸς τὴν σὴν ἐπερώτησιν.

TIB'. — ΔΗΜΗΤΡΙΩ ΔΟΜΕΣΤΙΚΩ.

Μὴ ἀναμένωμεν πρῶτοι προσαγορευθῆναι, καὶ μετὰ τοῦτο προσεπιεῖν· τετυφωμένης γὰρ, καὶ ἀπονενοημένης τοῦτο γέ διανοίας. Ἄλλ' ἡμεῖς πρῶτοι ἀεὶ προσαγορευόμεν, εἴτε φίλων, εἴτε ἐχθρῶν, ἔν' ἐπὶ τοῦτο καὶ Θεὸς ἡμᾶς ἐπαινέσῃ, καὶ ἄνθρωποι ἀποδέξωνται, εὐπροσηγόρους ἡμᾶς ἀποκαλοῦντες. Καὶ γὰρ ὁ Ἀπόστολος κελεύει ἡμῖν τῇ τιμῇ ἀλλήλων ἡγεῖσθαι ὑπερέχοντας ἑαυτῶν. Τοῦτο γοῦν ἐλλειψθὲν τὸ κατόρθωμα, τὸ τῆς προρόθης ὡς φημι, πολλὰς φιλίας διέκοψε, πολλὰς ἐχθρας εἰργάσατο· μετὰ σπουδῆς δὲ πληρούμενον, χρόνιους πολέμους κατέλυσε, ἀσπόνδους ἐχθρας ἠφάνισεν, τῶν δὲ γυναικῶν φίλων ἐπέσφιγξε τὴν στοργήν, καὶ τοὺς πόθους ἐπηύξησεν.

TII'. — ΟΥΓΑΛΕΡΙΩ ΠΡΩΤΕΥΟΝΤΙ.

Ὅταν βλέπῃς τὸν ἐχθραίνοντά σου, καὶ εἰς νοῦν λάβῃς ὅσα μὲν πέπονθας, καὶ ἤκουσας· λυπηρὰ, πάντα ἐπιλανθάνου· ἂν δὲ καὶ ἀναμνησθεῖς, τῷ διαδόλῳ ταῦτα λογίζου. Σύλληγε δὲ καὶ εἰ τι χρήσιμον εἶπε πώποτε ὁ τοιοῦτος ἄνθρωπος, ἢ πεποίηκε· καὶ ἂν ἐν τῇ τούτων μνήμῃ ἐνδιατρίβῃ, ἀναπαυσθήσῃ τάχιστα, ἀππλλαγμένος τῆς τε τραχύτητος, καὶ τῆς θηρωδίας.

TII'. — ΑΡΚΑΔΙΩ ΡΟΓΑΤΟΡΙ.

« Καὶ χάριν, φησὶν, ἀντὶ χάριτος· » χάριν γὰρ ἡμεῖς ὡσπερ καὶ δῶρον καλὸν προσφέροντες τὴν ἑαυτῶν τῷ Θεῷ πίστιν, χάριν ἀνθυποδεχόμεθα οὐρανόθεν μεγίστην, καὶ ἀσύγκριτον, τὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος μετουσίαν. « Ἀνέβῃς γὰρ εἰς ὕψος, φησὶ, μετὰ τὴν ἀνάστασιν, ἠχημαλώτευσας αἰχημαλώσιαν, » ἐξερπάσας ἡμᾶς ἐκ χειρὸς διαβολικῆς· καὶ ἔλαβες δόματα ἐν ἀνθρώποις, ἢ ὡς φησὶν ὁ μέγας Ἀπόστολος, « Καὶ ἔδωκας δόματα τοῖς ἀνθρώποις. » Λαβὼν γὰρ πίστιν ὁ Θεὸς παρὰ ἀνθρώπων, τὰ οὐράνια δωρεῖται χάρισμα τῶν πιστοῖς. Πάλαι μὲν οὖν χάριν ἡμῖν δωρούρηται νομικὴν δούλους συμβαλλομένοις, νῦν δὲ οὐχ ὡς δούλοις, ἀλλ' ὡς τέκνοις ποθισινοῖς, εὐαγγελικὴν ἡμῖν ἔδωκέναι χάριν ὑψηλοτέραν τῆς πρώτης, καὶ μεζονα, δι' ἧς τελειούμεθα τε, καὶ σοφίζόμεθα τῇ ἐξ ὕψους σοφίᾳ, καὶ ἐγγίζομεν τῷ Θεῷ θαυμάσιως ὡς υἱοὶ, καὶ συγκιρνάμεθα τῷ φωτὶ τῆς θεότητος.

TIE'. — ΑΡΙΣΤΩΝΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Μυρίαίς εὐεργεσίαις παρὰ τῆς σῆς θεοφιλίας διαφόρως ὑπὲρ τὴν ἀξίαν τετιμημένος ἐγώ, περιζητῶν τί τινα ἀμοιβὴν κατὰ τὸ πρόπον ἀνταποδώσω ὑμῖν, καὶ μηδαμῶς εὐρίσκων, μέγαν σοι χρεωφειλέτην προβάλλομαι, τὸν Θεὸν δηλονότι· « Ὁ γὰρ ἐμοὶ πεποιθώς, τῷ Θεῷ δεδάνεικε. » « Κύριος δὲ ἀνταποδώσει ὑπὲρ ἐμοῦ, » ὡς ὁ Δαυὶδ εἶρηκε.

TIG'. — ΜΑΡΤΙΝΩ ΚΑΓΚΕΛΛΑΡΙΩ.

Τὸ ὅπισω μου, τὸν μέλλοντα χρόνον δηλοῖ, ὡς ὅταν φησὶν ἡ Γραφή· « Τίς ἀπαγγελεῖ τῷ ἀνθρώπῳ, τί ἄρα ἔσται ὅπισω αὐτοῦ; » τοῦτέστι μετέπειτα. Καὶ ὁ Σαουλ λέγει τῷ Δαυὶδ· « Ὅμοσον μοι, ὅτι οὐ

A CCCXII. — DEMETRIO DOMESTICO.

Ne expectemus nos prius salutari, postmodum respondere; id enim inflata est, et quam stultissima cogitationis: sed nos primi alios, sive illi sint familiaritate conjuncti, sive inimicitia dissiti, comellemus, ut propterea nos Deus collaudet, et homines approbent, faciles nos nuncupantes in consuetudinibus. Namque Apostolus nobis praecepit, honore nos invicem praere nobis ipsis superiores⁴⁷. Hoc siquidem probe factum, salutationis, inquam, neglectum, multas amicitias interrupit, multarumque inimicitiarum causa fuit: ac diligenter praestitum diuturna bella imminuit, saevas ac graves inimicitias diremit, legitimorum amicorum amicitiam restrinxit, et cupidines auxit.

B CCCXIII. — VALERIO PRIMATI.

Cum eum aspexeris, qui tecum inimicitias exercet, animoque conceperis, quae ab illo tristitia diraque aut passus es, aut audisti, omnium te oblivio capiat: quod si recordatus eorum fueris, ea diabolo ascribit. Colligito vero, si quid ille unquam proficuum dixerit, aut effecerit. Et si in horum memoria immoratus fueris, quam citissime requiesces, ab asperitate et immanitate immunis.

274 CCCXIV. — ARCADIO ROGATORI.

« Et gratiam, ait, pro gratia⁴⁸: » gratiam enim nos, tanquam pulchrum munus fidem nostram Deo offerentes, gratiam de caelo quam maximam recipimus, et incomparabilem sancti Spiritus communionem. « Ascendisti enim, ait, in altum post resurrectionem, captivam duxisti captivitatem⁴⁹, » e manu diaboli nos subripiens; et accepisti dona in hominibus, vel, ut inquit magnus Apostolus: « Et dedicati dona hominibus⁵⁰. » Deus etenim ab hominibus fidem accipiens, caelestia dona fidelibus impartitur. Antiquitus itaque gratiam nobis exhibuit legalem, qui cum servis comparabamur: at nunc non uti servis, sed uti filiis dilectis gratiam nobis donavit evangelicam, prima illa excelsiorem majoremque, per quam perficimur et edocemur superna sapientia, Deoque uti filii appropinquamus, et una cum deitatis lumine commiscemur.

CCCXV. — ARISTONI ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Innumeris vere beneficiis a tua pietate multis modis praeter dignitatem ipse coonestatus, cum anxius enitar gratiam pro dignitate reponere, nec occurrat quidpiam, maximum tibi debitorem Deum constituo. « Qui enim mihi fecit, Deo feneravit⁵¹; » « Dominus vero retribuet pro me⁵², » ut dixerat David.

275 CCCXVI. — MARTINO CANCELLARIO.

Post me, futurum tempus significat: ut cum Scriptura ait: « Quis annuntiabit homini, quid erit post eum⁵³? » postmodum scilicet. Et Savi Davidi dicit: « Jura mihi, quod non internecabis

⁴⁷ Philipp. II, 3. ⁴⁸ Joan. I, 16. ⁴⁹ Psal. LXXVII, 19. ⁵⁰ Ephes. IV, 8. ⁵¹ Prov. XIX, 17. ⁵² Psal. CXXVII, 8. ⁵³ Eccle. I, 14.

semen meum post me³⁶ : hoc est, post hæc facta; A post meum e vita exitum ne deleas meos posteros.

CCCXVII. — *Eidem.*

Ne negligamus, neque simus desides in nobismetipsis procurandis : licet enim ad ipsa malitiæ barathra tradamur, fieri potest, ut nosmetipsos redipiscamur melioresque fiamus, et universam improbitatem abjiciamus : neque enim immobile est malum, ut Manichæi asserunt.

CCCXVIII. — *Eidem.*

Cum ex visione gignatur amor, oculos ab inquirendis formosis faciebus coerce, ne ex visione parum considerata in dedecoram et obscenam actionem prolabar. Nisi etenim Eva perpulchram arborem conspexisset, nunquam ex ea decerpens fructum comedisset, statimque divina continentia denudata fuisset. Nunc porro Evam sensum esse intelligito, qui si a visibilibus rebus superetur, noxam prima comedidit, statimque viro communicat mortiferum cibum, invisibili menti. Quod et prius tibi insinuaveram.

276 CCCXIX. — NERONI MAGISTRO, ET EXCONSULI.

Nullus improbus, ait, exspectet, ut innocens fiat, in iram provocans Dominum. Tu itaque non effugies pœnam, neque inultus abibis, licet illam effugisse existimes, licet opineris tua scelera Deum non intueri atque impietates. Licet enim putes omniam curatorem et arbitrum antevenire, at decumbes omnino, et ruinam subibis circa vitæ exitum insanabilem.

CCCXX. — JOANNI ILLUSTRIS.

Plaudunt omnes tuo rectissimo animo angeli, hominesque, quod viventium, et demortuorum inimicorum filios propter Dei timorem procuras : viventium, ut hac ratione eorum parentes tibi reconcilies : defunctorum, ut a Domino benevolentiam prægrandem extorqueas, innumerisque cingaris coronis, multasque ab omnibus, non tantum beneficiis obstrictis, sed videntibus etiam preces possidens. Hoc etenim tibi et iudicii tempore suppetias feret, et licet multis peccatis obnoxius fueris, querelis omnibus liberaberis, misericordiam maximam et humanitatem erga hostes commonstrans, humanissimum per ea Dominum æmulatus.

277 CCCXXI. — PHILONI PRESBYTERO.¹

Peplum aureum est sacrarum Scripturarum narratio, stamina aurea, subtegmina aurea. Ne texturas araneorum contexas a decore secedens. Araneorum vero texturas existimo tuarum cogitationum imbecillitatem, et inutile iudicium, inanesque demonstrationes, et Græcicæ sapientiæ sophismata, quæ in venerandam Ecclesiam intrudere ausus es, quemadmodum olim Manasses idola quædam exsecrabilia in templo Dei erexit³⁷. Cessa

³⁶ 1 Reg. xxiv, 23. ³⁷ IV Reg. xxi, 4.

μη ἐξολοθρεύσεις τὸ σπέρμα μου ὀπίσω μου ἢ τοῦ- ἔστω: μετὰ ταῦτα, μετὰ τὴν ἐμὴν, φησὶν, ἀποβίωσιν, μη ἐξαφανίσῃς τὰ ἔγγονά μου.

TIZ'. — *Tῷ αὐτῷ.*

Μὴ ἀμελῶμεν, καὶ καταραθωμῶμεν τῆς οἰκείας ἐπιμελείας · κἄν γὰρ πρὸς αὐτὰ κατενεχθῶμεν τῆς κακίας τὰ βάραθρα, δυνατὸν ἑαυτοὺς ἀνακτήσασθαι, καὶ γενέσθαι βελτίους, καὶ πᾶσαν ἀποπτύσαι φαυλότητα · οὐ γὰρ ἔστιν ἀκίνητον τὸ κακόν, ὡς οἱ Μανιχαῖοι φασιν.

TIH'. — *Tῷ αὐτῷ.*

Ἐπειδὴ αἰὶ ἐκ τοῦ ὄραν εἴθε εἴχτεσθαι τὸ ἐρᾶν, εἴργε τοὺς ὀφθαλμοὺς σου τοῦ καταμανθάνειν τὰ εὐεἰδῆ πρόσωπα, ἵνα μὴ ἐκ τοῦ βλέπειν ἀφυλάκτως πρὸς τὴν ἀπρεπῆ καὶ βδελυρὰν αὐτομολήσης πράξιν. Εἰ μὴ γὰρ εἶδεν ἡ Εὐα τὸ περικαλλῆς δένδρον, οὐκ ἂν λαβοῦσα ἔφαγε, καὶ εὐθὺς ἐγυμνώθη τῆς θείας σωφροσύνης. Εὔαν δὲ νῦν νοήσης τὴν αἴσθησιν, ἥτις ἂν ἠττηθῆ τοῖς ὄρατοῖς, ἐσθίει τε τὴν βλάβην πρώτη, καὶ παραυτίκα τῷ ἀνδρὶ μεταδίδωσι τῆς θανατικῆς βρώσεως τῷ ἀοράτῳ νῷ. Ὅπερ καὶ πρώτῃ σοι εἴρηκα.

TIΘ'. — NERONI MAGISTRO ΚΑΙ ΑΠΟ ΥΠΑΤΩΝ.

Μηδεὶς πονηρὸς ὦν, φησὶ, προσδοκάσθω ἀθωοθῆσθαι, παροργίζων Κύριον. Οὐκοῦν καὶ αὐτὸς οὐκ ἐκφεύξη τὴν δίκην, ἀλλὰ πέσῃ ὑπ' αὐτὴν, κἄν ᾗθη νενομίαις διαδιδράσκειν, κἄν ὑπονοήσῃ μὴ ἐφορᾶν τὸν θεὸν τὰς σὰς ἀνοσιουργίας, καὶ ἀθετας. Κἄν γὰρ νομίζῃς νικῆσαι τὸν ἐφορον τῶν ὄλων, ἀλλ' ἠττηθήσῃ πάντως, καὶ πτώσει προσομιλήσεις ἀνιάτῳ περὶ τὴν ἐξοδὸν σου.

TK'. — IOANNI IΛΛΟΥΣΤΡΙΩ.

Κροτοῦσι πάντες τὴν σὴν ἀρίστην ψυχὴν, ἀγγελοὶ τε καὶ ἀνθρώποι, καθότι καὶ ζώντων, καὶ τελευτῶντων ἐχθρῶν τὰ τέκνα θεραπεύεις διὰ τὸν Χριστοῦ φόβον · ζώντων μὲν, ἵνα τῷ τρόπῳ τούτῳ καταλλάξῃς τοὺς πατέρας αὐτῶν · τετελευκῶτων δὲ, ἵνα παρὰ Κυρίου πολλὴν ἐπισπάσῃ τὴν εὐνοίαν, καὶ μύριους ἀνάδησῃ στεφάνους, καὶ πολλὰς δέξῃ παρὰ πάντων εὐχὰς, οὐχὶ τῶν εὐ πασχόντων μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ὀρώντων. Τοῦτο γὰρ σου καὶ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς κρίσεως προσοίεται, κἄν πολλὰ πεπλημμέληκας, πάντων ἐλευθερωθῆσῃ τῶν ἐγκλημάτων, εὐδπλαγχνίαν μεγίστην, καὶ φιλανθρωπίαν πρὸς τοὺς ἐχθροὺς ἐνδεικνύμενος, τὸν φιλανθρωπότατον διὰ τούτων μιμούμενος Κύριον.

TKA'. — PHILONI ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Πέπλον ὑπάρχει χρυσοῦν τῶν ἁγίων Γραφῶν ἡ διήγησις, οἱ στήμονες χρυσοί, ἡ κρόκη χρυσοῦ. Μὴ παρῦφαινε τῶν ἀραχνῶν τὰ ὑφάσματα, ἐκβαλῶν τοῦ πρέποντος. Ἀραχνῶν δὲ ὑφάσματα νομίζω τὴν τῶν σῶν λογισμῶν ἀσθένειαν, καὶ τὴν ἠφρευμένην ὑπόληψιν, καὶ τοὺς ματαίους συλλογισμοὺς τε, καὶ σοφισμοὺς τῆς τῶν Ἑλλήνων σοφίας, ὅσπερ εἰσφῶσαι τετόλμηκας τῆ σεπτῆ Ἐκκλησίᾳ, ὅσπερ ποτὶ ὁ Μανασσῆς εἰδωλὰ τινα βδελυρὰ καθίδρουσεν ἐπὶ τὸν

ναν τοῦ Θεοῦ. Πέπαιστο τοίνυν ἐν προσποιήσει δῆθεν Ἀδασκαλίας πνευματικῆς τὰ Μανιχαίων μυθεύματα παρατιθέμενος τῷ λαῷ τοῦ Κυρίου, ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας τῆς ἐν τῇ ἔσχατι. Ἡ γὰρ ἀφροσύνη σου ἐκδηλος τοῖς πᾶσιν ἐπὶ τοῦ παρόντος γεγνηται, καὶ ἀποκεκάλυπται, κατὰ τὴν θείαν Γραφὴν τὰ κρυπτά τοῦ Ἡσαῦ, καὶ τὰ κρυπτά τοῦ σκότους τῆς σῆς σχολιάς ψυχῆς.

TKB. — ISIDORO EXCUBITORI.

« Πρὸ τοῦ με ταπεινωθῆναι, ἐγώ, φησίν, ἐπλημμέλησα. » Ἐπειδὴ γὰρ κομῶν τοῖς καρποῖς τῶν πολλῶν κατορθωμάτων, μεγαλοφρονέστερον πρὸς Θεὸν ἐφθεγγάμην· « Ἐπύρωσάς με, καὶ οὐχ ἠύρεθθῃ ἐν ἐμοὶ ἀδικία· » καὶ· « Εἶπον ἐν τῇ εὐθηνίᾳ μου, Οὐ μὴ σαλευθῶ εἰς τὴν αἰῶνα. » Ἐγκατελείφθην ὑπὸ σοῦ, καὶ πέπτωκα εἰς μοιχείαν δεινήν, καὶ φρόνον παμμίᾳρον· εἶθ' ὕστερον ταραττομαί τε, καὶ σαλεύομαι, γυμνωθεὶς τῆς θείας βοήθειας, καὶ δειλιῶ, καὶ φεύγω ἐκ προσώπου τοῦ υἱοῦ μου Ἀβεσσαλῶμ, καὶ ταπεινούμενος, ἀνυπόδετος ἔξειμι τῆς πόλεως, καλύψας τὴν κεφαλὴν, καὶ καταισχυνόμενος ἐπὶ πάντων, καὶ μὴν καὶ ὀνειδίζόμενος, καὶ λιθοβολούμενος ἐν τῇ ὁδοπορίᾳ ὑπὸ τοῦ ἀφρονος καὶ τάλανος Σεμεὶ. Ἀναβοῶ σὺν πρὸς τὸν δίκαιον Κριτὴν· « Ἐργων, Κύριε, οὗτοι δικαιοσύνην τὰ κρίματά σου, καὶ ἀλήθεια. » « Ἐταπεινώσας με τὸν πρῶτον πλημμέλησαντα. » Οὐδὲν δὲ μείζον τῆς οἰήσεως, καὶ τοῦ θαρρῆναι ἐαυτῷ, πλημμέλημα. Διότι οὐ μὴ ἔτι ῥήματα οἰήσεως λαλήσω, ἀλλὰ ταπεινοφρονήσω τε, καὶ ταπεινολογήσω. « Ἐγὼ δὲ εἰμι σκώληξ, καὶ οὐκ ἄνθρωπος. Ἐταπεινώθη εἰς χοῦν ἡ ψυχὴ ἡμῶν. Ἐκολλήθη εἰς γῆν ἡ γαστήρ ἡμῶν, καὶ ἐταπεινώθη ἕως σφόδρα. Ζωοποιήσον με κατὰ τὸ λόγιόν σου. » Καὶ τὰ παραπλήσια.

TKΓ. — KYRIAKO PRESBYTERO.

Ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐγεννήθη ὁ Υἱὸς, ὁ ζῶν Λόγος, καὶ Θεὸς ὢν, καὶ πρὸς τὸν Θεὸν ὢν, οὐχὶ προγενόμενος ὑπάρχων πρὸ τῶν αἰώνων, οὐχὶ προσκτισθεὶς ὕστερον· Υἱὸς, οὐχὶ κτίσμα, ποιητῆς, οὐχὶ ποίημα, κτιστῆς οὐχὶ δὲ κτίσμα. « Πάντα, ὅσα ἔχει ὁ Πατήρ, ἐμὰ ἔστι. » Τῷ ὄντι γὰρ εἰκόνομός ἐστι τὰ πάντα, ὅσα πρόσεσι τῇ πρωτοτύπῳ μορφῇ. Οὐ προστάγματι ἐκτίσθη ὁ Υἱὸς, ἀλλ' ἐκ τῆς οὐσίας ἐξέλαμψεν τοῦ Πατρὸς ἀδιαστάτως, ἀχρόνως τῷ Πατρὶ συνημέμενος, ἴσος ἐν ἀγαθότητι, ἴσος ἐν δυνάμει. Ὅσα δὲ μετὰ ταῦτα ἀπὸ τῆς σωματικῆς κατασκευῆς διαλέγεται, τὴν τῶν αἰώνων σὺντηρίαν οἰκονομῶν, ἦν διὰ σαρκὸς ἐπιφανεὶς ἡμῖν ἐπεδειξάτο, ἀποστελλόμενον λέγων ἑαυτὸν, καὶ μηδὲν δυνάμενον ἀφ' ἑαυτοῦ ποιεῖν, καὶ ἐντολὴν λαβόντα, καὶ ὅσα τοιαῦτα, μὴ σοι παρεχέτω ἀφορμὰς πρὸς τὸ κατασμιχρύνειν τοῦ Μονογενοῦς τὴν θεότητα. Οὐ γὰρ ἡ πρὸς τὸ ὄν ἀθηνὲς συγκατάβασις ἐλάττωσις ὀφείλει γίνεσθαι τῆς ἀξίας τοῦ δυνατοῦ· ἀλλὰ τὴν μὲν φύσιν νοεῖ θεοπεπεῶς, τὰ δὲ ταπεινότερα τῶν ῥημάτων δέχου οἰκονομικῶς.

A igitur, dum te simulas spiritualem doctrinam diffundere, Manichæorum fabellas populo Domini proponere in Ecclesia, quæ in extremo sita est. Stultitia siquidem tua ad præsens omnibus palam est; et reserata sunt, ut divina tradit Scriptura, occulta Esau, et occulta tenebrarum tui distorti animi⁶⁶.

CCCXXII. — ISIDORO EXCUBITORI.

« Antequam humiliarer, ipse, ait, peccavi⁶⁷. » Cum enim multorum recte gestorum facinorum fructibus abundarem, jactantius, quam par erat, ad Deum locutus sum: « Ignisti me, et non est inventa in me injustitia⁶⁸; » et: « Dixi in felicitate mea, Non commovebor in æternum⁶⁹. » Desertus sum a te, et in fornicationem diram, et cædem execrabilissimam incidi: tum postea turbor et commoveor divino auxilio spoliatus, et timeo fugioque ex facie filii mei Absalon, et humiliatus, nudis pedibus urbe egredior⁷⁰, cooperto capite, **278** et ante omnes rubore suffundor: prætereaque opprobriis excipior, et lapidibus inter ambulandum petor a stulto, et misero Semei⁷¹. Clamito igitur ad justum Judicem: « Cognovi, Domine, quoniam æquitas sunt judicia tua, et veritas⁷². » « Humiliasti me, qui prius deliqueram⁷³. » Nihilum vero atrocius est delictum, quam de se ipso vana existimatio et confidentia. Quare non ultra verba propriæ existimationis eloquar, sed humiliabor, et me dejectum deplorabo. « Ego autem sum vermis et non homo⁷⁴. Humiliata est in terram anima nostra. Agglutinator est in terram venter noster⁷⁵, et maxime humiliatus sum⁷⁶. Vivifica me secundum eloquium tuum⁷⁷, » et similia.

CCCXXIII. — CYRIACO PRESBYTERO.

Ex Patre natus est Filius, vivens Verbum, et Deus, et apud Deum existens, non factus ante sæcula, neque postmodum fabricatus; Filius, non creatura; factor, non factura; fabricator, non structura. « Quæcunque habet Pater, mea sunt⁷⁸. » Vere enim imaginis sunt omnia, quæcunque prototypo insunt. Non præcepto fabricatus est Filius, sed ex essentia Patris eluxit, indivisibiliter, absque ullo tempore Patri conjunctus, æqualis in bonitate, æqualis in potestate. Quæ postmodum ex corporea structura elœquitur, sæculorum salutem disponens, quam nobis carne apparens demonstravit, missum semetipsum dicens, nihilque pollentem ex se ipso facere⁷⁹, et præceptum accipientem⁸⁰, et his similia: ne tibi in causa sint Unigeniti deitatem imminuendi; **279** neque enim ad tuam imbecillitatem demissio, dignitatem potentis imminuere debet; sed naturam speculare, ut divina meditari debes; humiliora vero verborum secundum dispositionem carnis assumptæ intellige.

⁶⁶ Jer. xlix, 40. ⁶⁷ Psal. cxviii, 67. ⁶⁸ Psal. xvi, 3. ⁶⁹ Psal. xxix, 7. ⁷⁰ II Reg. xv, 46. ⁷¹ II Reg. xvi, 7. ⁷² Psal. cxviii, 75. ⁷³ Ibid. 67. ⁷⁴ Psal. xxi, 7. ⁷⁵ Psal. cxliii, 25. ⁷⁶ Psal. xxxvii, 9. ⁷⁷ Psal. cxviii, 25. ⁷⁸ Joan. xvi, 15. ⁷⁹ Joan. v, 49. ⁸⁰ Joan. xiv, 51.

CCCXXIV. — VITALIO PROTECTORI.

Quanam ratione cœlestes oratores alas gestantes in divinis Litteris depinguntur ⁷¹? An ut hominibus altum, et sublime, leveque earum naturarum ingeratur? Hinc et Gabriel alis conspicuus descendit, non quod circa incorpoream illam facultatem sint, sed ut prophetæ Danieli ostenderet, ex sublimissimis locis descendisse, et supernis derelictis stationibus ad homines convenisse ⁷².

CCCXXV. — GENETHILIO ECDICO.

Ais ex Salomone edoctus : « Quis gloriabitur purum cor habere ⁷³? » At non tantumdem mali est, quod purum cor non habeas; sed quod ad Christum Dominum, qui illud purum efficere potest, non confugas, orans ut donum simile accipias. Potest enim, dummodo voluerit, Christus, per Spiritum sanctum mundum cor reddere. Quod non nemo ex antiquis conquirebat sibi id exorans, atque inclamans : « Cor mundum crea in me, Deus ⁷⁴. » Vultque Deus hoc munus nobis cum aliis bonis impartiri, sed exspectat pusillam a nobis occasionem accipere, ut nos munificentius coronet. Quis enim publicano illo iniquior ac facinorosior? sed statim atque dixit : **280** « Propitius esto, Deus, mihi peccatori; descendit e templo justificatus plus quam Pharisæus ⁷⁵. » Et quamnam vim dictio illa habuit? atameu non dictio eum mundavit, sed dispositio, cum qua dictionem illam emunificavit, et ante hæc omnia divina humanitas, quæ non vult extinctionem nostram, sed adhortatur ut ad pœnitentiam progrediamur.

CCCXXVI. — MEMNONI LUDI LITTERARII PRÆCEPTORI.

Exiguum a nobis sibi prætextum exhiberi Deus exoptat, et ipse postmodum reliquum omne in salutem nostram confert. Quapropter ob lapsus nostros nos ipsos condemnare debemus, et Domino conlteri, et misericordias poscere, antequam emigremus e vita. Quis enim, hic, quæso, labor, quis sudor fuerit peccatori, sibi ipsi suadere se peccatorem esse, idque apud Deum effari, et veniam postulare?

CCCXXVII. — DRACONTIO VINDICI.

Opus est dilectionis philtro, et pietatis freno, uti **D** adamantinis vinculis Christo per omnia cinctum, indissolubilem fidem servare, omnibus illis, quæ ipse dicit, sine ulla hæsitacione credentem, licet supra usum frequentem promittat, licet supra naturam proficiatur; neque exemplorum memorias investigare, neque naturæ præscripta curiosius indagare; sed id, unumque solum prospicere, quænam sit profitentis dignitas, et non quæ est audientis **281** natura: sed quæ promittentis vires, et usum communem nullo negotio ad mēhora convertentis, et naturam facultate superantis.

CCCXXVIII. — FAUSTINO CUBICULARIO.

Quod non sit Deo impediēte, hoc ad eum re-

⁷¹ Isa. vi, 2. ⁷² Dan. ix, 21. ⁷³ Prov. xx, 9. ⁷⁴ Psal. l, 12. ⁷⁵ Luc. xviii, 13, 14.

TKΔ'. — ΒΙΤΑΛΙΩ ΠΡΟΤΕΚΤΟΡΙ.

Διὰ τί οἱ οὐράνιοι ῥήτορες πτεροφόροι τῇ Γραφῇ ζωγραφοῦνται; Ἡ ἵνα σημανθῇ τοῖς ἀνθρώποις τὸ ὑψηλὸν, καὶ μετάρσιον, καὶ κοῦφον τῶν φύσεων ἐκείνων; Ὄθεν καὶ ὁ Γαβριὴλ ὑπόπτερος κάτεισιν, οὐκ ἐπειδὴ πτερὰ περὶ τὴν ἀσώματον ἐκείνην δύναμιν ἦν, ἀλλ' ἵνα δείξῃ τῷ προφήτῃ Δανιὴλ, ὅτι ἐκ τῶν ὑψηλοτάτων κατελήλυθε χώρων, καὶ τὰς ἀνω ἀφελί; διατριβὰς, ἀφίεται πρὸς ἀνθρώπους

TKΕ'. — ΓΕΝΕΘΛΙΩ ΕΚΔΙΚΩ.

Φάσκεῖς ἐκ Σολομώντος μαθῶν· « Τίς καυχίεται ἀγνήν καρδίαν ἔχειν; » Ἄλλ' οὐ τοσοῦτόν ἐστιν τὸ δεῖνόν, ὅτι ἀγνήν καρδίαν μὴ ἔχων, οὐδὲ τῷ δυναμένῳ ποιῆσαι αὐτὴν ἀγνήν Δεσπότη Χριστῷ προσέρχῃ, δεόμενος τοῦτο λαβεῖν τὸ δῶρον. Δύναται γὰρ, ἐὰν θελήσῃ, Χριστὸς διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος καθαρῆσαι καρδίαν. Ὅπερ τις τῶν ἀρχαίων ἐζήτηε μεθ' ἱκεσίας βοῶν· « Καρδίαν καθαρὰν κτίσον ἐν ἐμοί, ὁ Θεός. » Καὶ θέλει δὲ μᾶλλον ἡμῶν ὁ Θεὸς τούτο τὸ δῶρον σὺν τοῖς ἄλλοις ἀγαθοῖς δωρῆσασθαι, ἀλλ' ἀναμένει μικρὰν παρ' ἡμῶν λαβεῖν ἀφορμὴν, ἵνα μετὰ παρῆρησίας ἡμᾶς στεφανώσῃ. Τί γὰρ τοῦ τελώνου γέγονεν ἀμαρτωλότερον; Ἄλλ' ἵνα εἴπῃ· « Ἰλάσθητί μοι, ὁ Θεός, τῷ ἀμαρτωλῷ, κατήλθεν ἐκ τοῦ ναοῦ δεδικαιωμένος ὑπὲρ τὸν Φαρισαῖον. » Καίτοι πόσῃ δύναμιν εἶχεν ἡ λέξις ἐκείνη; Ἄλλ' οὐχὶ ἡ λέξις αὐτὴν ἐκαθάρισεν, ἀλλ' ἡ διάθεσις, μεθ' ἧς καὶ τὴν λέξιν εἶπεν ἐκείνην, καὶ πρὸ τούτων, ἡ τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπία μὴ βουλομένη ἀπολέσθαι ἡμᾶς, ἀλλὰ χωρῆσαι ἡμᾶς εἰς μετάνοιαν προτρεπομένη.

TKΖ'. — ΜΕΜΝΟΝΙ ΓΡΑΜΜΑΤΟΔΙΔΑΣΚΑΛΩ.

Μικρὰς παρ' ἡμῶν θεὸς ἐπιλαβέσθαι προφάσεως βούλεται, καὶ τὸ πᾶν αὐτὸς εἰσφέρει λοιπὸν εἰς τὴν σωτηρίαν τὴν ἡμετέραν. Διόπερ καταγνώσῃ ἀφελόμεν αὐτῶν ἐπὶ τοῖς ἐπιταξιμένοις, καὶ ἐξομολογήσασθαι τῷ Κυρίῳ, καὶ οἰκτιρμούς αἰτήσασθαι πρὸ θανάτου. Ποῖος γὰρ, εἰπέ μοι, πόνοσ, ποῖος ἰδρῶς τὸν ἀμαρτωλὸν πείσαι αὐτόν, ὅτι ἐστὶν ἀμαρτωλὸς, καὶ πρὸς τὸν Θεὸν τούτο εἰπεῖν, καὶ αἰτῆσαι συγγνώμην.

TKΖ'. — ΔΡΑΚΟΝΤΙΩ ΒΙΝΔΙΚΙ.

Χρὴ φίλτρῳ ἀγάπης, καὶ χαλινῷ εὐλαβείας, καθάπερ ἀδάμαντος δεσμοῖς, πρὸς Χριστὸν ἐνωθέντα δι' ἀπάντων, ἄλυτον τηρεῖν τὴν πίστιν, πᾶσαν οἷς ἂν λέγει ἀδιστακτικῶς πιστεύοντα, κἂν ὑπὲρ τὴν συνήθειαν ὑπισχνεῖται, κἂν ὑπὲρ τὴν φύσιν ἐπαγγέλλεται, μήτε παραδειγμάτων ζητεῖν ἱστορίαν, μήτε φύσεως πολυπραγμονεῖν ὄρους, ἀλλ' ἔν τῷ αὐτῷ μόνον ὁρᾶν, ἠλίκον τοῦ ἐπαγγελλομένου τὸ ἀξίωμα, καὶ οὐ, τίς ἡ τοῦ ἀκούοντος φύσις· ἀλλὰ τίς ἡ τοῦ ὑποσχομένου δύναμις, καὶ συνήθειαν πρὸς τὸ κρεῖττον εὐμαρῶς μεταβάλλοντος, καὶ φύσιν ὑπερβαίνοντος.

TKΗ'. — ΦΑΥΣΤΙΝΩ ΚΟΥΒΟΥΚΛΑΡΙΩ.

Ὅπερ οὐκ ἂν γένοιτο κωλύοντος τοῦ Θεοῦ, τοῦτο

ἐπ' αὐτὸν ἀναφέρειν ἔθος τῆ θεοπνεύστῃ Γραφῇ, ὡς δι' ὧν Θεὸς γίνεσθαι συγχωρεῖ, σχεδὸν ταῦτα ποιούντος Θεοῦ διὰ τῆς συγχωρήσεως. Ἡδύνατο γὰρ ἀνακόπτειν καὶ μὴ θέλοντας τοὺς ἐνεργοῦντας τὸ χεῖρον, ἀλλ' οὐκ ἀνακόπτει πρὸς βίαν, ἵνα μὴ τὸ αὐτεξούσιον τοῦ ἀνθρώπου βιάσθαι. Οἰκείῳ τοίνυν βουλήματι, καὶ οἰκείῃ ἐξουσίᾳ ἢ στεφανοῦται, ἢ τιμωρεῖται ὁ ἄνθρωπος. Τὸ οὖν, « Παρέδωκε τοὺς ἀκαθάρτους καὶ πονηροὺς ἀνθρώπους ὁ Θεὸς εἰς ἄδοκίμον νοῦν, ποιεῖν τὰ μὴ καθήκοντα » τουτέστι, Παρεχώρησε, καὶ οὐκ ἀνέκοψε τῆ ἑαυτοῦ ἰσχύϊ.

TKΘ. — ΡΗΓΙΝΩ ΚΑΝΔΙΔΑΤΩ.

Πρὸ τίνος χρόνου ἄνθρωποι θεοφιλεῖς πρὸς πρᾶγμα ἐπιγόμενοι ἀναγκαῖον, παρεκάλουν μοναχὸν, εὐχὴν αὐτοῖς παρασχεῖν, ὥστε συνεργηθῆναι ἐπὶ τῷ προκειμένῳ, εὐδίας γινομένης. Θεωρῶν δὲ ὁ μοναχὸς συνεφεῖ τὸν ἀέρα γενόμενον, καὶ ψεκάδας πιπτούσας, παρητεῖτο εὐξασθαι δεδοικῶς τὸ ἀποτυχεῖν. Οἱ δὲ πρὸς αὐτόν· Αὐτὸς μόνον τὴν εὐχὴν ἡμῖν δώρησαι, καὶ πιστεύομεν πάντως ἔσασθαι ἡμῖν, ὅπερ οὖν πεπιστεύκαμεν. Καὶ δὴ τῆς εὐχῆς γενομένης, ἐξῆλλον μὲν καταψεκαζόμενοι μηδὲως στυγνάσαντες, ἢ διχονοήσαντες. Διςκρίθη δὲ ὁ ἀήρ, καὶ γίνεται αἰθρία φαιδροτάτη, καὶ καθησυχάζονται οἱ ἀνεμοὶ· ἀπρόντων δὲ αὐτῶν μέχρι τῶν τόπων, καὶ πάλιν ἐπανιόντων εἰς τὰ οἴκια, εὐ πεπραχότων τὸ σπούδασμα. Ταῦτά σοι διεξῆλλον ἀρίτως, ἵνα καὶ μερικῶς νοῆσαι δυνηθεῖς τὸ γεγραμμένον, ὅτι ἐστὶ πίστις ἰλιζομένων ὑπόστασις.

absoluto. Hæc tibi nunc narro, ut vel aliqua ex rerum speratarum subsistentiam ⁷⁶.

TA'. — ΠΑΡΗΓΟΡΙΩ ΣΚΡΙΝΙΑΡΙΩ.

Φάσκεις· Τί ἐσται μοι ὄφελος, ἐὰν κλάσω καὶ πενήσω ἐπὶ ταῖς ἁμαρτίαις; Μέγιστον μὲν οὖν κέρδος, ὡ ἄνθρωπε, καὶ τοσοῦτον, ὅσον οὐδὲ λόγος παραστῆναι δύναται. Ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν ἐξωθεν δικαστηρίων, ὅσα ἂν δακρύσης, οὐκ ἐκφεύξη τὴν κόλασιν μετὰ τὴν ἀπόφασιν. Ἐνταῦθα δὲ ἐὰν στυγνάτης μόνον ἐπὶ τοῖς ἐπταισμένοις, λέλυκας τὴν ψῆφον, καὶ συγγνώμης ἀπέλευσας. Διὰ τοῦτο πολλαχοῦ τῆς Γραφῆς μακαρίζονται οἱ πενθοῦντες. Μὴ τοίνυν ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας; καγγάζωμεν καὶ διαχωμέθα· μάλλον δὲ στενάζωμεν, ἵνα ἀπὸ τοῦ στεναγμοῦ κληρονομήσωμεν τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

TAA'. — ΦΗΛΙΚΗΜΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Μὴ βούλου πρὸς τὸν ἴδιον σκοπὸν πανταχῆ τὰ πράγματα γίνεσθαι, καὶ μάλιστ' ὅτε αὐθάδης τε καὶ σκληρὸς, καὶ αὐτάρεσκος εἶ, καὶ οὐ πάντως ὄρεσκει τῷ Κυρίῳ ἢ τῇ πληροφορίᾳ. Μὴ οὖν θέλε κατὰ τὸ θέλημά σου γίνεσθαι τὰ πραττόμενα, ἵνα μὴ εἰς μάτιαν ἐμπέσης, καὶ παραπληξίαν ἀνεύκαστον. Ἄλλ' εἴπερ σαυτοῦ φείδῃ, καὶ περὶ πολλοῦ ποιῆ εἰρήνην τὴν φιλίαν τῷ Σωτῆρι, καταδέχου μάλλον τὰ γινόμενα γίνεσθαι, ὡς οἰκονομεῖ Κύριος, καὶ δειχθήσῃ φιλό-

A ferre divinitus inspirata Scriptura suevit. Quibus scilicet mediis fieri Deum permittit, ea fere omnia Deus permissione illa sua operatur. Poterat etenim interpellare etiam invitos, qui pejora perficiunt, at tamen violenter non retundit, ne liberum hominis arbitrium cogat. Propria itaque voluntate, et propria libertate aut coronatur homo, aut punitur. Illud itaque, « Tradidit impuros ac improbos homines in reprobum sensum, ut facerent quæ facta opus minime sunt⁷⁵ », id innuit : Permisit, et facultate, qua pollet, non interpellavit.

CCCXXIX. — REGINO CANDIDATO.

Non multum ante tempus Deo addicti homines, dum ad rem sibi necessariam compellerentur, monachum exorabant, ut precibus sibi in re proposta subsidio venirent, subsecuta tranquillitate. Monachus, nubibus aërem obrutum intuens, et minutas guttulas decedentes, preces effundere Numini renuebat, veritus ne spe frustraretur. Illi porro eundem compellere : Tantummodo nobis preces elargire, et credimus **282** nullatenus nobis preces defuturum, quod credidimus. Ubi preces effusæ sunt, egressi, licet deciduis irrorarentur guttulis, nullatenam modo neque tristi, neque ambiguo animo vacillabant. Discissus tum est aer, et ex turbido die summa serenitas ac tranquillitas, ventis etiam ipsis silentibus, omnia occupavit. Dum ipsi ad loca abirent, rursusque ex illis ad proprias ædes reverterentur, uti animo conceperant, opere ipso parte quod scriptum est intelligas : « Fidem esse

CCCXXX. — PAREGORIO SCRINIARIO.

Quodnam, ais, mihi emolumentum accesserit, si flevero, graviterque gemuero iniquitates meas? Et maximum quidem ex ea re fructum tuleris, probe vir, tantoque commodiorem, quem nec opiflex dicendi expresserit. In externis enim judiciis licet pro modulo tuo lacrymas miseris, post latam sententiam, pœnas haud effugies : in hac vero causa vel si tristis frontem contraxeris ob delicta, calculum irritum fecisti, veniam consecutus. Propterea plerisque in locis divinarum Litterarum flentes beati enuntiantur ⁷⁷. Ne itaque in ecclesia strepitemus, et in risum effundamur, quinimo lacrymas profundamus, ut fletu illo regnum cœlorum hæreditemus.

D **283** CCCXXXI. — FELICISSIMO DIACONO.

Ne ad nutum passim res evenire desideres, etque per ea tempora potissimum, cum intractabilis, perversa et tibi complacens es; neque per omnia Dominus tuam confidentiam approbat. Ne itaque id appetas, ut quæcunque geruntur, sortiantur effectum, ut tibi collibitum est, ne in amentiam et rabiem incidas deploratam. Verumtamen si tui tibi cura est, et amicam Servatori pacem magni æstimas, potius res ita gere, ut Deus disponit :

⁷⁵ Rom. I, 28. ⁷⁶ Hebr. xi, 4. ⁷⁷ Matth. v, 5.

sic philosophum te esse commonstrabis, et cordis tui tempestatem sedabis. A σοφίς, καὶ κατακοιμήσεις τὴν ζάλην τῆς καρδίας.

CCCXXXII. — *Eidem.*

Qui pro aliorum hominum apud Deum fiducia, et quod illi placeant, gratias agit, uti viri probi est, omnium optimo Deo, veluti pro membro proprio fratris: donum fratris sibi vindicat, et recte probeque factis raptam proximi coronam, propriam facit. Laus etenim, quæ in proximum offertur, nihil tibi detrimenti asseret, quinimo gloriam tibi comparabit, dummodo sana mente esse volueris. Licet itaque in divitum aedes ingressus proximus tuus honore habitus sit, ne invideas, sed lætare: licet gratus potentatibus prospere agat, gaude. Idque efficiens Salvatori omnium gratus eris.

284 CCCXXXIII. — *Eidem.*

Cum in te triste quidpiam aut asperum Pater spiritualis effuderit, promptus, uti philosophum ac magnanimum decet, excipe: neque enim ille prave affectus, sed sine ulla turbatione id agit. Si item, quod ipse ais, animum desponderit, probroque te affecerit, non ex animo, sed ex animi demissione id obit, veluti mater, oborta ira filio diras imprecatur: eam porro non ex sententia filio imprecari, notum inde fuerit, quod non diu post illicito geniti curam gerit, miserisque afficitur modis, si morbo fuerit afflictatus.

TAB. — Τῷ αὐτῷ.

Ὁ ὑπὲρ τῆς ἐτέρων ἀνθρώπων πρὸς Θεὸν παρρησίας καὶ εὐαρεστίας εὐχαριστῶν ἀγαθοήθως τῷ παναγάθῳ Θεῷ, ὡς ὑπὲρ μέλους οἰκείου τοῦ ἀδελφοῦ, σφετερίζεται τὸ τοῦ ἀδελφοῦ χάρισμα, καὶ διὰ καλοκαγαθίας ἀρπάσας τὸν τοῦ πλησίου στέφανον, βίον ἀποδεικνυσιν. Ὁ γὰρ εἰς τὸν πλησίον ἐπαινος οὐδὲν σε ζημειώσει, ἀλλὰ καὶ δοξάσει σε, εἴπερ βούλει ὑγιαίνειν τὸ φρόνημα. Κἀν τοίνυν εἰς οἶκον πλουσίων εἰσέλθῃ ὁ πλησίον σου, καὶ τιμηθῇ, μὴ φθονήσῃς, ἀλλ' εὐφραίνου· κἀν παρὰ τοῖς δυνασταῖς εὐδοκίμη, χαίρε, καὶ τοῦτο ποιῶν ἀρέσκεις τῷ Σωτῆρι τῶν ὄλων.

TAΓ. — Τῷ αὐτῷ.

Ὅταν λυπηρὸν τι ἦ τραχὺ πρὸς σὲ εἶπη ὁ πνευματικὸς πατήρ, δέξαι, καὶ καταδέξαι φιλοσόφως καὶ μακροθύμως· οὐ γὰρ μετὰ πάθους, ἀνευ δὲ πάθους τοῦτο δρᾷ. Εἰ δὲ, καθὼς εἴρηκας, καὶ μικροψυχῆσειεν, καὶ ὕβρισει σε, οὐκ ἐκ ψυχῆς τοῦτο, ἀλλ' ἐκ μικροψυχίας, ὥσπερ μήτηρ ἐκ μελαγχολίας τῷ τέκνῳ ἐπαρωμένῃ· οἷ γὰρ οὐ κατὰ γνώμην ἐπαρᾶται τῷ γόνῳ, δῆλον ἐκ τοῦ μετ' ὀλίγον εὐθύς μεταμέλῃσθαι τὴν μητέρα, καὶ πενθεῖν ἀρρωστήσαν τὸ τέκνον.

LIBER TERTIUS.

285 I. — THEOCTISTO REFERENDARIO.

De falso illo propheta Lucas scribit: « Et derепente cecidit caligo, et tenebræ, et circumiens quærebatur duces, qui ducerent ⁷⁹. » Et tu itaque attende, ne statim atque in iracundiam cadis, tenebrarum particeps fias, et quæ mentem obscurat, caliginis: opusque tibi fuerit divinos præceptores indagare, qui te ex iracundis moribus, ad mites et magnanimos mentem illuminantes conducant.

II. — *Eidem.*

Qui prius ad Deum dixerat: « Clamabo per diem, et non exaudiet ⁷⁹, » postmodum ait: « Non neglexit, neque odio habuit preces meas; et cum clamarem, exaudivit me ⁸⁰. » Est igitur tempus divinæ dilationis, cum ille de nobis meliora prospicit, et res nostras magno nostro bono disponit. Quapropter non statim ille, quod ipsi quærimus, elargitur. Est itaque tempus surditatis, et tempus acroasis: « Quoniam tempus est ipsius miserendi ⁸¹, » Scriptura dicit, animæ scilicet ad Deum respicientis; quoniam venit tempus, quo melius mira patrabit.

286 III. — *Eidem.*

« Obnoxius esto Domino, et precare ⁸², » scriptam est in tricesimo sexto psalmo, « et spera ⁸², et educet

C

A'. — ΘΕΟΚΤΙΣΤῷ ΡΕΦΕΡΕΝΔΑΡΙῷ.

Περὶ τοῦ ψευδοπροφήτου Λουκάς γράφει, « Παραχρήμα δὲ ἐπέπεσεν ἀχλύς, καὶ σκότος, καὶ περιάγων ἐζήτηι χειραγωγούς. » Καὶ σὺ τοίνυν σκότει, μὴ ἄμα τῷ θυμοῦσθαι μεταλαγχάνῃ τοῦ σκότους, καὶ τῆς κατὰ νοῦν ἀχλὺς, καὶ χρεῖα σοι περιζητεῖν τοὺς θεοὺς διδασκάλους, τοὺς χειραγωγήσαντάς σε ἐκ τοῦ θυμώδους τρόπου, πρὸς τὴν πραότητα, καὶ τὴν μακροθυμίαν, ἅπερ φωτίζει τὸν νοῦν.

B'. — Τῷ αὐτῷ.

Ὁ πρότερον λέγων πρὸς τὸν Θεόν· « Κεκραξομαι ἡμέρας, καὶ οὐκ εἰσακούσει, » ὑστερὸν φησιν, οἷ « Οὐκ ἐξουδένωνον, οὐδὲ προσώχησε τῇ δεήσει, καὶ ἐν τῷ κεκραγένοι με εἰσῆκουσέ μου. » Ἔστιν οὖν καιρὸς ἀναβολῆς τοῦ Θεοῦ κρείττον τι περὶ ἡμῶν προορῶντος, καὶ τὰ καθ' ἡμᾶς σοφῶς οἰκονομοῦντος. Διόπερ συμφερόντως οὐκ εὐθέως δωρεῖται τὸ αἴτημα. Ἔστιν οὖν καιρὸς παρακοῆς, καὶ καιρὸς ἐπακοῆς. « Ὅτι καιρὸς τοῦ οἰκτερῆσαι αὐτὴ, » φησὶν ἡ Γραφή, δηλαδὴ πρὸς Θεὸν ἀναδέλπουσαν ψυχὴν, οἷ ἦκει καιρὸς παραδοξοποιίας τοῦ κρείττοντος.

Γ'. — Τῷ αὐτῷ.

« Ὑποτάγηθι τῷ Κυρίῳ, καὶ ἰκέτευσον, » φησὶν ἐν τριακοστῷ καὶ ἕκτῳ ψαλμῷ, « καὶ ἔλπισον, καὶ

⁷⁹ Act. xlii, 41. ⁷⁹ Psal. xxi, 3. ⁸⁰ ibid. 25. ⁸¹ Psal. ci, 14. ⁸² Psal. xxxvi, 7. ⁸² ibid. 5.

ἐξολίσει ὡς φῶς τὴν δικαιοσύνην σου, ἢ ἀπὸ σκότους τῶν θλιβερῶν, τῶν ἐναποπιπνύοντων τὸν λογισμὸν, αἰφνίδιον ἐκ μεταβολῆς, σταθερὰν δεικνύων μεσημβρίαν, καὶ γαλήνην ἐκ χειμῶνος, καὶ τρικυμίας γελῶσαν. Κἂν γὰρ καθήσω ἐν τῷ σκότει, φησὶν ἄλλος προφήτης, ἐξάξει με εἰς τὸ φῶς ἐγγὺς ἀπὸ προσώπου σκότους, καὶ φῶς προσδοκίμων ἐξ ἀχλύος.

Δ'. — MARTINO ΠΑΟΥΣΙΩ ΓΕΡΟΝΤΙ ΦΙΛΟΠΟΡΝΩ.

« Οἱ υἱοὶ αὐτῶν ὡς νεόφυτα ἰδρυμένα ἐν τῇ νεότητι αὐτῶν. » Ἐπειδὴ τὴν ἱστορίαν καταλιπὼν, παρακλιεῖς με τὴν θεωρίαν τῶν βριτῶν παραθέσθαι σοι, μάθε καὶ μὴ βουλόμενος. Ἰσως γὰρ καὶ μὴ θέλων ἡμᾶς παρακέκληκας, ἄλλην τινὰ ἐρμηνεῖαν δοθῆναι, οὐ ταύτην προσδοκῆσας. Υἱοὶ τῶν ἀκαθάρτων δαιμόνων λέγονται οἱ ῥυπαροὶ λογισμοί, καὶ πάντες οἱ φαῦλοι τῆς πόλεως, οἱ εἰς τὰς πονηρὰς πράξεις καταστρέφοντες τοὺς φιλαμάρτους ἀνθρώπους. Οὗτοι γοῦν, καθάπερ νεόφυτα, ἴδρυνται ἀκινήτως ἐν τῇ νεότητι σου, ἐπειδὴ, κἂν τὸ σῶμα γεγήρακας, ἀλλοῦνγε τῇ βδελυγμῇ ἀμάξεις, καὶ νεάζεις τῇ ἐπαράτῳ ἐπιθυμίᾳ ἐκ νέας ἡλικίας μέχρι βραδύως γήρως προσπαραμένεις ἀκρόεστω; τῇ λυσσῶδει πορνείᾳ. Καὶ ἐπὶ σοὶ πληροῦται ἡ παροιμία ἡ λέγουσα, ὅτι Πάθος ψυχῆς πονηρὸν οὐδέποτε γηράσκει. Εἰ οὖν κἂν νῦν ἐντρέπη τοῖς λόγοις τοῦτοις, ἀναστéναξον πικρῶς, καὶ ὡς ἐκ μέθης πολυχρονίου ἐκνήψας, ἰκέταυε τὸν Θεὸν τὸν πάντα ἰσχύοντα θαυματουργῆσαι ἐν σοὶ, καὶ διασαλεύσαι τὰ φαῦλα καὶ ψεκτὰ νεόφυτα, ταραξάει τε καὶ ἐκ βάθρων ἀναβρίξῶσαι αὐτὰ τῇ θεῇ δυναστείᾳ. Ὅπως λοιπὸν παυσάμενος πορνείας, καὶ ἀναπαυσάμενος δυνηθῆς εἰπεῖν, ὅτι Ὑποκάτωθεν ἐταράχθη ἡ ἔξις μου, διὸ ἀναπαύσομαι πρὸς τὴν τελευταίην βλέπων.

Ε'. — ΕΥΣΙΓΝΙΩ ΣΑΤΡΑΠῆ.

« Ψευδεῖς οἱ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐν ζυγοῖς τοῦ ἀδικῆσαι. » Ποιοὶς ζυγοῖς; μὴ γὰρ πάντες ἀνθρωποὶ ζυγοστατοῦσι; μὴ πάντες ἐριοπῶλαι, ἢ χρυσοῦν, ἢ ἀργυρον διατίθενται; ἢ ὅλως περὶ ταῦτας τὰς ὕλας τὴν σπουδὴν ἔχουσιν, ἃς ζυγοῖς, καὶ σταθμοῖς πεφύκασιν οἱ ἔμποροι διαμείβειν; Ἀλλὰ πολὺ μὲν τῶν βαναύσων γένος, ζυγῶν οὐδὲν πρὸς τὴν ἐργασίαν αὐτῶν προσδεόμενον· πολλοὶ δὲ οἱ ναυτιλλόμενοι, πολλοὶ δὲ οἱ περὶ δικαστήρια καὶ τὰ ἀρχεῖα στρεφόμενοι, παρ' οἷς τὸ μὲν ψεύδος ἐστίν, ὁ δὲ διὰ τῶν ζυγῶν δόλος οὐκ ἐπιτρέβεται. Τί οὖν ἐστὶν ὃ λέγει, ὅτι ἐκάστου ἡμῶν ἐν τῷ κρυπτῷ ζυγός ἐστι παρὰ τοῦ Κτίσαντος ἡμᾶς ἐγκατασκευασθεῖς, ἐφ' οὗ τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων δυνατὸν ἐστὶ διακρίνεσθαι; Ψευδεῖς οὖν οἱ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων, διεφθαρμένα ἔχοντες τῆς ψυχῆς τὰ κριτήρια, οὐστίνας καὶ ὁ προφήτης ταλανίζει λέγων· « Οὐαὶ οἱ λέγοντες τὸ πικρὸν γλυκὺ, καὶ τὸ γλυκὺ πικρὸν, οἱ στρεβλόχειλοι, καὶ σχολιδύχοι, οἱ τὰ ὀρθὰ διαστρέφοντες, καὶ τὰ φαῦλα ἐπιτινύοντες, καὶ τὰ ἐξῆς. Ἐμοί, φησὶ, τὰ παρόντα, τίς δὲ οἶδε τὰ μέλλοντα; Κακῶς ζυγοστατεῖς, πονηρὰ τῶν ἀγαθῶν ἀνθαιρούμενος, τὰ μάταια, καὶ ψευδῶς

quasi lumen justitiam tuam ⁸⁵, » e tenebris tristilium mentem suffocantium, improvide, vel sola immutatione, firmum ostendens meridiem, et tranquillitatem ex tempestate, et procella maxima, ridentem. Licet enim sedeam in tenebris ⁸⁶, alius ait propheta, educet me in lumen prope a facie tenebrarum, et lumen exspectatum ex caligine.

IV. — MARTINO DIVITI SENI MERETRICUM AMATORI.

« Filii eorum tanquam novellæ plantationes, firmatæ in juventute sua ⁸⁷. » Quando neglecta historia dictorum speculationem ad te referre adhortaris, discito, etiamsi recuses: forte enim et nolens nos provocasti, qui aliam interpretationem accepturam te, sed non hanc, exspectabas. Filii dæmonum impurorum dicuntur inquinatæ cogitationes, omnesque improbi mores, qui in pravas actiones homines peccatis addictos redigunt. Hi itaque quemadmodum novellæ plantæ firmantur immobiliter in juventute tua; cum tu, licet corpore senesceris, hac tamen fœditate viges, et execrando cupidine juventutis, a prima ætate ad summam senectutem insaturabiliter rabiosis cum scortis commerciis immorans: et de te completur adagium, quod dicit: Perturbatio animæ prava nunquam senescit. Si itaque nunc tandem ob **287** sermones hos erubescis, graviter geme, et tanquam ex longæva ebrietate resipiscens, exora Deum, qui omnia potest in te mira efficere, et improbas ac vituperabiles plantas novellas dimovere, conturbare, et ab imis radicibus divina potestate evellere; ut in posterum dictis commerciis, sine imposito, quiete vivens, possis dicere: Inferne, turbatus est habitus meus: propterea requiescam, vitæ exitum contempans.

V. — EUSIGNIO SATRAPÆ.

« Fallaces filii hominum in stateris, ut injuste agant ⁸⁷. » Quibus stateris? num vero omnes homines sunt libripendentes, libellæque exæquant pondera? nam omnes lanas venditant; aut aurum aut argentum curant, vel omnino circa res similes studium impendunt, quæ stateris ac ponderibus mercatores permutare suescunt? Sed ingens est sellulariorum opificum copia, quæ ad opera stateris non indiget: ingens nautarum; ingens eorum, qui tribunalia et magistratum curias frequentant, penes quos mendacium equidem, atque per stateras fraus nectitur, nulla apud eos est. Quid itaque est, quod ait, uniuscujusque nostrum in abscondito stateram esse, a Conditoris nostri insitam, qua rerum natura dijudicari potest? Mendaces igitur sunt filii hominum, quibus animi vis rerum æstimatrix corrupta est, quos propheta uti miseros deplorat: « Væ dicentibus amarum dulce, et dulce amarum ⁸⁸! » Væ, qui tortuosa labra habent, suntque animo obliquo, qui recta pervertunt, et improba laudant, etc. Mihi, ait, præsentia; quis vero futura noverit? **288** Male libras; bonis

⁸⁵ Psal. xxxvi, 6. ⁸⁶ Mich. vii, 8. ⁸⁷ Psal. cxliiii, 12. ⁸⁸ Psal. lxi, 10. ⁸⁹ Isa. v, 20.

mala præponens, inania falsaque veris magis æstimans, temporis obnoxia sempiternis præferens, præterfluentem pro divina ac perpetua lætitia eligens. « Mendaces igitur filii hominum in stateris, ut male agant : » et primum quidem in se ipsos injurii sunt, postmodum in proximos, qui sibi ipsis, dum operantur, pravi consilarii fiunt, aliisque, dum sese pravum exemplum objectant. Non poteris dicere : Non noveram bonum. Adducetur tibi propria statera, quæ satis abundanterque pravum et bonum dijudicat. Namque corporis pondera trutinæ declinationibus prebamus, sed vitæ eximia animi arbitratu libero discernimus, quæ et statera dicta est, quod parem in ambas partes declinationem admittit. Ne itaque spem vestram in injustitia collocetis, neque divitiis addicimini, neque rebus inanibus animum advertatis, neque animi vim æstimatricem corruptam circumagatis, certis iudiciis compertum habentes, Deum et fortem et misericordem esse. Timete igitur illius fortitudinem, neque de illius humanitate desperate. Namque ad compescendum animum, ne improbe agat, metus optimus est; ad eum porro qui in iniquitatem prolapsus est, confirmandum, ne per desperationem despondeat animum, misericordiæ spes. Tum demum in fine psalmi Propheta ait ad Dominum : « Quia tu reddes unicuique juxta opera sua ⁸⁹. » — « Qua enim mensura mensi fueritis, remetietur et vobis ⁹⁰. » Affixisti proximum? exspecta similia: imbecilliorum res arripuisti, pugnis pauperes obtundisti, lædoriis infamasti, calumniatus es, falso detulisti, statuta patrum inmutasti, **289** facultatibus pupillarum insidiatus es, viduas compressisti, præsentem voluptatem bonis promissis prætulisti; parem hisce mensuram præstolare : « quæ enim quisque seminat, illa et metet ⁹¹. » Sic quoque vice versa si bonis rebus operam impendisti, multo copiosiores remunerationes exspecta. « Ipse enim retribuet unicuique secundum opera illius ⁹². » Hujusce decreti per omne vitæ tempus memoriam refrigerans, multas evitabis iniquitates. Hæc ex sanctis Patribus, qui ante nos similia scripto tradiderunt, propter concivem tuum Antonium, qui, ut id peragerem compulit, scribens, res tibi apprime proficuas, ut reor, in memoriam revocavi.

VI. — GIGANTIO ECCLESiarUM DEFENSORI.

Si prorsus superior carnis voluptatibus esse videris, et jejuniū exercere insimulas, quo tibi emolumento fuerit, aurum antiquum a progenitoribus apud te cum studio satis accurato cumulatum conservatumque, ni voluptate gestias, uti dracones illi, quos in fabulis legimus, thesauris auri absconditis iavigilare?

VII. — SABINO PRESBYTERO.

Scriptum est : « Dilatet Dominus Japhet ⁹³. » Et nos summopere hoc idem, Vir Domini, tibi deprecemur. Dilatet Dominus, et augeat, et ingentem

Α μενα τῶν ἀληθινῶν προτιμῶν, τὰ πρόσκαιρα τῶν αἰωνίων προτάσεων, τὴν παρερχομένην ἀντὶ τῆς ἀπαύστου εὐφροσύνης, καὶ διηνεκοῦς ἐκλεγόμενος. « Ψευδεῖς τοίνυν οἱ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐν ζυγοῖς τοῦ ἀδικῆσαι. » Ἀδικοῦσι δὲ πρῶτον μὲν ἑαυτοὺς, ἔπειτα δὲ καὶ τοὺς πλησιάζοντας, οἱ καὶ ἑαυτοῖς πονηροὶ σύμβουλοι ἐπὶ τῶν πράξεων γενόμενοι, καὶ ἑτέροις μοχθηρὸν ὑπόδειγμα ὄντες. Οὐκ ἔστι σοι εἰπεῖν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, ὅτι Οὐκ ᾔδειν τὸ ἀγαθόν. Προφέρεται σοι τὰ ἱεῖά σου ζύγια, ἱκανὴν παρέχοντα τὴν διάκρισιν ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ. Τὰ μὲν γὰρ τοῦ σώματος βάρη ταῖς ἐπὶ τῆς τρυτάνης ῥοπαῖς δοκιμάζομεν, τὰ δὲ τοῦ βίου ἐκλεκτὰ τῷ αὐτεξουσίῳ τῆς ψυχῆς διακρίνομεν, ὃ καὶ ζυγὸς ὠνόμασται, διὰ τὸ ἴσῃν δύνασθαι λαμβάνειν τὴν ῥοπήν ἐφ' ἑκάτερα. Μὴ τοίνυν ἐλπίζετε ἐπὶ τὴν ἀδικίαν, μήτε τῷ πλούτῳ προστίθεσθε, μήτε αἰρεῖσθε τὴν ματαιότητα, μήτε τὸ τῆς ψυχῆς κριτήριον διεφθαρμένον περιφέρετε, εἰδότες ὅτι ὁ Θεὸς καὶ κραταῖος, καὶ ἐλεήμων ὑπάρχει. Φοβήθητε οὖν αὐτοῦ τὸ ἰσχυρὸν, καὶ μὴ ἀπίγνωτε αὐτοῦ τῆς φιλανθρωπίας· πρὸς μὲν γὰρ τὸ μὴ ἀδικεῖν, ἀγαθὸς ὁ φόβος, πρὸς δὲ τὸν εἰς ἀμαρτίαν διίσθησαντα μὴ ἑαυτὸν προέσθαι διὰ τῆς ἀνεπιστίας, ἀγαθὴ ἡ ἐλπὶς τοῦ ἐλέους. Εἴθ' ἐξῆς καὶ εἰς τὸ τέλος τοῦ ψαλμοῦ φησὶν ὁ προφήτης πρὸς τὸν Θεόν· « Ὅτι σὺ ἀποδώσεις ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. » — « Ὅ γὰρ μέτρω μετρεῖτε, ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν. » Ἐθλίψας τὸν ἀδελφόν; ἐκδέχου τὸ ἴσον. Ἐρπασσας τὰ τῶν ὑποδεεστέρων, κατεκονδύλλησας πένητας, κατήσχυνας ἐν λοιδορίαις, ἐσυκοφάντησας, κατέψευσας, ὄρια πατέρων μετέθηκας, κτήμασιν ὀρφανῶν ἐπῆλθες, χήρας ἐξέθλιψας, τὴν παρούσαν ἡδονὴν προετίμησας τῶν ἐν ἐπαγγελίαις ἀγαθῶν· ἐκδέχου τούτων τὴν ἀντιμέτρησιν. « Οἶα γὰρ σπεῖρει ἕκαστος, τοιαῦτα καὶ θερίσει. » Καὶ μέντοι καὶ εἰ τι τῶν ἀγαθῶν πέπρακαί σοι, κάκεινον ἐκδέχου πολλαπλασίους τὰς ἀντιδόσεις. « Αὐτὸς γὰρ ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. » Ταύτης μεμνημένος παρὰ πάντα τὸν βίον τῆς ἀποφάσεως, δυνήθη τὰ πολλὰ τῶν ἀμαρτημάτων διαφυγεῖν. Ταῦτα ἐκ τῶν ἡδῶν πρὸ ἡμῶν τοῖς ἁγίοις ἀνδράσι πεπονημένον γράφας σοι διὰ τὴν προτρέποντά με πατριώτην σου Ἀντώνιον τοῦτο ποιῆσαι, νομίζω ὑπομνησκέαι σε τῶν συμφερόντων.

D

Γ'. — ΓΙΓΑΝΤΙῶ ΕΚΚΛΗΣΙΕΚΔΙΚῶ.

Εἰ ὅλως δοκεῖς ἐπάνω ἵστασθαι τῶν ἡδονῶν τῆς σαρκὸς, καὶ τὴν νηστείαν ἐξασκεῖν καθυποκρίνη, εἰς τί σοι χρησιμεῖε τὸ χρυσίον τὸ παλαιὸν ἐκ τῶν προγόνων θησαυρισθὲν παρὰ σοῦ μετὰ σπουδῆς ἱκανῆς, εἰ μὴ ἄρα ἡδονὴν σοὶ τινα φέρει κατὰ τοὺς δράκοντας τοὺς ἐν τοῖς μύθοις, ἐπαγρυπνεῖ τοῖς κατακεχωσμένοις θησαυροῖς τοῦ χρυσοῦ;

Ζ'. — ΣΑΒΙΝῶ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῶ.

« Πλατύναι Κύριος τῷ Ἰάφῃθ, » γέγραπται. Καὶ ἡμεῖς πάνυ τὸ αὐτὸ ἐπευχόμεθα σοι, ἄνθρωπε τοῦ Κυρίου, Πλατύναι Κύριος, καὶ αὐξήσαι, φαιδρῦναι τε καὶ

⁸⁹ Psal. lxi, 13. ⁹⁰ Luc. vi, 38. ⁹¹ Galat. vi, 8.

⁹² Matth. xvi, 27. ⁹³ Gen. ix, 27.

μεγαλύναι τὸν οἶκόν σου, λαμπρύναι τοῦτον ὁ Θεός, A καὶ ἐμπλήσαι τῶν μυρίων ἀγαθῶν, καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις περιφανῆ ποιῆσαι, καὶ καταστήσαι ὀνομαστὴν, ἀύλισθει Κύριος ἐν διεικομασίᾳ σου, καθότι τοῖς δεομένοις ἀνάπαυσις ὑπάρχει τὰ διαφέροντά σοι, ὁ καρπός σου ἀγαθός, καὶ χρηστός, καὶ αἰώνιος, καὶ ἐξ αὐτοῦ μέντοι ὁ Σωτὴρ ἡμῶν Χριστὸς ἐσθίει πυκνότερον. Τῶν γὰρ δούλων τῶν χρηζόντων, καὶ τραγόντων, αὐτὸς ὁ Δεσπότης Χριστὸς ἐσθίειν λελόγισται, τὰ τῶν ἰδίων οἰκετῶν οἰκείουμενος. Μὴ τοίνυν λυποῦ, μηδὲ θλίβου, ἐξωθέν τινων προσφερόντων σοι φιλοχρίστων, καὶ θεοσεβῶν ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν πράγματα εἰς διοίκησιν· οὐδὲν γὰρ ζημιούσαι, οὐδὲ παρακόπτη τῶν σεαυτοῦ μισθῶν, τὰ ἴδια χορηγῶν τοῖς ἐπιδοσμένοις, καὶ τὰς ἀλλοτρίας προσκομιδὰς B σὺν τοῖς σοῖς ὑπάρχουσι μεταδίδου· ἰαρωῶς καὶ προθύμως· πολυπλασιάζεις γὰρ μᾶλλον διὰ τούτων, οὐκ ἔλαττοις τὴν θέλαν ἀντίδοσιν, καὶ λαμπρότερός σοι ὁ στέφανος πλέκεται. Θεωρῶν γὰρ ὁ Κύριος τὴν εὐλαβίαν σου, καὶ ἄδολον, καὶ μακαρίαν γνώμην, πληροφορεῖ τοῖς ἀξίους, καὶ ζῶντας διδόναι σοι, καὶ τελευτῶντας καταλιμπάνειν σαφιλῶς, ὅπως καὶ αὐτοὶ ἐλεηθῶσι, καὶ αὐτὸς δοξασθῆς, καὶ στεφανωθῆς βουγέων σὺν τοῖς σοῖς ὑπάρχουσι καὶ τὰ ἐξωθεν ἀγαθὰ προσφερόμενα.

Η'. — ΝΙΚΟΤΥΧΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Ἄπερ τις ἐπιποθεῖ καὶ στέργει ἀνεκδότως, ταῦτα καὶ λέγειν διηνεκῶς ἀναγκάζεται ἀκορόστῳ τῇ C γνώμῃ καθάπερ καὶ ἡ σὴ ματαιότης καὶ οἰσις, ἐναγχος τῆς τῶν Ἑλλήνων φρενοβλαβείας τῷ δοκεῖν ἀποστάς διὰ τοῦ βεβαπτίσθαι τῷ ὕδατι, οὐ μὴν καὶ τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ, ἀνεζωπύρησε τὴν πρώτην δυσσέβειαν, καὶ σιγᾶ μὲν τὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν αὐτοῦ φοιτητῶν κατορθώματα, ἀεὶ δὲ τοὺς μωροὺς Ἑλλήνων φιλοσόφους ἐν ταῖς συντυχίαις εἰς τὸ μέσον παράγει, κάκείνους κροεῖ ἀσιγήτω τῇ γλώττῃ, καὶ στέφει τοῖς ἀναρμόστοις ἐγκωμίοις· τοὺς δὲ τῶν Χριστιανῶν ἱερέας κακίζει, καὶ ψέγει, καὶ διαβάλλει ἀπαύστως, κἂν λαμπροὶ καὶ διαφανεῖς τὸν βίον ὑπάρχωσιν, ὡς ἰδιώτας, καὶ ὅταν μὲν τις Ἑλληνικὸν τι δρᾶμα ἐπὶ τραπέζης ἢ καὶ ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς λαλήσαι προθυμηθεῖ, ἐπαινεῖς καὶ ἀποδέχῃ. Ὅταν δὲ τις D λαλήσῃ Χριστιανικὸν τι δόγμα, ἢ σκώπτεις παραστῆμα, ἢ τὴν ὄψιν ἀποστρέψας φιμούσαι, καὶ συγνάζεις, πλὴν ὅτι πάντες σχεδὸν κατὰ θέλαν τινὰ οἰκονομῶν, σὲ μὲν καὶ τοὺς Ἑλληνικοὺς ἀποστρέφονται καὶ βδελύττανται λόγους, τῶν δ' ἐκκλησιαστικῶν ἡδέως καὶ σὺν περιχαρείᾳ ἀκροῶνται ῥημάτων. Συμφέρειν γὰρ αὐτοῖς ἡγοῦνται ἐν ταῖς λέξεσι τῶν σεπτῶν διδασκάλων, κἂν ἰδιωτικαὶ ὑπάρχωσιν, ἐμμελετώνας καὶ διαγινομένους, ἀμεμπτον ἔχειν τὸ φρόνημα, ἢ ἐν ταῖς τῶν Ἑλλήνων διδασκαλίαις ἐνασχολούμενους, εἰς ἀκαθαρσίαν καὶ ἀσωτίαν ἐκμαίνεσθαι. Πάσης γὰρ εἴῃ φαυλότητος καὶ κακονοίας ὑπέρτερον, τὰς μὲν μωρολογίας Φιλιστίωνος, καὶ κατ' οἶκον ἐπὶ τραπέζης, καὶ δημοσίᾳ ἐν τοῖς θεάτροις λέγεσθαι, πρὸς λύμην τῶν ἀκούοντων, ὅπερ

lætamque faciat domum tuam; splendidam eam reddat Deus, innumerisque impleat 290 bonis, celebremque apud omnes homines efficiat et clarum. In præparatione tua Dominus demoretur, quod egentibus res tuæ utiliores et lucrosiores, ac subsidio sunt, fructus tuus probus bonusque est et sempiternus; et ex eodem Salvator noster Christus spissius comedit. Etenim cum servis indigentibus ac edentibus, una simul ipse Dominus Christus comedere reputatur, propriorum servorum opera sibi vindicans. Ne itaque angaris, neque afflicteris, dum deforis nonnulli, Christi amantium, piorumque hominum ac mulierum negotia ad disponendum curandumque tibi proferunt: nullum enim detrimentum infertur, neque tu a propriis mercedibus interrumpis, propria indigentibus suppeditans, externasque oblationes una cum tuis facultatibus hilaris promptusque distribuens: divinam quippe remunerationem hoc modo copiosiore reddis, non minus, illustriorque tibi corona innectitur. Conspiciens namque Dominus puram sinceramque necnon beatam mentem tuam, dignis ac viventibus suadet tibi donare, et jamjam morituros abundanter relinquere, ut et ipsi misericordiam consequantur, et tu glorificeris et coroneris, una cum tuis facultatibus, quæ tibi etiam aliunde suppeditantur, bona distribuens.

VIII. — NICOTYCHO SCHOLASTICO.

Quæ quisque concupiscit, et sine ulla intermissione enixe deperit, ea quoque continuo, insatiabili quadam animi sententia undique cogere compellitur: quemadmodum vanitas tua et præsumptio, qui licet modo e gentium stupiditate, ut videbaris, 291 aqua per baptismum ablutus, semotus sis, non tamen pristinam impietatem igne sancti Spiritus excafcicisti: ideoque silet illa quidem Christi, et illius discipulorum res præclare gestas, semper vero stolidos gentium philosophos in familiaribus colloquiis ante oculos ponit, eosque nunquam tacenti lingua deblateral, et male consutis laudibus coronat; Christianorum vero sacerdotes improbat, ac vituperat, et indesinenter lacessit, licet illustres ac celebres vitæ ratione fuerint, ut imperitos, nebulones, viles, ac dictione humiles ac plebeios. Et cum quispiam ex gentibus fabulam inter edendum, sive etiam in foro agere sibi proposuerit, tu collaudas excipisque; cum vero alius Christianorum dogma effert, tu illico cum injuriis lacessis, aut aspectu alio converso os obducis et contristaris. Nihilominus fere omnes, ita Numine disponente, te, et gentilium æmulos aversantur, execranturque, sermones autem ecclesiasticos libenter et cum lætitia audiunt. Sibi enim proficuum æstimant in venerandorum doctorum dictionibus, licet vulgares sint, si sedulo illis incumbentes eosque auscultantes, inculpatam mentem conservent, quam si in gentium disciplinis immorantes, in impuritatem ac luxum immaniter insaniant. Namque improbitatem omnem pravamque opinio-

nem superaret, fatua stolidaque Philitionis dicta A et domi ad mensam, et palam in theatris recitari in audientium noxam, quod ipse cum impense agas nullo rubore suffunderis, Scripturæ vero verba, quibus in cœlum conducimur, silentio involvi. At non latuisti præstigiator; quod enim a sciolis de te batuatur, enuntiabo, qui veneficiis quibusdam subripi lunam opinantur, 292 cum colorem puniceum induerit, aut deliquium passa fuerit, et proprio statu dimoveri; et simul una omnes uno ore clamant viri et mulieres: Non latuisti, præstigiator. Non latuisti namque nos, Nicotyche, licet latere videreris, simulans et sancto et pretiosissimo Christi nomine abutens. Non latuisti nos quam impensissime genibus addictus, et gentium inanibus disciplinis conformatus.

IX. — PLUTARCHO LAUDABILI ET PRÆCLARO VIRO.

Ferunt nonnulli Athenienses vetustissimis temporibus illud a Numine exorare, nullum ex genuinis amicis in magistratum promotum intueri. Qui enim dominationem obtinuit, primum quidem in superbiam effertur, et suiipsius, et amicorum memoriam abjicere compellitur, nec propriis cogitationibus dominatur, hac atque illac propulsus actusque, et quæ minime proficua sunt exsequens: postmodum fere ab omnibus odio habetur, et insidiis petitur, facilisque captus est, promptusque proponitur præ gravibus periculis ac dimissionibus, in immedicabiles calamitates incidere. Quapropter ego quoque C nunc deprecor ne, quæ a te concuratur, dignitate potiaris, ne ipse amicum germanum, et suavem, et probum deperdam.

X. — ELPIDIO AURIFICI.

Copiosos externos ornatus ex rationis inope auro summo 293 studio construis, tibi vero virtutum ornatum sculpare non vis: qui enim animum aureum, naturam nempe, a Deo accepisti, saxeam illum per negligentiam, et plumbeum demonstrasti, cum in nullius bonæ frugis, ac miserandum conflatatorium immiseris. Hinc necessario sequetur te in erroris mare demersio, et in peccati pelago propria tua electione disperditio: neque enim nos latent absurditates tuæ. Verumtamen nunc canticum Moysis pertimesce, quo tui similes Ægyptios infamia ob suam improbitatem notat, quod scelestos mores corrigere noluisse, et simul omnes suffocatos tradit. « Submersi enim sunt quasi plumbum pravi Ægyptii in aqua vehemente, et descenderunt in profundum quasi lapis ». »

XI. — POLYCHRONIO DIACONO.

Ob amicitiam erga Deum, amoremque nulli corruptioni obnoxium, ac cœlestem, fortunatum te judico: quod a nobis de compunctione animi sermones exposcis. Hæc autem efflagitatio puritatem, quæ in animo est, indicat. Neque enim fieri potest, ut is, qui non prius expurgatus bene, rebusque

καὶ σὺ σπουδάζειν οὐκ αἰσχύνη, τὰ δὲ τῆς Γραφῆς ῥήματα, δι' ὧν ἀγόμεθα εἰς οὐρανοὺς, τῇ σιγῇ καταχωνυῖσθαι. Ἄλλ' οὐκ ἔλαθες, φαρμακὲ· ἐπιφθέγομαι γάρ σοι τὸ παραληρούμενον ὑπὸ τῶν ἀνοήτων, νομιζόντων γοητείας τισὶ κλέπτεσθαι τὴν σελήνην, ἦνίκα ἂν φοινιχθείη, ἣ ἐκλείπη, καὶ τῆς οἰκίας ἀποκινεῖσθαι τάζεως, καὶ ἀνακεκραγῶτων ὁμοθυμαδὸν στόματι ἐνὶ ἀνδρῶν· τε καὶ γυναικῶν· Οὐκ ἔλαθες, φαρμακὲ. Οὐκ ἔλαθες γὰρ ἡμᾶς, Νικότυχε, κἂν λανθάνειν ἐδόκεις διὰ τῆς ὑποκρίσεως, καὶ τῆς καταχρήσεως τοῦ ἁγίου καὶ πολυτιμητοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ. Οὐκ ἔλαθες ἡμᾶς ἀπρητισμένους Ἕλληνας ὑπάρχων, καὶ ἀκρατῶς, καὶ τοῖς Ἕλλήνων μεμorfωμένος ματαλοῖς διδάγμασιν.

B

Θ'. — ΠΛΟΥΤΑΡΧΩ ΑΞΙΟΛΟΓΩ.

Φασὶ τινες, πρῶτην τοὺς Ἀθηναίους εὐχὴν ποιῆσθαι, μηδένα τῶν φίλων τῶν γνησίων θεάσασθαι ἀρχὴν ἐγγχειρισθέντα. Ὁ γὰρ τῆς ἡγεμονίας ἐπιτυχῶν, πρῶτον μὲν εἰς ὑπερφηανίαν ἐκτρέπεται, καὶ ἑαυτὸν ἀγνοεῖν καὶ τοὺς φίλους ἀναγκάζεται, καὶ οὐκέτι τῶν ἰδίων λογισμῶν κυριεύει, τῆδε κάκεισε μετακλινόμενός τε καὶ μεταφερόμενος, καὶ πράττων τὰ μὴ συντελοῦντα· ἔπειτα δὲ σχεδὸν ὑπὸ πάντων μισεῖται, καὶ ἐπιβουλεύεται, καὶ ἔστιν εὐάλωτος, καὶ πρόκειται ἔτοιμος πρὸς τῷ παντὶ χαλεπῷ κινδύνῳ, καὶ περιστάσει, καὶ ταῖς ἀνηκέστοις περιπεσεῖν συμφοραῖς. Διόπερ καγὼ νυνὶ εὐχομαι μὴ τυχεῖν σε τῆς σπουδασθείσης ἀρχῆς, ἵνα τὸν φίλον μου ἀπολέσω τὸν γνήσιον, καὶ προσηγῆ, καὶ χρηστὸν.

Ι'. — ΕΛΠΙΔΙΩ ΧΡΥΣΟΥΧΩ.

Ἰκανὰ ἀλλότρια κόσμια ἐξ ἀλόγου χρυσοῦ κατασκευάζεις προθύμως, σαυτῷ δὲ κόσμον ἀρετῶν λεπτοουργῆσαι οὐ βούλει. Ψυχὴν γὰρ χρυσὴν τὴν φύσιν παρὰ Θεοῦ εἰληφώς, λιθίνην ταύτην διὰ τῆς ἀμελείας, καὶ μολιβδίνην ἀπέδειξας, ἐμβαλὼν τῷ χωνευτηρίῳ τῆς ἀχρεϊότητος καὶ τῆς ταλαιπωρίας. Ὅθεν ἐξ ἀνάγκης ἔψεται σοι τὸ καταποντισθῆναι ἐν τῇ θαλάσῃ τῆς πλάνης, καὶ ἐναφανισθῆναι τῷ πελάγει τῆς ἀμαρτίας προαιρέσει οἰκείᾳ. Οὐ διέλαθε γὰρ ἡμᾶς τὰ ἀτοπήματά σου. Ἀλλὰ νῦν γοῦν φοβήθητι τὴν ἠδὴν τοῦ Μωϋσέως, δι' ἧς στηλιτεύει τοὺς κατὰ τὸ Αἴγυπτον συναποπνιγέντας τῶν τρώπων· εἴ Ἔδυσαν γὰρ ὡς μόλιθδος, φησὶν, οἱ φαῦλοι Αἴγυπτιοὶ ἐν τῷ σφοδρῷ ὕδατι, καὶ κατέδυσαν εἰς βυθὸν ὡσεὶ λίθος. »

ΙΑ'. — ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Μακαρίζω σε τῆς πρὸς Θεὸν φιλίας, καὶ τοῦ ἔρωτος τοῦ ἀφάρτου καὶ οὐρανοῦ, καθότι τοὺς περὶ κατανύξεως ψυχῆς ἀπαιτεῖς ἡμᾶς λόγους. Σημεῖον δὲ ἔστι τὸ τοιοῦτον αἴτημα τῆς ἐν ψυχῇ καθαρότητος. Οὐ γὰρ ἔστι δυνατόν μὴ πρότερον ἐγκαθαρθέντα καλῶς, καὶ τῶν βιωτικῶν ἀπάντων ἀνώτερον

* Exod. xv, 10, 3.

γενόμενον, εἰς ταύτην τῶν λόγων τὴν ἐπιθυμίαν ἄλθεῖν. Καὶ τοῦτο ῥῆδιον συνιδεῖν ἐκ τῶν καὶ πρὸς ἄλλιον τούτῳ κατεχομένων τῷ ἔρωτι, οἱ τοσαύτην ἀθρόον δέχονται τὴν μεταβολήν, ὡς εὐθέως πρὸς οὐρανὸν μεταστῆναι, καὶ ἀθεροβατεῖν τῇ μακαρίᾳ γνώμῃ. Ὅθεν προθύμως ἐγὼ δεξιόμενος τὸ ἐπίταγμα τῆς σῆς εὐκρινούς ἀγάπης, βιβλίον δλόκληρον περὶ κατανύξεως συντάξας ἀπέσταλα ὑμῖν τε, καὶ τοῖς σὺν ὑμῖν διατρέουσι φίλοις θεοσεβέσιν, δυσωπῶν καὶ παρακαλῶν ὑμᾶς, παρήρσιαν πρὸς τὸν Θεὸν ἔχοντας, ταῖς ὁσiais ἡμᾶς ἀμείψασθαι προσευχαῖς· δύνασθε γάρ, εὐ οἶδα, ὑπὲρ ἡμῶν ἐξιλεοῦσθαι τὸ Κρεῖττον.

ΙΒ'. — ΚΥΡΙΑΚῶ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῶ.

Μὴ ξενίζου βλέπων τὸν συγγενὴ σου Πισίμιον τὸν θεοσεβέστατον, καὶ πολλῇ ἀρετῇ κεκοσμημένον, πλείστα θλιβόμενον, καὶ πειραζόμενον παρὰ τε τοῦ διαβόλου, καὶ τῶν ἐξυπηρευομένων τοῖς ἐκείνου βουλήμασιν ἀνθρώπων. Ὡσπερ γὰρ λησται, οὐκ ἐνθα χόρτος, καὶ ἄχυρα, καὶ καλάμη, ἀλλ' ἐνθα χρυσίον, καὶ ἀργύριον, ἐκεῖ συνεχέστερον ἀγρυνούσι, καὶ ἐκεῖ διορύττουσιν· οὕτως καὶ οἱ ἔχθροὶ τῆς ἀληθείας καὶ τῆς δικαιοσύνης, τούτοις μάλιστα ἐπιτίθενται καὶ ἐπιβουλεύουσι, τοῖς τὴν ἀρετὴν μετερχομένοις, καὶ διαλάμπειν ἐν Θεῷ σπουδάζουσι ἀνθρώποις.

ΙΓ'. — ΙΕΡΙῶ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῶ.

Ἐπειδὴ ἀγαπᾷς ὑπερβαλλόντως τοὺς λόγους τοῦ θεοτιμῆτου καὶ θεοφόρου Ἰωάννου τοῦ ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, ἐξ αὐτῶν σοι γράψω, περὶ ὧν νῦν ἐπεζήτησας. Μηδαμῶς δυσχεραίνωμεν ἐπὶ τοῖς πειρασμοῖς τῶν ἀγαθῶν ἀνθρώπων, μήτε ἀπορῶμεν, μήτε θορυβώμεθα, ἀλλὰ καὶ τὰς ἑαυτῶν παιδεύωμεν ψυχὰς, καὶ ἑτέρους ταῦτα διδάσκωμεν. Κὰν ἴδῃς τὸν ἐνάρετον μυρία πάσχοντα δεινὰ, μὴ σκανδαλισθῆς. Καὶ γὰρ οἶδα πολλούς πολλακίς τοῦτο ζητούοντας· Ὁ δεῖνα, φησὶν, εἰς μαρτύριον ἀπεδήμει χρήματα πένησι διακομίζων, καὶ ναυαγίῳ περιέπεσε, καὶ πάντα ἀπώλεσε· ἕτερος δὲ πάλιν αὐτὸ τοῦτο ποιήσας, λησταῖς περιέτυχε, καὶ μόλις τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν διέσωσε, γυμνὸς ἀναχωρήσας ἐκεῖθεν. Τί οὖν ἂν εἴποιμεν; Ὅτι ἐπ' οὐδενὶ τούτων ἀσχάλλειν καὶ ἀπορεῖσθαι χρή. Εἰ γὰρ καὶ ναυαγίῳ περιέπεσεν, ἀλλ' ἔχει τὸν καρπὸν τῆς ἐλεημοσύνης ἀπρητισμένον. Τὰ γὰρ ἑαυτοῦ πάντα ἐπλήρωσεν, συνέλεξε τὰ χρήματα, καὶ λαθῶν ἀπήρχεται διαδοῦναι, ἤψατο τῆς ἀποδημίας. Τὸ ναυάγιον λοιπὸν οὐχὶ τῆς αὐτοῦ γνώμης γέγονεν. Ἀλλὰ τίνας ἔνεκεν ὁ Θεὸς τοῦτο συνέχωρησεν; Ἴνα τοῦτον ἐργάσθαι δόκιμον. Ἄλλ' οἱ πένητες, φησὶν, ἀπεστερήθησαν τῶν χρημάτων. Οὐχ οὕτω σὺ προνοεῖς τῶν πενήτων, ὡς ὁ ποιήσας αὐτοὺς Θεός· εἰ γὰρ καὶ τούτων ἀπεστερήθησαν, ἀλλ' ἐτέρωθεν δύναται πλείονα παρασχεῖν αὐτοῖς εὐπορίας ἀφορμὴν. Μὴ τοίνυν ἀπαιτῶμεν τὸν Θεὸν εἰθύνας τῶν γινομένων, ἀλλὰ δοξάζωμεν ἐφ' ἅπασιν. Οὐ γὰρ ἀπλῶς οὐδὲ εἰκὴ τὰ τοιαῦτα συγχωρεῖ γίνεσθαι· πολλακίς γὰρ ἀντὶ μὲν τῆς παραμυθίας τῶν χρημάτων τούτων, ἑτέραν ἀφορμὴν διατροφῆς τοῖς

omnibus mundanis superior factus est, in sermone similitum desiderium incidat. Idque ex iis, qui vel minimo temporis intervallo ejusemodi amore corripuntur, facile comprehendi potest, qui illico tantam immutationem admittunt, ut statim in cœlum transeverant, et beata mente gradiantur in æthere. Hinc ipse avide sinceræ tuæ dilectionis imperium arripiens, librum integrum *De compunctione* concinnatum 294 vobis, illisque, qui una cum vobis commorantur, piis amicis transmissi, Instanter petens, rogansque vos, qui apud Deum in aliqua estis auctoritate, sacris precibus mercedem rependere. Potestis enim, quod bene novi, Numen nobis propitium reddere.

XII. — CYRACO PRESBYTERO.

Ne tibi admirationi sit, si consanguineus tuus Pisimius piissimus, multaque virtute condecoratus, pessime accipiat, tenteturque a diabolo, et illius nutibus subservientibus viris. Quemadmodum enim prædones, non ubi herba, et paleæ, cannæque abundant, sed ubi aurum argentumque, spissius invigilat et effodit, ita et veritatis et justitiæ hostes eos potissimum aggrediuntur, iisque qui virtuti operam dant, et in Deo splendescere contendunt, hominibus insidiantur.

XIII. — HIERIO PRESBYTERO.

Cum mirum in modum venerandi et deifert Joannis Constantinopolitani sermonibus delecteris, ex illius scriptis, ad ea, quæ nunc exposulasti, respondebo. Ne ex tentationibus proborum hominum molestia afficiamur, neque hæsitemus, neque turbemur, sed nostros inde animos instruamus, aliosque ad similem disciplinam erudiamus. Licet videris virtuti addictum innumera mala perpetientem, ne in scandalum incidas. Multos siquidem sæpius hoc pervestigantes cognovi. 295 Ille, inquit, in templum, ubi martyr reliquæ conservabantur, proficiscebatur, pecunias pauperibus deferens, et navi fracta naufragium passus est; alius rursus hoc idem intentans, a prædonibus captus vix vitam servavit, nudus inde secedens. Quid itaque adhuc dixerimus? Nullum rerum similitum occursum ægre ferre nos, neque afflictari oportet. Licet enim navim confregerit, at pendentem habet eleemosynæ fructum: quæ enim ad ipsum pertinebant, omnia complevit; collegit pecunias, quibus receptis, iter ad elargiendum instituit, et jam in viam ingreus est. Naufragium itaque illi insperato cecidit. Sed quamnam ob causam Deus id permisit? ut eum probaret. Sed pauperes, inquit, pecuniis illis privati sunt. Non eam tu curam pauperum geris, quam qui eos condidit Deus: illis licet spoliatis poterit aliunde majoris abundantiæ causam obtendere. Ne itaque a Deo rerum, quæ sunt, rationes petamus, sed glorificemus in omnibus. Neque enim simpliciter ac temere similia fieri permittit: sæpe namque pro pecuniarum harum

solamine, aliam copiam alimentis pauperibus Deus elargitus est. Eum vero, qui naufragium sustinuit, probatiorem reddidit, affluentemque illi mercedem apparat. Eleemosynæ quippe donatione multo majus ac excellentius est, infortunium simile passum Deo gratias agere. Neque vero quæ per eleemosynam elargimur, sed ea etiam, quibus ab aliis spoliati, si generose toleraverimus, fructum nobis uberem ministrant. Et ut discas hoc eo præstantius esse, ex iis, quæ Jobo obtigerunt, manifestum faciam. Ille **296** pecuniis abundans, pauperibus ædes reseravit, facultates omnes distribuebat. At non ita celebris erat, cum ædem indigentibus aperuit, uti cum audiit eam collapsam, nec inique tulit. Non ita celebris erat, cum ex detonsis ovis nudos amiciebat, uti celebris erat et probatus, cum audiens cœlestis ignis descensu pecudes omnes dissipatas fuisse, gratias egit. Tum hominum amans erat, modo philosophus factus est; tum inopum miserebatur, modo Domino gratias refert. Neque apud semetipsum dixit: Quid hoc est? Armenta consumpta sunt, quorum ope innumeri pauperes alebantur. Licet ipse indignus essem, qui tali affluentia ditarer; attamen saltem propter participantes condonandum illis erat. Sed nihil horum aut dixit, aut in animo cogitavit; sed Deum omnia ad utilitatem nostram disponentem agnovit. Et, ut discas, atrociorum postmodum diabolo plagam intulit, rebus denudatus gratias agens, quam cum possidens miserebatur: cum enim possidebat, poterat de eo diabolus quodammodo suspicari, falsum equidem, at poterat nihilominus. Num gratis colit Job Deum? Verumtamen cum omnia subripuit, cum omnia ei detraxit, Job vero eumdem semper erga Deum affectum servavit⁹⁸, tunc demum os impudens obturatum est, nec quid ultra proferret, reliquum erat. Celebrior etenim nunc justus evasit. Quippe divitiis affluentem, eleemosynam erogare, hoc ipso, inquam, majus est omnibus spoliatum generoso id animo, et cum gratiarum actione ferre; quemadmodum in singulari hoc opere justus demonstratum est. Tunc ingens **297** erat in servos sibi similes benevolentia, nunc maximus in Dominum amor demonstratus est.

XIV. — FAUSTINIANO.

Poterat utique Deus Babylonicæ fornacis flammam extinguere, attamen id non effecit, ut majorem impiis timorem incuteret, vesanioremque stuporem inderet, omnemque Nabuchodonosoris duritiam amoveret. Sed majus quidpiam flammarum illa extinctione, admirabiliusque operatus est: quandoquidem eam inflammari incendique, quantum ipsi libuit, permittens, hac ratione propriam pollutentiam ostendit, non tantum hostium machinas exsolvens, sed jam corroboratas irritans. Ne quis autem eos flammis superiores conspiciens, flammam illas visum aut spectrum esse

A πέννησιν ὁ Θεὸς ἐδωρήσατο. Τοῦτον δὲ διὰ τοῦ ὑπομεῖναι τὸ ναυάγιον, δοκιμώτερον ποιεῖ, καὶ πλείονα αὐτῷ προξενεῖ τὸν μισθόν. Τοῦ γὰρ ἐλεημοσύνην δοῦναι πολλῶ μείζον ὑπάρχει τὸ, περιπεσόντα τῇ τοιαύτῃ συμφορᾷ, εὐχαριστῆσαι τῷ Θεῷ. Οὐ γὰρ ἄπερ ἂν δι' ἐλεημοσύνης δῶμεν, ἀλλὰ καὶ ἄπερ ἂν παρ' ἐτέρων ἀφαιρεθέντες ὑπομείνωμεν γενναίως, καὶ ταῦτα πολὺν ἡμῖν φέροι τὸν καρπόν. Καὶ ἵνα μάθῃς ὅτι τοῦτο ἐκείνου μείζον ἐστίν, ἀπὸ τῶν συμβεβηκότων τῷ Ἰὼβ τοῦτο ποιήσω φανερόν. Ἐκεῖνος, ἡνίκα χρήματα ἐπέκτητο, τὴν οἰκίαν τοῖς πέννησιν ἀνέψεν, τὰ δὲ πάντα ἐξεδίδου. Ἄλλ' οὐκ ἦν οὕτω λαμπρὸς, ἡνίκα τὴν οἰκίαν τοῖς πέννησιν ἀνέψεν, ὥσπερ ὅτε ἀκούσας αὐτὴν καταπεσοῦσαν οὐκ ἀπεδυσπέτησεν· οὐκ ἦν οὕτω λαμπρὸς, ὅτε ἀπὸ τῆς κούρας τῶν προβάτων τοὺς γυμνοὺς περιέβαλλεν, ὡς ἦν λαμπρὸς καὶ εὐδόκιμος, ὅτε ἀκούσας, ὅτι κύρ κατῆλθεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ τὰ θρέμματα πάντα ἀνάλωσεν, ἠύχαριστήσεν. Τότε φιλόανθρωπος ἦν, νῦν φιλόσοφος γέγονεν· τότε ἠλέει τοὺς πέννητας, νῦν εὐχαριστεῖ τῷ Δεσπότη. Καὶ οὐκ εἶπε πρὸς ἑαυτὸν· Τί ποτε τοῦτό ἐστι; Τὰ ποίμνια ἀνάλωται, ἀφ' ὧν ἐτρέφοντο μυρῖοι πέννητες. Εἰ καὶ ἀνάξιος ἤμην ἐγὼ ἀπολαύειν εὐπορίας, διὰ γοῦν τοὺς μετέχοντας ἐχρῆν φείσασθαι. Ἄλλ' οὐδὲν τούτων οὐκ εἶπεν, οὐκ ἐνενόησεν, ἀλλ' ἤθεε τὸν Θεὸν πρὸς τὸ συμφέρον ἅπαντα οἰκονομοῦντα. Καὶ ἵνα μάθῃς, ὅτι μείζονα ἔδωκεν ὕστερον τὴν πληγὴν τῷ διαβόλῳ, ὅτε ἀφαιρέθεις ἠύχαριστήσεν, ἢ ὅτε κεκτημένος ἠλέει· ὅτε γὰρ ἐπέκτητο, κἂν ὑποψίαν τινὰ ἔσχεν εἰπεῖν ὁ διάβολος, εἰ καὶ ψευδῆ, ἄλλ' ὅμως ἔσχεν εἰπεῖν· Μὴ δωρεὰν σέβεται Ἰὼβ τὸν Θεόν; Ἐπειδὴ δὲ ἔλαβε πάντα, ἐπειδὴ πάντων αὐτὸν ἐγύμνωσεν, ὁ δὲ τὴν αὐτὴν εὐνοίαν πρὸς τὸν Θεὸν διετήρησεν· τότε λοιπὸν ἐνεφράγη τὸ ἀναίσχυντον στόμα, καὶ οὐδὲν οὐκέτι ἔσχεν εἰπεῖν. Λαμπρότερος γὰρ νῦν ὁ δίκαιος γέγονεν. Τοῦ γὰρ ἐν πλοῦτι ζῶντα ποιεῖν ἐλεημοσύνην, μείζον ὑπάρχει τὸ πάντα ἀφαρπαγέντα γενναίως ἐνεγκεῖν καὶ μετ' εὐχαριστίας, καθάπερ ἐπὶ τούτου δέδεικται τοῦ δικαίου. Τότε πολλὴ φιλοφροσύνη πρὸς τοὺς συνδούλους ἦν, νῦν μέγα τὸ φίλερον πρὸς τὸν Δεσπότην ἐδειχθη.

D

IV. — ΦΑΥΣΤΙΝΙΑΝΩ.

Ἦδύνατο ὁ Θεὸς σέβει τὴν φλόγα τῆς Βαβυλωνίας καμίνου, ἀλλ' οὐ πεποίηκε τοῦτο ὑπὲρ τοῦ μείζονα ἐνθεῖναι φόβον τοῖς ἀσεβέσι, καὶ πλείονα ἐμποιεῖσαι τὴν ἐκπληξιν, καὶ πᾶσαν λύσαι τοῦ Ναβουχοδονόσορ τὴν πύρωσιν. Μείζον δὲ τοῦ σέβει τὴν φλόγα καὶ παραδοξότερον ἐποίησεν· ἀφίει γὰρ αὐτὴν καυθῆναι τοσοῦτον, ὅσον ἐκεῖνος ἠθέλησεν, οὕτως τὴν οἰκίαν ἐνδείκνυται δύναμιν οὐ καταλύων τὰ μηχανήματα τῶν ἐχθρῶν, ἀλλ' ἐστῶτα ποιῶν ἄκυρα. Ἴνα δὲ ἥτις αὐτοὺς ἰδὼν περιγεγονότας τῆς φλογὸς φαντάσματα εἶναι τὴν φλόγα νομίση, συνεχώρησε καυθῆναι τοὺς ἐμβαλόντας αὐτοὺς, δε-

⁹⁸ Job 1, 21.

κυνός, ὅτι πῦρ μὲν ἦν ἀληθῶς τὸ ὀρώμενον· οὐ γὰρ ἄν
καὶ κλημσιδα, καὶ συμπιον, καὶ τσοαῦτα κατέφαγε
σώματα. Τῆς δὲ αὐτοῦ προστάξεως οὐδὲν ἰσχυρότε-
ρον, ἀλλ' ἔσται τῶν ὄντων ἀπάντων ἡ φύσις τῷ ἔκ-
τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι αὐτὴν παράγοντι, ὅπερ
καὶ τότε ἐδείκνυτο. Σώματα γὰρ ἡ φλόξ ἀπολαβοῦσα
φθαρτὰ, καθάπερ ἀφθάρτων ἀπέσχετο, καὶ σῶαν
τὴν παρακαταθήκην ἀπέδωκε, καὶ μετὰ πολλῆς τῆς
λαμπρότητος· ὡσπερ γὰρ ἔκ βασιλείων τινῶν βασι-
λεῖς, οὕτως ἀπὸ τῆς καμίνου οἱ τρεῖς παῖδες προίε-
σαν, οὐδενὸς λοιπὸν εἰς τὸν βασιλεῖα ἀνεχομένου
ὄραν, ἀλλὰ πάντων ἀπ' ἐκείνου τοὺς ὀφθαλμοὺς
μεταθέντων ἐπὶ τὴν παράδοξον θεωρίαν. Καὶ οὕτε
τὸ διάδημα, οὕτε ἡ ἀλουργίς, οὕτε ἄλλο τι τῆς
φαντασίας τῆς βασιλικῆς, οὕτω τοὺς ἔχλους ἐπ-
έστρεφεν, ὡς ἡ θέα τῶν πιστῶν ἐκείνων, ἐγχερον-
σάντων μὲν τῷ πυρὶ, οὕτω δὲ ἐξελθόντων ἐκείθεν,
ὡς τοὺς ἐν ὄνειροις τοῦτο παθόντας εἰκὸς ἦν. Καὶ
γὰρ ὁ πάντων εὐθραυστότερόν ἐστι τῶν ἐν ἡμῖν,
ἡ τῶν τριχῶν φύσις, τότε ἀδάμαντος ἰσχυρότερον
ἐκράτει.

passi fuissent, haud inverisimile fuerat. Etenim quod in nobis ante omnia fragilius est, pilorum nempe
natura, tunc adamante validius obluclabatur.

IE'. — ΤΥΡΒΩΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Κρεοφαγία ὄντως ἐστὶ τὰ θεῖα νοήματα· « Ἡ
γὰρ σὰρξ μου, φησί, βρωσίς ἐστὶν ἀληθῶς. » Ὅθεν
καὶ αὐτὸς ἠδέως διὰ παντὸς τῆς στρεπῆς, καθὼς
φησιν ὁ Παῦλος, μεταλαμβάνεις τροφῆς.

ΙΓ'. — ΕΛΕΥΘΕΡΙΩ.

Πῶς οὐκ ἐγκαλύπτῃ, ἐγχερατεῖς καὶ σοφοὺς ὀνο-
μάζων τοὺς περὶ Διογένην, καὶ Πυθαγόραν, καὶ
Πλάτωνα, οἵτινες ἐπὶ τσοσούτον ἤλασαν τῆς ματαιο-
φροσύνης, ὥστε καὶ τοῖς ἀκινήτοις καὶ ἀψύχοις εἰ-
δώλοισι προσκυνῆσαι;

ΙΖ'. — Τῷ αὐτῷ.

Μὴ ἀναισθητῶς καὶ ἀναληγῆτως διάτριβε ἐπὶ τοῖς
συμβεθηκόσι τῷ ὀκῷ σου σκυθρωποῖς, μηδ' ἄλλας
ἀμαρτίας τὰς προλαβούσας ἀμαρτίας προσώρευε,
ἀλλὰ γνῶθι ὅτι ὁ θεὸς σε μαστίει ἀλαζονευόμενον,
ἐν ἔλθῶν εἰς συναίσθησιν τὴν ἐπὶ τὸ κάλλιον μετα-
βολὴν ἐπιδείξει· εἰ δ' ἐπιμένῳσι τραχυνόμενος
μᾶλλον, καὶ μωροποιῶν, καὶ χλευάζων σεαυ-
τὸν, πολυπλασιάζεις τὰς θεοπέμπτους πληγὰς,
καὶ παρασκευάζεις μᾶλλον αὐξηθῆναι τὰς συμφο-
ρὰς καὶ τὰ δεινὰ τῆς σῆς ἀσεβειστάτης οἰκίας.

ΙΗ'. — ΙΟΥΛΙΩ ΔΕΚΕΜΠΡΙΜΩ.

Εἰ τὰ ἀμαρτήματα μετὰ τσοσούτης ἐξετάζεται τῆς
ἀκριβείας, ὡς καὶ ῥημάτων καὶ ἐνθυμημάτων ἀπο-
τιννύει δίκας, πολλῷ μᾶλλον τὰ κατορθώματα, κἂν
μεγὰλα τυγχάνωσι, κἂν μικρὰ, λογισθήσεται ἡμῖν
κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην τῆς ἀνταποδόσεως. Μὴ τοί-
νου ἀθυμῆσης, μηδὲ ὀλιγωρήσης, μᾶλλον δὲ κατὰ
δύναμιν ἐργάζου τὸ ἀγαθόν.

ΙΘ'. — ΗΦΕΣΤΙΩΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Ἡρώτησάς με· Τίνος ἔνεκεν ἀγαθοὶ τινες ἄνδρες
ἀλευκτέοις τισὶ περιπέπτουσι, ὄλον, ἀλγῆμασι σώ-

A existimaret, eos, qui injecerant, comburi permi-
sit, revera, quod videbatur, ignem esse ostendens ;
alias neque sarmenta, neque stuppam, nec tot
denique alia corpora absumpsisset. Illius vero præ-
cepto nihil validius fuerit : sed obediet rerum
omnium natura illi, qui ex eo, quod non erat, ad
id quod est, eam transtulit, quod tunc ostende-
batur. Etenim cum flamma corruptioni obnoxia
corpora accepisset, ab illis, ac si incorruptibilia
essent, abstinuit, depositumque sibi salvum atque
incolume, et multo cum splendore magnificentius
restituit. Quemadmodum enim ex aula regia reges,
sic etiam e fornace tres pueri egressi sunt ⁹⁶. Tum
demum cum nullus regis aspectum æquo animo
ferret, omnes ab eo oculos avertentes in admiran-
B dum illud spectaculum fixerant ; et neque diade-
ma, neque purpureum indumentum, neque quid-
piam aliud regiæ ⁹⁸ illius majestatis ita plebem
in se converterat, ut fidelium illorum aspectus, qui
istac tenus in igne immorati fuerant, et hac ratione
inde exierant, ac si inter somnium similia per-

XV. — ΤΥΡΒΩΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Vere. carniū esus sunt divinæ cogitationes :
« Caro enim mea, ait, vere cibus est ⁹⁷. » Hinc
et tu continuo perlibenter solidi, ut Paulus in-
quit, alimenti particeps efficeris ⁹⁸.

XVI. — ΕΛΕΥΘΕΡΙΩ.

Quomodo præ pudore os non obvelas, conti-
nentes et sapientes compellans Diogenis, Pytha-
goræ, et Platonis asseclas, qui eo dementiae prove-
nere, ut immobilibus atque inanimatis idolis cul-
tum præstarent ?

XVII. — Fidem.

Ne absque sensu doloreque in tristibus, quæ
domum tuam affligunt, vitam protrahas, neque
nova peccata veteribus exaggera, sed agnosce
Denm esse, qui te insolescentem ac jactabundum
diverherat, ut persentiscens ad meliora mutatis
moribus gradum facias. Tu porro si temetipsum
magis ac magis exasperans, et puerilia peragens,
et tibi illudens perstiteris, noxas a Deo tibi illa-
tas multiplicabis, efficiesque, ut ⁹⁹ infortunia
domusque tuæ impiissimæ ærumnæ magis adau-
geantur.

XVIII. — JULIO DECEMPRIMO.

Si peccata tanta cum discussione atque exacto
examine perpenduntur, adeo ut et verborum et
cogitationum pœnæ persolvantur ; multo magis res
optime gestæ, sive illæ ingentes sint, sive pusillæ,
die retributionis examinabuntur. Ne despondeas
itaque animum, neque negligas, imo pro viribus
operibus bonis incumbere.

XIX. — ΗΦΕΣΤΙΩΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Postulasti a me : Quanam ratione probi quidam
homines in infaustas quasdam ac diras incidunt

⁹⁶ Dan. iii, 93. ⁹⁷ Joan. vi, 56. ⁹⁸ Hebr. v, 14.

sic philosophum te esse commonstrabis, et cordis tui tempestatem sedabis. Α σοφίς, καὶ κατακοιμήσεις τὴν ζάλην τῆς καρδίας.

CCCXXXII. — *Eidem.*

Qui pro aliorum hominum apud Deum fiducia, et quod illi placeant, gratias agit, uti viri probi est, omnium optimo Deo, veluti pro membro proprio fratris: donum fratris sibi vindicat, et recte probeque factis raptam proximi coronam, propriam facit. Laus etenim, quæ in proximum offertur, nihil tibi detrimenti asseret, quinimo gloriam tibi comparabit, dummodo sana mente esse volueris. Licet itaque in divitum ædes ingressus proximus tuus honore habitus sit, ne invidias, sed lætare: licet gratus potentatibus prospere agat, gaude. Idque efficiens Salvatori omnium gratus eris.

284 CCCXXXIII. — *Eidem.*

Cum in te triste quidpiam aut asperum Pater spiritualis effuderit, promptus, uti philosophum ac magnanimum decet, excipe: neque enim ille prave affectus, sed sine ulla turbatione id agit. Si item, quod ipse ais, animum desponderit, probroque te affecerit, non ex animo, sed ex animi demissione id obit, veluti mater, oborta ira filio diras imprecatur: eam porro non ex sententia filio imprecari, notum inde fuerit, quod non diu post illicito geniti curam gerit, miserisque afficitur modis, si morbo fuerit afflictatus.

TAB. — Τῷ αὐτῷ.

Ὁ ὑπὲρ τῆς ἐτέρων ἀνθρώπων πρὸς Θεὸν παρρησίας καὶ εὐαρεστίας εὐχαριστῶν ἀγαθοῦ τῷ παναγάθῳ Θεῷ, ὡς ὑπὲρ μέλους οἰκείου τοῦ ἀδελφοῦ, σφετερίζεται τὸ τοῦ ἀδελφοῦ χάρισμα, καὶ διὰ καλοκαγαθίας ἀρπάσας τὸν τοῦ πλησίου στέφανον, ἔβιον ἀποδείκνυσιν. Ὁ γὰρ εἰς τὸν πλησίον ἔπαινος οὐδὲν σε ζημειώσει, ἀλλὰ καὶ δοξάσει σε, εἴπερ βούλει ὑγιαίνειν τὸ φρόνημα. Καὶν τοίνυν εἰς οἶκον πλουσίων εἰσέλθῃ ὁ πλησίον σου, καὶ τιμηθῇ, μὴ φθονήσης, ἀλλ' εὐφραίνου: καὶν παρὰ τοῖς δυνάσταις εὐδοκίμη, χαῖρε, καὶ τοῦτο ποιῶν ἀρέσκεις τῷ Σωτῆρι τῶν ὄλων.

TAB. — Τῷ αὐτῷ.

Ὅταν λυπηρόν τι ἦ τραχὺ πρὸς σὲ εἴπῃ ὁ πνευματικὸς πατήρ, δέξαι, καὶ κατάδεξαι φιλοσόφως καὶ μακροθύμως: οὐ γὰρ μετὰ πάθους, ἀνευ δὲ πάθους τοῦτο δρᾷ. Εἰ δὲ, καθὼς εἶρηκας, καὶ μικροψυχῆσειεν, καὶ ὑβρίσει σε, οὐκ ἐκ ψυχῆς τοῦτο, ἀλλ' ἐκ μικροψυχίας, ὡσπερ μήτηρ ἐκ μελαγχολίας τῷ τέκνῳ ἐπαρωμένῃ: ὅτι γὰρ οὐ κατὰ γνώμην ἐπαρᾶται τῷ γόνυ, ὅλον ἐκ τοῦ μετ' ὀλίγον εὐθύς μεταμέλεισθαι τὴν μητέρα, καὶ πενθεῖν ἀβρωσθήσαν τὸ τέκνον.

LIBER TERTIUS.

285 I. — THEOCTISTO REFERENDARIO. C

De falso illo propheta Lucas scribit: « Et derепente cecidit caligo, et tenebræ, et circumiens quærebatur duces, qui ducerent ⁷⁶. » Et tu itaque attende, ne statim atque in iracundiam cadis, tenebrarum particeps fias, et quæ mentem obscurat, caliginis: opusque tibi fuerit divinos præceptores indagare, qui te ex iracundis moribus, ad mites et magnanimos mentem illuminantes conducant.

II. — *Eidem.*

Qui prius ad Deum dixerat: « Clamabo per diem, et non exaudiet ⁷⁷, » postmodum ait: « Non neglexit, neque odio habuit preces meas; et cum clamarem, exaudivit me ⁷⁸. » Est igitur tempus divinæ dilationis, cum ille de nobis meliora prospicit, et res nostras magno nostro bone disponit. Quapropter non statim ille, quod ipsi quaerimus, elargitur. Est itaque tempus surditatis, et tempus acroasis: « Quoniam tempus est ipsius miserendi ⁷⁹, » Scriptura dicit, animæ scilicet ad Deum respicientis; quoniam venit tempus, quo melius mira patrabit.

286 III. — *Eidem.*

« Obnoxius esto Domino, et precare ⁸⁰, » scriptum est in tricesimo sexto psalmo, « et spera ⁸¹, et educet

A'. — ΘΕΟΚΤΙΣΤΩ ΡΕΦΕΡΕΝΔΑΡΙΩ.

Περὶ τοῦ ψευδοπροφήτου Λουκάς γράφει, « Παραχρήμα δὲ ἐπέπεσον ἀχλὺς, καὶ σκότος, καὶ περιάγων ἐζήτηε χειραγωγούς. » Καὶ σὺ τοίνυν σκόπει, μὴ ἅμα τῷ θυμοῦσθαι μεταλαγχάνῃ τοῦ σκότου, καὶ τῆς κατὰ νοῦν ἀχλὺς, καὶ χρεία σοι περιζήτειν τοῦς θελοῦς διδασκάλους, τοῦς χειραγωγήσαντάς τε ἐκ τοῦ θυμώδους τρόπου, πρὸς τὴν πραότητα, καὶ τὴν μακροθυμίαν, ἅπερ φωτίζει τὸν νοῦν.

B'. — Τῷ αὐτῷ.

Ὁ πρότερον λέγων πρὸς τὸν Θεόν: « Κεκραξομαι ἡμέρας, καὶ οὐκ εἰσακούσει, » ὑστερόν φησιν, ὅτι « Οὐκ ἐξουδένωσεν, οὐδὲ προσώχθησεν τῇ δεήσει, καὶ ἐν τῷ κεκραγῆναι με εἰσήκουσέ μου. » Ἔστιν οὖν καιρὸς ἀναβολῆς τοῦ Θεοῦ κρείττονι τι περὶ ἡμῶν προορῶντος, καὶ τὰ καθ' ἡμᾶς σοφῶς οἰκονομοῦντος. Διόπερ συμφερόντως οὐκ εὐθέως δωρεῖται τὸ αἴτημα. Ἔστιν οὖν καιρὸς παρακοῆς, καὶ καιρὸς ἐπακοῆς. « Ὅτι καιρὸς τοῦ οἰκτειρῆσαι αὐτὴ, » φησὶν ἡ Γραφή, δηλαδὴ πρὸς Θεὸν ἀναβλέπουσαν ψυχὴν, ὅτι ἔχει καιρὸς παραδοξοποιίας τοῦ κρείττονος.

Γ'. — Τῷ αὐτῷ.

« Ὑποτάγηθι τῷ Κυρίῳ, καὶ ἰκέτευσον, » φησὶν ἐν τριακοστῷ καὶ ἕκτῳ ψαλμῷ, « καὶ ἐλπίσον, καὶ

⁷⁶ Act. xlii, 11. ⁷⁷ Psal. xxi, 3. ⁷⁸ ibid. 25. ⁷⁹ Psal. ci, 14. ⁸⁰ Psal. xxxvi, 7. ⁸¹ ibid. 5.

ἐξοίσει ὡς φῶς τὴν δικαιοσύνην σου, ἢ ἀπὸ σκότους τῶν θλιθερῶν, τῶν ἐναποπιγόντων τὸν λογισμὸν, αἰφνίδιον ἐκ μεταβολῆς, σταθερὰν δεικνύων μεσημβρίαν, καὶ γαλήνην ἐκ χειμῶνος, καὶ τρικυμίας γελῶσαν. Κἂν γὰρ καθήσω ἐν τῷ σκότει, φησὶν ἄλλος προφήτης, ἐξάξει με εἰς τὸ φῶς ἐγγὺς ἀπὸ προσώπου σκότους, καὶ φῶς προσδοκίμων ἐξ ἀχλὺς.

Δ'. — MARTINO ΠΑΟΥΣΙΩ ΓΕΡΟΝΤΙ ΦΙΛΟΠΟΡΩ.

« Οἱ υἱοὶ αὐτῶν ὡς νεόφυτα ἰδρυμένα ἐν τῇ νεότητι αὐτῶν. » Ἐπειδὴ τὴν ἰστορίαν καταλιπόν, παρακαλεῖς με τὴν θεωρίαν τῶν βιβλίων παραθέσθαι σοι, μάθε καὶ μὴ βουλόμενος. Ἴσως γὰρ καὶ μὴ θέλων ἡμᾶς παρακέκληκας, ἄλλην τινὰ ἐρμηνείαν δοθῆναι, οὐ ταύτην προσδοκῆσας. Υἱοὶ τῶν ἀκαθάρτων δαιμόνων λέγονται οἱ ῥυπαροὶ λογισμοί, καὶ πάντες οἱ φαῦλοι τῆς φύσεως, οἱ εἰς τὰς πονηρὰς πράξεις καταστρέφοντες τοὺς φιλαμάργους ἀνθρώπους. Οὗτοι γοῦν, καθάπερ νεόφυτα, ἔδονται ἀκινήτως ἐν τῇ νεότητι σου, ἐπειδὴ, κἂν τὸ σῶμα γεγήρακας, ἀλλοῦνγε τῇ βδελυγμῇ ἀκμάζεις, καὶ νεάζεις τῇ ἐπαράτῳ ἐπιθυμίᾳ ἐκ νέας ηλικίας μέχρι βραδύως γήρωος προσπαρμένεις ἀκορέστω; τῇ λυσσῶδει πορνείᾳ. Καὶ ἐπὶ σοὶ πληροῦται ἡ παροιμία ἡ λέγουσα, ὅτι Πάθος ψυχῆς πονηρὸν οὐδέποτε γηράσκει. Εἰ οὖν κἂν ψὺν ἐντρέπη τοῖς λόγοις τοῦτοις, ἀναστένανον πικρῶς, καὶ ὡς ἐκ μέθης πολυχρονίου ἐκνήψας, ἐκέταυε τὸν Θεὸν τὸν πάντα ἰσχύοντα θαυματουργῆσαι ἐν σοὶ, καὶ διασαλεύσαι τὰ φαῦλα καὶ ψεκτὰ νεόφυτα, ταραξάει τε καὶ ἐκ βάθρων ἀναρριζῶσαι αὐτὰ τῇ θεῇ δυναστείᾳ. Ὅπως λοιπὸν παυσάμενος πορνείας, καὶ ἀναπαυσάμενος δυνήθης εἰπέιν, ὅτι Ἵποκάτωθεν ἐταράχθη ἡ ἕξις μου, διὸ ἀναπαύσομαι πρὸς τὴν τελευταίην βλέπων.

Ε'. — ΕΥΣΙΓΝΙΩ ΣΑΤΡΑΠῆ.

« Ψευδεῖς οἱ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐν ζυγοῖς τοῦ ἀδικῆσαι. » Ποίους ζυγοῖς; μὴ γὰρ πάντες ἀνθρωποὶ ζυγοστατοῦσι; μὴ πάντες ἐριοπῶλαι, ἢ χρυθὸν, ἢ ἀργυρον διατίθενται; ἢ ὅλως περὶ ταύτας τὰς ὕλας τὴν σπουδὴν ἔχουσιν, ἃς ζυγοῖς, καὶ σταθμοῖς πεφυκάσιν οἱ ἔμποροι διαμείβειν; Ἀλλὰ πολὺ μὲν τῶν βαναύσων γένος, ζυγῶν οὐδὲν πρὸς τὴν ἐργασίαν αὐτῶν προσδεόμενον· πολλοὶ δὲ οἱ ναυτιλλόμενοι, πολλοὶ δὲ οἱ περὶ δικαστήρια καὶ τὰ ἀρχεῖα στρεφόμενοι, παρ' οἷς τὸ μὲν ψευδὸς ἐστίν, ὁ δὲ διὰ τῶν ζυγῶν δόλος οὐκ ἐπιτηδεύεται. Τί οὖν ἐστίν ὃ λέγει, ὅτι ἐκάστου ἡμῶν ἐν τῷ κρυπτῷ ζυγός ἐστι παρὰ τοῦ Κτίσαντος ἡμᾶς ἐγκατασκευασθεῖς, ἐφ' οὗ τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων δυνατόν ἐστι διακρίνεσθαι; Ψευδεῖς οὖν οἱ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων, διεφθαρμένα ἔχοντες τῆς ψυχῆς τὰ κριτήρια, οὐστίας καὶ ὁ προφήτης ταλανίζει λέγων· « Ὅσα οἱ λέγοντες τὸ πικρὸν γλυκὺ, καὶ τὸ γλυκὺ πικρὸν, οἱ στρεβλόχειλοι, καὶ σχολιδύχοι, οἱ τὰ ὀρθὰ διαστρέφοντες, καὶ τὰ φαῦλα ἐπιτιμῶντες, » καὶ τὰ ἐξῆς. Ἐμοί, φησὶ, τὰ παρόντα, τῆς δὲ οἶδε τὰ μέλλοντα; Κακῶς ζυγοστατεῖς, πονηρὰ τῶν ἀγαθῶν ἀνθαιρούμενος, τὰ μάταια, καὶ ψευδῆ

quasi lumen justitiam tuam ⁸⁵, ἢ e tenebris tristium mentem suffocantium, improvise, vel sola immutatione, firmum ostendens meridiem, et tranquillitatem ex tempestate, et procella maxima, ridentem. Licet enim sedeam in tenebris ⁸⁶, alius ait propheta, educet me in lumen prope a facie tenebrarum, et lumen exspectatum ex caligine.

IV. — MARTINO DIVITI SENI MERETRICUM AMATORI.

« Filii eorum tanquam novellæ plantationes, firmatæ in juventute sua ⁸⁷. » Quando neglecta historia dictorum speculationem ad te referre adhortaris, discito, etiamsi recuses : forte enim et nolens nos provocasti, qui aliam interpretationem accepturum te, sed non hanc, exspectabas. Filii dæmonum impurorum dicuntur inquinatæ cogitationes, omnesque improbi mores, qui in pravas actiones homines peccatis addictos redigunt. Hi itaque quemadmodum novellæ plantæ firmantur immobiliter in juventute tua ; cum tu, licet corpore senueris, hac tamen fœditate viges, et execrando cupidine juventutis, a prima ætate ad summam senectutem insaturabiliter rabiosis cum scortis commerciis immorans : et de te completur adagium, quod dicit : Perturbatio animæ prava nunquam senescit. Si itaque nunc tandem ob **287** sermones hos erubescis, graviter geme, et tanquam ex longæva ebrietate resipiscens, exora Deum, qui omnia potest in te mira efficere, et improbas ac vituperabiles plantas novellas dimovere, conturbare, et ab imis radicibus divina potestate evellere ; ut in posterum dictis commerciis, sine imposito, quiete vivens, possis dicere : Inferne, turbatus est habitus meus : propterea requiescam, vitæ exitum contemplans.

V. — EUSIGNIO SATRAPÆ.

« Fallaces filii hominum in stateris, ut injuste agant ⁸⁷. » Quibus stateris? num vero omnes homines sunt libripendentes, libellæque exæquant pondera? num omnes lanas venditant; aut aurum aut argentum curant, vel omnino circa res similes studium impendunt, quæ stateris ac ponderibus mercatores permutare suescunt? Sed ingens est sellulariorum opificum copia, quæ ad opera stateris non indiget: ingens nautarum; ingens eorum, qui tribunalia et magistratum curias frequentant, penes quos mendacium equidem, atque per stateras fraus nectitur, nulla apud eos est. Quid itaque est, quod ait, uniuscujusque nostrum in abscondito stateram esse, a Conditoris nostri insitam, qua rerum natura dijudicari potest? Mendaces igitur sunt filii hominum, quibus animi vis rerum æstimatrix corrupta est, quos propheta uti miseros deplorat : « Væ dicentibus amarum dulce, et dulce amarum ⁸⁸! » Væ, qui tortuosa labra habent, suntque animo obliquo, qui recta pervertunt, et improba laudant, etc. Mihi, ait, præsentia; quis vero futura noverit? **288** Male libras; bonis

⁸⁵ Psal. xxxvi, 6. ⁸⁶ Mich. vii, 8. ⁸⁷ Psal. cxliii, 12. ⁸⁸ Psal. lxi, 10. ⁸⁹ Isa. v, 20.

mala præponens, inania falsaque veris magis æstimans, temporis obnoxia sempiternis præferens, præterfluentem pro divina ac perpetua lætitia eligens. « Mendaces igitur filii hominum in stateris, ut male agant : » et primum quidem in se ipsos injurii sunt, postmodum in proximos, qui sibi ipsis, dum operantur, pravi consilarii fiunt, aliisque, dum sese pravum exemplum objectant. Non poteris dic judicii dicere : Non noveram bonum. Adducetur tibi propria statera, quæ satis abundanterque pravum et bonum dijudicat. Namque corporis pondera trutinæ declinationibus præbamus, sed vitæ eximia animi arbitrato libero discernimus, quæ et statera dicta est, quod parem in ambas partes declinationem admittit. Ne itaque spem vestram in injustitia collocetis, neque divitiis addicimini, neque rebus inanibus animum advertatis, neque animi vim æstimatricem corruptam circumagatis, certis indicibus compertum habentes, Deum et fortem et misericordem esse. Timete igitur illius fortitudinem, neque de illius humanitate desperate. Namque ad compescendum animum, ne improbe agat, metus optimus est; ad eum porro qui in iniquitatem prolapsus est, confirmandum, ne per desperationem despondeat animum, misericordiæ spes. Tum demum in fine psalmi Propheta ait ad Dominum : « Quia tu reddes unicuique juxta opera sua ⁸⁹. » — « Qua enim mensura mensi fueritis, remetietur et vobis ⁹⁰. » Affixisti proximum? exspecta similia: imbecilliorum res arripuisti, pugnis pauperes obtundisti, lædoriis infamasti, calumniatus es, falso detulisti, statuta patrum immutasti, **289** facultatibus pupillorum insidiatus es, viduas compressisti, præsentem voluptatem bonis promissis prætulisti; parem hisce mensuram præstolare: « quæ enim quisque seminat, illa et metet ⁹¹. » Sic quoque vice versa si bonis rebus operam impendisti, multo copiosiores remunerationes exspecta. « Ipse enim retribuet unicuique secundum opera illius ⁹². » Hujusce decreti per omne vitæ tempus memoriam refricans, multas evitabis iniquitates. Hæc ex sanctis Patribus, qui ante nos similia scripto tradiderunt, propter concivem tuum Antonium, qui, ut id peragerem compulsi, scribens, res tibi apprime proficuas, ut reor, in memoriam revocavi.

VI. — GIGANTIO ECCLESiarUM DEFENSORI.

Si prorsus superior carnis voluptatibus esse videris, et jejunium exercere insimulas, quo tibi emolumento fuerit, aurum antiquum a progenitoribus apud te cum studio satis accurato cumulatum conservatumque, ni voluptate gestias, uti dracones illi, quos in fabulis legimus, thesauris auri absconditis invigilare?

VII. — SABINO PRESBYTERO.

Scriptum est: « Dilatet Dominus Japhet ⁹³. » Et nos summopere hoc idem, Vir Domini, tibi deprecemur. Dilatet Dominus, et augeat, et ingentem

Α μενα τῶν ἀληθινῶν προτιμῶν, τὰ πρόσκαιρα τῶν αἰωνίων προτάσσω, τὴν παρερχομένην ἀντὶ τῆς ἀπαύστου εὐφροσύνης, καὶ διηνεκοῦς ἐκλεγόμενος. « Ψευδεῖς τοίνυν οἱ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐν ζυγοῖς τοῦ ἀδικῆσαι. » Ἀδικοῦσι δὲ πρῶτον μὲν ἑαυτοὺς, ἔπειτα δὲ καὶ τοὺς πλησιάζοντας, οἱ καὶ ἑαυτοῖς πονηροὶ σύμβουλοι ἐπὶ τῶν πράξεων γινόμενοι, καὶ ἑτέροις μοχθηρὸν ὑπόδειγμα ὄντες. Οὐκ ἔστι σοι εἰπεῖν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, ὅτι οὐκ ᾔδειν τὸ ἀγαθόν. Προφέρεται σοι τὰ ἰδιά σου ζύγια, ἱκανὴν παρέχοντα τὴν διάκρισιν ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ. Τὰ μὲν γὰρ τὸ σώματο; βάρη ταῖς ἐπὶ τῆς τρυφάνης ῥοπαῖς δοκιμάζομεν, τὰ δὲ τὸ βίον ἐκλεκτὰ τῷ αὐτεξουσίῳ τῆς ψυχῆς διακρίνομεν, ὃ καὶ ζυγὸς ὠνόμασται, διὰ τὸ ἴσῃν δύνασθαι λαμβάνειν τὴν ῥοπήν ἐφ' ἑκάτερα. Μὴ τοίνυν ἐλπίζετε ἐπὶ τὴν ἀδικίαν, μήτε τῷ πλούτῳ προστίθεσθε, μήτε ἀιρῆσθε τὴν ματαιότητα, μήτε τὸ τῆς ψυχῆς κριτήριον διεφθαρμένον περιφέρετε, εἰδότες ὅτι ὁ Θεὸς καὶ κραταῖος, καὶ ἐλεῆμων ὑπάρχει. Φοβήθητε οὖν αὐτοῦ τὸ ἰσχυρὸν, καὶ μὴ ἀπόγνωτε αὐτοῦ τῆς φιλανθρωπίας: πρὸς μὲν γὰρ τὸ μὴ ἀδικεῖν, ἀγαθὸς ὁ φόβος, πρὸς δὲ τὸν εἰς ἁμαρτίαν διελθῆσαντα μὴ ἑαυτὸν προέσθαι διὰ τῆς ἀνελπιστίας, ἀγαθὴ ἡ ἐλπίς τοῦ ἐλέους. Εἴθ' ἐξῆς καὶ εἰς τὸ τέλος τοῦ ψαλμοῦ φησὶν ὁ προφήτης πρὸς τὸν Θεόν: « Ὅτι σὺ ἀποδώσεις ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. » — « Ὅ γὰρ μέτρῳ μετρεῖτε, ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν. » Ἐθλίψας τὸν ἀδελφόν; ἐκδέχου τὸ ἴσον. Ἦρπασας τὰ τῶν ὑποδεεστέρων, κατεκονδύλισας πένητας, κατήσχυνας ἐν λοιδορίαις, ἐσυκοφάντησας, κατέψευσας, ὄρια πατέρων μετέθηκας, κτήμασιν ὄρφανῶν ἐπῆλθες, χήρας ἐξέθλιψας, τὴν παρούσαν ἡδονὴν προετίμησας τῶν ἐν ἐπαγγελίαις ἀγαθῶν: ἐκδέχου τούτων τὴν ἀντιμέτρησιν. « Οἷα γὰρ σπειρεῖ ἕκαστος, τοιαῦτα καὶ θερίσει. » Καὶ μέντοι καὶ εἰ τι τῶν ἀγαθῶν πέπρακται σοι, κάκεινον ἐκδέχου πολλαπλασίους τὰς ἀντιδόσεις. « Αὐτὸς γὰρ ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. » Ταύτης μεμνημένος παρὰ πάντα τὸν βίον τῆς ἀποφάσεως, δυνήθη τὰ πολλὰ τῶν ἁμαρτημάτων διαφυγεῖν. Ταῦτα ἐκ τῶν ἡδῆ πρὸ ἡμῶν τοῖς ἁγίοις ἀνδράσι πεπονημένων γράφας σοι διὰ τὸν προτρέποντά με πατριώτην σου Ἀντώνιον τοῦτο ποιῆσαι, νομίζω ὑπομνησθέναι σε τῶν συμφερόντων.

D

Γ'. — ΓΙΓΑΝΤΙῶ ΕΚΚΛΗΣΙΑΚΑΙΚῶ.

Εἰ ὄλω; δοκεῖς ἐπάνω ἴστασθαι τῶν ἡδονῶν τῆς σαρκὸς, καὶ τὴν νηστείαν ἐξασκεῖν καθυποκρίνη, εἰς τί σοι χρησιμεύει τὸ χρυσίον τὸ παλαιὸν ἐκ τῶν προγόνων θησαυρισθὲν παρὰ σοῦ μετὰ σπουδῆς ἱκανῆς, εἰ μὴ ἄρα ἡδονὴν σοὶ τίνα φέροι κατὰ τοὺς δράκοντας τοὺς ἐν τοῖς μύθοις, ἐπαγρυπνεῖν τοῖς κατακεχυσμένοις θησαυροῖς τοῦ χρυσοῦ;

Ζ'. — ΣΑΒΙΝῶ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῶ.

« Πλατύναι Κύριος τῷ Ἰάφεθ, » γέγραπται. Καὶ ἡμεῖς πάντοτε αὐτὸ ἐπευχόμεθα σοι, ἄνθρωπε τοῦ Κυρίου, Πλατύναι Κύριος, καὶ αὐξήσαι, φαιδρύναι τε καὶ

⁸⁹ Psal. lxi, 15. ⁹⁰ Luc. vi, 38. ⁹¹ Galat. vi, 8.

⁹² Matth. xvi, 27. ⁹³ Gen. ix, 27.

μεγαλύναι τὸν οἶκόν σου, λαμπρύναι τοῦτον ὁ Θεός, καὶ ἐμπλήσαι τῶν μυρίων ἀγαθῶν, καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις περιφανῆ ποιῆσαι, καὶ καταστήσαι ὀνομαστὴν, ἀλλισθεὶ Κύριος ἐν διειτοιμασίᾳ σου, καθότι τοῖς δεομένοις ἀνάπαυσις ὑπάρχει τὰ διαφέροντά σοι, ὁ καρπός σου ἀγαθός, καὶ χρηστός, καὶ αἰώνιος, καὶ ἐξ αὐτοῦ μέντοι ὁ Σωτὴρ ἡμῶν Χριστὸς ἐσθίει πικρότερον. Τῶν γὰρ δούλων τῶν χρηζόντων, καὶ τραγόντων, αὐτὸς ὁ Δεσπότης Χριστὸς ἐσθίειν λελόγισται, τὰ τῶν ἰδίων οἰκετῶν οἰκείουμενος. Μὴ τολμῶν λυποῦ, μηδὲ θλίβου, ἐξωθῆν τινων προσφερόντων σοι φιλοχρίστων, καὶ θεοσεβῶν ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν πράγματα εἰς διοίκησιν· οὐδὲν γὰρ ζημιοῦσαι, οὐδὲ παρακόπη τῶν σεαυτοῦ μισθῶν, τὰ ἴδια χορηγῶν τοῖς ἐπιδοεμένοις, καὶ τὰς ἀλλοτριὰς προσκομιδὰς σὺν τοῖς σοῖς ὑπάρχουσι μεταδίδου· ἰλαρῶς καὶ προθύμως· πολυπλασιάσεις γὰρ μᾶλλον διὰ τούτων, οὐκ ἐλαττοῖς τὴν θείαν ἀντίδοσιν, καὶ λαμπρότερός σοι ὁ στέφανος πλέκεται. Θεωρῶν γὰρ ὁ Κύριος τὴν εἰλικρινῆ σου, καὶ ἄδοκον, καὶ μακαρίαν γνώμην, πληροφροεῖ τοὺς ἀξίους, καὶ ζῶντας δίδόναι σοι, καὶ τελευτῶντας καταλιμπάνειν δαψιλῶς, ὅπως καὶ αὐτοὶ ἐλεθῶσι, καὶ αὐτὸς δοξασθῆς, καὶ στεφανωθῆς βρογέων σὺν τοῖς σοῖς ὑπάρχουσι καὶ τὰ ἐξωθεν ἀγαθὰ προσφερόμενα.

II. — NIKOTYXO SCHOLASTIKO.

Ἄπερ τις ἐπιποθεῖ καὶ στέργει ἀνευδότηως, ταῦτα καὶ λέγειν διηνεκῶς ἀναγκάζεται ἀκορόεστω τῇ γνῶμῃ· καθάπερ καὶ ἡ σὴ ματαιότης καὶ οἰησις, ἐναγχος τῆς τῶν Ἑλλήνων φρενοβλαβείας τῷ δοκεῖν ἀποστὰς διὰ τοῦ βεβαπτισθαι τῷ ὕδατι, οὐ μὴν καὶ τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ, ἀνεζωκῶρησε τὴν πρώτην δυσσέβειαν, καὶ σιγᾶ μὲν τὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν αὐτοῦ φοιτητῶν κατορθώματα, ἀεὶ δὲ τοὺς μωροὺς Ἑλλήνων φιλοσόφους ἐν ταῖς συντυχίαις εἰς τὸ μέσον πράξει, κάκεινους κροτεῖ ἀσιγήτῳ τῇ γλώττῃ, καὶ στέφει τοῖς ἀναρμότοις ἐγκωμίοις· τοὺς δὲ τῶν Χριστιανῶν ἱερέας κακίζει, καὶ ψέγει, καὶ διαβάλλει ἀπαύστως, κἂν λαμπροὶ καὶ διαφανεῖς τὸν βίον ὑπάρχωσιν, ὡς ἰδιώτας, καὶ ὅταν μὲν τις Ἑλληνικὸν τι δρᾶμα ἐπὶ τραπέζης ἢ καὶ ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς λαλῆσαι προθυμηθεῖ, ἐπαινεῖς καὶ ἀποδέχῃ. Ὅταν δὲ τις ἀλαλήσῃ Χριστιανικὸν τι δόγμα, ἢ σκώπτεις παραχρῆμα, ἢ τὴν ὕψιν ἀποστρέψας φιμοῦσαι, καὶ στρυφνάσεις, πλην ὅτι πάντες σχεδὸν κατὰ θεῖαν τινὰ οἰκονομίαν, οὐ μὲν καὶ τοὺς Ἑλληνικοὺς ἀποστρέφονται καὶ βδελύττανται λόγους, τῶν δ' ἐκκλησιαστικῶν ἡδέως καὶ σὺν περιχαρείᾳ ἀκροῶνται ῥημάτων. Συμφέρειν γὰρ αὐτοῖς ἡγούνηται ἐν ταῖς λέξεσι τῶν σεπτῶν διδασκάλων, κἂν ἰδιωτικαὶ ὑπάρχωσιν, ἐμμελετῶντας καὶ διαγινόμενους, ἀμεμπτον ἔχειν τὸ φρόνημα, ἢ ἐν ταῖς τῶν Ἑλλήνων διδασκαλαῖς ἐνασχολούμενους, εἰς ἀκαθαρσίαν καὶ ἀσωτίαν ἐκμαίνεσθαι. Πάσης γὰρ εἴῃ φαυλότητος καὶ κακονοίας ὑπέριστερον, τὰς μὲν μωρολογίας Φιλιστίνων, καὶ κατ' οἶκον ἐπὶ τραπέζης, καὶ δημοσίᾳ ἐν τοῖς θεάτροις λέγεσθαι, πρὸς λύμην τῶν ἀκούοντων, ὅπερ

lætamque faciat domum tuam; splendidam eam reddat Deus, innumerisque impleat **290** bonis, celebremque apud omnes homines efficiat et clarum. In præparatione tua Dominus demoretur, quod egentibus res tuæ utiliores et lucrosiores, ac subsidio sunt, fructus tuus probus bonusque est et sempiternus; et ex eodem Salvator noster Christus spissius comedit. Etenim cum servis indigentibus ac edentibus, una simul ipse Dominus Christus comedere reputatur, propriorum servorum opera sibi vindicans. Ne itaque angaris, neque afficeris, dum deforis nonnulli, Christi amantium, piorumque hominum ac mulierum negotia ad disponendum curandumque tibi proferunt: nullum enim detrimentum inferitur, neque tu a propriis mercedibus interrumpers, propria indigentibus suppeditans, externasque oblationes una cum tuis facultatibus hilaris promptusque distribuens: divinam quippe remunerationem hoc modo copiosiore reddis, non minuis, illustriorque tibi corona innectitur. Conspiciens namque Dominus puram sinceramque necnon beatam mentem tuam, dignis ac viventibus suadet tibi donare, et jamjam morituros abundanter relinquere, ut et ipsi misericordiam consequantur, et te glorificeris et coroneris, una cum tuis facultatibus, quæ tibi etiam aliunde suppeditantur, bona distribuens.

VIII. — NICOTYCHO SCHOLASTICO.

Quæ quisque concupiscit, et sine ulla intermissione enixe deperit, ea quoque continuo, insatiabili quadam animi sententia undique cogere compellitur: quemadmodum vanitas tua et præsumptio, qui licet modo e gentium stupiditate, ut videbaris, **291** aqua per baptismum ablutus, semotus sis, non tamen pristinam impietatem igne sancti Spiritus excafcicisti: ideoque silet illa quidem Christi, et illius discipulorum res præclare gestas, semper vero stolidos gentium philosophos in familiaribus colloquiis ante oculos ponit, eosque nunquam tacenti lingua deblaterat, et male consutis laudibus coronat; Christianorum vero sacerdotes improbat, ac vituperat, et indesinenter lacessit, licet illustres ac celebres vitæ ratione fuerint, uli imperitos, nebulones, viles, ac dictione humiles ac plebeios. Et cum quispiam ex gentibus fabulam inter edendum, sive etiam in foro agere sibi proposuerit, tu collaudas excipisque; cum vero alius Christianorum dogma effert, tu illico cum injuriis lacessis, aut aspectu alio converso os obducis et contristaris. Nihilominus fere omnes, ista Numine disponente, te, et gentiliū æmulos aversantur, execranturque, sermones autem ecclesiasticos libenter et cum lætitia audiunt. Sibi enim proficuum æstimant in venerandorum doctorum dictionibus, licet vulgares sint, si sedulo illis incumbentes eosque auscultantes, inculpatam mentem conservent, quam si in gentium disciplinis immorantes, in impuritatem ac luxum immaniter insaniant. Namque improbitatem omnem pravamque opinio-

nem superaret, fatua stolidaque Philistionis dicta A et domi ad mensam, et palam in theatris recitari in audientium noxam, quod ipse cum impense agas nullo rubore suffunderis, Scripturae vero verba, quibus in caelum conducimur, silentio involvi. At non latuisti praestigiator; quod enim a sciolis de te batuatur, enuntiabo, qui veneficiis quibusdam subripi lunam opinantur, 292 cum colorem puniceum inducrit, aut deliquium passa fuerit, et proprio statu dimoveri; et simul una omnes uno ore clamant viri et mulieres: Non latuisti, praestigiator. Non latuisti namque nos, Nicotiche, licet latere videreris, simulans et sancto et pretiosissimo Christi nomine abutens. Non latuisti nos quam impensissime gentibus addictus, et gentium inanibus disciplinis conformatus. B

IX. — PLUTARCHO LAUDABILI ET PRÆCLARO VIRO.

Ferunt nonnulli Athenienses vetustissimis temporibus illud a Numine exorare, nullum ex genuinis amicis in magistratum promotum intueri. Qui enim dominationem obtinuit, primum quidem in superbiam effertur, et suiipsius, et amicorum memoriam abjicere compellitur, nec propriis cogitationibus dominatur, hac atque illac propulsus actusque, et quæ minime proficua sunt exsequens: postmodum fere ab omnibus odio habetur, et insidiis petitur, facilisque captus est, promptusque proponitur præ gravibus periculis ac dimissionibus, in immedicabiles calamitates incidere. Quapropter ego quoque C nunc deprecor ne, quæ a te concuratur, dignitate potiaris, ne ipse amicum germanum, et suavem, et probum deperdam.

X. — ELPIDIO AURIFICI.

Copiosus exteris ornatus ex rationis inope auro summo 293 studio construis, tibi vero virtutum ornatum sculperere non vis: qui enim animum aureum, naturam nempe, a Deo accepisti, saxeam illum per negligentiam, et plumbeum demonstrasti, cum in nullius bonæ frugis, ac miserandum conflatorium immiseris. Hinc necessario sequetur te in erroris mare demersio, et in peccati pelago propria tua electione disperditio: neque enim nos latent absurditates tuæ. Verumtamen nunc canticum Moysis pertimesce, quo tui similes Ægyptios infamia ob suam improbitatem notat, quod scelestos mores corrigere nolissent, et simul omnes suffocatos tradit. « Submersi enim sunt quasi plumbum pravi Ægyptii in aqua vehemente, et descenderunt in profundum quasi lapis 14. »

XI. — POLYCHRONIO DIACONO.

Ob amicitiam erga Deum, amoremque nulli corruptioni obnoxium, ac caelestem, fortunatum te iudico: quod a nobis de compunctione animi sermones exposcis. Hæc autem efflagitatio puritatem, quæ in animo est, indicat. Neque enim fieri potest, ut is, qui non prius expurgatus bene, rebusque

καὶ σὺ σπουδάζειν οὐκ αἰσχύνῃ, τὰ δὲ τῆς Γραφῆς βήματα, δι' ὧν ἀγόμεθα εἰς οὐρανοὺς, τῇ σιγῇ καταχωννύσθαι. Ἄλλ' οὐκ ἔλαθες, φαρμακί· ἐπιφθέξομαι γάρ σοι τὸ παραληρούμενον ὑπὸ τῶν ἀνοήτων, νομιζόντων γοητείας τισὶ κλέπτεσθαι τὴν οὐρανὴν, ἤνικα ἂν φοινιχθεῖη, ἣ ἐκλείπη, καὶ τῆς οἰκίας ἀποκινεῖσθαι τάξεως, καὶ ἀνακεκραγῶτων ὁμοθυμαδὸν στόματι ἐνὶ ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν· Οὐκ ἔλαθες, φαρμακί. Οὐκ ἔλαθες γὰρ ἡμᾶς, Νικότυχε, κὰν λαθάνειν ἐδόξεις διὰ τῆς ὑποκρίσεως, καὶ τῆς καταχρήσεως τοῦ ἁγίου καὶ πολυτιμήτου ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ. Οὐκ ἔλαθες ἡμᾶς ἀηρητισμένους Ἑλλήνων ὑπάρχων, καὶ ἀκρατῶς, καὶ τοῖς Ἑλλήνων μεμorfωμένος ματαλοῖς διδάγμασιν.

Θ'. — ΠΛΟΥΤΑΡΧΩ ΑΞΙΟΛΟΓΩ.

Φασὶ τινες, πρῶν τούς Ἀθηναίους εὐχὴν ποιῆσθαι, μηδένα τῶν φίλων τῶν γνησίων θεάσασθαι ἀρχὴν ἔγγχειρισθέντα. Ὁ γὰρ τῆς ἡγεμονίας ἐπιτυχῶν, πρῶτον μὲν εἰς ὑπερηφανίαν ἐκτρέπεται, καὶ ἑαυτὸν ἀγνοεῖν καὶ τοὺς φίλους ἀναγκάζεται, καὶ οὐκέτι τῶν ἰδίων λογισμῶν κυριεύει, τῆδε κάκεισε μετακλινόμενός τε καὶ μεταφερόμενος, καὶ πράττων τὰ μὴ συντελοῦντα· ἔπειτα δὲ σχεδὸν ὑπὸ πάντων μισεῖται, καὶ ἐπιβουλεύεται, καὶ ἔστιν εὐάλωτος, καὶ πρόκειται ἔτοιμος πρὸς τῷ παντὶ χαλεπῷ κινδύνῳ, καὶ περιστάσει, καὶ ταῖς ἀνηκέστοις περιπέσειν συμφοραῖς. Διόπερ καὶ ἡ νῦν εὐχομαι μὴ τυχεῖν σε τῆς σπουδασθείσης ἀρχῆς, ἵνα τὸν φίλον μου ἀπολέσω τὸν γνήσιον, καὶ προσήνῃ, καὶ χρηστῶν.

Ι'. — ΕΛΠΙΔΙΩ ΧΡΥΣΟΧΩ.

Ἰκανὰ ἀλλότρια κόσμια ἐξ ἀλόγου χρυσοῦ κατασκευάζεις προθύμως, σαυτῷ δὲ κόσμον ἀρετῶν λεπτοργῆσαι οὐ βούλει. Ψυχὴν γὰρ χρυσοῦν τὴν φύσιν παρὰ Θεοῦ εἰληφώς, λιθίνην ταύτην διὰ τῆς ἀμελείας, καὶ μολιθδίνην ἀπέδειξας, ἐμβαλὼν τῷ χωνευτηρίῳ τῆς ἀχρειότητος καὶ τῆς τάλαιπωρίας. Ὅθεν ἐξ ἀνάγκης ἔφεταί σοι τὸ καταποντισθῆναι ἐν τῇ θαλάσῃ τῆς πλάνης, καὶ ἐναφανισθῆναι τῷ πελάγει τῆς ἀμαρτίας προαιρέσει οἰκείᾳ. Οὐ διέλαθε γὰρ ἡμᾶς τὰ ἀτοπήματά σου. Ἄλλὰ νῦν γούν φοβήθητι τὴν ὕδην τοῦ Μωϋσέως, δι' ἧς στηλιτεύει τοὺς κατὰ σὲ Αἰγυπτίους συναποπινθέντας τῇ ἰδίᾳ κακίᾳ διὰ τὸ ἀδιόρθωτον τῆς μοχθηρίας τῶν τρώπων· « Ἐδυσαν γὰρ ὡς μόλιθδος, φησὶν, οἱ φαῦλοι Αἰγύπτιοι ἐν τῷ σφοδρῷ ὕδατι, καὶ κατέδυσαν εἰς βυθὸν ὡσεὶ λίθος. »

ΙΑ'. — ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Μακαρίζω σε τῆς πρὸς Θεὸν φιλίας, καὶ τοῦ ἔρωτος τοῦ ἀφθάρτου καὶ οὐρανοῦ, καθότι τοὺς περὶ κατανύξεως ψυχῆς ἀπαιτεῖς ἡμᾶς λόγους. Σημεῖον δὲ ἐστὶ τὸ τοιοῦτον αἴτημα τῆς ἐν ψυχῇ καθαρότητος. Οὐ γὰρ ἐστὶ δυνατόν μὴ πρότερον ἐκκαθαρθέντα καλῶς, καὶ τῶν βιωτικῶν ἀπάντων ἀνώτερον

¹⁴ Exod. xv, 10, 5.

γενόμενον, εἰς ταύτην τῶν λόγων τὴν ἐπιθυμίαν ἄλλθειν. Καὶ τοῦτο βῆδιον συνιδεῖν ἐκ τῶν καὶ πρὸς ὀλίγον τούτῳ κατεχομένων τῷ ἔρωτι, οἱ τοσαύτην ἀθρόον δέχονται τὴν μεταβολὴν, ὡς εὐθέως πρὸς οὐρανὸν μεταστῆναι, καὶ αἰθεροβατεῖν τῇ μακαρίᾳ γνώμῃ. Ὅθεν προθύμως ἐγὼ δεξιόμενος τὸ ἐπίταγμα τῆς σῆς εὐχρινουῶς ἀγάπης, βιβλίον ὀλόκληρον περὶ κατανύξεως συντάξας ἀπέσταλκα ὑμῖν τε, καὶ τοῖς σὺν ὑμῖν διατρίβουσι φίλοις θεοσεβέσι, δυσωπῶν καὶ παρακαλῶν ὑμᾶς, παρῆρσάν τε πρὸς τὸν Θεὸν ἔχοντας, ταῖς δόξαις ἡμᾶς ἀμείψασθαι προσευχαῖς· δύνασθε γάρ, εὖ οἶδα, ὑπὲρ ἡμῶν ἐξιλεοῦσθαι τὸ Κρείττον.

IV. — ΚΥΡΙΑΚῶ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῶ.

Μὴ ξενίζου βλέπων τὸν συγγενῆ σου Πισίμιον τὸν θεοσεβέστατον, καὶ πολλῇ ἀρετῇ κεκοσμημένον, πλείστα θλιβόμενον, καὶ πειραζόμενον παρὰ τε τοῦ διαβόλου, καὶ τῶν ἐξυπηρετούμενων τοῖς ἐκείνου βουλήμασιν ἀνθρώπων. Ὡσπερ γὰρ ληστὰι, οὐκ ἔνθα χόρτος, καὶ ἄχυρα, καὶ καλάμη, ἀλλ' ἔνθα χρυσίον, καὶ ἀργύριον, ἐκεῖ συνεχέστερον ἀγρυπνοῦσι, καὶ ἐκεῖ διορύττουσιν· οὕτως καὶ οἱ ἔθροιοι τῆς ἀληθείας καὶ τῆς δικαιοσύνης, τούτοις μάλιστα ἐπιτίθενται καὶ ἐπιβουλεύουσι, τοῖς τὴν ἀρετὴν μετερχομένοις, καὶ διαλάμπειν ἐν Θεῷ σπουδάζουσιν ἀνθρώποις.

IV. — ΙΕΡΙῶ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῶ.

Ἐπειδὴ ἀγαπᾶς ὑπερβαλλόντως τοὺς λόγους τοῦ θεοτιμήτου καὶ θεοφόρου Ἰωάννου τοῦ ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, ἐξ αὐτῶν σοι γράψω, περὶ ὧν νῦν ἐπεζήτησας. Μηδαμῶς δυσχεραίνωμεν ἐπὶ τοῖς πειρασμοῖς τῶν ἀγαθῶν ἀνθρώπων, μήτε ἀπορῶμεν, μήτε θορυβώμεθα, ἀλλὰ καὶ τὰς ἑαυτῶν παιδεύωμεν ψυχὰς, καὶ ἐτέρους ταῦτα διδάσκωμεν. Κἂν ἴδῃς τὸν ἐνάρετον μυρία πάσχοντα δεινὰ, μὴ σκανδαλισθῆς. Καὶ γὰρ οἶδα πολλοὺς πολλὰκις τοῦτο ζητοῦντας· Ὁ δεῖνα, φησὶν, εἰς μαρτύριον ἀπέδημαι χρήματα πένησι διακομίζων, καὶ ναυαγίῳ περιέπεσε, καὶ πάντα ἀπώλεσε· ἕτερος δὲ πάλιν αὐτὸ τοῦτο ποιήσας, λησταῖς περιέτυχε, καὶ μόλις τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν διέσωσε, γυμνὸς ἀναχωρήσας ἐκείθεν. Τί οὖν ἀνείποιμεν; Ὅτι ἐπ' οὐδενὶ τούτων ἀσχάλλειν καὶ ἀπορεῖσθαι χρή. Εἰ γὰρ καὶ ναυαγίῳ περιέπεσον, ἀλλ' ἔχει τὸν καρπὸν τῆς ἐλεημοσύνης ἀπρητισμένον. Τὰ γὰρ ἑαυτοῦ πάντα ἐπλήρωσεν, συνέλεξε τὰ χρήματα, καὶ λαθῶν ἀπήρχεντο διαδοῦναι, ἤψατο τῆς ἀποδημίας. Τὸ ναυάγιον λοιπὸν οὐχὶ τῆς αὐτοῦ γνώμης γέγονεν. Ἀλλὰ τίνας ἐνεκεν ὁ Θεὸς τοῦτο συνέχωρησεν; Ἴνα τοῦτον ἐργάσῃται δόκιμον. Ἀλλ' οἱ πένητες, φησὶν, ἀπεστερήθησαν τῶν χρημάτων. Οὐχ οὕτω σὺ προνοεῖς τῶν πνήτων, ὡς ὁ ποιήσας αὐτοὺς Θεός· εἰ γὰρ καὶ τούτων ἀπεστερήθησαν, ἀλλ' ἐτέρωθεν δύναται πλείονα παρασχεῖν αὐτοῖς εὐπορίας ἀφορμῆν. Μὴ τοίνυν ἀπατιῶμεν τὸν Θεὸν ἐὺθύνας τῶν γινομένων, ἀλλὰ δοξάζωμεν ἐφ' ἅπασιν. Ἐὖ γὰρ ἀπλώσας οὐδὲ εἰχὴ τὰ τοιαῦτα συγχωρεῖ γίνεσθαι· πολλὰκις γὰρ ἀντὶ μὲν τῆς παραμυθίας τῶν χρημάτων τούτων, ἐτέραν ἀφορμῆν διατροφῆς τοῖς

omnibus mundanis superior factus est, in sermone similitum desiderium incidat. Idque ex iis, qui vel minimo temporis intervallo ejuscemodi amore corripuntur, facile comprehendi potest, qui illico tantam immutationem admittunt, ut statim in caelum transvehantur, et beata mente gradiantur in aethere. Hinc ipse avide sincere tuae dilectionis imperium arripiens, librum integrum *De compunctione* concinnatum **294** vobis, illisque, qui una cum vobis commorantur, piis amicis transmissi, Instanter petens, rogansque vos, qui apud Deum in aliqua estis auctoritate, sacris precibus mercedem rependere. Potestis enim, quod bene novi, Numen nobis propitium reddere.

XII. — CYRIACO PRESBYTERO.

Ne tibi admirationi sit, si consanguineus tuus Pisimius piissimus, multaque virtute condecoratus, pessime accipiat, tenteturque a diabolo, et illius nutibus subservientibus viris. Quemadmodum enim praedones, non ubi herba, et paleae, cannæque abundant, sed ubi aurum argentumque, spissius invigilant et effodiunt, ita et veritatis et justitiae hostes eos potissimum aggrediuntur, iisque qui virtuti operam dant, et in Deo splendescere contendunt, hominibus insidiantur.

XIII. — HIERIO PRESBYTERO.

Cum mirum in modum venerandi et deifert Joannis Constantinopolitani sermonibus delecteris, ex illius scriptis, ad ea, quae nunc expostulasti, respondebo. Ne ex tentationibus proborum hominum molestia afficiamur, neque haesitemus, neque turbemur, sed nostros inde animos instruamus, aliosque ad similem disciplinam erudiamus. Licet videris virtuti addictum innumera mala perpetientem, ne in scandalum incidas. Multos siquidem saepius hoc pervestigantes cognovi. **295** Ille, inquit, in templum, ubi martyr reliquiae conservabantur, proficiscebatur, pecunias pauperibus deferens, et navi fracta naufragium passus est; alius rursus hoc idem intentans, a praedonibus captus vix vitam servavit, nudus inde secedens. Quid itaque adhuc dixerimus? Nullum rerum similitum occursum aegre ferre nos, neque afflicti oportet. Licet enim navim confregerit, at pendentelem habet eleemosynæ fructum: quae enim ad ipsam pertinebant, omnia complevit; collegit pecunias, quibus receptis, iter ad elargiendum instituit, et jam in viam ingressus est. Naufragium itaque illi insperato cecidit. Sed quamnam ob causam Deus id permisit? ut eum probaret. Sed pauperes, inquit, pecuniis illis privati sunt. Non eam tu curam pauperum geris, quam qui eos condidit Deus: illis licet spoliatis poterit aliunde majoris abundantiae causam obtendere. Ne itaque a Deo rerum, quae sunt, rationes petamus, sed glorificemus in omnibus. Permittit enim simpliciter ac temere similia fieri permittit: saepe namque pro pecuniarum harum

solamine, aliam copiam alimentis pauperibus Deus elargitus est. Eum vero, qui naufragium sustinuit, probatorem reddit, affluentemque illi mercedem apparat. Eleemosynæ quippe datione multo majus ac excellentius est, infortunium simile passum Deo gratias agere. Neque vero quæ per eleemosynam elargimur, sed ea etiam, quibus ab aliis spoliati, si generose toleraverimus, fructum nobis uberem ministrant. Et ut discas hoc eo præstantius esse, ex iis, quæ Jobo obtigerunt, manifestum faciam. Ille **296** pecuniis abundans, pauperibus ædes reseravit, facultates omnes distribuebat. At non ita celebris erat, cum ædem indigentibus aperuit, uti cum audiit eam collapsam, nec inique tulit. Non ita celebris erat, cum ex detonsis ovibus nudos amiciebat, uti celebris erat et probatus, cum audiens cœlestis ignis descensu pecudes omnes dissipatas fuisse, gratias egit. Tum hominum amans erat, modo philosophus factus est; tum inopum miserebatur, modo Domino gratias refert. Neque apud semetipsum dixit: Quid hoc est? Armenta consumpta sunt, quorum ope innumeri pauperes alebantur. Licet ipse Indignus essem, qui tali affluentia ditarer; attamen saltem propter participantem condonandum illis erat. Sed nihil horum aut dixit, aut in animo cogitavit; sed Deum omnia ad utilitatem nostram disponentem agnovit. Et, ut discas, atrociorum postmodum diabolo plagam intulit, rebus denudatus gratias agens, quam cum possidens miserebatur: cum enim possidebat, poterat de eo diabolus quodammodo suspicari, falsum equidem, at poterat nihilominus. Num gratis colit Job Deum? Verumtamen cum omnia subripuit, cum omnia ei detraxit, Job vero eundem semper erga Deum affectum servavit⁹⁸, tunc deum os impudens obturatum est, nec quid ultra proferreret, reliquum erat. Celebrior etenim nunc justus evasit. Quippe divitiis affluentem, eleemosynam erogare, hoc ipso, inquam, majus est omnibus spoliatum generoso id animo, et cum gratiarum actione ferre; quemadmodum in singulari hoc opere justus demonstratum est. Tunc ingens **297** erat in servos sibi similes benevolentia, nunc maximus in Dominum amor commonstratus est.

XIV. — FAUSTINIANO.

Poterat utique Deus Babyloniciæ fornacis flammam extinguere, attamen id non effecit, ut majorem impiis timorem incuteret, vesanioremque stuporem inderet, omnemque Nabuchodonosoris duritiam amoveret. Sed majus quidpiam flammarum illa extinctione, admirabiliusque operatus est: quandoquidem eam inflammari incendique, quantum ipsi libuit, permittens, hac ratione propriam pollutiam ostendit, non tantum hostium machinas exsolvens, sed jam corroboratas irritans. Ne quis autem eos flammis superiores conspiciens, flammam illas visum aut spectrum esse

A πένησιν ὁ Θεὸς ἐδωρήσατο. Τοῦτον δὲ διὰ τοῦ ὑπομείναι τὸ ναυάγιον, δοκιμώτερον ποιεῖ, καὶ πλείονα αὐτῷ προξενεῖ τὸν μισθόν. Τοῦ γὰρ ἐλεημοσύνην δοῦναι πολλῶν μείζον ὑπάρχει τὸ, περιπεσόντα τῇ τοιαύτῃ συμφορᾷ, εὐχαριστήσῃ τῷ Θεῷ. Οὐ γὰρ ἄπερ ἂν δι' ἐλεημοσύνης δῶμεν, ἀλλὰ καὶ ἄπερ ἂν παρ' ἐτέρων ἀφαιρεθέντες ὑπομείνωμεν γενναίως, καὶ ταῦτα πολὺν ἡμῖν φέρει τὸν καρπὸν. Καὶ ἵνα μάθῃς ὅτι τοῦτο ἐκείνου μείζον ἐστίν, ἀπὸ τῶν συμβεβηκότων τῷ Ἰωβ τοῦτο ποιήσω φανερόν. Ἐκεῖνος, ἡνίκα χρήματα ἐκέκτητο, τὴν οἰκίαν τοῖς πένησιν ἀνέφξεν, τὰ ὄντα πάντα ἐξεδίδου. Ἄλλ' οὐκ ἦν οὕτω λαμπρὸς, ἡνίκα τὴν οἰκίαν τοῖς πένησιν ἀνέφξεν, ὡσπερ ὅτε ἀκούσας αὐτὴν καταπεσοῦσαν οὐκ ἀπεδυσπέτησεν· οὐκ ἦν οὕτω λαμπρὸς, ὅτε ἀπὸ τῆς κουρᾶς τῶν προβάτων τοὺς γυμνοὺς περιέβαλλεν, ὡς ἦν λαμπρὸς καὶ εὐδόκιμος, ὅτε ἀκούσας, ὅτι πῦρ κατήλθεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ τὰ θρέμματα πάντα ἀνάλωσεν, ἠὲ χαρίστησεν. Τότε φιλόστροφος ἦν, νῦν φιλόσοφος γέγονεν· τότε ἠλέει τοὺς πένητας, νῦν εὐχαριστεῖ τῷ Δεσπότη. Καὶ οὐκ εἶπε πρὸς αὐτόν· Τί ποτε τοῦτό ἐστι; Τὰ ποίμνια ἀνάλωται, ἀφ' ὧν ἐτρέφοντο μυριοὶ πένητες. Εἰ καὶ ἀνάξιος ἤμην ἐγὼ ἀπολαύειν εὐπορίας, διὰ γούν τοὺς μετέχοντας ἐχρῆν φείσασθαι. Ἄλλ' οὐδὲν τούτων οὐκ εἶπεν, οὐκ ἐνενόησεν, ἀλλ' ἤδει τὸν Θεὸν πρὸς τὸ συμφέρειν ἅπαντα οικονομοῦντα. Καὶ ἵνα μάθῃς, ὅτι μείζονα ἔδωκεν ὕστερον τὴν πληγὴν τῷ διαβόλῳ, ὅτε ἀφαιρέθεις ἠὲ χαρίστησεν, ἢ ὅτε κεκτημένος ἠλέει· ὅτε γὰρ ἐκέκτητο, κἂν ὑποψίαν τινὰ ἔσχεν εἰπεῖν ὁ διάβολος, εἰ καὶ ψευδῆ, ἀλλ' ὅμως ἔσχεν εἰπεῖν· Μὴ δωρεὰν σέβεται Ἰωβ τὸν Θεόν; Ἐπειδὴ δὲ ἔλαθε πάντα, ἐπειδὴ πάντων αὐτὸν ἐγύμνωσεν, ὁ δὲ τὴν αὐτὴν εὐνοίαν πρὸς τὸν Θεὸν διετήρησεν· τότε λοιπὸν ἐνεφράγη τὸ ἀναίσχυντον στόμα, καὶ οὐδὲν οὐκέτι ἔσχεν εἰπεῖν. Λαμπρότερος γὰρ νῦν ὁ δίκαιος γέγονεν. Τοῦ γὰρ ἐν πλούτῳ ζῶντα ποιεῖν ἐλεημοσύνην, μείζον ὑπάρχει τὸ πάντα ἀφαρπαγέντα γενναίως ἐνεγκεῖν καὶ μετ' εὐχαριστίας, καθάπερ ἐπὶ τούτου δέδεικται τοῦ δικαίου. Τότε πολλὴ φιλοφροσύνη πρὸς τοὺς συνδούλους ἦν, νῦν μέγα τὸ φίλτρον πρὸς τὸν Δεσπότην ἐδείχθη.

D

ΙΔ'. — ΦΑΥΣΤΙΝΙΑΝΩ.

Ἠδύνατο ὁ Θεὸς σβέσαι τὴν φλόγα τῆς Βαβυλωνίας καμίνου, ἀλλ' οὐ ποιεῖτο τοῦτο ὑπὲρ τοῦ μείζονα ἐνθεῖναι φόβον τοῖς ἀσεβέσι, καὶ πλείονα ἐμποιεῖσαι τὴν ἐκπληξιν, καὶ πᾶσαν λύσαι τοῦ Ναβουχοδονόσορ τὴν πῦρῳσιν. Μείζον δὲ τοῦ σβέσαι τὴν φλόγα καὶ παραδοξότερον ἐποίησεν· ἀφελὲς γὰρ αὐτὴν καυθῆναι τοσοῦτον, ὅσον ἐκεῖνος ἠθέλησεν, οὕτως τὴν οἰκίαν ἐνδείκνυται δύναμιν, οὐ καταλύων τὰ μηχανήματα τῶν ἐχθρῶν, ἀλλ' ἐστῶτα ποιῶν ἀκυρα. Ἴνα δὲ μήτις αὐτοῦς ἰδῶν περιγεγονότας τῆς φλογὸς φαντάσματα εἶναι τὴν φλόγα νομίση, συνεχώρησε καυθῆναι τοὺς ἐμβαλόντας αὐτοὺς, δεῖ-

⁹⁸ Job 1, 21.

κυνός, ὅτι πῦρ μὲν ἦν ἀληθῶς τὸ ὀρώμενον· οὐ γὰρ ἄν καὶ κλημιστὶδα, καὶ στυπιόν, καὶ τοσαῦτα κατέφαγε σώματα. Τῆς δὲ αὐτοῦ προστάξεως οὐδὲν ἰσχυρότερον, ἀλλ' ἔσται τὸν ἐναντὶ ἀπάντων ἡ φύσις τῷ ἐκ τοῦ μὴ θντοῦ εἰς τὸ εἶναι αὐτὴν παράγοντι, ὅπερ καὶ τότε ἐδείκνυτο. Σώματα γὰρ ἡ φλόξ ἀπολαβοῦσα φαρτὰ, καθάπερ ἀφάρτων ἀπέσχετο, καὶ σῶαν τὴν παρακαταθήκην ἀπέδωκε, καὶ μετὰ πολλῆς τῆς λυμπρότητος· ὡσπερ γὰρ ἐκ βασιλείων τινῶν βασιλεῖς, οὕτως ἀπὸ τῆς καμίνου οἱ τρεῖς παῖδες προέσαν, οὐδενὸς λοιπὸν εἰς τὸν βασιλεῖα ἀνεχομένου ὄραν, ἀλλὰ πάντων ἀπ' ἐκείνου τοὺς ὀφθαλμοὺς μεταθέντων ἐπὶ τὴν παράδοξον θεωρίαν. Καὶ οὕτε τὸ διαδόχημα, οὕτε ἡ ἀλουργίς, οὕτε ἄλλο τι τῆς φαντασίας τῆς βασιλικῆς, οὕτω τοὺς ὄχλους ἐπέστρεφεν, ὡς ἡ θέα τῶν πιστῶν ἐκείνων, ἐγγροισάντων μὲν τῷ πυρὶ, οὕτω δὲ ἐξεληθόντων ἐκείθεν, ὡς τοὺς ἐν ὄνειροις τοῦτο παθόντας εἰκὸς ἦν. Καὶ γὰρ ὁ πάντων εὐθραυστότερόν ἐστι τῶν ἐν ἡμῖν, ἢ τῶν τριχῶν φύσις, τότε ἀδάμαντος ἰσχυρότερον ἐκράτει.

pepsi fuissent, haud inverisimile fuerat. Etenim quod in nobis ante omnia fragilius est, pilorum nempe natura, tunc adamante validius obluclabatur.

ΙΕ'. — ΤΥΡΒΩΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Κρεοφαγία θντως ἐστὶ τὰ θεῖα νοήματα· εἰ γὰρ σὰρξ μου, φησὶ, βρωσίς ἐστὶν ἀληθῶς. » Ὅθεν καὶ αὐτὸς ἠδέως διὰ παντὸς τῆς στερεᾶς, καθὼς φησιν ὁ Παῦλος, μεταλαμβάνει· τροφή.

ΙΖ'. — ΕΛΕΥΘΕΡΙΩ.

Πῶς οὐκ ἐγκαλύπτει, ἐγκρατεῖς καὶ σοφοὺς ὀνομάζων τοὺς περὶ Διογένην, καὶ Πυθαγόραν, καὶ Πλάτωνα, ὅτινες ἐπὶ τοσοῦτον ἤλασαν τῆς ματαιοφροσύνης, ὥστε καὶ τοὶ ἀκινήτοις καὶ ἀψύχοις εἰδῶλοις προσκυνῆσαι;

ΙΖ'. — Τῷ αὐτῷ.

Μὴ ἀναισθητῶς καὶ ἀναληγῆτος διάτριβε ἐπὶ τοῖς συμβεβηκόσι τῷ ὀκῷ σου σκυθρωποῖς, μηδ' ἄλλας ἀμαρτίας ταῖς προλαβοῦσαις ἀμαρτίαις προσώρευε, ἀλλὰ γνῶθι ὅτι ὁ θεὸς σε μαστιεῖ ἀλαζονευόμενον, ἵν' ἐλθὼν εἰς συναίσθησιν τὴν ἐπὶ τὸ κάλλιον μεταβολὴν ἐπιδείξῃ· εἰ δ' ἐπιμένεις τραχυνόμενος μᾶλλον, καὶ μωροποιῶν, καὶ χλευάζων σεαυτὸν, πολυπλασιάζεις τὰς θεοπέμπτους πληγὰς, καὶ παρασκευάζεις μᾶλλον ἀξιεθῆναι τὰς συμφορὰς καὶ τὰ δεινὰ τῆς σῆς ἀσεβειώσεως οἰκίας.

ΙΗ'. — ΙΟΥΛΙΩ ΔΕΚΕΜΠΡΙΩ.

Εἰ τὰ ἀμαρτήματα μετὰ τοσαύτης ἐξετάζεταί τῆς ἀκριβείας, ὡς καὶ βημάτων καὶ ἐνθυμημάτων ἀποτινωδὲν δίκας, πολλῷ μᾶλλον τὰ κατορθώματα, κἂν μεγάλα τυγχάνωσι, κἂν μικρὰ, λογισθήσεται ἡμῖν κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην τῆς ἀνταποδόσεως. Μὴ τοίνυν ἀθυμήσης, μηδὲ ὀλιγωρήσης, μᾶλλον δὲ κατὰ δύναμιν ἐργάζου τὸ ἀγαθόν.

ΙΘ'. — ΗΦΕΣΤΙΩΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Ἡρώτησάς με· Τίνος ἕνεκεν ἀγαθοὶ τινες ἄνδρες ἀλευκτέοις τισὶ περιπίπτουσιν, ὄφον, ἀλγήμασι σώ-

A existimaret, eos, qui injecerant, comburi permittit, revera, quod videbatur, ignem esse ostendens; alias neque sarmenta, neque stuppam, nec tot denique alia corpora absumpsisset. Illius vero præcepto nihil validius fuerit: sed obediens rerum omnium natura illi, qui ex eo, quod non erat, ad id quod est, eam transtulit, quod tunc ostendebatur. Etenim cum flamma corruptioni obnoxia corpora accepisset, ab illis, ac si incorruptibilia essent, abstinuit, depositumque sibi saluum atque incolumem, et multo cum splendore magnificentius restituit. Quemadmodum enim ex aula regia reges, sic etiam e fornace tres pueri egressi sunt⁹⁶. Tum demum cum nullus regis aspectus æquo animo ferret, omnes ab eo oculis avertentes in admirandum illud spectaculum fixerant; et neque diadema, neque purpureum indumentum, neque quidpiam aliud regis²⁹⁸ illius majestatis ita plebem in se converterat, ut fidelium illorum aspectus, qui istac tenus in igne immorati fuerant, et hac ratione inde exierant, ac si inter somniandum similia per-

XV. — TURBONI PRESBYTERO.

Vere carniū esus sunt divinæ cogitationes: « Caro enim mea, ait, vere cibus est⁹⁷. » Hinc et tu continuo perlibenter solidi, ut Paulus inquit, alimenti particeps efficeris⁹⁸.

XVI. — ELEUTHERIO.

Quomodo præ pudore os non obvelas, continentes et sapientes compellans Diogenis, Pythagoræ, et Platonis assecclas, qui eo dementiae provenere, ut immobilibus atque inanimatis idolis cultum præstarent?

XVII. — Fidem.

Ne absque sensu doloreque in tristibus, quæ domum tuam affligunt, vitam protrahas, neque nova peccata veteribus exaggera, sed agnosce Denm esse, qui te insolescentem ac jactabundum diverberat, ut persentiscens ad meliora mutatis moribus gradum facias. Tu porro si temetipsum magis ac magis exasperans, et puerilia peragens, et tibi illudens perstiteris, noxas a Deo tibi illatas multiplicabis, efficiesque, ut²⁹⁹ infortunia domusque tuæ impiissimæ ærumnæ magis adaugeantur.

XVIII. — JULIO DECEMPRIMO.

Si peccata tanta cum discussione atque exacto examine perpenduntur, adeo ut et verborum et cogitationum pœnæ persolvantur; multo magis res optime gestæ, sive illæ ingentes sint, sive pusillæ, die retributionis examinabuntur. Ne despondeas itaque animum, neque negligas, imo pro viribus operibus bonis incumbere.

XIX. — ΗΕΦΕΣΤΙΩΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Postulasti a me: Quanam ratione probi quidam homines in infaustas quasdam ac diras incidunt

⁹⁶ Dan. iii, 93. ⁹⁷ Joan. vi, 50. ⁹⁸ Hebr. v, 11.

calamitates, veluti dolores corporis, ad extremum usque vitæ diem, aut delirationem, quemadmodum Callitychus Silentiarius, aut in manus dæmonis conterentis et torquentis illabuntur, uti Tagerius divitis illius superbi filius, vir equidem modestus, compunctus et pius. Quidam etiam a barbaris in captivitatem adducti, alii terræ motu oborto et domo collapsa obruti, alii furente incendio combusti, alii quidam præter expectationem noxis subjecti sunt. Scias itaque hæc justis advenire, ut per ea illorum contempiores metu perstringantur, et supercilium deponant, et rerum omnium Dominum et universorum iudicem in memoriam revocent, et a pravis comminiscendis, qui pravis operam dant, cessent, et ad remedium prænitentiæ concitato cursu confugiant, et **300** virtutis apprime animo utilis curam gerant. Id quoque tibi præter alia nota, tristia, quæ justis adveniunt, nullam asserre animo noxam, imo illis sempiternas mercedes uberiore propectu adaugere.

XX. — *Eidem.*

Abraham animo sibi proponens filium proprium Deo in sacrificium offerre, quare servus ait: « Sedete vos hic cum asino; ego autem et puerulus, postquam adoraverimus, revertemur »? » Credebat siquidem, filium etiam in sacrificio mactatum a Deo in vitam restituendum, et offerenti vivum reddendum. Credamus itaque et nos, cum vitæ finem posuerimus, ex perturbationibus obnoxia ad eam, quæ nunquam inturbatur, restituendos. **C**

XXI. — CASTORI DUCI.

Cogita speluncam esse mundum hunc, continuo novæ corruptioni obnoxium, in eaque justos homines vitam agere veluti terrenos angelos; improbos vero reptilium instar in jam dicta spelunca latitantes, injurios se præferre, ac beatos homines pessundare. Itaque si propter horum communicationem, patientiam, aut exhortationem aliquando efferati illi ad hominum conditionem immutati fuerint, probe id factum esse: quod si ad ultimum usque spirituum incorrigibiles manserint, duplici in futurum pœna puniendos, et quod pro virtute pejora amplexati sunt, et quod neque justorum consuetudine, neque adhortamentis, sibi ipsis meliores effici voluerunt. **D**

301 XXII. — *Eidem.*

Neque virtus essentia est natura sua subsistens, neque vitium animal rationis compos, quemadmodum nonnulli existimant. Sed utraque ex comprehensione, vel exercitatione, vel actione, vel abstinentia participantium, et non participantium, nasci sueverunt, vel rursus decedere.

XXIII. — *Eidem.*

Regem et subditum, peccatorem et justum, robustum et imbellem eadem fide alendos esse dicit Isaias. Post Christi scilicet adventum una simul pasceatur lupus et ovis, et pardus simul accubabit

» Gen. xii, 5.

Α ματος μέχρι θανάτου, ἢ ἐκστάσει φρενῶν, ὡς περ Καλλιτύχος ὁ Σελεντιάριος· ἢ δαίμονι συντριβοντι καὶ στρεβλοῦντι, ὡς περ Ταγήριος, ὁ υἱὸς τοῦ ἀλαζόνος πλουσίου, ἀνθρώπος μετριόφρων, καὶ κατανευγμένος, καὶ εὐλαθής; Τινὲς δὲ καὶ ὑπὸ βαρβάρων ἐλήφθησαν, ἄλλοι δὲ σεισμοῦ γανομένου, κατεχώσθησαν πεπτωκότες τοῦ οἴκου, ἕτεροι δὲ ἐμπυρισμῶν κατεφλέχθησαν, ἢ ἄλλοις τισὶν ἀπροσδοκῆτοις ἐνεσχέθησαν δεινοῖς. Γίνωσκε τοίνυν, ὅτι περ τὰ τοιαῦτα συμβαίνει τοῖς δικαίοις, ἵνα διὰ τούτων οἱ καταφρονῶντες κατὰφοβοὶ γένωνται, καὶ τὴν ἑαυτῶν ὀφρῶν κατασπάσωσιν, καὶ εἰς ὑπόμνησιν ἔλθωσι τοῦ Κυρίου τῶν ὅλων καὶ χριτοῦ τῶν ἀπάντων, καὶ παύσονται οἱ τὰ φαῦλα πράσσοντες τῆς κακῆς ἐργασίας, καὶ δράμωσι πρὸς τὴν θεραπείαν τῆς μετανοίας, καὶ ἐπιμελήσονται τῆς ψυχοφελοῦς ἀρετῆς. Πλὴν τοῦτο σημεῖωσαι, ὅτι τὰ συμβαίνοντα σκυθρωπὰ τοῖς δικαίοις, οὐδὲν μὲν παντελῶς λυμαίνεται τῇ ψυχῇ, προσθήκην δὲ προξενεῖ τούτοις αἰωνίων μισθῶν.

K'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Σκοπὴν προτεθειμένος ὁ Ἀβραάμ θῆσαι τῷ Θεῷ τὸν ἴδιον υἱὸν, διατί φησι τοῖς δούλοις· « Καθίσατε ὑμεῖς αὐτοῦ μετὰ τῆς θου· ἐγὼ δὲ καὶ τὸ παιδίριον προσκυνήσαντες ὑποστρέψομεν; » Ἐπίστευεν γὰρ, ὅτι καὶ μετὰ τὸ τεθῆναι τὸν παῖδα, ἀναστήσει αὐτὸν ὁ Θεός, καὶ ζῶντα παραστήσει τῷ τεθυκότι. Πιστεύσωμεν οὖν καὶ ἡμεῖς ἐνεῦθεν ἡδὴ ἐξαναστήναι ἡμᾶς ἐκ τοῦ ἐμπαθεστέρου εἰς τὸ ἀπαθέστερον.

KA'. — ΚΑΣΤΟΡΙ ΔΟΥΚΙ.

Νόμισόν μοι σπήλαιον ὑπάρχειν τὸν φθειρόμενον κόσμον· ἐν αὐτῷ δὲ καὶ τοὺς δικαίους διατᾶσθαι ἀνθρώπους καθάπερ τινὰς ἐπιγελοῦς ἀγγέλους, καὶ τοὺς πονηροὺς, δίκην ἐρπετῶν ἐμφωλεύοντας τῷ λεχθέντι σπηλαίῳ, πλείστα ἀδίκειν καὶ καταπονεῖν τοὺς μακαρίους ἀνδρας. Ἐάν τοίνυν διὰ τῆς τούτων συνδιαγωγῆς, καὶ τῆς ὑπομονῆς, καὶ τῆς παραινέσεως μεταβληθῶσι ποτε οἱ θηριώδεις πρὸς ἀνθρωπίνην κατάστασιν, εὐγε· εἰ δὲ μέχρι τελευτῆς ἀδιόρθωτοι μένοισιν, διπλῆν ἀποτίσουσιν τιμωρίαν κατὰ τὸ μέλλον, ὅτι τε ἀντὶ τῆς ἀρετῆς τὸ φαῦλον ἠσπάσαντο, καὶ ὅτι οὔτε τῇ συνδιατριβῇ τῶν δικαίων, οὔτε τῇ νοουθεσίᾳ βελτίους ἑαυτῶν γενέσθαι βεβούληνται.

KB'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Οὔτε ἡ ἀρετὴ οὐσία φύσει ὑφεστῶσα, οὔτε ἡ κακία ζῶν ἐστὶ λογικῶν, ὡς τινες νομίζουσιν· ἀλλ' ἀμφοτέρω ἐξ ἀναλήψεως, ἢ μελέτης, ἢ ἐργασίας, ἢ ἀπογῆς τῶν μετεχόντων ἢ μὴ μετεχόντων γίνεσθαι ἐλθῶν, ἢ πάλιν ἀπογίνεσθαι.

KΓ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ὅτι μὲν καὶ βασιλεὺς, καὶ ὑπήκοος, ἀμαρτωλὸς τε καὶ δίκαιος, δυνατὸς τε καὶ ἀσθενής, τῇ αὐτῇ πίστει τραφήσονται, φησὶν ὁ Ἡσαίας· τότε, δηλαδὴ μετὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ ἐπιδημίαν, συμβοσκηθήσεται

λύκας μετὰ ἀρνός, καὶ πάρδαλις συναναπαύσεται ἅμα ἐριφῶ, καὶ μοσχάριον, καὶ λέων, καὶ ταῦρος ἅμα βοσκηθήσονται. Ὅτι δὲ καὶ τοῖς ἀπλουστέροις, καὶ μᾶλλον τῇ φαυλότητι νηπιάζειν προαιρουμένους μακαρίους καὶ ἀκάχοις ἀνθρώπους, διὰ τοῦ [ἀ]περιέργου καὶ ἀπράγμονος βίου καὶ δι' εὐχῆς ἀδιστάκτου εὐχειρωτοὶ γίνονται αἱ ἐναντία δυνάμεις, λέγει ὁ αὐτὸς προφήτης, ὅτι « Καὶ παιδίον νήπιον, ἐπὶ τρώγλην ἀσπίδων, καὶ ἐπὶ κολίτην ἐγκόνων ἀσπίδων τὴν χεῖρα ἐπιβαλεῖ, καὶ οὐ μὴ κακοποιήσουσιν, οὐδ' οὐ μὴ δύνωνται ἀδικῆσαι οὐδένα ἐπὶ τὸ ὄρος τὸ ἁγίόν μου » ὄρος νοῶν τὴν Χριστοῦ Ἐκκλησίαν διὰ τὸ ὕψος τῆς πίστεως.

ΚΔ'. — ΑΣΚΛΗΠΙΩ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΩ.

Ἐν πρὸ τῶν ἀγαθῶν πράξεων ζητῶμεν ζητήματα τινα ἀνωφελῆ καὶ ἀνεύρετα, ὡς ἐνδεεῖς φρενῶν πλανώμεθα, καὶ ἐνεδρευόμεθα. Ὁ τε γὰρ ἐκάστου χρόνος βραχὺς, καὶ τὸ κρίνεσθαι ἡμῖν ἔστι περὶ ἔργων, οὐ περὶ γνώσεως ἀποβόητων. Διδὸς μὴ καταλείψωμεν ζητεῖν. « Τί χρὴ ποιήσαντας ζωῆς αἰωνίου τυχεῖν; » Εἰ γὰρ ἀπασχοληθέντες τὸν βραχὺν χρόνον εἰς δυσεύρετα καὶ ἀνωφελῆ ζητήματα τὰς ἡμέρας τοῦ παρόντος βίου καταδαπανήσωμεν, ἐνεδρευθέντες, ἀπερχόμεθα ἔσθην κενὰς χερσὶ, καὶ λέξουσιν εὐκαίρως περὶ ἡμῶν οἱ προφῆται ἐπαποδυρόμενοι τῇ ἀπωλείᾳ ἡμῶν. Ποῦ εἰσιν οἱ γραμματικοί; Ποῦ εἰσιν οἱ πάνσοφοι σύμβουλοι καὶ διδάσκαλοι; « Πῶς ἐγένοντο εἰς ἐρήμωσιν; » Ἐξέλιπον γὰρ καὶ ἀπώλοντο διὰ τὴν οἴησιν καὶ τὴν παρανομίαν αὐτῶν, καθάπερ τὸ ἐνύπνιον τοῦ ἐγειρομένου ἀπὸ τῆς κοίτης αὐτοῦ. Πρὶν τοίνυν τὰ τοιαῦτα ἐπὶ σοὶ θρηνώδη θεῖη, ἀφέμενος τῶν μωρῶν ζητημάτων, καὶ μειρακίους παίζουσιν ἀρμοζόντων, πείσθητι τῷ μεγάλῳ καὶ ἀληθινῷ διδασκάλῳ βοῶντι. « Ζητεῖτε πρὸ τῶν πάντων τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην. » Ἐκαστος γὰρ ἴδιον ἔχει καιρὸν τὸ πράττειν τὰ δίκαια, ἐνταῦθα τὸ δ' ἀπολαβεῖν τὴν μισθαποδοσίαν, ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι. Ἴν' οὖν μὴ ἐνεδρευθῶμεν, μᾶλλον τὴν δικαιοσύνην ἰχνεύσωμέν τε καὶ πράξωμεν ὅπως, καθάπερ τινὲς κάλλιστοι ὀδοίποδοι, τὰ ἐφόδια τῶν ἀγαθῶν βαστάσαντες πράξεων, ὡσπερ εἰς τινα πόλιν τὴν τοῦ Θεοῦ βασιλείαν εἰσελθῶμεν. Ὁ γὰρ τοι Θεὸς τοῖς εὐγνωμονοῦσι, διὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ γενόμενον κόσμον, πρόδηλός ἐστιν ὑπὸ πάσης κτίσεως αὐτοῦ μαρτυρούμενος. Μὴ τοίνυν τοῦ Θεοῦ λήθην λαβόντες, καὶ τῶν αὐτοῦ προσταγμάτων καὶ κριμάτων, περὶ τινα μικρὰ ζητήματα, καὶ ἀκερῶν λεξίδρια, μηδενὸς λόγου δεῖξα, ὡς περὶ μεγάλα τινὰ καὶ ἀπόβροχτα ἀπασχολοῦντες ἑαυτοὺς, ἀποβουκοληθῶμεν καὶ ἀλλοτριωθῶμεν τῆς αἰωνίου ζωῆς.

ΚΕ'. — ΦΙΛΟΥΜΕΝΙΩ.

Δύναται πρῶην διὰ τῆς ἀμελείας ἐρημωθείσα καὶ χερσωθείσα ψυχὴ, νῦν μεταβαλλομένη καλῶς, ἐξημερωθῆναι, καὶ φιλοκαληθῆναι, καλλιεργηθῆναι τε καὶ ἐπὶ τὸ βέλτιον μεθορμωθῆναι σχήμα. Γέγραπται γὰρ, ὅτι « Ἐθετο ἔρημον εἰς λίμνας καὶ διεξ-

cum hædo, et vitulus et leo et taurus simul pascentur ¹. A simplicioribus vero, et qui improbitate pueri esse magis amant, beatis et innocentibus hominibus, per actuosam et iacuriosam vitæ rationem, et orationem non vacillantem facile facultates ad-versas capi, idem ipse propheta tradit: « Puer infans in foramen aspidum, et in nidum filiorum aspidum, manum imponet, et non nocebunt, neque injurii erunt alicui in monte sancto meo ²; » montem intelligens propter fidei sublimitatem Christi Ecclesiam.

XXIV. — ASCLEPIO GRAMMATICO.

Si antequam probe operamur, quæstionibus inutilibus atque irrepertis examinandis operam navaverimus, næ nos uti mente capti a via aberramus, et insidiis objicimur: nam uniuscujusque tempus **302** breve est, discussionisque nostræ de operibus, et non de cognitione rerum effatu difficilium fieri debent. Quapropter in quæstione illa insistamus: « Quid agendum sit, ut æternæ vitæ participes efficiamur ³? » Etenim si breve hoc tempus impenderit in irrepertas ac minime proficuas quæstiones, præsentis nempe vitæ dies consumpserimus, insidiis obnoxii, hinc vacuis manibus egrediemur, opportuneque de nobis prophætæ dicent, nostrum interitum deplorantes: Ubinam sunt grammatici? Ubi sapientissimi consilarii præceptores ⁴? Quomodo facti sunt in desolationem ⁵? Defecerunt siquidem, et propter stultam arrogantemque sui existimationem, et iniquitatem, veluti somnium e lectulo suo assurgentis, inter-ciderunt. Antequam igitur de te similia deplorent, stultis quæstionibus, et jocantibus puerulis convenientibus vale dicto, magno veroque præceptori fidem adhibe inclamanti: « Ante omnia quærite regnum Dei et justitiam ⁶. » Singula siquidem proprium tempus habent justa hac in vita operari, et futuro tempore mercedem recipere. Ne igitur insidiis captemur; justitiam potius investigemus operemurque, ut viatorum optimorum instar, egregiarum actionum comæatus convehentes, tanquam in urbem aliquam, regnum cælorum ingrediamur. Deus siquidem bene affectis, per mundum conditum ab eo, manifesto ab omni creatura deprædicatur. Ne ergo Dei obliviscentes, illiusque præceptorum ac judiciorum, in nonnullis minutis quæstionibus, et minime lucrosis, nullaque consideratione dignis verbulis; **303** tanquam in ingentibus et multis immorantes, decipiamur, et a sempiterna vita alienemur.

XXV. — ΠΗΛΥΜΕΝΙΩ.

Quæ prius per socordiam desolata ac sterilis facta fuerat anima, nunc ipsum probe, et, ut addecet, immutata mansuescere valet, et ascita sibi mansuetudine et venustate, in meliorem prospectum transferri. Scriptum est enim: « Posuit de-

¹ Isa. xi, 6. ² ibid. 8, 9. ³ Luc. x, 25. ⁴ I Cor. i, 20. ⁵ Psal. lxxii, 19. ⁶ Matth. vi, 33.

se-tum in lacus, et decursus aquarum, et inhabitare fecit ibi esurientes, et constituerunt urbes habitationis, et seminarunt agros, et plantaverunt vineas, et benedictæ sunt⁷. » Eum porro non de terra inanimata, sed de animis rationis compotibus prædicta asserere, in fine psalmi manifestat: « Quis sapiens, et custodiet hæc, et intelliget misericordias Dei⁸? » Ne itaque animum despondeas, etiamsi universa justitia careas, dummodo volueris mores immutare. Namque in deserto tabernaculum Dei a Moyse exstructum⁹ symbolice innuit, fieri posse, desertam animam Dominici tabernaculi participem fieri: in sæculum enim exsultabunt fideles, et inhabitabit in eis Dominus, et « Gloriabuntur, ait, in te, qui diligunt nomen tuum¹⁰, » Christe.

XXVI. — THEODOTO DIACONO.

Commoveri non debes rerum advenientium novitate. Ubique enim ad sobrios ac castos tentationes a sibi proximis et ab alienis invehuntur. Quapropter Apostolus, discriminum confertos defluxus, qui inferuntur, intuens, timensque, ne ex discipulis **304** aliqui ea oratione turbarentur, sedulo scribens, dicebat: « Misi vobis Timotheum, ut nemo turbetur in afflictionibus hisce: vos enim scitis nos in hoc propositos esse¹¹. » Cujus sententia ea fuerit: Hæc est vita nostra; hæc apostolici instituti series, innumera perpeti mala. In hoc enim propositi sumus, ait. Quemadmodum res venales eo sine proponuntur ut veneant et emantur; ita et apostolica vita in hoc proponitur, ut maledictis incessetur, ut mala perpetiatur, ut nunquam requiescat. Qui vero sobrii sunt, tantum abest ut inde lædantur, ut et majora lucrentur.

XXVII. — *Eidem.*

« Benedicam, ait, Dominum in omni tempore; semper laus ejus in ore meo¹². » Turpe siquidem est, nos in rebus prosperis Deum, cum laudibus et gratiis venerari; in tristioribus vero obmutescere. Tunc enimvero uberiores gratiæ agendæ sunt, cum mala subimus, agnoscentes, quod « Quem diligit Dominus, castigat; flagellat autem omnem filium quem recipit¹³. »

XXVIII. — *Eidem.*

« Ego quasi oliva fructifera in domo Domini^{14, 15}, nunquam beata spe denudatus. Efficiamur itaque oliva fructifera, nullo alio in loco, non in gentium, non in Judæorum secta, non in prava hæresi, sed in domo Domini, in fide nempe et pietate: impij enim extra Ecclesiam frustra fructus edunt.

305 XXIX. — *Eidem.*

Quemadmodum in Josepho, primum quidem difficilia fuere, et multum in tempus protraherentur, promissioni, ut videbantur, non obsecundantia,

ἄδους ὑδάτων, καὶ κατῴκισεν ἐκεῖ πεινῶντας, καὶ συνεστήσαντο πόλεις κατοικεσίας, καὶ ἔσπειραν ἀγρούς, καὶ ἐφύτευσαν ἀμπελώνας, καὶ τῷλογήθησαν. » Ὅτι γὰρ οὐ περὶ χώρας ἀψύχου ταῦτά φησιν, ἀλλὰ περὶ λογικῶν ψυχῶν, λέγει καταπαύων τὸν ψαλμὸν· « Τίς σοφός, καὶ φυλάξει ταῦτα, καὶ συνήσουςι τὰ ἔλεη τοῦ Θεοῦ; » Μὴ οὖν σαυτὸν ἀπογνῶς, ἔρημον τυγχάνοντα πάσης δικαιοσύνης, μόνον εἰ βουλευθείης μεταθεῖναι τὸν τρόπον. Καὶ γὰρ τὸ ἐν τῇ ἐρήμῳ τὴν σκηνὴν τοῦ Θεοῦ κατασκευάσας τὸν Μωϋσέα, συμβολικῶς δεικνύεται, δυνατὸν εἶναι ψυχὴν ἐρημωθεῖσαν δεκτικὴν γενέσθαι τῆς σκηνῆς τοῦ Κυρίου. » Εἰς αἰῶνα γὰρ ἀγαλλιάσονται εἰ πιστοὶ, καὶ κατασκηνώσει ἐν αὐτοῖς ὁ Κύριος, καὶ καυχῆσονται, φησὶν, ἐν σοὶ οἱ ἀγαπῶντες τὸ ἔνομά σου, » Χριστέ.

ΚΓ'. — ΘΕΟΔΩΤΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Ὁ χρὴ ξενίζεσθαι τοῖς γινομένοις· πανταχοῦ γὰρ πειρασμοὶ τοῖς νήφουσιν εἰσι παρεzeugμένοι, ἀπὸ τῶν οικείων, ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων· Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἀπόστολος βλέπων τὰς νιφάδας τῶν κινδύνων τὰς ἐπαγομένας, καὶ δεδοικῶς, μὴ τινες τῶν μαθητῶν ἐντεῦθεν θορυβηθῶσι, γράφων ἔλεγεν· « Ἐπεμφα ὑμῖν Τιμόθεον, εἰς τὸ μηδένα σαίνεσθαι ἐν ταῖς θλίψεσι ταύταις. Αὐτοὶ γὰρ οἴδατε, ὅτι εἰς τοῦτο κείμεθα. » Ὁ δὲ λέγει, τοιοῦτὸν ἐστίν· Οὗτος ἡμῶν ὁ βίος, αὐτῆ τῆς ἀποστολικῆς πολιτείας ἡ ἀκολουθία, τὸ μυρία πάσχειν κακὰ. « Εἰς τοῦτο γὰρ κείμεθα, » φησὶν, ὡς περὶ τὰ ὄνια εἰ, τοῦτο πρόκειται, εἰς τὸ πωλεῖσθαι καὶ ἀγοράζεσθαι· οὕτω καὶ ὁ ἀποστολικὸς βίος εἰς τοῦτο κεῖται, εἰς τὸ λοιδορεῖσθαι, εἰς τὸ πάσχειν κακῶς, εἰς τὸ μηδεμίαν ἔχειν ἀνακωχὴν. Καὶ ὅσοι νήφουσιν, οὐ μόνον ἐντεῦθεν οὐ βλάπτονται, ἀλλὰ καὶ μειζόνως κερδαίνουσιν.

ΚΖ'. — Τῷ αὐτῷ.

« Εὐλόγησω, φησὶ, τὸν Κύριον ἐν παντὶ καιρῷ· διὰ παντὸς ἡ αἰψείας αὐτοῦ ἐν τῷ στόματί μου. » Αἰσχρὸν γὰρ ἐστίν εὐλογεῖν μὲν ἡμᾶς Θεὸν ἐπὶ τοῖς χρηστοτέροις, σιωπᾶν δὲ ἐπὶ τοῖς σκυθρωποτέροις πράγμασιν· ἀλλὰ δεῖ πλέον τότε εὐχαριστεῖν, ὅταν κακὰ πάσχωμεν, γινώσκοντας, ὅτι ὃν ἀγαπᾷ Κύριος, παιδεύει· μαστιγοῖ δὲ πάντα υἱὸν ὃν παραδέχεται.

ΚΗ'. — Τῷ αὐτῷ.

« Ἐγὼ δὲ ὡς ἡ ἔλατα κατάκαρπος ἐν τῷ οἴκῳ Κυρίου, μηδέποτε γυμνομένους τῆς μακαρίας ἐλπίδος· Γενώμεθα τοιγαροῦν ἔλατα κατάκαρπος, μὴ ἀλλαχούτου, μὴ ἐν Ἑλληνισμῷ, μὴ ἐν Ἰουδαϊσμῷ, μὴ ἐν αἰρέσει κακῇ, ἀλλ' ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ, τουτέστιν ἐν τῇ πίστει καὶ ἐν τῇ εὐσεβείᾳ. Οἱ γὰρ δυσσεβεῖς ἔξω τῆς Ἐκκλησίας μάτην καρποφοροῦσι.

ΚΘ'. — Τῷ αὐτῷ.

« Ὅσπερ ἐπὶ τοῦ Ἰωσήφ, ἡ μὲν ἀρχὴ δυσκολίαν εἶχεν, καὶ μέχρι πολλοῦ προῖτει τὰ πράγματα, ἀπειναντίας εἶναι δοκοῦντα τῇ ὑποσχέσει, ὑστερον δὲ μετρί-

⁷ Psal. cvi, 35-38. ⁸ ibid. 43. ⁹ Exod. xxvi, 1; Exod. xl, passim. ¹⁰ Psal. v. 12. ¹¹ 1 Thess. iii, 2, 3. ¹² Psal. xxxiii, 4. ¹³ Hebr. xv, 6. ^{14, 15} Psal. li, 10.

ζονα τῶν προσδοκηθέντων ἐγένετο· καὶ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ δὲ οὐκ εὐθέως, οὐδὲ ἐν προοιμίῳ καὶ ἐν ἀρχῇ τὸ κατόρθωμα ἅπαν ἐβλάστησεν· ἀλλὰ τὸ μὲν σκάνδαλον προῖσι, καὶ ὀλίγα τινα γέγονε θαύματος ἔνεκεν καὶ τῆς διορθώσεως τῶν ταῦτα τολμησάντων, καὶ εὐθέως πάντα παρέδραμεν. Εἰ γὰρ καὶ τὸ καταπίτασμα ἐσχίσθη τοῦ ναοῦ τότε, καὶ πέτραι ἐβράγησαν, καὶ ἥλιος ἐσκοτίσθη, ἀλλὰ ταῦτα ἐν μίᾳ ἡμέρᾳ, καὶ ἐν λήθῃ γέγονε παρὰ τοῖς πολλοῖς. Μετὰ δὲ ταῦτα εὐθέως ἐν φυγῇ οἱ ἀπόστολοι, ἐν διώξει, ἐν πολέμοις, ἐν ἐπιβουλαῖς λανθάνοντες, κρυπτόμενοι, δεδουκότες, οὕτω τὸν λόγον ἐκήρυττον· καὶ ἐν δυναστεῖα πολλῇ τῶν Ἰουδαίων ὁ δῆμος ἀγόντων, περιγόντων, σπαραττόντων τοὺς πιστεύοντας· καὶ ὁ σταυρωθεὶς ἠνείγετο ταῦτα ὄρων. Ἄλλ' ὄρα πῶς, μετὰ ταῦτα, τὸ πρῶγμα τῆς Ἐκκλησίας ὑπὲρ τὸν ἥλιον ἔλαμψεν, καὶ πᾶσαν κατέσχευεν τὴν οἰκουμένην.

Α'. — ΕΥΝΟΜΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Ἡρώτησέ με ἡ θεοφιλία σου, τί ἐστὶν ὅπερ Γαλάταις ὁ Ἀπόστολος γράφει, ὅτι ὁ περιτεμνόμενος ὀφείλει πάντα τὸν Μωσαϊκὸν νόμον πληρῶσαι. Ἐπειδὴ μετὰ τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν, καὶ τὸ φῶς τῆς οὐρανόθεν γνώσεως, δολίοις τισὶ καὶ ψυχοφθόροις ἀνθρώποις Γαλάται ἐξ ἀφελείας καὶ κουφότητος παραπεισθέντες, κατέπεσαν εἰς τὴν περιτέμνεσθαι, καὶ τὸν Ἰουδαϊσμὸν ὅλον λοιπὸν ἐμελλον παραδέχεσθαι. (Μικρὰ γὰρ ζύμη ὅλον τὸ φύραμα ζυμοῦν εἰωθένον) βουλόμενος ὁ μακάριος Παῦλος μὴ ἀπολέσθαι, ἀλλὰ σωθῆναι αὐτοὺς, ἀνασειράζει τοὺς ἐξαπατηθέντας, καὶ ἀφίστησι τῆς βλαβερᾶς ἐγχειρήσεως καὶ τῆς ἀδίκου περιτομῆς· ὥσαντι λέγων· Εἰ θέλεις περιτέμνεσθαι, οὐκοῦν καὶ σαββάτιζε, καὶ θύε, καὶ σάλπιζε, καὶ σκηνοπηγίαν ἐπιτέλει, καὶ τὸν μῦν καὶ τὴν γαλῆν παραφυλάττου, καὶ τὴν κλίνην σὺν τοῖς ἐπιστρέψασιν ἅπασιν καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀπόπλυνε, καὶ τὴν ἐστίαν κατὰσκαπτε, καὶ πᾶσι τοῖς Μωσαϊκοῖς σχοινοῖς σεαυτὸν κατὰδῃσον, καὶ οἰκοδόμησον πάλιν κακῶς, ὅπερ καλῶς καθέλει ἐν Κύριας, καὶ ἀνανέωσον τὸν βαρύτατον νόμον τὸν δοθέντα καιρῷ τινι ἀρμολίῃ τοῖς νηπίοις τὴν φρένα, ὅνπερ ὁ Σωτὴρ Χριστὸς τοῖς τελείοις καὶ μεγίστοις δόγμασι τῆς εὐσεβείας καθήργγησεν. Εἰ τοίνυν φιλεῖς τὴν περιτομὴν, καθάπερ τῶν παιδῶν οἱ ἀνοητότατοι καὶ ἀλογιστότατοι, ἀστραγάλους, καὶ σείστρα, καὶ σφαίρας, καὶ χάρυα, τούτο γίνωσκε σαφῶς, ὅτι οὐκ ἔχεις μέρος μετὰ Χριστοῦ, λύων τὸ βούλημα τοῦ Χριστοῦ. Καὶ μὴ μόνον ἀρροβυστίαν περιτέμης, ἀλλὰ καὶ ὅλα τὰ γεννητικὰ ἀπόκοφον μόρια, ὅπερ ποιεῖν ὀφείλουσιν οἱ διαταττόμενοι περιτεμεῖν, καὶ στάσεις· ἔγειρον δὲ αὐτοῦ κατὰ τῆς Ἐκκλησίας. Τοιοῦτο γάρ ἐστι τὸ εἰρημένον, «Ὁφελον καὶ ἀποκόφονται οἱ ἀναστατοῦντες ὑμᾶς,» καὶ δούλους· πάλιν ποιοῦντες τοὺς ἐλευθερωθέντας ὑπὸ Χριστοῦ.

ΑΑ'. — ΠΙΟΝΙΩ ΙΛΛΟΥΣΤΡΙΩ.

Ἐπειδὴ γνησίῳ μοι φίλου μακαριωτάτου Εὐκαρπίου υἱὸς ὑπάρχεις, ἄγαν κηδόμενος τῆς σῆς σωτη-

A demum expectationem omnem superaverunt¹⁶: in cruce quoque non illico, neque in primordio ipso agendi, et initio, perfecte facinus universum emicuit, sed scandalum quidem succrescebat, et pauca quædam portenta præstita sunt, ut qui similia ausi fuerant, in meliorem frugem convertentur; et mox statim omnia evanuerunt. Licet enim tum velum templi, et petræ scissæ sint, et sol obscuratus¹⁷, veruntamen hæc uno die peracta oblivioni a multis tradita sunt. Postea statim apostoli in fuga, in persecutione, in bellis, in insidiis, latentes, absconditi, timentes; hac ratione verbum prædicabant; multumque potentes Judæorum populus trahentium, circumagentium, discerpentium credentes, et qui cruci affixus fuerat, sustinebat hæc omnia conspiciens. Sed vide, quamam ratione postmodum res Ecclesie super solem illuxerit, et universam terram occuparit.

XXX. — EUNOMIO PRESBYTERO.

Quæstisti a me, vir piissime, Quid id est, quod Galatis Apostolus scribit, circumcidentem universæ legis Judaicæ faciendæ debitorem esse¹⁸? Cum post fidem in Christum, cælestisque cognitionis lumen, subdolis quibusdam, et animo noxiis hominibus Galatæ ex simplicitate et levitate cordis ninium credentes circumcisionem amplexi fuissent, 306 Judaicumque cultum universum essent excepturi; « modicum siquidem fermentum totam massam corrumpere solet¹⁹: » appetens beatus Paulus non interitum, sed eorum salutem, delusos retrahit, et a noxia aggressionem injustaque circumcissione revocat. Quasi diceret: Si circumcidi vis, igitur, et Sabbata servato, et sacrificio, et tuba canito, et scenopegiam compingito, et murem et felem observato, et lectulum cum reliqua suppellectili universa quotidie lavato, et focum effodito, et reliquis Mosaicis funiculis temetipsum colligato, exstruitoque rursus pessime, quæ Dominus optime destruxit, et legem gravissimam renovato, tempore opportuno mentem infantulis traditam, quem Salvator Christus perfectis maximisque divini cultus dogmatibus abolevit. Si itaque circumcisionem appetis, quemadmodum puerorum stultissimi et inconsideratissimi talos, et sinistra, et pilas, et nuces; illud liquido agnosca, tibi partem cum Christo non esse, voluntatem Christi dissolventi. Nec tantummodo præputium circumcidito, sed et reliqua omnia membra generationi inservientia abscondito, quod faciendum est illis, qui circumcisionem præcipiunt, dissidiaque propterea adversus Ecclesiam excitant. Quod innuit illud quod dictum est; « Utinam et abscederentur subvertentes vos²⁰, » et servos iterum facientes eos, qui a Christo liberati sunt.

307 XXXI. — ΠΙΟΝΙΩ ΙΛΛΟΥΣΤΡΙΩ.

Ingenui mihi amici beatissimi Eucarpium filium cum sis, tuæ salutis et existimationis ego maxi-

¹⁶ Gen. xxxvii, 7; Gen. xli, 40. ¹⁷ Matth. xvii, 51; Marc. xv, 58; Luc. xxiii, 45. ¹⁸ Galat. v, 3. ¹⁹ ibid. 9. ²⁰ ibid. 12.

mopere curam gerens; quod tibi emolumento esse poterit scribo. Repone itaque aureos annulos, et quæ manibus gestas brachialia, futuræ tibi secundum legem conjugii potius ea donans. Quod si valde veneranda, et prudens ea fuerit, nec ipsa accipiet, ut ego existimo.

XXXII. — ANDRÆ PRESBYTERO.

Altare Domini esse monachus dicitur, altare, in quo et ex quo preces puræ perquam altissimo Deo offeruntur, altare spirituali quodam modo confixum, fundatumque « in loco, ut David ait, ubi steterunt pedes Domini ²¹, » nunquam dimoti ²²: « stantes enim, ait, erant pedes nostri in atriis tuis, Jerusalem ²³. »

XXXIII. — THAUMASIO MONACHO.

Quid enim porro expectabas, secessum tibi ac quietem præponens? afflictiones prorsus, et tentationes, et pessimorum dæmonum innumeras irruptiones, et dolos, et machinas. Quid itaque moleste fers, varie tentationum lanceis exagitatus, rotisque fulmineis dæmoniæ currus anima tua comminutus, et paleæ instar tritus? Sustine gratias agens, fortique cogitatione tolera, et continuis precibus, et indefessis vigiliis, **308** et bona continentia meliora expectans; et finem eorum intueberis, qui pro Christo decertant; salus siquidem est: at finis dæmonum dirus interitus. Tum enim pungentur, qui te nunc comminuunt, et conculcabis eos, et erunt cinis sub pedibus tuis, etc. Aliquando intra nos dæmoniacæ cogitationes reconduuntur, aliquando foras erumpunt, compellentes nos in peccatum, quod opere committitur. Sed Deus exoratus a nobis eos dissipat, et exportat eos a nobis: tumque a confusione resipiscentes, nosmetipsos colligimus, et spiritu, ac si e mortuis revivisceremus, excitamur; et in sublime, quod secundum naturam est, indolentiæ sublato, glorificamus, et laudamus Dominum, in bonum, ac Deo complacitum finem nostram vitam terminantes. Et id est, quod dicitur a Davide: « Et eruperunt omnes operantes iniquitatem, ut in sæculum disperdantur ²⁴. » Intellectuali enim supremi Numinis oleo certator homo pinguescet, qui prius superatus, et multarum perturbationum infestatione erat conditus. Neutiquam itaque tentationibus turbemur, si illico tentationum liberatio non subsequatur. Sed Deo potius id permittamus liberationis illius domino; uberiori siquidem cum gratia mercedem rependet, cum protrahit. Quapropter enixius persistamus gratias agentes, et laudes prosequentes, cum in longiora tempora postulata differt, et ad tempus Deus, quod petimus, prorsus non exhibet; quod ad majora munera exoptatam gratiam servat. Advententes etenim afflictiones nobis, fiduciæ in Deo ut magis ac magis floreat, facit.

²¹ Psal. cxxxi, 7. ²² Psal. lxxii, 2. ²³ Psal. cxxi, 2. ²⁴ Psal. xc, 8.

(1) Hæc epistola, ut est magna confusio in epistolis Nilianis, eas libri II complectitur quæ numm. 157, 158, 159, 279, 317, 140, 239, 108, 109, 111 et 135 notantur.

ἁρίας καὶ τῶν ὑπολίψων, γράφω τὸ ὠφελοῦν σε. Ἀπόθου τοίνυν τοὺς χρυσοὺς δακτυλίους, καὶ τὰ δύο φελία τὰ ἐπὶ τῶν χειρῶν σου, τῇ ἐσομένῃ συμβίῳ κατὰ τὸν νόμον μᾶλλον ταῦτα χαρίζομενος. Εἰ δὲ πᾶνυ σεμνὴ καὶ σώφρων ἡ γαμετὴ τυγχάνῃ, οὐδ' αὐτὴ καταδέξεται, ὡς περ ἐγὼ νομίζω

ΑΒ. — ΑΝΔΡΕΑ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Θυσιαστήριον Κυρίου λέγεται ὑπάρχειν ὁ μοναχὸς, θυσιαστήριον, ἐν ᾧ καὶ ἐξ οὗ εὐχαὶ καθαραὶ προσφέρονται τῷ πανυψίστῳ Θεῷ, θυσιαστήριον πνευματικῶς ἰδρυμένον, καὶ ταθεμελιωμένον « εἰς τὸν τόπον, καθὼς φησὶν ὁ Δαυὶδ, οὐ ἔστησαν οἱ πόδες Κυρίου. » οὐ μὴν ἐσταλεύθησαν. « Ἐστῶτες γάρ, φησὶν, ἦσαν οἱ πόδες ἡμῶν ἐν ταῖς ἀύλαις σου, Ἱερουσαλήμ. »

Β ΔΓ. — ΘΑΥΜΑΣΙΩ ΜΟΝΑΧΩ (1).

Τί γὰρ προσεδόκησας, προαιρούμενος τὴν ἀναχώρησιν καὶ τὴν ἡσυχίαν; Πάντως θλίψεις, καὶ πειρασμοὺς, καὶ χαλεπῶν δαιμόνων τὰς μυριάς προσπτώσεις, καὶ λόγγας, καὶ μηχανάς. Πῶς οὖν δυσανασχετεῖς, κεντούμενος ποικίλως ταῖς τῶν πειρασμῶν λόγγαις, καὶ τοῖς πρηστηροειδέσι τροχοῖς τῆς τῶν δαιμόνων ἀμάξης τὴν σαυτοῦ ψυχὴν ἀλωόμενος τμήμασι, καὶ δίκην ἀχύρου κοπτόμενος; Ἄλλ' ὑπόμεινον εὐχαρίστως καὶ μακροθύμως φρονήματι σιτιδαρῶ, καὶ ἰκεσίᾳ πυκνῇ, καὶ ἀγρυπνίᾳ συντόνῳ, καὶ ἐγκρατεῖᾳ καλῇ προσπαρὰ μένων τὴ κρεῖττον, καὶ θεάσῃ τὸ τέλος τῶν ἀγωνιζομένων διὰ τὸν Χριστόν· σωτηρία γὰρ ὑπάρχει· τὸ δὲ τέλος τῶν δαιμόνων, ἀπώλεια χαλεπὴ. Τότε γὰρ κενθηθήσονται οἱ ἀλωῶντές σε νῦν, καὶ καταπατήσεις αὐτούς, καὶ ἔσονται σποδὸς ὑπὸ τοὺς πόδας σου, καὶ τὰ ἐξῆς. Ποτὲ μὲν κρύπτονται ἔνδον παρ' ἡμῖν οἱ δαιμονιώδεις λογισμοί, ποτὲ δὲ διακρύπτουσιν ἐπὶ τὰ ἔξω, κατεπίγοντες ἡμᾶς εἰς τὴν διὰ τῶν ἔργων ἁμαρτίαν· ἀλλ' ὁ Θεὸς παρακληθεὶς παρ' ἡμῶν διασκορπίζει αὐτούς, καὶ ἐξερεῖ αὐτοὺς ἀφ' ἡμῶν. Καὶ τότε ἀνανήψαντες ἀπὸ τῆς συγχύσεως συλλέγομεν ἑαυτοὺς, καὶ ἀναζωπυροῦμεν τῷ πνεύματι, ὡσεὶ ἐκ νεκρῶν ζῶντες, καὶ εἰς τὸ κατὰ φύσιν ὕψος τῆς ἀπαθείας ἀγόμενοι, δοξολογοῦμεν καὶ ὑμνοῦμεν τὸν Κύριον, εἰς ἀγαθὸν καὶ εὐάρεστον τῷ Θεῷ τέλος καταπαύοντες τὸν ἑαυτῶν βίον. Καὶ τοῦτό ἐστι τὸ εἰρημένον τῷ Δαυὶδ: « Καὶ διέκυψαν πάντες οἱ ἐργαζόμενοι ἀνομίαν, ὅπως ἂν ἐξολοθρευθῶσιν εἰς τὸν αἰῶνα. » Τῷ γὰρ νοητῷ ἐλαίῳ τοῦ κρεῖττονου; πιανθήσεται ὁ ἀγωνιστὴς ἄνθρωπος, ὁ τὸ πρὶν καταπονηθεὶς καὶ τεταριχευμένος τῇ ἐνοχλήσει τῆς πολυπαθείας. Μηδამῶς οὖν τοῖς πειρασμοῖς θορυβώμεθα, ἐὰν μὴ παρὰ πόδας γένηται ἡ λύσις τῶν πειρασμῶν· Θεῷ δὲ μᾶλλον παραχωρῶμεν, Κυρίῳ τῆς λύσεως ὄντι. Μετὰ γὰρ πλείονος χάριτος τὰς ἀμοιβὰς δίδωσιν, ὅταν ἀναβάλλεται. Διόπερ μάλιστα μένωμεν εὐχαριστοῦντες καὶ ὑμολογοῦντες, ὅταν βραδύνη τὴν αἴτησιν, καὶ πρὸς αἰρόν τινα μὴ ἐπνεύσει Θεὸς τὸ αἴτημα παρασχεῖται. Αἰ γὰρ προσπίπτουσι θλίψεις ἡμῖν, τὰς εἰς Θεὸν ἐλπιδας ἐξανθοῦσι. Γέγρα-

πται γάρ · « Θλίψις ἐπὶ θλίψει, καὶ ἐλπίς ἐπὶ ἐλπίδι. »
 « Ἐτι γάρ μικρὸν, καὶ ὁ ἐρχόμενος ἤξει, καὶ οὐ χρο-
 νιαί. » — Κατὰ τὸ πλῆθος, φησί, τῶν ἰδίων τῆς καρ-
 διας μου, αἱ παρακλήσεις σου εὐφρανον τὴν ψυχὴν
 μου. » Πρὸς γάρ τὸ μέτρον τῶν συμβαινόντων ἡμῖν λυ-
 πηρῶν, ἀντίβροπον τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ ψυχαγωγίαν
 εὐρίσκομεν. Ὅτε δὲ ψυχῆ φανερώς καὶ κρυπτῶς διὰ
 ποικίλων πειρασμῶν θλίβῃ καὶ ταπεινωθῇ, παρ-
 ηγορεῖται διὰ τῶν νοητῶν ἱερέων, τουτέστι τῶν ἀγ-
 γέλων, ἀνακτωμένων αὐτὴν θερμότητι γλυκυθυμίας
 δακρύων, καὶ λεπτοῖς νοήμασι, καὶ ἀρετῶν ἰσχυί.
 Βλέπε, ἀγαπητέ, τί λέγει ὁ Κύριος · « Παρακαλεῖτε,
 παρακαλεῖτε τὸν λαόν μου, ἱερεῖς, λαλήσατε εἰς τὰ
 ὠτα Ἰερουσαλήμ, παρακαλέσατε αὐτήν, ὅτι ἐπλήσθη
 ἡ ταπεινωσις αὐτῆς, λέλυται αὐτῆς ἡ ἀμαρτία. »
 Λοιπὸν ἐπὶ παντὶ συμπτώματι εὐχαριστεῖν δεῖ τῷ
 πανυψίστῳ Χριστῷ · « Εὐλόγησω γάρ τὸν Κύριον ἐν
 παντὶ καιρῷ, » φησὶν ὁ μέγας Δαυὶδ. Τὴν γάρ ἐν
 ταῖς θλίψεσιν ἡμῶν εὐχαριστίαν, ἀντὶ πάσης δικαιο-
 σύνης προσδέχεται ὁ Θεός. Ἀναγκαῖον οὖν ἡμᾶς
 μιμουμένους τὸν Ἀβραάμ, τὴν τῶν ἀκροθίνων δε-
 κάτην προσφέρειν τῷ Κυρίῳ. Αὕτη δ' ἂν εἴη τῶν
 δέκα ἐντολῶν ἡ ὑπερέχουσα, τουτέστι τὸ ἀγαπήσαι
 τὸν Θεὸν ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ δυνάμεως. Πλήρωμα γάρ
 νόμου τὴν ἀγάπην ὀρίζει ὁ θεῖος Ἀπόστολος. Δι-
 καιοσύνη δὲ ἐστίν, ἡ μὲν τις ἐν ἡμῖν τρεφομένη, τοῦ
 Ἰσοῦ διανομή · εἰ καὶ μὴ τυγχάνομεν αὐτῆς κατὰ τὴν
 ἀκρίθειαν, ἀλλὰ γνώμη δικαιοσύνη ποιῶντες, οὐκ
 ἐκπίπτομεν τοῦ σκοποῦ. Ἡ δὲ τις οὐρανόθεν ἐπ-
 αγομένη παρὰ τοῦ δικαίου κριτοῦ, ἡ τε ἐπανορθω-
 τικὴ καὶ ἀνταποδοτικὴ, ἧς πολὺ τὸ δυσθεώρητον,
 διὰ τὸ ὕψος τῶν ἐναποκειμένων αὐτῇ δογμάτων,
 καθὼς φησὶ καὶ ὁ θεῖος Δαυὶδ · « Ἡ δικαιοσύνη σου ὡς
 ὄρη, τὰ κρίματά σου ἄβυσσος πολλή. »

facile comprehendit potest, propter dogmatum in ea latentium profunditatem; ut ipse quoque Da-
 vid annuit : **310** » *Justitia tua veluti montes, judicia tua abyssus multa* ³¹. »

Εὐξώμεθα οὖν, ἵνα ὁ Δεσπότης τῶν ὅλων Θεὸς ἀνακε-
 ράσῃ πρὸς τὸ κρεῖττον τὰς ἡμετέρας ψυχὰς καὶ τὰ σώ-
 ματα. Τῷ γάρ θείῳ νεύματι καὶ βουλήματι οὐδὲν ἀντι-
 στήσεται. Μὴ οὖν ἀμελῶμεν καὶ καταβράθυμῶμεν τῆς
 οικείας ἐπιμελείας. Κἂν γάρ πρὸς αὐτὰ κατενεχθῶ-
 μεν τῆς κακίας τὰ βάραθρα, δυνατόν ἑαυτοὺς ἀνα-
 κτήσασθαι, καὶ βελτίους ποιῆσαι, καὶ πᾶσαν ἀπο-
 πύσαι φαυλότητα. Οὐ γάρ ἐστιν ἀκίνητον τὸ κακόν,
 ὡς Μανιχαῖοί φασι. Καὶ μὴ νομίσης τινα μικρὰν
 χάριν τοῦ Θεοῦ ὑπάρχειν, τὸ καταγινώσκειν τῶν
 πεπληγμελημένων, καὶ ἐπὶ τούτων λυπεῖσθαι. Χά-
 ρις γάρ τῷ ὄντι αὕτη μεγίστη ἐστὶ, διὰ τοῦ Δεσπο-
 τικοῦ σταυροῦ δεδωρημένη τοῖς γνησίως πιστεύου-
 σιν. Ἐνόησον γάρ, ὅτι πρῶτον ὑπὸ προφητῶν
 ἐλεγχόμενοι Ἑβραῖοι, ἐπὶ πράγμασι μιαιοῖς καὶ
 ἀπηγορευμένοι, οὐδὲ φιλῶ λόγῳ κατεδέχοντο εἰπεῖν,
 ὅτι · « Ἠμάρτομεν, καὶ σύγγνωθι, » ἀλλὰ τὸναντίον
 δισχυρίζοντο, μηδὲως ἐπταικίναί, μὴτι κακὰ
 δρώντες ἀνεταιχύντως. Νυνὶ δὲ τοσούτον Ἐλαμφεν
 εἰς ἡμᾶς τὸ φῶς τοῦ Χριστοῦ τοῦ πανυψίστου Θεοῦ,

Scriptum namque est : « *Afflictio super afflictione, et spes super spe : adhuc enim modicum, et qui venturus 309 est, veniet, et non tardabit* ³². » — « *Secundum multitudinem, ait, dolorum cordis mei, consolationes tuæ lætificaverunt animam meam* ³³. » Ad mensuram siquidem tristium advenientium nobis, solamen a Deo æquilibre offendimus. Quando vero anima clani palamque per varias tentationes afflicta fuerit, et humiliata consolatione perimulcetur ab intellectualibus sacerdotibus, angelis nempe eam ardentissima animi hilaritate, ac lacrymarum dulcedine, et subtilibus cogitationibus, et virtutum robore rescipientibus. Aspice, dilectum mihi caput, quid Dominus dicit : « *Consolamini, consolamini populum meum, sacerdotes; loquamini in aures Jerusalem : consolamini ipsam, quod impleta est humiliatio ejus; dissoluta est ipsius iniquitas* ³⁴. » In quocunque itaque eventu gratiæ habendæ sunt excelsissimo Christo. « *Benedicam enim Domino in omni tempore* ³⁵, » magnus inquit David. Nostram enim in afflictionibus gratiarum actionem pro qualibet justitia Deus suscepit. Quare necesse est nos, Abrahami æmulatores factos, ex spoliis decimam Domino offerre ³⁶; quæ fuerit decem præceptorum præcipuum, Dei scilicet ex toto corde et facultate dilectio. Complementum enim legis dilectionem definit divinus Apostolus ³⁷. Justitia vero est quædam, quæ in nobis aliter, æqui distributio : licet ea non exquisite potiamur, justissima tamen sententia in operibus navandis atque efficiendis utentes, non aberramus a scopo. Alia est, quæ de cælo defertur a justo Judice, quæ scilicet mores corrigit, et mercedem reponit, et quæ haud ita

Deprecemur ergo, ut universorum Dominus Deus ad meliora animas nostras corporaque immisceat : nihil enim divino nutui voluntatique resistet. Ne itaque negligamus propriamque despiciamus diligentiam; licet enim ad militiæ ipsa barathra delati fuerimus, fieri potest ut et nos ipsos recipiamus, et meliores evadamus, et omnem abjiciamus improbitatem. Neque enim malum immobile est, ut Manichæi asserunt. Et ne putes, pusillam esse Dei gratiam lapsus condemnare, tristisque pro iis. Namque maxima equidem est gratia per Dominicam crucem legitime credentibus exhibita. Tecum etenim ipse animo cogita primum a prophetis Hebræos reprehensos, pro rebus execrandis atque prohibitis, nec simplici sermone passos fuisse ut dicerent. « *Peccavimus, condona* ³⁸. » ; quinimo oppositum contende-
 bant, nullo modo peccasse, licet innumera scelera impudenter perpetrassent. At nunc vero adeo lumen Christi Dei præexcelsissimi in nos resples-

³⁰ Habac. II, 3; Hebr. x, 37. ³¹ Psal. xciii, 19. ³² Isa. xl, 1. ³³ Psal. xxxiii, 1. ³⁴ Gen. xiv, 20. ³⁵ Rom. xiii, 10. ³⁶ Psal. xxxv, 7. ³⁷ Baruch I, 17.

duit, ut licet palam non delinquamus, si modo cogitationibus pravis in abscondito amice assensum præstiterimus, statim nosmetipsos condemnemus, indicileamus, illacrymemur, propriam vitam nullo indole accusemus, ejulemus ac deprecemur, et nos ipsos pœnis acerbissimis subiciamus. Et Servatoris nostri Jesu Christi memoria, et in eum oculorum levatio, et oratio continua erit tibi scutum incorporeum in hostem non visum. Scribit siquidem Apostolus: « In omnibus assumite clypeum fidei, in quo poteritis omnia tela nequissimi ignita **311** extinguere ³³: » licet enim ille per pravum desiderium jacula emittere aggrediatur, aut per invidentiam, aut per injuriarum memoriam; licet per sceleris genus omne animæ bellum inferat, nostræ vitæ hostis omnino superabitur, et robore fidei, et divini nominis Christi invocatione debellabitur. Maximopere dæmones continentiae addictis invident, et sese exercentibus improba infandaque desideria injiciunt. Verumtamen non propterea animo despondendum est: majores enim vires per infestationes in adversarios nostros acquirimus. Plus siquidem de promissis nobis bonis, dum a dæmonibus carniū appetentibus plus plusque tentamur, confirmamur. Nam cum adversarii exploratum habeant, ingentia esse bona quæ nobis Dominus promisit, summopere in nos ira exardescunt, et invidentia ducti per obscenas ac impurissimas mentis incitationes adoriuntur, et homines ad virtutem contententes maxime enervant. Mens enimvero a divina speculatione semota cogitatione aut dæmon sit aut jumentum. Nam mens humana a divina contemplatione recedens necessario aut in desiderii dæmonem, qui in intemperantiam ducit, incidit, aut a spiritu improbo et furioso superatur. Desiderium porro intemperans bellinum, iram motum dæmoniacum usu longo exercitatus ille pater nuncupabat. In quacunque vero cogitatione aut re anima ligatur, dummodo piæ cogitationi operam det, omnino cum Deo est.

Oportet itaque eum, qui virtutum copia conspicuus esse cupit, neque gloriæ avidum esse, neque multorum colloquiis immisceri, neque frequentius domo egredi, neque injuria aliquem lacessere, licet lacessitus dignus sit, qui lacessatur, neque multum cum aliis consuescere, licet quæ dicuntur **312** optima sint. Etenim immoderatum multiloquium, mœroris ac iracundiæ dæmonibus tradit. In sacrorum item præceptorum observatione immorandum est, et in profunda Domini Jesu gloriæ memoria. « Qui enim, ait, observat præceptum, non cognoscet verbum pravum ³⁴: » in sermones scilicet improbos ac noxios non convertetur. Et enim non tantum prava non exsequi puritatem advert, sed cum honorum cura, uti fieri potest, mala improbare. Habitus etenim ex consuetudine,

ώστε κ̄ν μηδαμῶς παίσωμεν κατὰ τὸ φαιγόμενον, μόνον δὲ λογισμοῖς πονηροῖς ἐν ἀποκρύφῳ φιλικῶς ὀμιλήσωμεν, καταγινώσκουμεν ἑαυτῶν παραπτώκα, ἀγγουμέν τε καὶ στενάζομεν, τῆς τε ἰδίας κατηγοροῦμεν ζωῆς, μὴ παρόντος ἐλέγχου, κλαίόμεν τε καὶ ὀλοφυρόμεθα, καὶ πικραῖς κολάσεσιν ἑαυτοὺς ὑποβάλλομεν. Καὶ ἡ μνήμη τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡ πρὸς αὐτὸν ἀνάβλεψις καὶ σύντονος ἰκεσίαι, γενήσεται σοι ἀσώματος θυρεὸς κατ' ἐχθροῦ μὴ βλεπομένου. Γράφει γὰρ ὁ Ἀπόστολος: « Ἐπὶ πάντιν ἀναλάβετε τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως, ἐν ᾧ δυνήσεσθε πάντα τὰ βέλγη τοῦ πονηροῦ τὰ πεπτρωμένα σέσαι. » Κ̄ν τε γὰρ διὰ πονηρᾶς ἐπιθυμίας τοξεύειν ἐπιχειρήσῃ, κ̄ν τε διὰ φθόνου ἢ μνησικακίας, κ̄ν διὰ πάσης κακίας τῇ ψυχῇ πολεμῇ, καταγωνισθῆσεται πάντως ὁ ἐχθρὸς τῆς ἡμετέρας ζωῆς, καὶ καταργηθῆσεται τῇ ἰσχυρί τῆς πίστεως, καὶ τῇ ἐπικλήσει τοῦ θεοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ. Ἄγαν φθονοῦσιν οἱ δαίμονες τοῖς τὴν σωφροσύνην ἀσπαζομένοις, καὶ πονηρᾶς καὶ ἀπηγορευμένας ἐπιθυμίας ἐμβάλλουσι τοῖς ἀγωνιζομένοις. Ἄλλ' οὐκ ἀθυμητέον ἐπὶ τούτῳ· μάλλον γὰρ νευροῦμεθα κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν διὰ τῆς ἐνοχλήσεως· πλέον γὰρ περὶ τῶν ἐν ἐπαγγελίαις ἀγαθῶν βεβαιούμεθα ἐν τῷ πειράζεσθαι ἡμᾶς ἐπὶ τοσοῦτον ὑπὸ τῶν φιλοσάρκων δαιμόνων. Εἰδότες γὰρ οἱ ἐχθροὶ, ὅτι μεγάλα ἀγαθὰ ὁ Κύριος ἐπηγγείλατο ἡμῖν, σφόδρα ὀργίζονται καθ' ἡμῶν, καὶ βασκαίνοντες ἀντιτάσσονται διὰ τῶν αἰσχυρῶν καὶ φαυλοτάτων παθῶν, καὶ λίαν ἐκλύουσι τοὺς πρὸς τὴν ἀρετὴν ἐπειγομένους ἀνθρώπους. Νοῦς δὲ ἀποστὰς τῆς τοῦ Θεοῦ θεωρίας κατ' ἐνοιαν, ἢ δαίμων γίνεται, ἢ κτήνος. Ὁ γὰρ τοῦ ἀνθρώπου νοῦς, ἀναχωρήσας τῆς τοῦ Θεοῦ θεωρίας, ἐξ ἀνάγκης ἢ τῷ τῆς ἐπιθυμίας δαίμονι περιπίπτει τῷ ἀγοντι εἰς ἀκολασίαν, ἢ τῷ θυμικῷ πνεύματι ἠττάται τῷ πονηρῷ. Καὶ τὴν μὲν ἀκόλαστον ἐπιθυμίαν κτηνώδη, τὸν δὲ θυμὸν, κίνησιν δαιμονιώδη ὁ ἐμπειρος πατήρ ἔλεγεν. Ἐν οἷῳ δὲ νοήματι ἢ πράγματι τυγχάνει οὐσα ἡ ψυχὴ, μόνον ἐν εὐσεβεῖ λογισμῷ μετὰ Θεοῦ ἐστὶ πάντως.

Ἐχρῆν οὖν τὸν θέλοντα διατιᾶσθαι τῷ πλήθει τῶν ἀρετῶν, μῆτε δόξης ἐφίεσθαι, μῆτε πολλοῖς συντυγχάνειν, μῆτε προδοῖς συνεχέσι κεχρησθαι, ἢ λοιδορεῖν τινας, κ̄ν οἱ λοιδορούμενοι ὧσιν ἀξιοί, μῆτε πολλὰ ὀμιλεῖν, κ̄ν κτλ. ὧσι τὰ λεγόμενα. Ἡ γὰρ ἄμετρος πολυλογία, τοῖς τῆς λύπης καὶ τῆς ὀργῆς δαίμοσι παραδίδωσι. Δεῖ δὲ εἰς τὴν τῶν ἁγίων ἐντολῶν τήρησιν ἀπασχολεῖσθαι, καὶ εἰς βαθεῖαν μνήμην τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ τῆς δόξης. « Ὁ γὰρ φυλάσων, φησὶν, ἐντολὴν, οὐ γινώσεται ῥῆμα πονηρόν. » τουτέστιν εἰς λόγους πονηροῦς καὶ φαύλους οὐκ ἐκτραπήσεται. Οὐ γὰρ τὸ μὴ πράξει μόνον τὰ κακὰ, ἀλλὰ τὸ θαρρότητα φέρει, ἀλλὰ τὸ, ἐπιμελεῖται τῶν καλῶν κατὰ κράτος ἀθετησθαι τὰ κακὰ. Ἐξίς μὲν γὰρ ἀπὸ συνθησίας, ἀπὸ δὲ ἕξεως φύσις ἐγγίνεσθαι εἰώθε. Χαλεπὸν δὲ καὶ δύσκολον μετακινήσαι ἢ μεταβαλεῖν

³³ Ephes. vi, 16. ³⁴ Eccle. viii, 5.

ψύαιν. πλὴν τῷ Θεῷ δυνατόν. Φύσις γὰρ οὐκ ἀντι-
τάσσεται τῷ Θεῷ. » Ἐν γὰρ ὑπάρχουσιν αἱ ἀμαρ-
τίαι ὑμῶν ὡς φοινικιοῦν, ὡς χιόνα λευκανῶ· ἐν δὲ
ᾧσιν ὡς κόκκινον, ὡσεὶ ἔριον λευκανῶ. » Ὅθεν οὐκ
ἀπογνωστέον, τῆς γὰρ πονηρᾶς καὶ ψευκῆς συν-
τηθείας ἰσχυρότερος ὁ κτίσας ἡμᾶς Θεός, ὁ ποιῶν
πάντα, καὶ μετασκευάζων, ὡς φησὶν ὁ προφήτης.
Κἄν γὰρ εἰς ἕξιν ἔλθῃς τῆς κακίας, μὴ ἀπογνώσις,
ἀλλὰ μετάνωθι, καὶ σωθήσῃ. Διὰ γὰρ τοῦτο χρώ-
ματα οὐκ ἐξήτηλα, ἀλλὰ σχεδὸν συνουσιωμένα τοῖς
ὑποκειμένοις λαβῶν, τὸ φοινικιοῦν, καὶ τὸ κόκκινον
λέγω, εἰς τὴν ἐναντίαν ταῦτα κατάστασιν εἰρηκεν
ἄξειν, ἵνα χρηστὰς ὑποτίθει τοῖς ἀνθρώποις ἐλπίδας.
Μεγάλη τοίνυν τῆς μετανοίας ἡ δύναμις, εἴπερ ἡμᾶς
ὡς χιόνα ἐργάζεται, καὶ ὡσεὶ ἔριον λευκαίνει. Κἄν
προλαβοῦσα ἡ ἀμαρτία πολλῶ χρόνῳ κατέβαφε τὴν
ψυχὴν φαύλοις ἔργοις, καὶ μεταμερόρφωκεν. Φησὶ γὰρ
ὁ Κύριος πρὸς τοὺς μεταμελουμένους ἐπὶ ταῖς ἰδίαις
ἀμαρτίαις· « Στήθε γυμναί, γνώμαις γὰς κατάκριτοι,
καὶ στυγνότητι γράβῃ παρήρσιαν, καὶ ὡς δίκαιοι οἱ
στεφανωθέντες ἀπέλαθετε. » — « Οἱ γὰρ οἰκτιρμοὶ μου
ἐπὶ πάντα τὰ ἔργα μου. » Διόπερ καὶ λέγομεν πρὸς
τὸν Θεόν· « Ἔργα ἐσμέν τῶν χειρῶν σου, Κύριε. Μὴ
ἀπολέσῃς τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου. » Γέγραπται δὲ
καὶ ἐν τῇ βίβλῳ τοῦ Ἰωβ. οὗτις « Κύριος κεκυφῶτας
ὄφθαλμούς σώσει. » Καί· « Διασωθήτι ἐν καθαραῖς
χερσὶ σου. » Τουτέστι καὶ τὸν ἀμαρτωλὸν σώσει
Κύριος κατακλύπτοντα ἐν μετανοίᾳ καὶ ταπεινώσει
πολλῇ, ὡς καὶ τὸν τελώνην διὰ τὸ ἀπαβήρσιαστον τύ-
πτοντα τὸ στήθος· « Ὁ Θεός, ἰλάσθητί μοι τῷ ἀμαρ-
τωλῷ. » Ὅθεν καὶ ὁ Κύριος πρὸς τοὺς τοιοῦτους ἀμαρ-
τωλοὺς φησὶ· Ἐκ βάθους μοι τὰς ψυχὰς ὑμῶν κατα-
κάμψατε ὡς καταδίκαιοι, καὶ τοὺς αὐτοὺς στεφάνους
τοῖς δικαίοις κομίσσασθε. Οὕτως σώζεται ὁ κεκυφῶς
οὐ διὰ πρακτικὴν ἀρετὴν, οὐδὲ δι' ἐργασίαν τῶν
θεῶν πραγμάτων, ἀλλὰ διὰ φιλοanthρωπιαν Θεοῦ,
καὶ δι' ἐξομολόγησιν τὴν μετὰ πολλῆς ταπεινώσεως,
καὶ συντριβῆς καρδίας τοῦ τὰ ἴδια πεπίσματα ἐξαγο-
ρεύοντος. Οὕτω σώζεται τῷ προσιώπῳ τῆς μετανοίας,
καὶ βαθυτάτης τῆς κατανύξεως. Σὺ δὲ διασωθήτι ἐν
καθαρῇ χερσὶ, τουτέστι ἐν ἀρεταῖς, καὶ ἐναρέτοις
πράξεσι. Χείρας γὰρ ἡ Γραφὴ τὰς ἀρετὰς ὀνομάζειν
εἴωθεν. Διασωθήτι, κράζων πρὸς τὸν Θεόν· Φύλαξον
τὴν ψυχὴν μου, Δέσποτα Χριστέ, μήποτε συλῆσθαι με
ὁ διάβολος, ἀποπλανήσας τῆς δικαιοσύνης, καὶ
ὁμοιωθῆ τοῖς καταβαίνουσιν εἰς λάκκον· Λάκκον δὲ
ὀνομάζει τὸν ἕδην, καὶ τὸ σκοτὸς τῆς ἀμαρτίας.
Ἄδιαλείπτως ἰκέτευς πρὸς τὸν Σωτήρα Χριστὸν
λέγων· « Σῶσόν με τὸν δοῦλόν σου, Δέσποτα, τὸν
ἐλπίζοντα ἐπὶ σέ, καὶ μὴ ἀπογινώσκοντα ἐπιτυχεῖν
τῶν ἀφθάρτων, καὶ αἰωνίων δωρεῶν. Γέγραπται δὲ,
ὅτι οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλῃ πρὸς αἷμα, καὶ σάρκα,
ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχὰς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, καὶ πρὸς
τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας, καὶ πρὸς τὸ σῶμα τὸ
ἴδιον, καὶ τὰς ἐν αὐτῷ φλεγμαινούσας διαφόρους ἡδο-
νὰς, καὶ πρὸς τὰ τῆς καρδίας πάθη, καὶ πρὸς τοὺς

A ex habitu natura gigni consuevit. Arduum vero
est ac difficile naturam dimovere, aut immutare.
Nihilominus Deus id poterit : natura enim Deo non
resistit. Etenim « si fuerint peccata vestra ut cocci-
num, ut nivem dealbabo : si fuerint rubra, ut la-
nam dealbabo »³². Hinc desperandum non est : prava
etenim et abominabili consuetudine robustior est,
qui nos condidit Deus, qui omnia facit, immu-
tatque³³, ut propheta ait. Licet enim in habitum
malitiæ deveneris, ne despondeas animum, sed
pœnitentiam ducito, et salvaberis. Hac propter
colores non fugientes, sed fere rerum subjecta-
rum naturæ inditos assumens, puniceum et rû-
brum, eos in oppositum statum deferre dixit, ut
bonam hominibus spem adangeret. Valeatissima
itaque est pœnitentiæ vis, si nos ut nivem man-
defacit, et uti lanam dealbat ; licet multum ante
tempus prævolans peccatum animam infecerit im-
probis operibus, et in aliam atque aliam formam
immutaverit. Namque ait Dominus ad eos, quos
peccatorum suorum suppœnitet : « State nudis cogi-
tationibus uti condemnati, et mœrori scribam
confidentiam, et veluti justi coronati **313** sece-
dite »³⁴. « Misericordiæ etenim meæ super omnia
opera mea »³⁵. Quapropter et ad Deum dicimus :
« Opera sumus manuum tuarum, Domine ; ne per-
das opera manuum tuarum »³⁶. « Scriptum quoque
est in libro Jobi : « Deflectentes oculos in terram
salvabit »³⁷ ; et : « Salvus sis in puris manibus »³⁸.
C Hoc est peccatorem salvat Dominus deflexum in
pœnitentia et humilitate multa, uti et publica-
num, qui libere loqui non audebat, pectus manu
percutientem : « Deus, propitius esto mihi pecca-
tori »³⁹. Hinc ad similes peccatores Dominus ait :
Ex profundo mihi animas vestras deflectite uti con-
demnati, et easdem cum justis coronas accipietis⁴⁰.
Hac ratione procumbens salvatur non propter acti-
vam virtutem, neque rerum divinarum exercitium,
sed per Dei humanitatem et confessionem multa cum
humilitate peractam, et contritione cordis illius, qui
proprios lapsus confletur. Hac ratione salvatur per
pœnitentiam ac profundissimam compunctionem. Tu
vero te metipsum salva in puris manibus, in virtuti-
bus nempe, et vitæ integritate, et speciosis animi do-
tibus : virtutes siquidem divina eloquia manus nomi-
nare suserunt. Salvum te fac clamans ad Deum :
Salva animam meam, Domine Christe, ne quando
subripiat me diabolus, a justitia avertens, et similis
flamma descenditibus in lacum. Lacum inferos et deli-
ctorum tenebras nuncupat. Sine ulla intermissione
Salvatorem Christum exora⁴¹ : « Salva me servum
tuum, Domine, sperantem in te »⁴², et non despe-
rantem incorruptibilia et sempiterna dona conse-
qui. Scriptum autem est : « Non est nobis collu-
ctatio adversus sanguinem et carnem, sed adversus
principatus, et pœlestates, et **314** iniquitatis

³² Isa. i, 18. ³³ Amos v, 8. ³⁴ Joel, passim. ³⁵ Psal. cxliiv, 9. ³⁶ Psal. cxxviii, 8. ³⁷ Job vii, 8.
³⁸ Job xvii, 9. ³⁹ I. Cor. xviii, 15. ⁴⁰ Joel, passim. ⁴¹ I. Thess. v, 17. ⁴² Psal. lxxxv, 2.

spiritus ⁴⁶, et in corpus proprium, et in eas, A quæ in ipso exæstuant, voluptates, et cordis perturbationes, et adversus, quæ ex causis nonnullis oriuntur, pestiferas cogitationes.

Quapropter licet desideria exæstuent et voluptates immundæ, licet caro excita subsulet, licet omne studium et artes dæmonum perversæ appetant nos, omnia non in gloria superamus per fidem, spem, patientiam, vigiliam, orationem, psalmodiarum cantum, lectionem, humilitatem, aliaque certamina, et ante omnia per nominis Jesu Christi humanissimi Dei, et Servatoris nostri invocationem. Fieri enim nequit, ut adversarii dæmones adversus nos prævalcant, ni nos ipsi prius per incredulitatem divinum timorem neglexerimus, præceptaque Domini contempserimus. Sunt porro nonnulli dæmones corpus subeuntes humanum, instrumentique robur universum imminuentes, imbecillitatem dissolutionemque membris omnibus immitentes, licet nulla infirmitas, aut mala adsit valetudo; quinimo præterea desperationem ingentem, et tepidas cogitationes in animum invehentes. quos generosa mente, cordeque sobrio ejicientes, cum omnium inspectore Deo per orationem conglutinemur, dicentes: «Eripe me ab inimicis meis, Deus, et ex omnibus insurgentibus adversus me libera me ⁴⁷:» separa animam meam a facinoribus eorum. Quod enimvero Samsoni aliquando propter voluptatem accidit, ut in alienorum manus traderetur, subiretque ea omnia quæ de eo scripta sunt ⁴⁸; hoc nunc quoque evenit omnino secundum animam illi, qui voluptatibus inescatur. Aggressionem siquidem improbi dæmonis si humanæ **315** cogitationes subsequantur, custodiens animam divina gratia abscedit, captum vero dæmones arripientes, omnem illius temperantem cogitationem excæcantes, insolubilibus titillationum, et obsceni appetitus vinculis constringunt, et in improbitatis ærarium adducunt, faciunt, ut pravo usu molat, et diabolo diebus ac noctibus universis inserviat. Verumtamen si in seipsa reversa facinoribus illaqueati anima robur assumpserit, et dolore cordis ad Deum ejulaverit, seseque pedibus Domini invisibilibus per orationem supplex applicuerit, quemadmodum Eliseus de Sunamitide, angelis Dominus inquit: «Sinite eam venire ad me; ne expellatis eam ⁴⁹:» quamvis enim nullius virtutis particeps sit, nullaque auctoritate penes me polleat, nihilominus cum corde indoleat, et immarcescat, et non intermittens cum lacrymis, et afflictione ad pedes meos provolvatur, accipio ipsam, et salvo. Opus vero nobis est omnipotentis, sapientissimique Spiritus virtus, et gratia, quæ sedulo nobis inquirenda sunt; sic enim malitia valentissimorum dæmonum telum infirmabitur, quod nos oblectationum illecebris, veluti ignitis, accensisque petit agnitis;

ἐξ αἰτιῶν τινῶν συμβαίνοντας ὀλεθρίους λογισμούς. Διὸ καὶ ἐπιθυμαὶ φλεγμαίνωσι, καὶ ἦθνα ῥυπαραὶ, καὶ ἡ σὰρξ ἐπεγειρομένη σκιρτᾷ, καὶ πᾶσα ἐπίνοια, καὶ κακοτεχνία διαβολικὴ πειράζει ἡμᾶς, πάντα ὑπερνωκῶμεν διὰ πίστεως, καὶ ἐλπίδος, καὶ ὑπομονῆς, καὶ ἀγρυπνίας, καὶ προσευχῆς, καὶ ψαλμωδίας, καὶ ἀναγνώσεως, καὶ ταπεινοφροσύνης, καὶ τῶν ἄλλων ἀγωνισμάτων, καὶ ὑπὲρ πάντα εἰς τῆς ἐπικλησεως τοῦ ὀνόματος Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν. Ἀδύνατον δὲ κατισχύσαι ἡμῶν πολεμικοὺς δαίμονας, ἐὰν μὴ πρῶτον ἡμεῖς τοῦ θεοῦ φόβου καταφρονήσωμεν δι' ὀλιγοπιστίας, καὶ ἀμελήσωμεν τῶν ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἐντεταλμένων ἡμῖν. Εἰσὶν οὖν τινες δαίμονες τὸ ἀνθρώπινον ὑποδύντες σῶμα, καὶ πᾶσαν μὲν τοῦ ὄργανου μειοῦντες τὴν δύναμιν, ἀδράνειάν τε, καὶ ἐκλυσιν πᾶσι σχεδὸν ἐνιέντες τοῖς μέλεσι, καίτοι μηδεὸς παρόντος νοσήματος, ἢ ἀβρωστίας τινός, ἀλλὰ γε καὶ πρὸς τοῦτο εἰς πολλὴν ἀθυμίαν, καὶ χλιαρὸν φρόνημα ἐμβάλλουσι τὴν ψυχὴν, οὓς τινὰς διωσάμενοι γενναίῳ λογισμῷ, καὶ νηφαλίᾳ καρδίᾳ, τῷ παντεπόπτῃ Θεῷ δι' εὐχῆς κολληθῶμεν λέγοντες: «Ἐξελού με ἐκ τῶν ἐχθρῶν μου, ὁ Θεὸς, καὶ ἐκ τῶν ἐπανισταμένων ἐπ' ἐμὲ ὑψέρωσαι με, ἀποκατάστησον τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ τῆς κακουργίας αὐτῶν. Ὅτι περ δὲ τῷ Σαμψῶν συμβέβηκε ποτε διὰ φιληθονίας εἰς χεῖρας ἐμπεσεῖν τῶν ἀλλοφύλων, καὶ παθεῖν ἐκεῖνα τὰ γεγραμμένα περὶ αὐτοῦ, τοῦτο καὶ νῦν γίνεται πάντως κατὰ ψυχὴν τῷ ἀγχιστραουμένῳ ταῖς ἡθνοαῖς. Τῇ γὰρ προσβολῇ τοῦ πονηροῦ δαίμονος ἐπακολουθησάντων τῶν λογισμῶν τῶν ἀνθρωπίνων, ἀφίσταται μὲν ἡ φρουροῦσα τὴν ψυχὴν θεία χάρις, ἐπιλαβόμενοι δὲ τοῦ ἀγορευθέντος οἱ δαίμονες, ἐξυρῦττουσιν αὐτοῦ πᾶν σωφρονικὸν νόημα, δεσμεύουσί τε τοῖς δυσλότοις τῶν γαργαλισμῶν, καὶ τῆς ἀσχετοῦς ἐπιθυμίας δεσμοῖς, καὶ εἰς τὴν γάζαν καταγαγόντες τῆς κακίας, παρασκευάζουσιν ἀλήθειν τῇ κακῇ συνηθείᾳ, καὶ ἐξυπηρετεῖσθαι τῷ διαβόλῳ τὰς ἡμέρας, καὶ τὰς νύκτας ὄλας. Ἐὰν δὲ δυνηθῇ εἰς ἑαυτὴν ἐλθοῦσα ἡ ψυχὴ τοῦ παντοδυνέντος ταῖς ἀμαρτίας, καὶ στενάξει πρὸς τὸν Θεὸν μετ' ὀδύνης καρδίας, καὶ περιπλακῆται δι' εὐχῆς, καὶ ἰκεσίας τοῖς ἀοράτοις τοῦ Δεσπότου ποσὶ, λέγει ὁ Κύριος τοῖς ἀγγέλοις, ὡς περ ὁ Ἐλισσαῖος περὶ τῆς Σουμαντιδος, εἰς ἡμῶν ἐπιθυμίας ἀποστρέψαι αὐτήν. Ἐὰν γὰρ μηδεμίαν κέκτηται ἀρετὴν, καὶ παρρησίαν πρὸς με, ἀλλὰ γε διὰ τὸ κατώδυνον εἶναι αὐτῆς τὴν καρδίαν, καὶ ἀνευδύτως προσκυλινεῖσθαι μοι μετὰ δακρύων, καὶ θλίψεως, προσδέχομαι, καὶ σώζω. Χρεῖα δὲ ἡμῖν τῆς τοῦ παντοδυνάμου, καὶ πανσόφου Πνεύματος, δυνάμεως τε καὶ χάριτος, ὅπως ζητεῖν ἐκθύμως ὀφειλομεν. Οὕτω γὰρ ἂν τὸ μὲν τόξον τῶν δυνατῶν τῇ κακίᾳ δαμόνων ἀσθενήσῃ, κατατοξεῦσον ἡμᾶς τοῖς τῆς ἡδυπαθείας λογισμοῖς, ὡς περ τισὶ πεπωρωμένοις βέλεσιν, οἱ δὲ τὸ πρὶν ἡσθενηκότες κατὰ διάνοιαν, καὶ ὠκλαχότες πιστοὶ, ὑστερον μεγάλως ἐδυναμωθῆσονται εἰς τὴν τῶν ἐναντιῶν ἀναίρεσιν.

⁴⁶ Ephes. vi, 12. ⁴⁷ Psal. lvm, 2. ⁴⁸ Judic. xvi, passim. ⁴⁹ IV Reg. iv, 27.

Καὶ τοῦτο ἄρα ἐστίν, ὅπερ προφητεύουσα ἡ πιστο-
τάτη μήτηρ τοῦ Σαμουὴλ Ἄννα ἐλεγε· « Τόσον δυνα-
τὸν ἠσθένησε, καὶ οἱ ἀσθενούντες περιεζώσαντο δύ-
ναμιν. » Οὐκ οἶδεν ὁ διάβολος, πότερον ἔσω ἐστίν ἐν
τῇ διαβολῇ σου ὁ οἰκοδοσπότης Χριστός, ἢ οὐ. Ὅταν
οὐκ ἴδῃ σε ὀργιζόμενον, ἢ ὀμνύοντα, ἢ κραυγάζοντα,
ἢ λαλοῦντα αἰσχρὰ, καὶ μάταια, τότε νοεῖ ὁ ἐχθρός,
ὅτι οὐκ ἐστὶν ἐντός τῆς ψυχῆς σου ὁ φυλάσσων σε,
καὶ φροντίζων θεός, καὶ περιφράττων τὰ ἐντός, καὶ
τὰ ἐκτός τῆς νοσητῆς οἰκίας σου. Καὶ οὕτω λοιπὸν
καθάπερ κλέπτῃς εἰσελθὼν ὁ πονηρὸς, ὡς μὴ ὄντος
λύχνου ἐν τῇ καρδίᾳ σου, συλᾷ τὸν οἶκον τῆς ψυχῆς.
Θύ μόνον δὲ ἀμαρτωλοὶ ἄνθρωποι, ἀλλὰ καὶ οἱ λίαν
πάσης ἀνδραγαθίας ἀντέχεσθαι σπεύδοντες, πολλὰ καὶ
ἐγκαταλιμπάνονται πρὸς τὸ διδαχθῆναι ὑπομονὴν,
καὶ καρτερίαν, πρὸς ἀνατροπὴν τῆς ὑπερηφανίας. **B**
Μεγάλα γὰρ νοσήματα ὑπεροψίας, καὶ τύφου, καὶ
οἰήσεως ἐν τοῖς κρυπτοῖς ταμείοις ἔχοντας τοὺς πολ-
λοὺς τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς πολλὰ καὶ
λανθάνομεν διὰ τὸ ἀνεπίσκεπτον. Ἄλλ' ὁ μέγας τῶν
ψυχῶν ἡμῶν ἰατρός οἶδε πῶς ἐπιμελήσεται τῶν κρυ-
φίων. Μὴ οὖν ἀγανακτῶμεν, καὶ μικροψυχῶμεν, καὶ
ἀποδυσπετιῶμεν, ἐφ' οἷς ἡμῖν ἀρμολόγηται ἐπάγει ὁ
Κύριος. Πολλοὶ γὰρ ἐν τῇ νοσοκομίᾳ τοῦ παρόντος
αἰῶνος τυγχάνουσιν ἀρρώστοι, καὶ τραυματικοὶ, καὶ
οὐ πῆσιν ἢ αὐτῇ συμβάλλεται τράπεζα, ἀλλ' ἄλλω γὰρ
ἄλλως τὴν περιόδιαν, καὶ τὴν διαίταν προσφέρει ὁ
ἰατρός· οὗτος, φησὶν, ὁ ἀρρώστος τῷ μέλιτι παρ-
ηγοραίσθω πυκνότερον, καὶ ἄλλος τῇ πικρίᾳ τοῦ
ἀψιθίου παραλυπαίσθω, ἕτερος τῆς τοῦ ἐλλεθόρου
ἀγρίας μετασχέτω, καὶ ἄλλον ἄλλως μετέρχεται, καὶ
θεραπεύει. Οὕτω καὶ ὁ θεὸς ἐκάστῳ ἡμῶν τὸ συμ-
φέρον οἰκονομεῖ. Σκοπὸς τῷ δημιουργῷ τῆς κακίας
ἡμῶν, καὶ ζωγράφῳ δαίμονι, εἰς βαρείαν καὶ ἀπαρα-
μύθητον λύπην ἐμβάλλειν ἕκαστον ἄνθρωπον, καὶ
ἀποστῆσαι πίστως, καὶ ἐλπίδος, καὶ τῆς θεῆς
ἀγάπης, ἅπερ ἐστὶ κυριώτερα, καὶ κράτιστα τῆς
εἰς θεὸν εὐσεβείας. Ἀὐτὸ τοῦτο καὶ τινὰς τῶν πιστῶν
κατασκευάζει πολλάκις διὰ τῆς κτηνώδους κινή-
σεως καὶ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ ἁγίου οἴκου βέειν γονὴν,
ὅπως τὴν ψυχὴν τοῦ παθόντος ἐνέγκῃ εἰς ἀπελ-
πισμὸν, καὶ ἀθυμίαν, καὶ τελείαν ἀπόγνωσιν. Ὁ
τοῖνον τῷ τοῦτοῦ δαίμονι ἀντιστρατεύμενος, καὶ
ἀντιπαραταττόμενος, δηλονότι πρὸς τὸν δολερὸν σκο-
πὸν ἀρμολόγησιν, τῇ ὑπομονῇ χρώμενος καὶ τῇ μα-
κροθυμίᾳ, δι' εὐχῆς καὶ νηστείας ἀναπόδοτον, καὶ
πίστεως, καὶ ἐλπίδος, καὶ τελείας τῆς πρὸς θεὸν
ἀγάπης, καταπολεμήσει, καὶ καταγωνίσσεται, καὶ
νικήσει πάντως τὸν ῥυπαρὸν τοῦτον καὶ ἀκάθαρτον
δαίμονα τῇ βοηθείᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χρι-
στοῦ. Οὐ μόνον δὲ ἡ τῶν Γραφῶν ἀνάγνωσις παρ-
έστω, ἀλλὰ καὶ εὐχαὶ, καὶ ψαλμοὶ, καὶ ἐγκράτεια,
ἀγρυπνία τε, καὶ χαμευνία, καὶ ἡσυχία, καὶ τὸ ἔργον
τῶν χειρῶν. « Οὗτοι, φησὶν, ἐν ἄρμασι καὶ ἵπποις, »
τοῦτέστιν ἐν ὀργῇ, καὶ μῆνιδι, καὶ κενοδοξίᾳ, φθόνῳ
τε καὶ τοῖς ἄλλοις παθήμασιν ὀπλιζονται καθ' ἡμῶν
οἱ δαίμονες· ταῦτα γὰρ ἵπποι, καὶ ἄρματα λέγονται

A qui vero antea mente aegrotaverant, ac procubue-
rant fideles, demum resumptis viribus in hostiam
eandem corroborabuntur. Et hoc equidem est, quod
fidissima Samuelis mater Anna prævaticinans di-
cebat: « Sagitta fortis infirmata est, et infirmi
accincti sunt robore ». Non novit diabolus, intus-
ne sit in cogitatione tua paterfamilias Christus, an
secus. Cum itaque viderit te ira exardescentem,
aut jurantem, aut clamantem, aut **316** obscena
loquentem atque inania, tunc percipit qui tibi ini-
micitias denuntiat, non esse intra animam tuam
Deum, qui te custodiat, et curet, et interiora et
exteriora intellectualis domus tuæ obvallet; quare
uti fur noxius ille ingressus, ac si nulla esset lu-
cerna in corde tuo, animæ aedes deprædatur.

B Nec tantum homines culpam commerentes, sed
qui etiam virtutem universo generi summo nisu
incumbunt, sæpius deserunt, ut patientiam et
tolerantiam ediscant ad debellandam superbiam.
Multos itaque morbos despectus, jactantiæ, ac
propriæ existimationis in oculis ærariis habentes
plerosque hominum, et nosmetipsos ob inconside-
rantiam sæpe sæpius decipimus. Sed magnus anima-
rum nostrarum medicus modum, quo absconditis
medicinam afferat, optime callet. Ne itaque indi-
gnemur, neque animum despondeamus, neque
iniquæ feramus, quæ nobis, uti addebet, infert
Dominus. Multi namque in hujusmodi valetudi-
nario degunt infirmi saucique, nec una eademque
omnibus mensa conducit: diversa etenim omnibus
et circuitus temporum, et diastam medicus indicit.
Hic, ait, male sanus melle sæpius consoletur;
alius absinthii amarore tristetur; alius insuavi el-
leboro communicet; alioque modo alteri providet,
et medicinam affert. Eadem ratione Deus singulis
nostrum conducibilia ordinat. Scopus est malitiæ
auctori, et pictori dæmoni, in gravem et inconsol-
labilem mœrorem unumquemque hominem inducere
avellerique a fide, et spe, et divina charitate, quæ
præcipua sunt, ac potissima divini cultus. Quapro-
pter plerosque fideles per belluinam **317** agitatio-
nem sæpius ita afficit, ut illis in ipsa sacrosancta æde
semen genitale effluat; idque ad patientis animam
in desperationem ac consternationem integram in-
ducendam. Qui igitur huic dæmoni resistit, atque
ex adverso instruitur, ille ad fraudulentum scopum
sese præparans, patientia munitus ac tolerantia,
per orationem, et jejunium continuum, et fidem,
et spem, et perfectam in Deum charitatem super-
erabit, devincet ac debellabit omnino sordidum
hunc atque contaminatum dæmonem, Domino
nostro Jesu Christo opem ferente. Nec tantum
Scripturarum lectio in usu sit, sed et preces, et
psalmi, et continentia, et vigilia, et in terram ac-
cubitus, et quies, et manuum opus. « Hi, ait, in
curribus et equis », ira nempe, furore, vana
gloria, invidentia, aliisque armantur perturbationi-

¹⁰ 1 Reg. ii, 4. ¹¹ Psal. xix, 8.

bus adversus nos dæmones. Hi enim equi et currus adversariæ potestatis nuncupantur. « Nos vero in nomine Domini Dei nostri imperabimus. » Nobis enim ad ulciscendos hostes Jesu Christi Dei præexcelsi nomen satis est. Multa itaque nobis ad Deum oratio opus est, ne a virtute excidamus. Posse enim ex justitia in iniquitatem labi, et ex eo, quod perturbationibus minime obnoxium est ad quod noxium est, gradum facere, vaticinium clamat ad Deum : « Facti sumus quasi ab initio, cum non dominaremus nostri, neque invocaremus nomen tuum super nos, et sumus immundi⁵². » Verumtamen fieri quoque potest rursus denuo post lapsum per pœnitentiam, quæ in principio erat, affectuum vacuitatis et roboris compotem fieri : quicumque enim per pœnitentiam et orationem **318** poscit, rursus tempore opportuno accipiet robur ex alto, et turbationum vacuitatem. Considera vaticinium : « Suscitare, Jerusalem, induere robur brachii tui ; suscitare quemadmodum in principio dierum ; quoniam recessit a te dolor, mœstitia et ejulatus⁵³. » Magnum enim est in malis et bonum pusillum. Si male odit nos Deus propter peccata nostra, rursus iterum per pœnitentiam fovēbit ac diliget. Rursus autem nos a maxime misericorde Deo suscipi, et dilectione illius consolari, habeto ex illius, quæ ipse intellectuali Jerusalem, animæ nempe nostræ effatur : « Et ponam te gaudium sempiternum, et exultationem generationum generationibus⁵⁴. » Neque modum in controversiam voces : cum enim voluerit Deus e peiori ad melius res immutare, divino præcepto quæ adversantur, omnia pedem referunt ; quandoquidem prompte ac facili negotio Deus humanam naturam transformare poterit, quemadmodum nudum et siccum sine cortice Aaronis baculum citius quam plantæ, quæ in terra radices egerant, fructum afferre præcepit⁵⁵ : quando illæ multis annorum temporumque vicissitudinibus fructum afferunt ; ille vero una sub nocte, omnia simul, et frondes, et flores, et fructum eduxit. Fieri igitur potest, ut lapidea saxæque hominum corda, spiritualis doctrinæ participatione in terram pinguem ac fructiferam commutentur. Ne igitur moras trahamus, sed ab hoc tempore toto corde, menteque in Deum convertamur. Etenim si nostra nobis salus curæ fuerit, non alienis, sed nobis ipsis maximo erimus emolumento. Habet enim unusquisque nostrum, quæ ex natura est, sublimitatem, si bona gesserimus ; si vero delinquimus, ex naturali illa **319** sublimitate omnino cecidimus, dejectique in terram negligimur. Si vero denuo ad bonum animum convertamur, manifestum est, nos rursus in affinem et cognatam nobis sublimitatem attolli. Si rationis participes sumus, et sermone nobiles obtemperemus, audiamusque sermones Dei, et fluxis hisce rebus, et modicum ad tempus jucundis terga vertamus ; ad perennia vero, et immobilia, et infinitis sæculis commensurata bona sobrie, et diligentes nosmetipsos compellamus.

A τῆς ἐναντίας δυνάμεως· ἡμεῖς δὲ ἐν ὀνόματι Κυρίου Θεοῦ ἡμῶν ἐπικελευσόμεθα. Ἄρξει γὰρ ἡμῖν πρὸς τὴν καθ' ἐγθρῶν ἀμυναν τὸ ὄνομα Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ πανυψίστου Θεοῦ. Πολλῆς οὖν ἡμῖν πρὸς τὸν Θεὸν χρεία ἐστίν, ἵνα μὴ ἐκπέσωμεν τῆς ἀρετῆς· Ὅτι γὰρ δυνατὸν ἐκ δικαιοσύνης εἰς ἁμαρτίαν μεταπεσεῖν, καὶ ἀπὸ τοῦ ἀπαθοῦς εἰς τὸ ἐμπαθὲς μεταμορφωθῆναι, κράζει πρὸς Θεὸν ἡ προφητεία· « Ἐγεγόμεθα ὡς τὸ ἀπ' ἀρχῆς, ὅτε οὐκ ἤρξα; ἡμῶν, οὐδὲ ἐπεκλήθη τὸ ὄνομά σου ἐφ' ἡμᾶς, καὶ ἐσμεν ἀκάθαρτοι. » Ἄλλ' ἐγγωρεῖ καὶ μετὰ τὴν συμβεβηκυῖαν πτώσιν, πάλιν τυχεῖν διὰ τῆς μετανοίας τῆς ἐν ἀρχῇ ἀπαθείας, καὶ ἰσχύος· πλὴν γὰρ ὁ διὰ μετανοίας, καὶ δεήσεως ζητῶν λήψεται καιρῶ τῷ προσήκοντι πάλιν τὴν ἐξ ὕψους δύναμιν, καὶ ἀπάθειαν. Πρόσχετος τῇ προφητείᾳ·

B « Ἐξεγείρου, Ἰερουσαλήμ, ἐνδύσαι τὴν ἰσχὴν τοῦ βραχίονός σου, ἐξεγείρου ὡς ἐν ἀρχῇ ἡμερῶν, διότι ἀπέδρα ἀπὸ σοῦ ὀδύνη, λύπη καὶ στεναγμός. » Μέγα δὲ ἐστὶν ἐν κακοῖς καὶ τὸ μικρὸν ἀγαθόν. Εἰ καὶ μεμίσθημεθα ὑπὸ Θεοῦ διὰ τὰς ἁμαρτίας; ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἀγαπηθῆσόμεθα διὰ τῆς μετανοίας. Ὅτι γὰρ πάλιν προσλαμβάνεται ἡμᾶς; ὁ πολυεὐπλαγχοῦς Δεσπότης, καὶ κατεσφραγίζει τῇ ἀγαπήσει αὐτοῦ, βλέπει τί λέγει τῇ νοητῇ Ἰερουσαλήμ, τοῦτέστι τῇ ψυχῇ ἡμῶν· « Καὶ θήσομαι ἰσ ἀγαλλίαμα αἰώνιον, καὶ εὐφροσύνην γενεαῖς γενεῶν. » Μὴ ἀμφιδάλῃ; πῶς; ὅταν γὰρ βουλῆθῃ ὁ Θεὸς ἀπὸ τοῦ χείρονος ἐπὶ τὸ κρεῖττον μεταβάλλαι τὰ πράγματα, τῷ ἐπιτάγματι τοῦ Θεοῦ πάντα ἐξίσταται τὰ ἐναντιούμενα, ὅτι εὐκόλως, καὶ ἐτοίμως δυνήσεται Κύριος τὴν ἀνθρωπότητα μετασκευάσαι, ὡς τὴν ἀφλοῖον, καὶ ζητῶν ῥάβδον τοῦ Ἄαρῶν, ταχύτερον τῶν ἐν γῆ ἐρβύζωμένων φυτῶν καρποφορῆσαι προσέταξεν· εἴπερ ἐκεῖνα πολλαῖς χρόνων, καὶ καιρῶν τροπαῖς καρποφορεῖ, αὕτη δὲ ὑπὸ μίαν νύκτα, πάντα ὁμοῦ φύλλα, καὶ ἄνθη, καὶ καρπὸν προσηγάγε. Δυνατὸν οὖν τὰς πετρώδεις, καὶ λιθώδεις καρδίας ἀνθρώπων, διδασκαλίας πνευματικῆς ἀπολαύοντας, μεταβαλεῖν εἰς γῆν λιπαρὰν, καὶ καρποφόρον. Μὴ ἀναθαλώμεθα οὖν, ἀλλ' ἐντεῦθεν ἤδη πρὸς Θεὸν ἐπιστρέψωμεν ὀλοκαρδίως. Ἐὰν γὰρ τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας φροντίσωμεν, οὐχ ἕτερον, ἀλλ' ἡμεῖς αὐτοὺς μεγάλα εὐεργετήσομεν. Ἐχει γὰρ ἕκαστος ἡμῶν τὸ κατὰ φύσιν ὕψος, ἐὰν καλὰ ποιῶμεν· ἐὰν δὲ ἁμαρτάνωμεν, ἐκπεπτώκαμεν πάντως τοῦ κατὰ φύσιν ὕψους, καὶ χαμαιβόρδιες τινες γενόμενοι ὠφθημεν. Ἐὰν δὲ βουλῆθῶμεν εἰς τὸ ἀγαθὸν πάλιν νεύσαι, εὐδὴλον ὅτι ἐπὶ τὸ οἰκτεῖον καὶ συγγενὲς πάλιν ὕψος ἀναβιβαζόμεθα. Εἴπερ λογικοὶ ἐσμεν, καὶ εὐγενεῖς τῷ λόγῳ ὑπάρχοντες, πειθήνιοι καταστῶμεν τοῖς τοῦ Θεοῦ λόγοις, καὶ τῶν μὲν βευστῶν, καὶ πρὸς ὀλίγον τερπνῶν, τὴν φυγὴν ποιησώμεθα, ἐπὶ δὲ τὸ διαρκῆ, καὶ ἀσάλευτα, καὶ τοῖς ἀπειροῖς αἰῶσι συμπαιρικτεινόμενα ἀγαθὰ, νηφαλέως τε καὶ σπουδαίως ἑαυτοὺς κατεπειζώμεν.

D

⁵² Isa. Lxiii, 19. ⁵³ Isa. Lii, 1. ⁵⁴ Isa. Lx, 15. ⁵⁵ Num. xvii, 8.

EPISTOLA XXXIII bis.

Ἡ κατὰ φύσιν διαγωγή ἡμῶν τε καὶ τοῖς ζώοις ἢ αὐτὴ ὄριστα παρὰ τοῦ Δημιουργοῦ. « Ἴδου, γὰρ ἔδωκα ὑμῖν, φησὶν ὁ Θεὸς τῷ ἀνθρώπῳ, πάντα τὸν χόρτον τοῦ ἀγροῦ ὑμῖν ἔσται εἰς βρῶσιν καὶ τοῖς θηρίοις. » Κοινὴν οὖν μετὰ τῶν θηρίων λαβόντες τὴν διαίταν καὶ ταύτην ταῖς ἐπινοαῖς ἐπὶ τὸ ἀσωτότερον παρατρέψαντες, πῶς οὐκ ἀλογώτεροι κριθεῖμεν ἐκεῖνων, εἴγε τὰ μὲν θηρία μένει ἐπὶ τῶν ὄρων τῆς φύσεως μηδὲν παρακινήσαντα τῶν παρὰ Θεοῦ τεταγμένων· οἱ δὲ λόγῳ τετιμημένοι πάντῃ τῆς ἀρχαίας ἐξωθεν διηγήμεθα νομοθεσίας; Ποῖαι γὰρ παρ' ἐκείνοις ὄψοφαγαῖαι; ποῖαι σιτοποιῶν καὶ μαγεύρων τέχνηαι τῇ ἀλλοίᾳ γαστρὶ δημιουργοῦσι τὰς ἡδονάς; Οὐχὶ δὲ τὴν ἀρχαίαν εὐτέλειαν ἀγαπῶσι ποηροῦντα καὶ τοῖς τυχοῦσιν ἀρκούμενα, καὶ ναυματικάυ κερημένα ποτῶ, καὶ τούτῳ τυχὸν σπανίως· διδὲ καὶ τὰς ὑπογαστρικούς ἡδονὰς μεμείωνται, οὐδεμιᾶ πιμελώδει τροφῇ τὰς ὀρέξεις προσαναφλέγοντα, οὐδὲ πάντοτε τὴν ἀρβένος καὶ θηλείας εἰδὸτα διαφορὰν· εἰς γὰρ αὐτοῖς καιρὸς τοῦ ἔτους ταύτην παρέχει τὴν ἀσθησιν, τὸν δὲ ἄλλον χρόνον οὕτως ἀλλήλων ἀλλοτριούνται ὡς λήθην λαθεῖν πάντῃ τῆς τοιαύτης ὀρέξεως· ἀνθρώποις δὲ ἐκ τῆς περὶ τὰ βρώματα πολυτελείας ἢ τῶν ἀφροδισίων ἀκόρεστος ἐπιθυμία παραπλαστάνουσα μανιώδεις κατέσπειρε τὰς ὀρέξεις. Οὐδένα γὰρ καιρὸν ἡρεμεῖν συγχωροῦσα τὸ πάθος.

sensum capiunt, cætero sane tempore sic caste invicem versantes plane ut contactus ac conjugii funditus oblitæ videantur. Hominiibus autem ex ciborum luxu tam insatiabilis luxuriæ vis furentes assidue faces subjicit, ut nullas unquam inducias a bellis pudendarum cupiditatum habeant.

ΔΔ'. — ΕΥΠΟΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Προσάσσει ὁ νόμος Μωυσεῖως φυλάττεσθαι μεθ' ἐτέρων τινῶν καὶ τὸν μῦν, καὶ τὴν γαλῆν. Ταῦτα δὲ νομοθετῶν, κελεύει διὰ συμβόλιον καὶ τύπου μήτε τοῖς προηγουμένοις μισροῖς συντίθεσθαι λογιμοῖς, μήτε τοῖς ἐπομείνοις. Τῶν γὰρ ἀπειρημένων παθῶν τε, καὶ τρόπων, καὶ ἡθῶν, τὰ μὲν προλαμβάνει, τὰ δὲ ἐπακολουθεῖ. Προκαθηγησαμένης γὰρ τῆς ἀνθρωπαρεσκείας, καὶ κενοδοξίας, ἐπακολουθεῖ πάντως ἡ ὑπερηφανία, καὶ ἀλαζονεία, καὶ πᾶν πάθος αἰσχρὸν καὶ δαιμονιώδες. Προφθάνει πάλιν ἡ κακὴ ἐπιθυμία, ὀρύξει τῆς ἀσελείας τὸ σπῆλαιον, καὶ εὐθὺς ἐπεισέρχεται ὁ αἰσχροπράγος δαίμων, καὶ ἐγκατοικισθεὶς τῷ γενομένῳ σπηλαίῳ, τὴν ἀμαρτίαν ἐργάζεται. Φησὶ γὰρ ὁ Κύριος Ἰησοῦς, ὅτι ὁ μετ' ἐπιθυμίας ἰδὼν γυναῖκα, μοιχὸς ἀπηρτισμένος ἐστὶ. Πάλιν προκαθηγησαμένης τῆς βασκανίας, καὶ τῆς ὀργῆς, ἔπεται ἐπιβουλή, καὶ βλάβη. Καὶ γὰρ ὁ μὺς πολλάκις τὴν ὀπὴν πρῶτον διώρυξεν ἐν τῷ τοίχῳ, εἰθ' ὕστερον γαλῆν εἰσελθοῦσα, ἢ ὄφις, ἢ ἔτερον τι ἐνεφώλευσε τῇ τρυμαλιᾷ.

ΔΕ'. — ΔΑΒΟΥΡΙΩ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ.

Μέγα βοήθημά ἐστὶν ἐν καιρῷ τῶν πειρασμῶν

⁶⁶ Gen. i, 29. ⁶⁷ Levit. xi, 29. ⁶⁸ Matth. v, 28.

Naturalis vivendi modus nobis et animantibus idem attributus est a Creatore. « Ecce enim dedi vobis, ait Deus homini, omne fenum agri: erit vobis in cibum et cuuctis bestiis ⁶⁶. » Victus igitur rationem cum bestiis communem cum acceperimus: et hanc cogitationibus et in ventrem pronis voluntatibus nostris in molliorem et magis voluptuariam pervertentes, quomodo non abesse a ratione longius quam ipsæ bestiæ judicabimur, cum bestiæ quidem intra fines naturæ se contineant, nihil transgressæ eorum quæ ipsis a Deo præscripta sunt; nos autem rationis participatione honorati, longe extra constitutos nobis antiqua naturæ lege terminos evagemur? Quænam etenim, quæso, apud bestiis exquisitorum ferculorum epulæ? quæ pistorum et coquorum artificia sese excruciantia ad suas male feriato ventri voluptates ministrandas? Annon hæc adhuc severe seipsas intra frugalitatis primitus præceptæ disciplinam tenent, herbis vescentes, et forte oblata satis habentes ad cibum, aqua profluente, neque ea repetita sæpius, contentæ ad potum? unde apud ipsas veneræ voluptates remissiores moderatioresque sunt: nullis adipatis escis cupiditates ipsarum inflammantibus. Nec fere magnopere maris aut feminæ discrimen cogitant, nisi quando seniel in anno certæ tempestatis reditu arcanis naturæ stimulis admonitæ, talium rerum

Lex Mosaica præcipit inter alia observanda quæque esse et murem, et felem ⁶⁷. Quæ dum præscribit, per symbolum ac figuram mandat, ut neque præeuntibus, neque subsequenteribus improbis cogitationibus assensus præbeatur; interminatarum siquidem perturbationum, ac consuetudinum, et morum, aliæ præeunt, aliæ subsequuntur. Cum enim ducem se præbuerit hominibus placendi conatus, tum omnino subsequitur superbia et jactantia, omnisque impurus ac dæmoniacus affectus. Præit rursus pravum desiderium speluncam lascivæ effodere, subitoque dæmon facinorosus introit et jam in aperta spelunca sede collocata scelus committit. Ait enim Dominus Jesus: « Qui cum desiderio mulierem aspexerit, moæchus constans est ⁶⁸. » Rursus præoccupantem invidentiam sequitur fraus et noxa. Etenim mus sæpius primum foramen effodit in pariete, postmodum felis ingressa, vel serpens, vel aliud **320** quidpiam in foramine latitavit.

XXXIV. ΕΥΠΟΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

XXXV. ΔΑΒΟΥΡΙΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Tentationum tempore, quæ secundum Deum est

(1) Hæc epistola deest in editione Leonis Allatii: exstabat in editione P. Possin. sub num. 384. Edit.

patientia, maximo est emolumento. Ait quippe Dominus : « In patientia vestra possidebitis animas vestras » ; non dixit : In jejuniis vestris, aut quiete vestra, aut psalmodiarum cantione vestra, licet hæc omnia ad salutem animæ conducant ; sed, « In patientia vestra. » In patientia, in omni scilicet futura tentatione et afflictione ; quamvis injuria illa sit, vel contemptus, vel cuiuslibet hominis, sive ille parvus, sive magnus fuerit, dehonestamentum : sive corporis imbecillitas, sive belli Satanicæ insultus, sive quæcumque, sive ab homine, sive a dæmonibus tentatio. « In patientia vestra possidebitis animas vestras. » Neque solummodo in patientia vestra, sed cum omni gratiarum actione et humilitate ; ut benedicas, ut laudes dicas Servatori omnium Deo, bene merearis, atque omnia adaptantis, et conducibiliter apportantis omnia, sive bona illa sint, sive aliter se habeant. Scribit quoque Apostolus : « Per patientiam currimus propositum nobis certamen fidei ⁶⁰. » Quid enim splendidius invenitur virtute ? quid firmiter validiusque patientia, ea, inquam, quæ secundum Deum est, virtutum regina, clarorum ac nobilium, facinorum fundamentum absque fluctibus portus ? Hæc enim, hæc est in bello pax, in tempestate tranquillitas, in insidiis ac periculis securitas, quæ in semetipso conspicuum ac celebrem, adamante duriorum efficit, cui non **321** arma et sagittæ sese moventes, neque castrorum acies adversum dimicans, non adductæ machinæ, non tela, non iactæ hastæ, non ipse dæmonum exercitus, non tenebrosæ adversarum virtutum phalanges, non diabolus ipse cum omnibus suis copiis ac machinis ex adverso impetens, illius in Christo possessori nocere poterit.

XXXVI. — DRACONTIO MONACHO.

Gessit Christus gaudio, cum illi vim inferimus, ut nobiscum maneat ⁶¹. Cum itaque in nobis virtutis lumen defecerit, vi ipsum compellamus, quemadmodum Cleopas fecit, ut una nobiscum permaneat, et nostra cum vilitate et humilitate concumbens, panem divinum frangat, tradatque animæ nostræ. Nihil porro est oratione violentius, quæ temporibus quoque ipsis sæpenumero vim infert. Est enim omnipotens oratio, et superari nequit, a **D** qua nos diabolus gravissimis, nec ferendis tentationibus dimovere nititur, ut, ac si ab ea utilitatem non caperemus, maxime proficuae et salutaris in Christo orationis armaturam abjiciamus.

XXXVII. — MARINO PRESBYTERO.

Tu sane expositis investigasque per incredulitatem orationum eorum, qui timent Deum, sive illi scelerato inserviant, sive monachorum albo ascripti sint, fructum ; nulloque pacto mente concipis, Deum te querere, et imperiorum suorum fructum pervestigare. Tu illico exaudiri peroptas **322** arans, et præcepta Dei oscitanter negligenterque

A ἢ κατὰ Θεὸν ὑπομονῆ. Φησὶ γὰρ ὁ Κύριος : « Ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν. » Οὐκ εἶπεν, Ἐν τῇ νηστείᾳ ὑμῶν, ἢ ἡσυχίᾳ ὑμῶν, ἢ τῇ ψαλμωδίᾳ ὑμῶν · καὶ μὴ ταῦτα πάντα ἀρμόζει πρὸς σωτηρίαν ψυχῆς · ἀλλ', « Ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν. » Ἐν τῇ ὑπομονῇ, τουτέστιν ἐν παντὶ πειρασμῷ ἐλευσομένῳ, καὶ πάσῃ θλίψει, κἂν ὕβρις ᾖ, κἂν ἐξουδένωσις, ἢ ἀτιμία ἀνθρώπου οἰουδήποτε, εἴτε μικρὸς, εἴτε μέγας εἴη, κἂν ἀσθένεια σώματος, κἂν ἐπανάστασις πολέμων Σατανικῶν, κἂν οἰοσηποτοῦν πειρασμὸς, εἴτε ἀπὸ ἀνθρώπων, εἴτε ἀπὸ δαιμόνων. « Ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν. » οὐκ ἀπλῶς, ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν, ἀλλὰ καὶ μετὰ πάσης εὐχαριστίας, καὶ προσευχῆς, καὶ ταπεινώσεως, ἵνα εὐλογῆσθε, ἵνα ὕμνους ἀναπέμψῃς τῷ Σωτῆρι τῶν ὀλων Θεῷ, τῷ εὐεργέτῃ, τῷ τὰ πάντα ἀρμόζοντι, καὶ συμφερόντως ἐπάγοντι τὰ πάντα, κἂν ἀγαθὸν, κἂν ἄλλως εἶη. Καὶ ὁ Ἀπόστολος γράφει : « Δι' ὑπομονῆς τρέχοντες τὸν προκείμενον ἡμῖν ἀγῶνα τῆς πίστεως. » Τί γὰρ εὕρισκεται μεῖζον ἀρετῆς ; τί δὲ στερεώτερον, ἢ κραταιώτερον ὑπομονῆς, τῆς κατὰ Θεὸν λέγω, τῆς βασιλίδος τῶν ἀρετῶν, τοῦ θεμελίου τῶν ἀνδρογαθημάτων, τοῦ ἀχυμάντου λιμένος ; Αὕτη γὰρ, αὕτη ἐστὶν ἡ ἐν πολέμοις εἰρήνη, ἡ ἐν κλύδωνι γαλήνη, ἡ ἐν ταῖς ἐπιβουλαῖς καὶ τοῖς κινδύνοις ἀσφάλεια, ἡ τὸν καταρωρῶκῶτα αὐτῆν, ἀδάμαντος ποιούσα στεβρότερον, ἢν οὐκ ὄπλα, καὶ τόξα κινούμενα, οὐδὲ στρατόπεδα ταρασσόμενα, οὐ μηχανήματα προσαγόμενα, οὐ **C** τόξα, οὐ δόρατα ἀφιέμενα, οὐκ αὐτὸ τὸ τῶν δαιμόνων στρατόπεδον, οὐκ αἱ ζοφεραὶ φάλαγγες τῶν ἀντικειμένων δυνάμεων, οὐκ αὐτὸς ὁ διάβολος μετὰ πάσης αὐτοῦ παρατασσόμενος τῆς στρατιᾶς, καὶ τῆς μηχανῆς, παραβλάψαι δυνήσεται τὸν ταύτην κτησάμενον ἐν Χριστῷ.

ΑΓ'. — ΔΡΑΚΟΝΤΙΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Ἦδεται Χριστὸς βιαζομένων ἡμῶν αὐτὸν, ἵνα μείνῃ μεθ' ἡμῶν. Λήξαντος ἡμῖν λοιπὸν τοῦ φωτὸς τῆς ἀρετῆς, βιασώμεθα τοίνυν αὐτὸν, καθάπερ ὁ Κλεώπας, ἵνα συμμείνῃ ἡμῖν, καὶ συγκατακλιθεῖς τῇ εὐτελεῖᾳ ἡμῶν, καὶ τῇ ταπεινότητι ἡμῶν, κλάσῃ τὸν θεῖον ἄρτον, καὶ ἐπιδώ τῇ ἡμετέρᾳ ψυχῇ. Οὐδὲν δὲ ὑπάρχει εὐχῆς βιαύτερον τῆς ἐκδραστημένης πολλῶν καὶ τοῦ καιροῦ. Διότι παντοδύναμος ἐστὶν ἡ εὐχή, καὶ ἀήττητος, ἥσπερ καὶ ὁ διάβολος κωλύειν ἡμᾶς σπουδάζει πειρασμοῖς χαλεπωτάτοις καὶ φορτικοῖς, ἵνα ὡς μηδὲν ὠφελοῦμενοι, ἐάσωμεν τὸ ὄπλον τῆς μεγαλωφελούς, καὶ σωτηρίου εὐχῆς τῆς ἐν Χριστῷ.

ΑΖ'. — ΜΑΡΙΝΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Σὺ μὲν ἀπαιτεῖς, καὶ ἐξιχνεύεις διὰ τῆς ἀπιστίας τὸν καρπὸν τῶν προσευχῶν τῶν φοβουμένων τὸν Θεόν, εἴτε κληρικῶν, εἴτε μοναχῶν, τὸν δὲ Θεὸν οὐκ ἔννοεῖς ζητεῖν σε, καὶ ἀπαιτεῖν τὸν καρπὸν τῶν αὐτοῦ προσταγμάτων. Σὺ θέλεις ταχὺ ἐπακοῦσθαι προσευχόμενος, καὶ παρακοῦεῖς τὸν τοῦ Θεοῦ ἐντολόν. Ἐὰν ἐπακούσῃς, εἰσακουσθήσῃ. Δίξαι τὸν Θεόν

⁶⁰ Luc. xxi, 19. ⁶¹ Hebr. xii, 1. ⁶² Luc. xxiv, 29.

νομοθετούντα, καὶ δέχεται σε εὐχόμενος. Ἐάν δὲ Α παρακούσης, τοῦ Δεσπότου τῶν ὅλων καταφρονῶν, ποιεῖς καὶ τοὺς δικαίους παρακουσθῆναι ὑπὲρ σοῦ εὐχόμενους.

ΑΗ'. — ΚΑΛΛΙΝΙΚῶ ΜΟΝΑΧῶ.

« Ὅρη τὰ ὑψηλὰ ταῖς ἐλάφοις. » Καί· « Φωνή Κυρίου καταρτιζομένη ἐλάφους. » Εἰ οὖν τῇ Δεσποτικῇ διδαχῇ καὶ τοῖς θεοῖς τῆς ἀσκήσεως κανόνιν ἐλαφος ἀπειργάσθης, καὶ τῶν δρυμῶν τῆς κακίας ψιλωθείς κατεθάρβησας τῶν νοητῶν ὄψεων, καὶ ἀποκτενεῖς αὐτοὺς, μὴ μείνης μέχρι τούτων, ἀλλὰ σπεῦδα τοῦ ἀνατρέχειν ἐπὶ τὰ ὄρη τὰ ὑψηλὰ διὰ τῆς ψαλμῶδίας τῆς συνεχοῦς, καὶ τῆς τελειότητος, καὶ τῆς μακαριωτάτης ἐκείνης θεωρίας, ἧς οὐδὲν ὑψηλότερον εἶπερ « Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται. » Καί· « Ἐπὶ τὰ ὑψηλὰ ἐπιθιβᾷ με ὁ Κύριος, » τοῦ νικῆσαι τοὺς ὀλεθρίους δαίμονας ἐν τῇ ὁδῷ αὐτοῦ· καὶ ἐπὶ τὰ ὑψηλὰ ἰστών με, ἡ, ὡς ἄλλο τῶν ἀντιγράφων ἔχει, ἐπὶ τὰ ὑψηλὰ ἰστών με, διδάσκων χεῖράς μου εἰς πόλεμον κατὰ τοῦ διαβόλου. Εἰρηται γὰρ καὶ ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις, ὅτι « Οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ, » τουτέστιν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ πεφωτισμένοι, « φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη » τῆ ὕψος τῶν ἀρετῶν, καὶ τῆς ἐπουρανοῦ θεωρίας. Συγγενὲς γάρ.

ΑΘ'. — ΚΥΡΙΑΚῶ ΜΟΝΑΧῶ.

Μὴ ὡς ψιλῶ ἄριτρο προσερχώμεθα τῷ ἄριτῳ τῷ μυστικῷ· σὰρξ γὰρ ὑπάρχει· Θεοῦ, σὰρξ τιμία, καὶ προσκυνητῆ, καὶ ζωοποιός. Ζωοποιεῖ γὰρ τοὺς νεκρωθέντας ἀνθρώπους ἐν τοῖς παραπτύμασι· σὰρξ δὲ κοινῆ οὐκ ἂν δυναθῆι ζωοποιῆσαι ψυχὴν. Καὶ τοῦτο Χριστὸς ὁ Κύριος εἴρηκε ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ, ὅτι ἡ σὰρξ, τουτέστιν, ἡ κοινὴ καὶ ψιλῆ, οὐκ ὠφελεῖ οὐδέν. Τῆς σαρκὸς τοίνυν, καὶ τοῦ αἵματος μεταλαμβάνοντες τοῦ Θεοῦ Λόγου, μετ' εὐλογίας καὶ πόθου ζωὴν αἰώνιον κληρονομοῦμεν. Ὁ γὰρ τρώγων καὶ πίνων μετ' εὐθείας καρδίας μακαρίζεται.

Μ'. — ΕΥΘΑΛΙῶ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ.

Ἔστιν ὅτε μέλλοντος τοῦ ἀνθρώπου πειρασμῷ ψυχικῷ καὶ θλίψει περιπίπτειν, προλαβοῦσα ἡ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος παρηγορεῖ τὴν ψυχὴν ὑπερβαλλόντως, καὶ παρακαλεῖ τὴν ψυχὴν ἐν εὐφροσύνῃ καρδίας, καὶ ἀναπαύει ἐπιβροῇ δακρύων μελισταγῶν. Ἐἴτα παραδίδωσι τῷ ἐχθρῷ πειράσαι, καὶ θλίψαι, καὶ διαταράξαι, καὶ τότε εὐρίσκει ἑαυτὴν ἡ ψυχὴ ἐν πικρίᾳ, καὶ φέδῳ, καὶ θυμῷ, καὶ κακῶν ἐπιθυμίαις, καὶ ἀπρεπέσι κινήσεσι, καὶ ἀπορίᾳ καρδίας, καὶ συλλήθῃ φράσαι, ἀναριθμήτους κακοῖς. Ὅταν τοίνυν ὁ ἄνθρωπος ἐν τῷ παντὶ γένηται, ἐπικρατήσαντος τοῦ πολεμίου, καὶ ἀθυμῆσῃ, καὶ ἀπογνῶ ἑαυτοῦ, τότε πάλιν ἡ χάρις ἐφίπταται τοῦ Θεοῦ, φυγαδεύουσα μὲν τὸν δαίμονα, θάλπουσα δὲ πλουσίως τὸν κεκοπιαχότα, καὶ ἀνακτωμένη τε, καὶ ἀνακαινίζουσα, διαναπαύουσα τε, ὃν τρόπον εὐσπλαγχνος μήτηρ τὸ κλαυθμυρίζομενον νήπιον, ποθεινῶς καὶ φιλοστόργως ἐναγκαλιζομένη, καὶ τὸν ἑαυτῆς μαστῶν

audis. Si illis aurem præbueris, exaudieris. Habeto tibi Deum leges præscribentem, et ille te orantem excipiet. Quod si imperium detrectaveris, omnium Dominum negligens, id quoque facis, ut justī pro te preces effundentes non exaudiantur.

XXXVIII. — CALLINICO MONACHO.

« Montes excelsi cervis ⁶²; » et : « Vox Domini præparantis cervos ⁶³. » Si itaque Dominica prædicatione, sanctis exercitationis regulis cervus effectus, et malitiæ saltibus denudatus, animos in intellectuales serpentes assumpsisti, et interimis eos; ne in hisce maneat, sed contende ad montes excelsos per psalmodiarum cantum intentum, et perfectionem, et beatissimam illam contemplationem, qua nihil excelsius est, ascendere: siquidem « Beati puri corde, quoniam ipsi Deum videbunt ⁶⁴, » et : « In excelsa adducit me Dominus ⁶⁵, » ut pestiferos dæmones in via illius devincam; super excelsa statuens me, vel, ut aliud exemplar legit, in sublimibus sistens me, edocens manus meas in bellum adversus diabolium. Legitur enim et in Evangeliiis : « Qui in Judæa, » in Ecclesia nempe, illuminati sunt, « fugiant in montes ⁶⁶, » virtutum sublimitatem et cœlestis contemplationis; affinia namque sunt.

XXXIX. — CYRACO MONACHO.

Ne tanquam ad nudum panem accedamus ad panem tantum mysticum: caro siquidem **323** Dei est, caro pretiosa, veneranda et vivifica: vivificat enim in peccatis homines demortuos. Caro porro communis, nequit animam in vitam reducere. Et hoc Christus Dominus in Evangelio effatur; caro, communis nempe, puraque, inutilis prorsus est ⁶⁷. Carnis itaque ac sanguinis participes Dei Verbi cum benedictione et desiderio vitam sempiternam hereditamus. Qui enim manducat, et bibit recto corde, beatus habetur ⁶⁸.

XL. — EUTHALIO MONACHO.

Cum nonnunquam homo animi tentationi atque afflictioni subjiciendus est, prærepens sancti Spiritus gratia animam maximopere solatur, eamque in lætitia cordis exhilarat, defluxuque ad instar mellis fluentium lacrymarum sedat: postmodum inimico exhibet tentandum, affligendum et conturbandum: et per idem tempus semetipsam anima in amaritudine, et timore, et iracundia, et malorum appetitu, et indecoris motibus, et hæsitacione cordis, et, ut summatim dicam, diris inexputabilibus, invenit. Cum itaque homo in universum advenerit, prævalente hoste, et animum dejecerit, et de se ipso desperarit, tum rursus Dei gratia advolat, dæmonem fugans, fovensque largiter defessum, et refocillans, et renovans, recreansque quemadmodum plorantem infantem mater misericors sedulo, amanterque amplectens, et mammam porrigens, et non mediocrem consolationem afficiens,

⁶² Psal. ciii, 18. ⁶³ Psal. lxxviii, 9. ⁶⁴ Matth. v, 8. ⁶⁵ Psal. xvii, 54. ⁶⁶ Matth. xxiv, 16; Marc. xiii, 14; Luc. xxi, 20. ⁶⁷ Joan. vi, 64. ⁶⁸ Ibid. 55.

diraque omnia semovens. Hæc porro hac ratione A
fuit, ut, 324 quæ jam præoccupaverat, divinæ
gratiæ vocatione, et post afflictionem non insuavi
inspectione, et beatissimo solatio, et perennis,
sempiternæque spei scaturigine, malitia Satanæ
coarctata debellataque postmodum, inanis per Numi-
nis providentiam deprehendatur.

XL. — EUGENIO PRINCIPI.

Cum post rem probe gestam, vel divinam com-
munionem susceptam, aut continuam, incensam-
que orationem confectam, vel quampiam aliam rem
præclarissime consummatam, violentius a dæmone
impetitus fueris, scito hostem a te diverberatum,
Ideoque summopere indolentem truculentius te
aggredi, adversus te æque ac leonem rugientem. B
At tu eum verberandi nullum finem facito, intelle-
ctualibus hastis pungens eum ac vulnerans. Etenim
si a pugna cum eo continuanda non cessaverimus,
nec defecerimus, neque a conflictu, variisque ad-
versariis pedem retulerimus, victoriam omnino
contra dæmones inimicos reportabimus.

XLII. — THEODOSIO DIACONO.

Ne ægre feras, quod in tam infirma atque etiam
ægra valetudine, et si vires corporis defecerint,
voluptatis bellua impudentius colluctetur. Didici-
mus enim a plerisque, iisque piissimis viris, qui
hoc ipsum periclitatione longi temporis didicerunt,
dæmonibus voluptatum ductoribus quam libentis-
sime auxiliium, opemque ferre dæmones, qui mæ-
roribus ac doloribus 325 inferendis a diabolo
constituti sunt: quemadmodum etiam dæmonibus,
qui tristitiam doloremque nobis asserunt, dæmon
voluptatis opitulatur, ad superandum hominem, et
a gratiarum erga Deum actione, et patientia, et
tolerantia avellendum. Opem enim, aiunt, sibi præ-
stant mutuam dæmones, ad eos, qui in similia in-
ciderint, perdendos, in eam sententiam concurren-
tes, quam forte ratione homo imprudens cogi-
tatione perturbatus de propria salute desperet, a
Deoque in salutem invocando cesset. Quod ipse ubi
didiceris, nullum finem facito invocandi Deum, qui
te creavit, semperque tui curam gerit.

XLIII. — DOMNINO JUNIORI PRIMATI.

De iis, quæ a me postulasti, quid ipse sentiam,
nunc accipe, et memoriæ incide, ne obivio subre-
pat. Neque me in presentia expostulato, in volu-
ptatibus absque ulla perturbatione quietem dicere
de iis, qui naturaliter immobilitatem possidem:
paucos etenim invenio quasi lapides quosdam in-
animatos, omni prorsus erga affectus sensu destitu-
tos, adeoque ut nec etiam inter dormiendum fluxum
subeant. Hoc vero donum Dei fuerit, quemadmo-
dum illis, qui e ventre matris eunuchi generantur.
At causas hujuscemodi largitionis ipse solus, qui
eam nullo certamine conspicuis, neque nullo labore
fatigatis exhibuit, Deus cognoverit. De iis vero, que

παρέχουσα, και παράκλησιν ικανήν τῷ βρέφει πρὸς
αγομένην, και πολλήν πληροφορίαν. Ταῦτα δὲ οὕτως
γίνεται, ὅπως τῇ τε προειληφείᾳ παρακλήσει τῆς
τοῦ Θεοῦ χάριτος, και τῇ μετὰ τὸν πειρασμὸν γλυ-
κείᾳ ἐπισκέψει, και τῇ μακαριωτάτῃ παραμυθίᾳ,
και τῷ πηγασμῷ τῆς ἀσυνάου, και αἰωνίου ἐλπίδος,
στενωχωρηθεῖσα ἡ πονηρία τοῦ Σατανᾶ, και λοιπὸν
καταργηθεῖσα, φροῦδος ἀποδειχθεῖ τῇ προνοίᾳ τοῦ
Κρείττονος.

ΜΑ'. — ΕΥΓΕΝΙῷ ΠΡΙΓΚΙΠῸ.

Ὄταν ἀγαθοεργήσας, ἢ τῇ θεῷ προσελθὼν κοι-
ωνία, ἢ ἐκτανῆ τελέσας εὐχὴν, ἢ ἕτερόν τι τελέσας
καλὸν, πειρασθῆς σφοδρότερον ὑπὸ τοῦ διαβόλου,
γνώθι ὅτι πεπληγμένος ὑπὸ σοῦ ὁ πολέμιος, και
λίαν πεπονηκώς, ραγδαίωτερον προσεβράγγη σοι,
βρυχόμενος κατὰ σοῦ, ὡς περ λέων, και μὴ παύσῃ
πλήττων αὐτὸν, και νύττων, και κατακεντῶν τοῖς
νοητοῖς δόρασιν. Εἰ γὰρ τοῦτο μὴ λήξωμεν, μήτε
ἀτονήσωμεν μαχόμενοι, μήτε ἀπαγορεύσωμεν πρὸς
τὴν πάλιν, και τοὺς ποικίλους πολεμίους, ἀρούμεθα
πάντως νίκην κατὰ τοῦ στίφους τῶν δυσμενῶν δαι-
μόνων.

ΜΒ'. — ΘΕΟΔΟΣΙῷ ΔΙΑΚΟΝῸ.

Μὴ δυσφῶρει, τίνος χάριν, εἰ και ἐν τοιαύτῃ κρα-
ταίᾳ ἀρρώστια ἐξεταζομένου σοῦ, και τοῦ τόνου
παρалуθέντος τοῦ σώματος, τὸ τῆς ἡδονῆς ἀναιδέ-
στερον προσπαλεῖ θηρίον. Μεμαθήκαμεν γὰρ παρὰ
πολλῶν εὐλαβεστάτων ἀνδρῶν ἐν πείρᾳ γενομένων,
ὅτι περ τοῖς στρατηγοῖς τῶν ἡδονῶν δαίμοσι οἱ τὰς
λύπας, και τὰς ὀδύνας ἐγκεχειρισμένοι παρὰ τοῦ
διαβόλου δαίμονες βοηθεῖν, συνεργεῖν τε και συν-
αίρεσθαι ἡδονται, ὡς περ ἀμέλει τοῖς ἀγλύνοισι, και
λυπούσιν ἡμᾶς δαίμοσι συντρέχει ὁ δαίμων τῆς ἡδο-
νῆς, πρὸς τὸ καταπονήσαι τὸν ἀνθρωπον, και ἀπαλ-
λοτριῶσαι τῆς πρὸς Θεὸν εὐχαριστίας, και ὑπο-
μονῆς, και τῆς μακροθυμίας. Ἄλλήλοις γὰρ, φησι,
βοηθοῦσιν οἱ δαίμονες, εἰς ἀπώλειαν τῶν τούτοις
περιπιπτόντων συμφωνούντες, τάχα πῶς ὁ ἀνθρω-
πος τῆς οικείας ἀπογῶν σωτηρίας, τὸν λογισμὸν
συγχυθεῖς, πάθῃ τι τῶν ἀβουλήτων, και παύσῃ τοῦ
εἰς σωτηρίαν προσκαλεῖσθαι τὸν Θεόν. Ἄλλ' αὐτὸς,
τοῦτο μαθὼν, μηδέποτε παύσης ἐπικαλούμενος τὸν
πεποιηκότα σε, και ἀεὶ προνοοῦντά σου Θεόν.

ΜΓ'. — ΔΟΜΝΙΝῸ ΝΕΩΤΕΡῸ ΠΡΩΤΕΥΟΝΤΙ.

Περὶ ὧν ἤξισάς με, ὀρθίως σημαίνω σοι. Σὺ δὲ
τῇ μνήμῃ ἐγχαράξον διὰ τοὺς λόγους τῆς λήθης.
Νῦν δὲ μὴ ἀπαιτήσης με λέγειν τὸ πρὸς ἡδονὴν
ἀνενόητον περὶ τῶν φυσικῶς κεκτημένων τῆν
ἀκινήσιαν· ὀλίγους γὰρ εὐρίσκω καθάπερ λίθους
τινας ἀψύχους, παντελῆ ἀναισθησίαν ἔχοντας πρὸς
τὸ πάθος, και τοσοῦτον, ὥστε μηδὲ ρεῦσιν εἰς τοὺς
ὑπνοὺς ὑφίστασθαι. Τοῦτο δὲ δόσις Θεοῦ ὑπάρχει,
ὡς περ τοῖς ἐκ γαστρῆς μητρὸς εὐνοῦχοις τιχτομένοις.
Τοὺς δὲ λόγους τῆς τοιαύτης δωρεᾶς αὐτὸς μόνος
ἂν εἰδεῖν ὁ ταύτην τιεὶ μηδὲν ἀγωνισαμένοις, μηδὲ
κοπιᾶσαι δεδωρημένος Θεός. Περὶ δὲ τῶν ἐν λογι-
σμοῖς τε, και ἰσχυροῖς ποικίλοις ἐν τῷ ἐμπύρῳ

βρασμῶ, καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις τῶν σωμάτων, νῦν λέξω σοι, τέκνον ἐμὸν ἀριστον, καὶ ἀσφαλίζου τὴν νεότητά μάλιστα, δεσμεύων ταύτην, καὶ χαλιναγωγῶν τῷ φόβῳ τοῦ Θεοῦ, καὶ τῇ προσδοκίᾳ τῶν αἰωνίων κολάσεων. Ἐὰν γὰρ σπουδάστῃ κραταιοῦσθαι κατὰ τῆς ἀμαρτίας, καὶ διαγωνίζεσθαι, καὶ πυκτεύειν πρὸς τε τοὺς μυρίους ὑποβαλλομένους λογισμοὺς τῆς αἰσχρότητος, καὶ πρὸς τὰ φλεγμάλωντα τῆς σαρκὸς κινήματα, εὐ οἶδα, ὅτι πολλὰ εὐφημήσεις σαυτὸν τῆς καλλίστης ἀνδρίας, καὶ τοῦ σώφρονος νοῦ, καὶ ἀποδέξῃ σαυτὸν, καὶ ἐπαινέσεις, καὶ ἐν ἀβρότη χαρᾷ, καὶ εὐφροσύνῃ καρδίας διεξελύσῃ τὸν ἀνθρώπινον βίον. Ἐὰν γὰρ μικρῶ χανωθεῖς ταῖς τῆς βραχείας, καὶ ματαίας ἡδονῆς παρακλήσεσι, παραχωρήσῃς αἰχμαλωτισθῆναι τὸν νοῦν σου, καὶ ἡττηθῆς τοῦ οἴστρου, εὐ ἴσθι λυπηθισόμενόν τε, καὶ καταστυνάσσοντα πληγαῖς συλειδήσεως, καὶ μυρία σεαυτὸν λοιδορήσαντα, καὶ καταμεψόμενον. Ὁ τῆς πορνείας, πολύσπιλος, καὶ πολύμορφος δαίμων, ἄλλον ἄλλως πειράζει, καὶ ἄλλοις ἄλλως ὄχλει. Καὶ τοῖς μὲν τῶν νέων ταχύτερον παραβάλλει, τοῖς δὲ βραδύτερον· καὶ τοὺς μὲν περὶ τὸ δωδέκατον ἔτος τὴν φθορὰν ἐκδιδάσκει, τοὺς δὲ εἰς τὸν ὀκτωκαιδέκατον ἐνιαυτὸν φθάσαντας, ἀγκιστρῶει τῷ πάθει, ἄλλους δὲ ὑπὲρ τὰ τριάκοντα ἔτη γενομένους, παρ' ἑλπίδα, εἰς τὸ τῆς αἰσχροπραγίας κατέσπασε βάραθρον. Ὡπως δὲ καὶ τοὺς ἀπείρους τοῦ πάθους τοῦ πορνικοῦ ὁ ἐπάρατος δαίμων ἐκδιδάσκει τὸ πρᾶγμα, ξενίσθητι· ἐν γὰρ ταῖς μεσημβριαῖς κειμένους πολλὰκις τοῦ παιδὸς ἐπὶ τῆς στρωμνῆς, ἐπιστάς· τούτω δὲ δαίμων καθ' ἡσυχίαν πολλὴν ὥσπερ ὄφις ὀδίου, καὶ πανούργος, λαλεῖ πρὸς τὴν ψυχὴν διὰ τῶν ἐνοουμήσεων, ὡς ἐκ προσώπου τινὸς ἀβρένος, ἢ θηλείας, καὶ προτρέπει λιπαρῶν πρὸς τὸ βδελυκτὸν πάθος, ἐνίοτε δὲ καὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ παιδὸς καθάψάμενος ἀποσθεῖ τὸν ὕπνον, ἵνα λοιπὸν γρηγορῶν, καὶ μὴ ἔχων τί πρᾶξαι περὶ τοῦ λογισμοῦ τῆς βυπτρίας ἀπατρηθῆ, καὶ ἀδολεσχῆσας ἐν τοῖς αἰσχροῖς βουλεύμασιν, εὐχερῶς μάλλον ἐκμάθῃ τὴν πορνείαν. Ἐὰν δὲ εἰς ὕπνον κατενεχθῆ ὁ νέος, πάλιν διὰ τῶν ἰνερῶν ἐφίστησι τούτῳ, τὴν ἀμαρτίαν ἀκριβῶς ζωγραφῆσας, καὶ τοῦ σαρκίου ψεύσας, καὶ πύρωσιν ἐμβαλὼν, ἄλλον πάλιν παρασκευάζει ὄψώς τινος ἀνθρώπου, ἢ γυναικὸς ἀλόγως, καὶ δυσγνωστως, μηδὲν μὲν δῆθεν πορνικὸν ὑπεμφαίνων, ψιλὴν δὲ φιλίαν, καὶ στοργὴν ἀκέρειστον ἐνδεικνύμενος. Πλὴν ὅτι ὁ σκοπὸς τοῦ δαίμονος ἐν τῷ δράματι τούτῳ οὐκ εἰς ἀγαθόν, ἀλλ' εἰς κακὸν τέλος βλέπει. Ἄλλοις δὲ φανερῶς τὴν ἐπιθυμίαν τῆς καρδίας εἰς ἔργον ἐξενέγκαι θερμοῦς ἀπαγορεύει. Ἄλλον διὰ τῆς τῶν συννευτέρων ὁμιλίας πρὸς τὴν ἡδονὴν φέρει, ἄλλον διὰ τινῶν εἰδῶν παρανομίας, ὧν μὴ χρῆθ' ἔλεγειν, ἐξορτυττεῖ τῆς θείας σωφροσύνης. Ἄλλων οὖν ὑπὸ τοῦ κακίστου δαίμονος τῆς πορνείας συνδεσμούμενων, καὶ ἀγρευομένων εἰς κλεθρον, ὄση δύναμις, σεαυτὸν περιστοιχίζε τοῖς φραγμοῖς τῆς ἀγνείας, ἵνα μὴ πάθῃς ἐκεῖνο, ὅπερ φησὶν ὁ προφήτης ἐκ προσώπου τῶν παγιδευομένων, ὅτι ἔσπευσα τοῦ μὴ βλέπειν, διότι ἠθέλησα, καὶ τα-

A in cogitationibus, et titillationibus variis, ardentibus ebullitionibus, et desiderii corporum sentimur, nunc sermonem instituum, filii mi optime: et juventutem **326** potissimum muni, colligansipsam, et frenans Dei timore, et sempiternarum poenarum expectatione. Etenim si incumbas, ut contra peccatum invalescas et collucteris, et contra innumeras suppositas seditatis cogitationes motusque carnis exestuantes pugilem agas; sal novi, maximis te praeconiis ob pulcherrimam hanc virilitatem, sobriamque mentem elaturum, excepturumque temetipsum, et laudaturum, et in gaudio, quod verbis exprimi nequit, et cordis latitia humanam hanc vitam transitorum. Sin autem vel paulum cesseris, brevis inanisque voluptatis adhortamentis mentem tuam captivari permittens, caestro devincaris; optime scito maestum te futurum, et conscientiae ictibus tristem, et praee aegritudine tui ipsius abundantissime maledicum, et querulum. Fornicationis immundus admodum ac multiformis daemnon, alium aliter tentat, et alios aliter infestat: et juvenum his quidem velocius objectat, aliis tardius; et hos duodecimum circa annum corruptionem docet, alios cum ad octavum et decimum annum pervenerint, affectu inescat; alios supra triginta annos jam natos praeter spem omnem in obscenitatis barathrum detrusit. Quanam vero ratione hujusmodi affectus meretricii scelus exsecrandus daemnon edoceat, audi et admirare. Horis meridianaes saepe puero in lectulo accumbenti astans daemnon quam maxime tacitus veluti serpens dolosus et callide versutus, animam per cogitationes, tanquam ex persona masculi alicujus aut feminae, alloquitur, adhortaturque enixe commovens ad affectum illum abominandum; quandoque etiam pueri capite **327** tacto somnum expellit, ut interea vigilans, cum in qua re detineatur, minime suppetat, circa immunditiae illius cogitationes immoretur, et in obscenis illis consiliis exercitus, facillime fornicationem addiscat. Si vero juvenis ille somno corripiatur, rursus per insomnia peccatum accurate depictum illi representat, tactoque corpusculo incendioque immisso alium quempiam effugit aspectu quidem humano aut muliebri, idque sine ratione, et difficile cognitu, qui nihil meretricii subindicet, amicitiam vero tantummodo et amorem immoderatum ostentet. Scopus nihilominus daemnonis in hoc figmento non in bonum, sed pravum exitum spectat. Aliis manifesto cordis appetitum opere complere callide suggerit; alium per ejusdem aetatis juvenum commercia ad voluptatem rapit; alium per species quasdam iniquitatis, quae silentio involvenda sunt, a divina continentia separat. Cum itaque alii atque alii diverso modo a pessimo fornicationis daemnone colligantur, et capiantur in interitum; quantum potes, temetipsum castimoniae sepius muni, ne tibi contingat quod propheta ait ex persona eorum, qui illaqueantur: «Festinavi, ne videam, quoniam impietatem et miseriam magis

Invocavi ⁶⁶. » Omnis etenim homo, qui sermones Domini non audit, ad cæcitatē virtutis, et meretricii affectus tenebras, ad miseriam sceleris attrahitur, festinanter compulsus ab eo, qui eum susserat, immundo dæmone.

Ut plurimum siquidem homo ad carnis dæmonisque voluntatem proclivis est. Dixit igitur castimonix Sermo in divinis Litteris sese exercentibus : « Venit hora, ut dispergamini, et me solum relinquantis ⁷⁰. » **328** Facili namque negotio homo a vita casta beataque separatur, et ignominioso, obscenoque exercitio complicatur ; « et ex urbe Hierusalem in Jericho descendens, et in prædones incidens ⁷¹, » animæ noxios dæmones, et vestibus austeritatis ac sanctinonix exutus, necnon impuritatis diræque luxuriæ virgis cæsus, semimortuus in conspectu Domini prosternitur. Nam omnino pœnitentiam, et in meliora commutationem memoria tenere, sempiternæ vitæ diutidum insinuat. Habebit vero tempus ad integram absolutamque vitam. Vitam autem eam dico, quæ ab ingenti diligentia, fructibusque pœnitentia confirmata dignis componitur. Verum tibi non opus sunt tanta molestia, et saccus, et cinis, et laniatus, amarusque ploratus ac ejulatus, quæ potissimum sustinent, qui pusillum pœnitentiæ tempus propter voluptatem metunt misereque vindemiant. Tu vero semper retibus inimici superior eris, si diligenter curaveris, nunquam extra muros Hierusalem fieri. Hierusalem autem nuncupatur *mons pacis*, quod nomen secundum quæ modo ad manus est intelligentiam, complacitum castumque vitæ institutum notat. Corporea etenim voluptas haud est mons pacis, sed mons conflictus, belli, turbationis, confusionis, tumultus, tempestatis, promiscuorum fluctuum affectus, iniquitatis, et neque denuntiati, neque indicti propositi. Nunquam enim quiescere aut tranquillari potest voluptas in iis, qui illi obnoxii sunt, et ab ea superati. Sed æque ac barbara domina plagis petulantia dilaniat, et nunquam intermittens violenter vectigalia exigit, ab iis qui lapsibus illi in servitute **329** dediti sunt, nullum tempus fere concedens sibi obnoxiiis. Nam et divinum eloquium enuntiat : « Tempus vestrum semper est paratum, tempus meum nondum advenit ⁷² : » neque adeo facile libertas apparet ; quod homines suaviter magis a corruptione devincuntur, et perniciosum voluptatis amantes, omni tempore, noctu, et interdum malo libenter inservire contendunt. Verumtamen virtutis regnum ac dominatum nullo forte tempore plures animo concipere pensitareque sustinent, œstro voluptatis immugientes. Tu porro, fili, hostis retia vita : nam quemadmodum genus, ita et præclarissima electione parentum, avorumque tuorum continentiam admirandam contrahis, Deo continuo addici incumbens, pulcherrima vitæ contemnens, singulis diebus jejunans, et precibus, et

λαϊπωρίαν ἐπιπέκλημα: μάλλον. » Πᾶς γὰρ ἄνθρωπος μὴ ἀκούων τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου πρὸς τὴν ἀθλιψίαν τῆς ἀρετῆς, καὶ τὸν ζῶπον τοῦ πάθους τοῦ πορνικοῦ, πρὸς τὴν ταλαιπωρίαν τοῦ μύσου ἐξέλκεται, κατασπυδόμενος ὑπὸ τοῦ ἀναπεισαντος βυπαροῦ δαιμονίου · ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον γὰρ βέπει ὁ ἄνθρωπος πρὸς τὸ θέλημα τῆς σαρκὸς, καὶ τοῦ δαιμόνος. Εἶπε τοίνυν ὁ λόγος τῆς ἀγνείας ἐν τῇ Γραφῇ πρὸς τοὺς ἀγωνιζομένους, ὅτι « Ἔρχεται ὥρα, ἵνα ἀποστῆτε ἀπ' ἐμοῦ, καὶ μόνον με ἀφήτε. » Ἐξιδίως μὲν γὰρ ἄνθρωπος ἀφίσταται τοῦ σεμνοῦ, καὶ μακαρίου βίου, συμπλέκεται δὲ τῇ ἐπονείδιστῳ, καὶ αἰσχρᾷ ἐργασίᾳ, καὶ καταβαίνων μὲν ἀπὸ τῆς Ἱερουσαλήμ εἰς Ἱεριχῶν, λησταῖς δὲ περιτυγχάνων, τοῖς ψυχοφθόροις δαίμοσι, καὶ τὰ μὲν ἱμάτια τῆς στρυφνότητος, καὶ τῆς ἀγιωσύνης ἐκδύμενος, πληγῆς δὲ λαμβάνων ἀκαθαρσίας, καὶ δεινῆς ἀκρασίας, ἡμιθανῆς καταλιμπανόμενος ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Τὴ γὰρ ὅλως μεμνήσθαι μετανοίας, καὶ ἐπὶ τὰ κρείττονα μεταβολῆς. τὸ ἥμισυ τῆς αἰωνίου ζωῆς αἰνίττεται. Καιρὸν δὲ ἔξει καὶ πρὸς παντελεῆ ζωὴν. Ζωὴν δὲ φημι τὴν καταρτιζομένην διὰ πλειόνων σπουδῆς, καὶ καρπῶν ἀξίων μετανοίας βεβαίας. Ἄλλὰ μὴ χρῆσεις αὐτὸς κακοπαθείας τοσαύτης, καὶ σάκκου, καὶ σποδοῦ, καὶ σπαργμῶν, καὶ πικροῦ κλαυθμοῦ τε καὶ οἰμωγῆς, ὧν δὴ ὑπαμέουσαι οἱ τὸν ὀλίγον καιρὸν τῆς μετανοίας ἡδονῆς θερίζοντές τε καὶ τρυγῶντες ἀθλίως. Ἀνώτερον δὲ στήση τῶν δικτύων τοῦ ἐχθροῦ, εἴπερ σπουδάσεις μηδὲν ποτὲ ἔξω γενέσθαι τειχιῶν Ἱερουσαλήμ. Ἱερουσαλήμ δὲ ἐρμηνεύεται *ὄρος εἰρήνης* · ὅπερ ὄνομα κατὰ τὸν πρόχειρον νοῦν σημαίνει εὐάρεστον, καὶ ἀγνὴν πολιτείαν · ἡ γὰρ σαρκικὴ ἡδονὴ οὐκ ἔστιν ὄρος εἰρήνης, ἀλλ' ὄρος μάχης, καὶ πολέμου, καὶ ταραχῆς, καὶ ἀκαταστασίας, καὶ θορύβου, καὶ ζέλης, καὶ ἐπαλλήλων κυμάτων πάθους, καὶ ἀμαρτίας, καὶ ἀνακηρύκτου προθέσεως. Οὐδέποτε γὰρ ἡσυχάζει ἡ καταπραῦνθῆναι δύναται ἡ ἡδονὴ ἐν τοῖς ὑποπεπτωκόσι, καὶ ἡττηθεῖσιν αὐτοῖς · ἀλλ' ὥσπερ τις βάρβαρος δέσπονα πληγαῖς τε αἰκίζεται λαγευμάτιον, καὶ φόρους ἀπατεῖ ἀνεκδότως, καὶ κατηναγκασμένως τοὺς καταδουλωθέντας τοῖς πταίσμασι, καιρὸν μηδένα σχεδὸν παρέχουσα τοῖς ὑποπεπτωκόσι. Φησὶ γὰρ καὶ τὸ θεῖον λόγιον, ὅτι « Ὁ καιρὸς ὁ ὑμέτερος πάντοτε πάρεστιν ἐτοιμότατα. Ὁ δὲ καιρὸς ὁ ἐμὸς οὐ πάρεστιν. » Οὐδὲ εὐχερῶς φαίνεται παρρησία · διότι οἱ ἄνθρωποι ἡδέως μάλλον ἡττώμενοι τῆς φθορᾶς, καὶ τὸ δηλητήριον τῆς ἡδονῆς φιλοῦντες παντὶ καιρῷ, νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν τῷ κακῷ ἡδέως ὑπηρετεῖν σπεύδουσιν. Τῆς δὲ ἀρετῆς τὸ βασίλειον, καὶ τὴν δεσποτείαν οὐδενὶ τάχα καιρῷ οἱ πολλοὶ βούλονται ἐνοῆσαι, ἢ διαλογισασθαι, ἐκμεμηκότες τῷ οἴστρω τῆς ἡδονῆς. Ἄλλὰ σὺ, τέκνον, φεῦγε τοῦ ἐχθροῦ τὰ δίκτυα · ἔλκεις γὰρ ὥσπερ τὸ γένος οὕτω τῇ καλλίστῃ προαιρέσει καὶ τὴν τῶν πατέρων σου, καὶ πάππων θαυμαστὴν σωφροσύνην, Θεῷ μὲν διηνεκῶς σὺ προσανέχειν σπουδάζων,

⁶⁶ Jer. xx, 8. ⁷⁰ Joan. xvi, 32. ⁷¹ Luc. x, 30.

⁷² Joan. vii, 6.

γαταπτύων τε τῶν ὠραίων τοῦ βίου, νηστεύων τε καθ' ἑκάστην ἡμέραν, καὶ εὐχαίς, καὶ ἐλεημοσύναις σαυτῶν ἐκλαμπρύνων, καὶ τὴν καθαρότητα διασώζων ἐν μέσῳ μυρίων μολύνειν δυναμένων· καὶ τὸ παράδοξον, ὅτι καὶ τὰ δημόσια χειρίζων πράγματα; καὶ δημοσίοις πρακτῆραι, καθὼς χρεία, ποιῶν τὰς ἀποκρίσεις, οὐκ ἀμελεῖς τῆς τῶν Ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων ἀναγνώσεως· τοσοῦτον δὲ ἀσπάξῃ τὴν ταπεινοφορῶσύνην, ὥστε μετὰ τὴν τῶν ἐγκυκλίων παιδευσιν, καὶ τὴν τῶν φιλοσοφουμένων ἐκμάθησιν μὴ ἐρυθριᾶν πύθεσθαι μοναχῶν πολλὰκις καὶ ἀγροίκων, καὶ παρ' αὐτῶν ἡδέως δέχεσθαι ἐφθιδιον ψυχικῆς σωτηρίας. Τελείως τοίνυν σαυτὸν ἐξασφαλίζου καθὰ προείρηκα ἐκ τῶν μηχανημάτων τοῦ δολίου. Οὐ μόνον γὰρ ἐν τοῖς ἕπνοις ἀσελγῶς, καὶ αἰσχρῶς λίαν τὸ πάθος ὁ δαίμων σχηματίζει, ἀλλὰ καὶ γρηγοροῦντος πολλὰκις τοῦ ἀνθρώπου ποιεῖ βλέπειν τὸν νοῦν συγγινομένους δὴθεν ἀλλήλοις πρὸς ἁμαρτίαν, καὶ μιγνυμένους ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας. Καὶ πάλιν ἔσθ' ὅτε ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ προσευχομένου τινὸς διερεθίζει μὲν φλογίζων ἐπὶ πειρασμῷ τὰ γεννητικὰ μύρια, ἀτόποις δὲ λογισμοῖς τιτρώσκει τὴν καρδίαν. Ἔστι δὲ ὅτε διὰ τῆς ἡδονατικῆς καὶ βεῦσιν παθεῖν ποιεῖ τὸν ἐκπειραζόμενον· πολλὰκις δὲ καὶ γοῆν πλείονα ἐναποθέμενα ἐν ταῖς ψαῖσι, ἐν αὐτῷ τῷ οὐρεῖν τὸν ἀνθρώπον καὶ αὐτὴν τὴν γοῆν συνεκφέρει τὰ οὖρα, ὥστε ποιοθέντας, καὶ ξενισθέντας τινὰς εἰς ἀπελπισμὸν καὶ ἀπόγνωσιν κλίνει· τινὰς δὲ, μάλιστα ἐν ταῖς σεπταῖς ἑορταῖς σφοδρότερον πειράζει ὁ δεινός, καὶ ἀναίσχυντος. Ταῦτα μὲν οὖν ὀλίγα ἐκ πολλῶν εἰς φανερόν σοι ἤγαγον τῆς τέχνης τῶν ἀκαθάρτων δαιμόνων. Ἐάν δὲ ἀπολύσης τοὺς πρακτῆρας, καὶ εὐκαιρήσης, ἐλεύσῃ πρὸς με, καὶ κατὰ πρόσωπον λέξω σοι ἐντελέστερον τὰ κατὰ τοὺς πολέμους τοὺς πορνικούς. Ἄλλ' ἔρῳσέ μοι ἐν Κυρίῳ, υἱὸν προσφιλέστατος,

ΜΑ'. — SYMMACHIŌ KOMHTI.

Φησὶ περὶ τινῶν ἐνδεῶν ὁ καρτερικώτατος Ἰωβ, ὡς. ὅτι παρὰ τὸ μὴ ἔχειν αὐτοὺς σκέπην, περιεβάλλοντο πέτραν. Πέτρα δὲ πολλαχοῦ ὁ Χριστὸς κατωνόμασται. Ὅσοι τοίνυν μὴ κέκτηνται πράξεις καλὰς προσφεύγοντες τῷ Χριστῷ ἐν πολλῇ ταπεινώσει, καὶ ἰκεσίᾳ περιβάλλονται πρὸς σωτηρίαν, τὴν Δεσποτικὴν δόξαν.

ΜΕ'. — Τῷ αὐτῷ.

Τῷ δευτέρῳ ληστῇ εἰρηται, καὶ ἐπήγγελται ὄνομα παραδείσου. Τοῖς γὰρ ἀποστόλοις; βασιλεία οὐρανῶν ἐπηγγέλθη. Οὐκοῦν ὁ ἐν τῷ σταυρῷ ληστῆς ἀντὶ τοῦ προπάτορος; Ἀδὰμ τοῦ πρώτου κλέπτου, λαμβάνει παράδεισον.

ΜΖ'. — ΓΕΛΑΣΙŌ MONACHŌ.

Οὐ μόνον γαστριμαργεῖν ὑποτίθενται οἱ παμμήχανοι δαίμονες, ἀλλὰ καὶ ἀσιτίας σκληρὰς, καὶ νηστείας ὑπὲρ τὸ μέτρον τελεῖν παρακαλοῦσι, δύο ταῦτα μνώμενοι, ἢ τύφῳ ἐκβακκοῦσθαι τὸν δελεαζόμενον, νομίζοντα πλέον τι τῶν συνασχομένων ἀδελφῶν πολιτεύεσθαι, καὶ τοῖς γυφίν ἴσα πέτεσθαι διὰ τῆς ἐγκρατείας, ἢ τὸ σῶμα καταλυθῆναι, καὶ

elemosynis temetipsum collustrans, et puritatem inter innumera, quæ eam inquinare valent, conservans; et, quod admiratione dignum est, hoc inter spatio negotia tractans, et publicis exactoribus, ut necessitas tulerit, responsa præbens, ecclesiasticorum librorum lectionem non negligis: tantumque dederis humilitati, ut post encyclicorum studia emensa, et res philosophicas pertractatas non erubescas a monachis, iisque sæpenumero rusticis sciscitari, ab eisque libenter animæ salutis commænum accipere. Perfecte itaque teipsum muni defendeque, ut supra dixi, a machinis dolosi dæmonis. Neque enim tantum in somniis luxuriose, obsceneque nimis animi impetus dæmon efformat, sed sæpius etiam cum homo vigilat, mentem facit intueri, ac si peccando, se invicem nonnulli commiscerent, et viri mulieresque conjungerentur. Et rursus nonnunquam in ecclesia, cum quis precibus dat operam, concitat tentatione inflammans genitalia membra, et absurdis quibusdam cogitationibus cor sauciat; aliquando etiam per mollitiem fluxum efficit perpeti tentatum. Sæpenumero etiam inmodica genitura in lumbis concurrenda, dum urina redditur, una cum ipsa genitura effertur, adeo ut novitate rei nonnulli perterrefacti in desperationem inclinarint. Quorumdam vero potissimum in venerandis solemnitatibus, violentius dirus hic impudensque dæmon pudicitiam attentat. Hæc itaque pauca ex multis in apertum tibi produxi de arte impurorum dæmonum. Si exactores porro dimiseris, temporisque tibi copia fuerit, ad me venies, et coram tibi perfectius de meretriciis istis conflictibus exponam. Sed vale mihi in Domino, filiorum suavissime.

Κυρίῳ, υἱὸν προσφιλέστατος,

XLIV. — SYMMACHIO COMITI.

Ait de quibusdam inopibus patientissimus Job: Cum non haberent sibi ipsis tegumentum, circumvestiverunt se petra⁷⁵. Petra vero plerisque in locis Christus nuncupatur⁷⁶. Quicumque igitur actiones bonas non possident, confugientes ad Christum in multa humilitate, et supplicatione circumamiciuntur ad salutem Dominica gloria.

331 XLV. — Eidem.

Secundo latroni dictum est, et nomen paradisi promissum⁷⁵. Apostolis enim regnum cælorum promissum fuerat. Itaque qui in cruce pendebat latro pro progenitore. Adam primo latrone paradisum accipit.

XLVI. — GELASIO MONACHO.

Non tantum ventri indulgere dæmones suggerunt, rebus in omnibus callidissimi, sed et inedias asperas, et jejunia supra modum efficere adhortantur: duo hæc commiscerent, aut superbiam inescatum inflari, animo concipientem majus quodpiam ipsum, quam reliquos fratres, qui una cum eo exercentur, absolvere, et æque ac vultures per continentiam

⁷⁵ Job xxiv, 8. ⁷⁶ I Cor. v, 1. ⁷⁷ Luc. xliii, 43

avolare; aut dissoluto corpore, neque sibi ipsi, A neque aliis utilem fore; morboque sæpissime tempore gravius invalescente, in incredulitatem, et desperationem, et blasphemiam hominem præcipitem agi.

XLVII. — *Eidem.*

Cave tibi ab excessibus et defectibus.

XLVIII. — *Eidem.*

Omnis vera virtus et est, et dicitur.

XLIX. — *Eidem.*

Eorum, quæ fratribus apponuntur, vilium eduliorum **332** sine ulla dissimulatione et ipse particeps esto, ne ea abigens non post multum tempus propter ingentem ægritudinem, modo vivendi immutato, ciborum lautorum, qui non aderunt, omne genus, et speciem investigare deprehendaris.

L. — ELEFTHERIO MONACHO.

Quantum quis pluribus operibus bonis cohonestatur, tantum a pluribus affligitur, multis adversus eum insurgentibus spiritibus improbis et iniquis hominibus. Permittit porro Deus justum a plerisque afflictari, ansam præbens æternæ et celebratissimæ gloriæ, quæ a præpotentibus afflictionibus exurgit. Cum itaque justus Deo quasi nasitans, dicit: « Quare, o Domine mi, omnes qui tribulant me, prævalent adversum me ⁷⁶? » quare, Domine mi, longe abes, et negligis me supra modum omnem afflictum et defatigatum? quare tota die misera vita mea diverberatur? adhuc hæc, et similia justo loquenti, respondet Deus, qui apud prophetam dixerat: « Adhuc te loquente, ecce videris ⁷⁷; » respondet justo, et sincere in ipsum contuente servo, et dicit: Propterea dereliqui te, ut nimium affligereris, et infortunius domareris, ut gloriæ æternæ pondus tibi perficerem. Hac propter multæ narratur esse justorum afflictiones ⁷⁸.

333 LI. — ANATOLIO PRESBYTERO.

An virum fuerit, quod universa virtute in sinu tuo excepta, ad exercendum te timoris spiritui traditus sis? « Posuisti enim, ait, firmamenta ejus formidinem ⁷⁹, et exaltasti dexteram deprimentium eum ⁸⁰. » Sed paululum sustine, et brachia inimicorum, quæ nunc te tribulant, a sancto angelo comminuta aspicias, et quæres locum dæmonis timoris, et non invenies eum: tuisque oculis intueberis fugientes, persequentes te.

LII. — COLORBASIO.

Qui facinorum præclære gestorum secundum Christum exercitia contemnit, eloquium vero et dictionem elegantem amplectitur atque ambit, similis est homini saxeum panem ambitiose foventi, ex quo non nutritur, imo dentes proprios contect.

LIII. — BERIMO MONACHO.

Multi propter nonnullas virtutes nimium sibi fidentes, nec suspicantes in semetipsos, qui obsi-

μηκέτι μήτε ἑαυτῷ μήτε ἄλλῳ χρησιμεῦσαι, καὶ τῆς νόσου πολλάκις πολλὴν ἐπίτασιν δεξαμένης τῷ χρόνῳ, εἰς ἀπιστίαν λοιπὸν, καὶ ἀνεπιστίαν, καὶ βλασφημίαν ἐκκυλισθῆναι τὸν ἄνθρωπον.

MZ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Τὰς ὑπερβολὰς καὶ τὰς ἐλλείψεις φυλάττω.

MH'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Πᾶσα ἀληθὴς ἀρετὴ καὶ ἐστὶ καὶ λέγεται.

MO'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Τῶν κοινῇ παρατιθεμένων τοῖς ἀδελφοῖς εὐτελῶν σιτίων μεταλάμβανε ἀνυποκρίτως, ἵνα μὴ τοῖνον ταῦτα παραιτούμενος δῆθεν μετ' οὐ πολὺ ἐξ ἀσθενείας κραταιᾶς τὸν τρόπον μεταβαλὼν, παντοίων γένος, καὶ εἶδος πολυτελῶν σιτίων ἐπινοῶν φωραθῆς μὴ παρόντων.

N. — ELEFTHERIO MONACHO.

Ὅσῳ τις ἐν πλείοσιν ἐργοῖς ἀγαθοῖς γίνεται, ὑπὸ πλείονων θλίβεται, πολλῶν αὐτῷ ἐπανισταμένων πνευμάτων τε πονηρῶν, καὶ ἀδίκων ἀνθρώπων. Ἀφίησι δὲ ὁ Θεὸς πολλοὺς θλίβειν τὸν δίκαιον, ἀφορμὰς παρέχων αὐτῷ αἰωνίου, καὶ αἰοδίμου δόξης, ἐκ τῶν ὑπερβαλλουσῶν ὑφισταμένης θλίψεων. Ὅπότεν τοῖνον ὁ δίκαιος πρὸς τὸν Θεὸν ἐπαπορῶν φράξῃ: « Διατί, ὦ Δέσποτά μου, πάντες οἱ λυποῦντές με κατισχύουσί μου; » ἵνα τί, ὦ Δέσποτά μου, μακρὰν ἀφέστηκας, καὶ ὑπερορᾶς με μυρία θλιβόμενον, καὶ καταπονούμενον; ἵνα τί ἐγενόμην μεμαστιγμένους ὄλην τὴν ἡμέραν τῆς ἀθλίως μου ζωῆς; ἐτι ταῦτα, καὶ τὰ τοιαῦτα τῷ δικαίῳ λαλοῦντι ἀποκρίνεται αὐτῷ ὁ εἰπὼν Θεὸς ἐν τῷ προφήτῃ, ὅτι: « Ἐτι λαλοῦντός σου, ἰδοὺ πάρεμι, » ἀποκρίνεται τῷ πιστῷ, καὶ γνησίως ἀναβλέποντι πρὸς αὐτὸν δούλῳ, καὶ λέγει, ὅτι: Διὰ τοῦτο ἀφήκα σε ἐπὶ πολὺ θλιθῆναι, καὶ καταδαμασθῆναι ταῖς συμφοραῖς, ἵνα δόξης αἰωνίου βάρος σοι κατεργάσωμαι. Διὰ τοῦτο πολλὰ εἰρηναί, καὶ γίνονται τῶν δικαίων αἱ θλίψεις.

NA'. — ANATOLIO PRESBYTERO.

Καὶ τί ξένον, εἰ πᾶσαν ἀρετὴν ἐγκολπισάμενος, τῷ τῆς δειλίας πρὸς γυμνασίαν παρεδόθης πνεύματι; « Ἐθου γάρ, φησὶ, τὰ ὀχυρώματα αὐτοῦ δειλίαν, καὶ ὑψώσας τὴν δεξιὰν τῶν θλιβόντων αὐτίν. » Ἄλλ' ὀλιγον ἀνάμεινον, καὶ δὴν τοὺς βραχίονας τῶν ἐχθρῶν συντριβομένους ὑπὸ ἀγίου ἀγγέλου τοὺς ἀρτίως σε θλιβοντας, καὶ ζητήσεις τὸν τόπον τοῦ τῆς δειλίας δαίμονος, καὶ οὐ μὴ εὐρήσεις αὐτὸν, καὶ αὐτοῖς ὀφθαλμοῖς δὴν τοὺς διώκοντάς σε, φεύγοντας.

NB'. — ΚΟΛΟΡΒΑΣΙΩ.

Ὁ ἀμελῶν τῆς ἐργασίας τῶν κατὰ Χριστὸν ἀριστευμάτων, τῆς δὲ καλλιτελείας ἀντιποιούμενος, ὁμοίως ἐστὶν ἀνθρώπῳ λίθινον φιλοκαλοῦντι ἄρτον, ἐξ οὗ μὴ τραφήσεται, μᾶλλον δὲ τοὺς ἰδίους συγκλάσει ὀδόντας.

NC'. — BHPIMIO MONACHO.

Πολλοὶ θάρρῶντες ἑαυτοῖς διὰ τινὰς ἀρετάς, καὶ μὴ προσδοκῆσαντες εἰσελευσέσθαι πρὸς αὐτοὺς τοὺς

⁷⁶ Psal. III, 2. ⁷⁷ Isa. LVIII, 9. ⁷⁸ Psal. XXXIII, 20. ⁷⁹ Psal. LXXXVIII, 41. ⁸⁰ Ibid. 43.

πυλορχοῦντας τὴν ψυχὴν, καὶ ἐκπορθοῦντας δαίμο-
νας μέγα πεφρονήκασιν. Ἄλλ' ὅμως παρ' ἐλπίδας
ἀλλοιωθέντες ἐπὶ τὸ χεῖρον, πείραν τῶν πολεμίων
εἰλήφασιν, εἰσελθόντων διὰ τῶν αἰσθήσεων τοῦ σώ-
ματος, καὶ τὴν ἀθλίαν ψυχὴν ἐρημωσάντων. Διόπερ
καὶ γέγραπται, ὅτι «Ὁὐκ ἐπίστευσαν βασιλεῖς τῆς γῆς,
ὅτι εἰσελεύσεται ὁ ἐχθρὸς, ἐκθλίβων διὰ τῶν πυλῶν
Ἱερουσαλήμ.»

ΝΔ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ἵτι δυνατὸν καὶ μετὰ σωφροσύνην ἐξενεχθῆναι διὰ
τῶν ῥυπαρῶν λογισμῶν εἰς τὴν σωματικὴν ἀκαθαρ-
σίαν ἀπονήσαντας μὲν τῇ ἀρετῇ, ἰσχύσαντας δὲ τῇ
κακίᾳ, δέχου τὴν μαρτυρίαν· λέγει γάρ· «Ἐσαλεύ-
θησαν ἐγγήγοροι ἐν ταῖς ἐξόδοις, ἐμολύνθησαν ἐν
αἵματι, ἐν τῷ μὴ δύνασθαι αὐτοῦς, ἤψαντο ἐνθυμη-
μάτων αὐτῶν.»

ΝΕ'. — Τῷ αὐτῷ.

Εἰ βούλει μὴ ἐμπεσεῖν εἰς πᾶσαν ἀμαρτίαν, προ-
κατάβαλε, καὶ ἐκ βάρθρων κατάσκαψον, καὶ ἐξόρυξον
τὸ μάταιον φύσημα.

ΝΓ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ἐὰν εἴδῃς τινα ἀκαθαρτότερον πάντων ἀνθρώπων
ἀκαθάρτων, καὶ τῶν πονηρῶν πονηρότερον, μὴ θε-
λήσῃς τοῦτον καταδικάζειν, καὶ οὐ καταλειψθεῖσθαι
ὑπὸ θεοῦ, οὐδ' οὐ μὴ δορυάλωτος γένοιο.

ΝΖ'. — Τῷ αὐτῷ.

Τοῖς διαφανεστέροις, καὶ καθαροῖς τῶν ποιμένων,
ἔξεστι κρίνειν, τοῖς ἐμπεπιστευμένοις τὰς κλεῖς
τῆς βασιλείας, οὐχὶ τοῖς ποίμαινομένοις, καὶ ταῖς τῶν
ἀμαρτημάτων κηλῖσι κατεστιγμένοις.

ΝΗ'. — ΜΑΥΡΙΑΝῶ ΜΟΝΑΧῶ.

Ἐὰν ἡσυχάζωμεν, καὶ τῇ εὐχῇ καὶ τῇ ψαλμῳδίᾳ ἐν
τῷ μοναστηρίῳ προσκαρτερῶμεν, καὶ μὴ παρενο-
χλῶμεν τοῖς κοσμητοῖς, ὁ θεὸς ἐκείνους αὐτοῦς φέρει
πρὸς ἡμᾶς, προνοῶν, καὶ φροντίζων ἡμῶν, καὶ
ἀναγκάζει αὐτοῦς μετὰ προθυμίας ποιεῖν ἡμῶν τὰς
σωματικὰς χρεῖας. Φροντίζει δὲ ἡμῶν ὁ θεὸς, ἐπειδὴ
καὶ ἡμεῖς τοῦ πνευματικοῦ ἔργου φροντίζομεν.

ΝΘ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ἰατρὸς κἄν κολάζῃ, ὀδύνας προσάγων ἀμνοντι,
κἄν θάλπη, κἄν ἀναπαύῃ, κηδεμονικῶς πάντα κατ'
ἐπιστήμην ποιεῖ.

Ξ'. — Τῷ αὐτῷ.

Εἰ βούλει μήτε ἐνταῦθα μήτε ἐκεῖ δοῦναι δίκην, Δ
ἀπαίτησον ἑαυτὸν εὐθύνας. Εἰ γὰρ ἑαυτοῦς ἐκρίνο-
μεν, οὐκ ἂν ἐκρινόμεθα.

ΞΑ'. — Τῷ αὐτῷ.

Καὶ πῶς ἂν, φῆς, δίκας ἑμαυτὸν εἰσπραξαίμην;
Ἐγὼ φῆσω· Ταπεινώσον σεαυτὸν, πένθησόν τε, καὶ
στέναξον ἐπὶ τοῖς παραπτώμασι· οὐ μικρὰ γὰρ
τιμωρία, καὶ βάσανος τῇ ψυχῇ, τὸ ἀναλογίζεσθαι,
καὶ θρηνεῖν τὰ οικεῖα σφάλματα, μεγάλη γὰρ τοῦ-
τόγε ὀδύνη, καὶ αἰκία, καὶ κόλασις. Διὰ τοῦτο καὶ ἄθλον

dent animas ac diripiunt, daemones ingressuros;
magnifice se jactant atque ostentant. Nihilominus
praeter spem in pejus immutati experimentum
hostium ceperant, qui per sensus corporis intro-
euntes, miseram animam desolarunt. Propterea
scriptum est: « Non crediderunt reges terrae, quod
ingrediaur inimicus tribulans per portas Hieru-
salem⁸¹. »

334 LIV. — *Eidem.*

Et posse quidem post continentiam per immun-
das cogitationes in corpoream impuritatem, virtute
sane lassescentes, et malitia praevalescentes compelli,
habeto tibi testimonium: dicitur enim: « Commoti
sunt vigiles in exitibus; polluti sunt in sanguine;
quod imbecilli essent, attraxerunt cogitationes
B suas⁸². »

LV. — *Eidem.*

Si in omne genus peccati incidere non vis,
praecoccupas, et ex imis funditus evertes, effoditoque
inanem timorem.

LVI. — *Eidem.*

Si quempiam impuris omnibus hominibus impu-
riorem, et improbis improbiorem conspexisti, ne
eum condemnes, et sic non derelinqueris a Deo,
neque fles captivus.

LVII. — *Eidem.*

Magis conspicis mundisque pastoribus datum
est judicem agere, quibus claves regni contraditae
sunt, et non iis qui sub pastoris ductu degunt, et
scelerum maenibus notisque compunguntur.

LVIII. — ΜΑΥΡΙΑΝῶ ΜΟΝΑΧῶ.

Si quiete agamus, et in oratione, et psalmodia
cantu in monasterio persistamus, nec saecularibus
molestiis simus, eos ad nos Deus conducit provi-
dens, curamque 335 nostri gerens, eosque com-
pellit, ut nostris corporis necessitatibus promptis-
sime subveniant. Prospicit vero nobis Deus, cum
nos spirituali operi prospicimus.

LIX. — *Eidem.*

Medicus, licet tormenta adigat, doloribus infir-
mum crucians, licet foveat, licet quiescere praeci-
piat, nae ille omnia accurate, et secundum artis
decreta prosequitur.

LX. — *Eidem.*

Si neque hoc in loco, neque in alio poenas per-
solvere tibi in animo est, a te ipso poenas exposce.
Si namque nosmetipsos judicaverimus, non judica-
binur.

LXI. — *Eidem.*

At quam ratione poenas a me ipso exigam?
ais. Id edico. Temetipsum humilia, lacrymis con-
fice, ejulaque pro peccatis. Neque enim exigua
animae poena tormentumque fuerit, revolvere animo,
propriisque lapsus deplorare. Ingens etenim illud
est et dolor, et verberatio, et supplicium: pro-

⁸¹ Thren. iv, 12. ⁸² Ibid. 14.

[1] Hanc epistolam cum duabus sequentibus complectitur epistola 7, iv, Mariano monacho.

percaque justitiæ præmia Deus elargitur homini, A qui per confessionem semetipsum dilaniat. Dic enim, ait, tu prius peccata tua, antequam alius te accuset, ut justus fias.

LXII. — AQUILÆ EXCONSULI.

Ante Dominicam diem cœlestem judicem præoccupata : **336** a gehenna te eripe. Si veniam a supero Domino commereri appetis, et decem millia talenta tibi condonari, dimitte et tu conservo tuo centum denarios : conservum etenim tuum servum tuum appello, cum et tu, et ille in cœlo Dominum habeatis.

LXIII. — *Eidem.*

Non est rebus suis diffidendum ; neque in quocunque, ut ut est, lapsu, animo succumbendum, sed res est adjudicanda et confitenda. Qui enim abjiciunt sese et prosternunt, una cum impiis reputantur.

LXIV. — JULIANO PRESBYTERO.

Abconditum animæ ærarium cor nuncupatur, in quo multæ perpetrantur iniquitates, quas tantummodo videt nunquam edormiscens oculus. Sæpe igitur et presbyteri in corde suo iniquitatem operantur.

LXV. — *Eidem.*

Cave tibi, ne unquam et ipse in abscondita cogitationis tuæ æde, turpissimarum perturbationum idola compingens, deos tibi sngas et colas. Ait siquidem propheta : « Ingressus sum, et vidi, et ecce omnis similitudo reptilium et animalium, abominationes inanes et idola in circuitu depicta ⁸⁸ »

337 LXVI. — PAULO ARCHIMANDRITÆ.

Ne tibi animo insedeat, breves dies hujusce miseræ vitæ, sine ulla tempestate ac turbis emetiri. Securitas quippe, et vita hilaris, et ab omni molestia continuata vacuitas non est nostri, qui in scammate adversus antagonistas dæmones decertamus, sed eorum, qui negligunt et floccipendunt vitam sempiternam.

LXVII. — *Eidem.*

Qui pie vitam traducere elegerunt, omnes magno cum dolore cognitionis panem comedunt, et aquam rationis compotem bibunt, noctu et interdiu tentationum lanceis et corpore, et animo puncti. Dicitum intelligito : « Hominis tristis ossa exsiccantur ⁸⁹ ; » et, « Tinea ossium cor persectans ⁹⁰. » Scriptum quoque est in Ezechiele : « Fili hominis, panem tuum cum dolore comedes, et aquam tuam cum cruciatu et afflictione bibes ⁹¹. »

LXVIII. — *Eidem.*

« In patientia vestra possidebitis animas vestras ⁹², » Servator ait. Per patientiam siquidem ex rebus insperatis consolationem inveniemus ; quæ enim nemo hominum exspectavit, hæc et disponit, et largitur Dominus iis, qui per fidem et spem eum sustinent. Quapropter Jeremias

δικαιοσύνης χαρίζεται ὁ Θεὸς τῷ ἀνθρώπῳ τῷ διὰ τῆς ἐξομολογήσεως ἑαυτὸν κατατρύχοντι. Λέγει γάρ, φησί, πρῶτος τὰς ἀμαρτίας σου, πρὶν ἄλλος σου κατηγορήσῃ, ἵνα δίκαιος γένῃ.

ΕΒ'. — ΑΚΥΛΑ ΑΠΟΥΗΑΤΩΝ.

Πρὸ τῆς Κυριακῆς ἡμέρας, θέλησον προφθάσαι τὸν οὐράνιον δικαστὴν, ἐξάρπασον σεαυτὸν γεέννης. Εἰ βούλει συγχωρηθῆναι σου παρὰ τοῦ ἁγίου Δεσπότης τὰ μυρία τάλαντα, ἄφες καὶ σὺ τῷ συνδούλῳ σου τὰ ἑκατὸν δηνάρια · συνδουλον δὲ τὸν σὸν οἰκέτην καλῶ, ἐπειδὴ καὶ σοῦ, καὶ αὐτοῦ ἐν οὐρανῷ ὁ Κύριος ὑπάρχει.

ΕΓ'. — Τῷ αὐτῷ.

Θύ χρῆ ἀπογινώσκειν, οὐδὲ ἀπαγορεύειν ἐν παντὶ ὅλως παραπτώματι, ἀλλ' ἐπιγινώσκειν καὶ ἐξομολογεῖσθαι. Οἱ γὰρ ἀπογινώσκοντες ἑαυτῶν τοῖς ἀσεβέσι συναριθμοῦνται.

ΕΔ'. — ΙΟΥΑΙΑΝῶ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῶ.

Ἀπόκρυφον τῆς ψυχῆς ταμείον ἡ καρδία προσεῖρηται, ἐν ἣ πολλὰί γίνονται ἀνομίαι, ἃς μόνος βλέπει ὁ ἀκοίμητος ὀφθαλμός. Πολλάκις τοίνυν καὶ πρεσβύτεροι ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν, ἀνομίαν ἐργάζονται.

ΕΕ'. — Τῷ αὐτῷ.

Σκόπησον μήποτε καὶ αὐτὸς ἐν τῷ ἀποκρύφῳ οἴκῳ τῆς διανοίας τὰ τῶν αἰσχρίστων παθῶν εἰδῶλα διαγράφων, θεοποιῆς τε καὶ θεραπεύης. Φησὶ γὰρ ὁ προφήτης, ὅτι : « Εἰσῆλθον, καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ πᾶσα ὁμοίωσις ἐρπετοῦ, καὶ κτήνους, βδελύγματα μάταια, καὶ εἰδῶλα διαγεγραμμένα κύκλῳ. »

ΕΖ'. — ΠΑΥΛῶ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤῆ.

Μὴ βούλου ἀχειμάστωσ; καὶ ἀμερίμωσ διεξέρχουσαι τῆς τάλαιπύρου ταύτης ζωῆς τὰς βραχείας ἡμέρας · τὸ γὰρ ἀμερίμωσ, καὶ διευθυμεῖσθαι, καὶ μηδὴλως πείραν τῶν ἀναρῶν ἔχειν, οὐκ ἔστιν ἡμῶν τῶν ἀγωνιζομένων ἐν τῷ σκάμματι πρὸς τοὺς δαίμονας τοὺς ἀνταγωνιζομένους, ἀλλὰ τῶν ἀμελούντων, καὶ ἀφροντιστούντων τῆς αἰωνίου ζωῆς.

ΕΖ'. — Τῷ αὐτῷ.

Οἱ ζῆν εὐσεβῶσ προηρημένοι, πάντες μετὰ πολλῆς ὀδύνης ἐσθίουσι τὸν τῆς γνώσεως ἄρτον, καὶ πίνουσι τὸ ὕδωρ τὸ λογικόν, καὶ νυκτὸς καὶ ἡμέρας κεντούμενοι ταῖς τῶν πειρασμῶν λόγχαις, καὶ ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα. Νόησον ὅπερ λέγω · « Ἀνδρὸς λυπηροῦ ξηραίνεται ὀστέα. » Καί · « Σῆς ὀστέω καρδία αἰσθητικῆ. » Γέγραπται δὲ καὶ ἐν τῷ Ἰεζεκιήλ · « Ἰὴ ἀνθρώπου, τὸν ἄρτον σου μετ' ὀδύνης φάγεσαι, καὶ τὸ ὕδωρ σου μετὰ βασάνου καὶ ὀλίψεωσ πίεσαι. »

ΕΗ'. — Τῷ αὐτῷ.

« Ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσεσθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν, » φησὶν ὁ Σωτὴρ. Ἐκ γὰρ τῆς ὑπομονῆς ἐκ τῶν ἀνεπίστων, παραμυθίζιν εὐρήσομεν · ἃ γὰρ μηδεὶς ἀνθρώπων προσεδόχησε, ταῦτα καὶ οἰκονομεῖ, καὶ χαρίζεται Κύριος τοῖς διὰ πίστεωσ καὶ ἐλπίδωσ ὑπομένουσιν αὐτὸν. Διδόπερ φησὶν ὁ Ἰερεμίας, ὅτι : « Ἀγαθὸς

⁸⁸ Ezech. viii, 10. ⁸⁹ Prov. xvii, 22. ⁹⁰ Prov. xiv, 50. ⁹¹ Ezech. xii, 18. ⁹² Luc. xxi, 19.

Κύριος τῶς ὑπομένουσιν αὐτόν, καὶ τῇ ψυχῇ τῇ ἐκζητούσῃ αὐτόν. »

NZ'. — KAPINŌ ΠΑΛΑΤΙΝŌ.

Ἡμεῖς ἀμαρτάνοντες τὰς τιμωρίας τοῦ Θεοῦ καὶ τὰς παιδείας καθ' ἡμῶν ἐπισπώμεθα. Διὰ τοῦτό φησι Κύριος : « Ἴδου ἐγὼ δίδωμι ἐπὶ τὸν λαὸν τοῦτον ἀσθένειαν, καὶ ἀσθενήσουσιν ἐν αὐτῇ πατέρες καὶ υἱοὶ ἅμα. » Ἐὰν δὲ καὶ οὕτως ἐπιμείνωμεν ἀμαρτίαν ἐφ' ἀμαρτίας προστιθέντες, καὶ θάνατον ἐπάξει ἡμῖν. Διόπερ εὐθύς λέγει, ὅτι : Γέλτων καὶ ὁ πλησίον αὐτοῦ ἀπολούνται. » Φοβηθῶμεν τοίνυν καὶ μὴ καταφρονήσωμεν.

O'. — Τῶ αὐτῶ.

Ὅκ εἰκὴ βοῶσι κατὰ τὰς ἐκκλησίας οἱ προφήται, ἀλλ' ἵνα εὐλαβηθέντες τὴν θείαν ὀργὴν τοῦ ἀμαρτάνειν παυσώμεθα. « Ἐπειδὴ γὰρ, φησὶ, τῷ Κυρίῳ ἀντέστης, καὶ οὐ μετενόησας, ἤνοιξες τὸν θησαυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἐξήνεγκες πάντα τὰ σκεύη τῆς ὀργῆς, τοῦ ἐξολοθρεῦσαι πάντας τοὺς περιφρονοῦντας τὰ ἄγια λόγια.

OA'. — ΦΑΡΙΣΜΑΝΙΜŌ ΔΕΚΕΜΒΡΙŌ.

Ἐὰν μὴδεὶς διώκῃ σε τύραννος Ἕλλην, ἀλλ' ὄμωσ γίνου ἔτοιμος εἰς μαρτύριον, ἵνα μὴ στερηθῆς τῆς προθυμίας. Κἂν γὰρ μὴ παρῇ διωγμὸς ὡσπερ θέλεις, οὕτως ἔσται σοι τὰ πράγματα. Μᾶλλον δὲ πάρεστι διωγμὸς διὰ παντὸς τοῦ βίου· πάρεστιν θυμὸς, πάρεστιν ἐπιθυμία αἰσχροῦ, πάρεστιν ἀθυμίας, καὶ λύπης, καὶ ἀκηδίας τυραννίδος, ἐγγύς σου φόβος ἀκαιρός, καὶ βασκανία παρίσταται, ἐφῆσθηκέ σοι κενοδοξίας ἄρχων καὶ λαιμαργίας, καὶ μέθης, καὶ τῶν ἄλλων λυμαντηρίων παθῶν. Τούτων γὰρ ἕκαστον τὴν ἀνθρωπείαν ψυχὴν ἐκδιώκει τῆς αἰωνίου ζωῆς. Ἀγωνίζου τοίνυν, καὶ ἀνδρίζου κατ' αὐτῶν ὡς στρατιώτης Χριστοῦ.

OB'. — ΘΕΩΝΙ ΜΟΝΑΧŌ.

Χρὴ μᾶλλον ἀδελφοί συνδιατρίβειν ἐν τῷ ἀσκητηρίῳ τὸν βουλόμενον ἀθλεῖν, καὶ γυμνάζεσθαι πρὸς φιλοσοφίαν πνευματικὴν, καὶ μὴ ἀπλῶς, καὶ ὡς ἔτυχε, τὴν μόνωσιν ἐπιλέγεσθαι, ριψοκινδύνως καὶ προπετῶς κατὰ αὐταρέσκειαν καὶ αὐθάδειαν, μήποτε ἀπροσδοκῆτως ὑπὸ τῶν λοχόντων πνευμάτων ἀναρεθῇ τὴν ψυχὴν· ῥομφαία γὰρ τῶν ἐχθρῶν περιέσθη κυκλόθεν.

OC'. — Τῶ αὐτῶ.

Ὅ λέγων, ὅτι Διὰ τοῦτο ἀναχωρήτης γίνομαι, ἵνα μὴδένα ἔχω τὸν εἰς ὀργὴν παρακινῶντα, οὐδὲν διαφέρει ὁ τοιοῦτος θηρίου ἀλογίστου. Καὶ γὰρ τὰ θηρία βλέπομεν ἡρεμοῦντα, καὶ μηδὲν ὄλως ἀγριαίνόμενα, ἐὰν μὴ τις ἀνθρωπος τρυφᾷ εἰς θυμὸν διεγείρη. Καὶ διατὶ γέγραπται : « Ὑποτασσόμενοι ἀλλήλοις ἐν φόβῳ Θεοῦ· καὶ : « Ὅπερ χάρισμα ἐλάβετε εἰς ἑαυτοὺς διακονοῦντες· καὶ : « Ὑποτάγητε πάσῃ κτίσει ἀνθρωπίνῃ διὰ τὸν Κύριον, ἀλλήλους ἡγουμένοι ὑπερέχοντας ἑαυτῶν, μὴ τὰ ἑαυτῶν ἕκαστος κυροῦντες, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐτέρων ἕναστοι. Εἰ

A dicit : « Bonus est Dominus exspectantibus se, et animæ eum exquirenti ⁸⁸. »

338 LXIX. — CARINO PALATINO.

Nos nostris sceleribus punctiones Dei, ac supplicia in capita nostra avertimus. Propterea dicit Dominus : « Ecce ego do in populum hunc infirmitatem, et infirmabuntur in ipsa patres et filii simul ⁸⁹. » Si vero et sic persistamus, peccatum super peccata aggerentes, morte etiam multabimur. Quapropter statim subdit : « Vicinus et proximus illius interibunt ⁹⁰. » Timeamus igitur, nec negligamus.

LXX. — Eidem.

Non perperam in ecclesias vaticinia clamant, sed ut nobis a divina ira præcavaentes, sceleribus finem imponamus. « Quandoquidem, ait, contra Deum insurrexisti, nec te pœnituit, aperuit thesaurum suum, et eduxit omnia vasa iræ ad perdendum omnes, qui divina eloquia contemnunt ⁹¹. »

LXXI. — PHARISMANIMO DECEMBRIO.

Licet nemo te tyrannus gentilis insectetur, nihilominus ad martyrium promptus fias; ne promptitudine et desiderio denuderis. Licet enim persecutio non sæviat, ut velles, res tibi ita erunt. Imo persecutio per totam vitam adest, adest iracundia, adsunt desideria prava, adest animi ægritudinis, et mororis, et tædii tyrannis, prope te est metus intempestivus, assidet invidentia, non longe est inanis gloria, et gulæ, et ebrietatis, et aliarum noxiarum perturbationum princeps. Hæc enim **339** singula ab æterna vita vitam humanam persequuntur. Decerta igitur, et vir sis contra eadem æque atque miles Christi.

LXXII. — THEONI MONACHO.

Qui certamen subit, et ad philosophiam spiritualem exercetur, illi potius una cum fratribus immorandum est in asceterio, nec perperam, et ut se tulerit occasio, solitudo eligenda temere et audacter, ut tibi complacitum est, et præsumis; ne præter expectationem per insidiantes spiritus animam perdat: framea enim hostium undique circumvallat.

LXXIII. — Eidem.

Dicens, propterea deserta loca petere, ab aliisque separari, ne ullum habeat, qui ad iracundiam provocet, belluæ, cui nihil inest rationis, haud est dissimilis. Etenim feras intuemur tranquille quiescentes, et nemini prorsus exasperatas, ni prius eas quispiam in iram concitet. Et quænam denique ob causam scriptum est : « Sibi invicem subiectientes in timore Dei ⁹²; » et : « Donum, quod accepistis in vosmetipsos ministrantes ⁹³, » et : « Subditi estote omni creaturæ humanæ propter Dominum ⁹⁴; invicem ducentes vobis ipsis super-

⁸⁸ Thren. iii, 25. ⁸⁹ Jer. vi, 24. ⁹⁰ Ibid. ⁹¹ Jer. L, 24, 25. ⁹² Ephes. v, 21. ⁹³ I Pet. iv, 10. ⁹⁴ I Pet. ii, 13.

eminentes; non quæ sunt sui ipsius, unusquisque A
prospiciat. sed et quæ aliorum sunt, singuli ⁹⁸. Si
quis sapiens, et sciens inter vos, manifestet opera
sua in placabilitate scientiæ ⁹⁹ ?)

340 LXXIV. — Eidem.

Affectibus obnoxia dæmonum cogitationes, le-
porum instar, secundæ admodum existunt. Cogita-
tio namque prava, quæ animæ suggeritur, mul-
tas alias cogitationes, alias ex aliis immutatas,
transformatasque parturit. Et id est quod dicitur
in Psalmis : « Pecora alienorum, » filiorum scilicet
dæmonum, « fetosa, multiplicantia in egressi-
bus suis ⁹⁷. »

LXXV. — TAPISCO DIACONO.

In plenitudine, ait, panum voluptuariam vitam
egit Sodoma, et superbiit ⁹⁸. Anima enim, quæ B
æque ac Sodoma vivit, cognitionis panibus exsa-
turata, recalcitrat, et tolerari non potest.

LXXVI. — Eidem.

Cognitio facili negotio hominem inflat. Propter-
ea dicit : « Ne superextollar, » quemadmodum
quidam sublatis sunt, « datus est mihi stimulus
præservans me, ne superextollar ⁹⁹. »

LXXVII. — Eidem.

Magno homines odio prosequuntur eos, qui ab
ipsis gloriam sibi ancupantur. Qui igitur gloriam
ambit, idem est ac filia meretrix, sui amatores
persequens, quæ ideo magis odio habetur, quod
illos insane deperat.

341 LXXVIII. — PETRO LECTORI.

Dixisti, post nimium exsiccatum corpus jejunio,
graviter appetitu pravi dæmonis aggravari, qui ad
intima quæque medullarum penetravit, et flammam
voluptuosam succendit adeo, ut non modicum inter-
turbatus sis. Sed turbas abjice : similia namque
sæpenumero invidentia diaboli oriuntur; et attende
lectioni. Ezechiel enim ait, in vitæ nostræ hostem
sermonem dirigens : « Confregisti omnes renes ¹, »
hoc est congressuum desiderii absurdisque motibus,
polluere, et debilitare ausus es eos, qui certamina
subeunt. Et Jeremias de Domino, aliquando nos ad
exercitium dæmonibus tradente, et ab iis omnia
nostra abscondita, et omnia occulta materiæ repo-
sitoria perquiri permittente, dicit : « Humiliavit me
in die iræ suæ; misit in aures meas ignem, et
deduxit illum ² : » hoc est, in ima corporis, vel, ut
reddidit interpretes Symmachus, Castigavit me,
extendit rete pedibus meis, convertit me retror-
sum, dedit me abolitum, et tota die indolentem.
Oportet itaque decertantem graviter affligi a dæmo-
nibus, qui odio persequuntur virginitatem, et pro-
bari, et vexari, et obtenebrari, et tradi, et trans-
mitti per aquam, et ignem, et caliginem, et tem-
pestatem; tum demum in gaudium, et recreationem,
et libertatem aeris eductum, beatitudinis lumen
aspicere.

καὶ σάλου, καὶ τελευταίου ἐξελεῖν εἰς χαρὰν, καὶ
φῶς τῆς μακαριότητος.

⁹⁷ Philipp. II, 3, 4. ⁹⁸ Jac. III, 13. ⁹⁹ Psal. CXLIII, 15. ⁹⁸ Ezech. xvi, 49. ⁹⁹ II Cor. XII, 7. ¹ Ezech.
XXIX, 7. ² Thren. I, 12, 13.

τις σοφῶς, καὶ ἐπιστήμων ἐν ὑμῖν, δεῖξάτω τὰ ἔργα
αὐτοῦ ἐν πραότητι σοφίας ;)

ΟΔ'. — Τῷ αὐτῷ.

Τὰ τῶν δαιμόνων ἐμπαθῆ νοήματα, δίκην λαγῶν
πολύγωνα τυγχάνει. Τὸ γὰρ ὑποβληθὲν τῇ ψυχῇ πονη-
ρὸν ἐνθύμημα, πολλοὺς ἄλλους ἀποτίκτει λογισμοὺς,
ἕτερον ἐξ ἑτέρου μεταλλαττόμενον τε καὶ μεταμορ-
φούμενον. Καὶ τοιοῦτον ἂν ἦ τὸ λεχθὲν ἐν τῷ
ψαλμῷ, ὅτι « Τὰ πρόβατα τῶν ἀλλοτριῶν, υἰῶν δη-
λαθῆ τῶν δαιμόνων, πολυτόκα, πληθύνοντα ἐν ταῖς
ἐξόδοις αὐτῶν. »

ΟΕ'. — ΤΑΠΙΣΚΩ ΔΙΑΚΟΝῷ.

Ἐν πλησμονῇ, φησὶν, ἄρτων ἐσπατάλησε Σόδομα,
καὶ ὑπερρηφανεύσατο. Ἡ γὰρ σοδομουμένη ψυχὴ χορ-
τασθεῖσα τῶν ἄρτων τῆς γνώσεως, ἀπολακτίζει λοι-
πὸν, καὶ δυσφάρητός ἐστιν.

ΟΓ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ἡ γνώσις φυσιοῦ ῥηδίως τὸν ἄνθρωπον. Διὸ φησι·
« Μήποτε ὑπεραρθῶ, » καθὼς τινες ὑπερήρθησαν,
« ἐδόθη μοι σκόλωψ προφυλαττόμενός με, ἵνα μὴ
ὑπεραρθῶ. »

ΟΖ'. — Τῷ αὐτῷ.

Πάνυ μισοῦσιν οἱ ἄνθρωποι τοὺς δεομένους τῆς
παρ' αὐτῶν δόξης. Ὁ τοίνυν φιλόδοξος δομῶς ἐστι
θυγατρὶ φιλοπόρῳ, ἥτις καταδιώκουσα τοὺς ἐαυτῆς
ἔραστὰς, πλεόν διὰ τοῦτο μισεῖται, ὅτι ἔραξ αὐτῶν
μακικῶς.

ΟΠ'. — ΠΙΕΤΡῷ ΑΝΑΓΝΩΣΤῆ.

Εἶρηκας μετὰ τὸ ἄγαν καταξηράναι τὸ σῶμα τῇ
νηστείᾳ, βεβαρηθῆσαι πάνυ τῇ ἐπιθυμίᾳ τοῦ πονηροῦ
δαίμονος, μέχρι τοῦ βήθους τῶν μελῶν διαδύτος,
καὶ φλόγα ἡδονικὴν ἐξάψαντος, ὥστε σε οὐ μικρῶς
περὶ τοῦτου θορυβηθῆναι. Ἀλλὰ μὴ θορυβηθῆς,
τοιαῦτα γὰρ πολλάκις γίνεται φθόνῳ τοῦ διαβόλου,
καὶ πρόσχες τῇ ἀναγνώσει. Ἰεζεκιὴλ μὲν γὰρ φησὶν,
ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν ἐχθρὸν τῆς ἡμετέρας ζωῆς,
ὅτι « Συνέκλασα πᾶσαν ὄσφυν, » τούτέστι συνουσι-
ασμῶν ἐπιθυμίαις, καὶ ἀτόποις κινήσει καταρυ-
παίνειν, καὶ σαθροῦν τετόλμηκας τοὺς ἀγωνιζομέ-
νους. Ἰερεμίας δὲ περὶ Κυρίου ἐσθ' ὅτε τοῦ ἐκδιδόν-
τος ἡμᾶς πρὸς διαγυμνασίαν τοῖς δαίμοσι, καὶ πα-
ραχωροῦντος διερευνᾶσθαι ἡμῶν ὑπ' αὐτοῦ τὰ ἀπόρ-
ρητα, καὶ πάσας τὰς κρυφίας τῆς ὕλης ἀποθήκας,
φλογεῖσθαι, « Ὁ Κύριος ἐπακείνωσέ με ἐν ἡμέ-
ρα ὀργῆς αὐτοῦ, ἀπέστειλεν εἰς τὰ ὠτά μου πῦρ,
καὶ κατήγαγεν αὐτὸ, » τούτέστιν, εἰς τὰ βῆθη τοῦ
σώματος, ἧ ὡσπερ ἐξέδωκεν ὁ ἔρμηνεύς Σύμμαχος,
ὅτι Ἐπαίδευσέ με, διεπέτασε δίκτυον τοῖς ποσὶ μου,
ἀπέστρεψέ με εἰς τὰ ὀπίσω, ἔδωκέ με ἠφανισμένον,
καὶ ὄλην τὴν ἡμέραν ὀδυνώμενον. Χρῆ τοίνυν τὸν
ἀγωνιζόμενον, πολλὰ ὀλιθῆναι ὑπὸ τῶν μισούντων
τὴν παρθενίαν δαιμόνων, καὶ δοκιμασθῆναι, καὶ
σκληρῆναι, καὶ γνωφωθῆναι, καὶ παραδοθῆναι, καὶ
διαβιβασθῆναι δι' ὕδατος, καὶ πυρὸς, καὶ θμίχλης,
ἀνάψυξιν, καὶ ἀέρα ἐλευθερίας, καὶ θεάσασθαι τὸ

ΘΕ'. — ΕΥΝΟΜΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Αανθάνει και Γκπου οξύτης, ἐάν μὴ ἦ ἄμιλλα, και ἀθλητοῦ ἀθλος ῥώμη, ἐάν μὴ ἦ ὁ ἀνταγωνιζόμενος, και χρυσὸς δόκιμος ὢν, ὡσπερ ὁ Ἰωδ, ὡσπερ ὁ Ἰωσηφ, και πάντες οἱ ἄγιοι.

Π'. — Τῷ αὐτῷ.

Εἰ μὴ ἐγένετο διωγμὸς, οὐκ ἐφαίνοντο μάρτυρες· εἰ μὴ ὑπῆρχεν ὁ Σατανᾶς πειράζων και θλιβων ἡμᾶς, οὐκ ἂν εὐδηλον ἦν, τίς πρόθυμος, τίς ἀδόκιμος και νωθρός.

ΠΑ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ὁ μὴ συνδυάζων λογισμοῖς ἀκαθάρτοις, μηδὲ συμφωνῶν και συμφερόμενος τῷ πλήθει τῆς ἀτοπίας, δῆλον, ὅτι ἀφροντις και ἀμέριμος καθ' ἑαυτὸν διάξει. Ὅτι σὺ, Κύριε, φησὶ, κατὰ μόνος ἐπ' ἐλπίδι κατώκισάς με. Διὸ λέγει ὁ Θεὸς περὶ τοῦ τοιοῦτου Κατασκηνῶναι καθ' ἑαυτὸν, και οὐ μεριμνήσει, « και υἱὸς ἀνομίας οὐ προσθήσει τοῦ κακῶσαι αὐτὸν, » καθὼς ἀπ' ἀρχῆς, « ἀναπαύσῃ σε ἀπὸ πάντων ἐχθρῶν σου, » και ἀπαγγελεῖ σοι Κύριος, ὅτι οἶκον οἰκοδομήσεις αὐτῷ, και « οὐκ ἀποστήσω τὸ ἔλεός μου, καθὼς ἀπέστησα, ἀπ' ὧν ἀπέστησα. »

ΠΒ'. — Τῷ αὐτῷ.

Μάχιρα τοῦ διαβόλου ὑπάρχει ποτὲ μὲν ἡ φαύλη ἐνθύμησις, ποτὲ δὲ τὰ κοσμικὰ πράγματα, ποτὲ δὲ ἡ πρακτικὴ ἁμαρτία, ποτὲ δὲ τὰ μέλη τοῦ σώματος, οἷσιν ὡσπερ ὀπλοῖς χρώμενος τὴν ψυχὴν κατασφάττει, προκαταγοητεύσας τῷ λογισμῷ· ἀλλὰ και αὐτοὶ οἱ δαίμονες ὑπηρετοῦντες αὐτῷ πρὸς τὴν θέλησιν, μάχιρα ὀνομάζονται.

ΠΓ'. — ΥΑΚΙΝΘΩ ΡΑΙΦΕΡΕΝΔΑΡΙΩ.

Σαμάρειαν νόησον ἐν τῇ Γραφῇ τὴν ψευδώνυμον γνῶσιν, Σόδομα δὲ τὴν νεωτερίζουσαν διὰ πανθὸς γνῶσιν και πρόθεσιν, και τῇ προσκαίρῳ και φθειρομένη τρυφῇ διαβρόδουσαν, και διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἀκρασίας, και τοῦ στρήνους παραβλέπουσαν, και ἐν τῷ ἄρβρονι τὸ θῆλυ ἐπιζητοῦσαν.

ΠΔ'. — Τῷ αὐτῷ.

Μέχρις ὅτε ὑπάρχονεν νῆπιοι κατὰ τὴν φρένα, οὐκ ἤγγισεν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν· ὅταν δὲ προκόψωμεν ἐν τῇ πνευματικῇ σοφίᾳ και ἡλικίᾳ, και ἔτοιμοι γενώμεθα εἰς τὸ παραβαλεῖν τὴν πατρῴαν τοῦ πληρώματος τῶν καιρῶν σοφίαν ἐγκεκρυμμένην τῷ παιδαγωγῷ νόμῳ, μηκέτι ὄντες ὑπὸ παιδαγωγοῦς ἐπιτρόπους, τότε φησὶ Κύριος, ὅτι « Ἐγγίζων Θεὸς ἐγὼ εἰμι, και οὐ Θεὸς πόρρωθεν. » Τῷ δὲ ἀγίῳ, και κατὰ τὴν ἀρετὴν και κατὰ τὴν γνῶσιν τελειωθέντι ἀνδρὶ, ἦδη ἐνέστηκεν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. « Ἴδοὺ γάρ, φησὶν, ἡ βασιλεία ἐντὸς ὑμῶν τυγχάνει, » και ἐν ὑμῖν κατοικεῖ και διαιτᾶται, οὐ μόνον δυνάμει, ἀλλὰ και ἐνεργείᾳ.

ΠΕ'. — ΑΥΛΙΑΝΩ.

Τινὲς τὴν ἐκ τοῦ βίου μὴ ἔχοντες παρρησίαν, ἐν γνῶσφ παθῶν και ἁμαρτιῶν συνεχόμενοι και ἐναποπνιγόμενοι, μόνον στενάξαντες, και τὰς οἰκείας συμφορὰς τῷ Θεῷ ἀναδείξαντες εἰς οἰκτιρμούς, και

¹ Psal. iv, 10. ² Psal. lxxxviii, 23. ³ Ezech. ⁴ Jerem. xliii, 23. ⁵ Luc. xvii, 21.

Α 342 LXXIX. — ΕΥΝΟΜΙΟ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Ni certamen aderit, latet et equi velocitas, et athletæ robur occultum habetur, ni antagonista fuerit, et aurum præbatum, quemadmodum Jobus, Josephus, et sancti reliqui.

LXXX. — *Eidem.*

Ni persecutio exstitisset, martyres non fuissent manifestati; ni esset Satanas tentans affligensque nos, in obscuro lateret, quis promptus, quis reprobus et segnisis.

LXXXI. — *Eidem.*

Qui non conspirat cum immundis cogitationibus, neque consentit, neque absurditatis multitudine agitur, sine ullis curis ærumnisque, ut manifestum est, sibi ipsi soli vivit. Tu, Domine, ait, seorsim in spe me habitare fecisti¹. Proptereaque de eodem dicit Dominus: Habitabit secundum se, et non cogitabit, « et filius iniquitatis non apponet nocere ei²: » ut a principio, « quiescere te faciam ab omnibus inimicis tuis³, » et annuntiabit tibi Dominus, quod domum ædificabis ipsi, « non auferam misericordiam meam ab eo, sicut abstuli, a quibus abstuli⁴. »

LXXXII. — *Eidem.*

Ensis diaboli est aliquando prava suggestio, aliquando res mundanæ, aliquando quæ opere patrat iniquitas, aliquando membra ipsa corporis, quæ veluti 343 arma usurpans animam trucidat cogitatione prælinitam; ipsi etiam dæmones homini pro libidine ministrantes, ensis nuncupantur.

LXXXIII. — ΗΥΑΚΙΝΘΩ ΡΑΙΦΕΡΕΝΔΑΡΙΩ.

Samariam in Scriptura intelligito falsam cognitionem, Sodoma per omnia rebus novis studentem agnitionem, et propositionem animi, et temporali caducoque luxu diffluentem, et propter intemperantiæ lasciviæque excessum oculos obliquantem, et in masculo femineum conquientem.

LXXXIV. — *Eidem.*

Donec mente pueri sumus¹, non est prope factum regnum cælorum; cum vero in spiritali sapientia et ætate profecerimus, promptique fuerimus paternam plenitudinis temporum sapientiam in instruente lege absconditam excipere, cum non sumus sub tutoribus, qui pueris alendis incumbunt, tunc Dominus ait: « Approximans Deus ego sum, et non Deus a longe². » Sancto porro, et secundum virtutem, et cognitionem perfecto viro jam instat regnum cælorum. « Ecce enim, ait, regnum intra vos est³, » et in vobis habitat, et moratur, non facultate tantum, sed opere.

LXXXV. — ΑΥΛΙΑΝΩ.

Quidam ex vitæ instituto confidentiam non possidentes, affectuum, et peccatorum 344 tenebris astricti, et suffocati, cum solummodo suspirassent, et infortunia propria Deo ostendissent, in misera-

vii, 24. ⁶ Il Reg. vii, 15. ⁷ Galat. iv, 3.

tionem illum compulerunt, adeo ut præter expectationem, a peste atque pernicie liberati sint. Moris siquidem est humanissimo demortuos in vitam revocare, et animo dejectis consolationem afferre, et submissos in humilitatem exaltare.

LXXXVI. — *Eidem.*

Sæpius postulans, si spe fraudatus es, ne despondeas animum, sed spera, omnino tibi auxilia non defutura. Quamvis enim ad tempus postulata non adimpleverit, omnino ea pro majori bono solus Deus sapiens tempus in futurum rejicit.

LXXXVII. — *Eidem.*

Nullo modo turbemur in afflictionibus, si non statim infortuniorum dissolutio subsequatur, imo magis ac magis curam solutionis Domino committimus: majori etenim lætitia gestiens, cum moras trahit, rependit: et continuo perseveremus gratias agentes, et laudibus laudantes miserationem illius, et potissimum, cum eam retardat, ita ille disponeus, quod nos effari non valemus.

LXXXVIII. — *Eidem.*

Propterea Hebræi cum aliquando peccassent, hostibus tradebantur, ut affigerentur, afflictique clamarent, et cum intente exclamarint, misericordiam **345** consequerentur, adeo ut ad utilitatem eorum, et commoda, derelictio Dei fuerit et afflictio.

LXXXIX. — PHILAGRIO PRIMATI.

Carnis opera fornicatio, lascivia, et similia, cum demortua sint opera, citissime intereunt et evanescent. Si vero mæchus immutatus temperantiam possederit, tum caro non amplius dicitur caro; namque in spiritum abiit, appellaturque spiritualis homo. Agglutinatus meretrici, caro dicitur; agglutinatus Domino, spiritus nuncupatur.

XC. — THEODORETO MONACHO.

Virtutum omnium mater oratio non tantum expurgare potest, et alere, sed illuminat, et instar solis splendidos ostendere valet eos, qui illi ingenue addicuntur.

XCI. — BIBIANO ILLUSTRIO.

Unus est unigenitus Dei Filius, etiam post carnem assumptam a Virgine: unus enim Dominus Jesus Christus, una hypostasis, una persona. **D** « Veritatem dico in Christo, non mentior ¹⁰. »

XCII. — *Eidem.*

Idem et in altissimis a multitudine virtutum cœlestium, ut Deus robore Patri similis, adorabatur; idem et in terra, humana natura cum hominibus conversabatur, **346** et cum peccatoribus et publicanis una cœnabat, tanquam compatiens medicus, non ventri inserviens, sed qui inter cœnandum insolenter se agunt, eos corrigens, et eorum, qui simul accubuerant, communicationem gloriosa sua sapientia condiens.

A Ελεον αὐτὸν ἐπεσπᾶσαντο, ὥστε καὶ παρὰ προσδοκίαν λελύτρωνται τῶν κακῶν. Σύνθηθε γὰρ τῷ φιλανθρωποτάτῳ ζωοποιεῖν τοὺς νεκροὺς, καὶ παραμυθεῖσθαι τοὺς ὀλιγοψυχοῦντας, καὶ ὑψοῦν τοὺς τεταπειωμένους.

ΠΓ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Πλεονάκις παρεκάλεσας, καὶ ἀποτυχῶν, μὴ ἀθυμῆσης, ἀλλ' ἐλπίζε πάντως βοη[θη]θῆναι. Κἂν γὰρ πρὸς καιρὸν τινα μὴ παράσχοι τὴν αἰτησίαν, πάντως ἐπὶ μείζουσιν ἀγαθοῖς ταύτην σοὶ ταμιεύεται ὁ μόνος σοφὸς Θεός.

ΠΔ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Μηδαμῶς θορυβώμεθα ἐν τοῖς πειρασμοῖς, ἐὰν μὴ γένηται παρανομία τῶν συμφορῶν ἢ λύσις, ἀλλὰ μᾶλλον τῷ Θεῷ παραχωρῶμεν τῷ Κυρίῳ τῆς λύσεως· **B** μετὰ γὰρ πλείονος χαρᾶς τὰς ἀμοιβὰς δίδωσιν, ὅταν ἀνάδᾶλληται· καὶ διηνεκῶς μένωμεν εὐχαριστοῦντες, καὶ δοξάζοντες τὴν εὐσπλαγγίαν αὐτοῦ, μάλιστα ὅταν βραδύνη δι' ἀπόρρητόν τινα οἰκονομίαν.

ΠΕ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Διὰ τοῦτο Ἑβραῖοί ποτε ἀμαρτάνοντες τοῖς ἐχθροῖς παρεδίδοντο, ἵνα θλιθῶσι, καὶ θλιθέντες κρᾶξωσι, καὶ κρᾶξαντες ἐκτενωῶς βοηθηθῶσιν, ὥστε πρὸς τὸ λυσιτελοῦν αὐτοῖς μᾶλλον, καὶ ὠφέλιμον, ἢ ἐγκατάλειψις τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ θλίψις ἐγίνετο.

ΠΘ'. — ΦΙΛΑΓΡΙῒ ΠΡΩΤΕΥΟΝΤΙ.

Τὰ ἔργα τῆς σαρκὸς πορνεία, καὶ ἀσέλγεια, καὶ τὰ ἐξῆς, νεκρὰ ἔργα τυγχάνοντα ῥᾶδιως ἀπόλλυται, καὶ ἐξαφανίζεται. Ἐὰν δὲ ὁ πόρνος μεταβαλλόμενος κτήσῃται ἐγκράτειαν, οὐκέτι σὰρξ λέγεται: ἡ σὰρξ μεταβέβληται γὰρ εἰς πνεῦμα, καὶ λέγεται πνευματικὸς ἄνθρωπος. Ὁ κολληθεὶς τῇ πόρνῃ, σὰρξ λέγεται· ὁ κολληθεὶς τῷ Κυρίῳ, πνεῦμα προσαγορεύεται.

Λ'. — ΘΕΟΔΩΡΙῒ ΜΟΝΑΧῒ.

Ἡ μῆτηρ πασῶν τῶν ἀρετῶν προσευχὴ, οὐ μόνον ἰσχύει καθαρῶς καὶ τρέφειν, ἀλλὰ καὶ φωτίζει, καὶ ἡλιοειδῶς δύναται ἀποδείξει τοὺς προσέχοντας γνησίως αὐτῇ.

ΛΑ'. — BIBIANO ΙΛΛΟΥΣΤΡΙῒ.

Εἰς ὑπάρχει ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ μετὰ τὴν σάρκωσιν τὴν ἐκ τῆς Παρθένου· εἰς γὰρ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς, μία ὑπόστασις, ἐν πρόσωπον. **D** « Ἀλήθειαν λέγω ἐν Χριστῷ, οὐ ψεύδομαι. »

ΛΒ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ὁ αὐτὸς καὶ ἐν ὑψίστοις ὑπὸ τοῦ δήμου προσκυνεῖτο τῶν οὐρανίων δυνάμεων ὡς Θεὸς Ἰσοσθενὴς τῷ Πατρὶ, ὁ αὐτὸς καὶ ἐπὶ γῆς κατὰ τὸ ἀνθρώπινον τοῖς ἀνθρώποις συναναστρέφετο, καὶ ἀμαρτωλοῖς καὶ τελώναις συνεδείπνει ὡς συμπαθὴς πατὴρ, οὐ τῇ γαστρὶ δουλεύων, ἀλλὰ διορθούμενος τοὺς ἐν τοῖς δεσπνητηρίοις..... εἰωθότας, καὶ τὴν μεταληψίαν τῶν συνακουμισάντων τῇ αὐτοῦ ἐνδόξῳ παραπτῶν σοφία.

¹⁰ Rom. ix, 1.

14Γ. — ΧΡΥΣΑΝΘΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ.

Τὰς ἀφορμὰς τῆς ἐχθρας ἐξόρισον, καὶ ἰδοὺ θῆρας ἄγριοι παρὰ σοῦ εἰρηνεύσουσι, καὶ κοιμηθήσῃ ὑπὸ τὴν ἀμπελὸν σου, « ἐταν δὴ τοῖς ἀγαπητοῖς ὑπνον » τινὰ νεκρωτικὸν τῶν Θεοστυγῶν παθῶν, καὶ οὐκ ἔσται ὁ ἐκφοβῶν.

14Δ'. — ΓΡΗΓΟΡΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Ἔστιν ὅτε δαίμων δαίμονα καταλύειν νενόμισται, ὡσπερ ὁ τῆς πορνείας τὸν τῆς κενοδοξίας, τὸν μάλιστα λεπτότατον, καὶ δυσφανῆ, καὶ διεπτοημένον πρὸς τὴν πλάνην, τὸν βράδιως σκιρτῶντα, καὶ ἀλόγως ἀναπερούμενον.

14Ε'. — Τῷ αὐτῷ.

Ἔστιν ὅτε ἦλος τὸν ἦλον ἐξέκρουσε, καὶ πειρασμοὺς δεύτερος τὸν πρότερον ἀπέκρουσε πειρασμῶν. Ταπεινώθητι οὖν, καὶ μὴ ἀποδυσπέτει.

14Ϛ'. — ΓΙΓΑΝΤΙΩ.

Εἰ τιμᾶς τὸν Θεὸν, τίμα καὶ τοὺς γεννήσαντάς σε. Εἰ φοβῆ τὸν Θεόν, φοβοῦ πατέρα καὶ μητέρα διὰ παντός τοῦ βίου. Φησὶ γάρ ἐν τῷ νόμῳ ὁ Κύριος, ὅτι « Ἐκαστος τῶν ἀνθρώπων φοβείσθω τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ. »

14Ζ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ἄν σαυτῷ συνείληθς, μὴ ὄρᾶν τὸ ποθοῦμενον πρόσωπον, σέβεισι πάντως τοῦ ἔρωτος τοῦ ἀνόμου τὴν φλόγα, καὶ θεραπεύσεις τὸ ἔλκος δι' εὐχῆς καὶ νηστείας.

14Η'. — ΛΑΥΡΕΝΤΙΩ, ΦΑΥΣΤΩ, ΕΠΙΝΙΚΩ ΜΟΝΑΧΟΙΣ.

Μηδαμῶς φοβηθῆτε, μηδὲ καταπτῆξῆτε τὰς ἀπειλὰς καὶ τὰ φόβητρα τῶν πονηρῶν δαιμόνων, μὴ τὰς φωνὰς καὶ τὸν σάλον τοῦ οἴκου, μὴ τὰς ἀστραπὰς καὶ τοὺς μυρίους σπινθήρας, μὴ τὰς τῶν βαρβάρων δῆθεν καὶ τῶν καμήλων καὶ τῶν δρακόντων δῆξει, μὴ τὰς ἐξαίφνης νυκτερινὰς ἐφόδους αὐτῶν καὶ τοὺς θορύβους καὶ κτύπους καὶ συριγμούς, μὴ τοὺς ἀτάκτους γέλωτας καὶ τὰς ὀρχήσεις καὶ τὰς ἄλλας μεθόδους τῶν ἀσεβῶν καὶ ἀνοσίων πνευμάτων. Τοιαῦτα γὰρ ὑπ' αὐτῶν πεπονθέναι ἐν τοῖς αὐτοῖσι φροντιστηρίοις, ἕκαστος ὑμῶν γεγράφηκε. Πάντες ἀνέγνωτε τὰ παρ' ἐμοῦ γραφέντα, καὶ καθὼς προσέφηκα, μηδαμῶς φοβηθῆτε αὐτούς, μηδὲ καταπλαγῆτε. Ταῦτα γὰρ καὶ πλέω τούτων πλεονάκεις ὑπέστημεν, καὶ ἄλλους πρὸ ἡμῶν πειραθέντας ἔγνωμεν. Μὴ οὖν θραυέσθω ἐπὶ τούτοις ἡ καρδία ὑμῶν, μηδὲ δειλιάτω, μηδὲ καταπιπτέτω καὶ ἀθυμεῖτω οὐδὲν γὰρ εἰσι, καὶ εἰς οὐδὲν λογισθήσονται. « Ἀνδρίζεσθε καὶ κραταιοῦσθε ἐν Κυρίῳ, » ἰσχυροποιεσθε, νευροῦσθε, νήφετε, χρῆσασθε τῇ πίστει, τῇ ὑπομονῇ, τῇ προσευχῇ, τοῖς ψαλμοῖς, τῇ γονυκλισίᾳ, τῇ νηστείᾳ, τῇ ἀγρυπνίᾳ, τῇ συνήθει χαμευνίᾳ, τοῖς ἀναγνώσμασι, τῇ πραότητι, τῇ ἡσυχίᾳ, τῇ εὐρήνῃ, τῇ ταπεινοφροσύνῃ, τῇ σφραγίδι τοῦ σταυροῦ, πνοῦ.

14Θ'. — Τοῖς αὐτοῖς.

Εἰρήκατε πάνυ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις τελλίφθασι ὑπὸ τῶν βλασφημῶν, καὶ ἀλόγων ἐνοθυμημάτων, ὧν

A XCIII. — CHRYSANTHO LECTORI.

Occasiones hostilitatis missas facito, et ecce feræ inmansuetæ penes te pacifice agent, et sub vite tua dormies, « cum dederit dilectis somnum »¹¹, aliquem impias perturbaciones mortificantem, et non erit qui timorem incutiat.

XCIV. — GREGORIO DIACONO.

Est cum dæmon dæmonem perdere existimavit, quemadmodum fornicationis dæmon dæmonem inanis gloriæ, qui maxime omnium subtilis est et obscurus, in errorem attonitus, et facite subsilit, et sine ratione supervolat.

XCv. — EIdem.

Aliquando clavus clavum trusit, et tentatio subsequens pristinum expulit. Humiliare igitur, nec impatienter indignare.

XCVI. — GIGANTIO.

Si Deum honoras, genitores quoque tuos honora. Si times Deum, patrem item tuam et matrem toto vitæ tuæ curriculo timeto. Namque dicit in lege **347** Dominus : « Unusquisque homo timeat patrem et matrem suam »¹².

XCvII. — EIdem.

Si temetipsum assuefeceris quam deperis faciem non aspicere, iniqui cupidinis flammam extingues omnino, et vulneri per orationem et jejuniū mendeberis.

XCvIII. — LAURENTIO, FAUSTO, ET EPINICO MONACHIS.

Ne formidētis, neque pertimescātis minas et pravorum dæmonum terricula, non voces, non domorum conquassationes, non fulgura, non innúmeras scintillas, non barbarorum, ut videtur, camelorum aut draconum morsus, non repentinos eorumdem nocturnosque aggressus, et strepitus, et sônos, et sibilos, non inordinatos risus, et saltationes, aliosque impiorum improborumque spirituum conatus. Similia enim vos in quibus degitis conventibus perpressos fuisse, singuli scripsistis. Omnes quæ a me scripta sunt, et supra dixi, lectitastis. Ne formidētis ipsos, neque pertimescātis. Hæc enim, et hisce majora sæpius experti sumus, aliosque ante nos expertos cognovimus. Pro hisce igitur ne frangatur cor vestrum, neque metuat atque dejectum despondeat animus ; nihil enim sunt, et nihil reputabuntur. « Viri estote, et corroboramini in Domino »¹³ ; » robor nervosque assumite ; sobrii estote, fide utimini, patientia, oratione, psalmis, genuflexione, jejuniis, vigilia, assuetis in terra accubitu, lectionibus, placiditate, quiete, pace, **348** humilitate, signo crucis, et videbitis inimicos instar fumi evanescentes.

XCIX. — EIdem.

Dixistis, hisce diebus nimium afflictos fuisse a blasphemis belluinisque cogitationibus, quas vobis

¹¹ Psal. cxxvi, 3. ¹² Levit. xix, 3. ¹³ Psal. xxvi, 14.

indiderunt pessimi omnium dæmones. Neque mi- A rum id est : superati namque a vobis in prioribus machinis, nunc simili modo bellum aggredi exco- gilarunt, condemnati, et igne, qui verbis exprimi non potest, potest tamen et incorpoream naturam attingere, poenas daturi, qui multis modis tum illacrymabant et tristabantur, cum nos lætabimur pro iis, quibus nunc humiliati sumus, et innu- meras noxas subjicimus. Evanescent enim, et deso- labuntur dæmones, qui nos ex iis, qui salvantur, avellere, et ab eorum societate abjungere conantur. Magno igitur conatu studioque propheticum illud ad eos proferemus. « Hæc dicit Dominus : Audivi blasphemias vestras dicentes : Desolati sunt montes Hierusalem, et nobis dati sunt in comestionem, et clamastis contra me sermone, et audivi ego præcordia clamantia. Propterea vivo ego, dicit Domi- nus ¹⁴. » Faciam vobis secundum inimicitiam vestram, et secundum zelum vestrum, quod odio persecuti fuistis monachos, et fugastis inopes, et pauperes, et compunctos corde ad occidendum eos. « Dilixistis maledictionem, et veniet ad vos, et no- luistis benedictionem, et elongabitur a vobis ¹⁵. Ego verò tangam montes, ut fumigent ¹⁶, et fulmi- nabo inenarrabile fulmen, et dissipabimini ¹⁷. Cadent super vos **349** carbones ¹⁸, » malitia ad cælum usque sublatis inimicos, et elata cervice superbientes; et a Deo misso igne dejecti miseri evadetis, et non sustinebitis : disperdam enim e terra memoriam vestram, et cognoscetis me, quod ego solus potens sum Domi- nus Deus omnium. « Hæc dicit Dominus : In universæ terræ gaudio desertos vos faciam; quod gavisi estis et lætati, cum hæreditas mea humiliata esset, et de- perditæ ab Israelitis. Sic faciam desertum montem Seir, quod intelligitur, et universa Idumæa exhaurietur ¹⁹. » Hæc, et similia sacræ Scripturæ eloquia adversus odio nos habentes effati, corde consolabi- mur.

C. — *Eisdem.*

Quicumque a diabolo infestatur, ad Salvatorem solumque Christum confugiat, ubi vitæ nostræ hostis, licet persequatur, locum habere non potest. « Quoniam tu, Deus, ait, factus es mihi auxiliator D et locus fortis salutis, et turris fortitudinis a facie inimici ²⁰. »

CI. — *Eisdem.*

Et opus manuum nullo modo negligamus : nam præclarus ille Paulus in labore, et molestia, et prop- riarum manuum operatione gloriatus est ²¹.

CII. — *Eisdem.*

Scriptistis vos liberatos esse a molestia, quæ animum angebat, et sublevatos esse a pondere, quæcunque subiistis omnia mihi enarrantes. An nescius ipse enim **350** vos dolorem sedaturos, et consolatione lenituros, quæ acciderunt, denudantes

¹⁴ Ezech. xxxv, 12, 15. ¹⁵ Psal. cviii, 18. ¹⁶ Psal. ciii, 32. ¹⁷ Psal. xvii, 15. ¹⁸ Psal. cxxxix, 11. ¹⁹ Ezech. xxv, 14, 15. ²⁰ Psal. lx, 4. ²¹ Act. xx, 54.

εἰσῆγαγον ὑμῖν οἱ πάμφαυλοι δαίμονες. Καὶ οὐ θαῦμα· νικηθέντες γὰρ παρ' ὑμῶν ἐπὶ ταῖς προ- τέραις σκαιωρίσις, νῦν τοιοῦτω τρόπῳ πολεμεῖν ἐδοκίμασαν οἱ κατάκριτοι καὶ κολασθησόμενοι τῷ ἀρρήτῳ ἐκείνῳ πυρὶ, τῷ δυναμῶν καὶ τῆς ἀσάρκου καθάψασθαι φύσεως, καὶ πολλοὶ πενθήσοντες τῆνικαῦτα καὶ λυπηθησόμενοι, ὅταν ἡμεῖς εὐφρανώμεθα, ἀνθ' ὧν νῦν ἐταπεινώθημεν, καὶ προσωμιλήσαμεν ταῖς· μυρίαις κακώσεσιν. Ἀφανισθήσονται γὰρ καὶ ἐρημωθήσονται δαίμονες, οἵτινες ἡμᾶς ἐξαφανίσαι ἀπὸ τῶν σωζομένων καὶ ἐρημῶσαι σπουδάζουσι. Δυνάμει τοίνυν ἂν πρὸς αὐτοὺς τὸ προφητικὸν εἰπωμεν· Ἰθάδε λέγει Κύριος· Ἦκουσα τῶν βλασφημιῶν ὑμῶν λεγόντων, ὅτι Ἐρημὰ ἐστὶ τὰ ὄρη τῆς Ἱερουσαλὴμ, καὶ ἡμῖν ἐδόθησαν εἰς κατάθρονα, καὶ ἐδοῦσάτε κατ' ἐμοῦ λόγους, καὶ ἀκήκοα ἐγὼ τὰ ἐγκάρδια κραζόμενα. Διὰ τοῦτο ζῶ ἐγὼ, λέγει Κύριος. » Ὅτι ποιήσω ὑμῖν κατὰ τὴν ἐχθρὰν ὑμῶν, καὶ κατὰ τὸν ζῆλον ὑμῶν, ἐκ τοῦ μεμισηκέναι τοὺς μοναχοὺς, καὶ καταδιώξαι ἀνθρώπους πένητας, καὶ πτωχοὺς, καὶ κατανευγμένους τῇ καρδίᾳ, τοῦ θανατῶσαι αὐτοὺς· Ἦγαπήσατε κατάραν, καὶ ἤξει ὑμῖν, καὶ οὐκ ἠθελήσατε εὐλογίαν, καὶ μακρυνθήσεται ἀφ' ὑμῶν. Ἐγὼ δὲ ἄψομαι τῶν ὀρέων, ὅπως ἂν καπνισθῶσι, καὶ ἀστράψω τὴν ἄφατον ἀτραπὴν, καὶ διασκορπισθήσεσθε. Πесоῦνται ἐφ' ὑμᾶς ἀνθρακες· τοὺς τῇ κακίᾳ μέχρι τοῦ οὐρανοῦ κορυφωθέντας ἐχθροὺς, καὶ ὑψηλαυχήσαντας· καὶ καταβληθέντες τῷ θεοπέμπτῳ πυρὶ ταλαιπωρήσετε, καὶ οὐ μὴ ὑποστήτε. Ἐξολοθρεύσω γὰρ ἐκ γῆς τὸ μνημόσυνον ὑμῶν, καὶ γνώσεσθέ με, ὅτι μόνος ἐγὼ δυνατὸς εἰμι Κύριος ὁ Θεὸς τῶν ὀλων. Ἰθάδε λέγει Κύριος· Ἐν τῇ εὐφροσύνῃ πάσης τῆς γῆς, ἐρήμους ὑμᾶς ποιήσω, διότι ἐπεχάρητε καὶ εὐφράνητε ταπεινωθείσῃ τῇ κληρονομίᾳ μου, καὶ ἀφανισθείσῃ ταῖς Ἰσραηλῆταις μου. Οὕτως ποιήσω ἔρημον τὸ ὄρος Σειρ τὸ νοούμενον, καὶ πᾶσα Ἰδουμαία ἐξαναλωθήσεται. » Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα τῆς ἁγίας Γραφῆς ῥητὰ πρὸς τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν ἀποτεινόμενοι, παρακληθησόμεθα τὴν καρδίαν.

P'. — *Τοῖς αὐτοῖς.*

Πᾶς ὁ πολεμούμενος ὑπὸ τοῦ διαβόλου, πρὸς τὴν Σωτῆρα καὶ μόνον καταφευγέτω Χριστὸν, ὅπου ὁ πολέμιος τῆς ζωῆς ἡμῶν οὐ δύναται καταδιώκων φθάσαι. « Ὅτι σὺ ὁ Θεός, φησὶν, ἐγενήθης βοηθός μου, καὶ τόπος ἰσχυρὸς σωτηρίας, καὶ πύργος ἰσχύος ἀπὸ προσώπου ἐχθροῦ. »

PA'. — *Τοῖς αὐτοῖς.*

Καὶ τῆς τῶν χειρῶν ἐργασίας μηδαμῶς ἀμελῶμεν· καὶ γὰρ Παῦλος ὁ ἀοίδιμος, ἐν κόπῳ, καὶ μόχθῳ, καὶ αὐτουργίᾳ κεκαύχεται.

PB'. — *Τοῖς αὐτοῖς.*

Γεγράφατε ἀπηλλάχθαι τῆς ψυχικῆς ὀδύνης, καὶ ἠλαφρύνθαι τῆς ἀχθῆδόνος, ἀναθέμενοι μοι πάντα, ἃ ὑπέστητε. Καὶ οὐκ ἔγνω ἐγὼ, ὅτι κουφισθήσεσθε, καὶ παρηγορηθήσεσθε τὰ συμβάντα γυμνώσαντας ἀνθρώπῳ μυριάκις ὑπὸ τῶν δαιμόνων πολεμηθέντι,

καὶ δῆγματα λαβόντι; Καὶ γὰρ ὅταν τις ὑπὸ ἐχίδνης ἢ ἀφιδῶν ἕτερον ἄνθρωπον ὑπὸ ἐχίδνης ὁμοίως πρὸ τούτου δεδηγμένον, εἰ καλῆσει τὸ συμβάν, παραμυθίας τυγχάνει.

ΠΓ'. — BERENIKῶ ΤΑΣΕΩΤῆ.

Τὸν Χριστιανὸν ἄνθρωπον, καὶ φιλοσοφίας, καὶ γνώσεως; ἐφαψάμενον κρείττοτος, οὐ χρὴ παρατηρεῖν μὴνάς τε, καὶ ἑνιαυτοὺς, καὶ ἑβδομάδας, καὶ οὕτως ἐορτάζειν· πάντα δὲ τὸν βίον ἐορτὴν λαμπρὰν ἄγειν, ἀγλαϊζόμενον ταῖς ἀγαθοεργίαις, καὶ τῇ σεμνῇ πλουτοῦντα πολιτεία. Οὗτος ἐμοὶ βασιλικώτερος βασιλέων λελόγισται, καὶ διὰ παντὸς ἐορτὴν ἐορτῶν ἐορτάζει πνευματικῶς, καὶ πανηγυρίζων.

ΠΔ'. — ΑΓΛΑΟΦΩΝΤΙ.

« Ὁ δὲ ἀγαπῶν, φησιν, ἐπιμελῶς παιδεύει· μασιγοὶ δὲ ὁ θεὸς πάντα εἶδεν, ὃν παραδέχεται. » Καὶ τις πάλιν εἰρηκε τῶν ἁγίων, ὅτι « Ὀλην τὴν ἡμέραν τοῦ ἀνθρωπείου βίου ἐγενόμην μεμαστιγωμένος. » Τί οὖν θαυμάζεις βλέπων ἁγίους ἄνδρας ἀβρώστοῦντας κοικιλίας ἀσθενείας, καὶ πενομένους, καὶ λυπούμενους, καὶ διαπτυομένους;

ΠΕ'. — ΕΙΡΗΝΑΙῶ ΧΑΡΤΟΥΛΑΡΙῶ.

Τὴν κολακίαν τῆς ἀμαρτίας καὶ τὸν γαργλισμὸν, οἰκείαν φιλοκτονίαν, καὶ ἀναίρεσιν πικροτέραν ὑπολάμβαναι εἶναι. Ὡς μὲν γὰρ ὄφις τις ἐπεισέρχεται ἰοδόλος, δῆθεν μεθ' ἡσυχίας πολλῆς ἐπὶ τὴν ἐσφύση, δάκνει. Κράζει οὖν κατὰ καρδίας ἐπονειδίζων· Εὐγε, εὐγε· ἐπέτυχον γάρ.

ΠΣΤ'. — ΤΥΜΒΩΝΙ ΔΙΑΚΟΝῶ.

Ὁ ἐν τῷ καιρῷ τοῦ πορνικοῦ πολέμου ἀδδωφαγία χρώμενος καὶ οἰνοφυγία, καὶ ταῖς πολλαῖς προσαρτυεσι συμπλέκων τὸ γάρνον, λέγω, καὶ τὸ πέπερι, πάντως ὅτι μανίαν ἑαυτῷ ἐπεγεῖρει καὶ πόλεμον ἄσποδόν. Ἐπειδὴ, καθὼς φησιν ἡ Γραφή, « μανίαν κατέπηξεν ὁ τοιοῦτος ἄνθρωπος ἐν τῷ οἴκῳ Κυρίου. »

ΠΣΤΙ'. — ΜΟΥΣΙΩΝΙ ΜΟΝΑΧῶ.

Καὶ πῶς ἂν δύναίτο τοὺς ἐξω ἐχθροὺς βράδιως ἐκδιώξει, ὁ τοὺς ἐνδον περιποιοῦμενος, καὶ ἐκτρέφων ἡδιστα;

ΠΣΤΙΙ'. — ΛΑΜΠΡΟΤΥΧῶ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤῆ.

Ὅτε τῆς κατηγορουμένης τῶν μοναζόντων τετύχηκαξ, νενομίκαξ φερωνύμου λαχεῖν τοῦ ὀνόματος, καὶ οὐ μικρῶς ἔχαρες καὶ ἐτέρπου. Νῦν δὲ τινων πρὸς τὴν σὴν ὕβριν ἐπαναστάντων ἀδελφῶν οἰκονομικῶς (πάντα γὰρ κρίσει θεοῦ γίνεται, καὶ χαλιναγωγεῖται), ἀλγεῖς καὶ βρούχη, καὶ τῷ οἰκονομῷ μέμψη, καὶ ὀνειδίζεις τὴν ἡμετέραν ζωὴν. Ἀλλὰ πέπαυσο νηπιάζων τῷ τρόπῳ, καὶ ἐξω φερόμενος τῆς θείας λεωφόρου. Οὐπω γὰρ ἐνεπτύσθης ὑπὸ τῶν ἐκσωθέντων καὶ εὐεργετηθέντων, οὐπω προσηγορεύθης ἀνόσιτος καὶ καχοῦργος, δίκαια πράσων. Οὐπω βξος καὶ χολῆν ἐποτίσθης, οὐπω θανάτῳ κατεδικάσθης ἀσχήμονι, ὅπως μιμήσῃ τὸν δίκαιον Ἰησοῦν τὸν Κύριον τῶν ὄλων, τὰ τοιαῦτα καὶ τηλικαῦτα

viro, qui sæpissime a dæmonibus vexatus morsus quoque eorum excepit? Etenim cum quispiam a vipera demorsus fuerit, si invenerit alium hominem a vipera æque permorsum, si, quod ei contigit, enarrarit, solatium habet.

CIII. — BERENICO TAXEOTÆ.

Christianus homo philosophiæ, et cognitionis melioris particeps observare minime debet mentes, et annos, et hebdomadas, et sic solemnitates celebrare, imo vitam universam uti splendidam solemnitatem agere, bonis operibus cohonestatus, et vitæ instituto venerandæ prædives. Hic mihi regibus regius magis existimatur, et semper solemnitatum solemnitatem spiritualiter celebrat, et diem festum agit.

B

CIV. — ΑΓΛΑΟΦΩΝΤΙ.

« Qui diligit, ait, non sine cura punit, flagellat vero Deus omnem filium, quem amat²²; » et quidam rursus ex sanctis dixit: « Tota die humanæ vitæ sui verberatus²³. » Quid igitur miraris videns sanctos homines variis infirmitatibus vexatos, indigentes, tristes, et ab omnibus neglectos?

CV. — ΙΡΕΝΕῶ ΧΑΡΤΟΥΛΑΡΙῶ.

Peccati assentationem, titillationemque propria cæde, neceque amariorem esse existima: quemadmodum enim serpens **351** venenatus, primo quidem aspectu magna cum quiete ingreditur, postmodum prævalens mordet. Clamat itaque corde exprobrans: Eugē, eugē: evenit enim res ex animi sententia.

C

CVI. — ΤΥΜΒΩΝΙ ΔΙΑΚΟΝῶ.

Qui tempore pugnæ meretriciæ vorationem usurpat, et ebrietatem, multisque condimentis commiscet garum et piper, næ ille insaniam sibi comparat, et bellum atrox æternumque; cum, ut Scriptura loquitur, « insaniam defixit hic homo in domo Dei²⁴. »

CVII. — ΜΟΥΣΙΩΝΙ ΜΟΝΑΧῶ.

Et quam ratione exteriores adversarios, qui interiores fovet, et laute enutrit, fugare facile poterit?

CVIII. — ΛΑΜΠΡΟΤΥΧῶ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤῆ.

Cum monachorum ducatum obtinuisti, nomen quoque tali respondens officio consequi existimans, et voluptati non parum obsequeris, et gaudiis gaudia cumulabas. At nunc cum nonnulli ex fratribus in ignominiam tuam providentissime insurrexissent, omnia siquidem justo Dei iudicio sunt, et refrenantur, doles, et rugis, et de œconomō conquereris, probraque jadis in nostræ vitæ institutum. Verumtamen cessa moribus infantem agere, et divina patientique via tete subripiens. **352** Neque enim ab iis, qui salutem et beneficia a te consecuti sunt, conspuit es; nondum impius et sceleratus, cum justa exsequaris, appellatus es: nondum aceto et felle potatus, nondum in morte

²² Hebr. XII, 6. ²³ Psal. LXXII, 11. ²⁴ Osee IX, 8.

eaque ignominiosa condemnatus, ut justum Jesum A omnium Dominum imitareris, hæc et similia per-
pessum a servis suis, quos beneficio affecerat, et
prorsus in eos nulla indignatione commotum,
quinimo et Patrem illis propitium reddentem.

CIX. — LUSIÆ PRESBYTERO.

Si modico ac simplici usu vitam transigis, dicet
de te liber beati Job : Benedictus genitus mulieris
pusilla vita, cum libera sit atque immunis a multis,
et qua pertransiri non possunt curis hujusce vitæ²⁵.

CX. — Eisdem.

Non qui multis curis operam dat, infidusque et
maledictione dignus, sed qui nullis sollicitudinibus
implicatur, et tantum sibi necessaria possidet, est
benedictus.

CXI. — CHRYSAPIO DIACONO.

Si improba mente pravaque electione, vicini tui
peccata pandis, haud dubium est, te esse injustum
injustitiæque pœnas daturum : justum etenim fue-
rit non publicare, sed tegere, et, ut fieri potest,
monitione et compassione delinquentem corrigere.

353 CXII. — HERODOTO TRIBUNO.

Superatus es sæpius conculcatusque a peccato ;
ideoque inveteratus, et per impudentiam evanidus.
Sed nunc respiscens in tui cogitationem re-
vertere, confirmare per invocationem Salvatoris
nostri Jesu Christi, antequam spiritum emittas ;
tui curam gerito ; diabolum, qui te contrivit, con-
terito, et victorem tui devincito. Primus enim
Isaaco Esau, qui frustratus est, nascitur ; postmo-
dum Jacob, qui superavit affectus, pravorum sup-
plantator²⁶. Bona, quæ postea subsecuta est cogi-
tatio, pravam, quæ jam præoccupaverat, cogita-
tionem debellet.

CXIII. — ANASTASIO PRESBYTERO.

Superiores, si quæ opus sunt tacuerint, pro ex-
cidio suorum subditorum pœnas daturus, audi a
Domino : « Fili hominis, speculatorem dedi te do-
mui Israel, et audies de ore meo verbum, et ser-
vabis, cum dixerō peccatori, ait, morte morieris.
Si igitur non fueris locutus, ut se custodiat impi-
us a via sua, ipse impius in impietate sua per-
ibit ; sanguinem vero ejus de manu tua exqui-
ram²⁷. »

CXIV. — INNOCENTIO MONACHO.

Quod multa, indiscreta inobservataque com-
mercia fiant, et suavitate non perpetua insolesca-
mus, accidit, ut plerumque iracundiæ, tristitiæ
354 et appetitus cogitationibus capiamur.

CXV. — PETRONIO.

Munus divinum esse pœnitentiam et erubescen-
tiam, et dum labimur, non arroganter nos ge-
rere, et odio prosequi, et execrari pravos omnes
defectus ante a nobis commissos, nemo negabit.

παθόντα ὑπὸ τῶν δούλων αὐτοῦ τῶν εὐεργετηθέντων,
καὶ μηδὲως κατ' αὐτῶν ἀγανακτοῦντα, ἀλλὰ καὶ
τὸν Πατέρα ὑπὲρ αὐτῶν ἐξευμενίζόμενον.

ΡΘ'. — ΛΟΥΣΙΑ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Ἐπερ δι' ὀλίγης τινὸς καὶ ἀπερίττου χρείας τὸν
βίον διαπερᾶς, λήξει περὶ σοῦ ἡ βίβλος τοῦ μακαρίου
Ἰωβ, ὅτι Εὐλογημένος γεννητὸς γυναικὸς, ὀλίγος
βίος, ἐλεύθερος ὢν πολλῶν καὶ ἀδιεξοδεύτων φρον-
τίδων βιωτικῶν.

ΡΡ'. — Τῷ αὐτῷ.

Οὐχ ὁ πολυμέριμος, καὶ ἀπιστος, καὶ τῆς κατ-
άρας ἀξιος, ἀλλ' ὁ ἀμέριμος, καὶ ἀναγκαιοκτήμων
εὐλογημένος.

ΡΙΑ'. — ΧΡΥΣΑΦΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Ἐπερ μοθηρᾶ γνώμη καὶ προαιρέσει κακῇ ἐκ-
πομπεύεις τὴν ἀμαρτίαν τοῦ πέλας, ὄηλον ὅτι
ἐφωράθης ἄδικος, καὶ τῆς ἀδικίας ὀφέξεις τὰς εὐ-
θύναις. Δίκαιον γὰρ ἂν εἴη τὸ μὴ δημοσιεύειν, συν-
κατακαλύπτειν δὲ καθόσον ἐνδέχεται, καὶ διορθοῦν
διὰ νοουθεσίας, καὶ συμπαθείας τὸν πταίσαντα.

ΡΙΒ'. — ΗΡΩΔΟΤΩ ΤΡΙΒΟΥΝΩ.

Ἐνικήθης πολλάκις καὶ κατεπατήθης ὑπὸ τῆς
ἀμαρτίας, καὶ ἐπαλαιώθης λοιπὸν καὶ ἐματαιώθης
διὰ τῆς ἀναιδείας. Ἐλθὲ κἀν νῦν εἰς ἐπίγνωσιν
νήψας, ἰσχυροποιήθητι διὰ τῆς ἐπικλήσεως τοῦ Σω-
τῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· ἐπιμέλειαι αὐτοῦ, πρὶν
ἐκπνεύσεις, ἄνθρωπε. Σύντριψον τὸν συντριψαντά σε
διάβολον, καὶ νίκησον τὸν νικήσαντά σε. Πρῶτον
γὰρ ἐτέχθη τῷ Ἰσαὰκ Ἡσαῦ ὁ μεματαιωμένος, εἶτα
Ἰακώβ, ὁ τὰ πάθη νικήσας, ὁ περριστης τῶν φαύ-
λων. Ὁ καλὸς ἐπιλογισμὸς τὸν πονηρὸν προφθά-
σαντα λογισμὸν ἐνίκησάτω.

ΡΙΓ'. — ΑΝΑΣΤΑΣΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Ὅτι οἱ προσετώτες παρασιωπήσαντες τὰ δέοντα,
κολασθήσονται ὑπὲρ τῆς ἀπωλείας τῶν ὑπ' αὐτοὺς τε-
ταγμένων, βλέπε τί λέγει Κύριος· « Ἰὲ ἀνθρώπου,
σκοπὸν δέδωκά σε τῷ οἴκῳ Ἰσραὴλ, καὶ ἀκούσῃ ἐκ
στόματός μου λόγον, καὶ φυλάξεις, ἐν τῷ εἰπεῖν με
τῷ ἀμαρτωλῷ, φησί· Θανάτῳ θανατωθήσῃ. Ἐὰν
τοῖνον μὴ λαλήσῃς τοῦ φυλάξασθαι τὸν ἀσεβῆ ἀπὸ
τῆς ὁδοῦ αὐτοῦ, αὐτὸς ὁ ἄνομος τῇ ἀνομίᾳ αὐτοῦ
ἀποθάνεται· τὸ δὲ αἷμα αὐτοῦ ἐκ τῆς χειρὸς αὐτοῦ
ἐκζητήσω. »

ΡΙΔ'. — ΙΝΝΟΚΕΝΤΙΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Ἐκ τοῦ πολλὰς καὶ ἀδιακρίτους καὶ ἀφυλάκτους
τῆς ἐντεύξεις ποιεῖσθαι, καὶ πτεροῦσθαι τῇ προσ-
καίρῳ τερπνότητι, συμβαίνει τὸ ἐπὶ πολὺ ἀλίσκεσθαι
τοῖς λογισμοῖς τοῦ θυμοῦ, τῆς τε ἀθυμίας, καὶ ἐπι-
θυμίας.

ΡΙΕ'. — ΠΕΤΡΩΝΙΩ.

Θεοῦ δῶρον οὐκ ἂν τις ἀρνήσαιο ὑπάρχειν τὴν
μετάνοιαν, καὶ τὸ αἰσγύνεσθαι, καὶ μὴ παρῆρησιάζε-
σθαι ἐπὶ τοῖς ἐπταισμένοις, καὶ τὸ μισεῖν καὶ βδε-
λύττεσθαι πᾶν αἰσχρὸν ἐλάττωμα προπεπραγμένον

²⁵ Job xiv, 1, 2. ²⁶ Gen. xxv, 25. ²⁷ Ezech. iii, 17, 18 ; xliiii, 7, 8.

ἡμῖν. Διότι περ λέγει ἐν τῇ προφητείᾳ ὁ Θεός, ὅτι ἄ
 « Μνησθήσεσθε τὰς ὁδοὺς ὑμῶν τὰς πονηράς, καὶ
 τὰ ἐπιτηδεύματα ὑμῶν, καὶ προσοχθίετε ταῖς
 ἀνομίαις ὑμῶν, καὶ αἰσχυνθήσεσθε, καὶ ἐντραπή-
 σεσθε, καὶ εὐποιήσω ὑμᾶς διὰ τὸ ὄνομά μου. »

PICT'. — ISACHAR SAMARITÆ.

Ὡσπερ διὰ τὴν ἀρετὴν ὁ Ἀβραάμ βασιλεὺς ὠνομά-
 σθη (φασὶ γὰρ πρὸς αὐτὸν οἱ ἀλλόφυλοι, ὅτι Βασιλεὺς
 ἐπάρχεις ἡμῖν), οὕτως ἄγγελοι Θεοῦ διὰ θεοσέβειαν
 εἰρηγνῆται ὑπὸ τοῦ Μωϋσέως οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ. « Ὅτε
 γὰρ διέσπειρεν υἱοὺς Ἀδάμ, ἔστησεν ὅρια ἐθνῶν κατὰ
 ἀριθμὸν ἀγγέλων Θεοῦ. » Ἐπειδὴ γὰρ ἐβδομήκοντα
 υἱοὶ τοῦ Ἰακώβ τυγχάνειν ἐχρημάτιζον, εἰκότως
 κατὰ τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν τὰ ἔθνη πάσης τῆς γῆς
 διατετάχθαι λέγεται. Ἐβδομήκοντα γὰρ τινὲς φασιν
 ἐν κόσμῳ τὰς γλώσσας εὐρίσκεισθαι.

PIZ'. — ΘΗΛΙΚΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Ἐν παντὶ μὲν καιρῷ, μάλιστα δὲ ὅταν παριτά-
 μεθα εἰς δέησιν καὶ ψαλμῶδιαν Θεοῦ, αἰθεροβατεῖν
 χρὴ τῷ φρονήματι, καὶ τοῖς ἱερωτάτοις νοήμασι,
 καὶ μηδεμίαν μνήμην ποιῆσθαι παντὸς αἰσθητοῦ
 πράγματος.

PIH'. — ΑΔΡΙΑΝΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Ἐπὶ παντὶ θλιθερῷ ἐπερχομένῳ ἡμῖν, λίαν ἐπ-
 ωφελὲς, καὶ πάνυ ἀναγκαῖον τὸ εὐχαριστεῖν τῷ Θεῷ
 τῷ προνοητῇ καὶ κριτῇ τῆς τῶν ἀνθρώπων ζωῆς.
 Ἄν γὰρ ἐφ' ἑκάστῳ τῶν λυπηρῶν εὐχαριστοῦντες
 ἐφθῶμεν, τευξόμεθα πάντως βραβείων ἡτρεπισμέ-
 ῶν μάρτυσι τροπαιοφόροις.

PIΘ'. — ΝΙΚΩΝΙ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤῆ.

Ὁ πρῶν περιπέητος καὶ ἄγαν περιθλεπτος τῶν
 μοναζόντων βίος, νῦν βδελυρὸς γέγονε, καθὼς ὄραξ.
 Διὸ βαροῦνται μὲν πᾶσαι πόλεις καὶ κῶμαι ὑπὸ τῶν
 ψευδομονάχων, περιτρεχόντων μάτην καὶ ὡς ἔτυχεν,
 ἐν πολλῇ χυδαιότητι καὶ ἀδιαφορίᾳ. ἐνοχλοῦνται δὲ
 πάντες οἰκοδεσπότες, καὶ ἀηδῶς ἔχουσιν ἀληθῶς καὶ
 πρὸς αὐτὴν τὴν ἕβην, βλέποντες αὐτοὺς τῶν προσ-
 αϊτῶν ἀναιδέστερον ταῖς ἑαυτῶν παραμένοντας
 θύραις. Ὅθεν καὶ ἡ τῶν ὀρθῶς καὶ κατ' ἀρετὴν
 βιοτευόντων κρίσις καὶ πολιτεία, διὰ τούτους ἀπάτη
 καὶ χλεύη ἀρτίως νομίζεται. Καὶ τίς νῦν Ἱερσμίας
 νέος παραφανείη, θρηγεῖν προσφόρως καὶ κατ' ἀξίαν
 δυνάμενος τὰ ἡμέτερα; Αἰσχύνομαι γὰρ περαιτέρω
 τι γράφειν.

PK'. — ΗΛΑΡΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Διηπόρησας ἐπὶ τῷ γεγραμμένῳ, ὅτι « Μετὰ τὴν
 ἀνάστασιν ἐμφανισθεὶς ὁ Κύριος τοῖς περὶ τὸν Κλεό-
 παν, ἄφαντος ἐγένετο ἀπ' αὐτῶν. » Ἀνέγνωσ καὶ
 ὅπερ Μωϋσῆς εἶπε περὶ τῶν ἁμαρτωλῶν τῶν ἐν Σο-
 δόμοις, ὅτι παρελύθησαν ζητοῦντες τὴν θύραν τοῦ
 μακαρίου Λώτ. Δῆλον δὲ, ὅτι θύρα τοῦ δικαίου ἀλη-
 θῆς, καὶ ἀφάνταστος, καὶ ὑφεστῶσα, καὶ ἀψευδῆς
 ὑπῆρχεν. Εἰ τοίνυν ἡ ἀληθεστάτη θύρα, τοῖς μὲν ἄλ-
 λοις φανερά καὶ δῆλη ἐτύγγανεν, ἀδηλος δὲ καὶ

Namque Deus in vaticiniis ait: « Recordamini
 viarum vestrarum malarum, et studiosum vestro-
 rum, et execrabitur peccata vestra, et erubescetis,
 et revertemini, et benefaciam vobis propter
 nomen meum²⁸. »

CXVI. — ISACHAR SAMARITÆ.

Quomodum Abraham ob virtutem nomine
 regis nuncupatus est; dicunt enim ipsi alieni-
 genæ: Rex es nobis²⁹; Ita et angeli Dei propter
 divinum cultum a Moyse filii Israel compellantur:
 « Cum disseminavit filios Adam, posuit terminos
 gentium secundum numerum angelorum Dei³⁰. »
 Cum enim septuaginta filii Jacob essent, non im-
 merito ad eorum numerum universi orbis gentes
 dispositæ dicuntur: namque septuaginta, ut qui-
 dam ferunt, in orbe terrarum linguæ adinveni-
 untur.

CXVII. — FELICI PRESBYTERO.

Omni tempore, sed potissimum cum orationi
 incumbimus, et divinis laudibus, cogitatione nos
 sublevare debemus, et **355** sanctissimis concep-
 tibus, nullamque memoriam rerum omnium, quæ
 sub sensu cadunt, recolorere.

CXVIII. — ADRIANO PRESBYTERO.

In omni angustia nobis adveniente maxime
 proficuum ac necessarium est, gratias agere Deo
 provisorio humanæque vitæ judici. Etenim si in
 quocunque infortunio gratias egerimus, præmia
 certaminis, quæ martyribus tropæa ferentibus
 C præparata sunt, omnino consequemur.

CXIX. — NICONI ARCHIMANDRITÆ.

Quæ antea ab omnibus expetebatur, nullique
 non erat maxime conspicua monachorum vita,
 nunc, ut vides, abominationi est. Propterea civi-
 tates omnes, et oppida prægravantur a pseudo-
 monachis pererrantibus, frustra quoque hac illacque
 concursantibus, et, ut casus tulerit, in multa con-
 fusione et neglectu: infestantur vero omnes pa-
 tresfamilias, agerrimeque, ut verum fatear, ferunt
 et ad aspectum ipsam, cum videant eos mendi-
 cantibus impudentius suis portis immorantes.
 Quapropter eorum qui recte, et secundum virtu-
 tem vivunt, discretio, et institutum ob hoc fraus,
 et cavillatio hisce temporibus ducitur. Et quis
 D nunc novus Jeremias accesserit, qui commode,
 et ut par est, deplorare nostra posset? Sed plura
 scribere verecundia me impedit.

356 CXX. — HILARIO EPISCOPO.

Dubium movisti de eo, quod scriptum est:
 « Post resurrectionem apparens Dominus his, qui
 cum Cleopa erant, invisibilis postmodum factus
 est³¹. » Quod Moyses quoque de peccatoribus
 apud Sodomam dixit, percussisti: Dissoluti sunt
 quærentes portam beati Lot³². Clarum porro est
 portam justii veram, non visum, subsistentem, et
 reapse fuisse. Si itaque verissima porta aliis qui-
 dem manifesta claraque objectabatur, Sodomitis

²⁸ Ezech. xx, 43. ²⁹ Gen. xviii, 6. ³⁰ Deut. xxxii, 8. ³¹ Luc. xxiv, 31. ³² Gen. xix, 11.

autem obscura atque invisibilis : ergo Jesus Christus omnium Dominus, nonnullis videbatur post resurrectionem, aliis non item : vere resurrexit Dominus ex mortuis, qui pro peccatis nostris mortuus est, carne scilicet subtiliore effecta propter incorruptionem ; quod sanctum et pretiosum corpus, cum vellet, abscondebatur, et cum vellet, visibile proponebat ; scriptum enim est : « Et ipse evanuit ex oculis eorum ²⁸. » Ne itaque, « Evanuit ex oculis eorum, » ita accipias, ut privatum essentia dicas, et nudum spectrum, et resurrectionem somnium reputes, quemadmodum quidam alii tradiderunt. Quandoquidem quam ratione dixisset ; « Palpate, et videte ²⁹ ? » etc.

CXXI. — EURYCLI PRESBYTERO.

Non tantum cruciatus adversarii nostri demones iis, qui corpore infirmantur, bonis probisque hominibus exhibent, sed et blasphemi cogitationes et murmurationes adversus divinam providentiam suggerunt : externe quoque illis sub visitationis specie viros **357** bonos, multoties etiam improbos delegant, qui depravata, festiva, et visum excitantia verba laborantibus ad consolationem effutiant, quibus mentem a justis Dei iudiciis avocant. Si itaque spissis multisque, ut scribis, cruciariis corporeis aegritudinibus, et afflictionibus diversisque necessitatibus, tanquam generosus athleta ne rem negligas, sed, quæ tibi pro more est, gratiarum actionem multiplicato, eosque, qui de tolerantia, et patientia, et varia Domini nostri providentia sermonem instituunt, libenti animo excipito, et laudato, et exproscito, ut de his sæpius tecum sermonem conferant : at eos, qui publica quedam, et putrida, et terrena, animæque minime conducibilia tibi suggerere audent, persequere, et quam potes longissime dimittito, ne per verba materiarum obnoxiora animam illaqueantes, maximum damnum afferant illi, qui cum morbo et lecto veluti pugil decerant.

CXXII. — *Eidem.*

Nihil ita gaudium lætitiæque conciliare assolet, uti veræ philosophiæ dogmata, adeo ut quæ sub oculis cadent, res omnes neglectui habeantur, et ad sempiterna illa bona, futura nempe, inhiemus. Nihil ex rebus humanis, non sanitatem, non vires validas, non corporis robur, non carneam voluptatem, non divitias, non potentatus, non honores, non gaudia, non similia, cave ne quid firmum ac stabile esse reputes.

358 CXXIII. — JULIO MONACHO.

Male eas artes, quæ majores opes subministrant, libenter pertractas, ad propriæ animæ lux integræ occupationem, adeo ut interim tibi nullum penitus tempus suppetat, nec inventu facile, ad memoriam Domini Dei tui recolendam.

CXXIV. — GAUDENTIO SILENTIARIO.

« Congregans, ait, veluti utrem aquas maris ³⁰, »

²⁸ Luc. xxiv, 31. ²⁹ ibid. 59. ³⁰ Psal. xxxii, 7.

Αφανής τοῖς Σοδομηνοῖς ἦν· οὐκοῦν καὶ Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς· ὁ Κύριος τῶν ὀλων, τισὶ μὲν ἐφαίνετο μετὰ τὴν ἀνάστασιν, τισὶ δὲ ἀδηλος ἦν· ἀληθῶς ἀνέστη ὁ Κύριος ἐκ νεκρῶν ὁ ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν ἀποθανῶν, λεπτομερεστέρας δηλονότι τῆς σαρκὸς γενομένης διὰ τὴν ἀφθαρσίαν, ὅπερ ἅγιον καὶ πολύτιμον σῶμα, ὅταν ἤθελεν, ἀπέκρυπτε, καὶ ὅταν ἤθελεν, ἐμφανὲς καθίστη· γέγραπται γάρ, ὅτι· « Ἄφαντος ἐγένετο ἀπ' αὐτῶν. » Μὴ τοίνυν τὸ, « Ἄφαντος γέγονεν, » εἰς τὴν ἀνυπαρξίαν ἐκλάμβανε, μηδὲ φάσμα ψιλὸν καὶ ὄναρ τὴν ἀνάστασιν νόμιζε, ὡσπερ τινὲς. Ἐπεὶ πῶς, « Ψηλαφήσατε, καὶ ἴδετε, » καὶ τὰ ἐξῆς ;

PKA'. — ΕΥΡΥΚΛΕΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Οὐ μόνον ἀληθῶνας χορηγοῦσιν οἱ ἐχθροὶ ἡμῶν δαίμονες τοῖς ἐξησθενηκόσι κατὰ τὸ σῶμα χριστοῖς καὶ ἀγαθοῖς ἀνθρώποις, ἀλλὰ καὶ λογισμοὺς βλασφημίας καὶ γογγυσμοὺς ὑποβάλλουσι κατὰ τῆς Θεοῦ προνοίας· καὶ ἐξωθεν δὲ ἐπιπέμπουσιν αὐτοῖς, ἐν προσήματι δῆθεν ἐπισκέψεως, ἀνθρώπους τινὰς καλοὺς, ἢ πολλάκις φαύλους, διεφθορότα τινὰ, ἢ ἀστεῖα ῥήματα καὶ γελωδιῶδη τοῖς κάμνουσι, πρὸς παραμυθίαν φασίν, ἐπιλέγοντας, καὶ ἀποσπῶντας τὸν νοῦν ἀπὸ τῶν δικαίων κριμάτων τοῦ Θεοῦ. Εἰ οὖν πυκναὶ τισὶ καὶ πολλαῖς, καθὼς γράφεις, ἐμπέπασαι ἀρρώστιας σωματικαῖς, καὶ θλίψεις καὶ διαφοροῖς ἀνάγκαις· μηδαμῶς μὲν ὀλιγορήσης ὡς γενναῖος ἀθλητῆς, πολυπλασίσασον δὲ τὴν κατὰ τὸ σύνθηρος εὐχαριστίαν· καὶ τοὺς μὲν περὶ ὑπομονῆς διαλεγόμενους, καὶ ἀνεξικακίας, καὶ ποικίλης τοῦ Δεσπότητος ἡμῶν οἰκονομίας, ἡδέως ἀποδέξου, καὶ ἐπαίνοι, καὶ δυσώπει περὶ τῶν τοιοῦτων πλεονάκι προσομιλεῖν σοι· τοὺς δὲ τολμῶντας δημόδη τινὰ, καὶ σαθρὰ, καὶ γήϊνα, καὶ μὴ συμβαλλόμενα τῇ ψυχῇ προσομιλεῖν, δίκως καὶ ἀκοπέμπου μακρότερον, ἵνα μὴ διὰ τῶν ὑλωδεστέρων ῥημάτων τὴν ψυχὴν παγιδεύσαντες, τὰ μέγιστα βλάψωσι τὸν νόσον καὶ κλίην πυκτεύοντα.

PKB'. — Τῷ αὐτῷ.

Οὐδὲν οὕτως εὐθυμίαν καὶ εὐφροσύνην ἐμποιεῖν εἴωθεν, ὡς τὰ τῆς ἀληθινῆς φιλοσοφίας δόγματα, ὥστε τῶν βλεπομένων πάντων πραγμάτων ὑπερορᾶν, καὶ πρὸς τὰ ἀλώγια ἀγαθὰ ἔκείνα τὰ μέλλοντα θελαδῆ κεχηθέναι, τῷ μηδὲν τῶν ἀνθρωπίνων νομίζειν βέβαιον εἶναι, μὴ ὑγείαν, μὴ εὐρωστίαν, μὴ δύναμιν σώματος, μὴ εὐθυμίαν σαρκικὴν, μὴ πλοῦτον, μὴ δυναστείαν, μὴ τιμὰς καὶ τέρφεις, καὶ τὰ ἐξῆς.

PKΓ'. — ΙΟΥΛΙΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Κακῶς τὰς εὐπωρετέρας τῶν τεχνῶν ἡδέως μεταχειρίζῃ, πρὸς ἱκανὸν περισπασμὸν τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς, ἵνα μηδὲ ὄλωσ καιρὸν λοιπὸν ἔχης, μηδὲ εὐρίσσης, μνημονεύειν Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου.

PKΔ'. — ΓΑΥΔΕΝΤΙΩ ΣΙΛΕΝΤΙΑΡΙΩ.

« Συνάγων, φησιν, ὡσεὶ ἀσκὸν ὕδατα θαλάσσης, »

τουτέστιν ὡσπερ εἰς τὸν ἀσκὸν, οὕτως ἔνδον τῶν A
 τεθέντων ὀρίων τὴν θάλασσαν ὁ Θεὸς συναθροίζει, καὶ
 κατέχει τὰ ὕδατα, μὴ συγχωρῶν ὑπερβῆναι τὴν ἀσθε-
 νεστάτην ψάμμον, καὶ πάσης τῆς γῆς τὸ πρόσωπον
 καλύψαι. Αὐτὸ καὶ τοῦτο αὐτὸ βουλόμενος σαφηνίζει ὁ
 ἅγιος Προφήτης, ἐπιφέρει λέγων· «Τιθεὶς ἐν θησαυ-
 ροῖς ἀβύσσους·» τουτέστιν, ἐν τοῖς ἄγγεσι καὶ δο-
 χεῖσι συνέγων ἀμύθητα ὕδατα.

PKC'. — ΕΠΙΚΤΗΤΩ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗ.

Ἐν ταῖς πρὸς τὸ κρεῖττον δεήσεις, καὶ λιταῖς,
 οὐ χρὴ μεγάλη κράζειν τῷ αἰσθητῷ στόματι κατὰ
 τοὺς ἀπαιδευτοὺς, τοῖς δὲ λογισμοῖς ὀλοκαρδίως βοᾶν.
 Ψάλλειν μὲν μετὰ τῶν συμφρόνων «καλὸν, καὶ ὕμνεῖν
 τὸν Κύριον τερπνόν,» καθά φησιν ὁ Δαυὶδ· τῷ δὲ
 τῆς εὐχῆς καιρῷ τὸ ἐκβοᾶν ἀμέτρως τὸν ἀσκητὴν, οὐκ
 εὐλογον οὐδὲ εὐπρεπὲς λογίζονται τινες τῶν κεκα- B
 νονικῶτων τῆς προσευχῆς τὴν τάξιν. Οὐ γὰρ ἀναμένει
 Κύριος τοὺς ἐκ χειλέων λογισμοὺς, καὶ τὰς ἐκβοὰς
 τὰς ἀπὸ τοῦ σώματος, διότι ἐπίσταται ὧν χρῆζομεν,
 καὶ πρὶν ἢ προσερχθῆναι τὴν διὰ τῆς σαρκίνης
 γλώττης ἰκετηρίαν. Ἄλλὰ προσείη τῷ ἀπερισπάστῳ
 τῆς διανοίας, καὶ ἀγλώττῳ φωνῇ, καὶ τοῖς ἀλαλήτοις
 στεναγμοῖς τῆς καρδίας· ἂν γὰρ οὕτως προσεύχη,
 φησὶν ὁ Κύριος, «Ἴδου πάρειμι ἐτι λαλοῦντός σου,»
 καθὼς γέγραπται παρὰ τῷ Ἡσαΐα. Ἄλλὰ καὶ Μω-
 σῆα, ἀποστενοχωρηθέντα παρὰ τὸ χεῖλος τῆς Ἐρυθρᾶς
 θαλάσσης, καὶ τὰ μὲν χεῖλη τοῦ σώματος μεμυκῶτα,
 τῇ δὲ διανοίᾳ κράζοντα, ἐπακουσθέντα μανθάνομεν.
 «Παῦσαι γὰρ, φησὶ, τοῦ βοᾶν πρὸς με, καὶ ῥήξον τὴν
 θάλατταν.» Μὴ τοίνυν μετὰ τὴν ψαλμῳδίαν, ὡσπερ C
 ἐξ ἔργου εὐχόμενοι κράζωμεν, ἀλλ' εἰ καὶ τῷ σώ-
 ματι εὐχόμεθα, τὸ πλεον σπουδάζωμεν προσεύξα-
 σθαι τῷ νοῦ, καθάπερ παραινεῖ ὁ Ἀπόστολος. «Καὶ
 γὰρ ἡ μακαρία Ἄννα ἡ μήτηρ Σαμουὴλ τοῦ προ-
 φήτου ἠύχετο, καὶ τὰ μὲν χεῖλη αὐτῆς ἐκινεῖτο,
 φωνὴ δὲ οὐκ ἤκούετο.» Καὶ ἐπειδὴ ἀπὸ καρδίας
 ἠύχετο, εἰσηκούθη, καὶ στεῖρα ὑπάρχουσα, μετὰ
 τοσοῦτον χρόνον, μήτηρ τέκνων τοσοῦτων ἐγένετο.
 Πάντα γὰρ δυνατὰ τῷ πιστεύοντι, καὶ τῷ προσευ-
 χομένῳ, καθ' ὃν δεῖ τρόπον.

PKC'. — ΦΙΛΑΓΡΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Νέκρωσόν μοι, παρακαλῶ, τὰ μέλη τοῦ σώματός
 σου· πάντα, ἐπερ δυνατὸν, τῷ πνεύματι προσ-
 δαπάνησον. Τὴν στενήν, καὶ ὀλίγους βατὴν ὁδὸν βα- D
 δίξιν μὴ κατόκνει. Γενοῦ ταπεινὸς καὶ ὑψηλός,
 θνητὸς καὶ ἀθάνατος, ἐπίγειος καὶ οὐράνιος, Θεοῦ
 κληρονόμος, Χριστοῦ συγκληρονόμος. Προσέστω εὐχὴ
 ἀδιάλειπτος, ψαλμῳδία εὐφροθυμία, καὶ σύντονος,
 καὶ σύμφρων, θεῶν λογίων μελέτη, κλίσις γονάτων
 κατεσκληκῶτων πυκνὴ, γρηγόρησις καὶ ψυχῆς, καὶ
 σώματος, μετὰ δακρύων ἀποσημνῶντων τὸν, ὡς εἰκὸς,
 διὰ τῶν αἰσθησέων παρεσιδόντα ῥύπον, ἀντίληψις
 τῶν καταπονουμένων, κηδεμονία τε, καὶ τροφή, καὶ
 ἔνδυμα, καὶ ποτὸν τῶν πενομένων. Ταῦτα γὰρ καὶ τὰ
 τοιαῦτα ἐνυπάρχοντά σοι, καὶ ὀσημέρι πλεονάζοντά

A hoc est quemadmodum in utre, ita intra prescri-
 ptos terminos mare Deus congregat, et aquas con-
 tinet, non permittens illis, ut infirmissimam are-
 nam prætergradientur, et universæ terræ faciem
 operiant. Hinc cum id idem sanctus Propheeta ex-
 presse vellet, subdit: « Ponens in thesauris
 abyssos ³⁶, » hoc est in vasibus, et receptaculis
 continens innumeras aquas.

CXXV. — EPICETEO ARCHIMANDRITÆ.

In supplicationibus et precibus, quæ ad Deum
 porriguntur, haud operæ pretium fuerit sensili
 ore secundum imperitos vehementer clamare; sed
 cogitationibus corde contendere. Psallere quidem
 cum iis, qui tecum una sentiunt, « bonum est,
 et laudare Dominum suave ³⁷, » ut David ait. Ve-
 rum orationis tempore immodice ascetam clamare,
 neque rationi consonum, neque decorum existi-
 mant quidam, qui de oratione, illisque modo regu-
 las præscripserunt. Non enim expectat Dominus
 cogitationes, quæ ex labiis exennt, **359** ne-
 que clamores, quos corpus effundit, expectat;
 cum quibus ipsi indigeamus, sat calleat, etiam
 antequam per supplicationem carnes lingue effe-
 rantur. Sed attendit inconcussam cogitationem,
 et vocem elinguem, et muta cordis suspiria. Nam
 si hac ratione preces effundis, ait Dominus: « Ecce
 adsum adhuc te loquente ³⁸, » ut apud Isaiam
 scriptum legitur. Moysen etiam in Rubri maris
 labio constipatum, et labia corporis adaperta, co-
 gitatione vero clamantia, exaudita fuisse sat sci-
 mus. « Cessa enim, ait, ad me clamare, et rumpe
 mare ³⁹. » Ne itaque post psalmodum cantus, tan-
 quam ex opere orantes clamemus: et licet corpore
 orems, potissimum studeamus mente orare ⁴⁰,
 ut adhortatur Apostolus. « Nam et beata Anna Sa-
 muelis prophetæ mater orabat, et labia quidem
 ejus movebantur, sed vox non exaudiebatur ⁴¹, »
 sed cum ex corde oraret, exaudita est, et sterilis
 cum esset, post ingens tempus, mater tot filiorum
 effecta est. Nihil enim arduum est credenti et
 oranti, si id fiat modo, quo decet.

CXXVI. — PHILAGRIO EPISCOPO.

Mortifica, rogo te, membra corporis tui; omnia,
 si fieri potest, spiritu absumito; strictum, et paucis
 pervium iter ingredi non negligito. Fac esto humi-
 lis et sublimis, mortalis et immortalis, terrenus et
 cælestis, Dei hæres, Christi cohæres. Præterea
 adsit oratio nunquam intermittens, psalmodum can-
 tus speciosus; intentus et concors; divinorum elo-
 quiorum **360** meditatio, genuum callosorum flexio,
 frequens animæ et corporis vigilia cum lacrymis
 per sensus, ut apparet, ingressam immunditiam
 detergentibus, oppressorum protectio, cura, et ali-
 mentum, et vestis, et potus indigentium. Hæc enim,
 et similia si tibi aderunt, et quotidie auctiora in-
 gentioraque evadant, non otiosum, neque infructuo-

³⁶ Psal. xxxii, 7. ³⁷ Psal. xci, 4; cxxxiv, 5. ³⁸ Isa. lvi, 9. ³⁹ Exod. xiv, 15. ⁴⁰ I Cor. xiv, 15.
⁴¹ I Reg. i, 13.

sum ostendent to Christo omnium Deo retributionis die.

CXXVII. — JORDANI DIACONO.

Si Christus omnium Dominus cum vellet nos instruere vigilare, et orare, « pernoctabat corporaliter orans ⁴²; » imo, « Paulus et Silas media nocte Deum laudabant ⁴³; » et Propheta ait: « Media nocte assurgebam ad confitendum tibi super judicia justitiæ tuæ ⁴⁴; » quomodo tu ipse tota nocte dormiens, et stertens non judicaris a conscientia, . admiror. Quapropter vel nunc saltem somnium, qui mortuos efficit, executito, studioseque orationi et psalmodum cantui attendito.

CXXVIII. — CYRIACO.

Quodcumque tibi acciderit triste aut ærumnabile, sine ulla murmuratione querula amplector, Numen veneratus. Nam absque judicio Domini nihil in nos molestum, et ex illis, quæ extenuare et mærore afficere solent, irruet. « In increpationibus enim propter iniquitatem hominem corripuisti, et veluti araneam tabescere fecisti animam ejus ⁴⁵. »

361 CXXIX. — CYRIONI.

Qui propter peccata pectus pulsat, ille sane dicitur, laudare Deum in tympano et choro: percuteus namque pectus, cum compunctione, et una simul advocans ad supplicationem chorum illacrymantium cogitationum, et arundinem pœnitentiæ in pyxide ex tristitia et mærore instar noctis nigerrimarum collectarum lacrymarum inficiens, scribensque precatorem in extensam proprii cordis chartam, et Domino offerens, non abjicietur a Jesu Christo, qui pro peccatoribus mortem oppetit.

CXXX. — MELIPHITHONGO DIACONO.

Postquam serpens caput, in quam introit juncturam, immiserit, scindetur potius, quam evelletur: difficilis namque fit exsolutio, squamarum mucronibus obnitentibus.

CXXXI. — Eidem.

Inest generali rationi fera, quæ in voluptatem motio est. Variæ vero et multiplices voluptatum species per sensus humanæ vitæ immistæ eæ sunt circa serpentem squamæ varietate affectuum compunctæ. Si itaque tibi in animo est intellectualis belluæ cohabitationem vitare, cave tibi a capite, prima scilicet mali aggressionem.

362 CXXXII. — URSACIO ECDICO.

Die Dominico stantes oramus, futuri ævi figurantes stabilitatem; aliis diebus genua flectimus, lapsum innoxens humani generis per peccatum. Cum a genuflexione assurgimus, a Christo nobis omnibus donatam resurrectionem indicamus, die Dominico absolutam.

Α τε και αυζοντα, ουκ αργον, ουδε ακαρπον σε δεΐξει: Χριστω τω Θεω των απαντων, εν τη ημερα της μισθαποδοσις.

PKZ'. — ΙΟΡΑΑΝΗ ΔΙΑΚΟΝΩ.

ΕΙ Χριστός ό Δεσπότης των όλων διδάξει ημάς: θέλων αργυρνεΐν και προσεύχεσθαι, « διενυκτέρευσε σωματικώς προσευχόμενος, » αλλά και « Παύλος και Σίλας κατά τό μεσονύκτιον εδόξαζον τον Θεον, » και ό Προφήτης φησιν, ότι « Μεσονύκτιον εξηγειρόμην του εξομολογήσασθαι σοι επί τά κρίματα της δικαιοσύνης σου. » πώς αυτός πᾶσαν την νύκτα κοιμώμενος και βέγγων, ου κρίνη από της συνειδήσεως, τεθαύμακα. Διδ καν νυν θέλησον εκτινάξασθαι τον νεκροποιον ύπνον, και προσέχειν φιλοπόνως προσευχη και ψαλμωδία.

PKH'. — ΚΥΡΙΑΚΩ.

Πᾶν τό επερχόμενον σοι θλιβερόν και ανιαρόν απόδεξαι χωρίς τινος γογγυσμου, προσκυνήσας τό Κρείττον. "Ανευ γάρ Δεσποτικης χρίσεως ουδεν ημΐν επελεύσεται των δδυνᾶν, και εκτήκειν, και λυπειν πεφυκότων. « Ήν ελεγμοΐς γάρ υπέρ ανομις επαιδευσας ανθρωπων, και ωσπερ άράχνην εξέτηξας την ψυχην αυτού. »

PKΘ. — ΚΥΡΙΩΝΙ.

Ό δια τάς άμαρτίας τύπτων τό στήθος, ουτος Ίν λέγοιτο αινειν τον Θεον εν τυμπάνω και χορω: πατάσων γάρ τά στέρνα μετά κατανύξως, και συμπαραλαμβάνων προς Ικεσίαν τον χορόν των θρηνηδών λογισμών, και τον κάλκιμον της μετανοιας βάψας εις την πυξίδα των από της στυγνότητος και της λύπης νυκτιχρών συλλεγέντων δακρύων, γράφων τς την δέησιν εις τον εξαπλωθέντα χάρτην της οικειας καρδιας, και προσφέρων Κυριω, ουκ εξουδενωθήσεται υπό Ήσου Χριστου του άποθανόντος υπέρ άμαρτωλών.

PA'. — ΜΕΛΙΦΘΟΓΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Έπᾶν την κεφαλήν ό οφρις παρεμβάλλη τη άρμονία, εις ην παραδύεται, κοπήσεται: μάλλον, ηπερ εκσπαθήσεται: άμηχανος γάρ γίνεται η ανάλυσις τοις των λεπίδων προσβολοις αντισπωμένη.

ΡΑΑ'. — Τω αυτω.

"Ενεστι τό θηριον τω γενικω λόγω, τό καθ' ηδονην πάθος: αι δε ποικιλαι και πολυτροποι των ηδονών ιδέαι, δια των αισθησεων εμμιχθειςαι τη ανθρωπινή ζωη, αυται εισιν αι περι τον οφιν φολιδες, εν τη ποικιλία των παθών διεστιγμεναι. ΕΙ τοΐνον βούλει φυγειν την του νοητου θηριου συνοΐκησιν, φυλάττου την κεφαλήν, τουτέστι την πρώτην του κακου προσβολήν.

PAB'. — ΟΥΡΣΑΚΙΩ ΕΚΔΙΚΩ.

Τη Κυριακη ημερα εστῶτες ευχόμεθα, τό του μέλλοντος αιώνος στάσιμον εκτυπούντες. Ήν δε ταΐς άλλαις ημέραις τά γόνατα κλίνομεν, την διχ της άμαρτιας πτώσιν δγλουόντες του ανθρωπου γένους. Ήγειρόμενοι δε από της γονυκλισιας, την δια του Χριστου ημΐν δοθεισαν πᾶσιν αναστασιν εμφαινομεν, τελεσεθεισων κατά την Κυριαχην.

⁴² Luc. vi, 12. ⁴³ Act. xvi, 25. ⁴⁴ Psal. cxviii, 62. ⁴⁵ Psal. xxviii, 12.

ΡΑΓ'. — ΠΑΥΛΙΝΩ.

« Οὐ μόνον περὶ ἀργού βήματος εὐθύνας ἀπαιτήθησθαι κατὰ τὴν τοῦ μέλλοντος ἡμέραν τῆς οἴκουμενικῆς διαγνώσεως, ἀλλὰ καὶ ἀργῆς καὶ ματαίας ἀκοῆς. » Φάσκουσι γὰρ τὰ θεῖα θεσπίσματα· Μὴ παραδέξῃ τὴν ματαίαν λαλίαν. Μὴ τοίνυν προχειρῶς τοῖς λοιδοροῦσι πειθώμεθα, μηδὲ ἀδοκιμάσωμεν.

ΡΑΔ'. — ΑΛΚΙΒΙΑΔΗ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Γράφεις μοι ἐρᾶν πάνυ τῆς ταπεινοφροσύνης, καὶ βούλεσθαι τὸν τρόπον μαθεῖν, δι' οὗ ἐπιτεύξῃ τῆς τοιαύτης θεοτιμίας χάριτος. Εἰ τοίνυν βούλει μὲν δραπετεύσαι τὸν μεματαιωμένον καὶ θεοσυγῆ ὄγκον τῆς ὑπερηφανίας, περικρατῆς δὲ γενέσθαι τοῦ μακαρίου δώρου, μηδὲν παρῆς τῶν συντελούντων εἰς τοῦτο. Πάντα δὲ βούλου ἀσκεῖν τὰ πρὸς τὸν τούτου ἀπαρτισμὸν. Ἡ γὰρ ψυχὴ τοῖς ἐπιτηδεύμασι ἐξομοιοῦσθαι εἴθως, καὶ πρὸς ἅπερ πράττει ἀεὶ, τυπῶνται καὶ σχηματίζεται. Ἔστω τοίνυν σοι καὶ σχῆμα, καὶ ἱμάτιον, καὶ βάδισμα, καὶ καθέδρα, καὶ τροφή, καὶ στρωμνὴ, καὶ πάντα, ἀπλῶς εἰπεῖν, πρὸς εὐτέλειαν ἡσκημένα· καὶ μὴ καὶ λόγος, καὶ κίνησις σώματος, καὶ ἡ πρὸς τὸν πλησίον ἐντευξις· καὶ ταῦτα πρὸς μετριότητα μᾶλλον, καὶ μὴ πρὸς ὄγκον ὀράτω. Χρηστὰς ἔσο καὶ πρὸς τὸν ἀδελφόν, ἀνεξίκακος πρὸς τοὺς ἀντιπράττοντας, φιλόανθρωπος καὶ συμπαθὴς πρὸς τοὺς ταπεινωθέντας, παρηγορῶν καὶ παραμυθούμενος τοὺς νοσηλευμένους, ἐπισκεπτόμενος πάντα ἄνθρωπον συνεχόμενον ὀδύνας, καὶ πόνους, καὶ θλίψεις· μηδένα παρορῶν τοκαθόλου, γλυκὺς ἐν προσηγορίᾳ, φαιδρὸς ἐν ταῖς ἀποκρίσεσιν, ἀγαθὸς διὰ πάντων, καὶ εὐπρόσitos πᾶσιν.

ΡΑΕ'. — ΒΕΡΙΜΩ ΠΡΩΤΕΥΟΝΤΙ.

Κἄν, ὡς λέγεις, ἀπαρῆσαστος καὶ ἀκάθαρτος ὑπάρχεις, μὴ βίψῃς ἑαυτὸν εἰς τὴν ἀνεπιστίαν· ἔχεις γὰρ παρῆσιν ἐν τῷ αἵματι Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Αὐτὸς γὰρ ὑπὲρ ἀσεβῶν, καὶ ἀκαθάρτων, καὶ ἀπαρῆσίστων ἀνθρώπων θάνατον κατεδέξατο. Καὶ αὐτὸς ἐν τῷ προφήτῃ τῷ Ἡσαΐᾳ κατεπαγγέλλεται λέγων· « Καὶ ἔσται ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, ὅτε καὶ βουληθῇ εὐδοκῆσαι ὁ ἀγαθὸς Κύριος· » ἐξομολογουμένου σου μετὰ δακρῶν, ἀναπαυθῆσθαι ἀπὸ τῆς ὀδύνης τῶν πλημμελημάτων σου καὶ τῆς σκληρᾶς δουλείας, ἥσπερ ἐδούλευσας τοῖς δαιμονίοις διὰ τῆς αἰσχροπραγίας. Καὶ πάλιν φησὶν· Ἄναστήσονται οἱ νεκροί, οὐ μόνον σωματικῶς τότε ἐν τῇ καθολικῇ τῶν νεκρῶν ἀναστάσει, ἀλλὰ καὶ νῦν ἐντεῦθεν ἤδη νοητῶς ἐγερωθήσονται οἱ κακῶς ἡσυχάζοντες ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἐντυμβούμενοι φαυλότῃσι ποικιλίαις. « Τὴν γὰρ ἀπαρχὴν τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου λαβόντες, καθὼς γέγραπται, στεναζόμενοι υἰοθεσίαν ἀπεκδεχόμενοι, καὶ μετὰ τὸ βάπτισμα τῆν ἀπολύτρωσιν τοῦ σώματος ἡμῶν, » δηλονότι ἐλευθερίαν σώματος δουλωθέντος καὶ καταπονηθέντος τῇ ἁμαρτίᾳ. « Ἡ γὰρ κτίσις, φησὶν, ἐλευθερωθήσεται

A

CXXXIII. — PAULINO.

« Non tantum de verbo otioso universalis disquisitionis futuro die pœnas lues, sed etiam de otiosa et inani auditione ». Divina siquidem vaticinia fatentur, inanem locutionem ne excipias. Non itaque prompte et sine examine conviciantibus fidem præstemus.

CXXXIV. — ALCIBIADI SCHOLASTICO.

Scribis, maximo te humilitatis amore teneri, cupereque modum addiscere, quo tandem a Deo honoratam gratiam consequaris. Si itaque tibi in animo est, evanidium ac Deo exosum superbiam tumorem fugare, et possessor fieri beati doni, ne negligas, quæ ad illud comparandum conducere poterunt imo omnia exerce : quæ ad illius complementum ducunt. Anima siquidem studiis assimilatur, et ad ea, quæ continuo operatur, effingitur ac figuratur. Sit itaque tibi et figura, et vestis, et incessus, et cathedra, et alimentum, et stratum, et omnia, ut verbo expediam, frugaliter **363** fabrefacta : necnon et oratio, et motus corporis, et cum proximo allocutio; et hæc ad mediocritatem potius, non ad fastum dirigantur. Bonus esto et placidus erga fratrem, injuriarum immemor erga adversantes; humanus et compatiens erga abjectos; consolans et solatium afferens erga infirmos, prospiciens homini, doloribus, ærumnisque et afflictionibus vexato; nullum in universum despiciens, dulcis in colloquio, lætus in responsionibus, probus per omnia, omnibusque sit accessus facilis ad te.

CXXXV. — BERIMO PRIMATI.

Etsi, ut ais, libere loqui non valeas, immundusque sis, ne temetipsum projicias, neque prosternas : habes enim auctoritatem in sanguine Jesu Christi Filii Dei, qui pro impiis et immundis, et qui loqui non audent, hominibus mortem suscepit, profiteaturque id dicens apud prophetam Isaiam : « Et erit in die illa, cum voluerit bene complacere bonus Dominus » ; si confessus fueris cum lacrymis, requiesces a dolore delictorum tuorum, et a dura servitute, qua propter pravam operationem dæmonibus serviisti. Et rursus dicit : Resurgent mortui, non tantum corpore tunc in universali mortuorum resurrectione, sed nunc etiam hic intellectualiter resurgent, qui male super terram quiescunt, et improbitatibus variis sepeliuntur. « Namque primitias sancti Spiritus accipientes, ut scriptum est, suspiramus adoptionem filiorum Dei exspectantes, et post baptismam corporis nostri liberationem », libertatem **364** nempe corporis in servitute adacti, et peccato defatigati. « Creatura enim, ait, liberabitur a servitute et corruptione, et in gloriam libertatis », et incorruptionis, et æternitatis, et

⁴⁶ Matth. xii, 36.

⁴⁷ Exod. xxiii, 1.

⁴⁸ Isa. xiv, 5.

⁴⁹ Isa. xxvi, 19.

⁵⁰ Rom. viii, 23.

⁵¹ ibid. 21

immutabilitatis, et gaudii ineffabilis, et coronationis.

CXXXVI. — *Eidem.*

Non timere Deum, cordis duritiam sensuumque stuporem gignit : at timere Dominum, ad sensus animam agit, et ad poenitentiam ducit. Quapropter scriptum est : « Timor Domini initium est sensus ⁵¹. »

CXXXVII. — IRENÆO PRESBYTERO.

Sapientissimus Salomon in ænigmate dicit . Omnis ebrius, et meretricibus deditus mendicabit, et indumentis disruptis et attritis induetur ⁵², totus somnolentus, somnolentum vocans segnem, ac hebetem, et otiosum ad omnem rem conducibilem. Cum enim quispiam divina præcepta neglexerit, omni sua parte inconsutilem, ut Joannes evangelistascribit⁵³, deserit sanctæ cognitionis tunicam, quæ desuper contexta est, et luminis incorruptibilitatis indumentum; alitro vero, varieque suto, et informi stultarum et inutilium questionum, et obscenitatis, et perversitatis amicitur centone.

CXXXVIII. — THEODULO PRESBYTERO.

Clamavit propheta nescio quis : « Nudus fugiet illa die ⁵⁴; » denudatus siquidem omni vana, et **365** quæ temporari commensuratur, cura, absque dubio adversariorum prehensionem fugit. Nudus itaque et fugiet, et persequetur : fugiet hostium insidias et machinas, tum postea magis superna ope, auxilioque corroboratus insurget in hostes, et divina gratia audacior factus persequetur rursus eos, qui eum prius persequerantur, uti scriptum est : Quos prius timebatis, demones metuent vos, et fugient septem viis a vobis fugati ⁵⁵, qui antea turmatim per unam plateam in vos ingressi deprædati vos fuerant.

CXXXIX. — SOSICLI SCHOLASTICO.

Ne tantum pedem tuum raro ad amicum introduces ⁵⁷, sapienti Salomoni credens, verum etiam amicum ita disponito, ut raro ad te pedem suum inferat, ne aliquando tui exsaturatus, alienum abs te habeat animum.

CXL. — *Eidem.*

Consuetudinem tuam et congressum cum amico interstitiis interpositum maxime tutum fore existimo : amorem namque vividiorem efficit, et per dies effata utiliora jucundioraque commonstrant, et veris amicis debitum honorem et reverentiam perpetuo conservat inconcussam, et stabilem, et inoffensam.

CXLI. — TRAIANO DIACONO.

Si pro te ipso Deo respondere non vales, quomodo aliarum **366** animarum præfecturam, et sollicitudinem tibi procuras, mi homo ?

ἀπὸ τῆς δουλείας καὶ τῆς φθορᾶς εἰς δόξαν τῆς ἐλευθερίας, καὶ ἀφθαρσίας, καὶ ἀιδιότητος, καὶ ἀτρεψίας, καὶ χαρᾶς ἀνεκκλήτου, καὶ στεφανηφορίας.

ΠΑΓ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ἐκ τοῦ μὴ φοβεῖσθαι Θεὸν, γίνεται ἡ πώρωσις, καὶ ἡ ἀνισθησία· τὸ δὲ φοβηθῆναι τὸν Κύριον, φέρει πρὸς τὴν εὐαισθησίαν, καὶ πρὸς μετάνοιαν χειραγωγεί. Διὸ γέγραπται : « Ὁ φόβος τοῦ Κυρίου ἀρχὴ ὑπάρχει αἰσθήσεως. »

ΠΑΖ'. — ΕΙΡΗΝΑΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Ὁ σοφώτατος Σολομῶν φησιν αἰνιγματωδῶς, ὅτι πᾶς μέθυσος καὶ πορνοκόπος πτωχεύσει, καὶ ἐνδύσεται διεβρωγῶτα καὶ βρακώδη πᾶς ὑπνώδης, ὑπνώδη καλῶν τὸν νοσηλὴν τε, καὶ χαύνον, καὶ ἀργὸν πρὸς πᾶν χρησίμῳ πρᾶγμα. Καταφρονήσας γὰρ τις τῶν θείων προσταγμάτων, τὸν δι' ἔδου ἀβραφον, ὡς γράφει Ἰωάννης ὁ εὐαγγελιστὴς, καταλιμπάνει τῆς γνώσεως τῆς ἀγίας χιτῶνα, τὸν ἄνωθεν καθυφασμένον, καὶ τὸ τοῦ φωτὸς τῆς ἀφθαρσίας ἱμάτιον. Τὸ δὲ διεβρωγῶς, καὶ πολύβραφον, καὶ ἀσχημον τὸν μωρῶν, καὶ ἀκερῶν ζητημάτων, καὶ τῆς ἀισχροτήτος, καὶ τῆς κακοθελείας ἀμφιέννυται κεντώνιον.

ΠΑΗ'. — ΘΕΟΔΟΥΛΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Κέκραγέ τις προφήτης, ὅτι ἐ « Ὁ γυμνὸς φεύζεται ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ. » Ὁ γὰρ γεγυμνωμένος πάσης προσκαίρου καὶ ματαίας μερίμνης, ἀναμφιδόλως ἐκφεύγει τὰς τῶν ἀντιπάλων λαβὰς. Ὁ γυμνὸς τοῖνον, καὶ φεύζεται, καὶ διώζεται· φεύζεται μὲν τὰς ἐπιβουλάς τῶν ἐχθρῶν καὶ μηχανὰς, εἶθ' ὕστερον πλεόν ἐνδυναμωθείς τῇ ἄνωθεν συνάρσει καὶ βοηθείᾳ, κατεξαναστήσει τὸν πολεμίων, καὶ θαρρήσας τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ, διώξει πάλιν τοὺς πρὶν διώκοντας, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ὅτι Οὐδὲ πρῶην ἐφοβεῖσθε δαίμονας, φοβηθήσονται ὑμᾶς, καὶ φεύξονται ἐπὶ τὰ ὄδοις διωκόμενοι ὑφ' ὑμῶν, οἱ τὸ πρὶν στοιχηθὸν διὰ τῆς μιᾶς λεωφόρου πρὸς ὑμᾶς εἰσελθόντες, καὶ ἐκποροῦντες ὑμᾶς.

ΠΑΘ'. — ΣΩΣΙΚΑΕΙ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Μὴ μόνον τὸν σὸν πόδα σπάνιον πρὸς τὸν φίλον εἶσαγε, περὶόμενος τῷ σοφῷ Σολομῶντι, ἀλλὰ καὶ τὸν φίλον παρασκύαζε σπάνιον πρὸς σὲ τὸν πόδα αὐτοῦ εἰσφέρειν, μήποτε πλησθεῖς σου μίσση σε.

ΠΑΜ'. — Τῷ αὐτῷ.

Τὴ ἐκ διαλειμμάτων τῷ φίλῳ συντυγχάνειν, πάνυ ἀσφαλὲς νομίζω. Καὶ γὰρ τὴν ἀγάπην ἀκμαιοτέρην ποιεῖ, καὶ τὰ λεγόμενα δι' ἡμερῶν χρησιμωτέρα τε καὶ ἡδέα δείκνυσι, καὶ τὴν πρέπουσαν τοῖς ἀληθινοῖς τῶν φίλων τιμὴν τε καὶ αἰδῶ φυλάττει διηνεκῶς ἄσειστον, καὶ βεβαίαν, καὶ ἀνεπηρέαστον.

ΠΑΝΑ'. — ΤΡΑΙΑΝΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Εἰ ἀδυνατεῖς ὑπὲρ σεαυτοῦ ἀπολογῆσασθαι τῷ Θεῷ, πῶς τὴν ἄλλων ψυχῶν προστασίαν καὶ ἐπιμέλειαν ἐγγχειρισθῆναι σπουδάξεις, ὦ ἄνθρωπε ;

⁵¹ Eccl. i, 16. ⁵² Prov. xxiii, 21. ⁵³ Joan. xix, 25. ⁵⁴ Amos ii, 16. ⁵⁵ Deut. xxviii, 7. ⁵⁶ Prov. xxv, 17.

PMB'. — ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Παρακέκληχάς με καὶ διὰ γραμμάτων σου, καὶ διὰ τῶν κενομικητῶν τὰ γράμματα, ὥστε παρηγορίαν σοὶ ταῦτα δωρήσασθαι πρὸς τὴν τῆς ἀκηδίας ἀναρρῆσιν, καὶ τὸν ἐξαφανισμὸν τῆς ἀθυμίας τῆς ὑπὸ τῶν δαιμόνων λεληθότως ἐνιθεμένης τῆ σῆ φιλοπόνοι καὶ φιλοθέω καρδίᾳ. Καὶ δὴ μηδὲν μελλήσας ἐγὼ, συντόμως καὶ ἐν βραχεῖ σοι παρέξω παράκλησιν· καὶ σκόπει τὸ λεχθησόμενον. Ὑδάτα πολλὰ εἰς ὕψος νέφεισι κουφιζόμενα, ὑδατὰ φημι τὰ θαλάττια, τῆ τοῦ Θεοῦ κελεύσει, τὸ ἀλμυρὸν ἀποτίθενται, καὶ γλυκέα γίνεται. Οὐκοῦν καὶ ἡμεῖς, τῆ τοῦ Θεοῦ βουλήσει καὶ δυνάμει, ἀγαθὸν κουφιζόμενοι ποτε γενησόμεθα, καὶ πάσης τῆς κατὰ τὴν ἁμαρτίαν ἀλμυρότητος ἀλλότριοι, ὅταν οἱ καταπίνοντες ἡμᾶς, ἀφ' ἡμῶν μακρυνθῶσι κατὰ τὴν προφητείαν. Ἀρπαγησόμεθα γὰρ ἐν νεφέλαις νοηταῖς εἰς τὸν μυστικὸν ἀέρα, καὶ οὕτως λοιπὸν πάντοτε σὺν Κυρίῳ ἐσόμεθα, μηκέτι ἀνεχόμενοι ἀφίστασθαι, ἢ ἀπονεύειν τοῦ ποθεινοῦ καὶ ἀληθῶς Δεσπότητος καὶ ποιμένου, μηδὲ ἀποπλανῆσθαι τῆς αὐτοῦ ἀγαθότητος, ἀλλ' ἐπῆσθαι αὐτῷ διὰ πάσης τῆς αἰωνίου ζωῆς, καὶ ὑπ' αὐτῷ τάττεσθαι καὶ νέμεσθαι εἰσαεῖ. Ὡστε παρακαλῶμεν ἑαυτοὺς, καὶ παρακαλῶμεθα ἐν τοῖς λόγοις τούτοις, ὡς γράφει Παῦλος ὁ θεὸς Ἀπόστολος, καὶ πάντως ἐπάνω φανελημὴν τῆς δυσθυμίας, τῆς δολουργῶς ἀπὸ τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων ἡμῶν ὑποσπειρομένης, πρὸς τὸ παραλύσαι ἡμῶν καὶ ἐκνευρίσαι τὴν δικαίαν ἀνάστασιν. Διατὶ γὰρ καὶ ἀκηδιῶμεν, ἢ ἀθυμοῦμεν, τοῦ Κυρίου σαφῶς καταπαγγελαμένου ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ, « Μετὰ τὸ ὑψωθῆναι, πάντας πρὸς ἑαυτὸν ἐλκεῖσαι, » καὶ τοῦ προφήτου δισχυριζομένου, καὶ παραθαρσύνοντος ἕκαστον ἐν τῷ λέγειν, « Ὑπόμεινον τὸν Κύριον, καὶ φύλαξον τὴν ὁδὸν αὐτοῦ, καὶ ὑψώσει σε τοῦ κατακληρονομήσαι ἐν τῷ ἄνω βασιλείᾳ; » Ὅθεν ταῦτα ἐνοοῦντες οὐκ ἀπογνωσόμεθα τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας. « Δουλεύσωμεν δὲ τῷ Κυρίῳ ἐν φόβῳ, καὶ ἀγαλλιασώμεθα αὐτῷ ἐν τρόμῳ » καὶ εὐλαβεῖα πολλῇ, μήτε τῷ ἀπελπισμῷ, μήτε καταφρονήσει, ἢ ὑπερσφίξ πειθόμενοι πώποτε.

PMΓ'. — ΔΗΜΗΤΡΙΩ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ.

Ὁ φιλόρρητος τῆς πορνείας εὐρετῆς καὶ διδάσκαλος δαίμων εἰσφέρει τῆ ψυχῇ τοῦ ἀγωνιζομένου γυναικας δῆθεν εὐμόρφους, ἢ παῖδας εὐεϊδεῖς φαντασιῶσθαι παρακαλοῦντας τὸν νοῦν, καὶ προτρέποντας πρᾶξαι τὴν ἁμαρτίαν. Καὶ τούτῳ τῷ ἀναπλάσμῳ πολλάκις δυνήσεται ἐγγλύφαι τῷ νῷ πάθος ἐδδελυγμένον καὶ ἀναισχυντότατον

PMΔ'. — ΔΟΜΝΙΝΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Ἐγνωσ μέμψει τινὰς ὑποβληθέντας παρὰ τῆ ἀγία Γραφῆ, ὅτι ἀκαίρως κατασπεύδοντες ἑαυτοὺς, οὐχ ὑπέμειναν τὴν βουλήν τοῦ Δεσπότητος. Βέλτιστον τοίνυν ἐν παντὶ καιρῷ μακροθυμεῖν, καὶ ὑπομονῇ, καὶ εὐχῇ κεχρησθαι.

PME'. — Τῷ αὐτῷ.

Ὅτι χρεῶν περιμένειν, καὶ σκοπεῖν μετ' εὐχῆς καὶ ἐλπίδος, τί ποιήσει Κύριος, ἀνάγνωθι τὸ μέρος

A CXLII. — POLYCHRONIO PRESBYTERO.

Per litteras tuas, et eos etiam, qui litteras detulerunt, a me sedulo postulasti, ut tibi ad tædii expulsionem, et tristitiæ cordi tuo alacri, pioque a dæmonibus ingestæ abolitionem et remedium indicarem. Et jam ipse omni mora postposita, compendiosum, idque paucissimis verbis solatium afferam : attenteque considera, quod dicturus sum. Aquæ multæ in sublime a nubibus clatæ, aquæ, inquam, marinæ, præcepto Dei salsedinem abjiciunt, dulcesque fiunt. Igitur et nos divina voluntate, et facultate boni, si elevemur, aliquando efficiemur, et ab omni, quæ ex peccato oritur, salsedine immunabimur, cum qui deglutiunt nos, a nobis elongati fuerint ⁵⁸, ut vaticinium loquitur. Rapiemur enim in nubibus intellectualibus, in mysticum aera, et sic postmodum continuo cum Domino erimus ⁵⁹, non ultra sustinentes, avelli, aut deflectere a desiderato, et vero Domino, et pastore, neque ab illius bonitate aberrare, sed per omnem sempiternam vitam illum subsequi, et sub illo disponi, et pasci in perpetuum. Quapropter nosmetipsos adhortamur, et sermonibus hisce incitamus ⁶⁰, ut divinus Paulus apostolus scribit, et omnino supra tristitiam fiamus, quæ nobis insidiose ab impuris spiritibus suggeritur, ad dissolvendam et enervandam justam nostram contentionem. Etenim quam ob rem tristamur, animumque despondemus, **367** cum palam Dominus in Evangelio promiserit : « Postquam exaltatus fuisset, omnes ad se ipsum tracturum ⁶¹; » et Propheta asseveraverit, singulisque animum addiderit, dicens : « Expecta Dominum, et custodi viam ejus, et exaltabit te, ut supernum regnum hæredites ⁶². » Hinc similia animo revolventes de nostra salute non desperabimus. « Serviamus vero Domino in timore, et exsultemus illi cum tremore ⁶³, » et pietate multa, neque desperationi, neque despectui, neque neglectui unquam aures præbentes.

CXLIII. — DEMETRIO MONACHO.

Luculentus fornicationis inventor, præmonstratorque dæmon, in decertantis animam ingerit mulieres, ut sic dicam, speciosas puerosque deceros, adhortantes animam, ut eorum imagines concipiat, et ad peccandum excitantes : et hoc figmento poterit sæpius in mente sculpetur affectum detestandum et impudentissimum.

CXLIV. — DOMNINO PRESBYTERO.

Nosti nonnullos a divinis Litteris crimini factos obnoxios, quod intempestive properantes, et semetipsos sollicitantes, consilium Domini non expectarunt. Optimum itaque erit omni tempore tolerantia, patientia et oratione uti.

368 CXLV. — *Eidem.*

Expectandum esse, atque cum oratione et spe, quid efficiet Dominus, inspiciendum, lectionis

⁵⁸ Isa. XLIX, 19. ⁵⁹ I Thess. IV, 16. ⁶⁰ Hebr. III, 17. ⁶¹ Joan. III, 52. ⁶² Psal. XXXVI, 54. ⁶³ Psal. II, 41.

Actuum pars illa indicat, in qua Lucas ait : « Eramus dies aliquot apud Philippos urbem ⁶⁴. » Et ex parvis etiam occasionibus, ac infirmi subsellii hominibus, ingentia per divinam providentiam absolvi dicit : « Sedentes extra urbem, ubi oratio erat, mulieres, quæ convenerant, alloquebamur, et quædam purpuri venditrix mulier, nomine Lydia, civitatis Thyatirenorum audivit quæ dicebantur a nobis; cujus Dominus aperuit cor intendere accurate ⁶⁵. » Reduc tibi in memoriam in Evangelio vilem Samaritanam ⁶⁶, et Chananæam ⁶⁷, eamque quæ patiebatur fluxum sanguinis ⁶⁸, et Simonem leprosum ⁶⁹. Quinimo et Simon postmodum in Joppe urbe coriarius, qui magnum hospitio exceperat Petrum ⁷⁰, pusilla divinæ prædicationis occasio factus ante magnam in Palæstina Cæsaream divinis laudibus cohonestatur; et nihilominus hic multis gentibus salutis portas reseravit.

CXLVI. — *Eidem.*

Non esse opus, ante divini beneplaciti tempus, nos Deum compellere et sollicitare, ut res admirandas omnibus commonstret, sustinere vero et exspectare potius supernum beneplacitum et voluntatem : attende, quid Dominus Christus suis discipulis dicat : « Sedete in civitate Hierusalem, nec inde secedite, sed exspectate promissionem ⁷¹, » et cum illa digni facti fueritis, tunc doctrinæ ³⁶⁹ et miraculorum initium facietis. Et qui etiam sanctum apostolum Paulum sectabantur, a venerando Spiritu ad tempus, ne verbum loquerentur in Asia et Bithynia ⁷², remorati sunt.

CXLVII. — EUGENIO MONACHO.

Haud fieri potest, ut absque incertore, qui in tentationibus informatur, pertranseat. Nihilominus post tentationum excursus, et dæmonum secessum similes sortis homines lætitia complentur, et dulcibus lacrymis, et cogitationibus divinis, qui laborem proficuum et servatricem afflictionem suis in cordibus coluere. « Secundum enim, ait, multitudinem dolorum in corde meo, Dei consolationes et expletiones lætificaverunt animam meam ⁷³. »

CXLVIII. — EUTYCHIO DIACONO.

Multo certamine opus est, et sufficienti cura, et oratione sobria, et non vacillante, ad quærendum inveniendumque cogitationis absque fastidio statum, in quo habitare traditur Dominus, ut ait Apostolus : « Annon cognoscitis, quod Jesus Christus habitat in vobis ⁷⁴? » Ibi enim certissime reperitur aliud in corde cælum divina tantummodo gratia facem præferens in pace quadam ineffabili et inenarrabili.

370 CXLIX. — *Eidem.*

Provecta jam ætate divinus David ingentes gratias Deo, qui eum elegerat, agens in fine benedi-

τῶν Πράξεων, ἐνθα φησὶν ὁ Λουκᾶς, ὅτι : « Ἦμεν διατριβόντες ἡμέρας τινὰς ἐν Φιλίπποις τῇ πόλει. » Ὅτι δὲ καὶ ἀπὸ μικρῶν ἀφορμῶν, καὶ ἐλαχίστων προσώπων, μεγάλη δὲ οἰκονομεῖται διὰ τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ, λέγει· « Καθίσαντες ἔξω τῆς πόλεως εἰς τὸν τόπον τῆς προσευχῆς, ἐλαλοῦμεν ταῖς συνελοῦσαις γυναῖξι, καὶ τις πορφυρόπωλις καλουμένη Λυδία, ὀρρωμένη ἐκ θαυατέρων τῆς πόλεως, ἤκουσε τὴν τῶν παρ' ἡμῖν λεγομένων, ἧς ὁ Κύριος τὴν καρδίαν πρὸς τὸ νοεῖν ἀκριβῶς διήνοιξε. » Ἀδὲ μοι εἰς μνήμην τὴν ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ εὐτελῆ Σαμαρεῖτιν, καὶ τὴν Χαναανίαν, καὶ τὴν Αἰμορροῦσαν, καὶ Σίμωνα τὸν λεπρόν. Ἀλλὰ καὶ Σίμων ὕστερον ὁ ἐν Ἰώππῃ βυρσεύς, τὸν μέγαν ξενοδοχῆσας Πέτρον, σικκρά τῷ θεῷ κηρύγματι γενόμενος ἀφορμὴ, πρὸ τῆς μεγάλης ἐν Παλαιστίνῃ Καισαρείας, τοῖς θεοῖς ἐπαῖνοις τετίμηται, καίτοι οὗτος πλήθει ἐπήνοιξε τὴν πύλιν τῆς σωτηρίας

PMQ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ὅτι οὐ χρὴ πρὸ καιροῦ τῆς θείας δοκιμασίας ἐκδικάζεσθαι, καὶ κατασπεύδειν ἡμᾶς τὸν Θεὸν θαυμασὰ πᾶσιν ἐνδείξασθαι πράγματα, ἀναμένειν δὲ καὶ ἀπεκδέχεσθαι μᾶλλον τὴν ἀνωθεν εὐδοκίαν καὶ βούλησιν, πρόσχες, τί ὁ Δεσπότης Χριστὸς φησι πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ μαθητάς· « Καθίσαιτε ἐν Ἱεροσολύμοις καὶ μὴ χωρίζεσθε ἐκεῖθεν, ἀλλὰ περιμένετε τὴν ἐπαγγελίαν, » καὶ ὁπνίκα ταύτης ἀξιοθῆτε, τῆνικαῦτα τῆς διδασκαλίας καὶ τῶν τεράτων ἀπάρασταθε. Ἀλλὰ γὰρ καὶ οἱ περὶ τὸν ἅγιον ἀπόστολον Παῦλον ἐκωλύθησαν ὑπὸ τοῦ προσκυνητοῦ Πνεύματος ἐν καιρῷ, λαλήσαι τὸν λόγον ἐν τῇ Ἀσίᾳ καὶ ἐν τῇ Βιθυνίᾳ.

PMZ'. — EYGENIQ MONAZONTI.

Ἀμύχανον χωρὶς λύπης παρελθεῖν τὸν ἐμπαιδευόμενον τοῖς πειρασμοῖς. Πλὴν ὅμως μετὰ τὴν παραδρομὴν τῶν πειρασμῶν, καὶ τὴν ὑποχώρησιν τῶν δαιμόνων, πολλῆς χαρᾶς πληροῦνται οἱ τοιοῦτοι, καὶ δακρύων γλυκέων, καὶ νοημάτων θείων, ὅσοι ἐγεώργησαν τὸν ἐπωφελῆ πόνον καὶ τὴν σώζουσαν θλίψιν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν. « Κατὰ γὰρ τὸ πλῆθος, φησὶ, τῶν ἐν τῇ ἐμῇ καρδίᾳ ὀδυνηρῶν, αἱ παρακλήσεις τοῦ Θεοῦ, καὶ αἱ πληροφορίαι εὐφραναν τὴν ψυχὴν μου. »

PMH. — EYTYXIQ DIAKONQ

Ἀγῶνος πολλοῦ χρεια, καὶ φροντίδος ἰκανῆς, καὶ προσευχῆς νηφούσης καὶ ἀρέμβου, πρὸς τὸ ζητῆσαι καὶ ἐξευρεῖν τὴν ἀπαρενόχλητον τῆς διανοίας κατάστασιν, ἐνθα οἰκεῖν λέγεται ὁ Δεσπότης, ὡς φησὶν· Ἁπόστολος· « Ἡ οὐκ ἐπιγινώσκατε, ὅτι Ἰησοῦς Χριστὸς οἰκεῖ ἐν ὑμῖν; » Ἐκεῖ γὰρ ὡς ἀληθῶς ὑπάρχει ἕτερός τις ἐγκάρδιος οὐρανός ἀπὸ τῆς θείας μόντης φρυκτωρούμενος χάριτος ἐν εἰρήνῃ τινὶ ἀνερημνεύτῳ καὶ ἀνεκδιγήτῳ.

PMO'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ἐπὶ πολὺ τῆς ἡλικίας προκόψας ὁ Θεσπέσιος Δαυὶδ, εὐχαριστῶν μεγάλως τῷ ἐκλεξαμένῳ αὐτὸν Θεῷ,

⁶⁴ Act. xvi, 12. ⁶⁵ ibid. 15, 14. ⁶⁶ Joan. iv, 7. ⁶⁷ Matth. xv, 22. ⁶⁸ Matth. ix, 20. ⁶⁹ Matth. xxvi, 6. ⁷⁰ Act. x, 6. ⁷¹ Luc. xiv, 49. ⁷² Act. xvi, 6, 7. ⁷³ Psal. cxvii, 19. ⁷⁴ 1. p' 108. iii, 17.

φησὶ περὶ τὰ τελευτάα τῆς εὐλογίας, ὅτι Νῦν μάλιστα ἄ
εἶρεν ὁ θεὸς σου τὴν καρδίαν ἑαυτοῦ εἰς τὸ εὐξα-
σθαι τὴν εὐχὴν ταύτην, σημαίνων ἡμῖν τὴν μακαρι-
τητα, καὶ τὴν ἀγίαν κατάστασιν ἐκείνην τὴν εἰρηνι-
κὴν καὶ λάμπουσαν, [πρὸ τοῦ] ἔνθα μηδεμία μνήμη
διαφαίνεται πάσης τῆς προσκαίρου καὶ αἰσθητῆς
κτίσεως.

PN'. — ΒΙΛΙΑΔΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Μοναχὸς οὐδὲ θναρ ὀφείλει ὄψιν βλέπειν γυναικὸς,
μήτε συνσυστῆσθαι, καὶ συμβροχιζῆσαι, καὶ συγγε-
λῆν, καὶ συνδιανυκτερεῦειν ταῖς γυναίξιν, καὶ πάσας
τάς αἰσθησεις τῆς ὀρωμένης λοιμώδους αἰσθήσεως
ἀναμιμλῆν.

PNA'. — Τῷ αὐτῷ.

Ἦ τί σοι λέξας, ἰσχύσω ἀνακόψαι σε τῆς ἀκολάστου
γνώμης; ὦ τί σοι χρησιμὸν καὶ ἀρμόδιον πρὸς ζυμ-
βουλὴν ψυχοφελῆ εἰρηκῶς, ἀπειρῶ τῆς κακίας; ὦ
ποτάπους παιδευμάτων χαλινοῦς ἐπιδαλῶν τῷ σκλη-
ροστόμῳ ἵππῳ, δυνηθεῖν ἀναχαιτίσαι τῆς ἡδονῆς;
ὦ τί σοι ποτε ποιήσας, λύσω μὲν τῆς πρὸς τὸ
θῆλυ μανίας, δῆσω δὲ τοῖς τῆς ἀγγελίας δεσμοῖς;

PNB'. — ΔΗΜΗΤΡΙΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Πλείστα ἔχεις τῆς περὶ σὲ τοῦ Θεοῦ κηδεμονίας
ἐνέχυρα, μυρία παρ' αὐτοῦ καὶ τῆς περιβολῆς τοῦ
μοναχικοῦ σχήματος; εὐεργετηθεὶς, καὶ θαλαφθεὶς, καὶ
φρουρηθεὶς, καίτοι τὸ τηλικαῦτα μηδὲν ἀγαθὸν ἔρ-
γον ἐπιτελῶν. Ἐκεῖνα τοίνυν ἀναμνησκόμενος εὐ-
γνώμονι λογισμῷ, ταπεινώσόν σου τὸ φρόνημα,
φεύγων τὴν διατριβὴν τῶν μετὰ τὸ ἐλθεῖν εἰς τὸν
μονήρη βίον τὴν ὑπερφηφάναν ἀσπαζομένων, καὶ
τὰς γνάθους φυσῶντων, καὶ ἐξογκούντων τὰ στήθη,
καὶ τοῖς δικαστηρίοις προσεδρευόντων, καὶ ἀεὶ βιω-
τικὰ λαλοῦντων, καὶ τοῖς πονηρεύμασι τῶν τελευ-
ταίων ἀποκρυπτόντων τὰ πρώην αὐτοῖς κακῶς
πραχθέντα, καὶ ἐπισπασαμένων ἐκεῖνο τὸ πνεῦμα
τὸ πονηρὸν μετὰ τῆς τῶν πονηροτέρων πνευμάτων
ἐδδομάδος, ὅπως, κατὰ τὸν τὸν Εὐαγγελίου λόγον,
τὰ ἔσχατα χεῖρονα τῶν πρώτων ἀποδείχθῃ. Αὐτὸς
οὖν σύντριφόν τὴν καρδίαν σου, καθά φησιν ὁ Ἀπὸστο-
λος ὅτι κατεσμικρύνθη ἐγὼ ἐνώπιον Κυρίου τοῦ Θεοῦ
μου, καὶ ἐνώπιον ἀνθρώπων ἐπ' αὐτῷ πεποιθῶτων.
« Ὅστε γὰρ ὑψώθη ἡ καρδία μου, οὐδὲ ἐπορεύθη ἐν με-
γάλοις, οὐδὲ ἐν θαυμασίοις ὑπὲρ ἐμέ; » ἀλλ' εὐλαβοῦ-
μην, μήποτε παρεικασθῶ ἀτεράμνοσί τισι καὶ ἀπαι-
δευτάτοις, οἵτινες ἐπελάθοντο τῶν ἔργων Κυρίου,
οὐκ ἐμνήσθησαν τῶν εὐεργεσιῶν καὶ τῶν θαυμα-
σιων, ὧν ἔδειξε, καὶ ἐποίησεν αὐτοῖς ἀφ' ἡμερῶν
πληθῶν.

PNΓ'. — ΝΕΙΑΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Εἰσὶ τινες ἐν κόσμῳ βιωτικοὶ, κατὰ τὴν σὴν λογί-
τητα, κεκτημένοι τοῦνομα τοῦ ἀκριβοδικαίου, καὶ
νηστεύοντες διὰ παντὸς, καὶ ἀλουτοῦντες, καὶ χαμυ-
νοῦντες, καὶ πλείστη προσαναχόμενοι ἀγρυπνία, καὶ
προσευχῇ, καὶ τῇ ἐκ μέρους τῶν καταπονουμένων
προστάσιν, μηδέποτε δὲ λαβόντες δαιμόνων πείραν
τὸ σύνολον· διότι οὐδὲ πᾶν περὶ αὐτῶν τῷ διαβό-

clionis effatur: Nunc vix ægre invenit servus tuus
cor suum ad faciendas preces⁷⁶: beatitatem
nobis significans, et sanctum illum statum pacifi-
cum collucentemque, ubi nulla apparet memoria
temporalis et sensilis creaturæ.

CL. — BILILLO ΜΟΝΑΧΩ.

Monacho neque in somno facies muliebris con-
spicienda est; quinimo non debet neque convivari,
neque una cum feminis belluari, neque combibere,
neque ridere, neque pernoctare, nullosque sensus
aspectu pestifero adimplere.

CLI. — Eidem.

O quid tibi dicens, potero te ab intemperante
sententia revellere? o quid tibi conducibile, et ad
consilium animo probo cum accommodatum enun-
tians a malitia avocare? o quale instructionum fre-
nuo equo durioris oris imponens a voluptate retor-
quere? o quid tibi unquam faciens a furore in
feminas liberare, vinculisque castimonie collig-
are?

CLII. — DEMETRIO ΜΟΝΑΧΩ.

Plurima divinæ de te curæ pignora possides,
innumeris **371** ab eo et monachici habitus am-
bitu beneficiis affectus, fatus et custoditus, licet
tunc temporis opus bonum nullum efficeres. Illa
itaque benigna mente reanuntians atque romandans,
stultam tuam arrogantemque existimationem dejice,
eorum consuetudinem vitans, qui etiam postquam
monachorum albo nomina scripserunt, superbie
operam navant, et buccas inflant, et pectore iatu-
mescunt, et tribunalibus assident, et semper de
rebus hisce terrenis sermonem habent, et postre-
mis facinoribus priores res ab ipsis pessime gestas
occultant, et spiritum illum pravum cum iniquio-
rum spirituum hebdomade amplexati sunt, ut secun-
dum Evangelii verba, postrema pejora prioribus⁷⁶
commonstrentur. Tu igitur conterito cor tuum, ut
David ait: Quoniam pusillius factus sum ego in
conspectu Domini Dei mei, et in conspectu homi-
num credentium ei⁷⁷. « Neque enim elatum est
cor meum, neque ambulavi in magnis, neque in
mirabilibus super me⁷⁸; » sed cavebam ne assi-
mularer inexorabilibus quibusdam et ignarissimis,
qui obliti sunt operum Dei, nec sunt recordati
beneficiorum et miraculorum, quæ ostendit, et fecit
illis in diebus malis⁷⁹.

CLIII. — NILO ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Sunt in mundo nonnulli viventes sæculo, ut tua
mihi significavit prudentia, qui exquisite justi no-
men sortiti sunt, et continuo jejnant, et illoti
semper remanent, et in terra accumbunt, et plu-
rimis dediti vigiliis et **372** orationibus, et peri-
culis oppressorum patrocinio, nulla tamen dæmo-
num tentatione exerciti sunt; eo quod non multum

⁷⁶ II Reg. vii, 27. ⁷⁷ Matth. xii, 45. ⁷⁸ II Reg. vii, 19. ⁷⁹ Psal. cxxx, 1. ⁸⁰ Psal. lxxvii, 11

de illis diabolo cura est, qui potius adversus eos, qui solitarium et tranquillum vitæ institutum amplexantur, anceps innumerarum tentationum singulis, ut ita dicam, horis, studium curat et acuit. Nondum itaque conflictuum dæmoniacorum, qui adversus nos intenduntur, experimentum habuerunt. Nondum velitationem alicujus intellectualis cohortis persenserunt. Nondum aggressionem incorporeorum barbarorum subierunt. Nondum invisibiles pugiles ad eos accesserunt. Nondum amaræ, tristes, obscuræque adversariorum phalanges appropinquarunt. Nondum eos invasit Assyrius. Nondum probati sunt; nondum concussi; nondum discussi; nondum obtenebrati, non opacati, ut ait Dominus Jobo: In dracone arbores magnæ opacantur⁸⁰, admirandi nempe quidam viri, virtute et diviniore cognitione pleni a diabolo inquinantur, confunduntur, cribrantur, dimoventur, diffamantur, ore mordentur, vinculis caudarum in faciem verberantur, innumeras sustinent illius improbitates, consilii inopes sunt, æstuant exire de tabernaculo, exorant de corpusculo digredi, quo adversarius noster comparere ibi obnititur. Quid pluribus opus est? Nondum fere virtutis multis periculis implicitæ, multisque laboribus nomen audiverunt, et jam perfectos agonistas sese reputant, facultatum omnium adversantium victores, præceptorum omnium evangelicorum textores, rebus agendis, illisque præstantissimis callidi tornatores, et omnigenæ spiritualis sapientiæ cordatissimi, adeo ut illis direttore opus non sit. Quapropter multos vocant in crimen, Ecclesiæ præsidēs **373** culpant, monachos naso suspendunt adunco, et insectantur, et inter familiaria colloquia res alienas discutunt. Et sane iniquitatum omnium illa deterrima habetur, cum quis pluribus sceleribus obnoxius, proprias labes et conscientiæ vulnera non examinat, sed aliorum explorat, et maledictis incessit. Prætereaque omnes fastidiunt, omnes nihili faciunt, et sæpe optimorum famam sauciant; omnes, etiam non quæsi, populo differunt, et cum ipsi nihil didicerint, vel sapiant, alios præceptis Christianis sacrisque instituire præsumunt. Hi itaque a pueris parvulis non multum ablutere judicandi sunt, qui cum cultro ligneo in se recipiunt universos barbaros interneccioni tradere, quemadmodum tu sæpenumero non multis inculcasti. Rursus, qui æque atque nos moribus juvenuli sunt, puero simplicissimo similes judico sese jactanti, artem agriculturæ exquisitissima ratione callere, qui in longe lateque diffuso pelluvio modica terra, sismoque immisto, in illo grana non admodum multa sparsit, cumque aquam fudisset, et abundanter potitasset, non multo post pusilla illa sata pullulasse, et pelvim in medio impluvio paterno jacentem herbescere conspiciens, statim hilarescit, letusque omnibus

λω μέλει, μάλλον δὲ κατὰ τῶν τὸν μονήρη καὶ ἡσυχιον ἐλομένων βίον, τὴν ἀμρῆχη τῶν μυριῶν πειρασμῶν καθεκάστην, ὡς εἶπειν, ὦραν φιλοκαλεῖ, καὶ ὀξύνει μάχαιραν. Οὕτω τοίνυν τῶν καθ' ὑμᾶς ἐν πείρᾳ γεγῶνασι πολέμων δαιμονικῶν· οὕτω οὐδὲ ἀκροβολισμοῦ τινας νοητῆς παρατάξεως ἦσθοντο· οὕτω ἐπιδρομῆν ἀσάρκων βαρβάρων πεπόνθασιν· οὕτω προσῆλθον αὐτοῖς οἱ ἀόρατοι πύκται· οὕτω προσῆγγισαν αὐτοῖς αἱ πικραὶ, καὶ ἀμειδεῖς, καὶ σκοτεινὰ τῶν ἐναντιῶν φάλαγγες· οὕτω ἐπῆλθεν αὐτοῖς ὁ Ἀσσύριος· οὕτω ἐδοκιμάσθησαν· οὕτω διεσείσθησαν καὶ διετινάχθησαν· οὕτω συνεσκοιτίσθησαν οὐδὲ ἐσκάσθησαν, καθὼς φησὶν ὁ Κύριος τῷ Ἰῶβ, ὅτι Ἐν τῷ δράκοντι δένδρα μεγάλα σκιάζονται· τουτέστι, θαυμάσιοι τινες ἄνδρες, καὶ ἀρετῆς καὶ γνώσεως, θειοτέρας γέμοντες, ὑπὸ τοῦ διαβόλου θολοῦνται, συγχέονται, σινιάζονται, σαλευόνται, καὶ διακωδωνίζονται, τῷ σῶματι δάκνονται, τῷ οὐραίῳ τὰ πρόσωπα τύπτονται, μυρίας ἐπιηρέας παρ' αὐτοῦ ὑπομένουσιν, ἀποροῦνται, ἰλιγγίῳσιν ἐξελεθεῖν τοῦ σκήνους, εὐχονται καὶ σαρκίου διαζευχθῆναι, δι' οὗ ὁ δυσμενὴς ἡμῶν κατάρχειν φιλονεικεῖ. Τί δεῖ τὰ πολλὰ λέγειν; Οὕτω οὐδὲ ἤκουσαν σχεδὸν τῆς πολυκινδύνου καὶ πολυμόχθου ἀρετῆς τοῦνομα, καὶ ἤδη τοπάζουσιν εἰς τέλος ὑπάρχειν ἀγωνισταί, νικηταὶ πασῶν ἀντικειμένων δυνάμεων, ἔριθοι παντὸς εὐαγγελικῆς διατάγματος, τορευταὶ πρακτικῆς ἐξαιρέτου, ἐπιστήμονες παντοίας πνευματικῆς σοφίας, ὡς μηδὲν ὄλως ἐτι προσδεῖσθαι τῶν διδασκόντων αὐτοῖς. Διόπερ λοιπὸν ἀρχονται ψέγειν πολλοὺς, λοιδορεῖν τοὺς τῆς Ἐκκλησίας προκαθημένους, μωκτηρίζειν καὶ διασύρειν τοὺς μοναχοὺς, ἡβέως τε αἰεὶ ὁμιλεῖν τὰ ἀλλότρια. Ἔστι δὲ μεγάλη ἁμαρτία τὸ μὴ περισκοπεῖν τὰ οἰκεῖα ἁμαρτήματα τὸν πλείστοις ἀνομήμασι τετρωμένον, ἀλλὰ τὰ τῶν ἄλλων πολυπραγμοεῖν καὶ λέγειν κακά. Ἀτὰρ δὴ καὶ πᾶσιν ἀπαρέσκονται, πάντα ἐξουθενοῦσι, καὶ τοὺς ἀρίστους πολλαῖς· πᾶσιν ἐπιμέμφομαι, πᾶσιν ἐπεμβαίνουσι μὴ ζητούμενοι. Τινὰς δὲ καὶ κατήχησιν ἐπιχειροῦσι, μῆπω μεμαθηκότες. Τοὺς τοιοῦτους τοιγαροῦν παρεικαστέον παιδίους μικροὺς, μετὰ μαχαίρας ξυλίνης πάντας βαρβάρους φονεύειν ὑπισχνουμένοι, καθάπερ αὐτὸς πρὸς τινὰς πλεονάκεις εἶρηκας. Πάλιν οἱ παραπλησίως ἡμῖν ὑπάρχοντες νεκροὶ τὸ ἦθος, εοικέναι μοι δοκοῦσι παιδίῳ ἀπλουστάτῳ καυχωμένῳ εἰδέναι σὺν ἀκριθεῖα πάση γεωργικῆν, ὅπερ λαβὸν λεκάνην πλατυτάτην, βέβληκεν εἰς αὐτὴν κόκκους ἀναριθμήτους, ὕδωρ δὲ ἐπιγέαν, καὶ ποτίσαν δαψιλῶς, μετ' οὐ πολὺ ἐθεάσατο τὰ μικρὰ ἐκεῖνα βλαστήσαντα σπέρματα, καὶ χλοηφόρησασαν τὴν λεκάνην, κειμένην ἐν τῷ μεσαύλῳ τοῦ οἴκου τοῦ πατρικοῦ, παραντίκα τε χαίρει καὶ τέρπεται μεγάλως καὶ βοᾷ ἐπὶ πάντων μεθ' ὄρκου τε καὶ γέλωτος λέγον, ὅτι Ἐμπειρὸς εἰμι παντοίας γεηπονίας, καὶ τέλειος γεωργός. Οὐκ οἶδε δὲ τοὺς πόνους τῶν τὰ χωράφια φιλοκαλοῦντων καὶ ἀροτριόντων· οὐκ ἐπίσταται τὰς τῶν ὀρνέων διαρπαγὰς· οὐκ οἶδε τὰς θλίψεις τῆς ἀβροχίας, καὶ

⁸⁰ Job XL, 16.

φλογμῶν ξηρασίας ἐν αὐτῷ χειμῶνι πολλάκις γινόμενας, ἢ μετὰ τὸ αὐξήθηναί πάλιν γεννήματα θρεμμάτων τινῶν, ἢ ὀνάργων ἐμβολᾶς, ἢ ἄλλων ζώων, ἢ κλοπᾶς ἀνθρώπων, ἢ καταπατήματα θηρίων, ἢ ἐπιφορὰν χαλάζης, ἢ ἐμπυρισμὸν σταχύων. Οὕτω γινώσκει τὸ βρέφος, ὅτι χρῆ γρηγορεῖν κατὰ τὸν ἀγρὸν ἐξω, καὶ νῆφειν, καὶ φυλάττειν τὸ οἰκεῖον γεώργιον. Οὐκ οἶδε πάμπαν, μόνον δὲ ἀκούει, τί ἐστὶν ἀκρις, καὶ βροῦχος, καὶ ἐρυσίθη, καὶ κάμψη. Ναὶ μὴν ἐτι παραπλησιαστέον τοὺς τοιοῦτους νηπιόφρονας ἀνδρας παιδίῳ, πορθμεῖον ἔχοντι· ἐνδοθὶ τοῦ λιμένος, καὶ συνέγγυς τοῦ αἰγιαλοῦ μετὰ παιγμονῆς πλέοντι, καὶ καυχωμένῳ ὁμοίως τοῖς πάντα πεπεραχόσι τὰ φοβερὰ πελάγη. Ταῦτα δὲ νοὺν φήσας λογιζομαι οὐ μετρίως καθάψασθαι τῆς ἡμετέρας οἰήσεως.

tantummodo auditu, quid sit locusta, bruchus, erysibe et eruca. Adhuc viri hujusmodi delicati excordatique comparandi sunt infantulo, intra portum navim possidenti, et prope littus animi causæ navigula iter facienti, et sese eodem modo jactanti coram eis, qui formidolosa atque horrenda maria transularunt. His enuntiatibus, existimo satis abunde stultam arrogantemque nostri existimationem redarguisse.

PNA'. — ΔΑΜΙΑΝῶ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ.

Μῆ σου τὴν προθυμίαν οἱ ἐχθροὶ ἀμβλυνέτωσαν, τοῖς ποικίλοις καὶ ἀφάτοις πειρασμοῖς τὴν ψυχὴν κολαφίζοντες. Ἐκ γὰρ δὴ τῶν θλιψέων σοι τῶν πολλῶν καὶ ἀμυθήτων ὁ στέφανος πλέκεται, καὶ ἐν ταῖς ἀσθενείαις, ὡς λέγει ὁ Ἀπόστολος, τελεῖται ἡ δύναμις τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐν ταῖς σκυθρωποτέραις καταστάσεσιν ἐπανθεν ἐβωθεν ἡ τοῦ Πνεύματος χάρις. Ἐν δὲ τῷ σκότει, φησὶν, ἐξανέτειλε φῶς τοῖς εὐθέσι, ἐάν γε τὴν παρῆρσιαν καὶ τὸ καύχημα τῆς ἐλπίδος μέχρι τέλους βεβαίαν κατασχῶσι.

PNE'. — ΝΕΙΑῶ ΜΟΝΑΧῶ.

Ὅν τρόπον τὸν σίδηρον ἀψηλάφητον ποιεῖ τοῦ πυρὸς ἢ συνάφεια, οὕτως καὶ ἡ πυκνὴ καὶ ἔμπροσθεν προσευχῆ, πεπυρακτωμένον καὶ ἀκμαῖον τοῦ μοναχοῦ τὸν νοῦν ἀποτελοῦσα, ἀνεπαφον τοῦτον καθίστησι τοῖς ἀοράτοις ἐχθροῖς. Ὅθεν πάση μηχανῇ ὄκνον τοῖς ἀγωνιζομένοις ἐμποιεῖν σπουδάζουσιν οἱ πάμφαυλοι δαίμονες εἰς τὴν παραμονὴν καὶ τὴν προσκαρτέρησιν τῆς προσευχῆς, εὐ μάλᾳ ταύτην ἐπιστάμενοι ἐπιβουλον μὲν καὶ διώκτριαν πάσης ἀντικειμένης δυνάμεως, τοῦ δὲ ἀγωνιστοῦ, ὑπεραγωνίστριαν καὶ ὑπερασπιστριαν.

PNΓ'. — ΞΕΝΟΦΟΝΤΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῶ.

Μῆ πρὸ τοῦ ἀπαρτισμοῦ τῶν ἀρετῶν κατηχεῖν καὶ μυσταγωγεῖν ἄλλους βούλου φιλοτιμίας χάριν· ἀλλὰ πρῶτον τελεσιούργησον πᾶσαν ἀγαθὴν πράξιν, καὶ μετὰ τὴν τούτων λαμπροσύνην γενόμενος τέλειος, καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας κατὰ τὸν θεῖον νόμον, καὶ ἐπιλαθόμενος τῆς γῶν πατέρων κληρονομίας, τότε λοιπὸν ἐν παρῆρσιᾳ καὶ παιδεύει τοὺς ἄλλους, καὶ διδάσκει, καὶ φυτουργὸς ξύλων νοσητῶν γίνου, κατὰ τὸ γέγραμμένον ἐν τεύχει Λευιτικῷ, ὅτι Ὅταν εἰσελήθητε εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, τότε πᾶν ξύλον φυτεύσατε βρώσιμον. Ταῦτα δὲ σοι παρήνευσα, ἵνα μὴ πολλάκις ἀκούσης παρά τινος τὸ, Ἐταρξέ, θεράπευσον σεαυτὸν, ἢ πρῶτον τὰ μέγιστα νο-

A lætittis coram omnibus jurans ridensque clamat se universæ agriculturæ scientiam possidere, et absolutissimum agrorum cultorem esse: cum tamen eorum, qui agros colunt et arant, labores non noverit, qui aviam rapinas ignorat, neque conspexit siccitatis angustias, neque incendiorum inflammationes, per ipsam hiemem sæpius exardescentes, vel postquam enata adultaque sunt jam sata, nonnullarum pecudum, 374 vel onagrorum, vel aliorum animalium incursiones, aut hominum furta, aut bestiarum concursationes, aut grandinis vehementem delapsus, aut incendium spicarum. Nondum intelligit infantulus evigilandam esse extra urbem in agro, serie et sobrie proprias segetes esse conservandas. Neque novit penitus, nisi tantummodo auditu, quid sit locusta, bruchus, erysibe et eruca. Adhuc viri hujusmodi delicati excordatique comparandi sunt infantulo, intra portum navim possidenti, et prope littus animi causæ navigula iter facienti, et sese eodem modo jactanti coram eis, qui formidolosa atque horrenda maria transularunt. His enuntiatibus, existimo satis abunde stultam arrogantemque nostri existimationem redarguisse.

B CLI7. — DAMIANO MONACHO.

Cave, ne tuam hostes alacritatem, variis infandisque tentationibus animam colaphis cædentes, retundant. Ex multis quippe tentationibus et inenarrabilibus corona plectitur, et in infirmitatibus, ut Apostolus ait, virtus Christi perficitur⁸¹, et in tristioribus affectionibus Spiritus gratiæ efflorescit. In tenebris porro, ait ille, exortum est lumen rectis⁸², si libertatem, et spei professionem ad finem usque stabilem conservaverint.

CLV. — NILO MONACHO.

C Quemadmodum ignis contrectatio ferrum ita afficit, ut tangi minime possit: ita crebra et laboriosa 375 oratio monachi mentem ignitam ac vegetam efficiens, eam minime tangi posse ab invisibilibus hostibus facit. Hinc totis viribus certantibus nequissimi dæmones pigritiam indere in perseverantia et orationis perpersione conantur, optime id callentes, eam insidiatricem et universæ adversariæ potestatis persecutricem, agonistæ vero concertatricem summopere esse et protectricem.

CLVI. — XENOPHONTI PRESBYTERO.

Ne ante tibi comparatum virtutum complementum rudimenta religionis docere, et alios ad mysteria introducere velis ambitionis ergo, sed primum omnem bonam actionem perficito, et post harum facies luciferas factus perfectus, ingressusque ex divinæ legis præscripto in terram promissionis, paternaque hæreditate potitus, tum postmodum palam libereque alios instruito, informato, et ligna intellectualia plantato, ut scriptum est in libro Levitici: Cum ingressi fueritis in terram promissionis, tunc omne lignum plantate comeditibile⁸³. Hæc vero ad te scriptura prosecutus sum, ne sæpius audias illud: Medice, cura te ipsum⁸⁴.

⁸¹ II Cor. XII, 9. ⁸² Psal. cxi, 4. ⁸³ Levit. xix, 23.

⁸⁴ Luc iv, 25.

primum, qui in magnis impotens et insanus es, A
tum demum curato et aliorum vulnera et dolores
sanare.

CLVII. — THEODORO MONACHO.

Non ægre ferenda sunt, quæ insperato contin-
gunt, sed bono præstat animo esse in multis afflic-
tionibus. Propterea dixit: **376** Affixi te, anginæ
instar inedia te suffocavi, ut saturareris manna
cognitionis, et ut in extremis tuis bene tibi age-
rem ⁸⁵.

CLVIII. — *Eidem.*

Si immitis quispiam ventus in mare non flaverit,
undæ non attolluntur; si et inmundus dæmon ad
nos non accesserit, nullo modo execrandis afflic-
tionibus neque anima, neque corpus conturba-
buntur.

CLIX. — *Eidem.*

Quemadmodum respiratio nunquam intempe-
stiva est, ita et a Domino petitiones arcanas ad
ultimam usque respirationem expetere.

CLX. — *Eidem.*

Si sæpissime ex alloquio cum probo viro com-
modum nobis comparavimus, quotnam fructus non
capiemus, interdum nocturne per orationem psal-
morumque cantum Dominum omnium alloquentes?

CLXI. — THEOCLII PRESBYTERO.

Quid miraris, si ab iis, qui assimilem tuæ ani-
mæ possident, et in te prius bene affecti erant,
probris afficeris, nimiumque vituperaris? Recole
tibi Jobum invictum; recole sanctos reliquos, qui
per omnem afflictionem ambularunt. Quid hæc re-
fero? Recole justum omnium Dominum Christum,
qui tam **377** ægras angustias a propriis servis
sustinuit, cavillationes, sannas, irrationes, sputa,
contumelias, contumelias, alapas, innumeras inju-
rias, tandemque mortem inhonoratam et inglori-
am, et sic inexplicabilem philosophiam philoso-
phatum: et ægritudini animi linem imponit.

CLXII. — *Eidem.*

Quem salvum vult Deus cum timore conculiet,
conturbabit, varie vexabit, ne illi tempus suppet-
tat sese in superbiam efferendi

CLXIII. — *Eidem.*

Quam gratus accedit Sirach multiscius, com-
ponens scribensque verba proficua! « Qui enim, D
ait, filium suum amat, frequenter illi verbera im-
pingit ⁸⁶. » Nos vero omnino per fidem sinceram filii
Dei sumus altissimi, et castigamur equidem, sed
non tradimur morti; et dejicimur, sed non abole-
mur. Neque enim rubus, qui amburebatur ali-
quando exustus est ⁸⁶.

CLXIV. — PETRO MONACHO.

Nunquam otiosos esse oportet, neque a Scri-
pturarum meditatione, et orationibus, et spiritua-
libus cantibus, et præillustri, quod secundum
justitiam fit, exercitio cessandum: ne nobismet-
ipsis neglectis, fervorem gratiæ ob desidiam mo-

σούντα, καὶ τότε λοιπὸν ποιοῦ ἐπιμέλειαν καὶ ἰατρείαν
ψυχῶν.

PNZ. — ΘΕΟΔΩΡΩ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ.

Ὁ ὡ χρηὶ δυσφορεῖν ἐπὶ τοῖς συμβαίνουσιν, ἀλλὰ
μᾶλλον εὐθυμεῖν ἐπὶ ταῖς πολλαῖς θλίψεσι· διὰ τοῦτο
φησιν· Ἐθλιψά σε, καὶ ἐλιμαγχρόνησά σε, ἵνα ψυμι-
σθῆς τὸ μάννα τῆς γνώσεως, καὶ ἵνα ἐπ' ἐσχάτων
σου εὖ σε ποιήσω.

PNH. — Τῷ αὐτῷ.

Μὴ πνεύσαντος ἐν τῇ θαλάσῃ σκληροῦ τινος ἀνέ-
μου, οὐκ ἂν φανεῖν κύματα· καὶ μὴ ἐπιδημήσαντος
τῆμιν δαίμονος ἀκαθάρτου, οὐδαμῶς χειμασθήσεται
τοῖς μισροῖς πάθειν ὅτε θυχῆ, ὅτε σῶμα.

PNΘ. — Τῷ αὐτῷ.

Ὡσπερ τὸ ἀναπνεῖν οὐδέ ποτε ἀκαιρον, οὕτως οὐδὲ
τὸ αἰτεῖσθαι παρὰ τοῦ Κυρίου αἰτήματα μυστικῶς
μέχρις ἐσχάτης ἀναπνοῆς.

PE'. — Τῷ αὐτῷ.

Εἰ πολλάκις ὠφελήθημεν ἀνδρὶ τινι ἀγαθῷ συντυ-
χόντες, πηλίκᾳ κερδανούμεν, μεθ' ἡμέραν καὶ νύκτα
προσδιαλεγόμενοι δι' εὐχῆς καὶ ψαλμωδίας τῷ Δε-
σπότη τῶν ὄλων;

PEΑ'. — ΘΕΟΚΛΕΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Τί θαυμάζεις, καὶ παρ' αὐτῶν τῶν ὁμοψύχων τὸ
πρὶν φίλων κατονειδιζόμενος καὶ ἄγαν ψεγόμενος;
Μνήσθητι τοῦ ἀητήτητος Ἰωδ'· μνήσθητι πάντων τῶν
ἀγίων τῶν ὀδυσάντων διὰ πάσης θλίψεως. Τί ταῦτα
λέγω; μνημόνευσον τοῦ Δεσπότη τῶν ὄλων Χριστοῦ,
τοῦ τοσαύτην ὑπὸ δούλων ἰδίῳν ὑπομεμενηχότος
περίστασιν καὶ σκῶψιν, μυκτηρισμὸν τε καὶ χλευα-
σμὸν, ἐμπτυσμους, εὐτελισμούς, παροινίας, κολα-
φισμούς, ὕβρεις μυρίας, καὶ τέλος τὸν ἀτιμὸν θάνα-
τον, καὶ φιλοσοφούντος φιλοσοφίαν ἀρήρητον· καὶ λώ-
φησον ἀσχάλλων.

PEB'. — Τῷ αὐτῷ.

Ὅντινα βούλεται σῶσαι ὁ Θεός, φοβήσεται αὐτὸν,
τινάξει αὐτὸν, ποικίλως λυπήσεται αὐτὸν, ὥπως μὴ
ἐξη καιρὸν διεγείρεσθαι πρὸς ὑπερηφανίαν.

PEΓ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ὡς εὐχαρισὶς ὁ πολύπειρος Σιράχ, συντάσων καὶ
γράφων ὠφέλιμα ῥήματα· « Ὁ ἀγαπῶν γὰρ, φησὶ,
τὸν ἴδιον υἱὸν, ἐνδελχῶς τούτῳ μάλιστα χορηγήσει. »
Ἡμεῖς δὲ πάντως διὰ γνησίας πίστεως ὑπάρχομεν
υἱοὶ Θεοῦ ὑψίστου, καὶ παιδευόμεθα μὲν, οὐ θανα-
τούμεθα δέ· καὶ καταβαλλόμεθα, ἀλλ' οὐκ ἀπολλύ-
μεθα. Οὐ γὰρ ἡ βλάτος ποτὲ φεγομένη ἐφλέχθη.

PEΔ'. — ΠΕΤΡΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Οὐδέποτε δεῖ ἀργεῖν, ἀλλ' οὐδὲ ἀποπαύεσθαι τῆς
τῶν Γραφῶν μελέτης, εὐχῶν τε καὶ πνευματικῶν
ἁσμάτων, καὶ τῆς κατὰ δικαιοσύνην ἐκλάμπρου ἐρ-
γασίας· ὅπως μὴ ἀμελήσαντες ἑαυτῶν ἀπολέσωμεν
τὴν θέρμη τῆς χάριτος, διὰ τὴν τοῦ τρόπου χαννῶ-

⁸⁵ Deut. viii, 3. ⁸⁶ Eccli. xix, 1. ⁸⁶ Exod. iii, 2.

τητα. Διόπερ παραγγυᾷ κρᾶζων ὁ θεός· Ἀπόστολος· « Τὸ πνεῦμα μὴ σβέννυτε. » Ἄλλὰ καὶ τῆς παλαιᾶς πολλὰκις νομοθεσίας διαγορευούσης ἀκήκοας· « Πῦρ καυθήσεται ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, » τὸ ἐν τῷ ἡγεμονικῷ τῆς ψυχῆς δηλονότι, καὶ οὐδὲ ὅλως σβεσθήσεται.

ΡΕΕ'. — ΠΑΥΛΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Μὴ σε φοβείτω τῆς σαρκὸς τὰ σκιρτήματα, ἐμπό-
νος τῆς ἐγκρατείας ἐχόμενον, καὶ λιταῖς πυκνότερον
χρῶμενον, καὶ ἡσυχάζειν ποθοῦντα. « Οὐ φοβηθη-
σόμεθα γὰρ, φησὶ, ἐν τῷ ταράσσεσθαι τὴν γῆν »
τουτέστιν· Ἐν τῷ τὴν σάρκα τοῖς ἐμφύτοις παθῶν τε
καὶ κινήματων βραχυμοῖς καὶ κλόνοις ἀναζειν τρόπον
χαλκείου, ἀλλ' οὐδὲ τὰς τῶν δαιμόνων ἡδονὰς, ἐξωθεν
δίγκην τινὸς γοητείας τοῖς ἀνθρωπίνους κινήμασι
συγκιρναμένας, καὶ ἐκμαινούσας τὴν φύσιν, ποτὲ
δειλιάσομεν, καλοῦντες εἰς συμμαχίαν τὸν Δεσπότην
τῶν ὄλων.

ΡΕΖ'. — Τῷ αὐτῷ.

Φάσκει καθεκάστην ὁ μακάριος Δαυὶδ πρὸς ἡμᾶς·
« Ἐπὶ τῷ Θεῷ ἤλπισα, οὐ φοβηθήσομαι, τί ποιήσει
μοι ἄνθρωπος; » Πᾶς γὰρ πιστὸς ἄνθρωπος, πρὸς τὸ
Κρείττον ἐπάρας τὸ ὅμμα τῆς διανοίας, καὶ ἀκρα-
δάντως ἐλπίσας, πάντως ὅτι καταπαλαίσει καὶ κατ-
αργήσει τὰ συγγενῆ σκιρτήματα τῆς σαρκὸς, καὶ
τοὺς ἐριννώδεις καὶ τερατώδεις ἀποπέμψει, καὶ
τοὺς αἰσχροὺς λογισμοὺς ἀποπτύσει. Πῶς τοίνυν αὐ-
τὸς ὑπὲρ πάντα φοβῆ, καὶ καταπήσσει, καὶ δειλιάς
τοὺς βραχυμοὺς, καὶ τὰς ἐπαναστάσεις τοῦ δέρμα-
τος, καὶ τοὺς κακοὺς λογισμοὺς; Ἀλλὰ δοκιμαστέον,
μὴ ἐξ ἀπιστίας τοῦτο συμβαίνει καὶ γίνεται πρὸς
δέος, καὶ πρὸς τὴν ἱατρὴν τῶν ψυχῶν βοητέον· « Πι-
στεύω, Δέσποτα, βοήθει μου τῇ ἀπιστίᾳ. » ἢ ἐκεῖνο
εἰπεῖν τὸ πάλαι γεγραμμένον· « Κύριε, πρόσθε
ἡμῖν πίστιν. »

ΡΕΖ'. — Τῷ αὐτῷ.

Μέμνησαι πάντως Ἰακώβου τοῦ ἁγίου γράψαντος,
ὅτι ὁ διακρινόμενος ἐν ταῖς προσευχαῖς καὶ διατά-
ζων, ἀνὴρ ἐστὶ διψυχος, ἀκατάστατος, καὶ ἔοικε
κλύδωνι θαλάσσης ἀνεμιζομένης καὶ ῥιπιζομένης.
Καὶ μὴ οἰέσθω ὁ τοιοῦτος ἄνθρωπος, λήψεσθαι τι
παρὰ Κυρίου θαυμάσιον χάρισμα.

ΡΕΗ'. — ΠΑΡΝΑΣΙΩ ΣΥΝΗΓΟΡΩ.

Πότε ἄρα ἐξ ὕπνου ἀναστήσει τῶν μοθηρῶν καὶ
ἀκάρπων ἡδονῶν; Πότε γνώσει, ὅτι λογικὸν κατ-
εσκευάσθης ζῶν; Πότε μισήσει θελήσεις τὸν ἐχθρὸν
τῆς ψυχῆς σου διάβολον, τὸν παντοίας ἀτόπου δη-
μιουργὸν ἡδονῆς; Πότε κατὰ νοῦν λάβης τὸ καθ-
εστησόμενον φρικτῶδες κριτήριον, μετὰ τὴν λύσιν
τῶν βλεπομένων ἀπάντων; Πότε ἄρα σεαυτοῦ κατα-
γνοίης; Πότε ἄρα βδελύξει τὴν κακὴν ἐργασίαν;
Πότε μισήσει τὸ πρᾶγμα τὸ δυσῶδες; Πότε συ-
γῆσεις τῶν δαιμόνων τὰ φίλτρα; Πότε λήψει τοῦ
Θεοῦ ἔνοιαν; Πότε ἄρα εἰς οὐρανὸν σὺν κλαυθμῷ
ἀναβλέψεις; Πότε ἄρα τῷ μακαρίῳ Παύλῳ ὑποθή-
σεις τὸ ὄπιον, καὶ πεθορήσεις; λέγοντι, « Μὴ οὖν
βασιλευέτω ἡ ἁμαρτία ἐν τῷ θνητῷ ὅμῳ σώ-

A rum amittamus. Ideo inculcat clamans divinus
Apostolus : « Spiritum ne exstinguite ⁸⁷. » 378 Sed
et veterem sæpius legem præcipientem audisti :
« Ignis succendatur super altare ⁸⁸, » qui nempe
est in principe animæ parte, et nullo modo ex-
stinguetur.

CLXV. — PAULO MONACHO.

Ne te exsultantis carnis timores concutiant, qui
laboriose continentia devinciris, et supplicationi-
bus frequentioribus uteris, et quiete vivere appet-
tis. « Non timebimus enim, ait, cum terra concu-
titur ⁸⁹, » id est, cum caro innatarum perturbatio-
num et motuum æstibus instar officinæ fabri fer-
rarii ebullit, sed nec dæmonum voluptates deforis
instar incantamenti advenientes, et humanis mo-
tibus sese admiscentes, et naturam in furorem
adigentes, nunquam extimescemus, rerum omnium
Dominium in auxilium advocantes.

CLXVI. — Eidem.

Singulis diebus nobis beatus David inculcat : « In
Deo speravi ; non timebo, quid mihi faciet ho-
mo ⁹⁰. » Omnium enim homo fidei addictus, oculis
mentis in Deum sublevatis, inconcusse sperans,
absque dubio superabit et debellabit affines carnis
saltationes, et furiales, et monstrosas, atque om-
nes scenas cogitationes amandabit et detestabitur.
Quanam itaque ratione ipse super omnia metuis,
et pertimescis, et times æstus, pellisque rebel-
liones, et improbas cogitationes? Verumtamen
perpendendum est, an ex infidelitate id proveniat,
metusque oriatur, clamandumque ad animarum
379 medicum : « Credo, Domine, opem certo in-
fidelitati meæ ⁹¹ : » aut enuntiandum est, quod anti-
quitus scriptum fuerat : « Domine, adde nobis fi-
dem ⁹². »

CLXVII. — Eidem.

Recordaris utique scripti a sancto Jacobo : Qui
in orationibus dividitur ambigitque, vir est dua-
rum animarum, instabilis, et similis est tempe-
stati maris ventis conceitæ et agitatæ ⁹³. Neque hic
homo existimet se unquam aliquando a Deo in-
mune aliquod admirandum accepturum.

CLXVIII. — PARNASIO CAUSIDICO.

Ecquando e somno pravarum atque inutilium
voluptatum excitaberis? ecquando cognosces te esse
animal rationis particeps? ecquando nam exsecre-
aberis animæ tuæ diabolium, omnimoda absurda
voluptatis opificem? ecquando animo concipies
futurum illud tremendum iudicium post visibilibus
omnium interitum? ecquando temetipsam condem-
nabis? ecquando nam pravum exercitium exsecre-
aberis? ecquando nam detestaberis rem male olen-
tem? ecquando nam dæmonum philtorum te capiet
odium? ecquando Deum esse cognosces? ecquando
in cælum cum lacrymis oculos elevabis? ecquando
beato Paulo aurem præbebis, illique dicenti obe-
dies : « Ne regnet peccatum in mortali vestro cor-

⁸⁷ I Thess. v, 19. ⁸⁸ Levit. vi, 12. ⁸⁹ Psal. xlv, 3. ⁹⁰ Psal. cxvii, 6. ⁹¹ Marc. ix, 25. ⁹² Luc. xvi, 5. ⁹³ Jac. i, 6.

more, neque sistite membra vestra peccati mancipia, sed exhibete vosmetipsos Deo tanquam ex **380** mortuis viventes in justitia, et membra vestra sanctificationi servientia ⁹¹, et omnium Domino in vitam æternam.

CLXIX. — JULIANO LECTORI.

Non ita amator cupidine furens, propriam depertit amasiam, uti Deus præoptat animam, quæ poenitentiam procurat; qui jam fornicatam rursus advocat per prophetam Jeremiam, vilique despectuque habitæ dicit: Veni ad me, et velociter revertere ad Dominum tuum et Salvatorem. Eia, age, pone moras post tot mala. Veni ad me humiliata, et opprobriis affecta, et ego te ab omni dedecore liberabo, et justorum confidentiam exhibebo ⁹². Nullum etenim ipse fastidio, qui cum gemitu ad me convertitur, et ad meam misericordiam confugit.

CLXX. — NILO.

Nonnullis, qui propriorum delictorum poenitentia duci renuunt, Dominus afflictionem et corporis cruciatum infert, ut eorum cruciatibus diligentes, et sensu faciliores, antequam dirum quidpiam subeant, corrigantur; neque in defectu, licet id minimum videatur, immorentur.

CLXXI. — QUINTO SUBDIACONO DESERTORI.

Bonum equidem erat omnino incontaminatam tunicam **381** non contaminasse. Bonum erat lumen non obtenebrasse. Bonum erat invulneratum perstitisse, nec medico indigere. Bonum erat, cor sanguine Dei aspersum, et veluti rosam florescentem iniqua voluptate quasi lute non conspurcasse. Quando vero paulum sequeris affectus, ac negligens superatus es, et devictus a lutosâ amarique iniquitate, et supplantatus a diabolo captivus adductus es, licet simile quid perpeti non exspectaveris, ne desperes: est etenim ad bonum per poenitentiam regressus: et confugito ad Christum, qui alienis miseriis potissimum commovetur, et est humanissimus. Aditum habet facilem ad ipsum excusatio facta per preces, et jejunia, et fletum, et confessionem, et vigilias, et in terram decubitus, et lacrymas, et similia.

CLXXII. — *Eidem.*

Non est de salute desperandum per misericordiam Christi. Ecce etiam nunc per prophetam insinuat: « Nolo mortem peccatoris, sed conversionem ⁹³. » Ad me post iniquitatem revertere. « Num qui cecidit non resurgit ⁹⁴? » Resurgamus itaque.

CLXXIII. — AGATHOPODI MONACHO.

Semper supra conspiciendum est, et tum potissimum, cum dira ac tristia nos opprimunt, gratiæque Deo agendæ, qui nos exercitos tenet. Etenim beatus David **382** dicit: « Benedicam Dominum in omni tempore ⁹⁵; » et sanctus Isaias nostram personam induens clamat: « Benedicam te, et laudabo te, Domine, quod iratus es mihi, et avertisti faciem

Α ματι, μηδὲ παριστάνετε τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῆ ανομίᾳ· ἀλλὰ παραστήσατε ἑαυτοὺς τῷ Θεῷ ὡς ἐκ νεκρῶν ζῶντας ἐν δικαιοσύνῃ, καὶ τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῷ ἁγιασμῷ· τῷ Κυρίῳ τῶν ὄλων εἰς ζωὴν αἰώνιον.

PEΘ'. — ΙΟΥΛΙΑΝῸ ΑΝΑΓΝΩΣΤῆ.

Οὐχ οὕτως τις ἐραστῆς μανικώτατος τῆς ἑαυτῷ ἐρωμένης ἐπιδυμεῖ, ὡς ὁ Θεὸς ἐφίεται ψυχῆς τῆς βουλομένης μετανοεῖν· ὅς τὴν ἐκπορνεύσασαν πάλιν ἀνακαλεῖται διὰ τοῦ προφήτου Ἰερεμίου, καὶ φησι τῇ ἀπαρῆσιστάτῃ· Δεῦρο πρὸς με, καὶ ταχέως ἀνάκαμψον πρὸς τὸν σεαυτῆς Δεσπότην καὶ Σωτῆρα. Δεῦρο, καὶ μὴ βραδύνης μετὰ μυθία κακά. Δεῦρο πρὸς με τεταπεινωμένη καὶ κατησχυμμένη, κἀγὼ σε πάσης ἐλευθερώσω αἰσχύνῃς, καὶ παρῆρσιαν **B** δικαίων παρέξομαι. Οὐδένα γὰρ ἐγὼ ἀποστρέφομαι τῶν μετὰ κλαυθμοῦ πρὸς με ἀναστρέφόντων τῇ ἐμῇ εὐσπλαγχνίᾳ.

PO'. — ΝΕΙΑῸ.

Τισὶ τῶν μὴ θελούντων ἐπὶ τοῖς ἰδίῳις σφάλασι μετανοεῖν, ἐπιφέρει Κύριος θλίψιν καὶ βασανισμὸν σώματος, ὅπως διὰ τῆς ἐκείνων κολάσεως οἱ ἐμμελεῖς καὶ εὐαισθητότεροι, πρὶν τι σκυθρωπὸν ὑποστῆναι, εἰς δὴρθωσιν ἔλθωσι, καὶ μὴ χρονίσωσιν ἐν τινι ἐλαττώματι, κἀν βραχὺ τοῦτο δοκῆ.

POA'. — ΚΥΝΤῸ ΥΠΟΔΙΑΚΟΝῸ ΠΕΟΝΤΙ.

Καλὸν ὑπῆρχε μηδὲ ὄλως μολῦναι τὸν ἀσπιλον χιτῶνα. Καλὸν ὑπῆρχε μὴ ζοφῶσαι τὸ φέγγος. Καλὸν ὑπῆρχεν ἀτραυματίστον μένειν, καὶ μὴ χρεῖζεν ἱατροῦ. Καλὸν ὑπῆρχε τὴν ῥαντισθεῖσαν καρδιαν τῷ αἵματι τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀνοθοῦσαν ῥοδοειδῶς, μὴ βορβορώσαι τῇ ἀθέσμῳ ἡδονῇ. Ἐπειδὴ δὲ μικρὸν ἐβράθυμῆκώς καὶ ἀμελήσας νενίκησαι, καὶ ἠττήθης βορβορώδους καὶ πικρᾶς ἀμαρτίας, καὶ σκελισθεὶς ὑπὸ τοῦ διαβόλου, αἰχμάλωτος γέγονας, καίτοι μὴ προσδοκῆσας τοιοῦτόν τι πέσεισθαι μὴ ἀπογνῶς. Ἔστι γὰρ ἐπάνοδος πρὸς τὸ καλὸν διὰ τῆς μετανοίας· καὶ κατάφυγε πρὸς Χριστὸν τὸν πανοικτιρμόνα καὶ φιλανθρωπώτατον. Ἔστιν ἐπρόσδεκτος πρὸς αὐτὸν γινομένη ἀπολογία δι' εὐχῶν, καὶ νηστειῶν, καὶ κλαυθμοῦ, ἐξομολογησέως τε καὶ ἀγγρυπνίας, καὶ χαμεινίας, καὶ θρήνων, καὶ τὰ ἐξῆς.

POB'. — Τῷ αὐτῷ.

Οὐκ ἀπελπιστέον σωθῆναι δι' εὐσπλαχνίας Χριστοῦ. Ἴδου καὶ νῦν διὰ τοῦ προφήτου· « Οὐ βούλομαι ἀμαρτωλοῦ θάνατον, ἀλλ' ἐπιστροφήν. » Πρὸς με ἀνάστρεψον μετὰ τὴν ἀμαρτίαν. « Μὴ ὁ πίπτων οὐκ ἀνίσταται; » Ἀναστῶμεν τοιγάρτοι.

POΓ'. — ΑΓΑΘΟΠΟΔΙ ΜΟΝΑΧῸ.

Ἄνω χρῆ πάντοτε νεύειν, καὶ μάλιστα ὅταν σκυθρωπᾶ περισταται ἡμᾶς, εὐχαριστεῖν τε τῷ Θεῷ τῷ γυμνάζοντι ἡμᾶς. Καὶ γὰρ ὁ μακάριος λέγει Δαυτῷ· « Εὐλόγησω σε τὸν Κύριον ἐν παντὶ καιρῷ. » Καὶ ὁ ἅγιος Ἡσαίας ἐβόα ἐξ ἡμετέρου προσώπου· « Εὐλόγησω σε καὶ ὑμῆσω σε, Κύριε, ὅτι ὠργίσθης μοι, καὶ ἀπέστρεψας τὸ πρόσωπόν σου

⁹¹ Rom. vi, 12, 13. ⁹² Jerem. iii, passim. ⁹³ Ezech. xxxiii, 11. ⁹⁴ Jer. viii, 4. ⁹⁵ Psal. xxxiii, 4.

απ' ἐμοῦ, καὶ μετὰ τοῦτο, ἠλέησάς με, καὶ ἐβοήθη- A
σάς μοι, καὶ παρεκάλεσάς με. »
liatus es mihi, et consolatus es me⁹⁹. »

POΔ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ὅθεν ἀκριβῶς καὶ βλέπει Κύριος ἅπερ προστρι-
βουσιν ἡμῖν κακὰ οἱ ἀκάθαρτοι δαίμονες. Φησὶ γὰρ
τῷ Μωϋσῆ, ὅτι « Ἰδὼα τὴν ὀδύνην αὐτῶν, καὶ τὸν
θλιμδὸν, ὃν οἱ Αἰγύπτιοι θλίβουσιν αὐτούς. » Ἀλλὰ
ἀναμένει, καὶ μακροθυμεῖ πρὸς τὸ συμφέρον ἡμῶν.
ἀναμένει πρὸς τὸ πολυπλασιάσαι τὸν μισθὸν τῆς
ὑπομονῆς ἡμῶν · ἀναμένει πρὸς τὸ αὐξηθῆναι μάλ-
λον καὶ μεγαλυνοῦσθαι τὸν οἰκτιρμδὸν αὐτοῦ ἐφ'
ἡμᾶς τοὺς ἔλαεινοὺς, καὶ μᾶλλον σφιζέται τὴν διὰ
τῶν εὐχῶν καὶ δεήσεων ἡμῶν πρὸς αὐτὸν παραμο-
νῆν · ἵνα μάθωμεν μὴ ἀπονεύειν αὐτοῦ, μηδὲ ἐπι-
λανθάνεσθαι, κἂν ποτε τῆς ἀμεριμνίας ἐπιλαβώμεθα,
καὶ εἰρηνικῆς καὶ ἀπολεμήτου καταστάσεως · ἵνα B
διὰ θλίψεως τὸν εὐεργέτην οἰκειωσώμεθα, ἵνα ἐν
τῷ στενοχωρεῖσθαι προσφεύγωμεν Χριστῷ τῷ φιλα-
θρωποτάτῳ, ἵνα ἐν τῷ χάμενι προσεγγίζωμεν
αὐτῷ, καὶ τῷ χρήσειν βοηθείας παρασκευασώμεθα
πρὸς τὸν δοῦναι δυνάμενον. Διὰ τοῦτο δεῖ ὀλοκαρ-
δίως καὶ ἐμπόνως πρὸς αὐτὸν καταφεύγειν, μηδὲ
ὄλως βομβαίνοντας ἢ ὑπογογγυζόντας, ἀλλ' ἐν
πάτῃ θλίψει τὴν ἀγαθὴν ἐλπίδα προβαλλόμε-
νοὺς.

POE'. — EUGENIO MONACHO.

Ὅταν ἐπιθῆς ὑψηλοτέρων βαθμῶν, ὅταν ἀποσπα-
σθῆς τοῦ ἐδάφους, ὅταν τελείως τὰ γῆινα βδελύξῃ,
ὅταν ἐξουδενώσης τὰ βλεπόμενα πάντα, ὅταν ἀλη-
θῶς ἐρασθῆς τῶν οὐρανίων ἀγαθῶν, ὅταν δυνηθῆς C
ἀναλαβεῖν τῶν νοητῶν ἀετῶν τὰς πτέρυγας, καὶ
τερφθῆναι τῇ εὐσυνθέτῳ φυῇ τῶν πτερῶν πρὸς τὸν
οὐρανὸν εὐμαρῶς αἰρομένων · τότε δὴ, τότε φοβε-
ροὺς πειρασμοὺς θεωρήσεις, τότε δεινῶν πολέμων
ἐν πείρᾳ καταστήσῃ, ἐπιθυμῶν μᾶλλον καὶ εὐχό-
μενος ἀπαλλαγῆναι τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, καὶ μηκέτι
βουλόμενος ζῶναι βροτῶν καθορᾶν.

POΓ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ὅσῳ πεντακαίδέκατον ἔτος πεπλήρωκας, τῷ
μονῆρσι ἐνασκούμενος βίῳ, καὶ δὴ σαυτὸν τέλειον
ὑπογράφεις · ἤδη ὑπέρεικον σαυτὸν τῶν καλῶς
προησκηχότων γερόντων ὑπέλιπας · ἤδη νεοσσοί
γυπαῶν τὰ ὑψηλὰ πέτανται · ἤδη πάντας νενικηκέναι
πειρασμοὺς ὑποπτεύεις, μήπω μηδενὸς πειρασμοῦ
πάμπαν σκιάν τε θεασάμενος, μήπω εἰδὼς τί ἐστὶν D
ἡ πάλῃ τῶν δαιμόνων, μήπω πρὸς διάβολον ἀρξά-
μενος πυκτεύειν · ἤδη τοὺς ἐμπειροπολέμους ἀδελ-
φοὺς εὐτελίξειν καὶ κατακρίνειν ἀδιακρίτως
κολμᾶς.

POZ'. — CHRYSIPPO CURATORI.

Ἀναγκαῖον εἰδέναι, ὅτι μέλλεις βῆματι παρίστα-
σθαι φοβερῷ. Ἐνθα μηδεὶς ἐπιφαίνεται ἐπικουρῆσαι
δυνάμενος, ἢ ἐξελεῖσθαι τῆς χειρὸς τοῦ δικαστοῦ ·
Ἐνθα δεινότης οὐδὲν παντελῶς ἰσχύουσι δυηῆσεται ·
Ἐνθα μηδεὶς ὑπάρχει συνηγορήσων, ἢ παραιτησό-
μενος. Ὡς οὖν διὰ τοῦ φοβεροῦ ἐκείνου καὶ αἰωνίου

CLXXIV. — Eidem.

Exquisite novit intueturque Dominus, quas no-
bis dæmones impuri noxas impingunt. Dicit enim
Moysi : « Vidi dolorem eorum et afflictionem, qua
Ægyptii affligunt eos¹ ; » sed exspectat, et tolerat
in nostra commoda : exspectat, ut patientiæ no-
stræ mercedem auctiorem faciat ; exspectat, ut
magis ac magis augeatur atque increseat miseri-
cordia sua in nos miseros, potiusque excitare co-
natur nostram erga ipsum per preces et supplica-
tiones perseverantiam, ut addiscamus nos, neque
ab eo averti, neque illius oblivione capi ; et licet
aliquando securitatem nacti fuerimus, et pacifi-
cam et bello non intricatam conditionem, ut per
afflictionem de nobis bene meritum conciliemus, ut
in angustiis ad Christum humanissimum confugia-
mus ; ut dum defatigamur, ad eum appropinque-
mus, et auxilii indigentes ad eum nos qui illud
ferre potest, accommodemus. Propterea toto corde
studioseque ad eum recurrere debemus, non, utui
est, halbutientes et murmurantes, sed in omni
afflictione bonam spem propoentes.

383 CLXXV. — EUGENIO MONACHO.

Cum ad sublimiores gradus ascenderis ; cum a solo
tete distaxeris ; cum perfecte res terrenas abhor-
rueris ; cum omnia, quæ sub aspectum veniunt,
neglexeris ; cum vere cælestium honorum amor te
capiet ; cum intellectualium aquilarum alas compre-
hendere poteris, et bene compta pennarum, quæ ad
cælum facillimo negotio sublevantur, compagine
delectari : tum equidem, tum tremendas tentationes
aspicies, tum diras pugnas degustabis, vehementius
appetens et exorans ex hac vita liberari, et non
ultra hominum vitam contemplari sustinens.

CLXXVI. — Eidem.

In monasticæ vitæ rudimentis nondum annuū
quintum et decimum emensus es, et jam temetipsum
perfectum suspicaris ; jam te superiorem esse senio-
ribus, qui ante te sese exercuerunt, existimas ; jam
volucrum pulli in sublimiora avolant ; jam omnes
tentationis vel umbram videris : cum nondum,
quid sit cum dæmonibus lucta, cognoveris ; cum
nondum adversus diabolum pugilem gerere inceperis,
jam fratres in bellis gnavos atque exercitos
despicatui habere et condemnare sine ullo iudicio
audes.

CLXXVII. — CHRYSIPPO CURATORI.

Necesse est, ut scias te ante tremendum tribunal
adfuturum, 384 ubi nullus fuerit, qui opem ferre
possit, aut de manu iudicis eripere ; ubi solertiæ,
vehementiæ, vel acuminis etiam ingenii nulla vis ;
ubi nullus advocatum ager aut exorabit. Itaque ac
si anima tua per tremendum et sempiternum ignem

⁹⁹ Isa. xii, 1. ¹ Exod. iii, 7.

transgredi deberet, ne negligas, neque contemnas : sed age poenitentiam, dum tempus est et vitæ status, præfinitusque terminus. Accede ad delictorum tuorum cognitionem; desse teipsum æque atque demortuum, et in sepulcro positum; mittito rorem in illas flammæ; lacrymarum fontes emitte; mœstitia te ipsum, sed ea bona et salutari affice; proportionem errorum tuorum lacrymæ afferantur.

CLXXVIII. — VENUSTRO PRIMATI.

« Suavis est servi somnus², » divinum eloquium effatur. Dulcis enim suavisque tunc est, et quodammodo quiescit, et tranquille agit dormiens, cum possidens corpus anima, sufficienter et ad mensuram cibis utitur sibi proponens, ut illud enutriat obtegatque. Tunc enimvero dulcis est somnus servo. At illi, qui luxu diffuit, et usu comessationum inmitti corpus lacessit, non est suavis somnus, nec naturalis, quinimo nec penitus quiescere permittit, quæ illud possidet, servam animam: impedit enim ac retroagit postmodum nimia ciborum et potuum, eorumque exquisitissimorum affluentia exsaturatum, et liberum vagari sibi videtur: et dominæ naturæ rebellans, luxuriæ examen exsuscitat, contrariarum voluptatum scammatæ, et palæstram **385** pessimarum perturbationum sine ullo pudore proponens, falsas coronas et bravia consecratur.

CLXXIX. — JASONI EPISCOPO.

« Spes in Deum, ut beatus Paulus ait, nullo modo vere sperantem defraudat³. » Namque tempore opportuno illi, qui in Deum spem suam collocavit, rem speratam affert, et ab iis, quæ non sunt, ad ea quæ sunt, profert, redditque quod cum fide munus expectabatur, elargiturque quod homo sæpissime per orationem conquisierat. Beati itaque, qui Dominum, ait, expectant, per orationem et spem⁴. Miserebitur Dominus ad vocem clamoris tui, et exaudiet te, cum contritioni animæ tuæ medebitur. « Miserere nostri, Domine, pro nobis clamavit Isaias propheta. In te enim speravimus; salus enim nostra apud te in die tribulationis⁵, » glorificabo, laudabo nomen tuum, quod res admirandas fecisti. Propterea laudat te populus pauper, et urbes hominum injuriis oppressorum, et timentium te benedicent tibi. Nam factus es omni civitati humili auxiliator, et iis, qui animum desponderant propter inopiam, præsidium; præsidium hominum sitientium et injuria affectorum. Quasi homines animo pusillo sitientes in Sion, ab hominibus, quibus tradidisti nos. Hæc omnia considera, o episcopo; intelligens etenim ipse intelligenti scribo.

CLXXX. — Eidem.

« Manducabitis panem vestrum ad saturitatem, ait Dominus **386** per Moysen, et habitabitis cum securitate in terra vestra⁶. » Nosti enim, quis sit divini panis, et quæ securitas. Securum enim te

Α πυρὸς μελλούσης διελθεῖν τῆς ψυχῆς σου, μὴ ἀμελήσης, μηδὲ καταφρονήσης, ἀλλὰ μετανόησον, ὡς ἔχεις καιρὸν καὶ προθεσμίαν ζωῆς. Ἐλθέ εἰς ἐπίγνωσιν τῶν ἡμαρτημένων σοι· κλαῦσον σαυτὸν, ὡς ἦδη τεθνηκότα, καὶ ἐν μνημείῳ ταφέντα· πρόπεψον δρόσον εἰς ἐκεῖνην τὴν φλόγα· κίνησον ἑαυτὸν πηγᾶς· λύπησον σεαυτὸν λύπην καλὴν καὶ σωτήριον κατὰ ἀναλογίαν τῶν ἐπταισμένων σοι τὸ δάκρυον φερέσθω.

POH'. — BENOΥΣΤΡῶ ΠΡΩΤΕΥΟΝΤΙ.

« Γλυκὺς τοῦ δούλου ὁ ὕπνος, » φησὶν ἡ θεία Γραφή. Γλυκεῖα γὰρ τῷ ὄντι καὶ ἡδίστη τότε ἐστὶ, καὶ τρόπον τινὰ ἀναπαύεται καὶ ἡσυχάζει κοιμώμενος, ὅταν ἡ κτησαμένη τὸ σῶμα ψυχῆ, αὐτάρκως καὶ μετὰ μέτρου ταῖς τροφαῖς χρῆσθῆται, σκοπὸν θεμένη τοῦ διαθρέψαι αὐτὸ καὶ σκεπάσαι. Τότε τῷ ὄντι γλυκὺς ἐδρίσκειται ὁ ὕπνος τῷ δούλῳ. Τῷ δὲ ἀσωτευσμένῳ, καὶ διὰ χρῆσιν ἀπληστον ἐρεθίζοντι τὸ σῶμα, οὐκ ἐστὶ γλυκὺς ὁ ὕπνος καὶ κατὰ φύσιν, ἀλλ' οὐδὲως συγχωρεῖ διαναπαύεσθαι τὴν κτησαμένην αὐτὸ δούλον ψυχῆν. Ἀπαυγενίζεται γὰρ λοιπὸν ὑπεράγαν κεχορτασμένον τῇ πλουτελείᾳ τῶν βρωμάτων, καὶ τῶν πομάτων, καὶ ἐλευθεριάζειν φαντάζεται, καὶ κατεξανιστάμενον τῆς κυρίας φύσεως, καὶ τῆς ἀκολασίας τὸ σῆνος ἐξεγεῖρον, τὰ τε σκάμματα τῶν ποικίλων ἡδονῶν, καὶ τὴν τῶν αἰσγιῶτων παθῶν παλαίστραν ἀνερυθριάζει; προβαλλόμενον, στεφάνων ψεκτῶν καὶ βραβείων ἐφίεται.

POΘ'. — ΙΑΣΩΝΙ ΕΠΙΣΚΟΠῶ.

« Ἡ εἰς Θεὸν ἐλπίς, καθά φησὶν ὁ μακάριος Παῦλος, οὐδαμῶς κατασχύνει τὸν ἀληθῶς ἐλπιστήν. » Τῷ γὰρ οἰκείῳ καιρῷ φέροι τῷ εἰς Θεὸν ἐλπίσαντι τὸ ἐλπισθῆν, καὶ ἐκ μὴ ὄντων εἰς τὸ εἶναι παρίστησιν, ἀποδίδωσι τε τὸ μετὰ πίστεως προσδοκῆθῆν χάρισμα, καὶ δωρεῖται ὅπερ ἀνθρώπου πλεονάκει δι' εὐχῆς ἐξήγησε. Μακάριοι οὖν οἱ τὸν Κύριον, φησὶν, ὑπομένοντες δι' εὐχῆς καὶ ἐλπίδος. Ἐλέησει Κύριος πρὸς τὴν φωνὴν τῆς κραυγῆς σου, καὶ ἐπακούσεται σου, ὅταν τὸ σύντριμμα τῆς ψυχῆς σου λάσθῃται. « Ἐλέησον ἡμᾶς, Κύριε, κράζει ὑπὲρ ἡμῶν ὁ προφήτης Ἠσαίας· ἐπὶ σοὶ γὰρ πεποιθήμεν· ἡ γὰρ σωτηρία ἡμῶν παρὰ σοῦ ἐν ἡμέρᾳ θλίψεως. » δοξάζσω, ὑμνήσω τὸ ὄνομά σου, ὅτι ἐποίησας θαυμαστά πράγματα· διὰ τοῦτο ὕμνε σε ὁ λαὸς ὁ πτωχὸς, καὶ πόλεις ἀνθρώπων ἀδικουμένων, καὶ φοβουμένων σε, εὐλογήσουσί σε. Ἐγίνου γὰρ πάση πόλει ταπεινῇ βοηθός, καὶ τοῖς ἀθυμήσασιν δι' ἔνδειαν σκέπη, σκέπη διψῶντων ἀνθρώπων, ἀδικουμένων. Ὡς ἄνθρωποι ὀλιγόψυχοι διψῶντες ἐν Σιών, ἀπὸ ἀνθρώπων, οἷς παρέδωκας ἡμᾶς. Νόησον ταῦτα πάντα, ἐπίσκοπε· νοῶν γὰρ ἐγὼ, νοοῦντι γιγράφηκα.

ΠΗ'. — Τῷ αὐτῷ.

« Φάγεσθε τὸν ἄρτον ὑμῶν εἰς πλησμονὴν, εἶπε Κύριος διὰ τοῦ Μωϋσέως, καὶ κατοικήσετε μετὰ ἀσφαλείας ἐπὶ τῆς γῆς ὑμῶν. » Οὐδὲς δὲ, τίς ὁ θεοῦτερος ἄρτος, καὶ τίς ἡ ἀσφάλεια. Ἠσάβησα

² Eccle. v, 11. ³ Rom. v, 5. ⁴ Luc. xii, 57. ⁵ Isa. xxxiii, 2. ⁶ Levit. xxvi, 5.

μὲν γὰρ σε, φησὶν, ἐγὼ τῇ δεξιᾷ μου, καὶ δώσω A εἰρήνην ἐπὶ τῆς γῆς ὑμῶν (εἰρήνην προσαγορεύων τὴν τῶν μισαρῶν παθῶν ἐλευθερίαν)· καὶ κοιμηθήσεσθε, καὶ οὐκ ἔσται ὁ ἐκφοβῶν ὑμᾶς ὄνησιφόρος καὶ λυτικὸς τῶν κρατησάντων κακῶν. Οὗτός ἐστιν ὁ ὕπνος. Ἐδῶκα γὰρ, φησὶν, οὐκ εἰς τὸ στόμα μου, ἀλλ' εἰς τὴν καρδίαν μου, εἰς τὴν διάνοιαν, ἀσηπτον καὶ διαωνίζουσαν εὐφροσύνην, καὶ διὰ τοῦτο « ἐν εἰρήνῃ ἐπὶ τὸ αὐτὸ κοιμηθήσομαι, » καὶ ὑπνώσω ὕπνον πάσης ἀμαρτίας νεκρωτικόν. « Ὅταν γὰρ δῶ Κύριος τοὺς ἀγαπητοὺς αὐτοῦ ὕπνον, » ἰδοὺ αὐτόθεν ἡ κληρονομία Κυρίου ἡτοιμασμένη τοῖς ἀγωνισαμένοις.

ΡΠΑ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ἄπολῳ, φησὶ, θηρία πονηρὰ ἐκ τῆς γῆς ὑμῶν, τοὺς ἀγρίους δαίμονας δηλονότι, καὶ τὰς τούτων B κατὰ τῆς ψυχῆς τῶν ἀθλούντων πολυμηχάνους σκαιωρίας, καὶ διώξετε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, καὶ πεσοῦνται ἐνώπιον ὑμῶν τῷ φόνῳ τῆς μαχαίρας, ἧτις καύχημα ὑμέτερον ὑπάρχει, καὶ διώξουσιν ἐξ ὑμῶν πέντε ἑκατὸν, καὶ ἑκατὸν ὑμῶν μυριάδας διώξουσιν. Αἱ γὰρ πέντε αἰσθήσεις τῇ μεγαλονοίᾳ, καὶ θεόθεν χορηγούμενῃ ἰσχύϊ, καὶ τῷ σθένει τῷ κρείττονι τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ὅπερ κτᾶται τροπαιούχος γενόμενος ὁ ἀνθρώπινος νοῦς, περιχαρακθῆσαι, ἑκατοντάδα τῶν πολεμίων ἐλαύνουσιν· ἡ δὲ ἑκατοντάς τῶν ἐμπειροτάτων τε καὶ τελειοτέρων ἡμῶν ἐννοιῶν καὶ πράξεων ἀγαθῶν, τὴν μυριάδα τῶν τὴν ἄκραν ἡμφιεσμένων φαυλότητα τυράννων αἰχμαλωτίζουσι καὶ καταδυναστεύουσιν. C

ΡΠΒ'. — ΕΥΓΕΝΙῷ ΜΟΝΑΧῷ.

Τύρος ἐρμηνεύεται *συνοχή*, ἥτις *βίψις*. Μετὰ δὲ τὴν συνοχὴν καὶ τὴν θλίψιν τὴν παρὰ τῶν δαιμόνων ἐπαγομένην ἡμῖν, ὅταν γενναίως ἐνέγκωμεν, ὀψόμεθα τικτομένην ἡμῖν γενναίαν κατάστασιν, ἀναπαύουσαν ἡμᾶς ἐκ προλαβόντος κόπου, Θεοῦ ταύτην ἐξ ὕψους δωρουμένου. Τοιοῦτον δὲ τι νομίζω τὸ Ψαλτικὸν ὑπάρχειν, ὅτι « Θυγάτηρ Τύρου ἐν δώροις. » Τάχα γὰρ πλείστα χαρίσματα θεῖα μετὰ τὴν συνοχὴν καὶ τὴν θλίψιν εὐρίσκομεν ἐν τῇ ψυχῇ κυσκόμεια. C

ΡΠΓ'. — ΦΙΛΙΠΠῷ.

« Ὁ εὐρῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ἀπολέσει αὐτὴν· καὶ ὁ ἀπολέσας τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, εὐρήσει αὐτήν. » Βλέ- D πεις ἐν τοῖς ῥήμασι τούτοις ἀπίωλειαν καλλίστην, καὶ εὐρεσιν ἀγαθὴν; Ὅταν τοίνυν κατανοήσας τὴν ἐαυτοῦ ψυχὴν εὐρῆς ἐν ἀμαρτίᾳ τινί, σπεῦσον τοῦ ἀπολέσαι ταύτην τῆς μοχθηρᾶς ἕξεως, ἵνα πάλιν εὐρεθῇ σοι ἐπανεληθοῦσα εἰς τὸ ἀρχαῖον καλόν, τουτέστιν τὴν ἐνάρετον ζωὴν.

ΡΠΔ'. — ΘΩΜᾶ ΛΟΓΟΓΡΑΦῷ.

Ἐμπρόσθια τῆς ψυχῆς νοητέον τὰς πασῶν τῶν ἀρετῶν λαμπαδουλίας, ὀπίσθια δὲ παντοῖον κακίας εἶδος.

ΡΠΕ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ἠρόσιπον τῆς ψυχῆς ἡ θεοειδῆς μορφή, τουτέστιν

A reddidi ego, ait, dextera mea, et dabo pacem in terra vestra, pacem nuncupans, ab exsecrandis perturbationibus libertatem, et dormietis, et non erit, qui timorem afferat vobis proficuus, et noxiorum invalescentium solutor. Hic est somnus. Dediti enim, ait, non in os meum, sed in cor meum, et in cogitationem meam, incorruptam et sempiternam lætitiā : et propterea « in pace in idipsum dormiam », et somnum capiam, somnum omni iniquitati mortem afferentem. « Cum enim dederit Dominus dilectis suis somnum », ecce isthinc hæreditas Domini præparata iis, qui certamen subierunt.

CLXXXI. — Eidem.

Interimam, ait, belluas pravas e terra vestra, feros nempe dæmones, eorumque adversus decertantium animas versutas malitias, et persequemini inimicos vestros, et cadent in conspectu vestro occisione ensis, quæ gloriatio vestra est : et persequentur de vobis quinque centum, et centum de vobis decem millia persequentur. Quinque etenim sensus magnis cogitationibus, et divinitus exhibito robore, et facultate humana natura excellentiore, quam humana mens triumphalis effecta acquirit, circumvallati centum ex adversariis expellent ; centum vero expertissimarum et perfectionum nostrarum cogitationum, et bonarum actionum decem tyrannorum millia, qui extrema improbitate amiciuntur, captivant debellantque.

387 CLXXXII. — EUGENIO MONACHO.

Tyrum interpretantur *coarctationem*, sive *afflictionem*. Sed enim, postquam coarctationem et afflictionem per dæmonem nobis illatam cum forti animo pertulerimus, in nobis prognatam generosam conditionem videbimus, quiescere nos a præoccupante labore facientem ; eam Deo ex alto elargiente. Nec aliud esse existimo, quod in Psalmis legitur : « Filia Tyri in muneribus ». Forte enim pleraque munera divina post coarctationem et afflictionem in animo conceptam invenimus.

CLXXXVIII. — PHILIPPO.

« Qui invenit animam suam, perdet eam, et qui perdiderit animam suam, inveniet eam ». Nonne vides in hisce verbis optimam perditionem bonamque inventionem? Cum itaque examinans animam tuam in peccato repereris, quam citissime eam a pravo habitu interimito, ut rursus inveniat in antiquum bonum regressa, in vitam scilicet virtuti addictam.

CLXXXIV. — THOMÆ SCRIPTORI.

Anteriora animæ intelligenda sunt virtutum omnium lumina ; posteriora vitiorum omnium genus.

CLXXXV. — Eidem.

Facies animæ Deo non dissimilis forma est, mun-

¹Psal. iv, 7. ²Psal. cxlvi, 5. ³Levit. xxvi, 6. ⁴Psal. xlii, 13. ⁵Matth. x, 39.

ditius **388** nempe mentis, et sanctæ minimeque inquinatæ naturæ luminosum ac splendidum : dorsum vero, quæ ex lebetudine oritur malitia. Propierea nonnulli incusantur et vituperantur tanquam qui dorsum in Deum converterint : et necesse est, ut malitia vapulet, ne sine medicamento maneamus. Pulsavit enim Dominus, ait, inimicos suos : bene factum atque proficue.

CLXXXVI. — TITO DIACONO.

« Manna, ait, degustantis voluntati inserviens, ad quod quisque concupiverat, convertebatur ¹². » In verbo namque divino omnis intellectualis alimenti qualitas est. Renatis ex aqua et Spiritu fit candidum lac; iis, qui ægra valetudine sunt, olus apparet; iis vero, qui sensus habent exercitos ad discernendum, aliud alimentum verbum impartitur : et omnibus omnia fit, ut homines salventur, dignique vita æterna efficiantur.

CLXXXVII. — JOANNI EPISCOPO.

Ne absque cura et sensu res tibi advenientes percipias. Ex negligentia namque tua rex Ægypti ad animam tuam gradum fecit, et rapuit thesauros domus Domini, et aureas hastas ¹³, quas maximis certaminibus et sudoribus, more belli antea David ex manu filiorum allophyli Adraazar consecutus fuerat ¹⁴. Et nihilominus ipse de his lætitia sub-sultas potius quam indoleas, et demisso vultu tristeris.

389 CLXXXVIII. — THEOPHANI SCHOLASTICO. C

« Si scandalizat te oculus dexter, ejice eum ¹⁵ : » non absimile est illi, quod a Moysæ dictum est : Si uxor tua, quæ in toro tuo est, et amicus tuus, animæ tuæ compar, aliquando voluerit te seducere a Domino Deo tuo, ne parcas illis, neque miserearis eorum, neque eam amplexeris ¹⁶.

CLXXXIX. — PROULO MONACHO.

Fateris non moderate dolere, tristisque esse vultu, quod divitias non possideas, inopibus disperendas. Ipse vero inquam nullum præceptum simile exigi a non habente pecunias. Verumcnimvero habes tu in anima tua vasa quædam criminosa, et facultates, quarum ipse dispersionem et amissionem æquo animo fieri exoptarem, quæ sunt iracundia, contentio, invidentia, contradictio, inanis gloria, conturbatio, jactantia, loquacitas, amaritudo, præcursus, curiositas et inobedientia.

CXC. — CYRILLO MONACHO.

« Concupiscit, inquit, anima mea in atria Domini ¹⁷. » Atria divina nuncupat gloriosa præclaraque facinora et actiones, in quibus uti in atriis Dei verbum, et quicumque verbum sectari continuo eligunt, inhabitant.

CXCI. — Eidem.

« Ecce, ait Dominus, declinabo ad eos, qui tristitiam tolerarunt, **390** quasi flumen pacis, et ut torrens inundans gloriam gentium ¹⁸. » Id Aquila

η καθαρότης τοῦ νοῦ, καὶ τὸ τῆς ἀγίας καὶ ἀκηλίδωτου φύσεως αὐτοειδές τε καὶ ἐκλαμπρον· νῶτος δὲ, ἡ ἀπὸ τῆς βραθυμίας συνισταμένη κακία. Διόπερ τινὲς ἐγκαλοῦνται, καὶ ψέγονται, ὡς τὰ νῦτα πρὸς τὸν Θεὸν στρέψαντες, καὶ ἀναγκαῖον πληττεῖσθαι τὴν κακίαν, ἵνα μὴ ἀνιάτρευτοι διαμένωμεν. Ἐπάταξε γὰρ Κύριος, φησί, τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ· εὖ γε καὶ ἐπωφελῶς.

PΠC'. — TITQ ΔΙΑΚΟΝQ.

« Τὸ μάννα, φησί, τῆ τοῦ προσφερομένου ἐπιθυμίας ὑπηρετοῦν, πρὸς ὃ τις ἐβούλετο, μετεκρινάτο. » Ἐν γὰρ τῷ θείῳ λόγῳ πάσης νοητῆς ἐστὶ βρώσεως ποιότης· τοῖς μὲν ἀναγεννηθεῖσιν ἐξ ὕδατος καὶ Πνεύματος γίνεται ἄδολον γάλα, τοῖς δὲ ἀσθενοῦσι λάχανον φαίνεται, τοῖς δὲ τὰ αἰσθητήρια γεγυμνασμένα ἔχουσι πρὸς διάκρισιν τροφῆν ἐτέραν ὁ λόγος χαρίζεται, καὶ τοῖς πᾶσι γίνεται τὰ πάντα, ἵνα σωθῶσιν ἄνθρωποι, καὶ καταξιωθῶσι τῆς αἰωνίου ζωῆς.

PΠZ'. — IOANNH EPISCOPO.

Μὴ ἀμερίμωος, μηδὲ ἀναλήγτως διατεθῆς ἐν τοῖς συμβεβηκόσι σοι. Ἐκ γὰρ τῆς σῆς ἀμελείας ἀνέθη πρὸς τὴν ψυχὴν σου ὁ βασιλεὺς Αἰγύπτου, καὶ ἔλαβε τοὺς θησαυροὺς οἴκου Κυρίου, καὶ τὰ χρυσὰ ὄρατα, ἕπερ μετὰ πολλῶν ἀγώνων καὶ ἰδρωτῶν νόμῳ πολέμου πρῶν ὁ Δαυὶδ ἔλαβεν ἀπὸ τῆς χειρὸς τῶν παιδῶν ἀλλοφύλου Ἀδρααζάρ. Καὶ ὁμοῦ αὐτὸς τέρπη ἐπὶ τοῦτοις, ἤπερ ἀλλῆσαι βούλει καὶ κατηφῆσαι.

PΠH'. — ΘEOΦANH ΣΧΟΛΑΣΤΙΚQ.

« Ἐὰν σκανδαλίξη σε ὁ δεξιὸς ὀφθαλμὸς, ἐκβάλῃ αὐτόν· » ὁμοιον τῷ εἰρημένῳ παρὰ τῷ Μωϋσῆ, ὅτι Ἐὰν ἡ γυνὴ σου ἢ ἐν τῷ κόλπῳ σου, καὶ ἐὰν ὁ φίλος σου, ὁ Ἰσος τῆς ψυχῆς σου θελήσῃ ποτὲ ἀποστῆσαι σε ἀπὸ Κυρίου Θεοῦ σου, μὴ φέση αὐτῶν, μηδὲ κατελετήσης αὐτούς, μηδὲ περιποίησῃ.

PΠΘ'. — ΠPOKΛQ MONAXQ.

Λέγεις λυπεῖσθαι· οὐ μετρίως καὶ κατηφεῖν, ὅτι πλοῦτον οὐκ ἔχεις εἰς τὴ σκορπίζειν παντὶ δεομένῳ προσώπῳ. Ἐγὼ δὲ φημι, μηδὲ ὀλίως ἀπαιτεῖσθαι τὴν τοιαύτην ἐντολὴν τὸν μὴ ἔχοντα χρήματα. Καὶ τούτων παρακαλῶ σκορπισμὸν καὶ ἀποβολὴν εὐθύμως ποιήσασθαι· ἐστὶ δὲ ταῦτα, θυμὸς, φιλονεικία, φθόνος, ἀντιλογία, κουφοδεξία, τάραχος, κόμπος, πολυλογία, πικρία, προδρομία, περιεργία, καὶ ἀνοποταξία.

PΛA'. — KYPIAAQ MONAXQ.

« Ἐπεπόθησε, φησὶν, ἡ ψυχὴ μου εἰς τὰς αὐλὰς τοῦ Κυρίου. » Αὐλὰς δὲ θείας κικλήσκει τὰς πανευφύμους ἀριστείας καὶ πράξεις, αἷς τισιν ὁ τοῦ Θεοῦ ἐναυλιζέται λόγος, καὶ οἱ τῷ λόγῳ αἰεὶ ξυνέπιπθαι προαιρούμενοι.

PΛA'. — Tῷ αὐτῷ.

« Ἰδοὺ, φησὶ Κύριος, ἐκκλίνω πρὸς τοὺς ὑπομείναντας τὰ σκυθρωπὰ ὡς ποταμὸς εἰρήνης, καὶ ὡς χειμάρρους ἐπικλύζων δόξαν ἐθνῶν. » Ὁ δὲ Ἄξυ-

¹² Sap. xvi, 21. ¹³ III Reg. xiv, 26. ¹⁴ I Paral. xviii, 11. ¹⁵ Matth. v, 29. ¹⁶ Deut. xiii, 6, 8. ¹⁷ Psal. lxxxiii, 3. ¹⁸ Isa. lxi, 12.

λας ἠρμήνευσεν, ἀπὸ καρτοθαπίας · ὁ δὲ Σύμμαχος A λέγει, ἀπὸ λύπης · Θεοδοτίων δὲ, ἀπὸ πλήθους. Νόησον τοίνυν ταῦτα, καὶ σαυτὸν παρακάλει.

ΡιΒ'. — ΘΥΡΣΩ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗ.

Οὐ μεταδοτέον παρῆρσίας τοῖς νέοις, κἂν ὑποκρίνεσθαι δοκοῖεν εὐλάβειαν, ἵνα μὴ δι' αὐτῶν ἡμᾶς δ' ἔχθρὸς τροπώσῃται.

ΡιΓ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ἵπερ ὁ Σιράχ περὶ θυγατρὸς φησιν, ὅτι Πάση φυλακῇ τήρει αὐτήν, καὶ μηδέποτε ἱλαρώσης τὸ πρόσωπόν σου πρὸς αὐτήν, ἵνα μὴ αἰσχρύνῃ ποιήσῃ τὸν οἶκόν σου, τοῦτο ὑπολάμβανε γνώμονα καὶ κανὼνα ὑπάρχειν ἐπὶ παντὸς νεωτέρου συντεταγμένου τῆ συνοδείᾳ ὑμῶν.

ΡιΔ'. — ΜΑΚΕΔΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝῶ

Ἰγνοοῦσιν οἱ δαίμονες, ὅτι ἄλλους βουλόμενοι παλαιῶσαι καὶ σαθρῶσαι διὰ πειρατηρίων, αὐτοὶ μᾶλλον σαθροῦνται καὶ ταλαιπωροῦνται διὰ τῆς ὑπομονῆς καὶ εὐελπιστίας τῶν ἀγωνιζομένων · « Ὁ παλαιῶν γὰρ, φησὶ, τὰ ψεκτὰ ὕρη, καὶ οὐκ ὀδύσιν. »

ΡιΕ'. — Τῷ αὐτῷ.

Περὶ στομα, φησὶ, περιβάλεσθω, καὶ ἀκάθαρτος κληθήσεται πάσας τὰς ἡμέρας, ὅσας ἂν εἴῃ ἐπ' αὐτῷ ἢ ἀφῆ, κεχωρισμένος καθήσεται ἔξω τῆς παρεμβολῆς. Εἰσὶν οἱ ἀδιακρίτως καὶ τολμηρῶς ἐπιτρέποντες, μεταποιήσασθαι διδασκαλίαν πνευματικῆς, τοῖς ὑπὸ τῶν μιαρῶν παθῶν πολειομένους, καὶ κατεσπιλωμένοις τῷ πλήθει τῶν παισισμάτων. Ἰδοὺ γὰρ ὁ θεὸς θεσμός τῆ σιωπῆ τὸ στόμα περιβάλλει τὸ δυσοςμίας μεστὸν, μέχρις ἂν ἐπιστρέψας ποτὲ, καθαρῶς ἑαυτὸν ὁ τοιοῦτος πόνοις καρτερικωτάτοις, καὶ σκληροτάταις ἀγωγαῖς, καὶ τοῖς τοῦ κλαυθμοῦ βέιβροις, τῆ τε πολυχρονίῳ κακουχίᾳ, καὶ τῆ ἀκαταπαύστῃ ταπεινώσει, μέχρις ἂν ἐπ' αὐτῷ σπλαγχνισθεὶς ὁ Δεσπότης τῶν ὧλων Χριστὸς, ἐπιφθέγγῃται · « Πλάτουν τὸ στόμα σου, καὶ πληρώσω αὐτὸ, » οὐκέτι ἀτιμίας καὶ βδελυγμίας πολλῆς, ἀλλ' εὐωδίας καὶ πάσης ἀγαθοσύνης, πρὸς ὠφέλειαν σοῦ τε καὶ τῶν μελλόντων μετὰ ταῦτα ὑπὸ σοῦ κατηχεῖσθαι.

ΡιΖ'. — Τῷ αὐτῷ

« Ἐξω τῆς παρεμβολῆς ἐκβάλλεται ὁ λεπρὸς τῆν ψυχὴν καὶ ἀκάθαρτος. » Δίστασθαι γὰρ τὸν τοιοῦτον προσήκει μέχρι τελειοτάτης καθάρσεως, καὶ ἀποχωρίζεσθαι τῆς παρεμβολῆς τῶν θείων ἀφηγητῶν καὶ μυσταγωγῶν, καὶ τῆς Ἐκκλησίας τῶν προφητῶν, ὅπου καθέστηκε Σαμουὴλ, καὶ Δαυὶδ οὐκ ἀπολυμπά- νεται.

ΡιΖ'. — ΠΕΤΡῶ ΜΟΝΑΧῶ.

Τί γὰρ οὐ μηχανᾶται ὁ κακώτερος δαίμων πρὸς τὸ εἰς ἀθυμίαν ἐμβαλεῖν τοὺς καλοὺς ἀγωνιστάς; Ἔσθ' ὅτε γὰρ δοκῶν μορμολύττεσθαι τούτοις, τὰς ἀγαθὰς αἰτήσεις διὰ τῆς ἐνθυμῆσεως μεταστρέφειν περιῶνται πρὸς τὸναντίον. Τοῦ γὰρ προσευχομένου βωῶντος · « Ἐλέησόν με, ὁ Θεὸς, καὶ σῶσόν με » ὁ ἔχθρὸς ὑποφθέγγεται τῆ ψυχῇ λέγων · Ὅργισθητί

interpretatur, ex omnibus generibus; Symmachus, a maerore; Theodotion, a multitudine. Considera itaque hæc, et temetipsum consolare.

CXCII. — THYRSO ARCHIMANDRITÆ.

Non est dedenda junioribus libertas et confidentia, licet pietatem simulare videantur; ne per eos nos hostis in fugam vertat.

CXCIII. — Eidem

Quod Sirachus de filia enuntiat, eam omni custodia esse conservandam, et nunquam faciem erga eam exhilarandam, ne opprobrium faciat domui tuæ¹⁹: id ipsum gnomonem et regulam esse, de junioribus omnibus in comitatum vestrum ascitis, putato.

B CXCIV. — MACEDONIO DIACONO.

Ignorant dæmones semet potius, cum aliis per tentationes vetustatem et putredinem procurant, putrescere, et per patientiam et decertantium bonam spem misere affligi: « Senescere namque faciens, ait, falsos montes, et non cognoverunt²⁰. »

CXCV. — Eidem.

Capitio, ait, amicitur, et immundus vocabitur omnibus diebus, quibus super ipsum 391 fuerit tactus; separatus sedebit extra tentorium²¹. Sunt, qui absque iudicio, et audacter suadent, ut a spiritali doctrina pedem referant illi, qui ab execrandis affectionibus oppugnantur, et multitudinem delectorum inquinantur. Ecce enim divina lex os silentio circumdat malevolentia plenum, donec aliquando conversus seipsum hic expurget laboribus fortissimis, et durissimis exercitiis, et lacrymarum fluctibus, et longæva afflictione, et nunquam cessante humilitate, donec illis misertus omnium Dominus Christus, dicat: « Dilata os tuum, et implebo illud²², » non opprobriis, et multa execratione, sed odore bonitæque universa ad utilitatem tui ipsius, eorumque, qui postmodum a te de hisce initiabuntur.

CXCVI. — Eidem.

« Extra tentorium leprosus animam, immundusque ejicitur²³. » Separari enim hunc decet, donec perfectam expurgationem consequatur, et avelli a tentorio hujus sapientiæ doctorum, et mystagogorum, et prophetarum Ecclesiæ, ubi assidet Samuel, nec longe est David.

CXCVII. — PETRO MONACHO.

Quid non molitur improbus dæmon, ut probò decertatores agat in desperationem? Quandoquæ enim hosce in metum conjicere visus, bona postulata per suggestionem in contrarium vertere conatur. Cum enim quis orans clamat: « Miserere 392 mei, Deus, et salva me²⁴: » hostis animæ subloquitur, dicens: frascito mihi, Deus, et perde me.

¹⁹ Eccli. xlii, 11. ²⁰ Job ix, 5. ²¹ Levit. xiii, 44-46. ²² Psal. lxxx, 11. ²³ Num. v, 2. ²⁴ Psal. iv, 2.

Et rursus sæpius homine e toto corde confitente, A
et Numen laudante, statim draco adversarius lau-
dem et gloriam in blasphemiam convertit. Attamen
audacia illius nobis extimescenda non est, sed vi-
res potius assumendæ, et iteratis precibus, et divina-
rum laudum magno pondere, nervi roburque con-
trariæ potestatis rescanda.

CXC VIII. — *Eidem.*

Cum legitime certaverimus, et Jacobi benedi-
ctionem consecuti fuerimus, tunc vitæ nostræ
instituto invidentes domini in telis jaciendis imbecilliores evadunt, et vi ac necessitate, ut scriptum
est, obscenivoma tela confringuntur, et dissolvuntur
nervi brachiorum manuum eorum, et gloriam nobis nos cum choro triumphantium comparabimus.

CXCIX. — SEVERO EXCONSULI.

Invidentia compulsi nonnulli episcopi, ob sum-
miam Joannis episcopi Constantinopolitani virtutem,
divino metu valere jusso, hominem entheum, vere
orbis universi lumen insidiis aggressi sunt, fece-
runtque, ut et imperator piissimus ac simplicissimus
fraulibus eorum caderet, et virum divinum
faceret extorrem. Cum itaque viris pestilentibus,
et malignis pastoribus, non libens, sed raptus aures
præbuerit, probe propheta clamabat : « Extendit
manum suam cum 393 homine pestilenti ».
Nihilominus post justū exsilium, pars potissima,
etiam eorum, qui in eum contectinati fuerant, Deo
pœnas persolverunt, et cum fletu et clamore confessi
sunt, se vehementer in virum sanctum deliquisse.

CC. -- PAULO LECTORI.

« Revela Domino viam tuam, et spera in eo, et
ipse efficiet » : ostende illi vitam tuam scitentem
opprobrii ; monstra leprosus summo sacerdoti
animæ tuæ stigmata, et spera in eo, et ipse faciet
impurum purum, et canem filium genuinum com-
monstrabit, et mitem iracundum, et tolerantem
impatientem ; mentemque tuam efficiet a quolibet
inquinamento extorrem.

CCI. — EUPHEMIO ARCHIMANDRITÆ.

Scriptum est : Congregabantur ad David beni-
gnissimum universi homines necessitati obnoxii, D
et ære alieno pressi, et omnis anima tristitia effecta,
et erat super eos dux David ». Quicumque igitur
obscenarum cogitationum coarctationibus affliguntur,
et invidentiæ, blasphemiciæ, tædii, odii, iracundi-
ciæ, aliorumque innumerorum malorum, et impia-
rum cogitationum suggestionibus suffocantur, et
quicumque semetipsos multorum delictorum debitum
contraxisse cognoscunt, quicumque etiam mœstitiæ
adlicentur animis ob improbas et illiberales pertur-
bationes et dæmonum contactus 394, acutamque
succensionem, et alia ; hi omnes sive clero, sive
Nazæorum albo ascripti fuerint, sive in saculo

A μοι, ὁ Θεὸς, καὶ ἀπόλεσόν με. Καὶ πάλιν, πολλαίαις
τοῦ ἀνθρώπου ὀλοκαρδίαις ἐξομολογούντος καὶ
ἀνυμνούντος τὸ Κρεῖττον, εὐθύς ὁ πολέμιος δράκων
τὸν ὕμνον καὶ τὴν δοξολογίαν εἰς βλασφημίαν μεθ-
ίστησιν. Ἄλλ' οὐ πτηκτέον ἡμῖν τὴν τόλμαν τοῦ
δυσμενοῦς, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον θαρρότεον, καὶ τῇ προσ-
θήκῃ τῶν εὐχῶν καὶ τῷ πολυπλασιασμῷ τῆς θείας
ὕμνολογίας, ὑποτμητέον τὰ νεῦρα καὶ τὸ κράτος
τῆς ἐναντίας δυνάμεως.

PLH'. — Τῷ αὐτῷ.

Ἄνθρωπος διαβλησάμενι προσηκόντως, καὶ τῆς τοῦ
Ἰακώβ τύχῳμεν εὐλογίας, τότε οἱ ἐγκοινοῦντες τῇ
πολιτείᾳ ἡμῶν κύριοι, τοξευμάτων ἀνοουσι, καὶ
μετὰ κράτους, κατὰ τὸ γεγραμμένον, συντρίβεται τὰ
αἰσχροδόλα τόξα, καὶ ἐκλύεται νεῦρα βραχιόνων
χειρῶν αὐτῶν, καὶ δοξασθησόμεθα σὺν τῷ χορῷ τῶν
τροπαιοφορούντων.

PLΘ'. — ΣΕΥΤΗΡῷ ΑΠΟ ΕΠΑΡΧΩΝ.

Φρόνῳ πληγέντες τινὲς τῶν ἐπισκόπων διὰ τὴν
ἄκραν ἀρετὴν Ἰωάννου τοῦ ἐπισκόπου Κωνσταντι-
νουπόλεως, τὸν θεῖον παρωσάμενοι φίλον, συν-
εσκευάσαντο ἄνδρα ἐνθον, καὶ ἀληθῶς παντὸς τοῦ
κόσμου λαμπτήρα, καὶ παρεσκεύασαν καὶ αὐτὸν τὴν
βασίλειά εὐλαθέστατον καὶ ἀπλούστατον ὄντα, εἰς αἰ-
ταῖς ἐπιβουλαῖς αὐτῶν, καὶ ἐξορίσαι τὴν οὐράνιον
ἄνθρωπον. Ἐπειδὴ οὖν λοιμοῖς τὸν τρόπον τοῖς βασιλ-
νοῖς ποιμήσιν ὑπάρχουσιν, ὁ βασιλεὺς ἐκ συναρπα-
γῆς συγκατέθετο, εἰκότως ὁ προφήτης ἐβόα : « Ἐξ-
έτεινε τὴν χεῖρα αὐτοῦ μετὰ λοιμοῦ. » Πλὴν ὅτι μετὰ
τὴν ἐξορίαν τοῦ δικαίου οἱ πλείστοι μετὰ τῶν
συσκευασαμένων, πρὸς τοῦ Θεοῦ ἀπητήθησαν δίχας,
καὶ μετὰ κλαυθμοῦ καὶ κραυγῆς ἐξομολογήσαντο,
μεγάλα ἡμαρτηκέναι εἰς τὸν ἄγιον ἄνθρωπον.

Σ'. — ΠΑΥΛῷ ΑΝΑΓΝΩΣΤῆ.

« Ἀποκάλυψον πρὸς Κύριον τὴν ὁδὸν σου, καὶ ἔλ-
πισσον ἐπ' αὐτὸν, καὶ αὐτὸς ποιήσει. » Δεῖξον αὐτῷ
τὴν σὴν ἐπίμωμον βίον : ἐπίδειξον, ὁ λεπρὸς, τῷ ἄρ-
χειρεῖ τῷ μεγάλῳ τὰ στίγματα τῆς ψυχῆς, καὶ ἔλπι-
σον ἐπ' αὐτὸν, καὶ αὐτὸς ποιήσει τὴν βυπαρὴν καθα-
ρὴν, καὶ τὸν κύνα γνήσιον τέκνον δεῖξει, καὶ πρᾶον
τὸν χολικὸν, καρτερικὸν τὸν ἀνυπομόνητον : ἀποκα-
ταστήσει δέ σου τὸν νοῦν, καθαρὸν σπιλωμάτων.

ΣΑ'. — ΕΥΦΗΜΙῷ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤῆ.

Γέγραπται, ὅτι Συνήγοντο πρὸς Δαυὶδ τὸν χρηστῆ-
τατον πᾶς ἄνθρωπος ἐν ἀνάγκῃ τυγχάνων, καὶ πᾶς
ὑπέχρεως, καὶ πᾶσα κατώδυνος ψυχὴ, καὶ ἦν ἐπ'
αὐτῶν ἡγούμενος ὁ Δαυὶδ. Ὅσοι τοίνυν συνέχονται
ταῖς τῶν βυπαρῶν ἐνθυμημάτων συνοχαῖς, καὶ ὑπὸ
τῶν λογισμῶν πνίγονται τοῦ φθόνου, καὶ τῆς βλασ-
φημίας, καὶ τῆς ἀκηδίας, τοῦ μίσους καὶ τῆς ὀξυ-
χολίας, καὶ τῶν ἄλλων ἀμετρήτων πονηρῶν καὶ βλασ-
φημῶν ἐνομιῶν, καὶ ὅσοι ἐπίστανται ὑποκειμένους
ἐαυτοὺς χρέσει πλημμελημάτων πολλῶν, καὶ ὅσοι
κατώδυνος τυγχάνουσι τὰς ψυχὰς διὰ τὰ αἰσχροὰ καὶ
ἀνελεύθερα πάθη, καὶ τὰς ἐπαφὰς τῶν δαιμόνων,
καὶ τὴν δριμεῖαν πύρωσιν, καὶ τὰ ἄλλα : οὗτοι πάντες,
κἄν τε κληρικοί, Ναζωραῖοι, καὶ ἀποστατημένοι

³⁹³ Osee vii, 5. ³⁹⁴ Psal. xxxvi, 5. ³⁹⁵ I Reg. xxii, 2.

ἐπάρχωσι, προσφευγέτωσαν τῷ νοουμένῳ Δαυὶδ, ἅ
τουτέστι Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ φιλανθρωποτάτῳ μετὰ
κλαυθμοῦ καὶ λιτῶν, ὅπως παρηγορηθῶσιν.

ΣΒ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ἦδέως πᾶν ὁ Χριστὸς ὁ παμβασιλεὺς Θεὸς καθ-
ηγείται τῶν πρὸς αὐτὸν μετ' ὀδύνης ἀναβλεπόν-
των, διόπερ καὶ προσφωνεῖ· « Δεῦτε πρὸς με, πάν-
τες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, ἀγῶ ἀναπαύ-
σω ὑμᾶς. » — « Διότι ἐμὸν πλάσμα ὑπάρχετε. »

ΣΓ'. — Τῷ αὐτῷ.

« Οἶδα, » φησὶν, οὐκ ἀγνοῶ τὴν ὀδύνην τῆς ὑμετέρας
καρδίας, καὶ τὸν θλιμμένον, ὃν περ θλίβουσιν ὑμᾶς οἱ
Αἰγύπτου δαίμονες, καὶ ὁ στεναγμὸς ὑμῶν οὐκ ἀπ-
εκρύθη ἀπ' ἐμοῦ.

ΣΔ'. — Τῷ αὐτῷ.

« Ὅρθρισον, φησὶ, καὶ στῆθι ἐναντίον Φαραώ. »
Οἱ γὰρ ἐν ἐκτενεῖα τῷ Θεῷ λατρεύοντες, ἐν ὄρθρῳ ἀεὶ
φωτὶ ὑπάρχοντες, πάντως ἐναντιοῦνται, καὶ ἀντιπυ-
λεμοῦσι τῷ νοητῷ Φαραώ.

ΣΕ'. — ΑΝΑΣΤΑΣΙΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Μη θέλε ταχὺ ἀπομνησθῆσαι πειρασμῶν καὶ θλί-
ψεων, στέγε, καὶ ὑπόμεινε μέχρις ὅτου βούλεται ὁ
προνοῶν σου Χριστὸς, ὁ σοφῶς τὰ κατὰ σὲ οἰκονο-
μῶν.

ΣΖ'. — Τῷ αὐτῷ.

Βλέπετε, ὅτι οὐχὶ πρώτη φυλακῆ, οὐδὲ δευτέρα,
οὐδὲ τρίτη, ἀλλὰ τετάρτη φυλακῆ τῆς νυκτὸς τῆς
παρὰ χωρουμένης, ἐπέστη ὁ Κύριος τοῖς διὰ τῆς λαί-
λαπος βασανιζομένοις, καὶ τῶν κυμάτων, καὶ τοῦ
ἀμέτρου φόβου.

ΣΖ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ὅταν ἀνακυκῆσθαι σπιλάς εἰς τὸ πλοῖόν σου ἀνελ-
θεῖν, παρακρήμα διαδέξεται σε γαλήνην, καὶ εἰρήνην,
καὶ χαρὰ, καὶ εὐφροσύνη. Μόνον σὺ μὴ ἀποφύξης
τὴν καλὴν προσδοκίαν, μὴ χαλάσης τὸ κέρας τῆς
πρὸς τὸν Χριστὸν ἀναθέψεως (1), τῆ ἐπιστάσις τῶν
πειρασμῶν καὶ τῆ δοκιμασίᾳ μὴ θανατώσης τὴν
ἀγαθὴν ἐλπίδα, ἀλλ' ἐλπίζε.

ΣΗ'. — Τῷ αὐτῷ.

Μέμνησο, ὅτι εἰρηκεν ὁ Κύριος, « Δεῦτε εἰς ἔρη-
μον τῶν πειρασμῶν τόπον, κάκει ἀναπαύεσθε ὀλί-
γον, » οὐχὶ πολὺ. Πάντως γὰρ μετὰ ταῦτα, οὐκ εἰς
ἔρημον, ἀλλ' εἰς πλήρη πειρασμῶν καὶ θλίψεων δια-

²⁰ Matth. xi, 28. ²¹ Psal. cii, 14. ²² Exod. iii, 7. ²³ Exod. viii, 20. ²⁴ Matth. xiv, 25. ²⁵ Marc. vi, 31.

(1) Exstat hæc epistola tota in allegoria navis agi-
tatae fluctibus, et vento adverso jactatae : quo tem-
pore cum sæpe utile sit contrahere velum, quia
tamen symbolica significatione fiducia in Christum
est Christiano quod velum est navi, vetat hic Nilus
id fieri : laxari, inquam, veli funem prohibet. Nec
quis miretur me κέρας, quod Latine cornu sonat,
velam interpretari. Hic enim manifeste κέρας ponit-
ur pro κεραία, quæ vox antennam inter alia si-
gnificat, hoc est lignum malo navis transversim
admotum unde velum pendet. Latinis quoque an-
tenna cornu ; nam præter illud Virgilianum :

vivant, confugiant ad intellectualem David, Chri-
stum nempe Jesum humanissimum cum fletu et
supplicationibus, ut facientem animum in spem
et consolationem meliorem inducant.

CCII. — *Eidem.*

Animo admodum gaudenti libentique, Christus
omnium imperator Deus, ducem se præbet illis
qui ad eundem cum dolore confugiunt : ideoque
clamat : « Venite ad me, omnes qui laboratis, et
onerati estis, et ego reficiam vos²⁰. Quoniam fig-
mentum meum estis²¹. »

CCIII. — *Eidem.*

« Novi²², » ait ; non me latet mœstitia cordis
vestri et afflictio qua afficiant vos Ægyptii dæmo-
nes, et suspiria vestra non sunt mihi abscondita.

CCIV. — *Eidem.*

« Mane surgito, ait, et sta contra Pharaonem²³. »
Assidua enim perseverantia Deo inservientes, et in
matutino tempore semper ac lumine persistentes.
omnino obsistunt, et pugnam intellectuali Pharo-
ni inferunt.

CCV. — ΑΝΑΣΤΑΣΙΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Ne cito te a tentationibus et afflictionibus libe-
rari concupiscito, persta et persevera, quousque
tui **395** providens Christus voluerit, qui sapienter
res tuas disponit.

CCVI. — *Eidem.*

Animadvertite non prima noctis prætergredientis
custodia, neque secunda, neque tertia, sed quarta
supervenisse Dominum illis²⁴, qui propter tempe-
statem et motum et agitationem fluctuum, immenso
timore cruciabantur.

CCVII. — *Eidem.*

Cum scopulus in tuam navim ascendere exsurre-
xerit, illico tranquillitas excipiet te, et pax, et
gaudium, et lætitia. Tu solummodo pulchram ex-
pectationem ne relinquant, ne relaxes velum suspen-
sionis ad Christum, tentationum aggressionem et
probationem, ne bonam spem perdas, sed spera.

CCVIII. — *Eidem.*

Recordare dixisse Dominum : « Venite in de-
sertum tentationibus locum, ibique requiescite
paululum²⁵, » non multum. Namque postea omnino
non in desertum, sed plenam tentationibus consti-

Cornua velatarum obvertimus antennarum,
Ovidius, lib. xi *Metam.*, bis in descriptione naufragii
Ceycis cornu pro antenna posuit ; sic enim habet :

*Cornuaque in summa locat arbore, totaque malo
Carbasa deducit, venientesque excipit auras*

Et paulo post :

*Ardua jam dudum dimittite cornua, rector
Clamat, etc.*

Cui ergo dubium quin χαλῶν κέρας sit hic Nilus
quod vulgo dicimus *caler la voile*, remisso fune ve-
lum contrahere ? Possin.

tutionem affigimini, et exasperabimini, vosmet exercitantes atque probantes.

CCIX. — *Eidem.*

Præterito tempore in deserto commorabar, et placida vitæ tranquillitate fruebaris, nullaque re quæ displicere posset, divexabar. Nondum enim te Providentia in virtutis certaminibus exercebat. **396** Nunc vero inter studium et scammata medius projectus animo mœres, et nimium lamentaris.

CCX. — *Eidem.*

Fieri minime potest, ut sine laboribus et sudoribus coronæ teantur.

CCXI. — *Eidem.*

Nonne audisti dilectam a Deo Hierusalem, animam dico tuam, labore et flagello instrui a Jeremia propheta?

CCXII. — DARIO SCHOLASTICO.

« Splendescit, ait, tunc justus, veluti sol justitiæ²⁴. » Lunam vero propheta Ecclesiam nominat exorientem uti matulinum.

CCXIII. — RODOMINO PRESBYTERO.

O quantum succensebis, et conviciaberis tuæ inconsiderantiæ, cum ex sepulcris resurrexeris, vitæ hujusce poenas daturus! O quantum temetipsum dilaniabis, flebisque inutiliter factis indolens tunc, cum non erit acceptabilis rerum gestarum pœnitentia, dum præscriptum tempus præterit. Quantum frustra illacrymaberis ejulabisque, cum justorum videris claritudinem, in splendida illa cœlestium munerum partitione, et nocentium tristitiam in tenebris profundissimis²⁵; cum dices corde indolens, angustiaque **397** spiritus pressus: Væ misero homini pusillæ fidei, et inconsiderantiæ, et neglectus! Væ mihi, quod ita libenti animo tempus mihi præfatum et jam elapsus perdidit! Væ mihi, qui nolui similia tribunalia et judicia animo contemplari! Quare inanem gloriam rebus omnibus protuli? Quare gulam et ebrietatem sempiternæ vitæ anteposui? Quare iram uti mihi amicam exosculatus sum? Quare fornicationibus improbisque cupiditatibus veluti dominis inservii? Quare blaterationes inutiles stupidus dilexi? Quare meis turbis et motibus omnia complevi? Quare divinarum precum et psalmodiarum fragrantiam odio habui? Quare collum episcopis subdere non sustinui? Quare quietis suavitatem, sanctimoniam, dignitatem, magnificentiam, commodam animi requiem, cœleste commercium, veram divinarum angelorum philosophiam, et semper virentem gloriam aversatus sum? Hæc et similia die retributionis eorum, quæ in vita nostra gessimus, quanquam effaberis, nullus aderit tibi, qui compatiens misericordiam inspergat.

CCXIV. — *Eidem.*

Non modicum tempus diaboli nutibus vixisti. Vito nunc aliquando Auctoris tui consilio. Servitu-

²⁴ Matth. xiii, 43.

Α γωγὴν ἐκθλιθῆσθε, καὶ ἐκτροχωθῆσθε γυμναζόμενοι καὶ δοκιμαζόμενοι.

ΣΘ'. — Τῷ αὐτῷ.

Τὸν παρελθόντα χρόνον ἐν ἐρήμῳ διέτριβες καὶ ἀνενοχλησίᾳ, μηδὲν κτυπούμενός τι τῶν ἀβουλήτων· οὐπω γὰρ σε Πρόνοια ἐγύμναζε πρὸς τοὺς ἀθλοὺς τῆς ἀρετῆς. Νῦν δὲ γενόμενος μεταξὺ τοῦ σταδίου καὶ τῶν скаμμάτων, ἀθυμεῖς, καὶ ἀλύεις, καὶ πολλὰ ποτιᾶσαι.

ΣΙ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ἀμύχανον δίχα πόνων καὶ ἰδρώτων πλακῆναι τοὺς στεφάνους.

ΣΙΑ'. — Τῷ αὐτῷ.

Οὐκ ἤκουσας τὴν πεφιλημένην τῷ Θεῷ Ἱερουσαλήμ, τὴν ψυχὴν λέγω τὴν σὴν, τῷ πόνῳ καὶ τῇ μάστιγι παιδευομένην παρὰ Ἱερεμίου τοῦ προφήτου;

ΣΙΒ'. — ΔΑΡΕΙῶ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚῶ.

« Ἐκλάμψουσι, φησὶ, τὸ τηνικαῦτα οἱ δίκαιοι, καθάπερ ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης. » Σελήνην δὲ οἱ προφῆται τὴν Ἐκκλησίαν καλοῦσιν ἐκκύπτουσαν ὡς ὄρθρον.

ΣΙΓ'. — ΡΟΔΟΜΙΝῶ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῶ.

Ἦ πόσα καταμέμψη καὶ λοιδορήσεις τὴν σεαυτοῦ ἀβουλίαν, ὅταν ἐκ τάφων ἀναστῆς ὑφέξων δίκην τῆς ἐνταῦθα βιώσεως! Ἦ πόσα σπυράξεις σεαυτὸν, καὶ στενάξεις μετανοῶν ἀπρακτα τότε, ὅτε οὐκ ἔσται δεχτὸς ὁ μεταμελόμενος παρελθόντος τοῦ ὠρισμένου χρόνου! Πόσα εἰς μάτην κλαύσεις καὶ κατοδυρή, ὅταν ἴδῃς τὴν τῶν δικαίων φαιδρότητα ἐν τῇ λαμπρῇ τῶν οὐρανίων δώρων διανομῇ, καὶ τὴν τῶν ἀμαρτησάντων κατῆφειαν ἐν τῷ σκότῳ ἐκείνῳ τῷ βαθυτάτῳ, ὅταν λέγεις ὀδυνώμενος τὴν καρδίαν, συνεχόμενος τῇ στενοχωρίᾳ τοῦ πνεύματος· Οἱμοὶ τῆς ὀλιγοπιστίας, καὶ ἀβουλίας. καὶ ἀδιαφορίας! Οἱμοὶ, πῶς ἐκουσίως ἀπώλεσα τὴν διωρίαν τοῦ παρελθόντος χρόνου! Οἱμοὶ, ὅτι οὐκ ἠθέλησα τοιαῦτα ἐννοῆσαι κριτήρια καὶ δικαιοτήρια! Διατί τὴν κενοδοξίαν προσέτιμησα πάντων; Διατί τὴν λαιμαργίαν καὶ τὴν μέθην προσέτιμησα τῆς αἰωνίου ζωῆς; Διατί τὸν θυμὸν ὡς φίλον ἠσπασάμην; Διατί ταῖς πορνείαις καὶ ταῖς πονηραῖς ἐπιθυμίαις καθάπερ τισὶ δεσποίναις ἐξυπηρετήσάμην; Διατί τῆς ἀκερδοῦς φλυαρίας τὸν βόμβον ἠγάπησα; Διατί τῆς οικείας παραχῆς τε καὶ ζάλης τὰ πάντα πεπλήρωκα; Διατί τῶν θείων προσευχῶν τε καὶ ψαλμῶν τὴν εὐδοίαν μεμίσηκα; Διατί τὸν τράχηλον τοῖς ἐπισκόποις οὐκ ἠνεσχόμην κλίνας; Διατί ἀπεστράφημ τῆς ἡσυχίας τὸν ἰδυσμὸν, τὸν ἀγισμὸν, τὸ ἀξίωμα, τὴν μεγαλοπρέπειαν, τὸ ἐπωφελεῖς, τὴν ἀνάπαυσιν τῆς ψυχῆς, τὸ οὐράνιον πολιτεῦμα, τὴν δυνάμει τῶν θείων ἀγγέλων φιλοσοφίαν καὶ δόξαν αἰθαλή; Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ἐρεῖς κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν τῆς ἀνταποδόσεως τῶν ὡδε βεδωμένων ἡμῶν, καὶ οἶδεις παραφάνησεται σοὶ τὸν ἔλεον συμπαθῶς ἐπιχέειν.

ΣΙΔ'. — Τῷ αὐτῷ.

Οὐκ ὀλίγον χρόνον τοῖς τοῦ διαβόλου θελήμασιν ἐζησας. Ζῆσόν ποτε καὶ τῷ βουλήματι τοῦ πεποιη-

κότος σε. Δούλευσόν ποτε καὶ τοῖς νόμοις Χριστοῦ τοῦ πανυψίστου Θεοῦ. Οὐδὲν ψυχῆς λογικῆς ἀντάξιον, οὐδὲ ἰσοστάσιον τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Ἔως πότε τὰ φθαρτὰ τῶν ἀφθάρτων προκρίνομεν; Ἔως πότε τιμαλφέστερα τὰ βλεπόμενα, τῶν ἀοράτων ἀγαθῶν ὑπάρχειν οἰόμεθα; Ἔως πότε τῇ ἀλόγῳ πλάνῃ καὶ φαντασίᾳ δουλεύειν αἰρούμεθα; Ἔως πότε φιλούμεν τὸν ἐχθρὸν καὶ ὀλετήρα τῶν ψυχῶν ἡμῶν Σατανᾶν; Ἔως πότε πειθόμεθα ταῖς ὑποθήκαις αὐτοῦ ταῖς πρὸς τὴν ἀπώλειαν ποδηγούσαις; Οὐδεὶς ἀξιόπιστότερος σύμβουλος τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ· οὐδεὶς φρονιμώτερος τῆς πηγῆς; τῆς σοφίας· οὐδεὶς οἰκειότερος καὶ ὠφελιμώτερος τοῦ ἀγαθοῦ Δεσπότη τοῦ πεπλακῶτος ἡμᾶς. Σὺ δὲ καταφρονήσας τούτου, τῷ ἀποστάτῃ προσπεφοίτησας δράκοντι, καὶ τῷ κακίστῳ ὡς καλλίστῳ προσέχεις, καὶ τῷ φονευτῇ ὡς φίλῳ περιπλέχει καὶ τὸν μαρότατον, ὑπέληφας φρόνιμον· καὶ τὸν σκοτεινόν, φωστῆρα γενόμενος· καὶ ὑγίαν μεγίστην τοπάζεις τὴν δεινὴν ἀβρωστίαν, καὶ πλοῦτον μέγαν ὑπάρχειν νομίζεις τὴν πτωχείαν, καὶ τὴν Ἐβάν μιμούμενος τοῖς ψιθυρισμοῖς τοῦ νοητοῦ θφεως τὴν ἀκοὴν ὑπέχεις, βδουκῶς τὰ σὰ ὤτα τοῖς θεοῖς ἐντάλασαι. Τί δεῖ τὰ πολλὰ λέγειν, ἀνθρώπῳ νεκρωθέντι τὸ οὖς τῆς διανοίας; Τί γὰρ ὠφελήσομεν ἄδοντες τῷ αὐθαιρέτῳ; κεχωρωμένῳ πρὸς τὰ κάλλιστα;

ΣΙΕ'. — ΑΓΑΘΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Οὐ δίκαιον τὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς παραλύειν κατὰ τὴν ἀκμὴν τῶν προσβολῶν, παραθαρσύνεσθαι δὲ μᾶλλον ἐν τῷ ἀκούειν θεόθεν· « Ἰσχύσατε, χεῖρες ἀνείμναι, καὶ γόνατα παρακλυμένα. Ἰσχύσατε, μὴ φοβείσθε. Ἐγὼ γάρ εἰμι μεθ' ὑμῶν ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος; οὐκ ἔασω ὑμᾶς ὀρφανούς, ἐλεύσομαι πρὸς ὑμᾶς ἀγωνιώντας. »

ΣΙΓ'. — Τῷ αὐτῷ.

Κἂν τῷ πλήθει τῶν πειρασμῶν τὴν ψυχὴν ἀπενάρκησας, οὐδὲν ἤττον καὶ πάλιν παρακαλεῖ ὁ Δεσποτικὸς λόγος φάσκων· Γενέσθω παράκλησις τοῖς ὀλιγοψύχοις τῇ προνοίᾳ· ἐγὼ γὰρ ὑπισχνόμαι ὁ ἀφευδῆς Κύριος, μετὰ τσαύτην συμφορὰν, καὶ ἀλχημασίαν, καὶ πόρθησιν, ὅτι « ἔστα τὴ δόξα τοῦ οἴκου τούτου ἡ ἐσχάτη ὑπὲρ τὴν πρώτην. »

ΣΙΖ'. — ΠΑΥΛΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Μηδαιμῶς θορυβηθῆς, ὅταν ἐν τῷ καιρῷ τῆς προσευχῆς οἱ φαυλτάτοι δαίμονες τὸ στίφος τῶν ἀτόπων λογισμῶν ὀργιζόμενοι μᾶλλον ἐπάγῃσι τῇ ψυχῇ. Καὶ γὰρ δὴ οἱ πικρότατοι θφεις πλέον χαλεπαίνουσι καὶ κινεῶνται, ὅταν ἀκρόασωνται τῆς ἐπιφῆς κατ' αὐτῶν γενομένης· οὕτως μεγίστη, καὶ δραστηκῆ, καὶ φοβερά ἐπιφῆ κατὰ δαιμόνων ὑπάρχει ἡ νήφουσα προσευχή.

ΣΙΗ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ὅταν τις ἀνθρώπος δίκαιός τε καὶ ὁσιος ἐπεισέλθῃ τῷ ὄχλουμένῳ ὑπὸ πνεύματος, τότε πλέον ταρασσεται. Οὕτω τοῖνον καὶ ἡμῶν ψαλλόντων καὶ εὐχομένων, βασανιζόμενοι καὶ ἀλγοῦντες οἱ δαίμονες, ὡσπερ τινὸς δικαίου καὶ πολέμιστοῦ ἀνδρὸς ἐπι-

tem aliquando legibus Christi Dei præexcelsissimi servito. Nihil est, quod animam rationis competem exæquet; nihil est par regno celorum. Quousque corruptibilia incorruptibilibus anteponimus? Quousque visibilia invisibilibus bonis digniora ac pretiosiora esse opinamur? Quousque belluino errori et imaginationi operam dare proponimus? Quousque hostem et animarum nostrarum exitium Satanam fovemus? Quousque suggestiones illius, quæ nos ad perniciem ducunt, audimus? Nullus fide dignior est humano Deo consiliarius. Nemo sapientiæ fonte prudentior; nemo animarum utiliorque probo Domino conditore nostro. Et tu eo neglecto ad defectorem draconem concurristi, attendisque pessimo ut optimo, et homicidam ut amicum amplecteris, et stultissimum prudentem existimas, et obtenebratum veluti lumen afferentem concipis, et sanitatem maximam tam ægram valetudinem suspicaris, et ingentes divitias putas paupertatem, et Evam æmulatus, intellectualis serpentis susurris aurem præbes, divinis præceptis aures obstruens? Quid multa hic effera sunt, et potissimum homini aurem mentis demortuæ gerenti? Quid enim proficiemus, canentes ei, qui sponte ad pulcherrima quæque surdis auribus vivit?

CCXV. — ΑΓΑΘΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Haud æquum fuerit, in aggressionum vigore animæ vires exsolvere, sed potius animos assumere, qui a Deo dictum intelligis: « Corroboramini, manus relaxatæ, et genua dissoluta. Corroboramini, ne timeatis. Ego enim sum vobiscum usque ad consummationem sæculi: non relinquam vos orphanos, veniam ad vos, cum periclitamini. »

399 CCXVI. — Eidem.

Licet tentationum multitudine animo obstupueris, nihilominus rursus Domini sermo consolatur dicens: Sit solatium pusillanimitis cogitatione. Ego enim promitto vester Dominus post simile infortunium, et captivitatem, et excidium adfuturam « gloriam domus istius novissimæ, plus quam primæ. »

CCXVII. — PAULO ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Nequaquam inturbaberis, cum orationis tempore perquam noxii dæmones absurdarum cogitationum cohortem majori ira succensi animæ adigunt: namque serpentes inhumanissimi magis sæviunt et concitantur, cum incantationem adversus semetipsos conflata persentiant: adeo ingens, et violentum, et terribile contra dæmones incantamentum est oratio sobria.

CCXVIII. — Eidem.

Cum homo pius justusque in vexatum a dæmone advenerit, tunc magis ille concutitur. Sic itaque nobis psallentibus et orantibus, cruciati indolentesque dæmones, æque ac si quispiam vir justus et bellator pio illo opere eos aggrediatur, inarde-

³⁹ Isa. xxxv, 3, 4. ³⁸ Matth. xxviii, 20.

³⁷ Joan. xiv, 18. ³⁶ Agg. ii, 10.

scentes moventur, et tunc magis insaniunt, et cum nihil præterea efficere possint, vetitas cogitationes, telorum ignitorum instar, in nos eiaculantur. Solummodo nos ne cessemus orantes psallentesque, **400** et videbimus eos non multum post tempus quasi fumum a nobis evanescentes.

CCXIX. — PROBATIO MONACHO.

« Vinum novum junioribus amicis ³⁹, » ut qui dum e sapientum numero dixit. Non porro adde- cet, ni tempus multum et probatio præcesserit, in ipsis tantum amoris initiis, quem tibi amicum opi- naris, illi temetipsum temere, et ut sors tulerit, confidere. Si autem, inquit, vinum inveteratum fuerit, tum jam, tum illud cum lætitia bibamus. Cum enim plurima benevolentiae signa in homine offenderimus, et amoris non simulati argumenta, tum eum nobis modis omnibus conciliabimus, et laudibus effremus, non jam balbutientes. « Qui enim, ait, benedicit et plaudit suo amico mane ⁴⁰, » nupero nempe, et recenter adimoto amico, nondum illius amicitiae experimento capto, idem facit, ac si malediceret: incitat namque diabolus per intempestiva illa præconia, et non compro- batam laudationem, ad recentem amicum aggre- diendum, denudandumque ab ea, quæ in eo apparet, uti par est, simulatione, et per tentionem deprehendendum eum non esse neque genui- num, neque incorruptum amicum.

CCXX. — Eidem.

De iis, quæ ad me scripseras, cum beati Isaie librum percurreres, breve tibi solatium asseram. Clamat enim: « Dolores partus susceperunt me quasi parturientem ⁴¹. » Nonne vides angustiam **401** indolentis cordis oppressique? Tum postmodum subdit: Injuste egi, quod non audii, festinavi ne viderem; namque intolerandis tentationibus conturbatus, pro lumine tenebras deoscular; cor meum aberrat, et iniquitas me flagellat, et anima mea imminet timori; discrimen enim imminet, ne peream a conspectu Domini, « et assimiler in infernum descendantibus ⁴²: » quando una « mecum nondum est lumen oculorum meorum ⁴³, » intellectualium.

CCXXI. — Eidem.

Ne lassescas orans exspectansque cum lacrymis opem divinam: etenim post bella satanica, divi- nam visionem, et mirificam apparitionem, et ines- sibile auxilium homo consequitur. Scriptum est enim præter ea quæ heri ad te miseram: « Per- spicuous factus sum non quærentibus me ⁴⁴: » quod primo sui significatu in Servatoris omnium per carnem adventu, nunc in nobis completur, et in illis, qui post nos pro pia vitæ institutione decer- tabunt. Si itaque et ab antiquitus quærentibus cum inventus est Dominus, multo magis invenietur a nobis illuminans, consolans, medicinam affe-

A δραμόντος κατ' αὐτῶν τοῦ θεοσεβοῦς ἔργου, φλεγό- μενοι κινούνται, καὶ μαίνονται μᾶλλον τότε, καὶ μηδὲν πλεόν δυνάμενοι τοὺς ἀπηγορευμένους τῶν λο- γισμῶν δίκην βέλων πεπερωμένων ἀκοντίζουσι καθ' ἡμῶν. Μόνον ἡμεῖς μὴ λήξωμεν εὐχόμενοι τε καὶ ψάλλοντες, καὶ ὀφόμεθα αὐτοὺς μετ' οὐ πολὺ ὡσπερ καπνὸν ἀφ' ἡμῶν ἐκλείποντας.

ΣΙΘ'. — ΠΡΟΒΑΤΙΩ ΜΟΝΑΧΩ.

« Οἶνος νέος φίλος νέοις, » καθά φησὶ τις σοφός. Οὐ χρὴ δὲ τινα, χωρὶς χρόνου πολλοῦ καὶ δοκιμα- σίας, ἐκ προσιμίων ἀγάπης τῷ φαινομένῳ φίλῳ ἑαυτὸν ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν ἐμπιστεύειν. Ἐάν δὲ, φησὶν, ὁ οἶνος παλαιωθῆ, τότε δὴ, τότε τοῦτον πρὸς εὐφροσύνην πόσιμεθα. Ὅταν γὰρ πλεῖστα σημεῖα εὐνοίας εὐρωμεν ἐν τῷ τοιούτῳ ἀνθρώπῳ, καὶ στορ- γῆς ἀνυπόλου γνώρισματα, τὸ τηρικαῦτα τοῦτον καὶ οἰκειωσόμεθα τέλειον, καὶ ἐπαινεσόμεθα, μηκέτι βαμβαινόντες. « Ὅστις δὲ, φησὶ, εὐλογεῖ καὶ κροτεῖ τὸν ἑαυτοῦ φίλον τὸ πρῶτ, » τουτέστι τὸν ὑπίγυιον καὶ προσφάτως πλησιάζαντα αὐτῷ, μήπω πείραν εἰληφώς τῆς ἐκεῖνου φιλίας, καταρωμένον οὐδὲν δια- φέρει δόξῃ· προκαλεῖται γὰρ τὸν διάβολον διὰ τῷ ἀκαίρου ἐπαινοῦ, καὶ τῆς ἀθασανίστου εὐλογίας, ἐπελθεῖν τῷ φίλῳ τῷ προσφάτῳ, καὶ ἀπογυμνώσαι τῆς ἐν αὐτῷ, ὡς εἰκόθ, ὑποκρίσεως, καὶ διὰ τοῦ πει- ρασμοῦ ἐλέγξει αὐτὸν, ὅτι οὐκ ἔστι γνήσιος καὶ ἀκίβδηλος φίλος.

ΣΚ'. — Τῷ αὐτῷ.

C Περὶ ὧν μοι γεγράφηκας, τὴν τοῦ μακαρίου Ἡσαίου δέλτον σκοπήσας, βραχειᾶν σοι προσάξω παρηγορίαν. Κέκραγε γὰρ, ὅτι « Ὀδίνες ελαβόν με ὡς τίχτουςαν. » Βλέπεις ἀνάγκην ὀδυρωμένης καὶ θλιβομένης καρδίας; Εἶθ' ἐξῆς φησὶν· Ἠδίκησα τοῦ μὴ ἀκούειν, ἔσπυσα τοῦ μὴ βλέπειν· συγχυθεὶς γὰρ πειρασμοῖς ἀφορήτοις, ἀντὶ τοῦ φωτὸς τὸ σκότος ἀσπάζομαι, ἡ καρδία μου πλανᾶται, καὶ ἡ ἀνομία με μαστίζει, καὶ ἡ ψυχὴ μου ἐφέστηκεν εἰς φόβον· κινδυνεύω γὰρ λοιπὸν ἀπολέσθαι ἐκ προσώπου Κυ- ρίου, « καὶ προσομοιωθῆναι τοῖς εἰς τὸν ζῆλον κατα- θιθαζομένοις, » ἐπειδὴ « οὐκ ἔστι μετ' ἐμοῦ λοιπὸν τὸ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν μου » τῶν νοερῶν.

ΣΚΑ'. — Τῷ αὐτῷ.

D Μὴ ἀποκάμης εὐχόμενος καὶ περιβλεπόμενος μετὰ δακρύων τὴν βοήθειαν· μετὰ γὰρ τῶν δαιμο- νικῶν πολέμων, ἐπισκέψεως θείας, καὶ ἐμφανισμοῦ μυστικοῦ, καὶ ἀρωγῆς ἀρόρητου τυγχάνει ὁ ἀνθρώπος· γέγραπται γὰρ μετὰ τὰ χθές μοι βθήντα σοι· « Ἐμ- φανῆς ἐγεγόνημεν τοῖς ἐμὲ μὴ ἐπερωτῶσιν » ὅπερ πρωτοτύπως μὲν ἐπὶ τῆς τοῦ Σωτῆρος τῶν ὅλων ἐν σαρκὶ ἐπιδημίας, νῦν δὲ ἐφ' ἡμῖν πληροῦται, καὶ τοῖς μεθ' ἡμᾶς; τῆς εὐσεβοῦς πολιτείας ἀγωνισταῖς. Εἰ τοίνυν καὶ τοῖς πάλοις ζητοῦσιν αὐτὸν εὐρέθη ὁ Κύ- ριος, πολλῷ μᾶλλον ἡμῖν εὐρεθήσεται φωτίζων, πα- ρακαλῶν, ἰωμένος, ὑποστηρίζων, ἀντιλαμβανόμενος,

³⁹ Eccli. ix, 15. ⁴⁰ Prov. xxvii, 14. ⁴¹ Isa. xli, 3. ⁴² Psal. cxlii, 7. ⁴³ Psal. cxviii, 11. ⁴⁴ Rom. x, 20; Isa. lxxv, 1.

οικειούμενος· εὐρίσκεται δι' εὐχῆς καὶ ἐλπίδος με-
γάλης.

ΣΚΒ'. — Τῷ αὐτῷ.

Οὐ μόνον οἱ τὰς θλίψεις καὶ ὀδύνας τῷ σώματι ἐπάγοντες, ἢ ἐφάπτεσθαι λέγονται τῶν ὁσίων καὶ τῶν σαρκῶν, ἢ κατὰ τὸ γεγραμμένον ἐν τῷ Ἰωβ, ἀλλὰ καὶ τὰ φιλάμαρτα καὶ ἀκάθαρτα πνεύματα, ἅπερ αἰσχροπαθείας καὶ τὰς ἡδονὰς διαπαντὸς τεκταίνουσιν ἐν τοῖς μέλεσι τοῦ ταλαιπώρου ἀνθρώπου. Καὶ πειθόμενος σε ὁ πολυπείρους κράζων, ὅτι· Οὐκ ἔστιν ἴσσις ἐν τῇ σαρκί μου ἀπὸ προσώπου τῆς ὀργῆς σου, οὐκ ἔστιν εἰρήνη ἐν τοῖς ὀστέοις μου ἀπὸ προσώπου τῶν ἀμαρτιῶν μου, ὅτι αἱ ἀνομίαι μου ὑπερήρθησαν, προσώζεσαν καὶ ἐσάπησαν ἐξ ἀφροσύνης πολλῆς. Ὅθεν ἐταλαιπώρησα, ἢ καὶ κατεκάμφθην πρὸς τὸ χεῖρον, οὐκ ὀλίγας ἡμέρας, ἀλλὰ καὶ λίαν πολλὰς. Καὶ πάλιν ἑτέρός τις ὡσπερ ἐν ἐρημίᾳ τῶν βοηθούτων ἀγγέλων γενόμενος, κράζει ποτινῶμενος, καὶ ἀνομιῶζων, καὶ λέγων· Ἐτίς με ῥύσεται ἐκ τοῦ θανάτου τοῦ νόητου, ὅστις περιέσχε με, καὶ κατεκράτησέ μου; Ἀθλιος ἐγὼ καὶ ταλαιπῶρος ἀνθρώπος, κλυδωνιζόμενος ταῖς μυρταῖς δαιμονικαῖς ἐφόδοις. Ἄλλος δὲ πάλιν ἀνήρ οὐκ ἄπειρος τῶν τοιούτων συμφορῶν ἔνθους γεγεννημένος, παράκλησιν οὐ μετρίαν προσφέρει τοῖς ἀγωνιζομένοις ὑπὲρ τῆς ἀφθαρσίας καὶ πνευματικῶς ἀθλοῦσιν. Ἔσται γὰρ, φησὶν, ἴσσις ἐν ταῖς σαρκί σου, καὶ ἐπιμέλεια τοῖς σοῖς ὀστέοις, ἢ ἵνα λέγωσι πάντα σου τὰ ὀστά· Κύριε, Κύριε, τίς ὁμοίός σοι, ῥυόμενος πτωχὸν ἐκ χειρὸς στερεωτέρων αὐτοῦ, καὶ τῶν διαρπαζόντων αὐτόν;

ΣΚΓ'. — ΑΛΒΙΝῷ ΜΟΝΑΧῷ.

Ἐναγῶς τῶν βιωτικῶν ἀποστατήσας θορύβων, μεγάλην ἄγειν ἡσυχίαν ὀφείλεις, καὶ μὴ ταῖς πυκνότεραις προδοῖς τὰ διὰ τῶν αἰσθησεων τῆ διανοίᾳ ἐγγινόμενα τραύματα ἀναφαίνειν, ἀλλ' ἐκκλίνειν μὲν τὴν τῶν νεαρῶν προσβολὴν, πᾶσαν δὲ σπουδὴν ἔχειν πρὸς τὸ ἐξαλεῖψαι καὶ ἀμαλδύναι τὰς φαντασίας τὰς προειληφίας.

ΣΚΔ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ὅσον ὁ δαίμων τῆς πορνείας ἐπίκειται σοι βαρέως, τοσοῦτον αὐτὸς τῇ ἀθυμίᾳ καὶ τῇ λύπῃ τὴν ψυχὴν ἐκνευρίζεις, μὴδ' εὐχεσθαι λοῖπόν, μὴδὲ ψάλλειν βουλόμενος, ἀλλὰ καθεύδων ἄμετρα. Ταῦτα δὲ ποιῶν, ἀγνοεῖς, ὅτι εὐφραίνεις τοὺς ἐχθροὺς ἐπὶ τούτοις, καὶ μᾶλλον αὐτοὺς κατὰ στυτοῦ καθιστᾷς βραγδασιτέρους, καὶ φορτικούς, καὶ δυσασπασταύοντας. Πλέον γὰρ ὀχλεῖν καὶ παραμένειν οἱ ἀκάθαρτοι εὐθάσι δαίμονες τοῖς παραλουμένοις τῇ βραθυμίᾳ, καὶ ἀμελοῦσι προσευχῆς καὶ ὑμνωδίας θείας.

ΣΚΕ'. — ΘΙΑΕΜΑΧῷ ΠΡΩΤΕΥΟΝΤΙ.

Φησὶν ὁ νόμος· Ἐὰ ἄλση αὐτῶν ἐκκόψεις· τουτέστι, τὰ τῶν παθῶν καὶ τῶν ἡδονῶν στίφη, δι' ἐγκρατείας καὶ προσευχῆς ὀλέθρῳ παραδώσεις.

ΣΚΖ'. — Τῷ αὐτῷ

Ἐτίς οἶδε, ἢ Σολομὼν γέγραφεν, εἰ τὸ πνεῦμα τοῦ

⁴⁸ Job II, 5. ⁴⁹ Psal. XXXVII, 4-7. ⁴⁷ Rom. ⁵⁰ Exod. XXXIV, 15; Deut. VII, 5.

rens, confirmans, vindicans, concilians: invenitur per orationem et ingentem spem.

CCXXII. — *Eidem.*

Non tantum qui afflictiones doloresque corpori afferunt, ἢ ossa et carnes tangere dicuntur ⁴⁸, ἢ ut scriptum est apud Jobum, sed etiam ad peccandum propensi et immundi spiritus, qui fœdas **402** perturbaciones et voluptates continuo in miseri hominis membris moliantur. Idque tibi suadeat multarum ille rerum peritiam præditus, clamsans: Ἐ Non est sanitas in carne mea a facie iræ tuæ; non est pax ossibus meis a facie peccatorum meorum, quoniam iniquitates meae supergressæ sunt, male oluerunt, computruerunt ex ingenti stultitia. Propterea miser factus sum ⁴⁹, ἢ et ad deterius declinavi, non per paucos, sed quamplurimos dies. Rursusque alius nescio quis, quasi esset ope auxiliantium angelorum destitutus, clamat indolens ejulansque, et dicens: Ἐ Quis me liberabit ex morte ⁴⁷ ἢ intellectuali, quæ me oppressit et superavit? Miser ego, et infelix homo, innumeris dæmonum aggressionibus jactatus. Alius item homo usu similium infortuniorum edoctus, divino afflatus Spiritu, solatium non leve decertantibus offert pro incorruptibilitate, et spiritualiter se exercentibus. Ἐ Erit enim, ait, sanitas in carnibus tuis, et cura in ossibus tuis ⁵⁰, ἢ ut ἢ dicant omnia ossa tua: Domine, Domine, quis similis tibi, eripiens pauperem de manu fortiorum, et arripientium eum ⁴⁹?

CCXXIII. — ΑΛΒΙΝῷ ΜΟΝΑΧῷ.

Cum recens a turbis mundanis secesseris, magna tibi quies peropus est, et non frequentioribus progressibus, per sensus cogitationi ingesta vulnera redulcerare, sed rerum novarum impetum declinare; studium vero omne ponere ad expungendas obliterandasque quæ jam præoccupaverant, imagines.

403 CCXXIV. — *Eidem.*

Quantum fornicationis dæmon gravius te opprimat, tantum ipse tristitia ac mœrore animam enervas, neque orationi, neque cantui incumbens, sed immoderato somno te dedens. Hæc ubi feceris, ignoras propterea hostes tuos a te lætitia affici, magisque eos in temetipsum et violentiores, et intolerabiliore, et difficulter sese avellentem constitui. Plus enim negotii facessunt, plusque adhærere ac commorari impuri dæmones solent penes eos, qui desidia exsoluti, orationem necnon divinas laudes negligunt.

CCXXV. — ΤΕΛΕΜΑΧῷ ΠΡΙΜΑΤΙ.

Lex præcipit: Ἐ Lucos eorum excides ⁵⁰. Ἐ Affectionum nempe et voluptatum examina per temperantiam et orationem interitui trades.

CCXXVI. — *Eidem.*

Ἐ Quis novit, ἢ Salomon scripsit, ἢ si spiritus VII, 24. ⁴⁸ Prov. III, 8. ⁴⁹ Psal. XXXIV, 10, 11.

hominis, » justi nempe, « sursum ascendat ¹¹? » — « Ante enim vitæ exitum, » Sirach ait, « neminem beatum dices ¹²: » namque genus humanum labens, et ex justitia in iniquitatem degenerans Quis ergo novit, si qui ad præsens virtutem exercet, ad exitum usque vitæ perseverans sine defectu, et optimus, et nullo prorsus modo admirabilis instituti lampade non extincta, ad cœlestes aulæ gradum faciet?

404 CCXXVII. — Eidem.

« Quis novit, si spiritus jumentum, » hominis scilicet ob peccatum jumentum facti, « prorsus infra descendat ¹³? » Incertum siquidem est et improbi finis, ne aliquando in ipsis mortis foribus pœnitentiam amplexatus, « ex inferno infimo eripiat ¹⁴, » ut scriptum est. Idque tibi persuadeat ille latro, cujus meminit Lucas, in extremo spiritu per supplicationem incola paradisi effectus ¹⁵, et nos edocens, de nullo homine peccatore ante mortem ipsam desperare.

CCXXVIII. — TERENCE DIAcono, QUI PRIUS LAPsus DEFECERAT, POSTMODUM, UTI PAR ERAT, PER MULTUM TEMPUS SUPPŒNITUIT.

Dixisti, te secundum Scripturam jam interiisse, extorremque virtute factum esse, et ob immanem stultitiam a divinis facinoribus elongatum, ideoque nullum tibi salutis conceptum, nullam spem esse. Et hæc quidem non male dicis. At reliqua pendere non vis, in columnis sanctis incisa, ad oppressorum correctionem, et afflictorum solatium. « Stantes enim, ait, erant pedes nostri in atriiis tuis, Jerusalem ¹⁶; » in statu scilicet, qui secundum naturam est, erant animæ pedes; sed commoti sunt ex injuria gressus nostri, et extra divinum ambitum inventi sumus, et sponte spoliati divinæ **405** imaginis dignitate, probisque cogitationibus, et orbi superiori auxilio, et discissi sunt in multa conceptus nostri, et deglutivit nos pravalens intellectualis mors, et absorpti sumus similiter a dæmonibus. Nihilominus post hæc omnia considera, quid ad nos clamat divinum eloquium. « Vivo ego, dicit Dominus: qui te desolaverunt, egredientur a te cito. Tolle in circuitu oculos tuos, et aspice bonas cogitationes, filias tuas. Ecce congregatæ sunt, et accesserunt ad te. Vivo ego, dicit Dominus, omnes eos tanquam stolam indues, et circummicies illis, veluti sponsa ornata: et desolationes tuæ dispersæ et collapsæ nunc angustæ erunt præ habitantibus, et elongabuntur a te, qui deglutiant te. Quoniam dicent ad aures filii tui, quos perdidisti: Angustus mihi locus est, ut habitem, et dices in corde tuo: Quis parturivit mihi hos? Ego autem liberis carens, et vidua, et obserrata, et invisata antea, et ejecta a Domino Deo meo. Illos porro quis enutrit? Ego

ἀνθρώπου, » δηλαδὴ τοῦ δικαίου, « ἀναθήσεται ἕνω; » — « Πρὸ γὰρ τελευτῆς, φησὶν ὁ Σιράχ. μὴ μακαρίσῃς τινὰ, » διότι ὀλισθαῖνον τὸ ἀνθρώπειον γένος, καὶ βῆστα μεταπίπτουν ἐκ τῆς δικαιοσύνης πρὸς τὴν παρανομίαν. Τίς οὖν οἶδεν, εἰ ὁ πρὸς τὸ παρὸν τῆς ἀρετῆς ἐργάτης, μέχρις ἐξόδου διαμείνας ἀπτωτός τε καὶ ἀριστος, καὶ μὴ σβέσας παντελῶς τὴν λαμπάδα τοῦ τρόπου τοῦ θαυμαστοῦ, πρὸς τὰς οὐρανίους αὐλὰς ἀναδραμεῖται;

ΣΚΖ'. — Τῷ αὐτῷ.

« Τίς οἶδεν, εἰ τὸ πνεῦμα τοῦ κτήνους, » τούτέστιν ἀνθρώπου ἀποκτηνωθέντος διὰ τῆς ἀμαρτίας, « τέλειον καταθήσεται κάτω; » Ἄδηλον γὰρ καὶ τοῦ φαύλου τὸ τέλος, μήποτε πρὸς ταῖς πύλαις ὑπάρχων τοῦ θανάτου, εἰς μετάνοιαν χωρήσας, « ῥυθθῆι ἐξ ἔδου κατωτάτου, » κατὰ τὸ γυγραμμένον. Καὶ πειθῆτω σε ὁ ληστής ἐκεῖνος, οὗ μνημονεῖ Λουκάς, πρὸς τῇ ἐσχάτῃ ἀναπνοῇ διὰ τῆς ἰκεσίας παραδείσου οἰκῆτωρ γενόμενος, καὶ διδάξας ἡμᾶς μηδενὸς ἀνθρώπου ἀμαρτωλοῦ ἀπογινώσκειν πρὸ τελευτῆς.

ΣΚΗ'. — ΤΕΡΕΝΤΙῷ ΔΙΑΚΟΝῷ ΠΑΡΑΠΕΣΟΝΤΙ, ΚΑΙ ΑΞΙΩΣ ΜΕΤΑΝΟΗΣΑΝΤΙ ΧΡΟΝῷ ΠΟΛΛῶ.

Ἐφηκας, ὅτι Κατὰ τὴν Γραφὴν ἀπωλόμην, καὶ ἔξοικος ἐγενόμην τῆς ἀρετῆς, καὶ ἠλλοτριώθην ὑπὸ πολλῆς ἀφροσύνης τῶν θείων κατορθωμάτων, καὶ ποῖα μοι ἐτι ὑπολείπεται σωτηρίας ὑπόνοια, καὶ ἐλπίς; Ταῦτα μὲν καλῶς λέγεις· τὰ δὲ ἄλλα οὐ βούλει λογιάσθαι, τὰ ἐν στήλαις ἁγίαις κεχαρχαμένα πρὸς ἐπανόρθωσιν τῶν καταβράχυντων, καὶ παρηγορίαν τῶν ἐκτροχυομένων. « Ἐστῶτες γὰρ, φησὶν, ἐτύγγανον οἱ πόδες ἡμῶν ἐν ταῖς αὐλαῖς σου. Ἰερουσαλήμ· » τούτέστιν, ἐν τῇ καταστάσει ὑπῆρχον τῇ κατὰ φύσιν τῆς ψυχῆς οἱ πόδες, ἀλλ' ἐσαλεύθησαν ἐκ τίνος ἀπροσεξίας τὰ διαβήματα ἡμῶν, καὶ ἐξω εὐρέθημεν τοῦ θεοῦ περιβόλου, καὶ ἀπεδυσάμεθα ἐκουσίως τὸ τῆς θείας εἰκόνης ἀξίωμα, καὶ τοὺς ἀγαθοὺς λογισμοὺς, καὶ κατέστημεν ἐρημοὶ τῆς ἐπικουρίας τῆς ἄνωθεν, καὶ διεσκεδάσθη εἰς πολλὰ τὰ νοήματα ἡμῶν, καὶ κατέπιεν ἡμᾶς ἰσχύσας ὁ νοητὸς θάνατος, καὶ κατεπόθημεν ὁμοίως ὑπὸ δαιμόνων. Ἄλλ' ὁμως μετὰ ταῦτα πάντα βλέπε, τί πρὸς ἡμᾶς βοῶσιν οἱ μακάριοι λόγοι· « Ζῶ ἐγώ, λέγει Κύριος· οἱ ἐρημώσαντές σε, ἐξελεύσονται ἀπὸ σοῦ ταχύ. Ἄρον κύκλῳ τοὺς ὀφθαλμούς σου, καὶ ἴδε τοὺς ἀγαθοὺς λογισμοὺς, τοὺς υἱούς σου. Ἰδοὺ συνήχθησαν, καὶ ἦλθον πρὸς σέ. Ζῶ ἐγώ, λέγει Κύριος, ὅτι πάντας αὐτοὺς, ὡσπερ στολὴν ἐνδύσει, καὶ περιθήσῃ αὐτοῖς ὡσπερ νύμφη κόσμον· καὶ τὰ ἐρημά σου τὰ διεσπαρμένα, καὶ διαπεπτωκότα νῦν στενοχωρήσει ἀπὸ τῶν κατοικούντων, καὶ μακρυνθήσονται ἀπὸ σοῦ οἱ καταπίνοντές σε. Διότι ἐροῦσιν εἰς τὰ ὠτά σου οἱ υἱοὶ σου, οὓς ἀπώλεσας· στενὸς μοῖ ἐστὶν ὁ τόπος, ἵνα κατοικήσω. Καὶ ἐρεῖς ἐν τῇ καρδίᾳ σου· Τίς ἐγέννησέ μοι τούτους; Ἐγὼ δὲ

¹¹ Eccle. iii, 21. ¹² Eccli. xi, 30. ¹³ Eccle. iii, 21. ¹⁴ Psal. lxxxv, 13. ¹⁵ Luc. xiii, 43. ¹⁶ Psal. cxxi, 2.

ἄτεκνος, καὶ χήρα, καὶ ἀποκεκλεισμένη, καὶ μισομένη τὸ πρὶν, καὶ ἀπωσμένη ἀπὸ Κυρίου Θεοῦ μου. Τοῦτους δὲ τίς ἐξέθρεψεν; Ἐγὼ δὲ μόνη κατελείφθην, τουτέστιν ἡ παναθλία ψυχὴ καὶ φιλάμαρτος. Οὗτοι δὲ μου ποῦ ἦσαν; — « Ἰδοῦ, φησὶ, ταῖς ἀμαρτίαις ὑμῶν ἐπράθητε. » Ὑμεῖς γὰρ ἑαυτοὺς βουλήσει ἰδίᾳ καὶ θελήματι οικεῖψ πεπράκατε. Εἰ οὖν τῷ ἰδίῳ θελήματι ὑπὸ τὴν χεῖρα τοῦ διαβόλου γεγόνατε, δυναθῆσατε πάντως καὶ πάλιν τῷ ἰδίῳ θελήματι ἀποστῆναι μὲν τῆς τοῦ ὠμοτάτου δεσπότητος τυραννίδος, πρὸς τὸν ἀληθινὸν δὲ καταφυγεῖν Κύριον καὶ Θεὸν ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ ὑπ' αὐτοῦ τελεῖν, καὶ λειτουργεῖν κατὰ τὸ γεγραμμένον. Πλὴν τῷ Θεῷ καὶ μόνῳ ὑποτάγητι, ἡ ψυχὴ μου, « ὅτι αὐτὸς Θεὸς μου, καὶ Σωτὴρ μου, καὶ μέγας ἀντιλήπτωρ. » Ὡσπερ καὶ Ἰάκωβος ὁ ἱερὸς ἐπιστέλλει λέγων· Ὑποτάγητε οὖν τῷ Θεῷ, ἀντίστητε τῷ διαβόλῳ, καὶ φεῦξεται ἀφ' ὑμῶν· ἐγγίσατε τῷ Θεῷ, καὶ ἐγγίει ὑμῖν. — « Ἐμοὶ γάρ, φησὶν ὁ Θεὸς, ἐν τῷ Κυρίῳ τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας μου, »

ΣΚΘ'. — IOYAIANQ MONAXQ.

Ἐγὼ θαυμάζω, πῶς τῶν σοφῶν καὶ ἐλλογιμῶν μοναχῶν σπανίως φεγγομένον μετὰ τὸ ἐπερωτηθῆναι. ἢ καὶ παντελῶς σιωπῶντων διὰ ταπεινοφροσύνην, αὐτὸς μηδέ τινας ἐπερωτῶντος τῆ ἀπαιδεύτη προπετεῖα χρώμενος, καὶ ἀχαλίνωτον ἔχων γλῶσσαν, μυρίους λόγους λέγεις ἀπλῶς, καὶ ὡς ἔτυχε πλατυλογῶν, καὶ βατταριζόμενος, καθὼς τινες λέγουσιν.

ΣΔ'. — Τῷ αὐτῷ.

Εὐρίσκονται πολλοὶ κατὰ σὲ ἐγχωρεῖται, καὶ ἰδιώται, καὶ μάταιοι ἄνθρωποι, ἐφ' ἐκάστης, ὡς εἰπεῖν, ὥρας μὴ ἐπερωτῶμενοι, λλοῦντες πᾶσιν ἀπλῶς καὶ γνωστοῖς καὶ ἀγνώστοις διὰ κενδοξίαν, καὶ ἔνδειξιν, καὶ ἀνθρωπαρέσκειαν. Ἄλλ' οὐκ ἐπαινοῦνται, ἀλλὰ καὶ γελῶνται, καὶ σκώπτονται ὑπὸ τῆς ἀληθείας.

ΣΑΔ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ἐπειδὴ τῆς ἀφάτου κενδοξίας ἐμπληθεὶς, κείρῃ οὐκ εὐρίσκεις τὸ βάθος τῆς ψυχῆς σου θεάσασθαι, καὶ κατεῖν τὸν ἐνδομυχοῦντα διὰ τοῦ τύφου θῆναι, ὀλίγα ἅττα λέξω σοι, ἐάν γε ἔχης τὸ ἀκούειν, καὶ μὴ ἀφῆρέθης τὴν ἀκοὴν τῆς διανοίας, ὡσπερ ποτὲ ὁ σωματικὸς δοῦλος τοῦ ἀρχιερέως ἐν Ἱεροσολύμοις τὸ ὠτιον ἐκτέτμηται. Καὶ γὰρ σὺ δοῦλος ἀρχιερέως τοῦ νοσητοῦ ἀρχιερέως, οὐκ υἱὸς καθέστηκας, καὶ νεανιεύς διὰ τὸ ἐγκυλιεσθαι τῆ προπετεῖα καὶ τοῖς φλυαρήμασι. Γίνωσκε τοίνυν, ὅτι εἰσὶ τινες δαίμονες κάτω που κρυπτόμενοι ἐν τῷ σκότῳ, ἐπειδὴ σφέτεροι καὶ φίλοι τοῦ σκότους ὑπάρχουσι, κατὰ δὲ θείαν παραχώρησιν ἐκ τῆς τοιαύτης πονηρίας, καὶ κακοσχίλου φάλαγγος, ἐν τῇ ἀπατηλῶν, καὶ πολύτεχνον

A vero sola derelicta sum, miserima scilicet anima, et ad peccandum proclivis. Hi vero ubinam erant ⁸⁷? — « Ecce ait, peccatis vestris divenditi estis ⁸⁸. » Vos enim vosmetipsos voluntate propria et consilio sub potestate dæmonis fecistis. Poteritis omnino iterum vestra voluntate a crudelissimi domini tyrannide secedere, et ad verum Dominum Deumque vestrum Christum Jesum confugere, et sub eo esse, eique inservire, ut scriptum est. Nihilominus Deo et soli subdita sis anima mea, « quoniam ipse Deus meus, et Servator meus, et magnus protector ⁸⁹. » Quemadmodum **406** et divinus Jacobus in Epistola ait: « Subditi estote itaque Deo; obsistite diabolo, et fugiet a vobis; appropinquate Deo, et appropinquabit vobis ⁹⁰. » — « Mihi etiam, ait David, conglutinari Deo bonum est, ponere in Domino spem salutis meæ ⁹¹, » et non cadere in desperationem. **Δαυὶδ**, τὸ προσκολλησθαι τῷ Θεῷ ἀγαθὸν ἐστὶ, τίθεσθαι ἐν τῷ Κυρίῳ τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας μου, » καὶ μὴ ἀπογινώσκειν.

CCXXIX. — JULIANO MONACHO.

Ego equidem admiror, quam ratione, cum sapientes eruditique monachi raro sermocinentur, postquam interrogati fuerint, et omnino propter humilitatem linguam moderentur: ipse nemine sciscitante, indocta rudique petulantia utens, infrenem possidens linguam, innumeros effutis sermones simpliciter, et, ut in buccam venerint, eos in longam seriem deducens, et nugæ deblaterans, ut quidam tradunt.

CCXXX. — *Eidem.*

Multi æque ac tu pagorum incolæ, et rudes, et vani inveniuntur homines, horis, ut ita dicam, singulis, qui licet non interrogentur, omnibus simpliciter, sive noverint, sive non noverint, ob inanem gloriam et ostentationem, et ut hominibus placeant, obloquuntur; qui non laudantur, quinimo derisui habentur, et a veritate commorudentur.

CCXXXI. — *Eidem.*

Quando inani eaque inenarrabili gloria refertus, tempus ad animæ tuæ profunda intuennda, et in te latentem **407** per jactantiam serpentem conspiciendum non invenies, pauca quædam tibi edisseram, si modo audire poteris, nec mentis auditu orbatus es, quemadmodum aliquando corporeo principis sacerdotum apud Hierosolimam servo auricula amputata est ⁹². Tu namque servus inutilis intellectualis summi sacerdotis, non filius existis et adolescens, quod petulantia, et impia loquacitati immergeris. Scito itaque nonnullos dæmones in inferioribus tenebris delitescere, cum germani amicique tenebrarum existant, Numine vero ita permittente, ex hac improba et malis arti-

⁸⁷ Isa. XLIX, 18-21. ⁸⁸ Isa. LIII, 5. ⁸⁹ Psal. LXI, 7. ⁹⁰ Jac. IV, 7, 8. ⁹¹ Psal., LXXII, 28. ⁹² Matth. XXVI, 71.

bus dedita cohorte, venit quispiam fraudulentus, et artificiosus ablegatus, instar præcursorii, aut exploratoris barbari ascendit in animam per suggestionem, veluti dirus latro, vel alicui arbori bellua venenosa complicata: illud vero a nobis iracundiam esse existimandum, ut scriptum est: « Et ira Dei ascendit super eos⁴⁵. » Etenim si eum non offenderit Deo fixum, neque dolosæ et vagæ cogitationi resistentem, sed sese effundentem, vagantem et rem negligenter gerentem, vel inani sui ipsius existimatione, atque jactantia sese oblectantem et commoventem, repit utique et in linguam, et in labia illius, qui inani gloria, intumuerat, neque alio illi opus est, neque defatigatur, ad noxam inferendam homini, qui mente, ut vultures, avolat. Conversus enim infestus hic, atque homicida ad alios dæmones, sibi alios asciscit, sique omnes simul constipati aciem movent adversus miserum inanis gloriæ cultorem, illiusque animam denudant atque desertant, per jactantiam effantes, et omnes illius fructus disperdentes, quos per **408** multum tempus non sine ingenti labore sudoreque collegerat: adeo ut vigiliæ, et jejunia, et elemosynæ, et in terra accubitus, et similia alia bona propter multiloquii, et superbiæ execrabilitatem aboleantur: quod aliquando perpessus est Phariseus ille, reputans solum semetipsum justum esse, et in publicanum insurgens, qui propter humilitatem plus quam ille divino calculo justificatus est⁴⁶. Qui itaque ab inani gloria æque atque tu homo capitur, non amplius neque cum scipso, neque cum proximis potest concordiam continere. Statim enim incidit in tristitiam, furorem, iram, insaniam, perturbationem, mœrorem et dedecus. Reliqua taceo, ne nunc omnia tragice narrare videar.

CCXXXII. — *Eidem.*

Si quis ex iis, qui inanis gloriæ improba perturbatione laborant, manus effugere avet malitiosissimæ et pessimæ dæmonum phalangis, frenum proprio ori adaptabit. Lingua siquidem multos inani gloriæ deditos in exitium compulit.

CCXXXIII. — *Eidem.*

Et sane res ipsæ loquuntur, licet ipse taceam. Quanam ergo ratione mihi scribis, te omnino inani gloriæ non subjacere?

CCXXXIV. — *Eidem.*

Si ignis non accenditur, neque fumus apparet. Quomodo itaque ipsis fratribus, si te non honoraverint, et blanditi fuerint, succensens, **409** scribis neque astum, neque gloriam putridam, neque tui existimationem in tui cordis spatio sedem habere?

CCXXXV. — *Eidem.*

Cum tibi dæmones plaudunt, per cogitationes insinuant, mirifice vigilas, mirifice contines, mirifice decertas, ne in eandem sententiam abeas, neque gestias, neque assensum illis præbeas, sed

πεμφθὲν, δίκην προδρομοῦ, ἢ κατασκόπου βαρβάρου, ἀνέρχεται πρὸς τὴν ψυχὴν διὰ τῆς ἐνθυμήσεως. ὡς περ τις κλέπτης δεινός, ἢ ὡς περ ἀναπλεκόμενον δένδρῳ τιῶν θηρίων ἰσθόλον. Τοῦτο δὲ νόμιστόν ἐστιν ἡμῖν, ὀργὴν κατὰ τὸ γεγραμμένον, καὶ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ, ἀνέβη ἐπ' αὐτούς. Ἐν γὰρ τοι μὴ εὐρὴ τὸν πρὸς Θεὸν οὐκ ἐβίβοντα, μηδὲ ἀνθιστάμενον τῷ δολερῷ, καὶ πλάνῳ λογισμῷ, ἀλλὰ διαχεόμενον, καὶ βεμβόμενον, ἢ τῇ ματαιᾷ οἰήσει, καὶ τῇ ἐπάψει συνηδόμενον, καὶ διασειόμενον, προσέρπει λοιπὸν, καὶ ἐπὶ τὴν γλῶσσαν, καὶ ἐπὶ τὰ χεῖλη τοῦ κενοδοξήσαντος, καὶ οὐ χρῆζει, οὐδὲ κάμνει λυμηνασθαι τὸν τῇ γνώμῃ κατὰ τοὺς γύπας πετόμενον ἀνθρώπον. Ἰποστρέψας γὰρ πρὸς ἐτέρους δαίμονας ὁ ἀλάστωρ καὶ φόνιος, παραλαμβάνει καὶ ἄλλους, καὶ οὕτως ὁμοῦ συμφραζάμενοι, ἐπιστρατεύουσι τῷ τῆς κενοδοξίας ταλαιπώρῳ ἐργάτῃ, καὶ γυμνῇ αὐτοῦ, καὶ ἐρημον τὴν ψυχὴν καθιστώσιν, ἐκφυστῆσαντες διὰ τῆς μεγαλυχίας, καὶ σκωρπίσαντες πάντας τοὺς καρπούς αὐτοῦ, οὕστινας πολλῷ χρόνῳ μετὰ καμάτου καὶ μόχθου συνήθροισεν. Ὅστε καὶ ἀγρυπνίαν, καὶ νηστείαν, καὶ ἐλεημοσύνην, καὶ χαμευνίαν, καὶ τὰ ἐξῆς ἀγαθὰ διὰ τοῦ μύσου τῆς φλυαρίας καὶ τῆς ἀλαζονείας ἀπόλυσθαι ὅπερ ποτὲ ἐπαθεν ὁ Φαρισαῖος ἐκεῖνος, ὁ νομίζων μόνον ἑαυτὸν δίκαιον εἶναι, καὶ κατεξανιστάμενος τοῦ Τελώνου. Ὅστις διὰ τῆς ταπεινώσεως ὑπὲρ αὐτὸν τῇ θεῷ ἐδικαιώθη ψήφῳ. Ὁ οὖν διὰ κενοδοξίας κατὰ σὲ θηρευόμενος ἀνθρώπος, οὐκέτι δύναται, οὔτε πρὸς ἑαυτὸν, οὔτε πρὸς τοὺς πλησίον εἰρηνεῦσαι, εὐθύς γὰρ περιπίπτει ἀθυμίαις, θυμοῖς, ὀργαῖς, μανίαις, παραχαῖς, λύπαις, καὶ ἀτιμίαις. Καὶ σιωπῶ τ' ἄλλα, ἵνα νῦν μὴ πάντα ἐκτραγωδοῦν.

ΣΑΒ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Εἰ τις τῶν νοσοῦντων τὸ τῆς κενοδοξίας κακὸν πάθος βούλοιο διαφυγεῖν τὰς χεῖρας τῆς παμφαύλου καὶ χειρίστης τῶν δαιμόνων φάλαγγος, χαλινὸν περιθήσει τῷ ἰδίῳ στόματι. Ἡ γὰρ δὴ γλώττα πολλοῦ τῶν κενοδόξων εἰς βλεθρον ἤγαγεν.

ΣΑΓ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Καὶ μὴ βοᾷ τὰ πράγματα, κἄν ἐγὼ σιωπήσω. Πῶς οὖν γράφεις μοι, ὅτι οὐκ ἔχεις ὅλως κενοδοξίαν;

ΣΑΔ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Μὴ ἀφθέντος πυρὸς, οὐκ ἂν ἐφάνη καπνός. Πῶς οὖν αὐτὸς ὀργιζόμενος τοῖς ἀδελφοῖς, ἐὰν μὴ τιμῶσι, καὶ κολακεύωσάι σε, λέγεις, ὅτι οὔτε ἀπόνοια, οὔτε σαθοδοξία, οὔτε οἰήσις αὐλιζέται ἐν τῷ διαστήματι τῆς σῆς καρδίας;

ΣΑΕ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ὅταν οἱ δαίμονες εὐφημήσωσι σε διὰ τῶν ἐνθυμήσεων λέγοντες, ὅτι μεγάλως ἀγρυπνῇ, μεγάλως ἐγκρατεῦν, μεγάλως ἀγωνίζῃ, μὴ συνδόξαζε, μηδὲ συνήδου, μηδὲ συγκατατίθεσο αὐτοῖς, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ τραχύν-

⁴⁵ Psal. LXXVII, 31. ⁴⁶ Luc. XVIII, 10 - 14.

θητι κατ' αὐτῶν, καὶ ὀργίσθητι κατὰ τὴν Γραφὴν πρὸς αὐτούς· « Ἐκκλίνατε ἀπ' ἐμοῦ, » ὦ λύκοι, καὶ ψυχροθύροισι· « ἀπόστρεψτε ἀπ' ἐμοῦ, » ἰεροῦνομοὶ, καὶ δημιουργοὶ πάσης κακίας καὶ πονηρίας. Ἐπικατάρτατοι ὑμεῖς διαπαντός, καὶ μισητοὶ ἔσεσθε. Καταράσθω ὑμᾶς ὁ καταρώμενος τὴν ἡμέραν τῆς ἀνθρωπαρσεκειᾶς, τὴν πάσης ἀθεσμίας, καὶ ἀταξίας, μητέρα. Καταράσθω ὑμᾶς ἐν παντὶ καιρῷ, καὶ τόπῳ, καὶ πράγματι. Ἐπικατάρτατος ἔστω καὶ τὰ ἔχγονα τῆς κοιλίας ὑμῶν, τουτέστι τὰ τῆς κενοδοξίας κυήματα. « Καὶ ἔρει πᾶς ὁ λαός· Γένοιτο, γένοιτο. »

ΣΑΓ'. — ΝΕΙΑΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Ἄνθρωπον οὐκ ἔχω, ἵνα ὅταν σημάνῃ ὁ ἄγγελος, ἐμβάλῃ με εἰς τὴν τοῦ ἰδμάτος κολυμβήθραν, ἔλεγε τῷ Κυρίῳ ὁ παπολιωμένος παρὰ τὴν Προβατικὴν κείμενος παράλυτος. Οὐκοῦν ἐπειδὴ πολλοί, ἔτεσι δὲκ πέντε καὶ ὑπομονῆς βουλόμενος τῇ χρηστοτέρᾳ ἐλπιδὶ γενναίως διήθλησε τῇ μεγάλῃ ἀσθενείᾳ, καὶ διακατέρρησε ἐυχαριστῶν, καὶ ἐξομολογούμενος τὰ οἰκτὰ πταίσματα, μεμνημένος τῶν παλαιῶν ὡς προφάτων, ἀπορήσας ἀνθρώπῳ. μετὰ τοιοῦτον χρόνον, ἐπέτυχε Θεοῦ ἀνθρώπου γενομένου, μᾶλλον δὲ φιλανθρώπου τῇ κολυμβήθρᾳ τῶν ἑαυτοῦ οἰκτιρμῶν, λύοντος αὐτοῦ πᾶσαν ἀρρώστιαν ψυχῆς τε καὶ σώματος, καὶ πρὸς τὴν ἀνωτάτω χειραγωγῶντος πόλιν.

ΣΑΖ'. — ΑΦΘΟΝΙΩ ΑΒΒΑ.

Ἐν καιρῷ σωματικῆς ἀσθενείας παρασκευάζει ὁ δαίμων τινὰς ἀδελφούς συμβουλεύειν τῷ νοσηλευομένῳ χρῆσασθαι εἰς τὸ ἐπιθῆναι οὐ μόνον τοῖς εὐρετοῖς, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀνευρέτοις, οἷον, φέρε εἰπεῖν, τῷ πυρῷ τοῦ θρνιθοῦ, ἢ τοῦ ὄστεου τοῦ προσφάτου μάλιστα σύκου, ἢ τῷ σπληνὶ τοῦ μύρμηκος· καὶ περὶ ταῦτα χλευάζει, καὶ πλανᾷ τὸν κόρυφον, καὶ εὐχερῆ ἀδελφῶν, ὅπως ἀποστάς τοῦ ἐπιπέσειν ἐπὶ Κύριον, εἰς νεκράς φροντίδας, καὶ μερίμνας, καὶ λύπας, καὶ ὀνειροπολίας διαχυθῆ. Οὐ πᾶσι δὲ τοῦτο ποιεῖ ὁ δαίμων τοῖς ἀρρώστοις, οὐδὲ πάντοτε, ἀλλὰ τοῖς ἀπειροτέροις τῶν συμβαινόντων, καὶ ἔσθ' ὅτε.

ΣΑΗ'. — Τῷ αὐτῷ.

Τινὲς τῶν ἀδελφῶν δυσκόλως ἔχοντες πρὸς τὸ τῆς εὐχῆς καὶ τῆς ψαλμωδίας ἐπιπόνον τε, καὶ πυκνόν, καὶ σύντονον διὰ τὴν προσοῦσαν αὐτοῖς νωχελίαν, βιβλίῳ μόνῳ ἑαυτοὺς προσδεσμοῦσι, χασμώμενοι, καὶ διατεινόμενοι συχνοτέρως, καὶ ἀπονυστάζοντες ἐν τῇ καθέδρᾳ, καταργοῦντες τὴν λέγουσαν ἐντολὴν, ὥστε ποιῆσαι πρῶτον πάντων, δεήσεις, προσευχάς, ἐντεῦξεις, εὐχαριστίας, εἶτα καὶ διδάσκειν ἑαυτοὺς ψαλμούς, καὶ ὕμνους, καὶ ᾠδὰς πνευματικὰς. Ὁ τολῶν τὸ βιβλίον διαπαντός κατέχων, πῶς δυνήσεται διὰ τῆς μιᾶς ἐντολῆς ὡς ἐξ ἑνὸς λίθου, τελεσιουργῆσαι, καὶ ἀπαρτίσαι τὸν πνευματικὸν οἶκον;

ΣΑΘ'. Τῷ αὐτῷ.

Ἐγνων τινὰς ἀδελφούς πνευματικούς, οἵτινες εὐχόμενοι, καὶ ψάλλουσι, καὶ τινα αἰτοῦσι δωρήματα ἐξ οὐρανοῦ χορηγηθῆναι αὐτοῖς, καὶ τοῖς πλησίον

A potius contra eos te inaspera, illisque irascere, ut in eos scriptum est : « Declinate a me ⁶⁵, » o lupi, et animarum corruptores; « recedite a me ⁶⁶, » omnis malitiæ et iniquitatis conciliatores et auctores. Maledicti vos in perpetuum, et execrabiles eritis. Maledicat vobis, qui maledixit diei, qua assentationi hominum incumbitur, et est improbitatis universæ et confusionis mater. Maledicat vobis in quocunque tempore, loco et re. Maledicti sunt et ventris vestri partus, inanis gloriæ scilicet fetus : « Et dicet omnis populus : Fiat, fiat ⁶⁷. »

CCXXXVI. — NILO PRESBYTERO.

Hominem non habeo, qui me, cum indicaverit angelus, in sanitatis piscinam immittat, dicebat Domino, qui apud Probatricam jacens paralyticus insenuerat ⁶⁸. Ille igitur, cum multos annos per fidem et tolerantiam, idque libens et sperans confidentissime, cum dira valetudine conflictatus fuisset, et sustinuisset, gratias agens et propria delicta confitens, vetusta ut recentissima recolens, **410** nec hominem invenisset post tot annos. Deum hominem factum, imo humanissimum propriarum misericordiarum piscinam, omnem illius animæ corporisque infirmitatem dissolventem, et ad supremam civitatem ducentem, nactus est.

CCXXXVII. — APHTHONIO ABBATI.

Cum quis laborat ex corpore, dæmon procurat, ut ex fratribus aliqui morbo illo oppresso consulant, ut ad recuperandam bonam valetudinem non tantum illis, quæ facilia inventu sunt, sed iis etiam, quæ minime inveniri valeant, utatur; verbi gratia, avis caseo, aut osse recentissimi ficus, aut liene formicæ: et circa illa rerum omnium rudem, et facilem fratrem ludit seducitque, ut a spe, quam in Dominum figere debet, secedat, effundaturque in demortuas curas ac sollicitudines, et mœrores, et somnia. Non tamen hæc in omnibus se ægre habentibus dæmon intentat, sed iis, qui rerum experientia non adeo præditi sunt; et aliquando.

CCXXXVIII. — *Eidem.*

Ex fratribus quidam, cum ægre ferant orationis, ac psalmodiæ laboriosum, frequens intentumque ob innatam ipsis desidiam, libro solo semetipsos alligant oscitantes, sæpeque se distendentes, et in cathedra dormitantes, præceptumque violantes dicentes, ante omnia faciendâ esse orationes, supplicationes, preces, gratiarum actiones ⁶⁹, postmodum **411** ii edocendi sunt psalmos, et hymnos, et cantus spirituales. Qui itaque librum continuo detinet, quomodo poterit, per unum præceptum, tanquam ex uno lapide perficere absolvereque ædem spiritualem?

CCXXXIX. — *Eidem.*

Novi nonnullos fratres spirituales, qui orant et psallunt, et quædam sibi de cælo munera exposcunt, et proximis serviunt, alacresque sunt ad manualia

⁶⁵ Psal. cxviii, 115. ⁶⁶ Psal. vi, 9. ⁶⁷ Psal. cv, 48. ⁶⁸ Joan. v, 7. ⁶⁹ I Tim. ii, 1

opera, qui nec descriptis horis, a lectione abstinent, et quaquaversus variis virtutibus florent contentique.

CCXL. — IRENÆO MONACHO.

Qui menti advenientem tristitiam divina consideratione dissolvit, non abs re dixerit: « Mane vocem meam exaudies ⁷⁰. » Matutina quoque hora a nobis Christi resurrectio intelligitur, cum potissime exauditum est, naturaliter clamans, gemitibus inenarrabilibus genus humanum.

CCXLI. — APHTHONIO CATHEGUMENO.

Observatores nonnulli dixerunt grucm per triginta dies communi volatui se ducem præbere; post hos grui alteri aerei tot avium ducatus primas committere. Qui in tua spirituali caula secundus est, principatum ambiens, et ab ostentatione non vacans, ut **412** mihi relatum est, anno jam, uti moris est, ministerii exacto, non vult alteri Canonarchi munus concedere. Quid ad hoc vero nos dicemus?

CCXLII. — ANEPIGRAPHUS

Mihi quidem moderatam cognitionem, in solitudine itio adauxit. Qui enim inter turbas alitur, appetitque callere cœlestia, haud scit, seminatum inter spinas ab iisdem suffocari; et qui ab iis immunis non fuerit, eum Dei cognitionem habere non posse. Quid tu, cum angustam elegeris, fœderaque cum Deo de ea jeceris, latam viam, ad iuteritum ducentem, permeas? Dum enim hic nobis parcimus, quæ inibi est, punitionem nobis asciscimus: at vero afflictio, et appetituum sedatio futuram præparat bonorum communionem. Prudens monachus probatus esse debet zygostata, non permitens, ut alteram in partem lances deflectant, neque concedens, ut jejunium in debilitatem ac deliquium, neque ingluvies in luxum abeat; non tantum comedens quantum hœllo, et in tantum sese circumvestiens, quantum decore obtegatur, pulcherrimum vehiculum animæ corpus subornat, et gubernatori per tractu faciles temones, et militi arma concinna, et harmonico lyram dextere modulantem. Qui enim luxu sese impingit, et vestibus exornat, facit ne illud subsultet, et in absurda desideria excitat, et bonam illius constitutionem lædit, et nimia mollitie exsolvit, apparatque animæ hostem. Itaque et hoc et illud efficiendi finem ponito. Vita absque sermone utilior est quam **413** sermo absque vita. Hic etenim tacens emolumento ille vel perstrepens fastidio est. Si vero et vita, et sermo in unum concurrant, universæ philosophiæ imaginem adsolvent.

CCXLIII. — CHARICLI PRESBYTERO, *severiter delinquentes pertractanti asseverantique non esse sultis confessionem ad penitentiam.*

Plæne mihi videris divina eloquia non intelli-

⁷⁰ Psal. v. 4.

Α ὑπηρετοῦσι, καὶ πρὸς τὴν ἐργασίαν τῶν χειρῶν προθυμοῦνται, μετὰ τοῦ μὴ ἀμελεῖν καὶ τῆς ἀνυγνώσεως, ὥραις τισὶ τεταγμέναις, καὶ πανταχόθεν ταῖς ποικίλαις ἀρεταῖς θάλλουσι τε καὶ βρούουσιν.

ΣΜ'. — ΕΙΡΗΝΑΙΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Ὁ τὴν προσγινομένην τῷ κῶ καθήρειαν διαλύσας τῇ θείᾳ σκέψει, εὐκαίρως λέγει ἂν, ὅτι « Τὸ πρωτῆς φωνῆς μου εἰσακούσῃ. » Ἄλλὰ καὶ πρωτὰν ἡμῖν λέγεσθαι νοητέον, τὴν Χριστοῦ ἀνάστασιν, ἥνικα μάλιστα εἰσηκούσθη φυσικῶς κράζον στεναγμοῖς ἀλαλήτοις τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων.

ΣΜΑ'. — ΑΦΘΟΝΙΩ ΚΑΘΗΓΟΥΜΕΝΩ.

Εἰρήκασι τινες τετηρηκότες, ὅτι ἡ γέρανος τριάκοντα ἡμέρας κοθηγείται τῆς κοινῆς πτήσεως; μετὰ τοῦτο, τῇ ἐτέρᾳ γεράνῳ παραχωρεῖ τὴν κατὰ τὸν ἀέρα ὁδηγίαν τῶν τοιούτων ὀρνέων. Ὁ δευτέρος ἐν τῇ πνευματικῇ σου μάνδρᾳ, μᾶλλον φιλοπρωτεύων, καὶ φιλενδείκτης ὑπάρχων, καθάπερ μεμῶθηκας, τοῦ ἔτους πληρωθέντος; τῆς κατὰ τὸ σύνθησε; διακονίας, οὐ βούλεται συγχωρησάι ἄλλον διαδέξασθαι τοῦ Κανονάρχου τὸ φρόντισμα, καὶ τί ἐροῦμεν πρὸς τοῦτο;

ΣΜΒ'. — ΑΝΕΠΙΓΡΑΦΟΣ.

Ἔμοι τὴν μετρίαν εἰδῆσιν ἢ κατὰ μόνας προσέθηκεν ἀναχώρησις. Ὁ γὰρ ἐν μέτρῳ θορούδων τρεφόμενος, καὶ γινώσκων τὰ οὐράνια βουλόμενος, λήθηθεν, ὅτι τὸ ἐν ἀκάνθαις σπειρόμενον ὑπ' ἐκείνων συμπιγεται, καὶ ὁ μὴ σχολάσας Θεὸν γινώσκει οὐ δύναται. Τί τὴν στενήν ἐλόμενος, καὶ τὰς συνθήκας Θεῷ ὑπὲρ αὐτῆς παρασχόμενος, τὴν πλατεῖαν ὁδοῦς ὁδοῦ τὴν εἰς θάνατον φέρουσαν; ἡ γὰρ ἐνταῦθα ἀφειδία, τὴν ἐκείθεν φέρει τιμωρίαν, ἡ δὲ παρούσα κάκωσις, καὶ τῶν ὀρέξεων στένωσις τὴν μέλλουσαν τῶν ἀγαθῶν ἐτοιμάζει ἀπόλαυσιν. Τὸν ἐν φρονήματι μοναχὸν δόκιμον εἶναι χρὴ ζυγοστάτην, μηδὲν μέρει τῶν πλεστίγγων καταρρέπεις παραχωροῦντα, μήτε τῇ ἀσιτίᾳ εἰς ἀτονίαν, μήτε πολυσιτίαν εἰς ἀσωτίαν· οὐ τοσοῦτον ἐσθίων ὅσον λιμῶν, καὶ τοιαῦτα περιβαλλόμενος ὅσον ἐσκαπάσθαι κοσμίως, δχημα κάλλιστον τῇ ψυχῇ παρασκευάζει τὸ σῶμα, καὶ τῷ κυβερνήτῃ εὐμεταχειριστοῦς τοὺς ὀακας, καὶ τῷ στρατιωτῇ εὐάρμοστα τὰ ὄπλα, καὶ τῷ ἀρμονιακῷ μουσικῆν τὴν λύραν. Ὁ γὰρ τρυφῇ παιζῶν, καὶ ἱματίοις καλλωπίζων, σκιρτῶν αὐτῷ παρασκευάζει, καὶ εἰς ἀτόπους ἐπιθυμίας, ἐξάπτει, καὶ τὴν εὐεξίαν αὐτοῦ λυμαίνεται, καὶ τῇ πολλῇ βλακείᾳ διαλύει αὐτὸ, καὶ τῇ ψυχῇ τὸ πολέμιον κατασκευάζει. Οὐκοῦν πέπαυσο κἀκείνο καὶ τοῦτο ποιῶν. Βίος ἀνευ λόγου μᾶλλον ὠφελεῖν πέφυκε, ἢ λόγος ἀνευ βίου. Ὁ μὲν γὰρ καὶ σιγῶν ὠφελεῖ, ὁ δὲ καὶ βοῶν ἐνοχλεῖ. Εἰ δὲ καὶ λόγος καὶ βίος συνδράμοιεν, φιλοσοφίας πάσης ἀποτελέσουσιν ἀγαλμα.

ΣΜΓ'. — ΧΑΡΙΚΛΕΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Ἄποτόμως ἐξερχομένων τοῖς πταλουσι, καὶ λέγοντι, μὴ ἀρκεῖν τὴν ἐξομολόγησιν εἰς μετάνοιαν.

Πάνυ μοι δοκεῖς τὴν θείαν ἡγοικένας Γραφῶν,

διόπερ πρὸς ἐν τι μέρος ταύτης μόνον ὄργην ἐμφαί- A gere, quod ad unam tantum eorum partem iram
νον Θεοῦ τὸν λογισμὸν νενευκῶς, τὴν διὰ πάσης σχε- Dei commonstrantem mentem applicans, per uni-
δὸν τῆς Γραφῆς κεχυμένην Θεοῦ φιλανθρωπίαν versam fere Scripturam Dei humanitatem diffusam
οὐδαμῶς ἐπίστασαι, ἐν προσήματι δὲ ποιμένος τὰ nullo modo deprehendas, et pastorem simulans,
ἐχθρῶν διαπράτεις, κακίστοις δαίμοσι προδιδούς conatus inimicorum exsequaris, pessimis daemoni-
τούς ἀρνεοῦς διὰ τῆς ἀπογνώσεως, μὴ θέλων λαβεῖν bus per desperationem agnos tradens, quod a pro-
ἐν νῶ τὸ παρὰ τοῦ προφήτου Ἰεζεκιήλ, ὅτι τὸ αἷμα pheta Ezechiele dictum est, animo minime concipiens : « Sanguinem deperditi e manu pastoris
τοῦ ἀπολλυμένου ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ ποιμένος ἐκζη- exposcam ⁷¹. » Quanam itaque ratione tu hominem
τήσω. Πῶς οὖν σὺ τολμᾷς ἀνθρωπον ἀπολέσαι, ὑπὲρ exitio tradere audes, pro quo Christus animam
οὐ Χριστὸς τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν οὐδαμῶς παρητήσατο propriam dedere nequaquam renuit? Quomodo
δοῦναι; Πῶς τῇ περισσοτέρᾳ λύτῃ καταποντίσαι graviori mœre conaris demergere Faustinum, qui
σπουδάζεις Φαυστινον, δημοσίᾳ ἐξομολογησάμενον publice errores immensa cum humilitate confessus
τὰ σφάλματα μετὰ πολλῆς ταπεινώσεως, ὅπερ Παῦ- fuerat: quod magnus Paulus opere præstare noluit :
λος ὁ μέγας ποιῆσαι οὐκ ἐπλετο. Μετὰ γὰρ τὴν ἐπί- namque post peccati agnitionem magis ac magis
γνωσιν τῆς ἀμαρτίας, ὑκειώσατο μᾶλλον τὸν ἐξ- sibi delinquentem conciliavit, et fortem firmiter
μαρτήσαντα, καὶ κρατίστην, καὶ σταθερὰν κυρῶσαι B eum amore stabilire Corinthios adhortatur ⁷². Et quod intentius considerandum est, ad
εἰς αὐτὸν τοὺς Κορινθίους ἀγάπην παρακαλεῖ. Ἦ plantandas Christi vires segnis tardusque; ad ex-
μᾶλλον, ὡς εἶοικε, περὶ μὲν τὸ φυτεῦσαι τὰς ἀμπέ- cidendas ab eodem plantatas, 414 extraque Eccle-
λους τοῦ Χριστοῦ, ἀργῶς τις, καὶ ὀκνηρὸς τυγχάνει; sive vineam abjiciendas, velox, et sobrius, atque
περὶ δὲ τὸ ἐκκόπτειν τὰς ἤδη ὑπ' αὐτοῦ φυτευθείσας, sollicitus es. Ne itaque dicas, ni vir, eos, qui opere
καὶ ἔξω τοῦ ἀμπελώνου τῆς Ἐκκλησίας ῥίπτειν, γο- deliquerunt, verbis tantum confitentes Dominus
ργῶς τις καὶ νήφων, καὶ σπουδαῖος καθίστησθαι. Μὴ non excipit. Hæc etenim enuntians, non longe abes
τοίνυν λέγε, ἀνθρώπε, ὅτι τοὺς τῶ ἔργω ἀμαρτή- a mundis quidem sermone, operis vero immundis
σαντα; λόγους μόνον ἐξομολογουμένους, οὐ προσδέ- ignavia Novatianis: siquidem illi ob æmentis ex-
χεται ὁ Κύριος. Ταῦτα γὰρ λέγων, οὐ μακρὰν ὑπ- cessum, et tumoris inutilis, ne anime noxii dica-
ἀρχίως τῶν καθαρῶν μὲν τοῖς λόγοις, ἀκαθάρτων δὲ mus, omnem post illuminationem pœnitentiam
τῇ πράξει ἀμαθῶν Ναυατιανῶν · εἴπερ ἐκείνοι μὲν pernegant. Tu vero, nec eam quidem, quæ verbis
καθ' ὑπερβολὴν ἀνοίας, καὶ τύφου ἀνωφελοῦς, ἵνα μὴ exprimitur, admittere sustines, eoque potissimum
ψυχοφθόρου φάσκωμεν, παντοίᾳ μετὰ τὸ φωτισθῆ- cum didiceris magnum illum Moysen non oscitan-
ναι ἀρνοῦνται μετάνοιαν. Σὺ δὲ οὐδὲ κτλ τὴν διὰ τῶν C tar et negligenter, sed et nimium studiose hircum
λόγων γινομένην ἀνέχῃ προσδέξασθαι, καὶ μάλιστα pro peccato, a summo sacerdote Aaron
μαθῶν τὸν μέγαν ἐκείνον Μωυσία, εὐ παρέργως, exquirentem ⁷³: innuebat etenim confessionem
ἀλλὰ καὶ σφόδρα μεμελημένως τὸν χίμαρον τὸν omnium animarum, per quam et absolutionem
περὶ ἀμαρτίας παρὰ τοῦ ἀρχιερέως Ἀαρὼν ἐκζη- consequabantur. Optimum itaque et verissimum
τήσαντα · ἐδήλου γὰρ τὴν ἐξομολόγησιν πάσης ψυ- est, et valenti anime addecens, per opera confes-
χῆς, δι' οὗ καὶ τῆς συγχωρήσεως ἐτύγχανον. Κάλλι- sionem instruere, jejuniis nempe, et vigiliam, in
στον μὲν οὖν ὡς ἀληθῶς, καὶ μάλα πρέπον τῇ ἰσχυροῦ- terraque decubito, et sacco, et cineris asper-
σῃ ψυχῇ, δι' ἔργων ποιεῖσθαι τὴν ἐξομολόγησιν, οἶ- sionem, et eleemosynam profusam, et hilarem,
ον δὲ νηστείας, καὶ ἀγρυπνίας τε, καὶ σάκκου, καὶ aliosque fructus exquisitæ pœnitentiæ debitos. Si
σποδοῦ ὑποστρώσεως καὶ ἐλεημοσύνης ἀφειδοῦς, καὶ vero aut ex negligentia, aut circumstantia aliqua,
ἐλαργῆς, καὶ τῶν ἄλλων καρπῶν τῶν κεχρωσθημέ- aut imbecillitate, aut injuria multa prædicta auxi-
νων τῇ ἀκριβεῖ μετanoίᾳ. Ἐάν δὲ ἐκ παροράσεως, ἢ lia non suppetunt, saltem per labia confessionem
περιστάσεώς τινος, ἢ ἀτονίας, ἢ ἀμελείας πολλῆς μὴ non rejicit, neque abnuit, qui pro humanis iniqui-
εὐπορήσῃ τις τῶν προειρημένων βοηθημάτων, τὴν talibus et impietatibus, et omnium generum im-
γούν διὰ χειλέων ἐξομολόγησιν οὐκ ἀποβάλλεται, D munditiis mortem oppetiit Dominus Jesus. Imo et
οὐδὲ μὴ ἀποστρέφεται ὁ ὑπὲρ τῶν ἀνθρωπίνων ἀμαρ- per verba pœnitentiam suscipit, veluti oblationem
τιῶν, καὶ ἀσβεβῶς, καὶ ῥύπιον παντοδαπῶν ἀποθα- exoptatam: quemadmodum et « Moyses caprinos
νῶν Κύριος Ἰησοῦς, ἀλλὰ καὶ τὴν διὰ λόγων μετάνοιαν πῆρα, ὡς προσφορὰν σπουδαζομένην αὐτῷ
καθάπερ καὶ « Μωυσῆς τὰς τρίχας τὰς αἰγείας, τὸ
πάντων εὐτελέστατον, μετὰ βύσσου, τιμίας, καὶ χρυ-
σοῦ, » καὶ τῶν ἄλλων. Ποίους γὰρ κόποις καὶ μόχθοις
ὁ τελώνης σέσωσται; οὐχὶ ψιλοῖς ῥήμασι ταπεινώ-
σεως; Ποίους δὲ ἰδρῶσι καὶ πόνοις ὁ ληστὴς ἀπὸ
σταυροῦ εἰς παράδεισον καὶ ζωὴν μετετέθη; οὐχὶ
ῥήμασι μικροῖς, καὶ ὁμολογίᾳ τῆς Χριστοῦ βασιλείας;
Σχῆπει τοίνυν, πρεσβύτερε, μὴ μόνον ἀποποιεῖν καὶ

⁷¹ Ezech. iii, 18. ⁷² II Cor. ii, 7, 8. ⁷³ Levit. ix, 5.

⁷⁴ Exod. xxv, 5. 4. ⁷⁵ Luc. xviii, 14. ⁷⁶ Luc.

diam Dei in sacris Libris denuntiari, sed infinitam
 atque imperscrutabilem humanitatem, quemadmo-
 dum Scriptura ad Dominum ex persona nostra
 dixit: « Misericordia tua magna super me ⁷⁷. »
 Nobis etenim immense delinquentibus, immensum
 pœnitentiam ductis propriæ misericordiæ mare,
 malorum nostrorum ignem exstinguens superfundit.
 Putanda itaque tibi sunt, non tantum iudicium,
 sed etiam Christi humanitas, qui proficue genus
 humanum punit, illique indulget, et nobis compati-
 tur, ne pereamus. En siquidem et Nabucho lonosor,
 sceleris omne genus, inhumanitatis atque
 impietatis exsecutus, et sanguinibus terram in-
 ebrians, nihilque unquam decorum a cogitatione
 educens, sed Dei quoque rebellem semetipsum di-
 venditans, nihilominus postquam belluam jumen-
 tumque divino iudicio induerat, sermone tantum-
 modo confessus est, et paucissimis verbis, qui su-
 pra numerum gestis rebusque deliquerat, et mis-
 ricordiam Numinis, quod priora iudicaverat,
 postmodum consecutus est, et regium thronum
 reassumpsit, et fama augustioreque dignitate
 cohonestatus ⁷⁸, ut Dominus dicebat: « Si instil-
 labit furor meus in nonnullos ⁷⁹, » qui iudicium
 subeunt, rursus ipsis medicinam afferant; « Ipse
 enim percussam, et ipse sanabo, ipse irascar, et
 ipse miserebor ⁸⁰. » Ne itaque ruditer enunties,
 nuda pœnitentiæ **416** verba a Deo non suscipi.
 Quandoque illud tibi enuntiantum esset, opulen-
 tas oblationes, aurum scilicet et argentum a Deo
 suscipi, quæ pretiosa sunt, duos vero vidua: mi-
 nutos asses nequaquam ⁸¹. Et quam ratione mihi
 persuaseris, aliqua te divinarum Scripturarum co-
 gnitione pollere, clamantis Servatoris nostri in
 Evangeliiis oblitus: « Non est voluntas Patris mei,
 ut intereat unus ex pusillis istis ⁸²? » Aditu multos
 forte et ingentes salute spoliis, cum dicis: Verba
 sola non suscipit Deus. Contraria Servatori e lo-
 ces, o homo. Quonam vero in loco ponas Domini di-
 ctum in Isaiâ propheta ad peccatorem: « Dic tu
 prius peccata tua, ut justificeris ⁸³? » Suscipit
 enim Conditor noster ab iis, qui salutem ambiunt,
 non tantum castimoniam, et iustitiam, et martyri-
 certamen initum, et exercitii sui ipsius institutum
 optimum; verum etiam et vultum pro lapsibus de-
 missum, et frontis percussionem, et pectoris
 ictum, et genua flexa, et manus cum dolore cordis
 extensas, et meretricis Domini pedes delingentis
 oscula, et gementem super delicta vocem, et ex
 imo pectore suspiria, et labiorum nomen Jesu
 Christi prostentium cultum, et luctus odorem, et
 stillicidium lacrymarum, et cogitationes flentes, et
 mentem cum dolore clamantem, et oculorum sus-
 pectum genuinum ad Deum suspicientium, gemen-
 tiunquæ diaboli fraudes et vehementissimam mo-
 lestiam, necnon propriam imbecillitatem: quando-
 quidem ex hominibus hi quidem cum eximia

Α ὀργὴν ἐν ταῖς ἱεραῖς βίβλοις κηρυσσομένην Θεοῦ.
 ἄλλὰ καὶ φιλανθρωπίαν ἀναριθμητοῦ, καὶ ἀνεξιχνία-
 στον, καθάπερ φησὶν ἡ Γραφή πρὸς τὸν Κύριον ἐξ
 ἡμετέρου προσώπου, ὅτι « Τὸ ἔλεός σου μέγα ἐπ’
 ἐμέ. » Μεγάλα γὰρ ἁμαρτανόντων ἡμῶν, μεγάλην
 ἐπιχέει μετανοοῦσιν ἡμῖν τὴν θάλασσαν τῆς οἰκει-
 ας πολυσπλαγχνίας σεθεννύουσας τὸ πῦρ τῶν ἡμετέρων
 κακῶν. Ἀεγίζεσθαι οὖν ὀφείλεις μὴ τὴν κρίσιν μόνον,
 ἀλλὰ καὶ τὴν φιλανθρωπίαν Χριστοῦ, τοῦ συμ-
 φερόντως παιδεύοντος τὸ ἀνθρώπινον γένος, καὶ συγ-
 καταβαλόντος, καὶ συμπάσχοντος ἡμῖν, ἵνα μὴ ἀπο-
 λώμεθα. Ἰδοὺ γὰρ καὶ Ναουσοχονδόνσωρ πᾶν εἶδος
 κακία; ἀπανθρωπία τε καὶ ἀσθελεῖα διαπραξά-
 μενος, καὶ τοῖς αἵμασι καταμεθύσας τὴν γῆν, καὶ
 μηδὲν πάποτε βλαστήσας τοῦ προσέχοντος λογισμοῦ,
 ἀλλὰ καὶ ἀντίθεον ἑαυτὸν ἐκπορεύσας, ὅμως μετὰ τὸ
 ἀποθηρωθῆναι, καὶ ἀποκτηνωθῆναι θεία κρῖσει, λό-
 γοις μόνον ἐξωμολογήσατο, καὶ ῥήμασιν ὀλίγοις ὁ
 ἀναριθμητὰ παρανομήσας τοῖς πράγμασι, καὶ τῆς
 ἐλεημοσύνης τοῦ Θεοῦ τὸ πρότερον κρίναντος, ὑστερον
 ἀπολέλαυκε, καὶ ὑπέληψε τοῦ βασιλικῆς θρόνου, καὶ
 μορφῆς, καὶ τιμῆς περισσοτέρας τετύχηκε, καθὼς ἔλε-
 γεν ὁ Κύριος, ὅτι « Ἐὰν στάξῃ ὁ θυμός μου ἐπὶ τινὰς »
 κρινομένους, πάλιν τούτους ἰατρεύσω. « Ἐγὼ γὰρ πα-
 τάξομαι, καὶ ὡἰάσομαι· ἐγὼ ὀργισθῆσομαι, καὶ ὡἰκτει-
 ρήσω. » Μὴ οὖν λέγε ἀμαθῶς, ὅτι ψιλὰ ῥήματα ὁ Θεὸς
 μετανοίας οὐ προσδέχεται, ἐπεὶ κακὸν σοὶ λέγειν, ὅτι
 προσκομιδῆς μὲν πλουσίας, ὅσον χρυσὸν, καὶ ἄργυρον,
 καὶ τὰ ἐξῆς δέχεται ὁ Θεὸς τίμια, δύο λεπτὰ χήρας οὐ-
 δαμῶς. Καὶ πῶς ἂν πείσειάς με γινώσιν θείων Γραφῶν
 ἔχειν, ἐπιλελησμένος βοῶντος τοῦ Σωτῆρος ἐν Εὐαγ-
 γελίοις: « Οὐκ ἔστι θέλημα τοῦ Πατρὸς μου, ἵνα
 ἀποληται ἐν τῶν μικρῶν τούτων; » Σὺ δὲ πολλοὺς
 τάχα καὶ μεγάλους βούλει στερίσκειν τῆς σωτηρίας,
 διὰ τὸ λέγειν· Ῥήματα μόνον οὐ προσδέχεται ὁ Θεός.
 Ἐναντία τῷ Σωτῆρι διδάσκει; ἀνθρώπε. Ποῦ δὲ θῆ-
 σει; τὸ εἰρημένον παρὰ Κυρίῳ ἐν Ἰσαῖ τῷ προ-
 φῆτῃ πρὸς τὸν ἁμαρτήσαντα: « Λέγς σὺ πρῶτος τὰς
 ἁμαρτίας σου, ἵνα δικαιωθῆς; » Προσδέχεται γὰρ
 ὁ κτίσας ἡμᾶς παρὰ τῶν σωθῆναι βουλομένων, οὐ
 μόνον ἀργείαν, καὶ δικαιοσύνην, καὶ μαρτυρικὴν
 ἀθλῆσιν, καὶ ἀσκήσεως πολιτεῖαν ἀρίστην, ἀλλὰ καὶ
 κατῆφειαν γινομένην ἐπὶ τοῖς ἔπταισμένοις, καὶ
 κρουσμὸν μετώπου, καὶ παταγμὸν στήθους, καὶ
 γόνυ κλινόμενον, καὶ χειρῶν διαπεταγμὸν, μετὰ πό-
 νου καρδίας, καὶ φιλήματα πόρνης τοῦ Δεσποτι-
 κούς περιλειχούσας πόδας, καὶ ὀδυρικὸν ἐφ’ ἁμαρ-
 τίας φωνήν, καὶ στεναγμὸν ἐκ βάθους, καὶ καρπὸν
 χειλῶν ὁμολογούντων τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ,
 καὶ θρήνου μυρισμὸν, καὶ σταγετὸν δακρῶν, καὶ
 λογισμοὺς κλαίοντας, καὶ διάνοιαν σὺν ὀδύνη κράζου-
 σαν, καὶ ἀνάβλεψιν ὀφθαλμῶν γηνησίως πρὸς τὸν
 Θεὸν ἀναβλεψάντων, καὶ ἀποκλαιομένων, τὴν τε τοῦ
 διαβόλου ἐπὶ τρεῖς καὶ ἑλῆσιν σφοδρότάτην, καὶ
 τὴν οἰκτεῖαν ἀσθένειαν· εἶπερ οἱ μὲν τῶν ἀνθρώπων
 ἀνθίστανται σὺν ἀνδρεία πολλῇ, οἱ δὲ οὐκ ἰσχύουσι

⁷⁷ Psal. lxxxv, 13. ⁷⁸ Dan. iv, 33. ⁷⁹ Mich. ii, 11. ⁸⁰ Deut. xxxii, 59. ⁸¹ Marc. xii, 42; Luc. xxi, 2. ⁸² Matth. xviii, 14. ⁸³ Isa. xliii, 26.

πρὸς τοὺς πειρασμοὺς, εὐάλωτοι ὄντες, καὶ τυχεῖς A
πρὸς τὴν πτώσιν. Ἐφ' ἅπασιν δὲ, ὅσα προεῖπον, προσ-
δέχεται ὁ Κύριος, καὶ στόμα κατὰ τὸν Δαυὶδ λέγων,
ἡμάρτηκα τῷ Κυρίῳ, ἐνώπιον αὐτοῦ ποιήσας τὴ
πονηρόν. Πολλὰ δὲ ὅλως ἐστὶ γινόμενα ὑπὸ τῶν
ἡμαρτηκότων, μικρὰ μὲν δοκοῦντα εἶναι, μεγάλην
δὲ σωτηρίαν περιποιούντα τοῖς μεταμελομένοις ἐπὶ
ταῖς ἰδίαις ἁμαρτίαις. Ὅρα δὲ καὶ τὸν μέγαν Μωσῆα,
μᾶλλον δὲ τὸν Θεὸν δι' ἐκείνου νομοθετοῦντα, οὐ μό-
νον βόας, καὶ αἰγας, πρόβατά τε, καὶ ἐρίφους, καὶ
τράγους ὑπὲρ τῶν ἁμαρτηθέντων προσφέρειν τῷ Κυ-
ρίῳ · ταῦτα γὰρ πλεονάζει παρὰ τοῖς εὐποροῦσιν ·
ἀλλὰ πολλὴν περὶ τῶν ἐξητονηκότων ταῖς δυνάμει
τῆς ψυχῆς εὐ μάλα ποιούμενος πρόνοιαν σωτηρίας
ἐνεκα, καὶ τῆ ἀσθενείᾳ τῶν ταλαιπωρησάντων συμ-
περιφερόμενον, καὶ συγκαταβαίνοντα τοῖς τεταπει-
νωμένοις, ἵνα μὴ ἀπελπίσωσι, μέχρι περιστερᾶς,
καὶ τρυγόνος, καὶ μικρᾶς σεμιδάλεως τὸν νόμον κα-
ταβεβηκότα. Καὶ σὺ τοίνυν πρεσβύτα μὴ ἐξουθένει,
μᾶλλον δὲ προσλαβάνου, καὶ θάλπει καρδίαν συντε-
τριμμένην, καὶ τεταπεινωμένην, καὶ ἀνακτῶ, καὶ
σῶζε, μὴ μόνον καρποὺς κατορθωμάτων βαρυτίμους
παρὰ τῶν ἐπταικότων ἀπαιτῶν, καὶ ἐπιζητῶν δι'
ἔργων ἀσκητικῶν, ἀλλὰ καὶ λόγους δεχόμενος τῶν
κατανευγμένων ἐπὶ τῇ αὐτῶν ἁμαρτίᾳ, καὶ μετὰ
πλείστης ταπεινώσεως ἐξαγορευόντων σοι τὰ κακῶς
πεπραγμένα.

ΣΜΔ'. — ΔΙΔΥΜΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ.

Μέγα ζημιούνται, καὶ πολλὴν ὑπομένουσι βλάβην
οὐ πολλὰ φλυαροῦντες ἀκερδῶς, καὶ ἀχαίρως, καὶ
τῇ λογομαχίᾳ σχολάζοντες, καὶ τῇ πολλῇ ταραχῇ C
τῶν κομπασμάτων σκορπιζόντες τὸν λαμπρότατον
νοῦν, καὶ τραχύνοντες τὸ λεῖον τῆς φρονήσεως, καὶ
ἐκδιώκοντες τὰς ἀνεκδιηγήτους ἐνεργείας τῆς χάρι-
τος, καὶ ἀντὶ τοῦ προκαθέζεσθαι τῇ θεωρίᾳ, τῶν
δύτων βιωτικῆς πραγματείας, καὶ πειρασμῶν ποι-
κιλίας ἐργολαβοῦντες.

ΣΜΕ'. — ΕΙΡΗΝΑΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Εἶδον ἐγὼ μαστιγούμενον παρὰ τοῦ ἐπιστάτου
ποτὲ παῖδα σφοδρότερος, ἐν δὲ τῷ πάνυ τὸν παῖδα
τὰς πληγὰς δεδοικέναι διὰ τὴν ἀπαλότητα, καθ'
ἐκάστην μάστιγα προσήλατο τῷ βραδαίως τύποντι
μετὰ ἐλεεινῆς φωνῆς, καὶ περιεπλέκετο μελιχίως
τῷ σὺν ὀργῆς τύποντι. Τάχα τοίνυν καὶ ἡμεῖς οὕτω
ποιεῖν ὑφειλομέν τῷ παιδεύοντι ἡμᾶς διὰ τῶν πει-
ρασμῶν, καὶ τῶν συμφορῶν Θεῷ, καὶ μᾶλλον αὐτῷ
ἐν τῇ σκυθρωποτέρᾳ καταστάσει προσφεύγειν, καὶ
ἐχεσθαι τῆς θείας κρίσεως καὶ προνοίας · πλείον
γὰρ ἡμῶν τὸ συνολσον ἡμῖν ἐπίσταται. Λέγωμεν οὖν
πρὸς αὐτὸν τὰ τῆς Γραφῆς · « Ἐλέησον ἡμᾶς, Κύριε,
ἐλέησον ἡμᾶς, ὅτι ἐπὶ πολλὴ ἐπλήσθημεν ἐξουδενώ-
σεως, καὶ ἐγενόμεθα μεμαστιγμένοι ὅλην τὴν
ἡμέραν, ὅτι ἐπλήσθη κακῶν ἡ ψυχὴ ἡμῶν, καὶ ἡ
ζωὴ ἡμῶν τῷ ἄθῃ ἤγγισε. Ὁ Κύριε, ἐν θλίψει ἐμνή-
σθημέν σου · Ἐλέησον ἡμᾶς, Κύριε, ἐν θλίψει ἐμνή-
σθημέν σου · Ἐλέησον ἡμᾶς, Κύριε, ἐν θλίψει ἐμνή-
σθημέν σου · Μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου
ἀφ' ἡμῶν, ὁ ἀλλὰ σπλαγγισθῆτι ἐφ' ἡμῖν, ὡ Δέ-
σποτα, κάμφθητι πρὸς ἕλεον. Ὁ Κλίνον τὸ οὖς σου

⁶⁶ II Reg. xii, 13 ; Psal. i, 6. ⁶⁷ Levit. xiv, 21.
Lxxviii, 1. ⁶⁸ Psal. xxvi, 9.

fortitudine resistunt, illi tentationibus cadunt capti
faciles, et ad 417 lapsum proclives. Nihilominus
super omnia, quæ dixi, Dominus os etiam susci-
pit, secundum David dicens : « Peccavi Domino
in faciem illius faciens malum ⁶⁶. » Multa porro
plane sunt, quæ a delinquentibus efficiuntur, quæ
pusilla esse videantur, sed magnam salutem affe-
rentia iis, qui pro peccatis propriis pœnitentia
ducuntur. Conspice quoque magnum Moysen, imo
Deum per eum legem ferentem, non tantum boves
et capras, oves et agnos, et hircos pro lapsibus esse
Deo offerenda quorum copia apud divites est,
sed multam de iis, qui animæ viribus flaccescunt,
sedulam curam gerentem salutis ergo, et imbecilli-
tati infortunatorum compatiens, et humiliatis
indulgentem, ne in desperationem veniant, ad co-
lumbam, et turtorem, et pusillam similaginem
legem subsidentem ⁶⁷. Sic tu itaque, sacerdos, ne
despicit, sed potius amplectere, et fove cor con-
tritum et humiliatum, et redipiscitor, et salvato,
non tantum fructus rerum probe gestarum gravis
pretii a delinquentibus quærens et exposcens per
opera studiosa, sed et verba accipiens compuncto-
rum pro proprio peccato, et immensa cum animi
dejectione tibi sua scelera confitentium.

CCXLIV. — DIDYMO LECTORI.

Maximo damno afficiuntur, magnamque subeunt
noxam, qui multa blaterant inutiliter et intempe-
stive, verborumque conflictibus vacant, et ingenti
ostentationum turba splendidissimam mentem 418
dispergentes, et prudentiæ planum exasperantes,
et inenarrabiles gratiæ operationes fugantes, et ut
aliis præsideant, dum speculationi incumbunt, ne-
gotia sæcularia et tentationum varias species arri-
piunt.

CCXLV. — IRENÆO DIACONO

Vidi ego a præposito aliquando puerulum violentioribus
verberibus exceptum, cumque vehementer
verbera pertimesceret, propter ingenii mollitudi-
nem, singulis ictibus cum voce miserabili ad per-
cussorem currere, eumque iracunde verberantem
amplecti. Non alia itaque ratione cum Deo per
tentationes et infortunia puniente nos gerere debe-
mus, intentiusque ad eum in dirioribus necessitati-
bus confugere, et divinum iudicium et providentiam
implorare; ille siquidem melius, quam nos, utili-
tati nobis futurum cognovit. Dicemus itaque ad
eum Scripturæ verba : « Miserere nostri, Domine,
miserere nostri; quoniam multum impleti sumus
contemptu ⁶⁶, et verberati sumus tota die ⁶⁷. Quo-
niam impleta est anima nostra malis, et vita nostra
ad inferos appropinquavit ⁶⁸. » Domine, in affli-
ctione meminimus tui; « Ne avertas faciem tuam
a nobis ⁶⁹, » sed miserere nostri, Domine; ad mi-
sericordiam deflectitor; « Inclina aurem tuam ad

⁶⁶ Psal. cxvii, 3. ⁶⁷ Psal. xliii, 22. ⁶⁸ Psal.

preces nostras ⁹⁰; Excita potentiam tuam, et veni ad salvandum nos ⁹¹, » quando volueris, et ut volueris, cum sola tibi potestas integra sit.

419 CCXLVI. — DABURIO MONACHO.

Si inter tot alios Dominus nos eligere dignatus est, ut per omnia illi proximi simus, et serviamus, illiusque præcepta ac leges observemus; ne puncto etiam temporis ab eo sejungamur, per orationem et verbum, et opus, et ante alia puræ et fidelis cogitationis incensum remittentes Christo nullius indigo, et præcelsissimo Deo.

CCXLVII. — PAULO ARCHIMANDRITÆ.

Sæpe diabolicæ improbitatis nebula interiores oculos obtenebramur, et pravæ, et caliginosæ vitæ instituto non modicum contristamur: cum optimum fuerit, quod a Jacobo scribitur, perficere: « Plorate, ait, super miseriis vestris, quæ vobis obveniunt ⁹²; » et non omittere ploratus, et ad Deum supplicationes ad vitæ usque exitum. Namque in Lamentationibus dicitur: « Persecutus es in furore, et cæcidisti nos, et non pepercisti ⁹³; propterea emissiones aquarum deduxit oculus meus in contritionibus ⁹⁴. » Cum itaque nos punitiones Dei persentiscimus, et arguitiones attrahimus, auxiliis nobis feramus et non negligamus, ne et mors nobis inducatur.

CCXLVIII. — GIGANTIO.

Si teipsum assuefeceris, quam ipse deperis faciem, non aspicere, omnino iniqui amoris flammæ **420** C extingues, et misericordiam per preces et jejunia delinies.

CCLXIX. — TRYPHONI DIACONO.

Qui tempore meretriciæ pugnæ ingluvie saginatur, et ebrietate, et multis condimentis garum et piper commiscet, omnino sibi metipsi insaniam et bellum perpetuum excitat.

CCL. — PELEGRINO PRESBYTERO.

Vere ingentia dedecora ac dehonesta menta, postquam honore affectus est Deus, ostentatoribus impingere suevit: dum enim multos indiscretos et temerarios congressus facimus, et velociter transcunt delectatione abripimus, plus plusque usu venit, ut cogitationibus iræ, et tristitiæ, et appetitus inescemur.

CCLI. — PHILEMONI EPISCOPO.

Aggressionum hostilium tempore mollescere, et diffundi, et non austera cogitatione tremendorum Domini iudiciorum reminisci, sed voluptatibus cedere, et ad nutum carnis dejici, fuerit a cancellis cecidisse, et ægritudine pessima, corporca infirmitate multo pestilentiori urgeri. « Cecidit enim, ait, Ozias rex ex cancellis, et infirmatus est infirmitate lethifera ⁹⁵, » apprime regia mente scilicet in intelle-

A εις τὴν δέησιν ἡμῶν· ἐξεγείρον τὴν ὑπαστείαν σου, καὶ ἔλθε εἰς τὸ σῶσαι ἡμᾶς, » ὅτε θέλεις, καὶ ὡς θέλεις, μόνε δυνατέ.

ΣΜΖ'. — ΔΑΒΟΥΡΙΩ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ.

Εἰ ὅλως ἡμᾶς ἐκλέξασθαι κατηξίωσεν ὁ Κύριος, πρὸς τὸ διαπαντὸς ἐγγίξειν αὐτῷ, καὶ λειτουργεῖν, καὶ φυλάσσειν τὰ ἐντάλματα αὐτοῦ, καὶ τὰς θεσμοθεσίας, μηδὲ πρὸς στιγμὴν χρόνου ἀπολειφθῶμεν αὐτῷ, διὰ προσευχῆς, καὶ λόγου, καὶ πράξεως, καὶ πρὸ γε πάντων καθαρᾶς, καὶ πιστῆς διανοίας θυμίαμα ἀναπέμποντες Χριστῷ τῷ ἀπροσδεῖ, καὶ πανυψίστῳ Θεῷ.

ΣΜΖ'. — ΠΑΥΛῶ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤῆ.

Τῷ νέφει πολλάκις τῆς τοῦ διαβόλου ἐπηρείας τοὺς ἕνδον ὀφθαλμοὺς σκοτιζόμεθα, καὶ τῇ πονηρᾷ καὶ ὀμιχλώδει διαγωγῇ οὐ μικρῶς ὀδυνόμεθα· ἐφ' οἷς καλὸν τὸ γεγραμμένον ὑπὸ τοῦ Ἰακώβου ἐπιτελεῖν: « Κλαύσατε, φησὶν, ἐπὶ ταῖς τάλαιπωραῖς ἡμῶν ταῖς ἐπερχομέναις ὑμῖν· » καὶ μὴ ἀφιέναι τοὺς ὀδυρμούς, καὶ τὰς πρὸς Θεὸν λιτὰς, μέχρι αὐτῆς ἐξόδου· Εἰρηταί γὰρ ἐν Θρήνοις: « Κατεδιώξας ἐν θυμῷ, καὶ ἀπέκτεινας ἡμᾶς, καὶ οὐκ ἐφείσω. Διὰ τοῦτο ἀφέσεις ὑδάτων κατὰξοι ὁ ὀφθαλμὸς μου ἐπὶ τοῖς συντρίμμασιν. » Ἐπεὶ τοίνυν ἡμεῖς αἰσθάνομεθα τὰς τιμωρίας τοῦ Θεοῦ, καὶ τὰς παιδείας ἐπιστώμεθα, βοηθῶμεν, καὶ μὴ καταφρονήσωμεν, ἵνα μὴ καὶ θάνατος ἐπαγάγῃ ἡμῖν.

ΣΜΗ'. — ΓΙΓΑΝΤΙΩ.

Ἐν συνεσίτῃς ἑαυτῷ μὴ ὀρᾶν τὸ ποθοῦμενον πρόσωπον, σβέσεις πάντως τοῦ ἔρωτος τοῦ ἀνόμου τὴν φλόγα, καὶ θεραπεύσεις τὸ ἔλεος δι' εὐχῆς, καὶ νηστείας.

ΣΜΘ'. — ΤΡΥΦΩΝΙ ΔΙΑΚΟΝῶ.

(1) Ὁ ἐν τῷ καιρῷ τοῦ πορνικοῦ πολέμου ἀδδτ-φαγίτῃ χρώμενος, καὶ οἰνοφυλίτῃ, καὶ ταῖς πολλαῖς προαρτύσεσι συμπλέκων τὸ γάρνον, καὶ τὸ πέπερι, πάντως ὅτι μανίαν ἑαυτῷ ἐπεγείρει, καὶ πόλεμον ἀσπονδόν.

ΣΝ'. — ΠΕΛΕΓΡΙΝῶ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῶ.

Ἀληθῶς μεγάλας ἀτιμίας, καὶ ἀσχύνας μετὰ τῆ τιμηθῆναι ὁ Θεὸς τοῖς φιλενδείχταις εἰθθεν ἐπιφέρειν· ἐκ γὰρ τοῦ πολλάς, καὶ ἀδιακρίτους, καὶ ἀφυλάκτους τὰς ἐντεύξεις ποιεῖσθαι, καὶ πτεροῦσθαι τῇ προσναίρω τερπνότητι, συμβαίνει τὸ ἐπὶ πολὺ ἀλίσκεσθαι τοῖς λογισμοῖς τοῦ θυμοῦ, τῆς ἀθυμίας, καὶ τῆς ἐπιθυμίας.

ΣΝΑ'. — ΦΙΑΗΜΟΝΙ ΕΠΙΣΚΟΠῶ.

Τὸ ἐν τῷ καιρῷ τῶν προσβολῶν τοῦ ἐχθροῦ χαυνοῦσθαι, καὶ διαχεῖσθαι, καὶ μὴ αὐστηρῶ φρονήματα μνημονεύειν τῶν φοβερῶν κριμάτων τοῦ Κυρίου, ἀλλ' ἐνδιδόνα ταῖς ἡδοναῖς, καὶ πρὸς τὸ θέλημα τῆς σαρκὸς καταφέρεσθαι, τοῦτο ἂν εἴη τὸ πεσεῖν ἀπὸ τοῦ δικτυωτοῦ, καὶ νοσεῖν νόσον χαλεπωτάτην ψυχῆς, πολὺ τῆς σωματικῆς ἀρρώστιας ἀργαλειωτέραν. « Ἐπεσε γὰρ, φησὶν, Ὁζίας ὁ βασιλεὺς ἀπὸ

⁹⁰ Psal. LXXXVII, 5. ⁹¹ Psal. LXXIX, 5. ⁹² Jac. v, 4. ⁹³ Thren. III, 45. ⁹⁴ ibid. 48. ⁹⁵ IV Reg. I, 2.

(1) Fragmentum hoc pars est epistolæ præcedentis 106.

τοῦ δικτυωτοῦ καὶ ἠβρώστησεν ἀβρώστιαν θανατηφόρον, τοῦ βασιλικωτάτου νοδὸς δηλαδὴ πεπτωχότος εἰς τὴν νοστήν τελευτὴν τῆς πρακτικῆς ἀμαρτίας.

ΣΝΒ'. — ΓΑΥΔΕΝΤΙΩ ΣΕΛΑΡΙΩΤΗ.

Πανταχόθεν οἱ ὅλη τῇ ψυχῇ τὸν Θεὸν ἀγαπῶντες, χαρὰν καρδίας εὐρίσκουσι, καὶ τὴν τῆς εὐχαριστίας τῆς πρὸς τὸν Κύριον, καὶ τῆς δοξολογίας πλοῦτον διεγκολπίζονται. Ὅταν τοίνυν θεάσῃ πεπληρωμένον τὸ ἔτος, εὐχαρίστησον τῷ Δεσπότη, ὅτι σε εἰς τὴν τῶν ἐτῶν περίοδον ἤνεγκε. Κατάνυξον τὴν σεαυτοῦ καρδίαν, ἀναλόγισαι τὸν ἀριθμὸν τῆς ζωῆς, εἰπέ πρὸς σεαυτὸν· Αἱ ἡμέραι τρέχουσι, καὶ παρέρχονται, οἱ ἔνιαυτοὶ πληροῦνται, πολὺ τῆς ὁδοῦ προεχέψαμεν· ἄρα τί μοι κατείργασται ἀγαθόν; Ἄρα μὴ ποτε ἔρημος δικαιοσύνης ἀπάσης, καὶ κενὸς ἐντεῦθεν ἀπέλθω; Τὸ δικαστήριον ἤδη προετρέπισται, πρὸς γῆρας μὴ λοιπὸν ἐπιέλαιτα ἡ ζωὴ. Ἀναλογισώμεθα λοιπὸν, ὦ ψυχῇ, τὸν μέλλοντα αἰῶνα. Φοδῆθῶμεν μὴ καὶ περὶ ἡμῶν ὁ Προφήτης βοήσῃ, ὅτι « Ἐξέλιπον ἐν ματαιότητι αἱ ἡμέραι αὐτῶν μετὰ σπουδῆς τετραγμέναι. Ταῦτα πρὸς σὲ διεiléθησαν ὠφελίσθαι βουλόμενον τὴν ψυχὴν, οὐ τὸ σῶμα. Εὖ γὰρ οἶδα, ὅτι οὐδέποτε δημοτικὴν πανήγυριν ἐορτάζειν ἀνέχη (1), οὐδὲ σπουδάζεις παιγνίοις δαιμόνων, καὶ κερβουκόλοις (2), καὶ ταῖς ἄλλαις μυριάς ὀφθαλμοπλανταῖς, καὶ ταῖς ἱπποδρομίαις (3), ἀλλὰ τότε μάλιστα τοὺς

* Psal. LXXVII, 53.

(1) Εὖ γὰρ οἶδα ὅτι οὐδέποτε δημοτικὴν πανήγυριν ἐορτάζειν ἀνέχη. Kalendis Januariis exquisito ritu feriari solitus esse Romanos ex cunctis Jere priscis auctoribus notum est. Morem et moris causam ex professo describit Herodianus in fine libri I, ubi necem Commodi narrat. Fortasse autem non temere suspicari liceat consequentibus temporibus duas solemnitates originis quodammodo similis inter se fuisse mistas, et ritus quibus celebrari Kalendæ Martiæ consueverant in Januarias promotas. Kalendas quidem Martias sacras Romanis ac feriatas abunde docet Tibullus, dum scribit Eleg. libro :

Martis Romani festæ venero Kalendæ, etc.

Quidni hæc fuerit celebrata ab Herodiano memorata lib. I, circa medium, his verbis : Ἦρος ἀρχῇ ἐκάστου ἔτους ὠρισμένης ἡμέρας Μητρὸς Θεῶν πομπῆν τελοῦσι Ῥωμαῖοι. Paulo post : Ἀνετός τε πᾶσι δέδοται ἔξουσια παντοδαπῆς παιδιᾶς· Ἐκαστός τε ὁ βούλεται σχῆμα ὑποκρίνεται. En festo illo initio veris statim epocham habente usus erat licentiæ solemnem omnibus passim permissæ prodeundi alieno cultu larvata facie, dissimulataque persona. Quia vero hæc quoque verna solemnitas initium anni priscis Romanis fuerat, juxta illud Tibulli de Martiis Kalendis :

Exoriens nostris hic fuit annus avis.

Fortè quæ ritu legitimo fiebant olim initio veris translata in Kalendas Januarias fuerant post Commodi et Herodiani tempora. Ut sit, illud constat sive antiqua consuetudine propagatum, sive novo usu inductum certe viguisse Christianissimi jam florentis temporibus superstitiosum morem traducendi Kalendis Januariis per urbem insolentes pompas larvatorum monstris fornici caputum. Id enim testantur Ambrosius serm. 17, Petrus Chrysologus serm. 155, Maximus Taurinensis serm. De Kalen. Jan., Chrysostomus or. 35 ad Antiochenos, et alii complures. Possit.

A ctualem, quæ opere absolvitur, iniquitatis mortem cadente.

421 CCLII. — GAUDENTIO SELARIOTÆ.

Quæcumque ex parte, qui Deum effusissime diligunt, cordis lætitiâ offendent, et gratiarum actionis erga Dominum et glorificationis divitias in sinu gerunt. Cum itaque clapsum spatium annuum conspexerit, gratias agito Domino, quod te in annorum periodum conduxerit, compungito tuam ipsius animam, ponderato vitæ numerum, dicito tibi metipsi : Dies currunt et transeunt, anni complentur, multum itineris jam confecimus : Num boni mihi quidpiam confectum est? Num aliquando justitia universa orbatus vacuusque hinc egrediar? Tribunal præparatum est; ad senectam mihi vita compellitur. Animo perpenderit igitur, o anima, sæculum futurum; pertimescamus ne de nobis quoque Propheta clamet : « Defecerunt in vanitate dies eorum », cum studio conturbati. Hæc te sum allocutus, qui emolumentum animæ, non corporis quæris. Sat enim mihi notum est, nunquam te sustinere publicas solemnitates celebrare, neque dæmonum ludicris incumbere et cerbucolis, aliisque innumeris oculorum erroribus, et equorum cursibus, cum tum

(2) Κερβούλοις. Quid sic hoc loco Κέρβουλος sermo didicisse me ex can. I concilii Antissiodorensis celebrati anno Chr. 578. Is canon sic habet : Non licet Kalendis Januariis vetula aut cervolo facere. Doctissimus noster Sirmundus notis ad eum locum, recitat χρῆσιν geminam ex sermone S. Eligii episcopi Noviomensis, in hæc verba : Nemo in Kalendis Januariis nefanda ridiculosa, vetulas, aut cervolos vel joticos faciat. Porro utrobique Sirmundus vetula prisco more scriptum pro vitula, putat; de quo nox viderimus. Nunc prævertendum est suspicioni forte occurrere cupiam lectori canonis Antissiodorensis, ne profanum eo et sacrificium sacrificium Christianis interdicitur, juxta illud poetæ notissimum :

Cum faciam vitula pro frugibus ipse venio.

Ubi facere vitula est mactare sacrificio vitulam. Non erat autem opus novo canone vetare ne Christiani sacrificarent, quod quam esset nefarium ignorare nemo poterat. Sed cum gentiles solerent Kalendis anni deformare se larvis monstruosis, sicque cursare per plateas, hoc Christiani quoque ut similiter facerent interdum exemplo et hilaritate recepti moris efferebantur; prodibantque personati et ipsi capitibus cervulorum aliarumque ferarum, ut distinctius docet Faustinus episcopus sermone Kal. Januarii habito, quem in vetusto codice a Chiffletio nostro descriptum, Bollandus item noster nuper edidit tom. I ingentis operis cui titulum fecit *Acta sanctorum*. In eo sermone num. 5 hæc leguntur : In istis enim diebus miseri homines, et quod pejus est, etiam aliqui baptizati sumunt fornices adulteras, sumunt species monstruosas : in quibus quidem quæ primum ridenda ac potius dolenda sint, nescio. Quis enim sapiens credere poterit inveniri aliquos sanæ mentis qui cervulum facientes et ferarum se velint habitus commutari? Alii vestiuntur pellibus pecudum, alii assument capita bestiarum. Hæc ibi, quæ eadem ex Maximi Taurinensis laudata

maxime ædes oratorias occupes, quod videas insipientiores omnes ad equorum certamina contendere, et vagari circa maledictione digna theatra, et animæ noxias diaboli pompas.

422 CCLIII. — GERONTIO MONACHO.

Si firme tenes Sampsonem fide et oratione fontem ex maxilla asiini demortui eduxisse⁷⁷; credito, et orato. Nam et patres nostri cognoverunt, et narraverunt nobis; et nos experimento didicimus, et qui post nos venient, deprehendent, ingentia posse fidem et supplicationem summo nixu,⁷⁷ Judic. xv, 19.

superius homilia recitat Sirmundus *Antirrhethici* secundi cap. 9 ex quibus apparet cervulos facere idem esse quod cervulum facere, hoc est simulare ὑποκρίσθαι, sicut dicere solemus *faire le roi sur le théâtre*, prodire in scenam cultu regio et regis ibi personam sustinere. Nam etiam Græcis ποιεῖν et ποιεῖσθαι est fingere ac simulare, unde poetarum nomen et poseos, quæ pictura est quædam, imitatio et representatio artificiosa morum alienorum. Simulatio hæc autem præter speciem et habitum aspectabilem qua qui cervinum caput cum cornibus humano imponebat corpori, motu præcipiti per plateas æmulatione cervinæ levitatis incitatio constabat. Quare Pœnitentiale vetus a Sirmundo recitatum ex cod. Andegavensi: Si quis, ait, in *Kalendis Januariis in cervulo et in vetula vadet, tribus annis pœniteat, quia hoc dæmonicum est*. Cum iterum occurrat hic vetulæ mentio, non differam longius suspicionem de hac re meam. Existimo, quod pace viri summi aliter sentientis dictum velim, nihil esse necesse vitulam pro vetula legere, aut putare veteri et antiquato scribendi modo varios auctores tanta constantia in uno duntaxat usus esse vocabulo. Qui mihi videntur si animalis isto verbo formam exprimerent vitulum potius quam vitulam memoraturi, ut minutiora omittam alia quæ si tanti esset congeri poterant ad suadendum non de vitulini juveniæ capitis simulacro, sed de persona femineæ vetulæ rugas et vultum anilem ridicule simulante esse sermonem. Etenim magna est querela Patrum Kalendas Januarias objurgantium per eas quosdam non animalium solum rictibus larvatos incessisse, sed etiam femineas vestes ac vultus sibi aptasse: quod quidem multo etiam intolerabilius aiunt esse. Faustinus paulo ante laudatus num. 4: *Jam vero illud quale quam turpe est, quod viri nati tunicis muliebribus vestiuntur*; et paulo post: *Barbata facies præferunt et videri se feminas volunt*, etc., in eam sententiam quæ vide. Quin idem suadet quod S. Petrus Chrysologus graviter queritur serm. 155, quosdam etiam Christianos personas sibi deorum falsorum induere; sic enim loquitur: *Quis satis lugeat eos qui simulacra faciunt semetipsos? Nonne isti amiserunt imaginem Dei, similitudinem perdididerunt, Christi exuti sunt indumentum qui se simulacrorum formis sacrilegis formaverunt?* Hæc Chrysologus. Quos autem deos formis ac largis exprimerent cum non dicat, suspicandum præbet de Pesinuntia dea vetula deorum matre, cujus festi veris initio celebrari soliti proprium ritum fuisse Herodianus ait, ut quisque quo vellet habitu personatus incederet. Verba superius recitavimus. Quod si, ut est credibile, gentilis hoc ritu transformationes deorum suorum fabulis ipsorum cantatas obicere oculis studebant, credibile sit anili vultu processisse plurimos ad mutationes Junonis, Palladis, aliarumque dearum ac deorum in anus, sæpe in metamorphosisibus, aliisque ipsorum Græcis Latinisque carminibus recitatas, subjicientis aspectui. Quando in his sum,

εὐκτρίους οἴκους καταλαμβάνεις (4), ὅτι βλέπεις πάντας τοὺς ἀφρονεστέρους πρὸς τὰς τῶν ἵππων ἀμίλλας ἐπειγομένους, καὶ βεβρομένους εἰς τὰ ἄξια τῆς κατάρως θεάτρα, καὶ τὰς ψυχολαβείας τοῦ διαβόλου πομπάς.

ΣΤΓ'. — ΓΕΡΟΝΤΙΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ.

Εἰ πιστεύεις, ὅτι Σαμφὼν τῇ πίστει καὶ τῇ εὐχῇ πηγὴν προσέβλασεν ἐκ σιαγόνος θύου νεκροῦ, πιστεύσον, καὶ πρόσευξαι· καὶ γὰρ καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν ἔγνωσαν, καὶ διηγῆσαντο ἡμῖν, καὶ ἡμεῖς τῇ πείρᾳ ἐγνώκαμεν, καὶ οἱ μεθ' ἡμᾶς γινώσκονται, ὅτι μεγάλα δύναται πίστις, καὶ δέησις ἐξ ὅλης δυνά-

non omittam conjecturam meam prodere de extremo illo vocabulo in sententia ex Eligii sermone superius relata negotium lectori facessente, merito scilicet quaesituro quid sit jorticos facere? quidve tandem jortici. Ἰουδός est Suidæ ἡ πρώτη ἔκφρασις τῶν τριχῶν, unde Homero capre: ἰουδάδες dictæ, a villis nimirum quibus sunt obductæ. Quid si hinc formata vox sit qua, qui caprinis aut alioqui pilosis ad satyrorum formam induti vestibus cursitabant ἰουθικοί, *Jonthici* dicerentur? Possin.

(3) *Καὶ ταῖς ἱεροδρομίαις*. Non erant quidem Januaria Kalendæ status dies magnorum Circensium; tamen solemne fuisse privatos circenses paratu maximo idque a longe nobilioribus quam publicos eo die celebrari, docet inter alios Sidonius in carmine cui titulum fecit *Narbo*, ubi Consentio gratulans gloriam quam tali die quadriga in circo regenda, sorte ad id lectus meruisset in hunc modum scribit:

*Nam circensibus ipse quanta ludi
Victor gesseris intonante Roma,
Latam par sinit exorare Musam.
Janus forte suas bifrons Kalendas
Anni tempora circinante Phœbo
Sumendas referebat ad curules.
Mos est Cæsaris hic die bis uno
(Privatos vocitant) parare ludos.
Tunc cætus juvenum sed ancilicorum
Elei simulacra torva campi
Exercet spatiantibus quadrigis,
Et jam te urna petit cietque raucæ
Acclamatio sibilans coronæ, etc.*

(4) Ἄλλὰ τότε μάλιστα τοὺς εὐκτρίους οἴκους καταλαμβάνεις. Ut ii quibus gratulatur Chrysostomus oratione 35 Antiochiæ postridie Kalendas habita tomo V ed. t. Anglic., pag 220. Τὴν γὰρ ἡμέραν ἑορτὴν οὕσαν διαβολικὴν, ἐποιήσατε ἡμεῖς ἑορτὴν πνευματικὴν μετὰ πολλῆς τῆς εὐνοίας τοὺς παρ' ἡμῶν δεξάμενοι λόγους καὶ τὸ πλεον ἐνταῦθα τῆς ἡμέρας διατριψάντες. Atque ut consensum in eadem pia studia Ecclesiarum longe distantium mireris, ut in Asia sic in Galliis Christiani solebant religiosis officiis in loco sacro diem istam anni primum Satanicis spectaculis deformem transigere. Docet hoc canon 17 concilii Turonensis ii, in basilica S. Martini celebrari xv Kal. Decemb., an. Chr. 567. Eo enim canone dum præscribuntur dies, quibus ex antiquo instituto monachis jejundandum erat, postquam a Natali Domini ad Epiphania ob festivitatum reverentiam prandium permitti dixit, exceptionem adhibet his verbis: *Excipitur triduum illud quo ad calcandam gentilium consuetudinem Patres nostri statuerunt privatus in Kalendis Januarii fieri Litanias, ut in Ecclesiis psallatur, et hora octava in ipsis Kalendis circumcisionis missa Deo propitio celebretur*. Hæc ibi. Privatas Litanias vocat quo modo paulo ante retulimus circenses, qui Kalendis Januariis die non suo dabantur, privatos appellatos, licet non minori quam publici frequentia spectarentur. Id.

μεως ἀπερισπάτως, καὶ ἀρεμβάτως προσφερομένη Ἀ Χριστῷ τῷ παντεπόπτη Θεῷ, καὶ τοσοῦτον, ὅση καὶ νεκροὺς ἐγείρει καὶ πάθη παντοῖα ψυχῆς, καὶ σώματος θεραπεύειν, καὶ δαίμονας ἐλαύνειν, καὶ φαρμακείας γοήτων καταλύειν, καὶ ἄλογον σώματος πύρωσιν σθεννύειν, καὶ σφυγμοὺς σαρκὸς ἐκ δαιμόνων διερεθιζομένους ἐπέγνωμεν, καὶ τὰ δόξαντα ἀνίατα τραύματα ὑπάρχειν διὰ τὸ ἀποχερωθῆναι, καὶ ἀπεσκληρῆναι πολυχρονίῳ ἀμελείᾳ, καὶ συνηθείᾳ, θεραπευθέντα αἰφνίδιον, καὶ παρὰ προσδοκίαν.

ΣΝΔ'. — ΙΟΥΔΙΑΝῶ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ.

Τινὲς τελείας καὶ καθαρὰς μετανοίας ἐπιλαβέσθαι μὲν προθυμοῦνται, ἐμποδιζόμενοι δὲ πρὸς καιρὸν ὑπὸ τῶν τῆς πονηρίας πνευμάτων, ἀκηδιῶσι, καὶ ἀποκαμόντες ταχέως ἀφίστανται τοῦ ἐναρχθέντος αὐτοῖς ἀγωνίσματος, καὶ αὐτὴν τὴν μικρὰν, καὶ ὡς ἄν τις εἴποι, τὸ γραφικὸν μουπάζειν δοκοῦσαν μετάνοιαν, καὶ ὡς μὴ ἐπίστανται, συναλεύονται εἰς τὸ ἀπολέσθαι. Οὐκοῦν μὴ ἀποστῶμεν τῆς τοῦς ὀφθαλμοῦς ἀσθενεῖς ἐχούσης Ἰίας, καὶ μετ' οὐ πολὺ τευξόμεθα τῆς ποθουμένης Ῥαχὴλ τῆς εὐσφάλλου. Αὕτη δ' ἂν εἴη τελειωτάτη, καὶ καθαρὰ, καὶ ἀκλινή ἀρετῆ.

ΣΝΕ'. — ΝΕΙΑῶ ΜΟΝΑΧῶ.

« Ἐγενήθη, φησὶν ὁ μακάριος Δαυὶδ, τὰ δάκρυά μου ἔμοι ἄρτος ἡμέρας καὶ νυκτός. » Ὁ γὰρ μὴ εἰκῆ μὴδὲ μάστιγ δακρύων, ἀλλ' ἐκ διαθέσεως φιλοπόνου, καὶ φιλοθέου τῷ κλαυθμῷ κεκρημένος, ἐκεῖνος τοῖς οἰκειοῖς δάκρυσι τρέφεται δίκτην ἄρτου, οὐκ ἐν τοῖς ἰλαροῖς μόνον, καὶ χρηστοῖς, καὶ θυμῆρεσιν, ἀπερ ἡμέραν καλεῖ ὁ ἅγιος ἄνθρωπος, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς περιστάτικοῖς, καὶ λυπηροῖς, ἀπερ νύκτα συμβολικῶς ὀνομάζει ὁ αὐτὸς ἅγιος. Μακάριοι γὰρ οἱ ἀρτίως πενθοῦντες καὶ γεωργοῦντες τὸ σωτήριον πένθος, ἵνα κατὰ τὸ μέλλον μεγάλως εὐφρανθῶσιν· οἱ γὰρ ἐν τῷ παρόντι βίβω τὰ δάκρυα σπειραντες, πρόδηλον ὅτι ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ τὰ δράγματα τῆς ἀγαλλιάσεως τῆς μήποτε ληξούσης θεριοῦσι. Τισὶ δὲ τῶν μὴ θελόντων ἐπὶ τοῖς ἰδίῳι σφάλμασι μετανοεῖν, ἐπιφέρει ὁ Κύριος Ὀλίψεις, καὶ βασανισμὸν σώματος, ὅπως διὰ τῆς ἐκεῖνων κολάσεως, οἱ ἀμελεῖς, καὶ εὐαισθητότεροι πρὶν σκυθρωπὸν ὑπομείναι, εἰς δόρθωσιν ἔλθωσι, καὶ μὴ ἐγχερόσωσιν ἐν τινὶ ἐλαττώματι.

ΣΝΖ'. — ΝΕΙΑῶ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῶ.

Οὐδέεις ταπεινότερος τοῦ ἀμαρτήσαντος, καὶ συντετριμμένου τῷ πνεύματι, καὶ μετὰ στεναγμοῦ παρακαλοῦντες διὰ μετανοίας τὸν Κύριον. Χρῆ τὸίνυν παντός πράγματος προκρίνειν τὴν εἰς Χριστὸν δέησιν, καὶ τὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐπικαλεῖσθαι βοήθειαν, καὶ σκέπην. Οὐ γὰρ ἐστὶν ἄλλως ἐκδύναϊ τὴν πονηρὰν τῆς φθορᾶς δυναστείαν, μὴ τῆς θέας ἐνδύμευς ἐφ' ἡμῶν ἀντιλαβούσης τὸ κράτος. Οὐκοῦν τοιαύταις χρῶ ἱκεσίαις, καὶ φωναῖς πρὸς τὸν Κύριον· Βοηθός μου γενοῦ, Δέσποτα τῶν ὄλων Χριστέ, καὶ ὑπεράσπισον τῆς ἐμῆς ψυχικῆς ἀσθενείας. Ἀπαλλαγείην τῆς ἀνοσίου, καὶ ἀμαρτητικῆς φθορᾶς· ἐλεῦθερος γενοίμην τῆς

A sine ulla distractione et errore animi oblatam Christo omnia contuenti Deo : tantoque magis, quantum et mortuos suscitare, et perturbationibus animæ et corporis universis medelam afferre, et dæmones ejicere, veneficia magorum dissolvere, et rationis expers corporis incendium extinguere : et carnis pulsus a dæmonibus inturbatos cognovimus, et quæ visa sunt insanabilia vulnera, quod aruerint, et induruerint longa incuria, et usu, illico, et præter expectationem omnem sanata.

CCLIV. — JULIANO LECTORI.

Quidam absolutam puranique pœnitentiã enixe captant, sed ab iniquitatis spiritibus ad tempus præpeliti, inconsiderate negligenterque viventes, et lassescentes velociter ab incepto certamine desistunt, et pusillam ipsam, et, ut quidam diceret, ex Scriptura nictantem pœnitentiã, et, ut ipsi nesciunt, in perditionem detruduntur. Ne igitur nos avellamus a Lia, quæ infirmos oculos habuit, et non multum post tempus desideratam Rachelem oculis decoram consequemur⁹⁹. 423 Hæc porro fuerit absolutissima, et munda, et inconcussa.

CCLV. — NILO MONACHO.

« Factæ sunt, ait beatus David, lacrymæ meæ mihi panis die et nocte⁹⁹. » Namque qui non temere, neque frustra illacrymatur, sed ex dispositione laboriosa, et Dei colente planctum usurpat, næ illis propriis lacrynis instar panis emutritur, non in lætis modo, et probis, et placitis, quæ diem sanctus vir appellat, sed et in adversis et tristibus, quæ noctem symbolice idem sanctus nuncupat. « Beati enim qui nunc gemunt⁹⁹, et salutarem mœstitiam colunt, ut in futurum ingenter lætentur. Qui namque in præsentī hac vita lacrymas seminant, manifestum est eos illa die exultationis nusquam sinitis, manipulos metere⁹⁹. Quos vero non pœnitet delictorum suorum, illis Dominus afflictiones et corporis tormenta subinfert, ut per eorum punitiõnem, negligentes, et qui sensu acutiores sunt, antequam triste quid subeant, emendentur, et in nullo defectu moras trahant.

CCLVI. — NILO PRESBYTERO.

Nemo, delinquente et contrito spiritu, et una cum lacrymis per pœnitentiã Dominum deprecante humilior est. Itaque ante res omnes preces in Deum præferendæ sunt, et Spiritus sancti auxilium invocandum, 424 exorandaque precatio. Neque fieri potest alio modo pravam corruptionis potentiã exuere, ni divina virtus super nos robur accipiat. Hinc itaque utere supplicationibus et vocibus ad Deum : Auxiliator sis mihi, Domine omnium Christe, et meam, quæ animam opprimit, imbecillitatem protege. Immunis sim ab iniqua et delictorum matre corruptione; liber sim ab impie-

⁹⁹ Gen. xxix, 17. ⁹⁹ Psal. xli, 4. ⁹⁹ Matth. v, 5. ⁹⁹ Psal. cxxv, 5, 6.

tate illiusque vinculis. Nullum opus in me malitiæ tyrannis exerceat; ne prævaleat in me dæmon adversarius; neque me per luxum captivum abducat. Adveniat super me divini et adorandi Spiritus regnum, ut secedant, imo et in nihilum redigantur, quæ nunc in me prævalent mihiq̄ imperant dissolutæ perturbationes.

CCLVII. — AGAPETO DIACONO.

Sæpius ex te, quod nunc repetis, audivi: Quid faciam? cum lacrymas appetam, et super peccata mea ingemiscere exoptem, et me in id compellem, neque ulla in oculos lacryma ascendit; et propterea corde indolenti suspiro: quod si alium in Christo dulce lacrymantem inspexero, in illius invidentiam adigor. Ad id sic respondeo: Proscium est omnino desiderium lacrymarum; namque per ipsam appetentiam quispiam Deum conveniens, et veniam salutemque petens exauditur, uti scriptum est: « Desiderium pauperum exaudisti, Domine ³. » Et principi animæ parti, regiæ scilicet menti, infit: « Desiderium cordis illius dedisti et ⁴. » Quemadmodum enim **425** « qui concupiverit mulierem, jam mæchatus est in corde suo ⁵: » ita et concupiscens rem aliquam, sive ea sit bona, sive mala, jam eam in cogitatione sua complevit. Et confitebitur tibi, ait, videnti interiora cordis. « Confitere, quod cogitatio hominis confitebitur tibi ⁶, » ait, et hoc tuum desiderium in sacrificium reputabitur, et in incensum illud ponet Deus, et dicet angelis suis de anima, eam a Salvatoris pedibus, quod digna non sit, avellere conantibus: « Sinite eam, quod cor illius afflictum et doloribus oppressum est ⁷. » Nec dissimile fuerit, quod de in impietatibus Ægyptiacis aliquando putrefactis Israelitis scriptum est; dicit enim Moysi Deus: « Vidi afflictionem, qua affligunt eos Ægyptii ⁸; » et vita eorum doloribus oppressa est, et gemitum eorum audivi, et descendi ut eripiam eos. Annon vides nullum aliud illis præclarum facinus appingi, nisi tantum, quod humiliabantur, et gemebant, et illius tantummodo causa Dei amorem de cælo evocarunt? Quod non in munditia, sed « in humilitate recordatus est nostri Dominus ⁹, » et liberavit nos ab Ægyptiis et immanissimo Pharaone ¹⁰. Pharaeo vero nunc hominum osor diabolus est, « ab initio homicida ¹¹; » Ægyptus improbitas et peccatum; exactores operum dæmones; afflictio iniquitas. Et rursum Propheta: « Prope est Dominus contritis corde, et humiles spiritu salvos faciet ¹²; » et rursum: « Ad quem respiciam, nisi super mitem, et quietum, et sermiones meos expavescentem ¹³? » Est præterea in nonnullis hominibus naturalis quædam constitutio, ad effundendas lacrymæ pertinax. Quid **426** itaque facto opus illi, qui lacrymas optat? Audi. Si non potes per visibiles oculos tibi lacrymas exprimere, effinge cogitationem

ἁνομιᾶς καὶ τῶν δεσμῶν αὐτῆς· μὴ ἐνεργεῖται ἐν ἔμοι ἡ τυραννὶς τῆς κακίας· μὴ κατακρατεῖται μου ὁ πολέμιος δαίμων, μηδὲ ἀγαγέτω με διὰ τῆς ἀσωτίας αἰχμάλωτον. Ἐλθέτω ἐπ' ἐμὲ ἡ τοῦ θεοῦ καὶ προσκυνητοῦ Πνεύματος βασιλεῖα, ἵνα ὑποχωρήσῃ, μᾶλλον δὲ εἰς τὸ μὴ ὄν χωρήσῃ τὰ νῦν ἐπικρατοῦντα, καὶ βασιλεύοντά μου ἐκκελυμένα πάθη.
ΣΝΖ'. — ΑΓΑΠΗΤΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Ἦκουσά σου πολλάκις, ὡσπερ καὶ νῦν, λέγοντος· Τί ποιήσω, ὅτι ἐπιθυμῶ τοῦ κλαῦσαι καὶ πενθῆσαι ἐπὶ ταῖς ἁμαρτίαις μου, καὶ βιάζομαι ἑμαυτὸν εἰς τοῦτο, καὶ οὐκ ἔρχεται εἰς ὀφθαλμὸν μου δάκρυον· μόνον δὲ ἐπὶ τοῦτο ὀδυνόμενος τὴν καρδίαν στένω· Ἐὰν δὲ ἄλλον ἐν Χριστῷ γλυκέως δακρῦοντα θεάσωμαι, πολεμουμαι εἰς ὄθλόν αὐτοῦ. Πρὸς ἕπερ φημι, ὅτι ὠφέλιμὸν ἔστι τὸ ὄλω· ἐπιθυμῶ δακρῦων· καὶ δι' αὐτῆς· γάρ τις τῆς ἐπιθυμίας ἐντυγχάνων Θεῷ, καὶ αἰτούμενος συγχώρησιν καὶ σωτηρίαν, εἰσακούεται κατὰ τὸ εἰρημένον· « Τὴν ἐπιθυμίαν τῶν πενήτων εἰσέχουσας, Κύριε. » Καὶ τῷ ἡγεμονικῷ, τουτέστι τῷ βασιλεῖ νοῦ, φησὶ· « Τὴν ἐπιθυμίαν τῆς καρδίας αὐτοῦ ἔδωκας αὐτῷ. » Ὅσπερ γάρ· « ὁ ἐπιθυμήσας γυναίκης, ἦδη ἐμοίχευσεν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ· » οὕτως καὶ ὁ ἐπιθυμήσας τι πρᾶγμα, εἴτε καλὸν εἴτε κακὸν, ἦδη ἐπλήρωσεν αὐτὸ ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ. Καὶ ἐξομολογήσεται σοι, φησὶ, ὁρῶντι τὰ ἐγκάρδια· « Ἐξομολογοῦ, ὅτι ἐνθύμιον ἀνθρώπου ἐξομολογήσεται σοι, » φησὶ· καὶ σου ἡ τοιαύτη ἐπιθυμία εἰς θυσίαν λογισθήσεται, καὶ εἰς θυμίαμα ταύτην τάξει ὁ Θεός, καὶ ἐρεῖ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ περὶ τῆς ψυχῆς τοῖς βουλομένοις αὐτὴν ἀπόσασθαι τῶν ποδῶν τοῦ Σωτῆρος διὰ τὴν ἀναξιοτήτα αὐτῆς· « Ἀφετε αὐτὴν, ὅτι ἡ καρδία αὐτῆς τεθλιμμένη, καὶ κατώδυνος ἔστι. Τοιοῦτόν τι γέγραπται καὶ περὶ τῶν σαθρωθέντων ἐν Αἰγυπτιακαῖς ἀσθεβείαις ποτὲ Ἰσραηλιτῶν. Λέγει γάρ ὁ Θεός τῷ Μωϋσῆ, ὅτι· « Ἐγὼ βλέπω τὸν θλιμμὸν, ὅσπερ θλίβουσιν αὐτοὺς οἱ Αἰγύπτιοι, » καὶ ἡ ζωὴ αὐτῶν κατώδυνος ὑπάρχει, καὶ ἤκουσα τοῦ στεναγμοῦ αὐτῶν, καὶ κατέβην τοῦ ἐξελεῖσθαι αὐτούς. Βλέπε ὅτι οὐδεμίαν ἄλλην ἀγαθοεργίαν μαρτυρεῖ αὐτοῖς, εἰ μὴ μόνον, ὅτι ἐταπεινοῦντο, καὶ ἐστέναζον, καὶ διὰ τοῦτο μόνον ἐπεσπᾶσαντο τὴν τοῦ Θεοῦ φιλίαν· ὅτι οὐκ ἐν τῇ καθαρότητι, ἀλλ' ἐν τῇ ταπεινώσει ἐμνήσθη ἡμῶν ὁ Κύριος, καὶ ἐλυτρώσατο ἡμᾶς ἐκ τῶν Αἰγυπτίων, καὶ τοῦ πικροτάτου Φαραῶ. Φαραῶ δὲ νῦν μισάνθρωπος ἡμῶν ὑπάρχει ὁ διάβολος, ὅστις ἀπ' ἀρχῆς ἀνθρωποκτόνος ἔστιν. Αἰγυπτος δὲ ἡ φουλότης, καὶ ἡ ἁμαρτία· ἐργοδιώκεται οἱ δαίμονες· Οὐλίβις δὲ ἡ παρανομία. Καὶ πάλιν ὁ Προφήτης· « Ἐγγὺς Κύριος τοῖς συνετριμμένοις τῇ καρδίᾳ, καὶ τοὺς ταπεινοὺς τῷ πνεύματι σώσει. » Καὶ πάλιν· « Ἐπὶ τίνα ἐπιβλέψω, ἀλλ' ἢ ἐπὶ τὸν πρῶτον, καὶ ἡσυχίον, καὶ τρέμοντά μου τοὺς λόγους; » Ἔστι δὲ καὶ κατασκευὴ ἕν τιαν ἀνθρώποις φυσικῇ, εὐχέρως δάκρυα μὴ παρέχουσα. Τί οὖν χρὴ δακρῶν ἐπιθυμοῦντα; Λέξω σοι· Ἐν

³ Psal. ix, 54. ⁴ Psal. cx, 5. ⁵ Matth. v, 28. ⁶ Psal. lxxv, 11. ⁷ IV Reg. iv, 27. ⁸ Exod. iii, 9. ⁹ Psal. cxxxv, 25. ¹⁰ Exod. xiv, 30. ¹¹ Joan. viii, 44. ¹² Psal. xxx, 19. ¹³ Isa. lxxvii, 2.

μη δύνῃ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν φαινομένων δακρῶ-
σαι, ποιήσον τὴν διάνοιάν σου, ὡσπερ καθ' ὕπνον
κλαίουσας πολλάκις θεάσασαι, οὕτως καὶ γρηγοροῦ-
σαν, ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ κλαίων τῇ ἐνθυμήσει, καὶ
ἐκχέον δάκρυα· καὶ δυνήσῃ καθαρθῆναι ἀπὸ τῶν
ἀμαρτιῶν· Ὅπερ παραινεῖ καὶ ὁ Ψαλμῶδός λέγων·
« Ἐκχέετε ἐνώπιον αὐτοῦ τὰς καρδίας ὑμῶν. »
Πλὴν οἶδά τινας μὴ στάντας μέχρι τούτου, ἀλλὰ διὰ
πίστεώς τινος, καὶ δεήτειος στρέψαντας τὴν νοσητὴν
πέτραν εἰς λίμνας ὕδατων. Συνεχῶς γὰρ τῷ λόγῳ
Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, καὶ πυκνὰ τὴν καρδίαν
κεντοῦντες τῇ μνήμῃ τῶν τοῦ Θεοῦ θαυμάτων, παρα-
σκεύασαν ἑξωθεν ἀπὸ ἔσω βλύσαι ἀπὸ λιθίνων ὀφθαλ-
μῶν τὸ τῶν δακρῶν ἄσμα. Εἰ δὲ αὐτοὺς μὴ δυνήθῃς
τοιαύτης ἐπιτυχεῖν χάριτος, ἥσπερ ἐκεῖνοι ὀφθαλ-
υσαν, ἔρξῃ δὲ ἄλλον ἐν ταῖς εὐχαῖς κλαίοντα, δόξασον
τὸν Κύριον ἐπὶ τούτῳ, λέγων· « Εὐχαριστῶ σοι, Κύ-
ριε ὁ Θεός μου, ὃ ἐμὲ μὲν στερήσας τοῦ τοιοῦτου λυσι-
πονήρου, καὶ καθαρτικοῦ δώρου, τῷ δὲ ἀδελφῷ μου
χαρισάμενος αὐτό. Πλήθυνον τὴν χάριν σου εἰς αὐ-
τόν, ὃ Δέσποτα, ἕως τέλος· μέλος γάρ μου ὑπάρχει
ὁ ἀδελφός· μέλους δὲ ἐνός δοξαζομένου, συγχαίρει
πάντα τὰ μέλη. Ἐὰν οὕτως διατιθῇς πρὸς τὴν ἀδελ-
φόν, καὶ ἰλαρύνῃς πρὸς αὐτόν τὴν γνώμην σου, συμ-
μεριστῆς γίνῃ ἐκείνῳ, εἰς ὅπερ αὐτοὺς ἐκτίησατο
χάρισμα, καὶ κοινός ἀμφοτέροις ἔσται ὁ στέφανος,
ἐὰν διὰ τὸν Χριστὸν ταῦτα γίνηται.

ΣΝΗ'. — ΤΡΑΙΑΝΟ.

Ὁ ὑπὸ τῶν δοκούντων εὐτελῶν ἐστὶν πταισμάτων
καταφρονεῖν, ὡς μικρῶν· τὸ γὰρ μικρὸν ἐκεῖνο
ἀμάρτημα εἰς μεγάλας παρανομίας δύναται εἰσ-
οδιάσαι τὸν ἄνθρωπον, καὶ καταελάφαι τὰ μέγιστα.
Φυλάττου τοίνυν τὰ βραχέα τῆς ψυχῆς παθήματα,
ἵνα μὴ διὰ τῶν νομιζομένων μικρῶν ἀμαρτημάτων,
πρὸς αὐτὰ τῆς βαθείας φαιλότῃτος κακελεχθείσῃ τὰ
βάραθρα.

ΣΝΘ'. — ΠΑΛΛΑΔΙΟΥ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ.

Οἱ πονηροὶ καὶ φιλάμαρτοι λογισμοὶ χωρίζουσιν
ἀπὸ τοῦ Κυρίου τὸν ἄνθρωπον. Ἐὰν δὲ παρακληθεῖς
ὁ Θεός θανατώσῃ, καὶ ἀπωλέσῃ τοὺς πονηροὺς, καὶ
ἀνοσίους λογισμοὺς, τότε δυνήσεται ὁ ἄνθρωπος ἐξα-
ναστῆναι τοῦ ἐδάφους τῆς ἀμαρτημοσύνης, καὶ προσ-
φυγεῖν τῷ ἀγαθῷ Θεῷ. Καὶ τοιοῦτον ὑπολάμβανε εἶ-
ναι τὸ εἰρημένον, ὅτι· « Ἐξηγέρθη, καὶ ἔτι εἶμι μετὰ
σοῦ, » ὡσπερ ἤμην ἐξ ἀρχῆς, « ἐὰν μὲντοι ἀποκτείνῃς
ἀμαρτιολογούς, ὁ Θεός. »

ΣΞ'. — ΣΩΦΡΟΝΙΟΥ.

Λέγεις καὶ μὴ θέλοντί σοι ἀπιστίαν πρὸς Θεὸν ἐγ-
γίνεσθαι σοι ὑπὸ τοῦ διαβόλου, ἀλλὰ καὶ μὴ πτήξῃς
τὴν κακίως ὑποτιθέμενον τῇ καρδίᾳ τὴν ἀπιστίαν,
ἀνάδειξον δὲ αὐτὸν θαρσαλέως Χριστῷ τῷ μεγάλῳ
ἱατρῷ, κράζων· « Πιστεύου, Δέσποτα, βοήθησον τῇ
ἐμῇ ἀπιστίᾳ· » καὶ τεύξῃ θεραπείας.

ΣΞΑ'. — ΚΥΡΙΑΚΟΥ.

Ἡ ἀμαρτία πολυσχεδῶς καὶ πολυτρόπως τῇ ἀν-
θρωπίνῃ ζωῇ καταμίγνυται. Ταυτησὶ δὲ ἔστιν αἴτιον
τὸ μὴ παραλαμβάνεσθαι παρὰ τῶν ἀνθρώπων τῆν

tuam, quemadmodum inter somniandum lacrymis
concitata insepisti, ita et vigilem ante Deum
cogitatione tremens et lacrymas profundens : et a
peccato expurgare poteris. Quod et Psalmus illis
adhortatur : « Effundite in conspectu illius corda
vestra ¹⁵. » Verumtamen plerisque non ad hoc so-
lummodo persistentes, sed per fidem et supplica-
tiones intellectualem petram in aquarum paludes
convertisse cognovi. Frequenter enim Verbo Chri-
sti Dei nostri, sæpeque cor pungentes admirabilium
Dei memoria, fecerunt, ut extra ab interioribus,
et saxeis oculis lacrymarum fluxus emergeret.
Quod si ipse simile nancisci munus minime value-
ris, quod illi consecuti sunt, videsque alium inter
supplicandum in fletum irrumpere ; da gloriam Do-
mino, dicens : Gratias ago tibi, Domine Deus meus,
qui me a dira dissolvente, et expurgante munere
privasti, et fratri meo elargitus es. Multiplica in
eo gratiam tuam, Domine, usque ad finem : mem-
brum siquidem meum est frater ; et membro uno
gloria cohonestato, reliqua membra congaudent ¹⁶.
Si ita erga fratrem tuum dispositus fueris, et men-
tem tuam exhilarabis ; doni, quod ille consecutus
est, æqua portione particeps eris, et communis
utriusque corona accedet, dummodo hæc per Chri-
stum fiant.

CCLVIII. — ΤΡΑΙΑΝΟ.

Errores, qui minimi esse judicantur, contemnendi
non **427** sunt : pusillum etenim illud peccatum in-
ingentes iniquitates hominem compellere potest, et
maximis afficere damnis. Cave tibi igitur a parvis
animæ perturbationibus, ne per parva juxta ho-
minum existimationem delicta, ad ipsa profundæ
impietatis barathra præceps agaris.

CCLIX. — ΠΑΛΛΑΔΙΟΥ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ.

Præva et scelerata cogitationes hominem a Domino
sejungunt. Si vero Deus exoratus, neci tradat, per-
datque improbas et impias cogitationes, tunc pote-
rit homo ex solo iniquitatis exurgere, et ad bonum
Deum confugere. Nec aliud esse, quod dicitur,
teneto : « Surrexi, et adhuc sum tecum, » quem-
admodum eram a principio, « si tu quidem perdes
peccatores, Deus ¹⁷. »

CCLX. — ΣΩΦΡΟΝΙΟΥ.

Narras, etiam invito tibi adversus Deum incre-
dulitatem a diabolo ingeri. Verumtamen ne timeas
prave cordis incredulitatem suggerentem, imo as-
sumptis animis Christo eximio medico temetipsum
ostendito, clamans : « Credo, Domine, et meæ incre-
dulitati auxilium exhibe ¹⁷. » ; medicinam habebis.

CCLXI. — ΚΥΡΙΑΚΟΥ.

Peccatum variis multisque modis humanæ vitæ
conjungitur. Hujus vero causa fuerit, quod homi-
nes divinam opem ad ea quæ prae manibus sunt, non

¹⁵ Psal. lxi, 9 ¹⁶ I Cor. xii, 25. ¹⁷ Psal. cxxxviii, 48, 49. ¹⁷ Marc. ix, 25.

asciscant. **428** Et enim si studia oratio antecesserit, aditum adversus animam facile temeriterque intrans, et varia iniquitas non inveniet. Memoria siquidem divina cordi infixā, adversarii machinæ cadunt evanescentque, ubique justitia in dubiis sese interponente. Separatur porro a Deo, quicumque se cum Deo conjungere per orationem fastidit.

CCLXII. — CYPRIANO.

Magnum equidem fuerit, nunquam lapsui obnoxium fuisse; quod si aliquando fraude impetuque hostis advenerit, ad probiorem spem recurrendum est. Semper enim in contraria inclinationes hominum rapiuntur. Suevit autem et spiritualis disciplina repositum in animis malitiæ fumum discutere. Similiter quoque eloquia sanctissima vires conciliant divinas, possuntque ex pravo habitu in bonum cum desiderio legentem transvehere.

CCLXIII. — RUFINO.

Qui maximorum desiderio tenetur, non molliter aut delicate, imo neque obiter, sed diligenter et generosis conatibus necesse est ut operibus manus injiciat.

CCLXIV. — CHARITONI.

Quemadmodum fumus in aerem sublatus, nullum propriæ naturæ vestigium imprimit, et cera in ignem demissa nunquam apparet; sic et te longo **429** tempore Dominum humanissimum deprecante exoranteque, si divina gratia virtusque accesserit, quæ nunc dominantur affectiones penitus obscuræ evanescent. Neque enim tenebræ luminis præsentiam sustinent, neque infirmitas permanet adveniente bona valetudine. Non afficiunt itaque conturbationes conturbationum præsentē vacuitate.

CCLXV. — JONÆ MONACHO.

«Myrmecoleon perit, eo quod non haberet cibum, » tale quid inuit ¹. Insidiosum quippe affectionis exsecrandæ provalere volens beatus Job, compositam illius appellationem commentus est, ex audacissimo leone, et omnium abjectissima formica, nomen efformans. Aggressiones enim perturbationum ex vilibus imaginibus primum creantur, instar formicæ clanculum irrepentis: postmodum vero in magnam molem excrescunt, adeo ut non mitius aggressore leone cuicumque periculum creent. Hinc certator debet tunc adversus perturbationes collectari, dum uti formicæ accedunt, vilitatem uti escam proponentes. Quod si ad leonis vires pervenerint, difficiles fiunt expugnati. Cibus itaque illis præbendus non est. Cibus porro illis fuerit per sensus rerum sensillum imagines intromissæ. Hæ siquidem perturbationes nutriunt, quodcumque visum per successionem adversus animam armantes.

430 CCLXVI. — ADRIANO.

Sæpius supplex orans, nec exorata consequens

¹ Job iv, 11.

Α τοῦ Θεοῦ συμμαχίαν πρὸς τὰ ἐν χερσὶ σπουδαζόμενα· Ἐὰν γὰρ τῆς σπουδῆς ἡ εὐχὴ προσηγήσεται, οὐχ εὐρήσει παράδοτον κατὰ τῆς ψυχῆς ἢ εὐπερίστατος καὶ ποικίλη ἀμαρτία. Τῆς γὰρ τοῦ Θεοῦ μνήμης τῆ καρδίᾳ καθύδρουμένης, ἀπρακτοὶ μένουσιν αἱ τοῦ ἀντικειμένου ἐπίνοιαι, πανταχοῦ τῆς δικαιοσύνης ἐν τοῖς ἀμφοισθητομένοις; μεσιτευούσης. Χωρίζεται δὲ ἀπὸ Θεοῦ πᾶς ἄνθρωπος, ὁ μὴ βουλόμενος διὰ προσευχῆς τῷ Θεῷ συνάπτειν ἑαυτόν.

ΣΞΒ'. — ΚΥΠΡΙΑΝΟΥ.

Μέγα μὲν τὸ μηδέποτε καταδέχσθαι πτωμα· ἐὶ δὲ κατὰ συναρπαγὴν ποτε τοῦ ἔχθρου πταισμά τι προσγένηται, προσφευκτέον τῇ χρηστοτέρᾳ ἐλπίδι. Ἄελ γὰρ πρὸς τὰ ἐναντία βέπουσιν αἱ βροταὶ τῶν ἀνθρώπων. Εἴωθε δὲ καὶ ἡ πνευματικὴ διδασκαλίᾳ ἐξελαύνειν τὸν ἐναποτεθέντα ταῖς ψυχαῖς τῆς κακίας καπνόν. Ὅμοίως δὲ καὶ οἱ πανάγιοι λόγοι δύναμιν θεῖαν ἐπιφέρονται, καὶ ἰσχύουσιν ἀπὸ τῆς καχεξίας μεταρρυθμίσαι εἰς ἀγαθοεξίαν τὸν ἀναγινώσκοντα μετὰ πόθου.

ΣΞΓ'. — ΡΟΥΦΙΝΟΥ.

Τὸν τῶν μεγίστων γλιχόμενον, οὐ χαύνως, καὶ διακεκλασμένως, οὐθ' ὡσπερ ἐν παρέργῳ, ἀλλὰ σπουδαίως, καὶ γενναίως ἀνάγκη τῶν ἔργων ἐφάπτεσθαι.

ΣΞΔ'. — ΧΑΡΙΤΩΝΙ.

Ὅσπερ ὁ καπνὸς ἀναχθεὶς εἰς τὸν ἀέρα σημεῖον τῆς οικείας φύσεως οὐκ ἔτι ὑπελείπεται, καὶ κηρὸς ἐν πυρὶ γενόμενος οὐκ ἔτι εὐρίσκειται· οὕτως ἐπὶ πολὺ παρακαλοῦντός σου τὸν φιλόανθρωπον Κύριον, καὶ καθικετεύοντός, ἐὰν φθάσῃ ἐπὶ σὲ ἡ θεῖα χάρις καὶ δύναμις, τὰ νῦν ἐπικρατοῦντα πάθη εἰς ἀφανισμόν περιστήσεται. Οὐ γὰρ ὑπομένει τὸ σκότος, τὴν τοῦ φωτὸς παρουσίαν, οὔτε νόσος ἴσταται ἐπιλαβοῦσης ὑγείας. Οὐκ ἐνεργεῖ οὖν τὰ πάθη παρουσίας τῆς ἀπαθείας.

ΣΞΕ'. — ΙΩΝΑ ΜΟΝΑΧΟΥ.

Τὸ ἐ Μυρμηκόλων ὄλετο παρὰ τὸ μὴ ἔχειν βορᾶν, » τοιοῦτόν τι σημαίνει εἰσθε. Τὸ γὰρ ἐνεδρευστικὸν τοῦ πάθους τοῦ μιᾶρου δεῖξαι θέλων ὁ μακάριος Ἰωβ, σύνθετον ἐξεῦρεν αὐτοῦ τὴν προσηγορίαν, ἐκ τοῦ θρασυτάτου λέοντος, καὶ ἐκ τοῦ πάντων εὐτελεστάτου μύρμηκος συνθεὶς τοῦνομα. Αἱ μὲν γὰρ προσβολαὶ τῶν παθῶν ἀπὸ εὐτελῶν φαντασιῶν ἀρχονται πρῶτον, μύρμηκος δίκην λανθανόντως προσέρπουσαι· τὰ δὲ τελευταῖα ἐπὶ μέγαν ἐξαίρετα ἔγκον ὡς οὐκ ἔλαττον λέοντος ἐπιθρομέως τῷ παρατυχόντι παρασχεῖν τὸν κίνδυνον. Ὅθεν χρῆ τὸν ἀγωνιστὴν τότε παλαίειν πρὸς τὰ πάθη, ὅταν ὡς μύρμηκος προσέρχωνται, δέλεαρ τὴν εὐτέλειαν προβαλλόμενα. Ἐὰν γὰρ ἐπὶ τὴν τοῦ λέοντος φθάσωσιν ἰσχύον ἐλθεῖν, δυσκαταγώνιστα γίνεται. Δεῖ τοίνυν αὐτοῖς βορᾶν μὴ παρέχειν. Βορὰ δὲ τούτων εἰσὶν αἱ διὰ τῶν αἰσθησεων εἰσερχόμεναι τῶν αἰσθητῶν εἰκόνες· αὗται γὰρ τρέφουσι τὰ πάθη, ἕκαστον εἴωλον ἐκ διαδοχῆς ὀπλιζουσαι κατὰ τῆς ψυχῆς.

ΣΞϚ'. — ΑΔΡΙΑΝΟΥ.

Πλειστάκις δεηθεὶς, καὶ ἀποτυχὼν, μὴ ἀποκάμης,

μηδὲ ἀπελπίσσης, ἀλλ' ἀνακρινίσα; τοὺς πρὸς θεὸν ἀλιβέλλους, πρόσσελθε ἀναιδῶς τῷ Δεσπότη· προτιμᾶται γὰρ ἐν ταῖς ἀνάγκαις τῆς αἰδοῦς ἢ ἀναίδια. Διὰ γὰρ τὴν ἀναίθειαν αὐτοῦ, δοθήσεται αὐτῷ ὅσον θέλει, καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος.

ΣΣΖ'. — ΦΙΛΟΥΜΕΝῸ ΜΟΝΑΧῸ.

Οὐκ ἐν τῷ πεπράχθαι ποτὲ, ἀλλ' ἐν τῷ ἀεὶ πράττεσθαι, καὶ ἐνεργεῖσθαι τὰ θεῖα κατορθώματα τὴν εὐφημίαν ἔχειν, καὶ τὸν ἔπαινον λογιζόμεθα.

ΣΣΗ'.

Ὁ ἡνίοχος; νοῦς τὸν μὲν εὐθύνει τῶν ἵππων, τὸν δὲ ἀνακόπτει, τὸν δὲ καθιχνεῖται διὰ τῆς μάστιγος· ἐπειδὴ τῶν ἵππων ὁ μὲν γοργός καὶ ὀξύς, ὁ δὲ βραδύς, ὁ δὲ θερμός· μέχρις ἂν τοῖς πᾶσι μίαν σύμπνοιαν πρὸς τὸν δρόμον ἐμπούησῃ. Οὐκοῦν οὔτε πλεονάζοντι τῷ θερμῷ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς νεότητος, τὰς τῆς πυρώσεως; προσθήκας ἐπινοήσῃ, οὔτε κατεψυγμένα διὰ πάθος, ἢ χρόνον τὰ ψύχοντα, καὶ καταμαραίνοντα πλεονάζῃ· ἵνα μήτε τὸ πολὺ πλεονάζῃ, μήτε τὸ ὀλίγον ἐλαττωθῇ· ἀλλὰ τὸ ἐν ἐκάστῳ ἄμετρον περικόπτων τῆς τοῦ ἐνδέοντος προσθήκης ἐπιμελήσεται, καὶ μετὰ τοσοῦτον τῆς ἐφ' ἑκάτερα τοῦ σώματος ἀχρηστίας φυλάσσει, ὡς μήτε δι' ὑπερβαλοῦσης εὐπαθείας ἀτακτὸν ἑαυτῷ, καὶ δυσήνιον ἐπασκῆσῃ τὴν σάρκα, μήτε διὰ τῆς ἀμέτρου κακοπαθείας, νοσιώδη, καὶ λελυμένην, καὶ ἄστονον πρὸς τὴν ἀναγκαίαν ὑπηρεσίαν κατασκευάζῃ. Οὗτος ὁ τελειώτατος τῆς ἐγκρατείας σκοπὸς, οὐ τὸ βλέπειν πρὸς τὴν τοῦ σώματος κακοπάθειαν, καὶ κατάλυσιν, καὶ παντελῆ ἀχρεώσιν, ἀλλὰ πρὸς τὴν τῶν ψυχικῶν κινήματων εὐκολίαν.

ΣΣΘ'. — ΙΟΥΛΙΑΝῸ.

Τότε πιστὸς λογισθήσῃ, ὅταν μὴπω κομισάμενος τὰ αἰώνια ἀγαθὰ, μένεις προσδοκῶν, καὶ ἀπεκδεχόμενος λήψεσθαι πάντως τὰ αἰώνια ἀγαθὰ, καὶ τὴν θεῖαν ἐπαγγελίαν ἐν τῷ αἰῶνι τῷ μέλλοντι. Εἰ γὰρ νῦν ἐτοιμῶς, καὶ παραχρῆμα ὁ Κύριος τὰς ἀμοιβὰς παρεῖχε τῆς ἀγαθοεργίας, ἐμπορεῖα μᾶλλον τὸ πρᾶγμα ἐτύγχανε, καὶ οὐ θεοσιβεία. Ἐδόξαμεν γὰρ ἂν εἶναι δίκαιοι, οὐ διὰ τὸ εὐσεβεῖς, ἀλλὰ διὰ τὸ κερδαιλέον.

ΣΣ'. — ΠΕΡΓΑΜῸ ΑΝΑΓΝΩΣΤῆ.

Εἰ μέχρι τῆς ἐσχάτης τοῦ ἀνδριόπου ἀναπνοῆς, τὴν οἰκείαν ἰσχὺν δείκνυσιν ἢ ἀγαθῇ, καὶ μεγαλωφελῆς, καὶ ὀνησιφόρος μετάνοια, καὶ ἐν αὐταῖς προσλαμβανόμενη ταῖς τοῦ θανάτου πύλαις, τῷ ψυχορραγεῖν ἐπὶ τοῦ σκίμποδος καὶ μέλλειν ἐξίναται τοῦ σταδίου δικαιοῦσα καὶ σώζουσα τὸν ἐξαμαρτήσαντα, καὶ μεταμεληθέντα, καὶ ἐνώπιον τοῦ Χριστοῦ ἐκτεταγμένον ὑπτιον καὶ τὰ τελευταῖα πνέοντα, τίνος χάριν, εἰπέ μοι, σαυτὴν ὡθεὶς πρὸς ἀπόγνωσιν, δέον σπεύδειν πρὸς τὴν ἐπίγνωσιν τῶν πταισθέντων καὶ μεταμέλειαν;

ΣΟΑ'. — ΕΥΠΡΑΞΙῸ ΔΙΑΚΟΝῸ.

Ἐκ τοῦ λέγειν τὸν ἄγιον· « Τίς δώσει μοι πτέρυγας ὡσεὶ περιστερᾶς; » διδασκόμεθα, ὅτι παρὰ Θεοῦ

nec despondito animum, nec desperato, sed renovatis ad Deum libellis, invrocunde ad Dominum accedito : in necessitatibus enim verecundiæ inverecundia præponitur. Propter enim inverecundiam illius, dabitur illi quantum voluerit ¹⁹, ut Dominus dixit.

CCLXVII. — PHILUMENO MONACHO.

Non quod aliquando facta sint, sed quod semper fiant, et opere absolvantur divina facinora præconium consequuntur, et laudanda esse prædicantur.

CCLXVIII.

Mens auriga equum, hunc quidem dirigit, alium refrenat, alium scutica flagellat; siquidem equorum hic quidem velox et pernix, hic tardus, alius vehemens, donec omnibus unam ad cursum conspirationem admisceat. Quare neque tempore juventutis abundanti calido ignem ac flammam exaggera, neque propter malam ægritudinem aut tempus refrigerantia, et exstinguentia adaugeas, ne et nimium superabundet, et pusillum imminuatur; sed in omnibus immodicum temperans, illius, quod deest, additamentum procurabis : et sic corporis in utramque partem inutilitates cavebis, ita ut neque ex superabundanti luxu inordinatam tibi ipsi, et effrenatam carnem exerceas, neque ob immoderatam **431** molestiam, morbosam, et fractam, et invalidam ad necessarium ministerium efficias. Et hic est perfectissimus continentiæ scopus, non ad corporis molestiam, et perniciem, et omnimodam inutilitatem, sed ad eos, qui animæ sunt, motus facilitatem conspiciere.

CCLXIX. — JULIANO.

Tunc fidelis reputaberis, cum nonnumquam assecutus sempiterna bona, perstas expectans, et præstolans omnino bona sempiterna, et divina promissa in futuro sæculo. Etenim si nunc prompte statimque Dominus rerum bene gestarum præmia penderet; mercatoria potius res fuisset, et non pietas; et nos videremur justis esse non pietatis, sed emolumentum gratia.

CCLXX. — PERGAMO LECTORI.

Si ad extremum usque hominis spiritum vires proprias ostendit proba et maxime proficua, utilisque pœnitentia, et in ipsis excepta mortis foribus, cum quis animam in lectulo agit, et e stadio egressurus est, justificans et salvans peccatorem jam pœnitentia ductum, et ante Christum supinum extensum, et postrema spirantem; quanam ratione, dic, sodes, teipsum in desperationem compellis, cum deberes ad delictorum cognitionem et pœnitentiam maturare?

432 CCLXXI. — EUPRAXIO DIACONO.

Ex sancti illius dicto : « Quis dabit mihi alas sicut columbæ? » edocemur, a Deo impertiri

¹⁹ Luc. xi, 8. ²⁰ Psal. lrv, 7.

nobis spirituales alēs, ut et nunc noxias perturbaciones, et in fine vitæ dæmoniācas cohortes, adversus nos impetentes superevolare possimus. Non autem, utut est, quibuscunque obviam divinam spiritualium munerum gratiam Dominus elargitur, sed iis, qui cum dolore, et mœstitia, et sudore, noctu interdique eam exposcunt. Quare ante omnia cultum orationi addictum amplexemur,

CCLXXII. — PAULINO DOMESTICO.

Donec tu cum omni dilectione, et timore, et reverentia ad tuimet ipsius Dominum respicis, ille etiam benigne, amiceque intendit: neque contra te prævalebunt, neque Satanas, neque perturbatio, neque infortunium, neque peccatum omne. Cum vero Dominico metu te privaveris, et Salvatoris proprii oblitus fueris, tum et ille avertet faciem suam a te; sicque postmodum fies malis universis obnoxius. Idque sciens sanctus nescio quis, dicens deprecabatur: « Ne avertas faciem tuam a me, et ne declines in ira a servo tuo ²¹. »

CCLXXIII. — AQUILINO.

Hostes vitæ nostræ dæmones nunquam neque defatigantur, nec cessant obturbantes et tentantes, **433** et insidias struentes, et agredientes, neque nos debemus pigrescere, et negligere, et defatigari, et cessare in auxilium nostrum pretiosum Christi nomen invocare, et ob id tormentis et afflictionibus nos vexantes incessere. Ingens etenim tormentum, et afflictio, et tremor spiritibus improbis oratio fidelium est.

CCLXXIV. — MODESTO.

Cum aliquando de male vituperabiliterque gestis conscius factus indolueris, et ab imo pectore suspiria traxeris, tum scito te divinam protectionem openque consecutum fuisse. Cum autem metuere ac tremere ab alto iudicem venientem dicis, ipse tibi suggero non esse desperandum, o optimum caput, imo in cultu precibus ac supplicationibus dedito, et vigiliis, et spe valida persistendum, et de salute sperandum. Non est itaque desperandum, ut dictum est; eoque potissimum, quod dirus ille ac execrabilis maxima lætitia et gaudio efferatur, magisque ac validius impetat animas, quæ in desperationem inclinent.

CCLXXV. — ANASTASIO.

Mulier illa, cujus in Evangelio mentio est, quæ terram infandi sanguinis stillis inquinaverat ²², pro cujuslibet immundæ animæ persona assumitur: fide enim supra modum omnem usa, ei Ambriam Dominicam tangens, fontem sanguinis illico exsiccavit. Illis edocemur, singulis hominibus propter iniquitates metuentibus, verum credentibus, invocantibusque Christum Dei Filium, exoriri **434** justitiæ Solem, qui peccatores justificet, et medicinam per mundas alas elargitur.

²¹ Psal. xxvi, 9. ²² Matth. ix, 20.

Ἄ ἐστι τὸ δοῦναι ἡμῖν πνευματικῆς πτέρυγας, ἵνα κἀνὼν τὰ ἐλέθρια πάθη. καὶ ἐν τῇ ἐξόδῳ τὰς δαιμονιακάς φάλαγγας ἑρμώσας καθ' ἡμῶν, ὑπερπηθῆναι ἰσχύσωμεν. Οὐχ ἀπλῶς δὲ τοῖς τυχοῦσι τὴν θεῖαν τῶν πνευματικῶν χάριν δωρεῖται ὁ Κύριος, ἀλλὰ τοῖς μετὰ πόνου καὶ μόχθου, καὶ ἰδρώτος αἰτουμένοις νύκτωρ, καὶ μεθ' ἡμέραν. Οὐκοῦν πλέον πίντων τῆν εὐκτικῆν λατρείαν μεταχειρισώμεθα.

ΣΟΒ'. — ΠΑΥΛΙΝῶ ΔΟΜΕΣΤΙΚῶ.

Μέχρις ἂν σὺ μετὰ πάσης εὐνοίας, καὶ φόβου, καὶ εὐλαβείας ἀναδέλφης πρὸς τὸν σεαυτοῦ Δεσπότην, κἀκεῖνος δηλονότι εὐμενῶς σοι, καὶ φιλοστόργως προσέχει, καὶ οὐκ ἂν δυνηθεῖς πρὸς σὲ ὁ Σατανᾶς, οὐ πάθος, οὐ συμφορὰ, οὐχ ἁμαρτία πᾶσα. Ὅταν δὲ σὺ ἀποστερῶν τοῦ Δεσποτικοῦ φόβου, καὶ ἐπιλάθῃ τοῦ οικείου Σωτῆρος, τότε καὶ αὐτὸς ἀποστρέφει τὸ πρόσωπον ἀπὸ σοῦ, καὶ λιπεῖν γενήσῃ παντὶ κακῷ ὑποχείριος. Ὅπερ ἐπιστάμενός τις τῶν ἁγίων ῥῆχτο λέγων, μὴ ἀποστρέψῃς τὴ πρόσωπόν σου ἀπ' ἐμοῦ, καὶ μὴ ἐκκλίνης ἐν ἔργῃ ἀπὸ τοῦ δούλου σου.

ΣΟΓ'. — ΑΚΥΛΙΝῶ.

Εἰ οἱ ἐχθροὶ τῆς ζωῆς ἡμῶν δαίμονες οὐκ ἀποκάμνουσί ποτε, οὐδὲ παύονται παρενοχλοῦντες, καὶ πειράζοντες, ἐνεδρεῦντές τε, καὶ ἐφόβους ποιούμενοι, οὐδὲ ἡμεῖς ὀφειλομεν ὀκνεῖν, καὶ ἀκηδιᾶν, καὶ ἀποκάμνειν, καὶ παύεσθαι τοῦ ἐπικαλεῖσθαι πρὸς βοήθειαν ἡμῶν τὸ τίμιον Χριστοῦ ὄνομα, καὶ διὰ τοῦτο βασανίζειν, καὶ ἐκθλιθεῖν τοὺς θλιβόντας. Μεγάλῃ γὰρ βάσανος, καὶ ἐκθλιψίς, καὶ φόβος τοῖς πολλοῖς πνεύμασιν ἡ προσευχῆ τῶν πιστῶν.

ΣΟΔ'. — ΜΟΔΕΣΤῶ.

Ὅταν ποτὲ ἐν συναισθήσει γενόμενος τῶν ψεκτῶς πεπραγμένων σου βύθιον στεναγμῶν ἀναπέμψῃς, τότε γινῶθι τετυχηκέναι θείας ἐπισκέψεώς τε καὶ ἀρωγῆς. Ἐπεὶ δὲ φοβεῖσθαι λέγεις, καὶ τρέμειν τὸν ἄνωθεν ἐρχόμενον δικαστὴν, ἐγὼ σοι λέγω, ὅτι οὐκ ἀπογνωστὸν, ὡ βέλτιστε, προσκαρτερητέον δὲ μᾶλλον τῇ ἐνεκτικῇ λατρείᾳ, καὶ ἀγρυπνίᾳ, καὶ στερεμνίᾳ ἐλπίδι, καὶ ἐλπιστέον σωθῆναι. Οὐκ ἀπογνωστῶν τοίνυν, ὡς εἴρηται, μάλιστα τοῦ δεινοῦ παλαμναίου λίαν γανυμένου, καὶ γεγηθότος, καὶ πλέον ἐπεμβαίνοντος ταῖς νεουσίαις εἰς ἀπόγνωσιν ψυχᾶς.

ΣΟΕ'. — ΑΝΑΣΤΑΣΙῶ.

Ἡ γυνὴ ἐκείνη, ἥς τὸ Εὐαγγέλιον μέμνηται, ἡ τὴν γῆν μολύνασα τοῖς τοῦ ἀφάτου αἵματος σταγαστοῖς, εἰς πρόσωπον πάσης ψυχῆς ἀκαθάρτου λαμβάνεται. Πίστει γὰρ ὑπερβαλοῦσῃ χρῆσαμένη ἐκείνη καὶ ἀψαμένη κρασπέδου Δεσποτικοῦ, εὐθὺς ἐξήρανε τὴν τοῦ αἵματος πηγὴν. Ἐξ οὗ διδασκόμεθα, ὅτι παντὶ ἀνθρώπῳ φοβουμένῳ διὰ τὰς ἁμαρτίας, πιστεύοντι δὲ, καὶ ἐπικαλουμένῳ Χριστῶν τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ, ἀνατέλλει ὁ τῆς δικαιοσύνης ἥλιος δικαιοποιῶν τὸν ἐξαμαρτήσαντα, καὶ θεραπείαν διὰ τῶν ἀγράντων πτερόγων διωρούμενος

ΣΟΓ'. — ΑΦΘΟΝΙΩ.

Εὐ ἴσθι τῶν τὴν μέγιστην ἀθλησιν ἀθλητάντων οὐκ ἔλαττον ἀλογιστέον ἀνθρώπων τὸν ἐπιθυμία μὲν, καὶ συνθηεῖα σαρκικῆ κατεχόμενον, διὰ δὲ τοῦ Θεοῦ φόβον, διακόπτοντα τοὺς τοιοῦτους ἰσχυροὺς δεσμούς.

ΣΟΖ'. — ΘΕΟΦΩΝΙ ΔΙΑΚΟΝΩ.

« Ἐγγίσατε, φησὶ, τῷ Θεῷ, καὶ ἐγγιεῖ ὑμῖν. » Καλὸν μὲν οὖν τὸ διὰ καθαρᾶς καὶ ἀμιάντου καρδίας συνάπτεσθαι τῷ Θεῷ. Εἰ δὲ μὴ ἐνδέχεται τοῦτο διὰ τινα νοθερίαν, ἢ ἀσθένειαν ψυχῆς, καὶ διὰ τῶν στεναγμῶν, καὶ τῶν θρήνων, καὶ τῆς εὐελπιστίας σπουδαζέε περιπλέκσθαι τοῖς ἀοράτοις, καὶ ποθεινοῖς ποσὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ φιλανθρώπου Δεσπότης Κυρίου ἡμῶν. Εὐσπλαγχνος γὰρ ὢν ὁ παμβασιλεύς Θεός, οὐκ ἀποστρέφεται τοὺς πρὸς αὐτὸν κεινητάς, καὶ ἀπὸ βάρους καρδίας στενάζοντας, καὶ πολλοῖς ἀμαρτήμασι πεφορτισμένοι τυγχάνωσι, ἀλλὰ προσίεται καὶ καθαρίζει τούτους, καὶ τῆς υἰοθεσίας δωρεῖται τὸ χάρισμα, καὶ ἀρετῶν ἐργάτας ἀποφαίνει προϊόντος τοῦ χρόνου.

ΣΟΗ'. — ΦΙΛΟΧΡΙΣΤΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Εἰ βούλει ἐξαφανίσει τὰς τῶν ἡγεμονικῶν ἔγκαταλειφθείσας κακὰς μνημας, καὶ τὰς προσβολὰς τὰς πολυμόρφους τοῦ δυσμενοῦς, τῆ μνήμῃ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, καὶ τῇ διαπύρῳ ἐπικλήσει τοῦ σεβασμίου ὀνόματος νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν εὐχερῶς καθοπλίζου, σφραγίζων συχνότερον, καὶ μέτωπον, καὶ στήθος τῷ σημείῳ τοῦ Δεσποτικοῦ σταυροῦ. Ὅπότεν γὰρ τὸ ὄνομα τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὀνομάζεται, καὶ σφραγίς τοῦ Κυριακοῦ σταυροῦ ἐπιτίθεται τῇ καρδίᾳ, καὶ μετώπῳ, καὶ τοῖς ἄλλοις μέλεσιν, ἀναμφιδόλως λύεται ἡ τοῦ ἐχθροῦ δύναμις, καὶ τρομάσσοντες φεύγουσι ἀφ' ἡμῶν οἱ πονηροὶ δαίμονες. Ὡσαύτως καὶ ἡ μελέτη τῶν λογίων τοῦ ἁγίου Πνεύματος τὴν τῶν φαύλων λογισμῶν ὕλην ἐξαφανίζει, τὸ νοητὸν ἀπογεννώσα πῦρ κατὰ τὴν γεγραμμένον, καὶ « Ἐν τῇ μελέτῃ μου ἐκκαυθήσεται πῦρ, » ὅπερ πῦρ διαθερμαίνει τὸν νοῦν σύντονον τὴν προσευχὴν γενέσθαι παρασκευάζει, καὶ μετὰ συνέσεως τὰ αἰτήματα αὐτοῦ γνωρίζει πρὸς τὸν Θεόν.

ΣΟΘ'. — ΑΡΚΑΔΙΩ ΒΑΣΙΛΕΙ.

Ἰωάννην τὸν μέγιστον φωστῆρα τῆς οἰκουμένης, τὸν Βυζαντινῆς πρόεδρον, οὐκ εὐλόγως εἰς ἐξορίαν ἐξέπεμψας, ἐκ πολλῆς ἐλαφρίας τοῖς μὴ ὑγιαίνουσι τὸ φρονεῖν ἐπισκόποις παραπεισθείς. Τῆς τοίνυν ἀλωβήτου, καὶ ἀκραίφνου διδασκαλίας τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν στερέησας, μὴ ἀναλήφτως διάκειτο.

ΣΠ'. — ΟΡΙΓΕΝΕΙ.

Ἀδύνατον ἄλλως σωθῆναι τὸν πιστὸν, καὶ ἄφρασιν πλημμελημάτων λαβεῖν, καὶ βασιλείας ἐπουρανίου τυχεῖν, εἰ μὴ μεταλάβῃ μετὰ φόβου, καὶ πόθου τῶν μυστικῶν καὶ ἀχράντων σώματος τε καὶ αἵματος Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ.

Α

CCLXXVI. — APHTHONIO.

Noveris, iis, qui maxima certamina subiere, non mitius esse existimandum hominem, appetitui et assuetudini carneæ obnoxium; sed timore divino hæc tam valida vulnera rescantur.

CCLXXVII. — THEOPHRONI DIACONO.

« Appropinquate, inquit, Deo, et appropinquabit vobis. » Bonum itaque fuerit, puro immaculatoque corde cum Deo conjungi. Quod si id fieri nequit, ob aliquam animi segnitiam, aut ægritudinem, saltem per suspiria, et gemitus, et spem bonam invisibilibus, et concupitis Jesu Christi humanissimi Domini nostri pedibus circumvinciri contendito. Misericors etenim cum sit Rex omnium Deus, non aversatur eos, qui ipsum inhiant, alteque suspiria petunt, etsi multis aggraventur delictis, sed admittit expurgatque, et filiorum suorum albo ascribit, et succedente tempore virtutis operatores ostendit.

CCLXXVIII. — PHILOCHRISTO EPISCOPO.

Si quæ in animi principe parte remanserunt, fœdas imagines, et multimodas hostis aggressiones, abolere optas, Servatoris nostri memoria, et venerandi nominis invocatione fervida, noctu interdiumque dextere armator, signo Dominicæ crucis et frontem et pectus frequentius signans. Quando enim Jesu Christi Servatoris nostri nomen compellatur, et signaculum Dominicæ crucis, et cordi, et fronti, et membris aliis apponitur, absque ulla hæsitacione hostium vires dissolvuntur, et timore perciti noxii dæmones a nobis fuga se proripiunt. Pari ratione et eloquiorum Spiritus sancti meditatio pravarum cogitationum silvam e medio tollit, intellectualem ignem, uti scripium est, progenerans: « In meditatione mea succendetur ignis, » qui mentem excalfaciens, intentam orationem efficit, et prudenter illius postulata Deo manifestat.

CCLXXIX. — ARCADIO IMPERATORI.

Joannem, maximum illius orbis terrarum lumen, Byzantinæ urbis præsidem præter rationem omnem extorrem fecisti, ob ingentem animi levitatem ab episcopis mente male valentibus persuasus. Itaque inculpata sinceraque doctrina catholicam Ecclesiam privans, ne absque dolore vitam transigito.

CCLXXX. — ORIGENI.

Fieri nequit, ut fidelis aliter salutem assequatur, delictorumque veniam habeat, et regni cœlestis particeps fiat, nisi cum timore et amore mystica et incontaminata corpus et sanguinem Christi Dei communicet.

²² Jac. iv, 8. ²³ Psal. xxxviii, 4.

436 CCLXXXI. — ALEXANDRO.

Scito, quanto majoribus infirmitatibus corpusculum opprimitur, quantumque te affligit, et varie corrigit Deus, tantum puram erga te benevolentiam extendere ostenditur.

CCLXXXII. — JULIO DIACONO.

Ne horreas animæ perturbationem ab inimicis nostris dæmonibus varie efformatam, licet nimium exasperetur; sed super omnia cultu orationi dedito, et psalmodia armator, quod etiam qui nos odio persequuntur maxime contendunt, eo scopo, ut aggressionem, et pondere, et molestia cujuscunque perturbationis persuadeant cordi nostro, mentique ad frequentioremem Dei memoriam, tanquam nullius emolumenti, evellendam. Ipse itaque hostium scopum satis calcens, ne intellectualia arma abjicias, sed vir esto, et aude, et roborare, et toto nisu temetipsum consolare.

CCLXXXIII. — EUTHYMIΟ EPISCOPO.

Continue Satanas incumbit, ut animam e præstantioribus in omni genere rebus avellat, sed potissimum orationis tempore multas exstruit machinas, et innumeras suggerit cogitationes, ab opere proposito mentem revellens, quam divagari facit efferrique, ut spes in inanibus a Numine homo secedat. Namque sat novit improbus ille, maxima quæque 437 eum effecturum, qui sine ulla distractione Deo preces effundit: propterea quoquo modo rationabili mentem concutit. Sed nos id scientes contra hostem nostrum aciem struamus; et cum in oratione steterimus, aut genua flexerimus, nullam cogitationem in cor nostrum intromittamus, sive ea sit alba, sive nigra, sive dextera, sive sinistra, sive scripta, sive non scripta, præ una ad Deum supplicatione, et intentione, et cœlitus animæ principi parti illapso lumine, et solaribus radiis. Abjicientes itaque omnem occasionem, et omnem negligentiam, et tædium, et apparentem prætextum, ingenti orationis operi sobrie ardentemque incumbamus; quod est radix immortalitatis.

CCLXXXIV. — ELEUTHERIO EPISCOPO.

Nos nosmetipsos die judicii a propria conscientia reprehensi accusabimus. Quamnam igitur responsum inveniemus, aut in illo discrimine auxilium, præ una eaque sola erga humanissimum Dominum Christum fide? Illa enim ingens fuerit responsio, ingens auxilium, et munimen, et libertas, et os eorum, qui ob infandam delictorum syllogem ora deturparunt. Tempore quippe nostræ anxietudinis, et metus immensi veluti quidam benevolus, et pacificus, et luminosus, et mitis angelus, in medio nostri comparens memoria Christi, et in eum bene fundata, et inconcussa fides tremorem et dehonestamentum dissipavit et lætitia gaudiisque implevit, et eum, qui jam longe 438 erat, Deo

A

ΣΗΑ'. — ΑΛΕΞΑΝΔΡΩ

Γίνωσκε ὅτι ὅσον πολλὰ ἀβρωστεῖς τὸ σαρκίον, καὶ ὅσον θλίβει σε καὶ παιδεύει διαφόρως ὁ Κύριος, τοσοῦτον τὴν πρὸς σὲ εὐκρινῆ φιλίαν ἐνδείκνυται ἐπιτείνων.

ΣΗΒ'. — ΙΟΥΛΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Μὴ πτήξης πάθος ψυχῆς ὑπὸ τῶν ἐχθραίνόντων ἡμῖν δαιμόνων ποικίλως μορφούμενον, καὶ πάνυ τραχύνεται, ἀλλ' ὑπὲρ πάντα τῇ εὐκτικῇ λατρείᾳ, καὶ τῇ ψαλμῳδίᾳ ὀπλίξου. Διότι καὶ οἱ μισούντες ἡμᾶς λίαν ἀγωνίζονται, καὶ σκοπὸν ἔχουσιν, ἵνα τῇ ἐπιθέσει, καὶ τῷ βάρει, καὶ τῇ παρενοχλήσει οἰουδὴποτε πάθους, πείσωσιν αὐτὴν τὴν καρδίαν ἡμῶν, καὶ τὸν νοῦν ἀποστήναι τῆς πυκνοτέρης μνήμης τοῦ Θεοῦ, ὡς μὴδὲν ὠφελοῦσης. Αὐτὸς τοίνυν τὸν σκοπὸν τῶν δυσμενῶν ἐπιγνοῦς, μὴ βίψης τὰ νοητὰ σου ὄπλα, ἀλλ' ἀνδρίζου, καὶ θάρρει, καὶ ἰσχυε, καὶ παντὶ σθένει σεαυτὴν παρακάλει.

ΣΗΓ'. — ΕΥΘΥΜΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

B

Κατὰ πάντα μὲν χρόνον σπουδάζει ὁ Σατανᾶς τὴν ψυχὴν ἐν περιστάσει τῶν κρείττωνων ποιῆσαι, μάλιστα δὲ ἐν τῷ καιρῷ τῆς εὐχῆς, πολλὰς ποιεῖ μηχανὰς, καὶ μυρίου ὑποβάλλει λογισμοὺς, ἀποσκευῶν τοῦ προκειμένου τὴν διάνοιαν, καὶ ταύτην βέμβεσθαι παρασκευάζει, καὶ μετεωρίζεσθαι, ἵνα κενὸς κόλπος ἀπὸ τοῦ κρείττονος ἀναχωρήσῃ ὁ ἀνθρώπος. Οἶδε γὰρ ἀκριδῶς ὁ πονηρὸς, ὅτι τὰ μέγιστα ἀνύσει δυνήσεται ὁ ἀπερισπάστως τῷ Θεῷ προσευχόμενος, καὶ διὰ τοῦτο οἰφδὴποτε τρόπῳ εὐλόγῳ βίψαι τὸν νοῦν ἀγωνίζεται. Ἄλλ' ἡμεῖς τοῦτο ἐπιστάμενοι, ἀντιστρατεύσώμεθα τῷ ἡμετέρῳ ἐχθρῷ, καὶ ὅταν σταθῶμεν εἰς προσευχὴν, ἢ καὶ γόνυα κλίνωμεν, μὴδὲνα λογισμὸν εἰς τὴν καρδίαν ἡμῶν εἰσελθεῖν συγχαρήσωμεν, μὴ λευκὸν, μὴ μέλανα, μὴ δεξιὸν, μὴ ἀριστερὸν, μὴ γραφικὸν, μὴ ἀγραφον, πλὴν τῆς πρὸς Θεὸν ἰκεσίας, καὶ ἐνατενίσεως, καὶ τῆς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐγγινομένης τῷ ἡγεμονικῷ ἐλλάμψεως, καὶ ἡλιοβολίας. Ἐψάσαντες τοίνυν πᾶσαν ἀφορμὴν, καὶ πᾶσαν ὀκηνηλίαν, ἀκηδίαν, καὶ εὐλογραφίαν, τῷ μεγάλῳ ἔργῳ τῆς προσευχῆς νηφόντως, καὶ θερμῶς σχολάσωμεν, ὅπερ ἐστὶ βίβα ἀθανασίας.

ΣΗΔ'. — ΕΛΕΥΘΕΡΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

C

Κατήγοροι αὐτοῦ ἐαυτῶν ἐσόμεθα ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως ὑπὸ τοῦ οἰκέλου ἐλεγχόμενοι συνειδότες. Ποῖαν τοίνυν ἀπολογία ἐυρήσομεν, ἢ βοηθεῖαν ἐν ἐκείνῃ τῇ ἀπορίᾳ, πλὴν μόνης τῆς εἰς Χριστὸν τὸν φιλανθρωπότατον Κύριον πίστεως; Μεγάλη γὰρ αὕτη ἀπολογία; μεγάλη βοήθεια, καὶ ἀσφάλεια, καὶ παρρησία, καὶ πρόσσωπον τὰ ἀπρόσωπα ποιησάντων διὰ τὴν ἀμύθητον συλλογὴν τῶν πταισμάτων. Ἐν γὰρ τῇ ὥρᾳ τῆς ἀγωνίας ἡμῶν, καὶ τοῦ ἀμέτρου φόβου καθάπερ τις εὐμενῆς, καὶ εἰρηνικῆς, φωτεινῆς τε, καὶ προσηγῆς ἀγγεῖος ἐν μέσῳ παραφανεῖσα ἡμῖν ἡ μνήμη Χριστοῦ τοῦ ποθεινοῦ Δεσπότη, καὶ ἡ εἰς αὐτὸν εὐρίξος καὶ ἀσάλευτος πίστις, τὸν τρόμον καὶ τὴν αἰσχύνην ἐξείβαλε, καὶ εὐθυμίας ἐπέπλησε καὶ χαρᾶς, καὶ τὸν ἡλλοτριωμένον ὠκέλω

σε τῷ Θεῷ. Τοιοῦτον τοῖνον λογίζον εἶναι, ὅπερ
μαθεῖν ἠθέλησας παρὰ τοῦ Ἀποστόλου, μεταξὺ
τῶν λογισμῶν κατηγορουμένων, ἢ καὶ ἀπολογουμέ-
νων ἐν ἡμέρῃ, ὅτε κρινεῖ ὁ Θεὸς τὰ κρυπτὰ τῶν
ἀνθρώπων.

ΣΠΕ'.

Ἐὰν γλίχη εἰσελεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐ-
ρανῶν, τὴν θλίψιν ἐπίσπασαι· ὁ γὰρ μὴ θλιβί-
μενος οὐδαμῶς εἰσελεύσεται, διότι στενὴ ἔστιν ἡ πύλη.

ΣΠΖ'. — ΠΑΝΗΓΥΡΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Ἐπειδὴ γέγραφας, δι' ἣν αἰτίαν πολλοὶ πολλάνις
τὰ αὐτὰ πλημμελήσαντες, οὐ τὴν αὐτὴν ἔδωκαν δί-
κην, φημί. Ἐπειδὴ πολλὴ ἔστιν ἡ τοῦ Κριτοῦ ἀκρι-
βεία· ἐν γὰρ τοῖς πταίσμασιν οὐ τὸ εἶδος ζητεῖται
μόνον τοῦ ἀμαρτήματος, ἀλλὰ καὶ ἡ γνώμη τοῦ
ἀμαρτήσαντος, καὶ τὸ ἀξίωμα, καὶ ὁ καιρὸς, καὶ ὁ
τόπος, καὶ ἡ βίβλα, καὶ μετὰ τὴν ἀμαρτίαν εἰ ἦσθη,
εἰ ἀναλήγτως διετίθη, εἰ ἐνέμεινεν, εἰ ἐπέγνω, εἰ
ἐκ περιστάσεως, εἰ κατὰ συναρπαγὴν, ἢ κατὰ
ἀπάτην, ἢ κατὰ μελέτην, ἢ κατὰ ἄγνοιαν, καὶ
πολλὰ ἕτερα ἔστι, δι' ὧν ἡ βίαστος αὐτὴ χωρεῖ,
καὶ καιροῦ διαφορὰ ἐξετάζεται, καὶ πολιτείας
κατάστασις. Οὐ γὰρ ὁ πρὸ νόμου, καὶ μετὰ νό-
μου, καὶ μετὰ τὴν χάριν τὴν αὐτὴν ἀμαρτίαν
ἀμαρτῶν, τὴν αὐτὴν δίκην ὑφέξει, ἀλλ' ὁ μὲν ἡμε-
ροτέραν, ὁ δὲ ἀκριβεστέραν, ὁ δὲ ἀπαραίτητον.
Ταῦτα δὲ πάντα διαβρήδην ἐν ταῖς ἀγίαις Γραφαῖς
κεκήρυκται.

ΣΠΖ'. — ΕΥΔΑΙΜΟΝΙ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ

Ὅταν μέλλης προβαίνειν τὰ πρόθυρα τοῦ πυλῶ-
νος, τοῦτο φθέγγαι τὸ βῆμα πρῶτον, Ἀποτάσσομαί
σοι, Σατανᾶ, καὶ τῆς πομπῆς σου, καὶ τῆς λατρείας σου,
καὶ συντάσσομαί σοι, Χριστὲ, καὶ μηδέποτε χωρὶς
τῆς φωνῆς ταύτης ἐξέλθης. Τοῦτό σοι βακτηρία ἔσται,
τοῦτο ὄπλον, τοῦτο πύργος ἀμαχοῦ. Μετὰ τοῦ βῆμα-
τος τούτου καὶ τὸν σταυρὸν ἐπὶ τοῦ μετώπου δια-
τίπωσον. Οὕτω γὰρ οὐ μόνον ἀ-θροῦπος ἀπαντῶν,
ἀλλ' οὐδὲ αὐτὸς ὁ διάβολος βλάψαι τι δυνήσεται, μετὰ
τούτων σε τῶν ὄπλων ὁρῶν πανταχοῦ φαινόμε-
νον.

ΣΠΗ'. — ΠΡΙΣΚΩ.

Μέγα μὲν τὸ διαπαντὸς νήφειν, καὶ μηδὲως ἀλώ-
ναι ἐπιθυμίᾳ αἰσχροῦ. Εἰ δὲ ποτε συμβῆ τι παθεῖν
ἀνθρώπινον, ἐκ τοῦ ἰδεῖν πρόσωπον εὐοπτον, στενα-
γμῶ παραχρῆμα τῷ πρὸς τὸν Θεόν, καὶ τῆς στερευ-
τυπίας, τὸ συμβᾶν θεράπευσον ἄλλως, ἀποφεύγων τοῖς
λογισμοῖς τὴν φαντασίαν τοῦ τετρακότους σε κάλλους,
μηδὲως βουλομένου τῷ νοῦ ταύτην ἐμμελετᾶν, καὶ
καταμανθάνειν τῷ αἰσχροῦ πάθει τὴν μορφήν· αἱ
γὰρ συνεχέστεραι ὑπομνήσεις τύπους βαθεῖς ἐγγυ-
ράττουσαι, λυμαίνονται τὴν ψυχὴν, ἀκουσαν αὐτὴν
τρέπουσι πρὸς τὸ μῦθος.

ΣΠΘ'. — Τῷ αὐτῷ.

Οὐκ ὕφειλομεν ὅλως ἀναλογίζεσθαι τὰς προσηλη-
φείας ἀρετῆς, ἀλλὰ καθεκάστην ἄλλας, πάσαις δὲ χρη-
στῆς, καὶ ἐπαίνου ἀξίας ἐπινοεῖν, ὥστε προστιθέναι,
καὶ πολυπλασιάζειν τὸ δοθὲν ὑμῖν ἐκ τῆς θείας δυν-

conciaviit. Et hoc quidem esse existima, quod
discere ab Apostolo concupisti, inter cogitationes
accusantes, et respondentes, die quo iudicabit
Deus occulta hominum ²⁵.

CCLXXXV.

Si in regnum cœlorum ingredieroptas, in affli-
ctionem invola: nam qui non affligitur, nullo
modo ingredietur, quod est angusta porta.

CCLXXXVI. — PANEGYRIO DIACONO.

De eo ad me litteras scripsisti, quamnam ob cau-
sam multi sæpissime rebus in iisdem delinquentes,
non easdem pœnas persolvunt. Respondeo: Cum
ingens sit Iudicis exactaque discussio, et in pec-
catis non iniquitatis solummodo species inquiretur,
sed etiam peccatoris intentio, et dignitas, et
tempus, et locus, et radix; et post commissum
delictum, si mœrore aut lætitia affectus est, vel
stupens remansit, si perseveraverit, si pœniten-
tiam egit, si ex necessitate, si abreptus, si fraude,
aut studio, aut ignorantia, et p'eraque alia, per
quæ discussio illa procedit; differentia quoque
temporis examinatur, et vitæ ratio, et institutum.
Neque enim qui ante legem, et post legem latam,
et post gratiam eodem se inquinavit peccato, eas-
dem quoque pœnas dabit, sed hic quidem huma-
niores, ille exactiores, alius indeprecabiles. Et
hæc quidem omnia in divinis Litteris edicuntur.

439 CCLXXXVII.—EUDÆMONI SCHOLASTICO.

Dum te proripis foras ex ædibus, in ipso ostii
limine verba ista ante omnia edito: Abrenuntio
tibi, Satana, et pompæ tuæ, et cultui tuo; et tibi,
Christe, agglutinor. Et nunquam, ni prius verbis
hisce enuntiat, domo exeas. Id tibi baculus fue-
rit, et id armatura, id turris inexpugnabilis. Cum
verbis et crucem in fronte exprimito. Sic enim
non homo tantum obviam factus, sed nec ipse
diabolus damnum inferre poterit, cum ejuscemodi
armis undique te comparentem aspexerit.

CCLXXXVIII. — PRISCO.

Magnum equidem fuerit in omne tempus so-
brium esse, et desiderio obsceno nequaquam capi.
Quod si quid humanum aliquando pati contigerit,
quod faciem decoram aspexeris, gemitu illico ad
Deum, et percussione pectoris infortunio consu-
lito, cogitationibus imaginem, quæ te sauciavit,
pulehritudinis vitans, nihil ex illi annexis medi-
tans, neque illius formam examinans: nam fre-
quentiores recordationes notas profundas impri-
mentes, animam lædunt, et nolentem eam ad
scelus compellunt.

CCLXXXIX. — Eidem.

Quas jam consecuti sumus virtutes, animo re-
colendæ minime sunt, sed singulis diebus aliæ,
eæque utiles et laude dignæ redipiscendæ, ut cre-
scat 440 et multiplicetur datum nobis ex diviua

²⁵ Rom. II, 15, 16.

voluntate spirituale talentum, ad extremum usque A
vitæ spiritum, laudabiliter auctum.

CCXC. — *Eidem.*

Illam, quæ ex carne est, consanguinitatem atque affinitatem ita decertans oblivioni tradat, ut nullo unquam tempore eorum memoriis moleste- tur. An non vides secundum carnem consanguineis nimis addici laqueum Satanicum esse? Si itaque mortuus es mundo, si rebus corruptioni obnoxiiis renuntiasti, si cœlesti exercitui, et ordini, et instituto ascriptus es, nihil tibi cum hisce terrenis, ut secundum carnem generi compatiaris. Si vero, ut ais, auxilii indigent, ac si alieni essent pauperes, si potes, illis benefacito; sed ne illis more terrenorum hominum compatiaris, ne totus esse carneus, et terrenus, et rudis esse omnium B
deprehendaris.

CCXCI.

Si super capillos intellectualis capitis multiplicandos esse intellectuales hostes Propheta dixit 26; considera adversus quot hostes bellum sumpsisti.

CCXCII.

Semper infelix homo ad noxia quæque compellitur, dæmonibus innumeris in eum continuo aciem struentibus, et in malum propellentibus. Sed nos vi vim debellemus. Debet enim decertans universas cogitationes obscenas 441 corrigere, et contra semetipsum irasci, advocareque Numen, antequam cogitatio in molliorem abeat procumbatque. Propterea impinguata caruncula extenuanda est: quod crassus venter subtilem mentem non general.

CCXCIII.

Exerceamus mentem ad pietatem, si corporea exercitatio absoluta perfectaque est. Nam corporea exercitatio parum proficua est, puerili disciplinæ minime dissimilis; at pietas magnos usus habet ad omnia, bonam animæ habitudinem contra adversarias perturbationes victoriam conquerere cupientibus exhibens. Quemadmodum enim athleticis, qui circa puerilia exercentur, corpus exercere decorum est, et membra frequenter dimovere; hominibus vero fixis, et in arte omnibus suis numeris, et partibus expletis proprium est roboris certatorii curam gerere, et ad grandia D
inungi certamina; ita et in virtute tironibus pietatis bonum fuerit, si actiones impediunt, et innatas voluptates atque afflictiones, a quibus etiam inviti, ut ita dicam, compelluntur, devincant. At illis, qui habitu virtutem activam possident, omnino curæ fuerit, etiam de motibus, qui secundum cogitationem fiunt, considerare et curare, ne cogitatio inordinate mota ad aliquod incommodum agatur: et, ut me expediam, his studium fuerit corporeas motiones dirigere, illis cogitationis impetus corrigere, ita ut ad solum et verum philosophicum institutum abigantur; nulla mundana

26 Psal. xxxix, 15.

ἀμεως πνευματικὸν τάλαντον, μέχρις ἐσχάτης ἀνα-
πνοῆς καλῶς τοῦτο αὐξάνοντες.

Σι'. Τῷ αὐτῷ.

Τῆς κατὰ σάρκα συγγενείας καὶ οἰκειότητος οὕτως ἐπιλανθάνεσθαι προσήκει τὸν ἀγωνιζόμενον, ὡς μὴ ὄλως ταῖς τούτων μνήμαις παρενοχλεῖσθαι ποτε. Ἡ ἀγνοεῖς ὅτι καὶ τὸ ἀγαν' προσκείσθαι τοῖς κατὰ σάρκα συγγενέσι θηρατρον ὑπάρχει Σατανικόν; Εἰ τέλητης-
κας τοῖνον τῷ κόσμῳ, εἰ ἀπετάξω τῷ φθειρομένῳ βίῳ, εἰ συνετάξω τῇ οὐρανίῳ στρατιᾷ, καὶ τάξει, καὶ ἀγωγῇ, μηδὲν σοι, καὶ τοῖς ἐπιγείοις, μηδὲ πρόσ-
πασχε τῷ κατὰ σάρκα γένει. Εἰ δὲ, ὡς λέγεις, δέον-
ται ἐπικουρίας, ὡσπερ τινὰς ξένους πτωχοῦς, εἰ δύνῃ τούτους εὖ ποιήσον, ἀλλὰ μὴ προσπαθείης τοῦ-
τοις γίνῃς. ἵνα μὴ ἐλεγχθῆς ὅλος σάρκινος, καὶ γήτινος, καὶ ἀμαθὴς ὑπάρχων.

ΣιΑ'.

Εἰ ὑπὲρ τὰς τρίχας τῆς νοητῆς κεφαλῆς, ἡ Προ-
φήτης εἶρηκε πεπληθύναι τοὺς νοητοὺς δυσμενεῖς
σκόπει πρὸς πόσους πόλεμον ἀνεδέξω.

ΣιΒ'.

Εἶθθεν ὁ ταλαίπωρος ἄνθρωπος ἀεὶ πρὸς τὰ βλά-
πτοντα κατεπέγχεσθαι, πολλῶν δαιμόνων κατ' αὐτοῦ
στρατευσόμενων διαπαντός, καὶ προτροπομένων εἰς τὸ
κακόν. Ἀλλὰ ἡμεῖς τῇ βίᾳ τὴν βίαν καταγωνισώ-
μεθα. Ὀφείλει γὰρ ὁ ἀγωνιζόμενος διορθοῦσθαι πᾶ-
σαν ὑπόνοιαν ῥυπαρίαν, καὶ ὀργίζεσθαι πρὸς ἑαυτὸν,
καὶ τὸ κρεῖτεον ἐπικαλεῖσθαι πρὸς τοῦ χαννηθῆναι,
καὶ μαλαχθῆναι τὸν λογισμὸν. Διὰ τοῦτο ἀναγκαῖον
λεπτύνειν τὸ παχυνθὲν σαρκίον, διότι παχεῖα γασ-
τήρ λεπτόν οὐκ οἶδε τίκτειν νοῦν.

ΣιΓ'.

Γυμνάσωμεν τὸν νοῦν πρὸς εὐσέβειαν, εἴγε ἡ σω-
ματικὴ κατώρθωται γυμνασία. Ἡ γὰρ σωματικὴ
γυμνασία πρὸς ὀλίγον ἐστὶν ὠφέλιμος παιδικαῖς
ἐοικυῖα μαθήμασιν· ἡ δὲ εὐσέβεια πρὸς πάντα ἐστὶν
ὠφέλιμος παρέχουσα τὴν ψυχικὴν εὐεξίαν τοῖς ἐπιε-
μένοις κτήσασθαι τὴν κατὰ τῶν ἀντιπάλων παθῶν
νίκην. Ὅσπερ γὰρ τοῖς ἄρτι ἐπὶ τὰ παιδικὰ γυμνα-
ζομένοις ἀθληταῖς εὐπρεπές ἐστὶ τὸ γυμνάζειν τὸ
σῶμα, καὶ τὰ μέλη κινεῖν συνεχῶς, ἀνδράσι δὲ
ἀθλητικοῖς ἴδιον τὸ ἰσχύος ἐπιμελεῖσθαι ἀγωνιστι-
κῆς, καὶ ἐπὶ τοὺς μεγάλους ἀλείφεσθαι ἀγῶνας, οὐ-
τως καὶ ἐπὶ τῆς ἀρετῆς, τοῖς μὲν ἄρτι ἀρχομένοις
τῆς θεοσεβείας, καλὸν ἐπιμελεῖσθαι τοῦ κωλύειν τὰς
ἐνεργείας, καὶ κρατεῖν τῶν συντρόφων ἡδονῶν, καὶ
παθῶν, ὑφ' ὧν καὶ ἀπροαρέτως σχεδὸν εἰπεῖν ἐλαύ-
νονται· τοῖς δὲ ἐν ἔξει γεγεννημένους τῆς πρακτικῆς
ἀρετῆς, πᾶσα σπουδὴ γινέσθω τοῦ φροντίζειν καὶ
τῶν κατὰ διάνοιαν κινήματων, καὶ φυλάττειν τὸν λο-
γισμὸν, ὅπως μὴ κινήθῃς ἀτάκτως κατενεχθῆ ἐπί-
τι τῶν ἀλυσιτελῶν, καὶ ἀπλῶς τοῖς μὲν ἐστὶ σπουδὴ
τοῦ τὰς σωματικὰς παιδαγωγεῖν κινήσεις, τοῖς δὲ
τὸ τὰς ὀργὰς παιδεύειν τοῦ λογισμοῦ, ὥστε πρὸς
μόνην κινεῖσθαι τὴν ἐμφιλόσοφον διαγωγὴν, μηδε-
μιᾶς φαντασίας κοσμικῆς περιστώσεως τὸν λογισμὸν

ἀπὸ τῶν θειοτέρων νοημάτων. Δεῖ γὰρ τετίσθαι τὴν ἄ
 τοῦ θεοσεβούτου ἐπιθυμίαν ὅλην πρὸς τὴν ποθούμε-
 νον, ὡς μεθόλωσ ἐύρισκεν καιρὸν τοῦ ἀνθρωπίνου
 λογισμοῦ ἐνεργεῖν τὰ εἰκεία πάθη. Εἰ γὰρ ἕκαστον
 πάθος, ὅταν ἐν τῷ κεκρατημένῳ κινήθῃ, κατέχει τὸν
 λογισμὸν πεπεδημένον, διὰ τὴν λοιπὴν καθέξει τὴν
 ζῆλος σχολάζουσιν ἀπὸ τῶν λοιπῶν καθέξει τὴν
 ἔνοιαν; Ποίαν γὰρ αἴσθησιν ἔχει τῶν ἐξωθεν ὁ λυ-
 πούμενος πρὸς τὸ τοῦ λελυπηκότου προσώπου εἰδω-
 λον κατὰ διάνοιαν μαχόμενος; Ὁ δὲ ἀκόλατος πολ-
 λάκις καὶ συνεδρεύων τισὶ κατέλυσε τὰ αἰσθητήρια,
 καὶ τὴν ποθομένην εἴψιν φαναζόμενος, ἐκείνην προσ-
 ομιλεῖ τῶν παρόντων ἐπιλανθάνομενος, καὶ στήλη
 κάθηται ἄφρονος, εἰδὸς μὲν τῶν ἐν ὀφθαλμοῖς γινο-
 μένων, ἢ κλυομένων οὐδὲν, νενευκῶς δὲ ἐπὶ τὰ
 ἔνδον, ὅλος ἐστὶ τὰς φαντασίας τοῦ ποθομένου
 προσώπου. Εἰ δὲ ταῦτα οὕτως κρατεῖ τοῦ λογισμοῦ
 διὰ τὴν πρόσπαθειαν τοῦ Σατανικοῦ ἔρωτος, καὶ ἀρ-
 γεῖν τὰς αἰσθήσεις παρασκευάζει, πολλῶ μᾶλλον ὁ τῆς
 φιλοσοφίας πνευματικῆς ἔρωτος ἀποτάξασθαι καὶ τοῖς
 αἰσθητοῖς, καὶ ταῖς αἰσθήσεσι παρασκευάζει τὸν
 νοῦν, μετάρσιον ἀρπάξων αὐτὸν, καὶ τῇ τῶν νοητῶν
 προσαρχῶν θεωρίᾳ, τῷ Θεῷ τοῦτον ἐνώσει ἀδια-
 σπάτως.

ΣιΔ'.

Ὁὐ χρεὶ ἄμα τῷ θεάσασθαι τὸ εὐμορφον πρόσω-
 πον, συναπάγεσθαι εὐθὺς τῇ ἐκ τοῦ κάλλους ἐγγι-
 νομένη ἡδονῇ, καὶ τῷ δριμυτάτῳ ἔρωτι συμφορεῖ-
 σθαι, ἀλλὰ μικρὸν διδόναι διάστημα, καὶ καιρὸν τῷ
 καλῷ ἐπιλογισμῷ, ὅπως ἂν διασκέψοιτο, καὶ γνῶσι
 συνεχῶς διακρίνας, τί γε εἴη τὸ βλάψον, καὶ τί τὸ
 ὠφελῆσον, καὶ πόσον μὲν λυπηθῆσεται, καὶ κατακόψει
 τὸ συνειδὸς ἀπεργασθείσης ὀλοπράκτους τῆς ἀθέτου
 ἡδονῆς, πόσον δὲ γαυριάσει, καὶ τερφθῆσεται, καὶ
 ἀναδρασθήσει τοῖς ἀγαθοῖς λογισμοῖς, καταπαλαι-
 σασ γυναιῶς τὴν ἀτοπον βρεξίν, καὶ τῷ ποδὶ τῆς
 ψυχῆς καταπατήσας τὸ πάθος τὸ μυστήριον.

ΣιΕ'. — ΔΙΑΓΜΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ.

Μὴ κατοκνῶμεν, μηδὲ κατολιγωρῶμεν προσεύχε-
 σθαι, καὶ ψάλλειν, καὶ μελετᾶν διδασκαλίαν τοῦ
 ἀγίου καὶ προσκυνητοῦ Πνεύματος. Ἐν γὰρ ὅθι τοῖς
 ῥήμασι τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς ἐγκέκρυπται ἡ
 βασιλεία τῶν οὐρανῶν, ἀποκαλύπτεται δὲ τοῖς προσ-
 κυπεροῦσιν εὐχῇ, καὶ ἡσυχίᾳ, καὶ ψαλλοῖς, καὶ τοῖς
 ἀναγνώσμασιν, ἐξ ὧν εἰδὸς ὁ νοῦς καταλάμπεται.

ΣιΖ'. — ΦΙΛΙΠΠΩ

Μὴ ἐπαρθῶμέν ποτε κατὰ τοῦ ἀμελήσαντος, μηδὲ
 καυχήσόμεθα, ὅταν δοκῶμεν καθαρὸν ἔχειν τὸ σῶμα,
 ἀλλὰ φοβήθητι σὺ μὲν ὁ πνευματικὸς σήμερον, αὐ-
 ριον μὴ ἀποφανθῆς σαρκικός. Ὁ δὲ γῆϊνος ἄνθρωπος
 ἐκ μεταβολῆς γίνεται οὐράνιος. Ὅταν γὰρ δικαιο-
 πραγῶν ἀρθῆς κατὰ τοῦ ἀμαρτήσαντος, ἐκείνος εὐ-
 θὺς ὑπὲρ σὲ δεδικαιώται. Σκόπησον τοίνυν, ὦ ἄν-
 θρωπε, μήποτε καὶ σὺ πειρασθῆς, ἴσως γὰρ οὐδέ-
 ποτε παρεχωρήθης ἐν οἷς οὕτως καχεύεσθαι.

ΣιΖ'. — ΑΕΣΒΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Ἄγωνισώμεθα, μηδὲ τὸ ἀκαρὲς γούν ἀναπνεῖν

imagine a divinioribus conceptibus distrahente
 cogitationem. **442** Pietatem enim colentis appē-
 titus omnis ad rem desideratam extendendus est,
 adeo ut nullo modo humanis cogitationibus pro-
 prias affectiones exercendi tempus supersit. Et
 enim si quaelibet perturbatio, cum in obnoxio mo-
 vetur, alligatam contineat cogitationem, quam-
 nam ob causam et virtutis zelus a reliquis vacuam
 mentem non tenebit? Quem enim sensum externa-
 rum? rerum habet, qui mōre adicitur, contra
 contristantis personæ imaginem in cogitatione
 depugnans? Intemperans vero una cum aliis assi-
 dens, sensus perdidit, et concupitam speciem sibi
 imagine effingens, presentium oblitus cum ea con-
 suescit, et cippus mutus sedet, ex iis, quæ ante
 oculos fiunt, aut dicuntur, nihil cognoscens, sed
 in interiore nutans totus imagini personæ concu-
 pitæ addicitur. Si vero hæc ita mentem captivant
 propter Satanicæ cupidinis perturbationem, otio-
 sosque sensus efficiunt; multo magis philosophiæ
 spiritualis amor, ut sensilibus sensibusque ipsis
 renuntietur, facit, mentem sublimem rapiens, et
 intellectualium meditationi compingens, illam Deo
 uniet, ut nunquam separari possit.

CCXCIV.

Non debemus, statim ac decoram faciem in-
 spexerimus, voluptate, quæ ex pulchritudine orit-
 ur, rapi et vehementissimo amore agi, sed par-
 vum intervallum tempusque bonæ cogitationi ex-
 hibere, ut secum ipsa consideret, cognoscatque
 frequenter **443** discernens, quod lædet, quod
 proficuum fuerit; et quantum tristabitur et con-
 teretur conscientia, cum opere infamis illa volu-
 ptas consummata fuerit; quantum etiam gestiet,
 et lætabitur, et bonis cogitationibus florebit ab-
 surdum illum appetitum generose debellans, et
 animæ pede execrandam perturbationem con-
 culcans.

CCXCV. — DIDYMO LECTORI.

Ne negligamus, neque contempnamus orare, et
 psallere, et doctrinam sancti et adorandi Spiritus
 meditari. In verbis etenim divinitus inspiratæ
 Scripturæ regnum occultatur cœlorum, quod de-
 tegitur iis, qui in oratione, et quiete, et psalmis,
 et lectionibus perseverant, quibus mens illustrari
 consuevit.

CCXCVI. — PHILIPPO.

Ne contra parvum nobis consulentem insolesca-
 mus, nec cum mundum habere corpus videmur,
 gloriose de nobis loquamur, sed timeto, ne tu,
 qui hodie spiritualis es, cras carnes ostendaris.
 Terrenus siquidem homo sui mutatione cœlestis
 fit. Cum enim tu justa agens contra peccatorem
 insurrexeris, statim ille super te justificatus est.
 Considera itaque, mi homo, ne aliquando et tu
 tenteris: forte enim nunquam transitus es in qui-
 bus ille veluti in tempestate fluctat.

444 — CCXCVII. LESBIO DIACONO.

Illud maxime enotaure, ne memento etiam

temporis respiremus absque Numinis memoria : A **ἐκτὸς μνήμης Θεοῦ· μέγιστον γὰρ ἀγαθὸν ἐστὶν ἡ μνήμη τοῦ Θεοῦ.**

CCXCVIII. — ROMANO MONACHO.

Quicumque intaminatam ilibatamque propriam virginitatem conservare satagunt, et sui ipsorum corpora sacrificium vivum Deo offerre, non tantum appetitum reprimere debent, sed et avaritiam, et inanem gloriam, et gulam, et perfidiam, et dissidium, et otium, et murmurationem, et ebrietatem, et loquacitatem cum cæteris vitiis. Illum enim ego virginem compello, qui et anima et corpore virginitatem incolumem et integram servat. Nam cum decem virginum in parabola Dominus meminisset, quinque tantum in regni nuptiale cubiculum introduxit anima et corpore intaminatas ¹⁷; alias vero quinque exclusit, corpore tantum virgines, sed cogitationibus inquinatas, et semetipsas decipientes.

CCXCIX. — PIONIO.

Licet nondum cor purum possideamus, saltem os tuum purum elicito; nam et dicenti et audienti ex pravo sermone macula innascitur: scriptum est enim: « Mors et vita in manu lingue ¹⁸. » Cubile namque diaboli sit lingua maledica.

445 CCC. — EUNOMIO PRESBYTERO.

Non tantum deforis nobis a dæmonibus vetitæ voluptatis machinas adactas Christus Dominus noster dissipare potest, sed et innatas etiam motiones irritas facere.

CCCI. — NEOPHYTO MONACHO.

Præcepta, etiam minima, contemnenda non sunt; sed ea opere ipso una cum magnis observanda. Quemadmodum enim, sepe sublata, insidiis locus obnoxius sit, ea vero stante, et vinea et hortus tutus est ab injuriis; sic, dum parva præcepta observas, intellectualis serpens te mordere non poterit: quod si sepem fructuum intra agrum conservatricem amolieris, nequam serpens facili negotio tibi insidias collocabit.

CCCII. — PHOCÆ LECTORI.

Exsultatio furori dæmonum sunt ad peccandum proæ nostræ cogitationes, et impurarum actionum cœlus. Nihilominus cum in meliorem frugem gradum fecerimus, et ad humanissimum Christum **D** reversi fuerimus, statim hostes illi in lamenta, ejulatiumque, et mœrorem intolerabilem prorumpunt. Hinc de eorum nequitia dicit Baruch: « Quemadmodum gavisus est et lætatus in excidio tuo, ita contristabitur in sua desolatione, et abripiam ab ea multarum turbarum exsultationem, et jactantiam **446** illius in planctum convertam ¹⁹. »

CCCIII. — AD JUNIORES MONACHOS INSTRUCTIO.

In tenera ætate ac primævo juventulis flore exercenda est corporis quies, decor habitus, vox commensurata et ordinata, cibus potusque minime

ΣΛΗ'. — ΡΩΜΑΝΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Ἵσσοι ἀμωμόν τε καὶ ἀθικτον τὴν οἰκειάν παρθενίαν φυλάξας σπουδάζουσι, καὶ τὰ ἑαυτῶν σώματα θυσίαν ζῶσαν τῷ Θεῷ παραστήναι, οὐ μόνον τὴν ἐπιθυμίαν κολάζασι ὑπεφίλουσιν, ἀλλὰ καὶ φιλοχρηματίαν, καὶ κενοδοξίαν, καὶ γαστριμαργίαν, καὶ δόλον, καὶ ἔριν, καὶ δκνον, καὶ γογγυσμόν, καὶ μέθην, καὶ φλυαρίαν, σὺν πάσῃ κακίᾳ. Ἐκείνον γὰρ ἐγὼ παρθένον καλῶ, τὸν καὶ ψυχῇ καὶ σώματι παρθενεύοντα. Καὶ γὰρ δέκα παρθένων ἐν παραβολῇ μνημονεύσας ὁ Κύριος, τὰς μὲν πέντε εἰς τὸν νομφῶνα τῆς βασιλείας εἰσήγαγε, διὰ τὸ τῇ ψυχῇ, καὶ τῇ σαρκὶ καθαρεύειν, τὰς δὲ πέντε ἀπέκλεισεν, ἐπειδὴ τῷ σώματι μόνω ἐπαρθένευσεν, τοῖς δὲ λογισμοῖς ἐρβυπαίνοντο ἑαυτὰς ἀπατώσαι.

ΣΛΘ'. — ΠΙΟΝΙΩ.

Κἂν μήπω καθαρὰν ἐκτησάμεθα καρδίαν, κἂν στόμα σαυτοῦ καθαρὸν κατασκευάσων, καὶ γὰρ καὶ τῷ λέγοντι, καὶ τῷ ἀκροωμένῳ σπιλὰς γίνεται ἐκ τῶν φαύλων ῥημάτων. Γέγραπται γὰρ: « Θάνατος καὶ ζωὴ ἐν χειρὶ γλώσσης. » Κοίτη γὰρ τοῦ διαβόλου γίνεται γλώσσα λοῖδορος.

Τ'. — ΕΥΝΟΜΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Οὐ μόνον τὰ ἐξωθεν ἐπιφερόμενα ἡμῖν παρὰ τῶν δαιμόνων τῆς ἀπειρημένης ἡδονῆς μηχανήματα Χριστὸς ὁ Κύριος ἡμῶν καταλύσαι δύναται, ἀλλὰ **C** καὶ τὰς ἐμφύτους καταρῆσαι κινήσεις.

ΤΑ'. — ΝΕΟΦΥΤΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Οὐ δεῖ καταφρονεῖν τῶν βραχέων δοκουσῶν ἐντολῶν, ἀλλὰ καὶ ταύτας ποιεῖν σὺν ταῖς μεγάλαις. Ὡσπερ γὰρ καθαιρεθέντος φραγμοῦ ἐπιβουλεύεται τὸ χωρίον, μένοντος δὲ τούτου δυσπεπιδούλευτος ἔσται ὁ ἀμπέλων, καὶ ὁ παράδεισος· οὕτως ἐν φυλάττης καὶ τὰς μικρὰς ἐντολάς, ὁ νοητὸς θψις οὐ δύναται· σὲ δακεῖν· ἐὰν δὲ κατασπάτης τὸν φραγμὸν φυλακτικὴν ὑπάρχοντα τῶν ἐνδον καρπῶν, ὁ πονηρὸς θψις· ῥαδίως ἐπιβουλεύσει σοί.

ΤΒ'. — ΦΩΚᾶ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ.

Ἄγαλλιαμα ὑπάρχουσι τῆς δαιμόνων μανίας οἱ φιλαμαρτήμονες ἡμῶν λογισμοί, καὶ ὁ ἐσμός τῶν ἀκαθάρτων πράξεων. Ἄλλ' ὁμως ὅταν δυνηθῶμεν ἀνανῆσαι, καὶ πρὸς Χριστὸν ἐπιστρέψαι τὸν φιλόανθρωπον, εὐθέως οἱ δυσμενεῖς πρὸς ὄδυρμούς, καὶ κοπετὸν τρέπονται, καὶ λύπην ἀφόρητον. Ὅθεν φησὶ Βαροὺχ περὶ τῆς τούτων κακίας, ὅτι: « Ὡσπερ ἐχάρη, καὶ εὐφράνθη ἐπὶ τῷ πτώματι σου, οὕτως λυπηθήσεται ἐπὶ τῇ ἑαυτοῦ ἐρημώσει· καὶ περιελῶ αὐτῆς τὸ ἀγαλλίαμα τῆς πολυσχίλιας, καὶ τὸ γαυρίαμα αὐτῆς εἰς πένθος μεταβαλῶ. »

ΤΓ'. — ΠΡΟΣ ΝΕΩΤΕΡΟΥΣ ΜΟΝΑΧΟΥΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ.

Δεῖ τὸν νέον ἀσκεῖν σώματος ἡσυχίαν, καὶ κοσμιότητα σχήματος, φωνὴν σύμμετρον, καὶ εὐτακτον, τροφὴν καὶ πόσον ἀθόρυβον, καὶ μετ' ἐνδείας,

¹⁷ Matth. xxv, 10. ¹⁸ Prov. xviii, 21. ¹⁹ Baruch iv, 55, 54.

ἐπὶ πρεσβυτέρων σιγῆν, ἐπὶ σοφωτέρων ἀκρόασιν, πρὸς τοὺς ἰσους ἀγάπην, πρὸς τοὺς ἐλάττονας· ἀγαπητικὴν συμβουλήν, ἀπὸ τῶν φαύλων, καὶ σαρκικῶν, καὶ φιλοπραγμῶν ἀναχωρήσιν. Ὅλίγα φθέγγεσθαι, πλείονα δὲ νοεῖν, μὴ θρασύνεσθαι λόγῳ, μὴ περιτευεῖν ὁμιλίαις, μὴ πρόχειρον εἶναι περὶ γέλωτα, αἰδεῖ κοσμεῖσθαι, γυναιξὶ μὴ διαλέγεσθαι, κάτω τὸ βλέμμα ἔχειν, ἄνω δὲ τὴν ψυχὴν, φεύγειν ἀντιλογίας, μὴ διδασκαλικὸν μεταδιώκειν ἀξίωμα, μὴ θαυμάζειν τὰς παρὰ ἀνθρώπων τιμὰς, καὶ μάλιστα τῶν οὐκ εἰδῶτων τὸ ὄντως τίμιον, μεταδιώκειν τὴν παρὰ ἀνθρώποις τοῖς συνετοῖς ἀποδοχὴν, τὸν πάντων καλλίονα ἔπαινον, προκόπτοντα δὲ συνεθίζεσθαι ἐπιζητεῖν ἔπαινον μόνον τὸν παρὰ Θεοῦ. Καὶ εἰ τοῦ διδάσκειν, καὶ ὠφελεῖν ἑτέρους ἐφίκοιτο, μισθοῦ χάριν τοῦ παρὰ Θεοῦ κειμένου τοῦτο ποιεῖν, καὶ ὡς ἔργον ὀφειλόμενον πληροῦν τῷ Θεῷ, καὶ παρ' αὐτοῦ κομιζόμενον τὴν ἀνταπόδοσιν ἐν αἰωνίαις ἡμεραῖς.

instituire, illisque usui esse idoneus sit, solum tantum præmium quod apud Deum est, requirat, et uti opus Deo debitum compleat, ab eoque mercedem in præscriptis sempiternis muneribus expectet.

ΤΔ.

Ἔσοι μὴ βούλονται διὰ τῆς τοῦ λόγου ὑπακοῆς, καὶ πίστεως σωθῆναι, οὗτοι κατὰ τινα ἀπόρρητον τοῦ Θεοῦ ἀγαθότητα διὰ τῶν ἀλγεῖνων, καὶ σκυθρωπῶν ἐπιφορῶν σωφρονίζονται.

ΤΕ.

Τὸ πρῶτος, καὶ μετὰ φιλοσοφίας βαστάται βαρεῖάν τινα, καὶ ἀδόκητον συμφορὰν, πάντων ἐστὶν μείζων τῶν κατορθωμάτων, καὶ αὐτῆς τῆς ἐλεημοσύνης.

ΤϚ.

Οἶδεν ὁ ἡμέτερος Δεσπότης ὡν χρεῖαι ἔχομεν, καὶ ἐσθ' ὅτε πρὸς αὐτῇ τῇ ἐξόδῳ, ἀνοίξει ἀναστὰς τῷ κρούοντι δι' εὐχῆς, καὶ ἐλπίδος, καὶ δώσει τὸ πνευματικὸν αἶτημα τῆς καρδίας.

ΤΖ.

Κἂν μὴ ταχέως λάθῃς τὸ αἶτημά σου, κἂν μηδὲ ἔλως λάθῃς, ἴσως γὰρ οὐ συμφέρει τῇ ψυχῇ σου ἡ αἶτησις· αὐτὸ μόνον τὸ στήναι εἰς προσευχὴν, καὶ προσομιλεῖν τῷ τὰ πάντα κτίσαντι Θεῷ, πόσου ἀξίον, εἰπέ μοι.

ΤΗ.

Ἡμεῖς αἵτιοι τῆς ἡμετέρας ἀπολείας ὑπάρχομεν. Ἐὰν δὲ μετανοήσωμεν, κἂν κύνες τινὲς ὡμεν περιλείχοντες τοὺς πόδας τοῦ Δεσπότητος προτιμησόμεθα τῶν ἀμελούντων τέκνων. Ὅσα γὰρ μὴ ἀνύει φιλία, τσαυτὰ ἀνύει προσεδρία, καὶ πένθος, καὶ δέησις ἐκτενής.

ΤΘ.

Ἐὰν μὴ τις ὀπίσθηται τῇ καλλίστῃ ὑπομονῇ, εὐχείρωτος γενήσεται τῷ Σατανᾷ, μυρία γὰρ θήρατρα ἔνθεν καὶ ἔνθεν παραπήγνυται τοῖς μοναχοῖς. Ὅθεν παραναῖ ἡμᾶς ὁ Κύριος λέγων· Ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσαθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν. Ὁ γὰρ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται.

ΤΡ.

Κὶ βουλόμεθα καὶ ἡμεῖς, ἕνα καὶ πρὸς ἡμᾶς ἔλθῃ

²⁰ Luc. xxi, 19. ²¹ Matth. xxiv, 15.

A turbulentus et parce sumptus; coram senioribus taciturnitas, apud sapientiores acroasis, apud pares ætate dilectio, apud minores amicabile consilium; a pravis, et carneis, et illis qui negotiis se immisceant, secessus: pauca sermocinetur; multa animo et mente convolvat, non nimium verbis sibi præsumat, non nimium colloquia cum aliis conferat, non in risum sit proclivis, verecundia adornetur, in terram oculos figat, mentem in cælum, cum mulieribus colloquia non immisceat, contentiones vitet, præceptorum munus non consecetur; quæ ex hominibus procedunt, et iis potissimum quod vere honorandum sit non agnoscunt, honores ac dignitates non ambiat, commendationem consecetur apud prudentia præditos viros, quæ laudationum omnium præstantissima est, cum autem in virtute profecerit, assuescat laudem, quæ ex Deo est conquirere. Quod si tantum profecerit, ut alios

CCCCIV.

Quicumque per verbi obedientiam et fidem servari nolunt, ii secundum inenarrabilem Dei bonitatem per tristes et molestas impressiones in meliorem frugem reducuntur.

CCCV.

Leniter, et uti philosophum addeceat, gravem aliquam et inexpectatam calamitatem perferre, præclaris facinoribus omnibus, ipsaque etiam elemosyna præstantius est.

CCCVI.

Sat novit noster Dominus, quibus ipsi indigeamus, et aliquando in ipso vitæ exitu pulsanti per orationem et spem resurgens aperiet, et spiritualis cordis postulatum elargietur.

CCCVII.

Licet, quod possis, quam optime non consequaris, licet etiam prorsus non consequaris, nil refert: forte enim non conducit animæ tuæ. Verumtamen vel tantummodo in oratione esse, et Deum rerum omnium creatorem alloqui, quantum dignitatis in se habet, dicito mihi.

CCCVIII.

Nos nobis causa nostri excidii sumus: quod si pœnitentiam agamus, licet canes fuerimus pedes Domini lingentes, filiis negligentibus præponemur. Quæ enim amicitia non perficit, perficit perseverantia, et planctus, et oratio continua.

448 CCCIX.

Nisi quis pulcherrima patientia se ipsum armarit, facilis captus Satanae fiet; infinitos etenim iste laqueos quaquaversum monachis compingit. Hinc nos hortatur Dominus: « In patientia vestra possidete animas vestras ²⁰. Qui enim sustinebit in finem, hic salvus erit ²¹. »

CCXC.

Si nos optamus, ut ad nos quoque Dominus ac-

cedat, quemadmodum ad apostolos januis clausis ²², fores obserare nitamur, os quidem optimo silentio, oculos ne male affecti conspiciant, auditum impediētes, ne noxia verba accipiat, odoratu vero, et tactu carneas voluπtates declinantes.

CCCXI.

Non obliviscitur Deus eorum, qui ipsius recordantur; sed perquam maxime meminit hominis, in quo sunt sermones Domini, ait etenim per Jeremiam: « Propterea quod sermones mei isti sunt, memoria recordabor illius ²³. »

CCCXII.

Dicis summopere te afflicti, hæsitareque in omnibus iniquis; impiisque cogitationibus, a diabolo in animam tuam injectis. Sed molestiam et hæsitationem pro modulo tuo declina, potiusque divinarum coronarum ⁴⁴⁹ promissione lætare, temetipsum redipiscens et roborans. Nullo namque modo perdet Dominus omnes qui ad eum genuine et continuo respiciunt.

CCCXIII.

Si opificiorum præsentium pulchritudinem conspiciens, in admirationem cieris, multo magis admirare futura. Si pulchræ sunt creaturæ, multo magis infiniteque pulchrior conditor earum Dominus est. Si quæ tempori commensurantur, talia sunt, qualia fuerint sempiterna? A visibilibus itaque ad invisibilia mentem transfero.

CCCXIV.

Ante omnia nosce teipsum. Eo siquidem nihil difficilius, nihil laboriosius, nihil operosius est. Cum porro teipsum cognoveris, tum et Deum cognoscere poteris, et animo revolvere creaturas, ut addecat.

CCCXV.

Proprie et natura solus Deus sapiens est; angeli hominesque per participationem sapientiam possident. Sapiens itaque cum sit Dominus, scit quem jam velociter audiet, cuinam postulata serius concedat. Nos enim nosmetipsos haud novimus, ut nos Deus rerum omnium conditor novit, et in commo-
dum nostrum nobis velociter aut tarde exoptata impertitur. Quare neque despondeamus animum, neque mœrere conficiamus; sed firmi ac stabiles ^D perseveremus, gratias agentes, et exposcentes, ⁴⁵⁰ et exspectantes, et sperantes accipere. Quanam etenim ratione « qui petit accipit, et qui quærit meliora invenit, et pulsanti aperietur justitiæ porta ²⁴? »

CCCXVI.

Qui innatam sibi imbecillitatem optime tenent, cum bellum inferentes dæmones violentiores deprehenderint, eos in Deum omnem abjicere spem, et propugnatorem sibi ipsis exposcere continuo debent.

CCCXVII.

Dormis, et tempus te prætergreditur; vigilas, et

A ὁ Κύριος, ὡςπερ καὶ πρὸς τοὺς ἀποστόλους τῶν θυρῶν κεκλεισμένων, σπουδάσωμεν ἀποκλείσαι τὰς θύρας, τὸ μὲν στόμα τῆ βελτίστη σιωπῆ, τὸ δὲ ὄμμα τοῦ μὴ ἐμπαθῶς βλέπειν, ἀκοὴν δὲ κωλύοντες, ἀπροῖσθαι ῥημάτων ψθοροποιῶν, ὁσφρήσει δὲ καὶ ἀφῆ ἐκκλίνοντες τὰς σαρκικάς ἡδονάς.

TIA'.

Οὐκ ἐπιλανθάνεται ὁ Θεὸς τῶν μεμνημένων αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ πάνυ μνημονεύσει ἀνθρώπου, ἐν ᾧ εἰσιν οἱ λόγοι τοῦ Κυρίου. Φησὶ γὰρ διὰ τοῦ Ἰερμίου, ἀνθ' ὧν οἱ λόγισμοί μου παρ' αὐτῷ εἰσι, μείψα μνησθήσομαι αὐτοῦ.

TIB'.

Φάσκεις θλίβεσθαι πάνυ, καὶ ἀμυχανεῖν ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἀθέσμοις, καὶ θεομάχοις λογισμοῖς τοῖς ὑπὸ τοῦ διαβόλου βαλλομένοις τῆ ψυχῆ· ἀλλ' ἀποκρούου καθόσον δύνασαι τὴν ἀθυμίαν, καὶ τὴν ἀμυχανίαν, καὶ χαίρε μᾶλλον τῆ ἐπαγγελίᾳ τῶν θείων στεφάνων σεαυτὸν ἀνακτώμενος, καὶ βροννύων. Οὐδαμῶς γὰρ ἀπολέσει Κύριος πάντας τοὺς γνησίας πρὸς αὐτὸν διτηνεκῶς βλέποντας.

TIC'.

Εἰ θαυμάζεις τὸ κάλλος βλέπων τῶν παρόντων κτισμάτων, πολλῷ μᾶλλον τὰ μέλλοντα θαύμασον. Εἰ καλὰ τὰ δημιουργήματα, πολλῷ μᾶλλον καὶ ἀπειροπλάσιω; καλλίων ὑπάρχει ὁ ποιήσας Κύριος. Εἰ τὰ πρόσκαιρα τοιαῦτα, ποταπὰ τὰ αἰώνια; Ἄπὸ τῶν ὀρωμένων τοίνυν ἐπὶ τὰ ἀόρατα μετὰθεο τὴν νοῦν.

TID'.

C Γνώθι σεαυτὸν πρὸ πάντων, οὐδὲν γὰρ δυσχερέστερον τοῦ ἑαυτὸν γινῶναι, οὐδὲν ἐπιπονώτερον, οὐδὲν ἐργωδέστερον. Ὅταν δὲ σεαυτὸν γινῶς, τότε δυνήσῃ καὶ Θεὸν ἐπιγινῶναι, καὶ τῷ λογισμῷ ἐπελθεῖν τὰ κτίσματα, ὡς προσήκει.

TIE'.

Κυρίως σοφὸς, καὶ φύσει μόνος ἐστὶν ὁ Θεός, ἄγγελοι καὶ ἄνθρωποι κατὰ μετοχὴν ἔχουσι τὴν σοφίαν. Σοφὸς τοίνυν ὑπάρχων ὁ Δεσπότης, ἐπίσταται τίνας μὲν ταχέως ὑπακούσει, τίνας δὲ βραδύτερον παρέξει τὸ αἶτημα. Οὐκ οἶδαμεν γὰρ ἡμεῖς ἑαυτοὺς, ὡς οἶδεν ἡμᾶς ὁ κτίσας πάντα Θεός, καὶ πρὸς τὸ συμφέρον ἡμῶν βραδέως ἢ ταχέως ὀρέγεται τὴν αἶτησιν, Ὅθεν μηδαμῶς μικροψυχῶμεν, μηδὲ ἀκτιδιώμεν, ἀλλὰ στεροεῖ, καὶ ἐδράϊοι μένωμεν εὐχαριστοῦντες, καὶ αἰτούμενοι καὶ ἀπεκδεχόμενοι, καὶ ἐλπίζοντες λήψεσθαι. Ἐπὶ γὰρ οἱ αἰτῶν λαμβάνει, καὶ ὁ ζητῶν τὰ κρείττονα εὕρισκει, καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγῆσεται πύλη δικαιοσύνης; »

TIF'.

Τοὺς ἐπιγινώμονας τῆς προσούσης αὐτοῖς ἀσθενείας, ὅταν τοὺς προπολεμούντας αὐτοῖς δαίμονας βραχδιαστέρους φωράσουσιν, ἐπὶ τὸν Θεὸν τὴν πᾶσαν βίπτειν ἐλπίδα, καὶ πρόμαχον αὐτὸν γενέσθαι παρακαλεῖν ἐκτενωῶς δεῖ.

TIZ'.

Καθεύδεις, καὶ ὁ χρόνος σε παρατρέχει· ἐγρήγο-

ρας, καὶ περὶ τὰ μάταια τὴν σαυτοῦ περιέλκεις καρ- A circa res inanes cor tuum etiam nolens occupas, et
δὶαν· ἀλλ' ὅμως μειοῦται σου ἡ ζωὴ, καὶ αὐτὸς μὴ cum vita imminuatur tua, tu neque persentiscis,
αἰτιθάνη, μηδὲ συνήσῃ. neque percipis.

TH'.

Ἴσως ἀγνοεῖς, καίπερ πολλάκις ἀνεγνωκῶς τὸ μὴ χρῆναι παννύχιον καθεῦδειν βουλευφρόν ἄνδρα. Οὐ δεῖ γὰρ πᾶσαν τὴν νύκτα ὡς νεκρὸν κοιμᾶσθαι: τὴν ἐξεταζόμενον ταῖς θείαις βουλαῖς, καὶ προσδοκῶντα τὸν Κύριον πότε ἦξει ἐκ τῶν ἐπουρανίων, καὶ λογοθετησεῖ τὸ καθ' ἡμᾶς. Διόπερ ὁ μὴ γινώσκων ἄπερ ἀνέγνω, καθεῦδεις ἀκορέστως ἀφ' ἐσπέρας μέχρι τῆς τοῦ ἡλίου ἀβριον ἀνατολῆς, βέγγων, καὶ μένων ἀσάλευτος· ὅθεν καὶ ἀπὸ τοῦ παρόντος ἐκβιάσαι τὴν σαυτοῦ νωθρείαν, καὶ σπεῦδε τὸν ἀλογον ἐκτινάξαι ὑπνον, καὶ γεύσασθαι τοῦ τῆς ψαλμωδίας ἀμβροσίου γλυκάσματος, μεταθες αὐτὸν πρὸς τὴν ἀμείνονα λῆξιν, καὶ καλλίστην κατάστασιν, θέλησον τῇ βίᾳ τῆς φιλοθέου σπουδῆς ἐκνικῆσαι, καὶ λύσαι τὴν βίαν τῆς ἀμελείας, καὶ τῆς ἀγᾶτου χαυνώσεως. Ἔθει γὰρ ἔθος ὑπαλλάσσασθαι πέφυκε. Μὴ μοι τὴν τυραννίδα προβάλλου τῆς συνθείας. Εἰ γὰρ ἡ χλιαρότης, καὶ ἡ νωθρεία φύσις ἀπέστησαν, πολλῶ μᾶλλον ἡ σπουδῆ, καὶ νῆψις φύσις πάλιν γενέσθαι δυνήσεται. Ἐπικαλοῦ τὸν Θεὸν εἰς τὸ βοηθῆσαι σοι, καὶ πάντως ἐπακούσεται, καὶ παρέξει χάρισμα δυνάμεως, καὶ τὸ ἀνεμπόδιτον πρὸς τὴν ὁδοπορίαν τῆς ἀρετῆς. Θαυματουργεῖ γὰρ ὁ Κύριος καὶ ἐπέκεινα φύσεως. Καὶ γὰρ περιπλοκομένη ἡ προκατακτηκῶτα νωθρία τε, καὶ ἀτονία παρεμποδίζειν δοκοῦν, ἀλλὰ μεῖζον τὸ ἐνισχύον ὀφθῆσεται.

TIΘ'.

Μεγάλην ἡ προσευχὴ παρὰ τοῖς βεβαιωπίστοις τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἰσχύον κέκτηται. Δεῖ οὖν πάντοτε προσεύχεσθαι νύκτα καὶ ἡμέραν. Εἰ δὲ ἀκτιδιῶμεν τὴν προσευχὴν, πολλαῖς ζημίαις ὑποπεσοῦμεθα, καὶ τῇ ἐσχάτῃ βλάβῃ, καὶ οὕτε τι τῶν σπουδῆς ἀξίων ἀνύσομεν, καὶ αὐτῶ δὲ ἀποξενωθησόμεθα τοῦ Κυρίου, μὴ βουλόμενοι αὐτῷ προσκολληθῆναι δι' εὐχῆς, καὶ ἐλπίδος, καὶ τῆς ἐπαινουμένης προσεδρείας.

TK'.

(1) Οὐχ ἀπλῶς τοῖς τυχοῦσι τὴν θείαν χάριν δωρεῖται ὁ Κύριος, ἀλλὰ τοῖς μετὰ πόνου καὶ μόχθου καὶ ἰδρώτων αἰτουμένοις νύκτωρ καὶ καθ' ἡμέραν. Οὐκοῦν μᾶλλον τὴν εὐκτακὴν λειτουργεῖαν μεταχειρισόμεθα.

TKA'.

Μὴ ἀπαναίνου ἀβήρωστέον τῷ σώματι, καὶ ποικίλαις οὐδύναις συνέχεσθαι, «Μηδὲ ἀποποιῶ μου τὸ κρέμα,» καθὼς φησιν ὁ Κύριος τῷ Ἰώβ· μᾶλλον δὲ μετ' εὐχαριστίας τὰς ἀληθινὰς ὑπόμεινε, ὅπως διὰ τούτων ἐξαλειφθῶσι πάντα σου τὰ πταίσματα.

TKB'.

Ἵσπερ οἱ εἰσπορευόμενοι εἰς τὸ λουτρὸν, γυμνοῦνται παντὸς περιβλήματος, οὕτως δεῖ καὶ τοὺς ἐν τῇ

¹ Job xl, 5.

(1) Fragmentum hoc pars est epistolæ 271, *Eupraxio diacono*, supra.

CCCXVIII.

Hand scio an te lateat, licet sæpius id percurreris, non esse opus tota nocte dormire consiliorum moderatorem. Non enim debet tota nocte veluti demortuus obdormire, qui divinis consiliis pertentatur, exspectatque Dominum, quando ex cœlestibus veniet, et rationes nobiscum supputabit. Proptereaque ac si non intellexisses quæ legeras, insaturabiliter somno te dedis ab ipsis vespers ad solis sequentis diei ortum stertens immotusque permanens. Quare saltem ex nunc segnitiam amoveas, et summo conatu belluinum somnum repellito, et orationis, et psalmodiæ divinæ dulcedinem degustato : ad meliorem finem et **451** optimum satum temetipsum transferto, Dei amantis studii vi vim negligentiae infandæque segnitiei devincito dissolvitque. Consuetudine enim consuetudo variatur. Nec mihi consuetudine tyrannidem objicias. Etenim si tepiditas et segnitias in naturam evasisent; multo magis studium et sobrietas natura rursus fieri poterit. Deum in auxilium tuum invocato, et plane bene exaudiet, et donum fortitudinis, et virtutis iter liberum absque ullo offendentulo non invitis manibus dabit. Mira siquidem Dominus, et extra naturæ limites operatur; licet enim segnitias imbecillitasque, quæ antea te occupaverat, innexa impedimento esse videatur, tamen quod robur præstat, validius apparebit.

CCCXIX.

Immensas oratio apud eos qui firma sunt fide, vires possidet et virtutem. Continuo itaque orationi incumbendum noctu et interdiu est. Quod si negligenter orationi operam dabimus, multis noxis subijciemur, et damnis extremis, et nequæ quidpiam, quod momenti alicujus sit, absolvemus : quin et ab ipso Domino elongabimur, nolentes illi agglutinari per orationem, et spem, et laudatam perseverantiam.

CCCXX.

Non utut fuerit, et quibuscumque divinam gratiam Dominus elargitur, sed cum labore et molestia et sudoribus noctu interdiuque poscentibus. Quamobrem studiose ministerium orationi adiectum aggrediamur.

452 CCCXXI.

Ne corporis infirmitates libens vitato, et variis doloribus obrui; «Neque longe facias iudicium meum», ut Jobo Dominus ait : quinimo cum gratiarum actione dolores sustineas, ut per eas omnia delicta tua deleantur.

CCCXXII.

Quemadmodum in balneum ingredientes, involucra omnia deponunt, eo pacto oportet eos, qui

asceticam vitam amplectuntur, omni sæculari negotio exutos, in divini instituti sapientiam ingredi.

CCCXXIII.

Hand est rationi consonum eum qui deliquerit, in risum se effundere, et ludo jocoque delectari inflarique in verborum vacuitate: quin potius placentum edere, et noctu interdumque lamentari, prophetæ dictum audientem: « Noli lætari, Israel, neque exsultare, sicut non cognoscentes Deum populi: fornicata enim es a Domino Deo tuo, et plangere debes ²⁶. »

CCCXXIV.

Præoccupatus es a malo, labore indiges, immensa cura ingentique beneficio: propterea magnus tibi concursus ad Deum procurandus est. Et vere accedenti ad Deum patientia opus, atque inclamandum nocte dieque, et verus medicus inquirendus, qui ex insanabilibus sanat; verusque liberator, **453** qui a dirissima servitute eripere valet. Si animum desponderis, non invenies; si perstiteris, consequeris. Auctoritatem ex conscientia non habes; at poteris orationem cum patientia habere: dicit enim Salvator noster: « Postulate, et dabitur vobis ²⁷. »

CCCXXV.

Antequam tribunal illud tremendum, in quo non actionum modo et verborum, sed cogitationum quoque occulta cernenti rationem dabimus, oportet « faciem illius præoccupare in confessione ²⁸, » et Dominicas propitiaciones extorquere per laboriosam in vita nostra diligentiam, talem Prophetam et regem æmulantes.

CCCXXVI.

Nihil in hoc visibili mundo, animæ saluti, quæ secundum Deum est, præponito.

CCCXXVII.

Audacter cum planetis ad cælestem medicorum principem Jesum accedito, universaque animæ tuæ vulnera denudato: nulla namque erit perturbatio Christo humanissimo insanabilis.

CCCXXVIII.

Devitemus, ex quibus nulla utilitas est, hominum congressus, solitudini vitam nostram mandantes; perniciosam siquidem est, et tranquillius **454** otium subvertit, ac demolitur cum familiaribus usus frequentior. Quemadmodum enim in acre pestifero assiduitate quotidiana assuescentium modis omnibus vires infringuntur; sic aliis atque aliis hominibus una simul assuescentes, eorum prorsus improbitatibus inficiuntur.

CCCXXIX.

Tua equidem omnis eruditionis expers inertia accuratissime addiscere debet, etiam si apostolorum prodigia efficiat, eum qui sua ostentat, et illis inflatur, necnon et qui lites discriminat, et in alios

²⁶ Osee ix, 1. ²⁷ Luc. xi, 9. ²⁸ Psal. xciv, 2.

Α άσκητικῆ προσερχομένους ζωῆ, πάσης ὕλης βιωτικῆς γυμνωθέντας, ἐντὸς γενέσθαι τοῦ κατὰ σοφίαν θεοῦ πολιτεύματος.

TKΓ'.

Οὐκ ἔστιν εὐλογον γελᾶν, καὶ παιζειν, καὶ τέρπεσθαι τὸν ἐξημαρτηχότα, οὐδὲ μεταωρίζεσθαι ἐν ἀργολογίᾳ πολλῇ, θριβεῖν δὲ καὶ κόπτεσθαι μᾶλλον νύκτωρ καὶ καθ' ἡμέραν, ἀκούοντα τοῦ προφήτου λέγοντος: « Μὴ χαίρει, Ἰσραὴλ, μὴδὲ εὐφραίνου, καθὼς οἱ μὴ γινόντες τὸν θεὸν λαοί· ἐπόρνευσας γὰρ ἀπὸ Κυρίου Θεοῦ σου, καὶ πενθεῖν κεχρεώστηκα: »

TKΔ'.

Καμάτου γρήγεις διὰ τὸ προληφθῆναι σε τῷ κακῷ, μεγάλης ἰάσεως, μεγάλης εὐεργεσίας, διὰ τοῦτο μεγάλης ποιοῦ καταφυγῆς. Χρεῖα δὲ ὑπομονῆς τῷ προσίοντι Θεῷ, καὶ δεῖ βοᾶν ἐπὶ πολὺ ἡμέρας καὶ νυκτῶν, καὶ ζητεῖν τὸν ἀληθινὸν ἱατρὸν, τὸν ἐκ τῶν ἀνιάτων ἰώμενον, τὸν ἀληθινὸν ἐλευθερωτὴν, τὸν ἀπὸ τῆς πικροτάτης δουλείας ἐλευθερώσαι δυνάμενον. Ἐὰν μικροψυχῆσης, οὐχ εὐρήσεις· ἐὰν δὲ παραμένεις, ἐπιτεύξῃ. Πηρὴρσίαν οὐκ ἔχεις διὰ τὴν συνείδρῃσιν, ἀλλὰ προσευχὴν μεθ' ὑπομονῆς δύνασαι ἔχειν. Λέγει γὰρ ὁ Σωτὴρ ἡμῶν, « Αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν. »

TKΕ'.

Πρὶν ἐκεῖνο τὸ φρικῶδες καθέσθῃ δικαστήριον, ἔνθα μὴ μόνον πράξεων, καὶ ῥημάτων, ἀλλὰ καὶ νοημάτων τῷ τὰ κρυπτὰ βλέποντι εὐθύνας ὑπέξομεν, γρη « προσθάσαι τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐν ἐξομολογίᾳ, » καὶ τοὺς Δεσποτικούς ἰλασμοὺς ἐκκαλέσασθαι διὰ τῆς κατὰ τὸν βίον ἐμπόνου ἐπιμελείας, ἐκμιμουμένους τὸν τηλικούτον Προφήτην καὶ βασιλέα.

TKΓΖ'.

Μηδὲν ἐν τῷ φαινομένῳ πηρόντι κόσμῳ, τῆς κατὰ Θεὸν ψυχικῆς σωτηρίας, ἀέλησης; προκρίναι.

TKΖ'.

Τόλμησον προσελθεῖν μετὰ κλαυθμοῦ τῷ οὐρανῷ ἀρχιαιτῷ Ἰησοῦ, καὶ πάντα τῆς ψυχῆς σου ἀπογύμνωσον τραύματα· οὐδὲν γὰρ ἂν εἴη πάθος ὑπερ μὴ ἰσχύει θεραπεῦσθαι Χριστὸς φιανθρωπότητος.

TKΗ'.

Φεύγωμεν τοὺς τῶν ἀνωφελῶν ἀνθρώπων συνδυασμοὺς τὴν μόνωσιν ἀσπαζόμενοι· ἐπιβλαβῆς γὰρ, καὶ τῆς εἰρηνικῆς καταστάσεως φθοροποιὸς ἡ μετὰ τῶν οἰκειοτέρων συνδιαίτησις. Ὡσπερ γὰρ οἱ ἐν ἀέρι λοιμικῷ συγγινόμενοι πάντα νοσοῦσιν, οὕτως οἱ ἀγθρώποις διαφόροις συνδιάγοντες μεταλαμβάνουσι πάντως καὶ τῆς ἐκεῖνων κακίας.

ΣΤΘ'.

Ἀκριβῶς ὀφείλει γινώσκειν ἡ σὴ ἀπαιδευσία, ὅτι ἐὰν τὰ τῶν ἀποστόλων ἐργάζεται σημεῖα, ὁ φιλενδείκτης. καὶ στασιποῦς, καὶ ἄργιλος, βδελυκτὸς ὑπέρχει ἐνώπιον Θεοῦ, καὶ ἀνθρώπων. Καὶ μὴν μὴδὲ

ἐκεῖνο ἀγνοήσης· πολλοὶ τῶν ἐπιτεκνῶν ἔχουσι κα-
τακληρονομήσαι τὸν κάμινον τοῦ πυρός.

ΤΑ΄.

Μὴ βούλου τὰς συμβαινούσας σοι συμφορὰς, καὶ
περιστάσεις ἀμέτρως, καὶ ἐπὶ πλεῖον ἐκδιηγῆσθαι
παντὶ τῷ παρατυχόντι. Οὐ γὰρ ὡσπερ αὐτὸς ἠδέως
ἔχεις τὸ μνημονεῦν τῶν συμβεβηκότων σοι, οὕτω
καὶ τοῖς ἀκροωμένοις ἡδὺ καταφαίνεται τὸ ἀκούειν
ἄλλοτριᾶς κακώσεως.

ΤΛΑ΄.

Εἰ τις εἰδώλῳ αἰσχυρᾶς ἐπιθυμίας περιπαρεῖς ἄρ-
ξεται καθ' ἑαυτὸν τοῦτο ἀναπολεῖν, καὶ ἀναλογίζε-
σθαι καὶ προσομιλεῖν τῷ πάθει, γαυνοθήσεται πάν-
τως, καὶ συγκαταθήσεται, καὶ δουλεύσει τὸ ἡγεμονι-
κὸν βαθαλίσαντι, καὶ καταμαλίξαντι ἀνοσίῳ ἔρωτι,
καὶ ταλαιπωρήσει, καὶ κηκοδιμονίσει, καὶ τὴν οἰ-
κίαν καταράσσει ζῶν. Διαφρευκτέον ὡσπερ ὄφιν
καὶ λέοντά τινα ἀνθρωποδόρον τὰς σαπρὰς φαντα-
σίας· πρέπει γὰρ ἀληθῶς ἀνθρώπῳ Χριστιανῷ μόνα
φραντζῆσθαι τὰ πολυανθῆ εἶδη τῶν ἀρετῶν τοῦ Χρι-
στοῦ.

ΤΑΒ΄.

Ἐπειδὴ ἐπιθυμεῖς πλειόνων ἀδελφῶν καθηγεῖ-
σθαι, δοκίμασον σεαυτὸν πρῶτον, εἴπερ δύνῃ ἔργῳ
μᾶλλον, ἢ λόγῳ τὰ πρακτεῖα διδάσκεις, εἰκόνα πάσης
ἀρετῆς τὸν οἶκον τιθεὶς τοῖς μανθάνουσι· βίον, ὡς
μὴ τοὺς μεταγράφοντας ἐκεῖθεν τῇ ἀμαρτίᾳ τοῦ
σφάλματος ἀμβλύνοι τὸ κάλλος τῆς ἀρετῆς. Ἐπεὶ
γίνωσκε, ὅτι οὐκ ἔλαττον ὑπὲρ τῶν ἀρχομένων, ἢ
ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἀγωνιᾶν ὀφείλεις· ὡς γὰρ ὑπὲρ σεαυτοῦ,
οὕτω καὶ ὑπὲρ ἐκείνων ἀπαιτηθῆση λόγον ἅπασι κατα-
δεξάμενος τὴν σωτηρίαν αὐτῶν. Καὶ γὰρ καὶ τοῖς
ἀγίοις σπουδὴ πᾶσα γέγονε μὴ ἀλλαττουμένους τῆς
ἑαυτῶν ἀρετῆς τοὺς μαθητευομένους καταλιπεῖν.
Οὕτως ὁ μὲν Ἀπόστολος τὸν Ὀνήσιμον ἐκ δραπέτου
πεποίηκε μάρτυρα. Ὁ δὲ προφήτης Ἡλίας τὸν
Ἐλισσαῖον ἐξ ἀροτήρου προφήτην εἰργάσατο· Μωϋ-
σῆς δὲ υἱὸν τοῦ Ναυῆ Ἰησοῦν ἐπὶ τὸ βέλτιον μετεκὸ-
μισεν· ὁ δὲ ἱερεὺς Ἡλεὶ τὸν Σαμουὴλ καὶ μερίζονα
ἑαυτοῦ ἀπέδειξεν. Εἰ γὰρ καὶ ἡ τῶν φοιτητῶν σπουδὴ
συνήργησεν αὐτοῖς πρὸς τὴν κτήσιν τὴν τῆς ἀρετῆς,
ἀλλὰ πᾶν τῆς προκοπῆς αἴτιον αὐτοῖς γέγονε τὸ τυ-
χεῖν διδασκάλων δυναμένων τὸν ἐντυφόμενον σπιν-
θήρα τῆς προθυμίας ἐπὶ τὸ μεῖζον ἀναρρίπισαι.
morum ducum opera, qui subaccensi, et in illis
runt.

ΤΑΓ΄.

Τὸ μακαρίζεσθαι τοὺς δεδιωγμένους, δηλοῖ, ὅτι οὐ
κείντως τὸ ὑπὸ μόνον ἀλιτηρίων ἀνθρώπων διώκε-
σθαι χάριν δικαιοσύνης δεῖ ἐννοεῖν. Εἰσὶ γὰρ καὶ
ἐχθροὶ ἀόρατοι ἐκδιώκοντες τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τῆς
γνώσεως τοῦ Θεοῦ, καὶ τῆς ἀγαθοεργίας διὰ τῆς πα-

A furit, apud Deum et homines, tanquam auspiciū
malum execrandos esse. Neque illud interim te
lateat, multos, licet episcopi dignitate nitcant,
fornacem ignis hæreditariam habituros.

CCCXXX.

Cave calamitates et ærumnas, quæ te premunt
immodice, et in immensum, et voce queribunda
omnibus obviam tibi procedentibus enuntiaveris.
Neque enim uti tu in rebus tibi advenientibus
enarrandis hilareris, sic quoque auditores voluptate
afficiuntur, aliorum fortunas afflictas, et ventos ad-
versos audientes.

CCCXXXI.

Si quis fædi desiderii imagine saucius, intra se-
metipsum vulneris ægritudinem mente versare cœ-
perit, et cogitatione, et voluntate, et cum illa ani-
mi concitatione sermocinari, omnino remollescet,
et manus dabit, et principi animæ illud subjicienti
inserviet, 455 quæ suggestit copiam argumentorū,
et impudico cupidini obtemperare coegit, et
propterea affligetur, et malam fortunam experietur,
et in propriam vitam maledicta conjiciet. Veluti
serpens leoque vorans homines rerum putrium
imaginationes fugiendæ: namque virum vere Chri-
stianum tantummodo addecat imaginatione persequi
floribus refertas species Christi virtutum.

CCCXXXII.

Quandoquidem aves multis fratribus te ducem
exhibere, ante omnia proba temetipsum; si tanti
es, opere magis, quam sermone agenda alios per-
docere debes, virtutum omnium imaginem vitam
tuam addiscentibus proponens, ne isthinc ex malo
exemplo describentes, errorum turpitudine virtutis
pulehritudinem deturpent. Sic item agnoscito, non
minus tibi de iis, quibus præces, quam de te elabo-
randum tibi esse: quippe qui sicuti pro te, ita etiam
pro illis rationem redditurus es, cum semel in te
eorumdem salutem susceperis. Sanctis siquidem in
animo deliberatissimum fuit, suo imperio ac disci-
plina de summa sua virtute nullo modo decedere.
Hac re Apostolus Onesimum ex transfuga martyrem
effecit³⁹; propheta Elias Eliseum ex aratore divinæ
mentis interpretem reddidit⁴⁰; Moyses Jesum filium
Nave, ut magis ac magis saperet, redegit⁴¹; Heli
sacerdos Samuelem semetipso absolutiorem omni-
bus suis numeris et partibus exhibuit⁴². Quamvis
enim discipulorum conatus ad acquirendam virtu-
tem momentum attulerit, attamen ad virtutum
progressionem absolutam iisdem causa fuere opti-
desiderii scintillulas ad sublimiora inflamma-

CCCXXXIII.

455 Beatos nuncupari eos qui persecutionem
patientur⁴³, notat, non tantummodo a profligatis
et perditis hominibus ob justitiam exagitatos. Sunt
enim etiam hostes obtutum effugientes, qui homines
a cognitione divina et bonis operibus removeant:

³⁹ Philém. 10-14. ⁴⁰ III Reg. xix, 19. ⁴¹ Num. xxvii, 18. ⁴² I Reg. iii, passim. ⁴³ Matth. v, 10.

quasi, quæ ipsi transgrediuntur præcepta, minima sint. Propterea aures præbendæ non sunt inanibus verborum captatoribus, et fere omnibus dicto, factoque protervo, in aliis incommodandis, et sic otia sua male collocantibus. Quinimo neque perdidiculis adhærescere animæ utile est. Hoc enim vulgare est, et lapsio spiritus, et intimæ inconcinnitatis, atque resolutionis signum. Nam quid frustra risum edis? pro meliori tibi fuerit, Numinis laudes celebrare atque extollere. Qui enim diu nocturne in decantandis divinis hymnis nunquam linguæ suæ moderatur, illi honorum cælestium thesauri promptissime recluduntur.

Α ραβάτῶς τῶν δῆθεν μικρῶν ἐντολῶν. Διὰ τοῦτο οὐκ ἐκδοτέον τὰ ὅτα τοῖς ματαιολόγοις, καὶ πρὸς τὸ πάντων σχεδὸν καταλαλεῖν ἐνασχολούμενοις, καὶ κακοῦ-βήμονοῦσιν. Ναὶ μὴν οὐδὲ γελῶν ἐφάπτεσθαι: χρήσιμον τῇ ψυχῇ. Χυδαίτης γὰρ τοῦτο ὄλον ἐστὶ, καὶ δλισθος πνεύματος, καὶ σημεῖον τῆς ἐνδον ἀναρμοστίας, καὶ χανούτης. Δεῖ γὰρ, ἀντὶ τοῦ γελᾶν, μᾶλλον ὑμεῖν, καὶ γεραίρειν τὸ θεῖον· τοῖς γὰρ νυκτὸς καὶ ἡμέρας πρὸς ὑμνωδίαν Θεοῦ τὸ στόμα ἔχουσιν ἀνεωγμένον, ὃ τῶν ἐπουρανίων ἀγαθῶν θησαυρὸς ἐτοίμως ἀνέωκται.

LIBER QUARTUS.

457 I. — DISCIPULO SUO.

En post alias atque alias ad te jam datas litteras, per has quoque te colloquimur, quando plane et dilucide intelligimus, te a nostra humilitate admonitionis monumenta conquirere, scilicet cum aves salutem consequi, et in cognitionem veritatis pervenire. Noli temetipsum in occupationibus ac sollicitudinibus detinere, frater, et animiperdis vitæ hujusce cogitationibus et molestiis distineri. Quid exspectas? num tibi tempus redundat? « Dies uti umbra et somnium prætervolant »⁴⁴; et tu tranquilla vitam propagas, et muros inanimos adornas. Dominus creavit finxitque te nullis curis obnoxium; et tu rerum administrationibus te maceras? A te occupationes detraxit; et tu temetipsum in malculos submersisti. Ex iis, quorum desiderio teneris, pars nulla reliqua est, quæ animæ conducibilis sit. Procura, fili, ne gloriam humanam pervestigans, corona divinæ gloriæ priveris. Neque enim fieri potest, ut alia ratione gloriam consequaris, quam ipsius gloriæ neglectu: donec enim gloriam consecutur, ea a nobis in fugam sese corripit. Si expetis gloriosus ac celebris in vulgus esse, ne in gloriam affectus sis; si concupiscis sublimius evahi, ne humum vitando, nubes et inania captes. Attende tibi, fili, et ne des **458** operam, ut ad gradum sacerdotii, sive præfecturæ ascendas. Timeo, tremo, reformido ne, alios salvare cupiens, tuimet ipsius animam perdras. Sanctus est, et in altissimo dignitatis gradu locatus, qui animam suam salvat. Quare excipe verba mea, fili, humilis patris tui, qui in Christo te diligit, et sortem tuam miseretur. Derelinque, fili, humi repentina consilia, et inferens te in cellam, requiesce, undequaque cam obstructuens, nullum per annum integrum, Sabbato atque Dominica exceptis, compellans, tuæque animæ perutilia condiscas, et alia, nempe multas tibi afflictio-

B A'. — ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΥΤΟΥ ΜΑΘΗΤΗΝ.

Ἰδοὺ μετὰ τὰς προλαβούσας ἐπιστολάς καὶ ταύτας γράφομεν πρὸς σέ, γινώσκοντες, ὅτι ἐπιζητεῖς ἐκ τῆς ἡμετέρας χθαμαλότητος λόγους παραινέσεως, ἄλλως θέλων σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἔλθειν. Οὐκ ἐνδοῦς ἑαυτὸν εἰς τοὺς περισπασμοὺς φροντίδας, ἀδελφε, καὶ μερίμνας τοῦ ψυχοφύρου βίου τούτου. Τί προσδοκᾷς; Μένει σε ὁ καιρὸς; « Αἱ ἡμέραι παρέρχονται ὡς σικιᾶ καὶ ὡς ὕναρ. » Καὶ σὺ ἀμεριμνᾷς, καὶ κοσμίζεις τέλους ἀψύχους. Ὁ Κύριος ἐποίησέ σε ἀμερίμνον, καὶ σὺ μεριμνᾷς. Ἦρὲν σου τὴν φροντίδα, καὶ αὐτὸς εἰς κληματίδας σαυτὸν ἐπόντισας. Οὐδὲ ἐν μέρος, ὡν παραδοκίαι, λυσιτελεῖ τὴν ψυχὴν. Ὅρα, τέκνον, μὴ ζητῶν τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων, καὶ στερηθῆς τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ. Δόξης γὰρ οὐκ ἔστιν ἄλλως ἐπιτυχεῖν, ἀλλ' ἢ ἐν τῷ δόξαν φεύγειν· ἔως γὰρ διώκομεν, φεύγει ἡμᾶς. Εἰ βούλει ἐνδοξοῦ εἶναι, μὴ ἐπιθυμήσης δόξαν· εἰ βούλει ὑψηλὸς εἶναι, μὴ γίνου ὑψηλός. Πρόσεχε σεαυτῷ, τέκνον, καὶ μὴ ὁμηρευέτω σου ἡ διάνοια βλομὸν ἱερωσύνης, καὶ ἡγουμενείας. Φοβοῦμαι, δέδοικα, μὴ ζητῶν ἄλλους σώσει, ἀπολέσης τὴν σεαυτοῦ ψυχὴν. Ἅγιος καὶ τίμιός ἐστιν ὁ σώζων τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν. Οὐκοῦν ἄκουσόν μου, τέκνον, τοῦ χθαμαλοῦ πατρὸς σου, τοῦ ἐν Χριστῷ ἀγαπῶντος, καὶ ἐλεούντος σε. Κατάλειπε, τέκνον, τὰς χαμερπεῖς βουλὰς, καὶ ἀπελθὼν ἡσύχαζε ἐν κελλίῳ, φράζας πάντοθεν, μὴ συντυγχάνειν τινὶ τὸ παράπαν, ἐκτός τε Σαββάτου, καὶ Κυριακῆς, χρόνον ἕνα. Καὶ τότε ἔχεις γινῶναι τὸ συντελὲς τῆς ψυχῆς, καὶ ἄλλα τούτοις, ὅτι πολλὰς θλίψεις, καὶ πολλοὺς πειρασμοὺς, καὶ πολλὰ ἀσθενείας ὑπομεῖναι ἔχεις. Ἀλλὰ μακάριος σὺ, ἐὰν ὑπομείνης. Εἰ δὲ καὶ τοῦτο οὐ ποιεῖς, μετάδουθι ἐκεῖθεν εἰς ἄλλον τόπον, καὶ εἰ βούλει εἰς κατάνυξιν ἔλθειν, μὴ ἀναγίνωσκε Ἑλληνικὰς βίβλους, μήτε ἱστορικὰ, ἢ τροπολογικὰ, παλαιὰν τε μὴ προσφάτου τὸ σύνολον. Ἀναγίνωσκε δὲ τὴν Νέαν Δαυδαίαν,

⁴⁴ I Par. xxix, 15; Psal. lxxii, 20.

μάρτυρικά δὲ, καὶ τοὺς βίους τῶν Πατέρων σὺν τὰς ἀνεῖς, multas tentationes multasque infirmitates
 γεροντικά, καὶ πολλὴν ὠφέλειον καρπώση. Οὐχ ὡς sustinendas esse, et beatum te futurum, si tolera-
 ἀπέδλητα τὰ τῆς Παλαιᾶς βιβλία, ταύτην φημι τοῦ veris. Id si non feceris, conferas te in alium locum,
 μὴ ἀναγινώσκεις σε. Ἐπειδὴ γὰρ δεκτά εἰσιν, καὶ et si volueris ad compunctionem propius adire, ne
 ὑπὸ Πνευματοῦ ἁγίου ρηθῆσαι, καὶ ἄνευ αὐτῶν ἢ gentilium libros evolvas, neque historicos, neque
 Ἐκκλησία οὐ συνίσταται· ἀλλ' Ἡσυχασταῖς, καὶ figurata oratione conscriptos, et Scripturam vete-
 Μονάζουσι κατάνυξιν μὴ τίκοντα· Πρόσεχε σεαυτῷ, rem ne per somnium quidem attingas. Sed Novum
 ἀδελφέ. Πολὺς ἐστὶν ὁ θέρσιμος, μὴ ἀφείσης αὐτὸν, Testamentum lectita, martyrum certamina et vitas
 καὶ βάλης καλάμας ἀντὶ στάχτας. Πολὺς ἐστὶν ὁ Patrum, necnon et facta seniorum; magnumque
 τρυγιτός. Μὴ ἀφείσης τοῦδρέπειν καρπούς πνευμα- ex ea lectione fructum feres. Non quod Veteris
 τικούς, καὶ ἀρῆη καλαμάσθαι βόγας ὀπίσω τῶν τρυ- Testamenti codices rejiciendi sunt, eos ne legantur
 γητῶν. Σὺ δὲ ἀφες τὰ γῆνα, καὶ σκόλασον τὰ οὐ- prohibui; cum illi admittantur, et a Spiritu
 ράνια. Θέρισε, καὶ τρύγησε καρπούς δικαιοσύνης· sancto dictati sint, et illis demptis Ecclesia nullo
 καὶ ἐὰν θέλης ἀναπαύηαι, κηῖσαι φίλον τὸν Κύριον, modo subsistat. Verumtamen hesychastis et mona-
 καὶ γίνου νεκρὸς ἀπὸ πάντῃς ἀνθρώπου. Γίνου δοῦλος, chis compunctionem non ingenerant. Attende tibi
 ἐνὸς δεσπότου, ἐπεὶ δουλωθῆναι ἔχεις πολλούς. Ὁ B ipsi, frater, magna est messis⁴⁵, ne parum illi
 γὰρ τὴν ἕνα εὐλαβοῦμενος, τοὺς πολλοὺς οὐ δευιάσει· consulas, et pro spicis stipulas colligas. Effertissi-
 μᾶλλον δὲ οἱ πολλοὶ τὴν ἕνα δευιάτουςιν. Τέκνον, ma opimitas vindemiæ est; ne fructus spirituales
 διατὶ πλαγιαζεις ἐκ τῆς ὁδοῦ τῆς λεγούσης· « Ἐγὼ decerpere negligas, ne post vindemiatores acinos
 τίς εἰμι; γῆ καὶ σποδός. » Καὶ θέλεις βαδίζειν εἰς colligas. Tu porro terrena despice, et cælestibus
 τὴν ὁδὸν τὴν ἐστραμμένην, τὴν γέμουσαν θλίψεις, incumbe. Mete, et vindemia justitiæ fructus, 459
 καὶ κινδύνους. Ποῦ εἰσάσας μου τοὺς λόγους, τοὺς et si quietem peroptas, asciscito tibi omnium Do-
 πρὸς σὲ κεκρυμμένους νύκτα καὶ ἡμέραν; Ποῦ ἦσου, minium, et extra universos homines fato perfungito.
 καὶ ποῦ βλέπεις ἑαυτὸν κρατοῦντα; Ποῦ ἦσθα, καὶ Fac sis unius domini servus, cum tibi multos ser-
 ποῦ σε θέλω εἶναι; καὶ ποῦ εἶ; διὰ τὸ ἀγαπᾶν σε vatos procuras. Qui enim unum reveretur, plerosque
 τὴν φιλαρχίαν, καὶ διὰ τὸ ἔχειν τὴν γλῶσσάν σου non reformidabit, quinimo complures unum per-
 ἀκατάστατον, καὶ ἀπολύειν αὐτὴν ἀπαγγῆ. Ποῦ εἰσιν timescent. Fili, quare in transversum deflectis
 αἱ ἐντολαὶ μου αἱ πρὸς σὲ, ὅτι κλαύσονται. Πένθη- viam enuntiantem : « Ego quis sum? terra, et ci-
 σον, θρήνησον· μὴ ζητήσης φιλαρχίαν, καὶ ἐν nis⁴⁶ : » et viam inambulas distortam, afflictioni-
 μηδενὶ μέτρει σεαυτὸν. Εἰς ἄλλην ὁδὸν ἔλκυσόν σου bus et periculis refertissimam. Ubinam missos
 τὴν ἀγάπην· μετάθρηθι ἀπὸ τοῦ κόσμου. Λοιπὸν fecisti sermones meos apud te noctu diuque reser-
 ἀνάθρηθι ἐπὶ τὸν σταυρὸν· κουφίσθητι ἀπὸ τῆς γῆς, vatos? Ubi loci fuisti? et ubi te dominantem con-
 « Ἐκτίναξον τὸν κοινορτόν ἐκ τῶν ποδῶν σου. » spicis? ubinam gentium degisti? in quonam te aliis
 Καταφρόνησον αἰσχύνην· ὑπερέχοντά σε ἔχε πάντα conspiciorem deprehendis? ubinam fueris? et ubi
 ἀνθρώπων· κλαῦσον τὴν νεκρὸν σου· « Ἐκβαλον collocari te volo? et ubi gentium modo locum ten-
 τὴν δοκὸν σου, τὴν ἐν τῷ ὀρθαλμῷ σου· » οἰκοδό- nes? qui ambitiose principatum affectas, qui lin-
 μῆσόν σου τὸν διεστραμμένον οἶκον. Κράξον· « Ἐλέγ- guam possides inconstantem, ac incompositam, et
 σόν με, υἱὲ Δαυὶδ, ἔλκυσόν με, ἵνα ἀναβῶ ἐπ' αὐ- perobscuram dimittere non curas? Ubi sunt a te
 τὸν Μάθε, ὅτι πῖν στόμα φραγθήσεται, καὶ μὴ ὀκνήσῃς τὸ peragenda mandata mea? ne illa in mœreore jaceant.
 εὐχαριστεῖν ἐν παντὶ καιρῷ. Ἀπόκλεισον τὴν θύραν Indulge lacrymis, luctui. Ne in alios principatum
 σου τῷ ἔχθρῳ· στήσον ἐν τῷ ζυγῷ τοὺς λόγους σου, affectes, sed te inter alios nullo in numero pone.
 καὶ τὴν θύραν σου μογλοποιήσον. Μὴ ὑπνώσης ἀκη- In aliam viam tua desideria atrahe. Deflecte ex
 δία, μήποτε ἐξείφνης ἔλθῃ εἰς τὰ ὦτά σου. « Ἰδοὺ mundo; postmodum ad crucem attendito. Leva te
 ὁ νυμφίος, ἐξέλθετε εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ. » καὶ τί e terra; « excute pulverem ex pedibus tuis⁴⁷; »
 ἐρεῖς τότε; Ἀσχολοῦμαι οὐ καιρῷ. Ἐκείνος ἀνέπαυ- D despice probra; universos homines animo et vir-
 σέν σε, καὶ σὺ θέλεις μοχθεῖν. Οὐ μένει σε ὁ καιρὸς tute te excellentiores ducito; demortuum tuum
 τοῦ πενήθησαι, καὶ θρηνησαι, καὶ κλαῦσαι σου τὰ; deplora; « ejice trabem ex oculis tuis⁴⁸; » inver-
 ἁμαρτίας. Μιμηθήσκου, ὅτι εἶπεν ἐπὶ τῆς θύρας, sams depravatamque domum tuam reficito; clama :
 ὅτι « Κλείσεται. » Γοργόνευσον, ἵνα μὴ ἔξω μείνης; « Misere mei, fili David, misere mei⁴⁹, » ut
 μετὰ τῶν μωρῶν παρθένων. Μετάθρηθι τῷ λογισμῷ post cavitatem oculis invalescas. Discito os omne
 ἀπὸ τοῦ ματαίου βίου τούτου εἰς ἄλλον αἰῶνα. Ἄφες obturandum esse, et ne indormias quocumque tem-
 τὰ γῆνα, καὶ ζήτησον τὰ οὐράνια. Ἐγκατάλειπε τὰ poret gratias agere; inimico claude fores tuas. Juga
 φθαρτὰ, καὶ εὐρήσεις τὰ ἀφθαρτα. Φεῦγε τῇ διανοίᾳ acquando pondere sermones tuos, et portam tuam
 ἀπὸ τῶν προσκαιρῶν, καὶ ἀπαντήσεις αἰῶνια. Νε- vectibus stabili. Ne somnolentus pigrescas, ne de
 κρωσον τὰ μέλη τῆς σαρκὸς, ἵνα ζητήσης τελειῶς. repente ad opera tua 460 perveniat : « Ecce Spon-
 Σὺ οἶδας πῶς λαλῶ. Νόησον τὰ λεγόμενα· πόνησον sus, exite obviam ei⁵⁰. » Quid porro tum oratione
 ἀκριβαζόμενος εἰς αὐτὰ, καὶ εὐρήσεις τοὺς κατὰ referas? Rerum occupationibus non intempestive

⁴⁵ Matth. ix, 37.⁴⁶ Gen. xviii, 27.⁴⁷ Matth. x, 13; Marc. vi, 11.⁴⁸ Luc. vi, 42.⁴⁹ Marc. x, 47.⁵⁰ Matth. xxv, 6.

addicor. Ille te interquiescere fecit, et tu tibi labores assumis. Nulla per tempus datur tibi mora, ut plangas, et lugeas, et deplores peccata tua. In memoriam revoca, quod de porta dictum est : « Obserabitur. » Festina anxius, ne foras cum stultis virginibus destituaris⁸¹. Cogitatione ex futile hac vita in aliud sæculum transcende. Terrena isthæc transcendito, et cœlestia quærito. Relinque corruptibilia, et incorruptibilia reperies. Fuge ex animo a momentaneis hisce, et sempiterna consequeris. Mortifica membra carnis, ut perfecte pleneque vivas. Tu calles optima, quæ ipse enuntio. Considera etiam atque etiam verba mea, et opere ea perquisitius exsequere, et thesauros a Deo absconditos comperies : et ne canis meis, qui die noctuque pro te Deum comprecor, probrum inferas. Cave id dicas, frater : Ut omnes monachi, sic et ego.

Namque, id et ipse edico, multas esse plantas in montibus, et collibus, et silvis et locis campestribus ; sed tantum fecundas, et commodis humanis aptas in hortis conservari : quæ vero nulli usui sunt, succensendo igni aptissimas judicari. « Quicumque enim, ait, peccatis sese illaqueat, servus est peccati⁸², » licet ille sacerdotio præditus sit, licet imperio emineat, licet monachorum albo ascribatur, licet innumeris coronarum lapillis pretiosis turgat : « Neque enim est personarum acceptio apud Deum⁸³. » Dignus siquidem habitus, ut sacro cultu adornetur, et habitus opera non præstat, arbor est foliis permultis, nullis vero fructibus conspicua. Dicenti igitur, Ut omnes monachi, sic et ego, respondeo, **461** verba hæc nullo in lucro deputari eo momento, quo anima tua a corpore separatur, sed multi præjudicii, et pœnarum apparatus tibi futura. Hinc, frater mi, ne sumas tibi spiritus, et arrogantiam, quoniam « Dominus superbis resistit : humilibus autem dat gratiam⁸⁴. » Considera, frater, ne ipse futuræ pœnitentiæ copia malorum in te congesta, peccatum quidem metas, veniæ vero naufragium facias. « Deus non irridetur⁸⁵. » Involuntaria peccata vera pœnitentia obliterantur ; voluntaria omni responsione privantur. Fili, fuge corporis voluptates. Considera fructum earum pœnitentiam esse felle amariorum, et « gladio bicipite acutiorem⁸⁶ : » a quo enim quispiam devincitur, eidem et deservit. Quod si tormenta, et iudicium pro verbo otioso subeunda sunt⁸⁷, quanto pejora patietur, qui cum voluptate una convolvitur ? Scriptum namque est : « Qui templum Dei corrumpit, corrumpit ipsum Deus⁸⁸. » « Num tu Christi membra, membra meretricis efficies⁸⁹ ? » Absit ! et potissimum in templo magno ritu sacro. Fuge, filii, voluptatem perditionis mortisque parentem ; ne sermones ipsius auribus accipias, quandoquidem illa uti lupus agnis lenocinatur. Fugito omnem occupationem, omnem luxum, otium, in-

A θέν κεχυμένους θησαυρούς· καὶ μὴ κατασχόντες μου τὰς πολὺς ἐνώπιον Θεοῦ. ὑπερευχομένου σου ἡμέρα· καὶ νυκτός. Μὴ εἴπης, ἀδελφε, ἔτι Ὡς ὄλοι οἱ μονάζοντες, κἀγὼ. Λέγω σοι, τέκνον, πολλὰ φυτὰ εἰσιν ἐν τοῖς ὄρεσι καὶ βουνοῖς, λόγμαις τε καὶ πεδιάσιν, ἀλλὰ μόνα τὰ κάρπιμα παραβέσου εἰσὶν ἄξια· τὰ δὲ ἄκαρπα πυρὸς ὑπεκαύματα. « Πᾶς γάρ, φησὶν, ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν δοῦλός ἐστι τῆς ἁμαρτίας, κἂν τε ἱερεὺς, κἂν βασιλεὺς, κἂν μονάζων. ἡ μυρὶνος στεφάνους λιθοκολλήτους ἐπὶ τῆς κεφαλῆς περίκειται. « Οὐ γάρ ἐστι προσωπολήψια παρὰ τῷ Θεῷ. » Ὁ γὰρ ἄξιωθῆς ἐνδύσασθαι τὸ ἅγιον σχῆμα, καὶ μὴ ποιῶν τὰ ἔργα τοῦ σχήματος, δένδρον ἐστὶν ἔχον φύλλα πολλὰ, καρποὺς δὲ οὐδὲν. Τῷ οὖν λέγειν, Ὡς ὄλοι οἱ μονάζοντες, κἀγὼ, τὰ τοιαῦτα ῥήματα οὐδὲν σε ὀνήσουσιν ἐν ὤρῃ, ὅτε ἡ ψυχὴ σου τοῦ σώματος χωρίζεται, ἀλλὰ καὶ πολλῆς καταρτίσεως, καὶ ἐφόδιον κολάσεως γενήσονται σοι. Τὸ λοιπὸν, ἀδελφε, μὴ ὕψου ἑαυτόν· Διότι Κύριος ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν. » Ὅρα, ἀδελφε, μὴ ἐπ' ἐλπίδι τῆς μετανοίας πλήθος κακῶν εἰς ἑαυτὸν συλλεξάμενος τὴν ἁμαρτίαν θερήσῃ, τῆς δὲ συγχωρήσεως ἀποτύχῃ. « Θεὸς οὐ μυκτηρίζεται. » Τὰ ἀκουσίως γινόμενα ὑπὸ γνησίας μετανοίας ἐξαιλείφονται· τὰ δὲ ἐκουσίως πραττόμενα πάσης ἀπολογίας ἐστέρηνηται. Τέκνον, φεῦγε ἡδονὴν· νόησον, ὅτι μετάνοια ὁ καρπὸς αὐτῆς, καὶ πικρότερον χολῆς ἐσται σοι καὶ « Ὑπὲρ μάχαιραν δίπτομον· » ὧ γὰρ τὰς ἤττηται, τούτῳ καὶ δελοῦνται. Βάσανα καὶ κλίσεις ὑπὲρ λόγου ἀργού, πόσω γε μᾶλλον ὁ συνκυλινοῦμενος τῇ ἡδονῇ ; Γέγραπται γάρ· « Εἴ τις τὴν κλὴν τοῦ Θεοῦ φείρει, φείρει τοῦτον ὁ Θεός. » Ἄρα τὰ μέλη τοῦ Χριστοῦ ποιήσεις πόρνης μέλη ; Μὴ γένοιτο, καὶ μάλιστα δὲ ἐν ναῷ ἀφιερωμένῳ. Φεῦγε ἡδονὴν, ὧ τέκνον, ἀπωλείας καὶ θανάτου μητέρα. Μὴ ὑπακούσης τοῖς λόγοις αὐτῆς, ἐπεὶ ὡς λύκος προσάγει ἄρνας· φεῦγε πάντα περισπασμόν, καὶ πᾶσαν τρυφήν, ἀργείαν· στρίβον κάλλος προσώπου, δλισθος ὀφθαλμῶν· ῥῆμα γλυκὺ βέλος ἀκοῆς, ἥτις τῇ ἡδουπαθείᾳ παρέχει τὰ μέλη. Τοῦ τοιοῦτου ἀνθρώπου ἐστὶν ἡ ψυχὴ ἄηρ τοῖς πονηροῖς πνεύμασιν, καὶ σύμβουλός ἐστιν εἰς τὸ κικλόν, καὶ τὸ σῶμα φυλακὴ τῶν ἀκαθάρτων λογισμῶν, ὃν ἑαυτῷ κρύπτουσιν, καὶ δυνήσονται κατὰ τοιοῦτου. Ἄδελφε, αἰδέσθητι τὸν ἄγγελον τὸν φυλάσσοντά σε· καὶ μὴ λυπήσῃς τοὺς ἁγίους ἀγγέλους, καὶ χαροποιήσῃς τοὺς δαίμονας. Μνήσθητι τῆς δυσωδίας τῶν γυναικῶν, καὶ τίς ἐκ τούτου θνησῆς, ἢ μὴ πῦρ ἄσβεστον, καὶ σκώληξ ἀτελεῦτος, « καὶ βρυγμὸς ὀδόντων. » Ἡδονὴ γάρ ἐστιν ἔχθρα εἰς Θεόν. Ἄδελφε, εἰς νοῦν βάλε τὸν ἀκοίμητον ὕμνα, ὅτι ἐφορᾷ σου τὰς πράξεις, καὶ τὴν καρδίαν ἐμβατεύει, ἐρευνᾷ τοὺς λογισμοὺς, φανεροὶ τὰς ἐνοίας, « ἐδυνάμενος ψυχὴν καὶ σῶμα ἀπολέσθαι ἐν γέεννῃ πυρός. » Ἐξέτασον σεαυτὸν, τίς εἶ· γινώθι σαυτοῦ τὴν φύσιν, ὅτι θνητὸν μὲν σου τὸ σῶμα, ἀθάνατος δὲ ἡ ψυχὴ. Ὑπερβόρα σαρκῆς, παρέρχεται γάρ. Ἐπιμελοῦ τῆς ἀρετῆς πνεύματος

⁸¹ Matth. xxv. 11. ⁸² Joan. viii. 54. ⁸³ Coloss. iii. 25. ⁸⁴ Jac. iv. 6. ⁸⁵ Galat. vi. 7. ⁸⁶ Prov. v. 4. ⁸⁷ Matth. xv. 36. ⁸⁸ I Cor. iii. 17. ⁸⁹ ibid. v. 15.

ἀθανάτου Μέγα καὶ χαλεπὸν τὸ ἀμάρτημα. Πολλή σου ἡ χρεια τῆς ἐξομολογήσεως, θακρῶν πικρῶν, συντόνου προσευχῆς, ἀγρυπνίας διηγεοῦς, ὀδύνησιν ἠσπασίας. Πρὸς σε σαυτῶ, τέκνον. Ἐν μέσῳ παγίδων διαβαίνεις· κεχυρμένοι γὰρ βρόχοι παρὰ τοῦ ἐχθροῦ. Φύλαξον οὖν μήποτε ἐν τῇ καρδίᾳ σου κρύπτων ἀνόμημα. Ἐὶ γὰρ ἐμβλέψας γυναικὶ πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτήν, ἦδη ἐμοίχευσεν αὐτήν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. Ἐπίτι· αἱ μὲν τοῦ σώματος πράξεις ὑπὸ πολλῶν διακόπτονται, ὁ δὲ κατὰ πρόθεσιν ἀμαρτάνων τῶ τάχει τῶν νοημάτων συνεπαρτιζομένην ἔχει τὴν ἀμαρτίαν. Μνήσθητι, ὅτι τοῦτο μὲν σοι τὸ παρὸν, ἡ δὲ εἰς πικρὴν κατανήσει πέρας. Καὶ ὁ νῦν ἐκ τῆς ἡδονῆς ἐγγιγνόμενος τῶ σώματι γαργαρισμός, οὗτος γεννήσει τὸν ἰοδόλον σκώληκα ἀθάνατον κολάζοντα ὑμᾶς ἐν τῇ γεννῇ, καὶ πύρωσις τῆς σαρκὸς μήτηρ γενήσεται τοῦ αἰωνίου πυρός. Ἰπὸ θηρὸς θακθεὶς κύνων, πλέων ἐθιμῶθι κατ' αὐτοῦ τῶ πόνῳ τῆς πληγῆς πρὸς αὐτὸν ἀσυγχώρητος γενόμενος. Εἰς νοῦν λάβε, τέκνον, τὴν ὀλίψιν καὶ τὴν ἐκκοπήν τῆς προσευχῆς· λάβε κατὰ νοῦν τὸν καθήμενον ἐπὶ τῶν Χερουδίν, καὶ βλέποντα ἀθύσσους. Ἐγὼ μὲν, τέκνον, ὃ ἦ ἐν ἐμοί, πεποίηκα κατὰ τὸν προφήτην τὸν λέγοντα, ὅτι· Ἐὰν ἴδῃς τὸν ἀδελφόν σου πορευόμενον ἐν ὁδῷ οὐκ ἀγαθῇ, καὶ μὴ σημάνῃς αὐτῶ, ἐκ τῆς χειρὸς σου ἀπαίτησω αὐτοῦ τὸ αἷμα. Καὶ διὰ τῶν πρώων ἐπιστολῶν εἶπόν σοι, καὶ ἰδοὺ πάλιν τὸ σὺτὸ λέγω σοι· οὐ συμφέροι σοι βαθὺς ἰερωσύνης, οὗτε τὸ καθηγεῖσθαι, καὶ ἄρχειν τιῶν· πολλοὶ γὰρ τὸν μοναχὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ μετὰ νηστείας, καὶ ἐγκρατείας εὐσεβῶς διαπρέψαντες, καὶ δίκην φωστῆρος ἐκλάμπαντος περιβόητοι γεγονάσι καὶ ἐκουσίως καὶ ἀκουσίως εἰς ἰερωσύνην ἀχθέντες, καὶ τῶ κόσμῳ πλησιάσαντες τὰς μὲν ἀρετὰς ἔτι διὰ πολλοῦ μόχθου, καὶ κόπου, καὶ ἰδρώτων κτησάμενοι ἀπέωλεσαν. Ἀπελθόντες γὰρ πρὸς τοὺς ἄλλους θεραπεύσαι, αὐτοὶ μὲν πεπτώκασιν, τῶ τῆς γαστριμαργίας καὶ φιλαργυρίας πάθει ἐνιενμένοι καὶ τῇ πορνείᾳ πεπτώκασιν. Ἐσχατὸν δὲ καὶ τὰ μέλη αὐτῶν μαχαίραις ἀποτεμόντες, τεθνήκασιν διπλοῦν θάνατον, τὸν τῆς ψυχῆς λέγω, καὶ τοῦ σώματος. Διὰ τοῦτο καὶ Ἀπόστολος παραινέει ἡμῖν λέγων· Ἐκαστὸς ἐν ἧ ἐκλήθη, ἐν ταύτῃ καὶ μενεῖται. Ἀδελφε, σὺ οἶδας, πῶς λαλῶ διακρίνων τὰ λεγόμενα ἀγγέλους ὑπάρχων. Δίωσι γὰρ σοι ὁ Κύριος σύνεσιν τοῦ νοῆσαι καὶ ποιῆσαι τὰ λυσιτελεῖ. Οἶμαι γὰρ, ὅτι οὐ τοσοῦτον ἀπέδρας τῆς τῶν Πατέρων κατηχήσεως, ἀλλὰ καὶ λίαν φιλόπνοος τύπος ὡφελείας γέγονας, καὶ γενήσῃ. Ὅρα, ἀδελφε, μὴ βλασφημηθῇ τὸ καλὸν ὄνομα τοῦ Θεοῦ διὰ σέ. Μὴ γενοῦ τοῖς βουλομένοις σωθῆναι αἷτιος σκανδάλου, ἀλλὰ μέλλον γίνου πρόβατον, καὶ οὐ λύκος, ἵνα μὴ γενήσῃ ὀλετήρ, καὶ οὐ ζῶη, δμορξ, καὶ οὐ κώπυρος, ζηζάνιον, καὶ οὐ σῖτος, καλάμη, καὶ οὐ χροστὴς, ἐκτάραγμα, καὶ οὐ γαλήνη. Ὅρα, ἀγαπητέ, μὴ εἰς πέρας ἀξῆς τὸ περιφημούμενον διὰ σέ, μὴ γέλως ἔσῃ ἐπὶ τοῖς βιωτικοῖς. Εἰ δὲ τεύχῃς ἐφῆψω, ἐμπαροιστρέση λόγου ἢ φρονήσεως. Τύχος· ἐκκλίνον ἀπὸ κκεῖ, καὶ ποιήσου ἀγαθόν·

temperantiam, faciei pulchritudinem, oculorum casum, verbum perjurandum, auditus sagittam, quæ mollitici membra exhibet. Hujusce hominis anima est aer nequissimorum spirituum, et malorum consiliorum moderator et socius, corpus quoque ipsum impurarum cogitationum custodia, quam illi occultant, et quo vires contra eundem acquirunt.

Frater, angelum tuimet custodem reverere; et ne **462** mœrori sis sanctis angelis, et lætitiæ demonibus. In memoriam revoca gravem mulierum balitum; et quænam ex eo utilitas, nisi ignis inextinguibilis, et sine ullo termino vermis et stridor dentium ⁶⁰? namque voluptas adversus Deum aperta inimicitia est. Frater, mente concipe nunquam obdormiscentem oculum, qui tuas actiones contuetur, et cor tuum introspicit, cogitationes perscrutat, et cogitationes operatas recludit, qui vere potis est corpus, et animam tuam in gehennæ igne perdere ⁶¹. Extenta temetipsum, quisnam es: naturam tuam agnoscito. An non vides corpus tuum morti obnoxium, animam nullis debilem annis vivere? Nihil pensi tibi sit caro: namque præterit. Curam gere virtutis spiritus immortalitate præditi. Magnum asperumque peccatum est. Multum tibi peropus sunt, confessio, lacrymæ amaræ, continuatio vigiliæ, perpetuum, et nunquam intermissum jejunium. Attende tibi, fili. In medio laqueorum inambulas, in quibus ab hoste multæ tendiculæ reconduntur. Cave igitur, ne aliquando in sinu tuo scelus abscondas. Qui enim inspexerit mulierem, et desideraverit eam, jam mœchatus est in corde suo ⁶². Namque corporis actiones a multis interrumpuntur: qui vero consilio delictum admittit, velocitate cogitationum perpensum gestat delictum. Recordare, quod ad præsens tempus tibi suave accidit, ad finem ubi pervenerit, triste absinthium futurum; et nunc voluptate corpori conquisitam titillationem pestiferum vermem in omne tempus non in gehenna supplicii coercentem progeneraturam, et carnis incendium sempiternum. Si canis a belua morsu laceratus **463** fuerit magis magisque adversus eum dolore plagæ illatæ iracundia exardescit, inque eam sine ulla reconciliationis spe furit atque insævit. Mente recole, fili, afflictionem et orationis intermissionem. Ponderato eum, qui super cherubim sedet, et abyssos intuetur ⁶³. Ego, mi fili, quod in me erat, perfecti prophete oraculum secutus: Cum videris fratrem tuum in via non recta ambulantem, et non significaveris illi, e manu tua perquiram sanguinem illius ⁶⁴. Et jam antea ad te datis litteris tibi significavi, et nunc denuo tibi edico: Sacerdotii gradum, et in alios principatum, et in alios dominium dirigere, et primatem esse, non esse tibi utile, neque commodis tuis aptum. Multi siquidem ex monachis in eremo, cum jejunio,

⁶⁰ Matth. xxii, 15.

⁶¹ Matth. x, 28.

⁶² Matth. v, 28.

⁶³ Dan. iii, 35.

⁶⁴ Ezech. iii, 18.

et continentia pie sancteque vita peracta, et instar luminaris Spiritu cœlesti aucti, illustri honore ac nomine celebrati fuere, et sive inviti, sive libenti animo in sacerdotium promoti; et hi cum mundo adhæsisset, conquisitas a se multis laboribus, et conatibus, et sudoribus virtutes amiserunt. Cum enim ad opem aliis ferendam processissent, ipsi autem gula atque avaritiæ vitiiis dediti, necnon luxuriæ, deciderunt in præceps; tandem membris suis gladio excisis, infelici morte, animæ, inquam, et corporis absumpti sunt. Quapropter Apostolus nos adhortatur: « Unusquisque in qua vocatione vocatus est, in eadem et maneat ⁶⁵. » Frater, tu scis quam ipse ratione, cum præacuto ingenio sis, mea dicta dijudicare debeas. Dabit etenim tibi Dominus prudentiam ad intelligendum, et quæ salutaria sunt, obeundum. Namque suspicor te non ita a doctrina Patrum longe latiusque divertisse; imo te propria, aliorumque utilitatis perquam studiosissimum factum, futurumque. Cura, frater, ne nomen Dei tui causa, verbo linguaque blasphemia violetur. Ne fias illis, qui salutem suam procurant, causa scandali; quinimo esto potius ovis, et non lupus; ne evadas perniciæ, et non vita; uva acerba, et non matura; zizanium, et non granum; stipula, et non aurum; perturbatio, et non tranquillitas. Cave, dilecte, ne in opere exigas, quod prope in ore omnium versatur, ne apud sæculares homines deridearis. Quod si hisce animum adverteris, ascisces tibi nomen insanix, et non prudentiæ. De repente « declina a malo, et fac bonum ⁶⁶: » namque persuasissimum nobis est, nostram vilitatem a te nullo modo contemnendam. Cæterum sit, et est Dei gratia cum mandata observantibus Domini nostri Jesu Christi, cui gloria et fortitudo in sæcula sæculorum. Amen.

II.

Si odor piscis fluvialis ad ejiendum dæmonem, illique a Raguelis filia fugam adeo longam injicere tantum potuit ⁶⁷; multo magis odoris Spiritus sancti proximitas pellet ex te spiritum intemperantem, qui in membris corporis tui latitat, et corporis fluctus exsuscitat, et desiderii cogitationes nulla unquam interposita mora accendit, et veluti fumo inficit.

III.

Ventis inclementibus, qui mare permiscent, pestilentiores motus excitat in sacerdotis anima inanis gloriæ scopulus ⁶⁸ eminentissimus. Itaque super omnia cum inani gloria conflige, et cave, ne inconsiderate rem peragas, quasi ab ea nullum incommodum subiturus sis. Abstine ergo non tantum a pane, et vino, et carnibus, et aliis nonnullis cibis, et potibus, imo vero magis et magis a cogitationibus, ab auditione, a prava noxiæque colloctione, ab ira, a livore, a rebus ridendis, et reliquis infandis operibus.

IV.

In externis militum delectibus viri tantummodo, et juvenes seliguntur, senes rejiciuntur, et pueri exploduntur, et servi repudiantur, mulieres vero propter sexus imbecillitatem prorsus fugantur. Verum in certamine, quod secundum Deum agitur, et in pietatis militum delectu senes advocantur, juvenes accurrunt, pueri volant, servi ultro et magna cum fiducia properant; nec rejiciuntur mulieres, sed audacter et viriliter contra diabolum properant, et decertantes victoriam hoste fracto, dõvictoque gloriosam consequuntur, eumque per triumphum ducunt, et diadema contra adversarios singulis diebus sibi apponunt.

⁶⁵ I Cor. vii, 20. ⁶⁶ Psal. xxxv, 27. ⁶⁷ Tob. viii, 2.

καὶ γὰρ πιστεύομεν, ὅτι οὐ παρακούσῃ τῆς ἡμῶν οὐδενίας· πλὴν ἔστω καὶ ἔστιν ἡ τοῦ Θεοῦ χάρις μετὰ τῶν φυλασσόντων τὰς ἐντολάς τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· οὐ ἡ δόξα, καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

καὶ γὰρ πιστεύομεν, ὅτι οὐ παρακούσῃ τῆς ἡμῶν οὐδενίας· πλὴν ἔστω καὶ ἔστιν ἡ τοῦ Θεοῦ χάρις μετὰ τῶν φυλασσόντων τὰς ἐντολάς τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· οὐ ἡ δόξα, καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

καὶ γὰρ πιστεύομεν, ὅτι οὐ παρακούσῃ τῆς ἡμῶν οὐδενίας· πλὴν ἔστω καὶ ἔστιν ἡ τοῦ Θεοῦ χάρις μετὰ τῶν φυλασσόντων τὰς ἐντολάς τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· οὐ ἡ δόξα, καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

B.

Εἰ ὁσμή ἰχθύος ποταμιαίου ἰσχυσεν ἐκβαλεῖν τὸ δαιμόνιον, καὶ μακρὰν φυγαδεῦσαι ἀπὸ τῆς τοῦ Ῥαγουὴλ θυγατρὸς, πολλῶ μᾶλλον ὁ προσεγγισμὸς τῆς ὁσμῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐξελάσει ἀπὸ σοῦ τὸ φιλήδονον πνεῦμα τὸ ἐγκρυπταζόμενον ἐν τοῖς τοῦ σώματος μέλεσι, καὶ ἐξεγείρον τὰ τῆς ἡδονῆς κύματα, καὶ τῆς ἐνουμίας, τοὺς λογισμοὺς καπνίζον ἀδιελπίτως.

B'.

Γ.

Πλεῖον τῶν ἀγρίων ἀνέμων τῶν ταραττόντων τὴν θάλατταν χειμάζει τὴν τοῦ ἱερωμένου ψυχῆν ὁ τῆς κενοδοξίας δεινότατος σκόπελος. Μάχου τοίνυν ὑπὲρ πάντα πρὸς τὴν κενοδοξίαν, καὶ μὴ ἀμερίμους διακείσαι ὡς μηδὲν ὑπ' αὐτῆς βλαβησόμενος. Νῆστευε δὲ μὴ μόνον ἀπὸ ἄρτου, καὶ οἴνου, καὶ κρεῶν, καὶ ἄλλων τινῶν βρωμάτων ἢ πομάτων, ἀλλὰ πολὺ πλεον ἀπὸ τῶν λογισμῶν, ἀπὸ ἀκροάσεως, καὶ ἀπὸ λαλιᾶς πονηρᾶς καὶ βλαβερᾶς, ἀπὸ θυμοῦ, καὶ βασκανίας, καὶ γελοίων, καὶ τῶν ἐξῆς ἀτοπημάτων.

Δ.

Ἐν μὲν τοῖς στρατιολογήμασι τοῖς ἔξωθεν ἄνδρες μόνον καὶ νεανίαι ἐκλέγονται, γέροντες δὲ παρορῶνται καὶ παῖδες ἀπολείπονται, καὶ δοῦλοι ἀποδοκμάζονται, γυναῖκες δὲ καὶ ἀποδιώκονται διὰ τὴ τῆς φύσεως ἀσθενείας. Ἐν δὲ τῷ κατὰ Θεὸν ἀγῶνι, καὶ τῷ στρατιολογήματι τῆς εὐσεβείας γέροντες καλοῦνται, καὶ νεανίαι προτρέχουσι, καὶ παῖδες ὀρμῶσι, καὶ δοῦλοι προθύμως, καὶ μετὰ παύρησις ἀπαντῶσι, καὶ γυναῖκες οὐκ ἀπόβληται δείκνυνται, ἀλλ' ἐφάλλονται θερμῶς, καὶ ἀνδρείως κατὰ τοῦ διαβόλου, καὶ ἀγωνιζόμεναι νικῶσι τὸν ἐχθρὸν καταπαλαίουσι, καὶ τρόπαια ἱστῶσι, καὶ καταστεφανοῦνται τῶν ἐναντίων καθ' ἐκάστην ἡμέραν.

Ε΄.

Νοητῶς ἀνάγνωθι τὸ , « Ἐάν ὁ ὀφθαλμὸς σου ἀπλοῦς ᾖ, ἔλον τὸ σῶμά σου φωτεινὸν ἔσται. » Σῶμα γὰρ νῦν λέγεται ἡ ψυχὴ, ὀφθαλμὸς δὲ ὁ νοῦς.

Γ΄.

Ἐν τῷ καιρῷ τοῦ τῆς πορνείας πολέμου παραιτοῦ τῶν ἐστιατόρων τὰς κλήσεις. Εἰ δὲ ξένος ἀπαντήσῃ σοι, τότε αὐτὸν μὲν θεραπεύσας ἀνάπαυσον, σεαυτὸν δὲ περικεκαλυμμένως τῇ ἀσιτίᾳ καὶ τῇ δόλῃ περιφραξον.

Ζ΄. — ΜΑΡΙΑΝῶ ΜΟΝΑΧῶ.

Ὁ ἱατρὸς κἂν κολάζῃ δούνας προσάγων τῷ κἀμμονοι, κἂν θάλλῃ καὶ ἀναπαύῃ, κηδεμονικῶς πάντα καὶ μετ' ἐπιστήμης ποιεῖ. Σὺ δὲ, εἰ βούλῃς μὴτε ἐνταῦθα, μὴτ' ἐκεῖ δούνας δίκας, ἀπαίτησον σεαυτὸν εὐθύνας· εἰ γὰρ ἑαυτοῦς ἐκρίνομεν, οὐκ ἂν ἐκρινόμεθα. Καὶ πῶς ἂν, φαίης, δίκας ἑμαυτὸν εἰσπράξω; Ἐγὼ φήσω. Ταπεινώσον ἑαυτὸν, πένθησον καὶ στεναξον ἐπὶ τοῖς παραπτώμασί σου. Οὐ μικρὰ γὰρ τιμωρία καὶ βάσανος τῇ ψυχῇ, τὸ ἀναλογίζεσθαι καὶ θρηνεῖν τὰ οἰκεία σφάλματα, ἀλλὰ καὶ μεγάλη τοῦτό γε ὀδύνη, αἰκία, καὶ κόλασις, καὶ διὰ τοῦτο ἄθλον δικαιοσύνης χαρίζεται Θεὸς τῷ ἀνθρώπῳ τῷ δι' ἐξομολογήσεως αὐτὸν κατατρώχοντι. « Λέγε γὰρ, φησὶ, πρῶτος τὰς ἁμαρτίας σου, ἵνα δικαιωθῆς. » λέγε, πρὶν ἄλλος σου κατηγγρησει, ἵνα δίκαιος γένη. præmium impertitur homini, qui, confessione peracta, semetipsum affligit. « Dic etenim, inquit, prius peccata tua, nisi iustus fias 66. » Dic, antequam

Η΄. — ΦΛΟΡΕΝΤΙῶ ΔΙΑΚΟΝῶ.

Ψυχὴ ἐγκαταλειφθεῖσα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, διαχεῖται καὶ διασκορπίζεται εἰς πᾶν ἁμαρτημάτων εἶδος καὶ γένος. Διὸ φησιν ὁ Κύριος, ὅτι « Διασκορπιῶ σε ἐν ταῖς χώραις, καὶ διασπερῶ σε ἐν τοῖς ἔθνεσιν. »

Θ. — Τῷ αὐτῷ.

Ὅταν μετὰ τὴν εἰς τὸ χεῖρον μετάπτωσιν ἀνθρώπος πλανηθῇ, καὶ χειμασθῇ, καὶ κλυδωνισθῇ, εἰθ' ὑστερον συναισθόμενος, καὶ ἀνανήψας ἐπὶ τὸ κατὰ φύσιν καλινδρομήσει καλῶν, τότε λέγει ὁ Θεὸς, ὅτι « Ἐκλείψει ἡ ἀκαθαρσία σου, καὶ κατακληρονομήσω ἐν σοὶ, καὶ γνώσῃ, ὅτι ἐγὼ Κύριος. »

Ι΄. — ΥΔΡΟΣΙῶ.

Ἐβδελύξατό σε ἡ στολὴ σου, τουτέστιν, ἡ σὰρξ σου ἐμίσησε τὸν νοῦν σου τὸν μοχθηρὸν ἐπιτάσσοντα αὐτῇ ἀπαύστως ἐργάζεσθαι τὰ ἀπηγορευμένα. Ὅτι δὲ οἱ προεστῶτες τὰ δέοντα παρασιωπήσαντες κολασθήσονται ὑπὲρ τῆς ἀπωλείας τῶν ἑν' αὐτοὺς τεταγμένων, βλέπε τί λέγει ὁ Κύριος· « Ἐάν μὴ λελήσῃς, φησὶ, τοῦ φυλάξασθαι τὸν ἀσεβῆ ἀπὸ τῆς ὁδοῦ αὐτοῦ, αὐτὸς ὁ ἄνομος εἰς τὴν ἁμαρτίαν αὐτοῦ ἀποθνήσκει· τὸ δὲ αἷμα αὐτοῦ ἐκ τῶν χειρῶν σου ζυτῆσται. »

ΙΑ΄. — ΛΙΡΙΑΝῶ.

Λέγεις ὅτι ἠθελόν ποτε μηδένα ἀνθρώπον φοβηθῆναι κἀὴν τοῦ Θεοῦ. Εἰ τοίνυν τοῦτων οὕτως γλίχῃ κατορθῶσαι, ἀπόταξαι παντὶ τῷ γῆϊνῳ καὶ προσω-

Α

V.

Spiritualiter intelligas velim quod dicitur : « Si oculus tuus simplex est, totum corpus tuum lucidum erit 66. » Anima enim nunc corpus dicitur, mens oculus.

466 VI.

Cum fornicationis bello oppugnaris, missos facito convivatorum accitus. Quod si hospes tibi obviam venerit, tum voluntati illius indulgeas, releva laborem requie; te vero in abscondito sili et jejunio circumvalla.

VII. — ΜΑΡΙΑΝῶ ΜΟΝΑΧῶ.

Medicus licet tormentis concitet, et doloribus diripiat eum, qui minus commoda valetudine utitur, licet fomentis calidis foveat, licet requie laborem relevet, omnibus accurate et ex artis præscripto defungitur. Tu porro, si tibi in animo est, neque hic, neque alibi pœnas persolvere, ex tenetipso pœnas seclerum repete. Siquidem si nos te nobis iudicium ageremus, nunquam ab aliis in iudicium vocaremur. Et quam ratione, dices, de me supplicium sumam? Ego enuntiabo. Comprime animos, proluge, et ingemisce pro commissis; neque enim pusilla castigatio est, et supplicium animæ, ratiocinatio, et propriorum delictorum luctus, sed ingens hæc quoque ægritudo crucians est, percussio, et supplicium; ideoque justitiæ, semetipsum affligit. « Dic etenim, inquit, prius alius deferat te, nisi iustus fias.

VIII. — ΦΛΟΡΕΝΤΙῶ ΔΙΑΚΟΝῶ.

Anima a Deo destituta dissolvitur, et in omnem delictorum speciem genusque dissipatur. Propterea dicit Dominus : « 467 Disperdam te in regionibus, et dispergam te in gentibus 70. »

IX. — Eidem.

Cum in pejora devolutus homo a recta via aberraverit, et immoderate tempestate jactatus fuerit, redactusque in pericula, et tum postmodum in se conversus, usu callidior factus, in innatam probitatem reversus, tum dicit Dominus : « Deficiet inmunditia tua, et hæreditabo in te, et agnosces me Dominum 71. »

X. — ΥΔΡΟΣΙῶ.

Abominata est te stola tua; caro nempe tua odit mentem tuam deterrimam vi quodammodo allicientem ad vetita perficienda. Verumtamen qui aliis præsumt, si quæ opportuna ac necessaria sunt obtinerent, propter sibi obnoxiorum perditionem pœnas eos esse daturus, discito ex verbis Domini : « Nisi dixeris impio, ut declinet a via sua, exlex ipse in peccato suo morietur; sanguinem nihilominus illius de manibus tuis requiram 72. »

XI. — ΛΙΡΙΑΝῶ.

Inquis : Velleu aliquando nullum hominem. unus si Deus excipiat, timere. Si hæc integerime præstare appetis, rebus terrenis ac tempora-

66 Matth. vi, 22. 67 Isa. xliii, 26. 70 Levit. xxvi, 32, 33. 71 Ezech. xxii, 15, 16. 72 Ezech. iii, 18-20.

riis renuntia, nulliusque prorsus in possessione esto, et ego reddo tibi verba tua: Non reformidabis, neque consulem, neque præfectum, non plebeculam, non insidiatores, non piratas, non principem, non regem, neque **468** dæmones ipsos, et in mundo dominantem diabolum.

XII. — PANOLBIO.

Quid extra excedis, et in locorum productionem longinquitatem te subtrahis, mi vir? Animo repete, te viduæ filium esse ⁷³, nempe constitutionis omni justitia menteque prævalida vacuæ, qui in sepulturam exportaris a pravis carnisque affectibus, et spurcitiei deditis dæmonibus, animam gestientibus. Proptereaque preces effunde cum lacrymis, ut Christus Dominus non dedignetur attrahere loculum, ærumnosum scilicet corpus; et portatores locum teneant, nempe a cursu mortiferæ malitiæ conquiescant; namque si illi tempus intermiserint, et ad peiora progressus impediatur, humana mens admirabiliter resurget, et vivens porrigetur supernæ nostræ matri Hierusalem, quæ præter modum jacuit in lacrymis et gemitu. « Vox enim, inquit, in Rhama audita est ⁷⁴, » in altissimis scilicet. Rhama siquidem *altitudinem* notat, ubi lacrymæ, et ejulatus, et immensus planctus, propter nutans fluctuansque humanum genus fit.

XIII. — ARISTOBULO EPISCOPO.

Eximii Jobi vestigia persequere, qui sanientem abradebat, et ulcerum vermes aversabatur ⁷⁵, et curas omnes præsentis sæculi absterge, lutulentas cogitationes abdicans, et voluptates terrenas iustarum vermium in te delitescens. Nam ut Job luce, et palam, **469** ita et tu debes in occulto decertare, et conflictari, ut eorum angelorum hilaritate conspergas. Quemadmodum enim lætitia gestiunt angeli Dei, nobis respicientibus, et ad salutaris consilia redeuntibus; pari sic rursus mærore afficiuntur, et gemunt, cum aspexerint nos volenti animo dæmonibus propter peccatum inservientes.

XIV. — CHONIO SILENTIARIO.

Quid perages? quid aggressurus es, cum vitæ terminus accesserit? cum facultates vivendi decesserint? cum urgebit te consilii inopia et afflictio? cum de te medici mentem demittent? cum spem omnem tuæ salutis familiares abjecerint? Cum asso anhelitu spissoque vexatus, et febris immani interiora adustus atque confectus, mediis præcordiis suspirabis, et non adfuerit, qui una tecum contrahat animum? cum nox profunda advenerit, nullusque sit, qui auxilio tibi esse queat; mors prope sit; qui te conducturi sunt, premant nonnulli angeli tristes et inclementes? Cum arripient te tremendæ potestates, et obligatam animam, et acerbis nimio multo gravem, et ad hæc mentem convertentem, et sortem suam absque vocis instrumento ejulantem trahent. Tandem ejulatus

A *καίρω πράγματι, καὶ μηδὲν εἰς τὸ παντελὲς ἔχει. Κἀγὼ σοὶ ἀντιφωνῶ, ὅτι οὐ φοβήθησιν εὐδένα, οὐχ ὑπατον, οὐχ ὑπαρχον, οὐ δῆμον, οὐ ληστὰς, οὐ πειρατὰς, οὐκ ἄρχοντα, οὐ βασιλέα, οὐδὲ αὐτοὺς τοὺς δαίμονας, καὶ τὸν κοσμοκράτορα διάβολον.*

IV. — ΠΑΝΟΛΒΙΟ.

Τί ἔξω, καὶ μακροτέραν ἀποτρέχεις, ἄνθρωπε; Σαυτὸν γὰρ νόησον υἱὸν χήρας ὑπάρχειν, δηλαδὴ καταστάσεως χηρευούσης ἀπὸ δικαίου φρονήματος, καὶ ἰσχυρογνώμονος. ἐκφερόμενος πρὸς τάφον ὑπὸ τῶν κακῶν τὴν ψυχὴν βασταζόντων παθῶν τε σαρκικῶν, καὶ δαιμόνων φιλορρυπάρων. Καὶ διὰ τοῦτο εὐξαι μετὰ δακρύων, ἵνα ὁ Δεσπότης Χριστὸς καταξίωση ἄψασθαι τῆς σοροῦ, ὅπερ ἐστὶ τὸ πολυταλὲς σῶμα· καὶ οἱ βαστάζοντες στήσονται, τουτέστι παύσονται τοῦ ὁρόμου τῆς νεκροφόρου κακίας· παυσμένων γὰρ αὐτῶν, καὶ τῆς πρὸς τὸ χεῖρον προκοπῆς ἐμποδισθέντων, ἀναστήσεται παραδόξως ὁ ἀνθρώπινος νοῦς καὶ παραδοθήσεται ζῶν τῇ ἄνθ' ἡμῶν μητέρι Ἱερουσαλήμ πολλὰ ὄδυρομένη καὶ πενθοῦση. « Φωνὴ γάρ, φησὶν, ἐν Ῥαμὰ ἠκούσθη, » τουτέστι ἐν ὑψίστοις. Ῥαμὰ γὰρ ὑψὸς δηλοῖ, ἐνθα θρήνος, καὶ κλαυθμὸς, καὶ ὄδυρμὸς πολὺς διὰ τὴν πταιέυσαν ἀνθρωπότητα γίνεται.

IV. — ΑΡΙΣΤΟΒΟΥΛῸ ΕΠΙΣΚΟΠῸ.

Μιμῶ τὸν μέγαν Ἰωβ ἐπιζέοντα τὸν ἰχώρα, καὶ τοὺς σκώληκας τῶν τραυμάτων ἀπομυσσάτομενον, καὶ ἀποκάθαρον πᾶσαν φροντίδα τοῦ παρόντος αἰῶνος ἀποτιθέμενος τοὺς αἰσχροὺς λογισμοὺς, καὶ τὰς γηϊνὰς ἡδονὰς δίκτην σκωλήκων ἐμφωλευούσας σοι. Εἰ γὰρ Ἰωβ κατὰ τὸ φαινόμενον, ὀφείλεις σὺ κατὰ τὸ κρυπτόμενον διαβλῆσαι διαγωνίσασθαι, ἵνα τὸν χορὸν τῶν ἀγγέλων χαροποιήσῃς. Ὅσπερ δὲ χαίρουσιν οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ μετανοούντων ἡμῶν, καὶ ἐπιστρέφόντων πρὸς τὴν σωτηρίαν· οὕτω πάλιν λυποῦνται καὶ στενάζουσιν, ὅταν νοήσωσιν ἡμᾶς τοὺς δαίμοσιν ἔκουσιως διὰ τῆς ἀμαρτίας δουλεύοντας.

IV. — ΧΙΟΝΙῸ ΣΙΑΕΝΤΙΑΡΙῸ.

Τί ποιήσεις; τί δράσεις, ὅταν τὸ τέρμα τοῦ βίου ἐλεύσῃται, ὅταν ἐπιλείψωσι τῆς ζωῆς αἱ ἀφορμαί, ὅταν ἐπέλθῃ σοὶ ἀπορία καὶ θλίψις, ὅταν ἀπαγορευσωσί σε οἱ ἰατροί, ὅταν ἀπὸ τῶν οἰκείων ἀπογνωσθῇς; ὅταν ἄσθματι ξηρῷ καὶ πυκνῷ συνεχόμενος πυρετοῦ λαύρου διακαίοντος τὰ ἔνδον καὶ ὑπομύχοντος, στενάζεις· μὲν ἀπὸ μέσης καρδίας, τὸν δὲ συλλυπούμενον οὐχ εὐρήσεις; ὅταν φθάσῃ νύξ βαθεῖα, καὶ μηδεὶς παρῆ ὁ βοηθῆσαι δυνάμενος, ὁ θάνατος παρέστηκεν, οἱ ἀπάγοντες καταπειγούσιν, ἄγγελοι τινες κατῆρες καὶ ἀπότομοι; ὅταν ἐπιλαμβάνονται σου αἱ φοβερὰ δυνάμεις, καὶ ἔλκωσι τὴν ψυχὴν δεδεμένην, ταῖς ἀμαρτίαις πυκνὰ μεταστρεφόμενῃ πρὸς τὰ ὕδα, καὶ ἀποδυρομένην ἄνευ φωτὸς τοῦ ὀργάνου; Λοιπὸν τῶν θρήνων ἀποκλεισθέντων, ὦ πόσα πενήσεις σεαυτὸν τότε! πόσα στενάζεις ἀπρακτὰ μετακλαίων ἐπὶ τοῖς

⁷³ Luc. vii, 12. ⁷⁴ Matth. ii, 18. ⁷⁵ Job ii, 8.

κακῶς βουλευθεῖσιν. Ὅταν ἴδῃς μετὰ ταῦτα τὴν φαί-
δρῶτητα τῶν δικαίων ἐν τῇ λαμπρᾷ τῶν οὐρανίων
δύρων διανομή, καὶ τὴν κατῆφειαν τῶν ἀμαρτωλῶν
ἐν τῷ σκότει τῶ βαθυτάτῳ, ποῖα ῥήματα τὸ τηρικᾶδε
φῆσεις; Ποῖα ἔρεις τότε ὀδυώμενος τὴν καρδίαν; Αἶ
με, μὴ ἀπορρίψῃς τὸ φαρτὸν τῆς ἀμαρτίας διὰ τῆς
μετανοίας ἐσχόλου τυχαίουσης τῆς ἀποθέσεως! Αἶ
με, τὰς κηλίδας μὴ ἀποπλύνῃσαι, ἀλλ' ἐστιγμένον
εἶναι ταῖς ἀνομίαις! Νῦν ἂν ἤμην μετὰ τῶν ἀγγέλων
ἐσπράζων, καὶ κατευφραϊνόμενος, νῦν ἐν τοῖς αἰω-
νίοις ἀγαθαῖς ἐνετρώπων. Ὡ τῶν πονηρῶν βουλευ-
μάτων! διὰ πρόσκαιρον ἀμαρτίας ἀπόλαυσιν ἀθάνατα
βασανίζομαι, διὰ ἡδονὴν σαρκὸς τῶν αἰώνιῳ πυρὶ
παράδομαι. Ἐδιδασκόμεν, καὶ οὐ προσείχον. Δι-
εμαρτύραντό μοι τινες τῶν εὐσεβούντων, ἐγὼ δὲ
κατεγγέλων. Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ἔρεις, ἀποκλαιώ-
μενος σεαυτὸν, ἂν παρακούτης τῶν καλῶν παρα-
κλήσεων, καὶ τῶν ὑπομνήσεων, καὶ ἀνάρπατος γε-
νόμενος ἐπανεχθήσῃ ἐπ' ἐκείνον τὸν χῶρον, ἔνθα οὐ-
δὲν ὀνήσει τῶν μετανοεῖν, καὶ κλαίειν, καὶ στένειν
σε πειθόντων. Ὅδε γὰρ χρεῖα τούτων τῶν ἐπικου-
ρημάτων, οὐκ ἐκέριε.

raptusque in ea loca addicaris, in quibus neque
ctum ullum afferunt. Hic etenim, non illic similes

IE. — OPTBASIQ.

Εἰ καὶ αὐτεξουσίῳ τῆς προαιρέσεως τετιμήμεθα,
ἀλλ' ὁμως ἐκτὸς τῆς ἀνωθεν συμμαχίας οὐδὲν τῶν
ἀνδραγαθημάτων ἐν τῇ ὁδῷ τοῦ παρόντος βίου ἐπι-
τελέσαι δυνάμεθα. « Οἶδα γὰρ, φησὶν, ὅτι οὐ τοῦ
ἀνθρώπου ἡ ὁδὸς αὐτοῦ, οὐδὲ πορεύεται ἀνὴρ κατ-
ορθῶσαι πορείαν αὐτοῦ. » Μὴ τοίνυν ἐκυτοῖς μόνους
λογισώμεθα τῶν ἀγώνων τὰ τρόπαια. Ἡμέτερον
μὲν ἐπι τὴν προελέσθαι μόνον τὸ κρεῖττον καὶ σπου-
δάσαι, Θεοῦ δὲ τὸ εἰς ἔργον ἀγαγεῖν τὴν ἀγαθὴν
ἐφεσιν.

IC. — ANTIOXQ.

Μὴ δκνον καὶ προφάσεις ἀσυμφόρους προβάλλου,
μηδὲως τολμᾶν ἱκετεύειν τὸν Κύριον διὰ τὴν πενίαν
τῶν ἀρετῶν. Οὕτως γὰρ ὁ πτωχὸς ἐκέκραξε, « Καὶ
ὁ Κύριος εἰσήκουσεν αὐτοῦ, καὶ ἐκ πασῶν τῶν θλι-
ψεων αὐτοῦ ἐῤῥύσατο αὐτόν. » Τί δ' ἂν εἴη θλιθεδέ-
στερον ἀμαρτίας τοῖς ἑαυτῶν ἐπιγνώμοσι καὶ συν-
αισθημένοις;

IZ. — HΓΗΣΙΠΠQ ΜΟΝΑΧQ.

ἘΓρηκας, ἀρετῆς μὲν ἀπεσχονίσθαι μακρὰν, πάν-
τας δὲ τοὺς ἐναρέτους ἀνδρας εὐθύμως ἀνευφημεῖν,
καὶ κροτεῖν, καὶ δοξάζειν, καὶ μάλιστα τὸν μέγαν
Ψευχαστὴν Ρουφίνον, τὸ οὐράνιον ἐκεῖνο καὶ
Χριστοφόρον σκεῦος. Γίνωσκε τοίνυν, ὅτι ὁ ἀπο-
δεχόμενος τοὺς τροφίμους τῆς ἀρετῆς οὐ μετρίως
κερδαίνει, διότι τὰ δευτερεῖα κομίζεται τῶν ἐκείνοις
δοθησομένων στεφάνων. Σφοδρῶς δὲ καγὼ καθέστηκα
φίλος καὶ ἐπαινέτης τοῦ προλεχθέντος ἀνδρός.

completis, quantum tum te metipsum deplorabis!
Quot suspiria frustra edes de male conceptis pa-
tratisque indolens? Cum postmodum iustorum
hilaritatem in splendida munera cœlestium par-
titione, et flagitiosorum tristitiam in tenebris ob-
securissimis 470 aspexeris; quas tum voces ore
emittes? Quæ tum verba effundes, corde indolens?
Væ mihi, quod onus scelerum media pœnitentia,
cum depositio eorum facilis erat atque expedita,
non deposuerim! Væ mihi, quod maculas non ab-
luerim, sed scelestis facinoribus consignatus ne-
glexerim! Nunc equidem cum angelis consuesce-
rem dies festos agens, et animo gaudens; nunc in
sempiternis bonis hilarerem. O consilia prava!
ob temporarium commissi turpis gustatum infinito
B tempore noxis addicor! ob carnis voluptatem pe-
renni igni contrador? Præcepta et rationes bene
vivendi perdocebar, nec mente attendebam. Multi
mihi testes antiquæ religionis exemplaria rem
confirmabant, et ipse eos facete cludebam. Hæc,
et similia enuntiabis te metipsum deplorans, si
missas feceris rectas adhortationes, et monitiones,
pœnitentia, neque planctus, neque suspiria fru-
suppetiæ opus sunt.

XV. — ORIBASIO.

Etsi hic optio soluta nobis est eligendi, libertate
arbitrii donatis nihilominus absque superno au-
xilium, nihil incipere, quod feliciter exeat in præ-
senti vita, et ad summum perducere possumus.
Namque dicitur: « Scio, quia non est hominis via
ejus, nec viri est, ut ambulet, et dirigat gressus
suos 76. » Ne itaque nobismet ipsis contentionum
triumphos dedamus. In hac siquidem re partes
habemus, melius tantum eligendi, in idque no-
stros copatus intendendi; ad Deum vero attinet
nostris desideriis extremum actum addere.

471 XVI. — ANTIOCHO.

Ne laboris consequentis metum, neque tergiver-
sationes, easque inutiles proponas, et te prorsus
tanto ausu non esse, ut Dominum precibus cogas
ob defectum virtutum. Sic enim panperculus vociferatus est: « Et Dominus exaudivit eum, et ex
tribulationibus ejus eripuit eum 77. » Quid porro
peccato ipso lucluosius iis, qui cognitione sui ampli-
plissima valent, et pondus commissorum perseu-
D tiunt?

XVII. — HEGESIPPO ΜΟΝΑΧQ.

Dixisti te a virtute longe longeque esse disclu-
sum, omnes nihilominus viros integritati vitæ de-
ditos promptissime celebrare et plausu excipere
admirationeque prosequi, interque eos magnum
Hesybastem Ruffinum, cœleste illud et Christige-
rum vas. Noscito itaque eos, qui virtutis alumnos
sibi comites asciscunt, non modicum quæstum tibi
facere, cum secundas corollas illis tribuendas in
lucro deportent. Mihi etiam est cum illo arctissima
necessitudo, et viri illius laudes summopere ef-
fero.

⁷⁶ Jerem. x, 25. ⁷⁷ Psal. xxxvii, 7.

XVIII. — LETORIO MONACHO.

Nullius adeo in egestate sumus, ut temporis. Ars quidem longa est, vita nostra brevis, propeque est vitæ finis. Ab rumpe somnos, mi vir.

472 XIX. — PRIMO SUBDIACONO.

Audisti Deum a suorum præceptorum omissores in perpressiones tristitiæ, et in actiones liberis hominibus indignissimas æque atque turpissimas dedere, ut scribit Apostolus; « Tradidit illos Deus in passiones ignominie, et in prava desideria ⁷⁸. » Cum itaque nescio cujus dictum audimus: sol non visus hominem in foveam dejecit; non id comminiscimur solem, luce sua omnia collustrantem, cum, qui renuerat illum aspicere, in foveam projecisse; sed in fossam dejectionis causam fuisse nullam luminis copiam. Sic quoque Deus non attempto animo excipientem suas sanctiones et comminationes, præceptaque splendida, rejectum in peccatorum foveam dejecit.

XX. — CASSANDRIO.

Parva in præsentia via sunt, labor, et opera, et sudor; maxima vero atque infinita, et nullo numero exputabilia munera sempiterna, quæ perabunde Christus recompensabit virtutis studiosis atque cultoribus. Antequam æternæ noxæ aggrediantur, pœnitentiæ remedium usurpemus, quod nullum unquam Deus aversatur eorum, qui habitu miserando, et verbis flebilibus accurrunt. Qui enim ob propria peccata dedicat se lacrymis, næ illi consolatione ingenti perculcentur.

473 XXI. — DAGLAIPIO.

Quæstuosum admodum est, meliorem mentem erga Dominum de die in diem non in aliud tempus transportare, neque negligere, neque animum demittere, nec per transennam aspicere, sed errores constiteri. Namque per Isaiam Dominus noster edicit: « Dic tu primus peccata tua, ut iustificeris ⁷⁹. » Nam si ita te in confessione, et precibus, et condensis supplicationibus gesseris, quam citissime audies Dominum tibi respondentem: « Ego sum, qui deleo peccata tua, et scelerata tua ⁸⁰. »

XXII. — CALLIOPIO.

Quam perpulchra et mirifica est retributio, quæ rogeritur homini ad Deum colendum maturate acceleranti; Dei rursus refugio nulla interposita mora, nec requie, proprio famulo familiarissime utendi, et sese cum eo conjungendi, ingenue sincereque corrente, et ad placita Domini festinante! Desiderabile equidem est, tremere animo ac reformidare, ne a vita sempiterna, et divino lumine, et Spiritus sancti splendore discludaris.

XXIII. — ARAXIO.

Cum intelligimus illa divinorum eloquiorum verba: « Solve calceamentum tuum ⁸¹; » scire debemus nobis imperari priores mores et pravos habitus rejicere, seponereque et respuere.

⁷⁸ Rom. I, 26. ⁷⁹ Isa. XLIII, 26. ⁸⁰ Ibid. 25. ⁸¹ Exod. III, 5.

IH'. — ΛΗΤΟΠΙΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Οὐδενὸς οὕτως ὡς χρόνου δεόμεθα. Καὶ ἡ μὲν τέχνη μακρὰ, βραχὺς δὲ ὁ βίος ἡμῶν· ἐγγὺς τὸ τέλος τῆς ζωῆς. Γρηγόρησον, ἄνθρωπε.

ΙΘ'. — ΠΡΙΜΩ ΥΠΟΔΙΑΚΟΝΩ.

Ἐπύθου, ὡς ὁ Θεὸς τοὺς καταφρονούντας τῶν αὐτοῦ ἐνταλμάτων εἰς τὰ πάθη ἐκδίδωσι τῆς ἀθυμίας, καὶ εἰς τὰς πράξεις τὰς λαν ἀνδραποδιώδεις καὶ ῥυπαρὰς, κατὰ τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου, ὅτι « Παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς εἰς πάθη ἀτιμίας καὶ φαῦλα ἐπιτηδεύματα. » Ἀκούσας τοίνυν, ὅτι ὡσπερ εἶ τις εἰπόντος, ὅτι μὴ ὄφθεις ὁ ἥλιος τὸν ἄνθρωπον πῶ βοθύνῃ ἐρρίψεν, οὐχὶ λογιζόμεθα τοῦτο, ὅτι ὁ φωστὴρ τὸν μὴ βουλευθέντα πρὸς αὐτὸν ἰδεῖν εἰς τὸν βόθρον ἀπώσατο, ἀλλ' ὅτι αἰτιὸν ἐστὶ τῆς εἰς τὸν βόθρον καταπτώσεως τὸ μὴ μετέχειν τοῦ φωτός. Οὕτω καὶ ὁ Θεὸς τὸν μὴ προσέχοντα τοῖς νόμοις αὐτοῦ, καὶ ταῖς ἀπειλαῖς, καὶ ταῖς φωταυγείαις ἐντολαῖς ἀπωσάμενος, τοῦτον εἰς τὸν βόθρον βλέπει τῆς ἀμαρτίας.

Κ'. — ΚΑΣΣΑΝΔΡΙΩ.

Ὀλίγος ἐστὶν ὁ ἐν τῷ βίῳ τούτῳ κόπος, καὶ πόνος, καὶ ἰδρώς, μεγάλα δὲ καὶ πολλὰ, καὶ μὴ ἔχοντα ἀριθμὸν τὰ αἰώνια δωρήματα, ἅπερ δαψιλῶς δώσει Χριστὸς τοῖς τῆς ἀρετῆς ἑρασταῖς καὶ ἐργάταις. Πρὸ τοῦ καιροῦ τῶν αἰώνιων κολάσεων χρησώμεθα τῷ φαρμάκῳ τῆς μετανοίας, ὅτι οὐδένα ποτὲ ἀποστρέφεται ὁ Θεὸς, τῶν μετὰ οἰκτροῦ σχήματος, καὶ λόγων ἐλεεινῶν προσερχομένων αὐτῷ. Ὅσοι γὰρ κατακλαύουσι τὰ ἑαυτῶν παραπτώματα, πολλῆς ὑπάρχουσι παρηγορίας.

ΚΑ'. — ΔΑΓΛΑΙΠΩ.

Χρήσιμον τὸ μὴ ἀναβάλλεσθαι ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ἐπιστρέψαι πρὸς Κύριον, μηδὲ ἀμελεῖν, καὶ ῥαθυμεῖν, καὶ ὄκνεῖν, ἀλλ' ἐξομολογεῖσθαι τὰ πταισμάτα. Λέγει γὰρ διὰ τοῦ Ἠσαίου ὁ Δεσπότης ἡμῶν· « Λέγει σὺ πρῶτος τὰς ἀμαρτίας, ἵνα δικαιοθῆς. » Ἐὰν γὰρ καὶ σὺ τὸν τρόπον τοῦτον διατεθῆς ἐν ἐξομολογήσει, καὶ δεήσει, καὶ λιταῖς πυκνοτέραις, οὐ βραδύνεις ἀκούσαι τοῦ Κυρίου ἀποκρινομένου σοι· « Ἐγὼ εἰμι ὁ ἐξαλείφω τὰς ἀμαρτίας σου καὶ τὰς ἀνομίας σου. »

ΚΒ'. — ΚΑΛΛΙΟΠΙΩ.

Ὡς καλὴ καὶ θαυμαστὴ ἡ ἀντίδοσις τοῦ μὲν ἀνθρώπου σπεύδοντος τὸν Θεὸν θεραπεύειν, τοῦ δὲ Θεοῦ ἀνυπερθέτως ἐξοικειοῦσθαι τὸν ἑαυτοῦ οἰκέτην γνησίως καὶ ἀνοθεύτως τρέχοντα ἐπὶ τὴν ἀρέσκειαν τοῦ Δεσπότη. Ἐράσμιον δὲ ἀληθῶς τὸ φρίττειν, καὶ δεδοικέναι μὴ ἀποσχονισθῆναι τῆς αἰωνίου ζωῆς, καὶ τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐλλάμψεως.

ΚΓ'. — ΑΡΑΞΙΩ.

Ὅταν ἀκούωμεν τῆς θείας λεγούσης Γραφῆς· « Λύσον τὸ ὑπόδημά σου, » εἰδέναι ὀφειλομεν, ὅτι κελευόμεθα τὴν προτέραν συνθήειαν καὶ καχεξίαν διωθεῖσθαι. ἀποτίθεσθαι τε καὶ ἀποβάλλειν.

ΚΔ'. — ΠΑΡΝΑΣΙΩ ΦΗΣΚΩ.

Ἡδονὴ ἀγκιστρὸν ἐστὶ τοῦ διαβόλου πρὸς ἀπώλειαν ἔλκον. Ἡδονὴ πρόξενος γίνεται αἰωνίου πυρός. Ἡδονὴ τροφὸς ὑπάρχει σκώληκος ἀκοιμήτου. Ἡδονὴ θάνατός ἐστὶ τῆς ἀθανάτου ψυχῆς. Ἡδονὴ πρὸς ὄλιγον παίνει τῶν ἀφρόνων τὴν φάρυγγα, ὕστερον μέντοι πικροτέρας ἀψιθίου τὰς ἀναδόσεις ποιεῖται. Ἡδονὴ θερμῶς μὲν καὶ ἔμμανῶς, καὶ ὡς εἰπεῖν, βιαίως προτρέπεται τὸν ἄνθρωπον ἀπολαῦσαι τῆς δυσωδούς καὶ ψυχοδλαβοῦς ἀκαθαρσίας· μετὰ δὲ τὸ τελεσθῆναι τὸ μίσημα, μέμψεις καὶ δόνας καρδιακὰς, καὶ λύπας, καὶ ταραχὰς, καὶ φόβους χαρίζεται τῷ δελεασθέντι καὶ ἐξαπατηθέντι διὰ τῆς ἐπειροδίστου καὶ κατηραμένης γλυκασίας.

ΚΕ'. — ΘΕΟΔΩΡΩ ΜΟΝΑΧΩ.

« Ἡμέρας, φησὶν, ἐκέκραξα, καὶ ἐν νυκτι ἐναντίον σου, Κύρια ὁ Θεός μου. » Ὁρᾷς πῶς ὁ Δαυὶδ ὁ θεοσέσιος ὑποτύποις γίνεται πρὸς τὸ ἀδιαλείπτως λιτανεύειν, καὶ μὴ καταφέρεισθαι εἰς ἀκηδῖαν; Καὶ εἰκότως, εἰ πολλάκις τὰ μέγιστα ὠφελήθημεν ἀνδρὶ τινι ἀγαθῷ συντυχόντες, πηλίκᾳ κερδανούμεν καὶ ἡμέραν καὶ νύκτα προσδιαλεγόμενοι δι' εὐχῆς καὶ ψαλμωδίας τῷ τῶν ὅλων Δεσπότη Χριστῷ;

ΚΖ'. — ΒΗΡΥΛΛΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Τίς ἄρα τῶν εὐφρονούντων βουλήσεται περιαντλεῖσθαι βορβόρους; Τίς ἄρα τῶν καλῶς λογιζομένων θελήσει ὀσφραίνεσθαι σήψους, καὶ ποθεῖν τοὺς σκώληκας, καὶ στέργειν τῆς δυσωδίας τοὺς βύακας; Τίς ποτε ἀνέξεται παρακαθῆσθαι τῇ ἐξόδῳ τῶν ἀφροδῶνων, καὶ ταῖς διεχολαῖς τῶν ἀκαθάρτων τῆς πόλεως ὑπόνομον, καὶ θεᾶσθαι διὰ παντός ἀνθρώπινα σκύδαλα, καὶ ἀηδῆ φορτὸν, καὶ ἀντιλαμβάνεσθαι δυσωδῶν ἀποκλυσμάτων, καὶ ὄχετῶν, παντοίας δζωδίας πεπληρωμένων; Τίς ἄρα καταδέξεται καταβαίνειν καθεκάστην ἡμέραν εἰς λάκκον ταλαιπωρίας καὶ ἰλὺν ἀπωλείας, κατὰ τὸ γεγραμμένον; Τίς ἄρα τῶν ὀρθωδούντων τὸ θεῖον αἰρήσεται ποτε τῶν σηπεδόνων τῆς Καλλινίκης ἐπιδικάζεσθαι κατὰ τὴν σὴν ἀβελτηρίαν;

ΚΖ'. — ΣΑΒΙΝΩ.

Εὐρύνειν δέον τὰς τῆς ψυχῆς ἀποθήκας διὰ πίστεως μεγάλης καὶ ἔργων ἔπαινουμένων, ὅπως δοχεῖον γενώμεθα τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ. « Πλάτουν γάρ, φησὶ, τὸ στόμα τοῦ νοητοῦ ἀνθρώπου. » Ὅταν γάρ καθάπερ μικρὰ χελιδῶν, τὸ στόμα τῆς διανοίας ἀνοίξωμεν, τῆς εὐτελείας καὶ τῆς βραχυτήτος τῆς οικείας [ἐν] αἰσθήσει γενόμενοι, καὶ τοῦ τῆς ταπεινώσεως σώματος, ἐλητῆ ψυχῇ πρὸς Θεὸν ἀνανεύσαντες, οὐ βραδύνει τοῦ Κυρίου ἡ χάρις τοῦ ἐπιφοιτῆσαι ἡμῖν, καὶ δὴ παραγενομένη τροφὴν εἰδῶσι καθάπερ νεοσσὸν τινι κεχρῆντι, μεταδίδωσι δὲ, ὡς εἶρηται, τῆς θείας παρηγορίας, θείων νοημάτων, θείας γλυκυθυμίας, θείας κατανώξεως, θείου φόβου, καὶ σοφίας, καὶ πό-

A 474 XXIV. — PARNASIO PHESCO.

Voluptas est diaboli bamus ad perditionem concludens. Voluptas sempiternum ignem conciliat. Voluptas vermis nunquam obdormientis altrix est. Voluptas nullo modo debilis animæ interitus existit. Voluptas parvum ad tempus excordium guttur opimat, et postmodum absinthio amariores ructus reddit. Voluptas rapide furioseque et, ut ita dicam, vi ac necessitate ad putridam et animæ exitiabilem fœditatem cogit; cum vero labes illa turpitudinis ad finem perducta sit, et dolores eordi intimos, et mœrores, et perturbationes, et timores hac impuritate correpto, et a criminosa atque maledictis onerata dulcedine decepto impertitur.

B XXV. — THEODORO MONACHO.

« In die, dicitur, clamavi et nocte coram te, Domine Deus meus. » Vides, quam ratione divinus David exemplar nobis proponit, ad perpetuas preces effundendas, et nunquam in tædium, aut illarum neglectum declinandum? Et jure merito, si sæpissime magno nobis usui multis in rebus viri alicujus probi colloquium fuit; quæ ipsi non consequemur, integras noctes diesque per preces et psalmodias, omnium Christo Domino colloquentes?

XXVI. — BERYLLO MONACHO.

Quis ergo, dummodo sano cerebro est, ex sœcibus 475 aquam hauriet perliberter? Quis, dummodo a sensu mentis abstractus non est, delicias sibi parabit odoris in putredine, et vermes efflagitabit, et putoris profluvia deliget? Quis unquam sustinebit prope cloacarum egressa, et urbis rerum lutulentarum ejectionem in ipsis cuniculis assidere, et indesinenter humana retrimenta oculis percipere, et infecta gravique immunditie, et inquinamentis pessime olentibus, et canalibus putore plenis perfrui? Quis in lacum ærumnarum dies singulos, et lutum perditionis descendere, ut scriptum est, æquo animo ferat? Quis tandem Deum formidans unquam amplexabitur, ob Callinices putredinem, in judicium vocari, ut tu plane, nihil sapiens, facis?

XXVII. — SABINO.

Collatandæ sunt animæ apothecæ fide ingenti, atque glorioſis operibus, ut gratiæ divini receptaculum evadamus. « Dilata enim, ait, intellectualis hominis os. » Namque cum veluti paucilla hirundo, os mentis adaperierimus, nostra sorte ac vilitate, et corporis adpressionem animo comprehensis, tota mente ad Deum conversi, non tergiversatur divina gratia ad nos commcare; et ubi pervenerit, veluti pullo, qui adaperto ore escam exposcit, cibum porrigit, unaquæ cum eo facit consortes divini consolationis, divinarum meditationum, divini animi oblectationis, divini compunctionis, divini timoris, et sapientiæ, et di-

⁶⁶ Psal. LXXXVII, 2. ⁶⁷ Psal. LXXX, 11.

vinæ lætitiæ, et jubilationis, et absconditorum, A
eorumque magnorum mysteriorum revelationis.

476 XXVIII. — GAUDENTIO SILENTIARIO.

« Descende, ait, in mysticum hortum, et comede fructus arborum ⁶⁴. » Itaque si jam assequimur eum, qui providentissime in hortum ab ipso, et in sui ipsius gratiam conditum, descendit, id est in mundum apud nos, afferamus ipsi fructus evangelicos, quos suavissime comedit, gaudium nempe, charitatem, pacem, tolerantiam, probitatem, ingenuitatem, fidem, placabilitatem, et ante omnia continentiam, de quibus nulla lex exstat: neque enim legi subjicimur, sed gratis, uti filii veri, candidi et probi, et ad paterna consilia omnia parati.

XXIX. — VITALIO SUBDIACONO.

Omnibus hominibus, qui a dæmonibus ingestis cogitationibus incassum ex virtute in improbitatem et habitum nequissimum prolabantur, plano prorsusque multum laborem, et operam insuendam esse sæpe sæpius audivimus, cum inflatu divino pronuntiatum sit: Persecutionem passi sumus, et laboravimus, nec potuimus requiescere ⁶⁵.

XXX. — Eidem.

« Recordamini, ait, qui longe estis a Domino, et Hierusalem ascendat super cor eorum ⁶⁶. » Hierusalem esse ego autumo pacificam animæ constitutionem. Namque qui longe procul propter mentis vitiositatem a Domino remoti fuistis, nunc ipsi per bonam spem et fidem proceque adherescite. « Memor, inquit, fui Domini, **477** et lætatus sum ⁶⁷. » Deus etenim tempore angustiarum, et cum res conclamata ac deperdita est, in memoriam regressus, non tantum mœrores extinguit, sed lætitiâ quoque ingerit, inenarrabili solatio cor tentationum mole exsiccatum, et agens jam animam magnitudine affectionum, perulcens. Bonum est itaque, quod insinuat, Recordamini: neque enim est, qui in morte perditionis Jesum Christum animo suo repræsentet.

XXXI. — PAULO ARCHIMANDRITÆ.

Qui sibi obnoxios in verbo divino actiosa et ingenti alacritate non sustentat, in flagella intellectualia dorsum præparet, generosoque animo univasas tentationes perfebat.

XXXII. — JULIANO.

Legisti in Ezechiele seniores incensum adolentes dæmonibus in occulto cubiculo, dicentesque: « Dereliquit Deus terram, et non videt, quæ a nobis in reconditis sunt ⁶⁸. » Si hæc attente percurristi, cave, ne tu quoque in arcana animi cellula turpium affectionum idola exprimas, eaque æque ac si dii essent, tibi propities, et veneratione colas. Arcana vero animæ cellulam esse prævati-

ου, θεία; χαρὰς καὶ ἀποκαλύψεως μεγάλων μυστηρίων.

KH'. — ΓΑΥΔΕΝΤΙΩ ΣΙΛΕΝΤΙΑΡΙΩ.

« Κατάβηθι, φησί, εἰς τὸν μυστικὸν κήπον, καὶ φάγε ἀκρόδρυα. » Εἰ τοίνυν ἐγνωμεν τὸν Κύριον καταβάνατα οἰκονομικῶς εἰς τὸν ὑπ' αὐτοῦ καὶ δι' αὐτοῦ κτισθέντα κήπον, τούτεστιν εἰς τὸν παρ' ἡμῶν κόσμον, καρποφορήσωμεν αὐτῷ καρποὺς εὐαγγελικούς, οὓς καὶ ἤδιστα ἐσθίει, οἷον χαρὰν, ἀγάπην, εἰρήνην, μακροθυμίαν, χρηστότητα, ἀγαθωσύνην, πίστιν, πραότητα, καὶ ἐπὶ πᾶσιν ἐγκράτειαν, καθ' ὧν οὐ κέεται νόμος· οὐ γὰρ ἐσμεν ὑπὸ νόμον, ἀλλ' ὑπὸ χάριν, ὡς υἱοὶ τινεὶς γνήσιοι καὶ εὐεῖκτοι τῶν πατρικῶν πάντων.

D KΘ'. — ΒΙΤΑΛΙΩ ΥΠΟΔΙΑΚΟΝΩ.

« Ὅτι πᾶς ἄνθρωπος ὑπὸ τῶν δαιμονιωδῶν λογισμῶν, ἀπὸ τῆς ἀρετῆς μάτην πεσὼν εἰς φαυλότητα, καὶ ἔξιν πονηροτάτην, κοπιᾷσει πάντως καὶ μοχθήσει, ἤκουσα πολλάκις λεγούσης τῆς προφητείας, ὅτι Ἐδιώχθημεν καὶ ἐκοπιᾷσαμεν, καὶ οὐκ ἔβυνθήμεν ἀναπαύσασθαι.

Λ'. — Τῷ αὐτῷ.

« Μνήσθητε, φησί, οἱ μακρόθεν τοῦ Κυρίου, καὶ Ἱερουσαλήμ ἀναβήτω εἰς τὴν καρδίαν αὐτῶν. » Ἱερουσαλήμ δὲ λέγω τὴν εἰρηνοκλήν κατάστασιν τῆς ψυχῆς. Οἱ γὰρ πρώτῃν μακροθύνας τοῦ Κυρίου διὰ φαυλότητα γνώμης, νῦν κολλήθητε αὐτῷ δι' ἀγαθῆς ἐλπίδος, καὶ πίστεως, καὶ εὐχῆς. « Ἐμνήσθηεν τοῦ Κυρίου, φησί, καὶ εὐφράνθηεν. » Θεὸς γὰρ μνημονευθεὶς ἐν καιρῷ στενοχωρίας, καὶ βαθείας τῶν ψυχῶν ἀπογνώσεως, οὐ μόνον τὰς λύπας σβέννυσιν, ἀλλὰ καὶ εὐφροσύνην ἐργάζεται, παρηγορῶν ἀρρήτων παρηγοριᾶ τὴν περιχευθεῖσαν τῷ ὄγκῳ τῶν πειρασμῶν, καὶ ὀλιγοψυχούσαν τῷ μεγέθει τῶν θλίψεων καρδίαν. Καλὸν τοίνυν τὸ εἰρημένον, Μνήσθητε· οὐκ ἔστι γὰρ ὁ μνημονεύων ἐν τῷ θανάτῳ τῆς ἀπωλείας Ἰησοῦ Χριστοῦ.

ΛΑ'. — ΠΑΥΛῶ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤῆ.

« Ὅ μὴ διατρέφων προθύμως τοὺς ὑποτεταγμένους αὐτῷ ἐν τῷ λόγῳ τοῦ Θεοῦ ἐτοιμαζέτω τὸν ἑαυτοῦ ὠτων εἰς μᾶστιγας νοητῆς, καὶ πάντα πειρασμὸν ὑπομένετω γενναίως.

ΛΒ'. — ΙΟΥΛΙΑΝῶ.

Ἀνέγνωσ ἐν τῷ Ἰεζεκιήλ τοὺς πρεσβυτέρους θυμιῶντας δαίμοσιν ἐν τῷ κρυπτῷ κοιτῶνι, καὶ λέγοντας, « Ἐγκατέλιπε τὴν γῆν ὁ Θεός, καὶ οὐχ ὄρα τὰ κρυφῆ ἡμῶν πεπραγμένα. » Εἰ τοῦτο ἀνέγνωσ, σκόπησον, μήποτε καὶ αὐτὸς ἐν τῷ ἀποκρύφῳ τῆς ψυχῆς ταμειῖω τῶν αἰσχίστων παθῶν εἶδωλα διαγράφεις θεοποιεῖς τε καὶ θεραπεύεις. Ἀπίκρυφον δὲ τῆς ψυχῆς ταμειῖον ἡ καρδία προεῖρηται, ἐν ἣ πολλὰ γίνονται ἀνομίαι, ἃς μόνος βλέπει ὁ ἀκοιμητός

⁶⁴ Cant. v, 1. ⁶⁵ Thren. v, 5. ⁶⁶ Jerem. li, 50. ⁶⁷ Psal. lxxvi, 4. ⁶⁸ Ezech. viii, 12.

ὀφθαλμός. Πολλάκις τοίνυν καὶ πρεσβύτεροι ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν τὴν ἀνομίαν ἐργάζονται.

ΑΓ'. — ΑΚΥΑΑ.

Γράφεις, καὶ πόσος ἄρα χρόνος ἀρκέσαι δύναται πρὸς τὸ κατορθωθῆναι ἐν τῷ μὴ ὀμνῆσαι; Οὐκ οἶμαι, εἰ ἡμερῶν δέκα δεηθήσῃ πρὸς τὸ ἀπαλλαγῆναι τῆς συνηθείας. Εἰ δὲ καὶ μετὰ τὰς δέκα ἡμέρας ὀφθειγμένον ὀμνῶντες, δίκην ἑαυτοῖς ἐπιθῶμεν, καὶ τιμωρίαν μεγίστην, καὶ καταδίκην ὀρίσωμεν τῆς παραβάσεως. Τίς δὲ ἐστὶν ἡ καταδίκη; Ὅτι οὐ χρὴ τὸν πταίσαντα ἐναπομένειν τῷ πταίσματι, ἀλλὰ διὰ τῆς μετανοίας καρποῦσθαι τὴν σωτηρίαν, ὡσπερ ὁ Λάμεχ, ὡσπερ ὁ Ἄσωτος υἱός, ὡσπερ ὁ ληστής ἐπὶ σταυροῦ κρεμάμενος ἐν βήματι τῆς πίστεως τοῦ παραδείσου πολίτης ἐγένετο.

ΑΔ'. — ΣΩΤΗΡΙΧΩ.

Φάσκεῖς ἀγνοεῖν ὅποιοι χρὴ λόγοις ἐξιλοῦσθαι ὀργισθέντα τὸν Δεσπότην· καὶ μὴ ἐγγύθεν ἔχεις διδάσκοντά σε τὸν ἅγιον Δανιήλ. Ὅθεν τοῖς ἐκείνου χρώμενον λόγοις ζώντως ἐκλιπαρήσεις τὸ Θεῖον· «Κλίνον, Κύριε, τὸ οὖς σου, καὶ ἀκουσον, ἀνοιξον τοὺς ὀφθαλμούς σου, καὶ ἴδε τὸν ἀφανισμόν ἡμῶν· οὐκ ἐπὶ ταῖς δικαιοσύναις ἡμῶν ῥιπτοῦμεν τὸν ἔλεον ἡμῶν ἐνώπιόν σου. Εἰσάκουσον, Κύριε. Ἰλάσθητι, Κύριε. Πρόσχε, Κύριε. Πόησον, καὶ μὴ χρονίσῃς τῷ οἰκτειρήσαι, ὁ Θεός.»

ΑΕ'. — ΔΗΜΗΤΡΙΩ.

Κατατολήσω μὲν ποτε τῆς πρὸς Θεὸν εὐαρεστήσεως, καὶ μὴ ἀναπέσωμεν, ἀλλὰ μεριμνήσωμεν, μὴ σκοποῦντες τὰς ἀποτυχίας. Οὐδὲ γὰρ πᾶς ὁ βουλόμενος μαθεῖν τέχνην τινὰ, φοβούμενος, καὶ πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχων τὸ ἀφανίσει τὸ ἔργον, οὔτε ὁ πλεύτερος δεδοικώς τὸ ναυάγιον, οὔτε ὁ ἔμπορος ἢ γεωργός τὰς ἀποτυχίας λογιζόμενος, πρῶγμα ποτε περαιῶσαι δυνησεται, ἀλλ' ἐγγεῖρει καὶ ἐπιβάλλεται τοῦτον ἕκαστος, δουλοῦμενος ταῖς χρηστοτέραις ἐλπίσι.

ΑΖ'. — ΕΥΣΙΓΝΙΩ.

Οὐκ ἐστὶ συμφορὰ μαχῆσασθαι ἐναντιμένη τῷ θεῷ βουλήματι. Νεύει γὰρ μόνον ὁ ἀγαθὸς Δεσπότης, καὶ παραυτίκα λύει τὸ ἔγκλημα, καὶ ἀφανίζει τὸ δυσίατον ἔλκος. Μόνον σὺ μὴ ἀποκάμῃς ἱκετεύων σὺν δάκρυσι τὸν φιλανθρωπώτατον Σωτήρα Χριστὸν, καὶ χρηστὰς ἐλπίδας ἑαυτῷ ὑποσπειρών. Ἄνδριζοῦ τοίνυν, καὶ ἰσχυε, μὴ θραύων τῆς διανοίας τὸ εὐέλπι, μηδὲ ἐπιλάβου τῆς ἀνω περιφανοῦς καὶ παμπλούτου πατριδος, ἵνα μὴ τὴν ξένην καὶ πτωχοτάτην ποθήσας οὐκῆσιν ἐκτιναχθῆς σωτηρίας μεγάλης.

ΑΖ'. — ΑΓΑΘΩΝΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Ἄνθρωποι μὲν ἴσως τὸ μέλλον ἀγνοοῦντες ἀπογι-

⁹⁹ Dan. ix, 18, 19.

quæ solus nunquam obdormiscens oculus conspiciat. Sæpe itaque et seniores in corde ipsorum infanda flagitia patrant.

478 XXXIII. — AQUILÆ.

Scribis, et quantum temporis spatium sufficere poterit, ut cum laude quis a jurejurando absteat? Nondum ad liquidum explorata mihi veritas est, an dies decem suffecerint, ut usu recepto exemptus liber evadas. Quod si post dies decem deprehendamur jurejurando aliquid affirmare, pœnam nobismet ipsis statuamus, et per magnum supplicium et condemnationem desiniamus transgressionis. Quænam vero pœna illa fuerit? Non esse opus, in errorem inductum in mendam immorari, sed per pœnitentiæ salutis suæ, quemadmodum Lamechus compotem fieri, quomodo filius prodigus; et latro in cruce appensus, verbis ex fide prolatis paradisi civis declaratus est.

XXXIV. — SOTERICHO.

Ais te nescire, quibusnam verbis Dominum infensum atque iratum tibi ad benevolentiam concillare possis; cum haud procul sanctus Daniel sit perdocens viam. Quare illius sermonibus sultus, uti addebet, Numen exorabis: «Inclina, Domine, aurem tuam, et audi. Aperi oculos tuos, et vide desolationem nostram. Non in justificationibus nostris prosternimus misericordiam nostram ante faciem tuam. Exaudi, Domine; placare, Domine; attende et fac; et ne moreris misereri, Deus *».

479 XXXV. — DEMETRIO.

Tandem aliquando Deo complacere aggrediarur, nec ullo unquam tempore ab inceptis abscedamus, nec res adversas mente revolvamus. Neque enim qui sibi aliquam artem addiscendam proponit, timens, et ante oculos pericula impendentia, quæ ab opere removeere possunt, cogitatione completens, neque navita naufragium pertimescens, neque mercator, aut agricola res male ominatas recoleus ad summum perducere poterit; sed quilibet init, et manus adinovel operi, meliori spe inflammatus.

XXXVI. — EUSIGNIO.

Nulla calamitas est, quæ metui divino possit resistere. Nam tantummodo bonus Dominus annuit, et confestim culpam dissolvit, et vulnus difficulter curabile tollit. Tu interim ne respondeas animum, cum lacrymis humanissimum Christum Salvatorem comprecans, et bonam spem tibi ingerens. Sin minus animo defeceris, ingenti saluti jacturam facies. Vir itaque fac sis, et robor summo, bonam cogitationis spem nequaquam collidens. Neque obliviscaris supernæ clarissimæ et ditissimæ patriæ; ne externam et pauperrimam habitationem desiderans, magnam salutem perditum eas.

XXXVII. — ΑΓΑΘΩΝΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Homines forte futurorum nescii de salute eorum

desperant, qui absque ulla satietate **480** delicta admittunt. Verum Deus, donec ævum exigant, de his spem non abjicit, sed potius adhortatur et advocat, postmodum venturâ conspiciens.

XXXVIII. — JOANNI MONACHO.

Si nunc temporis variis tentationibus te demones affligunt, et in gravem mœrorem, et animi deliquium compellunt, et quod omnium pessimum est, in desperationem: recognosce, quibus antequam habitum monasticum indueres, a Deo accurata illiusque multiplici circumspectione, auxiliis, nec minoribus subsidiis, et abundantibus recte factis commoda tua propugnata sint. Horum recordatio jam declinantem animum erigit, et magis ac magis ad sperandum peragit, et commonet, pellitque infestos ad desperationem ductores. Ad hæc ea quoque consideranda sunt. Qui jam antea mei curam Dominus suscepit, licet ipsi non inservirem, nunc majori conatu et in posterum prospiciet, et suppetias afferet, et impensius bene de me merebitur, et me succumbentem moderabitur, et subservientem ac venerantem pro viribus sua usus summa humanitate.

XXXIX. — CONONI REMPUBLICAM GERENTI.

Si, cum nondum esses, ut esses, effecit Dominus, efficias te, nunc, cum es, licet peccatis inarcescentem, et ex eo quod præter naturam tibi insitum est in alios atque alios rerum usus reiectum **481** reficere poterit. Hoc enim Dominus studet, dummodo tua quoque voluntas accesserit: nulla siquidem improbitas est, quæ salutaribus pœnitentiæ lacrymis non dissolvatur: quod facilius addisces, mente volutans consideransque Dominicum hanc, quo ex fundo inenarrabilis malitiæ publicanum ceperat, difficilem venationem, et qui lutum aurum effecerat, et optimum militem attraxit, et captivum summum ducem, et divini Evangelii scriptorem formavit? Quanam item ratione mulierem omnibus pervulgatam salvavit? Quo pacto item latronem dignum, qui in paradysum immitteretur, ostendit? Quomodo magos atque incantatores præcones sui in hunc mundum adventus optimos præstitit? Qui fieri potuit, ut una cum publicanis et peccatoribus comederet et biberet, pro tua commiseratione appetens eorum commoda et conversionem? Quibus etiam modis cœlestis Numinis lingua scelesti violatores, et in illud injurijs atque persecutores Numen ipsum hinc concelebrare edocuit, et res theologicas pertractare instituit, et propria capita pro veritate exponere apparavit, et non ultra sibi ipsis, sed soli Deo vivere persuasit, et cœlestium angelorum vivendi genus adhuc in corpore corruptibili degentes consectari, et omnia quæ oculis conspicerent, retrimenta et quisquillas æstimare? et quo item modo in tenebris et umbra mortis assidentes ob voluptatum illecebras, et mores pravos, et

νόσκουσι τὴν σωτηρίαν τῶν ἀκορόστως πονηρευομένων. Θεὸς δὲ οὐκ ἀπελπίζει μέχρις ἂν ἀποθάνωσιν, ἀλλὰ προτρέπει μᾶλλον καὶ προσκαλεῖται ὁρῶν τὰ μετέπειτα.

ΔΗ'. — ΙΩΑΝΝΗ ΜΟΝΑΧΩ.

Ἐὰν πρὸς τὸ παρὸν διὰ τῶν ποικίλων πειρασμῶν θλίβωσί σε οἱ δαίμονες, καὶ ὠθήσι πρὸς βαρεῖαν λύπην, καὶ τὴν ἀθυμίαν, καὶ τὸ τελευταῖον κακὸν πρὸς ἀπόγνωσιν, καὶ ἀπελπισμόν· ἀναμνήσθητι τῶν πρὸ τοῦ σχήματος τοῦ μοναδικοῦ παρὰ τοῦ Θεοῦ εἰς σὲ οἰκονομιῶν διαφόρων, καὶ προστασιῶν, ἀντιλήψεων τε οὐκ ὀλίγων, καὶ εὐεργεσιῶν ἱκανῶν. Ἡ γὰρ τοιαύτη ἀνάμνησις, κλίνουσας ἤδη τὴν ψυχὴν ἀνίστησιν, καὶ πρὸς ἐλπίδα μᾶλλον ἀλείφει, καὶ προτρέπει, καὶ ἀπαθεῖται τοὺς ἐχθροὺς τοὺς τῆς ἀπογνώσεως χειραγωγούς. Πρὸς τούτοις δὲ ὀφείλεις λογιζέσθαι τὰ ἄλλα ὅτι ὁ πρῶην φροντίδα μου αὐτῷ, νῦν πολλῷ πλέον προνοήσει, καὶ παρέξει βοήθειαν, καὶ πλέον εὐεργετήσει, καὶ διακυβερνήσει ὑποκύπτοντός μου καὶ ὑπουργοῦντός, λατρευοντός τε κατὰ δύναμιν, καὶ ἐξυπηρετούμένου τῇ αὐτοῦ εὐσπλαγγχίᾳ.

ΛΘ'. — ΚΟΝΩΝΙ ΠΟΛΙΤΕΥΟΜΕΝΩ.

Εἰ μὴ ὄντα σε εἰς τὸ εἶναι παρήγαγε Κύριος, πολλῷ μᾶλλον ὑπάρχοντά σε, καὶ ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας σεσθρωμένον, καὶ τοῦ κατὰ φύσιν παρατραπέντα ἐπανορθώσασθαι δυνήσεται. Τοῦτο γὰρ καὶ θέλει ὁ Δεσπότης ἐὰν καὶ σὺ θελήσῃς· οὐδεμία γὰρ ἐστὶ κακία μὴ διαλυομένη τοῖς σωτηρίοις δάκρυσι τῆς μετανοίας· καὶ βέβαιον τοῦτο ἂν καταμάθοις διαλογιζόμενος καὶ σκοπῶν τὸ τοῦ Κυρίου ἀγκιστρον τὸ ἀνιμησάμενον ἐκ τοῦ βυθοῦ τῆς ἀπάτου κακότητος τὸν τελῶντην ἐκεῖνον, τὸ δυσθήρατον θήραμα, καὶ τὸν πηλὸν χρυσὸν ἐργασάμενον, καὶ τὸν αἰχμάλωτον ἄριστον στρατιώτην καὶ συγγραφεὰ θελοῦ Εὐαγγελίου ποιήσαντα. Πῶς δὲ τὴν πόρνην ἔσωσε; Πῶς δὲ τὸν ληστὴν ἄξιον παραδείσου ἀνέδειξε; Πῶς δὲ τοὺς μάγους καὶ γόητας κατέστησε κήρυκας ἀγαθοῦς τῆς οἰκειᾶς εἰς τὸν κόσμον τοῦτον ἐπιδημίας; Πῶς δὲ μετὰ τελωνῶν καὶ ἀμαρτωλῶν ἦσθι καὶ ἔπεισε, δι' εὐσπλαγγχίαν ὠφελῆσαι τούτους καὶ ἐπιστρέψαι βουλόμενος; Πῶς τοῖς βλασφημοῖς καὶ ὑβρισταῖς καὶ διώκταις ὕμολογεῖν τὸ κρεῖττον κεχάρισται καὶ θεολογεῖν δαδῶρηται, καὶ τὰς αὐτῶν κεφαλὰς ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ἀποθέσθαι παρεσκεύασε, καὶ ζῆν μηχανεῖ αὐτοῖς ἀλλὰ τῷ μόνῳ Θεῷ ἀνέπεισε, καὶ τῶν οὐρανίων ἀγγέλων ἀπομιμεῖσθαι τὸν βίον, ἐτι ζῶντας ἐν τῷ φθαρτῷ σώματι, καὶ σκύδαλα νομίζειν τὰ ὀρώμενα πάντα; Πῶς δὲ τοὺς καθημένους ἐν σκότει καὶ σκιᾷ τοῦ θανάτου διὰ φιληθονίαν, καὶ πονηρίαν, καὶ αὐθαίρετον κακίαν, πρὸς τὸ φῶς ἐξήγαγε, καὶ βεβαίως αὐτοῖς τὴν ἀνομίαν παρώτρυνε, καὶ ἀπορίψασθαι πᾶσαν ἀκαθαρσίαν πεποίηκε, καὶ πρὸς τὴν ἀγνείαν καὶ τὴν εὐσέβειαν μετεμόρφωσεν ὄλους ἐξ ὄλων, καὶ τοὺς θεοὺς θησαυροὺς ἐχαρίσατο τῶν θείων μυστηρίων; Ταῦτα τοίνυν ἅπαντα καὶ τὰ τοιαῦτα λογιζόμενος, ἀνθρώπε, μηδέ

¹⁰ Matth. ix, 9. ¹¹ Luc. vii, 57. ¹² Luc. xliii, 45. ¹³ Matth. ix, 10. ¹⁴ Act. ix, 1 seqq.

ποτε ἀπογῶς τῆς σωτηρίας· ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀθυμίαν καὶ ἀπελπισμὸν καθέλιχεν ὑπὸ τοῦ διαβόλου, παραμυθοῦσαυτὸν καὶ παρακάλειε θλιβόμενον, καὶ καταπονοῦμενον νοουθετεῖ, καὶ στήριξε, καὶ ἀνακτῶσαυτὸν, καὶ μὴ παύσῃ καταπέδων τῇ ἰδίᾳ καρδίᾳ, καὶ ἐπιλέγων φιλόφρονον· μὴ γὰρ μισάνθρωπον ἔχωμεν δεσπότην, φιλόφρονον, καὶ ὑπὲρ ἡμῶν τὴν ψυχὴν τεθεικότεν ἔκτησάμεθα Κύριον καὶ Σωτῆρα Χριστὸν ἱατρὸν ψυχῶν καὶ σωμάτων μέγιστον, ἀνώτερον μὲν ὑπάρχοντα πάσης νόσου καὶ παντὸς πάθους ἀνιάτου πᾶσιν ἀνθρώποις, ἰσχυρὸν δὲ ὑπὲρ πάντα, καὶ πᾶσαν δύναμιν φαυλότῃτος νικῶντα. Διὸ μηδαμῶς ἀπογνώμεν, ὡς ψυχὴ πολυαμάρτητε, καὶ ἀξία τῆς αἰωνίου κολάσεως.

Domini odio prosequitur Dominus, animarum studiosus, et qui pro nobis animam suam posuit. Dominum possidemus, et Salvatorem Christum, et animarum, ac corporum medicum praestantissimum, quocumque morbo et quacumque perturbatione, licet inmedicabili, superiorem, omnibus hominibus utilem, super omnia etiam et universas facultates improbitatis validissimum. Quapropter ne frangamur mente, o anima nullis iniquitatibus deturpata, sempiternaque puitione digna.

Μ'. — ΕΥΤΡΟΠΙΩ.

Τὸ ὀλιγωρεῖν, ἀγαπητὲ, καὶ θέλειν ὑπομένειν ὑπὲρ Χριστοῦ συμφορὰς μεγάλας καὶ ποικίλας, ἀφροσύνης ἴδιον. Περὶ δὲ τοῦ βιαζομένου σωθῆναι λέγει ὁ Ὑμνογράφος· «Ὅταν πέτῃ, οὐ καταβράχθησεται, ὅτι Κύριος ἀντιστηρίζει χεῖρα αὐτοῦ.» Τοῦτέστι καὶ συμβῆῃ σου σφαλῆναι τὸν ἀγαθὸν ἄνθρωπον, οὐκ ἀδικηθήσεται θεὸν ἔχων προστάτην καὶ ἀντιλήπτορα.

ΜΑ'. — ΜΑΡΙΑΝΩ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ.

Παιδαγωγητέον καὶ γὰρ σταν καὶ ὀφθαλμῶν, χεῖρας πρὸς οὐρανὸν τανυστέον συχνῶς καὶ ἐνδελειχῶς δι' εὐχῆς ἀρεμβάστου, πόδας πρὸς τὸ βῆμα κινήτεον τοῦ ἁγίου καὶ ἀσπίλου Δεσπότητος. Ἐν δὲ ταῖς συντυχίαις παρέστω αἰεὶ τὸ ἱεροπρεπὲς, καὶ σύννονον, καὶ αἰδέσιμον· ἐν τοῖς βαδίσειαι τὸ εὐσταθὲς καὶ ἀπέπερον, ἐν τῇ μεταλήψει τὸ ὀλιγοδίατον, ἐν τῷ καθεῦδειν τὸ σύμμετρον, ἐν τῇ ἐγκρατεῖ τὸ πρόθυμόν τε καὶ σύντονον.

ΜΒ'. — ΑΥΞΕΝΤΙΩ.

Φιλοτέχνημα ὑπάρχων θεοῦ τοῦ φιλοφρονητοῦ, τοῦ βουλομένου πάντας ἀνθρώπους σωθῆναι, μὴ δυσφῆμει, μὴδὲ ἀπέλιπε, ἀλλ' ἐλπίζε τυχεῖν τῆς σωτηρίας, μηδαμῶς παυόμενος τῆς ἀγαθοεργίας· μὴδὲ φανῆς ποτε προκρίνων τι τῶν ὀρωμένων τῆς κατὰ ψυχὴν σωτηρίας· οὐ μικρὸν γὰρ τοῖς ἐλαχίστοις καὶ τὸ μίαν βαθμίδα τῆς τῶν ἀρετῶν κλίμακος ἀναβῆναι, καὶ τέως ἀνω γενέσθαι τῆς γῆς. tantum est, tenuissimis hominibus, vel unicum tandem terram supergredi.

ΜΓ'. — ΛΕΣΒΙΩ.

Μὴ ἀπογῶς μεταβληθῆναι ἐπὶ τὸ κρεῖττον, μηδὲ σβέσης τρόπον φαιδρᾶς λαμπάδος τὴν καλὴν πρὸς θεὸν τῆς ψυχῆς προσδοκίαν, καὶ σταθερὰν ἐλπίδα. Εἰ γὰρ μὴ ἔγνωσ, ὅτι καὶ Ἀλέξαρτος ἐκ νεκρῶν ἀνέβη, καὶ γυναίκα πιστατὴ ἐξ ἀναστάσεως τοῖς νε-

A voluntaria scelera in lumen eduxit, et odio persequi peccatum adhortatus est, et omnem iniquitatem longe a se pellere perpulit, et ad castimoniam atque pietatem omnibus suis partibus incolumes immutavit, et divinos thesauros divinorum mysteriorum consignavit? Hæc 482 itaque omnia et similia animo vertens, o bone vir, nullo unquam tempore inposterum de salute tua desperes; et licet ad deliquium animi atque desperationem traharis a diabolo, recrea tuos animos afflictos, et non sine afflictione exora, et delassatos admone, et confirma, et teipsum recte: neque unquam cesses cordi proprio suggerere, et humanam conditionem repetere: neque enim homines odio prosequitur Dominus, animarum studiosus, et qui pro nobis animam suam posuit. Dominum possidemus, et Salvatorem Christum, ac corporum medicum praestantissimum, quocumque morbo et quacumque perturbatione, licet inmedicabili, superiorem, omnibus hominibus utilem, super omnia etiam et universas facultates improbitatis validissimum. Quapropter ne frangamur mente, o anima nullis iniquitatibus deturpata, sempiternaque puitione digna.

B

XL. — EUTROPIO.

Remisse vivere, dilectissime, et pro Christo concupiscere calanitates, easque magnis et multiformes sufferre, singulare quid stultitiæ est. De eo porro, cujus conatus omnes ad salutem diriguntur, ait hymnorum Concinnator: «Cum ceciderit, non collidetur, quia Dominus supponit manum suam⁹⁹.» Hoc est, si contigerit virum probum per errorem labi, non subdetur injuriis, Deum possidens propugnatores et protectores.

483 XLI. — MARIANO MONACHO.

Instituenda est et lingua, et oculi. Manus in caelum plurimum extendendæ, et continuo germanis precibus ad nutum sancti immaculatique Domini pedes agitandi. In colloquiis vero semper adsit religiosum, prudens ac venerandum, in ambulationibus firmum ac simplex, in comestione sobrium, in dormitione moderatum, in continentia promptum atque perseverans.

C

XLII. — AUXENTIO.

Cum sis Dei humanissimi, qui vult omnes homines salvos fieri, ingeniosum et amicabile officium, ne minus commode loquaris, neque in desperationem prorumpas, sed de adipiscenda salute confide, nullo unquam tempore susceptas operas atque officia deserens, neque in suspicionem alicuius venias de animæ salute, sub aspectum et oculos cadens quid, antepone: neque enim vile reputandum est, tenuissimis hominibus, vel unicum tandem terram supergredi.

D

XLIII. — LESBIO.

Ne de commutatione in melius spem abjicias, neque renidentis lampadis conditionem, bonorum nempe a Deo expectationem, et spem firmam extinguas. Namque si scires Lazarum ex mortuis ad vitam revocatum fuisse, et mulieres fideles

⁹⁹ Psal. xxxvi, 24.

mortuos suos a morte excitatos vivos recepissee, poteris prorsus et tu spe demortuus, aliquando in libertatem vindicari, licet in sepulcro improbitatis demortuum fanus jaceas.

XLIV. — ASCLEPIADÆ.

Succinctus septusque a medico, nullas curationis rationes exposcis, sed tantummodo curari comprecaris. Quanam ergo ratione salutis modos requiris? Cum itaque ad Dominum per penitentiam accesseris, ne curiosius indagato lapsnum tuorum purgationis modum; sed fidem adhibe, et admirare, et reverere, et hymnis concine. Id si tibi non allubescit, eia dicito mihi divinæ artis modum, quomodo ex uniformi natura, humo scilicet, animal rationis compos homo conditus fuit, ex partibus membrisque constans, et si attento animo incumbere vis, nervis, ossibus, pilis, unguibus, carne, medullis, venis et alia corporis non una omnium facie et dispositione. Quod si modum mihi indicare non vales, quo a Deo conditus es, neque rationem exposcas, qua animus divina vi atque humanitate exposcas, et innumeris sceleribus expurgetur? Ubi enim Deus rem obit, haud consentaneum est salutis modum curiosius indagare.

XLV. — PAULO MONACHO.

« Obstruxi, ait, portas maris ». Nempe meis commiserationibus impudici diaboli malitiam retrahens, ne universa repentino irruens, penitus te obruat; nam, uti scriptum est: « Faciens misericordias Dominus »: dum humane generi prospicit, nec adversario permittit, quantum illi collubitum est, bonos viros inturbare.

XLVI. — ZOSIMO.

Peccatum quidem marcidum reddit, et exsiccatur, in Christum vero fides germinare facit, et non probro afficit hominem, qui dubio procul, et vituperio spem suam in eo collocat, adeoque scriptum est: « Quo plus deprimebant ipsos, eo plures fiebant ».

XLVII. — EORTASIO DIACONO.

Cum reminiscendo recordatus fueris illius, qui tibi molestiam attulit, et postea motu animi sedato, temetipsum ex ea retraxeris, Davidis illud complevisi. « Rapuisti ex ore leonis ». Leonem, acerbiter animi intelligamus: quod si ursum quoque verberibus acceperis, pravum, inquam, desiderium, absque ullo discrimine in bonis Domini anima tua inhabitabit.

XLVIII. — ATHANASIO DIACONO.

Quicumque in conclamationi ac perditam semetipsum conditionem dejecerunt, Domini memoria prorsus obliterata, horum e præcordiis penitus salutaris conversionis spiritus ablitus est. De quibus scribitur: quod non mortui in inferno, quorum spiritus exemptus est e præcordiis eorum, gloriam

α κρούς αὐτῶν ἀπειλήφασι ζῶντας, δυνήσῃ πάντως καὶ αὐτὸς, νεκρωθῆς τῇ ἐλπίδι ἀπαλλαγῆναι ποτε τῆς ἐν τῷ τύμβῳ τῆς ἀμαρτίας νεκρώσεως.

ΜΔ'. — ΑΣΚΑΗΗΙΑΔΗ.

Εἰ ἀνθρώπου ἱατροῦ περιδεύοντός σε οὐκ ἀπαιτεῖς τοὺς λόγους τῆς θεραπείας, μόνον δὲ ἱατροῦθῆναι παρακαλεῖς, πῶς τῷ Θεῷ τοὺς τρόπους τῆς σωτηρίας ἐπιζητεῖς; Ὅταν τοίνυν διὰ τῆς μεταβολῆς τῷ Κυρίῳ προσέλθῃς, μὴ καλυπραγμόνει τὸν τρόπον τῆς ἀποκαθάρσεως τῶν παρωπιμάτων σου· ἀλλὰ πίστευε μόνον, καὶ θαύμαζε, καὶ προσκύνει, καὶ ὕμναι. Εἰ δὲ μήγε, εἰπέ μοι τὸν τρόπον τῆς θείας τέχνης, πῶς ἐκ μονοειδοῦς φύσεως, τοῦ χοῦς λέγω, ζῶον λογικὸν ὁ ἄνθρωπος πεπλαστούργηται ἐκ τοσοῦτων μερῶν καὶ μελῶν συγκεῖμενος, εἴπερ ἐπιστῆσαι θέλεις. τῷ νευρώδει, τῷ ὀστέωδει, τῷ τριχώδει, τῷ ὀνυχώδει, τῷ σαρκώδει, τῷ μυελώδει, τῷ φλεβώδει, καὶ τῇ ἄλλῃ ποικιλίᾳ τοῦ σώματος καὶ οἰκονομίᾳ. Εἰ δὲ μὴ δύνῃ εἰπεῖν, μὴ τὸν τρόπον, καθ' ὃν κατεσκευάσθης ὑπὸ Θεοῦ· μὴδὲ τὸν λόγον ἀπαιτήσης, καθ' ὃν ψυχὴ ἱατρεύεται θεῶν δυνάμει καὶ φιλανθρωπίᾳ, καὶ τῶν πολλῶν ἀμαρτημάτων ἀποκαθαίρεται· ὅπου γὰρ Θεὸς ἐνεργεῖ, οὐ χρὴ τὸν τρόπον τῆς σωτηρίας περιεργάζεσθαι.

ΜΕ'. — ΠΑΥΛῸ ΜΟΝΑΧῸ.

« Ἐφραξα, φησί, θάλασσαν πύλαις »· τοῦτέστι, ταῖς ἐμαυτοῦ ἐλεημοσύναις κεκώλυκα τὴν τοῦ διαβόλου ἀναστράτας κακίαν, ἵνα μὴ πᾶσα ἐξάλφῃς ἐπειθοῦσα κατακλύσῃ σε τέλειον· Ποιῶν γὰρ ἐλεημοσύνας ὁ Κύριος, κατὰ τὴν γεγραμμένον, ἐν τῷ φείδεσθαι τοῦ ἀνθρωπέου γένους, καὶ μὴ συγχωρεῖν τῷ ἐχθρῷ, ὅσον θέλει πειράζειν τοὺς σπουδαίους.

ΜΖ'. — ΖΩΣΙΜῸ.

Ἡ μὲν ἀμαρτία μαραινεί καὶ ξηραίνει, ἡ δὲ εἰς Χριστὸν πίστις ἀναθάλλει, καὶ οὐ καταίχθυει τὸν ἀδιστακτῶς καὶ ἀγογγύστως ἐλπίσαντα ἄνθρωπον. Γέγραπται δὲ, ὅτι « Ὅσῳ Ἐταπεινῶν αὐτοὺς, τοσοῦτω πλείους ἐγίνοντο. »

ΜΖ'. — ΕΟΡΤΑΣΙῸ ΔΙΑΚΟΝῸ.

Ὅταν σοι μνήμη ἔλθῃ τοῦ λυπήσαντός σε προσώπου, καὶ δυνηθῆς ἀγωνιάμενος ἐκ ταύτης ἑαυτὸν ἀφαρπάσαι, τὸ τοῦ Δαυὶδ πεποίηκας· « Ἦρασας γὰρ ἐκ τοῦ στόματος τοῦ λέοντος θήραμα. » Λέοντα δὲ τὸν θυμὸν νοήσωμεν. Ἐὰν δὲ καὶ τὴν ἀρκτον τύπτῃς, τὴν πονηρὰν λέγω ἐπιθυμίαν, ἀναμφιβόλως αὐλισθήσεται· ἐν ἀγαθοῖς Κυρίου ἡ ψυχὴ σου.

ΜΗ'. — ΑΘΑΝΑΣΙῸ ΔΙΑΚΟΝῸ.

Ὅσοι εἰς ἀνέλπιστον ἑαυτοὺς κατάστασιν ἐβρίψαν, λήθην παντελῆ τοῦ Κυρίου νοήσαντες, τούτων πάντως ἐλήφθη ἀπὸ τῶν σπλάγγων τὸ σωτήριον τῆς ἐπιστροφῆς πνεῦμα, περὶ ὧν καὶ γέγραπται, ὅτι οὐχ οἱ τεθνηκότες ἐν τῷ ᾄδει, ὧν τὸ πνεῦμα ἐλήφθη ἀπὸ τῶν σπλάγγων αὐτῶν, δώσουσι δόξαν τῷ Θεῷ· ὅσοι

⁹⁶ Job xxxviii, 8. ⁹⁷ Psal. cii, 6. ⁹⁸ Exod. i, 12.

⁹⁹ Psal. xxi, 22. ¹ Psal. cxiii, 17.

δὲ λυποῦνται ἐπὶ ταῖς ἁμαρτίαις· καὶ τῇ νωχελίᾳ A
 ἑαυτῶν, καὶ λόγον ποιοῦνται τῆς σωτηρίας ἑαυτῶν,
 καθ' ὅσον ἐνδέχεται, καὶ ἐρείδονται τῇ εἰς Χριστὸν
 τὸν Σωτῆρα ἐλπίδι, τάχα τοῖς ζῶσι τὴν αἰώνιον ζωὴν
 συναριθμηθήσονται, αἰνέσαι τὸν Κύριον. Ἄλλ' ἡ
 ψυχὴ ἢ λυπουμένη διὰ τὸ μέγεθος τῶν κακῶν, καὶ
 ὁ βαδίζων, κύπτων, καὶ ἀσθενής, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ οἱ
 ἐκλείποντες, καὶ ἡ ψυχὴ πεινώσα, καὶ τεταπεινω-
 μένη, καὶ ἐξουδενωμένη, Κυρίῳ δώσουσι δόξαν δικαιο-
 σύνης.

ΜΘ'. — ΔΗΜΗΤΡΙΩ.

Ἡρώτησας, τί ἂν εἴη τοῦ κυκλώματος ἡ κεφαλὴ,
 καὶ μέμησο τοῦ Κυρίου προστάσσοντος τηρεῖν αἰε
 τὴν τοῦ ὄφειος κεφαλὴν. Τὸ τοίνυν πρῶτον τῇ δια-
 νοίᾳ ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ ἐντεθήμενον φιλόσαρκον καὶ B
 φιλοπαθὲς ἐνθυμήμα, πολλὰ βλαστάνει, καὶ συναρθροῖ-
 ζει περὶ ἑαυτὸ ἐνθυμήματα πονηρά. Τὴν πρωτόνοιαν
 τοίνυν τῶν πονηρῶν ἐνθυμημάτων κεφαλὴν ἡγήσω-
 μεθα εἶναι. Πλὴν ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ διάβολος κύκλω
 ἔχει δορυφοροῦντας αὐτὸν τὰ πᾶμφαυλα τάγματα
 τῶν δαιμόνων, κεφαλὴ χρηματίζων τῆς πονηρίας
 αὐτῶν.

Ν'. — ΣΥΡΙΑΝΩ.

Πειρασμὸς μὲν λέγεται καὶ αὐτὸς ὁ διάβολος·
 πειρασμὸς δὲ καὶ ὁ τρόπος, καθ' ὃν περάσσειν εἰσθεν
 ὁ ἐχθρὸς τοὺς ἀνθρώπους.

ΝΑ'. — ΘΕΟΚΛΕΙ.

Ἡρώτησας, τί ἂν εἴη τὸ γεγραμμένον· « Καὶ οἱ
 πεινώντες παρήκαν γῆν. » Γνωθὶ οὖν. Ὅσοι τῆς C
 θείας δικαιοσύνης ἐρέγονται πειναλέως, ἀφροντι-
 στοῦσι πάντως τῶν χοιῶν ἀγαθῶν, καταπτύουσι
 πάσης τῆς φαινομένης γῆς, καὶ κατέλιπον ταύτην
 ὑπερπτάντες· τῷ εὐσεβεῖ λογισμῷ παρέδραμον
 πάντα τὰ ὀρώμενα, καὶ αἰθεροβατοῦσι τοῖς ἀγγέλοις
 συμπανηγυρίζοντες.

ΝΒ'. — ΙΟΥΛΙΑΝΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Μὴ ἀμελεῖν βούλου, καὶ βέγγειν, καὶ μεταωριζε-
 σθαι, ἀλλ' ἐκδιάζειν σαυτὴν πρὸς τοὺς ὑπὲρ ἀρετῆς
 πόνους καὶ καμάτους, λογιζόμενος ὑπάρχειν ἀμείνονα
 πόνον συνεχῆ φύσεως ἀμελουμένης.

ΝΓ'. — ΕΠΙΦΑΝΙΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Νῦν τῷ διαβόλῳ καὶ ταῖς ἀμφ' αὐτὸν ἀγρίαις δυ-
 νάμεσι παρεδόθημεν πειρασθέντες πρὸς τὸ συμφέρον
 ἡμῶν. Νῦν ἀγῶνος χρεῖα καὶ παγκρατίου καὶ πάλης
 πρὸς τοὺς ἀνταγωνιστάς· νῦν τὴν πνευματικὴν
 ἐπιδειξιμὴν ἀνδρείαν. Ἔτι μικρὸν, καθά φησιν ἡ
 Γραφή, καὶ βοηθείας ἀνωθεν μεγάλης τευξόμεθα,
 καὶ τὰ διάφορα κέντρα τοῦ διαβόλου συντριψόμεν,
 καὶ ἐπιθησόμεθα ἐπὶ τραχήλους τῶν νοσητῶν ἡμῶν
 ἐχθρῶν, καὶ πατήσομεν ἐπάνω ὄφειον καὶ σκορπίον,
 καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ τὴν ἀντικει-
 μένην ἡμῶν· μόνον μὴ ὀλιγορήσωμεν.

dabunt Deo; sed qui de peccatis indolent, 486
 et sui pigritia, et propriam salutem aliquo in nu-
 mero ponunt, uti fieri potest, et spei in Christum
 Salvatorem adherent, cum vitam æternam viven-
 tibus cito connumerabuntur, ut Dominum laudibus
 cumulent. Verumtamen anima mœrore confecta
 propter malorum atrocitatem, et qui ambulat,
 humi vultum demittit, torpet, et oculi deficientes,
 et anima esuriens, et submissa, vilique habitu
 iucedens, Domino dabunt justitiæ laudem.

XLIX. — DEMETRIO.

Poscis, quid sit illud circumductionis caput,
 recordare præcepti Dominici, observandum esse
 serpentis caput. Primum itaque, qui cogitationi
 introducit ab adversario carnis amor, et affecti-
 bus deditus conceptus, multus germinat, et in
 unum multas circa se aggregat species et notiones
 pravas. Primum itaque impetum nefariorum com-
 prehensionum caput esse reputemus. Nihilominus
 ipsum quoque diabolum satellites circumvallant,
 et perniciosissimæ dæmonum cohortes, malitiæ
 eorum uti caput, præidentem.

L. — SYRIANO.

Tentatio nuncupatur ipse quoque diabolus, nec-
 non modus, et tenor, quo adversarius homines
 oppugnare assolet.

487 LI. — THEOCLI.

Petisti, quidnam illud sit, quod scribitur: « Et
 esurientes dimiserunt terram? » Teneto igitur.
 Quicumque avidissime divinam justitiam expetunt,
 curas demittunt omnes terrenorum bonorum, ter-
 ram universam, oculis subjectam pessundant,
 eamque superiores facti despexere, et sic aspecta-
 bilibus omnibus pia sanctaque cogitatione renun-
 tiantes, et una cum angelis super æthera gradien-
 tes, dies lætos agunt.

LII. — JULIANO DIACONO.

Ne rebus agendis indormiscas, neque stertas,
 neque te insolentius efferas, verum temetipsum
 ad virtutis sudores atque certamina etiam per
 vim compellito, id animo volvens multo præstan-
 tiorem esse laborem continuum, quam naturam re-
 missam ac desidem.

LIII. — EPIPHANIO MONACHO.

Nunc diabolo, et qui circa ipsum sunt, imma-
 nibus potestatibus contraditi sumus, in nostra
 commoda pertentandi. Nunc certaminis opus est,
 et pancratii, et luctæ in adversarios, et antago-
 nistas, nunc spiritus fortitudinem indicemus. Ad-
 huc modicum, Scriptura ait, et ingens auxiliū
 obtinebimus³, et varios aculeos diaboli contere-
 mus, et super inimicorum nostrorum intellectua-
 lium cervices ascendemus et conculcabitur ser-
 pentes et scorpios, præterea universam hostium
 potestatem nobis adversam, tantummodo ne ne-
 gligamus.

¹ I Reg. ii, 5. ² II Paral. xx, 17.

488 LIV. — RUFINO HESYCHASTÆ.

Beatum te, immodicæ quietis, et tranquillitatis, et securitatis participem, quod res omnes in hac vita corruptioni obnoxias, et in omnem partem sese contorquentes, ablegasti, et in placido et quieto hujusce tuæ per quam pulcherrimæ extremitatis portu commorari, hilaremque vitam agere selegisti, vitans mare, et humanæ miserix promiscuas undas, unum tantum solumque opus consecretans, quam ratione Christo Domino complaceras, et cum ipso gloriam consequaris, et regnum obtineas.

LV. — DIONYSIO.

Si comedendum nobis est mysticum Pascha, continentia animæ pedes præmuniendi atque effluendi sunt: ipsa siquidem frangimus et dirimus spiritualis spinæ radios, obstantes ne a perrecondito aliquo eoque levi principio aggrediatur, et ad interiora penetret.

LVI. — EPIPHANIO EPISCOPO.

Ut vel maxime corpus nostrum pacatum, et minime turbulentum persistat, neque ex iis motibus, qui ex satietate obtingunt, perturbetur, consideranda sunt modus continentioris comestionis, et alimonix limites, et sic non voluptas, sed in res singulas necessitas proscribenda. Quod si necessitati sæpenumero delectatio quoque jungatur, omnino siquidem inopia condit quadam 489 suavitate, si stomachus vehementer urget, ex necessitate totum propinatum edulcans, ob subsequenter cibi delectationem, non est rejicienda necessitas ob eam, quæ sequitur cibi sumptio, nec quæ prævolavit voluptas respicienda. Sed ex his omnibus commodum deligentibus, repudiandum venit, quod sensus oblectat, et necessitatis, quod inopia agentis.

LVII. — EUTHYMIO EPISCOPO.

Coercenda est servilis demissio, et indigna viro ad jocum et risum facta scurrilitas, necnon circa res edendas intemperantia, quinimo potius composita, et oculata, et Dei timore et gratiarum actione primoribus labellis, quæ apponuntur, libanda sunt.

LVIII. — *Eidem.*

Non, ut libet, obsectorum malorum fons est et origo promiscua ciborum usurpatio, et risus immoderatus. Intemperans siquidem risus, et ventris immodica rabies nullis numeris circumscripta scelera pariunt: et vero convenit, ut sacerdos ab omni peccato caveat.

LIX. — TIMOTHEO MONACHO.

Quemadmodum qui in lavacrum ingrediuntur, omni se corporis tegumento exspoliant, sic necesse est eos, qui sese asceticæ vitæ addicunt, omnibus curis sæcularibus exspoliatos, 490 in divinum, qui secundum philosophiam est, vitæ institutum introire.

LX. — PAULO MONACHO.

Obesæ naris cum sis, languideque et cunctanter

ΝΔ'. — ΡΟΥΦΙΝΩ ΗΣΥΧΑΣΤΗ.

Μακάριος σὺ, τῆς πολλῆς ἡσυχίας καὶ ἀταραξίας, καὶ τῆς βαθείας ἀπτοήσας, καθότι διέπτυσας πάντα τὰ ἐν τῷ φθειρομένῳ βίῳ στροβούμενα πράγματα, καὶ ἐν εὐδία λιμένος τῆς καλλίστης αὐτόθι ἐσχατιᾶς χαίρειν ἐγκαθωρμίσθης, πεφευγὼς μὲν τὸ πέλαγος καὶ τὰ ἐπάλληλα κύματα τῆς ἀνθρωπίνης ταλαιπωρίας, μίαν δὲ καὶ μόνην φροντίδα ποιούμενος, πῶς τῷ Δεσπότη ἀρέσεις Χριστῷ, ὅπως αὐτῷ καὶ συνδοξασθείης καὶ συμβασιλεύσεις.

ΝΕ'. — ΔΙΟΝΥΣΙΩ.

Ἐίπερ ἐσθίειν μέλλομεν τὸ Πάσχα τὸ μυστικόν, τοὺς τῆς ψυχῆς κατασφαλισώμεθα πόδας τῇ ἐγκρατεῖ· διὰ γὰρ ταύτης θραύομεν καὶ περικλῶμεν τὰς ἀκτίνας τῆς νοσηρῆς ἀκάνθης κωλύοντας ἔλθειν ἀπὸ ἀφανοῦς τινος καὶ λεπτῆς ἀρχῆς, εἰς τὸ ἐντός εἰσθεῖσθαι.

ΝΓ'. — ΕΠΙΦΑΝΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Ὁ· ἂν μάλιστα γαληναῖον ἤμιν τὸ σῶμα διαμεῖνη, καὶ μηδενὶ τῶν ἐκ τοῦ κόρου παθημάτων ἐπιθολούμενον, προνοητέον τῆς ἐγκρατεστέρως διαγωγῆς μέτρον, καὶ ὄρον τῆς ἀπολαύσεως, οὐ τὴν ἡδονὴν, ἀλλὰ τὴν ἐφ' ἕκαστα χρεῖαν ὀρίζοντας. Εἰ δὲ τῇ χρεῖα καὶ τὸ ἡδὺ πολλάκις συγκαταμέμικται (πάντα γὰρ οἶδεν ἐφηδύνειν ἔνδεια τῷ σφοδρῷ τῆς ὀρέξεως, τὸ παρ-ευσθεὲν τῇ χρεῖα ἅπαν καταγλυκαίνουσα), οὐκ ἀπωστέον τὴν χρεῖαν διὰ τὴν ἐπακολουθοῦσαν ἀπόλαυσιν, οὐδὲ μὴν κατὰ τὸ προηγούμενον διωκτέον τὴν ἡδονὴν, ἀλλ' ἐκ πάντων ἐκλεγόμενους τὸ χρησιμὸν ὑπερορᾶν προσήκει τοῦ πὰς αἰσθήσεις εὐφραίνοντος, καὶ τῆς χρεῖας κατὰ τὸ ἀεὶ ἐνδέον μεταληπτέον εὐχαριστοῦντας τῷ Θεῷ.

continua premimur, consortes fieri, Deo gratias

ΝΖ'. — ΕΥΘΥΜΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Ἀφεκτέον τῆς δουλοπρεπειᾶς, καὶ τῆς εὐτραπέλειας, καὶ τῆς ἀκρασίας τῆς περὶ τὰ ἐδώδιμα, κοσμίως δὲ μᾶλλον, καὶ μετὰ συνέσεως, καὶ φόβου Θεοῦ, καὶ εὐχαριστίας δεῖ ἐφάπτεσθαι τῶν παρατιθεμένων.

ΝΗ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ὁὐ τῶν τυχόντων κακῶν πηγὴ καὶ φλέψ γίνεται ἡ ἀδιαφορία τῶν ἐδεσμάτων, καὶ ὁ ἀκόλαστος γέλως. Ὁ γὰρ ἀκρατῆς γέλως, καὶ ἡ κοιλιomanία δυσεξαρθρήματα τίκτουςιν ἀμαρτήματα· φεύγειν δὲ πᾶσαν ἀμαρτίαν προσήκει τὸν ἱερέα.

ΝΘ'. — ΤΙΜΟΘΕΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Ὅσπερ οἱ εἰσπορευόμενοι εἰς τὸ λουτρὸν γυμνοῦνται παντὸς περιβλήματος, οὕτω δεῖ καὶ τοὺς τῇ ἀσκητικῇ προσερχομένους ζωῇ πάσης ὕλης βιωτικῆς γυμνωθέντας ἐντός γενέσθαι τοῦ κατὰ φιλοσοφίαν θελοῦ πολιτεύματος.

Ξ'. — ΠΑΥΛΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Νωθρός τις ὑπάρχων, καὶ τοῦ δυνου δέσμιος, τὸ

βιβλίον μόνον ἐναγκαλιζόμενος, ὡς ἀκούω, ἀπὸ πρώ-
της ὥρας μέχρις ἡλίου δύσεως ἀσχύλτως διαμένεις
ὡσπερ μετὰ μολίβδου τινὸς τῆ καθέδρα δεδεμένος,
καὶ μάλιστα βρωμαλέου τετυχηκῶς σώματος. Ἄλλ'
οὐχ οὕτως ποιεῖ! Ἀντώνιος ὁ κορυφαῖος ἡμῶν, ἀλλὰ
κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τοῦ ἀγγέλου, νῦν μὲν ἐκαθέζετο
εἰς τὸ τῶν χειρῶν ἔργον, νῦν δὲ πάλιν εἰς εὐχὴν
ἐξηγγείρετο· καὶ τοσοῦτου ἀπῆλαυσε φωτισμοῦ, ὥστε
μῖας τῶν ἡμερῶν εἰπεῖν τῶν φιλοσόφων τινι, ὅτι
καθάπερ ἐν πυκτῆ τῆ φύσει ἀναγινώσκω τῶν δη-
μιουργημάτων ἀεὶ τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου, καὶ τοσο-
οῦτον ἐν νυκτὶ μᾶλλον σκοτίας οὐσης τῷ Θεῷ συν-
εγίνετο, ὥστε τῆς ἡμέρας διαφαινούσης λίαν ἀπ-
εχθάνεσθαι, καὶ ἀποδοῖν οὕτως· Τι ἐμοὶ καὶ σοὶ,
φῶς ἀισθητόν; Εἰ τοίνυν ἀκριβῶς ἐπίστασαι, ὅτι ἐξ
ἐνὸς λίθου οἶκος οὐδαμῶς οἰκοδομηθήσεται, μὴ τὴν
μίαν ἀρετὴν νόμιζε χρῆναι κρατεῖν, τουτέστι, τὴν
ἀνάγκωσιν, ἀλλὰ καὶ εὐχῆς ἄψαι λοιπὸν, καὶ ψαλ-
μῶν νηφαλίω, καὶ ἀγρυπνίας συντόνου, καὶ τῶν
ἐξῆς· Δι' ὧν ἀκολούθως σεαυτὸν συνήση δομήσασθαι,
καὶ Θεῷ ὅν δὴ τρόπον ἀρέσαι, σκαριζῶν μὲν πρὸς
πᾶν εἶδος ἀρετῶν, τοῦ δ' ἐκνοῦ δὲ τὸν πηλὸν καὶ τὴν
σαβούρην ἀποσκευαζόμενος.

his obvientibus poteris aedificium construere, et Deo aliqua ratione placere, ad omnem quidem virtutum viam prompte rapideque contendens, pigritiam vero veluti cœnum luteum, necnon surburram propulsans.

ΕΑ'. — ΟΛΥΜΠΙΟΔΩΡῶ ΕΠΑΡΧῶ.

Γράφεις μοι, εἰ ἄρα περπωδέτατον εἴη μέλλοντι
σοι κατασκευάζειν σηκὸν μέγιστον πρὸς τιμὴν τῶν
ἁγίων μαρτύρων, καὶ αὐτῶν διὰ μαρτυρικῶν ἔθλων,
καὶ πόνων, καὶ ἰδρώτων μαρτυρηθέντος Χριστοῦ,
εἰκόνας τε ἀναθεῖναι ἐν τῷ ἱερατείῳ, καὶ θήρας ζώων
παντοίας τοὺς τοίχους πλησαι, τοὺς τε ἐκ δεξιῶν, τοὺς
τε ἐξ εὐωνύμων, ὥστε βλέπεσθαι κατὰ μὲν τὴν χέρ-
σον ἐκτεινόμενα λίνα, καὶ λαγούς, καὶ δορκάδας,
καὶ τὰς ἐξῆς φεύγοντα ζῶα, τοὺς δὲ θηρᾶσαι σπεύ-
δοντας, σὺν τοῖς κυνίοις ἐκθύμως διώκοντας· κατὰ
δὲ τὴν θάλατταν χαλῶμενα δίκτυα, καὶ πᾶν γένος
ἰχθύων ἀλιευσόμενα, καὶ εἰς τὴν ξηρὰν ἐξαγόμενα
χερσὶν ἀλιευστικάς· καὶ προσέτι γυψοπλασίας πᾶν
εἶδος ἐκφᾶναι δεικνύμενον, πρὸς ἡδονὴν ὀφθαλμῶν
ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ κοινῷ
οἴκῳ χιλίους σταυροὺς πῆξασθαι, καὶ ἱστορίας πτηνῶν
καὶ κτηνῶν, καὶ ἔρπετῶν, καὶ βλαστημάτων παν-
τοδαπῶν. Ἐγὼ δὲ πρὸς τὰ γραφέντα λέξαιμι, ὅτι περ
ἠπιῶδες ἂν εἴη καὶ βρεφοπρεπὲς τὸ τοῖς προλε-
χθεῖσι περιπλανῆσαι τὸν ὀφθαλμὸν τῶν πιστῶν.
Στερέου δὲ καὶ ἀνδρώδους; φρονήματος οἰκεῖον, τὸ ἐν
τῷ ἱερατείῳ μὲν κατὰ ἀνατελὰς τοῦ θειοτάτου τε-
μῆνους ἔνα καὶ μόνον τυπῶσαι σταυρόν. Δι' ἐνὸς γάρ
σωτηριώδους σταυροῦ τὸ τῶν ἀνθρώπων διασώζεται
γένος, καὶ τοῖς ἀπελπισμένοις ἐλπίς πανταχοῦ κη-
ρύσσεται. Ἱστοριῶν δὲ Παλαιᾶς καὶ Νέας Διαθήκης
πληρῶσαι ἔνθεν καὶ ἔνθεν χειρὶ καλλιῶτου ζωγράφου
τὸν καθ' ἑκάστην ἡμέραν, ὅπως ἂν οἱ μὴ εἰδότες γράμματα,
μηδὲ δυνάμενοι τὰς θείας ἀναγινώσκειν Γραφὰς τῆ
θεωρίας τῆς ζωγραφίας, μνήμην τε λαμβάνωσιν τῆς
τῶν γνησίως τῷ ἀληθινῷ Θεῷ δεδουλευκότων ἀνδρα-
γαθίας, καὶ πρὸς ἀμίλλαν διεγείρωνται τῶν εὐκλεῶν

A in rebus agendis procedas, volumen tantummodo
amplexu tenens, ut mihi refertur, ab ipso solis
exortu ad occasum ejusdem destinatus adherens,
veluti plumbo astrictus, ad cathedram religaris,
potissimum compacto corpore pollens. Non ita
tamen nostri primas Antonius virtutem suam
exercuit; sed ut illi angelus indicaverat, modo
considerans opus præ manibus habebat, modo pre-
cibus incumbibat, adeo ut nonnunquam luce divi-
na collustratus philosophorum, nescio cui di-
xerit, veluti in pugillari, natura ipsa sese crea-
turarum rationes continuo divinas recognoscere,
et cum nocturnæ tenebræ maxime omnia obum-
brarent, tum Deo propius adhæsisse, adeo ut
cum lampas solis interdiu illucesceret, odio illam
prosequeretur, et hunc in modum exclamaret:
Quid mihi est et tibi lumen sensui obnoxium? Si
itaque sagaciter tibi perspectum fuerit, ex uno
solummodo lapide domum ædificari non posse, ne
autumes unam tantum virtutem, lectionem nempe,
dominium obtinere. Quare super eam Deum
implorando operam da, et psalmos prudenter et
vigiliis continuato, et quæ sequuntur exerce. Qui-
bus obvientibus poteris aedificium construere, et Deo aliqua ratione placere, ad omnem quidem
virtutum viam prompte rapideque contendens, pigritiam vero veluti cœnum luteum, necnon sur-
burram propulsans.

491 LXI. — ΟΛΥΜΠΙΟΔΩΡῶ ΕΠΑΡΧῶ.

Sciscitaris a me, cum templum permagnum
tibi in animo et in sanctorum martyrum honorem,
et per eosdem ad mortem usque certaminum, labo-
rum atque sudorum dimicatione pro comperto
asserti Christi demortui consentaneum sit, ima-
gines in sacrario apponere, et omnium generum
animalium venatione muros opprimere, non eos
tantum qui a dextra parte, sed etiam a sinistra
assurgunt, adeo ut in solo terreno conspiciantur
extensa retia, lepores et capræ, et reliqua ani-
malia fuga sibi salutem potentia, venatores vero
desudantes et laborantes in illis captandis, et ope
catellorum, avide insectandis intentissimi: et in
salo plagæ tantæ genus omne piscium preheu-
sum, et genus omne piscium piscatorum mani-
bus in aridam extractum: adhæc ex gypso si-
gmenta, quæ ubique sunt, ad oculorum volu-
ptatem pollutia in domo Domini. Imo etiam
in domo omnibus patente innumeras cruces ex-
struere, et volatilium, et peccudum, et repentium,
et germinum omne genus appingere. Ego ad hæc
scripta responderim: Puerile hoc esse, et infan-
tulis peculiare, rebus jam expositis fidelium ocu-
los eludere. Fixi vero atque virilis genii proprium,
in sacrario versus orientem ædis sacratissimæ
unam solamque crucem formare: una siquidem
salutari cruce omne genus humanum servitute
eximitur, et desperatis ubicunque gentium spes
bona effulget, narrationibus porro ex veteri novo-
que fœdere quaquaversum manu pictoris optimi
ædem sacram completo, ut litterarum rudes, et
divinarum 492 Scripturarum lectionis nescii

figurae conspectu rerum optime gestarum eorum, A qui vero Deo legitime deservierunt, teneant, et ad eorum res gloriosas atque præclaras, per quas terram pro cælo, et visibilibus invisibilia præferentes certatim properent. Sed in patenti omnibus æde in multas diversasque cellulas partito, satis fuerit, si in unaquaque cellula una veneranda cruce cohonestetur: namque supervacanea negligenda esse iudico. Verumtamen continuis precibus, et explorata fide, necnon eleemosynis in constantia perseverandum est ad extremum, et sui despicientia, et in Deum perpetua spe, et divinorum eloquiorum meditatione, et ad genus humanum conjunctione, necnon erga famulos humanitate, et omnibus præceptis Domini nostri Jesu Christi temetipsum, et conjugem, et filios circummunire, et rem familiarem tutari conser-

καὶ ἀοιδίμων ἀριστευμάτων, δι' ὧν τῆς γῆς τὸν οὐρανὸν ἀπηλλάξαντο. τῶν βλεπομένων τὰ μὴ ὁρώμενα προτιμήσαντες. Ἐν δὲ τῷ κοινῷ οἴκῳ πολλοὶ καὶ διαφοροὶ οἰκίσκοι διειληγμένῳ ἀρκεῖσθαι ἕκαστον οἰκίσκον πεπηγμένῳ τιμῇ σταυροῦ, τὰ δὲ περιττὰ καταλιμπάνειν ἀναγκαῖον νομίζω. Εὐχαίς δὲ ἔκτενέσι, καὶ ἀδιστάκτῳ πίστει, καὶ ἐλεημοσύναις διαρκεῖν, καὶ ταπεινοφροσύναις, καὶ ἐλπίζῃ πρὸς Θεὸν ἀενάοις, καὶ θεῶν λόγων μελέταις καὶ συμπαιθεῖα πρὸς τὸ ὁμόφυλον, καὶ τῇ πρὸς τοὺς οἰκέτας φιλανθρωπίᾳ, καὶ πᾶσι τοῖς ἐντάλμασι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ περιστοιχιζέειν ἑαυτὸν τε, [καὶ] τὴν σαυτοῦ σύμβιον, καὶ τέκνα, καὶ πᾶσαν τὴν ὑπαρξίν περισκεπεῖν, καὶ κοσμεῖν, καὶ ἀσφαλίζεσθαι παραινῶ καὶ πάρακαλῶ.

circummunire, et rem familiarem tutari conser-

LXII. — HELIODORO SILENTIARIO.

Per res admirandas, quæ in aliis atque aliis locis, et variis temporibus singulis diebus efficiuntur, Dominus pusillus, seu nullius fidei homines, ad fidem firmam ac stabilem advocat, et fidelium fidem et spem magis ac magis adauget, necnon ipsam cogitationem solidam atque inconcussam signis luce ipsa clarioribus probat. Quare mihi animus est, ex innumeris fere Platonis nostri antesignani martyris nunc unam rem gestam, non tantum in patria nostra, sed et in omnibus urbibus et oppidis, quæ eo deprecatore Dei adiutorium exorant, 493 promptissime gratiam elargientis, et admirabilem vim indicantis referre. In monte siquidem Sina dicto, in quo Moyses a Deo legem excepit, et monachi tum indigenæ, tum externi inhabitant, quispiam genere Galata, una cum proprio filio, monachorum albo ascriptus, illic ibi vitam traducebat, multum ad tempus exercitationis certamina in eremo obiens. Sed quodam die repentino impetu, in prædictum montem irrupentes barbari quidam sublestæ fidei, exsecrandæque, qui in promptu erant, facili negotio, monachos, una cum filio annis obsiti Galatæ capiunt, et in captivitatem abducunt; illique adversis manibus colligatis, ad alia atque alia solitaria loca permanent, ubi jejunos ac denudatos compellunt, et discalciatos, et sine ullo tegmine pedum, per inconsolabilia illa loca, solis ardoribus exusta, nullo sitis humore conspicua, terga ulceribus obstructa, vi ac necessitate passibus rapidis ferri, et suspensa manu trepidantes adigentes. Senex interim in occulta spelunca remotus in mœnore maximo prolugebat, Deo accepti filii privationem non sustinens, Christum Dominum precibus humilibus per Platonem conterraneum martyrem, ut ærumnarum misericordiam caperet. Hoc idem et filius per eundem sanctissimum martyrem divinum Numen suppliciter postulabat, in captivitate vinculis constrictus, ut sui commiseresceret, et admirabiliter opem ferret. Cum vero petitioni utriusque, patris in specu

ΕΒ'. — ΗΛΙΟΔΩΡΩ ΣΙΛΕΝΤΙΑΡΙΩ.

Διὰ τῶν κατὰ τόπον καὶ τόπον ἐν διαφοροῖς χρόνοις ἑκάστοτε γενομένων θαυμάτων, ὁ Κύριος, τοὺς μὲν ὀλιγοπίστους καὶ τοὺς ἀπίστους, πρὸς πίστιν βεβαίαν ἐκκαλεῖται, τῶν δὲ πιστῶν τὴν πίστιν μᾶλλον καὶ τὴν ἐλπίδα αὖξιν, καὶ σιθεαρόν καὶ ἀσάλευτον ἐκφαίνει τὸ φρόνημα. Καὶ βούλομαι σοὶ ἐν ἐκ μύρων Πλάτωνος τοῦ ἡμετέρου τροπαιοφόρου μάρτυρος νυκτὶ διηγῆσασθαι, οὐ μόνον ἐν τῇ πατρίδι ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ ἐν πάσῃ πόλει, καὶ χώρα τοῖς δι' αὐτοῦ τὸν Θεὸν ἐξαιτούσιν ἐτοιμότητά δωρουμένου τὴν χάριν, καὶ τὴν παράδοξον ἐνδεικνυμένου ἰσχύϊν. Ἐν γὰρ τῷ δρει τῷ καλουμένῳ Σινᾶ, ἔνθα Μωσῆς παρὰ Θεοῦ τὸν νόμον ἐδέξατο, μοναχῶν κατοικούντων, καὶ ἐντοπίων, καὶ ξένων, εἰς τις ἀνὴρ Γαλάτης τὸ γένος ὑπάρχων, ἄμα τῷ ἰδίῳ υἱῷ τὸν μονήρῃ ἀσπασάμενος βίον διέτριβεν, ἐκεῖ ἐξανύων τοὺς τῆς ἀσκήσεως ἄθλους ἱκανὸν χρόνον ἐπὶ τῆς ἐρημίας. Καὶ δὴ τινι ἡμέρᾳ ἀφηνίδιον ἐπιβρέψαντες τῷ εἰρημένῳ δρει βάρβαροί τινες Ἕλληνες τὴν θρησκείαν, καὶ ἀπηγορευμένοι συλλαμβάνουσι τοὺς ἐτοιμοὺς εὐρεθέντας ἐκ τοῦ προχείρου μονάζοντος σὺν τῷ υἱῷ τοῦ γέροντος Γαλάτου, καὶ αἰχμαλωτίζουσιν, οὗσπερ καὶ συνόησαντες ὀπισθάγκωνα πολλὰς μονὰς ὑπερβαίνουσιν ἐρήμους, νῆσταις καὶ γυμνοῖς ἐλαύνοντες, μὴ ὑποδοδεμένους παντοῖον ὑπόδημα, κατὰ τῶν ἀπαραμυθῆτων ἐκείνων, καὶ ἀνύδρων, καὶ τραχυτάτων τόπων τῇ βίᾳ καὶ τῇ ἀνάγκῃ τροχάζοντας, καὶ τῷ ἀπειρῷ φόβῳ τροχομένους. Μόνος δὲ ἐν τινι ἀποκρύφῳ σπηλαίῳ κατακρυβείς ὁ πρέσβυς τῷ πένθει ἐτρύχετο μὴ φέριον τὴν στέρησιν τοῦ θεοφιλοῦς υἱοῦ, καὶ τὸν Δεσπότην κατεδυσώπει Χριστὸν διὰ Πλάτωνος τοῦ πατριώτου μάρτυρος καμψῆται πρὸς οἰκτιρμούς· τὸ δ' οὐτὴ καὶ ὁ υἱὸς διὰ τοῦ αὐτοῦ παναγίου μάρτυρος τὴν Θεὸν παρεκάλει ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ δεδεμένος, κατελεῆσαι αὐτὸν, καὶ ἐκτελέσαι θαῦμα. Ἀμφοτέρων δὲ ἐπακουσθέντων, τοῦ τε πατρὸς ἐν τῷ σπηλαίῳ τοῦ δρους, καὶ τοῦ υἱοῦ ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ, ἰδοὺ ἐξείφνης ὁ ἡμέτερος Πλάτων ἐπιστάς, ἐριππος φαινόμενος, ἔλκων τε καὶ ἄλλον ἵππον εὐκαιρὸν ἐμφανίζεται τῷ παιδί διαγρηγοροῦντι, καὶ γνωρίζοντι τοῦτον ἐκ τοῦ πολλακίς τὸν χαρακτήρα τοῦ ἀγίου ἐπὶ τῶν εἰκόνων

τεοῦ ἀσθαι. Καὶ εὐθέως κελύει αὐτὸν ἐκ μέσου πάντων ἐξαναστάντα λαβεῖν τὸν ἵππον καὶ ἐπικαθεσθῆναι. καὶ δῆτα παρατυπία δίκην ἀράχνης τὰ δεξιὰ διελύθη, καὶ μόνος αὐτὸς λυτρωθεὶς διὰ τῆς ἐπικλησίως, τῷ νεύματι τοῦ Θεοῦ ἀναστὰς, τῷ ἵππῳ ἐποχεῖται, καὶ ἔπεται ὁδηγοῦντι τῷ ὀσίμῳ μάρτυρι θαρράλεος καὶ χαίρων. Συντόμως δὲ καὶ ὀξέως ἀμφότεροι, ὃ τε ἅγιος Πλάτων καὶ ὁ νέος μοναχὸς καθάπερ ὑπόπτεροι φθάνουσι τὴν τοῦ γέροντος οἰκίαν εὐχομένου καὶ κλαίοντος, καὶ ἀποσώσας ὁ καλλίνικος μάρτυς τῷ τὴν καρδίαν ἀλγοῦντι πατρὶ τὸν ποθητὸν υἱὸν, ἀφανῆς γεγένηται. Ὡστε οὖν ἐν παντὶ τόπῳ τοῖς διὰ αὐτῶν τὸν Θεὸν ἐπιβοηθούμενος πᾶν πρᾶγμα θαυμαστὸν καὶ παράδοξον οἱ τοῦ Δεσπότης Χριστοῦ αἰδόμενοι καὶ εὐκλείεις ἀθληταὶ ἰσχύουσιν ἐκτελεῖν. Ταῦτα δὲ σοι γεγράφηκα φιλομάρτυρι ἔντι, καὶ μηδέποτε κόρον τῆς μνήμης τῶν τρισμακαρίστων μαρτύρων λαμβάνοντι.

e servitute filium expedivit, disparuit. Quare locis res omnes mirificas, et præter expectationem honore et nomine illustres certatores possunt efficere. Hæc autem ad te, qui martyrum amore inflammaris, et nunquam ter beatorum martyrum sum persecutus ¹.

¹ Hæc epistola cum superiori in septima synodo generali, secunda Nicæna, act. 4, uti Nili germanus partus scripto reddita est, ad eorum errorem reprimendum qui asserebant, Nilum contra imagines scripsisse. Quarum postremam, ad Olympiodorum præfectum, ab eisdem depravatam fuisse corroborant. « Ipsi enim pro eo quod dixit, *hinc et inde pinge*, ΔΕΙΞΘΑ posuerunt. » Et sic ex iisdem

montis, et filii in captivitate accessisset, en repente noster Plato in equo vectus instat, atque oculis observans, et una secum alium equum a vectore vacuum ducens, puero parvigili patet, **494** cujus sancti effigiem planissime cognoscebat, in imaginibus sæpissime perspectam : statimque illi præcipit, ut e medio omnium assurgens, equum accipiat, illique insideat, et repentinio araneæ instar vincula dissoluta sunt, et solus ipse per invocationem in libertatem vindicatus, nutu divino assurgens, et equo vectus ducentem sanctum martyrem, et viam monstrantem confidenter, et læto animo subsequitur. Et sic pusilla interposita mora uterque tum sanctus Plato, tum monachus adolescens, æque ac si essent pennati, habitationi senis, precibus dediti, atque illacrymantis devolant. Sic martyr victor egregius patri mœrere perditum filium optatissimum postquam in omnibus illis, qui per eosdem Deum implorant, advenientes Domini Christi celeberrimi, atque memoriam explodis, neque exsatiaris litteris,

convincitur, « ostensum esse liquido, quia ipse sanctus et egregius Pater Nilus sanctas icones suscipiebat. Accusatus est autem a pseudosyllogo illo, quod contra imagines locutus fuerit. Unde miseri non solum Christianorum, sed et sanctorum calumniatores existunt, et pessime accusantes falso sacratissimos Patres.

ΝΗΛΟΥ ΜΟΝΑΖΟΝΤΟΣ ΕΡΗΜΙΤΟΥ ⁽¹⁾

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ ⁽²⁾

ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΝΑΙΡΕΞΙΝ ΤΩΝ ΕΝ Τῷ ΟΡΕΙ ΣΙΝᾶ ΜΟΝΑΧΩΝ ¹ ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΙΧΜΑΛΩΣΙΑΝ
ΘΕΟΔΟΥΛΟΥ ΤΟΥ ΥΙΟΥ ΑΥΤΟΥ.

NILI MONACHI EREMITÆ NARRATIONES

QUIBUS CÆDES MONACHORUM MONTIS SINÆ ET CAPTIVITAS THEODULI EJUS FILII DESCRIBUNTUR.

(Nili opera quædam nondum edita, ex bibliotheca illustrissimi domini Caroli de Montchal, archiepiscopi Tolosani. Petrus Possinus, Societatis Jesu, recensuit et Latine vertit. Parisiis ap. Seb. Cramoisy, typographum regium, via Jacobæ, sub Ciconiis. MDCXXX X, in-4.)

ILLUSTRISSIMO AC REVERENDISSIMO
PRÆSULI

D. CAROLO DE MONTCHAL ARCHIEPISCOPO TOLOSANO.

Cum naturali quodam jure constitutum sit æquissime, ut, ad locum unde exierint flumina revertantur¹; Nilus hic tuus, vel, si concedis, noster, Præsul illustrissime, ex humanitatis et liberalitatis tuæ sinu beneficentissimo profectus, ad nos utique reditum eodem legitimum habet et necessarium. Neque vero cæcus iste velut fluminis est impetus, proclivitate naturæ, non arbitrii judicio ad te incitatus. Sed quomodo fas est interpretari mortuorum sensus, et divorum, qui in cælis ævum degunt, tacita judicia suspicari, unum te credo equidem potissimum eligat ex omnibus sanctus ipse Nilus cui suum istud cupiat redivivum opus nuncupari. Enimvero cui potius istud quiddam est obsequii vel officii delatum velit, primum, abbas, quam archiepiscopo? Deinde, Chrysostomi magnus olim admirator, quam magno hodie virtutum ejus imitatori? tum homo Græca sacundia percelebris, quam homini ejus linguæ peritissimo? Denique scriptor antiquissimus, et luce dignissimus, a temporum et barbarisi naufragiis vix modo porrectis a te tabulis emersus, quam patrono et liberatori suo? Atque hujus postremi certe nominis ut magna quædam vis esse videatur, ad conjecturam de grato ejus in te animo statuendam, facit hujus viri natura quædam elegans, et in profitenda referendaque gratia liberalis: cujus indolis in hac ipsa, quam jam edimus, Historia, documentum edit ipse maximum. Quid enim Nilus hic noster non illi debuisse se fatetur Eluzensium episcopo², quod is Theodulum suum filium, ex servitute barbarorum sua pecunia redemptum, sibi liberalitate prolississima reddidisset? Magnum omnino meritum: sed quo non multo inferior ea gratia est, quam isto producendo, et in lucem emittendo commentario, ab auctore ejus illo eodem iniisti. Quid enim? annon sensu sermoneque fere omnium, Græcorum vero præsertim, pervagatum illud est: charitate ac necessitudine liberorum libros etiam dignari? adeoque sic videmus nihilo fere minus doctis hominibus

¹ Τῶν ἐν Σινῇ καὶ Πατρῶν ἁγίων Πατέρων codd. Allat. ² Eccle. 1, 7. ³ Infra narr. 7.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(1) Νήλου μονάζοντος ἐρημίτου. Erant monachi urbani, qui intra civitates constructis cœnobiis vivebant, erant et alii eremitæ, qui in locis ab hominum commercio disjunctis Deo vacabant. Ne quis hic forte vacare existimet alterum illorum μονάζοντος ἐρημίτου.

(2) Διηγήματα. Ita C. R. scribit hunc titulum, numero multitudinis. Unde occasionem arripui distinguendi hunc librum in vii Narrationes: cum hoc arbitraret aliquo lectoris commodo, nullo auctoris aut operis detrimento fieri posse.

hos ingeniorum partus, quam parentibus, illos viscerum ac corporum, cordi esse ac curæ solere? Quod cum ita sit, et cum tu hoc opus disertissimum atque omnium, elaboratissimum sancti Patris hujus Nilii, hoc est seipsum omnium charissimum, ex otiosa bibliothecæ custodia, tanquam ex carcere ac tenebris, excitatum, luci et famæ publicæ reddideris, quomodo non jam ille fateatur nihil fere de se minus Tolosanum te hodie esse meritum antistitem quam illum olim Eluzanum? Jam vero quod fluviorum more Nilus ad te redit auctior quam emissus a te est, si quid est in eo proprie meum, quod sentio equidem quam exiguum ac pene nihil sit, potuine vel deliberare sine scelere, tibi, an alteri cuiquam, has qualescunque laborum meorum primitias consecrarem? Qui, ut omittam communia, tot talibusque privatim obstrictus tibi sum nominibus, ut hoc proferri sit necesse, cum multa tibi ab auctore debeantur hujus operis, quæ superius exposui, tum multo plura tamen et majora eidem tibi ejus ab interprete deberi.

Horum illud placet primo loco ponere singulare specimen humanitatis tuæ: quod ad capsas illas tuas librarias, lectissimis et rarissimis codicibus magno undique sumptu conquisitis refertissimas, non solum admisiati me, totque voluminum, Græcæ præsertim linguæ, nunquam typis editorum, visum permisisti (quem tamen ne ipsum quidem avari quidam rerum talium indulgere solent), sed usum etiam quam diturnum vellem obtulisti prolixissime. Quæ liberalitas cum facienda magni per se est, præsertim in homine quo nemo melius pretium sciat libris ponere: tum magnam certe splendoris accessionem gratiæque accipit ex sordibus aliorum in hoc genere: qui omnem habendi fructum in invidiæ solatio collocantes, possident ad hoc tantum (quod eleganter in re simili dixit Cyprianus) ne possidere aliis liceat. Ita omnium desideriis ad unum illiberale gaudium fruuntur; et tanti putant jactationem unam suam publico totius orbis incommodo conficere. Igitur post sæculorum et gentium barbariem pestis hi sunt ultima librorum: qui paucos illas ipsos, per omnes casuum injurias ad hæc tempora servatos, ut infesti quidam naufragis piratæ, perire cogunt in conspectu terræ; dum conatus omnes miserorum, lucis quodam desiderio velut gestientium, incubantes isti opprimunt et frustrantur.

At vero musei tui, item ut illæ Musarum, sine invidia fores patent (5): omninoque præ te fers nihil te in illa copia tam eximium habere, quod non ad utilitatem omnium publicare sis paratus. Atque utinam non deessent tantæ voluntati tuæ homines idonei qui edendis tot libris veterum a te suppeditandis vel recensendi otium, vel interpretandi laborem, vel excudendi industriam conferre possent: brevi tempore ex tua unius bibliotheca multi variarum facultatum scriptores optimi proferrentur! Quanquam quid ego alios imploro? Utinam tibi, tibi inquam, liceret ipsi per graviore curas aliquod his spatium impertiri; et ea quæ sursum per subsequenda tempora ad codicum tuorum margines annotare doctissime soles, certo ordine digerere una cum ipsis libris edenda! Nunc cum religionis summam, sicut dignum est, præ cæteris omnibus ducendam tibi esse rationem statuas, ita habitas in omnibus officiis pastoralis tui muneris, ut etiã illa ipsa, quibus alioqui nihil tibi est jucundius, pulcherrimarum rerum studia posthabenda iis putes.

Itaque hoc ipso quo hæc ego scribo tempore tu gregem tuum lustras bonus pastor, et suscepta ex præscripto sacrorum canonum visitatione diæcesis tuæ, magno labore tuo, summa approbatione omnium, nec minori fructu populorum paternas curas tuas, et pastorem vigilantiam per tuæ ditionis oppida vicos et paræcias circumfers. Cætero item omni tempore nullam tibi quietem indulgere solitus ab iis muneribus, quæ ex illo in quo emines pontificiæ dignitatis culmine ad nostram inferiorum emanare utilitatem possunt. Quippe adeo sacris faciendis, divinis officiis celebrandis, sacramentis cum cæteris, tum præcipue confirmationis atque ordinis conferendis assiduum te exhibes, ut nullius desiderium, per tuam summam in hoc genere diligentiam, effectu aut opportunitate destitatur. Cujus occasione mentionis oportet hic commemorare me, alteram quamdam quam habeo maximam te observandi causam: quæ semper apud majores magnæ necessitudinis habere vim est credita, nimirum quod me tuarum impositione manuum in sacrum presbyterorum ordinem, licet indignissimum, cooptasti. Cujus tanti beneficii nullo unquam immemor tempore omni cura et studio efficere conabor, ut quam verbis conceptis, cum inter sacra mysteria rite sacramento dicere, pollicitus religiose tibi sum reverentiam et obedientiam factis semper rebusque repræsentem. Vase.

Scribebam Tolosæ xv Kalend. Martias, anno CIO ICGXXXVII.

Ill. D. T. deditissimus

PETRUS POSSINUS Soc. Jesu.

(5) Diogen. Cent. 5 ad 5. Ἀφθονοῦ Μουσῶν θύραι,

LECTORI.

De opere quidem ipso atque hac historia Nili facile, opinor, ex testimoniis quæ descripsimus (*supra col. 42*), Nicephori præsertim, intelligis, erudite lector, quid statuere debeas : de opera in hac editione nostra, vel consuetudinis usurpandæ causa, paucis admonendus es. Hoc usum modo initio receperam : hocque illi qui suo magno merito nihil non apud me possunt, mecum duntaxat egerant, ut veterem quæ pridem a Lipomano est edita hujus opusculi interpretationem recenserem, et cum Græcis compararem. Sed cum aliquot jam paginis passim interpolatam ac recentatam a me illam interpretationem amicis in specimen obtulisset, quod scribenti prius mihi, hoc legentibus idem ipsis visum est : me, si pergerem ut ceperam, exhauriendis illis laboris illiberalissimi fastidiis, magno meo tædio nullam tamen alienam gratiam relaturum. Et certe, ut quam omittere non possum, celerrime saltem, quod verecundiæ unum superest, transigam, reprehensionem laboris alieni, id quam breviter tam vere licet affirmare : nullum omnino labis flagitiive genus quod in eo genere caveri debeat, in ista esse versionis perversissimæ deperatione prætermisum. Nam et obscurata passim est auctoris sententia ; et non raro ad libidinem interpretis ficta ac detorta. Jam omnibus fere paginis miserrimum in modum per summam licentiam lacerata fœdissime, mutilataque oratio scriptoris, tum a capite ad calcem nullo non loco ita cooperta contaminataque maculis barbaræ cujusdam infantia, ut opus veterum iudicis arce dignum, rus hodie merum, rureque infœctius videatur. Quæ si quis a me dicta criminiosius existimet, non ego tamen apud eum perdam aquam prolixa approbatione causæ meæ, certis unaque de re testimoniis proferendis : sed si tanti puet rem totam cognoscere, et Latina illa veteris interpretis cum Græcis auctoris conferre, ut ad alia coniveat, næ is tamen si quam habet æquitatem, cum non tantum commata aut comprehensiones totas, sed paginas, atque adeo tractationes integras conscio silentio præteritas toto passim in opere perspiciet, et illum quisquis est interpretem scripsisse festinanter ; et me non calumniose accusasse judicabit.

Atque hinc satis intelligis, lector optime, quam non leviter aut cupide consilium interpretationis ordiendæ novæ, sed necessario susceperim. Nunc quibus id auxiliis perfecero, si cujus interest scire, sic habeto. Illustrissimus D. Carolus de Montchal, archiepiscopus Tolosanus, vir, quod omnes undique prædicant, promovendæ hodie rei litterariæ natus, partem quamdam hujus libri, quæ priores ferme narrationes tres continet, a Claudio Salmasio acceperat : qui sibi eam ex codice Palatino describendam a librario curarat non peritissimo. Quanquam, ne vitium omne imputem manui, librum illum Heidelbergensem crebræ nec exiguæ lacunæ ne ipsum quidem optimum fuisse satis docent. Reliqua vero quæ ad finem voluminis dimidio, ut dixi, plura deerant, curaverat idem modo laudatus archiepiscopus per mercenarias operas addenda, ex alio quopiam codice, quantum licet intelligere, non multo sinceriori, ita multis passim lacunis hiat, mendisque horret omnis generis illa descriptio. Hic est codex quem in Notis appellabo Tolosanum (6). Prorsus ejusmodi, qui nec lectori prodesse nisi divinanti, nec interpretem pati nisi Œdipum aut Apollinem posse videretur. Proftendi locus hic est editionis hujus laborem præcipuum, ac, quod inde sequitur, gratiam laudemque, ejus quem tertio laudamus Tolosani præsulis esse propriam. Namque ille depravatissimas schedas, ex corruptissimis codicibus imperitissime descriptas, emendavit quam potuit exactissime ad exemplar e bibliotheca Regia depromptum : ex quo variantes etiam lectiones sua ipse manu annotavit ad marginem ; lacunas vero, quod momenti præcipui fuit, coæquavit universas. Isto ego exemplari quamvis uno, tamen sic aucto sicque interpolato fretus, recensere totum librum institui, et misere deformatum opus ad pristinam autographi puritatem emendando ac restituendo promovere, quantum ex tanto intervallo tantulis præsidii niti possem. Unum postremo de interpretandi ratione moneo. Sic semper existimavi : caput esse in officio interpretis, auctoris sententiam quomodocunque obtinere, hoc est, vel pluribus vel paucioribus verbis : vel assectando *κατὰ τὴν ἰδέαν*, vel, sicubi obscurior locus sit, adhibenda

(6) Varias lectiones ex codicibus Vaticanis dedit Leo Allatius, quæ exstant ad calcem epistolarum Nili sub hoc titulo : *Variæ lectiones in S. Nili Historiam de cave monachorum montis Sinai et captivitate ejus filii Theoduli, Græce et Latine editum a Petro Possino societatis Jesu presbytero, Parisiis apud Sebastianum Cranoisy typographum regium. Anno MDCXXXVIII, in-4. Excerptæ ex quatuor codd. mss. Vaticano, Barberino, qui ex Altempsiano, postea comparato cum Sfortiano, satis antiquo, complectente Vitæ sanctorum, quorum dies festi celebrantur mense Januario, qui ita concordant, ut ex uno exemplari quasi excerpti esse videantur, et ab hoc edito discrepantes : multa enim mutant, multa addunt, plurima recidunt : præterea cum Palatino, qui ex bibliotheca Heidelbergensi per me in Vaticanum relatus est, et qui alter ab illo esse videtur, ex quo exemplum Tolosanum excerptum est. Has collegi, et ut potuit excerptis, pervulgarique curavi in gratiam, honorem et commodum optimi summiqve viri, et sui amicissimi, Petri Possini, Leo Allatius.*

Hanc lectionum varietatem accurate collectam textui subjecimus. EDIT. PATR.

etiam paraphrasi, quidquid id demum est quod significare scriptor voluit exponere planissime ac politissime. Quanquam idem non nesciam sectam esse longe aliam tristem quorundam, qui miseræ servituti genus manciant interpretum : dum annumerare verba verbis scrupulosissime jubent; et Latinam orationem plerumque ingenua libertate repugnantem, vel raptatam calcibus per cuncta Græci sermonis vestigia trahere.

SUMMÆ ET ARGUMENTA NARRATIONUM.

NARRATIO PRIMA.

S. Nilus amisso recens filio Theodulo, consolationem amicorum respiciens calamitatem suam coram ipsis lamentatur.

NARRATIO SECUNDA.

S. Nilus conversionem suam a principio narrat. Tum commemorata recenti cæde sanctorum, de Providentia disputat, multis ex sacra Historia exemplis repetitis.

NARRATIO TERTIA.

Barbarorum Arabum mores et religiones describuntur. Sanctorum item monachorum, qui circa montem Sina solitariam agebant vitam, studia virtutesque declarantur.

NARRATIO QUARTA.

Subitam incursionem Barbarorum in sanctos monachos, cædes quorundam, captivitatem Theoduli, solitudinem et querelas sancti Nili, ejusdemque consolationem continet.

NARRATIO QUINTA.

Adolescens conservus Theoduli fuga perlatus ad Nilum cum amicis colloquentem, multorum cædes crudelissimas et certamina sanctorum fuse narrat; Theodulumque nuntiis postridie maclandum solemnî sacrificio Barbarorum.

NARRATIO SEXTA.

S. Nilus incredibiliter consternatus atroci nuntio de periculo Theoduli, erigitur exemplo generosissimæ matronæ, quæ nuntiatum filii sui cædem constantissime tulit. Pharanitæ legatos ad Barbarorum regem expostulatos de recenti grassationis injuria destinant. Nilus cum sociis sanctorum corpora sepellit. Mozque allato a rege Barbarorum benigno nuntio ad perquirendum filium proficiscitur. Capitur a Barbaris, liberatur paulo post. Certum de salute filii nuntium accipit, Elusamque ad ipsum pervenit.

NARRATIO SEPTIMA.

Theodulus Elusæ repertus casus suos patri narrat, et quomodo periculum sacrificii evaserit. Elusanus antistes sanctum Nilum ordinat presbyterum, invitatumque frustra ad manendum apud se, viatico prosequitur in monasterium cum filio revertentem.

NILI MONACHI

EREMITÆ

NARRATIONES.

ΔΙΗΓΗΜΑ Α'.

Ἀλώμενος (7-3) ἐγὼ μετὰ τὴν ἐφοδὸν τῶν Βαρβάρων ἦλθον εἰς Φαράν, καὶ τινες ἀκούοντές μου τὸν ἐρημικὸν παριόντες ἐπήνουν βίον, πολλὰ πρὸς ἑαυτοὺς εἰπόντες, ἐγκώμια τοῦτου συνείροντες· ὡς ἔστι γαλήνης μεστὸς, καὶ πάσης ταραχῆς ἀπηλλαγμένοι, τῇ ἡσυχίᾳ πλατύων ἐνφιλοσοφοῦσαν τοῖς ὀρωμένοις τὴν τῆς ψυχῆς κατάστασιν¹⁻², καὶ διὰ τούτων ὁδῶ

1 NARRATIO I.

Errabundus ego post incursionem Barbarorum veni in 2 Pharan, et quidam, audiente me, solitariam inter eundem laudabant vitam, multa ejus pro se quisque in familiarem sermonem præconia conferentes, cum sic dicerent : plenam eam tranquillitatis et perturbationis omnino expertem, ab illa philosophantem, circa ea quæ videntur animæ tran-

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

¹⁻² καὶ τῶν παρόντων τινὲς ἀκούοντές μου τὸν ἐρημικὸν ἐπαινοῦντος βίον, καὶ αὐτοὶ παρ' ἑαυτοῖς προσετίθουν ἐγκώμια, ὡς ἔστι γαλήνης μεστὸς λέγοντες, ὡς πάσης ταραχ. ἀπηλλαγ. ὡς ἐμφιλοσοφοῦσαν τοῖς ὀρωμένοις, πλατύων τῇ ἡσυχίᾳ τῆς ψυχῆς τὴν κατάστασιν cod. Barb.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(7-3) Ἀλώμενος. Supplevimus ex cod. R. τὸ ἐγὼ. Ἀκούοντές μου. Sic c. R., c. T. ἀκούοντές μου.

quillitatem per quietem dilatari, ejusdem ductu A mentem illa via progressam cognitioni Dei admo-
 cerni : quod esse extremum expetendorum ac
 felicitate. 1 summam, quotquot exsistere a sæculo
 sapientes una voce profitentur. Hos ego cum per-
 fusis fletu oculis intuitus essem attentius, misc-
 rabili sublati gemitu (confusus quippe animo
 sedebam tot malorum quot pertuleram afflictus
 mole, vultu aspectuque Ipso manifestum indicium
 calamitatis meæ palam adhuc præferens), convertit
 homines hæc species ut ad me de militari deflecter-
 ent alloquendi causa : tum acceptum in medium
 circum undique sedentes, post aliquantum 3 moræ
 ut me sermonis non occupandi certum continuare
 gemitus vidèrunt, perturbationis causam officiose
 sane et cum multa miserationis significatione per-
 centantati ex me sunt. Me vero ad eam vocem inge-
 miscente vehementius (quippe recruderat hac
 mei mali mentione utcunque jam sopitus dolor ;
 et ab acerbitate cladis meæ remouentem se obli-
 uione animum oblata de repente tetra species re-
 traxerat ad præsentem pene sensum usurpandum
 earum molestiarum, quarum me præteritarum vel
 sola recordatio cruciabat) : Quidnam, o Pater, in-
 quiunt, eorum quæ dicta a nobis sunt adeo alienum
 a vero visum est, ut ad primum sonum interroga-
 tionis nostræ sic tanquam audita blasphemiam lamentatus
 sis, prorsus ut afflictus ad hunc squalo-
 rem, hoc mœrentis habitu sic lugens videaris, vel
 Dei violati causa conqueri ; vel intellecto errore
 quodam nostro ejus miseratione commoveri ? An
 occulta quadam potius sermo noster cum arcana
 causa doloris tui cognatione junctus est, ut ejus
 admonitu excitata ea percussa que penitus tanta
 repente foras lacrymarum copia redundaret ? nam
 hoc, qua te videmus luctu deformatum 4 specie,
 necesse est profecto non mediocre esse acer-
 bitatem doloris tui, cujus interior morsus quam
 acer et cruentus sit ex hoc fletu quem cernimus
 suspicamur.

Talis mihi provocatio virorum linguam ad tacen-
 dum obstinatam ad responsionis officium vix tan-
 dem expedit. Tum igitur ego, Equidem, inquam,
 vobis quid dicam non habeo. Neque quam potissi-
 mum ad partem percentationis vestræ primum re-
 spondeam statuere satis possum, nube quadam
 ægritudinis conspectum mihi omnem veri et decori
 iudicium intercludente. Sectæ quidem atque insti-
 tuti vobiscum ejusdem sum ; me enim quoque so-
 litudinis utilitas olim percudit, tantamque ad sui

προβαίνουσιν ἔγγυς γνώσεως ἄγων Θεοῦ, ἣν ἔσχα-
 τον ὄρεκτόν ³ (4), καὶ τελευταίαν μακαριότητα, πάν-
 τες οἱ ἀπ' αἰῶνος σοφοὶ ἑμοφώνως δοξάζουσιν ⁴.
 Κάμου δεδακρυμμένοι τοῖς ὀφθαλμοῖς ἀτενῶς αὐ-
 τοῖς προσεσηκῶτος ⁵, καὶ λίαν ὀδυνηρὸν προσοιμώ-
 ξαντος (5) (ἐκαθήμεν γὰρ δὴ ⁶ σφόδρα συγκεχυ-
 μένος ἐπὶ τοῖς συμβεβηκόσιν ἀνιστοῖς, καὶ φανερὰν
 ἐπὶ τοῦ ⁷ προσώπου φέρων τὴν ἀγγελίαν τῆς συμ-
 φορᾶς ἔτι), τάχα βουλόμενοι λέγειν πρὸς με τῆς εὐ-
 θείας ἀποστάντες ἐκκλίνουσιν· καὶ μέσον παρακα-
 θεθέντες λαμβάνουσιν μικρὸν τε διαλείποντες, ὡς
 εἶδον, σιωπῶντα, καὶ στένοντα τὴν αἰτίαν σπουδαίως ⁸
 ἄμα καὶ συμπαθῶς ἤροντο τῆς συγχύσεως. Ὡς δὲ ἔτι
 περιπαθέστερον (6) πρὸς τὴν πεῦσιν ἐξοίμωξα ⁹ (ἐκλί-
 νησε γὰρ πρὸς τὸ πάθος πάλιν ἕλιγον τὴν μνήμην
 ἡσυχάσασαν ἢ ἐρώτησις, καὶ τὸν λογισμὸν αὐθις ἰνάγα-
 κασεν ¹⁰ ἰδεῖν ὡς παρόντα τὰ πράγματα ἢ ἀπαγγελία
 [Ἐσ. ἐπαγ. Poss.] τοῦ δράματος, ἐκεῖνα τῇ ἐνοίᾳ
 τυπώσασα ἄπερ ἢ πείρα τῇ αἰσθήσει παρέδωκε).
 Τῶν ἐρημένων, ἔφασαν, τί σε πρὸς ἡμῶν, ὧ πρε-
 σβῦτα, ὡς ψεύδος ἠλίεσε, καὶ πλάνην τῆς ἡμετέρας
 κάθησαι δόξης θρηγῶν ; ἢ τί σε πάθος κατέχει τῆς
 ἡμετέρας διαλέξεως συγγενές ; καὶ τοῦτο δῶρη ¹¹ (7)
 λαθραίως τῇ μνήμῃ πληττόμενος· οὐ μικρὰν γὰρ
 κέκραγεν ὀδύνην ἢ κατῆφεια τῆς ἐνδον πορβοῦσης
 σε λύπης, τεκμήρια τὰ δάκρυα παρέχουσα ;

ob auditam impietatem vocis cujusdam sacrilegæ
 quodam nostro ejus miseratione commoveri ? An
 occulta quadam potius sermo noster cum arcana
 causa doloris tui cognatione junctus est, ut ejus
 admonitu excitata ea percussa que penitus tanta
 repente foras lacrymarum copia redundaret ? nam
 hoc, qua te videmus luctu deformatum 4 specie,
 necesse est profecto non mediocre esse acer-
 bitatem doloris tui, cujus interior morsus quam
 acer et cruentus sit ex hoc fletu quem cernimus
 suspicamur.

C Οὕτως μοι (8) ¹² πεπεδημένην μόλις ἔλυσε τὴν
 γλῶτταν ἢ προτροπὴ τῶν ἀνδρῶν. Καὶ τί μὲν, ἔφη,
 εἴπω ; πρὸς τί δὲ ποιήσομαι τὴν ἀπόκρισιν, τοῦ τῆς
 ἀθυμίας νέφους ἰδεῖν τοῦ ἀληθοῦς τὴν χρίσιν καλῶς
 οὐκ ἐπιτρέποντος. Τῆς μὲν γὰρ δόξης εἰμὶ τῆς ὑμῶν,
 καὶ τῆς ἐρημίας τὸ χρήσιμον εἰδὼς, σφόδρα ταύτην
 θαυμάμακα, ὡς πάντα βιασθῆναι καταλείπειν, οἶκον,
 πατρίδα, συγγένειαν, φίλους, οἰκειούς, ὑπαρξιν, τῷ
 ταύτης πάθῳ δεδαμασμένος. Ἀλλὰ μοι τὸν πάντων
 φιλάτων ἀπολώλεκεν (9) αὐτῆ, καὶ μόνον, ὡς ὄρατε,

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

³ ἔγγυς ἄγων τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ, ἣν ἔσχατον ὄρεκτῶν Sfort. ⁴ οἱ ἀπ' αἰῶνος πάντες ; σοφοί, ὡς ἐκ
 μιᾶς γλώττης καὶ ψυχῆς δοξάζ. ⁵ προσέχοντος. ⁶ δὴ des. ⁷ οἶμοι ἀνιστοῖς, καὶ φανερὰν ὡπερ ἐπὶ τοῦ.
⁸ ταῦτα συμφορᾶς ἐπέλειδον, ἐκεῖνο ἔτι τάχα τὸν λόγον συνείρειν ἐθέλοντες, βραχὺ τῆς εὐθείας ἐπικλίναντες,
 καὶ ἄμα κυκλόθεν περικαθίσαντες, εἶπα καὶ ἐπὶ μικρὸν ἡσυχάσαντες τὸν λόγον αὐθις ἀναλαβόντες τὸν αἰτ-
 σπουδ. ⁹ ἀνώμωξα, Sfort. ἐξώμωξα Palat. ἐκίνησε γὰρ με πρὸς τὸ πάθος πλέον ὄλ. τὴν. μν. ἡσυχ. ἢ περ
 τῶν συμβάντων ἐρώτ. ¹⁰ ἰνάγαζον. ¹¹ ὀδύνη Palat. ¹² οὕτως μου Palat.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(4) Ἐσχατον ὄρεκτόν. Ex c. R.; nam c. T. D
 ἐσχάτως ὄρεκτόν.

(5) Προσοιμώξαντος. C. T. προσοιμωκότος.

(6) Περιπαθέστερον. C. T. nullo sensu περιπα-
 θέσθαι σου. Sexto post versu ἀπαγγελία, cod. Tol.
 ἐπαγγελία. Versu inde 6 ἠλίεσε anodatum habet
 in c. R. ἐλύπησε, glossema nimirum est.

(7) Ὀδύρη. C. T. ὀδύνη.

(8) Οὕτως μοι. C. T. μου. Sed perinde est XII
 post versu καταλείπειν ex c. R. est. Tolosanus
 enim habebat καταλείπειν, quod minus quadrat.

(9) Ἀπολώλεκεν. C. T. ἀπολώλεκεν, c. R. ἀπο-
 ἔλωκεν. Ex quibus nos ad rationem grammaticæ
 restituimus ἀπολώλεκεν, sexto post versu auctori-
 tate R. e. sententia id exigente expruximus· τοῦ.

παραμυθίας πάσης καταλέλοιπεν Ἐρμῶν, καὶ ταύ- A
την ¹⁵ ἐπαίνειν οὐ συγχωρεῖ τὸ πάθος τοῦ συμβάντος
δεινοῦ νικησαντος τὴν τυραννίδα τοῦ πάθους ¹⁶.
Ὅταν γὰρ πάθος κρατήσῃ πάθους, οὐ δίδωσι χώραν
ὄλως τῷ ἡττημένῳ, καθαρὰν ἔχειν τὴν ἀρχὴν πάν-
τως βουλόμενοι ¹⁸, καὶ τὸ κοινοῦ παρκαλοῦν ὡς
δυσμενῆς ἐκτροπόμενον. Ἄλλ' ὦ τῆς εὐθηλαίας·
φιλοσοφεῖν προῆγμαί τὸν θρήνον καταλιπὼν τοῦ
παιδός. Καὶ μοι σχολῆν εὔρεν ὁ λογιζομὸς οὐ ποτε
καταδεξάμενος ¹⁶ ἄλλο τι λογισασθαι ¹⁷ τῆς Θεοῦ οὐλοῦ
σραγῆς. Διτρυκέες γὰρ μοι παραμένει τὸ εἰδῶλον
ἄλλο τε ἄλλως φαντάζων ¹⁸ ποικίλους θανάτου τρόποις
τὴν ἀναρῆσιν, καὶ τῆς φωνῆς τὸ ὄδυνηρὸν ἀκούειν
δοκῶ, καὶ ἐπὶ γῆς κλινοῦμαι ¹⁹ ἀπὸ τῆς πληγῆς ὡς
ἔτυχε, νομίζω ὄρα· ἐκεῖνα τῷ νῶ φανταζόμενος,
ἀπερειακὸς ἦν παρόντα τῇ ὄψει μαθεῖν. Θέ μοι τέκνον B
ἐλευσινὸν, κἂν ζῆς ἔτι, κἂν τέθνηκας! ὦ τῆς πικρᾶς
δουλείας (10), εἰ πέφυγας τὸν θάνατον! ὦ τῆς ἀτά-
φου ταφῆς, εἰ σε τὸ βαρβαρικὸν διεχειρίσατο ξίφος!
Τί τῆς δουλείας θρηνήσω; τί τοῦ θανάτου δακρύσω;
Εἰ μὲν γὰρ δουλεύεις παρῶν, (ὅπερ οὐ δίδωσι νοεῖν ²⁰
τὸ εἶκόσ· ποτε γὰρ βαρβαρικῆ χειρὶ οὐ πρόχειρος
εἰς ἀναρῆσιν ὑπηρετοῦσα θυμῷ διψῶντι ἀεὶ ἀνθρω-
πίνου ²¹ αἵματος;) ἐν οἷσι τὰ σά; Μάλιστα πάντως
καθημερινὰ, ἐπιταγαὶ ἀσυμπαθεῖς ²², ἀπειλαὶ
ἀσύγνωστοι, θηριώδης καὶ αἰμοβόρος βίος, ἔργα ²³
βρῦτάτα, καὶ τὴν σὴν ὑπερβαίνοντα δύναμιν, φυ-
λακὴ ἀφυκτος, ἐλευθερία ἀνέλπιστος, φόβος θανάτου
καθημερινός, τὸ ξίφος ἐγγύς ²⁴, τοῦτω γὰρ ὁ βάρ-
βαρος μετρεῖν οἶδε τὴν ἀγανάκτησιν, οὐχ ἱμάντα C
πρὸς πληγὰς, οὐ λόγον ἔτοιμον ²⁵ ἔχων (11) μικροῖς
δὲ καὶ μεγάλοις πταίσμασιν, ἐν ἐπιτίμῳ εἰδὼς τὸν
θάνατον. Ὅ ποτε καὶ ἀμαρτήματος ἀνευ, μέθη βε-
δακχυμένος ποτὲ, ἢ ἀλόγῳ εἴξας ὄρμη [Ἰσ. ὄρη] ²⁶
τὴν ἐτέρων παῖζειν εὐκόλως ἀπώλειαν τῇ συνθηλαίᾳ
μεμάθηκεν.
sive adhuc vivis, sive es mortuus! O tuam, si mortem effugisti, servitutem asperam! O tuum, si te
barbaricus confecit gladius, funus insepultum! Ecquod servitutis malum lamentabor tuae? Quam
mortis acerbiter exsequar lacrymis? Nam si servis superstes (quod verisimile quidem non est,

VARIAE LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

¹⁵ διὰ τοῦτο ταύτην. ¹⁶ νικησαντος ὡς περ τὴν τυραννίδα τοῦ πάθους. ¹⁷ ἀρχὴν πᾶς τὸ βουλ. Palat.
¹⁸ οὕτω καὶ νῦν παραδεξάμενος. ¹⁹ πλὴν Sfort., πάλιν Vatic. et Altemps., πλὴν Palat. ²⁰ τὸ αὐτοῦ
εἰδῶλον. ἄλλοτε ἄλλ. φαντάζων. ²¹ ἐπὶ. κλινοῦμαι. ²² ὅπερ οὐ δίδωσι μοι. νο. ²³ ἀνθρωπίνου
Sfort., πάλιν Vat. Alt. ²⁴ καὶ ἐπιταγαί, καὶ ἀσυμ. ²⁵ βία πρὸς δὲ καὶ ἔργα. ²⁶ ἔχων ἐγγύς. ²⁷ φύγα
ἔθιμον. Sfort., λύγα ἔθιμον. Alt. Vat. λύγα ἔθιμον Palat. in marg. Βύργαν. ²⁸ ὄρμη habent omnes codd.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(10) Ὡ τῆς πικρᾶς δουλείας. Arrianus in ^D *Epict.* καὶ τὴν πικρὰν δουλείαν ἀποκορυφάμενος, et
Persius Satyra v, vers. 127.

— *servitium acre*
Te nihl' impellit.

(11) Hic locus ita scribitur in cod. Tol., οὐχ
[ιμάντα πρὸς πληγὰς [βέργαν] οὐ λύγα ἔτοιμον, etc.
In Regio verò cod. οὐχ ἱμάντα πρὸς πληγὰς λόρον
οὐ λύγα ἔτιμον, etc. Ex quibus puto glossemata
esse voces illas βέργαν et λόρον, concipiendamque
esse sententiam, ut nos exhibebimus. Et λόρον qui-
dem ipsa καχογραφία suspectum reddit; scriben-
dum enim λῶρον fuerat; βέργα vero præter cir-
cumscriptionem illam indicium mendii, etiam ab-
rupta pendet et ἀσύμθετος. Tum vero vox est

barbara, qua si qui forte sequitoris ævi scriptores
Græci, grammatici fere aut technici abusi repre-
riantur, quos citatos vide ædnu Meursium et
Rigaltium in glossariis, nihil tamen esse causæ
video cur eam sine idoneo testimonio Nilo affin-
gamus, scriptori iudicio Photii pereleganti, præ-
sertim in opere quod pene ad quamdam ostenta-
tionem artis elucubrassè visus sit, ut ait Nice-
phorus. Quinto abhinc versu ἐτέρων, annotatum
hic erat in ora libri, virum quemdam doctum pu-
tare legendum ἐταίρων. Sed nihil visum est necesse
solicitare fidem codicum. Neque enim ita feri erant
barbari, ut non aliquo sui generis respectu tan-
gerentur, et sodales etiam atque amicos passim
occiderent. Vox igitur ἐτέρων hic quidem com-
modior.

quando enim non præceps in cædem fuit barbarica manus iracundiæ ruens impetu, humanum semper cruorem sitientis?), quo loco res tuæ sunt? flagellis omnino quotidianis sectus, contrariis distractus imperiis, minis territis inexorabilibus, nulla spe laxamenti veniæve, belluinam infelix crudis vorandis carnibus et sanguine vitam trahis; in operibus gravissimis, supra vires, sub vigili custodia citra spem effugii, desperata libertate, continuo mortis metu, instante semper 7 gladio, quem norunt unum Barbari indignationis cujusvis suæ exigendæ metiendæque modum: quibus incrementum nullum mitioris animadversionis instrumentum in usu sit. Non ad plagas lora, non virgarum viminumve fascies: sed unum parvis juxta magnisque offensionibus statutum supplicium mors. Nonnunquam etiam sine ulla culpa, aut per ebrietatem debacchati, aut quovis elati alio impotentis cupiditatis æstu gratuita libidine ludibundi aliorum repræsentandis cædibus crudeles relaxare animos, ac pascere, consuetudine didicerunt.

Sin igitur es mortuus, quam tibi partem occupavit corporis carnificina violare, unde se primum tui sanguinis flumen dedit, ut convolutabaris in luto quod tuus sanguis fecerat commistibus pulveri, ut inter extremos anhelitus jactatis micans pedibus funestæ saltationis jucundum sævis oculis spectaculum obtulisti, ut supplicabas occidenti te barbaro, et multo gestu miserabili usua pro interprete, remissionis aliquid et gratiæ a torva ejus et minaci duritie contumacis oris auferre deprecando conabar? Linguæ enim in utroque vestrum alterius ignoratio commercium inter vos abrumpebat mutui æquononis, tibi quæ omne eloquentiæ præsidium spernamque reflectendi ad sævitiam ad misericordiam, infensi animi, cujus rei magna solet in supplicii dolentis obscuratione vis ac facultas esse, extorquebat. Quis jam te locus cadentem excepit? Quæ tua membra discerpserunt feræ? Quæ volucres tuis sæcarnibus expleverunt? Quod primum sidus oriens tuorum adyta præcordiorum intima ac penetralia palam vidit? An est quidquam ex te super, filii, quod aut feros dentes soliditate vicierit, aut abundantia satietati superfuert voracium bestiarum? Quod si quid est, sub dio nimirum et sole jacet, per solitudinem inops inhæmatumque, nec terræ rite consecratæ contactu dignatum. O si hoc mihi aliquis allatum obtulisset, aut eo certe me deductum sisteret ubi idcunq; projectum est, esset id aliquid solatium calamitatis: has ego qualescunq; reliquias sic tanquam vivas et sentientes alloquerer: sive ossium aliquid, seu carnis ac pulvæ frustulum, seu pilus is esset denique unus e tuis quidam. Quos enim moderatior 9 aliquis iratæ fortunæ furor exercet communi amissione charorum, magnum ii sane, ut in malis, fructum habent, et, prout est hæc acerbitas cladis nixæ, deliciarum

Εἰ δ' ἔθανες, ποῦ ποτε τὴν σφαγὴν ἐδέξῃ τοῦ σώματος, πόθεν ἡ κρουνοῦς τοῦ σοῦ προσχώρησεν ἀίματος; πῶς ἔσπαρες (12) τῷ λύθρῳ φυρόμενος, καὶ ποσὶν ἀθλοῖς τὴν ἐπιθανάτιον δρῆξῃσιν σκηνοβατῶν; Πῶς ἰκέτευες ἀναίρουντα τὸν βάρβαρον σχήμασιν ἐλεεινοῖς μαλάξαι τὸ ἀπηνές τούτου βουλόμενος; ἤτις ἐμμελῶς ρυθμίζουσα τὴν δέξιν, ἐπικάμπει πρὸς σίκτον τῆς ψυχῆς τὸ θυμοῦμενον. Ποῖος τόπος τὸ σὸν πτώμα κεχώρηκε; Ποῖοι θῆρες τὰ ἐκ δεισπάραξαν μέλη; Ποῖου τῶν σῶν σαρκῶν ἐνεπλήσθησαν ὄρνιθες; Ποῖος τῶν φωστήρων τὰ μυστήρια τῆς σῆς ἀνατέλλων; εἶδε γαστέρας, κεχυμένα σπλάγγνα θεασάμενος ἐμφανῶς; Τί τοὺς ἀγρίους τῶν θηρίων ἐνίκησεν ὀδόντας, ἢ κόρον, γενόμενον λεύσανον, ἢ κραταιότητι μείναν ἀκατέργαστον; Ἀθροῖον λοιπὸν τῷ ἡλίῳ προκειμένον, οὐκ ἀξιωθὲν διὰ τὴν ἐρημίαν ὄστας (13). Εἰ τίς μοι (14) κομισσας δέδωκε τούτο· ἢ ἀγαγὼν ἔστησε παρὰ τοῦτο, πάντως ἀνέσχον μικρὰν παραμυθίαν τοῦ πάθους. Ὡς ζῶντι καὶ αἰσθανομένῳ προσλαλῶν τῷ καταλειφθέντι μέλει· κἀν ὄστέον, κἀν σάρξ, κἀν θρῖξ ἔτυγε τὸ ὄφθέν. Οἱ γὰρ μετριώτερον ἐπὶ ταῖς συμφοραῖς ἀτυχοῦντες πολλὴν ἔχουσιν, ὡς ἐν κακοῖς, τὴν ἀπόλαυσιν, καὶ τρυφῶσι τὴν ἀληθῶς δευτέραν τρυφήν, νοσηλεύοντες ἐπὶ πολὺ τοὺς προσήκοντας, καὶ κόρον τῆς θείας τῷ χρόνῳ λαμβάνοντες, ψυχροῦραοῦσι παρακαθήμενοι, καὶ τελευταίων ῥημάτων ἀκούοντες, ἐκκομιζόμενοι παρεπόμενοι, καὶ τὸν ἔσχατον σημαντήρα τῷ τάφῳ ἐπιτιθέμενον βλέποντες· ἄπειρα πάντα πολλῇ τῷ πένθοντι ποιεῖ καὶ μεγάλῃ παράκλησιν, προπομπῇ, καὶ κηδείᾳ, καὶ συμπάθειᾳ φίλων, τὴν ἀθυμίαν ἐπικουφίζοντα. Ἐγὼ δὲ τίνι τούτων παρηγορήσω τὸ πάθος, οὐδὲ τὸν τρόπον τοῦ θανάτου μαθῶν, οὐδὲ τοῦ νεκροῦ τὸ εἶδωλον ἔχων, οἷον ἐν τῇ τελευτῇ τῆς φαντασίας τετυπωμένον. Ὡν γὰρ ἡ δρα-

VARLÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANS.

¹² ἔσπαρες Sfort., ἔσπαρες Vat. Alt. ¹³ ἐν ἡ τις. ¹⁴ ρυθμίζουσι. τὴν δὲ ἐπικ. πολλάκις πρὸς. ¹⁵ ὄρνιθες Palat., ¹⁶ τῆς σῆς ἐπιτελλῶν Vat. Alt. ἐπιτέλλων Sfort. ¹⁷ θηρῶν. ἐν ὄδ. ἢ κόρου γεν. λεῖγ. ἢ σκληρότητι. ¹⁸ οὐδὲ ταφῆς. ¹⁹ σε παρὰ τούτῳ. ²⁰ ἔσχον μικρὰν γούντινα: μικρὰν γούν Palat. ²¹ μάτων ἐκκομιζόμενοις τε. ²² πομπῇ φημι, καὶ ταφῇ, καὶ συμ. ²³ ἐν τῷ τέλει.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(12) Ἐσπαρες. Ita c. T.; sed c. R. ἔσπερες, D σπειρᾶσθαι et σπειρᾶν, in spiras se torquere. (13) Ὀστας. Cod. R. addebat ταφῆς, sed stetit Tulosano; placet enim elegantioribus scriptorum in similibus ἐκθλιφῆς vocis ad supplendum cuius promptiæ. (14) Εἰ τίς μοι, cod. Tol. εἰ τίς με.

σις τοὺς χαρακτῆρας τῆ μνήμῃ οὐ παρέδωκε ³⁹, τούτων αἱ μορφαὶ ἄστατοι καὶ ἀόριστοι, ἄλλο τε ἄλλως τυπούμεναι, καὶ ταῖς ὑπαλλαγίαις τῶν ἰσθαλαμάτων ἀπατωμένην δδυνῶσαι τὴν ἔνοιαν. Ὡς τῆς ἀθλητικῆς τῶν κακῶν! ὦ τῆς ἀπόρου συμφορᾶς! Τί δακρῦσω οὐκ οἶδα· τί δδύρομαι ⁴⁰ οὐκ ἐπίσταμαι. Νεκρὸν πενήθσω, ἢ ζῶντα; δεδεμένον ἢ ἀνειμένον (15) δουλείαν ὑπομείναντα ⁴¹ πικρὰν, ἢ δδύνην ὑποστάντα σφαγῆς; αἰγμάλωτος γὰρ ⁴² πρὸς πᾶσαν αἰκίαν πρόκειται πρόχειρος· καὶ ταῖς τιμωρίαις ὑποκέχυσε καὶ μὴ βουλόμενος· τὴν γνώμην ⁴³ τοῦ δεσπόζοντος ἔχων τῶν ἀποφάσεων κυρίαν. Ὡς πάντων τῶν κατὰ βίον ⁴⁴ ἕως νῦν κοινῶν καὶ μόνος ⁴⁵ τῆς αἰγμάλωσις τὴν πείραν δεξάμενος· ἐκονώνησας ἀποδημίας μακρᾶς, τῆς ἐν τῇ ἐρήμῳ κακοπαθείας ἐκονοπράγησις ⁴⁶, τοῦ Ἰσαὰκ πρὸς τὰ δοκούντα τῷ πατρὶ τὴν ὑπακοὴν μιμησάμενος ⁴⁷.

crum supersit mortui, pallorem ejus et lineamenta morientis præsenti ex conspectu ducta referens, et intimis imprimens sensibus. Quorum **IO** enim præsens visio characteres memoriæ non transmisit, eorum instabiles et indefinitæ fluctuant species, alias in aliam imaginem conformatæ: quæ crebro errore ac incerta commutatione commeatium simulacrorum cogitationum frustrantur, et deceptam varietate molesta fatigando cruciant. O incertitudinem malorum! O calamitatem anxiam! cui lacrymas, cui questus impendam nescio. Mortuumne an vivum lugebo? Vincitum, an e fortunæ vinculis oblatæ mortis beneficio manumissum? Jugum tolerantem duræ servitutis, an per horrendi cruciatu carnificinam atroci fato defunctum? ad omnem enim bello captus servus victoris domini crudelitatem jacet expositus, omnibus ad heri arbitrium supplicii subjectus; quippe cujus voluntas ac ratio potestatis jam sit ac ditionis alienæ, ad quidvis de se, quamvis reuente, statuendum. O rerum in vita omnium mihi hactenus particeps, tuñe ut istam longe maximam captivitatibus cladem me jam, fili, subducto solus exhaurias? Comitum te habueram longæ peregrinationis, ærumnas exsili, solitudinis **II** incommoda tuleras mecum; omni alacritate obtemperandi patri Isaaci obedientiam repræsenteras.

Καὶ πῶς νῦν ἐμόνωσέ σε ἡ τελευταία συμφορὰ, καὶ **C** μόνος ἀντλεῖς τὰ τῆς αἰγμάλωσις; κακὰ; ἔνα τί φιλανθρωπευθεὶς ⁴⁸ πείραν τοῦ ξίφους διέφυγον; ἔνα τί μὴ κάμῃ προσέθηκα τοῖς ἄλλοις νεκροῖς ἢ φονίαι δεξιά, ἀλλὰ φειδοῦς ἔτυχον ἐπὶ ⁴⁹ πείρα μαιζόνων κακῶν, συντόμου φθονηθεὶς ἀπαλλαγῆς, καὶ μακρὸν ἐπὶ σοὶ καὶ δδυνηρὸν ⁵⁰ πένθος καρπούμενος; Ἐπειδὴ δὲ συμπαθεὶς ὑμᾶς, ἔφην ⁵¹, ὦρῶ, καὶ οὐκ ἄλλως διακειμένους ἢ ὡς αὐτοὺς δ παθῶν (τούτου γὰρ μοι τεκμήριον γέγονε τὸ συντεταμένον ⁵² τῆς ἀκαθῆς, καὶ αἱ συνεχεῖς οἰμωγαί), πάντα κατὰ μέρος τὰ ἐμὰ, ὡς ἔχει διεξελεύσομαι, οὐ μακρηγορῶν εἰς σχολὴν πρὸς ἀκροάσιν, ἄπαγε (16), καὶ μὴ τίς ⁵³ ὑμᾶς ἀνάγκη

Quomodo te nunc igitur postrema ista clades seduxit a me et captivitatibus solus exantilas mala? ut quid, heu mihi, contigit tractari humanius et aciem effugere gladii? Cur non me quoque cæteris addidit mortuis manus cruenta Barbarorum? Jam mihi persum video majoribus ut cladibus reservarer. Neque hæc misericordia, sed livor fuit celerem ærumnæ finem invidentium: cujus jam felicitatis spe submotus uno in tui luctu fructum aliquem solatii, nate, reperio. Vos vero, inquam, conversus ad assidentes, quando adeo mei misericordia commotos video, nihilque affectos mitius commemoratione cladum mearum quam ego ipse sum qui per-

VARIÆ LECTIONES-EX CODD. ALLATIANS.

³⁹ κτῆρας τῆ γνώμῃ Palat. οὐ παραδέδωκεν. ⁴⁰ τί δδυροῦμαι. ⁴¹ ἢ ὅπως ἀνηρημένον δουλ. ὑπομείνοντα. ⁴² αἰγ. γὰρ ἦδη. ⁴³ Val. et Alt. ita distinguunt ὑποκέχυσε, καὶ μὴ βουλόμενον τὴν γνώμ. ⁴⁴ ὦ πάντων με τῶν κατὰ τὸν βίον. ⁴⁵ καὶ μόνος ἄρτι. ⁴⁶ μακρὰς τῆς ἐν τῇ ξένην ταλαιπωρίας μοι συναπῆλαυτας Sfort. et Palat. qui non habent τὸ μοι. ⁴⁷ μετέσχες κακοπραγ. ⁴⁸ ἐμιμήσω. πῶς οἶν νῦν τὴν τελευταίαν συμφορὰν μόνος ὑπέστης. ⁴⁹ φιλανθρωπίας λόγῳ. ⁵⁰ ἢ φόνιος δεξ. ἄλ. φειδ. ἔτυ. ἴσως ἐπί. ⁵¹ καὶ δδυνηρὸν des. ⁵² ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐμοὶ τὸ πολὺ τῆς ἀθυμίας δίδωσι μέλειν. ἐπεὶ δὲ συμπ. ὑμ. ὡς ἔφην. ⁵³ τεκμήριον δὲ τοῦ λόγου τότε συντεταμένον Alltemp. Vatic. συνετραγμένον. ⁵⁴ ὑμῖν ὡς ἔχει τὰ ἐμὰ διηγῆσθαι καὶ μάλιστα εἶγε τινὰ καὶ ἡμεῖς βραχεῖαν σχολὴν τῇ ἀκροάσει προσείμητε, καὶ μὴ τίς. Sfort. et Val. pro ἀκροάσει habent ἀκριβεῖα.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(15) Ἀνειμένον. Longe præfero lectionem cod. Reg. qui habet ἀνηρημένον. Nihil tamen in contextu mutavi; videri enim auctor poterat quendam secutus antithesim inter illa duo δεδεμένον ἢ

ἀνειμένον, vincitum an solatum.

(16) Ἄπαγε. C. T. ad marginem notat aliam lectionem ἄγασε; c. R. scribit ἄγεται.

tull: cujus vestri sensus partium ex attentione constantissima ejus quam mihi præbuitis audientiae, partim ex fletu ac lamentatione continuis specimen atque experimentum cepi certissimum: exsequar deinceps vobis oratione perpetua res omnes meas, ut se habent. Non sane ut opportunitate hujus otii vestras ad aures demulcendas captandosque **12** plausus abuter, fucatae cujusdam et compositae narrationis ostentatione producenda: procul id a fortuna moribusque meis. Si haec tamen patiuntur moram occupationes vestrae, neque vos usus aliquis rerum vestrarum vocat alio: gravis enim est narratio, in alias res imminente animo; ita fere comparato ut potioem habeat cognitione quavis cogitationem ejus rei cujus in cura defixus est. Quam illi dubitationem cum et vultu et voce significassent ingratus accidisse sibi, negassentque ulla in re melius consumi otium posse quam leniendo incoerentis animi commemoranda conquerendaque calamitate sua; non secus atque atra densaque nubes aliquando stillatim pluvia ad perspicuitatem transmittendae lucis, expressa exudataque sensim qua turgebat aqua, tenuatur; cum dolor e contrario oppressus silentio acriorem eo altius demittat aculeum, quemadmodum in turgente tubere ardenti humore distento, cujus ob incensum **13** pus vis intus aestuantis qualitatis intercluso exitu violentior, palpitatione assidua cutem pulsat, ac superficiem quaecunque obstat erumpenti, quae micandi haud prius finem faciet quam perforato laborante membro porta data sit ruenti foras ac jam maturae saniei qua evacuetur ulcus. Quae cum illi dixissent, mihihique approbassent, mox ad narrationem hunc ferme in modum aggressus sum:

NARRATIO II.

Liberos ego duos, amici, suscepi: hunc cujus me jactura ad hunc lugentis habitum affixit, et alterum qui mansit apud matrem. Eum consuetudinis eum uxore modum esse volui: cum sic statuerem

A πρὸς οικίαν (17) καλεῖ²². Βαρὺ γὰρ διήγησις περιπωμένη ψυχῇ μᾶλλον τῆς ἀκροάσεως ἐχούσης²⁶ τὸν λογισμὸν περὶ τὸ μεριμνώμενον²⁷. Οἱ δὲ καὶ εἶπει καὶ φωνῇ τὸ πρὸς τὴν ἐρώτησιν ἐνδειξάμενοι ἀηδῆς, Καὶ τίς, ἔφασαν²⁸, ἄλλη σχολὴ προτιμότερα τοῦ θεραπεύσαι τὴν ἀνωμένην καρδίαν, καὶ κενῶσαι λύπην ὀδυνωμένης ψυχῆς; Ὡς γὰρ νέφος ἀποτίθεται ζῶφον ἀποστάζον ὀμβρίους σταγόνας, καὶ κατ' ἑλίγῃ²⁹ καθαίρεται τοῦ γνόφου κενούμενον, τῆς τοῦ ὕδατος ἀχλύος, οὕτως κουφίζεται τῆς ἀθυμίας ψυχῆ τὰς οικίας τραγωδοῦσα συμφορὰς, τῇ διηγῆσαι τῶν λυπηρῶν συνεκκενουμένης ὡσπερ τῆς ἀηδείας. Πλήτεριν γὰρ οἶδε σιωπώμενον τὸ πάθος, ὡς ἂν ὕγρον φλεγμαίνοντος τοῦ πάθους (18) ὑποσφύζοντος ἀεὶ³⁰ τοῦ πύου, καὶ ὀδὸν οὐκ ἔχοντος³¹ ἴθεν κενωθῆ³² προελθόν. Ἔδοξαν οὖν εἰκότα λέγειν· κἀγὼ τῆς ἀγγελίας ἀρχομαι ὧδε³³.

B malo exulceratae mentis; levare autem aegritudinem calamitate sua; non secus atque atra densaque nubes aliquando stillatim pluvia ad perspicuitatem transmittendae lucis, expressa exudataque sensim qua turgebat aqua, tenuatur; cum dolor e contrario oppressus silentio acriorem eo altius demittat aculeum, quemadmodum in turgente tubere ardenti humore distento, cujus ob incensum **13** pus vis intus aestuantis qualitatis intercluso exitu violentior, palpitatione assidua cutem pulsat, ac superficiem quaecunque obstat erumpenti, quae micandi haud prius finem faciet quam perforato laborante membro porta data sit ruenti foras ac jam maturae saniei qua evacuetur ulcus. Quae cum illi dixissent, mihihique approbassent, mox ad narrationem hunc ferme in modum aggressus sum:

C

ΔΙΗΓΗΜΑ Β'.

Ἐμοὶ παῖδες, ὦ φίλοι, γαγένηται δύο· οὗτος δὲ νῦν κάθημαι θρηγῶν (19), καὶ ἕτερος ὁ παρὰ τῇ μητρὶ καταμείνας (20). Καὶ πρὸς τοῦτοις (21) τὴν³⁴ πρὸς τὴν γαμετὴν κατέλυσα ὀμίλιαν (22)· εἶτε πρὸς

VARIAE LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

²² τὴν ἀκροάσιν. Palat. ἀγετε Idem in marg. ἀπαγε. ²⁶ πρὸς τὰ οικεῖα καλεῖ. ²⁷ καὶ ἔκνον μᾶλλον, ἢ ἀηδῆσαν παρέχουσα. ²⁸ ἔφασαν. ²⁹ κατ' ὀλίγον. ³⁰ ὡσπερ τινὸς ὕγρου φλεγμαίνοντος ἀεὶ. ³¹ πύου καὶ ὀποσφύζ. ἐν τραύματι, καὶ μὴ ἔχοντος in cod. Palat. ³² ἀμέλει, καὶ οὕτως ἐκείνων εἰπόντων, ἐγὼ τῆς ἀπαγγελίας ἀρχομαι ὧδε. ³³ καὶ ἐπὶ τοῦτοις τὴν Sfort. et Palat.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(17) *Oikias*, c. R. *ιδίαν*. Glossa nimirum est.

(18) Ὡς ἂν ὕγρον φλεγμαίνοντος τοῦ σώματος. Ita cod. T.; cod. R. τοῦ πάθους. Mira diversitas et indicium mendii, præsertim cum elegantiae sententiaeque ratio utramque illam vocem respuat. Putarim ego legendum *δοδίοτος*, vel *δοδιῆτος*; hoc est *tuberis*, vel *furunculi*: de quo Galenus et medicorum pueri. Quorum ex disciplina hanc similitudinem Noster ducit. Porro post hæc verba grandis erat lacuna in c. T., quæ ex Regio expleta est.

(19) Ὁρ νῦν κάθημαι θρηγῶν. Vertimus, *Cujus me jactura ad hunc lugentis habitum affixit*. Sedere enim lugentium est. Contrita res (*Verg. Æneid.* ix, 5, 4):

— *Luco tum forte parentis*

Pilumni Turnus sacrata valle sedebat:

patri nimirum lugens parentabat. Idem alibi, *Consediisse urbem luctu*, dicit. Adde illud Threnorum i, 4: *Quomodo sedet sola civitas*. E contrario stare animat, seseque ostendere atque efferre gaudium, ut qui magni voti compotes gaudent, ferire sublimi vertice sidera dicuntur. Hinc etiam naturalem statum sattu extollunt. Adeoque propria lætantium

exultatio est, ut jam exsultare idem quod lætari sit. Inde chori et tripudia in gratulationibus et gaudiis, ut veluti lætitia crescamus et admoveamus cælo caput: Naturæ hoc totum est, quæ etiam jocosam atque hilarem præ cæteris eam ætatem fecit, quam a crescendo adolescentiam dicimus: D nimirum igneæ naturæ micantisque gaudium est, ut docent physici. Hinc more ignis ad alta nititur. Frigida ex adverso tristitia, desec et somni parens. Inde (*Luc. xii, 45*) *Discipuli dormiunt præ tristitia*. Et qui adolescentes ætatis fervore cieveramus, congelamur et contrahimur cum subeunt morbi tristisque senectus. Jacere ergo et sedere remedia sunt vel solatia; status dignitatem habet. Sed quo hic cursus extra stadium?

(20) Ἐτερος ὁ παρὰ μητρὶ καταμείνας. Græci in Meneis aiunt secundam istam prolem feminam fuisse. Sicque aliquando Latine expresseram; sed deterruit me hæc auctoris constantia in masculino genere tenendo. Quanquam video Græcos in vulgandis terminationibus in utrumque genus quamdam etiam elegantiam partem ponere.

(21) Πρὸς τοῦτοις. Cod. R. ἐπὶ τοῦτοις.

(22) Κατέλυσα ὀμίλιαν. Cod. R. κατέλειπον, minus recte.

διαδοχὴν τοῦ γένους, εἴτε πρὸς ὁραπίειν γήρους A
 τούτους ἀρκεῖν λογισάμενος. Πρέπον γὰρ ἔκρινα ⁶⁶
 παντὶ λογικῷ μὴ εἰς κόρον τῆ ἡδονῆ ἐντροφῆν (23),
 μήτε τῆ ἀδεία τοῦ νόμου κατακεχρῆσθαι πρὸς ὕβριν
 τῆς φύσεως, παύσασθαι δὲ ταχέως λειτουργήσαντα τῷ
 σκοπῷ τοῦ Κτίσαντος πρὸς ἀβύσσιν τοῦ γένους, οὐχὶ
 δὲ πάθους παραμυθίαν τὸν γάμον οἰκονομήσαντος·
 ἵνα μὴ μαρνανθεῖσθαι ὑστερον τῆς δυνάμεως, καὶ τῶν
 ὀρέξεων σεβασθεισῶν αὐτομάτῳ νηνεμία (24) τοῦ γή-
 ρου, ἡλικίας ἀνάγκη οὐχὶ δὲ προαιρέσεως φιλοτιμίᾳ
 τὸ τῆς σωφροσύνης ἐπιγράφεται κατόρθωμα. Οὕτε
 γὰρ τρόπαιον ἀπειροπόλεμος· Ἰστησὶν ποτε, οὔτε τοῦ
 ἀγῶνος λυθέντος νίκην οἶός τέ ἐστιν αὐχεῖν ἀθλητῆς,
 ἐπεὶ μὴ πέπτωκεν οὐδενὸς προσπαλαίσαντος· σεμνύ-
 νει δὲ τὸν ἀγωνιστὴν ἐν ἀκμῇ τῆς νεότητος τῆς ἐπι-
 θυμίας φλεγομένης, τῶν παθῶν πιμπραμένων λογι-
 σμῶς κρατῶν ἐπιθυμίας, καὶ τὴν ὄρεξιν ἀγῶνος ὀρ-
 μῶσαν πρὸς γαμικὴν ὀμίλιν, κἂν νόμιμος καὶ τὴν
 αὐτοκρατορικὴν μαρτυρῶν αὐτῷ ἐξουσίαν. Ἐλκε δὲ
 μέ τις ἐπιθυμία πολλὴ τῶν ἐν οἷς νῦν πεπόρθημαι
 εἶπων, καὶ τῷ λογισμῷ ἡμῶν πρὸς τὴν ἡσυχίαν ὄλω
 ἐπερωμένος, οὐδὲν ἄλλο νοεῖν ἢ βλέπειν πλὴν τού-
 του δυνάμενος. Ὅταν γὰρ ἔρωσ οὐτινοσοῦν κατὰσχῆ
 ψυχὴν πάντων ἀφέλκει βιαίως αὐτὴν, καὶ τῶν ἀγαν-
 σπουδαίων, καὶ φέρει πρὸς τὸ ποθοῦμενον, οὐκ ἀνα-
 νεύουσαν οὐ πίνον, οὐ κάματον, οὐχ ὕβριν λογιζομέ-
 νη. Πάντα γὰρ δουλεύει προθύμως τῇ ἐπιθυμίᾳ ἐκου-
 σίας τυρζανούμενα, καὶ τὸν ζυγὸν τῆς ὑποταγῆς
 ἀσμενίζοντα, ἐθελοσύνῃ καὶ αὐτοκελεύσῃ ἀνάγκη.
 mente versare aliud ac ne oculis quidem possem
 semel occuparit animum, eum magna vi a cæteris avellit omnibus etiam charissimis; tantoque ad rem
 desideratam impetu rapit, ut nec labores, nec ærumnas, contumeliamve recuset ullam, ac ne reputet
 quidem. Adeo nihil est quod non voluntarium obsequium tyrannidi cupiditatis alacriter repræsentet,
 jugumque leve adamata servitutis grata necessitate perferat.

Ἐπεὶ οὖν ἐπέταττεν αὐτὴ τὴν ἀποδημίαν καὶ οὐκ C
 ἦν ἀντεπιεῖν οὕτως καλεούσῃ ⁶⁶ τυραννικῶς, λαβόμε-
 νος τῶν παίδων, εἴτε δὲ ἦσαν νήπιοι κομιδῆ, προσ-
 ἄγω τῆ μητρὶ, καὶ τὸν μὲν ἐπιδίδωμι αὐτῇ, τὸν δὲ
 κατέχω παρ' ἑμαυτῷ, καὶ τὸ δόξαν εἶπον, καὶ ὡς οὐ
 μεταπεισθήσομαι διαβεβαιωσάμην ⁶⁶ ἐμβριθῶς. Ἡ
 δὲ καὶ πρότερον οὐκ ἀντιλέγειν παπαιδευμένη καὶ
 τότε τὸ πρόσωπον ⁶⁷ μὲν ἀλλοτριῶς πρὸς παράκλη-
 σιν ἔχον ὀρώσα, καίτοι τὴν βίαν οὐ φέρουσα, οὐδὲ
 κατέχουσα τῶν δακρῶν ἐπιτρέπει τὴν ἔδδον ⁶⁸ ἀνάγ-
 κη μᾶλλον εἴξασα ἢ συναίνεσσα (25) τῇ προαιρέσει

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

⁶⁶ πρέπον γὰρ ἔκρινα usque ad paginas sequentes illa, αὐτῷ ἐξουσίαν, desunt in codd. ⁶⁷ οὕτω καλεούσῃ.
⁶⁸ διεβεβαιωσάμην. ⁶⁷ τὸ ἐμὸν πρόσωπον. ⁶⁸ ἐπιτρέπει τὴν ἐπιδημίαν.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(23) Ἐντροφῆν. Ex c. R.; nam T. τροφῆν tan- D
 tum.

(24) Αὐτομάτῳ νηνεμία. Ita ex C. R.; Tolosa-
 nus habebat αὐτομάτως ἐρημίᾳ.

(25) Συναινέσσα. c. R. παραινέσσα, hunc
 locum ita vertit vetus interpres, Potius cedens
 necessitati quam voluntate consentiens: unde labo-
 reui præbuit Lipomano notanda: cautionis ad mar-
 ginem ejus loci: qua monet oportuisse intervenire

vel ad propagationem generis, vel ad solatium se-
 nectutis hos abunde esse. Jam hoc decere judica-
 vi, omnem hominem rationis compotem non indul-
 gere voluptati ad satietatem, neque facultate legis
 usque ad contumeliam abuti naturæ; sed recipere
 se mature ac modum ponere consuetudini quampri-
 mum, quisque pro se satis proposito servierit con-
 ditoris rerum Dei, qui ad incrementum generis, non
 ad fructum libidinis, nuptias instituerit, ne exsiccata
 deinde natura, et restinctis sua **14** sponte cupidi-
 tatibus senectutis frigore, ætatis effete naturali
 tranquillitati, hoc est necessitati potius quam ju-
 dicio et amori honestatis, continentix laus ascriba-
 tur. Neque enim qui bellum non viderit statuit
 unquam trophæum, neque gloriari potest tanquam
 B adepta victoria, ludis absolutis pugil quod luctante
 secum nemine non succubuerit; commendat autem
 spiritualem athletam in flore ac fervore juventutis,
 inflammata cupiditate, incensis animi perturbatio-
 nibus, judicium rationis regens cupiditatem, et præ-
 focans atque opprimens libidinem erumpentem ad
 consuetudinem conjugalem, tametsi ea legitima
 sit, sentiatque ei indulgens animus tenere se in eo
 sui compotem libertatem, non adlictum et præci-
 pitum voluptate ferri. Rapiebat me porro quoddam
 vehemens desiderium horum locorum in quibus
 nunc vastatus sum, gestiebatque mihi atque esse-
 rebatur animus amore quietis: adomque in una jam
 ea re cogitationes omnes habitabant meæ, nihil ut
 cernere. **15** Quem enim amor rei cujuscunque

profectionem inpe-
 ravit, ut detrectandi imperii tantæ potestatis vis
 jam non esset, manu prehensos filiolos valde ad-
 hue teneros matri sisto; traditoque illi altero, al-
 terum tenui, tum exposito consilio meaque in eo
 obfirmatione animi vultu ac sono vocis, declarata,
 spem illi ac conatum omnem tentandæ dissuasio-
 nis excussi. Ergo illa jam antea sic instituta, esse
 in potestate nec repugnare, concessit vix tandem
 oppressa mœrore, et manantibus lacrymis ægre as-
 sensum expedit in discessum meum, necessitate

potius ac desperatione vincendi, quam approbatione **A** τῆ ἐργῶ. Τὴν γὰρ κρίσιν ἀνένδοτον βλέπουσα, καὶ τὴν ὀδύνην τοῦ χωριτισμοῦ λογιζομένη, τοῦ καθ' ἑαυτὴν ἀμελήσασα λυπηροῦ, τὸ ἐμοὶ κεχαρισμένον ἐσκόπει· ἠττάσθαι θέλουσα ἐν οἷς καὶ βουλομένη νικᾶν οὐκ ἠδύνατο. Ἰστέ δὲ ἦσαν ἐστὶ διάζευξις τῶν ἀπαξ ἐνωθέντων νομίμως συνάφειν γάμου, καὶ γινόμενων σώμα ἐν ἀπορόρητῳ τοῦ ζευξάντος οἰκονομίᾳ· ὅτι ὅν ποιεῖ πόνον μάχαιρα τέμνουσα σώμα, τοῦτον ποιεῖ τῶν εἰς σάρκα μίαν γεινομένων διάζευξις. Ἐγὼ δὲ τότε τὴν δύναμιν τῆς ἐπιθυμίας ἐθαύμασα, ὅτε εἶδον αὐτὴν καὶ φύσιν καὶ χρονίαν σχέσιν νικῆσαν. Πόση γάρ τις ἀφ' ὧν ἔλυσε δεσμούς ἀλύτους ἐστοχαζόμεν, οὐς μόνος οἶδε διαλύειν θάνατος τῇ ἀναίσθησίᾳ παρέχων τὸ ἄλυτον. Αἰσθησις δὲ τοῖς ζῶσι ποιεῖ τῶς τὴν ὀδύνην ἀφόρητον συνθηθεῖς ὑπομνησκουσα (26) καὶ διαθέσεως, ἣν ⁶⁰ μὴ μεζονος ἐπιθυμία καλοῦ ⁷⁰ τῆς προτέρας ἀθρόως ἀμβλύνει τὰ κέντρα. Αὕτη με τῆς ἠθυχίας ταύτης ἐποίησεν ἐραστήν, καὶ πρὸς τὴν ποθυμῆν ὠδήγησεν ἐρημίαν, καὶ μέχρι πολλοῦ παρσεκέυασεν ⁷¹ διαιτηθῆναι (27) ἠδέως γαλήνης ἀπολαύοντα πολλῆς, καὶ οὐρίῳ πνεύματι πρὸς τὸν σκοπὸν εὐθρόνυμενον, ἕως ἢ πρόθεν οὐκ οἶδα καὶ πῶς ἐπεισεπέλασασα ⁷² καταγίγισ τὴν ζῆλὴν ἡγείρεν ἐκείνην, ἥτις τὰς μυριοφόρους ὀκλάδας τῶν ἀγίων ἐχειμάτε σωμάτων· ἐχειμάσεν, ἀλλ' οὐ κατέδυσεν ⁷³ (28)· συνέτριψεν, ἀλλ' οὐκ ἐξημίωσέν τι τῶν ἀγωνισμῶν. Πάντα ⁷⁴ γὰρ τὸν φόρον (29) τῆς ἐμπορίας μεθ' ἑαυτῶν οἱ κυβερνηταὶ λαβόντες πρῦμαν πρὸς οὐρανὸν ἐκ πελάγους ἀνεκρούσαντο· τὰς **C** διαλυθείσας σαγίδας καταλιπόντες τοῖς πειραταῖς ⁷⁵. Talis me tum quietis amor a turba hominum, copiaque rerum in dilectam abripuit et perduxit solitudinem, diuque illic aluit tranquillitate suavissima, vento a puppi secundo ad beatum me portum blande propellente, donec (unde quove modo, nescio) ingruens procella tempestatem commovit eam quæ plenissimas onerarias sanctorum jactavit corporum; jactavit, at non demersit, contrivit, et divitibus quibus erant refertæ non corrumpit tamen! Quippe gaza secum omni gubernatores assumpta puppim cælis **B** ex pelago feliciter adverterunt, dissolutas tantum quasdam, pro omni præda, tabulas piratis retingentes.

Hic illi, Ecquis, inquit, luctuosæ sanctorum **D** καὶ τίς ἄρα λόγος τῆς ⁷⁶ ἀναίρεσως τῶν ἀγίων, cædis modus atque ordo est? Et quomodo qui irreprehensibiliter Deo serviebant traditi sunt impiis in exitium, ludibrium cruentis Barbarorum manibus futuri? Et sustinuit se, obtorpuitque vis Providentiæ, volut trans siparium mussans, dum tragedia tam crudelis agebatur, nihil impedire conata, cum posset facillime, impressionem latronum? Nec cæcitate percutiens a scelus consentientes ¹⁻²,

¹⁻² Gen. xix, 11.

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANS.

⁶⁰ διαθέσεως φυσικῆς πρὸς ἦν. ⁷⁰ καλοῦ λόγον ἔσθον οὐδένα τῇ προθέσει πλέον πρὸς τὴν ἀναχώρησιν ἐπειγόμενος. ⁷¹ παρσεκεύεται Palat διαιτηθῆναι cod. Vat. Altemp. et Pal. ⁷² πῶς ἐπιπεύσασα, ἐπεισεπέλασασα Palat. ⁷³ εἰ καὶ μὴ τῷ βυθῷ συνατέδυσεν, ⁷⁴ ἀγωγίμων αὐτοῦς, παντ. ⁷⁵ τοῖς πειρ. τῷ τοῦ Θεοῦ λιμένι προσώρησαν. ⁷⁶ τίς ἄρα ὁ τρόπος τῆς.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(26) Ὑπομνησκουσα. Cod. T. ὑπομνησκούσης.
(27) Διαιτηθῆναι, ita Regius. Tolosanus διατεθῆναι.

(28) Κατέδυσεν. C. R. κατέλυσεν.
(29) Πάντα γὰρ τὸν φόρον, etc. Gemina est allegoria in Consolatione Boetii lib. ii, prosa tertia extrema.

αὶ Γραφαὶ γεγενῆσθαι διαγορευούσιν. Καὶ γὰρ ἡ οἱ ἄπειστράφησαν ἀπρακτοὶ, οὔτε δυνηθέντες ἀδικῆσαι τοὺς πορθουμένους, καὶ προαποβαλόντες ἡ πολλοὺς τῆς οικείας δυνάμεως, πινστρατεὶ, κοιμηθέντες ὀλόκληροι, καὶ ὀλίγος κομιδῆ τῶν ζώντων ἀριθμὸς εὐρεθέντες πρῶτ', ἑκατὸν ὀγδοήκοντα πέντε χιλιάδες πῶς ἀνηρέθησαν ἡ, ἢ τίς ὁ ἀνελῶν οὐκ ἔχοντες εἶπεῖν. Ἐνὸς γὰρ ἐν μιᾷ νυκτὶ ἔργον ἀγγέλου ὁ τοσοῦτος ἡσυχῆ γέγονε φόνο; (31) καὶ ἔκειντο καθέυδειν νομιζόμενοι σχεδίαι ὀπλισμένων νεκρῶν (32), οὔτε πληγὴν ἔχοντες ἔξωτος, καὶ τὰς ψυχὰς ἡ σεσυλημένοι, θανόντες ἀληθῶς, καὶ ἔχοντες οὐκ ἔχοντες ἀναιρέσεως, ἀπορον ποιήσαντες τοῖς οικείοις ἐπὶ πολὺ τὸ συμβάν. Ἐνυπτεν γὰρ ἕκαστος διυπνίζων τὴν πέλας, καὶ ἦν οὗτος ἀκίνητος ἡ ἐκάλει, καὶ ἔμεναν ἀφρονος ἡ ἡρέυνα τὸ σῶμα, καὶ ἦν τοῦτο ἀτρωτον ἡ ἐν ταῖς βίαις ἐζήτει τὸ πνεῦμα, καὶ τοῦτο ἦν ἐρημιον τοῦ ζητουμένου ἡ ἔως ἐπαλάμψας ὁ ἤλιος πρῶτ' ἡ τὸ πάθος ἡρμήνευσεν, τῷ χροίματι τῶν ἀνηρημένων δαίξας τοῦ θανάτου τὰ σύμβολα. Καὶ οἱ τῷ ἡ Ἐλισσαίω δὲ πάλιν ἐπελάθοντες ἡ Ἀσσύριοι (33), καὶ ζητοῦντες πρὸς φόνον τὸν ἄγιον ἡ οἱ τῷ ἡ Ἰσραὴλ ἐπιστάντες ἡ κατὰ τῶν ἀγγέλων τῆ οἰκίᾳ Σοδομίται ἡ ἐπαράχθησαν ἀορασίᾳ, χεῖρ παραδοθέντες (34) τοῖς ζητούμενοις καὶ παίγιον ὡςπερ ἀδικεῖν ἐβούλοντο. Οἱ μὲν γὰρ παραλυθέντες ἐζήτουν ψηλαφῆται τὴν θύραν. οἱ δὲ οὐκ ἤδσαν ποῦ χωροῦσιν ἀγόμενοι. Ἐγγὺς ἡ ἔχοντες τὸ ζητούμενον, καὶ πελάσαι τούτῳ ἡ ὅπως [Ἰσ. ὅμως. Poss.] οὐκ ἔχοντες, ἀρρώστων δίκην, καὶ ἡρωτηριασμένων, ἀργῆν περιεικόμενοι παντευχίαν ἡ ὡςπερ ἡ τὴν δύναμιν, ἡ τὰ πρὸς τὴν πολεμικὴν ἐνέργειαν μέλλ' ἡλεωθημένοι ἡ τῆς στρατηγούσης τούτων βίωσι, εἴτε θανούσης παντελῶς, εἴτε καθευδούσης ὑπνον βαθύν ἡ. Ἐνὶ γοῦν ἀόπλῳ εἶπετο αἰχμάλωτος τοσαύτη πολεμίων πληθὺς κρηνοῖς καὶ φάραγγιν ἀφανισθῆναι δυναμένη εὐκόλως (εἰ τοῦτο εἶχεν ἡ τοῦ ἄγοντος γνώ-

A neque extentas in sanctos profanas ac saerilegas exsiccans manus, ut in beatorum virorum gratiam non semel factum Litteræ divinæ prædicant? Atque Babylonii qui adversus Ezechiam expeditionem quondam injuste susceperant, aversi sunt, re infecta, ne minimo quidem iis quos vastabant illato damno, accepta vero clade maxima, plurimis suorum desideratis cum repentina simul totis castris, pene omnes, morte consopiti, 19 exiguisque oppido vivorum numerus reperti mane centum octoginta quinque caesa commilitonum passim jacere millia viderunt, ignari qua vi necata tanta caede tantulo unicæ noctis spatio perfungi unius angeli manus potuit. Et tanti tumultus strages silentio transacta est. Jacebant sopitorum specie, simulacra vigentium armati mortui incruento prælio, sine ferro anima privati. Non cicatrix, non vulnus, non cruor, non vestigium cædis, illæsi, habitu spirantium vere occisi, diu suspendentes familiarium animos superstitum, dubitationi veri. Impellebat experrectus quisque socium: vexabat, ad extremum pungebat, ut ita saltem profundiore solito somnum excuteret contubernalis proximi; ille contra jacebat immotus; vocabat nominatim, tacebat idem mutus, tentabat, explorando, corpus, integrum id erat, quærebat in naribus spiritum, et hoc solum indicium non fallebat. Sed allucens demum matutinus sol cladem demonstravit, et interfectorum colore nequaquam jam dubia mortis argumenta dedit. Jam qui 20 Elisæum ad mortem quærebant C Syri? et qui Loti oppugnabant domum in hospitium angelorum contumeliam, Sodomitæ cæcitate confusi ludibrium iis quos quærebant debuerunt et præbuerunt. Et illi quidem dissoluti ostium palpando quærebant; hi vero quo ducerentur ignari ei quem infesti petebant admovere manus coram præsentem temperabant; sed in occasione, facultate

ἡ III Reg. xiii, 4. ἡ IV Reg. xix, 13. ἡ Isa. xxxvii, 36. ἡ IV Reg. vi, 13 sqq. ἡ Gen. xix, 11.

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANS.

ἡ καὶ γὰρ φησιν, οἱ τῷ. ἡ καὶ πρὸς ἀποβαλ. Sfort. προαποβαλόντες Vat. Altemp. et Palat. ἡ τῶν ἀναιρεθέντων ἡσαν. ἡ καὶ τὰς ψυχὰς ἀθρόον. ἡ ἐπιστ. Σοδομίται. ἡ Σοδομίται des. ἡ ἤδει που χωρ. ἀγομ. τάχα ἡγγύς. ἡ τῷ μὴ συγχωρούμενοι. ἡ βαθύς. Palat.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(30) *Atqui Babylonii*, etc., quod Babylonios vocat Sennacheribi milites μνημονιχὸν videri possit ἀμάρτυμα. Nihil enim Ezechiei cum Babylonii nisi peccatum, ut constat. Tamen Antiquorum quidam Babyloniorum nomen Assyriis tribuunt, quorum more Nilus hic locutus est.

(31) Ἐνὸς ἔργον ἀγγέλου ὁ τοσοῦτος ἡσυχῆ γέγονε φόνος. Sanctus Antonius apud sanctum Athanasium in ejus Vita ex isto silentio colligit istum vas'atorem Assyriorum angelum lucis fuisse, quorum est tranquille et sine strepitu agere, cum dæmones nihil sine tumultu et fragore perficiant. Ὁ γοῦν ἀληθινὸς ἀγγελὸς ἀποσταλεὶς παρὰ τοῦ Κυρίου κατὰ τῶν Ἀσσυρίων, οὐ γρη῏αν ἔσχεν ὄχλων, οὐ φαντασίας τῆς ἔξωθεν, οὐ κτύπων, οὐ κρότων ἄλλ' ἡρέμα τῆ ἔξωσιᾳ ἐπέχρητο, etc.

(32) Σχεδίαι ὀπλισμένων νεκρῶν. C. R. σχεδίοις. Puto corruptum esse locum; aliquando

D suspicabar legendum σχιά ὀπλισμένων, etc. Sed quærendum amplius.

(33) Ἀσσύριοι. Ita omnes codices, et interpretæ vetus ita legit, et in interpretatione sua posuit. Ego non dubitavi Scripturam sequi. Ex qua constat non Assyrios hosce, sed Syros fuisse (IV Reg. cap. vi, 9), tametsi sciam apud plerosque antiquorum Syros et Assyrios confundi passim: quod dudum monuit Adrichomius.

(34) Παραλυθέντες. Sodomitæ uno prius impetu conjuncti ferebantur. Sed postquam percussi cæcitate sunt, dissoluta est illa eorum conjunctio et dissipata. Nisi forte ad furorem libidinis qua ardentem ferebantur hoc referendum; nam παραλυθεσθαι mollitie resolvi, effeminatum et lascivum esse aliquando sonat. Præcedenti versu, pro εἶπερ ὡςπερ posui.

destituti, tanquam essent vel languore infirmi, vel mutilatione debiles, otiosum irrisi trahent armorum apparatus; illa sicariorum ira, illo robore, illis valentium gladiatorum lacertis pudendo torpore resolutis: videndi facultate quæ gressus illorum regebat aut prorsus mortua, aut profundo certe somno consopita, ut quem persequebantur hostem, eum et quidem inermem captiva sequeretur tam numerosa armorum cohors, facilitate quocumque sequaci, ut in voragines etiam et præcipitia duci facile potuerint, nisi non ita meritis barbaris, mitis ductoris pro instituto mansuetæ vitæ, **21** ac mira in lacessito hoste misericordia pepercisset. Sed demum salvi recepto visu beneficentia prophetæ viam quæ domum ferebat agnoscere potuerunt. Alias quoque rege impio adversus prophetam qui ejus impietatem arguebat irato, armatamque in eum intentante dexteram, extenta quidem est plena gladio manus, ut cruentam homicidæ voluntatē et ulciscendū impetum patefaceret¹¹. At arefacta perstitit in eo minaptis habitu suspensi, ut si nervis careret, ac non valentis hominis, sed ære fusæ statuæ membrum esset rigidum, et ab ea specie nequaquam commutabile in quam prima designatione formæ, artificis arbitrio esset figuratum: idque ita factum est ne prophetæ corpus ea pateretur quæ injusta impotentis tyranni manus effreni iracundiæ serviens illatura erat. Quæ cum ita sint, quomodo hi quos narras ita sine auxilio perierunt? tantumque prævaluit homicidarum furor ut interpellante nemine destinatum impune perpetraret scelus?

Atenim (inquam ego) quid nunc opus est disputationem de Providentia **22** commovere? quis enim est idoneus ad Dei judicia comprehendenda causaque ita utrinque cognoscendam, ut in tam intricata perplexitate controversiæ, divinæ supremi Domini providentiæ jus propugnet et obtineat, ejusque voluntatem ac gubernationem ab omni injustitiæ suspitione purget? Hæret, mihi credite, nostra omnis in hoc ratio, neque ulla satis acris est acies humanæ mentis ad rem ita abstrusam discernendam; sed in conatu deficit, obruiturque victa difficultate comprehensionis, dum non invenit causam et rationem idoneam quam singulis assignet eventibus. Nam, quod memoriam veteris historiæ repetebatis, habuit etiam olim aliquando cursum liberum malitiæ perditorum; et connivente justitia, ultione sustinenda, facinorosorum audaciam insidiis oppressi sæpe boni sunt, quorum omnium discussio extremi iudicii cognitioni reservatur. Annon enim Abelem (cujus pietas et religio ipsius Dei testimonio comprobata est) Cainus præ invidia frater interfecit¹²? nec parentes miseratus, quos, cum nunquam mortuum adhuc vidissent, novitate inusitati **23** mali oblato misero spectaculo cæsi filii inexpertos vesanus perculit, nec Deum veritus quem multis modis violare ac provocare uno facto fanaticus non dubitavit. Primum audacia cædis contra ejus interdictum tum primum attentatæ, tum imminutione humani generis vixdum crescere ac

¹¹ III Reg. xiii, 4. ¹² Gen. iv, 8.

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANSIS.

¹¹ σωθ. μόνον ὁπότε τῆν. ¹² τοῦ προφ. ἀπειλήσει. ¹³ ἤνυσεν εὐπετίαις ¹⁴ πρὸς κατάληψιν. ¹⁵ ἀτνεῖ πᾶς. ¹⁶ τῷ ἀπείρῳ τῆς. Val. Sforti. ἀπορόβητον Alt. ¹⁷ γινόμενοις. ¹⁸ τῶν τοιοῦτων ἐκδέ. ¹⁹ πρῶτος λυπ. προστάξει; μή. ²⁰ προκειμένων Palat.

σαλήμ πῶς ἀνηρητα: πλήθος κρατησάντων πολεμίων ἅ
τινῶν, θηρίοις καὶ οἰωνοῖς εἰς βρῶσιν παρακείμενον;
οὗτος ὁ Μελιχὸς ἀποθνήσκων ἔλεγεν (35)· *Ἐθεντο τὰ
θηρησιμαῖα τῶν δούλων σου βρώματα τοῖς πετει-
νοῖς τοῦ οὐρανοῦ, τὰς σάρκας τῶν δούλων σου
τοῖς θηρίοις τῆς γῆς. Ἐξέχεσαν τὸ αἷμα αὐτῶν
ὡσεὶ ὕδωρ κύκλω Ἰερουσαλήμ, καὶ οὐκ ἦν ὁ
θάπτων. Πῶς δὲ προφητῶν ἀπέθανον καὶ ἀποστόλων
χοροὶ πρὸς τῶν παρανόμων ἐπιβουλεύθεντες, πρι-
σθέντες (36), σφαγίντες, καταλευσθέντες, καὶ οὐ μόνον
οὐδὲν ἄξιον πεπραχότες θανάτου, ἀλλὰ καὶ εὐεργέ-
ται τῶν ἀνηρηχότων ἀεὶ γεγενημένοι. Ἐὼ λέγειν
περὶ τῆς ἀπειροκάκου τῶν νηπίων ἡλικίας. πῶς οἱ
μὲν ἐπὶ τοῦ Φαραῶ τῷ ποταμῷ ἀπεπνίγησαν ¹⁵ ὕδα-
τι, φόβῳ τῆς ἐπιτερομένης ¹⁷ νεότητος, τοῦτον κα-
ταδικασθέντες τὸν θάνατον, οἱ δὲ ἐπὶ τοῦ Ἡρώδου ^B
ξίφει διαφθάρντες οἰκτρῶς πρὶν γεύσασθαι τῶν
ἡδέων τοῦ βίου, ὀδύνης περὶ θέντες θανατικῆς· Ἰνα
μὴ λάθῃ τραφεὶς ὁ ὑπονομῆς βασιλεύς. Καὶ τού-
τοις πᾶσιν ἐφησὺχασεν ὁ κριτὴς ἀκώλυτον ἔστας
φέρεσθαι τῶν μαιφόνων τὴν αὐθάδειαν. Τὴν γὰρ
ἡμέραν τῆς κρίσεως αὐτοῖς ἔστησεν ὄρον τῆς ἀντα-
ποδόσεως τῶν πεπραγμένων· καὶ μακροθυμεῖ τέως,
τῶν νόμων τὴν παράθεσιν καὶ τὰς εὐθύνας εἰς ἐκεί-
νον τῶν καιρῶν.*

in flumine, Pharaonis imperio, augeri Hebræorum res et succrescente in dies sobole corroborari non feruntis ¹⁷. Alii jussu Herodis scrutantis latebras fatalis, ut putabat, sibi pueri, et formidatum regem opprimere mature cupientes, miserabiliter jugulati sunt, acerbitatem experiri coacti violentæ necis antequam eorum quæ jucunda sunt in vita gustum adhuc usurpare ullum per ætatem potuissent ¹⁸. Quibus in omnibus continuit ²⁵ se iudex liberamque per nefas omne ferri sivit effrenem impotentiam tyrannorum. Eo quod statuit illis diem retributionis terminum, quo rationes omnium recte secusve factorum exacturus est ab omnibus, interim comperendinat, decretoriam sententiam in edictam cognitioni diem differens.

Ἄλλὰ ταῦτα μὲν οὔτε τοῦ παρόντος καιροῦ, οὔτε ^C
τῆς ἐμῆς δυνάμεως, κινεῖν ¹⁸, ὡς προλαβὼν ἔφη,
τὰ δόγματα τοῦ χρόνου πολλοῦ ¹⁹ καὶ γλώσσης ἰκανῆς
χρηζόντα πρὸς ἐξομαλισμὸν πρόποντα τῇ δικαιοσύνῃ
θεοῦ. Ἄ δέ με τέως νῦν τὸ ἐμὸν πάθος ἐπέγει εἰ-
πεῖν, ταῦτα λέξω· τάχα τι βῆσον ¹ ἔσομαι μικρὸν
ἐπικουφισθεὶς τῆς ἀφορητοῦ ὀδύνης. Οὐ φέρω γὰρ
τὴν μνήμην ἧς τὸ ἔργον θεάσασθαι, πῶς οὐκ οἶδα τὴν
πειρᾶν ἐνεγκῶν ἧς τὴν ὑπόμνησιν ὀδυνῶσαν ἀναίνο-
μαι. Μικροῦ δεῖν καὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς ἀχριστῶ ²,

¹⁵ III Reg. xxi, 11. ¹⁷ I Reg. xxii, 48. ¹⁸ Psal. lxxviii, 22. ¹⁹ Hebr. xi, 57. ¹⁷ Exod. i, 5.

¹⁶ Matth. ii, 16.

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

¹⁵ ἀπενέθησαν Palat. ¹⁷ ἐπιτερομένης Palat. ¹⁸ ἐμῆς δυναμ. λέγειν. ¹⁹ καὶ χρόνου πολ. Palat.
¹ τάχα τι βῶων. ² τοῖς ὀφθ. ἀπχθάνομαι.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(35) Locus hic psal. lxxviii ab aliis de tempo-
ribus Antiochi, ab aliis de Titi accipitur. Ego as-
sentior doctissimo interpreti Psal. qui ex Isaia
lxiv, 6 sqq., et Jeremiæ xx, 8 sqq., acute colligit,
totum hunc psalmum deplorare vastitatem Hiero-
solyminis illatam a Chaldæis et Nabuchodonosore.

(36) *Πρισθέντες, secti*. Vox Latina non ex-
primit perfectissime vim Græci verbi, quod valet
serrâ scindere, sive, ut loquitur sanctus Hierony-
mus, *serrare*. Respicit porro Isaiam hoc genere
supplicii, jussu Manassis affectum. Sicut et Apo-
stolus ad Hebr. xi unde est hic locus. Paulo supe-

multiplicari, ut a Deo jussum erat, incipientis; nec
fraterni nominis, nec communis educationis et ori-
ginis: postremo ne sui quidem ipsius ratione habita,
qui se non cogitaret in tanta vastitate orbis et pau-
citate, subtracta germani societate fratris, sine solatio,
nec sine periculo, tristem et anxiam vitam misere
tracturum. Annon item justum Nabuthem obruend-
um lapidibus curavit scelerata Jesabel, quod is vineam
ei concedere suam nolisset ¹⁵? Doec vero
Idumæi gladio tres et sexaginta supra trecentos
sacerdotes nonne ceciderunt ¹⁷? Et rursus innume-
rabilis multitudo justorum nonne trucidata Jero-
solyminis est a quibusdam hostibus qui ea expugnata
urbe eos feris atque avibus, ut Psalmista mœrens

²⁴ queritur, objecerunt? *Posuerunt, inquit, mor-
talia servorum tuorum escas volatilibus cæli; carnes
sanctorum tuorum bestiis terræ. Effuderunt sangui-
nem ipsorum tanquam aquam in circuitu Jerusalem,
et non erat qui sepeliret* ¹⁶. Ut vero jam integri pro-
phetarum ceciderunt et apostolorum chori insidiis
impiorum circumventi, secti, cæsi, lapidati, cum
adeo nihil dignum morte commisissent, ut etiam
de illis ipsis a quibus trucidabantur privatim es-
sent bene meriti ¹⁸. Mitto commemorare de experte
culpæ infantium ætate, quorum alii extincti sunt

Sed hæc, ut modo dixi, neque hujus temporis,
neque meæ certe facultatis disputatio est. Longi
quippe res esset otii eloquentiæque non mediocris
defensionem Providentiæ et conciliationem permis-
sionis malorum cum divinæ recititudine justitiæ,
oratione velle complecti. Reflectam igitur me refe-
ramque sermonem ad ea quæ meæ mihi cladis sen-
sus recens suggerit, narrationemque quam expectatis
reddam, si modo, ut spero, paululum vis doloris se
remiserit. Non enim vel ipsam fero recordationem

rius in numero sacerdotum, qui occisi sunt a
Doeg jussu Saulis est aliquid novum; trecentos
enim sexaginta tres carnos sacerdotes numerat.
Vetus interpres sexcentos sexaginta tres legit.
Atqui Septuaginta, ut exstant hodie, trecentos
tantum et quinque numerant. Theodoretus trecentos
quingenta in suis codicibus habuit. Sed
Græci solemniter peccant in multiplicatione nume-
rorum. Septuaginta enim in sinceris editionibus,
lxxxv tantum agnoverunt sacerdotes occisos, ut
apparet ex Complutensi et Regia. Cui numero
Hebræa et Vulgata consentiunt.

ejus rei quam usurpavi præsens oculis, ut jam mirer quo pacto tantam perferre mali vim potuerim, cujus cogitationem molestissimam etiamnum aversatur animus. Ac parum abest quin irascar ipsis oculis formarum artificibus 26 illarum quæ ex re præsentī jam infixæ intimis inhærent sensibus, seque semper ostentant obruduntque respicienti, et assiduitate pertinaci nullo non pungunt tempore: noctu insomniis, per diem curis et cogitationibus tristissimis. Neque enim ut plerisque ita nihil quoque mœroris laxamentum somnus est; sed tunc mihi occurat horrenda cædis species, et cruenta interfectorum tanquam a recenti vulnere ac velut a letali plaga palpitantia simulacra: quo, quanquam inani, spectaculo recrudescit dolor. Sed cum me sermonis ipsa series tempus esse admo- neat reliquæ reddendæ narrationis, oportet me primum exponere quo vitæ instituto sancti Patres illis locis uterentur; tum qui sint e contrario ritus moresque Barbarorum a quibus illi sunt occisi, ut aptum ex parte omni sibi que cohærens appareat corpus historiæ, nullo eorum omisso quæ ab ejus cognoscendæ cupidis requiri jure possint. Cum enim effectu frustrari cupiditatis et voti cujusvis permolestum est, tum mordere præsertim 27 animum solet pernegatum indicium exquisitæ veritatis, angens semper et sollicitans, donec curiositas cognitione satiatur.

NARRATIO III.

Gens igitur quam diximus ab Arabia usque ad Ægyptum mari Rubro et Jordane fluvio prætentam incolit solitudine. Nullius artis, ne mercaturæ quidem aut agriculturæ, studio unquam dedita; sed rapto assuetis vivere, vis instar artis est, et omnem vitæ opportunitatem conficit gladius; nam aut venatione cæsis vescuntur bestiis, aut ex insidiis grassantes in viatores, commeatum latrocinio extorquent: adeo quocunque modo victum sibi necessarium expediant, industria, vel injuria, nihil pensi habent. Sin casus forte aliquis, utroque illo interverso quæstu, annonam incenderit, tum vero jumentis ipsi propriis (ea sunt fere cameli dromades) ferino ritu rabieque ad cibum abutuntur; singulisque per familias et contubernia matris, cruentas adhuc carnes et semicrudas, vaporem tantum ignis affatas modico, 28 quo ad mollitiem subactæ aliquam leviores, ac saltem non irritum facessant dentibus trahendi laborem, canina prorsus aviditate vorant. Jam Barbaris nulla religio, nulla Dei vel manufacti, vel mente cogniti cura cogitatione. Lucifero tantum astro cærimonias adhibent, et proni supplicanti, atque optima quæque ex præda immolant, quando ipsis eumque rerum

τῶν τύπων ἐκείνων γενομένοις αἰτίοις, πρὸς οὓς ἀφορῶν ἀεὶ βιαζόμενος, διηνεκῶς ἔχω νύττον με τὸ πάθος, νύκτωρ μὲν τοῖς ἐνυπνίοις, μεθ' ἡμέραν δὲ τοῖς λογισμοῖς ἀνώμενος ἀνίαν πικρὰν. Οὕτε γὰρ καθεύδων ἀμέριμον ἔχω τὸν ὕπνον ὡς πολλοὶ τῶν μεθημερινῶν ἂνιέμενοι τῷ κάρῳ τοῦ ὕπνου· καὶ τότε δὲ μέ τις ταράττει φαντασία τῶν τετελεσμένων, καὶ τὰ εἶδωλα παραφαίνει νεοσφαγῆ³ καὶ σπαιρόντα, ὡς ἐπὶ νεαρῷ πάθει πάλιν τὸ ἄλγος καινίζουσα. Ἀναγκαῖον δὲ τῆς ἀκολουθίας διδοῦστος καιρὸν τοῦ λόγου⁴, τὸν βίον πρότερον διηγῆσασθαι τῶν ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις ἁγίων, καὶ τὴν ζῶην εἰπεῖν τῶν ἐπελθόντων Βαρβάρων· ἴν' ἔχη τὸ σῶμα τῆς ἱστορίας τὴν ἀρμονίαν ἀκλόουθον, οὐδενὸς παραλείμενου τῶν εἰς γινῶσιν ἔλθειν τοῖς φιλομαθέσιν ὀφειλόντων. Οἶδε γὰρ λυπεῖν σιωπηθὲν τὸ γνωσθῆναι σπουδαζόμενον ὡς ἂν ἀποτυχία ποθουμένου πράγματος θλίβον ἀεὶ ἕως ἂν πληροφόρησῃ τὴν ἐπιθυμίαν γνωσθῆν.

ut aptum ex parte omni sibi que cohærens appareat

corpus historiæ, nullo eorum omisso quæ ab ejus cognoscendæ cupidis requiri jure possint. Cum enim effectu frustrari cupiditatis et voti cujusvis permolestum est, tum mordere præsertim 27 animum solet pernegatum indicium exquisitæ veritatis, angens semper et sollicitans, donec curiositas cognitione satiatur.

ΔΙΗΓΗΜΑ Γ'.

Τὸ μὲν οὖν εἰρημένον ἔθνος τὴν ἀπὸ Ἀραβίας μέχρις Αἰγύπτου, θαλάσση Ἐρυθρᾷ καὶ Ἰορδάνῃ ποταμῷ παρατεταμένη νέμεται ἡ ἔρημον· οὐ τέχνην, οὐκ ἐμπορίαν, οὐ γεωργίαν ἐπιτηδεύον ποτε, μόνην δὲ τὴν μάχαρην ἔχον τῆς τροφῆς ὑπόθεσιν. Ἡ γὰρ ἀγρεύοντες τὰ τῆς ἐρήμου ζῶα διαζῶσι· σαρκοφαγοῦντες ἢ τοὺς παρατυγχάνοντας αἰς ἐφεδρεύουσιν ὁδοὺς ληϊζόμενοι τὴν ἀναγκαίαν χρεῖαν ἑαυτοῖς ἀνούσιν ὁπισθόν. Ὅταν δὲ ἀμφοτέρων ἀπορία ἦ, καὶ σπανίση⁵ τοῦτοις τὰ ἐπιτηδεῖα, τότε τοῖς ὑποζυγίοις (κάμηλοι δὲ εἰσι δρομάδες) πρὸς ἰδωθῆν κατακέχρηται, θηριώδη καὶ ὠμοδόρον (37) ζῶντες βίον, κατὰ συγγενείας ἢ συσκηνας μίαν σφαγιάζοντες (38), καὶ θέρη πυρὸς ὀλίγη τῶν σαρκῶν χαινοῦντες τὸ εὔτονον⁶, ὡς μόνον ἔκειν (39) μὴ ἑπὶ πολλὴν βίαν ἔλκουσι τοῖς ὁδοῦσιν ὡς εἰπεῖν, τρέφονται κυνικῶς. Θεὸν οὐκ εἰδότες οὐ νοητὸν, οὐ χειρότερον ἄστρον δὲ τῷ πρωτῶν προσκυνοῦντες καὶ θύοντες ἀνατέλλονται (40) τῶν λαφύρων τὰ θέκιμα, ὅταν ἐξ ἐφοδου ληστρικῆς αὐτοῖς περιγένηται τι πρὸς σφαγὴν ἐπιτηδεῖον. Παιδας δὲ μάλιστα προσφέρειν σπουδάζουσιν ὥρα⁷ καὶ ἡλικίας ἀκμῆ διαφέροντας· ἐπὶ λίθων συμπεφορημένων περὶ τὸν ἄθρον τοῦτους ἱερεύοντες. Ὁ μὲν καὶ λίαν, ὧ φίλοι,

VARIE LECTIONES EX CODD. ALLATIANS.

³ μεθημερινῶν φροντίδων Palat. ⁴ παραφαίνειν νεοσφ. Palat. ⁵ καιρὸν τῷ λόγῳ. ⁶ διεικνυμένην νέμ. ⁷ τὴν τῶν ἀναγκαίων χρεῖ. ⁸ ἀπορία σπανίση. ⁹ συγγεν. γὰρ Sfort. et Val. qui legunt συγγένειαν, et Sfort. συσκηνας. μίαν αὐτοῖς σφαγιάζ. ¹⁰ τὸ ἔντονον. ¹¹ deest μὴ. ¹² ἔλκουσιν αὐτῶν τοῖς ὁδοῦσιν ὕτωγ, ὡς. ¹³ φέρειν αὐτοῖς ἢ σπουδῆ ὡς.

PETRI POSSINI NOTÆ,

(37) Ὀμοδόρον. C. R. αἰμοδόρον.

(38) Σφαγιάζοντες. C. R. σφάζοντες.

(39) Εἰκειν restituumus ex C. R., in Tolos. erat

ἔκειν.

(40) Ἀνατέλλοι. C. R. ἀναφέροντι.

ὄδυναί¹⁴ καὶ παρ᾽ αὐτοῖς, μή πως τοῖς ἀνίμοις ἢ μορφή A τοῦ παιδός, πρὸς τὴν νενομισμένην ἀσέβειαν ἐχουσά τι λίχνον (41) καὶ ἐπαγωγὸν, γέννηται χρῆσιμος πρὸς τὸ δοκοῦν αὐτοῖς· καὶ ἀγνῆς σῶμα ψυχῆς ὑπὲρ τῶν ἀκαθάρτων ἀνενεχθῆ καὶ παλαμναίοις ἱερῶν δαίμοσι, λύτερον αὐτοῖς τοῖς καθάρσιον, ὡς δοκοῦσιν, ἐσόμενον, ἀνθρωποθυτεῖν ἀφειδῶς εἰθισμένοις, καὶ οἰκτερον οὐκ εἰδῶσι λαβεῖν τῶν ἀναιρουμένων παίδων, ¹⁵ καὶ [Ἰσ. κλν] σειρήνια θρηνηθῶσι δεόμενοι. Ἦν δὲ οὗτοι μὴ παρῶσι, κάμηλον λευκὴν τῷ χρώματι καὶ ἄμωμον ἐπὶ γονάτων ¹⁶ ἀνακλιναντες περιέρχονται τρίτῳ κύκλῳ κειμένην παμπληθεῖ δολιχεύοντες (42). Ἐξαρκεῖ δὲ τις καὶ τῆς περιόδου καὶ ὥδης τῆς εἰς τὸ ἄστρον αὐτοῖς πεποιτημένης, ἢ τῶν βασιλευόντων, ἢ τῶν ἡλικιᾶ καὶ γῆρας σεμνονομένων ἱερῶν. Ὅς μετὰ τὴν τρίτην περίοδον, οὐπω τῆς ὥδης παυσασμένου τοῦ πλῆθους, ἔτι δὲ ἐπὶ γλώττης τὸ ἀκροτελευτιον τοῦ ἐφυμνίου φέροντος, σπασάμενος τὸ ξίφος, εὐτόνωσ παῖσι κατὰ τοῦ τένοντος, καὶ πρῶτος μετὰ σπουδῆς τοῦ αἵματος ἀπογέυεται. Καὶ οὕτως προσδραμόντες οἱ λοιποὶ ταῖς μαχαίραις οἱ μὲν σὺν ταῖς θριξίν μερὸς τι βραχὺ τῆς δορᾶς ἀποτέμνουσιν, οἱ δὲ τὸ ἐπιτυχὸν ἀρπάζοντες τῶν σαρκῶν ἀποκόπτουσιν. Οἱ δὲ μέχρι σπλάγγων χωροῦσι καὶ ἐγκάτων, οὐδὲν τῆς θυσίας (43) καταλιμπάνοντες ἀκατέργαστον, ὃ δυνήσεται λοιπὸν προσοφθῆναι (44) φαίνονται τῷ ἡλίῳ. Ὅστε γὰρ ὀστέων καὶ μυελῶν ἀπέχονται, νικῶντες παραμονῇ τὴν κραταιότητα, καὶ σχολῇ περιγενόμενοι τῆς ἀντιτυπίας. Ὅτος μὲν σὺν τοῖς Βαρβάροις βίου καὶ θρησκείας ὁ νόμος· καὶ οὕτως ἐμβιοτεύοντες τῇ ἐρημίᾳ τόπους ἐκ τόπων ἀμείβουσιν, ἐκεῖ ταῖς παρεμβολαῖς ποιούμενοι ὅπου δ' ἂν χιλὸν εὐπορον ἢ ¹⁷ τοῖς κτήνεσι καὶ ὕδωρ εὐρεῖν ¹⁸ θαψιλέξ.

ipsis pilis absciunt, pars quod cuique primum **30** captanti occurrerit hostiæ membrum rapiunt. Ne intestinis quidem visceribus parcitur, religiose caventibus Barbaris ne quid ad primam lucem mox orituri solis superesse non confectum et cerni possit. Ergo non medullis, non ossibus temperant, solidorum duritiem constantia laboris et patientia vincentes. Hoc victu et religione Barbari feram et desultoriam passim per solitudinem vitam circumferunt in iis locis in quibus jumentis pabulum et aquæ benigna copia non desit, castra fere metantes.

Ὅλιγους δὲ τόπους τῆς ἐρημίας οἱ τὸν μοναχικὸν μετερχόμενοι βίον ἐπιλεξάμενοι, ἐνθα τὴν ἀνάγκην τοῦ σώματος ἐστὶν ὀπισσοῦν πληῆσαι ¹⁹ τῇ τοῦ ὕδατος εὐπορίᾳ, οἱ μὲν καλύβας πηξάμενοι, οἱ δὲ σπηλαίοις καὶ ἄντροις διαζῶσιν ἐμβιοτεύοντες ²⁰. Ὅλιγοι μὲν τὴν ἐκ πυρῶν εἰδότες τροφήν, τοσαύτης ἐρημίας ²¹ τὸ ἄγρον ἐπιμελεῖς πρὸς αἰτου γένεσιν βιάσασθαι δύνανται, σκαλιῶ: ²² μικρὰ βραχεῖαν καὶ λυκρὰν ἐρ-

quæ mactari possint copia ex latrocinio abundant. Cui rei pueros in primis expetunt flore ætatis et forma præcipuos, quos, congestiæ temere lapidibus excitata ara tumultuario, circa diluculum sacrificant. Quod tunc vehementer, o amici, angit et conturbat eo metu, ne forte commendatione nativi decoris idoneus ipsis adolescens ad sacrum execrabile videatur, castæque corpus animæ pollutis impiorum manibus, sanguinariis dæmonibus immoletur: neque si quid habet ea ætas amabile ad misericordiam prosit apud feros homines, ea inductione præmunitos magnum in eo suum agi commodum, quippe averruncari deum iram unius miseri pernicie, noxamque **29** a se omnem in devotum, et piaculare caput averti. Qua fiducia ruenibus ad usitatum præsertim et quotidianum facinus, quam afferre moram queant crudelibus animis infirmitatis cujusvis innocentiaevæ quantævis lacrymæ, vel cum querelis et obsecrationibus sirenum voce mollioribus conjunctæ. Sin vero copia non adsit puerorum, albam et sine macula camelum complicatis suffraginibus in genua inclinatam orbe circumcursant simul omnes triplici, principe quodam vel ex gentis regulis, vel ex sacerdotibus ætate et canitie venerabili tum pompæ præeunte, tum naniæ quam in honorem astri matutini ad eam celebritatem comparatam habent. Qui coryphæus et præceptor, post tertium circuitum, nondum absoluto a vulgo carmine, sed occupatis adhuc in modulanda hymni clausula linguis et vocibus, nudato ense ferire occupat vehementi ictu jugulum bestię primusque gustare properat de sanguine. Secundum hunc procurrentes cæteri quisque cum gladio, pars cutis particalam cum

panis usum non repudiant, qui perpauci sunt, ii ex

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

¹⁴ ὄδυνα Sfort. et Palat. ¹⁵ κλν πάντα ποιῶσι, κλν θρηνηῶσι des. ¹⁶ ἐπὶ γόνατα κατακλιναντες περιερ. τρίτον. ¹⁷ ἢ τῶν ἡλικιᾶ γῆρας σεμν. ¹⁸ δυνήσεται. ¹⁹ ἢ des. ²⁰ εὐροίαν. ²¹ παραμυθεῖσθαι τῇ τοῦ. ²² ἂν τοῖς ὑποκρυβέντες διαζῶσιν οὕτω τὴν ἀρετὴν μετερχόμενοι. ²³ ὅσοι τῆς ἐρημίας τό. ²⁴ δυνατός, οἱ καὶ σκαλι.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(41) Ἐχουσά τι λίχνον. Vide initium Laudationis Alliani.

(42) Δολιχεύοντες. Proba lectio, quamvis codex Regius suggerat δολίως χλευόντες.

(43) Οὐδὲν τῆς θυσίας. Sic habet c. R. Duae sunt alie præterea lectiones. Cod. Tol. offert ούσιας, alius quidam οσίας.

(44) Προσοφθῆναι. C. R. habet, ποτὲ ὑφθῆναι.

vasta et pestilenti solitudine metatis sibi **31** fundis non amplis, illis ipsis arenis exiguo sarculo subigendis, vix tandem multo labore sibi extundunt necessariam annonam. At plerique crudis oleribus capitibusque tenerarum stirpium arte nulla curave condiendi facili victu et parabili naturæ desiderium sedant, superfluis coquorum pistorumque artificii multum valere jussis, ne nimia curandi corporis diligentia utilioribus meliorum curis tempus eximat necessarium. Ergo pura mente, sobrii, religiosum cultum Numini rite ac caste adhibent, crapula carniū et nidore jusculorum nequaquam aut rationem prægravantibus, aut libidinem irritantibus; plerosque enim videmus sic in potestatem hodie redactos ab impotenti et intemperanti gula, ut visu, olfactu, gustu, uni abjectæ atque insatiabili cupiditati servire misere cogantur, laboriosa ac sumptuosa commistione liquorum, exquisito temperamento in varias odorum et colorum qualitates elaborato, tanta cura fomitem et materiam libidini plus satis per se ardenti infelices **32** admovent. Nec enim helluonibus hisce sufficit, aut saporum varietas, aut odorum in obsoniis confusione temperatæ et invicem refractæ qualitates, nisi etiam in salsamentis et jusculis pictura varii coloris gulæ desiderium per oculos lacessant: adeo flava illis et candida, et ex atro dilutæ pellucidæ nigredines ante gustatus experientiam visum pascent, qui ne læletur solus, sed hauriant voluptatem sibi propriam nares quoque, nimirum quæ aromata suavissime fragrant immiscenda sunt jusculis; tum ne infra expectationem delectetur gula committenda et confundenda sunt unam ad suavitatem condiendam, acria cum dulcibus, stringentia cum sæsis. Hinc cnici et oryzæ, crocique et ex nucibus eliquati succi et aliæ coloramentorum omne genus varietates mistionibus a pictorum, opinor, arte mutuatis eo fuco quicunque nauseantibus putatur placiturus ferculorum su-

Α γαζόμενοι ²⁶ γῆν, καὶ ὕσιν ἢ πρὸς τὸ ζῆν ἐνδεῶς ἀναγκάζει χρεῖα. Οἱ δὲ πολλοὶ λαχάνων ὤμων καὶ ἀκροδρύων στοιχῶσι ²⁷ διαίτη (45) τράπεζαν ἀκαρύκτετον ἀγαπῶντες ²⁸ καὶ ἀτεχνον, μακρὸν ²⁹ χάρειν εἰπόντες ὄψαρτυτῶν καὶ σιτοπόνων περιεργείαις· ἵνα μήτε πολὺν καιρὸν τῆ τοῦ σώματος σχολάζοντες θεραπεύῃ τῆς ἀναγκαιοτέρως ³⁰ ἀμελῶσι προσεδρίας. Ἄλλὰ καθαρῶ τῷ νῦ τὸ θεῖον θρησκευοῦσαι ³¹ νηφαλαίως ³², σαρκῶν κραιπάλη τὸν λογισμὸν οὐ βαρούμενοι· οὐδὲ ζωμαρίων κνίσση ³³ τὴν τῆς γαστρὸς κολακεύοντες ἔδονην (46). Τοσοῦτον γὰρ ³⁴ ἴσχυσεν νῦν ἡ ἀπληστός λαίμαργία, ὡς καὶ ὕψει καὶ ὀσφρήσει καὶ γεύσει λειτουργεῖν ἀναγκάζειν τῆ ἐπιθυμίᾳ, τοῖς παρατρίμμασι τῶν χυλῶν ³⁵ εἰς ἀτμῶν καὶ χρωμάτων καὶ ποιότητων διαφορὰς ποικιλλοντας τῆς ἔδονης τὰ ὑπεκκαύματα (47). Οὐ γὰρ ἤρκεσε τοῖς λίχνους τῶν ἀνθρώπων τὸν ἐν τῆ γεύσει διάφορον, οὐδὲ τῆς κνίσσης τῶν ὕψων τὸ ἐξηλλαγμένον, ἀν μὴ καὶ τῶν χρωμάτων τὸ ποικίλον ἐν τοῖς ζωμοῖς πρὸς ἐφесιν ἐρεθίστη τὴν ἡρεξιν, ξανθότητι καὶ λευκότητι καὶ τῆ τοῦ μέλανος ὕδαρεστέρας χροῖ ³⁶ πρὸ τῆς γεύσεως ἐστιῶντα τὴν ὄρασιν. Ἴνα γὰρ εὐφραίνηται μὲν ἡ ὀσφρησις δεῖ τοῖς ζωμοῖς ἐμμελῆσθαι τῶν ἀρωμάτων τὰ εὐωδέστατα· ἵνα δὲ πάλιν ὁ λαίμυδς ἐχη τὸ τερπνόν, δεῖ κεκράσθαι πρὸς τὸ ἡδὺ τῶν γλυκεῶν καὶ δριμύων, στυφῶν τε καὶ ἀλμυρῶν τὰς ποιότητας· χρῆ δὲ καὶ τὴν ὕψιν μὴ ἀμοιρεῖν τῆς ἀπολαύσεως. Διὰ τοῦτο κνίκοι (48) καὶ ὄρυζαι κρόκοι τε καὶ κάρων χυμοεῖδεις ἐπιχύσεις καὶ ἄλλαι χροισμάτων παμπληθεῖς διαφοραὶ ζωγραφικαῖς μίξεσι βαφὴν ἀρτύουσι τοῦ ἐδέσματος· ὅπως ἐκ πάντων ἡ δέσπονα γαστήρ ὁμολογημένον ἐχη τὸ ἀκριθὲς τῆς σκευασίας, ὡσπερ κριταῖς ἐμπειροῖς πεισθεῖσα ταῖς εἰρημέναις αἰσθήσεσιν δοκιμάζειν ἐπισταμέναις καλῶς τὰ κατ' αὐτὰς αἰσθητά. Ἄλλ' οὐ τοιαύτη τῶν εἰρημένων ἡ ἀγωγὴ, οὐδὲ πρὸς τὸ ἀβρὸν τῆς διαίτης ἐπισημένη. Οὐ μόνον γὰρ τῆ ποιότητι τῶν ἡδέων ἀπετάξαντο, χλευάσαντες τὸ περιττὸν τῆς χρεῖας ὡς μάταιον καὶ ἀνόνητον, ἀλλὰ καὶ ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντος πρὸς

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

²⁶ ἐργάζονται γῆν. ²⁷ στοιχοῦσι. Sfort. Alt. Palat. ²⁸ ἀσπαζόμενοι. ²⁹ μακρὰ χάρειν. ³⁰ περὶ τὴν ἀναγκαιοτέραν ἀμελῶς ἔχουσιν προσεδρίας. ³¹ θρησκευοῦσαι. ³² νηφαλείως. ³³ βρωμάτων ποικιλία τὴν τῆς. ³⁴ τοσοῦτον γὰρ δεest in eodem usque ad τῆς διαίτης ἐπισημένη p. 35. ³⁵ τῶν χυλῶν Palat. ³⁶ χροῖα.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(45) Καὶ ἀκροδρύων στοιχῶσι διαίτη, etc. Quid illud στοιχῶσι. C. Tol. στοιχοῦσι, nullo sensu Videri possit legendum: καὶ ἀκροδρύων ἢ στοιχῶδων διαίτη· στοιχῶς enim herba est Dioscoridi lib. III, cap. 31, et Plinio lib. XXVII, cap. 12 extreme, qui stæchadem herbam esse odoratam tradit coma hyssopi, amaram gustu, pectori salubrem, etc. Non placet tamen correctio; nam sententia verbo indiget. Στοιχῶν est *incedere*, quod hoc loco metaphorice vitam trahere significat. Statim post: ἀκαρύκτετον vox ignota lexicographis ex Galeno explicatur: cui *καρυκία*, et *καρύκωμα*, *cibus est exquisite conditus*.

(46) Τὴν τῆς γαστρὸς κολακεύοντες ἔδονην. Mihi videtur hoc loco ἔδονη γαστρὸς esse libido, quicquid contra vetus interpres senserit. Si enim

D de voluptate quæ vescendo percipitur intelligeretur hic locus, non congrueret sententia cum superioribus, enumerat enim incommoda, quæ sequuntur saturitatem nimiam, ut prægravatio mentis. Igitur hæc γαστρὸς ἔδονη debet similiter esse aliquid consequens crapulam. Quod si quis contra tamen nitatur, non admodum repugnem.

(47) Τὰ ὑπεκκαύματα. C. R. in singulari τὸ ὑπέκκαυμα.

(48) Κνίκοι. De cnico vide Plinium accurate disputantem lib. XXI, cap. 15, quo loco Turnebus legendum putat cicuti, ut sit ricinum, lib. XVI *Adversariorum* cap. 9. Auctorem tamen hujus scripturæ præter hunc Nilum, habemus optimum Theophrastum lib. I *Historiæ plantarum* cap. 18, et alibi.

την ποσότητα τὸ φιλότιμον ἐκτείνουσι τῆς ἐγκρά-
τειας, τοσοῦτον, ὅσον μὴ ἀποθανεῖν παρὰ γνώμην τοῦ
ζωοπλάστου, τρεφόμενοι, καὶ ζημωθῆναι μισθοῦς
τῆς ἐν τῇ ζωῇ τῶν καλῶν ἐργασίας. Οὕτω γοῦν οἱ
μὲν τῇ Κυριακῇ ἀπτονται τροφῆς, τὸ ἑβδομαδικὸν
διάστημα παρατρέχοντες ἄσιτοι· οἱ δὲ μεσολαβοῦσι
τὸν χρόνον, δις τῆς ἑβδομάδος παρατιθέμενοι τρά-
πεζαν³⁶· οἱ δὲ σιτοῦνται παρὰ μίαν ἡμέραν (49), δε-
κνύντες διὰ τῆς ἐνδεχομένης σπουδῆς³⁷ ὡς ἀγαπῶσι
μὲν τὸ ἀπροσδεῆς καὶ ἄσιτον. Πείθονται δὲ³⁸ τοῖς
νόμοις τῆς φύσεως καμπτόμενοι μάλιστα τῇ ἀνάγκῃ
τοῦ σώματος, καὶ τότε πρὸς τὴν τοιαύτην κατα-
βαίνοντες χρεῖαν, ὅτε τὴν δύναμιν τοῦ ζώου κατα-
μάθωσι παντελῶς ἀσθενήσασαν, καὶ μηκέτι ὑπουρ-
γοῦσαν πρὸς τοὺς ἐπιβάλλοντας πόνους τῆ ἀρετῆ.
Τοσοῦτος γὰρ ἐκάστη ζῆλος τῆς ἀγγελικῆς ἐντέτηκε
πολιτείας, ὡς μιμῆσθαι τὸ ἀπροσδεῆς τῇ ὀλιγαρχεῖᾳ
θέλειν, καὶ νικᾶν τῆς φύσεως φιλονεικεῖν τὸ ἐλάτ-
τωμα τῆς προθυμίας πλεονεκτῆματι.

Quæ ipsa vitandæ mortis cura religionis est, non humani metus. Sciunt enim non esse conces-
sum homini a Creatore jus necis in seipsum. Noluntque cui placere student, ei rem ingratham ad-
moventi sibi morte facere, nec mercedem ac meritum recte factorum, laboremque vitæ præci-
pitando sine, una offensione totum effundere. Ab hac inductione hebdomadem **34** uno jejunio con-
tinuant eorum quidam, die demum Dominica cibum sumentes. Alii huic spatio refectionem unam
infindunt, bisque omnino per hebdomadem mensam apponunt; alii denique diebus alternis. Quod
eorum tantum ac nihil sibi reliqui faciens studium ostendit affectare quidem illos Institutum ce-
lestis vitæ nullius indigens, nihilque contrahens commercii ratione victus cum hac humilitate ter-
renarum rerum. Cæterum obtemperare invitos naturæ legibus, et necessitate corporis vix tandem
flecti, tum demum ad id remedii confugientes cum vim ac naturam animalis defectam viribus debili-
tatamque penitus sentiunt, ut jam ad status officii labores pares nequaquam sint. Tanta eos ac tam
nobilis sollicitat æmulationi vitæ angelicæ ab omni mortalitatis contagione segregatæ, ut qui hoc asse-
qui non possint, ut sibi soli ipsis sine ulla re sufficienti decerpendis certe ex quotidiano usu et
ad vivum resecandis vitæ superfluis, paucissimis contenti, nullius indigos imitari quam proximæ
conentur, contendantque adeo naturæ infirmitatem alacritate propositi **35** superare.

Οὐ γὰρ πολιτεύεται παρ' αὐτοῖς³⁹ Καίσαρος νό- C
μισμα, ἐπεὶ μὴδὲ πρᾶσιν Ἰσασιν καὶ ἀγορασίαν.
Ἐκαστος γὰρ ἐκάστῳ προίκου παρέχει⁴⁰ τὸ χρῆ-
σιμον, ἀντιλαμβάνων δωρεάν⁴¹ οὐ λείπεται. Λαχάνων
δὲ καὶ ἀκροδρύων καρπὸς, καὶ σπάνιος ἄρτος, ἡ εἰς
ἀλλήλους γίνεται φιλοτιμία⁴², τῷ παρόντι καὶ ὑπ-
άρχοντι δεκνύσασα τῆς ἀγάπης τὰ σύμβολα. Ταύτην
γὰρ⁴³ οὐχ ὕλης διαφορά, διαδέσσει; δὲ παρῆστι
μεγαλοψυχία, τὸ δαψιλὲς⁴⁴ τῆς γνώμης καὶ ἐν τοῖς
μικροῖς; δώροις;⁴⁵ ἀριδῆλως ἐμφαίνουσαι. Ἄλλ' οὐδὲ
φύσος, ὁ μάλιστα ταῖς προκοπαῖς παρακολουθεῖν⁴⁶
εἰσὼδῶς, ἔσχεν ἐκεῖ χώραν ποτέ· οὐδὲ τὸν ἑλαττον ἐν
τοῖς καλοῖς εὐδοκίμοῦντα⁴⁷ ἢ τοῦ μέλλον διαλάμ-
ποντος πρὸς βασκανίαν ἐκίνησεν ὑπεροχῆ, ὡς οὐδὲ

A perficies inficiunt, ut velut emissariis et explora-
toribus usus tot sensibus dominus venter quidquid
33 eorum jam indicibus et collato consilio visum
optimum fuerit, id veluti se dignum absorbeat. At
non hæc nostrorum quos hic dicimus, sectæ est; non
ita capti atque addicti gulæ voluptati serviunt. Quin
ex adverso potius non solum delicias ejus generis
omnes ut viles aspernantur et ludibrio repellunt (cum
stultam esse statuunt sollicitudinem ejus compa-
randi, quod supra usum necessarium redundans,
superfluum et inutile sit), verum etiam ex quadam
abundantia virtutis in illud culmen temperantiæ
generoso impetu nituntur, ut quod ad curam atti-
net corporis genium defraudent iis omnibus, sine
quibus utcunque trahi et tolerari vita potest; nec
tam vescantur ut vivant quam ne moriantur; ad
eumque duntaxat finis modum mensuram demensi
exigant, ut quam minimum esse potest illud quod
prohibere a morte mortalem possit, ipsis abunde
sit. Sciunt enim non esse conces-
sum homini a Creatore jus necis in seipsum. Noluntque cui placere student, ei rem ingratham ad-
moventi sibi morte facere, nec mercedem ac meritum recte factorum, laboremque vitæ præci-
pitando sine, una offensione totum effundere. Ab hac inductione hebdomadem **34** uno jejunio con-
tinuant eorum quidam, die demum Dominica cibum sumentes. Alii huic spatio refectionem unam
infindunt, bisque omnino per hebdomadem mensam apponunt; alii denique diebus alternis. Quod
eorum tantum ac nihil sibi reliqui faciens studium ostendit affectare quidem illos Institutum ce-
lestis vitæ nullius indigens, nihilque contrahens commercii ratione victus cum hac humilitate ter-
renarum rerum. Cæterum obtemperare invitos naturæ legibus, et necessitate corporis vix tandem
flecti, tum demum ad id remedii confugientes cum vim ac naturam animalis defectam viribus debili-
tatamque penitus sentiunt, ut jam ad status officii labores pares nequaquam sint. Tanta eos ac tam
nobilis sollicitat æmulationi vitæ angelicæ ab omni mortalitatis contagione segregatæ, ut qui hoc asse-
qui non possint, ut sibi soli ipsis sine ulla re sufficienti decerpendis certe ex quotidiano usu et
ad vivum resecandis vitæ superfluis, paucissimis contenti, nullius indigos imitari quam proximæ
conentur, contendantque adeo naturæ infirmitatem alacritate propositi **35** superare.

Jam nummus Cæsaris (50) in eorum republica
locum non habet: quoniam ne emptio quidem aut
mercatus in ea ullus est, unoquoque alteri id
quo indiget gratis offerente vicissimque id quo
caret dono accipiente. Olera et baccae summorum
stirpium, et rarus panis largitionis mutæ summa
est, exiguis, pro inopia, munusculis nec parvæ
tamen indicibus liberalitatis prolixissimam dem-
onstrantes et officiosissimam voluntatem. Non
enim oblata rei pretio, sed affectus magnificentia
dona æstimantur. Cæterum procul isthinc invidia,
quæ adhærescere profectibus solet, exulat sem-
per quam longissime: neque si quis minus in
præclaris rebus eminet, eum alterius excellentio-

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

³⁶ τροφῆς μεμνημένοι. ³⁷ περὶ τὴν ἐγκράτειαν σπουδῆς ταύτης. ³⁸ πείθεται δέ. Hic codd. mutant
verba, non sensum. ³⁹ ἐν τούτοις Καίσαρος νόμισμα οὐδὲ μέχρις ἀκοῆς γνώριμον. ⁴⁰ προίκα παρέχει.
⁴¹ δωρεάν αὐθις. ⁴² Hæ sunt φιλοτιμία ἐκ τοῦ παρόντος; τε καὶ ὑπάρχοντος. ⁴³ ταύτην γὰρ usque ad
μεγαλοψυχία, des. ⁴⁴ καὶ τὸ δαψιλ. κἂν ἐν τοῖς μικροῖς. ⁴⁵ ἐν τοῖς δώροις πλουσιώως. ⁴⁶ τοῖς ἀγαθοῖς
δρῶσι ἀκολουθεῖν. ⁴⁷ εὐθουνοῦντα. Val. Altém. Sfort.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(49) Παρὰ μίαν ἡμέραν. Vet. int. post unam
diem, confuse. Certum est significari dies alternas,
ut inter duas solidi jejunii dies unam infunderent

qua vescerentur.

(50) Per Cæsaris nummum omnem usum intel-
ligit rei nummarie.

ris splendor ad livorem incendit, ut neque istum A sua dignitas in insolentiam tumefactum extulit. Sed qui præ cæteris proficit in virtutibus, **36** Dei potentia non propriis laboribus id, quidquid est, ascribens, in modestia se libenter continet, ita secum reputans, nequaquam esse se auctorem, si quæ in se sunt, bonorum, sed efficacia instrumentum gratiæ; qui vero minus proficit, propter infirmitatem forte corporis, demittere se, vel si nolit, tamen cogitur, ignaviaeque animi, potius quam imbecillitati corporis, defectum imputat. Ita singuli singulis, et omnes universis humiliores sunt, hoc inter se certamine, non quis dignitate aut gradu, sed quis splendore et puritate præcellat innocentis vitæ. Hæc enim illis causa fuit cur ex urbibus et frequentia profugi solitudinem incoherent, nimirum ut sua recte facta et religiosa opera Deo, a quo merces speratur, ostentarent uni, non autem hominibus quorum laus bene agentis propositum in negligentiam dissolvere, et spem mercede frustrari solet, substitutis pro ea inanibus gloriæ præstigiis. Nam qui humanam gloriam bene agendo quærit, ea potius qualicumque **37** mercede quam expetit, ab omni excidit veræ illius mercedis expectatione. Nec jam ubi decoxit, legitimam habet ullam repetendæ hæreditatis actionem. Miser qui, afflatu uno vanissimo popularis sparserit, gloriamque falsam et brevem cum æterna et vera commutavit.

Sancti porro solitarii non continuatis aut conjunctis, sed idoneo intervallo separatis in cellulis degunt, viginti ferme aut paulo plurium stadiorum spatio disjuncti. Non illi quidem præ inhumanitate aut naturæ agrestis et reconditæ tristitia (quis hoc enim suspicetur de hominibus tam inter se officiosis et amantibus quam diximus?), sed spatium secessu captant in quiete componendi ad Dei beneplacitum mores suos congressusque cum eodem Deo per orationem sine interpellatione producendi, quod in turba et confusione rerum obtineri aut omnino nequit, aut difficillime certe potest. Nam ejusmodi tumultus ab attentâ cogitatione avulsum animam in alia omnia vagam admittit, potiusque ad ea **38** quæ delectant quam ad ea quæ conferunt, sic natura et consuetudine pronam, abripit. Dominicis vero diebus in cætum colliguntur unum, seseque præterea interdum per hebdomadem mutuo invisunt, ne rursus omnimoda secessio mutuis

Α τοῦτον κατ' ἐκείνου πρὸς ἑπαρσιν ἐφύσησεν ⁴⁸ ἀλαζονεῖα μέγα φρονεῖν ἐπὶ τοῖς κατορθώμασιν ἀναστήσασα ⁴⁹. Καὶ γὰρ ὁ ὑπερέχων ἐν τοῖς τῆς ἀρετῆς ⁵⁰ πλεονεκτήμασι, δυνάμει Θεοῦ, οὐ ⁵¹ πόνοις (51) οἰκείοις τὸ πᾶν ἐπιγράφων, ἐμετρίαζεν ⁵² ἐκὼν, ὡς οὐκ αὐτοῦργός τῶν καλῶν, ἀλλ' ὄργανον τῆς ἐνεργούσης χάριτος· καὶ ὁ ἐλαττούμενος ἐν τούτοις, διὰ σωματικὴν ἰσως ἀσθένειαν, καὶ ἄκων ἐταπεινοῦτο, ῥαθυμίᾳ γνώμης, οὐχὶ δὲ φύσεως ἀσθενείᾳ τὴν ἀδυναμίαν ⁵³ λογιζόμενος. Οὕτως οὖν ἄλλος ἄλλου, καὶ πάντες ἀπάντων εἰσὶ μετριοτέρου, οὐκ ἐν φρονήματι τὴν ὑπεροχὴν ἕκαστος ἔχειν, ἀλλ' ἐν λαμπρῷ ⁵⁴ βίῳ σπουδάζοντες. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ τὴν οἰκουμένην φυγόντες οἰκοῦσι τὴν ἔρημον, Θεῷ τὰ ⁵⁵ κατορθώματα δεικνύοντες, παρ' οὐ καὶ τῶν πόνων ἡ ἀμοιβὴ τοῖς ἐργαζομένοις ἐλπίζεται· καὶ οὐκ ἀνθρώποις τὰς κατὰ Θεὸν πράξεις ἐμφανίζοντες, ὧν ὁ ἔπαινος καὶ τῇ προθυμίᾳ καὶ τοῖς μισθοῖς λυμαίνεσθαι πέφυκε, τὴν μὲν χανῶν τῇ ἀπονοίᾳ πρὸς ἀμέλειαν, τοὺς δὲ ἐλατῶν τῇ ἀπάτῃ τῆς εὐφημίας. Ὁ γὰρ δόξαν ἀνθρωπίνην ἐφ' οἷς πράττει ζητῶν, λαθὼν δὲ ἐξήτει μισθὸν τοῦ ὄντως μισθοῦ ἐκπέπτωκεν, ἄλλον ⁵⁶ οὐκ ἔτι προσδοκῶν δὲ τὴν εὐλόγων ἀπαιτεῖν παρὲν (52) ἐκαρπώσατο ⁵⁷. Καὶ ὡς ἐπύραξε τοὺς ἀτρώτους πόνους ἡττων δόξης γενόμενος ἀνθρωπίνης· καὶ δόξης αἰωνίας καὶ ἀληθοῦς ἐστέρηται.

auræ titillatus, labores omnes in ventum irritos

Γ Οἰκοῦσι δὲ ⁵⁸ οὐ πλησίον ἀλλήλων, ἀλλ' ἰκαγῶς ἐργάζονται ταῖς οἰκῆσεσι, διαστήματι εἰκοσὶ που καὶ πλείω ἄλλος ἄλλου σταδίου ἀπέχοντες· οὐ κατὰ μισανθρωπίαν ἢ θηριωδίαν (πῶς γὰρ οἱ πρὸς ἀλλήλους οὕτως διακείμενοι, ὡς εἰρηται;), ἀλλ' ἐν ἡσυχίᾳ πολλῇ τὰ ἥθη τῆς δόξης τὸ ἀρέσκον Θεῷ παιδαγωγεῖν ἐθέλοντες, καὶ τὰς πρὸς τὸ Θεῖον ὀμιλίας ποιεῖσθαι ἀπερισπάστως ⁵⁹ σπουδάζοντες· ὅπερ ἐν δόξῃ καὶ συγχύσει κατορθωθῆναι ἢ δυσχερὲς ἢ ἀμήχανον ⁶⁰, τούτων γειτονεύοντων θορύβου τῆς συντόνου προσεδρίας ἀποσπῶντος τὸν λογισμὸν, καὶ ἐφ' ἃ μὴ δεῖ ῥέμβεσθαι παρασκευάζοντος τοῖς τέρπουσι μᾶλλον ἢ τοῖς συμφέρουσι συναρπάζεσθαι ἐξ ἑθους εἰωθότα μακροῦ. Ταῖς δὲ Κυριακαῖς εἰς Ἐκκλησίαν μίαν (53) φοιτῶσι συναγόμενοι, καὶ ἀλλήλοις δι' ἐδομάδος συνεσόμενοι ⁶¹ συνέρχονται, ⁶² ἵνα μὴ πάλιν ὁ παντελής χωρισμὸς τῷ χρόνῳ διακόψῃ τῆς ὁμοφροσύνης τὸν σύνδεσμον, λήθην ποιήσας κατ' ὀλίγον τῶν πρὸς ἀλλήλους καθηκόντων δικαίων. Οἶδεν γὰρ ἡ ἐπιτεταμένη μόνωσις ἀγριαίνει τὸ ἦθος ⁶³

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

⁴⁸ πρὸς οἴησιν ἐπήρεν. ⁴⁹ ἀπατήσασα Sfort. Atemp. et Palat. ⁵⁰ καὶ γὰρ ὁ τὸ πλεόν ἔχων εἰς ἀρετὴν. ⁵¹ Sfort. habet οὐ. Palat. ἦ. ⁵² ἡδύνατο μετρίαζειν πεῖθων ἑαυτὸν οὐκ αὐτ. κ. ὑπάρχων. ⁵³ τὸ ὑστέρημα λογίζ. ⁵⁴ ἀλλ' ἐν πλεονεκτήμασιν ἀρετῆς σπουδ. ⁵⁵ Θεῷ τὰ κατ. Codd. mutant verba. ⁵⁶ Desunt in cod. ἄλλον οὐκέτι προσδοκῶν usque ad illa verba ἐξ ἑθους εἰωθότα μακροῦ. ⁵⁷ παρὲν ἐκαρπώσατο usque ad πόνους des. ⁵⁸ ποιοῦσι δὲ τὰς οἰκῆσεις, οὐ πλησίον ἀλλήλων, ἀλλ' ἰκανῶς ἀποθεν διασταμένας εἰκοσὶ που καὶ πλείω. ⁵⁹ ἀπερισπάστους ποιεῖν. ⁶⁰ ἢ ἀ. usque ad εἰωθότα μακροῦ deest in codd. ⁶¹ συνεσόμενοι. ⁶² ἀφιλὸν τε, καὶ ἀγριὸν τὸ ἦθος ποιεῖν.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(51) Οὐ πόνοις. Erat ubique ἡ πόνοις· reposuimus οὐ, sententia id flagitante.
(52) Παρὲν. Sic c. R., Tolosanum vero παρὸν.

Forte legendum παρ' ὄν.
(53) Ἐκκλησίαν μίαν. Vox μίαν in ms. confixa erat obelo ut rejicula, fortasse jure.

ἀπομανθάνον τῇ μακρᾷ συνηθείᾳ τὸ ἀγελαῖον τῆς ἀγάπης καὶ σύννομον. Κοινωνοῦσι τε οὖν τῶν θείων μυστηρίων καὶ ἐστιῶσιν ἀλλήλους γυμνασίᾳ τῶν καθηκόντων λογίων, καὶ ἀλείφουσιν ἑθικαῖς παραινέσεσι. Τούτων γὰρ μάλιστα χρῆζει πρὸς τοὺς ἀγῶνας ὁ ἐνάρετος βίος τὰς τῶν ἀντιπάλων τέχνας λαμβανούσας δημοσιεύων, πρὸς τὸ μὴ ἄλῳναι τοῦτων τινὰς τῆς πάλης ἀγνοοῦντας τὴν μέθοδον. Οἷς γὰρ αἱ ὕλαι ἔσονται τῶν πραγμάτων οὐ πάρεσι, τοῦτοις ἀργεῖ μὲν πρὸς ἐνέργειαν ἢ ἀμαρτία. Πᾶς δὲ ὁ πόλεμος ἐν διανοίᾳ συνίσταται, ἔνθα καὶ εὐκολος καὶ ἄδελος τοῖς τὰ ἐξω ὀρώσιν ὁ θάνατος ἀμάρτυρος ἐν συγκραθεῖται τῆς προαιρέσεως συνιστάμενος. Διὰ τοῦτο τοὺς ἀπείρους καὶ ἄρτι τῶν παλαισμάτων ἀρχομένους παιδοτριβοῦντες οἱ πρὸς τὸν ἀγῶνα γεγυμνασμένοι, ἐγκρατεῖα μὲν ἐστάναι πρὸς τὸ τῆς γαστριμαργίας πάθος ἵσχυροὺς συμβουλεύουσι. Τοῦτο γὰρ ἀκροβόλλεσθαι πρὸς τὴν ψυχὴν διερεθίζον τὸ τῆς λαγνείας μανιῶδες οἰστρογλάττημα, τὰς πλευρὰς δοκιμάζον τῶν ἐπιχοιζομένων (54) εἰ ἐπιπέτασιν ἐν τῷ σκάμματι, τὰς ἰγνύσας παγίως ἐρείσαντες· εἰ εἰσὶν εὐζωστοί, μέγα ταχέως διδόντες τοῖς ἀντιπάλοις. Ὁ γὰρ ἡδονῇ βρωμάτων ἐνδεδωκὼς εὐκαταγώνιστος τῷ ὑπογαστρίῳ δίδεικται πάθει, τῇ τοῦ ἐλάττονος ἡττητὴ μείζον ἐγγυώμενος πτώμα. Καὶ ταῦτα μὲν παραινέουσι τοῖς ἐπιπέτασιν τῶν παιδῶν ἀγωνιζομένοις οἱ προβεβηκότες, καὶ χρόνῳ πολλῷ καὶ ἀσκήσει ἐν πείρᾳ τῆς ἀθλήσεως γενόμενοι, ὅπως τε τὰ τοιαῦτα λύεται τῶν ἀνταγωνιστῶν ἄμματα εἰδότες σαφῶς. Ἐαυτοῖς δὲ καὶ ἀλλήλοις οἱ τελειότεροι κενοδοξίαν καὶ ὑπερηφανίαν ἀπαγορεύουσιν, ὡς περὶ ὑφάλους πέτρας λιμένοσιν πλησίον, ταύτας φυλάσσεσθαι συμβουλεύοντες, μετὰ τὸν πολλὸν τοῦ πλοῦ κάματος, καὶ τὴν τῶν κυμάτων μάχην, εἰς ἔσχατον φερούσας καὶ ὀλέθριον κίνδυνον τοὺς ἐν ταῖς τῶν παθῶν τρικυμιαῖς καὶ ζάλαις τῶν ἀκαθάρτων λογισμῶν οὐ ναυαγήσαντας (55).

collegerunt, etiam atque etiam monent : stent in sui custodia, sobrietate contra gulam armati. Huius enim vitii prima adversus spiritum velitatio est furore libidinis proritendo. Cum hoc primum adversario res est novis pugilibus qui hunc primum ingrediuntur pulverem ; hic primus eorum latera luctator explorat. Ecquid stare valeant in palæstra, poplitibus nihil flexis, firmi et erecti ; an vero mollius præcincti qua medii capiantur, ad certum casum, offerant adversariis. Qui enim voluptati gulæ, addictus est, is jure creditur facile a libidine vincendus, certo in minori casu, ruinæ majoris augurio. Sic adolescentibus in hoc primo juvenilis exercitationis certamine sudantibus veterani præcipiunt, longo usu talis militiæ multarumque victoriarum experientia probe docti, quomodo declinandæ petitiones adversariorum sint. Sibi vero ipsis inter se perfectiora perfectiores inculcant : vanam fugiendam esse gloriationem et superbiam, nihilque ab iis minus cavendum esse quam navi post laboriosum cursum portum tandem intuenti a latentibus in eo petris, quippe victricem tempesta-

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

⁵⁴ ἀλείφ. οὕτως ἑθικαῖς. ⁵⁵ τοῦτοις τινὰ τῆς πάλης ἀγνοοῦντα. ⁵⁶ αἱ ὕλαι, καὶ εἰκόνες τῶν. ⁵⁷ ὡς τὰ πολλά. ⁵⁸ ὁρ. ὁ θαν. ἐν ἀμαρτηρίῳ συγκατα. ⁵⁹ ἄρτι ἀπτομένους παρ. ⁶⁰ καλῶς ἐγκρατ. ⁶¹ πάθος ἰσχυρῶς συμβουλ. ⁶² ἀκροβόλλεσθαι πρὸς usque ad illa verba ; ἀπαταν ὁμοῦ οὕτως οἱ des. ⁶³ τοῖς ἐπι νεαρωτέροις οἱ προβεβηκότες. ⁶⁴ συνναυαγήσαντας.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(54) Ἐπιχοιζομένων. Legerem perlibenter ἄρτι κον. etc.

(55) Οὐ ναυαγήσαντας. Cod. Tol. non habet, neque omnino quidquam interserit inter λογισ-

necessitudinum officii longo spatio obliiterandis ex animo, consuetudinis sermonisque familiaritatem, certissimum vinculum concordiæ, sensim incidat. Nam nimium diu continuata solitudo mores effert efficitque longa desuetudine ut dediscant homines socialem et æquabilis civilitatis jure constitutam communitatem charitatis. Igitur congregati pariter sacris mysteriis communicant ; tum epulis se postea spiritalibus excipiunt divinorum sermonum, argumento sumpto ex divinis oraculis, ex quibus ea pertractant potissimum quæ ad ipsorum institutum aptius conveniunt. Hic se mutuis ad omne officium exhortationibus comparant et corroborant ad certamina. Eget enim maxime exhortationibus et exercitationibus hisce ac meditationibus certaminum vita, prostentium virtutis studium, quippe istis colloquiis collatisque sententiis profertur occultæ adversariorum artes, insidiæ dolique omnes evulgantur, magnum in eorum commodum qui rudes in hac palæstra facile caperentur absque his velut exploratorum indicibus. Nam ut sint quidem solitarii loco ipso tuti a manifestorum contagione criminum, neque eos ad insignes notabilesque lapsus propellere jam possint languentes ac remissi cupiditatum motus, demptis præsentium opportunitatibus et speciebus rerum tanquam subtracto pabulo macerati : non ideo tamen nullum superest periculum. Imo intus in animo res geritur, huc vertitur, huc admovetur vis omnis ; illic pro arce mentis pugna cum maxime committitur, in qua letale vulnus quam facile accipitur, tam periculose latet sociorum oculos exteriorum tenuis acres, ex quo sine arbitris mors inflata atque intestata sequitur : ut quæ in occulto consensu voluntatis victiæ consistat. Quapropter novos in hac palæstra veteres athletæ palmarum plurimarum, pro ea auctoritate et peritia quam longa exercitatione

smῶν et ναυαγήσαντας. Cod. Reg. habet, λογισμῶν νοῦν ναυαγήσαντας. Nos οὐ legendum putavimus, ex eoque νοῦν librarii vitio factum verisimile est.

tum, et in jactationibus cogitationum immundarum naufragium **41** non passam animam exitiale in discrimen trahentibus.

Nam ut in alto nautæ vexati procella propter **A** sibi succedentium navisque latera pulsantium impetum sonitumque fluctuum, insultus præterea ventorum, vigilare sobrii velint, nolint coguntur, in tanta periculi viciniâ necessario metu ad omnem cavendi diligentiam erecti; deinde jam securi circa portum, longa cœli marisque benignitate freti, dum incautus feruntur, in occulta brevâ præcipitum et ad latentes scopulos allidunt navem; vecturam, omnem pretiosam illam causam navigationis, negotiationis fructum, per tot insanas tempestates ad terræ prospectum incolumem perductam, in ipso portus aditu infelices perdunt universam. Sic nonnulli tentationum impetu nequitiam demoti de proposito, sed invicta animi constantia per illarum turbines innoxie progressi, sæpe post pulcherrimam victoriam velut confirmato bene agendi habitu, extra omnem aleam culpæ consciscendæ positi, periculosa fiducia securi, vel in comparatione sui cum negligentius, ut ipsi putant, viventibus, paulisper elati levitate **42** mentis, tanquam athletæ affecto jam certamine finitima corona irreparabili prosternuntur casu, vel tanquam naturæ vastum et formidolosum illud pelagus emensi, jacturam sub excensum faciunt, tamque longe, tanto labore deportatas opes, una securitatis intempestivæ oscitantia, momento miseri profundunt, suscepta etiam præter damni magnitudinem infamia dissolutissimæ socordiae. Ad eum quippe modum appetitus vanæ gloriæ mercedem bonorum operum extorquet, laboreinque omnem quantumvis contendentibus efficit inutilem; superbia vero præter detrimentum simile in magnum etiam hominem provehit sui jactatione periculum, cooperatorem bonorum operum Deum propria gloria defraudans, suæque virtuti solidam ascribens recte factorum laudem. Quare de illis quidem qui vanæ gloriæ laborant vere dictum a propheta est: *Qui mercedes congregavit, misit eas in sacculum pertusum* ²⁰, non prius conditas quam perditas: **43** nulla in sacco mora mox a jactu foras effluentes, plus ad ejiciendum hiante postico foramine quam ore ipso peræ ad accipiendum. Sic est inane studium humanæ gloriæ: damnum compendio continuat, eadem qua lucratur opera collectum manupretium obliquitate intentionis effundens. De superbis vero Proverbiorum sacer scriptor: *Dominus, inquit, superbis resistit* ²¹, hostem se ex adverso infensum opponens, sua re defraudatum, suis prædonibus.

²⁰ Agg. 1, 6. ²¹ Prov. 11, 34.

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

¹⁶ ὡςπερ γὰρ οἱ ἐν τοῖς πελάγεσιν, ab his verbis usque ad, οὕτως οἱ. des. ¹⁸ ἀπολλυμένην ἐο. Palat. ¹⁹ μου. οὕτ. πολλοὶ γὰρ πρὸς τὰς τῶν. ²⁷ ἀλλὰ διαυλον ὄλον διανύσαντες ἀβλαβῶς. ²⁸ κατορτίοι μόνων. ²⁹ ἢ καὶ κατὰ τῶν. ³⁰ μικρὸν δι' ἀπόνοϊαν deest in cod. pro quo habetur πτώμα θαυρόων πολλῶν γεγονάσι ἄξιον. Ab illis verbis μικρὸν δι' ἀπόνοϊαν usque τῆς βραθυμίας ἐκδεχόμενοι desunt in cod. ³¹ τῆ ἀλαζονείᾳ. ³² ab his verbis πλέον κερηνυίας τῆς ἐκβαλλ., usque ad illa verba τὰ βαλλόμενα desunt.

PETRI POSSINI NOTÆ

(56) *Πλέον κερηνυίας*. Divinandum hic fuit. Cod. Tol. habebat *κερηνυίας*. Regius *κερηνυίας*. Ex his nos *κερηνυίας* restituumus, quam veram esse lectionem dubitare, opinor, queat nemo.

(57) *Τὸ γινόμενον*. Forte melius τὸ γινόμενον.

A ὡςπερ γὰρ οἱ ἐν τοῖς πελάγεσι ¹⁶ χειμαζόμενοι διὰ τὴν ἐπαλληλίαν τῶν κυμάτων καὶ τὴν τῶν πνευμάτων ἐπήρειαν, ἐγρηγορέναι καὶ νήφειν ἀναγκάζονται πλησίον ὄντας τοὺς κινδύνους φοβούμενοι· περὶ δὲ τοὺς λιμένας ἔστιν ὅτε γαληνιασθέντες κεκρυμμένοι προσπαύουσι τοὺς βραχέσιν, ἀμεριμνία χανουμένοι λογισμοῦ, τὴν ἐν ταῖς θαλαττίαις ζάλαις οὐκ ἀπολομένην ¹⁸ ἐμπορίαν παρ' αὐτὸ τοῦ ὄρμου τὸ στήμιον κενούσιντες ἀθρόον ἄπασαν ὄμου. Οὕτως οἱ ¹⁹ πρὸς τὰς τῶν πειρασμῶν οὐ καμφθέντες προσβολᾶς, ἀλλ' ἀσκήσει καὶ καρτερίᾳ ²⁷ παρελθόντες ἀβλαβῶς μετὰ τὴν νίκην πολλᾶκις τῆ τῶν κατορθωμάτων ²⁸ ἔξει θαρβήσαντες, ἢ ²⁹ κατὰ τῶν ἀμελέστερον διαχειέσθαι δοκούντων ἐπαρθέντες μικρὸν δι' ἀπόνοϊαν ³⁰, δίκην ἀθλητῶν περὶ τοὺς στεφάνους **B** αὐτοὺς καὶ τὰ ἐπαθλα καταπεσόντες πτώμα δυσαναμάχητον, καὶ πρὸς διόρθωσιν ἀμήχανον, ἢ πλωτήρων μετὰ τὸ διανύσαι τὸν μακρὸν καὶ φοβερὸν ἐκείνων πλοῦν τὸν φόρτον κενώσαντες, καὶ τὸν μετὰ μόχθου κατ' ὀλίγον πεπορισμένον πλοῦτον ὑφ' ἐν ζημιωθέντες ἀκαίρως, καὶ μέμψεις ἐπὶ τῆ ζημίᾳ τῆς βραθυμίας ἐκδεχόμενοι. Κενοδοξία γὰρ ἀποστερεῖ μὲν ἴσως τοὺς μισθοὺς τῶν ἔργων, καὶ τὴν ἐργασίαν ποιεῖ τοῖς μοχθοῦσιν ἀνόνητον. Ὑπερηφανία δὲ μετὰ τῆς ζημίας φέρει καὶ μέγαν ἐπὶ τῆ περιουσίᾳ ³¹ τὸν κίνδυνον, τὸν συνεργὸν τῶν καλῶν ἀθετοῦσα θεὸν, καὶ αὐτῇ τῶν κατορθωμάτων ἐπιγράφουσα δύναμιν. Οὕτως οὖν περὶ μὲν ἐκείνων ὁ προφήτης φησὶν, ὅτι *Ὁ συνάγων τοὺς μισθοὺς συνήγαγεν εἰς ἀπόδεσμον τετυρημένον*· οὕτω βαλλομένου καὶ ἤδη ἐκρέοντας· οὐ χρονίζοντας ἐν τῷ ἀποδέσμῳ, ἀλλ' ὀξέως τὸν δεσμόν παρατρέχοντας, πλέον ³² κερηνυίας (56) τῆς ἐκβαλλούσης ὁπῆς παρὰ τὴν εἰσοδεχόμενὴν τὰ βαλλόμενα. Τοιαύτη γὰρ ἡ κενοδοξία συντρέχουσαν ἔχει τῷ κέρδει τὴν ἀπώλειαν, ἐν αὐτῷ τῷ ἔργῳ ἀφανίζουσα τῆ σκαιότητι τῆς διαθέσεως τὸ γινόμενον (57). Ὁ δὲ παροιμισιαστὴς περὶ τῶν ἄλλων, *Κύριος, φησὶν, ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, ἐχθρὸν ἀντικαθιστῶν δυσμενῆ τὸν ἠθετημένον τοῖς ἀθετήσασιν*.

hiante postico foramine quam ore ipso peræ ad accipiendum. Sic est inane studium humanæ gloriæ: damnum compendio continuat, eadem qua lucratur opera collectum manupretium obliquitate intentionis effundens. De superbis vero Proverbiorum sacer scriptor: *Dominus, inquit, superbis resistit* ²¹, hostem se ex adverso infensum opponens, sua re defraudatum, suis prædonibus.

²⁰ Agg. 1, 6. ²¹ Prov. 11, 34.

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

¹⁶ ὡςπερ γὰρ οἱ ἐν τοῖς πελάγεσιν, ab his verbis usque ad, οὕτως οἱ. des. ¹⁸ ἀπολλυμένην ἐο. Palat. ¹⁹ μου. οὕτ. πολλοὶ γὰρ πρὸς τὰς τῶν. ²⁷ ἀλλὰ διαυλον ὄλον διανύσαντες ἀβλαβῶς. ²⁸ κατορτίοι μόνων. ²⁹ ἢ καὶ κατὰ τῶν. ³⁰ μικρὸν δι' ἀπόνοϊαν deest in cod. pro quo habetur πτώμα θαυρόων πολλῶν γεγονάσι ἄξιον. Ab illis verbis μικρὸν δι' ἀπόνοϊαν usque τῆς βραθυμίας ἐκδεχόμενοι desunt in cod. ³¹ τῆ ἀλαζονείᾳ. ³² ab his verbis πλέον κερηνυίας τῆς ἐκβαλλ., usque ad illa verba τὰ βαλλόμενα desunt.

PETRI POSSINI NOTÆ

(56) *Πλέον κερηνυίας*. Divinandum hic fuit. Cod. Tol. habebat *κερηνυίας*. Regius *κερηνυίας*. Ex his nos *κερηνυίας* restituumus, quam veram esse lectionem dubitare, opinor, queat nemo.

(57) *Τὸ γινόμενον*. Forte melius τὸ γινόμενον.

Sic enim appellatur τὸ ἐκ τοῦ ἀργυρίου κέρδος, fenus. Quodvis item lucrum sic appellari potest. Merces etiam laboris probis auctoribus τὸ γινόμενον vocatur, ut hoc loco. Quanquam et τὸ γινόμενον valere vlem potest.

Διὰ τοῦτο τοὺς πολίτας ἐκείνης ⁸³ ἀναλογιζόμενοι A τῆς ἐρήμου, Μωϋσέα καὶ Ἠλίαν, τοῦτων ἀσχοῦνται τὸ ἀτυφον, ὧν οἰκοῦσι τὴν χώραν, μιμῆσθαι τὴν ἀρετὴν αὐτῶν ἠγούμενοι δίκαιον. Οὐτε γὰρ Μωϋσέα πρὸς ἀλαζονεῖαν, τῆς ἀρχῆς ἐπῆρε τὸ μέγεθος, οὔτε Ἠλίαν τὸ τῆς θυσίας ἐφύσησε θαῦμα πρὸς ἀπόνοιαν. Ἐμειναν δὲ τὴν αὐτὴν αἰὶ φυλάξαντες ἐν παντὶ καιρῷ κατὰστασιν, οὐ συμμεταβαλόντες τῇ μεταβολῇ τῶν πραγμάτων τὸ φρόνημα. Ἐν ταύτῃ τῇ ἐρήμῳ Μωϋσῆς μὲν τὴν Αἰγυπτίων ἀποδιδράσκων ἐπιβουλήν, καὶ τὰ τοῦ Ἰωθάρ ⁸⁴ πρόβατα νέμων, τῆς θαυμαστῆς ἐκείνης ὄψεως γέγονε θεατῆς, τοῦ παμφάγου πυρός, τότε μαθὼν τὸ τῆς βάτου φρύγανον ἐντονώτερον ⁸⁵ καὶ χλοὴν ἰδὼν ἀνθοῦσαν ἐν μέσῃ φλογί. Ὑστερον δὲ τὸν λαὸν ἐπανάγων, ἐν τούτῳ τῷ B ὄρει νομοθέτης τότε μὲν μόνον ⁸⁶ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ, νῦν δὲ παντὸς ἔθνους καθίσταται ⁸⁷ κατὰ συγγένειαν τῆς φύσεως εἰς ὅλον τὸ γένος διελευσῆς τῆς χάριτος. Ἐλαμφαν γὰρ ἐπὶ τῆς λυχνίας τεθέντες οἱ θεομοῖ τῆς πολιτείας, κἂν ἦσαν ὑπὸ τῷ μοδίῳ τῆς λέξεως κεκρυμμένοι πρὸ τῆς σαφηνείας (58) ποτέ. Ὁ δὲ Ἠλίαν ἐνθάδε ἤκε τὴν Ἰεσαβὴλ φυγῶν, καὶ ἐν ταύτῃ καθευδῆσας τῇ γῆ τὸν ⁸⁸ ὄλυρτιν ἄρτον καὶ τὸν καμφάκην διαναστάς εὔρε τοῦ ὕδατος, τοῦτό τε τὸ σπῆλαιον ἔκρησε μελωτῆ τὸ σῶμα ἠμφισμένοσ τῷ ἀρχαίῳ τῶν προγόνων ἐνδύματι. Καὶ εἶδεν ὧδε Θεὸν ἐν αὐρᾷ λεπτῇ, καὶ φωνῆς ἤκουσεν θεσπιζούσης τὰ δόξαντα. Τῆς δὲ καρτερίας καὶ ὑπομονῆς τῶν ἀνδρῶν τελευταίων καὶ πρώτων τεκμηρίον. Ἐκείνην οἰκοῦσι C διὰ βίου τὴν ἐρημον (59), ἣν οἱ Ἰσραηλιταὶ παρελθόντες μόνον ἐγόγγυσαν, ἐτόλμην ἐξ οὐρανοῦ σιτούμενοι ἀμβροσίαν τροφήν, καὶ τραπέζην μεμφάμενοι. Ἐκείνοι τεσσαράκοντα ἡμερῶν ⁸⁹ τὴν ἀπουσίαν τοῦ ἐπιστατοῦντος οὐκ ἤνεγκαν, οὐδὲ ἐγνωσαν δεόντως οἰκονομῆσαι τῆς ἐλευθερίας τὸ αὐτεξούσιον, ἀλλ' ἀπέστησαν ταχέως, τῇ ἀδείᾳ καταχρησάμενοι πρὸς ἀσέβειαν. Οὔτοι πάντα τὸν χρόνον ἐμφιλοσοφοῦσι τῇ ἐρημίᾳ τῶν ἀναγκαίων σπανίζοντες, ἑαυτοῖς ὄντες τῆς εὐσεβείας διδάσκαλοι.

ΔΙΗΓΗΜΑ Δ'.

Ἄλλ' οὕτω διαχειμένοισ ⁹⁰, καὶ οὕτω θεραπεύουσι D τὸ Θεῖον ἐξαίφνης οὐκ ἐλπισθεῖσα καθάπερ θύελλα

VARIAE LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

⁸³ ἐκείνης ἐρήμου ἐπὶ νοῦν ἔχοντες Μω. ⁸⁴ Ἰωθάρ. ⁸⁵ φρύγα. εὐτονώτερον cod. Sfort. Pal. ⁸⁶ μὲν μόνον. ⁸⁷ καθίσταται νῦν κατὰ συγγ. ⁸⁸ τῇ ὄλυρτιν. ⁸⁹ ἡμέρας Sfort. Vatic. ἡμέραισ Allemps. ⁹⁰ διαχειμένοισ αὐτοῖσ.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(58) Πρὸ τῆς σαφηνείας. Cod. Reg. πρὸ τῆς ἀφανείας. Nos illud prætulimus.

(59) Hæc mire perturbata erant contrariis et ineptis lectionibus codicum; ut nos expediimus, sensus est planus et, opinor, verus auctoris. At codex Regius ita exhibebat hunc locum: Τῆς δὲ καρτερίας καὶ ὑπομονῆς τῶν ἀνδρῶν μεμηται καθ-

Quocirca illi nostri animo reputantes veteres ejusdem hujus solitudinis cives Moysen et Eliam, modestiam illorum et demissionem æmulantur; quod æquum esse statuunt quorum vestigiis insistent eadem incolenda regione, eorum etiam virtutem imitatione repræsentare. Nam neque magnitudinem potestatis ad insolentiam elatus Moyses est, neque Eliam in arrogantiam inflavit illud sacrificii miraculum. Imo steterunt ambo sibi similes in utraque fortuna **44** nequaquam ad mutationem rerum statum quoque animorum mutantes. Eadem hac in solitudine Moysi, vitatis insidiis Ægyptiorum, oves Jethro pascenti, mirabilis illa oblata visio est ignis vorantis et rubi virentis, hæsitque admirans, attentisque explorans oculis virgultum illæsum et herbam in flamma media florentem. Postea vero abducens ex Ægypto populum, in eo ipso monte legislator constituitur: tunc quidem Judaicæ duntaxat gentis, nunc vero, gratia per omnes late propagata, ad quoscunque cognatio ejusdem naturæ pertinet, gentium legislator omnium. Quæ enim ad civilem moderandam vitam perlata isthic leges sunt, ex jam velut super candelabrum positæ late resplenduerunt, licet oppressæ eas aliquando sub modio litteræ homines ignoraverint. Elias vero huc venit Jesabelem fugiens, hacque in terra **50** pitus subcinericium panem et vas aquæ experrectus reperit. Hanc quoque speluncam habitavit ovina pelle indutus, **45** veteri vestitu primorum parentum tanto ex intervallo repræsentato. Viditque hic Deum in aura tenui, vocemque audivit ejus quid fieri vellet edicentis. Fortitudinis porro ac patientiæ sanctorum monachorum primum illud et summum signum est, quod illam per totam vitam incolunt solitudinem, per quam ne transire quidem Israelitæ sine murmuratione sustinuerunt, quanquam paratam a cælo præsto quotidie haberent copiosam annonam cælestis escæ, super qua etiam fastidiosi nausearunt. Atque iidem illi ductoris sui absentiam per quadraginta dies non tulerunt, neque gubernare ut decebat libertatem arbitrii sui voluerunt, sed cito defecerunt, securitate a metu quam dabat rectoris absentia ad impietatem abusi. Horum vero nostrorum una et perpetua in solitudine occupatio est: philosophari, idque agendo cum necessariarum rerum penuria conflictari, seque ipsos sibi ipsis exhibere pietatis magistros et religionis.

46 NARRATIO IV.

His institutis, hac religionis disciplina temperatam vitam sanctis viris agitantibus, ecce impro-

εστώτες διὰ παντὸς ἐκείνην οἰκοῦσι τοῦ βίου τὴν ἐρημον. Tolosanus vero: Τῆς δὲ καρτερίας καὶ ὑπομονῆς τῶν ἀνδρῶν τελευταίων καὶ πρώτων τεκμηρίον· ἐκείνην οἰκοῦσι διὰ βίου, etc. Quæ ita fideliter exsculpsi, ut ne errata quidem manifesta correxerim, ut vides in illo οἰκοῦσι, etc.

visa repente, nescio unde, tanquam procella ingruit barbarici latrocinii. Summoque mane modo defunetos officio nocturnarum laudum sanctos Patres grassatores impii sunt aggressi. Eram tum forte inter eos ego cum filio, quod pro meo more ad sanctos qui erant in Rubo visitandos paulo ante de monte sancto descenderam. Incurrentes igitur inconditè clamore linguæ barbaræ, non remissiore impetu quam quo rabiosi ruunt canes, congestis et compilatis omnibus quæ ad victian-
dum per hiemem provisæ sanetis erant. Solent enim uestivestrium baccharum, si quæ ad diuturnam expectationem usus desiccando durari posse videantur, idoneam sibi copiam præparare. Qua in ipsa convahenda aunona Barbari nostra ipsorum opera per vim et minas extorta abutebantur. Hoc labore perfunctos ex ecclesia nos extrahunt, centonibusque ad nudum exutos ætate proveciores continuam in seriem ordine digerunt. Tum ex utraque 47 parte circumstantes, extrahunt gladios ira torvi, ardentemque aciem sanguinariorum luminum ex obliquo rotantes, ac primo omnium sancti loci sacerdoti imperant collum extendat. Quo facto alter astantium grave a tergo vulnus impressit cervici. Quam plagam statim alter, imitatus soeium, addita simili geminavit; nihil ejulante sancto in tanto dolore, nec avertente vultum aut omnino vestigium indiciumve ullum sensus prodente, at se duntaxat signante tenuique vocis sibilo, *Benedictus Dominus* secum insusurrante. Cæterum prima plaga a summo interscapilio ad maxillam, aure transverberata, penetrabat, altera vero ab humero ad mamillam. Sicque vir sanctus sensit et ne in ruina quidem præcipiti motu, corruit, etiam in tali casu decori memor, ut qui neque cadendo membra nudaverit, neque inhonesto membrorum situ atque habitu jacuerit, sed et si quid relectum est, tanta membris inerat mortuis florida suavitas, ut ne nuditatis quidem ingrata

Α ποθεν φάλαγγξ ἐπιπίπτει βαρβαρικῆ· καὶ περὶ βαθὺν ἔρθρον ἄρτι τῶν ἱερῶν παυσαμένοις ὕμνων ἐπὶ ἄλλοις τοῖς θεοσεβέσις οἱ ἄνομοι. Ἐπυγον δὲ χάθῳ μετὰ τοῦ παιδὸς εὐρεθεῖς ἐκεῖ 94· κατεληλύθειν γὰρ ἀπὸ τοῦ ἁγίου δρους ἐπισκεψόμενος τοὺς ἐν τῇ Βάτω ἁγίους (60), εὐθὺς τοῦτο πάλα ποιεῖν. Καὶ μαινομένων δίκην κυνῶν εἰσδραμόντες (61), καὶ βοῶντες ἄσημα, συναγαγόντες δὲ ὅσα πρὸς τροφήν ἠυτρέπιστο χειμερινὴν (ψύγουσι (62) γὰρ τῶν ἀκροδρῶν τὰ χρήσιμα καὶ διαμένειν δυνάμενα τῇ τοιαύτῃ φυλάττοντες χρεῖα), ἡμᾶς αὐτοὺς κομίζειν 95 ποιήσαντες, ἐξάγουσι τῆς ἐκκλησίας· καὶ ἀποδύσαντες τῶν κεντωνίων γυμνοὺς πρὸς σφαγὴν στοιχηθῶν 96 διατάττουσι τοὺς ἡλικίᾳ προσέχοντας. Εἶτα περιστάντες ἔλκουσι τὰ ξίφη τεθυμωμένοι, καὶ τὸ βλέμμα πυρωτῶν 96 (63) πλαγίως ὑπελίττοντες, τείνειν τὸ πρῶτον τῷ ἱερεὶ τοῦ ἁγίου τύπου τὸν αὐχένα προστάξαντες, ἐπιφέρουσι, οὐκ ἄμφω (ὄσο γὰρ ἦσαν οἱ περὶ αὐτῶν), ἄλλος δ' ἐπ' ἄλλῳ τὰ ξίφη ἐκατέρωθεν εἰσπλήξαντες κατὰ τῶν μεταφρένων οὔτε προσοιμώζαντα τῇ ὀδύνῃ, οὔτε διατρέψαντα 98 τὸ πρόσωπον, καὶ ἴχνος ἐπὶ τούτου 96 τοῦ ἀλγήματος ἐμφήναντα· σφραγισάμενον δὲ μόνον καὶ, *Εὐλόγητος* 97 Κύριος, προσιπτόντα, ψιθυρισμῶ τοῦ στόματος. Καὶ ἡ μὲν πρᾶσι πηγή ἀπὸ τοῦ μεταφρένου μέχρι τῆς σιαγόνης ἐχώρησεν διελθοῦσα τὸ οὖς, ἡ δὲ ἑτέρα ἀπὸ τοῦ ὤμου κατέλαθεν τὸν μαζόν. Καὶ οὕτως ὁ μακάριος ἡρέμα δονηθεὶς 98 (64) κατέπεσεν ἐπὶ σχήματος εὐπρεποῦς, οὐδὲν οὐτ' ἀνατρέτως οὔτε γυμνώσεως ἐπιδειξάμενος ἄσημον. (65) Χάρις δὲ τις ἦν ἐπανθοῦσα 99 τῷ σώματι καὶ σκέπουσα τὸ τῆς γυμνώσεως ἀκαλλές. Τοῦτο δὲ μικροῦ δεῖν ἐν τῇ ἐσπέρᾳ καὶ πράγμασι καὶ ῥήμασι προσήφτησεν ὁ ἅγιος, φιλοφρονησάμενος τοὺς παρόντας δειπῶν παρὰ τὸ σῆνηος, καὶ εἰπὼν· Τί γὰρ καὶ οἶδαμεν εἰ πάλιν πρὸς τοῦ θανάτου συνάγει πάντας 1 ἡμᾶς εἰς ἕν ἐστία καὶ τράπεζα; Εἶτα λαβόντες 2 ἀναιροῦσι, καὶ συνοικούντα τῷ γέροντι, καὶ αὐτὸν παλαιὸν ὄντα τῷ χρόνῳ, καὶ τοῖς πόνοις τῆς ἀσκήσεως οὐ μετρίῳ; 3 ἐκτετραγω-

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANS.

94 παρὼν ἐκεῖ. 95 κομίζειν ταῦτα. 96 στοιχηθῶν διατατ. 96 πυρωτῶν. 96 διαστρέψαντα. 96 καὶ ἴχνος ἐπὶ τούτου. 97 καὶ τὸ εὐλόγη. 98 ἡρέμα δονηθεὶς Sfort. et Palat. 99 ἐπανελθοῦσα. 1 ἀγάγη πάντας. 2 εἶτα τὸν λα. Palat. ἀναιροῦσι, καὶ μετ' ἐκεῖνον συνοικούν. 3 οὐχ ἱκανῶς ἔκτρ.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(60) *Τὸς ἐν τῇ Βάτῳ ἁγίους*. Potuit βάτος, D sive Rubus esse nomen proprium loci monti Sina finitimi, in quo sancti monachi degerent, forte ita dicti quod rubus ille olim Mosi visus illic fuisse putaretur.

(61) Post verbum εἰσδραμόντες, additum erat in alio libro ἀρπάζοντες, quod ut glossema aut additamentum, contempsimus.

(62) *Ψύγουσι*. Sic ex cod. Reg. correximus, nam illud codicis Tolosani ψύγουσι friget isthic. Nec est minus alienum quod subjecti vetus interpres, *frigunt*. Siccantur enim, non friguntur arborum fetus ut conserventur: ψύγω porro veteribus glossis valet *desicco*.

(63) *Πυρρῶπόν*. Ita cod.; sed scribitur communis πυρωτόν.

(64) *Δονηθεὶς*. Ita ex cod. Reg.; Cod. Tol. habebat ὀδυνηθεὶς, utique mendose.

(65) *Οὐδὲν οὐτ' ἀνατρέσεως, οὔτε γυμνώσεως ἐπιδειξάμενος ἄσημον*. Sententiam habet difficilem. Interpres vetus dum verbum verbo quomodocunq; appenderet, quam sententiam elicere nihil pensi habuit. Sic enim habet: *Nihil nec interfectionis, nec nuditatis quod turpe esset ostendens*. Mihi videtur hic ἀνατρέσεως non cædem sonare, sed lapsum et casum ac stragem corporis: nam etiam glossarii eversionem et demolitionem in significatis ἀνατρέσεως numerant. Potuit autem etiam sine nuditate turpis esse membrorum situs, quod vitatum in laude ponitur. De nuditate porro est huic simile, in vita et viro tam dissimili illud C. Julii Cæsaris ex Suetonio: *Ut animadvertit (inquit) undique se strictis pugionibus peti, toga caput obvolvit, simul sinistra manu sinum ad ima crura deduxit, quo honestius caderet, etiam inferiori corporis parte velata*.

μένον. Καὶ αὖθις τὸν τούτοις διακονούμενον παῖδα ἄκροδρῶν εἰς τῶν βαρβάρων προσέταξε. Κάκεινος πρὸς τὸ ἀρέσκον τῷ προστάξαντι σπουδαίως καθέσθαι· τὸν κόλπον ἐφήπλωσε ταῖς χερσὶν ἐφέλικων τὰ παρακείμενα, ὡς προστέτακτο (66), πάντως τὴν σπουδὴν ἐνδεικνύμενος· πρὸς ἀρεσκίαν ὡς ἐπιτήδειος εἰς διακονίαν, νομίζων τούτῳ ὠνεῖσθαι τὸ ζῆν εἰ φανείη σπουδαῖος· ἀλλ' οὐδὲν τοῦτο ὤνησεν, οὐδὲ βαρβαρικὴν ἐμάλαξεν ὠμότητα (67) πρὸς ἡμερότητα τοῦ λογισμοῦ τοῦ εἰκότος οὖσαν μακράν. Ἄλλος γὰρ ὄπισθεν παρεστὸς τοῦ κολεοῦ τὸ ξίφος εἴλαε λαθραίως.

hinc manu, velut ea ostentatione diligentiae admoniturus barbarum quam gnarus is futurus servus, si servaretur, esset, speque ea de se facta vitam redempturus. Sed falsus est infelix expectatione sua: neque enim Barbarorum credulitatem supra quam 49 credi potest feram ac ferream ad placabilitatem mollire ullam potuit. Nam pone astans alius vagina gladium clam eduxit.

Ὁ δὲ εἴτε αἰσθόμενος τούτου στωμένου, εἴτε καὶ ὑπονοήσας τὴν ἀνάρεσιν, ὡς ἐπτοημένος τῷ θορύβῳ πρὸς τοῦτο περιέχει μίκρον εἰς τούπισω τεταραγμένον τῷ φόβῳ τὸ πρόσωπον. Καὶ ὁ ἐφεστὸς ἐφόβησεν κραυγῇ τε αὐτὸν βαρβαρικῇ καὶ τῇ τῆς ὄψεως διαστροφῇ, καὶ οὕτως ὁ μὲν ἐπὶ τῆς κατακλιθεὶς (68) ἐρείσας τὸ ξίφος ὀρθὸν, ὡς ἐν πολλῇ δυνάμει, ἀπὸ τοῦ ἡπατικοῦ κρεμαστήρος ἐπὶ τὸν θώρακα· ὁ δὲ πρὶν ἀνασπασθῆναι τοῦτο ἀνατραπεῖς ἔκειτο νεκρὸς, εἴτε δαιλία προθανῶν, εἴτε καὶ τῷ καιρίῳ τῆς πληγῆς (69), οὐ φθάσας γνῶναι τὸν θά-

A species 48 aut indecora videretur. Atque hoc ipsum pridiana vespera fere rebus et verbis prænuntiaverat sanctus presbyter blandius multo quam soleret appellandis sodalibus super cœnam. Quid enim, inquiebat, scimus equid ante mortem iterum congregandi ad mensam simus. Post hunc Barbari contubernalem ejus et æqualem senem annis et laboribus monasticæ vitæ fractum, interficiunt. Ab iis rursus in ministrantem ambobus puerum rabiem verterunt hunc ferme in modum. Jusserat enim Barbarorum quidam effusas baccas colligere: obtemperavit strenue miser, affususque humi sedulo eas in apertum sinum utraque cogebat.

Tum puer vel quod sonum percepisset educti gladii, vel quod alioqui suspicaretur id quod erat fatalem sibi ictum imminere, tanquam tumultu exterritus, pavoris indicis confusum vultum tantisper circumegit, ut resciperet quid a tergo instaret. At carnifex clamore illum et obliquo trucidis oculi contuitu magis terruit; mucronemque magna vi adhibita per commissuram scapulæ a nervis quibus ex cerebro jecur dependet ad pectus usque rectum adegit; ille vero priusquam reciperetur telum ex vulnere, jacuit mortuus, sive quod prius

B Tum puer vel quod sonum percepisset educti gladii, vel quod alioqui suspicaretur id quod erat fatalem sibi ictum imminere, tanquam tumultu exterritus, pavoris indicis confusum vultum tantisper circumegit, ut resciperet quid a tergo instaret. At carnifex clamore illum et obliquo trucidis oculi contuitu magis terruit; mucronemque magna vi adhibita per commissuram scapulæ a nervis quibus ex cerebro jecur dependet ad pectus usque rectum adegit; ille vero priusquam reciperetur telum ex vulnere, jacuit mortuus, sive quod prius

VARIE LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

¹ τῇ γῆ παρακαθεσθαις. ² καὶ ἄλλως ὑπονοήσας. ³ τῷ θορύβῳ δεest.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(66) Ὡς προστέτακτο. Cod. Reg. προσετέτακτο: quod mox sequitur, νομίζων τούτῳ ὠνεῖσθαι τὸ ζῆν εἰ φανείη σπουδαῖος. Merito hoc sperabat, sed insaniebant barbari. Nam cordatorum illud est monitum (Horat. ep. 16, lib. 1):

*Vendere cum possis captivum, occidere noli:
Serviet utiliter, etc.*

(67) Ὀμότητα vertit impudentiam velus interpres, eadem sive qua ibidem, ut alibi passim, verba transilivit aliquid.

(68) Ἐπὶ τῆς κατακλιθεὶς. Κατακλιθεὶς, jugulum non satis exacte interpretatur vetus interpres. Ut enim κλεῖς, clavis, sive clavícula Latinis quibusdam, Cornelio Celso jugulum dicitur; non tamen ab illa diversa κατακλεῖς hoc nomine dicta reperitur. Est porro κατακλεῖς, ut periti earum rerum tradunt, os cartilaginosum in commissura ὠμοπλατῶν cum jugulo. Ergo si exacte loquimur, κατακλεῖς non est jugulum. Video quidem pronam in istis et tolerabilem esse κατάχρησιν. Sed hæc auctorem deceat licentia, non interpres: qui quando hoc professus est, omnibus vestigiis assectari scriptorem debet. Quod additur ἀπὸ τοῦ ἡπατικοῦ κρεμαστήρος, crucem mihi fixit frustra que a me est in libris artificum quæsitus hic κρεμαστήρ ἡπατικός. Vetus interpres, ἡπατικὸν κρεμαστήρα hepar vertit his verbis: *Et sic quidem cum is rectum ensis in jugulum defixisset, magnis viribus eum ab hepate adegit ad thoracem.* Ubi sane non capio quomodo per jugulum adactus ensis recta per jecur ad thoracem pertinere potuerit. Ego hic per ἡπατικὸν κρεμαστήρα, nervos

C intelligo, quibus cum cerebro conjungitur jecur, ab eoque pendet. Andreas Laurentius in opere anatomico, lib. v, cap. 19: *Connectitur jecur cerebro per nervos, etc.*

(69) Τῷ καιρίῳ τῆς πληγῆς. Interpres sæpe vituperatus vertit, *opportunitatem vulneris*. Sed quid hunc moramur? quadrat hoc cum mentione κατακλιθεὶς, ad eum enim locum letali vulnere locus est. Herodianus lib. iv: *Καιρίῳ δὲ τῆς πληγῆς ἐπὶ τῆς κατακλιθεὶς γενομένης, ἀπροσδοκῆτως καὶ ἀφυλάκτως ὁ Ἀντωνίνος ἀνῆρέθη.* Quem locum politissimus interpres ita reddit: *Et cum in ipsam juncturam ferrum incidisset, letali scilicet vulnere, de improviso Antoninus minime defensus occubuit.* Sic ille. Quibus in verbis aliquid de more quod emendandum putaret vidit aut vidisse putavit Henricus Stephanus; alteramque subjicit interpretationem in hæc verba: *Cum autem letale vulnus, utpote in junctura acceptum fuisset, de improviso et remotis custodibus interfectus est Antoninus.* Ego quoque pace tantorum virorum aliquid in utraque versione requisierim: nam si diligenter exploretur nequaquam illa qua uterque κατακλιθεὶς explicat junctura severum, ut ait Persius (*Sat. 1*), effundit unguem. Nimum est enim sane id commune nomen. Neque omne in qualibet junctura letale vulnus est. Ergo ponendum fuit aliquid quod exactius κατακλιθεὶς responderet. Et hanc peculiarem juncturam humeri cum jugulo, quam Græci alii ἀκρωμιον vocant, nominatim designaret. Nam eo loco percussus a Martiale Caracallam ipse habitus corporis in quo oppressus a percussore est suadere potest: desederat enim ad purgandam alvum, cum latro superveniens stans allictum eo loco vulneravit, quo

exanimatus metu facilius et citius extinctus est, A sive ea fuit gravitas vulneris et praesentia mali talique loco admissum ferrum hausit animam ex penetralibus, prius mortem expertam quam illam tam prope adesse sensisset, unoque ictu subito absolutam tot tamque implicatis vinculis, tamque tenacibus, ut nonnisi ægre magnisque conatibus fere iste 50 expediatur exitus. Jam hic nescio quid objectum subito barbaris nobis illos placavit qui astabamus reliqui, ut nos rejicerent gestuque manus adhuc cruentis armatae gladiis fugam ostenderent. Hic alii per praecipitia nitebantur in montem (non est enim ad illum via trita), hac a majoribus loco tributa reverentia nemo ut illuc aspiraret ubi stetisse aliquando, et inde egisse cum populo constaret Deum. Ego vero distrahebar hinc B inde anxius hærebamque anceps, neque, charitate filii constrictus, fugæ arripere facultatem poteram; eademque quæ sibi ut consulat, quemque adinovat natura, me ab illa cura ad sequendam fortunam filii amoris tractum vinculis avertebat, donec annuens oculis filius ut recederem vix ut abirem persuasit; ac pedes quidem ferebantur antrorsum, sequebaturque eos nescio quomodo reliquum corpus. At cor resistebat, et quamvis tractum ire recusabat, conversisque ad natum oculis, cogitationibus et curis omnibus in eo semper acquiescens, seipsum 51 respicere nequaquam poterat, neque ad progressum intentum, sed retro pronum et in locum miserabiliter revertens unde vix C salvus discesserat. Per illos æstus animi, sequens ego quoque præcurrentes alfos, in montem evasi: hincque velut ex specula infelicem, dum abduceretur, contemplabar puerum, qui reddebat et ipse conspectum, tametsi non hoc ipsum libere, sed fallebat tamen sæpe barbaros fictis respectandi

νατον ταχέως ἐξελόντα τὴν τῶν ἀγγείων τοῦ σώματος, καὶ δεσμῶν ἀθρόως αὐτὴν ἀπολύσαντα, ὧν μόλις ἀναχωρεῖ πλοκαῖς βιαίοις ὁ συνδεδεμένη⁸. Τοὺς δὲ λοιποὺς ἡμᾶς οὐκ οἶδ' αὖτις παθόντες ἀπελαύνουσιν⁹ φεύγειν τῷ σχήματι τῆς χειρὸς ἐπιτρέποντες· εἴ δὲ ἦσαν ἐν αὐταῖς κατέχοντες ἡμαχμένα τὰ ξίφη· καὶ οἱ μὲν ἄλλοι διὰ τῶν φαραγγῶν ἔτρεχον τὸ δρος καταλαβεῖν ἐπιγόμενοι. Οὐ προβαίνουσι¹⁰ γὰρ ἐκείνη (70), δόξη τοῦ τὸν Θεὸν ἐπ' αὐτῷ στήναι καὶ χρηματίζαι ποτὲ τῷ λαῷ. Ἐγὼ δὲ ἐπεπῆγειν ἀχωνὴς ἀμηχανία κρατούμενος, καὶ τοῖς σπλάγγχοις τοῦ μειρακίου συνδεδεμένος ἀναχωρεῖν οὐκ ἐδυνάμην¹¹, οὐδ' ἠγάπων τὸ σώζεσθαι τῷ δεσμῷ πεπεδημένος τῆς φύσεως, ἕως ἐννεύων τοῖς ὀφθαλμοῖς ὁ παῖς, καὶ ἀναχωρεῖν διασημαίων μόλις ἔπεισεν ἀπελθεῖν. Καὶ οἱ μὲν πόδες ἐχώρουν ἐπὶ τὰ πρόσω, καὶ τούτοις οὐκ οἶδ' ὅπως τὸ πᾶν ἠκολούθει· σῶμα φερόμενον· ἢ δὲ καρδία οὐκ ἠθελεν ἀπελθεῖν συνεχῶς ἐπὶ τὸν παῖδα τὸ πρόσωπον ἐπιστρέφουσα, καὶ τὴν βολὴν τῶν ὀφθαλμῶν συνάγειν πρὸς ἑαυτὴν οὐδαμῶς δυναμένη, οὐ πρὸς βάδην¹² ἀσχολουμένη, ἀλλ' ἐπὶ νῦτα τετραμμένη ἔλεινῶς. Ἐχώρουν δὲ οὐν κάγω πρὸς τὸ δρος τοῖς ἡγουμένοις ἐπόμενος· καὶ ἀπὸ σκοπιᾶς καθεώρων ἀπαγόμενον τὸν μέλεον¹³ παῖδα, καὶ αὐτὸν οὐ παρῆρησι¹⁴ βλεπόμενον¹⁵, κλέπτοντα δὲ τοὺς ἀπάγοντας τὴν ὥς ἐμὲ (71) λαθραῖαν ἐπιστροφῆν. Τοιοῦτος γὰρ ὁ δεσμός τῆς φύσεως· οὐ λύεται τῷ χωρισμῷ τῶν σωμάτων, ἀλλ' ἐπιτείνεται πρὸς τὸ κραταιότερον. Ὅταν γὰρ ἡ ψυχὴ ἐγγὺς μὴ ἔχει τὸ ποθοῦμενον, ἐρεθίζεται πρὸς αὐτὸ μᾶλλον ἐπάγουσα· καὶ ὄλον¹⁶ ἀσχολεῖ διηνεκῶς τὴν μνήμην, οὐκ ἔχουσα παρὼν τὸ πληροφορεῖν τὴν ἐπιθυμίαν δυνάμενον. Ὅση δὲ καὶ πληλὴ τῶν οὕτως χωριζόμενων ἡ δούνη τὴν μὲν πείραν ἴσασιν οἱ παθόντες· οἱ δὲ μὴ πειραθέντες διδασκέσθωσαν τῷ τῶν ἀλόγων παραδείγματι, οἷς αὐτοδίδακτος φυσικῶς ἐντέτρεχε συμπα-

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

⁷ πλοκαῖς βιαίοις. ⁸ δεδεμένη τοῦ κτῆσαντος. ⁹ ἀπελαύνουσιν. ¹⁰ ἄδατον γὰρ αὐτοῖς ἐκεῖνο δόξη τοῦ τὸν Θεὸν ἐπ' αὐτῷ Palat. ¹¹ ἀναχω. οὐκ ἠδυνάμην. ¹² οὐ πρὸς τὸ βᾶδίζειν ἀσχολουμένην, ἀλλ' ἐπὶ νῦτα τετραμμένην cod. Palat. ¹³ τὸν ἄθλιον. ¹⁴ περιβλεπόμενον Sfort. et Palat. ¹⁵ καὶ ὄλην ἀσχολεῖ Palat.

PETRI POSSINI NOTÆ.

in tali utriusque habitu commodissime potuit, D insolens locutio videbatur. Sed proba est et 'Αττικωτάτη. Aristophan. *Pluto*: Ἀχόμην ὡς τὸν Θεόν. Imo eam Latine videtur affectasse Ausonius in *Mosella*:

*Dicitur et medio cum sol stetit igneus orbe
Ut commune fretum, Satyros vitreasque sorores
Consortes celebrare choros, etc.*

(70) Οὐ προβαίνουσι γὰρ ἐκείνη. Quid hic ait sanctos Patres reverentia quadam retardatos ad montem non ausos accelerare: idque instar legis observatum, cum ipse paulo antè dixerit se de monte sancto descendisse? Puto aliquam montis Sinæ partem liberam ab hac religione fuisse: in qua proinde habitare monachis permissum sit. Modo ne ad summum verticem ascenderent, quem sua praesentia consecraverat Deus: *Descenditque Dominus super montem Sinai in ipso montis vertice* (*Exod. xix, 20*). Quem tamen ipsum in verticem in isto metu et periculo conscenderunt Nilus cum sociis, ut infra testatur illis verbis: Κατὰ δὲ τὴν ἀκρωρείαν, etc.

(71) Ὡς ἐμὲ. Ita cod. Reg.; nam Tolos. ei; habebat, sic fortasse ab aliquo correctum, cui sub-

Perobseurus locus; quid enim illud, *ut commune fretum*? si τὸ *ut*, Latina et communi notione accipiatur. Memini me audire virum doctissimum cum diceret videri sibi τὸ *ut*, valere isthuc praepositionem *ad*, voluisseque Ausonium adhaerere potestatem hujus voculae cum ὡς Græcorum, cui putatur respondere, neque abhorret suspicio a genio Ausonii. Hic enim scriptor ubique fere se ostentat senni-græculum. Quanquam, ne quid dissimulem, veneor ut satis quadret hæc observatio ad illum Ausonii locum. Cujus video alias expositiones afferri posse.

Οσίας τυραννίς, ἐγγώνων πρὸς τεκούσας, καὶ τούτων Ἀ πρὸς ἔγγονα πολλοῖς τεκμηρίοις τὰ τῆς στοργῆς σύμβολα πάθει φανεροῖς ἐν ταῖς διαζεύξεσιν ἐλέγχοντα. Βοῦς μὲν γὰρ ἀπαγομένη μυκάται δύννηρὰ καὶ ἐπάλληλα, συνεχῶς πρὸς τὸν ἀποσπασθέντα μόσχον ἐπιστρεφομένη, καὶ τῷ σχήματι τῶν ὀφθαλμῶν βοῶσα ¹⁶ τῆς ὀδύνης τὸ μέγεθος. Ἐπεὶ γὰρ μὴ εἶχεν ¹⁷ ἄλλο μέλος ἢ φύσις ἐν τοῖς ἀλόγοις, ᾧ χαρακτῆρῆσι (72) τὸ κατέχον πάθος· ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἀππρῆισατο (73) μόνοις τὰ τῆς λύπης τεκμήρια κατηφιῶντας, ὡσπερ αὐτοὺς ¹⁸ βοᾶν ποιήσασα (74), διὰ τὴν ἄλλως οὐ δυναμένην μνησθῆναι κατάστασιν. Ὁ δὲ μόλις (75) ἀποσπώμενος καὶ οὐκ ἀνεχόμενος πρὸς βίαν ἀπέχεσθαι, ποτὲ μὲν τοῖς μζοῖς ὡς ἀσύλω προσφεύγει ἱερῶ καὶ τούτους, ἐπεὶ μὴ χερσὶ δύναται, κατέχει τῶς τῷ στόματι, ποτὲ δὲ περιτρέχει κυκλῶν τὴν τεκούσαν τῷ θορόβῳ τῶν δρόμων κεκραγῶς τὴν ἀνάγκην, ἐπισθῆ λόγου ἐστέρηται τοῖ ἔρμηνεύειν τοῖς ὀδύρομοῖς δυναμένου τὸ πάθος.

affectus iudicis fetuum ad matres et vicissim si quando per vim disjunguntur manifesto intelligitur. Vacca quippe dum abducitur relicto vitulo mugit querulum in modum responsantique mutam reponit vocem, ad eum assidue conversa, habituque ipso ac specie oculorum magnitudinem doloris abunde declarans. Cum enim infans, natura pecudum articulata voce careat qua dolorem contestetur suum, manifesta indicia tristitia latentis infixata gerit et ostentat in oculis, qui ad conquerendam quodammodo calamitatem vocis instar illi sunt, quod ea conditione sit ut intimatorum sensuum arcanique affectus alium nullum habeat interpretem. Juvenecus autem dum magna vi avellitur omni **53** ope repugnans, nec abduci per vim sustinens, vel ad matris ubera tanquam ad sacrum asylum confugit; quæ cum manibus quibus caret nequeat arripere, labris certe atque ore mordicus tenet. Vel ambit parentem cursu anxio, illo motu molestiam declarans erosæ necessitatis, postquam usum linguæ et vocis quibus calamitatem conquerendo enuntiat suam, natura illi denegavit.

Κατὰ δὲ τὴν ἀκρώρειαν οὐκ οἶδ' ὅπως γενόμενος **C** (οὐκ ἦν γὰρ ὁ λογισμὸς συνοδοιπορῶν τῷ σώματι ἀκολουθῶν τῷ ἀπαγομένῳ, καὶ τὴν ἐκείνου συμφορὰν λογιζόμενος), οὐκ ἔτι τοῦτον βλέπων ἀποκρυβέντα τῆς ὄψεως τῷ πολλῷ διαστήματι καὶ τούτου ἀμηχανοῦ [*cod. R. ἀμηχανοῦντος Poss.*] λοιπὸν, ὡς εἶκός ¹⁹, πρὸς τὸν Θεὸν ἔλεγον λόγους καὶ τὸν παῖδα τῆς αἰχμαλωσίας οἰκτιζόμενος ²⁰, καὶ τοὺς ἀναιρεθέντας ἀγίους ὀδυρόμενος ²¹, Ὁ μακάριοι καὶ τρισμακάριοι, λέγων ²², ποῦ ποτε νῦν οἱ ὑμέτεροι τῆς ἔγκρατειας πόνοι; ποῦ δὲ τῆς καρτερίας οἱ κάματοι; τοῦτον στέφανον τοῦ πολλοῦ ἀγῶνος ἐδέξασθε; ταῦτα τῆς μακρᾶς ἀθλήσεως ὑμῖν ἀπέκεντο τὰ βραβεῖα; ἄρα μὴ **D**

causis, clam indulgens desiderio naturæ. Ea vis est natura conciliatæ necessitudinis, quæ adeo separatione non solvitur, ut intendatur etiam et corroboretur; quando enim præsto non adest animo id quodcumque est quod amat, irritatur desiderium et ad sequendum incitatus admittitur, una ut semper illa mentem obsideat atque occupet recordatio dilectæ rei, cupiditate voto suo frustrata sollicitante semper et commovente animum illa querela, deesse sibi id quo nisi potius expleri nunquam et satiari possit. Quantus porro et qualis illius desiderii dolor sit, sciunt qui experti sunt. Qui vero non **52** sunt experti, ii argumentum ad suspicandum capiant ex brutarum animantium exemplis hujus generis: in iis enim tantus tamque imperiosus, neque institutione præscriptus ulla, sed a natura infusus ipsa, penitus inolevit pietatis sensus in consanguineorum participandis malis: quantus ex mutuis ejus

enim tantus tamque imperiosus, neque institutione præscriptus ulla, sed a natura infusus ipsa, penitus inolevit pietatis sensus in consanguineorum participandis malis: quantus ex mutuis ejus affectus iudicis fetuum ad matres et vicissim si quando per vim disjunguntur manifesto intelligitur. Vacca quippe dum abducitur relicto vitulo mugit querulum in modum responsantique mutam reponit vocem, ad eum assidue conversa, habituque ipso ac specie oculorum magnitudinem doloris abunde declarans. Cum enim infans, natura pecudum articulata voce careat qua dolorem contestetur suum, manifesta indicia tristitia latentis infixata gerit et ostentat in oculis, qui ad conquerendam quodammodo calamitatem vocis instar illi sunt, quod ea conditione sit ut intimatorum sensuum arcanique affectus alium nullum habeat interpretem. Juvenecus autem dum magna vi avellitur omni **53** ope repugnans, nec abduci per vim sustinens, vel ad matris ubera tanquam ad sacrum asylum confugit; quæ cum manibus quibus caret nequeat arripere, labris certe atque ore mordicus tenet. Vel ambit parentem cursu anxio, illo motu molestiam declarans erosæ necessitatis, postquam usum linguæ et vocis quibus calamitatem conquerendo enuntiat suam, natura illi denegavit.

In summo igitur monte cum essem, ego nescio quomodo (non enim incus mecum sensus et ratio erat, sed assectabar natum intentis oculis, mensque omnis et cogitatio oblita sui, in ejus æstimanda calamitate occupabatur), cum is ecce subducitur ab oculis nimio jam intervallo frustrante aciem. Cumque jam intelligerem nullam superesse spem ejus ultra videndi, ad orandum conversus, alloquebar Deum captivitatem filii necemque sanctorum lacrymis et lamentationibus prosequens, **O** beati, inquires, et ter beati, ubi tandem nunc vestri abstinentiæ labores? ubi ærumnæ patientiæ? hanc coronam longi certaminis accepistis? hæc

VARIÆ LECTIONES EX CODD. AITALIANIS

¹⁶ τῶν ὀφθαλ. δεικνῶσα. ¹⁷ μὴ ἔσχεν cod. Vat. lin. eadem ἐπεὶ γὰρ μὴ ἔσχεν usque ad δυναμένου τοῦ πάθους, desunt in cod., pro quibus reponenda: καὶ ἵππος δὲ στερηθεὶς τοῦ συννόμου χρεμετισμῷ τὸ πάθος ἐμφαίνει: συχνὰ τὴν ἐταῖρον καλούμενος. ¹⁸ αὐτοὺς τὴν βίαν ποιήσασα. ¹⁹ deest in cod. Palat. kal. Sequitur τοιγαροῦν ἀμηχανία μοι τὸ λοιπὸν, καὶ πρῶτ τοῦ Θεοῦ ἐλέγοντο λόγοι. ²⁰ Deest in Palat. ὡς εἶκός. ²¹ οἰκτιζόμενῳ. ²² ὀδυρόμενῳ. ²³ λέγοντι.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(72) Ὁ χαρακτῆρῆσι. Necessario supplevimus loco pronomen ᾧ, quod ab exemplari aberat, incuria, opinor, scribæ.

(73) Ἀππρῆισατο in ἀππρῆισατο mutavimus auctoritate codicis Regii, sententia vero flagitante.

(74) Pro κατηφιῶντας ὡσπερ αὐτοὺς τὴν βίαν, etc., quæ legebantur in cod. Tol. nullo aut intricato sensu, reposuimus ex Regio: Κατηφιῶντας ὡσπερ

αὐτοὺς βοᾶν ποιήσασα.

(75) Ὁ δὲ μόλις, etc. Vitulum intelligit de quo supra, pro quo vetus interpres equum supposuit, cuius in Græcis codd. nec aura nec vestigium ullum est. Addo supradictis, loco verbi χαρακτῆρῆσι melius forte legeretur οἰκτιζῆσι. Videat lector et statuat.

manebant vos **54** præmia tam diuturna contentione exercitos? annon stultus est cursus justitiæ? non inanis virtutis causa susceptus labor? quando vos opis egentes in ipso articulo periculi divina providentia violentis latronum manibus condonavit, neque obstitit justitia aut ulta sceleratos est, sed ad exitum sceleris perseveravit in sanctorum corporibus violandis sacrilegis manibus solitus vigor, vicique magnifice religionem impietas, ac tanquam prostrata afflictaque veritate, gloriae insolentissima victrix superstitioni triumphavit. Cur igitur veterem flammam nunc quoque non concepit rubus? Cur non accedentes temere fanaticos consumpsit incendio? Cur non dehiscens terra scelestos absorbit ut alias cum tabernaculis et familiis universam deglutivit congregationem Core? Cur illa vetera cessarunt Sinæi montis prodigiosa terricula? Cur sonitu tonitruum et horrore tenebrarum ac crebra coruscatione fulgurum impios non exterreat? Sed otiosa est sustinuitque **55** vindictam facilem potentia, neque injustos grassatores horribilium vi fulminum igneorumque turbinum, meritissimos est ulta; neque manu valida protegendis Innocentibus atque injuria prohibendis experimentum dare ipsis præsens voluit suæ mirabilis atque invictæ potestatis. Sed ceciderunt sub ipsum rubum et legislatione celebrem montem, mutarum instar victimarum, omni destituti auxilio Dei supplices. Ubi erat igitur illa vis quæ demersit Ægyptios, sepulcrumque unum omnibus ex tempore posuit fundum maris? Ubi quæ pugnantem cum Israelitis alienigenas lapidatione inusitatæ grandinis superne oppressit olim, securam suo populo victoriam nullo emptam sanguine tribuens, vel quæ postea incursantibus terram sanctam Madianitis terrorem, erroremque objecit tantum, ut, conversa in se mutuo pugna, seipsos ipsi ignari per tumultum et tenebras inter-

A μάταιος ὁ τῆς δικαιοσύνης δρόμος; ἄρα μὴ εἰκαίος ὁ τῆς ἀρετῆς κάματος; ὅτι κατέλιπεν ὑμᾶς ἀναιρεῖσθαι μέλλοντας ἀδοθητοῦς ἡ θεῖα πρόνοια, καὶ τοῖς ἀναιροῦσιν οὐκ ἀντέστη τὸ δίκαιον, ἀλλ' ἴσχυσεν ἄνομος χεὶρ κατὰ σωματίων ὀσίων, καὶ νίκην αὐχεῖ κατὰ τῆς εὐσεβείας ἡ ἀσεβεία φρουαττομένη πάντως ὡς καθητημένης ²⁵ τῆς ἀληθείας· πῶς τὴν ἀρχαίαν φλόγα οὐκ ἀνήψεν ²⁶ ἡ βᾶτος (76); πῶς οὐκ ἐφλόγισε προσόντας ἐμπυρισμῷ τοὺς ἀλάστορας; πῶς δὲ οὐκ ἐδέξατο διαστᾶσα τούτους ἡ γῆ, ὡς ἄλλοτε καταπιῶσα σκηνᾶς ἅμα καὶ συγγενείας πᾶσαν τὴν Χωρὲ ²⁷ συναγωγῆν; πῶς δὲ ἠσύχασαν οἱ τοῦ Σιναιῶν ὄρους τερατώδεις φοβερισμοὶ βροντῶν ²⁸ ἤχη, καὶ κατηφεία γνόφου, καὶ ἀστραπῶν ἐκλάμψεσιν ἀμέτροις ²⁹ οὐ καταπλήξαντες τοὺς παρανόμους; B 'Ἄλλ' ἤρηρσεν ἡ ἀμύνοσα δύναμις, οὔτε τοὺς ἀδικούντας· κεραυνοῖς καὶ κρηστῆρσι τιμωρησαμένη ἐξαισίαις, οὔτε βυσαμένη χειρὶ κραταιᾷ τοὺς ἀδικουμένους, ἔν' ἔσχον καὶ οὗτοι θαύματος ³⁰ πείραν μαθόντες τὸ παράδοξον κράτος τῆς ἀμάχου ἐνάμειος. 'Ἄλλ' ἔπεσον παρ' αὐτῆς τῆς βᾶτῳ, καὶ τῷ τῆς νομοθεσίας ἔρει θυμάτων δίκην ἀλόγων οἱ εὐσεβεῖς ἀδοθητοῖς ³¹. Ποῦ ποτε ἦν ἡ τοὺς Αἰγυπτίους καταποντίσσα, καὶ τάφρον αὐτοῖς τὸν βυθὸν σχεδιάσσα δύναμις; Ποῦ δὲ ἡ λίθοις χαλάτης πατάσσα πολεμούντας τοὺς Ἰσραηλίτας ³² τοὺς ἀλλοφύλους ποτὲ, καὶ νίκην ἀμέριμον ἀναιμοῖτι ³³ δοῦσα τῷ ἴδιῳ λαῷ; Καὶ ἔκστασιν ἐπιβαλοῦσα πάλιν ἄλλοτε τούτοις ἐπέθουσιν τῇ ἀγίᾳ γῆ, καὶ κατ' ἀλλήλων αὐτοὺς πρὸς μάχην τρέψασα, οὐκ εἰδότας ὡς ἀλληλοκτονοῦσιν ἐσκοτωμένοι, καὶ τοὺς οἰκέλους οὐκ ἐπιγινώσκουσιν ἀναιρομένους; Ποῦ ποτε τὴν οἰκείαν ἀπεκρούσατο συμμαχίαν οὐ σκεπάσσα τοὺς ἐπιθουλουμένους. 'Ἄλλὰ λόντων ³⁴ μὲν ἀγρίους θυμοὺς παρεμβελημένων (77) καὶ πρὸς ἄμαχον ἐχαλίνωσε δύναμιν τιμήσσα ³⁵ τῆς πολιτείας τὸ αἰδέσιμον, καὶ τοὺς παῖδας ἐπ' εὐσεβείᾳ ἀνακηρύσσα ³⁶ λαμπρῷ κηρύγματι· τούτων δὲ πῶς ἀμφίβολον ἐποίησε τὴν ἀρε-

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

²⁵ κατὰ ἡ-τημένης. ²⁶ καὶ νῦν οὐκ. ²⁷ τὴν Χωρὲ Sfort. et Palat. ²⁸ ἐκπλήξεις βροντῶν. ²⁹ ἀμετροῖς. ³⁰ θαυμάτων. ³¹ ἀδοθητοῖς. ³² τοῖς Ἰσραηλίταις ποτὲ πολεμούντας. Ita omnes codd., sed in Sfortiano emendatum fuit, τοὺς Ἰσραηλίτας ποτὲ. ³³ ἄπονον ἀναιμοῖτι. ³⁴ ἀλλά. ἀγρίων. πάλαι. κατὰ τῶν παρεμβεβλη. ³⁵ a verbis τιμήσσα usque ad λέγει καὶ λύπη desunt. ³⁶ αἰδεσθῆναι τούτους παρασκευάσσα, καὶ μέγα τῇ εὐσεβείᾳ λάμποντας ἀναδείσσα.

PETRI PÖSSINI NOTÆ.

(76) Πῶς τὴν ἀρχαίαν φλόγα οὐκ ἀνήψεν ἡ βᾶτος; Hinc patet quod supra diximus habitasse sanctos hosce in eo loco, ubi olim fuisse rubus ille Mosis putabatur: ac fortassis erat adhuc ad memoriam rubus aliquis sanctorum cura conservatus. Cæterum hæc sententia in codice Tolosano conversa legitur hoc modo: Πῶς τὴν ἀρχαίαν βᾶτον οὐκ ἀνήψεν ἡ φλόξ;

(77) Παρεμβεβλημένων. Cod. Reg. παρεβδλημένων. Quod postremum fortasse melius huc quadrat; nam παραβάλλειν admovere, apponere, applicare, valet: unde sensus sit commodus λόντων παρεβδλημένων. Leonum Danieli applicatorum, ut sic loquar. Cæterum παρεβάλλω cum immissione et impressum impetum sonet, sciamusque alioqui non sic immissos fuisse in Daniele leones, sicut in amphitheatro in bestiarum ex caveis, sed

D Daniele potius in caveam demissum, superest ut illam immissionem metaphorice accipiamus pro irritatione, subtractis escis dari antea solitis, ut sic famelicæ bestie impotentiori rabie ferrentur in Daniele. *Miserunt (Danielem) in lacum leonum, et erat ibi sex diebus. Porro in lacu erant leones septem, et dabatur eis duo corpora quotidie et due oves. Et tunc non data sunt eis, ut devorarent Daniele (Dan. xiv, 50).*

(78) Τιμήσσα τῆς πολιτείας τὸ αἰδέσιμον. Hæc difficilem habent sententiam. Velus interpres habet: *efficiens ut eos revererentur*. Sed ubi illud πολιτείας? Puto sanctum Nilum hoc voluisse indicare: fuisse Daniele et tres pueros non privatos, sed in gratia apud principem, et in potestate ac magistratu, Deique tantam fuisse in eos benignitatem, ut etiam eorum potestatem honorare illis prodigiis

τὴν καταλιποῦσα πάσης βοήθειας ἐρήμους καὶ νομι-
σθῆναι παρασκευάσατα κηδεμονίας ἀναξίους;

suam illam ad auxilium egentium promptam fortitudinem abscondit, **56** ut circumventos istos ab insidiatorum telis suo patrocinio non protegeret? Atqui illa tamen alias irritatorum leonum effratam rabiem et alioqui indomitam ignis potentiam tanquam freno coercuit: sanctos commendans hoc honore apud populum in quo gerebant magistratum, sanciensque prodigiis eorum auctoritatem puerisque tribus honorificentissimum de pietate testimonium prædicationemque reddens; at istorum quomodo virtutem nullo tali affirmatam testimonio dubiam reliquit, deditque ansam ei suspicioni, indignos eos ita destitutos Dei cura

Ἄλλὰ ταῦτα μὲν ἀθυμία λέγει (79) καὶ λύπη ³⁶,
ἡ καὶ τοὺς σωφρονεῖν φιλονεικοῦντας ἐν ταῖς συμ-
φοραῖς βιαζομένη πρὸς τὸ δύσφημον. Καὶ συγνώμην ³⁷
τὸ πάθος ἔχει τυραννοῦν, καὶ παρὰ γνώμην πολλὰ
φθέγγεσθαι τὸν λυπούμενον πείθον, νικώμενον ἰσως
τῷ μεγέθει τῶν περιστάσεων. Ἐπεὶ καὶ πολλάκις **B**
δικαίους καταλέλοιπεν ἡ βοήθεια ³⁸, τυράννοις ἐν-
δοῦσα πρὸς αἰκισμοὺς ποικίλων βασάνων καὶ φόνον
ἀνόντων, ἵνα δειχθῇ τῆς ἀνδρείας τῶν ἀγωνιζομένων
τὸ δοκιμον, καὶ τῆς πίστεως λάμψη τηλαυγῆς ἢ
δύναμις, ἕως θανάτου οὐχ ὑφείσα τῆς παρρησίας,
ἀλλ' ὅλην ἐν τῷ πάσχειν νικῶσα τὴν τῶν ἐνεργούν-
των ³⁹ μανίαν. Ἐπεὶ καὶ οἱ περιλειφθέντες ἀναχω-
ρεῖν τῆς ἐρημίας οὐ βούλονται, τῆς ἐν ταῖς πόλεσιν
ἀδιαφόρου διαγωγῆς ἰλόμενοι ⁴⁰· μᾶλλον τὸν θάνα-
τον ⁴¹· οὕτως καὶ τοῖς ἀνηρημένοις ἐδέδοκτο ἀπο-
θανεῖν ἢ τῆς ἐν τῇ οἰκουμένη πολιτευομένης ἀνα-
στέσθαι κακίας. Ἦδεσαν ⁴² γὰρ τοῦ σωματικοῦ θα-
νάτου τὸν ψυχικὸν χαλεπώτερον, καὶ τὸν ἐν τῇ
ἀμαρτίᾳ τοῦ διὰ τοῦ ξίφους ἐπικινδυνώτερον· ὅτι ὁ
μὲν μικρὸν ὀδύνην ⁴³ ἔχει καὶ πρόσκαιρον, ὁ δὲ μακρὰν
καὶ ἐπίμονον κόλασιν.

causam merito qui cladi superfuerunt non tamen ideo recedere a solitudine sic infesta volunt, sed indifferenti ipsi per seque innocenti commemorationi urbium et consuetudini civilis vitæ mortalem præferunt. In qua etiam inductione sancti ipsi fuerunt dum sunt interempti; neque si illis daretur optio non mallent mori quam ejus quæ in communi vita hominum versatur testes esse ac participes improbitatis, ut qui præclare nossent quanto esset periculosior peccati plaga quam ferri morsque animæ morte **58** corporis tristior; nam hæc quidem exiguum habet et brevem dolorem, illa magnum et in ævum omne durabile supplicium.

Ἐξ δὲ οἱ μὲν Βάρβαροι πολλοὺς ἐτέρους κατὰ τὴν
ἐρημον ἀνελόντες καὶ πορθήσαντες ἱκανὴν ἀπῆλθον
ὀδὸν, ἢ δὲ νύξ ἐδίδου ⁴⁴ λοιπὸν ἄδειαν τῇ προόδῳ.
Κατελθόντες, πρὸς ταφὴν ἐτρεπόμεθα τῶν σωμά-
των· καὶ τοὺς μὲν εὐρομεν πάλαι θανόντας, τὸν δὲ
ἄγιον ⁴⁵ ἔτι ἐμπνέοντα καὶ λαλεῖν δυνάμενον ὁπωσ-
οῦν. Παρακαθεσθέντες ὀδυράμενοι τὰ συμβάντα διε-

A ficerent, nullo quamvis familiarium discrimine habito? Ubi, inquam, illa est Dei potentia? Ubi habitatio? Ubi, inquam, illa est Dei potentia? Ubi suam illam ad auxilium egentium promptam fortitudinem abscondit, **56** ut circumventos istos ab insidiatorum telis suo patrocinio non protegeret? Atqui illa tamen alias irritatorum leonum effratam rabiem et alioqui indomitam ignis potentiam tanquam freno coercuit: sanctos commendans hoc honore apud populum in quo gerebant magistratum, sanciensque prodigiis eorum auctoritatem puerisque tribus honorificentissimum de pietate testimonium prædicationemque reddens; at istorum quomodo virtutem nullo tali affirmatam testimonio dubiam reliquit, deditque ansam ei suspicioni, indignos eos ita destitutos Dei cura et auxilio esse oportuisse?

Sed hæc quidem hactenus quæ dicta sunt ægritudo animi et mæror expressit: quarum rerum ea vis est ut, etiamsi qui moderationem et æqualitatem animi contentione affectant maxima, ab iis querimonias et indignas professione voces tamen extorqueant. Quos ipsa ideo, quæ peccati causa est perturbationis vi tyrannica, venia dignos comprobatur, ut qui, victa et oppressa ratione, dolore dominante, si quid effrenis, ut fit, lingua contra mentem effutierit, præstare nequaquam **57** debeant. Cæterum hoc scimus sæpe justos homines nullo præstanti Dei auxilio prohibitos fuisse quominus tyrannorum impotentiam, ad omne ludibrium crudelitatis, ad verberum et tormentorum omne genus cademque ad extremum nefariam condonarentur, ut nimirum his experimentis demonstraretur quam vera esset fortitudo tanta tolerantium, splenderetque latius manifestissima vis fidei, ne proposita quidem instanti morte, de libertate profitendi quod credit quidquam remittens, sed malorum tandem omnium et furoris impiorum **C** contra debacchantium patientia victrix. Quam ob

Ut vero multis aliis per solitudinem occisis, vastisque late omnibus, aliquanto jam spatio a nobis Barbari recesserant, noxque ad cæteram securitatem etiam spem latendi obtentu tenebrarum dabat. Hinc fiducia concepta cum descendissemus, ad officia suprema corporibus reddenda **D** vertimur. Ac ceteros quidem pridem mortuos

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

³⁶ καὶ λύπη παρέπεισε, καὶ τοῦ θέντος ἡμᾶς ἐξέκρουσε. Quæ sequuntur desunt usque ad τὸ δύσφημον.
³⁷ καὶ συγνώμην inuanti verba, non sensum. ³⁸ ἡ Θεοῦ βοήθεια τυραν. ἐκδοῦσα. ³⁹ τῶν τυραννοῦντων
μαν. ⁴⁰ ἔτι καὶ νῦν. ⁴¹ προτιμῶντες τὸν θάνατον. ὅπερ καὶ τοῖς. ⁴² ἤδειςαν γὰρ. ⁴³ τὴν ὀδύ. ⁴⁴ ἡ δὲ νύξ
ἐδίδου ὅμιν λοιπόν. ⁴⁵ τὸν δὲ ἄγιον Θεόδουλον ἔτι.

PETRI POSSINI NOTÆ.

vulnerit. Porro fuisse Danielem in amplissimo magistratu, cum in lacum leonum conjectus est, disterge traditur: *Placuit Dario, et constituit super regnum satrapas centum viginti, ut essent in toto regno suo; et super eos principes tres, ex quibus Daniel unus erat, etc.* (Dan. vi. 1, 2). De tribus pueris testantur Chaldaei: *Sunt ergo viri Judæi*

quos constituisti super opera regionis Babylonie, etc. (Dan. iii. 12, 97).

(79) Aliqua hoc loco deesse verba ex interpretatione veteri colligo: quæ tamen neuter codex suppeditavit: quin ex his quæ habemus deerrat post ἀθυμία, quod sequitur λέγει, suppletumque est ex cod. Reg.

comperimus, sanctum vero senem spirantem A
adhuc et vocis utcumque compotem. Cui nos assil-
lentes et deplorantes quæ contigerant, noctem
lamenti agebantur, admonente nos sene ne tem-
tationibus hujusmodi tanquam novis turbaremur:
Ios est enim, inquit, Satanæ exposcere a Deo
tentandos homines. Quot vero illum putatis sus-
tulisse Jobos aut Jobi similes variis in eos modis,
amma, ferro ædiumve subversione grassatum!
Vos vero ne commoveant quæ gesta sunt. Scit
enim præses certaminis quo judicio athletas 59 ad-
versario condonet, magnis præmiis propositis iis
qui constanti compositoque animo plagas excepe-
rint. Qualia victor ostendit magnus Job qui, quæ
perdidisse visus erat⁵⁸, duplicata recepit omnia, B
vel, ut verius dicam, cum multo plura, tum
incomparabiliter præstantiora. Oculum enim non
vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascende-
runt quæ præparavit Deus athleticis suis, ejus causa,
in pietatis stadio certantibus⁵⁹; quæ sensus omnem
ac cogitationis aciem sublimitate fugiunt. Sic enim
magnificentissimum decebat Deum superare labo-
res præmiis, et certaminum laborem splendore co-
ronarum vincere, eorumque honorum agone per-
functis fructum gustumque præsentem attribuere,
quæ nulla unquam, quamvis avaræ spei suspicione,
designassent, ut et, quod est justitiæ, mercedem
reddat debitam, et gratiam in eo ipso tamen faci-
at, tanto excessu gloriæ merita cumulando. Hæc
cum diceret osculabatur præses et 60 salutabat C
quandiu ad sonum motumque linguæ suffecit ipsi
spiritus, donec ad extremum mortuum flentes,
simul cum aliis terræ mandavimus. Quo perfun-
ctos officio juverunt adhuc tenebræ nondum
transactæ noctis, ut huc ad vos aspirare inobser-
vati et tuto possemus. Interfactorum duo quidem
Paulus et Joannes vocabantur, presbyter vero
Theodulus. Mortui porro sunt septima post Epi-

μείνομεν νυκτερεύοντες, παρακαλούντος ἡμᾶς τοῦ
γέροντος μὴ ξενίζεσθαι τοῖς τοιοῦτοις πειρασμοῖς⁵⁸
ἔθος γὰρ ἔλεγε τῷ Σατανᾷ ἐξαιτεῖσθαι παρὰ τοῦ
θεοῦ τοὺς πειραζομένους. Πόσους γὰρ τοὺς⁵⁷ Ἰώβ
ἀνεῖλε, τοὺς μὲν πυρὶ, τοὺς δὲ ξίφει, τοὺς δὲ τῇ
καταστροφῇ ἀπολέσας τῆς οἰκίας! Ἄλλὰ μὴ σαλευση,
φησὶν, ὑμᾶς ταῦτα γινόμενα! Οἶδε γὰρ ἀγωνοθέτης
οἶψ κριματι τοὺς ἀθλητάς τῷ ἀντιπάλῳ ἐκδίδωσι,
προθεὶς ἄθλα καὶ βραβεῖα λαμπρὰ τοῖς εὐγνωμόνως
τάς πληγὰς δεχομένοις. Καὶ τοιαῦτα οἶα δεικνύουσιν ὁ
μέγας Ἰώβ διπλᾶ πάντα λαβὼν, τὰ δόξαντα ἀπο-
λωλέναι, μᾶλλον δὲ καὶ⁵⁸ πολλῶν πλέον καὶ ἀσυγκρί-
τως ὑπερέχοντα. Ὁ γὰρ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὐς⁵⁹
οὐκ ἤκουσεν καὶ ἐπὶ καρδίᾳ ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη·
ταῦτα ἠτοίμασεν ὁ θεὸς τοῖς ὑπέρ αὐτοῦ ἀγωνιζο-
μένοις, τοὺς ἄθλους⁶⁰ τῆς εὐσεβείας καὶ ἀσθησῆναι καὶ
νοῦν ὑπερβαίνοντα. Οὕτως γὰρ ἔπρεπε τῷ μεγαλο-
δώρῳ θεῷ ὑπερβῆναι τοὺς πόνους ταῖς ἀμοιβαῖς, καὶ
νικῆσαι τοῖς στεφάνοις τοὺς ἀγῶνας, κάκεινα παρα-
σχεῖν τοῖς ἀθλοῦσιν ἅπερ ἡ ἐλπίς οὐκ εἶχεν, οὐδὲ
ἦν ἐν προσδοκίᾳ τὰ διδόμενα, ἵνα καὶ τοὺς ὀφειλο-
μένους μισθοὺς ἀποδῶ, καὶ χάριν ποιῆσιν τὴν ἀμοι-
βὴν τῇ ὑπερβαλλούσῃ τιμῇ. Ταῦτα ἔλεγε καὶ φιλή-
μασι τοὺς παρόντας ἠσπάζετο ἕως φθέγγεσθαι καὶ
κινεῖν τὴν γλῶσσαν αὐτῷ παρεῖχεν ἡ δύναμις· ἕως αὐ-
τὸν τελευτήσαντα δακρύοντες τῇ γῆ μετὰ τῶν ἄλλων
παρεδώκαμεν⁵⁵, καὶ πρὸς ὑμᾶς (81) ἔτι τοῦ σκότους
ἄδηλον ποιούντος τὴν ἀφίξιν, ἐλθεῖν δεδυνήμεθα.
Τῶν ἀφηρημένων οἱ μὲν δύο ἐκαλοῦντο Παῦλος καὶ
Ἰωάννης, ὁ δὲ πρεσβύτερος Θεόδουλος. Τεθνήκασι
δὲ τελειωθέντες μετὰ τὰ Θεοφάνια τῇ⁵³ ἑβδόμῃ
ἡμέρᾳ, ἧτις ἐστὶ τεσσαρεσκαίδεκάτῃ Ἰανουαρίου
μηνός. Πάντως γὰρ τοῖς εὐλαβέσι ἡ μάθησις καὶ τοῦ
καιροῦ καὶ τῶν ὀνομάτων σπουδάζεται, κοινωνεῖν
ταῖς μνήμασι τῶν ἁγίων ἐθέλουσιν. Ἀνηρέθησαν δὲ
καὶ ἄλλοι πρὸς πλειόνων ἐτῶν (82), ὧν καὶ αὐτῶν
τὴν μετάν τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ διὰ τὸ μήκος τῆς ὁδοῦ καὶ
τῶν συναγαγομένων τὸ πλῆθος ἐπιτελοῦσιν.

⁵⁸ Job 1, 14 sqq. ⁵⁹ I Cor. 11, 9.

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

⁵⁶ τοῖς τοιοῦτοις εἶναι πειρασμοῖς· ἔθος γὰρ λέγων τοῦ Σατανᾶ. ⁵⁷ πόσους γὰρ λέγων τοῦ Ἰώβ. ⁵⁸ μᾶλλον δὲ καὶ πολλῶν. Deest καὶ. ⁵⁹ καὶ ἂ οὐκ ἤκουσ. ⁶⁰ καὶ ἀθλοῖς εὐσεβείας τὸν βίον εὐκλεῶς ἐστεφάνωσέν σοι. ⁶¹ λαμβάνουσιν τὰ διδ. ⁶² παραδεδώκαμεν. ⁶³ τῇ deest: sequitur ἑβδόμην ἡμέραν.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(80) Πολλῶ πλέον. Forte commodius hic lege- D
tur πολλῶ πλείω.

(81) Πρὸς ὑμᾶς. Eos intelligit de quibus ipso
initio narrationis primæ, et cum quibus bucusque
sermonem instituit: estque hæc primæ pars totius
operis. Quæ mox adduntur ab illo loco: τῶν ἀφ-
ηρημένων, etc., extra dialogi hactenus explicati ar-
gumentum et ordinem sunt: iis enim Nilus ipse
scriptor lectorem alloquitur.

(82) Ἀνηρέθησαν δὲ καὶ ἄλλοι πρὸς πλειόνων
ἐτῶν. Vide Baronium in Notis ad Martyrologium
ad XIX Kalend. Febr. Quo loco mirum est tantum
virum dicere incursionem istam Barbarorum hoc
ipso commentario perscriptam a sancto Nilo con-
ligisse, anno nono Anastasii imperatoris, indictione
secunda, cum ex Romano Martyrologio, pridie Idus

Novemb. constet Nilum abbatem (quem ipse in
Notis ad eum locum agnoscat esse auctorem hujus
historiæ) sub Theodosio Junio doctrina et san-
ctitate claruisse. Theodosius Junior vivere et re-
gnare desiit anno 450; Anastasius imperare cœpit
anno 491, ut a morte Theodosii ad incursionem
quæ contigit anno nono Anastasii anni sint 50:
quod dici nullo modo potest cum certum videatur
ex dictis sanctum Nilum jam tempore Theodosii in
eremum secessisse, abduxissetque secum Theodu-
lum non facile quindecim annis minorem. Atqui
hic tempore incursionis adolescens adhuc fuit, qui
anno nono Anastasii, si tantum vixit, non potuit
sexagenario minor esse. Est igitur hæc non dubia
ἀπροσεξία viri summi.

phaniam, die quæ est Januarii mensis quarta decima. Omnino enim in talibus studiosè pii quique ac religiosi homines momenta temporum et personarum tenere curant nomina. Sed et multis ante annis alii similiter interfecti quidam sunt, quorum memoriam eadem ista die celebrant, ne ex tanto intervallo crebrioribus conventibus multitudo tanta fatigetur.

ΔΙΗΓΗΜΑ Ε΄.

Α

NARRATIO V.

Ἐτι δὲ ταῦτα λεγόντων⁵⁴ ἡμῶν ἀγγέλλεται τις τῆς παρεμβολῆς διασσωσμένος, καὶ μετὰ μικρὸν παραγίνεται πρὸς ἡμᾶς (83), οὕτω τοῦ φόβου τὰ ἴχνη τῆς βίσεως ἀποθέμενος, οὐδὲ τὸν θόρυβον τῆς ψυχῆς κατασταεῖν δεδυνημένος, ἔτι καὶ ἐκ τοῦ πολλοῦ δρόμου καὶ τῆς ἀγωνίας πνευσιῶν καὶ τεταραγμένος, ὡς ἐγγὺς ὄντων καὶ φθάνειν μελλόντων τῶν διωκόντων. Εἶτα πῶς ἀπέδρασε⁵⁵ ἐρωτηθεὶς, Ἐμὲ καὶ τὸν σὸν, ἔλεγε, παῖδα παρὰ τὸ δεῖπνον διαλαλοῦντες ἐπηγγέλλοντο, τῷ ἄστρῳ θύειν πρῶτ⁵⁶, καὶ βωμὸν ἤγειραν καὶ ξύλα παρέθεσαν ἡμῶν ἀγνοούντων ἐφ' ὅτῳ⁵⁷· καὶ μοι ταῦτά τις εἶπε συναιμαλώτων λαθραίως τῆς φωνῆς αὐτῶν ὑπακοῦειν εἰδώς. Ἐγὼ δὲ ἐκείνῳ τὴν βουλήν τῶν Βαρθάρων ἐγνώρισα, καὶ ὡς, εἰ μὴ δρασμῶ σῶσαιμεν ἑαυτοὺς οὐκ ἐπιλάμψει⁵⁸ ζῶσιν ὁ ἥλιος ἡμῖν πρῶτ⁵⁹ οὐδ' αὐγὴν ἔτι φωτὸς τοῦτοις ὀφόμεθα τοῖς ὀφθαλμοῖς. Κάκεινος τὸ καταληφθῆναι δεδοικώς ἔμεινε καὶ τῷ Θεῷ⁶⁰ δοκοῦν ὅπουπερ ἂν ἦ οὐ φέξεσθαι· εἰπὼν κἂν ἐν ἀδύτοις εἶη κρυπτόμενος. Ἐγὼ δὲ ἐν τῷ σκότει ὡς πάντας εἶδον ὑπνω κεκαρωμένους⁶¹ (καὶ γὰρ ἦσαν βεβαπισμένοι μέθη πολλῇ), ἔρπων τὰ πρῶτα καὶ προσγειοτέρῳ⁶² συρμῶ, ὡς κἂν τις ἐγρηγορώς εἴη μὴ γενέσθαι τῷ τοῦ σώματος ὀρθίῳ σκίσματι τούτῳ καταφανῆς. Εἶτα ἀποστάς ὀλίγον τῆς παρεμβολῆς ἄρομαίως ἐχώρουν κατὰ σκοπὸν τῶν ὠδε, τοῖς τοῦ φόβου πετεροῖς ὀξέως φερόμενος, τὴν ἅπαξ παρ' ἀκείνοις κεκριμένην σφαγὴν, ἣ διαδράς ἐν φυγῇ ἢ καταληφθεὶς οὐδὲν οὐ βεβουλευμένου θανάτου πλέον ὑποστήσεσθαι λογισάμενος, καὶ ἄλλως τοῦ ὀμολογομένου⁶³ κακοῦ προκρίναι τῆς ἐλπίδος τὸ ἄδελον. Ὅν γὰρ οὐκ ἦν κίνδυνον μένοντα φυγεῖν, τοῦτον εἰκὸς διαδράσειν τῇ βοηθείᾳ τῶν ποδῶν τὴν σωτηρίαν πιστεύσαντα. Καὶ γὰρ πολλοὺς ἔμαθον πολλάκις μᾶλλον τοῖς ποσίν⁶⁴ ἢ μυριοῖς βοηθηθέντας προστάταις· ἐπειδὴ τοῦτοις⁶⁵ τῶν ἄλλων πλέον τῆς οἰκειᾶς μέλει σωτηρίας· κοινὸν παντὸς τοῦ σώματος, πᾶν τὸ συμβαῖνον τιθεμένους. Ἰδοὺ γ' οὖν οὐκ ἐσφάλην τῆς γνώμης, ἀλλὰ τοῦτοις

Hac inter nos vice sermonum nuntiatur fuga elapsam e castris aliquem, moxque idem coram fuit, nondum abstersis ex ore metus vestigiis, nec ex **61** vehementi mentis perturbatione spiritu recepto qua ex contento cursu, qua ex anxietate animi sublimi adhuc anhelitu, sic tanquam calces prementibus jamjamque prensantibus a tergo Barbaris misere sollicitus. Hic postea quonam modo effugisset interrogatus, Me et tuum, inquit, filium colloquentes super cœnam heri Barbari immolaturus se astro condixerant, aramque adeo excitaverant lignis etiam impositis, ignorantibus nobis quorsum illa fieret; sed mihi conceptivorum quidam, qui aliqua lingua peritia intelligere potuerat quid dicerent, rem totam clam aperuit. Ego vero tuo filio quid consilii cepissent Barbari declaravi, addidique nisi fuga nobis consuleremus, nequaquam nobis viventibus oriturum postridie solem, aut ullam lucis deinceps oculis usurpandam speciem. Quibus licet auditis remansit ille tamen metu ne deprehensus retraheretur, ab expediendo fugæ consilio retardatus. Respondit igitur si quid Deo visum de se esset, vel si in terræ penetralibus delitesceret, non tamen evasurum, **62** quaecumque esset illud eventuri utique postquam ille sic decrevisset, mali. At ego per tenebras ut oppressos omnes altiore somno sensi, utpote irriguos multo mero, replans primum humillimo tractu, ne, si quis forte vigilaret, recta corporis umbra me proderet, sic paululum e castris progressus, cursum jam arripui, versus hunc locum, incitatissimum, alas, ut fit, addente timore, incumbēbamque in fugam totus fixa sententia nihil pendens animi; cum sic statuerem: vel me, quod vellem et sperarem, designatam cædem evasurum; vel si deesset cœptis exitus, nihil ex fuga retracto patiendum esse gravius quam quod esse paratum manenti constaret certo exito spem quamvis incertam præferendam statui. Quod enim, si manerem, competum hale-

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANS.

⁵⁴ λαλούντων. ⁵⁵ πῶς ἀπέδρασε. ⁵⁶ θύειν ὄμμα φωτὶ, καὶ βῶ. ⁵⁷ ἐφ' ὅτῳ ταῦτα τελεῖται, καὶ μοι ταῦτά τις εἶπε τῶν συναιμαλ. ⁵⁸ τὸ πρῶτ. ⁵⁹ καὶ τὸ τῷ Θεῷ. ⁶⁰ ὑπνω βεβαρημένους, καὶ γὰρ ἦσαν καρωθέντες μέθη. ⁶¹ καὶ προσγειοτέρῳ. Deest καὶ. ⁶² τοῦ ὀμολογομένου. ⁶³ τοῖς ποσὶ μᾶλλον· ἢ μυριοῖς. ⁶⁴ Ἐπειδὴ τοῦτοις; usque ad τιθεμένους deest.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(83) Πρὸς ἡμᾶς. Noli mutare, tametsi cod. Tol. lectionem aliam suggereret, forte meliorem: agnitam certe veteri interpreti, qui legit πρὸς ὑμᾶς. Quid illud igitur πρὸς ὑμᾶς? quod Gallis *chez vous*, hoc est *domum*. Perfunctus enim hic procurator publico, quod gerebat, munere, domum ad suos revertebatur, potuitque ejus famulus aut verna, *ad nos*, pro, *ad herilem domum*, dicere. Sic Sosia Plautinus domum heri Amphitruonis suam appellat. *Hæccine domus tua est? ita, inquam. Et*

postea: *Cur non introeo in nostram domum? Non nego tamen istum, quicumque magistratus fuit per monachorum domicilia videri transitum eundo redeundoque frequentem habuisse, ut ferri possit alia lectio πρὸς ὑμᾶς, ut ille ex solitudine ad monachos, hinc domum versus institutus viam, reverteretur. Nam hoc satis intelligitur ex eo quod mox adolescens procuratoris filius monachis familiariter notus indicatur illis verbis, καὶς δὲ ἦν, ὡς ἴστε, κομιδῇ νέος, etc.*

rem vitare me non posse periculum, eo me defungi posse si salutem pedibus committerem, erat mihi opinio nonnulla. Multos enim acceperam plus in pedibus auxilii quam in praesidiariis sexcentis reperisse; istis quippe praemembris caeteris majori cura solet **63** esse sua ipsorum salus et conservatio: tanquam hoc intelligerent sibi plusquam pro ratione proprii periculi enitendum esse, ut quorum in expedienda salute tarditas privatum ipsorum malum necessario cum totius corporis pernicie conjungat. Itaque, ut videtis, deceptus non sum expectatione mea, sed istorum beneficio in quibus secundum Deum fiduciam posueram saluum me habetis et incolumem, neque tamen adhuc mente consistentem et securum quod infixum adhuc sensibus ex recenti specie metum inhumanissimae crudelitatis Barbarorum feram. Dum enim hoc recorder quod subjeci recens oculis, qua illi carnificina, quam adversus jus et fas omne contumaci furore per caedis omnem speciem delacchati sine modo sint, facere sane non possum quin horrore subito concutiar. Meum quippe dominum cum tribuno principali, cujus causa missus erat publice, munere perfunctum dominumque revertentem cum interceptis in solitudine, simul cum omni ejus quam circumferebat annona et supellectili abduxerunt; tribunal vero militariter repugnantem cum suis membratim **64** ceciderunt. Herum vero cum filio, puero, ut nostis, adhuc tenero, sequi tetenderunt ubicunque eos oppressit vespera, instructaque ex nostri commentus magna copia liberali caena, convivam herum meum cum puero perhumaniter, in speciem, adhibuerunt, bonis insuper verbis additis: bono esset animo timoreque dimisso omni, bona prosperaque omnia speraret, saluum quippe, ut mentiebantur, et incolumem brevi domum rediturum: sibi enim quidem pretium redemptionis duorum caetera illa tanta tanquam multiplici praeda esse abunde persolutum. Ac tam vafre fefellerant ut fidem facerent ostentatam falso humanitatem suam, in rem cito deducendam facta, ad probabilitatem inducendam mendacio, secedendi potestate, privatimque sibi ad viaticum aquam panesque comportandi, quo certius et perniciosius fallerent in tam verisimili spe salutis, videreturque, id quod revera dolus erat et honestum tectorium barbaricae crudelitatis, **65** verum esse beneficium provida cura conjunctum, quo longius ab omni suspitione insidiarum simplicium animus averteretur.

Duos vero robustos juvenes tanquam deductores videlicet et itineris comites destinant, quibus clam mandatum ut paulum a conspectu castrorum seductos contrucidarent. Itaque praelari deductores in seductos insurgentes, carnificinae initium a puero fecerunt, ut et specie crudeli et experientia tristi alienae suaeque caedis, unius mortis patri misero sensus duplicaretur, quem mox et ipsum

οἷς μετὰ Θεὸν πεπίστευκα διασέσωσμαι, καὶ πάρεμι πρὸς ἡμᾶς ⁶⁶ ἀπαθῆς παντὸς, ὡς ἐράτε, κακοῦ. Ἐχῶ δὲ τῆς ὠμότητος τῶν Βαρβάρων ἐν ὀφθαλμοῖς ἔτι τὸν φόβον αὐτῶν ⁶⁶, καὶ πρὸς τὰς ἀνύμους αὐτῶν ἐκπλήττομαι πράξεις, καὶ φρίκης ἐπὶ τοῖς τετολμημένοις πεπλήρωμαι. Τὸν γὰρ δεσπότην τὸν ἐμὸν μετὰ τοῦ στρατηγοῦ τῆς πολιτείας τελέσαντα ⁶⁷ τὸ λειτούργημα καὶ πρὸς ἡμᾶς ⁶⁸ ἐπανερχομένους κατὰ τὴν ἐρημον συλλαβόντες πάσης πρὸς ἑαυτοὺς ἀγαγόντες ⁶⁹ ὑπάρξεως, καὶ τὸν μὲν ἄλλον ἀντιστάντα μεληδὸν σὺν τοῖς οἰκέταις κατακόπτουσιν, τὸν δὲ ἐμὸν μετὰ τοῦ τέκνου (παῖς δὲ ἦν, ὡς ἴστε, κομιδῇ νέος), ἀπήγον ἐπόμενον. Τοῦ δ' ἡλίου λοιπὸν πρὸς τῷ ὀρίζοντι τῆς δύσεως πλησιάζοντος σκηνοῦσιν ἔνθα αὐτοὺς ἡ δειλὴ κατέλαθεν. Καὶ πολλὴν ἐκ τῶν ἡμετέρων λαφύρων εὐχίαν ποιήσαντες σύνδειπνον τοῦτον μετὰ τοῦ μειρακίου λαμβάνουσιν ⁷⁰, θάρρειν καὶ μηδὲν ὄλως δεδιέναι κελεύοντες· σῶος γάρ, ὡς ἠπάτων ⁷¹, ἅμα τῷ παιδί, καὶ ἀπαθῆς ἐπανελεύσεται ⁷² οἴκαδε, ἀρχοῦντων τῶν ἄλλων πρὸς λύτρον ⁷³ τῶν δύο ψυχῶν. Καὶ μετ' οὐ πολὺ τὴν ὑπόσχεσιν ἐδόκουν πληροῦν, χωρεῖν πρὸς ἑαυτοὺς ἐπιτρέψαντες, ὕδωρ τε βαστάζειν καὶ πρὸς ἐπισιτισμὸν ἄρτους ἐπιχομιζέσθαι, πρὸς τὸ πιθανὸν τοῦ σοφίσματος· ὅπως ἡ ἐλπὶς τῆς ζωῆς ἐκ τῶν ἐφοδίων ἔλθῃ τὴν ἀπάτην ἀξιοπίστον, καὶ δοκῇ ἀληθῆς ⁷⁴ εἶναι κηδεμονία ἡ σκηνὴ καὶ ὁ βαρβαρικὸς δόλος εἰς τέχνην ἐπιβουλῆς παντελῶς ἀνύποπτος ⁷⁵.

ἵκοντο, τὸν δὲ ἡμέτερον ἐπιτρέψαντες, ὕδωρ τε βαστάζειν καὶ πρὸς ἐπισιτισμὸν ἄρτους ἐπιχομιζέσθαι, πρὸς τὸ πιθανὸν τοῦ σοφίσματος· ὅπως ἡ ἐλπὶς τῆς ζωῆς ἐκ τῶν ἐφοδίων ἔλθῃ τὴν ἀπάτην ἀξιοπίστον, καὶ δοκῇ ἀληθῆς ⁷⁴ εἶναι κηδεμονία ἡ σκηνὴ καὶ ὁ βαρβαρικὸς δόλος εἰς τέχνην ἐπιβουλῆς παντελῶς ἀνύποπτος ⁷⁵.
 C Δύο δὲ νέους ἐφῆθους πομποὺς ⁷⁶ πρὸς τὸ ἀδεῆς δῆθεν τῆς ὁδοπορίας αὐτοῖς συναπέστειλαν, οἷς ἀνετείλαντο ⁷⁷ λαθραίως μικρὸν ἄπωθεν τῆς παρεμβολῆς κατακόψαι τοὺτους ἐπάγοντας ⁷⁸. Περιστάντες (84) οὖν αὐτοῖς οἱ πομπεύοντες ⁷⁹ καθ' ὃν εἰρητὸ τρόπον προθύουσι ⁸⁰ τοῦ πατέρος τὴν παιδα, ἵνα καὶ τῇ θεωρίᾳ τοῦ φόνου ⁸¹ καὶ τῇ πείρᾳ τοῦ θανάτου διπλασιάσωσιν αὐτῷ τὴν τιμωρίαν· εὐθὺς ⁸² ἐξ

VARIAE LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

⁶⁶ πρὸς ἡμᾶς. ⁶⁶ αὐτῶν δεστ. ⁶⁷ τελέσαντας, codices omnes. ⁶⁸ πρὸς ἡμᾶς. ⁶⁸ πρὸς ἑαυτοὺς ἐπήγαγον τῆς ὑπάρξε. ⁷⁰ μειρακίου προσλαμβάνουσι θάρρειν, καὶ μ. ὄλ. δεδ. κελεύσαντες Palat. ⁷¹ ὡς εἶπον. ⁷² ἐπανελεύσεται οἴκαδε. ⁷³ ἀντιλύτρον εἶναι τῶν δύο. ⁷⁴ καὶ δόξῃ ἀληθῆς. ⁷⁵ εἰς τέχνην ἐπιβουλῆς παντελῶς ἀνύποπτος desunt. ⁷⁶ παραπομποὺς πρὸς. ⁷⁷ οἷς ἐνετείλαντο Palat. ⁷⁸ τοῦτους ἐπάγοντας. ⁷⁹ αὐτοὺς οἱ προπέμποντας -αὐτοὺς προπομπεύοντες. ⁸⁰ εὐθὺς οἱ σωτήρες εἶναι δοκούντες καὶ ἄλλων ἐπιτεθησομένων αὐτοῖς, ὡς εἰκός, ὑπέρμαχοι, αὐτοὶ οὕτοι φονεῦται παρ' ἐλπίδα γίνονται, καὶ προθύουσι τοῦ πατ. ⁸¹ τοῦ φόνου τοῦ ἰδίου παιδὸς καὶ τῆ. ⁸² τὴν ὁδὸν εὐθὺς.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(84) *Περιστάντες*. Vel alia legit in Græco vetus interpres, quæ in nostris codd. non exstant, vel certe addidit de suo.

κάκεινον πολλοῖς ἀναιρούσι τραύμασι τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν, καὶ τὴν ἐνέδραν φωναῖς μεγάλαις ὀδυρόμενον. Ἦκουον γὰρ τοῦ μὲν κλαυθμηρίζοντος ἑλεεινῶς, τοῦ δὲ βοῶντος ἐπ' ἄλγει, καὶ πρὸς ἐκάστην πληγὴν ἰδυνηρῶς τῇ φωνῇ οὐμῶζοντος, καὶ τὰς σφαγὰς ⁸⁵ τοῖς τόνους διδόντος μετρεῖν (85). Οὗτος μὲν οὖν δὴ ἀπατηθεὶς ἐπογγελαῖς χρησταῖς οἰκτρὸν ἐπέλασεν ⁸⁶ ἔλεθρον. Ἔδει γὰρ αὐτὸν τοῖς ἄλλων κακοῖς τὰ οικεῖα μαντεύσθαι, ἀφ' ὧν φυγεῖν μὲν ἦν οὐκ ἔτι τὸν θάνατον, ἀνεκτῶς δὲ ὑπομείναι τοῦτον ἐλπισθέντα ⁸⁷ πάσαι. Τὸ γὰρ ἀπροσδόκητον κακὸν θορυβεῖ πάντως ἐπελθόν, τὸ δὲ προσδοκῆθῆν εὐτρεπῆ πρὸς τὴν πείραν εὐρὴν τὸν λογισμὸν κουφότερον ποιεῖ τὸ δεῖνόν, μελετηθὲν ἤδη τῇ σκέψει πολλάκις, καὶ οὐ ξενίσαν τῇ παρουσίᾳ τὸν παρεσκευασμένον. Τῇ γὰρ ἐσπέρα ^B παρὰ τὸ δεῖπνον ἐν ᾧ τοῦτον ἐριλιτοῦμουντο ταῖς προπόσεσι, παῖξαι ⁸⁸ θελήσαντες παιδιᾶν συνήθη καὶ φίλην αὐτοῖς (φόνος δὲ ἦν καὶ σφαγὴ ἀνθρώπου ἢ μέλλουσα τέρψις), πιεῖν ἐνὶ τῶν αὐτοῦ παιδῶν (86) ἀποστέλλουσιν ⁸⁷, ἄλλον δὲ ἦσαν τούτου προθύσαντες. Ὁ δὲ μόλις μὲν ἐδέξατο βιαζόμενος, τῆς ἐρέξεως αὐτῷ πρὸ τοῦ σώματος θανούσης τῷ φόβῳ, ὅμως ἐδέξατο δεδεικῶς ⁸⁸. πίνων γὰρ ἐδήλου τὴν ἀνάγκην, βεδιασμένοις κελαρυσμοῖς ⁸⁹ τὴν παρὰ γνώμην ἐμφαίνων (οὐ γὰρ ἤσυχῆ τῷ λαιμῷ τὸ πόμα ἐπέδιδου ⁹⁰ τὸ στόμα), λιμνάζων δὲ ἐν ταῖς γνάθοις ἐπὶ τὸν ἀνθερῶνα, ὡς ἐπὶ χαράδραν τραχεῖαν μετὰ ^C μεγίστου τῶν βροχθισμῶν ἤχου μόλις ⁹¹ κατέπεμπεν ἢ κατάποσις, νεκρά τις οὔσα καὶ οὐκ ὠθοῦσα συνήθως, ἀμποτίζον καὶ οὐ προχωροῦν τὸ πόμα. Ἔϊτα τὸν ἀναιρήσοντα πέμπουσι νέον· τούτοις γὰρ ἐγγεμίζουσι τὰς σφαγὰς, ἐκ παιδῶν αὐτοῦς ⁹² ἐθίζοντες (87) τῇ ὠμότητι. Κάκεινος βακχεύων ἀπεισιν ἐπ' ἔργον ὄντως ἀνήμερον, τὴν ἡδονὴν τῆς πράξεως ἐμφαίνων τῷ γέλωτι· καὶ ἐπιστὰς τῷ κειμένῳ πρώτον μὲν παῖει κατὰ τῶν τοῦ τραχέλου σπονδύλων μικρὸν ⁹³ διὰ τὴν τῶν ὀστέων ἀντιτυπίαν ἐπιτεμῶν· εἶτα ⁹⁴ κατὰ στόμα ταύτην ἀνασπάσας (88) ἐκείθεν ⁹⁵, ἀπὸ πλευρᾶς ⁹⁶ ἐπὶ πλευρᾶν διαπεῖρει· καὶ πάλιν πληξας κατὰ τῆς πρώτης τομῆς ⁹⁷ ἀνασκιρτῶν ὑποστρέφει τῇ χειρὶ τὸ ξίφος ἀνασείων εἰς τὸν

multis vulneribus interficiunt, delusum se perfride et circumventum per insidias magna voce lamentantem; accepi enim his auribus et ejulatum illius miserabilem et clamorem hujus ad plagas singulas lamentantis, ut cum ad quemque ictum questum mitteret, plagarum liceret numerum ex numero vocum intelligere. Ita ille, liberalibus promissis elatus, in spem falsam, inde in exitium excidit miserabile. Ac debuerat ille ex aliorum malis augurari sibi propria. Quod si fecisset, non distulisset ille quidem fatalem **66** horam, at æquius certe leviusque malum provisum tulisset expectate cladis. Incommodum enim ex inopinato superveniens alia sperantem omnia conturbat animum; quod vero accidit præmonitis paratam ad se excipiendum rationem invenit, leviusque ac tolerabilius mentem premit, hoc illa præmeditatione consecutam, ut novitate insolentiaque rei minime turbetur. Cujus providentiæ ex alienis exemplis informandæ præclaram illi facultatem dederat illa ipsa quam cœnavit ultimam seralis cœna pridianæ vesperæ, in qua omnes illum certatim benevolis in speciem invitationibus bibendi provocabant; cum temulenti ludum quærerent, sed ludum sibi proprium consuetumque ac gratissimum, cædem hominis, poculum uni ex ejus famulis mittunt, cum alium paulo ante occidissent. Accepit illic perinivitus, omni potus appetitu præ metu jam mortuo, sed accepit tamen, eodem qui retardabat adigente metu. Cæterum cum hiberet facile demonstrabat quam id faceret ingratis, ita asperum **67** elidebatur murmur, liquore per fauces velut per abruptas petras ægre moliente fluxum, tum velut ab obducta via gutturis in malas restagnante, hinc vero etiam in mentum barbamque redundante, adeo difficili meatu per inamœnos stridores sonoræ sorbitionis tanquam scabro præcipitio ruentem aquam, ingratum atque exosum in viscera transmittiebat potum, vi appetenti pene mortua nequaquam jam, ut solebat, ad expediendum liquoris optati transitum ministrante. Hoc

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

⁸⁵ σφαγὰς ὡσπερ τοῖς τόνους διδόντος ἐπιμετρεῖν. Palat. διδόντας ⁸⁶ οἰκτρὸν ὑπέμενον. ⁸⁷ προσδόκιμον ὄντα Sfort. προσδόκητον. Vatic. et Altem. ⁸⁸ προπόσει, καὶ φιλιτησίαις παῖξι. ⁸⁹ προπέμπουσι κύλικα ἤδη πρὸ βραχέως ἕτερον σφαγιάσαντες. ⁹⁰ δεδοκῶς. ⁹¹ κεχαρισμοῖς Vatic. Altem. κελαρισμοῖς Sfort. ⁹² οὐ γὰρ ἤσυχῆ τὸν λαιμὸν τὸ πόμα διέβαινε. ⁹³ μόλις διήει τὸν θώρακα· ὄψῃ γούν καὶ βραδέως οὕτω βιαίως τὸ πόμα δεξάμενον τὸν ἀναιρήσαντα. ⁹⁴ σφαγὰς αὐτοῦς ἐρεθίζοντες Sfort. et Palat. εἰς ὠμότητα Sfort. ⁹⁵ καὶ μικρὸν. ⁹⁶ εὐθύς ἀναιρεῖται μὲν κατὰ στόμα. ⁹⁷ ἐκείθεν τὸ ξίφος. ⁹⁸ πλευρᾶς διαπεῖρει δὲ τοῦτο κατὰ τῆς τοῦ κειμένου πλευρᾶς. ⁹⁹ τῆς πρώτης τομῆς τοῦ σπονδύλου.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(85) Καὶ τὰς σφαγὰς τοῖς τόνους διδόντα μετρεῖν. Vetus interpres, *Ei veluti laboribus concedentem ut plagas dimetirentur*. Quæ quid sibi velint non capio. Σφαγὰς hic pro πληγὰς, nisi est error.

(86) Ἐνὶ τῶν αὐτοῦ παιδῶν. Παιδες hic non filii, sed servi, usitatissima loquendi forma. Hoc eo monui quia vetus interpres *filios* vertit: apud quem totus hic locus corrupte legitur.

(87) Ἐθίζοντες. In codd. ms. ἐρεθίζοντες. Ego

non dubitavi corrigere, sententia manifeste suadente.

(88) Ταύτην ἀνασπάσας. Legebatur in cod. Tol. ἀνασπέσας, unde aliquando corrigebam ἀναπαλάσας. Sed majori medicina vulnus hoc eget. Quo enim illud ταύτην, quo refertur? et unde pendet? in librorum silentio conjectura est opus. Puto sic legendum, σπάθην ἀνασπάσας, itaque sine dubio legit vetus interpres, qui ensem hinc agnoscit.

labore perfuncto juvenis carnifex mittitur : juvenibus enim uti ad cædes solent quo illos a primis annis ad crudelitatem assuefaciant. At ille exultans et triumphans gaudio ad inhumanum facinus properabat ; moxque in ipso opere renidens quam id libenter ageret risu demonstrabat. Tum abjecto super astans primum ad colli vertebrae infligit vulnus propter ossium duritiem non altum, quare hinc, attracto, sursum ense, rursus cum per costas in latera utrumque transadigit ; rursusque hinc in loco priori **68** plaga tentato expertus secundo aciem exsiliit manu gladium ventilans. At ille miser longum palpitans, gemensque præ dolore, in sanguine volutabatur. Tandem cum se in spiras convolvisset acclinato ad ventrem capite, pedibusque eodem attractis tanquam ad conatum erigendi corporis, conversione ac motu illo multas in prunas juxta positas imprudens incidit ; quarum vim simul sensit, resiliit ut potuit sese rursus contorquendo diversam in partem, piscis instar lubricè fluitans, jactatis manibus et pedibus, atque eam partem corporis quæ torrebatur vi multa abstrahens et alio reflectens ; sed jam multa conantem vis deficiebat omnis simul cum sanguine exhausta. Itaque haud multo post malo consumptus, exhalavit animam duplici supplicio ferri flammæque cruciatus.

Postera vero die quam hanc luserunt viagradiam, errantes, ut in deserto, incerta via, et ut quidque invium occurrerat, modo hanc, modo illam in partem iter reflectentes ; sæpe vitantes asperitatem **69** montium circuitu, ac modica cura compendii declinatis quantum poterant præruptis et confragosis locis facilitatem viæ quærentes, plerumque frustra ; nam ut in vasta solitudine nullius ante tritos vestigiis calles, horrentes salus et scopulos voragines permeare pedibus cogebantur, sic, inquam, aliquantum progressi viridantem procul locum vident, non illum quidem nimia luxurie, sed nonnulla tamen herbæ copia lætitiaque late conspicuum. Non temere est visum ; aptum eum fore conjectantes ad tendendum, locum stativis repente destinant : spe insuper verisimili blandiente repertum illic iri quosdam monasticæ cultores vitæ. Eam igitur in partem convertunt signum, quo in vasto æquore solitudinis viam, tanquam in mari portum versus designabant, vel jumentis ipsis ad illud sequendum assuefactis. Ut pervenerunt nihil spe sua inferius repperunt. Aquæ larga copia limpidissima, specie ipsa crystallina oculos prius quam gustum delectantis. Nec fallebat expectationem nihil minus suavis bibentibus quam videntibus liquida,

Αἴερα. Ὁ δὲ ⁹³ ἐκ τῆς ὀδύνης ἔσπαρε μὲν ἐπὶ πολὺ καὶ οὐμῶζων ἐπεκαλινδοῦτο ⁹⁹ τῷ αἵματι. Τέλος δὲ συνσπειραθεὶς καὶ συννεύσας ἐπὶ γαστέρα τῆ κεφαλῆ ¹, καὶ συνελκυσσας ἐπὶ ταύτην τοὺς πόδας, ὡσπερ ἐπεγερθῆναι τῆ συστροφῆ βουληθείς, ἐκυβίστησε κατὰ τῆς παρακειμένης ἀνθρακίᾳς πλείονος· καὶ ὡς εἰκὸς ² αἰσθόμενος τῆς τοῦ πυρὸς ὀδύνης ἔσπαιρε μὲν αὐθις χερσὶ καὶ ποσὶν ἀναγκαιῶς λαθρότερον, ἰχθύος δίκην, ἐπεγείρων ³ τὸ ὀπτώμενον μέρος τοῦ σώματος ⁴. οὐκ ἔτι δὲ ὢν ἱκανὸς βοθεῖν ἑαυτῷ συνεκρυβείσης ⁵ αὐτῷ τῷ αἵματι τῆς δυνάμεως, τηχόμενος ἐπαπέθανε ⁶ ταῖς δυσὶ τιμωρίαις ἐν αὐτῷ ⁷ ξίφους καὶ πυρὸς αἰκισθείς.

B Τῆ δὲ ἐξῆς μετὰ τὸ δρᾶμα τοῦτο, ὀδοποροῦντες ὡς ἐν ἐρήμῳ οὐκ εὐθείαν ὄδον, πλαζόμενοι δὲ καὶ ταῖς δυσχερεῖαις ποτὲ μὲν ὤδε, ποτὲ δὲ ἐκεῖ χωρεῖν ἀναγκάζόμενοι, ὄρητα ⁸ περικυκλῶντες, ἤλιθατα ⁹ καὶ ἀτριβεῖς καὶ δυσθάτους διαπεζεύοντες φάραγγας, ὀρώσιν ἐκ πολλοῦ διαστήματος τόπον ἡρέμα ποάζοντα, καὶ τῆ χλόῃ στοχασάμενοι ¹⁰ πρὸς κατάλυσιν ἐπιτήδειον τὸ χωρίον, ἣ καὶ προσοικεῖν τινὰς τῶν μοναδικῶν ¹¹ λογισάμενοι, ἐπ' αὐτῷ τρέπουσι τὸν σκοπὸν (89), ὡς ἐκ πελάγους ἐπὶ λιμένα κυβερνῶντες ¹² τοῖς ὑποζυγίοις τὴν πορείαν. Ἐλθόντες δὲ τὸν τόπον εὗρον τῆς ὑπόνοιαν οὐκ ἀποδέοντα, οὐδὲ ψευδάμενον τὴν ἐλπίδα φαντασίᾳ ἠπατημένη. Ὑδωρ τε γὰρ ἦν δαψιλὲς τὴν ὄψιν εὐφραῖνον πρὸ τῆς γεύσεως τῆ καθαρότητι, προσενεχθὲν δὲ τῷ στόματι ^C μικρὰν ἠλεγχεν τὴν τέρψιν τῆς ὕψεως τῆ τῆς γεύσεως χάριτι ¹³. καὶ χόρτος ἦν τοῖς ζώοις πρὸς τροφήν ¹⁴ ἐπιτήδειος. Καθελόντες οὖν τῶν καμῆλων τὰ φορτία ἐκείνας μὲν ἐκνέμεσθαι διαφῆσιν ἐλευθέρων ποδί· αὐτοὶ δὲ περιτρέχουσι ¹⁵ τῷ ὕδατι πίνοντες, περικλυζόμενοι, λουόμενοι, οὐκ ἔχοντες ἀπλῶς ὅπως χρῆσονται τῆ φιλοτιμίᾳ τοῦ ὕδατος. Τοῦτω δὲ προσχορευόντες καὶ τὴν πηγὴν ἀνυμνοῦντες ὀρώσιν κατὰ τὴν ὑπώρειαν ἰχνος ¹⁶ δωματίου μικροῦ. Καὶ πάντες ἐπ' αὐτὸ θέουσιν ἀπνευστί ¹⁷ ἄλλος ἄλλον τοῖς δρόμοις φθάσαι φιλονεικοῦντες, καὶ πλησιάζαντες περι-

VARIAE LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

⁹³ ὁ δὲ παῖς ἐκ τῆς ὀδύνης ἔσπαιρε Sfort. et Palat. ⁹⁹ ἐπεκαλινδεῖτο τῷ αἵ. ¹ τὴν κεφαλὴν. ² ἀνθρακίᾳς πλείονος ὡς εἰκὸς αἰσθό. ³ συνεχῶς ἐπεγεί. ⁴ τοῦ σώματος desunt. ⁵ συνεκρυβείσης. Sfort. et Palat. ⁶ τῆ πυρᾶ deest παῖς in Palat. ⁷ ἐν ταυτῷ ξί. Sfort. et Palat. ⁸ ὄρη περικυ. Vat. Allemps. ὄρη τε Sfort. et Palat. ⁹ ἤλιθατα. ¹⁰ χλόῃ κρίναντες πρὸς κατὰ. ¹¹ μοναχῶν λογισάμενοι. ¹² λιμένα ἰθύνοντες. ¹³ τῆ τῆς γεύσεως ἡδονῆ. ¹⁴ πρὸς νομὴν ἐπιτή. ¹⁵ ἐπιτρέχουσι. Palat. πρὸς τὸ ὕδωρ εὐθὺς τρέχουσι. ¹⁶ ἰχνος τε δωματίου. Palat. et Sfort. ¹⁷ ἀπνευστί.

PETRI POSSINI NOTIÆ.

(89) Ἐπ' αὐτῷ τρέπουσι τὸν σκοπὸν. Credibile est fuisse signum aliquod tam alte sublatum, ut ab omni multitudine conspici posset. Quo præcedente admonerentur omnes quam esset in partem eundum : sic in castris Romanorum proponebatur signum prælii ; et apud Francos, si quando in acie

rex ipse steterat, motu vexilli regii significabatur toti exercitui periculum regis, si quod erat. Nam est illa commodissima ratio admonendæ in planitie multitudinis. Unde illa Israelitarum nubes præfiscendi signum toti populo sese attollens et præcedens dabat (*Exod.* xiv. 19).

χύθησαν ¹⁸ τῷ σπηλαίῳ. Τοῦτο δὲ ἦν τὸ οἶκημα ¹⁹ ἅλιθους ὀλίγοις ψυχοδομημένον, ὡς ἂν μὴ, τῷ ἀχανεῖ τοῖς θηρίοις εὐμάρῃ παρέχη τὴν εἰσοδον. Εἶτα εἰσδραμόντες ὀλίγοι: καθ' ἓνα (οὐ γὰρ ἐχώρει πολλούς), ἐξάγουσι ἄνδρα καὶ τῷ εἶδει καὶ τῇ καταστάσει σεμνόν. Καὶ ἦγον σύροντες οὐ θορυθηθέντα, οὐ χιτάσαντα ²⁰, καὶ καταθέντες ἐπὶ τινος πέτρας (οὐ γὰρ εἶχον τὰ ξίφη), κατακτείνουσι γελῶντες (90) καὶ τῇ φωνῇ παιανίζοντες. Εἶτα ἐλθόντες ἐκείθεν ὀλίγον διάστημα ἕτερον συλλαμβάνουσι νεανίαν, ὡχρὸν, ἐκτετηχότα, καὶ τῆς πολιτείας ²¹ τὰ ἴχνη ἐπὶ τῆς ὕψεως φέροντα. Καὶ αὐτὸν ὁμοίως ξίφει ²² διεχειρίσαντο (91) εὐχαριστηρίου ἀφιέντα φωνάς, καὶ χάριν αὐτοῖς ὁμολογούντα, ὅτι τῆς ἀρετῆς ἐχόμενον αὐτὸν ²³ τοῦ βίου ἐξήγαγον· δεδοικέναι γὰρ οὐ μικρῶς ἔλεγεν τοῦ τέλους τὸ ἀθλον, μῆπω[ς] γκώμης ἑλισθοῦ, ἢ ἀνάγκη τις ἐξωθεν τῆς προαιρέσεως τρέψῃ τὴν ἔνστασιν ἕτερα φρονεῖν πεισθείσης ἢ βιασθείσης παρὰ τὸ ὁμολογηθὲν τῷ θεῷ.

rupturi simul erant conjuncto impetu, nisi aditus coegissent. Extrudunt ex illis adytis virum specie ac statu venerabilem, vexabantque trahentes petulanter, **71** nihil ideo turbatum tamen, aut pavoris ullum indicium pallore præferentem. Quem cum, relictis præ festinatione gladiis, concidere non possent, in subjectam petram præcipitem dejecerunt, ad casum ejus et necem risu maximo et læta gratulantium voce sublata. Modico illinc intervallo alium deinde comprehendunt adolescentem pallenti vultu et squalido, haud dubiis colore illo macieque faciei signis declarantem quam severa temperantiæ disciplina victum corpori cæterumque cultum admetiretur. Hunc quoque interfecerunt, allato jam gladio, sibi gratulantem, lætaque ac certa voce plurimum se debere ipsis profitentem, gratiasque ultro carnificibus agentem, quod in illa professione et possessione virtutis perseverantem vita expellerent. Non parum enim metuisse se niebat incertitudinem finis : ne propositum inconstantia verteretur ne vel admota vi aliqua consilium sibi jam susceptum instituendæ vitæ necessitate extorqueretur, statusque mentis inflecteretur ad remissiora vel blanditiis et persuasione consensus eriperetur ad eas migrandas, quas ipse sibi Deo teste votis conceptis leges posuisset.

Ὁὐ πολὺ δὲ ἐκείθεν προήλθομεν, καὶ ἦδη ²⁴ τόπος **C** τὴν ἀναφαίνεται χλοερῶν· δένδρων δὲ ἦν φυτὰ ²⁵ τοιαύτην δεικνύοντα τὴν ὄψιν τοῦ τόπου. Καὶ πάλιν ὁρῶμος· ἐπ' αὐτὸ τῶν Βαρδάρων καὶ ποδῶν ὠκύτητος

A gratiam utrique sensui parem approbabat. Non item deerat in animalium usum idonea feni copia. Exoneratas **70** igitur camelos dimittant ad pastum liberas : ipsi satiari fonte non poterant circum omnes undique currentes, bibentes, tingentes, abluentes, totque modis abusi immorandi causas adhuc invitante copia quærentes. Hinc ad choros cantusque versi quibus fontem celebrarent. Conspiciantur in acclivitate montis vestigium aliquod humilis domunculæ; eo certatim accurrunt omnes spiritu ex contentissima incitatione sublimes, sic tanquam in stallo certarent, sese invicem præcedere conantes. Eo cum accessissent circumfusi sunt spelæo (sic enim illam domunculam appellaverim paucis lapidibus exstructam, enim duntaxat ad usum ut esset obex feris bestiis, quæ se, si pateret ingressus facilis, eo essent recepturæ. Hic jam intro pauci penetrarunt singillatim studio omnes rapido, quo dudum præcipites frangustię non capaces plurimum singulares ingred

Non multum hinc processeramus, cum **72** apparuit viridans locus : erat illa species consiliarum illic arborum. Huc rursus cursu barbari feruntur contentione simili studioque præver-

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

¹⁸ Περιχύθησαν c. Sfort. Pal. ¹⁹ τοῦτο δὲ ἦν τὸ λίθους ὀλίγοις περὶ τὸ στόμιον. Sfort. et Palat. ²⁰ ὠχρίσαντα C. Palatin. καὶ ἀγενεῖς τι, καὶ σκυθρωπὸν ἐνδειξάμενον, ἢ φλογεῖσθαι καταθέντες ἐπὶ τινος πέτρας, λίθους Sfort. et Palat. οὐ γὰρ εἶχον τὰ ξίφη. ²¹ καὶ τῆς ἐγκρατείας. ²² λίθους διεχειρίσαντο. ²³ εἶτι αὐτόν. ²⁴ καὶ ἰδὸν Sfort. et Palat. ²⁵ δένδρων δὲ ἦν φυτὰ, usque ad δεξιέτην ελλησῶς· mutant verba, sensus idem remanet.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(90) Legit hic aut supplevit aliqua vetus interpres, quæ in Græco non comparant. Magnumque est indicium suppleta ab eo potius : verba enim illa, καὶ καταθέντες ἐπὶ τινος πέτρας· οὐ γὰρ εἶχον τὰ ξίφη, κατακτείνουσι γελῶντες, etc., ita vertit : *Et cum eum supra quamdam petram posuissent, lapidibus (neque enim habebant enses) interficiunt sceleratū.* Aio illum addidisse lapides de suo. Existimoque dejectum sanctum senem in subjectam petram præcipitio interiisse. Eamque contendō esse vim verbi κατακτείνουσι. Homer. *Il.* γ.

Τούχεν τ' ἐξεδύοντο, τὰ μὲν κατάθεντ' ἐπὶ γαίῃ. Quo loco ut concedam significari placidum motum, ut deposita sicut humi arma, non abjecta : nihil tamen vetat verbum idem extendi ad significandum violentum in projiciendo motum. Sane sic hoc loco necessarium est, cum alioqui intelligi non possit quomodo sine ferro sit occisus sanctus

monachus, cum lapidationis nulla sit in Græco mentio, et irrisio illa quæ memoratur ac clamor in casum præcipitai corporis satis conveniat. Favet situs loci in quo erat, declivis nimirum, ut superius significatur.

(91) *Ξίφει διεχειρίσαντο.* Paulo ante gladios non habebant ad manus, unde sanctum senem, de quo superius, præcipitio necarunt : ab illo tempore recuperarunt, ut patet ex hoc loco, et ex historia mox sequenti, ubi adolescens monachus qui statim post istum interfectus est, tot plagas accepit, quot ejus corpus capere potuit, singulis in ejus sanguine gladios tingere studentibus. Nihil ergo opus fuit interpretem hic lapidationem de plaga facere. Nam illa verba, καὶ αὐτόν ὁμοίως ξίφει διεχειρίσαντο, sic vertit : *Et ipsam similiter lapidibus interficiunt.* Atqui illud ὁμοίως, non in modum ac genus necis, sed in necem ipsam duntaxat cadit.

tendi. Invenerunt hic quoque breve tugurium, et in eo adolescentulum, cujus generositas magnitudineque animi ipsis etiam Barbaris miraculo fuit. Neque enim ostendere latentia monasteria voluit, quamvis conditione salutis, si faceret, oblata; ac ne prodire quidem cellula aut tunicam exuere, cum detegere latentes, proditorem fore diceret, obtemperare vero ulla in re per vim et injuriam grassantibus pusillanimitas habere notam et ignaviae. Qui enim magnanimitatem ipsa vitae secta profiteantur, adeoque quotidiana duritie exerceant, eos fas non esse timore concedere, quantivis mali intentatae minae fuerint: consuetudo quippe via semper ad majora est; et quem etiam in re nihili obsequentem sibi timor reperit, **73** velut accepto semel dominationis gustu, mordicus in eum retinet imperium, majoraque bona honestatem et officium negligere, postremo pietatem ac religionem ipsam prodere, jubet, si semel labefactam ac metu tormentorum aliquo concussam senserit propositi constantiam. Si enim modo leviter facilia postulatus, libertatem sui potentis animi alieno addicere arbitrio cepero, praesentis metu mortis, quomodo cruciatibus propositis tormentorumque intentatis minis, non relictis Dei castris, ad impietatem transfugio, deficiam, consuetudine semel usurpata securitatis vacuae dolore utilitati certae praeferenda? Quare spe dejecti impetrandi a me quod speraveratis, nihil jam censeo cunctemini, ut erit vobiscumque collibitum de me statuere; neque enim locos in quibus Dei amatores habitant, vel si notos haberem, indicarem vobis; neque pedem hinc efferam jubentibus vobis; neque vestem denique deponam committamve ut quisquam, sentiente me ac mei compote, corpus meum nudum videat, quod ego ne meis quidem ipsius oculis permisi unquam **74** hactenus. Post mortem vero meam consulat de me faciatque pro sua libidine unusquisque quod volet; illa enim qualiacunque erunt praestare non est meum. Neque hinc in arbitrium ac iudicium voluntatis tanquam imbecillitate victum, et a proposito deductum conferri vituperatio potest ulla; sed omnis in necessitatem et arbitrii ac virtutis ad resistendum expertem patientiam ratione sensuque cassi cadaveris, invidia refunditur. Nam quod inanimatum idem insensibile; quod vero sensu caret experiri quid patiatur ac iudicare nequit; quod denique iudicium ac sensum eius quod patitur mali non habet, erimine omni in iis quae patitur omnino iudicio solutum est, libertate nimium patiendi vel non patiendi privatum. Intus igitur hic moriar, sic indutus, ut institutum fert meum istud quod profiteor; neque extorta liber-

A ἄμιλλα. Εὐρον δὲ πλησιάζαντες οἰκημα μικρὸν καὶ ἐν αὐτῷ μειρακίσκον οὗ τὴν γενναίτητα καὶ μεγαλοφυλίαν καὶ αὐτοὶ θαυμάσαν οἱ Βάρβαροι. Ὅτε γὰρ δεῖξαι λαθάνοντα μοναστήρια καὶ σωθῆναι κατεδέξατο, ταύτην ὑπόσχεσιν, εἰ δεῖξειεν εἰληφώς· οὕτε ἐξέλθειν τοῦ ὄματιου, οὕτε ἀποδύσασθαι τὴν χιτωνίσκον βεβούληται, τὸ μὲν μνηύσαι λαθεῖν δυναμένους προδοσίαν εἰπόν, τὸ δὲ ὄλωσ ὑπακούσαι πρὸς ὅτι οὖν βιαζόμενοι, ἀνανδρείαν καὶ ἀγενίαν ⁷³. Τοῖς γὰρ ἀσχουμένοις τὴ μεγαλόφυγον, φησίν, οὐ θέμις ⁷⁴ εἶκειν φόβω, κἄν ἢ ἀπειλῇ οὐ μικρὸν ⁷⁵ ἔχειν δοκεῖ τὸν κίνδυνον. Ὅδὸς γὰρ ἢ συνήθεια ἐπὶ τῇ μείζονα γίνεται· καὶ ἡ δειλία κρατεῖν ἄπαξ μαθούσα καταφρονεῖν κελεύει καὶ τῶν μεγάλων καλῶν, καὶ αὐτὴν διδάσκει προδιδόνα τὴν εὐσέθειαν, ὅταν ὁ τῶν δεινῶν φόβος προαναπεσοῦσαν ⁷⁶ εὐρη δειλία τὴν γνώμην. Εἰ γὰρ νῦν εὐκόλως προήσομαι τὸ αὐτοκρατεῖς τοῦ λογισμοῦ καὶ αἰτεζούσιον, τὸ συντόμως ἀποθανεῖν εὐλαθῆθεις, πῶς αἰκισμῶν προκειμένων καὶ στρεβλώσεων ἀπειλουμένων ⁷⁷ οὐκ αὐτομολήσω πρὸς τὴν ἀσέθειαν, τοῦ συμφέροντος προτιμᾶν ἐθίσθεις τὸ ἀνώδυνον; Ὅθεν τοῦ τυχεῖν ὦν ἐλπίζετε ἀπειρηκότες μὴ ὀκνήσητε ποιεῖν ὅπερ βούλεσθε· οὕτε γὰρ τέπους ἐν οἷς οἰκοῦσιν οἱ θεοφιλεῖς, καίτοι εἰδώς ἀποδείξαιμι ⁷⁸· καὶ τὴν θύραν ὑμῶν κελευόντων οὐκ ἐξελεύσομαι, οὐδὲ τὸ ἰμάτιον ἀποθήσομαι, ἵνα μὴ ⁷⁹ τις αἰσθανόμενον ἔτι, καὶ τῆς προαιρέσεως ὄντα κύριον ὄψεται ⁸⁰ γυμνόν, καὶ σῶμα κατῶν τοῖς ἑμοῖς ἕως νῦν γενόμενον ἀθέατον ὀφθαλμοῖς. Μετὰ δὲ θάνατον εἰς ἀναίσθητοῦντα τὸ λοιπὸν ἐνεργεῖτω πᾶν ⁸¹ ὅτι οὖν καὶ βούλεται ἕκαστος· οὐκ ἔτι γὰρ τῆς γνώμης ἐστὶν ὡς ἡττημένης ἡ μέμψις, ἀλλ' ἀκούσιον ⁸² τῆς ἀναίσθησίας τὸ πάθος οὐκ ἀντιλέγειν δυναμένου καὶ ὀφειλοντος, λογισμοῦ ἐκ ποδῶν οἰχομένου. Τὸ γὰρ ἄψυχον πάντως ἀναίσθητον [Ἰσ. τῇ δὲ ἀναίσθητον Poss.], πάθους ἄμοιρον· τὸ δὲ ἄμοιρον πάθους ἐγκλημάτων ἐν οἷς πέπονθεν ὁμολογουμένως ἐλευθέρων, τῆς ἐξουσίας πάσχειν ἢ μὴ πάσχειν ὁμοίως ἀφηρημένον. Ἐνδον τοῖσιν θανοῦμαι ἡμφιεσμένος ὡς κέκρικα, καὶ οὐ πράξω τι παρὰ γνώμην ⁸³ τυραννηθείς ὡς ἀνδράποδον. Ἐν τῷ σκάμματι ᾧ ἡγωνισάμην ἀναιρεθήσομαι· καὶ τάφος ἔσται μοι τοῦτο τὸ δωματίον, ἰδρώτας ἀρετῆς πάλαι ⁸⁴, καὶ νῦν ἀνδραγαθίας αἶμα δεξάμενον. Οὕτως αὐτὸν παβήσιασάμενον οὐκ ἐνεγκόντες οἱ ἀλιτήριοι, καὶ ⁸⁵ πρὸς τὸ γενναῖον παροξυνθέντες τοῦ φρονήματος, ἔμμανεῖς ὡσπερ γενόμενοι τσοσάταις αὐτὸν ἀναιροῦσι πληγαῖς ὅσας ⁸⁶ ἔχωρει τὸ σῶμα. Ἐκαστος γὰρ ἐναποσκήψαι τὸν θυμὸν εἰς αὐτὸν βουλευθείς οὐκ ἐνόμιζεν ἱκανῆν ἄμυναν ⁸⁷ τῆς τῶν πρῆλαθόντων μαχαίρας, ἀν μὴ καὶ αὐτὸς βαπτίσας τὸ ξίφος τὴν ἀγανάκτησιν παραμυθῆσεται τῇ οικείᾳ χειρὶ. Πλείους ⁸⁸ οὖν νεκρῶν ἢ ζῶντα κατατρώσαντες τὴν μεγαλόφυγον

VARIAE LECTIONES EX CODD. ALLATIANS.

⁷³ καὶ ἀγενίαν. καὶ μαλακίαν ψυχῆς. ⁷⁴ φησίν. προσεῖναι δέον, οὐ θέμις. ⁷⁵ φόβω, ἢ ἀπειλῇ, κἄν οὐ μικρὸν. ⁷⁶ προκατηρασμένον. ⁷⁷ ἐπαπειλουμένων οὐκ. ⁷⁸ εἰδώς ὑποδείξαιμι. ⁷⁹ ἵνα μέ τις Sfort. et Palat. ⁸⁰ ὄψεται γυμνόν. ⁸¹ ἀλλ' ἀκούσιον, usque ad ὁμοίως ἀφηρημένον desunt. ⁸² τί παρὰ γνώμην πρὸς ἑμαυτὸν ὡς ἀνδ. ⁸³ ἰδρώτας ἀρετῆς πάλαι καὶ νῦν. ⁸⁴ ἀλλὰ πρὸς τὸ γεν. ⁸⁵ ὅσας ἔχ. Palat. ⁸⁶ ἄμ. εἶναι. ⁸⁷ καὶ πλείους.

οὕτως ἀνεχώρησαν σφαδάζοντες τῷ θυμῷ, ὅτι μὴ ἂν
πρὸς πλείονα τιμωρίαν αὐτοῖς ἀπήρκεσεν τὸ σῶμα ⁶¹
καλαζόμενον.

quodque domiciliū viventis hoc lugurium fuit, sepulcrum item erit mortui; quod-
que sudores laborum hoc solum combibit; idem, ut ulro susceptæ virtutis causa contentionsis **75** jam
olim, ita nunc in vi oblata patientiæ sanguinem hauriet. Sic illum libere glorioseque prædicantem
non ultra ferentes, sacrilegi et generositate ejus ad rabiem irritati; tanquam furiosos et cæstro perciti
tot illum consecerunt plagis, quot capere corpus ejus potuit. Cum enim iram in eum suam expo-
nere quisque omnem cuperet, nemo sufficere ad ultionem putabat imposita jam aliorum gladiis
vulnera, nisi gladium et ipse suum in exoso tingens sanguine, indignationem ex magnificis ejus
verbis conceptam, vindictæ manu propria capite aliquo solatio utcumque mulceret. Itaque cum alii
nemo committeret, omnes se magnanimi martyris imbuere cruore voluerunt, pluresque adeo jam
defunctum vulneravere: sic tandem recesserunt ægri adhuc iracundia, sibi non placentes, quod
a parum multorum vulnerum capaci corpore nequaquam sibi videbantur sat recipere pœnarum
potuisse.

Μετὰ τοῦτον ⁶² δὲ τρεῖς ὑπαντιάζουσιν ἡμῖν ὁδοπο-
ροῦντας κατὰ τὴν ἔρημον, οἱ φλεγμαίνουσαν αὐτῶν
ἔτι τὴν ὀργὴν μικρὸν κατέπαυσαν τῆς εἰς ἐκεῖνον
μανίας ἐκπλήσαντες αὐτοὶ τὰ ἐλλείμματα. Ὅσπερ
γὰρ ἄγριοι θῆρες ἢ κύνας θηρατικοί, δευχθείσης μόνον
καὶ διαφυγούσης τῆς θήρας, πρὸς πλείονα μανίαν
ἐρεθίζονται τῇ ἀποτυχίᾳ, καὶ τὸ αὐθις ἐμπεσοῦν μετὰ
πολλῆς διώκουσιν τῆς σπουδῆς, τῇ δευτέρᾳ ἀσφαλείᾳ
τὴν προτέραν ἀνακτώμενοι σχολὴν ⁶³, οὕτως καὶ ἐπὶ
τούς φανέντας δραμόντες οἱ μαιφῶνοι πρὶν ἐγγίσει
σπασάμενοι τὰ ξίφη εὐθύς ἀνήρουσαν πλησιάζαντες,
μετὰ τούσδε ἐπ' αὐτοὺς χωρησαντες ὠμότητος,
μεθ' ὧν ἂν αὐτὸν πάλιν λαβόντες τὸν παροξύνοντα.
Ὀβῶν δὲ τοῖς κολοῖς ἐναποτιθέμενοι ⁶⁴ τὰ ξίφη,
ἀλλ' ἔτι γυμνὰ κατέχοντες ἐν χερσὶν αὐτὰ θερμοῦ καὶ
ἀτμίζοντι μεμολυσμένα αἵματι, δύο καθ' ὃν ἐπο-
ρεύοντο τόπον ὁρῶσι κείμενα μοναστήρια (92)· οὐκ
ἀντικρῦ τῆς ὁδοπορίας, ἀλλ' ἐγκάρσια κατὰ θάτερον
μέρος χειρὸς ἀπέχοντα σταδίου μὲν ἀλλήλων τριά-
κοντα, τοῦ δὲ ἐν ᾧ ἦμεν τόπου πέντε καὶ δέκα·
ἕκαστον ὡσπερ ἀπὸ κέντρον ἐπὶ τῆς περιφερείας τοῦ
κύκλου γραμμὰς ἀφαστώτα ἴσῳ τῷ μέτρῳ. Μετρι-
σθέντες οὖν ἐχώρουν οἱ ἡμίσεις ἐφ' ἑκάτερον, ἔσθην
ἦσαν ἀνασκευασάμενοι λείαν ἐπὶ χώραν ⁶⁵ μετὰ τῶν
ὑποζυγίων ἐάσαντες. Καὶ τὸν ⁶⁶ μὲν πρὸς νότον πῶς
ἀνεῖλον οὐκ ἔγνων ἢ τίνα, τὸν ⁶⁷ δὲ ἐπὶ τὸ βόρειον
κλίμα ἐπλησιάζομεν. Ἐκ τοῦ ⁶⁸ πολλοῦ δρόμου τῶν
βελῶν κτυπούντων ταῖς φαρέτραις αἰσθόμενον, καὶ
φεύγειν ἀρξάμενον ἐντεινόντες ⁶⁹ τὰ τόξα πολλοῖς
διακίρουσι βέλεσιν. Εἶτα πρηνῆ πρὸς καταλα-

Post illum interfectum tres nobis occurrunt
iter agentes per solitudinem, opportunum solati-
um nondum exsatiatæ Barbarorum iracundiæ,
quam adhuc ex proxima **76** commotione tumes-
centem in miseros omnem effuderunt, tanto fu-
rore debacchantes, omnes ut crudelitatis indigna-
tionisque reliquias consumpsisse funditus in illis
discerpendis viderentur. Quantus enim quamque
sævus est impetus quo feræ ac voraces belluæ vel
venatici canes, ubi semel ostensam ex idoneo in-
tervallo prædam amiserint, in eamdem cum cursus
apparet rapiuntur, incitatione contentissima per-
sequentes, nihilque sibi ad summum conatum reli-
qui facientes, quo præteritæ occasionis damnum
dedecusve posteriore successu, si queant, emen-
dent; tanta nihiloque minus acri contentione cur-
sus in viatores miseros, ut primum apparuerunt,
abrepti sanguinarij sunt, strictis jam procul ensi-
bus; quibus eos mox assecuti facile, contrucidan-
t, tanta credulitate, ut si ille qui eorum furo-
rem generosis verbis proritatæ rursus offerretur,
nihil potuerint ad atrocitatem eam addere
qua in hos debacchabantur. Nondum vaginis gla-
dios reddiderant, quos adhuc nudos et infectos
calido atque adeo fumanti sanguine manibus tene-
bant, **77** cum esse tuguria duo vident totidem
monachorum habitacula, non ex adverso progred-
ientibus opposita, sed ex obliquo, ad utramque
manum hinc inde sita intervallo invicem triginta
stadiorum: cujus nos spatii medium exacte lo-

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

⁶¹ ἐπήρκεσεν, τὸ σωματίον κολ. ⁶² τούτων δὲ τρεῖς ὑπαντ. ἡμᾶς. ⁶³ χλεῦν. ⁶⁴ ἐναποθέμενοι τὰ Παλαί.
⁶⁵ ἐπὶ χώρας. ⁶⁶ γίτων καὶ τοὺς μὲν πρὸς νότον. ⁶⁷ ἢ τινας τῶν δὲ Sfort. ⁶⁸ τὸν δὲ Vat. Alteni. ἐκ τοῦ.
⁶⁹ ἐντεινόντες.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(92) *Μοναστήρια*. Vitavi de industria in inter-
pretatione monasteriorum nomen, quod quæ est
ejus hodie recepta notio nequaquam huic loco con-
venire possit. Omnes enim per monasterium intel-
ligimus domiciliū commune multorum monachorum.
At ex iis quæ mox sequuntur, certo certius
est singulos in istis domunculis monachos vixisse.
Quod etiam explicatum supra est ab ipso auctore,

ubi de moribus et institutis monachorum agit. Hæc
admonere necesse fuit, quod vetus interpretes cum
hæc non animadvertisset, multosque in singulis
illis duobus domiciliis fuisse crederet, confudit
perturbavitque totum hunc locum. Porro ista sig-
nificatione pro habitatione unius duntaxat mona-
chi usurpatum memini semel atque iterum μονα-
στηρίου nomen apud Athanasium in *Vita Antonii*.

cum tenebamus, ut hinc ubi eramus alterutram **A** δόντες οὐ κατέλιπον, ἐπὶ τῶν φθασάντων τραυμάτων ἑάσαντες ἀποθανεῖν, ἀρκίους ἔχοντα πρὸς τοῦτο πληγῆς. Ἔτι δὲ ἐμπνέοντα καὶ ψυχρῶραύοντα ἀνατρέψαντες; ⁸⁰ ὑπτιον ἀπὸ ἡθῆς ἀνατέμνουσιν ἐπὶ θώρακα· ἀναπνεύσαντα δὲ διὰ τῆς ἀνατομῆς τὰ σπλάγχνα καὶ ταῖς πλευραῖς περιχυθέντα ἐκατέρωθεν τοῖς κοντοῖς διετάραινον, ἕως καὶ ταῦτα διέσπασαν πρὶν ἀπέλθωσιν. Μετὰ ταῦτ' ἐγὼ μὲν ἀπίδρων τὰς πράξεις ⁸¹, ὡς ἔφην προλαβὼν, ὁ δὲ εὖς παῖς τίποτε μείνας ἐπαθεν οὐκ οἶδα, ζῶντα μὲν καταλιπὼν, οὐ χρηστὰς δὲ περὶ τοῦ ζῆν ἔχοντα ἐλπιδας ⁸² διὰ τὸν ψιθυρισθέντα θάνατον.

currentium Barbarorum ex sagittarum pharetrarumque sonitu sese in motu collidentium, iudicium haud dubium hausisset, fugamque capessisset, intendentes arcus Barbari multis eum jaculis transverberarunt. Ex quibus afflicto in faciem cum infesti supervenissent, **78** nequaquam passi sunt ex illis quæ jam exceperat vulneribus mori (erant autem illa et gravitate et numero letalia), sed spirantem adhuc et inter extremos anhelitus ægre animam trahentem cum resupinasset, a pube sursum versus ad pectus usque secuerunt, spirantiaque viscera recenti sectione, et quæcunque lateribus utrinque circumfusa exta præcordiæ erant contis versando commiscebant. Nec recesserunt prius quam avulsa illa discerpissent. Hac ego tenus vidisse contentus, hoc articulo rerum in fugam me dedi, ut jam occupavi dicere; lucri ea faciens quæ verisimile erat, ex tanta illorum crudelitate me passurum. Tuo vero qui remansit filio quid acciderit nescio. Vivum quidem ego et salvum reliqui, cæterum nequaquam satis firma in posterum spe, propter nuntium destinatæ sibi cædis, cujus clanculum et per susurrum ex arcano consilio Barbarorum ad nos emanaverat auditio.

NARRATIO VI.

Hæc ego cum audissem, cumque infixam præterea sensibus nocturni visi recens oblatis speciem haberem (visus enim in somnis eram legere litteras nuper **79** in manus mihi traditas a quodam non ignoto, quas antequam evolverem tenebat me mirantem titulus inscriptus exteriori plicaturæ sic se habens: *Domino meo secundum Deum et patri mortalitatis miseris defunctus Theodulus*), quid tum me passum quove me tandem hæc accepisse animo putatis (si exanimato tali nuntio super adhuc erat ulla pars animi)? Vis nimirum doloris convulnerabat mihi cor, distrahebat viscera, robur vero vigorque corporis velut resolutis nervis elanguerat, cunctaque mihi membra pariter stillatim in sudores colliquescebant. Non **C** enim jam lactare animum dubitatione saltem ulla

B

ΔΙΠΤΗΜΑ Γ'.

Ταῦτα ἀκούσας ἐγὼ, καὶ τὴν νυκτερινὴν φαντασίαν ἐναυλον ἔχων (ἡμην γὰρ δὴ κατ' ἕναρ ⁸³ ἐπιστολὴν ἀναγινώσκων ἐγχειρισθείσαν ἑναγγός ⁸⁴ μοι παρά τινος τῶν ἴνερτων, πρὶν ἀνειληθῆναι ⁸⁵ ἐπὶ τῆς πύξεως ἔχουσαν οὕτως· *Τῷ μετὰ Θεὸν δεσπότη μου καὶ πατρὶ ὁ μακάριος Θεόδουλος* [93]), τίποτε ἄρα τὴν ψυχὴν ἐπεπόνθειν ⁸⁶, εἴπερ εἶχον ἐτι ψυχὴν; Ἐτεμνόμην τὴν καρδίαν· διεσπώμην τὰ σπλάγχνα, παρελελύμην τὴν ἰσχὺν· διέσταζον ⁸⁷ ἀπλῶς πᾶσιν τοῖς μέλεσιν τὴν ἀγγελίαν ἀκούσας τῷ ὄνειρῳ συναδούσαν, καὶ οὐκ ἔτι ποιούσαν ἐνδοιασμὸν ⁸⁸, ἢ ἀμφίβολον τὴν ὑπόνοιαν τῆς τελευτῆς, βεβαιωθείσαν πρὸς τὸ ἀξιόπιστον δυσὶν μαρτυραῖς; ⁸⁹ Καὶ ὡς περ ἐμβροντηθεὶς (94) ἀθρόα νεφῶν συμπαταγούτων ἡχῆ, οὐτ' ἔκλαιον λοιπὸν, οὐτ' ὠδυρόμην, ἀλλ' ἀτενῶς ἔβλεπον ⁹⁰ πρὸς αὐτὸν ἀσκαρ-

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANS.

⁸⁰ ἀνατρέψαντες. ⁸¹ τὰς πράξεις δεest. ⁸² τὰς ἐλπὶ. Palat. ⁸³ Deest κατ'. ⁸⁴ ἑναγγός μοι. ⁸⁵ πρὶν ἀναληφθῆναι Sfort. ⁸⁶ ἔδει μου τότε παθεῖν εἴπερ. ⁸⁷ στάζον ἰδρωτὰ ἀπλῶς. ⁸⁸ ἐνδοιασμὸν Sfort. et Palat. ⁸⁹ δυσὶ μαρτυρ. ὄνειρῳ τέ φημι· καὶ τοῖς τοῦ περιωθέντος μηνύμασιν τί τὸ ἐντεῦθεν, ἀποθεσθεῖστος; φῶ μοι καὶ αὐτῆς τῆς φωνῆς οὐτ' ὄδυρ. ⁹⁰ ἀλλ' ἀτενῶς ἔβλεπον usque κατὰ θεῖαν πρόνοιαν desunt.

PETRI FOSSINI NOTÆ.

(93) *Μακάριος Θεόδουλος*. Usitata Græcorum formula μάκαρος et μακάριοι et μακαρίται dicebantur mortui. Notior vulgo res quam ut dici pluribus debeat: addam tantum: etiam Latinos hoc esse imitatos. Horatius lib. 1 *Satyra* 9, scurram cui pater materque mortui erant cæterique consanguinei, sic loquentem facit,

Omnes composui felices.

Persius quoque *Satyra* 3:

Hinc tuba, candelæ, tandemque beatus alto

Compositus lecto, crassisque lutatus anomis, etc.

Ut beatus illic, ita isthic apud Nilum μακάριος

mortuum sonat. Unde merito conturbatur pater quod filium μακάριον dici videret: hoc enim erat dicere eum esse defunctum. Ut potuerint illa duo verba Θεόδουλος μακάριος, ita verti, *Theodulus miseris mortalibus viæ defunctus*. Quod post illa verba mox sequitur in eod. Tol. corruptum erat omnis verbis aliquot, quæ c. R. suppeditavit.

(94) *Καὶ ὡς περ ἐμβροντηθεὶς, etc.* Locus in altero codice corruptus est, et a vetere interprete prorsus omissus, et in illa verba frigide mutatus: *quid deinde sequitur?* Cod. Reg. *ἐμβροντηθεὶς ἀθρόωδι φωνῆ νεφῶν*. Sed codicis Tolosani lectio plana et simplex retinenda.

δαμουκτι κεχηνότι τῆ βλέμματι. Ἡ γὰρ κυβερνώσα ἄποταρ, cum consentientes ad unum testimonium auctoritates haberem duas nuntii et somnii. Ergo velut fulguritus, aut repentina fragore collidentium sese nubium percussus, hærebam afflictus in stuporem, ut neque flere in neque lamentarer. Sed hominem qui superiora narraverat, certo et nusquam connivente stebam obtutu, hiantibus semper oculis, quod ea quæ palpebrarum motum gubernat, ex intimo facultas prorsus obtorpuisset easque partes quæ miro quodam artificis nature consilio præfectæ sunt actioni visus moderandæ, pene mortuas reliquisset. Solet enim ingens dolor, qualis ille tum meus erat, desigere obstipos in vestigio quos oppressit, et ad duritiem plusquam saxeam obstupescere, lacrymarum etiam humore congelato, aut certe obstructo infra meatu, objectoque obice densati spiritus effluere in oculos prohibito. Sic eram, cum divina providentia, quædam illius in quo tum eramus loci civis femina, cujus filius erat ille interfectus adolescens (nam qui latere Barbaros potuerant, nomina ediderant interfectorum), a stupore illo vix me tandem excitavit. Ut enim interemptum accepit filium, at non ignava morte, sed nobili adversus grassatores functum certamine generose tandem occubuisse, cognationem cum illo suam communionemque sanguinis factis asseruit, seque veram talis filii probavit matrem. Nam cum se splendidis ornasset vestibus, cæteroque omni cultu ad lætantis speciem convertisset, sublatis in cælum manibus, ad suum et filii salvatorem

Deum tales emisit voces: Deposueram apud te filium, Domine, nec modo pœnitet. Servasti depositum cum fide; spei meæ non defuit officium patrociniæ tuæ. Salvus, agnosco, etiamnum is mihi est nunc et in sæculum. Tibi credideram, tu servasti, tu vere incolumem custodisti. Nam quod est mortuus, quodque hujus vitæ vinculis solutus est reputandum non videtur, cum hoc considero jam in securitatis portum subductam esse illius innocentiam, ut ab omni peccandi periculo tutus porro sit futurus; neque item quod convulneratus contrucidatusque est me movet, cum illud succurrit: puram illius et inculpatam animam ad felicitatem evolasse, et immaculatum ejus spiritum tuis commendatum et traditum manibus fuisse. Ego tales in præmiorum numero cædes imputo. Hæc plagæ mihi pretium et decus coronarum oblinent. Atque utinam pluribus capiendis corpus sufficisset, quo aucto tunc earum numero pluribus jam præmiis fruereris. Ex qua tanta bonorum copia redde mihi mercedem fastidorum laborumque, quos, te dum in utero gestarem, pertuli.

Ἐνθεν μοι τῆς κυοφορίας ἀπόδος τοὺς μισθοὺς. Ἐνθεν τῶν ὠδίνων πάρασχε τὰς ἀμοιβάς. Ἐνθεν τῆς τιθηνίας δρεξον τὰς τιμάς. Συμμέρισαι μοι τοὺς ἀθλοὺς τῶν πόνων· κοινὸς γὰρ ἀμφοτέρων ὁ κάματος. Σὺ ἠγωνίσασαι, κἀγὼ τοῦ ἀγῶνος ἔστρεξα τὰ τραύματα· σὺ ἤθλησας, κἀγὼ τῆς ἀθλήσεως συνήδομαι σοι. Σὺ πρὸς βαρβαρικὸν ἔστης θυμὸν, ἐγὼ δὲ πρὸς φύσεως τυραν-

Solve hinc mihi quod debes pro doloribus puerperii. Indidem pro lactatione gratiam refer nutrici eidem et genitrici. Denique mecum communica certaminum ac laborum tuorum præmia, quando utrique nostrum communis pugnae jactatio ac contentio fuit. Tu pugnasti, et ego tua vulnera boni consului; tu certasti, sed ego tibi certamen

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

⁶¹ Ἐως γυνή τις τῶν αὐτόθι, ἥς καὶ τί τε τὸ ἀναίρ. περὶ αὐτῶν. ⁶² οὕτως δὲ ἀρα ἦν, ἢν καὶ φθάσας ὁ λόγος διαδόθητις τῆ μεγαλοψυχία ἐγνώρισεν ἀνεκτήσατό με καὶ τοῦ πολλοῦ πάθους ἀνεγχεῖν παρεσκεύασεν· ὡς γάρ. ⁶³ ἠγωνισμένον. ⁶⁴ πεφύλακται μοι σῶον. ⁶⁵ οἱ μισθοί. μοι τῶν ὠδίνων ἀποδος. ⁶⁶ σὺ ἠγωνίσαι. ⁶⁷ συμμέτοχός σοι καθίσταμαι.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(95) *Γυνή τις τῶν αὐτόθι ἥς τέκνον*, etc. Fuit hic nimirum civitas, nomine Pharan, præter de-

sertum et montem ejus nominis, cujus civitatis civis hæc mulier esset. Vide Adrichomium.

gratulor. Tu cum Barbarorum impotenti furore congressus es cominus; ego adversus naturæ tyrannidem pro rationis imperio debellavi; contempsisti tu mortem, ego maternorum viscerum sensum omnem in tua clade nihili feci; tu dolorem letalium vulnerum tulisti patienter, ego raptorum nunc cum maxime dicentorumque viscerum tormentum multo acerrimum constanter perfero. Ac forte si quis æstimet, non tolerabiliora mea videantur mala quam tua. Nam ut tu aculeo et acerbitate doloris vincas, ego vicissim in malo prolixiori longitudine patientiæ te supero. Etsi enim crudelis tibi quædam et acerrimis conjuncta cruciatibus oblata mors est, at est celeriter transacta eadem. Me lentus otiose **83** torquet et conficit dolor. Quem si ratione sperno, non continuo non sentio, sed naturæ sensum judicio virtutis opprimo: pungit me dolor utique, nec quod leviter fero stupor est, sed constantia. Sentio, inquam, convulsi tormenta uteri, et effracta nunc in tua morte, ut olim in tuo partu, vincula omnia involucrique naturæ. At ex eo tumescentem nitentemque sursum perturbationem calcat altior insurgens atque obiter auctoritas sapientiæ, et menti jus suum asserit. Nam quis, rogo, fructus vesani et rabiosi, luctus, qui ut se rumpat, resarcire jacuram haud unquam queat cuius causa ringitur? Quare imitata non sum vulgares matres, quæ in casibus ejusmodi tam se molliter et dissolute gerunt, tantos tumultus et tragedias cient, prorsus ut duntaxat carnis ac corporum se matres, non item animorum recordari videantur, in istaque una ærumnosa vita omnes habere defixas spei suæ rationes. Mirum igitur non est in ea ignorantia futuræ felicioris vitæ, si charorum ex ista discessum tam graviter ferunt. Ego vero non scidi tunicam, nec nudata pectora manibus planxi. Non discerpsi comas **84** meas, non unguibus faciem deformavi, hac persuasione præmunita: vivere te, atque adeo immortalis vitæ perfrui, meque in te non multo post, ut est in declivi ætas mea, habituram illic senectutis meæ cyratorum, quando mihi cumque et quocumque casu fictile hoc vasculum confringetur. O me felicem inter matres, quæ tam acrem Deo pugnatorem produxerim, felicem et ter felicem! Nunc enim vere demum audeo gloriari, te, cui limebam uni, in eum locum subducto, ubi longe extra omnem aleam sis ejus periculi, quod me unicum sollicitam habebat, ne qua invidia sinistra fortunæ spes de te meas interverteret, insidiisque innocentiam tuæ factis animam in discrimen salutis tuam adduceret. At nunc abi securus, o filii, peregrinare peregrinationem istam pulcherrimam: abi; mihi enim abunde magnum est solatium conscientiam laudis meæ tantæ, ut ne patriarchæ quidem Abrahamo concedam principatum hujus gloriæ, aut secundum ab eo boni consulam dignitatis locum; nam ille sane strenue promptoque stitit animo admovitque aris filium sic jubente Deo. At incertum reliquit fueritne post consumptum holocausto **85** natum perseveraturus

Α νίδα ἐπολέμησα. Σὺ θανάτου κατεφρόνησας, ἐγὼ δὲ σπλάγγων ὑπερεφρόνησα. Σὺ τὴν ὀδύνην τῆς σφαγῆς ἤνεγκας ἀνεκτῶς, ἐγὼ σπαρασσομένων μοι τῶν σπλάγγων καρτερῶ τὴν βάσανον· ἴσα, καὶ οὐ καταδέεσσερ τῶν σὺν τὰ ἐμά. Σὺ τῷ πικρῷ τῆς ὀδύνης νικᾷς, ἐγὼ τῷ μήκει τοῦ χρόνου πλεονεκτῶ. Κἀν γὰρ σοι λίαν ἀγεινὸς γέγονεν, ἀλλὰ πρὸς ὦραν ὁ θάνατος, ἐγὼ δὲ μακρὸν ἔλκω τὸ ἀλγημα· κἀν ἐπιεικῶς τοῦτο φέρω φιλοσοφοῦσα, οὐκ ἀναισθητῶ τοῦ πάθους· ἄλλ', ἀλλὰ βία κρατῶ τῆς ὀδύνης. Ἄλγῳ λυομένων μοι τῶν δεσμῶν τῆς νηδύος, καὶ τοὺς κώλους τῆς μήτρας σπαρασσόμεαι· ἀλλ' ἐπέγω σώφρονι λογισμῷ τὰ τούτων ἐκπινιστάμενα πάθη. Τί γὰρ πένθους ὄφελος; μανικῶ τοῦ οἰχομένου λοιπὸν ἀναλύειν ὃ πεφυκτός; Διὰ τοῦτο οὐκ ἐμιμησάμην σαρκῶν μητέρας ἀγεννῶς ἐπὶ ταῖς τοιαύταις συμφοραῖς παθαινομένης. Οὐκ ἐξήλωσα σωματίων τεκούσας τὴν ζωὴν ταύτην μόνην λογιζομένης, ἀλλ' τὸν μέλλοντα βίον ἀγνοοῦσαι, δεινὸν τίθενται καὶ χαλεπὸν τὴν ἐν τῷ παρόντι τῶν φιλάτων διάζευξιν. Οὐ κατέσχισα (96) χιτῶνα, καὶ γυμνὰ χεραῖν ἐτίψα στέρα. Οὐκ ἐσπάρραξα κόμας ἐμάς, οὐκ ἔδυξιν ἠφάνισα τὸ πρόσωπον, ζῆν σε παρὰ Θεῷ τὴν ἀκήρατον παπεισμένη ζωὴν, καὶ ἔξειν με μετ' οὐ πολὺ γηροκόμον ἐκεῖ, ὅταν περιθραυσθῆ δὴ ποτε τρῖπω κάμω τὸ ὀστράκινον σκεῦος. Μακαρία ¹⁰ ἐν μητράσιν ἐγὼ τοιοῦτον ἀγωνιστὴν Θεῷ παραστήσασα! μακαρία καὶ τρισμακαρία! Θαρσῶ γὰρ ἀληθῶς καυχῆσασθαι λοιπὸν, ἀπειθόντος σου, εἰς ἣν ¹¹ ἐδεδοίκειν μήτι χαλεπὸν με ὁ φθόνος ἐργάσθεται, εἰς ψυχικὸν ἐπιβουλεύσας σοι κίνδυνον. Ἄλλ' ἄπιθι. ὦ παῖ, ἄπιθι τὴν καλὴν πορείαν, ἄπιθι· οὐ γὰρ παραχωρήσω τῷ πατριάρχῳ Ἀβραάμ τῶν πρωτείων πρὸς αὐτὸν κρινομένην· οὐδ' ἀγαπήσω μετ' αὐτὸν τὰ δευτερεῖα λαβεῖν, ὅτι προθύμως τὸν υἱὸν κελουσεὺς ἀνήνεγκαν ἱερεῖον ἀπαθῶς τῷ Θεῷ. Ἄδελον γὰρ εἰ μετὰ τὴν ὀλοκάρπωσιν ἔμεινεν ὁ αὐτὸς ἀπαθῆς· ἐπεὶ καὶ ἄλλοι πολλοὶ, σταθερὸν ἐπὶ τῶν ἔργων φυλάξαντες τὸ φρόνημα, μετὰ τὴν πρᾶξιν πρὸς λύπην ἐκάμθησαν, μεταμελεῖα τὰ ἀσθενῆς τῆς φύσεως ἐλέγξαντες.

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

¹⁰ καὶ ἐπιεικῶς. ¹¹ οὐκ ἀναισθητῶς τοῦ πάθους desunt usque ad οὐκ ἔδυξιν ἠφάνισα τὸ πρόσωπον· σκεῦος καὶ πρὸς τὸν ἐκεῖθεν αἰῶνα πορεύεσθαι, μακαρία. ¹² σου εἰς Χριστὸν καὶ ἀδελῶς τούτῳ συννεσομένου, καὶ τρυφῆς ἀλήκτου μεταλαμβάνοντος. a verbis, εἰς ὃ ἐδεδοίκειν, usque ad πορείαν ἄπιθι desunt in Palat.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(96) Οὐ κατέσχισα etc. Habitus hi omnes actusque lugentium, ut passim est apud poetas. Videri potest chorus primus *Troadum* Senecæ.

idem qui antea, hoc est, nullo doloris sensu perturbatus, quando et multi alii ab eo quod in re presentī immotum tenuerant constantiæ proposito in mollem, deinde luctum et querelas desistere, naturæ imbellicitatem tali defectione confessi.

Ἐγὼ δὲ νῦν ἀνδρίζομαι, καὶ τὴν ὀδυνηρὰν κατα- A
 ἤψιαν μεταβάλλω πρὸς τὸ εὐφημον (97). Ὅτε ἴσ
 τοὺς ἄλλους κατεργαζόμενος ὁ χρόνος ἤττονα δεικνύσει
 τοῦ πάθους τῷ μήκει τοῦ καιροῦ δαπανήσας κατ'
 ὀλίγον αὐτῶν τῆς καρτερίας τοὺς τόνους. Ὅτε ἡ
 ἰνυτή κινιζούσα τὸ ἄλγημα σχολῆν δίδωσι τῷ λο-
 γισμῷ ἐπ' ἀδείας σκέπτεσθαι τὰ ὀδυνηρὰ τοῦ πά-
 θους. Καλεσθὲν γὰρ καὶ λίαν δύσκολον κρίσιν ὀρθὴν
 πολλῶν χρόνῳ φυλάξει παντάπασι ἀμετάπτωτον,
 τῆς ἐξουσίας τοῦ λογισμοῦ εὐκόλως ἐπὶ τὰ ἐναντία
 τῶν δεδογμένων προτρεπομένης. Ὀδυρόμενη χηρεύει
 ποτὲ, καὶ τὴν ἐρημίαν τῆς κηδεμονίας τοῦ σοῦ πα-
 τρὸς ὡς ἀβοήθητος ἐστέναι. Νῦν δὲ τί δεῖ δακρῦσαι,
 τί δὲ καὶ ὀλοφύρεσθαι, προστάτην ἔχουσαν τοιοῦτον
 πατρὸς Θεοῦ, καὶ ἀμύνειν ἐν τοῖς κακοῖς ἴσ ἐκείθεν
 δυνάμενον, καὶ τὴν γηροκομίαν τῆς ἐμῆς πολιτείας B
 παρέχειν ἀφθονωτέραν ἐκ τῶν ἀενάων μετ' ἐξ-
 ουσίας ἀντλοῦντα χαρίτων, καὶ ἐποχετεύοντα φιλο-
 τιμότερον μᾶλλον ἢ βασιλικῶν ἔτι ἴσ περιῶν ἤρχες
 θησαυρῶν; Ἐπειδὴ τοῦτοις μὲν τὸ ἀναλισκόμενον
 ἐπιλείπει, ὡς ἔχουσιν ὠρισμένον μέτρον τὸ ἀποκεί-
 μενον, ὀμβροῦσι δὲ ἐκείνοις οὐ ποτὲ λείπει χορηγία
 πηγάζουσα.

longe illic maximam facultatem habiturus sis omnis
 ejus mihi providendæ copiæ, quæ ad fovendam beandamque senectutem meam opus erit, quippe
 admotus æterno ac perenni gratiarum fontī cum potestate maxima quam large vales hauriendi in
 meque derivandi, imo profundendi liberalius quam si adhuc superstes regionum præfecturam thesaurorum
 gereres. Ex iis enim quantulumcunque est quod decerpitur summæ certe deest, ut cujus
 quamvis magnæ definitus sit numerus, at cælestibus divitiis quantavis in nos copia depluentibus,
 nunquam tamen deficiat donorum inexhausta scaturigo.

Πρὸς ταῦτα ἐγὼ κατεδύομαι, οὕτως πρὸς τὸ τοῦ D
 παιδὸς πάθος; μαλακισθεὶς ἀγεννώως, καὶ ἤττων γυ-
 ναικὸς εἰς ἀνδρείαν φανεῖς ἴσ ἠδούμην τοὺς παρόντας,
 ἐθαύμαζον ἐκείνην, ἔσωκωπον ἑμαυτὸν, ὑπόπια τοὺς
 τῆς γενναίας ἐκείνης λόγους δεξάμενος, καὶ μανίαν
 κρίνας ἐμὴν τὸ σῶφρον ἐκείνης. Δίκαια γὰρ ἐγκα-
 λεῖν ἐφ' οἷς ἔπαθον νομισσας Θεῷ, τότε ἔγνω ἀμαρ-
 τῶν ὅτε ἴσ τῷ παραδείγματι τῆς γυναικὸς φορητὴν
 ἔμαθον παντὸς δεινοῦ προσβολῆν. Ἡ γὰρ συνείδησις ἴσ
 καταπεσοῦσα εἰς ἀθυμίαν τῷ νομισθέντι ἀνυπόστει
 πολλάκις ἐγείρεται πρὸς τὸ εὐθυμον τῆ νήψει (98)
 τοῦ τὰ ἴσα παθόντος, τὸ μὴ εἶχειν εὐκόλως πάθει
 παρὰ τοῦ κρατήσαντος τοῦτου εὐχερῶς διδραχθεῖσα.
 Ἔδοξεν οὖν τῇ βουλῇ τῶν τῆν Φαρὰν οἰκούντων,
 μετὰ τὴν ἀκοήν τῶν ἠγγελημένων, μὴ σιωπῆσαι τὰ
 τολμηθὲν, ποιῆσαι δὲ τῷ τῶν βαρβάρων βασιλεῖ
 τοῦτο καταφανές. Καὶ δὴ πέμπουσιν πρὸς αὐτὸν δύο

Atqui ego nunc cum maxime sto animo post
 cladem, mœstitiamque orbitatis omnem et male-
 suados questus in bona omnia verba commuto :
 quando alii, a mali sensu prius invicti, fracti de-
 inum mora, perturbationi dant victas manus, post-
 quam contentos illos quibus prius steterant gene-
 rosæ patientiæ nervos arrosit tædiosa diuturnitas,
 ac sensim iacit; memoria vero renovando præ-
 teriti mali speciem, menti per ipsum conflictum ad
 officium attentæ, noxiæ jam securæ facultatem
 otiumque præbet attente perpendendi quam ea
 gravis et acerba calamitas fuerit. Difficile quippe
 in primis atque arduum est erectum longo tempore
 et velut obfirmatum in statu iudicium sustentare
 rationis, ita ut inclinet nusquam, quamvis natura
 mobilis in partem alteram animus liber etiam B
 ad contraria iis quæ prius statuerat decernenda.
 Fuit cum viduitatem ingerem meam; et destituta
 eo auxilio quod in patris tui providentia, dum vi-
 veret, mihi certum erat constitutum, solitudinem
 deplorarem. Nunc vero flere quid attinet aut la-
 mentari, cum talem te apud Deum patronum ha-
 beam tam gratiosum et potentem, ut sit tibi facil-

limum malum a me illinc omne propulsare, idemque
 longe illic maximam facultatem habiturus sis omnis
 ejus mihi providendæ copiæ, quæ ad fovendam beandamque senectutem meam opus erit, quippe
 admotus æterno ac perenni gratiarum fontī cum potestate maxima quam large vales hauriendi in
 meque derivandi, imo profundendi liberalius quam si adhuc superstes regionum præfecturam thesaurorum
 gereres. Ex iis enim quantulumcunque est quod decerpitur summæ certe deest, ut cujus
 quamvis magnæ definitus sit numerus, at cælestibus divitiis quantavis in nos copia depluentibus,
 nunquam tamen deficiat donorum inexhausta scaturigo.

*Ad hæc ego pudore confundebar, quod filii tam
 87 molliter tamque ignaviter casum tulissem.
 Jamque plane deprehensus imbecillior femina, ve-
 rebat oculos et tacita iudicia circumstantium. Nec
 minus illam mirabar, quam me objurgabam, magni-
 fica verba illius heroinæ non aliter accipiens quam
 ut suggillationes impatientiæ meæ, meque ipsum
 amentitiæ ipsius sapientiæ moderationisque testi-
 monio convincens. Justam enim mihi esse causam
 arbitratus antea expostulandi cum Deo peccasse
 me tum demum sentiebam, cum exemplo mulieris
 intelligerem omnem esse mali cuiuscunque tolera-
 bilem vim. Nam afflicta in desperationem conscien-
 tia, opprimente mali mole quam falso ineluctabi-
 lem existimat, excitatur plerumque ad bene spe-
 randum ejus constantia, qui in experientia non
 minoris mali moderationem sui compotem tenere

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

ἴσ τὸ εὐφημον, ὅτε. ἴσ ἐν τοῖς καθήκουσιν ἐκεῖ Palat. ἴσ ὧν ἔτι εἰ περιῶν Palat. ἴσ φανεῖς καὶ. ἴσ ὅτι
 τῷ. ἴσ ἡ γὰρ συνείδησις usque ad διδραχθεῖσα desunt in cod.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(97) Πρὸς τὸ εὐφημον. Ita c. R. Tolosanus
 vetero τὸ εὐθυμον, non incommode.

(98) Τῇ νήψει. Suspiciabar aliquando legendum
 τῇ ὑψει, sed nihil est necesse.

perseveravit; ab eo qui præclare perturbationem A
 viciis, vel sero docta non esse cedendum ei leviter.
 Vulgata hinc fama atrocitatis barbarici convenit in
 communi consilio civium Pharan: rem tantam tam
 nudacter contra fas et sædus attentatam neuti-
 quam dissimulandam videri, SS dandam vero ope-
 ram ut Barbarorum regulus de ea certior quam-
 primum fieret. Hoc animo duos ad illum desti-
 nant cursores, ex iis quos ipsi hemerodromos ap-
 pellant, de injuria questuorum violatorum sœderum.
 Sunt autem isti qui ad hoc ministerii publicæ loca-
 lam profitentur operam juvenes fere paulum pube-
 ribus adultiores prima jam lanugine, aut non hinc
 procul, spicula singulis et missilia. Tum ad ignia-
 rium silex, non alia expeditis, sarcina: tantum
 enim, iter capessentibus, et necessarium et satis B
 est; telis hastilibusque feras eminus cominusque
 cædunt; quibus coquendis ignis exurit e coti-
 bus; prodiga passim lignorum et igniarii copia,
 siccis virgultis et sumentis ignis nullo non se loco
 ad rapiendum flammam offerentibus: quod frutices
 qui sponte per solitudinem nascuntur nemo cædat
 aut comportet. Interim vero dum illi demandatum
 peragebant iter, nos ad officia funebria versi elaturi
 ex locis ubi jacebant cæsorū corpora prodiiimus.
 Quo cum pervenissemus quintam jam diem, mortuos
 reperimus nihil 89 eorum passos quæ exanimato-
 rum a multis jam diebus cadaverum natura fert:
 nullo gravi odore, nulla ingrata specie qualis esse
 fluxorum et tabescentium solet corporum, ne viol-
 atos quidem ullo morsu carnivorarum avium aut C
 ferarum bestiarum. Tantum vero tum fuisse tem-
 poris ex quo erant interfecti servus Magadonis
 dixerat; id enim erat nominis illi quem supra
 trucidatum diximus a Barbaris sonatori. Hæc porro
 sunt cæsorū nomina (99): In Bethrambe Proclus;
 Hypatius vero in mansione Salael: hi extra mansiones per solitudinem interfecti sunt Macarius et
 Marcus, et Benjamin in exteriori eremo Ælim. At in Thola Eusebius, et Elias in Aze, quorum duo-
 rum alterum multis confossum plagis adhuc tamen animam trahentem invenimus. Igitur humo subla-
 tum transtulimus in cellulam, illicque utcumque compositum ad sepulturam aliorum versi relinqui-

VARIE LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

⁷⁸ ἐφθῶν ὀλίγων προσβύτ. ⁷⁹ δὲ ὁ ἐν τῇ Τῆ, Ἰσαὰκ δὲ ὁ ἐν τῇ μονῇ Σαλαήλ. ⁸⁰ πεφονευμένοι Πενιαμίη.
⁸¹ εἰς Θωλᾶ Sfort. et Palat. καὶ Ἡλίας ἐν Ἀζῆ καὶ τῶν δύο δὲ τὸν ἐπ. Palat. ⁸² ἐτι δὲ ζῶντα καὶ πνοῆς
 ἐχόμενον, ὃν καὶ βαστάσαντες ἀπέθ. ⁸³ τῆς ψυχῆς; τοῦτον οὖν ὡς τοὺς λοιποὺς παραδ. ⁸⁴ τοῦ ἐξάρχοντος τῶν.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(99) Nomina ista locorum et virorum perturba-
 tissima erant in codd. Neque illa ut nunc habemus
 legit olim interpres. Cæterum non erit forte in
 gratum hic legere quæ Græci de his Patribus in
 Menologio suo tradant xiv Januarii: Οὔτοι τὸν
 ἀσκητικὸν βίον ποθοῦντες; πᾶσι τοῖς τοῦ κόσμου
 χάρειν εἰπόντες, κατοικοῦν τὴν ἔρημον. Μεθ' ὧν ἦ
 ὁ μακάριος Νεῖλος, Ἐπαρχος γεγονὸς Κωνσταντινου-
 πλέως, ὁ καὶ δυναίμει λέγου καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύ-
 ματος χάριτι, κάλλιστα συγγράμματα ἐνθεὶς πρὸς
 ἀσκησὶν ἐπαλείφοντα, καὶ τὴν διαγωγὴν καὶ αἰχμη-
 αλωσίαν καὶ ἀναιρέσιν τῶν ὁσίων Πατέρων τούτων
 διαγράφας. Οὔτοι γὰρ ἀνθρώθησαν ὑπὸ τῶν βαρβάρων
 οὕτω λεγομένων Βλεμμύων, ἀπὸ Ἀραβίας ἕως
 Αἰγύπτου καὶ θαλάσσης Ἐρυθρῆς κατὰ τὴν ἔρημον
 παρ τσαμένων. Πρὸ δὲ χρόνων πολλῶν, ἐπὶ τῆς
 βασιλείας Διοκλητιανοῦ τοῦ βασιλέως, καὶ Πέτροῦ

D ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας, ἀνθρώθησαν καὶ ἑτε-
 σοὶ ἠτυχάζοντες, καὶ αὐτοὶ ἐν τῷ Σινᾶ ὄρει. Ἐξ-
 ελθόντες

(1) Καλουμένων ἡμεροδρόμων. Talis fuit ille
 Phidippides, quem Athenienses ante Marathoniam
 pugnam Spartam miserunt. Herodot. in Erato:
 Ἀποπέμποσι ἐς Σπάρτην κήρυκα Φειδιππίδην,
 Ἀθηναίων μὲν ἄνδρα, ἄλλως δὲ ἡμεροδρόμον τε καὶ
 τοῦτο μελετῶντα

(2) Μυθώοντα. Restituenda ex conjectura vox
 hæc, fuit prorsus in ms. deformata. Quod sæpe
 inveniet in sequentibus; postrema enim ista
 varia, nec ea satis perita descripta manu negli-
 gentiæ scriptoris non leviter ostentabant
 stigmata.

mus, quoad officio persoluto mortuis, viventem illum curaremus. Sed occupavit nostrum reditum ejus obitus; quippe illum reversi 90 exanimatum, et juxta hydriam jacentem offendimus, sitiens videlicet ex inflammatione vulnere mox a potu prociderat pronus in genua, coque in habitu deficientem eum anima liquerat: huic quoque justa persolvimus ut cæteris, tamque inde nos recepimus, si quid a Barbarorum interea regulo relatum esset nuntii cognituri.

Ἄρτι δὲ εἰσερχομένων ἡμῶν τὴν Φαρὰν παρῆσαν Ἀ ὁ ἀπεσταλμένος, γράμματα κομίζοντας παρ' αὐτοῦ, τὰ καὶ τὴν εἰρήνην βεβαιούσας καὶ ἡκεῖν παρ' αὐτὸν⁸⁸ κελεύοντα τοὺς ἡδικημένους, μάλιστα τῶν ἐτιζόντων αἰχμαλώτων τοὺς προσήκοντας. Εἰ δὲ καὶ ὑπὲρ τῶν πεφονευμένων δίκην τις ἐθέλοι λαβεῖν, ἐτοίμως ἔχειν ἔλεγεν ἐκδιδόναι τοὺς αἰτίους πρὸς τιμωρίαν, καὶ τὰ σκῦλα δὲ πάντα δώσειν ὠμολόγει τοῖς σετυλημένοις. Αὐεὶν γὰρ οὐκ ἤθελε τοῦς τῆς εἰρήνης θεσμοῦς, ὡς ἐμήνυεν, τὸ πρὸς αὐτοὺς ἐνσπονδὸν ἀγαπῶν, διὰ τὴν ἐξ αὐτῶν παραμυθίαν· οὐ μικροὶν γὰρ αὐτοῖς κέρδος φέροι ἢ πρὸς αὐτοὺς ἐπιμείζια ἐν ταῖς ἀνάγκαις τῆς ἐνδείας βοηθουμένοις τῆς πούτων εὐπορίᾳ. Δῶρα τοιγαροῦν παρασκευασάμενοι καὶ πρέσβεις ὡς ἐπὶ ἀνανεώσει τῆς παραλυθείσης χειροτονήσαντες εἰρήνης, τῇ ἐξῆς ἐκπέμπουσιν αὐτοὺς τε καὶ τοὺς ἐλπιδί⁸⁶ χρηστῇ δῆθεν ἀριζομένους ἡμᾶς. Ὀγδόην δὲ ἡμέραν ὁδοιποροῦντες (ταῖς γὰρ πάσαις δυοκαίδεκα ἢ πρὸς αὐτὸν ἡνύσθη ὁδός), ἐν σπάνει κατἔστημεν ὕδατος, καὶ πολλὴ τῆς δίψης ἦν ἀνάγκη· καὶ θάνατος ἠλπίζετο λοιπόν, ὁ ταῖς ἐνδείαις ἐφεδρεύονάει. Ἐλεγον δὲ πού πλησίον εἶναι πηγῆν οὐ πεπειραμένον πῶν τόπων· καὶ τούτο τοὺς πολλοὺς κάμνοντας ἐψυχαγώγει, προσδοκίῃ τοῦ μέλλοντος τὸ παρὸν ἰωμένους⁸⁷ κακόν. Τρέφει γὰρ⁸⁸ ἐλπίς ὄνειροπλουμένη ἀληθείας οὐκ ἔλαττον τὴν παντελῆ ἀπόγνωσιν βουκολοῦσα τῇ προσδοκίᾳ, καὶ τὸ ἀποπεπτωκὸς τῆς δυνάμεως ἐπεγεύρουσα τῇ τῆς ἐλπίδος χειρὶ. Ἐτρέχον οὖν πολλοὶ φθάσαι πρὸ τοῦ πληθους ἐπιειγόμενοι τὸ ζητούμενον, καὶ μετ' ἀδείας ἀπολαῦσαι ποθοῦντες οὐπερ ἦσαν

Commodum ecce nobis ingredientibus Pharan aderant, qui missi fuerant nostri faciales cum litteris Barbari, sœdus ac pacem confirmantibus, et eos qui injuria affecti essent ad se, ut venirent iuventibus, propinquos præsertim captivorum adhuc viventium. Sin quis etiam mortem eorum qui essent occisi, vellet ulcisci auctores cædis ad supplicium se esse dediturum. Spolia quidem et prædam omnem iis quibus erepta esset, redditurum se promisit, omninoque præ se tulit nequaquam velle se condiciones pacis dissolvi, quod sibi suæ genti concordiam cum Pharanitis utilem 91 esse intelligeret, propter ea commoda quæ ex commercio ipsorum hauriunt Barbari: quæ parva sane non sunt, præsertim in difficultatibus annonæ, quarum illi opportunissimum habent subsidium in finitimarum solitudini regionum fertilitate et copia mercatu ad ipsos et permutatione propagata. His auditis, Pharanitæ expeditis muneribus, legatos ad instaurationem violati fœderis decretos sequenti die mittunt: quibuscum nos quoque societatem viæ junximus, spem nimirum ostentatam a rege barbaro sequentes. Octavum jam diem peregrinabamur (nam duodecim omnino diebus confectum iter illud est), et per aquæ penuriam cum extrema conflictabamur necessitate sitis; nec jam ullius rei propior certiorve spes quam mortis erat. Illa enim angustias egestatis fere obsidet; hincque velut ex insidiis cooritur in miseros. Cæterum haud procul hinc abesse fontem autumabant expe-

VARIE LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

⁸⁶ καὶ ἡκεῖν ὡς αὐτόν. ⁸⁷ ἐπ' ἐλπίδι. ⁸⁸ ἰωμένη κακόν. ⁸⁹ Ab illis verbis τρέφει γὰρ ἐλπίς usque ad τῇ τῆς ἐλπίδος χειρὶ desunt.

PETRI POSSINI NOTÆ.

εἰθόντες γὰρ οἱ κατοικοῦντες καὶ αὐτοὶ ἐν τῷ Σινᾶ ὄρει Σαρακηνοί, ἀποθάνοντο; τοῦ φυλάρχου αὐτῶν πολλοὺς ἐφόνευσαν τῶν ἀσκητῶν. Τῶν δὲ λοιπῶν φυγόντων εἰς τὸ ὄχυρωμα, ἐφάνη τοῖς Σαρακηνοῖς διὰ τῆς νυκτὸς φλὸς πυρὸς κατακαίουσα ὅλον τὸ ὄρος· ἢ δὲ φλὸς ἀνήρχετο ἕως τοῦ οὐρανοῦ· καὶ ἰδόντες οἱ Σαρακηνοὶ ἐφοβήθησαν, καὶ ῥίψαντες τὰ ὄπλα αὐτῶν ἔφυγον. Οἱ δὲ πρῶτον σφαγίντες ἦσαν τριάκοντα ὀκτώ, ἔγοντες πληγὰς διαφόρους ἐν τοῖς σώμασιν αὐτῶν. Ἐξ αὐτῶν δὲ ἠρέθησαν δύο ζῶντες, Σάββας καὶ Ἡσαίας· οἱ δὲ φονευθέντες οἱ μὲν τὰς κεφαλὰς ἀπετεμήθησαν τελείως, τῶν δὲ ἐκ τοῦ ἐνδὸς μέρους ἐκράτει τὸ δέρμα· ἄλλοι μέσον ἐκόπησαν, οὓς ἔθαψαν οἱ δύο μοναχοὶ τὰ περὶ αὐτῶν εἰπόντες. Quæ Latine sic reddimus. Hi asceticæ vitæ desiderio omnibus quæ in mundo sunt vale cum dixissent, habitatum solitudinem. Cum quibus erat et beatus Nilus olim præfectus urbis Constantinopolitanæ. Qui et facultate dicendi præditus et Spiritus sancti instinctus gratia commentarios composuit pulcherrimos ad tyrones spiritualis vitæ certaminibus præparandos, utiles. Scripsit idem etiam institutum, captivitatem, et necem sanctorum ho-

C *rumce Patrum. Necati enim sunt a Barbaris quos vocant Blemmyas. Qui ab Arabia usque ad Ægyptum et mare Rubrum solitudinem late obtinent. Porro multo ante hæc tempora, imperante Diocletiano, et Petro Alexandrinam Ecclesiam regente, cæsi erant et alii item solitarii, in monte et ipsi Sina tranquillæ vitæ studentes. Excurrentes enim Sarraceni, qui et ipsi montem Sinam incolunt, regulo ipsorum mortuo, monachos multos occiderunt. Re:iquis vero fuga receptis in munitum locum apparuit per noctem Sarracenis flamma ignis amburens totum montem, indeque ad cælum usque pertinens: quo viso exterriti Barbari abjectis armis in fugam se dederunt. Qui vero primum cæsi fuerant octo et triginta numerabantur variis concisi vulneribus. Ex ipsis porro duo vivi capti sunt Sabbas et Esuias. Qui vero sunt interfecti, eorum quibusdam abscissum omnino caput est. Quibusdam non omnino sed altera ex parte hærebant adhuc corpori summa cute. Nonnullis dimidiam profunditatem colli vulnus hauriebat. Hos sepelierunt duo monachi, qui et de ipsis ea quæ diximus retulerunt. Hæc Menologium.*

rientes locorum, quod ipsum haud parvo solatio laborantibus erat exspectatione futuri praesens malum **92** curantibus. Quacunq[ue] enim ex opinione concitata spes ac vel ex somnio concepta, sustentat tamen atque alit nihil ipsa veritate minus, extremamque desperationem exspectatione mulcet, collapsamque vim omnem spei velut quadam manu erigit. Festinabant igitur pro se quisque omnes occupare invicem studentes inventione expetitæ rei, cujus secure potiundæ nemo non erat cupidissimus; alius alio versi ut quemque trahebat consequendi spes, longe prius consulentes intentis oculis; acie luminis sic tanquam lucerna latens quidpiam perscrutarentur curiositate diligentissima omnia perlustrante. Ego vero praecurrentes lento et otioso assertabar gradu, ut ex verisimili dixerit aliquis tardatus imbecillitate et plus per retatem valentibus infirmitate senectutis impar, ut autem ego dico, cura reinendæ gravitatis, ne cursu incomposito injuriam modestiæ professioni que aliqua facerem. Satis quippe adhuc restabat virium, neque ad tantam impotentiam afflictus eram ut ipsa essem necessitate **93** infirmior, quæ nimirum quandoque supra virtutem conatum expedit, corporique impetum quamvis oppresso imprimi ad quamlibet strenuam festinationem, plusque adeo interdum ad invadendum excitat, quam polliceri vires queant etiam valentium. Atque ego sic incedens eam insistebam viam, quæ ad fontem ducebat recta: cujus ex adverso vana mea fuerit astutia cum sociis utrumque in viam sequi. Sic me aberraturum propius a fonte superata acclivitate tumuli ex summo jugo inferiora illi Barbaros, ac eo visu neque conturbatus sum, ut erat ex improvise incidisset immanissimos. At neque ex intermediis et gaudium hac me cogitatione in tali casu consolabar; aut enim inventurum me autumabam filium cum ipsis, simulque serviturum **94** servitute[m] tali conseruo suavem, ut cujus acerbitates continua voluptate ex aspectu capitis dulcissimi temperatura esset; aut certe occisum me iri et optata cæde finem doloris inventurum.'

At illi festim exsiliantes ad me confertim omnes accurrerunt. Nihilque deprecantem at eogitabundum, et acri quodam attentoque silentio in vestigio defixum barbarum in morem Barbari vexabant trahebantque; hi vero qui simul erant mecum ad investigationem aquæ præmissi, cum eos vidissent, nec visi tamen ab iis essent, retro statim taciti cesserunt, caute magis quam strenue; magna cura ne quo sono proderentur, abjecto ideo in serpentis habitum statu corporis, sicque in faciem afflicti fugam reptando furabantur. Ego interea tractus, raptatus, et quid non atrox et violentum perferens? Sic eram compositus ut neque rationem ducerem, imo ne sensum quidem acciperem in-

ένδεεις άλλος άλλαχού τραπόμενοι καθώς έκαστον ήγεν ή της επιτυχίας έλπίς, και τοις όφθαλμοις περισκοπούντες μήκοθεν τώ άτενει του βλέμματος έποιούντο την έρευναν, ώσπερ λύχνω τώ όμματι τώ λανθάνον περιεργαζόμενοι. Είην δέ καγώ βάδην επόμενος τοις προτρέχουσιν ⁹², ώς μέν έσως φήσειεν άλλος, άδυναμία ⁹³ τούς μάλλον ισχύοντας ού φθάνων άσθενείζ του γήρωσ· ώς δέ εγώ φημι, τώ σεμνόν της καταστάσεως ού θέλων ύβριζείν άτάκτω όρόμω ⁹⁴. "Ετι γάρ ισχυον της άνάγκης ούκ έλαττον ⁹⁵, δ ποτε και παρά δύναμιν οίδεν αύτη κινείν τώ σώμα, προς τώ επείγον την όρμήν ώπούσα και ώς ού πέφυκεν. "Ην δέ κατά πρόσωπον της έμης πορείας ή πηγή κειμένη, εκρύπτετο δέ επιπροσθουμένη ⁹⁶ γεωλόφω μέσω· τούς γάρ επ' έκάτερα σκιδναμένους άει καταλιπών μέτος έχώρουν, της είτε ένθεν ⁹⁷ εύρέσεως ού πολλώ μέτρω άποστήσεσθαι στοχαζόμενος. "Υπερχύφας ⁹⁸ μικρόν όπηνείξα του γεωλόφου παρελθον τά νύτα, και την πηγήν ίδον πρώτος, και Βαρβάρους περι αύτην κεχυμένους ⁹⁹· και ώς έχθροίς έμπροσών άνήμεροις, ούτε έταράχθην τώ άδοκήτω, ούτε κατεσχέθην δειλίξ πολλή. Μέσος δέ φόβου και χαρής γενόμενος, λογισμώ παρηγόρου έμαυτόν της τοιαύτης συντυχίας. "Η γάρ εύρήσειν παρ' αυτοίς έλεγον τόν παιδα, και δουλεύσειν μετ' αυτού προθύμως, της όψεως ¹⁰⁰ άπολαύων του ποθουμένου, και τή επαχθέσ της δουλείας έξευμαρίζων τή της όψεως ήδονή· ή αναίρεθησσειται, και τέλος έξειν της ανώσης λύτης.

positi visum intercipiebat medius tumulus, ut non latus discurrentibus ego mediam perseverabam conjectans quem communiter petebamus, ut autem deprexi, fontem vidi primus omnium et circumfusos illi Barbaros, ac eo visu neque conturbatus sum, ut erat consentaneum eum perturbari, qui in hostes multus mihi sane metus neque nullus fuit, sed eum in tali casu consolabar; aut enim inventurum me autumabam filium cum ipsis, simulque serviturum **94** servitute[m] tali conseruo suavem, ut cujus acerbitates continua voluptate ex aspectu capitis dulcissimi temperatura esset; aut certe occisum me iri et optata cæde finem doloris inventurum.'

'Αλλ' ούτοι μέν αναθορόντες φύρδην έπρεχον επ' έμξ, και καταλαθόντες ώσπερ ένεδν επί της συννοίας έστηκότα έσυρον άνηλεύς· οί δέ επί την έρευναν του ύδατος μετ' έμου έσταλμένοι, θεασάμενοι τούτους και ούπω προς αύτιών θεασάμενοι, μετατραπέντες ήσυχή λαθραίαν όξείως έποιούντο την άποστροφήν, πρηνείζ κατά τή έρπιστικά συρμώ κλέπτοντες την φυγήν. "Εγώ δέ διασπώμενος, έλόκμενος, τί μέν γάρ ού πάσχων άνήκεστον, τούτων μέν ούδδ λόγον είχον, ούδδ ασθησιν των γινομένων έλάμβανον σπαριστόμενος· όλον δέ τόν νοϋν ήσχύλου εις την του μερακίου ζήτησιν, κάκεινον τοις όφθαλμοις άνηρεύοντων περιαθρών ¹⁰⁰ πλανωμένοις όμοιότητι ¹⁰¹ ώς άληθεια, πολλάκις σκίλν ειδωλο-

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

⁹² προτρέχουσιν. ⁹³ άδυναμία dnest. deest ού. ⁹⁴ άτάκτω ποδι. ⁹⁵ άνάγκης προς τώ επείγον την όρμήν ώπούσης άλλων ή πέφυκεν. Ab illis verbis ούκ έλαττον ούποτε και παρά δύναμιν usque ad ώς ού πέφυκε desunt. ⁹⁶ εκρύπτετο δέ επί τινος γεωλόφου μέσον. τούς γούν. ⁹⁷ είτε εκείθεν. εύρ. ⁹⁸ υπερχύφας δέ Palat. ⁹⁹ χυμένους πολλούς και ώς. ¹⁰⁰ κών της όψεως Palat. in aliis deest της. ¹⁰¹ περιαθρών πανταχού είπον τόν ποθουμένον ίδουμι. ¹⁰² πλανωμένοις όμοιότητι. Ab his verbis usque ad μορφήν περιτιθείς desunt.

ποιούσι (3) πρὸς τὴν εὐθύμησιν ¹ τὰς ἐξῶθεν μορφάς. Ὁ γὰρ ὁ νοῦς ἔχει τῆ φαντασίᾳ τετυπωμένον, τοῦτο τοῖς ὀφθαλμοῖς ὄραν δοκεῖ φανταζόμενος, πᾶσι διὰ τὸν τῆς ἱστορίας πόθον τὴν σπουδαζομένην μορφήν περιτιθεῖς. Καὶ οὐ πολλὸς τούτων τετελεσμένων διαγέγονε ² χρόνος, καὶ ἰδοὺ παρήσαν οἱ τῆς ἡμετέρας δυνάμεως μάχιμοι· καὶ ἀναφανέντες ἐπὶ τοῦ λόφου μετέωροι πολλὴν ἐποίησαντο τοῖς Βαρβάρους ταραχὴν. Ὡς γὰρ ἐσήμαινον ἀλαλαγμῶ τὴν παρουσίαν, οὐδεὶς ³ ἦν ὃς ἔμεινεν ἐπὶ χώρας· γυμνὸς δὲ πᾶς ὁ τόπος ἀθρόως ἐδείχθη ὁ πρὸ πολλοῦ ⁴ βριθῶν τοῖς σῶμασι. Σώζεσθαι γὰρ ἕκαστος ἐπιχειρεῖς ἔφυγεν, οὐδὲν μεθ' ἑαυτοῦ λαβεῖν δυνήθεις, καὶ τρέχων ⁵ ἔσπερχεν, καθάπερ πανικῶ δειματι διωκόμενος. Τοσοῦτος γὰρ αὐτοῖς φόβος τῶν φανέντων, ἐκ τῆσάυτης ἀδείας, ἐνέπεσεν, ὡς μὴδὲ πρὸς τὴν διώξιν ἐπιστραφῆναι ὑπονοῖα τῆς καταλήψεως, ἔχειν δὲ κατόπιν ἐπομένους αἰεὶ καὶ ἐσπατμένους τὰ ξίφη, καὶ τύπτειν τινὰς, καὶ ἀνηρηκεῖν πολλοὺς, καὶ τὸν οἰκεῖον θόρυβον ἔχεινων ⁶ παρουσίαν νομίζειν· μέγρις ἔδωκεν αὐτοῖς ἀναπνεῦσαι μὲλις τὸ διάστημα τῆς φυγῆς, ἀδειαν παρασχῶν παραβλέψασθαι ⁷ καὶ ἰδεῖν τοὺς διώκοντας. Ποιεῖ γὰρ ὁ φόβος μείζονα νομίζειν τὰ συνέχοντα, καὶ πλείονα φαντάζεσθαι παρασκευάζει τῆς ἀληθείας, τῆς δειλίας αὐξούσης ὑπὲρ ὃ ⁸ ἔχει τὰ πράγματα. Ἠῦρον οὖν τὰ πρὸς τῶν φυγόντων καταλειφθέντα παραγενόμενοι, καὶ πολλὴν ἐκ τῶν παρεσκευασμένων ἔχεινοὺς ἐποίησαντο οὗτοι ⁹ τὴν εὐφροσύνην, τὸ λοιπὸν τῆς ἡμέρας μέναντες αὐτόθι.

merare etiam ac necare multos sentire sibi videbantur; suamque ipsorum perturbationem in argumentum vertebant hostium presentiae, donec ad idoneum intervallum proventus fuga, spatium interspirandi aliquod et respectandi fiduciam distantia dedit. Fallit enim quos sic percudit metus instantis et coherentis mali, contrariaque omnia mendax explorator cum auget tum multiplicat supra verum, sic comparata natura timiditatis, ut malo suo fallax miseriae suae causam in formidolosiore exaggetet molem, quam id est revera quodcumque horret. Potius igitur nostri sunt spoliis impedimentisque Barbarorum, quae in fuga tam praecipiti necessario reliquerant. Itaque reliquum illic diem provisam large copia ab hostibus, epulis et gratulatione transegerunt.

Τέσσαρας δὲ ἡμέρας ἄλλας ὁδοπορήσαντες ἤκομεν εἰς τὴν παρεμβολήν. Καὶ μηνυθέντες οἱ πρέσβεις ἐκλήθησαν συντευξόμενοι ¹¹ τῷ Ἀμμανη (τοῦτο γὰρ ἦν ὄνομα τῷ βασιλεῖ τῶν Βαρβάρων), ᾧ προσκομισάντες τὰ δῶρα ἔτυχον ἀποκρίσεως εὐμενοῦς, σκηνὴν τε πλείονα ἔλαβον ἔκεινοι καὶ ἀπήλαυσαν φιλοφροσύνης πολλῆς, ἕως ἀκριβῆς ἔρευνα φανερὰ κατέστησε τὰ κατὰ τὴν ἐφοδὸν ἢ πασμένα ¹². Κάκεινοι μὲν ἐν βραχεῖ καιρῷ ἠνύετο ταῦτα· ἐγὼ δὲ παλμοῖς

A dignae vexationis ullum toto occupatus animo in perquisitione adolescentis, quem circumductis omnem in partem oculis unum per omnium facies quaerebam, nonnulla interdum in aliqua blandiente specie lineamentorum et vultus filii, oculis nimirum ipsis sibi somnia fingentibus; et quamcunque similitudinis umbram in rem ipsam quam amarent grato errore fucantibus non prorsus inutili fallacia, cum illae formae extrinsecus oblatæ non sine delectatione sic personatæ ostentarentur animo. Hac enim natura mens nostra est, ut quarum rerum expressas intus et consignatas formas habet, eas ferat semper in oculis ac videre ubique videatur, adamatæ rei speciem ac personam affingens objectis omnibus, sicque semper et ubique videns quod videre semel studet. Non longum ab his ita gestis tempus effluerat, cum ecce aderant strenuissimi quique nostrorum millium: qui primum ut apparuerunt in collis vertice magnam obtulere trepidationem Barbaris. Nam ut clamore tam prope se adessem declararunt, nemo fuit omnium qui remaneret, nudusque apparuit repente locus, quem tot paulo ante presserant corpora: festinabant enim pro se quisque sic tanquam panico metu in cursum admissi salutem expedire fuga, tantaque subito, ex tanta securitate, consternatio amentes oppresserat, nemini ut uni satie animi fuerit ad respiciendum quid a tergo esset metu comprehensionis, quin potius adessem illos, janiquamque inhærere humeris stricto ferro, vul-

C 97 Hinc quatrimum cum processissemus pervenimus ad castra, ubi cum esset cognitum de adventu legatorum acciti hi sunt intro, coram congressuri cum Ammane (id erat nomen regi Barbarorum), cui cum obtulissent allata munera, benigna sunt ab eo responsione dignati. Apparatoque prope ejus Augustale, honoris causa, tabernaculo comiter in primis sunt et hospitaliter habiti. Interim dum accurata perquisitio proderet quænam, et quorumum

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

¹ τὴν ἐνθύμησιν. ² διεδραμε χρόνος. ³ τὴν ἀφῆξιν. οὐδεὶς. ⁴ ὁ πρὸ μικροῦ βριθῶν. ⁵ καὶ τρέχων ἔσπερχεν ἢ ἔσπερχεν αἰετὸν διωκόμενος ἢ ἔσπερχεν. ⁶ θόρυβον ἐναντίων εἶναι παρῶν. ⁷ περιβλέψασθαι. ⁸ πλείον ἢ κατὰ τὴν αὐτῶν δύναμιν. τὰ πράγματα εὔρον. Palat. ⁹ πράγματα ἔκεινοι μὲν οὖν οὕτως ἔρευνα μόνον πᾶσαν ὅσων εἶχον ἀποσκευὴν αὐτοῦ καταλιπόντες, οἱ παραγενόμενοι δὲ πολλὴν ἐκ τῶν παρ. ¹⁰ οὗτοι ἴσσεσι. ¹¹ ἐντευξόμενοι. ¹² κατέστησε τὰ τὴν ἐφοδὸν εἰργασμένα. κάκει.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(5) Σκίαν εἰδωλοποιούσι. Cod. Reg. habebat καὶ ἂν luce σκίαν. Tolosanum vero nihil fere deinceps sane habet: adeo titubanti, et, ut ait qui-

dam, balbutienti stylo ab oscitante scriptus est. Corrigen dum forte fuerit εἰδωλοποιούση, ut referatur ad ὁμοίωτη.

res essent immersione illa recentis atrocitatis raptae. Mihi vero continuis et validis pulsibus exsultans haeribat cor, stupensque ac attonito similis expectatione optati nuntii suspensus haerebam, ut quicumque ad aures undecunque appelleretur sonus mentionem expetiti boni susurrare videretur: sic arreclis stabam auribus ad omnem sonum ejus rei, quibus intus impatiens assidebat animus quod eas brevi utique accepturas indicium, et certum nuntiaturas aliquid, prosperum aut secus, exspectaret, viveret adhuc meus an vixisset filius. Qui enim in re quam **98** exquirat studiose dubitatione anxius distrahitur, spem undecunque arripit, et ad auram quamlibet indicii prosperi provelitur leviter quoad manifesta rei, ut se habet declaratio ambiguitatem dubitationis dissolvat omnem, et certae jam unicuique perturbationi non ultra fluctuantem addicat animum necesse gaudio: cujus utriusvis perinde magnitudine velut circumscissa et comprehensa cogitatio, nullam erumpere in vocem queat. Hic ego si quos adventare ad me videbam pallidiori facie, tristitiam statim ut non dubium indicium lamentabilis nuntii interpretabar; occupabamque ultro dictis: nihil est, inquiens, opus verbis, vester ipse me satis aspectus admonet cladis meae: filiique casum mei ante linguae officium eloquitur, indicium mox futuri sermonis praeventente jam nunc habitu. Ne, quæso, ne sperate fucum mihi posse fieri, non patiar lacerari me quæsitæ suavitate mollium verborum; jam nunc veto ambiri me ficto apparatu compositæ ex

A τὴν καρδίαν ἐβαλλόμεν σφοδροῖς (4), καὶ πρὸς τὴν ἀγγελίαν ἤμην ἐπιτορμένον. Πᾶς δὲ κτύπος οὐτινοσοῦν ψῆμην τοῦ σπουδαζομένου μοι ψιθυρίζειν ἐδόκει· καὶ τὰ ὅσα τοῖς ἤχοις τῶν φωνῶν ἦν εὐπρεπῆ ¹², καὶ ὁ νοῦς τούτοις ¹³ ὡς ἀγγέλιος παρεκάρητο ζῶην ἄρα που ¹⁴ τοῦ παιδὸς ἢ θάνατον εὐαγγελιοῦντα ¹⁵ σκοπιῶν. Ὁ γὰρ τοῦ σπουδαζομένου τὴν γνῶσιν ¹⁷ ἀπορον ἔχων, καὶ ἀμφιβολίᾳ μεριζόμενος, πρὸς πᾶσαν εὐθύμησιν ¹⁸ ἀστάτως βίπλιζεται, ἕως ἂν σαφῆς δῆλωσις τῆς ἀληθείας λύση τοῦ ἐνδοιασμοῦ τὸ ἀπορον, καὶ δράξῃ (5) κυκλουμένην (6) τῇ ἀφασίᾳ τὴν ἔννοιαν. Ὡς δὲ ἤκον οὐ πᾶν τοῖς προσώποις φαίδρολ, μήνυμα σκυθρωπῆς ἀγγελίας τὸ κατηφές αὐτῶν στοχαζόμενος, Οὐ χρεῖαν, ἔλεγον, ἔχετε λόγου· ἢ γὰρ ὅστις διηγείται ¹⁹ συμπτώματι τὴν συμφορὰν, καὶ πρὸ τῆς γλώττης κέκραγε τὸ πάθος τὸ μέλλον ἀπαγγέλλεσθαι λόγῳ, προφημίσασα τῷ σχήματι. Οὐκ ἀπατηθῆσομαι πιθαναῖς ἀπολογίαις, οὐδὲ κατασοφισθῆσομαι βήμασιν ἐσχεδιασμένοις πρὸς τὸ εὐλογον ²⁰. Ἴσως γὰρ ὁμῖν ²¹ πρὸς ἐμὴν παραμυθίαν κεκάττυται πρόφασις εὐπρεπῆς, κρύψαι θέλουσα τῶς εὐσχήμῳ ψεύδει τὸ λυπηρὸν τῆς ἀληθείας. Ἐγὼ δὲ οὐ λόγους προσέχω πρὸς τὸ πιθανὸν ἀπατηλῶς σχηματίζεσθαι δυναμένοις, ἐν τῷ προσώπῳ δὲ βλέπω τῆς ψυχῆς τὸ πάθος. Εἰκὼν γὰρ τοῦτο ἐκείνης ²² τρανῶς χαρακτηρίζον αὐτῆς τὴν ἐνδομυχοῦσαν διάθεσιν, καὶ οὐ πεφυκὸς ²³ πεπλασμένη μορφῇ ἄλλο δεικνύναι ἦθος ἐπὶ τοῦ φανεροῦ ἢ ὅπερ ἐν τῷ βῆθει λαμβάνον ἔχει ἐκείνη. Λόγος μὲν γὰρ καὶ τὰ λυπηρὰ τῇ εὐχολίᾳ τῆς προφορᾶς ἀπαγγέλλειν φαίδροῦς, ὅταν ἐθέλοι, δύναται, (7) σχῆμα πε-

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIIS.

¹² ἦν εὐπρεπῆ. ¹³ τούτοις προσεῖχεν. ¹⁴ ποῦ δεest. ¹⁵ εὐαγγελιοῦνται. ¹⁷ σπουδαζομένου τὴν γνῶσιν usque ad ἀφασίαν τὴν ἔννοιαν desunt. ¹⁸ ἐνθύμησιν. ¹⁹ ἢ γὰρ ὅστις ἀπαγγέλλει συμπτώματι τὴν συμφορὰν· deest συμπτώματι. ²⁰ εἰς πεπιθῶ. ²¹ A verbis ἴσως γὰρ ὁμῖν usque ad δυναμένοις desunt. ²² ἐκείνης σαφῆς. ²³ A verbis καὶ οὐ πεφυκὸς πεπλασμένοις usque ad σοφίσασθαι τὸ λυποῦν desunt

PETRI POSSINI NOTÆ.

(4) Ἐγὼ δὲ παλμοῖς τὴν καρδίαν ἐβαλλόμεν σφοδροῖς, etc. Natura sit ut qui exspectatione majoris cujuscunque rei pendent anxii, iis cor exsultans micet. Hinc illud Homeri:

— πάτασσε δὲ θυμὸς ἐκάστου
Νίκης ἰσμένωρ. —

Et ex illo, Virgilii.

— exsultantiaque haurit
Corda pavor pulsans. —

Hoc ipsum tamen in superstitionem vetustas delira rapuit, ut ex iis palpitationibus tum cordis tum aliarum corporis partium certa futurarum rerum auguria captarent. Exstat hodieque commentarius antiquissimus et nugariissimus, Ptolemæo regi nuncupatus ab auctore ipso Melampode, cujus hic est titulus Περὶ παλμῶν μαντική. In eo de omnibus et singulis palpitationibus quæ quavis in parte corporis contingere possunt, distincte præcipitur et explicatur quid quæque significet. De hac vero ejus est hoc loco mentio, palpitatione cordis, hæc ibi traduntur: Καρδία ἐὰν ἀλληται, ἀγαθὸν δηλοῖ πᾶσιν· ἄλλοις ἰαρότητα, δούλῳ ἐλευθερίαν, παρθένῳ νοθήραν, γῆρᾷ καὶ στρατιωτῇ εὐφρασίαν, ἐμπόρῳ πρᾶξιν· ἄλλοις ἐπιβουλοῦς φίλος δηλοῦται. Hæc est: Cor si exsilierit bonum significat omnibus.

Aliis, hilaritatem, sermo libertatem, virgini desideriam, viduæ et militi honestum gaudium, mercatori successum in negotiatione. Aliis insidiator amicus significatur. Hæc ibi aliaque permulta ejus generis quæ omnia læros πολὺς. Porro hanc divinandam ex saltibus aut palpitationibus membrorum qui profitebantur artem Salissatores appellati reperuntur. Isidorus Originum lib. viii, cap. 9, Salissatores, inquit, vocati sunt, quia, dum eis membrorum quæcunque partes salierint, aliquid sibi exinde prosperum seu triste significari prædicunt. Has sanctus Augustinus lib. ii De doctrina Christiana cap. 20, inanissimas observationes appellat. His adjunguntur, inquit, millia inanissimarum observationum; si membrum aliquod salierit, etc.

(5) Δράξῃ. Ita necessario correximus, cum in nus esset ἐδράξῃ, barbara vox nullius notionis.

(6) Κυκλουμένην, pro eo est in cod. Reg. κυκωμένην, a κυκᾶω, κυκέω, quod valet ταράσσω. Res in idem recidit.

(7) Σχήμα περιτιθεῖς τοῖς φθόγγοις, etc. Est hoc πλάττειν τὸν τρόπον, et quod dixit Cicero, mores, vultum, incessum fingere, et versare suam naturam et regere ad tempus, atque huc et illuc torquere et flectere.

ριτιθείς τοῖς φθόγοις οἶον ἂν βούληται, εἶκην ἅνθρωπος ἐταίρας εἰδεχθεὺς κομμητικῶ κόσμῳ τὸ φυσικὸν ἐπικαλυπτούσης εἶδος τῆ τέχνης, καὶ μεταμορφούσης τὸ ἀληθὲς ἀπατηλοῖς χρώμασιν.

destinastis, iterum moneo, desistite, frustra eritis. Non enim jam attendo verbis quorum volubilitatem scio ad omnem voluntatem occultandi veri, et plausibilem in speciem adornandæ fallaciæ, prompti esse et facilis ministerii, cum in ore ipso vestro ac vultu tacito certa oculis hauriam iudicia vestri doloris, argumenta mei. Atqui optimus index, idemque interpres fidelissimus vultus est interno- rum sensuum liquido prodens, et characteribus nobilissimis proscribens, quidquid cæcis intus la- tebris ægritudinis arcanæ premitur. Natura quadam præditus simplici, nulla suspectum arte consuetudi- neque mentiendi, ostentare foris aliud necscius quam quod penitus inest, dissimulandi simulandi- que juxta inlocilis. Sermo vero fluiditate ipsa sua omnem ad flexum malitiæ versatilis, tristitia hilari- ter efferre, naniisque aptare præanum modos cum libuit potest, ita in personam quamlibet aut deformatur larva, aut ornata sueatur oratio; deformis ritu meretriciæ quæ cultu ac artificio mango- nico faciei vitium occultat, et pro naturali bono, falso 100 florentem impositis non indigenis colo- ribus cutem ostentat.

Ὅψις δὲ ψυχῆς τὰ πάθη συγκρύπτειν οὐκ ἂν ἀνέχεται, κατήγορος δὲ τοῦ ἀδελφοῦ ἀδέκαστος γί- νεται, τῷ φανερῷ συμπτώματι λαμβάνουσαν διά- θεσιν ἐλέγχουσα, καὶ οὐ δυναμένη βιβλιασμένῳ μεριδιάματι σοφισαοθαί τοῦ λυποῦν· ὡς οὐδὲ κά- τωπετρον δεῖξαι φαίδρῶν πρόσωπον καὶ ἀνθρώπῳ τῆ κα- τηφέλα συμπεπτωκός, ἐκεῖνο πεφυκὸς ἀποσκιάζειν ἤτερ ἢ ἐγκύπτουσα θέλη μορφή. Ἡ οὖν ἀπλάστως εἶπατε παρακαλοῦντι τὸν τολμηρὸν ἢ ἴσπε τοῖς προσ- ώποις εἰρηκέναι τοῦτο ὡς ἐρθην εἰπὼν. Τί γὰρ ἕρως πρὸς ἄλλοιον ψυχαγωγῆσαι ψευδεῖ παρηγορίᾳ τὸν λυπούμενον, ὕστερον δὲ μεζίζωνας ἀνάσαι ὅταν φεραθῆ λυπηρὸν ὄν τὸ ἀληθές; Ὅρκους οὖν πολλοὺς, ὡς οὐ τέθηκε, ζῆ δὲ πεπραμένος τινὶ τῶν ἐν Ἑλουζῆ (8) τῆ πόλει, πιστωσάμενοι, συναθροίσαντο ἵνα ἀπέναι· ἐδρήσειν γὰρ ἔλεγον ἐκείν τὸν παῖδα. Τὴν δὲ λύπην οὐκ εἰς ἅπαν εἰ καὶ μετρίως; ἴσαντο. Τί γὰρ, ἐλογιζόμεν, εἰ ζῆ, καὶ μεζίζων τοῦ θανάτου καταλέλυται φόβος, δουλεύει δὲ πεπραμένος, καὶ τῆς ἐξουσίας τοῦ σὺν ἐμοὶ διατρέθειν κεκώλυται; Οὐ ποιεῖ γὰρ καθαρὰν ὁλως τὴν ὁδὸν ἢ ἀνάγκη, ταῖς ὁρμαῖς τῆς προαιρέσεως ἐμποδῶν ἴσταμένη, καὶ τὸ ἐλεύθερον τῆς γνώμης ἐπέχουσα ἄλλοτρίῳ θελήματι· φυσικῶς τῆς ψυχῆς βουλομένης ἐν- αθρόνεσθαι τῆ αὐτεξουσιότητι, καὶ ἀδεῶς ἐντροφᾶν τοῖς κατὰ γνώμην ὡς ἂν ἐθέλη, οὐδαμόθεν πρὸς τὸ ἀπροαίρετον βιαζομένη δουλεύειν. Ὅμως ὕστερον ὁλως ἐχώρου ἐπὶ τὴν ἐπηγγελμένην πόλιν, μεθ' ὧν ἔδοσαν με δυοῖν ὁδηγῶν, καὶ κατὰ τὴν ὁδὸν ὑπαντᾷ τις ἡμῖν νεανίας ζώους ἀχθοφόροις ἀκολου- θῶν. Οὗτος δὲ ἦν ἑωρακὼς ἐν τῇ παρεμβολῇ ἐμῇ, καὶ τὰ κατ' ἐμὲ πεπεισμένος ἀκριβῶς, ὡς πάντως ἐν τῇ Ἑλουζῆ γενόμενος τὰ περὶ τοῦ παιδὸς διαλαλούμενα μαθῶν, ὡς εἶπεν πρὸς τῶν Βαρ-

At facies motum, quicumque est, statumque mentis celare nequaquam sustinet: incorruptissimus index arcanorum cordis, ut intervertere indi- cia aut signa naturalia confundere latentis mœroris, coactoque risu lætitiæ in luctu mentiri nequeat, ne si se obstrinet quidem coneturque maxime. Quemadmodum neque speculum hilarem ac floren- tem repræsentare illam potest faciem quæ collapsa mœstitia extornataque macie illi fuerit objecta; Ita rigida adversus omnem gratiam, naturæ simplici- tate ut accommodare obsequium desideris obser- vantis sibi formæ, et quo illi gratificetur aliquid eorum obumbrare, quæ oblata cumque sunt nullo modo possit. Aut igitur sine fuco dicite percentanti mihi quod res est; aut enuntiatum jam id quod- cumque est vultu, ut dixi, aspectuque vestro scitote. Nam illud alioqui quid prodest lactare ad sentiens dolentem mendaci consolatione, eo doliturum deinde vehementius ubi mox comperit secus longe esse quam erat ei persuasum. Cum igitur multis mihi juramentis vivere filium et 101 serviro venditum cuidam apud Eluzam urbem, vix tandem fecissent fidem, addebant nuntio consilium ut eo me conferrem: omnino quippe inventurum illic puerum. Illis non exemerant illi quidem dolore penitus, sed lenierant lamen aliquantum; illa enim mihi cura exercebat adhuc animum sic secum reputantem. Vivit ille sane, et graviore aliquando defunctus sum mortis ejus metu; at venditus man- cipatusque servit miser, nec convictum illi deinceps consuetudinemque mei conditio illi sua ac pensum operis indulget. Atque illud incommodum tem- perabat mœrore gaudium recentis nuntii, occur- rensque paternis desiderii recuperandi nati heri

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

²⁶ ψυχῆς συγκρύπτειν οὐκ ἀνέ. Palat. ²⁵ συμπεπτωκός καὶ σκυθρωπότητος ἐμπλεῶν ἐκεῖνο πεφυ- ²⁴ ἀξιοῦντέ μοι τάλη. ²⁷ οὐ τέθηκε Θεόδουλος, ζῆ δέ. ²⁸ καὶ ὁ μεζίζων τοῦ. ²⁹ τὴν ἡδονὴν Palat. ³⁰ Ἄν- ²³ φυσικῶς τῆς ψυχῆς βουλομένης, usque ad βιαζομένη δουλεύειν hesunt. ³¹ ἑωρακὼς καὶ πρότερον ἐν ³² τῆ. ³³ μαθῶν ἀκριβῶς. ³⁴ ὡς πάντως ἅπαντα ὡς ἐν τῇ Ἑλουζῆ. ³⁵ καὶ τὰ.

PETRI PUSSINI NOTÆ.

(8) Ἑλουζῆ. Stephanus, περὶ πόλεων Ἑλουζα, πόλις τῆς νῦν μὲν Παλαιστίνης τρίτης, πάλαι δ' Ἀρα-

βίας· Elusa civitas nunc quidem Palæstinæ tertie, olim vero Arabia.

noimen et *εὐνα* necessitas addictæ sortis spei ob-
 stabat, impetu dudum capto prævolanti ad fructum
 integrum requisiti boni, cuius facultatem tamen
 in alienæ jure potestatis, non in meæ voluntatis
 sitam arbitrio viderem: quod durum videri semper
 humano solet animo nemini satis fidenti; et effe-
 ctum voti sui securo in dominio libertatis propriæ,
 non in alienæ indulgentiæ precario, nec certo be-
 neficio repositum habere cupienti, subductumque
 velut ad fruitionem integram, nullius obnoxiam
102 intercessioni potestatis. Expedivi me tamen
 et capessivi viam postmodum in designatam civi-
 tatem cum duobus, quos iidem mihi dederant, iti-
 neris ducibus. Euntibus ergo nobis occurrit ado-
 lescens agaso quidam, iumenta sequens onusta.
 Illic me viderat in castris, fortunamque meam
 omnem et causam didicerat. Hinc eum apparet
 cum esset Eluzæ, audiretque famam illic de Theo-
 du'o vulgatam, captum nimirum et mancipatum a
 Barbaris, nuntiasse illi de me quæ viderat, offi-
 ciumque tabellarii obtulisse ad me rediturum;
 quasque mihi redderet boni auctores nuntii ab eo
 accepisse litteras. Is me igitur ut procul contra
 venientem ex itinere prospexit, illico blande reni-
 dens amico arrisu cœpit ad me recta tendere. Me
 quodque aliqua percussit hominis memoria obiter
 alias visi; ac nescio quo se modo familiaris insi-
 nuabat sensibus illa species, quam ut offerri tum
 primum is oris character et forma faciei videretur.
 Nec vero ille dubitavit ut factus est propior, tan-
 quam ex fiducia longæ consuetudinis vultu hilari
 familiariter appellare me: tum sublata **103**
 dexteram cum retro flexisset, explicatamque ma-
 nus extantæ palmam demisisset in posticam decli-
 vitationem humeri, summis extraxit digitis litteras ex
 retro pendente pharetra, easque mihi reddidit,
 addens ipse viva voce fausta omnia de salute filii,
 jubensque bono esse animo, neque eum pro manci-
 pio deplorare, irreparabilemque eam existinare
 jacturam libertatis, quippe eum qui emerit inter
 Christianos esse divinatorum mysteriorum antisti-
 tem: a quo puer quoque diceretur, minoribus pri-
 morum ordinum mysteriis initiatus, navare jam
 operam in sibi commisso ædis sacræ curandæ mi-
 nisterio, adeoque approbare cepisse ut nemo ejus
 ætatis studio et diligentia lætiores spes profectus
 ostenderit, majoraque breviori tempore experi-
 menta præbuerit non exiguæ virtutis. Atque ad hoc tam honorificum iudicium suos illi commodissimos
 mores facile omnium conciliasse calculos, et suffragia eblanditos esse. Huic ego tantæ humanitati

A θάρων ἠχμαλωτευμένος, διεσαφήνισέ τε ³³ αὐτῷ τὰ
 περὶ ἐμοῦ, καὶ γράμματα κομισάμενος, ὡς εὐαγ-
 γέλια ³⁶ ἐκόμιζεν ἤμων ἔμοι παρ' αὐτοῦ. Ἰδὼν δὲ
 με πρόβρωθεν μειδιῶν ἤρξατο προσιέναι· κάγω δὲ
 τῇ μνήμῃ οὐκ ἀνιστήρητον ἦδεν οὐδὲ ξενίζοντα
 πρώτη τοῦτου προσβολῆ χαρακτήρα. Καὶ γενόμενος
 κατ' ἐμὲ ὡς οὐκ ἀσυνήθως φαιδρῶ προσφθέγγεται
 τῷ προσώπῳ, καὶ τὴν δεξιὰν ἀνατείνας κλίνει ταύ-
 την εἰς τοῦπίσω, καὶ τὸν ταρσὸν ἐπερείσας τῷ ὤμῳ
 ἐπιστολήν ἄκροις ἀνιμάται ἐκ τῆς βελοθήκης τοῖς
 δακτύλοις, ἀναδίδωσι δὲ μοι, καὶ τὸν υἱὸν εὐαγγε-
 λίζεταί ζῶντα, εὐθυμεῖν παραινῶν, καὶ μὴ ὡς ἐπὶ
 δούλῳ ἄμοιρον ἔχειν ἀγαθῶν τὴν ἐλπίδα· ὅτε γὰρ
 πριάμενός ἐστι ³⁷ τῶν κατὰ Χριστὸν θείων μυστη-
 ρίων ἱερέυς· καὶ ὁ παῖς εἶρηται μὲν ³⁸ τελεῖν ἐν
 τῷ ἱερατικῷ τάγματι, τὰς πρώτας τέως τῶν νεοκό-
 ρων ³⁹ ὑπηρεσίας πεπιστευμένος· μεγάλας δὲ τῇ
 σπουδῇ ὅσον οὐδέπω προκοπῆς ὑποφαίνει ἐλπίδας,
 πολλὴν πείραν ἀρετῆς ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ δοῦς, καὶ
 πάντας ψηφίζεσθαι τοῦτο πέπεικε χρηστότητι τρό-
 πων αὐτοῦς πρὸς τοῦτο χειραγωγησάμενος. Ἐγὼ
 δὲ ἐκείνον μὲν, ὡς ἄπορος καὶ ἀνέστιος, ἡμεψάμεν
 εὐφύμοις φωναῖς, καὶ πείραν πολλῶν ἐπτηξίμεν
 ἀγαθῶν, ἐπεὶ μηδὲν εἶχον ἢ τιμῆσω τῆς καλῆς δια-
 κονίας αὐτὸν· Θεῶ δὲ τὸ πᾶν τῆς προνοίας ἀνετί-
 ῃην, καὶ τούτῳ τῆς ἀπροσδοκῆτου χαρᾶς τὴν ἐχα-
 ριστίαν ἀπεδίδου δακρύων, ἀρξαμένη λύειν ⁴⁰ τὴν
 ὄσον ἐκ τοῦ εἰκότος ἀμύχανον συμφορὰν, καὶ ἀπο-
 δίδου τὴν ἀρχαίαν εὐκληρίαν ⁴¹ ἡμῖν. Ὡς δὲ ἤκον
 εἰς τὴν πόλιν, πρῶτον μὲν τὸν ἅγιον νεῶν, ὡς αἰτιον
 τῶν ἀγαθῶν ἐπεζήτησα, καὶ τούτῳ τὴν προσήκουσαν
 ἀπεπλήρωσα τιμὴν, δάκρυσι καταβράνας τοῦδαφος,
 καὶ θρήνων βοαῖς (9) ἐμπλήσας τὸ τέμενος τοῦ
 Θεοῦ. Ἐκείθεν δὲ ὀδηγηθεὶς ἤλθον ἐπὶ τὸν οἶκον οὗ
 ἦν καταμένον ὁ παῖς, πολλῶν προλαβόντων, καὶ
 φθάσαι τὴν ἐμὴν ἀριεὶν σπουδασάντων ἐπ' εὐαγγε-
 λίας χρησταῖς ⁴². Ἐγνώσαν γὰρ ἅπαντες ἐκ τῆς
 προλαβούσης φήμης ἐμὲ τὸν θρυλλούμενον εἶναι
 πατέρα τοῦ παρ' αὐτοῖς πεπραμένου, καὶ οὐδεὶς ἦν
 ὃ μὴ δεικνύς τῷ σχήματι τῆς χαρᾶς τὰ τεκμήρια.
 Ἐκαστος δὲ ὡς οἰκτεῖον ἀπηλπισμένον ἰδὼν ἱλαρῶ
 προσώπῳ τὸ συγχαριτικὸν τοῦ ἤθους ἐπεδείκνυτο
 σκιρτῶντες. Ὡς οὖν πλησίον ἐγενόμεθα τῆς θύρας,
 πολλοὶ καλέσαντες αὐτὸν, καὶ εἰπόντες ἦκειν ἐμὲ,
 D ἄγουσιν ὑπαντησόμενον ἐμοί.

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

³³ διεσαφήνισέ τε καὶ αὐτ. ³⁴ εἰληφώς εὐαγγέλια ἤχε κομίζων μοι. ³⁵ φησὶν ἐστι. ³⁶ ἤρξαται μὲν καὶ
 αὐτός. ³⁷ νεωκόρων Sfort. Pal. ³⁸ ἀρξαμένη μοι λύειν ἤδη τὴν. ³⁹ εὐετηρίαν ἡμῖν. ⁴⁰ εὐαγγελίαις
 χρηστοῖς.

PETRI PO SINI NOTÆ.

(9) *Θρήνων βοαῖς*. Quid hic luctus in gaudio
 et gratiarum actione? Nimirum sunt etiam lætitiæ
 suæ lacrymæ. Eleganter sanctus Hieronymus *Epist.*
ad Lucinium, cum præ gaudio fleret: *Magnitudine*

(inquit) *lætitiæ rem mæroris patior*, et voces quæ-
 cunque inter lacrymas missæ, tametsi alioqui gra-
 tulationis potius indices quam mæroris, *Θρήνων*
βοαῖ dici possunt.

tam opportuni nuntii, cum homo inops et extorris sine re ac lare familiari nihil haberem quod repouerem, verbis certe, quæ una **104** copia restabat, gratias proflicite retulit, multis præterea cumulatas votis quibus homini tam benevolo nihil non optavi gaudiorum. Deo vero ejusque Providentiæ gubernationem tam desperatæ rei in tam felicem exitum, acceptam ut par erat retuli, eique gratias inspecti gaudii lacrymans persolvi, sicut poteram agnoscens ejus beneficentiam, qui, ut ex verisimili sperabam, jam cepisset liberare me a calamitate judicio prudentum sontica ac prorsus exitiali, mihi que tranquillæ vitæ felicitatem repræsentare pristinam. Ut autem perveni in civitatem primum omnium me in ædem sacram contuli ad auctorem bonorum Deum, cui laudem debitam exsolvi copiosis lacrymis irrigando pavimentum, Deique templum ejulatu implens. Inde ducentes secutus eam in domum tendendi, in qua manebat filius multorum jam officiis præcurrentium frequentatam, plurimis magno studio occupare contendentibus adventum meum, et primam auferre gratiam felicitis nuntii. Norant enim me omnes famæ jam **105** celebris iudicio quæ de fortuna filii percubuerat, esse me illum, de quo sæpe audiissent, patrem adolescentis apud se venditi, nullusque erat admodum qui vultu atque habitu indicia non proderet gaudii. Ino iis me quisque aspiciebat oculis, quibus necessarios et charissimos quosque, post desperatum reditum casu aliquo reversos sui excipiunt: adeo erat nemo quin hilaritate vultus et exultatione corporis gratulari se mihi ex animo demonstraret.

Ὁ δὲ Ἰδομεν ἀλλήλους, ἐγὼ τε κἀκεῖνος οὐδὲν ἠδο- A
νῆς ἐπαδεικνύμεθα, θρήνον ¹⁰⁴ δὲ ἐξήρχομεν ἄμφω, δάκρυσιν τὰ πρόσωπα φύραντες, καὶ τοὺς περὶ τὰ στέρνα χιτῶνας ὁμοίως. Κἀκεῖνος μὲν προσέτρεγεν οὐ μάλ' α γνωρίζων· καὶ γὰρ ἤμην ταῖς κόμαις τῆς κεφαλῆς καὶ ἐσθῆτι ρυτιῶν, οὐκ εὐχερῶς γνωρισθῆναι δυνάμενος· ὁμοίως τοῖς ἐπαγγελίαισι ¹⁰⁵ μᾶλλον ἢ τοῖς ὀφθαλμοῖς, ὡς εἶκοι, πιστεύσας εἶη ¹⁰⁶ διαπετάσας τὰς χεῖρας ὡς περιχυθησόμενός μοι ἐκθύμως. Ἐγὼ δὲ καὶ πλήθους περὶ αὐτὸν ὄντος ἐπέγων ταχέως ἔτι τοὺς χαρακτῆρας τῆς ὄψεως ἔχοντα τοὺς αὐτοὺς καὶ τῇ μελέτῃ τῆς μνήμης ὄντας ἐντετυπωμένους μοι τραυῶς. Καὶ οὐ κατασχὼν τῆς χαρᾶς παρελύθην ἀθρόως τοὺς τόνους τοῦ σώματος, καὶ καταπεσὼν ἀγανθῆς ἐκείμην χαμαὶ θεθνάνα: τοῖς πολλοῖς νομισθεῖς. Ἡμῖν γὰρ καὶ πῖλαι τῇ λύπη νεκροῦ διαφέρων οὐδὲν παντάπασιν πλὴν τοῦ ὄρῳν, καὶ τοῦ ἀναπνεῖν, ὧν νεκρῶς. Περιλαβὼν οὖν με καὶ περιπτυσάμενος μόλις ἐκ τῆς λιποθυμίας ἐποίησεν ἀνενεγκεῖν, καὶ γινῶναι τίς τε ἤμην καὶ ὅπου ἐτύγχανον ὄν καὶ τίνα τοῖς ὀφθαλμοῖς θεώρου. Ἀντιπεριλαβὼν οὖν αὐτόν, καὶ ἀντασπασάμενος ταῖς αὐταῖς ἡμειβόμεν περιπλοκαῖς, χρονίας ἐπιθυμίας ἐμφορούμενος ἀπλήστω. Εἶτα ἐπὶ λόγους τραπόμενος ἀπελογούμην τε καὶ ἐκείθον ὡς αἴτιος· αὐτῷ πάντων γενόμενος ὧν πεπειράται κακῶν, ἐξαγαγὼν τῆς πατρίδος καὶ χύραν οἰκεῖν ποιήσας συνεχῶς πορθουμένην. Καὶ ἦν ὡς ἔλεγον ἀληθῶς. Ποτὲ γὰρ οἰκῶν τὴν θρεψαμένην, καὶ διάγων ἐπὶ τῆς ἐνεγκαιμένη; ἐπειράθη τινας ἀπευκτοῦ εἰρηνευομένης πάντοθεν καὶ φόβον τοιαύτης ἐχούσης οὐδαμῶθεν ἐπιβουλής. Ἐρρέτωσαν γὰρ οἱ τὰ πεπρωμένα δοξάζοντες ἄφρονα, καὶ ἀνάγκην τινὰ πρὸς τὰ εἰμαρμένα λέγοντες ἄγειν τοὺς πάσχοντας. Τέλος δὲ διηγήσασθαι παρεκάλουν τὰ πάθη τοῦ παρὰ τοῖς βαρβάρους καιροῦ. Καὶ γὰρ ἦν οὐκ ἔτι λυπηρὰ ἢ ἐπαγγελία παρελθούσης τῆς πείρας· ὡς γὰρ ὕστερ' α μετὰ νόσον, καὶ θεραπεία μετὰ τραύματα εὐφραίνει ¹⁰⁷ καὶ οὐκ ἀνάσσει, οὕτως διήγησις τῶν σκυθρωπῶν μετὰ τὴν ἀπ-

Ut ergo propius accessimus ad ostium multi qui vocarant ipsum, et me adventare docuerant, adducunt ecce mihi obviam filium; ut autem ad conspectum venimus mutuam indicia lætitiæ neuter ostendimus, lamentari vero uterque cepimus vultum sinumque perfundentes lacrymis; atque ille quidem procurrit ad me, neque ei nullus agnoscendi mei labor fuit; quod coma mihi præter solitum, item ac vestis sordida consuetam mei speciem requirentibus oculis non offerrent, tandem ille potius indicibus affirmantium quam oculorum judicio. **106** ut videbatur, persuasus manus expandit quatum me amplexu valide stringeret. Mihi vero nulla mora fuit agnoscendi filii turbæ licet admisti plurimorum. Characteres quippe iidem adhuc, et lineamenta notæ faciei errare non sinebant aut dubitare me, cum præsertim ea species quæ mihi ex ejus aspectu olim suavissimo restabat imis infixis sensibus, per omne tempus absentia impressa altius assiduis desideris; et ipsa sedulitate recordandi velut elimata exstaret illustrior. Tum ego impar gaudio resolutis artibus oppressus concidi, jacebamque sine voce et sensu multorum judicio mortuus: ad eam enim me speciem dudum antea dolor extenuaverat cum per omne tempus cladis meæ inopta duntaxat usuque oculorum et alternatione spiritus a cadavere differrem. At ille circumprehensans et circum amplexans vix me tandem ex illo casu recreavit ad meque revocavit, ut jam quis et ubi essem quemque oculis cernerem præsens, intelligerem. Quod ubi sensi, vicissim illum apprehendens vicissimque salutans paribus amplexibus arripui, areteque illum, **107** ut ille me, vicissim strinxit; longum desiderium, facta fruendi copia, intemperanter explens. Inde ad loquendum versus excusabam, fatebarque et agnoscebam ultro causam exstitisse me malorum quæ perpessus esset omnium: propterea quod illum eduxissem patria, in eaque coegissem habitare regione quam infestam

VARIAE LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

¹⁰⁴ θρήνου δέ. ¹⁰⁵ ἀπαγγελίαισι μᾶλλον. ¹⁰⁶ ἦν διαπετ. ¹⁰⁷ εὐφραίνει τε.

latrocinii et incurſionibus non ignorarem. Neque A αλλαγήν ἦδονην ἔχει πολλήν, καὶ τάχα τοσαύτην ὄσσην
 hæc officiōsius a me dicebantur quam verius : εἶχεν ὀδύνην ἢ πείρα.
 quando enim si in qua natus erat et educatus terra atque urbe eam incoletet quidquam esset hostile
 ac calamitosum expertus, in regione certa pace composita, et a metu longe omni bellici tumultus
 insidiarumque remotissima. Valeant enim qui humanorum casuum divinam esse quædam et inelu-
 cribilem fatalitatem docent; tridique fati ac perurgeri miseros necessitate ad decretam sibi
 prestem quicquid contra moliantur. Denique rogabam ut narraret mihi ordine quæcumque esset pas-
 sus eo tempore quo fuit in potestate Barbarorum. Quorum enim experientia tristis fuerit non eorum-
 dem anaram item fore 108 recordationem : imo quam non molesta, sed e contrario grata est vale-
 tudo post morbum et curatio post vulnera, tam esse jucundam hominibus solere, cum ex iis emer-
 serint, periculorum cladumque narrationem jam securam, ut non erret forsitan qui dicat tantum in
 commemoranda calamitate jam præterita inesse voluptatis, quantum habuit dolorem ejusdem adhuc
 præsentis experientia.

NARRATIO VII.

Tum ille gravi attracto ex imo suspirio oſortis-
 que lacrymis. Equis fructus, inquit, o Pater, in
 recordatione incommodorum? ejus enim qui mo-
 lestia defunctus est, reficere, atque exulcerare
 vulnera memoria consuevit. Itaque si aures quidem
 mulcet, et suavitate capit animum auditoris otiosi
 malorum alienorum explicata narratio, magno id
 stat auctori, qui miser omni revocanda menteque
 ac memoria regustanda quæcumque est expertus
 alias, ægritudine infeliciter officiosus ærumna sua
 voluptatem alteri conficit. Nihil fere ipse interim
 minus patiens tunc sollicitata conscientia, quam
 prius tolerata experientia mali, dum præteritos
 dolores cogitatione repræsentat, 109 admovetque
 retractos, ac veluti nondum percurati vulneris ne-
 quaquam duro satis obductam callo cicatricem
 tractatione lædit. Verum quoniam te video nun-
 quam acquieturum donec didiceris quæ requiris,
 quod ex mirabili salutis meæ ratione causam te
 speres habiturum divinæ prædicandæ gloriæ; quippe
 hæc religione præditus, ut ex vulgaribus quibusque
 quæ contingunt tibi, bonis occasionem captare
 soleas Dei laudandi, fac durum et virilem animum
 advertas narranti mihi, ne si ad mentionem cala-
 mitatum mearum paterna tibi sollicitata commo-
 taque viscera tenere questus, et lamenta nequiver-
 rint in me quoque propagatus dolor tuus frangat
 in querelas vocem meam, aut etiam si tam con-
 stans fuero, ut cursum tenere dicendi te lamentante D

B

ΔΙΗΓΗΜΑ Ζ'.

Καὶ αὐτὸς στενάξας βύθιον καὶ βαρὺ, ἐμπλήσας
 τε τοὺς ὀφθαλμοὺς δακρῦων, Τί κέρδος, ἔφη, Πάτερ,
 τῆς τῶν ἀνιρῶν ὑπομνήσεως; ἐπιθαίνειν γὰρ ἡ
 μνήμη τοῦ παθόντος εἰσθεν τὰ ἔλκη. Κἂν γὰρ τοῦ
 ἀκούοντος ἡ ἀπαγγελία διὰ τὸ φιλόμυθον θέλγει τὰ
 ὦτα, τέρψιν ἄλλως ποιούσα¹⁰⁷ τοῖς ἀλλοτρίοις πά-
 θεσιν (10), ὅμως τὸν πεπειραμένον¹⁰⁸, οὐκ ἀφίησιν
 ὀδύνης ἐλεύθερον πρὸς τὸ παρελθὸν πάθος μικροῦ
 δεῖν ὁμοίως κινούσα τὸ συμπαθὲς, καὶ ὡσπερ οὐλὴν
 οὐκω καλῶς θεραπευθέντος; ὀδυνῶσα τῇ ἐπαφῇ. Ἄλλ'
 ἐπειδὴ σε οὐκ ἀφιξόμενον οἶδα τῆς ὀχλήσεως; ἕως ἀν-
 μάθης ἂ ποθεῖς (ὑπόθεσιν γὰρ δοξολογίας¹⁰⁹ τὸ πρ-
 ῥάδοξον ἔχειν ζητεῖς τῆς ἐμῆς σωτηρίας, καὶ ἐπὶ
 ταῖς τυχεύσαις εὐεργεσίαις ὑμνεῖν τὸν θεὸν εἰλωδῶς),
 ἀκουσον ἀνδρείω φρονήματι, μὴ πρὸς τὰ δεῖνὰ δέ (11)
 τῶν συμπεσόντων ἀτυχημάτων πατρικοῖς σπλάγ-
 χνοις συμπαθῶς ποτιώμενος, κἀμὲ κατακλίσθη-
 πρὸς οἰμωγὰς ὀλολυμοῖς¹¹⁰, ἢ θρήνον ἐμπεδιζόμενον
 εἰς τὴν προφορὰν τοῦ λόγου ἐξαρτήσης, ὡς ὑπὸ φθόγ-
 γων¹¹¹ τοῦ κλαυθμοῦ κεκρυφάμενης¹¹² μοι τῆς φωνῆς.
 Τὰ μὲν οὖν πολλὰ πάντως ὑμῖν ὁ τοῦ Μαγάδου
 μετὰ τὴν φυγὴν ἐπήγγειλεν οἰκέτης· καὶ ἐπανα-
 λαμβάνειν ἐκεῖνα τῷ λόγῳ παρέλκων ὄμμα καὶ φορτι-
 κὸν ἴσως ἀκοῆ¹¹³ ὀρεγομένη τῶν ἀναγκαίων, ναυτιώσῃ
 δὲ πολλάκις ἐπὶ τοῖς παλιλογομένοις¹¹⁴ (12) διὰ τὸ
 προσκορὲς καὶ ἀδόλεσχον. Ἄ δὲ μετὰ τὴν ἐκείνου
 συνέθη φυγὴν ἀναγκαῖον, ἐπειδὴ τοῦτο ἐπιτάσσεις,
 εἰπεῖν. Δέδοκτο τοῖς Βαρβάροις (ὡς εἶπεν· πάντως
 γὰρ εἶπεν ἐκεῖνος) ἡ ἡμετέρα σφαγή, καὶ τὰ πρὸς

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

¹⁰⁷ ἐμποιοῦσα τοῖς. ¹⁰⁸ A verbis ὅμως τὸν πεπειραμένον οὐκ usque ad ὀδυνῶσα τῇ ἐπαφῇ desunt.
¹⁰⁹ δοξολογίας. ¹¹⁰ καὶ λυμοῖς θρήνον τὸν λόγον συγχεῖς ὀλολυμοῖς θρήνου ἔμμο. Palat. ¹¹¹ ἐξάρθροις ὡς
 εἰκὸς φθέγγος Palat. ¹¹² κρυπτομένης. Palat. καὶ οὐκ ἐόντος κλαυθμοῦ ἂ βούλεται τις ἐλευθερῶ δι-
 ηγεῖσθαι τῇ γλώττῃ. ¹¹³ A verbis ἴσως ἀκοῆ ὀρεγομένη usque ad προσκορὲς καὶ ἀδόλεσχον desunt. ¹¹⁴ πάλαι
 λεγομένοις Palat.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(10) Τέρψιν ἄλλως ποιούσα τοῖς ἀλλοτρίοις
 πάθεσιν. Nullus dubito quin hic legendum sit,
 ἄλλω vel ἄλλοις.

(11) Δεῖνὰ δέ. Leve est et tamen monendum,
 legendum δὲ, ἀντὶ τοῦ, δέ. Locus qui mox sequitur
 depravatissimus erat in libris. Exo divinavi, ut
 potui. Et ne cui conjecturæ meliori emendatio
 mea fraudi sit, ipsos illos ut jacebant in ms. ap-
 ces hic bona fide repræsentabo : Κἀμὲ κατακλίσθη
 πρὸς οἰμωγὰς ὀλολυμοῖς; θρήνον, ἐμπεδιζόμενον εἰς

τὴν προφορὰν τοῦ λόγου, ἐξάρθροις, ὡς εἰκὸς, φθόγ-
 γοῖς τοῦ κλαυθμοῦ κρυπτομένης μοι τῆς φωνῆς. Quæ
 non dubito quin aliter emendari possint atque
 ego feci. Sed statuendum fuit aliquid et sensus
 elicendus. Illud ἐξάρθροις, si mutetur in ἐξάρ-
 θροις, propius opinor absit a vestigiis veræ scri-
 pturæ : est enim ἐξάρθρος fractus, debilitatus, et
 ut cum Plauto dicam deartutus.

(12) Παλιλογομένοις. Restituimus ex c. K.
 In alio erat, πάλαι λεγομένοις.

την θυσίαν ἀφ' ἐσπέρας ἦν ἅπαντα εὐτρεπή· βω-
 μός⁵⁵, μάχη·μα, σπονδή, φιάλη, λίθανος⁵⁶, καὶ δρ-
 θρου βαθέος (13) ὠμολογημένος ἦν, εἰ μὴ Θεὸς ἐμελλε
 κωλύειν, ὃν ἐκώλυσε θάνατος. Ὡς δὲ ἐκεῖνος οὐ κρύ-
 φτας ἐμὲ τῆν φυγὴν ἀπέδρα, καὶ τῷ διαστήματι
 λοιπὸν τῆς ὁδοῦ, καὶ τῷ ἀπόρῳ τῆς διώξεως ἦν πρὸς
 τὴν κατάληψιν ἀμφίβολος (14). — Οὐ μόνον γὰρ
 ὁ χρόνος ἀφ' ἐσπέρας ἕως εἰς ἄρθρον τῷ φεύ-
 γοντι ἰκανὴ διωρῖα⁵⁷, ἀλλὰ καὶ τὴ τῆς ὁδοπορίας
 ἀδύλον ἐποθεῖ τὸν τρόπον τῆς διώξεως ἀμήχανον.
 Τίς γὰρ οὕτως δεινὸς ἰχνηυτῆς καὶ στοχαστῆς τῶν
 ἀδύλων ἐπιτευκτὸς, ὡς ἰχνηλατῆσαι ἐν τοσοῦτοις
 πλάτει τῆς ἐρημίας, ὅστις ἐπιτεμον πορείας εὐρίσχων οὐ-
 δέν; Πᾶσα γὰρ ἐστὶ τραχεῖα καὶ χαθαρωδῆς οὐ-
 δεικνύουσα ἕχνος ὅπερ ἐδέξατο. — ἐγὼ⁵⁸ πρηγῆς ἐκεῖ-
 μιν χαμαὶ τὸ πρόσωπον ἐρείσας κάτω, καὶ τὸν νοῦν
 τῷ περῶ τῆς θλίψεως⁵⁹ ἀνακουφίσας ἄνω, καὶ ταῦτα
 ἔλεγον ἐν τῷ κρυπῶ τῷ Θεῷ ὅλον ἔχων εἰς τὴν
 προσευχὴν οὐδαμῶ⁶⁰ περισπώμενον τὸν λογισμὸν,
 ὡς προκειμένου θανάτου. — ἀδείας μὲν γὰρ οὐσης
 διαχεῖται ἐν τοῖς μὴ νήφουσιν οὗτος, ἐμπορείας, ναυ-
 τιλλίας, οἰκοδομίας, φυτείας, μνηστείας, γάμους,
 παιδοποιίας, στρατείας, πορισμῶν, δίκας, δικαστή-
 ρια, βήματα, θρόνους, κήρυκας, ἄρχοντας, ἐχθρῶν
 ἀμύνας, φίλων συντυχίας καὶ συνδιαιτήσεις, δημαρ-
 χίας, ἡγεμονίας, οἰκονομίας φανταζόμενος, καὶ αὐτὴν
 τὴν βασιλικὴν ἀξίαν. Ὅταν δὲ μέντοι περίστασις
 αὐτὸν (15) συναγάγῃ τῷ φόβῳ τοῦ κινδύνου, συστει-
 λατα αὐτὸν ἀπ' ἐκεῖνων ἐφ' ἃ διαχεῖσθαι ἀδείας ὦν
 καὶ ἐλεύθερος εἴωθεν, ὅλος γίνεται τοῦ λυπούντος,
 καὶ θεὸν ἀντιβολῶν ἰκτετεῦει τὸν μόνον τῶν ἀμηχά-
 νων τὴν λύσιν νεύματος ἐργαζόμενον εὐκόλῳ βίπῃ. —
 Δέσποτα, λέγων, πάσης φαινομένης καὶ νοουμένης
 κτίσεως δημιουργῆ⁶¹ καὶ τῶν δημιουργημάτων ἔχων⁶²
 ἐν χειρὶ τῆ σῆ τὰς καρδίας, καὶ τρέπον εἰς οἶκτον τὸ
 ἀγρίων τῆς ἀλόγου ὄργης⁶³, ὅταν ἐθέλῃς εὐλόγῳ
 κρίσει σώζειν τοὺς ψήφῳ τῆς ἐξουσίας προδομένους
 θανάτῳ· ὁ θυμὸς ὀργῶν ἀγρίων πρᾶξνας σφαδά-
 ζοντας πρὸς βορᾶν ἀνθρωπίνων σωμάτων· ὁ πυρὸς
 ἀναγκασίας⁶⁴ χρομένην βίπην, καὶ νεύματι φίλῳ⁶⁵
 νάρκη ἐνθεῖς ἀκμαζούση φλογί, καὶ φυλάξας τοὺς
 ἀπώλειαν κατακρηθέντας ἀπαθεῖς, καὶ τρίχα καὶ⁶⁶
 χρῶτα δεῖξας δυνατώτερα πυρὸς, ἀπορόρητῳ καὶ
 παραδόξῳ δυνάμει.

A queam, interpelletur tamen tua quiritatione mea
 dictio; et, si nihil aliud, altiori certe sono tuorum
 ejulatum sermo meus obruat. Atque ego nihil
 dubito quin pleraque omnia quæ vidit Magadonis
 servus fuga delatus ad vos narraverit vobis quæ
 resumere non superfluum modo, sed molestum¹¹⁰
 sit etiam auribus atque animis necessariorum
 rerum cognitionem sitientibus et ad recoctas cran-
 bes tædiosarum repetitionum fere nauseantibus.
 At quæ post ejus fugam contigerunt necessarium
 est, quando sic jubes, dicere. Constituerant bar-
 barī (ut dixit, fieri enim omnino nequit ille quin
 hoc dixerit), constituerant, inquam, mactare nos.
 B Jamque apparatus omnis sacrificii erat a vespera
 provisus; ara, gladius, libamen, phiala, thus; om-
 ninoque certa erat, nisi Deus impediret, quod
 et fecit, nostra cædes in insequens diluculum.
 Ut autem ille communicato prius mecum solus
 usus consilio aufugit, et cum intervallo occupata
 viæ tum incertitudine quam in partem viam con-
 vertisset tutus abunde a comprehensionis periculo
 esset: — nam et spatium quantum a vespera ad
 diluculum emensus esse currendo poterat idoneum
 erat intervallum fugienti ad frustrandum quam-
 vis incitatum insequentium studium. Sed et quam
 in regionem abisset incertis expedire nullum
 certum licebat insequendi ¹¹¹ consilium.
 C Quis enim tam sagax et acris ad indagandum, vel
 potius tam in divinando felix, qui in tanta vastitate
 solitudinis nullam formam vestigii petroso in solo
 asperoque retinentis investigare posset ejus iter?
 — ego jacebam interim pronus humi abjectus in fa-
 citem, mente vero alis tribulationis sursum levata.
 Taliq̄e habitu hæc mecum in occulto dicebam
 Deo, omni attentione mentis, tanquam mox nimirum
 moriturus, in oratione delixa et nusquam distracta.
 In securitate quippe diffunditur inter orandum et lon-
 ge evagatur animus minus sibi attendentium, mer-
 curaturas, navigationes, ædificationes, plantationes,
 desponsationes, matrimonia, concubitus, expeditio-
 nes, quæstus, judicia, fora, tribunalia, thronos, præ-
 cones, prætores, inimicorum ultiones, amicorum
 D occurus et convivia, tribunatus functiones, pu-
 blicas et curationes domesticas sibi repræsen-
 tans, ipsamque adeo imperatoriam dignitatem. At cum
¹¹² eum in angustiis, imminens justa undi-
 que formidine circumsederit periculum, tum ille
 malo coactus sese in se recipit, ab iisque revocat

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANS.

⁵⁵ ὁ βωμός. ⁵⁶ λιθανωτός καὶ δρ. ⁵⁷ διορῖα. ⁵⁸ ἐδέξατο. ἐπεὶ ταῦτα οὕτως εἶχεν, ἐγὼ πρηγ. ⁵⁹ τῷ
 στενωπῷ τῆς θλίψεως ἄνω κορυφίας. καὶ ταῦτα. ⁶⁰ ἅτε μηδενὸς με καθέλκειν τῶν βιωτικῶν δυναμένου, καὶ
 περισπᾶν εἰς οὐδὲν χρησίμου διὰ τὸ τῆς ἀνάγκης δέξω. ἀλλὰ νήφειν μᾶλλον καὶ ἐργηγορεῖν παρασκευάζον-
 τος, καὶ τῆς εἰς αὐτὸν ἐλπίδος ἐκκρέμασθαι: cætera desunt usque ad ἐργαζόμενον εὐκόλῳ βίπῃ. ⁶¹ κτι-
 σεως μόνος δημιουργῆ. ⁶² ἔχεις ἐν χειρὶ. Palat. ⁶³ ἀλόγου ὀργῆς, ὅταν. ⁶⁴ πυρὸς δύναμιν ἀμαρυσίας
 χρομ. ⁶⁵ φίλῳ μόνῳ νάρκῃ ἐνθεῖς. Siort. et Palat. ⁶⁶ καὶ τρίχα τούτων, καὶ χρῶτα.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(13) Καὶ ἄρθρον βαθέος, etc. Commodius forte
 legeretur, καὶ ἄρθρον θυητέον ὠμολογημένος ἦν,
 aut certe si nihil hic mutamus, infra scribendum
 est verbum θάνατος in nominandi casu, cum in
 accusativo esset in libro; refertur enim ad ὠμο-

λογημένος· ὃν ἐκώλυσε, forte ὡς καὶ ἐκώλυσε.
 (14) Ἀμφίβολος. Rescribendum sine dubio
 ἀναμφίβολος.
 (15) Συστελλασα αὐτὸν. Eodem redit quod
 habet c. T. συστειλάς αὐτόν.

et colligit, in quæ per securitatem solutis se habentis solebat effundere liberrime: totus est in doloris sui causa, Deumque infinis appellat precibus qui desperatissimas quasque difficultates expleret nictu ac nutu facili solus omnipotens. Ad hunc ego tum igitur verti me, Domine, inquit, mundi totius spectabilis et intelligibilis conditor, qui creaturarum tuarum in tua manu corda tenes, et vertis in misericordiam sævam ferociam impotentis iræ, quoties tibi libuerit justo iudicio tuo emendare temerarias sententias tyrannorum; servareque innocentes quos præceps calculus impotentis libidinis morti addixerat. O qui crudelitatem belluarum mitigas ferocium ad tamenam humanorum corporum anhelantem. Qui flammæ reflectis quævis admissum impetum, et nutu benevolo torporem injicis ardori vigentissimorum ignium; sicque protegis incendio ¹¹ damnatos inopinata tua atque **113** ineffabili potentia ut cutis et capilli tenerorum corporum valentiora fuerint adjuvante te flagrantissimis æstibus fornicis.

Serva me nullam alibi quam in te repositam **A** Σῶσον τὸν οὐδαμῶθεν ἔχοντα βοηθείας ἐλπίδα, τὸν ὅσον οὐδέπω τῆ τῶν ἐχθρῶν κρίσει τοῦ ζῆν ἀφρημένον, τὸν ἐκ τοῦ εἰκότος ἤδη νεκρὸν· μὴ δῶς δαίμοσι σπονδὴν γενέσθαι τὸ ἐμὸν αἶμα, μηδὲ κνίστη τῶν ἐμῶν σαρκῶν εὐφρανθεῖσαν πνεύματα ποτηρὰ ¹² Ἄστρω με θύειν ἡὐτρέπισαν ἐπωνύμω λαγνείας ¹³ πάθει (16). Μὴ γενέσθω τὸ σῶμα, ἕως ¹⁴ εἰς τὴν σήμερον ἀγνὸν, δαίμονος ἀκολασίας ἐπωνύμου θῦμα καὶ ἱερεῖον· ἀλλὰ μετάβαλε τὴν θηριώδη καρδίαν τῶν ἀνημέρων πρὸς τὸ ἐπεικῆ; καὶ ἡμέρον, ὁ μεταβαλὼν ἐπὶ Ἐσθῆρ φλεγμαίνουσαν ὄργην Ἀσσοῦῆρου βασιλέως Μηδείας, καὶ τρέψας ¹⁵ θυμὸν ἀπνηθῆ εἰς ἔλεον συμπαθῆ. Σῶσον ψυχὴν δουλεύειν σοι προθεμένην· ἀπίδος πατρὶ πρεσβύτη καὶ θεράποντι σὺ υἱὸν ἀδαῆ ¹⁶ καὶ θεοσεβεῖν ὅσον εἰς πρόθεσιν μέλλοντα. **B** Οὐ γὰρ φόβω κινδύου νῦν τῆς ὁμολογίας ἄρχομαι ταύτης, ἵνα τῆς σωτηρίας ἀμοιβὴ νομισθῆ ἢ ὑπόσχεσις· προέλαβον γὰρ ἐξουσίᾳ λογισμοῦ τὴν ἀνάγκην τῆς ἀγωνίας. Δεῖξον πίστιν εἰς σωτηρίαν ὀξύτεραν ποδῶν, καὶ ἐλπίδα τῆν σὴν, φυγῆς ἀσφαλεστέραν. Ἀπέδρα τὸν θάνατον ὁ σὺν ἐμοὶ ἱερουργεῖσθαι μέλλων πρῶτ, καὶ φυγῆ τὴν σωτηρίαν πεπύρισται· ἐγὼ δὲ μεμένηκα τὸ σοι δοκοῦν περιμένων, καὶ ἐν χερσὶν εἰμι τῶν σῶν ἐχθρῶν ¹⁷ τῆ σῆ βοηθεῖς πεποιθώς. Ἐκεῖνος τοῖς ποσίν ¹⁸, ἐγὼ τῆ σῆ δυνάμει πεπίστευκα· μὴ γενέσθω τῆς σωματικῆς ἐλπίδος προσδοκία ¹⁹ ἀσθενεστέρα. Σέσωσται τὸ σκότει πρὸς φυγὴν ἀποχρησάμενος ἐκεῖνος, καὶ σέσωσται ²⁰ καλῶς· ἰδοὺ ²¹ κατέλαβεν ἐμὲ τὸ φῶς ²² τοῖς ζῶσιν πρὸς ἐργασίαν τῶν σῶν ἐντολῶν χαρίζόμενος. Οὕτως με προσυχόμενον μετὰ δακρῶν πικρῶν ἐφθασεν αὐπὼν ὁ δρθρος· καὶ ἀνακύψας εἶδον ἄρτι τοῦ ὀρίζοντος τὸν ἑωσφόρον προσκύπτοντα ²³. Ἄναστας οὖν ἀπὸ τῆς πτώσεώς μου ἐκάθησα τὰς χεῖρας περιπλέξας τοῖς γόνασι, καὶ τὸ πρόσωπον ἐπὶ τούτων κατακλίνας, τοὺς

¹² Dan. iii, 20 seqq. ¹³ Esther xv, passim.

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

¹² θύειν ἡὐτρέπησαν πρῶτῶν λαγνείας. ¹³ τὸ σῶμα! τὸ τῆς Παλαί. ¹⁴ καὶ στρέψας θυμὸν. ¹⁵ υἱὸν ἀμαθῆ κακῶν, καὶ θεοσεβεῖν ὅσον. ¹⁶ εἰμὶ τῶν ἐχθρῶν τῆ σῆ. ¹⁷ ἐκεῖνος τοῖς ἑαυτοῦ ποσίν. ¹⁸ ἐλπίδος ἢ θεῖα προσδοκία πρὸς τὸ σώζειν ἀσθεν. ¹⁹ καὶ σέσωθω. ²⁰ ἤδη κατέλ. ²¹ τὸ φῶς τῆς ἡμέρας λοιπῶν. σῶσάν με σοφία τῆ σῆ ὁ τὸ φῶς τοῖς ζῶσιν πρὸς ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν τῶν σῶν χαρίζόμενος; in cod. Sfort. et Palat. ²² φόρον προκύπτοντα Sfort. et Palat.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(16) Ἄστρω με θύειν ἡὐτρέπισαν ἐπωνύμω λαγνείας πάθει. Nam et Ἄφροδίτη Græcorum, et Venus Latinorum, et stellam ac deam ejus nominis, et simul etiam libidinem significat. Est autem astrum matutinum, sive Lucifer et Φωσφόρος, eadem stella una e septem errantibus quæ commu-

niter Venus dicitur. Cicero lib. ii *De natura deorum*, sect. 54: *Infima est quinque errantium, terræque proxima stella Veneris, quæ Φωσφόρος Græce, Lucifer Latine dicitur, cum antegreditur solem; cum subsequitur autem, Ἐσπερος, etc.* Eadem docet Plinius, lib. ii, cap. 8.

κόπους ἐπλήρουν δακρῶν. Καὶ πάλιν ἐβόων τῇ καρδίᾳ Α πρὸς τὸν δυνάμενον ἐξελεύσθαι με συντόνῃ τῇ δυνάμει τοῦ πνεύματος, θαυμάστῶσιν, λέγων, μετ' ἐμοῦ τὸ ἔλεός σου, Δέσποτα, ὁ ζωῆς ἔχων καὶ θανάτου ἐξουσίαν⁷⁸, ὡς ἐθαυμάστῶσας μετὰ τῶν ἐν ἀνάγκῃ καταστάντων⁷⁹ ἁγίων, καὶ ρυθέντων ἐκ πάσης θλίψεως, ὅπως ἔχομεν ἡμεῖς παρόρησιαν ἐπικαλεῖσθαι σε καὶ θαρσύνειν⁸⁰ ὅτι ρυθιζόμεθα ἐν οἷς ἂν ὦμεν ἁκακοίς, ἐν ἐκείνοις⁸¹ ἔχοντες ὑπογραμμὸν βοήθειας τῆς τῆς. Σὺ τὴν Ἰσαὰκ παρ' αὐτῷ κείμενον τῷ βρωμῷ ἐρρύσῃ σφαγῆς· καὶ μέλλοντα βαπτίζειν τὸ ξίφος τὸν πατέρα περιέσπασας ἤχῳ φωνῆς. Σὺ τὸν Ἰωσήφ ἐξεβλῶ φωνῆς ἀδελφικῆς δεξιᾶς, καὶ πάλιν ἐπιθουλουθέοντα δεσμιῶν ἀδίκων ἐρρύσῃ καὶ φυλακῆς, καὶ μετὰ μακρὸν πένθος ἀπέδωκας βασιλεύοντα τῷ πατρὶ. Σὺ τὸν τοῦτου πατέρα Ἰακώβ ὁμοίως ἐρρύσῃ ἀνάγκης, φόβου τοῦ πατρὸς⁸² ἐλευθερώσας, καὶ μανίας τοῦ ὀμοθυμίου Ἡσαῦ⁸³ σώσας παρὰ τῷ Λαβῆν εἰς τὴν μέσσην τῶν ποταμῶν, ἐν ἧ καὶ Μωσῆν ἐρύλαξας τὴν Αἴγυπτίων φεύγοντα τυραννίδα (17). Σὺ δύο νεκροῦς παῖδας ἀπὸ κλίνης ἀναστήσας τῇ προφητικῇ προσευχῇ ζῶντας παρέστῆρας χήραις μητράσιν. Αὐτὸς εἶ, Δέσποτα, ἀναλλοιώτως τε τῇ αὐτῇ δυνάμει⁸⁴ ἐργαζόμενος τὰ παράδοξα τότε καὶ νῦν⁸⁵. Ἀπόδος καμὲ πατρὶ ἐπιζῶντι⁸⁶ τὸ σὺν ἔλσος. Δυναστα, καὶ λύσον πένθος ἀπαρηγόρητον βοήθειᾳ τῇ σῆ, καὶ δὸς τοῖς οὐκ εἰδόσι σου τὸ ὄνομα θαυμάζειν τὸ κράτος τῆς σῆς ἰσχύος, πολυμήντε Βασιλεῦ πάσης δυνάμειας!

isti; ac tandem, longo luctu confecto nihilque jam minus speranti regnantem patri reddidisti⁸⁷. Quem ipsum patrem hujus Jacobum simili ex necessitate eripuisti, eo, quod a patre merito timebat, eum malo liberans, et a furore crudelis Esau perductum in Mesopotamiam apud Labanum servans⁸⁸; qua ipsa in Mesopotamia Mosem quoque Ægyptiorum tyrannidem fugientem illæsum præservasti⁸⁹. Tu duos pueros mortuos ex lectulo excitatos in amissam vitam prophetibus orationibus vivos reddidisti viduis matribus⁹⁰. Idem nunc es, Domine, permansesque immutatus eadem hodie quoque præditus potentia qua illa tunc prodigia perpetrasti. Redde me quoque patri speranti **117** tuam misericordiam, o princeps, et solve luctum inconsolabilem auxilio tuo; et da nescientibus nomen tuum unde admirari vim queant invicti roboris tui, o nunquam satis laudate Rex omnis potestatis.

⁷⁸ Psal. xvi. 20. ⁷⁹ Gen. xxi. 9 seq. ⁸⁰ Gen. xxxvii. 26 seq. ⁸¹ Gen. xli. 20 seq. ⁸² Gen. xxi. 45. ⁸³ Exod. ii, 2 seq. ⁸⁴ III Reg. xvii, 22; IV Reg. iv, 34.

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALIATIATIS.

⁷⁸ μόνος ἐξουσίαν. ⁷⁹ πάλαι καταστάν. ἁγίων καὶ ρυθέντων Val. ⁸⁰ καὶ θαρσύνειν ὅτι. ⁸¹ ἐκείνους ἔχοντες. ⁸² φόβου τοῦ ἀδελφοῦ τῶν φόνων ἐλευθερώσας Vatic. ⁸³ Ἡσαῦ ὑπ' ἀδελφοῦ φθονούμενον. ⁸⁴ ἀναλλοιώτως δυνάμει ⁸⁵ τότε καὶ αὐτὸς ἐπάκουσον κάμου νῦν. ⁸⁶ πατρὶ ζῶντι τὸν σὲ τὸν ὄψιστον καταφυγῆν ποιησάμενον, καὶ λύσον πένθος παρακλήσειος ἰσχυρύτερον βοήθειᾳ τῇ σῆ.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(17) *Εἰς τὴν μέσσην τῶν ποταμῶν ἐν ἧ καὶ Μωσῆν ἐρύλαξας τὴν Αἴγυπτίων φεύγοντα τυραννίδα.* Ita etiam legit vetus interpres, et habent codd. ut dubium non sit quin hoc ita sit scriptum a Nilo. Atqui ex Scriptura certum est Mosen ab Ægypto profugum moratum esse in terra Madian (*Exod.* ii, 15). Fuit hæc terra Madian, ut quidem aiunt, in Arabia Deserta. Alii in Felici collocant. Divus Hieronymus in *Locis Hebr.* geminas agnoscit. Quarum alteram, in quam nimirum Moses fugit, divus Basilius Æthiopiam appellavit; alludens ad uxorem Mosis Madianitidem, quæ tamen Æthiopissa dicta reperitur. Sed nemo, quod quidem sciam, terram Madian Mesopotamiam appellavit. Multo minus eandem esse putavit cum Mesopotamia Syriæ, in qua Jacobi sacer Laban

stium tuorum. Ille in pedibus, ego in tua potentia spem posui. Ne sit rei divinæ expectatio minus ad salutem efficax quam rei corporeæ fiducia. Servatus ille est qui tenebris ad fugam est usus et bene servatus est. **115** Ecce jam me lux opprimit quam ut viventibus ad tuorum mandatorum executionem indulges. Sic me orantem non sine amarum lacrymis insomnem adhuc occupavit mane, et suspiciens viditum primum prodeuntem supra horizonta Luciferum. Surgens igitur a prostratione mea assedi pectinatim commissis manibus amplexans genua, faciemque in ea reclinans. Sicque reclinatus sinus oplebam lacrymis, rursusque corde ad eum clamabam qui contenta fortitudine spiritus ex tali tempore me poterat eripere. Mirifica mecum, inquam, misericordiam tuam, Domine⁸⁷, qui vitæ habes et mortis potestatem, quemadmodum mirificasti cum sanctis qui in necessitate constituti per te liberati sunt ex omni angustia, ut habeamus nos fiduciam invocandi te et pollicendi nobis fore ut ope tua liberemur ab iis, in quibus versamur, malis, exemplum in illis habentes sedulitatis in adjuvando tuæ. Tu Isaacum **116** aræ jam impositum cæde prohibuisti, et paterni gladii mox in nati jugulo tingendi captum jam ad vulnus impetum sono vocis tuæ reflexisti⁸⁸. Tu idem Josephum e parricidarum fratrum sanguinariis manibus eruisti⁸⁹: et rursus insidiis adulteræ circumventum, ex vinculis et carcere quem non meruerat innocentem exci-

asti; ac tandem, longo luctu confecto nihilque jam minus speranti regnantem patri reddidisti⁸⁷. Quem ipsum patrem hujus Jacobum simili ex necessitate eripuisti, eo, quod a patre merito timebat, eum malo liberans, et a furore crudelis Esau perductum in Mesopotamiam apud Labanum servans⁸⁸; qua ipsa in Mesopotamia Mosem quoque Ægyptiorum tyrannidem fugientem illæsum præservasti⁸⁹. Tu duos pueros mortuos ex lectulo excitatos in amissam vitam prophetibus orationibus vivos reddidisti viduis matribus⁹⁰. Idem nunc es, Domine, permansesque immutatus eadem hodie quoque præditus potentia qua illa tunc prodigia perpetrasti. Redde me quoque patri speranti **117** tuam misericordiam, o princeps, et solve luctum inconsolabilem auxilio tuo; et da nescientibus nomen tuum unde admirari vim queant invicti roboris tui, o nunquam satis laudate Rex omnis potestatis.

habuit (Gen. xxviii, 6). Humanitas hic igitur huic nostro contigit, ut memoria laboretur. Quid enim dicamus aliud? Nisi forte allegoricum isthic quemdam et mysticum loquendi modum agnoscerimus: qualem videre est apud Basilium, *Epistola ad Chilonem*, sub finem, ubi commendans solitudinem hæc habet: Ἐνταῦθα ἡ ἔρημος ἐν ἧ ὁ λαὸς ἀγνισθεὶς ἐνομοθετήθη· ἐνταῦθα τὸ δρος τὸ Καρμῆλιον ἐν ᾧ Ἡλίας ἀλιζόμενος, τῷ Θεῷ εὐηρέστησεν· ἐνταῦθα πεδίον ἐν ᾧ ἀναχωρήσας Ἐσδρας πάσας τὰς θεοπνευστοὺς βίβλους προστάγματι Θεοῦ ἐξηρέυσατο, et cetera multa. Quæ certum est uni eidem quæcunque fuit solitudini, in quam vel Basilius vel Chilo secesserant, convenire omnia non posse nisi figurate et metaphorice.

In his ego cum essem, surgunt barbari conturbati quod jam legitimum sacrificii tempus effluxisset. Jam enim ortus erat sol, cumque alterum non invenissent, quid esset eo factum interrogabant me, a quo ut audierunt nihil scire me posse qui cum ipsis essem de eo qui non apparet, acquieverunt, neque minati quidquam neque ullis omnino signis indignationis editis. Tunc mihi spiritus constitit, et Deo benedixi qui orationem humilis non sprevisset. Mihi quoque tunc accessio quædam novæ fiduciæ corroboravit animum, Deo utique eam mihi gratiam præbente, ut cum vesci me juberent iis quibus fas non est, recusaverim, et cum mulieribus ut luderem præcipientibus non paruerim: fuit hoc certamen donec ad terminos solitudinis propius terram **118** jam cultam habitatamque pervenimus. Tunc nescio quid cum inter se consultassent illi, inducunt in vicum cui nomen erat Suca, meque venalem ejus loci incolis offerunt. Sed cum sæpe tentata et toties infecta revertissent, nemine illorum me plus duobus aureis emere volente, tandem sibi consuetam iniere viam obtrudendi mei, nimirum productum ad portam vici statuentes, ut solebant, nudum, jugulo meo admovebant strictum gladium nisi aliquis edito ab ipsis pretio emeret caput se mihi amputaturos repente omnibus profitentes. Tunc ad eos qui ad mercatum conveniant ambas ego supplicans protendebam manus, darent quod petebant Barbari, neu nimis videri parci in pretio humani sanguinis vellent, innox repositurum me quidquid insumptum esset, sin servitutum strenue emptori si ita is mallet: imo vel tum etiam cum ei persolvissem impensum in me redimendo pretium dominum eum tamen agniturum. Hæc **119** miserabiliter obsecrans et lacrymantis mei misertus aliquis vix negotium denique transegit convenitque de me. Illinc porro hunc, ut vides, in locum nudinatione rursus alia mercatue sum distractus, ut paucis tandem multa colligam statuamque narrationi tibi molestæ finem: commoveri quippe te video, neque jam abesse longe a lacrymis, ac brevi commune gaudium in tempestivo questu turbatum. Hæc passus ego, Pater, sum, et his defunctus, adjuvante Deo, in libertatem restitutus sum. Quod superest tu ob meam salutem ex summa desperatione inopinato receptam glorifica salutis auctorem Deum.

At tu quidem, inquam, o filii, innumera exhausti pericula multa tolerans aspera, et quantum in expectatione tua certa fuit plurimas unus mortis pertulisti, tametsi præsentem sensum et experientiam Dei beneficium auxilium semper a te prohibuerit. Idem quippe malum est exspectare certo

A Ὡς δὲ ἤμην ἐπὶ τούτοις ἐγὼ, διανίστανται τεο-
ρυθημένοι, ὡς τοῦ καιροῦ τῆς θυσίας παρεφχηκότος·
ἤδη γὰρ ἦν ὁ ἥλιος αὐγάσας ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ μὴ
εὐρόντες τὸν ἕτερον, τί ποτε γεγώνως εἶη ἀνηρώτων
ἐμέ· καὶ πυθόμενοι (18) ὡς οὐκ ἐπίσταμαι, παρ' αὐ-
τοῖς ὦν, περὶ τοῦ μὴ φαινομένου, ἡσύχαζαν, οὔτε
ἀπειλησάμενοι, οὔτε τινὰ δείξαντες ἀγανακτήσεως
σύμβολα. Τότε κατέστη μου τὸ πνεῦμα, καὶ τὸν Θεὸν
εὐλόγησα μὴ ὑπεριδόντα ταπεινοῦ προσευχῆν, θάρ-
σος δέ με λοιπὸν ἐλάμβανεν καὶ παρρησία, Θεοῦ πάν-
τως μοι παρασχόντος τὴν χάριν αὐτήν. Καὶ μι-
αροφαγεῖν κελεύουσιν ἀντέλεγον· καὶ γυναιξὶ προσ-
παίξειν, οὐχ ὑπήκουον προτάσσουσιν· ἕως ἡλθομεν
πλησίον τῆς οἰκουμένης· λοιπόν. Τότε γὰρ οὐκ οἶδα τί·
B βουλευσάμενοι εισάγουσιν εἰς κώμην ⁸⁸ καλουμένην
Σουκά· εἶτα καὶ τὴν ἐμὴν τοῖς αὐτοῖσι προαγγέλλουσι·
πρᾶσιν. Πολλάκις δὲ ⁸⁹ πρὸς ἑαυτοῖς ἐπιστρέψαντες
ἀπρακτοὶ, οὐδεὶς πλέον δύο χροσῶν δοῦναι βεβου-
λημένου, τέλος ἐξαγαγόντες καὶ πρὸ τῆς κώμης
στήσαντες, ὡς εἰῶθεισαν, γυμνὸν ἐπιτιθέασίν μου
τῷ τραχήλῳ τὸ ξίφος, ἦν μηδεὶς ⁹⁰ ὠνήσαιτο, καρα-
τομήσειν πᾶσιν προλέγοντες εὐθέως. Ἐγὼ δὲ τοὺς
πρὸς τὴν ἀγορασίαν παραγενομένους ἰκέτευον ἄμφω
τὴν χεῖρα, δοῦναι ⁹¹ παρακαλῶν ὅσον ἤτουν εἰ βάρβαροι,
καὶ μὴ μικρολόγους ἐφθῆναι τιμὴν δίδόντας αἵματος
ἀνθρωπέου, ἀποτίσειν οὐκ εἰς μακρὴν τὴν ⁹² τιμὴν
λέγων, καὶ δουλεύσειν τῷ πριαμένῳ, εἰ βουλῆθε, ἢ
προθύμῳ δεσπότην ὁμολογῶν, καὶ μετὰ τὴν τῆς
τιμῆς ἀπόδοσιν, τὴν τὴν ἐμὴν ζωὴν ὠνήσάμενον.
C Οὕτως οὖν μέ τις ἐλεήσας ποτινύμενον καὶ δακρύ-
οντα ἐπὶ αὐτὸ μῶλις. Κάκειῖθεν ἐνταῦθα, ὡς μανθά-
νεις, ἐξώγῃμαι, ἵνα τὰ πολλὰ συνελὼν φράσω συν-
τόμῳ. Ὅρῳ γὰρ σε συγκεχυμένον καὶ πλησίον ὄντα
δακρύων, καὶ τὴν χάριν μέλλοντα ταραττεῖν τῷ
θρήνῳ. Ταῦτα ἐγὼ μὲν πέπονθα, πάτερ, καὶ παθῶν
ἤδη (19) σὺν Θεῷ ἡλευθέρωμαι. Σὺ δὲ τοῦ λοιποῦ
δόξαζε τὸν Θεὸν ὑπὲρ τῆς ἐμῆς ἀπροσδοκίτου καὶ ⁹³
παραδόξου σωτηρίας.

Ἄλλὰ σὺ μὲν, ἔφην, ὦ τέκνον, μυρίους ἂν ἤντη-
σας κινδύνους κακοπαθῶν, καὶ τοὺς πολλοὺς ὑπέμει-
νας τῇ προσδοκίᾳ θανάτους, κἂν αὐτῶν ⁹⁴ τῆς πείρας
Θεοῦ χάριτι διέφυγες. Ταυτὸν γὰρ ἐστὶν ἐλπίζειν θά-
νατον ἀληθῶς, καὶ πείρῃ τοῦτον μαθεῖν. Ἐὼ λέγειν
D ὅτι καὶ χαλεπώτερον· οὐ γὰρ τὸσαύτην ἡ τομὴ, ὅσων

VARIAE LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

⁸⁷ τί κοινῇ βουλευσ. ⁸⁸ εἰς πόλιν καλοῦμαι. Al. solus σὺβαίτα. καὶ τὴν ἐμὴν. ⁸⁹ πρᾶσιν. οὐδ. οὐ-
δὲν δὲ ὄρωντες, ἀλλ' ἀπρακτοὶ πολλάκις ἐπανεληθόντες. ⁹⁰ ἦν με μηδεὶς ὠνήσαιτο ἀνελεῖν πᾶσιν.
⁹¹ χεῖρα προτείων δοῦναι. ⁹² εἰς μακρὰν καὶ τὴν τιμὴν. ⁹³ προσδοκίτου ταύτης· καί. ⁹⁴ κἂν αὐτὸν
τῆς πείρας.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(18) Καὶ πυθόμενοι. Cod. Reg. κειθόμενοι, mi-
nus commode. Paulo ante, πολυύμηγτε βασιλεῦ
πάτρη δυνάμεως. Duo postrema verba tantum erant

in Regio.

(19) Καὶ παθῶν ἤδη, etc. In Tolosano tantum
erat, καὶ παθῶν ἡλευθέρωμαι.

ἡ πρὸ ταύτης ἐργάζεται προσδοκία δδύνη, τῷ μακρῷ (20) φόβῳ παρατείνουσα τὸ τῆς λύπης ἀλγῆμα, καὶ παραμένει ἐπὶ πολὺ ποιούσα ὡς ἀληθῆ τὴν ἐπιτιζομένην δδύνην. Ἐγὼ δὲ ἐν τῷ καιρῷ τῆς θλίψεως ἐκείνης πρὸς τὸν Δεσπότην ἤνοιξά μου τὸ στόμα, καὶ δουλείαν ἐγκρατείας καὶ τῆς ἄλλης κακοπαθείας ἐπηγγελάμην σκληράν, εἰ σε μόνον ἀπολάβοιμι ζῶντα. Καὶ φωνῆς ὄναρ ἤκουσα λεγούσης· Στήσαι ⁹⁵ Κύριος τὸ βῆμα τὸ ἐξελθὼν ἐκ τοῦ στόματός σου. Καὶ δεῖ, τέκνον, μὴ παραβῆναι τὴν ὁμολογίαν, μηδὲ ψεύσασθαι τὸν ἀποκριθεὶς θεῖα βεβαιώσαντα τὴν ὑπόσχασιν, οὕτω τῆς εὐχῆς λαβούσης πέρας, Χριστόν (21). Κάγῳ σοι, πάτερ, ἔφη ⁹⁶, συναντιλήψομαι τοῦ πόνου προθύμως, καὶ κοινωνήσω τῆς ὑποσχέσεως, ἐπειδὴ καὶ τῆς χάριτος ἐκοινωνήσα, καὶ τὸ πλεῖστον τῆς εὐεργεσίας ἐκαρπώσαμην. Σὺ μὲν γὰρ πένθος (22), ἐγὼ δὲ πείραν ἔφυγον θανάτου. Ὅπου γὰρ καὶ τὸ πᾶν εἰς σὴν εἰ ἐγεγονέει χάριν τὸ τοῦ Θεοῦ δῶρημα, ὑπὲρ πατρός ⁹⁷ ἴδαι εὐχαριστοῦντα Θεῷ καὶ τὴν εὐεργεσίαν, καὶ τὴν ἀμοιβὴν οἰκειώσασθαι, ἀνὰ τι δεῖν ὑπὲρ τῆς χάριτος ἐκείνης ἔδει παθεῖν. Εἰ γὰρ εὐξαμένῳ τῷ Ἰεσοῦ ὑπὲρ τῆς ἐν πολέμῳ νίκης ὑπηρέτησεν ἡ θυγάτηρ· οἰκείῳ φόβῳ, καὶ θῦμα γενέσθαι καὶ ἱερεῖον κατεδέξατο ὑπὲρ τῆς τοῦ πατρὸς εὐδοκίμησης, τίς ἂν εἴην ἐγὼ μὴ ταχὺς ἐκτιστής (23) προστρέχων ὀφειλήματος (24) πατρικοῦ; καὶ τοῦτο χρέως Θεῷ ⁹⁸ ἀποδοῦναι μέλλων τῷ τὴν ἔκτισιν ἀμείβεσθαι· πάλιν εἰδοῦς δευτέρᾳ χάριτι, καὶ τὸ ἀποδοῦμενον χρέως ⁹⁹ (25) οὐχ ὡς χρέως ἀπολαμβάνοντι, ἀλλὰ δανειζομένῳ τοῦτο, καὶ χρεωστῆν ὁμολογοῦντι τὴν ἔκτισιν, ἀμοιβὴν τῆς τοῦ ὀφειλέτου εὐγνωμοσύνης ἄλλην ὡς ¹ δανείου ποιουμένῳ τὴν αὐτοῖς δωρεάν, πάντοτε προδιδόντι τὰς χάριτας, καὶ πάντοτε χρεωστῆν χειρογραφοῦντι τοῖς δανειζομένοις τὰς εὐεργεσίας, καὶ τὴν δι' ὅλου τούτων ἀπόδοσιν φιλοτιμίαν λογιζομένῳ, ἵνα καὶ ἀρχὴ χάριτων ἀεὶ, καὶ ὡς ὀφειλέτης ἀποδοῦ ² τὰς χάριτας, διὰ τὸ δωρητικὸν τῆς φύσεως καὶ φιλοτίμον. Ὅθεν συνεκτιστὴν ἔχων πρόθυμον, πάτερ, ἀρχοῦ τῆς ἀποδόσεως. Πάντως δὲ Θεὸς τὴν δύναμιν εἰδὼς τὴν ἡμετέραν, πρὸς ταύτην ἀπαιτήσῃ τὸ ἔσλημα, καὶ ³ οὐ συκοφαντήσῃ τὸ ἀσθενὲς τῆς φύσεως ⁴ μείζονας τῆς ἰσχύος εἰσπραττόμενος πόνους.

A mox adfuturam mortem ac ejus acerbiteratem presentis experiri sensu; poteram dicere etiam illud esse molestius; non enim tantum **120** dolorem ipse ictus infligit, quantum anxia ejus impendentis expectatio, quæ malum producit metu, quo uno solatio tolerabilis fieri molestia queat id illi eripiens, brevitatem, dum accessit cunctantem et futurum representare occupat dolorem. Ego vero illo ipso tam acerbo, de quo narras, tempore ad Dominum aperui os meum religiosamque certorum jejuniorum cæterarumque asperæ hujusmodi afflictationis observationem rite suscepturum me promisi Deo, si te modo voti reus, filii, salvum aliquando atque incolumem reciperem. Vocemque in somnis audivi dicentem: Firmabit Dominus verbum quod egressum est de ore tuo. Et nunc oportet, filii, convictum me hujus religionis a pactis conventisque non resillire, neque contra promissam professamque fidem Christum fallere qui divina responsione promissionem confirmavit, postquam in tanto beneficio tua representanda salute hujus voti me damnavit. Me quoque æquum est, ille inquit, o Pater, in partem admitti laboris istius, omninoque non committam ut cum ad me **121** multo maxima pars gratiæ quam isto voto meruisti pervenerit, non eandem ego partem in persolutione hujus mihi sumam officii quam in ejus fructu habeo. Nam cum hæc tua devotio te luctu tantum, me vero etiam crudeli morte liberaverit; manifestum est eam mihi utiliore fuisse quam tibi. Quanquam ut omnis esset tibi fructus proprius, dignum tamen erat filium in reddendis Deo gratiis et patris voti rei fide liberanda onus ultro subire hujus officii, et privatim in se suscipere, quamvis molestum esset quidpiam in hujus persolutione debiti patiendum. Si enim voti convicto Jephthe relata, pro qua pactus erat, in bello victoria, non recusavit filia propria morte servire paternæ religioni; sustinuitque super aras mactari victima, et paterni promissi fidem sancire suo sanguine, tanti patris existimationem filia fecit ⁹⁷. Quid me ignavium nisi ultro appetam, atque adeo occupem et præcipiam persolutionem hujus debiti mea causa a patre contracti? Præsertim cum

⁹⁷ Judic. xi, 34.

VARIE LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

⁹⁵ στήσαι Κύριος τὸ βῆμα ἢ στήσαι τὸ ἐξελθὼν Sfort. ἐξελθὼν Vatic. Altemps. ⁹⁶ πάτερ, ὁ παῖς ἔφη. ⁹⁷ A verbis ὑπὲρ πατρός ἔδει εὐχαριστοῦντα usque ad ἐκείνης ἔδει ποθεῖν desunt. ⁹⁸ τοῦτο χρέος Θεοῦ. ⁹⁹ χρέος. ¹ ἄλλην ὡς δανείου ποιουμένῳ τὴν αὐτοῖς δωρεάν desunt. ² ἀποδοῦναι τὰς. ³ καὶ deest οὐ συκοφαντήσῃ. ⁴ τῆς φύσ. ἐπιστομῆνός; οὐ μείζονας τῆς ἰσχύος ἀπαιτήσῃ πόνους.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(20) Τῷ μακρῷ, etc. Hæc verba usque ad τὴν ἐπιτιζομένην δδύνην, inclusive aberant ab exemplari Regio.

(21) Λαβούσης πέρας, Χριστόν. Sensus est commodus, ut scripsimus et distinguimus. Serò tamen pulsavit animum suspicio verisimilis scriptum, forsitan a Nilo fuisse (cujus scripturæ nonnulla vestigia in libris erant) χρηστέον, ut sit adjunctum nominis πέρας. Nam et collocatio verborum in nostrâ lectione nescio quid alienum præfert a

consuetudine Græcorum. Statuat æquus lector ut volet.

(22) Πένθος. Etiam hoc tam levemonebo fuisse in regio πάθος, sed Tolosanum manifeste melius.

(23) Ἐκτιστής. Cod. Reg. Ἐκκληρωτής.

(24) Ὄφειλήματος. Reg. ὀφλήματος.

(25) Ἀποδοῦμενον χρέως, in cod. Tol. statim sequebatur ἀπολαμβάνοντι. Nos ex cod. Reg. inseruimus illa verba, οὐχ ὡς χρέως.

praesentatur debitum, **122** non pro debito accipere, sed pro merito gratuito ac beneficio cuius se sponte debitorem fateatur, ut non solvere istud, sed fenerari sit et quaestuosissimam bonorum caelestium nundinationem exercere; Deo ad singulos conatus nostros referendae gratiae, dona non solum in praesens multiplicante, sed plura etiam in futurum pollicente, et obsignatis ad id tabulis ac chirographo subscriptis se nobis obligante, hocque adeo ipsum in lucro ponente, et ad gloriam suae magnificentiae pertinere reputante, si praetextus excogitet bene nobis faciendi; ac non tantum immerentibus prima dona gratiarum liberaliter indulgeat: sed etiam aliquem grati animi sensum ostendentibus, tanquam hoc ipso in aere nostro esset, reddat fide debitoris ea quae nunquam debuit; et novorum semper accumulet copiam bonorum: ex proluxa quadam et ad largiendum effusa liberalitate beneficentissimae naturae. Unde cum ad istam solutionem voti, promptum et paratum habeas me socium, pater, aggredere, age sis quamprimum ad reddendum quod debes. Deus vero qui facultatem omnem nostram, quanta demum sit praecclare novit, omnino ad ejus modulum exiget repetitionem debiti, neque calumniabitur **123** imbecillitatem naturam, ut majores nobis labores imperet quam vires ferant.

Haec ego ejus verba hac excepi comprecatione: **A** Utinam, Alii, venire in rem liceat et capessendo opere praesens studium navare, ut et promissio cum quem decet habeat exitum, et votum approbetur efficax, et merces labores consequatur! Omnis enim operis quod secundum Deum sit finis hic est et terminus, ut acta praemiis consignentur et coronae testimonium reddant certamini. Quando hoc ita comparatum est ut certum argumentum probitatis operum fides ac dignitas mercedis habeatur, et cui bravium attributum sit cum perite utique esse in certamine strenueque versatum praedjudicata vulgo sit opinio. Caeterum ejus loci episcopus, vir sanctus et Dei amans, cum nos omni hospitalitate diu benevolentissime fovisset, et ex aegritudine calamitatis praeteritae non mediocriter recreasset, nos ut secum maneremus invitabat, officiosissime pollicens cum omni nos illic tranquillitate quietissime victuros, si **124** luberet. Idem tamen ut nolle nos vidit, modum posuit officio, ne recordari pretii redimendo puero impensi et herili jure tanquam mancipium retinere velle videretur. Ea gratia arbitrio nostro utrum vellemus permisit, unum hoc tantum amice perseverans blanda tyrannide obtinuit, ut nobis recusantibus sacerdotalis officii jugum imponeret. Nos enim onus reputantes tanti ministerii hoc ejus consilio contristati deflebamus, nec ferebamus facile tantam imponi nobis molem officii, quod tam emendatam et sublimem caelestis vitae rationem exigit, qualem vix sancti praestare de se audeant. Illis quippe ipsis quoque grave hoc

Τούτοις χάγυ συντηξάμην τοῖς λόγοις καί, Τούτοις εἶη εἰς ἔργον ἐλθεῖν, καὶ ὀφθῆναι ἐν πράγμασιν, εἶπον, ὡ τέκνον, ἵνα ἡ ὑπόσχεσις πέρας λάθῃ χρηστὸν (26), καὶ ἡ εὐχὴ γένηται ἐνεργῆς, καὶ μισθὸς ἀκολουθήσῃ τοῖς πόνοις. Τοῦτο γὰρ παντὸς ἔργου κατὰ Θεὸν γινομένου τέλος καὶ ὄρος, τὰς πράξεις σφραγισθῆναι ταῖς ἀμοιβαῖς, καὶ μαρτυρῆσαι τοῖς στεφάνους τῷ ἀγῶνι· ἐπειδὴ πῶς ἡ ἀξιοπιστία τῶν μισθῶν ἐλεγχος τῆς δοκιμῆς τῶν ἔργων γίνεσθαι πέφυκε, καὶ τὰ ἑπαθλα μαρτύριον τῆς ἀθλήσεως ἀναμφίλεκτον. Ὁ δὲ Θεοφιλῆς τῶν αὐτῶν· ἐπισκοπὸς Θεραπεύσας ἡμᾶς ἐπὶ πολὺ καὶ ἐκ τῆς προλαθοῦστος, κακοπαθείας ἀνακτητάμενος οὐ μετρίως, μένειν μὲν παρ' αὐτῷ παρεκάλει καὶ φιλοφρόνως πᾶσαν ἐπηγγέλλετο ἐν πᾶσιν ἀνάπαυσιν. Ὡς δὲ ἂν μὴ δόξαι βίαν προσάγειν ὑπονοεῖ τῆς ὑπὲρ τοῦ παιδὸς δεδομένης τιμῆς, μηδὲ δεσποτικώτερον ἀπαιτεῖν τὴν παραμονήν, πρᾶττειν ἐπέτρεπε πᾶν τὸ δοκοῦν κατὰ γνώμην. Ἐν τούτῳ μόνον τυραννήσας ἡμᾶς (27) τὸ ὅτι ζυγὸν ἐπιθεῖναι τὴν ἱερατικὴν μὴ βουλομένους. Ἡμεῖς μὲν γὰρ τὸ βάρος λογιζόμενοι τῆς λειτουργίας ἀσχηλόντες ὠδωρόμεθα, καὶ οὐκ εἶχομεν πρὸς τὸ ἐπιτεθεὶν ἄχθος ἀνεκτικῶς (28) ὑπὲρ ἡμᾶς, ὃ καὶ μόλις τοῖς ἀγίοις ἀρμόζει ὅσον εἰς πολιτείας λόγον. Κάκεινοις γὰρ ἐφάνη βαρὺ, καὶ ἠκολούθησαν καλούμενοι ὑπερβαίνειν αὐτοὺς τὸ ἀξίωμα, καὶ Θεῷ ἀντέλεγον ἐπὶ πολὺ προβαλλόμενοι τὸ ἀνάξιον, καὶ παρητοῦντο τὴν χειροτονίαν τὸ ἀσθενὲς προσασκιδόμενοι, καὶ τὸ [ἴσ. καίτοι] πλέον τῶν νῦν ἀπάντων ὄντες ἐπιτήδειοι πρὸς τὸ ἔργον, καὶ ἐξ ἀσκήσεως τῶν καλῶν παρρησίαν ἔχειν (29) ἐν τῇ

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANS.

* ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὃ δὲ Θεοφιλῆς τῶν αὐτῶν. * ἡμᾶς ἐν τῷ τὸν ζυγ.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(26) Ἴνα καὶ ἡ ὑπόσχεσις πέρας λάθῃ χρηστὸν. Quinque hæc postrema verba aberant a Tolosano: et fortasse ex superioribus huc inculcata sunt, ut facile negligi potuerint.

(27) Ἐν τούτῳ μόνον τυραννήσας ἡμῖς, etc. Ha restituumus ex conjectura. Cod. Reg habebat ἐν τούτῳ, Tolosanus vero ἐν τούτῳ.

(28) Καὶ οὐκ εἶχομεν πρὸς τὸ ἐπιτεθεὶν ἄχθος ἀνεκτικῶς, etc. Cod. Tol. habebat εἶχομεν.

(29) Παρρησίαν ἔχειν. Τὸ ἔχειν aberat a Tol. et in Regio scriptum erat ἔχειν. Addam hic ad extremum

Elogium Theodouli ex Menæis Græcorum 14 Januarii: Οὗτος ὑπῆρχεν υἱὸς Νεῖλου σοφοῦ τοῦ γεγονότος μὲν ὑπάρχον Κωνσταντινουπόλει, καταλιπόντος δὲ τὴν δόξαν τοῦ κόσμου, καὶ ἀπελθόντος καὶ μοναστηρίου ἐν τῷ ὄρει Σινὼ μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. Τούτων οὖν καὶ ἐτέρων ἐκεῖσε διαγόντων, καὶ τὴν ἀσχητικὴν πολιτείαν διανούντων ἐξαίφνης ἐπιπεσόντων βαρβάρων καὶ ἀρξασμένων κατασφάζειν τοὺς ἀγίους Πατέρας ὃ μὲν Νεῖλος ἠδυνήθη φυγεῖν, ὃ δὲ υἱὸς αὐτοῦ Θεόδουλος ἐκράτηθη αἰχμάλωτος μετὰ καὶ ἄλλου τινὸς νέου· καὶ θεθνήσκοντες ἐδέοντο. Κατασκηνοῦσαντες δὲ οἱ

λατρίᾳ πρὸς τὸν Δεσπότην μᾶλλον δυνάμενοι. Ἐκεῖ-
νο; δὲ πρέπει εἰλεγε τοῖς πόνοις τὸ γέρας, καὶ τοῖς
καμάτοις τοῦ ἀγῶνος, ὡς ἐνόμιζεν, ἐδίδου μισθὸν τὸ
ἀξίωμα. Ἀπαίρειν οὖν ἐκεῖθεν καὶ πορεύεσθαι βου-
ληθέντες οἰκαθε, ἐφοδιασθέντες πρὸς τὴν ὁδοπορίαν
πολλὴν οὔσαν καὶ μῆκος ἔχουσαν ἰκανόν, φιλοτίμως
ἔγαν, καὶ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ συμπορεύεσθαι ἡμῖν
ἐπαυξάμενος; εἰρήνην τοῦ λοιποῦ βραβεύουσαν, οὕτως
ἀπέλυτον οὐ κομπάσας ἀπειροκάλως ἐπὶ τῇ δεσπο-
τεῖᾳ, ὡς ἴσως τις ἔπερος, αὐθεντιαν τοῦ ἐωνημένου
αὐχῶν, ἀλλὰ καὶ τὸ δόξαν ἀτύχημα ἐπικουφίσας πα-
ρακλήτει πολλῇ, καὶ τὴν δόξαν ἐκκλίνας τοῦ τύφου
ἐπιεικεῖ καὶ μετρίῳ φρονήματι.

certaine, cujus victoribus hoc addere præmii loco sibi placere. Postremo cum discedere illinc et domum reverti decrevissemus idem ille visitico quantum in longam illam viam opus erat liberaliter instructos votis insuper oneratos, cum Dei gratiam nobis itineris comitem et longum domi, postquam eo pervenissemus, pacis fructum comprecaretur, sic demum officiosissime dimisit. Nihil jus ostentans suum et beneficium redemptionis, neque potestatem in caput pretio emptum sibi acquisitam gloriatum, quod minus humanus forte quispiam alius faceret, imo illam ipsam, quæ videbatur, calamitatem venditionis, consolatione multa levans. Denique sublimitatem gradus ac fortunæ suæ ad omnem æquitatis et modestiæ submittere mediocritatem.

Ἐμοὶ δὲ ὁ λόγος ὧδε πεπαύσθω, ὅπου καὶ ἡ πεῖρα
πέπαυται τῶν δυσχερῶν, ἀρχὴν παρασχούσα. Θεοῦ
χάριτι, μετὰ πολλὴν ταλαιπωρίαν τῆς φαιδροτέρης ἡ
ζωῆς.

Τέλος σὺν Θεῷ.

A munus est visum, neque id dissimularunt, cum eo
sunt vocati, majorem esse dignitatem illam quam
ut sibi conveniret, id ipsum etiam diu excusare
ausi apud offerentem hunc honorem Deum, depre-
cantes impositionem manuum, indignitatis et im-
becillitatis propriæ conscientia; tametsi omnibus
qui nunc sunt aut paulo essent iidem ad id munus
aptiores, et propter diuturnam 125 professionem
sanctioris vitæ, virtutumque usum majori fiducia
ad tractationem mysteriorum, et functionem sacri-
ficii possent accedere. Quibus ille contra remune-
randos sibi videri aiebat hujus dignitatis titulo la-
bores, recens a nobis exantlatos in tam difficili

Postremo cum discedere illinc et domum reverti decrevissemus idem ille visitico quantum in longam illam viam opus erat liberaliter instructos votis insuper oneratos, cum Dei gratiam nobis itineris comitem et longum domi, postquam eo pervenissemus, pacis fructum comprecaretur, sic demum officiosissime dimisit. Nihil jus ostentans suum et beneficium redemptionis, neque potestatem in caput pretio emptum sibi acquisitam gloriatum, quod minus humanus forte quispiam alius faceret, imo illam ipsam, quæ videbatur, calamitatem venditionis, consolatione multa levans. Denique sublimitatem gradus ac fortunæ suæ ad omnem æquitatis et modestiæ submittere mediocritatem.

126 Mihi vero hic desinat oratio ubi maiorum experientia cessavit, facultatem præbens ordiendæ post plurimas miseras, Deo aliquando nos juvante, lætioris vitæ.

Finis cum Deo.

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIÆNIS.

Ἡ τῆς ἐν Χριστῷ φαιδρο. addit Sfort. ἡ ἀπολαῦσαι καὶ νῦν καὶ ἐν τῷ μᾶλλον αἰῶνι πάντα ἡμᾶς γένοι-
το δυνάμει, καὶ ἀγαθότητι τῆς ἀγίας καὶ ὁμοουσίου Τριάδος τῶν ἁγίων Ἀββάδων.

PETRI POSSINI NOTÆ.

βάρβαροι ἐβούλοντο σφάζει τοὺς νέους, καὶ θῶσαι τῷ
πρὸ τοῦ ἡλίου ἀνατέλλοντι ἄστρῳ. Καὶ ὁ μὲν εἰς
ἔφυγεν· οἱ δὲ βάρβαροι κοιμηθέντες τοῦ ἡλίου ἀνα-
τέλλοντα (scribe ἀνατελλαντος) καὶ τοῦ ἄστρου κρυ-
βέντος οὐκ ἔσφαξαν τὸν Θεόδουλον. Βουλόμενοι δὲ
πωλῆσαι, δύο μόνον χρυσίνους ἐλάμβανον· καὶ γυ-
μνώσας τὸ ἔξω; ὁ εἰς ἡλθε σφάζει αὐτόν. Τότε τῷ
C. ipse Theodulus, supra qui bis se venditum ait, et
secundum emptorem episcopum fuisse) καὶ ἀπέλυσε.
Καὶ καλῶς βιώσας ἐκοιμήθη. Hæc Latine sic reddo:
Fuit hic filius Nili sapientis, qui Constantinopoli
præfectus fuerat, deinde aperta mundi gloria seces-
sit, et monasticam vitam in monte Sina professus

est cum filio. His igitur et aliis illc degentibus re-
pente cum irruissent Barbari, et cædere sanctos Pa-
tres inciperent, Nilus quidem ipse fugere potuit. Fi-
lius vero ejus Theodulus captus est cum alio quodam
juvene, et vincti trahebantur. Cum autem tendissent
Barbari, mactare juvenes volebant, et facere a tro
solem in ortu præcedenti. Interea duorum unus fu-
git. Barbari in multam diem sopiti ut viderunt or-
tum solem, et luciferum jam occultatum, non ma-
ctarum Theodulum. Consilio vero capto vendendi ejus,
cum duo tantum auri offerrentur: quidam eorum
stricto gladio eum ibat interfectum; tunc redemit
illum episcopus, et liberavit. Inde cum præclure et
religiose vixisset obdormivit. Hæc Menologium.

127 LECTORI.

Sequens etiam opusculum sancti Nili, in quo viri sanctissimi, hactenus ignoti, vitam describit et virtutes
mirabiles commendat, debes, Lector, curæ ac diligentia illustrissimi domini Caroli de Montchal archiepiscopi
Tolosani, cujus schedas erudita ejusdem ipsius manu, sed ex omnium depravatissimo, ut apparet, exemplari
fideliter descriptas, unicum habuimus editionis fundum. Vere dicam: nihil sincerum, nihil erat integrum,
ut divinandum prius quam interpretandum fuerit, et opus scribendum pene de novo potius quam describen-
dum. Quod monendum hic duximus: propterea quod, quæ mihi, si offendi uspiam, errandi causa fuerunt,
eadem tibi esse debent ignoscendi, aut castigandi certe clementius.

128 ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ (50) ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΝΕΙΛΟΥ ΤΟΥ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ¹(31) ΕΙΣ ΑΛΒΙΑΝΟΝ ΛΟΓΟΣ²

SANCTI PATRIS NOSTRI NILI

SENIORIS

IN ALBIANUM ORATIO.

Metalla quidem eorum, qui pretiosi dicuntur, **Α** **Μέταλλα** μὲν τῶν λεγομένων πολυτίμων λίθων, καὶ lapidum, et auríferas venas, inquirent licet, exqui- χρυσίτιδας φλέβας, ἀναζητεῖτωσαν οἱ³ φιλόχοσμοι, sitioris cultus studiosi homines; ac tum demum καὶ τερπέσθωσαν ἀναβρυόμενοι ταύταις ταῖς ὕλαις, sibi placeant, seque circumspiciant magnifice, cum λέγων τι καὶ ἡδύ (32) τῇ ὄψει: ταῖς διαφόροις ἐπαυγα-

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

¹ Deest πρεσβυτέρου. ² εἰς Ἄλβιανὸν μοναχὸν ἐρημίτην. ³ ἀναζητῆτωσαν οἱ.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(50) Τοῦ ἐν ἁγίοις, etc. In schedis illustrissimi archiepiscopi Tolosani erat tantum. τοῦ ἁγίου Νεῖλου λόγος εἰς Ἄλβιανόν. Quæ nos ad usitatum Græcorum morem restituimus. Esse porro γνήσιον hunc fetum sancti Nili, si taceret titulus, stylus clamaret, et gemina multa loca quæ characteres non dubios germanitatis habent. Neque tamen, quod mirere, aut Nicephorus, aut Photius, aut omnino alius, quod sciam, quispiam veterum recentiumve qui indices operum sancti Nili descripserit, orationis hujus meminit. Quod addam ad superioris quoque operis titulum pertinet. Dicitur hic Nilus, Senior, ad differentiam alterius ejus nominis viri sanctissimi, qui in Italia floruit circa annum Christi 4100, professione, studio, virtutibus rebusque gestis, non solo nomine, prioris Nili amulus. Unde merito cum perpetua comparatione ad seniore[m] hunc nostrum, ille Nilus Junior appellatus est. Cujus lectu dignissimam historiam antiquitus scriptam Latinitate nuper et luce donavit illustrissimus D. Joannes Caryophyllus archiepiscopus Iconfensis.

(31) *Εἰς Ἄλβιανόν.* Fuit hic solitarius, et paucis notus; ac præterea parum admodum cum rebus hominum contrahens commercii: unde nihil mirum si exigua et rara exstet in antiquitatis monumentis hujus nominis et hominis memoria: qui illud, ut testatur hic ipse noster Nilus, unice curavit ut vivens lateret. Arbitror tamen reperisse me aliquam hujus viri mentionem in Heraclidis *Paradiso*, quo in libro eo capite quo de Joanne abbate, illo qui Theodosii Senioris tempore prophetiæ dono clarus fuit, narrationem habet; testatur auctor se in Nitriæ solitudine socios habuisse Evagrium, Ammonium et Albinum. Idem hic alibi Albanus dicitur, ejusdem libri cap. 46, ubi ad marginem notatur, eum qui alius Albanus dicitur, Albinum a Palladio vocari. Sed eos Nilus noster conciliat, dum Albanum appellat. Hæc suspicio nostra est, credo non improbabilis: nam tempus mirifice con-

venit. Si enim hic Albanus Joannis abbatis et Theodosii Senioris tempore floruit, ut nostra conjectura vult, potuit utique Nilus, quem sub Theodosio Juniore et Marciano floruisse certum est, ejus in recenti memoria res gestas habere cognititas, easque describere. Quid locus? quam congruit? Testatur infra Nilus noster vixisse Albanum suum in solitudine Nitriæ, quod idem de Albino Albanove suo Palladius et Heraclides tradunt. Hæc habebamus: quæ si cui displicent afferat meliora credituris.

(32) *Λέγων τι καὶ ἡδύ.* Metaphora a gustatu ad visum. Neque enim τὸ λέγων activum solum est, ut voracem et gulosum sonet; sed etiam passivum, ut ea quæ gustatum irritant, et salivam movent, significet; unde τὸ λέγων Gregorio Nazianzeno. *cupedia*, transfertur ad voluptates aliorum sensuum, imo et animorum. Lucianus *De scrib. historia*, delicias orationis et ornamenta exquisitiora *λεχναίαν* vocat. Huc etiam pertinere potest adagium *λεχνότερα τῶν πορφυρῶν*. Tametsi enim id active sumi possit, referrique ad purpuram pisces voracissimum, tamen etiam passive accipi de suavitate coloris purpuræ Erasmus observat, ut, quod ille color pleno quodam flore et vivaci splendore visum pascit, λέγων; dicatur, hoc est. *pellax*. Quo eodem sensu Latine delicatum dictum puto. Martialis:

Et te purpura delicata velet.

Neque absimile videtur schema quo iidem Latini colores quosdam saturos vocant. Virgilius 4 Georg.

hyali saturo fucata colore.

Ita porro usurpari hoc loco vocem λέγων demonstrat locus geminus ejusdem hujus Nili narratione tertio: ἡ μορφή τοῦ παιδὸς ἔχουσα λέγων τι καὶ ἐπαυγόν. Hæc diligentius a me dicta sunt, quia viri docti, cum hoc non cogitarent, corrigendum hunc locum putabant; et alii λέγων τινὰ ἡδύ; alii συγγόν τι καὶ ἡδύ reponendum censebant, quod minime necesse est.

ζούσαις ἁ τῶν χρωμάτων μορφαῖς. Βίους δὲ ἀγίων ἀνδρῶν, καὶ ἀρετὰς ἀνθρώπων κεχωρισμένων τοῦ κόσμου, καὶ λαθεῖν σπουδαζόντων, ἐφ' οἷς κατορθοῦσι καλοῖς, ἀνιχνεύεωσαν οἱ φιλόθεοι, πρὸς μίμησιν τῆς αὐτῶν ἀγωγῆς. Καὶ γὰρ ἄτοπον ἀληθῶς καὶ λίαν ἀνόητον ἐκείνων μὲν τῶν τοσαύτην τοῖς ἀνθρώποις ἐργαζομένων βλάβην, ὅσῃν οὐκ ἂν τις βραδίως τῷ λόγῳ δηλώσειεν, πολλήν τινα ἔχειν πρόνοιαν καὶ σπουδῆν, ὡς ἂν αἱ φυσικαὶ τούτοις προσεπινοσμούμεναι εὐμορφίαι δέλεαρ ἡδονῆς γίνωνται τοῖς ἀκολάστοις, τῷ περιλάπτῳ κόσμῳ ἐρεθιζομένοις τὰ πάθη πρὸς τὸ μανικώτερον τῶν δὲ δυναμένων κοσμησαὶ ψυχὴν, καὶ τὸ πλημμελὲς διορθώσασθαι τοῦ βίου, τοσαύτην πάλιν βραθυμίαν καὶ ἀμέλειαν, ὡς καταφρονεῖν τῶν σπουδαίων, ὡς ἔδει τῶν ἀδιαφόρων, ἢ μᾶλλον τῶν ὑπερβίων. Τί γὰρ λίθοι, καὶ χρυσὸς, καὶ ἡ πρὸς βλακειάν ἄλλη χρησιμεύουσα ὕλη τὴν ἀνθρώπινον ὠφέλιγε βίον; Τί δὲ οὐκ ἐβλάψεν, καὶ ἠδίκησεν ἐν πᾶσιν ἀνθρώποις πάντων αἰτίαι γενόμενα κακῶν; Διὰ ταῦτα πλεονεξίαι, ἀρπαγαί, τυραννίδες, ληστεῖαι, φόνοι· διὰ ταῦτα λεηλασίαι, καὶ πορθησίαι, βαρβαρικοὶ καὶ ἐμφύλιοι πόλεμοι, ἀντεπιτιθεμένων ἄλλων ἄλλοις ἐπιθυμίαι χρημάτων. οὐδὲν οὐτε παθεῖν, οὐτε διαδραῖσαι παραιτουμένων ἕως ἂν ὁ σκοπὸς ἐπωσοῦν ἢ οἰκείῳ, ἢ τῶν ἐναντίων ἀνυποψή φόνου. Πολλάκις γὰρ μετὰ τοῦ μηδὲν ἀφελῆσθαι τῶν κεκτημένων, οἱ ἐπιτιθέμενοι δυνήθησαν, καὶ αὐτοὶ προσσπῶλοντο τῇ ψυχῇ⁶, θανόντες· ἐλεεινῶς, ἀμφιβόλου κέρδους ἐλπίδι οἰκτιστον ὑπομεινάντες τελευταίην, καὶ φθάσαντες παθεῖν ὅπερ εἰς τοὺς ἐναντίους εἶχον αὐτοὶ δρᾶσαι σπουδῆν. Ἀκοῆ δὲ τῶν εὐ βεβιωκότων, καὶ μάθησις τῶν πεπραγμένων αὐτοῖς ἀγαθῶν ἔργων μεγάλη τοῦς πολυπραγμονήσαντας ὀνίησι· λύχνος τῶν λαθάνοντων γενόμενα πρὸς τὸ καὶ γινῶναι καὶ πράξαι τὸ τέως ἀγνοηθῆναι, ἕως τότε ὠφέλιμον.

vitam etiam ipsi profuderunt, exitu miserabili, incerti lucri spe luctuosissimam tolerantis mortem, atque eam ipsam, quam in adversarios machinabantur, perniciem suscipere in seipsos occupantes. Auditio verò earum rerum quas præclare sancti viri gesserunt, dum viverent, et diligentia cognoscendū 131 præclara illorum opera, multum iis quos ea meditatio exercuerit, prodest; lampas enim illa velut quædam est, cuius usi lumine, et agnoscant et faciant ea, quæ, licet utilia, tamen ignoraverant catenus.

Οἱ μὲν γὰρ πάντως ζηλώσουσι τὴν ἐκείνων ἀρετὴν, πόθον εὐδὸς λαβόντες αὐτῆς· φυσικῆ τινε ὀρμῆ τῆς ψυχῆς τῷ καλῷ προτιθεμένης. Οἱ δὲ θαυμάσουσι ταύτην, καὶ τὴν μίμησιν κωλύει τις συνήθεια πονηρὰ· ταλανίζοντες ἑαυτοὺς, καὶ τέως εἰδότες ὡς ἀπολείπονται τῷ καλῷ⁶ ὅπερ οὐ μικρὸν εἰς ὠφελείας λόγον, αἰσθησὶν ἔχειν τῶν ἐν οἷς εἰσὶν κακῶν, καὶ μὴ ἀπατᾶσθαι σεμνυνομένους ὡς ἀστεῖοις τοῖς λίαν αἰσχροῖς· καθάπερ εἰνὲς τῶν ἀπληγῆκτόν, οὐκ ἔτι τῇ ἀμικρῆ νυττόμενοι, ἀδεῶς τὸ τραγὺ ταύτης καὶ ὄσθητον ὀδεύουσι, καὶ πεπωρωμένοι τὸ συνεῖδῶς ὡς οἱ τετυλωμένοι⁷ ποδὶ ἀκάνθαις ἐπιβαίνοντες καὶ σκόλοψιν, καὶ οὐδὲν πάσχοντες ὡν ἔπαγον πρὶν ἐνεπιθῶσιν τῇ σκληραγωγίᾳ, τυφροῦ ὄντι καὶ ἀπαλῷ τῷ ἔχρει, καὶ τῆς τυχεύτης εὐθελίως⁸ αἰσθανόμενοι

VARIE LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

⁶ ὀπαυαζούσαις τῶν. ⁷ τῇ μάχῃ θανόντες. ⁸ αἰσχροῖς τῶν ἀπληγῆκτόν. ⁹ τετυλωμένῳ ποδὶ τυχέως.

A ex tot illis variarum vestium et ornamentorum coloribus 129 splendor emicans quidam intuentium oculis gratæ suavitatis illecebra delinierit. Vitas vero sanctorum virorum, et virtutes eorum qui a mundo recesserunt sua recte facta occultandi studio, investigent Dei amantes homines, quo illorum institutum imitentur. Absurdum quippe sane insanumque fuerit, earum quidem rerum quarum tanta exstant in humanum genus importata detrimenta, quanta nemo facile dicendo assequatur, multam gerere sollicitudinem; et studium in eo ponere, ut eæ quas natura corporibus indidit formæ, illis excultæ et fucatæ, sicut voluptatis illecebræ petulantibus; quorum cupiditates ornatus exquisiti fulgore, ad furorem usque proritantur. Eorum autem, quorum ad exornandam animam species valet, et ad immodestiam vitæ componendam, tantam e contrario præ se ferre negligentiam, et incuriam, ut perinde contemnamus res honestas, atque illas si essent indifferentes, vel perniciosæ potius, contemnere deberemus. Quid enim lapilli, quid aurum, quid 130 illa omnia alia, vel ad ostentationem vel ad mollitiem comparata supellex hominum vitæ boni attulit? Quid vero incommoili atque injuriæ non intulit? cum hæc omnibus mortalibus malorum causæ omnium exstiterint. Hinc cupiditates, rapinæ, tyrannides, latrocinia, cædes. Indidem direptiones, vastationesque, bella quoque tum barbarica, tum civilia; aliis in alios, instigante divitiarum aviditate, grassantibus; ac nihil quidquam neque pati, neque agere recusantibus, quoad scopus ipsis destinatus, quomodocumque vel propria, vel adversantium cæde contingeret. Sæpe enim dum pugnant ne sibi quidquam extorqueri, eorum quæ possident, a violentis grassatoribus possit. Quidam enim omnino æmulabuntur eorum virtutem; desiderium illius, ex commemoratione concipientes, anima repente naturali sese impetu ad honestum incitante. Alii vero mirabuntur saltem illam, quamvis imitationem consuetudo quædam intervertat prava: hoc inde consequentes, ut suam ipsorum fateantur miseriam, intelligantque adeo quantum a recto absint; ac, quod ad profectus rationem haud parum est, sensum aliquem eorum malorum concipiant in quibus jacent; neque jam decipiatur iis sese commendantes tanquam honestis, quæ revera sunt turpissima, ut quidam solent quorum ad conscientiam morsum obduruit obstinatio, neque jam ullo peccati quod admittunt aculeo punguntur amplius; at securi per illius asperos et

Quidam enim omnino æmulabuntur eorum virtutem; desiderium illius, ex commemoratione concipientes, anima repente naturali sese impetu ad honestum incitante. Alii vero mirabuntur saltem illam, quamvis imitationem consuetudo quædam intervertat prava: hoc inde consequentes, ut suam ipsorum fateantur miseriam, intelligantque adeo quantum a recto absint; ac, quod ad profectus rationem haud parum est, sensum aliquem eorum malorum concipiant in quibus jacent; neque jam decipiatur iis sese commendantes tanquam honestis, quæ revera sunt turpissima, ut quidam solent quorum ad conscientiam morsum obduruit obstinatio, neque jam ullo peccati quod admittunt aculeo punguntur amplius; at securi per illius asperos et

difficiles calles, ac inoffensi gradiuntur. Quippe A quorum tam occuluit conscientia, **132** quam eorum pes qui per spinas et aculeos incedentes, nihil jam patientur eorum quæ pati solebant, antequam se ad istam duritiem consuetudine corroborassent, molli adhuc teneroque plantarum solo ad cuius offensionis sensum et incommodi, facili. Nihil est enim neque tam laboriosum, neque tam molestum corpori, neque tam perniciosum animæ, quod non tempore tandem et assuetudine, leve ac tolerandum evadat, non jam amplius imprimens sensum molestæ, sicut quando recens erat, cum et labore corpus, et dolore animum affligebat, donec habitus in utroque exstitit, qui quod olim difficile ingratumque videbatur, suave etiam efficiat. Postquam igitur in confesso est honestum esse non taceri sanctorum recte facta, et non occultari ea quæ prodita multum in commune prosint, quod et hominum vitam ad angelicam perfectionem informant, terramque adeo in cælum commutent, ea inducenda in mores ratione cælestis institutionis, quæ a commercio **133** curarum et contagione sordium secreta omnium et immunis sit: unum in id intentis singulis quo potissimum modo bene mereri de aliis possint, nemine non ita comparato, quidvis ut pati potius quam inferre injuriam alteri velit: quod hoc sibi quisque persuaserit vanam hanc esse et futilem omnem copiam quæ hic hæret; teneantur vero ardenti omnino desiderio eorum bonorum quæ ad futuram usque vitam nos assectantur hinc migrantes: et nobiscum simul illo translata longe nobis illie sunt utilissima. Age hunc qui hactenus multos latuit, quando et omnes latere semper studuit, tanquam hinnulus in Nitriæ solitudinem immersus offensiones scilicet reformidans vitæ quas sciret, tanquam fulmina desuper ex æthere ruentia, vel etiam gravius affligere non intentam in sui custodiam animam, neque casus ejusmodi declinantem. Hunc, inquam, beatum virum in medium producentes ostendamus omnibus, ne illis qui sunt idonei ad utilitatem ex ejus exemplo percipiendam diutius ignota ea sint quæcunque occultare hominibus **134** homo verecundus et modestus omni studio conatus est, non ille quidem quod invideret aliis imitationem sui, aut gloriari vellet solus possessione virtutum, sed quod ostentationem ut insidiatricem fugeret, quæ vel tum etiam nocere potest, cum in aliorum utilitatem videtur suscipi.

Natus hic in Galatia, nutritus Ancyræ est. Sic autem florem ætatis ad omnem castimoniam rationem exegit, quamvis ob eximium formæ decus multarum importunis cupiditatibus interpellaretur, ut ejus pudor et gravitas admirationi illis ipsis esset: qua ipsa virginali verecundia, potius quam oris venustate, in flagrantissimos illos desiderium accende-

βλάβης. Οὐδὲν γὰρ ἐστὶν οὐ τῶν ἐπιπόνων τῶ σώματι, οὐ τῶν ἐπιβλαδῶν τῆ ψυχῇ, ὃ μὴ γίνεται χρόνῳ καὶ συνηθείᾳ κοῦρον καὶ ἀνεκτόν, οὐκ ἔτι ποιοῦν ἀσθησιν δυσχερείας ὡς ἐπολεῖ ποτὲ ἀηθες ὄν, καὶ πληττον καμάτῳ μὲν τὸ σῶμα, λύπη δὲ τὸ συνειδὸς, ἕως ἕξις ἀμφοτέροις γένεται ἡδὺ πικρῶσα τὸ πάλαι φανὲν χαλεπὸν καὶ δυσάρεστον. Ἐπει οὖν εὖ ἔχειν ὠμολόγηται μὴ σιωπᾶσθαι τὰ τῶν σπουδαίων κατορθώματα, καὶ μὴ κρύπτεσθαι ταῦτα ἄπερ φανερωθέντα πολὺ ποιεῖ κέρδος τῷ βίῳ, ἀγγελικὴν διδάσκοντα πολιτείαν, καὶ οὐρανὸν ποιοῦντα τὴν γῆν τῷ καθαρῷ καὶ ἀμερίμῳ τῆς διαγωγῆς, πάντων εὐεργετεῖν σπουδαζόντων ἀλλήλους, καὶ οὐδενὸς ἀδικεῖν ἀνεχομένου οὐδένα, διὰ τὸ πεπεισθαι λοιπὸν ματαίαν μὲν πᾶσαν ὕλην τὴν μένουσαν ἐνθάδε. Ἐχειν δὲ τὴν ἡρεξιν ἐκείνων σπουδαίαν τὸν πρὸς τὸ μέλλον συμμαθησταμένων, καὶ πρὸς τῶν χρησιμεύόντων ἐκεῖ· φέρε τὸν μέτρι νῦν λαθάνοντα⁹ πολλοὺς, ἐπειδὴ καὶ λαθεῖν ἅπαντας σπουδῆν ἔσχεν αἰε, καθάπερ πρὸς¹⁰ τῆς Νιτρίας ἐγκαταδύς ἐρημίᾳ (55), δεδοικῶς τὰς ἐπιρρείας τοῦ βίου καθάπερ αἰθερίους ἄνωθεν πίπτοντας σκηπτῶς, καὶ πλείον τούτων ἀδικούντας τὴν οὐ φυλασσομένην καὶ ἐκκλίνουσαν τὰς τοιοῦτας συντυχίας ψυχὴν, παρῆργόντες εἰς μέσον μακάριον ἄνδρα γνῶριμον καταστήσομεν· ἵνα μὴ λάθῃ τοὺς πρὸς τὸ ὠφελεῖσθαι ἐπιτηδείοις, ὅσα εὐλαθῆς ὢν αὐτὸς κρύψαι τοὺς ἀνθρώπους ἐσπούδασεν, οὐ φθόνῳ τινι τῆς μιμήσεως, οὐδὲ μόνος θέλων ἐναδρύνεσθαι τῇ κτήσει τῶν κλῶν, φεύγων δὲ τὸ ἐπιδεικτικὸν ὡς ἐπίβουλον, καὶ εἰς θνησὶν ἀδικήσας δυνάμενον.

καὶ εἰς θνησὶν ἀδικήσας δυνάμενον. Οὗτος τῆς Γαλατῶν γῆς βλάβη γέγονεν, καὶ θρέμμα Ἀγκύρας τῆς πόλεως. Οὕτως δὲ τὴν νέαν ἡλικίαν πρὸς σωφροσύνην ἐκυθέρνησεν, καίτοι ὀχλοῦσας δι' εὐμορφίαν πολλὰς ἐσχχῶς, ὡς τῆς αἰδοῦς καὶ τῆς σεμνότητος θαυμάζεσθαι παρ' αὐτῶν, καὶ ταύτῃ μᾶλλον πρὸς πλείονα πῶθον αὐτὰς, ἢ τῷ κάλλει τῆς ὄψεως, ἐκκαίων, ὑπερορωμέννας, καὶ οὐδὲ

VARIAE LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

⁹ λαθόντα πολλοὺς. ¹⁰ πτώξ.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(55) Καθάπερ πρὸς τῆ τῆς Νιτρίας ἐγκαταδύς ἐρημίᾳ. Reliqueram aliquando lacunam post τῆ, καθάπερ, sed tandem ex nonnullis vestigiis deformatissimorum apicum conjecturam expediti ad scribendum πρὸξ. Est enim usitata locutio scriptoribus Ecclesiasticis ut solitarios, qui urbes et frequentiam fugiunt hinnulis comparent, ex Cantiorum n. De solitudine Nitriæ sic habetur lib. n De vitis Patrum, cap. 21: Venimus autem et ad Nitriæ D famosissimum in omnibus Ægypti monasteriis locum: qui quadraginta fere millibus abest ab Alexandria, ex nomine vici adjacentis in quo Nitrum colligitur, Nitriæ vocabulum trahens. Et mox: In hoc igitur loco quinquaginta fere, aut non multo minus cernuntur vicina sibi ci sub uno posita patre tabernacula, in quibus aliqui plures simul, aliqui pauci, nonnulli etiam singulares habitant, etc.

λόγου προστηνοῦς ἀξιουμένας ποτέ. Οὐτ' αὐτὸ δὲ ¹¹ μὴ ἔρεθιζόμενον σωφρονεῖν, καὶ μυρίων κινούντων τὸ πάθος τὸ αὐτὸ τοῦτο ποιεῖν, ἐπεὶ μὴδὲ χειμαζομένην νῦν κυδερνῆσαι σωτηρίως μὴ θορυβηθέντα τῇ ζῆλῃ, καὶ ἐν λιμένι ἐπὶ τῆς πρῦμνης καθεζόμενον ἔχεσθαι τῶν πηδαλίων. Τὸ μὲν γὰρ ἔστιν τῆς τέχνης ἐν δίοτι κα:ρῷ παρασχεῖν τὰ τεκμήρια· τὸ δὲ μὴ παρούσης ἀνάγκης σχῆμα ἐπιδεικνυσθαι ἀμφίβολον εἰ τῇ πείρᾳ κεικόσμηται, ἀλλὰ μὴ τῇ ἀπειρίᾳ ἀπατᾶ τοὺς ὁρῶντας, ἀμύητος ὢν, ὡς τὴν ἐπιστήμην κεκτημένος. Ὅθεν καὶ νέον ὄντα αὐτὸν ἔτι, καὶ οὐπω πρὸς ἐκκλησιαστικὴν ὑπηρεσίαν ἐπιτέθειον, ἐμηχανήσαντο θηρᾶσαι τέχνη πολλῇ, ζημίαν ἡγούμενοι εἰ μὴ καλλωπίζοιτο ¹² τὸ κοινὸν τῆς ἱερωσύνης τῷ οἰκαίῳ καλῷ, καθάπερ κόρη ἐν ὀφθαλμῷ, καὶ ὀφθαλμὸς προσώπῳ ἐμπρέπων τῷ παντὶ σώματι τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἐξάρχοντος τάγματος· λάμπων τῷ βίῳ καὶ πολλοῖς καὶ πᾶσιν ὑπόδειγμα πρὸς ὠφέλιαν γινόμενος, ἐν νέῳ καὶ ἀκμάζοντι σώματι πρεσβυτικῇ καὶ κατεσταλμένην κατάστασιν ἐπιδεικνύμενος. Καὶ οἱ μὲν ἐβίασαντο πλείους ὄντες, ὡς ἐδόκουν, τὸν ἕνα, καὶ τὸ τῆς ἱερωσύνης δικαιοσύνης (54) ἐπεκέρουσαν ἀξιωμα. Ὅ δὲ οὐκ ἐβιάσθη, οὐδὲ πρᾶξαί· τι δυνωπηθεῖς τοὺς ὑπερέχοντας τ' ἐπέτατο παρὰ γνώμην, μέγα τὸ πρᾶγμα, καὶ ὑπὲρ τὴν ἡλικίαν, ὡς ἦν ἀλιθῶς, ἡγησάμενος. Φεύγει δὲ τοὺς πολιτικοὺς θορύβους, καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν προσεδρίαν, τὸ βᾶρος περιεστᾶμενος τοῦ ἐπιτεθέντος ζυγοῦ. Καὶ σπουδῆν μὲν εἶχεν εὐθὺς καταλαβεῖν τὴν ἔρημον, ἐκράτησεν δὲ τῆς ὀργμῆς (55) λογισμῷ δικαίῳ, προγυμνασθῆναι βέλτιον κρίνας τοὺς πρῶτους ἀθλοὺς παρὰ τοῖς ὑψηλῆταις, καὶ ἀλείπταις τῶν ἄρτι τῆς ἀρετῆς ἀρχομένων, ἢ ἀπαιθευερίθητος εὐθὺς προελθεῖν τοῖς τῶν τελειοτέρων ἀγωνισμάτων διδασκάλους, καὶ κάματον τοῦτοις παρέχειν ἀναγκαζομένοις τὰ παιδῶν παραδιδόναι, ἀντὶ τῶν παραδιδόμενων ἀνδράσι, καὶ καταβῆναι τῆς οἰκείας ἔξεως πρὸς τὴν οὐ καθήκουσαν ἐν λόγοις καὶ ἔργοις παιδικὴν ἀσκησιν καὶ νηπιόους ἀρμόζουσαν.

natu reverentia, ut præter animi sui sententiam aliquid admittere sustineret: magnam eam rem, et, sicut vere erat, illius ætatu læ captu majorem reputans. Fugit autem et tumultum negotiorum civilium, et sollicitudinem ecclesiasticæ præfecturæ, onus devitans impositi justi. Ac jam tum quidem in eremum studio ac cupiditate ferebatur: cæterum illum impetum in potestate habuit, salubri consilio statuens longe esse melius apud aliquos velut pædagogos et aliptas, qui rudium exercitamentis præfecti sunt, prima virtutis certamina meditari: quam nulla prævia subactum palæstra, **137** sic repente novum perfectioris disciplinæ se magistris obtrudere, gravem illis futurum quod senes instituendis viris pridem assuetos, cogeret ad puerilis institutionis prima elementa retractanda tradendaque relabi rursus, et descendere ex illa severitate vitæ ad quam consuetudine jam obduerunt, ad puerilem quamdam, et minus consentaneam viris talibus, ac potius ad ætatis infirmioris teneritatem, accommodatam in verbis et operibus exercitationem.

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANS.

¹¹ οὐ ταυτὸν δέ. ¹² μὴ καλλωπίζοι.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(54) Ἱερωσύνης δικαιοσύνης. Videtur esse corruptus locus: ego tamen conatus sum qualemcunque sensum excerpere.

(55) Ἐκράτησεν τῆς ὀργμῆς. Erat in MS. τῆ: ὀργμῆς, ita scriptum sine accentu. Ex quo nos

ὀργμῆς fecimus, potuimus etiam ὀργμῆς rescribere proprius ad vestigia primæ scripturæ. Nam ὀργή quoque appetitum, impetum, cupiditatem sonat, dicta quasi ὀργή ab ὀρέγω, ut viri docti conveniunt.

Cum igitur se ad illos contulisset, qui apud A nos non longe a civitate religiosam in monte meditantur vitam, quibus præerat beatus Leontius tunc presbyter : deinde factus etiam episcopus, vir utriusque vitæ, activæ, inquam, et contemplativæ laude illustris, illis adeo ipsis qui in desertis agebant perfectior : sed qui sciret etiam infirmorum infantiam perpeti, in tironum ingenii prætractandis tritus ; quod haberet inter eos quibus præerat, aliquot semper ejusmodi profectionibus, admistos. Hic **138** noster majores, quam pro tempore quo ibi fuit, progressus cum fecisset, multosque post se reliquisset, majori festinatione corripiens iter quam illa ipsa quam arripuerat admoneret occasio, opus asceticæ professionis illinc in Jerosolymorum regionem transfert, tum studio cognoscendi loca in quibus et mirabilia perfectit opera, et vitam egit, et mortem deinde oppetiit Dominus Jesus ; tum etiam cupiditate proficiendi ex conspectu et congressu sanctorum, qui perfectiorem illic vitam profitebantur ; quorum ex usu cum profecisset, ne dicam cum eos brevi tempore antecessisset, in eam quam supra commemoravi solitudinem strenue confugit, et sacri

Προσελθὼν οὖν τοῖς παρ' ἡμῶν πρὸ τοῦ ἄσπετος ἀσκουμένοις ἐν τῇ θρεῖ (ὡν ἦρχεν ὁ μακάριος Λεόντιος (36), τὸ τηλικαῦτα μὲν πρεσβύτιος ὢν, ὑστερον δὲ γενόμενος καὶ ἐπίσκοπος· ἀνὴρ γὰρ πράξει καὶ γνῶσει κακοσημένους, καὶ τῶν ἐν ἐρήμοις ἀσκουμένων τελειώτερος, ἀλλ' εἰδὼς καὶ τῶν νηπιαζόντων ἀνέχεσθαι, καὶ τοῖς ἔτι τῆς πρακτικῆς ἀρχομένοις συνειθισμένος, διὰ τὸ ἔχειν ἐν τοῖς ὑπ' αὐτὸν μετὰ τῶν προκεκοφῶτων ἀναμειγμένους ἀεὶ καὶ τοιοῦτους), καὶ προκόψας τοῦ χρόνου ταχύτερον, καὶ πολλοὺς παρελθὼν, καὶ ἀνύσας πλέον ἢ καὶ κερὸς ἀνύειν παρῆγεν, ἔργον ἀσκήσεως ἐπὶ τὴν τῶν Ἱεροσολύμων ἀπαίρει καὶ μετανίσταται γῶραν, καὶ ἱστορίας τῶν αὐτοῦ τόπων, ἐν οἷς ἐθαυματούργησεν, καὶ διήγαγεν, καὶ ἔπαθεν ὑστερον ὁ Κύριος Ἰησοῦς, καὶ ὠφελείας τῇ ὄψει τῶν ἐκεῖσε ἀσκουμένων ἀνδρῶν. Καὶ τούτοις ὠφέληται, ἵνα μὴ εἴπω παρελθὼν ἐν ὀλίγῳ, τὴν εἰρημένην καταλαμβάνει ἔρημον, σπουδαίως καὶ τὸ ἀξίωμα κρύψας ἱερατικὴν (37), ἕως ἡδυνήθη λαθεῖν, τὸν μοναδικὸν ὅτι ἀρχόμενος ἀναδέχεται βίον, τοιοῦτος χρηστάμενος τῆς ἀρετῆς διδασκάλους, οἱ πρὸς οὐρανὸν εὐθὺς ἀνεβήπιπταν ¹³ αὐτοῦ τὴν πόθον, καὶ τῆς ἀγγελικῆς διαγωγῆς ἐξήγησαν τὴν ἐπιθυμίαν, καὶ τῆς ἐν πᾶσιν ὀλιγοδείξας

VARIE LECTIONES EX CODD. ALLATIANS.

¹³ ἀνεβήπιπταν.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(36) Λεόντιος. Quis hic fuerit Leontius non facile dixerim : nec scire fas est omnia. Exstant C cuspula varia cujusdam Leontii Latinitate donata a Turriano nostro tom. IV *variarum lectionum* Canisii. Sed præterquam quod non dicitur ille fuisse episcopus, tempora non congruunt ; nam apparet scriptorem illum posteriorem aliquanto Nilo fuisse, ut qui contra corroboratas jam Nestorii et Eutychis hæreses scripserit. Martyrologium Romanum xiv Kalendar. Aprilis meminit Leontii episcopi. Sed neque quo tempore is vixerit, neque cujus civitatis episcopus fuerit, expressum usquam est. Quid si hunc nostrum esse dicamus magni illum Cæsariensem episcopum Leontium, qui unus ex Nicænæ synodi Patribus fuit ? Nam quod ante diximus Albianum æqualem Joannis abbatis ejus qui Theodosio primo imperante floruit, præclare adhuc constare potest. Synodus Nicæna anno Christi 325 celebratur. Fuerit cum ad eam se contulit jam a quinquennio præsul Leontius. Circa annum igitur Christi 318, potuit sub eo adhuc presbytero rudimenta ponere Albianus vitæ melioris : inde ad annum 379, quo Theodosius imperare cepit anni sunt 61, quot annos ab eo tempore in vivis fuisse Albianum incredibile non est, præsertim in solitario : ex quo genere plerique *μαχρῶδισι* memorantur. Quanquam cum ante Theodosii tempora diu floruerit Joannes abbas, potuit illi σύγχρονος Albianus fuisse, licet ad Theodosium non pervenerit. Porro hunc Leontium multos ad perfectam vitam instituisse, quod hic dicit Nilus, attestatur etiam Gregorius presbyter Cæsariensis, in oratione quam scripsit in *sanctos trecentos decem octo Patres concilii Nicæni*, quæ Latine quidem exstat apud Surium. Nos vero eam alias Græce descripsimus ex codice manuscripto illustrissimi Caroli de Mont-hal archiepiscopi Tolosani : unde hunc locum hic ascribam eo libentius quod Græca nondum, quod sciam, edita sunt. Sic igitur loquitur Gregorius : Τοῦ ἱσαγγέλου

Λεοντίου τοῦ τῆς Καισαρέων ἐκκλησίας ἀγιωτάτου προέδρου, οὗ πολλοὶ μὲν καὶ πρὸ τῆς ἐν τῇ κατὰ Νίκαιαν συνόδῳ παρουσίας, ἰδρωτῆς τῆς πίστεως, ἕνεκα καταθέβληνται. Πολλοὶ δὲ δι' αὐτοῦ μάρτυρες τε καὶ ἀθλοφόροι τὸν ἀντίπαλον κατεπάλασαν· πολλοὶ δὲ τῷ τούτου βίῳ διδασκαλῶ [ισ. δ. διδασκάλῳ ἢ διδασκαλεῶ] χρηστάμενοι· οὐρανοπολίται γεγόνασι, etc. Quæ sic Latine habentur apud Surium. *Angelis paris Leontii, Cæsariensis Ecclesie sanctissimi præsulis, cujus multi quidem etiam antequam veniret in Nicenam synodum emanarunt sudores propter fidem. Multi autem per ipsum martyres et victores athleta prostraverunt adversarium ; multique usi ejus vitæ doctrina cives evasere caelestes, etc.* Adduntur enim alia præclara de Leontio : quæ minus ad rem præsentem faciunt. Cæterum hæc pauca quæ descripsimus satis convenienti cum iis quæ de eodem, ut quidem putamus, Leontio tradit hic Nilus. Jam cum hunc Leontium Nilus ait cœnobium rexisse παρ' ἡμῶν, suam patriam designat Constantinopolim, in cujus suburbano colle habitaverit, cum presbyter D adhuc esset Cæsariensis, deinde episcopus Leontius.

(37) Σπουδαίως καὶ τὸ ἀξίωμα κρύψας ἱερατικόν. Narravit supra Nilus non esse passum Albianum initiari se sacris ordinibus, quod tum etiam suam illi oneri imparem arbitrarerit : oportet tamen eum postea inauguratum esse, licet id Nilus non expresserit distinctius. Ac non est incredibile presbyterum fuisse factum : unde aliquando τὸ ἱερατικὸν ἀξίωμα sacerdotalem dignitatem Latine veteram. Revocavi me tamen cum vidi cap. 55 libri supra laudati, qui *Heraclidis paradisi* inscribitur, Albinum quem eundem esse cum hoc Albianum supra diximus, diaconum appellari. Sic enim illic loquitur auctor ejus libri. *Nos igitur cum ego et sancti diacones Evagrius et Albinus vidissemus, etc.*

ἐραστῆντος [ἴσ. ἐρασιβίτης. Poss.], ἐπειδὴ τὸ ἀνευ-
 θεὸς μόναις ταῖς ἀσωμάτοις διαφέρει φύσει, τοῖς
 δὲ σαρκὶ συνδεδεμένοις οὐκ ἔστι ζῆν, μὴ τῆς ἀναγα-
 καίας χρείας ἀναπληρούσης τὸ καθ' ἑκάστην διαπνεύ-
 μενον τῆς τροφῆς. Καταφρονήσας οὖν ἀπάντων ὁμοῦ-
 τῶν ἐπὶ γῆς ὅλος ἀβώδης τῆς ἄνω φιλοσοφίας ἐγένε-
 ντο, οὐ μόνον τὰ περὶ τὸ σῶμα, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ κρι-
 νας πρὸς τὸν σκοπὸν περιττὸν τῷ ψυχῆς ἐπιμελου-
 μένω καὶ ταύτην ἐπειγομένῳ παραστήσασθαι Θεῷ. Τοσ-
 οῦτον γοῦν ἐφρόντισεν τῆς σαρκὸς, ὅσον ἢ πρὸς τὸ
 ζῆν μόνον ¹⁴ ἐβιάζετο χρεῖα. Πάντα δὲ τὸν καιρὸν
 ἀνήλισκεν εἰς τὴν μέριμναν τοῦ πῶς ἀεὶ ἀρέσκη ¹⁵
 Θεῷ· ποταῖς ἐννοίαις, καὶ ποταῖς ἔργοις κοσμεῖται ὁ
 διπλοῦς ἄνθρωπος· ὡς καὶ στόμα σεμνοῖς καὶ ὤφελ-
 λητικοῖς λόγοις ἐρμηνεύον τὴν ἔνδον καθαρότητα,
 τοὺς ἀκούοντας ἀλλίξῃ πρὸς εὐσέβειαν, καὶ τὸ σῶμα
 κατεσταλμένοις κινήμασι παιδεύη τοὺς ὀρώνας τὸ
 εὐτακτον. Οὗτος οὖν καὶ μετὰ τελευταίην μέχρι νῦν
 παρὰ τοῖς αὐτόθι θαυμάζεται, καὶ κλέος αὐτοῦ ἀοι-
 διμον ¹⁶ ἄδεται· πῶς καὶ γλώσσῃ ἀεὶ καὶ ἀκοῇ
 ἐκώλυσεν βιωτικῷ διηγήματος, οὔτε εἰπεῖν τι τῶν
 γινομένων ἐν κόσμῳ, οὔτε ἀκούσαι ποτε ἀνασχόμε-
 νος, ἀκαιρα λέγων πάντα καὶ ἀχρηστα ὅσα μὴ πρὸς
 τὸν προκειμένον σκοπὸν συντελεῖ. Εἰ γὰρ, φησὶν,
 ἐκάστη τέχνη καὶ μέθοδος φροντίζεται παρὰ τῶν
 μετιόντων αὐτὴν καὶ λόγοις καὶ ἐννοίαις βελτιοῦσθαι
 ὁσημέραι τὰ περὶ αὐτῆς καὶ λαλούντων καὶ ἐνθυ-
 μουμένων ἀεὶ (ποιεῖ γὰρ ἢ μελέτη γινώσκειν τι πλέον
 ἐν παντί, καὶ ἢ γυμνασία τῶν οὐδέπω γινωσκόμενων
 εὐεργέτης ¹⁷ γίνεται), διὰ τί μὴ πᾶσαν ἡμεῖς τὴν
 σχολὴν τῇ μερίμνῃ τῆς ἡμετέρας προαναλίσκομεν
 τέχνης; ¹⁸ ἢς εἰ τις ἐθέλοι, ἐπειδὴ τὸ ἄκρον ἀκατάλη-
 πτον, καὶ τὴν πρὸς τὸ μέτριον ἀρκοῦσαν πείραν λα-
 βεῖν, οὐδὲν ἀκαιρον ¹⁹ ἔχει πρὸς ἄλλο τι τρέψαι τὸν
 νοῦν, μόλις ἀρκούσης τῆς ζωῆς, οὐ λέγω πρὸς τὸ
 σκέψασθαι τὴν τῶν μελλόντων παρασκευὴν, ἀλλὰ
 καὶ τῶν παρόντων φυλάσασθαι τὴν ἐπήρειαν.
 Quæcunq; ad propositum scopum non conferrent. Si enim, aiebat, unaquæque ars et professio
 cogitationes occupat elaborantque in ipsis, qui curas in eo deligunt omnes, num qua ratione au-
 geri illæ ac perfici promoverique in melius queant, unumque hoc ipsis est quotidie tum sermonum
 omnium tum cogitationum argumentum (detegit enim in omni re aliquid semper novi meditatio,
 et iis qui se colunt hoc beneficii exercitatio reponit, ut quæ ignota adhuc erant ostendat ipsis).
 Quare non omne nostrum quantum est otium in meditatione consumimus ejus quam olim factitamus
 artis. Cujus si quis **141** velit (quando ad summa pertingere non licet) saltem eam informationem
 capere quæ ad mediocritatem sufficiat, næ illi nihil vacaverit ad res ineptas et otiosas animum diver-
 tere, cum vix universa quanta est vita sufficiat, non dico ad providendum futurorum apparatus,
 sed ne ad ingruentium quidem atque instantium vim propulsandam.

Ὡς γὰρ ὀφθαλμὸς κυβερνήτου ὅλος ἐστὶν ἀνεὺς D
 ἀποβλέπων πρὸς τὰ θορυβοῦντα κύματα, καὶ ὁ τυγῶν
 μετεωρισμὸς ναυάγιον ἴσως ποιεῖ· οὕτως νοῦς μαχό-
 μενος πάθει καὶ πνεύμασι πονηροῖς, νήφων μὲν
 ὄλιγαίτις κλέπτεται, βαθυμῆσας δὲ μικρὸν τῆς προσ-
 οχῆς, ὅλος ποντοῦται καὶ ὑποβρύχιος γίνεται. Ὅθεν
 τῶν ἐνεδὸν αὐτὸν πάντοτε καὶ ἐπὶ συννοίας καθήμενον
 ἰδεῖν, τῷ τύπῳ τῆς δὲφως δεικνύντα ὡς ἀληθῶς ἐκεῖνα

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

¹⁴ μόνον φροντίζειν ἐβί. ¹⁵ ἀρέση Θεῷ. ¹⁶ κλέος ἄδεται· ταῦτο. ¹⁷ εὐρέτης γίνεται. ¹⁸ οὐδὲν
 καιρὸν ἔχει πρὸς ἄλλο τι.

erat natum illum et cogitabundo similem videre consistentem : ipso vultus atque oris habitu declarantem vere se ita sentire ut loquebatur, atque aut tacitas ad Deum fundentem preces, aut utile secum aliquid reputantem. Et **142** mens quidem in caelestium rerum contemplationem rapta efferebatur, in hoc acquiescens, aut seipsam undecunque circumlustrabat, ne quid sibi ad honestatem deesset. Manibus vero suum erat descriptum pensum operis; nam ex earum labore necessaria corpori subministrabat. Neque enim gratuitum unquam cibum adduci potuit ut otioso corpori daret, neque ab aliorum liberalitate oblatum admisit: quin obfirmarat animum nullam a quoquam consolationem amittere: cum ita diceret ei, quicumque hanc sectam sequeretur vitae honestius esse dare quam accipere. Ne si secus faciat libertati nervos succidat, cogaturque interdum ad libidinem eorum a quibus accepit, accommodare sermonem, et obnoxio silentio veritatem opprimere, cum ea forte mordax et ingrata sit futura, ne molestiam pro benefacto reponat. Tantulum porro victu tamque parabili desiderium fallebat naturæ, ut ab ejus apparatu plurimum sane superesset otii. Cibus illi panis solus isque citra satietatem: potus, aqua, per **143** æstum quidem frigida; cum tempestas frigidior posceret, ad solem tepefacta. Vestis annosus cento, suæ illic commemorationi æqualis; neque ex tanto tempore mutatus unquam. Non sandalio, non calceo protegit pedem; subitarius sibi crepidas ex palma consuens, pera aut uter ex pelle caprina stragulum dormitanti, quo paulisper ex diurnis laboribus relaxabat fractum contentione operis assidui corpusculum: maximam quippe noctis partem item ut diei psallendo transigebat et orando, reputans illis temporibus se cum Deo congregari, Davidicum perpetuo illud iterans: *Jucundum sit ei eloquium meum*. Nummum Cæsaris non norat; neque quo ille signo esset impressus; neque ærugo unquam ulla manum ejus vel unica contagione polluit; omnis ejus possessio liber demum unus erat, et ipse ad consolationem lædii utilis, ut

ἄπερ ἔλεγεν μεριμνᾷ ¹⁹, ἢ Θεῷ προσευχόμενος. ἢ λογιζόμενος τι τῶν χρησίμων. Καὶ ὁ μὲν νοῦς ἐνεμιάτευεν ²⁰ ταῖς ἄνω θεωρίαις, σχολάζων ἢ καὶ ἑαυτὸν πάντοθεν περισκοπῶν, μὴ τι λείπει πρὸς τὸ κόσμιον αὐτῷ· αἱ δὲ χεῖρες εἶχοντο ἔργον ²¹ τῆν τοῦ σώματος ²² ἐκείθεν ἐπιριζόμενος [Ἰσ. ποριζόμεναι. Poss.] χρεῖαν. Οὐδὲ γὰρ ἀργῶς ποτε τῆν τοῦ σώματος προσπνέγκατο τροφήν, οὐδὲ ἔΰωθεν σχεῖν ταύτην κατεδέξατο, ἢ ὅπως δέξασθαι τινα παραμυθίαν παρά τινος; βουλευθείς· πρέπειν λέγων παντὶ μετιόντι τοῦτον τὴν βίον διδόναι μᾶλλον ἢ λαμβάνειν, ἵνα μὴ τῇ παβήρησι ἐκλύσῃ τοὺς ὄνους, ἀναγκασζόμενος τι καὶ πρὸς ἡδονὴν λέγειν ἔσθ' ὅτε τοῖς παρέχουσιν, καὶ σιωπᾶν πολλάκις τὸ ἀληθές, ὅταν ἦ πληκτικόν, ἵνα μὴ λυπήσῃ τὸν εὐεργέτην. Πόση δὲ καὶ τίς ἦν αὐτῷ ἢ τοῦ σώματος χρεῖα, ἵνα καὶ πολλὴν ποιήσῃ τῆν ἀσχολίαν! Ἄρτος ἦν αὐτῷ ψιλός, καὶ οὐ πρὸς κόρον, ἢ τροφή, καὶ ὕδωρ, τὸ πόμα, ψυχρὸν μὲν τῷ καύματι, πρὸς ἥλιον δὲ χλιαίνόμενον τῷ ψύχει. Καὶ κεντόνιον πολυετές τὸ ἐνδυμα συνακμάσαν αὐτοῦ τῷ ἐκεῖ βίῳ, ἐν βίῳ τῷ χρόνῳ οὐποτε ἀλλαγέν. Οὐ σανδάλιον, οὐχ ὑπόδημα τὸν αὐτοῦ περιέβαλε πόδα· σχέδια βάπτων (38) ἐκ φοινίκος, καὶ κάδιον ²³ δορκάδος πρὸς ὕπνον τροπομένην ἦν αὐτῷ στρωμένη, ὀλίγον τῶν μεθ' ἡμερινῶν πόνων ἀνιείσα τὸ σῶμα κεκοπωμένον τῇ συντόμῳ ²⁴ ἐργασίᾳ. Τὸ γὰρ πλεῖστον τῆς νυκτὸς κατὰ περ καὶ τῆς ἡμέρας ψάλλων διετέλει καὶ προσευχόμενος, ὁμιλεῖν τοῖς καιροῖς ἐκείνοις λογιζόμενος τῷ Θεῷ, καὶ συνεχῶς μετὰ τοῦ Δαβὶδ λέγων· Ἔδυνθῆν αὐτῷ ἢ διαλογῆ μου. Οὐκ ἔγνω Καίσαρος νόμισμα, οὐδὲ τίνοι τοῦτο κεχάραται τύπω· οὐδὲ χαλκοῦς ²⁵ τῆν αὐτοῦ χεῖρα διήλθεν, μιάνας ταύτην ἀφῆ μιά. Βίβλος ἦν αὐτῷ πᾶσα ²⁶ κτήσις (39), καὶ αὐτῇ πρὸς παραμυθίαν χρησίμη τῆς ἀκηδίας, ὡς ἂν εἴη καὶ τις τέρψις τῶν πολλῶν ἢ ἀνάγκωσις πόνων, τὰ μὲν τῇ ἱστορίᾳ, τὰ δὲ τῇ θεωρίᾳ ψυχαγωγοῦσα τὸ ἄλυον τοῦ πνεύματος. Καὶ τῆν πτωχείαν ταύτην βασιλείαν, διὰ τὸ ἀμέριμον, ἔλεγεν· οὐχ ὅτι ²⁷ πρὸς τὸν αὐριον οὐδὲν ἐκέκτητο βίον σκοπῶν, ἀλλ' ὅτι τῶν θαυμαζομένων παρὰ τοῖς πολλοῖς, οὐδενὸς εἶχεν ἐπιθυμίαν. Οὐ γὰρ τὸ πολύπυρον ²⁸ (40), ἀλλὰ τὸ ἀπροσδεές, πλοῦτον γνώμης ἤγειτο φιλοσοφεῖν ἐπι-

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANS.

¹⁹ μεριμνᾶν. ²⁰ ἐνεμιάτευεν. ²¹ εἶχον τὸ ἔργον. ²² σῶμα ut in edit. ²³ τοῦ περὶ nihil deest in cod. ²⁴ σχέδια βάπτων ἐκ φοίν. καὶ κύδιον δορκ. ²⁵ συντόμῳ. ²⁶ χαλκός. ²⁷ πᾶσα ἢ κτήσις. ²⁸ οὐχ ὅτι τὸν, alius τῶν πρὸς τὸ ἀβρόν. ²⁹ πολυύλον.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(38) *Σχέδια βάπτων*. Deformatissimus locus hic erat. Neque forte satis adhuc emaculatus est. Hæc erant in schedis *σχέδιαρ ανδων*, ita ut represento sine accentibus et cætero ὀρθογραφίας instrumento inde nostrum consueimus, *σχέδια βάπτων*, quod tamen non satis certum receptum habet. Quo enim hic nominandi casus, cum genitivus præcedat, dativus sequatur? Amplius pronuntio donec antiquus et emendatus liber, qualem esse alicubi non despero, certum aliquid ostenderit.

(39) *Βίβλος ἦν αὐτῷ πᾶσα κτήσις*. Hæc lectio sententiam habet valde commodam, et reliquæ orationi conformem, ut non dubitem sic a Nilo scri-

ptum esse. Quod occupare hic volui, ne cui blandiretur argutia correctionis facillimæ, si κτήσις ἀντὶ τοῦ, κτήσις legeretur, ut quod de Magno Antonio narratur, hoc item Nilus affirmare de Albiano voluerit: mundum universum libri instar illi fuisse.

(40) *Πολύπυρον*. In schedis erat πολυ.ύλον, nos necessario divinavimus. Nec tamen dubito quin hoc aliter et forte melius restitui possit. Paulo post, *τυχεύσης τῆς αὐταρχείας*. Hoc quoque divinavimus, captatis indicibus corruptorum apicum: quod et alibi sæpe faciendum fuit.

σταμενης, τυχοῦσης ²⁹ τῆς αὐταρκείας, καὶ παρα-
πτουούσης πᾶν τὸ ὑπερβαίνου ταύτην ὡς ἄχρηστον.
Καὶ ὡς ³⁰ οὐ περιχεῖσθαι τοῖς χρήμασι, ἀλλὰ τὸ μὴ
θέλειν ἔχειν, πῦσι τὴν ὄρεξιν, ἐδίδαξεν οὗτος καὶ
ἄλλοι πολλοὶ μετ' αὐτοῦ, ἐνδεεῖς μὲν τοὺς ὑπερπλου-
σίους διελέγξαντας, ὡς χρήζοντας ὧν κέκτηνται
πλειόνων διὰ πάθος ἀκόρεστον· πλουσίους δὲ τοὺς
καὶ ἀποθέσθαι τι τῶν πρὸς τὴν χρεῖαν ἀναγκαίων
φιλοτιμουμένους· ἢ ³¹ περιττὸν, καὶ πρὸς φιλοσοφίαν
οὐκ ἐπιτρεῖτον.

divitias quas vera philosophia tribuit menti sibi deditæ, nactæ jam qui etiam sortem vitæ se ipsa
contentæ, reliqua tanquam inutilia respicientis omnia. Caterum non exaggerandis undecunque opi-
tius, sed rejiciendis et contemnendis cupiditatem extinguere iste docuit, multique cum ipso alii qui
egenos re ipsa esse arguunt locupletissimos quosque, quippe qui pluribus indigeant quam fruan-
tur, propter insatiabilem avaritiæ sitim; divites autem eos qui etiam defraudare se, detrahereque
aliud ex necessariis student; **145** quod ex abundantia sit, neque ad tuendum philosophiæ nomen
est necessarium.

Πλούτος γὰρ ἐστὶν ἀληθῶς, καὶ λεγέσθω τοῦτο δι-
καίως· πενία δὲ ἐκεῖνο, καὶ πτωχεία ἐσχάτη, ὅτι τὸ
μὲν ἐπέχει τῶν παρόντων τὴν πλησμονήν, καὶ τὴν
κέρρον ὡς περ ὑπέραντλον· τὸ δὲ τὴν ἐπιθυμίαν ἐπι-
καινήν, καὶ διψαλέον πρὸς κτήσιν τῶν μὴ παρόντων ³²
ὧν ἡ μὲν παρουσία ἀμφίβολος, ἡ δὲ τῆς πλεονεξίας
κατάγνωσις ὁμολόγηται μόνη, καὶ τῇ παρὰ τῷ Κριτῇ
δίκῃ, πρὸς κόλασιν ὑπεύθυνος. Πλεονεξία γὰρ ἐστὶν
οὐ μόνον τὸ σπουδάζειν ἀφελέσθαι τὰ ἀλλότρια, ἀλλὰ
καὶ τὸ θέλειν τῆς αὐταρκείας ἔχειν τι πλεόν. Νυκτός
δὲ οὖσις τοῦ βίου τούτου, καὶ ὄνειρου τῶν ἐν αὐτῷ
πραγμάτων, ὡς ὁ μακάριος ἔλεγεν ἐκεῖνος, τί ὄρε-
λος ἡ τῆς πολυτελείας τοῖς ἀνθρώποις βλάβη μετὰ
τὸ παρελθεῖν τὴν κατάστασιν ἐκείνην· οὐκ ὑφ' ἐστῶ-
των ἐστὶ τῶν ³³ νυκτερινῶν φαντασμάτων, οὐδὲ παρ-
εχόντων λοιπὸν θλίψεως καὶ ἀνέσεως ἀσθησιν; Ὡς
γὰρ φησὶν, ἡμέρας ἐπιλαθοῦσης τοῖς ἐγρηγοροῦσι
μάταια δεῖκνυται τὰ ἐνύπνια· καὶ ὁ πεπλουτηκέναι
δόξαι, οὐδὲν ἔχει πρῶτ'· καὶ ὁ πίνειν νομίσας, ἡ
ἐσθίειν, οὐδὲν τούτων ποιήσας εὐρίσκειται· καὶ ὁ ἀρ-
χὴν ἀνύσας ³⁴ καὶ πορίσας χρήματα, καὶ ὁ κατέχων
ἐν χειρὶ ἀργύριον, καὶ ἐν κόλπῳ περιστέλλον ὄτιον,
κενὸς τούτων δεῖκνυται· ἄλλος κινδύνοις προσωμύ-
λησεν καθεύδων, ἄλλος ἐπηρείαις, ἄλλος θλίψεσιν,
ἄλλος ἐκολάσθη, καὶ ἄλλος ἀνηρέθη. Καὶ αὐτοὶ μὲν
ἀνέστησαν χαίροντες, οἱ δὲ ἄλλοι λυπούμενοι ὅτι φαν-
τασία ἦν, καὶ οὐκ ἀλήθεια, τὰ ἐν οἷς ἔδοξαν εἶναι.
Οἱ μὲν ὡς φυγόντες πείραν κακῶν, οἱ δὲ ὡς ἀποτυ-
χόντες ἐν οἷς ἦσαν εὐφραίνόμενοι. Οὐδεὶς γὰρ οὐδὲν
ἀπὸ τοιαύτης φαντασίας καρποῦται, οὐδὲ ἔχοντι ³⁵
μεθ' ἡμέραν φαίνεται ὧν ἔχειν ἐδόκει νυκτός. Ἡ
μόνον μνήμην τῶν παρελθόντων φαιδριῶν καὶ λυπη-
ρῶν ἰνδαλμάτων πρὸς ἀνίαν ὧν ἀπεστέρηται τερ-
πνῶν, καὶ εὐφροσύνης, ἧς ἐρύσθη ³⁶. Οὕτως μετὰ
τὴν σκηνην ταύτην, τῆς σκηνης τοῦδε βίου λυθείσης,
ὡς ἐν νυκτὶ, πάντα ἀργεῖ τὰ ἐνθάδε λοιπὸν· καὶ
πλοῦτος, καὶ πενία, καὶ κόρος, καὶ ἐνδεῖα, καὶ δόξα,

multos labores una **144** illa condiret voluptas
lectionis, quæ partim gestarum rerum narratione,
partim consideratione supernarum mœrorem lan-
guentis animi abstergeret. Atque hanc ille inopiam,
propter securitatem, regiam vocabat; neque vero
solum id cavebat, ut nihil sibi in crastinum repo-
neret; sed potissimum ne eam rerum quæ mul-
titudine admirari solet, amore vel unius teneretur.
Non enim in abundantia rerum, sed in satietate
nihil desiderantis animi sitas esse statuebat eas

divitiæ enim hæ veræ demum sunt, et tales
dici æquum est; illud vero paupertas et extrema
mendicitas, quoniam illud quidem satietatem
affluentium bonorum et velut redundantem coerere
nauseam; istud vero sitientis avaritiæ novos et
hiantis semper cupiditate præcipites impetus ad pos-
sessionem admittit eorum quæ non habet, quo-
rum, vel si adsint, incerta possessio est. At ne-
mini est dubia avaritiæ damnatio: imo in confesso
est omnibus illam, quamvis sola sit, neque ad
vim et ad injuriam usque processerit, apud Judi-
cem severissima lege dicturam causam. Est enim
avaritia non solum eripere aliis sua, sed et velle
habere plura quam quæ sufficiunt. Cum vero non
sit vita ista, et somnium, quæcumque in ea gerun-
tur, ut beatus ille dicebat quid proderit hominibus
illa impensæ sumptuosæ luxuriæ, postquam ex hoc
statu in alium transierint; cum jam nocturnæ illæ spe-
cies non se ostentabunt, **146** neque molestiæ nobis
sensus amplius, neque lætitiæ dabunt. Ut enim
inquirebat, exoriente jam die vana fuisse insomnia
experrecti sentiunt, quique sibi visus in somnis
locuples erat, nihil habet mane reliqui; qui autem
bibere se et comedere paulo ante crediderat, in-
telligit denique neutrum se fecisse; quique reg-
num adeptus erat et pecuniam confecerat, et qui
argentum vel tenebat manu, vel sinu condiderat,
vacuum se tandem deprehendit: alius in magnis
periculis per somnium versatus, alius vexatus,
alius oppressus, alius male multatus plagis, alius
etiam occisus est: atque hi quidem omnes lætantes
surgunt, illi vero alii tristes, quoniam in quibus
versari sibi visi fuerant, ea non res, sed species
fallax tantum erant. Ergo hi sic tanquam sensum
malorum fugerint gaudent, illi vero tanquam illis
orbati in quibus acquieverant, dolent. Neque ullus
cuiquam fructus ex illa specie superest, neque ei

Divitiæ enim hæ veræ demum sunt, et tales
dici æquum est; illud vero paupertas et extrema
mendicitas, quoniam illud quidem satietatem
affluentium bonorum et velut redundantem coerere
nauseam; istud vero sitientis avaritiæ novos et
hiantis semper cupiditate præcipites impetus ad pos-
sessionem admittit eorum quæ non habet, quo-
rum, vel si adsint, incerta possessio est. At ne-
mini est dubia avaritiæ damnatio: imo in confesso
est omnibus illam, quamvis sola sit, neque ad
vim et ad injuriam usque processerit, apud Judi-
cem severissima lege dicturam causam. Est enim
avaritia non solum eripere aliis sua, sed et velle
habere plura quam quæ sufficiunt. Cum vero non
sit vita ista, et somnium, quæcumque in ea gerun-
tur, ut beatus ille dicebat quid proderit hominibus
illa impensæ sumptuosæ luxuriæ, postquam ex hoc
statu in alium transierint; cum jam nocturnæ illæ spe-
cies non se ostentabunt, **146** neque molestiæ nobis
sensus amplius, neque lætitiæ dabunt. Ut enim
inquirebat, exoriente jam die vana fuisse insomnia
experrecti sentiunt, quique sibi visus in somnis
locuples erat, nihil habet mane reliqui; qui autem
bibere se et comedere paulo ante crediderat, in-
telligit denique neutrum se fecisse; quique reg-
num adeptus erat et pecuniam confecerat, et qui
argentum vel tenebat manu, vel sinu condiderat,
vacuum se tandem deprehendit: alius in magnis
periculis per somnium versatus, alius vexatus,
alius oppressus, alius male multatus plagis, alius
etiam occisus est: atque hi quidem omnes lætantes
surgunt, illi vero alii tristes, quoniam in quibus
versari sibi visi fuerant, ea non res, sed species
fallax tantum erant. Ergo hi sic tanquam sensum
malorum fugerint gaudent, illi vero tanquam illis
orbati in quibus acquieverant, dolent. Neque ullus
cuiquam fructus ex illa specie superest, neque ei

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

²⁹ τυχοῦσης alius στοιχοῦσης τῇ αὐταρκείᾳ. ³⁰ ὅτι γὰρ οὐ τὸ ἔχειν, καὶ περιχεῖσθαι. ³¹ ὡς πε-
ριττὸν. ³² μὴ παρ. nihil deest in cod. ³³ Deest τῶν. ³⁴ ὁ ἀρχὴν ἀνύσας καὶ πορίσας. ³⁵ ἔχον τι μεθ'.

³⁶ ἐβόρυσθη.

habuerit, **147** item per diem videtur eadem se tenere quæ noctu tenuerat. Una tantum restat memoria latorum aut tristium, sed quæ pariter omnia præterierint, simulacrorum ad molestum desiderium voluptatum, quibus privati sunt, et lætitiæ, ex cujus complexu sunt avulsi. Sic post istam vitæ fabulam scena jam reducta, omnia hæc ex æquo frigent, et divitiæ, et paupertas, et satietas, et egestas, et gloria, et humilitas. Restat vero his quidem lætitia, illis vero horror et tremor: vices utrisque justas eorum quæ in vita egerunt, recipientibus. Quare admirandus omnino et imitandus hic vir habeatur omnibus qui ejus præclara facta, vel oculis usurparint, vel auditu acceperint. Quod per viam angustam molitus iter, pervenit ad vitam: molestias quidem vitæ, tanquam somnium præteriens patienter. Voluptatibus vero nunc ibi fruitur ubi constans **148** et vera est fruitio, quæ brevium laborum fructum æternam lætitiā reddit. In Christo Jesu Domino nostro, cui gloria in sæcula. Amen.

* ἐκτενωσ.

Α καὶ ταπεινότης. Παραμένει δὲ τοῖς μὲν εὐφροσύνη, τοῖς δὲ φρίκη, καὶ τρόμος, ἀμοιβάς ἐκδεχομένοις τῶν βεβιωμένων ἀξίας. Διὰ τοῦτο θαύματος ἄξιος, καὶ ζηλωτὴς πᾶσιν ὁ ἀνὴρ τοῖς μὲν ἐκ τῶν ἔργων, τοῖς δὲ ἐκ τῆς ἀκοῆς ἔστω διὰ παντός, ὅτι τὴν στενὴν ὁδὸν ἔδωκεν κατεῖληφεν τὴν ζωὴν· τὰ μὲν ἐπαχθῆ τοῦ βίου, ὡς θναίρον παρελθῶν ἀνεκτῶς*, τῶν δὲ ἡδέων νῦν ἀπολαύων, ἐνθα μόνιμος καὶ ἀληθὴς ἡ ἀπόλαυσις ἐστίν, ἐλιγοχρονίων πόνων αἰώνιον καρποῦσθαι παρέχουσα εὐφροσύνην. Ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Hæc usque opuscula a Patre Possino edita; sequuntur ea quæ in lucem protulit Jos. Maria Suaresius, Romæ 1673, fol.. cujus editionis titulum sequens paginu representat.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΝΕΛΑΟΥ ΗΓΟΥΜΕΝΟΥ

ΛΟΓΟΙ

S. P. N. NILI ABBATIS

TRACTATUS SEU OPUSCULA

EX CODICIBUS MSS. VATICANIS, CASINENSIBUS. BARBERINIS ET ALTAEMPSIANIS ERUTA

JOS. MARIA SUARESIUS

EPISCOPUS OLIM VASIONENSIS

Græce primus edidit, Latine vertit ac notis illustravit.

SERENISS. PRINCIPI RAINALDO ESTENSI.

SERENISSIME PRINCEPS,

Qui rimantur arcana naturæ consueverunt anxie disquirere causas ob quas Nilus, fluviorum, qui erant Romana intra imperium, maximus, statis temporibus egressus ripas universam inundet Ægyptum. Sunt qui Etesias ventos flare, atque obstruere septem ostia, ne in mare defluant undæ, illasque cohibere opinantur; alii nives circa fontes ejus, tandem cognitos, æstu fervido liquescere, copiamque aquarum alveo non capi, sed telluri superfundi autumant: referunt plerique ad divinam providentiam, quia cum regio illa præ siccitate aeris nullis irrigetur imbribus, providit Deus, ut eam aride viridantem arena nigra humefaciat atque fecundet.

Verum scrutabuntur sanctorum Patrum studiosi, cur hac tempestate Nili abbatis, qui eloquentiæ Græcæ verticem attigit ævo suo, tot opuscula jampridem abdita in pluteis bibliothecarum, prodeant in lucem. Causa est in promptu. Eminentissimus cardinalis Franciscus Barberinus, sacri Collegii decanus et sanctæ sedis apostolicæ Vicecancellarius, publicæ prospiciens utilitati noluit ea tandiu latere, suisque typis vulgari mandavit, et Latine, sicut ea verteram, notis additis. Indefessus enim dies noctesque cogitat, et allaborat, ut memoriam sanctorum scriptorum renovet, et Ecclesiæ thesauros amplifcet, utque pendeant ex ejus turribus mille clypei adversus illius internecinos hostes. R. P. Possinus publicavit Opera duo ejus ἀνεκδότα Parisiis anno 1639; mox Epistolas anno 1657, et eidem eminentissimo nuncupavit, sed illæ mox auctiores a Leone Allatio viro clarissimo fuerunt editæ, obstetricante illo ipso Mæccnate, et Celsitudini Tuæ inscriptæ, sicut nunc opuscula ista merito libens offero, dedicoque, potiori tamen titulo faustissimi tui adventus in hanc urbem. Ex more quippe ducto ab vetustissimis usque temporibus, ut apud Homerum¹ atque Virgilium² observari, dona solent offerri principibus appellentibus; quin et εἰσόδια ἀνθρ spargi flores adventorios, quod e S. Gregorio Nazianzeno didici, erat solemne. Non igitur Celsitudini Tuæ Epitomem hanc atque dominam orbis terrarum metropolim adeunti erunt ingrata ista sancti Nili ἀπαριθμητά, sive florilegia, opuscula nempe in hac florentissima ætate minime displicebunt.

Nilus ille fluvius, quem Græci (si qua Gellio³ fides) τὴν εἰσω θαλάσσην appellant, cum exundat, felicia quæque ominatur; illius incrementi, Plinio auctore⁴, cubita XIV hilaritatem afferunt, XV securitatem, delicias XVI. Hæc autem opuscula Nili piissimi et disertissimi abbatis, cum ad XIX assurgant, prosperrima omnia præsagunt accumulata, et aggesta. Nilum flu-

¹ l. IX Odys. ad calcem. ² l. II, Æneid. ³ lib. V, cap. 7, Noct. Act. ⁴ lib. V, c. 9, Hist. natur.

xisse melle penes Philostratum^{5,6} *legimus, et qua hora Christus in nuptiis aquam convertit in vinum, Nili fluenta in vinum mutari consueta, S. Epiphanius, hæres. 51, affirmat*⁷: *Ejus aquam secundissimam in partibus hominum, inque frugibus agrorum esse, omnes accolæ experiuntur. Vox Nigri milites adhortantis: « Nilum habetis, vinum quæritis? » ejus potu vires ac robur firmari satis innuit. E Tigri ac Euphrate meatibus subterraneis delabi Nilum compertum fuit*⁸, *quin e paradiso terrestri ortum ducere sacræ Litteræ docent.*

At Nilus abbas sacratis e Libris doctrinæ religiosæ deducit rivos, firmat animos ad pietatem, et jure de illo scribitur: Meliora sunt ubera illius vino; irrigat mentes, et feraces efficit: et quod canit de Nestore princeps poetarum: μέλιτι γλυκιδὸν ῥέει ἀδὸν. Celsitudini vero Tuæ fortunatissima et auspicatissima cuncta portendit, quam ex Actiis illis, qui ἀξιώτατοι tot triumphos duxerunt, tot victorios retulerunt, et tanta tropæa erexerunt, oriundam et pater, et avunculus excitant, Mars ille Italarum ducum Franciscus II Estensis, dux Mutinæ et Regii Lepidi, bellica gloria celeberrimus, fuit ensis et clypeus sæculi nostri. Avunculus major eminentissimus cardinalis Franciscus Barberinus, ejus, quo augustior nullus in Ecclesia, cætus eximum decus est ac ornamentum: ne quid dicam de superioris avunculi Urbani VIII, gloriosissimi pontificis, providentia et magnitudine animi, vel de serenissimæ ducissæ Lucretiæ Barberinæ, matris Celsitudinis Tuæ, prudentia et sanctimonia, dies me deficerent et calami.

Excipe igitur benigne, ac, qua præditus es generosa indole, magnanime, munera ista, et omina, dum assidue prostratus ad aras præpotens Numen apprecor, ut gemmæ istæ tuarum virtutum erumpentes feliciter in ætatis tuæ vere, tum reipublicæ litterariæ, tum Ecclesiæ fructus parturiant citius uberes, et salutare, ac Atestinæ serenissimæ genti gloriosos. Sitque istud mei erga Celsitudinem Tuam perpetui cultus æternum auctoramentum.

Celsitudinis Tuæ serenissimæ

Devotissimus et obsequentissimus servus

JOSEPHUS MARIA, episcopus olim Vasionensis.

^{5,6} In Vit. Apollon. ⁷ Card. Baron. in Annal. Ecclesiastic. ad an. Chr. 31, n. 15.

CANDIDE LECTOR.

Adornabam librum Lexicographum variorum vocabulorum, quem pollicitus fueram, in quatuor distincta capita, prosopographicum scilicet, theologicum, geographicum, atque grammaticum, nominum, sententiarum, locorum, ac vocum retrusorum. Sed cum excrevisse tomum istum ad 706 paginam animadverterem, et excedere molem, quam proposueram, rejicere in aliud tempus malui, tam Lexicographum librum illum quadripartitum, quam exegeticum, seu criticum, atque diversarum lectionum (quos etiam sponponderam) et elenchos Græcarum, Latinarumque dictionum, et rerum qua ex opusculis, qua e quatuor meis lucubrationibus concinnatos ab amico.

Te autem, ingenue lector, præmonendum existimavi ne tibi esset offenculo ex Evagrii Operibus hic legere Nilo ascripta quædam, nempe centum γνώμας plus minus, κεφαλαία γνώστικα, et narrationem de Pachom, ac Epistolam dogmaticam. Quamvis enim Evagrii forent illa pura puta, nihilominus a Nilo emendata fuerunt, non minus quam Enchiridion Epicteti, et licet in sexto concilio œcumenico act. 18, p. 82 editionis Crabbianæ referatur in synodo quinta sub Justiniano imperatore Constantinopoli habita contra impugnatores Dei, Origenem, Didymum, Evagrium, sententiam damnationis prolatam, item in epistola Leonis papæ ad Constantinum Aug. p. 84; et Act. 17, p. 72, antea. Attamen, p. 610, Indicis Operum Nili fusius egi de ipso Evagrío. Certe et Tertulliani libri *De fuga in persecutione*, *De exhortatione castitatis*, *De monogamia*, *De pudicitia*, *Deque jejuniis adversus Psychicos*, qui scripti sunt ab ipso, jam tum hæretico, ut S. Hieronymus monet lib. *De script. eccl.*, contra Ecclesiam, éditi sunt, sicut et liber *De Trinitate*, quem Novatiani esse censet idem S. Hieronymus, schismatici scilicet, nec minus leguntur, quemadmodum et Origenis ipsi Περὶ ἀρχῶν libri a sancto etiam Hieronymo in Latinum versi, scateant erroribus condemnatis ab Ecclesia; quin Didymi liber *De Spiritu sancto*, quem ille ipse Hieronymus Latinitate donavit; inter Opera sancti Hieronymi, tom. VIII. Commentaria in omnes Epistolas a Pelagio concinnata deprehendit S. Augustinus, et tom. IX Epistolam Demetriadis exaratam nomine, et Symbolum ad Damasum, et alia plura, quæ longum esset enumerare, constat Pelagianismum redolere, imo præferre, et hæresiarchæ vaferrimi fetus esse, nihilo secius relicta sunt, et publicata; sic sinit exrescere zizania usque ad messem cum tritico Paterfamilias cap. xiii Matthæi, ita celsis, et altis adjacent abrupta, et præcipitia; sub balsamets latitant viperæ; argento stibium adnascitur, et napellus antiphthoræ; imo e venenis Mithridaticum, e noxiis feris et serpentibus theriacum, e stibio præsentissima conficiuntur antidota, et nullum est volumen tam

⁸ Agrippa, *De venis*.

exsecrandum, e quo non liceat haurire, atque aliquid utile decerpere. In istis sane opusculis Evagrii a Nilo interpolatis nihil ab Ecclesiæ sacrosanctæ fide alienum, dissonum nihil; Evagrium autem non adeo pertinaciter opiniones suas pravas defendisse multi asserunt, et si quid non correxisset, a Nilo emendatum foret. Nam quod de ἀγενήτω καὶ γενήτω, de ἀπαθεία, de præceptis impossibilibus, deque Christo homine Dominico reperitur apud Nilum; explicari potest sicut apud alios Patres, qui sincero animo locuti sunt, exponitur; in Sermone quidem dogmatico, p. 359, cap. 2, legitur: Ὁ γὰρ ἀγένητον, καὶ γενητόν (perperam typographus γεννητόν cum duplici v excudit) ἐπεισάγων ἡμῶν τῆ πίστει, καὶ τὸν ἀεὶ ὄντα μὴ ὄντα ποτὲ δογματίζων, καὶ τὸν φύσει καὶ ἀεὶ ὄντα, γενόμενον, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον οὐκ ἀδίδον, οὐκ ἀντικρύς ἐστι φιλοσταῖος βασκαίων τοῖς (male τῆς) τοῦ Πατριάρχου ἡμῶν προβάτοις; Quæ ita vertebam: «Quandoquidem qui nostram in fidem introducit infectum, et factum (in divinis) ac dogmatice prædicat eum, qui semper est, aliquando non exstitisse, atque natura, et semper existentem Filium factum fuisse, et Spiritum sanctum non sempiternum, nonne Philistæus est ex adverso invidens patriarchæ nostri ovibus?» etc. Innuit ibi Nilus, aut Evagrius Arianum, qui Filium creatum, et e nihilo productum affirmabat; et fuisse tempus, aut ævum, quo non existeret; fatetur impius, et blasphemus Arius, in epistola ad Eusebium Nicomedien. apud S. Epiphanium, lib. II *Panar.* p. 313, διωκόμεθα δὲ ὅτι εἰπομεν Ἀρχὴν ἔχει ὁ Υἱὸς, ὁ δὲ Θεὸς ἀναρχὸς ἐστὶ, διὰ τοῦτο διωκόμεθα, καὶ ὅτι εἰπομεν Ἐξ οὐκ ὄντων ἐστὶ. Adde Suid. in Ἀρειανολ., et Ἀρειος. Philostorgius, lib. X *Histor.* cap. 3, memorat tertiam sectam Arianorum ἐκ μὴ ὄντων Filium asserentium, qui ἐξουκόντιοι dicti S. Athanas. lib. *De synodis*, p. 698, seu 321, et Socrat. II *Hist. eccles.* c. 35. Glorificationis hymno (qui Psalmis additur uti Catholicorum tessera, quia ab apostolis ipsis una cum fide traditus est Ecclesiæ, S. Basilio de Spiritu sancto ad Amphiloichium teste, c. 7, 27 et 29) a synodo Nicæna factum est additamentum: *Sicut erat in principio*, etc., ut in concilio Vasionensi primo habetur sub Constantio Augusto, cui præsedit Nectarius Viennen. archiepiscopus (ei tunc suberat Vasionensis episcopus, uti liquet e concilio primo Arelatensi); ad animum Christi 337 habitum fuit istud Vasionense concilium, uti Ado in Chronico testatur, et eminentissimus cardinalis Bona præclare astruit *Divinæ psalmodiæ* c. 16, p. 348, et miror valde Sirmondum, qui Adoni adversatur, at idem cardinalis confusus canones cum canonibus aliorum Vasionensium conciliorum agnoscit, nihil hic igitur quod non sit catholicum comperies, et orthodoxum. Poterant Ariani quidem illudere, ac ἀγένητον, id est ingenitum, et γενητόν, id est, genitum subdere (est enim Pater ingenitus, et genitus a Patre Filius), mox ἀγένητον, id est non factum, et γενητόν, id est factum subjicere; quemadmodum supponebant ὁμοιούσιον pro ὁμοούσιον, id est, similis substantiæ, pro *ejusdem*. Verum ista conjectura est mera, deque his vocibus copiose Petavius, tom. II *Theolog. dogmatic.* lib. I, c. 1, 2 et 3. De illo vocabulo Κυριακοῦ, nimirum ἀνθρώπου, quod usurpatur, c. 9, sec. 4 Peristeriæ ad calcem, quodque verti (*Dominicus homo*), scio S. Augustinum, *Retractationum* lib. II c. 19, nolle id se dixisse quamvis et hoc ut diceret apud quosdam legerat tractatores catholicos divinum Eloquiorum, S. Gregorio Nazianzeno ea vox displicuit, et S. Thomæ Aquinati; attamen S. Athanasius ita loquitur in *Expositione fidei*, p. 55, et alibi; Facundus eum laudat, I. XI, c. 2. S. Epiphanius eas dictiones usurpavit, hæres. 69; et in *Ancorato*, Cassianus, Marcus Eremita, Anastasius Sinaita, et Rupertus Tuitien. S. Nilum igitur reponere possum inter eos Patres, qui sincero animo scripserunt eo modo sane intelligentes, nempe ut Christus ratione humanitatis templum sit, et sedes Divinitatis, uti cardinalis Bellarminus, lib. III *De incarnatione*, c. 7, ad calcem, et Petavius, tom. IV *Theolog. dogmatic.* lib. VII, c. 12.

Quoad ἀπαθείαν, de qua Nilus *De malign. cogitat.* c. 3 passim, non eam interpreto *rigidam*, et *Socraticam*, quæ voce ignota cælo Romano, inventa tamen a Cicerone, *indolentia* et *impatientia* dicitur, sive *impassibilitas*, sed *passionum moderatio*, de qua, p. 608 ejusdem Nili Vitæ adnotabam. Obtrudit etiam S. Nilus difficultatem præceptorum, et impassibilitatem, sine gratia tamen; nam possibilitas ex Dei gratia est, S. Augustinus lib. III *De liber. arbitr.* S. Thomas I, 2, quæst. 20^a, art. 4, et ibi Philipp. a Sanctissima-Trinitate; Habertus episcopus Vabren. c. 15; *Theolog. Patrum* de grat.; de his plura in notis alias. De gratia vero in *Peristeria*, c. 4, ad calcem. sect. 12, olent quædam verba Pelagianismum, verum clausula illius sectionis c. 13, in qua πάντα πᾶσιν παρέχοντα Θεὸν agnoscit, omnem amovet Pelagianismi suspicionem, p. 231; sed de his fusius, ut dixi, agam bono cum Deo in notis.

Interim, amice lector, istis utere, fruire et festinanti condona in tanti otii penuria, dum ad convicium usque opuscula ista expetuntur, et peracerbe undique illorum expostulatur editio. Atlexui erratorum emendationem ab amico; ea tam in Græco, quam in Latino textibus obrepserant quam plurima; nec arbitror omnia correctæ, præsertim accentuum, spirituum, et interpunctionum. Benigne lector (te quæso), ut ipse in repurgando navos operam, et æqui bonique consulas. Vale.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
 ΝΕΙΛΟΥ
 ΛΟΓΟΣ ΑΣΚΗΤΙΚΟΣ.

SANCTI PATRIS NOSTRI

NILI

TRACTATUS DE MONASTICA EXERCITATIONE.

I CAPUT I.

Philosophiam multi gentilium professi sunt, et ex Judæis non pauci; soli autem Christi discipuli veram sectati sunt philosophiam. Quia et soli magistram habuere Sapientiam, quæ convenientem huic instituto vivendi rationem opere demonstravit. Etenim priores illi, velut in scena fabulam agentes aliena se persona exornarunt, vacuum nomen induentes vera philosophia orbatum. In pallio, atque barba, et baculo philosophos sese ostentantes, curantes corpus, et cupiditatibus tanquam dominabus famulantes, ventris exsistere servi, et comites ventris voluptates, velut opus naturæ admiserunt; iræ obnoxii, gloriæ fulgore perculti, et desiderio, splendidas vero mensas instar catellorum avide invadentes; ignorantes in primis liberum esse debere philosophum, multoque magis illi fugiendum, ne serviat passionibus, quam, ne sit argento venale mancipium, et vernarum verna: nihil enim forsitan illi, qui recte vixerit, esse servum hominum obfuit, passionibus vero, quasi illæ heræ forent, utenti, voluptatibus inservire, pudori atque deridiculo fuit.

2 CAPUT II.

Sunt quippe apud ipsos qui rerum gerendarum omnino incuriosi, rationali philosophia, ut putant, instructi, de rebus sublimibus garrientes; aliqui et earum, quæ demonstrari non possunt, interpretes, cœli magnitudinem, et solis mensuras, et astro-nomum virtutes, scire sese jactarunt. Sunt qui quan-doque rerum divinarum scientiam attentarunt, in quibus, et veritas est ininvestigabilis, et conjectura periculosa, viventes interim fœdus porcis, qui volutantur in cœno. At si ex illis quidam rebus agen-dis incubuerunt, istis pejores fuere; labores nempe sibi erant pro gloria, laudibusque; nullius enim rei gratia, nisi ostentationis, et cupiditatis gloriæ multa miseri hi moliebantur; mercedem vilem, ac tenuem pro tanta molestia referentes; nam silen-tium sibi omnino indicere, et victitare herbis, et asperis centonibus corpus tegere, et doilo conclu-sos vitam degere, nullam remunerationem post

ΚΕΦΑΛ. Α'.

Φιλοσοφείν ἐπετηδευσαν μὲν καὶ Ἑλλήνων πολλοὶ, καὶ Ἰουδαίων δὲ οὐκ ὀλίγοι· μόνοι δὲ τὴν ἀληθῆ φιλοσοφίαν ἐζήλωσαν οἱ τοῦ Χριστοῦ μαθηταί, ἐπεὶ καὶ μόνοι τὴν σοφίαν αὐτὴν ἔσχον διδάσκαλον, ἔργῳ ἐπιδεικνύουσαν τὴν πρέπουσαν τῷ τοιοῦτῳ ἐπιτη-δεύματι ἀγωγῆν. Οἱ μὲν γάρ πρότεροι, καθάπερ ἐν σκηνῇ δράμα ὑποκρινάμενοι, ἀλλοτρίῳ ἑαυτοὺς κατεκόσμησαν προσωπεῖο, ὄνομα κενὸν ὑποδύντες, φιλοσοφίας ἀληθοῦς ἐστερημένοι· ἐν τῷ τρίθῳ, καὶ τῇ ὑπῆγῃ, καὶ τῇ βακτηρίῳ, τὸ φιλοσοφεῖν ἐπιδεικνύμενοι, περιέποντες δὲ τὸ σῶμα, καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις ὡς δεσποιναῖς ὑπηρετούμενοι, γαστρὸς ὄντες δεῦλοι, καὶ τὰς ὑπογαστρίας ἡδονὰς ὡς φύσεως ἔργον ἀποδεχόμενοι· ὀργῆς ὑπῆκοι, τὴν δόξαν ἐπισημασμένοι· ταῖς δὲ λαμπραῖς τραπέζαις δίχην κυνιδίων λίχνως ἐραλλόμενοι· οὐκ εἰδότες, ὅτι πρὸ πάντων ἐλεύθερον εἶναι δεῖ τὸν φιλόσοφον, καὶ μᾶλλον φεύγειν τὸ δούλον εἶναι παθῶν, ἢ ἀργυρώνητον, καὶ οἰκοτρίθων οἰκότριθα. Τὸ γὰρ ἀνθρώπων εἶναι δούλον οὐδὲν ἴσως ἐβλάψε τὴν ὀρθῶς βεδωκότα· τὸ δὲ πάθεισιν ὡς δεσπόταις χρώμενον ὑπηρετεῖν ταῖς ἡδοναῖς αἰσχύνῃν ἤνεγκε, καὶ γέλωτα πολὺν.

ΚΕΦΑΛ. Β'.

Εἰσὶ μὲν οὖν παρ' αὐτοῖς καθόλου τῆς πράξεως ἡμεληχότες, λογικῇ δὲ φιλοσοφίᾳ ὡς δοκοῦσιν ἐπανηρημένοι, μετεωρολόσχαι τινὲς ὄντες, καὶ τῶν ἀναποδείκτων ἐξηγηταί, οὐρανοῦ μέγεθος, καὶ ἡλίου μέτρα, καὶ ἀστέρων ἐνεργείας εἰδέναι ἐπαγγελλόμενοι. Ἔστι δὲ ὅτε καὶ θεολογεῖν ἐπεχειροῦντο ἔπου καὶ ἡ ἀλήθεια ἀνεφικέως, καὶ ὁ στοχασμὸς ἐπικινδύ-νος· ζῶντες δὲ τῶν ἐν βορβόρῳ κωλινδουμένων χοί-ρων ἀτιμότερον. Εἰ δὲ καὶ τινες ἐγένοντο πρακτικοί, τούτων ἐγένοντο χεῖρους, δόξαις καὶ ἐπαίνοις πεπραχότες τοὺς πόνοους· οὐδενὸς γὰρ ἐτέρου χάριν ἢ ἐπιβίβξεως καὶ φιλοδοξίας ἐπετηδευον οἱ δεῖλαιοι τὰ πολλὰ, μισθὸν εὐτελεῖ, καὶ εὖωνον τῆς τοιαύτης ἀντικαταλλαττόμενοι ταλαιπωρίας· τὸ γὰρ σιωπῆσαι διαπαντός, καὶ χόρτω τρέφεσθαι, καὶ βακίους τρυχίνοις σκέπειν τὸ σῶμα, καὶ ἐν πίθῳ κατακλείσαντες ἑαυτοὺς διαβίου, μηδὲ μίαν ἀμοιβὴν μετὰ θάνατον προσδοκῶντας, πάσης ἀνοίας ἐστὶν ἐπέκεινα· τοῦτο

ἦν τὸ ἐν τῷ βίῳ συγκαταλύειν τῆς ἀρετῆς τὰ ἔπα-
λλα, καὶ ἀγῶνα ἑαυτῷ τίθεσθαι στεφάνων καιρῶν
οὐκ ἔχοντα, καὶ πάλιν διηνεκῆ βραδείων ἐστερημέ-
νην, καὶ σκάμματα, τῶν ἰδρώτων ἔχοντα πλέον
οὐδέεν.

ΚΕΦΑΛ Γ.

Ἰουδαίων δὲ ὄροι τοῦτον ἐτίμησαν τὸν βίον, εἰσὶ
μὲν τοῦ Ἰωναδὰβ ἀπόγονοι, πάντας δὲ τοὺς ὡσαύ-
τως βιοῦν ἐθέλοντας προσιέμενοι, εἰς τὴν αὐτὴν ἐν-
άγουσι πολιτείαν, ἐν σκηναῖς κατοικοῦντες διαπαν-
τός, οἴου τε καὶ πάντων τῶν πρὸς τὸ ἀβροδίατον
ἀπεχόμενοι, καὶ δίαταν ἔχοντας εὐτελεῖ, καὶ τῇ
χρησὶ συμμεμετρημένην τοῦ σώματος. Σφόδρα μὲν
οὖν ἐπιμελοῦνται τῆς ἡθικῆς ἕξεως, θεωρεῖ δὲ τὰ
πολλὰ παραμένονσι, ὅθεν καὶ Ἰεσσαῖοι καλοῦνται, **B**
αὐτοὺς λογίους δηλοῦντες τοῦ ὄνοματος, καὶ ἀπλῶς
ἔστιν αὐτοῖς πάντοθεν κατωρθωμένος ὁ τῆς φιλοσο-
φίας σκοπός, οὐδαμῶ τῶν πραγμάτων διαμαχομέ-
νων τῷ ἐπαγγέλματι. Ἄλλὰ τί τῶν ἀγῶνων ὄφελος
αὐτοῖς καὶ τῆς ἐπιπόνου ἀλλήσεως τὸν ἀγωνοθέτην
ἀνηρηκῶσι Χριστὸν; Καὶ τοῦτοις γὰρ ὁμοίως ὁ τῶν
πόνων οἴχεται μισθός, ἀρνησαμένοις τὸν τῶν ἐπά-
θλων διανομέα, καὶ τῆς ἀληθοῦς ζωῆς, καὶ διὰ τοῦτο
τῆς φιλοσοφίας ἀποσφαλεῖσι. Φιλοσοφία γὰρ ἔστιν
ἡθῶν κατόρθωσις μετὰ δόξης τῆς περὶ τοῦ ὄντος
γνώσεως ἀληθοῦς. Ταύτης δὲ ἀπεσφάλησαν ἄμφω
καὶ Ἰουδαῖοι, καὶ Ἕλληνας, τὴν ἀπ' οὐρανοῦ παρα-
γενομένην σοφίαν παραιτησάμενοι, καὶ χωρὶς Χρι-
στοῦ φιλοσοφεῖν ἐπιχειρήσαντες, τοῦ μόνου παρα-
δείξαντος ἔργῳ, καὶ λόγῳ τὴν ἀληθῆ φιλοσοφίαν. **C**

ΚΕΦΑΛ Δ'.

Οὗτος γὰρ πρῶτος ἔτεμε τῷ βίῳ τὴν ταύτης ὁδὸν,
πολιτείαν ἐπιδειξάμενος καθαρὰν, καὶ ἀνωτέραν ἀεὶ
φέρων τὴν ψυχὴν τῶν τοῦ σώματος παθῶν, ἔσχατον
δὲ καὶ ταύτης καταφρονήσας, ὅτε ἡ παρ' αὐτοῦ οἰ-
κονομουμένη σωτηρία τῶν ἀνθρώπων ἀπῆτει τὸν
θάνατον, διδάσκων διὰ τούτων, ὅτι δεῖ τὸν φιλοσο-
φεῖν ὀρθῶς ἀνωθεν προαιρούμενον, ἀρνεῖσθαι μὲν
πάντα τὰ τοῦ βίου ἡδέα· πονεῖν δὲ, καὶ παθῶν εὖ
μᾶλα ἐπικρατεῖν καταφρονούντα τοῦ σώματος· ἔχειν
δὲ μηδὲ τὴν ψυχὴν τιμᾶν, ἀλλὰ καὶ ταύτην ἐτοιμῶς
προεσθαι, ὅταν δι' ἀρετῆς ἐπίδειξιν ταύτην ἀποθέ-
σθαι δεῖοι. Καὶ ταύτην παραλαβόντες ἐμιμήσαντο
τὴν διαγωγὴν, οἱ ἄγιοι ἀπόστολοι, ἅμα τῷ κληθῆναι, **D**
ἀποταξάμενοι μὲν τῷ βίῳ, ὑπεριδόντες δὲ πατρίδα,
καὶ γένος καὶ ὑπαρξείν, καὶ πρὸς τὸν σκληρὸν, καὶ
ἐπίπονον εὐθύς μετετάξαντο βίον, διὰ πάντων χω-
ρήσαντες τῶν δυσχερῶν, θλιδόμενοι, κακουχούμενοι,
ἐλαυνόμενοι, γυμνιτευόμενοι, αὐτῶν τῶν ἀναγκαίων
ἐνδεεῖς ὄντες· ὕστερον δὲ καὶ θανάτου κατετόλμη-
σαν, καλῶς διὰ πάντων τὸν διδάσκαλον μιμησάμενοι,
καὶ τῷ βίῳ καταλιπόντες πολιτείας ἀρίστης εἰκόνα.
Ἄλλ' ἐπειδὴ γράφειν ἀπὸ τῆς αὐτῆς εἰκόνης πάντες
Χριστιανοὶ τὸν ἑαυτῶν βίον ὄφελοντες ἢ οὐκ ἡβουλή-
θησαν, ἢ ἠτόνησαν πρὸς τὴν μίμησιν, ὄλγιοι δὲ τινες
ἠδυνήθησαν τὰς κοσμικὰς ὑπερχύψαι ταραχὰς, καὶ

mortem exspectando; extremam dementia est, hoc
est, tollere cum hac vita virtutis præmia, et certa-
men statuere sibi ipsi nullo tempore munerandum,
et luctam continuam, braviis carentem, et pugnas,
quæ præter sudorem nihil amplius habeant.

CAPUT III.

Judæorum autem quotquot hoc vivendi genus
amplexi, posteri Jonadab hi sunt, omnesque sic vi-
vere volentes excipiēdo ad suum traducunt insti-
tutum, in tabernaculis habitant semper; vino, et
omni delicatiori **3** cibo abstinentes, victu tenui
utuntur, eumque necessitate corporis metiuntur,
valde vero student moribus componendis, et, ut
plurimum, contemplationi vacant, unde Jessæi etiam
dicuntur, nomine demonstrante ipsos cruditos esse,
et penitus omnes vitæ suæ actiones ad scopum phi-
losophiæ dirigunt, nec unquam illæ ipsorum pro-
fessionem repugnant. Cæterum quis fructus certa-
minum ipsis, et laboriosæ pugnæ hisce, qui Chri-
stum certaminum præsidem sustulerunt? et istis
similiter merces laborum perit; qui negant distri-
butorem præmiorum, et a vera vita, ideoque a phi-
losophia exerrant. Est quippe philosophia morum
emendatio, cum laude veræ cognitionis illius qui
est. Ab illa vero utriusque aberrarunt, qua Judæi,
qua gentiles, qui Sapientiam, quæ e cælo descen-
derat, repudiarunt, et sine Christo philosophari con-
nati sunt, qui solus opere, ac sermone veram phi-
losophiam demonstravit.

CAPUT IV.

Ipsæ namque vita sua primus hujus viam aperuit,
exhibens puram conversationem, et animam sem-
per efferens superiorem passionibus corporis, ad
extremum vero et ipsam despiciens, quando salus
hominum ab ipso dispensata mortem exposcebat,
docens hoc ipso debere eum, qui recte ad philoso-
phandum sursum se accingit omnes vitæ suavita-
tes repudiare, laboribus vero incumbere, atque
passionibus valide dominari, corpus contemnere,
neque animam **4** pretiosam habere¹, sed et ipsam
libenter profundere, ubi virtutis approbandæ causa
deponenda est. Atque hanc vivendi rationem sus-
cipientes imitati sunt sancti apostoli, qui simul
atque vocati sunt, vitæ valedicentes, despicientes
vero patriam, et genus, et opes, statim ad laborio-
sam, et duram vivendi rationem transierunt,
omnino sectantes aspera, attriti, vexati, exagitati,
denudati, ipsarum rerum necessariorum indigi. Dem-
um autem mortem constanter subierunt, mag-
istrum egregie in omnibus imitati, et ita vivendo
imaginem præclarissimæ conversationis relique-
runt². Sed postea quam Christiani omnes, qui vi-
tam suam ad hoc exemplum delineare debebant,
aut noluerunt, aut elanguerunt in imitatione: qui-
dam autem pauci potuerunt mundanas turbas su-

¹ Act. xx, 24. ² Hebr. xi, 37.

perare, et fugere illam, quæ in urbibus est fluctuationem; atque ita a tumultibus exempti, solitariam amplecti vitam; hi soli vita sua expresserunt apostolicæ virtutis simulacrum, præferentes possessionibus possessionum abdicationem, ne distraherentur; cibus verò exquisite conditis præponentes victum tumultuarium ad passionum rebelles motus cohibendos, obvioque alimento necessitatem corporis explentes; mollia autem indumenta et ea quæ sunt præter usum, velut humani luxus commentum, negligentes, simplici, nec exquisita usi sunt veste, quæ sufficeret ad corporis necessitatem, contemnentisque delicias, cum existimarent nequitiam philosophi convenire instituto abjecta rerum cælestium cura, iis, quæ humi posita sunt, et animantibus passim exposita, occupari animo; ignoraverunt mundum, non amplius obnoxii passionibus 5 humanis nec apud ipsos erat fraudans, aut fraudatus, nemo lites inferens, aut propulsans.

CAPUT V.

Habebat enim unusquisque judicem incorruptum propriam conscientiam, neque horum unus abundabat divitiis, alter premebatur egestate, alius fame tabescebat, alius disrumpebatur satietate; egenitium enim penuriam implebat opulentorum studium, et erat æqualitas, et æqua distributio expulsa inæqualitate propter voluntariam attemperatam supereminentium ad humiliores: quin potius, nec tunc erat æqualitas, cum nimium certamen contendentium humiliores esse, efficeret inæqualitatem, uti nunc ambientium acrior furor gloriæ ipsam producit; exsulabat invidia, proscripita erat obrectatio, sublata superbia, vanitas fugata, omnes contentionum causæ dissolutæ, ad affectus enim vehementiores mortui quidam erant, et omni eorum sensu destituti, qui ne per somnium quidem talia imaginabantur, eo quod ab initio strenue illorum recordationem essent aversati, et assiduo virtutum exercitio, atque patientia ad istius modi habitum provecti, et, ut plane dicam, lucernæ erant in tenebris lucentes, et stellæ fixæ caliginosam vitæ noctem illustrantes, et intendentes omnibus portuum facilem aditum propter tranquillitatem, quæ circa ipsos erat, ut incolumes passionum scopulos evitarent.

6 CAPUT VI.

Sed hoc accuratum institutum, cælestisque conversatio instar imaginis, depingentium rursus in curia, et tractu temporis paulatim demutata ad extremam pervenit dissimilitudinem, et omnino a primo exemplo recessit; nam rursus qui mundo erant crucifixi, et vitæ præsentis renuntiant, atque homines esse se ipsos abnegant, et ad naturam Potestatum incorporearum singulari mentis tranquillitate (sive impatibilitate) transferri contendebant, reversi sunt quodammodo retro negotiationibus vitæ, lucrisque turpibus antecessorum,

A φυγεῖν τὴν ἐν ταῖς πόλεσι ζάλην, καὶ οὕτως τῶν θορύβων ἔξω γενόμενοι τὸν μοναδικὸν ἀσπάσασθαι βίον, οὗτοι μόνον ἐν αὐτῶν βίον ἐκμαγεῖον τῆς ἀποστολικῆς ἐποιήσαντο ἀρετῆς, τοῦ μὲν κεκτῆσθαι τὴν ἀκτιμοσύνην προκρίναντες διὰ τὸ ἀπερίσπαστον, τροφῆς δὲ κεκαρυκευμένης τὴν ἐσχεδιασμένην προτιμήσαντες, διὰ τὰς τῶν παθῶν ἐπαναστάσεις τῆ παρατυχοῦση τὴν χρεῖαν ἐκπληροῦντες τοῦ σώματος, ἐνδυμάτων δὲ μαλακῶν, καὶ τῆς χρεῖας ἔξω ὡς ἀνθρωπίνης χλιδῆς ἐπίνοιαν ἀλογήσαντες, λιτῆ καὶ ἀπεριέργῳ ἐχρήσαντο στολῇ διὰ τὴν ἀνάγκην τοῦ σώματος τρυφῆς καταφρονήσαντες, ἀφιλόσοφον εἶναι λογιζόμενοι, κατὰ τὴν τῶν οὐρανίων ἀφιεμένου φροντίδα, περὶ τὰ χαμᾶι κείμενα, καὶ τοῖς θηρίοις ἔξ αὐτοσχεδίου παραγινόμενα, ἀσχολῆσαι τὸν νοῦν· οὐκ ἤδεισαν τὸν κόσμον ἔξω τῶν ἀνθρωπίνων γενόμενοι παθῶν, οὐκ ἦν παρ' αὐτοῖς πλεονεκτῶν, καὶ πλεονεκτούμενος, δικάζων, καὶ δικαζόμενος.

ΚΕΦΑΛ. Ε'.

Εἶχε γὰρ ἕκαστος κριτὴν ἀδέκαστον τὴν ἰδίαν συνείδησιν, οὐκ ἄλλος μὲν ἐπλούτει, ἄλλος δὲ ἐπένετο, οὐδὲ ἕτερος μὲν ἐτήκετο λιμῶ, ἕτερος δὲ διεβήγγυτο κόρῳ, ἀνεπλήρου γὰρ τῶν λειπομένων τὴν ἐνδειαν ἢ τῶν περιττευόντων φιλοτιμία. Καὶ ἦν ἰσότης καὶ ἰσονομία, διὰ τὴν ἐκ τῶν ὑπερεχόντων πρὸς τοὺς ταπεινοτέρους ἔκουσίαν σύγκρασιν ἐκβεβλημένης τῆς ἀνωμαλίας. Μᾶλλον δὲ οὐδὲ τότε ἦν ἰσότης, ἐποίει γὰρ καὶ τότε τὴν ἀνωμαλίαν ἢ τῶν πλέον ταπεινοῦσθαι σπουδαζόντων προθυμία, ὡς ποιεῖ νῦν ἢ τῶν πλέον δοξάζεσθαι φιλονεικούντων μανία. Ἐκβέβλητο φρόνος, ἐξώριστο βασκανία, πεφυγάδευτο κενοδοξία, ἀνήρητο ὑπερηφανία, καταλέλυτο πάντα τὰ τῆς στάσεως αἰτία· πρὸς γὰρ τὰ ἀδρότερα τῶν παθῶν νεκροὶ τινες ἦσαν, καὶ ἀναίσθητοι, οὐδ' ὄναρ φαντασίας τῶν τοιοῦτων λαμβάνοντες, διὰ τὸ καλῶς ἐξ ἀρχῆς ἀπεστράφηαι τὴν τοῦτων ὑπόμνησιν, ἐκ τῆς καθ' ἡμέραν ἀσκήσεως, καὶ ὑπομονῆς εἰς τοιαύτην. Ἐξὶν ἀναθετηκότες, καὶ ἀπλῶς λύχνοι ἦσαν ἐν σκότει φαίνοντες, καὶ ἀστéρες ἀπλανεῖς τὴν ἀφεγγῆ τοῦ βίου νύκτα καταυγάζοντες, καὶ λιμένων προβολῆν τῷ καθ' αὐτοὺς ἀχειμάστω πᾶσιν εὐκολον ἀποδεικνύντες, τοῦ διαφεύγειν ἀβλαβῶς τὰς τῶν παθῶν προσβολάς.

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

Ἄλλ' ἢ ἀκριθῆς ἐκείνη πολιτεία, καὶ ἐπουράνιος διαγωγῆ, καθάπερ εἰκῶν ὑπὸ τῆς τῶν κατὰ καιροὺς μεταγραφόντων ἀμελείας κατὰ μικρὸν ἐλαττωμένη, εἰς ἔσχατον ἀνομοιότητος ἤλασε, καὶ πάντῃ τοῦ ἀρχετύπου ἀπολέλειπται· πάλιν γὰρ οἱ σταυρωθέντες τῷ κόσμῳ, καὶ ἀποταξάμενοι τῷ βίῳ, καὶ ἀρηυσάμενοι τὸ εἶναι ἀνθρώποι, καὶ πρὸς τὴν τῶν ἀσωμάτων δυνάμεων φύσιν τῷ τῆς ἀπαθείας μονοτρόπῳ μεταστῆναι ἀγωνιζόμενοι, ὑπενόστησαν μὲν ὀπίσω πραγματείας βιωτικῆς, καὶ πορισμοῖς ἐπνοειδίστοις, ἐπιθολοῦντες τὴν τῶν καλῶς προθεβιωκῶτων

ἀκρίθειαν, καὶ τοὺς δοξάζεσθαι καὶ εὐκλειζεσθαι ἅ
 δυναμένους διὰ τὴν σφῶν ἀρετὴν βλασφημεῖσθαι
 ποιούντες τῇ οικείᾳ ἀπροσεξίᾳ· καὶ τὴν μὲν ἐχέτην
 τοῦ ἀρότρου κατέχομεν σχῆμα αὐζόντες τὸ σεμνόν·
 ἀνεύθετοι δὲ γεγόναμεν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν,
 διὰ τὸ στραφῆναι εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ τῶν ἐπιε-
 λῆσθαι ὀφειλόντων, μετὰ πολλῆς ἀντέχεσθαι τῆς
 σπουδῆς, οὐκ ἔτι γὰρ τὸ εὐωνοῦν καὶ αὐτοσχέδιον
 τῆς ζωῆς παρ' ἡμῖν σπουδάζεται, οὐδὲ τὸ ἡσύχιον
 χρήσιμον πρὸς τὸ ἀπαλλαγῆναι τῶν παλαιῶν νε-
 νόμισται μολυσμῶν, ὄχλος δὲ πραγμάτων, πρὸς
 τὸν ἀληθῆ σκοπὸν ἀνώνητον ἔχων φροντίδα τετί-
 μηται, καὶ ἡ περὶ τὴν ὕλην φιλοτιμία τὰς σωτη-
 ρίους ἐνίκησε παραινήσεις. Τοῦ γὰρ Κυρίου πάντη
 τῆς περὶ τὰ γῆϊνα φροντίδος ἀφεστῶτος ἡμεῖς,
 καὶ μόνην ζητεῖν τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν κε-
 λεύσαντος, ὡσπερ τὴν ἐναντίαν ὁδὸν ἐσπουδακότες
 ὀδεύειν, ἠλογήσαμεν, τῶν δεσποτικῶν ἐντολῶν, καὶ
 τῆς κηδεμονίας ἐκεῖνης ἀποστάντες, ἐν ταῖς χερσὶ
 ἐθέμεθα τὰς ἐλπίδας· ἐκεῖνου γὰρ λέγοντος· Ἐμ-
 βλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ
 σπείρουσιν, οὐδὲ θερίζουσιν, οὐδὲ συναγούσιν
 εἰς ἀποθήκας, καὶ ὁ Πατὴρ ὁμοῦν ὁ οὐράνιος τρέ-
 φει αὐτά. Καὶ ἄλιν· Καταμάθετε τὰ κρίνα τοῦ
 ἀγροῦ πῶς αὐξάνει, οὐ κοπιᾷ, οὐδὲ νύθει· ἀλλὰ
 καὶ γὰρ πῆραν, καὶ βαλάντιον, καὶ βακτηρίαν ἐπι-
 κομίζεσθαι· κωλύσαντος, καὶ μόνῃ στοιχεῖν τῇ ἀψευ-
 δεστάτῃ κελεύσαντος ἐπαγγελίᾳ, ἣν ἀποστέλλων τοὺς
 μαθητὰς ἐπ' εὐεργεσίᾳ τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων, ἐπιγ-
 γεωματο εἰπὼν, Ἐξίος ὁ ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐ-
 τοῦ ἔστι, βεβαιότεραν εἰς πρόνοιαν τῶν καθηκόντων
 εἰδῶς ἐκείνην, τῆς ἡμετέρας ἐντροχίας.

ΚΕΦΑΛΑ Ζ'.

Ἡμεῖς δὲ γῆν ὄσπν ἂν δυνάμεθα κτήσασθαι, οὐ
 παραιτούμεθα, πρεσβύτων δὲ ἀγέλας, καὶ βόας ἀρο-
 τήρας, σχήμασί τε, καὶ μεγάβη ζηλωτοὺς, καὶ βουούς
 εὐτραφεῖς συνωνοῦμεθα· ἵνα τὰ μὲν παρέχη τὸ
 ἔριον πρὸς τὴν χρείαν τῶν ἔργων ἀφθόνως, οἱ δὲ
 βόες ταῖς ἐκγεωργίας ὑπηρετοῦντες παρασκευαίς,
 ἡμῖν μὲν τροφήν, σχιλὸν δὲ ἑαυτοῖς, καὶ τοῖς λοι-
 ποῖς ζώοις παρασχῶσιν, τὰ δὲ ἀχθοφοροῦντα ὑπο-
 ζύγια, ἵνα τὰ ἐλλείποντα τῇ χώρᾳ, τοῖς ἐκ τῆς ἀλ-
 λοδαπῆς ἀγωγίμοις ἀναπληροῦντα, τὴν ἀναγκαίαν
 τροφήν προσεπαρτώσιν, τὸν ἀπολαυστικὸν ἡμῖν
 συναύξουσαν βίον. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῶν τεχνῶν
 αἰρούμεθα τὰς εὐπορωτέρας, καὶ μηδ' ὄλιως ἡμῖν
 παρεχούσας καιρὸν μνήμησ Θεοῦ, ἅπασαν εἰς ἑαυ-
 τὰς ἐκλούσας τὴν σχολὴν, κατεργασκότες, ὡς εἰκεν,
 ἢ τῆς τοῦ κηδεμόνος ἀσθενείας, ἢ ἑαυτῶν ἐπὶ τῇ
 προτέρᾳ ὁμολογίᾳ· κἂν γὰρ μὴ λόγῳ τοῦθ' ὁμολο-
 γῶμεν, ἐλεγχόμεθα διὰ τῶν πραγμάτων, χαίροντες
 τῇ τῶν βιωτικῶν διαγωγῇ, ὅταν τὰ αὐτὰ ἐπιτη-
 δεύωμεν ἐκεῖνοις, καὶ πλέον τάχα ταῖς σωματικαῖς
 ἐγκατατριβώμεθα φιλοπονίαις, ὥστε λοιπὸν τοὺς
 πολλοὺς πορισμὸν ἠγγεῖσθαι τὴν εὐσέβειαν, καὶ δι'
 οὐδὲν ἕτερον ἐπιτηδεύεσθαι· τὸ πάλαι ἀπράγμονα,
 καὶ μακάριον βίον, ἢ, ὅπως διὰ τῆς ἐπιπλάστου

A qui præclare vixerant, infuscantes diligentiam;
 et eos qui poterant ob ipsorum virtutem celebrari,
 atque gloriosi esse, propter inertiam propriam,
 opprobriis exponentes, et conviciis; stivam qui-
 dem aratri, servando habitum venerandum, tene-
 mus, inepti vero evasimus ad regnum cælorum,
 quia retrorsum convertimur, magnoque studio
 ea persequimur, quorum memoria excidisse de-
 buerat; nec enim facili et extemporaneo vitæ ge-
 neri a nobis amplius studetur, neque quietem et
 silentium ad pristinam impuritates abolendas con-
 ducere existimamus: sed negotiorum turba ad ver-
 um scopum inutilibus curis districta in pretio est,
 vicitque salutare adhortationes rerum materia-
 lium ambitio; cum enim Dominus nos ubique
 abstrahat a terrenis curis, solumque regnum cæ-
 lorum querere nos jubeat; nos quasi contrariam
 per viam incedere tentantes mandata Dominica
 negligimus, et sollicitudine priore derelicta spes
 omnes in manibus positas habemus; dicit 7 enim
 ille: «Respicite ad volatilia cæli, quoniam non se-
 runt, neque metunt, neque congregant in horrea,
 et Pater vester cælestis pascit illa.» Et iterum:
 «Considerate lilia agri, quomodo crescunt, non la-
 borant, neque nent; sed et peram et sacculum et
 baculum gestare vetuit, et inniti jussit infallibili
 promissioni soli, quam discipulis, ad beneficium
 cæterorum hominum, cum ipsos mitteret, dedit,
 dicens: «Dignus est operarius alimento suo,» cer-
 tiorem ad Providentiam rerum necessariarum illam
 multo esse noscens, quam nostra sit industria.

CAPUT VII.

Verum nos nec terræ spatium (quoad fieri po-
 test) maximum acquirere recusamus, oviumque
 greges, et boves aratorios, forma et corporis mole
 eximios, asinos quoque bene pingues coemimus,
 illas quidem ut lanæ copiam nobis subministrent
 ad usum operum, boves autem apparatus terræ
 colendæ inservientes, ut nobis quidem alimentum,
 sibi ipsis vero, et reliquis animantibus pabulum
 præbeant, jumenta autem oneraria, ut, iis, quæ
 nostræ regioni desunt, ex aliena importatis sup-
 plementia victum reddant commodiorem, nobis vi-
 tam delicatam adaugentem: sed ex artibus exer-
 cemus aptiores rei faciendæ, licet nullum præ-
 bebant tempus ut reminiscamur Dei, cum totum
 otium vindicent sibi desperantes (ut videtur) de
 rectoris infirmitate, aut nostram primam confes-
 sionem condemnantes, quod licet verbis non fateamur,
 re tamen ipsa convincimur 8 nos sæcularium
 hominum vita delectari, cum eisdem rebus atque
 illi operam demus, et forte magis studiis etiam cor-
 poreis atteramur, ita ut pietas a plerisque jam pro
 questu habeatur, neque aliam ullam ob causam
 illi quondam tranquillæ et beatæ vitæ nos addici-
 mus 9, nisi, ut fictæ pietatis specie laboriosa mini-

⁷ Matth. vi, 26. ⁸ ibid. 23. ⁹ Luc. x, 7. ¹⁰ I Tim. vi, 8, 9.

steria effugiamus licentiam nacti genio indulgenti sine repagulis quocunque collibitum fuerit feramur animi impetu cum omni impudentia insultantes simplicioribus, quandoque etiam eminentibus; quasi tyrannidis materiam, neutiquam vero humilitatis et mansuetudinis exercendæ occasionem existimemus vitam virtutis religiosæ. Unde ab iis, qui nos revereri debebant, tanquam futilis turba despiciuntur, et a promiscuis, et collectitiis hominibus non minus quam forensibus negotiis simul involuti deridemur, nihil præ reliquis, ut oporteret, eximium habentes, qui non vivendi modo, sed habitu dignosci volumus, et cum virtutis labores recusemus, gloriam laboribus appetimus insanum in modum, umbram priscae veritatis illis debitam exhibentes.

CAPUT VIII.

Adeo ut si quis venerandam hodie vestem istam suscipiat, maculis animi nondum elutis, neque his, quæ fuerunt impressa, veterum peccatorum signis e mente deletis sua, sed eorumdem imaginibus adhuc lascivens, moribusque ad instituti normam nondum compositis, ignarus etiam quis scopus sit divinæ philosophiæ Jam supercilium Pharisæicum adducit, et ob vestem solam extollit animum quasi exulta probe virtute, et circumit, eos apparatus circumferens quorum artem nequaquam didicit, et exteriore specie scientiam promittit, quam neque primoribus labris degustavit; scopus pro portu, pro templo sepulcrum dealbatum, et pro ove lupus deprehensus ad exitium eorum, qui sunt decepti ex eo quod apparet; cum enim isti aufugientes a monasteriis, quia exactam vivendi disciplinam ferre non possunt, ad civitates comessabundi ventitant, tunc demum a ventriculi necessitate quasi obtorto collo tracti ad multos decipiendos speciem pietatis simulatam instar escæ hamo fixæ circumferunt, sustinentes cuncta facere, quæ cogit corporis indigentia. Nihil enim necessitate naturæ violentius, quæ summis angustiis solertem viam excogitat, præsertim quando pigritia accedit meditata, callidior procedit prætextus; quocirca divitum isti fores non minus, quam parasi obsident. Per fora vero mancipiorum instar ipsos stipant, appropinquantes submovent, obvios propellunt, transitum ipsis facilem efficere contendunt, et hæc mensæ ob indigentiam faciunt, eo quod voluptuosam appetentiam cupidiarum compescere non didicerint, neque palum apud Mosem necessariis effodiendis aptum in zona gestare voluerint; noscerent enim eo usi, quod omnis voluptatis ciborum terminus est guttur, et quod fortuita quæque corporis egestatem expleant, intempestivorum appetituum turpitudines obvelant.

IO CAPUT IX.

Atque ideo Dei quidem nomen blasphematur, vita vero votis omnibus exoptanda evasit execra-

A θεοσεβίας, τὰς μὲν ἐπιπόνους λειτουργίας εὐγώμεν, ἄδειαν δὲ ἀπολαύσεως πορισάμενοι, ἀκωλύτως ἐπὶ τὰ δοκοῦντα τὰς ὁρμὰς ἐκτείνωμεν, μετὰ πολλῆς ἀναισχυντίας καταλαζονεούμενοι τῶν ὑποδουμένων, ἔστι δὲ ὅτε καὶ τῶν ὑπερχόντων· ὡς περ ὑπέθεσιν τυραννίδος, ἀλλ' οὐχὶ ταπεινώσεως, καὶ ἐπεικειας τὸν ἐνάρετον βίον εἶναι νομίσαντες. Διὰ τοῦτο καὶ παρὰ τῶν σέβεσθαι ἡμᾶς ὀφειλόντων, ὡς εἰκαίος ὄχλος ὀρώμεθα, καὶ ὑπὸ τῶν συγκλήτων καὶ μιγάδων ἀνθρώπων, οὐχ ἥκιστα ταῖς ἀγοραῖς ἐμπερόμενοι, γελώμεθα, οὐδὲν παρὰ τοὺς λοιποὺς, ὡς ἐξῆν, ἐξείρετον ἔχοντες, οὐκ ἐκ πολιτείας, ἀλλ' ἐκ σχήματος γνωρίζεσθαι βουλόμενοι, καὶ τοὺς ἐπὶ τῇ ἀρετῇ παραιτούμενοι πόνους, τῆς ἐπὶ τούτοις δόξης μανικῶς ὀρεγόμεθα, σκιάν τῆς ποτὲ ἀληθείας ἐπιδεικνύμενοι.

ΚΕΦΑΛ. Η.

Καὶ τῆμερόν τις ἀναλαβὼν τὸ σχῆμα τὸ σεμνὸν τοῦτο, καὶ εὐδέπω τὰς κηλίδας ἀπονηψάμενος τῆς ψυχῆς, οὐδὲ τοὺς ἐγκεκαραγμένους τύπους τῶν παλαιῶν ἀμαρτημάτων τῆς διανοίας ἀπαλείψας τῆς ἑαυτοῦ, ἀλλ' ἔτι τάχα ταῖς τούτων φαντασίαις ἐν-ασελγῶν, καὶ τὸ ἦθος οὐδέπω πρὸς τὸ ἀρεσκὸν τῷ ἐπαγγέλματι παιδαγωγῆσας, οὕτε εἰδῶς τίς ποτὲ ἔστιν ὁ τῆς κατὰ Θεὸν φιλοσοφίας σκοπός, ἤδη φαρισαϊκὴν ὄφρυν ἀνεπλάσατο μέγα φρονῶν ὡς ἐπὶ κατωρθωμένη τῇ ἀρετῇ ἐπὶ μόνῳ τῷ σχήματι, καὶ περιέρχεται σκευὴ περιφέρων, ὧν τὴν τέχνην οὐ μεμάθηκε. Καὶ ἐπιστήμην ἐπαγγέλλεται τῷ φαινομένῳ σχήματι, ἧς οὐδὲ ἄκροις ἐγεύσατο τοῖς χεῖλεσι· σκόπελος ἀντὶ λιμένος, καὶ ἀντὶ ναοῦ, τάφος κεκοινωνημένος, καὶ ἀντὶ προβάτου λύκος ἐπ' ὀλέθρῳ τῶν δελεασθέντων τῷ φαινομένῳ εὐρισκόμενος· ὅταν γὰρ οἱ τοιοῦτοι τῶν μοναστηρίων δραπετεύσαντες διὰ τὸ μὴ φέρειν τοῦ βίου τὴν ἀκρίθειαν, ἐπικωμᾶζωσι ταῖς πόλεσι, τότε λοιπὸν ὑπὸ τῆς κατὰ τὴν γαστέρα ἀνάγκης τραχηλιζόμενοι, ἐπὶ ἀπάτῃ τῶν πολλῶν τὴν τῆς εὐσεβείας μόρφωσιν ὡς δέλεαρ περιφέρουσι πάντα δρᾶν ὑποφέροντες, ὅσα ἢ χρεῖα βιάζεται τοῦ σώματος. Οὐδὲν γὰρ ἀνάγκης φυσικῆς βιαστικώτερον, τοῖς ἀπόροις πόρον εὐμηχάνως ἐπινοούσης, καὶ μάλιστα ὅταν καὶ ἀργία προσῆ μεμελετημένη, τότε καὶ πανουργότερον ἢ σκῆψι προχωρεῖ. Θεραπεύουσι τοιγαροῦν οὗτοι τὰς τῶν πλουσίων θύρας, παρασίτων οὐκ ἐλαττων. Ἐν δὲ ταῖς ἀγοραῖς, ἀνδραπέδων δίκην αὐτοῖς παρατρέχουσι, τοὺς πλησιάζοντας ἀποσοδοῦντες, διωθόμενοι δὲ τοὺς ἀπαντῶντας, εὐχερῆ τὴν ἀροδὸν παρέχειν αὐτοῖς σπουδάζουσι, καὶ ταῦτα ποιῶσι τραπέζης ἕνεκεν ἐνδείας τὴν ἐπὶ τοῖς λιγνοῖς ἐδέσμασιν ἡδονὴν κολάζειν οὐ μεμαθηκότες, οὐδὲ τὸν παρὰ τοῦ Μωσέως τῆς χρεῖας ἀνορυκτικὸν πᾶσσαλον ἐπὶ τῆς ζώνης φορεῖν θελήσαντες. Ἐγνωσαν γὰρ ἂν τούτῳ καρηγμένον, ὅτι πάσης ἡδονῆς βρωμάτων ὄρος ὁ λαίμαρς γίνεται, καὶ τὰ παρατυχόντα τὴν ἐνδειαν ἐκπληροῦντα τοῦ σώματος, τὰς τῆς ἀκαίρου ἐπιθυμίας ἐπικαλύπτει ἀσχημοσύνας.

ΚΕΦΑΛ. Θ'.

Διὰ τοῦτο τὸ μὲν ὄνομα τοῦ Θεοῦ βλασφημεῖται· ὁ δὲ περιπόθητος βίος ἐγένετο βδελυκτός· καὶ ἡ τῶν

ἀληθῶς κατ' ἀρετὴν βιούντων κτήσις ἀπάτη νερό-
μισται, καὶ βαρύνονται μὲν αἱ πόλεις, ὑπὸ τῶν περιερ-
χόμενων εἰκῆ· ἐνοχλοῦνται δὲ οἱ ἐν ταῖς οἰκίαις, καὶ
πρὸς αὐτὴν τὴν ἔψιν ἔχουσιν ἀτῶς, προσαιτεῖν ὄρων-
τες αὐτοὺς ἀναιδέστερον ταῖς θύραις παραμένοντας,
πολλοὶ δὲ καὶ εἰσοικισθέντες, καὶ εὐλάβειαν ἐπ' ὀλί-
γον ὑποκρινάμενοι, καὶ τὴν ἐπὶ κακουργίᾳ δόξαν τῷ
τῆς ὑποκρίσεως προσωπεῖο περιστεύσαντες, ὕστερον
ἀποσυλήσαντες αὐτοὺς ἀπέρχονται. Ὡστε κατὰ παν-
τὸς τοῦ μοναστικοῦ βίου διεσκαδασμένην παρασκευά-
ζουσι τὴν θυσημίαν. Οὕτως γοῦν λοιπὸν ὡς λυμῶ-
νας ἀπελαύνονται τῶν πόλεων οἱ ποτε σωφρονισταί.
Καὶ ὡς ἐναγεῖς διώκονται τῶν τῆ λέπρα κατεχομέ-
λων οὐκ ἔλαττον, καὶ λησταῖς μᾶλλον, καὶ τοιχωρύ-
κταις ἂν τις ἔλοιτο πιστεῦσαι, ἢ τοῖς τὸν βίον με-
τερχομένοις τὸν μοναδικόν, ῥάβδιον εἰς παραφυλακὴν,
τὴν προφανῆ κακουργίαν τῆς ἐπ' ἐνένοδρα μεμηχανευ-
μένης ἀξιοπιστίας λογιζόμενος. Καὶ οὗτοι μὲν οὐτε
ἀρξάμενοι θεοσεβείας, οὐτ' εἰδότες τί ποτέ ἐστι τὸ ἀπὸ
τῆς ἡσυχίας κέρδος, ἐξ ἀνάγκης ἴσως τινὸς συνω-
σθέντες ἀκριτίως ἐπὶ τὸν μονήρη βίον, καὶ ἐμπορίας
ὑπόθεσιν εἰς πορισμὸν τῶν ἀναγκαίων ἠγούμενοι τὸ
πρᾶγμα τοῦτο ἂν οἶμαι σεμνότερον μετέλθοιεν, εἰ
μὴ ταῖς πάντων θύραις προσίενται. Ἄλλ' ἀδρότερον
λημμάτων δυσώπησιν προβάλλοιεν τὸ σχῆμα, καὶ
βουλόμενοι δασμὸν τῷ σώματι οὐ τὸν ἀναγκαῖον
εἰσφέρουσιν, ἀλλ' ἔν τῶν χλιδώντων διὰ τὰς ἀμέ-
τρος ἐπιθυμίας ἐκαινοτόμησε θρύψις. Ταῦτα δὲ
ἀνίατα νοσοῦντας θεραπεύσαι χαλεπὸν.
num luxus ex immensa cupiditate novo artificio
rabili sanare difficile est.

ΚΕΦΑΛ. Γ.

Πῶς γὰρ ἂν τις καὶ ἐρμηνεύσειεν ὑγείας τὸ χρῆσι-
μον τοῖς ἐν ὑγείᾳ μηδέποτε γενομένοις, ἀλλ' ἐξ αὐ-
τῶν σπαργάνων φθινάδι συντετραμμένοις νόσῳ, καὶ
τὸ ἀτύχημα τῆς φύσεως, διὰ τὸ ἦθος νομίζουσι μη-
δὲν ἀποδεῖν τῆς κατὰ φύσιν ἕξεως; Περισσὸς γὰρ
πρὸς διόρθωσιν πᾶς λόγος, ὅταν ἡ τῶν ἀκούστων
πρὸς τὸ χεῖρον ἀποκλίνας σπουδὴ τοῖς κατὰ συμβου-
λὴν λεγομένοις ἐναντίως διακείται, καὶ μάλιστα
ἔταν κέρδους ἐλπίς τρέφει τὴν ἐπιθυμίαν, ἀποφράτ-
τει τὴν ἀκοὴν τῆ συμβουλῆ πάντῃ τὸ πάθος, ὡς μη-
δεμίαν τὰς ἐπὶ σωφρονισμῷ παραινέσεις εὐρεῖν παρ-
είσοσιν, πρὸς τὸν περὶ τὸ κέρδος ἕμερον, κἂν
αἰσχρὸν ἢ τεταμένης τῆς διανοίας. Ἡμεῖς δ', ὡ ἀγα-
πητοί, οἱ πόθῳ τῆς ἀρετῆς, ὡς νομίζομεν, ἀποτα-
ξάμενοι τῷ βίῳ, καὶ ἀρνησάμενοι τὰς κοσμικὰς ἐπι-
θυμίας, καὶ ἀκολουθεῖν ἐπαγγειλάμενοι Χριστῷ, τί
πάλιν ἐμπλεκόμεθα τοῖς τοῦ βίου περιστάσμοις, καὶ
κακῶς οἰκοδομοῦμεν ἢ καλῶς καθελομεν πρότερον;
Τί τῶν τῆς οὐ δεόντως μετερχομένων τὸ πρᾶγμα
κακοβουλίας παραπολαύομεν, τὰς τῶν ἀσθενέτερων
ὀρέξεις προσαναφύγοντες, διὰ τὴν περὶ τὰ μάταια
σπουδὴν, καὶ γεγόναμεν τοῖς ἀκεραιότεροις πλεονεξίας
δόξ;

ΚΕΦΑΛ. ΙΑ'.

Θεραπεύειν γὰρ, οὐκ ἐρεθίζειν, τοὺς εὐλόγιστους
παρὰ τοῦ Κυρίου προσεταγμένα, καὶ πρὸ τοῦ ἡμῖν

bilis, et quidquid viventes vere secundum virtutum
compararunt, pro fraude habetur, et gravantur ur-
bes a circumvagantibus temere, quique inhabitant
in domibus, inquietantur, et eorum aspectus in-
suavis illis efficitur; cum videant ipsos affixos portis
impudentius mendicare, multi etiam in aedes ad-
missi simulata tantisper verecundia et malam,
quæ eos urget, famam persona hypocrisis oblegen-
tes, postmodum iisdem expilatis abeunt, adeo ut
totum monastice vivendi institutum jam publice
infametur. Sic igitur demum uti pestes abiguntur
civitatibus, quarum aliquando correctores fuerant,
et velut impuri arcentur, non minus quam lepra
infecti, et latronibus potius, ac myrorum perfos-
soribus quis credere malit quam vitam monasticam
B profitentibus tanquam transfugis, ratus manifestam
improbiter facilius caveri, quam fidem idoneam
et compositam ad insidias. Atque isti, qui nec a
principio auspicati sunt pietatem, neque sciunt
quantum sit quietis religiosæ lucrum, et quos forte
necessitas aliqua impulit sine delectu ad solitariam
vitam, quique existimant rem hanc esse mercatus
materiam ad ea, quæ vitæ sunt necessaria, pa-
randa, hoc utique (puto) majori cum decore susti-
nerent, nisi ostiatiam omnium aedes obirent, sed et
ipsum habitum sibi proponerent, a quo pudore
affecti non sectarentur pinguiore capturas, quin
dum corpori dapem subministrare I I volunt, non
inferunt necessariam, sed quam gulosorum homi-
comparavit; hos, inquam, ægrotantes morbo incu-

C

CAPUT X.

Quomodo enim sanitatis utilitates quis explicet,
illis qui nunquam fuere sani, sed ab ipsis incuna-
bulis tabe fuerunt innutriti, et hoc infortunium
naturæ ob longam consuetudinem, nihil a rec'o
habitu naturali quidquam differre putant? Etenim
superflua ad corrigendum est quæcunque oratio,
quando auditorum studium in pejorem partem pro-
pendens, contrario, quam consulitur, modo affec-
tum est, et potissimum, ubi lucri spes cupiditatem
alit, isthic passio ocludit aurem penitus consilio,
ita ut exhortationes ad temperantiam nullum ad-
itum invenire queant, cogitatione intenta ad luci
desiderium, etsi turpe sit. Nos vero, dilectissimi,
D qui virtutis amore (ut putamus) huic vitæ renun-
tiavimus, et mundana desideria abnegavimus, qui
nos Christum secuturos professi sumus, quid ite-
rum vitæ implicamur distractionibus, et recte antea
demolita perperam extruimus? Quid contra fas
eorum malesanis consiliis obtemperamus, qui pro-
fessionem suam transgrediuntur, et imbecilliorum
cupiditates nostro circa res vanas studio inflam-
mamus, et simplicioribus viam avaritiæ sterni-
mus?

12 CAPUT XI.

Etenim præceptum nobis est a Domino proniores
ad lapsum curare, non irritare, et proximi com-

modum potius spectare, quam quod nobis placeat, ne inconsideratos animi nostri sequendo impetus, multis simpliciorum offendendi ansa simus, res terrenas appetendi occasionem ipsis præbentes. Cur magni facimus materiam, quam contemnere sumus edocti, opibus et possessionibus inhiantes, mentemque in multas et inutiles curas dividimus? quarum studium ne attendamus rebus magis necessariis, nos distrahit, et ad animi bona negligenda paratior nos efficit, in magnum vero barathrum agit præcipites eos, qui hujus vitæ aspirantes ad splendorem, supremam felicitatis sortem in divitiarum fructu positam existimant, dum alios philosophari se professos, et supra voluptates se non evasisse jactitantes, multo magis quam nos ipsos his rebus studuisse videmus. Nihil autem certius ad pœnam inevitabilem inducit, quam multos vitiorum suorum pellicore imitatores; perditio enim imitatorum fit pœnæ magistro, sicut eorum quoque, qui turpem non recusarunt imitationem, eidem non parva est condemnatio, quippe qui vitiorum fuerit præceptor. Horum disciplinam cum judicassent probrosam, fugerunt temperanti usi ratiocinatione; nemo igitur dictis offendatur, sed vel corrigat, quæ male patrata ob multorum indiscriminatam negligentiam ad nominis dedecus fuerunt, aut nomen recuset; si enim philosophari ipsius est propositum, possessiones esse **13** supervacaneas, et ab ipso corpore alienum esse philosophia denuntiat propter animæ puritatem; si vero quidam possidendi terrena bona studio tenentur, et dulcedine vitæ hujus jucunde fruendi; cur verbis magnificent philosophiam, opere autem ad plane alienam deferuntur professionem, reverendis appellationibus superinduti?

CAPUT XII.

Deinde turpe non ducimus, ab his, qui minus æstimandi sunt, quosque mundanos vocamus, nos objurgari, quod Salvatoris leges perfide violamus, et mandata, quæ contemnimus Domini, ab illis, qui discere debuerant doceamur. Quando enim pugnantibus nobis dicunt, Servum Dei non oportet certare, sed mansuetum esse; et rursus contententibus propter pecunias, et possessiones, Si quis tuam tunicam acceperit, dimitte ipsi, inquit, et pallium, quid aliud agunt, nisi quod nos deridentes subsannant, et propter opera contraria præceptis, cavillantur? Etenim non licet pugnare contra eum, qui nobis possessiones adimit, et omnia facere, quæ illarum cura exigit. Movit aliquis vineæ terminum, et proprio adjecit solo, alius immisit pecus in tuum agrum, alius aquam hortu tuo influentem avertit; an insanire rabie decet eam ob rem, et furentibus pejores evadere, omnibus his ultionem sigillatim indicere, et affligere tribunilibus mentem, quæ debet speculationi vacare rerum cœlestium, et transferre facultatem aptam contemplationi in forensam **14** astutiam, ut nos

ἀρέσκοντες, τὸ τοῦ πέλαις σκοπεῖν ὠφέλιμον, ὡς ἂν μὴ ταῖς ἀκρίτοις ἑαυτῶν ἀκολουθοῦντες ὀρμαῖς, πολλοὺς τῶν ἀπλοустέρων προσκόψαι ποιήσωμεν, ὑπὸ θεοῖς αὐτοῖς τῆς περὶ τὰ γήινα φιλοτιμίας γινόμενοι. Τί περὶ πολλοῦ ποιοῦμεν τὴν ὕλην, ἧς καταφρονεῖν ἐδιδάχθημεν, χρημάτων καὶ κτημάτων ἀνεχόμενοι, καὶ εἰς πολλὰς, καὶ ἀνωφελεῖς φροντίδας τὸν νοῦν μερίζοντες; ὣν ἡ σπουδὴ ἡμᾶς μὲν ἀρίστης τῆς ἀναγκαιότερας προσεδρεύει, καὶ ἀμελεῖν τῶν τῆς ψυχῆς παρασκευάζει: καλῶν, εἰς μέγα δὲ βάραθρον ἄγει: τοὺς πρὸς τὰ τοῦ βίου κεκνηνότες πράγματα λαμπρὰ, καὶ τὴν ἀνωτάτην νομιζοντας εὐκληρίαν, τὴν ἐκ τοῦ πλοῦτου ἀπόλαυσιν ὀρῶντες τοὺς φιλοσοφεῖν ἐπαγγελλομένους, καὶ ἐπάνω τῶν ἡδονῶν ἀγχοῦντας εἶναι, πλεον ἑαυτῶν περὶ ταῦτα ἐσπουδακότας. Οὐδὲν δὲ οὕτως εἰς κόλασιν ἀπαραίτητον ἄγει, ὡς τὸ πολλοὺς ζηλωτάς τῶν ἰδίων ποιεῖσθαι κακῶν γίνεται γὰρ ἡ τῶν μειησαμένων ἀπίθεια, προσθήκη τιμωρίας τῷ διδάξαντι, καὶ τῶν μὴ παραιτησαμένων ὡς αἰσχρὰν τὴν μίμησιν κατὰ γυῖος τοῦτο οὐ μικρὰ, ὅτι διδάσκαλος κακῶν γενέσθαι. Ὡν τὴν μάθησιν ἐπονειδιστον κρίναντες, ἔφηρον οἱ σώφρονι χρησάμενοι λογισμῷ. Μηδεὶς τοίνυν ἀπεθανέσθω πρὸς τὸ λεγόμενον, ἀλλ' ἡ διορθωσάσθω τὰ πλημμελῶς διὰ τὴν τῶν πολλῶν ἀδιαφορίαν ἐπὶ αἰσχύνῃ τοῦ ὄνοματος γινόμενα, ἢ καὶ τὸ ὄνομα παραιτησάσθω. Εἰ γὰρ φιλοσοφεῖν πρόκειται, περιττὰ τὰ κτήματα τῇ φιλοσοφίᾳ, καὶ αὐτοῦ τοῦ σώματος ἄλλοτριῶσιν ἐπαγγελλομένη, διὰ τὴν τῆς ψυχῆς καθαρότητα· εἰ δὲ τὸ κτήσασθαι, τίσιν ἐστὶ περισπούδαστον, καὶ τῶν ἡδέων ἀπολαύειν τοῦ βίου, τί σεμνύνουσι λόγῳ τὴν φιλοσοφίαν, ἔργῳ τὴν πρὸς αὐτὴν ἄλλοτριῶσιν ἐπανηρημένοι, καὶ πράξεις ἄλλοτρίας τοῦ ἐπαγγέλματος διαπραττόμενοι, κλήσεις σεμνῆς ἐπιημφισμένοι;

ΚΕΦΑΛ. ΙΒ'.

Εἴτ' οὐκ αἰσχρὸν ἡγοῦμεθα παρὰ τῶν νομιζομένων ὑποδεεστέρων, οὓς κοσμικοὺς ὀνομάζομεν, ἐπὶ τοῖς παρεσπουδημένοις θεσμοῖς τοῦ Σωτῆρος ἐξονειδιζόμενοι, καὶ τὰς ἡθετημένας ἐντολάς τοῦ Κυρίου, παρὰ τῶν μαθητῶν ὀφελόντων, διδασκόμενοι. Ὅταν γὰρ μαχομένοις ἡμῖν λέγωσι, Δοῦλον Κυρίου οὐ δεῖ μάχεσθαι, ἀλλ' ἤπιον εἶναι πρὸς πάντας· καὶ πάλιν, φιλονεικοῦσι περὶ χρημάτων ἢ κτημάτων· Ἐάν τις σοῦ λάβῃ, φησὶ, τὸν χιτῶνα; ἄφες αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον, τί ἕτερον ποιοῦσιν ἀλλ' ἢ ἐπισκώπτοντες κωμωδοῦσιν ἡμᾶς καὶ χλευάζουσι τῆς πρὸς τὸ ἐπάγγελμα τῶν ἔργων ἐναντιότητος; Καὶ γὰρ οὐκ ἀνάγκη μάχεσθαι πρὸς τὸν κτημάτων ἀντιποιοῦμενον, καὶ πάντα πράττειν, ὅσα ἡ τοῦτων ἀναγκάζει κηδεμονία. Ἐλυτέ τις ἀμπέλου τὸν τέρμονα, καὶ τῷ ἰδίῳ προσεκλήρωσεν, ἄλλος τὸ κτήνος; τῆ σῆ χώρᾳ ἐπαφῆξεν, ἕτερος τὸ ὕδωρ ἐπὶ ῥέον τῷ κήπῳ ἀπέσπασεν, οὐκοῦν λυσσῆσαι δεῖ καὶ τῶν μαινομένων χεῖρω γένεσθαι, τοῦτοις πᾶσιν ἐπιμερίζοντα τὴν ἀμυναν, καὶ δικαστηρίοις προσηλωσθαι τὸν τῆ θεωρίᾳ τῶν ὄντων προσατχολεῖσθαι ὀφειλόντα νοῦν, καὶ εἰς πανουργίαν πραγματικὴν μεταβάλλειν τὴν δύναμιν, τὴν θεωρητι-

κὴν ἴν' ἡμῖν ἡ τῶν μηδὲν χρησιμεούντων εὐδοῦται εὐπορία; Τί τῶν ἀλλοτρίων ὡς οἰκείων ἀντιποιούμεθα, βαρῆρας ἑαυτοῖς τὰς πέδας τῆς ὕλης κατασκευάζοντες, καὶ τοῦ ταλανίζοντος τοὺς τοιούτους οὐκ ἀκούομεν; Οὐαί, φησὶν ὁ προφήτης, ὁ συνάγων ἑαυτῷ τὰ οὐκ ὄντα ἑαυτοῦ, καὶ βιρύνων τὸν κλοῦν αὐτοῦ σιδαρῶς. Εἰ γὰρ κοῦφοί εἰσιν οἱ διώκοντες, κατὰ τὸν λέγοντα, «Κοῦφοι ἐγένοντο οἱ διώκοντες ἡμᾶς ὑπὲρ αὐτοῦ οὐρανοῦ,» ἡμεῖς δὲ βιρύνομεν ἑαυτοὺς τοῖς κοσμικοῖς πράγμασι, δῆλον, ὅτι ἀργότερον κινούμενοι πρὸς τὸν ὄρομον, εὐχερῶς παρὰ τῶν ἐχθρῶν καταληφθῆσόμεθα οὗς φεύγων ὁ Παῦλος ἐδίδαξε λέγων «Φεύγετε τὴν πορνείαν,» καὶ τὴν πλεονεξίαν, ὅποτε καὶ οἱ εὐστατεῖς ἐν τῷ τρέχειν ἐπὶ τὸ βράθειον, ἐν μὴ συντόμῳ ῥύμη φέρωνται, πολὺ τῆς καταλήψεως ἀπολιμπάνονται, τῶν διωκόντων ἐχθρῶν ἵως ταχύτερας ἔχόντων τὰς βάρεις.

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ'.

Μέγα τοῖς πρὸς ἀρετὴν ἐπειγομένοις ἐμπόδιον ἡ τῶν κοσμικῶν πραγμάτων προσπάθεια καὶ ψυχῆ καὶ σώματι πολλάκις δλεθρον προσενούσα. Τί γὰρ τὸν Ναβουθαὶ τὸν Ἰσραηλίτην ἀπόλετεν; Οὐχὶ ἀμπελῶν ἐπιφθονος αἴτιος αὐτῷ θανάτου γεγένηται, πρὸς φόνον κατ' αὐτοῦ κινήσας τὸν γείτονα Ἀχαάβ; Τί δὲ τὰς δύο ἡμισυ φυλὰς ἔξω τῆς ἐπαγγελίας μεῖναι παρεσκεύασεν; Οὐχὶ πλῆθος κτηνῶν; Τί δὲ καὶ τὸν Λὼτ ἀπὸ τοῦ Ἀβραάμ ἐχώρισεν; Οὐχὶ ὁ τῶν βοσκημάτων πολὺς ἀριθμὸς, συνεχεῖς τοῖς ποιμέσι κινήσας τὰς ἐριθας, αὐτοῦ; τέλος ἀπέβηξεν ἀπ' ἀλλήλων; Εἰ οὖν καὶ πρὸς φόνον τοὺς βασκανούς κατὰ τῶν ἐχόντων ἐρεθίζει τὰ κτήματα, καὶ τῶν σπουδαιότερων ἀποκλίνει τοὺς κεκτημένους καὶ συγγένειαν διατέμνει, καὶ φίλους εἰς ἐχθραν καθίστησι, καὶ πρὸς τὴν μέλλουσαν ζωὴν οὐδὲν ἔχει κοινόν, καὶ πρὸς τὸ σῶμα οὐδὲν μέγα χρησιμεύει, τί, τῆς τοῦ Θεοῦ θεραπείας ἀφιστάμενοι, ὅλοι γινόμεθα τῆς ματαιότητος; Μὴ γὰρ ἡμεῖς ἐσμεν οἱ τὰ τῆς ζωῆς ἀνύοντες τῆς ἑαυτῶν; Θεὸς ἐστιν ὁ ταῦτα οἰκονομῶν, καὶ ἡ μὲν ἀνθρωπίνῃ σπουδῇ μὴ τυχοῦσα τῆς τοῦ Θεοῦ βοηθείας, ἐξανάγκης ἀτυχεῖ τοῦ τέλους, ἡ δὲ τοῦ Θεοῦ οἰκονομία καὶ δίχρα τῆς ἀνθρωπίνης σπουδῆς, τέλεια τὰ ἀγαθὰ παρέχει. Τί ὠνρσεν ἐκεῖνους ὁ ἴδιος μόχθος, πρὸς οὓς ἔλεγεν ὁ Θεός, «Ἐσπεύρατε πολλὰ, καὶ εἰσενέγκατε ὀλίγα, καὶ ἐξεφύσησα αὐτὰ ἐκ τῶν οἰκιῶν ὑμῶν,» Τί δὲ τοῖς κατ' ἀρετὴν βιώσασιν ἐπέλειψε τῶν ἀναγκαίων, μῆθ' ὅλως φροντίσασιν περὶ τούτων; οὐκ ἐν ἐρήμῳ τεσσαράκοντα ἔτη οἱ Ἰσραηλῖται μηδενὸς τῶν ἐκ γεωργίας ἀπολαύοντες ἐτρέφοντο καὶ οὐκ ἐπεδείθησαν βρώματος, ἀλλὰ θάλασσα μὲν ἐκαινούργει τροφὴν παραδόξον, ὄρτυγομητραν ἐρευγομένην, πέτρα δὲ νοτίδος ἀμοιρος βαγεῖσα παρεῖχεν ἀφθονον τὸ νᾶμα, οὐρανὸς δὲ μάνα καταφέρων, ὑετὸν ἀήθη καὶ ξένον; Ἰματία δὲ καὶ ὑποδήματα ὑπηρετεῖ πάντα τὸν χρόνον μὴ παλαιούμενα.

eorum, quæ nihil utilitatis afferunt, copiam prospere obtineamus? cur aliena nobis perinde ut propria vindicamus, graves nobis ipsis compedes materialium rerum injiciendo? nec audimus hujusmodi homines miseros pronuntiantem? Væ, inquit propheta, ei qui congerit sibi, quæ sua non sunt, et firmiter premit vinculum suum, illud gravius reddens; etenim si leves sunt, qui persequuntur, juxta dicentem: «Vtlociores erant persequentes nos præ aquilibis cæli?»; nos vero oneramur nosmetipsos mundanis negotiis, manifestum est. quod pigrius concitati ad cursum, ab inimicis facile comprehendemur, quos effugere Paulus nos edocuit, dicens: «Fugite fornicationem⁷,» et avaritiam; quandoquidem expediti, ut currant ad bravium consequendum, nisi concito ferantur impetu, longe absunt, ut comprehendant, inimicis, qui persequuntur, habentibus æque gressus celeriores.

CAPUT XIII.

Magnum quippe impedimentum est ad virtutem tendentibus, rerum mundanarum affectus, et animæ, atque corpori sæpe perniciem conciliat. Quid enim Nabaoth Israelitem perdidit⁸? Nonne invidiosa vinea mortis ipsi causa fuit, cum ad eadem adversus ipsum concitasset vicinum Achab? quid vero duas dimidiatas tribus extra promissionem manere fecit, nisi multitudo jumentorum⁹? Eequid vero Abraham a Lotho separavit, nisi pecudum multiplex numerus, qui assiduus movens inter pastores discordias, eo usque donec tandem illos ab invicem abrupt¹⁰. **15** Si ergo possessiones, et ad eadem invidos proritant adversus eos, qui possident illas, quin et possessores ipsos averunt a rebus magis seriis, et cognationem dirimunt, et amicos ad inimicitiam traducunt, denique cum futura vita nihil habent commune, nec corpori valde sunt necessariae; cur convertimur toti ad vanitatem, abstracti a Dei servitute? Numquid enim nos sumus, qui ea, quæ ad vitam pertinent, nobis ipsis concilimus? Deus est, qui dispensat illa, humana quippe diligentia, quæ divino non fulcitur auxilio, exitum sortitur necessario infelicem. Dei vero dispensatio sine humana cooperatione bona exhibet perfecta. Quid profuit illis proprius labor? Ad quos dicebat Deus: «Seminastis multa, et intulistis pauca; et exsufflavi illa e domibus vestris¹¹?» Quid autem iis, qui virtutem excolunt, et secundum eam vitam degunt; necessarium deficit rerum, cum nihil omnino de hisce cogitarent? nonne in deserta solitudine per annos quadraginta Israelitæ nihil ex agrorum cultu percipientes, nutriti sunt, nec alimento eguerunt, sed mare quidem escam admirabilem innovando præbuit evomens ortygommetram seu coturnicum matricem, ac saxum humoris expers disruptum,

⁷ Thren iv, 19. ⁸ I Cor. vi, 18. ⁹ III Reg. 1 seqq. ¹⁰ Agg. i, 6, 9.

xxi, 1 seqq. ¹⁰ Josue xxii, 1 seqq. ¹¹ Gen. xiii,

uberrimum laticem effudit ¹³? Caelum vero manna demittens, pluviam peregrinam, et insuetam; vestimenta etiam, atque calcei omnes inserviebant, neutiquam tanto temporis spatio vetustate consumpti. Qualem vero terram colens in torrente Elias nutritus fuit? corvi nempe cibum illi afferebant; nonne in Saraphitia redeunti, vidua, eisi necessariorum penuria laborans, panem exhibuit, eripiens ex ore propriorum filiorum; ut perspicuum esset virtutem præstantiorem esse natura ¹⁴?

16 CAPUT XIV.

Et hæc admiranda equidem, verum et habita quoque sunt rationi consentanea; nam possibile est, et non edentem vivere, quando voluerit Deus: Quomodo enim Elias quædraginta dierum iter, in robore unius cibi peregit? quomodo vero Moyses diebus octoginta in monte cum Deo colloquens ¹⁵, humani alimenti nihil gustans permansit? Post enim quadraginta dies descendens, et indignatus ob vitulos conflatos, statim contritis tabulis in montem recurrit, aliosque totidem dies in monte diversatus ita secundas tabulas assumens, descendit ad populum ¹⁶. Quæ autem humana ratiocinatio dicendo poterit exprimere rationem miraculi congruam? quo pacto fluxa corporis natura tandiu exinanita suffecerit nulla re quotidie robur perspiratum adimplente. Solvit autem hoc dubium divinus sermo, quando dixit: « Non ex pane solo vivit homo, sed in omni verbo procedente de ore Dei ¹⁷. » Cur igitur cæleste institutum in terram devolvimus materialibus ærumnis trahentes in profundum? quare stercora nobis ipsis circumdamus, qui nutriebamur quondam in cocco? uti de quibusdam Jeremias in Lamentationibus dicebat: Quando etenim conquiescimus in cogitationibus splendidis, atque fervidis, tunc nutrimur in cocco, at cum dimisso illo statu terrenis inquinamur negotiis, stercoribus circumvallamur? Quid spem deficientes a Deo sulcimus carnem brachio nostro (id est) providentiam Domini manibus nostris ascribentes? et quod sibi ipsi Job in maximum peccatum imputare expertus est ¹⁸, imponentem ad os manum exosculatum esse, id facere **17** modo non timeamus: moris est enim multis manus exosculari, ex illis habere se copiam opum dicentibus, quos lex obscure designans ait per symbolum: Qui graditur super manus, immundus, et qui pedibus multiplicibus, immundus, et qui progreditur super quatuor, omnino immundus ¹⁹; super manibus autem incedit, qui manibus innititur, et omnem in illis habet spem; super quatuor autem, qui sensibilibus rebus affectus est, et earum occupatione principem partem animi attrahit penitus; multiplicibus vero pedibus ambulat, qui circumquaque corporeis obvolvitur; idcirco sapiens Proverbiorum auctor neque duos pedes habere vult hominem perfectum, sed unum, et hunc raro ad corporea commotum

Α Ποταν δὲ γεωργῶν ἐν τῷ χειμάρρῳ γῆν Ἑλλάδας ἐτρέφετο; Οὐ κόρακες αὐτῷ παρεκόμεζον τὴν τροφήν; Οὐκ ἐν Σαραφθίᾳ ἐλθόντι, χήρα καὶ τῶν ἀναγκαίων ἐνδεής, ἄρτον παρείχε τοῦ στόματος τῶν ἰδίων τέκνων ἀφ' ἀπάσας, ἵνα φανῆ ὅτι καὶ φύσεως προτιμωτέρα ἡ ἀρετῆ;

ΚΕΦΑΛ. ΙΔ'.

Καὶ τὰυτα παράδοξα μὲν, ὁμως καὶ τοῦ εἰκότου; ἐχόμενα, δυνατὸν γὰρ καὶ μὴ ἐσθιόντα ζῆν, ὅταν βούλεται ὁ Θεός. Πῶς γὰρ Ἑλλάδας τεσσαράκοντα ἡμερῶν ὄδον διήγυσεν ἐν ἰσχυτῇ βρώσεως μιᾶς; πῶς δὲ ὁ Μωϋσῆς ὄγδοῆκοντα ἡμέρας; ἐπὶ τοῦ ὄρους προσομιλῶν τῷ Θεῷ ἀνθρωπίνης τροφῆς ἔμεινεν ἀγευστος; Μετὰ γὰρ τεσσαράκοντα ἡμέρας κατελθὼν καὶ διὰ τὴν μοσχοποιίαν θυμωθεὶς εὐθέως συντρίψας τὰς πλάκας, ἐπὶ τὸ ὄρος ἀνέδραμεν, καὶ τοσαύτας ἄλλας ἡμέρας ἐνδιατρίψας τῷ ὄρει οὕτως τὰς δευτέρας ἀναλαβὼν πλάκας κατήλθε πρὸς τὸν λαόν. Ποῖος δὲ λογισμὸς ἀνθρώπινος τὸ εὐλογον τοῦ θαύματος τούτου παραστήσαι δυνήσεται; Πῶς ἡ βρώδης τοῦ σώματος φύσις πρὸς τοσοῦτον διήρκεσεν κεκενωμένη, οὐδενὸς ἀναπληροῦντος τὸ καθ' ἡμέραν διαπνεόμενον τῆς δυνάμεως; λύει δὲ τοῦτο τὸ ἀπορον ὁ θεῖος λόγος, ὅταν λέγει: « Οὐκ ἐπ' ἄρτων μόνων ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐν παντὶ βῆματι ἐκπορευομένη διὰ στόματος Θεοῦ. » Τί τοῖνον πολίτευμα τὸ οὐράνιον εἰς γῆν κατασπῶμεν ταῖς ὕλικαῖς ἐμβαρύνοντες ταλαιπωρίας; διὰ τί κοπρίας περιβαλλόμεθα οἱ ποτὲ τιθηνοῦμενοι ἐπὶ κόκκῳ; ὡς περὶ τινῶν Ἰερμίας Ἐθρῶν ἐλεγεν. Ὅταν γὰρ ἐπὶ τῶν λαμπρῶν καὶ διαπύρων ἀναπαύομεθα νοημάτων, ἐπὶ κόκκῳ τιθηνοῦμεθα: ὅταν δὲ τοιαύτην ἀφέντες κατάστασιν, τοῖς γῆνιόις ἐμφυρώμεθα πράγμασι, κοπρίας περιβαλλόμεθα. Τί τὴν ἐλπίδα ἀφιστῶντες ἀπὸ τοῦ Θεοῦ τὴν σάρκα τῷ βραχίονι στηρίζομεν, τὴν τοῦ Δεσπότου πρόνοιαν ταῖς ἑαυτῶν ἐπιγράφοντες χερσὶ; καὶ ὅπερ εἰς μεγάλην ἀμαρτίαν ἑαυτῷ λογισθῆναι ὁ Ἰωβ ἐπειράσατο, τὸ ἐπιθέντα τὴν χεῖρα τῷ στόματι καταφιλεῖν, τοῦτο ποιοῦντες νῦν οὐ δεδοίκαμεν. Ἔθος γὰρ τοῖς πολλοῖς τὰς χεῖρας καταφιλεῖν, ἐξ ἐκεῖνων ἔχειν τὴν εὐπορίαν λέγουσιν, οὐς αἰνισσόμενος διὰ συμβόλου ὁ νόμος φησὶν, Ὅς πορεύεται ἐπὶ χειρῶν, ἀκάθαρτος, καὶ ὅς πολυπληθεῖ ποσὶν, ἀκάθαρτος, καὶ ὅς πορεύεται ἐπὶ τεσσάρων διὰ παντὸς ἀκάθαρτος. Ἐπὶ χειρῶν δὲ πορεύεται ὁ ταῖς χερσὶν ἐπερειδόμενος, καὶ πᾶσαν ἐπ' αὐταῖς ἔχων τὴν ἐλπίδα, ἐπὶ τεσσάρων δὲ ὁ τοῖς αἰσθητοῖς πράγμασι προσπεποιηθῶς, καὶ τῇ τούτων ἀσχολίᾳ διὰ παντὸς ἐπισύρων τὸ ἡγεμονικόν, πολυπληθεῖ δὲ ποσὶν ὁ πῆριξ τῶν σωματικῶν περιεχόμενος. Διὰ τοῦτο ὁ σοφὸς Παροιμισθῆς οὐδὲ δύο πόδας βούλεται ἔχειν τὸν τέλειον, ἀλλ' ἕνα, καὶ τοῦτον σπανίως ἐπὶ τὰ σωματικὰ κινούμενον πράγματα. Σπάνιον, λέγων, εἰσαγε σὸν πόδα πρὸς τὸν ἑαυτοῦ

¹³ Exod. xvi, 13; Deut viii, 4; Num. xi, 31; Sap. xix, 9 seqq. ¹⁴ III Reg. xvii, 1 seqq. ¹⁵ Exod. xxiv, 18. ¹⁶ Exod. xxxiv, 1 seqq.; Deut. x, 1, 2. ¹⁷ Deut. viii, 3; Matth. iv, 4. ¹⁸ Job xxxi, 1 seqq. ¹⁹ Levit. xi, 1 seqq.

φίλον, ἵνα μήποτε πλησθεῖς σου, μισήσει σε. Εἰ γάρ τις σπανιάκι; τῷ Χριστῷ περὶ τῆς χρείας ἐνοχλῶν τοῦ σώματος, ἀγαπητὸς αὐτῷ ἔσται (οὗτος γάρ ὁ σκοπὸς τῶν φίλων τῶν τοιούτων ἔστιν ὡς πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ μαθητὰς φησὶν ὁ Σωτὴρ, « Ὑμεῖς φίλοι μου ἔστε »)· ἐὰν δὲ συνεχέστερον τοῦτο ποιῇ, μισητὸς γίνεται.

ΚΕΦΑΛ. ΙΕ'.

Τίνα ἄρα πείσεται, καὶ πῶς βδελυκτὸς οὐκ ἔσται ὁ δὲ πᾶντὸς ταῦτα ἐνασχολούμενος ταῖς χρεαίαις, καὶ μηδέποτε πρὸς τὴν ὀρθίον ἀνεγειρόμενος ζῶν; διὰ τὸ μὴ ἔχειν σκέλη ἐπάνω τῶν ποδῶν, ὥστε πηδᾶν ἐν ἑαυτοῖς ἀπὸ τῆς γῆς· ὡς γὰρ τὰ σκέλη διὰ τῆς συννεύσεως, ὄλον μὲν δέχεται πρότερον ἐφ' ἑαυτὰ τὸν ὀγκον τοῦ σώματος, μικρὸν δὲ προσεγγίσαντα τῇ γῇ ἀθρόον ἐνάλλεσθαι· παρασκευάζει πρὸς τὸ μέτωπον, οὕτως ὁ διακριτικὸς τῶν τῆς φύσεως πραγμάτων λογισμὸς μετὰ τὸ προταπεινωθῆναι τῇ χρείᾳ τοῦ σώματος, ὁξέως πάλιν τοῖς ἄνω κοῦφον ἀναπέμπει τὸ φρόνημα, μηδένα τῶν χοϊκῶν ἑαυτῷ συνανακουφίζων μολυσμῶν. Τὸ γὰρ ἔχειν ὀρθὰ τὰ σκέλη πρόσσεσι μὲν καὶ τοῖς ἄνω ἀπολαυστικοῖς, καὶ κάτω κειμένοις διὰ παντός· πρόσσεσι δὲ καὶ ταῖς ἀγίαις Δυνάμεισι διὰ τὸ μηδ' ὄλων τῶν σωματικῶν, μηδὲ τῆς πρὸς ταῦτα χρῆζειν ἐπινεύσεως. Τοῦτο γὰρ, ὡς οἶμαι, σημαίνων ὁ μέγας Ἰεζεκιὴλ ἔλεγεν, ὅτι ἦν τὰ σκέλη αὐτῶν ὀρθὰ, καὶ περὶ αὐτῶν οἱ πόδες αὐτῶν, ὅπερ δηλοῖ τὸ ἀκλίνας τῆς γνώμης, καὶ τὸ πρὸς τὰ νοήματα τῆς φύσεως ἐκείνης ὀρθοκίνητον. Ἀνθρώποις δὲ ἰκανὸν σκέλη ἔχειν κλινομένα, καὶ ποτὲ μὲν πρὸς τὰς σωματικὰς, ποτὲ δὲ πρὸς τὰς τῆς ψυχῆς ἀνωφερεῖς χρησιμεύειν διατριβὰς, καὶ διὰ μὲν τὴν πρὸς τὰς ἄνω Δυνάμεις τῆς ψυχῆς συγγένειαν, τὰ τολλὰ συμπετεωροπολεῖν ἐκείναις, διὰ δὲ τὸν τοῦ σώματος τόνον, τοσοῦτον ἐπασχολεῖν τῇ γῇ τὴν φροντίδα, ὅσον ἡ χρεία βιάζεται· ἐφέρπειν δὲ διὰ παντὸς ταῖς ἀπολαυστικαῖς παρασκευαίς, ἀκάθαρτον ὄντως, καὶ οὐκ ἀρμόζον ἀνθρώποις λογικῆς μεμοιρασμένοις γνώσεως. Παρατετηρημένως γὰρ τὸν ἐπὶ τεσσάρων πορευόμενον καὶ οὐκ ἀπλῶς εἶπεν ἀκάθαρτον, ἀλλ' εἰ διὰ παντὸς ἐπὶ τεσσάρων πορεύοιτο· ἔδωκε γὰρ τοῖς ἐν σώματι καιρὸν καταβαίνειν πρὸς τὴν χρείαν τοῦ σώματος· καὶ γὰρ ὁ Ἰωνάθαν τῷ Ναὰς πολεμῶν τῷ Ἀμμωνίτῃ ἐπὶ τεσσάρων περιπατήσας, ἐνίκησεν, ἐπειδὴ τῇ ἀνάγκῃ τῆς φύσεως ὑπερήτησε μόνῃ, ἔδει γὰρ τὸν πρὸς τὸν ἐπὶ τῷ στήθει συρόμενον ὄφιν πολεμοῦντα (τοῦτο γὰρ Ναὰς ἐρμηνεύεται) σχηματίζασθαι πρὸς ὀλίγον τὴν πρὸς αὐτὸν ὁμοιότητα διὰ τοῦ πορευθῆναι ἐπὶ τεσσάρων, καὶ οὕτως διαναστάντα ἐπὶ τὴν οἰκίαν ἕξιν χειρῶσθαι τοῦτον μετὰ πολλῆς τῆς εὐκολίας.

ΚΕΦΑΛ. ΙΖ'.

Τί δὲ καὶ ἡ κατὰ τὸν Ἰεθουθὲ ἱστορία ἴμας οὐ

²⁰ Prov. xxv, 17. ²¹ Joan. xv, 14. ²² Ezech. i, 7 seqq. ²³ I Reg. xiv, 4 seqq.

negotia, « raro (dicens) pedem tuum introducto ad amicum tuum, ut ne unquam aspectu tuo satiatus, te odio prosequatur »; « si quæ enim raro Christum importunus lacessat super his, quæ sunt necessaria corpori, erit eidem amabilis (hujus etenim amicorum hic est scopus, ut ipse Salvator ait ad suos discipulos « Vos amici mei estis »); sin frequentius fecerit, et quasi continuo, evadit odiosus.

CAPUT XV.

Quid igitur exorabit, et quomodo non abominandus erit, qui penitus istis lucris est occupatus, nec unquam ad rectam vitam erectus? quia non habet crura super pedes, ut ex se ipsis resiliat e terra; sicut enim crura, quia devertunt, universam quidem suscipiunt prius totius in se corporis molem, lumi vero paulisper appropinquantia, statim, ut in sublime prosiliant, se præparant; ita ratiocinatio **18** discernens res naturæ, postquam prius depressa fuit ob necessitates corporeas, rursus ad ea, quæ superna sunt, ocius agilem remittit cogitationem, nihil materialium corruptionum sibi adjunctum rursus attollens. Habere namque crura recta convenit et his, qui voluptati valde sunt dediti, quique omnino deorsum jacent; congruit et sanctis Potestatibus, quæ nullatenus indigent corporeis rebus, neque ad hasce devertgere coguntur. Hoc (ut puto) significans magnus Ezechiel dicebat ²², quod erant earum crura recta, et ala i pedes, quod demonstrat stabilitatem mentis, velocitatemque motus ipsarum naturæ ad intelligendum. Hominum autem proprium est habere crura inclinata, et aliquando quidem ad necessitates corporeas, nonnunquam vero sese accommodare ad animæ exercitamenta sursum efferentia, atque propter animæ cognitionem cum superioribus Potestatibus, multoties simul cum illis sublimia perlustrare; propter corporis autem vires ac robur, tantum sollicitudinis in terram demittere, quantum necessitas cogit, inserere quippe se omnino deliciarum apparatus, immundum est vere, nec congruum hominibus divinam sortitis cognitionem. Caute namque super quatuor ambulantom et non simpliciter, dixit immundum; sed si omnino super quatuor gradiatur; tribuit enim tempus, his, qui sunt in corpore, descendendi ad necessitatem corporis. Etenim Jonathan bellum gerens cum Naas Ammonita, super quatuor cum incessisset, victoriam retulit, quandoquidem necessitati naturæ obscutus est ²³; nam oportebat, ut qui adversus serpentem super pectus tractu quodam repentem bellaret (sic enim Naas **19** exponitur) ejus ad similitudinem paulisper sese componeret; ita ut gradiretur super quatuor, sicque denuo resurgens, et erectus ad propriam habitudinem, facillime ipsum debellaret.

CAPUT XVI.

Equid vero historia Jebuthe? nonne nos edu-

cet²⁴, ne scilicet rebus corporis curam nihilam impendamus, neque sensui nostram committamus custodiam? Ille namque cum rex esset, et requiesceret in caliculo, suæ uxori permisit custodire ostium: Venientes autem, qui erant cum Rachan, et invenientes eam frumenta purgantem, et dormitantem, clam ingressi sunt, et Jebuthe interfecerunt, quem repererant dormientem: omnia namque dormiunt, et mens, et anima et cogitatio, et sensus, quando corporeæ τὸς dominantur. Quod enim ostiaria purgabat frumenta, designat cogitationem rebus corporeis occupatam fuisse studiosius, neque obiter, sed quodam studio earum munditiæ dedisse operam; quod enim non in historiæ specie hoc docet Scriptura, manifestum ibi est. Quomodo enim rex habuit ostiariam conjugem, cum deceret illum a militum hastatorum multitudine custodiri, et omnem circa seipsum dignitatis obtinere pompam: aut qua ratione tam indigens erat, ut per ipsam frumenta purgaret? Sed miscetur sæpius historiæ, quod præter proportionem decorum est, ad veritatem designandarum rerum: mens etenim cujusque, veluti rex intus quodammodo diversatur habens ostiariam sensuum cogitationem, quæ quando corporeis se rebus applicat (corporeum enim est purgare frumenta), facile latentes insidiatores mentem periuunt. Ideo magus Abraham non fudit **20**, conjugi custodiam portæ; sciebat enim sensus vim decepticem esse; quandoquidem visu sensibilium oblectatus distrahit mentem, et persuadet ipsi delectabilia secum percipere, et equidem periculosa foret perceptio: at ille ipse simul assidet præbens aditum patefarum divinis cogitationibus, portam vero mundanis sollicitudinibus occludens. Quid enim nobis ad vitam e tam stulto labore circa hæc provenit? Nonne omnis labor hominis (secundum Ecclesiasten) in ore ejus²⁵; victus autem, et vestimenta (juxta Apostolum²⁶) satis sunt ad infelicis hujus carnis sustentationem²⁷? Cur igitur infinitis laboribus, et ærumnis (ut loquitur Salomon²⁷) incumbimus ad ventum, id est frustra, præ studio terrenarum rerum præpedientes animam ne divinis bonis perfruatur, et carnem curantes, et foventes plusquam honestum est? ipsam vero inimicam, hostemque vicinam alimus, ita ut, non solum cum ipsis anceps pugna fiat, sed validius, et multo superius decertans adversus animam mœrore hanc afficiat, adeoque nec honores, neque coronas ipsam admittere permittat. Nam quid est necessitas corporis, ut eam prætexentes cupiditatem extendamus ad inutilem difficultatem rerum, et angustiam, panis nimirum est, et aqua. Si quidem hoc, nonne fontes præbent laticem copiose? Panis vero paratu facilis his, qui manus habent? sicque e tot operibus possumus eum comparare; e quibus expletur, et necessitas corporis, et parum aut non omnino dis-

πειθεύει; δηλαδή μὴ πεφορισμένως ἐπέχεσθαι τῶν σωματικῶν, μὴδὲ τῇ αἰσθήσει τὴν ἑαυτῶν ἐγχειρίζειν φυλακὴν. Οὗτος γὰρ βασιλεὺς ὢν, καὶ ἐν τῷ ταμίῳ ἀναπαυόμενος, τῇ ἑαυτοῦ γυναικί, φησὶ, θυρωρεῖν ἐπέτρυσεν· ἐλθόντες δὲ οἱ περὶ τὸν Ῥαχᾶν, καὶ εὐρόντες αὐτὴν πυρούς καθαίρουσαν, καὶ νυστάζουσαν, διαλαθόντες εἰσῆλθον, καὶ ἀνείλον τὸν Ἰεβουθὲ καὶ αὐτὸν εὐρόντες καθεδόντα. Πάντα γὰρ ὕπνοί, καὶ νοῦς, καὶ ψυχὴ, καὶ διάνοια, καὶ αἰσθησις, τῶν σωματικῶν κρατούντων. Τὸ γὰρ τὴν θυρωρὸν κεκαθαρκέναι πυρούς, δείκνυσσι τὸ ἐπιμελῶς προσησχολῆσθαι τὴν διάνοιαν τοῖς σωματικοῖς, καὶ οὐ παρέργως, ἀλλὰ μετὰ τινος σπουδῆς τὴν τούτων ἐπιτηδεῦσαι καθαρότητα· ὅτι γὰρ οὐκ ἐν ἱστορίᾳ εἶδει τοῦτο διδάσκει ἡ Γραφή, δῆλον ἐκεῖθεν. Πῶς γὰρ βασιλεὺς γυναῖκα θυρωρὸν εἶχεν, ὀφειλῶν παρὰ πλήθους δορυφορεῖσθαι στρατιωτῶν, καὶ πᾶσαν περὶ αὐτὸν τὴν τοῦ ἀξιώματος ἔχειν σκηνήν; ἢ πῶς οὕτως ἐνδεῆς, ὡς δι' αὐτῆς καθαίρειν τοὺς πυρούς; Ἄλλὰ πολλάκις τῇ ἱστορίᾳ μίγνυται τὸ παράλογόν διὰ τὴν τῶν σηματονομένων ἀλήθειαν. Ὁ γὰρ ἐκάστου νοῦς καθάπερ βασιλεὺς ἕσω που διατρῖβει, θυρωρὸν τῶν αἰσθήσεων ἔχων τὴν διάνοιαν, ἥτις ὅταν τοῖς σωματικοῖς ἑαυτὴν ἐγχειρίσῃ (σωματικὸν δὲ τὸ καθαίρειν πυρούς), εὐχερῶς διαλαθόντες οἱ ἐπίβουλοι θανατοῦσι τὸν νοῦν. Διὰ τοῦτο ὁ μέγας Ἀβραάμ οὐ πιστεύει γυναῖκί τὴν θύραν φυλάττειν, οἶδε γὰρ τὸ ἐξαπάτητον τῆς αἰσθήσεως, ὅπως τῇ ὕψει τερπομένη τῶν αἰσθητῶν διχάζει τὸν νοῦν, καὶ πείθει συμμεταλαβεῖν αὐτῇ τῶν τερπνῶν, καὶ ἐπικινδύνος ἡ μεταλλάξις ἐπὶ σαφῶς. Ἄλλ' αὐτὸς ἐκεῖνος παρακαθέρεται, τοῖς μὲν θεοῖς νοήματις ἀναπεπταμένην παρελθὼν τὴν εἴσοδον, ταῖς δὲ κοσμικαῖς φροντίσιν ἀποκλείων τὴν θύραν. Τί γὰρ ἡμῖν εἰς τὴν ζωὴν ἐκ τῆς περὶ ταῦτα ματαιοπονίας ἐπιγίνεται; Οὐχ ἅπας μόχθος ἀνθρώπου, κατὰ τὸν Ἐκκλησιαστήν, εἰς τὸ στόμα αὐτοῦ; διατροφή δὲ καὶ σκεπάσματα κατὰ τὸν Ἀπόστολον, ἱκανὰ πρὸς τὴν σύστασιν τῆς δυστήνου σαρκός; Τί οὖν ἀπέραντα πονοῦμεν, καὶ μοχλοῦμεν εἰς ἀνεμον, ὡς φησὶ Σολομῶν, ἐκ τῆς περὶ τὰ γῆϊνα σπουδῆς ἐμποδίζοντες τὴν ψυχὴν πρὸς τὴν τῶν θεῶν ἀγαθῶν ἀπόλαυσιν, καὶ τὴν σάρκα περιέποντες, καὶ θάλποντες πλέον, ἢ καλῶς ἔχοι; ἔχθρὸν καὶ γείτονα αὐτὴν καὶ πολέμιον τρέφομεν, ὡς μὴ μόνον ἀμφήριστον αὐταῖς γένεσθαι τὴν μάχην ἀλλ' ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντος ἐβρώμενεστερον ἀγωνιζομένην κατὰ τῆς ψυχῆς ἀνιᾶν, ὡς μὴδὲ τιμῶν, καὶ στεφάνων συγχωρεῖν αὐτὴν ἐφίεσθαι. Τί γὰρ ἐστὶν ἡ χρεῖα τοῦ σώματος, ὅτι ταύτην προφασίζόμενοι εἰς ἀνόητον ἀμχανίαν τὴν ἐπιθυμίαν ἐκτείνουμεν; ἄρτος ἐστὶ πάντως καὶ ὕδωρ. Εἴτ' οὐχ αἱ μὲν πηγαὶ ἀφθόνως τὸ νῆμα παρέχουσιν; ὁ δὲ ἄρτος ἐπόρσιος τοῖς χεῖρας ἔχουσι; καὶ ἐκ τοιούτων ἕρπονται δυνάμειά πορίζεσθαι, ἐξ ὧν καὶ ἡ χρεῖα πληροῦται τοῦ σώματος, καὶ ὀλίγον, ἢ ὄλως περισπώμεθα. Ἄλλ' ἐνδομα πολλὴν παρέχει φροντίδα; οὐδὲ τοῦτο, ἐὰν μὴ [πρός] τὴν ἐκ τῆς συντησεῖας μαλακίαν, ἀλλὰ πρὸς

²⁴ II Reg. iv, 1 seqq. ²⁵ Eccle. vi, 9. ²⁶ I Tim. vi, 8. ²⁷ Eccle. v, 15.

τὴν χρεῖαν βλέπωμεν μόνην. Ποίας γὰρ ἀραχνῶ-
φεις ἐσθῆτας, ποίαν δὲ βύσσον, ἢ πορφύραν, ἢ ση-
ρικῶν ὁ πρῶτος ἐφόρεσεν ἀνθρώπος; οὐκ ἐκ δερ-
μάτων ἐσχεδίασεν αὐτῷ ὁ Δημιουργὸς τὸ ἔνδυμα,
καὶ χόρτιν τρέφεσθαι παρήγγειλε; τοὺτους τιθεῖς
τοὺς ὄρους τῆς χρεῖας τοῦ σώματος, οὕτω διαταξά-
μενος, καὶ πόρρωθεν ἀναστῆλων τὴν νῦν πολιτευσ-
μένην αἰσχρότητα τοῦ ἀνθρώπου. Οὐ λέγω δὲ, ὅτι
καὶ νῦν οὐ θρέφει πάντως εὖ βιοῦντας, ὁ τὰ πετεινὰ
τοῦ οὐρανοῦ τρέφων, καὶ ἐνδύσει, ὁ τοῖς κρίνοις τοῦ
ἀγροῦ τοσαύτην περιθειὲς δόξαν, ἐπεὶ μηδέπω πεί-
θειν δυνατὸν τοὺς πολὺ ταύτης ἀφεστῶτας τῆς πί-
στεως. Τίς γὰρ οὐ μεθ' ἱκεσίας παρέξει τὰ ἐπιτή-
δεια τῷ κατ' ἀρετὴν βιοῦντι;

ΚΕΦΑΛ. ΙΖ'.

Εἰ γὰρ ἄνθρωποι: βάρβαροι, καὶ πολέμου νόμῳ λα-
όντες τὰ Ἱεροσόλυμα, οἱ Βαβυλώνιοι τὴν ἀρετὴν
ἤδεσθησαν τοῦ Ἱερεμίου, καὶ πᾶσαν θεραπείαν παρ-
έσχον σωματικὴν ἀφθόνως, οὐ τὰ πρὸς τροφὴν μόνον
δεδωκότες, ἀλλὰ καὶ σκεύη, οἷς ἔθος ἐστὶ διακο-
νεῖσθαι τοὺς ἐστιωμένους, πῶς οὐκ αἰδεσθήσονται
βίον ἐνάρετον οἱ ὁμόφυλοι, καὶ τὸν λογισμὸν παιδίδον
τοῦ βρβαρικοῦ μᾶλλον διακεκαθαρμένοι πρὸς τὴν
τῶν καλῶν κατανόησιν, καὶ ἀρετῆς ζηλωταί; Εἰ γὰρ
καὶ μὴ δεδύνηται ταύτης ἀσκηταὶ γενέσθαι δι' ἀσθέ-
νειαν φύσεως, ἀλλ' οὐν γε τιμῶσιν ἀρετὴν, καὶ τοὺς
ἀσκητὰς αὐτῆς θαυμάζουσι. Τίς ἐπεισε τὴν Σουνα-
μίτιν οἰκοδομήσαι τῷ Ἐλισσαίῃ καταγωγίον, καὶ
θεῖναι τράπεζαν ἐκεῖ, καὶ δίφρον, καὶ κλίνην, καὶ
λυχνίαν; οὐκ ἦ ἀρετὴ τοῦ ἀνδρός; Τί δὲ τὴν χήραν
ἐκείνην ἐδυσώπησε, λιμοῦ πᾶσαν κατανεμομένου τὴν
γῆν, τῆς ἰδίας χρεῖας προκρίναι τὴν τοῦ προφήτου
θεραπείαν; πάντως γὰρ εἰ μὴ φιλοσοφίαν κατεπλήτ-
τετο τοῦ Ἠλιοῦ, οὐκ ἂν τὴν μικρὰν τῆς ζωῆς πα-
ραμυθίαν αὐτῆς καὶ τῶν τέκνων ἀφελόμενὴ παρ-
εχώρησεν ἐκεῖνη, ὅν μετ' ὀλίγον ἐφαντάζετο θάνατον,
πρὸ χειροῦ τοῦτον ἐλομένη διὰ τὴν εἰς τὸν ξένον φι-
λοτιμίαν.

ΚΕΦΑΛ. ΙΗ'.

Ἐποίησε δὲ τοιοῦτους αὐτοὺς τὸ γενναῖον καὶ τὸ
πρὸς τοὺς πόνους ἀνένδοτον, καὶ τὸ καταφρονητικὸς
ἔχειν πρὸς τὰ τοῦ βίου πράγματα· εὐτέλειαν γὰρ
ἐπιτηδεύσαντες, καὶ ἐπὶ τὸ ἀνευδὲς, ὡς εἶπεῖν, ἐκ
τῆς ὀλιγοδείας προκρίνοντες πλησίον τῶν ἀσωμάτων
ἐστησαν δυνάμειον· ὅθεν καίτοι ἀφανεῖς ὄντες κατὰ
τὸ σῶμα, καὶ ἀσθμοί, τῶν πάντα φερύτων ἐγένοντο
δυνατώτεροι, μετὰ τοσαύτης παρρησίας τοῖς τὸ δι-
άδημα περιχειμένοις διαλεγόμενοι, μεθ' ὄσης οὐκ ἐκέ-
νοι τοῖς ὑποχειρίοις. Ποίους γὰρ ὄπλοις θαβρῶν ἢ
ποιῶ δυνάμει πρὸς τὸν Ἀγαθὸν ἔλεγεν ὁ Ἠλίας, «Ὁ
διατρέφω Ἰσραὴλ, ἀλλ' ἦ σὺ, καὶ ὁ οἶκος τοῦ πα-
τρός σου;» πῶς δὲ καὶ ὁ Μωϋσῆς ἀντικαθίσταται
τῷ Φαραῶ πρὸς ἄμιλλαν, οὐδὲν ἔχων πληρῆς ἀρε-
τῆς τοῦ θάρρους ἐπίδοτον; πῶς δὲ ὁ Ἐλισσαίῃς συνηγ-
μένης ἐπὶ πόλεμον τῆς στρατιᾶς τῶν δύο βασιλέων

¹⁸ Jeremi. xl, 1 seqq. ¹⁹ IV Reg. iv, 1 seqq. ²⁰ III Reg. xvii, 10 seqq. ²¹ III Reg. xviii, 17, 18.

trahimur; sed indumentum præbet ingentem cu-
ram; nec illud; si non ad eam molliorem, quæ
moris est, sed ad solam necessitatem respiciamus;
quales enim velut ab aranea contextas vestes, qua-
lem hyssum, aut purpuram, aut sericum **21** pri-
mus homo gestavit? Nonne ipsi summus opifex e
pellibus opere subito vestimentum dedit, et herba
virente vesci eum mandavit, hosce terminos ponens
corporeæ necessitatis, sic disponens, et procul
colibens nunc receptam hominis turpitudinem.
Non autem dico, quod et nunc non nutrit omnino
bene viventes, qui cæli volucres nutrit; et vestiet
qui liliis agri tantum decus circumponit; quando
neutiquam persuaderi potest his, qui multum ab
hac distant fide. Quis enim non præbebit cum sup-
plicatione necessaria viventi secundum virtutem?

CAPUT XVII.

Si enim homines barbari, et lege belli capientes
Hierosolyma Babylonii, virtutum Jeremiæ reveriti
sunt ¹⁸, et omnem famulatum corporeum submi-
nistrarunt affatim, non ea solum, quæ ad alimenta
pertinebant tribuentes, sed et vasa, quibus mos est
ministrari convivio exceptis, quomodo non reve-
rebuntur vitam virtute insignem contribules, et a
pueritia, ab eo, quod ad Barbarorum mores ac-
cedit, purgatiorem habentes intellectum ad hone-
starum rerum cognitionem, virtutisque cum zelo,
sectatores? etsi enim eam non possunt exercere
propter naturæ debilitatem, virtutem tamen colunt
ejuſque mirantur exercitatores. Quis persuasit
Sunamitidi, ædificare diversorium Elisæo, et po-
nere ibi mensam, et sellam, et lectum, atque lu-
cernam ¹⁹; nonne virtus viri? Quid viduam illam
flexit, fame per universam terram grassante, pro-
priae necessitati famulatum prophetæ anteferre?
Nam nisi sapientiam **22** Eliæ fuisset penitus ad-
mirata, nunquam exiguum vite suæ, liberorumque
solatium auferens, illi exhibuisset, mortem, quam
post brevi futuram imaginabatur, hanc eligens
ante tempus, propter studium erga hospitem ²⁰.

CAPUT XVIII.

Fecit vero hosce tales generosus animus, et ad
labores nunquam remissus ipseque despectus, quo
nihil habebant quæcunque ad vitam spectant;
studio namque sectantes frugalitatem, ac parcio-
niam, et ad rei nullius indigentiam (ut ita lo-
quar) progredientes, ex paucarum rerum indi-
gentia proximi Potestatibus incorporeis ast terunt;
hinc itaque quoad corpus obscuri, et ignoti, eva-
serunt potentiores illis, qui omnia tenebant, tanta
cum libertate his, quibus corona circumposita erat,
colloquentes, cum quanta nec illi suis subaliti;
quibus enim confisus armis aut qua potentia dice-
bat Elias ad Achab: «Non everto ego Israelem;
sed tu, et domus patris tui ²¹?» Quo pacto vero
et Moyses obstitit Pharaoni ad contentionem usque
nullum habens viaticum præter virtutis confi-
den-

tiam? qua ratione Elisæus congregato ad bellum exercitu duorum regum Israel et Juda dicebat Ieze: « Vivit Dominus Potestatum, cui in conspectu ipsius hodie adsum, quod nisi vultum Josaphat ego deprehenderem, non verissem me, neque respexissem te ²², » nihil veritus commotum exercitum neque fervidam regis iram metuens, quem circa tempus belli verisimile est, etiam impetu fuisse temerario, ratiocinatione ob prælium confusa. Quid enim tantum potest regnum terrenum, quantum virtus? qualis **23** purpura divisit lumen, sicuti ovina pellis Eliæ ²³? quodnam diadema morbos dissolvit, sicut apostolorum sudaria ²⁴? Arguit quandoque propheta solus regem, qui mandatum Dei transgressus fuerat, stipatum universo exercitu, cumque reprehensio provocasset iram, extendit rex manum adversus prophetam nec illum apprehendit, neque manum ad se colligere potuit arefactam ²⁵. Fuit certamen virtutis, et potentiae regiae, fortiorque victoria virtutis evasit, et virtus, propheta non pugnante, bellatorem repulit, inhibebat pugnator, et fides operabatur, commilitones regis fuerunt arbitri certaminis et præmiorum, manusque constitit victoriam virtuti attestata.

CAPUT XIX.

Illa vero gesserunt quandoquidem sola anima vivere delegerunt, corpus et commoda corporis respuentes; et omnibus eos excelsiores efficiebat nullius rei indigentia, corpus vero potius de-
 relinquare ducebant satius, et a carnali vita solvi, quam dignitatem virtutis deserere, et commoditatis corporeæ gratia alicui horum qui opibus circumfluunt adulari. Nos vero cum laboramus constituti in alicujus rei penuria, quemadmodum catelli cum hilariori motu caudæ adflanduntur his, qui ossiculum forte nudum, aut micas insuper jaculantur; sic accedimus ad divites, illos beneficis et tutores Christianorum vocitantes, omnemque ipsis plane inesse virtutem attestantes, quamvis in extrema sint malitia; ut perficiamus quod studemus, non accurate inquirentes conversationem sanctorum, quorum **24** scilicet virtutem sectari nobis in animo proposuimus. Venit aliquando ad Elisæum Neeman præfectus exercitus Syriae dona plurima secum ferens. Quid igitur propheta? numquid inservivit ei? numquid occurrit ei? Nonne per unum puerum patefecit ipsi necessitatem, propter quam venerat, ne quidem eum admittens in conspectum suum, ut ne delatorum munus ergo præstitisse illi curationem putaretur ²⁶? Hæc dicuntur, non ut discamus jactantiam sed ne corporeæ utilitatis causa assentemur his, qui illas res curant, ac fovent, quas nos despiciere professi sumus. Quid igitur nos dimittentem scopum philosophiæ, incumbimus agriculturæ, et

A τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ τοῦ Ἰουδα ἔλεγε τῷ Ἰεζή, « Ζῆ Κύριος τῶν Δυνάμεων ᾧ πάρεστος ἐνώπιον αὐτοῦ σήμερον, ὅτι εἰ μὴ πρόσωπον Ἰωσαφάτ ἐγὼ καταλάμβανον, εἰ ἐπέβλεψα, καὶ εἶδόν σε, » οὐτε τὴν στρατιὴν κεκινήμενην φοβηθεὶς, οὐτε τὸν θυμὸν δείσας τοῦ βασιλέως, ὃν περὶ καιρὸν τοῦ πολέμου εἰκὸς χρῆσασθαι, καὶ ἀλόγῳ ὀρμῇ, τοῦ λογισμοῦ δι' ἀγωνίαν συγκεχυμένου. Τί γὰρ τοιοῦτον δύναται βασιλεία ἐπιγείως, ὅσον ἀρετῆ; Ποῖα πορφυρὶς ἐβόησε ποταμὸν ὡς ἡ μὴλωτὴ τοῦ Ἥλιου; ποῖον διάδημα νοσήματα ἔλυσεν, ὡς τὰ τῶν ἀποστόλων σουδάρια; ἤλεγξε προφήτης βασιλεία παρανομήσαντα μόνος μετὰ πάντας ὄντα τῆς στρατιᾶς, καὶ ἐπειδὴ τὸν θυμὸν ὁ ἔλεγχος ἠρέθισεν, ἐκτείνας ὁ βασιλεὺς τὴν χεῖρα ἐπὶ τὸν προφήτην, οὐτε ἐκεῖνον ἐπελάβετο, καὶ τὴν χεῖρα πρὸς ἑαυτὸν συναγαγεῖν ξηρανθεῖσαν οὐκ ἠδυνήθη. Καὶ ἦν ἀγὼν ἀρετῆς, καὶ δυναστείας βασιλικῆς· ἰσχυρωτέρα ἡ νίκη τῆς ἀρετῆς ἐγένετο, οὐκ ἐμάχετο ὁ προφήτης, καὶ ἡ ἀρετὴ ἐτροποῦσε τὸν πολέμιον· ἤργει ὁ ἀγωνιστής, καὶ ἡ πίστις εἰργάζεται· οἱ σύμμαχοι τοῦ βασιλέως βραβεύται τοῦ ἀγῶνος ἐγένοντο, καὶ ἡ χεῖρ εἰστήκει τῇ ἀρετῇ μαρτυροῦσα τὴν νίκην.

ΚΕΦΑΛ. ΙΘ'.

Ταῦτα δὲ ἐπραττον, ἐπειδὴ μόνῃ ψυχῇ ζῆν ἐκρίνον, τὸ σῶμα, καὶ τὰς τοῦ σώματος ἀνάγκας ἀποστρεφόμενοι, καὶ πάντων αὐτοῦς ὑψηλοτέρους ἐποίησε τὸ μηδενὸς χρεῖαν ἔχειν· μᾶλλον γὰρ καταλιπεῖν τὸ σῶμα ἤρουντο, καὶ τῆς ἐν σαρκὶ ζωῆς ἀπαλλαγῆναι ἢ καταπροδοῦναι τῆς ἀρετῆς τὸ ἀξίωμα, ἢ χρεῖας ἕνεκα σωματικῆς κολακεῦσαι τινα τῶν εὐπόρων. Ἡμεῖς δὲ ὅταν ἐν χρεῖᾳ καταστῶμέν τινος, καθάπερ τὰ κύνδια μεθ' ἰλαρωτέρας κινήσεως κέρκου προσαίνουσι τοῖς ὀστέων ἰσχυρῶν, ἢ ψίχας, προσακοντίζουσιν, οὕτως τοῖς πλουσίοις προστρέχομεν, εὐεργέτας αὐτοῦς, καὶ τῶν Χριστιανῶν κηδεμόνας ἀποκαλοῦντες, καὶ πᾶσαν αὐτοῖς ἀπλῶς μαρτυροῦμεν ἀρετὴν, κἂν ἐν ἐσχάτῃ κακίᾳ τυγχάνωσιν ὄντες, ὑπὲρ τοῦ ἀνῶσαι τὸ σπουδαζόμενον, οὐ περιεργαζόμενοι τὴν τῶν ἀγίων διαγωγὴν ὧν δῆθεν ζηλοῦν τὴν ἀρετὴν προϋθέμεθα. Ἠλθέ ποτε πρὸς Ἑλισσαίη Νεεμᾶν ὁ τῆς Συρίας στρατηλάτης, πολλὰ κομίσας δῶρα μεθ' ἑαυτοῦ. Τί οὖν ὁ προφήτης; ἄρα ὑπῆρέτησεν; ἄρα προσέδραμεν; οὐχὶ δι' ἑνὸς μισρακίου τὴν χρεῖαν αὐτῆς, ἐφ' ἣ παρῆν, ἐδήλωσεν οὐδὲ εἰς ὅψιν αὐτὸν δεξάμενος ἕνα μὴ τῶν κομισθέντων ἕνεκα τὴν θεραπείαν παρέξει νομισθῆ; Ταῦτα δὲ εἶρηται οὐχ ἕνα μάθωμεν ἀλαζονεῖαν, ἀλλ' ἕνα μὴ χρεῖας ἕνεκα σωματικῆς κολακεύωμεν τοὺς ἐκεῖνα περιέποντας, ὧν ἡμεῖς καταφρονεῖν ἐπηγγέμεθα. Τί οὖν ἡμεῖς ἀφέντες τὸν σκοπὸν τῆς φιλοσοφίας, γεωργίας, καὶ ἐμπορίας ἐπιτηθεύομεν; Τί γὰρ μέγα τῷ Θεῷ ἐπὶ τῇ ἑαυτῶν συνφέρωμεν φροντίδι; ἕνα δὲ ἐκδηλωθῆ κοινὴν εἶναι τὴν τῆς γεωργίας ἐπι-

²² IV Reg. III, 14. ²³ IV Reg. II, 8-14. ²⁴ Act. XIX, 12. ²⁵ III Reg. XIII, 4. ²⁶ IV Reg. V, 1 seqq.

μέλειαν. Ἡ ἀνθρωπίνη σπουδή τὴν γῆν ἀνατέμνει, καὶ τὰ σπέρματα καταβάλλει, ὁ δὲ Θεὸς ὑετοῖς ἐπαλλήλοισι ἄρδει· τὰ σπαρέντα ἀπαλαῖς ταῖς λαγόσι τῆς γῆς· τὰς βίβλας ἐνδιατείνεσθαι παρασκευάζων, ἤλιον ἀνατέλλει διαθερμαίνοντα τὴν γῆν καὶ τῇ θέρμῃ προσκαλούμενον ἄνω τὰ φυτὰ, αἰῶρας ἀνέμων ἐπιπνεῖ τῇ ἡλικίᾳ τῶν τρεφομένων γεννημάτων συμμέτρους, μαλακαῖς μὲν πνοαῖς ἐπιβρίπιζων ἐν ἀρχῇ χλοηφόρον τὴν πεδιάδα, ὡς ἂν μὴ θερμοῖς τοῖς πνεύμασιν ἀλεινομένα περιφλέγοιτο τὰ σπαρέντα, σταθεραῖς δὲ ἐμβολαῖς πνευμάτων ταῖς θήκαις τὸ γαλακτώδες ἐπιπαίνων τοῦ κόκκου, ἀλοητῶ φλογμὸν παρέχων ἐπιτήθειον, λιμητῶ δὲ προσφόρους ἀνέμους. Ἐὰν ἐν τινι τούτων ἐπιλείπη, μάταιος ὁ ἀνθρώπινος ἡλέγχθη πόνος, καὶ ἡργησεν ἡ ἡμετέρα σπουδή, μὴ σφραγισθεῖσα ταῖς τοῦ Θεοῦ δωρεαῖς· πολλάκις δὲ καὶ τούτων ἐνέλιπε πρὸς τελείωσιν οὐδὲν· ὑετὸς δὲ λαῦρος παρὰ καιρὸν γενόμενος καὶ πολλὸς, ἢ τριβόμενος ἐτι τὸν ἄσταχυν, ἢ κατὰ καιρὸν σωρευθέντα τὸν σίτον κατέσυρεν. Ἔστι δ' ὅτε καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἀποθήκῃ σκώληξ, καὶ σῆς διέφθισεν ἐξ αὐτοῦ τοῦ στόματος, ὡς εἰπεῖν, ἐτοίμην ἀποσύλθας τὴν τράπεζαν.

dum tempus triticum distraxit; accidit quandoque ut in horreo ipso vermis, et seps illud corrupe-

ΚΕΦΑΛ. Κ'.

Ποῦ τοίνυν ἡμεῖν, καὶ εἰς τί χρῆσιμος ἡ ἡμετέρα σπουδή, Θεοῦ τοὺς οὐρανοὺς τῶν πραγμάτων κρατοῦντος, καὶ πάντα φέροντος καὶ ἀγοντος, ὡς ἂν βούληται; ἀλλ' ἐν ταῖς ἀσθενείαις ἐροῦμεν παραμυθίας χρῆσθαι τὸ σῶμα, καὶ πόσῃ βέλτιον τεθνάναι, ἢ πρᾶξαι τι τῶν τῷ ἐπαγγέλματι μὴ προπόντων; Πάντως δὲ ἂν ἄρα ἐτι ζῆν ἡμᾶς βούλεται ὁ Θεός, ἢ ἰσχυρὸν ἐντίθησι τῷ σώματι ἰσόρροπον τῇ ἀσθενείᾳ, ὡς καὶ τὸν ἐκ τῆς ἀβραμῆτιδος πόνον φέρειν, καὶ τοὺς ἐπὶ γενναίότητι δέξασθαι στεφάνους, ἢ πόρος ἐπινοήσῃ πρὸς παραμυθίαν τοῦ κάμνοντος, καὶ οὐκ ἐπιλείψῃ πρὸς σωτηρίαν ἐπίνοια τῇ πηγῇ τῆς σωτηρίας καὶ τῆς σφίλας. Καλὸν οὖν, ἀγαπητοί, καλὸν, πάλιν εἰς τὴν ἀρχαίαν ἀναβῆναι μακαριότητα, καὶ τῆς τῶν παλαιῶν ἐπιδράξασθαι πολιτείας. Ἔστι γὰρ πᾶσιν εὐκόλος, ὡς νομίζω, θελήσασσι, καὶ δὲ τις προσῆ πόνος, οὐκ ἄκαρπος ἔσται, ἰκανὸν ἔχων παραμύθιον τὴν τῶν προωδευκῶτων εὐκλείαν, καὶ τῶν ἐψομένων τὴν διδρῶσιν, οὐ μικρὸν γὰρ ἔσται κέρδος τοῖς ἀρξασμένοις τοιαύτης διαγωγῆς καὶ τοῖς μετέπειτα καταλιποῦσι πολιτείας ἀρίστης εἰκόνα, ἡ τῶν ἀπολειφθέντων ἀνάληψις. Φύγωμεν τὰς ἐν πόλεσι καὶ κώμαις διαγωγὰς, ἵνα οἱ ἐν πόλεσι καὶ κώμαις τρέχῳσι πρὸς ἡμᾶς· ἐρημίας μεταδιώξωμεν, ἵνα ἐπισπασώμεθα τοὺς νῦν ἡμᾶς φεύγοντας, εἰ φίλον ὄλωσ τοῦτό τις. Καὶ γὰρ περὶ τινῶν ἐν ἐπαίνῳ γέγραπται, ὅτι κατέλιπον τὰς πόλεις καὶ ἔρησαν ἐν ἐπέτραις, καὶ ἐγένοντο ὡς περιστερὰ μελετητικὰ· καὶ ὁ Βαπτιστὴς δὲ Ἰωάννης δὲ ἐρήμῳ διέτριβε, καὶ πᾶσαι πρὸς αὐτὸν αὐτανδροῖν παρήσαν αἱ πόλεις, καὶ

A commercio; quid enim magnum Deo conferimus nobismetipsis solliciti existentes? ut autem manifestetur commune fore agriculturæ studium; humana cura terram proscindit, et semina dejicit; Deus vero alternis imbribus irrigat, quæ seminata sunt, disponens radices, ut extendantur in teneris terræ cavitatibus; solem oriri facit, qui percalefaciat humum, et æstu plantas evocet, seu eliciat sursum; auras ventorum inspirat fructuum enutritorum maturitati aptas, mollibus quidem spiritibus initio subventilans planitiem, quæ viridem præfert herbam, ne flatibus fervidis inflammantur sata calefacta, vehementioribus vero ventorum immisionibus excoquantur in vaginis grani lacteum succum, trituræ tempore flammam præbens con-

B gruum et ventilationis, seu frumentorum cum vanno purgationis tempore, ventos opportunos; quod si aliquid horum deficiat, vanus deprehendetur humanus labor, nostrumque **25** studium inutile fuit Dei donis minime obsignatum. Sæpe vero nihil illorum defecit ad perfectionem, copiosus autem et plurimus imber intempestivus ingruens, aut tritum adhuc spicam, aut accumulatum secundum

CAPUT XX.

Ubi ergo nobis, et ad quid conducit nostrum studium, Deo rerum gubernacula tenente, et omnia ferente, ac ducente quo vult; sed in infirmitatibus egere corpus solatio dicemus, et quanto melius est mori, quam patrare aliquid, quod institutum dedecet; omnino vero, si nos adhuc vivere velit Deus, aut robur præpollens morbo subministrabit, ut laborem ex ægritudine contractum ferat infirmus, et corollas e generosa constantiæ suscipiat, aut adinveniet viam ad consolationem dolentis neque fonti salutis, et sapientiæ deficiet modus excogitatus ad salutem. Pulchrum igitur (o dilecti) pulchrum, rursus ad antiquam regredi beatitatem, et ad veterum institutum confugere. Est enim facilis (ut arbitrator) volentibus, etsi adsit labor, nec infructuosus erit, idoneum habens solamen, eorum, qui præverunt gloriam, et illorum, qui subsequuntur, D directionem; non parvum autem lucrum erit incipientibus hanc vitæ rationem, et his, qui postea deseruerint instituti optimi simulacrum, resumptio derelictorum. Fugiamus in civitatibus et vicis celebritates, ut qui in civitatibus, ad nos decurrant, persequamur solitudines, **26** ut eos, qui nos nunc fugiunt, attrahamus. Si quidem universim quibusdam id placet, etenim de aliquibus scriptum est cum laude, quod dereliquerunt urbes, et habitaverunt in saxis, et evaserunt uti columbæ meditabundæ²⁷; et Joannes Baptista debebat in eremo et vire omnes ad illum cum ipsis civibus adibant²⁸; atque ad inspicendam zoziam peltitam ad

²⁷ Isa. LIX, 11. ²⁸ Matth. III, 1 seqq.

ducebantur, qui sericis induti erant vestibus, et subdialem sumebant molestiam, qui deauratas habebant domos, quin ab his, qui in lectis distinctis varietate gemmarum quiescebant, magis aestimabatur recubare in arena, omniaque illis erant tolerabilia, licet præter consuetudinem acciderent. Sensem enim in laboriosis ademit virtutis viri desiderium, et dolorem in dura tractatione subripuit admiratio istum contemplandi.

CAPUT XXI.

Tanto magis præ divitiis aestimatur virtus, et vita quieta præ multis pecuniis clarior habetur; quanti circa tempus illud fuerunt divites, et ob gloriam magni sese facientes, et siletur de illis, oblivionique dati sunt; at miraculum inglorii nunc usque decantatur, et memoria ejus, qui desertum locum incolebat, ab omnibus studiose celebratur; proprium enim virtutis est decantatam fore, ac famam diffundere undique nuntiam suorum bonorum; recusemus pecudum nutritionem, ut recipiamus habitum pastorem; derelinquamus commercium pudendum, ut acquiramus margaritam pretiosissimam; fugiamus terræ culturam spinas et tribulos germinantis, **27** ut operarii, et custodes paradisi efficiamur. Omnia projiciamus et vitam quietam apprehendamus, ut pudore afficiamus illos, qui nobis exprobrant, et nunc proferunt nos possessionibus incubare. Nihil enim æque ignominia afficit insultantes, quam in his, quæ exprobrantur, correctio cum moderatione; probro enim affectorum conversio, sit exprobrantium confusio. Turpe quippe hoc, ut existimo, et est vere turpe, in quo et ab omnibus jure ridemur. Nuper enim aliquis monasticam ad vitam accedens, et instituta solummodo addiscens exercitationis; quomodo, et quando fundunt preces, et qualis est vivendi modus; statim doctor sit eorum, quæ non didicit, et incedit longam sericem discipulorum trahens, ipse vero doctrinæ inops est, eo magis quod rem facilem opinatus fuit, ignorans etenim omnium difficillimam esse rem, curam animarum gerere, egentium in primis purgatione veterum corruptionum, multa dein attentione ad suscipiendas disciplinas, quæ ad virtutem formant. Qui vero nihil præter corpoream exercitationem animo concepit, quomodo corriget mores subditorum? quo pacto transmutabit eos quibus prava consuetudo dominatur? Qua ratione subsidium feret his, qui a passionibus debellantur, neque universim per cogitationem quidem belli guarus interni, aut quomodo vulnera, quæ in bello contingunt, curabit ipse præ vulnere decumbens et egens fasciis, seu vinculis, quibus vulnera obligantur.

28 CAPUT XXII.

Quis quidem ars eget tempore, et plurima disciplina ad directionem; soli vero arti artium sine ullo tyrocinio studetur, et agriculturam quidem non audebit inexpertus exercere, neque medicinæ

πρὸς θεωρίαν τῆς δερματίνης ζώνης ἠπειγόντο οἱ τὰ σπριχὰ περιβεβλημένοι ἱμάτια, καὶ τὴν ὑπαίθρον ἤρουντο ταλαιπωρίαν οἱ τὰς χρυσοφόρους ἔχοντες οἰκίας, καὶ τὰς ἐπιλιθοκολλήτων κλινῶν ἀναπαύσεις, ἢ ἐπὶ τῆς ψαμμοῦ παρευδοκίμει κατάκλιτις, καὶ πάντα ἦν αὐτοῖς ἀνεκτὰ, καίτοι παρὰ τὸ ἔθος γινόμενα. Ὑπετέμνετο γὰρ τὴν ἐπὶ τοῖς ἀλγεινοῖς αἰσθησιν ὁ πόθος τῆς ἀρετῆς τοῦ ἀνδρός, καὶ τὸν ἐπὶ τῆ σκληραγωγίᾳ πόνον ἐκλεπτε τὸ θαῦμα τῆς θεωρίας.

ΚΕΦΑΛ. ΚΑ'.

Τοσοῦτόν ἐστιν ἀρετῆ πλούτου τιμιωτέρα, καὶ βίος ἡσύχιος χρημάτων πολλῶν περιφανέστερος· πόσοι κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον ἦσαν πλούσιοι καὶ μεγαλοφρονῶντες; ἐπὶ δόξῃ, καὶ σεσίγηται, καὶ λήθη παρεδόθησαν, καὶ τὸ θαῦμα τοῦ ἀδόξου μέχρι τοῦ νῦν ἄδεται, καὶ ἡ μνήμη τοῦ ἐρημοπολίτου πᾶσιν ἐστὶ περισπούδατος. Ἴδιον γὰρ τῆς ἀρετῆς τὸ ἀόιδιμον καὶ τὴν φήμην ἐξαππέλλειν ἄγγελον τῶν οἰκείων καλῶν. Παρατηρούμεθα κτηνοτροφίαν, ἵνα ποιμαντικὴν ἔξιν ἀναλάβωμεν· καταλίπωμεν ἐμπορίαν ἐπονεῖστον, ἵνα τὸν πολῦτιμον κτηνώμεθα μαργαρίτην· φύγωμεν γεωργίαν γῆς ἀκάνθας καὶ τριβόλους ἀνατελλούσης, ἵνα ἐργάται καὶ φύλακες τοῦ παραδείσου γενώμεθα. Πάντα βίψωμεν, καὶ τὸν ἡσύχιον ἐλώμεθα βίον, ἵνα ἐντρέπωμεν τοὺς νῦν ἡμῖν ὀνειδίζοντας, τὸ κεκτησθαι προσφέροντας. Οὐδὲν γὰρ οὕτω δυσωπεῖ τοὺς ἐπεμβαίνοντας, ὡς ἡ ἐπὶ τοῖς ὀνειδίζομένοις μετ' ἐπεικειας διόρθωσις· γίνεται γὰρ ἡ τῶν ὀνειδίζομένων μεταβολὴ τοῖς ὀνειδίζουσι διατροφή· αἰσχρὸν δὲ καὶ τοῦτο νομίζω, καὶ ἐστὶν αἰσχρὸν ἀληθῶς, ἐφ' ᾧ καὶ παρὰ πάντων εἰκότως γελώμεθα. Ἄρτι γὰρ τις προσελθὼν τῷ μονήρει βίῳ, τὰ ἦθη μόνον μαθὼν τῆς ἀσκήσεως, ὅπως τε προσεύχονται, καὶ πότε καὶ ποῖά τις ἐστὶν ἡ τῆς διαίτης διαγωγή, διδάσκαλος εὐθύς ὧν μὴ μεμάθηκε προσέρχεται ὀρθοὺς μαθητῶν ἐπισυρόμενος αὐτῶς δεόμενος διδασκαλίας, καὶ τοσοῦτω πλέον, ὅση καὶ εὐκολον τὸ πρᾶγμα ἐνόμισεν, οὐκ εἰδὼς ὅτι πάντων μᾶλλον ἐστὶ χαλεπώτατον ψυχῶν ἐπιμελεῖσθαι· γεομένων πρότερον μὲν καθάρσεως τῶν παλαιῶν μολυσμάτων, ἔπειτα πολλῆς προσοχῆς εἰς τὴν δέξασθαι τύπων τῶν μαθημάτων τῆς ἀρετῆς. Ὅ δὲ μηδὲν πλέον τῆς σωματικῆς ἀσκήσεως φαντασθεῖς, πῶς διορθώσεται τὰ ἦθη τῶν ὑποτεταγμένων; Πῶς δὲ μεταβῆθαι τοὺς τῆς πονηρᾶ συνθεῖα κεκρατημένους; Πῶς δὲ τοῖς πολεμουμένοις ὑπὸ παθῶν βεηθήσει, μηδὴως τὸν κατὰ διάνοιαν εἰδὼς πόλεμον. ἢ πῶς τὰ ἐν τῷ πολέμῳ συμβαίνοντα τὰ τραύματα θεραπεύσει, αὐτὸς ἔτι τραύματι κατακείμενος, καὶ καταδέσμων δεόμενος.

ΚΕΦΑΛ. ΚΒ'.

Ἡ πᾶσα μὲν τέχνη χρόνου δεῖται καὶ διδασκαλίας πολλῆς πρὸς κατόρθωσιν, μόνη δὲ ἡ τέχνη τῶν τεχνῶν ὑμαθητεῦτος ἐπιτηδεύεται· καὶ γεωργίας μὲν οὐκ ἂν καταθροῦσαι· ἀπειρος, οὐδὲ ἀμύητος ἱατρικῆς

ἐπιχειρήσειεν ἔργοις· ἐλεγχθήσεται γὰρ ὁ μὲν πρὸς Α τὸ μηδὲν ὄνησαι τοὺς κάμνοντας, ἔτι καὶ βαρυτέραν αὐτοῖς κατασκευάσας τὴν νόσον, ὃ δὲ χέρσον, καὶ βυπαρὰν τὴν ἀρίστην γῆν καταστήσας. Μόνῃς δὲ τῆς θεοσεβείας ὡς πάντων εὐκολωτέρας κατατολμῶσιν ἀπειδοτριβήτοι, καὶ τὸ δυσκαθόρθωτον πρᾶγμα εὐχέρως εἶναι νενόμισται τοῖς πολλοῖς, καὶ ὁ μηδέπω Παῦλος κατελιφρέναι λέγει, τοῦτο ἀκριθῶς ἐγνωκέναι διαβεβαιούνται οἱ μὴδ' αὐτὸ τοῦτο εἰδότες ὅτι ἀγνοοῦσι· διὰ τοῦτο εὐκαταφρόνητος ὁ βίος ἐγένετο καὶ οἱ μετεργόμενοι αὐτὸν παρὰ πάντων χλευάζονται. Τίς γὰρ μὴ γελάσεται τὴν χθὲς ἐν καπηλείῳ ὕδροφοροῦντα, σήμερον ὄρων ὡς διδάσκαλον ἀρετῆς παρὰ μαθητῶν θορυφορούμενον, ἢ τὸν πρώην τῶν πολιτικῶν ἀναχωρήσαντα κακοπραγιῶν, ὅφρ' μετὰ πλῆθους μαθητῶν διὰ πάσης σοδοῦντα τῆς ἀγορᾶς. Εἰ δὲ ἦσαν πεπεισμένοι σαφῶς ὅτι πολὺς ἐστὶν ὁ πόνος ἐνάγειν τινα εἰς θεοσεβείαν, καὶ τὸν ἀκολοθοῦντα τῷ πρᾶγματι κίνδυνον ἤδεισαν, ἀκριθῶς πάντως ἂν ὡς ὑπερβαῖνον αὐτοὺς παρητήσαντο τὸ πρᾶγμα· ἔως δ' ὅτε τοῦτο ἀγνοοῦσι, καὶ δόξαν ἠγοῦνται τὸ προϊστάμενον τινῶν, εὐχερῶς κυβιστώσι κατὰ τοῦ τοιοῦτου βαράθρου, καὶ τὸ ἐνάλλεσθαι καιομένη τῇ καμίνῳ, κοῦφον νομίζουσι, γέλωτα μὲν ἐπικινούντες τοῖς ἐπισταμένοις τὸν χθὲς αὐτῶν βίον· Θεῷ δὲ ἀγανάκτησιν ἐπὶ τῇ τοσαύτῃ προπετείᾳ.

his, qui hesternam eorum vitam noverunt, Deo vero indignationem, propter hanc temeritatem.

ΚΕΦΑΛ. ΚΓ'.

Εἰ γὰρ τὸν Ἥλιν οὐδὲν παρητήσατο τῆς ὀργῆς τοῦ Θεοῦ, οὐ γῆρας σεμνόν, οὐ παλαιὰ παρῆρσις, οὐχ ἱερατικὴ τιμὴ, ἀμελήσαντα τῆς τῶν τέκνων διορθώσεως· πῶς ἐξελεῖται νῦν τῆς τοιαύτης ἀγανακτικῆς, τοὺς οὐτε ἐκ παλαιῶν ἀξιοπιστίαν ἔχοντας ἔργων παρὰ τῷ Θεῷ, οὐτε εἰδότας ἢ τὸν τοῦ ἀμαρτήματος τρόπον, ἢ τῆς διορθώσεως τὴν μέθοδον· ἀλλ' ἀπειρῶς δι' ἔρωτα δόξης ἐγχειροῦντας δεινῷ πρᾶγματι. Διὰ τοῦτο τῷ μὲν δοκεῖν Φαρισαίους διαβάλλων ὁ Κύριος ἔλεγεν· «Οὐαὶ ὑμῖν Γραμματεῖς, καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί· ὅτι περιάγετε τὴν θάλασσαν, καὶ τὴν ξηρὰν τοῦ ποιῆσαι ἓνα προσήλυτον, καὶ ὅταν εὐρήσῃτε, ποιεῖτε αὐτὸν υἱὸν γεέννης διπλότερον ὑμῶν· τῷ δ' ἀληθεῖ διὰ τῆς κατ' ἑκείνων ἐπιπλήξεως, νοθεῶν τοὺς ὕστερον τοῖς αὐτοῖς ἀλλοισκεσθαι μέλλοντας παραπτώμασιν, ἵνα τῷ οὐαὶ προσέχοντες εἰρξωσιν ἑαυτοὺς τῆς ἀκαίρου ἐπιθυμίας, τῆς παρὰ τοῖς ἀνθρώποις δόξης, φοβερώτερον κρίναντες τὸν ταλασισμόν. Δυσωπεῖται δὲ καὶ ὁ Ἰὼβ αὐτοὺς ἢ ὁμοίως κηδεσθαι τῶν ὑποτεταγμένων, ἢ παρατησασθαι τὴν τοιαύτην προστασίαν, μὴ εἰδόμενος τὰ αὐτὰ ἐκείνῳ ποιεῖν, μηδὲ τὴν αὐτὴν ὑπὲρ τῶν προνοουμένων εἰσφέρειν βουλευμένους σπουδῆν. Εἰ γὰρ ἐκεῖνος καὶ ἀπὸ τῶν κατὰ διάνοιαν ῥύπων τοὺς υἱοὺς καθαρῶς εἶναι θέλων, θυσίας καθ' ἑκάστην ἡμέραν ὑπὲρ αὐτῶν προσέφερε, λέγων· «Μήποτε οἱ υἱοὶ μου ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν κακὰ ἐνενόησαν πρὸς τὸν Θεόν·» πῶς οὗτοι καὶ τῶν φανερῶν ἀμαρτημάτων ἀγνοοῦν-

A opera non instructus medicinæ traditionibus, reprehendetur etenim ille, quia ægrotantibus opem nullam afferet, imo et ipsis graviorem morbum apponet; iste vero terram optimam in asperam, et squalidam rediget. Solum Dei cultum, uti præ omnibus faciliorem audebunt penitus indocti attrahere, et res, quæ difficillime dirigitur, nullius negotii esse a multis censebitur; quodque Paulus dicit se neutiquam comprehendisse³⁹, hoc diligenter se nosse affirmabunt, qui nec hoc ipsum sciunt, se id nescire; ideo abiit in contemptum vitam monastica, quique suscipiunt ipsam, ab omnibus irridentur. Quis enim non ridebit eum, qui heri ferebat aquam in caupona, hodie conspicatus ipsum uti doctorem virtutis a discipulis, quasi ab hastatis satellitibus stipatum, aut mane recedentem ab urbanis nequitiiis, sero cum discipulorum multitudine per totum forum superbe incedentem; si vero persuasi essent luculenter, quod magnus labor est ad pietatem aliquos inducere, quodque rem illam consequitur periculum optime nosset, omnino negotium illud velut ipsos exsuperans recusarent; quandoquidem vero illud nesciunt, et gloriosum putant aliquibus præesse devolvuntur facile præcipites in tantum barathrum, et in ardentem hunc caminum insilire leve opinantur, risum moventes

C

CAPUT XXIII.

Si enim nihil ab ira Dei excusavit Heli⁴⁰, neque gravis senectus, nec colloquendi antiqua libertas, neque sacerdotalis honor, cum filios corrigere negligeret; quomodo excludentur nunc ab hac indignatione, qui non e pristinis operibus dignam fiduciam apud Deum merentur, neque sciunt aut peccati modum, aut correctionis methodum, sed imperite præ cupiditate gloriæ rem periculi plenam aggrediuntur. Ideo Phariseos accusans, secundum id quod tunc videbatur, dicebat Dominus: «Væ vobis, scribæ, et Pharisei hypocritæ, quia circumitis mare, et aridam, ut proselytum unum faciatis, et cum inveneritis, facitis illum filium gehennæ duplo magis quam vos⁴¹, vere quidem hac illorum objurgatione admonens posteros, qui lapsuri erant in similia peccata, uti caventes illud Væ, seipsos cohibeant ab intempestivo desiderio, illaque verba ærumnas prædicentia judicent maxime formidanda. Confundat vero ipsos Job⁴², aut perinde, ac ille, curam gerant subditorum, aut recuset huiusmodi præfecturam, ignorantes eadem, quæ ille agere, idem studium afferre volentes super his, quæ prævidenda sunt; si namque ille volens filios puros esse, a sordibus etiam cogitationum, quotidie sacrificia offerebat pro ipsis, dicens, «Ne forte filii mei mala cogitarint in corde contra Deum⁴³»; quomodo isti, et manifestorum criminum nescientes discrimen, quandoquidem pulvis e pugna adversus³⁰ passiones

³⁹ Philipp. iii, 15. ⁴⁰ I Reg. ii, 12 seqq. ⁴¹ Matth. xxiii, 15. ⁴² Job. i, 1, 2. ⁴³ ibid. 5.

excitatus ipsorum ratiocinationem tenebris offundit, suscipiunt aliorum præfecturam, aliorumque curam assumunt, cum necdum suas passiones proprias curarint, neque possint ex ipsarum victoria similiter alios ad viuendum deducere.

CAPUT XXIV.

Oportet enim prius debellare passiones, et cum multa prudentia, quæ in bello evenere, memoriæ tradere; et sic ex his, quæ ipsis successerunt, aliis bellandi rationem proponere, facilioremque reddere hisce victoriam, quia prædicunt illis methodos belligerandi. Sunt enim aliqui, qui dominati sunt passionibus cum asperitate dura, ignorantes ipsum victoriæ modum, quia, ut in pugna nocturna non secuti sunt tesseras militares, neque diligenter induxerunt in animum quomodo insidias hostium evitarint, hoc fecit Jesus Nave " per signam, exercitu pertranseunte Jordanem noctu, mandans e medio flumine lapides extrahi, et in cippum erigi calceque induci extra flumen, et hoc inscribi, ubinam Jordanem pertransiissent, significans quod oporteat profundas cogitationes vitæ passionibus obnoxias propalam efferre, clareque velut in cippo proponere, nec aliis notitiam invidere, ut non solum, qui præterit, transitus modum agnoscat, sed et qui facere idem proponunt, facilem transitum edocti, reperiant, alienaque experientia, fiet aliorum doctrina. Sed hæc quidem neque vident illi, nec alios dicentes audiunt, respicientes ad suam propriam persuasionem, fratribus velut **31** emptitiis operas serviles imponunt, omnem gloriam in eo statuente, si præsent pluribus, est etiam contentio ne minorem numerum quam alii, in processibus trahant pedisequorum; cauponum magis quam magistrorum statum exhibentes.

CAPUT XXV.

Quando enim censent facile esse verbo imperare, etsi gravia sint, quæ imperantur, opere vero docere neque sustinent, omnibus suum scopum manifestum faciunt, quod non prodesse illis, qui ad eos conveniunt, sed voluptatem propriam studentem perficere, ipsam subeunt administrationem. Discant ergo si velint hi ab Abimelech, et a Gedeon, quod non verbum, sed opus eos, quibus præsumt, inducit ad imitationem; faciente isto struem lignorum, et posteaquam portaverit eam, dicente: « Quomodo videtis me fecisse: ita et vos facite. **45** » Hoc vero commune opus aggrediente, ac seipsum in operando proponente, et dicente: Ad me aspiciate, sicque facite. Et Apostolus certe dicens: « Quod necessitatibus meis, et his, qui mecum sunt, ministraverunt manus istæ **46**. » Et ipse Dominus, faciens, deinde docens, quem non persuadent efficaciorum doctrinam eam, quæ in operibus consistit, illa,

⁴⁵ Josue iv, 1 seqq. ⁴⁶ Judic. ix, 48; vii, 17. ⁴⁷ Act. xv 31.

Α τες τὴν διάκρισιν, διὰ τὸ ἔτι τὸν ἐκ τῆς πρὸς τὰ πάθη μάχης κοινοῦτον ἐπισκοπεῖν αὐτῶν τῷ λογιστικῷ ἐπιτηδῶσιν εἰς τὴν ἐτέρων προστασίαν, καὶ θεραπείαν ἄλλων ἀναδέχονται, οὕτω τὰ ἑαυτῶν πάθη θεραπεύσαντες, οὐδὲ ἐκ τῆς ἑαυτῶν νίκης ἐτέρουσ ἐπιτὸ νικᾶν ὁμοίως ὁδηγεῖν δυνάμενοι.

ΚΕΦΑΛ. ΚΔ'.

Ἄει γὰρ πρότερον μαχεῖσθαι τοῖς πάθεσι, καὶ μετὰ πολλῆς νήψεως τὰ ἐν τῷ πολέμῳ τῇ μνήμῃ παραδοῦναι, καὶ οὕτως ἐκ τῶν καθ' αὐτοὺς ἐτέροις ὑποθέσθαι τὰ τῆς μάχης, καὶ τὴν νίκην αὐτοῖς εὐχερεστέρην ποιῆσαι διὰ τὸ προλέγειν τὰς ἐν τῷ πολέμῳ μεθόδους. Εἰσὶ γὰρ τινες οἱ κεκρατηχότες τῶν παθῶν, διὰ πολλὴν ἰσως σκληραγωγίαν, καὶ τὸν τρόπον ἀγνοοῦντες τῆς νίκης, διὰ τὸ ὡς ἐν νυκτομαχίᾳ μὴ παρηκολουθῆναι ταῖς συμβολαῖς, μηδὲ ταῖς τῶν ἐχθρῶν ἐπιβουλαῖς ἀκριβῶς ἐπιστῆσαι τὸν νοῦν. Τοῦτο συμβολικῶς καὶ ὁ Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ ἐποίησε ἐν νυκτὶ τὸν Ἰορδάνην διαβαινούσης τῆς στρατιᾶς, προστάξας ἐκ μέσου τοῦ ποταμοῦ λίθους ἀνιμῆσθαι, καὶ ἔξω τοῦ ποταμοῦ στηλῶσαντας κονιάσαι, καὶ ἐπιγράψαι τὸ ὅπως παρῆλθον τὸν Ἰορδάνην· σημαίνων ὅτι δεῖ τὰ βύθια τῆς ἐμπαθοῦς διαγωγῆς νοήματα εἰς φανερόν ἄγειν, καὶ σαφῶς στηλιτεῦσιν, καὶ μὴ φθονεῖν ἐτέροις τῆς γνώσεως, ἵνα μὴ μόνον ὁ παρελθὼν γινώσκῃ τὸν τρόπον τῆς διαβάσεως, ἀλλὰ καὶ οἱ τὸ αὐτὸ ποιεῖν πρᾶξιροῦμενοι εὐχερῆ τὴν διάβασιν ἐκ τῆς μαθήσεως ποιῆσονται, καὶ ἡ ἐτέρων πείρα γένηται ἐτέροις διδασκαλία. Ἄλλὰ ταῦτα μὲν **C** οὐδ' ὀρώσιν ἐκεῖνοι, οὐδ' ἐτέρων λεγόντων ἀκούουσιν, εἰς μόνην δὲ ἑαυτῶν ἀφορῶντες πληροφορίαν, καθάπερ ἀργυρωνήτοις δουλικὰς ἐπιτάσσουσιν ὑπηρεσίας τοῖς ἀδελφοῖς· ἐν τούτῳ τὸ πᾶν τῆς δόξης τιθέμενοι, ἐν τῷ προεστάναι πλειόνων. Καὶ ἔστιν ἄμιλλα μὴ ἤττονα τῶν λοιπῶν ἐν ταῖς προόδου ἐπισύρσεσθαι ἀνθρώποδα, κατῆλων μάλλον ἢ διδασκάλων κατὰστασιν ἐπιδεικνύμενοι.

ΚΕΦΑΛ. ΚΕ'.

Ὅταν γὰρ λόγῳ μὲν εὐχερὲς εἶναι τὸ ἐπιτάττειν ἡγοῦνται, κἄν βαρέα ἢ τὰ ἐπιτασσόμενα, ἔργῳ δὲ διδάσκουν οὐδὲ ἀνέχονται, πρόδηλον πᾶσι τὸν ἑαυτῶν ποιῶσι σκοπὸν, ὅτι οὐκ ὤφελῆσαι τοὺς προσερχομένους, ἀλλ' ἰδίαν ἡδονὴν ἀνῆσαι σπουδάζοντες, τὴν ἡγεμονίαν ὑποδύονταί ταύτην. Μαθέτωσαν, εἰ βούλοιντο, παρὰ τοῦ Ἀβιμέλεχ, καὶ τοῦ Γεδεὼν, ὅτι οὐ λόγος, ἀλλ' ἔργον τοὺς ἀρχομένους ἐνάγει πρὸς τὴν μίμησιν· τοῦ μὲν ποιήσαντος φορτίον ξύλων, καὶ μετὰ τὸ βαστάσαι λέγοντος· « Ὅν τρόπον εἶδετέ με ποιῶντα, ποιήσατε καὶ ὑμεῖς. » Τοῦ δὲ ἔργον εἰσηγούμενου κοινὸν καὶ ἑαυτὴν προτάσσοντος τῆς ἐργασίας, καὶ λέγοντος· Ἄπ' ἐμοῦ ἔβησθε, καὶ οὕτως ποιήσατε. Καὶ ὁ Ἀπόστολος δὲ λέγων· « Ὅτι ταῖς χρεῖαις μου, καὶ τοῖς οὖσι μετ' ἐμοῦ ὑπῆρέτησαν αἱ χεῖρες αὐτῶν. » Καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος ποιῶν, καὶ τότε διδάσκων, τίνα οὐ πεῖθουσιν ἀξιοπιστοτέρην τὴν ἐν τοῖς ἔργοις διδασκαλίαν τῆς διὰ λόγων ἡγεῖσθαι; Οἱ

δὲ πρὸς μὲν τὰς τοιαύτας εἰκόνας καμύουσιν· ἀλα-
 ζονικῶς δὲ τὰ πρακτέα προστάτουσιν· Ὅταν δὲ καὶ
 εἰδέναι τι τούτων βύξωσιν ἐξ ἀκοῆς, κατὰ τοὺς ἐπὶ
 ἀπειρία διαβαλλομένους ὑπὸ τοῦ προφήτου ποιμένας,
 μάχαιραν ἐπὶ τοῦ βραχίονος φοροῦντες· διὸ καὶ ἐπὶ
 τὸν βραχίονα ὁ δεξιὸς ὀφθαλμὸς αὐτῶν ἐκτυφλοῦται·
 ἀμελουμένη γὰρ δι' ἀπόνειαν ἡ δεξιὰ πρᾶξις συγ-
 κατασθένουσιν αὐτῇ, καὶ τὴν λαμπηδόνα τῆς θεω-
 ρίας. Τοῦτο δὲ οἱ ὡμῶς καὶ ἀπανθρωπίνως παιδεύ-
 οντες πάσχουσιν, ὅταν πρόχειρον τὴν τιμωρητικὴν
 ἔχωσι δύναμιν, εὐθέως τὰ θεωρητικὰ μὲν νοήματα
 τὰ ἐκ δεξιῶν σθένουνται· πάλιν δὲ αἱ πράξεις στε-
 ρηθεῖσαι τῆς θεωρίας μαραίνονται, οὔτε πρᾶξις τι
 οὔτ' εἰδέναι δυναμένων τῶν μὴ τῷ μηρῷ, ἀλλὰ τῷ
 βραχίονι συζευζάντων τὴν μάχαιραν. Ἐπὶ τῷ δὲ
 μηρῷ προσκολλῶσι τὴν μάχαιραν, οἱ κατὰ τῶν ἰδίων
 πειθῶν κεχρημένοι τῷ θεῷ λόγῳ, ἐπὶ τοῦ βραχίονος
 δὲ οἱ τὴν τιμωρίαν πρόχειρον ἐπὶ τῶν ἄλλοτριῶν
 ἔχοντες ἀμαρτημάτων.

ΚΕΦΑΛ. ΚΖ'.

Οὕτως γὰρ καὶ Ναᾶς ὁ Σωμανίτης, ὃς ἐρμηνεύεται
 « ἤφις, » ἀπέλει τῷ διορατικῷ Ἰσραὴλ ἐξορύξαι πάντα
 δεξιὸν αὐτοῦ ὀφθαλμὸν, ἵνα μὴδὲν νόημα δεξιὸν ἐν-
 υπάρχον ἐπὶ δεξιᾷ πρᾶξιν ὀδηγήσῃ τὸν κεκτημένον·
 εἰδῶς αἴτιον τοῦτο μεγάλης προκοπῆς τοῖς ἀπὸ θεω-
 ρίας ἐπὶ τὴν πρακτικὴν ἐρχομένοις. Γίνεται γὰρ τοῖς
 τοιοῦτοις ἀνυπαίτιον τὸ πραχθὲν προθεωρηθὲν τοῖς
 τῆς γνώσεως ὀξυδερκεστάτοις ὀφθαλμοῖς. Ὅτι δὲ
 εὐχερῶν ἀνθρώπων, καὶ μηδεμίαν οἰκοθεν ἐχόντων
 ὠφέλειαν, ἐστὶ δὲ τὴν ἐτέρω ἀναδέχασθαι προστασίαν, C
 δῆλον μὲν καὶ ἐκ τῆς πείρας· οὐ γὰρ ἂν ἔλοιτό τις
 ἡσυχίας γευσάμενος, καὶ θεωρίᾳ ποσῶς σχολάζειν
 ἀρξάμενος, ταῖς περὶ τῶν σωματικῶν φροντίσιν ἐν-
 δῆσαι τὸν νοῦν, ἀποστήσας αὐτὸν τῆς γνώσεως, καὶ
 μετάρσιον τὰ πολλὰ φερόμενον ἐπὶ τὰ γῆνα κατα-
 σύρσθαι πράγματα. Εὐδηλότερον δὲ καὶ ἐκ τῆς πο-
 λυθρῦλλήτου παραβολῆς ἐκείνης ἦν ὁ Ἰωνάθαν τοῖς
 Σιχημίταις προσβάλετο λέγων· « Πορευόμενα ἐπο-
 ρεῦθησαν τὰ ξύλα τοῦ δρυμοῦ τοῦ χρίσαι ἐφ' ἑαυ-
 τῶν βασιλεία· καὶ εἶπον τῇ ἀμπέλῳ· Δεῦρο βασι-
 λευσον ἐφ' ἡμᾶς. Καὶ εἶπεν ἡ ἀμπέλος· Ἀφείσω τὸν
 καρπὸν μου τὸν ἀγαθὸν, ὃν ἐδόξασεν ὁ θεὸς, καὶ οἱ
 ἄνθρωποι, πορευθῶ ἄρχειν ξύλων; » Ὁμοίως δὲ καὶ
 συκῆς διὰ τὴν γλυκύτητα, καὶ τῆς ἐλαίας, δι' ἣν D
 ἔχει πύτητα παραιτησάμενων. Ῥάμνος ξύλον ἀκαρ-
 πον, ἀκανθώδες τὴν τούτων ἀρχὴν κατεδέξατο, οὔτε
 οἰκίαν ἔχουσα πύτητα, οὔτε τῶν ὑποτεταγμένων
 ξύλων. Οὐ γὰρ παραδείσου ξύλα, ἀλλὰ δρυμοῦ τὰ
 δεόμενα τῆς ἐπιστασίας εἶπεν παραβολῇ· ὡπερ γὰρ
 ἡ ἀμπέλος, καὶ ἡ συκῆ, καὶ ἡ ἐλαία παρητήσαντο
 ἄρχειν τῶν ξύλων τοῦ δρυμοῦ, μᾶλλον τῷ ἑαυτῶν
 εὐφραίνόμενοι καρπῷ, ἢ τῷ τῆς ἀρχῆς ἀξιώματι, οὕτως
 οἱ ἐν ἑαυτοῖς τινα βλέποντες καρπὸν ἀρετῆς, καὶ τῆς
 ἐκ τούτου ὠφελείας αἰσθόμενοι, κἂν πολλοὶ πρὸς τὴν
 τοιαύτην ἀρχὴν βιάζωνται, ἀνανεύουσι τῆς παρὰ
 τῶν πολλῶν τιμωρίας τὴν ἑαυτῶν ὠφέλειαν προ-
 κρίνοντες.

A quæ in sermonibus est existimandam fore? Illi
 vero ad istas quidem similitudines conviuent, et
 facienda imperant arroganter; quando autem, et
 scire aliquid horum videntur ex auditu, secundum
 pastores deprehensos a propheta ⁴⁷ in imperitia,
 gladium ferentes in brachio, ideoque super bra-
 chium, dexter **32** ipsorum oculus excæcatur,
 neglecta enim propter inertiam actio dextera simul
 extinguit secum contemplationis splendorem. Id
 vero contingit his, qui docent crudeliter et inhu-
 mane; quando potestatem ad manum habent illico
 pugnandi; statim cogitationes speculativæ, quæ
 sunt a dextris, extinguuntur, rursus vero
 actiones orbate speculatione marcescunt, cum
 nec agere, neque videre quidquam possint, qui
 non in femore, sed in brachio gestant gladium.
 In femore vero gladium subcingunt, qui adversus
 proprias passiones sunt usi divino sermone, in
 brachio vero, qui pœnam adversus alienas culpas
 in promptu habent.

CAPUT XXVI.

Sic enim et Naas Somanites ⁴⁸ qui exponitur
 « serpens, » minatur perspicaci Israeli effossurum se
 omnem oculum ipsius dexterum, ut nulla dextera
 cogitatio insistens ipsi, ad actionem dexteram dedu-
 cal cum quem possidet; sciens causam hanc esse
 magni progressus his, qui a contemplatione ad
 vitam activam procedunt, sit enim istis innoxium,
 quod agitur, prævisum oculis cognitionis acuissime
 perspicientibus. Quod vero levium sit hominum, et
 nullum domi habentium emolumentum aliorum
 præsidatum suscipere, clarum illud est et ex expe-
 rientia, nec enim quis assumet, qui degustaverit
 quietem, et inceperit contemplationi vacare sollici-
 tudinibus circa res corporeas mentem illigare,
 distrahendo a cognitione ipsam, et sublimem, et
 multum elatam ad terrena detrahere negotia.
 Evidentius vero est, et valde celebrata illa parabola,
 quam Jonathan Sichemitis ⁴⁹ **33** proposuit dicens:
 « Venientia processerunt ligna nemoris, ut ungerent
 super se regem, et dixerunt viti: Agendum regna
 super nos, et dixit vitis: Dimittam fructum meum
 bonum, quem Deus glorificavit, et homines: et ibo
 imperatum lignis? » Pariter et ficu, propter dulce-
 dinem, et oliva propter pinguedinem, quas habent
 recusantibus, thamnus lignum infructuosum, et
 spinosum horum suscepit principatum, neque pro-
 priam habens pinguedinem, neque lignorum subdi-
 torum; nec enim ligna horti, sed nemoris indige-
 bant præsidatu (inquit parabola), quemadmodum
 enim vitis, ficus, et oliva recusarunt præesse lignis
 nemoris, magis suo fructu oblectatæ, quam digni-
 tate principatus; sic in semetipsis aliquem virtutis
 intuentes fructum, et ex eo utilitatem persentientes
 (quamvis multi cogant ad imperium hujusmodi)
 renunt, commolum suum præferentes multorum
 subsidio.

⁴⁷ Zachar. xi, 5 seqq. ⁴⁸ III Reg. xi, 4 seqq. ⁴⁹ Judic. ix, 5 seqq.

Hoc vero quod in parabola imprecata est rhamnus lignis, id similiter hominibus eodem pacto quo illa negotiantibus contingit : « Aut enim egrediat (inquit) ignis e rhamno, et devoret ligna nemoris, aut e lignis egrediat, et devoret rhamnum : » pactis enim inutilibus initis, necesse est subsequi periculum, his quidem subjicientibus seipsum merito magistro, istis vero, qui susceperunt imperium ob descendentium sequitatem. Etenim magistri imperitia pessumdat discipulos, et discipulorum negligentia periculum affert magistro, maxime **34** autem, quando, propter ipsius ignorantiam, illi pigri fiunt, nec enim latere debet magistrum quidquam eorum, quæ pertinent ad subditorum directionem; neque discentes debent aliquod despiciere mandatum magistri. Hisce namque non obaudire, et isti connivere peccantibus, grave atque periculosum est æque; neque vero arbitrentur hanc rem esse prætextum remissionis et delectationis; omnium enim laboriosius est opus præesse animabus; qui enim præsent animabilibus, et iumentis, habent greges nihil sibi obstantes, et ideo sæpius, quæ ad præfecturam spectant, facile ipsis procedunt. Illis autem qui præpositi sunt hominibus, varietas morum, et astutia ratiocinationis reddit præfecturam difficillorem, et oportet eos, qui ad eam accedunt, ungi quasi ad palæstræ certamen laboriosum, ut et omnium defectus perferant cum multa patientia, et, quæ occulta sunt ob ignorantiam, ipsos edoceant longanimitate.

CAPUT XXVIII.

Eam ob rem luterem, seu labrum ad lavandum portant in templo boves, candelabrum autem totum solidum, et tornatum præparatum fuit ⁸⁰; significantem quidem candelabro quod is qui præpositus est, ut alios illuminet, debet omni ex parte solidus esse, nihilque vacuum, aut inane habere: sed omnia undequaque excedentia quasi torno rotundare, quæcunque non usui forent, ad exemplum regiminis inculpati intuentibus. Bobus vero, qui suberant vasi, demonstrantibus illum, qui opus istud suscipit, nihil recusare rerum illarum, **35** quæ superveniunt, sed onera, et sordes ferre inferiorum, quoadusque sine periculo ferri possunt. Si enim omnino puras actiones accedentium efficere oportet, necesse aliquam et ipsam sordem suscipere, quandoquidem, et librum manus expurgans loti, accipit et ipsum illius inquinamentum. Eum namque, qui de affectibus vitiosis disserit, et alios hujuscemodi maculis detergit, non licet impollutum pertransire. Ipsa enim sordium memoria cogitationem dicentis afficit; quamvis enim non imprimat formas rerum turpium tincturis magis concavis, inficit ut plurimum tamen superficiem mentis sermonis digressionibus, eam obfuscans coloribus impuris. Oportet

⁸⁰ Exod. xxv, 31 seqq.

Ὅπερ δὲ κατηράσατο τοῖς ἐν τῇ παραβολῇ ξύλοις ῥάμνος, τοῦτο καὶ τοῖς ὁμοίως ἐκείνοις πραγματτοσαμένοις ἄνθρωποις συμβαίνεται. « Ἡ γὰρ ἐξέλθοι, φησὶ, πῦρ ἐκ τῆς ῥάμνου καὶ καταφάγοι τὰ ξύλα τοῦ δρυμοῦ, ἢ ἐκ τῶν ξύλων ἐξέλθοι, καὶ καταφάγοι τὴν ῥάμνον· τῶν γὰρ συνθηκῶν ἀνωφελῶν γινομένων, ἀνάγκη κίνδυνον ἀκολουθεῖν, τοῖς τε ὑποτάσσουσιν ἑαυτοὺς ἀπειρῶν διδασκάλῳ, αὐτοῖς τε τοῖς τὴν ἀρχὴν ἀναδεξαμένοις ἐπὶ τῇ τῶν μαθητευομένων ἀπροσεξίῃ. Καὶ γὰρ ἡ τοῦ διδασκάλου ἀπειρία ἀπόλλυσι τοὺς μαθητευομένους. Καὶ ἡ τῶν μαθητῶν ἀμέλεια κίνδυνον φέρει τῷ διδασκάλῳ, καὶ μάλιστα ὅταν ἐπὶ τῇ αὐτοῦ ἀνεπιστημοσύνῃ ῥαθυμῶσιν ἐκείνοι· οὔτε γὰρ τὸν διδάσκαλον λαμβάνειν τι ὀφείλει τῶν εἰς διόρθωσιν τῶν ὑποτεταγμένων ἠκόντων, οὔτε οἱ μαθητευόμενοι παρορᾶν τι τῶν τοῦ διδασκάλου παραγγελμάτων ὀφείλουσι. Καὶ γὰρ τούτοις τὸ παρακοῦσαι, ἀκακίῳ τὸ παραδεῖν πλημμελοῦντας, βαρὺ γὰρ καὶ ἐπικίνδυνον. Μὴ δὲ νομιζέτωσαν ἀνέσεως καὶ ἀπολαύσεως εἶναι πρόφασιν τὸ πρᾶγμα· πάντων γὰρ ἔστιν ἐπιπυνώτερον τὸ ἀρχεῖν ψυχῶν. Οἱ μὲν γὰρ ἀλόγων ἀρχοντες καὶ κτηνῶν, πρὸς οὐδὲν ἀντασσομένας ἔχουσι τὰς ἀγέλας, καὶ διὰ τοῦτο αὐτοῖς τὰ τῆς ἀρχῆς εὐδοοῦται πολλάκις· τοῖς δὲ ἀνθρώπων ἐπιστατοῦσιν ἡ ποικιλία τῶν ἡθῶν, καὶ τὸ ἐκ τοῦ λογισμοῦ πανούργον, δυσχερεστέραν ποιεῖ τὴν ἐπιστάσιαν, καὶ δεῖ τοὺς ἐπὶ τοῦτο ἐρχομένους ἀλειψασθαι ὡς πρὸς ἀγῶνα ἐπίπνον, ἵνα καὶ τὰ πάντων ἐλαττώματα, μετὰ πολλῆς φέρωσι τῆς ἀνεξικακίας, καὶ τὰ λαμβάνοντα διὰ τὴν ἀγνωσίαν αὐτοὺς διδάσκωσι μακροθύμως.

ΚΕΦΑΛ. ΚΗ'.

Διὰ τοῦτο γὰρ τὸν μὲν νικητῆρα βόδες ἐν τῷ ναῷ βαστάζουσιν, ἡ δὲ λυχνία δὴν στερεὰ καὶ τορευνητῆ κατεσκευάσθη· δηλοῦσης τῆς μὲν λυχνίας, ὅτι ὁ φωτίζων ἐτέρους προθέμενος ὀφείλει δι' ὅλων ἑσπερευθεῖν τῶν μερῶν, καὶ μηδὲν κοῦφον εἶχειν ἢ ὑπόκεινον, καὶ πάντα περιτετορευθεῖν τὰ περιττά, ὅσα μὴ χρησιμεύειν εἰς παράδειγμα πολιτείας ἀνεπιλήπτου τοῖς ὁρώσιν ἐμελλε. Τῶν δὲ ὑπὸ τῷ νικητῆρι βῶων μηδὲν παραιτεῖσθαι τῶν ἐπερχομένων τὸν ὑπελθόντα τὸ τοιοῦτον ἔργον, ἀλλὰ καὶ τὰ βάρη, καὶ τὴν ῥύπον φέρειν τῶν ἐλαττώων, ἕως ὅτε ἀκίνδυνον τὸ φέρειν ἐστὶ. Πάντως γὰρ εἰ μέλλοι καθαρῶς ἐργάζεσθαι τὰς πράξεις τῶν προσόντων, ἀνάγκη τινός, καὶ αὐτὸν παραπολαῦσαι ῥύπου· ἐπεὶ καὶ ὁ νικητῆρ καθαίρων τὰς τοῦ νικητομένου χεῖρας, αὐτὸς δέχεται τὸν ἐκείνου ῥύπον. Τὸν γὰρ περὶ παθῶν διαλεγόμενον, καὶ ἐτέρους τῶν τοιοῦτων ἀποσμήχοντα κηλίδων, οὐκ ἔστιν ἀμόλυντον παρελθεῖν· αὐτὴ γὰρ ἡ μνήμη ῥυποῦν τὴν διάνοιαν τοῦ λέγοντος πέφυκε. Κἂν γὰρ μὴ γλαφυρωτέρας βαφαῖς τῶν αἰσχρῶν ἐναφραγίσσεται τοὺς τύπους, ὅμοις τὴν ἐπιπολὴν μιαίνει τοῦ νοῦ, ταῖς τοῦ λόγου διεξόδους χρώμασιν οὐ καθαροῖς ἐπιθολοῦσα. Δεῖ δὲ καὶ ἐπιστήμονα τὸν ἡγούμενον οὕτως εἶναι, ὡς μηδὲν ἀγνοεῖν τῶν τοῦ ἐχθροῦ ἐνθυμημάτων.

των, ἵνα τα λανθάνοντα τοῖς ἐγκρατερισμένοις αὐτῶν παλαισμάτων ἀπογομῶν ἐπιδεικνύη, καὶ τὰς ἐπιβουλὰς προλέγων τοῦ ἀντιπάλου ἀπονητὶ τὴν νίχην αὐτοῖς βραβεύσῃ, καὶ στεφανίτας ἐξαγάγῃ τοῦ ἀγῶνος αὐτοῦς· σπάνιος δὲ ὁ τοιοῦτος, καὶ οὐ βραβείως εὐριπρόβαντος.

ΚΕΦΑΛ. ΚΘ'.

Ὁ μὲν γὰρ μέγας, Παῦλος τοῦτο αὐτὸ μαρτυρεῖ λέγων· « Οὐ γὰρ αὐτοῦ τὰ νοήματα ἀγνοοῦμεν. » Ὁ δὲ θαυμαστός Ἰὼβ ἀπορῶν περὶ τῶν τοιούτων, φησὶ· « Τίς ἀποκαλύψει πρόσωπον ἐνδύσεως αὐτοῦ; εἰς δὲ πτύξιν θώρακος αὐτοῦ τίς ἂν εἰσέλθοι; πύλας δὲ προσώπου αὐτοῦ τίς ἀνοίξει; » Ὁ δὲ λέγει τοιοῦτον ἔστιν. Οὐκ ἔστι, φησὶ, τὸ φαινόμενον πρόσωπον ἐπ' αὐτοῦ· πολλοὶ γὰρ ἐνδύμασι καλύπτει τὴν πονηριαν, δελεάζων μὲν τῷ φαινομένῳ ἀπατηλῶς, ἐνεδρευτικῶς δὲ τῷ κεκρυμμένῳ τεκταίνων τὸν βλεθρον, καὶ ἵνα μὴ ἑαυτὸν συναριθμήσῃ τοῖς ἀγνοοῦσι τὰ κατ' αὐτὸν, λέγει τὰ τεκμήρια αὐτοῦ, σαφῶς εἰδῶς πᾶσαν τὴν περὶ αὐτὸν τερατεῖαν. Οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ, λέγων, εἶδος ἑωσφόρου, τὰ ἔγκατα αὐτοῦ ἀσπίδες χαλκαί. Καὶ ταῦτά φησιν ἐλέγγων τὴν ἐκείνου κακουργίαν· ὡς διὰ μὲν τοῦ ἐπιμορφάζεσθαι τὴν τοῦ ἑωσφόρου ἰδέαν ἐπισπᾶσθαι πρὸς ἑαυτὸν τοὺς ὄρωντας μηχανωμένον, διὰ δὲ τῶν ἐντὸς ἀσπίδων, θάνατον τοῖς προεγγιζούσι πραγματευομένον. Καὶ ἡ παροιμία δὲ τὸ ἐπικίνδυνον τοῦ πράγματος αἰνίττεται λέγουσα· « Σχιζῶν ξύλα κινδυνεύσει ἐν αὐτοῖς, ἐὰν ἐκπέσῃ τὸ σιδήριον. » Ὁ γὰρ διαιρῶν τῷ λόγῳ τὰ πράγματα, καὶ τὰ νομιζόμενα ἠνωσθαι χωρίζων τῆς συμφύτας, καὶ ξένα πάντῃ ἀλλήλων δείκνυται βουλόμενος τὰ θνῶς ἀγαθὰ τῶν νομιζομένων τοιούτων, ἐὰν μὴ πάντοθεν ἐχθρῆσθαι σφραλισμένον τὸν λόγον, κινδυνεύει ἐν τοῖς ἀκούουσι τοῦ ἐκπεσόντος τῆς ἀσφαλείας λόγου σκανδάλου ἀφορμὴν τοῖς μαθητευομένοις παρέχοντος.

ΚΕΦΑΛ. Λ'.

Οὕτω τις τῶν Ἐλισσαίου φοιτησάντων κόπτων ξύλον ἐν τῷ Ἰορδάνῃ, καὶ τοῦ σιδηρίου εἰς τὸν ποταμὸν ἐκπεσόντος, τὸν κίνδυνον ὑφορώμενος, πρὸς τὸν διδάσκαλον ἐβόα λέγων· « Οἶμοι, κύριε· καὶ αὐτὸ κερήμενον. » Τοῦτο δὲ πάσχουσιν οἱ ἐκ παρακουσμάτων διδάσκειν ἐπιχειροῦντες, καὶ πρὸς τὸ τέλος ἐλθεῖν ἀδυνατοῦντες, διὰ τὸ μὴ ἀπὸ οἰκείας ἐξέως λέγειν· ὅταν γὰρ ἐν τῷ μεταξὺ ἐναντίον τι τῷ προκειμένῳ φωραθῶσι λέγοντες, τότε τὴν ἀγνοίαν ὁμολογοῦσιν ἐπὶ τῷ κεκρυμμένῳ λόγῳ κινδυνεύοντες. Διδὸς καὶ ὁ μέγας Ἐλισσαῖος ξύλον εἰς τὸν βυθὸν ἐμβαλὼν, ἐπιπολάσαι παρεσκεύασε τὸ σιδήριον, τὸ ἀπορόφειν παρὰ τοῦ μαθητοῦ, καὶ ἐν βυθῷ κεκαλύφθαι νομισθὲν νόημα σαφηνίσας καὶ ὑπ' ὕψιν ἰσχυρῶν τῶν ἀκούοντων, ἰδοὺ ὁ Ἰορδάνης τὸν τῆς μετανοίας σημαίνει λόγον· ἐκεῖ γὰρ ἐτελείτο παρὰ τοῦ Ἰωάννου τὸ βάπτισμα τῆς μετανοίας. Ὁ δὲ περὶ μετανοίας μὴ ἠκριθωμένως εἰρηκῶς, ἀλλὰ διὰ τοῦ γυμνώσαι τὴν κεκρυμμένην

vero et doctum eum, qui præstet esse, ita ut ignoret nulla hostium sensa, quo artificia occulta denudans, his, qui commissi sunt ipsi, patefaciat, et insidias adversarii prædicens, victoria sine labore ipsos præmiatur, et coronatos educat e certamine; rarus vero hujusmodi, neque facile reperitur.

CAPUT XXIX.

Magnus quippe Paulus hoc ipsum testatur dicens: « Nec enim ejus cogitationes ignoramus ⁵¹. » Mirabilis vero Job de istis dubitans, ait: « Quis revelabit faciem vestimenti ejus? et in plicam thoracis ejus quis ingredietur? janua vero vultus ejus quis reserabit ⁵²? » Quod quidem dicit hujusmodi est: Non est (ait) manifesta facies in ipso, multis enim operit indumentis malitiam, fraudolenter dolum faciens eo, quod apparet; insidioso autem, eo quod latet fabricans **36** perniciem, et ne seipsum adnumeret ignorantibus illa, quæ circum ipsum sunt, tradit indicia ejus, probe sciens omne, quod circum ipsum est, monstrosus esse. Oculi ejus (inquirens) species Luciferi, interiora ejus aspides ænei. Et hæc arguens ipsius malignitatem ut, formam sibi affligendo Luciferi attrahat ad se aspicientes decipiendo; per interiores vero aspides, mortem appropinquantibus inferendo. Et proverbium rei periculum obscure designat, dicens: « Qui sciendi ligna, periclitabitur in illis, si excidat ferramentum ⁵³ », qui enim secat res ratione, et ea quæ censentur unita esse, separans a conjunctione, extranea omnino invicem ostendit, malens ipsa, quæ vere bona sunt, præ his, quæ putantur hujusmodi esse, nisi undique rationem secure obfirmatam habeat, periclitatur apud audientes, cum ratio excidens a securitate, scandali præbeat impulsus his, qui addiscunt.

CAPUT XXX.

Sic quidam ex his, qui ventitabant ad Elisæum scindens ligna ad Jordanem, et excidente in fluvium secure ferrea periculum suspiciens, ad magistrum clamabat dicens! « Hei mihi, domine! et hæc mutuo accepta erat ⁵⁴. » Id vero patiuntur, qui docere tentant ex his quæ male didicerunt, et ad finem pervenire nequeunt, quia non loquuntur ex proprio habitu, quando namque, aliquid contrarium proposito differentes interea deprehenduntur, tunc confitentur ignorantiam periclitantes super sermone, quem accepere mutuo. Ideo et magnus Elisæus lignum injiciens in profundum innatare fecit securim abjectam a discipulo, inque **37** profundo delitescere existimatam cogitationem declarans, et suis aspectum audientium deducens, ecce Jordanes poenitentiae sermonem significat, ibi enim perficiebatur a Joanne baptisma poenitentiae. Qui autem non accurate de poenitentia verba fecit, sed denu-

⁵¹ II Cor. II, 11. ⁵² Job XLII, 1. ⁵³ Eccle. X, 9, 10. ⁵⁴ IV Reg. VI, 5.

dando benignitatem, adduxit auditores, ut ad ejus despectum procedant, in Jordane dejecit securam. Evidens certe est quod oportet ut apparens lignum referat e profundo securim, et innatare faciat. Ante crucem etenim sermo poenitentiae latebat. Ideo de ipsa, qui voluit loqui, reprehensus fuit, in promptu nimium ausus; post crucem vero is omnibus patefactus fuit, suo tempore per lignum representatus.

CAPUT XXXI.

Hæc vero dico non avocans a regendo aliquos, neque prohibens, quin quosdam juniorum deducant ad divinum cultum, sed adhortans primum, ut recipiant virtutis habitum congruentem amplitudini rei, utque non subito seipsum fini applicent, arguentes ea dulcia fore, nempe famulatum discipulorum, et exterorum applausum; subsequens autem periculum falsa ratiocinatione prætereuntes; et ne ante pacem constitutam bellica instrumenta in agricolarum apparatus vertant. Etenim post omnes passiones subditas, et posteaquam hostes etiam nullatenus perturbant, neque arma ad defensionem apta sunt, amplius usui necessaria, pulchrum est alios excolere. Donec vero passiones tyrannidem exercent et viget **38** bellum constitutum adversus carnis prudentiam, abstinere manus ab armis nequaquam oportet, sed ea incessanter præ manibus habere, ut ne insidiatores tempore insultus remissionem nostram captantes inruente nos subjiciant. Sicut namque ad eos qui præclare pro virtute decertant, et præ multa humilitate nequaquam sese vicisse existimant, ait exhortando sermo. «Concidite gladios vestros in vomeres, et hastas vestras in falces⁸⁸, admonens ipsos ne victis hostibus frustra deinceps otientur, verum ad plurium utilitatem transferant animæ robur a militandi habitu ad illos excolendos, quicumque in operibus malitiæ adhuc insaniant; ita illis, qui ante hujusmodi statum sive per inexperientiam, sive per vecordiam, aggrediuntur supra vires suas ista, contrarium consulit, dicens: Concidite vomeres vestros in enses, et falces vestras in loricas.

CAPUT XXXII.

Quid enim prodest nobis agricultura bello per terram grassante, et voluptatem eorum qui agros excoluerunt, prohibente, atque potius hostibus quam his, qui laborarunt, copiam fructuum præbente? Idcirco Israelitis adhuc in solitudine adversus varias gentes pugnantis non committebat curam colendarum agrorum, ut ne impedirentur ab exercitationibus bellicis; posteaquam vero eorum in manus hostes venerunt, illa uti consulit dicens: «Quando ingressi fueritis terram promissionis, plantate in ipsa omne lignum frugiferum⁸⁹;» antequam **39** vero ingrediamini, non plantabitis, succedit enim hoc illi et apte; quæ

⁸⁸ Isa. II, 4. ⁸⁹ Levit. XIX, 25.

Α χρηστότητα εις καταφρόνησιν ελθειν παρασκευαστα; τους ακροατάς εν τῷ Ἰορδάνῃ ἀνέβαλε τὸ σιδήριον. Εὐδελῶν καὶ τὸ φανὲν ξύλον ἀναφέρειν ἐκ τοῦ βυθοῦ τὸ σιδήριον, καὶ ἐπιπολᾶν ἐμποιεῖ. Πρὸ μὲν γὰρ τοῦ σταυροῦ ἐκέκρυπτο ὁ περὶ μετανοίας λόγος. Διὰ καὶ ὁ περὶ αὐτῆς εἰπεῖν τι βουλευθεὶς ἠλέγχθη προχειρῶς τολμήσας· μετὰ δὲ τὸν σταυρὸν φανερὸς πᾶσι γέγονεν ἐν τῷ οἰκίῳ καιρῷ διὰ τοῦ ξύλου ἀναδειχθεὶς.

ΚΕΦΑΛ. ΑΑ'.

Ταῦτα δὲ φημι οὐκ ἀποτρέπων ἡγεῖσθαι τινων οὐδὲ κωλύων ὀδηγεῖν τινας τῶν νέων ἐπὶ τὴν θεοσέβειαν, ἀλλὰ παρακαλῶν πρότερον ἀναλαβεῖν ἐξὶν τῆς ἀρετῆς ἀναλογοῦσαν τῷ μεγέθει τοῦ πράγματος· καὶ μὴ προχειρῶς ἑαυτοὺς ἐπιδιδόναι τῷ σκοπῷ, τὰ μὲν ἡδέα λογιζομένους, καὶ τὴν ἐκ τῶν μαθητῶν θεραπείαν, καὶ τὴν παρὰ τῶν ἑξωθεν εὐφημίαν, τὸν δὲ ἀκολουθοῦντα κίνδυνον παραλογιζομένους, καὶ μὴ πρὸ τῆς εἰρηνικῆς καταστάσεως τὰ πολεμικὰ ὄργανα σκευὴ ποιεῖν γεωργικὰ. Μετὰ γὰρ τὸ πάντα ὑποτάξαι τὰ πάθη, καὶ μηδαμῶθεν ἐτι πολέμους ὀχλεῖν, μηδὲ εἰς ἀνάγκην χρήσεως ἀμυντηρίων ἔλκεσθαι ὀργάνων, καλὸν τὸ γεωργεῖν ἐτέρους· ἕως δ' ὅτε τυραννεῖ τὰ πάθη, καὶ συνέστηκεν ὁ πρὸς τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς πόλεμος, ἀνέχειν τὰς χεῖρας τῶν ὀπλων οὐ δεῖ, ἀλλ' ἐπ' αὐτοῖς ἀδιαλείπτως ἔχειν τὰς χεῖρας, ἵνα μὴ καιρὸν ἐπιθέσεως οἱ ἐπίβουλοι τὴν ἡμέτεραν ἄνεσιν λαβόντες, ἀναιμῶτι χειρώσωνται ἡμῶν. Ὡς γὰρ τοῖς καλῶς ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς ἀγωνισαμένοις, καὶ διὰ πολλὴν ταπεινοφροσύνην οὐδέπω νενικημένοι νομίζουσι, φησὶ πρὸς προτρεπτικῶς ὁ λόγος· «Συγκόψατε τὰς μαχαίρας ὑμῶν εἰς ἄροτρα, καὶ τὰς ζιθῦνας ὑμῶν εἰς ὀρέπανα·» παραινῶν αὐτοῖς μὴ τοῖς ἠττημένοις ἐχθροῖς μάτην λοιπὸν προσβαλεῖν, ἀλλ' ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν πολλῶν ἀπὸ τῆς πολεμικῆς ἔξω μετασκευάσαι τὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς ἐπὶ τὸ γεωργεῖν ἑκείνους, ὅσοι ἐτι ἐν τοῖς τῆς κακίας ὀλομανοῦσιν ἔργοις· οὕτω τοῖς πρὸ τῆς τοιαύτης καταστάσεως, εἴτε δι' ἀπειρίαν, εἴτε δι' ἀπόνοιαν ἐγχειρίσασιν ὑπὲρ τὴν ἑαυτῶν δύναμιν, συμβουλεύει τὸ ἐναντίον λέγων· Συγκόψατε τὰ ἄροτρα ὑμῶν εἰς ῥομφαίας, καὶ τὰ ὀρέπανα ὑμῶν εἰς σειρομάστας.

D

ΚΕΦΑΛ. ΑΒ'.

Τί γὰρ καὶ ὄφελος ἡμῖν τῆς γεωργίας πολέμου τὴν γῆν κατέχοντος, καὶ τὴν ἀπόλαυσιν τῶν γεωργηθέντων κωλύοντος, καὶ τοῖς πολεμικοῖς μάλλον, ἢ τοῖς πονήσασιν τὴν ἀφθονίαν παρέχοντος; Διὰ τοῦτο τάχα καὶ τοῖς ἐτι κατὰ τὴν ἔρημον πρὸς διάφορα μαχομένοις ἔθνη Ἰσραηλιταῖς, οὐκ ἐπιτρέπει τὴν τῆς γεωργίας ἐπιμέλειαν, ἵνα μὴ ταῖς πολεμικαῖς ἐμποδίση γυμνασίαις. Μετὰ δὲ τὴν τῶν πολεμίων ἐκχειρίαν, αὐτῇ χρῆσασθαι συμβουλεύει λέγων· «Ὅταν εἰσέλθητε εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, φυτεύσατε ἐν αὐτῇ πᾶν ξύλον κάρπιμον.» Πρὶν δὲ εἰσέλθητε, οὐ φυτεύσατε· προσυπακούεται γὰρ ἐκεῖνον τοῦτο, καὶ εἰκότως. Πρὸ γὰρ τῆς τελειότητος τὰ φυτευόμενα οὐ

γίνεται βέβαια, μάλιστα περιφερομένων ἔτι ἐν ἀστά-
 τῶ τῷ ἦθει τῶν φυτεῦν ἐθελόντων. Τάξις γάρ, καὶ
 ἀκολουθία, εἴπερ ἐν ἄλλῳ τινί, καὶ ἐν τοῖς τῆς θεο-
 σεβείας ἔργοις ἐστὶ, καὶ δεῖ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν προσ-
 ἀγεσθαι τῇ πολιτείᾳ. Οἱ γὰρ παρειδότες τὰ τῆς εἰς-
 αγωγῆς, καὶ τοῖς λιχνοτέροις δειλασθέντες, καὶ κατ'
 ἀνάγκην στοιχεῖν τῇ τῆς τάξεως ἀκολουθίᾳ πείθον-
 ται· καὶ καθάπερ Ἰακώβ τῷ κάλλει τῆς Ῥαχὴλ ἐλ-
 कुσθεὶς ὑπερεῖδε τὸ ἀσθενὲς τῶν τῆς Λείας ὑφθαλ-
 μῶν, οὐ μὴν ἔφυγε τὸν ἐπὶ τῇ κτῆσει τῆς τοιαύτης
 ἀρετῆς πόνον· ἀνεπλήρωσε γὰρ καὶ τὰ ταύτης
 ἔβδωμα. Δεῖ οὖν τὸν ἐννύμως τῇ πολιτείᾳ στοιχεῖν
 ἐθέλοντα, μὴ ἀπὸ τοῦ τέλους ἐπὶ τὰς ἀρχὰς κατ-
 ἀγεσθαι, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἀρχῆς προσκίπτειν ἐπὶ τὴν
 τελειότητα.

ΚΕΦΑΛ. ΛΓ΄.

Οὕτω γὰρ αὐτὸς ἐπιτεύξεται τοῦ σπουδαζομένου,
 καὶ τοὺς ὑποταταγμένους ἀμέμπτως ὀδηγήσει πρὸς
 τὸ τέλος τῆς ἀρετῆς, ἀλλ' οἱ πολλοὶ μηδένα πόνον
 προσενέγκαντες, μηδὲ μικρὸν ἢ μέγα κατορθώσαν-
 τες ἔργον θεοσεβείας, ὡς ἔτυχον ἐπιτρέχουσι τῷ ὁνό-
 ματι, μανίαν δεινὴν ἐπιδεικνύμενοι μὴ κίνδυνον
 τοῦτο ἠγούμενοι· καὶ οὐ μόνον οὐ παραιτοῦνται προ-
 τρεπομένων αὐτοῦς τινῶν ἐπὶ τὸ ἔργον, ἀλλὰ καὶ
 περιερχόμενοι τοὺς στενωποὺς ἀκοντας ἔλκουσι τοὺς
 περιτυγχάνοντας, πᾶσαν ἐπαγγελλόμενοι θεραπείαν,
 καθάπερ οἱ πρὸς μισθωτοὺς συνθήκας περὶ τροφῆς,
 καὶ ἐνδυμάτων τιθέμενοι. Ἀνάγκη δὲ τοὺς οὕτως
 ἐρῶντας τοῦ πράγματος, καὶ βουλομένους μετὰ πλή-
 θους ἐν ταῖς προόδῳ φαίνεσθαι καὶ χειραγωγῶν· ἐπα-
 ναπαύεσθαι, καὶ πᾶσαν τὴν σκηνὴν σώζειν τῶν καθ-
 ηγομένων, ὡς δράματος· ὑπόκρισιν ὑπελθόντας
 ὑπὲρ τοῦ μὴ καταλειφθῆναι παρὰ τῶν ταύτην αὐτοῖς
 ἐκτελούντων τὴν ὑπουργίαν, χριζέσθαι τὰ πολλὰ
 ταῖς ἡδοναῖς αὐτῶν, καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις ἔσν, καθά-
 περ ἡνίοχου ἀφέντος τὰς ἡνίας, καὶ αὐτεξούσιον αὐ-
 τοῖς τὸν δρόμον ἐπιτρέψαντος, ὡς ἐκ τούτου κατὰ
 κρημνῶν φέρεσθαι, καὶ κατὰ βαράθρων, καὶ παντὶ
 προσπατεῖν τῷ ἐν ποσὶν, οὐδενὸς ὄντος τοῦ ἀνα-
 κόπτοντος, καὶ ταῖς ἀτάκτοις ὁρμαῖς ἐμποδιζόν-
 τος.

ΚΕΦΑΛ. ΛΔ΄.

Ἄλλ' ἀκούετωσαν οἱ τοιοῦτοι τοῦ μακαρίου Ἰεζε-
 κιὴλ ταλανίζοντος τοὺς ταῖς ἐτέρων ἡδοναῖς ὕλας ἐκ-
 πορίζοντας, καὶ διὰ τὸ συμφέρεισθαι τοῖς ἐκάστω
 θελήματι, ἑαυτοῖς τὸ « οὐαί » θησαυρίζοντας. Φησὶ
 γάρ· « Οὐαὶ ταῖς συρβραπτούσαις προσκεφάλαια ὑπὸ
 πάντα ἀγκύωνα χεῖρας, καὶ ποιούσαις ἐπιβόλαια ἐπὶ
 πᾶσαν κεφαλὴν πάσης ἡλικίας τοῦ ἀπολέσαι ψυχὰς,
 ἕνεκα δρακὸς κριθῶν καὶ ἕνεκα κλάσματος ἄρτου. »
 Οὕτως δὲ καὶ οὗτοι τὰς χρεῖας ἑαυτοῖς τοῦ σώματος,
 ἐξ ἐράνου συλλέγοντες, καὶ ταῖς συνεβραμμέναις ὡς
 ἐκ βραχῶν παρασκευαῖς ἐπαναπαύοντες τοὺς γυμνῇ τῇ
 κεφαλῇ προσεῦχεσθαι, ἢ καὶ προφτεθεῖν ὀφείλοντας
 διὰ τῶν ἐπιβολαίων αἰσχύνουσι, τὴν ἀνδρείαν κατὰ-
 στασιν ταῖς τῶν σχεπασμάτων ἐπιβολαῖς ἐκηλύθον-

⁸⁷ Gen. xix, 16 seq. ⁸⁸ Ezech. xiii, 18, 19.

A namque plantantur non sunt ante perfectionem fir-
 ma, maxime cum hi, qui plantare volunt, insta-
 bili etiamnum in more circumferantur. Ordo enim
 et series, siquidem in alia quavis re, in his et quæ
 pertinent ad Dei cultum operibus, servanda est, et
 a principis ad regimen produci, nam qui despi-
 ciunt ea, quæ spectant ad introductionem, et deli-
 catoribus rebus decipiuntur, necessario persua-
 dentur, ut deinde precedant ordinis serie, et quem-
 admodum Jacob illectus Rachel pulchritudine, Lix
 oculorum infirmitatem despexit, non tamen effugit
 laborem ad possessionem illius virtutis; adim-
 plevit enim rursus et hujus septennium ⁸⁷; oportet
 igitur juste progredi volentem in regimine, non a
 fine ad principia deduci, sed ab initio protendere ad
 B perfectionem.

CAPUT XXXIII.

Sic enim et ipse, quod studet, componet, et sine
 querela deducet subditos ad virtutis apicem. Sed
 plerique cum nullum pertulerint laborem neque
 parvum, magnumve direxerint opus divini cultus,
 quasi forte incurunt in id nomen, gravem amen-
 tiam ostentantes, nec quod subest periculum animad-
 vertentes, neque solummodo non aversantur quem-
 piam eorum, qui concitat ipsos ad opus, sed et
 circumeuntes angiportus, invitos trahunt circum-
 obvios omnia obsequia pollicentes, quemadmodum
 hi, qui mercenariis apponunt pacta circa alimenta
 et vestes. Necessum vero est ita negotii captos
 amore, et volentes cum multitudine in processibus
 spectari, et manudentibus acquiescere, omnem-
 que ⁴⁰ observare scenam præsidum, uti fabulæ
 simulationem referentes, ne deserantur ab his, qui
 hoc ipsis exhibent obsequium, multa libidinibus
 ipsorum gratiose dilargiri, eorumque cupiditatibus
 permittere, instar aurigæ demittentis habenas, et
 ipsis cur-um committentis ad arbitrium liberum,
 ita hinc ad prærupta deferri, et ad barathra, neces-
 sum est ipsos, et in omne, quod ad pedes est ob-
 vium, procidere, cum nemo sit, qui amoveat, et
 inordinatos impetus præpediat.

CAPUT XXXIV.

Vetum audiant isti beatum Ezechielem commise-
 rantem eos, qui aliorum voluptatibus suggerunt
 materiam, et quia circumferuntur uniuscujusque
 voluntatibus, vae sibi ipsis thesaurizant. Ait enim :
 « Vae subuentibus pulvillos sub omni cubito manus,
 et facientibus cervicalia sub omni capite ætatis cui-
 juscunque ad perdendas animas propter pugillum
 hordei, vel pro frusto panis ⁸⁸. » Sic enim et hi
 commoda corporis sibi metipsis e contributis donis
 colligentes, et in stragulis consutis e centonibus
 requiescentes, eos, qui nudo capite orare, et sacra
 scripta interpretari debent, per cervicalia pudore
 suffundunt, virilem statum suppositis stragulis esse-
 minantes, et animabus, quas perire non decebat,

exitium afferentes. Et magis quidem oportebat obedientes Christo vere magistro recusare, quoad poterant, aliorum gubernationem; ad suos enim inquit discipulos: « Vos quidem ne vocemini Rabbi ⁶⁰. » Si vero Petrum, et Joannem, et universum. **41** apostolorum chorum adhortatus est procul abstinere ab isto opere, seque ipsos existimare ad hanc dignitatem exiguos. Quis erit deinceps, qui super illos sese circumspiciat, sibi que adjudicet dignitatem, qua illi prohibiti sunt, aut forte qui dicit non vocari rabbi, non esse; sed vocari vetuit?

CAPUT XXXV.

Si vero quis præter voluntatem, quia unum, aut alterum suscepit regendum, cogatur et pluribus præesse; primum equidem seipsum diligenter probet, si talis est, qui magis opere quam verbo doceat, quæ sunt facienda; vitam propriam virtutis omnis effigiem proponens discentibus, ut ne sententiam transcribentes ex inde deformitate erroris pulchritudinem virtutis contaminent; norit postea quod non minus pro his, quibus imperat, quam pro seipso decertare debet. Ut enim et pro semetipso, sic et pro illis reddet rationem, cum semel susceperit eorum salutem procurandam. Etenim sanctis studium fuit non derelinquere sua virtute minus instructos suos discipulos, sed e primo statu transmutare meliorem in statum. Sic apostolus quidem Paulus Onesimum et fugitivo servo fecit martyrem; Elias autem Elisæum ex aratore prophetam reddidit; Moses Jesum adornavit præ omnibus melius; Eli majorem seipso Samuel exhibuit. Si enim et horum ipsorum studium multum contulit ipsis ad virtutem adipiscendam, sed et omnis causa progressus ipsorum fuit illis, quod sortiti sunt magistros honesti, qui potuerunt fumigantem scintillam alacritatis ad majorem profectum in sublime **42** attollere; ac effecerunt ut resplenderet, et eam ob rem Dei os facti sunt, qui voluntates ipsius denuntiarent hominibus, audierant namque dicentem: Si eduxeris honorandum ex indigno, sicut os meum eris.

CAPUT XXXVI.

Magistri autem facultatem Ezechieli Deus ostendit docens quosnam ex quibus oportet discipulos instituere, « Fili, enim (inquit), hominis accipe tibi ipsi laterem, et pone ipsum ante faciem tuam, et in ipso describes civitatem Jerusalem ⁶⁰, » significans quod e luto templum sanctum magister discipulum sanctum fabricatur. Pulchrum verò et quod ipsum ponas ante faciem tuam, sic enim in melius profectus discipulo celeriter erit, si omnino sit in conspectu magistri. Nam continuæ bonorum exemplorum memoriæ persimiles imprimunt imagines animabus non valde duris et asperis. Ideo Ciez et Judas exciderunt. His quidem furto, ille

Α τες, και ψυχὰς ἀπολούντες, ἃς οὐκ ἔδει ἀποθανεῖν. Καὶ μάλιστα μὲν ἔδει περιουμένους τῷ ἔντιος διδασκάλῳ Χριστῷ παραιτήσασθαι, ὅση δύναμις, τὴν ἐτέρων κηδεμονίαν· φησὶ γὰρ πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ μαθητάς· « Ὑμεῖς δὲ μὴ κληθῆτε ραββί. » Εἰ δὲ καὶ Πέτρον, καὶ Ἰωάννην, καὶ παντὶ τῷ χορῷ τῶν ἀποστόλων παρῆναι μακρὰν ἐστάναι τοῦ τοιοῦτου ἔργου, καὶ μικροὺς ἠγεῖσθαι ἑαυτοὺς τῆς τοιαύτης ἀξίας. Τίς ἔσται λοιπὸν ὁ ὑπὲρ ἐκείνους ἑαυτὴν φαντάζων καὶ ἐγκρίων ἀξιωματὶ οὐπὲρ ἐκωλύθησαν ἐκεῖνοι, ἧ τάχα λέγων μὴ κληθῆναι ραββί, οὐ τὸ εἶναι, ἀλλὰ τὸ καλεῖσθαι κωλύει;

ΚΕΦΑΛ. ΛΕ΄.

Εἰ δὲ τις ἀπροαιρέτως, ἐκ τοῦ ἑνα καὶ δευτέρου **Β** καταδέξασθαι, βιασθεῖη καὶ πλειόνων ἠγεῖσθαι, πρῶτον μὲν ἀκριβῶς ἑαυτὸν δοκιμαζέτω, εἰ οἶδός τέ ἐστιν ἔργῳ μᾶλλον, ἢ λόγῳ διδάσκειν τὰ πρακτέα, εἰκόνα ἀρετῆς τὸν ἑαυτοῦ βίον προτιθεὶς τοῖς μαθητεύουσιν, ὡς μὴ τοὺς μεταγράφοντας ἐκείθεν ἀμορφίᾳ τοῦ σφάλματος ἀμβλύναι τὸ κάλλος τῆς ἀρετῆς. Ἐπειτα γινωσκέτω, ὅτι οὐκ ἔλαττον ὑπὲρ τῶν ἀρχομένων ἢ ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἀγωνιᾶν ὀφείλει. Ὡς γὰρ καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ, οὕτω καὶ ὑπὲρ ἐκείνων ὑφέξει λόγον ἅπαξ καταδεξάμενος τὴν σωτηρίαν αὐτῶν· καὶ γὰρ τοῖς ἀγίοις σπουδῆ γέγονε μὴ ἐλαττομένους τῆς ἑαυτῶν ἀρετῆς καταλιπεῖν τοὺς ἑαυτῶν μαθητάς, ἀλλ' ἐκ τῆς πρώτης καταστάσεως μεταρρυθμίσει εἰς βελτίονα καταστάσιν. Οὕτως ὁ μὲν ἀπόστολος Παῦλος τὸν Ὀνήσιμον ἐκ δραπέτου μάρτυρα πεποίηκεν· ὁ Ἠλίας ἐξ ἀροτήρος προφήτην τὸν Ἐλισσαῖον κατεσκευάσεν· ὁ δὲ Μωϋσῆς Ἰησοῦν πάντων ἐπὶ τὸ βέλτιον κατεκόσμησεν· ὁ δὲ Ἥλεις τὸν Σαμουὴλ καὶ μείζονα ἑαυτοῦ ἔδειξεν. Εἰ γὰρ καὶ ἡ τοῦτων αὐτῶν σπουδῆ συνήργησεν αὐτοῖς πρὸς τὴν κτήσιν τῆς ἀρετῆς, ἀλλὰ καὶ τὸ πᾶν τῆς προκοπῆς αἰτίον αὐτοῖς γεγένηται τὸ τυχεῖν διδασκάλων τοῦ καλοῦ δυνηθέντων τὸν τετυφωμένον σπινθῆρα τῆς προθυμίας ἐπὶ τὸ μείζον τῆς προτροπῆς ἀναρβίπτισαι, καὶ ἐκλάμψαι ἐποίησε, καὶ διὰ τοῦτο στόμα Θεοῦ γεγονόασιν, τὰ αὐτοῦ βουλήματα τοῖς ἀνθρώποις διακονήσαντες· ἤκουσαν γὰρ τοῦ λέγοντος· « Ἐὰν ἐξαγάγῃς τίμιον ἐξ ἀναξίου, ὡς στόμα μου ἔση.

ΚΕΦΑΛ. ΛΓ΄.

Δ Τὴν δὲ τοῦ διδασκάλου ἔξιν καὶ τῷ Ἰεζεκιὴλ ὑποτίθεται ὁ Θεὸς διδάσκων αἶνος ἐξ οἷων δεῖ τοὺς μαθητάς κατασκευάζειν. Ἰὴ γὰρ, φησὶν, ἀνθρώπου λάβε σεαυτῷ πλίνθον, καὶ θήσεις αὐτὴν πρὸ προσώπου σου, καὶ διαγράψεις ὑπ' αὐτὴν πλίνθιν Ἱερουσαλήμ, σημαίνων ὅτι ἐκ πηλοῦ ναὸν ἅγιον ὁ διδάσκαλος τὸν μαθητὴν ἀπεργάζεται. Κάλδον καὶ δὲ τὸ, θήσεις αὐτὴν πρὸ προσώπου σου· οὕτω γὰρ ταχεῖα βελτίωσις ἔσται τῷ μαθητῇ, ἐὰν ἐν ὄψει τοῦ διδασκάλου ἢ διὰ παντός. Αἱ γὰρ συνεχεῖς τῶν καλῶν παραδειγμάτων μνηαῖα παρὰ πληθίας εἰκόνας ἐγχαράττουσι ταῖς μὴ πάνυ σκληραῖς, καὶ ἀποκρότοις ψυχαῖς. Διὰ τοῦτο Γιεζῆ καὶ Ἰουδας ἐπέπεσον, ὁ μὲν τῇ κλοπῇ, ὁ δὲ τῇ προ-

⁶⁰ Matth. xxiii, 8. ⁶⁰ Ezech. iv, 1.

δοσι, ἐπειδὴ ὑπεξήγαγον αὐτοὺς τῶν τοῦ διδασκάλου ὀφθαλμῶν ὡς εἰ ἔμεινον παρὰ τοῖς σωφρονισταῖς οὐκ ἂν ἐπλημμέλησαν ἑκάτερος αὐτῶν. Ὅτι δὲ κίνδυνος ἀκολουθεῖ τῷ διδασκάλῳ ἐκ τῆς ἀμελείας αὐτῶν διὰ τῶν ἐξῆς ἐδήλωσεν ἐπιών· « Καὶ θήσεις τήγανον σιδηροῦν ἀναμέσον σου καὶ ἀναμέσον τῆς πόλεως· καὶ ἔσται τείχος ἀναμέσον σου καὶ ἀναμέσον αὐτῆς. » Ὁ γὰρ μὴ θέλων κοινωνεῖν τῷ βῆθιμουῦντι τῆς κολίσεως μετὰ τὸ ποιῆσαι αὐτῷ ἐκ πλίνθου πῶλιν τὰς τοῖς παλινδρομοῦσιν ἀπὸ τῆς τοιαύτης καταστάσεως ἐπιληψίμας τιμωρίας, ἐπιλέγειν ὀφείλει, ἵνα τείχος γενόμεναι εἰργώσει τὸν ἀνάκτιον ἀπὸ τοῦ αἰτίου. Τοῦτο γὰρ προστάτων ὁ θεὸς τῷ Ἰεζεκιήλ φησιν· Ὅτι ἀνθρώπου, σκοπὸν δέδωκά σε τῷ οἴκῳ Ἰσραὴλ, καὶ ἐὰν ἴδῃ τὴν ῥομφαίαν ἐρχομένην, καὶ μὴ διαμαρτύρη αὐτοῖς, λάβῃ δὲ τινα ἐξ αὐτῶν, τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐκ τῆς χειρὸς σου ἐκζητήσω.

ΚΕΦΑΛ. ΑΖ'.

Τοιοῦτον τείχος τίθητι καὶ Μωϋσῆς ἑαυτῷ, λέγων τοῖς Ἰσραηλίταις· « Πρὸς εἶσεσθε σαυτῶ μὴ ἐκζητήσης· ἐπακολουθήσῃ αὐτοῖς μετὰ τὸ ἐξολοθρευθῆναι αὐτοὺς ἀπὸ σου. » Γίνεται γὰρ τοῦτο τοῖς ἀμελέστερον τῇ διανοίᾳ προσέχουσι τῇ ἑαυτῶν μετὰ τὴν τῶν παθῶν ἐκκοπήν, ὡς περ βλαστοὶ τινες παρακύπτειν ἀρχονται αἱ εἰκόνας τῶν παλαιῶν φαντασιῶν, αἷς εἰ τις δὴ χώραν συνεχῶς ἐκπίπτειν τῷ ἡγεμονικῷ, καὶ μὴ κωλύειν τὴν εἰσοδὸν αὐταῖς, αὐθις εἰσοικίσει τὰ πάθη ἑαυτῷ ἐναγώνιον μετὰ τὴν νίκην πάλιν ποιοῦν τὴν διαγωγὴν. Ἔστι γὰρ τῶν παθῶν ἐξημερωθέντων, καὶ χόρτον ἴσα βουσίαν ἐσθίειν δεδιδασκείων ἀμελείᾳ τοῦ τιτασεύοντος πάλιν ἐξαργυρωθῆναι, καὶ τὴν τῶν θηρίων ἀναλαβεῖν ὠμότητα. Ὡς ἂν σὺν φησι, μὴ τοῦτο γένηται, μὴ ἐκζητήσης ἐπακολουθήσῃ αὐτοῖς, μετὰ τὸ ἐξολοθρευθῆναι αὐτοὺς ἀπὸ σου, ἵνα μὴ ἐν τῷ ἐκζητεῖν ἔξιν λαβοῦσα ἡ ψυχὴ ταῖς τοιαύταις ἐνήδουσαι φαντασίαις, ἐπὶ τὴν ἀρχαίαν παλινδρομήσῃ κακίαν. Τοῦτο εἰδὼς ὁ μέγας Ἰακώβ γινόμενον, ὅτι θεωρούμενα, καὶ συνεχῶς μελετώμενα τὰ τοιαῦτα μᾶλλον βλάπτει τὴν διάνοιαν, τρανοτάτας καὶ ἀριδῆλους ἐνσφραγισμένας τὰς τῶν αἰσχυρῶν φαντασιῶν εἰκόνας, ἐν Σικήμεσι κρύπτει, τοὺς θεοὺς τοὺς ἄλλοτριούς· ὁ γὰρ περὶ τὰ πάθη πόνον κρύπτει καὶ ἀπέλλυσι ταῦτα, οὐ πρὸς βραχὺν τινα χρόνον, ἀλλ' ἕως τὴν σήμερον ἡμέραν, οὐτ' ἔστι, τὸν ἅπαντα χρόνον· ἐπειδὴ τῷ παντὶ αἰῶνι συμπαρεκτείνεταί τὸ σήμερον· τὸν ἐνεστώτα πάντοτε σημαίνων καιρὸν, τὰ Σίχημα δείκνυσιν ὅτι μάχη, ὅπερ θηλοὶ τὸν περὶ τὰ πύθη πόνον. Διὸ Ἰακώβ καὶ τῷ Ἰωσήφ δίδωσι τὸ Σίχημα κτήμα ἐξαιρετὸν τὸν πρὸς τὰ πάθη μαχόμενον τὸν ἐν αὐτοῖς πόνον.

ΚΕΦΑΛ. ΑΗ'.

Καὶ γὰρ αὐτοῖς ὁ Ἰακώβ ἐν μαχαίρᾳ καὶ τόξῳ λαθεῖν λέγων Σίχημα δείκνυσιν, ὅτι μάχη, καὶ πόνον ἐκχερατῆχε τῶν παθῶν κατακρύψας αὐτὰ ἐν τῇ Σικήμεν γῆ. Δοκεῖ δὲ πως ἐναντίον φαίνεσθαι τὸ κατακρύπτειν ἐν Σικήμεσι τοὺς θεοὺς, καὶ τὸ τιθέναι εἰδωλὸν ἐν ἀποκρύφῳ· τὸ μὲν γὰρ ἔστιν ἐπαινετὸν

⁶¹ Ezech. iv, 3. ⁶² Ezech. xxxiii, 7, 8. ⁶³ Deut. vii, 2. ⁶⁴ Gen. xxxvii, 12.

A vero prodicione, quando subdixerunt se oculis magistrorum quod, si mansisset apud emendatores, non deliquisset uterque illorum. Quantum vero periculum sequatur magistrum ex ipsorum discipulorum negligentia, in his, quæ deinceps evenerunt, declaravit, dicens: « Et pones sartagine ferream inter te, et inter civitatem, et erit murus inter te, et inter ipsam ⁶¹; » nam qui non vult negligentiam punitionem inferre, posteaquam illum ex laterculo effecit civitatem, debet retrocurrentibus ab hujusmodi statu, quæ minatus est supplicia demereri, ut illa muri effecta instar innocentem ⁶² a reo distinguant. Hoc etenim Deus Ezechieli mandans ait: « Fili hominis, dedi te speculatorem domui Israel, et si videris gladium venientem, nec ipsi obtestatus fueris, excipiat autem quemquam ex illis, animam ejus de manu tua requiram ⁶³. »

CAPUT XXXVII.

Hunc murum posuit et Moyses sibi ipsi dicens: « Attende tibi, ne quæras illos subsequi posteaquam eos a te aboleveris ⁶⁴. » Accidit enim negligentius attendentibus mente in sua, post excisas passiones ut, quemadmodum germina quadam, incipiant propense serpere imaginationum veterum simulacra, quibus si quis locum det, continuo ut invadant intellectum, nec ipsa prohibeat aditu, rursus introducet passiones, sibi ad certamen, paratam post victoriam reparans vivendi formam. Sunt enim passiones edomitæ bobus persimiles edoctis fenum edere, negligentia nutrientis iterum efferatis, et ferarum crudelitatem recuperantibus. Ut ne igitur (inquit) id fiat, ne quæras eos subsequi, ne inquirendo anima contrahens habitum oblectandi se imaginationibus hujusmodi recurrat in antiquam malitiam. Hoc sciens accidere magnus Jacob ⁶⁵, quod contemplata, et assidue meditata magis nocent menti, apertissimas, et valde manifestas turpium imaginationum effigies celatas abscondit in Sicemis, deos alienos; labor etenim circa passiones abscondit, et deperdit illas, non ad breve aliquod tempus, sed usque ad hodiernam diem, ⁶⁶ hoc est in omne tempus, quandoquidem sæculo coextenditur hodierna dies, tempus omnino præsens designans, Sicema vero denuntiat id quod pugna, quia demonstrat laborem circa passiones ⁶⁷. Ideo et Jacob dat Joseph Sicema possessionem eximiam, nempe adversus passiones depugnantem in ipsis laborem.

CAPUT XXXVIII.

Jacob etenim ipse in gladio, et arcu Sicema acquisita dicens ⁶⁸, ostendit quod pugna, et labore, passionibus potitus sit, ipsas in terra Sicemorum occultans. Videtur vero apparere quodammodo contrarium; abscondere deos in Sicemis, et ponere idolum in occulto, hoc enim est laudabile, quod in

⁶⁴ Gen. xxxv, 1 seqq. ⁶⁵ Gen. xxxv, 1 seqq.

Sicemis abditur. Istud vero reprehendendum locare idolum in occulto. Sic igitur et cum imprecatione posuit hoc dicens, « Maledictus, qui ponit idolum in occulto »⁶⁷ nec enim idem est in terra ponitus abscondere, et ponere in occulto; quod enim absconditur in terra, et nunquam sensui apparens, tempore procedente deficit memoria. Sed quod in occulto ponitur, forsitan quidem eos latet, qui sunt exteriori, apud eum vero, qui posuit, continue aspectum, memoriam renovat clam gestatum simulacrum. Omnis quippe turpis cogitatio in mente formata occultum est sculptile. Sic igitur pudor est in medium proferre tales cogitationes, periculosum ergo et hoc sculptile ponere in occulto, periculosius vero et subsequi, et requirere formas jam oblitteratas **45** cogitatione facile propendente in expulsam passionem, atque deprimente ad solum usque simulacrorum lancem. Huiusmodi namque habitus virtutis celeriter quodammodo vergit, et valde facile, si negligatur in contraria præponderans.

CAPUT XXXIX.

Hoc enim per figuram significare videtur Scriptura, cum ait: « Terra, quam ingredimini, mutabilis est in mutatione populorum et gentibus, » statim enim, ac is, qui habitu virtutis est præditus, motus est ad contraria, et ipsa commutatur, terra etenim commutabilis est. Ideo non oportet præbere initium pervium ad mentem, imaginationibus aptis ad lædendam ratiocinationem, nec indulgere ipsi ut descendat in Ægyptum, inde namque ad Assyrios violenter abducitur. Si enim in caliginem impurarum ratiocinationum mens asciscatur (hoc enim interpretatur Ægyptus) violenter deinceps, et invia trahitur a passionibus ad operationem. Quamobrem per figuram et legislator occcludens voluptatis aditum, observare iussit caput serpentis; quando enim et ille calcaneum observat, illi quippe propositus est pro scopo efficax operatio, quam nisi apprehenderit, morsu non facile potest infundere venenum. Nobis vero studendum est ipsum impetum voluptatis elidere, hoc namque contrito, debilis est operatio. Forsan autem, et Samson messes alienigenarum non incendisset, nisi capitibus obversis vulpium colligasset **D** illas caudis⁶⁸, qui enim potuit versutarum rationum insidias ex principiis considerare attente, et ipsa initia præteriens (gravia **46** enim ut fiant apparenter, ad finem apprehendendum machinantur), et e terminorum mutua comparatione ineptiam rationum arguere potuit, caudam caudæ colligans, facemque ponens in ipsarum medio reprehensionem.

CAPUT XL.

Utique fiat manifestius quod dictum est, in duobus argumentis denucabo, quod sum præfatus; erit enim hinc et reliquorum vera fides. Sæpe venit a vana

A τὸ ἐν Σιχμήοις κατακρύπτειν· τὸ δὲ ψεκτὸν τὸ τιθεῖναι εἰδῶλον ἐν ἀποκρύφῳ· οὕτω γοῦν καὶ μετὰ κατάρτας ἐθῆκε τοῦτο εἰπὼν, « Ἐπικατάρτας ὁ τιθεὶς εἰδῶλον ἐν ἀποκρύφῳ. » Οὐ ταῦτ' ἐστὶν ἐν γῆ πρὸ τὸ παντελὲς κατακρύψαι, καὶ τὸ θεῖναι ἐν ἀποκρύφῳ. Τὸ μὲν γὰρ ἐν γῆ κατακρυφθὲν, καὶ μηκέτι τῇ αἰσθήσει φαινόμενον, τῷ χρόνῳ, καὶ τῆς μνήμης ἀπαλείφεται· τὸ δὲ ἐν ἀποκρύφῳ τεθὲν τοὺς μὲν ἐξωθεν ἴσως λανθάνει, παρ' αὐτοῦ δὲ τοῦ τεθεικότος ὀρώμενον συνεχῶς τὴν μνήμην ἀνακαίνιζ' αἰγαματφοροῦμενον λαθραίως. Πᾶς γὰρ λογισμὸς αἰσχροῦς μορφούμενος ἐν τῇ διανοίᾳ, γλυπτὸν ἐστὶν ἀπόκρυφον. Οὕτως γοῦν αἰσχύνη ἐστὶν εἰς μέσον προθεῖναι τὰς τοιαύτας ἐννοίας, ἐπισφαλὲς γοῦν καὶ τῷ ἐν ἀποκρύφῳ θεῖναι γλυπτὸν, ἐπισφαλέστερον δὲ, τὸ ἐπακολουθεῖν, καὶ ἐκζητεῖν τὰς ἤδη ἐξαφανισθείσας μορφὰς, εὐχερῶς τῆς διανοίας πάλιν βεπούσας ἐπὶ τὸ ἐκδηθὲν πάθος, καὶ τὴν τῶν εἰδῶλων πλάστιγγα ἐπιβριθούσας ἕως ἐδάφους. Τοιαύτη γὰρ ἡ ἕξις ἀξυρρέπης τὴς ἐστὶ τῆς ἀρετῆς καὶ ἄγαν εὐκόλως, εἰ ἀμελοῖτο ἐπὶ τὰ ἐναντία ταλαντεύουσα.

ΚΕΦΑΛ. ΛΘ'.

Τοῦτο γὰρ διὰ συμβόλου σημαίνειν εἰσικεν ἡ Γραφή, ὅταν φησί· « Ἡ γῆ, ἣν εἰσπορεύεσθε, μετακινουμένη ἐστὶν ἐν μετακινήσει λαῶν τῶν ἐθνῶν. Ἄμα γὰρ ἐκινήθη πρὸς τὰ ἐναντία ὁ τὴν ἕξιν ἔχων τῆς ἀρετῆς, καὶ συμμετεκινήθη καὶ αὕτη· γῆ γὰρ μετακινουμένη ἐστὶ. Διὰ χρῆ τὴν ἀρχὴν μὴ διδόναι πάροδον ἐπὶ τὴν διάνοιαν ταῖς τῶν βλάπτειν πεφυκότων λογισμῶν φαντασίαις, μηδὲ συγχωρεῖν αὐτῇ καταδαίνειν εἰς Ἀίγυπτον· ἐκείθεν γὰρ εἰς Ἀσσυρίους βίᾳ κατάγεται. Ἐὰν γὰρ εἰς τὸν σκοτασμόν τῶν ἀκαθάρτων κατελογίσθη λογισμῶν ἡ διάνοια (τοῦτο γὰρ Ἀίγυπτος μεθερμηγεύεται), βίᾳ λοιπὸν καὶ μὴ θέλουσα ὑπὸ τῶν παθῶν ἐπὶ τὴν ἐργασίαν ἔλκεται. Διὰ τοῦτο συμβολικῶς καὶ ὁ νομοθέτης ἀποκλείων τῆς ἡδονῆς τὴν παρεῖδουσιν, τὴν κεφαλὴν τοῦ ὄφους τηρεῖν ἐκέλευσεν. Ἐπειδὴ γὰρ χάκεϊνος τὴν πτέρναν τηρεῖ, ἐκείνῳ μὲν γὰρ σκοπὸς ἡ ἐνέργεια πρόκειται, ἥς εἰ μὴ ἐπιλάβηται, ἐγχεράσαι τῷ ὄφει τὸν ἰδὸν οὐκ εὐχερῶς δύναται. Ἡμῖν δὲ σπουδὴ αὐτὴν θλάσαι τὴν προσβολὴν τῆς ἡδονῆς, ταύτης γὰρ συντριβείσης ἀσθενῆς ἡ ἐνέργεια. Τάχα δὲ καὶ Σαμψὼν οὐκ ἂν ἐνέπρησε τὰ τῶν ἀλλοφύλων θέρη, εἰ μὴ τὰς κεφαλὰς ἀντιστρέψας τῶν ἀλωπέκων συνέδησε ταῖς οὐραῖς. Ὁ γὰρ δυνηθεὶς τῶν πανούργων λογισμῶν ἐκ προοιμίῶν στοχάσασθαι τὴν ἐνέδραν, καὶ τὰς ἀρχὰς παριδῶν, σεμνὴς γὰρ τῷ δοκεῖν αὐτὰς ποιεῖσθαι μηχανῶνται τοῦ ἐπιλαβέσθαι τοῦ τέλους, καὶ ἐκ τῆς τῶν περάτων προσάλληλα συγκρίσεως ἐλέγξει τὸ ἄτοπον τῶν λογισμῶν, κέρκον συνδήσας κέρκῳ, λαμπάδα θεὶς ἀναμῆσον αὐτῶν τὸν ἔλεγχον.

ΚΕΦΑΛ. Μ'.

Καὶ ἓνα σαφέστερον γένηται τὸ λεγόμενον, ἐπὶ δύο λογισμῶν γυμνώσω τὸ εἰρημένον· ἔσται γὰρ τοῦτο καὶ τῶν λοιπῶν πίστις ἀληθῆς. Πολλάκις ἀπὸ κενοδο-

⁶⁷ Deut. xxvii, 15. ⁶⁸ Judic. xv, 4.

ξίας ἔρχεται· ὁ τῆς πορνείας λογισμὸς, καὶ σεμνὰ μὲν δείκνυσ· τὰ προπύλαια τῶν ἐπὶ τὸν ἕδον φερουσῶν ὁδῶν· κρύπτει δὲ τοὺς ὀλεθρίους τρόπους, δι' ὧν εἰς τὰ τοῦ ἕδου ταμεῖα κατάγει τοὺς ἐπομένους ἀλογίστως αὐτῷ· ὑποτίθεται γὰρ ἔσθ' ὅτε μὲν ἱερωσύνην, ἔσθ' ὅτε δὲ βίον μοναχοῦ τέλειον, πολλοὺς τε τοὺς ἐπ' ὠφελείᾳ παραγινομένους ποιεῖ πρὸς αὐτὸν, καὶ τὴν εὐδοκίμησιν ἐκ τε λόγου καὶ πράξεως αὐτὸν φαντάζεσθαι παρασκευάζει· καὶ ὅτε ἱκανῶς αὐτὸν ταῦταις περιθουκολήσας ταῖς ἐννοιαῖς ἀπαγάγη πολὺ τῆς φυσικῆς νήψεως, τότε εὐτυχίαν δῆθεν σεμνῆς γυναικὸς ὑπογράφας, ἐπὶ τὴν τοῦ μιαιροῦ πράγματος φέρε· ἐνέργειαν τὴν τῆς συνειδήσεως παρῆρσιαν εἰς ἐσχάτην καταφέρων αἰσχύνην. Ὁ τοίνυν τὰς κέρρους συνδεῖσαι βουλόμενος, λαμβανέτω τῶν δύο λογισμῶν τὰ τέλη, τῆς μὲν κενοδοξίας τὸ ἐπιτίμιον, τῆς δὲ πορνείας τὸ ἀτιμον, καὶ ὅς τὰς ἐναντιουμένας ἰση σαφῶς ἀλλήλαις, τότε νομιζέτω τὸ τοῦ Σαμψῶν πεποιτηκέναι. Πάλιν ὁ τῆς γαστριμαργίας λογισμὸς τέλος ἔχει τὸ τῆς πορνείας· ὁ δὲ τῆς πορνείας τέλος τὴν τῆς λύπης· εὐθέως γὰρ λύπη ἀθυμία ἔπεται τῷ ἡττημένῳ τοῖς τοιοῦτοις λογιμοῖς μετὰ τὴν ἀνάληψιν. Λογίζεσθω οὖν ὁ ἀγωνιζόμενος μὴ τὴν ἀπόλαυσιν τῶν βρωμάτων, μηδὲ τὸ λεῖον τῆς ἡδονῆς, ἀλλ' ἐκατέρων τούτων τὰ τέλη, καὶ ὅταν εὐρὴ λύπην ἀκολουθοῦσταν ἀμφοτέροις, ἴστω κέρρον κέρκω συνδεδεκῶς, καὶ τῷ ἐλέγχῳ τὰ τῶν ἀλλοφύλων ἀφανίσας θέρη.

ΚΕΦΑΛ. ΜΑ'.

Εἰ τοίνυν τοσαύτης ἐπιστήμης, καὶ ἐμπειρίας δέεται ὁ πρὸς τὰ πάθη πολεμῶν, γινωσκέτωσαν οἱ τῶν ἐτέρων ἀναδεδεμένοι προστασίαν πόσης αὐτοῖς χρεῖα τῆς γνώσεως· ἵνα καὶ τοὺς ὑποτεταγμένους ἐμφρόνως δὴγῆσων ἐπὶ τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως, καὶ πάντα σαφῶς τὰ τῆς ἀπάτης διδάξωσιν, ὡς μὴ χειρονομοῦντας μόνον ἐν ἀέρι τὰ τῆς νίκης σχηματίζειν, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ πρὸς τὸν ἀντίπαλον μάχῃ, καιρίας ἐπιφέρειν τὰς πληγὰς, ἵνα μὴ διὰ κενῆς διαβρίπτωσιν ἐν ἀέρι τὰς χεῖρας, ἀλλ' αὐτὸν θλίψωσι τὸν ἀντίπαλον. Τοῦ γὰρ γυμνικοῦ ἀγῶνος οὗτος ὁ ἀγὼν δυσχερέστερος· ἐκεῖ μὲν γὰρ ἀθλητῶν σώματα κλίνεται βραδύως ἀνορθοῦσθαι δυνάμενα· ἐνταῦθα δὲ ψυχὰι καταπίπτουσιν, ἄς ἅπασι ἀντραπίετας, μόλις ἔστιν ἀνεγείραι. Εἰ δὲ τις ἐτι τὸν ἐμπαθῆ βίον διαπυκτεύων, καὶ πεφυρμένος ἐν αἵματι ναὸν Θεοῦ ἐκ λογικῶν οἰκοδομεῖν ἐπιχειροῖ· ψυχῶν, πάντως ἀκούσεται ὁ τοιοῦτος· «Ὅτι οὐ σὺ οἰκοδομήσεις μοι ναὸν, ὅτι ἀνὴρ αἱμάτων εἶ σὺ.» Εἰρηνικῆς γὰρ ἔστι καταστάσεως οἰκοδομεῖν ναὸν τῷ Θεῷ. Καὶ Μωϋσῆς μὲν λαθὼν τὴν σκηνὴν, καὶ ἔξω τῆς παρεμβολῆς πηξάμενος, δηλοῖ παρῆρσιαν τοῦ πελεμικοῦ θορύβου εἶναι εἶναι τὸν διδάσκαλον καὶ μακρὰν τοῦ πεφυρμένου ἀποικεῖσθαι στρατοπέδου πρὸς εἰρηνικὸν, καὶ ἀπόλεμον καταστάντα βίον. Ὅταν εὐρεθῶσι τοιοῦτοι διδάσκαλοι χορῆζουσι μαθητῶν οὕτως ἀρητσαμένον ἑαυτοὺς, καὶ τὰ ἐαυ-

A gloria ratiocinatio libidinis, et gravior quidem exhibet vestibula viarum deducuntur ad infernum, abscondit vero diverticula exitialia, per quæ in penetralia inferni abducit hos qui sine ratione ea consecretantur; proponit quippe nonnunquam sacerdotium, aliquando perfectam vitam monachi, multos vero facit ad ipsam accedere propter utilitatem, et e sermone, et ex opere bonam illi apparere circum parat, et apposite quandoque ipsum istis circumspascens cogitationibus avertit plerumque a naturali sobrietate, tunc felicem occursum gravis scilicet mulieris subfingens, ad patranda rem impuram defert conscientie libertatem ad extremam deturbans infamiam. Qui vult igitur caudas colligare sumat duarum rationum fines, inanis quidem gloriæ honorem, fornicationis vero dedecus, et quando clare viderit adversantes sibi invicem, tunc putet idem, quod Samson sese, perfecisse. Rursus gula ratio finem habet fornicationis, fornicationis vero finis est dolor, statim enim dolor, et anxietas animi subsequuntur eum, qui ab hisce rationibus vincitur, posteaquam 47 resipuit. Ratiocinetur igitur decertans nec circa delicias eduliorum, neque circa lubricum voluptatis, sed circa horum utrorumque fines, et quando compererit dolorem ambobus esse assecclam, sciat caudam caudæ colligare, et hoc argumento messes alienigenarum delebit.

CAPUT XLI.

C Si igitur tanta scientia, et experientia opus sit ei, qui bellum gerit adversus passiones, dignoscant qui aliorum gubernationem suscipiunt, quanta ipsi notitia egent, ut et subditos prudenter deducant ad bravium supernæ vocationis, et dilucide omnes fraudes edoceant, ut non tantum in aere jactantes manum præbeant victoriae speciem, sed et in ipsa pugna contra hostem lethalia inferant vulnera, ut ne in vanum per aerem manus disjiciant, sed ipsum conterant adversarium; certamine namque gymnico multo difficilior hæc est pugna: ibi enim athletarum corpora inclinantur, quæ facile possunt rursus erigi; in ista vero animæ decidunt, quas semel afflictas ægre licet resurgere; si vero quis in vita cupiditatibus plena etiamnum decertans, et involutus in sanguine, templum Dei e rationalibus animalibus ædificare aggrediatur, omnino ipse audiat: «Quod tu non ædificabis mihi templum, quia vir sanguinum tu es 69.» Spectat enim ad statum pacificum ædificare templum Deo. Et Moyses quidem accipiens tentorium, et extra metanem castrensem illud figens, ostendit longissime a tumultu bellico debere esse magistrum, et habitare procul 48 a castris perturbatione refertis eum, qui ad pacificam minimeque bellicosam vitam translatus est, sed cum invenientur hujusmodi magistri, requirunt discipulos, qui sic abneget scipos, et proprias volunta-

69 III Reg. v, 3; I Paral. xxv, 8, 10.

tes, nihil ut illi ab inanimato corpore magis differant, aut a materia artificii supposita, ut quemadmodum anima in corpore, quod vult, operatur, corpore nihil contrarium faciente, et sicut artifex in materia propriam exhibet artem, nihil ab ipsa præpeditus adversus proprium scopum. Ita magister in suis discipulis virginis scientiam operetur habens ipsos obedientes, et in nulla re contradicentes.

CAPUT XLII.

Nimis curiose namque inquirere in administrationem magistri, et ea examinare velle quæ mandat, est id impedire proprios progressus, nec enim omnino quod videtur inexperto conveniens, ac persuasibile, hoc et vere convenit; sed uti artifex, et alio modo imperitus artis, judicant ea, quæ spectant ad artem; pro regula enim ille utitur scientia, iste autem conveniente, raro autem conveniens collineat ad veritatem, sæpius vero illud magis aberrat a rectitudine, cumque deceptione quasi cognitionem quamdam habet. Quid enim videtur primo aspectu absurdius gubernatore navis, quæ fertur errantia oblique in navigatione, quam vocant *navtæ* ad rectum, seu in altum tendentem, ad transtrum ablitum aqua ut sedeant præcipiente, dimisso superiori scamno, cum ventus impellat, atque subvertat magis illud, quod prægravate 49 jussit, et tamen conveniens est consulere ut transtrum oneretur superius, nullatenusque cursitare ad id quod periclitatur. Sed una cogitationi obediunt potius navigantes quam suis cogitationibus propriis. Suadet enim illis necessitas arti servire ejus, qui salutem suscepit procurandam, etsi non sit persuasibile ex his quæ intuentur, id quod sit. Nonne igitur hi qui alienæ curæ commiserunt propriam salutem, dimittentes convenientia, proprias ratiocinationes arti ejus, qui callet illam, submittent, digniorem fide judicantes illius scientiam? et primum quidem renuntiantes nihil extra omittant, neque paucissimum, timentes Ananiæ exemplum, qui homines defraudare ratus, pro furto divinitus subiit damnationem 50.

CAPUT XLIII.

Sed uti seipsum, ita sua tradant omnia probe scientes, quia id quod derelictum, continuo mentem ad se retrahens, ut plurimum distrahet a melioribus rebus, postremo vero et abruptet perfectionem fraternitatis. Ideo namque Vitas sancterum Spiritus sanctus literis mandavit, ut unusquisque eorum, qui hujuscemodi quempiam vivendi modum studiosè consecretantur, e similibus exemplis perducatur ad veritatem. Qua ratione igitur Elisæus obediens magistro renuntiavit mundo. « Arabat (inquit Scriptura) in bobus, et duodecim juga boum coram ipso, et in vasis boum coxit eas 51, » id vero significat ænigmatice fervidam alacritatem animi, nec enim (ait) Vendam jugo boum, et, prout convenit, dispensabo, neque ratiocinatus est quod

50 Act. v, 1 seqq. 51 III Reg. xix, 19.

Α τῶν θελήματα, ὡς μηδὲν ἀψύχου σώματος· ἐαυτοὺς διαφέρειν, ἢ ὕλης ὑποβεβλημένης τεχνίτη, ἢ ὡσπερ ψυχὴ ἐν σώματι ἐνεργεῖ ἢ βούλεται, οὐδὲν τοῦ σώματος ἀντιπράττοντος· καὶ ὡσπερ τεχνίτης ἐν ὕλῃ τὴν οἰκείαν ἐπιδείκνυται τέχνην, οὐδὲν παρ' αὐτῆς πρὸς τὸν ἴδιον σκοπὸν ἐμποδιζόμενος· οὕτως ὁ διδάσκαλος ἐν τοῖς μαθηταῖς τὴν τῆς ἀρετῆς ἐπιστήμην ἐργάζεται· καὶ ἐχὼν πειθηρίους, καὶ πρὸς μηδὲν ἀντιλέγοντας.

ΚΕΦΑΛ. ΜΒ'.

Τὸ γὰρ περιεργάζεσθαι τὰς τοῦ διδασκάλου οικονομίας, καὶ δοκιμάζειν ἐθέλειν τὰ παρ' αὐτοῦ προστάσσόμενα, ἐμποδοῖσι τῇ ἰδίᾳ ἐστὶ προκοπῇ· οὐδὲ γὰρ πάντως, ὅπερ εὐλογον καὶ πιθανὸν φαίνεται τῷ ἀπέριφ, τοῦτο καὶ ἀληθῶς· εὐλογόν ἐστιν. Ἄλλως γὰρ Β ἐτεχνίτης, καὶ ἄλλως ὁ ἀτεχνος κρίνει τὰ τῆς τέχνης· κανόνι γὰρ ὁ μὲν τῇ ἐπιστήμῃ κέχρηται, ὁ δὲ τῷ εἰκότι· τὸ δὲ εἰκὸς, ὀλιγάκις μὲν στοχάζεται τῆς ἀληθείας, τὰ δὲ πολλὰ ἀποτυγχάνει μᾶλλον τῆς ὀρθότητος πρὸς τὴν ἀπάτην ἐχὼν τὴν συγγένειαν. Τί γὰρ κατὰ τὸ φαινόμενον ἀλογώτερον δοκεῖ τοῦ τὸν κυβερνήτην πλαγίας φερομένης τῆς νῆδος κατὰ τὸν πρὸς ὄρθιον ὑπὸ τῶν ναυτικῶν κλοούμενον πλοῦν ἐπὶ τὸν βαπτίζόμενον τοῖχον προστάσειν καθῆσθαι, ἀφέντας τὸν ὑπερανεστώτα, καὶ τοῦ ἀνέμου πρὸς ἐκεῖνον μᾶλλον ὠθῶντος, καὶ ἀνατρέποντος ἐφ' ᾧ βαρεῖν ἐκέλευσε, καὶ μὴν τὸ εἰκὸς ἐπὶ τὸν ἐπανιστάμενον βαρεῖν τοῖχον συμβουλεύειν οὐχὶ διατρέχειν ἐπὶ τὸν κινδυνεύοντα· ἀλλ' ὅμως τῷ κυβερνήτῃ παίδοντα μᾶλλον οἱ ἐμπλέοντες, ἢ ταῖς ἐαυτῶν ἐπινοίαις· πεῖθει γὰρ αὐτοὺς ἡ ἀνάγκη δουλεύειν τῇ τέχνῃ τοῦ τὴν σωτηρίαν ἐγκχερισμένου, κἂν τὸ πιθανὸν ἐκ τῶν ὁραμένων μὴ ἐξῆ τὸ γινόμενον. Οὐκ οὖν οἱ ἐπιστρέψαντες ἐτέρους τὴν οἰκείαν σωτηρίαν, ἀφέντες τὰ εἰκότα, τῇ τέχνῃ τοῦ εἰδότες παραχωρεῖτωσαν τῶν ἰδίων λογισμῶν, ἀξιοπιστοτέραν τὴν ἐκείνου κρίνοντες ἐπιστήμην; Καὶ πρῶτον μὲν ἀποτασσόμενοι, μηδὲν ἐξω κατολιμπανέτωσαν, μηδὲ τὸ βραχύτατον, δεδοκίκατες τὸ τοῦ Ἀνανίου ὑπόδειγμα, ὃς ἀνθρώπους νοσφίζεσθαι νομίσας, θεόθεν τὴν ἐπὶ τῇ κλοπῇ ἐδέξατο καταδίχην.

ΚΕΦΑΛ. ΜΓ'.

Ἄλλ' ὡς ἐαυτοὺς, οὕτω καὶ τὰ ἐαυτῶν πάντα ἐπιδιδότωσαν, εὖ εἰδότες, ὅτι τὸ ἀπολειφθὲν, συνεχῶς Δ πρὸς ἐαυτὴ τὴν διάνοιαν ἀνέλκον, ἐπὶ πολὺ μὲν περισπάσει τῶν κρειττόνων, ὕστερον δὲ καὶ τέλειον ἀπὸρρήξει τῆς ἀδελφότητος. Διὰ τοῦτο γὰρ τοὺς βίους τῶν ἁγίων ἀνέγραψε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἵνα ἕκαστος τῶν ἦντινα οὖν ἐπιτηδεύοντων ἀγωγὴν ἐξ ὁμοίων ὑποδειγμάτων προσαγάγῃται τῇ ἀληθείᾳ. Πῶς οὖν ὁ Ἑλισσαῖος συντασσόμενος τῷ διδασκάλῳ ἀπετάξατο τῷ κόσμῳ· « Ἡροστρία, φησὶ, ἐν βοσσί, καὶ δώδεκα ζεύγη βοῶν ἐνώπιον αὐτοῦ, καὶ ἔσφαξε τὰς βοῦς, καὶ ἔψησεν αὐτάς ἐν τοῖς σκεύεσι τῶν βοῶν. » Τοῦτο δὲ τὸ θερμὸν τῆς προθυμίας αἰνίσσεται· οὐ γὰρ εἶπε· Πωλήσω τὰ ζεύγη τῶν βοῶν, καὶ καθηκόντως οικονομήσω, οὐδ' ὅτι πραθέντα ταῦτα, πλείονα χρεῖαν

ἀνοίσειν ἐμελλεν ἐλογίσατο· ὅλος δὲ τῆς ἐπιθυμίας Ἀ γινόμενος τῆς ἐκκούσης αὐτὸν πρὸς τὴν τοῦ διδασκάλου ἐπιουσίαν, κατεφρόνησε τῶν ὀρωμένων, καὶ μᾶλλον ὡς περισπώτων ἀπὸ τῆς ὀρθῆς προθέσεως ἀπαλλαγῆναι ἐσπούδασεν, εἰδὼς τὴν ἀναβολὴν καὶ μεταμελείας αἰτίαν γενομένην πολλάκις. Πῶς δὲ ὁ Κύριος τῷ πλουσίῳ τὴν τελειότητα τοῦ κατὰ Θεὸν ὑποτιθέμενος βίου, πωλῆσαι τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δοῦναι πτωχῶς προσέταττε, καὶ μηδὲν ἑαυτῷ καταλείπειν, εἰ μὴ τὸ καταλιμπανόμενον ἦδαι ὁμοίως τῷ παντὶ περισπασμοῦ αἴτιον γινόμενον; Νομίζω δὲ καὶ τὸν Μωσῆα τοὺς ἀφαγιζέειν ἑαυτούς ἐν τῇ μεγάλῃ βουλομένου εὐχῆ διὰ τοῦ προστάσειν ἅπαν ξυρᾶσθαι τὸ σῶμα, τὴν παντελῆ τῶν ὑπαρχόντων ἐπιτάσειν ἀπόθειναι, δεύτερον δὲ συγγενείας, καὶ οικειότητος οὕτως ἐπιλανθανέσθωσαν, ὡς μηδὲ μὴ ταῖς τούτων μνήμαις

posset ex his 50 divenditis plurimam depromere utilitatem, totus vero prompto animo tractus ipse ad magistri præsentiam contempsit ea quæ videbat, et magis studuit rejicere velut abstrahentia a recto proposito, cum probe nosset dilationem sæpe causam fuisse mutandi consilii. Quo pacto Dominus proponens perfectionem vitæ secundum Deum diviti, vendere substantiam suam, et dare pauperibus præcepit, nihilque sibi ipsi derelinquere ⁷²? nisi scisset derelictum similiter ac totum distractionis causam fore. Arbitror autem et Moysen his, qui seipsum purificare volebant in magna oratione, dum imperavit ut totum corpus raderent ⁷³, perfectam honorum subsistentium abjectionem præcepisse, secundo vero cognationis, et domesticæ familiaritatis sic obliviscantur, ut nec harum recordationibus omnino unquam perturbentur.

ΚΕΦΑΛ. ΜΔ'.

Εἰ γὰρ τὰς βοῦς τὰς ἐν τῇ ἀμάξῃ τῆς κιβωτοῦ ὑποξευχθείσας ἐπιλαθέσθαι τῆς φύσεως ἢ κιβωτὸς ἐποίησε, καὶ τῶν μόσχων αὐταῖς ἀποκλεισθέντων οἴκοι, καὶ οὐδενὸς τοῦ βιαζομένου, ἀμέμπτως ἤνυσαν τὴν ὁδὸν, οὐκ ἐκκλίναςαι δεξιὰ ἢ ἀριστερὰ, οὐδὲ τῇ περιστροφῇ τοῦ ἀχένος τὴν πρὸς τὰ τέκνα στοργὴν ἐπειδειξάμεναι, οὐδὲ μυχθημῶ τὴν ἐπὶ τῇ διαζεύξει τῶν ἐγγόνων ὁδύνην ἐμφανίσασαι· ἀλλὰ καὶ τῷ βάρει τῆς κιβωτοῦ θλιβόμεναι, καὶ τῇ τῆς φύσεως τυραννίδι τραχηλιζόμεναι, ὡσπερ ἐπὶ κανόνι βαδίζουσαι, οὐδαμοῦ τῆς εὐθείας παρετρέπησαν, τῆς περὶ τὴν φύσιν συμπαθείας ἡττηθεῖσαι τῷ τῆς ἐπιχειμένης κιβωτοῦ

Si enim vaccas, quæ in curru erant arce sub jugo vinctæ ⁷⁴, oblivisci naturæ arce effecit et vitulorum ab ipsis secluserum domi; nulloque compellente sine querela per viam perrexerunt nec ad dexteram declinantes, nec ad sinistram, neque vel cervicis conversione amorem erga progenita animalia demonstrantes, neque mugitu dolorem de fetuum disjunctione declarantes; sed et arce onere attritæ, et naturæ tyrannide veluti collo oborto deductæ quasi gradientes in regula, nullatenus a recto tramite fuerunt aversæ in affectu, qui a natura est, perdomitæ veneratione insistentis arce, eam ob rem non 51 idem facitandum et his qui aream attollere intellectualem moliantur? Oporteret quidem igitur et amplius, ut ne operibus utilibus redarguatur a natura irrationale rationalis apparatus moderatus, quod ille non efficiat ratiocinatione, quæ irrationabilia patrant e necessitate. Pariter autem et Joseph errat ideo per desertam solitudinem, quando ex nominibus cognationis quærebat perfectionis terminum: ideo et homo, qui ad veritatem sciscitabatur ab eo causam erroris discens quod illa erat affectus erga cognatos, nec enim pascere ipsos, sed gubernare greges dixisset, nisi iudicium habuisset exerrans circa modum artis, ait ad ipsum: « Etenim, abierunt Hitch, audivi namque ipsos dicentes: Eamus in Dothaim, » Dothaim vero explicatur ⁷⁵, « derelictio sufficientis; » docens eum, qui etiamnum errat ea, quæ circa corpus sunt amans, non aliter inventurum perfectionem, nisi sufficienter deserat affectum circa carnis cognationem.

ΚΕΦΑΛ. ΜΕ'.

Κῖν γὰρ ἀπόλιπη τις τὴν Χαράν, ὅπερ σημαίνει τὰς αἰσθήσεις· τρωγλαὶ γὰρ ἐρμηγεύονται, καὶ ἐκ τῆς κοιλάδος Χεβρών ἐξέλθοι, τῶν ταπεινῶν ἐργῶν, καὶ ἐκ τῆς ἐρήμου, καθ' ἣν ἡ πλάγη γίνεται τῷ ζητούντι τὴν τελείωσιν· εἰ; δὲ τὴν ἰκανὴν ἐκλείψειν μὴ

CAPUT XLV.

Nam etsi quis relinquat Charan, quod significat sensus, exponuntur enim « cavernæ, » et e convalle Chebron exeat, operibus nempe vilibus, et e deserto, circa ipsum sit error ab eo, qui quærit perfectionem, et in convenientem abdicationem nisi

⁷² Luc. xviii, 22. ⁷³ Levit. xiv, 8; Num. viii, 6, 7. ⁷⁴ I Reg. vi, 1 seqq. ⁷⁵ Gen. xxxvii, 17 seqq.

transmigraverit; nulla erit ipsi longæ afflictionis utilitas, seducto a perfectione propter illecebram erga cognitionem; sed et Dominus quasi reprehendens Deiparam Mariam ipsum inter cognatos requirerentem ⁷⁶, et eum qui amat patrem, et matrem plusquam ipsum, indignum se ipso iudicans ⁷⁷, **52** apposite demonstrat nexum cognatorum derelictionem. Post horum vero directionem consulendum ipsis, si qui sint a tumultibus recens liberati, ut quietem amplectantur, neque continuis progressibus inflictæ menti a sensibus vulnera refricent, neque vetustis peccatorum figuris alias ingerant species, sed novarum declinent insultum, omni vero studio contendant ad antiquas imaginationes abolendas. Laboriosa namque his, qui recens renuntiarunt, requies, tunc enim tempore captato memoria omnem impuritatem movet denuo ingestam, cui non vacabat prius id facere ob multitudinem negotiorum circum affluentium. Habet enim post laborem, et hoc utilitatis, liberans mentem procedente tempore a perturbatione ratiocinationum impurarum. Si enim propositum est ipsis animam abluere, ac expurgare ab omnibus eam pollutentibus, secedere debent ab omnibus negotiis, per quæ sordes augentur, et tranquillitatem plurimam menti præbere, proculque abesse a proritantibus, et propinquiorum conversationes fugere, solitudinem amplectentes philosophiæ matrem.

CAPUT XLVI.

Est enim facile istos rursus incidere in retia, e quibus solutos se putaverunt, quando sine timore conversari studebunt inter impedimenta promiscua. Est quippe inutile illi qui transivit ad virtutem, his ipsis gaudere rebus, a quibus recessit, eas rejiciens; sulcus enim est consuetudo, ut verendum sit ne quietem multo studio partam **53** turpibus institutis renoveat, et memorias malorum obliorum operentur. Similis est enim mens eorum qui a malitia recens secesserunt, corpori a longa in valetudine incipienti convalescere; cui quæcumque obvenerit occasio, resolutionis, in morbum causa sit, cum necdum ac validius robur fuerit compactum. Agitantur enim et istorum intellectuales nervi, et succutuntur; timendum ut sit fore ne recurrat passio. Innatum est enim perturbationibus, ut ex refusione irritentur iterum. Ideo manere intra fores eos, qui nolunt excidium pati ab exterminatore, Moyses iussit dicens: « Non egrediamini unusquisque januam domus vestræ, ne vos apprehendat exterminator ⁷⁸, » et Jeremias id mandare videtur quando ait: « Ne proficietis in agrum, nec eatis in vias, quia hostium ensis circumquaque inhabitat ⁷⁹. » Generosorum etenim pugnantium est eodem in loco obviam ire hostibus, et eorum insidias refugere absque noxa; si vero quis sit ex his, qui nequiquam decertare possunt,

⁷⁶ Luc. II, 41.⁷⁷ Matth. X, 57.⁷⁸ Exod. XII, 22.⁷⁹ Jerem. VI, 25.

μετοικησῆ, οὐδὲν ὄφελος αὐτῷ τῆς μακρᾶς ταλαιπωρίας, διὰ τὸ περὶ τὴν συγγένειαν φίλτρον ἀτηρητικὸν τῆς τελευτητοῦ. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὁ Κύριος ἐπιτιμῶν τῇ Θεοτόκῳ Μαρίᾳ ἐν τοῖς συγγενέσιν ἀναζητούσῃ αὐτὸν καὶ τὸν φιλοῦντα τὸν πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ αὐτὸν ἀνάξιον ἑαυτοῦ κρίνων, προπόντως ἐκλείψιν τῶν συγγενικῶν ὑποτίθεται δεσμῶν. Μετὰ δὲ τὴν τούτων κατόρθωσιν συμβουλευτέον αὐτοῖς, εἴ τινες εἶεν ἔτι νεωστὶ τῶν θυρῶν ἀπηλλαγμένοι ἡσυχίαν ἄγειν, καὶ μῆτε συνεχέαι προόδους τὰ διὰ τῶν αἰσθήσεων ἐγγινόμενα τραύματα τῇ διανοίᾳ ἀναξίνειν, μηδὲ τοῖς παλαιῖς τῶν ἀμαρτημάτων εἰδώλοις ἐπιφέρειν ἑτέρας μορφάς, ἀλλ' ἐκκλίνειν μὲν τὴν νεαρῶν προσβολῆν, ἔχειν δὲ πᾶσαν τὴν σπουδὴν πρὸς τὸ ἐξαλεῖψαι τὰς παλαιὰς φαντασίας.

B Ἐπίπονος μὲν γάρ τοις; νεωστὶ ἀποτασσομένοις ἡ ἡσυχία· τότε γὰρ καιρὸν λαβοῦσα ἡ μήμη, πᾶσαν ἀνακινεῖ τὴν ἐγκειμένην ἀκαθαρσίαν, οὐ σχολάζουσα πρότερον τοῦτο ποιεῖν διὰ τὸ πλῆθος τῶν περισσευόντων πρᾶγμάτων. Ἔχει γὰρ μετὰ τοῦ ἐπιπόνου καὶ τὸ ὠφέλιμον ἀπαλλάττουσα τὸν νοῦν τῷ χρόνῳ τῆς τῶν μιαρῶν ὀχλήσεως λογισμῶν. Εἰ γὰρ αὐτοῖς ἐκνίψασθαι πρόκειται τὴν ψυχὴν καὶ θεραπεῦσαι πάντων τῶν μολυνόντων, ἀναχωρεῖν πάντων τῶν πραγμάτων ὀφείλουσι, δι' ὧν ὁ ῥύπος αὖξεται, καὶ πολλὴν τῷ λογιστικῷ παρέχειν τὴν γαλήνην, καὶ μακρὰν τῶν ἐρεθιζόντων γενέσθαι, καὶ τὰς τῶν οικειοτέρων φεύγειν συνδιαιτήσεαι, μόνωσιν ἀσπαζομένους τὴν τῆς φιλοσοφίας μητέρα.

ΚΕΦΑΛ. ΜΖ'.

Ἔστι δὲ εὐχερὲς τοῖς αὐτοῖς πάλιν περιπεσεῖν δικτύοις, ὧν ἀπηλλάχθαι ἐνόμισαν, ὅταν ἀδεῶς τοῖς πεφυρμένους ὄχλους συνδιαιτῶσθαι σπουδάζωσιν. Ἄλυσιτελεῖς γὰρ τῷ μετοικησαμένῳ πρὸς ἀρετὴν τὸ τοῖς αὐτοῖς χάριεν πρᾶγμασιν, ὧν καταγνοῦς ἀπέδρα· ὄλκον γὰρ ἡ συνήθεια ὡς δέος εἶναι, μὴ τὴν ἐκ πολλῆς σπουδῆς ἐγγινόμενῃ ἡσυχίᾳ τῶν αἰσχυρῶν ἐπιτηδεύματων πάλιν ἀνακαινίσωσι, καὶ μνήμας τῶν ἐπιληλησμένων κακῶν ἐργάζωνται. Ἔοικε γὰρ ὁ νοῦς τῶν ἐναγχοῦς τῆς κακίας ἀναχωρησάντων σώματι ἐκ μακρᾶς ἀρρώστιας ἀναλαμβάνειν ἀρξάμενον, ὃ καὶ ἡ τυχοῦσα πρόφασις τῆς ἐπὶ τὴν νόσον ἀναλύσεως αἰτία γίνεται μῆπω πρὸς ἰσχύϊν παγέται κραταιοτέραν. Πλαδῶσι γὰρ καὶ τούτων οἱ νοερεῖ ὄνοι, καὶ κραδαίνονται· ὡς δέος εἶναι, μὴ παλινδρομησῆ τὸ πάθος. Περφυκὸς ἐκ τῆς ἐν τοῖς ὄχλοις ἀναχύσεως διερεθίζεσθαι. Διὰ τοῦτο μένειν ἐντὸς τῶν κλισιάδων τοῦς μηδὲν παθεῖν ὑπὲρ τοῦ ὀλοθρευτοῦ βουλομένους ὁ Μωϋσῆς ἐκέλευσε λέγων· « Οὐκ ἐξελεύσεσθε ἕκαστος τὴν θύραν τοῦ οἴκου ὑμῶν, ἵνα μὴ ὀλοθρευτῆς ἀφῆται ὑμῶν. » Καὶ ὁ Ἱερεμίας δὲ τοῦτο προστάσσειν ἔοικεν, ὅταν λέγει· « Μὴ ἐκπορεύεσθε εἰς ἀγρὸν, καὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς μὴ βαδίξετε, ὅτι ῥομφαία τῶν ἐχθρῶν παροικεῖ κυκλόθεν. » Γενναίων γὰρ ἀγωνιστῶν τὸ ἐμόσε χωρεῖν τοῖς πολεμίοις, καὶ τὴν τούτων ἐπιβολὴν διαφεύγειν ἀδύνατον. Εἰ δὲ τις εἴη τῶν οὐδέπω μάχεσθαι δυναμένων

ἀνεπηρέστως οἱκοι μενίστω, ἀσφάλειαν ἀκίνδυνον ἂν ἐκ τῆς ἡσυχίας ἑαυτῷ πορίζομενος. Τοιοῦτος ἦν Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ, περὶ οὗ γέγραπται· «Ὁ δὲ θεράπων Ἰησοῦ, γένος ὡν οὐκ ἐξεπορεύετο ἔξω τῆς κτηνῆς.» Ἡδεῖ νῆρας τοὺς ἐπὶ τὸ παδίον ἐκπορευομένους ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν τοῦ σώματος καὶ τῆ σαρκὶ φίλων διὰ τὴν πρόωρον ἀμιλλαν ἀνατιρομένους ἐκ τῆς κατὰ τὸν Ἄβελ παπαιθευμένου ἱστορίας.

ΚΕΦΑΛ. ΜΖ΄.

Οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ ἐκ τῆς κατὰ τὴν Δίαν ἔστιν ἐκτριβῶς καταμαθεῖν, ὅτι κορικῆς δυντῶς καὶ γυναικώδους ἔστι διανοίας, τὸ τοῖς ὑπὲρ τὴν οικείαν ἔξιν ἐγχειρεῖν, καὶ τῆς περὶ αὐτῶν ὡς ἱκανῶν ὑπολήψεως ἀπατάσθαι. Εἰ μὴ γὰρ αὕτη προχείρως ἐπαπεδύσατο τὴν τῶν ἐγχωρίων πραγμάτων θεωρίαν, ὡς δυνατὴ θῆθεν, καὶ μηδὲ ἕως ἐκ τῆς τούτων θεληθῆναι τέρψης, οὐκ ἂν ἄνωγος τὸ κριτικὸν διεφθάρη τῆς ψυχῆς δελεασθὲν ὑπὸ τῆς τῶν αἰσθητῶν φαντασίας, οὐπω νομίμως ἀνδρείφ ὀμιλήσασα λόγῳ. Τοῦτο τὸ πάθος εἰδῶς ἐμπολιτευόμενον ὁ θεὸς τοῖς ἀνθρώποις τὸ τῆς οἰήσεως, λέγω, καὶ βουλόμενος αὐτὸ πρόβριζον τῆς ἔξως ἀνασπάσαι τῆς ἡμετέρας, φησὶ πρὸς τὸν νομοθέτην Μωϋσέα· «Εὐλαθεῖς ποιήσατε τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ, ὡς τὸ γε προχείρως τοῖς ὑπὲρ τὴν δύνναμι ἀλλοῖς ἐπαποδύεσθαι, ἀλλότριον εὐλαθεῖα εἰδῶς· οὐκοῦν οὐ καταμικτόν ἐαντοῦς πρὸς τῆς ἔξως τελείας πολιτικῆς θορύβοις ἄλλ' ὡς κορρωτάτω φευκτέον, μακρὰν τῶν περιηχοῦντων ψόφων ἰστώντας τὴν διάνοιαν· οὔτε γὰρ μέγα δρελοῦ τῶν πηγμάτων ἀναχωρήσαντας ταῖς περὶ αὐτῶν φήμαις περικυτπεῖσθαι, καὶ τὴν πόλιν ἐκλιπόντας τῶν ἐνεργειῶν τῇ πύλῃ καθάπερ Λῶθ παρακαθέζεσθαι τῆς ἐκείθεν ἀναπιπλαμένου ταραχῆς, ἔξω δὲ κατὰ τὸν μέγαν Μωϋσῆν ἀναχωρητέον, ἵνα μὴ μόνον τὰ ἔργα, ἀλλὰ καὶ αἱ φωναὶ τούτων παύσωνται· ὡς φησὶν· «Ὅταν ἐξέλθω τὴν πόλιν, καὶ ἐκπετάσω τὰς χεῖρας μου, αἱ φωναὶ παύσονται.»

ΚΕΦΑΛ. ΜΗ΄.

Τότε γὰρ ἡ ἀληθὴς γίνεται γαλήνη, ὅταν μὴ μόνον αἱ ἐνέργειαι, ἀλλὰ καὶ αἱ περὶ αὐτῶν μνήμαι σχολάζουσαι καιρὸν παρέχωσι τῇ ψυχῇ δυναθῆναι τοὺς ἐνεσφραγισμένους τύπους ἰδεῖν, καὶ πρὸς ἕκαστον αὐτῶν ἀγωνίσασθαι, καὶ ἐκκόψαι τῆς διανοίας. Ἐπεισερχομένων δὲ ἐτέρων, καὶ ἐτέρων μορφῶν, οὔτε τοὺς προγεννημένους τύπους ἀπαλεΐψαι δυνατόν· τοῦ λογιστικοῦ τοῖς ἐπιγινομένοις προσασχολουμένου καὶ τὸν πόνον αὐτοῖς τὸν πρὸς τὸ ἐκκόψαι τὰ πάθη, ἀνάγκη γενέσθαι χαλεπώτερον, ἰσχυρὸν κτησαμένων ἐκ τῆς κατ' ἄλλορον αὐξήσεως, καὶ δίκην πεταμῶν ἀδιαστάτην φορᾶ ταῖς ἐπεισερούσαις φαντασίαις τὸ διορατικὸν ἐπικυλζόντων τῆς ψυχῆς. Ὡς γὰρ οἱ πεταμοῦ ρεῖθρον ἐθέλοντες ἰδεῖν ξηρὸν ἴσως τιπῶν ἱστορίας ἀξίων ἐναποκαίμενων, οὐδὲν ὠφελοῦσιν ἐξαναλοῦντες τὸ κατ' ἐκείνον τὸν τόπον ὕδωρ, ἐν ᾧ

is domi maneat indemnis, securitatem absque periculo sibi præstans e quiete. Hujusmodi erat Jesus Nave, de quo scriptum est: « Serviens vero Jesus adolescens existens, extra tentorium non progrediebatur », sciebat enim egredientes in campum a fratribus corporis, et carnis amicis ob præmaturum certamen occisos, ex historia edoctus de Abele ».

54 CAPUT XLVII.

Neque vero minus ex ea, quæ de Dina est », licet illud perdiscere diligenter, quod mentis est puellaris vere, atque muliebris, ea, quæ sunt super habitum proprium, aggredi, et apprehensione circa illa, uti convenientia, decipi. Nisi enim ipsa cito aggressa esset rerum regionis inspectionem, quasi potens sane, et omnino nec obnoxia ex horum demulceri oblectatione, nunquam præmature judicandi facultatem animæ insitam corrupisset, deceptam ab imaginatione rerum sensibilibus, ad colloquium virile nequam legitime accedens. Hanc autem passionem probe sciens Deus inter homines usurpari, arrogantis (inquam), et volens ipsam radicibus evellere nostro ex affectu, ait ad legislatorem Moysen: « Religiosos facile filios Israel », velut ille, qui sciebat, quod alienum erat a religione prompte subire certamina quæ vires excedant, non igitur seipsos immiscere debent civicis tumultibus ante perfectum habitum virtutis, sed quam longissime aufugiendum procul a circumsonantibus rumoribus mentem constituendo, nec enim utile valde est secedentes a negotiis circumstrepenti famæ rumusculis, quæ circa ipsos sunt, et eos qui deserunt urbem in portas operationibus, quemadmodum Lot considerare », turbulentia, quæ inibi sit, repletos; extra vero secundum magnam Moysen recedendum est », ut ne solum opera, sed et voces horum cessent. Ut inquit, « Quando exibo urbe, et extendam manus meas, cessabunt voces ».

55 CAPUT XLVIII.

Tunc enim vera efficitur tranquillitas, quando non operationes, sed et ipsarum memoria vacans tempus animæ præbet, quo possit impressas formas intueri et adversus unamquamque ipsarum decertare, easque e mente excindere. Aliis vero supervenientibus, aliisque speciebus, neque ante innatas formas delere possunt: ratione occupata in illis, quæ insistant, et labore ipsi ad exsecandas passiones necessum est fieri duriorum, cum illas vim sumant ex incremento paulatim, et instar fluviorum illatis incessanter, influentibusque imaginationibus, animæ vim qua intuetur illa, superinundantium; sicut enim fluvii alveum volentes videre siccum (forsan quibusdam rebus scitu dignis in ipso repositis) nihil agunt, aquam, quæ ad locum illum est, exhaurientes in quo, quod quæ-

» Exod. xxxiii. 11. » Gen. iv, 8 seqq. » Gen. xxxiv, 4 seqq. » Levit. xv, 31 sec. LXX. » Gen. xix, 16 seqq. » Exod. xix, 12. » Exod. ix, 29.

runt, putant esse reconditum, exinaniti spatium statim denuo replente eo, quod superfluit. Cum vero cursum aquæ superiorem sistent, sine labore, solum apparet ipsis, ea, quæ relicta est, aqua recedente sua sponte, et siccam ipsis concedente terram, ad scientiam eorum, quæ desiderabantur. Ita vacuari formas efficaces passionum perfacile est, sensibus nequam ministrantibus insuper, quæ foris sunt. His namque instar fluxus sensibilia immittentibus, non tantum difficile, verum et impossibile mentem omnino perpurpare ab inundatione hujuscemodi. Quamvis enim passiones non perturbent, tempus commovendi haud inveniunt propter continuos congressus; **56** attamen latenter, subterque convolutæ magis crassescunt robur ex tempore ipso accipientes.

CAPUT XLIX.

Et quemadmodum terra continue calcata, etsi habeat spinas, non quidem ipsas exhibet; pedum enim conculcatio prohibet ipsas ne germinent; profundas tamen in gremio suo extendens radices fortes, et valde lactatas, quando permittente tempore ortum acceperant, conestim illæ fruticantur. Sic assiduis congressibus prohibita passiones ne manifeste emergent in lucem, sicut robustiores, et abundantius excrescentes præ quiete, cum multo robore agitantibus bellum grave, ac periculum his inferunt, qui pugnam initio adversus eas neglexerunt. Ideoque propheta ⁵⁷ semen e Babylone jubet exterminari, uti quæ adhuc sunt in sensuum cellis formæ abeleantur ipsæ, consulens ne incidentes in humum mentis fruticentur: et copiosis ac inutilibus imbribus mutua euræ irrigata multiplicem malitiæ fructum afferant. Alter autem propheta beatos edicit eos, qui neque passionum cuspidem suscipiunt, sed ipsi mammæ adherentes eas interimunt: « Beatus (dicens) qui obtinebit, et illidet infantes tuos ad petram ⁵⁸. » Forsitan vero et magnus Job ad seipsum philosophans hujuscemodi aliquem obscure designat ⁵⁹: in aqua quidem florere papyrus, et botumum, seu calamum inquit, omnem autem herbam, flumine orbatam, exsiccari; et perit formicarius leo, eo quod non habebat pabulum; hujuscemodi aliquid **57** significare visus est. Volens enim ostendere vim passionis, quæ insidiatur, magnus Job, appositum ipsi adinvenit appellationem ex audacissimo leone, ac ex vilissima omnium formica componens nomen ⁶⁰. Insultus enim passionum a vilibus incipiunt imaginationibus, instar formicæ clam proserpentes, ad extremum in magnitudine tumorem, ut non minus quam leo, quem obvium habet in cursu, periculum occent. Ideo decertatorem pugnare tunc oportet adversus passiones, quando adventant, uti formica, ut escam vilitatem præripientes. Si enim ad leonis robur pervenire illas

τὸ ζητούμενον ἀποκείσθαι νομίζουσι. Τοῦ κενουμένου τὴν χώραν εὐθὺς ἀναπληροῦντος τοῦ ἐπεισερόντος. Ὅταν δὲ τὴν ἀνωθεν φορὰν ἀναστειλωσιν, ἀκαμάτως αὐτοῖς τὸ ἔδαφος ἀναφαίνεται τοῦ καταλειφθέντος ὕδατος αὐτομάτως ὑποχωροῦντος, καὶ ξηρὰν αὐτοῖς παραχωροῦντος τὴν γῆν πρὸς τὴν τῶν ποθομένων ἱστορίαν, οὕτως καὶ τὸ κενωθῆναι τὰς ποιητικὰς τῶν παθῶν μορφὰς εὐκολον γίνεται, μηκέτι τῶν αἰσθήσεων τὰ ἐξωθεν ἐπιχορηγοῦσάν. Τούτων δὲ ἐπιπεμπουσῶν δίκην ρεῦματὸς τὰ αἰσθητὰ, οὐ μόνον δυσχερὲς, ἀλλὰ καὶ ἀδύνατον καθαρεῦσαι πᾶν τὸν νοῦν τῆς τοιαύτης πλημμύρας. Κἂν γὰρ μὴ ὀχλῶσι τὰ πάθη διὰ τὰς συνεχεῖς συντυχίας καιρὸν κινήσεως οὐχ εὐρίσκοντα, ἀλλὰ γοῦν λεληθότως ὑποστρεφόμενα πλέον ἀδρύνεται τὴν ἐκ τοῦ χρόνου ἰσχὴν προσλαμβάνοντα.

ΚΕΦΑΛ. ΜΘ.

Καὶ ὡς περὶ ἡ συνεχῶς πατουμένη γῆ, κἂν ἐξη ἀκάνθας, οὐκ ἀναδίδωσι μὲν αὐτὰς· κωλύει γὰρ τὴν φύην ἡ τριβὴ τῶν ποδῶν, βαθείας δὲ ἐν τοῖς ταύτης κόλπαις τὰς ρίζας ἐνδιατείνουσα εὐερνεῖς, καὶ πάνυ τεθλιυίας, ὅταν καιροῦ τοῦ συγχωροῦντος τὴν ἀνατολὴν λάθῃται, εὐθὺς βλαστάνουσι· οὕτω τὰ πάθη ταῖς συνεχεῖς συντυχίαις παρακύπτειν εἰς φανερόν κωλύόμενα, ἀλκιμώτερα γίνεται, καὶ ἡσυχίας ἐπιπρήσαντα, μετὰ πολλῆς τῆς ῥώμης ἐπιτίθεται, βαρύν, καὶ ἐπικίνδυνον τοῖς ἐν ἀρχῇ τῆς πρὸς αὐτὰ μάχης ἀμελήσασιν ποιοῦντα τὸν πόλεμον. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ προφήτης ἐξολοθρεῦσαι σπέρμα ἐκ Βαβυλῶνος κελεύει, ὡς ἐστὶ ἐν ταῖς τῶν αἰσθήσεων ἀποθήκαις εἰσὶν αἱ μορφῆς ἀφανίσαι συμβουλευόν αὐτὰς, ἵνα μὴ τῆ τῆς διανοίας ἐμπεσοῦσαι γῆ βλαστήσασιν, καὶ τοῖς λαύροις, καὶ ἀνωφελέσιν ὑετοῖς τῆς ἐπαλλήλου μελέτης ποτισθεῖσαι πολύχουν τὸν τῆς κακίας ἐνέγκουσι καρπόν. Ἐτερος δὲ προφήτης καὶ μακαρίζει τοὺς μὴδὲ τὴν ἀκμὴν τῶν παθῶν ἐκδεχομένους, ἀλλ' αὐτῇ προσπεφυκότας τῇ θηλῇ διαφθειρόντας. « Μακάριος, λέγων, ὃς κρατήσῃ, καὶ ἔδαφει τὰ νηπία σου πρὸς τὴν πέτραν. » Τάχα δὲ καὶ ὁ μέγας Ἰὼβ καθ' ἑαυτὴν φιλοσοφῶν, τοιοῦτόν τινα αἰνίσσεται· ἐν ὕδατι μὲν θάλλειν πάπυρον, καὶ βούτουμον λέγων, στερωθεῖσαν δὲ τοῦ ποταμοῦ πᾶσαν βοτάνην ξηραίνεσθαι, καὶ τὸ μυρμηκόλεων δὲ ὤλετο· παρὰ τὸ μὴ ἔχειν βορὰν. Τοιοῦτόν τι σημαίνειν εἰκοι· τὸ γὰρ ἐνεδρευτικὸν τοῦ πάθους δεῖξαι θελήσας ὁ μέγας Ἰὼβ, σύνθετον ἐξ-εὔρεν αὐτῇ τὴν προσηγορίαν, ἐκ τοῦ θρασυτάτου λέοντος, καὶ ἐκ τοῦ πάντων εὐτελεστάτου μύρμηκος συνθεῖς τὸ ὄνομα. Αἱ μὲν γὰρ προσβολαὶ τῶν παθῶν ἀπὸ εὐτελῶν ἀρχονται φαντασῶν, μύρμηκος δίκην λανθάνοντως προσέρπουσαι· τὰ δὲ τελευταῖα ἐπὶ μέγαν ἐξάιρεται ὄγκον, ὡς οὐκ ἔλαττον λέοντος ἐπιδρομῆς τῷ παρατυχόντι παρέχειν τὸν κίνδυνον. Διὸ χρὴ τὸν ἀγωνιστὴν τότε παλαίειν πρὸς τὰ πάθη, ὅταν, ὡς μύρμηξ, προσέρχωνται δέλασθ τὴν εὐτέλειαν προσερόμενα· ἐὰν γὰρ ἐπὶ τὴν τοῦ λέοντος φθάσασιν ἰσχὴν περιελθεῖν, δυσκαταγώνιστα

⁵⁷ Isa. xiv, 22. ⁵⁸ Psal. cxxxvii, 9. ⁵⁹ Job viii, 11, 12. ⁶⁰ ibid.

γίνεται, καὶ ἐκθλίβουσιν ἰσχυροῦς, δεῖ βορὰν αὐτοῖς ἄ μὴ παρέχειν. Βορὰ δὲ τούτων, ἤδη πολλάκις εἴρηται, αἱ διὰ τῶν αἰσθητῶν εἰκόνες ἐρχόμεναι τῶν παθῶν [εἰδόνες] αὐταὶ γὰρ τρέφουσι τὰ πάθη, ἕκαστον εἰδῶλον ἐκ διαδοχῆς ὀπλίζουσαι κατὰ τῆς ψυχῆς.

ΚΕΦΑΛ. Ν΄.

Διὰ τοῦτο καὶ τῷ ναῷ τὰς θυρίδας δικτυωτάς ὁ νομοθέτης κατεσκεύασε σημαίνων, ὅτι δεῖ τοὺς ὡς καὶ, καθαρὰν τὴν ἑαυτῶν διάνοιαν φυλάττειν βουλομένους, καθάπερ ἐκεῖ δικτυωταὶ θυρίσι, πρὸς τὸ μὴδὲν εἰσέρπειν τῶν ἀκαθάρτων κατεσκευάσθη. Οὕτως ταῖς αἰσθήσεσι κωλύματα λογισμῶν ἐνδιαπλέκειν, τὰ δυσχερῆ τῆς μελλούσης κρίσεως, ταῖς εἰσερπούσαις μορφαῖς ἀκαθάρτοις ἐπιγινομέναις ἀποτειχίζουσι τὴν εἰσοδὸν. Καὶ τάχα διὰ τοῦτο Ὁγοζίας ἠρρώστησεν ἐπειδὴ ἀπὸ τοῦ δικτυωτοῦ ἔπεσε· τὸ γὰρ τοῦς τῆς ἀνταποδόσεως λόγους ἐν καιρῷ τῶν πειρασμῶν παραλογισαῖσθαι κατενεχθέντα ἐπὶ τὰς ἡδονάς, ἀπὸ τοῦ δικτυωτοῦ πεσεῖν ἐστὶ. Τί δὲ ταύτης τῆς ἀρρώστιας ἐστὶ χαλεπώτερον; Σώματος μὲν γὰρ ἐστὶν ἀρρώστια, τὸ παρὰ φύσιν ἔχειν, τῆς τῶν στοιχείων ἰσονομίας, ἐκ τῆς τοῦ ἐνὸς ἐπικρατείας εἰ; τὸ παρὰ φύσιν, ἐπιτραπέσιος· ψυχῆς δὲ τὸ ἐκκλίνειν τοῦ ὀρθοῦ λογισμοῦ τοῖς νοσοποιοῖς ἡτηθείσης πάθεσι. Τοιαῦτα δίκτυα τῇ ὁράσει τοῦ ἀκούειν δυναμένου διέπλεκεν ὁ Σολομὼν λέγων· « Οἱ ὀφθαλμοί σου, ὅταν ἴδωσιν ἄλλοτρίαν, τὸ στόμα σου τότε λαλήσει σκολιά· » σκολιά λέγων τὰ μετὰ τὴν ἁμαρτίαν ἀπαντῆν μέλλοντα ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀνταποδόσεως· ταῦτα γὰρ λογισθέντα μετὰ τῆς προσηκούσης καταστάσεως ἀπέργει πᾶσαν ἐπικίνδυνον τῶν ὀφθαλμῶν θεωρίαν. Εἶπε καὶ τὴν κατάστασιν τοῦ λογισμοῦ ὁποῦν εἶναι δεῖ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκείνον· « Κατάκεισαι γὰρ, φησὶν, ὡσπερ ἐν καρδίᾳ θαλάσσης, καὶ ὡς κυβερνήτης ἐν πολλῷ κλύδωνι. »

ΚΕΦΑΛ. ΝΑ΄.

Ἐάν γὰρ δυναθῇ τις ἐν τῷ καιρῷ τῆς πρὸς τὴν ἐρεθίζουσαν ὄψιν μάχης, οὕτως ἑαυτὸν ἐναγώνιον ποιῆσαι ταῖς ἠπληγμέναις τιμωριαῖς, ὡς ὁ ἐν θαλάσῃ χειμαζόμενος ἀπόνως περιέσται τῶν προσπαλαιόντων, μὴ αἰσθόμενος τῶν προσφερομένων πληγῶν, ὡς εἰπεῖν· « Ἐτυπτόν με, καὶ οὐκ ἐπόνεσα, καὶ ἐνέπαιζόν με, ἐγὼ δὲ οὐκ ᾔδειν. » Ἐκείνοι μὲν γὰρ ἔτυπτον, φησὶ, ἐμπαίζον ἐνόμιζον. Ἐγὼ δὲ οὐδὲ τῶν πληγῶν ἠσθόμενος· βέλη γὰρ νηπίων ἦσαν, οὔτε πρὸς τὰς ἀπάτας αὐτῶν ἐπεστράφη, τὸ μὴδ' ὅτι πάρεισι προσποιούμενος. Οὕτως γὰρ καὶ ὁ Δαβὶδ καταφρονῶν τῶν τοιοῦτων ἀντιπάλων ἔλεγεν· « Ἐκκλίνοντος ἀπ' ἐμοῦ τοῦ πονηροῦ οὐκ ἐγίνωσκον, οὐδ' ὅτε προσῆλθον, φησὶν, οὐδ' ὅτε ἀνεχώρουν, αἰσῶσιν ἐλάμβανον. » Ὁ δὲ μὴδὲ αὐτὸ τοῦτο εἰδὼς ὅτι ταῖς αἰσθήσεσι πρὸς τὰ αἰσθητὰ κοινωνία μὲν ἐστὶ πολλή, ἀπάτη δὲ ἐκ τῆς κοινωνίας εὐχερῶς γίνεται. Ὁ δὲ μὴ τὴν ἐκ τούτων βλάβην ὑφορώ-

sinant, inexpugnabiles eae sunt et fortiter elidunt, oportet ipsis non porrigere pabulum. Earum autem pabulum, ut saepe dictum est, sunt passionum imagines, quae per sensibilia proveniunt; nam imagines istae nutriunt passiones, unamquamque speciem ex serie olivantes adversus animam.

CAPUT L.

Eam ob rem legislator templi fores reticulatas apparavit⁹¹, designans eos, qui volunt mentem puram, quasi templum, custodire, quemadmodum ibi per fores reticulatas nihil impurorum animalium ut irreperet praecavebatur. Sic sensibus repagula ratiocinationum implectenda, horrenda scilicet futuri iudicii, quo irrepentibus impuris speciebus, quae supernascuntur, quasi muro aditus obstruatur. Et forte ideo aegrotavit Ochozias⁹², postquam e cancello decidit reticulato; est vero id e cancello reticulato cadere, rationes retributionis mutuae, in tempore tentationum praetermittere, **58** declinantem in voluptates. Ecquid vero est hac aegritudine durius? Corporis enim invaletudo est habere se praeter naturam, aequalitate elementorum ex unius praedominacione in id, quod est praeter naturam, perversa; animae autem, inclinare rectam rationem, cum sit devicta morbificis passionibus. Huiusmodi vero retia visui ejus, qui potest audire, implexuit Salomon aiens: « Quando oculi tui viderint alienam, os tuum loquetur tunc obliqua⁹³, » dicens obliqua ea, quae post peccatum occurrunt in tempore mutuae retributionis. Haec igitur expressa ratione cum congrua constitutione, periculosorum omnium oculorum aspectum prohibebunt. Dixit vero et qualem oportet esse rationis constitutionem secundum illud tempus: « Jaqebis (inquit etenim) quemadmodum in corde maris, et uti gubernator in multo aestu undarum⁹⁴. »

CAPUT LI.

Si namque in tempore pugnae adversus visum proritantem, quis poterit sic praeliatorem exhibere semetipsum intentatis per minas supplicii sicut qui tempestate factatus in mari, sine labore superat dimicantes adversus se, neque sentiens inflictas plagas, ut ita dicat: « Verberaverunt me, et non do- lui, et illuserunt mihi, ego vero non sensi⁹⁵. » Illi enim (ait) verberaverunt me, et deludere putabam. At ego neque plagas sentiebam, erant quippe tela infantum, neque ad ipsorum fraudes conversus sum, perinde ac minime praesentibus attendens. Ita etenim David huiusmodi adversarios despiciens dicebat: « Declinantem a me malignum non cognoscebam, neque cum advenirent, **59** neque cum recederent (inquit) sensu apprehendi⁹⁶. » Qui autem neque illud ipsum quidem scieas, quod sensibus multa est etiam communio ad sensibilia, deceptio vero ex communione facile fit; hic vero nullam ex

⁹¹ Exod. xxvii, 1 seqq. ⁹² IV Reg. i. 2. ⁹³ Prov. xiiii, 35. ⁹⁴ ibid. 31. ⁹⁵ ibid. 35. ⁹⁶ Psal. c, 4, 5.

hisce, noxam suspicatus, sed incustodite illis inventus, quomodo in-tempore deceptionis noscet insidias, haud edoctus eorum distinctionem antea? Quod enim sensibus pugna est contra sensibilia, et quod ea quæ sensibilia sunt victis sensibus imponunt tributa, clarum est e bello Assyriorum adversus Sodomitas; historice nempe Scriptura inducit specimen quatuor regum Assyriorum, adversus quinque reges, qui circum Sodoma erant, primum equidem concordiam, et fœdera, et sacrificia pacifica prope mare Salsum; postea servitatem quinque super duodecim annos; deinde in decimo tertio defectionem; in decimo quarto vero bellum insurgentium quatuor adversus quinque, ipsosque captivos accipientium.

CAPUT LII.

Et hæc quidem historia hujusmodi exitum habuit; nos vero ex ista historia edocemur, quæ ad nos ipsos pertinent, et sensuum adversus sensibilia ediscimus bellum. Nostrum enim unusquisque a natiuitate usque ad annos duodecim discretionem purgatus supponitur ad servitatem inculpate, sensus sensibilibus quasi dominis subjiciens ad jussa, visum quidem visibilibus, vocibus vero auditum, gustum autem succis, odoratum vaporibus, tactum denique his, quæ solent movere hunc sensum adnatis **60** sensibilibus; neque valens vel unam apprehensionem discernere, vel solvere propter infantiam. Quando vero ratiocinatio ad perfectam maturitatem perverit, et inceperit sentire noxam, confestim intelligit defectionem, et fugam hujusmodi servitutis; et siquidem effecta fortior firmaverit ratiocinatione judicium, libera omnino permanet, effugiens amarulentos dominos. Sin vero habet judicium debilius quam sit molimen, rursus captivos sensus destituit victos potentia sensibilibus, et servitatem deinceps tyrannicam sustinentes absque bona spe. Ideo etenim qui in historia ⁶¹ quinque reges devicti fuerunt a quatuor regibus, simul compelluntur ad puteos bituminis, uti nos ediscamus, quod hi, qui victi sunt a sensibilibus, velut in fossis profundis, aut puteis unicuique sensui sensibile, quod ad ipsum refertur, circumobversant, nihil amplius, quam ea, quæ vident, cogitantes postea. Quandoquidem concupiscentia terrenis illigatur rebus, et fructibus rerum, quæ inde proveniunt, magis adamata est quam intelligibilia.

CAPUT LIII.

Sic servus, qui dominum dilexit suum, et uxorem, et filios, veram libertatem recusans, ob cognitionem cum rebus corporeis, servus fit æternus, aurem perforatus subula, ut ne auditus ex foramine naturali audiens suscipiat ullatenus libertatis rationem; sed servus perseveret continuo presentium amore captus ⁶². Idcirco et manum mulieris apprehendentis verenda, dum certant duo viri, lex

⁶¹ Gen. xiv, 1 seqq. ⁶² Exod. xxi, 5, 6.

Α μενος, ἀλλ' ἀφυλάκτως αὐτῶν ἐμφοροῦμενος, πῶς τῷ καιρῷ τῆς ἀπάτης γινώσεται τὴν ἐπιβουλὴν, μὴ προπαιδευθεὶς τὴν τούτων διάκρισιν; Ὅτι γὰρ ταῖς αἰσθήσεσι μάχη γίνεται πρὸς τὰ αἰσθητὰ, καὶ φύρους ἐπιτάσσοσι ταῖς ἠτητημέναις αἰσθήσεσι τὰ αἰσθητὰ, ὄηλον ἐκ τοῦ πρὸς Σοδομίτας τῶν Ἀσσυρίων πολέμου. Ἱστορικῶς γὰρ ἡ Γραφή τὴν ὑπόθεσιν τῶν τεσσάρων βασιλείων τοῦ Ἀσσυρίων ἔθνους εἰσάγει πρὸς τοὺς πέντε βασιλεῖς τῶν περὶ Σόδομα, πρῶτον μὲν συμφωνίαν, καὶ σπονδὰς, καὶ θυσίας εἰρηγικὰς ἐπὶ τὴν Ἀλυκὴν θάλασσαν· εἶτα δουλείαν τῶν πέντε ἐπὶ δώδεκα ἔτη· εἶτα τῷ τρισκαίδεκάτῳ ἀποστασίαν· ἐν δὲ τῷ τεσσαρεσκαίδεκάτῳ πόλεμον ἐπιθεμένων τῶν τεσσάρων τοῖς πέντε καὶ αἰχμαλώτους λαθόντων αὐτοῦς.

B

ΚΕΦΑΛ. ΝΒ΄.

Καὶ ἡ μὲν ἱστορία ὡδε τὸ τέλος ἔχει· ἡμεῖς δὲ ἐκ τῆς ἱστορίας ταύτης παιδευόμεθα τὰ καθ' ἑαυτοῦς, καὶ τὸν τῶν αἰσθήσεων πρὸς τὰ αἰσθητὰ διδασκόμεθα πόλεμον. Ἐκαστος γὰρ ἡμῶν ἀπὸ γενέσεως ἀχρι τῶν δώδεκα ἐτῶν, οὕτω τὴν διάκρισιν κεκαθαρμένος ὑποτίθεται εἰς δουλείαν ἀνεξετάστως, τὰς αἰσθήσεις τοῖς αἰσθητοῖς καθάπερ δεσπόταις ὑπουργούσας πρὸς τὰ κελεύόμενα, ὄρασιν μὲν ὄρατοῖς, ἀκοὴν δὲ φωναῖς, γεῦσιν δὲ χυμοῖς, ἀτμοῖς δὲ ὑσφρησιν, ἀφῆν δὲ τοῖς αὐτὴν κινεῖν τὴν αἰσθησιν πεφυκόσιν αἰσθητοῖς, οὐδὲ μίαν τῶν ἀντιλήψεων διακρίναι, καὶ λύσαι δυνάμενος διὰ τὴν νηπιότητά. Ὅταν δὲ ὁ λογισμὸς ὑφαρδύνηται μέλλῃ, καὶ τῆς βλάβης ἀρξῆται αἰσθάνεσθαι, ἀποστασίαν εὐθύς ἐννοεῖ καὶ φυγὴν τῆς τοιαύτης δουλείας, ἀν μὲν ἰσχυρὸς γινόμενος τῷ λογισμῷ ταύτην βεβαίωσιν τὴν κρίσιν, ἐλεύθερος εἰς ἅπαν διαμένει, πικροὺς ἀποδράσας δεσπότας. Εἰ δὲ ἀσθενεστέρην τοῦ ἐγγελημάτος ἔχει τὴν κρίσιν, πάλιν αἰχμαλώτους τὰς αἰσθήσεις προδίδωσιν ἠτητημένας τῇ τῶν αἰσθητῶν δυναστείᾳ, καὶ τὴν δουλείαν λοιπὸν τυραννικὴν ὑπομενούσας χωρὶς τινος χρηστῆς ἐλπίδος. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ οἱ ἐν τῇ ἱστορίᾳ πέντε βασιλεῖς ἠτητηθέντες παρὰ τῶν τεσσάρων συνελώνονται εἰς φρέατα ἀσφάλτου, ἵνα ἡμεῖς μάθωμεν, ὅτι οὐ τοῖς αἰσθητοῖς ἠτητημένοι, ὡσπερ βαράθροις ἡ φρέασιν ἐκάστη αἰσθήσει, τὸ καθ' αὐτὴν ἐγκαταστρέφουσιν, αἰσθητῶν, μηδὲν πλείον τῶν ὀρωμένων ἐννοοῦντες λοιπὸν· διὰ τὸ τοῖς γηϊνοῖς ἐδῆσαι τὴν ἐπιθυμίαν, καὶ τὴν ἀπόλαυσιν τῶν ἐν ταῦθα πραγμάτων ἡγαπηκῆναι μᾶλλον τῶν νοητῶν

D

ΚΕΦΑΛ. ΝΓ΄.

Ὅσως καὶ ὁ ἡγαπηκὸς τὸν κύριον ἑαυτοῦ δοῦλος καὶ τὴν γυναῖκα, καὶ τὰ παιδία, τὴν ἀληθῆ παραιτούμενος ἐλευθερίαν, διὰ τὴν πρὸς τὰ σωματικὰ συγγένειαν, δοῦλος αἰώνιος γίνεται, μετατρηθεὶς ὀπιτίψ τὸ οὖς, ἵνα μὴ τῇ φυσικῇ τῆς ἀκοῆς ἀκούων ὀπη, δέξηται ποτε λόγον ἐλευθερίας· ἀλλὰ δοῦλος μένει διηγετικῶς τὰ παρόντα ἡγαπηκῶς. Διὰ τοῦτο καὶ τὴν χεῖρα τῆς ἐπιλαβομένης τῶν αἰδωίων

γυναικός, ἐν τῷ μάχεσθαι τοὺς δύο ἄνδρας, ἀποκό-
πτειν ὁ νόμος ἐκέλευσεν, ὅτι μάχης οὐσης τῶν λο-
γισμῶν περὶ τῆς αἰρέσεως τῶν κοσμικῶν καὶ τῶν
αἰθαιῶν ἀγαθῶν, τούτων ἀφείσα τὴν αἵρεσιν, τῶν
τῆς γενέσεως ἐδράξατο, καὶ φθορὰς· διὰ γὰρ τῶν
γεννητικῶν τὰ γενέσεως ἐδήλωσε πράγματα. Οὐδὲν
οὖν ἔπελος τὸ ἀποτάξασθαι τοῖς πράγμασι μὴ ἐπι-
μένοντας κρίσει, ἀλλ' ὑποσύρεσθαι πάλιν, καὶ ὑπεν-
δοῦναι τῷ λογισμῷ, καὶ διὰ τοῦτο συνεχῶς ἐπὶ τὰ
καταλειφθέντα στρέφασθαι, καὶ τὴν πρὸς ἐκεῖνα
κηρύσσειν προσπάθειαν, ὡς ἡ γυνὴ τοῦ Ἄωτ' ὑπο-
στραφείσα γὰρ, ἔστραχεν ἕως νῦν, ὑπόδειγμα τοῖς
ἀπειθοῦσι μεταβληθεῖσα εἰς στήλην ἀλός. Τοιοῦτον
γὰρ ἡ συνήθεια, ἥς σύμβολον αὕτη, τοὺς ἀναχω-
ρεῖν ἀμεταστρεπτὶ βουλομένους, πρὸς ἑαυτὴν ἐπι-
στρέφουσα. Τί δέ φησι καὶ ὁ κελεύων νόμος τὸν εἰς-
ερχόμενον εἰς τὸν ναὸν μετὰ τὸ τελῆσαι τὰ τῆς
εὐχῆς; Μὴ ἐπ' ἐκείνῃ ἀνακάμπτειν τὴν πύλην, δι'
ἧς εἰσελήλυθεν, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀντικρυς ἐκπορεύεσθαι
ἀνεπίστροφον τὴν κατ' εὐθῆ πορείαν ποιοῦμενον, ἢ τὸ
μὴ χρῆναι τὴν σύντονον τῆς ἐπὶ τὴν ἀρετὴν εὐθύ-
τητος ἐκλύειν ἐνδοιασμοῖς. Αἱ γὰρ συνεχεῖς πρὸς τὰ,
ἀφ' ὧν ἐξεληλύθαμεν, νεύσεις; παντελῶς ἀπὸ τῆς
συνηθείας ἐπὶ τὰ ἀπίσω ἔλκουσι, καὶ τὴν ἐπὶ τὰ
πρὸς ἡμᾶς ὁρμὴν, ὅλην ἀντισπῶσι πρὸς ἑαυ-
τὴν, καὶ ὑπονοσῆσαι ἐπὶ τὰ ἀρχαῖα παρασκευά-
ζουσι κακὰ

ΚΕΦΑΛ. ΝΔ'.

Δεινὸν γὰρ ἡ συνήθεια κατασχεῖν πρὸς ἑαυτὴν, C
καὶ μὴ συγχωρῆσαι πάλιν ἐπὶ τὴν πρώτην ἔξιν
διαναστῆναι τῆς ἀρετῆς· ἔξιν μὲν γὰρ ἀπὸ συν-
ηθείας· ἀπὸ δὲ ἔξω φύσις ἐγγίνεται· φύσιν δὲ με-
τακινήσει, καὶ μεταβαλεῖν χαλεπὸν· κἄν γὰρ κλι-
θῆ μικρὸν βίβ. ταχέως πρὸς ἑαυτὴν ἀνατρέχει, σα-
λευομένη μὲν τῶν οικειῶν ὄρων, οὐ μὴν εἰς τὸ παν-
τελὲς μεταβαίνουσα, εἰ μὴ πάλιν πολλὸς πόνος αὐτῇ
διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ κλινομένηται παρασκευάσει·
ὡς ἐπὶ τὴν καταλειφθεῖσαν ἔξιν ἀπὸ τῆς συνηθείας
ἐπανελθεῖν. Ὅρα γὰρ τὴν ἐθισμοῖς ἀκολουθοῦσαν
ψυχὴν, πῶς εἰδῶλοισ ἐπικαθέζεται προσηλωσασα ταῖς
ἀμόρφους ὕλαις ἑαυτῆν, καὶ πρὸς τὸν ἐπὶ τὰ ὑψηλό-
τερα χειραγωγεῖν ἐθέλοντα λόγον· οὐ προσιζομένη
τὴν συναντάσιν, λέγουσα· Ὁ δὴ δύναμαι ἀναστῆσαι
ἐνώπιόν σου, ὅτι κατὰ θεσμὸν τῶν γυναικῶν μοί
ἐστιν. Ἡ γὰρ τοῖς τοῦ βίου πράγμασιν ἀπὸ πολλῶν
χρόνων ὑπαναπαυομένη ψυχὴ εἰδῶλοισ ἐπικαθέζεται,
τοῖς ἐξ ἑαυτῶν μὲν ἀμόρφους, τέχνη δὲ ἀνθρωπίνῃ
τὴν μορφήν δεχομένοις· ἢ γὰρ οὐκ ἄμορφον πρᾶγμα
πλοῦτος, καὶ δόξα, καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ βίου πράγ-
ματα, οὐδὲν ἔχοντα τρανὸν, οὐδὲ διηρθρωμένον·
ὁμοίωσι δὲ εὐπαραγώγῳ ψευδόμενα τὴν ἀλήθειαν
τῷ κατ' ἐκάστην ἄλλας ἐξ ἄλλων δέχεσθαι τὰς με-
ταβολὰς· μορφήν δὲ περιτιθῶμεν αὐτοῖς ἡμεῖς, ὅταν
τοῖς πρὸς μηδὲν τῶν λυσιτελῶν χρησιμεύουσι χρή-
σιμον φαντασίαν περιπλάττωμεν διὰ τῶν ἀνθρωπι-
ων λογισμῶν.

A amputari **61** jussit". Quia dum pugna committi-
tur ratiocinationum circa delectum rerum munda-
narum, et caelestium bonorum; quæ horum electio-
nem dimisit, excerptis illa, quæ ad generationem
pertinent, atque corruptionem; per vasa namque
generativa, generationis res demonstravit Scri-
ptura. Nihil igitur prodest abrenuntiare negotiis
eos, qui non perseverant in judicio, sed subtrahun-
tur denuo, et subducuntur ratiocinationi; ideoque
continuo circa derelicta convertuntur, suamque ad
illa priorem annuntiant affectionem; quemadmodum
uxor Lot conversa nunc usque stetit, exemplum in-
obedientibus, transmutata in statuam salis'. Sic
enim consuetudo, cujus illa fuit figura, eos, qui vo-
lunt secedere immutabiliter, ad seipsam rursus
convertit. Quid vero ait etiam lex jubens eum, qui
templum ingreditur, posteaquam ea, quæ ad oratio-
nem suam spectabant, peregit, nequaquam reflecte-
re iter per eandem portam, per quam fuerat in-
gressus, sed per eam, quæ erat e regione, digredi-
iter faciendo minime obversum; quam non oportere
tenorem viæ celeris ad virtutem dissolvere am-
biguis reciprocis; nam continuæ inclinationes ad
ea, e quibus excessimus, ex consuetudine plura
trahunt ad ipsa, quæ sunt jam retro, totumque mo-
tum, quem laxarunt ad ea, quæ ante versantur,
avertunt ad seipsos, sicque efficiunt, ut ad antiqua
vicia revertamur.

CAPUT LIV.

Gravis est enim, ac miranda res est, quod con-
suetudo ad se retrahat, neque permittat in pristi-
num virtutis habitum reverti. Habitus quippe a
consuetudine contrahitur, ab habitu vero natura,
naturam autem **62** transmutare, atque transverte-
re asperum est; nam quamvis parum inclinetur vi-
ocius tamen ad seipsam recurrit, agitata equidem
propriis e terminis, neque tamen prætergrediens
ad perfectionem, nisi rursus ingens labor ipsi præ-
stet, ut per eandem viam recurrat, quo revertatur
in habitum derelictum ex consuetudine. Vide nam-
que consueta sectantem animam, quomodo simula-
eris insideat, perinde ac si seipsam clavibus affixerit,
scilicet informibus materiis; et volenti rationi ma-
nuduere ad excelsiora simul ascendendo non ad-
hæreat, dicens: « Non possum resurgere in con-
spectu tuo, quia secundum morem mulierum acci-
dit mihi ». In rebus enim vitæ sæcularis a multis
annis conquiescens anima idollis insidet, quæ sunt
ex seipsis informia quidem, humano vero artificio
formam excipiunt, nunquid enim res informes sunt
divitiæ, et gloria, et reliquæ res vitæ sæcularis
nihil habentes perpolitum, neque distinctum in ar-
tus; similitudine vero affabre inducta, veritatem
mentientes suscipiendo mutationes alias ex aliis si-
gillatim; nos autem circumponimus ipsis formam,
quando his, quæ ad nihil utile conducunt, circum-
fingimus utilem apparentiam per ratiocinationes hu-
manas.

⁹⁹ Deut. xxv, 11, 12. ¹ Gen. xix, 26. ² Gen. xxxi, 55.

CAPUT LV.

A

ΚΕΦΑΛ. ΝΕ'.

Quando etenim necessariam corporis indigentiam protendimus ad magnificentiam inestimabilem, nostris excogitationibus, alimentum mille dulcariis instruentes, vestimenta in molliem, atque luxum ambitiose, varicque distinguentes. Postmodum **63** accusati de vanitate ista, uti frustra, et vane indigentiam, quæ paucis expleri potest, delicatis impendiis jactatorie amicientes, defensiones uti de rebus, quæ sic deceant, fabricamur. Ecquid aliud agimus, quam informibus materiis formam circumponere contendimus; præclare vero, et illis insidentem diximus hujusmodi animam. Illa quippe secundum ea quæ diximus, anima, hæc apud seipsam judicia cum firmaverit affligitur uti clavis deinceps his rebus quasi simulacris, neque veritati deserviens, et per illam neutiquam redire valens, et consuetudinibus quemadmodum impuritate menstruorum naturam ipsarum coinquinans; sedere autem pigritiam ab honestis rebus, et amorem voluptatis inibi dicit Scriptura, pigritiam quidem, cum dicit: « Sedentes in tenebris, et in umbra mortis, vinctos in mendicitate et ferro ¹. » Tenebræ namque, et compedes sunt impedimentum operum. Voluptatis vero amorem, quando inquit, de his, qui corde in Ægyptum vertebantur: Et dicebant invicem: « Meminimus quando sedebamus super ollas carniū, et ad saturitatem comedebamus carnem ². » Vere quippe super ollas sedent voluptatis amantes, humido et irrequieto calore succedentes cupiditates. Mater enim amoris voluptatis est saturitas, ipsa enim gignit libidinem, celeriter vero et plurimas alias passionibus; ab hac enim, tanquam a radice germina, repullulant cæteræ passionibus, et parvo tempore super parentem velut arbores proceræ usque ad cælum ascendentes emittunt stolonum instar iniquitates, Avaritia etenim et iracundia, et dolor sunt gulæ progenies et germina; indigentia quippe pecuniarum in primis **64** guloso inest ad explendam cupiditatem semper exardescens, etsi nunquam illa impleatur. Adversus vero illos, qui hujuscemodi acquisitionem impediunt, necessum est commoveri vim irascibilem, consequitur porro necessario dolor iram, quæ ob infirmitatem non pervenit ad effectum; etenim qui progreditur in pectus et in ventrem: cum habet quidem materias voluptatum effluentes, in ventrem prodit; quando vero hisce orbat, serpit in pectus, ubi est iracundia; amantes etenim voluptatum voluptatibus privati irascuntur, et exacerbantur.

CAPUT LVI.

Unde magnus Moyses rationale imponit pectori sacerdotis per figuras patefaciens ³, quod oporteat cum judicio, irascibilis passionis impetus tanquam freno colibere ratiocinatione; nam rationale, iudicii est rationale, et iste quidem, qui dominatur ratione passioni, imperfectus est; Moyses autem perfectus

¹ Psal. cvi, 10. ² Exod. xvi, 3. ³ Exod. xxviii, 4.

Ὅταν γὰρ τὴν ἀναγκαίαν τοῦ σώματος χρείαν εἰς ἀμήχανον πλατύνωμεν πολυτέλειαν, τὴν μὲν τροφὴν μυρίοις ἡδύσμασι παραρτύνοντες, τὰ δὲ ἐνδύματα πρὸς χλιδὴν καὶ θρόψιν φιλοτίμως ποικιλλόντες; εἶτα ἐγκαλοῦμενοι περὶ τῆς ματαιότητος ταύτης, ὡς εἰκῆ, καὶ μάτην τὴν δι' ὀλίγων πληροῦσθαι δυναμένην χρείαν ἀβροῖς ἀναλώμασι κομποστολοῦντες ἀπολογίας, ὡς περὶ καθηκόντων τεκταίνωμεν· τί ἕτερον ποιοῦμεν, ἢ ταῖς ἀμόρφοις ὕλαις μορφήν περιτιθέναι φιλονεικοῦμεν; Καλῶς δὲ καὶ ἐπικαθεζομένην τοῦτοις εἰπομένην τὴν τοιαύτην ψυχὴν. Ἡ γὰρ περὶ τῶν εἰρημένων τὰς τοιαύτας παρ' ἑαυτῆς κρίσεις βεβαιώσασα ψυχὴ, προσήλωται τοῖς τῆδε πράγμασιν εἰδώλοισι λοιπῶν, καὶ οὐκ ἀληθεῖα δουλεύουσα, καὶ ταύτῃ οὐ διαναστῆναι δυναμένη, καὶ τοῖς ἔθισμοις ὡσπερ ἐμμηγῶ ἀκαθαρσίᾳ τὴν τοῦτων φύσιν μολύνουσα· τὸ δὲ καθέζεσθαι ἀργίαν τῶν καλῶν καὶ φιληδονίαν ἢ Γραφῆ ἐνταῦθα λέγει. Ἀργίαν μὲν ὅταν λέγει· « Καθημένους ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου, πεπεδημένους ἐν πτωχείᾳ καὶ σιδήρῳ. Καὶ τὸ σκότος γὰρ, καὶ ἡ πῆδη κώλυμα ἐργασίας εἰσι· Φιληδονίαν δὲ ὅταν εἴπῃ περὶ τῶν στραφέντων τῇ καρδίᾳ εἰς Ἀίγυπτον καὶ πρὸς ἀλλήλους λεγόντων· « Ἐμνήσθημεν, ὅταν ἐκαθήμεθα ἐπὶ τῶν λεθῆτων τῶν κρεῶν, καὶ ἠσθιοίμεν κρέα εἰς πλησμονὴν. » Ὅντως γὰρ ἐπὶ λεθῆτων καθέζονται οἱ ὕγρᾳ καὶ ἀπαύστῳ θέρμῃ τὰς ὀρέξεις ἀνακαίόμενοι Φιληδονίας δὲ ἢ γαστριμαργία μήτηρ. Αὕτη γὰρ τίσκει φιληδονίαν, τάχα δὲ καὶ πολλὰ τῶν ἄλλων παθῶν. Ἀπὸ γὰρ ταύτης, ὡς ῥίζης, ἀνατρέχουσι βλαστήματα τὰ λοιπὰ πάθη, καὶ κατὰ μικρὸν τῇ τεκούσῃ προσαναδενδροῦμενα οὐρανομήκεις στέλεχος οὐσί κακίας. Φιλοχρηματία γὰρ, καὶ θυμὸς, καὶ λύπη, γαστριμαργίας εἰσὶν ἔγγονα, καὶ βλαστοί· χρεία γὰρ πρῶτον χρημάτων τῷ γαστριμάργῳ πρὸς τὸ τὴν ἐπιθυμίαν αἰεὶ φλεγμαίνουσαν πληροῦν, εἰ καὶ αὕτη μηδέποτε πληροῦται. Πρὸς δὲ τοὺς ἐμποδίζοντας τῇ τούτων κτήσει, ἀνάγκη κινεῖσθαι τὸ θυμικόν, λύπη δὲ ἐξ ἀνάγκης ἔπεται τῷ μὴ εἰς ἔργον δι' ἀσθένειαν προσελθόντι θυμῷ· καὶ γὰρ ὁ ἐπὶ τῷ στήθει καὶ τῇ κοιλίᾳ πορευόμενος, ὅταν μὲν ἔχει τὰς ποθητικὰς τῶν ἡδονῶν ὕλας ἐπὶ γαστέρα πορεύεται· ὅταν δὲ τούτων ἀπορῆ, βέπει ἐπὶ τὸ στήθος, ὅπου ὁ θυμὸς· οἱ γὰρ φιλήδονοι στερούμενοι τῶν ἡδονῶν ἐργίζονται καὶ πικραίνονται.

ΚΕΦΑΛ. ΝΓ'.

Ὅθεν ὁ μέγας Μωϋσῆς λόγιον ἐπιτίθεισι τῷ στήθει τοῦ ἱερέως διὰ συμβόλων παραδηλῶν, ὅτι δεῖ κενεμένως τὰς ὀρέξεις τοῦ θυμικοῦ πάθους ἡνιοχεῖν τῷ λογισμῷ· τὸ γὰρ λόγιον κρῖσεως λόγικόν ἐστι· καὶ οὗτος μὲν λόγῳ κρατεῖ τοῦ πάθους, ἀτελής ἐστίν· ὁ δὲ τέλειος Μωϋσῆς ὄλον ἀφαίρει τὸ θυμικόν· οὐ γὰρ

τὸ λόγιον φέρει, ἀλλ' αὐτὸ τὸ στηθύνιον ἀφαιρεῖ. Λα-
βῶν γάρ, φησί, τὸ στηθύνιον ἀφείλεν αὐτὸ ἐπίθεμα
ἐναντίον Κυρίου. Ἔτεροι δὲ εἰσιν οἱ μῆτε ὄλον
ἐκτεμόντες τὸν θυμὸν, μῆτε λίγη κρατοῦντες τοῦ πά-
θους, ἀλλὰ πόνῳ περιγεγόμενοι· οὗτοι δὲ εἰσιν οἱ τὸ
στηθύνιον σὺν τῷ βραχίονι ἀφαιροῦντες. Βραχίον
γὰρ πόνου καὶ ἐργασίας σημεῖόν ἐστιν. Ὁμοίως δὲ
καὶ τὸ ἐπὶ κοιλίας πορεύεσθαι τὴν ἡδονὴν ἀληθέστα-
τον ἔχει· σχεδὸν γὰρ τῶν ἡδονῶν αἰτία ἐστὶν αὕτη·
πληρωθείσης γὰρ γαστρὸς, ὀρέξεις καὶ τῶν ἄλλων
ἡδονῶν γίνονται σύντονοι· ἐνδεῶς δὲ ἐχούσης ἡρε-
μαίται, καὶ σταθερώτεροι μένουσι. Καὶ ἐνταῦθα δὲ
ἐστὶ διαφορὰ προκόπτου καὶ τελείου· Μωϋσῆς
μὲν γὰρ τελείως τὴν τῶν βρωμάτων ἡδονὴν ἀπορ-
βιπτόμενος, τὴν κοιλίαν καὶ τοὺς πόδας ἐπλυεν
ὑδασι· κοιλίαν μὲν τὴν ἡδονῆν, πόδας δὲ τὰς ἐπι-
βάσεις καὶ προκοπὰς αἰνιττόμενος. Ὁ δὲ προκό-
πτων τὰ ἐν τῇ κοιλίᾳ πλύνει, οὐ τὴν ὅλην κοιλίαν.
Καὶ τὸ, *κλυνηε* δὲ, καὶ τὸ, *κλυνοῦσι*, πολλὴν ἔχουσι
τὴν διαφορὰν· τὸ μὲν γὰρ ἐστὶ ἀκούσιον, τὸ δὲ ἐκ
προστάξεως περιγεγόμενον.

ΚΕΦΑΛ. ΝΖ'.

Ἀεὶ γὰρ τὸν μὲν τέλειον αὐτοκελεύσιπυ προθυμίᾳ
πρὸς τὰς κατ' ἀρετὴν κινεῖσθαι πράξεις, τὸν δὲ
προκόπτοντα πικραίνεισιν τοῦ ὑψηλοῦ πειθό-
μενον. Σφόδρα δὲ παρατετηρημένως τὸ μὲν στηθύ-
νιον ὄλον ἀφαιρεῖν, τὴν δὲ κοιλίαν οὐκ ἀφαιρεῖν,
πλύνειν δὲ· ὁ γὰρ σοφὸς ὄλον μὲν τὸν θυμὸν ἰσχύει
παρατήσασθαι καὶ ἀποκόψαι, τὴν δὲ κοιλίαν ἐκτε-
μεῖν ἀδυνατεῖ. Τοῖς γὰρ ἀναγκαίοις σιτοῖς ἢ φύσις
βιάζεται χρῆσθαι· καὶ τὸν ἐγκρατέστατον. Τῆς δὲ μὴ
στοιχησάσης τῷ ὀρθῷ καὶ μονίμῳ λόγῳ ψυχῆς, ἀλλὰ
ψυχικαῖς ἔθραϊται ἡδοναῖς, διὰ τοῦτο πῖμπραται ἡ
κοιλία, ἐπειδήπερ καὶ αἱ τοῦ σώματος ὑπερπλήθωσι
δεξίμενα, μένει διψαλὸς ἢ ἐπιθυμία, ἀκολουθεῖ δὲ
τὸ πρησθῆναι τὴν κοιλίαν διὰ τὸ πεσεῖν τὸν μηρόν·
ἀπονεῖ γὰρ ἡ διάνοια πρὸς τὴν καλῶν γένεσιν·
φλεγμαινούσης γὰρ τῆς γαστρὸς ἐκ τῆς τῶν βρωμά-
των πολυτελείας, καὶ τοὺς πνευματικῶς καραλύε-
ται τόνους· τοῦτους γὰρ διὰ τοῦ μηροῦ ὁ νομικὸς ἠνί-
ξατο λόγος. Οὐκοῦν ὁ μὲν φιλήδονος ἐπὶ κοιλίαν πο-
ρεύεται ὄλος ἐπὶ τὰς ἀπολαυστικὰς καταβρέουσας
ἡδονὰς· ὁ δὲ ἀρχόμενος τοῦ κατ' ἀρετὴν βίου, τὸ
στέαρ τῆς κοιλίας περιαιρεῖ, τὰς πιανούσας τὸ σῶ-
μα παραιτούμενος τροφάς. Καὶ ὁ μὲν προκόπτων, τὰ
ἐν τῇ κοιλίᾳ πλύνει, ὁ δὲ τέλειος ὅλην ἐκπλύνει τὴν
κοιλίαν, τὰ περιττὰ τῆς ἀναγκαίας χρείας παντελῶς
ἀπορβιπτόμενος.

ΚΕΦΑΛ. ΝΗ'.

Πάνυ δὲ προσφυῶς τῷ, « Ἐπὶ τῷ στήθει, καὶ τῇ
κοιλίᾳ, » πρόσκειται τὸ, « πορεύση. » Ἡ γὰρ ἡδονὴ
οὐ τῶν ἰσταμένων καὶ ἡρεμούντων, ἀλλὰ τῶν κινου-
μένων, καὶ ταραχῆς γεμότων ἐστὶ. Μᾶλλον δὲ πρὸ

* Levit. viii, 20. ἢ Ibid. ix, 14. ἢ Exod. xxix, 17 seqq. ἢ Gen. iii, 14.

A universum irascibile tollit, nec enim rationale fert,
sed ipsum pectusculum aufert: « Accipiens enim
(ait) pectusculum extulit, id coram Domino impo-
nens ». Alii vero sunt, qui nec excendant univer-
sum irascibile, neque dominantur passioni ratione,
verum labore superiores evadunt; hi autem sunt,
qui pectusculum cum brachio auferunt. Brachium
nempe laboris et operis signum est. Similiter au-
tem et in ventrem tendere voluptatem verissimum
est; ipse namque voluptatum fere causa est. Im-
pleto nimirum ventre et aliarum voluptatum vehe-
mentes fiunt appetitus; indigente vero quietæ et
stabiliores permanent. Atque hinc discrimen exstat
progredientis, et perfecti. Moyses enim perfecte vo-
luptatem eduliorum **65** abjiciens, ventrem, sive in-
testina, et pedes abluit aqua; per ventrem quidem
voluptatem, per pedes vero progressus et profectus
obscurè designans. Qui vero proficit, lavat quæ in
ventre, non universum ventrem. Et quod lavit
ille, et quod lavabunt isti, magnum habet discrimen:
illud enim voluntarium fuit; istud vero ex
præcepto perficitur.

CAPUT LVII.

Oportet namque, perfectum spontaneo animi
motu ad actiones secundum virtutem excitari;
proficientem vero exhortatione, obedientem adhor-
tationi gubernantis. Valde vero diligenterque pec-
tusculum totum auferre decet, ventrem autem non
tollere, lavare opus est: nam sapiens omnem
quidem iracundiam repudiare, atque delere valet;
ventrem vero excindere haud potest: necessariis
quippe alimentis natura uti cogit et temperantis-
simum. Anima vero non collineante ad rectam, et
unicam rationem, sed corrupta voluptatibus ani-
malibus, propterea eomburitur venter; quoniam
etsi corporis artus suscipientes seu receptacula
superimplentur, manet sitibundus appetitus, sub-
sequitur vero post ventrem exustum, ideo concidere
femur; torpet enim mens ad honestarum rerum
generationem ventre propter apparatus ciborum
delicatum inflammato, et dissolvuntur intentiones
spiritalis, has enim per femur sermo legis signifi-
cavit ænigmatice. Nonne igitur voluptatis amans
procedit in ventrem, defluensque totus præceps in de-
licias luxuriosas? Qui vero aggreditur vitam de-
gere secundum virtutem, circumtollit adipem ven-
tris, **66** recusans alimentata corpus impinguantia.
Et proficiens quidem, quæ in ventre sunt, lavat,
perfectus autem universum proluit ventrem, quæ
sunt supervacanea usui necessario penitus ab-
jiciens.

CAPUT LVIII.

Valde vero apposite additur: « Super pectus,
atque ventrem, gradieris ». Voluptas quippe non
constantium, et quiescentium, sed commotorum,
turbulentiaque refertorum est. Magis autem in his

gula conuascitur venerearum rerum motio. Unde natura passionum istarum ostendere volens societatem, quæ sub ventre sita sunt vocavit instrumenta substantialia, sive substantiæ in hærentia, e proximitate connexionem significans. Si enim passio debilitetur ista, ex egestate supra positi debilitatur; sin autem lasciuat, et promoveatur, inde vim habet superinsectam. Neque vero horum solummodo gula gubernatrix est, atque lactatrix, sed et rerum omnium honestarum expultrix. Illa quippe imperante, et principatum invadente, cadere, depellique res honestæ consuevere, continentia, temperantia, fortitudo, patientia, et reliquæ virtutes omnes. Nam id obscure Jeremias declaravit dicens, quod destruxit per gyrum muros Jerusalem princeps coquorum Babyloniorum ¹⁰; appellans gula passionem principem coquorum. Sicut enim princeps coquorum omne studium adhibet, ut ventri famuletur, et artes excogitat mille, fabricans voluptates: ita et gula omnem admovet machinam subserviens voluptati adversus famem; tollit vero, **67** affigitque solo virtutum firmitatem varietas eduliorum.

CAPUT LIX.

Virtutis enim pulchre jam constabilitæ, expugnatrices machinæ, et tormenta sunt condimenta, et compositiones ciborum, quæ ipsius stabilitatem et firmitatem concutiunt, atque disjiciunt. Uti vero superabundantia virtutum exterminatrix est, ita rursus parcimonia dissolvere solet malitiæ munitiones. Quemadmodum enim murum Jerusalem animæ pacificæ destruxit princeps coquorum arte obsoniorum apparatrice carnis ad voluptates distringens: sic et lanx panis hordeaci Israelitarum convoluta, Madianitarum disjecit tabernacula ¹¹. Volutus enim victus parabilis, et proficiens, ut plurimum, affectus impudicitæ dissolvit. Madianitæ quippe figuram passionum impudicitæ præferunt. Ipsi etenim sunt, qui prostibula inducentes in Israel, multitudinem plurimam deceperunt juvenum. Dixit vero Scriptura valde eleganter, tabernacula habere Madianitas, murum autem Jerusalem. Quæcunque nempe virtutem circumplectuntur, firma sunt, atque stabilia; quæ autem vitium continent, species **D** tantum apparent.

CAPUT LX.

Ideo sancti fugerunt urbes, et congressus multorum aversati sunt, pestilentia morbo magis exitialem corruptorum hominum convictum scientes. Idcirco nihil assumentes, **68** dimiserunt possessiones inculatas, renuentes eam, quæ provenit ex illis animi distractionem. Eam ob rem Elias derelinquens Judæam, incolebat Carmelium montem desertum, et feris refertum, et præter arbores ad nutrimenti solamen nihil habens; contentus enim

A τούτων γαστριμαργία συγγενέστερον ἢ τῶν ἀφροδισίων κινήσις· παρ' ὧν καὶ ἡ φύσις τὴν οἰκειότητα τούτων δεῖξαι βουλομένη τῶν παθῶν, ὑπογαστρία τὰ συνουσιαστικά κέκληκεν ὄργανα, ἐκ τῆς ἐγγύτητος τὴν ἀγχιεταίαν σημαίνουσα. Ἄν τε γὰρ ἀσθενῆ τοῦτο τὸ πάθος, ἐκ τῆς τοῦ ὑπερκειμένου ἐνδελίας ἀσθενεῖ, ἂν τε σφριγᾷ, καὶ διαεκκίνηται, ἐκεῖθεν ἐπιχορηγούμενη ἔχει τὴν δύναμιν. Οὐ μόνον δὲ τούτων ἡ γαστριμαργία ἐστὶ τροφῆς καὶ τιθηνῆς, ἀλλὰ καὶ πάντων καθαιρετικῆ τῶν καλῶν. Κρατούσης γὰρ ταύτης, καὶ τὴν ἀρχὴν ἀνημμένης, πίπτειν καὶ καθαιρεῖσθαι τὰ καλὰ πέφυκεν, ἐγκράτεια, σωφροσύνη, ἀνδρεία, καρτερία, καὶ αἱ λοιπαὶ πάσαι ἀρεταί. Τοῦτο γὰρ αἰνιγματωδῶς Ἰερεμίας ἐδήλωσεν εἰπὼν, ὅτι καθεῖλε κύκλῳ τὸ τεῖχος Ἱερουσαλήμ ὁ ἀρχιμάγειρος τῶν Βαβυλωνίων, τὸ τῆς γαστριμαργίας πάθος ἀρχιμάγειρον προσεῖπὼν. Ὡς γὰρ ὁ ἀρχιμάγειρος πᾶσαν ἔχων σπουδὴν γαστέρα θεραπεύσαι, καὶ τέχνας ἐπινοεῖ μυριάς, ἡδονὰς δημιουργῶν· οὕτως ἡ γαστριμαργία πᾶσαν κινεῖ μηχανὴν ὑπηρετοῦσα τῇ κατὰ τὸν λιμὴν ἡδονῇ, καθαιρεῖ δὲ, καὶ ἰδαίρει τὴν ὀχυρότητα τῶν ἀρετῶν ἢ τῶν βρωμάτων ποιικιλία

ΚΕΦΑΛ. ΝΘ.

Τὰ γὰρ ἡδύσματα, καὶ παραρτύματα τῆς ἡδῆ καλῶς ἐστηριγμένης ἀρετῆς ἐλεπόλει γίνεται καὶ μηχανήματα, τὸ πάγιον αὐτῆς, καὶ βέβαιον διασεύοντα καὶ καταβάλλοντα. Ὡς δὲ ἡ πολυτέλεια καθαιρετικῆ τῶν ἀρετῶν ἐστὶ, οὕτως πάλιν ἡ εὐτέλεια τὰ τῆς κακίας καταλύειν ὀχυρώματα πέφυκεν. Ὅσπερ γὰρ **C** τὸ τεῖχος Ἱερουσαλήμ τῆς εἰρηνικῆς ψυχῆς ὁ τῶν Βαβυλωνίων καθεῖλεν ἀρχιμάγειρος πρὸς τὰς ἡδονὰς τῆς σαρκὸς τῇ ὑφαρτυτικῇ προσαναβρόχης τέχνῃ· οὕτω καὶ μαγὶς ἀρετοῦ κριθίνου τῶν Ἰσραηλιτῶν κυλιόμενη τὰς σκηνὰς κατέβαλε τῶν Μαδιανιτῶν. Ἡ γὰρ εὐτέλης διαίτα κυλιόμενη, καὶ προκόπτουσα ἐπὶ πολὺ καταλύει τὰ τῆς πορνείας παθήματα. Μαδιανίται γὰρ τῶν τῆς πορνείας παθῶν φέρουσι σύμβολον. Οὗτοι γὰρ εἰσι οἱ τὰς πορνείας ἐπαγαγόντες τῷ Ἰσραὴλ, καὶ πολὺ πλῆθος ἀπατήσαντες τῶν νέων. Πάνου δὲ προσφῶς σκηνὰς εἶπε μὲν ἡ Γραφή τοὺς Μαδιανίτας ἔχειν, τεῖχος δὲ τὴν Ἱερουσαλήμ· πάντα γὰρ τὰ περιέχοντα τὴν ἀρετὴν ἐρηρειασμένα ἐστὶ, καὶ βέβαια· τὰ δὲ τὴν κακίαν συνέχοντα, σχῆμά ἐστι καὶ σκηνή, φαντασίας οὐδὲν διαφέροντα.

ΚΕΦΑΛ. Ξ.

Διὰ τοῦτο τὰς πόλεις ἐφυγον οἱ ἄγιοι, καὶ τὰς συντυχίας ἐξετρέποντο τῶν πολλῶν, μᾶλλον δὲ λοιμικῆς νόσου φοροποιοὶν εἰδότες τὴν τῶν διεφθαρμένων ἀνθρώπων συνδιαίτησιν. Διὰ τοῦτο μηδὲν λαβόντες, μηλοδότους τὰς κτήσεις ἤφιεσαν, τὸν ἐκ τούτων περισπασμὸν παραιτούμενοι. Διὰ τοῦτο ὁ Ἥλιος καταλιπὼν τὴν Ἰουδαίαν ὤκει τὸ Καρμὴλιον ὄρος Ἐρημον, καὶ θηρίων πεπληρωμένον, καὶ πλὴν δένδρων εἰς παραμύθιον τροφῆς ἔχων οὐδέν· ἤρκετο γὰρ τοῖς

¹⁰ Jerem. LII, 14. ¹¹ Judic. VII, 18.

ἀκροβρότοις, τούτοις τὴν ἀνάγκην τῆς χρείας πληρο-
φορῶν. Ὁ δὲ Ἐλισσαῖος ὁμοίως τὴν αὐτὴν εἶχε δι-
αγωγὴν μετὰ τῶν ἄλλων καλῶν καὶ τὸ ταῖς ἐρήμοις
ἐμφιλοχωρεῖν παρὰ τοῦ διδασκάλου διαδεξάμενος.
Καὶ ὁ Ἰωάννης μὲν τὴν ἔρημον οἰκῶν τοῦ Ἰορδάνου,
ἀκρίδας ἤσθιε, καὶ μέλι ἄγριον, δεικνύς τοῖς πολλοῖς
τὸ ἀταλαίπωρον τῆς πρὸς ζωὴν χρείας τοῦ σώμα-
τος, καὶ ὀνειδίζων αὐτοῖς τὴν πεφορισμένην ἀπό-
λαυσιν. Τάχα δὲ καὶ καθολικῶς τοιοῦτον ὁ Μωϋσῆς
τίθησι νόμον περὶ τοῦ μάννα τοῖς Ἰσραηλῆταις παρ-
αγγέλλων τὸ τῆς ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἄγειν, μόνον ἐφ-
ἡμέρον κακρὶμένως κελεύων εἶναι τὸν ἀνθρώπινον
βίον, οὐκ ἐμπάρασκευον, πρὲπειν ἠγούμενος τοῦτο
λογικῆ φύσει, τὸ ἀρκεσθέντα τοῖς παρατυχοῦσι, τῶν
λοιπῶν ταμίαν εἶναι τὸν Χριστὸν, ἢ πρόνοιαν ποιού-
μενος τῶν ἐμπροσθεν, τῷ δὲ δοκεῖν ἀπιστεῖν τῇ τοῦ
Θεοῦ χάριτι, ὡς μὴ πάντοτε ὀμβροῦση τοῖς ἀνθρώ-
ποις τὰς ἀενάους δωρεάς.

ΚΕΦΑΛ. ΣΑ'.

Καὶ συλλήθδην εἰπεῖν, διὰ τοῦτο πάντες οἱ ἄγιοι,
ἧν οὐκ ἦν ἄξιος ὁ κόσμος, κατέλιπον τὴν οἰκουμένην
ἐν ἐρημίαις πλανώμενοι, καὶ θρεσι, καὶ σπηλαίοις,
καὶ ταῖς ὄποις τῆς γῆς, καὶ περιτῆλθον, ἐν μηλω-
ταῖς, ἐν αἰγείοις δέρμασιν ὑστερούμενοι, θλιδόμενοι,
κακουργούμενοι, τὰς μὲν χειροθήβεις τῶν ἀνθρώπων
ἀποδιδράσκοντες κακίας, καὶ τῶν κατὰ τὰς πόλεις
πλημμυρούτων ἀλλοκότων πραγμάτων, ὡς ἂν μὴ τῇ
βύμῃ τῆς φορᾶς, καθάπερ ὑπὸ χειμάρρου βίας εἰς
τὴν τῶν πολλῶν παρενεχθῶσιν ἀδιάφορον ἀνάχυσιν
χαίροντες δὲ τῇ μετὰ τῶν θηρίων διαγωγῇ, καὶ τὴν
ἐκ τούτων βλάβην ἐλάττωσα τῆς ἐκ τῶν ἀνθρώπων
κρίνοντες, μᾶλλον δὲ ἀνθρώπους μὲν ὡς ἐπιβούλους
φεύγοντες, θαρρόντες δὲ τοῖς θηρίοις ὡς φίλοις ὅ-
τε γὰρ διδάσκει κακίαν ἐκείνα, καὶ τὴν ἀρετὴν τέθη-
πε, καὶ τιμᾶ. Οὕτω γούν τὸν Δανιὴλ ἀπώλεσαν μὲν
ὡς ἐδόκουν οἱ ἄνθρωποι, περιέσσωσαν δὲ λέοντες, τὸν
ἐκ βασιλείας ἀδίκως κατακριθέντα αὐτοὶ φυλάξαν-
τες, καὶ δικαιοσύνην τοῖς ἀνθρώποις παραδραβευ-
θεισαν, τὴν ὀρθὴν περὶ τοῦ ἀδίκως κατακριθέντος
κρίσιν ἀνακηρύξαντες· καὶ γέγονεν ἡ ἀρετὴ τοῦ ἀν-
δρὸς τοῖς μὲν ἀνθρώποις φθόγου καὶ ἐριδος ὑπό-
θεσις, τοῖς δὲ θηρίοις αἰδοῦς καὶ τιμῆς ἀφορμῆ,
ἔσοις οὖν ὁ τῆς βελτιώσεως ἔρωσ ἐνέσπαρται!

ΚΕΦΑΛ. ΣΒ'

Ζηλώσωμεν τὰς τῶν ἁγίων ἀρετὰς, καὶ τῆς δου-
λείας τῶν τοῦ σώματος ἐπιταγμάτων ἀποστάντες,
ἐλευθερίαν μεταδιώξωμεν, καὶ τὸν ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ
ἀφεθέντα ἐν ἐρήμῃ ἄγριον ὄνον, καὶ μέμψιν
φορολόγου οὐκ ἀκούοντα, καὶ καταγελῶντα πολυ-
σχλίας πόλεως. Κἂν μέχρι τοῦ νῦν ἀχθοφορεῖν παρ-
εσκεύασαμεν, πάθειν αὐτὸν κακίας ὑποκεύσαντες,
ἀλλὰ γούν λύσωμεν τῶν δεσμῶν, κἂν ἀντιλέγωσιν οἱ
μη φύσει κύριοι, ἀλλ' ἐκ συνηθείας τὴν δεσποτείαν
ἐπιτιθησάμενοι, πάντως ἀκούοντες, εἰ ἀκούσειεν, μὴ
γλυπτῆ μόνον, καὶ ψιλλῇ φωνῇ, ἀλλὰ διαθέσει λεγόν-

¹² III Reg. xviii, 42. ¹³ IV Reg. ii, 25. ¹⁴ Matth. iii, 4 seqq. ¹⁵ Exod. xvi, 14 seqq. ¹⁶ Hebr. xi, 36-40. ¹⁷ Dan. xiv, 23 seqq. ¹⁸ Joh xxxix, 5-8.

A erat summitatibus arborum, hisce necessitatem
explens indigentiae ¹². Eliszeus autem similiter hu-
jusmodi vivendi modum sectatus est, aliis cum
rebus præclaris, et locum desertum prædiligeudo,
in secessu successit magistro suo ¹³. Et Joannes
quidem habitans in solitudine Jordanis locustas
comedeat, et mel silvestre, ostentans multis non
difficilem paratu ad vitam corporis sustentationem, et
ipsis exprobrans oerosam delectationem ¹⁴. Forte
vero et universim hujusmodi legem ponit Moyses cir-
ca manna, Israelitis prænuntians illud de die in diem
legere, solummodo quotidianum judicose jubens
esse victum humanum, non ante præparatum ¹⁵:
decere arbitratus hoc unum, naturam rationalem
contentam esse obviis, cæterorum promum con-
dum fore Christum. At providens antea ista, vide-
tur diffidere Dei gratiæ, quasi non undique per-
pluente in homines perennia dona.

CAPUT LXI.

Utque summatim dicam, ideo sancti omnes, qui-
bus dignus non erat mundus, dereliquerunt ter-
ram habitatam, in solitudinibus errantes, et moun-
tibus, et speluncis, et foraminibus terræ, et per-
transierunt in melotis et pellibus caprinis, destituti,
atriti, male habiti, vitia hominum inolita refu-
gientes, ⁶⁹ et exundantia negotia aliena, quæ
circa urbes sunt, ut ne impetu cursus delati,
quemadmodum a torrentis violentia, in mul-
torum indiscretam confusionem prætervehere-
rentur. gaudentes autem ferarum conversatione,
et eam, quam possent ab ipsis accipere noxam,
minorem ea, quam homines inferrent, judicantes,
magis quidem fugiendo homines velut insidiatores,
belluis vero ut amicis audenter fidendo; nec enim
illæ malitiam docent, et virtutem admiratæ sunt,
et colunt ¹⁶. Sic ergo Daniele perdidit quid-
dem (ut videbantur) homines, servaverunt vero
leones, injuste condemnatum ex invidia custodien-
tes ipsi; et cum justitiam homines defraudassent,
ipsi rectum de injuste condemnato judicium denuo
pronuntiarunt ¹⁷: et fuit virtus viri hominibus
quidem invidiæ, contentionisque materies, belluis
vero reverentiæ atque honoris incitamentum.
Quantis igitur insitus fuit amor mellioris profec-
tus!

CAPUT LXII.

Æmulemur sanctorum virtutes, et desciscentes
a servitute corporeorum imperiorum, libertatem
consequamur, et ab orbis Conditore dimissum in
solitudine asinum silvestrem, nec audientem ejus,
qui tributum exigit, querelam, urbisque tumultus
deridentem ¹⁷. Et si hucusque effecimus ut onera
portaret, ipsum passionibus vitiorum subjugantes;
at nunc vincula tandem ergo solvamus: contra-
dicant licet qui non domini ex natura, sed ex
consuetudine dominium usurparunt, omnino au-
dientes, si audiant, nos non lingua solum, **70**

et nuda voce, verum ex mandato dicentes, « quod Dominus his opus habet ¹⁴. » Statim dimittent illum, ut apostolicis exornatus indumentis vehiculum flat Verbi, aut in antiquam possessionem Verbi resolutus, retro quaerat viriditatem omnem, hoc est secutus eos, qui sugunt divinam Scripturam, deducatur dictis ejus in vitam incomprehensibilem, et plurimum cibum, simulque delectationem decerpens. Conquirendum vero et quomodo quaerit omnem viriditatem in solitudine a Deo dimissus silvester asinus, pro habitaculo habens solitudinem ipsam, et pro tentorio salsuginem: cum salsugo, atque solitudo ad herbae generationem, ut plurimum, non valde sint aptæ; nisi quis dicat, quod qui passiones deservit, idemque existit ad quaerendam divinis in sermonibus contemplationem, posteaquam depulit humorem passionum.

CAPUT LXIII.

Derelinquamus ergo negotia saecularia et ad animæ bona reclinemur. Quandiu puerilibus adhaeremus ludiciis, nullatenus resumentes virilem prudentiam? Quandiu debilius omnino infantibus operamur, neque ab his ad progressum majorum manducti? Illi namque mutantes aetatem, quas habent ad ludicra dispositiones commutant, et facile, quam habebant ad materias propensionem dimittunt. Nuces etenim ipsis forsitan, et ossiculi, et globi sunt pueritiæ materia, illisque afficiuntur, donec prudentiam perfectam sunt assecuti; honori dicentes illa præparare. Sin vero quis progressus **71** evadat in virum, abjicit illa, et negotiis multo incumbit cum studio. Nos vero permansimus assidui in infantia, quæ puerilia, et delectore digna sunt demirati, nolumusque meliorum rerum curam vel attingere, et recipere ratiocinationem, quæ viros deceat; verum illam deserentes in terrenis ludimus deliciis quasi nucibus; risum præbentes illis, qui naturam insequendo res dijudicant. Uti enim turpe est videre virum ætatis perfectæ in cinere consistentem, et in pulvere puerilia depingentem oblectamenta; sic turpe, atque turpius longe, illos, qui ad fruitionem æternorum honorum allaborant, in terrenarum rerum cinere voluntas aspicere, qui dedecorant professionis perfectionem ineptia earum, quibus student, rerum. Ac hujus quidem causa rei nobis, ut videtur, ea est, quod nullas majores res concipimus mente esse, quam eas, quas oculis usurpamus; nec e comparatione vilitatis præsentium, dignoscimus eminentiam bonorum, quæ illi sunt, et perstricti circumquaque fulgore, sub eorum, quæ hic videntur bona, quæque in pretio habentur, claritudine detinemur, et hisce cupiditatem nostram illigamus. Semper enim meliorum in absentia,

των ἡμῶν, « ὅτι ὁ Κύριος αὐτοῦ χρεῖαν ἔχει. » Εὐθέως ἀποστελοῦσιν αὐτόν, ἵνα κατακοσμηθεῖς τοῖς ἀποστολικοῖς ἱματίοις, δῆγμα τοῦ Λόγου γένηται, ἢ εἰς τὴν ἀρχαίαν τοῦ Λόγου ἀπολυθεὶς νομῆν, ὅπως παντὸς χλωροῦ ζητῆ, ὅπερ ἐστὶ τοῖς τεθηλωσὶ τῆς θείας Γραφῆς ἐπόμηνος ῥητοῖς, ὀδηγεῖσθαι εἰς ἀνεπιληπτον βίον, καὶ τροφὴν ὁμοῦ, καὶ τέρψιν καρπούμενος πολλήν. Ἄμα δὲ καὶ ζητητέον, πῶς ὅπισθω παντὸς χλωροῦ ζητεῖ ὁ ἐν ἐρήμῳ ἀφθεθεῖς παρὰ τοῦ Θεοῦ ἄγριος βνος, τὴν δίκαιαν ἔχων ἔρημον, καὶ τὴ σκῆνωμα ἀλμυρίδας· τῆς ἀλμυρίδος, καὶ τῆς ἐρήμου, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, οὐ πάνυ πρὸς πῶς γίνεται οὐσης ἐπιτηδεῖου. Εἰ μὴ, ἄρα τις εἴποι, τὸν ἔρημον παθῶν ἱκανὸν εἶναι ζητεῖν τὴν ἐν τοῖς θεοῖς λόγους θεωρεῖν, μετὰ τὸ ἐξα[να]λωθῆναι τὴν τῶν παθῶν ὕγρασιαν.

ΚΕΦΑΛΑ ΕΓ'.

Καταλιπόμεν τὰ βιωτικὰ πράγματα, καὶ πρὸς τὰ τῆς ψυχῆς ἀνανεούσωμεν ἀγαθὰ. Ἔως πότε τοῖς παιδικοῖς ἀθύρμασι παραμένομεν, ἀνδρεῖον οὐδέποτε ἀναλαμβάνοντες φρόνημα; Ἔως πότε τῶν κομιδῆ νηπίων ἀσθενέστερον πράττομεν, οὐδὲ παρ' ἐκείνων εἰς προκοπὴν τῶν μεζύων χειραγωγούμενοι; Ἐκείνοι γὰρ ἡλικίας ἀμείβοντες, καὶ τὰς πρὸς; τὰ παιγνια καταστάσεις ἀμείβουσι, καὶ τὴν πρὸς τὰς ὕλας εὐχερῶς ἀφίθισι προσπάθειαν. Κάρυα γὰρ αὐτοῖς; τυχόν, καὶ ἀστράγαλοι, καὶ σφαῖραι τῆς παιδείας ἐστὶν ὕλη, καὶ τούτοις προσπεπύθασι, μέχρις ἂν τὴ ἀτελεῆ τῆς φρονήσεως ἔχωσι, τίμια νομίζουσι ταῦτα παρασκευάζειν. Ἐὰν δὲ προκόψας τις γένηται ἀνὴρ, ἐρριψεν ἐκεῖνα, καὶ τῶν πραγμάτων μετὰ πολλῆς ἀντιέχεται σπουδῆς. Ἡμεῖς δὲ ἐναπεμείναμεν τῇ νηπιότητι, τὰ παιδιὰ, καὶ χλευσὶ ἀξία θεαυμακίτης, καὶ τὸ τῆς τῶν κρειττόνων ἔψασθαι φροντίδος οὐ θέλομεν, καὶ ἀναλαβεῖν λογισμὸν ἀνδράσι πρίποντα· ἀλλὰ τοῦτον καταλιπόντες, ἐν ταῖς γῆναις καρυτίζομεν πράξεις, γέλωτα παρέχοντες τοῖς ἀκολουθεῖν φύσεως τὰ πράγματα κρίνουσιν. Ὡς γὰρ αἰσχρὸν ἀνδρα τέλειον ἰδεῖν ἐν τέφρᾳ καθεζόμενον, καὶ ἐν τῇ κονίᾳ παιδικᾷ τέρψει διαγράφοντα· οὕτως αἰσχρὸν, καὶ πολλῶ αἰσχρότερον, τοὺς τὴν ἀπόλαυσιν τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν πραγματευομένους ἐν τῇ τῶν γῆναιων τέφρᾳ κυλινδομένους ὄρᾶν, καὶ τῇ τῶν ἐπιτηδεουμένων ἀνοικεῖσθαι αἰσχρότητα τοῦ ἐπαγγέλματος τὴν τελειότητα. Τοῦτου δὲ ἡμῖν αἴτιον, ὡς εἶκοι, τὸ μηδὲν τῶν ὀρωμένων ἐννοῆσαι μεζύων, μηδὲ ἐκ παραθέσεως τῆς τῶν παρόντων εὐτελείας, τὴν ὑπεροχὴν γνωρίσαι τῶν ἐκεῖ ἀγαθῶν, καὶ περιαιγιασθέντας ὑπὲρ τῆς τῶν ἐνθάδε δοκούτων ἀγαθῶν τιμῶν λαμπρότητος κατασεθῆναι, καὶ τούτοις προσδῆραι τὴν ἐπιθυμίαν. Ἄει γὰρ τῇ ἀπουσίᾳ τῶν κρειττόνων τιμᾶται τὰ χειρόνα, τὴν ἐκεῖνων κληρονομοῦντα τάξι. Ὡς εἰ γε ἤμεν ἔχοντες περὶ τῶν μελλόντων ὕψη-

¹⁴ Matth. xxi, 3,

λοτέραν ἔνοιαν, οὐκ ἂν τοῦτοι; προσκεχηγότες δι-
εταλοῦμεν.

ΚΕΦΑΛ. ΕΔ'.

Ἀρξώμεθα τοιγαροῦν ἀναχωρεῖν τῶν παρόντων
καταφρονήσωμεν κτημάτων, καὶ χρημάτων, καὶ
πάντων τῶν βαπτίζοντων τὸν λογισμὸν, καὶ ὑποβρύ-
χιον καταφρόνων αὐτόν· ἀποβρίψωμεν τὸ φορτίον,
ἵνα μικρὸν ἀνανεύσῃ τὸ πλοῖον· ἐκβάλλωμεν χειμαζό-
μενοι καὶ τῶν σκευῶν τὰ πολλὰ, ἵνα ὁ κυβερνήτης
νοῦς μετὰ τῶν ἐμπλεόντων διασωθῆναι δυναθῆ
λογισ-
μῶν. Εἰ γὰρ οἱ ἐν θαλάτῃ πλέοντες χειμαζόμενοι
καταφρονοῦσι τῆς ἑαυτῶν ἐμπορίας καὶ τὸν φόρτον
αὐτόχειρες ἐς τὴν θάλασσαν βίπτουσι, δευτέραν τῆς
ζωῆς τὴν ὑπαρξίν προκρίνοντες, ἵνα μὴ ὑπεραντλον
ᾖ τὸ πλοῖον κινδυνεύσῃ τῷ βάρει τοῦ φόρτου κατα-
δυόμενον, κουφίζουσι τοῦτο τὰ τίμια τῶν κειμηλίων,
ἴσως κατὰ τοῦ βυθοῦ ἀκοντίζοντες· διατί μὴ καὶ
ἡμεῖς διὰ τὴν κρείττονα ζωὴν καταφρονοῦμεν τῶν
καθελκόντων εἰς βυθὸν τὴν ψυχὴν; Διὰ τί μὴ δύνα-
ται φόβος Θεοῦ, ὅσον θαλάσσης δύναται φόβος; Ἐξε-
νοὶ τῆς προσκαιροῦ ζωῆς ἐπιθυμοῦντες, τὴν τῶν
ἀγαγίμων ζημίαν οὐ μέγα κρίνουσιν, ἡμεῖς δὲ τῆς
αἰδίου ζωῆς ἀντιποιεῖσθαι λέγοντες, οὐδὲ τοῦ τυχόν-
τος καταφρονοῦμεν, ἀλλ' αἰρούμεθα μᾶλλον τῷ φόρ-
τῳ συναπολέσθαι, ἢ σωθῆναι ἐκείνων ἀποστερούμε-
νοι. Ἀποδυσώμεθα οὖν, παρακαλῶ, πάντα· γυμνός
γὰρ ἔστηκεν ὁ ἀντίπαλος· μὴ γὰρ οἱ ἀθλοῦντες ἐν-
δεδυμένοι ἀθλοῦσι; γυμνοὺς αὐτοὺς εἰς τὸ στάδιον ὁ
ἀθλητικὸς εἰσάγει νόμος. Κἂν θάλπος ἦ, κἂν κρυ-
μδς, οὕτως εἰσέρχονται, τὰς ἐσθῆτας ἔξω καταλιπόν-
τες. Εἰ δὲ τις αὐτῶν παραιτήσεται τὴν γύμνωσιν,
καὶ τὸν ἀγῶνα παρητήσαστο. Ἡμεῖς δὲ ἀθλεῖν ἐπαγ-
γελλόμενοι, καὶ πρὸς ἀντιπάλους πολὺ τῶν αἰσθητικῶς
ἀγωνιζομένων ἐντρεχεστέρους ἔχοντες μάχην, οὐ
μόνον οὐκ ἀποδυσώμεθα, ἀλλὰ καὶ μυρία κατὰ τῶν
ἠμῶν φορτία φέροντες ἐπιχειροῦμεν ἀθλεῖν, πολ-
λά; τοῖς ἀντιπάλοις καθ' ἑαυτῶν παρέχοντες λα-
δίς.

ΚΕΦΑΛ. ΕΕ'.

Πῶς γὰρ πικτεῦσαι πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονη-
ρίας ὁ κτημάτων ἀντιποιούμενος, πάντοθεν εὐχερῶς
κονδολιζόμενος; Πῶς δὲ τῷ τῆς φιλαργυρίας παλαι-
σει πνεύματι ὁ περικεχωσμένος τοῖς χρήμασι; Πῶς
δὲ δραμεῖται πρὸς τοὺς πάσης μερίμνης γυμνοὺς
δαίμονας ὁ μυρίαίς φροντίσιν ἐνδεδυμένος; τῆς θείας
Γραφῆς λεγούσης· «Ὁ γυμνός διώζεται ἐν ἐκείνῃ
τῇ ἡμέρᾳ» ὁ γυμνός, οὐχ ὁ κεντῶνας πολυβράβου-
τος τῶν βιωτικῶν πραγμάτων φροντίδος ἐνδεδυμέ-
νος· ὁ γυμνός, οὐχ ὁ χρημάτων καὶ κτημάτων πολυ-
θλοῖς πρὸς τὸν δρόμον ἐμποδιζόμενον λογισμοῖς· δυσ-
άλωτος γὰρ, ἢ καὶ ἀνάλωτος τοῖς ἐπιβουλεύουσιν ἐστὶν
ὁ γυμνός. Ὡς εἶπε ἦν ὁ μέγας Ἰωσήφ γυμνός, οὐκ ἂν
εὔρεν ὧν ἐπιλάθεται ἡ Αἴγυπτος. Φησὶ γὰρ τὸ θεῶν
λόγιον, ὅτι ἐπελάβετο τῶν ἱματίων αὐτοῦ λέγουσα,

¹⁹ Ephes. vi, 12. ²⁰ Amos ii, 16.

A pluris aestimantur deteriora, illorum ordinem velut
hæreditario jure sortita. Quod si de futuris excel-
sioiem cogitationem iniremus, neutiquam inhiantes
istis persisteremus.

CAPUT LXIV.

Incipiamus igitur a præsentibus secedere; de-
spiciamus possessiones, et pecunias, et omnia quæ
ratiocinationem immergunt, eamque deorsum fe-
runt frementem; **72** abjiciamus onus, ut navigium
parumper reflectatur sursum; et vexati tempe-
state multa vasa projiciamus, ut gubernatrix mens
cum navigantibus ratiocinationibus conservari
possit. Si namque navigantes in mari procella ja-
ctati despiciunt proprias suas merces, et onera
suis manibus in mare projiciunt, judicantes esse
opes vita posteriores habendas, ut ne navis impar
ferendo periclitetur ob gravitate oneris vergens
in profundum, exinaniant eam, pretiosiores sup-
pellectilem æque in abyssum jaculantes: cur non
etiam nos propter meliorem vitam contemnemus
ea, quæ animam trahunt in abyssum? Cur non
potest metus Dei, quantum potest maris timor?
Illi vitæ cupidi temporaneæ non magni faciunt de-
trimentum eorum, quæ vehunt; nos vero dicen-
tes nos contendere, ut assequamur æternam vitam,
neque vel fortuitum spernimus, sed eligimus potius
cum onere simul perire, quam salvos evadere
illis rebus privati. Exuamus igitur (hortor vos)
omnia; nudus est enim adversarius: neque cer-
tantes vestiti pugnant: nudos ipsos in stadium et
arenam lex athletica inducit. Etsi sit æstus, quam-
vis sit frigus, sic ingrediuntur, vestimenta foras
derelinquentes. Si autem aliquis ipsorum recu-
set denudari, detrectet et certamen. Nos vero
jussi certare, et contra adversarios multo velocius
quam hi, qui sensibiliber certant, decurrentes,
non solum nos non exuimus, sed onera mille super
humeros gestantes conabimur pugnare, pluri-
mas adversariis in nos ipsos præbendo prehensio-
nes?

73 CAPUT LXV.

Quomodo etenim pugnabit contra spiritualia ne-
quitiæ ¹⁹, qui affectat possessiones, facile pugnis un-
dequaque contusus? Quomodo vero spiritui avari-
tiæ obluetabitur, qui circumobruitur pecuniis?
Qua ratione curret adversus nudos ab omni sollici-
tudine dæmonas, qui mille curis circumvestitur?
dicente Scriptura divina: «Nudus in illa die insequetur
²⁰.» Nudus non qui consutos multipliciter
centones sæcularium negotiorum curæ indutus; nu-
dus non qui pecuniarum, et possessionum multi-
plices materiæ cogitationibus ad currendum impe-
ditus; captus enim est difficilis, aut etiam inexpugnabilis
insidiantibus nudus. Ita siquidem fuisse
magnus Joseph audus; nequaquam Ægyptia inven-
nisset, per quæ apprehenderet. Divinum quippe fa-

tur eloquium, quod apprehenderit ejus vestimenta, A dicens : « Dormi mecum ¹¹. » Vestimenta nempe sunt corporeæ res, per quas tenens attrahit voluptas; et illas affectantem necesse est circumtrahi pugnantem cum auferentibus illa. Sic igitur pudicitia athleta, simul atque vidit, etiam ex usu necessario corporis tractum se per vim ad voluptatem copulæ, et conjunctionem, et ediscens quod nudum conversari oportebat cum domina, quæ eum tenendo cogere vi poterat, derelictis vestimentis aufugit, et exiit foras; quemadmodum in paradiso virtute nudus circumambulans ad imitationem protoplasti, qui minus præcipuum a Deo accipiens nuditatem, habuit, donec per **74** inobedientiam ad indigentiam vestimentorum devenit: quandiu namque decertavit contra adversarios, ut Dei jussa solveret, consulente, nudus quasi pugil in pedato, seu gradu stetit, victus vero, et extra certamen eductus, congrue fuit amictus, nuditatem deponens cum habitu athletico.

CAP. LXVI.

Propterea Proverbiorum auctor alloquens unctorem dicit : « Aufer ipsius vestimentum, prodiit enim ¹². » Siquidem quousque erat extra stadium, bene vestimentis utebatur, ut et alii non decertantes, fortitudinemque ad certandum indumentorum vestituris occultans : posteaquam autem processit ad certamen, aufer vestimentum ipsius. Nudum quippe oportet decertare; imo potius neque solummodo nudum, sed et unctum. Nam qui nudatur C certator, adversario efficitur minime prehensibilis; is vero, qui ungitur oleo, si quando prehensus fuerit, elabitur facile; oleum quippe a prehensione expedit. Ideo adversarii contendunt terram inspergere adversariis, ut olei lavitatem pulvere exasperantes, ipsos captu faciles ad prehensiones præsent. Quod autem est ibi pulvis, hoc nostro in certamine terrena sunt negotia; et quod ibi est oleum, istic est vacatio a sollicitudinibus. Et sicut ibi unctus facile solvit eos, qui ab ipsis vocitantur, nexus; si vero pulverem susceperit, ægre effugit manum colluctantis : ita istic, qui nullis premitur curis, a diabolo difficulter apprehenditur; at qui curis æger est, et sollicitudinibus, quasi pulvere quodam exasperans lævorem mentis, magna **75** cum difficultate illius e manu exit.

CAPUT LXVII.

Perfectæ animæ est esse sine cura, impiæ vero sollicitudinibus conteri; de perfecta quippe anima dicitur, quod est liliū in medio spinarum ¹³. Hoc autem eam multas inter curas sine sollicitudine degentem demonstrat. Liliū enim et in Evangelio significat animam sollicitudine carentem. Nec enim (ait) laborat, neque net, et majore gloria, quam Salomon, circumdatur ¹⁴. De his vero, qui multa cura circa corporeas res premuntur, inquit : « Omnis

Α « Κοιμηθῆτι μετ' ἐμοῦ. » Ἰμάτια δὲ ἐστὶ τὰ πράγματα τὰ σωματικά, ἀφ' ὧν ἔλκει κρατούσα ἡ ἡδονή, καὶ τὸν ἀντιποιοῦμενον τούτων ἀνάγκη περισύρεσθαι μαχόμενον τοῖς ἀφαιρουμένοις. Οὕτω γοῦν ὁ τῆς σωφροσύνης ἀθλητῆς ὡς εἶδε, καὶ ἐκ τῆς ἀναγκαίας χρείας ἐλκόμενον τοῦ σώματος ἑαυτὸν βίᾳ πρὸς τὴν τῆς κοινωνίας ἡδονὴν καὶ ἔνωσιν, μαθὼν, ὅτι γυμνὸν ἔδει συνδιαιδᾶσθαι τῇ κατέχειν βιάζεσθαι δυναμένη ὁμοποιῆν, καταλιπὼν τὰ ἰμάτια ἔφυγε, καὶ ἐξῆλθεν ἔξω, καθάπερ ἐν τῷ παραδείσῳ τῇ ἀρετῇ γυμνὸς ἐμπεριπατῶν κατὰ μίμησιν τοῦ πρωτοπλάστου, ὃς ἐξαιρέτων γέρας παρὰ τοῦ Θεοῦ τὴν γύμνωσιν λαβὼν ἔρχεν, ἕως διὰ τῆς παρακοῆς εἰς χρεῖαν ἐνδυμάτων κατέστη. Μέχρι μὲν γὰρ ἠγωνίζετο πρὸς τοὺς λύειν τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ συμβουλευόντας ἀντιπάλους, γυμνὸς ὡς ἀθλητῆς ἐπὶ τοῦ σκάμματος εἰστήκει, ἡττηθεὶς δὲ, καὶ ἐξαγώνιος γενόμενος εἰκότως ἐνεδύσατο, τὴν γύμνωσιν μετὰ τῆς ἀθλητικῆς ἔξωθεν ἀποθέμενος.

ΚΕΦΑΛ. ἘϚ'.

Διὰ τοῦτο ὁ Παροιμισιαστῆς πρὸς τὸν ἀλείπτην λέγων φησὶν : « Ἀφελού τὸ ἰμάτιον αὐτοῦ, παρῆλθε γάρ. » Ἔως μὲν γὰρ ἦν ἔξω τοῦ σταδίου, καλῶς τοῖς τῶν οὐκ ἀθλούντων ἐνδύμασιν ἐκέχρτε, τὴν αγωνιστικὴν ἀνδρείαν τοῖς τῶν ἐνδύματων ἐσθήμασιν ἐγκρύπτων. Ἐπειδὴ δὲ εἰς τὸν ἀγῶνα παρῆλθεν ἄφελού τὸ ἰμάτιον αὐτοῦ. Γυμνὸν γὰρ ἀγωνίζεσθαι δεῖ, μάλλον δὲ οὐδὲ γυμνὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἠλειμμένον. Τὸ μὲν γὰρ γυμνοῦσθαι, ἀνάπαφον ποιεῖ τῷ ἀντιπάλῳ τὸν ἀνταγωνιστὴν· τὸ δ' ἐλαίῳ ἠλεῖσθαι, εἰ καὶ ληφθεὶη ποτὲ, διολισθαίνειν· τὸ δ' ἔλαιον ἐκ τῆς λαθῆς παρασκευάζει. Διὰ τοῦτο οἱ ἀντιπάλαιοι γῆν προσπάσσειν φιλονεικοῦσι τοῖς ἀντιπάλοις, ἵνα τῇ κόνει τὴν τοῦ ἐλαίου ἐπιτραχύνοντες λειότητα, εὐλήπτους αὐτοὺς πρὸς τὰς λαθὰς ἀπεργάσωνται. Ὅπερ δὲ ἐστὶν ἡ κόνις ἐκεῖ, τοῦτο ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἀγῶνι τὰ γῆινα πράγματα, καὶ ὅπερ ἐστὶν ἐκεῖ τὸ ἔλαιον, τοῦτο ἐνταῦθα τὸ ἀμέριμον. Καὶ ὡσπερ ἐκεῖ ὁ ἠλειμμένος εὐχερῶς λύει τὰ λεγόμενα παρ' αὐτοῖς ἄμματα· εἰ δὲ δέξοιτο κόνιν, δυσκόλως ἐκχεύγει τὴν χεῖρα τοῦ προσπαλαιόντος· οὕτως ἐνταῦθα ὁ μηδὲν μεριμνῶν, δύσληπτός ἐστι τῷ διαβόλῳ, φροντίζων δὲ καὶ ταῖς μεριμναῖς καθάπερ κόνει τινὶ τραχύνων τὸ λεῖον τῆς ἀμεριμνίας τοῦ νοῦ, δυσχερῶς δ' ἔξιλει ἐκ τῆς ἐκείνου χειρὸς.

ΚΕΦΑΛ. ἘΖ'.

Τελείας ψυχῆς ἐστὶ τὸ ἀμέριμον, ἀσεβοῦς δὲ τὸ ταῖς φροντίσι κατατρίβεσθαι. Περὶ μὲν γὰρ τελείας ψυχῆς εἰρηται, ὅτι κρίνον ἐστὶν ἐν μέσῳ ἀκανθῶν. Τοῦτο δὲ τὴν μετὰ τῶν πολυφροντιδῶν ἀμεριμνίας διάγουσαν δηλοῖ. Τὸ γὰρ κρίνον καὶ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τὴν ἀμέριμον σημαίνει ψυχὴν· οὐ κοπιᾷ γὰρ, φησὶν, οὐδὲ νῆθει, καὶ μερίζω τοῦ Σολομῶντος περιδέλλεται δόξαν. Περὶ δὲ τῶν φροντιδῶν πολλὴν ἐχόντων εἰς τὰ σωματικά, φησὶ : « Πᾶς ὁ βίος ἀσεβοῦς ἐν

¹¹ Gen. xxxix, 7. ¹² Prov. xs, 16; xxvii, 15. ¹³ Cant. ii, 2. ¹⁴ Matth. vi, 24, 29.

φροντίδι. Καὶ γὰρ ὅτι ἐστὶ ἀπεθὲς παντὶ τῷ βίῳ συμπερικτείνειν τὴν τῶν σωματικῶν φροντίδα, καὶ μηδεμίαν περὶ τῶν μελλόντων ἐπιδείκνυσθαι σπουδὴν καὶ τῷ μὲν σώματι, καίτοι μὴ πολλῆς δεομένη σπουδῆς, πάντα προσαναλίσκειν τὸν χρόνον, τῇ δὲ ψυχῇ τοσοῦτον ἐχούσῃ προκοπῆς μήκος, ὡς μὴ φθάσειν πάντα τὸν βίον πρὸς τὴν ταύτης τελείωσιν, ἢ μὴδὲ τὸν τυχόντα καιρὸν ἀπονέμειν, εἰ δὲ καὶ ἐφ' ἑνὶ δόξομεν ἀπονέμειν, ἐκλελυμένως, καὶ ῥαθύμως αὐτῇ τούτο παρέχομεν, ὑπὸ τῆς τῶν ὀρωμένων περιζανείας δελεαζόμενοι, καὶ ταυτὸν πάσχοντες τοῖς ὑπὸ τῶν εἰδεχθεσάτων ἐταιρίδων ἀγκιστρουομένοις, αἰ γησιῶ καλλοῦς ἀπορία, νόθον ἔπ' ἐνέδρα τῶν θεωμένων ἐπινοοῦσι, ταῖς ἐπινοίαις τῶν ἐπιτριμμάτων τὴν δυσμορφίαν ἐπιδιορθοῦμεναι. Ἄπαξ γὰρ τῇ μεταίτητι τῶν παρόντων ἡτηθέντες, τὸ αἶσχος τῆς ὕλης ἰδεῖν ἀδυνατούμεν ὑπὸ τῆς προσπαθείας φανακίζόμενοι.

ΚΕΦΑΛ. ΕΗ'.

Καὶ τούτου χάριν ἐπὶ μὲν τῆς ἀναγκαίας οὐχ ἰσάμεθα χρείας. Κόρον δὲ ὕβριστὴν τοῦ βίου ἐνστησάμενοι, παντοίαις κτήσεσιν ἐπαποδυόμεθα, οὐχ ὀρώμετες, ὅτι μέτρον κτήσεως ἐστὶν ἡ χρεία τοῦ σώματος, τὸ δὲ ταύτην ὑπερβαίνον, ἀκοσμία λοιπὸν, καὶ οὐκέτι χρεία ἐστίν. Ὡς γὰρ ὁ σύμ[με]μετρημένος τῷ σώματι χιτῶν, καὶ χρεία, καὶ κόσμος ἐστίν, ὁ δὲ πάντοθεν περιβρέτων, καὶ τοῖς ποσὶν ἐμπλεκόμενος, καὶ περισυρόμενος τῇ γῆ μετὰ τοῦ ἀπρεπούς, καὶ ἐμπόδιον πρὸς πᾶσαν ἐργασίαν γίνεται· οὕτως ἡ ὑπερβαίνουσα τὴν τοῦ σώματος χρείαν κτήσις, καὶ πρὸς ἀρετὴν ἐστὶν ἐμπόδιον καὶ πολλὴν ἔχει κατάγνωσιν παρὰ τοῖς τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων ἐρευνᾶν δυναμένοις. Οὕτε οὖν τοῖς ἡπατημένοις ὑπὸ τῶν αἰσθητῶν προσεκτέον, οὐδὲ τοῖς, διὰ τὸ μὴ προσεσχηχέναι τοῖς νοητοῖς, προσπεπονῶσι τοῖς γῆινοῖς, ἀκολουθητέον ἀκρίτως· ταυτὸν γὰρ ἐστὶ χρωμάτων κριταῖς χρῆσθαι τυφλός, ἢ κωφοῖς τῶν κατὰ μουσικὴν φθόγγων, ἐστερημένοις τῶν πρὸς τὰ δικαζόμενα κριτηρίων, καὶ τούτοις πιστεύειν, ὡς κατὰ λόγον ἐλομένοις τὴν τῶν παρόντων ἀπόλαυσιν. Τυφλοὶ γὰρ εἰσι τῶν ἀναγκαιοτάτων τῶν κριτηρίων τὸν λογισμὸν πεπηρωμένοι, ἢ κρινεσθαι τὰ σπουδαία, καὶ τὰ διάφορα πέφυκεν.

ΚΕΦΑΛ. ΕΘ'.

Εἷς τούτων ἦν Ἄχαρ ὁ τοῦ Χαρμὶ ὁμολογῶν τῷ Ἰησοῦ ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ βίου κεκρυφέναι ὑπὸ γῆν τὰ κεικλεμένα, καὶ ὑποκάτω τούτων τὸ ἀργύριον κατορυφθέναι. Ὁ γὰρ τὰ ποικίλα, καὶ λαμπρὰ τῆς ὕλης ἀνώτερα κρίνας, τὸν δὲ λόγον ὑποκάτω τούτων κατορυφάς, εἰκότως ἀπατάται ἀλόγου εἰκὴν εἰκων, καὶ ἐνδοξὸς ἑαυτὸν τῇ φαντασίᾳ τοῦ ἀρέσαντος, διὰ τὸ καταθεβιδᾶσθαι τῶν ἀρχοντικῶν θρόνων τὸν λογισμὸν, καὶ ἐν τῇ τῶν ὑπηκόων, μᾶλλον δὲ καταδίκων τετάχθαι τάξει. Εἰ γὰρ ἦν οὗτος ἐπὶ τῆς ἰδίας ἰδρυμένος ἀξίας, καὶ τὴν κρίσιν πεπιστευμένος τῶν φαινομένων, δικαίαν, καὶ ὀρθὴν ἀν' ἐξήνεγκε τὴν ψήφον,

A vita impii est in sollicitudine ²⁵. Etenim vere impium est, toti vitæ coextendere curam corporearum rerum, nullumque studium exhibere circa futura. Et corpori quidem, etsi non multo indigeat studio, tempus omne impendere; animæ autem, quæ spatium habet ad proficiendum tam prolixum, ut neque sufficiat vita tota ad ipsius perfectionem, neque vel breve tempus tribuere; si vero et aliquantulum videamur assignare, dissolute, atque negligenter id ei præbemus, decepti eorum, quæ videmus, circum-apparentia: illud ipsum patientes ac illi, qui a deformissimis meretriculis velut hamo capti, quæ pururia germanæ pulchritudinis, adulterinam ad intuentium insidias excogitant, adinventionibus suorum deformitatem corrigentes. Semel enim devicti præsentium vanitate, turpitudinem materiæ videre nequimus delusi ab affectione.

76 CAPUT LXVIII.

Et hujusce rei gratia non sistimus in usu necessario: saturitati vero, quæ noxia est vitæ, insistentes, omnimodis possessionibus accingimur, neutiquam animadvertentes, quod mensura possessionis est usus corporis, quod vero eam supergreditur, est dedecus, et non usus: ut enim tunica corpori commensurata, et ad usum, et ad decorem pertinet; quæ vero undequaque circumfluit, et implicita pedibus, et per humum circumtracta cum indecentia fit impedimento ad omnem operationem: Ita possessio usum corporis excedens, et impedimentum est ad virtutem, et plurimum redarguitur ab his, qui possunt naturam rerum investigare. Non igitur ad hærendum est his, qui sunt a sensibilibus decepti, neque sine judicio sequi decet eos, qui quod intelligibilia minime observant, terrena consectantur. Hoc est quippe cæcis uti iudicibus ad colores, aut surdis ad musicum sonum, qui sunt orbi instrumentis discernendi ea, quæ discutuntur; atque illis fidem adhibere sicuti secundum rationem eligentibus voluptatem præsentium. Cæci nempe sunt, qui maxime necessariis instrumentis iudicandi mutilatam habent rationem, cui est innatum discernere laudabilia, et indifferentia.

CAPUT LXIX.

D Unus horum erat Achar Charimi filius, fassus Jesu, in tentorio vitæ se occuluisse sub terra, quæ furto subtraxerat, et subitus ⁷⁷ illa defodisse argentum ²⁶. Nam qui varias, et splendidas res, quæ erant e materia, iudicavit esse superiores, rationem autem sub hæc defodit, decipitur convenienter, instar irrationabilis bestię, cedens, seque ipsum tradens imaginationi rei placentis: quia velut ex principatus soliis deturbavit rationem, et in subditorum, quin potius in reorum ordinem collocavit. Si namque hæc in propria dignitate firmata fuisset, illique iudicium de apparentibus commissum fuisset, ea

²⁵ Prov. xi, 28 sec. LXX. ²⁶ Josue vii, 18 seqq.

justam quidem, ac rectam tulisset sententiam damnans impetum qui ad fallacia decurrebat. Præclarum ergo intra terminos usus et indigentia permanere, atque contendere totis viribus, ne illi transcendatur. Si enim quis paululum prætervectus fuerit a cupiditate versus ea, quæ in vita dulcicia habentur, nulla ratio deinceps sistit motum ad ea, quæ ante sunt. Nullus quippe terminus est ejus, quod est super indigentiam: verum studium immensum, et infinita vanitas laborem circa hæc semper augebit, veluti flammam, adjectione materiae nutriens cupiditatem.

CAPUT LXX.

Quando enim hi, qui semel terminos naturalis transierunt necessitatis, incipiunt in vitam materiale progredi, volunt panem suave opsonium apponere, aquæ autem vinum hactenus usuale, et dein exquisitius; in vestibis vero usui aptis incedere non sustinent, sed primum quidem lanas, et splendiores coemunt, ipsum lanæ florem colligentes, post ea transeunt ab his ad promiscua e lino, et lana habentia ornatum, deinde serica circum apponunt, et hæc **78** quidem inprimis simplicia, deinde variegata bellis et feris, et omnimodis historiis; vasa quoque argentea, et auro illita instruunt non solum conviviis inservientia, sed et animalibus, et lectulis supervacaneæ apposita. At quid juvat eorum intempestivam ambitionem referre pluribus? Quando et usque ad inhonestissimos ipsam protendunt usus, neque dignantes condare vasa ex altera materia ad eas, quæ egeruntur e corpore, sordes excipiendas, nisi et huic ministerio famuletur argentum. Adeo enim voluptas usque ad extrema se ipsam porrigit, et inhonorata opera materiae conddecorat sumptuum magnificentia. Illoc vero est præter naturam habere superfluum.

CAPUT LXXI.

Nam quæ secundum naturam est vivendi ratio, una eademque nobis, et animalibus, præscripta fuit a Conditor: « Ecce enim dedi vobis (inquit Deus homini) omnem herbam virentem agri; ea vobis et feris erit in escam ²⁷. » Communem igitur accipientes cum irrationabilibus victum, et eum adventionibus pervertentes in luxuriosiore; quomodo non judicabimur recte illis irrationabiliores? Si quidem feræ manent intra terminos naturæ, nihil horum quæ disposita fuerunt a Deo, prætereuntes; homines autem a Deo cohonestati ratione, omnino ab antiqua legislatione digressi descivimus. Qui enim sunt apud bruta animalia opsoniorum apparatus? Quævis pistorum, et coquorum artificia, quæ mille ventri ærumnoso condunt **79** voluptates? Nonne antiquam adamant simpliciter, herbam comedentia, et contenta illis quæ occurrunt, atque potu utentia e laticibus, eoque raro fortassis? Ideo et minus indulgent voluptatibus, quæ sub ventre

²⁷ Gen. 1, 29.

A κολάσας τὴν τοῖς ἀπατηλοῖς ἐπιδραμοῦσαν ὄρμην. Καλὸν οὖν τοῖς ὄροις τῆς χρείας ἐμμένειν καὶ φιλονεμεῖν πάσῃ δυνάμει τούτους μὴ ὑπερβαίνειν. Ἐὰν γὰρ ὀλίγον παρενεχθῆ τι; ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας ἐπὶ τὰ ἡδέα τοῦ βίου, οὐδεὶς λοιπὸν λόγος ἴσθησι τὴν ἐπὶ τὰ πρόσω φοράν. Τοῦ γὰρ ὑπέρ τὴν χρεῖαν ὄρος οὐδεὶς, ἀλλ' ἀνήνυτος ἡ σπουδὴ καὶ ἀτέλεστος ἡ ματαιότης, τὸν περὶ τὰ τοιαῦτα πόνον αὖξαι διὰ παντός, καθάπερ φλόγα τῆ τῆς ὕλης προσθήκη τρέφουσα τὴν ἐπιθυμίαν.

ΚΕΦΑΛ. Ο'.

Ἦταν γὰρ οἱ ἀπαξ τοὺς ἔρους παρελθόντες τῆς φυσικῆς ἀνάγκης, ἐπὶ τὴν ἔνυλον ἄρχονται προκόπτειν ζῶην, τῷ μὲν ἄρτι προστιθέναι τὸ τῆδ' προσόψημα θέλουσι, τῷ δὲ ὕδατι τέως χρεῖωδη οἶνον, καὶ ἀπὸ τούτου τὸν πολυτελέστερον ἐνδύμασι δὲ τοῖς χρεῖωδαι στοιχεῖν οὐκ ἀνέχονται, ἀλλὰ τὸ πρῶτον μὲν τῶν ἐρίων, καὶ τὰ λαμπρότερα συνωνοῦνται, αὐτὸ τῆς ἐρέας; συλλεγόμενοι τὸ ἄνθος, εἶτα μεταβαίνουσιν ἀπὸ τούτων ἐπὶ τὰ μικτὰ ἐκ λίου, καὶ ἐρέας ἔχοντα τὴν κατασκευὴν, εἶτα σηρικὰ περιεργάζονται, καὶ ταῦτα λιτὰ πρότερον, αὐθις δὲ πεποικιλμένα πολέμοις, καὶ θηροῖς, καὶ ἱστορίαις παντοδαπαῖς· σκευὴ τε ὀργυρᾶ, καὶ χρυσόπαστα κατασκευάζουσιν, οὐ μόνον ταῖς ἐστιάσεσι λειτουργοῦντα, ἀλλὰ καὶ ζώοις, καὶ κλινοῖς περιττωῖς περιχέμενα. Καὶ τί δεῖ τὴν ἀκαιρον αὐτῶν ἐπὶ πλείον προτιθέναι φιλοτιμίαν; ὁπότε καὶ μέχρι τῶν ἀτιμοτάτων χρεῖων ταύτην ἐπεκτείνουσιν, οὐδὲ τὰ τῶν ἀποπατημάτων σκευὴ καταξιοῦντες ἐξ ἐτέρας ὕλης δημιουργεῖν, εἰ μὴ καὶ ταύτῃ τῇ ὑπηρεσίᾳ διακομήσοι ὁ ἄργυρος. Τοιοῦτον γὰρ ἡ ἡδονὴ εἰς τῶν ἐσχάτων ἑαυτὴν παρεκτείνουσα, καὶ τὰ ἀτιμα τῶν ἔργων τῆ τῆς ὕλης τιμῶσα πολυτελεῖα. Τοῦτο δὲ παρὰ φύσιν ἐστὶν ἔχειν λοιπὸν

ΚΕΦΑΛ. ΟΑ'.

Ἦ γὰρ κατὰ φύσιν διαγωγὴ ἡμῖν τε, καὶ τοῖς ζώοις ἡ αὐτὴ ὥρσται παρὰ τοῦ δημιουργοῦ. « Ἰδοὺ γὰρ δέδωκα ὑμῖν, φησὶν ὁ Θεὸς τῷ ἀνθρώπῳ, πάντα τὸν χόρτον τοῦ ἀγροῦ, ὑμῖν καὶ τοῖς θηρίοις ἔσται εἰς βρῶσιν. » Κοινὴν οὖν λαβόντες μετὰ τῶν ἀλόγων τὴν διαίταν, καὶ ταύτην ταῖς ἐπινοῖαις ἐπὶ τὸ ἀσωτότερον δια[σ]τρέψαντες, πῶς οὐκ ἀλογώτεροι κριθεῖσθαι μὲν εὐλόγως ἐκείνων; Εἰ γε τὰ μὲν θηρία μένει ἐπὶ τῶν ὄρων τῆς φύσεως οὐδὲν παρακινῆσαντα τῶν παρὰ τοῦ Θεοῦ τεταγμένων, οἱ δὲ λογισμῶ τιμηθέντες ἀνθρωποὶ πάντα τῆς ἀρχαίας ἐκδειδιωγμεθα νομοθεσίας; Ποῖαι γὰρ παρὰ τοῖς ἀλόγοις ὀψοφαγαίαι; Πῶσαι δὲ σιτοπειῶν, καὶ μαγεῖρων τέχνηαι μυρίαι τῇ ἀθλίᾳ γαστρὶ δημιουργοῦσιν ἡδονάς; Οὐχὶ δὲ τὴν ἀρχαίαν εὐτέλειαν ἀγαπῶσι, ποσηφαγούντα, καὶ τοῖς ἐπιτυχούσιν ἀφκούμενα, καὶ ναματικῶ κεκρημένα ποτῶ, καὶ τούτῳ τυχὸν σπανίως; Διδὲ καὶ ὑπογαστρῆος; ἡδονὰς μεμείωνται, οὐδεμιᾶ πιμελώδει τροφῇ τὰς ὀρέξεις προσαναφλέγοντα, οὐδὲ πάντοτε τὴν ἡρόενος καὶ θη-

λειας εἰδῶτα διαφορὰν. Εἶς γὰρ αὐτοῖς καιρὸς τοῦ Α
 ἔτους ταύτην παρέχει τὴν αἴσθησιν, ἥνικα ὁ τῆς φύ-
 σεως νόμος πρὸς τὴν τοῦ ὁμοίου σπορὰν τὴν σύνοδον
 αὐτοῖς ἐπὶ διαμονῇ τοῦ γένους ἐξεύρε· τὴν δὲ ἄλλον
 χρόνον οὕτως ἄλλο-ριπύονται, ὡς λήθην λαβεῖν πάντη
 τῆς τοιαύτης ὁρέξεως. Ἀνθρώποις δὲ ἐκ τῆς περὶ τὰ
 βρώματα πολυτελείας ἢ τῶν ἀφροδισίων ἀκόρεστος
 ἐπιθυμία παραβλαστάνουσα μανιώδεις ἐγκατέπειραρον
 ὁρέξεις, οὐδένα καιρὸν φρεμεῖν συγχωροῦσα τὸ
 πάθος.

ΚΕΦΑΛ. ΟΒ'.

Ἐπεὶ οὖν πολλὴ τοῖς κτήμασιν ἢ βλάβη παρακο-
 λουθεῖ, καὶ πᾶσι τοῖς πάθεσιν ὡς νοσοποιὸς αἰτία
 παρέχει τὰς ἀφορμὰς, αὐτὴν ἀνέλωμεν τὴν αἰτίαν, Β
 εἴπερ τῆς κατὰ ψυχὴν προνοούμεν εὐεξίας. Ἀκτη-
 μωσύνη τὸ τῆς φιλοχρηματίας ἰασημέθα πάθος. Φύγω-
 μεν τοὺς τῶν ἀνωφελῶν ἀνθρώπων θιάσους μόνωσιν
 ἀσπαζόμενοι· ἐπιβλαθῆς γὰρ καὶ τῆς εἰρηνικῆς κα-
 ταστάσεως εὐθοροποιὸς ἢ μετὰ τῶν εἰκαιστέρων συν-
 διαίτησις. Ὡς γὰρ οἱ ἐν ἀέρι λοιμικῶ γινόμενοι πάν-
 τως νοσοῦσιν, οὕτως οἱ ἐν ἀνθρώποις ἀδιαφόροις δι-
 άγοντες, μεταλαμβάνουσι τῆς ἐκείνων κακίας. Τί γὰρ
 εἶτι κοινὸν ἔχουσι πρὸς τὸν κόσμον οἱ ἀποταξάμενοι
 τῷ κόσμῳ; Ἐὐδαίς γὰρ στρατεύμενος ἐμπλέκεται
 ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις, ἵνα τῷ στρατολογήσαντι
 ἀρέσῃ· ἢ γὰρ περὶ τὴν πραγματείαν ἀσχολία, τὰς
 πολεμικὰς κωλύει γυμνασίας· ἀγύμναστοι δὲ πρὸς
 ἐμπειροπολέμους μαχόμενοι, πῶς ὑποστησόμεθα;
 Μᾶλλον δὲ, εἰ δεῖ τὰ λυθῆς εἰπεῖν, οὕτω νοηρῶς καὶ
 ἐκλύτως μαχόμεθα, ὡς μηδὲ κειμένῳ τῷ πολεμίῳ
 ἀντέχειν δυνάμεθα, καὶ τοὺς ἐστῶτας ὑπὸ τοῦ πεπω-
 κῆτος ἐπιθυλοῦεσθαι. Ὅπερ γὰρ πάσχουσιν ἐν τοῖς
 πολέμοις διὰ φιλοχρηματίαν οἱ τοὺς νεκροὺς σκυλεύον-
 τες, μετὰ τὴν νίκην πολλάκις ἀναιρούμενοι ὑπὸ τῶν
 κειμένων, καὶ κέρδους αἰσχροῦ χάριν μετὰ τὰ τρό-
 πια ἐλευσινὸς ἀπολλύμενοι, τοῦτο καὶ ἡμεῖς νῦν
 πάσχουμεν, κειμένῳ τῷ ἔχθρῳ, καὶ ἀποπνέοντι πλι-
 τιάζοντες. Ὅσπερ γὰρ ἐκαίνοι πόθῳ τῶν χρημάτων
 ἐρευνῶντες τοὺς νεκροὺς, πολλάκις ἡμιθανεῖ τινα
 προσελθόντες καὶ περι[ε]δύοντες, λάθρα δεξάμενοι
 καιρίαν πληγὴν, κατέπεσον, τὴν ἐπὶ τῇ νίκῃ εὐκλείαν
 ἀλογίστως αἰσχύναντες· οὕτως ἡμεῖς, ὅταν διὰ
 σφροδύνης καὶ ἐγκρατείας καταβάλλωμεν τὸν Βάρ-
 βαρον, ἢ δόξωμεν καταβεβλημένοι, τότε τῶν περὶ
 αὐτὸν ἐρασθέντες ἐνδυμάτων, ἄπερ ἐστὶ τὰ πρὸς τοῖς
 ἀνθρώποις δοκοῦντα τίμια, πλοῦτος, δυναστεία,
 εὐεξία, δόξαι, προσεγγίζομεν αὐτῷ, λαβεῖν τι τῶν
 αὐτοῦ γλιχόμενοι, καὶ οὕτως ἀποθνήσκομεν ἑαυτοὺς
 τῇ σφαγῇ προσάγοντες.

ΚΕΦΑΛ. ΟΓ'.

Οὕτως ἀπώλοντο αἱ πέντε παρθένοι, διὰ μὲν τῆς
 ἀγνείας, καὶ ἐγκρατείας ἀνελοῦσαι τὸν πολέμιον·
 διὰ δὲ ἀσπλαγχνίας, ἣν φιλοχρηματία γεννᾷ, ἑαυτὰς
 ἐπὶ τὸ ξίφος ὠθήσασαι τοῦ διὰ τὸ κείσθαι ἀνελεῖν

¹⁰ II Tim. II. 4. ¹¹ Matth. xxv, 1-15.

sunt, nec ul'o pingui alimento appetentias eilorum
 denuo inflammant; nec semper maris et feminae
 norunt discrimen: unico nempe illis anni tempe-
 stas hujusmodi sensum praebet, quando naturae lex
 ad sationem similis ipsis, coitum pro generis per-
 manentia adinvenit; alio vero tempore adeo sunt ab
 eo alieni, ut oblivionem hujusmodi appetitus ca-
 piant penitus. At hominibus e varietate circa cibos
 insatiabilis cupiditas rerum venerearum germinans
 in dies insanas appetentias superinsevit, nullo tem-
 pore passionem permittens quiescere.

CAPUT LXXII.

Quando igitur plurima perniciēs subsequitur pos-
 sessiones, et omnibus affectibus quasi morbifica
 causa praebet impulsus, ipsam auferamus causam,
 siquidem bono statui animae prospicimus. Curemus
 affectum cupiditatis divitiarum inopia possessionu-
 num. Fugiamus coetus hominum inutilium solitudi-
 nem amplectentes: exitum namque adest statui
 pacifico valde noxius convictus cum vanioribus:
 ut enim qui sunt in acre pestilenti omnino aegro-
 tiant, sic qui degunt cum hominibus indiscrimina-
 tum, participes fiunt illorum malitiae. Quid enim
 adhuc commune habent cum mundo, qui a mundo
 desciverunt? « Nemo militans negotiis **80** vite im-
 plicatur, ut placeat ei, qui se militem delegit ¹⁰. » Oc-
 cupatio namque circa negotiationem prohibet belli-
 cas exercitationes. Inexercitati vero pugnantes
 adversus belli peritos quomodo subsistemus? Quin
 potius (si verum oporteat dicere) adeo segniter, et
 dissolute pugnabimus, ut nec hosti jacenti valeamus
 resistere, et stantes ab eo, qui cecidit, insidiis ap-
 petamur. Quod enim patiuntur in bellis ob pecuniae
 cupiditatem, qui mortuos spoliunt post victoriam,
 saepe interfecti ab his, qui strati jacent, et turpis
 lucri gratia post tropaea miserabiliter pereuntes:
 hoc et nos nunc patimur inimico jacenti, et exspi-
 rantanti appropinquantes. Quemadmodum enim illi
 praedesiderio pecuniarum perscrutantes demortuos,
 plerumque ad semimortuum aliquem accedentes,
 et exuentes, occulte vulnere tempestivo excepto
 conciderunt, gloriam victoria partam, sine ratione
 deturpantes: ita nos quando per temperantiam et
 continentiam depellimus Barbarum, aut videmur
 D depulisse, tunc amore capti vestium, quae circum
 cum sunt, quae sunt equidem illa, quae ab homini-
 bus pretiosae aestimantur, divitiarum, dominatio, bona
 corporis habitu, et gloria; appropinquamus ipsi,
 aliquid appetentes capere ex his, quae penes ipsum
 sunt, et sic immorimur, nos ipsos ad caedem dedu-
 centes.

CAPUT LXXIII.

Sic perierunt quinque virgines ¹¹, per puritatem
 quidem, et continentiam perimentes hostem, per
 immisericordiam vero, quam avaritia generat, se-
 ipsas ultro impellentes **81** in gladium ejus, qui nequi-

hat insultantes interfimere, quia jacebat. Nihil igitur eorum, quæ ad illum spectant, velimus, ut ne simul cum his, quæ ad ipsum pertinent, et animam deperdamus; vocat enim et nunc ad ipsa, omnesque concitat, si maxime repererit obaudientes. Si namque ipsum provocabat Dominum dicens: « Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraveris me »²⁰ et decipere tentabat per ea, quæ in hac vita videntur splendida eum, qui minime indigebat istis: quomodo non putabit, se decepturum homines capti faciles, qui pronos exhibent se ad fruitionem rerum sensibilium? Exerceamus mentem ad pietatem; corporea siquidem exercitatio ad modicum est utilis, puerilibus assimilata disciplinis: pietas autem ad omnia utilis evadit²¹; comparans bonam animæ habitudinem his, qui victoriam appetunt contra passiones adversantes.

CAPUT LXXIV.

Ut enim certatoribus, qui se ludicris exercent, decorum est exercere corpus, et artus continuo movere; hominibus vero in certamine jam expertis, robur procurare certamini aptum, et ad sacra certamina inungi: sic inchoantibus divinum cultum, studium est prohibere operationes nimias; charum est quippe, si dominantur affectibus ii, qui velut æstro perciti sunt a voluptatibus, quibus fuerunt in-nutriti, et impulsii fere ex consuetudine involuntarie ad vitia. At qui sunt in habitudine virtutis activæ, et deinceps ea, quæ secundum rationem sunt, curant, omni studio custodire cogitationem debent, ut ne **82** commota inordinate in aliquam imperfectionem, inscitote devolvantur. Et iis plane studium est motus corporeo moderari, his autem efformare impulsus ratiocinationis, et ad solam philosophicam conversationem concinne promovere, ut nulla prorsus mundana imaginatio cogitationem divellat ab intellectionibus divinioribus. Oportet quippe Dei cultoris desiderium dirigi universum ad id, quod appetitur, ita ut proprii affectus nullum omnino tempus nanciscantur operandi secundum cogitationes hominibus infestas. Si namque unusquisque affectus, quando commovetur in eo, cujus politur, cogitationem occupat devinctam; cur non et zelus virtutis vacantem a reliquis passionibus cogitationem obtinebit? Quem enim sensum exteriorum accipit irascens, adversus speciem ejus, qui dolorem ipsi attulit, secundum cogitationem repugnans? Quem vero qui pecuniis inhiat, quando correptus ab imaginatione ad materiales opes attendit quasi defixis oculis, et a sensibus abstractus? At intemperans sæpius et cum quibusdam considens sensuum instrumenta occlusit, et desideratam faciem apprehendens alloquitur oblitus presentium, et mutus ut columna sedet, sciens equidem nihil eorum, quæ ob oculos obversantur, et quæ dicuntur, conversus vero ad interna totus est in imaginatione. Hujuscemodi animam sermo divinus forsitan nominat ob mentis residentem²², quando parumper a sensibus

Α τούς ἐφεστῶτας ἀδυνατοῦντος. Μὴ δὲν ὄν τῶν ἐκείνου θελήσωμεν, ἵνα μὴ ἅμα τοῖς ἐκείνου καὶ τὴν ψυχὴν προσαπολέσωμεν· καλεῖ γὰρ καὶ νῦν ἐπ' αὐτά, καὶ προτρέπεται πάντας, ἐὰν εὖρη μάλιστα πειθομένους· εἰ γὰρ αὐτὸν ἐκάλει τὸν Κύριον λέγων, ταῦτά σοι πάντα δώσω, ἐὰν πσῶν προσκυνήσης με, καὶ ἀπατῶν ἐπιχειρεῖ διὰ τῶν ἐν τῷ βίῳ δοκούντων λαμπρῶν τὸν τοῦτων οὐκ ἐπιδεόμενον, πῶς τοὺς εὐαλότους ἀνθρώπους οὐκ οἰήσεται ἀπατήσιν ἐπιβρέπων ἔχοντας πρὸς τὴν τῶν αἰσθητῶν πραγμάτων ἀπόλαυσιν; Γυμνάσωμεν τὸν νοῦν πρὸς εὐσέθειαν, εἴγε ἡ σωματικὴ γυμνασία κατορθῶται. Ἡ γὰρ σωματικὴ γυμνασία πρὸς ὀλίγον ἐστὶν ὠφέλιμος, παιδικὸς ἐοικυῖα μαθήμασιν· ἡ δὲ εὐσέθεια πρὸς πάντα ὠφέλιμός ἐστι, τὴν ἐν τῇ ψυχῇ κατασκευάζουσα εὐεξίαν τοῖς ἐπιεικέσι τῆς κατὰ τῶν ἀντιπάλων παθῶν νίκης

ΚΕΦΑΛΑ ΟΔ'.

Ὡς γὰρ τοῖς ἐπὶ τὰ παιδικὰ γυμναζομένοις ἀθληταῖς, σῶμα ἀσκεῖν εὐπρεπές, καὶ τὰ μέλη κινεῖν συνεχῶς, ἀνδράσι δὲ ἀθλητικοῖς, ἰσχύος ἐπιμελεῖσθαι ἀγωνιστικῆς, καὶ ἐπὶ τοὺς ἱεροὺς ἀλειφθεοῖαι ἀγῶνας, οὕτω τοῖς ἀρχομένοις τῆς θεοσεβείας; ἐπιμελεῖς τὰς ἐνεργείας κωλύειν· ἀγαπητὸν γὰρ, εἰ κρατῆσειεν τῶν παθῶν ἐξοιστροῦμενοι ὑπὸ τῶν συντρόφων ἡδονῶν, καὶ ἐπὶ τὰ τῆς συνθηθείας ἀπροαιρέτως σχεδὸν ἐλαυνόμενοι κακὰ. Τοῖς δὲ ἐν ἔξει γεγενημένοις τῆς πρακτικῆς ἀρετῆς, καὶ τῶν κατὰ διάνοιαν λοιπῶν φροντίζουσι, πάσῃ σπουδῇ φυλάσσειν τὸν λογισμὸν ὀφείλουσιν, ὡς μὴ κινήθητα ἀτάκτως ἐπὶ τι κατενεχθῆναι τῶν ἀτελῶν καὶ ἀπλῶς. Τοῖς μὲν ἐστὶ σπουδὴ τὰς σωματικὰς παιδαγωγῆσαι κινήσεις, τῶν δὲ τὰς ὁρμὰς παιδεῦσαι τοῦ λογισμοῦ πρὸς μόνην τὴν ἐμφιλόσοφον εὐρύθμως κινεῖσθαι διαγωγῆν, μηδεμιᾶς κοσμικῆς φαντασίας περισπώσης ἀπὸ τῶν θειοτέρων νοημάτων τὸν λογισμὸν. Δεῖ γὰρ τετάσθαι τὴν τοῦ θεοσεβοῦντος ἐπιθυμίαν ὅλην πρὸς τὸ ποθεούμενον, ὡς μηδὲν εὐρίσκειν καιρὸν πρὸς μισανθρώπους λογισμοὺς ἐνεργεῖν τὰ οἰκεῖα πάθη. Εἰ γὰρ ἕκαστον πάθος, ὅταν ἐν τῷ κεκρατημένῳ κινήθῃ, κατέχει τὸν λογισμὸν πεπεδημένον, διατὶ μὴ καὶ ὁ τῆς ἀρετῆς ζῆλος σχολάζουσαν ὑπὸ τῶν λοιπῶν παθῶν καθέξει τὴν ἐνοσίαν; Ποῖαν γὰρ αἰσθησιν τῶν ἐξωθεν ὁ θυμούμενος λαμβάνει, πρὸς τὸ τοῦ λελυπηκότος εἰδῶλον κατὰ διάνοιαν μαχόμενος; ποῖαν δὲ ὁ τῶν χρημάτων ἐπιέμενος, ὅταν συναρπασθεὶς ὑπὸ τῆς φαντασίας ταῖς ποριστικαῖς ὑλαῖς ἐνατενίσῃ; Ὁ δὲ ἀκόλαστος πολλάκις, καὶ συνεδρεύων τισὶ κατέμυσεν τὰ αἰσθητήρια, καὶ τὴν ποθεουμένην ἔψιν λαθῶν, ἐκείνην προσομιλεῖ τῶν παρόντων ἐπιλανθανόμενος, καὶ στήλη καθέζεται ἀφρονος, εἰδὼς μὲν τῶν ἐν ὀφθαλμοῖς γινομένων, ἢ λαλουμένων οὐδὲν, νενευκῶς δὲ ἐπὶ τὰ ἐνδόν, ὅλος ἐστὶ τῆς φαντασίας. Τὴν τοιαύτην ψυχὴν τάχα ἀποκατημένην ὀνομάζει ὁ λόγος, ὅταν μακρὰν τῶν αἰσθήσεων ἀποκατημένη συστειλῇ τὴν ἰδίαν ἐνεργεσίαν, μηδὲν ὄλω; τῶν ἐξωθεν ἀντιλαμβανομένη διὰ τὴν κατέχουσαν αὐτὴν αἰσθρὰν φαντασίαν.

²⁰ Matth. 1v, 9. ²¹ Tim. 1v, 8. ²² Levit. xv, 25.

seorsum residens propriam con primat operationem, nihil omnino eorum quæ sunt exterius, ex adverso excipiens, propter sædam imaginationem, quæ ipsam occupat.

ΚΕΦΑΛ. ΟΕ.

A

83 CAPUT LXXV.

Εἰ δὲ ταῦτα οὕτω κρατεῖ τοῦ λογισμοῦ διὰ τὴν προσπάθειαν, καὶ ἀργεῖν τὰς αἰσθήσεις παρασκευάζει, πόσω μᾶλλον ὁ τῆς φιλοσοφίας ἔρος ἀποτάσσεται καὶ τοῖς αἰσθητοῖς, καὶ ταῖς αἰσθήσεσι ποιήσει τὸν νοῦν μετάρσιον ἀρπάζων αὐτὸν, καὶ τῆ τῶν νοητῶν προσασχολῶν θεωρίᾳ! Ὡς γὰρ τὸν τεμνόμενον, ἢ καιόμενον οὐκ ἂν εἰσέλθοι λογισμὸς ἔξω τοῦ κατέχοντος πάθους, διὰ τὴν κρατοῦσαν ὀδύνην, οὕτως οὐδὲ τὸν ὀτιοῦν ἐμπαθῶς λογιζόμενον, παρῆθη μείσθαι δυνατόν τοῦ κατέχοντος τὴν διάνοιαν πάθους, ὅλον τῆ οἰκείᾳ ποιήσει τὸν λογισμὸν ποιῶσαντος. Ἦδονη γὰρ οὐ παραδέχεται πόνον, οὐδὲ λύπην χαρὰ, οὐδὲ κατῆφειαν εὐφροσύνη. Οὐδ' αὖ πάλιν πόνος δυναστεύων προσέεται ἡδονῇ· οὐδὲ κρατοῦσα λύπη ἔχει χαρὰν παρεξυμμένην, οὐδὲ κατῆφεια ἐγκέκραται εὐφροσύνην. Ἀνεπιπλόκως γὰρ ἔχει πρὸς ἀλλήλα τὰ ἐναντία πάθη, καὶ οὐκ ἂν εἰς ταυτὸ συνέλθοι ποτὲ, οὐδ' ὁμῆρεσε πρὸς φιλικὴν κοινωνίαν, διὰ τὴν ἐκ φύσεως ἀσπονδὸν ἔχθραν, καὶ ἀλλοτριώσιν. Μὴ τοίνυν τὸ τῆς ἀρετῆς καθαρὸν ταῖς τῶν κοσμικῶν πραγμάτων ἐννοιαῖς ἐπιθολοῦσθω, μηδὲ τὸ τῆς θεωρίας εἰλικρινῆς σωματικαῖς ἐπιταραττέσθω φροντίσι, ἵνα καὶ ἡ τῆς ἀληθοῦς φιλοσοφίας εἰκὼν τὸ οἰκτεῖον ἀπολάμπουσα κέλλος μηκέτι ψέγηται παρὰ τῶν θρασυστῶμων, μηδὲ χλεύης ὑπέβσεις διὰ τὴν τῶν γραφόντων ἀπειρίαν γίνηται, ἀλλ' ἐπαινῆται, κἂν μὴ παρὰ τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ γοῦν παρὰ τῶν ἄνω δυνάμεων, ἢ παρ' αὐτοῦ τοῦ Δεσπότης Χριστοῦ, παρ' οὗ καὶ οἱ ἅγιοι ἐζήτουν τὸν ἔπαινον, ὡς ὁ μέγας Δαβὶδ ὁ πατήσας τὴν ἀνθρωπίνην δόξαν, καὶ παρὰ Θεοῦ τὴν εὐφημίαν αἰτῶν φησι, « Παρὰ σοῦ ὁ ἔπαινός μου » καὶ πάλιν, « Ἐν τῷ Κυρίῳ ἐπαινεθῆσεται ἡ ψυχὴ μου. » Ἀνθρώποι μὲν γὰρ πολλαίως καὶ βασκανίᾳ διαβάλλουσι τὰ κατὰ, τὸ δὲ ἄνωθεν οὐάτρον ἀδεκάστως κρίνει τὰ πράγματα, καὶ τῆ ἀληθείᾳ τῶν γινόμενων τὴν ψῆφον βραβεύει. Τοῦτο οὖν, ὃ καὶ ἀνάγκη τέρψαι τῆ τῶν ἔργων τερπνότητι, τερπέσθω τὸ θέατρον. Περὶ δὲ τῶν οὐδὲ ἀμοιβὰς ἀποδοῦναι τῶν εὐ βεβιωμένων, οὔτε ὑπὲρ τῶν ἄλλων ἔχοντων τιμωρήσασθαι δυναμένων ἀνθρώπων, οὐ πολὺς ὁ λόγος, ἐὰν ἡ φθὸν ἢ προσπαθείᾳ τῆς ἀρετῆς ἔργα κακίας ὑνόμασι συσκιάζοντες τὸν τῷ Θεῷ καὶ τοῖς ἀνθρώποις ἔγνωσμένον βίον πεπλασμέναις διαβάλλουσι βλασφημίαις. Ἐψεται γὰρ πάντων κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἀνταποδόσεως τοῖς εὐ βεβιωκόσιν οὐκ ἀπὸ τῆς τῶν ἀνθρώπων ὑπολήψεως, ἀλλ' ἀπ' αὐτῆς τῶν βεβιωμένων τῆς ἀληθείας, ἢ ἀμοιβῆ τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν, ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν χάριτι, καὶ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ δόξα ἅμα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι νῦν, καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς ἀπεράντους καὶ ἀτελευτήτους αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Si vero ista cogitationi ita imperant ob affectuum propensionem, atque otuari sensus faciunt; quanto magis philosophiæ amor secernere a sensibilibus, et a sensibus mentem efficit, ipsam in sublime rapiens, et astringens ad spiritualium rerum contemplationem! Sicut enim cogitatio nullo modo exsilit extra occupantem affectum in eo, qui secatur, aut uritur, ob dolorem prædominantem; ita neque potest qui affectu detinente quidpiam considerat, passionem, quæ mentem occupat, prætervolare cogitatione, propria qualitate afficiens universam intellectionem. Nec enim voluptas admittit laborem, neque lætitia dolorem, neque delectatio mœrorem: neque rursus labor imperans suscipit voluptatem, neque dominans dolor habet adjunctam lætitiā, neque mœror delectatione temperatur. Contrarii quippe affectus sibi ipsis mutuo non possunt implicari; nunquam in idem convenire possunt, nec ad amicam communionem unquam concinnati sunt ob inimicitiam e natura impacabilem, et aversionem. Ne igitur virtutis puritas mundialium negotiorum cogitationibus sædetur, neque sollicitudinibus corporeis perturbetur sinceritas contemplationis: ut et imago veræ philosophiæ propriam recuperans pulchritudinem non amplius vituperetur ab audacter obloquentibus, orisque præfracti hominibus, neque risus materies ob imperitiam depingentium fiat, sed dilaudetur, si non ab hominibus, a superioribus saltem potestatibus, aut ab ipso Christo Domino, a quo et sancti laudem quærebant, uti magnus David, qui humanam conculcaverat gloriam, et a Deo petens laudationem: « A te, inquit, laus mea »; et rursus: « In Domino laudabitur anima mea »; Homines etenim plerumque, et honesta præ invidia calumniantur; theatrum autem superius res judicat incorrupte, et secundum veritatem factorum calculum approbationis distribuit. Hoc igitur (quod et necesse est oblectare operum bonorum deliciis) oblectetur theatrum. De his autem hominibus, qui nec his, qui bene vixerint, vices reddendi, neque super aliis pœnas indicendi facultatem habent, haud multis agendum est verbis, si aut invidia, vel affectione nimia virtutis opera nominibus malitiæ inumbrantes, Deo, atque hominibus cognitam vitam confictis calumniantur opprobriis. Sequetur enim omnes retributionis tempore hos, qui bene vixerint, non ab hominum opinione, sed ab ipsa eorum, qui vitam bene transegerunt, veritate, retributio æternorum bonorum, quibus nos omnes contingat perfrui gratia, et misericordia Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri gloria simul cum Spiritu sancto nunc, et semper, et in infinita et interminata sæcula sæculorum. Amen.

²² Psal. cxli, 26. ²³ Psal. cxxxiii, 5.

ΝΕΙΛΟΥ
ΠΡΟΣ ΑΓΑΘΙΟΝ ΜΟΝΑΖΟΝΤΑ

SANCTI PATRIS NOSTRI

NILI
AD AGATHIAM MONASTICAM VITAM AGENTEM
PERISTERIA

SKU

TRACTATUS DE VIRTUTIBUS EXCOLENDIS ET VITIIS FUGIENDIS.

Exemplo Peristeriæ clarissimæ eo sæculo feminae.

SECTIO I. — PRÆFATIO.

85 CAPUT I.

Cum mihi moris sit intempestivos declinare sæpe importunorum hominum congressus, uti nosti, honestissimæ Agathi, et in locis ab hominum frequentia potius remotis conversari, quoties necessitas aliqua me coegisset e domuncula prodire; deambulanti hesternæ die ante civitatem, et quasi per oscillationem, pendulis deliciis gaudentem grato nemoris aspectu, et modulatione avium in eo musice circumsonantium, aerisque sereni, et auræ puræ spiritu, me adibas gradu quidem lentiori; id enim præferabas poplite vacillante incedens quasi segnius, et persimilis homini emergenti recens e frequentibus lapsibus. Conjiciebas enim ex animi fixa intentione, quod erat res ipsa, haud de nihilo esse solitudinem, sed habere otium omnino arguebas aliquid laudabile, et non inertem esse quietem, nisi quid contemplationis dignam mentem conversatione destinebat. Ubi tamen me parum annuentem, tibi que attendentem non sine oblectatione vidisti, accedens, 86 et salutans, atque mecum deambulans causam sciscitabar is istius meæ meditationis, et addiscens, quod esset perscrutatio, et sollicitudo quæstionis scriptitandæ, manum accipiens, orique applicitam deosculatus, et subridens valde hilariter, aiebas, te quoque ipsum advenisse, afferentem et aliam nobis curam, et argumentum ascriptione dignum, quod permultis utile esse, et ab ea, quæ nunc usurpatur, luxuriosa vivendi consuetudine, ad temperantiam convertere posset.

CAPUT II.

Ibi ego, quamvis satis superque occupatus essem,

A

ΤΜΗΜΑ Α'. — ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.

ΚΕΦΑΛ. Α'.

Ἔθος ἔχοντί μοι τὰ πολλὰ, τὰς ἀκαίρους τῶν ὀχληρῶν ἐκκλίνειν συνουσίας, ὡς οἶσθα, σπουδαίωτατε Ἀγάθιε, καί τοις μᾶλλον ἡρεμοῦσιν ἐνδιατρίβειν τόποις, ὅταν τις ἀνάγκη τοῦ δωματίου προελθεῖν ἔξω βιάσθῃται, χθῆς πρὸ τοῦ ἀστεως ἀναπιτόνῃ, καί κρεμάστραν αἰώραν ποιοῦμένην τήν τε τοῦ ἄλλους ὄψιν, καί τὸ μέλος τῶν ἐν αὐτῷ μουσικῶς ἠχοῦντων ὀρνίθων, καί τήν ἐκ τοῦ αἰθρίου καθάραν αὔραν τοῦ πνεύματος, προσελθὼν, ἀκηρότερον μὲν τοῦτο γὰρ ἐδήλους τῷ σχήματι βαδίζων ἀργότερον, καί τῷ ἀπαναδυσμένῳ ἐκ τοῦ συνεχῶς ὀκλάζειν ἑοικώς. Ἐστοχάζου γὰρ ἐκ τῆς ἐννοίας, ὅπερ ἦν ἀληθές, οὐκ εἰκῆ εἶναι τὴν μόνωσιν, ἀλλ' ἔχειν τι πάντως ἐλογίζου τὴν ἡσυχίαν σπουδαῖον, καί τὴν ἡσυχίαν οὐκ εἶναι ἀργήν, ἂν μῆτι τῶν θεωρίας ἀξίων τὸν νοῦν κατεῖχε συνεστραμμένον. Ὅμως ἐπειδὴ μικρὸν ἀνανεῦσαντα, καί προσεσχικότα οὐκ ἀπὸδῶς ἐθεάσω προσελθὼν ἀσπασάμενός τε, καί συναναπατῶν τὴν αἰτίαν ἐπυνοῦσαν τῆς ἀδολεσχίας, καί μαθὼν, ὡς εἴη ἔρυσνα, καί φροντίς ζητήματος γραφικοῦ, λαθόμενος τῆς χειρὸς, καί προσαγαθῶν, ταύτην κατεφίλεις τῷ στόματι, καί μεσιδῶν μάλα φαιδρῶς ἦκειν ἔλεγες φέρων καί αὐτὸς ἡμῖν ἄλλην φροντίδα, καί ὑπόθεσιν ἀξίαν γραφῆς, δυναμένην ὠφελῆσαι πολλοῦς, καί ἀπὸ τῆς νῦν πολιτευομένης χλιδῆς ἐπιστρέψαι ἐπὶ τὸ σωφρονέστερον.

B

ΚΕΦΑΛ. Β'.

Κἀγὼ καίτοι ἀρκυῖσαν ἔχων τῇ ἐμῇ δυνάμει εἰς

τοὺς Ψαλμοὺς ἀσχολίαν, λίγους δὲ πως ὦν περὶ τὰς Ἀ πρὸς τὸ γράφειν ἀράς. ἠρόμην σε οὐκ ἀμερίμωτος, τίς εἶη αὐτῆ; καὶ τί πρὸς ὠφέλειαν ἔχειν δυναμένη τῶν νῦν, ἢ καὶ αὐθις ἐντευξομένων; Τῆς ματαιότητος τὰ πάντα γὰρ δίκτυα ἀπλωσάσης ἀπανταχοῦ, καὶ συλλαβοῦσης ἅπαντας, καὶ ἐκτὸς ἐχοῦστος ἀρκύων. Πλούτους γάρ, καὶ ἀξιώματα, καὶ δυναστείας, τρυφάς τε, καὶ τέρψεις; ἀσέμνους οἷα βρόχους καταπήξατα κύκλω, ἕκαστον πρὸς ἢ μᾶλλον εὖρεν ἐπικλιώως ἔχοντα, ἥδε κατέχει δουλωσαμένη, οὐκέτι γαστρὶ, καὶ τῇ ἄλλῃ τοῦ σώματος λειτουργεῖν ἐναναγκάζουσα χρεῖζ, ἀλλὰ καὶ θησαυροὺς σωρεύειν βιαζομένη τῶν ἐξ ἀδικίας πεπορισμένων χρημάτων, ἄλλων τηκομένων λιμῶ, καὶ φυλάττειν ἐπιμελῶς ἀναγκάζουσα τὰ κακῶς ἠθροισμένα τισὶν ἴσως οὐδὲ τοῖς χρησιμομένοις καλῶς, ἵνα διπλῆ τὸν συναγαγόντα κολάσει κατοδικάσῃ, τῇ μὲν ὑπὲρ ὧν ἀσθενεστέρους ὠφελῶν ἠδίκησε, τῇ δὲ, ἀνὸς ὧν ἄπερ ἐκείνων ἀφέλετο, ἄλλοις ὕλην συνήγαγεν ἀσώτου ζωῆς, σωφρονεῖν ἐν αὐταρκειῇ δυναμένοις πολλάκις, ἐπειδὴ πως ἡ ἀφθονία τὸ περὶ τὰ μὴ καθήκοντα διδάσκει φιλότιμον τὴν ἐν ἐκάστῳ τῶν κατεγνωσμένων ἀθρότητα τῇ τῆς διαπάνης αὐξήσασα χορηγίᾳ, καὶ πρὸς ἕσχατον κατὰ μικρὸν ἀκρασίας ἀγούσα ὄρον.

ambire illicita, rerum vitatarum luxum in unoquoque, sumptuum fovens subministratone, et ad ultimum sensim perducens intemperantiæ terminum.

ΚΕΦΑΛ. Γ.

Σὺ δὲ τὴν περιστέρειαν ἡμῖν τὴν, ὡς ἡ φῆμη διδάσκει, λαμπρὰν ἐν ἀξίᾳ, καὶ ὡς αὐτὸς φῆς, λαμπροτέραν ταῖς κατὰ ψυχὴν ἀραιαῖς σπουδαίως προσήγειλλες, πολλὰ τῆς ἀνθρώπου κατορθώματα, καὶ μεγάλα διεξιῶν, ἐγκράτειαν, φιλοπρωχέειαν, μελέτην τῶν θεῶν λογίων διηνεκῆ, προσευχὴν ἐκτενῆ, καὶ καταναενυμένην, χρηματούνην εἰς τοὺς δεομένους δαπάνην φιλότιμον, σωφροσύνην ἕως ὀφθαλμῶν, καὶ αὐτῆς ἐνθυμήσεως, τὴν εἰς τοὺς ξένους, καὶ ἀπόρους τῶν τελευτώντων κηδεῖαν ἐπίτιμον, τὴν εἰς τοὺς καθ' ἡντινα οὖν αἰτίαν ἀτυχοῦντας συμπάθειαν, τὴν πρὸς τοὺς θεοσεβοῦντας εὐλάβειαν, τὴν πρὸς τοὺς τὸν μονήρη βίον ἐπανηρημένους φροντίδα, καὶ κοινωνίαν χρεῖας τοῦ σώματος, ἵνα αἷς συνησυχάζειν καὶ συμπονεῖν διὰ τὸν ζυγὸν τοῦ γάμου κωλύηται, τούτοις συμπολιτεύεται τῇ διακονίᾳ τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἐπιτηδεῶν, τὸ ἐν τούτοις ἀμερίμωτον αὐτοῖς παρέχουσα, καὶ τὸ ἐκ τοῦ ἀπερισπάστως θεραπεύειν τὸ θεῖον πρὸς αὐτοὺς κέρδος μεριζομένη. Ταῦτα, καὶ τούτων ἕλεγχος πλείονα, συνειρῶν ἀπήγγελες, καὶ πειρασμοὶ ἐκ μεθοδείας τοῦ διαβόλου, καὶ Ὀλίψεσι συνεχῶς αὐτὴν περιπίπτειν ἀπήγγελες, τὸ ἔχειν ὄλιγος ἀντίπαλον τὸν ἀγῶνα αὐτῆς σαφῶς αἰνιττόμενος.

ΚΕΦΑΛ. Δ.

Ἐγὼ δὲ πρῶτον μὲν θαύμασα, εἰ τῇ νῦν γενεᾷ τοιοῦτον ἐξεγένετο, οἷον φῆς ὅτως βλαστῆσαι φυτὸν, ἐν ἧ τῶν ἡμέρων, καὶ καρποτόκων θένδρων, τὰ τῆς ἀκάρπου, καὶ ἀγρίας ὕλης πλημμυρεῖ ὄντως μᾶλλον, καὶ τέθηλεν εὐερροῦντα κλήματα, βίβλας

pro virium mearum modulo, in Psalmorum expositione; avidus tamen, promptusque ad novas scribendi occasiones, sollicitè a te percunctabar, quænam illa esset, et quam utilitatem lectoribus, vel qui nunc sunt, vel in posterum futuris posset afferre: cum vanitas expansa ubique retium suorum omnium indagine, et cunctos comprehendat, et implicitos detineat, quippe quæ tensis circum circa laqueorum instar divitiis, dignitatibus, potestatibus, deliciis, et inhonestis oblectamentis, in eo quemque capit, in servitutem redigens, ad quod invenit magis pronum; neque jam solum ventris, cæterarumque corporis necessitatum mancipia nos facit cogens, sed pecuniarum pariarum injuste thesauros, aliis præ fame tabescentibus, coaccervare compellit, et conservare diligenter, quæ perperam accumulata sunt, aliquibus, qui nec his fortassis usuri sunt honeste, ita ut duplici pœna damnetur ille, qui collegit opes: hinc quidem, quia cum deberet misereri infirmiorum, injustitiam erga eos patravit, **87** inde vero quod ea, quæ illis debita abstulit, aliis profligate vivendi materiam, congegit, qui sæpè numero cum sufficientia vitam sobriam ducere potuissent, quandoquidem opum affluentia doccat

CAPUT III.

Tu vero Peristeriam, ut fama prædicat, claram dignitate, atque, ut ipse affirmas, clariorem animi virtutibus, nobis studiose admodum proponebas, **C** multas et magnas matronæ res bene gestas enarrans, continentiam, amorem erga pauperes, continuam divinorum oraculorum meditationem, jugem orationem intensam cum cordis compunctione, effusam pecuniarum in egenos erogationem, temperantiam oculorum, et ipsius cogitationis, de peregrinis, i opibusque defunctis curam honorabilem, commiserationem erga eos, qui miseri erant quæcumque ob causam, venerationem erga Dei cultores, et erga monasticam vitam sectantes curam, ac sollicitudinem, et eorum, quæ necessaria sunt corpori, communicationem, ut quibuscumque simul quietem agere, et collaborare propter jugum matrimonii prohibetur, cum his, subministrando res ad victum conducentes, conversaretur, præbens ipsis vacuum curis hujusmodi tempus, et in partem illius lucri, quo l e Dei famulatu nullis occupationibus distracto provenit, veniens. Hæc et plura his commemorabas, adjungens insuper assiduas in tentationes, **88** et afflictiones ipsam incidere, idque astu diaboli, non obscure significans eum certare adversus illam, undequaque ipsam oppugnando.

CAPUT IV.

Atqui ego in primis quidem miratus sum, si planta, quam affirmas ejusmodi, ievera geminaret hoc nostro ævo, in quo arbores infructuosæ, et agrestis materie plane longe superabundant mansuetis, et frugiferis, atque læta surculorum propagine læ-

xuriant, radicibus quidem altissimis adeo fundatæ, ut convelli non possint, ramis autem in latitudinem immensam protensis diffusæ, foliorum vero comis simul implexæ, et dense adumbratæ, ita ut nullatenus bonæ cogitationis radius fundum cordis inum consuetorum pravitate operum obscuratum calefaciat unquam. Rursus vero superfluum censens, et vanum, diligenter, atque curiose perscrutari, num quis sit hujusmodi, necne, prompto animo ad scribendum accessi, quod argumentum magnopere profuturum viderem, etiamsi nemo facta, et opera fidei faciendæ causa, asserat. Cito enim persuadet oratio, ubi rerum ipsarum natura testimonium perhibet, et ipsa veritas, atque convenientia etiam sine ullo exemplo digna videtur auditori, cui fidem habeat, eum adducens ad evidentiam, neque contradicendi tempus valde contendere assueto præbens.

89 CAPUT V.

Nam quemadmodum cælo nubilo solem esse, cursumque suum perficere atque hiberna tempestate in plantis fructum contineri nemo ambigit, præcedentem experientiam cum habeat magistram inviolatam : ita bonum omnes consistunt bonum absque ulla contradictione, licet videatur mala consuetudo detinere mentem ad mala obstrictam atque præpeditam ; conscientiam enim pudet veritati approbate perfricta fronte se opponere, et existimat illa turpe atque in primis reprehendendum, rei manifestæ mera contendendi libidine resistere. Cogitabam præterea id, quod olim quibusdam factu possibile fuerat, ne nunc quidem volentibus esse impossibile ; cum ipsa natura similem in omnibus et tunc, et nunc servet cursum, nec legitimum præbeat impotentia prætextum iis, qui ob consuetam diuturnamque pigritiam ad ea, quæ utilia sunt, præclaras istas veterum, qua virorum, qua mulierum actiones fieri nequaquam potuisse statuunt. Adeoque nullatenus existimabam, incredibile fore omnino, esse etiam nunc aliquem, qui animi voluntatem ad beatorum illorum hominum religiosam vitam æmulandam excitet, virtutisque fructus excolat : cum natura iisdem adhuc viribus producenda, polleat.

CAPUT VI.

Si enim Noe generatione, quæ tunc erat condemnata ad excidium per diluvium, totoque genere humano aquarum inundatione deleta, solus inventus est, qui Deo placeret : et inter Barbaros longa iniquitatis consuetudine efferratos, justissimus et verus homo Job, tanquam pulcherrimum lilium inter spinas densissimas, germinavit ; si regio circum Sodomam igne fulmineo conflagrata charum Deo, et hospitem amantem Lot habuit : si deinde diversa tempora Rhaab, et Deborah, Estherque, ac Judith, Phœben, et Priscillam, et Darcada, et Lydam, aliosque multos protulerunt : et in omnibus subinde generationibus, unus aliquis vita præfulsit, qui nativæ nobilitatis imaginem temporum vitio

μὲν ἐκ βάθους ὠχυρωμέ.α πρὸς τὸ ἀκρίβαντον, δρ-
πήκων δὲ ἐκτάσει κεχυμένα πρὸς εὐρος ἀνεϊκαστον,
πετάλων δὲ κόμαις συνηρηφῆ, καὶ σύσκια, ὡς μη-
δαμόθεν ἀκτίνι χρηστῆς ἐννοίας τὸ τῆς καρδίας ποτὲ
θάλπεσθαι βάθος ἐπισκοτούμενον τῆ ἐν τοῖς ἔργοις
πολιτευομένη κακία. Λύθις δὲ τὸ πολυπραγμονεῖν
ἀκριβῶς, εἰ ἔστι τις, εἰ μὴ ἔστι τοιοῦτος, περιττὸν
κρίνας, καὶ δοκοῦν. Ἐτοιμῶς ἐπὶ τὸ γράφειν ἐχώ-
ρησα, τὴν ὑπόθεσιν ἱκανῆν πρὸς ὠφέλειαν καταμα-
θῶν, κἀν μηδεὶς ὑποκείται, ταύτην τοῖς ἔργοις πι-
στούμενος. Ὅταν γὰρ τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων
ἔχη μαρτυροῦσαν ὁ λόγος, πείθει ταχέως, καὶ ἄνευ
τινὸς παραδείγματος τὸν ἀκούοντα τὸ ἀληθές, καὶ
εὐλογον πρὸς ἀξιοπιστίαν τῆς ὑποδείξεως ἐπαγόμε-
νος, καὶ τῷ λίαν φιλονεικεῖν εἰθισμένῳ ἀντιρρόθσεως
οὐ παρέχων καιρόν.

ΚΕΦΑΛ. Ε'.

Ὡς γὰρ ἐν νεφώσει μὲν ἥλιον εἶναι, καὶ τὸν οἰ-
κεῖον ἀνύειν δρόμον, ἐν δὲ βλαστοῖς ὥρα χειμῶνος
ἐνυπάρχειν οὐδεὶς ἀμφιβάλλει καρπὸν, τὴν παρελ-
θούσαν πείρα ἔχων διδασκαλίαν αἰδέσιμον· οὕτως τὸ
καλὸν ἀναντιρρόθως ὠμολόγηται πᾶσι καλὸν, κἀν
δοκῆ συνθήβια πονηρὰ πρὸς τὰ φαῦλα κατέχειν τὴν
γνώμην πεπεδημένην, τῆς συνειδήσεως πρὸς τὴν
συγκατάθεσιν τῆς ἀληθείας ἀναιδῶς ἀντικλίνειν
αἰσχυνομένης, καὶ πρὸς τὸ πρόδηλον φιλονεικῶς
ἴστασθαι αἰσχρὸν ἡγουμένης, καὶ λίαν ἐπίφογον.
Ἄλλως δὲ καὶ τὸ πάλαι γενόμενον δυνατόν ἦδη
C τὸ λογιστάμενος εἶναι τοῖς βουλομένοις, καὶ νῦν δι-
νατὸν, τῆς αὐτῆς φύσεως ἐν πᾶσιν ὁμοίως τρεχούσης
τότε, καὶ νῦν, καὶ οὐ διδοῦσης ἀδυναμίαν εὐλογον
προφασίσασθαι τοῖς διὰ τὸ μακρὸν ἔθος τῆς εἰς τὸ
χρησιμὸν ἀργίας ἀδύνατα τεθειμένοις τὰ τῶν ἀρ-
χαιῶν ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν κατορθώματα. Ἄπι-
στεῖν εἰς ἅπαν οὐκ ᾔφθην εὐλογον, ὡς ἔστι τις τὴν
προαίρεσιν κινήσας πρὸς ζῆλον τῆς τῶν μαχηρίων
ἐκείνων ἐνθέσμου διαγωγῆς, καὶ τοὺς καρποὺς τῆς
ἀρετῆς γεωργῶν, ὡσαύτως ἐκείνοις τῆς φύσεως δύ-
ναμιν ἐχοῦσας ἰσχύϊν ἐκ τοῦ γεγρακτότος πρέμνου
νέους ἀναφύσας, καὶ τεθηλότας βλαστούς.

ad novos ramos et læta germina, e veteri trunco

D

Εἰ γὰρ Νῶε τῆς κατ' αὐτὸν γενεᾶς τὴν πανυλι-
θρίαν τῷ κατακλυσμῷ καταδικασθείσης, καὶ τῆ
πλημμύρῃ τοῦ ὕδατος ἀφανισθείσης αὐτάνδρου, μό-
νος εὐαρεστήσας εὐρέθῃ τῷ Θεῷ· καὶ ἐν Βαρβάροις
ἀνομοῦσιν ἐξ ἔθους μακροῦ, ἐβλάστησε καθάπερ ἐν
ὕλομανούσαις ἀκάνθαις κρίνον φαειρότατον ὁ δι-
καιότατος καὶ ἀληθινὸς ἄνθρωπος Ἰώβ· καὶ ἡ τῆ
κερυνεῖα κατεμπρησθεῖσα πυρὶ τῶν περὶ Σόδομα
χώρα ἔσχεν αἰδέσιμον τῷ Θεῷ τὸν φιλόξενον Λὼτ,
καὶ τὴν Ῥαὰβ, καὶ τὴν Δεδόραν, Ἐσθὴρ τε, καὶ Ἰου-
δὴν, Φοίβην, καὶ Πρίσκιλλαν, καὶ Δορκάδα, καὶ Λύ-
δαν, καὶ πολλοὺς ἄλλους ἤνεγκαν διάφοροι κα:ροί,
καὶ ἐν πάσῃ γενεᾷ Ἐλαμφέ τις τῆ πολιτείας τῆς φυ-
σικῆς εὐγενείας ἐξίτηλον γενομένην τῷ χρόνῳ ἀνα-

ζωγραφήσας λαμπροῖς χρώμασι τὴν εἰκόνα, ἵνα μὴ πάντως τέλειον ἀποθεσθῆν τὸ ζωηρὸν τῆς ἀρχαίας εὐζωίας ὄντως ἀπιστα κρίνεσθαι τὰ περὶ τῶν εὐ βιβιωκότων γεγραμμένα παρασκευάσει, οὐδενὸς ὑπὸ τῶν οἰκείων ἔργων δεικνύοντος τὰ ἱστορούμενα δυνατά. Πῶς οὐκ ἦν ἀποποιῶν ἄλλων ἄλλοτε γενομένων τοιοούτων, μὴ καὶ νῦν, (κἀν δοκῆ διὰ τὴν κρατοῦσαν ἀπάτην παράδοξον,) εὐρησθαι εἰπεῖν ψυχῇν τοῖς ἀγαθοῖς ἔργοις τὴν πρὸς αὐτοὺς μαρτυρουμένην συγγένειαν, καὶ τούτοις κοσμουμένην, ὧ φησὶ κεφαλῆ, οἷς ἐφῆς πλεονεκτήμασι:

ΤΜΗΜΑ Β.

Περὶ τῆς ἐγκρατείας.

ΚΕΦΑΛ. Α'.

Καλὴ μὲν οὖν ἐγκράτεια, ἀρχή, καὶ θεμέλιος οὖσα τῶν ἄλλων πατῶν ἀρετῶν. Δαμάζει γὰρ καθάπερ πῦλον σφριγῶντα τὸ σῶμα, καὶ κατὰ μικρὴν ἄγει πρᾶγνόμενον πρὸς τὸ εὐτακτον, τῇ ἐνδείᾳ τὸ διακεχυμένον συστέλλουσα, καὶ εὐήνια, καὶ ἐπιεικῆ ποιούσα τὰ πάθη, ἅπερ ἡ τρυφή σκληραυχεῖν, καὶ ἀφηνιάζειν παρασκευάζει, σκιρτῶντα, καὶ φρυαττόμενα, καὶ τῷ ἥνιοχούντι λογιζομῆ παρέχοντα πράγματα χαλεπὰ, ἀντισπᾶν, καὶ ἀντιπεριάγειν τὸ ἐξοιστρηκὸς τῆς ὀρμῆς αὐτῶν ἐφ' ὅπερ βούλεται μόλις ἰσχύοντι. Τοῦτο γὰρ παιδεύειν ἅπαντας ἀνθρώπους ἔοικεν ὁ Ἐκκλησιαστής, τῷ πρότερον εὐαγώγῳ, καὶ εὐπειθεῖ διὰ τὴν σύμμετρον διαίταν ἑαυτοῦ διαλεγόμενος σώματι τῷ λέγειν. « Δεῦρο δὴ πειράσω σε ἐν εὐφροσύνῃ » καὶ τὴν πείραν μαθῶν οὐ καθήκουσαν δυσχερῶς κρατῶν, ὧν πρὶν εὐκόλως ἐκράτει, τῆς σαρκὸς κινήματων, φησὶ τῇ παινοῦση τὸ ζῶον εὐφροσύνῃ. Τί τοῦτο ποιεῖς; ἐξέλκεις παρὰ τὸ σύνθεος, ἐφ' ἃ μὴ βούλομαι, τὴν προαίρεσιν, καὶ κατὰ κρημνῶν συναρπάζουσα φέρεις ἀθομένην, καὶ ὑπερπομένην πως ἥρεμα τὴν γνώμην βέθροισ ἐγκαταστρέφεις, καὶ χάσματα τὰ μὲν ἀνανεύοντα, τὰ δὲ συντιθέμενον οὐκ ἀνάγκη τὸν λογιζομὸν βιάζει πρὸς τὰ αἰσχίστα, οὐκ ἄκοντα τυραννεῖς οὐκ ἀηδῶς τυραννοῦμενον.

ΚΕΦΑΛ. Β.

Τοιοῦτοι γὰρ οἱ πρὸς τὰ ἡδοντα μαχόμενοι, καὶ πρὸς τὰ τέρποντα, ὡς μὴ ἀλῶναι, πυκτεύοντες· ἐν ᾧ ἀνθίστανται, κάμπτονται, καὶ ἐν ᾧ ἀντιλέγειν δοκοῦσι, συντίθενται. Ἐνθεν ἀντιτείνουσιν, ἐκεῖθεν ἀνθέλκονται, καὶ πρὸς ἃ μὴ θέλουσι, τρέχουσι, καὶ πρὸς ἅπερ ἀπεχθῶς ἔχουσι, ἐπειρόνται ἐλαυνόμενοι. Πῆ μὲν διώκονται συνεχόμενοι, πῆ δὲ αὐτομολοῦσι δυσχεραίνοντες. Ὅτε μὲν ὑθοῦνται, ὅτε δὲ προεκτρέχουσι, ὡς οὐ προαιροῦνται, συνανοῦσι, καὶ ἡττώνται τῇ γνώμῃ, καὶ τὴν ἡτταν αἰρούμενοι, ὡς οὐκ ἴσασιν ἀσμενίζοντες. Καὶ τοῦτ' ἐστὶν ὅπερ ὁ Παῦλος τάχα φησὶ: « Συντρίβεται τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ

⁴⁴ Eccle. II, 2.

quasi evanescentem, splendidis rursus coloribus depingeret, ne penitus restincto vitali fomito prisca et bonæ vitæ iis, quæ de sanctis, qui bene vixerant, litteris sunt consignata, deneganda fides censeretur, dum nemo propriis operibus probat fieri potuisse ea, quæ historiis prodita sunt: quæ ratione non absurdum esset, o amicissimum caput Agathi, aliis alio tempore emergentibus, non et nostro (utcumque videatur propter errorem dominantem admirabile) dicere reperiri animam, quæ bonis operibus testatur suam cum illis beatis cognationem, et hisce ornatam, quas commemoras, dotibus?

91 SECTIO II.

De temperantia seu abstinentia.

CAPUT I.

Præclara igitur res est temperantia, utpote reliquarum omnium virtutum principium et fundamentum. Domat quippe corpus, veluti pullum equinum lascivientem, sensimque cicuratum ad modestiam, luxum ejus comprimendo indigentia, redigil, animique affectus bene refrenat, et ad bonam frugem revocat, quos luxuria nimium cervicosos ad habenas excutiendas impellit, exultantes proterve, ac ferociter insolescentes, et rationi, quæ aurigæ vice lora tenet, molestiam facessentes, quæque vix tandem valet, quo velit, ipsorum impetum velut cæstro agitatum revellere et adducere. Hoc namque omnes homines edocere videtur sapiens Ecclesiastes, Sa'omon, ubi corpus suum primum quidem ob commensuratam victus rationem deduci, atque parere facile alloquitur hisce verbis: « Age, experiar te in gaudio ⁴⁴; » cognoscens vero experimentum illud minime conveniens, eo quod ægre dominaretur motibus carnis, quos antea nullo negotio compescebat, dicit gaudio saginanti carnem: Cur istud facis? Voluntatem præter morem atrahis ad ea, quæ nolo, mentem gravatam, atque occulta quadam delectatione gestientem tecum rapiens, per præcipitia fers; circumagis inter foveas, et hiatus, partim renuentem, et partim consentientem rationem non necessitate cogis ad turpissima, non invitam tyrannice torques non insuaviter tyrannide pressam.

92 CAPUT II.

Hujusmodi enim sunt, qui adversus voluptatem pugnantes, et adversus oblectamenta luctantes, ne capiantur, in eo, in quo resistunt, flectuntur; in eo, in quo videntur contradicere, consentiunt; hinc obnituntur, illinc pertrahuntur, curruntque ad ea, ad quæ nolunt, et ad ea quæ odisse se putant impulsu adducuntur. Quandoque fugiunt jam comprehensi, quandoque peritæsi transfugiunt; nunc trahuntur, nunc accurrunt; assentiuntur tanquam inviti, animoque vincuntur, et victos se quasi nesciant elati, atque gaudentes. Et hoc fortassis est, quod Paulus ait: « Condelector legi Dei secundum

inferiorem hominem. Video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meae, et captivantem me lege peccati, quae est in membris meis ²⁶. » Et iterum : « Quod non volo hoc ago, et quod odi hoc facio ²⁷ ; » haudquaquam introducens legem peccati insitam, neque sensus carnis potestatem absoluto imperio dominantem animo docens; nam hoc pacto servos esse peccati oporteret omnes homines, eo quod jugum illius excutere nullo modo possent. Nos vero jam scimus eos, qui volunt, non animo solum libertatem consecutos, sed et in servitute redigentes corpus, et affectibus imperantes, spontaneum voluntatis arbitrium ad libertatem, et servitutem ipsa re atque opere ostendere.

93 CAPUT III.

Etenim quandiu cibus carnem saginat, sensus carnis insurgens tyrannidem exercet subditis legem imponendo eorum, quae velit: sed ubi afflictionibus, quae lividum efficiant, et dura corporis tractatione humiliatur, submittit se instar mancipii, et melioribus legibus subesse persuadetur; neque jam amplius rationem trahens abducit in exitium, sed potius ab ipsa deducitur ad salutarem obedientiam. Et horum unusquisque sibi ipse testis est, non ignorans, quae nos cogitare cogat ventris saturitas, et quid indigentia abstinentiaeque versare animo consulat; cum ille in absurdas despumet libidines, ista vero et moderate commotas eas reprimat, et interdum sereno more frendentes mansuefaciat, et cicures reddat, et clara voce, atque penetrabili dicat quod a Deo dictum fuit ad Job: « Ecce bestiae apud te fenum aequae ac boves comedunt: ²⁸ » significans scilicet perturbationes animi a belluina feritate ad statum jumentorum, et subjectionem translatas fuisse, jamque omnino cicuratas redditas, utcunque adhuc eam spirare videntur; nam in quibusdam praeter temperantia mortuae sunt penitus effectae.

CAPUT IV.

Sic Jael adacto per maxillam clavo Sisaram sustulit ²⁹, hostilem sensum perimens, non amplius maxilla materias dapsiles ambitiose suppeditante passioni, sed frugaliter tantum ipsi praebente quae opus erant ad vitam necessario conservandam, adeo ut videretur **94** adesse potentia, et non actu. Sic Samson in asini maxilla percussit alienigenas, fortassis ³⁰ quod aliter id facere non potuisset, nisi maxillam gulae, ventriculo inservientem activa manus virtute comprehendens, et veluti pugno constringens ipsam, et circumscribens judicio, tenuisset, ne in delicias et insatiabiles cupiditates difflueret. Natura quippe maxillam ventris ministram, et adjutricem effecit, dentibus quidem incisoriis veluti ligonibus comestibilia disperientem, molariibus autem quemadmodum molis veris comminuen-

A κατά τὸν ἔσω ἄνθρωπον, βλέπω δὲ ἕτερον νόμον ἐν τοῖς μέλεσί μου ἀντιστρατευόμενον τῷ νόμῳ τοῦ νοῦ μου, καὶ αἰχμαλωτίζοντά με τῷ νόμῳ τῆς ἁμαρτίας τῷ ὄντι ἐν τοῖς μέλεσί μου. » Καὶ πάλιν· « Ὅ τοῦ θέλω τοῦτο ποίω, καὶ ὁμιῶ τοῦτο πράσω. » Ὁὐ νόμον εἰσηγούμενος ἐμφυτον ἁμαρτίας, οὐδὲ δυναστείαν αὐτοκρατορικὴν δογματίζων τοῦ φρονήματος τῆς σαρκός· οὕτω γὰρ πάντας ἀνθρώπους ἔδει δούλους εἶναι τῆς ἁμαρτίας, οὐδαμῶς ἐκδύναει τὸν ταύτης ζυγὸν δυναμένους. Νῦν δὲ τοὺς βουλομένους ἴσμεν οὐ νόμον ἐλευθεριάζοντα τῷ φρονήματι, ἀλλὰ καὶ δουλαγωγούντας τὸ σῶμα, καὶ κηρῖοντας τῶν παθῶν, καὶ δεικνύντας τῷ ἔργῳ τὸ πρὸς ἐλευθερίαν, καὶ δουλείαν τοῦ θελήματος αὐτεξούσιον.

B

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

Ἔως μὲν γὰρ ἡ τροφή παιίνει τὸ σῶμα, τυραννεῖ κατεξαντιστάμενον τὸ φρόνημα τῆς σαρκός νομοθετοῦν τοῖς ὑπηκόοις ἃ βούλεται· ἐπὶ δὲ ταπεινωθῆ ὑπωπιαστοῖς, καὶ σκληραγωγίᾳ τοῦ σώματος ὑποκύπτει δουλικῶς, καὶ τοῖς κρείττοσιν ὑπέκειναι πείθεται νόμοις. Οὐκέτι τὸν λογισμὸν ἄγον πρὸς ἐλεθρον ἀπάγει, πρὸς αὐτοῦ δὲ μᾶλλον ἀγόμενον πρὸς εὐπίθειαν σωτήριον. Καὶ μάρτυς τοῦτων ἕκαστος αὐτὸς ἑαυτῷ, εἰδὼς, τίνα μὲν ἐννοεῖν ἀναγκάζει κόρος γαστρὸς, τίνα δὲ συμβουλεύει λογίζεσθαι ἡ ἔνδεια. Ὁ μὲν πρὸς ἀτόπους ἐκβακχεύων ἐπιθυμίας, ἡ δὲ καὶ μετρίως κινουμένης αὐτῆς καταστέλλουσα, καὶ βρυχομένης εἶπατε θηριωδῶς, τιθασειούσα πρὸς τὸ ἡμερον, καὶ τὸ παρὰ τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν Ἰῶβ εἰρημένον λέγων λαμπρᾶ, καὶ διαπρυσίῳ τῇ φωνῇ· « Ἰδοὺ θηρία παρὰ σοὶ χόρτον ἴσα βουσὶν ἐσθίει· » ἐκ θηριώδους ὁμότητος πρὸς κτηνώδη καὶ ὑποταταγμένην κατάστασιν μεταβληθῆσαι τὰ πάθη σημαίνουσα, καὶ τέως ἡμεροῦσθαι, κὰν ἐμπνέειν ἐτι δοκῇ· παρὰ τισι γὰρ καὶ τέθνηκε παντελῶς τῇ ἐγκρατεῖα νενεκρωμένα.

C

ΚΕΦΑΛ. Δ'.

Οὕτως ἡ Ἰαήλ τὸν Σισάρα διὰ τῆς σιαγόνος ἀνεῖλε, νεκρώσασα τὸ πολέμιον φρόνημα, οὐκέτι τῆς σιαγόνος φιλοτιμίας τῷ πάθει χωρηγούσης τὰς ὕλας. D Ἐγκρατῶς δὲ, καὶ αὐτῷ μόνον χρειωδῶν παρεχούσης πρὸς τὴν ἀνάγκην τοῦ ζῆν, ὡς καὶ παρεῖναι δοκεῖν τῇ δυνάμει, καὶ μὴ παρεῖναι τῇ ἐνεργείᾳ. Οὕτως ὁ Σαμφὼν ἐν σιαγόνι ἔδου τοὺς ἀλλοφύλους ἐπάταξεν· οὐκ ἄλλως τοῦτο πράξει τάχα θεδυνμένους, εἰ μὴ τῆς ὑπηρετούσης λαϊμῷ καὶ κοιλίᾳ ἐκράτῃσε σιαγόνος, τῷ πρακτικῷ τῆς χειρὸς περιδραζόμενος αὐτῆς, καὶ ὡσπερ παλάμη συστελλας αὐτῆν περιγεγραμμένην τῇ κρίσει, πρὸς τὸ μὴ διαχεῖσθαι ἐπὶ τὸ ἄβρὸν τῶν ἐπιθυμιῶν, καὶ ἀκώρεστον. Διάκωνον γὰρ, καὶ ὑπουργὸν σιαγὸνα γαστρὸς ἡ φύσις ἐποίησε, δικτηρῆσι μὲν οἷα μακέλλαις ὀδοῦσι προδαιρούσαν τὰ ἐδώδιμα, μύλαις δὲ καθάπερ ὄντως μύ-

²⁶ Rom. vii, 22, 25. ²⁷ ibid. 15.

²⁸ Job. xl, 10.

²⁹ Judic. iv, 21.

³⁰ Judic. xv, 15.

λαις λεινύουσιν, καὶ παραπέμπουσιν ὡσπερ δι' ἄ-
 δευτηρίου χαραδρώδους τοῦ λαιμοῦ ἀπληρώτω θα-
 λάσση τῇ κοιλῇ ἐτοίμην τροφήν, τὸ παρὰ τοῦ Σολο-
 μώντος λεχθὲν κηρύττουσαν ἐν ᾧ φησι: « Πάντες οἱ
 χειμάρροι πορεύονται εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἡ θά-
 λασσα οὐκ ἔσται ἐμπιπλαμένη. » Ταυτὸν γὰρ ἐστὶ κοι-
 λία, καὶ θάλασσα· κεχῆνασι γὰρ πρὸς τὰ ρεύματα
 τῶν ἐπιχειομένων ἀκορέστως ἀμφοτέραι, ἡ μὲν τῇ
 πέψει, ἡ δὲ τῇ ἄλμῃ θαπανώσασαι τὰ ἐπιεισερχόμενα,
 καὶ αὖθις ὀρεγόμεναι ἄλλης τροφῆς, καὶ τὸ κεκρηγὸς
 οὐδέποτε μύουσαι, οὔτε τὸ διψαλέον τῷ συνεχεῖ, καὶ
 ἀδιαστάτῳ τοῦ βείθρου παραμυθοῦμεναι.

ΚΕΦΑΛ. Ε'.

Διὰ τοῦτο καλὸν ἡ ἐγκράτεια, ὅτι τὸ φλεγμαῖνον
 τῶν παθῶν καὶ ἐξοιδηκὸς ὑπερβάλλουσιν ἕγκοις B
 καταστέλλει, καὶ ταπεινοῖ πρὸς τὸ ἐπεικίεστερον,
 καὶ τὸ παφλάζον αὐτῶν στορέννυσι, καὶ γαληνιάζειν
 ποιεῖ τὴν ἐκ τῶν βαγδαίων τῆς πολυτελοῦς διαίτης
 πνευμάτων ζάλην, τῇ νημελίᾳ τῆς ἐνδείας χαλινῶσα
 πρὸς τὸ εὐδόν, καὶ τὸ κυμαινόμενον πραῦνοντα.
 Καὶ ἐν ἀπορίᾳ μὲν τῶν πρὸς ἀπλόασιν ἐπιτηδείων
 ἡρέμα πως ἀνεκτὴν τὴν κρατῆσαι γαστρίδος. Οὐκ ἐρε-
 θίζει γὰρ τὸ μὴ πρῶν οὕτως ὡς τὸ παρὸν, καὶ τῇ
 ὕψει κινουὴν τὴν ὄρεξιν πρὸς τὴν ἐφῆσιν· ἐν ἀφθονίᾳ
 δὲ πάντοθεν περιθριθημένων ἀπάντων, καὶ περιχε-
 γυμένων τῶν πρὸς τρυφὴν θαψιλῶς, ἐγκράτεια φιλο-
 σοφίης ἔχει μεγίστης ἐγκώμιον, εἰ μὴ που παρα-
 σίτοις ἐν ἀφθονίᾳ φειδωλίας ὑπονοίᾳ τὸ ἐπαινετὸν
 τοῦ ἔργου μολύνεσθαι παρασκευάζοι καταγνώσει C
 μικρολόγου διαθέσεως. "Ὅμοιον γὰρ ἐστὶ ἐμπλαγι-
 ζοῦσαν θάλασσαν, καὶ κυκλωμένην βυθοστροφίαν διὰ
 ξηρᾶς παρελθεῖν ἀδρόχῳ ποδὶ, καὶ εὐθουόμενον βίον
 διεξάνυσαι κεκρημένον ἐνδεστέραν διαίτην, οὐδαμῶθεν
 τῆς ἐπιθυμίας ἐπικλυζόμενον ἔθνη, καὶ ἔθνη
 περιβρέουσας τῶν ἡδέων παρασκευαίει. Τοιγαροῦν ὁ
 σοφὸς Σολομὼν τῆς ἐγκρατοῦς ἐπαινῶν τὸ δόγμα
 ψυχῆς φησιν: « Ὁραιοθήσαν σιαγόνες σου ὡς τρυγί-
 νος: » σιαγὼν γὰρ τροφῆς ὄργανον οὔσα, ὠραιοῦται
 τῇ ἐγκρατεῖ, αἰσχρὰν τὴν ἀδδωφάγον καὶ ὀψοποιὴν,
 χείρουσαν καρυκαίσις ἐλέγχουσα.

gena, nutritionis instrumentum cum sit, decoratur

condimentis ciborum gaudentem reprobatur.

ΤΜΗΜΑ Γ'.

Περὶ κενοδοξίας.

ΚΕΦΑΛ. Α'.

Τότε δὲ καὶ ὡς τρυγῶν ὠραιοῦται, ὀπηνίκα τὴν
 ἀρετὴν περιστέλλει καὶ κρύπτει σπουδαίως, τὸν
 παρὰ τῶν ἑρώντων ἐκκαλίνειν φιλοτιμουμένην, ὡς
 οἶόν τε, ἐπαινοῦ, καθάπερ τρυγῶν τῇ ἐρημίᾳ παρα-
 πετάσματι κεκρημένην τοῦ γινομένου, καὶ τῇ προ-
 θέσει λαυθάνουσα, κἂν πάντας μεγάλη τῇ φωνῇ
 βροῖσι τὸ ἔργον. Τότε γὰρ ἐστὶ κενοδοξία τὸ πραττό-
 μενον, ὅτε πρὸς ἐπίδειξιν ἡ γνώμη ὀρεῖ· ἔως δὲ μὴ
 πρὸς θήραν βλέπη αὐτὴ δόξης ἀνθρωπίνης, κἂν
 φωτὸς ἡ ἀρετῆ λάμπη φανώτερον (ὅτι γὰρ φῶς οὐ-
 σαν αὐτὴν, τὰς οὐκείας ἀστράπτειν ἀγῆρας) ἡ προσι-

¹¹ Eccle. 1, 7. ¹² Cant. 1, 9.

tem, et alimentum paratum per gulam veluti per
 canalem cavum, et præcipientem ventris mari inex-
 plebili transmittentem, illudque Salomone dictum
 proclamantem: « Omnes torrentes eunt ad mare,
 et mare non erit repletum ¹¹. » Idem enim revera
 est venter, et mare; cum ambo insatiabili biatu in-
 fusa flumina absorbeant, et alter concoctione, alte-
 rum salsedine ingesta absuvens, aliud rursus nu-
 trimentum appetant, et hiatum neutiquam claudant,
 nec ullum solatium sitis ex continuo, et perenni
 fluento percipiant.

CAPUT V.

Atque ob hanc causam præclara res est temper-
 rantia, quia inflammationem affectuum, et nimium
 tumorem superbis e fastibus deprimit, et humiliat
 ad id, quod æquius est, meliusque, ac æstum ipso-
 rum præsternit, procellamque ab impetuosis mul-
 tiplicis ciborum paraturæ ventis excitatam tran-
 quillari efficit, serenitate indigentia ad sudum
 velut habenis reducens **95** et exundantem miti-
 gans fluctum. Et vero in eorum, quæ ad volupta-
 tem conducunt, inopia, placide quodammodo ven-
 ter se in ordinem redigi patitur; non irritat quippe
 quod abest, perinde ac id quod coram suppetit,
 ipsoque aspectu commovet appetitum ad deside-
 rium. Sed cum omnium rerum ad luxum pertinent-
 tium opipare, et onerantium aliquem undique co-
 pia affluit, temperantia summæ philosophiæ laudem
 obtinet; nisi sicubi in abundantia laudabilia opera
 suspicione parcimonie nimie corrumpere tentent
 parasiti condemnantes eum præ animi angustia.
 Pariter enim est altum, et effusum mare, commo-
 tosque imo e fundo vortices non madefacto per sic-
 cum transire pede; ac rectum vitæ cursum frugali
 victu discretum distinare; ita ut nec cupiditas
 circumfusum hinc inde profluentibus dulcedinibus
 apparatus eum inundet, ut sapiens Salomon recto
 dixerit temperantis animi propositum dilaudans:
 « Decoratæ sunt genæ tuæ, sicut turturis ¹². » Nam
 temperantia, dum turpem voracitatem et exquisitiis

SECTIO III.

De rana gloria.

CAPUT I.

Sed tum gena instar turturis exornatur, quando
 virtutem coarctat, et laudem ab intuitibus decli-
 nare pro viribus affectans studiose occultat, veluti
 turtur solitudine utens, quasi sipario facinus obve-
 lans suum, animique proposito **96** latitans, etiamsi
 omnes magna voce opus ejus acclament. Tunc au-
 tem factum in vanam gloriam degenerat, quando
 animus ad ostentationem spectat: quoadiu vero
 non respicit ad venandum gloriam humanam, etsi
 quovis lumine lucidior virtus emicet (oportet
 enim, cum ipsa lux sit, propriis splendoribus ipsam

effulgere) voluntas ab omni ostentatione, fastuque remota est, sola soli placere studens Deo, nihil curans spectatores, neque si inspiciant illi, neque si dilaudantes applaudant; vanum existimans, et futile quidquid ad æteruam remunerationem nihil confert: quamvis laudantium plausus supergressi aerem, nubes, ipsumque feriant insonando æthera; recidunt enim deorsum, utpote qui sunt quasi cantus procaces cicalarum, et una cum strepitu arteriæ desinunt, nullum vero juvenem, lucrumque animæ afferunt; quin potius maxima eam injuria lædunt, inflant enim ad denentiam, et laudum voluptate operis mercedem evacuunt. Hoc ipsum propheta docens aiebat: « Qui vos beatos dicunt, ipsi vos decipiunt, et semitam pedum vestrorum dissipant ⁴²; » vanam scilicet ingerentes persuasionem profectus ad res bonas impediendum. Dominus autem in suis verbis adhortatoriis inquit nonnunquam: « Nesciat sinistra tua, quid facit dextera tua ⁴³; » interdum: « Luceat lux vestra coram hominibus ⁴⁴: » et bonum agere præcipiens, et ab ostentatione avertens. Si enim occultari non potest urbs super montem posita ⁴⁵, et viæ justorum lucis instar elucet; cur ergo aliquis assistat publice faciem præferens laboribus **97** boni operis, quod mox per seipsum elucere poterit, præaccendens ad ostentationem, et inceptive persuadens voluptatem gloriæ cupidam?

CAPUT II.

Enim si gloriæ desiderio tenetur, quod tamen a ratione abhorret, eam excipiat, quæ opus subsequitur, et non præoccupet ipsam apparentia, tuba canens antequam faciens, et debitum honorem repetens præmaturo. Qui enim dixit: « Luceat lux vestra coram hominibus ⁴⁷; » opus ipsum clamare, sed non jussit operantes prædicare: ut et virtus suam habeat gloriam, et animi propositum reprehensione careat, bonum non ob humanam gloriam, sed ob Dei remunerationem eligens: nisi tamen ad perfectionis metam et hoc deficiat; cum non alterius rei, sed ipsius boni causa bonum eligi sit sanctum. Filiorum enim hæc est conditio, mercenariorum autem illa, superior quidem ea, quæ servorum est, namque pœnæ formidine hi omnia faciunt; inferior tamen conditione filiorum, eo quod haudquaquam amore bonum, verum mercedis operetur expectatione. Cupide namque qui opus aggressus est, fructum arbitratur desideratæ rei operationem, inque laborando voluptatem percipit, et ipsum laborem pro mercede sibi deputat, atque pro eximio præmio super amata re impensam fatigationem. Quandoquidem omne, quod fit cum amore, leve ac facile evadit, etiamsi valde sit laboriosum, propensione operantis erga illud occultante laborem, et explanante asperitatem ad facilem operationem, Vincit etenim semper laboris mole-

Α ρεις τὸ ἀντίφρανον ἔχει, καὶ ἰχομψον, μόνη μόνῃ τῷ ἀρέσκον ποιῶσα Θεῷ, καὶ τῶν ὁρώντων, οὐτε εἰ ὄρωεν, οὐτε εἰ εὐφημοῦεν, λόγον ποιουμένη τινά. μάταιον, καὶ εἰκαῖον λογιζομένη πᾶν τὸ μὴ πρὸς ἀμοιβὴν αἰώνιον συντελεῖν, κἂν οἱ κρότοι τῶν εὐφημούντων ὑπερηγῶσι τὸν ἀέρα νεφῶν αὐτῶν καὶ αἰθέρος ἀπτόμενοι· πάλιν γὰρ οὗτοι πίπτουσι κάτω τερετίσματα φωνῶν ὄντες, καὶ τῇ ψόφῳ συντελεῖ τῶντες τῆς ἀρτηρίας, οὐδεμίαν δὲ δησιὴν ἐμμισθον ποιούντες ψυχῇ, ἀλλὰ καὶ ἀδικούντες τὰ μέγιστα· φυσῶσι γὰρ πρὸς ἀπόνειαν, καὶ τῇ τῶν ἐπαίων ἡδονῇ κενοῦσι τοῦ ἔργου τὸ ἐμμισθον. Τοῦτο διδάσκων ὁ προφήτης ἔλεγεν· « Οἱ μακαρίζοντες ὑμᾶς, πλανῶσιν ὑμᾶς, καὶ τὴν τρίβον τῶν ποδῶν ὑμῶν ταράσσουσι. » Ὁ γὰρ δηλονότι· ἐμποιοῦντες τὴν ἐμποδίζουσαν τὰς εἰς τὰ καλὰ προκοπᾶς. Ὁ δὲ Κύριος· ἐν τοῖς παραινετικοῖς αὐτοῦ λόγοις, ποτὲ μὲν φησι· « Μὴ γνῶτω ἡ ἀριστερὰ σου, τί ποιεῖ ἡ δεξιὰ σου. » Ποτὲ δὲ· « Λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων » καὶ τὸ καλὸν ἐπιτάττων ποιεῖν, καὶ τὸ ἀποδεικτικὸν ἀποτρέπων. Εἰ γὰρ οὐ δύναται πόλις κρυβῆναι ἐπάνω ὄρους κειμένη, καὶ αἱ ἑδοὶ τῶν δικαίων ὁμοίως φωτὶ λάμπουσι, τί οὖν τις ἔστηκε δειδουχῶν δημοσίᾳ τοῦ τοῦ καλοῦ πόνου, τὸ μετ' ὀλίγον καθ' ἑαυτὸ λάμψαι δυνάμενον, προπυρσεύων πρὸς ἐπίδειξιν, καὶ φιλόδοξον ἀκαίρως πληροφωρῶν ἡδονῆν;

ΚΕΦΑΛ. Β΄.

Δέον, εἴπερ ἰμείρεται δόξης, ὅπερ οὐκ εὐλογον, αὐτὴν ἐκδέξασθαι τὴν ἐπομένην τῷ ἔργῳ, καὶ μὴ προφθάσαι τῷ δοκεῖν αὐτὴν, ἐπισαλπίζοντα τῷ γινόμενῳ, καὶ τὴν δῆθεν ὀφειλομένην ἀπαιτοῦντι τιμήν. Ὁ γὰρ εἰπὼν· « Λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, » τὸ ἔργον βοᾷ, οὐ τοὺς ἐργαζομένους κηρύττειν ἐκέλευσεν· ἵνα καὶ ἡ ἀρετὴ τὸ ἐπίδοξον, καὶ ἡ πρόθεσις ἔχη τὸ ἀμεμπτον, οὐ δόξης ἔνεκεν ἀνθρώπων, ἀμοιβῆς δὲ τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐλομένη τὴν ἀγαθόν· εἰ γὰρ μὴ πρὸς τελειότητος ὄρον καὶ τοῦτ' ἐνδέξ· ἐπεὶ μὴ ἄλλου χάριν, ἀλλ' αὐτοῦ τοῦ καλοῦ, αἰρεῖσθαι τὸ καλὸν ὄσιον. Γιῶν γὰρ αὕτη, μισθωτῶν δὲ ἐκείνη κατάστασις, ἀνωτέρα μὲν τῆς δούλων, πάντα γὰρ οὗτοι πράττουσι φόβῳ κολάσεως, κατωτέρα δὲ τῆς υἱῶν, τῷ μὴ πόθῳ τὸ καλὸν, ἀμοιβῆς δὲ ἐργάζεσθαι προσδοκίᾳ. Ὁ γὰρ ἐπιθυμῶν πρὸς τοῦτο κειρωμένος, ἀπόλαυσιν ἡγείται τοῦ ποθουμένου τὸ ἔργον, ἐν αὐτῷ τῷ ποθεῖν τὴν ἡδονὴν καρπούμενος, καὶ αὐτὸν κρίνων μισθῶν, καὶ γέρας ἐξαιρῶν τὸν ὑπὲρ τοῦ ἐρωμένου κάματον. Ἐπειδὴ πᾶν τῷ πόθῳ γινόμενον κοῦφον καὶ εὐμαρᾶς, κἂν ἢ λίαν ἐπίμοχον, τῆς πρὸς αὐτὸ διαθέσεως τοῦ ἐργαζομένου κλεπτύσης τὸν πόνον, καὶ ἐξομαλιζούσης τὸ τραχὺ πρὸς ἐνέργειαν εὐκολον. Νικᾷ γὰρ αἰεὶ τοῦ καμάτου τὸ ἐπιχθές ἢ προθυμία, κρείττων τῆς ἐν τῷ ἔργῳ δυσχερείας γινόμενῃ, καὶ τὴν αἰσθησὶν ἀμαυροῦσα τοῦ πόνου τῇ παραμαρτούσῃ

⁴² Isa. III, 12. ⁴³ Matth. VI, 3. ⁴⁴ Matth. V, 16.⁴⁵ ibid. 14. ⁴⁷ ibid. V, 16.

ἡδονῆ, ὡς τέρψιν εἶναι μᾶλλον, ἢ πόνον, τὸν πόνον, ἅ καὶ θυμηδίαν τὴν νομιζομένην δυσχέρειαν.

terans præ comitante voluptate, adeo ut labor putabatur molestia, sit jucunditas.

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

Ὅτι δὲ τέθνηκε παντελῶς ἐν πολλοῖς, καὶ νενέκρωται τὰ ἐπιβουλα πάθη, δηλοῖ Παῦλος ὁ μέγας πρῶτον ἑαυτὸν εἰσάγων τοιοῦτον, καὶ οὕτω τὸ παρ' αὐτοῦ κατωρθούμενον ἐπιτάττειν τοῖς ἄλλοις, δυνατὸν αὐτὸ τῇ πεῖρα δεικνύς, ὡς ἦδη γενόμενον. Φησὶ γάρ· « Χριστῷ συνεσταύρωμαι, ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγώ· » θάνατον αὐτοῦ λέγων τὸ πρὸς τὰ πάθη ἀκίνητον. Τοῦτο δὲ καὶ πᾶσι μεθ' ἑαυτὸν ἐγκυλεύεται· « Νεκρώσατε τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, πορνείαν, ἀκαθαρσίαν, ἀσέλγειαν, πάθος, ἐπιθυμίαν κακῆν. » Τῇ μὲν ἐγκρατεῖα τοὺς πρὸς τὰ τοιαῦτα πόνους ἐκλύουσι τοῦ σώματος, λογισμῶν δὲ τὰς ἀκαίρους ἐπιστομιζουσι τούτου ὀρμάς. Δεῖ γὰρ καὶ κατὰ τινα τῶν ἔξω σοφῶν, μὴ μόνον τὸν κλοιὸν ποιεῖν στιβαρὸν, ἀλλὰ καὶ τὸν κύνα λεπτόν, ἵνα μετριῶς ἐλκόμενος ἔλκη, ἀλλὰ μὴ ἔλκη αὐτὸς ἰσχύων ἔνθα καὶ βούλεται.

« *canis gracilis macie, ut illa moderate attracta vellet.*

ΤΜΗΜΑ Δ'.

Περὶ ἀναγνώσεως καὶ προσευχῆς.

ΚΕΦΑΛ. Α'.

Ἀνάγνωσις δὲ, καὶ προσευχὴ καλὰ τῶν εἰρημέων, οὐχ ἤμισα, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον καλὰ· μεγάλα γὰρ καὶ σφόδρα πολλὰ πρὸς τὸν σώφρονα συμβάλλοντα βίον. Ἐπειδὴ γὰρ δι' αἰσθησέων ἔμαθεν ὁ νοῦς τῶν αἰσθητῶν πραγμάτων τοὺς τύπους, σχήματα, καὶ χρώματα, καὶ μεγέθη τῶν ὀρωμένων δι' αὐτῶν δεξάμενος, καὶ τούτων ἐν ταῖς ἡμεραίς εἰσθεν ἀνακινεῖν τὰς φαντασίας, ὄχλον τῇ μνήμῃ πραγμάτων ἔσθ' ὅτε μὲν ἀνωφελῶν, ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ λίαν ἐπιπλατῶν, ἀνειδωλοποιῶν, καὶ θόρυβον ἀκαιρον ἐγείρων ἐν ἑαυτῷ λογισμῶν, οὐκέτι χώραν ἐχούσης τῆς διανοίας πρὸς ἔννοιάν τινα κινήθηαι χρηστῆν, στενωχορουμένης τῷ πλήθει τῶν ἦδη προκατειληφῶτων αὐτῆν ἐνθυμιῶν, καὶ ἀποκλεισάντων τοῖς σπουδαίοις, καὶ ὠφελίμοις τὴν εἰσοδόν. Διὰ τοῦτο καλὴν προσευχὴν καὶ ἀνάγνωσις, ὅτι τὴν ματαίαν ἐκείνην παύουσι πλάνην, δεσμοῦσαι τῶν ἐφ' ἃ μὴ δεῖ βεβημένον λογισμῶν, καὶ κατέχουσαι πρὸς ἑαυτὰς χρησίμους οὐδαμοῦ τῆς καλῆς περιστώμενον ἀσχολίας. Τί γὰρ ἦντως ἴσον, ἢ ἐφάμιλλον τῷ λόγῳ ἐστιᾶν τὴν διάνοιαν, καὶ θεωρίας εὐχαεῖν αὐτῆν, τέρψιν ἐχούσαις ἀκήρατον, καὶ ὠφέλειαν εἰς αἰετὸν παραμένουσαν, παλαιῶν μὲν ἱστορίαις ὀδηγομένην πρὸς ζῆλον τῆς αὐτῶν ἀρετῆς, χἀκεῖθεν ἀσματομένην τῆς εὐσεβοῦς πολιτείας σωτήριον μόρφωτιν, θεωρίας δὲ πετρωμένην πρὸς ἔυθεον εὐφροσύνην, καὶ ἐξισταμένην τῶν κάτω προσεδρία τῶν ἄνω σκοποῦσαν τὰ ἐπουράνια, καὶ μέχρις αὐτῆς φθάνουσαν τῆς μακαρίας φύσεως, καὶ ταύτην καρπούμενην τὴν ἀπόλαυσιν εἰς ὅσον παραμένειν ἰσχύει, ῥυ

⁴⁸ Galat. II, 20. ⁴⁹ Coloss. III, 5.

stias **98** alacritas, superiorque difficultate, quæ in operando est, efficitur. sensumque laboris oblectamentum sit potius quam labor; et ea quæ

CAPUT III.

Cæterum affectus istos insidiosos in multis plane emortuos, et effectos esse, magnus Paulus ostendit, primum seipsum talem introducens, et sic virtutis a se patratas aliis injungit, ab experientia id fieri posse probans, quod ipse jam fecerat. Ait enim: « Christo confixus sum cruci; vivo autem jam non ego ⁴⁸; » mortem suam [vocans, quod nullis amplius passionibus moveretur. Idemque et omnibus post seipsum præcipit: « Mortificate membra, quæ sunt super terram, fornicationem, impuritatem, intemperantiam, libidinem, concupiscentiam malam⁴⁹; nam corporis ad hujusmodi vitia protensiones temperantia exsolvuntur, recta vero ratione intempestivi ejus impetus reprimuntur. Danda est opera nempe, secundum quemdam externum sapientem, non solum quo numella fiat valida, sed retrahat, non autem hic viribus valens trahat quo

99 SECTIO IV.

De lectione et oratione.

CAPUT I.

lis autem, quæ dixi, haudquaquam cedunt lectio, et oratio, quin potius prælariiores sunt: magis quippe existunt, et ad honestam vitam quamplurimum conferunt. Nam posteaquam mens didicit per sensus sensibilibum rerum figuras, species, et colores, et magnitudines eorum, quæ videt, sensuum ope suscipiens, ipsorum in quiete ipsa solet etiam refricare imagines, rerum quandoque inutilium, interdum quoque valde perniciosarum memoria turbam sibi rursus effingens, et in seipsa tumultum intempestivum commovens cogitationum, adeo ut nullum amplius intellectus locum habeat ad bonam aliquam excitandam cogitationem, præ multitudinem eorum, qui jam ipsum præoccuparunt, conceptuum animi, quique præcluserunt aditum rebus utilibus atque bonis. Idcirco bona est oratio atque lectio, quia vanam illam evagationem cessare faciunt, compescentes cogitationem ad ea quæ non oportet, temere oberrantem, et eam apud se ita utiliter retinentes, ne unquam a tam bona occupatione distrabatur. Quid enim comparari, contendive cum eo potest, ut mentem pascas sermonibus, et contemplationibus quasi convivii excipias, quarum et sincera sit delectatio, et utilitas perpetuo duret, dum exemplis veterum ad eorum virtutis æmulationem deducitur salutaremque pie vivendi informationem inde imprimit; **100** per contemplationes vero evolat, ad divinam lætitiā, et educta ex his, quæ deorsum sunt, illis quæ sunt superius, inhærendo, speculantur cœlestia, et usque ad ipsam naturam

beatam pertingit, ejusque fructus decerpit quoad
potest sustinere, quos percipiunt Scraphium cir-
cumenntia thronum universim.

CAPUT II.

Oratio fortassis etiam majoris utilitatis rationem
continet, nempe ut colloquamur cum Deo nos sistit,
et longa consuetudine Dei amicitiam nobis concilia-
t, utpote ad disponendos affectus, conservan-
dosque apta, et maxime erga Deum qui etiam
viles homines ad dilectionem admittit, et consortium
cum illis non pudet eum habere, quandiu constans
desiderium ipsis fiduciam suggerit. Si enim servis
ad dominationem sese efferentibus, et fastu turgido
herilis auctoritatis fidem conservare studentibus
accepta benevolentiae pignora confidentiam tribuunt:
quanto magis pie viventibus erga Deum fiduciam
augebit vita secundum ejus mentem, et voluntatem
institutam, qui non ex metu tremorem adeo pavi-
dum, sollicitamque requirit, quantum hilari liber-
tate gaudet ex dilectione.

CAPUT III.

Lectio effecit, ut eunuchus Æthiops viri nomine
appellaretur, utque dignus esset apostolico occurso,
et colloquio ⁸⁰; atque ad Christi cognitionem viam
ei commonstravit, et eum ad baptismi **101** gratiam
perduxit. Lectio lege, et ea quidem velutissima
præcipitur, dicente Moyse: «Meditaberis sedens
in domo tua et ambulans in itinere, dormiens
atque consurgens ⁸¹.» Qui maximam temporis par-
tem assidue verbi divini contemplationi ad exerci-
tium sanitatis animæ attribuit, vix exiguam ejus
particulam relinquens necessario corporis usui:
aliter obsequens dominæ et aliter ancillam tra-
ctans: et illius quidem curam ad prolixum tempus
extendens, istius vero, quantum convenit ad
sufficientiam, vacationem cum mensura circum-
scribens. Ita ut in hoc quoque anima omnium con-
fessione primas ferat, neque corpus ullo modo ei se
comparatum æquo jure gloriatur, aut habeat va-
num æqualitatis prætextum. Lectioni prima in
Psalmis beatitudo tribuitur, quippe quæ animum
ad virtutum fructum producendum largirigat Nam
qui in lege Domini meditatur die, ac nocte, ille et
beatus est, similisque ligno plantato secus decursus
aquarum ⁸², cum et foliis, hoc est morum gravi
compositione condecoratus sit, et fructu pietatis in
oculto pectoris recessu sit onustus; continua me-
ditatione perennis adæquationis instar præbente
illi perpetuum virorem, et pari naturæ incremento
interna non minus augente, quam externa.

CAPUT IV.

Quemadmodum enim folia tegumento, et orna-
mento sunt plantæ, et fructibus custodia; sic et
vita composita ad pietatem, et corpore modestiam
præfert, et quæ interna sunt animi bona, modera-
tione obumbrat, Deo cultori **102** agri fructum

Α καρποῦνται τὰ Σραφίμ διδόνον κυκλοῦντα τὸν
θρόνον.

ΚΕΦΑΛ. Β΄.

Ἡ δὲ προσευχὴ εἰς ὠφελείας λόγον ἔχει τι τάχα
καὶ μείζον, Θεῷ προτομιᾶσιν παρασκευάζουσα, καὶ
φιλίαν τὴν πρὸς αὐτὸν μητρεσθεμένη τῇ μακρᾷ συν-
ηθείᾳ, ἐπειδήπως καὶ ποιεῖν τὰς διαθέσεις αὐτῆ. καὶ
τηρεῖν πρὸς Θεόν, τὸν εἰς ἀγάπην καὶ τοὺς εὐτελεῖς
προσιέμενον, καὶ τὴν πρὸς αὐτοὺς οὐκ ἐπαισχυν-
μένον ἰσοτιμίαν, ἕως αὐτοῖς παρῆρσιαν δίδωσι παρα-
μένων ἑ πόθος. Εἰ γὰρ δούλους πρὸς τὴν δεσποτείαν
αὐχοῦντας, καὶ τὸ τῆς αὐθεντείας ἀξιόπιστον σο-
βαρῶ τύφῳ φυλάττειν ἐπιτηδεύοντας θαρραλεῖν δίδωσι
προλαβόντα εὐνοίας ἐνέχυρα, πῶσω μᾶλλον τοῖς εὐ-
βιοῦσιν αὐξήσει τὴν πρὸς Θεὸν παρῆρσιαν τὸ κατὰ
γνώμην αὐτοῦ, καὶ βούλησιν πολιτεύεσθαι, οὐ τοσοῦ-
τον ἀπαιτοῦντα τὸν ἐκ τοῦ φόβου ἐναγώνιον τρόμον,
ὅσον χαιρόντα τῇ ἐκ τῆς ἀγάπης ἰλαρᾷ παρῆρσιαν.

ΚΕΦΑΛ. Γ΄.

Ἀνάγνωσις τὸν Αἰθίοπα εὐνοῦχον ἄνδρα προσα-
γορευθῆναι: ἐποίησε, καὶ ἀποστολικῆς συντυχίας
ἡξίωσε, καὶ ἐπὶ τὴν τοῦ Χριστοῦ γνώσιν ὠδήγησε,
καὶ πρὸς τὴν τοῦ βαπτίσματος ἡγάγε χάριν. Ἀνά-
γνωσις νόμος, καὶ ἀρχαῖον παράγγελμα: «Μελετή-
σεις γὰρ, φησὶν ὁ Μωϋσῆς, καθήμενος ἐν τῷ οἴκῳ
σου, καὶ πορευόμενος ἐν ὁδῷ, κοιταζόμενος, καὶ ἀν-
ιστάμενος.» Τὸ πολὺ τοῦ χρόνου ἀποκληρώσας τῇ
προσεδρεῖᾳ τοῦ λόγου πρὸς ἀσκησιν ψυχικῆς εὐεξίας,
βραχὺ δὲ τι καταλιπὼν κομιδῇ τῇ ἀναγκαίᾳ χρίσει
τοῦ σώματος. Ἄλλως θεραπεύεσθαι τὴν δέσποιναν,
καὶ ἄλλως ἐπιτάξας τὴν δούλην: τῆς μὲν πλαστεύνας
εἰς καιροῦ μήκος ἐπιμελείαν, τῆ δὲ συμμετρήσας
πρὸς τὸ καθήκον αὐτάρχει τὴν ἀσχολίαν. ὡς κἀντεῦ-
θεν ἔχειν ὁμολογημένως τὰ πρεσβεῖα ψυχῆν, καὶ
μηθαρμόθεν αὐχεῖν σῶμα πρὸς ταύτην ἰσοτιμίαν,
μηδ' ἔχειν ἰσηγορίας πρόφασιν εὐλογον. Ἀνάγνω-
σις, πρῶτος ἐν Ψαλμοῖς μακαρισμὸς, καὶ δικαιοῦς
ἀρθεία πρὸς ἀρετῶν καρποφορίαν φιλότιμος. Ὁ γὰρ
μελετῶν ἐν τῷ νόμῳ Κυρίου ἡμέρας καὶ νυκτὸς, οὐ-
τος καὶ μακάριος, ἕξω πρὸς τὰς διεξόδους τῶν
ὕδατων πεφυτευμένῳ παραπλήσιος, καὶ φύλλοις κο-
μῶν πρὸς εὐπρέπειαν τῆ σεμνῆ τοῦ ἥθους κατα-
στρεφῆ, καὶ καρπῷ τῆς εὐσεβείας, κατὰ τὸ λανθάνον
βριθόμενος, τῆς συνεχούσης μελέτης, οἶδον τινος
διηνεκῶς ποτισμοῦ παρεχούσης αὐτῷ ἀεὶ τεθηλός,
καὶ τῷ φαινομένῳ συναεξούτης φυσικῶς τὸ κρυπτό-
μενον.

ΚΕΦΑΛ. Δ΄.

Ὡς γὰρ φύλλα σκέπη καὶ κόσμος ἐστὶ τοῦ φυτοῦ,
καὶ καρποῦ φυλακὴ, οὕτω κατὰστασις εὐλαθείας, καὶ
τὸ σῶμα δείκνυσι σεμνόν, καὶ ἔνδον τῆς ψυχῆς με-
τριοπροσύνη συστιάξει καλὰ, Θεῷ τῷ γεωργῷ καὶ
ἀσυνῇ τηροῦσα τὸν καρπὸν, καὶ οὐκ ἐκδιδοῦσα πρὸ-

⁸⁰ Act. viii, 27. ⁸¹ Deut. vi, 7. ⁸² Psal. i, 1 seqq.

χειρον τοῖς λυμαινομένοις θηρίοις· ὅς γάρ ἐστιν ἐκ ἄδρυμου, καὶ μονιὸς ἄγριος κενοδοξία, καὶ ποσί, καὶ Ὀδοῦσι καταφθειρούσα τὸ γέωργιον, μὴ τοῦ τῆς ταπεινοφροσύνης περιχειμένου φραγμοῦ, καὶ τὰ ταύτης ἀπαλεξυῖντος ἐφόδου. Καὶ ταῦτα μὲν τῆς μελέτης τῶν θεῶν λογίων τὰ πλεονεκτῆματα, ἀφρυνίζουσης πᾶσαν αἰσχρὰν, καὶ ἐπιζήμιον φαντασίαν, καὶ χαρattuόσης τύπου ἱεροπρέποντας πίνακι, καὶ ἀγαλματοφορεῖν παρασκευαζούσης μνήμας ἀξίας Θεοῦ. Ἡ δὲ προσευχὴ παντὸς ἀφίστησι τὸν νοῦν νοήματος αἰσθητοῦ, καὶ αὐτῷ παρίστησι τῷ ἐπὶ πάντων Θεῷ διαλεγόμενον, καὶ αἰτοῦντα μετὰ παρβήσιας ἃ βούλεται. Καὶ οὕτως ἐν τῷ μεταξὺ διάγειν παρασκευάζει ἀγνώως ὡς Θεῷ συντυχόντα, καὶ μετ' οὐ πολὺ πάλιν αὐτῷ συντευξόμενον.

conversatus sit, et non multo post ei rursus collocuturus.

ΚΕΦΑΛ. Ε'.

Διὰ τοῦτο προσκαρτερεῖν ὁ Παῦλος διδάσκει τῇ προσευχῇ, τῇ μακρᾷ συνουσίᾳ βεβαίων τὴν συνήθειαν· καὶ πάλιν, ἐν παντὶ τόπῳ κελεύει προσεύχεσθαι, ἵνα μηδὲς προφασίσηται βῆθυμῶν προσευχῆς, ὡς μακρὸν προσευκτηρίου διωκισμένου ναοῦ. Ἡ καὶ διὰ τοῦτο πᾶς τόπος εἰς προσευχὴν ἐπιτηδεύει, ὅτι μηδὲν ὤνησεν Ἰουδαίους τὸ ἀγνὸν τοῦ ἱεροῦ κατάστημα βεβήλους χερσὶν ἐρχομένους ἐπὶ τὴν προσευχὴν, καὶ τὸ καθαρὸν τέμενος κοινούντας πράξειςιν μιαινάς. Ὡς γάρ τοὺς οὕτω προσευχομένους, καὶ εἰς αὐτὰ τοῦ ναοῦ προσεύχονται τὰ ἄδύτα, περιπτυσσόμενοι σπουδαίως τὸ ἱλαστήριον, καὶ ταῖς πτέρυξι τῶν Χερουδιμ τὰς χεῖρας ἐμπλέκοντες, ἀποστρέφεται βδελυττόμενος, ὡς ἐναγεῖς ὁ Θεὸς λέγων· « Ἐὰν ἐκτείνητε τὰς χεῖρας ὑμῶν πρὸς με, ἀποστρέψω τοὺς ὀφθαλμούς μου ἀφ' ὑμῶν, καὶ ἐὰν πληθύνητε τὴν δέησιν, οὐκ εἰσακούσομαι ὑμῶν. Αἱ γὰρ χεῖρες ὑμῶν αἵματος πλήρεις. » Οὕτω τοὺς καρδίᾳ καθαρᾷ, καὶ πράξειςιν ὁσίαις ἐπικαλουμένους αὐτὸν προσίσται, καὶ ἐκ παντὸς τρόπου τὴν αὐτῶν ἐνωτίζεται δέησιν, διαθέσει προσέχων, καὶ τὸ χωρίον ἢ κατὰ τὸ δοκοῦν ἀδιάφορον.

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

Οὕτω τῷ Κορινθίῳ ἐν οἰκίᾳ προσευχομένῳ ἐθνικῇ, ἔτι τοῦ ναοῦ τὸ οἰκεῖον ἔχοντος σέβας, ἐπιφοιτήσας ἄγγελος ἔλεγε· « Αἱ προσευχαὶ σου καὶ αἱ ἐλεημοσύναι σου ἀνέβησαν εἰς μνημόσυνον ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ, » οὐ τῇ τοῦ ναοῦ πρὸς τὴν ἄνοδον ἀξιοπισταὶ συγγρησάμεναι, τῷ δὲ πτερῶ τῆς ἀγαθῆς προθέσεως εὐθυδρομησασαὶ πρὸς τὸν εὐμενῶς αὐτάς καὶ αἰσίως δεχόμενον. Οὕτω τοῦ Ἰωνᾶ πρὸς οὐρανὸν ἐκ βυθοῦ πλησιεσίως ἐφάσεν ἐνορμισθεῖσα ταῖς θεαῖς ἀκοαῖς ἢ προσευχῇ, καὶ οὐκ ἐχειμάσθη τῷ πολλῷ κλυδωνίῳ τοῦ ὕδατος, καθάπερ ἢ τοῦ Φαρισαίου ἐν τῷ ἱερῷ ναυαγήσασα, καὶ μετὰ τοῦ φόρτου ποντισθεῖσα παντὸς ὑποδρύχιος. Ἐπεὶ μὴ οἶά τε τὴν ἐπικυματίζειν, καὶ ποντοπορεῖν εὐσταλῶς ὑπέρβυτος οἶσα, καὶ ἀνανεῦσιν διὰ τὸ βάρος τοῦ ὑπεραύχου φρονήματος οὐκ ἰσχύουσα, πρῶραν βαπτίζομένη, καὶ

⁸³ Psal. lxxix, 14. ⁸⁴ Rom. xii, 12. ⁸⁵ I Tim. ii, 8. ⁸⁶ Isa. i, 15. ⁸⁷ Act. x, 4. ⁸⁸ Jonæ ii, 3, 11.

servans illæsum, neque feris corruptentibus pervium exponens. Nam vana gloria aper est ex silva et ferus singularis, et pedibus atque dentibus sata excindens nisi humilitatis sepimentum circummuniat, et aditus ipsius præcludat ⁸³. Atque hæc quidem meditationis divinorum eloquiorum sunt emolumenta, delentis ex animo turpem, et noxiam omnem imaginationem, et imprimentis tabule illius formas sacrosanctas, instruentisque veluti statuis recordatione rerum Deo dignarum memoriam. At oratio mentem ab omni sensibili cogitatione abstrahit, ipsique omnium supremo Deo colloquentem, et, quæcunque velit, cum fiducia flagitantem sistit, tempore etiam inter orationem interjecto ita hominem pure vivere docet uti eum decet, qui cum Deo

B

CAPUT V.

Eapropter Paulus perseverandum in oratione docet ⁸⁴, ut consuetudinem longa familiaritate confirmet. Ac rursus in omni loco jubet orare ⁸⁵, ne quisquam ad orandum negligentior vano prætextu se quasi longius a templo, in quo oratur, dissitum causetur. Quin et ideo locus omnis orationi est idoneus: quia nihil juvat Judæos accedentes ad orandum inquinatis manibus, et ædem puram abominandis facinoribus profanantes, innoxia sacri templi conditio. Sicut enim Deus orantes hoc modo, quamvis ad ipsa templi penetralia, circumplexi sedulo propitiatorium, manibusque implexis Cherubim alis, **103** adorent, aversatur execrans sicut impios, dicens: « Si extenderitis manus vestras ad me, avertam oculos meos a vobis, et si multiplicaveritis orationem, non exaudiam vos: manus enim vestræ sanguine plene ⁸⁶. » Ita puro corde, sanctisque operibus invocantes ipsum admittit, et eorum preces omnimodo exaudit, attendens animi affectum; etsi locus sit indifferens, uti videtur.

C

CAPUT VI.

Sic ad Cornelium adorantem in domo gentili, cum adhuc templo sua constaret veneratio, accedens angelus dicebat: « Orationes tuæ et electione ascendunt in memoriam in conspectu Dei, ⁸⁷ » non ad ascensum fiducia templi usæ, quasi subvectæ, verum alis boni propositi, seu intentionis rectæ, perinde ac per cursum delatæ ad eum, qui eas benigne fausteque suscepit. Sic oratio Jonæ ⁸⁸ e profundo maris vento prospero velum implente ad cælum evasit, et ad divinas aures appellens portui fuit invecta, neque plurimis aquarum fluctibus jactata, quæma modum illa Pharisæi ⁸⁹, quæ sacro in templo naufragia passa, et una cum onere toto mercium submersa periit stridendo; quandoquidem nec illa poterat eluctari e fluctibus, neque per mare cursum directum tenere,

⁸⁹ Luc. xviii, 11.

cum exundaret sentina, propterque gravitatem superbae de se opinionis non valeret emergere, cum prora madida, et puppis circumfusa, undis tumoris, et factantiae desuper ingruentibus obruerentur. Oratio tibus pueris in camino comes, coegit Danimam profugere, ⁶⁰ et extra **104** fornacem circumvagari quarentem insidiatores adolescentium: cum enim locum suum interius orationi concessisset, et carbones reliquisset urendi vi destitutos, Chaldaeos circa caminum inventos valide depasta combussit; intus propriam operationem coercens praereverentia corporum, quae circumdederat oratio et efficaciam suam exterius ostendens circum corpora veluti circa materiam levem et arenam. Oratio leones in lacu famelicos exhibuit temprantibus, ⁶¹ cumque ventef generet ob septem dierum ineliam, objecto pabulo apposito persuasit generositatem philosophico animo profliteri potius eligentes violentiam famis tolerare, quam aggredientes virum sanctum Danielem laedere, quem jure neglecto Barbari condemnarunt ad illud mortis genus, homines crudeliores belluis declarati, et implacabiliores comparatione sanguinem devorantium ferarum, et in suae injustitiae redargutionem, confestim illarum justitiam excipientes naturali calculo, conservantium ipsum, quem ii misero et luctuoso mortis supplicio addixerant.

CAPUT VII.

C

ΚΕΦΑΛ. Ζ'.

Oratio divinae dignitatis honorem constituit Eliae ⁶², non solum quia assumptus fuit in caelum, currum ignis quadrijugum habentis regens, quod terram non amplius dignum conversatione sua locum haberet, et mereretur imposterum aetheream regionem, ipsumque incolere caelum; sed quia elementis verbo a mundi Conditoris productis ad subsistendum verbo quoque imperavit; interdum aethereum ignem ad exurendas **105** omnino victimas debitas deducens ⁶³, modo in Ochoziae duces fulminalem detorquens ⁶⁴, alias ex auctoritate caelum verbo claudens, et terram orbem efficiens ad fructus progignendos per triennium, sexque menses praesiccitate, atque omnis herbae consuetam quottannis germinationem prohibens, quam divina jussio statis temporum circulis induxerat naturae lege deinceps a prima ordinatione decurrens: nec ulla illam ad obediendum retardavit dispectio suspicabunda indignationis Dei, quasi propheta stulte, furiosaeque audente ca, quae propriam ejus auctoritatem excedebant: ministravit vero studiose, uti Creatoris amico, et imperanti tanquam propriis rebus amici, jure persuasum habens se subesse ad omne ministerium Deo similiter, et Dei amico; quandoquidem secundum quoddam proverbium, amicorum quae sunt communia existunt, qui communem in suas invicem res potestatem ostendunt, propter charitatem aequantem eminentias, et aequalitatis lege inaequales dignitates quasi lege lata conciliantem.

CAPUT VIII.

D

ΚΕΦΑΛ. Η'.

Oratio Moysis mare divisit, et caelum fecit ⁶⁵, Προσευχή Μωυσέως θάλασσαν έτεμε, και ούρανόν

⁶⁰ Dan. iii, 26 seqq. ⁶¹ Dan. vi, 16 seqq. ⁶² IV Reg. ii, 11 seqq. ⁶³ IV Reg. i, 12 seqq. ⁶⁴ ibid. 10. ⁶⁵ Exod. xiv, 21; xvi, 14 seqq.

γεωργήσαι· παρεσκεύασε μάννα, καὶ ἐκ πέτρας ξηρᾶς χεϊμάβρους ἐξήγαγεν ὕδατος, καὶ χειρῶν ἐκτάσει ἔθνος πολεμῶν ἐτροπώτατο αὐτανδρον. Προσευχῇ στρατὸν ὅλον Ἐλισσαῖος ἀορασίᾳ περιέβαλε, καὶ τοὺς ἐπὶ φθορᾷ παραγενομένους αὐτοῦ αἰχμαλώτους ἀπήγαγεν, οὐ μόνον ἐπιβουλεύειν οὐκ ἰσχύοντας, ὡς προέβητο, ἀλλ' οὐδ' ἀρήγειν ἑαυτοὺς δυναμένους, τῆς ἀρηγούσης ἐν τῷ σώματι ὕφους ἀργεῖν ποιησάσης ὁμοῦ, καὶ ὄπλα, καὶ χεῖρας· οὐδὲν γὰρ πηρώσεως ἀσθενέστερον, οὐδὲ ἀδικεῖν τὸν οὐχ ὀρώμενον δυναμένης, καὶ ἀδικουμένης εὐκόλως διὰ τὸ μὴ πάλιν ὄρᾶν τὸν ἐπιόντα πρὸς ἄμυναν. Ὅθεν καὶ καλῶς ἀδυνάτους ἢ συνήθια τοὺς ἐστερημένους ὀμμάτων ὠνόμασεν, οὐδὲν πρὸς ἃ βούλονται δυναμένους χρῆσθαι, τῶν μελῶν τοῦ σώματος, κἂν ἀλκῇ διαφέρωσι, καὶ βίωμη καὶ αὐτοὺς τοὺς ἡσκημένους τὰ τῶν γυμναστικῶν ἀγῶνων ἐπιμελῶς. Προσευχῇ τοῦ Πέτρου ἔλυσε τὰ δεσμὰ, τὰς θύρας ἤνοιξε τῆς φυλακῆς, τὴν σιδηρᾶν πύλην νυκτὸς ἀνεπέτασε· καὶ τοῦ Παύλου μετὰ τοῦ Σίλα κατὰ τὸ μεσονύκτιον προσευχομένων, τὸ δεσμοτήριον ἔσαισε, τὰ δεσμὰ πάντων ἀνῆκεν ὕψ' ἐν, φῶς ἔλαμψεν ἐν τῷ οἰκήματι ἀθρόον, τὸν εἰρητοφύλακα Ἰκέτην τοῦ φρουρουμένου κατέστησε, καὶ προπεσόντα τοῖς ποσὶ περὶ σωτηρίας δεῖσθαι παρεσκεύασεν, ἀφέντα τὴν περὶ τὸ κέρδος μανίαν φροντίζειν ὠφελείας ἔπεισε ψυχικῆς, ἐκ πολλῆς συνηθείας ἐκτέθεικεν ἀθρόως μετέβαλεν εἰς πολλὴν ἐπιεικείαν· οὐκέτι μάστιγι τοὺς καθημερινούς εἰσπεράττειτο πόρους, οὐκέτι τοὺς ἀθλοῦς δεσμώτας ἐφορολόγει, τὴν ἐξ ἑράνου πεπορισμένην δεκάτην λόγων λυτρᾶν παραμυθίαν, καὶ ἄλλας τοῖς ἔλεεινοῖς ἐπιπλέκων ἀνηκέστους συμφορὰς· οὐκέτι κλοιοὺς τραχήλοις, καὶ ποσὶ πέδαξ, καὶ χειρὶ περιετίθει τοὺς καταλλήλους δεσμούς, καὶ ἀφῆγγε κατέκλειε σκότει τῷ χαλεπῷ τῆς τιμωρίας βαρύνων ἑαυτῷ τὴν ἐπάρατον πρόσοδον, ἦν καὶ τῶν ἀπορούντων ἕκαστος ὀρέγειν ἠγεῖστο, μᾶλλον αἰρούμενος τήκασθαι λιμῷ, ἢ τὴν ἐν τοῖς εἰρημένους φέρειν κακοπάθειαν.

ΚΕΦΑΛ. Θ'.

Ταῦτα πάντα συντόμως ὁ δεσμοφύλαξ ἀπέμαθε, καὶ σχέδιον ἐπεδείξατο τοῖς δεσμώταις συμπάθειαν, τῷ φόβῳ τοῦ κατὰ τὸν σεισμὸν θαύματος, ἄλλος ἐξ ἄλλου γενόμενος. Ὡς γὰρ προσευχομένων τῶν ἀποστόλων ἔσαλεύθη τὰ θεμέλια τοῦ δεσμοτηρίου, καὶ φῶς ἔλαμψεν ἐν τῷ οἰκήματι, καὶ πάντων τὰ δεσμὰ ἀνέθη, καὶ πᾶσαι αἱ θύραι ἠνοιχθήσαν, ἔξυπνος δὲ γενόμενος ὁ δεσμοφύλαξ, μόνος γὰρ ἀμερῆμνος ἐκάθευδε, τῶν δεσμίων ἀγρυπνούντων δι' ἃς εἶχεν ἕκαστος φροντίδας ἐναγωνίους, αἰτήσας φῶτα εἰσπέδησε, καὶ ἔντρομος ὑπάρχων, προσέπεσε τοῖς ποσὶ αὐτῶν λέγων· «Κύριοι, τί με δεῖ ποιεῖν, ἵνα σωθῶ;» Καὶ κυρίους ἐκάλει, καὶ δεσπότης προσηγόρευεν, οὓς πρὸ τοῦ θαύματος πάντως, καὶ ὕφει αὐστηρᾷ, καὶ τραχεῖ κατέπησε φθίγματι, ἀλιτηρίους, κολα-

A perinde ac si ex cultum foret, prod. cere manna, et ex arida petra aquæ torrentes eduxit, et manuum extensione gentem integram hominum belligerantem convertit in fugam⁶⁵. Oratione universum exercitum Elisæus videndi facultate privavit, et qui ad ipsum perendum venerant, eos captivos adduxit⁶⁶; ita ut non solum insidias ei, uti proposuerant, struere nullas valerent, sed neque sibi ipsis opitulari possent, cum visus corporeus, qui potissimum adjuvat, deficiens cesare fecisset simul et arma, et manus. Nihil **106** enim imbecillius est cæcitate, quæ haud potest ullam injuriam inferre ei, quem non videt, sed ipsa injuriæ facili est obnoxia, quia eum, qui in ipsam insilit, vicissim non videt, ut propellat. Unde etiam oculis orbatos præclare vulgaris consuetudo loquendi nominavit impotentes, cum uti nullo corporis membro possint ad ea, quæ volunt, etiam si viribus, atqui robore ipsos etiam in certaminibus gymniciis diligenter exercitatos antecellant. Oratio Petri vincula dissolvit, carceris januas aperuit, ferream portam noctu dimovit⁶⁷; Paulo quoque, ac Sila circa mediam noctem orantibus⁶⁸ concussus est terræ motu carcer interior, in quo astricti erant, et vincula soluta sunt universa: lumen repente in habitaculo effulsit, custodem carceris supplicem custodito stultit, effecitque, ut procidens ad pedes salutem expeteret, omittensque insanum lucrandi studium, utilitatem animæ procurare persuasus est; crudelitatem, quam ex frequente consuetudine cruciandi contraxerat, statim convertit in amplam clementiam; non ille deinceps quotidianos sibi reditus flagris exigebat; non ille deinceps exposcebat a miseris vinctis tributum, nempe decimam e contributione provenientem, solatium præbens triste colloquiorum, et alias miserabilibus subnectens calamitates immedicabiles. Non amplius boias collis, compedes pedibus, et manibus circumdabat tenebris, duritie pœnæ gravius sibi adaugens deindigentium subministrare compellebatur, potius perferre malorum genera.

107 CAPUT IX.

D Cuncta hæc uno compendio carceris custos dedit, subitamque vinctis exhibuit compassionem, quod metu miraculose terræ motus alius ex alio evaserat. Cum enim orantibus apostolis simul fundamenta carceris commoverentur, et lumen habitaculum perfunderet, atque vincula universorum dissolverentur, omniaque aperirentur ostia; expectatus vero custos carceris, qui solus absque cura dormiebat, vinctis insomnem noctem ducen- tibus, ob eas quibus unusquisque premebatur cararum anxietates, petito lumine irrupit, et tremefactus procidit ad pedes ipsorum dicens: « Domini, quid me oportet facere, ut salvus sim? » Et dominos vocavit, et heros compellavit, quos utique ante miraculum et vultu austero, et aspera voce

⁶⁵ Exod. xvii, 1 seqq. ⁶⁶ IV Reg. vi, 18. ⁶⁷ Act. xii, 3, 7. ⁶⁸ Act. xvi, 24 seqq.

percellerat, sceleratos, noxios, et servos patriæ vocans; procidit ad pedes, quos ante in ligno extenderat; et multis honoribus sibi conciliare studebat, quos in carcerem interiorem conjectos tenebris incluserat: postquam oratio undequaque mirabili modo dignitatem ipsorum detexit, qui tanquam scelerati contumelia carceris fuerant vexati. Et tanti est tandem oratio (ut silentio præteream alia plurima fastidientium causa, et inappetentia ad prolixas enarrationes laborantium, licet illæ sint utilissimæ): ipse Dominicus homo, Dominus omnium opus habuit oratione ⁶⁹, cum Judæorum impetum, et crucem susciperet, et in mortis certamine, ut erat vere homo, versaretur, postquam et alias plurimas humanas sustinuit passionibus ad **108** confirmandam dispensationem incarnationis, vel ut homines edoceret, quovis tempore insistendum esse orationi. Nec enim tantum nunc, quando adversitatum urgebat tempus, necessitate compulsus orat, sed omni metu renoto etiam sæpius idem facit, solus in monte orans ⁷⁰, ut nos discamus, et ante afflictiones, et in afflictionibus ipsis vacare orationibus, quæ sunt aptæ solvere etiam apparentium periculorum difficultates, quin priusquam tentationes ingruant, eum libera sponte colere, ac venerari, qui in necessitatis articulis aversatur eos, qui ita remissi sunt, et distracti animo, perinde, ac si nunquam Dei auxilio indigere deberent.

CAPUT X.

Ideo namque dicebat et apostolis: « Orate, ne incidatis in tentationem ⁷¹, » quod voluntariam orationem ante tentationem in ipsa necessitate sciret flectere adiutorem Deum ad præbendum celeriter supplicanti id, quod postulat; cum ille jam pridem oret, atque ob temporis prolixitatem jure mereatur, quod petit. Si enim iniquum judicem, neque Dei metu percussum, nec hominum quemquam veritum continua viduæ importunitas adegit, ut eam, quæ jure ipsi competebat, ultionem ei adjudicaret ⁷²; et amicum dormientem ocellis jam foribus negantem æ panes daturum ⁷³, quia pro consuetudine contigit dormientibus esse pigros, permovit ipsa instantia, et iuverecundia, ut exurgens necessaria præberet: quomodo constans oratio non commovebit Deum clementissimum, ut cuicumque petitioni **109** benigne annuat? Nec enim hoc reticetur, quod Deus multo promptior est hominibus ad beneficiendum. Ait enim alicubi Dominus: « Quis ex vobis est homo, a quo si petierit filius suus panem, nunquid lapidem dabit ipsi? aut si petierit piscem, nunquid serpentem ei porriget ⁷⁴? » Et per comparationem, divinæ bonitatis excellentiam ostendens subjungit, dicens: « Si ergo vos, mali cum sitis, nostis bona dona dare filiis vestris; quanto magis Pater vester celestis dabit bona petentibus ab eo ⁷⁵? »

⁶⁹ Luc. xii, 42. ⁷⁰ Matth. xiv, 23. ⁷¹ Luc. xxii, 40. ⁷² Luc. xviii, 3. ⁷³ Luc. xi, 11. ⁷⁴ Matth. vii, 9. ⁷⁵ ibid. 11.

C

ΚΕΦΑΛ. Γ.

Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ τοῖς ἀποστόλοις ἔλεγε: « Προσεύξασθε, ἵνα μὴ ἐμπίεσητε εἰς πειρασμόν » τὴν πρὸς τοῦ πειρασμοῦ ἑκούσιον προσευχὴν εἰδὼς ἐν τῇ ἀνάγκῃ δυσωπεῖν τὸν βοηθὸν πρὸς τὸ παρασχεῖν ταχέαν τῷ ἰκέτῃ τὴν αἰτήσιν ἐκ πολλοῦ δεομένου, καὶ διὰ τὸ μῆκος τοῦ χρόνου δικαίῳ ὄντι ἐπιτυχεῖν τῆς αἰτήσεως. Εἰ γὰρ τὸν ἀδικον κριτὴν, οὔτε Θεὸν φοβούμενον, οὔτε ἄνθρωπον αἰσχυρόμενον, ἢ συνεχῆς δόξασις τῆς χήρας ἐβίασατο παρασχεῖν τὴν ἐκ τοῦ δικαίου ἀρμόδουσαν ἐκδίκησιν, καὶ τὸν καθέυδοντα φίλον, ἀποκλεισμένης ἤδη τῆς θύρας, ἀρνούμενον τῶν ἄρτων τὴν δόσιν, διὰ τὸν συμβαλῆναι εἰωθότα τοῖς καθέυδουσαν ἔκνον, καὶ ἡ παραμονὴ, καὶ ἡ ἀναίδεια παρασχεῖν τὴν χρεῖαν. πῶς οὐ δυσωπήσει τὸν φιλόνηρον Θεὸν ἐπινεύσαι πρὸς πᾶσαν αἰτήσιν εὐμένως ἐπίμονος προσευχῆ; Οὔτε γὰρ τοῦτο σεσιώπηται, ὅτι τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὰς εὐεργεσίας ἐστὶν ὁ Θεὸς ἐτοιμότερος. Φησὶ γὰρ ποτε μὲν ὁ Κύριος: « Τίς ἐστὶν ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃν ἐὰν αἰτήσῃ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσει αὐτῷ; ἢ καὶ ἰχθὺν ἐὰν αἰτήσῃ, μὴ ὄψιν ἐπιδώσει αὐτῷ; » Καὶ τὴν κατὰ σύγκρισιν δεικνύς ὑπεροχὴν τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγαθότητος ἐπιφέρει, λέγων: « Εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὄντες, οἴδατε δόματα ἀγαθὰ εἰδόναι τοῖς υἱαῖς ὑμῶν, πόσῳ μᾶλλον ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος δώσει ἀγαθὰ τοῖς αἰτούσιν αὐτόν; »

ΚΕΦΑΛ. ΙΑ'.

A

Ποτὲ δὲ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ αὐτὸ τοῦτο παραστήσει βουλόμενος, καὶ πείσει θέλων τοὺς ἀμφιβάλλοντας, εἰ φυσικὰ σπλάγγνα νικᾷ φιλοστοργίαν Θεοῦ, ἢ νικᾷ ταύτην ἀνθρωπίνην προσπάθεια· « Ἡ ἐπιλήσεται, φησί, γυνὴ τοῦ παιδίου αὐτῆς, τοῦ μὴ ἐλεῆσαι τὰ ἔγγονα τῆς κοιλίας αὐτῆς; » Καὶ εἰπὼν τῆς φύσεως τὸ ἰδίωμα, ὡς ἐπιμέλειαν διδάσκει, καὶ κηδεμονίαν ἀυθαίρετον. Ἴνα δὲ μὴ τὸ σπανίως συμβαίνον τισιν ἐκ τοῦ παραδείγματος ὑποπευθῆναι παρασκευάσῃ τὸ δηλούμενον εἰς προμήθειαν, καὶ τὸ ἀσθενὲς τῆς εἰκότος βλάβη τὴν ἀλήθειαν εἰς αὐτὸ τὸ ἀξίωμα, φησὶν ἀκολούθως· « Εἰ δὲ καὶ αὕτη ἐπιλήσεται, ἀλλ' ἐγὼ οὐκ ἐπιλήσομαι σου, λέγει Κύριος, » οὐκέτι τὸ ἐλάττωμα τῆς φύσεως διαβαίνει εἰς αὐτὸν κατα-
 B
 δεξάμενος, ἐπεὶ μὴδὲ πάθος τῆς θείας ἄπτεται φύσεως, καθάπερ ἐπὶ τῶν ἐπικήρων ἀνθρώπων ἐστίν, ὅτε μίση· ἄλογον, ἢ καὶ τυχὸν εὐλογον τὴν φυσικὴν ἔσβησε δυνατεύουσαν διάθεσιν, λήθην τοῖς φύσασιν, καὶ ἀλλοτριώσιν ποιήσας πρὸς τὰ ἔγγονα, ὡς οὐδὲν ἔχουσιν πρὸς αὐτὰ συγγενείας τεκμήριον. Ἄλλὰ τὰ μεγάλια ταῦτα, καὶ θαυμαστὰ κατορθώματα τοῖς ἐξῆς συγκρινόμενα μικρὰ, καὶ λίαν ἐλέγχεται εὐτελεῖ, εἰς ἐν τὸ ἐργαζόμενον αὐτὰ περιστάμενον πρόσωπον, καὶ οὐκ εἰς πάντας, ἢ καὶ πλείονας διαβαίνοντα. Πολιτικὸν γάρ, καὶ σύννομον, οὐ μονωτικόν, καὶ ἀκοινωνητον ζῶον εἶναι προσήκει τὸν ἀνθρώπον ὠφελοῦν ἐν οἷς δύναται, καὶ τὴν ἐνδεχομένην κηδεμονίαν ἐλέγχον τῆς συμπαιδείας ἐπιδεικνύμενον, τὴν τῶν μελῶν πρὸς τοὺς πλησίον κοινοπραγίαν μιμούμενον.

cunquē potest, et curam, quoad maxime licet, uti argumentum communis affectus exhibeat, membrorum ad ea, quæ propinqua sibi ipsis sunt, mutuam operam imitando.

ΚΕΦΑΛ. ΙΒ'.

Ὡς γὰρ τούτων ἕκαστον ἐν τῷ σώματι οὐ κεχωρισμένην ἔχει τὴν οἰκείαν ἐπιμέλειαν, κοινὴν δὲ πρὸς τὴν ὑπὲρ ἀλλήλων φροντίδα κέκτηται τὴν ἐνέργειαν, ἄλλω ἄλλο, καὶ ἕκαστον ἅπασιν ὑπηρετοῦν φύσεως νόμῳ, καὶ χεῖρ θεραπεύει τὸ σῶμα, καὶ πόδες τῆ μεταβάσει συμμεταφέρουσι τοῦτο, καὶ ὀφθαλμὸς δαδουχεῖ ἀπταιστον τῆ τοῦ φωτὸς ὁδηγία τὴν εὐδίαν παρέχων τῆς ἐργασίας, ἄλλα πρὸς καθέδραν, καὶ ἄλλα πρὸς ἀνάκλισην χρησιμεύει, οἰκείῳ κόπῳ τοὺς τῶν ἄλλων παραμυθούμενα καμάτους. Ἔτερα καθάπερ ἀστρίδες τινὲς, καὶ σιτοπόνοι σπουδαίαν ἐπιδείκνυνται, καὶ περιφροντισμένην λειτουργίαν. Σιγῶν λεπτύνει τροφήν, φάρυγξ ταύτην ὀχετῆγεῖ, γαστήρ ὑποδέχεται, χυλοποιεῖ στόμαχος, ἐξαιματοῖ
 D
 ἦπαρ, καὶ διὰ φλεβῶν ὄλον ἀρθεῖ τοῦ ζώου τὸ σύκρομα· καὶ τὸ μὲν δοκεῖν ἕκαστον ἄλλοις μοχθεῖ, εἰκείαν δὲ τῆ ἀληθείᾳ ἐργάζεται ὄνησιν, ἐκ τοῦ κοινοῦ πόνου τὴν πρόσφορον ἀρνούμενον τροφήν, καὶ τὸ ἀναληφθὲν μεταβάλλει εἰς τὴν ἰδίαν ποιότητα, καὶ ποιοῦν τὴν παρὰ τοῖς λογικτέροις τῶν ἱατρῶν καλούμενην ἐξόμορξιν, ἣτις ἐστίν ἐκ τῶν διαφόρων στείων εἰς αἷμα, κἀκεῖθεν εἰς σῶμα, καὶ αὖθις εἰς ἰδιώματα μελῶν μεταστοιχείωσις, κατακερματισθείσης εἰς

CAPUT XI.

Aliquando vero Salvator ipse volens hoc ipsum ostendere, et cupiens persuadere illis, qui ambigunt, an naturalis affectus ratio vincat Dei amorem, aut eum humana superet commiseratio, « Nunquid (inquit) obliviscetur mulier infantem suum, ut non misereatur filio uteri sui? » Et dicens insitam naturæ proprietatem, docet curam, et sollicitudinem spontaneam. Ne autem quod quibusdam accidere solet rarissime, ex ipsa similitudine suspicandi occasionem præberet, idem de provida Dei benevolentia significari; neve exempli allati imbecillitas ipsam veritatis læderet dignitatem, consequenter subjungit: « Et si oblita ipsa fuerit, ego tamen non obliviscar tui, ait Dominus »; hunc naturæ defectum laudatissimum transire in se sustinens, cum divina natura passioni nulli sit obnoxia, quemadmodum caducis hominibus evenire solet, ut interdum odium irrationale, aut forsitan et rationale exstinguat naturalem affectum **110** prædominantem, oblivionem inducens genitoribus, atque abalienationem erga suos fetus, quasi nullum habeant cognationis ad illos vestigium. Verum magna, et mirabilia ista beneficia si cum iis, quæ sequuntur, conferantur, parva, et admodum tenuia arguentur, in unam personam operantem ipsa, astantemque, non autem in omnes, aut saltem phyces transeuntia. Nam hominem civile, et sociabile, non autem solitarium, et a communione abhorrens animal esse oportet, qui afferat utilitatem in quibus-

CAPUT XII.

Sicut enim unumquodque horum in corpore non separatam gerit, ac peculiarem sollicitudinem, verum communem operationem ad mutuam, et reciprocam sui curam obtinet, ac alterum alteri, et universis singula naturæ lege inserviunt; et manus curat corpus, et pedes incessu suo alio illud transferunt simul, et oculus lucem præfert, luminis ministerio inoffensam ad operandum viam præstans. Aliud ad sedendum, et aliud ad declinandum est utile, proprioque labore aliorum defatigationem solatur. Alia veluti quædam molitrices, atque pistrices frumenti diligens, et accuratum præstant ministerium. Maxilla cibum comminuit, gula eundem transmittit, uti canalis, ventriculus excipit, stomachus in chilum, jecur in sanguinem convertit, et per venam irrigat totam animantis massam: et licet unumquodque aliis videatur allaborare, suam tamen revera **111** utilitatem, commodumque procurat, e communi labore sufficientem cibum sibi trahit, resumptumque in propriam transmutat qualitatem, facitque digestionem, seu expressionem ita vocatam a doctioribus medicis, quæ est diversorum eduliorum in sanguinem, et exinde in corpus

¹⁰ Isa. XLIX, 15. ¹¹ ibid.

et rursus in artuum peculiare functiones transelementatio, et transitus, dissecta in singulos qualitate illa, quam confert nutritiva, alterativa et auctrix potentia, inque aliud efficta in alio, et alterum in altero. Quod enim oculo accedit, illi assimilatur; quodque unguibus adjungitur, et capillis, eandem imitatur speciem coloris; quodque carnibus insinuatim in eandem figuram transmiscetur; quodque ad ossa transit, in eorundem solidum robur confligitur; quodque commigrat ad viscera, iisdem permiscetur. Et totum denique plane transmutatum in cuncta, transfiguratur ad ea, quæ sunt accommodata, ex una eademque ciborum materia in multiplicem varietatem transformata, secundum illud, quod iri est naturæ, artificium, et humani simulacri formam semper eandem conservantia, et quotidie massæ, seu molis substantiam concretam alterantia instar fluminis, et eundem, et diversum efficiencia fluxum ejus, quod videtur.

CAPUT XIII.

Ita unusquisque nostrum sibi ipsi nullam ad rem sufficiens, aptusque, ac aliorum in omnibus opis indigus est constitutus, quod sapienti consilio optimus ille vitæ nostræ dispensator **112** instituit, ut refractarios homines, quibus vecordia dominatur, necessitate victus ad concordiam deduceret, quia mutus humanitatis habitus ipsos haudquaquam ad foedus revocaret. Ecquando enim superbus, et tumore opiniois propter divitias inflammatus cum artifice manu opus faciente, propterque paupertatem abjecto libens ad colloquium veniret, dum gravitatem, et dignitatis auctoritatem sibi semper austeritate lueri cupit, nisi necessitas cum eo communes conferre sermones, et linguam ipsi æquali alloquio mutuari compelleret; licet hoc non sine magno supercilio, forsitan existimantem, maximam inferri injuriam dignitatis suæ fastui pari sermonis consortio cum eo, quem censet obscurum, et vilium? Jam vero necessitas exæquat inæqualitatem, et humilem reducit ad sublime, et excelsum demittit ad id, quod repit humi, morum misturam, et sensuum parem efficiens conditionem præ longa consuetudine. Propterea et domuum structor, et agricola, et nauta, et mercator, et singuli quique artes manuum exercentes in conspectum eorum, qui primas dignitates obtinent, accersiti ventitant, iisque non propter ejusdem generis necessitudinem, sed propter suam artem usui sunt, et quos naturæ lex non conjunxit, eos vitæ usus congregavit. Quomodo igitur, si ars, et peritia officicem diviti notum, et familiarem reddit; commiseratio veritatis judicantis medicum non reddet ei cognitum, et familiarem, inopemque conciliabit ut eum convocet, suaque ipsi commoda impartiat ut aliquando, aut saltem quidpiam ad necessarium usum levamenti ab eo ille accipiat? Cum multi **113** turpem, et probrosam existiment istorum familiarem conversationem, et propter fastum e

A ἕκαστον τῆς προσγενομένης ἐν τῇ θρεπτικῇ, καὶ ἀλλοιωτικῇ, καὶ αὐξητικῇ δυνάμει ποιότητος, καὶ ἄλλο γενομένης ἐν ἄλλῳ, καὶ ἕτερον ἐν ἑτέρῳ· τὸ μὲν γὰρ ὀφθαλμῷ προσγενομένον ὁμοιοῦται τούτῳ, καὶ τὸ προστεθὲν ὄνυξι, καὶ θριβῇ, τὴν αὐτὴν ὄψιν μιμεῖται τοῦ χρώματος· τὸ οἰκειωθὲν σαρκῖν εἰς τὸ τούτων μετακρινᾶται εἶδος, καὶ τὸ μετελθὼν εἰς ὄστα, εἰς τὴν τούτων μεταπήγνυται κραταιότητα. Τὸ προσχωρῆσαν σπλάγγχοις, ἐμμίγνυται τούτοις, καὶ τὸ πᾶν ἀπλῶς εἰς πάντα μεταβληθὲν, μεταχρῶννυται πρὸς τὰ οἰκειωσάμενα ἐκ μιᾶς τῶν σιτίων ὕλης πρὸς ποικίλον παρὰ τῆς ἐν τῇ φύσει τέχνης μεταρρυθμιζόμενον διαφορὰν, καὶ τὸ σχῆμα τοῦ ἀνθρωπεῖου ἀγάλματος ἀεὶ σώζοντα τὸ αὐτὸ, καὶ τοῦ φυράματος καθ' ἑκάστην ἀλλοιοῦντα τὸ σύγκριμα βεύματος δίκην, καὶ αὐτὸ, καὶ οὐκ αὐτὸ ποιοῦντα τοῦ φαινομένου τὸ βεῖθρον.

ΚΕΦΑΛΑ. ΙΓ'.

Οὕτως ὁ καθείς ἡμῶν πρὸς οὐδὲν αὐτάρκης ὢν ἑαυτῷ, ἐπιδεῆς ἐν ἅπασιν τῶν ἄλλων καθέστηκε· τοῦτο πραγματευσαμένου σοφῶς τοῦ τὴν ἡμετέραν καλῶς οἰκονομοῦντος ζῆτον, ἵνα τὸ ἀργιζόντων ἀπονοίξῃ κεκρατημένων ἀνάγκη τῆς χρείας συναγάγῃ πρὸς τὸ σύμφωνον, ἐπεὶ μὴ πάντως αὐτὸ σχέσις τοῦ φιλοκείου ἐκάλεσε πρὸς τὸ ἐνοσποδόν. Πότε γὰρ ὁ σοβαρὸς, καὶ τῷ ὄγκῳ τῆς ἐπὶ τῷ πλοῦτι φλεγόμενος οἰήσεως πρὸς τὸν χειροτέχνην, καὶ διὰ πενίαν ταπεινὸν κατήλθεν εἰς ὀμίλιαν ἐκὼν, τὸ σεμνὸν δῆθεν, καὶ ἀξιόπιστον ἑαυτῷ τῇ αὐστηρίᾳ φυλάττειν ἀεὶ βουλόμενος, μὴ τῆς χρείας βιαζομένης κοινολογεῖσθαι πρὸς αὐτὸν, καὶ χρῆσαι ἰσηγορίᾳ γλῶσσαν αὐτῷ, κἂν μετ' ὀφρύος πολλῆς, ἀδικεῖσθαι τὰ μέγιστα εἰς τὸν τοῦ ἀξιώματος τύπον τάχα νομίζοντα, τῇ πρὸς τὸν δοκοῦντα ἀφανῇ, καὶ ἀσημον ἰσηγορίᾳ; Νῦν δὲ ἡ ἀνάγκη ἐξισοῖ τὸ ἀνώμαλον, καὶ τὸ ταπεινὸν ἀνάγει πρὸς τὸ μετέωρον, καὶ τὸ ὑψηλὸν κατάγει πρὸς τὸ χαμαιζήλον, κρᾶσιν ἡθῶν, καὶ φρονημάτων ἰσοτιμίαν ἐργαζομένη τῇ μακρᾷ συνηθείᾳ. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ δομοτέκτων, καὶ ὁ γεωργός, καὶ ὁ ναυτιλός, καὶ ὁ ἔμπορος, καὶ ἕκαστος τῶν τὰς βαναύτους μετιόντων τέχνας, εἰς ὄψιν τῶν τὰς πρώτας ἀνημμένων ἀξίας, μεταστοιματίζονται, χρησιμὸς αὐτοῖς, οὐ διὰ τὸ ὁμογενὲς, ἀλλὰ διὰ τὴν τέχνην γενομένου, καὶ οὐδ' νόμος συνῆψε τῆς φύσεως, τούτοις ἡ χρεία συνήγαγε. Πῶς οὖν εἰ τέχνη, καὶ μέθοδος τῷ πλοουτοῦντι γινώριμον τὸν ἐργάτην ποιεῖ, ἢ συμπαθεία δικαζούσης ἀληθείας οὐ ποιήσει γινώριμον τὸν πτωχόν, οὐδὲ τὸν ἀπορον συντυχίαν ἄξει τούτῳ μετακλήτον, συμμεθέξοντά ποτε τῆς εὐωχίας αὐτῷ, ἢ κἂν γοῦν τῶν πρὸς τὴν ἀναγκαίαν χρεῖαν ληψόμενον παραμύθιον; Ἐπειδὴ πολλοὶ τὸ συνδαιτυθῆναι τούτοις, βενόμισται ἀισχρῶν, καὶ ἐφύβριστον, συμπότας διὰ τὴν ἐκ τῶν χρημάτων προσγενομένην ἀλαζονείαν, ἀισχυνομένους λαθεῖν, οὐδ' ὁ Κύριος Ἰησοῦς ἀνθ' ἑαυτοῦ στήσει ἐν τῇ κρίσει κηρύσσει εἰπών· «Ὁ τούτοις ἐποίησατε.» Ἀλλὰ καὶ τὸν

πεινῶντα περιψόμεθα τηκόμενον λιμῶ, καὶ τὸν γυμνὸν παρελευσόμεθα πηγνύμενον τῷ κρυμῶ, καὶ τὸν νεκρὸν ὡς ἐν τι τῶν ἀκαθάρτων ζώων καταλείψομεν ἐβρίμμενον, τῆς φύσεως οὐ καθοισίωσαντες τὸ σῶμα, καὶ μὴ κρύψαντες γῆ συνήθως, τὴν κολιὴν ἀτιμίαν, ἣν ποιεῖν πέφυκε μυδῶντα, καὶ ἰχθύας ἀποστάζοντα σεσηπτότα σώματα· ἐαυτοὺς δὲ θάλψομεν ἀμέτρως, καὶ τὴν οἰκείαν πέρα τοῦ δέοντος σπουδάσομεν θεραπεῖαν, τὸν γῆινον κοσμοῦντες ἀνδριάντα, καὶ τὸν σύνθετον ῥοῦν περιέποντες, ὡς λάμπειν μὲν ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς, στίλβοντα δὲ τῷ ἄνθει τῶν ἐσθημάτων, ἕως δὲ ταῖς τῶν ὀφιοποιῶν πιαίνεσθαι καρυκείαις, πᾶσαν πάντοθεν καρπούμενοι ἡθροσύναν.

ΚΕΦΑΛ. ΙΥ.

Ἐνεδύσατο πορφύραν, καὶ βύσσον ποτὲ καὶ ὁ ἐν Εὐαγγελίῳ ἀνώνυμος πλούσιος, καὶ Συβαριτικῆς ἐνεπλήσθη τραπέζης ἐπὶ πολὺ, τὸν Λάζαρον πρὸ τοῦ πυλῶνος ἐβρίμμενον, καὶ ψυχῶν ἐπιθυμοῦντα παρερχόμενος ἀσυμπαθῶς πάντως, καὶ τὴν βολὴν τοῦ δμματος ὑπ' ἐκείνου εἰ ποτε κλίνουσαν ἀγχιων ἐφ' ἕτερον μέρος προνοία πολλῆ, ἵνα μὴ τῶν τραυμάτων αὐτῶν ἢ ὑπόμνησις ἐστιώμενον ἀηδίση, ναυτιῶντα, καὶ πρὸς ἕμετον κινούμενον τῇ φαντασίᾳ τῆς δψεως· οὔτε ἤλαυνε τῆς θύρας οἰκονομία Θεοῦ, διηνεκὲς πρὸ τῶν εἰσόδων ἐλεεινὸν κείσθαι παρασκευάσαντος θέαμα, εἰ πως ἢ μαλαχθεῖη τῷ χρόνῳ πρὸς οἶκτον, ἢ τῆς ἀπανθρωπείας μὴ σῆξῃ, ὡς οὐχ ἑωρακῶς εἰς ἀπολογία εὐλογοῖν πρόσασιν. Οὐτε κείμενον ἔλεει, τὸ ἀνάληγτον, καὶ ἀπηνὲς τῆς γνώμης ἐπιδεικνύμενος, ὅπως ἐλεγχθῆ, κυνῶν ὢν ἀσυμπαθέστερος, τὸ ἡμερον τῆς φύσεως ἀρησάμενος ἔθει κακῶ, καὶ τοῦτον παρῶν, ὃν θεράπευσε τὰ φιλανθρώπου λογισμοῦ ἀμοιραζῶσα, συγγενῆ τάχα κρῖνοντα τῶν ψυχῶν ἐπιθυμοῦντα, ὢν καὶ αὐτὰ ποτὲ μὲν ἀξιούται, ποτὲ δὲ ἐν ἐνδείᾳ καθίσταται. Ἄλλ' ὅτε παρῆλθον, ὁ μὲν ἐν παιδρῶν φαντασίᾳ, ὁ δὲ ἐν σκυθρωπῶν, τὸν θνερον τοῦδε τοῦ βίου καὶ τῆς ἐνθάδε σκηνῆς ἀπέθεντο τὰ προσωπεῖα, ἐναντίαν καὶ παρὰ πολὺ διάφορον ἡλλάξαντο τὴν τῶν ἀληθινῶν πραγμάτων κατάστασιν· τὸν μὲν γὰρ ἐξ ὀλιγοχρονίου τρυφῆς διεδέξατο κάμινος πυρὸς ὀδυνῶσα ὡς πέφυκε, τὸν δὲ μετ' ὀλίγην ἀνίαν, εὖρεν εὐφροσύνη αἰώνιος· καὶ πάλιν ἦν αὐτοῖς, ἀλλ' οὐχ ὡς πρὶν, ἢ ἀνωμαλία, ἐναντία δὲ τῆς πάλαι ἔχουσης αὐτοὺς· καὶ γὰρ τοῦ Λαζάρου, μᾶλλον δὲ τοῦ φέροντος αὐτὸν ἐν κόλπῳις Ἀβραάμ ἐδέετο κεκραγῶς ἐκθύμως ὁ πλούσιος· τάχα γὰρ ἐκείνου διὰ τὴν προλαβοῦσαν ὑπεροψίαν ἠσχύνετο· ὅθεν, ἑάσας αὐτὸν, τοῦ πατριάρχου ἐδέετο λέγων· « Πάτερ Ἀβραάμ, ἐλέησόν με, καὶ πέμψον Λάζαρον ἵνα βάλῃ τὸ ἄκρον τοῦ δακτύλου αὐτοῦ ὕδατι καὶ καταψύξῃ τὴν γλῶσσάν μου, ὅτι ὀδυνῶμαι ἐν τῇ φλογὶ ταύτῃ. » Καὶ, ὦ τοῦ πάθους! πῶς ταπεινὸν τὸν σοβαρὸν, καὶ ἀναιδῆ τὸν ὠφρωμένον ἐποίησεν ἡ τῆς κολάσεως ἀνάγκη; Πῶς οὐκ ἠδέσθη κολάσεως ἐπίκουρον ἀποσταλῆναι ἀξιῶν, ὃν λιμῶ μαραινόμενον

⁷⁸ Matth. xxv, 40. ⁷⁹ Luc. xvi, 19 seqq.

A e divitiis prognatum convivas eos pudeat accipere quos Dominus Jesus suo loco in extremo judicio extitisse prædicabit, dicens : « Quod hisce fecistis, mihi fecistis ⁷⁸. » Verum famelicum despiciemus fame tabescentem, et nudum frigore rigentem præteribimus, et mortuum ut aliquod immundum animal projectum derelinquamus, ut nec debitum naturæ officium, non sepeliendo corpus, præstemus, neque terra occultando de more, communem fœditatem, quam parere consueverunt putridæ, et tabo, sanieque diffuentes corporis carnes; nosmetipsos vero immodicis interim fomentis curabimus, et ultra fas studebimus proprio cultui, terrenam statum exornantes, et compositionem pulverem circumpolientes, ut effulgeat in foro vestimentorum florido apparatu, utque condimentis saginetur coquorum, omnem undequaque voluptatem excerptes.

B

CAPUT XIV.

Induabatur purpura, et bysso et olim ille dives, quem nomine suppresso Evangelium commemorat ⁷⁹, et Sybaritica mensa diu multumque implebatur, Lazarum abjectum ante atrium, et micæ appetentem præteriens sine ulla prorsus commiseratione, jactumque oculi, si quando in illum deflexisset, in alteram partem valde caute restringens, ut ne ulcerum ipsorum recordatio comessanti tædium pareret, nauseamque provocaret, seque ad vomitum commoveret, dum illum conspiceret præsentem. Sed neque abegit eum a foribus, ita disponendo Deo, ut continuo miserabili ad januas jacente **114** et hoc spectaculum exhibente, aut quodammodo temporis spatio ad misericordiam emolliretur, aut non haberet ad defensionem inhumanitatis congruum prætextum, perinde ac si non vidisset. Neque jacentis misertus est, durum et asperum indicans animum, ut argueretur ipsis canibus imitior esse, mansuetudinem naturæ abdicans perversis moribus, et illum despiciens, quem animantes benevolæ hominibus rationis expertes curabant, forte credentes illum fore cognatum suum, appetentem nempe micæ, quibus et ipsæ quandoque dignæ habentur, interdum etiam indignitia laborant: sed quando ille quidem in ostentatione splendorum rerum, iste vero in miserarum, somnium hujus vitæ transierunt et præsentis scenæ deposuerunt larvas, contrariam et longe diversam commutarunt rerum verarum conditionem; illum etenim e deliciis brevissimi temporis suscepit caminus ignis ad dolores accensus; hunc vero post exiguam molestiam consecuta est æterna lætitia; eratque rursum inter illos, sed non cujusmodi antea, inæqualitas, contraria vero illi, quæ olim ipsis inerat; jamque Lazarum, vel potius Abrahamum, qui eum in sinibus ferebat, ex animo, et cum intento clamore rogabat dives, fortassis enim illum propter pristinam despicientiam alloqui verecundabatur: ideo, relicto eodem, patriarcham orabat hisce verbis: « Pater Abraham, miserere mei, et mitte Lazarum, ut inin-

gat extremum digiti sui in aquam, et refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. » Et, o miram vim passionis! quomodo humilem e superbo, et impudentem e supercilioso supplicii necessitas effecit? Quomodo non puduit ipsum petere ut mitteretur **115** ad pœnam sublevandam is quem arescentem fame, et afflictum ulceribus ipse minime fuerat miseratus? Quomodo ausus est obtutu fixo intueri quem viventem ne obliquo quidem oculo dignatus erat spectare? Quo pacto confisus est dicere illius indigere se digito quem sanie stillantem abhorruerat antea? Qua ratione laud erubuit guttam aquæ flagitare, qui pauperem mica indigentem dedignatus fuerat? Verum e flamma voce impudenti sic proclamavit: « Mitte Lazarum. » Perinde ac si foret obstrictus ad remunerationem beneficentiæ sæpius perceptæ. Talis vero necessitas cogit omnia inuerecunde audere, excogitans, undecunque sors obtulerit, adinvenire gravibus e malis liberationem. *

CAPUT XV.

Et cur non responsum dedit hoc magnus patriarcha veritati consentaneum ad ipsum? Nunc, o miser, misericordiæ usum didicisti, quando te undique incensa flamma circumdedit? nunc compassionem bonam esse iudicas, dum ipse in ejus indigentia constitutus es? Et cur erga mala patientes tam immiti fuisti sensu? Nunc agnoscis Lazarum, quem in pavimento abjectum ingrediens egrediensque non agnoscebas; jam tumoris abscessere graminiæ, et veritatem sane aspicias, transiit nox caliginosa, et obscura vitæ, inque diei luce vides quomodo res naturæ sese habeant: dereliquisti super terram somniorum imaginationem, et conspicias quæ te circumstant vera visione. Tunc debueras cogitare de misericordia, quando materiam **116** habebas, divitias nempe ad benefaciendum accommodatas; quando licebat porrigere buccellam potenti; quando nudum putrefactis tabulis obtegere potuisti frigore torpentem; quando in tuo erat arbitrio ægrotantem curare; quando affluentia congestarum opum præbebat occasionem opportunam bene merendi. Illius enim sementis messis est, quæ hic percipitur, misericordia. Nunc vero metere quæris quod non seminasti, et colligere quæ non dispersisti, et accipere quæ non posuisti, misericordiam postulans quam non exhibuisti indigenti, et commiserationem quam proximo non præstitisti, et viscera compassionis quæ oculis tui vicino; medicum habebas immitis duritiæ tuæ præ foribus, neque sanatus es, cum morbus adhuc recens remediis cedere poterat, nunc manus adhibere desperatis rebus tempus non permittit. Occuluit enim malum; non amplius fomentis mitioribus, sed peracerba deinceps sectione atque inunctionibus obledentibus indigens: « Mitte (inquit) Lazarum; » mitte ipsum, dic mihi, tanto locorum intervallu distantem, dum semper ipsi propinquum existens ad ipsum nunquam inclinatus es. Dicam ut intingat digitum in aqua, et ardentem (ut ais) linguam tuam refrigeret, dum tu ipsum esumentem micis non refocillasti? Sed cum inquis te cruciari, num eo te persuasurum, ut misericor-

A και ὀδυνώμενον τοῖς ἔλκεσιν αὐτὸς οὐκ ἠλέησε; Πῶς ἀτενεῖ τῷ ὀφθαλμῷ ἐθάρρῃσεν ἰδεῖν, ὃν οὕτε πλαγίως ποτὲ ζῶντα κατηξίωσε θεάσασθαι ὀφθαλμῷ; Πῶς χρῆζειν ἐτόλμησε εἰπεῖν δακτύλῳ, ὃν τῷ ἰχθῶρι στάζοντα τὸ πρὶν ἐβδελύττετο; Πῶς αἰτήσαι βανίδα οὐκ ἠρυσθῆσεν ὕδατος, ψυχρὸς ἐπιδεδόμενον οὐκ ἀξιώσας τὸν πένητα; Ἄλλ' ἐκ τῆς φλογὸς οὕτως ἐκέκραγεν ἀναισχύντων φωνῇ· « Πέμψον Λάζαρον, » ὡς ὑπάρχων ἀμοιβῆς ὄντα ὑπὲρ ἧς εὐεργεσίας πολλάκις ἀπήλασεν. Τοιαύτη δὲ ἡ ἀνάγκη πάντα τολμᾶν ἀνάσθη βιάζεται, λύσιν τῶν δεινῶν εὐρέσθαι, ὅθεν ἀντύχη, μηχανωμένῃ.

B mica indigentem dedignatus fuerat? Verum e flamma voce impudenti sic proclamavit: « Mitte Lazarum. » Perinde ac si foret obstrictus ad remunerationem beneficentiæ sæpius perceptæ. Talis vero necessitas cogit omnia inuerecunde audere, excogitans, undecunque sors obtulerit, adinvenire gravibus e malis liberationem. *

B

ΚΕΦΑΛ. ΙΕ'.

Και πῶς οὐκ εἶπεν ὁ μέγας πατριάρχης φιλαλήθως πρὸς αὐτόν· Νῦν ἔμαθες, ἄθλιε, τοῦ ἐλέους τὸ χρησίμιον, ὅτε σε πάντοθεν ἀναπτομένη περιέσχεν ἡ φλόξ; νῦν τὸ συμπαθεῖς κρίνεις καλόν, ὅτε αὐτὸς ἐν χρεῖζι κατέστης αὐτοῦ; Καὶ πῶς ἐπὶ τῶν κακοπαθούντων ἀπηγὼς εἶχες τὸ φρόνημα; Νῦν ἐπιγινώσκεις Λάζαρον, ὃν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἐβρίμμενον, εἰσιῶν καὶ ἐξιῶν οὐκ ἐγνώρισες· ὑπεχώρησεν ἡ λήμη τοῦ τύφου, καὶ ὀξυδορκεῖς πρὸς τὴν ἀλήθειαν· παρῆλθεν ἡ ζοφερά νύξ καὶ γνοφώδης τοῦ βίου, καὶ ἐν τῷ τῆς ἡμέρας φωτὶ ὄρα· ὡς ἔχει τὰ πράγματα φύσεως· κατέλιπες ὑπὸ τὴν γῆν τῶν ὀνειρῶν φαντασίαν, καὶ βλέπεις ὑπάρ τὰ συνέχοντα. Τότε τὸν ἔλεον ὠφείλεις ὑπ' ἐννοίᾳ λαβεῖν, ὅτε τὰς ὕλας εἶχες τοῦ πλοῦτου πρὸς εὐποσίαν ἐπιτηδείους· ὅτε τῷ δεομένῳ ἐξῆν ὀρέξαι ψωμῶν, ὅτε τὸν γυμνὸν ἐκ τῶν σηπομένων δέλτων ναρκῶντα τῷ ψύχει σκεπάσαι ἡδύνασο, ὅτε τὸν ἀσθενοῦντα νοσηλεύσαι ἦν γνώμη τῆς σῆς, ὅτε τῇ εὐποσίᾳ ἡ ἀφθονία τῆς παρασκευῆς τοῦ πλοῦτου ἐδίδου καιρόν· ἐκείνης γὰρ τῆς σπορᾶς ἐπικαρπία ὁ παρῶν ἐστὶν ἔλεος. Νῦν δὲ θερῖσαι ζητεῖς ὃ οὐκ ἐσπειρας, καὶ συνάγειν ἃ οὐκ ἐσκόρπισας, καὶ λαβεῖν ἃ οὐκ ἐθηκας, ἔλεον αἰτῶν, ὃν οὐκ ἐπεδείξω εἰς τὸν χρῆζοντα, καὶ οἰκτιρῶν, οὐ τῷ πέλει οὐ μετέδωκας, καὶ σπλάγχνα συμπαθείας ἃ τῷ πλησίον ἀπέκλεισας· ἰατρὸν εἶχες τῆς ἀσπλαγγίας πρὸς τῶν θυρῶν, καὶ οὐκ ἐθεραπεύθης, ὅτε τοῖς βοηθήμασιν ἐτι νεαρὰ ὄσα ἡ νόσος εἶκειν ἡδύνατο· νῦν ὁ καιρὸς τοῖς ἀπεγνωσμένοις ἐγχειρεῖν οὐκ ἐπιτρέπει· σκιρῶδες γὰρ τὸ πάθος γεγένηται· οὐκέτι καταπλασμάτων ἀλύπων, τομῆς δὲ λοιπῶν ὀδυνῶν, καὶ καυτήρων πεπυρωμένων δεόμενον. « Πέμψον, φησὶ, Λάζαρον. » Πέμψω αὐτόν, εἰπέ μοι, πρὸς σὲ τοσοῦτον διάστημα· οὐ γὰρ ἐξέκλινας ποτε πρὸς αὐτόν τὸν πλησίον αἰετὸς τυγχάνων αὐτοῦ; Εἶπω βάψαι τὸν δακτύλον ὕδατι, καὶ καταψύξει σου τὴν γλῶσσαν φλεγομένην, ὡς ἐζης; οὐ γὰρ παρεμυθῆσω αὐτὸν πεινῶντα ψυχλῶν. Ἄλλ' ὅτε ὀδυνᾶσθαι λέγεις, πιθανὸς πρὸς τὸ τυχεῖν ἐλέους εἶναι δοκεῖς; Κάκεινος ἦν ἐν ὀδύνας, καὶ οὐ οὐκ ἠλέησας. Σὺ νῦν ὀδυνᾶσαι ἐν καμίνῳ πυρὸς, ἐκείνος ὠδυνῆθη ἐν καμίνῳ πτωχείας, οὐκ ἔλαττον δὲ πυρὸς δάκνει πενία τὰ σπλάγχνα τῇ ἄνευ βασι-

νίζουσα καθάτερ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ σώματος ἐπι-
φλέγει τὸ πῦρ. Εἰ τότε τηχόμενον ἠλέησας τῷ λιμῷ,
νῦν ἂν ἠλεήθης φλεγομένους ἐν πυρὶ· εἰ τότε συνέπα-
σχος πολιορκουμένους ἐν τραύμασι, νῦν ἂν φει-
δοῦς ἔτυχες ἐν φλογὶ κολαζόμενος, μᾶλλον δὲ οὐδὲ
τὸν τόπον ἂν εἶδες τῆς συνεχούσης σε βασάνου, ἀλλὰ
μετὰ Λαζάρου διήγες ἐντὸς τοῦ ἡμετέρου κόλπου
θεραπευόμενος ὡς αὐτός· τοιοῦτον γὰρ ἢ εἰς τὴν
θεόμενον εὐποιία, ὥστε οὐ μόνον ἐξάγει τῶν σκυθρω-
πῶν, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς φαιδροῖς Ἰσησιν εὐφραίνόμε-
νον· νῦν δὲ σιωπῶν φέρε τὴν κόλασιν· οὐδὲν γὰρ
ἀνὸς καταδίκου παράκλησις μετὰ θείαν ἀπόφασιν.
Ἐλέους καὶ συγγνώμης ἐκείνος ἦν ὁ καιρὸς, οὗτος
ἀδεκάστου καὶ δικαίας κρίσεως· ἐκείνος συγχωρή-
σεως, οὗτος ἀμοιβῆς τῶν καλῶς ἢ κακῶς πεπραγμέ-
νων· ἐκείνος στάδιον, καὶ ἀγῶνες, καὶ σκάμματα,
οὗτος τῶν πεπονημένων ἀντίδοσις. Ὁ νικήσας ἐκεῖ
τοὺς στεφάνους ἐνταῦθα κομίζεται· ὁ ἡττημένος οὐκ
ἀναπαλαίει ἐν τῷ παρόντι τὰ πτώματα· λέλυται γὰρ
ἔ ἀγών, καὶ τῶν ἐσφαλμένων ἡ διάρθρωσις πέπαυται.
Ἐκεῖ μετάνοια διωρθοῦτο τὰ πεπλημμελημένα, καὶ
τὴν κρίτην ἐπειθεν ἐπινεῦσαι δέησις, καὶ δάκρυον
πρὸς εὐμένειαν· νῦν ἔλεος χάραν οὐκ ἔχει, ἀλλ' αὐ-
στηρὰ δίκην καὶ ἀσυμπαθῆς, τοὺς ἀπηνεῖς ἀνηλεῶς
ὡθεῖ πρὸς τὴν κόλασιν· ἢ γὰρ κρίσις κατὰ τὸ θεῖον
λόγιον ἀνίλει τῷ μὴ ποιήσαντι ἔλεος.

nitentia corripbat peccata, et Judicem inflectebant
sericordia nullum habet locum, sed severa e. sine
absque misericordia: iudicium enim, secundum
fecit misericordiam ⁸⁰.

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ'.

Οὐδὲν τούτων πρὸς τὴν ἰκέτην εἶπεν ὁ δίκαιος,
περιττὴν εἰδῶς, ὅταν τὰ πράγματα πείθῃ, τὴν διὰ
ῥημάτων ὑπόμνησιν. Ἐν δὲ πρὸς αὐτὸν ἐφθέγγετο,
καὶ πάντα ἐνέφηνε· « Μνήσθητι, εἰπὼν, ὅτι ἀπέλα-
βες τὰ ἀγαθὰ σου ἐν τῇ ζωῇ σου, καὶ Λάζαρος
ὁμοίως τὰ κακὰ. » Ἐφάνη σοι, φησὶν, ἢ πορφύρα
καὶ ἡ βύσσος καλὰ πρὸς ἐμπρέπειαν, ἔκρινες ἀγαθὰ
τὴν καθημερινὴν λαμπρὰν εὐωχίαν, ἐτέρφθης τῇ
ἀπολαύσει τῶν ἡδέων τοῦ βίου, στοίχησον τῇ πλη-
σμονῇ τῶν καταθυμίων· τί νῦν εὐκαιρον νομίζεις
ὀρέγεσθαι, ὧν οὐδ' ἕναρ ἐπεθύμησας τότε; Ἀπέλαβε
καὶ Λάζαρος τὰ κακὰ, οὐκ ἄπερ αὐτὰ ἠγήσατο ἐκεῖ-
νος κακὰ· ἔστργε γὰρ αὐτὰ σιωπῶν ὡς καλὰ, ἀλλὰ
σὺ ἐλογίζου ὡς κακὰ· ἀνάγκη γὰρ τὸν κρίνοντα
ἐκεῖνα ἀγαθὰ, ἠγέσθαι ταῦτα κακὰ, τῇ αἰρέσει τῶν
τερψάντων τὴν μερίδα τῶν ἐναντίων δεικνύοντα
ἄχρηστον, καὶ ἀδόκιμον. Εἰ ἐκοινωνεῖς τότε κακοπα-
θοῦντι τῷ παροφθέντι, νῦν εἶχες καιρὸν αὐτῷ κοινο-
πραγῆσαι τῆς ἀνέσεως· εἰ τότε παρεμυθίσω τὴν
ἔνδειαν, οὐκ ἂν σοι τούτων ἐδέησε νῦν τῶν ῥημάτων
ἡμείψατο γὰρ ἂν σε τῆς συμπαθείας καὶ σιωπῶντα
ἐκεῖνος. Καὶ ὅτι τοῦτό ἐστιν ἀληθές, ἰδοὺ πατέρα
καλεῖς με προστηγορίᾳ μόνῃ τιμῶν, καὶ τέκνον
ἀκούεις εὐθύς, πρόσφορον τῇ προστηγορίᾳ τὴν ἀμοι-
βὴν ἀφθόνως καρπούμενος. Εἰ ἦσθα κάκει τιμήσας
ἔργῳ τὸν Λάζαρον, ἐν ἔργῳ πάντως ἂν ἐδέξω τὴν

A diam impetres, putas? Erat et ille in doloribus,
neque tu ejus miserebaris; tu nunc cruciaris in
camino ignis, ille affligebatur in camino pauper-
tatis, nec enim minus paupertas rodit quam ignis,
dum illa egestate torquet, quemadmodum corpo-
ris superficiem **117** torret urendo ignis; si tunc
fame tabescentem fuisses miseratus, nunc in igne
flagrans ejusdem miserationem experireris. Si tunc
esurie vulneribusque oppugnato compassus fuisses,
nunc in flamma, dum puniris, veniam obtineres,
imo nec vidisses unquam tormenti lujuis, quo con-
tineris, locum, verum cum Lazaro degeres in meo
sinu refectus ut ipse. Tantum etenim præstat bene-
ficientia erga egentem, ut non solum educat ex
mœroribus, verum et in lætis constituat gavisum,
nunc autem tacens perfer supplicium: nihil
enim post sententiam divinam prolatam depreca-
tio sontis juvat; illud misericordiæ, et veniæ tem-
pus erat, istud rigidi justique iudicii; illud indul-
gentiæ, istud retributionis earum rerum, quæ re-
cte, vel perperam gestæ sunt; illud stadium, et
certamina, et fossæ, seu gradus, istud remuneratio
laborum: qui vicit isthici, coronas hic refert,
qui succubuit, lapsus suos iterata lucta non
emendat in præsentī. Solutum est etenim certa-
men, et cessavit errorum correctio, illic pœ-
preces, et lacrymæ ad benignitatem; nunc mi-
compassione justitia immites retrudit ad pœnam
oraculum divinum, sine misericordia illi qui non

C

CAPUT XVI.

Nihil tale justus ille supplicanti respondit,
probe sciens, superfluum esse, ubi res ipsæ fidem
faciunt, verbis eas commemorare. Unum autem illi
eloquitur, et cuncta **118** declarat: « Memento (in-
quiens) quod bona tua in tua vita recepisti, et
similiter Lazarus mala ⁸¹. » Videbantur, ait, pur-
pura tibi et byssus præclara ad decorem, judicabas
bona quotidianum convivium splendidum, delecta-
baris voluptate rerum, quæ in vita dulces sunt, deli-
ciis ad libitum refertus incedebas; quid nunc tempe-
stivum existimas appetere, quæ nunquam vel per
somnia cogitasti? Receptit et mala Lazarus, non
quidem quæ censebat ille mala: amabat enim ea cum
silitio tanquam bona, sed tu ea existimabas mala.
Necesse quippe illum, qui iudicat illa bona, opi-
nari mala ista, dum eligendo partem delectabilium
eam, quæ contrariorum est, inutilem et rejicien-
dam demonstrat; si communicasses homini mala
patientī tunc abs te despecto, nunc tempus esset
ut in partem felicitatis cum ipso admittereris, si
tunc solamen ejus egestati præstitisses, haud-
quaquam verbis istis opus tibi foret; nam etiam
tacenti tibi vicem ille compassionis retulisset. Et
ut verum hoc esse scias: Ecce patrem vocas me
appellatione sola honorans, et filii, audis statim,
condignam compellatione ista copiosam remune-

⁸⁰ Jac. II, 15. ⁸¹ Luc. XVI, 25.

rationem veluti fructum reportans. Si Lazarum A opere illic honorasses, utique opere opportuni beneficii præmium congruum recipiens, mercedem retulisses. Verum te multa fortassis inflavit felicitas et vanæ gloriæ tumor animum perstrinxit, ut nunquam e tanto splendore, quo conspicuus eras, prænæ te obnoxium credideris. Non norunt præsentia eam, quæ isthic erat, dignitatem, neque splendide suspiciunt eos, qui illinc accedunt, omnes pari honore ad iudicium excipientia, et dignitates **119**, non ex opinione, sed e veris virtutis fructibus agnoscentia. Quamobrem iudicatus fuisti crudelior bestiis; canes namque mansueta et cicurata sunt animalia: tu vero nullo fore opus tibi unquam existimasti. Cum enim canes, qui melendi facultatem ab ipsa sunt sortiti natura, lingua propria vulnera curare didicerint, eandem erga omni auxilio destitutum exercuerint, et adnascentes sordes lingendo emundaverint, quo cicatrix penitus pura esset ab innutrita sanie liberata, oportuerat et te erga contribulem exhibere quantumcunque posses solamen, et inopia ejus rebus necessariis suppeditis sublevare, ut saltem catellis haud impar uti parem erga ipsum gerens in necessitate curam, æstimareris. Te namque, sicuti videbatur, canes ad pietatem adhortantes, continuo ventitabant ad pauperem, cumque non poterant voce te docere quid facere debueras, ipso clamabant opere; dum concessam in nobis a natura medelam, ea utentes libenter, exhibemus, clarum est quod ad cætera quoque C sumus promptissimi, si ea quæ sunt necessaria conferendi facultas adesset. Quocirca cum victum præbere non possimus, qui et ipsi plurimum temporis permanemus sine cibo, et præ necessitate illo, qui hominibus vetustus est, interdum vescimur consolationem ea, ad quam idonei sumus, ope delata offerimus exhibentes compassionem, et obsequio modico nostram ad omnia promptitudinem, si vires adessent, propalamus.

120 CAPUT XVII.

Quod enim virium nostrarum concedit hæcenus modulus, cum sollicite opere ipso præstemus, id nostram quoque ad cætera voluntatem promptissimam arguit, monstratque non animum, sed inopiam in causa esse tarditatis in his quæ non procuramus studiose. Verum iste, immitis et inhumanus evadens, gratiam guttæ petit, qui non præbuerat gratiam vel micæ, non quod gutta sufficeret ad flammam illam mitigandam: nec enim D fluvius influens exstinguit ignem accensum ad tormentum, sed ut manifeste ostenderet eum, qui hac in vita destituitur affectu misericordiæ, in futura quidem exorantem nec vel tantillum illud obtenturum: ut rigore, ac severitate iudicii extremi cognita, beneficiis erga pauperes præsentis promissorum bonorum remunerationem nobis præparemus, et hujus vitæ bona corruptibilia isthic in thesaurum recondamus utiliter, instar debiti reposecentes a Iudice, quæ pauperibus fœngri col-

αντίδοσιν, εὐκαίρου χάριτο; ἀπολαμβάνων ἐπιτήδειον δφλημα· ἀλλὰ σε τάχα ἡ πολλὴ εὐπραγία ἐφύσησε, καὶ ὁ τῆς κενῆς δόξης ὄγκος ἐφάντασεν, ὡς ἐκ τοιαύτης περιφανείας οὐποτε ἐσόμενον τῇ δίκῃ ὑπεύθυνον. Οὐκ οἶδε δὲ τὴν ἐκεῖ τὰ παρόντα ἀξίαν, οὐδὲ τοὺς ἐκεῖθεν παραγενομένους δυσσεύεται λαμπρῶς, πάντας ὁμοτίμως πρὸς τὴν δίκην δεχόμενα, καὶ τὰς ἀξίας, οὐκ ἀπὸ τῶν νομιζομένων, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἀληθῶς ἐκ τῆς ἀρετῆς προσγινομένων ἐπιγινώσκοντα. Διὰ τούτων καλὴ θηρίων ἐκρίθης ὠμότερος. Κύνες γὰρ χειροθήη, καὶ τιθασὰ θηρία, σὺ δὲ οὐδέποτε πάντως οὐδενὸς ἐν χρεῖζ καταστήσασθαι ψήθης· τῶν γὰρ κυνῶν, ἣν παρὰ τῆς φύσεως ἔλαχον Ιατρικὴν, τῇ γλώσση τὰ οικεῖα μαθόντων τραύματα θεραπεύειν, ταύτην ἐπιδεικνυμένων εἰς τὸν ἀδοξήθητον, καὶ τὸν ἐπιφύομενον ἐλεειχόντων ῥύπον, ὡς ἂν ἡ οὐλὴ πάντως γένηται καθαρὰ τοῦ ἐπιτρεφόμενου ἰχώρος ἀπηλλαγμένη· ἐχρῆν σε εἰς τὸν δρόφυλον τὴν δυνατὴν ἐπιδείξασθαι παραμυθίαν, καὶ τὴν ἀπορίαν ἐπανορθῶσαι μεταδόσει τῶν ἀναγκαίων, ἵνα καὶ τῶν κυνιδίων ἐλογίσθη; ἰσότημος ἐξίσης τὴν εἰς αὐτὸν κηδεμονίαν πρὸς ἐκεῖνα νειμάμενος. Σὲ γάρ, ὡς ἔοικεν, οἱ κύνες πρὸς εὐσέβειαν προτρεπόμενοι, συνεχῶς ἐφοίτων παρὰ τὸν πένητα· ἐπειδὴ τὸ πρακτέον φωνῇ διδάσκειν οὐκ εἶχον, ἔργῳ βοῶντες· Ὅτι περ πρὸς ἣν πεφύκαμεν θεραπείαν, ταύτῃ κερημένοι προθύμως, δῆλοι καὶ τῆς πρὸς τὸ λειπόμενόν ἐσμεν ἐτοιμότητοι, εἰ τις ἦν δύναμις ἡμῖν ποριστικὴ τῶν ἀναγκαίων. Ἐπεὶ οὖν τροφήν παρασχεῖν ἐσμεν ἀδύνατοι, καὶ αὐτοὶ τὰ πολλὰ μένοντες ἄστοι, οἱ καὶ τὴν οὐ νενομισμένην ἀνθρώποις ὑπ' ἀνάγκης ἐσθ' ὄτε προσφερόμεθα, ἦν ἐσμεν ἱκανοὶ προσάγομεν παραμυθίαν, τὸ συμπαθὲς ἐπιδεικνύμενοι, καὶ τῷ μετρίῳ τῆς λειτουργίας; τὴν εἰς ἅπαντα προθυμίαν, εἰ παρῆν δύναμις, ἐκκαλύπτοντες.

ΚΕΦΑΛΑ. 12'.

Τὸ γὰρ τῇ δυνάμει τῶς ἐφικτὸν, σπουδαίως εἰς ἔργον ἀγόμενον, ἔλεγχος τῆς πρὸς τὰ λοιπὰ προθυμίας ἐστὶ, τὴν ἀπορίαν ἐν τοῖς οὐκ ἐπιμελουμένοις δεικνύον, οὐ τὴν γνώμην τῆς ἀργίας αἰτίαν, ἀλλὰ τοιοῦτος γενόμενος ὁ ἀπηνῆς, καὶ ἀπάνθρωπος χάριν αἰτεῖ σταγόνος, οὐ παρασχὼν χάριν ψυχίου· οὐχ ὅτι σταγὼν ἦν ἱκανὴ παραμυθῆσασθαι τὴν φλόγα ἐκείνην (οὐ γὰρ ποταμὸς ἐπιβρῆτων σθένους πῦρ πρὸς τιμωρίαν ἠτοιμασμένον), ἀλλ' ἵνα δειχθῇ σαφῶς, ὅτι τὸν νῦν ἀσυμπαθῆ, οὐδὲ τοῦ εὐτελοῦς ἐκείνου ποτνιόμενον ἐστὶ τυχεῖν ἐν τῷ μέλλοντι, ὅπως, τὸ αὐστηρὸν καὶ ἐμβριθὲς μαθόντες τῆς κρίσεως, ταῖς εἰς τοὺς νῦν ἐνδεεῖς εὐεργεσίαις τὴν τῶν ἐπηγγελμένων ἀγαθῶν ἑαυτοῖς πραγματευσόμεθα ἀμοδίην, καὶ θησαυρίζωμεν ἐκεῖ χρησίμως τὰ ἐναυθα φθειρόμενα, ὀφειλὴν ἀπαιτοῦντες τὸν δικαστὴν τὰ δεδανεισμένα τοῖς πένησι, καὶ οὐκ ἔρανον τὴν ἀπαλλαγὴν τῆς χολάσεως ἐξιοῦντες λαβεῖν· εἰ γὰρ ὁ ἐλεῶν πτωχῶν, ὡς ἡ παροιμία Σολομῶντος φησι, δανείζει Θεῷ, ἐκτι-

στήν ἔχων ὁ δανείζων εὐγνώμονα πάντα δανειζέτω, **A** locavimus, non contenti pœnæ effugium pro lucro accipere. Si enim, juxta Salomonis Proverbia ⁶², fenerator Domino, qui miseretur pauperis, fenerator, qui habet persolutores tam commodum, et æquum, cuncta dicit inveniri, quæ possidet, ut multiplicata omnia isthic inveniat, nec quidquam vnitati relinquens, cujus tanquam male derelicti pœniteat ipsum. Nam quidquid non impenditur ad beneficentiam inane verè atque inutile est, cum neque subsequatur, nec illi nos præveniat. Et si quis proximos, agnatos, filios et fratres, ceteraque ordine **121** cognationis arctissimæ vincula commemoret; utique, nisi homo pauperculus, et inops fuerit, inveniet idoneos hæredes, qui in bona succedant. Idcirco unumquemque decet valedicentem cognationibus, et amicis numerosis, sibi met ipsi propinquum et amicum fieri, cuncta secum transferendo, aut præmittendo, quo commigrat, ut libenter discedat ad commigrationem evocatus, plurimam congeriem opum incorruptarum sibi in futurum repositam illic cernens, neque transitum timeat miserabiliter derelinquens divitias materiales, quarum affectu vane in hac vita tenebatur.

ΤΜΗΜΑ Ε΄.

Ἔστι αἱ ψυχὰς τῶν φιλοπλοῦτων, φιλόζωοι οὖσαι, δυνασποσπάτως ἔχουσιν ἐν τῷ καιρῷ τοῦ θανάτου.

ΚΕΦΑΛ. Α΄.

Διὰ τοῦτο γὰρ αἱ ψυχὰς τῶν φιλοπλοῦτων ἐπὶ πολὺ τοῦ σώματος μεριζόμεναι βασανίζονται, ἐξιοῦσαι καὶ ὑποστρέφουσαι, ἐξελκόμεναι, καὶ ἀναποδίξουσαι, **C** καὶ τῆς μάχης τοῦ μὴ ἀποσπασθῆναι τοῦ σκήνους μαρτύριον τοὺς ἰδρώτας παρέχουσαι, καὶ τοῦτο δηλοῦσαι σαφῶς, ὅτι πρὸς τὰ παρόντα πολλὴν ἔχουσι τὴν προσπάθειαν, συνεχῶς ἐπιστρεφόμεναι πρὸς τὰ ἀφιέμενα, καὶ μόλις ἀναχωροῦσαι, τῷ προσδεέσθαι τοῖς τῆδε. Ἐὶ δὲ τις ἦν προτροπὴ καλοῦσα κτήματος ὀρωμένου ἐκεῖ, πάντως ἀνὴρ πείχθησαν δραμεῖν πρὸς αὐτὸ, πολὺ τῶν καταλιμπανομένων βλέπουσαι τὰ τοῦ μέλλοντος ἀνθηρότερα, καὶ καταφρονοῦσαι τῶν ἀφιεμένων διὰ τὴν λαμπρότητα ἐκεῖνων. Τοιοῦτος καὶ ὁ ἄλλος πλοῦσις ἦν τῆς εὐφορίας τῆς χώρας αὐξήσας τῆς ἀπληστίας τὴν νόσον, καθάρων ἀποθήκας ἀέλ, καὶ μεζζοντας οἰκοδομῶν, ἐπεὶ μὴ εἶχε ποῦ τὰ γεωργηθέντα ἀπόθηται, στενοχωρουμένων τῶν πρώτων ταμείων τοῖς παλαιοῖς γεννήμασι, καὶ τὴν τῶν δεομένων χρεῖαν ἐναποκλείων φυλακῆς ὀχυρῶς δεδομημένας πρὸς τὸ ἄσυλον, καὶ τῆς μονοφάγῳ ἑαυτοῦ ψυχῇ προσλαλῶν, καὶ πολλῶν ἐτῶν αὐτῆς μαντευόμενος ἀπόλαυσιν ἄδολον, οὐδὲ τὴν ἐξῆς, ὡς ἡ θεία ἀπόφασις ἐδειξε, μέλλων ὀρᾶν. Δίκαιον γὰρ ἦν ἀληθῶς τὸν μηδένα τῆς ἀπολαύσεως λογισάμενον λαβεῖν κοινωνὸν, μηδὲ αὐτὸν μετασχεῖν τῆς ὄνειροπολουμένης τρυφῆς, ἀνάσπαστον δὲ ληφθῆναι πρὸς τὴν δίκην τῆς ἀπανθρωπίας ἐλκόμενον. Τί γάρ; οὐκ ἦσαν πένητες τότε τρυχόμενοι λιμῷ, ἵνα θησαυρισθῆναι ἀπειροκάλων; τὸ γέννημα; Οὐκ ἦσαν τῶν

SECTIO V.

Quod animæ amantium divitias vitæ cupidæ ægre hinc divellantur in hora moris.

CAPUT I.

Hanc ob causam hominum divitias amantium, et avarorum animæ, dum separantur a corpore, pleurumque torquentur, et exentent et redeunt; attractæ, atque retrocedentes, et sudorem excitantes in testimonium pugnæ, quam conserunt, ne divellantur a corporis tabernaculo; eoque aperte manifestantes, quod præsentium rerum magno detinentur affectu, dum convertuntur continuo ad ea, quæ dimiserunt, et ægre secedunt, eo quod rebus hærent præsentibus alligatæ. Verum si boni, quod videntur ibi, aliquis impulsus evocaret, omnino ad illud currere properarent, insipientes futura multo floridiora quam hæc quæ derelinquunt, et continententes hæc quæ deserunt, ob illorum nobilitatem. Talis erat et alter ille dives, **122** qui morbum inextinguibilis adaugebat uberrimis agri fructibus, qui extruebat horrea incessanter, et ampliora edificabat; eo quod cum prima horrea essent angusta ob antiqua frumenta recondita, non haberet, ubi fruges ex agricultura perceptas reponeret, et egentium usui destinatas intus occludebat custodiis munitissime constructis, ne diriperentur, et solam se nutriendi studiosam animam suam alloquebatur, multosque in annos augurans ipsi securam fruitionem, cum, sicuti sententia divina ostendit, neque diem crastinam erat visurus ⁶³. Justum enim erat secundum veritatem, ut qui neminem socium fructu admittere statuerat, nec ipse carum, quas somniarat, particeps foret deliciarum, sed ut subite

⁶² Prov. xix, 17. ⁶³ Luc. xii, 16 seqq.

raptus caperetur, et ad pœnam inhumanitatis trahe-
retur. Nunquid enim tunc deerant pauperes confecti
fame, ut enascentia terræ germina inepte asserva-
rentur in futurum? Annon erant rerum necessariarum
indigi tinea digniores, et magis fidi, qui an-
tevertent in eorum perceptione vermes ingratos
epulones; dum ipsi meliori ratione consumpsissent,
quæ paulo post illi absque ulla gratitudine absum-
pturi erant? Quemadmodum crudeles quidam, et
immites matricidæ devorantes, ob alterius inopiam
alimenti, genitrices suas, et post iniquum pabulum
ex horreis reptantes, et prodeuntes in publicam
lucem, ejus dementia, qui frumentum custodiebat,
apparent ultronei testes: ita, sancto Judice judi-
cante, ut et male coacervata perirent, nec tamen
ille querelæ adversus Providentiam haberet rationa-
bilem occasionem. Cum enim solus sibi propriam
vindicaret communem omnium abundantiam **123**
clathris, vectibusque sollicitè cœleste donum occlu-
dens, ac muniens longinque inde, ac plurimos in
annos sibi fruendi voluptatem proponens, juste
Deus, quæ donaverat, ex conditoriis recepit, nullo
illum damno propriorum laborum afficiens; nam
conditoria, quæ construxerat ipse, dereliquit ei
salva. Quanto vero studio usus procuravit, ut fru-
mentum prodiret in publicum per plateas circum-
actum manifeste, ad irrisionem, atque ludibrium
ejus, qui mille machinas excogitaverat, ut sibi
plurimo tempore servarentur incorrupta luxus fomenta;
sectis quidem lapideis tabulis pavementum
sternendo, parietes vero inducendo opere albario, et per
fenestras introducendo auras exterius flantes,
ut recondita perfarentur, et noxam corruptionis
effugerent continua ventilatione agitata!

CAPUT II.

Sed nihil eorum, quæ callide studet homo, divi-
nam voluntatem eludit, nec immutabile judicium
vincit humanæ mentis adinventio, quod vana reddit
studia existimantium perficere aliquid posse dili-
gentia propriarum virium. Ecce igitur amens nihil
prætermisit eorum, quæ ad securitatem spectabant,
et tamen spe sua excidit: sarta tecta sunt horrea,
et quod repositum fuerat, nusquam comparet;
claustra et signacula nullatenus læsa sunt, et fru-
mentum aufugit; paries non fuit effossus, neque
sublatum est tectum, et horrea sunt exinanita; salva
sunt omnia securitatis præsidia, integræ cuncta, et
fruges extra procedentes spectantibus admirationem,
coacervatori etiam multum dedecoris præbent, qui
124 nullo modo poterat occultare dementiae suæ
exprobrationem, tot habens inhumanitatis accusa-
trices tinea, quas nutus divinus mirabiliter sub-
dilo dispersit in exiguo pulvere, derelinqentes intus
monumenta stultitiæ ad recordationem perpetuam
dementiae, quæ, qui collegerat illa, captus fuerat;
ut derelictum pulverem cernens, vanam animaver-
teret humanam providentiam, neutiquam dicens,
quæ antea dicebat: « Anima, habes multa bona re-
posita in annos plurimos, comede, bibe, lætare ⁸¹; »
sed in exitu rei verum illud deprehendens, quod

⁸¹ Luc. xii, 18.

A ἀναγκαίων ἐνδεεῖς οἱ τῶν σῆτῶν ἀξιοπιστότεροι, ἵνα
προλάβωσι τῇ μεταλήψει τοὺς ἀχαρίστους δαιτυμό-
νας σκώληκας, δαπανήσαντες εὐλογώτερον αὐτοί, ἢ
μετ' ὀλίγον ἔμελλον ἀχαρίστως ἀναλίσκειν ἐκεῖνοι·
καθάπερ ὦμοί τινες καὶ ἀπηνεῖς μητραλοῖαι κατε-
σθίοντες τὰς τεκούσας ἀπορία ἑτέρας τροφῆς, καὶ
μετὰ τὴν ἀδικὸν θείην ἐξέρποντες τῶν ταμειῶν,
καὶ δημοσίᾳ προερχόμενοι τῆς ἀλογίας τοῦ πυροφύ-
λακος ἀκλητοὶ μάρτυρες οὕτω δικάσαντος τοῦ ὀσίου
κριτοῦ, ὡς καὶ ἀπολέσθαι τὰ κακῶς σεσωρευμένα,
κἀκείνον μὴ σχεῖν κατὰ τῆς προνοίας μέμψω; εὐ-
λογον ἀφορμὴν; Ἐπειδὴ γὰρ τὴν ἀπάντων κοινὴν
εὐθηνίαν ὠκειώσατο μόνος, κλειθροῖς ἐπιμελῶς ἀσφα-
λισάμενος, καὶ μοχλοῖς τὴν ἀνωθεν δωρεάν, μακρὰν
ἐξ ἐκείνων ἑαυτῷ, καὶ πολυετῇ τὴν ἀπόλαυσιν ὑπο-
C θέμενος, δικαίως ὁ Θεὸς ἐκ τῶν ἀποθηκῶν, ἃ ἐδώ-
ρησατο, ἐληφεν, οὐδὲν τῶν οἰκείων πόνων ζημιώσας
ἐκείνον· κατέλιπε γὰρ πάντα τὰς ἀποθήκας αὐτῷ,
ὡς αὐτὸς ὠκοδόμησε. Πόση δὲ σπουδῇ χρησάμενος
ἐξω τὸν σίτον προελθεῖν παρεσκεύασε κατὰ τὰς πλα-
τείαις ἐμφανῶς βεμβόμενον πρὸς γέλωτα, καὶ χλεύην
τοῦ μυρία μηχανησαμένου, ὅπως αὐτῷ πρὸς πολὺν
χρόνον φυλαχθῆ ἀδιάφθορα τὰ τῆς τροφῆς ἐπιτήδεια,
πλαστὴ μὲν ξεσταῖς καταστρώσαντι τὸ ἔδαφος, κονιά-
σαντι δὲ τοίχους, καὶ θυρίσι τὰς ἐξωθεν ἐπεισάγοντι
αὔρας, ὡς ἂν ριπίζοιτο τὰ ἀποκείμενα, καὶ τὴν ἐκ
σήμεως διαφεύγοι βλάβην τῷ συνεχεῖ διαφοροῦμενα
πνεύματι;

sectis quidem lapideis tabulis pavementum
sternendo, parietes vero inducendo opere albario, et per
fenestras introducendo auras exterius flantes,
ut recondita perfarentur, et noxam corruptionis
effugerent continua ventilatione agitata!

C

ΚΕΦΑΛ. Β'.

Ἄλλ' οὐδὲν τῶν δεινῶς ἐπιτηδευομένων τὴν τοῦ
θεοῦ σοφίζεται βούλησιν, οὐδὲ τὴν ἀμετάπτωτον
κρίσιν νικᾷ ἀνθρωπίνῃ ἐπίνοια ματαιοῦσαν τὰς
σπουδὰς τῶν οἰομένων ἀνύειν τι δύνασθαι σπουδῇ
τῆς οἰκείας δυνάμεως. Ἰδοὺ γοῦν τῶν πρὸς ἀσφα-
λειαν ἐνέλιπεν ἄφρων οὐδὲν, καὶ τῆς ἐλπίδος ἀπ-
έτυχε· σῶαι αἱ ἀποθήκαι, καὶ ἀπο[τε]θὲν οὐδαμοῦ· τὰ
κλειθρα, καὶ οἱ σημαντήρες οὐκ ἤβικηνται, καὶ ὁ
σίτος ἐδραπέτευσεν· οὐ διώρυχται τοίχος, οὐ περι-
ήρηται ὄροφος, καὶ τὰ ταμεία κεκένωται. Πάντα
σῶα τὰ τῆς ἀσφαλείας, πάντα ὀλόκληρα, καὶ τὸ
γέννημα βαδίζον ἐξω θαῦμα τοῖς ὀρώσι παρέχει, καὶ
πολλὴν αἰσχύνην τῷ θησαυρίζαντι οὐδαμῶς κρύψαι
δυναμένῳ τῆς ἀνοίας τὸν ἐλεγχον, τοσοῦτους ἔχοντι
D τῆς ἀπανθρωπίας κατηγοροῦς τοὺς σήτας, οὓς τὸ
νεῦμα παραδόξως αἰθρίως ἐσκέδασεν ἐν ὀλίγῃ τέ-
φρᾳ, καταλιπόντας ἔνθεν τὰ τῆς ἀναίσθησις μνη-
μόσυνα πρὸς διηνεκῇ τῷ συναγαγόντι ἀνοίας ὑπό-
μνησιν, ἵνα τὴν ὑπολειφθεῖσαν κόνην ὀρῶν, εἰκαίαν
μάθη τὴν ἀνθρωπίνην προμήθειαν, οὐκέτι λέγων
ἄπερ ἔλεγε πρότερον· « Ψυχὴ, ἔχεις πολλὰ ἀγαθὰ
κείμενα εἰς ἔτη πολλά, φάγε, πίε, εὐφραίνου. » Ἄλλ'
ἐκεῖνο τῇ ἐκβάσει τοῦ πράγματος εὐρίσκων ἀληθές.
ὅπερ ὁ Ἡσαΐας ἐνουσιῶν, καὶ θεοφορούμενος ἔλε-
γεν· « Ὅν τρέπον ἐνουπιάζεται ὁ διψῶν, ὡς ὁ πῖ-

νων, καὶ ἐξαναστάς ἐτι διψᾷ, ἡ δὲ ψυχὴ αὐτοῦ εἰς A
κενὸν ἤλπισεν, ὡς οὕτως ἔσται ὁ πλοῦτος τῶν ἀσεδῶν
ἐκφυσώμενος, καὶ σκαδανύμενος ὡς χροῦς, καὶ ἀδύ-
τοις ἀποτεθῆ πρόνοιᾳ διαμονῆς. Οὕτω γὰρ αὐτὸς
τοῖς οὕτω διακειμένους φησὶν ὁ Θεός· « Εἰσηνέγ-
κατε τὰ ἐκφόρια ὑμῶν εἰς τοὺς θησαυροὺς ὑμῶν,
καὶ ἐκαίθεν ἐξεφύσησα αὐτά. Μᾶλλον δὲ οὐτ' εἰ γέ-
γωνα ταῦτα, οὐτ' εἰ μὴ γέγονε, ἔγνω ὁ τῆ προθέσει
μακρόβιος. Ἐφθασε γὰρ πρόωρος ἀρπαγεὶς τὴν
τούτων φθορὰν, ἐν αὐτῷ τῷ βουλευέσθαι ἐὰ τῆς
μακρᾶς εὐφροσύνης, ἀνυπερθέτως ἐν αὐτῇ τῇ νυκτὶ
τὴν ψυχὴν ἀπαιτηθεὶς, καὶ οὕτε φθάσας εἰπεῖν,
τίνα τῶν καταλιμπανομένων εἶναι βούλεται κύριον.
Ἐδει γὰρ κοινὰ γενέσθαι λοιπὸν ἐρημίᾳ δεσπότου
τὰ κυρίως παρὰ τοῦ ἀκοινωνήτου μόνου κατεχόμενα,
ἐκάστῃ προκειμένα εἰς ἐξουσίαν χρήσεως ὁμοίως. B
Καὶ ἐπειδὴ κοινὰ σχεῖν αὐτὰ τῶν ἀπόρων οἰκεία οὐ
προέθετο γνώμῃ ἐκὼν δωρησασθαι μὴ διανοηθεὶς,
ἄπερ ἐμελλεν ἀκων ἀπολύειν, ἀνάγκη, μετὰ τὸ ἀπο-
στερεῖσθαι τῆς ὄνειροπολουμένης κραιπάλης, προσ-
λαμβάνει αἰώνιον κλάσιν.

aderant pariter propositæ, et quoniam cum inopibus
se communes non propo-
suerat sibi in animo, neque cogitaverat sponte dilargiri, quæ vel invito erant dimittendæ; necesse
erat, ut defraudatus, et ea, quam somniabat, crapula vanescente æternam subiret damnationem.

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

CAPUT III.

Εἰ γὰρ ἑκατονταπλασίονα τὰ τοῖς πτωχοῖς παρ-
εχόμενα λαμβάνοντες οἱ φιλόπτωχοι, ζῶν ἐπὶ τού-
τοις κληρονομοῦσιν ἀπέραντον, πάντως καὶ οἱ παρ- C
ερχόμενοι τὸν λυπούμενον ἀπαρραμύθητον, πρότερον
ἐκεῖνα ζημιοῦνται, ἐξ ὧν ὁ μὴ εὐεργετημένος οὐδέ
ποτε εὐχαρίστησε τοῖς ἀγνώμοσιν, εἴθ' οὕτω τῇ κο-
λάσει παραδίδονται, πλεον τῆς πείρας τιμωρούμενοι
τῷ συνειδότε, ὅτι τὸ λύτρον ψυχῆς αὐτῶν γενέσθαι
ὀφειλόντα χρήματα τῇ εἰς τοὺς ἐνδεεῖς εὐποιᾷ, κα-
τακρίσειως αἰτία ταῦτα τῇ μικρολογίᾳ πεποιήνται,
τῆς φρικτῆς ἐκείνης, καὶ φοβερᾶς εἰκότως κατὰ τὴν
πράξιν ἀκούοντες ἀποφάσεως· « Πορεύεσθε, λεγού-
σης, εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον τὸ ἡτοιμασμένον τῷ δια-
βόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. Ἐπεινασα γὰρ, καὶ
οὐκ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν, ἐδίψησα, καὶ οὐκ ἐποτίσατέ
με. » Οὐ τοσοῦτον ὄντες, ὡς ἔμοιγε δοκεῖ, ἐλεεινοὶ
τῆς τιμωρίας, ὅσον τῆς ἀνοίας καταγέλαστοι, ὅτι
φειδοὶ δαπάνης εὐτελοῦς, τοσαύτην καὶ τηλικαύτην D
εἴλοντο κλάσιν· οὕτε τῶν πρὸς τρυφήν παρεσκευα-
σμένων, ἐφ' ὅσον ἐφαντάζοντο χρόνον, ἀπολαύσαν-
τες, καὶ ἐπὶ τοῖς ἀπολειφθεῖσιν φοβερᾶς, καὶ ἐπ-
ωδύνους δικᾶς ὑπέχοντες, ἐπεὶ μὴ οἰκείαν ἐποίησαντο
παραμυθίαν τὰ ἴδια κτήματα, πάντα προπέμψαντες
διὰ τῶν ἀχθοφοροῦντων πενήτων ἐκεῖ, ἐνθα τρυφᾶν
ἀν' ὧν κολάζεσθαι ἐμελλον, ἄλλοις ἐνασελγαλίνειν
δεδωκότες χώραν τοῖς οἰκείοις πόνοις, καὶ ὑπὲρ αὐ-
τῶν εἰκότως τιμωρίαν ὑπέχοντες.

Isaias, cum superno Numine afflabatur Deique
Spiritu correptus agebatur, dixit : « Sicut somnifac-
sitiens tanquam bibens, et postquam fuerit exper-
gefactus, adhuc sitit, anima autem ejus in vanum
speravit ⁸⁵; » sic impiorum divitiarum difflabuntur. et
pulveris instar dispergentur, quamvis in penetrabi-
bus intimis reconditæ sint ad providendum con-
servationi. Sic etenim Deus ipse homines hoc modo
affectos alloquitur : « Intulistis fruges vestras in
thesauros vestros, et illinc exsufflavi ipsas ⁸⁶. »
Præcipue vero is juxta suum propositum longævus,
utrum istæ fuerint, vel non fuerint, ne id quidem
novit; prævertit enim præmature raptus harum
corruptionem, dum mente volveret prolixam frui-
tionem, cum sine ulla dilatione, ipsa nocte ejus
anima expelita fuisset, nec dicere quidem potuis-
set, quemnam illorum, quæ relinquebat, vellet esse
dominum. Par enim erat, ut imposterum ob domini
penuriam occupatæ res auctoritate et potestate a
solo nil commune cum altero habere volente com-
munes fierent, quæ unicuique ad usus facultatem
125 se communes non propo-
suerat sibi in animo, neque cogitaverat sponte dilargiri, quæ vel invito erant dimittendæ; necesse
erat, ut defraudatus, et ea, quam somniabat, crapula vanescente æternam subiret damnationem.

⁸⁵ Isa. xxix, 8. ⁸⁶ Αἰγ. 1, 9. ⁸⁷ Matth. xxv, 41.

SECTIO VI.

A

ΤΜΗΜΑ Γ'.

Quod merito puniuntur qui facultates promiscue quibuscumque relinquunt.

Ὅτι οἱ τοῖς ἀδιαφόροις τῶν οἰκείων τὴν θραξίην πυραπέμποντες κολάζονται εἰκότως.

CAPUT I.

ΚΕΦΑΛ. Α'.

Etenim qui successerunt in bonis, si sumptus laborassent penuria, potuissent a peccatis abstinere, quæ perpetrandi libertatem eis pecuniarum exuberantia dedit, quasi viam sternens motui voluntatis ad ea quæ approbat, ipsam operis facilem potestatem. Neque mihi quisquam nugas effutiens obsoletum illum prætextum graviter edisserat, filiis, et nepotibus, inquiens, se servare opes ad vitam honeste decenterque transigendam. Experientia quippe occlusit os omne quod illud prætexebat, vanam ostendens reipsa hujuscemodi genitorum curam. Quot enim pauperculis e progenitoribus orti in tantam pervenerunt opulentiam, ut his, qui percelluntur admiratione circa vanas res, existimarentur invidendi? Quot autem filii splendidis parentum opibus succedentes in extremam paupertatem redacti sunt, qui, cum aut violenter a potentioribus oppressi et omnibus simul facultatibus spoliati fuissent, aut eas dissoluta vita, vel turpibus obsequiis paulatim devorassent, ad extremum vix necessarium victum inveniebant? Ita ut cunctis manifeste demonstretur futilis congregantis prospectio, resistere faciens exemplis præcedentibus in **127** posterum ab isto inani labore, et persuadens habere propriæ salutis rationem; posterorum administrationem in Deo reponentes, qui de illis disponet, prout judicaverit rationabile, vel ex humilibus excelsos efficiet, aut conservabit eos in dignitate, quam a genitoribus relictam acceperunt. Nam si eorum, quæ filiis relinquuntur, incerta est stabilitas, in confesso vero est lucrum, quod sit ex beneficentia: cur non manifestum incerto decernitur præferendum, quod semina ibi persuadet serere, ubi copiosa et indubitata frugum collectio speratur? Et si vero certa successoribus esset possessio, nec ulli contradictioni obnoxia, quis adeo sui ipsius hostis atque insidiator est, ut abundantem luxum materiam posteris suis transmittendi gratia, ipse supplicium sibi eligat æternum, nec propriam salutem potiore aliorum voluptate ducat, aut saltem etiam in æquali trutina ponat propria cum hisce, quæ, uti Veritas vult, sunt aliena, nihilque proficiunt in futuro sæculo? Nihil enim ullus suæmet ipsius animæ æquiparare debet, quandoquidem unusquisque solus pro se ipso iudicio sit sistendus, nullum a cognatis, vel amicis præsto habiturus coram Iudice patrociniū. Unde quoniam elemosynæ et opera bona confidentiam in illo tribunali præbent, his potius sollicitè studendum, minusque procuranda affectio erga cognitionem, reposita in Deo gubernatione omnium rerum, qui disponit unuscujusque vitam ad illud, quod magis conducit; nisi nostrum hac in parte pejor irrationabilibus sit statuenda conditio, qui divinæ Providentiæ manus

ἄργειν γὰρ οἱ διαδεξάμενοι τὰς οὐσίας ἐδύναντε τῶν ἀμαρτημάτων ἀπορίξασθαι, ὡς ἴδουσαν αὐτοῖς ἢ τῶν χρημάτων ἀφθονία παρέσχε τῇ ὁρμῇ τῆς προαιρέσεως πρὸς τὰ δοκοῦντα εὐκόλῃν ὁδοποιήσασα τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἔργου. Καὶ μοι μηδεὶς τὴν ἔωλον ἐκείνην βαττολογῶν σεμνολογεῖτω πρόφρασιν, τέκνοις καὶ ἐγγόνοις λέγων φυλάττειν τὰ χρήματα πρὸς εὐσχήμονα βίον. Ἐφράξε γὰρ ἡ πείρα πᾶν στόμα προφρασιζόμενον ταῦτα, ματαίαν ἐπὶ τῶν ἔργων δείξασα τὴν τοιαύτην τῶν γεγεννηκότων φροντίδα. **B** Πόσοι γὰρ ἐξ ἀπόρων προγόνων εἰς τοσαύτην προέδησαν εὐπορίαν, ὡς τοῖς ἐπτοημένοις περὶ τὰ μάταια νομισθῆναι ἐπιφθονοί; Πόσοι δὲ πατέρων λαμπρὰς οὐσίας διαδεξάμενοι παῖδες, εἰς ἐσχάτην ἤλασαν πενίαν, ἢ βιασθέντες παρὰ δυνατωτέρων, καὶ ὁμοῦ πᾶσαν ἀφαιρέθέντες τὴν ὑπαρξίην, ἢ τῇ κτ' ὀλίγων αὐτὴν λαφύξαντες ἀσώτῳ διαγωγῇ καὶ θητείαις αἰσχροῖς, ὑστερον μάλιστα ποριζόμενοι τὴν ἀναγκαίαν τροφήν; Ὅπως ἡ σκέψις τοῦ συναγαγόντος εἰκατά πᾶσι προδήλως δειχθῆ, παύουσα τοὺς ἀσπίθους τῆς τοιαύτης ματαιοπονίας τοῖς πρόλαθοῦσι παραδείγμασι, καὶ τῆς οἰκειᾶς πείθουσα γενέσθαι σωτηρίας, τὴν τῶν ἐγγόνων οἰκονομίαν ἀνατιθέντες Θεῷ κάκείνους οἰκονομήσαντι; ὡς ἔκρινον εὐλογον, ἢ ἐκ ταπεινῶν ποιήσαντι ὑψηλοῦς, ἢ τηρήσαντι ἐν τῷ ἀξιώματι, ἢ παρὰ τῶν φυσάντων κατελείφθησαν. **C** Εἰ γὰρ ἀδελφὸς ἢ τῶν καταλιμπανομένων τοῖς τέκνοις παραμονῇ, ὡμολογημένον δὲ τὸ ἐκ τῆς εὐπορίας κέρδος, τί μὴ πᾶσι τοῦ ἀδελφοῦ τὸ προφανὲς κρίνεται προτιμότερον, ἐκεῖ πείθον σπείραι τὰ σπέρματα, ὅπου καὶ πολλὴ καὶ ἀναμφίβολος ἢ ἐπι καρπία ἐλπίζεται; Εἰ δὲ καὶ βεβαία τοῖς διαδεχομένοις ἢ κτήσις ἦν, καὶ ἀναντίβητος, τίς οὕτως ἐχθρὸς ἑαυτοῦ καὶ ἐπιβουλός, ὡς ὑπὲρ τοῦ παραπέμψαι τοῖς ἐξ αὐτοῦ ἀφθονον ὕλην τρυφῆς, αὐτὸς ἐλέσθαι αἰώνιον κόλασιν, καὶ μὴ τῆς ἄλλων ἀνεστῆσαι τὴν ἰδίαν σωτηρίαν προτιμότεραν ἠγάσασθαι, ἢ κἂν γούν ἐν ἰσῷ θέσθαι τὰ οἰκεία τοῖς, ὡς ἡ ἀλήθεια βούλεται, ἄλλοτρίους, καὶ οὐδὲν προσήκουσιν ἐν τῷ μέλλοντι; οὐδὲν γὰρ οὐδὲν τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς ἴσον ἐπειδὴ μόνον ἕκαστος ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἕσθαι μέλλει κρινόμενος, οὐδεμίαν ἐκ συγγενείας, καὶ φιλίας ἔχων ἐπὶ τοῦ κριτοῦ συνηγορίαν. Ὅθεν ἐπειδὴ ἐλεημοσύνη καὶ εὐποιία παρρησίαν ἐπὶ τοῦ βήματος παρέχουσιν ἐκεῖνος, τοῦτων ἐπιμελητέον, τῆς κατὰ τὴν οἰκείαν τῆτα προσπαθείας φροντιζόντες ἕλαττον, Θεῷ τῆς πάντων ἀνακειμένης κηδεμονίας, τῷ πρὸς τὸ συμφέρον οἰκονομοῦντι τὴν ἐχέστου ζωὴν, εἰ μὴ χεῖρον ἡμᾶς τῶν ἀλόγων κατὰ τοῦτο διακείσθαι γρητὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ σφετεριζόμενους, τῇ εἰς τοὺς παῖδας δοκούσῃ κηδεμονίᾳ, σφαλλομένη πολλάκις, ὡς εἴρηται, τοῦ σκοποῦ, διὰ τὸ πολλοὺς ἐκ πολλῆς κτήσεως καταλελειφθαι γυμνοὺς, καὶ ἀνεστῆτους παντάπασιν. Δεῖ γὰρ, ὅ μὴ σῶφρονι λογισμῷ παρ' ἑαυ-

τῶν ἐπαιδεύθημεν, τοῦτο μαθεῖν παρὰ τῶν ἀλόγων, ὡς καὶ ἄλλα πολλά. Θηρίοι γάρ, καὶ ἔρπετοις, πτηνοῖς τε, καὶ κτήνεσιν ἅπασιν ἢ φύσιν διδασκαλία, ἐφόσον φροντίζεῖν δεῖ τῶν ἐκγόνων παιδεύσασα ἐπιμέλειαν σκύμων, καὶ πῶλων καὶ νεοτῶν, γεγένηται, ἕως μὴ πάρεσσι πρὸς πορισμὸν τροφῆς αὐτοῖς οἰκοθεν δύναμις· ταύτης προσγενομένης τὴν συγγενικήν παύουσα κηδεμονίαν, καὶ ἐκάστω τὴν νομὴν αὐτεξούσιον ἐπιτρέπουσα· πρὸς ἐντροπήν τάχα τῶν λόγῳ τετιμημένων, καὶ ἀλόγων διακειμένων ἀναισθητότερον, οἱ καὶ Θεὸν ὡς οὐχ ἰκανὸν εἰς πρόνοιαν τῶν οἰκειῶν ἔργων ὑβρίζουσι, τῷ πᾶσαν εἰς ἑαυτοῦς τὴν τῶν ἐκγόνων ἔλκειν ἐπιμέλειαν, καὶ τῇ πολλῇ περὶ αὐτὰ φροντίδι περὶ τῆς ἑαυτῶν οὐδόλως μεριμνῶντες σωτηρίας, ὡς οὐκ ὄντες μᾶλλον ἐκείνων ἑαυτοῖς συγγενέστεροι, καὶ πρὸς τὴν τῶν συμφερόντων ἐπιμέλειαν οἰκειότεροι.

bestiis gerant se stolidius; quippe qui Deum ipsum providendum propriis operibus, eo quod omnem ad seipsos trahant de progenitis sollicitudinem, et præ multa circa illos cura de sua ipsorum salute nihil omnino cogitent, quasi non forent sibimetipsis plusquam illis propinquiores, et magis apti ad eorum, quæ sibi conferunt, studium.

ΚΕΦΑΛ. Β'.

CAPUT II.

Συγγένεια γάρ ἐστι σωμάτων οἰκειότης ἀγχισπορος, μέχρι τότε τὸν δεσμὸν τῆς ἀγχιστείας ἐπισυρομένη, μέχρις ἀνῆσειρὰ πέπλεκται τῶν σωμάτων, ἄλλον ἄλλῳ στοιχηθὲν ἡρτημένον ἐν τάξει συνδέουσα· θανάτου δὲ τὸν εἰρμὸν τῆς συναφείας διακόψαντος, τούτων τὰ τῆς συγγενείας λένονται δίκαια, ἐκάστου πρὸς τὴν δίκην περὶ τῶν ἰδίων πράξεων ἔλκομένου, καὶ τότε γνωρίζοντος τὴν ἐρμήϊαν, ἣν αὐτῷ κατεσκεύασεν, ὅτε μηδαμῶθεν ἔστιν ἐπινοῆσαι βοήθειαν, καὶ τῶν ὄλων, καὶ τοῦ καιροῦ τῆς βοηθείας οἰχομένων ὁμοῦ. Ἀδελφὸς οὐ λυτροῦται τῆς ἀνάγκης ἐκείνης ἀδελφῶν, πατήρ οὐκ ἐξαιρεῖται υἱὸν τῆς κολάσεως, μήτηρ οὐ παραιτεῖται υἱὸν τιμωρούμενον, τέκνον οὐκ ἐξαιρεῖται τοὺς γεννήσαντας· ἀργοῦσιν αἱ σχέσεις αὐται, καὶ παύονται νικώμεναι τῷ φόβῳ τῆς κρίσεως. Οὐκ οἶδεν ἐπὶ τοῦ βήματος ἐκείνου γυναῖκα ἀνὴρ, ἣν ἴσως καὶ ποθομένην ἀπέβλεπεν· οὐ λογίζεται ἀνδρὰ γυνή, ὃν ἀκμάζοντι καὶ φλεγομένῳ παρέπεμψεν ἔρωτι, τῆς ὑπερβαλλούσης ἀγωνίας καταλυούσης τὰς ἐμπαθεῖς ὑπομνήσεις τῶν σαρκικῶν διαθέσεων. Καὶ πολλάκις μὲν ὁ προγονικὴν διαδεξάμενος ὑπαρξίν, καλῶς οἰκονομήσας ταύτην τοῖς δεομένοις, ἔστηκε παρὰ τοῦ κριτοῦ ὡς ἐποίησεν εὐφημούμενος, καὶ ἰλαρῷ τῷ προσώπῳ τὰς ἐπαγγελίας ὑποδεχόμενος· ὁ δὲ καταλιπὼν ταύτην ἐπὶ τὰς κολάσεις ὠθοῦμενος ἔλκεται, ἐπεὶ μηδὲν ἐξ αὐτῶν εἰς τοὺς δεομένους χρηστὸν ἐπέδειξετο, ἄλλῳ σωτηρίας ἀφορμὴν τοὺς οἰκειοὺς πόνους καταλιπὼν, καὶ αὐτὸς ἑαυτὸν τῶν ἰδίων ὠφελήσας ὁ τάλας οὐδέν. Καλῶς ὁ σοφὸς ἐν Παροιμίαις φησὶ Σολομών· «Ὁ συνάγων τὸν πλοῦτον αὐτοῦ μετὰ τόκων καὶ πλεονασμῶν, τῷ ἐλεοῦντι πτωχοῦς συνάγει αὐτὸν, ἢ ἑαυτῷ κολάσεως τῆς πλεονεξίας, καὶ ἑτέροις ἀμοιβῶν τῆς εὐποιίας ἀγαθῶν γινόμενος αἴτιος. Καὶ τούτων οὕτως ἐχόντων, τίς ἢ μανία παραπαίνωντων διόλου, καὶ οὐδὲ

A nobis arrogamus, dum circa filios, quæ sæpenumero suo sine ac scopo frustratur, ut dictum est, eo quod multi ex possessionibus quamplurimis relinquuntur omni ex parte nudi, et absque lare. Oportet enim, quidquid prudenti discursu a nobis ipsis non didicimus, id, sicut alia multa, a brutis animalibus addiscere. Feris etenim, et reptilibus, avibus, et iumentis omnibus natura exstitit disciplina, edocens ipsa quousque oporteat curam impendere progeniei, nempe catulis, et pullis, tenerisque aviculis, do nec eis non suppetunt vires ad parandum sibi victum suoapte ingenio; cum vero illæ adfuerint, cessare faciens a cura, quæ ex cognatione procedebat, et unicuique liberam potestatem victus sibi comparandi committens.

Ad eos fortasse, qui rationis dignitate sunt dotati, pudore suffundendos, quod ipsis irrationalibus injuria afficiunt, perinde ac si non sufficeret ad seipsos trahant de progenitis sollicitudinem, et præ multa circa illos cura de sua ipsorum salute nihil omnino cogitent, quasi non forent sibimetipsis plusquam illis propinquiores, et magis apti ad eorum, quæ sibi conferunt, studium.

Est enim cognatio corporum propinquo e sanguine nata familiaritas, necessitudinis vinculum, eo usque pertrahens, quousque corporum connexa est linea, alium ex alio serie suspensum colligans ordine; morte autem nexum conjunctionis dissecante, horum cognationis jura soluta sunt, unoquoque ad rationem reddendam circa proprios actus attracto, tuncque agnoscente penuriam, quam sibi ipsi molitus est, quando nullum undecunque auxilium licet excogitare, cum subsidii materies simul atque quæ præterierint. Frater ex necessitate illa non redimit fratrem⁸⁸; pater non eximit filium supplicio; mater natum punitum precibus minime liberat; filius non eximit genitores: cessant istæ necessitudines, et iudicii metu victæ desinunt. In illo tribunali vir non novit mulierem, quam forte desideratam perdidit; mulier nihili reputat virum, quem vehementi et ardenti dilectum amore prosecuta est, quia angor animi excedens dissolvit recordationes propensas affectuum carnalium. Et sæpe quidem qui successit in substantia a progenitoribus relicta, eo quod eam bene dispensavit indigentibus, stat coram iudice delaudatus ob benefacta, et hilari vultus promissa recipit præmia; qui vero eam dereliquit, ad pœnas præceps trahitur, eo quod nihil ex ea boni contulerit in egenos alteri salutis procurandæ materiam opportunam, labores scilicet suos, relinquens, et ipse nihil quidquam sibi propriis miser operibus proficiens. Præclare sapiens Salomon in Proverbiis ait: «Qui divitias coacervat sibi cum usuris et multiplici fenore, ei, qui egenorum miseretur, congregat illas⁸⁹,» et sibi ipsi auctor fit supplicii ob avaritiam, et aliis bonæ remunerationis propter beneficentiam. Hæc cum ita habeant, quænam iusania est eorum qui semper

⁸⁸ Psal. xlviii, 8. ⁸⁹ Prov. xxviii, 8.

τῷ καιρῷ τοῦ θανάτου λογιζομένων τὸ βῆμα τὸ φο- A
βερόν·

130 SECTIO VII.

De iis qui in tempore mortis nullam suæ salutis curam habent, sed et testamenta scribentibus jubere se dicunt de his quorum potestatem non habent.

CAPUT I.

Concedatur enim contemptoribus istis, securitatem in hac vita fuisse occasionem oblivionis eorum quæ profutura erant : cur etiam in decessu ipso non commoveretur? Quando terribilis instantia repetentium animam urget continuo ipsam trementem ad exitum, et horrendis figuris exterret, si aliquatenus prudentem, et in futurum conducibilem de rebus suis ratiocinationem suscipiat; quando dæmones peccatum exprobrantes, et ad seipsum eam trahunt minitabundi in regiones horridas, et tristissimas, B
ita ut ante tormentum sufficiat ad supplicium obstupefaciens pavor; quando conscientia, converti solita ad flagitia commissa contremiscit eam, quæ ipsam manet, condignam peccatorum pœnam : inde namque fit ut corpus jaceat sudore madefactum, et scaturientes latices signa interni laboris prodant, atque tumultus occulti argumenta oculis manifesta ingerant. Sed fortassis spe vivendi tunc etiam blandiuntur patronis et amicis et cognatis, ob ea quæ derelinquunt, inutilem de cætero affectantes ex ipsis benevolentiam, forsitan autem, et judicant revera hoc decere censentes honestum, ut quæ (sicut arbitrantur) non consequuntur ipsos, quo emigrant, prædictis derelinquantur ad bonam memoriam, quæ non amplius utilis pœnas 131 subeuntibus. Cui enim usui grata commemoratio beneficiorum constituto in doloribus intolerabilibus, cujus cruciatus inconsolabilis vocibus gratulatoriis neququam alleviatur? Subsequi tamen, licet præmissa non fuerint, ista possent, si pauperibus derelicta fuissent, et ei, qui ipsa detulisset, magnum solatium præbere inibi, quo abeunti vacuis manibus neque fenerari, neque neficium ullum adipisci licet.

CAPUT II.

Uti ostendunt una cum imprudente divite⁹⁰ quinque satvæ virgines⁹¹ : ille namque guttulam aquæ ad linguam refrigerandam petiit in flammis ardens; hæ vero parum olei, quod non attulerant, et nullus D
dedit de suo, quod ipsæ potuerant afferre, nec tamen attulerant. Atque ideo sic monet Ecclesiastes, dicens : « Mitte panem tuum super faciem indigentis, quia in multitudine dierum tuorum invenies illum⁹². » Apostolus vero : « Dum tempus habemus, operemur bonum, proprio enim tempore metemus non deficientes⁹³. » Ipse autem Dominus : « Thesaurizate vobis ipsis thesaurum in cælis⁹⁴. » Qui antequam necessitas ingruat, faciendum consulunt, ut ne quis ignoratione proprii commodi futuro gaudio multetur, si conventium præsidiorum expers discedat, remaneatque

⁹⁰ Luc. xvi, 19 seqq. ⁹¹ Matth. xxv, 1 seqq. ⁹² Eccle. xi, 4. ⁹³ Galat. vi, 10. ⁹⁴ Matth. vi, 20; xix, 21; Luc. xii, 33.

desipiunt, et neque in tempore mortis timendum illud tribunal cogitant?

ΤΜΗΜΑ Ζ'.

Περὶ τῶν ἐν τῷ καιρῷ τῆς τελευτῆς οὐ ποιουμένων τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας φροντίδα, ἀλλὰ καὶ διαθήκας γράφοντες καλεῦναι λέγουσιν, ὧν ἐξουσίαν οὐκ ἔχουσιν.

ΚΕΦΑΛ. Α'.

Δεδοσθῶ γὰρ τοῖς καταφρονήταις τὴν ἀδειαν ἐν τῇ ζωῇ γεγενῆσθαι λήθης τῶν συμφερόντων ὑπόθεσιν, τί καὶ πρὸς τὴν ἔξοδον μένουσιν ἀπαθείς; Ὅτε τῶν ἀπειτούντων τὴν ψυχὴν ἐπιστάσια φοβερὰ συνέχει φρίττουσαν αὐτὴν πρὸς τὴν ἔξοδον, καὶ δειματοῖ σχήμασι φοβεροῖς, εἴπως λογισμὸν λάθοι τῶν καθ' ἑαυτὴν σῶφρονα, καὶ πρὸς τὸ μέλλον συμφέροντα· ὅτε δαίμονες ὀνειδίζοντες τὴν ἀμαρτίαν, καὶ πρὸς ἑαυτοὺς ἔλκουσιν ἀπειλοῦντες εἰς ἀμειδῆ, καὶ σκυ- B
θρωπὰ χωρία, ὡς πρὸς τῆς βασάνου τὴν κατάπληξιν ἱκανὴν εἶναι πρὸς κόλασιν· ὅτε ἡ συνείδησις ἐπιστρέφειν εἰσθυλα πρὸς τὰ πεπλημμελημένα τρέμει τὴν πρὸς ἀξίαν τῶν ἡμαρτημένων περιμένουσα κόλασιν· ἔθνη γὰρ ἰδρῶτι κεῖται τὸ σῶμα διάδροχον, τοὺς κρουνούς σημεῖα δεικνύον τοῦ ἔθδου καμάτου, καὶ τῆς ἀδῆλου παραχῆς; τὰ δρώμενα παρέχον τεκμήρια. Ἄλλὰ καὶ τότε τάχα μὲν τῇ ἐλπίδι τοῦ ζῆν κολακεύουσι προστάτας, καὶ φίλους, καὶ συγγενεῖς ἐπὶ τοῖς καταλιμπανομένοις μνύμενοι τὴν ἐξ αὐτῶν λοιπὸν ἀνόνητον εὐνοίαν. Τάχα δὲ καὶ ἀληθῶς καθήκον κρῖνουσι τοῦτο, τὰ, ὡς οἶονται, οὐκ ἀκολουθοῦντα ἔνθα μεθίστανται, καταλειφθῆναι λογιζόμενοι τοῖς εἰρημένοις, καλὸν πρὸς μνήμην ἀγαθὴν τὴν οὐκέτι τοῖς τιμωρομένοις χρησίμην. Τί γὰρ τῶν ἐν ἀφορη- C
τοῖς ὀδύνας ὄφελος εὐφημίας χαρίτων, οὐκ ἐπικουφιζομένων ταῖς εὐχαρίστοις φωναῖς τὸ ἀπαρηγόρητον ἄλγημα; Ἀκολουθεῖν δὲ, κὰν μὴ προσεπέμφθη, ταῦτα ἐδύνατο καταλειφθέντα τοῖς πένησι, καὶ τῷ ἐπικουμισαμένῳ ποιῆσαι πολλὴν παραμυθίαν, ἔνθα τὸν κεναῖς ἀπελθόντα χερσὶν, οὔτε δανείσασθαι, οὔτε χάριν λαβεῖν, οὔτ' ἄλλως πως ἔστιν εὐεργεσίας τυχεῖν.

gratiam recipere, neque alio quocunque modo be-

ΚΕΦΑΛ. Β'.

Ὡς δηλοῦσι μετὰ τοῦ ἀφρονος πλουσίου αἱ μωραὶ πέντε παρθέναι· ὁ μὲν γὰρ βάνδα κατὰ τῆς γλώττης ἦγει φλεγόμενος, αἱ δὲ μικρὸν ἔλαιον, ὃ μὴ ἐπισκομίσαντο, καὶ οὐδεὶς δέδωκεν ἔχων ταῖς δυναμέναις βαστάσαι; καὶ μὴ βεβαστακυλαῖς. Καὶ διὰ τοῦτο ὁ μὲν Ἐκκλησιαστής παρσινεῖ λέγων· « Ἀπόστειλον τὸν ἄρτον σου ἐπὶ πρόσωπον τοῦ ἔνδεοῦς, ὅτι ἐν πλήθει ἡμερῶν σου εὐρήσεις αὐτόν. » Ὁ δὲ Ἀπόστολος· « Ὡς καιρὸν ἔχομεν, ἐργαζώμεθα τὸ ἀγαθόν· καιρῷ γὰρ ἰδίῳ θερλίσομεν μὴ ἐκλυόμενοι. » Ὁ δὲ Κύριος· « Θησαυρίσατε ἑαυτοῖς θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ. » Πρὸ τῆς ἀνάγκης συμβουλευόντες τὸ πρακτέον, ἵνα μὴ τις ἀγνοίᾳ τοῦ συμφερόντος ζημιωθῇ τὴν μέλλουσαν εὐφροσύνην, ἔρμος τῶν ἐπιτηδίων ἀπελθόντων, καὶ μένων οὐ μόνον ἀνέστιος, ἀλλὰ καὶ

τῷ ἀπολαύοντας ἐτέρους ἔρῃν, πολλὴν ὑπομένων ὀδύνην. Λυπεῖ μὲν γὰρ ἔνδεια μετρίως τὸν οὐκ ἐρεθιζόμενον ἐτέρων τρυφῆ, τῆς ὀρέξεως ὡς ἡσυχάζουσας τῷ μὴ ἔχειν ἐξωθεν ὑπόμνησιν ἐναληθῆ, ἐν ὀφθαλμοῖς δὲ οὐσης τῆς εὐωχίας, καὶ τῶν δαιτυμόνων ταῖς προπόσεισι ἰλαρῶς δεξιουμένων ἀλλήλους, δεινὴν ἢ ἐπιθυμίαν ἐργάζεται βάσανον, τῇ ὄψει τῶν ἡδέων τὴν ἔφρῃσιν διεγείρουσα, καὶ τῷ ἐφρῆσθαι τὴν μετάληψιν, ἀνωσα μάλα σφοδρῶς. Ὅταν δὲ καὶ τὸ ὅπως ἦν δυνατὸν τὸ γενόμενον τῇ ἀβουλίᾳ ἀδύνατον λογισθῆται, καὶ ὡς παρ' ἰδίαν ἀβουλίαν ἀποστειρεῖται τοῖς ἄλλοις ἐν ἐξουσίᾳ τρυφῆς, τότε τὸ θλιθερὸν χαλεπώτερον γίνεται. τῆς μεταμελείας πρὸς τὴν τοῦ σφαλλομένου διόρθωσιν ἀμηχανούσης, καὶ πόρον οὐχ εὐρισκούσης, ὅπως ἢ ἐξουσία πάλιν λαβοῦσα καιρὸν εὔπαράσχη διαθέσθαι τὸ προτεθὲν πάλαι κακῶς.

viam inveniendi ullam, qua facultas pateat tempus rursus id quod male olim dispositum fuerat.

ΤΜΗΜΑ Η'.

Ὅτι οἱ τὴν ἀναληθίαν νοσοῦντες παρέντες τὸ καθ' ἑαυτοὺς μεριμνᾷν ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἐξόδου κληρονόμοις φιλοτιμούνται παραπέμπειν τὰς οὐσίας.

ΚΕΦΑΛ. Α'.

Καὶ ταῦτα μὲν οὐ συνορῶντες πολλοὶ, διαθήκας εἰς τοὺς προσήκοντας τίθενται ἔγγραφον τὴν ἑαυτῶν στηλιτεύοντες ἀνοιαν, καὶ προτιμότερους ἑαυτῶν εἰς τὸν τῆς κηδεμονίας λόγον ἄλλους ἠγούμενοι. Εἰ γὰρ καὶ τέκνα γονεῦσιν ὁ τῆς φύσεως νόμος ὠκείωσεν, ἀλλ' ὁ τῆς σωτηρίας πόθος ἕκαστον ἑαυτοῦ πλειονα ποιῆσθαι διδάσκει φροντίδα πρὸς τὸν τῆς κρίσεως καιρὸν ἄγων τὴν ἔννοιαν, ἐν ᾗ τὴν οἰκειαν ὁ καθελὶς πεφρικῶς ἐκδέχεται κρίσιν, οὐδαμῶθεν προσδοκῶν, ἐὰν κακῶς τὰ κατ' αὐτὸν ἔχη, ἄλλοθεν ἐπικουρίαν. « Ζῶ γὰρ ἐγὼ, φησὶ Κύριος, ὅτι ἐὰν ὦσιν ἐκεῖ Δαυιδ, καὶ Ἰωβ, οὐ ῥύσσονται υἱοὺς ἢ θυγατέρας αὐτῶν, ἀλλ' ἢ αὐτοὶ μόνον σωθήσονται, » ὁ δὲ ἁμαρτωλὸς ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ αὐτοῦ ἀποθανεῖται. οἱ δὲ πρὸς τὴν καθ' ἑαυτῶν ἀναληθίαν γενναῖοι, οὐδένα τότε παρ' οὐδενὸς ἔχειν βοήθειαν μαθόντες, ἕκαστον δὲ ἐκ τῶν ἰδίων ἔργων σωζόμενον, ἢ ἀπολλύμενον παρέντες τὰ ἑαυτῶν μεριμνᾷν, καὶ ὡς ἂν τῆς μερίδος γένοιτο τῶν σωζομένων καταλιπόντες φροντίζειν, κληρονόμοις παραπέμπειν φιλοτιμούνται τὰς οὐσίας σκυθρωποῖς μὲν προσώποις δὴθεν σχηματιζομένοις κατήφειαν, φαιδρᾶ δὲ τῇ διαθέσει λογιζομένοις ἔνδον τὴν τῶν καταλειφθέντων ἀπόλαυσιν· καὶ οἱ μὲν μετὰ τὴν κηδεῖαν εὐφραίνονται, τοῖς ἄλλοτριοῖς ἐνευχοῦμενοι κόποις, αὐτοὶ δὲ τὴν ὄντως συγγὴν κατήφειαν πρὸς διηνεχῆ τῆς τιμωρίας ἐπιφέρονται ὀδύνην.

ΤΜΗΜΑ Θ'.

Στηλιτευμὸς τῶν τὰς διαθήκας γραφότων.

ΚΕΦΑΛ. Α'.

Καὶ οἷα τὰ πάντα σεμνὰ τῆς διαθήκης αὐτῶν

¹ Ecce h. xiv, 14, 16.

A non solum sine mansione, verum etiam videndo alios fruentes gaudiis plurimam sustineat afflictionem. Etenim indigentia moderate affligit eum, qui aliorum luxu non proritur, desiderio quodammodo quiescente, ubi non habet extrinsecus, quod exacerbat **132** recordationem: at cum præ oculis sunt epulæ et convivæ hilariter se mutuis propinationibus invitant, grave tormentum infligit cupiditas aspectu rerum jucundarum excitans appetitum, et dum in partem venire cupit, vehementissimo afflictitur mærore. Cum autem cogitaverit, quod possibile erat, id, quod per imprudentiam impossibile evasit, et quod propter propriam stultitiam destituitur deliciis, quæ in aliorum sunt potestate; afflictio eo fit durior, quo impossibilitas est certior

B pœnitentia errorem admissum corrigendi, neque captandi, quo præbeatur occasio bene constituendi

SECTIO VIII.

Quod hi, qui ad eum deveniunt morbum, ut nulla tangantur doloris compunctione, in exitu vite prætermittentes curæ habere, quod ad se ipsos spectat, hæredibus res suas transmittere satagunt.

CAPUT I.

Et hæc quidem minime animadvertentes plerique, testamenta in gratiam agnatorum conscribunt, suam scripto pervulgantes amentiam, et existimantes præferendos alios sibi ipsis in ratione administrationis. Si enim naturæ lex filios parentibus proximos esse voluit, nihilominus salutis desiderium, sui quemque potissimam habere curam docet, ubi cogitationem ad tempus iudicii convertit, in quo suam propriam quisque horrens expectat sententiam, neque aliunde, si male res sue se habuerint, sperans auxilium. « Vivo **133** enim ego (inquit Dominus), si fuerint istie Daniel et Job, quia nec filios, nec filias suas liberabunt, sed ipsi soli salvabuntur », peccator autem in peccato suo morietur. At illi, qui tam generosi sunt contra se ipsos nullum sentiendo dolorem, animadvertentes se tunc a nemine subsidium habituros, unumquemque autem ex propriis operibus salvandum, aut damnandum, prætermittentes quæ sua sunt, curare, utique et ipsi in parte sint salvandorum, sollicitudinem omittentes, hæredibus transmittere satagunt, qui videlicet tristibus vultibus et demissis mœstilitiam specie præferentes, læto vero intus habitu animæ cogitant de fruendo his quæ fuerunt derelicta: et ipsi quidem post exsequiarum curam, voluptatem percipient e laboribus alienis, sese jucunde conviviis exsaturantes; isti autem vere mærorem luctuosum ad continuum pœnæ dolorem secum deferunt

SECTIO IX.

Sugillatio eorum qui testamenta scribunt.

CAPUT I.

Et quam seriæ sunt omnes ipsorum testamenta-

riæ præfationes ! Mihi quidem (inquiunt) vita sit, et meorum honorum dominium possim habere, priusquam largiantur. Declarantes id non se facere ex animi sententia, antequam beneficium suæ necessitati morem gerere, non voluntati suæ indicant : vitam ut degant, propriarum rerum dominium **134** habeant, precantes ; posteaquam vero id minime conceditur, transmittentes quibuscunque illa, quæ et ipsi vellent accipere, aut retinere non possunt. Sit mihi vita. Verum diceret ad ipsum apposite veritas : Sit tibi vita : heus tu ! sed quid hactenus vivendo ad vitam utilitatis præbui ? Quem præ fame pereuntem cibasti ? Quem tecto carentem excepisti hospitio ? Quem debitorem exhaustum vexatum liberasti ? Quem plangentem dominorum crudelitatem a dura servitute absolvisti ? Cujusnam eorum, qui divitiis frustrati sunt, paupertatem consolatus es ? Mendicitatis ærumnas, quamvis pro parte, ipsi alleviasti ? Quid vivere velle dicis, nullo alio de te id dicente ? dicerent vero multi omnino, si præterito tempore bonum te præbuissem : unusquisque rursus talem experturum te persuasum foret, qualis ipsi et olim fuisses. Sit tibi vita. Quam ob causam ? ut distribuas opes pauperibus ? ut nunc facias quod antea non fecisti ? ut in posterum ad necessitatem expleas unicuique ex eo quod tibi superfluum est ? Licet id tibi et morienti facere, multosque habere pro tua remissione orantes ; quin etiam, etsi nullus oret, neque Deum roget, ipsummet opus commendatum te Judici sistet, et deducet ad regnum præparatum una cum iis qui pauperem esurientem nutrierunt. An ut et alios adhuc acquirens census, molliter quidem ipse suavis deliciis quam diutissime perfruaris, plurium vero tuos derelinquas opum successores, rursus autem illis potiaris ? Ut quid eas lucusque male dominans obtinuisti, nullius e tantis pecuniis sublevans egestatem ? Cur vero et tua dicis, quæ ad usum præsentis vitæ concessa, **135** et ad communem indigentium dispensationem ? unde ipsa importasti, ut tua vocares, quæ antiquiora sunt tua natiuitate ? Non aliunde intulisti vitam ingrediens, non tecum nato exstiterunt, non ipsa possidens materino prodiisti ex utero, ut non secus ac corpus tecum natum, ita diceres tua tibi coæva ; reperisti, usus es, derelinquis. Quo pacto tua vocas, quæ ante te, et post te omnibus pariter ad arbitrium sunt proposita ? Tua erant, si tradendo ea acquisivisses : constanter tua erant, si ea in cælum per eleemosynas, uti thesaurum, recondidisses. Morte tibi distributionem tui domini dissolvente, frustra deinceps distribuis ea, quorum tempus et invito tibi potestatem adimit. Nunc igitur progredere sine diviticulo, et transmigra quantocius paucas brevi tempore peractæ vitæ vice multarum prolixioris juste subiturus pœnas. Ecquid diuturnum tibi et gravius præparas supplicium, exoptans usque ad extremum senium tibi protendere vitam peccatis refertam, ut pro longa inibi diversatione longum excipias et protensum tormentum ?

προοίμια ! Εἴη μὲν ἐμοὶ ζῆν, φησὶ, καὶ τῶν ἐμαυτοῦ δεσπόζειν, πρὶν δωρῆσωνται. Δηλώσαντες τὴ μὴ κατὰ γνώμην τοῦτο ποιεῖν, πρὶν χαρίσωνται, τὸ παραχωρεῖν ἀνάγκη; καὶ οὗ προαιρέσει σημαίνουσι· ζῆν μὲν καὶ δεσπόζειν τῶν οικείων εὐχόμενοι· ἔπειθ δὲ μὴ προχωρεῖ τοῦτο, παραπέμποντες τοῖς τυχοῦσιν, ἀ καὶ βουλόμενοι λαθεῖν, ἢ ἔχειν οὐ δύνανται. Εἴη ἐμοὶ ζῆν ! Ἄλλ' εἴποι πρὸς αὐτὸν εἰκότως ἡ ἀλήθεια· Εἴη σοι ζῆν, ὦ οὗτος ! Τί γὰρ μέχρι νῦν ζήσας τὸν βίον ὠφέλησας ; Τίνα τῶν λιμωτετόντων ἐχόρτασας ; Τίνα τῶν ἀστέγων συνήγαγες ; Τίνα τῶν στρεβλομένων χρεωφειλετῶν ἡλευθέρωσας ; Τίνα δεσποτῶν ὀδυρόμενον ὠμότητα τῆς σκληρᾶς δουλείας ἀπήλλαξας ; Τίνας τῶν ἀπὸ πλοῦτου ἀποτυχόντων πέναν παρεμυόησας, ἐπιχομφίσας αὐτῶ καὶ ἐν μέρει τὰ τῆς πτωχείας δεινὰ ; Ὅτι ζῆν βούλεσθαι λέγεις, οὐδενὸς ἄλλου τοῦτο λέγοντος περὶ σοῦ ; Εἶπον δ' ἄν πάντως πολλοί, εἰ ἦσθα γενόμενος ἐν τῷ παρελθόντι χρηστὸς, πάλιν ἕκαστος τοιοῦτου πειραθῆσθαι πεπεισμένος, οἷος αὐτῷ καὶ πάλαι γεγένησας. Εἴη σοι ζῆν· διατί ; Ἴνα μερίσῃς τὴν οὐσίαν τοῖς πένησιν ; Ἴνα νῦν ποιήσῃς, ὃ μὴ ἐποίησας πρὶν ; Ἴνα τὸ λοιπὸν κατὰ τὴν χρεῖαν ἀναπληρώσῃς ἐκάστῳ ἐκ τοῦ σοῦ περισεύοντος ; Ἐξῆστί σοι τοῦτο καὶ τελουτῶντι ποιῆσαι, καὶ πολλοὺς ἔχειν τοὺς ὑπὲρ τῆς σῆς προσευγομένους ἀνέσεως· μᾶλλον δὲ καὶ μὴδεὶς προσεύξεται, μὴδὲ δεηθῆ τοῦ Θεοῦ, αὐτὸ σε τὸ ἔργον αἰδέσιμον ποιήσει τῷ Κριτῇ, καὶ ἐπὶ τὴν ἡτοιμασμένην ὀδηγήσει βασιλείαν σὺν τοῖς θρόψασιν πεινῶντα τὸν πένητα. Ἡ ἴνα καὶ ἄλλα κτησάμενος, ἀδρῶς μὲν τῶν ἡδῶν ἐπὶ πλεῖστον ἀπολαύσῃς αὐτὸς, πλειόνων δὲ διάδοχους καταλίπῃς τοὺς σοὺς, δεσπόσῃς δὲ πάλιν ; Ἴνα τί ὦν ἕως τοῦ παρόντος κακῶς ἐκυριεύσας, οὐδενὸς ἐκ τοσοῦτων παραμυθητᾶμενος ἔνδειαν ; Πῶς δὲ καὶ σὰ λέγεις τὰ πρὸς χρῆσιν δεδομένα τῆς ἐνθάδε ζωῆς, καὶ οἰκονομίαν τῶν δεομένων κοινήν ; Πόθεν ἐνήνοχας αὐτὰ, ὅτι σὰ λέγεις, τὰ τῆς σῆς γενέσεως πρεσβύτερα ; Οὐκ ἐπεχομίσω ἄλλοθεν παρερχόμενος εἰς τὸν βίον ; οὐ συνέπεσέ σοι γεννωμένῳ ; οὐκ ἐκ νηδύος ἔχων αὐτὰ ἐξῆλθες μητρικῆς, ἵνα καθάπερ τὸ συμπεφυκὸς σῶμα, οὕτως εἴπῃς σὰ· τὰ σύγχερά σοι εὔρες· ἔχρησ' καταλείπεις· πῶς σὰ λέγεις τὰ πρὸ σοῦ ; Σὰ ἦν, εἰ ἦς αὐτὰ ὁμοίως εἰς ἐξουσίαν προκειμένα ; Σὰ ἦν, εἰ ἦς αὐτὰ τῇ μετῴσει κτησάμενος. Βεβαίως σὰ ἦν, εἰ ἦς αὐτὰ τῇ ἐλεημοσύνῃ θησαυρίσας ἐν οὐρανῷ. Τοῦ δὲ θανάτου σοι παραλύοντος τὴν νομὴν τῆς αἰθεντίας, μάταιος λοιπὸν διανομεὺς, ὧν ὁ καιρὸς καὶ μὴ βουλόμενός σε ἀφαιρεῖται τὴν ἐξουσίαν. Ἔθι δὴ οὖν συντόμως, καὶ μετὰ θῆθι τάχιον ὀλίγας τῆς ὀλιγοχροῦν ζωῆς ἀντὶ πολλῶν τῆς πολυχροῦν τῇ δίκῃ ὑφέξω εὐθύνας. Τί καὶ μακρὰν σεαυτῷ, καὶ χαλεπωτέραν κατασκευάζεις τὴν κόλασιν, πρὸς ἔσχατον γῆρας ἐκταθῆναι σοι ποθῶν τὸν ἐνάμαρτον βίον, ἵνα πολλῆς τῆς ἐνθάδε διαγωγῆς πολλὴν δέξῃ, καὶ παρατεταμένην τὴν βᾶσανον ;

ΚΕΦΑΛ. Β΄.

A

CAPUT II.

Εἶτα, Βούλομαι, καὶ πολλὰ βούλομαι, προσεπιδια-
ταξάμενοι, καὶ ἐν τοῖς οὐκέτι λοιπὸν ἰδίοις ἀφθονόν
εἰς τοὺς προσήκοντας ἐπιδειξάμενοι φιλοτιμίαν, καὶ
τὰ πολλὰ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ ἰσως ἐπιβιώσονται,
προστάταις ἑαυτοῦ παραθέμενοι, καὶ φίλοις, ἀσφα-
λισάμενοι τε σημαντῆρι τὰ δεδογμένα πρὸς τὸ δῆθεν
ἀρβδιούργητον, διαστροφῆ τῆς ὄψεως ἀπαλλάττονται,
ὡς οἱ πιθανῶς σεμνοποιεῖν εἰωθότες, τὸ ψευδὸς φασὶ
γελῶντες τὰ τῆδε, ὡς δὲ τὸ ἀληθὲς ἔχει, φρίττοντες
τὸ ἀθρόον αὐτοῖς φανέντα φοβερά, καὶ ἀμειδῆ χωρία.
Χλεῦθς γὰρ σημεῖον μειδίαμα, ὅπερ τοῖς προσώποις
ἐχρῆν ἐπιφαίνεσθαι τῶν τελευταίωντων, εἴπερ ἐμυκτη-
ρίζον ὡς γέλωτος ἄξια τὰ ἀφιέμενα· νῦν δὲ καθάπερ
οἱ τῶν πικρῶν φαρμάκων γευόμενοι ἀποστύφουσι τῇ
ἀηδία τὸ πρόσωπον, τῆς ψυχῆς πρὸς ἣν ἔσχεν ἐκ τῶν
ὀφθέντων ἔκει ἡλεπῶν διάθεσιν τυπωσάσης τὸν χα-
ρακτῆρα τῆς ὄψεως, καὶ τῷ σχήματι τοῦ φαινομένου
τὴν ἑαυτῆς φανερωσάσης κεκρυμμένην ἀνίαν. Ἔσο-
οπτρον γὰρ ψυχῆς ἢ φύσις ὄψιν ἐποίησε, τοιαύτας
ἀποσκιάζουσιν ἐφ' ἑαυτῆς τὰς μορφάς, οἷας ἔνδον
ἔχειν τὰς διαθέσεις κινεῖ, ἔως τῶν προφανῶν
τεκμηρίων τὰ ἑαυτῆς τείνουσα πάθη. Οὕτως ἡ λύπη
τῇ κατηφείᾳ ἐλέγχεται· οὕτως ἡ χαρὰ τῇ διαχύσει
γνωρίζεται· οὕτω δηλοῦται ὁ θυμὸς τῇ τραχύτητι,
καὶ οὐκ ἔστιν ἕτερον ἐπιμορφώσασθαι σχῆμα παρ'
ὃ κελύει ἢ τὸν νοῦν κατέχουσα ἀσχολία.

tur cogitatione intensiore : sic iracundia patet asperitate : nec alia species oris potest conformari
præter eam, quam imperat occupatio mentem invadens.

ΚΕΦΑΛ. Γ΄.

C

CAPUT III.

Γνώριμον γὰρ εὐθὺς ἅπασιν τὸ σόφισμα γίνεται,
τῆς ὑποκρίσεως ἀκριβοῦν οὐ δυναμένης τῆς ἀληθείας
τοὺς τύπους, οὐδὲν κρατοῦντος ἄλλου πάθους· τὰ
ἐτέρου σχηματίζασθαι ἰσχυροῦσης ἐπὶ πολὺ· κἂν γὰρ
ἀπ' ἐκείνου ἐπὶ τοῦτο πρὸς βραχὺ ἀμειψαί τὸν χα-
ρακτῆρα βιάσθαι, φυλάττειν ἐπὶ πολὺ τὸ πλάσμα
οὐκ ἔχει, δυνάμει μεταμορφουμένης ὀξέως τῆς
ὄψεως, κάκεινον δεχομένης τὸν τύπον, ὃν σχηματίζει
κατὰ συμπάθειαν τὸ ἔνδον διαιτώμενον πάθος. Ἐγὼ
δὲ καὶ τὰς πέντε παρθένους, ἃς μωρὰς ὠνόμασεν ἡ
θεία Γραφή, ταύτης εἶναι νομίζω τῆς τάξεως, ἐχού-
σας μὲν μεθ' ἑαυτῶν τὰς τῆς παρθενίας λαμπάδας,
ἔλαιον δὲ οὐκ ἐπιχομισαμένας ἐν τοῖς ἀγγείοις, τὸ
τρέφειν τῇ ἀρδείᾳ τὸν πυρσὸν τῆς λαμπάδος πεφυ-
κόσ· καὶ ἔνθεν τῆς μωρίας εἰκότως δεξαμένας τὸ
ὄνομα, ὅτι τὸ δυσχερὲς, καὶ τοῦ ἀδυνάτου πλησίον
τὴν παρθενίαν κατορθώσασαι, τοῦ ἐλάττονος, καὶ
λίαν ἂν εὐκόλου κατημέλησαν· πρὸς φύσεως ἀγω-
νισάμενοι τυραννίδα, ἐπιθυμίαν μαινομένην χαλι-
νώσασαι, ἡδονῆς καιόμενῃ κατασβέσασαι φλόγα, τὸ
φρόνημα τῆς σαρκὸς φριμώσασαι τῷ νόμῳ τοῦ πνεύ-
ματος, ἀνθρακας καιομένους τὰς ὑπομνήσεις τῆς
ἀκολασίας πατήσασαι πάθους ἀβλαβῶς, πρὸς δὲ τὴν
τῶν δεομένων συμπάθειαν μείναςαι ἀπαθεῖς, ἔνθα
οὐ πάθος, οὐχ ἰδρώς, οὐ κάματος, βούλησις δὲ μόνη
εἰς ἔργον τὸ δοκοῦν ἦγεν ἀσχύλως· καὶ τὸ μὲν
δυσκαταγώνιστον, καὶ πολλοῖς ἀγῶνα κινῶν κάμ-
ψασαι πάθος, ἐκτεῖ δὲ πεσοῦσαι, ὅπου προαιρέσεως

Subjunctentes postea : Volo, et magnopere volo ;
adjiciendo mandata, et in rebus, quæ non amplius
proprie impostorum sunt, profusam liberalitatem
erga agnatos ostendendo, atque cum plerumque in
finem, si forte superviverent, seipsos patronis, et
amicis commendando, et quæ sibi visa fuerunt cor-
roborando signaculo, videlicet ad fraudem impe-
diendam, facie retorta moriuntur ; videntes ea quæ
hic sunt, uti aiunt probabiliter qui solent graviter se
gerere, quasi fallaciam rerum, quemadmodum **136**
se revera habent, quia exhorrescunt loca timenda,
et tetrica, quæ ipsis simul omnia apparent. Risus
quippe indicium est irrisionis, qui quidem debebat
in vultibus morientium spectari ; siquidem veluti
risu digna, quæ dimittebantur, subsannassent :
nunc autem tanquam amaris medicamentis degu-
statis astringunt contrahentes vultum præ aversa-
tione ; anima, quem habuit ex iis quæ illic aspexit,
sævis rebus affectum exprimente, figura visus, et
specie apparente absconditam sui ipsius molestiam
manifeste demonstrante. Natura etenim speculum
animæ finxit vultum, tales in semetipso formas ad-
unbrantem, quales intus illa movet affectus, do-
nec passiones suas prodit claris et dilucidis argu-
mentis. Sic dolor arguitur e mœstitia : ita gaudium
indicatur profusione voluptatis ; ita cura significa-

tur cogitatione intensiore : sic iracundia patet asperitate : nec alia species oris potest conformari
præter eam, quam imperat occupatio mentem invadens.

Nam statim fraus omnibus innotescit, cum si-
mulatio nequeat veritatis imagines exprimere dili-
genter, quia non potest, ut plurimum, alia passione
dominante exhibere specie conformi, quæ ad alte-
ram pertinent ; quamvis enim ab illa celeriter ad
istam mutare formam conetur, celare diu fictam
speciem haudquaquam valet, eo quod vultus oculus
transformatur, et illam recipit figuram, quam effin-
git occulto naturæ consensu passio, quæ intus ver-
satur. **137** Ego vero et quinque virgines, quas
Scriptura sacra fatuas nominavit, ad hunc ordinem
spectare arbitror, quæ secum quidem habebant
virginitatis lucernas, oleum autem non intulerant
in vasis suis, quod ad ignem lucernæ nutriendum
humore suo illum irrigandum erat idoneum, et inde
fuitatis nomen apposite susceperunt, quod cum
virginitatem, quæ difficilis est, et prope impossi-
bilis, recte servassent, quod levius erat, et valde fa-
cile neglexerunt, certantes contra naturæ tyranni-
dem, insanientem concupiscentiam refrenantes,
æstantem voluptatis flammam exstinguentes, sen-
sum carnis lege spiritus quasi camo coercentes,
carbones ardentes, hoc est luxuriæ memoriam,
affectumque absque læsione conculcantes, ad com-
miserationem tamen indigentium permanserunt im-
motæ, ubi non labor, nec sudor, nec ulla fatigatio,
sed voluntas sola sententiam animi sine vexatione
peravisset ad effectum ; et cum eam, quæ difficilis

est expugnato, multisque certamen ciet, passionem declinasset, istic ceciderunt, ubi arbitrium sententiae absque labore propositum perficat, et nitorem virginitalis caligine avaritiæ obtenebrarunt. Idcirco turbata cursitabant circum fora oleum undequaque perquirentes, quando vendentes illud fores occluserant. Quæ enim negotio jam peracto superest negotiatio, ubi nemine indigente ulla re, neque commutationem faciente tempestivam ei, qui oleo eget, cessante autem publico mercatu, et necessariorum unicuique commercium redimente impossibile? Si namque virginibus tantus castitatis labor, cum non adesset misericordia, inutilis fuit, et ipsæ thalamo Sponsi exclusæ steterunt miserabilibus vocibus **138** clamantes: « Domine, Domine, aperi nobis »; » et intus audientes velut iracunda loquela infremement Sponsum, et dicentem: « Amen dico vobis, nescio vos », » undenam sitis: ecquid audire fas est, et quam iracunda et æspira cum voce eos qui præter immisericordiam mille aliis detinentur vitiis? Nonne illud omnino, et adeo horride, quod ad eorum similes prolatum est: « Ite in ignem æternum præparatum diabolo et angelis ejus; esurivi enim, et non dedistis mihi manducare »? » Illis quidem satis superque fuit supplicii vice et Sponsi thalamo excludi, et eo solo puniri quod nec intus cum prudentibus essent virginibus, cruciante ipsas interim cogitatione, dum considerabant, quæ foret intra thalamum oblectatio. Hi vero præterquam quod sunt expertes omnis bonæ consolationis, inevitabilen et acerbissimam luent poenam, duplici supplicio puniti, quorum unum ipsos tormento ignis inextinguibilis afficiet, alterum vero est, quod efficere solet aliorum fruitio, cui poterant interesse ipsi, nec intersunt propter negligentiam propriam, non minori dolore animam flagellans ex prænitentia, quam corpus ex cruciet exterius, quod est ab igne, supplicium.

CAPUT IV.

O quantum misericordes extulit compassio! O quantum immisericordes depressit inhumanitas! Illos ad regnum angelorum induxit, istos cum dæmonibus, et diabolo in gehennam ignis devolvit præcipites. Tota in liberalitate utilitas; et tantum in incommunicatione damnum inest. Idque **139** valde convenienter: quandoquidem hæc quidem accedit proxime ad benignitatem Dei, ista vero haud longe a satanica invidia abit. Nam qui hominem contribulem famelicum, et egentem a feneratoribus usurariis oppressum non miseratur, quomodo is ad dæmonum statum non degener irrui, cum quibus iuste communi poena damnatur particeps eorum malitiæ, quorum naturæ non est consors. Sic vero et jumentum, et fera, et reptile seu serpens nominatur, qui ad imaginem Dei effictus est homo, cum pravis moribus æmulatur, quod a natura non accepit, et a nobilitate sua secundum naturam transit

A ἐξουσία τὸ πρῶτον ἀπόκως ἠνύετο, καὶ τὸ φαῖδρον τῆς παρθενίας τῷ τῆς φιλοχρηματίας ἀμαυρώσασαι ζῶφῳ. Διὰ τοῦτο θορυβοῦμεναι τὰς ἀγορὰς περιέτρεχον, ἔλαιον τότε ζητοῦσαι, ὅτε τὰς θύρας εἰπωλοῦντες ἀπέκλεισαν. Ποία γὰρ μετὰ συντελείαν πραγματεία λοιπὸν, οὐδενὸς ἐν χρεῖα καθεστῶτος, καὶ τὴν συναλλαγὴν ποιοῦντος εὐκαιρον τῷ χρῆζοντι ἔλαιον, πεπαυμένης τῆς πανηγύρεως, καὶ τοῦ χρεώδους ἐκάστῳ ποιήσαντος τὴν ἐμπορίαν ἀμήχανον: Εἰ δὲ παρθέναις ὁ τοσοῦτος τῆς ἀγνεύσεως κάματος, μὴ παρουσίας ἐλεημοσύνης ἀνόνητος γέγονε, καὶ εἰσετκήρισαν ἔξω τοῦ θυμῶνος ἐλεειναῖς βοῶσαι φωναῖς· « Κύριε, Κύριε, ἀνοιξὸν ἡμῖν, » καὶ ἐνδοθεν ἀκούουσαι ὡς ἐπιδρυχομένου τῷ ὄργιλῳ φθέγματι τοῦ Νυμφίου, καὶ λέγοντος· « Ἄμην λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς, » πόθεν ἐστὲ· εἰ ἀκούσεσθαι εἰκότως καὶ μετ' οἴας ὄργιλου, καὶ τραχείας φωνῆς τοὺς μετὰ τῆς ἀσπλαγχνίας μυριοῖς ἄλλοις ἐνεχομένους κακοῖς, ἢ πάντως ἐκεῖνο, καὶ οὕτως ἀπηνῶς τὸ πρὸς τοὺς ὁμοίους αὐτοῖς εἰρημένον· « Πορεύεσθε εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ· ἐπεινάσα γὰρ, καὶ οὐκ ἔδωκατέ μοι φαγεῖν; » Ἐκεῖναις μὲν γὰρ εἰς τιμωρίας ἤρκεσε λόγον, τὸ ἀποκλεισθῆναι τοῦ θυμῶνος, καὶ μόνῳ τούτῳ κολάζεσθαι, τῷ μὴ ἐνδον μετὰ τῶν φρονίμων εἶναι παρθένων, τῆς ἐννοίας αὐτὰς ὀδυνώσης, λογίζομένης, τίς ἄρα ἡ ἐντὸς τῆς παστάδος τυγχάνει ἀπόλαυσις. Οὗτοι δὲ μετὰ τοῦ ἔξω εἶναι πάσης παραμυθίας χρηστῆς, ἀπαραίτητον ἔξουσι, καὶ ἐπώδυνον κόλασιν, διπλῆ τιμωρούμενοι ὀδύνη, μὴ μὲν τῇ ἐχούσῃ αὐτοὺς βασάνῳ τοῦ ἀσθέστου πυρός, μὴ δὲ, ἣν ποιεῖν ἡ ἐτέρων ἀπόλαυσις εἴθε τοῖς ἐν αὐτῇ δυναμένοις εἶναι, καὶ οὐκ οὔσιν δι' οἰκείαν ἀμέλειαν, οὐκ ἔλαττον τῇ λύπῃ τῆς μεταμελείας μαστίζουσα τὴν ψυχὴν τῆς ἔξωθεν τῷ πυρὶ βασανίζουσης τὸ σῶμα κολάζει.

ΚΕΦΑΛ. Δ'.

Ἄ πόσον τοὺς ἐλεήμονας ὕψωσεν ἡ συμπάθεια! Ἄ πόσον τοὺς ἀνελεήμονας ἡ ἀσπλαγχνία κατήγαγεν! Ἐκεῖνους ἀγγέλιον εἰς βασιλείαν εἰσῆγαγεν, τούτους μετὰ δαιμόνων καὶ διαβόλου εἰς πυρὸς γέενναν κατέτρεψεν. Οὕτως ὠφέλιμον ἡ μετάδοσις, καὶ οὕτως βλαβερὸν τὸ ἀκοινῶνητον. Καὶ μάλ' αἰ εἰκότως· ἐπειδὴ τὸ μὲν ἐστὶν ἐγγὺς φιλανθρωπίας Θεοῦ, τὸ δὲ οὐ μακρὰν σατανικῆς βασκανίας. Ὁ γὰρ λιμῶττοντα, καὶ πηγνύμενον, καὶ παρὰ τοκογλύφων ἀγχόμενον δανείστων μὴ οἰκτεῖρων τὸν ὀμόφυλον, πῶς οὐκ εἰς δαιμονικὴν κατάστασιν ἤλασεν, μεθ' ὧν δικαίως κοινῆ κατακρίνεται κόλασιν, κοινῶν πανηρίας, οἷς οὐ κεκοινῶνῃκε φύσεως; Οὕτω; δὲ καὶ κτήνος, καὶ θηρίον, καὶ ἐρπετὸν ὀνομάζεται ὁ κατ' εἰκόνα Θεοῦ γεγεννημένος ἄνθρωπος, εἴθι πονηρῶς ζῆλωσας ὃ μὴ φύσει γεγέννηται, καὶ μεταβάς ἐκ τῆς κατὰ φύσιν εὐγενείας εἰς τὴν παρὰ φύσιν δυσγένειαν. Ὅρξ' ἐπ' ἐδάφους, ὃ οὗτος, ἐν μέσῃ τῇ

96 Matth. xxv. 11. 97 ibid. 12. 98 ibid. 41, 42.

ἀγορᾶ τὸν ὁμογενῆ κατακείμενον ἄστεγον, ἀνέστιον ἄσιτον, οὐ κάτωθεν ἔχοντα βῆκος μεσιτεῦον γῆ καὶ τετηγμέναις πλευραῖς, οὐκ ἄνωθεν σκέπασμα κρυμοῦ, ἢ θάλπους ἀπαλλάξαι δυνάμενον, αἰθριον, βολαῖς χύων, καὶ ἡλιακαῖς ἀκτίσιν ὁμοίως προκείμενον, γυμνὰ θριαμβεύοντα τῆς φύσεως τὰ μυστήρια, οὐκέτι τῆ φωνῆ χρῆσασθαι πρὸς τὰς δεήσεις ὑπ' ἀστείας ἰσχύοντα, κινήσει χεῖρὸς, καὶ νεύματι βλεφάρων μόλις καμπτομένων λοιπὸν τὸ σύμβολον τῆς ἰκεσίας ποιούμενον, ἄνω πνέοντα, καὶ ψυχορραγοῦντα δι' ἔνδειαν προτρέχεις ὑπὸ τοῦ καιροῦ ἔσθ' ὅτε τῆς τροφῆς ἐλαυνόμενος. καὶ οὔτε τὸ σὸν πάθος ἐπικάμπτει σε πρὸς συμπάθειαν, οὐδ' ἡ πείνα συγκινώσκειν τῷ πεινῶντι ποιεῖ, διδάσκαλος ἐκ τῶν σὸν σοι περὶ τῶν ἀλλοτριῶν γενομένη κακῶν, καίτοι οὐκ οὔσης τῆς ἀνάγκης ὁμοίας· σοὶ μὲν γὰρ ἡ χθὲς ἔσως οὐδέπω διεφορήθη κραιπάλη, οὐδὲ ἡ πολυσίτος διαπέπνευσται τῆς ἀπλήστου γαστρὸς πλησμονῆ, ἀλλ' ἔτι δυσώδεις ἐρεύνη καπνοῦς, τοῦτο μόνον τῆς παρελθούσης δικαίως καρπούμενος ἡδονῆς τὸ αὐτὸς ἀπολαύειν τῆς ἀγρίας τῶν ἀναπεμπομένων ἀτμῶν· οὕτως οἰκονομήσαντος τοῦ Δημιουργοῦ τὰ τῆς φύσεως, ἐγγύθεν τὴν ὁσφορσιν ὑποδέχεσθαι τὰς διὰ στόματος προερχομένας ὀσμᾶς, ὥστε καὶ πρὸ τῶν ἄλλων πῖμπλασθαι τῆς ἑαυτοῦ ἀγρίας. Ἐκεῖνον πολυήμερος ἐστὶν ἡ ἔνδεια, καὶ πρὸς τὸ τυχὸν ἔδεσμα ἀσχετῶς αὐτῷ μαργαίνει ἡ βρεξὶς ψωμῶ τάχει στοιχοῦσα ἐνί· τὸν γὰρ πόρον τῷ χρόνῳ ἀπέμαθεν, ἔξιν τῆς ὀλιγοδετίας ἀνάγκῃ τῆς ἀπορίας κτησάμενος κατ' ὀλίγον ἀκούσιον. Εἴτ' οὐ λογίζῃ τοῦτον εἶναι σοὶ Λάζαρον, ἐπεὶ μηδὲ βλέπεις αὐτὸν ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ πατριάρχου κρινόμενος. Ὁψῆ δὲ, μὴ ἀπίστει· τοῦς γὰρ αὐτοῦς κληροῦνται τόπους οἱ τὰ αὐτὰ ἡγωνισμένοι, καὶ τὴν αὐτὴν κατακρίνονται βάσανον οἱ τὰ αὐτὰ παρανομήσαντες. Σὺ δὲ καὶ πλέον ἀσεθῆς τοῦ πλουσίου· ἐκεῖνος μὲν γὰρ κἂν τὴν ἀνάγκισιν αὐτῷ παρὰ ταῖς ἰδίαις θύραις οὐ διώξας παρέσχεν ἀμέριμον, ὁρᾶν διὰ παντὸς ἀνατρόμενος ἦψιν ἀηδῆ σώματος ἡλαυμένον, καὶ ὀδοδότης, καὶ τὴν θέαν δίκυκνόντος αἰσχροῦν ταῖς τοῦ ἰχθύρος ἀδιστάτους πίδαξι·ν, αἷς ἐπιτρέχοντες οἱ κύνας διὰ τὸ λίχνον τῆς γεύσεως ἐχληροτέραν εἰσιόντι παρεῖχον τὴν δίοδον, οὐκ ἔλασαντί ποτε οὔτε αὐτοῦς, οὔτε δι' ὧν συναθροισμένοι ἐστενοχώρουν τὴν πάροδον. Ἐγγέγραπτο γὰρ ἂν, εἴπερ ἐποίηι, ὡς τὰ ἄλλα, καὶ τοῦτο·

A ad ignobilitatem repugnantem naturæ. Vides, tu quisquis es, jacentem in solo, medioque in foro genere tibi conjunctum hominem sine tecto, sine foco, sine cibo, nec habentem subtus vel centunculum, qui inter humum, et tabefacta latera intercedat; nullum tegumentum superinjectum, quod a frigore, vel ab æstu possit eum defendere, nivium jaculationibus, et solis radiis pariter expositum sub dio, nuda naturæ secreta oculis omnium ostentantem, neque valentem præ fame voce ipsa uti ad rogandum, motu manus, et nutu palpebrarum vix flexibilibus ægre amplius signum deprecationis edentem, sursumque anhelantem, et præ inopia jam animam agentem cursim præteris, forsitan etiam ad cibum capiendum tempore prandii stimulatus, et neque te inflectit quod ipse pateris ad compassionem, nec esurienti te indulgere facit esuries tibi ipsi magistra, e tuis de alienis effecta malis, quamvis non sit necessitas similis: tu enim fortasse nedium hesternam crapulam digessisti, neque multiplex esca, qua venter inexplebilis fuit refertus, adhuc est exhalata, verum adhuc male olentes fumos eructas; solum istum præteritæ voluptatis jure fructum percipiens, quod ipse perfruaris insuavitate fastidiosa vaporum sursum emissorum: ita opifrice Deo disponente illa, quæ ad naturam spectant, ut nidores ex ore prorumpentes de proximo suscipiat olfactus, ut ipse præ aliis impleatur sui ipsius gravi lædio. C illius inedia multis jam a diebus perdurat, et profortuita et vilissima esca ipsius appetitus intolerabiliter insanit ad unicam brevemque buccellam directus; nam abundantiam a diutino tempore dedilicit et habitum, ut pævo egeret, necessitate inopiæ acquisivit sensim invitus. Præterea non consideras, hunc tibi esse Lazarum, quia non vides ipsum in sinu patriarchæ judicatus. Videbis autem, neque addubites: nam eodem certamine probat; eadem loca sortiuntur, et ad idem damnantur tormentum qui eadem scelera patrarunt. Tu vero et magis impius es divite; ille namque saltem recumbendi spatium securum ante proprias fores concessit, non eum expellens; sustinensque videre assidue, injucundum pertulit aspectum corporis ulceribus scatentis et fetidi, sædum exhibentis spectaculum ob puris rivulos jugiter diffluentes, ad quos accurrebant canes ad illecebram gustus, ingredienti et egredienti impeditorem transitum reddentes, nunquam tamen vel ipsos abegit, vel eos, propter quos confluentes aditum angustum efficiebant: scriptum etenim foret, si quidem illud fecisset, sicut et alia, istud utique; tacetur vero, quandoquidem factum non fuit, ut ostendatur, quod certe etiam in admodum malis est aliqua scintilla ingenuitatis naturalis effulgens proprio splendore, cum suscitatur, et quamvis pravorum habituum caligines illam obscurent obumbrando, penitus tamen exstingui ea non potest. Tui vero virguri lictores neque concedunt appropinquare portis pannis obstitutum: tantum abest, ut locum habere ad sedendum, vel ad decumbendum permittant; mendicium mutationem

vis pravorum habituum caligines illam obscurent obumbrando, penitus tamen exstingui ea non potest. Tui vero virguri lictores neque concedunt appropinquare portis pannis obstitutum: tantum abest, ut locum habere ad sedendum, vel ad decumbendum permittant; mendicium mutationem

ad res pessimas portendere opinantes, hujusque voces supplices inter infausta omnia reponentes.

CAPUT V.

A

ΚΕΦΑΛ. Ε'.

Et quid Lazarus, pauperis dignitatem imminuendo, nomino? Christus dixit in ipso se esse, et ea, quæ erga ipsum præstita fuerint, sibi proprie attribui. « Quæ namque uni (inquit) istorum fecistis, mihi fecistis »⁹⁹. » Et quid se passurum exspectat quisquis pauperem, et in eo Christum expellit, et contemnit? Dum externum amictum centonum indecenter despuat, et latentem purpuram non respicit significantem eum, qui est intus, regem: vilitatem vestitus subsannans, et imaginis dignitatem non perspicuens; sordes corporis cogitans, et animæ puritatem non intelligens: nec enim Christus diceret esse se istum, nisi tunc multam intus honestatem pervidisset. Tu autem si regem plebeia veste indutum spectares, et boni alicujus procurandi causa, occultantem suam dignitatem humili specie, omnia perficere tentares, et omne adhiberes studium, donis ut ipsi, plurimisque obsequiis notus fieres, etsi universas facultates in eum impendere, et cunctis opibus nudum te stare oporteret; probe sciens, quæ in necessitate ipsi exhibuisses beneficia, suo tempore copiose remuneranda. Tuum vero judicem **142** cur non tibi concilias beneficiis erga indigentes, volentem nunc muneribus ut cum promerearis, ut tunc judicet indulgentius, pro erogatione occulta manifestam salutem largiturus: quemadmodum prætor, ad favendum pecunias accipiens in judicio, et ei, qui litigans contendit, indulgens palam, quod speravit? Hujusce rei testis est infallibilis Dominus dicens, cum oranti, tum eleemosynam elargienti, ut « ne tuba canas ante te, sicut hypocritæ; sed fac in secreto, et in abscondito bonum, et Pater, qui videt in abscondito, reddet tibi in aperto »¹; » qui clandestinas erogationes non obvolvitur silentio, sed prædicat coram universa creatura, et ipse confitetur se accepisse, quidquid accepit pauper mediator, uti domesticus et familiaris notus. Quod enim uni fecistis istorum, mihi fecistis, aperte dixit ipse iudex. Et hoc fit non secundum legem humanam; contrarium vero consequitur illi, quod apud nos obtinet; in præsentiarum enim prætor in necessitate acceptum negat donum, suspicatus periculum; quia hoc furtum est, et damnationem affert, et quia confessus est id se ausum esse, reus habetur, et pœnæ fit obnoxius; servus est quippe, qui jus dicit, et lex pariter servilis est. At ubi judicans et ex potestate mera judicat, et a pœnis, quæ præstitutæ sunt criminibus, cum sit Dominus, non vetatur absolvere: bonum est peccatum confiteri, cum venia confessionem assectetur, neque pœna subsequatur; et donum non occultatur a iudice, cum nemo pro throni præeminentia beneficentiam ejus, uti non recte impensam, possit

Και τί λέγω Λάζαρον σμικρύνων τὴν ἀξίαν τοῦ πένητος; Χριστὸς εἶπεν ἐν τούτῳ εἶναι, καὶ τὰ εἰς αὐτὸν οἰκειοῦσθαι γινόμενα· « Ἐνὶ γὰρ, φησὶν, ἐποιήσατε τούτων, ἐμοὶ ἐποιήσατε. » Καὶ τί παθεῖν ἕκαστος προσδοκᾷ τῶν δικόντων καὶ ἀτιμαζόντων τὸν πένητα, καὶ ἐν αὐτῷ τὸν Χριστόν; Τὰ ῥάκη διαπτύων ἐξωθεν ἀπρεπῶς περιχειμένα, καὶ τὴν κεκρυμμένην ἀλουργίδα οὐ βλέπων τὸν ἐνδον βασιλέα σημαίνουσαν· τὴν εὐτέλειαν χλευάζων τοῦ σχήματος, καὶ τῆς εἰκόνος οὐχ ὀρῶν τὸ ἀξίωμα· τὸν ῥύπον τοῦ σώματος κατανοῶν, καὶ τὴν καθαρότητα τῆς ψυχῆς οὐ λογιζόμενος· οὐ γὰρ ἂν Χριστὸς εἶπεν ἑαυτὸν εἶναι τούτον, εἰ μὴ πολλὴν ᾗδει τὴν ἐνδον σεμνότητα. Σὺ δὲ βασιλέα μὲν εἰ ἐθεάσω ἰδιωτικὴν ἐπενδυσάμενον ἐσθῆτα, οἰκονομοῦντά τι χρῆσιμον, καὶ κρύψαντα τὴν ἀξίαν σχήματι ταπεινῷ, πάντα ἂν ἐπραγματεύσω, καὶ πᾶσαν πάντοθεν ἔθου σπουδὴν, δῶροις αὐτῷ καὶ πολλαῖς θεραπείαις γνώριμος γενέσθαι, κἂν πᾶσαν ἐδέξασαι παρασχεῖν αὐτῷ τὴν οὐσίαν, καὶ πάσης σῆναι γυμνὸν τῆς ὑπάρξεως, τὰς ἐν ἀνάγκῃ χάριτας εἰδὼς ἀξιοῦσθαι μεγάλης ἐπὶ καιρὸν ἀμοιβῆς. Σὺν δὲ Κριτὴν πῶς οὐκ οἰκείωσαι, τὰς εἰς τοὺς ἐνδεεῖς εὐποίας δωροδοκεῖσθαι θέλοντα νῦν, ἵνα τότε συγγνωμόνως δικάσῃ, λαθραίας δόσεως φανεράν χαριζόμενος σωτηρίαν, καθάπερ ἀρχῶν ἐπὶ συγγνώμῃ χρήμασι δικασθεῖς, καὶ τῷ δικάσαντι παρέχων ὃ ἤλπισεν ἐμφανῶς; Καὶ τούτου μάρτυς ὁ Κύριος ἀψευδῆς λέγων, καὶ τῷ προσευχομένῳ, καὶ τῷ ποιῶντι τὴν ἐλεημοσύνην, ὅτι· « Μὴ σαλπίσσης ἔμπροσθέν σου, ὡς οἱ ὑποκριταί, ἀλλ' ἐν τῷ ταμίῳ ποιεῖ, καὶ ἐν τῷ κρυπτῷ τὸ ἀγαθόν· καὶ ὁ Πατήρ ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ ἀποδώσει· ἐν τῷ φανερῷ, τὰς λαθραίας δόσεις οὐ κρύπτων σωπῆ, κρηττων δὲ αὐτάς ἐπὶ πάσης τῆς κτίσεως, καὶ αὐτὸς ὁμολογῶν εἰληφέναι, ὅπερ ἔλαβε μεσιτεύσας ὡς οἰκεῖος καὶ γνώριμος ὁ πτωχός. » Ἐνὶ γὰρ τούτων ἐποιήσατε, ἐμοὶ ἐποιήσατε, διαβρήδην εἶπεν αὐτὸς ὁ Κριτής. Καὶ τοῦτο γίνεται οὐ κατὰ νόμον ἀνθρώπινον, ἀπ' ἐναντίας δὲ τῆς παρ' ἡμῖν κρατούσης ἀκολουθίας· ἐν γὰρ τοῖς παροῦσι καὶ ὁ ἀρχῶν ἀρνείται ἐν ἀνάγκῃ τὸ δόμα κίνδυνον ὑφορώμενος, ἐπειδὴ κλέμμα τοῦτό ἐστι, καὶ φέρει κατάγνωσιν· καὶ ὅτι τολημθὲν ὁμολογήσας παράνομος γίνεται, τιμωρίζ ὑπέυθυνος· δοῦλος γὰρ καὶ ὁ δικάζων, καὶ ὁ νόμος ὁμοίως δουλικός. Ἔνθα δὲ ὁ δικάζων καὶ κρίνει ἀπ' ἐξουσίας, παραλύει τὰς ἐπὶ τοῖς ἐγκλήμασι τιμωρίας Δεσπότης ὧν οὐ κευώλυται, καλῶς καὶ τὸ ἀμάρτημα ὁμολογεῖται, συγγνώμης ἀκολουθούσης τῆ ὁμολογίᾳ, καὶ οὐχ ἐπομένης κολάσεως, καὶ τὸ δόμα οὐ κρύπτεται παρὰ τοῦ Κριτοῦ· ἐπεὶ μηδαὶ ἐστὶ ὑπεροχῆ θρόνου συκοφαντεῖν τὴν φιλανθρωπίαν, ὡς οὐ καθηκόντως γενομένην δυνάμενος· οὐδὲ τὸ λήμμα κρίνων κλοπῆν ἐπ' εὐεργεσίᾳ καὶ τοῦ μεσιτεύοντος πτωχοῦ, καὶ τοῦ παρέχοντος ὑποδίκου διδόμενον ἵνα

⁹⁹ Matth. xxv, 40, 45. ¹ Matth. vi, 2-5.

τοῦ μὲν οἰκονομηθῆ ἡ χρεία τοῦ σώματος, τοῦ δὲ A
 θεραπευθῆ τῆς ψυχῆς τὸ παράπτωμα, καὶ μὴ διὰ τὸ
 ἀσυμπαθὲς ἀσυμπαθῶς καταδικασθῆ τὴν ἀπέραντον
 κόλασιν. Ἡ πάντως γελᾷς ὡς πλάσμα μύθου μέ-
 λουσαν τῆς κρίσεως ἀπειλῆν; Ἄλλ' οὐ γελᾷσεις τὴν
 πείραν, κἴν νῦν χλευάζεις τὴν ἀκοήν. Εὐρήσει γάρ
 σε τότε τὰ τῆς τιμωρίας, καὶ συνέξει ἀνεδότης ἡ
 κόλασις, ὅτε τὴν ἀβουλίαν ἀποκλαιόμενος ὀνήσει οὐ-
 δὲν, ἀληθῆ βλέπων τὰ προγγεγμένα, καὶ βοηθείας
 ὄρων λο:πὸν οὐδαμῶθεν ἐπίνοιαν, κατὰ τοὺς ἐνταῦθα
 μὲν ἐπιπροτοῦντας ἑαυτοῖς γῆ ἐν πάσῃ, ἀνεμποδί-
 στω τῆς τρυφῆς ἐξουσία, καὶ λέγοντας· « Μὴ παρ-
 οἰσεύσῃς ἄνθος ἔσρος· στεψώμεθα ῥόδων κάλυξιν·
 οἶνου πολυτελοῦς, καὶ μύρων πλησθῶμεν· πανταχοῦ
 καταλείψωμεν σύμβολα τῆς εὐφροσύνης. »
 tari posse, quemadmodum illi, qui sibimetipsis
 impedimento luxuriantes ad arbitrium, et dicentes: « Ne prætereat flos vernus, coronemur rosarum
 caliculis, vino pretioso et unguentis implemur, ubique relinquamus signa lætitiæ. »

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

Τοσοῦτοι γὰρ οἱ καμύσαντες τὴν ἀσθησιν πρὸς
 τὰ μέλλοντα, πάντων ἔχειν βούλονται τῶν κατὰ
 γνώμην τὴν ἐξουσίαν ἀκώλυτον, προχειρῶς τὰ δο-
 κοῦντα τολμῶντες, οὐκ ὄντος λογισμοῦ τοῦ ἐπέχον-
 τος τὰς ἀδείκους ὁρμάς· μετὰ δὲ τὴν ἔνθεν πρὸς
 τὴν δίχην μετανάστασιν μαθόντες τῶν ὅδε πεπρα-
 γμένων τὰς εὐθύναις, ἐκεῖ φοβεράς, καὶ τὸν ἴδικη-
 μένον δίκαιον πένητα πολλὴν ὀρώντες ἔχοντα παρὰ
 τῷ Κριτῇ παρῆρησίαν, καὶ ἐκ μεταμελείας παλι-
 νιδίαν ὀδυνηράν· ἐροῦσι γὰρ μετανοοῦντες, φησίν·
 « Οὗτός ἐστιν, ὃν ἔσχομεν εἰς γέλωτα, καὶ εἰς παρα-
 βολὴν ὀνειδισμοῦ· ἡμεῖς οἱ ἄφρονες, τὸν βίον αὐτοῦ
 ἐλογίσαμεν μανίαν, καὶ τὴν τελευταίην αὐτοῦ ἄτιμον·
 πῶς κατελογίσθη ἐν νήσοις Θεοῦ, καὶ ἐν ἀγίοις ὁ
 κληρὸς αὐτοῦ; » Ταῦτα εἰπόντας ἐκείνους ἰστόρησεν
 ἡ θεία Γραφή, παιδεύουσα τοὺς μετ' αὐτοῦς, καὶ
 πολλὴν ἔχειν διδάσκουσα τῶν πενήτων, ὡς δικαίων,
 ἔδωκεν ἐπιμέλειαν. Πάντως γὰρ εἶναι πεπεισθαι χρὴ
 τούτους, οὗ ὁ Κύριος ὀμολογήσει ἰσοτίμους αὐτῷ
 οὐκ ἀπηξίωσεν, οὕτω τάχα τοὺς σοβαροῦς δυσωπῶν
 ἐπικαμθῆναι πρὸς συμπάθειαν, ἐπειδὴ πρὸς οἶκτον
 αὐτοῦς οὐκ ἐπέκλινε τὸ ὀμόφυλον. Εἰ γὰρ, φησί, καὶ
 ὡς συγγενῆ κατὰ φύσιν οὐκ ἐλεεῖς, ὡς ἐμὲ διὰ τὴν
 ἀξίαν θεράπευσον, τῇ ἀξιοπιστίᾳ τοῦ οἰκείου προσ-
 ὄπου σεμνοποιῶν τοῦ πτωχοῦ τὴν εὐτέλειαν, καὶ τὸ
 πρῶτον εἰς τὴν εὐποίαν, ὡς οὐκ εἰς τινὰ ἀφανῆ,
 καὶ ἄσημον ἐσομένην, ἀλλ' εἰς εὐπατρίδην, καὶ αἰδέ-
 σιμον, καὶ φίλον ἑαυτοῦ προτρεπόμενος. Ὡς γὰρ τὸ
 οἰκτροφανὲς τοῦ αἰτοῦντος οὐ ποιεῖ εὐκόλον τὴν δό-
 σιν, ἢ μικρὰν ταύτην καὶ τῇ καταστάσει τοῦ λαμ-
 βάνοντος σύμμετρον γίνεσθαι παρασκευάζει, οὕτως
 τὸ νομισθὲν ἐκ τοῦ ὀρωμένου αἰδέσιμον, φιλότιμον
 ἐκκαλεῖται τὴν χάριν, ἵνα μὴ τὸ ὄξαν ἐντροπῆς
 ἄξιον ὕβρισθῆ μικροπρεπεῖ δωρεᾷ· καὶ πάντες μὲν
 ἀπόστολοι, καὶ προφῆται, καὶ δίκαιοι, καὶ πρὸ πάν-
 των ὁ Κύριος σπουδαίως παραινοῦντες ἐπιτάττουσι
 τὴν ἐλεημοσύνην. Οἱ μὲν λέγοντες· « Διάθρυπτε πει-
 νῶντι τὸν ἄρτον σου, καὶ πτωχοῦς ἀστέγους εἰσαγε

A calumniose accusare, neque deputare furto munus
 acceptum, utpote 143 pauperis intercedentis, et
 rei tribuentis ex beneficentia profectum, ut illius
 quidem corporis necessitas, hujus vero animi la-
 psus opportuna dispensatione sublevetur, neque
 ob compassionis defectum condemnatur absque
 misericordia ad incessabile supplicium. An vero
 plane rides tanquam filigmentum fabulosam futu-
 ram comminationem judicii? Sed non ridebis
 experientiam, quamvis nunc subsannes auditum.
 Invenient enim te tunc temporis, quæ præparata
 sunt supplicia, et comprehendet pœna sine ulla
 remissione, quando deplorare imprudentiam nihil
 juvabit, et vera intueberis, quæ prædicata sunt, et
 nullam undecunque reliquam opitulationem excogi-
 hic applaudebant per omnem terram absque ullo

B

CAPUT VI.

Hujusmodi namque sunt, qui sensum occuden-
 tes ad res futuras, liberam rerum omnium po-
 testatem habere volunt ex animi sui sententia,
 protinus ad audendum quidquid placitum est prom-
 pti, cum nulla consideratio injustos impetus animi
 retineat. Sed posteaquam hinc ad iudicium emi-
 grant, jamque terribiles operum hic commissorum
 pœnas ibi experientia didicerint, et pauperem ju-
 stum inique habitum multa fiducia niti apud Ju-
 dicem vident: ibi pœnitentia ducti flebilem rur-
 sus 144 occidunt palinodiam: dicunt enim pœ-
 nitentes: « Hic est, quem habuimus in derisum,
 et in similitudinem improperii: nos insensam
 vitam ipsius æstimabamus insaniam, et tamen
 illius sine honore: ecce quomodo computatus est
 inter filios Dei, et inter sanctos sors illius. »
 Ista dicentes illos sacra Scriptura retulit, poste-
 ros eorum instruens, et edocens plurimam gerere
 pauperum tanquam justorum hominum curam com-
 mendavit. Omnino etenim persuasos esse oportet
 istos fore eos, quos Dominus sibi ipsi honore
 pares non dedignatus est consilieri, hac ratio:ne
 fortassis superbos pudore confundens, ut ad com-
 passionem inflectantur, quando eos ad misericor-
 diam non inclinavit necessitudo ex eadem gente.
 Si namque (inquit) tui cognatum secundum natu-
 ram non miseraris, vultu me ipsum propter di-
 gnitatem curato: vilitati pauperis auctoritate per-
 D sonæ propriæ reverentiam concilians, et animi
 promptitudinem ad beneficentiam, non ut in obscuro
 et ignobili aliquo, sed in nobili, et venerando,
 et amico suo exercendam exhortans. Quemadmo-
 dum enim mendicantis miserandus aspectus non
 facilem efficit datoris liberalitatem, vel ut tenuis
 ipsa, et accipientis conditioni commensurata fiat
 extorquet; ita reverentia, quæ ex obtutu ipso
 concipitur mente, gratiam provocat honoratam,
 ut ne species veneratione digna offendatur munere

* Sap. II, 7, 8. * Sap. v, 3-5.

quod tenuem decet : et omnes quidem apostoli, A atque prophetæ, ac justî, et ante omnes Dominus, sedulo exhortantes eleemosynam præcipiunt. Alii quidem dicentes : « Frange esurienti panem tuum, et egenos vagos induc in domum tuam ; si videris nudum, operi eum, et eos qui sunt de semine tuo cognatos ne despexeris¹. » 145 Alii vero : « Bonum facientes non deficiamus ; tempore namque proprio metemus². » Alius : « Peccata tua eleemosynis redime³. » Et alter : « Feneratur Deo, qui miseretur mendici⁴. » Et Dominus : « Facite vobis amicos ex mammona iniquitatis⁵. » Et rursus : « Beati misericordes, quia ipsi misericordiam consequentur⁶. » Ea tamen, perinde ac nemine quidquam locuto de ipsa, negligitur, et profundæ traditur oblivioni, multis forsitan opinantibus, neque se ullis distineri peccatis, neque misericordia indigere, ac si omnia bene gessissent. Quod si verum esset, debebant tamen ipsi impeccabilitatis imaginatores imitari benignitatem Dei, et cuivis homini quacunque de causa infelici, sicuti parti generis, si non spe remunerationis, at impulsu optimi habitus, misericordiam impendere. Deus etenim cum nulla re indigeat, tantum ut proximo, curam adhibet sine ulla retributione, naturali misericordia miserens cujuscunque miseratione egeni, « solem suum oriri faciens super malos et bonos, atque pluviam effundens super justos et injustos⁷. » similiter et hoc docens, in omnes indigentes sine discrimine misericordiam exhibere, qualescunque tandem hi sint, quamvis mali, quamvis boni fuerint. Nam qui beneficio indiget, ope qua eget sublevari debet, non autem judicari, admodum solis et pluvie una cum justis, licet fruatur, ita hominum quoque gratia juvandus, quoniam et hi habent sibi divinum quid insitum e sua constitutione, similemque Creatoris docent exhibere bonitatem.

146 CAPUT VII.

Verum tanta nunc inæqualitas occupat vitam mortalium, ut alii quidem non sufficiant curis divitiarum, neque præ multa sollicitudine opum somni capiendi tempus habeant, secundum dicentem : « Saturato divitiis terræ, non est qui dimittat ipsum dormire⁸, » reditus undique dinumerantem, et menstrua fenora computantem calculis, nocturnumque spatium impendentem, ut ne parvum aliquod lucrum depereat memoriam latens ; aliis vero ne quidem necessaria vitæ adminicula suppetant, propter alimenti autem penuriam contemptum edormiant, idque maximo deputent lucro, quod, dum sopor somni protenditur ipsis, suam non persentiant egestatem : nonnullis desertæ hominibus existit auratæque domus oblongæ, corvorum, et noctuarum, forte vero et dirorum dæmonum spatiosa diversoria ; aliis autem neque suppetat tricubitale corporis receptaculum, quo tegantur : aliquibus argentum inserviat etiam ad ministeria inho-

εις τὸν εἶκόν σου· ἐάν τῆς γυμνῶν, περιβάλε, καὶ ἀπὸ τῶν οἰκείων τοῦ σπέρματός σου οὐχ ὑπερέβη. » Οἱ δὲ· « Τὸ καλὸν ποιοῦντες μὴ ἐκκακῶμεν· καιρῶ γὰρ ἰδίῳ θερίσωμεν. » Ἄλλος· « Τὰς ἀμαρτίας σου ἐν ἐλεημοσύναις λύτρωσαι. » Καὶ ἄλλος· « Δανεῖζει Θεῶ ὁ ἐλεῶν πτωχόν. » Καὶ ὁ Κύριος· « Ποιήσατε αὐτοῖς φίλους ἐκ τοῦ μαμωνᾶ τῆς ἀδικίας. » Καὶ πάλιν· « Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται. » Αὕτη δὲ, ὡς οὐδενὸς οὐδὲν εἰρηκότος ἡμέληται, καὶ βαθεῖα παραδέδοται λήθῃ, πολλῶν οιομένων τάχα μῆτε ἐνέχουσαι τισιν ἀμαρτίαισι, μῆτε χρῆζειν, ὡς πάντα καταρωθώτων, ἐλέου. Ὅποτε τοῦτο εἴ ἦν ἀληθές, εἶδει τοὺς φανταζομένους τὸ ἀμαμάτητον, μιμῆσθαι τοῦ Θεοῦ τὸ φιλόανθρωπον, καὶ οἰκτεῖρειν πᾶν τὸ καθ' ὅν δῆποτε τρόπον ἀτυχοῦν μέρος τοῦ γένους, εἰ καὶ μὴ ἀμοιβῆς ἐλπίδι, ἀλλὰ γούν ὁρμῇ τῆς ἀρίστης ἔξωτος. Καὶ γὰρ ὁ Θεὸς ἀπροσδεχῶν, ὡφελείας χάριν, ἀναπόδοτον παρέχει τὴν κτημονίαν, φυσικῇ εὐσπλαγχνίᾳ ἐλεῶν πᾶν τὸ ἐλέους δεόμενον, « Τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλων ἐπὶ πονηροῦ καὶ ἀγαθοῦ, καὶ βρέχων ἐπὶ δικαίου καὶ ἀδίκου⁹. » ὁμοίως καὶ τοῦτο διδάσκων, ἀδιάκριτον εἰς πάντας τοὺς δεομένους ἐπιδείκνυσθαι τὸν ἔλεον, οἴοιτο ἂν ὦσι, καὶ πονηροὶ, καὶ ἀγαθοὶ τυγχάνοντες. Εὐποιίας γὰρ ὁ δεόμενος, τῆς χρείας, ἥς ἐπιδέεται, ἀξιοῦσθαι ὀφείλει, οὐχὶ δὲ κρίνεσθαι, ἢ δικαίως τυχεῖν ταύτης, ἢ μὴ δικαίως ἐστίν· ὡς ἡλίου, καὶ ὑετῶν μετὰ τῶν δικαίων, καὶ ἀδίκου ἢ, ἀπολαύων, τῆς παρὰ τῶν ἀνθρώπων ἀξιούμενος χάριτος, ἐπειδὴ καὶ οὗτοι τῇ κατασκευῇ συνεσπαρμένον ἔχουσι τὸ θεῖον, καὶ ὁμοίαν τῷ Δημιουργῷ διδάσκουσι ἐπιδείκνυσθαι τὴν χρηστότητα.

utrum justus ut illum mereatur, ab injusto : quem sit injustus, providentiæ benignæ largifluo numero suam etiam et hi habent sibi divinum quid insitum e sua constitutione, similemque Creatoris docent exhibere bonitatem.

ΚΕΦΑΛ. Ζ'.

Ἄλλὰ τοσαύτη νῦν ἀνωμαλία συγκατέχει τὸν βίον, ὡς τοὺς μὲν μὴ ἐπαρκεῖν ταῖς φροντίσι πλοῦτου, μὴδ' ἔχειν τῇ πολλῇ μερίμνῃ τῶν κτημάτων ὕπνου καιρὸν, κατὰ τὸν λέγοντα· « Τῆ ἐμπλησθένει τοῦ πλοῦτου τῆς γῆς οὐκ ἐστίν ὁ ἀφίων αὐτὸν τοῦ ὑπνώσει, » προσδόχους ἀριθμοῦντα πάντως, καὶ μηνιαίους ψηφίζοντα τόκους, καὶ τὸ νυκτερινὸν δίκασμα δαπανῶντα εἰς τὸ μὴ τι καὶ μικρὸν κέρδος ἀπόληται τὴν μνήμην λαθόν· τοὺς δὲ μῆτε τῶν ἀναγκαίων εὐπορεῖν, καταφρονητικῶς δὲ ὑπ' ἀσιτίας καθυέδοντας, καὶ τὸ πολὺ κερδαίνοντας τῆς κατὰ τὴν ἔνδειαν ἐν ἀναισθησίᾳ τῆς παρατεταμένης τῷ ὕπνῳ καρώσεως, καὶ τοῖς μὲν ἐρήμους ἀνθρώπων ἐστάναι, καὶ χρυσοφόρους οἰκίας μακρὰς, κοράκιων, καὶ νυκτερίζων, ἴσως δὲ καὶ παλαμναίων δαιμόνων εὐρύχωρα καταγώγια, τοῖς δὲ μὴ ὑπάρχειν τρίπηχες πρὸς σκέπην κατάλυμα· καὶ τοῖς μὲν ἕως τῶν ἀτιμοτάτων χρεῶν ὑπηρετεῖσθαι τὸν ἀργυρον εἰς οὐρῶν δοχὰς, καὶ λυμάτων γαστρὸς χαλκευόμενον, σκευὴ πολλὴν ἔχοντα σταθμὸν·

¹ Isa. LVIII, 7. ² Galat. VI, 9. ³ Dan. IV, 24. ⁴ Matth. V, 45. ⁵ Eccle. V, 11.

⁶ Prov. XIX, 17. ⁷ Luc. XVI, 9. ⁸ Matth. V, 7.

τοῖς δὲ μὴ παρεῖναι δοτρακόν, ᾧ προσενέγκωνται διψῶντες ὕδωρ στόματι· τοῖς μὲν κατασῆπασθαι βαρβαρικῆς ἀπονοίας ἐσθῆτα πολυτίμων· τοῖς δὲ καὶ βῆκος λείπειν τρίχινον τῆς ἀσχημοσύνης συγκάλυμμα· τοῖς μὲν συγχωρεῖσθαι τὴν τράπεζαν πικροῖσι ἐδέσμασι, χειρῶν, ἀεροπόρων, ἐνύδρων· οὐδὲν γὰρ ἐστίν, ὧν μὴ γεύσεται ἡδονή, πανταχοῦ τὰ πάντα διαπετάσασα δίκτηα, οἷς ἐσαγηνεύσατο καὶ τὰ βύθια, καὶ τὰ πλησίον αἰθέρος θιατώμενα, πρὸς φιλότιμον εὐτρεπίσασα τοῖς φιληδόνοις ἀπόλαυσιν, ἀπολεγόμενης τὸν κόρον τῆς ἀθλίας γαστρὸς, καὶ λειτουργεῖν οὐκ ἐτι φθανοῦσης τῇ ἀπλησίᾳ τῆς ἀπληρώτου ὀρέξεως. ἦν οὐ πληρομὴ τῶν ἀγγέλων ἴσθησι τῆς ἀκαθέκτου ὀρμῆς, ὅρον τῆς χρείας οὐ τὸ αὐταρκεῖς ἡγουμένην, ἀλλὰ τὸ μηδὲν παρεσκευασμένων καταλείπειν· οὕτως οὖν ῥηγνυμένων τῶν δοχείων, ἐστ' ὅτι καὶ τὸ ἀχθος οὐ φερόντων τῷ κόρου, κενή, καὶ θαψιλῆς ἐστίν αὕτη τῇ λιχνείᾳ τῶν καταλείμενων ὀδυνωμένη, καὶ τῷ μέτρῳ τῆς γαστρὸς μεμφομένη, ὅτι μὴ τοσοῦτων ἐστὶ χωρητικῆ, ὅσων αὕτη μαργῶσα ἐφέλεται πρὸς ὅσα κέχηγε μαιμάσσουσα ταῖς ἀκαθέκτους ὀρμῆς· ταῖς δὲ τὴν ἐπιθυμίαν ἐξηρηθῆσαι καὶ μόνου ψωμοῦ, τροφῆν ἡγουμένην, καὶ τὴν ἐν μέρει παραμυθίαν τῆς χρείας· ποιεῖ γὰρ ὁ κόρος ἄλλας ἐξ ἄλλων καινοτομεῖν ἡδονῶν ἐπινοίας πολλὰς, οὐδ' ἐπ' ὀλίγον ταῖς ἐν ἐθεῖ στοιχείων, ἀν μὴ συνεχεῖς ὧσιν αἱ διαδοχαὶ τῶν τερπόντων, καὶ ἐπάλληλοι, ταῖς ἐφ' ἑδραῖς τῶν ξενιζόντων ψυχαγωγοῦσαι τὸ ἄλυον τῆς ὀρέξεως, καὶ τὴν γεῦσιν παρηγοροῦσαι ἄλλη καὶ ἄλλη ποιότητι. Οὕτως ἡ ἔνδεια καὶ τὸ χρειώδες ἡγεῖσθαι πείθει ἀγαπητὸν, πληρῶσαι· τὸ κενὸν, οὐ τέρψαι τὸ ἐπιθυμοῦν ἐπιτάττουσα. Πῶς οὖν ἂν τις τῶν οὕτων νῦν διακειμένων ἀνθρώπων ἀνηλεῶς, καὶ παρατρεχόντων τοῖς ἐν ταῖς τριβόδοις κατακειμένους ἀσθενεῖς, τοῖς ἐν τοῖς στενωποῖς περιερχομένους, καὶ ταῖς θύραις ἀναιδῶς ἐνοχλεῖν ἀναγκαζομένους καὶ τοὺς ἀισχυνομένους δημοσιεῦσαι τὴν οἰκίαν μεταβολὴν διὰ τὸ ἀσύνηθες τῆς αἰτήσεως, καὶ λιμῶνται αἰρούμενους ἔνδον, ἢ τοῖς γνωρίμοις φαίνεσθαι παρ' ἀξίαν ἀνεχομένους, τοὺς τε ἐν μετάλλοις καὶ ἐν φυλακαῖς φθειρομένους κακοπαθεῖα δσμῶν, καὶ λιθοτομίας ἀνάγκη, τοὺς τε ἐν μνήμασι καὶ ἡλιβάτοις ὄρεσι τῇ ἱερᾷ νόσῳ δαπανωμένους, ὧν οἱ μὲν τὸ ἀηδὲς ὑφορμῶνται τῆς νόσου παραβαλεῖν πόλεις καὶ κώμας οὐ τολμῶσι πρὸς τῷ μὴ οἰκτειρηθῆναι, καὶ τὸ καταλευσθῆναι δεδοκότες, διὰ τὸ παρατετηρημένον τοῦ πάθους, οἱ δὲ βάσεως ἐστερημένοι πρὸς περίπατον, καὶ πρὸς τὸ ἔρπειν χειρῶν, ἡτυχάζουσιν οἰκοὶ ἅπαντες, ἔρην κατὰπερ δένδρων ἀνόρηκα, περιηρημένοι τὰ πρὸς τὰσαν κίνησιν ἐπιτήδεια μέλη· οὐκ ἐρεῖ τοῦ δεσπότητος δικαίαν εἶναι τὴν κρίσιν, τοὺς μὲν ἐκ τοσαύτης κακοπαθείας ὀρῶν μεταστάντας εἰς ἀνεσιν, ἑαυτὸν δὲ ἐκ τοιαύτης ἀσωτίας μεταλθόντα εἰς κόλασιν· Πῶς δὲ κλῆν ἔνοιαν λήφεται ἰκετηρίου τρόπος τὸν δικάζοντα προσέθαι φωνὰς, αὐτὸς πρὸς τὰς ἰκασίας τῶν δεομένων μείνας ἀσυμπαθῆς, καὶ διὰ παντὸς καὶ ἀνήμερος, καὶ τὸ συνεῖδς ἔχων πρὸ τοῦ δικάζοντος κατακρίνον ἑαυτὸν ἐπὶ τῇ παρελθούσῃ ἀανθρωπία· Ὁ δὲ καὶ βίαιος, καὶ τυραννικὸς, ἀρπά-

A nesta, ad excipiendas nempe urinas, et purgamenta ventris, extensum in vasa multo pondere gravia; aliis nec adsit testa, qua sitientes aquam orī admoveant: nonnullis marcescant sita putridæ vestes ingentis pretii, et barbaricæ dementiae; aliis vero degit et centunculus attritus operculum turpitudinis: aliquibus mensæ omnigenis eduliis capiendis angustæ sint, e terra petitis, ex aere et aquaticis; nihil enim est, cujus gustum non delibet voluptas, laxissima retia quacunque extendens, quibus concludat et quæ in maris 147 fundo, et quæ in ætheris propinquis convexisque tractibus diversantur, atque in ambitiosam oblectationem eorum qui voluptatem amant, convertit, cum reclamet satietas ventris laborantis, nec inservire amplius sufficiat inexplebilitati nunquam saturate cupiditatis, cujus neque sistit effrenam impetum visorum intestinorum repletio, cum utendi terminum non quod sufficit existimet, sed nihil usq̄ eorum quæ apparata fuerant, relinquatur; sic ergo, disruptis vasis, neque hisce interdum pondus satiationis sustinentibus, vacua et abundans est ipsa gula præ ingluvie moleste ferens, quod aliqua reliqua sint, deque ventris arctiore conqueritur mensura, quod recipere tot nequeat, quod ipsa insano appetens desiderio admittit, ad quæ ardentem concupiscens inhiat appetitibus, qui nullatenus contineri possunt, aliorum vero desiderium dependeat et ab unica buccella, cum in deliciis hi habeant vel ex parte necessitatem consolari; nam satietas aliâ ex aliis excogitationes voluptatum novas comminisci facit, easque plurimas, neque paululum in his quæ usitata sunt, procedit, nisi continuæ sint successiones earum rerum quæ delectant, et vicissim sibi mutuae, peregrinarum escarum subsidio languorem cupiditatis sublevantes, et gustum lenientes alia et alia ciborum qualitate. Ita egestas et necessarium persuadet existimandum charum, ut adimpleas vacuum ventrem, non ut cupiditatem oblectes, præcipiens. Quomodo igitur si quis hominum, qui nunc ita sunt affecti absque misericordia, et pertranseunt jacentes in triviis infirmos, et in angustis circumvagantes, atque 148 in foribus molestiam inverecunde ingerere coactos, necnon eos, quos pudet publicare propriam sortem demutatam, quod mendicare sint insueti, et fame contabescere præeligunt apud se, quam notis sibi apparere indecoro sustineant; hos in metallis atque carceribus consumptos præ vinculorum ærumnis, et necessitate lapicidinæ; istos qui in monumentis præruptisque montium cacuminibus sacro morbo absumuntur, e quibus alii quidem propter offensionem morbi suspecti adire urbes atque vicos minime audent, veriti ne ministracione illos nemo dignetur, quin lapidibus obruantur propter infirmitatis vitandæ diligentem animadversionem; alii vero orbatī pedibus ad deambulandum, et ad rependum manibus, omnes domi otiose desident, quemadmodum a:lo-

rum supites absque ramis, destituti membris ad quemcunque motum idoneis: non dicat justum esse Domini judicium, videns eos quidem ex tanta calamitate translatos ad requiem, seipsum autem e tanto luxu transeuntem ad supplicium? Quo pacto vero et in animum inducet suum supplices ad Judicem voces emittere, ille ipse, qui ad supplicationes indigentium absque ulla compassione permansit, et omni tempore immitis, et propriam conscientiam habens, quæ priusquam iudex id ipsum præset, eum de præterita inhumanitate condemnat? Hic vero violentus, et tyrannicus, diripiens, absorbens, spolians, abigens, exterminans, calumnians, agens, ferens, et in servitutem abducens, omnium denique omnino vitam perturbans, nullam prætermittens malignitatis speciem, et quantum potestas viresque concedunt ut faciat, penitus in imum fundum Tartari sponte sua præceps descendit, redargutionem de 149 tantis sceleribus subcundam deteriore judicans, quam dolore ex tormentis. Iste namque finis revera convenit illis qui potentia non ad beneficentiam, sed ad maleficium utuntur erga proximum, et ea quæ congesterunt, derelinquunt quidem aliis ad vitæ ambitiosæ abusum, sibi vero ipsis æternam percipiunt pro fructu pœnam.

CAPUT VIII.

O dementia! o vesania! Ecquid præbet præter splendidam fruitionem, ne dicam necessarium usum propter eos qui ad debilitatem corporis sublevandam indulgere gratiose aliquid volunt et cupiditati; quid plus (inquam) præbet avaritia, ut universam terram peragremus omnigenæ acquisitionis desiderio, Britannos, Hesperios, Mauros; ad orientem vero Thebas, et Indorum regionem adeuntes, undique ad nostrum usum luxui accommoda conducentes, pecuniarum vero thesauros immensos ad coemendarum rerum comparationem coacervantes: mensam enim oportet varie instruere, tum ex his quæ in propriis fundis nascuntur, tum ex illis quæ veneunt in foro, eamque magnificam et refertam, ut expleatur venter velut iumanis quidam hiatus simillimus heminæ; etenim multis est revera inexplebilis, et vastus, etsi non amplitudine venæ, sed insatiabilitate appetitus, et semper vacuæ cupiditatis, quæ nunquam impletur, quodcunque vero indicat visus, capere affectans. Ideo calumniæ, et tyrannides, ideo grassationes, et rapinæ, ideò sic illum, et hunc statim alius cogit illata vi: gradum promovente ad hos semper magis dominantem tyrannide, et eos qui 150 nunc injuriam faciunt debilioribus, paulo post præparante ad injuriam a potentioribus excipiendam; et excoGITante rapinæ prætextus specie non inhonestos. Est quippe ingeniosa in adinveniendis avaritiæ coloribus ipsa, et jura reddens, consilia supponit, ut videntur, persuasibilia rapinæ apta. Sic Jezabel audientem, quod vineam Nabuthæ vicini vir ejus Achab percuperat, graviter simul, atque callide hunc rapinæ scopum disponens apparavit, ut et concupitum caperetur, nec esset, qui de rapina conquereretur: calumniata etenim eum, qui possidebat vineam, blasphemiam in Deum et regem protulisse, occidit, et sic vineam vacantem domino accepit, cum nullus esset, qui patefaceret

A ζων, καταπίνων, περιδύων, ελαύνων, υπερορίζων, συκοφαντών, άγων, φέρων, δουλαγωγών, πάντων πάντοθεν τήν ζωήν διαταράττων, ούδέν παραλιμπάνων πονηρίας είδος, δ τώσ διδωσι πράττειν έξουσία και δύναμις, πάντως εις έσχατόν που καταδύεται αυτομολήσας πυθμένα Ταρτάρου, χειρωνα τόν έπί τοσοούτοις άμαρτήμασιν έλεγχων κρινων τής κατά τήν βίσανον οδύνης. Αυτή γάρ άληθώς πρέπουσα λήξις τοίς τή δυναστεία μη πρός ευεργεσίαν, άλλ' έπί κακώ χρησαμένοις τώ πέλας, και τά μέν πλεονεκτηθέντα καταλείπουσιν άλλοις πρός χρήσιν φιλοτίμου ζωής, τήν δε έπ' αυτοίς τιμωρίαν καρπουμένους αιώνιον.

omnium denique omnino vitam perturbans, nullam prætermittens malignitatis speciem, et quantum potestas viresque concedunt ut faciat, penitus in imum fundum Tartari sponte sua præceps descendit, redargutionem de 149 tantis sceleribus subcundam deteriore judicans, quam dolore ex tormentis. Iste namque finis revera convenit illis qui potentia non ad beneficentiam, sed ad maleficium utuntur erga proximum, et ea quæ congesterunt, derelinquunt quidem aliis ad vitæ ambitiosæ abusum, sibi vero ipsis æternam percipiunt pro fructu pœnam.

B

ΚΕΦΑΛ. Η'.

Ω τής παρανοίας! ω τής παραπληξίας! Τι πλέον παρέχει τής φαιδράς άπολαύσεως, ίνα μη λέγω τής αναγκαίας χρείας διά τούς βουλομένους χαρίζεσθαι τι και επιθυμία πρός παραμυθίαν τής άσθενείας του σώματος, ή πλεονεξία, οτι πάσαν μέν παγκτησίας ήμέρω τήν γήν μετερχόμεθα, Βρεττανούς, και Έσπερίους, και Μαύρους, πρός έω δε Θήβας, και τήν Ίνδών καταλαμβάνοντες χώραν, τά πάντοθεν πρός τρυφήν επιτήδεια εις έαυτών χρήσιν ποιούντες άγώγιμα, χρημάτων δε θησαυρούς άνεικástους σωρεύοντες εις τήν των συνωνητών παρασκευήν· δεί γάρ τά μέν εκ γεωργίων οικειών, τά δε έξ άγοράς ποικίλλειν τήν τράπεζαν, και ποιείν πολυτελή, και πλήθουσιν ώς μέλλοντος άχανούς τινος χόσματος τής κοτύλη παραπλησίας πληροΰσθαι γαστρος· και γάρ έστι τοίς πολλοίς άχανής δυνως και άπλήρωτος, καν μη τώ εύρουχώρω του άγγείου, άλλά τώ άπλήρωτω τής όρέξεως τής άεικενης επιθυμίας, ούδέποτε πιμπλαμένης, πάν δε, δ δείκνυσιν δρασις, γλιχομένης λαβείν. Διά τουτο συκοφαντία και τυραννίδες· διέ τουτο λωποδυσίαί, και άρπαγαί· διέ τουτο ούτως εκείνον και τουτον εύθύς άλλος, βιάζεται, βαθμώ προσκοπούσης έπί τούς άελ μάλλον δυναστεύοντας τής τυραννίδος, και τούς νυν άδικούντας τόν άσθενέστερον, μετ' όλιγον άδικείσθαι παρασκευαζούσης υπό των δυνατωτέρων, και προφάσεις έπινοούσης τή άρπαγή τώ δοκειν ούκ άσχημονας. Έστι γάρ εν ταίς πλεονεκτικαίς επινοίαις αυτη γνωμοδότης εύμήχανος, βουλής υποπιθεμένη πιθανάς πρός τó δοκούν του άρπάγματος εύλογον. Ούτω τήν Ίεζάβελ άκούσασαν, οτι του άμπελώνος Ναβουθαί του γείτονος ό ταύτης ανήρ Άχαάδ επεδύμησε, δεινώς άμ και πανούργως τόν τής άρπαγής σκοπόν διαθειναι παρεσκευάσεν, ίνα και τó επιθυμηθέν ληφθῃ, και μη ή ό τήν άρπαγήν οδυρόμενος· βλασφημίαν γάρ Θεου και βασιλέως συκοφαντήσασα, τόν κεκτημένον άπέκτεινε, και ούτως άδέσποτον τόν άμπελώνα παρέλαβεν, ού-

θενός οντος τοῦ τὴν ἀδικίαν διασαφούντος ἀγνοοῦσι, τοῦ ταύτην βοᾶν δυναμένου ἐκ ποδῶν οἰχομένου. Νῦν δὲ τολμᾶται καὶ χαλεπώτερα τοῖς ἀνθρώποις, τῷ χρόνῳ γεγυμνασμένης πρὸς τὴν ἐμπειρίαν τῆς ἀδικίας, καὶ τῷ ἔθει· προσκοφάσης ἐπὶ τὸ τεχνικώτερον. Υἱοὶ γὰρ ἀποστεροῦνται ζῶντες ὑπάρξεις πατρικῆς, καὶ ἀδελφῶν ἄλλοτριοῦνται κληρονομίας ἀδελφοί, καὶ γυναῖκες οὐσίας ἐκβάλλονται τελευτησάντων ἀνδρῶν βοῶσαι τὴν παρανομίαν, καὶ οὐκ ἀκούμεναι. Τοῖς γὰρ ἐκάστοις τούτων βιαζομένοις συνηγορία τῆς βλάβης εἶναι δοκεῖ βασιλικῆ δωρεᾶ, ἥτις τὰ μὲν ἀδέσποτα εὐλόγως ἴσως τοῖς αἰτούσι παρέχειν ἐδύνατο, ἄλλοι; δὲ τὰ ἄλλων χαρίζεσθαι δικαίως ἐστὶν οὐχ οἷα τε, ξένοις προπίνουσα τὰ τῶν νομίμως προσερχομένων τῷ κλήρῳ, καὶ ὀφειλόντων ἀκολούθως διαδέξασθαι τὰ τῶν οἰχομένων συγγενικῶν δικαίω.

ΚΕΦΑΛ. Θ'.

Ἀλλὰ πάντα πρὸς τὸ πιθανὸν σοφίζεται δεινῶς πλεονέξια, καὶ βασιλεῖς ἀπατᾶ εὐπαραγώγους αἰτήσας, καὶ ἐξουσίαν καθ' ὧν βούλεται λαμβάνει εὐπρόσωπον, καὶ κάτω τὰ ἄνω, καὶ ἔμπανιν ἄνω τὰ κάτω ποιεῖ, πολλοῖς πάντοτε συμφορῶν ἀνυποίστων καθισταμένη αἰτία. Διὰ τοῦτο πολλοὶ τῶν ἡδικομένων δοκιμασίᾳ ἐστᾶσιν ἀναιδῶς ἐρανεζόμενοι, καὶ λαμπρὰς οὐσίας ἀφηρημένοι τῆς ἐξ ἄλλων ἐπιδείξει εὐπορίας κατέστησαν τὰς συμφορὰς διηγούμενοι, τραγηδοῦντες τὰ πάθη, κρουνοῖς δακρῶν τὴν ἀνάγκην πιστούμενοι, καὶ μόλις ἄρτου τινας πείθονται ὀρέξαι τιμὴν αὐτοῖς ἀπορουμένοις, ἔθιμον λέγοντας εἶναι τοῖς μεταίτοισι πλάττεσθαι τοιαῦτα, καὶ κομπάζειν πρὸς ἀπάτην πολλὰ, εὐγένειαν προσποιουμένοις οὐκ οὔσαν, καὶ χρημάτων ὀδυρομένοις οὐ γενομένην ἀπώλειαν, ναυάγια λογοποιοῦσι, καὶ ληστῶν ψευδομένοις ἐφόδους, οἰκετῶν δρασμὴν προφασίζομενοις πεσυληκῶτων αὐτῶν, καὶ ἀφάντων οὕτως ἀσχημονεῖν, ὡς τὸ ἐλεεινὸν ἐκεῖνο, καὶ δακρῶν ἄξιον δεικνυσι σῆμα, ἀδροτέρων λημμάτων σφίσιμα προβαλλομένοις τὰς τοιαύτας φωνάς. Ἐκθέβληται γῆς, οἰκοπέδων, κτημάτων, ἀπεστέρηται χρημάτων, διαίτης εὐσχήμοις, οἰκετικῆς θεραπείας, καὶ οὐδαμῶθεν ἄξιούμενοι παραμυθίας, ἔτι καὶ προσκομφοῦνται οἱ ἄλλοι, τραγηδεῖν εἰκὴ ψευδεῖς νομιζόμενοι τύχας. Ὑποπτον γὰρ οὕτως εἰς ψεῦδος αἰετὸν ἐκ τοῦ φαινομένου ἀξιοπίστον παλαιὰς ἀπαγγέλλον εὐπραγίας, καὶ ἀληθεύειν δοκῆ οὐδὲν τεκμήριον ἔχον πιστώσασθαι τὰ λεγόμενα, οὐ συνθρόντων οὐδαμῶς οὐδαμῶθεν τῶν πραγμάτων τοῖς ῥήμασιν. Ὅθεν σωπῆ φέρειν ἀναγκάζονται τὰ τῆς πτωχείας δεῖνά, τὸ ἀπαμφιάσκειν τὰ καθ' ἑαυτοῦ τοῖς ἀπίστεῖν ἐθέλουσι κρίνοντες ἀκαιρον, χλεῦθς μᾶλλον, ἢ συμπαθείας τοῦς λόγους ποιοῦμενοις ὑπόθεσιν. Καὶ οἱ μὲν αὐτῶν ἀλγόνται ἄλλας ἐξ ἄλλων πατριῶδας ἀμειβόντες, τὰς τῶς ἀγνοουμένας στοχαζόμενοι πρὸς οἰκονομίαν τῆς ζωῆς ἴσως ἐπιτηδείας· οἱ δὲ μένουσιν ἐφ' ὧν ὑπὸ τῆς συμφορᾶς κατελείφθησαν τόπων ὀκνοῦντες τὰς μεταστάσεις, τὸ μὲν ἀσθελεῖα δυνάμειος, τὸ δὲ καὶ τῷ

A calumniam ignavis, eo, qui reclamare poterat, sublato e medio¹¹. Verum nunc fieri solent, et graviora hominibus, exserta jam satis beneficio temporis iniquitate propter experientiam, et consuetudine adeo protracta, ut multo magis artificiosa existat. Filii namque viventes paternis privantur facultatibus, et fratres fratrum hæreditates alienant, et uxores bonis ejiciuntur mortuorum maritorum, proclamantes de injuria, nec exaudite. Horum enim singulis violenter oppressis defensio damni videtur esse donum regium; rex enim forsitan bona domino vacantia petentibus rationabiliter concedere potuisset; aliis vero aliorum bona juste largiri nequit præbens exteris, quæ aliis legitime proveniunt ex hæreditate, spectantque ad eos qui debent successive illa suscipere jure cognationis, quæque ad decedentes pertinebant.

151 CAPUT IX.

Sed avaritia graviter omnia, et persuasibiliter comminiscitur, ac veluti sapienter, et reges decipit petitionibus facile circumvenientibus, et specie decoram sumit licentiam ad versus quoslibet, quæ deorsum sunt, sursum, et rursus quæ sursum sunt, deorsum efficiens, multis undique calamitatum intolerabilium causa existens. Atque ideo periculis passorum injuriam experimento sistuntur impudenter corrogantes, et splendidis opibus spoliati, et ex aliorum beneficentia indigentes miserias enarranto constiterunt, tragico more affectum excitantes, et lacrymarum rivis fidem necessitati conciliantes, et ægre aliquibus suadentes, ut pretium panis sibi met ipsis inopibus porrigant; cum dicant esse solemne mendicantibus res hujusmodi confluere, nullaque ad deceptionem factare, qui nobilitatem, qua carent, simulant, et jacturam pecuniarum, quam nunquam fecerunt deplorant, naufragia verbose fabulantur, et latronum ementiuntur incursus, prætexunt servorum fugam, qui expilarunt ipsos, et reliquerunt sic indecenter compositos, ut amictus ille miserabilis et lacrymas merens ostentat: hujuscemodi vociferationes emittentibus callido consilio ad captandas stipes crassiores. Ejecti fuerunt e terra, vernis, possessionibus, et pecuniis orbati, honesto victu, famulorum ministerio: et nullo usquam solatio quisquam eos dignatur; quin etiam comice irriduntur, dum infelices fortunas falsas tragico sermone frustra delere censentur. Suspectum quippe **152** falsi vere semper est, quod ex apparenti credibile veteres felicitates renuntiat, et si vera dici videantur, cum fidem asciscen li nullam eorum quæ dicuntur, certum signum habeat, non convenientibus usquam ullibi factis cum verbis. Unde taciti compelluntur tolerare paupertatis arumnas, intempestivum rati detegere rerum suarum statum credere nolentibus, cum potius ludibrii, quam compassionis sermones ipsorum ocrasionem suppedient, et quidam equidem ex his vagantur

¹¹ III Reg. xxi, 1 seqq.

alias ex aliis demutantes patrias, quas hactenus ignotas ad vitæ ministrationem forsitan idoneus intento animo conspicali sunt, quidam vero perurinant illis in locis, in quibus eos comprehendit calamitas, migrare dum piget, qua præ virium imbecillitate, qua propter incertum futuri, præsens, quod experti sunt, ambiguo, qualescunque il foret sive pejus, sive melius, præferentes merito, et consolantes semetipsos, quod licet cæteris bonis fortunæ per tyrannidem fuerint ejecti, liberis atamen elementis fruendi facultatem simul habent minime prohibitam, et cum his, qui magnos spiritus ducunt propter potentiam, æqualem in ipsis usum habent. Istam inviolabilem possessionem a suo Creatore adepti, ut ne omnino dejecti animi mœrore concidant, perinde ac si nulla ex parte in universas res creatas haberent aliquam potestatem. Quocirca spirant, ubicunque voluerint, aerem istum haudquaquam vetitum, hauriunt e fontibus, fluminibus et stagnis pro libito usi potu largissime, et magna cum libertate sese circumluunt, idque si non in urbibus atque vicis (forsitan etenim inibi distributa aqua ad irrigationem istis tanquam nihil possidentibus non attribuitur), in **153** desertis saltem, et incultis locis cum securitate, quantumque visum fuerit, pariter his perfruuntur, nemine impediente solis fulgorem et oculis et toto corpore excipiunt, cum nemo, ut maxime velit, radium inde vibratum cohibere queat, neque diviti opibus eminenti amplius aliquid dividere, quam pauperi; propter humilitatem, valeat. Ubi enim subjacet materia, cujus natura distributionem patitur, majorem partem arripiunt divites avari, non permittentes penes alios esse, quæ habere ipsi student; individuarum autem rerum communis omnibus simul usus conceditur, et alius alio nihil plus habet ad participandum, cum natura cunctis æqualem distribuatur portionem, et his qui plurâ sibi vindicare volunt, non præbeat occasiones discordiæ.

CAPUT X.

Quis enim aeris segmentum sicut terræ vel pecuniarum præcellenti sua potestate secans obtineat pro seipso separatum ab universim diffuso in omnes particulatim creaturas? Equis vero instar pecuniarum, aut rerum pretiosarum solis julbar aut calorem intus uti thesaurum servet solus, eo sibi peculiariter quæsitio perfruens, . . . quando nox sub terram, aut nubes coacta currentem occultat potestem? Aqua licet in situlis exantlata videatur in nullas partes dividi, unoquoque haurientium in accipiendo sibi propriam factam vindicante; uberima tamen scaturiginis abundantia usum ejus inter plures non sinit esse litigiosum; sed æque atque res individuae possidendi desiderium sedat, superfluum penitus arbitrante illo, qui ratione pollet, atque vanum, sibi propria asserere velle ea quæ communia omnibus natura donavit, æqualem utendi **154** potestatem præbens, et dominium pariter cunctis adimens; idque veluti reconditum in penetrali asservere, cujus omnibus utendi copia perpetuo proposita est, et ad manum, potestate

ἀδῆλων τοῦ μέλλοντος, τὸ παρὸν καὶ ἐν πείρᾳ γενόμενον τοῦ ἀμφιβόλου, ὅσον ἔσται χεῖρον, ἢ ἄμεινον προτιμῶντες εὐλόγως, καὶ παραμιθούμενοι, τούτω γοῦν ἑαυτοὺς, ὅτι κἀν τῶν ἄλλων κτημάτων τυραννηθέντες ἀπάντων ἐκδέβληνται, ἐλευθέρων στοιχείων ὁμῶς ἔχουσι τὴν μετουσίαν ἀκώλυτον, καὶ τοῖς μέγιστον πνέουσι ἐπὶ δυναστεία τὴν χρῆσιν ἐν τούτοις ἰσότημον. Ἄσυλον κτήσιν ταύτην λαχόντες παρὰ τοῦ Κτιστῆτος, ἵνα μὴ πάντῃ καταπέσωσι ἀθυμίᾳ, ὡς μηδενὸς μέρους ἔχοντες ἐξουσίαν ὅλης τῆς κτήσεως. Ἄναπνέουσι τοιγαροῦν ὅπου πῦρ ἂν ἐθέλωσι τὸν ἀέρα τοῦτον ἀκώλυτον, ἀντλοῦσιν πηγὰς, καὶ ποταμοὺς, καὶ λίμνας, ὡς βούλονται πόματι κεχρημένοι ἀφθόνην, καὶ περιχλωσόμενοι μετ' ἐξουσίας πολλῆς, κἀν μὴ ἐν πόλεσι, καὶ κώμαις· ἴσως γὰρ ἐν ταύταις πρὸς ἀρδείαν μεμερισμένον τὸ ὕδωρ οὐκ ἐφέται τούτοις ὡς ἀκτήμοσιν ἐν ἐρήμοις οὖν, καὶ ἀγεωργήτοις, ὁμῶς ἐπ' ἀδείας πρὸς τὸ δοκοῦν ἀπολαύοντες, οὐδενὸς ἐμποδιζόντος· αὐγάς ἡλίου καὶ ὀφθαλμοῖς, καὶ παντὶ τῷ σώματι δέχονται, ἀναττέλλειν τὴν ἐκείθεν φερομένην ἀκτίνα οὐδενὸς, κἀν ἐθέλῃ, ἰσχύοντος, οὐδὲ τῇ ὑπεροχῇ τοῦ πλουσίου πλέον νέμει παρὰ τὸν πένητα ὄντος ἰκανῶς διὰ τὴν ταπεινότητα. Ἐνθα μὲν γὰρ ὑπόκειται ὅτι μεριστῆν ἔχουσα φύσιν, πλεονεκτοῦσιν οἱ πλούσιοι, παρ' ἄλλοις· οὐ συγχωροῦντες εἶναι ἃ σπουδάζουσι ἔχειν αὐτοί· τῶν δὲ ἀδαιρέτων ἢ χρῆσις κοινὴ πᾶσιν ὁμοίως ἐφέται, καὶ ἄλλος ἄλλου πρὸς μετουσίαν ἔχει πλέον οὐδὲν, τῆς φύσεως ἰσότης ἅπασιν τὴν διανέμησιν, ἐργασαμένης, καὶ τοῖς πλεονεκτεῖν βουλομένοις οὐ παρεχούσης ἐρίδος ἀφορμὰς.

ΚΕΦΑΛΑ Ι.

Τίς γὰρ ἄερος ἀποτομὴν καθάπερ γῆς, ἢ χρημάτων ποιησάμενος δυνάμει περιουσία, ἔσχε παρ' ἑαυτῷ κεχωρισμένον τοῦ συνεχῶς κεχυμένου κατὰ πᾶν μέρος τῆς κτίσεως; Τίς δὲ χρημάτων ἢ κτημάτων δικὴν ἡλιακὴν φέγγος, ἢ θάλπος, ἐνδον ἐθησαυρίσατο ἰδιόκτητον μόνος ἀπολαύων..... ὅταν νύξ ὑπόγειον, ἢ νερῶσις τρέχοντα καλύπτῃ τὸν πόλον; Ὑδὼρ κἀν ἐν κάλπεσιν ἀντλούμενον πολυσχεδῶς καταμερίζεσθαι δοκῆ, ἴδιον ἐκάστου τῶν ἀρουμένων ἐν τῷ ληφθῆναι γινόμενον, ἀλλὰ τῇ ἀφθονίᾳ τοῦ βεύματος ποιεῖ τὴν χρῆσιν τοῖς πολλοῖς ἀφιλόνεικον, ἴσα τοῖς ἀμεριστοῖς παῦσον τὸν τῆς κτήσεως ἕμερον περιττὸν πάντως τοῦ λόγισμὸν ἔχοντος ἡγουμένου καὶ μάταιον οἰκειοῦσθαι σπουδάζειν ἅπερ κοινὰ πᾶσιν ἢ φύσις δεδώρηται, ἰσονομίαν χρήσεως παρασχούσα, καὶ δεσποτείας ὁμοίως ἀποστερήσεια ἅπαντας, καὶ ταμειεύεσθαι τοῦτο, οὐ πᾶσιν ἢ χρῆσις διὰ παντὸς προκειμένη πλουσία, καὶ πρόχειρος, τῷ ἑτοίμῳ τῆς εἰς ἀπόλαυσιν ἐξουσίας, ἀργῆν, εἰς κτήσιν τὴν ἐπιθυμίαν ποιεῖ. Ἐπειδὴ πως τὸ μὲν σπάνιον, δυσπρόριστον ἐρεθίζει τὴν ὄρεξιν, μὴ προληφθῆ παρ' ἐτέ-

ρου ἀγῶνα ποιοῦν, οὐ κινεῖ δὲ ταύτην πρὸς ἑφσεῖν A
τὸ ἐν τῷ πληθύνειν καὶ καταφρονούμενον.
paratu est, proritatis desiderium, certamen concilians, ne præoccupetur ab alio; non commovet ta-
men illud quod ipsa semper ex abundantia despectum est.

ΤΜΗΜΑ Γ.

Περὶ τῆς τῶν μακαρίων διαγωγῆς καὶ τῆς κακο-
ροίας τοῦ διαβόλου.

ΚΕΦΑΛ. Α΄.

Οὕτως οὖν, ὦ φιλότης, διακσιμένων τῶν πραγ-
μάτων, ὡς εἴρηται, καὶ τοσαύτης παρανομίας κατε-
σχούσης τὸν βίον, ὡς ἰχθύων ἀπαντας μιμεῖσθαι
ζῶην καταπίνοντας τοὺς ἤττονας, καὶ καταπινομέ-
νους ὑπὸ τῶν δυνατωτέρων, εὐρεῖν χρῆ ἢ κατὰ τὸν
μέγαν Μωϋσεῖα τινά, ποτὲ μὲν τύπτοντα τὸν διαπλη-
κτιζόμενον πρὸς τὸν Ἰσραηλίτην Αἰγύπτιον, ποτὲ δὲ
παραινοῦντα μαχομένους τοῖς ὁμοφύλοις τὸ εὖσπον-
δον, καὶ λέγοντα · Ἄδελφοί ἐστε, ἵνα εἰ ἀδικεῖτε ἀλ-
λῆλους; ἢ κατὰ τὸν Ἀθακούμ, ἀρῆγειν μὲν τοῖς κα-
ταπινομένοις, ἐπιτιμᾶν πάντως οὐκ ἔχοντα δύνα-
μιν, θεῶν δὲ κατὰ τῆς τότε πολιτευομένης ἐντυ-
χάνοντα παρανομίας, καὶ τὸν ζῆλον δεικνύντα τῇ
πρὸς αὐτὸν παρρησίᾳ · φησὶ γάρ · Ἔως πότε, Κύριε,
κεκράζομαι, καὶ οὐκ εἰσακούση; βοήσομαι πρὸς σὲ
ἀδικούμενος, καὶ οὐ με σώσεις; οὐκ αὐτὸς εἰς πρόσω-
πον προφήτης γὰρ ἦν, καὶ πάσης βλάβης ὑπῆρ-
χεν ἀνώτερος, ἀλλὰ τὴν τῶν ἄλλων διὰ τὸ μισοπό-
νηρον ἐκδικηθῆναι ἀδικίαν εὐλόγητος. Ἐξῆς γοῦν
ἐπιφέρει λέγων · Ἐἴνα τί μοι ἔδειξας κόπους καὶ
πόνους ἐπιβλέπειν ἐπὶ καλαιπωρίαν καὶ ἀσέθειαν;
ὅτι ἀσέθης καταδυναστεύει τὸν δίκαιον, καὶ ποιή-
σεις τοὺς ἀνθρώπους ὡς τοὺς ἰχθύας τῆς θαλάσσης,
καὶ ὡς τὰ ἔρπετά τὰ οὐκ ἔχοντα ἠγοούμενον. Ἐπό-
σον ἦν ἀγαθόν, καὶ πόσην τοῖς ἀδικουμένοις ἐποίη-
σεν ἀγάθησιν ἐπικουφισομένοις τὰ λυπηρὰ τῇ τοῦ συν-
αλοῦντος συμπαθείᾳ; Ἀδικία δὲ ὡς τὸ τυραννεῖν,
καὶ ζημιῶν, καὶ προπηλακίζειν, οὕτω καὶ τὸ τῶν
καθηκόντων ἀποστρεφῆναι τοὺς χρῆζοντα; τούτων ἐστί.
Τοσοῦτους γὰρ ἕκαστος ἀδικεῖ, ὅσους οὐκ ὠφελεῖ
εὐεργετῆν δυνάμενος. Καὶ τοῦτο δεικνύς ὁ Κύριος
ἀληθές, οὐ τοὺς ἀδικήσαντας, οὐ τοὺς πλεονεκτή-
σαντας, ἀλλὰ τοὺς μὴ θρέψαντας, πεινῶντα τὸν πῆ-
νητα, τοὺς μὴ συναγαγόντας οἴκοι τὸν ξένον, τοὺς
μὴ ἐπισκεψαμένους τὸν κατακείμενον, τοὺς μὴ παρὰ
τὸν καθειργμένον κοιτήσαντας, καὶ δεσμώτην ὄντα
ὅτεν δῆποτε τρόπῳ μὴ παραμυθησαμένους ἔργῳ καὶ
λόγῳ, πυρὶ αἰωνίῳ παρέπεμψεν, αὐτὸ κρίνας με-
γίστην ἀδικίαν, καὶ παγχάλεπον, τὸ μὴ χρήσασθαι
τῇ δυνάμει πρὸς εὐποιαν τῶν δεομένων. Εἰ γὰρ καὶ
μὴ νόμος θεῖος διαβρῆθη τὴν ἐλεημοσύνην προσ-
έτατε, γενέσθαι τὴν φύσιν διδάσκαλον ἐκ τοῦ ὁμοιο-
παθοῦς νομοθετοῦσαν ἀφ' ὁδοῦ διατάξει τὸ συμπαθές.
Ὅταν δὲ καὶ νόμος ἐν Ἰσραὴλ Βίβλιος κεχαραγμένος
ὑπομινῆσκει τὴν φυσικὴν δύναμιν, ὑπονότων καὶ
διεγείρων τὴν ἐπιτηδεύτητα πρὸς εὐεργεσίαν τοῦ
χρῆζοντος, πῶς οὐκ ἀξιος καὶ χαλεπωτέρας τοῦ πυ-
ρὸς καταδίκης, οὐδ' ἐτέρῳ τοῖν δυοῖν δυσωπηθεὶς δι-
αναστῆναι πρὸς τὸ φιλόανθρωπον, καὶ ἐξωθεν ἐλεγ-

SECTIO X.

De beatorum conversatione et diaboli mali-
gnitate.

CAPUT I.

Cum igitur (o amice) eo modo se res habeant,
quo dictum fuit, et tanta iniquitas in saeculo domi-
netur, ut piscium cuncti vitam imitantes deglutiant
minores, et a potentioribus devorentur: invenien-
dus est aliquis, qui aut magni Moysis exemplo, modo
percutiat Aegyptium, qui percusserat Israelitam¹³;
modo vero populares contribules inter se pugnantis
cohortetur ad concordiam, et dicat: Fratres estis,
utquid invicem vobis injurias infertis? aut secun-
dum Habacum, opem quidem laborantibus afflictis-
que ferat, sed cum redarguendi puniendique facul-
tatem non habeat, Deum conyeniat precibus adversus
iniquitatem tunc grassantem, et zelum orationis
ad eum libertate ostendat. Ait enim: « Usquequo,
Domine, clamabo, et non exaudies; vociferabor ad
te injuriam patiens, et non salvabis me¹⁴? » non
ipse in semetipso **155** passus injuriam (propheta
enim erat, et omni noxa superior exstitit), sed inali-
tiam exosus aliorum injuriam vindicari rogabat.
Quocirca infert subinde dicens: « Quare ostendisti
mihī labores et dolores, videre miseriam et im-
pietatem? quia impius praevalet adversus justum¹⁵:
et facies homines quasi pisces maris et quasi
repūlia non habentia ducem¹⁶. » Quantum erat
bonum, et quantum solamen afferebat oppressis,
cum in doloribus sublevarantur condolentis com-
passione? Cæterum sicut iniquitas est alios tyran-
nide opprimere, et damnis contumeliisque uti luti
aspersione offendere; ita et rebus necessariis privare
indigentes illis. Etenim tot unusquisque homines
injuria afficit, quot, cum possit, beneficiis non
juvat. Atque hoc ipsum Dominus verum esse
ostendens, non eos qui affecerunt injuria, non eos
qui fraude circumvenerunt, sed eos qui non ciba-
runt esurientem pauperem, qui non domi exceperunt
peregrinum, qui non visitarunt decumbentem,
qui ad inclusum carcere non accesserunt, et vin-
culis compeditum neque re, neque verbo ullo modo
sunt consolati, addixit igni æterno: maximam
hanc injuriam judicans et rem omnino duram, non
uti facultate ad benefaciendum his qui egent.
Nam etiamsi lex divina nihil disertis verbis de
misericordia exercenda præcepisset; ipsa tamen
natura magistra hanc legem tacita voce constituisse
videtur, dum mutuum homini affectum indidit e
compassione. Quandoquidem vero et lex sacris
Libris expressa commonefacit insitam natura facul-
tatem officii sui, exstimulans et excitans animi pro-
pensionem ad beneficentiam erga egentem: nonne

¹³ Exod. 11, 12. ¹⁴ Habac. 1, 2. ¹⁵ ibid. 5, 4.

¹⁶ ibid. 14.

igne gravius meretur supplicium **156** qui harum neutra ad humanitatis sensum inflexus commovetur; et licet ejus socordiam externā redarguant testimonia, internaque conscientia exprobrat, ipse tamen aut parcimonia, aut immisericordia supinus semper, et ad benefaciendum ignavus permanet? Verumenimvero si hospites domum deducit exemplo Abraham ¹⁷, et, ad instar Lot ¹⁸, ex platea viatores ad se trahit, et orphanos prandio excipit, et viduis indigentibus necessaria suppeditat, et omni egeno id efficitur habitu, quod suppleat illud quod deficit, uniuscujusque necessitatibus, prout facultas tulerit, adaptatus, secundum magnum Job ¹⁹; si projectorum mortuorum cadavera (uti fecisse fertur justus ille Tobias ²⁰) sepulcro componit, et Dei cultoribus peregrinantibus tectum, lectumque, ac mensam cum Sunamitide præbet ²¹, et, juxta Abdiam, eos qui secesserunt, et in tuguriis, et in speluncis vitam degunt, victum subministrando fovet ²²; si exigente necessitate etiam liberis propriis præfert justum egentem, virtuti naturam postponendam ratus, quemadmodum Saraphthia vidua, quæ unicum pugillum farinae possidebat, et illum, in fame charissimis filiis tabescentibus esurie, obtulit Eliæ prophætæ ²³; si persistit verbi divini meditationi, exemplo cunuchi in curru legentis, et ostendens quantum operæ huic studio impenderet domi, cui etiam in itinere cum sollicitudine deditus erat ²⁴: si orationibus, et eleemosynis vacat cum Cornelio, cui dixit astans angelus: « Orationes tuæ et eleemosynæ ascenderunt in memoriam in conspectu Dei ²⁵; » eoque **157** annuntiante fauste opera sua Dei conspectum meruisse operans intellexit; si operam dat jejuniis Paulum æmulatus, quæ ille in parte gloriationis suæ reponens, inquit: « In jejuniis multoties, in fame ac siti ²⁶, » gemini hujus tyrannici violentissimi affectus, famis scilicet, sitisque tolerantia sese speciose adornans propter eos qui negligentius ad temperantiam sunt dispositi, assuetudine deliciarum ventri velut exactori mancipati, ut quamvis desiderium philosophiæ ipsos non eo pertrahat, cupiditate saltem laudum removeantur: nam de quo merito quis gloriari potest, id utique commendationis omnino non est expers: cur non judicabitur omnibus illis æqualis pondere, qui prærogativam uniuscujusque peculiarrem obtinet, et solus id est, quod erant simul isti omnes, propria vita complexus quasi per capita

præclaras singularum ætatum dotes, veterumque veritatem, non argumentorum probabili apparatu, sed perspicuo testimonio operum luculenter demonstrans? Res quippe, quæ inter narrandum sæpè numero, quia præter opinionem est, videtur incredibilis, si ipso confirmetur opere, evadit indubitata, neque utrum fieri possit necne, ambigendi occasionem amplius præbet.

CAPUT II.

Et quomodo feminam (*Peristeriam*) adeo effulgentem vitæ conversatione velles latere diabolum honestatis osorem, eamque non exercitam tentatio-

¹⁷ Gen. xviii, 6. ¹⁸ Gen. xix, 2. ¹⁹ Job xix, xviii, 3, 14. ²⁰ III Reg. xvii, 15. ²¹ Act. viii, 27.

A χόμενος, καὶ ἐνδοθεν ὀνειδιζόμενος τοῦ καλοῦ τὴν ἀργίαν, καὶ μένων διόλου ἀναπεπτωκώς, καὶ ὀκνῶν ἢ φειδωλῆ, ἢ ἀσπλαγγνῆ τὴν εὐποιαν; Εἰ δὲ ξένους μὲν οἴκοι συνάγει κατὰ τὸν Ἀβραάμ; καὶ ἐκ τῆς πλατείας κατὰ τὸν Λὼτ τοὺς ὀδίτας ἔλακε πρὸς ἑαυτὸν, καὶ ὄρφανούς ἐπίδειπνοιῆ, καὶ χήρας ἐπαρξὸν δέουμέναις τὰ λείποντα, καὶ παντὶ χρῆζοντι γίγνοιτο τῇ σχέσει τοῦτο, ὅπερ ἀναπληροῖ τὸ ὑστέρημα, ἀρμοζόμενος τῇ δυνάμει ταῖς χρεαῖς ἐκάστου κατὰ τὸν μέγαν Ἰωβ, καὶ συστέλλει σώματα ἐβριμμένων νεκρῶν, ὡς ἱστορεῖται ποιῶν Τωβίας ὁ δίκαιος, καὶ τοῖς ἐπιξενουμένοις ἀπονέμει σκηνὴν, καὶ κλίνην, καὶ τράπεζαν, κατὰ τὴν Σουναμίτιν, καὶ τοὺς ἀνακχωρημένους ἐν καλύβαις, καὶ σπηλαιοῖς διάγοντας βίον θεραπεύει τοῖς ἐπιτηδέοις, κατὰ τὸν Ἀβδίου, καὶ τέκνιον ἐν τοῖς ἰθαγγαλοῖς προκρίνει δίκαιον ἐνδεῆ, δευτέραν ἀρετῆς κρίνων τὴν φύσιν, κατὰ τὴν Σαραφθίαν χήραν, δράκα μόνην κεκτημένην ἀλεύρου, καὶ ταύτην ἐν λιμῷ μαραινομένων τῶν φιλάτων ἐνδεῖξ παραχωρήσασαν τῷ προφήτῃ Ἠλίῃ, καὶ προσεδρεύοι μελέτη τοῦ λόγου κατὰ τῶν ἐπὶ τοῦ ἄρματος ἀναγινώσκοντά εἰνούχον, καὶ τὴν οἴκοι σπουδὴν δεικνύοντα τῇ ἐν ταῖς ὁδοιπορίαις ἐπιμελεῖα τοῦ πράγματος, προσευχαῖς, καὶ ἐλεημοσύναις σχολάζου, κατὰ τὸν Κορνήλιον, ὃ φησιν ἄγγελος παραστάς: « Αἱ προσευχαῖ σου, καὶ αἱ ἐλεημοσύναι σου ἀνέβησαν εἰς μνημόστυνον ἐμπροσθεν τοῦ Θεοῦ, ἡ ἀξία τῆς θείας ὁφειλῆς εὐαγγελισάμενος τῷ ἐργάτῃ τὰ ἔργα: καὶ νηστεαῖς προσέχοι τὸν Παῦλον ζηλῶν, ὅς ἐν μέρει καυχῆματος τὸ πρῆγμα τιθέμενός; φησιν: « Ἐν νηστεαῖς πολλάκις, ἐν λιμῷ καὶ δίψῃ, » τῇ ἐπὶ τῷ διδύμῳ, τυραννικῷ πάθει πείνης καὶ δίψης σεμννόμενος καρτερεῖ, διὰ τοὺς ὀκνηρότερον διακειμένους περὶ τὴν ἐγκράτειαν, ἔθει τῆς ἡδυπαθείας δεδουλωμένους, τῇ φορολόγῳ γαστρὶ, ἵνα κἂν μὴ πόθος αὐτοὺς ἔλκυσε φιλοσοφίας πρὸς τοῦτο, ἐπιθυμίας γοῦν ἐπαίνων προτρέψεται: τὸ γὰρ καυχῆματος ἄξιον, καὶ ἐγκωμίων πάντως οὐκ ἄμοιρον: διατὶ κριθεῖη πάντων ἐκείνων ἀντίρροπος, ἐκάστου τὸ πλεονέκτημα οἰκιστάμενος, καὶ μόνος τοῦτο γενόμενος, ὅπερ ἦσαν ὁμοῦ πάντες αὐτοὶ, τὰ κατὰ καιροὺς ἀνακεφαλαιωσάμενος ἐν τῷ ἰδίῳ βίῳ καλὰ, καὶ δεξιὰς τὰ ἀρχαῖα πιστὰ οὐ κατασκευῆς πιθανότητι, ἀλλὰ μαρτυρίᾳ τῶν ἔργων σαφεῖ. Τὸ γὰρ ἐν τῇ ἐπαγγελίᾳ διὰ τὸ παράδοξον πολλάκις φαινόμενον ἀπίστον, ἔργῳ βεβαιωθὲν, ἀναμφίβολον γίνεται, οὐκέτι τῷ ἐνδοασμῷ τοῦ δυνατοῦ, καὶ ἀδυνάτου παρέχον καιρόν.

ΚΕΦΑΛ. Β'

Καὶ πῶς λάμπουσιν τῇ πολιτείᾳ λαμβάνειν ἡθελῆς τὸν μισόκαλον διάβολον, καὶ μένειν ἐβούλου ἀγύμναστον πειρασμῶν, τοσαύτας προκλήσεως αὐτῷ παρ-

15. ¹⁹ Tob. i, 20. ²⁰ IV Reg. iv, 10. ²¹ III Reg. ²² Act. x, 4. ²³ II Cor. xi, 27.

ἐχουσαν ἀφορμὰς; Εἰ γὰρ ἕκαστος τῶν ἐν τῷ, καὶ δεύ-
 τερον κατορθωκότων καλόν, πολλὴν ἔσχε καθ' αὐτοῦ
 πνεύσαντα τὸν ἐχθρὸν, πῶς ἔδει τὴν πολυάθλον, καὶ
 τοὺς ἀπάντων ἀγωνιζομένην ὁμοῦ καθῆσθαι ἀμέρι-
 μνον, ἐν σταδίῳ οὖσαν, καὶ οὐκ ἔχουσαν τὸν προσπα-
 λαίοντα, ἀλειφομένην, καὶ οὐ συμπλεκομένην, κοι-
 νιζομένην ἐν τῷ σκάμματι, καὶ οὐ κινουσαν καθ' ἑαυ-
 τῆς τὸν ἀντίπαλον, διερίζουσαν, καὶ οὐ παροξύνου-
 σαν αὐτὸν πρὸς μάχην, ἀρετὴν ἐργαζομένην, καὶ οὐ
 λυποῦσαν τὸν ἀρχέκακον, Θεῷ ἀρέσκουσαν, καὶ οὐκ
 ἐγειρούσαν τὸν ἔφιν πρὸς φθόνον βασκαίνειν εἰωθότα
 τοῖς εἰς τιμὴν προκόπτουσι ἐκείνην, ἥς ἀπέπεσεν
 ἀπροσεξήσας ἐκεῖνος; Διὰ τοῦτο πάντες οἱ ἄγιοι πε-
 πολέμηται παρ' αὐτοῦ, καὶ οὐδεὶς ἐστὶν ὁ προθέ-
 μενος, ἢ πράξας τι τῶν ἀρεσκόντων Θεῷ, ὃς μὴ
 ἔσχη ἀντιπράττοντα; καὶ ἐπιβουλεύοντα τὸν τοῦτο
 σπουδάζοντα, ἐχθρὸν ὄντα δι' οὐδέν, ἢ δικαιοπρα-
 γεῖν, ὅτι σπουδάζοντες φιλίαν στέλλονται πρὸς τὸν
 Σωτῆρα Χριστόν, καὶ καταλείπουν μόνον, ἢ μετ' ὀλί-
 γων κομιδῆ καταδικαζόμενον τὴν αἰώνιον κόλασιν,
 πολλοὺς ἢ καὶ πάντας ἐλκόσαι θέλοντα μεθ' ἑαυτοῦ.
 Στοχάζεται γὰρ ἰσως ὁ παμμίαρος φειδοῦς τεύξε-
 σθαι μετὰ πάντων, εἰ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων εὐρε-
 θεῖη ἅπαν κολάσεως ὑπεύθυνον, οὔτε τῷ κατακλυ-
 σμῷ πληροφορηθεὶς τὸ ἐμβριθὲς τῆς ἀποφάσεως, ὃ
 δυσωπηθείσης πρὸς συμπάθειαν, πλήθος δι' ἁμαρ-
 τίαν κριθὲν κολάσει ὑπόδικον. Εἰ γοῦν τὸ μετὰ πολ-
 λῶν τιμωρεῖσθαι παραμυθίαν ἡγεῖται, ἐπελαφριζο-
 μένης, ὡς δοκεῖ, πάντως αὐτῷ τῆς βασάνου τῆ κοι-
 νωνίᾳ τοῦ πλήθους, κἂν τούτῳ, καθὼς ἐν πᾶσι, σφαλ-
 λόμενος· τί γὰρ ὀνίνησι τὸν πάσχοντα ἀριθμὸς τὰ
 αὐτὰ πάσχων, ἀπεράντως ἕκαστου τὴν ὁδὸν ἔχον-
 τος ἰδίαν, καὶ οὐκ ἐπιμεριζομένην τοῖς ἄλλοις; Ἄλλ'
 ἀρκεῖ τῷ βασκάνῳ τάχα πρὸς πληροφορίαν τοῦ πά-
 θους; καὶ ἡ τῶν πολλῶν ἀπίθεια μόνη, κἂν μηδὲν
 κερδαίνει ἐκ τούτου ὄλων αὐτός. Φθόνου γὰρ ἴδιον τοῦ-
 το, συμφορὰν ἐπιθυμεῖν τῶν φθονομένων, καὶ με-
 ταβολῆν ἀπὸ τοῦ εὐδοκίμου ἐπὶ τὸ ἀτιμότερον, οὐ-
 δὲν τοῦ δυσπραγοῦντος αὐτὸν παραμυθουμένου, ἢ
 ὅτι μόνον ἀναπέπαιται τυχὸν ἐν ἄρᾳ τύχῃ τοῦ πο-
 θουμένου, εὐφραίνόμενος ἐπὶ τῇ μεταβολῇ τοῦ φθο-
 νουμένου τῆς εὐπραγίας, ἐφ' ἣ ὠδυνᾶτο, καὶ ἐτήκετο
 πρότερον.

tem, nullum aliud percipiendo solamen ex miseri-
 tiam, si tamen eveniat quod cupiebat, oblectatus de
 ob quam affigebatur prius et contabescebat.

ΚΕΦΑΛΑ Γ'.

Οὕτω νεόπλαστον ἔτι τὸν Ἀδάμ, καὶ τῆς θείας
 ἑναγχοῦς εἰκόνας ἤξιωμένον. δεσποτεῖαν τε πάσης
 λαβόντα τῆς κτίσεως, ὑπελθὼν ἀπίτη, καὶ δόλιφ,
 ἐπὶ μὴ φανεράν εἶχεν αἰτίαν ἀνύουσαν αὐτὸν τῆς
 βασκανίας σκοπὸν, ἔτι καὶ τῆς ἐντολῆς, καὶ τῆς τι-
 μῆς διὰ τὸ προσφάτως δεδῶσθαι μεμνημένον, ἠπά-
 τησε τοῖς φανακισμοῖς, ἰσοθεῖαν ἐπαγγελιάμενος, ἵνα
 καὶ τῆς δεδομένης ἀποστερήσῃ τιμῆς· οὐδὲν γὰρ
 εἶχεν ὄπλον, ᾧ τέως χειρώσεται τὸν ἄπειρον μάχης,
 οὐ πρηνείαν, οὐδέπω γὰρ πρὸς ἡδονὴν ἐγχαράλιζεν·
 οὐκ ὄφεις, οὐ πάθος, οὐ πλεονεξία· οὐκ ἦν γὰρ τῆν

A nibus persistere statueres tantas provocandi eidem
 subministrantem ansas? Si etenim unusquisque
 illorum qui unum aliquod et alterum bonum opus
 feliciter peragunt, habet adversum **158** se hostera
 valide conspirantem : quo pacto ipsam multis ado-
 reis decoratam, et unam omnium simul certami-
 nibus oppugnata sedere oporteret otiosam ; in
 stadio esse, nullum tamen habere adversarium ;
 unctam, et manus tamen haud conserere ; aspersam
 pulvere intra fossam, neque concitare in se ullum
 coiluctatorem ; lacessere illum, nec ad pugnam
 irritare ; virtutem operari, nec dolore percillere
 auctorem mali ; Deo placere, et non expergefaccere
 serpentem ad invidiam, solitum livore obtrectare
 his qui ad illum honorem progrediuntur, e quo
 B ille sua negligentia excidit? Et hac de causa omnes
 sancti oppugnati fuerunt ab illo ; neque ullus est,
 qui aliquid Deo placitum vel animo proponat, vel
 re perficiat, quin adversarium et insidiatorem eum
 habeat, qui infestissimo odio mortales prosequitur,
 non aliam ob causam, quam quod juste agunt,
 quod Christo Servatori studeant esse amici, ipsum
 vero solum deserant, vel cum paucis aeterno sup-
 plicio valde puniendum, plurimos, quin et omnes
 secum pertrahere cupientem. Intendit enim forsitan
 omnino execrandus veniam cum omnibus
 assequi, si genus universum hominum paenae ob-
 noxium inveniretur, necdum diluvii exemplo satis
 superque, quanta sit divinae sententiae severitas,
 edoctus, non inflexae ad commiserationem ob mul-
 titudinem judicatam, propter peccatum punitioni
 addictam. Siquidem hoc solatium ducit puniri cum
 multis, alleviante, uti videtur, tormentum commu-
 nicatione ipsius multitudinis, quamvis in eo, quem-
 admodum in omnibus, fallatur : acquirit enim juxta
 patientem numerus eorum **159** qui eadem pati-
 untur, unoquoque dolorem proprium tolerante
 infinitum, neque dispersitum aliis : sed sufficit
 fortassis invidio ad sui solatium supplicii sola quam-
 plurimorum perditio, etsi nihil aliud inde penitus
 lucretur ipse commodi. Proprium est quippe hoc
 invidiae, calamitatem eorum quibus invidet, con-

D cupiscere, et mutationem e claritudine in vilita-
 arumna, quam quod acquiescat solummodo forsi-
 illius, cujus invidia flagrat, dejectione felicitatis,

CAPUT III.

Ita etiam recens effictum ex humo Adam, ac di-
 vine imaginis vix dignitate donatum, adeptum
 omnis simul creaturae dominationem aggressus
 fraude ac dolo, cum non haberet causam mani-
 festam, qua ipsum invidiae scopum assequeretur,
 adhuc et praecipit, ac honoris nuperrime delati
 memorem, decepit per imposturas Dei aequalitatem
 promittendo, ut et donato privaretur honore. Nihil
 enim tunc armorum suppetebat, quibus subigeret
 usque belli imperitum ; non fornicatio, necdum
 enim ad libidinem titillabatur ; non aspectus ocu-

lorum, non affectus animi, non avaritia; non enim erat materies concupiscentiam ad occupationem prorians; non invidia, non vanæ gloriæ appetitus, non odium, non dolus, cum nullus esset adversus quem commoveretur; uti confestim in Cain cœperunt hæ passiones gestire vetuti passis alis, Abelis probitate ad æmulationem provocatæ. Unum duntaxat ille sibi ad astruendam fraudem profuturum norat amorem, et appetitum majoris honoris. Vetus **160** quippe hic affectus, natusque simul cum homine, sed non ad honorantis contumeliam, verum ad reverentiam, et honorem concessus. Nam dignitas, quam ut Deus promittebat ille qui primum pluralitatis deorum nomen voce usurpavit, et puritatem imperii uncti perturbavit deorum appellatione eam infuscans, ab homine acquiri poterat virtutis studio, rapina vero invadi transgressione mandati non poterat; cum ea sit peccati natura ut honorem auferre, non proferre valeat. Statim igitur ille homo propter contumeliam in eum qui honore ipsum condecorarat, post præcepti transgressionem spoliatur dignitate, privatur dominio, deponit imaginis honorem, ad eam, quam paulo ante habuit, revertitur vilitatem, terra rursus atque pulvis nominatur absque divinæ effigiei, quæ materiali signento consors adhibita erat, mentione. Convenienter deinceps ferarum iras timet, venena serpentum, belluarum ferocissimarum vires, quibus erat paulo ante propter imperium metuendus, hisce factus est subditus; et simul ac deo non paruit, uno momento cunctis excidit, quibus hucusque propter obedientiam præfuerat. Hanc enim ipsi legis loco injungens abstinentiam unius plantæ proposuerat rerum conditor, cum alia nulla materies (ut dictum fuit) exercendi ad obedientiam tum esset eum qui lege constringendus erat, necessariorque debebat, ut aliis omnibus imperaret, habere præceptum aliquod significans ipsi servitutis jugum, ut quando superbienti supponeret se præesse creaturis, et imperare tot et tantis animantibus, comprimeret confusam præ potestate mentem, cogitando se subesse legi, subditumque esse mandato, quandoquidem **161** majoris imperii timor informare ad modestiam inferiores, ut ne sentit se principatum in alios obtinere, et apprehensione superioris potentie ad moderationem castigando redigit, audaciam insolentem ad injuriam inferendum cohibens interdum recordatione supereminentis principatus, et vindicis.

CAPUT IV.

Vetum non usque a leo quid faciendum esset, terrestris ille potius, quam Deo similis Adam animo suo dispexerat, totum se suo consultori majoris honoris accipiendi causa permittens; etiam neglecto mandato, quod conservando satius erat certum possidere honorem convenientem naturæ suæ, quam sublimiorem incertumque exspectando, cum etiam, qui inerat, perdere, ac nunquam obventura sperando, præsentis jacturam eligere. Qui vero cum audierint Dominum dicentem: « Estote perfecti,

A επιθυμῶν πρὸς κτήσιν ἐρεθίζουσα ἄλη, οὐ φθόνος, οὐ κενοδοξία, οὐ μίσος, οὐ δόλος, οὐδενὸς ὄντος, καθ' οὗ κινήσεται, ὡς εὐθὺς ἐν τῷ Κάιν φρέατο περυσσεσθαι ταῦτα τὰ πάθη, τῆ τοῦ Ἄβελ εὐδοκίμησεν ἐρεθισθῆναι πρὸς τὸ ζῆλότυπον. Ἐν ἧδει συνεργῶν αὐτῷ πρὸς τὴν κατασκευὴν τοῦ τεχνάσματος μόνον, ἔρωτα, καὶ πόθον μείζονος τιμῆς. Ἀρχαῖον γὰρ καὶ σύγχρονον τοῖς ἀνθρώποις τοῦτο τὸ πάθος, ἀλλ' οὐκ ἐφ' ἕβρει τοῦ ἀμήσαντος, ἐπὶ ἐσθασμῷ δὲ καὶ τιμῇ δεδομένον. Ἦν γὰρ ἐπηγγελῆσθαι ὡς θεὸς ἀξίαν ὁ πρῶτον πολυθείας φθεγγόμενος ὄνομα, καὶ τὸ ἀκραιφνὲς τῆς μοναρχίας θεολύσας προσσηγορίᾳ θεῶν, κεκτῆμένην ἀνθρώπων ἀρετῆς ἐπιμέλειαν, ἀρπασμα δὲ γενέσθαι παράβασί τῆς ἐντολῆς οὐκ ἐδύνατο, τῆς ἀρρατίας ἀποστραφῆναι τιμῆς φύσιν ἔχουσης, οὐ B προτιθέναι τιμῆν. Αὐτίκα γοῦν οὗτος μὲν διὰ τὴν εἰς τὸν τιμήσαντα ἕβριν μετὰ τὴν παράβασιν τῆς ἐντολῆς, γυμνοῦται τῆς ἀξίας, παραλύεται τῆς ἀρχῆς, τῆς εἰκόνας ἀποτίθεται τὴν τιμῆν, εἰς τὴν πρὸ μικροῦ ὑποστρέφει εὐτέλειαν, γῆ κάλιν, καὶ χούς ὀνομάζεται, ἄνευ τῆς συγκακλιρωμένης τῷ χοικῷ ἀνδριάντι θείας μορφῆς. Δέδοικε λοιπὸν εἰκότως θηρίων θυμούς, ἰοὺς ἐρπετῶν, θηρίων ἐβρωμενεστάτων ἀλάς, οἷς ἦν πρὸ μικροῦ διὰ τὴν ἀρχὴν φοβερός, τούτοις γενόμενος ὑποχείριος, πάντων ἀθρόως ἐξέπεσεν ἀπειθήσας θεῷ, ὧν διὰ τὴν ἄτακτον καθειστήκει τῶς ἐντός. Ταύτην γὰρ αὐτῷ, καὶ ἀντι νομοθεσίας ὁ Δημιουργὸς προεβήκατο ἐγκράτειαν ἐνός ἐπιτάξας φυτοῦ, ἄλλης οὐκ εὐσης ἕλης, ὡς εἰρηται, τῆς γυμναζούσης πρὸς ὑποταγὴν νομοθετούμενον ἀναγκαίως ὀφειλόντα διὰ τὸ τῶν ἄλλων ἡγεμονεύειν ἀπάντων ἔχειν τι ἐπιχειρῆμενον πρόσταγμα σημαῖνον αὐτῷ τὸν τῆς δουλείας ζυγόν, ἵνα, ὅταν μέγα φρονεῖν ὀποτιθῆται τὸ ἐπιστατεῖν τῶν γεννητῶν, καὶ ἀρχεῖν τοσοῦτων, καὶ τηλεκούτων ζῴων, συστέλλῃ διαχειρῆμένην τῇ ἐξουσίᾳ τὴν γνώμην τὸ εἶναι ὑπὸ νόμον, καὶ ὑποκαίσθαι τῇ ἐντολῇ· ἐπειδὴ πως ὁ τῆς μείζονος ἀρχῆς φόβος παιδαγωγεῖν πρὸς τὸ ἄτυρον πέφυκε τοὺς ἐλλάττοντας, τὸ φυσώμενον ἐπὶ τοῖς ἀρχομένοις τῆς γνώμης, καὶ τῇ ἐννοίᾳ τῆς ὑπερκειμένης ἐξουσίας σφρονίζων πρὸς τὸ μετριώτερον, καὶ τὸ ἀσθάδες ἐξυβρίζον ἐσθ' ὅτε ἐπέχων ὑπομνή- D σει ἐπιτιμίου ὑπερεχούσης ἀρχῆς.

ΚΕΦΑΛΑ Δ'.

Ἄλλ' οὐχ οὕτως εἶδε τῷ λογισμῷ τὸ πρακτικόν ὁ μᾶλλον γῆϊος, ἢ θεοσείκελος Ἀδάμ, ὅλος τοῦ συμβουλεύοντος ἐλάσθαι τὴν μείζονα τιμῆν γενόμενος, καὶ τὴν ἐντολὴν ἀθετήσας ἦν φυλάττοντα ἦν ἀμεινον ὠμολογημένην κεκτῆσθαι τὴν πρέπουσαν τῇ φύσει τιμῆν, ἢ προσδοκῆσαντα τὴν ὑπὲρ τὴν ἀξίαν ἀδῆλως καὶ τὴν ὕσαν ἀποβαλεῖν, ῥίψαι καταδεξάμενον τὰ παρόντα, ἐλπιδί τῶν οὐδαμῶς παρεσομένων. Οἱ δὲ τοῦ Κυρίου λέγοντος ἀκούσαντες: « Γίνεσθε τέλειοι, καθὼς ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τέ-

λειός ἐστι, » καὶ ὁδῶ σπουδᾶσαντες ἀκολούθως ἄλλοθεν ἐπὶ ταύτην τὴν κατάστασιν διὰ τοῦ μιμησασθαι τὸν τέλειον Πατέρα ταῖς κατὰ μέρος ἀρταῖς, γενόμενοι ἤρτερον οἰκτιρμονες, καὶ φιλόθρωποι, καὶ συμπάθει, ἐλεημονες· ταῦτα γὰρ ἐπὶ τὴν τοῦ Πατρὸς ἄγει τελειότητα, εὐλόγως τὴν πρῶτην ἐπαναλαμβάνουσιν ἀξίαν μετὰ τῆς εἰκόνας, καὶ τὴν περιπόθητον προσηγορίαν δεχόμενοι, οὐ παρὰ τοῦ ψευσαμένου πάλαι τὸν τοῦ γένους προπάτορα, παρὰ δὲ ἀεὶ ἀληθεύειν εἰδότος Θεοῦ ἐν οἷς φησιν· ἢ Ἐγὼ εἶπα· Θεοὶ ἐστε, καὶ υἱοὶ Ὑψίστου πάντες.) Οὕτως εἶχε μὲν πρὸς τοῦτο ἐπιτηδεύς ὁ ἄνθρωπος, οὐδέπω δὲ γινώσκων κεκτημένος, τίς ὁ ταύτην τὴν δωρεάν παρέχων ἐστίν, ἐσφάλη τῆς ἐπιπέδος εἰκότως ὁ πιστεύσας τῷ πρᾶνόμενῳ ἔλθειν ἐπὶ τὴν ἀξίαν ἐκείνην ἐπιτιθεμένων· οὐ γὰρ συνεῖδε τοῦ ἀπατεῶνος τὸ τέχνασμα, ὅτι μηχανώμενος τὸ μὴ ἔλθειν αὐτὸν ἐφ' ἣν ἐπηγγελᾶτο τιμὴν, συνεβούλευεν ἔλθειν ὡς οὐκ ἦν δυνατὸν, τὴν ἀποτυχίαν αὐτῷ τοῦ δυνατοῦ κατασκευάζων τῷ ἀδυνάτῳ τρόπῳ, ἵνα ὅπερ ἐδίδου τὸ εὐλογον, τοῦτο ἀπολέσῃ τῇ ἀλόγῳ ἐπιτελέσει, κατασοφισθεὶς πανούργως παρὰ τοῦ πάντα συζήσεσθαι πρὸς βλάβην τῶν κειομένων αὐτῷ ἀεὶ μηχανώμενος.

ΚΕΦΑΛ. Ε΄.

Καὶ ὅτι τῆς εἰκόνας ἦσαν οἱ χαρακτῆρες οἱ καὶ τότε πρὸς τὴν ὑποταγὴν δισωποῦντες τοὺς θῆρας, ἔδειξεν ὁ καιρὸς, καὶ αὐτῆ τῶν πραγμάτων ἡ πείρα· ὅσα γὰρ πρὸς λύμην τῶν ἀμαρτωλῶν ἐστὶ νῦν, ταῦτα τοὺς δικαίους αἰδούμενα τὴν φθοροποιὸν συστέλλειν ἐπειγεται δύναμιν. Οὕτω τῆς Βαβυλωνίας καμίνου τὸ πῦρ οὐκ ἤψατο μὲν οὐδὲ χρωτὴς σωματικῶν ὀσίων, ἐξετίναξε δὲ τὴν φλόγα ἐπὶ τοὺς παρανόμους ἀκμάζουσιν ὡς ἐπὶ πῆχεις τεσσαράκοντα ἔννεα, νεμηθῆναι τὸς παρατυχόντας Χαλδαίους, καὶ ὅπερ αὐτὸν καλᾶμην ἐσθιομένους, καὶ καρφαλέα φρύγαννα, τὴν δὲ ἀνθρακίαν ναρκήσασαν κίτω πηλοῦ, καὶ κοχλάκων ἀδρανεστέραν κατέλιπεν, οὐδὲν τῆς πατούσας βάσεις ἀδικῆσαι δεδυνημένην· καὶ γὰρ τὰ σαράβαρα ἐξήλθον ἔχοντες στίλβοντα τῷ χρώματι, καὶ αὐτῆς ὁσμῆς ἐλευθερά καπνοῦ, ἀσθενεῖ, καὶ εὐφθάρτῳ σώματι νικήσαντες παμφάγον δύναμιν πυρός. Οὕτως οἱ λέοντες ἐν τῷ λάκκῳ λιμώττοντες (ἐπὶ γὰρ ἡμέρας ἑπτὰ ἐφυλάχθησαν αἱ τοῖ), τὴν φυσικὴν ὠμότητα προσερεθίσιν τῇ ἐνδείᾳ πάντως οἰηθέντων τῶν Βαρθάρων, ὅτε πλησίον γενέσθαι τοῦ Δανιὴλ ἐτόλμησαν, ὅπως μὴδὲ ὄψει ὀρμῆς φοβερᾶς λυπήσῃσι τὸν δίκαιον, κάκείνου τὴν παρὰ τοῦ Ἄδρακοῦ κομισθεῖσαν ἐσθλοντος τροφὴν, ἔμενον ἐγκρατεῖς, οὐδὲ τότε πρὸς ἄθισμον ἐρεθισθέντες βορᾶν· οὐ γὰρ ἵνα θρέψῃ πεινῶντα τὸν δίκαιον, ὁ Μωσῆς καὶ Ἠλίαν ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας διακρατήσας ἀπροσδεεῖς σιτίων, ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας εἰς τὴν Βαβυλωνίων χώρην μετάρσιον ἀγγέλου φέροντος διαίριον τὸν δεῖπνον κομίζοντα τὸν

¹⁶ Matth. v, 48. ¹⁷ Psal. LXXI, 6; Joan. x, 34.

quemadmodum Pater vester cælestis est: perfectus¹⁶; » et singulis quibusque virtutibus imitando Patrem perfectum, ad hunc statum pervenire consequenter per iter studuerint perfectionis, effecti sunt misericordes in primis, et humani, et compatientes, et eleemosynarum elargitores; hæc enim ad Patris deducunt perfectionem: jure merito pristinam recuperant dignitatem cum imagine, desideratam ardentem illam suscipientes appellationem, non ab eo qui decepit olim generis primum auctorem, verum ab eo Deo, qui semper veritatem scit tueri, in quibus ait: « Ego dixi: Dii estis, et filii Altissimi omnes¹⁷. » **162.** Adeoque homo ad hoc ipsum comparatus erat, neutiquam vero cognitionem habens, quis esset tanti muneris auctor, merito sua excidit deceptus spe, dum iniquo filium habuit incitanti ad illam dignitatem pervenire; nec enim perspexerat impostoris artificiosam fraudem, qui cum id machinaretur, ut hæc ipse homo appelleret ad eum quem promiserat, honorem, consuluit eo tendere modo impossibili, ut quem potius et assequi, non posset male ambiendo pertingere; utque quod justa ratio concesserat, illud perderet injusta affectatione, actu veteratorio circumventus ab eo, qui ad sibi obsequentes et morigeros suos evertendos nihil assidue non mōditur.

CAPUT V.

Cæteram divinæ imaginis notās fuisse, quæ feris obediendi reverentiam incutiēbant, tempus deinde atque ipsa rerum experientia demonstravit; nam quæcumque nunc ad peccatorum vergunt exitium, ex justis obsequentes nocendi vim reprimere coguntur. Ita Babylonicæ fornacis ignis corporum sanctorum ne cutem quidem tetigit, at super injustos maximo erumpens impetu, flammam ad cubitos quadraginta novem ardentem effudit ad absurdum, qui circa fornacem erant, Chaldaeos, quos veluti siccam stipulam et arida cremina devoravit; ipsam vero prunarum stragem inferius otiantem, luto aut glareis imbecilliorē impotentiorēque reliquit, ita ut neque potuerit calcantium vestigia lædere; nam sarabara colore nitida, et libera ipso fumi **163** odore gestantes exierunt debili ac fluxo ad corruptionem corpore omnivoram ignis vim superantes. Ita quoque leones in lacu macerati¹⁸, septem enim diebus fame macerati custoditi sunt absque ullo cibo, Barbaris insitam ipsis natura inhumanitatem inopia victus irritare arbitrantibus, omnino ne quidem ausi sunt ad Daniele accelerare, ne aspectu terribilis velut impetus justum affigerent, et dum ille cibum ab Habacum allatum comederet, manebant temperantes, et ne tum quidem ad illicitum provocabantur pabulum; nec enim ad famelicum cibandum justum venire jussit per acra sublimem e Judæa in Babyloniæ regionem angelo perferente Habacum prandium portantem, qui Mosem et Eliam quadraginta dierum spatio sine

¹⁸ Dan. xiv, 35 seqq.

cibi necessitate conservarat; sed ut magnum et stupendum valde miraculum patefaceret, leones jejunium sapienter professos promulgans, dum homo in eorum conspectu cibum capiens manducaret, neque multorum dierum indigentiam solventes, dum consuetum gratumque ipsis corporis humani ferrulum tanquam in mensa fuerat propositum. Erat enim hic consuetus eorum cibus; quibus duo singulis diebus humana corpora ad mortem damnatorum illorum objiciebantur sumenda. Ita continuum maris Rubri æquor ab una littoris ora in adversam divisum est, et fluida lubricaque natura marina imitata est corpus solidum, densumque ad utrumque latus altissimo fastigio assurgens in murum, viamque præhens regiam populo transeunti, quam Moses digna fide ex tempore stratam per maris medium præter opinionem munierat. Ubique adeo divina imago Deo famulantibus reverendos reddidit.

CAPUT VI.

Cur igitur athleticis molesta est exercitatio lactandi scientiam eos edocens, neque periclitari permittens, brevique labore ad ferendos labores illiciens, neque sinens insidias usque ad damnum pervenire? Fortasse vero molestia non afficit illos qui norunt lucrum ex apostolica monitione, qua inquit: « Afflictio patientiam operatur, patientia vero probationem, probatio autem spem, spes vero non confundit », afferens utique secum quæ sperantur, neque exspectionem eludens. At iis est molesta, qui ad athleticum laborem remissioris sunt animo, et præ ignavia propria atque socordia ad alienorum certaminum conspectum deficient mœrore, quemadmodum et magni Job uxorem sermo fert dixisse marito confilienti cum ærumnis: « Quousque sufferes constanter? » non sustinens forsitan videre quæ ille ferebat patiens. Illud enim: « Usquequo sufferes constanter? » ipsam fuisse afflictam ostendebat aspiciendo ea in quibus ipse tentatus constanter tolerabat: non enim ait: Quousque pateris, vel dolore atque ærumnis affligeris? sed, « Usquequo sufferes constanter? » Quod plane significabat, eam non morbo compati, nec generosum animum admirari, sed patientiam uti vanam reprehendere, neque convenientem; eam consulere mali protensionem deplorare, non vero patienti condolere. Istiusmodi quippe sunt effeminati atque muliebres, et cum in laboriosas adversasque res incidunt, non solum non unguunt ad fortitudinem masculam **165** eos qui decertant sermonibus, sæpius animum fatiscentem roborantibus, verum etiam auferunt illius præsentis vires, et diffringunt, indignantes, perinde ac si mala essent intolerabilia, et eos quos juste debent prædicare beatos, veluti miserabiles deplorando atque defendendo. Audivisti divinam vocem dicentem: « Vir qui non suffert tentationem, a Deo improba-

Αδρακούμ ηκσιν παρεκείασεν, ἀλλ' ἵνα τὸ θαῦμα μέγα δεῖχθῆ καὶ λίαν παράδοξον, λέοντας ἀνακηούτον φιλοσοφούντας νηστεῖαν, ἀνθρώπου ἐν ὄψει αὐτῶν ἐσθίουτος, καὶ πολυήμερον οὐ λύνοντας ἐνδείαν, τραπέζης παρακειμένης συνήθους, καὶ φιλῆς αὐτοῖς σώματος ἀνθρώπου· ταύτην γὰρ εἶχον τροφήν, δύο λαμβάνοντες τῆς ἡμέρας ἀνθρώπεια σωματὰ τῶν καταδικαζομένων ἐκεῖνων τὸν θάνατον. Οὕτω τὸ συνεχὲς τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης ἐξ ἄκτῆς εἰς ἄκτῃν διηρέθη διαπόντιον, καὶ ἡ ρευστὴ, καὶ ὀλισθηρὰ φύσις ἐμιμήσατο σῶμα στερέμνιον τελεχθεῖσα πρὸς ἐκάτερον πλευρὸν ὑψηλῶ ἀναστήματι, καὶ ὄδῳ παρασχούσα λεωφόρον τὴν ἐν μεταχειμῶν σχεδιασθεῖσαν τῇ Μωσέως ἀξιοπιστίᾳ παράδοξον ἀραπὴν, πανταχοῦ τῆς θαλάσσης εἰκόνας τοῖς τοῦ Θεοῦ θεράπουσι παρεχούσης τὸ αἰδέσιμον, καὶ ποιούσης ἐντροπῆς ἐν πᾶσιν ἀξίους.

reverentiam **164** conciliat, eosque cunctis in rebus

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

Τί οὖν τοὺς ἀθλητάς ἡ γυμνασία λυπεῖ τὴν ἀγωνιστικὴν ἐπιστήμην διδάσκουσα, κινδυνεύειν οὐ συγχωροῦσα, τοὺς καμάτους προξενούσα καμάτῳ βραχεῖ, καὶ τὰς ἐπιβουλὰς οὐκ ἔωσα μέχρι βλάβης ἐλλοεῖν; Τάχα δὲ οὐ λυπεῖ μὲν ἐκεῖνους, εἰδόμενος τὸ κέρδος ἐκ τῆς ἀποστολικῆς παραινέσεως, ἡ φησιν: « Ἡ ὀλιψὶς ὑπομονὴν κατεργάζεται, ἡ δὲ δοκιμὴ ἐλπίδα, ἡ δὲ ἐλπίς οὐ κατασχύνει, » φέρουσα πάντως μετ' ἑαυτῆς τὰ ἐλπιζόμενα, καὶ οὐ ποιούσα τὴν προσδοκίαν ἀνόνητον. Λυπεῖ δὲ τοὺς περὶ τὴν ἀθλητικὴν πόνον διακειμένους ὀκνηρότερον, καὶ ἐναλύνοντας τῇ ὄψει τῶν ἀλλοτριῶν ἀγῶνων διὰ νουθεσίαν, καὶ ἀνανδρείαν οἰκείαν, καθάπερ καὶ τὴν γυναῖκα τοῦ μεγάλου ὁ λόγος ἔχει Ἰὼβ λέγουσαν τῷ ἀθλοῦντι ἀνδρὶ: « Ἔως πότε καρτερήσεις; » Οὐ φέρουσα τάχα ὄρῃν ἄπερ ἔφερε πάσχων ἐκεῖνος. Τὸ γάρ: « Ἔως πότε καρτερήσεις; » καμουσαν ἑαυτὴν ἐδείκνυ τῇ ὄξ ἐφ' οἷς πειραζόμενος ἑκαρτέρει αὐτός. Οὐ γὰρ φησιν: Ἔως πότε πάτχεις, ἢ ὀδυνᾷσαι, καὶ κάμνεις; ἀλλ': « Ἔως πότε καρτερήσεις; » Οὐ τῇ νόσῳ συμπάσχουσαν, τὴν γενναϊότητα θαυμάζουσαν, τὴν ὑπομονὴν φέγουσαν ὡς εἰκαίαν, καὶ οὐ καθήκουσαν, τὴν παράτασιν τοῦ πάθους ὀδύρεσθαι συμβουλεύουσαν, οὐ συναλοῦσαν τῷ πάτχοντι. Τοιοῦτοι γὰρ οἱ γυναικῶδες, καὶ θηλυδρῆται, καὶ ἀναπεικνωκότες πρὸς τὰ ἐπίπνοια, οὐ μόνον οὐκ ἀλείφουσι πρὸς ἀνδρείαν τοὺς ἀγωνιζομένους λόγοις τονοῦσι τὸ πολλᾶκις ἐκλυόμενον φρόνημα, ἀλλὰ καὶ ὀρῶνται: τὸ παρεπὼς τούτου, καὶ κατακλῶσι, ποτικνῶμενοι ὡς ἀνύποιστα τὰ πάθη, καὶ τοὺς μακαρίζεσθαι δικαίως ὀφείλοντας, ὡς ἐλεεινοὺς οἰκτιζόμενοι, καὶ δακρῶντες. Ἦκουσας τῆς θείας λεγούσης φωνῆς: « Ἀνὴρ ἀπειραστος, ἀδόκιμος παρὰ Θεῷ. » Καὶ τί θαυμάζεις, εἰ πειρίζονται οἱ εὐαρεστοῦντες τῷ Θεῷ; Οὐκ ἐπεισάν σε τῶν προλαθόντων δικαίων τὰ ὑποδείγματα, γέμοντα θλιψέων, καὶ ἰδρώτων ἀθλητικῶν; Οὐκ ἔμαθες τοῦ Ἰὼβ τὴν εὐσέβειαν, καὶ τὴν

²² Rom. v, 3. ²³ Job ii, 9.

ἐπιβουλὴν τοῦ ἐχθροῦ; Αὐτὸς διηγῆσατο οὐκ ἐπιδεικτιῶν, οὐδὲ πρὸς δόξαν ὄρων τὰ οικεῖα κατορθώματα, εἰς ζῆλον δὲ μιμησεως τοὺς ἀκούοντας καλῶν, εἶπε τὴν περὶ τοῦ ξένου σπουδὴν· « Ἐξω, λέγων, οὐκ ὑλλίκετο ξένος, ἡ δὲ θύρα μου παντὶ ἐλθόντι ἀνέωκτο. » Τὴν περὶ χήρας καὶ ὄρφανούς ἐπιμέλειαν· « Εἰ δὲ καὶ τὸν ψωμὸν μου ἔφαγον ἄλλοι, καὶ οὐκ ὄρφανῶν μεταδέδωκα ἐξ αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἐξῆλθε χήρα τὴν θύραν μου κόλπῳ κενῷ. » Τὴν τῶν ἀδικουμένων προστασίαν· « Δίκην, ἣν οὐκ ἐξῆδειν, ἐξιχνίασθαι, συνέτριψα δὲ μύλας ἀδικῶν, καὶ ἐκ μέσου τῶν ὁδῶν αὐτῶν ἄρπαγμα ἐξέσπασα. » Τὴν περὶ τὸ οικετικὸν γένος συμπάθειαν, ὅπερ κατεδουλώσατο τεμουσα τὴν φύσιν ἢ δυναστείαν, καὶ τὸ ἀσθενέστερον ὑποτεύξασα τῷ πλεονεκτοῦντι κατὰ τὴν δύναμιν· « Εἰ δὲ καὶ ἐφαύλισα κρῖμα θεράποντός μου, ἢ θεραπεύτης κρινομένου αὐτῶν πρὸς με· » οὐ παρωσάμενος πάντως αὐτῶν δίκαια καταφρονήσει τῆς εὐτελείας, ἀλλὰ δοὺς ταῖς δικαιολογίαις χώραν, καὶ παρασχὼν προτροπὴν ἰσηγορίας καιρῶν ὡς μὴ καταβραβευθῆναι βημάτων ἐξουσία σιωπῆν ἄγων φέρει τὸ ὑπήκοον. Καὶ δυσωπητικὴν αἰτίαν ἐπιφάσκει λέγων· « Πότερον οὐκ ὡς ἐγενόμην ἐν γαστρὶ, κακένοι γεγόνασι; » Γεγόναμεν δὲ ἐν τῇ αὐτῇ κοιλίᾳ. Τὸ τῆς γενέσεως ἰσοτιμίαν εἰς ἰσοτιμίαν τῆς ἀξίας παραλαμβάνων εὐλόγως, καὶ τοὺς ὀνομαζομένους ἐντρέπων, μὴ κτηνῶν δίκην ταῖς ὑπὲρ δύναμιν ἐπιταγαῖς ἀσυγγνώστως καταπονέειν τὸ ἐμόφυλον, ἀλλ' ἐκ τῆς οικείας δυνάμεως στοχάζεσθαι τὴν ἐκείνου παραινῶν. Ἰση γὰρ ἐν πᾶσι τῆς φύσεως ἢ ἀσθενείας, καὶ ταχέως τὸ ζῶον τοῖς ὑπερβάλλουσι καταλύουσα πόνοις, καὶ δεῖ καὶ σύμμετρον εἶναι τῇ ἰσχυρί τὸν κάματον, καὶ τοῦτω πάλιν ἔπεσθαι ἄνεσιν ἰκανῆν ἀνακτήσασθαι τὸ τε πεπονηκὸς τῆς δυνάμεως, καὶ τοῖς αὐτοῖς ἔργοις νεαρὰν ταύτην προσάγειν, καὶ ἀκμάζουσαν. Καὶ ἵνα μὴ τάχα κόμπος ἀνθρώπινος ὑποπτευθῆ τῷ δικαίῳ τὰ βήματα, μάρτυς τῶν εἰρημένων ὁ ἀψευδὴς γίνεσθαι Θεός, οικεῖα φωνῇ τοὺς ἐκείνου σφραγίζόμενος λόγους, καὶ φησιν· « Ἦν ὁ ἀνθρώπος ἐκεῖνος ἀμειψτός, δίκαιος, ἀληθινός, θεοσεβής, ἀπεχόμενος ἀπὸ παντὸς πονηροῦ πράγματος. »

ΚΕΦΑΛΑ. Ζ'.

Ἄλλ' ἐπεὶ μὴ ἐστὶ διὰ παντὸς χειρονομοῦντα γυμνάζεσθαι δίκαιον τὸν δόκιμον ἀθλητῆν, τῆς δὲ σωμαστικῆς ἐπὶ τῶν ἔργων διδόναι τὴν πείραν εἰς ἀνδρείας ἐπιδειξίν, προσέρχεται τῷ ἀγωνοθέτῃ ὁ ἀντίπαλος, εὐσθενέστερός τις καὶ πλατυαύχην τῷ σχήματι, ἐξετελείξει τὸν ἀθλητῆν τοῖς λόγοις, εἰκαίαν λέγει, καὶ ἀθυρματώδη τὴν ἀνευ συμπλοκῆς μάχην, καὶ τὴν κατὰ μόνας σκιαμαχίαν οἴησιν ἀνδρείας, ἀλλ' οὐ πάντως ἀνδρείαν φησίν· ἐξαιτεῖ

A tur ²¹. » Quid ergo miraris, si tentantur, qui Deo bene placent? Nondum hoc tibi persuaserunt exempla justorum, qui autecesserunt, plena pressuris et sudoribus athleticis? Nonne didicisti Jobi pietatem, et insidias ab inimico generis humani adversus illum? Ipse non ad ostentationem, neque respectans ad iuanem gloriam, opera sua præclara et recta narravit; verum ad æmulationem provocans eos qui audiunt, et ad imitandum, commemoravit suum erga peregrinos studium: « Foris (inquiens) non manebat hospes, et ostium meum cuique venienti fuit apertum ²²; » suam de viduis atque orphanis curam: « Si vero et buccellam meam commedi solus, et non communicavi pupillo, et non exivit vidua de janua mea sinu vacuo ²³; » oppressorum injuste patrocinium susceptum: « Judicium, quod non noveram, exquisivi investigans, et iniquorum molas contrivi, de medio dentium eorum rapinam eripui ²⁴; » affectum erga domesticam familiam compatiens, quam potentia naturam exciscindens, et debiliorem submittens præcellenti viribus in servitutem redegerat: « Quod si et despexi iudicium famuli mei, aut ancillæ meæ, cum ipsi mecum litigarent ²⁵; » non rejections penitus ipsorum jura vilitatis contemptu, sed suum locum concedens justitiæ edisserendæ, et præbens **166** impulsus ad libertatem ex æquo loquendi, ac tempus, ut ne defraudarentur sibi subditi verborum facultate, silentium ducentes præ metu. Et tantæ modestiæ causam adjungit hisce verbis: « Nonne, sicut ego factus sum in utero, et illi quoque facti sunt ²⁶? » Facti vero sumus eodem in ventre. Unde ex æquali sorte nascendi dignitatis æqualitatem recte deducit, et eos qui per insaniam sunt tumefacti, admonet, ne jumentorum instar eadem lege natos imperiis supra facultatem, et sine remissione fatigent; verum potius propria virtute illorum dirigere vires exhortatur. Par enim in omnibus est naturæ imbecillitas, ob quam celeriter animal laboribus immoderatis dissolvitur, oportetque fatigationem esse commensuratam robori, et eam rursus ut consequatur idonea intermissio, quo reficiat vires suas exhaustas labore, et rursus ea ad opera recentes et efflorescentes reducat. Ne quis vero fortassis justis verba ad pompam humanam ostentationemque prolata suspicetur; testis eorum quæ dicta sunt, Deus adest, propria voce illius obsignans sermones, et ait: Erat homo ille irreprehensibilis, justus, verax, Deum colens, abstinens ab omni opere malo ²⁷. »

D

CAPUT VII.

Sed quia non est æquum pugilem probatum semper manus conserentem exerceri, reapse vero ad experimentum edendum corporeæ exercitationis, ut ostendet fortitudinem, procedit adversarius ad certaminis præsidem robore præfidentior, et torosa cervicis specie athletam verbis extenuat; vanam dicit, et sine comprehensione **167** jocularioriam esse pugnam, et privatum atque umbraticum certamen, opinionem fortitudinis imaginariam, minime vero

²¹ Jac. i, 12. ²² Job xxxi, 32. ²³ ibid. 16, 17. ²⁴ Job i, 1.

²⁵ Job xxix, 16, 17. ²⁶ Job xxxi, 15. ²⁷ ibid. 15.

fortitudinem perfectam esse ait ; exposcit ipsum ad luctam exhiberi, advocat in stadium, et ante experimentum imitans Goliath ²⁸ in confesso esse victoriam penes se gloriatur. Etenim ille ad jactantiæ disciplinam, discipulus hujus, et iste illius magister : atque in operibus ambo suis pollicitationibus sunt inferiores ; in denuntiationibus gloriosi, et arrogantes, at in congressu debiles et languidis impotentiores. Irridet et despuat tanquam devictum ; in rebus secundis ait eum benedicere, blasphemum vero prænuntiat compariturum, si spoliatur iis quæ ipsum splendidi apparere faciunt ; calumniatur, ut alium specie, alium in veritate rei existentem. Figmentum cavillatur ejus pietatem, et laivam simulatam ejus verecundiam, remunerationem carum, quas recepit, gratiarum vocat justitiam affectatam, et omnia facit, ut dilaceret sanctum, dum calumniandi occasionem apud Deum se reperisse putat. Sic alias simili calumnia Deum apud hominem traduxerat tanquam invidentem ipsi cognitionem boni ac mali, et ideo eum fructus ipsam præbentis prohibentem, ut ne fieret sicuti Deus cognoscens bonum et malum ²⁹. Sed nihil apud Deum mentiendo profuit ; nec enim ut olim erga hominem fraudi opportunum se habebat. Apprehendit pugilem, ut expetierat, induxit in stadium, constituit in pedato et fossa, pugnamque inchoas summas manus injecit : existit eum facultatibus, et comperit opibus meliorem ; abstulit liberorum chorum, et natura superiorum **168** agnovit ; eiecit ex regia dignitate, et gloria sublimiorem vidit ; corpus vulneribus putrefecit, et animi patientia eum carnis affectus superasse didicit ; insumpsit suæ artis commenta, nec inflexit eum, qui medium se amplexu constringendum nequaquam præcepit ; omnes fraudis prehensiones adhibuit, nec de suo gradu extulit, qui efferri non poterat. Lassatus est jaculis coniectis tentationum, et neque plagarum vestigium impressit ; pharetram exhausit, neque generosum læsit ; defecerunt passiones præ patientis alacritate, et ilias infligens de cætero impos consilii erat, dubiusque excogitandi modum, quo victorem Olympicum posset aggredi apte et honorifice, merito pudore suffusus, postquam victus fuerat, de his de quibus ante prælium se jactitabat magnifice, intuens eum coronis et præmiis insidentem tolerantia superiorum, et quod in patiendose exhibuerat fortitudine nunquam remissa præditum, in quibus stabat, adversus eos qui tanjas et præmia ambiebant certatores, proclamans clara voce : Ecce ego appropinquo judicio meo. Scio, quod justus apparebo. Quis enim est, qui judicium sit facturum mihi, ut nunc obmutescam ? Quasi dicat : Cecidit adversarius, devictus est hostis, dejectus est inimicus, jacet, et præ pudore se occulit. Quis est qui judicium sit facturum mihi, ut nunc obmutescam, quando victoria mihi præbet occasionem

πρὸς πάλιν αὐτὸν προαχθῆναι, εἰς τὸ στάδιον παρακαλεῖ, πρὸ τῆς πείρας, κατὰ τὸν Γολιάθ, νίκην ὁμολογουμένην αὐχεῖ. Κάκεινος γὰρ εἰς ἀλαζονείας μάθησιν φοιτητῆς τούτου, καὶ οὗτος ἐκείνου διδάσκαλος, καὶ ἐν τοῖς ἔργοις ἀμφοτέροι τῶν ὑποσχέσεων ἤττονες, ἐν ταῖς ἐπαγγελταῖς κομφοί, καὶ φιλότιμοι, καὶ ἐν τῇ συμπλοκῇ ἀσθενεῖς, καὶ παρεμμένων ἀδυνατώτεροι. Χλεψάζει, καὶ διαπτύει ὡς ἤδη νενικημένον αὐτόν· ἐν τῇ εὐθηνῇ εἶναι λέγει εὐχάριστον, δύσσημον δὲ δειχθῆσεσθαι προαγορεύει γυμνωθέντα τῶν λαμπρῶν φαίνεσθαι ποιούντων αὐτὸν διαβάλλει, ὡς ἄλλον τῷ σχήματι, ἄλλον τῇ ἀληθείᾳ τυγχάνοντα, πλάσμα λογοποιεῖ τὴν εὐσέβειαν, καὶ μόρῳ τὴν εὐλάβειαν, ἀμοιβὴν ὧν ἀπολαύει χαρῶν φησὶ τὴν δικαιοπραγίαν, πάντα ποιεῖ πρὸς τὸν θεὸν εὐρηκέναι καιρὸν. Οὕτως ἄλλοτε τὸν θεὸν τῷ ἀνθρώπῳ διέβαλεν ὡς φθονήσαντα αὐτῷ τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ, καὶ διὰ τοῦτο κωλύσαντα τὴν βρῶσιν τοῦ παρέχοντος ταύτην καρποῦ, ἵνα γένηται ὡς θεὸς γινώσκων καλὸν, καὶ ποιητὸν. Ἄλλ' οὐδὲν παρὰ τῷ θεῷ φευσάμενος ἤρυσεν· οὐ γὰρ εἶχεν ὡς τότε πρὸς ἀνθρώπον ἀπατηθῆναι δυνάμενον. Παρέλαβε τὸν ἀθλητὴν, ὡς ἐξήτησεν, εἰσῆγαγεν εἰς τὸ στάδιον, κατέστησεν ἐν τῷ σκάμματι, ἡεροβολίασσο προοιμιαζόμενος μάχην· ἀπέδουσε τῶν ὑπαρχόντων, καὶ εὖρε χρημάτων κρείττονα· ἀφείλετο τέκνων χορδὴν, καὶ φύσεως ἔγω ἀνώτερον· ἐξέβαλε βασιλικὴς ἀξίας, καὶ δόξης εἶδεν ὑψηλότερον· ἔσηψε σῶμα τοῖς τραύμασι, καὶ ἔμαθε φιλοσοφούντα τῆς σαρκὸς τὰ συμπτώματα· ἐδαπάνησε τῆς τέχνης τὰ ἐπιτιθεύματα, καὶ οὐκ ἔκαμψε τὸν ἀμεσολάβητον· πάσης προσήγαγεν ἀπάτης λαβὰς, καὶ οὐ περιήγαγε τὸν ἀνέλωστον. Ἄπειπε βαλὼν τοῖς πειρασμοῖς, καὶ ἔχνος πληγῆς οὐκ ἐποίησε· τὴν βελθετῆχην ἐκένωσε, καὶ τὸν γενναῖον οὐκ ἔτρωσε. Ἐπέλειψε πάθη τῇ προθυμίᾳ τοῦ πάσχοντος, καὶ ὁ ταῦτα προσάγων, ἦν ἐν ἀμυχανῇ λοιπὸν ἀπορῶν ἐπινοίας, δι' ἧς κὰν προσδαῖ εἶν εὐπροσώπως τῷ Ὀλυμπιονίκῃ δυνήσεσθαι, ἀισχνόμενος μετὰ τὴν ἤτταν εἰκότως, ἐφ' οἷς πρὸ τῆς μάχης ἦν κομπάσας μέγα στεφάνοις ὄρων, καὶ βραβεῖοις ἐφεδρεύοντα τὸν καρτερίᾳ περιγενόμενον, καὶ ἐν τῷ πάσχῃ ἐπιδειξάμενον τῆς ἀνδρείας τὸ ἀνένδοτον, ἐν οἷς εἰσῆκει κατὰ τοὺς ταινιωτάς, καὶ τῶν ἐπάθλων ἐφιεμένουσ ἀγωνιστάς, βρῶν διαπρυσίῳ φωνῇ· Ἰδοὺ ἐγγύς εἰμι τοῦ κριματός μου. Οἶδα ἐγὼ, ὅτι δίκαιος ἀναφανοῦμαι. Τίς γὰρ ἐστὶν ὁ κριθησόμενός μοι, ἵνα νῦν κωφεύσω ; μονονοχὶ λέγων, πέπτωκεν ὁ ἀντίπαλος, ἤττηται ὁ ἐχθρὸς, καταδέδληται ὁ πολέμιος, κεῖται ὁ ἐπὶ τῇ σισχύῃ ἐγκαλυπτόμενος. Τίς ἐστὶν ὁ κριθησόμενός μοι, ἵνα νῦν κωφεύσω ; Ὅτε ἡ νίκη παρέχει καιρὸν τοῦ καλεῖν, ὅτε τὸ ἔργον μαρτυρεῖ τοῖς λόγοις τὴν ἀλήθειαν, μετὰ τὴν πείραν ποιῶν τὴν ἐπαγγελίαν ἀνύποπτον. Ἐκεῖνον μὲν γὰρ ἡ πρὶν ἀλλήλοισ ὁμόσε χωρησομεν μεγαληγορία θριαμβεύει νῦν τῆς εὐχερείας γινομένην εἰκαιότητος ἀναντιρρήτος ἐλεγχος.

²⁸ 1 Reg. xvii, 9, 10. ²⁹ Gen. iii, 4.

Ἔμοι δὲ ἡ τότε σωπῆ, προτροπῆ νῦν καθίσταται ἄλογων, πράγματα διηγουμένη τῇ ὄψει πιστούμενα, καὶ οὐ ποιούντων ἀθέλοις ἐπαγγελίαις ἀμφίβολον, καὶ ἐνδοιάσιμον τὴν ὑπόσχεσιν.

ΤΜΗΜΑ ΙΑ΄.

Περὶ τοῦ Ἰωσήφ, καὶ τῆς Σωσάννης, καὶ ὅτι μάλιστα ὁ τοῦ Ἰωσήφ ἀγὼν τῆς κατὰ τὴν μακαρίων Σωσάννης.

ΚΕΦΑΛ. Α΄.

Τί δὲ καὶ τὸν ὄρα λάμποντα σώματος ὁμοῦ καὶ ψυχῆς Ἰωσήφ εἰς δεσμοτήριον ἐπέβαλε, καὶ τὰς ἐν αὐτῷ παρεσκεύασεν ἀντλήσαι κακοπαθείας; Οὐ σωφροσύνης ἐπιμέλεια τούτων ἀπάντων αὐτῷ αἰτία γένηται, τῆς μὴ ἀνυστάσεως ὅπερ ἐσπούδαζεν, εἰς θυμὸν ἀπεινῆ τὸ μειλίχιον μεταβαλοῦστος τοῦ ἔρωτος ὀργῇ τῆς ἀποτυχίας μοιχικῆς παρὰ τῷ ἀνοήτῳ ἀνδρὶ ἀποδυσσαμένης ἐγκλήμασιν; Ἐσθῆς γάρ, ἣν προῦφερον ὡς βιασθεῖσα, Ἐλεγγος ἦν βίας, οὐχ ἣν ὑπέμεινεν αὐτῇ, ἀλλ’ ἣν προσήγε τῷ νέῳ καταλιπόντι, ἵνα καὶ τῆς δεδομένης ἀποστερήσῃ τιμῆς τῆς, ἐξ ὧν ἐτεσπάσατο, ἐμάτια, ὅπως ἀποδράσας φύγῃ τῆς ἀμαρτίας τὴν ἐπήρειαν. Μετὰ γὰρ τὴν ἀποτυχίαν ἔργον ἔσχεν, εἰ καὶ ἐν ἐπιθυμίᾳ, καὶ ἐν θυμῷ μανίᾳ, ἐκ ποδῶν ποιῆσαι τὸν, ὡς ἐδόκει, παροινήσαντα, ἵνα μὴ πάντως, καὶ χλευάζων αὐτὴν κωμωδῇ πρὸς ἅπαντας τῆς οἰστροπλήχτου μανίας. Καὶ τὴν Σωσάνναν τοιαύτη θανατικῇ πείρᾳ ἐκ συκοφαντίας ἠπατημένη ψῆφος ὑπήγαγε, κάκει τῶν παρανόμων ἔραστῶν, καὶ κριτῶν βαρῶ δικαίως ἡγῆσασμένων ζῶσαν ὄρα τὴν συνειδυῖαν τοιαύτην πρᾶξιν αὐτοῖς, ἐφ’ ἣ γελασθήσονται λίαν εὐλόγως καὶ τῆς ἡλικίας καὶ τῆς ἀξίας τοιμήσαντες ἀνάξια ἐν ἐσχάτῳ γήρῳ, ἐν ᾧ μαραινόνται, καὶ ἀπανθοῦσιν αἱ τῶν ὀρέξεων φλεγμοναί, φυσικῇ αὐτομάτως ἀποιδούσαι ἀκολουθίᾳ, τότε πρὸς αἰσχρὰν ἀναβήσαντες λίσσαν, ἔξοροι, καὶ ὑπέραχμοι γενόμενοι τῆς σώφρονος ἔρασταί. Ἀλλὰ μοι τὴν διαφορὰν ὀρώντι τῆς πρὸ τοῖς πολλοῖς ἔσως νομιζομένης ταυτότητος, ἔπεισι διευκρινῆσαι τὸ τῇ δοκούσῃ ὁμοιότητι φαντάζον, ὡς ἔστι τάχα ταυτὸν, οὐχ ἵνα μὴ ἔχωσι γυναῖκες τὰ αὐτὰ καυχᾶσθαι ἀνδράσιν, ἀλλ’ ὅπως μὴ παρατρέχῃ τὰς ἐγκεχυμένους διαφορὰς ταῖς φαινομέναις ὁμοιότησιν ἕκαστος τῶν ἐντυγχανόντων ταῖς θελαῖς Γραφαῖς, πολλῇ παρατηρήσει, καὶ ἐπιστάσι μὲν ὡς φησὶ δύναμενος τὸ ἀληθές. Τίς γοῦν τῶν μὴ σφόδρα παρακολουθούντων, καὶ τὰς αἰτίας ἐπιμελῶς διερευνημένων, οὐ ταῦτα τὴν Σωσάνναν τῷ Ἰωσήφ ἀγωνιῆσθαι εἶρει, καίτοι οὐ τὰ αὐτὰ ἡγωνισμένην, πολλῷ δὲ τῷ μέτρῳ καταδειότερα τῷ ἔργῳ ἀνευ τῆς προθέσεως κρίνων; Δύναται γὰρ αὐτῇ ἐν ἀμφοτέροις εἶναι ἡ αὐτῇ κατὰ τὸν τῆς σωφροσύνης λόγον, καὶ ἡ πρᾶξις μὴ τὸ αὐτὸ ἔχῃ ἀξίωμα, ἐκ τοῦ συμβάντος, οὐκ ἀπὸ τῆς κατὰ ψυχὴν ἔξεως ἀποστερουμένη τῆς ἰσχυρίας, ἵνα μὴ συκοφαντηθεῖται ὁμοίως τῆς σώφρονος ἡ

⁴⁰ Gen. xxxix, 7 seqq. ⁴¹ Dan. xiii, 1 seqq.

loquendi, quando verbis veritatem attestatur opus. post experimentum minime suspectam reddens promissionem? Et illum quidem magniloquentia, qua, priusquam simul confidgeremus invicem, usus temeritatis effecta irrefragabilis redargutio; **169** me enarrandas res oculata fide perspicuas lacerant sermones, qui non exhibent incertis promissionibus dubium et anceps quidquid pollicentur.

SECTIO XI.

De Josepho, et Susanna, et quod majus fuerit certamen Josephi eo quod adversus Leutam Susannam susceptum fuit.

CAPUT I.

Quid vero et Josephum corporis simul et animæ pulchritudine splendentem in vincula conjecit, et illorum exaultare fecit ærumnas? Nonne studium continentię ipsi omnium istorum causa exstitit ⁴⁰, cum ea (mulier) non impetrato, quod sedulo contendebat, iracundia ob frustratum adulterium concepta, apud insipientem maritum ad querelas sese accingens, amoris dulcedinem in furorem mutaverit inhumanum? Vestis enim, quam protulit, ac si vis ipsi fuisset illata, accusatio erat violentiæ, non quam ipsa sustinuerat, sed quam intulerat adolescenti derelinquenti, ut aufugiens evaderet insultum peccati, utque honore in seipsum delato privaret indumenta, per quæ illa attraxit. Posteaquam enim illa frustratam se fuisse sensit ardens licet cupidine, furensque ira, illud unum agebat, ut cum, qui, ut sibi videbatur, stulte indecenterque egerat, e medio tolleret, ne passim irridens ipsam apud omnes traduceret quasi comice, ob ipsius insaniam œstro percitam. Susannam quoque ad simile mortis periculum decepta calumniis sententia deduxit ⁴¹; quod et istic injusti **170** amatores, et iudices merito grave sibi futurum existimarent viventem ante oculos conspiceret consciam hujusmodi facinoris, quod ipsi fuerant ausi, ob quod magna ratione ludibrio haberentur, eo quod indigna et ætate atque dignitate attentarunt; quippe qui in extrema senectute in qua æstus cupiditatum marcescunt et deflorescunt, naturali cursu sponte sua detumescunt, tunc ad turpem delapsi essent rabiem, cumque exsoleti ac vigore destituti forent, pudicæ tamen proci ferent impudici. Verum dispicienti mihi discrimen, ubi plerisque forte videtur ros eadem esse, subit animum distinctius explicare id quod propter apparentem similiudinem causa est, ut idem fortassis esse videatur; non quo non habeant mulieres æque gloriari atque viri, sed ne quis eorum qui sacras Scripturas perlegunt, rerum, quæ similes esse videntur, occultas diversitates temere transcurrat, cum veritatem diligenti observatione et attenta consideratione vix deprehendere tandem possit. Quis ergo eorum qui non sedulo animum advertunt, neque causas accurate perscrutantur, Susannam eodem atque Josephum certamine conflictatam non dixerit, cum tamen dispari

certainne illa pugnaverit, multoque remissiori, si absque præjudicio ex opere ipso judicetur? Potest quippe ipsa in utroque casu eadem plane esse quoad castitatis rationem, quamvis non eandem excellentiam haberet actio utraque, ex eventu, non ex animi affectu pari honore orбата, ni videamur cavillari pudicæ virtutem, quæ læderetur hactenus certato certamine in eo quod existimaretur non posse majora. Forte enim perfectiorum facinoroso bene gestorum habuisset **171** robur, etsi proposito certamine visa sit, comparatione Joseph, minorā pravitatis. Nam ubi paritas, juvenculam in senes molestiam facessentes; et adolescentem in juvenulam, quæ vim inferebat, incidisse? canitie reverendos, et ætate florentem? pudorem atque reverentiam aspectu ipso incutientes, et visu accendentem desiderium? insuetos, et familiari conversatione notam penitus? ex improvise irruentes, et quotidiano sermone, gestibusque meretriciis circumsedentem, mortem minitantem, et libertatem promittentem? Eos qui poterant infligere metum in luctam; et eam quæ ad blanditiis fascinandum, et demulcendum obsequiis apta erat id quoque, quod ad assensum voluntatis tandiu nutu recusabat? Perterrentes tumultu, ac metu, animumque vel maxime in libidinibus furorem pronum, magis obtundentes præ impetu, quam ad mitescendum provocantes; et precibus effringentem omnino ad affectum infractum sensum? Quod autem præ omnibus ad amorem conciliandum, vel avertendum potentissimum assignatur, ætatis est æqualitas, vel inæqualitas: altera quidem non consentit senibus, in quibus nihil erat, quod oblectaret; ille juvenis juvenulam explosit, quæ idonea erat accipere id ad quod impellebat.

CAPUT II.

Nihil enim conciliat (ut videtur) consensus hujusmodi, quam ætatis æqualitas, et familiaris consuetudo: quarum illa æquæcum cum cœva confidenter agere suadebat, hæc vero longo usu, etiam valde asperos mores complanat, et alienatos ad amicitiam provocat. Ea vero ætas, **172** quæ vigorem ætatis florisque deposuit gratiam, non delectatur quod adhuc pulchritudine nitet, quamvis ipsa eodem oblectetur, cum nullum habeat illicitum, quo possit quod improbatum inescare. Multos alios præterea virtutis causa per mille calamitates probatos invenies; alios quidem pie vivere, cultumque divini Numinis curantes; alios vero religiosam prudentiam, æquitatem, cæterarumque virtutum moralium statum excolentes; alios, qui ignorantia errore deceptos, in rebus bonis atque honestis dijudicandis ea, quæ ipsos latebant, docent, et ad utilia cohortantur, ut vita ipsorum reducatur ad id quod conducit: « quoniam omnes, qui pie volunt vivere in Christo Jesu, secundum sanctum Paulum, persecutionem patientur ⁴², » quod juste agendo sunt graves iniqui, et fortasse solo etiam aspectu molesti, et ea de causa persecutione vexati, quia etiam vitæ improbitatem redarguunt, comparatione vitæ propriæ improborum unicuique malitiam exponentes. Verum Dominus et apostolis quod futurum erat prænuntians ait: « Uti me persecuti sunt, et

⁴² II Tim. III, 22.

A ἀρετῇ τῷ τέως ἡγωνισμένῳ ἀθλῷ βλαπτομένη εἰς τὴν τῶν μειζόνων ὑπόληψιν· ἴσως γὰρ καὶ τελειοτέρων κατορθωμάτων ἐκείνητο δύναμιν, κἂν τὸν προτεθέντα ἔδοξεν ἀνύειν, συγκρίσει τοῦ τῷ Ἰωσήφ διηγουμένου ἐλάττονα. Ποῦ γὰρ ἐστὶν Ἰσὺν πρεσβύταις νέαν ἐπηρεάζουσι, καὶ νέον νέᾳ βιαιομένη παραπεσεῖν; ἀιδεσίμοις τῇ πολιᾷ, καὶ ἀνούση τῇ ὥρᾳ; αἰδῶ, καὶ ἐντροπῆν ἐργαζομένοις τῇ ἔφει, καὶ ἀναπτύξη τῇ ὀξείᾳ τὸ πάθος; ἀήθεσι, καὶ συνδιατριβούση διὰ παντός; ἄδοκῆτως ἐπιθεμένοις, καὶ καθ' ἐκάστην πολιορκούση λόγους, καὶ σχήμασι πορνικαῖς, θάνατον ἀπειλούση, καὶ ἐλευθερίαν ἐπαγγελλομένη; καταπλήξαι δυναμένοις τῇ πάλῃ, καὶ γοητεῦσαι ταῖς κολακείαις, καὶ μαλᾶσαι ταῖς θεραπεύειαις οὐση ἰκανῇ καὶ τὸ τέως πρὸς τὴν συγκατάθεσιν ἀνανεῦον τῆς γνώμης; ταράττουσι τῷ θυρῶν, τῷ φόβῳ, καὶ τὸ ἐξοιστρηκὸς μᾶλλον ἀμβλύνουσι τῆς ὀρμῆς, ἢ παρακινουῖσιν ἡρεμοῦν, καὶ ἰκεσίαις κατακλιώση καὶ τὸ πᾶντῃ πρὸς πάθος ἀθροῦτον φρόνημα; Καὶ τὸ δὴ πάντων εἰς προτροπῆν, καὶ ἀποτροπῆν δυνατώτατον τὸ τῆς ἡλικίας κατάλληλον· ἡ μὲν γηραιοὶς οὐκ ἐπέισθη οὐδὲν ἔχουσιν ὀλιγὸς τερπνόν, ὁ δὲ νέαν διεκρούσατο νέος ἐλεῖν, πρὸς ὅπερ ἐβιάζετο οὔσαν ἐπιτηδείαν.

C

ΚΕΦΑΛ. Β΄.

Οὐδὲν γὰρ, ὡς εἶοικε, τὰς τοιαύτας συναινεσεις ὡς ἡλικίας ἰσότης ποιεῖ καὶ συνθήθεια· ἡ μὲν τὸν ἡλικία θάρρειν τῇ ἡλικία πειθούσα, ἡ δὲ τῷ μακρῷ ἔθει καὶ τὰ λίαν τραχέα ὀμαλίζουσα ἦθη, καὶ τὰ ἡλλοτριωμένα κινούσα πρὸς τὸ φίλον. Τὸ δὲ παρηθῆσαν, καὶ τοῦ ἀνθους ἀποθιμῶν τὴν χάριν, οὐ τέρπει τὸ εἶναι λάμπον τῇ ὥρᾳ, κἂν αὐτὸ τέρπηται τούτῳ, οὐδὲν ἔχον ἐπαγωγόν, ᾧ δελεάζει τὸ δυσαρεστοῦμενον. Καὶ πολλοὺς εὐρήσεις ἐτέρους ἀρετῆς ἔνεκεν ἐν περιστάσεσιν ἐξετασθέντας μυρίαίς, τοὺς μὲν θεοσεβεῖν ἐσπουδακότας, καὶ τὸ θεῖον θρησκείην ὀσίως· τοὺς δὲ εὐλάβειαν, καὶ ἐπιείκειαν, καὶ πᾶσαν τὴν ἡθικὴν ἀσκουμένους κατάστασιν· ἄλλους τοῖς ἐν ἀγῶνι σφαλλομένοις περὶ τὴν τοῦ καλοῦ χρίσιν εἰσηγουμένους τὰ λανθάνοντα, καὶ παραινοῦντας τὸ ὠφέλιμον, ὅπως ἐπανορθωθῇ πρὸς τὸ συμφέρον ὁ βίος αὐτοῦ· ἐπειδὴ « πάντες, κατὰ τὸν Παῦλον, ὅσοι θελοῦσιν εὐσεβῶς ζῆν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ διωκθῆσονται· » βαρεῖς τῷ δικαιοπραγεῖν ὄντες τοῖς παρανομοῦσι, τάχα καὶ μόνον ὀρώμενοι, καὶ διὰ τοῦτο διωκόμενοι, ἐπειδὴ καὶ σιωπῶντές εἰσιν ἐλσχοῖν πονηρίας, τῷ παραλήλῳ τοῦ βίου στηλιτεύοντες τὴν ἐκάστῳ τῶν κακῶν μοχθηρίαν. Καὶ ὁ Κύριος δὲ τοῖς ἀποστόλοις τὸ μέλλον συμβαίνειν προλέγων, φησὶν· « Ὡς ἐμὲ ἐδίωξαν, καὶ ὑμᾶς διώξουσι. » Καὶ· « Ἀποσυναγώγους ποιήσουσιν ὑμᾶς. » Καὶ· « Ἐχθαλοῦσι τὸ ὄνομα ὑμῶν ὡς πονηρῶν, » ἵνα παρεσκευασμένοι πρὸς τὰ προ-

αναπαφωνημένα τῇ προθυμίᾳ, κούφως ἐνέγκωσι τὰ Ἀθλιβερά τῇ μελέτῃ τοῦ παθεῖν ποιήσαντες τὴν πειραν ἑαυτοῖς εὐμαρῆ. Εὐθύς γοῦν συνέδρια Φαρισαίων, δεσμά, δεσμοκτήρια, συκοφανταί, ὕβρεις, ἐπήρειαι, πληγαί, κίνδυνοι θανατικοί· καὶ οὐδὲν αὐτοὺς ἐθορύθησεν, οὐδὲ τῆς παρήρσιας καθυφεθῆναι τε παρεσκεύασεν. Ἐσκέπτετο γὰρ αὐτοὺς πειράσσειν καὶ ὧν ἠπέιλον μείζονα πάθη, καὶ τὸ παρεσκευασμένον τῆς προαιρέσεως καταφρονεῖν παντὸς ἐποίει δεινοῦ. Διὰ τοῦτο ἑώρακα τὸν ἀριθμὸν ὄντες, πρὸς ὅλον ἐπαρρησιάζοντο μαινόμενον ἐν ἔθνος, ποτὲ μὲν λέγοντες· « Οὐ δυνάμεθα, ἀ εἶδομεν καὶ ἠκούσαμεν, μὴ λαλεῖν· » ποτὲ δὲ· « Εἰ δίκαιόν ἐστιν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ὁμῶν ἀκούειν μᾶλλον, ἢ τοῦ Θεοῦ, κρίνατε· » ἄλλο τε καὶ πρὸς ὕβρεις χωροῦντες δικαίως ἐν τῷ λέγειν τοῖς ἐναντιουμένοις τῇ ἀληθείᾳ, καὶ πολλοὺς οὖσιν ὄλιγοι, καὶ δυνατοὶς, κατὰ τὸ δοκοῦν, ἀσθενέστεροι· « Σκληροτραχῆλοι, καὶ ἀπεριτμητοὶ τοῖς ὠτί, καὶ τῇ καρδίᾳ, ὑμεῖς ἀεὶ τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ ἀντιπίπτετε, ὡς οἱ πατέρες ὑμῶν, καὶ ὑμεῖς. » Τοιοῦτον γὰρ ὁ δίκαιος ζῆλος, οὐ πλήθος ἀδικῆσαι δυναμένων ὄρα, οὐ θυμὸς, καὶ δυναστείας τῶν ἀντιτεταγμένων λογίζεται, οὐκ οἶδεν ἀπειλῆν, οὐκ ἐπίσταται κίνδυνον. Πρὸς ἐν τέταται τῇ προθυμίᾳ, εἰπεῖν τὸ ἀληθές, καὶ τὸ ψεῦδος καταστήσαι γινώριμον, ἵνα μὴ λανθάνον νέμῃται τῶν ἀπλουστέρων τινάς.

respicit multitudinem eorum, qui possunt injuriam aestimat, ignorat minas, nescit periculum. Ad unum notum facere, ne delitescens quosdam perdat simpliciores.

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

Τί οὖν τὸν δικαιοπραγούντα περικυμαίνουσαι πάντοθεν ἀδικούσιν αἱ θλίψεις, ἐκπνιστάμεναι φοβερῶς καὶ διαλυόμεναι εὐχερῶς, προσπίπτουσαι σφοδρῶς, καὶ παρατρέχουσαι ῥύμη πολλῇ, ἐνσειόμεναι βιαιῶς, καὶ ἀποκρουόμεναι βιαιότερον, κατασπιλάζουσαι, καὶ οὐ ποιοῦσαι ναυάγιον, πυροῦσαι τὸν χρυσὸν, καὶ δοκιμώτερον ἀποφαίνουσαι; Οὕτως ἐν τῷ Ἄσματι ἡ τελεία ψυχὴ θαρρόουσα τῇ ἠσκημένῃ καρτερίᾳ τῶν πειρασμῶν, προσκαλεῖται τὰ πνεύματα· « Ἐξεγέρθητι, λέγουσα, βοῦρᾶ, καὶ ἔρχου, νότε, διάπνευσον τὴν κηπὴν μου, καὶ βρυσάτωσις ἀρώματα· » τότε πεπεισμένη μείζονα γίνεσθαι τῆς ἀρετῆς τὴν εὐωδίαν, ὅταν πειρασμῶν ῥιπίξῃ πλήθος αὐτὴν. κινούντων τὴν τέως ἠρεμοῦσαν ἀγαθὴν ἔξιν πρὸς ἐνέργειαν, καὶ ποιούντων αὐτὴν τῇ φανερώσει περιφνημον. Οὕτως ἐλαμψεν ἐκάστου τῶν ἁγίων ἡ ἀρετὴ λαθεῖν δυναμένη, εἰ μὴ ἐγυμνώθη τῇ πείρᾳ, καὶ κρύπτεσθαι ὑπὸ τῷ μόδιῳ, εἰ μὴ ἐπὶ τῆς λυχνίας ἐτέθη, λαμπρὸν τὸ φῶς τῆς διαθέσεως ἐπὶ τῶν ἔργων ἀστράπτουσα. Τίς γὰρ ἂν τὴν εὐσέθειαν ἔγνω τοῦ μεγάλου Ἀβραάμ, μὴ τῆς κατὰ τὴν παιδοκτηνίαν ὑπακοῆς κηρυξάσης αὐτοῦ τὴν γενναϊότητα, ὡς ὤπλισε κατὰ τοῦ μονογενοῦς καὶ ἀγαπῆτοῦ τέκνου πατρικῆν χεῖρα ὀρέγων, οὐδὲ κατηφέε τῆς ὄψεως ἐμφήνας λυπηρὸν πάθος ψυχῆς. μείνας δὲ τοιοῦτος τὴν γινώμην φαιδρὸς, οἷος ἔμεινεν ἂν ἐριφόν, ἢ μύσχον, ἢ

vos persequentur⁴³; » et : « Absque synagoga facient vos⁴⁴, » et : « Ejicient nomen vestrum tanquam malum⁴⁵; » ut præparato alacriter animo adversus ea quæ prædicta fuerant, leviter ferrent ætumnas meditatione patientiæ, ipsumque discriminis experimentum sibi redderent facile. Unde statim consessus Pharisæorum, vincula, carceres, calumniæ, contumeliæ, injuriæ, verbera, pericula mortis, quidvis denique aliud nihil ipsos turbavit, neque ut libertatis quidquam loquendi remitterent. effecit. Jam enim ipsorum animo sedebat sententia etiam pejora perpassa, quam quæ **173** imitabantur, experiri, mensque præparata jam ante facilitatem eis omnem contemnendi crudelitatem præstabat. Ideo duodecim numero cum tantum essent, ad universam gentem furibundam liberrime prædicabant; interdum quidem dicentes : « Non possumus, quæ vidimus, et audivimus non loqui⁴⁶; » aliquando autem : « Si justum est in conspectu Dei vos potius audire, quam Deum, judicate⁴⁷. » Alias et ad injurias juste deveniebant, obloquendo his qui veritati adversabantur, cumque illis plurim s pauci ipsi, et cum potentibus, ut videbatur, imbecilliores : « Dura cervice, et incircumcisis auribus, et corde, vos semper Spiritui sancto resistitis, sicut patres vestri, et vos⁴⁸. » Ita scilicet justus zelus non

inferre; non iram, non potentiam adversariorum tendit cum alacritate, dicere verum, et mendacium

CAPUT III.

Quid ergo homini recte justeque agenti circumfusæ undique afflictiones mali afferunt magno cum terrore insurgentes, et evanescentes facile; vehementi irruentes impetu, sed magno quoque impetu pertranseunt; violenter concutientes, et discussæ violentius; vadis brevibusque illidentes, neque facientes naufragium; examinantes igne aurum, sed probatius exhibentes? Sic in Cantico anima perfecta tentationibus tolerandis exercitata fiduciæ plena ventos evocat : « Surge (inquiens), aquilo, et veni, auster, perfla hortum meum, et flua aromata⁴⁹; » **174** tunc persuasa, majorem fore virtutis fragrantiam, quando ipsam turba tentationum eventilaverit, quæ bonum habitum tandem otiosum commoveant ad operandum, eumque ad lucem producendo percelebrem illastreque reddant. Hac ratione uniuscujusque sanctorum virtus effulsit, quæ latere potuisset, nisi discrimine fuisset excitata, et sub modio foret occultata, nisi supra candelabrum posita exstitisset, splendidum novi propositi lumen per opera fulgurans. Quis enim novisset magni Abrahami pietatem, nisi imperata illi cæde obedientia generosum ejus animum prædicasset⁵⁰; ita ut armasset contra unigenitum, et dilectum filium paternam manum, prompte illam extendens, neque dejectione mœsta vultus doloris animæ pas-

⁴³ Joan. xv, 20.⁴⁴ Joan. xvi, 2.⁴⁵ Luc. vi, 22.⁴⁶ Act. iv, 20.⁴⁷ ibid. 19.⁴⁸ Act. vii, 51.⁴⁹ Cant. iv, 16. ⁵⁰ Gen. xii, 2 seqq.

tionem ostendens, permanens vero tali cum mentis serenitate, quali perstitit, cum hinnulum cervi, aut vitulum, aut agnum in precibus auspiciis Deo sacrificabat? Quis autem Jobi animum philosophia obfirmatum novisset ad tam multiplicem suorum cladem; nisi gratiæ de singulis quibusque rebus actæ ipsius magnitudinem animi clara voce testarentur⁸¹? Neque enim veterator uno exitio abstulit omnia, ne uno calamitatis ictu dolorem ejus velut in compendium contractum redigeret, qui poterat extendi multipliciter, et iteratis nuntiis partitis, ipsi audienti luctum reddere acerbiorum; nec enim primo loco clarissimis ejus pignoriibus convivantibus superinjicit ædes, ea subversione domum in sepulcrum convertens, et sanguinem cibis, carnesque pinsens, una cum lapidibus, ne animus majori malo hebescens, et stupens nullo minorum sensu afficeretur; **175** sed gradatim sigillatim pervadit omnia a tenuioribus ad res majoris momenti transcendens; et alium subinde nuntium graviorem præcedenti, numero et qualitate damnorum illatorum apparat, ut calamitas per incrementa exaggerata magnum, et grave ac asperum vulnus desperationis animo infligeret. Ordine scilicet a levioribus principii progressus usque ad ultimum ictum devenit, qui et sapientem viri constantiam maxime declaravit. Nam ut domum subversam, et liberos interemptos edidit, cum ante cæteras omnes facultates sibi periisse audisset, disciit vestimenta sua, et totondit comam capitis, quod ei, qui alia eripuerat, et quæ auferre non poterat, ultro concederet, et naturali sapientia evangelicam anteverteret admonitionem: « Si enim quis (inquit) accipiat tunicam tuam, dimitte ipsi et pallium⁸². » Hoc ille præveniendi præstitit libera sponte, profitemens non doluisse se de damnis quæ videbantur invito sibi accidisse, et indicans evidenti argumento animi latentem tandiu sensum.

CAPUT IV.

Nam qui vi quidquam eripienti, et quod non auferit ultro dat, utique posteriori ea magnanimitate ostendit, se etiam primum, licet necessitate sit ereptum, non ex necessitate tamen concessisse, nec animum vi coactum, etsi qui vi rapuerunt, tyrannice videantur egisse, cum illud quoque acceperint, quod et non concedere valens, ex animi proposito concessit sponte præbens quod ei, qui videbatur eripere, fecisse invitum putabatur. Et Joseph vero, et Susanna, et Jephthæ laterent⁸³. Illi quidem pudicitia **176** celebrati, et hic veritate. Iste namque ut rem in bello bene gereret, si devicisset hostes, qui superiores erant copiis, et peritiam rei militaris, promisit quodcumque ipsi primum occurreret propriarum rerum obvium, in holocaustum oblaturum; unica filia ipsi obviam veniente casu, quæ mirum in modum dilecta erat, non fregit promissum, pietatem naturæ anteponebat, et viscera prodens potius, quam Deo nuncupatum votum, et confessionem irritam facere, licet in filia

A ἄρνα θυσιάζων ἐπὶ αἰσiais· εὐχαῖς τῷ Θεῷ; Τίς δὲ τοῦ Ἰωβ τὴν ἐπὶ τῆς πολυτρόπου ἐκείνης τῶν οικειῶν ἀλώσεως ἔμαθε φιλοσοφίαν, μὴ τῆς ἐφ' ἐκάστου τῶν ἀπολλυμένων εὐχαριστίας βοήσας αὐτοῦ τὴν μεγαλοφυλίαν σαφῶς; Ὅστε γὰρ ὕφ' ἐν ὁ κακοῦργος ἐπόρθησεν ἅπαντα, ἵνα μὴ μίαν τὰ τῆς συμφορᾶς ποιήσας πληγὴν, σύντομον, καὶ συνεσταλμένην τὴν ὁδύνην ἐργάσθαι, δυναμένην εἰς πλήθος ἐκταθῆναι ταῖς κατὰ μέρος ἀγγελίαις, καὶ ποιῆσαι αὐτῷ ἀκούοντι τὸ ἀλγος δριμύτερον· οὐδὲν γὰρ πρότερον ἐπικατασεῖ τοῖς φιλάτοις τὸν οἶκον εὐχουμένους τῇ καταστροφῇ τάφον τὴν οἰκίαν ποίων, καὶ μινύς ἐδέσμαιναι αἶμα, καὶ φύρων σάρκα, καὶ λίθους ὁμοῦ, ἵνα μὴ τῷ μείζονι πάθει ἀργεῖν πρὸς τὰ ἐλάττονα ποιήσῃ τὴν αἰσθησιν. Βαθμῶ δὲ καθ' ἐν ἐπέρχεται ἅπαντα ἀπὸ τῶν εὐτελεστέρων μεταβαίνων ἐπὶ τὰ τιμιώτερα, καὶ ἄλλης ἄλλην ἀλγεινότεραν ἀγγελίαν κατασκευάζων, καὶ ποσότητι, καὶ ποιότητι τῶν διαφθειρομένων, ὅπως κατ' ὀλίγον αὐξηθὲν τὸ δεινὸν μέγα, καὶ χαλεπὸν τὸ τραῦμα τῆς ἀθυρίας ἐργάσθαι. Τάξει δὴθεν προελθὼν ἐκ προοιμίων ἕως ἔφθασεν εἰς τὴν ἐσχάτην πληγὴν, ἣ καὶ διέδειξε τοῦ ἀνδρός τὸ φιλόσοφον. Ὡς γὰρ τὴν καταστροφὴν τοῦ οἴκου, καὶ τῶν τέκνων ἔμαθε τὴν ἀπώλειαν, τῶν ἄλλων ἀπάντων τὴν φθορὰν ἤδη προπεπυσμένος, διέβριξε τὰ ἰμάτια αὐτοῦ, καὶ ἐκείρατο τὴν κόμην τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, τῷ λαθόντι τὰ ἄλλα, καὶ ἢ μὴ λαβεῖν δεδύνηται, προδιδοῦς, καὶ φθάνων φυσικῇ φιλοσοφίᾳ τὴν τῶν Εὐαγγελίων παραίνεσιν. « Ἐὰν γὰρ σου, φησὶ, λάβῃ τις τὸν χιτῶνα, ἄφες αὐτῷ καὶ τὸ ἰμάτιον. » Τοῦτο προλαθὼν ἐκεῖνος ἐποίησε, τὸ μὴ λυπεῖσθαι ἐπὶ τοῖς δόξασιν ἀκουσίως συμπεπωκέναι κακοῖς τῷ ἔκουσῳ πιστούμενος, καὶ τὸ τέλος λανθάνον τῆς γνώμης τῷ φαινομένῳ μηνύων.

C

ΚΕΦΑΛΑ Δ'.

Ἄ γὰρ ληφθέντι βίᾳ, καὶ ὁ μὴ ἀφαιρεῖται τις προδιδοῦς, δῆλος τῇ δευτέρᾳ φιλοτιμίᾳ γίνεται, ὡς καὶ τὸ πρῶτον κἂν ἐλήφθη ἀνάγκη, οὐκ ἀνάγκη παρεχῶρησε, τὴν γνώμην οὐ βιασθεῖς, κἂν τυραννεῖν ἔδοξαν οἱ βιασάμενοι, τοῦτο λαθόντες, ὃ καὶ μὴ ἐπιδοῦναι δυνάμενος, προαιρέσει ἐπέδωκεν, ἐξουσία παρασχὼν ὅπερ ἄκων τῷ φαινομένῳ ἀφηρηθεῖαι νενόμισται. Καὶ Ἰωσήφ δὲ, καὶ Σωσάννα, καὶ Ἰεφθά εἰλαθον ἂν, οἱ μὲν ἐπὶ σωφροσύνη, ὁ δὲ ἐπ' ἀληθείᾳ εὐδοκίμησαντες. Καὶ οὗτος γὰρ ὑπὲρ τῆς ἐν πολέμῳ ἀριστείας, εἰ περιγένετο τῶν ἐχθρῶν ἐπικυδεστέρων ὄντων, πλῆθει, καὶ ἐμπειρίᾳ πολεμικῇ, ὀλοκαυτώσειν ὑποσχόμενος ὅπερ ἂν τυχῆ τῶν ἄλλων πρότερον ἀπαντήσασαι οἰκεῖον, θυγατρὸς κατὰ τὸ συμβᾶν ὑπαντήσασθαι μονογενοῦς, καὶ στεργουμένης ἐκτόπως, οὐκ ἐφεύστα τὴν ἐπαγγελίαν, φύσει προτιμήσας εὐσέδειαν, σπλάγγνα προδοῦς ὑπὲρ τοῦ μὴ τὴν εἰς Θεὸν ἀθετησαὶ ὁμολογίαν, κἂν ἢ ἐπὶ τῇ ἀναιρέσει τοῦ τέκνου τὸ πάθος ἀφόρητον. Καὶ τῶν μὲν ἄλλων ὄντα γυμνά τὰ κατορθώματα φανερόν ἐπὶ ταῖς πράξεσι, καὶ πρόδη-

⁸¹ Job 1, 1 seq. ⁸² Matth. v, 40. ⁸³ Gen. xxxix; Dan. xiii; Judic. xi.

λον εἶχε τὸν ἔπαινον. Τῷ δὲ Ἰωσήφ, καὶ τῇ Σωσάννῃ, μετὰ τοῦ πόνου καὶ τῆς ἀνδραγαθίας καὶ αἰσχροτήτος ἠκολούθει κατάγνωσις οὐ μόνον κρύπτουσα τὸ θαῦμα τῆς ἀρετῆς, ἀλλὰ καὶ ἀκολασίας περιβάλλουσα ψόγον. Τοῦτο δὲ πολὺν τῷ φιλοσοφοῦντι παρέχει τὸν κάματον, ἐφ' οἷς ἐχρῆν εὐφημεῖσθαι ἐπὶ τούτοις δυσφημουμένῳ. Πολλὴν δὲ παρὰ τῷ Θεῷ καὶ ἀνεύκαστον προξενεῖ δόξαν, καὶ εὐλάβειαν, ὅτι καὶ πόνον ἐπὶ τῷ ἀγαθῷ ἔργῳ ἀνεδέξατο μέγαν, καὶ τὴν πονηρὰν δόξαν οὐκ οὔσαν ἀληθῆ ἐπιεικῶς ἤνεγκεν ὡς ἦντως ἀληθῆ. Διὰ τοῦτο τὴν δυσχέρειαν τῆς τοιαύτης μεγαλοψυχίας παραμυθούμενος ὁ Κύριος ἔλεγε· « Μακάριοί ἐστε ὅταν ὀνειδίζωσιν ὑμᾶς, καὶ διώξωσι, καὶ εἰπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα, » καὶ τὰ λοιπὰ· διπλῆς ἀρετῆς διπλᾶ γὰρ τιθεῖς, καὶ ἀναλογοῦσαν τῷ καμᾶτῳ παρέχων τὴν ἀμοιβὴν, πρὸς ψυχαγωγίαν τῆς ἐν τῷ πονεῖν ἀκηθείας· ὅταν γὰρ ὁ ταπεινόφρων ὀνειδίζεται ὑπεροψίαν, καὶ ὁ σώφρων λαγνεῖν, καὶ ἄδδραφίαν ὁ ἐγκρατής, καὶ ὁ ἐπιεικῆς θρασύτητα, καὶ βλακείαν ὁ σαμῶνς, καὶ ὁ συντετριμμένος ὑπέκκρισις, τότε καλῶς ὁ μισθὸς γίνεται διπλοῦς, ὁ μὲν ὑπὲρ τοῦ ἔργου, ὁ δὲ ὑπὲρ τῆς συκοφαντίας στεφανῶν τὴν ἀθλήσαντα.

que rapinæ, et castus luxuriæ, atque crapulæ, et voracitatis sobrius, et mansuetus protervitiæ, et serrenitatis, et contritus simulationis reus traducitur: ibi jure merito duplex debetur merces, quarum altera propter opus, altera propter calumniam coronat certantem.

ΚΕΦΑΛΑ. Ε'.

Τοιοῦτος ἦν ὁ μέγας Ἰώβ, καὶ τὰς οἰκίας εἰδὼς ἀρετᾶς, καὶ ἐν τῷ παρὰ τῶν φίλων ὀνειδίζεσθαι τὰς ἐναντίας κακίας, οὐ ζυγομαχῶν περὶ τοῦ τὰ ψευδῆ ἀποτρίψασθαι ὀνειδῆ, καὶ ἔωλα, συντιθέμενος δὲ τούτοις, καὶ συμψήφισζόμενος ἐτοίμως. Φησὶ γάρ· « Ἐπ' ἀληθείας οἶδα, ὅτι οὕτως ἐστὶ καὶ ἐπαγωνίζεται τοῦ δεῖξαι, » ὅτι οὕτως ἐστὶν ἀληθῶς· ἐξῆς ἐπιλέγων· « Πῶς δὲ ἐστὶ δίκαιος βροτὸς παρὰ τῷ Κυρίῳ, ἢ ἀπὸ τῶν ἔργων αὐτοῦ ἀμεμπτος ἀνὴρ; » τὸ δοκοῦν κοινὸν τῆς φύσεως ἔγκλημα ποιησάμενος ἴδιον, ἵνα μὴ αὐτὸς ἀπαλλάχθαι νομισθῆ, ἢ ἐπεφήμιζον ἐκείνοι, φαυλότητος. Ὅθεν καὶ δικαίως διπλᾶ πάντα ἀπέλαθε, τὰ μὲν ὡς σεσλημένος παρὰ τοῦ λυποδύτου, τὰ δὲ ἀμοιβὴν τῆς ἐπὶ τοῖς ἀπολλυμένοις φιλοσοφίας. Οὕτως οὐκ ἀδικοῦσι μόνον αἱ θλίψεις, ἀλλὰ καὶ ὠφελοῦσι τὰ μέγιστα, λαμπρὸν, ἐὰν καρτερῆ ἀποφαίνουσαι τὴν θλιβόμενον. Ἄλλ' οὐδὲ τὰς θλίψεις ἕως κινδύνου ὁ τῆς ἡμετέρας ζωῆς πρῦτανις χρονίζει ἐξ, οὔτε τὸν ἀγῶνα ὑπὲρ δύναμιν τοῦ ἀγωνιζομένου γενέσθαι ἀφήσιν. Εἰ δὲ καὶ συγχωρήσειε ποτε οἰκονομῶν τι παρὰδοξον, μείζον τὸ θαῦμα ποιεῖ αὐτὸς ἀναπληρῶν συνεργείῃ τῆς χάριτος τὸ λείπον τῆ ἀσθενείῃ τῆς φύσεως, καθάπερ οἱ νῆχθεσαι τὸς ἀπειρους ἐθίζοντες παρακολυμβῶντες πλησίον διαβαστάζουσιν ἀτονήσαντας, ἀνακουφίζοντες μίᾳ ταῖν χεροῖν, ἕως ἡ καμῶσα διαναπαύσεται δύναμις, καὶ τὴν τέχνην οὐδ' ἀσκοντες, καὶ καταδύσθαι ἐν ταῖς ἀνάγκαις οὐ συγχωροῦντες. Οὕτω γὰρ ὁ Παῦλος ποτὲ μὲν φησὶ· « Πιστὸς ὁ Θεός, ὃς οὐκ ἐάτει ὑμᾶς πειρασθῆναι ὑπὲρ ὃ δύνασθε, ἀλλὰ ποιήσει σὺν τῷ πειρασμῷ καὶ

A cæde dolor esset intolerabilis. Et aliorum quidem egregia facinora clara cum essent, perspicuum in ipsis actibus, manifestamque laudem excipiebant. Josephum autem, et Susannam cum dolore strenuoque simul certamine infamiæ sententia, et condemnatio subsequeretur, quæ non solum virtutis admirationem occultabat, verum etiam intemperantiæ vituperio involvebat. Id vero homini sapientiæ studioso multam facessit molestiam, cum ex quibus oportuisset eum dilaudari, et celebrari, ex his opprobrium experitur. Sed apud Deum magnam et inæstimabilem conciliat gloriam, et venerationem, quod pro bono opere magnum subivit laborem, et opinionem pravam de se, cum vera non esset, æque moderate tulit, ac si fuisset vera. Ideoque Dominus ad difficultatem hujuscemodi magnanimitatis consolendam dicebat: « Beati estis, cum maledixerint vobis, et persecuti vos fuerint, et dixerint omne malum verbum », et reliqua; duplicis virtutis duplicia præmia ponens et respondentem molestiæ præbens remunerationem ad sublevandum gravem mœrorem in labore susceptum. Etiam quando humilis 177 sapiens superbiæ, liberalis-

que rapinæ, et castus luxuriæ, atque crapulæ, et voracitatis sobrius, et mansuetus protervitiæ, et serrenitatis, et contritus simulationis reus traducitur: ibi jure merito duplex debetur merces, quarum altera propter opus, altera propter calumniam coronat certantem.

CAPUT V.

C Talis erat magnus Job, et suarum sibi virtutum conscius, et adversus amicos exprobrantes sibi contraria vitia non contendens rixando in diluendis falsis opprobriis, et intempestivis; sed suo quoque ipsis accedebat assensu, et calculo suo in promptu comprobabat. Ait enim: « In veritate scio, quod ita se res habet. » Et plane conatur demonstrare, quod ita est revera, deinceps subjungendo: « Quomodo enim erit justus mortalis apud Dominum, aut ab operibus suis irreprehensibilis vir? » Quod videtur commune naturæ crimen, proprium sibi facit, ut ne ipse censeretur eximere sese ab ea, quam illi exprobrabant, improbitate. Unde etiam jure duplicia recepit omnia; alia quidem, velut a grassatore illis spoliatus, alia vero ad remunerationem sapientis constantiæ super his, quorum jacturam fecerat, exhibitæ. Adeo afflictiones non solum injuriam nullam, sed maximam quoque utilitatem afferunt, et afflictum, si fortiter perferat, illustrem reddunt. Verum neque ad discrimina usque, ærumnas vitæ nostræ moderator perdurare diu sinit, neque certamen ultra vires decertantis produci permittit. Si vero et dispensando permittat nonnunquam aliquid præter opinionem, majus miraculum efficit ipse supplendo adminiculo gratiæ defectum 178 præ debilitate naturæ, ut qui natiandi imperitos assuefaciant, ipsi eos prope adnantes supportant, et sustinent viribus destitutos, et alterutra manu allevantes, donec vires exhaustæ interquiescendo reparentur, et artem eo modo

¹⁷⁷ Matth. v, 41. ¹⁷⁸ Job iv, 17; xv, 14.

docent, et non patiuntur in periculis demergi. Ita enim Paulus quodam loco ait: « Fidelis Deus est, qui non patietur vos tentari supra id, quod potestis, sed faciet etiam cum tentatione proventum, ut possitis sustinere ⁶⁴. » Alio autem loco: « Nolo vos (fratres) ignorare de tribulatione, quæ facta est in Asia; quoniam supra modum gravati sumus supra virtutem, ita ut tæderet nos etiam vivere ⁶⁷. » Ubi verbis istis, secundum vires, et supra vires, divinam cooperationem suppeditasse robur dicit, ad faciendum, ut exitus tentationum tolerabilis opinio, sed et prope fidem excederet.

CAPUT VI.

Quomodo enim Sarra cum in libidinosi regis manus incidisset peregrina, et advena ⁶⁸, cum nequam auxilium aliud præter divinum ex alto sperandum ipsi foret, maritus enim præsens quidem, et ad opem ferendam obstrictus, adeo erat ad illam præstandam invalidus, ut occultaret conjugium, et prætexeret cognationem, vocans sororem uxorem, et tori sociam consanguineam præ mortis metu, quod sciret alienigenæ mulieris pulchritudine ad insaniam usque furentis inimicos implacabiles existere, quicumque rivalium suspicionem præbent, et promptos esse ad eandem usque progredi, ut ne quem haberent, qui **179** adamatæ animum ad seipsum circumtraheret, atque securitatem contubernalis convictus zelotypiæ cura inturbare posset, quando subsederunt omnia omnino prompta et expeditissima ad manuum injectionem, tunc ex ipso etiam lecto, sine ulla contumelia liberata fuit, cum viscerum convulsiones tyrannum prohiberent adulterino congressu, et furibundam cupidinem dolores intensissimi restinguerent? Quid post decubitum, et complexum exspectandum erat amplius, quam probum, cum propter Barbari multam intemperantiam passio retineri non posset, cum pulchritudo irritaret concupiscentiam, cum libido furoris stinulum ad illicitam voluptatem concitaret, cum materia quæ accendit inflammataque omnia, prompta adesset; et ipsa quidem vellet violentam oppressionem effugere, nec tamen violenti impetu cohibere sufficeret vel corporis robore, vel verborum adhortatione; nam semel accensus in voluptuariis affectus nulli rei cedit, cum ratione carens neque dictis attendat, neque suaderi queat? Sed reperit virtus mulieris etiam in rebus adeo angustis industriae modum, quo se incontaminata conservare debuit, dum protervum amatorem propriis sibi cruciatibus cogit esse intentum, et occultorum tormentorum doloribus profundum ardentis libidinis incendium restinxit.

CAPUT VII.

De Davide et Gedeone.

Quo pacto vero mansuetissimus et innocentissimus David sæpe in Saulem **180** sanguinarium incidens evasit præter omnem spem ex ejus mani-

A τὴν ἑκδασιν τοῦ δύνασθαι ὑπενεγκεῖν· ἢ ποτὲ δὲ· « Οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, ἀγνοεῖν περὶ τῆς θλίψεως τῆς γενομένης ἐν τῇ Ἀσίᾳ, ὅτι καθ' ὑπερβολὴν ὑπὲρ δύναμιν ἐδαρθημεν, ὥστε ἐξαπορηθῆναι ἡμᾶς καὶ τοῦ ζῆν. » Καὶ τὸ « κατὰ δύναμιν, » καὶ τὸ « ὑπὲρ δύναμιν, » τὴν θεῖαν συνεργίαν παρεσχόμενοι· λέγων ἰσχύον εἰς τὸ γενέσθαι καὶ τὴν λύσιν τῶν πειρασμῶν ἀνεκτὴν καὶ τὴν σωτηρίαν ἐν τοῖς ἀπεγνωσμένοις κινδύνοις παράδοξον καὶ ἀπιστίας ἕγγυς.

B

ΚΕΦΑΛ. Γ'

Πῶς γὰρ ἡ Σάρρα βασιλέως ἀκολάστου παραπαισοῦσα χειροῖ. ξένη καὶ ἐπηλυς, οὐδαμῶθεν ἀλλης βοήθειας πλὴν τῆς θείας ἀνωθεν ἐλπίζομένης· αὐτῇ (καὶ γὰρ ὁ παρὼν καὶ βοηθεῖν ὀφείλου ἀνὴρ οὕτως ἦν πρὸς τοῦτο ἀσθάνης, ὡς καὶ κρύψαι τὸν γάμον, καὶ προβαλέσθαι συγγένειαν, ἀδελφὴν λέγων τὴν γαμετὴν, καὶ τὴν σύνευνον σύναιμον δεῖε θανάτου, τοὺς ἐπιμαίνοντας κάλλους γυναικῶς ἀλλοτριᾶς εἰδῶς ἐχθροῦς ἀσπόνδους ἡγεῖσθαι, τοὺς ἀντεραστῶν ὑπόνοιαν ἔχοντας καὶ σπουδαζέειν, καὶ μέχρι φόνου χωρεῖν, ὅπως μὴ ἔχῃσι τὸν περισπῶντα πρὸς ἑαυτὸν τῆς ἐρωμένης τὸν νῦν, καὶ τὸ τῆς συμβιώσεως ἀμειψιμῶν φροντίζετο ζηλοτυπίας θολῶσαι δυνάμενον), ὅτε πάντοθεν ἤρρησε πάντα πρὸς ἀντιλήψιν εἰκότα καὶ εὐλογώτατα, τότε ἐξ αὐτῆς τῆς εὐνῆς ἐρύσθη ἀνύδριτος, σπασμοῖς τῶν σπλάγγων τοῦ τυράννου κωλυθέντος τῆς μοιχικῆς δμιλίας, καὶ τὴν μανιώδη ναρκήσαντος δρεξίν τοῖς ὑπερβάλλουσι πόνοις; Τί ἦν μετὰ τὴν κοίτην, καὶ περιπλοκὴν, ἢ ὕδριν προσδοκῆσαι λοιπὸν, τοῦ πάθους ὄντος διὰ πολλὴν τῷ Βαρβάρω ἀκρασίαν ἀσχετοῦ τοῦ κάλλους ἐρεθίζοντος τὴν ἐπιθυμίαν, τῆς ἐπιθυμίας ἐγειροῦσης; τὸν οἶστον πρὸς ἀθεσμον ἠδονὴν, τῆς ἀναπνοῦσης ἅπαντα ὕλης παρακειμένης ἐτοίμου, καὶ βουλομένης μὲν τὴν βίβαν πείραν φυγεῖν, ἐπισχεῖν δὲ τοῦ βιαζομένου τὴν ὄρμη, οὐκ οὕσης ἱκανῆς, οὔτε σώματος ἰσχύϊ, οὔτε παρακλήσει λόγων; πρὸς οὐδὲν γὰρ ἐνδίδωσι βεπισθὲν ἀπαξ ἐν τοῖς φιληδόνοις τὸ πάθος, οὐκέτι λογισμῶν

C

D

E

F

G

H

I

K

L

M

N

O

P

Q

R

S

T

U

V

W

X

Y

Z

ΚΕΦΑΛ. Ζ'.

Περὶ Δαβὶδ, καὶ Γεδεών.

Πῶς δὲ ὁ πρῶτατος καὶ ἀκακὸς Δαβὶδ πολλὰκις παραπαισῶν τῷ αἰμοβόρῳ Σαούλ, ἐξῆλθε παρὰ πάντων ἐλπίδα τῶν τούτου χειρῶν ἀπαθῆς, ἀλλοτε ἄλλως σω-

⁶⁴ I Cor. x, 13. ⁶⁷ II Cor. i, 8. ⁶⁸ Gen. xi, 15 seqq.

θαίς, καὶ οὐκ ἔχων εἰπεῖν λογισμὸν τῆς σωτηρίας εἰ-
κότα, νικῶντος ἐλάστου θαύματος, καὶ λογισμοῦ
πᾶσαν καὶ λόγου ἐπίνοιαν; Πῶς δὲ τὸν παρραλοῖαν
Ἀβεσαλωμ ἠτιάσατο τῆς τυραννίδος οὐ ληφθέντα
χερσὶν ἀνθρωπίναις; Ἄρῳ γὰρ αὐτὸν δραξαμένη τῆς
κόμης ἀνήρπασε φεύγοντα, καὶ περίοπτον ἀνήρτησεν
ἐπὶ μετώρου, πᾶσι τῆς ἐκδικεῖν ἐθέλουσιν ὕβριν
φιλοστόργου πατρὸς εἰς σφαγὴν προδοῦσα πρὸ χειρὸν,
καὶ ἀμύνειν ἑαυτῷ δυνάμενον ἤμισα, ἄξιαν τῆς
ἀλόγου ἐπιχειρήσεως ταύτην δωδωκότα τὴν ποιήν, τὸ
προδοθῆναι: παρὰ τοῦ ἀψύχου, καὶ ἀλόγου πρὸς
φόνον φυτοῦ. Πῶς ὁ Γεδεὼν σὺν τοῖς τριακοσίοις πε-
ζοῖ: ἔθνος; ἅλον τῶν Μαδινηταίων, ἀμμῶ δὲ τὸ πλήθος
παρεικασθῆν, ἡβηδὸν κατέκτεινεν, οὐκ ἐσχηκῶς; πο-
θεν εὐλογον πρόφασιν συμβολῆς; Ἐποιοῖ γὰρ τὸ εἰ-
κὸς ὀλοσχερῶς, καὶ τῇ ἐνθυμήσει τὴν ἐπιχειρήσιν
διὰ τὸ τῶν ἀντιτεταγμένων πλήθος ἀτόλμητον, μὴ
τῆς διηγέσεως τοῦ ὀράματος παρορησάσης αὐτὸν
ἐπὶ τὸ πρόθυμον. Οὐ δειλιώντα αὐτὸν καὶ παρειμέ-
νον ἐπακούσαι διαβάτῃ εἰς τὴν παρεμβολὴν τῶν
πολεμίων ὁ θεὸς προετρέψατο, ἐκείθεν δωδωκῶς αὐ-
τῷ τὸ θαρρῆσαι, ἐπεὶ μὴ τὸ πεποιοῦς εἶχεν ἐκ πίστεως,
ἀπειρος ὢν συμμαχίας θεοῦ; Ἐ Μαγίς γὰρ, ἤκουσεν,
ἄρτων κριθίνων, διηγονμένου ὄναρ τινός, κυλιομένη
κατέστρεψε τὰς σκηνάς τῶν Μαδιανιτῶν. » Καὶ ἄλλο
πάλιν εὐσκόπως τὴν σύγκρισιν φράζοντος, καὶ λέγον-
τος, τὴν βομφαλίαν εἶναι τοῦτο τοῦ Γεδεὼν, καὶ τῆς
μετ' αὐτοῦ στρατιᾶς, καὶ ἀνέστη πρὸς ἐλίβδα χρη-
στὴν ἐκ τῆς ἀκοῆς, τῷ φρονήματι τὸ εὐτελές τοῦ οἰ-
καίου στρατοῦ τοὺς κριθίνους λογισάμενος ἄρτους, εἰ
κυλιόμενοι τὴν παρεμβολὴν ἀλοήσουσιν ἀπονητὶ
τῶν ἔθερῶν, οὐκ αὐτοὶ χειρούμενοι τὸ ἀντίπαλον
οἰκία χειρὶ, ἐνεργούμενοι δὲ τὴν ἰσχὴν παρὰ τῆς κυ-
λιούσης αὐτοῦς, καὶ τροχαζούσης θείας; δυνάμεως.
Ἐπειδὴ τὸ κυλιόμενον δοκεῖ μὲν πλήττειν καὶ
θραύειν τὸ πατούμενον, αἰτίαν δὲ τούτων ἔχει τὴν
τοῦ κυλόντος καὶ εὐτόνως ὄδουντος δύναμιν.

et. Etenim quod voluitur, obvia quæque percellere, atque affligere videtur : sed causa ejus rei in illius, qui convolvit, atque protrudit acriter, robore consistit.

ΚΕΦΑΛ. Η'.

Περὶ Σαμψών καὶ Ἐζεκιῶν.

Πῶς ὁ Σαμψών χιλιούς ὀπίλατας μόνος ἐν σιαγόνι
κατέδαλεν θνου, καὶ διψήσας ἐκ τοῦ κόπου τῆς μά-
χης, οὐδαμοῦ λιβάδα; φαινομένης, οὐ πίδακος, ἐκ
μῆ; τῆς σιαγόνος μύλης ἔσχε βράγην ἀφθόνον νᾶμα
τὴν αὐτὴν καὶ ὄπλον κατὰ τῶν ἀλλοφύλων λαβῶν,
καὶ πηγὴν εἰς ἄκρῃσι τοῦ θλίβοντος μετὰ τὴν νίκην
αὐτὸς δίψους εὐράμενος; Πῶς Ἐζεκιᾶς, οὐδὲ τὴν
ὑψὶν ἐνεγκῶν τοῦ Ἀσσυρίου στρατοῦ καλύψαντος τὴν
προθουμένην ἀθρόως βύζην ἅπασαν γῆν, οἴκοι προ-
σσευχόμενος, νεκροὺς ἐπέειδε πρῶτ' οὐ δόρυ σείσας, οὐ
θυρεὸν προβαλλόμενος, οὐ τόξον ἐντεινας, οὐ ζῆφος
μεταχειρισάμενος, οὐκ ἄλλο τι πολεμικὸν ἐπιδειξά-
μενο, ἔργον, ἐνὸς ἀγγέλου ἐφ' ἐνὶ συνθήματι: τὸν τσο-
οῦτον ἡσυχῇ δράσαντος φόνον, καὶ οὐκ ἀνελόντος
μὲν ἅπαντας (οὐ γὰρ ἦν σκοπὸς αὐτανόρον ὀλέσαι
τὸ ἔθνος), τοσοῦτους δὲ, ὅσοι φόβον τοῖς οἰκείοις πρὸς

A bus illæsus⁵⁹, et indemnis; qui nunc hoc, nunc illo modo salvatus fuit, ita ut suæ salutis rationem probabilem reddere non posset, cum unumquodque miraculum, et rationis, et orationis omnem capium exsuperet? Quomodo autem parricidam Absalonem tyrannidis reum convicit nullis hominum manibus apprehensum? Nam quercus fugientem ipsum comprehensum sursum rapuit, et conspicuum edito in loco suspendit, cunctisque indulgentissimi patris injuriam vindicare volentibus promptum, paratumque ad cædem exposuit, si- que defensione privatum dignam insani conatus hanc pœnam persolvere coegit, ut proderetur ab exanimâ brutaque planta ad necem⁶⁰. Qua ratione Gedeon cum trecentis peditibus universam Madianitarum gentem arenæ præ multitudine assimilata a pubertate usque interficiendo delevit, cum nulla eos undecunque adoriundi occasio sese ostenderet? Nam res universim considerata ne animi quidem cogitatione ob ingentes adversariorum copias tantum audere facinus permittebat, neque ad hoc narratio somnii fidentiorem eum reddidisset. Nonne formidantem, et ad obediendum segniorem Deus ipse in hostium castra descendere jussit, exinde audaciam ipsi tribuens, quam fides ipsi nondum experto divinam opem quasi sociale negabat? Nam nescio quo somnium suum enarrante audit, « Mactra panum hordeaceorum provoluta evertit castra Madianitarum⁶¹. » Et cum alius rursus satis apte comparationem istam explicans dixisset, hunc esse gladium Gedeonis, et exercitus ejus: ipse ex narratione audita in bonam spem **181** erectus est, prudenter conjiciens tenuitatem sui exercitus panibus illis hordeaceis significari, qui provoluti hostium castra nullo labore dissipaturi essent, neque id manu couserta cum inimicis propria, sed volente ipsos, atque rotante divinæ virtutis instin-

C apte comparationem istam explicans dixisset, hunc esse gladium Gedeonis, et exercitus ejus: ipse ex narratione audita in bonam spem **181** erectus est, prudenter conjiciens tenuitatem sui exercitus panibus illis hordeaceis significari, qui provoluti hostium castra nullo labore dissipaturi essent, neque id manu couserta cum inimicis propria, sed volente ipsos, atque rotante divinæ virtutis instin-

CAPUT VIII.

De Samsonè atque Ezechia.

Quo pacto Samson mille armatos solus asini maxilla percussit, et cum sitiisset e certaminis con-
rivulo apparente, ex uno maxillæ dente molari la-
ticem aquæ largæ prorumpentem hausit; eandem
scilicet et telum adversus alienigenas arripiens, et
fontem ad medelam sitis, quoda premebatur post
victoriam, nactus⁶²? Quomodo Ezechias cum ne
aspectum quidem Assyrii exercitus totam regionem
prædatorio agmine confertim addeusato contegentis
sustineret, domui suæ exorans mane mortuos con-
spexit, neque hastam vibravit, neque scutum ob-
jecit, nec arcum tetendit, neque gladium manu
strinxit, neque aliud opus militare ullum exhibuit:
unus autem angelus unica velut tessera tantam
cædem sine strepitu edidit, neque interemit uni-

⁵⁹ H Reg. xvii, 19. ⁶⁰ H Reg. xviii, 9 seq. ⁶¹ Judic. vii, 1 seqq. ⁶² Judic. vii, 21 seqq.

versos, quod totam gentem internecione delere scopus non esset, sed tot duntaxat, quot sufficeret ad iucutiendum suis terrorem, quo fugerent, et percussis obstupesceret ⁶³? Quis lapides grandinis telorium **182** vice demisit e nubibus in hostes coarctando, et alios mutuo perturbavit, velut hostibus ex improvise irrupentibus, in mutuam suam cædem grassantes, dum adversarium interficere sibi quisque videtur, quo pacto victricium tunc temporis pio et religioso populo sine pugna præstitit?

CAPUT XI.

De Elissæo, deque Israelitis.

Quomodo propheta Elissæus latuit hostes perquirentes cum undique cinctus eorum copiis neque conspiceretur, et ad suam eos regionem deducens non cognosceretur, ipse nequissimis illis ducem se præbens, cum facilius inferre, quam accipere injuriam posset, oculis eorum caligine offusus, et errantibus plane in pervestigando ⁶⁴? Quomodo Ægyptiis persequentibus Israelitæ in manus non inciderunt ipsorum, cum a tergo haberent eos castrametantes, a fronte mare longo lateque diffusum, hinc inde solitudines inaccessas, et montes excelsis jugis elatos, undique conclusi difficultate effugiendi, quemadmodum jactus piscium intra sagenam clausus in manibus adversariorum? Qua ratione mare secessit? Quomodo aqua e continente in continentem porrecta stetit, fundum arenosum sterile relinquens ad viam, qua equi cursusque commigrarent, muniendam? Quo pacto fluctus fusæ ære solidius concrecentes obdurerunt? Qua ratione aquæ natura ad defluendum in præceps prona instar muri in tantam altitudinem excitata surrexit, et persecutione pressis iter miraculoso modo apertum resecurit, hisce utrinque absque **183** ullo obstaculo pelagi segmenta resorbendo, ut transirent, et illos refluxu confluxu ad apertor ad unum omnes extemporario cum jumentis simul et homines sepulcro recondens ⁶⁵? Quomodo in solitudine cælum cibum ipsis nulla terræ cultura productum perpluvis nonnunquam quidem manna, interdum vero coturnicum matrem superne nungens mensam laboris pariter, et artis condimenti expertem apparavit ⁶⁶? Quo pacto petra dura, et humoris minime particeps ex arefactis terræ cavitatibus aquarum ductus ad levandam sitim diu collectam relaxavit, tributum refundens quod nunquam prius exsolverat ⁶⁷? Qua ratione Jordanes mare imitatus his, qui pedibus transibant, fluentum oppositum dissecuerit, alteram quidem partem proclivi defluxu sinens ad mare devolvi, alteram autem sistens in primis, post ea vero retrogrado cursu revocans, deinde etiam usque ad fontes ipsos placide restagnantem consistere jubens ⁶⁸: explicatu difficile est. Nemo enim divino miraculo interpretando sufficit, quod ex seipso naturæ totius seriem valet excedere, et persua-

A φυγήν και κατάπληξιν ἦσαν ποιῆσαι ἱκανοί; Τίς λιθούς χαλάξης ἀντὶ βολίδων ἐκ νεφῶν εὐστόλως ἀφήκεν ἐπὶ τοὺς πολεμίους, και ἄλλους ἐτάραξε κατ' ἀλλήλων ὡς τῶν ἐναντίων ἀδοκῆτως ἐκδεβληκῶτων, οἰκεῖον ἐργασσαμένους φάνον δοκῆσαι ταῦ ἀναίρειν τὸν ἀντίπαλον, ἄμαχον νίκην παρασχῶν τῷ ποτε εὐσεβοῦντι λαῷ;

ΚΕΦΑΛ. Θ'.

Περὶ Ἐλισσαίου, και τῶν Ἰσραηλιτῶν.

Ἦως τοὺς ζητοῦντας ἔλαθε πολεμίους ὁ προφήτης B Ἐλισσαῖος ἐν μέσοις αὐτοῖς ἐνεκλούμενος, και οὐκ ὀρώμενος, φέρων ἐπὶ τὴν ἑαυτοῦ γῆν, και οὐ γνωρίζόμενος, ποτηροῦς ὁδηγῶν, και ἀδικῆσαι μᾶλλον, ἢ ἀδικηθῆναι δυνάμενος τῆς βίβως ὑποχυθείσης αὐτοῖς, και σφαλλομένης εἰκότως περὶ τὴν ἔρευναν; Πῶς διώκουσι τοὺς Αἰγυπτίους Ἰσραηλιταὶ οὐ γεγόνασιν ὑποχέριοι, κατόπιν ἔχοντες αὐτοὺς ἐστρατοπεδευκῶτας, ἐξ ἐναντίας θάλασσαν κεχυμένην πολλὴν ἑκατέρωθεν ἐρημίας ἀδάτους, και ὄρη ἡλίβατα, πανταχόθεν συγκακλεισμένοι ἀπαρῖα φυγῆς, καθάπερ σεσαγηνευμένος βόλιος ἰχθύων ἐν ταῖς χεραὶ τῶν ἐχθρῶν; Πῶς ὑπεχώρησεν ἡ θάλασσα; Πῶς δὲ ἐστὴ τὸ ὕδωρ ἐξ ἠπείρου εἰς ἠπειρον, τὴν βυθίαν ψάμμον χέρσον καταλιπὼν πρὸς ἰππῆλατον, και ἀμαξήλατον ὁδόν; Πῶς ἐπάγη τὰ κύματα χαλκοῦ κεχυμένου κραταιότερον; Πῶς ἀνέστη τειχοειδῶς πρὸς τοσοῦτον ὕψος C διεγερθεῖσα ἡ κατανεύειν ἐπὶ τὸ πρανὲς πεφυκυῖα φύσις τοῦ ὕδατος, και ὁδὸν τοῖς διωκομένοις ἀνέτεμε παράδοξον, τοῦτοῖς ἀμπωτίσασα τοῦ πελάγους ἀνευτινὸς κωλύματος ἀμφοτέρωθεν τὰ τμήματα, κάκεινους τῇ παλιβρότῃ καλύψασα, και τάφον πᾶσιν ὁμοῦ ζώοις και ἀνθρώποις τὸν βυθὸν σχεδιάσασα; Πῶς ἐν ἐρήμῳ τροφήν αὐτοῖς ἀγεύρητον ὠμώρησεν οὐρανός, ποτὲ μὲν μάννα, ποτὲ δὲ ὄρυτοιγμήτραν ἐπιπέψας, ἀταλαίπωρον, και ἀχαρούκευτον τράπεζαν; Πῶς πέτρα σκληρὰ, και νοτίδος ἄμοιρος ἐξ ἐστεριωμένων λαγόνων ὀχετοῦς εἰς παραμυθίαν χρονίης δίψης ἀνεστόμωσεν ὕδατος, δασμὸν ἀποδοῦσα, ὃν ἐδεδώκει D μηδέποτε πρότερον; Πῶς μιμούμενος Ἰορδάνης τὴν θάλασσαν, ἀντιπρόσωπον τοῖς πεζεύουσι τὸ βεῖθρον διέτεμε, τοῦτο μὲν ἔσας τοῦ τμήματος βόθιον ἐπὶ θάλασσαν κατεθεῖν, τὸ δὲ ἐπισχόν, εἰτ' ἀναποδίσαν ὀπίσω, εἰτ' ἐκ πηγῶν αὐτῶν ἠσυχάσαν ἀργόν, οὐκ εὐκολον εἰπεῖν; οὐδεὶς γὰρ ἐρμηνεύσαι θαῦμα Θεοῦ ἐστὶν ἱκανός, ἐξ ὧ βαίνειν πάσης φυσικῆς ἀκολουθίας πάντη πεφυκός, και νικῆν τὰς πθανάς τῶν εὐρεσιλόγων σοφίας εἰωθός. Ἦως τὰς φυσικὰς τῶν κέντρων προανατεινόμεναι παντευχίας, προεπολέμησαν αὐτοῦ λαοῦ αἱ σφηρίαι, ἐπὶ τῶν νεμομένων ἔθνη τὴν χίωραν καθελούσαι, και σχολάζουσαν τοῖς ὑπὸ Θεοῦ στρατηγουμένοις παραδοῦναι τὴν γῆν οὔτε τοῖς πορθθεῖσιν εὐλογον τῆς ἤττης προφασισασθαι καταλιπούσαι αἰτίαν ὡσὰν ἐν πληθῆι χειρὸς, και δυνάμει βαρεῖα νενικημένων, και τοὺς κληρουμένους τὰ τῶν

⁶³ IV Reg. xix, 35 seqq.; II Paral. xxxii, 21 seqq.
⁶⁴ Exod. xvi, 1 seqq. ⁶⁵ Exod. xvii, 1 seqq. ⁶⁶ Josue iii, 16.

⁶⁷ IV Reg. vi, 18 seqq. ⁶⁸ Exod. xiv, 1 seqq.

οιχομένων ἀπαλλάττουσαι τύφου, ἄπονον χάριν, καὶ οὐκ ἀριστίας γέρα δεξαμένους ὡσπερ δορυκτῆτος τὰς πόλεις.

pro populo, et septem gentium deditarum regionibus expugnatis pacatam Dei ductu militantibus tranquillamque terram tradiderunt, ita ut neque devictis causam probabilem suæ cladi prætexendam dereliquerint quasi in multitudine manus, et

sibilia facile superare solet *sophismata eorum, qui argutias excogitant. Quomodo vespe exserentes aculeos suos, velut concessa a natura arma, pugnarunt*

gravi robore devictis; et ansam superbiendi ademerint illis, quibus gratuito sortis munere absque ullo labore res fugitivorum obvenerant, et non in virtutis rei que bene gestæ præmium acceptæ fuerant quemadmodum urbes bello quæsitæ so-

ΚΕΦΑΛ. Γ.

Περὶ τριῶν παιδῶν, καὶ Δανιὴλ, Ἰωνᾶ καὶ Ἀαρῶν.

Πῶς ἐπὶ τῶν τριῶν παιδῶν ἡ παμφάγος τοῦ πυρὸς δύναμις τὴν καυστικὴν συνέσειλεν ἐνέργειαν, εὐφάρτοις πελάσαι τὴν θέρμην οὐ συγχωρήσασα σώμασιν, ἔξω τῆς καμίνου τὴν οἰκίαν ἐπιδειξαμένη ἰσχὺν, καὶ ἔσω ἡσυχάσασα παραδόξῃ τρόπῳ; Πῶς καὶ θηριωδίας, καὶ πεινῆς ὁμοῦ φυσικῶν παθῶν ἐπὶ τοῦ Δανιὴλ ἐκράτησαν οἱ λέοντες, ἀνθρώπους ἐν τῷ τῆς φιλοσοφίας παρευημερήσαντες μέρει, καὶ ἑπταήμερον ἐναγκόντες ἐνδεῖαν βρώσῳ; ἰ παρακειμένης τῶν λογικῶν τὴν ἐφημέρον οὐκ ἀνεχομένων νηστεῖαν ὕλης παρουσίας τροφίμου, καὶ ἐξουσίας τὴν μετέληψιν παρεχούσης ἀκόλυτον; Πῶς ἡ τοῦ κήτους γαστήρ καὶ λίθους καταργαζομένη τῇ πέψει, καὶ χωνεύουσα τὰ ἐμπύπτοντα λόγου ταχύτερον. τρισὶν ἡμέραις καὶ νυξὶν ἅμα τοσαύταις ἐν οὕτως ὑγρῷ καὶ θερμῷ χωρίῳ τὸν Ἰωνᾶν διετήρησεν ἀδιάφθορον, ἐνάλιον ζῶον τὸ χερσαῖον, καὶ ἀδαπάνητον τὸ εὐκόλως ἀναλίσκόμενον ἀποδείξασα, καὶ φύσιν ἀέρος ἀναπνοῇ διαζῆν πεφυκυῖαν, εἰς ἰχθύων μεταστοιχειώσασα φύσιν, ὅδωρ ἔλκουσαν ἀήθως βίον, ἀντὶ τοῦ ἐθίμου, καὶ συντρόφου ἀέρος στοιχείου; Πῶς ἡ τοῦ Ἀαρῶν βάρδος ἀφλοῖος, ἀνικμος, ξηρὰ, καὶ τὴν ποδῶν; τὸ βλαστῆσαι πάλαι δύναμιν ἀποθεμένην, χρεῖας καλεσάσης εἰς ἐπίδειξιν σημείου τῆς ἀμφισθητομένης ἱερωσύνης, ἀθρόον πάντα παραδόξως, φλοῖον, ἀνθος ἀνέλαθε βλαστούς, φύλλα, καρπὸν, δύναμιν ζωτικὴν, τὴν εἰς ἕκαστον τούτων κατακερματισθεῖσαν, ῥιπῆς ὑξύτερον, καὶ ὄρηκα δείξασα τεθηλότα, καὶ καρποῖς βριθόμενον τὸ πρὸ μικροῦ βάκτρον ἐν χερσὶ τοῦ στηριζομένου ὀρώμενον;

et fructibus onustum baculum, qui paulo ante manibus gestatus incedentis gressum firmare videbatur⁹⁹?

ΚΕΦΑΛ. ΙΑ'.

Περὶ τῶν ἀποστόλων, καὶ τῆς Θεοτόκου.

Πῶς τὰ δεσμοτήρια τοῖς ἀποστόλοις ἐπιμελῶς κλειθρωμένα τὴν ἔξοδον παρεχώρησεν ἀνεμπόδιστον, θύρας ἀναπετάσαντα, καὶ μοχλοῦς τῶν διωστήρων ἐκσεισάντα; Πῶς τὰ δεσμὰ τῶν χειροπεδῶν ἐνέδωκε, καὶ εὐρύνηθη τοσοῦτον, ὡς χερσὶ, καὶ ποσὶν ἀνεκτὴν παρασχέιν τὴν διάδουσαν; Καὶ τὸ δὴ μεῖζον ἀπάντων, καὶ λόγου παντὸς ἀνώτερον θαῦμα· πῶς ὁ ἀχώρητος τῷ παντὶ, καὶ τὰ ὅλα περιγράφων μεγέθει δυνάμειος Θεὸς Λόγος· ὑπὸ μήτρας βουλήθεις ἐχωρήθη παρθενικῆς; Καὶ πῶς ἄπορον ἐμβρυον νηδὺς ἐτεκτε-

⁹⁹ Dan. i. 1, 20 seqq. ¹⁰ Dan. xiv. 29 seqq. ¹¹ Jon. ii, 1 seqq. ¹² Num. xvii, 8. ¹³ Act. xii, 7 seqq.

184 CAPUT X.

De tribus pueris, et Daniele, Jonæ, et Aaronæ.

Quo pacto vis ignis devorans omnia in tribus pueris urendi operationem repressit, neque permisit calorem ad corpora corruptioni obnoxia vel appropinquare, extra caminum propriam virtutem exserens, et intus modo admirabili quiescens⁹⁹? Qua ratione feritatem atque famem simul insitos a natura affectus super Danielem leones temperarunt in parte philosophiæ ista præ hominibus mansuefacti, et septem dierum pertulerunt abstinentiam objecto pabulo : cum ratione instructi homines nec unius diei jejunium sustineant, ubi materies edulii adsit, et libera facultas ejus capiendi nemine vetante præbeatur¹⁰⁰? Quomodo balenæ venter qui lapides concoquendo absumebat et dicto citius injecta digerebat, tribus diebus totidemque noctibus una in adeo humido calidoque loco Jonam conservavit incorruptum, e terrestri in marinum animal convertens, et rem in corruptionem facile pronam incorruptibilem præstans, naturamque aeris respiratione vivere assuetam in piscium naturam transfundens, quæ aquam insueto more trahit naribus pro consueto, et counutrienti aeris elemento¹⁰¹? Quæ ratione virga Aaron sine cortice, sine succo, arida et germinandi virtute jam pridem effeta, cum, vocata in dubium sacerdotii fide, rei necessitas signi ostensionem exposceret, de repente omnia mirabiliter recepit, corticem, florem, propagines, folia, fructum, et dispertitam in¹⁸⁵ hæc singula vegetandi facultatem, unico temporis momento, et surculum exhibens efflorescentem,

CAPUT XI.

De apostolis, deque Dei Genitrice.

Quomodo carcerae sollicite clathris obserati apostolis egressum nullatenus impeditum præbuerunt januis passim apertis, et pessulis, ac vectibus concussis? Quomodo vincula manicularum expansa sunt, eaque adeo diducta et laxata fuerunt, ut manibus pedibusque concesserint facilem exitum¹⁰²? Et quod majus revera omnibus, et admirandum exsuperat omnem orationem : quo pacto Deus Verbum, quem universum hoc non capit, et qui universa circumscripti potentiæ suæ magnitudine, virgineo sub

utero volens comprehensus est? et qua ratione venter fetum nullo conceptum semine genitum fabricatus est, et virginitalis signa salva et illæsa servavit transiens ostia ventris, ut Job eloquitur ⁷⁶, et nullum egressus vestigium ostentans? Nam ut alio tempore januis clausis ingressus est ad discipulos suos, ita tunc est egressus, qualem invenit, talem naturæ officinam derelinquens, nec ullam arcanis illorum claustrorum vinculis corruptionem inferens ⁷⁸, ut hisce argumentis partus vere ostenderetur admirabilis et divinus. Hæc quidem omnia, et plura hisce facta sunt, et fide recepta. Sed eorundem demonstratio, Dei auctoris infallibili nititur certitudine, **186** nec explicari possunt oratione, quæ operum stupendorum impar est enarrationi, et caligat ad miraculorum magnitudinem Inscrutabili-

νατο γυννηθέν, καὶ τὰ τῆς παραθείας αἴα φυλάξαντα τεκμήρια, πύλας γαστρὸς, κατὰ τὸν Ἰώβ, παρελθόν, καὶ οὐδὲν τῆς ἐξόδου σημεῖον ἐπιδειξάμενον; Ὡς γὰρ πρὸς τοὺς μαθητὰς εἰσῆλθεν ἄλλοτε κεκλιεμένων θυρῶν, οὕτως ἐξῆλθε τότε, ὡς εὔρε, τοιοῦτον ἔασαν τὸ τῆς φύσεως ἐργαστήριον, καὶ οὐδὲν λυμηνάμενον τοῖς ἀπορρήτοις τῶν κλειθρῶν ἐκείνων δεσμοῖς, ἵνα τοῖς συμβόλοις τούτοις δειχθῆ παραδόξως ἀληθῶς, καὶ θεῖος ὁ τόκος. Ταῦτα γέγονε μὲν ἅπαντα, καὶ τούτων πλείονα, καὶ πεπisteυται. Ἀπόδειξιν δὲ τῆν τοῦ ἐργασζάμενου αὐτὰ ἔχει ἀξιοπιστίαν Θεοῦ, καὶ οὐχ ἐρμηνεύεται λόγῳ ἀπονοῦντι πρὸς τὴν τῶν παραδόξων ἔργων ἐξήγησιν, καὶ λιγιγιῶντι πρὸς τὰ τῶν θαυμάτων δυστέκμαρτον.

CAPUT XII.

ΚΕΦΑΛ. ΙΒ'.

Quocirca si virtus quidem impugnatur, facilem vero sine sollicitudine victoriam obtinet; quandoquidem angeli, aliaque divinæ potestates, atque ipse Dominus etiam hominem justum custodiunt: « Immittit enim angelus Domini, inquit, in circuitu timentium eum, et eripiet ipsos ⁷⁶. » Et ipse Deus ad Abrahamum: « Noli timere, Abraham; ego protector tuus sum ⁷⁷. » Et ad Jeremiam: « Ecce posui te ut civitatem munitam, et quasi murum æreum, munimentum omnibus regibus Juda, et principibus eorum; et bellabunt adversum te, et non prævalebunt contra te; quia tecum sum, ut liberem te ⁷⁸. » Equid commotus animi imbecillitate ad certantium sudores consternaris invilens tanquam ignarus rei coronas ipsis? respiciens labores, et non cogitans præmia, succumbis laboribus, et spe mercedum haudquaquam erigeris? Præsentes afflictiones deploras, neque potius latoris de futuris retributionibus? Semper enim commoda, quæ exspectantur, præsentibus laboribus consueverunt sublevare, et lucri cogitatio molestiam in opere ipso exantlandam levem efficit, præ majori commodo minoris incommodi difficultatem nullam existimans. Nonne Paulum ludi patientiæ magistrum his, qui cum præsentibus colluctantur afflictionibus, succulmantem, dum animi alacritatem multitudine calamitatum collabentem rerum sperandarum **187** fiducia excitabat, audisti, quando dicebat: « Non sunt condignæ passionibus hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis ⁷⁹ »? Annon eum suas afflictiones proprias enarrantem ad solatium afflictiorum audivisti, ut ne qui adversis exerceri videntur, quasi gravissima tolerantes, quæ nullus alius posset sufferre, dissoluti fatiscant? Nec enim gloriæ cupiditate abreptus sua commemorat certamina, qui ait: « Si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem ⁸⁰. » Neque quemadmodum illi, qui prurigne linguæ laborant, gestit dicere, quæ silentio non valet occultare. Sed cum sciret solatio esse afflictis, cum audiunt eadem jam alios

ΕΙ τοίνυν πολεμεῖται μὲν ἡ ἀρετὴ, νικᾷ δὲ νίκη ἀμέριμνος, ἀγγέλων, καὶ ἄλλων θείων δυνάμεων, καὶ αὐτοῦ τοῦ Δεσπότου φρουροῦντων τὴν δίκαιον (Παρεμβάλει γὰρ ἄγγελος Κυρίου, φησί, κύκλω τῶν φοβουμένων αὐτόν, καὶ ῥύσεται αὐτούς.) Καὶ αὐτὸς πρὸς τὸν Ἄβραμ, ὁ Θεός: « Μὴ φοβοῦ, Ἄβραμ, ἐγὼ ὑπερασπίζω σου. » Καὶ πρὸς τὸν Ἰερεμίαν: « Ἰδοὺ τέθεικά σε, ὡς πόλιν ὄχυρὴν, καὶ ὡς τεῖχος χαλκοῦν, ὄχυρὸν πᾶσι τοῖς βασιλεῦσιν Ἰούδα, καὶ τοῖς ἄρχουσιν αὐτῶν, καὶ πολεμήσουσί σε, καὶ οὐ μὴ δύνωνται πρὸς σέ, διότι μετὰ σοῦ εἰμι τοῦ ἐξαιρηθῆαι σε), ἢ τί παθαίνόμενος πρὸς τοὺς τῶν ἀνηνιζομένων ἰδρωτὰς ἀσγάλλεις βασκαίνων, ὡς οὐκ ἴδασ, τῶν στεφάνων αὐτοῖς, τὰ παθήματα βλέπων, καὶ τὰ βραβεῖα οὐ λογιζόμενος; πρὸς τοὺς πόνους ἐκλυόμενος, καὶ τῇ ἐλπίδι τῶν μισθῶν οὐ γαυρούμενος, τὴ νῦν ἐδωρόμενος θλιθερὰ, καὶ οὐ μέλλον χαίρων ταῖς μελλούσαις ἀμοιβαῖς; Ἀεὶ γὰρ τὰ προσδοκώμενα χρηστὰ τοὺς παρόντας ἐπελαφρίζειν εἴωθε πόνους, καὶ τῷ κέρδους ἡ ἐννοία κοῦφον τὸν ἐν τοῖς ἔργοις ποιεῖ κάματον, τῇ μείζονι ὠφελείῃ οὐ λογιζομένη τὸ δυσχερὲς τοῦ ἐλάττονος, Οὐκ ἤκουσας τοῦ παιδοδριῆου Παύλου τοῖς ἐναχθοῦσι ταῖς παρούσαις θλίψεσι ὑποφωνοῦντος, καὶ ἀναπίπτουσαν τῷ πλῆθει τῶν περιστάσεων τὴν προθυμίαν τοῖς ἐλπίζομένοις ἐγείροντος, ὅταν λέγῃ: « Οὐκ ἔβια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς; » Οὐκ ἤκουσας αὐτοῦ τὰ οἰκεῖα παθήματα διηγουμένου πρὸς παραμυθίαν τῶν πασχόντων, ἵνα μὴ μόνον οἱ δοκοῦντες ἀθλεῖν ἐκλυθῶσιν ὡς ὑπομνοντες ἀνηκαστα, ἀ μηδεῖς; Οὐ γὰρ δόξης ὀρεγόμενος τοὺς οἰκελούς διεξείσιν ἀγῶνας, ὁ λέγων: « Εἰ ἔτι ἀνθρώποις ἤρεσκον, Χριστοῦ δοῦλος οὐκ ἂν ἤμην. » ἐν δὲ κατὰ τοὺς γλωσσολαγούντας ὠδίνειν εἰπεῖν, ἀ κρύπτειν οὐ στέγει τῇ σιωπῇ. Ἀλλ' εἰδὺς παρακαλεῖσθαι τοὺς πάσχοντας τῇ τῶν ἡδῆ παθόντων ἀκοῇ, μαθόντας ὡς καὶ ἄλλοις συνέβη πάσαι, ἀ νῦν αὐτοῖς συμβαίνει, διδασκομένους φέρειν ἀνεκτῶς, ἐξ ὧν ἐπύθοντο ἐτέρους τὰ αὐτὰ ἐνηνογεῖναι γενναίως, δημοσιεύειν ἀνέχεται ταῦτα, ἐφ' οἷς λαυθάνειν εἴχε

⁷⁶ Job iii, 10. ⁷⁷ Joan. xx, 19, 26. ⁷⁸ Psal. xxxiii, 8. ⁷⁹ Gen. xv, 1. ⁸⁰ Jerem. i, 18 seqq. ⁸¹ Rom. viii, 18. ⁸² Galat. i, 10.

σπουδῆν, καὶ τὰ κατορθώματα ἐξαγγέλλων, καὶ τοῖς δουλοῦσι καυχῆμασιν οὐ συναίρων τὸ φρόνημα, μόνη δὲ προσέχων τῇ τῶν πολλῶν ὠφελείᾳ, καὶ ἐμπραγματευόμενος τοῦτο τὸ ζηλωτὸς ἀπανταξ ἐργάζεσθαι τοῦ καλοῦ, καὶ ἄλλον ἄλλου ἐν τοῖς ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας κινδύνους ποιῆσαι φιλοτιμότερον.

tati consulit, et ad hoc navat operam, ut omnes ad operandum bonum æmulatione accendat, et ad pericula pro pietate aedeunda alteri alterum honesta committat ambitione.

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ'.

Διὰ τοῦτο καθάπερ τις κομψὸς καὶ φιλόδοξος μετὰ πολλῆς παρήρησις τοὺς ἰδίους διεξέρχεται σεμνυόμενος ἄλλους, « Ἐν κόποις, λέγων, περισσοτέρως, ἐν θανάτοις πολλάκις, ἐν λιμῷ καὶ δίψει, ἐν φύχει καὶ θυμότητι, ἐν κινδύνους πολλάκις: τρίς ἐραθδίσθην, ἀπαξ ἐλιθάσθην, τρίς ἐναυάγησα, νυχθήμερον πεποίηκα ἐν τῷ βυθῷ: » μετὰ τοῦ ἀληθεύειν μεγάλη φιλονεκίᾳ δέξαι τὰ ἑαυτοῦ κατορθώματα, ὅπως καὶ ζῆλον μιμήσεως, ἔχουσιν οἱ φιλόπονοι, καὶ τῷ μὴ φθάνειν τὰ αὐτοῦ, μετριάζουσι τῷ φρονήματι, πολὺ τῆς ἐκείνου ὑπολιμπανόμενοι ἀρετῆς. Εἰ γὰρ καὶ αὐτὸς περὶ τῶν τότε φησὶν, οἷς ἔργον ἦν ἡ πρὸς αὐτὸν ἄμιλλα τῶν καλῶν, ὅτι περισσότερον πάντων ἐκοπίασε: τίς ἀυχῆσαι τολμήσει τῶν νῦν τὴν πρὸς αὐτὸν ἰσοτιμίαν, ὅτε οὐ μόνον τὸ πρᾶξι ἀκείνα, ἀλλὰ καὶ τὸ πιστεῦσαι ὅτι γεγένηται, τοῖς πολλοῖς ἐστὶ δυσχερές; « Οἶά μοι, πάλιν φησὶν, ἐγένοντο ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἐν Ἰκονίῳ, οἷους διωγμοὺς ὑπήνεγκα: καὶ ἐκ πάντων με ἐρρύσατο ὁ Κύριος: » τὴν ἐρρύσατο φωνήν, δέλεαρ τοῦ ὁμοῦ τοῖς κινδύνους τελοῦσθαι χωρεῖν θεοεικῶς. Ἴνα ἕκαστος προτροπῆν τὸ μηδὲν χακοπαθεῖν ἐν τοῖς πειρασμοῖς ἔχων, εὐψύχως προσέλθῃ, καὶ μὴ ὀκλήξῃ: τῷ ἔργῳ, τὸν ἤδη βυσθέντα τῶν κινδύνων τοῦ καὶ ἑαυτοῦ γενήσεσθαι ὄρων ἐνέχυρον ἀξιοχρεῖται. Καὶ αὖθις δὲ πρὸς τοὺς ἀναιροῦντας ἀνάστασιν, καὶ ματαίαν τιθεμένους τὴν ἐπιθάδα ταλιπυρίαν, οὐκ ὄντος καιροῦ μετὰ θάνατον, ἐν τῷ τῶν πεπονημένων ἀπολαύσουσιν οἱ ἀθλήσαντες, ἀποτεινόμενος ὡδὲ πῶς φησὶν: « Εἰ κατὰ ἄνθρωπον ἐθρησιμάχησα ἐν Ἐφέσῳ, τί μοι τὸ ὄφελος, εἰ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται; » Τῇ μνήμῃ τῆς τῶν νεκρῶν καλιγγενεσίας δέξαι, ὅτι οὐ μάτην ἠγωνίσασατο, οὐδὲ εἰκὴ τὰς τοσαύτας ὑπέμεινε θλίψεις, ἐλπιδὶ δὲ καὶ προσδοκίᾳ, τῆς μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἀμοιβῆς, εὐλόγως ἐκαρτέρησε τοῖς καθήμασι προσκαίρων θλίψεων ἀπέραντον ἐκδεχόμενος εὐφροσύνην.

ΚΕΦΑΛ. ΙΔ'.

Ἔθεν καὶ πᾶσι καλῶς [τοῖς] μεθ' ἑαυτὸν ἐγκελεύεται, λέγων: « Τὸ καλὸν ποιοῦντες: μὴ ἐκκακῶμεν, καιρῷ γὰρ ἰδίῳ θερίσομεν, μὴ ἐκλυόμενοι. » Τῇ τῶν δραγματῶν ἐλπίδι τὸν ἐπὶ τῷ σπέρῳ παραμυθούμενος κάματον. Καὶ πανταχοῦ τῷ τῆς οἰήσεως πάθος κολάζων οὐ παύεται, ἵνα καὶ τὸ ἀγαθὸν γένηται, καὶ

A passos esse, et cum discunt, ut aliis olim evenerunt, quæ nunc ipsis contingunt, erudiri que ea ferre quoque patienter, ex quo audierunt alios eadem generose pertulisse; evulgare ideo ea aude, quæ occulta esse obnixè studebat, dum et suæ virtutis momenta denuntiat, et vanæ gloriæ specie non extollit animum; sed soli multorum utilitati consulit, et ad hoc navat operam, ut omnes ad operandum bonum æmulatione accendat, et ad pericula pro pietate aedeunda alteri alterum honesta committat ambitione.

CAPUT XIII.

Hanc ob causam adinstar hominis jactantis et gloriosi, cum multa libertate verborum sua certamina extollendo commemorat. « In laboribus, inquit, abundantias, in mortibus frequenter, in fame et siti, in frigore ac nuditate, in periculis crebro: ter virgis cæsus sum, semel lapidatus sum, 188 ter naufragium feci, nocte atque die in profundo maris fui ⁸¹. » Ubi cum studio veritatis ambit rerum abs se gestarum ac strenuarum magnitudinem ostentare, ut qui libenter labores sustinent, habeant quod æmulentur imitando, et dum ad ejus certamina non pertingunt, modeste de suis sentiant, utpote longe ab illius virtute remoti. Etenim si et ipse de illis, qui eo tempore cum eo præclaris operibus elendis contendebant, ait, quod abundanter omnibus laboravit ⁸²: quis hoc nostro sæculo viventium gloriari audeat se ipsi meritis, et gloria coæquandum, quando ista non solum factu, sed etiam creditu, quod facta fuerint, multis dura sunt et difficilia? « Qualia mihi, ait iterum, facta sunt Antiochiæ et Iconii; quales persecutiones sustinui; et ex omnibus eripuit me Dominus ⁸³. » Ubi vocem, eripuit, velut escam ad pericula subeunda simul audacter posuit, et dum quisque certus est nihil sibi eventurum mali in tentationibus, bono eas animo adeat, nec operi se accingere tergiversetur, cum exemplo jam ante ex periculis erepti quasi pignus habeat, persuadeatque sibi idem eventurum. Et rursus adversus eos, qui resurrectionem tollunt, et frustra ærumnas hic tolerari statuunt, quia post mortem nullum tempus percipiendi laborum suorum fructum laborantibus restat, contendens, hisce verbis utitur: « Si secundum hominem ad bestias pugnavi Ephesi; quid mihi prodest, si mortui non resurgunt ⁸⁴? » Mentione illa regenerationis mortuorum se non frustra cecasse, neque temere tot afflictiones tolerasse ostendit, sed spe, atque expectatione futuræ post resurrectionem remunerationis optima ratione ærumnas tolerasse momentanearum 189 afflictionum nunquam desitiram lætitiæ expectans.

CAPUT XIV.

Unde et cunctis suis sectatoribus ita præclare præcipit dicens: « Bonum facientes non deficiamus: tempore enim suo metemus non deficientes ⁸⁵. » Ubi manipulorum spe laborem impendendum sationi consolatur. Et ubique existimationis morbum coercere non cessat, ut et bonum perficiat:

⁸¹ II Cor. xi, 23-25.

⁸² I Cor. xv, 10.

⁸³ II Tim. iii, 11.

⁸⁴ I Cor. xv, 32.

⁸⁵ Galat. vi, 9.

tur, et jaetantia bonum opus instar parasiti non assectetur, quæ præclare gestis rebus semper sese comitem implicare amat, nisi advigilant bonorum operum studiosi. Nam quasi necessitate coactus fuisset proprias virtutes commemorare, ut hoc artificio auditores ad imitandum cohortaretur, gloriationem hujusemodi stultitiam appellavit; ubi et opera ipsa æmulanda fore commemorando ostendit, et prohibet jactare ac efferre se operibus, accusando stultitiæ nomine gloriationem. Eodem quoque modo iterum ait, eorum quæ retro sunt se oblivisci, et ad ea, quæ priora sunt, extendi⁸⁶, idem alia ratione viaque astruens. Qui enim opera jam peracta respicit, ad insaniam quodammodo inflari consuevit; at qui spectat quantum ad perfectionem desit, illum humilem atque modestum esse necessum est; cum ex eo, quod perspectum non habet, utrum eo, quo tendit, sit perventurus, maxima humilitatis occasio ipsi suppetat. Quapropter ut qui proficiunt in bono, semper recte composito, minimeque inflato sint animo, non quid peractum fuerit, sed quantum ad propositum finem assequendum adhuc supersit, spectare consulti. Nam animus ad hoc intentus, **190** et rerum desideratarum cura anxius tempus non habebit cogitandi de operibus peractis, neque sequentem inde concipiendi amentiam. Quorum enim ita est affectus animus, illis angeli quidem assistunt, ut nullis obnoxii sint injuriis, ministri; ipse vero Dominus Deus, quæ vitæ usus requirit, præsens universum suppeditat accurate, ut certamen eorum directo itinere ad supernæ vocationis bravium, sine ulla necessitatis corporeæ distractione ac impedimento, facile decurrat.

CAPUT XV.

De Jacob.

Hoc est enim, quod magnus ille Jacob multa edoctus experientia dicebat: « Deus, qui pascit me ab adolescentia mea; angelus, qui eruit me de cunctis malis⁸⁷. » Utriusque opem in Mesopotamia expertus, baculo solo instructus peregrinationem suscepit, et multis cum opibus reversus est domum, et divinæ potentiae adjutorio, ut ipse ait, erutus de cunctis malis. Nam cum minas Esau metuens fugam arripisset, rursus vero rediisset metu fratris inhumani necdum deposito; non verbis illum ad fiduciam cohortatur applaudens Deus, quibus Abraham et Jeremiam videtur allocutus; sed ipsa re atque opere ei persuadet, quod omnes insidias struere paratos, robore superaturus esset: et visione divinitus objecta quemdam viri specie cum ipso luctantium committit⁸⁸, qui ipsi versus auroram vigilantem cedere simulate in lucta, et in pugna victoriam concedere **191** videbatur, ut fiducia adversus homines concepta, ex eo quod angeli apparentis et colluctantis ipsi, fortitudini prævaluisset, bono inde animo abiret persuasus se omnes insidias exsuperaturum. Et ut hac de re visionis exciperet mysterium, ait recedenti ipsi: « Contra Deum fortis fuisti, et contra homines prævaleris⁸⁹. » Quasi dice-

αλαζονεία μὴ παρατιτῆ τῷ καλῷ τοῖς κατορθώμασιν αἰεὶ φιλοῦσα συμπλέκεσθαι, ἣν μὴ νέφωσιν οἱ τὴν ἐργασίαν τούτων σπουδάζοντες. Ὡς γὰρ εἰπεῖν ἀναγκασθεὶς τὰ οικεῖα πλεονεκτήματα, τέχνη τοῦ προτρέψασθαι τοὺς ἀκούοντας ἐπὶ τὴν μίμησιν, τὴν τοιαύτην καύχησιν, ἀφροσύνην ὠνόμασε, καὶ τὸ ζηλοῦν τὰ ἔργα δείξας τῆ διηγῆσει, καὶ τὸν ἐπὶ τούτοις κόμπον κωλύσας τῷ διαβαλεῖν ὡς ἀφροσύνην τὴν καύχησιν. Οὕτω πάλιν ὀπίσω λέγων ἐπιλανθάνεσθαι, καὶ τοῖς ἔμπροσθεν ἐπεκτείνεσθαι, τὸ αὐτὸ εἰσηγεῖται ἄλλῃ μεθόδῳ· ὁ μὲν γὰρ πρὸς τὰ ἤδη πεπονημένα βλέπων φασθῆσθαι πως πρὸς ἀπόνοιαν εἴωθεν· ὁ δὲ τὰ πρὸς τὴν τελείωσιν λειπόμενα σκοπῶν, ταπεινὸς ἔστιν ἀναγκαῖον, καὶ μέτριος, τὸ ἄθλον τοῦ εἰς φθάσαι πρὸς ὅπερ ἐπιέγεται, ταπεινοφροσύνης ἔχων μεγίστην ὑπόθεσιν. Ὅπως οὖν αἰεὶ τῶν προσκοπτόντων ἐν τῷ ἀγαθῷ κατεσταλμένος, καὶ ἄτυφον μένη τὸ φρόνημα, μὴ ὅπερ ἦνυσαν, ἀλλ' ὅσον ἀπολείπονται τοῦ προκειμένου συμβουλεύει ὀρᾶν. Πρὸς τοῦτο γὰρ τεταμένος ὁ νοῦς, καὶ τῆ φρονιτίδι τῶν ἐν σπουδῇ κειμένων τρυχόμενος, οὐχ ἔξει καιρὸν οὐδὲ λογίσασθαι κατορθώματα, οὕτε τὴν τούτοις παρομαρτούσαν ἀπόνοιαν. Τοῖς γὰρ οὐτὴ διακειμένοις, λειτούργοι μὲν πρὸς τὸ ἀνεπηρέαστον παραμένουσιν ἄγγελοι, φρονιστῆς δὲ τῆς χρείας πάρεστιν αὐτοῖς διόλου ὁ δεσπότης Θεός, ὡσάν αὐτοῖς εὐδοκούμενος ὁ ἀγών, ἀνεκτῶς τρέχῃ πρὸς τὸ βραβεῖον τῆς ἀνω κλήσεως, οὐκ ἐμποδιζόμενος περισπασμῶ τῆς ἀνάγκης τοῦ σώματος.

C

ΚΕΦΑΛ. ΙΕ'.

Περὶ τοῦ Ἰακώβ.

Τοῦτο γὰρ ἐκ πείρας πολλῆς ὁ μέγας ἔλεγεν. Ἰακώβ· « Ὁ Θεὸς ἔτρέφωσιν με ἐκ νεότητός μου· ἄγγελος ὁ ρυόμενός με ἐκ πάντων τῶν κακῶν. » Ἀμφότερων ἐν τῇ Μέσῃ τῶν ποταμῶν τὴν πείραν λαθὼν βράδῳ μόνῃ τὴν ἀποδημίαν ατειλάμενος, καὶ μετὰ πολλῆς τῆς ὑπάρξεως ὑποστρέψας οἰκαδε, καὶ βουθεῖς ἐκ τῶν κακῶν ἀπάντων, ὡς φασι, συμμαχίᾳ θείας δυνάμεως. Ἐπειδὴ γὰρ τὰς ἀπειλὰς τοῦ Ἡσαῦ δεδοικῶς δρασμῶ χρησάμενος ἦν, ἐπανθῆι δὲ πάλιν φοβούμενος ἔτι τὸν ἀνήμερον, οὐ λέγεται μέντοι παρακροτῶν εἰς Ὀάρρος, ὡς τῷ Ἀβραάμ, καὶ τῷ Ἰερεμῖα φαίνεται ὁ Θεὸς εἰρηκῶς· πράγματι δὲ πείθει, καὶ ἔργῳ αὐτὸν, ὡς ἔσται τῇ ἰσχύϊ παντὸς ἐπιβουλεύειν προθεμένου ἀνώτερος, καὶ θεῖαν ὄψιν ἀνδροεικελον συμπλακῆναι παρασκευάζει πρὸς ἄθρον ὑπάρ αὐτῷ ὑποκρινόμενῃν ἦτταν ἐν τῇ πάλῃ, καὶ διδοῦσαν τὸ δοκεῖν νικᾶν κατὰ τὴν μάχην αὐτῷ, ἵνα ἔχων τὸ πεποιθὸς κατ' ἀνθρώπων, ἐκ τοῦ περιγενέσθαι τῆς φανείσεως αὐτῷ καὶ συμβαλοῦστος δυνάμεως, εὐψυχος ἀπίῃ, πάσης ἐπικρατέστερος ἔσεσθαι πεπεισμένος ἐπιβουλή. Καὶ ἵνα πρὸς τοῦτο τῆς ὀφείσεως τὴν οἰκονομίαν ἐκλάβῃ, φησὶν ἀναχωροῦντι αὐτῷ, « Ἐνίσχυσας μετὰ Θεοῦ, καὶ μετὰ ἀνθρώπων δυνατός· » μονονουχὶ λέγων· Ἄπιθι θαρρῶν τῇ ἰσχύϊ ταύτῃ. Τίς γὰρ

⁸⁶ Philipp. ii, 13. ⁸⁷ Gen. xlviii, 16. ⁸⁸ Gen. xxxii, 24. ⁸⁹ ibid. 28.

ἀνθρώπων στήσεται πρὸς βώμην ἰσχύσασαν συμπλα-
κῆναι Θεῷ; Ἐνθεν καὶ ὁ γενναῖος τῇ ἐλπίδι Δαβὶδ
διώκοντας αὐτὸν τοῦ Ἀβεσαλὼμ μετὰ τῶν μαχίμων
παντὸς τοῦ λαοῦ, ἔλεγε παποϊθῶς· « Οὐ φοβηθήσομαι
ἀπὸ μυριάδων λαοῦ τῶν κύκλιμ συνεπιτιθεμένων μοι· »
τὴν φρουρὰν τῆς θείας δυνάμεως δυνατωτέραν εἰδώς
τῶν κυκλούντων ἐχθρῶν. Καὶ πάλιν· « Ἐν εἰρήνῃ
ἐπὶ τὸ αὐτὸ κοιμηθήσομαι, καὶ ὑπνώσω, ὅτι σύ,
Κύριε, κατὰ μόνος ἐπ' ἐλπίδι κατήχησάς με. » Οὕτω
γὰρ ἦν τῇ ἐλπίδι τοῦ κρείττονος ὠχυρωμένος, μόνος
οὐκ ἐδαδοίκει τοσοῦτον πλῆθος ἐχθρῶν, καὶ ἀμερ-
μῶως ἅμα τῷ ἀνακλιθῆναι ἐκάθευθεν, ἀγρυπνοῦν-
των τῇ φροντίδι ἐκείνων, καὶ τρυχομένων, πῶς
περίεσσονται οἱ πολλοὶ τοῦ ἐνός. Καὶ μάλα γε εἰκό-
τως.

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ΄.

Εἰ γὰρ, ὡς εἴρηται, « Παρεμβαλεῖ ἄγγελος Κυρίου
κύκλιμ τῶν φοβουμένων· » τί μοχθοῦσιν οἱ ἔξωθεν κυ-
κλόντες ἀνόνητα, τῆς ἀσφαλεστέρας φυλακῆς ἐνδο-
τέρω κυκλούσης τὸν δίκαιον, καὶ τὰς ἔξωθεν κωλυού-
σης καταδρομὰς; Τί δὲ καὶ ἡ ἀκτιμοσύνη τὸν φιλο-
σοφούντα, καὶ ἀσκούμενον αὐτὸν ἀδικεῖ, οὔτε φρον-
τιδα τῆς τῶν ματαίων ἔχοντα φυλακῆς καὶ τῆς
χρείας; ἤνικα βούλεται εὐποροῦντα, τῆς κτίσεως
ἀπάσης ὑπηρετοῦσης ὡς Δεσπότη πάντων αὐτῷ, καὶ
δωροφοροῦσης τὰ καταθύμια σπουδαίως, ὅτε μάλιστα
τοῖς κομῶσι τῷ πλούτῳ, καὶ αὐτὰ τὰ τῆς ἀναγκαίας
ἐπιτήδεα ἐπιλείπει τροφῆς; Ποιοὶ γὰρ ἐν τοῖς ἱστο-
ρουμένοις λιμοῖς παρὰ τῇ θείᾳ Γραφῇ οὐκ ἐκινώθη-
σαν πλοῦτοι; Ποῖαι τῶν γεννημάτων οὐκ ἐπέλιπον
ἀποθῆκαι; ὅτε προφητικῆ γλῶσσα οὐρανὸν, καὶ νέ-
φη, καὶ γῆν ἅπασαν ἀπεστέρωσεν ἅμα, ὅτε πηγῶν
μὲν ἔξ ἀδύτων, αὐτῶν ἐξηράνθησαν φλέβες. Ψεκὰς
δὲ καὶ ὄροτος ἄνωθεν οὐκ ἔπεσεν ἐπὶ γῆν, ἐλιθώθησαν
δὲ πεδιάδες πολυχρονίῳ αὐχμῷ, οὐ πᾶν, οὐ χόρτον,
οὐκ ἄνθος ἡρινὸν βλαστήσασαι οὐδαμῶς· ὅτε κτη-
νῶν, καὶ θηρίων, καὶ πτηνῶν θνησιμαίων ἐπεπλήθει
δρη, καὶ φάραγγες, νέων δὲ καὶ γεγηρακῶτων
ἀνθρώπων οἶκτος ἦν καὶ ἐλεεινὸς κατ' ὀλίγον μαρτι-
νομένου ὁ θάνατος· ὅψις δὲ τῶν τεθνηκότων ἀηδῆς,
καὶ ἀφόρητος, μυδῶντων κατὰ τὰς ἀγορὰς τῶν σω-
μάτων, καὶ λυθρῶδεις ἀποσταζόντων σταγόνας· καὶ
τοῖς ζῶσι ποιούντων θανάτου τὸν βίον χαλεπώτερον
ὄρωσι· οὐ μόνον ταῦτα, ἀλλὰ καὶ τὰ τῶν ἐκπνεόντων
ἔτι κακὰ, μητέρας ἐπιδακρυσούσας ἐν κόλποις ψυχορ-
ράγουσι τοῖς φιλάτοις, παῖδας παρακαθεζομένους
πατράτι, καὶ πατέρας ψυχορράγουσι παισὶν ἐνδεία
τροφῆς, φίλους ἀτενῶς προσέχοντας ἐν τῷ ἀποπνεεῖν
παροῦσι φίλοις, καὶ φειδοῦς τυγχάνοντας οὐδαμῶς,
ἐνός ἴσως παραμυθία ψωμοῦ δυναμένου ἀνακτήσα-
σθαι· ἐκλείπον ἤδη τὸ πνεῦμα. Τοσοῦτον γὰρ ἡ ἀνάγκη
τοῦ λιμοῦ ἕκαστον ἑαυτοῦ μᾶλλον τῶν ἄλλων φροντί-
ζειν βιάζεται. Κἂν τῷ ἐλεεινῷ τοῦ πάθους τῷ ἔτι
μικρᾶς ἀποροῦντι τροφῆς οἰκτρὰν τοῦ τελευτῶντος
δείκνυσι τὴν ἀπόλειαν, κάκεινῳ συμπαθῶς ἐπιστέ-

ret: Abi confusus hoc robore. Quis enim hominum
resistet fortitudini, quæ cum Deo collectari valuit?
Unde et generosus David spei plenus, dum Absalom
cum delectis totius populi militibus eum perseque-
retur, confidenter aiebat: « Non timebo millia populi
circumdantis me in gyrum⁹⁰. » Quod divinæ
virtutis præsidium circumcingentibus hostibus po-
tentius esse sciret. Item: « In pace in idipsum dor-
miam, et requiescam, quoniam tu, Domine, singu-
lariter in spe constituisti me⁹¹. » Ita enim erat
solus spe melioris seu cœlesti confirmatus, ut so-
lus tantam multitudinem hostium minime metue-
ret; sed simul cubitum concessisset sine cura dor-
miret: illis interim præ sollicitudine vigilantibus,
et cura se macerantibus, quomodo multi uno poti-
rentur: et quidem merito.

CAPUT XVI.

Si enim, uti dictum est: « Immittet angelus Domini
in circuitu timentium eum⁹²: » cur vano labore se
conficiunt, qui justum exterius inutiliter gyro cin-
gunt, quem securior custodia interius jam circum-
munit, quæ incursus externos arcet. Qua enim in-
juria paupertas philosophum, et exercitorem
192 ipsum afficit, quem neque vanissimarum re-
rum custodia sollicitum habet, et cui omnia ad
usum pro libito sufficiunt: quandoquidem omnis
creatura ei veluti omnium Domino subservit, et ob-
sequium voluntati ejus obnixum uti donum affert,
cum illis, qui maxime gloriantur divitiis, quæ vic-
turi sunt necessario congrua et ipsa desunt? Quas
enim opes non exhaustere fames, quæ litteris divinis
proditæ fuerunt? Quæ frugum horrea non destitue-
runt? quando lingua prophetica cœlum, et nubes,
terramque universam simul obfirmavit; cum fontium
quidem venæ in ipsa telluris adytis exarue-
runt; neque stilla, neque ros desuper cecidit super
terram; campi autem diutino squalore in saxeam
obriguerunt duritiem, nec herbam, nec fenum, nec
floreem vernum uspiam producentes: ubi jumentorum
et ferarum atque volucrum demortuis cadaveribus
oppleti erant montes et valles; hominum in-
super juvenum, senumque planctus erat, sensimque
contabescentium mors miserabilis, aspectus quoque
mortuorum odiosus, atque intolerabilis putrescentibus
passim per fora corporibus, et sanie taboque
diffluentibus, quæ viventibus vitam morte redde-
bant duriozem, non ista tantum videntibus, sed
præterea spirantium adhuc mala; matres deploran-
tes liberos charissimos in sinibus animam agitan-
tes, filios parentibus, et parentes filiis præ alimen-
torum penuria exhalantibus animam assidentibus,
amicos assidue adherentes amicis coram expiranti-
bus; nec ullo eos sublevantes subsidio, cum vel una
panis buccella deficientem tunc spiritum rescire,
solatiumve aliquod asferre potuisset. Talis enim est
necessitas famis, ut unumquemque sui 193 po-

⁹⁰ Psal. III, 7. ⁹¹ Psal. IV, 9. ⁹² Psal. XXXIII, 8.

tius, quam aliorum curam habere cogat. Et, quod in hoc malo maxime miserandum, cui adhuc paululum victus superest, miserabile inorientis in oculos ingerat exitium, qui uno eodemque tempore, et illi pro affectu humanitatis ingemiscit, et propriam necessitatem inevitabilem cogitat, sui que ipsius curam potiore ducit, quam proximi. Quid profuerunt tunc opulentis pecuniarum thesauri; ubi frumentum, quod emas, nullibi est? Quid vero lances argenti ponderosæ juverunt, quæ præ obsoniorum penuria abjectæ? Nihil enim istorum famem sedat, neque curare valet egestatem. Cessant artes coquorum, cessat dexteritas perita pocillatorum; cessat reliquorum ministeriorum turba, feriantur frumentarii, et conditores ciborum, feriantur cupediariæ, feriantur tibicines et cithara canentium chori. Omnes enim simul una necessitatis mœstitia occupat, unamque victus inopiam omnes ingemiscunt. Quid autem eo tempore detrimenti attulit justis voluntarius pretiosarum rerum defectus, qui paratam facilemque mensam ubicunque voluit, inveniant?

CAPUT XVII.

Rex igitur erat tunc temporis Achab, et Elias, atque Elissæus propheta⁹³: ille quidem multarum possidens jugera, et opum thesauros luculentos, quippe regios; hi vero rerum omnium penitus egeni, sine lare, sine pecunia: ille purpura amictus, et omnem apparatus regii pompam circum se obtinens; hi autem melote¹⁹⁴ et pelle ovina accincti, et famulorum ministerio destituti. Ille tamen montes pererrabat, et valles, herbam ventri solando requirens: hi autem, ubi comedendi tempus eos occupasset, ibi abundanti copia congruentium ciborum. Præcipiebant viduæ, ut ipsis afferret dapes: et cum pugillum solum haberet farinae domi, turbam esurientium filiorum despiciens, istis pugillum pinsens ex eo panem subcinericium proterebat. Nulla apparuerat messis; et hisce pro arca erat hydria: campi non fuerant consiti; et his pluebat farina; terra infrugifera erat, et ex hydria germinabat seges: horrea frumento stipata defecerant; et pugillus non deficiebat. Ex itinere deflessi dormiebant, et post somnum expectrecti ab angelis victum necessarium accipiebant cibati pane et aqua: quin potius cum dormirent excitabantur a sanctis potestatibus, quemadmodum Domini evocati a famulis, qui deserviunt hujuscemodi usibus, ad paratas epulas. Degebant in solitudine deserta, et corvi panem ipsis ex orbe terrarum mane afferebant, et carnem vespertinam. Et undenam accipiebant? Nec enim alimentum hujusmodi facile erat paratu, et quidem tempore famis, ab avibus consuetis immorari in devorandis cadaveribus, et vix inde ad saturitatem recedentibus. Et quod mirandum tunc maxime, etiam in tanta rerum necessariorum inopia convivas alios dapsiliter invitabant, nec sui tantum tali tempore curam habentes, quasi paulo post sibi ipsis, vel ægre, vel nullo etiam

Α νοντι, καὶ τὴν οἰκίαν ἐννοοῦντι ἀπαραίτητον χρεῖαν, καὶ μᾶλλον λογιζομένου τοῦ πέλας εἰς κτηδεμονίαν ἀναγκαιότερον ἑαυτόν. Τί ὤνησαν τοὺς πολυχρύσους τότε οἱ τῶν χρημάτων θησαυροὶ, οὐκ ὄντος εἰς συνωνὴν οὐδαμοῦ σίτου; Τί δὲ οἱ τοῦ ἀργυρίου πολυτάλαντοι ἐχρησίμευον πίνακες, ἢ ψων ἀπορίᾳ παρ-εβρίμμενοι; Οὐδὲν γὰρ τούτων παρεμυθεῖτο πείναν, οὐδὲ ἦν ἐνδεῖαν θεραπεύσαι ἱκανόν. Ἡρῶν τεχνῶν μαγεύρων, ἤρῶν οἰνογῶων ἐμπειρίαί, ἤρῶν τῆς ἀλλῆς διακονίας ὁ θόρυβος, ἐσχόλαζον σιτοπῶνοι, ἐσχόλαζον μελιπηχταί, ἐσχόλαζον οἱ τῶν πρὸς αὐτὸν καὶ κιθάραν ῥδόντων χοροί. Πάντας γὰρ αὐτοὺς εἶχεν ὁμοῦ μία τῆς ἐνδεῖας κατῆφεια, καὶ ἐν ἑστεινῶν ἀπαντες, ἀπορίαν τροφῆς. Τί δὲ τοὺς κατ' ἐκεῖνο καιροῦ δικαίους ἐβλαψεν ἡ ἐκούσιος σπάνις τῶν πολυτίμων ὑλῶν, ἐτοιμῆν, ὅπου περ ἂν ἐβοῦλοντο, εὐρήσαντας καὶ ἀταλαίπωρον τράπεζαν;

Β λυτίμων ὑλῶν, ἐτοιμῆν, ὅπου περ ἂν ἐβοῦλοντο, εὐρήσαντας καὶ ἀταλαίπωρον τράπεζαν;

Καὶ ἐκεῖνο καιροῦ δικαίους ἐβλαψεν ἡ ἐκούσιος σπάνις τῶν πολυτίμων ὑλῶν, ἐτοιμῆν, ὅπου περ ἂν ἐβοῦλοντο, εὐρήσαντας καὶ ἀταλαίπωρον τράπεζαν;

ΚΕΦΑΛΑ. ΙΖ.

Βασιλεὺς ἦν Ἀχαάβ τότε, καὶ Ἡλίας, καὶ Ἐλισσαῖος προφήται· ὁ μὲν καὶ γῆς κεκτημένος μέτρα πολλὰ, καὶ χρημάτων θησαυροὺς, ὡς βασιλικούς, θαψιλῆς· οἱ δὲ παντελῶς ἀποροί, ἀνέστοι, ἀχρηματοί· ὁ μὲν ἀλουργίδα ἡμφισμένος, καὶ πᾶσαν τὴν βασιλικὴν περὶ αὐτὸν ἔχων σκηνὴν, οἱ δὲ μηλωτῆν διεζωσμένοι, καὶ λειτουργῶν μεμονωμένοι. Καὶ ὁ μὲν ὄρη περιῆρι, καὶ νάπαξ, βοτάνην εἰς ποηφαγίας παραμυθίαν ἀναζητῶν. Οἱ δὲ ἐνθα καιρὸς καταλάμβανε τροφῆς, ἐκεῖ τῶν καταλλήλων εὐπόρουσιν σιτίων. Ἐπέταττον χῆρξ κομίσαι βρώσιν αὐτοῖς, καὶ δράκμῃ μόνην ἔχουσα ἐνδον ἀλευροῦ, χορὸν τέκνων παρορῶσα λιμωττόντων, τοῦτοῖς εἰς ἐγκρυφίαν πέψασα τὴν δράκμα προσέφερεν. Οὐκ ἦν ἀμύτος, καὶ τοῦτοῖς ἄλας ἢ ὑδρία ἐγένετο· ἀσπορος ἡ πεδιάς, καὶ τοῦτοῖς ὠμβροί τὸ ἄλευρον· ἀκάρπος ἡ γῆ, καὶ τῆς ὑδρίας ἐτεθῆλει τὸ λῆϊον· ἐξέλιπον ἀποθῆκαι πολύσιτοι, καὶ ἡ δρᾶξ οὐκ ἀπέλειψεν. Ὅδοιποροῦντες ἐκάθευδον, καὶ μετὰ τὸν ὕπνον παρ' ἀγγέλων ἐσιτίζοντο τὴν ἀναγκαίαν, ἄρτον καὶ ὕδωρ, τροφὴν· μᾶλλον δὲ καθ' εὐδοντες διυπνίζοντο παρὰ τῶν ἁγίων δυνάμεων, καθάπερ δεσπότηται καλοῦμενοι παρὰ τῶν διακονούντων ταῖς τοιαύταις χρεῖαις οἰκετῶν ἐπὶ ἐτοιμῆν ἑστῆσαν. Ἐρημον ὤκων, καὶ κάρπας αὐτοῖς ἐκ τῆς οἰκουμένης ἄρτον παρεχόμεζον τῷ πρώτῳ, καὶ κρέα τὸ δευτερόν. Πόθεν λαμβάνοντες; Οὐ γὰρ εὐπορος οὐκνοῖς, καὶ τότε ἐν λιμῷ, ἡ τοιαύτη τροφὴ νεκρῶν εἰθισμένοις παραμένειν βορᾶ, καὶ μόλις εἰς κύρον ἔσθ' ὅτε ἐπιτυγχάνουσι τοῦτων. Καὶ τὸ δὴ θαυμαστόν, ὅτι καὶ ἐπιτότεροις ἄλλων ἐν σπάνει τῶν ἀναγκαίων ἐγίνοντο φιλότιμοι, οὐκ ἑαυτῶν μόνων φροντίζοντες ἐν τοιοῦτῳ καιρῷ ὡς μετ' ὀλίγον δυσχερῶς, ἢ οὐδ' ἀμῶς εὐπορήσαντες σίτου, εἰ τὸ τίτωσ ὑπάρχον, ἀναλίσσουσιν ἔστροι· ἐξέτειναν δὲ καὶ εἰς πολλοὺς ἄλλους τὴν δωρεάν θαψιλῶς, οὐ ποτε ἐκ τῆς χάριτος ἐπιλείψειν πεπιστευμένοι, ἕως μένουσι δίκαιοι, εὐ-

⁹³ I. I. Reg. xvi xxii; IV Reg. i-x.

μηχάνου πρὸς πόρον οὐσης τῶν τοιοῦτων ὑλῶν, καὶ ἅ τοις ἀξίοις ἡγουμένης δασμῶν, ἢ φόρον τὴν χρεῖαν ἀφελειν τοῦ σώματος. « Μὴ γὰρ μεριμνήσητε τοῦτο, φησὶ διδάσκων ὁ Κύριος, λέγοντες· Τί φάγωμεν, ἢ τί πίωμεν, ἢ τί περιβαλώμεθα; Οὐδὲ γὰρ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος, ὅτι χρῆζετε τούτων ἀπάντων, » καὶ ὅτι τῷ ἐργαζομένῳ τὸ ἀγαθὸν χρεῖος, καὶ οὐ χάριν, δίδωσι ταῦτα.

Dominus) dicentes: « Quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur? Scit enim Pater vester cœlestis, quia his omnibus indigetis ⁹⁶, » et quod operanti bonum hæc ipsa uti debitum, et non uti gratuitum munus elargitur.

ΚΕΦΑΛ. ΙΗ΄.

Προστίθει τοῖς εἰρημένους, ὅτι « ἄξιος ὁ ἐργάτης -της τροφῆς αὐτοῦ ἐστιν. » Ἐκατὸν γοῦν ἀπαξ ἔτρεφον ἄνδρας δέκα μόνον ἔχοντας ἄρτους, ὀλίγους μὲν ὄντας τῇ ἀναλογία πρὸς κόρον τοῦ πλήθους, κορέσαντας δὲ ὁμοῦ, καὶ τοῖς λειψάνοις ἐγγυθασάμενοι τὸν κόρον. Τοῦ γὰρ λειτουργοῦ, « Παράθεσ, ἀκούσαντος, παράθεσ τοῖς ἀνθρώποις τοὺς ἄρτους, καὶ φάγονται. » εἶτα τῷ εἰκότι μᾶλλον, ἢ τῇ ἀξιοπιστίᾳ τοῦ ἐπιτάκτοντος προσεσχηχότος, καὶ εἰπόντος· « Τί παραθῶ ταῦτα ἐνώπιον τοσούτων; » Καλῶς οἱ ἐστιάτορες τῇ πίστει ὠχυρωμένοι φασί· « Παράθεσ, ὅ τι φάγονται, καὶ καταλείψουσι. » Καὶ ἔφαγον, καὶ κατέλιπον, κατὰ τὸ ῥῆμα Κυρίου, ἵνα προλάβῃ θαῦμα δουλικόν, καὶ ὁδοποιήσῃ τὴν παραδοχὴν τῷ Δεσποτικῷ θαύματι. Προτρέγουσι γὰρ αἱ τῆς ἀληθείας εἰκόνες, τοὺς ἀγνώμονας ἐμφράττουσαι Ἰουδαίους, ἵνα, ὅταν συκοφαντεῖν ἐπιχειρήσωσιν ὡς ἀπίστα ἢ ἀδύνατα τὰ Κυριακὰ θαύματα, ἐκ τῶν φθασάντων δυσωπηθῶσι, παύσασθαι τῆς ἀκαίρου φιλονεικίας, καὶ ἀναιδῶς ἔτασθαι ἐρυθριάσῃσι πρὸς θαῦμα Δεσποτικόν, οὗ προλαβόντες ἔφθασαν ἐπὶ τῶν δούλων καταδέξασθαι τοὺς τύπους ἀνευ ἑριδος.

ΚΕΦΑΛ. ΙΘ΄.

Περὶ τοῦ Υἱοῦ τῆς αἰετὸς Παρθένου.

Οὕτως ἀντιλέγειν μέλλοντας αὐτοὺς τῷ τῆς Παρθένου τόκῳ, καὶ λογισμοὺς πλέκειν δῆθεν εὐλόγους, ὡς οὐκ ἐχούσης τῆς φύσεως ἐμβρύου σύστασιν ἐργάσασθαι ἀνευ καταβολῆς σπερμάτων παιδογόνου, οὐκ ἀφίτησιν ἀσπόρος ἐν ἀρχῇ παντοίου ἢ γῆ βλαστῆσασα καρπούς. Λόγος γὰρ θεῖος ἀμφοτέρας γέγονε σπέρμα. Ἄ μὲν ἤκουσε· Ἐξαγαγέτω ἡ γῆ βοτάνην χόρτου· σπείρον σπέρμα κατὰ γένος· καὶ τὸ πρόσταγμα εἰς φύσιν μετέβαλε, διαφόρους εὐθὺς οὐκ ἐξ ὑποκειμένης, πλὴν τοῦ λόγου, ἄλλης αἰτίας βλαστῆσασα καρπούς, οὗς ἐξήγαγε τὸ πρόσταγμα. Ἡ δὲ· « Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ, καὶ δύναμις Ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι. » μετὰ τὸ εἰπεῖν· « Πῶς ἔσται μοι τοῦτο, ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω; » Καὶ σάρκα ἀμελλήτῃ τὸν Λόγον ἐργάσατο, καὶ ναὶν θεῖον ἠκοδόμησε τὸ ῥῆμα. « Οὕτω μετὰ τριήμερον χρῶνον τοῦ κήτους Ἰωνᾶς προσελθὼν ἀδιάφθορος » ἐπιστοιμίζει βουλομένους αὐτοὺς τὴν μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀνά-

⁹⁶ Matth. vi, 31, 32. ⁹⁷ Matth. x, 10. ⁹⁸ IV Reg. iv, 42. ⁹⁹ ibid. 43. ¹⁰⁰ ibid. ¹⁰¹ Gen. i, 11. ¹ Luc. i, 35. ² ibid. 54.

A modo cibum reperituri, si quod tunc supererat, alii absumerent, sed et ad alios plures prætendebant donum magnifice, nunquam defuturam gratiam confidentes, **195** quandiu persisterent in justitia, cum gratia divina ad hasce res comparandas sit ingentiosa, et existimet se debere dignis corporis usui necessaria veluti tributum aut vectigal. Nolite etenim solliciti esse hac de re (docens inquit bibemus, aut quo operiemur? Scit enim Pater vester cœlestis, quia his omnibus indigetis ⁹⁶, » et quod operanti bonum hæc ipsa uti debitum, et non

CAPUT XVIII.

Hiscæ dictis adjungit, quod « dignus est operarius cibo suo ⁹⁶. » Centum enim viros nutrierunt una vice ii, qui decem tantum habebant panes, qui pauci quidem erant, si multitudinem exsaturatorum attendamus, saturarunt tamen, et reliquiis saturitatem polliciti sunt. Nam cum minister audisset: « Appone, appone hominibus panes, et comedent ⁹⁷; » et magis verisimilitudinem rei, quam juvenis auctoritatem attenderet diceretque: « Equid apponam ista coram tot viris ⁹⁷? » Præclare convivii præsides fide obfirmati aiunt: « Appone, ut comedant, et supererit ⁹⁸. » Et comederunt, et superfuit secundum verbum Domini; ut præcederet miraculum famuli viamque sterneret, qua miraculum Dominicum admitteretur. Semper enim veritatem præcurrunt imagines, quæ amentibus os obstruerent Judæis, ut quando calumniari conarentur tanquam incredibilia vel impossibilia Dominicæ miracula, rerum antecedentium exemplis confunderentur, et ab intempestivo contendendi studio cessare cogerentur, utque illi Dominicum miraculum impudenter oppugnare pudore **196** suffusi erubescerent, cujus figuras in servis ejus sine contentione suscipere poterant.

CAPUT XIX.

De Filio semper Virginis.

Ita eodem contradicere Virginis Filio, et ratiocinationes temere specie probabiles dum gestiunt, quasi natura fetus constitutiones non possit operari sine jactu prolificorum seminum, non sinit terra in principio sine ulla semente omnigenas germinans fructus: nam Verbum divinum utrique fuit semen. Huic quidem dictum fuit: « Producat terra herbam virentem, et seminantem semen juxta genus ⁹⁹; » et hoc mandatum vertit in naturam, statimque diversus fructus non ex alia ulla causa antecedente, præterquam solo e verbo, genuerunt, quos eduxit mandatum. Ista vero audivit: « Spiritus sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi ¹; » postquam ipsa dixerat: « Quomodo erit istud mihi; quoniam verum non cognosco ⁹⁹? Et carnem citra moram Verbum effecit, atque templum divinum vox hæc construxit: « Ita post triduanum tempus e cæto Jonas prodieni

incorruptus ³ » ora obstruit iisdem volentibus Domini resurrectionem post tres dies dicere impossibilem, dum re simili similem credibilem persuadet, et volentes cavillari non sinit impudenter novum miraculum eludere, dum veteri miraculo in manifestam impudentiam eos prorumpere vetat.

197 CAPUT XX.

Eodem modo ut ne dicant quinque panum miraculum, e quibus saturati sunt virorum ad quinque millia ⁴, fieri non potuisse : decem panibus homines centum laute exceperunt famuli ejus, exiguo miraculo veluti pignore promittentes majus, et quod in minori miraculo semel fieri potuit, etiam in majori ostenderunt possibile ; materia, et cum per plus paucos, et cum per minus plures nutrire opus esset, eodem modo obtemperante multiplicanti gratiæ et suam operationem non ex quantitate, sed ex virtute omnibus notam faciente. Sed hæc Judæis refellendis dixisse sufficiat. Cæterum qui tunc centum viros exceperunt convivio cum decem panibus, alio tempore grassante adhuc fame ollam herbis plurimis refertam coquere ministros jusserunt, cumque post coctionem eas gustu nimis deprehenderent amaras, ob herbam noxiam peivitus immistam succo (hoc enim dicens demonstrabat : « Mors in olla, vir Dei ⁵ ») pugillum unum farinæ in totam coctionem injici jubentes, quod paulo ante propter amaritudinem lassus esui videbatur ineptum ad manducandum, reddiderunt esculentum comode, et famelicis ad esuriam sublevandam utilissimum. Hisce hymnorum cantor præclare accinit David : « Divites (dicens) eguerunt, et esurierunt ; inquirentes autem Dominum non minuentur omni bono ⁶ ; » prædicta pro verbi veritatis testimonio certo et indubitato habens, cui fides omnino est adhibenda. Hæc et Dominus velut obsignans sigillo dicebat : « Respice **198** volatilia cæli, quoniam neque serunt, neque metunt, neque congregant in horrea, et Pater vester cælestis pascit illa. Et de vestimento quid solliciti estis ? Considerate lilia agri, quomodo crescunt : non laborant, neque nent. Dico autem vobis, quod neque Salomon in omni gloria sua coopertus est, sicut unum ex istis ⁷ ; » supponens ex his, quæ singulis horis cernimus, posse homines facili negotio, et absque ulla molestia vitam ducere : « Quærite namque, ait, regnum, et hæc omnia adjicientur vobis ⁸. » Ut enim minime videretur dixisse ad inanem jactantiam, et suspectum vaniloquium : « Nolite solliciti esse, quid manducabitis, aut quid bibetis, aut quo operiamini ⁹ ; » exemplo lillorum, et volatilium cohortationem suam confirmat, quorum illa vestium decorem, ista vero victum sine labore, et sine cura suscipiunt a Providentia divina : simulque revocat in mentem nobis vivendi modum, quem ante inobedientiam Adam profitebatur ; ut

Α στασιν λέγειν τοῦ Κυρίου ἀδύνατον, πιστούμενος τῷ ὁμοίῳ τὸ ὅμοιον, καὶ τοῖς ἐρεχυελεῖν ἐθέλουσι εὐ συγχωρῶν ἀναιδεῦσθαι πρὸς τὸ νεαρὸν θαῦμα τῶν παλαιῶ κωλυομένοις τῆς προφανοῦς ἀναίσχυντίας.

ΚΕΦΑΛΑ. Κ'.

Οὕτως ἵνα μὴ λέγωσι τὸ τῶν πέντε ἄρτων παράδοξον, ἐξ ὧν ἐκορέσθησαν οἱ πεντακισχίλιοι, ἀμήχανον, δέκα ἄρτοις φθάσαντες ἑκατὸν ἐδεξιώσαντο ἄνδρας οἱ δοῦλοι· μικρῷ θαύματι τέως ἐγγυώμενοι τὸ μείζον, καὶ τὸ ἀπαξ γενόμενον ἐν ἐλάττονι δυνατὸν, καὶ ἐν μείζονι δεικνύντες δυνατὸν, τῆς ὕλης καὶ ὅταν ἐκ πλεονος ὀλίγους, καὶ ὅταν ἐξ ἐλάττονος δύοι τρέφονται πλεονας, ὁμοίως ὑπακουούσης τῆ πληθυνούσῃ χάριτι, καὶ τὴν ἐνέργειαν αὐτῆς, οὐ τῆ ποσότητι, τῆ δὲ δυνάμει ποιούσης ἅπασι γινώριμον. Ἄλλὰ τῶν μὲν Ἰουδαϊκῶν ἄλις. Οἱ δὲ τότε τοὺς ἑκατὸν τοῖς δέκα ἄρτοις ἐστίασαντες ἄνδρας, ἄλλοτε λέθητα πῆθηται βοτανῶν ἐτι τοῦ λιμοῦ κρατοῦντος εἶπειν τοῖς ὑπηρεταῖς προστάξαντες, καὶ πικροῦ λίαν ἐκ τῆς γεύσεως εὐρεθέντος ὑστερον τοῦ ἐψήματος, δηλητηρίου πάντως ἐμμεμιγμένου βοτάνης τῷ χύματι, (τοῦτο γὰρ ὁ λέγων ἐδήλωσεν· ὁ θάνατος ἐν τῷ λέθῃτι, ἀνθρωπε τοῦ Θεοῦ ¹) δράκα μίαν τῷ παντὶ κελεύουσιν ἐμβαλεῖν ἀλεύρου, τὸ πρὸ μικροῦ διὰ τὴν πικρίαν ἀχρηστον εἰς βρώσιν τοῖς μοχθήσασι νομισθῆν, ποιήσαντες εἰς ἐδώδην ἐπιτήδειον, καὶ τοῖς λιμώττουσιν εἰς παραμυθίαν τῆς ἐνδείας χρησιμώτατον. Τούτοις καλῶς ὁ ὑμνογράφος ἐπεφώνει Δαβὶδ, « Πλούσιοι, λέγων, ἐπτώχευσαν, καὶ ἐπεινάσαν, οἱ δὲ ἐκζητοῦντες τὸν Κύριον οὐκ ἐλαττωθήσονται πάντῃς ἀγαθοῦ ² » τῆς ἀληθείας τοῦ λόγου τὰ προεირημένα μαρτυρίαν ἔχων ἀσφαλῆ, καὶ ἐχέγγυον. Ταῦτα καὶ ὁ Κύριος; σφραγίζόμενος ἔλεγεν· « Ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ σπεῖρουσιν, οὐδὲ θερίζουσιν, οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας, καὶ ὁ Πατήρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτά. Καὶ περὶ ἐνδύματος τί μεριμνᾶτε ; Καταμάθετε τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ, πῶς αὐξάνει· οὐ κοπιᾷ, οὐδὲ νήθει. Λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι οὐδὲ Σολομῶν ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλλετο, ὡς ἐν τούτων ³ » ἐκ καθ' ἐκάστην ὀρωμένων δυνατὴν τοῖς ἐμδιοῦσι τὴν αὐτοσχέδιον καὶ ἀταλαίπωρον ὑποτιθέμενος ζωὴν· « Αἰτεῖτε γὰρ, φησὶ, τὴν βασιλείαν, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν. ⁴ Ἴνα γὰρ μὴ δόξη κόμπον εἰκαῖον, καὶ εἰς ματαιολογίαν ὑποπτον εἰρηκέναι τό· « Μὴ μεριμνήσητε, τί φάγητε, ἢ τί πίητε, ἢ τί περιβαλεῖσθε, » τῷ ὑποδείγματι τῶν κρίνων καὶ τῶν πετεινῶν πιστοῦται τὴν παραινέσιν, τῶν μὲν τοῦ ἐνδύματος τὴν εὐπρέπειαν, τῶν δὲ τὴν τροφήν ἀπονον δεχομένων, καὶ ἀμέριμον παρὰ τῆς προνοίας τοῦ Κρείττονος· ἅμα καὶ τῆς ἐπηγγελμένης πρὸ τῆς παρακοῆς τῷ Ἀδάμ ὑπομιμνήσκων ἡμᾶς διαγωγῆς, ὡσάν μηδεὶς ἀπειπεῖν ἔχη τῷ δυνατῷ τῆς ὑποσχέσεως ὅτι τὴν τροφήν ἐμελλεν ἔχειν οὐ γεωργῶν ὡς νῦν, οὐ μοχθῶν,

³ Jonæ ii, 41. ⁴ Matth. xiv, 21. ⁵ IV Reg. iv, 40. ⁶ Psal. xxxiii, 41. ⁷ Matth. vi, 26-29. ⁸ ibid. 33. ⁹ ibid. 25.

αταλαίπωρον· εἰς τὴν παρούσαν τοῦ πορισμοῦ τῶν ἀναγκαίων κακοπάθειαν ἀφορῶν τῶν ἀπόνως τρεφόμενων θηρίων καὶ ἔρπετῶν ζῶν, καὶ πετεινῶν διδασκόντων ἡμᾶς τὸ ἀψευδές τοῦ νομοθετήσαντος τὴν τὴν ζῶν. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ τὰ θεραπευόμενα φυτὰ χερσὶν ἀνθρωπίναις τῶν ἀγρίων βοτανῶν ἐστὶν ἀσθενέστερα κατ' ἔτος σπειρόμενα, ἀρδόμενα παρὰ τῶν ἀγροκόμων, καὶ μόλις ἐπιμελείᾳ πολλῇ φθάνοντα πρὸς τὴν σπουδαζομένην τελείωσιν, τῶν ἅπαξ ἀνατειλάντων κατὰ πρόσταγμα θεοῦ ἐπὶ ταῖς ἀρχαῖαις ρίζαις βλαστανόντων, καὶ τρεφόντων εὐεργεστάτα, καὶ τεθηλότα στελέχη αἰεὶ, πρὸς ἔλεγχον ἀναντιρρήτου τοῦ καὶ τὰ ἡμέτερα τοῖς μὴ παρακούσαις Θεοῦ δύνασθαι τὸν αὐτὸν τρόπον ἀνθεῖν, καὶ παρέχειν αὐτοῖς αὐτομάτως τὴν ἀπόλαυσιν ἀνεμπόδιστον.

gabile, quod nostræ æquæ res, dum a divina obedientia non recedimus, eodem modo florere fructumque spontaneum sine ullo impedimento præstare possunt.

ΚΕΦΑΛ. ΚΑ'.

Εἰς ταύτην οὖν τοὺς βουλομένους τὴν ἀμέριμον ὁ Κύριος ἐνάγων ζῶν, ἐργάζεσθαι τὸ καλὸν παραινέει, καὶ μὴ φροντίζειν τῆς χρείας τοῦ σώματος λέγων· « Οἶδεν ὁ Πατήρ ὑμῶν, οὗ χρεῖαν ἔχετε τούτων πάντων. » Καὶ· « Ἄξιός ἐστι ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ ἐστίν. » Οὐδεμίαν ἐν τούτοις καταλιπὼν ἀπιστίας ὑπόνοιαν, ὡς ἐνδεηθήσεται τινοσ τῶν καθηκόντων ὁ τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ ἐργαζόμενος· καθάπερ ἀθλητῆς ἀπογραφάμενος εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς εὐσεβείας, καὶ καθ' ἑκάστην ἐνθέσμως ἀθλῶν, ὀψώνια μὲν τὰ τοῦ παρόντος αἰῶνος πρὸς τὴν ἐν σαρκὶ ζῶν παρὰ τοῦ ἀγωνοθέτου σιτοδοτούμενος, τοὺς δὲ στεφάνους μετὰ τὰ στάδια μένων ἐν τῷ μέλλοντι, οὐ κοτίνην, καὶ σελίνην, καὶ δάφνην κλάδοις τὴν κεφαλὴν ἀναδείσθαι προσδοκῶν, ἀλλὰ τῷ διαδήματι τῆς εὐπρεπειας, καὶ τῷ καλῶς δόξης καὶ τιμῆς πεπλεγμένῳ στεφάνῳ· ὡς φησὶν ὁ Δαβὶδ· « Δόξη καὶ τιμὴ ἐστεφάνωσας αὐτόν. » Καὶ ἄθλον ἐπὶ πᾶσι λαμβάνων ζῶν τὴν αἰώνιον, καὶ τρυφῆς παραδείσου ἀπόλαυσιν, ἦν, κατὰ τὸν Ἀπόστολον, ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη. Τοιαῦτα γὰρ ὁ Θεὸς ἠτοίμασε τοῖς ἀγαπῶσι αὐτόν, διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς λαμπρότητος ὄντα ἀνέκφραστα, καὶ ἀθέατα, καὶ ἐνθυμήσεως κρείττονα. Ὅπερ γὰρ ἂν ἐννοῆσαι τις πρὸς ἀπόλαυσιν σπουδάζη μέγα, καὶ θαυμαστόν, ἔλαττον πάντως, καὶ πολὺ καταδεέστερον φαντασθήσεται τῶν εἰς τρυφὴν τοῖς ἁγίοις εὐτρεπισμένων. Ἐπειδὴ πέφουκεν ἡ οὐρανοῦ τῶν δι' αἰσθήσεως ἐγνωσμένων ἐν ἐαυτῇ μορφοῦν τὰς εἰκόνας· ὧν δὲ μὴ τύπους παρὰ τούτων ἐδέξατο, ἀγαλματοποιεῖν ἐθέλουσα, ἀόριστα ἐνθάλλεται εἰδῶλα κατὰ κενοῦ βαίνουσα, καὶ ἀνυπόστατα φανταζομένη ἐνθύμια· ἄλλοτε ἄλλης ἐμπιπτούσης μορφῆς, καὶ ἀφανιζούσης τὴν φάσασαν, τῷ μὴ ὑποκεισθαι τετρανωμένον εἶδος τὸ κατασχεῖν δυνάμενον πλάζομένην αὐτήν.

nullus dubitare queat de promissionis effectu, quod victum neque terram colens, uti nunc fit, neque laborans, sine molestia habiturus esset : et ad præ-sentes parandi necessaria difficultates respicit, ut absque labore vescuntur feræ bestiæ, et reptilia vivunt, et volatilia, quæ nos docent infallibilitatem illius, qui hujus vitæ fuit legislator et auctor. Nam et eandem ob causam plantæ, quæ hominum manibus excultæ quotannis seruntur, herbis silvestribus debiliores sunt, cum illæ a cultoribus irrigentur, et ægre multa cum cura ad desideratam perfectionem perveniant; hæc autem semel juxta divinum mandatum exortæ in suis primævis radicibus virescant, et semper frondosissimos, atque florentes alant ramos ad argumentum irrefragabile, quod nostræ æquæ res, dum a divina obedientia non recedimus, eodem modo florere fructumque spontaneum sine ullo impedimento præstare possunt.

CAPUT XXI.

Ad hanc ergo volentes inducens Dominus vitam solutam curis, ut bona operemur, adhortatur, et ne curemus de corporis indigentia, dicens : « Scit Pater vester, quoniam his omnibus indigetis ». Et : « Dignus est operarius victus suo ». Neque hæc in re incredulitatis suspicionem relinquit ullam, quasi homini Dei opus operanti rerum convenientium quidquam deesse possit; quemadmodum athleta, qui pietatis ad certamen nomen dedit, descriptusque fuit, et quotidie legitimo more decernat, obsonia quidem, et præsentis sæculi diaria ad vitam in carne sustinendam a munerario accipit; coronas autem post stadia decursa manens in futuro sæculo non ex oleastro, aut apio, aut lauro caput redimituras ramis exspectat, sed diademata pulchritudinis, et sertum gloriæ, atque honoris præclare contextum; uti ait David : « Gloria et honore coronasti eum ». Et præter hæc omnia, præmia æternæ vitæ accipiens, voluptatis paradiso perfruitur : quam secundum Apostolum, oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit. Talia enim Deus præparavit diligentibus se : quæ ob excellentiam splendoris neque verbis enarrari, neque oculis spectari possint, et animi desiderium excedunt. Nam quodcumque tandem ad voluptatem magnum, et mirabile quis cogitare studeat, minus profecto, multoque inferius imaginabitur iis, quæ sanctorum deliciis sunt decenter apparta. Quandoquidem solet intellectus rerum sensu cognitarum in se ipso formare imagines; quarum verò ab ipsis sensibus formas non excepit, effigiare illas volens, indefinita sibi effingit simulacra, et per inane pergens, et cogitatione imaginatur non subsistentia : dum alias forma alia incidit, et antecedentem oblitteat; eo quod non subsit species perspicua, quæ vagabundam illam sustinere queat.

¹⁰ Matth. vi, 32. ¹¹ Matth. x, 10. ¹² Psal. viii, 6. ¹³ I Cor. ii, 9.

CAPUT XXII.

A

ΚΕΦΑΛ. ΚΒ΄.

Si enim in deserto manna illud concessum¹⁴, etiam cum manibus contrectaretur, oculisque cerneretur, dubium nihilominus relinqueret, quidnam rei esset, nulli earum rerum quas experimur, comparandum aspectu et qualitate, sed peregrino quodam, et diverso ab usiatis sapore pollens: quisnam probabili conjectura exprimeret quæ ipsum manna incomparabili præstantiæ gradu exuperant, et quancunque sensuum comprehensio- nem excedunt, tum cognoscenda nunc sui deside- rio flagrantibus, ubi ipsa experientia nos ejus frui- tionis docebit excellentiam, et labores exantlatos exiguos fuisse magnitudo præmiorum, cum remunerationum spem supergredietur obvia felicitas? Nec mihi quisquam eorum, qui hactenus bene agere neglexerunt, rem nimis inceptu seram esse prætexat, et cum pigeat manum **201** operi admovere, quasi tardius inceperit, et ægre, vel nullo etiam modo ad virtutis perfectionem pertinere possit. Nam et magnum revera intervallum, et longitudo proluxa viæ, quæ ad eam perducit. Fateor et ego id fore; sed intento studio ocius con- fici eam, et eos quoque, qui a prima adolescentia lento gradu processerunt, prævenire, et tanto inter- vallo post se relinquere, quanto animus impel- litur ante majori desiderio; et isti quidem parum, vel nihil omnino a loco, unde cœperant, ob pedum motum ignavum valde, segnemque promovcant; hic autem æquali volucrilus cursu et ad proposi- tum scopum, aut proxime perveniat, vel etiam in- tus plane attingat necessum est. Non secus ac na- vis cum ex ipsa statione recto cursu ad portum de- fertur, et cum plenis subit velis, dum aliæ gubernatorum negligentia vagantur per mare, sinusque velorum linteorum continue exinaniant, nunc hanc, nunc illam in partem obliquis conversionibus. Et enim nisi gubernator, ubi ventus secundus a puppe aspirat navi onerariæ, vela semper turgentia et plena servet, cursumque recta dirigat ad ventum ferentem suo afflatu, segnius procedat navim ne- cessum est, quæ venti propellentis impetum semper

CAPUT XXIII.

B

ΚΕΦΑΛ. ΚΓ΄.

Hanc ob causam præclare Paulus decurrentibus in stadio hunc cursum superclamabat vociferans: « Sic currite, ut comprehendatis¹⁵. » Ita jubens nos intendere velocitatem, et temporis angustias concitatissimo impetu tanquam vi occupare, ut viam longo temporis spatio emetiendam stadio ob- nixo, et pertinaci cursu velociter absolvamus. Longum hoc viæ spatium cum perspexisset cursor ille velocissimus David, qui ait: « Viam manda- torum tuorum cucurri¹⁶; » supplex Deum orat, ut sciat invocans, **202** quantum sibi viæ tempus superat, et utrum ad obtinendum propositum ipsi sufficiat. Ait enim: « Notum fac mihi, Domine, fi- nem meum, et numerum dierum meorum, quis est, ut sciam, quid desit mihi¹⁷. » Deinde cum persua-

Εἰ γὰρ τὸ ἐν ἐρήμῳ δοθὲν μάννα ψηλαφώμενον, καὶ ὀρώμενον, ἤσπορειτο, τί ἂν εἴη, τῇ ὄψει καὶ τῇ ποιότητι οὐδενὶ τῶν ἐν πείρᾳ γεγεννημένων συγκρι- νόμενον, ξένην δὲ καὶ παρηλλαγμένην παρὰ τὰς ἐθί- μους ἔχων τὴν αἰσθησίν; Πῶς ἂν τις εἰκότι σιγα- σμῷ τεκμηριώσασαιτο τὰ ἀσυγκρίτῳ ὑπεροχῇ τοῦ μάννα προέχοντα, καὶ πάσης ἀνώτερα αἰσθητικῆς καταλήψεως, τότε γνωσθησόμενα τοῖς νῦν προσδο- κῶσιν αὐτὰ, ὅτε ἡ πείρα διδάξει τῆς ἀπολαύσεως τὸ ἐξαιρετικόν, καὶ τοῦ πόνου; ἐλέγξει μικροῦς τῆς ἐπι- καρπίας τὸ μέγεθος, ὑπὲρ τὴν ἐλπίδα τῶν ἀμοιβῶν ἀπαντησάσης τῆς εὐκληρίας; Καὶ μοι μηδεὶς τῶν μέχρι νῦν ἡμεληκότων τοῦ καλοῦ προφασίζέσθω το ὄψιμον, καὶ ὀκνεῖτω τὴν ἐργασίαν τούτου, ὡς ἀρχό- μενος βράδιον, καὶ μόλις ἢ οὐδαμῶς φθάνων πρὸς τὴν τῆς ἀρετῆς τελειότητα. Πολὺ μὲν γὰρ ἀληθῶς τὸ στάδιον, καὶ μακρὸν τὸ μῆκος τῆς φερούσης ἐπ' ἐκείνην ὁδοῦ, φημί κατ' ὄψιν· ἀλλ' ἔστι ταχέως ἀνύσαι αὐτὸ συντόνῳ σπουδῇ, καὶ παρελθεῖν τοὺς ἐκ νέας ἡλικίας βάρην ἔδεύοντας, καὶ τοσοῦτον ὅπισθω κατα- λιπεῖν, ὅσον ἡ προθυμία ἐπιείγεται πρόσω· ὡς ἐκεῖ- νους μὲν ὀλίγον, ἢ ὄλως οὐδὲν προκεκομέναι, ἀφ' οὗ κατελείφθησαν τύπῳ νωθῶς ἄγαν, καὶ ἀνειμένως κινουμένους τῷ πόδῃ· τὸν δὲ ἰσοταχῶς πτηνοῖ; ἔρα- μίντα ἐπὶ τὸ προκειμένον, ἢ πλησίον τοῦ σκοποῦ, ἢ πάντως γενέσθαι ἀνάγκη ἐντός· καθάπερ ναῦν ἐξ αὐτῶν ὄρμων εὐθυδρομοῦσαν εἰς λιμένα, καὶ κα- αἰρουσαν πλησίον, ἄλλων ἐμπλαζομένων ἐπὶ τῷ πελάγει κυβερνητῶν βραδυμίας, καὶ τοὺς κόλπους τῆς θόνης συνεχῶς κενούντων ταῖς ἐπὶ θάτερα ἔγκαρ- σις παρατροπαῖς. Ὅταν γὰρ οὐρίου πνεύματος ἐκ πρύμνης τῇ ὀκνῶν προσπίπτοντος, μὴ τὰ ἰστία ὁ κυβερνῶν φυλάττη πεπληρωμένα, μηδὲ κατέχη τὴν ὀρμὴν πρὸς τὴν πνεύσαν ὄρμην, βραδυπαθεῖν ἀνάγκη τὸ σκάφος, ἀποφεύγον αἶε καὶ ἐκκλίνον τὴν τοῦ ὠθοῦντος πνεύματος ἐκβολήν.

Διὰ τοῦτο καλῶς ὁ Παῦλος τοῖς σταδιδούσι τοῦ- τον τὸν δρόμον ὑπεβῶνει βῶν· « Οὕτω τρέχετε, ἵνα καταλάβητε. » Τῇ οὕτως ἐπιτελεῖν κειεύων τὸ τάχος, καὶ τὸ στενὸν τοῦ καιροῦ βιάζεσθαι τῇ σφο- δροτάτῃ φορᾷ, ὡς τὴν πολλοῦ χρόνου δεομένην ὁδὸν ἀνυσθῆναι θέξως συντόνῳ σπουδῇ, καὶ ἐπιμόνῳ τῷ θέοντος. Τοῦτο τῆς ὁδοῦ τὸ μῆκος θεασάμενος ὁ λέγων· « Ὅδὸν ἐντολίῶν σου ἔδραμον, ὁ ταχυ- δρόμος Δαβὶδ, κατηντιβόλει, καὶ ἰκέτευε τὸν θεὸν γινῶναι παρακαλῶν, ὅσος αὐτῷ τῆς ζωῆς; λείπεται χρόνος, καὶ εἰ πρὸς τὴν κατάληψιν αὐτῷ τοῦ σπου- δαζομένου ἐστὶν ἱκανός. Φησὶ γὰρ· « Γινώρισόν μοι, Κύριε, τὸ πᾶρας μου, καὶ τὴν ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν μου τίς ἐστίν, ἵνα γινῶ τί ὄστερόν ἐγώ. » Εἶτα κυ- θόμενος ἐτι πολλῶ ἀφέστηκε μέτρον, καὶ οὐκ ἀνα-

¹⁴ Exod. xvi, 15. ¹⁵ I Cor. ix, 24. ¹⁶ Psal. cxviii, 32. ¹⁷ Psal. xxviii, 5.

λογεῖ πρὸς τὸ φθάσαν ὁ λειπόμενος χρόνος αὐτῷ, καὶ ἐκ βλαβίδος εἰς νύσσαν ἀπνευστὶ θεῶν διαέριος φέρεται, πρὸς τὰς πτηνὰς καὶ μεταρσίους μετατίθησι φύσεις τὴν ἀμίλλαν, ἀπεγνωκῶς τῆς τῶν ποδῶν οὐκύτητος, καὶ φησι: « Τίς δύσει μοι πτέρυγας ὡσεὶ περιστερᾶς, καὶ πτασθήσομαι, καὶ καταπάσω; » Οὕτω μὲν φθάσειν λοιπὸν ἐγνωκῶς ὡς ἦν συμμετροῦντα τῷ μήκει τὸν χρόνον στοχάσασθαι, εἰ μετάρσιος ἀρθεῖς τῷ ὕψει τῆς πολιτείας ὑπόπτερος διαπατήῃ τῇ σπουδῇ τὰ ἐν μέσῳ, καὶ οὕτω καταντήσῃ πρὸς τὸν ποθοῦμενον τῆς τελειότητος ὄρον.

latus sollicita diligentia quidquid medium interjacet, perlaberetur atque ita desideratam perfectionis metam contingeret.

ΤΜΗΜΑ ΙΒ'.

Περὶ τῆς παραβολῆς τοῦ ἀμπελώνος, καὶ τῶν μισθωθέντων ἐργατῶν κατὰ διαφόρους ὥρας.

ΚΕΦΑΛ. Α'.

Καὶ ἡ τοῦ ἀμπελώνος δὲ παραβολή, ἐν ᾧ κατὰ διαφόρους ὥρας εἰσῆλθον τῆς ἡμέρας οἱ τοῦτον ἐργάζεσθαι μέλλοντες, μέχρι δειλῆς ἐκ πρώτης μισθωθέντες, καθὼς ἔδωκεν ὁ καιρὸς ἄλλοτε ἄλλοι τοῖς εἰρημένοις ἔοικε συμφυεῖν. Τὸν αὐτὸν γὰρ ἅπαντες ἔλαβον μισθὸν, καὶ τῆς αὐτῆς παρὰ τοῦ δεσπότητος τιμῆς ἤξιώθησαν, μᾶλλον δὲ προετιμῆθησαν οἱ τελευταῖοι τῶν πρώτων, καὶ ἴσον τοῖς ἐξ ὄρθρου ἐργασάμενοις καὶ πρὸ αὐτῶν κομισάμενοις τὸ ἀργύριον, φιλοτιμίαν μὲν, ὡς ἂν τις ὑπολάβοι, τοῦ παρασχόντος ἀπολαύσαντες, ὡς δὲ ἔχει τάληθες, δικαίας τυγχόντες τιμῆς. Εἰ μὲν γὰρ μετὰ τῶν γογγυσάντων κληθέντες οὐκ ὑπήκουσαν, ἐκ μεταμελείας δὲ προσῆλθον τελευταῖοι τῷ ἔργῳ, ἄξιοι τοῦ πρὸς ὃν ἐργάζασαντο χρόνον ἦσαν μισθοῦ· εἰ ὅτε ἐμισθώσαντο, τὸ πρῶτον ἐπεδείξαντο, τί ἀπροσάρτερον συκοφαντοῦντες ἀργίαν; Ἐκ τῆς ὑστερον γὰρ δῆλοι, καὶ τῆς προλαβούσης, εἰ παρήσαν, δυτες σπουδῆς. Τοῦτο γὰρ τοῖς μεμφιμοίροις, καὶ οὐ χαίρουσι τῇ οἰκείᾳ τιμῇ, θαυνομένοις δὲ τῇ πρὸς αὐτοὺς ἄλλων ἰσοτιμίᾳ, σημαίνων ὁ οἰκοδεσπότης, εἰλεγεν ἐν τῇ ἀπολογίᾳ: « Ἐταῖρε, οὐκ ἀδικῶ σε. Οὐχὶ δυναρίου συνεφωνήσας μοι τὴν ἡμέραν; Λάβε τὸ σὸν, καὶ ὑπάγε. Θέλω δὲ τούτῳ δοῦναι τῷ τελευταίῳ, καθὼς καὶ σοί. Ἦ οὐκ ἔξεστὶ μοι ἐν τοῖς ἔμοις ποιῆσαι ὃ θέλω; ἢ ὁ ὀφθαλμὸς σου πονηρὸς ἐστίν, ὅτι ἐγὼ ἀγαθὸς εἰμι; » καὶ τὴν ζηλοτυπίαν ἐκείνων ἐλέγξας ἀδικόν, καὶ τὴν αὐτοῦ ἀγαθότητα δικαιοσύνην δείξας πεπληρωμένην, ὅτι τὸ παρὰ γνώμην τῆς ἀργίας ἀτύχημα οὐκ ἀφῆκεν αὐτοῖς αἴτιον γενέσθαι ζημίας εἰς τὴν πρῶτον, καὶ οὐκ εἰς τὸ συμβάν ἀπιδῶν· πάντως γὰρ ἦν οὐκ ἀμελείας, ἀλλὰ συντυχίας ἡ ἀργία. Τὸ γὰρ: « Ἡμεῖς οὐδὲς ἐμισθώσατο, » τοῦτους μὲν ὑπονοίας ὅκνου δείκνυσιν ἐλευθέρους ἐστῶτας ἐπὶ τὸ ἐργάζασθαι ἐτοίμους, τὴν δὲ σχολὴν ἀνατίθεισιν ἀπορίᾳ τῶν μισθουμένων. Εἶπε ὁ ἀποδοῦς ἐκάστω κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, τοῖς μέροσιν τῆς ἡμέρας ἐργασάμενοις ὀλόκληρον, τοῖς διημερεύσαντι ἐν τῷ ἔργῳ ἀπέδωκε τὸν μισθόν· πράγματι δὴ γλώσας, καὶ οὐ βή-

B

SECTIO XII.

De parabola vineæ, et operariorum mercede conductorum ad diversas horas.

CAPUT I.

Parabola quoque vineæ¹⁹, in quam diversis horis interdiu ingrediebantur operarii mercede conducti, qui a mane usque ad vesperam eam excolere debebant, 203 alii post alios, sicut exhibuit tempus, dictis consonare videtur. Eamdem enim omnes acceperunt mercedem, et ipsos paterfamilias eodem honore dignatus est; quin potius ultimi primis fuere prælati, et parem summo mane laborantibus argenti denarium, ac quidem primo loco, tulere. Quem forte quis fructum ex liberalitate largientis existimet profectum; ego, quod res est, justum præmium ipsis collatum judico. Nam si una cum murmuratoribus istis vocati non obtemperassent, sed postea pœnitentia ducti accessissent novissimi ad opus, digni fuissent mercede, ejus temporis, quo opus fecerant; sed quia tum, cum conducerentur, promptissimum animum ostendebant, quid invitam ipsis negligentiam falso imputas? Nam ex posteriori diligentia perspicuum fuit, non minus eos sedulos futuros, si prius operi adfuisent. Hoc enim querulis illis, non tam gaudentibus de proprio honore, quam alios sibi comparari dolentibus, Dominus domus significans dicebat in defensionem: « Amice, non facio tibi injuriam. Nonne ex denario convenisti mecum in diem? Tolle quod tuum est, et vade. Volo autem et huic novissimo dare, sicut et tibi. Annon licet mihi in meis facere, quod volo? An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum? » Quo et eorum æmulationem injustam revincit, et suam benignitatem esse justitiam impletam ostendit, quia præter sententiam otium objectum miseris illis noluit esse detrimento, animum, et non eventum rei spectans. Otium enim illud neququam ex ignavia, verum e casu provenit. Nam illud: « Nemo nos conduxit²⁰; » ignaviæ suspicione ipsos liberat, stantes paratos ad opus faciendum. Sed 204 otium in conductorum defectum rejicit. Unde ille, qui reddit unicuique secundum opera sua, recte partem diei la-

¹⁹ Psal. LIV, 7. ²⁰ Matth. xx, 1 seqq. ²¹ ilid. 13-15. ²² ibid. 7.

borantibus, integram mercedem, non minus ac reliquis toto die incumbentibus operi, reddidit; re potius quam verbis ostendens, ea dignos fuisse, qui priores diei horas ideo traduxerant otiose propter necessitatem, quia defuerat conductor qui vocaret ad opus, et non voluntas laborandi e pigritia. Atque hæc quidem benignitas pariter et æquitas fuit patrisfamilias, eos non fraudare, qui- bus fraudi tempus fuerat, neque permittere ipsis ut noxam subirent, innoxio cum essent animo, cum jure non possent accusari negligentiae, qui a summo mane parati fuerant ad opus; ac fortasse paucis etiam horis integrum opus totius diei perfecerant, quod viribus integris recentes, animoque prompto aggressi magna cum diligentia exercuerunt: ideoque judicavit æquum esse, ut non minus denario acciperent, qui operam denario dignam præstiterunt, etiamsi solidum per diem non laborassent. Nam qui con- ducendo eos dixerat: «Ite et vos in vineam meam et operamini; et quod justum erit, dabo vobis»: cum minime mendax sit, dando eis denarium, quod erat justum, dedit; nec frustra largiebatur, quia mercedem juste respondentem labori, non tempori, dabat. Hanc enim ob causam, eos aliis etiam præ- tulit, quos in laborando pares pari quoque merce- de honorandos judicabat; sed quod angusto tem- poris spatio præverterant eos, quibus longitudo diei segnius laborandi securitatem dederat, primo loco, eos tanquam gnavos et industrios vocabat ad præmia; ut et hosce honorando, et istos incre- pandando, 205 segniorum excitaret animos ad boni operis studium. Novit enim aliorum honor alios ad laborem incitare, qui amore gloriæ res etiam supra vires arduas subeunt. Verum, o absurdum invidiæ affectum! aliorum commodis invident æmulantes, qui nullam ipsi sentiunt injuriam: aliorum lucrum proprium damnum existimant; murmurant, ubi nihil ipsis decedit; aliorum felicitate uruntur: deficiunt et macerantur, dum alios claros et illustres vident. «Hosce novissimos (in- quit) æquales fecisti nobis, qui portavimus pondus diei et æstum». » Temporis diuturnum spatium proferunt, cum ad sui defensionem, ut videtur, non possunt obtendere se plus operis præstitisse: eo se videntur jaclare, unde condemnationem ren- dentur; tempus metiuntur, et tempori opus baudquaquam respondere non cogitant.

CAPUT II.

Quid enim profuerunt patrisfamilias æstum sus- tinendo, si negligenter interim et segnier laborabant: cum ille opus requirat, non inane molestiam; et curam vineæ, non vanum in ea totius diei et horarum impendium? Illa enim ordinis operantium commutatio, qua primi sunt novissimi, et novissimi primi, nihil aliud erat, quam istorum quidem diligentiam, illorum vero negligentiam ostendere. Si enim singuli tantumdem adhibuis- sent studii, operamque tempori respondentem præ- stitissent, quam habuerunt causam rationabilem

“ Matth. xx, 4. ” ibid. 12.

μασιν, ὅτι περ ἦσαν ἀξιοὶ τοῦτου, ἀνάγκη τοῦ μὴ εὐ- πορῆσαι καλοῦντος ἐπ' ἔργον, καὶ οὐ βραθυμίᾳ τὰς πρὸ τοῦ ἔργου μέιναντες ὥρας ἀργοί. Καὶ τοῦτο μὲν ἀγαθότητος, ἴσως δὲ καὶ δικαιοσύνης τοῦ οἰκοδεσπό- του τὸ μὴ ζημιῶσαι, οὗς ἐξ ἡμέρου ὁ καιρὸς, μὴδὲ συγχωρῆσαι πλεονεξίαν μὲν αὐτοὺς ὑποστῆναι οὐκ ἔχοντος δικαίαν τῆς ἐξ ὄρθρου παρεσκευασμένου πρὸς ἔργον, τάχα δὲ καὶ πάσης τῆς ἡμέρας ἐν δλί- γαις ὥραις νεαροὶ προσελθόντες. καὶ πρόθυμοι, τὸ ἔργον ἤνυσαν πολλῇ χρησάμενοι σπουδῇ· καὶ τοῦτο δίκαιον ἐκρίθη, μὴ ἔλαττον τοῦ θηναρίου λαβεῖν τοὺς τοῦ θηναρίου ποιήσαντας ἀξίον ἔργον, καὶ μὴ πᾶ- σαν εἰργάσαντο τὴν ἡμέραν. Ὁ γὰρ ἐν τῷ μισθοῦσθαι αὐτοὺς εἰπὼν· «Πορεύεσθε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπε- λῶνά μου, καὶ ἐργάζεσθε, καὶ ὃ ἐὰν ᾖ δίκαιον, δώσω ὑμῖν, » δεδωκώς τὸ θηναρίον ἀψευδῆς ὢν, ὃ ἦν δίκαιον δέδωκε, καὶ οὐκ ἐχαρίσατο μάτην, τῷ πόνῳ ἀνα- λογοῦντα δικαίως, οὐ τῷ χρόνῳ, παρασχὼν τὸν μι- σθόν. Ταύτη γὰρ τῇ αἰτία καὶ προέκρινε τῶν ἀλο- λων αὐτοὺς· διὰ μὲν τὸ ἰσομοιρῆσαι ἐν τῷ ἔργῳ ἰσο- τιμους ἐν τῷ μισθῷ κρίνας αὐτοὺς, διὰ δὲ τὸ φθά- σαι στενῇ προθεσμίᾳ τοὺς τὸ μῆκος τῆς ἡμέρας ἐσχηκότας πρὸς ἀδειαν ἀνειμένους, πρώτους καλέσας πρὸς τὰ ἀμοιβὰ, ὡς σπουδαίους· ἵνα καὶ ἐκ τῆς τούτων τιμῆς, καὶ ἐκ τῆς ἐντροπῆς ἐκείνων περὶ τὴν τοῦ καλοῦ σπουδῆν τῶν ἀκνηροτέρων διεγείρῃ τὴν προθυμίαν. Οἶδε γὰρ ἄλλων τιμῆ, πρὸς πόνον τρέψασθαι ἄλλους ἔρωτι ἐδόξης αἰρουμένων καὶ τὸν ὑπὲρ δύναμιν κάματον. Ἄλλ', ὡ τοῦ παραλίγου πά- θους τῆς βασκανίας! ζηλοτυποῦσι τοὺς ὠφελουμένους οἱ μὴδὲν ἀδικούμενοι· τὸ ἐτέρων κέρδος ζημίαν ἰδίαν λογίζονται· γογγύζουσιν οὐδὲν ἀποστερούμε- νοι· κνίζονται ταῖς ἄλλων εὐπραγίαις· φθίνουσι καὶ τήκονται ὀρώντες εὐδοκιμοῦντας ἐτέρους. «Τού- τους, φησὶ, τοὺς ἐσχάτους ἴσους ἡμῖν ἐποίησας τοῖς βαττάσας τὸ βάρος τῆς ἡμέρας, καὶ τὸν καῦσωνα. » Μῆκος προβάλλονται χρόνου, οὐκ ἔχοντες, ὡς ἔοικε, δικαιολογίαν τοῖς ἐν τῷ ἔργῳ πλεονεξίαν εἰπεῖν· σεμνύνεσθαι δοκοῦσιν ἐφ' οἷς εἰσι καταγνώσεως ἀξιοί, τὸν καιρὸν μετροῦντες, καὶ ὡς οὐκ ἀναλογεῖ τούτῳ τὸ ἔργον, οὐ λογιζόμενοι.

D

ΚΕΦΑΛ. Β΄.

Τί γὰρ τὸν οἰκοδεσπότην καυσωθέντες ὠφέλησαν, εἰ ἀμελῶς καὶ ἀνειμένως εἰργάσαντο, ἔργον ἐπι- ζητοῦντα, καὶ οὐ ταλαιπωρίαν ἀνόνητον, ἐπιμέλειαν τοῦ ἀμπελώου, οὐ τὸ μάτην ἐν αὐτῷ ὄλῃ τῆς ἡμέ- ρας δαπανῆσαι τὰς ὥρας; Τὸ γὰρ ἀμελεῖναι τῶν ἐρ- γασαμένων τὴν τάξιν, καὶ πρώτους μὲν τοὺς ἐσχά- τους, ἐσχάτους δὲ τοὺς πρώτους ποιῆσαι, οὐδὲν ἄλλο, ἢ τούτων μὲν τὴν σπουδῆν, ἐκείνων δὲ ἦν δεῖξαι τὴν βραθυμίαν. Εἰ δὲ ἕκαστοι τὴν σπουδῆν ἦσαν ἐπι- δεξάμενοι τὴν αὐτὴν, ἀναλογοῦσαν τῷ καιρῷ τὴν ἐργασίαν πεποιημένοι, ποίαν εἶχον εὐλογον πρόφασιν

γογγυσμῶ, τὸν ἐν ταῖς συνθήκαις συμβιβασθέντα μισθὸν κομισάμενοι, καὶ ἄλλοις πολυπλασίως ἐδίδοτο, εἰ μὴ φθόνος αὐτοῦς ἐλύπει, ὃ καὶ πολλοὺς ἄλλους λυπῶν, διαφόρως ὀδυνώμενος ταῖς ἐτέρων τιμαῖς; Ὅν γὰρ ἂν οἶμαι γογγύσειν αὐτοῦς, εἴπερ ἄνευ τῶν ἐσχάτων ἦσαν ἐργασάμενοι, καὶ μόνοι κομισάμενοι ὃ συνέθεντο, οὐκ ἔχοντες πρὸς οὐδὲ ζηλοτύπῳ διακείσονται. Νῦν δὲ ἡ τῶν ἀντιζήλων τιμὴ τὸ τῆς βασκανίας ἐκίνησε πάθος, οὐκ ἂν κινηθὲν, ἢ μὴ προκεκρίσθαι ἔδοξαν ἄλλοι, μικρὰ τὰ ἐκείνων δείζαντες παραθέσει τῶν οικείων, καὶ ὃν ἐμελλον ἐπιτῆ ἔργῳ δεχόμενοι ἀσπάξασθαι συμπεφωνημένον μισθόν, οὐδενὸς αὐτοῦς κινύοντος τὸ προτετιμηθῆαι πρὸς φθόνον, τοῦτον λαμβάνουσι γογγύζοντες· τοῦτο μόνον θαυμάζοντες, ὅτι ἄλλων ἐκρίθησαν ἡττονε· οὐ μόνον μετισταῖς ἐν τῷ κοινῶν τὴν μισθὸν εὐφρόνες, ἀλλὰ καὶ φανέντας ἀμείνους τῷ ἐλλείποντι χρόνῳ τῆς ἐργασίας ἰσοτιμίας κεκομισθαι τὰ ἐπίχειρα. Ἐλαβες, ὦ οὗτος, τὸ σὸν, τί σε λυπεῖ τὸ αὐτὸ ἄλλος λαθῶν; Ὅ σὸς οὐκ ἐμειώθη μισθός. Τί σε θλίβει τὸ ἄλλον πλεόν σου, ὡς ἐνόμισας, λαθεῖν; Εἰ μὴ ἔγνωσ κομισάμενον ἕτερον ἔσον αὐτὸς ἡγάπας, ὃ συνέθου λαθεῖν· ἐπειδὴ μετὰ σοῦ ἔλαβεν ἄλλος, μικρὸν ἐφάνη τὸ σὸν. Περισοδὸν οὐκ ἔκομισα; Οὔτε συνεφώνησας, οὔτε λαθεῖν προσεδόκησας. Τί οὖν ἀδικηθεῖς τὰς τῶν ἡδικομένων ψιθυρίζεις φωνάς; Τί βλάβην ὀδύρη, μηδὲν ἀπεστερημένος; Τί φιλοτιμίαν τοῦ οικοδεσπότη διασύρεις ὡς ἄδικον; Τί τὴν εἰς τοὺς συμπαθείας ὡς ἂν τις ὑπολάβοι θεομένους χάριν λέγεις ἀνάμικτον διανεμήσιν; Εἰ μὲν ὑφελὼν τοῦ σοι συγκαίμενου προσέθηκεν ἄλλῳ, ἄδικος ἀληθῶς, παρεσχικώς τὰ ἐτέρων ἐτέρῳ, καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ἐπιδειξάμενος μεγαλοψυχίαν ἀδάπανον. Εἰ δὲ καὶ σοὶ τὸ χρέος ἐξέτισεν ὀλοκλήρον κάκεινους οἶκοθεν ὀφειλήν, ἢ χάριν ἐπέδωκε, τί μέμψιν ὑπάγεις μετὰ τοῦ εὐρηγετημένου τὸν εὐεργετήσαντα, πονηρῆς γνώμης διαβάλλον τοὺς οὐ παρεσχικώτας μέμψως εὐλογον ἀφορμὴν, ἄλλων ἐγκλημα τὸ οικείου πάθος ποιούμενος, καὶ καταδικάζων ὁμοῦ τὸν τε παρεσχικότα καὶ τὴν ταύτης ὀκνασοῦν ἀπολαύσαντα, ἵνα μὴ κολάσῃ; ἄλογον πάθος, ὅστιον κρίνων τὸ μὴ βασκαίνειν τοῖς ἄλλοις καλοῖς μηδὲ κατηφείν, ἐφ' οἷς εὐφραίνονται ἕτεροι; Τοιοῦτος γὰρ ὁ φθόνος πένθος ποιεῖται τὴν τῶν εὐθυμούντων χαρὰν, αὐτὸς ἐν ὀδύνας διάγων ἀεὶ. Ἐπεὶ μὴ προχωρεῖ τὸ ἐν οἷς βούλεται κακοῖς εἶναι τοὺς φθονομένους. Σὺ δὲ καὶ τὸν ἐργάτην ἐξω τοῦ ἀμπελώου ἠθελες ἐστάνα διὰ παντὸς ἔργον, καὶ τὸν ἀθλητὴν ἄνευ τοῦ ἀντιπάλου διόλου καθῆσθαι ἀγύμναστον, λαθάνοντα τοὺς μαθεῖν ὀφείλοντας, τίς ὦν οὗτος τυγχάνει τὴν δύναμιν. Καὶ τὸν στρατιώτην ἀναδειχθῆναι ταῖς πρὸς τοὺς πολεμίους μάχαις ἀριστέα δυνάμενον, ὑπορόφιον σκιοτροφεῖσθαι κορικῶς θαλαμειόμενον, τὴν ἐν ἔξει ἀνδρείαν ἐπὶ τῶν ἔργων οὐ βουλόμενος λάμψαι, καὶ φειδοῖ τῶν πόνων βασκαίων τῶν στεφάνων αὐτῷ. Ἐγὼ δὲ τὸν ὀλυμπιονίκην πρὸς ἅπαν ἀθλήσεως εἶδος παρεσκευάσθαι παρακαλῶ, ἀνδρείαν γὰρ τὴν τῶν ἀνδρῶν ἀγωνιζομένην καλῶ, οὐ τὴν τοῦ σώματος βλεπων ἀσθένειαν.

murmurandi, qui mercedem, de qua in pactis conductionis convenerant, **206** recipiunt, licet et aliis eadem multiplicata daretur: nisi quod eos invidia torquebat, quæ cum multis alios, tum eos maxime affligit, qui aliorum honoribus cruciantur? Nec enim eos murmuraturos fuisse existimo, si laborassent absque novissimis illis, et soli mercedem constitutam recepissent, non habentes ullos adversus quos æmulationem exercerent. Nunc vero æmulorum honor invidiæ concitavit affectum, non commovendum utique, nisi alii visi fuissent præferri: parva, comparatione propriorum, æstimantes, quæ illorum erant, et mercedem quam ex condicito acceptam gratam, habuisse debuerant (nulla re ad invidiam ipsos vellicante, nisi quia primi fuerant honorati), eam murmurantes accipiunt, ideo tantummodo dolentes, quod aliis videbantur inferiores æstimati: non solum nacti seipsos in parte mercedis ejusdem admissos, sed et cernentes, quod breviori laborantes tempore æqualiter præmia eadem obtinuissent. Accepisti heus tu, quod tuum est. Quid te angit, quod alius tantumdem accipiat? Tua merces non est imminuta. Quid doles, quod alius, uti tu quidem reris, plus quam tu accipiat? Nisi alium accepisse scires tantumdem atque tu acceperas; utique honi consuevisses consuetam mercedem: sed quia alius una tecum accepit, tuum tibi videtur exiguum. Nihil amplius accepisti? At neque id constitui, neque accepturum te sperasti. Quid ergo nulla affectus injuria, voces injuriam passorum submurmuras? Quid tuum damnum plangis, ubi nihil amiseris? Cur patrisfamilias magnificentiam tanquam injustam traducis? Cur gratiosam commiserationem dignis exhibitam appellas inæqualem distributionem? Si mercedem tibi **207** pactam subtrahens alteri tulisset, iniqus revera fuisset, alii conferens aliena, et in alienis sine suo sumptu magnificentiam animi ostendens. Si vero et tibi debitum integrum persolvit, et illis de suo commodum vel beneficium obtulit: quid quereris de benefactore pariter, et beneficii receptore; præ animi perversitate calumnians eos, qui nullam tibi rationabilem occasionem præbuere conquerendi, et proprium affectum aliorum in crimen convertis, simulque condemnas et erogantem beneficium, et eum qui illud etiam recipit: ut non castigas affectum abhorrentem a ratione: rem sanctam judicans alienis bonis non invidere, neque dolere de his ob quæ alii gaudent? Hujusmodi quippe invidia maiorem ex lætantium gaudio percipit; ipsa in doloribus semper versatur, postquam his, quibus invidet, non immittit ea, in quibus vellet ipsis versari, mala. Tu vero et operarium extra vineam velles stare penitus otiosum, et athletam adversario destitutum, omnino sine ulla exercitatione desidero latentem, ita ut nemo scire possit eorum, qui addiscere debent, quo virium robore polleat. Velles militem, qui pugnando in hostes optime mereri

poterat laudem, sub tuto in umbra, et cubiculi recessu puellarum more enotrii in thalamo. Velles acquisitam habitu fortitudinem rebus gestis non inlarescere, et metu laborum invidere ipsi coronas. Ego vero olympionicen, ut ad omne certaminis genus præparetur, adhortor; fortitudinem enim virorum virtutem exercitam appello; non corporis specto imbecillitatem.

208 CAPUT III.

A

ΚΕΦΑΛ. Γ'

Generosum vero animi affectum æstimo, qui inimico variis ad tentationem modis insidiant, diversimode variisque viis decipienti occurrit, et quemcumque impetum ejus peritus est excipere dextre. Nam Paulus, qui varia eum moliri novit, omnesque ad subvertendum machinas, paratos vult esse, ut resistent omnes ex præscripto suo ejus insultibus. Etenim quandoque armans eos scuto fidei, et lorica justitiæ, et galea salutis et gladio spiritus²²; nonnunquam velut pugiles ungens ad luctas, et dicens²³: « Non est nobis colluctatio adversus carnem et sanguinem, sed adversus principes, adversus potestates, adversus mundi rectores tenebrarum sæculi hujus, adversus spiritualia nequitiæ²⁴; » ut simul et hostium multitudinem addiscentes, et quod in tenebris pugnant, atque natura sunt invisibiles, sobrii sint semper vigilantes, et manus ad arma expeditas habeant, omnino quo resistent. Posteaquam enim secundum sapientem Salomonem somnus ab inimicis ejectus est, nec illi dormient, neque somnum capient, nisi malefecerint. « Insomnem habent, inquit, oculus et milites, ut observent hostium insultus, ut ne quid patiantur ob negligentiam contra voluntatem²⁵. » Et consulit ocuis decurrere ad supernæ vocationis præmium, et custodire nos ab eo, qui simul currit, necubi concurrentem secum, quasi crure subiecto subvertat, et pugnare manus jaclantem quasi certa lege quidem, quando non adsunt adversarii, exercitationis causa, qua edoceatur peritia; quando vero aderunt²⁰⁹ decertabuntque stataria in pugna, non per vacuum æra circumferre manibus arma, ipsum vero eorum caput perfodere, atque unguibus discerpere. Iude Dominus cum rectores mundi, qui sunt tenebrosi adversarii, sagittis feriant obscura in nocte leves corde²⁶, atque in caligine omnes insidias struunt, in ista negotiatione hoc lucrum comparant quod difficile, vel nullatenus deprehendantur, uti noxam inferant, et non inspecti insidias insultando faciant. « Sint (ait) lumbi vestri præcincti, et lucernæ ardentes²⁷, » volens nos zona quidem bene succinctos ad cursum, ardente vero lucerna custodiri a concurrentium injuria. Hoc enim Paulus dicebat: « Sic curro non quasi in incertum, lumine usus viæ duce, ut in pulchro cursu non concidam²⁸. » David autem: « Lucerna pedibus meis lex tua, et lumen semitis meis, ad viam mandatorum tuorum²⁹ » dein decurrendam irreprehensibiliter, et apposita ab ipsis hærentia semitiæ scandala declinans; hæc juidem provide,

Τὴν δὲ τῆς ψυχῆς λογιζόμενος γενναϊότητα τοῦ ποικίλως ἐπιτιθεμένου πρὸς πεῖραν ἔχθροῦ ποικίλως ἀπατώντα ταῖς μεθοδεῖαις, καὶ ἐκάστη γυγυμνασόμενος ἀρμόζεσθαι προσβολῇ. Πολλὰ γὰρ αὐτὸν ἐπιτηδεύειν ὁ Παῦλος εἰδώς, καὶ πᾶσι πρὸς τὸ καταβάλλειν μηχανῆν, ἐτοίμους εἶναι πρὸς τὸ ἀνεστῆναι ταῖς ἐφόδοις αὐτοῦ πάντας τοὺς κατ' αὐτοῦ πολιτευομένους βούλεται. Ποτὲ μὲν καθοπλίζων θυρεῶ πίστεως αὐτοῦ καὶ θώρακι διακαιοσύνης, περικεφαλαίᾳ τῆς σωτηρίου, καὶ μαχαίρᾳ πνεύματος· ποτὲ ὡς ἀθλητὴς ἀλείφιον πρὸς τὰ παλαίσματα, καὶ λέγων· « Οὐκ ἔστιν ὑμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς κωνηρίας. » ἵνα ἅμα καὶ τὸ πλῆθος τῶν πολεμίων μαθόντες, καὶ οἱ πολεμοῦσιν ἐν σκότει, καὶ ὡς εἰσι τὴν φύσιν ἀόρατοι, νήφουσιν ἐγρηγορότεροι ἀεὶ, καὶ τὰς χεῖρας ἐπὶ τῶν ὤμων ἔχοντες εὐτρεπισμένως διόλου πρὸς ἄμυναν. Ἐπειδὴ γὰρ κατὰ τὸν σοφὸν Σωλομῶντα ἀφήρηται τῶν ἐχθρῶν ὁ ὕπνος, καὶ οὐ κοιμῶνται, καὶ οὐ μὴ ὑπνώσασιν, ἐὰν μὴ κακοποιήσωσιν. « Ἄγρυπνοι ἔχτωσαν, φησί, καὶ οἱ στρατιῶται τὸ ὄμμα, τὰς δρμάς ἐπιτηρῶν τῶν πολεμίων, ἵνα μὴ τι πάθωσιν ἐξ ἀμεριμνίας ἀβούλητον. » Καὶ τρέχειν συμβουλεύει συντόμως ἐπὶ τὸ βραβεῖον τῆς ἀνω κλήσεως, καὶ τὸν συντρέχοντα φύλαττειν, μὴ που σκελίση δι' αὐτοῦ τὸν συντρέχοντα καὶ πικτεῖσιν χειρονομοῦντα μὲν, ὅτε μὴ πρόβεισιν οἱ ἀνταγωνισταὶ γυμνασίας ἕνεκεν τῆς διδασκουλῆς τὴν ἐμπειρίαν· παρόντων δὲ, καὶ μαχομένων συστάδην, μὴ κατὰ κενῷ ἀέρος· τὸ περὶ τὰς χεῖρας καταφέρειν ὄπιον, αὐτὴν δὲ διασκάπτειν αὐτῶν κεφαλῆν, καὶ ἀμύσσειν τοῖς ὀφθαλμοῖς. Ἐνθεν ὁ Κύριος, ἐπειδὴ κοσμοκράτορες ὄντες τοῦ σκότους εἰ ἀντίπαλοι, κατατοξεύουσιν ἐν σκοτομήνῃ τοὺς εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ, καὶ πᾶσαν ἐπιβουλήν ἐπιχειροῦσιν ἐν σκότει, τὸ δυσφώρατον, ἢ ἀφώρατον, ἑαυτοῖς· ἐκ οὗτου πραγματευόμενοι ὄπω; ἀδικῶσι, καὶ ἐπιβουλεύουσιν οὐχ ὀρώμενοι. Φησὶν· « Αἱ ὀφθαλμοὶ ὑμῶν ἔστισαν περιεφωτισμένοι, καὶ οἱ λύχνοι καιόμενοι. » εὐσταταεῖ; μὲν εἶναι θέλων πρὸς τὸν δρόμον τῆς ζωῆς, φυλάττεσθαι δὲ τῷ καιομένῳ λύχνῳ τὴν τῶν συντρέχοντων ἐπήρειαν. Τοῦτο γὰρ ὁ μὲν Παῦλος εἰσηγεν· « Οὕτω τρέχω ὡς οὐκ ἀδήλιος » τῷ φωτὶ κεχημένος ὀδηγῶ πρὸς τὸ ἀπταιστον τοῦ καλοῦ δρόμου. Ὁ δὲ Δαβὶδ· « Λύχνος τοῖς ποσὶ μου ὁ νόμος σου, καὶ φῶς ταῖς τρίβοις μου, τὴν ὁδὸν τῶν ἐντολῶν σου, » λοιπὸν τρέχων ἀμώμως, καὶ τὰ τιθέμενα παρ' αὐτῶν ἐχόμενα τρίβου σκάνδαλα τὰ μὲν ἐκκλίνων εὐσκόπως, τὰ δὲ ὑπερβαλλόμενος δευτάτῃ τοῦ δρόμου

²² Ephes. 6, 11. ²³ ibid. 12. ²⁴ Prov. 14, 16 sec. LXX. ²⁵ Psal. x, 3. ²⁶ Luc. 11, 55. ²⁷ I Cor. 12, 26. ²⁸ Psal. cxviii, 32, 105.

φορᾶ ἅπαξ προκόψας μετewορισμῷ τοῦ λογισμοῦ, καὶ ἀσφαλῶς λοιπὸν περιabρῶν πάντοθεν τὰ ἐν μέσῳ προσκόμματα.

ΚΕΦΑΛ. Δ'.

Ὡς γάρ τὸν ὀφιδῆχτον θροσῖ καὶ σχοῖνος σπειρι-
δὸν ἐβρίμμένη, τοῦ φόβου πλάσσοντος τὴν ἕψιν πρὸς
τὴν ὑπόνοιαν, καὶ τὴν ἔνοιαν παραπέμποντος τῇ
πίστῃ· οὕτω μετὰ τὴν ἀμαρτίαν τοῦτον καὶ αἰ μὴ κε-
κλυμέναί τῶν ἐπιθυμητῶν χρήσεις κατέπληττον,
δεδοικῶτα μὴ πού τις αὐταῖς πρὸς ἀμαρτίαν τοῦ
ἐχθροῦ ὄλος ἐγκέκρυπται δέλεαρ ἀπάτης προσ-
τιθέντος τὰ ἐπειμένα πρὸς τι τῶν ἀπηγορευμένων ἐλ-
κῦσαι μηχανωμένου· καθάπερ ἐλκυσσε πάλαί τῇ
ἔβρι τῆς γυναικὸς πρὸς τὸ ἐνεδρον ἀγαγὼν τῆς ἀθε-
μιτου μοιχείας. Καὶ τοῦτο δῆλον, ἐξ ὧν ἐπιθυμήσας
ἐν πολέμῳ τοῦ ἐν Βηθλεὲμ ὕδατος, οὐκ ἠνέσχετο,
κομισθέντος, ποιεῖν, καὶ τὸ μετ' ἐπιθυμίας δίψος
ὁμολογήσας, καὶ τὸ ἐγκρατὲς ἐπιδειξάμενος εἰ μὴ
κολάσει τὸ ἀδέξ τῆς ἐπιθυμίας, ὅδον εὐκολον πρὸς
πίσαν ἠθροὴν ἀνοίξειν αὐτῇ λογισάμενος. Ἄλλος δέ
τις τῶν θεσπεσιῶν ἀποστόλων καὶ λέοντα ὀνομάζει
τὸν ἐχθρὸν, οὐδὲν ἀνύσαντα τοῖς σεμνοτέροις σχημα-
τισμοῖς, ὧν ἐσπούδαζεν εἰς ἐπιθουλήν, καὶ θηρίων
πρὸς τὸ φοβῆσαι λοιπὸν μιμούμενον εἰκότως μορ-
φήν, ὧν ἔχει τὴν ὠμότητα, τούτων ὑποδουόμενος τὸ
μορμολύττεσθαι δυνάμενον εἶδος. Φησὶ γάρ· «Ὁ ἀν-
τίεικος ἡμῶν διάβολος ὡς λέων ὠρούμενος περιπατεῖ
ζητῶν τίνα καταπίη, ᾧ ἀντίστητε γενναίως.» Τῷ
μὲν ὠρούματι τὴν ἐκείνου βλαπτικὴν δηλώσας μα-
C θίαν, τῷ δὲ ἀντίστητε γενναίως μηνύσας· ἦν ἔχειν
οἱ θηροκτόνοι ἐξ ἀσκήσεως ὀφειλοῦσι δύναμιν, τὴν
φυσικὴν ἐπιβρῶνόντες ὀσημέραις ταῖς πυκναῖς ἐρ-
γασίαις. Οὐ γὰρ φυγεῖν εἶπεν, ἢ ἐκτραπῆναι τὸν
θηρα βρυχόμενον, ἀλλ' ἀντιστῆναι τούτῳ, καὶ ἀντι-
δῆναι εὐτόμως προσέταξε· δύναμιν ἔχειν εἰδῶς ἔκα-
στον πρὸς τὸ τῆς οἰκείας ὑπερμαγεῖν ἀσφαλείας,
καὶ τὰ πρὸς τὴν ἀμυναν ὄπλα συμφυῆ, καὶ ἀχώριστα
πᾶσιν ὄντα.

gnandum propriam securitatem, et cognata arma ad injuriam propulsandam, et inseparabilia inesse om-
nibus.

ΚΕΦΑΛ. Ε'.

Πάλιν ὁ Παῦλος ὑπαγορεύει λέγων· «Παραστήσατε
τὰ μέλη ὑμῶν ὄπλα δικαιοσύνης τῷ Θεῷ, » τούτοις
τοῦς ἐπιστήμονας βάλλειν διδάσκων τὸν πολέμιον, οἷς
D οἱ ἄρρωτες βᾶλλονται ὑπ' αὐτοῦ· ἵνα ὀφθαλμοῖς μὲν
πολεμῆ παντὶ τῷ δι' ἕψως ἀπατᾶν δυναμένῳ, ἀκοῆ
δὲ μάχηται ταῖς φθεῖρειν ἦθη χρηστὰ ἐπισταμέναις
ὀμιλταῖς κακαῖς· Ὑπερρησις δὲ τοῦς χανοῦν, καὶ ἐκ-
λύειν τῆς ψυχῆς τὸ παράστημα εἰωθότας ἀτμοῦς
ἀποστρέφεται σπουδαίως· γαστρίς δὲ τοῦς κκαρυκευ-
μένους πρὸς τὸ ἄγαν ἠδῶ παραιτῆται χυμοῦς, καὶ
ἀφῆ μὴ λογίζεται τὰ μαλακότητι καὶ λειότητι πρὸς
ἡδονὴν γοητεύοντα σώματα, καὶ χεῖρ πλεονεκτηκὴ
ἐκτελεῖται εἰς μετάδοσιν, καὶ πόδες ἐπισπεύδοντες,
κατὰ τὸν Σολομῶντα, κκακοποιεῖν, ὅδον ἐντολῶν τρέ-

²⁰ II Reg. xi, 4. ²¹ II Reg. xiii, 16. ²² I Petr. v, 8. ²³ Rom. vi, 19. ²⁴ I Cor. xv, 33. ²⁵ Prov. 1, 16.

A illa vero impetu, citissimo cursu supersiliens, se-
mel progressus elata in altum ratione, et dein-
ceps secure circumspiciens undequaque, quæ sunt
offendicula in medio.

CAPUT IV.

Quemadmodum enim demorsum a serpente per-
turbat et funis in orbem spiræ modo projectus, me-
tu efformante visum ad suspicionem et cogitatio-
nem transmittente ob periculum quod expertus est :
ita post peccatum admissum hunc **210** (Davidem
nempe) rerum desiderabilium etiam usus non pro-
hibiti percellerant metuentem necubi dolus aliquis
inimici delitesceret, qui in ipsis ad peccatum, es-
cam deceptionis proponeret, ea quæ sunt permessa,
ad aliquid vitiorum pellicere machinantis : sicuti
traxerat olim aspectu mulieris deducens ad insidias
interdicti lege adulterii ²⁰, et hoc manifeste patet, in-
de, quia cum desiderasset in bello aquam Bethlee-
miticam ²¹, neque indulsit sibi, cum allata ea fuis-
set, ut ipsam biberet, qui suam fassus ob sitim cupi-
ditatem, propriamque demonstrans continentiam, ar-
bitrabatur, quod, ni concupiscentiæ licentiam casti-
gasset, libertatem ei ad omnem aperuisset volupta-
tem. Alius vero quidam e divinis apostolis leonem
etiam nominat inimicum, nullum damnum inferen-
tem severioribus habitudinibus, quibus ad insidias
struendas studebat, et ferarum speciem ad terren-
dum deinceps imitantem, harum imaginem sub-
induens quo possit larvarum instar formidinem incu-
tere. Ait quippe : « Adversarius noster diabolus tan-
quam leo rugiens circuit quærens quem devoret, cui
resistite genere ²² : » rugitu quidem illius exitialem
furorem ostendens, et verbis, cui resistite fortes indi-
cans quod robur habere debeant ferarum confectores
ab exercitatione, eum natura insitam virtutem cor-
roborant quotidie frequentibus actibus. Nec enim fu-
gere dixit, aut divertia a fera freudente; verum resistere
ipsi, et contra eam progredi contentione magna man-
davit : sciens unumquemque vim habere ad propu-
gnandum propriam securitatem, et cognata arma ad

211 CAPUT V.

Rursus Paulus submonet dicens : « Exhibete mem-
bra vestra arma justitiæ Deo ²³, » hiis docens ens,
qui sapiunt, ferire adversarium, quibus ab ipso in-
sipientes feriantur. Ut oculus quidem pugnet con-
tra quidquid per aspectum decipere potest, auditus
autem expugnet prava colloquia bonos mores cor-
rumpere valentia ²⁴, at odoratus ab odoribus seu
vaporibus solitis relaxare atque dissolvere constan-
tiam robustam valde avertatur. Gustus vero succos
exquisite conditos ob nimiam dulcedinem respuat,
et tactus corpora fascinantia præ molliæ atque
levitate ad voluptatem non attendat, manus vero
redundans distendatur ad erogationem, et pedes, se-
cundum Salomonem ²⁵, properantes ad male facien-

dum, viam mandatorum percurrant festinanter; A atque lingua maledica verba benedictionis effundit. Sic enim fluat arma justitiæ, quæ fuerant arma peccati, in contrarium versa, et rejecta, quæ antea propter abusum possidentium, ipsis perniciem afferebant. Idcirco asper et iracundiam spirans resurgit, et adversus eos, qui ab ipso defecerunt et Deo adhæserunt, tyrannus accelerans, quod aufugit denovo retrahere veluti mancipium sibi longa consuetudine acquisitum, et variis tentationibus subigere iterum aggreditur; undique afflictiones commovens, et undique calamitates, ut in malitia deducta vita, quia non perturbatur tumultibus, judicata tolerabilis, compellat rursus recurrere ad voluptarium vitæ genus, dissolutumque, velut ad tranquillum **212** portum, eum qui tentationibus, quasi procellis in pelago, jactabatur, dicentem omnino illud in deserto laborantium: « Melius erat nos Ægyptiis servire quam in ista solitudine mori ²⁶. » Optabilis enim judicat, qui diligit desidiâ, obaudire cupiditatibus, quam bellum gerere cum illis, quando viderit virtutis viam asperam et difficilem, et multis undequaque affigentibus obsessam, eos quidem qui amici aliquando fuerant, demum evasisse inimicos, et ipsos persequi retro, volentes abducere in servitutem. Veros autem hostes atque ignotos occurrere, et progressum ad bonum objacens prohibere. Sic plures bucosque ignotæ gentes quoad potuerunt, Israelitis prohibuerunt transitu dicentes: « Non transibis per nos ²⁷, invidentes, quæ ipsis conducebant ad professionem. Pharaon vero habens adhuc ipsos penes seipsum fugam meditantes, dicebat illis, qui cum ipso ad hæc cooperabantur: « Aggraventur opera hominum istorum ²⁸, opinatus vacationem ab operibus ipsis fore ad arrogantiam pervicacem velut assuefactionem; eum secessissent autem, studiose persecutus est, non permittens eos, uti volebant, et nati erant, libere agere, in servitutem vero rursus abducere, possidereque festinans ingenuos et liberos, cum lujus conditionis forent, et esse semper possent. Verum hi quidem tenaci propositi ratione ejus servitium effugientes, omnem patienter tulerunt ingruentem malignitatem, donec ad desideratam pervenerunt felicitatem; hi vero non valde judiciose derelinquentes, neque perferentes difficultia virtutis principia (dura etenim principia cujuscunque operis, ac morosa, illorumque maxime opera, quæ laboriosa sunt ante habitum comparandum) de reditu **213** disserebant in Ægyptum, dominum rursus eligentes, quem aliquando probe probaverant, expertique fuerant crudellem, multoque dignum odio. Dicebant quippe: « Statuamus nobis ducem, et revertamur in Ægyptum ²⁹; » facilem patri reversionem per viam peractam cum multis arumnis; et rursus: « Quia non erant monumenta in Ægypto, eximus ad moriendum in deserto ³⁰; » dicentes id propter desidiâ, virtuti et vitio conternamiam. Cum qui nequiquam declinaverit a malo,

χρυσιν ἠπειγμένως, καὶ γλῶσσα δὺσφημος εὐχάριστα φθέγγεται ῥήματα. Οὕτω γὰρ γίνεται ὄπλα δικαιοσύνης τὰ ὄπλα τῆς ἁμαρτίας, ἀντιστρόφως βαλλόμενα κατὰ τοῦ πρὶν αὐτοῖς ἀποκεχρημένου πρὸς θεῖον τῶν κεκτημένων. Διὰ τοῦτο τραχὺς, καὶ θυμοῦ πνέων ἀνίσταται κατὰ τῶν ἀφισταμένων αὐτοῦ, καὶ Θεῷ προστιθεμένων, ὁ τύραννος ὑπάγεσθαι τὸ ἀποδεῖράσκον σπεύδων, ὡς θεῖο μακρῷ γενόμενον ὑποχέριον, καὶ πειρασμοῖς ὑποβάλλει ποικίλοις, πάντοθεν θλίψεις, πάντοθεν περιστάσεις κινῶν· ἵνα ὁ ἐν κακίᾳ βίος διὰ τὸ ἀθόρυβον κριθῆι; ἀνεκτὸς, παλινδρομησάι παρασκευάσῃ ὡς ἐπ' εὐδίων λιμένα τῆς ἄνωσιν τὴν ὡς ἐν πελάγει τοῖς πειρασμοῖς χειμαζόμενον, λέγοντα πάντως τῶν κακοπαθούντων ἐν τῇ ἐρήμῳ· « Βέλτιον ἦν ἡμᾶς δουλεῦν τοῖς Αἰγυπτίοις, ἢ ἀποθανεῖν ἐν τῇ ἐρήμῳ ταύτῃ. » Αἰρετώτερον γὰρ τοῦ μάχεσθαι ταῖς ἐπιθυμίαις, τὸ ὑπακούειν ταύταις κρίνει ὁ βρασιώνη ἀγαπῶν, ὅταν ἴσῃ τῆς ἀρετῆς τὴν ὁδὸν τραχεῖαν, καὶ δύσβατον, καὶ πολλοὺς πολλαχθὲν τοὺς θλίβοντας ἔχουσαν, τοὺς μὲν συνήθεις ποτὲ τελευταῖον γινομένους ἐχθροὺς, καὶ διώκειν ὀπίσω πρὸς τὸ δουλαγωγεῖν ἐθέλοντας· τοὺς δὲ ἀληθεῖς, καὶ οὐ γνωρίμους ὑπαντῶντας, καὶ τὴν ἐπὶ τὸ κείμενον ἀγαθὸν καλύοντας προκοπῆν. Οὕτω πολλὰ τῶν τῶς ἀγνώστων ἐθνῶν τοῦ; Ἰσραηλῖτας τῆς παρόδου εἶργειν ἐφ' ὅσον ἐδύνατο, λέγοντα· « Οὐ παρελεύσῃ δι' ἡμῶν, » βασκαίνοντα τῆς ἐπὶ τὰ συμφέροντα πορείας αὐτοῖς. Ὁ δὲ Φαραὼ ἐτι μὲν ἔχων αὐτοὺς παρ' ἑαυτῷ τὴν φυγὴν σκεπτομένους γε τοῖς εἰς τὰ τοιαῦτα συνεργοῦσιν αὐτῷ· « Βαρυνέσθω τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων τούτων, » τὴν ἄδειαν αὐτοῖς γεγενῆσθαι νομίσας ἐπιτριβὴν πρὸς αὐθάδειαν, ἀναχωρήσαντας δὲ μετεδίωκε σπουδαίως ἐλευθεριάζειν οὐκ ἐπιτρέπων ὡς ἐβούλοντο, καὶ ἐπεφύκεισαν, δούλους δὲ πάλιν κεκτησθαι σπεύδων τοὺς εὐπατρίδας, καὶ ἐλευθέρους, καὶ δυνατοὺς, καὶ εἶναι δυναμένους αἰεὶ. Ἄλλ' οἱ μὲν ἰσχυρογνώμονι λογισμῷ τὴν τοῦτου φυγόντες δουλείαν, πᾶσαν πλητικῶς ἤνεγκαν ἀπαντήσαντες κάκωσιν, ἕως εἰς τὴν σπουδαζομένην ἐφθασαν τελειότητα· οἱ δὲ μὴ πάνυ κεχρημένως καταλιπόντες αὐτὸν, μὴ φέροντες διὰ δυσχερῆ τῶν τῆς ἀρετῆς προομιῶν (χαλεπαὶ γὰρ αἱ ἀρχαὶ παντὸς ἔργου, καὶ δυσάρεστοι, καὶ μάλιστα τῶν ἐπιπόνων πρὸ τῆς ἕξεως) ὑποστρέψαι εἰς Αἴγυπτον ἐλογίσαντο, δεσπότην αὐθις αἰρούμενοι, τὸν ὅτε καλῶς ἐδοκίμασαν φανέντα δυσμενῆ, καὶ πολλοῦ μίσους ἀξιον. Φασὶ γάρ· « Δῶμεν ἀρχηγὸν καὶ ὑποστρέψωμεν εἰς Αἴγυπτον, » εὐκόλον ἡγοῦμενοι τὴν ὑποστροφὴν τῆς μετὰ πολλοῦ κόπου ἀनुσθέσης ὁδοῦ. Καὶ πάλιν· « Παρὰ τὸ μὴ ὑπάρχειν μνήματα ἐν Αἰγύπτῳ ἐξήλθομεν ἀποθανεῖν ἐν ἐρήμῳ, » λέγοντες διὰ τὴν ἀρχίαν, τὸ μελόριον ἀρετῆς, καὶ κακίας οὐδέποτο τῷ ἐκκλίναντος ἀπὸ τοῦ κακοῦ ὁμολογουμένως ἔντοιος ἐν τῷ ἀγαθῷ, μεταξὺ τῶς φρουρουμένου τούτου κάκων, ἕως παντελῶς ἀπαλλαγῆς τοῦ ἐτέρου ἐν τῷ ἐτέρῳ παρὶως ἀμφοτέρας ἐρεῖσει τῶς ἰγνύας οὐκ ὀκλάζων ἐτι ὡς πρὶν, οὐδὲ ποτὲ μὲν βέπων ὤδε, ποτὲ δὲ ταλαντεύων ἐκείσε.

²⁶ Exod. xiv, 12. ²⁷ Num. xx, 18, 20. ²⁸ Exod. v, 9. ²⁹ Num. xiv, 4. ³⁰ Exod. xiv, 11.

ex confesso versetur in bono, interea tandiu custodiens hoc et illud, donec ab altero fugiens, et in altero utrumque poplitem firmiter fixerit, non titubando adhuc ut prius : nec aliquando quidem huc vergendo, interdum vero illuc præponderando.

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

Τοιοῦτος γὰρ ὁ ἀναχωρῶν τῆς πονηρᾶς συνηθείας ἔλκεται τὰ πολλὰ ὀπίσω, κἀν ἐπειγῆται πρόσω, προκόπτων ἐφ' ᾧ σπουδάζειν βιαζόμενος, καὶ ἀγχι-στρόφος ῥοπαῖς, ἐπὶ πολὺ κλίνειν ὧδε καὶ ὧδε, μέ-χρι· ἂν γυμνασίᾳ πολλῇ, καὶ χρόνῳ, αὐτὸν ἀπομαθεῖν τὰ πρῶτα· ἔθιμα δὲ σχεῖν παρασκευασῆ τὰ δεύ-τερα καὶ καθάπερ μεθελικιωθέντα ἐκ μειρακίου εἰς ἄνδρα καὶ ἀπὸ τῆς παρουσίας πρὸς τὴν παρελθοῦσαν, οὐκέτι, κἀν ἐθέλῃ, δυνάμενον· ἄστοπον γὰρ τὸ μὲν σῶμα νόμῳ φύσεως ἀκολούθως ἀμείβειν τὰς ἡλικίας ἀπὸ τῆς παιδικῆς ἐπὶ τὴν πρεσβυτικὴν ὁδεῦον σε-μνότερα, καὶ τῇ πολιᾷ στίλβειν ἀξιοπύτως, καὶ τῇ καταστάσει γίνεσθαι λαμπρὸν, καὶ αἰδέσιμον· τὴν δὲ ψυχὴν μὴ προκόπτειν τὴν ἰδίαν προκοπὴν, ἐν τῷ B ἀγαθῷ, μηδὲ τὰς ἐν τῇ ἀρετῇ ἀνύειν ἐνθέσμως ἡλι-κίας ἐξ ἄλλης μεταβαίνουσαν ἐπ' ἄλλην, καὶ φθάνου-σαν οὕτως ἐπὶ τὴν ἀξίεραστον τελειότητα, ἐναπομέ-νειν δὲ τῇ ἀφρονουσῇ παιδικῇ καταστάσει, ἢ τῇ μετ' αὐτὴν χαιρούσῃ ταῖς νεωτερικαῖς ἐπιθυμίαις, καὶ ἐν παρηγηκότῃ τῷ σώματι νεάζειν ἔτι, καὶ ἀκμάζειν ἐν τοῖς κατεγνωσμένοις τούτοις, τερπομένην διόλου, οἷς νήφοντες οὐδὲ πρὸς ὀλίγον ἐτέρφθησαν μείρακες. Ὅτι δὲ διαφορὰς ἡλικιῶν ἀμείβει καὶ αὐτὴ ἐκ νηπιό-τητος προβαίνουσα ἐπὶ τελειότητα, διδάσκει ποτὲ μὲν λέγων ὁ Παῦλος· « Ὡς νηπίους ἐν Χριστῷ γάλα ὑμᾶς ἐπότισα, οὐ βρῶμα· » ποτὲ δὲ· « Μέχρι κατ-αντήσομεν εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ. » Καὶ πάλιν· « Ὅτε ἤμην νήπιος, ἐλάλουν ὡς νήπιος, ἐφρόνουν ὡς νήπιος, ἐλογιζόμην ὡς νήπιος· ὅτε δὲ γέγονα ἄνθρωπος, κατ-ἤργηκα τὰ τοῦ νηπίου. » Οὕτω δὲ καὶ γεννηθέντας ἀπαξ τινὰς καὶ δεομένους αὐθις ἄλλης γεννήσεως, ἐκ φωτὸς πάλιν ἐπὶ νηδὺν ἀνακάμπτοντας, οἷς φησὶ· « Τεκνία μου, οὐδὲ πάλιν ὠδίνω, ἄχρισ οὐ μορφωθῆ Χριστὸς ἐν ὑμῖν, » Ἐμβρῶνα πάλιν ποιῶν τοὺς εὐδοκί-μους φέροντας ἐπὶ τοῦ εἶδους τοῦ Χριστοῦ χα-ρακτῆρας, μηδὲ τὸ κατ' εἰκόνα μορφωθέντας καλῶς εἶπας τὸ τερατόμορφον ἀποθέμενοι μεταβάλοιεν πρὸς τὸ ἄρτιον, καὶ ὀλόκληρον, τῷ γεννήσαντι ὁμοιωθέν-τες, καὶ γνήσιοι τούτου, καὶ οὐκ ὑποβολιμαῖοι, καὶ νόθοι γνωριζόμενοι παῖδες. Ἐδεῖ δὲ μᾶλλον εὐκόλως τὴν ψυχὴν παρατρέχειν τὰς καταστάσεις, ἢ τὸ σῶμα τὰς ἡλικίας, ἐφ' ὅσον μὲν τοῦτο χρόνον ἀνάγκαις D δουλεύει, καὶ φύσεως ὑπόκειται νόμοις ἐξουσίαν οὐκ ἔσχον μεταβῆναι πρὸς ὅπερ οὐ μεταίγει καιρὸς, οὐδὲ ὑπερβῆναι δυνάμενον τὴν ἐγγιζούσαν, καὶ ἐπιβῆναι τῇ μετ' αὐτὴν ἀτάκτῃ φορᾷ, ἐκάστης ἡλικίας ὀρι-σμένον χρόνον παρεχούσης αὐτῷ, καὶ παραδραμεῖν οὐ συγχωρούσης πρὸ ὥρας, καὶ μετελθεῖν πρὸς τὴν γείτονα. Ἐκείνη δὲ προαιρέσει ἀναμένουσα τῇ ἐν-εστῶσῃ ἕως ἂν βούληται, καὶ μεταβαίνουσα πρὸς τὴν ἐτέραν ὅτε βούλεται, ἀκόλυτον ἔχει τὴν ὅτε θέλει μετᾶσιν, κἀν ὑπερβῆναι τὰς ἐν μέσῳ προέληται,

A

CAPUT VI.

Talis enim est, qui secedit a prava consuetudine, ut plurimum quippe trahitur retro, etsi deducatur in partem anteriorem, progrediens parum in ea re, cui studet, et rursus a vetusta habitudine coactus repedare, et versatilibus inclinationibus plerumque hinc se inflectens, et illinc, donec multa exercita- tione, et tempore diuturno dediscat ipsa priora, secunda vero habere paratus sit consueta : periunde ac translatus ab ætate puerili ad virilem, et a præ- sente ad ulteriorem, neutiquam, quantumvis velit, potens, incongruum enim est corpus quidem ex lege naturæ consequenter ætates mutare, a puerili ad senilem usque gravitatem transeundo, et canitie nitere condigne ad conciliandam auctoritatem, at- que statu fore fulgidum et reverendum. Animam autem non promovere proprium progressum in **214** bono, neque in virtute complere legitime ætates ex alia transgredientem in aliam, sicque pervenientem in perfectionem dignissimam dilectione; in hæreret vero statui puerili insipienti, atque illi, qui post ipsum, gaudet juvenilibus cupiditatibus, et in pro- vecto corpore juvenem adhuc et vegetum esse, flo- rentemque, in hisce reprehensibilibus universim se- se oblectantem, quibus sobrii frugique adolescen- tes neque vel tantillum delectati sunt. Quod vero discrimina ætatum mutantur, et ipsa ex infantia progreditur ætas ad perfectionem, edocet aliquando Paulus dicens : « Tanquam parvulis in Christo lac vobis dedi potum, non escam ⁴¹; » nonnun- quam vero : « Quousque occurramus in virum per- fectum in mensuram ætatis plenitudinis Christi ⁴² » et rursus : « Quando eram parvulus, loquebar ut parvulus, sapiebam ut parvulus, cogitabam ut parvulus ; quando autem factus sum vir, evacuavi quæ erant parvuli ⁴³. » Novit vero et eos, qui semel geniti sunt, et rursus alia egere generatione e luce iterum in uterum reflectentes, quibus ait : « Filioli mei, quos rursus parturio, usque dum formetur Chri- stus in vobis ⁴⁴; » fetus imperfectos iterum faciens probatas in Christi figura notas præferentes, neque bene secundum imaginem efformatos, si quo pacto, quod monstruosa specie est, deponentes, trans- mutant in integrum, et numeris omnibus absolutum, et assimilati ei qui genuit, et germani ipsius, neque suppositi et spurii filii agnoscantur. Facilius vero oportebat animam transcurrere status, quam cor- pus ætates, quanto tempore istud necessitatibus inseruit, et naturæ legibus subjacet, **215** potesta- tem nequaquam habens transgrediendi ad illud ad quod tempus non transducit, neque supergredi va- lens propinquantem ætatem, et insilire post ipsam inordinato motu ; unaquaque ætate definitum tempus ipsi præbente, neque permittente ut trans-

⁴¹ I Cor. iii, 2. ⁴² Ephes. iv, 13. ⁴³ I Cor. xiii, 11. ⁴⁴ Galat. iv, 19.

currat ante præfinitos ævi status, et ad vicinam A pertranseat. Illa vero firme ac certa deliberatione remanens in præsentē, quandiu velit, et ad aliam transiens quando vult, nullum habet obstaculum quin transgrediatur eas, quas in medio comprehendit, licet ipsi a summo ad summum prosilire saltu perfectionem mente ac studio transeundo ad ea quæ damnaverit ipsa.

CAPUT VII.

De his qui seculi sunt Moysis propositum.

Sic qui desiderio libertatis hujusmodi, quod Moy- ses habuit, flagrantur, immutabili constantiæ ro- bore communiētes propositum suum, omnibus casibus sinistris qui acciderunt ipsis, evasere superiores, hostium quidem multitudinem, quæ sub oculis cadere universim non potest, minime formidantes, famem vero atque sitim, quæ dominatio- nem exercent in corpus, temperanter tolerantes : quandoquidem fides indubitata speratæ fruitionis alleviabat labores imminentes, bona expectatione consolans ærumnas quas præsentēs experiebantur, et quæ præ manibus erant dolore acerba, futuro- rum **216** bonorum delectatione attemperans. No- vit quippe mens splendidis occupata ratiocinationi- bus haud multum ex his, quæ perturbant afflictio- nibus, sensum percipere, et præsentia, quæ mole- sta sunt, reprimere meditatione honorum quibus fruitura post hæc erat. Eam ob rem creatura ipsis ad eorum usus transmutabatur apte, et mare qui- dem efficiebatur continens, cum insequerentur eos fugientes Ægyptii, præbens iter siccum diviso pe- lago, et utrinque præsegmina aquæ erigens in su- blime, fluentia recta lapidescentia, sistensque flu- xum iteratam abrupte, et glaciem astrictis ansis, donec pertransierunt salvati; saxum vero durum, et humoris experts lacum, et pelagus constituit circa ipsum copiosus et profundo ductibus scaturiens ad bibendum, et jucundis laticibus : cælum vice terræ messem fecit mannae, non insitam frugem deorsum nungens, et esurientibus subito parans mensam sine labore non solum implentem ventris indigentiam, sed uniuscujusque appetitum mutatione qualitatis explentem; cujus enim quis escæ memoria desiderium captaverat, illius gustum reperiebat in illo, arbitra- ris jam sese comedere, quam cupide appetebat, una materie inserviente multifructuiter omnium appet- tentiis, et imitante in gustu omnigenæ qualitatis sensationem. Aqua amara fuit eduleata, et ex alia confestim mutata fuit in aliam qualitatem, facta suavis potio, pro ea quæ paulo ante molesta erat et insuavis gustui : aer ova parturire nescius vere peperit reginam coturnicem, ipsamque impellens flatu violento ex ipsis cumulavit tentoria eorum, qui alimento indigebant, venationem sine retibus exhibens ipsis aves in manus tradens : **217** nox in diem convertebatur columna ignis illustrata; inter- diu solaris flamma reprimebatur, nube, quæ super

ἔξεστιν αὐτῇ ἀπ' ἄκρου πηδῆσαι ἐπ' ἄκρον κούφω τῷ ἄλματι, καὶ ἐπ' αὐτῆς φθάσαι τῆς εἰσαγωγῆς ἐπὶ τὴν τελειότητα, γνῶμη καὶ σπουδῇ μεταδαινούσῃ ἀφ' ὧν ἂν κρῖνη, ἐφ' ἃ ἂν προθῆται βεβαίω, καὶ ἀκινεῖ λογισμῷ.

agili, et statim ac fuerit introducta, consequi que proponit sibi stabili et immota ratione, ab

ΚΕΦΑΛ. Ζ.

Περὶ τῶν ἀκολουθησάντων τῇ τοῦ Μωϋσέως προθέσει.

Ὅτως εἰ τὴν τοιαύτην Μωϋσεὶ τῆς ἐλευθερίας ἐσχηκότες ἐπιθυμίαν ἀμεταθέτω φραζάμενοι καρτε- ρίᾳ τὴν πρόθεσιν πάντων ἐγένοντο τῶν προπεσόντων αἰεὶ σκυθρωπῶν ἀνώτεροι, πολεμίων μὲν οὐ κατα- δείξαντες πλῆθος ἀσύνοπτον· βεβίαν δὲ καὶ δῖψαν τὰς δυναστευούσας ἐν σώματι βασίτσαντες ἄγκρατῶς, B ἐπειδὴ πῖστις αὐτοῖς ἀνευδολαστος τῆς ἐλπιζομένης ἀπολαύσεως τὸν ἐνεστώτα τέως ἐπεκούφιζε πόνον προσδοκίᾳ χρηστῇ παραμυθουμένη τὴν πείραν τῶν παρόντων ἀνιαρῶν, καὶ τὰ ἐν χερσὶ λυπηρὰ ἐπικιρ- νύσα τῇ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν εὐφροσύνῃ. Ὅλθε γὰρ ὁ νοῦς φαίδροῖς ἐνασχολούμενος λογισμοῖς, οὐ πολλὴν τῶν ἐνοχλούντων λαμβάνει αἰσθησὶν θλιβε- ρῶν, καὶ τὰ παρόντα ἐπαχθῆ ἀμδλύειν μελέτῃ τῶν ἐν οἷς ἔσται μετὰ ταῦτα καλῶν. Διὰ τοῦτο πρὸς τὰς χρείας αὐτοῖς μετεστοιχειούτο ἡ κτίσις ἀρωδίως, καὶ θάλασσα μὲν ἠπειροῦτο διωκουμένοις, τὸ διαιρε- θέν τοῦ πελάγους, ὁδὸν παρέχουσα ξηρὰν, καὶ τὰ ἐκπέρωθεν τοῦ ὕδατος τμήματα, πρὸς ὕψος βεβίθρα, καὶ τὴν καλιβρίαν ἐπισχοῦσα ἀποκρήμνως, καὶ κρυσταλλομέναις ταῖς ἀμπώτισιν ἕως παρήλιθον οἱ C σωζόμενοι, πέρα δὲ ἐκλήρη, καὶ νοτίδος ἄμοιρος, λίμνην, καὶ πέλαγο· ἴσθη περὶ ἑαυτὴν ἀφθόνοος ἐκ βάθους βλύζουσα ὄχτους ποτίμου, καὶ προσηνοῦς νάματος, οὐρανὸς ἀντὶ γῆς ἐγεώργει τὸ μάννα, ἄσπορον κατανίφωον καρπὸν καὶ σχεδιάζων τοῖς πεινώσιν ἀταλαιπωρον τράπεζαν, οὐ μόνον ἐνδείαν πληροῦσαν γαστρός, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐκάστου πληροῦσαν ἐπι- θυμίαν τῇ μεταβολῇ τῆς ποιότητος, οὐ γὰρ τις τῇ μνήμῃ ἐδέσματος ἐλάμβανεν βρεξίν, τοῦτου τὴν γεῦ- σιν εὕρισκεν ἐν αὐτῷ ἐκεῖνο νομίζων ἐσθῆσιν, ὅπερ εἶχεν εἰς ἐπιθυμίαν μιᾶς ὕλης ὑπηρετούσης ταῖς ἀπάντων πολυτρόπω; ὀρέξεσθαι, καὶ μίμουμένη; ἐν τῇ γεύσει πάσης ποιότητος αἰσθησὶν. Ὑδὼρ ἐγλυκαίνετο πικρὸν, καὶ μετέβαιεν ἀθρόως ἐξ ἄλλης εἰς ἄλλην ποικίτητα, προσηγὲς γινόμενον πόμα, ἀντὶ τῆς ἐν- αγγος ἀνιούσης, καὶ ἀθιζούσης γεύσεως· ἀήρ ὡστο- κέτω οὐκ εἶδός, ἔτικτε ἐτοίμω; ὄρνυγομήτραν, καὶ ταύτην ἐλαύνων πνεύματι βίαιῳ, παρ' αὐτὰς ἐσώ- ρευε τὰς σκηνὰς τῶν δεομένων τροφῆς, ἀσαγγευτον ἄγραν αὐτοῖς τοῦς ὄρνι; εἰς χεῖρας διδοῦς· νύξ εἰς ἡμέραν μετεβάλλετο φωτιζομένη στυλῳ πυρός· ἡμέ- ρα; ἡλιακῆς ἀνεστῆλετο φλογμός, νεφέλης ἐπιπολα- ζούσης τῷ πλήθει, καὶ μεσιταρούσης τοῦτοισ; ταῖς ἐκ τοῦ πόλου τεταμέναις ἀκτίων ὡσάν μὴ θάλλοιντο κατὰ τὴν ὁδοποιίαν πεζεύοντες ὑπαιθροί, στεγανῶ δὲ τῆς νεφέλης σκιάζοντο τῷ ἀπλώματι, εὐκόλον

τὴν πεζοπορίαν ποιούμενοι καθάπερ ὑποβόρφοι δι-
 ἄγοντες, καὶ οὐχ ἰδύοντες γυμνὴν πάντοθεν, καὶ
 ἄσκιον ἐρημίαν. Οὐκ ἐπαικίωθη τοῦτοις, οὐ πέ-
 πλον, οὐ πέδιλον ἐπὶ χρωτὸς τεσσαράκοντα ἔτεσιν
 ὄντα διηνεκῶς· οὐκ ἐφάρθη ὑποζύγιον πρὸς τοσοῦτον
 διαρκεῖν οὐ πεφυκὸς χρόνον. Οὐ νόσος, οὐ φθόνος, οὐ
 πυρετὸς, οὐ βίγος, οὐκ ἄλλο τι τῶν ἐνικῆπτειν
 εἰλωθῶτων τοῖς σώμασι, συνέπεσε τοῦτοις ἀβρώστημα·
 « Οὐκ ἦν γὰρ ἐν ταῖς φυλαῖς αὐτῶν ὁ ἀσθενῶν. »
 Ἐνίκησαν χάριτι Θεοῦ τὴν φύσιν κρείττονος τῆς
 κατ' αὐτὴν ἀσθενείας γενόμενοι, καὶ τὰς συνευγμέ-
 νας τῷ σώματι ἀρνησάμενοι κῆρας. Πολεμίων φά-
 λαγγες φοβεραὶ πρὸς συμπλοκὴν ἔπεσον ἄλλος ἐπ'
 ἄλλῳ κατενεχθέντες ἀτρωτοί, σημεῖον τῆς προασπι-
 ζούσης χειρὸς. Τελεῖη κατηρειπῶθη μηχανῆς ἀνευ
 χειρὸς ἀνθρωπίνης αὐτομάτως κατενεχθέντα νεύματι
 θεῷ. Ἔθνη πολλὰ, καὶ πολυάνθρωπα δυνάμει καθ-
 ῆρθη κρυφία, σχολάζουσαν αὐτοῖς, καὶ ἀμέριμον
 οἴκησιν καταλιπόντα τὴν γῆν.

alter super alterum, licet sine vulnere, deturbati ceciderunt; hæcque signum erat manus eius clypeo
 protegentis atque propugnantis. Muri, nulla eos humanæ manus machina impellent, divino duntaxat
 nutu disjecti corruerunt. Gentes plurimæ populique copiosi vi occulta imminuti ac extenuati sunt,
 vacantem et securam ad habitandum terram ipsis relinquentes.

ΚΕΦΑΛ. II'.

Καὶ τοῦτο ἦν, ὅπερ ὁ ὕμνογράφος ὑστερον ἔλεγε
 Δαβὶδ· « Ἡ χεὶρ σου ἔθνη ἐξωλόθρευσε, καὶ κατεφύ-
 τευσε αὐτούς. Οὐ γὰρ ἐν τῇ ῥομφαίᾳ αὐτῶν ἐκλη-
 ρονόμησαν γῆν, καὶ ὁ βραχίον αὐτῶν οὐκ ἔσωσεν
 αὐτούς, ἀλλ' ἡ δεξιὰ σου, καὶ ὁ βραχίον σου, καὶ ὁ
 φωτισμὸς τοῦ προσώπου σου, ὅτι εὐδόκησας ἐν αὐ-
 τοῖς. » Τῶν εὐαρεστούντων Θεῷ διαγράφων τὴν ἐν
 πᾶσιν ἀσφάλειαν, ὅπως ἕκαστον ἀνύεται τῶν χρησί-
 μων αὐτοῖς, πρόνοιαν Θεοῦ δικαίαν καρπούμενοις τὴν
 ἀνωθεν κηδεμονίαν, καὶ πάντοθεν ἔχουσι διὰ τὴν ἐπὶ
 τὴν σῶσιν ἐλπίδα τὴν ἀπτότητον. Οὐτὸν γὰρ εἰσιν οἱ
 λέγοντες· « Οὐ φοβήθησόμεθα ἐν τῷ ταράσσεσθαι
 τὴν γῆν, καὶ μετατιθεσθαι ὄρη ἐν καρδίαις θαλασ-
 σῶν. » καὶ πᾶσα ἡ κτίσις κλονουμένη ταράττεται,
 καὶ θορυβῆται κυκλουμένη ἐπαλληλία κακῶν, οὐ δε-
 δοκίκοτες, οὐδὲ τρέμοντες; καθάπερ οἱ πάντα κτύπον
 προσδοκία δεινοῦ τινοῦ καταπεληγμένοι, καὶ τοὺς
 προσπίπτοντας ἤχους πρὸς ἡν ἔχουσιν ὑποψίαν σχη-
 ματίζοντες οἰκειῶς. Οὐδὲν γὰρ συνειδήσεως κεντου-
 μένης μνήμη πράξεως πονηρᾶς ἀσθενέστερον, πάντα
 ἡγουμένη ἐχθρὰ, καὶ πολέμια, καὶ πρὸς ἄμυναν ἐπι-
 πτόεια, δι' ἣν ἔνδον ἔχει κολάσεως ἀεὶ προσδοκίαν
 ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις κακοῖς, καὶ μηδεὶς ἐλέγχειν
 δύνηται, θορυβουμένη τῷ ἔνδον ἐλέγχῳ, καὶ πάντας
 εἶναι δοκοῦσα τῶν λανθανόντων συνίστορας. Ἄλλ'
 οὐκ ἡ καθαρεύουσα πονηρίας οὕτω· πολὺ γὰρ αὐτῇ
 τὸ πεποιθὸς ἔχει οὐδαμῶθεν ὄρωσα καταγνώσεως εὐ-
 λογον αἰτίαν, καὶ θάρσους, ὡς ἔσται πάντοτε πᾶσιν
 ἀχείρωτος, τὸ ἀνυπαίτιον ἔχουσα παρῶστας ἐφῶδιον,
 καὶ ποτε μὲν λέγουσα· « Ἐὰν παρατάξῃται ἐπ' ἐμὲ
 παρεμβολή, οὐ φοβήθησεται ἡ καρδιά μου. » ποτε
 δέ· « Οὐ φοβήθησεται ἀπὸ μυριάδων λαοῦ τῶν κυ-
 βέ. »

multitudinem ferebatur, mediamque sese interpone-
 bat ipsi, ne radiis, qui e polo protendebantur, dum
 pedibus incedentes iter facerent sub dio, præ nimio
 calore æstuant, ejus vero superexpanso quasi te-
 cto obumbrarentur, commotum iter pedestre per-
 agentes, et conversantes quemadmodum contuber-
 nales, neque peregrinantes per nudam undique,
 nullaque ex parte umbrosam solitudinem. Non in-
 veterata fuit ipsis vestis, non calceus, in colore
 spatio annorum quadraginta continuo perdurantes.
 Non perit jumentum subjuge, cui natura non de-
 derat tandiu superesse. Non morbus, non grava-
 men, non febris, non frigoris rigor, non quidquam
 aliud, quod corporibus solet accidere, in valetudinis
 ipsis contigit : « Non erat enim in tribus ipsorum
 infirmus ». » Vicerunt Dei gratia naturam cum po-
 tiores evasisent infirmitate, quæ oritur ex ista,
 conjunctasque corpori noxas, et ægritudines repu-
 lissent. Hostium legiones formidabiles ad conflictum,

hocque signum erat manus eius clypeo
 protegentis atque propugnantis. Muri, nulla eos humanæ manus machina impellent, divino duntaxat
 nutu disjecti corruerunt. Gentes plurimæ populique copiosi vi occulta imminuti ac extenuati sunt,
 vacantem et securam ad habitandum terram ipsis relinquentes.

218. CAPUT VIII.

Et hoc erat, quod hymnorum scriptor deinde di-
 cebat David : « Gentes abolevit manus tua, et
 transplantasti ipsos ; nec enim in gladio suo posse-
 derunt hæreditate terram, et brachium eorum non
 salvavit eos, sed dextera tua, et brachium tuum, et
 illuminatio vultus tui ; quia complacuisti in eis ». »
 Describens eorum, qui Deo bene complacuerunt,
 securitatem in omnibus, quomodo quæque ipsis
 perficiat utilia, a Providentia divina justam con-
 sequentibus supernam tutelam, ac inconsumam un-
 dique ob spem in eum, qui salvat, obtinentibus fir-
 mitatem. Isti enim sunt, qui dicunt : « Non time-
 bimus, dum turbabitur terra, et transferentur mon-
 tes in cordibus marium ». » Etsi totus mundus ex-
 agitatus turbetur ac tumultuetur, mutua malorum
 serie circumdatus, non metuemus, neque trememus,
 quemadmodum hi, qui ad omnem strepitum
 expectatione gravis alicujus mali attoniti, etiam
 contingentes sonitus accommodate ad eam quam
 habent suspicionem figurant et imaginantur. Nihil
 etenim infirmus conscientia stimulata pravæ memo-
 ria actionis, cuncta inimica et hostilia existi-
 mante, atque parata ad ultionem, per quam in-
 terius nutrit assiduam expectationem punitionis
 ob iniqua quæ perpetravit ; quantumvis nemo sit
 conscius, nec redarguere valeat a turbata interiori
 accusatione, et omnes rerum occultarum conscios
 esse rata. Verum non sic se habet quæ, omni ca-
 rens nequitia, pura est conscientia : magnam quippe
 fiduciam habet ipsa, nulla ex parte rationabilem
 condemnationis causam perspicuens, et confidens
 219 audacter quod penitus semper omnibus iu-

⁶⁶ Psal. CIV, 37. ⁶⁶ Psal. XLIII, 3. ⁶⁷ Psal. XLV, 3.

superabilis erit, habensque viaticum confidentiæ liberæ innocentiam, et interdum quidem dicens : « Si adversum me castrorum metatio instruat, et acies, non timebit cor meum⁴⁴. » Interdum vero : « Non timebo a decem millibus populi circuminsipientium in me⁴⁵. » Quod autem talis sit et in verbis et in operibus vir qui spem suam fligit in Deo, manifestum est ex eodem David supradicta asserente, qui animatus hac fiducia nudus quidem armis bellicis, adversus armis communitam, adolescens vero adversus gigantem audacter obviam ibat contra famosum Goliath, et baculo lapidibusque assumptis tantum perinde ac si pergeret contra canes, cum uno ictu lapidis, tanquam canem dejecit, non robore corporis, virtute vero muniminis, in quo dicebat se habere fiduciam, venerandi nempe nominis Dei. Hoc enim munimine confusus abiit, et verbis sententiam suam palam faciens. Inquit enim : « Tu venis ad me in gladio, et hasta, et clypeo ; ego vero progrediar ad te in nomine Domini Dei exercituum aciei Israel⁴⁶. » bis unicus armis ad tantæ aggressionis apparatus instructus. His enim vibrati lapidis jactum ad scopum ejus, quem provocaverat, direxit, et diffregit ære munitum caput, atque impudentem percussit frontem, et insolentem dejecit in humum, prosternens elatum animi superbia.

CAPUT IX.

Quoniam vero hæc opera puerilis fuerant manus, quæ tanta potuit, quanta **220** vix potuisset e machina saxa ejaculante saxum inanuale vibratum excussumque ac multo cum impetu alisum ; etiam dum persecutiones ab hostibus pateretur, qualis erat fide, talis deprehensus est experientia, nihil unquam passus eorum, quibus cum persequentes vexare studebant ; cum semper potior omnibus evaderet insidiis, et e periculis, eoinmentis, artificiaque omnia superantibus, nullius gerens curam, salvaretur. Sic illum quondam a Saule depulsum et exagitatam protexit petra utrinque obumbrans ab utroque latere⁴⁷, separansque perquirentem et perquisitum, ut innocuus custodiretur, qui a multitudine lædi poterat. Sic in silva comprehensus a filio Absalon hostiliter eum aggresso⁴⁸, cum non haberet exercitum oppositis copiis parem proportionem (ad paucos enim redactus omnino milites, cogebatur ad pugnam immisceri gentilibus), ipsis lignis, et arboribus saltus utebatur commilitonibus adversus eos qui exercitum in ipsum injuste ducebant ; unamquamque arborem ad vim propulsandam pugnantium insulantium armans ; idque per ipsa ligna efficiens, quod vel multitudo manuum experimentis aptarum ad hostibus resistendum vix perpetrasset. Plures enim, ait, devoravit atque consumpsit salus, quam ensis hausit. Una etenim quereus, post inclinationem belli, fugientem corripuit parricidam, comam ejus apprehendens, ipsumque, ex qua ferebatur mula dejiciens veluti dux in victoriæ signum captivum detinuit adolescentem, triumphans conspicue de insanæ audaciæ infesto

κλπ συνεπιτιθεμένων μοι · καὶ ὅτι τοιοῦτος καὶ ἐν τοῖς λόγοις, καὶ ἐν τοῖς ἔργοις ὁ ἐλπίζων ἐπὶ τῷ Θεῷ, δηλον ἐξ αὐτοῦ τοῦ ταῦτα εἰπόντος Δαβὶδ, ὃς τῇ πεποιθῆσει ταύτῃ, γυμνὸς μὲν πολεμικῶν ὀργάνων πρὸς πεφραγμένον ὄπλοισ, μειράκιον δὲ πρὸς γίγαντα τεθαρρήκτως ἐχώρει τὸν διάφημον Γολιάθ, βίβδον καὶ λίθους ὡς κατὰ κυνῶν μόνον λαδῶν, καὶ κίτταβδων ὡς κύνα αὐτὸν μίτᾳ λίθου βολῆ, οὐκ ἰσχυτὸ σώματος, δύναμει δὲ, οὗ ἔχειν ἔλεγεν οὐχ ὀρωμένου ὄπλου σεθασμίου ὀνόματος τοῦ Θεοῦ. Τοῦτῃ γὰρ ἀπῆει τῷ ἀμυντηρίῳ θαρρῶν, καὶ τὴν γνώμην τοῖς λόγοις δῆλην ποιῶν. Φησὶ γάρ · « Σὺ ἔρχῃ πρὸς με ἐν βρομφαῖα, καὶ δόρατι, καὶ ἀσπίδι · ἐγὼ δὲ πορευόσομαι πρὸς σὲ ἐν ὀνόματι Κυρίου Θεοῦ Σαβαώθ παρατάξως Ἰσραὴλ. » ἐνὶ τούτῳ πρὸς τσοαύτην σκευὴν παραταττόμενος ὄπλῳ. Τοῦτῃ γὰρ καὶ τὴν βολὴν τοῦ λίθου πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ προκαλουμένου ἀπεύθυνε, καὶ διέβρῆξε κράνος· χαλκήλατον, καὶ τὸ ἀναιδὲς ἐπάταξε μέτωπον, καὶ κατέβαλε τὸν ἀλαζόνα εἰς γῆν στρώσας τὸν ἐπιηρμένον τῷ φρονήματι.

Καὶ ἐπει ταῦτα παιδικῆς ἔργα χειρὸς τοιαῦτα ἰσχυσάσης οἷα μὲλις ἂν ἰσχυσεν ἐκ κροσσόλου μηχανῆς διεκπατάσας χερμάδιος λίθος, καὶ κροσσὸς πολλῶν βροσζήματι προσπεσῶν, καὶ διωκόμενος δὲ παρὰ τῶν ἐχθρῶν, οἷος ἦν τῇ πίστει, τοιοῦτος ἠλέγχθη τῇ περὶ οὐδὲν οὐδέποτε παθῶν, ὧν διαθεῖναι ἐσπούδαζον οἱ διώκοντες, ἀεὶ δὲ κρείττων πάσης ἐπιβουλῆς γενόμενος, καὶ ἐξ ἀμηχανῶν ἀμερίμνος κινδυνεύων σωθεῖς · οὕτω δὲ διωκόμενος αὐτὸν ποτε παρὰ τοῦ Σαουλ ἐσκέπασε πέτρα ἐκάτερον σκιάσασα ἐκατέρω πλευρᾷ, καὶ μερίσασα τὸν ζητοῦντα καὶ τὸν ζητούμενον, ὅπως τηρηθῆ ἀβλαβῆς ὁ ἐκ τοῦ πλήθους ἀδικηθῆναι δυνάμενος. Οὕτως ἐν δρυμῶ καταληφθεὶς ὑπὸ τοῦ πολεμίου υἱοῦ Ἀβεσαλὼμ, ἐπει μὴ εἶχε στρατὸν ἀναλογούντα τῇ ἐπιτιθεμένῃ δυνάμει (ὄλιγοστός γὰρ πάντῃ πρὸς μάχην ἠναγκάζετο συμμαχεῖν τῷ ἔθνει) αὐτοῖς τοῖς ξύλοις τοῦ δλοσους κατὰ τῶν παρανομῶς ἐπιστρατευσάντων συμμαχοῖς ἐχρήσατο ἕκαστον φυτὸν ὀπλισάμενος πρὸς ἀμυνα τῶν ἐπελθόντων τῆς ἀγωνιζομένης δυνάμεως, καὶ τοῦτο δι' αὐτῶν ἐργασάμενος, ὅπερ ἂν εἰργάσατο πλήθος ἐμπεῖρου πολεμίου χειρὸς · ἐκλέβασε γὰρ, φησὶ, καταφαγεῖν ὁ δρυμὸς, ὑπὲρ οὗς κατέφαγεν ἡ μάχαιρα. Μία μὲν γὰρ μετὰ τὴν τροπὴν τοῦ πολέμου φεύγοντα δρυὸς ἀνήρπασε τὸν πατραλοῖαν δραξαμένη τῆς κόμης, καὶ τῆς φερουστῆς αὐτὸν καθελούσα ἡμίονου, καθάπερ στρατηγὸς νίκης σύμβολον κατεῖχεν αἰχμάλωτον μείραχα ἐπὶ περιόπτου θριαμβεύουσα τῆς ἀλόγου τόλμης τὸ ἀλάστορα · ἄλλαι δ' ἀλλαχόθεν, καὶ πανταχόθεν ἅπασαι ὑπένυττον τοὺς πολεμίους ζιφεσιν, ὡσπερ κατ' αὐτῶν χειρημῆναι τοῖς ὀρηπῆσιν. Οὕτως περιεχόμενος ἄλλοτε πλήθει πάντοθεν πολε-

ΚΕΦΑΛ. Θ'.

Καὶ ἐπει ταῦτα παιδικῆς ἔργα χειρὸς τοιαῦτα ἰσχυσάσης οἷα μὲλις ἂν ἰσχυσεν ἐκ κροσσόλου μηχανῆς διεκπατάσας χερμάδιος λίθος, καὶ κροσσὸς πολλῶν βροσζήματι προσπεσῶν, καὶ διωκόμενος δὲ παρὰ τῶν ἐχθρῶν, οἷος ἦν τῇ πίστει, τοιοῦτος ἠλέγχθη τῇ περὶ οὐδὲν οὐδέποτε παθῶν, ὧν διαθεῖναι ἐσπούδαζον οἱ διώκοντες, ἀεὶ δὲ κρείττων πάσης ἐπιβουλῆς γενόμενος, καὶ ἐξ ἀμηχανῶν ἀμερίμνος κινδυνεύων σωθεῖς · οὕτω δὲ διωκόμενος αὐτὸν ποτε παρὰ τοῦ Σαουλ ἐσκέπασε πέτρα ἐκάτερον σκιάσασα ἐκατέρω πλευρᾷ, καὶ μερίσασα τὸν ζητοῦντα καὶ τὸν ζητούμενον, ὅπως τηρηθῆ ἀβλαβῆς ὁ ἐκ τοῦ πλήθους ἀδικηθῆναι δυνάμενος. Οὕτως ἐν δρυμῶ καταληφθεὶς ὑπὸ τοῦ πολεμίου υἱοῦ Ἀβεσαλὼμ, ἐπει μὴ εἶχε στρατὸν ἀναλογούντα τῇ ἐπιτιθεμένῃ δυνάμει (ὄλιγοστός γὰρ πάντῃ πρὸς μάχην ἠναγκάζετο συμμαχεῖν τῷ ἔθνει) αὐτοῖς τοῖς ξύλοις τοῦ δλοσους κατὰ τῶν παρανομῶς ἐπιστρατευσάντων συμμαχοῖς ἐχρήσατο ἕκαστον φυτὸν ὀπλισάμενος πρὸς ἀμυνα τῶν ἐπελθόντων τῆς ἀγωνιζομένης δυνάμεως, καὶ τοῦτο δι' αὐτῶν ἐργασάμενος, ὅπερ ἂν εἰργάσατο πλήθος ἐμπεῖρου πολεμίου χειρὸς · ἐκλέβασε γὰρ, φησὶ, καταφαγεῖν ὁ δρυμὸς, ὑπὲρ οὗς κατέφαγεν ἡ μάχαιρα. Μία μὲν γὰρ μετὰ τὴν τροπὴν τοῦ πολέμου φεύγοντα δρυὸς ἀνήρπασε τὸν πατραλοῖαν δραξαμένη τῆς κόμης, καὶ τῆς φερουστῆς αὐτὸν καθελούσα ἡμίονου, καθάπερ στρατηγὸς νίκης σύμβολον κατεῖχεν αἰχμάλωτον μείραχα ἐπὶ περιόπτου θριαμβεύουσα τῆς ἀλόγου τόλμης τὸ ἀλάστορα · ἄλλαι δ' ἀλλαχόθεν, καὶ πανταχόθεν ἅπασαι ὑπένυττον τοὺς πολεμίους ζιφεσιν, ὡσπερ κατ' αὐτῶν χειρημῆναι τοῖς ὀρηπῆσιν. Οὕτως περιεχόμενος ἄλλοτε πλήθει πάντοθεν πολε-

⁴⁴ Psal. xxvi, 3. ⁴⁵ Psal. iii, 7. ⁴⁶ I Reg. xvii, 15. ⁴⁷ I Reg. xxiii, 26. ⁴⁸ II Reg. xviii, 14.

μίαν ἀμερίμως ἐκάθευδε, σημεῖον τοῦ μὴ φροντίζειν τῶν κυκλωσάντων, τὸ ἀεὶς τοῦ ὕπνου τοῖς μαθεῖν τὸ πεποιθὸς τῆς ἐπιλόδος βουλομένοις ἐπιδεικνύμενος, καὶ τεκμήριον ἀναμφίλεκτον. Ἐνθεν ποτὲ μὲν ἔλεγε σεμνυνόμενος· « Ἐγὼ ἐκοιμήθην, καὶ ὕπνωσα, ἐξηγέρθην, ὅτι Κύριος ἀντιλήψεται μου, » τῷ ἀντιλήπτορι πιστεύσας ἐν τῷ καθεύδειν τὸ σῶμα, καὶ τὸ δυνατὸν τῆς ἀντιλήψεως εὐθύς τῷ ἔργῳ μαθῶν, διαναστᾶς γὰρ εὔρε φρουρηθέντα παρὰ τοῦ ζύλακος ἑαυτὸν ὡς παρὰ Θεοῦ ἀσφαλῶς. Ποτὲ δὲ φησι· « Πάντα ἔθνη ἐκύκλωσάν με, καὶ τῷ ὄνόματι Κυρίου ἠμυνάμην αὐτούς. » Τούτῳ πάλιν κατὰ τῶν ἐπιθεμένων τῷ ὄπλῳ χρησάμενος, ὡς κατὰ τοῦ Γολιάθ πάλαι ἐχρήσατο. Ἐνεργὸν τῆς δυνάμεως τὴν πειραν δεξάμενος, εὐκόπως ἅμα σφενδονήσας τὸν λίθον, καὶ ἰσχυρᾶ πληγῇ καταλαβὼν τὸν ἀντίπαλον. Τοῦτον ζηλώσαντες οἱ μετ' αὐτὸν καλῶς ἔλεγον πρὸς τὸν Θεόν· « Ἐν τῷ ὀνόματι σου ἐξουδενώσωμεν τοὺς ἐπανισταμένους ἡμῖν. » γέλωτα, καὶ χλεύην αὐτοῖς τιθέμενοι παρούσης τῆς αὐτοῦ βοηθείας, καὶ διαπιτεῖν παρασκευαζούσης· ὡς δὲ εἰς χεῖρας ἔλθειν δι' εὐτέλειαν ὄντας ἀξίους, αὐθις δὲ δείκνυσαι λέγων· « Ἐὰν πορευθῶ ἐν μέσῳ σκιάς θανάτου, οὐ φοβηθήσομαι κακὰ, ὅτι σὺ μετ' ἐμοῦ εἶ. Ὅτι κίνδυνοι θανατικοὶ τότε βαπτίζουσιν, ὅτε μακρὰν ἔσμεν ἀνάξιοι βοηθείας ὄντως Θεοῦ, ἐγγὺς δὲ καὶ πλησίον πίστει καὶ ἔργοις τυγχάνοντες αὐτοῦ πάσης ἐπιβουλῆς, καὶ βλάβης ἔσμεν ἀνώτεροι, τῆς ὑψηλῆς χειρὸς πρὸς ὕψος αἰρούσης ἡμᾶς τῶν κάτω κινδύνων δυναστευόντων, καὶ οὐ φθάνοντων ἀψαθῆαι τῶν τὰς τοιαύτας βλάβας ὑπεραναβεθηκότων τῷ βίῳ. Τοῦτο ὁ Θεὸς τοῖς τῇ τοιαύτῃ καταστάσει πλησιάσασιν ἔλεγεν· « Ἐὰν διαβαίνης δι' ὕδατος, ποταμοὶ οὐ συγχέουσιν σε, καὶ ἐὰν διαβαίνης διὰ πυρὸς, φλόξ οὐ κατακαύσει σε, ὅτι μετὰ σοῦ ἐγὼ Κύριος ὁ Θεός. » Διὰ τὸ μηδὲν ὑπὸ τῶν ταχέως φθειρόντων τὸ ζῶον ἀδικεῖσθαι στοιχειῶν, τοῦ μὲν διὰ τῆς ἀναπνοῆς φλέγοντος τὰ σπλάγχνα, τοῦ δὲ δι' αὐτῆς ἐλκομένου καὶ ταύτης ἀποσθενύντος τὸ πνεῦμα, δεῖξας τὸ κράτος τῆς ἰδίας δυνάμεως, ὡς καὶ φύσεως κινούσης ὄρους, καὶ τὰ ὀλέθρια ποιοῦσης σωτήρια, ὅταν τινὲς εὐεργεσίας ἄξιοι διὰ τούτων ὀδεύσιν.

« Eo quod ab elementis cito corruptentibus vivens animal nullo modo læderetur, hoc quidem per aspirationem viscera inflammante, illo vero per ipsam aspirationem attracto, hujusque spiritum restinguente; ostentans propriæ dominationem potentiæ, ita ut natura ipsa terminos mulctet et exitialia efficiat salutaria, quando aliqui beneficio digni per ea incedunt.

ΚΕΦΑΛ. Γ.

Εἰ δὲ ἐγγὺς ὄντες Θεοῦ τοσαύτης εἰς κηδεμανίαν ἀπολαύομεν χάριτος, καὶ ἀφροσύνης αὐτοῦ πᾶσιν εἰς βλάβην ὡς ἀβοήθητοί ἔσμεν ὑποχείριτοι, δικαιοσύνης ἐπιμελητέον τῆς ἐγγύς εἶναι ποιοῦσης Θεοῦ, καὶ παρεχούσης τὸ ἀπαθὲς, καὶ ἀπτόγρον. Ἐπειδὴ, κατὰ τὸν σοφὸν Σολομῶντα, δίκαιος ὡς λέων πέποιθε· τὸ φύσει γενναῖον τοῦ ζώου, καὶ ἀκατάπληκτον, τῇ παρρησίᾳ τοῦ βίου καταχρησάμενος, καὶ τεθαρρηκότως παντὸς δεινοῦ κατἑξαισταμένος διὰ τὸ πεποι-

A auctore : alia vero aliunde, et undecunque quercus omnes velut ensibus adversarios subitus **221** confodiebant contra ipsos surculis ut gladiis usæ. Sic alias circumseptus undique hostium multitudine securus dormiebat; hicque somnus omnis metus expers signum erat, se nihil eos curare, a quibus circumdabatur, quo scire volentibus, spei fiduciam ostentabat, atque argumentum, quod in dubium revocari non poterat. Unde interdum quidem dicebat gloriabundus : « Ego dormivi, et soporatus sum; exsurrexi, quia Dominus suscepit me⁸³; » auxiliatori inter dormiendum corpus committens, ac possibilitatem auxilii statim reipsa ediscens; nam cum exsurrexisset, invenit seipsum tute a custode, ut ab ipso Deo, communitum. Interdum vero ait : « Omnes gentes circumdederunt me, et in nomine Domini ultus sum in eos⁸⁴. » Hoc denuo usus munimine adversus eos qui struebant ipsi insidias, quemadmodum adversus Goliath olim usurpaverat illud. Agnovit etenim experientia virtutem ac efficaciam potentiæ, quippe vix de funda lapidem directe jaculatus vehementi plaga statim dejecit adversarium⁸⁵.

Hunc æmulati ejus posteri recte dicebant ad Deum : « In tuo nomine nihili faciemus insurgentes in nos⁸⁶; » ridentes et subsannantes illos, dum divinum aderat auxilium, eosque taliter disponebat, ut eos etiam despuerent. Quod vero licet viles, apti tamen sint ad manibus contendendum, rursus demonstrat inquiring : « Si ambulavero in medio umbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es⁸⁷. » Quia pericula mortifera tunc submergunt, quando longe absumus a Deo, vere ejus indigni subsidio : prope vero, et proxime fide, atque operibus illi existentes, omnibus insidiis atque noxis superiores evadimus, **222** excelsa manu in altum extollente nos, et eripiente a periculis hisce inferioribus potentia quidem pollutibus, sed non valentibus vel attingere illos qui vita supergrediuntur hujusmodi nocumenta. Hoc Deus illis, qui tali statui appropinquarunt, dicebat : « Si transieris per aquam, flumina non te concludent; et si per ignem transieris, flamma non aduret te : quia tecum ego Do-

D

CAPUT X.

Si autem, cum propinqui sumus Dei, tanta gratia perfruimur ad tutelam, et ab ipso procul dissiti, omnibus subditi existimus ad injuriam, tanquam omni auxilio destituti : studendum justitiæ, quæ nos esse facit Deo proximos, præstatque ut nihil patiamur, et ut simus imperturbabiles et intrepidi. Quoniam, secundum sapientem Salomonem, justus ut leo confidit⁸⁸ : naturam generosam animalis, et nulli terrore obnoxiam, ob vitæ fiduciam usurpans,

⁸³ Psal. III, 6. ⁸⁴ Psal. CXLVII, 46. ⁸⁵ I Reg. XVII, 49. ⁸⁶ Psal. XLIII, 6. ⁸⁷ Psal. XXII, 4. ⁸⁸ Isa. XLIII, 2. ⁸⁹ Prov. XXVIII, 1.

et audacter in quodlibet ingruens malum insurgens ; A quia persuasus est propinquum esse sibi propugnato- rem. Ille igitur, qui dicit indigentibus auxilio, et procul propter morum perversitates ab auxiliatore Deo positus : « Nonne potest manus mea te salvare ? aut aggravata est auris mea, ne te audiat ? Verum **223** iniquitates vestrae separaverunt in medio vos et me⁶⁰ : » ille, inquam, declaravit verbis quidem animi propensionem, quod ad opitulandum paratus sit ; adjecit vero causam ipsam ad hoc prohibentem, inquit : « Peccata vestra dividerunt per medium vos et me ; » ut quando non accederet ad ferendam openi, a querela foret alienus, cum non afforet conditio digna, ut afferretur auxilium in his qui egebant auxilio, eo quod Deo non appropinquarent, nec enim procul discretis et secedentibus ab eo solitum est appropinquare. Hoc et patriarcha Abraham diviti egenti adjutorio dicebat : « Magnus hiatus in medio nostrum et vestrum constitutus est⁶¹. » Ineoluculenter et elegantem ostendens, quod non solum a Deo dissiti sunt, sed et a viris justis longo intervallo, hi qui justis non sunt ; et nihil juvari possunt ex misericordia, quia procul separantur moribus ab hac proximitate ad misericordiam. Quis vero sit status Deo approximans, docet David, dum inquit : « Prope est Dominus his, qui contriti sunt corde, et humiles spiritu salvabit⁶¹. » Nulla quippe re Deus perinde delectatur, ac moderato sensu : et maxime quando rerum recte gestarum materia subsit, quæ potest facile ad vesaniam mentis inflare, et cogitatio in sese moderanda repressa permanet, non elata inaniter recordationum auris ipsam in sublime consuetarum efferre propter facinora præclare patrata, neque conscientiam extollens in bonis, quæ meminuit se peregrisse secundum animam. Talis est qui juxta legis mandatum in nocte pascha celebrat ; et talis, qui azymum, seu non fermentatum panem comedit. Alter quidem velut in tenebris latere in his quæ facit studens **224** laudem promeretur et secundum Dominicam admonitionem abdens in penetrati, quæ agnita venerationis gloriam afferrent ; alter sese compescens, et sine fastu remanens post opus, qualis et ante patratum opus exsistebat. Hujusmodi namque azymum est, quod non se elevat ad tumorem, seu fastum, sicut fermentatum, et, quando opus habet igni admoveri, tunc quoque humili remanens forma designat eum, qui modeste sentit de se in consecranda virtute. Quemadmodum enim ignis fermentum, nisi erit cum azymio subactum seu constipatum, elevat in altum, ac facit ut intumescat in figuram quæcunque ipsa fuerit : sic virtus animam ad recordem elationem lacessit nisi firmum iudicium efficiat ut donum ea custodiat inconcussum.

CAPUT XI.

Talis vero est illa ad quam sermo sacer ait : « Collum tuum sicut monilia⁶². » Hæc autem virtutum copia, et inter eas omnes virtutes humilitatem attestans ; collo quidem rectitudinem, et altitudinem institutæ conversationis, monilibus vero

θεῖναι τῷ πλησίον ἔχειν ὑπέρμαχον. Ὁ γοῦν λέγων τοῖς χρήζουσι βοηθείας, καὶ μακρὰν διὰ σκαιότητα τρόπων οὐσί τοῦ βοηθοῦντος Θεοῦ· « Μὴ οὐκ ἰσχύει χεῖρ μου τοῦ σώσαι ; ἢ ἔβαρύνετο οὗς μου τοῦ μὴ ἀκοῦσαι ; ἀλλ' αἱ ἁμαρτίαι ὑμῶν διαιτῶσι μέσον ὑμῶν καὶ ἐμοῦ. » Ἐδῆλωσε μὲν τοῖς λόγοις τὴν διάθεσιν ὡς ἐστὶ πρὸς τὴν ἀντιλήψιν ἔτοιμος· προσέθηκε δὲ καὶ τὴν ἐργουσαν αὐτὸν πρὸς τοῦτο αἰτίαν εἰπόν· « Αἱ ἁμαρτίαι ὑμῶν διαιτῶσιν ἀνὰ μέσον ὑμῶν καὶ ἐμοῦ· » ὅπως τῆς ἐπὶ τοῦ παραγενέσθαι βοηθός, μέμφεως εἴη ἀπηλλαγμένος, τῆς βοηθεῖσθαι καταστάσεως ἀξίας οὐκ οὐσης ἐν τοῖς πλητιάζουσι Θεῷ, οὐχὶ δὲ τοῖς μακρὰν κεχωρισμένοις αὐτοῦ παραγενέσθαι ἔθος ἐγούσης. Τοῦτο καὶ ὁ πατριάρχης **B** Ἀβραὰμ δευρομένου βοηθείας ἔλεγε τῷ πλουσί· « Χάσμα μέγα ἐστήρικται ἀνὰ μέσον ἡμῶν καὶ ὑμῶν. » Δεικνύς ἐν τούτῳ σαφῶς, ὅτι οὐ μόνον Θεοῦ διεσθῆκασιν, ἀλλὰ καὶ δικαίον ἀνδρῶν πολλῶν μέτροι οἱ οὐ δίκαιοι, οὐδὲν ἐκ φιλοανθρωπίας ὠφελίσθαι δυνατόμενοι τῷ μακρὰν κεχωρισθαι τοῖς τρόποις τῆς πρὸς τὴν φιλοἰανθρωπὸν ἀγχιότητος. Τίς δὲ ἡ ἐγγύς οὐσα Θεοῦ κατάστασις, διδάσκει ὁ Δαβὶδ, λέγων· « Ἐγγύς Κύριος τοῖς συντετριμμένοις τῇ καρδίᾳ, καὶ τοὺς ταπεινοὺς τῷ πνεύματι σώσει. » Οὐδὲν γὰρ οὕτω Θεὸς ὡς μετρίῳ χαίρει φρονήματι, καὶ ἀλλίστω δὲ ἂν ὕλη κατορθωμάτων ὑποκείται φυσῆσαι πρὸς ἀπόνοιαν εὐχερῶς δυναμένη καὶ μένη κατεσταλμένος ἐν τῷ μετριάζειν ὁ λογισμὸς, οὐ κουφιζόμενος ταῖς αὑραῖς τῶν μετεωρίζειν αὐτὸν εὐλοθῶτων ὑπομνήσεων **C** ἐπὶ τοῖς πεφραγμένοις καλοῖς, οὐδὲ τὸ συνειδὸς ἐπαίρων ἐφ' οἷς μέμνηται ἐργασμένος κατὰ ψυχὴν ἀγαθοῖς· τοιοῦτος ὁ κατὰ τὸ νομικὸν παράγγελμα ἐν νυκτὶ ποιῶν τὸ Πάσχα ἐστὶ, καὶ τοιοῦτος ὁ ἄζυμος ἐσθίων αὐτό. Ὁ μὲν ὡς ἐν σκοτίᾳ λανθάνειν ἐφ' οἷς πράττειν σπουδάζων ἐπαῖνον ἀξίος, καὶ κρύπτων κατὰ τὴν Κυριακὴν παραίνεσιν ἐν τῷ ταμείῳ τὸ δόξαν σεμνότητος φέροντα γινωσκόμενα. Ὁ δὲ κατεσταλμένος, καὶ ἄτυφος μετὰ τὸ ἔργον μένων, οἷος καὶ πρὸς τοῦτο ἐτύγγανεν. Τοιοῦτον γὰρ τὸ ἄζυμον οὐκ ἀνιστάμενον κατὰ τὸ ἐξυμωμένον πρὸς ὄγκον ὅταν δὲ πυρὶ προσομιλεῖν, ἐν ταπεινῷ δὲ μένον καὶ τότε τῷ σχήματι, καὶ σημαίνον τὸν ἐν τῷ μετέρχεσθαι τὴν ἀρετὴν μετρίφρονα. Ὡς γὰρ τὴν ζύμην τὸ πῦρ, ἐὰν μὴ ἄζυμον τὴν πύλην ἔχη, διανίστησι πρὸς ὕψος, καὶ φλεγμαίνειν ποιεῖ, ὡσάν τις ἐποι τῷ σχήματι, οὕτως ἡ ἀρετὴ τὴν ψυχὴν ἐρεθίζει πρὸς ἀπόνοιαν, ἢ μὴ κρίσις αὐτὴν βεβαία τηρεῖν τὸ δεδομένον παρασκευασθὴ ἀσάλευτον.

ΚΕΦΑΛ. ΙΑ'.

Τοιαύτη δὲ καὶ πρὸς τὴν ὁ λόγος φησι· « Τραχήλος σου ὡς ὄρμιστοι. » Καὶ πλῆθος ἀρετῶν ἀρετῆ, καὶ ἐπὶ πάσαις αὐταῖς τὸ ταπεινὸν μαρτυρῶν, τῷ μὲν τραχήλῳ τὸ εὐθές, καὶ ὑψηλὸν τῆς πολιτείας, τοῖς δὲ ὄρμιστοις μὲνύσας τὸ φρόνημα. Ὡς γὰρ τὸν τοῦ

⁶⁰ Isa. LIX, 1, 2. ⁶¹ Luc. XVI, 26. ⁶² Psal. CXLIV, 18. ⁶³ Cant. I, 9.

ὑπερφηάνου τράχηλον νεῦρον καλεῖ σιδηροῦν διὰ τὸ εὐσκαμπτον, καὶ τὸ ἀνατετάσθαι τῇ οἰήσει πρὸς ὕψος, καὶ σκληρύνεσθαι τῇ ἀλαζονείᾳ, οὕτω τὸν τοῦ ἐναρέτου, καὶ μετριόφρονος ὀρμισκον, προσαγορεύει χρυσοῦν, ἀπὸ μὲν τοῦ σχήματος· τὴν κατάστασιν, ἀπὸ δὲ τῆς· ὕλης τὸ δοκίμον αἰνιττόμενος, ἐπειδὴ καὶ ὀρμισκός ἀπὸ ὀρθοῦ σχήματος κάμπτεται ἐπὶ κύκλον καὶ ὁ εὐθὺς τῷ βίῳ συννεύει ἐπὶ τὸ ταπεινότερον, οὕτω γὰρ ὁ νῦν ταύτῃ λέγων τράχηλός σου ὡς ὀρμισκός, μετ' ἄλλα φησίν, « ὡς πύργος Δαβὶδ τράχηλός σου. » Καὶ αὖθις· « Τράχηλός σου ὡς πύργος ἐλεφάντινος. » Ποτὲ μὲν τὸ διανεστηκὸς τῆς ἀρετῆς, καὶ διεγχεσμένον τοῦ βίου, ποτὲ δὲ τὸ ταπεινὸν τοῦ φρονήματος, ποτὲ δὲ δηλῶν τὸ ἀνεπίδατον οἰήσεως λογισμοῖς. Οὕτε γὰρ ἐλεφαντίνῳ πύργῳ προσδῆναί τι ἢ προσέρψαι, μὴ ἔχον ἀντιλαβεῖν, δύναται, ἀπολισθαίνον ἅμα τῷ πλησιάζει διὰ τὴν λειότητά. Οὕτε ὀμαλῶ φρονήματι πελάσαι λογισμοῖς ὑπερήφανος πάντοθεν περιεξεσμένης τῆς κενοδοξίας τραχύτητος. Αὕτη γὰρ ἐξοχὰς ἐν τῇ ψυχῇ, καὶ βαθμοῦς τῷ τῆς ἀνθρωπαρεσκειᾶς τέμνουσα ἔθει εὐκόλον τῇ ἀπονοίᾳ παρέχει τὴν ἀνοδίαν, οἷσιν ἐμποιοῦσα, καὶ τύπον, ἐφ' οἷς τις ἔδοξε κατορθοῦν. Διὰ τοῦτο ποτὲ μὲν φησίν ὁ Κύριος· « Μακάριοι οἱ ταπεινοὶ τῇ καρδίᾳ. » Ποτὲ δὲ· « Ὅταν ποιήσητε διατεταγμένα ὑμῖν, τότε λέγετε, ὅτι ἄχρηστοί ἐσμεν δοῦλοι. Ὁ ὀφειλομεν ποιῆσαι, πεποιθήκαμεν. » Τῷ μὲν λύχνῳ τοῦ μακαρισμοῦ προτρεπόμενος ἐπὶ τὸ χρῆσιμον διὰ τῆς τοιούτης ἀρετῆς, τῇ δὲ μελέτῃ τῶν λόγων τῶν ταπεινῶν μετριάσειν παιδεύων τὸ φρόνημα. Ὁ γὰρ δοῦλον ἄχρηστον ἀεὶ λέγων ἑαυτὸν, καὶ τὰ διατεταγμένα παρὰ τοῦ κεκτημένου ὡς ἀναγκαῖαν ὀφειλήν ποιήσαντα λογιζόμενος, οὐδὲν οὐδέποτε περὶ αὐτοῦ φαντασθήσεται μέγα, οὐδὲ ἐν υἰοῦς ἑαυτὸν ἀριθμῆσαι τομῆσει ποτὲ, χρέος· ἐκτίσαι· ἐπιτεταγμένης λειτουργίας, καὶ οὐχ ἐκούσιον ἐπιδειξάμενος τὰ πεπραγμένα φιλοτιμίαν. Αὕτη φραγμὸς ἢ ἀρετῆ, τείχος πῶν ἄλλων ἐστὶν ἀρετῶν, ἀσύλητα φυλάττουσα τῆς ψυχῆς τὰ κειμήλια. Διὰ ταύτην θλιβόνται μὲν, καὶ πολεμοῦνται πάντες οἱ ἅγιοι, καὶ οἱ νῦν ὁμοίως ζηλοῦντες τὸν βίον ἐκεῖνων, ἀγρυπνεῖν ἀναγκαζόμενοι, καὶ νῆφειν ἀεὶ διὰ τοὺς τειχομαχοῦντας πολεμίους, μὴ διαρρήξαντες τὸ τείχος, τὸν ἐν πολλῷ χρόνῳ κτηθέντα ἐπεισελθόντες ἀθρόον διαρπάσασσι πλοῦτον. Οὐκ ἐπιηραζόνται δὲ ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων ἐγρηγορώτας καθήμενοι, καὶ τοὺς τῆς ἀπονοίας προσερχομένους λογισμοῦς, ὥσπερ βέλεσιν ἀπελαύνοντες τούτοις τοῖς λόγοις, δοῦλοι ἀχρηστοί ἐσμεν. Ὁ ὀφειλομεν ποιῆσαι, πεποιθήκαμεν. Ὅντως γὰρ οὐδὲν ἀφιεῖσιν ἔνδον ὑπείσελθεῖν ὑπὲρ φανίας πάθος· πάντα γὰρ πορθεῖ τὰ κεκτημένα, καὶ αἰχμάλωτον λοιπὸν πρὸς τὸ ἴδιον βούλημα ἀπάγει τὸν ἐπὶ τῇ κτήσει πολλὰ μοχθήσαντα νοῦν. Οὕτε δὲ λησταῖς ἔθος ἐρεψία διορτυτεται, καὶ οὐδὲν ἀποκείμενον ἔχοντα τῇ γῆ, οὐτε περιεπαλῶς φορητὸν μὴ πεφυρωμέναις ἐπιτίθεισθαι ναυαὶ χρημάτων θησαυροῦς, ἀλλὰ περιεργαζόμενοις, οὐκ ἔρημα πλοῦτου μάτην περιεργάζεσθαι ταμιεῖα καταδεγομένοις, καὶ πόνον ὑπο-

A indicans prudentiam. Sicuti namque superbi collum vocat nervum ferreum, quia est inflexibile, et arrogantis sui existimatione ad altitudinem protenditur, atque jactantia obdurescit : ita monile virtute præditi, ac de se modeste sapientis nuncupat aureum, a figura quidem statum, a materia vero iunuenis probationem, quandoquidem et monile a recta figura flectitur in circulum et qui rectam vitam degit, vergit ad id quod est humilium; nam eo modo **225** qui nunc ipsam alloquens dicebat : « Collum tuum sicut monile; » post pauca inquit : « Quasi turris David collum tuum⁶³; » et rursus : « Collum tuum sicut turris eburnea⁶⁴. » Nonnunquam equidem virtutis erectionem indicans, vitæque sublimis exercitationem; interdum humilitatem de se sentiendi; quandoque vero statum inaccessum cogitationibus vanæ existimationis. Nec enim in turrim eburneam ascendere potest aliquid aut progredi, nisi habeat quod apprehendat, prolabitur quippe lubricæ, dum tentat accedere, propter lævitatem. Sic neque plano sensui applicat se cogitatio elata undique circumpolito ex asperitatibus vanæ gloriæ. Ipsa nempe in anima sublimitates et gradus pro consuetudine assentandi, et complacendi hominibus, quasi secundo distinguens, facilem præbet ascensum vesaniæ, ingerens existimationem sui ac tumorem in iis, in quibus aliquis sibi visus est recte fecisse. Idcirco aliquando quidem Dominus ait : « Beati humiles corde. » Interdum vero : C « Quando feceritis, quæ vobis fuerint demandata, tunc dicite, quod servi inutiles sumus; quod debemus facere, fecimus⁶⁵. » Beatitudinis lucerna nos dirigens per hujusmodi virtutem ad id quod est utile ac bonum; meditatione vero humilium verborum nos instituens ad moderandam animi elationem. Qui namque servum inutilem seipsum semper edicit, et mandata sibi a Domino tanquam necessarium debitum sese fuisse executum arbitratur, nihil unquam de seipso magnum concipiet mente, nec inter filios seipsum annumerare unquam audebit, cum debitum ministerii demandati persolverit, simulque **226** ostenderit, quod in eis, quæ perpetravit, non adeo sibi placuit, ut ex tali conatu ac studio gloriam, et honorem aucuparetur. Hæc virtus sepes, hæc aliarum virtutum murus est, quæ custodit inviolatos animæ thesauros ingentis pretii. Ob hanc urgentur quidem, et oppugnantur omnes sancti, et qui nunc similiter vitam illorum emulantur, vigilare coacti, et sobrii semper esse propter hostes murum expugnantes, ne diffracto muro, quæ diuturno tempore fuerant acquisitæ, divitias confestim insilientes diripiant. Nequaquam tamen damno afficiuntur ullo in propugnaculis considentes vigilantur, et cogitationes dementiae insultantes quasi telis repellentes istis dictis : « Servi sumus inutiles; quod fecisse debuimus, fecimus. » Sic namque haud permittunt intus ingredi superbiæ

⁶³ Cant. iv, 4. ⁶⁴ Cant. vii, 4. ⁶⁵ Luc. xvii, 10.

affectum; nam illa cuncta comparata devastat, et captivum deinde abducit ad propriam voluntatem animum, qui plurimum laboraverat ad acquisitionem. Neque vero latronibus moris est rudera effodere, in quibus nihil sub terra repositum est; neque piratis, imponere navibus non subactis ad portandum thesauros pecuniarum; sed inaniter laborantibus; non enim stulte aggrediuntur inquirere scrinia divitiis vacua, et laborem sustinere vanum. Unde ab hisce hostibus impugnatum, et perturbatum eo amplius in bonis operibus locupletari existima, quo plures habet collidentes, et molestiam facessentes. Idque gaude magis, quam verecundare, quod ad patriam ab isto inquietu discessuri sunt dilecti multis rebus sibi comparatis opulenti, et coronati ante Deum stabunt, non **227** solum quia generose decertarunt, et e certamine circumfluentes opibus revertuntur; verum et quod pugnantem latere studuerunt in pugnis illos, qui spectatores hic aderant, integrum et solidum applausum sibi ipsis custodientes in futurum, et laudibus humanis illam gloriam ineffabilem minime imminuentes.

CAPUT XII.

De gloria preparata his qui eleemosynas erogant.

O quanta præbebit tunc pauper tempestive nutritus? Quantas præstabunt, et quas remunerationes alia bona opera complaudente natura; quando in frigore coopertus vestimento, et post mortem tumulo religiose illatus, et ægrotus in morbo diuturno curatus, et hospes domi susceptus, et detentus in carcere sublevatus solamine, et subsidio, conspicientur ante solium ab eo, qui novit quæ passi sunt, benefactorem recognoscentes, et ab ipso recogniti: quando terribilis omnibus iudex gratiam in beneficio affectos collatam sibi datam reputans dicet: « Quod istis fecistis, mihi fecistis? » Quantas computas, dic mihi, divitias pro hac dulcedine et pro ista suavi voce? Quantas laudes illi acclamationi perillustri comparas: suspiciente omni creatura eum, qui prædicatur veluti voce præconis, et nequamquam invidente (nec enim tunc tempus invidiæ dabitur), admirante autem, et beatum ipsum in bonis, quibus condecoratur, renuntiante? Ecquam dices oblectationem **228** carum rerum, quæ in sæculo sunt, talem et quæ ita possit excitare animum ad iucunditatem? quale gaudium isti gaudio adæquari par et idoneum? qualem voluptatem, quæ vel huius voluptatis vestigium referat? qualem gloriam, etsi aliquantulum contententem ad hoc excellens decus, quamvis regnum ipsum dixeris: et eo fulgido apparente, minime hoc illud imitatur, in quod iste introduceatur, quem verbum significavit Scripturæ; cum regnum dolores afferat incolumi, et turbas habeat, et metus, ut decus illud multam pacem, et inducias atque cessationem a bello adducat. Hoc est opibus uti præclare. Hoc est possidere pecunias, neque custodem thesauri aliis servati agere. Hoc vere propria sibi facere, quæ hactenus existimata fuerant

Α μένειν εἰκατον. Ὡστε τὸν θλιβόμενον καὶ ὀχλούμενον ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν τοιούτων νόμιζε μειζρόνως ἐν ἐργίῳ πλουτεῖν ἀγαθοῖς, ὅσους πλείονας ἔχει τοὺς παρενοχλοῦντας. Καὶ διὰ τοῦτο χαίρει μᾶλλον, ἢ κατῆφει, ὅτι πρὸς τὴν πατρίδα πολυκτῆμονες ἀπὸ τῆς παροικίας ταύτης μέλλουσιν ἀπαρτεῖν οἱ ἀγαπώμενοι, καὶ στεφανίται παρίστασθαι τῷ Θεῷ, οὐ μόνον, ὅτι ἠγωνίσαντο γενναίως, καὶ ἐκ τοῦ ἀγῶνος ἀναλύουσιν εὐπορα, ἀλλ' ὅτι καὶ ἀθλοῦντες λαθεῖν ἐπὶ τοῖς παλαίμασι τοὺς ἐνταῦθα ἐσπούδασαν θεατὰς, δόκλιτρον ἑαυτοῖς πρὸς τὸ μέλλον τὴν εὐφημίαν φυλάξαντες, καὶ οὐ μειώσαντες ἐπαίνοις ἀνθρωπίνους τὴν ἀφραστον δόξαν ἐκείνην.

B

ΚΕΦΑΛ. ΙΒ'.

Περὶ τῆς ἀποκειμένης δόξης τοῖς τὴν ἐλεημοσύνην ἐργαζομένοις.

Ὡ πόσα παρέχει τότε πτωχῶς εὐκαίρως τραφεῖς! Ὅσας ποιήσει καὶ οἷας ἀμοιβὰς τὰ ἄλλα καλὰ, συγκροτουμένης τῆς φύσεως; ὅταν ὁ ἐν κρυμῷ σκεπασθεὶς ἱματίῳ, καὶ καθοσιωθεὶς μετὰ θάνατον τάφῳ; καὶ ὁ νοσηλευθεὶς ἐν ἀσθενείᾳ μακρᾷ, καὶ ὁ συναχθεὶς οἴκοι ξένος, καὶ ὁ ἐν φυλακῇ παραμυθίας τυχεὶν, ὀφθῶσι πρὸ τοῦ βήματος τῷ εἰδῶτι δ' ἐπαθόν, ἐπιγινώσκοντες τὸν εὐεργέτην, καὶ ἐπιγινωσκόμενοι παρ' αὐτοῦ: ὅταν ὁ πᾶσι φοβερός δικαστὴς τὴν εἰς τοὺς εὐεργετημένους οἰκειούμενος χάριν λέγῃ: « Ὁ τοῦτοῖς ἐποίησατε, ἐμοὶ ἐποίησατε. » Ποίους ἐγκρίνει, εἰπέ μοι, πλοῦτους τῇ γλυκειᾷ καὶ προσηεῖ ταύτη φωνῇ; ποίους ἐπαίνους ἀντεξτάσεις τῇ ἐπιδόξῳ εὐφημίᾳ ἐκείνῃ πάσης τῆς κτίσεως ὀρώσης τὸν ἀνακηρυττόμενον, καὶ οὐ φθονούσης μὲν, οὐ γὰρ ἔξει τότε βασκανία καιρὸν, θαυμαζούσης δὲ, καὶ μακαριζούσης αὐτὸν, ἐφ' οἷς ἡλίωται ἀγαθοῖς; Ποίαν εἶρε; εὐφροσύνην τῶν ἐν τῷ βίῳ τοιαύτην, καὶ οὕτως ἐγείρας πρὸς τὸ φαιδρὸν θυμαμένην; ποίαν χαρὰν ἐξισωθῆναι ταύτῃ τῇ χαρᾷ ἰκανήν; ποίαν ἡδονὴν ἰχνος ταύτης φέρουσαν τῆς ἡδονῆς; ποίαν δόξαν, πᾶν ποσῶς ἀμιλλωμένην πρὸς ταύτην τὴν εὐκλειαν, πᾶν βασιλείαν εἴπης αὐτῆς; καὶ ταύτης δοκούσης λαμπρᾶς, οὐ μιμεῖται αὐτὴ ἐκείνην, εἰς ἣν εἰσάγεται οὗτος, δὴ ὁ Λόγος ἐσημάνει, ἐπίλυπος οὖσα ἀπήμωνι, καὶ παραχὰς ἔχουσα, καὶ φόβους, εἰρήνην ἀγούσαν, καὶ ἐκχειρίαν πολλήν. Τούτῳ καλῶς ἐστὶ χρῆσασθαι τῷ πλούτῳ. Τοῦτο κεκτηθῆσθαι χρήματα; καὶ οὐ φύλακα θησαυροῦ ἄλλους τηρουμένον γίνεσθαι. Τοῦτο ἀληθῶς ἴδια ποιῆσαι τὰ τέως νομιζόμενα ἴδια. Τοῦτο κληρονόμον ἑαυτὸν, καὶ διάδοχον τῶν ἐκείνων καταστῆσαι πόνων, καὶ μὴ παραχωρῆσαι τὰ κεκτημένα τοῖς οὐδὲν χρησιμεύουσιν ἐν τῇ ἀνάγκῃ τῆς δίκης. Τοῦτο τὰ τῆς γῆς μεταθεῖναι εἰς οὐρανόν. Τοῦτο τὰ πρόσκαιρα μετασκευάσαι πρὸς ἀπόλαυσιν αἰώνιον.

“ Matth. xxv, 40.

Τοῦτο δὲ ὄντω; οἰκονομῆσαι τὰ τοῦ μαμωνᾶ, καὶ ἀφίλους ἐξ αὐτῶν κτήσασθαι, τοὺς μετὰ θάνατον δεχομένους εἰς τὰς σκηάς, ἀνεστίους ἐνταῦθα, καὶ ξυνοδόχους ἐκεῖ, ἀστέγους ἐν τῷ παρόντι, καὶ ἐν θαυμασταῖς καλύδαις δεξιούμενους τότε τὸν παραμυθησάμενον ὡδε τὴν ἔνδειαν, καὶ τὸ βάρος τῆς ἀνάγκης ἐπικουφίσαντα κοινωνίᾳ τῆς χρείας τοῦ σώματος.

ex ipsis parare, qui post mortem recipiant nos in æterna tabernacula; hic quidem absque larc, verum illic hospitia excipientes in præsentis sæculo sine tecto, et in stupendis cellis amplexantes tunc eum, qui consolatus est istis; indigentiam et grave necessitatis onus alleviavit communicatione illorum, quæ corporis ad usum pertinebant.

ΚΕΦΑΛΑ. ΙΓ'.

Τοῦτο φρόνιμον οἰκονόμον εἶναι τῶν παρὰ Θεοῦ δεδομένων κτημάτων, καὶ ἀτελεῦτητον βασιλείαν ἰψὺ δαπανωμένοις ἀργυροῖς ὠνήσασθαι, τοῖς παροῦσι τὰ μέλλοντα, τὸ διανεῖμαι τούτοις τὰ ὑπάρχοντα, ὧν τῆς κτήσεως ἐστὶν ἐγγυρητὴς ἀξίόπιστος; αὐτὸς ὁ τῶν ἀπάντων Δεσπότης Θεὸς, ὁ τὸ χρέος μετὰ τόκων, οὐχ ἑκατοστιαίων, ἀλλ' ἑκατονταπλασίων ἀποδοῖς εὐκαίρως, ὅτε χρήσιμος τῶν δεδανεισμένων ἡ ἀπόληψις, καὶ ἡ χρήσις ἐπιτηδεῖα πρὸς τὴν πολυχρόνιον τοῦ ἀπεράντου αἰῶνος ἀπόλαυσιν. Τοῦτο ἐστὶ θησαυρίζαι ἐν οὐρανῷ, καὶ πολλὴν ἐαυτῷ παραμυθίαν ἐτοιμάσαι ἐκεῖ, τὸ ποιῆσαι λάθρα τὸ καλὸν, καὶ ἐκφανῆ δέξασθαι τὴν δόξαν ἐπὶ πάσης τῆς κτίσεως, τὴν περιστεῖλαι ταπεινοφροσύνη τὸν τῶν κτημάτων θησαυρὸν, καὶ μὴ ἐκδοῦναι πρόχειρον κενοδοξίᾳ τοῖς λωποδύταις αὐτόν. Ὁ γὰρ τοῖς χρήμασις ἐστὶν ἀποθῆκαι, καὶ θύραι, καὶ μοχλοὶ πρὸς ἀσφάλειαν, τοῦτο τοῖς ἀγαθοῖς ἔργοις μέτριον φρόνιμα, συγκαλύπτον αὐτὰ, καὶ τοῖς τοιχωρυχοῦσιν οὐ παρέχον ποθὲν ἀρπαγῆς ἀφορμὴν. Αὕτη ἡ ἀρετὴ καὶ φυλάττει τὰ κειτημένα, καὶ τῶν μηδέπω κτηθέντων παρέχει πρὸς τὴν κτήσιν ἐπινοίαν. Αὕτη εὐχαριστεῖν διδάσκει ἐπὶ πᾶσι Θεῷ, καὶ τὰ ἐν χειρὶ ἀνιαρὰ παραμυθεῖται τῇ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν προσδοκίᾳ. Αὕτη πρὸς ἄμνην ἐθέρων ὀρμῶντα τὸν θυμὸν ἀνέχει, καθάπερ ἀρπάζοντα κύνα κατέχευσα αὐτὸν ἐπιεικεί λογισμῷ. Αὕτη τὸν ἀφανῆ, καὶ ἀσημον ἡγεῖται ἰσότημον, τὴν αἰετὴν μένουσαν τῆς ψυχῆς ἀξίαν, οὐ τὴν πρὸς ὀλίγον πομπεύουσαν λογιζομένην πηλίγην εὐτέλειαν. Αὕτη κεφαλὴν, καὶ δεσπότην ἡγεῖσθαι πείθει τὸν ἄνδρα ὡς ὑποκείμενον μέλος ὑπέκειν ἡγεμονεῦοντι ἐν πᾶσι παιδεύουσα. Οὕτω γὰρ καὶ ὁ δημιουργὸς, πρὸς τὴν Ἐβαν φησίν· « Αὐτὸς σοῦ κυριεύσει. » Καὶ ὁ Παῦλος, ἡ δὲ γυνὴ ἵνα φοβῆται τὸν ἄνδρα. Καὶ τοῦτο πεπεισμένη Σάρρα κύριον ἐκάλει τὸν Ἀβραάμ, τιμῶσα τοῦτον, ὃν ὁ νομοθέτης τιμᾶσαι προσέταξεν. Αὕτη οἰκετικὸν συμβουλεύει περιέπειν, καὶ θάλπειν ὡς δόμφρον, τὸ ὑποξυγθὲν τῇ δυναστείᾳ πρὸς λειτουργίαν ἐπὶ μόχθον ἀνείσα ταῖς εἰς παρθήσιαν προτροπαῖς, καὶ τὸ κατεπτηχὸς αἰετῆς συνειδήσεως πρὸς θάρσος μέτριον ἐγείρειν κελεύουσα, ἵνα μὴ ἀθυμοῦν μένη διόλου, καὶ τὸ συμβᾶν ἀτύχημα ἐγκαλοῦν τῷ τὴν ἀνωμαλίαν ταύτην συγχωρήσαντι γενέσθαι Θεῷ. Αὕτη τὸ ταλιπυροῦν ἐν πτωχείᾳ συμπαθῶς ἐπικουρεῖν ὑποτίθεται, καὶ τέλειον ταῖς ἀρεταῖς ὡς βασιλεῖ στρατιώτην

A propria. Hoc seipsum hæredem, et successores laborum propriorum constituere, nec permittere suas possessiones his, qui nullo nobis erunt usui in necessitate iudicii. Hoc est ea, quæ terrea sunt, transferre in cælum. Hoc est ea, quæ transcunt, facere stabilia. Hoc est temporaria transmutare in æternam fruitionem. Hoc dispensare vere mammona, et amicos

229 CAPUT XIII.

Hoc est esse prædentem dispensatorem a Deo datorum bonorum, et rubigine insumptis pecuniis emere regnum nunquam desitutum; presentibus futura; et distribuere istis ea, quibus subsistere queant, quorum possessionis est fidejussor fidelissimus et idoneus cautor ipse horum omnium Dominus Deus, qui cum fenoribus non centuplicatis, sed duplo centesimis reddet tempore suo, quando ullis erit eorum, qui fenori dant, receptio; et usus opportunus ad diuturnam ævi infiniti voluptatem. Hoc est thesaurizare in cælo, plurimamque sibi comparare ibi consolationem, clam facere bonum, et conspicuam, illustremque suscipere gloriam apud omnes creaturas; coarctare humilitate pecuniarum thesaurum, et non dare facilem aditum per vanam gloriam expilatoribus ipsius. Quod enim sunt repositoria, et ostia, et vectes pecuniis ad securitatem, id est bonis operibus modesta prudentia occultans illa, nec unquam præbens his, qui mœnia effodiunt, rapinæ occasionem. Ista virtus et acquisita custodit, et exhibet industriam ad acquirenda ea quæ nullatenus fuere acquisita. Ista gratias agere Deo in omnibus edocet, et quæ obvia præmanibus accidunt infelicia consolatur bonorum futurorum exspectatione. Ista retinet iracundiam impellentem ad ultionem inimicorum quemadmodum canem rapientem detinens eam æquanimi ratione. Ista invisam et ignotam existimat pari pretio ac perpetem animæ dignitatem, non prosperam fortunam luteam **230** brevi se tempore pompaticè traudentem. Hæc persuadet ut censeatur caput, et dominus vir, illi quasi membrum subjacens gubernanti in omnibus subesse instruens. Sic etenim mundi conditor Evam alloquitur: « Ille tui dominabitur ». Et Paulus, quod mulier revereatur virum **60**. Et Sarra illud persuasa dominum compellat Abrahamum, honorans ipsum, quem legislator honore præceperat affici. Hæc vernam fovere atque benevolentia mulcere veluti contribulem consulit; quod potestati subjugatum est ad operam ministerii, in labore relaxans exhortationibus ad fiduciam et quod semper ex conscientia perterretur, assurgere jubens ad moderatam audaciam, ut ne remaneat dejecto vilique omnino animo, et ob infortunium, quod ipsi contigit, accuset Deum, qui hanc

⁶⁰ Gen. iii, 13. ⁶¹ Ephes. v, 33. ⁶² Gen. xviii, 12.

Inæqualitatem fieri permisit. Hæc adjuvare constituit commiserando eum, qui affligitur in mendicitate, perfectumque virtutibus quasi militem membris integrum regi Deo sistit. Etenim ab iis qui militum dejectum habent, ætas corporum excernitur, e catalogo seu numero deponitur qui forsitan in aliquo defecit, et a Deo non probatus est penitus; qui non omnibus quæ conveniunt, perfectus et absolutus, neglecto prorsus bono dedecorat pulchram aliorum recte factorum formam. Unde studendum est æque virtutibus omnibus, æque omnes observandæ. Siquidem propositum est imaginem exornari secundum exemplar, et divinis gratis splendide fulgere, non autem improbitatis animæ pulchritudinem **231** abolentis. « Qui enim, juxta apostolum, totam legem implevit, lapsus vero fuerit in uno, factus est omnium reus ⁷⁰. » Claudicans jure merito in reliqua lege circa perfectionem, quam studeamus consequi ad gloriam omnia omnibus præbentis Dei. Amen. « Estote igitur vos perfecti (ait Salvator) quemadmodum. Pater vester cælestis perfectus est ⁷¹. » Ipsi gloria in sæcula. Amen.

⁷⁰ Jac. II, 10. ⁷¹ Matth. v, 48.

Ἄριτον τοῖς μέλεσι παρίστησι τῷ Θεῷ. Καὶ γὰρ παρὰ τοῖς στρατολογοῦσιν ἥλικτα σωμάτων ἐκκρίνεται, τοῦ καταλόγου ὁ τῷ τυχόντι λειπόμενος, καὶ παρὰ τῷ Θεῷ πάντως ἀδόκιμος, ὁ μὴ πᾶσι τοῖς καθήκουσι τέλειος τῷ παρημελημένῳ καλῶ τὴν εὐμορφίαν μωμησάμενος τῶν ἄλλων κατορθωμάτων. Ὅθεν ἐπίσης σπουδαστέον πάσας τὰς ἀρετὰς, καὶ πάσας φυλακτέον ὁμοίως. Εἴπερ κατὰ τὸ ἀρχέτυπόν ἐστι κοσμήσαι τὴν εἰκόνα σκοπῶς, καὶ ταῖς θείοις χάρισμασι λάμψαι φαιδρῶς, ἀλλὰ μὴ ταῖς λῦθαις τῆς ψυχῆς ἀφανίζουσης τὸ κάλλος. « Ὁ γὰρ πληρώσας, κατὰ τὸν ἀπόστολον, ὅλον τὸν νόμον, πταίσας δὲ ἐν ἐνὶ, γέγονε πάντων ἔνοχος, » τῷ λείποντι νομίμῳ χωλεῦον εἰκότως περὶ τὴν τελειότητα ἦν κατορθῶσαι σπουδάσωμεν εἰς δόξαν τοῦ τὰ πάντα πᾶσι παρέχοντος Θεοῦ. Ἄμην. « Ἐσεσθε οὖν ὑμεῖς τέλειοι » φησὶν ὁ Σωτὴρ, « καθὼς ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τέλειος ἐστίν. » Αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἄμην.

ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΝΕΙΛΟΥ

Πρὸς τὴν σεμνοπρεπεστάτην Μάγναν διάκονον Ἀγκύρας

ΠΕΡΙ ΑΚΤΗΜΟΣΥΝΗΣ

ΛΟΓΟΣ.

S. P. N. NILI

Ad veneratione dignissimam Magnam diaconissam Ancyrae

DE VOLUNTARIA PAUPERTATE

TRACTATUS.

232-233 CAPUT I.

Nuper quidem conscribentes tractatum ad eos, qui negligentius monasticam vitam degunt, affatim increpuit eos, demonstrantes quantum ab apostolica diligentia digressi sunt, dum circa futilia istarum possessionum studio destinentur, neque minus victus distractionibus, quam illi, qui vivunt amore divitiarum flagrantis, immiscentur. Nunc vero quoniam oportet et vestrum, qui observastis regulam paupertatis, uti se habuit ab initio, inviolatam, et eorum, qui secundum vos eam custodierunt, zelum dilaudare; necessum est dicere quæ-

C

ΚΕΦΑΛ. Α.

Πρώην μὲν πρὸς τοὺς ἀμελέστερον μετιόντας τὴν μοναδικὸν βίον γράφοντες λόγον, ἱκανῶς κατηψάμεθα τούτων, ὅσον υπέβησαν τῆς ἀποστολικῆς ἀκριβείας δεικνύντες τῇ περὶ τὰ μάταια αὐτῶν σπουδῇ κτημάτων ἀντεχόμενοι, καὶ τοῖς τοῦ βίου τῶν φιλοπλοῦτων οὐχ ἥκιστα περισπασμοῖς ἐμφορόμενοι. Νῦν δὲ, ἐπειδὴ δεῖ καὶ τῶν φυλαξάντων ὑμῶν τε καὶ τῶν καθ' ὑμᾶς τὸν τῆς ἀκτημοσύνης κανόνα ὡς εἶχεν ἐξ ἀρχῆς ἀπαράτρωτον ἐπαινεῖσαι τὸν ζῆλον, ἀναγκαῖον εἰπεῖν, ὅσα σαφῶς ἐρῶντας τῆς ἐνθέσμου διαγωγῆς πρὸς τὴν ταύτης προτρέπεται αἴρεσις, καὶ

ὁδηγεῖ πρὸς τὴν τοῦ καθήκοντος ἐκλογὴν. Ὡς γὰρ κατάγνωσις τοῦ φαύλου ἐντρέπουσιν τοὺς ἐνεχομένους αὐτῷ ἐπιτρέφει μεταμελομένους ἐπὶ τῷ φαινοῦ, οὕτως ἐπαινος τοῦ καλοῦ καὶ τοὺς ὀκνηροὺς ἔχοντας διεγείρει πρὸς τὴν τούτου οἰκείωσιν, πόθῳ τῆς εὐφημίας δελεάζων αὐτοὺς, καὶ ἔλκων προθύμως πρὸς ἑαυτὸν, πρὶν ἀσφροῦν λογισμῶ τὸ τῶν ἀνθρωπίνων ἀνόητον διασκεψάμενοι, τὴν ὄντως ὠφέλιμον ἴδωσι δόξαν, ἣ δοξάζει τοὺς εὐσεβοῦντας Θεοῦ, καὶ νῦν ταῖς ἀμοιβαῖς τῶν πεπονημένων ποιῶν αὐτοὺς ἐμφανεῖς, καὶ ἀναστέφων ἐν τῷ τῆς κρίσεως καιρῷ ἐπὶ πάσης τῆς λογικῆς φύσεως, ὅταν ἐκάστω κρίνων δικαίως ἀποδίδωσιν οὐ κατὰ τὴν ἐνταῦθα πεπλανημένην ὑπόληψιν, ἀλλ' ὡς ἔχει τὸ ὅσον κατ' αὐτὴν τῶν πεπραγμένων τὴν ἀλήθειαν. Εἰ γὰρ ταῖς συμπαθαῖα τὸ ὀμόφυλον οἰκτεῖρασιν ἐνδείξ τρυφόμενόν φησι, « Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν : » πῶς τὴν αὐτὴν οὐκ ἔρει φωνὴν τοῖς ὀλίγον μὲν φροντίσασιν τῆς σαρκὸς, καὶ τοσοῦτον, ὅσον ἡ πρὸς τὸ ζῆν ἐβιάζετο χρεῖα, τὸ δὲ πολὺ τοῦ καιροῦ προσκαρτερήσασιν ἐν τῇ τῆς ψυχῆς ἀσχολίᾳ, καὶ ταύτην φροντίδα πεπονημένοις, ὅπως αὐτὴ καθάρσ, καὶ ἀμόλυντος βυπαρῶν ἐννοίων παραστῆ τῷ μέλλοντι τὰ τῆς καρδίας κρίνειν κρυπτὰ, καὶ τοὺς λογισμοὺς ἐξετάζειν, πῶς ἔχουσι πρὸς ἕκαστον οἰκειώσεως, ἢ ἀλλοτριώσεως τῶν παρενοχλούντων καθῶν; Κἀκεῖνοι γὰρ τῆς πρὸς τὸ συγγενὲς εὐσπλαγχνίας, καὶ οὗτοι τῆς πρὸς τὰ δελεάζοντα φιλοσοφίας, ὁμοίως εἰσὶ παρὰ τῷ κριτῇ ἀποδοχῆς ἄξιοι. Ὡς γὰρ οἱ ἐλεθήμενοι οὐ λυποῦνται μειομένου τοῦ πλοῦτου τῇ μεταδόσει καθ' ἑκάστην ἡμέραν, εὐφραίνονται δὲ μᾶλλον εἰς τοὺς ἐπιδεδεῖς δαπανωμένους οὕτως οὐ θλίβει τοὺς ἀκτῆμονας ἐπιθυμία τῶν παρόντων, σικιρῶν δὲ παρασκευάζει, καὶ γάνυσθαι, οἶ τε καταφρονητικῶς ἔχουσι τοῖς ἄλλοις νομιζομένων τιμίῳ, καὶ οἱ τῆς τῶν ματαίων ἀσχολίας ἀπηλλαγμένοι, ἐλευθέρῳ τῷ λογισμῷ τῇ τῶν πάντων κρείττωνων προσδεδρεύουσιν ἐργασίᾳ, ἐκκεχειρίαν ἄγοντες τούτων ὧν οἱ πολλοὶ δουλείαν εἶλοντο ἀνωρελῆ καὶ ἀνόητον.

vanarum, libera ratione præsidet operationi præstantiorum omnium, velut intermissionem agentes illarum, atque **235** inducias quarum nulli servitium assumpserunt inutile, nulliusque com-

ΚΕΦΑΛ. Β'.

D

CAPUT II.

Καὶ μὴ τις ἀπονον οἰσθῶ, καὶ μετὰ ῥαστώνης περιγινομένον τὸ τῆς ἀκτημοσύνης κατόρθωμα. Οὐ γὰρ τὴν ἀκούσιον πενίαν νῦν ἀκτημοσύνην φαινόν, ἥτις ἐξ ἀνάγκης συμβαίνουσα θλίβει τὴν γνώμην, ὑπαχθὲς ἡγουμένη τὸ ἀβούλητον, ἀλλὰ τῆς προαρέσεως τὸ περὶ τὴν ὀλιγαρχίαν αὐθαίρετον, ἐξουσίᾳ μὲν περιγινομένον λογισμοῦ, κάματον δὲ καὶ αὐτὸ τῆς παρέχον, ἕως ἕξει γενομένη ἡ ἀσκησις ἀνεκτὸν δεῖξει τὸ πολλῷ χρόνῳ δύσκολον φανέν, καὶ δυσάνυστον. Ὅμοίως γὰρ εὐφύης σωματος ὄψις, καὶ ὕλη πλοῦτου λαμπρὰ, τὴν ἐπιθυμίαν ἐρεθίζει πρὸς ἔρασιν, καὶ γενναίας ἐκάτερον χρῆζει ψυχῆς, καὶ

Nollem tamen, ut quis arbitretur sine labore fore, et facile quid factu privationem possessionum. Nec enim ejus nomine invitam paupertatem nunc dicimus, quæ contingens e necessitate affligit mentem, quando censet involuntarium esse molestum; sed placitum, spontaneum, quo quis eligit paucis esse contentum; auctoritate quidem rationis effectum, laborem tamen et illud præbens, eo usque dum habitus naturam induens exercitatio exhibeat tolerabile, quod diuturno tempore visum fuerat perdifficile, atque facta impossibile. Æque enim decora corporis visio, et splendida materies pe-

¹² Matth. xxv, 54.

cuniae proritati cupiditatem ad desiderium, et generosam animam exposulat utrumque, atque indiget robustis lateribus, ut ne cedat iis titillantibus, neque adhæreat illecebræ captatoris ipsarum, quæ consuevit inlectere ad consensum etiam animos, qui videntur firmiter stabiles. Verum laudabiles quidem, atque admiratione digni, qui nunc assetantes mediocritatem paupertatis, non una cum his, qui multa possident, abrepti sunt late credula levitate cogitationum; neque mentem illigarunt inanibus sollicitudinibus. Ingerunt enim instabilibus quæcumque minime conveniunt, zelum imitationis apparatus maxime corporeus ad voluptatem, et ad honorem humanum plurimam habens aptitudinem. Longa siquidem consuetudo edocuit eos, qui fatue sapiunt, beatos existimare copios **236** abundantes, qui sua in opulentia gloriam recipiunt, et ex ejus apparatus ambitiose luxuriantur. Magnos itaque vere oportet judicare, atque generosos eos nuncupare, quemadmodum qui victores in palæstra evasere ex certantibus scilicet probabiliter cogitationibus, et hinc inde contententibus veinti persuasoriis gesticulationibus, decere tunc multorum opinionibus assentiri, et perinde jam apparentibus bonis calculum approbationis dare, ac si vere bona forent, neque recusare, quæ communi opinione judicata sunt honore digna, neque refugere possessionem earum rerum, quæ ad usum a Conditore fuerunt expositæ, et timore simulatæ philosophiæ futilem redarguere possessionem, quæ vere, neque frustra conducit ad subsistentiam. Pugiles enim isti vere probati, nec adversariis media cedentes, neque dimoti a fossis suis, quia per medium nequeunt apprehendi, qui nempe poplites in recto iudicio tuto firmarunt, nec inflexi sunt ad terrenas materias suscipiendas, vitam minime circumversatilem præ confusa magis existimantes, et moderato victu honeste sibi eam ab omni perturbatione semotam componentes. Mens etenim non sufficiens plurium rerum curam gerendo, vacatationem, non præbet intellectui capessendi consilia decencia animæ; impedimentis vero negotiosis liberata luculenter, quod utile est, perspicit, et in hac commoditate opportuna intrepide oblectatæ, quod

A δειται πλευρω̄ν ἐρβωμένων, ὡς μὴ ἐνδοῦναι κινυσο-
 σαις αὐταῖς, μηδὲ προσθέσθαι τῷ ἐπαγωγῷ αὐτῶν
 δελεασμῷ κάμπτειν εἰωθῶτι πρὸς σύννευσιν, καὶ τὰ
 παγίως ἐνηρεῖσθαι: δοκοῦντα φρονήματα. Ἄλλ' ἐπα-
 νετοὶ μὲν μεσότητα τῆς ἀκτιμοσύνης, νῦν μετερχό-
 μενοι, οὐ συναπαχθέντες τοῖς πολυκτήμοισιν εὐρυ-
 πίστῳ κούφιστῃ λογισμῶν, οὐδὲ τὸν νοῦν ἐνδύσαν-
 τες φροντίζουσι κεναῖς. Ποιεῖ γὰρ ἅπαντα μὲν τοῖς;
 ἀθεταῖς τὰ μὴ καθήκοντα ζῆλον εὐκόλως μίμη-
 σως, πολυτέλεια δὲ μάλιστα σωματικῇ πρὸς ἀπύ-
 λασιν ἔχουσα, καὶ τιμῆν ἀνθρωπίνην, πολλὴν σφύ-
 δρα τὴν ἐπιτηδεύουσα. Ἐπειδὴ περὶ τὸ μακρὸν ἔθος
 τοῦς ματαιόφρονας ἐδίδαξε μακαρίους ἡγεῖσθαι τοῦς
 εὐπόρους, δόξης ἀπολαύοντας ἐν τῇ περιουσίᾳ, καὶ
 ταῖς ἐκ ταύτης φιλοτίμῳ ἐντροφῶντας παρα-
 σκευαῖς. Καὶ μεγάλους κρίνειν ἀληθῶς χρῆ, καὶ
 καλεῖν γενναίους τοῦς καθάπερ ἐν παλαιστρᾷ περι-
 γενομένους, τῶν δῆθεν εὐλόγως μαχομένων λογι-
 σμῶν, καὶ διεριζόντων ὡς περ χειρονομίας πιθαναῖς,
 ὡς ἄρα δεῖ ταῖς τῶν πολλῶν συμφέρεσθαι δόξαις,
 καὶ τοῖς ἡδὴ φανεῖσι καλοῖς συμφέρεσθαι ὡς ἑ-
 τως καλοῖς. καὶ μὴ παραιτεῖσθαι τὰ κοινῷ δόγματι
 κριθέντα τίμια, μηδὲ τὴν κτῆσιν ἐκκλίνειν τῶν εἰς
 χρῆσιν ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ παρηγημένων, καὶ τύφῳ
 νομιζομένης φιλοσοφίας εἰκαλῶς ἀνελέγχειν τὴν δεόν-
 τως καὶ οὐ μάτην ἔλθοῦσαν κτῆσιν εἰς ὑπαρξιν.
 Ἄθληται γὰρ οὗτοί γε δόκιμοι ἀληθῶς, οὔτε μέσα
 δεδωκότες τοῖς ἀντιπάλοις, οὔτε τῶν σκαμμάτων
 ἐξωσθέντες διὰ τὸ ἀμεσοδάθητον· οἱ γὰρ τὰς ἰγνύσας
 ἐπὶ τῆς ὀρθῆς κρίσεως ἐρεῖσαντες ἀσφαλῶς, οὐκ
 ἐκκλίθησαν εἰς ἀποδοχὴν τῶν γῆινων ὑλῶν, τὸν ἀπε-
 ρίσταστον τοῦ πεφυρομένου προτιμήσαντες βίον, καὶ
 μετρίᾳ διαίτῃ πραγματευσάμενοι καλῶς ἑαυτοῖς τὸ
 ἀτάραχον. Οὐκ ἐπαρκῶν μὲν γὰρ ὁ νοῦς πολλῶν
 πραγμάτων φροντίζειν, σχολὴν οὐκ ἄγει τῇ ἐνοσίᾳ
 ψάθειν τῶν πρεπόντων τῇ ψυχῇ βουλευμάτων, ὀχλή-
 σων δὲ πραγματικῶν ἀπηλλαγμένος, σαφῶς τε τὸ
 συμφέρον ὀρᾷ, ἐν εὐκαιρῇ τοῦτῳ ἀδεῶς εὐφραίνε-
 μενος, ὅτι τὰς πολυπλόκους τῶν βιωτικῶν δασμῶν
 ἐξεληθίας ἀνάγκας ἄντος, ἐπιτελεῖ τὰ κάλλιστα οὐκ
 ἐμποδιζόμενος τὴν πρὸς ταῦτα βελτίστην ὁρμὴν
 οὐδενὶ τῶν ἐμπεριστατεῖν εἰωθῶτων πολυῶλων φρον-
 τίδων.

ex multiplicibus vinculorum sæcularium hujus vitæ
 necessitatibus sese, cum expedierit soluta peragit, quæ sunt optima, nullatenus præpedita, quin propensa sit optimo impetu ad illa, a nulla e sollicitudinibus **237** multarum materiarum, quæ solent
 velut obsidendo circumstistere.

CAPUT III.

D ΚΕΦΑΛ. Γ.

Valde quidem sunt admiratione illi digni, et superiores omni laudum præconio, quas eloqui possemus, qui istos prætergrediantur diligentia, et intra terminos perfectæ paupertatis præ ipsis sint: quia et ad æmulationem trahunt eos qui nunc sunt, amplexatos imitationem, seque ipsos liberant ab amente vecordia, in rebus honestis, quas perficiunt, studentes per eorum vestigia progredi, et deficere ob desertionem. Quemadmodum vero virtute superare eos, qui præferunt jactantiam et

Ἄξιόγαστοι δὲ καὶ λίαν ἐκείνοι, καὶ πάσης τῆς
 ἐκ λόγων εὐφημίας ἀνώτεροι, οἱ καὶ τούτους παρελ-
 θόντες τῇ ἀκριβείᾳ, καὶ αὐτῶν ἐντὸς τῶν ὄρων τῆς
 τελείας ἀκτιμοσύνης γενόμενοι, ὅτι καὶ πρὸς ζῆλον
 τοῦς νῦν ἔλκουσιν αἰρουμένους τὴν μίμησιν, καὶ
 ἀπονολας τῆς ἐπὶ τοῖς πραττομένοις καλοῖς ἀπαλ-
 λάττουσιν ἑαυτοῦς, σπουδάζοντας κατ' ἔχνος βαίνειν
 αὐτῶν, καὶ ἀπολιμπανομένους τῆς καταλειψέως.
 Πηγὴ δὲ, ὡς περ τὸ ὑπερβαίνειν τῇ ἀρετῇ τοῦς
 προάγοντας ἀλαζονείαν καὶ οἰήσιν, οὕτω τὸ μὴ υἰά-

νειν σὺ τοὺς φύλαττει τὸν λογισμὸν κατεσταλμένον, ἢ ἐφ' οἷς ὑπερρίζει ὀδυνώμενον, ἢ ἐφ' οἷς προκόπτειν ἔδοξεν ἀπαιρούμενον. Οὐδείς δὲ τῶν νῦν τείως ἢ ἀρικνεῖται, ἢ ἐφίκετο τῆς ἀρετῆς τῶν πάλαι ἁγίων, ὧν ἄνοικος, καὶ ἀνέστιος, καὶ ἀνεύμων ἀναγέγραπται ἡ διαγωγή ἀλωμένων τόπον ἀεὶ, καὶ τὸ παρατυχὸν ἔδεσμα σιτουμένων ἡδέως, καὶ κοιταζομένων ὄποι ποτὲ, καὶ ὡς ἔτυχε, καὶ τοὺς ἐπιβουλευόντας, καὶ διόκοντας οὐχ ὡς ἐν τῷ παρόντι τιμῶντας, καὶ περιέπυκτας ἐχόντων πολλούς. Τοῦτους γὰρ παρίστησι διαγράφων ὁ Παῦλος ἐν οἷς ἔλεγεν, « Ἐλιθάσθησαν, ἐπιστήσαν, ἐν φόνῳ μαχαίρας ἀπέθανον, περιήλθον ἐν μηλωταῖς, ἐν αἰγείοις δέρμασι, ὑστερούμενοι, θλιβόμενοι, κακχούμενοι, ὧν οὐκ ἦν ἄξιός ὁ κόσμος. » Ἐκὼν γάρ τις τῶν νῦν φαντασθῆ τὴν πρὸς αὐτοὺς ἰσοτιμίαν τῆ προθέσει, καὶ τοῖς ἔργοις ἴσως δοκῶν αὐτοὺς ἐξηλωκέναι, ἀπολείπεται θεραπευόμενος ἐπὶ τῇ ἀρετῇ, ἐφ' ἣ ἐκινδύνευον αὐτοί, καὶ τὴν παρακολουθούσαν δόξαν ἔχων παραμυθίαν τῶν πόνων, ἧς ἀπεστερημένοι παντελῶς οἱ μακάριοι, τὰ τῆς εὐφημίας ἐφοδία διωγμῶν εὐρίσκοντες, καὶ χαλεπῶν θανάτων ὑπόθεσιν. Οὐκ ἦν ἐκεῖνοις στέγη, καὶ ἀποθήκη, οὐ κλίνη, οὐ τράπεζα· μηλωταὶ τὸ ἔνδυμα, καὶ τρίχες· σχιδίος ἡ τῆς ἐνεστώσης ἡμέρας τροφή, καὶ ἡ ἐπιούσα ἀμέριμος. Προέλαβον γὰρ τῇ κατὰ πρόθεσιν φιλοσοφίᾳ τὴν τοῦ Κυρίου παραίνεσιν, ἐν ἣ φησιν· « Ἐμβλέψατε εἰς τὰ πατεῖνά τοῦ οὐρανοῦ, οὐ σπεῖρουσιν, οὐδὲ θερίζουσιν, οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας, καὶ ὁ Πατὴρ ὁ ὀψώνιος τρέφει αὐτά. » Καὶ πάλιν· « Καταμάθετε τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ πῶς αὐξάνει· οὐ κοπιᾷ, οὐδὲ νήθει. » Τὰ χειρῶν τῆς χρεῖας τοῦ σώματος ἀκολουθεῖν ἐπιστάμενοι, ὅταν παρῆ τὸ εὐαρεστεῖν τῷ ταῦτα παρέχοντι Θεῷ, καὶ κτήσις τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας προηγουμένως σπουδάζηται. **238** » Quæ usui corporis sunt necessaria, cere adfuerit, et possessio regni cælorum ante

ΚΕΦΑΛΑ. Δ'.

Ἡμῖν δὲ καὶ τροφή παρεσκευάσται πολυχρόνιος, καὶ ἐσθῆς ταῖς ὥραις κατάλληλος· καὶ οἶκος κρυμοῦ, καὶ θάλπους, πάσης ἀπαλλάττων, ὁμοίως ἐπηρείας, χρημάτων δὲ καὶ κτημάτων, καὶ τῆς ἄλλης περιττῆς ὕλης ἡ κτήσις οὐκ ἡμέληται. Καὶ τοῦ τοῖς ἐκεῖνων τὰ ἡμέτερα ἴσα, οἷς οὐδὲν ὄχλει σωματικῆς φαντασίας ἐνθύμιον, ἀκραιφνῆς δὲ τις πόθος τῶν θεῶν μεταρσίους αὐτοὺς ἀλῶν ἀεὶ, ἀμνημονεῖν ἐπειθε τῶν ἐν τῇ γῆ νομιζομένων λαμπρῶν; Οὐδὲν εἶχον ἐπὶ γῆς πλὴν τοῦ σώματος, ὅπερ ἡ φύσις κατεῖχε κάτω βαρὺ πεφυκός, καὶ πρὸς τὴν ἄνω πορείαν ὀυσμετακόμιστον, ἐπεὶ καὶ αὐτὸ μεθ' ἑαυτῶν ἔχειν ἐπόθουν, ἐνθα τῷ νῦν διέτριβον τὰ ἐν οὐρανῷ λογίζόμενοι ἀγαθὰ, καὶ τῆς ἐκεί τέρψεως καὶ ὠφελείας οὐδαμῶς ἀποσπώμενοι, εἰ μὴ φύσις αὐτοὺς πάλιν ἐπέστρεφε πρὸς τὴν χρεῖαν τοῦ σώματος, αἰδοῖ τοῦ συνδήσαντος φρονεῖν ἀναγκαζομένουσιν τούτου, οὗ τὴν ἀλλοτριώσιν ἐκ πείρας ἔγνωσαν λυσitelῆ καὶ καθήκουσαν. Ζημίαν γὰρ ἀληθῶς πᾶς κρίνει σπουδαῖος καὶ τὴν πρὸς βραχὺ ἀσχολίαν τῆς εἰς τὰ σαρ-

¹² Hebr. xi, 57, 58. ¹³ Matth. vi, 26. ¹⁴ Ibi! 28.

agrogantiam insert : ita ipsos non assæqui custodit mentem cohibitam, ne vel in his, in quibus vincitur, affligatur, vel in illis, in quibus videtur provehi, efferatur. Nemo autem eorum, qui nunc sunt, eo usque aut accedit, aut accessit ad virtutem sanctorum veterum, quorum conversatio sine domo, sine foco, et sine vestibus fuisse litteris proditur semper in locum e loco demigrantium, et fortuitis dapibus sese suaviter pascentium, et cubantium ubicunque, utque sors ferebat, et insidiantes, ac persequentes, non ut impræsentiarum honorantes, atque circumsectantes multos habentium. Istos enim describens exprimit Paulus, hisce verbis, quibus dicebat : « Lapidibus obruti sunt, secti sunt, in occisione gladii occubuerunt, circumierunt in pellibus ovinis, in caprinis, destituti, obtriti, male habiti, quibus dignus non erat mundus ¹². » Etsi enim aliquis ipsorum, qui nunc sunt, æqualem honorem ac ipsi, instituto ac proposito imaginetur, et operibus **238** pariter videatur ipsos æmulatus esse, deficit in virtutis cultu, et studio, in qua illi periculum subierunt, subsequentem gloriam laborum consolationem accipiens, qua beati omnino fuerunt orbati, viatica persecutionum vice laudis nacti, et sævarum mortium speciem. Non erat illis tectum, et cella; non lectus, non mensa : indumentum ex ovium pellibus, et pills; alimentum diei incurrentis subitaneum, nulla habita cura de crastino. Præceperunt enim secundum propositum philosophicum Domini adhortationem, in qua dicit : « Respice ad cæli volatilia, quia non seminant, neque metunt, neque in horrea congregant et Pater vester cælestis nutrit ipsa ¹³. » Et rursus : « Considerate lilia agri quomodo crescunt : non laborant, neque scientes sequi, quando Deo ista præbenti complomnia exquiretur summo studio.

CAPUT IV.

Nobis vero præparatus est cibus diuturnus, et vestimentum æternum pro tempestatibus, et domus a frigore atque æstu, omnique simul ab injuria defendens, pecuniarum autem, et fundorum, alteriusque supervacanæ materiæ possessio non neglecta est. Et ubinam nostra ipsis illorum sunt æqualia, quibus imaginationis corporeæ cupiditas nullum afferbat impedimentum, sed purum aliquod desiderium divinarum rerum ipsos sublimes attollens semper persuadebat eorum, **239** quæ in terra splendida censentur, memoriam deponere? Nihil habebant in terra præter corpus, quod natura detinebat deorsum grave, et ad fruitionem supernam difficulter traducendum, quoniam et illud secum habere desiderabant, ubi mente diversabantur, quæ in cælo sunt bona intelligentes, nusquam divulsæ ab ea, quæ ibi est, delectatione, atque commoditate; nisi natura ipsos rursus contereret ad necessitatem corporis, coactos (præ simul vincti respectu) hujusce curam gerere, neque mutatio-

nem norant facilem experientia, et convenientem. Judicat quippe vere detrimentum omnis sapiens, et ad breve quamvis tempus ministerii circa carnem curandam occupari. Illud tempus præclare elapsum existimans, quod ad rerum meliorum opus insumpsit : sciens solum ibi laborem sese reperiturum, qui ad animæ profectum fuerit impensus, non cum, qui attributus sit ad curam famulatus corporis; tempore usus consolando necessitatem, et hodie minime assistens.

CAPUT V.

Hujuscemodi quippe usus corporis fluxus, et prætercurrens, prætereuntis ad præsens, et præsentis ad futurum minime providentiam exhibens; medicansque id, quod instat, et ad indigentiam, quæ deinceps erit, inutilis. Labor autem virtutis semen est fructus indeficientis, et ipso in opere conscientiam oblectans expectatione fruitionis, et post transmigracionem hinc, inventus bene decens, **240** conferensque ad æternam delectationem, nec habens irritum id, quod pertransitur, nisi passio irrationalis vanæ gloriæ exinaniat quæcunque collegerit, et quod necdum ad opus perductum fuit juxta constans propositum, numeratum æque, ac ea, quæ perfecta sunt, postquam judiciose susceptum creditum est, periude ac si vere absolutum foret ex his, quæ infallibiles sunt, pollicitationibus. Quamvis enim tempus minime habuit ad operationem aptum, quod ex sententia studiose fuit destinatum, nec ad opus pervenire potuit, ita juste dijudicante veritate, ut et quod ad hominum placitum existit, judicetur actio absoluta omnino, quæ foret perfecta, uti se habuit desiderium, nisi necessitas aliqua prohibuisset ad metam progredi. Et vero justum id fuit vere, et divino calculo judicante in oculis condignam illam mercedem voluntati propensæ porrigi, cujus causa opus illa procuravit diligenter, et ad quam prospexit a principio usque ad finem scopus non transmutatus ab altero in alterum. Scinduntur enim sæpius contraria a contrariis, et quod proponitur, in oppositum ordinem transit, quando quod ad hominum gloriam existit, sapiente ratione directum fuerit, quasi habuerit laborem inutilem; quod autem ipsius boni causa proponitur superveniente cogitatione gloriæ cupida, neutiquam præsumptum scopum assequitur, dissecatur vero a contrario, et in illum universum transit. Sic enim et ad melius a pejori, et ab eo ad meliorem ex adverso transferuntur ratiocinationes, nonnunquam salubriter, interdum vero perniciose commutati invicem ad id, **241** non convenit ex ignavia spontanea voluntatis.

CAPUT VI.

Ideo ad bonum agendum proccæquentius Jominus ait eos adhortans : « Quando tu oraveris, ingredi te tuum in penetrabile, et clauso ostio Patrem tuum

Α κικὰ λειτουργίας, ἐκείνον καλῶς παρεληλυθέναι τὸν καιρὸν λογιζόμενος, ὃν εἰς τὴν τῶν κρειττόνων ἐργασίαν ἀνήλωσε, μόνιμον ἐκεῖ τὸν πόνον τοῦτον εὐρῆσειν εἰδὼς, ὃς εἰς προκοπὴν τῆς ψυχῆς ἐδαπάνηται, οὐχ ὃς εἰς ἐπιμέλειαν τῆς τοῦ σώματος θεραπείας προσηχώρησε· τῷ καιρῷ τῆς χρείας παραμυθησάμενος τὴν ἀνάγκην, καὶ μετὰ τὴν χρείαν οὐκ ὦν, χθὲς χρησιμεύσας, καὶ σήμερον οὐ παρών.

ΚΕΦΑΛΑ Ε΄.

Β Τοιαύτη γὰρ ἡ χρεία τοῦ σώματος ῥώδης τε πατρέρχουσα, τοῦ παρελθόντος εἰς τὸ παρὸν, καὶ τοῦ παρόντος εἰς τὸ μέλλον οὐ παρέχουσα πρόνοιαν, τὸ ἐνεσθὲς ἰωμένης καὶ πρὸς τὴν ἐξῆς ἐνδειαν ἀρηρηστοῦ. Ὁ δὲ τῆς ἀρετῆς πόνος, σπόρος ἐστὶν ἀδιαλείπτῳ τῷ καρπῷ, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ ἔργῳ τὴν συνείδησιν εὐφραίνων τῇ προσδοκίᾳ τῆς ἀπολαύσεως, καὶ μετὰ τὴν ἐνθὲνδε μετὰ ἀνάστασιν εὐπρεπῆς εὐρισκόμενος, καὶ χρησιμεύων πρὸς εὐφροσύνην αἰώνιον, οὐδὲ τὸ παρελθὸν ἀνόνητον ἔχων, ἂν μὴ κενοδοξίας ἄλογον πάθος κενώσῃ τὰ συνειλεγμένα, καὶ τὸ μηδέπω εἰς ἔργον ἀχθὲν ἐν προθέσει βεβραία γυνόμενον, ἐν ἴσῳ τῶν πεπραγμένων ἀριθμούμενον· ἐπειδὴ τὸ κεκριμένως δεχθὲν πεπίστευται ὡς ἀληθῶς ἐπιτελεσθῆσόμενον ἐκ τῶν ἤδη ἀψευδῶν υποσχέσεων. Κἂν γὰρ χρόνον οὐκ ἔσχε πρὸς ἐνέργειαν ἐπιτήδειον σπουδασθὲν τῇ γνώμῃ, καὶ προσελθεῖν οὐ φθάσαν εἰς ἔργον, οὕτω δικαζούσης δικαίως τῆς ἀληθείας, ἵνα καὶ τὸ πρὸς ἀρεσκίαν ἀνθρώπων γινόμενον, ἀπηρτισμένη κρῖνεται πράξις πάντων ἀπρησθειῶσα ὡς εἶχεν ἡ προθυμία, εἰ μὴ τις ἀνάγκη τὴν προθυμίαν ἐκόλυσεν εἰς πέρας ἔλθειν. Καὶ δικαίον γε ἦν ἀληθῶς, καὶ θείας ψήφου τῆς κρυπτῆς δικαζούσης ἐπάξιον ἐκείνων τῇ προαιρέσει ὀρέξαι μισθόν, ὃν ἔνεκεν τὸ ἔργον ἐπετήδευσε, καὶ πρὸς ὃν εἶδεν ἕως τέλους ἐξ ἀρχῆς ὁ σκοπὸς οὐ μεταβληθεὶς ἀπ' ἑτέρου εἰς ἕτερον. Τέμνεται γὰρ τὰ ἐναντία τοῖς ἐναντίοις πολλάκις, καὶ τὸ προτεθὲν εἰς τὴν ἀντικειμένην τάξιν μεθίσταται· ὅταν τὸ μὲν πρὸς δόξαν ἀνθρώπων γινόμενον διορθωθῇ σὺφρονι λογισμῷ ὡς ἔχον τὸν πόνον ἀνόνητον, τὸ δὲ αὐτοῦ ἐνεκεν τοῦ καλοῦ προτεθὲν ἐπιτελεσθῆσόμενον φιλοδόξου ἐννοίας μηκέτι ἀκολουθῇ τῷ προλαβόντι σκοπῷ, τιμηθῇ δὲ τῷ ἐναντίῳ, καὶ ὅλως μεταστῇ πρὸς αὐτόν. Οὕτω γὰρ ἐπὶ τὸ βέλτιον ἀπὸ τοῦ χειρόνας, καὶ ἀπὸ τούτου ἐπὶ τὸ ἀμεινον ἀντιμεθίστανται οἱ λογισμοὶ ποτὲ μὲν σωτηρίως, ποτὲ δὲ ὀλεθρίως ἀλλήλοισ ἐπαμειβόμενοι πρὸς τὸ συμφέρον ἐκ σπουδῆς, ἢ πρὸς τὸ μὴ καθῆκον ἐκ βραθυμίας τῆς προαιρέσεως.

quod conducit e diligenti studio, aut ad id, quod

ΚΕΦΑΛΑ Γ΄.

Διὸ τοῖς τὴν πρᾶξιν τοῦ ἀγαθοῦ χωροῦσι παραινετικῶς φησὶν ὁ Κύριος· « Ὅταν προσεύχη, εἰσελθε εἰς τὸ ταμεῖόν σου, καὶ κλείσας τὴν θύραν,

πρόστυξαι τῷ Πατρὶ σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ. » Καὶ ἄ
 πάλιν· « Ὅταν ποιῆς ἐλεημοσύνην, μὴ σαλπίσσης
 ἔμπροσθέν σου· » τὸ ἐπιδεικτικὸν ὡς ἐπιβλαβὲς
 παραιτεῖσθαι κελεύων. Ὁ δὲ προφήτης λέγων, ὅτι ὁ
 τοῦς μισθοὺς συνάγων, συνήγαγεν εἰς ἀπόδεσμον
 τετραπλημένον, δείκνυσιν, ὅπως τῷ διεφθαρμένῳ-
 σκοπῷ τῆς δοξομανίας ἀφανίζεται ὁ πόνος, καθάπερ
 ἀπόδεσμον διεβόρωτα παρατρέχων, τὴν οὐκ ἡσφα-
 λισμένην γνώμην μετρίῳ φρονήματι. Θεσαυρὸς γὰρ
 αὕτη γῆ, καὶ πάντοθεν καρτερώς δεδομημένον ὀχύ-
 ρωμα, ἐνθα σῆς, καὶ βρώσις οὐκ ἀφανίζει, οὐδὲ
 κλέπται διουρύσουσι, καὶ κλέπτουσι· σῆτος μὲν
 νοουμένου τῆς ἐνδον τιχτομένης οἰήσεως, καὶ ἀφανι-
 ζούσης τὰ ἐφ' ὧς συνέστη καλὰ, ληστῶν δὲ τῶν
 ἔξωθεν ἐπιεσερχομένων ἐπαίνων, καὶ σιλώντων
 ἀθρόως ἀπονοίξαι, καὶ τύφῳ τὰ πολλῶ μύχθῳ τῆς
 ἀρετῆς συνηγμένα κειμήλια. Ὡς γὰρ σῆς ἀναλίσκει
 τὴν ὕλην, ἀφ' ἧς τὴν ὑπαρξίν εἶλαθε, καὶ λησται
 τοιχωρυχοῦντες, ἐκφέρουσι τὰ ἐπιμελῶς ἡθροισμένα,
 οὕτω λογισμὸς μὲν ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς ἔργοις πρὸς
 ἔκπρσιν κινήθεις ἀφανίζει τὰ κακῆσι· τὰ δὲ
 παρὰ τῶν συμπεφορημένων, καὶ συγκλίθων ἀνθρώ-
 πων ἐγκώμια, διουρτῶν τὰ κοῦφα φρονήματα, καὶ
 οὐδὲν τῶν καλῶν ἀφίτησιν ἐνδον τὰ ὑβράθην εἰσχομι-
 σθέντα νομιμῶς δι' ὅπως ἐκβάλλόμενα τῶν ὤτων.
 Ἄλλὰ μηδεὶς ἐπὶ τοσοῦτον κρατηθεῖ τῷ πάθει, μηδὲ
 καρῶθεις φιλοδοξίας ἡμέρω, παντελῆ ζημίαν ὑπο-
 μεῖνη τῶν οἰκείων καμάτων, νήφοι δὲ κἂν ἐν τῷ
 διουρύττεσθαι, καὶ τοῦς ἐπιθούλους πρὸ τῆς ζημίας
 ἀνέλοι, ἐν αὐτῷ πληξῆς αὐτοῦς τῷ τῆς ἐνθυμήσεως
 διουρύγματι, πρὶν φανερώς ἥλιος ἀνατείλει, καὶ τὴν
 ἐνθύμησιν ποιήσει ἐνέργειαν.

ΚΕΦΑΛ. Ζ'.

Τοῦτο γὰρ ὁ νόμος διαγορεύει σαφῶς· « Ἐὰν ἐν
 τῷ διουρύγματι λέγων ὁ κλέπτης εὑρεθῆ, καὶ πλη-
 γεῖς ἀποθάνῃ, οὐκ ἔσται ὄνομος· ἐὰν δὲ ὁ ἥλιος ἐπ'
 αὐτῷ ἐπανατείλῃ, φόνος λογισθήσεται. Τὴν ἐν τῷ
 λογισμῷ προσπάθειαν τῶν φαύλων ἐνομιῶν, καθά-
 περ νυκτερινὴν φαντασίαν συγγνώμην ἔχειν δηλῶν.
 Ἀπάτη γὰρ ἐστὶν ἀληθῶς πᾶσα συναρπαγὴ τῶν
 ἐχθρῶν διὰ τῆς ἀθρόας προσβολῆς, καὶ δεῖται συγγνώ-
 μης, μετὰ δὲ μελέτην τοῦ σιλώντος πολλήν, καὶ σαφῆ
 τοῦ βλάπτοντος κατανόησιν εἰκότως λοιπὸν ἀκολουθεῖ
 τιμωρία. Γνώμης γὰρ ἐστὶ τὸ παῖσιμα, αὐθαίρετος
 συγκατάθεσις, καὶ οὐκ ἀγνοῖς ἀκούσιον ἔθος· καὶ
 τῷ προδῆλῳ κακῷ δικαίως ὁ συνθέμενος ὑπόδικος
 γίνεται, καμφθεὶς διὰ προσπάθειαν τῷ καθάπερ ἐν
 ἡλιακῷ φωτὶ φωραθέντι πολεμίῳ, καὶ μὴ πάση δυ-
 νάμει καταγωνισάμενος τοῦ φανέντος ἐχθροῦ, ὡς ἐν
 αὐτῇ τῇ προσβολῇ τῶν ἐπιζημιῶν λογισμῶν ἀρχὴν
 ἔχοντος τοῦ διουρύματος πληγῆναι τούτους, καὶ κα-
 ταπεσεῖν ἐν τῇ μάχῃ νεκρούς. Οὕτω γὰρ ἂν ἐγεγόν-
 νει λοιπὸν αὐτῷ ἀπόλεμος ἡ ζωὴ, καὶ θεσμὸς θυ-
 μηθείας ὁ βλος ἐπ' εὐφραϊνομένῳ τῇ ἀπολαύσει
 τούτων, ὧν παρὰ μικρὸν ἐμελλε πικρῶς τὴν ζημίαν
 δόδρεσθαι. Τοιοῦτος ἦν καὶ ὁ λέγων· Ἐξ αὐτοῦ τοῦ

ora in abscondito ⁷⁶. » Et rursus : « Quando facies
 eleemosynam, noli tuba canere ante te ⁷⁶; » osten-
 tationem uti valde noxiam refugere jubens. At
 propheta dicens, quod mercedis congregans con-
 gregavit in sacculum pertusum ⁷⁷, ostendit, quo-
 modo deperit labor corrupto scopo insani amoris
 gloriæ tanquam sacculum disruptum prætercur-
 rens mentem non obfirmatam moderato animi
 sensu, thesaurus quippe illa est, et munimentum
 firmiter undique constructum, ubi tinea et erosio
 non absunt, neque fures effodiunt, et furantur ⁷⁷.
 Tinea porro intelligitur sui existimatio, quæ intus
 gignitur, et abolet ea, in quibus consistunt bona;
 latrones autem exteriores laudes significant insultan-
 tes, atque rapientes præ amentia et timore
 confertim pretiosa quæque opera multo labore vir-
 tutis congregata. Quemadmodum etenim tinea ma-
 teriam absunt, ex qua substantiam accepit, et la-
 trones murum effodientes exportant, quæ plurima
 cum cura coæcervata sunt : sic cogitatio quidem, ob
 elationem in bonis operibus, acquisita delet; laudes
 vero per homines circumforaneos, et collectitios per-
 fodiunt vanas levesque mentes, et nihil bonorum
 immittunt intra utpote forinsecus introductæ legitime-
 que per foramen aurium ejectæ. Sed nullus adeo
 242 passioni est obnoxius, neque blanditiis appe-
 titus gloriæ soporatus, ut jacturam omnem prop-
 riorum laborum sustineat: quin vigilabit potius
 saltem dum perfoditur, ac insidiatore e medio tol-
 let, antequam detrimentum inferant, eos in ipsa
 perfossione considerationis feriens, priusquam sol
 ortus fuerit manifeste, et considerationem efficiat
 operationem.

CAPUT VII.

Hoc enim lex perspicue denuntiat : « Si in per-
 fossione (inquiens) fur fuerit deprehensus, et per-
 cussus mortem obierit, non erit cædes : si vero sol
 super ipso facto exortus sit, cædes esse arguetur ⁷⁸. »
 Demonstrans veniam obtinere adhærentiam stulta-
 rum cogitationum in mente quemadmodum noctur-
 nam imaginationem. Deceptio est enim vere omnis
 inimicorum communis rapina, ob insultum coad-
 unatum, et veniam meretur; post vero prædantis
 sollicitam multiplicemque curam, et claram animi-
 adversionem lædentis convenienter deinceps con-
 sequitur pœna. Est vero deliberati animi lapsus
 spontanea condescensio, et non ignorantia involun-
 tarius usus; et manifesto malo consentiens juste
 fit reus, quia adhæsit per passionem inflexus hosti
 eluti in solari luce deprehenso, nec totis viribus
 præliatus adversus inimicum apparentem, ut in
 aggressionem ipsam noxiarum perceptionem, perfos-
 sione adhuc incipiente, ipsos percutiat, et dejecit
 mortuos in pugna. Sic enim deinceps sine certamine
 vitam transegisset, et legem delectationis in 243
 eorum fruitione collocasset, quorum jacturam pœ-
 ram abfuisse, quin amare defleret. Talis erat et

⁷⁶ Matth. vi. 6. ⁷⁷ ibid. 2. ⁷⁸ Agg. i. 6. ⁷⁹ Matth. vi, 20. ⁸⁰ Exod. xxii, 2, 3.

qui dicebat : Ex ore ipso ferarum extrahebam duo crura, et imam auriculæ partem, antequam deglutiretur : ipsa sumens, et sibi ea vindicans cum imperio ⁷⁹. Sive namque ratiocinatio fuerit cupiditatis terrenorum negotiorum pedibus implicita, et progressum in melioribus tandiu prohibens, sive sermo corrumpere per auditum bonos valens mores, illa quemadmodum feras ore hiante rapta retinentes membra, nocere non permittit, præveniens noxam ipsorum studiosa manu, et vigilantia proximam violentiam arcens.

CAPUT VIII.

Nec enim minus periclitatur eo qui est in ore feræ belluæ, is qui passione incipit detineri, ita ut prope absit quin capiatur. Quemadmodum et erat ille ut devoraretur, nisi evigilans oculus transcurrisset fugiendo exitum imminens. Unde qui pastoritiæ periti erant artis, David et Jacob gloriabundi de custodia, scientiaque circa ipsam exacta, ille quidem, ait ⁸⁰ : « Ursæ guttur comprehendi, et leonis elisi, hoc est, devoratum vitæ incolume reddidi. » Hic vero ⁸¹ : « Captum a bestia non tuli, a meipso rependi furta diurna et nocturna; nullam ad operationem mortiferam irrationabilium et brutalium cupiditatum pervenire sinens, si vero et aliquid eorum, quæ sunt magis indifferentia, et in quibus non magnum subest periculum, mentis elatione interdum, verbi gratia, **244** si quid eorum, quæ non ita decent, dictum sit, aut dicente alio auditum sit, statim subreptum e domo redde, contento studio adimplens, quod per errorem prætermisum fuit, et efficiens per correctionem quanto citius, ut id referatur aliorum honorum in numerum, ut sit integrum, ac minime vitiosum simul totius corporis virtutis in nullo deficiens, neque mutilatum partibus, quæ ad ipsius pulchritudinem naturali formæ venustate concurrunt. Qui vero præses in apostolorum choro, et semper in his dux præstantior fuit, Petrus, qui et pisces verriculo expiscatus est, et homines vivos cepit gratia, feram belluam, et ejus insanum furorē ad vorandum demonstrat dicens : « Adversarius vester diabolus tanquam leo rugit quærens, quem devoret ⁸². »

CAPUT IX.

Discamus nos diligenter, quod primum quidem aliquis ex pigritia in leonis ore ponitur, utque devoretur utique præparatur, et ad excundum promptus est. Sibi vero cæteroquin negligens, aut caute studens, alterutrius horum auctor constituitur; auctoritate propriæ sententiæ eligens quodcumque vult, vel in parte salvatorum, vel in pereuntium sponte situs. Et idcirco omanino et magnus Paulus inimici machinamenta clare dispiciens, nec ignotus ejus artes ad exitium simpliciorum ipsas stupide admittentium e multa pusillanimitate, in ore

στόματος τῶν θηρίων ἐξέσπων δύο σκέλη, καὶ λόβον ὠτίου πρὶν καταποθῆ· ταῦτα λαμβάνων, ἀνακτώμενος αὐτὰ ἑαυτοῦ. Ἐστε γὰρ λογισμὸς ἐπιθυμίας τῶν γῆινων ἢν πραγμάτων τοῖς ποσὶν ἐμπλεκόμενος, καὶ προσκοπὴν τῶν ἀμεινόντων τείως κωλύων, εἰτε λόγος φθίρει διὰ τῆς ἀκοῆς χρῆστον ἦθος δυνάμενος, τοῦτους ὡσπερ θήρας χανδὸν τὰ ἠρπασμένα κατέχοντας μέλη, βλάπτειν οὐ συγχωρεῖ, φθάνων τὴν λύμην αὐτῶν σπουδαίᾳ χειρὶ, καὶ τῷ νηφαλίῳ κωλύων τὴν ἐγγύθεν ἐπὶ φρεῖαν.

ΚΕΦΑΛ. Η΄

Οὐκ ἔλαττον γὰρ τοῦ ὄντος ἐν τῷ στόματι θηρίου κίνδυνεύει, ὁ ἀρξάμενος κατέχευθαι πάθει τοῦ ἀλώ-
 ναι· πλησίον τυγχάνων. Ὡς καὶ τῷ καταποθῆναι ἐκείνος ἦν, εἰ μὴ διαγρηγορήσας ὀξέως διαδράζει τὸν συνέχοντα δλεθρον ὅθεν οἱ τὴν ποιμαντικὴν τέχνην ἐμπειροὶ Δαβὶδ, καὶ Ἰακώβ ἐγκαλωπιζόμενοι τῇ περὶ ταύτην ἐπιστημονικῇ, ὁ μὲν φησιν· « Ἐκρά-
 τουν τοῦ φάρυγγος τῆς ἀρκτου, καὶ τοῦ λέοντος ἀναθλίβων, δηλονότι τὸ καταποθῆν, καὶ ἀσινὲς πρὸς ζωὴν ἀποκαθίσταν. » Ὁ δὲ, « Θηριάλωτον οὐκ ἐνήνοχα ἀπ’ ἐμαυτοῦ ἀπετίνυσον κλέμματα ἡμέρας, καὶ κλέμματα νυκτός, οὐδὲν μὲν εἰς ἐνέργειαν θανατικὴν τῶν ἀλόγων, καὶ βοσκηματιῶν ἐπιθυμιῶν ἔσας ἔλθειν· εἰ δὲ καὶ τι τῶν ἀδιαφορωτέρων, καὶ οὐ μέγαν ἐχόντων τὸν κίνδυνον μετεωρισμῷ τοῦ νοῦ, ἐκλάπη ποτὲ, ὅσον εἰπεῖν τι τῶν οὐ καθηκόντων, ἢ λέγοντος ἀκούσαι ἑτέρου, εὐθύς οἴκοθεν τὸ κλαπὲν ἀπεδίδου τοῦ παρημελημένου τὸ σφάλμα ἀναπληρῶν συντόνῳ σπουδῇ, καὶ ποιῶν ἐξ ἐπανορθώσεως αὐτὸ ταχέως τῷ καταλόγῳ τῶν ἄλλων καλῶν ἐναριθμίων, ὅπως ἢ ἄρτιον, καὶ ἀπλημελεὲς ὁμοῦ πάσης τὸ σῶμα τῆς ἀρετῆς, εὐδενὶ λειπόμενον, ἢ λελωθιμένον τῶν συντεινόντων πρὸς τὸ κάλλος αὐτῆς μορίων τῆς φυσικῆς εὐμορφίας. Ὁ δὲ τῷ χορῷ τῶν ἀποστόλων πρόκριτος, καὶ ἐν αὐτοῖς ἡγεμονεύσας ἀεὶ Πέτρος, ἔ καὶ ἰχθύας σαγηνεύσας τῷ ἀμφιδλήστρῳ, καὶ ἀνθρώπους ζωγρήσας τῇ χάριτι, καὶ τὸν θῆρα, καὶ τὴν περὶ τὴν βορὰν τούτου μανίαν ἐνδείκνυται, λέγων· Ὁ ἀντίδικος ὑμῶν διάβολος, ὡς λέων ὠρύεται ζητῶν τίνα καταπίη.

D

ΚΕΦΑΛ. Θ΄.

Μάθωμεν ἡμεῖς ἀκριβῶς, ὅτι πρῶτον μὲν ἐκ β-
 θυμίας ἐν τῷ στόματι γίνεται τις τοῦ λέοντος, καὶ πρὸς τὸ καταποθῆναι ὦν, καὶ πρὸς τὸ ἐξελεῖν ἐπι-
 τήδειος. Ἐαυτῷ δὲ λοιπὸν ἀμελήσας, ἢ σπουδάσας, θατέρου τούτων καθίσταται αἰτίος· ἐξουσίᾳ γνώμης αἰρούμενος ὅπερ βούλεται τῆς τῶν σωζομένων ἐκουσίως, ἢ ἀπολλυμένων μεριδῶς γινόμενος. Καὶ διὰ τοῦτο πάντως καὶ Παῦλος ὁ μέγας ὁ τὰ νοήματα τοῦ ἰχθυοῦ διαθρήσας σαφῶς, καὶ οὐκ ἀγνωσῶν τὰς ἐπ’ ἀπωλείᾳ τῶν ἀκρασιωτέρων εἰσφορουμένων τέχνας αὐτοῦ, τὸν ἐκ πολλῆς ἀθυμίας ἐν τῷ στό-

⁷⁹ Act. II, 12. ⁸⁰ 1 Reg. XXII, 34. ⁸¹ Gen. XXXI, 39. ⁸² 1 Petr. V, 8.

ματι δυνατὰ τοῦ λέοντος ἐξελεύσθηναι καλεῖται προ-τροπή, καὶ παρακλήσει πολλῇ, μὴ πως λέγων τῇ περισσοτέρᾳ λύπῃ καταποθῆ ὁ τοιοῦτος ἐγγὺς ὢν καὶ τοῦ προσελθεῖν ἐκεῖθεν, ἐὰν θαρβύρησῃ παρηγορηθεὶς ψυχαγωγίᾳ τῶν παραμυθουμένων τὴν ἀθυμίαν, καὶ καταποθῆναι, ἐὰν παροραθεὶς ἀπογῶν ἑαυτοῦ. Τοσαύτην οὖν δυσχέρειαν ἐχούσης τῆς ἐπὶ τὴν βασιλείαν ἀγούσης ὁδοῦ, στενῆς τε οὐσης, καὶ κρημνοῖς περιεχομένης ἐκατέρωθεν, τίς ἐστι χρεῖα φορτίοις ἐπηχισμένους χρημάτων, ἢ κεχρηγῶτας πρὸς τοὺς ἐκαινοῦντας, ἢ φέγοντας πειρασθαι, ταύτην ὁδοιπορεῖν ὡς οὐκ ἐνδέχεται; Καὶ γὰρ αἱ φροντίδες τῶν ὑλῶν περισπῶσαι, συντόμως ἔλκουσι κάτω, καὶ τὸ πρὸς δόξαν, ἢ ἀτιμίαν ὄραν εὐκωλον, τὸ εἶτε ἐντεῦθεν, εἶτε ἔθεν πτώμα ποιεῖ, τοῦ πρὸς δόξῃ μετεωριζομένου τὸν ἕλισθον παρέχοντος εὐμαρῆ· τοῦ μὴ τὸν ὀφθαλμὸν ἀσχυλεῖν ἐκεῖ, ἐνθα φροντίδα πολλὴν ἀπαιτεῖ ἡ ἀσφάλεια, καὶ τὸ παρεῖναι νήφουσαν βούληται· μόλις γὰρ καὶ οὕτως ἡ πορεία γίνεται ἀπειστοῦ τῷ στενῷ, καὶ κρημνώδει πολλὴν παρέχουσα τὴν δυσχέρειαν. Εἰ γὰρ κατὰ τὴν Κυριακὴν φωνὴν, στενή, καὶ θελιμμένη ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν, πάντως εὐσταθῆ, καὶ ἐργηγορότα τὸν διαβαίνοντα αὐτὴν εἶναι προσίχει, οὔτε βαρούμενον φορτίῳ, καὶ ἐν τῷ βαδίξειν ἀλλάσσοντα, οὔτε ἀδεῶς περιβαρῶντα τῆδε καὶ τῆδε. Μέγας γὰρ ἀμφοτέροις, καὶ χαλεπῶς ἄγαν ὁ κίνδυνος τῆς τυχοῦσης ἐκτροπῆς εἰς τὸ ὑποκεχρηγῶς βάραθρον καταφερούσης πρὸς βλεθρον.

ΚΕΦΑΛ. Γ΄.

Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος, καὶ ὁ Παῦλος, ποτὲ μὲν ἀκτημοσύνην ἐπιτάττουσι λέγοντες· « Μὴ κτήσῃσθε χρυσόν, μηδὲ ἀργυρον, μηδὲ χαλκὸν εἰς τὰς ζώνας ὑμῶν. » Καί· « Μὴ μεριμνήσητε εἰς τὴν αὐριον. » Καί· « Ἐχόντες διατροφάς, καὶ σκεπάσματα, τούτοις ἀρκεσθησόμεθα. » Καί· « Οὐδεὶς στρατεύμενος ἐμπλέκεται ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις. » Ποτὲ δὲ μὴ πρὸς ἐλόξαν ἐποτῆσθαι συμβουλεύουσιν· « Ὅταν νηστεύητε, φάσκοντες, μὴ γίνεσθε ὡσπερ οἱ ὑποκριταὶ σκυθρωποὶ, ἀφανίζουσι γὰρ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, ὅπως φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις νηστεύοντες. » Καί· « Ὅταν προσεύχησθε, μὴ γίνεσθε ὡσπερ οἱ ὑποκριταί, φιλοῦσι γὰρ ἐν ταῖς γυναικίαις τῶν πλατειῶν ἐστῶτες προσεύχεσθαι, ὅπως ὀραθῶσιν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. » καὶ τῶν ὀπισθεν ἐπιλανθανόμενοι, τοῖς δὲ ἐμπροσθεν ἐπεκτεινόμενοι. Ὅ γὰρ οὕτω διακείμενος, οὐ τοσοῦτον ἐπὶ τοῖς κατορθουμένοις ἐπαίρεται, ὅσον ταπεινοῦται τοῖς λείπουσι τὸ προκείμενον, ὅπως ἀνυσθῆ μεριμνῶν, οὐ πρὸς τὸ ἀνυσθῆν ἐπιστεφόμενος, ἐπειδὴ τὰ μὲν πεπραγμένα πολλὰ κίς τοὺς κουφωτέρους φασὶ πρὸς ἀπόνοιαν· τὰ δὲ τὴν ἐργασίαν ἀπαιτοῦντα σιστέλλει τὸ φρόνημα τῷ ἀδῆλῳ, εἰ πέρας λάβῃ, λυποῦντα πρὶν γένηται. Ὅθεν καὶ ὁ Κύριος τοὺς εἰς ἄκρον φθάσαντας ἀρε-

Iconis existentem extrahi jubet adhortando, et consolando plurimum, **245** ne forte (inquiens) præ nimia tristitia absorbeat⁸⁵, qui propinquus hocce modo est, et ut exeat illinc, si audebit adductus suasionibus perculmentium pusillanimitatem, et ut devoretur, si despiciatur habitus seipsum desperans abjiciat. Cum tantam igitur difficultatem habeat via, quæ deducit ad regnum, et sit angusta, utrinque circumdata præcipitibus ac præruptis scopulis : quænam est utilitas ingemiscens præ gravitate onerantium pecuniarum, vel inhiantes ad laudantes, vel vituperantes tentare hoc per iter progredi, ut non licet? Etenim curæ rerum materialium distrahentes continuo trahunt deorsum : et ad gloriam, vel ignominiam respiciendi facilitas sive hinc, sive inde casum efficit, evectio ad quodcumque expeditum præbente lapsus, eo quod oculus ibi non occupetur, ubi plurimam sollicitudinem securum esse exigit, adesse vero eandem vult vigilantem; vix quippe sic etiam progressus absque casu succedit, cum difficultas multa præbeatur ob angustias et præcipitia. Nam si secundum Dominicam vocem ⁸⁶, arcta est et pressuris referta via, quæ ducit ad vitam, convenit omnino expeditum esse, et experrectum eum, qui per ipsam transit, neque gravatum onere, atque inter gradiendum variantem, neque hac et illac sine metu circumspicentem. Ingens est nempe utriusque, ac valde durum periculum; quæcumque enim obveneret deflexio, ad delihcens barathrum deferret in exitum.

246 CAPUT X.

Ideo et Dominus, et Paulus aliquando abdicacionem possessionum præcipiunt dicentes : « Ne possideatis aurum, neque argentum, nec æs in vestris marsupiiis ⁸⁵. » Et : « Ne sollicite cogitetis in crastinum ⁸⁶. » Et : « Habentes alimenta, et tegumenta, his contenti simus ⁸⁷. » Et : « Nemo militans implicatur negotiis sæculi ⁸⁸. » Interdum vero ne ad gloriam stupidi efferamur consulunt effantes : « Quando jejunatis, ne sitis sicut hypocritæ vultuosi, exterminant enim facies suas, ut videantur hominibus jejunantes ⁸⁹. » Et : « Quando oratis, ne sitis sicut hypocritæ; solent quippe in angulis platearum stantes orare, ut videantur ab hominibus ⁹⁰; eorum, qui retro sunt, obliviscentes, ad eos vero, qui ante sunt, se extendentes ⁹¹. » Nam qui eo modo se habet, non tantum extollitur ob ea, quæ recte agit, quantum deprimitur ob ea, in quibus deficit a proposito, ut perficiatur sollicite curans, non ad ea, quæ perfecta sunt, conversus; siquidem ea, quæ quis operatus est, sæpius vaniores inflant ad dementia. Quæ vero exposcunt effici, mentem cohibent incertitudine, an terminum sint habitura, dolorem afferentia antequam fiant. Unde Dominus ad summam virtutem tendentes obfirmans, ne inanis

⁸⁵ II Cor. ii, 7. ⁸⁶ Matth. vii, 14. ⁸⁷ Matth. x, 9. ⁸⁸ Matth. vi, 16. ⁸⁹ ibid. 5. ⁹⁰ Philipp. iii, 13.

⁸⁵ Matth. vi, 14. ⁸⁶ I Tim. vi, 8. ⁸⁷ II Tim. ii, 4.

gloriæ lapsum paterentur, ait : « Cum feceritis omnia, quæ vobis mandata fuerunt, tunc dicite : Servi inutilis sumus; quod fecisse debeamus, fecimus ²². » Gaudere quidem adhortans veluti de impleto debito, non autem permittens et magna sapere. Debitum **247** enim erat, quod redditum est, non donum spontaneum : et eum, qui rependit in Christum, nefas est tanquam benefactorem extolli jactandum, quia grate reddidit, quæ ingratus reponere debuisse exactori per supplicia.

CAPUT XI.

Apostolus vero non solum ea quæ retro sunt tradi oblivioni jubet, memoriam ipsorum sciens respicere faciles ad jactantiam; sed et utrinque mandat observari diligenter insultus, quando dicit : « Per arma justitiæ a dextris et sinistris; per gloriam et ignominiam; per infamiam et bonam famam; quasi fallaces et veraces ²³. » Non minus enim eum, qui ad perfectionem contendit, lædunt, quam laudes tumefacientes, vituperia, quæ animi sensa deprimunt abjecte, ac dissolvunt quidquid est animosum demissione animi ac tristitia. Quamobrem oportet currere per scopum ad braviu[m] supernæ vocationis, et digne currere, simulque haud elate ²⁴. Illud enim, quod dicitur : « Sic currite ut comprehendatis ²⁵ », quamvis serc, tandem aliquando assequi facit, quod studeat. Multa est quippe longitudo, et pennis magis, quam pedibus utendum ad comprehensionem. Sic etenim qui sibi hoc suaserat dicebat : « Quis dabit mihi penas sicut columbæ, et volabo, et requiescam ²⁶? » Illud vero vigilanter hinc, et inde subjicit molestiam exhibere laqueos, quandoquidem funes extendunt pedibus inimici dextris, et sinistris restibus machinantes capere illos, qui bene **248** currunt; hinc gloriam et bonam famam; inde ignominiam et infamiam, et quod est in sæculo reprobatum struentes, ut, præparatis utrinque insidiis, si una prævaleat, aut omnino cadere faciat, aut saltem cursum inibeat ad breve tempus, ut impediatur tandiu progressum ad bonum, atque in perfectione, ad quam studiose tendit, frustretur. Quid vero etiam sic calumniantia falso contristant cogitationem? aut quid ad miraculum eam effertentia delectant, atque inflant ad dissipationem?

CAPUT XII

Enimvero si ex calculo hinc desumpto apud incorruptum judicem approbaretur, pulchre hominibus placere : quis curam adhiberet, cum inde natam gloriam ad fidem futuri pro testimonio adduceret, et reddendæ rationi minime obnoxius ostenderet ex his, de quibus constiit apud iudices, qui hic sunt. Sin vero frustra fuerit habitus, et approbatio, et gloria eorum, quæ judicata sunt in præsentis sæculo, et quæ penes ipsos; nudæ autem factorum, et cogitatorum astant imagines, argumenta clara

τῆς ἀσφαλιζόμενος τοῦ πρὸς τὴν ἐλπίαν ὀλίθου φησὶν· « Ὅταν πάντα ποιήσητε τὰ διατεταγμένα ὑμῖν, τότε λέγετε· Δουλοὶ ἀχρεῖοί ἐσμεν· ὃ ὀφειλομέν ποιῆσαι πεποιθήκαμεν. » Χαίρειν μὲν ἐπιτρέπων ὡς ἐπὶ πληρωθέντι ὀφλήματι, οὐ μὴν συγχωρῶν καὶ μέγα φρονεῖν. Χρέος γὰρ ἦν, φησὶ, τὰ ἀποδιδόμενα, οὐ δῶρον ἐκούσιον, καὶ τὸν ἐκτίσαντα κατὰ τοῦ Χριστοῦ οὐχ ὄσιον ὡς εὐεργέτην ἐπαίρεσθαι μεγαλαυχούντα, ὅτι εὐγνωμόνως ἀπέδωκεν ἄπερ ἀγνωμονῶν ἀπαιτεῖσθαι στρεβλούμενος ἐμελλεν.

ΚΕΦΑΛ. ΙΑ'.

Ὁ δὲ Ἀπόστολος, οὐ μόνον τὰ ὀπίσω παραδιδέσθαι ληθῆ κελεύει, μνήμην αὐτῶν τοὺς εὐχηρεῖς πρὸς ἀλαζονείαν βλέπειν εἰδώς, ἀλλὰ καὶ τὰς ἐκατέρωθεν ἐπιηρείς φυλάττεσθαι κελεύει σπουδαίως, ὅταν λέγῃ· « Διὰ τῶν ὀπλῶν τῆς δικαιοσύνης τῶν δεξιῶν, καὶ ἀριστερῶν, διὰ δόξης, καὶ ἀτιμίας, διὰ δυσφημίας, καὶ εὐφημίας, ὡς πλάνοι, καὶ ἄληθεῖς. » Οὐκ ἐλαττον γὰρ τῶν χαυνούτων ἐπαίνων τὸν ἐπὶ τελειότητι ἐπειγόμενον ἀδικούσιν οἱ φόβοι, ταπεινὸν ἐργαζόμενον τὸ φρόνημα, καὶ τὸ πρόθυμον ἐκλύοντες ἀθυμίᾳ τε καὶ λύπῃ. Διὸ κατὰ σκοπὸν χρῆ τρέχειν πρὸς τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως, καὶ τρέχειν ἀξίως, καὶ ἀμεταωρίστως ὁμοῦ. Τὸ μὲν γὰρ κατὰ τὸν λόγοντα, « Οὕτω τρέχετε, ἵνα καταλάβητε, » φθάνειν κἂν ἐψέ ποτε τοῦ σπουδαζομένου παρασκευάζει τὸ πέρασ. Πολὺ γὰρ τὸ μῆκος, καὶ πτερῶν μᾶλλον, ἢ ποδῶν χρῆζον πρὸς τὴν κατάληψιν. Οὕτω γὰρ ἔ τοῦτο πεπεισμένοι· ἔλεγε· « Τίς δώσει μοι πτέρυγας ὡσεὶ περιστερᾶς, καὶ πετασθήσομαι, καὶ καταπαύσω; » Τὸ δὲ νηφόντως τὰς ἐνθεν, καὶ ἐκεῖθεν ἐνοχλεῖν ὑποτίθεται παγίδας, ἐπειδὴ σχοινία διατείνουσι τοῖς ποσὶν οἱ ἐχθροὶ τοῖς δεξιοῖς, καὶ τοῖς ἀριστεροῖς μηχανώμενοι βρόχοις τῶν καλῶς τρεχόντων τὴν ἄλωσιν, ἐνθεν δόξαν, καὶ εὐφημίαν, ἐκεῖθεν ἀτιμίαν, καὶ δυσφημίαν, καὶ τὸ κατεγνωσμένων τοῦ βίου πηξάμενοι· ὡς τῆς ἐκατέρωθεν ὀπισθοῦν ἐσκευασμένης ἐπιβολῆς ἰσχύσασα μία, ἢ πεσεῖν παρασκευάτη τελειῶς, ἢ κἂν ἐπίσχη τοῦ δρόμου πρὸς ὄλιγον, ὡς ἐμποδισθῆναι τῶς τὴν ἐπὶ τὸ ἀγαθὸν προκοπήν, καὶ ἀποτυχεῖν τῆς σπουδαζομένης τελειότητος. Τί δὲ καὶ οὕτω λυπεῖ τὰ διαβάλλοντα ψευδῶς τὴν ὑπόληψιν; ἢ τί τὰ πρὸς θαῦμα ταύτην ἐπαίροντα εὐφραίνει, καὶ χαυνοὶ πρὸς διάχυσιν;

ΚΕΦΑΛ. ΙΒ'

Εἰ μὲν γὰρ ἐκ τῆς ἐντεῦθεν ψήφου ἐδεδαιωῶτα παρὰ τῷ ἀδεκάστῳ κριτῇ, καλῶς ἀρέσκαι ἀνθρώποις, τίς εἶχε σπουδῆν, μαρτυρίαν τὴν ἐνθεν δόξαν εἰς πίστιν τοῦ μέλλοντος ἐπαγόμενος, καὶ ἀνεύθυνος ἀποδειχθῆσθαι, ἐξ ὧν συνέστη παρὰ τῶν ἐνοθέων κριτῶν. Εἰ δὲ σχολάζει σχῆμα, καὶ ἀποδοχῆ, καὶ δόξα τῶν ἐν τῷ παρόντι ψηφιοζόμενων τὰ καθ' ἡμᾶς, γυμναὶ δὲ αἱ τῶν πεπραγμένων, καὶ νενοημένων παρίστανται εἰκόνας, σαφεῖς ἐλεγχῶ φαύλων, καὶ ἀστείων ἐνομιμήσεων, καὶ ἔργων γι-

²² Luc. xvii, 10. ²³ II Cor. vi, 7. ²⁴ Philipp. iii, 14. ²⁵ I Cor. ix, 24. ²⁶ Psal. lvi, 7.

νόμειναι, καὶ κρινόμεναι οὐκ ἀφ' ὧν ἔδοξε τοῖς πολλοῖς, ἀλλ' ἀφ' ὧν αὐτὴ συνίστησιν ἡ ἀλήθεια· εἰ καὶ τὸν τι, καὶ μάταιον ἀληθῶς ἐπιτήδευμα τὸ πείθειν τούτους θέλειν, ὅπως ἔχη τὰ ἡμέτερα, ὧν ἡ πληροφορία οὐδὲν ἡμᾶς εἰς τὴν ἀνω δίκην ὀνήνησι τὰ ὄντα βλέπουσαν, οὐ τοῖς νομιζομένοις παραγινόμενῃν τὰ γενόμενα γνωρίζουσαν, οὐ συντιθεμένην συνηγορίαν τῶν περὶ τῶν πιθανῶς δεῖξαι ψεύδους ἀληθῆσαν, καὶ δεινότητι σεσοφισμένων λόγων τὴν γνῶμην τῶν ἀκούοντων διατιθέντων ὡς βούλονται· ἄλλως τῶν πραγμάτων ἐχόντων, ἄλλην ὅπως ἔχει τὰ φαινόμενα φαντασίαν ἠπατημένην. Ὅπου δὲ τὰ νῦν ὑπ' ὄψιν ἀγόμενα μορφοῦνται τὰ πράγματα, ἔωλος ἡ φανερούμενη σαφῶς, οἷα λανθάνουσα νῦν ἐστὶ, καὶ οὐχ οἷα λογοποιεῖται, πρὸς τὸ εὐφημον ἢ ἐπιψυγον παρὰ τῶν πολλῶν ψιθυρίζομένη, οἷς ἡδονὴ πάντως, καὶ τέρψις τὰ ἀλλότρια περιεργάζεσθαι καὶ ἀντιβάλλειν ἐν ταῖς εὐκαιρίαις, πρὸς ἀλλήλους ἐστίν, ἔργον ἔχουσι διὰ παντὸς ὡς χρήσιμον τοῦτο, διὰ τὴν οὐ πᾶσι λυσιτελοῦσαν εἰς δέον σχολήν.

In vicem, prout tempora sunt opportuna; elaborantibus penitus non quod utile est, propter vacationem non omnibus congruentem ad id est quod oportet.

ΚΕΦΑΛ II'.

Ἄλλὰ τριττῆς οὐσίας ἐν τῷ βίῳ ἀγωγῆς τῆς ἀκρας ἀκτημοσύνης, καὶ τῆς μέσης, καὶ τῆς ἐνύλου, καὶ πολυκτημονος· μία γὰρ ἦν ἐξ ἀρχῆς, καὶ θεσπισθεῖσα παρὰ τοῦ Δημιουργοῦ, καὶ πολιτευομένη πᾶσιν ὁμοίως, ἀμέριμνος, καὶ παντάπασιν ἄβλος, ἦν ἔτερον ὕστερον εἰς τὰς διαφορὰς ταύτας αἰ ποικιλίως πρὸς ἀπερ ἔσχον ἐπικλινωῶς σχισθεῖσαι γινώμει τῶν ἀνθρώπων· ἀναγκαῖον ἐκάστης διεξελθεῖν τὸ ἴδιωμα, καὶ τίς ὡφέλεια τοῖς μετιούσιν, ἢ βλάβη ἐκ τούτων ἀκολουθεῖ, καὶ ποῖα τὰ προσθεῖα καθήκει, καὶ δέδοται παρὰ τοῦ νομοθετήσαντος ἐξ ἀρχῆς ἡμῖν τὴν ἀγωγὴν τοῦ βίου; Κριθῆσεται γὰρ αὕτη προτιμωτέρα πάντως τῶν ἄλλων, καὶ παρὰ τοῖς λήαν ἀγνώμοσι δυσσπουμένης τῆς ἀληθείας ὁμολογεῖν τὸ ἀξίωμα, καὶ τοῖς ἔργοις ἐναντίως διακένονται δελεαζόμενοι τῷ ἐπαγωγῷ τέρποντος, οὐχὶ δὲ λογισμῷ ποιούμενοι τὴν ἐκλογὴν τοῦ συμφέροντος. Τίς οὖν ἐπετάγη τῷ πρωτοπλάστῃ ζωῆ; φαγῆ, φησι, τὸν χρόνον τοῦ ἀγροῦ. Καὶ μὴ τίς λογισμοῦς ἀνακινεῖται πρὸς τοῦτο νῦν πιθανοὺς ζητῶν, εἰ τῷ λογικῷ ζῶμ ἡ κτηνώδης ἔπρεπεν ὡς οἰεταὶ διαίτα; κωλύει γὰρ τὸ περιεργον τῆς ἐρεῦνης ἡ τοῦ προστάξαντος ἀξία. Τάχα δὲ καὶ ἦν λυσιτελής μάλλον τῷ ἀνθρώπῳ, καὶ ἐπιτηδειωτέρα πρὸς τὴν σπουδαζομένην τοῖς κατ' εἰκόνα Θεοῦ γενομένοις ἀγχινοῖαν ἐκ τῆς ἀγαν ἀβρότητος βαροῦσαν τὸ διανοητικόν, καὶ σκοπεῖν τοῦ λογιστικοῦ τὸ διοματικόν καὶ νηφαλέον. Ὅτι γὰρ εἶχε ταῦτα αὐτῷ πρὶν, τὸ δοκοῦν σκοπήσωμεν εὐλογον, ἐγγυᾶται τὴν ἀπόδειξιν καὶ τὸ κηδεμονικόν τοῦ Ποιήσαντος, ἐπ' ὠφελείᾳ τοῦ γενομένου πραγματευσαμένου ἀεὶ, καὶ τὰς ἐπὶ τὸ χεῖρον ἡμῶν ῥοπὰς συγκαταβάσει διαθέντος πρὸς τὸ ὠφέλιμον. Τὸ γὰρ μετὰ παράβασιν, καὶ παρακοῆν μὴ καταλιπεῖν ὡς ἀπεγνωσμένον τὸν καταφρονητὴν ἀπρονόητον, δευτέρα δὲ μεθόδῳ τὸ πρῶ-

cogitationum vilium, et urbanarum, atque operum effectæ, et judicatæ non ex iis, quæ plerisque visa fuerunt, sed ex illis, e quibus consistit veritas: temerarius et vanus vere conatus est velle ipsis suadere, quomodo nostra sese habent, quorum plena fides nihil nos apud supremam justitiam, quæ videt ea quæ sunt, adjuvat, nec bis quæ existimantur, assentitur; cognoscens ca 249 quæ facta sunt, neque se accommodat patrocinio eorum qui tentant apposite ad persuadendum demonstrare mendacium veritatem, et efficacia sermonum fraudulentè excogitatorum audientium sententiam (uti volunt) disponunt, cum res aliter sese habeant in se, aliter appareant in imaginatione decepta. Ubi vero res, quæ nunc sub aspectum deductæ sunt, transformantur, imaginatio, quæ heri clare apparebat, nunc quasi latitans est, non qualis censetur, ad commendationem, aut reprehensionem a per multis insurrata, quibus voluptas est omnino, et delectatio, aliena quærere, et contradicere sibi ad

CAPUT XIII.

Verum cum triplex sit via summæ in præsentia vita paupertatis, mediæ scilicet, et materialis, et plurima possidentis (una etenim erat ab initio, et mandata divinitus ab orbis Conditor, et pariter ab omnibus observata, absque sollicitudine, et omnifariam immaterialis, quam sciderunt postea in has diversas, prout varie ad quæque propense inclinabant divisæ hominum sententiæ). Necessum est de uniuscujusque proprietate disserere; ac quæ utilitas participibus, aut noxa ex illis consequatur; et quænam privilegia convenient, et tributaria ab eo, qui leges præstituit a principio, nobisque vitæ statum posuit? Judicabitur enim ipsa præ aliis omnino honoratior, ac veritatis etiam a valde improbis exoratæ dignita, erit in 250 confesso, etsi decepti delectationis illecebra in contrarium sese dispositos operibus exhibeant, nequaquam ratiocinatione delectum facientes ejus, quod prodest. Quænam igitur præcepta fuit homini primum efflato vita? « Manducabis, inquit, fenum agri 97. » Et ne quis ratiocinationes ad hoc nunc persuasibiles inquirendo commoveret, utrum animal rationale deceat belluinus, ut videtur, victus? prohibet curiositatem indagationis auctoritas ejus, qui præcepit. Forte vero et magis congruus fuit homini, et magis idoneus, quam quæ ab aliis, qui secundum imaginem Dei conditi sunt, quæreretur anxietas e nimis deliciis aggravans intellectum, et perspicaciam rationis obtenebrans atque vigilantiam. Quod enim hæc ita se habuerint antea, consideremus an, ut videtur, sit rationale; promittit enim demonstrationem Conditoris sollicita cura, qui in utilitatem suæ creaturæ semper omnia efficit, et indulgentia sua naturas nostras propensiores in pejus

*7 Gen. iii, 19.

disponit ad id, quod est utile. Nam post transgressionem, atque inobedientiam non dereliquisse uti repudiatum contemptorem improvidum; altera vero via primum errorem correxisse, atque demum ad idolorum cultum furentes posteros convertisse, ut sibi sacrificium offerrent, et alias aliter, prout tempora ferebant singulis, sese accommodasse, et eorum intempestivis propensionibus usum esse e converso ad id, quod oportet, quemadmodum languentium inordinatorum perniciosas cupiditates sapienter commutando ad id, quod est salutare infirmitati eorum qui gubernantur, et ea procurant, quæ eo usque agere præsens potentia valet ad id quod conducit.

CAPUT XIV.

Statim igitur non ferentem satietatem honoris præcellentis, et illa indeficiente delectatione lascivientem adibat, frequentabatque ipsum (primum hominem) ad colloquium quotidianum, cum indigeret animi oblectatione, propter solitudinem, et defectum consolantium eum in otio libens ipse Deus: omnis quoque fructus arborum, quæ in paradiso erant consitæ, fruitionem ad ejus arbitrium commisit, uno solo abstinere jubens, non invidia degustationis, verum exercens jam tunc ipsum ad obedientiam, cum alia non esset materies apta ad ferendam legem, ut sciret, qui aliis viventibus animalibus præerat omnibus, quod et ipse legi subditus est, et præceptum habet, subjectionis erga præcipientem signum manifestum. Ejiciens vero e primis, et minime ipsi convenientibus deliciis fastidiosis, non dimisit tanquam inobedientem destitutum cura, neque cum transgressus fuisset mandatum, suo privavit omnino auxilio: secundam autem ipsi lege præscripsit rursus vitam statui congruam; concessa quiete convenienter, ut par erat, non usum, jubens opere, atque labore alimenta comparare: quandoquidem otio sibi indulgens nescivit in obsequio Dei persistere, et in ipsius conversatione perdurare, cum corporeorum laborum vacationem ageret. Pelliceas ei tunicas circumponit operiens simul tunc apparentem, non autem quando mandati custos erat, pudore plenam nuditatem, et quibus 252 indumentis uti oporteret, tacens verbo, ac re ipsa docens, et demum in vestimentis innovatam mollitiem inde reprimens facile parabili veste et haud operoso indumento illum riam.

CAPUT XV.

Quænam igitur illi magis conducebat proderatque vivendi ratio? Ille an, quæ, cum lex ipsi ediceretur, constituta fuit? an illa, ad quam condemnatus fuit, postquam mandatum neglectui habuit? Quando potiebatur omnigena voluptate, deliciisque contemplationis in paradiso, atque usufructu variarum plantarum? an cum agriculturæ laboribus ærumnose incumbens, in sudore vultus alimenta percipiebat? Quando fructus, quos optarat, sine sollicitudine decerpebat, et undique manu collige-

Α τον διορθώσασθαι σφάλμα, καὶ πρὸς εἰδωλολατρείαν ὑστερον ἐκμανεῖσι τοῖς ἔπειτα τρέψαι θύειν αὐτῷ, καὶ ἄλλοτε ἄλλως κατὰ καιροὺς συνδιαθέσθαι ἐκαστοῖς, καὶ ταῖς ἀκαίροις αὐτῶν ἔρμαῖς ἀποχρῆσασθαι εἰς δέον καθάπερ ἀτάκτων ἀβρόωστων τὰς ὀλεθρίους ἐπιθυμίας σοφίζόμενον πρὸς σωτήριον Προνοίας ἐστὶ μεγίστη; συνερχομένης τῇ ἀσθενείᾳ τῶν οἰκονομουμένων, καὶ ταῦτα ἐπιτροπούσης, ἃ τῶς πράττειν οἷα τέ ἐστὶ πρὸς τὸ συμφέρον ἢ παροῦσα δύναιμις. sapienter commutando ad id, quod est salutare infirmitati eorum qui gubernantur, et ea procurant, quæ eo usque agere præsens potentia valet ad id quod conducit.

ΚΕΦΑΛ. ΙΔ'.

Β Αὐτίκα γοῦν οὐκ ἐνεγκόντα τὸν κόρον τῆς ὑπερβαλλούσης τιμῆς, καὶ καταστρηνιάσαντα τῆς ἀληθοῦς εὐφροσύνης ἐκείνης, ἐφοίτα μὲν γὰρ πρὸς αὐτὸν εἰς καθημερινὴν ὁμιλίαν χρῆζοντα ψυχαγωγίας ἐρημίας τῶν παραμυθουμένων τὴν ἀκτιδίαν ἐθελοκτῆς αὐτοῦ ὁ Θεός, καρπὸν τε παντῶν τῶν ἐν παραδείσῳ φυτῶν ἀπόλαυσιν ἐπέτρεψεν αὐτεξούσιον, ἐνδὸς ἀποσχέσθαι μόνου κελεύσας, οὐ φθόνῳ τῆς γεύσεως, γυμνάζων δὲ τῶς πρὸς εὐπαίθειαν αὐτὸν, ἄλλης οὐκ εὐσεβῆς ὕλης πρὸς τὴν νομοθεσίαν ἐπιτηδεύσας, ἵνα εἰδῆ τῶν ἄλλων ζώων ἡγεμονεύων ἀπάντων, ὅτι καὶ αὐτὸς ὑπόκειται νόμῳ, καὶ τὴν ἐντολὴν ἔχει τῆς πρὸς τὸν ἐπιτάξαντα ὑποταγῆς σημειῖον ἀριδίηλον. Ἐκβάλλων δὲ τῆς πρώτης, καὶ οὐχ ἀρμοζούσης ἀψιχόρης τρυφῆς, οὐκ ἀφήκεν ὡς ἀπειθῆ κηδεμονίας Ἐρημον, οὐδὲ παραβάντα τὴν ἐντολὴν τῆς ἑαυτοῦ παντελῶς ἐπιουρίας ἐστέρησε· δευτέραν δὲ τοῦτω νομοθεσεῖ αὐθις ζῶην τῇ καταστάσει προσηνῆ· καὶ τοῦ μὴ χρησαμένῳ τῇ ἀνέσει εἰς δέον κατάλληλον, ἐργασίᾳ, καὶ μόχθῳ κελεύσας ποριζέσθαι τὴν τροφήν, ἐπεὶ μὴ ἔγνω σχολάζων προσεδρεύειν θεραπείᾳ Θεοῦ, καὶ τῇ τούτου προσανέχειν ὁμιλίᾳ, τῶν σωματικῶν πόνων ἀργίαν ἄγων. Καὶ δερματίνους χιτῶνας περιτίθησιν αὐτῷ σκεπάζων τε ἅμα τὴν τότε φανείσαν, οὐ πρὶν ὅτε ἦν φύλαξ τῆς ἐντολῆς, αἰσχύνης γέμουσαν γύμνωσιν, καὶ οἷς ἐνδύμασι χρῆσθαι δεῖ, σιωπῶν τῷ λόγῳ, καὶ διδάσκων τῷ πράγματι, τὴν ὕστερον ἐν τοῖς ἐσθήμασι καινοτομηθεῖσαν βλακείαν, ἀναστελλὼν ἐκείθιν τῇ χρεϊώδει στολῇ, καὶ τῷ ἀπειρίργῳ τῆς ἀμπεσχόντης προδιαβάλλων τὴν νῦν πολίτευομένην περπερείαν.

ΚΕΦΑΛ. ΙΕ'.

Τίς οὖν ἔπρεπεν ἄρα, ἢ συνέφερεν ἐκείνῳ διαγωγῇ; Ἦν ἐπετάγη νομοθετούμενος; ἢ ἦν κατεδικασθῆ ἀλογήτως τῆς ἐντολῆς; Ἦν πᾶσαν εἶχεν ἀπόλαυσιν, καὶ τέρψιν τῆς ἐν τῷ παραδείσῳ θεωρίας, καὶ χρήσεως τῶν διαφόρων φυτῶν; ἢ ὅτε τλαιπωρῶν τοῖς γεωργικῶς μόχθοις ἐν ἰδρώτι τοῦ προσώπου τῆς τρυφῆς μετέλαβανεν; Ἦν καρπῶν, ὧν ἤθελεν, ἀμερίμνος ἀπέλαβε, καὶ πᾶν τότε τερπνὸν ἐδρέπετο τῇ χειρὶ, τῇ ἐκτάσει ταύτης εἰς τὴν ἐδωδὴν μόνην σκυλώμενος, καὶ τὴν ὄρεξιν ἀκαμάτῳ δε-

ξινόμενος ἐστία, τῷ τὴν ἐπιθυμίαν κινήσαντι πρὸς ἄ
 ἔφασιν βρώματι πληροφωρῶν αὐτὴν, καὶ παραμυ-
 θούμενος φυσικῶς κεκαρυκευμένῳ σίτῳ ; ἢ ὅτε σκα-
 πάνην, καὶ δίκελλαν, καὶ ἄροπην μετεχειρίζετο, αὐ-
 λακίζων ἀρότρῳ τὴν αὐτομάτως πρὸ μικροῦ τὰ χρῆ-
 σιμα φύουσαν γῆν, σπείρων, ἐπάρδων, ἀμώμενος,
 μετακομίζων δράγματα, ἀλοῶν, τρίβων, τῷ λιχμητῷ
 καθαίρων τὸ γέννημα, καὶ μετὰ τοῦτο σιτοπονῶν μη-
 χαναῖς μύλων ἐρέττων πυρρὴν, ἀλήθων, φύρων ἄλευρα
 ὑδατι, πέττων πυρρὴν, καὶ αὕτω πολύμοχλον ἄρτον
 αἰτούμενος ; Ὅτε φιλικῶν ἤκουε λόγων Θεοῦ, καὶ
 τὴν ψυχὴν ἀπορρήτοις διὰ τῆς ἀκοῆς εὐφραίνεται ῥή-
 μασιν ; ἢ ὅτε μυκτημῶν, καὶ βληχημάτων, καὶ ὄγ-
 κημῶν ὀχληροῖς ἤχοις περιεκτυπεῖτο τὰ ὦτα ; Τὰ
 μὲν γὰρ τῆς ἀκτημοσύνης, τὰ δὲ τῆς πολυύλου ζωῆς
 ἐστὶ ἰδιώματα · τὰ μὲν θεοῖς διηγόρευται νόμοις, **B**
 τὰ δὲ ἀνθρωπίναις ἐπιτήδεύεται ἐπιθυμίαις. Τὰ μὲν
 ἐλπίδος ἤρτηται τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν αὐτάρκειαν διὰ
 παντὸς ἔχει χορηγουμένην ἐκείθεν, τὰ δὲ τῆ μα-
 ταιότητι προσορμίζε σαλεύοντα λίαν ἐπιφαλῶς,
 καὶ πολλὴν ἔχει πρὸς τὴν ἀτυχίαν τὴν συγγέ-
 αιαν ; ista ad vanitatem appellunt subsultantia magno
 iate cogitationem.

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ΄.

Καὶ μάρτυς τούτων ἡ πεῖρα, καὶ τὰ καθ' ἑκάστην
 πληροφοροῦντα τὴν ἀσθησιν, ὡς τὰ μὲν εἰκότα πολ-
 λάκις τῆς ἐλπίδος διήμαρτεν, οὐκ ἐψεύσατο δὲ τὴν **C**
 ἐπιουρίαν ποτὲ ἢ κηδεμονία τοῦ κρείττονος. Τίς γὰρ
 τὰ παρακολουθούσας τῇ γεωργίᾳ οὐκ οἶδε ζημίας ;
 Τίς ἀγνοεῖ τὰς ἐπομένας τοῖς καρποῖς ἐπιηρείας ;
 ὅσοι πολλάκις οἱ τρέφοντες τούτους ὁμοίως φέδκ-
 σαν, ἀνέμων ἀνεπιτηγείων αὐραὶ ἢ περιέψυξαν τοῦ
 μέτρου πλέον, ἢ περιέψυξαν, καὶ ἀπώλεσαν · χά-
 λαζα παρεστῶτα τὸν ἀσταχυν, καὶ τεθηλὸς τὸ λήθιον
 ἐπνεχθεῖσα κατέκλισε · χειμαρρῶσι ἐξ ἐπομβρίας
 ἀτάκτου σεσωρευμένον ἢ καὶ τριβόμενον ἔτι τὸ γέν-
 νημα κατέστυραν, καὶ ἠχρεώσαν · βοῦχος, ἐρυσίθη,
 κάμπη, καὶ τῶν κληρονομιῶν ἄλλα ζώων πολλά με-
 γάλην οἶδε τὴν βλάβην ἐργάζεσθαι. Ἐὼ λέγειν τοὺς
 ἐν αὐταῖς ταῖς ἀποθήκαις ἐντικτομένους σῆτας τῷ
 κόκκῳ, καὶ ποιούντας πᾶσαν τὴν ἐπὶ τῇ γεωργίᾳ τα-
 λιπωρίαν ἀνόνητον. Τίς δὲ πάλιν τὴν ἐκ τῆς θείας **D**
 προνοίας οὐκ ἐδιδάχθη τῷ χρόνῳ ἀσφάλειαν, ὥπως
 ἄπονον τοῖς θεοσεβοῦσι, καὶ ἀταλαίπωρον, ὅτε χρῆ,
 παρέχει τὴν ἐπιτηδείαν τροφήν, καὶ (τῶν ἅπαντα
 μηχανωμένων πρὸς εὐπορίαν σιτίων πλουσίων ἐν-
 δεῖα τρυχημένων) ἔσθ' ὅτε τοῖς πεποισμένοι αὐτῇ
 ἔθεν βούλεται παραβῶξας ἐτοίμην σχεδιάζει τὴν τρά-
 πεζαν, ποτὲ μὲν ἐξ ἀνηρότων νεφῶν ἀσπορον ἄρτον
 ἐν ἐρήμῳ τὸ μάννα παρέχουσα, ποτὲ δὲ καὶ ἐκ θα-
 λάττης ὀρυγομήτραν ἀνάγουσα, ἄλλοτε διψῶσιν ἐκ
 πέτρας ξηρᾶς δαψιλῆ προχέουσα νάματα, ἀμφοτέρας
 ὅπως τροφῆς ὑγρᾶς, καὶ ξηρᾶς πληρώσει τὴν χρεῖαν
 φιλότιμον, καὶ διαφόροις ἐδέξμασι παραμυθησεται
 τὸ ἀλύειν πρὸς τὸ μονότροπον τῆς διαίτης πεφυκυίας
 τῆς ὀρέξεως.

bat, quocumque tunc oblectabat eum, ipsius pro-
 tensione id solum quod erat comestibile divellens,
 et appetitum pro quibus non laboraverat excipiens
 epulis pascebat esca cupidinem ad desiderium mo-
 vente ipsam explens, et naturaliter condita dape
 consolans ? An quando rutrum, atque bidentem,
 et falcem manu tractabat, sulcans aratro terram,
 quæ sponte sua paulo ante produceret necessaria,
 et quæ usui erant seminans, irrigans, metens,
 transferens manipulos, trituras, terens, ventilabro
 expurgans fruges, et post hæc triticum conficiens,
 artificii molarum frumentum frangens, piensens,
 aquæ farinam permiscens, eoque igne, sicque
 laboriosum valde panem apparans ? Quando audie-
 bat amicos Dei sermones, et animam ineffabilibus
 per auditum **253** verbis oblectabat ? An cum con-
 cutiebantur ejus aures mugituum, atque balatum,
 et rudituum turbulentis sonis ! Illa siquidem pau-
 pertatis, ista vero vitæ prædivitis sunt propria. Illa
 divinis præstituta sunt legibus ; at ista humanis
 accommodata sunt cupiditibus. Illa Dei spe nixa
 pendent, et habent jugiter inde deductam frugalita-
 cum periculo, et plurimam habent cum infelici-

CAPUT XVI.

Horum porro testis est experientia, et ea quæ
 quotidie contingunt, sensus ipsos certos reddunt,
 quod ea quæ probabilia visa sunt, sæpe spem elu-
 serunt ; at nunquam opem frustrata est cura et
 providentia numinis. Ecquis enim non novit damna,
 quæ culturam agri comitantur ? quis ignorat ea,
 quæ fructus consequuntur, detrimenta ? Pluviæ
 sæpe, quæ ipsos enutriunt, male multarunt :
 ventorum importunorum flatus aut immoderate
 perflaverunt, aut inflammaverunt, et disperdiderunt ;
 grando spicam prominentem, et segetem, quæ jam
 germinaverat, cum impetu irruens comminuit :
 torrentes ex imbrim inordinata copia fruges etiam
 dum erant sub tritura accumulata, distraxere, et
 prorsus inutiles reddidere. Bruchus, rubigo, eruca
 aliæque plurima scarabei formam habentia animal-
 cula valde ingentem norunt inferre noxam. Absisto
 dicere in ipsis horreis ingenitos vermiculos grano,
 qui reddunt laborem omnem agriculturæ inutilem.
 Rursus autem quis tempore non edoctus est eam,
 quæ a divina Providentia præbetur, **254** securi-
 tatem ? Quomodo Dei cultoribus sine labore, et sine
 ulla molestia, quando est opus, exhibet illa con-
 gruat alimoniam, et (dum qui omnibus machina-
 mentis usi fuerunt, ut ciborum abundantia gaude-
 rent, divites, egestate, et inopia tabescerent)
 quandoque in ipsa confidentibus, undecumque vult
 mirabiliter paratam instruit mensam ; nonnun-
 quam e nubibus minime aratis non seminatum pa-
 nem in solitudine deserta manna præhens, inter-
 dum etiam e mari coturnicem magnam deducens :
 alias sitientibus ex arida profundens uberes latices.

utroque ut alimento humido et sicco ingentem exleret necessitatem, atque diversis eduliis sublevaret appetitum innatum, ne ad uniformem victum elangueret.

CAPUT XVII.

Quis corvos instruxit bis per diem fame grassante Eliæ deportare nutrimentum? Quis in hydris pugillum farinæ diffusum tanto tempore sufficere fecit? Quomodo Elisæus decem panibus centum homines satiavit, reliquiis usus pro testibus saturatis? Aut quo pacto rursus in lebetes decoctum amarum ex herba exitiali in esui aptum transmutavit, ut expleretur necessitas eorum, qui tunc indigebant nutrimento? Non erat his præsto bos, nec arabilis terra, nec reliquus apparatus agriculturæ: et quo pacto semper adlucebantur illis affatim necessaria corpori, ita ut nulla re indigerent? Aliis adsunt semper quæ ad cultum terræ conveniunt, nihilque negligitur eorum, quæ **255** ad gignendos fructus ab humana diligentia conferuntur. Et quam ratione multorum indigi remanent, totis viribus studium his, quæ insita sunt adhibentes, nullumque fructum penitus e labore decerpentes? Quia spei erga Deum securus est eventus; mendax vero humanæ confidentiæ scopus, audens fidere his quæ videntur rationi consentanea, et frustratus expectatione, jure merito judicans ea, quæ sunt mirabilia et præter opinionem, impossibilia, et ea quæ consueta sunt arguens fore certa, ad extremum persuasus experimento, quod hæc quidem ambiguum, et accidentalem habent successum quæcumque videntur a nostra solertia pendere: at in confesso, et necessario eorum evenit utilitas, quæ proveniunt e divinæ gratiæ perenni fonte, cum providentiæ fluentia sint copiosa et opipara. Dixit alicubi præclare Dominus, et cum ipso consone scriptor hymnorum David; ille quidem: « Dignus est operarius nutrimento suo ¹. » Hic vero: « Divites eguerunt, et esurierunt; inquirentes autem Dominum non minuuntur omni bono ². » Ostenduntque inde eos, qui Dei vacant famulatu, certam obtinere victus subministrationem, quæ sit merces ante eam, quæ existimatur, mercedem, et congruens decenter interim operi, et debita ministerio corporis. Illa namque proportionem quadam correspondens labori manet animo custodita in futuro. Hæc autem cooperanti ad ipsam virtutem, simulque perficienti ad cultum divinum animali, corpori scilicet, debite quasi cibus subministratur, veluti subjugali vehenti id quod operatur, et indigenti cura ut satisfaciatur ministerio, **256** donec jugo subjectum est, et serviat servituti, cui suppositum fuit a Conditore.

CAPUT XVIII.

Hæc sunt prærogativæ prioris paupertatis. Hæc præmia, et pignora vitæ divulsæ a circumfluentibus negotiis. Hæc animal rationale decens conversatio, famulatum exhibere Deo, et accipere quæ deveniunt, velut ex horreo providentiæ ipsius: sperare in illa gubernatione, et eam percipere, quæ ab ipsa est, in omnibus retributionem: despicere

¹ III Reg. xvii, 6 seqq. ² IV Reg. iv, 41. ³ ibid. 42-44; 39, 40. ⁴ Matth x, 10. ⁵ I sal. xxxiii, 11.

A

ΚΕΦΑΛ. ΙΖ'.

Τίς τοὺς κόρακας παρεσκεύασε δις τῆς ἡμέρας ἐν λιμῷ παρακομίζειν τῷ Ἠλίᾳ τροφήν; Τίς ἐν τῇ ὑδρίᾳ τὴν θράκα τοῦ ἀλεύρου πρὸς τοσοῦτον χρόνον διαρκεῖσαι χρομένην ἐποίησε; Πῶς Ἐλισσαῖος δεκά ἄρτοις ἑκατὸν ἀνδρας ἐκόρεσε μάρτυσι τοῦ κόρου τοῖς λειψάνοις χρησάμενος; Ἡ πῶς πάλιν πικρὸν ἐκ δηλητηρίου βοτάνης ἐν τῷ λέβητι ἐψήμα μετέβαλεν εἰς ἐδώδιμον, ἵνα πληρωθῇ ἡ χρεία τῶν τότε δεομένων τροφῆς; οὐκ ἦν τοῦτοῖς βῆς, καὶ ἄροσμη γῆ, καὶ ἡ λοιπὴ τῆς γεωργικῆς ὕλης παρασκευή; καὶ πῶς αὐτοῖς ἠνύθη πάντοτε ἀνευδῶς ἡ χρεία τοῦ σώματος; Ἄλλοις ἅπαντα πάρεστιν ἕλ τὰ πρὸς ἐργασίαν ἐπιτήδεια γῆς· καὶ οὐδὲν ἀμελεῖται τῶν εἰς γένεσιν καρπῶν παρὰ τῆς ἀνθρωπίνης εἰσφερομένων σπουδῆς. Καὶ πῶς τὰ πολλὰ μένουσιν ἐνδεεῖς, θεραπεύοντες τὰ σπαρτὰ πάση δυνάμει, καὶ οὐδὲν τοῦ πόνου καρπούμενοι πάντως; Ὅτι ἡ τῆς ἐπιθέου ἐλπίδος ἀσφαλῆς ἐστὶν ἔκβασις. ψευδῆς δὲ τῆς ἀνθρωπίνης πεποιθήσεως ὁ σκοπὸς τοῖς δοκοῦσιν εὐλόγοις θαρρήν, καὶ τῆς προσδοκίας ἀποτυγχάνων εὐλόγως, τὰ παράδοξα κρῖνων ἀδύνατα, καὶ τὰ συνήθη λογιζόμενος βέβαια, καὶ τῇ πείρᾳ πειθόμενος ὑστερον, ὡς ταῦτα μὲν ἀμφίβολον ἔχει, καὶ ἐνδεχομένην τὴν πρῶσιν, ὅσα τῆς ἡμετέρας ἐντροχίας ἐξηρητῆσθαι δοκεῖ, ὁμολογουμένως δὲ, καὶ ἀναγκαίως παραγίνεται τούτων ἡ χρήσις, ὅσα ἐκ θείας ἐρχεται χάριτος, ἀενάου πηγῆς τῆς προνοίας ὄντα δαψιλῆ, καὶ ἀφθορα βεῖθρα. Εἶπέ που καλῶς ὁ Κύριος, καὶ μετ' αὐτοῦ συμφώνως ὁ ὕμνογράφος Δαβὶδ· ὁ μὲν, « Ἄξιός ἐστιν ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ. » Ὁ δὲ, « Πλοῦσιοι ἐπέπρασσαν, καὶ ἐπέπρασσαν, οἱ δὲ ἐκζητοῦντες τὸν Κύριον οὐκ ἐλαττωθήσονται πάντες ἄγεθοῦ. » Τοῦς τῇ θεραπείᾳ σχολάζοντας τοῦ Θεοῦ, ἐκεῖθεν δηλοῦντες ἔχειν ἐτοιμὴν τὴν τῆς τροφῆς χορηγίαν, μισθὸν οὖσαν πρὸ τοῦ ἡγουμένου μισθοῦ, καὶ πρεπόντως τῷ ἔργῳ τῶς καθήκοντα, καὶ ὀφειλόμενον τῇ λειτουργίᾳ τοῦ σώματος. Ὁ μὲν γὰρ ἀναλογῶν τῷ πόνῳ μένει τῇ ψυχῇ φυλαττόμενος ἐν τῷ μέλλοντι, ὁ δὲ τῷ συνεργῶντι πρὸς τὴν ἀρετὴν αὐτὴν ζῶν, καὶ συμπράττοντι πρὸς τὴν θεοσέβειαν, σιτοδοτεῖται δὲ ὄντως ὑποζυγίου δίκην ἐχούντος τὸ ἐνεργῶν, καὶ χρῆζοντος ἐπιμελείας πρὸς τὸ διαρκεῖν τῇ διακονίᾳ, μέχρις ἂν ὑπέξευκται, καὶ δουλεύῃ τὴν δουλείαν, ἢ ὑπετάγη παρὰ τὸ Κύριαντος.

ΚΕΦΑΛ. ΙΗ'.

Ταῦτα τῆς πρώτης ἀκτημοσύνης τὰ πλεονεκτήματα. Ταῦτα τῆς ἀπερισπάστου ζωῆς τὰ ἐπιχειρήματα. Αὕτη τῷ λογικῷ ζῶντι πρέπουσα διαγωγὴ θεραπείᾳ σχολάζειν Θεοῦ, καὶ τὰ καθήκοντα κομίζεσθαι ὡς ἐκ ταμείου τῆς προνοίας αὐτοῦ· ἐλπίζειν τῇ κηδεμονίᾳ ἐκεῖνη, καὶ τὴν παρ' αὐτῆς ἐν πάσι καρπούσθαι ἀντιληψὶν καταφρονεῖν τῶν γέντων, καὶ ἔχειν

τὴν γῆν δωροφοροῦσαν τὰ αὐτῆς ἀγαθὰ πρὸς ἀπό-
 λαυσιν σύμμετρον· μηδὲν κεκτηῖσθαι ἐν κόσμῳ, καὶ
 μετ' ἐξουσίας, ὅτε δεῖ, κεκτῆσθαι τοῖς τούτου κα-
 λοῖς· δουλείαις γνησίως τῷ Κτίσαντι, καὶ τὴν κτίσιν
 δασμολογεῖν πρὸς τὸ χρειώδες, ὡς βούλεται· παροι-
 καῖν ἐνταῦθα, καὶ τὴν κατοικίαν αἰρεῖσθαι ἔνθα καὶ
 ἀληθῶς κατοικία ἐστὶ· μηδὲν ἡγεῖσθαι τῶν ὠδὲ με-
 νόντων σπουδαῖον, ταῦτα δὲ περὶ πολλοῦ ποιεῖσθαι,
 ὅσα συμβαίνει πρὸς τὴν λῆξιν ἐκείνην. Ταύτην ἔταξ
 τοῖς ἀνθρώποις ἡ Δημιουργὸς τὴν ζωὴν ἐξ ἀρχῆς, καὶ
 ταύτην αὐτῷ πεσιθέντες, ἐδίωσαν πάντες οἱ ἅγιοι,
 οὐκ εἶχον γῆς οὐδὲ τὸ τυχερὸν μέτρον εἰς αὐθεντίας
 λόγον αὐτόκτετον, καὶ πᾶσαν ἐφορολόγουν τὴν γῆν,
 τὰ χρειώδη ταύτης, ἔνθα ἂν ἔτυχεν εὐρεθῆναι, ὡς
 δεσπῆται καρπούμενοι. Οὐκ ἦσαν ἐκ πλούτου, καὶ
 δυναστείας τοῖς ἀνθρώποις ἐπίσημοι, καὶ θήρας ἐδου-
 λῶσαν πρὸς ἐντροπὴν τῷ τῆς ἀρετῆς ἀξιώματι.
 Οὐκ ἦν αὐτοῖς οἰκετικὴ θεραπεία τὸ βάνασσον ἐπι-
 τρίβουσα πρὸς θρύψιν τοῦ σώματος, καὶ διηκόνει
 πρὸς τὸ ἀναγκαῖον αὐτοῖς τὰ μέρη τῆς κτίσεως. Οὐ
 παρῆν ἀχθοφόρων ὑπηρεσία κτηνῶν εἰς μετακομι-
 δὴν τῶν ἀγωγίμων, καὶ κόρακες διεκόμενον ταῦτα
 τὴν ἐκείνων χρεῖαν ἐκπληροῦντες ταχύτερον.
 portanda ea, quæ convehenda erant, et corri-
 ptiam.

ΚΕΦΑΛ. ΙΘ'.

Φίλοι τῆ καθαρῆς τοῦ βίου ἐσπούδασαν γενέσθαι
 Χριστοῦ, καὶ ἐν τοῖς τοῦ φίλου κτίσμασι διετάξαντο
 μετὰ παρρησίας ὡς ἠέλησαν· ἐπέταξαν οὐρανῷ
 παρασχεῖν τοῖς δεομένοις τροφήν, καὶ μάννα τοῦτοῖς
 ὡς ἐκελεύσθη κατήνεγκεν· ἐξέκλεισαν ἄλλοτε τοῦτον
 ἐπὶ ἀγνωμόνων παιδείᾳ, καὶ τὰ συνήθη μαιμάσσων
 ἐπέσχεον δετὸν τριῶν ἐτῶν βαστάσας, καὶ μηνῶν ἐξ
 βάρους συναχθὲν τῷ χρόνῳ κατ' ὄλιγον εἰς ἄβυσσον
 κυεφόρον διὰ τοὺς προστάξαντας. Ὁμβρῆσε καὶ πῦρ
 νυκτὸς ποτε καταπρῆσαι τινὰς ἀλάστορας κελουθεῖς,
 καὶ χάλασαν ἐσφενδύνησεν ἄλλοτε κατ' ἐτέρων ἀνό-
 μων εὐστόχοις βολαῖς, καὶ πολλὴν ἐν αὐτοῖς εἰργά-
 σατο θάνατον, τοῦτο τῶν δικαίων ἐκείνων τῷ νεύ-
 ματι διδάχεται. Γῆν διέστησαν χάσματι μεγάλῳ, καὶ
 σκηναῖς ἅμα, καὶ κτήνεσι πολυζώου ἀγέλης, τοὺς
 στασιώδεις κατήγαγον πρὸς καταχθονίους μυχοὺς.
 Βυθὸν ἠπεύρωσαν εἰς λεωφόρον ὄδον, καὶ γῆν ἐλί-
 κνωσαν ἀνυδρον εἰς ἀφρονον χρῆσιν τοῦ πρὶν σπανί-
 ζοντος ὕδατος. Ποταμοὺς διῆλθον ἀβρόχῳ ποδῶ, κα-
 μίνῳ πυρὸς ἐμπεριεπάτησαν, καὶ πρὸς βλάβην οὐκ
 ἔγνωσαν, καθάπερ ὕδατι ψυχρῷ τοῖς σώμασι τῆ
 φλογὶ μαχεσάμενοι, καὶ τὸ φθοροποιὸν τῷ εὐφάρτῳ
 νικῆσαντες. Θηρίων θυμοὺς εἰς βορᾶν παρεδόθησαν,
 καὶ τῆς τούτων πείραν οὐκ ἔλαθον ἀγριότητος,
 καθάπερ ἐπαυθῆ τιθασσεούση πρὸς ἡμερότητα προσ-
 ευχῆ τοῦτους πραύναντες. Σκότος ἀφεγγεῖς κατηύγα-
 σαν στύλπ πυρὸς· μεσημβρινὸν ἀνέστειλαν καύσωνα,
 σκιάσαντες τοῖς ὁδοποροῦσι νεφέλη τὸ αἴθριον.
 Ἰδὼρ πικρὸν, καὶ ἀγονίας τῆ γῆ αἴτιον ἄλλο πότι-
 μον τοῖς διψῶσι, καὶ πρὸς γένεσιν καρπῶν ἐπιτή-
 δειον παρέσχον τοῖς νεμομένοις τὴν χώραν ἐκείνην.
 Στείραις ἐδωρῆσαντο τέκνων γονήν, καὶ θανόντας

A terrena, terramque habere sua bono munifice largi-
 entem ad commensuratum fructum: nihil in
 hoc mundo possidere, et cum auctoritate, quando-
 cunque oportet, illius bonis uti; servire sincero
 Creatori, et creaturam ad ea, quibus opus est, pro
 usu quasi tributum colligere, ut libet: hic inquilinum
 esse, et inibi habitationem eligere, ubi viro
 est habitatio: nihil ducere dignum studio eorum,
 quæ hic manent; ea vero pluris facere quæcunque
 contingunt ad illum terminum. Hanc statuit mundi
 opifex hominibus ab initio vivendi rationem, et
 hanc ipsi obedientes sancti omnes egerunt, nec ha-
 buerunt terræ quantalacunque mensuram quam
 ipsi sub dominii titulo possiderent; et ex omnibus
 terris tributa colligebant ea, quæ necessaria erant,
 ubicunque reperire obtinebat, quasi domini percipien-
 tes. Non erant propter divitias, et potentatus
 insignes apud homines, et feras flectebant ad reve-
 rentiam præ virtutis eminentis dignitate. Non
 257 erat ipsis servile famulitium exercens artificia
 ad corporis molliem, et ministrabant ad necessi-
 tatem ipsis orbis terrarum portiones. Non aderat
 ministerium jumentorum onera ferentium ad trans-
 ca deferebant, ipsorum ocus explentes indigen-

CAPUT XIX.

Amici Christi effici puritate vitæ studuerunt, et
 in amici possessionibus pro libito cum libertate
 disposuerunt: imperarunt cælo, ut exhiberet alimen-
 tum egentibus, et manna ipsis, uti fuerat impe-
 ratum, attulit; ipsum alias occluserunt ad insipientium
 doctrinam, et illud consueta percipiens tribus
 annis, et sex mensibus pluviam colubit porians
 grave pondus tempore congestum paulatim in
 abyssum, quasi uterum gravidum, propter eos qui
 mandabant. Pluit vero et illud aliquando ignem,
 cum jussum fuisset comburere quosdam impios, et
 grandinem tanquam funda jaculatum est alias
 adversus alios iniquos ad scopum directis jactibus,
 et plurimam in ipsis interneccionem patravit, id
 nutu justorum illorum eloquentem. Terram discide-
 runt ingenti hiatu, et seditiosos simul cum tentoriis,
 et animalium multimodis gregibus ad subterraneos
 deduxerunt specus. Profundum pelagus effecerunt
 continentem terram ad viam Regiam sinuendam,
 et terram sine aqua stagnare ad copiosum
 usum ejus, qui antea penuria laborabat aquæ.
 Fluvios transierunt pede neququam madefacto,
 ambularunt in ignis camino, et ignis damnus non
 nocuit, quemadmodum gelida aqua corporibus cum
 258 flamma confligentes, et eo quod facile corrupitur
 vincentes id, quod voraciter corruptionem infer-
 fert: traditi sunt furibundæ iræ belluarum ad escam,
 nec ullum experimentum earum feritatis acceperunt,
 oratione quasi carmine curante ad mansuetudinem
 ipsas lenientes. Tenebras obscuras illuminarunt
 columnam ignis; meridianum ardorem inhibuerunt,
 viamque carpentibus nube uti tentorio

frivium aerem protexerunt. Aquam amarā, infecunditatis terræ causam aliam potabilem sitientibus, et ad feracitatem frugum idoneam exhibuerunt his qui possidebant illam regionem. Sterilibus delerunt liberorum progeniem, et eos qui mortui sunt ex ipsis, viventes illis reddiderunt. Tyrannis magna satellitum hastatorum multitudine septis obstiterunt; bellicas acies dispositas irriserunt; hostium phalangas oppositas verterunt in fugam; insidiatorum insultus excogitatos evitarunt indennes; carceribus exsilierunt, cum januæ virtute invisibili fuissent ipsis reclusæ, vinculis liberabantur, soluti; minas cædium a principibus intentatas, et furentium populorum iras præterierunt absque periculo semper, nullum unquam grave

Α τούς ἐξ αὐτῶν, ζῶντας ταύταις ἀπέδωκαν. Τυράννοις δορυφορούμενοις πληθεὶ πολλῶ ἀντέστησαν, πολέμων παρατάξεις ἐγέλασαν, φάλαγγας ἀντιτεταγμένας ἐχθρῶν ἐτρέψαντο, ἐπιβούλων μεμηχανημένας ἐνέδρας διήλθον ἀπαθείς, δεσμοτηρίων ἐρρύσθησαν τῶν θυρῶν αὐτοῖς ἀνοιγείσων ἀοράτῃ δυνάμει, δεσμῶν ἠλευθερώθησαν παραδόξως λυθέντες, ὧν κατεῖχοντο πέδων, ἀπειλὰς φόνων τῶν ἀρχόντων, καὶ μαινομένων δῆμων θυμοῦ; παρήλθον ἀκινδύνως ἀεὶ πείραν οὐδέποτε οὐδέποτε λαβόντες ὄλω; δεινοῦ.

fuere mirabiliter compedibus, quibus detinebuntur omnino malum experti.

CAPUT XX.

Et hæc omnia, atque hisce plura justis illis acciderunt, quia mundanas curas multiplices aversati divino cultui incubuerunt sedulitate indivulsa, ob libertatem, quam cum numine habebant ad præcipiendum reverendi omni creature effecti. Indicat, quinam isti fuerint, Scripturæ sacræ historia, et nomina per ordinem 259 ex Actibus manifesta facit singulis miraculis singulos addiscere volentibus notos reddens. Et longum utique nunc foret, simulque supervacaneum istos enumerare, cum sermone passim clari existant etiam his, qui neque valde studiose divinam in Scripturam inciderunt, ex meditatione vero delectationem capientibus, et forte cogitationum mœstarum abductionem. Iis enim a quibus accurate opus elaboratur, et dictio prodest ad contemplationem, mentem intellectionibus præoccupans, et aliis alias dictis ipsam quasi manu deducens ad prudentiam, discretionemque occurrentium, quæ consequenter, ac successive semper suscipiunt sollicitudinem rei præterite, et eam extendentis, quousque insideant commoventia cogitationem, dilatantia sapientiæ amorem, qui quotidie ipsam provehit, et ducit juste ad finem ad quem inducitur.

CAPUT XXI.

Scitis vero et eos qui Novo in Testamento nihil possederunt, Joannem Christi præcursorem, et simul apostolorum chorū, a quibus monastica vita exordium duxit: quomodo ille quidem sponte desertam solitudinem cœpit incolere, locustas comedens, et mel silvestre, usus vero indumento e pilis cameli confecto; ii autem Dominicæ obediētes adhortationi unica cum tunica processerunt, et alimento (prout tempestas dabat) invento ubicunque degustato, nihil possidentes (uti fuerant edocti) usque ad baculum et peram, quæ potissimum viatoribus plurimo sunt usui, ut ne his forte visi confidere, 260 fiduciam erga Deum obtunderet, his, quæ visu conspicua sunt, confisi, neque facultatis invisibiliter cooperantis rationem ducentes, quæ honestis et docilibus impartiri gratiam gubernatricem non abnuat, nudam vero illam integumento ab omni vult exhiberi, ad convenientia, et vera dispersita

B

ΚΕΦΑΛ. Κ'.

Καὶ ταῦτα πάντα, καὶ τούτων πλείονα τοῖς δικαίοις ὑπῆρξεν ἐκείνοις, ὅτι καὶ κοσμικῶν ἀππλλαγμένοι πολυπλόκων φροντίδων, ἐθρήσκευον ἀπερισπάστῃ προσεδίξῃ τῷ θεῷ τῇ πρὸς αὐτὸ παρῆρσι; πρὸς τὸ ἐπιτάττειν αἰδέσασθαι πάντῃ τῇ κτίσει γενόμενοι. Μηνύει τίνες οὗτοι ἢ τῆς Γραφῆς ἱστορίῃ, καὶ τὰ ὀνόματα κατὰ χώραν ἐκ τῶν πράξεων ὄντως ποιῆ ἐκάστῃ θαύματι ἕκαστον τοῖς μαθεῖν βουλομένοις γνωρίζουσα. Καὶ μακρὸν ἂν εἴη νῦν καὶ παρέλκον ἅμα καταριθμεῖν τούτους τῷ λόγῳ φανεροῦς ὄντας, καὶ τοῖς οὐ πάνυ σπουδαῖως ἐντυγχάνουσι τῇ θεῷ Γραφῇ, τέρψιν δὲ τῇ μελέτῃ ποιουμένοις, καὶ ἀπαγωγῆν ἰσως λυπηρῶν ἐνθυμησιων. Οἷς γὰρ πεφροντισμένως πονεῖται τὸ ἔργον, τούτοις καὶ πρὸς θεωρίαν χρησιμεύει ἡ λέξις, τοῖς νοήμασι προσασχολοῦσα τὴν νοῦν, καὶ ἄλλοις ἄλλοτε βήτοῖς; αὐτὴν χειραγωγοῦσα πρὸς σύνεσιν τοῦ ὑπαντῶντος ἀκολουθῶς ἀεὶ διαδεχομένου τὴν τοῦ παρελθόντος μέριμναν, καὶ ταύτην παρατείνοντος ἕως ἀφεδρεύει τὰ κινούντα τὴν ἔννοιαν, πλατύνοντα τὴν φιλοσοφίαν σατημέρι προκόπτουσαν αὐτὴν, καὶ ἄγοντα ἐνθέτμως, ἐφ' ὅπερ ἐπείγεται τέλος.

C

ΚΕΦΑΛ. ΚΑ'.

Ἰστε δὲ καὶ τοὺς τῆς νέας προλήκης ἀκτήμονας, Ἰωάννην τὸν πρόδρομον τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὸν χορὸν τῶν ἀποστόλων ὁμοῦ, ἐξ ὧν ὁ μοναδικὸς ἤρξατο βίος· ὅπως ὁ μὲν οἰκεῖν ἀφ' ἑαυτοῦ τὴν ἔρημον ἐῖλετο ἀκρίδας ἐσθίων, καὶ μέλι ἄγρον, ἐνδύματι δὲ χρυσάμενος ἐκ τριχῶν πεποιτημένῳ καμήλου· οἱ δὲ Κυριακῇ παραινέσει πεισθέντες ἐνὶ χιτωνίσκῳ ἐστοίχησαν, καὶ τροφῇ τῇ πρὸς ὕψαν εὐρισκομένη ὅπου δῆποτε, οὐδὲν κτησάμενοι ὡς ἐδιδάχθησαν ὄλω; ἕως βῆθδου, καὶ πήρας τῶν μάλιστα διὰ πολλὰ τοῖς ὀδίταις χρησίμων, ἵνα μὴ τούτοις τάχα δοκοῦντες θαρρῆσιν τὴν ἐπὶ Θεοῦ ἀμβλύνωσιν ἐλπίδα, τοῖς ἀφανῶς συμπραττούσης ἀλογοῦντες δυνάμει, ἥτις τοῖς εὐλόγοις, καὶ πιθανοῖς συμμερίζεσθαι τὴν κηδεμονικὴν οὐκ ἀνέχεται χάριν, γυμνὴν δὲ παντὸς προκαλύμματος ταύτην ἐπιδείκνυσθαι βούλεται τὴν πρὸς τὰ εἰκότα, καὶ τὰ ἀληθῆ μερίζομένη ὁμοίως τῶν ἀνθρώπων εὐχέρειαν πρὸς ἑαυτὴν ἐπιστρέφουσα,

καὶ οὐκ ἔωσα περιέλκεσθαι τοῖς νομιζομένοις αὐτῇ A
 συνεργεῖν πρὸς τὴν τῶν οἰκονομουμένων ἀσφάλειαν.
 Ἄλλ' ἄρα μὴ τῇ τῶν ἀγίων διηγεσθε περὶ τὸ θεῖον
 ἀσχιλίᾳ τῆς ἀπὸ Ἀδελφίου τοῦ τῆς Μέσης τῶν πο-
 ταμῶν, καὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ πρὸς ὀλίγον τὴν βασι-
 λευομένην Κωνσταντινουπόλιν θολώσαντος ἀργίς
 ἀνοίγωμεν θύραν προκάλυμμα τῆς περὶ τὴν ἐργα-
 σίαν ὀκνηρίας· τὸ διὰ παντὸς δοκεῖν προσκαρτερεῖν
 τῇ προσευχῇ πεποιτημένοις, καὶ νέοις παισὶ, καὶ
 ἀνδράσι σφριγῶσιν ἐτι κατὰ τὴν ἰσχὺν τοῦ σώματος,
 καὶ ταύτην πολλοῖς ὀφείλοισι καταλύσαι πόνους νο-
 μοθετήσασιν τὸ μὴ ἐργάζεσθαι τῇ ἀνάσει· καὶ τὰ πάθη
 αὐτοῖς ἐπεγεύρασι, καὶ τῷ λογισμῷ παρασχοῦσιν
 ἄδειαν ταῖς τούτων ὕλας ἐνευκαιρεῖν, ἕως ἂν ἡ δο-
 κῶσα προσευχῇ, οὐκ οὔσα δὲ τοῦτο, ὅπερ λέγεται,
 πάντῃ ἀπόληται.

ΚΕΦΑΛ. ΚΒ'.

Τῶν δὲ σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν ὑπόμνησις ὀλίγη, οὐ μόνον οὐ συγχωροῦσα προσομιλεῖν τῷ Θεῷ, ἀλλὰ
 καὶ φαντασίαις ἐνθυμήσεων αἰσχυρῶν βυποῦσα τὴν
 δοκοῦντα προσεύγεσθαι νοῦν. Προσκαρτερεῖν μὲν
 γὰρ καλὸν τῇ προσευχῇ, καὶ τὸν νοῦν γυμνάζειν εἰς
 ὁμιλίαν Θεοῦ, τοσοῦτον δὲ, ὅσον τὸν τῆς εἰρήνης μὴ
 ποιῆσαι πολέμου κερδόν, μηδὲ τῇ παρὰ τὸ δέον ἐκ-
 τάσει τοῦ χρόνου δοῦναι παρεῖδυσιν τοῖς πολεμίοις
 πάθεισιν αἰχμαλωτεύειν ἔθος ἔχουσι τοὺς λογισμοὺς
 πρὸς ἀτόπους ἐννοίας καθάπερ ἱερὸν ἀποσπωμένους
 ἀτύλου τῆς προσευχῆς, καὶ τυραννικῶς ἀγομένους
 ἐπὶ τὸ σωφρόνημα τῆς σαρκός, ἐκεῖνα λοιπὸν διεξερ-
 χομένους τοῖς λογισμοῖς, ἅπερ ἐκεῖνο κρατοῦν βιά-
 ζεται λέγειν. Τίς οὖν προσευχὴν τῶν εὐφρονοῦντων
 ταύτην ἐρεῖ τὴν μάχην τῶν ἐναντιῶν ἀλλήλοις, καὶ
 ἀμφορίστων λογισμῶν, ὅταν οὗτος τὰ δοκοῦντα
 ἀντιλέγη ἐκεῖνῳ, κάκεινος φιλονεικεῖ πείθειν ὁ βού-
 λεται, καὶ ἕκαστος ἕως φανερᾶς νίκης ἀντιτάττεται
 τῷ ἑτέρῳ, καὶ μὴ πυγμῆν, ἣ πόλεμον παγκράτιον,
 καὶ εἴθε κἂν οὕτω, καλῶς γὰρ εἶχεν ἐστάναι, καὶ
 ἀθλεῖν πρὸς τὰ ὀχλοῦντα, καὶ μὴ δίκτην ἀργυρωνῆ
 των ἔλκεσθαι οὐδὲν ἀντιέχοντα. Πολλάκις γὰρ
 ἀποσπώμενοι τῶν λόγων τῆς προσευχῆς, ἐπόμεθα
 τοῖς ἄγουσι λογισμοῖς οὐκ ἀνανεύοντες οὐδὲ δυσχε-
 ραίνοντες, ὅπερ ἦν γνώμης οὐ συναινούσης τοῖς προ-
 τρεπομένοις ἐπὶ τὰ μὴ καθήκοντα, καὶ τὸ μὲν
 σχῆμα δεῖκνυσι προσευχῆς· κεκλιότες γὰρ ἐπὶ τὰ
 γόνατα, τοῦτο τοῖς ὀρῶσι φαινόμεθα, τῇ δὲ ἐννοίᾳ
 τὰ τέρποντα φανταζόμεθα, φίλοις εὐμένως διαλεγό-
 μενοι, ἔχθροῖς μετ' ὀργῆς λοιδορούμενοι, ἐστιωμέ-
 νοις συνευχαζόμενοι, τοῖς προσήκουσιν οἰκοδομοῦν-
 τες, φυτεύοντες, ὀδοποροῦντες, ἐμπορευόμενοι,
 πρὸς ἱερωσύνην ἐλκόμενοι βία, οἰκονομοῦντες τὰ
 τῶν ἐγκεχειρισμένων Ἐκκλησιῶν μετ' εὐλαθείας
 πολλῆς, καὶ τούτων διεξερχόμεθα πλείονα συνδιατι-
 θέμενοι τῶν εἰρημένων ἐκάστῳ οὕτως ὡς οἶδε πρὸς
 ἕκαστον τὴν γνώμην διατιθέναι τὸ πάθος.

ΚΕΦΑΛ. ΚΓ'.

Προσευχῇ δὲ οὐ βούλεται τοῦτο, ἀλλ' ἔχει τὸν

A similiter hominum dexteritatem in seipsam inver-
 tens, neque sinens circumtrahi his, quæ putantur
 ipsi cooperari ad securitatem rerum, quæ dispensan-
 tur. Verum age ne sanctorum continue circa res
 divinas occupationi, inductæ ab Adelphio Mesopo-
 tamix, et Alexandro, qui exiguo tempore regnatri-
 cem Constantinopolim inquinavit, pigritie portam
 aperiamus prætextum segnitie ad operandum :
 quippe qui fixerunt perpetuo videri perseverare in
 oratione; et pueris recentibus, et viris etiamnum
 quoad corporis robur vegetis, quique illud plurimis
 laboribus debuissent edomare, pro lege statuerunt
 nihil operari per animi remissionem, et in ipsis
 passionibus concitarunt, præhueruntque intellectui
 licentiam ipsarum materiæ adherendo vacare otiose,
 B donec apparens oratio, cum non esset quod dice-
 batur, omnino deperiret.

CAPUT XXII.

Carnalium vero cupiditatum turbuente recordatio
 non solum haud permittit colloqui cum Deo, sed et
 cogitationum fœdarum imaginationibus mentem
 contaminat, quæ videbatur ad orationem composita.
 Perseverare namque in oratione pulchrum, et
 mentem exercere 261 ad colloquium Dei. Id vero
 eo modo, quo tempus pacis non fiat belli tempus,
 neque protensione temporis ultra id, quod convenit,
 detur aditus inimicis passionibus consuetis in capti-
 vitate redigere ratiocinationes ad cogitationes
 ineptas, tanquam sacro asylo orationis avulsas, et
 tyrannice adductas ad sapientiam carnis; ea cæte-
 rum præcurrentes ratiocinationibus, quæ illa domi-
 nans dicere cogit. Quis ergo hujusmodi illorum,
 qui recte sapiunt, dixerit esse pugnam invicem ad-
 versantium, et ancipitum ratiocinationum, quando
 hæc contradicit illi, et illa contendit persuadere
 quodlibet, et unaquæque ad manifestam usque vi-
 ctoziam contra aliam ex adverso pugnat, et non
 pugilat, aut Quinquertii bellum, atque utinam
 saltem sic; honestum enim haberetur consistere,
 et dimicare adversus ea, quæ perturbant, nec instar
 servorum emptitorum trahi nihil repugnantes.
 Sæpius enim abstracti a verbis orationis sequimur
 cogitationes abducentes, neque renuimus, neque
 ægre ferimus, quod quidem esset mentis non assen-
 tientis, propellentibus ad ea, quæ non conveniunt,
 et speciem quidem exhibet orationis; acclives enim,
 provolutique in genua, id agere intuentibus appare-
 mus, at cogitationi obversantur imagines deliciosæ,
 cum amicis benevole disserimus, inimicis iracunde
 convitia ingerimus, epulantibus bene convivamur,
 cognatis domos ædificamus, plantamus, itinera faci-
 mus, commercia exercemus, ad sacerdotium per-
 vim tracti, dispensamus quæ ad Ecclesias quas
 suscepimus regendas, pertinent cum multa cir-
 cumspectione, et horum 262 plura percurramus
 adhærentes unicuique dictorum, prout novit affe-
 ctus ad unumquodque disponere mentem.

CAPUT XXIII.

Oratio autem istud non vult; verum intellectum

habet purum ab omni hujuscemodi animi sensu, non abreptum volutatione; sed quodcumque illud sit, valde tamen honestum, præter propositum, neque terrenæ rei assumit sensum; at quasi Numine afflatus, et ab his quæ consueta sunt, et amica corpori exemptum, ibi ubi, et proposuit occupari, conversationem reverenter instituendo. Et tantam mensuram habeat occupatio, quam erga se impendit, quantam præbet habitus exercitatione acquisitus, ut absque distractione quisque insistat in ea. Ne igitur decipere liceat simpliciores, atque orationis, et exercitationis monasticæ pariter inexpertis mandent majoris operis colore apparente, cessare ab eo, quod minus videtur. Scopus enim magis ipsis est, uti claret, quæ ab aliis apparatus sunt comedere, non quæ manibus suis defatigatis parata, honesto prætextu vacandi circa orationem speciosaque vultu colligentibus condimenta; quam vivere sicuti conducit animæ et corpori. Qui namque disperditur tempus ad opera, et ad orationem, sicut ad hoc vel illud est aptum, corpus quidem edomat labore, ejusque incompósitos motus mitigat, uti magis convenit: animam vero cum corpore laborantem, et remissionis cupidam ad orationem quasi levio-rem deducit promptis, ac vigentibus viribus. Solatium enim assumit opus alternando, et **263** ipsum transmutando ab alio in opus alterum, uti mœrore angitur, dum in uno diu commemorans aggravatur unico, singularique modo, gaudet autem varietate operationis, quasi laborem intermittens ac reponens, a quo cessare videtur, recens; accedit velut incipiens quod est aggrediendum.

CAPUT XXIV.

Qui vero desidiam adamat, nutrit is pigritia passionem, præbetque occasionem cupiditatibus licenter sese permovendi ad ea ad quæ natæ sunt, maximeque tempore orationis, quando mens tota conversa est ad id quod turbat cor, percurrrens ratiocinationibus, quæcumque affectus obversans suggerit, vice colloquendi cum Deo, ab eoque postulandi, quæ conveniunt, et renovent inbonestorum apprehensiones: rationes vero itidem orationis inflectens in rationes malitiæ, vel impuritatis, aut ad id, ad quod vergit dominans menti, et ipsa ad ea, ad quæ affectum est, abutens. Id ipsis contingere probe sciens Paulus, pigritiam vehementer criminatur, mala ex ipsa progenerata ordine referens; ait enim: « Eun- tiamus vobis, fratres, et adhortamur vos in nomine Domini nostri Jesu Christi, ut subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinate, neque secundum traditionem, quam a vobis receperunt. Ipsi enim scitis, quemadmodum nos oporteat imitari, quoniam non inordinati fuimus inter vos, neque gratis pa- uem manducavimus ab aliquo, sed in labore atque defatigatione noctu **264** diuque operantes, ne quem vestrum gravaremus, non quasi non habuerimus potestatem, sed ut nosmetipsos formam daremus vobis ad imitandum nos. Nam et cum essemus apud vos, hoc denuntiabamus vobis quoniam si quis non

νοῦν παντὸς καθαρὸν τοιοῦτου νοήματος, οὐ παρ- ενθυμούμενον, ἀλλ' ἔτι κἀν ἡ λίαν σεμνὸν, παρὰ τὸ προκείμενον, οὐδὲ γένητο πράγματος λαμβάνει αἰσθησιν. Θεοληπτούμενον δὲ ὡσπερ καὶ ἐξεστῶτα τῶν συνήθων, καὶ φίλων τῷ σώματι, ἐρεῖ, ἐνθα καὶ ἀσχοληθῆναι προέθετο τὴν ἐντευξιν μετ' εὐ- λαθείας ποιούμενος· καὶ τοσοῦτον ἢ πρὸς αὐτὸν ἀσχολία μέτρον ἐχέτω, ὅσον ἀπερισπάστως ἕκαστον προσεδρεύειν ἡ ἡττημένη ἐξίς παρασκευάσαι παρ- ἔχουσα. Μὴ τοίνυν ἀπατῶν ἐξίστω τοὺς ἀκεραιωτέ- ρους, τοὺς καὶ προσευχῆς καὶ ἀσκήσεως ὁμοίως ἀπει- ροὺς, καὶ φαντασίᾳ μείζονος ἔργου προστάττουσιν ἀνέχειν τοῦ δοκοῦντος ἐλάττονος. Σκοπὸς γὰρ αὐτοῖς μᾶλλον ὡς ἔοικε τὰ παρ' ἐτέρων ἐσθίειν, οὐ σκυλλο- μένοις ταῖς χερσὶ, σεμνῇ τῇ περὶ τὴν προσευχὴν προφάσει τὰ τοῦ σώματος εὐπροσώπως ἐραυζομέ- νοις ὀφώνια, ἢ ζῆν ὡς καὶ ψυχῇ συμφέρει, καὶ σώ- ματι. Ὁ μὲν γὰρ εἰς ἔργα, καὶ προσευχὴν μερίζων τὴν χρόνον, ὡς ἔχει πρὸς τοῦτο. ἢ τοῦτο ἐπιτηδει- τητος, δαμάζει μὲν τὸ σῶμα τῷ κόπῳ, καὶ τὰς ἀτάκτους ὀρμὰς αὐτοῦ παύσει πρὸς τὸ ἐπιεικέστε- ρον, τὴν δὲ ψυχὴν συγκαμοῦσαν τῷ σώματι, καὶ ἐπιθυμοῦσαν ἀνέσεως ἐπὶ τὴν προσευχὴν ὡς κοου- τέραν ἀγει πρόθυμον, καὶ ἀκμάζουσαν αὐθις τὴν δύναμιν. Παρηγορεῖται γὰρ αὐτὸ τὸ ἔργον ἀμεί- δουσα, καὶ μεταβαίνουσα ἀφ' ἐτέρου εἰς ἔργον ὡς ἀλύει τῷ ἐνὶ ἐγγρονίζουσα, βαρυνόμενη μονοτρόπῳ, χαίρουσα δὲ τῷ ποικίλῳ τῆς ἐργασίας, ὡσπερ ἀπο- τιθεμένη τὸν πόνον, οὐ λήγειν δοκεῖ, καὶ νεαρῶ C προσιούσα ὡς ἀρχομένη τοῦ μέλλοντος.

ΚΕΦΑΛ. ΚΔ'.

Ὁ δὲ τὴν ἐρσιότην ἀγαπῶν τρέφει τῇ ἀργίᾳ τὰ πάθη, καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις διδῶσι καιρὸν τῇ ἀδείᾳ διακινεῖσθαι πρὸς ἃ πεφύκασι, καὶ μάλιστα ἐν καιρῷ προσευχῆς ὅτε συνεστραμμένος ὁ νοῦς ὅλος γίνεται τοῦ ὀχλοῦντος, ἐκεῖνα τοῖς λογισμοῖς δι- εξιών, ἅπερ ἐπαγορεύει τὸ ἐνδιατιώμενον πάθος, ἀντὶ τοῦ προσμυλεῖν Θεῷ, καὶ αἰτεῖν παρ' αὐτοῦ τὰ συμφέροντα θνακινούμενα τῆς ἀτιμίας ἐνθύμια· καὶ τοῦς λόγους τῆς προσευχῆς, ἐκκλίνων εἰς λόγους πονηρίας, ἢ ἀκαθαρσίας, ἢ πρὸς ὃ βέβηκε τῆς δια- νοίας ἐπικρατήσαν, καὶ κατακχερημένον αὐτῇ πρὸς ἃ πεποίωται. Τοῦτο συμβαίνει τοῖς τοιοῦτοις ὁ Παῦ- λος εἰδὼς, τὴν ἀργίαν διαβάλλει σπουδαίως, τὰ ἐξ αὐτῆς τιτκόμενα μεθοδικῶς ἀναστῆλων κακὰ. Φησὶ γάρ· « Παραγγέλλομεν ὑμῖν, ἀδελφοί, καὶ παρακα- λούμεν ἐν ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χρι- στοῦ, στέλλεσθαι ἡμᾶς ἀπὸ παντὸς ἀδελφοῦ ἀτά- κτω; περιπατοῦντος, καὶ μὴ κατὰ τὴν παράδοσιν, ἣν παρέλαθον παρ' ἡμῶν. Αὐτοὶ γὰρ οἴδατε, πῶς εἶμι μισεῖσθαι ἡμᾶς, ὅτι οὐκ ἠτακτήσαμεν ἐν ὑμῖν, οὐδὲ δωρεὰν ἄρτον ἐφάγομεν παρὰ τινος, ἀλλ' ἐν κόπῳ, καὶ μόχθῳ, νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐργαζόμενοι πρὸς τὸ μὴ ἐπιβαρῆσαι τίνα ὑμῶν, οὐχ ὅτι οὐκ ἔχομεν ἐξ- ουσίαν, ἀλλ' ἵνα τύπον ἑαυτοῦς δώμεν ὑμῖν πρὸς τὸ μισεῖσθαι ἡμᾶς· καὶ γὰρ ὅτε ἦμεν πρὸς ὑμᾶς, τοῦτο παρηγγέλλομεν ὑμῖν, ὅτι εἰ τις οὐ θέλει ἐργάζεσθαι,

μηδὲ ἐσθιέτω. Ἀκούομεν γάρ τινες ἐν ὑμῖν ἀτάκτως, ἀ περιπατοῦντας, μηδὲν ἐργαζομένους, ἀλλὰ περιεργαζομένους. Τοῖς δὲ τοιοῦτοις παραγγέλλομεν, καὶ παρακαλοῦμεν διὰ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἵνα μετὰ ἡσυχίας ἐργαζόμενοι τὸν ἑαυτῶν ἄρτον ἐσθίωσι. »

ΚΕΦΑΛ. ΚΕ'.

Πολλοὶς τεκμηρίους αὐστηρὰν ποιῶν τὴν ἐπιτιμησιν· καὶ γὰρ ἀτάξίαν τὴν ἀργίαν εἰπὼν, καὶ τὸ, Μὴ ἐσθιέτω ὁ μὴ ἐργαζόμενος, προσθεῖς, καὶ ἑαυτὸν ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἐν τῷ ἔργῳ μοχλοῦντα τύπον καὶ ὑπογραμμὸν δεδωκώς, καὶ τὸ μὴ αὐτοῖς ἐκείνοις, ἀλλ' ἑτέροις ὑπὲρ αὐτῶν ἐγκαλεῖν, καὶ τὸ στέλλεσθαι ἀπ' αὐτῶν τοῖς ὑγιαίνοντας, ὡς λειμῶδει νόσῳ κεκρατημένους, πολλήν, καὶ δυσανάσχετον ἐν-ἐφρηνη τὴν ἀγανάκτησιν. Καὶ γὰρ ἐστὶν ὄντως ἀργία πολλοῖς πολλῶν αἰτία κακῶν, τῇ σχολῇ καὶ τὰ συν-ῆθη αἰξουσα φαῦλα, καὶ τὰ τέως ἀθήη διδάσκουσα· καινουργὸς γὰρ ἐστὶ, καὶ πρὸς τὰ καινοτομεῖν τὰ πονηρὰ πολλὴν ἔχει τὴν ἐπιτηδεϊότητα, καὶ καλῶς αὐτὴν διὰ τῶν εἰρημένων ὁ Παῦλος, καὶ δι' ἑτέρων πλειόνων ἀποτρόπαιον δαίχνουσι, καὶ φευκτὴν παρα-βλῶν, ὀργιζόμενος, λυπούμενος, ἐπιτιμῶν. Καὶ πᾶσαν σχέσιν ἐπιτηδεύων πρὸς τὸ δυσωπῆσαι τοὺς, ὡς αὐτὸς ἔφη, ἀτάκτους μεθ' ἡσυχίας ἐργάζεσθαι, καὶ πρὸς τοὺς ἔξω εὐσχημόνως περιπατεῖν, ἀγκυραν εἰδὼς τῆς διανοίας εἶναι τὸ ἔργον, ὀρμῆν παρα-σκευάζον αὐτὴν ἀσφαλῶς. Κἄν λαίλαπες πάντοθεν ἐπιπολάζωσι, καὶ στρόβιλοι, βραχθαίους πνεύμασιν ἀπειλοῦντες ναυάγιον, ἔστηκεν ἀκλινῆς αὕτη κατ-εχομένη, ὡς ἀγκύρα τῷ ἔργῳ, ὀλίγον μετεωρίζουσιν ἐπικυματίζουσα λογισμοῖς, ἀλλ' οὐκ ἀποσπασμένη πρὸς κίνδυνον, ἐπειδὴ τῶν ὠθούστων πνευμάτων ἰσχυρότερός ἐστὶν ὁ δεσμός.

vinibus, sed non ad periculum subeundum avulsis, vinculum.

ΚΕΦΑΛ. ΚΓ'.

Ὅντως οἱ προζάσει τοῦ δεῖν προσκαρτερεῖν τῇ προσευχῇ παραιτούμενοι τὸ τῶν χειρῶν ἔργον, οὕτε προσεύχονται, τῆς διανοίας οὐ δυναμένης ἀμετεωρί-στω τετάσθαι πρὸς τὸ ποθοῦμενον, περισπῶμενοι δὲ μετὰ τὸ μέτρον τῆς οἰκείας δυνάμεως περὶ πολλὰ οὐ καθήκοντα, καὶ τὸ σῶμα τρέφοντες γαῦρον καὶ ἀνεπιτηδεῖον ποιοῦσι πρὸς τὴν προσευχὴν αὐτῷ τούτῳ, τῷ δοκοῦσι τῇ ἀργίᾳ παρέχειν τῇ ψυχῇ τὸ ἀμέριμνον, ἐμπλέκοντες αὐτὴν λαβυρίνῳ ἀδιεξοδῶτων λογι-σμῶν. Τὸ μὲν γὰρ σῶμα τῷ ἔργῳ κοπούμενον κατ-έχει πρὸς ἑαυτὸ τὴν διάνοιαν τῶν ὀφθαλμῶν οὐκ ἔλαττον παρεῖναι τῷ σπουδαζομένῳ ὀφθαλμοῦσαν, καὶ συνεργεῖν τοῖσι πρὸς τὸ τῆς ἐνεργείας ἀπταιστον, ἀνιέμενον δὲ βρέμβεσθαι αὐτῇ διδωσιν ἄδειαν, ἐπεγει-ρομένων ἐν τῇ ἀνέσει τῶν παθῶν, καὶ πρὸς ἐκάστην ὑπόμνησιν ἐπιθυμίας περισυρόντων αὐτὴν χειρῶν-μένην ὡσπερ αἰχμάλωτον.

» II Thess. III, 6-12. † I Thess. IV, 11.

vult operari, neque manducet. Audivimus enim, apud vos quosdam inordinate ambulare nihil operantes, sed curiose agentes. Iis autem, qui ejusmodi sunt, denuntiamus, et obsecramus per Dominum nostrum Jesum Christum, ut cum silentio operantes suum panem manducet. »

CAPUT XXV.

Plurinis argumentis exaggerat asperam reprehensionem; etenim inordinationem appellans pigritiam, et ut ne manducet, proponens, qui non laborat operando, seque ipsum die ac nocte in opere defatigatum, in formam et delinicationem exemplarem exhibens, et non illos ipsos, sed alios de iisdem arguens, et subtrahens ab eis valetudine firma perfruentes, ac si morbo pestilenti detenti essent; plurimam et intolerandam ostendit indignationem. Enimvero multis multorum malorum causa est pigritia, quæ præ otio consueta vitia valde auget, et quæ hactenus insueta erant edocet, innovatrix quippe est, multumque facilitatis habet ad mala nova excogitanda; eamque præclare Paulus in prædictis, et aliis in compluribus demonstrat abominandam, et fugiendam exhortatur, irascens, dolens, increpans, omnemque contendens studiose modum, ut flectat inordinatos, quemadmodum ipse 265 loquitur, vel inquietos incusso pudore, quo cum silentio tranquillo laborent, et erga eos, qui foris sunt, incedant honeste; sciens laborem esse ancoram mentis ipsam præparando ut appellat ad portum secure. Quamvis turbines undique instent procellosi, et impetuosa tempestates, ac vehementes venti flatibus violentis mimitantes naufragium, stat ipsa inflexa inhaerens operi velut ancoræ, parumque se effertentibus fluctuat cogitationibus, quandoquidem ventis concitientibus fortius est

CAPUT XXVI.

» Sic qui sub prætextu, quod oporteat in oratione perseverare, repudiant opus manuale, non modo non orant, cum nequeat intellectus ad id, quod flagranter desiderat, sine incertitudine se extendere; verum etiam distracti supra modum propriarum virium circa plura minime convenientia, corpusque insolens enutrientes perquam laute, efficiunt inhabile ad orationem per hoc ipsum, quod putant otio animæ præbere securitatem, implicante ipsam labyrintho cogitationum, e quibus expedire se nequeant. Corpus quippe labore fractum, retinet ad se intellectum, qui debeat, non secus ac oculi, intente præsens esse rei, cui studet, et illis cooperari ad affectionem, ut in eo non offendat errabundus: sin vero sit molle ac remissum, dat ipsi facultatem ut circumagatur affectibus ea in remissione suscitatis, et ipsum ad unamquamque suggestionem concupiscentiæ circumtrahentibus subactum, et captivum.

266 CAPUT XXVII.

Si mens igitur præsens, instansque operi perfectam operationem elaborat, absens vero eam defectuosam exhibet, et multum ab eo, quod decet, dissitam: quomodo habebit contentionem et firmitatem in oratione, dum qui eam dirigit, divisus est passionibus, et continuo decidit, non dico ex omnino perfecta exstasi, sed et e verborum attentione? Est etenim præcipua, summaque perfectorum oratio raptus quidam mentis, et eorum, quæ secundum sensum sunt, omnimoda exstasis suspiriis ineffabilibus spiritu ad Deum accedente, qui videt cordis dispositionem expansam, quemadmodum libellum inscriptum, et formis mutis sine voce suam propriam voluntatem declarantem. Sic ad tertium usque cælum raptus fuit Paulus, qui sive foret in corpore, seu extra corpus, nesciebat¹. Sic alias in templo, cum oraret, in exstasi mentis, audivit sensu cordis (auditus nempe corporis cum aliis sensuum organis otia batur propter exstasim) dicentem Dominum: «Egredere hinc ocius, nec enim suscipient tuum de me testimonium².» Sic Petrus ascendens in superiorem domus partem ad orandum, visionem lintei vidit, in qua bestiæ omnes, et pecora et reptilia terræ, et volatilia cœli inerant significantia humanorum statuum differentiam³. Sic a Deo apud Job præsignatus exstitit accipiter sursum extendens pennas, immote respiciens ea quæ ad austrum, specie quidem orantis compositionem, nomine vero sacram ipsius mentem patefaciens⁴.

267 CAPUT XXVIII.

Secunda vero a prima oratio est dicere verba ipente prosequente illa cum compunctione, et sciente ad quem deducti supplicationem. Intercepta vero cogitationibus corporeisque sollicitudinibus confuse permista præcatio longe dissita est a statu orantis. Nam si orans semetipsum non audit ad plurima instabilis, neque scit, quænam visus est pronuntiare verba: quo pacto divinam obtinebit audientiam istis attendentem, quibus ipse attendere distractus undique minime potuit? Nam qui dicebant: «Intende supplicationem meam, et auribus percipe orationem meam⁵;» et: «Fiant aures tuæ intendentes ad vocem deprecationis meæ⁶;» mentem universam habebant eo studiose conversam, et minime diffusam in ea, ad quæ diffundi et dissipari solita est negligentium vagabunda cogitatio.

CAPUT XXIX.

Eo itaque modo se habuit sanctorum paupertas, ut paulo antea dictum fuit, ac præstitit ipsis (eam amplexis) prærogativas, quotquot per ordinem edisseruisse contigit. Habet vero et media plurimum post illam utilitatis temporibus, et necessitati cor-

A

ΚΕΦΑΛ. ΚΖ'.

Εἰ τοίνυν παρὼν μὲν τῷ ἔργῳ ὁ νοῦς ἐντελεῖ ποιῆται τὴν ἐργασίαν, ἀπὼν δὲ πλημμελεῖ ταύτην δεῖκνυται, καὶ πολὺ ἀφροσύνην τοῦ δέοντος, πῶς ἔξει τὸ σύντονον καὶ ἀμετῶριστον ἐν τῇ προσευχῇ, τοῦ ταύτην εὐθύνοντος; περισπωμένου τοῖς πάθεσι, καὶ συνεχῶς ἀποπύπτοντος, οὐ λέγω τῆς παντελοῦς ἐκστάσεως, ἀλλὰ καὶ τῆς τῶν βῆμάτων προσευχῆς; Ἔστι μὲν γὰρ προηγουμένη τῶν τελείων προσοχῆ ἀρπαγὴ τις τοῦ νοῦ, καὶ τῶν κατὰ τὴν αἰσθησιν ἐκστασις ὀλοσχερῆς, στεναγμοῖς ἀλαλήτοις τοῦ πνεύματος ἐντυγχάνοντος τῷ Θεῷ τῷ βλέποντι τὴν τῆς καρδίας διάθεσιν ἀναπισσομένην ὡσπερ ἐγγράμματον βιβλίον, καὶ τύποις ἀφρόγγοις τὸ ἐαυτῆς ἐμφανίζουσαν βούλημα. Οὕτως ἕως τρίτου ὁ Παῦλος ἠρπάγη οὐρανοῦ, ὅστις εἶτε ἐν σώματι ἦν, εἶτε ἐκτὸς σώματος, ἀγνοῶν ἦν· οὕτως ἄλλοτε ἐν τῷ ναῷ προσευχόμενος ἐν ἐκστάσει γεγένηται, καὶ ἤκουσε τῇ τῆς καρδίας αἰσθήσει (τοῦ γὰρ σώματος ἡ ἀκοή μετὰ τῶν ἄλλων αἰσθητηρίων ἤρχει διὰ τὴν ἐκστασιν)· «Ἐξέλθε, λέγοντος τοῦ Κυρίου, ἐντεῦθεν ἐν τάξει· οὐ γὰρ παραδέξονται σου μαρτυρίαν περὶ ἐμοῦ.» Οὕτως ὁ Πέτρος ἀνελλθὼν ἐστὶ τὸ δῶμα προσεύξασθαι, τὴν ὄπτασιν τῆς θόνης εἶδεν, ἐν ἧ πάντα τὰ θηρία, καὶ τὰ κτήνη, καὶ τὰ ἔρπετά τῆς γῆς, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ ὑπῆρχε τὴν διαφορὰν τῶν ἀνθρωπίνων δηλοῦντα καταστάσεων. Οὕτως ὁ παρὰ τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν Ἰωβ παραδεικνύμενος ἔστηκεν ἰεραξ ἀναπετάσας τὰς πτέρυγας ἀκινήτως καθορῶντα πρὸς νότον, τῷ μὲν σχήματι τὸ συντεταγμένον τοῦ προσευχομένου τῷ δὲ ὄνματι τὸν ἰερὸν νοῦν τούτου παρατηλῶν.

ΚΕΦΑΛ. ΚΙΗ'.

Δευτέρα δὲ μετὰ τὴν πρώτην ἐστὶ προσευχὴ τὸ λέγειν τὰ βήματα παρακαλοῦντος τοῦ νοῦ μετὰ κατανύξεως, καὶ εἰδότης, ᾧ προσάγει τὴν δέησιν. Μεσολαθουμένη δὲ λογισμοῖς προσευχῆ, καὶ περὶ ὑρμένη φροντίει σωματικαῖς μακρὰν τῆς τοῦ προσευχομένου ἀφέστηκε καταστάσεως. Εἰ γὰρ αὐτὸς οὐκ ἀκούει ὁ προσευχόμενος ἑαυτοῦ τὰ πολλὰ μεταωριζόμενος, καὶ οὐκ εἰδὼς τίνα λέγειν ἔδοξε βήματα, πῶς ἔξει τὴν θεῖαν ἀκοήν προσέχουσαν τούτοις, οἷς αὐτὸς προσέχειν περισπώμενος; οὐ δεδύνεται; Οἱ γὰρ λέγοντες· «Πρόσχε πρὸς τὴν δέησίν μου, καὶ ἐνώτισαι τὴν προσευχὴν μου, καὶ γενηθῆτω τὰ ὠτά σου προσέχοντα εἰς τὴν φωνὴν τῆς δεησεῶς μου,» ἔλον τὸν νοῦν εἶχον ἐκεῖ σπουδαίως συνεστραμμένον, καὶ οὐ διαχεόμενον, ἐφ' ἃ διαχεῖσθαι καὶ σκιδνασθαι τῶν βῆμάτων ἀλωμένη εἴωθεν ἡ διάνοια.

ΚΕΦΑΛ. ΚΘ'.

Οὕτω μὲν οὖν εἶχεν ἡ τῶν ἁγίων ἀκτημοσύνη, ὡς μικρῶ πρὸσθεν εἴρηται, καὶ τὸσαῦτα παρέσχεν αὐτοῖς, ὅσα κατὰ χώραν κατελειπεται. Ἔχει δὲ καὶ ἡ μέση πολὺ μετ' ἐκείνην τὸ χρήσιμον, τοῖς καιροῖς, καὶ τῇ ἀνάγκῃ τοῦ σώματος οὕσα κατάλληλος· εἰ γὰρ

¹ II Cor. xii, 2. ² Act. xii, 18. ³ Act. x, 9 seqq. ⁴ Job xxxix, 26. ⁵ Psal. xvi, 1. ⁶ Psal. cxxix, 2

καὶ τῶν πρωτείων ἐστὶν ἀντιποιεῖσθαι οὐχ οἷά τε, οὔτε πρὸς τὴν ὑπερέχουσαν ἀγωγὴν ἰσοτιμίαν αὐχαιῶν, ἀλλὰ τὰ δευτερεῖα τῆς τιμῆς ἔχειν, καὶ τούτων παραχωρεῖν, τρίτῃ καὶ τετάρτῃ τάξει τῶν ἀμελεστέρω, βιούτων, οὐκ ἀνέχεται, οὐκ ἀπολείπομένη τοσούτον τῆς τελειότητος, ὅσον προέχει τῆς διαφορᾶς ἀναγωγῆς. Οἱ μὲν γὰρ πρῶτοι ἄγιοι ψυχῆ μόνῃ ἔζων, καὶ Θεῷ τῷ ταύτην ποιήσαντι, οὐδένα ποιούμενοι λόγον τοῦ σώματος, ὅθεν καὶ ἀμέριμον ἐν καιοῦ τὴν χρεῖαν εἶχον εὑπερεπῆ, οὐκ ἀποτεθείσαν ἐν ἀποθήκαις, καὶ παραχινομένην ὡς ἐκ ταμείου πρὸς τὴν ὥραν ἐκ θέας βουλῆς. Οἱ δὲ μετ' αὐτοῦ τῆς ἀναγκᾶς τοῦ σώματος, παραμυθία; φροντίζοντες, καὶ ὅπως μὴ ἀμεληθῆν διαφραγῆ τὸ ζῶον παρὰ τὸ θέλημα τοῦ συνδήσαντος προθυμούμενοι, τοσούτον τῷ ἔργῳ κίχρῶσι τὰς χεῖρας, ὅσον τῇ ἀπαρατήτῳ λειτουργήσαι ἀνάγκη· τὸ δὲ πλεόν τοῦ καιροῦ τῇ ψυχῆς σχολάζουσι ἐπιμελεῖσθαι, προσευχαῖς, καὶ ἀναγνώσμασι, καὶ γυμνασίᾳ τῶν καθηκόντων τὴν ἐν τοῖς καλοῖς προκοπὴν αὐτοῖς ὡς ἔχει πραγματευόμενοι.

ΚΕΦΑΛ. Α'.

Οἱ δὲ τούτων ἔσχατοι σάρκες παντελῶς ὄντες, τῆς ἰατρικῆς ὄλη τοῦ γῆινου ἀνδριάντος γέγονασι, γηπονούντες, κτηνοτροφούντες, ἐμπορευόμενοι, καὶ πᾶσαν ποριστικὴν μετερχόμενοι τέχνην, οὐχ ὅσα πρὸς τὴν ἐν σαρκὶ ζῶν ἐπαρκεῖ θέλοντες ἔχειν, ἀλλ' ὅσα δείκνυσιν αὐτοῦ τῶν ἐν περιουσίᾳ κομῶν οὐκ ἐλάττονας. ἵνα κἀντεῦθεν φανητιῶντες δειχθῶσιν, ἐπεὶ μὴ ἐκ πολιτείας ἐκτιθέσαντο τὸ ἐπίδοξον, ἐκ πολυτελείας ἑαυτοῖς ἑὸς δοκοῦσι μνώμενοι τὸ ἐπίσημον, καὶ τοῦτο σαφῶς ἑαυτοῦς τῆς ἀνοίας στηλιτεύοντες τῷ τὴν κατηγορίαν νομίζειν ἐγκώμιον, καὶ δοκεῖν ἐπὶ τούτοις καὶ θαυμάζεσθαι, ἐφ' οἷς εἶσι χλεύης καὶ γέλωτος ἄξιοι. Ὅς γὰρ τὰ ἡρμουςμένα ἐκίστη ἐπιτηδεύματι τῆς ἀποδοχῆς διδῶσιν εὐλόγως τὰς ἀφορμὰς, οὕτω τὰ μὴ καθήκοντα, κἴν ὧσιν ἐπ' ἄλλῳ ἐπαινετὰ, πολλὴν τὰ πρὸς ὃ μὴ ὑπεκρίνεται τὴν κατάγνωσιν ἔχει. Οὐδεὶς γοῦν κροσὺλῳ χρυσῷ, καὶ πολυτέλειαι λίθοις ἐξησκημένον ἐπῆνεσεν ἄνδρα, οὐδὲ πόρπην, καὶ χλαῖναν περιθέμενον ἀπεδέξατο γύναιον. Ὅν γὰρ ἀπένειμεν ἐκάστην κόσμον ἢ φύσις, οὗτος καινοτομία χλεύης ὑπόθεσις γίνεται. **C**

ΚΕΦΑΛ. ΑΑ'.

Τίσι οὖν ἐν μεθορίῳ τῶν παρ' ἑκάτερά εἰσιν οἰκειότεροι; Ἐάντως οἷς μᾶλλον πλησιάζουσι τῷ ἔργῳ, καὶ τούτων κεκράτασι τὴν συγγένειαν, ὧν ἔργος εἶναι τῷ βίῳ σπουδάζουσι. Οὐ γὰρ ἐπειδὴ τὴν μεταίχιμίαν ἔχουσι τάξιν, ἤδη καὶ ῥέπουσι ἐπ' ἄμφω ὁμοίως· τῶν μὲν γὰρ ἡγουμένων εἰσὶν ὀπαδοί, τούτοις ἐπόμωμοι, καὶ νεαρῶ τῷ ἔχειν αὐτῶν ἐπιβαίνοντες, τῶν δὲ ἐφυσσεριζόντων καὶ τοσούτων ἀπέχουσιν, ὅσον οἱ τρέχοντες τῶν βιάδων ὀδεύοντων, ἢ κατὰ χώραν μενόντων, κατ' ὀλίγον χωρίζονται. Τίς γὰρ τοῖς πολυ-

poræ congruens. Etsi enim talis non est, quæ vindicet sibi primas, nec de honore æquali ad supereminentem institutionem gloriari possit, tamen partibus in secundis consistere, atque his, qui in tertio et quarto ordine negligentius **268** vivunt, cedere non sustinet, et a perfectione non tantum deficit, quantum diversæ vivendi formæ præcellit. Primi siquidem sancti animæ soli vivebant, et Deo, qui hanc fecit, nullam corporis habentes rationem: unde tempestive quæ necessaria erant habuerunt sine sollicitudine bene congrua, non reposita in penariis cellis, et educta velut ex horreo apposite ad tempus ex divina voluntate. Qui vero post ipsos fuere, curam gerentes necessarii solatii ad mulcendum corpus, neve animal neglectum deperiret præter voluntatem ejus, qui utrumque conjunxit, providentes, manibus utebantur ad opus tanto tempore, quanto ad ministrandum necessitati opus erat inevitabili; reliquo vero, quod supererat, tempore, vacabant animæ curandæ, precibus, et lectionibus, ac exercitatione in rebus convenientibus sibi ad honesta profectum, uti decelant, procurantes.

CAPUT XXX.

At qui horum postremi fuere, eum omnino forent carnei, se totos terreni simulacri famulatio addixerunt, terram excolentes, jumenta nutriendas, agitates mercimonia, omnemque commerciorum artem præter consecrantes, non quæcunque carnis ad vitam fovendam sufficiunt, habere volentes, verum quæcunque exhibent ipsos non inferiores his, qui lepidi ac elegantis opibus circumstant, ut exinde illustres demonstrarentur, affectantes, quandoquidem ex instituti observatione gloriam sibi non pepererunt, e sumptuosa elegantia sibi ipsis, uti censent fore insignes. In coque luculenter scipsos amentia arguunt, quod criminationem laudi ducunt; ac in hisce videri, **269** et admirationi fore, in quibus digni sunt ludibrio atque risu. Quemadmodum enim quæ unicuique instituto sunt aptata, dant facile motus ut recipientur: ita quæ haud congruunt, etsi aliunde laudabilia, plurimam sortiuntur repugnantiam ad illud, quod non est his accommodatum. Nullus igitur virum aureo capillorum nodo, et lapillis ingentis pretii exornatum dilaudaverit, neque mulierculam fibula, et læna unicuique natura distribuit, innovatione fit derisionis argumentum. **D**

CAPUT XXXI.

Quibusnam itaque in confinio utrinque sunt propinquiores? Iis omnino, quibus magis approximant opere; et horum cognationem velut acclamando exposcunt, quibus prope student esse vitæ ratione. Non enim quandoquidem ordine sunt velut interstitio divisi, vergunt similiter mox in utramque partem; assectantur enim suos duces, ipsis continuo inhærent, et recenti vestigio ipsorum insistent: ab iis autem, qui inferiores sunt, tantum absunt, quantum currentes ab iis, qui pedetentim incedunt,

aut ab his qui identidem subsistunt, paulatim separantur. Nam quæ communio his, qui opibus affluunt, ad eos, qui nihil possident? Quæ consonantia his, qui sapiunt ea, quæ sunt carnis, cum his qui sapiunt ea, quæ sunt spiritus? Quæ pars his, qui in negotiis confusim permixti sunt, cum famulantibus Deo absque curis sæculi? Isti apostolice dereliquerunt, quantumvis forent exigua, quæ possidebant, illi et ea, quæ non habebant, 270 acquisierunt. Hi quidem silent quieti modestiam intus curantes, atque gravitatem; isti vero pugnantes veluti quinquertio invalescunt super pecuniis et possessionibus. Hi quidem de celestibus bonis adversus spiritualia nequitiae legitime curant, uti luctatores; isti autem de terrenis cum possessionum consortibus bellum gerunt pariter ab ipsis bello appetiti. His equidem tempus impenditur ad curam salutis animarum; at istis vix omnis vita sufficit ad multimodas occupationes corporis distributa. Hi profecto procul negotiis vicitantur verum isti blasphemiarum auctores adversantur

CAPUT XXXII.

His quidem dicit Paulus, « Lucetis ut luminaria in mundo ¹¹, » splendentes prorsus conversatione insigni, et æmulationis bonæ spectantibus effecti pararii; at istis: « Per vos blasphematur nomen meum ¹², » cum scilicet institutioni contraria perpetretis, et habitum circumferatis contradicentem operibus. Unde convenienter hi suspiciuntur, illi vero despiciuntur et despuuntur; hi beati prædicantur, illi autem miseri deplorantur; hi diliguntur jure merito, illi autem non injuria odio habentur. Quis nempe non amabit merito eum, qui omnino abalienatus est a tumultibus externis, et vitam amplectitur quietam, et absque negotiis? Quis non diligit obstupescens aversum a contentiosis lucris in societate acquisitis, ac odiis, et aggressionibus eamdem artem profitentium, usque ad intra domum solitudinem præcaventem item ne faciat 271 quid perniciosum, aut similiter patiat; non turbantem, neque turbatum; non injusta patrantem, nec injusta patrare volentem, et cui nec injuria potest inferri: alterum enim, quamvis posset, animi sententia non amplectitur; alterum ei damnosa infligatur injuria?

CAPUT XXXIII.

Quis vero sermo non odiosum efficiat eum, qui dicit se mutasse vitam, et tamen ipsius distractionibus implicatur? Gloriat se contempsisse mundum, et tamen ad furorem usque rebus, quæ in eo sunt, adhæret? Denuntiat se terrena despiciere, atque operibus promissionem ementitur? Habet, ut ait, ludibrio, quæ apud homines elegantia, et compta censeantur; et his studiosius, quam alii homines, incumbit? Vale dixit vanitati, cum ab illa lullatensis sit separatus? Profitetur crucem, et

ὕλοις κοινωνία πρὸς τοὺς ἀκτήμονας; Τίς δὲ συμφωνία τοῖς τὰ τῆς σαρκὸς φρονοῦσι πρὸς τοὺς φρονοῦντας τὰ τοῦ πνεύματος; Τίς μερὶς τοῖς ἀναφυρομένοις ἐν πράγμασι μετὰ τῶν ἀμερίμως δουλεύοντων τῷ Θεῷ; Οὗτοι κατέλιπον ἀποστολικῶς, καὶ βραχεία ἦν ἃ ἐκέκτητο, ἐκεῖνοι καὶ ἃ μὴ εἶχον ἐκτήσαντο. Οἱ μὲν ἡσυχάζουσιν ἐνδοῦ ἐπιεικείας ἐπιμελούμενοι, καὶ σεμνότητος; οἱ δὲ παγκρατιάδουσιν ὑπὲρ χρημάτων, καὶ κτημάτων μαχόμενοι. Οἱ μὲν περὶ τῶν οὐρανίων αγαθῶν πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας νομίμως παλαίουσιν, οἱ δὲ περὶ τῶν γῆινων τοῖς συγκεκτημένοις πολεμοῦσιν ὁμοίως παρ' αὐτῶν πολεμούμενοι· τοῖς μὲν ὁ χρόνος δαπανᾶται εἰς μερίμναν σωτηρίας ψυχῶν, τοῖς δὲ πᾶς ὁ βίος μόλις ἀρκεῖ εἰς τὰς πολυτρόπους ἀσχολίας τοῦ σώματος μεριζόμενος. Οἱ μὲν εὐχαριστεῖν ἀπραγμόνως βιούντες τοὺς ὀρώντας παρσχευάζουσιν· οἱ δὲ βλασφημίας αὐτοῖς τούτοις καθίστανται, οὐδὲν τοῦ ἐπαγγέλματος πρᾶττοντες ἄξιον.

eos, qui intuentur, disponunt ad gratias agendas: illis nihil dignum mandato divino perficientes.

ΚΕΦΑΛ. ΔΒ'.

Τοῖς μὲν φησὶν ὁ Παῦλος· « Φαίνεσθε ὡς φωστῆρες ἐν κόσμῳ, » λάμποντες πάντως τῷ ἐπισήμῳ τῆς πολιτείας, καὶ ζήλον τοῖς βλέπουσιν αγαθοῦ γινόμενοι πρέξοντες· τοῖς δὲ, « Δι' ὑμᾶς βλασφημεῖται τὸ ὄνομά μου, » τῷ ἐπιτηδεύματι δηλονότι πρᾶττοντας ἐναντία, καὶ τὸ σχῆμα περιφέροντας ἀντιφθεγγόμενον τοῖς ἔργοις. "Ὅθεν εἰκότως οἱ μὲν θαυμάζονται, οἱ δὲ διαπτύονται· οἱ μὲν μακαρίζονται, οἱ δὲ ταλανίζονται· οἱ μὲν αγαπῶνται δικαίως, οἱ δὲ μισοῦνται μῖσος οὐκ ἄδικον. Τίς γὰρ οὐκ αγαπήσειεν εἰκότως τὸν παντελῶς ἀποτεταγμένον τοῖς ἔξω θαυροῖς, καὶ τὸν ἀπράγμονα καὶ ἡσύχιον ἐλόμενον βίον; τίς οὐκ ἂν αγαπήσειε τεθηπῶς τὸν ἐκτρέπόμενον τὰς ἐριστικὰς τῶν συκτεφσεων καὶ τῶν ὁμοτέχων ἀφορμὰς καὶ τῆ κατ' οἶκον ἐρημίᾳ, καὶ τοῦ δράσαι τι τῶν ἀνηκέστων, καὶ τοῦ παθεῖν ὁμοίως ἐξετάμενον, τὸν μὲν οὔτε ὀχλοῦντα, οὔτε ὀχλούμενον, οὔτε ἀδικοῦντα, οὔτε ἀδικεῖν βουλόμενον, οὔτε ἀδικηθῆναι δυνάμενον· τὸ μὲν γὰρ οὐκ αἰρεῖται γνώμη καὶ δύνηται, τὸ δὲ οὐκ ὑφίσταται οὐ παρούσης ὕλης, εἰς ἣν ἀδικηθήσεται;

vero non subsistit, non apparente materia, in qua

ΚΕΦΑΛ. ΔΓ'.

Τίς δὲ οὐ συγνάσει λόγον τὸν ἀπηλλάχθαι λέγοντα τοῦ βίου, καὶ τοῖς τούτου περισπασμοῖς ἐμπλεκόμενον; καταπεφρονηκέναι τοῦ κόσμου καυχώμενον, καὶ τῶν ἐν αὐτῷ πραγμάτων μανικῶς ἀντεχόμενον; ὑπερορῶν τῶν γῆινων ἐπαγγελλόμενον, καὶ τοῖς ἔργοις ψευδόμενον τὴν ὑπόσχεσιν; χλεύην τὰ ἐν ἀνθρώποις τιθέμενον, ὡς φησι, δοκοῦν τὰ κομψά, καὶ σπουδάζοντα τῶν ἄλλων ἀνθρώπων πλεον αὐτά; χαλεπὸν εἰπόντα τῇ ματαιότητι, καὶ οὐ κειχωρισμένον αὐτῆς; σταυρὸν καὶ θάνατον τὴν ἀποταγὴν ὁμολο-

¹¹ Philipp. II, 15. ¹² Isa. LII, 5; Rom. II, 24.

γρησαντα, και ουδεν νεκρώσεως τεκμήριον επιδεικνύ-
μενον; Ἐξῆλθες ἐξ Αἰγύπτου, ὡ οὐτος, τί σοι καὶ
τῆ πλινθεία λοιπόν; Ὅδοιπορεῖς τὴν ἔρημον ἐπὶ τὴν
γῆν τῆς ἐπαγγελίας ἐπιγόμενος, τί ταῖς καταλαῖς
ἐγχεροῖς φιλοπονίας; Βραδὺς ὁδότης πρὸς τὴν
μακρὰν ἀποδημίαν γινόμενος. Πολλῆς σπουδῆς χρῆζει
ὁ προκειμενος δρόμος, μὴ ἐμπλάζου ταῖς ἀνοδίαις,
ἵνα μὴ ἐκπέσῃς τῆς καταπαύσεως. Ἐπέβαλες τῆ
ἐχέτλη τοῦ ἀρότρου τὴν χεῖρα, τί στρέφῃ εἰς τὰ
ὀπίσω ἀνεύθετος τῆ τῶν οὐρανῶν βασιλεῖα γενό-
μενος; ἀφῆκας τὸν ἐμπρησμὸν τῆς Πενταπόλεως, τί
περιβλέπῃ ποθὼν ἰδεῖν τὰ γινόμενα;

ΚΕΦΑΛ. ΔΔ'.

Ἦρας τὸν σταυρὸν, ἀκολούθει Χριστῷ πάντα
καταλιπὼν, πατέρα, πλοῖον, δίκτυα, καὶ πάσης ὄρ-
γανα τέχνης, καὶ μετὰ τούτων πᾶσαν σχέσιν, καὶ
μνήμην συγγενικὴν· πλείον γὰρ τούτων ἀπάντων φι-
λεῖσθαι θέλει ἢ συνετάξω Χριστῷ· ἀπέθανες σὺν
αὐτῷ, συνετάφης αὐτῷ τὴν μοκαρίαν τῆς ἀπαθείας
ταψήν. Τί τὰ τῶν ζώντων πάλιν ὑφίστασαι πάθη,
πολλὴν φροντίδα τῆς σαρκὸς εἰς ἐπιθυμίας ποιούμε-
νος; Ὀλίγη χρῆζει παραμυθίας τὸ σῶμα· ταύτην
μερίμνα, ἐπειδὴ τέως συνδέδεσαι τούτῳ, ἵνα καὶ
πρὸς τὴν ἐργασίαν τῆς ἀρετῆς ἔχῃς αὐτὴ συνεργόν,
καὶ ἡ τῆς ψυχῆς μὴ ἐμποδίζηται προκοπῇ, τὸ πᾶν
ἔχειν παρὰ μικρὸν θέλουσα τοῦ καιροῦ, καὶ μόλις
ὀλίγου πρὸς ἀνάγκην ἀξιουμένη. Βοῶν δέ τις ἐπιμε-
λούμενος καὶ προσβάτων ἀγέλας καθ' ἡμέραν μετρῶν,
ἀμπέλους, καὶ ἄλση, καὶ λήϊα, καὶ κήπους θεραπεύων
ἀεὶ, οὐκ ἀρχοῦντος τοῦ ἡμερησίου διαστήματος πρὸς
τὴν τούτων ὑπηρεσίαν, πῶς, ἢ πότε καιρὸν ἔξει
μνήμης Θεοῦ; πότε ψαλεῖ; πότε προσεύξεται; πότε
γυμνασία σχολάσει ἠθικῆς, καὶ φυσικῆς, καὶ θεολο-
γικῆς θεωρίας; εἰ δὲ καὶ πάρεργον δυνήσῃ τῶν
πολλῶν ἔργῳ τοῦτο ποιῆσθαι σπανίως, πῶς καθα-
ρὴν προσοίσει τῷ Δεσπότη τὴν δέησιν, τῆς διανοίας
οὐκ ἀποσπασμένης ἐκεῖνων, ὧν πολλὴν ἔχει φροντίδα
καὶ ἐπιμέλειαν; Ἡὼς κινήμασι παρακολουθήσει πα-
θῶν, ὡς γυνῶναι τὴν χλῆς καὶ σήμερον, τῆς ἐπὶ τὸ
βέλτιον, ἢ χεῖρον μεταβολῆς τὴν διαφορὰν; πῶς λογι-
σμῶν εὐρήσει μετεμπλοκάς ἄλλοις ἄλλων ἐπαμειβο-
μένων ποικιλίως, καὶ ποιούντων καὶ παρατήρησιν
δύσκολον;

ΚΕΦΑΛ. ΑΕ'.

Λίσχρῶν γὰρ προηγούνται σεμνοὶ, καὶ φιλαργύρων
συμπαθεῖς τῷ δοκεῖν, καὶ ἐλεήμονες, καὶ μνησικά-
κων διόρθωσιν ἐπαγγελλόμενοι· τῆς κινούσης τὰ τῆς
λύπης αἷτια, κενόδοξων τε καὶ ὑπερηφάνων οἱ τε-
λειότητα τῆς ἀρετῆς ὑπισχνόμενοι, καὶ πάντας
ἀπλῶς τοὺς πονηροὺς προλαμβάνουσιν οἱ δοκοῦντες
ἀστεῖοι βουκολοῦντες τῆ φαντασίᾳ τοῦ ποθομένου
τέως καλοῦ τοὺς ἀπειρούς τῆς τοιαύτης ἀπάτης,
ἕσπερον δὲ προπίνοντες τοῖς ἐναντίοις τετροπωμένους
αὐτοῖς, καὶ τὴν ἀπάτην ἐπανορθώσασθαι μόλις, ἢ

A mortem suam abrenuntiationem, nullumque mor-
tificationis indicium ostendit? Existi ex Aegypto,
bone vir: quid tibi, et operi lateritio reliquum
superest? Iter facis per solitudinem desertam pro-
perans contendere in terram promissionis; quid
vanis immoraris opificiis? Tardus viator ad lon-
gam peregrinationem effectus es. Multum studium
requirit cursus propositus: ne vageris errabundus
per itinera impervia, ut ne passim excidas a fine
quieto, quem appetis. Injecisti manum aratri
stivæ: quid conversus ad ea, quæ retro sunt, regni
cælorum 272 evadis inutilis? dimisisti Pentapolis
incendium: quid circumspicis desiderans videre
quæ ibi fiunt?

CAPUT XXXIV.

B Sustulisti crucem, sequere Christum omnia re-
linquens, patrem, navim, retia, et omnis artis in-
strumenta, et post hæc habitudinem omnem, et me-
moriæ cognationis; nam plus hisce omnibus dili-
gi vult, cui te consecrasti, Christus. Cum ipso-
mortuus es, consepultusque ipsi beata sepultura
exemptionis a passionibus. Quid viventium passio-
nes rursus sustines, plurimam carnis curam ad cū-
piditates ciendas aggerens? Pauculo solatio corpus
indiget; id procura, quandoquidem ipsi interim
colligatus es, ut etiam ad virtutis opera perficienda
illud habeas cooperans, et animæ progressus mi-
nime impediatur per exiguum tempus volens totum
habere, vixque illo brevi ad necessitatem dignus
habitus. Qui autem boum curam gerens, et pecu-
dum greges quotidie enumerans vitibus, atque ne-
moribus, et arvis consitis, ac hortis semper dese-
ruit, cum non sufficiat diurnum spatium ad horum
ministerium: quomodo, aut quando reminiscendi
Dei tempus habebit? quando psallet? quando de-
precabitur? quando vacabit exercitio moralis, et
naturalis, et theologicæ contemplationis? si vero et
hoc possit raro fieri quasi digressio ex multis oc-
cupationibus: quomodo puram porrigit Domino
supplicationem mente non divulsa ab his, quorum
gerit multam sollicitudinem et curam? Quo pacto
motiones affectuum assequetur, ut dignoscat dis-
crimen mutationis 273 hesternæ, atque ho-
dicernæ in melius, vel in pejus? qua ratione cogi-
tationum adinveniet interplicationes aliarum ex
aliis varie succedentium invicem, et efficientium
observationem perdifficilem?

CAPUT XXXV.

Honesti namque præcedunt turpibus; avatis
compatientes, ut videtur, et misericordes his, qui
sunt veterum injuriarum memores, ii qui correctio-
nem denuntiant partis, quæ doloris easas commo-
vet: vanis, atque superbia elatis ii, qui perfectio-
nem virtutis pollicentur; omnes tandem malos
antecunt ii, qui videntur urbani permulcentes ima-
ginatione honesti desiderati tandiu eos, qui sunt
inexpertii hujuscemodi deceptionis, postremo vero
seipsos adversariis mutatos, conversosque exli-

bentes, et deceptionem rursus emendare vix aut nullatenus valentes Jeinceps. Mens quippe his, quæ jam ratiocinata est, affecta, quamvis fraudem persectiscat, ægre ab illa dimovetur, plus illicta delectatione rerum suavium, quantumcunque ad fugiendam noxam rerum inutilium provehatur. Sic igitur cum hæc sese habeant, tantoque indigeant studio, quomodo tibi tempus idoneum de reliquo subterlinquitur ad inanem laborem, præter fas? Annon vides, quomodo per diem negotia, noctu vero te atterunt eorum recordationes, dum tempus indultum quieti vertunt in tempus doloris? Tunc enim ipsæ illos, qui fines transilierunt, illos, qui fructus corrupserunt, qui prohibuerunt irrigationem, qui pasqua depasti **274** sunt, et quocunque alio modo damnum danti, vel dederunt, transversos degentes in unumquodque, prout contendunt ac certant, agunt in furorem ad vindictam animæ irascibilem vim; somno vero et quieti tempus minime præbent, ne quidem orationi, quæ indiget que in parte exhibet animum a curis vacuum.

CAPUT XXXVI.

Quid enim dicit Paulus? « Volo vos absque sollicitudine esse ¹², » et adjicit: « Qui sine uxore est, curat ea, quæ Domini sunt, quomodo ipsi placeat; sed qui duxit uxorem, cogitat quæ sunt mundi, quomodo placeat uxori ¹³. » Itaque si Deo servire sine sollicitudine non licet, quare non ducunt uxores, et illarum grave onus, molestumque non sustinent, qui non sunt solliciti, quomodo placeant Domino? Nihil enim discrepant ab his, qui conjugati sunt, qui sunt pariter, atque illi eorum, quæ ad mundum pertinent, solliciti; nec habent quod querantur in hoc, imo potius, quod condemnentur multo magis. Illis enim aliquantulum saltem veniæ impertitus est Ecclesiastes, qui suscipientes molestiam inanis laboris, ut transmittant exiguum vitæ solatium natis suis, qui forte intempestivam parentis orbitatem paterentur, ne tutoribus quoque præsidioque careant, et rerum necessariorum indigentia pariter attriti omnibus undique urgeantur ærumnis in omnibus collisi. At horum manifestam condemnavit dementia dicens: Unus est et secundus non est ei, sive filius, sive frater non est ei ¹⁴, et cui laborat hic ad ventum ¹⁵? » **275** valde hujusmodi hominem accusans, quia successoribus liberatus, propter quos acquirendi labor defensionem præbet forte speciosam, non usus sit vacatione ad id, quod opus est, tempus, quod a multis deperditum fuit, utile sibi efficiens ad animæ bona comparanda. Esto enim quod ad illud? « Nihil solliciti sitis animæ vestræ, quid manducetis, aut quid bibatis, aut quo induamini ¹⁷, » labascet ob modicam fidem, addubitans, an adsint necessaria, annon adsint ipsi, dum Deo inservit? At cur non se accommodat illi: « Habentes autem alimenta, et quibus

Α οὐδαμῶς δυναμένους λοιπόν. Πειραιωμένος γὰρ τοῖς ἤδη λελογομένοις ὁ νοῦς, κἀν αἰσθηται τῆς πλάνης, δυσχερῶς ταύτης ἀφίσταται πλέον τῆ τέρψει τῶν ἡδέων ἐλκόμενος, ἢ ὅσον φυγεῖν τὸν οὐ συμφερόντων τὴν βλάβην ἱπείτερο. Οὐτως οὖν τούτων ἐχόντων, καὶ τοσαύτης δεομένων σπουδῆς, ποῦ σοι λοιπὸν καιρὸς ἐπιτήδειος ὑπολείπεται πρὸς τὴν παρὰ τοῦ δέοντος ματαίωπονίαν; "Ἢ οὐχ ὄρξει, πῶς δι' ἡμέρας μὲν τὰ πράγματα, νύκτωρ δὲ θλίβουσι τούτων αἰμῆμαι, τὸν καιρὸν τῆς ἀνέσεως ὁδύνης ποιοῦμεναι; Τότε γὰρ τοὺς παρορίσαντας αὐταὶ τοὺς λυμνημένους καρποὺς τοὺς ὑδρομερίαν κωλύσαντας τοὺς νομῆν καταδοσκήσαντας, καὶ τοὺς ὀτιοῦν ἕτερον ἀδικούντας, ἢ ἀδικήσαντας παράγουσαι πρὸς ἕκαστον ὡς φιλονεικοῦσαι καὶ μάχονται, ἐκμαίνοσαι μὲν πρὸς ἄμυναν τῆς ψυχῆς τὸ θυμούμενον, ἕπνω δὲ καὶ ἀναπαύσει καιρὸν οὐ παρέχουσι, μήτοιγε προσευχῆ πολλῆς δεομένη πάντοθεν ἡτυχίας, καὶ σχολῆς, καὶ ἐν μέρει παρεχούσης τὸ ἀμέριμον.

multa undequaque tranquillitate, et vacatione, at-

ΚΕΦΑΛ. ΛΓ'.

Τί γάρ φησιν ὁ Παῦλος; « Θέλω ὑμᾶς ἀμερίμους εἶναι. » Καὶ προστίθῃσιν· « Ὁ ἀγαμος μεριμᾷ τὰ τοῦ Κυρίου, πῶς ἀρέσει αὐτῷ, ὁ δὲ γαμήσας μεριμᾷ τὰ τοῦ κόσμου, πῶς ἀρέσει τῇ γυναίκι. » Εἰ τοίνυν τὸ ἀμερίμους δουλεύειν Θεῷ μὴ πάρεστι, τί καὶ γυναίκα οὐκ ἄγονται, καὶ τῆς αὐτῶν ἐπαχθείας ἀνέχονται: οἱ μὴ μεριμῶντες, πῶς ἀρέσουσι: τῷ Κυρίῳ. Οὐδὲν γὰρ τῶν γεγαμηκότων διαφέρουσιν ἐμοίως τὰ τοῦ κόσμου μεριμῶντες ἐκεῖνοις, καὶ οὐ τὴν αὐτὴν ἔχοντες μέμψιν ἐν τούτῳ, ἀλλὰ καὶ πολλῶ πλείονα τὴν κατάνωσιν. Τοῖς μὲν γὰρ κἀν ποσῶς συγνώμην ἐνεῖμεν ὁ Ἐκκλησιαστής, τῆς ματαίωπονίας μόχθον ἀναδεχομένοις ὑπὲρ τοῦ παραπέμψαι τίς ἐξ αὐτῶν μικρὰν τῆς ζωῆς παραμυθίαν, ἄωρον ὑποστισσομένοις ἰσως ὄρφανίαν, ἵνα μὴ καὶ τῶν προστησομένων ἰσως ἐρημίαν, καὶ τῶν ἀναγκαίων ἐνδεῖαν τρυχόμενοι πᾶσαν πάντοθεν ὑπομένωσιν ὁδύνην ἐν πᾶσι θλιβόμενοι. Τῶν δὲ προφανῆ κατεψηφίσαστο ἀνοίαν εἰπών· "Ἔστιν εἷς, καὶ οὐκ ἔστι δεῦτερος, καλεῖ ἀδελφός, οὐκ ἔστιν αὐτῷ, καὶ τίνι μοχθεῖ οὗτος εἰς ἄνεμον; Εὐλόγως σφόδρα τῷ τοιοῦτῳ μεμψόμενος, ὅτι διαδόχων ἡλευθερωμένος, δι' οὗς τὸ κτᾶσθαι διδωσιν ἀπολογία ἰσως εὐπρόσωπον, μὴ κατακέχρηται τῇ ἐκκεχειρίᾳ εἰς δέον, τὸν παρὰ τοῖς πολλοῖς ἀπολύμενον χρόνον χρήσιμον ἐκνῶ ποιῶν πρὸς πορισμὸν τῶν τῆς ψυχῆς ἀγαθῶν. "Ἔστω γὰρ πρὸς τὸ, « Μὴ μεριμνήσητε τῇ ψυχῇ ὑμῶν, τί φάγητε, ἢ τί πίνητε, ἢ τί περιβάλλησθε, » ὀκλάζει δι' ὀλιγοπιστίαν ἐνδοιάζων, ἢ παρέσται αὐτῷ, ἢ μὴ παρέσται τὰ τῆς χρείας δουλεύοντι τῷ Θεῷ. Διατί μὴ στοιχεῖ τῷ· « Ἐχοντες διατροφὰς καὶ σκεπάσματα, τούτοις ἀρκεσθησόμεθα, » οὗς οἱ μεριμῶντες τοῦ κόσμου εἰς τὰ τῆς σαρκὸς ἔργα σπεύρουσι πόνους, τούτους εἰς τὰ τοῦ πνεύματος σπεύρων γέωργια, ἐξ ὧν θερίσαι

¹² I Cor. vii, 52. ¹³ ibid. 32,33. ¹⁴ Eccle. iv, 8.

¹⁵ Eccle. v, 15.

¹⁷ Matth. vi, 25; Luc. xii, 22.

ἔστι ζωὴν αἰώνιον; ἀλλ' ὁλος κατένευσεν ἐπὶ τὰ γῆ-
να, πάντα καιρὸν ἐν τοῦτοις πάσῃ δυνάμει κακο-
παθῶν, πόσης ἔχων, καὶ πόσης σχολῆς δεομένην τὴν
χρείαν τοῦ σώματος; εἰ πρὸς ἀνάγκην ἴδοι τοῦτου,
καὶ μὴ τῇ πολυτελείᾳ πρὸς τὸ τῶν ἡδονῶν διαχέριτο
πέλαγος;

bet, et quanto egentem otio corporis utilitatem, si ad necessitatem ejus tantum respiciat, neque pro
multiplici et delicato apparatu diffundatur in pelagus voluptatum?

ΚΕΦΑΛ. ΛΓ'.

Εἰ γὰρ κατὰ τὸν Παῦλον ὀφείλεται ἐσμέν, οὐ τῇ
σὰρκι τοῦ κατὰ σάρκα ζῆν, διατί μὴ ταύτη μὲν
λειτουργοῦμεν ἕλιγα τοῖς τυχοῦσιν ἐδέσμασιν ἀπο-
διδόντες αὐτῇ πρὸς τὸ μὴ ὀχλεῖν τὸ ὄφλημα, τῇ δὲ
ψυχῇ ζῶμεν τῷ πνεύματι, τοῦτοις τὸ πᾶν ἐργαζό-
μενοι, οἷς καὶ ἀναγκαίως τὴν ἐργασίαν ὀφειλομεν
μόνιμον οὔσαν, καὶ οὐ φθειρομένην τοῖς ἐν τῇ γασ-
τρὶ πέψει φθειρομένοις σκυθάλοις; Καλῶ; ὁ Σολο-
μῶν τὸν τῆς ψυχῆς ἀφέντα γεωργίαν, καὶ τῆς γῆς
πολλὴν ποιούμενον ἐπιμέλειαν, διαβάλλων φησὶν·
« Ἀπέλιπεν ὁδοὺς τοῦ ἑαυτοῦ ἀμπελώνας, τοὺς δὲ
ἄξοντας τοῦ ἰδίου γεωργίου πεπλάνηται, πορεύεται δὲ
δι' ἀνύδρων ἐν ἐρήμῳ, καὶ γῆν διατεταμένην ἐν
δυσώδεσι, συνάγει δὲ χερσὶν ἀκαρπίαν. » Ἠλάνη γὰρ
ὄντως ἡ τὸν σωματικῶν ὑπὲρ τὴν χρείαν ἀνήνυστος
μέριμνα, καὶ ἀνοδία, ταῖς ἀβάτοις ἐμπλάζεσθαι
παρασκευάζουσα ἐρημίαις, καὶ τέλος ἔχουσα τῶν
πόνων ἀκαρπίαν, ὧν ἡ παρασκευὴ οὐδὲν εἰς τὴν
μέλλουσαν χρησιμεύει ζωῆν. Τοῦτο καὶ τις τῶν προ-
φητῶν τελανίτων βοᾷ διαπύρσιον λέγων· « Οὐαὶ ὁ
συνάγων ἑαυτῷ τὰ οὐκ ὄντα αὐτοῦ, καὶ βαρύνων τὸν
κλοιὸν αὐτοῦ στιβαρῶς, » πᾶν τὸ μὴ πρὸς ἀρετὴν
συντελοῦν ἀνοικεῖον ἄχθος εἶναι τῷ ποιοῦντι διαθε-
θαιόμενος, ἵνα τὴν ἀπὸ τῶν ματαίων σπουδὴν ἀπο-
στρέψῃ, καὶ μετατάγῃ ταύτην ἐπὶ τὰ χρήσιμα, ὡς
ἔχειν τὸν ἐργαζόμενον ἴδιον κτήμα τὸν κάματον θη-
σαυρίζομενον ἐν τοῖς οὐρανοῖς; αὐτῷ εἰς ἀπόλαυσιν
μακρὰν, καὶ τέλος οὐκ ἔχουσαν, ὅτε τοὺς ματαιο-
πονήσαντα; ἕως βρανίδος ὕδατος ψυχροῦ λείπει τὰ
ἐπιτῆδαια, τότε φιλοτιμῶς ἐνευφραίνομενον, καὶ λίαν
ἀβρῶς, οἷσθε προέπεμψε, καὶ οἷς ἐπεκομίσατο ἀγα-
θοῖς, φρόνιμος οἰκονόμος τῶν οἰκείων πόνων γενό-
μενος. Τύπους δὲ εἶναι τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ἡμᾶς
οἱ θεοὶ βούλονται νόμοι, καὶ τὸ ἀπρόσκοπον πᾶσι
παρέχειν τῷ ἀνεπιλήπτῳ τοῦ βίου. Τίνος οὖν αὐτεῖ;
τύπος γενε[σ]όμεθα μάλλον αὐτῶν ταῖς σπουδαῖς περὶ
τὰ μάταια κατατείνόμενοι; πῶς δὲ αὐτοῖς ἐσόμεθα
καὶ ἀπρόσκοποι, πλεον αὐτῶν ἀντεχόμενοι τούτων,
ὧν καταφρονεῖν ἐδιδάχθημεν, καὶ τῷ δοκεῖν συν-
εθέμεθα, καὶ οὕτω προσκόμματα τιθέντες αὐτοῖς,
καὶ μυρία ὀσημέραι σκάνδαλα, λογιζόμενοι εἶναι
περιμάχητα ἀληθῶς τὰ ἡμῖν σπουδαζόμενα, καὶ
οὐδὲν τὴν περὶ αὐτὰ βλάπτειν φιλοτιμίαν εἰς τὴν
θεοσεβείαν;

ΚΕΦΑΛ. ΔΗ'.

Τὰ γὰρ τῶν σεμνοτέρων εἶναι δοκούντων προσ-
ώπων κακὰ, οὐ ζηλωτὰ πᾶσι, καὶ μάλιστα τοῖς ἀπλου-

tegamur, his contenti simus¹⁸; » et labores, quos
hi, qui solliciti sunt eorum, quæ sunt mundi, ad
opera carnis seminant, illos per novalia serit, quæ
spectant ad spiritum, e quibus metere licet vitam
æternam, sed totus in terrena declinavit omni tem-
pore totis viribus animum crucians, quantum ha-

CAPUT XXXVII.

Si enim, juxta Paulum, « debitores sumus non
carni, ut secundum carnem vivamus¹⁹; » quare non
ipsi ministramus pauca, obvius cibos et faciles ipsi
dando, ut ne debitum perturbemus; animæ autem
vivamus spiritu, tis omnino allaborantes, quibus
et necessario debemus operationem, cum singula-
ris existat, nec ullo modo corrumpatur excremen-
tis? Præclare Salomon eum, qui dimisit agricultu-
ram animæ, et multam terræ curam diligenter gerit,
276 incusans ait : « Dereliquit vias vineæ suæ,
erravit a tramitibus pro; rii agri, progreditur vero
per inaquosa in deserto, et terram extensam in
siticulosa, congregat vero manibus colligans sterili-
tatem. » Error enim vere est corporearum rerum,
supra quam oportet, immensa cura, et devotio in-
ducens ad vagabundum per inaccessas solitudines,
habensque pro sine laborum nullum fructum, quo-
rum studium nihil confert ad futuram vitam. Hoc
et quidam propheta deplorans clamat sonore, dicens :
« Væ ei, qui congregat sibi, quæ sua non sunt, et
aggravat vinculum colli sui firmiter²⁰; » omne, quod
ad virtutem non conducit, pondus improprium, et
impar esse affirmans laboranti, quo studium ab
inanibus rebus avertat, et traducat illud ad res uti-
les, ut habeat, qui operatur, sibi in cœlis velut in
thesauro collectam propriam possessionem, laborem
scilicet, ad diuturnam oblectationem, neque finem
habituram ullum; ubi iis, qui circa vana laborave-
runt, usque ad aquæ frigidæ guttam deerunt neces-
saria tunc affatim gaudens, perfuensque deliciose
bonis, quæ præmisit, quæque secum convexit pru-
dens dispensator propriorum laborum factus.
Exemplar quidem nos esse aliorum hominum di-
vinæ volunt leges, et irreprehensibilitate vitæ cun-
ctis præbere inoffensam callem. Cujus igitur rei
evademus ipsis exemplar plus, quam ipsi, studio-
sius ad vanas res propensi? quomodo vero ipsis
erimus procul ab offendiculo, si plus quam ipsi
occupemur rebus hisce, quas contemnere edocti
sumus, et 277 quoad opinionem assentimur, sic-
que his offensiones ponendo, et decem millia quo-
tidie scandala, dum putant esse digna certamine,
quæ a nobis studiose perquiruntur; nihilque nocere
circa illa contentiosam ambitionem ad religionem
pietatemque.

CAPUT XXXVIII.

Mala namque eorum, qui esse videntur honestio-
res probioresque, non omnibus et imitanda, ma-

¹⁸ I Tim. vi 8. ¹⁹ Rom. viii, 12. ²⁰ Isa. v, 8.

xime simplicioribus, absque inquisitione statuuntur. Nequaquam ea auderent, inquit, si (uti censetur) revera essent mala. Ideo virtute præditi vitam dirigens magnus Paulus, præclareque prospiciens iis, qui despiciunt simpliciorum offensionem, ait : « Si viderit te aliquis habentem scientiam in idolio recumbentem : nonne conscientia ejus cum sit infirma, ædificabitur ad manducandum idolothya ²¹ ? » Indifferentiam in quacunque re uno constringens reatu, et ostendens, quemadmodum ea, quæ patrantur ab his, qui magis scire quid conducat, existimantur, facile inferiores adducunt ad imitationem, opinantes id ædificationem, et neutiquam fore boni destructionem ²². Istud enim significatum fuit obscure per illud (ædificabitur) progressum (ait) putabit, et profectum in melius ejus, quod spectaverit imitationem. Etenim dicens : « Ædificate alterutrum ²³ ; » utilitatem, quæ ex mutuo ad mutuum, lege mandat, ut unusquisque bonum operans excitet alium, ad efficacem illius operationem factus ipsi delineator ad perfectionem particularibus accessionibus. Quibus autem molis asinariis, et quibus **278** maris profundis abyssis digni sunt, ut puniantur, qui se talium scandalorum auctores simplicioribus constituerunt, et ipsos magis forte propendentes, ut progredierentur in parcimonia, provocarunt ad multimodas opes contentione discordi excitata contra eos, et manifeste, quæ noxia erant, capessentes? Zelus enim ait viro ab amico ejus, et in urbanis, seu honestis, atque in vitiosis pariter superare proximum præsumente. Nam talem compellit contentionis ardor vincere in quacunque re jurgantem; nec enim sic addictum in discrimen injuste potiore esse, ac juste vinci turpe, atque probum esse judicat. Magis autem sciunt illud omnes experientia, quo pacto ad ea, quæ conducunt, discordia pigrescat, et contentio sit otiosa et lenta. Sin vero aliquid inutile, aut inconsulto ab aliquibus fiat, aut præter sententiam, in promptu æmulatio adest, et imitatio absque mora expeditur, quæ videtur defensionem habere bebendo causam his, qui inchoarunt, non autem his,

CAPUT XXXIX.

Et hoc forsitan propheta quidam demonstrat interrogans antiquum populum, et ipsorum responsione confirmans veritatem lapsus : « Si tangatur (dicens) caro sancta pallio, aut pulmento, sanctificabiturne pallium, aut pulmentum? Et responderunt : Minime. Et dixit : Si attingat hæc pollutus in anima, an contaminabitur? Et dixerunt : Contaminabitur ²⁴. » Ostendentes manifeste quod rerum vitiosarum potius quam **279** honestarum spectatores recipiunt impresas formas, et ad istarum imitationem plus quam ad illarum vergunt propensi, prava edocti consuetudine apprehendere ea quæ nocent præ his, quæ prosunt : et quomodo non veriti sunt contemptores formidandas

A στέροις ἀνεξετάστως καθίσταται. Οὐκ ἔν τολμηθῆνοι λέγουσιν, εἶπερ, ὡς νομίζεται, ἦν ὄντως κακά. Διὰ τοῦτο καλῶς, ὁ τὸν ἐνάρετον κανονίσας βίον ὁ μέγας Παῦλος, ἐπισκῆπτων τοῖς καταφρονουσι τὴν βλάβην τὸν ἀκεραιότερων φροῖν· « Ἐὰν ἴδῃ σέ τις τὸν ἔχοντα γινῶσιν ἐν εἰδωλείῳ κατακείμενον, οὐχὶ ἡ συνείδησις τοῦ ἀσθενοῦς ὄντος οἰκοδομηθήσεται· εἰς τὸ τὰ εἰδωλόθουτα ἐθεῖν; » τὴν ἐν ὄψῳ δῆποτε ἀδιαφορίαν τῷ ἐνὶ ἀναστέλλων ἐγκλήματι, καὶ δεικνύς, ὡς τὰ παρὰ τῶν εἰδέναι μᾶλλον τὸ συμφέρον ὑπολαμβανόμενων γινόμενα τοὺς ἀφελεστέρους εὐκόλως ἀγει πρὸς μίμησιν, οἰκοδομῆν ἡγουμένους τοῦτο, καὶ οὐχὶ καθάρσεις τοῦ καλοῦ. Τοῦτο γὰρ ἠνέξατο τὸ, οἰκοδομηθήσεται, προκοπῆν, φησὶν, οἰήσεται, καὶ βελτίωσιν τὴν οὐ ἐθεάσατο μίμησιν. B Καὶ γὰρ, « Οἰκοδομεῖτε ἀλλήλους, » λέγων εἰς τὸν ἔνα, τὴν ἐξ ἀλλήλων εἰς ἀλλήλους ὠφέλειαν νομοθετεῖ, ἵνα τὸ καλὸν ἕκαστος ἐργαζόμενος προτρέπηται πρὸς τὸν ἄλλον τὴν τοῦτου ἐνέργειαν ὑπογραμμὸς αὐτῷ πρὸς τὴν τελείωσιν τὴν κατὰ μέρος προσθήκαις γινόμενος. Ποῖον δὲ μύλων ὀνικῶν, καὶ ποικῶν θαλασσίων βυθῶν ἄξει πρὸς τιμωρίαν οἱ τοιοῦτοι τοιοῦτων σκανδάλων αἰτιοὶ τοῖς ἀκεραιότεροις καθιστάμενοι, καὶ βέποντας ἴσως μᾶλλον αὐτοὺς ἐπὶ τὸ στοιχεῖν τῇ αὐταρκείᾳ προκαλούμενοι ἐπὶ τὸ πολυῦλον ἔριδι τῇ πρὸς αὐτοὺς, καὶ τὰ προφανῶς αἰρουμένους ἀσύμφορα· Ὁ ζῆλος γὰρ, φησὶ τῷ ἀνδρὶ ἀπὸ τοῦ ἑταίρου αὐτοῦ, καὶ ἐν ἀστελοῖς καὶ φαύλοις ὁμοίως ὑπερβάλλεσθαι τὴν πλησίον προαιρουμένου. Τοιοῦτον γὰρ ἡ φιλονεικία, νικᾶν τὸν ἐν ὀτιοδῆποτε ζυγομαχοῦντα βιάζεται, οὐχ οὕτως ἐπὶ κίνδυνον τὸ κρατῆσαι ἀδικως, ὡς τὸ ἡτηθῆναι δικαίως αἰσχρὸν, καὶ ἐπονείδιστον κρινουσα. C Μᾶλλον δὲ καὶ ἴσασιν ἅπαντες τοῦτο τῇ πείρᾳ, ὅπως πρὸς μὲν τὰ συμφέροντα ἡ ἔρις ἀργῆ, καὶ ὀκνηρὴ τὸ φιλόνηικον. Ἄν δέ τι τῶν ἀλυσιστελῶν ἢ ἀπροαιρέτων παρὰ τινων, ἢ κατὰ γνώμην παραθῆ, πρόχειρος ὁ ζῆλος, καὶ ἡ μίμησις ἀνυπέροτος, ἀπολογίαν ἔχειν δοκοῦσα τὸ ἄλλοις ἡγῆσαμένοις ἠκολουθηκέναι τὴν αἰτίαν ἐπιγράφουσα τοῖς ἀρξάμενοις, οὐ τοῖς δε-

paratam, quod alios deducentes subsequantur, ascribendo causam his, qui inchoarunt, non autem his, qui illecti fuerunt exemplo.

ΚΕΦΑΛ. ΛΘ'.

D Καὶ τοῦτο τάχα τις τῶν προφητῶν δείκνυσαι πυνθανόμενος τοῦ πάλα· λαοῦ, καὶ τῇ ἀποκρίσει αὐτῶν βεβαιῶν τοῦ πταισματος τὴν ἀλήθειαν· « Ἐὰν ἀψηται, λέγων, κρέας ἄγιον ἱματίου ἢ ἐψήματος, ἁγιασθήσεται; Καὶ ἀπεκρίθησαν, Οὐ. Καὶ εἶπεν· Ἐὰν ἀψηται τοῦτων μεμιασμένοις ἐπὶ ψυχῇ, εἰ μιανθήσεται; » καὶ εἶπαν· Μιανθήσεται· δηλοῦντες, ὡς μᾶλλον τῶν φαύλων, ἢ τῶν καλῶν οἱ ὀρώντες ἀναμάττονται τοὺς τύπους, καὶ πρὸς τὴν μίμησιν τοῦτων, ἢ ἐκείνων ἔχουσι πλέον ἐπικλινωῶς, συνθηλαῖα πονηρᾶ μαθόντες πρὸ τῶν ὠφελούντων δεξιούσθαι τὰ βλάπτοντα, καὶ πῶς οὐ δεδοίκασιν οἱ καταφρονηταὶ τὰς τοῖς σκανδαλιζομένοις φοβεράς ἀπειλὰς διπλῆν ἑαυτοῖς ἀνοήτως τὴν ἐν τῷ

²¹ I Cor. viii, 10. ²² II Cor. x, 8; xiii, 10. ²³ I Thess v, 11. ²⁴ Agg. ii, 15, 14.

μέλλοντι πραγματευόμενοι τιμωρίαν, ἐφ' οἷς τε προσέθεντο ἀντι τῶν ἀμεινόνων τοῖς χεῖροσι, καὶ ἐφ' οἷς ὑπόθεσις ἄλλοις κακοπραγίας γεγῶνασι, τῇ πολλῇ περὶ τὰ μάταια προσπάθειά τῶν ἐπισημένων· περὶ αὐτὰ πρὸς ἔφεσιν πλειόνων τὰς πλεονεκτητικὰς ἀναφλέγοντες ὀρέξεις. Καὶ Ἰουδαίων μὲν τινες μὴ ἀπαυτούμενοι ἀκτημοσύνην παρὰ τοῦ νόμου ἐκουσίως ταύτην ἠσπάσαντο, ἀμερίμωως τὸ Θεῖον θρησκεύειν βουλόμενοι ἐν σκηναῖς κατοικήσαντες, καὶ παντὸς ἀποσχόμενοι τοῦ περισπᾶν τῶν κρειττόνων δυναμένου τὸν νοῦν, ὡς φασιν αὐτοὶ τοῖς ἐπεριστώσιν ἐκείνου, καὶ μαθεῖν τὴν καινίζουσαν σπουδάζουσαν ἀγωγὴν τοῦ βίου· ἀμπελών, καὶ ἀγρὸς, καὶ οἶκος οὐκ ἐγένετο ἡμῖν, τὴν ἐπιμέλειαν τούτων εἰδότες ἐμποδίζειν τῇ πρὸς τὴν εὐσέθειαν ἐργασίᾳ. Καὶ Ἑλλήνων δὲ φιλόσοφοι οὐκ ὀλίγοι τοσαύτην ἐπέδειξαν ἀκτημοσύνην, ὡς κυνῶν δίκην ἄστεγον διάγειν, καὶ τροφὴν ποιῆσθαι τὸ πρὸς καιρὸν, ὅπερ ἂν ἔτυχεν εὐρεθῆν, ὅπως αὐτοῖς ἢ τῶν ματαίων θεωρία τὴν κατάληψιν ἔχειν δοκῇ ἀκραιφνῇ μὴ ἐνοχλυμένοις ποθὲν φροντίσει πραγματικαῖς. Εἰς γοῦν αὐτῶν τις πλὴν σκύφου, ᾧ καὶ τροφὴν προσεπέφερετο, καὶ πόμα, κεκτημένος ἄλλο μὴδὲν ὅστις ποιμενικοὺς ἐθέατο παῖδας κοίλαις ταῖς δραβῆ τῷ στόματι νᾶμα προσάγοντας, ἔφη βόσκει τὸν σκύφον, « Ἐμαθον, ὦ παῖδες, τὸ μέχρι νῦν με λαθόν, ἔμαθον τὸ τῆς ἀκτημοσύνης τέλειον, » καὶ ὅπερ πρὸς ἄκραν αὐτοῦ ἔλειπε φιλοσοφίαν ὠφέλιστα παρὰ τῶν μερακίων εὐγνωμονῶς ὠμολόγησεν. Οὗτος ἦν τάχα αὐτῷ σκοπὸς καὶ τὸ σῶμα ἀποθέσθαι, εἰ οἶόν τε, καὶ μετ' αὐτοῦ πᾶσαν ἀποδύσασθαι βιωτικὴν μέριμναν, καὶ γυμνῇ τῇ ψυχῇ ζῆν ἄνευ τῶν σαρκικῶν κοπρίων προαιρουμένῃ ἀπλήστως τῷ τῆς φιλοσοφίας ἱμέρῳ.

nere, si possit id fieri, corpus, et cum eo exui ab omni cura ad vitam spectante, nudaque anima vivere sine carnalibus stercoribus, præposito ad philosophiam inexplabiliter desiderio.

ΚΕΦΑΛ. Μ'.

Ἡμεῖς δὲ οἱ καὶ τοῦ Κυρίου καὶ τῶν ἀποστόλων ἐνχορῶντων διὰ παντὸς περὶ τούτου ἀκούοντες, ἐπεὶ μὴ μέχρι νῦν δεδουσημέθη τὰς θείας αὐτῶν παραίνεσεις, μηδὲ ἴκοθεν πρὸς τὸ καλὸν αὐτοὶ κεινημέθη, τούτους γοῦν ἐντραπύμεν ὀνειδίζοντας ἡμῖν τῇ ἀκτημοσύνῃ τὸ πολύβουλον. Πρέπει γὰρ τούτοις ὑποπιᾶσθαι, οἷς εἶναι σεβάτμιοι διὰ τὸ σεμνὸν τῆς πολιτείας ὑφείλομεν καὶ πρωτεύοντες τοῖς δόγμασι, μὴ δευτερεύειν τῷ βίῳ, ἵνα μὴ χειρὸν διακείμενοι Ἑλλήνων βλασφημεῖσθαι παρασκευάσωμεν τὸ Κυριακὸν ὄνομα τὸ ἐπικληθὲν ἐφ' ἡμᾶς, ἀλλότρια πράττοντες, καὶ ξένα, ὧν ἐκελεύθημεν πράττειν. Καὶ οἷδ' ἄγε πρὸς τῶν ἐντευζομένων ὡς λίαν πληκτικὸν τὸ εἰρημένον, ἀλλὰ τοῖς ἔξω τῆς μέμφεως, οὐχὶ δὲ καὶ τοῖς πρὸς οὓς ὁ λόγος ἔστιν. Πέπεισμαι γὰρ, ὡς οὐδὲ τούτοις σωφρονισθήσονται τοῖς ἐλέγχοις, νοσοῦντες ἀνάστα. Οὐδὲ εἰ τινα τούτων λεχθεῖν πρὸς τὸ ἐντρέψαι ὀριμώτερα διορθώσονται τὸ πλημμυλὲς ἅπασι ἀπονηψάμενοι τὴν αἰσχύνην καὶ ἐφ' οἷς ἀμαρτάνουσιν ἐρυθριῶντες οὐκέτι, ἐπεὶ μηδὲ κατὰ τὸν σοφὸν Σολομῶντα τῷ τοῦ μύμηκος ἐδουπηθῆ ὁ δκνηρὸς παραδείγματι πρὸς τὸ κινῆσαι τὰς χεῖρας, καὶ τὴν ἐπονεῖσθαι ἐπαυθῆναι ἀρχίαν.

Amias his, qui scandalum generant, propositas, duplicem sibimetipsis in futuro seculo punitionem insipienter procurando; tum quod prætulere melioribus peiora; tum quod præbuerunt aliis malefaciendi argumentum, affectu erga res vanas valde propenso inhiantium stupide circa ipsas plurius appetitum violentas cupiditates rursus inflammantes. Et Judæorum quidem aliqui non abnuentes possessionum abdicationem præter legem, sponte illam sunt amplexi, absque sollicitudine divinum cultum exsequi volentes, in tentoriis ac tabernaculis inhabitantes, atque se avertentes ab omni re, quæ mentem distrahere posset ab optimis, ut aiebant ipsi interrogantibus illos, et cupientibus addiscere vitæ conversatione: em rectius innovatam: Vinca vel ager, aut domus non erant nobis: cum horum curam probe scirent impedire operationes, quæ ad pietatem pertinent. Philosophi quoque non pauci gentilium hujuscemodi paupertatem exhibuerunt, ut canum instar sine tecto degereut, et pro alimento sumerent, quod pro tempore, aut quod fortuito inventum occurrerat, ita ut ipsis rerum vanarum inspectio viderentur retinere comprehensionem intactam, negotiosis curis nequaquam obturbantibus. Unus igitur aliquis ipsorum præter scyphum, ex quo et potum, et cibum sumebat, aliud possidens nihil; cum pastorum **280** pueros aliquando prospexisset cavas manuum volis, laticem ori admoventes: « Didici, o pueri, ait, abjecto scypho, quod hucusque me latuit, didici perfectionem paupertatis: » et quæ ad summam decrat sapientiæ amatorum professionem, a pueris sibi demonstratum ingenue confessus fuit. Sic fuit et ipsi forsitan scopus et ipsum deponere, si possit id fieri, corpus, et cum eo exui ab omni cura ad vitam spectante, nudaque anima vivere sine carnalibus stercoribus, præposito ad philosophiam inexplabiliter desiderio.

CAPUT XL.

Nos vero qui et Dominum, et apostolos ea de re omnino inculcantes auribus audimus, quandoquidem usque nunc non inflexi sumus divinis illorum exhortationibus, neque sponte nostra ipsi permoti fuimus ad bonum; ab istis saltem pudore suffundamur, qui exprobrant nobis pro paupertate opum copiam; decet enim ab iis sugillari, quibus esse venerandi debemus propter instituti gravitatem, et qui primas obtinemus præ illis ob nostra statuta, minime posteriores fieri vite modo; ut non pejus quam gentiles degentes efficiamus nomen Domini, quod invocatum est super nos, blasphemari, aliena patrans, et diversa ab his, quæ facere jussi sumus. Novi sane in eis, qui perlegent, dictum hoc visum hî valde mordax, iis tamen, qui extra querelam hujuscemodi sunt, non vero et vobis, ad quos sermo dirigitur. Persuasus quippe sum, quod neque his reprehensionibus temperantiores evadent, qui morbo detinentur incurabili, neque si aliqua ex his dicta sunt asperiora ad convertendum, corrigent quod vitiosum **281** est, semel verecundiam eluentes, et neutiquam ea, in quibus peccant, erubescences; quandoquidem neque secundum sapientem Salomonem,

hoc exemplo formicæ piger verecundatus est ²⁵, ut moveret manus, et ignominiosæ desidiæ pudore suffunderetur.

CAPUT XLI.

A

Difficile nempe deponere quam multo tempore possederunt passionem, et habitum dissolvere protelatum longa consuetudine, illis qui non utuntur plurimo studio ad moris pravi correctionem, et inhærent ipsi quemadmodum vinculis insolubilibus detenti, quamvis inde digredi possint; adeo ut interdum necessum sit trahi retro uti adhuc deditos, eorum recedationi, pendentesque ex his, in quibus fuerunt paulo ante, et licet invitos referre pedem, assidueque converti ad ea, a quibus diffugere contendunt. Quare pigro Salomon inelamabat clara voce: « Vade ad formicam, o piger, et æmulare, videns ejus vias²⁶. » Profitentibus autem vitam monasticam, implicitis vero sæcularis vitæ curis ac sordibus, dicit Dominus: « Respiciite volatilia cœli, quomodo non seminant, neque metunt, neque congregant in horrea, et Pater vester cœlestis nutrit ipsa ²⁷. Nec hi sic uti jussi sunt, dimiserunt terræ curam; nec ille manns e sinu protulit, præferens satietatis, quæ brevem laborem habet, indigentiam languidam. Ita is, cui diutina consuetudo dominatur, ad illud, quod insuetum est, impervertibilis evadit satis ducens esse in eo, in quo est, licet in confesso sit, quod illud non conducat, quam transire ad insolitum, **282** quamvis manifestam et evidentem contineat utilitatem.

CAPUT XLII.

Vos vero, o amici Christi, custodes ejus legum diligentes, qui denarios mandatorum duplicatos Domino præferitis, et plusquam debito constitutorum satisfaciētes ea, quæ sunt consilii, agere magno studio, libentique animo contenditis, et libero arbitrio mentis supergressi estis, quæ fuerunt constituta servis ad operationem inexcusabilem. Qui convenitis cum Christo in vitæ genere, et supra montem, sublimis philosophiæ initiati estis dogmatibus, et ostenditis operibus traditarum rerum certitudinem. Qui apostolica secuti vestigia, ita operamini, ut ne cuiquam sitis graves, et oneri, tantum vero circa hoc occupati, ut tempus magis necessarii operis circa minutiora minime insumatis, præclare tempus dispertientes in mollicum corporis usum, et in plurimam curam animæ. Hæc est enim vere conveniens justitiæ distributio, non omnibus partes æquales, sed pro dignitate unicuique præbere; et commensuratum, quodque sufficiens est, porrigere ancillæ debitum, lotum vero attribueret heræ, quæ vere domina existit, quæque multo debet honore perfrui. Qui generose et magnanime Christo militatis nequaquam sæcularis vitæ negotiationibus impliciti, ut complacitis exercitus imperatori, legitimeque certantes,

ΚΕΦΑΛ. ΜΑ'.

Χαλεπὸν γὰρ ἀποθέσθαι πολλῶν χρόνῳ νεμόμενον πάθος, καὶ παραλῦσαι ἕξιν μακρυνθείσαν μακρᾷ συνηθείᾳ, μὴ πολλῇ σπουδῇ χρησαμένους πρὸς τὴν διόρθωσιν τοῦ πονηροῦ ἔθους, τοὺς ἐνεχομένους αὐτῷ καθάπερ δεσμοῖς ἀλύτοις κατεχομένους καὶ διεκδύνασθαι τοῦτου δυνηθῶσιν, ὅπως ποτὲ ὡς ἔτι προσρητημένους ἔλκεσθαι ἀνάγκη ὀπίσω τῇ μνήμῃ τῶν ἐν οἷς ἦσαν ἐναγχοῦς, θναποδιζομένους, καὶ ἄκοντας, καὶ συνεχῶς ἐπιστρεφομένους πρὸς τὰ ἀφ' ὧν ὑποδιδράσκειν ἐπιγίνονται. Καὶ τῷ ὀκνηρῷ γὰρ ὁ Σολομῶν ἐμβοᾷ διαπύρσιον, « Ἴθι πρὸς τὸν μύρμηκα, ὃ ὀκνηρὸν, καὶ ζήλωσον ἰδὼν τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ. » Καὶ τοῖς ἐπαγγελλομένοις μὲν τὸν μονήρη βίον, ἐμπλεκόμενοι δὲ ταῖς τοῦ βίου ὑλαῖς, φησὶν ὁ Κύριος, « Ἐμβλέψατε εἰς τὰ κατεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ σπεύρουσιν, οὐδὲ θερίζουσιν, οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας, καὶ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτά. » Καὶ οὐδὲ οὗτοι ὡς ἐκελεύσθησαν ἀφήκων τὴν ἐπιμέλειαν τῆς γῆς, οὐδὲ ἐκείνος τὰς χεῖρας τοῦ κόλπου προήνεγκεν ἐνδεῖαν ἀνειμένην προτιμήσας κόρου βραχὺν πόνον ἔχοντος. Οὕτω ὁ τῷ ἐθισμῷ κρατημένος πρὸς τὸ ἀηθές ἐστι δυσμετάβλητος, ἀγαπῶν ἐν ᾧ ἔστιν εἶναι, καὶ ἠμολογουμένως εἶη ἀσύμφορον, ἢ μεταβῆναι πρὸς τὸ ἀσύνθηδες, καὶ ἔχη πρόδηλον καὶ προφανές τὸ ὠφέλημον.

ΚΕΦΑΛ. ΜΒ'.

Ἵμεῖς δὲ, ὃ φίλοι Χριστοῦ, καὶ φύλακες τῶν αὐτοῦ νόμων ἐπιμελεῖς, οἱ τὰ δηνάρια τῶν ἐντολῶν διπλασιασθέντα τῷ Κυρίῳ προσφέροντες, καὶ τῇ ὀφειλῇ τῶν διατεταγμένων τὰ ἐκ προαιρέσεως προσφιλοτιμησάμενοι ἐκουσίως, καὶ ἐλευθερίᾳ γνώμης υπερβαίνοντες τὰ προστεταγμένα δούλους πρὸς ἐργασίαν ἀπαραίτητον· οἱ συνανελοῦντες τῇ πολιτείᾳ Χριστῷ, καὶ ἐπὶ τοῦ θροῦ τὰ τῆς ὑψηλῆς φιλοσοφίας μνηθέντες δόγματα, καὶ τοῖς ἔργοις ἐπιδεικνύμενοι τὴν τῶν παραδεδομένων ἀξιοπιστίαν. Οἱ τοῖς ἀποστολικαῖς ἀκολουθήσαντες ἔχουσι, καὶ ἐργαζόμενοι ὡς μὴ ἐπιβαρῆσαι τινα, τοσοῦτον δὲ ἀσχολούμενοι περὶ τοῦτο, μὴ τὸν καιρὸν τῆς ἀναγκαιοτέρας ἐργασίας διαπαντιθῆναι περὶ τὰ ἐλάττονα, καλῶς δὲ τὸν χρόνον μερίσαντες εἰς μερικὴν χρεῖαν τοῦ σώματος καὶ εἰς πολλὴν τῆς ψυχῆς ἐπιμέλειαν. Τοῦτο γὰρ ἀληθῶς δικαιοσύνην πρόπουσα, διανέμουσα οὐκ ἰσομοίρως πᾶσιν, ἀλλὰ πρὸς ἀξίαν παρέχειν ἕκάστῳ, καὶ σύμμετρον μὲν, καὶ αὐτάρκη ἐρέγειν τῇ παιδίσκῃ τὴν ὀφειλὴν, τὸ δὲ πᾶν ἀπονέμειν τῇ κυρίᾳ καὶ ὄντως οὕση δασποίνῃ καὶ πολλῆς ὀφειλοῦσῃ ἀπολαῦσαι τιμῆς. Οἱ γενναίως στρατευόμενοι καὶ μεγάλῳ φόρῳ Χριστῷ, καὶ ταῖς τοῦ βίου πραγματεῖαις οὐκ ἐμπλεκόμενοι διὰ τὴν πρὸς τὸν στρατολογήσαντα ἀρέσκειαν· οἱ νομίμως ἀθλοῦντες, καὶ

²⁵ Prov vi, 6 ²⁶ Matth. vi, 26.

τῆς λαβῆς τῶν ἀντιπάλων τῷ λείῳ τῆς ἀκτημοσύνης ἅ ἡλειμμένοι διαδιδράσκοντες, οὐκ ἔχόντων ἤς ἐπιλαβόμενοι ὕλης λύσσει ζημίαν, ἢ καταβάλωσιν ἐν τῷ σκάμματι, πλεονεξίας κρατήσαντες πάθει, καθάπερ ἡ Αἴγυπτος τῆς ἀμπεχόνος τοῦ Ἰωσήφ δραξάμενη οὐκ ἂν ποιῆσαι ἰσχύσασα τοῦτο, εἴ ἦν οὕτω γυμνός ὡς θνῶσι ἀγωνιστῆς ὁ ἀθλῶν· ἀλλ' οὐδὲν καὶ οὕτως ἦν οὖσι τῶν σπουδαζομένων ἐκεῖνη κλῆν ἐπελάθετο, προσαποδυσάμενον τοῦ ἀθλήτου ταῦτα, ἐξ ὧν κατεχόμενος ἐσύρετο βίῃ, καὶ μετὰ πείραν μαθόντος, ὡς ἐξ ἀρχῆς ἔδει γυμνὸν εἶναι τὸν συνοικούντα τοῖς πάθει, καὶ τοῦτοις μαχόμενον τοιοῦτον ἐκ προοιμίων προσελθόντα τῇ πάλῃ οἷοι ἐφυγεν ὑστερον, παντὸς πράγματος προαποδυσάμενον αἰσθητοῦ φροντίδα, καὶ μέριμναν. Τούτοις γὰρ ἠτῶνται, καὶ ἔχοντες τοῦ ἀντιποιεῖσθαι, καὶ ἀφαιρούμενοι, τῇ λύπῃ, οἱ χρημάτων καὶ κτημάτων ἀντεχόμενοι, καὶ τῆς ἐξ αὐτῶν, ὡς οὐκ ἔδει, παραπολαύοντες ἀηδίας.

tur qui pecuniis ac possessionibus dediti sunt; molestiam.

ΚΕΦΑΛ. ΜΓ'.

Ἰμεῖς δὲ τῶν τοιούτων ἐλεύθεροι δεσμῶν κατὰ τὸν παρὰ τῷ Ἰωβ ἀνειμένον ἀγρίον θύον ἐν ἐρήμῳ καταγελῶντα πολυοχλία; πλῆθους, μέμψιν δὲ φορολόγου μὴ ἀκούοντα· οἱ καὶ φροντίδος κτημάτων, καὶ δασμολόγων ὀχλήσεως ἀπηλλαγμένοι, οἱ μὴδὲν ἔχοντες τῇ κτήσει, καὶ πάντα κατέχοντες τῇ ἐξουσίᾳ· οἱ δεύτερον χιτῶνα, κατὰ τὴν Κυριακὴν φωνήν, μὴ κεκτμεμένοι, καὶ Χριστὸν ἐνδεδουμένοι τὸν πᾶσαν ἐξῴωσεν προσβάλλουσαν ἀποσοδοῦντα ἐπήρειαν· οἱ ἐπὶ γῆς περιπατοῦντες διὰ τὴν ἀνάγκην τοῦ σώματος, καὶ ἐν οὐρανῷ τῇ προθέσει διάγοντες· οἱ πρὸς τὸ βραβεῖον τῆς κλήσεως ἐπειγόμενοι προθύμως, καὶ ἰσοταχῶς τοῖς πτηνοῖς τὸν τῆς εὐσεθείας δρόμον ἀνύοντες, οἱ πᾶν ἄχθος τῆς κοσμικῆς μερίμνης τῶν τῆς ψυχῆς ὤμων ἀποτιναξάμενοι, καὶ εὐσταλῶς τὰ ἐμποδίζοντα τῇ προκοπῇ ὑπεραλλόμενοι σκάνδαλα, ἦν παρὰ τῶν προλαβόντων διεδέξατο ἀγωγὴν, εἰ μὲν ἐπὶ τὸ σπουδαϊότερον, ἵνα τι καὶ ἡμεῖς ὡς συμπονήσαντες τοῖς προλαβοῦσιν εἰς ἀκρίθειαν ἔχητε καύχημα, ἐπὶ δὲ τὸ βραθυμώτερον μὴποτε μεταβάλοιτε, γνήσια τῶν πατέρων τέκνα κατὰ τὴν ἀρετὴν γνωρίζόμενα, καὶ οὐ νόθα τῇ παραλλαγῇ τῶν ἔργων κρινόμενα. Οὐ μικρὸν γὰρ θνεῖδος ἐκγόνοις συγγένειαν ἀκούσει τὴν πρὸς τοὺς φύσαντας, καὶ μὴ πιστομένοις ἐκ τῶν τρόπων τὴν ἀγχισταίαν. Ὡς γὰρ προσώπων χαρακτήρες, καὶ τὰ ἄλλα τεκμηρία σώματος τῷ ὁμοίωματι διδάσκουσι, τίς τίνας υἱός, ἢ πατήρ, οὕτως ἀγαθὰ βίωσιν δηλοῦσι, τίνας τίμων εἰσι φοιτηταί, καὶ γνώριμοι, λόγῳ μὲν τὸς θεωρητικούς, ἔργοις δὲ τοὺς πρακτικούς· ἐργαζέμενοι δὲ διδασκάλους. Τί δὲ τὰς πηλίνας σχέσεις παράγομεν εἰς ὑπόδειγμα τῶν ὑπερναβασθηκότων τὰ σωματικὰ παραδείγματα, μικροὺς ἄγαν τὰ ὑπερβαλλόντως μεγάλα σημαίνειν βουλόμενοι, καὶ σκιογραφίας, οὕτε εἰκόνας οὐσᾶς, τῷ μὴ τετρανώσθαι τοῖς χρώμασιν

et adversariorum prehensiones lævitate paupertatis veluti peruncti, evitantes, cum illi haud matrem 283 habeant quæ vos apprehendentes, damnum afferant, aut deficiant prostratos in gradu potitii victoria præ aviditatis avaræ passione: sicut Ægyptia, quæ vestimentum Joseph arripuit, nunquam illud potuisset facere, si fuisset ipse sic nudus, quemadmodum vere decertans pugil 27. Sed nihil et ita obtinuit eorum, quæ illa desiderabat tanto studio, quamvis manus iniecit; pugil siquidem indumenta, e quibus quasi comprehensus vi traheretur, deposuerat exueraque, et post experientiam didicerat, quod ab initio nondum oportebat fore eum, qui simul habitat cum passionibus; et cum illis pugnat, talemque a principio prodire ad luctum, qualis deinde fugit, omnino rei sensibilis exutum cura et sollicitudine. Ab istis quippe vincuntur, tum quod acquirendi desiderio teneantur, tum quod iis spoliati dolore ac mœrore preman- sicque, ut non decebat, solam ex iis percipiendo

CAPUT XLIII.

Vos vero ex hujuscemodi vinculis liberi secundum asinum agrestem dimissum apud Job 28 in solitudine, qui deridet pluribus negotiis perturbatam multitudinem, nec audit querelam collectoris tributorum. Qui et a cura possessionum, et a turbulentia eorum, qui exigunt vectigalia, exempti estis: qui nihil possessione retinetis, et omnia obtinetis auctoritate: qui secundam tunicam juxta vocem Dominicam non possidetis 29, et Christum induti estis, qui repellit omnem molestiam exterius irruentem; qui perambulatis super terram propter corporis necessitatem, et in 284 cœlo secundum propositum diversamini. Qui ad præmium vocationis animose festinatis adducti, et æque celeriter, atque volucres pietatis cursum perficitis, qui onus omne mundanæ sollicitudinis excussistis abs humeris animæ, et scandala præpeditistis progressum expeditis superastis quam a majoribus suscepistis vivendi rationem, siquidem ad majus studium, ut et vos cum ita collaboraveritis iis, qui præcesserunt, diligenter, aliquid consequamini decus; ad segnius autem ne rejiciamini germani filii cum sitis patrum secundum virtutem agniti, et minime spurii operum diversitate judicati. Nec enim parva est ignominia posteris cognationem jactantibus, quam habent ad genitores, neque fidem facientibus proximitatis ex moribus. Sicut enim vultuum notæ, et alia corporis argumenta similitudine docent, quis cujusque filius sit, aut pater: ita vite rationes ostendunt, quinam, quorumnam sint sectatores, et noti, verò quidem contemplationi addictos, operibus vero activos magistros eo modo interpretati. Quid vero corporeos, et luteos habitus producimur ad exemplaria eorum, quæ exsuperant longe corpo-

27 Gen. xxxix. 13. 28 Job xxxix, 6, 7. 29 Matth. x, 10; Marc. vi, 8; Luc. ix, 3.

rea exempla, parvis valde magna, et supra modum excellentia significare volentes, ac delineationes umbraticas, quæ nec sunt imagines, quia nequeunt coloribus illustrari, viventibus formis mutuo comparare? Christi enim estis discipuli, et æterni Patris filii; sic enim vos Dominus et fratres vocat dicens: « Qui fecerit voluntatem Patris mei, qui in cœlis est, hic meus frater, et soror, et mater est ²⁰. » Et filios nominat **285** proprii Patris. In quibus ait: « Ne solliciti sitis, quid manducabitis, vel quid bibetis; scit enim Pater vester, quod istis omnibus indigetis ²¹. » Et quomodo cognatio consistat, flatque propinquitas ipsa, docet, dans occasiones iis, qui ad illam nobilitatem ascendere desiderant, et transferri in adoptionem a servitute præeligunt, quando dicebat: « Discite a me, quod mitis sum et humilis corde ²². » Et rursus: « Estote misericordes, sicut et Pater vester cœlestis ²³. » Et: « Estote proni ad miserandum, sicut et Pater vester. » Et: « In omnibus estote perfecti, quemadmodum et Pater vester cœlestis perfectus est ²⁴. »

CAPUT XLIV.

Proposita igitur ad imitationem divina natura: Quænam est utilitas ad humana studia collimare, et curiose, atque inaniter laborare, quales, quomodo, et quantum in bono proficere, et quo pacto alii decepti mundanis delectationibus? involuntur vanis distractionibus, non vero hoc solum videre, qua ratione Deo per omnia assimilari licet; quomodo illam comparare potest perfectionem? quibus laboribus antiquam naturæ dignitatem recuperare, fierique desuper simulacrum expressum exemplaris formæ, et naturam quasi habitum ab exercitatione in virtute sortiri ad versionem in contrarium plane immutabile; quale itaque nobis sufficiet tempus ad imitandum Dei naturam? quale robur ad refingendæ divinæ similitudinis formas nobis subserviet? quomodo erimus, et quando omnia, quæ sunt Dei? possibilis est enim penitus imitatio, **286** quoniam illam demandavit, qui scit uniuscujusque vires. Vix a puero quis exorsus, et per omnem ætatem usque ad extremam senectulem usus studio non remisso seipsum efformabit ad exemplar primum virtutis, neglectis vero quibusdam præteritis annis quomodo contendet? et quantum audaci animo, ut parvo tempore, quod difficultate tanta correxisset in tota vita, emendet? sed neque omnino difficultas plane facit impossibile, nec aggressio sera reddit ambiguum, aut subicit incipienti desperationem perfectionis; confert quippe et ad finem scopi, et ad viam compendiosam animi intentio celeriter peragens, quod sibi proposuit, urgente, et accelerata promptitudine, et opus quod multo tempore indiget, servans firmiter spatium temporis non habente proportionem æque correspondentem. Hujusce rei testes, ac fidejussores qui ad undecimam horam operarii vineæ venerunt id ipsum operati ²⁵, quod hi, qui a matutina

Α αντιπαράβαλλοντες ἐμψύχοις μορφαῖς; Χριστοῦ γὰρ ἔστε μαθηταί, καὶ υἱοὶ τοῦ αἰωνίου Πατρὸς· οὕτω γὰρ ὁμᾶς ὁ Κύριος καὶ ἀδελφοὺς καλεῖ λέγων· « Ὁς ἂν ποιῇ τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς, οὗτός μου καὶ ἀδελφός, καὶ ἀδελφή, καὶ μήτηρ ἐστὶ, » καὶ υἱοὺς ὀνομάζει τοῦ ἰοίου Πατρὸς, ἐν οἷς, φησὶ, « Μὴ μεριμνήσητε τί φάγητε, ἢ τί πίητε· οἶδος γὰρ ὁ Πατὴρ ὑμῶν, ὅτι χρήσετε τούτων ἀπάντων. » Καὶ ὅπως ἡ συγγένεια συνίσταται, καὶ οἰκειώσεις γίνεται αὕτη, διδάσκει, διδοὺς ἀφορμὰς τοῖς εἰς τὴν εὐγένειαν ἀναβῆναι ποθοῦσιν ἐκείνην, καὶ μεταβῆναι εἰς υἰοθεσίαν ἀπὸ δουλείας προαιρουμένους ὅταν λέγῃ· « Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρᾶδός εἰμι, καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ. » Καὶ πάλιν· « Γίνεσθε οἰκτιρῆμονες, ὡς ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος. » Καὶ· « Γίνεσθε εὐσπλαγχοὶ, ὡς ὁ Πατὴρ ὑμῶν. » Καὶ· « Ἐπὶ πᾶσι γίνεσθε τέλειοι, ὡς καὶ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τέλειός ἐστι. »

ΚΕΦΑΛ. ΜΑ'.

Τῆς θείας οὖν προκειμένης φύσεως εἰς μίμησιν, τίς ἐστὶ χρεία σκοπεῖν τὰ ἀνθρωπίνας σπουδὰς, καὶ περιεργάζεσθαι, τίνας, ὅπως, καὶ ἐφ' ὅσον τῷ ἀγαθῷ προκεκόσασι, καὶ πῶς ἕτεροι ταῖς κοσμικαῖς δελεασθέντες τέρψουσιν, ἐγκυλινδοῦνται τοῖς ματαίοις περισπασμοῖς; Καὶ μὴ τοῦτο μόνον ὀρᾶν, πῶς ἐστὶ κατὰ πάντα ὁμοιωθῆναι· Θεῷ, καὶ πῶς ἐν ἐκείνῃ γενέσθαι τῇ τελειότητι· καὶ ποίοις πόνοις ἀναλαβεῖν τὸ τῆς φύσεως ἀρχαῖον ἀξίωμα, ἐκμαγεῖον ἄνωθεν γενομένου τῆς πρωτοτύπου μορφῆς, καὶ φύσιν ὡσπερ τὴν ἐξ ἀσκήσεως ἐν τῇ ἀρετῇ ἐξὶν πεπονημένους πρὸς τὴν τοῦ ἐναντίου τροπὴν ἀμετάβλητον. Ποῖος τοίνυν ἡμῖν χρόνος ἀρκέσει πρὸς τὸ μιμήσασθαι φύσιν Θεοῦ; Ποία δύναμις ὑπερουργήσει πρὸς τὸ τῆς θείας ὁμοιώσεως ἀναμάρτυσθαι τοὺς τύπους; πῶς ἐσόμενα καὶ πότε πάντα ὅσα ἐστὶ Θεοῦ; δυνατὴ γὰρ πάντως ἡ μίμησις, ἐπειδὴ ταύτην ἐπέταξεν ὁ εἰδὼς ἐκάστου τὴν δύναμιν. Μόλις ἐκ παιδῶν τις ἀρξάμενος, καὶ διὰ πάσης ἡλικίας ἐπ' ἐσχάτου γήρωσιν χρησάμενος ἀνευδότην σπουδῇ, μορφώσει πρὸς τὴν ἀρχέτυπον ἀρετὴν ἑαυτὴν, ἀμελήσας δὲ τίνα τῶν προσηχρότων χρόνων, πῶς συντείνει; καὶ πόσον τὸ πρόθυμον, ὡς ἐν ὀλίγῳ κατορθῶσαι καιρῷ τὸ δυσχερῶς ἐν πάσῃ τῇ ζωῇ κατορθούμενον; Ἄλλ' οὐ πάντως ἡ δυσχέρεια ποιεῖ τὸ ἀδύνατον, οὐδὲ τὸ ἐψιμον τῆς ἐγχειρήσεως ἀμφίβολον, ἢ καὶ ἀπεγνωσμένην ὑποτίθεται τῷ ἀρχομένῳ τὴν τελειότητα· ἔχει γὰρ καὶ πρὸς τὸ πέρας τοῦ σκοποῦ, καὶ ὁδὸν ἐπιτομον ἢ πρόθεσις ταχέως ἀνούουσα τὸ προτεθὲν, ἡπειγμένη τῇ προθυμίᾳ, καὶ πολλοῦ χρόνου δεόμενον ἔργον ἐμπεδούσα ἐν οὐκ ἀναλογούντι καιρῷ. Μάρτυρες ἔχέγγυσι τούτου οἱ τῆς ἐνδεκτικῆς ἡρώς τοῦ ἀμπελώνος ἐργάται, τὸ αὐτὸ τοῖς ἐξ ὄρθρου μέχρι δεληγ καυσωθεῖσιν ἐργασάμενοι, καὶ οὐκ ἐμποδισθέντες πρὸς τὸ φθάσαι τοὺς προλαβόντας τῇ στενῇ προθεσίμῃ· τοιοῦτον γὰρ ἡ ὀρθυμία, καὶ τοιοῦτον ἡ ἐπιμέλεια· ἢ μὲν γὰρ

²⁰ Matth. xii, 50. ²¹ Matth. vi, 25, 26. ²² Matth. xi, 29. ²³ Luc. vi, 36. ²⁴ Matth. v, 43. ²⁵ Matth. xx, 6 seqq.

μετὰ πολλῆς ἀδείας ἀνύει μικρὰ, καὶ οὐκ ἄξια λό-
γου· ἡ δὲ καὶ ἐν βραχεί κατορθοῖ, μέγαρα τῇ
σπουδῇ παρατρέχουσα τὸ ἀνεπιμένον ἐκείνων.
gritia, et hoc cura diligentior valet. Illa cum multa
vacatione parva perficit, nullius momenti, et quæ
neque digna sunt dictu; hæc etiam in brevi magna dirigit studio acriori prætercurrens illis, qui
remissius egerunt.

ΚΕΦΑΛ. ΜΕ΄.

Διὰ τοῦτο κατ' εἰκόνα Θεοῦ γεγονάμεν, ἵνα τὰ
ιδιόματα σώζωμεν τῶν χαρακτῆρων ἐκείνων, καὶ
τῷ ἐπισήμῳ τῆς πολιτείας τοῖ; ὀρώσι παρέχωμεν
τῆς πρὸς αὐτὸν ὁμοιώσεως σαφῆ τὰ γνωρίσματα·
« Ἐγὼ, φησὶν ὁ Θεὸς, οἰκτίρων, καὶ ἐλεήμων,
μακροθύμος, καὶ πολυέλεος, καὶ δικαιοσύνην δια-
τηρῶν. » Τούτοις γράφεται τοῖς χρώμασιν ἡ τῆς
θείας ὁμοιώσεως εἰκὼν. Οὗτοι χαρακτῆρες τῆς
ἀσωμάτου μορφῆς· τούτοις ἐπιγινώσκειται ψυχῇ,
συγγενῆς οὕσα Θεοῦ, ζηλοῦσα μὲν τὸ ἀπροσδεῖς
ἐκείνου πόθῳ τῆς ἀκραίονος καθαρότητος, κλωσο-
μένη δὲ τῷ πρὸ; τὸ σῶμα δεσμῷ, ἀλλ' ὅμως ὀλιγο-
δεεῖ βῶσσα, ὡς ἱμεῖραιτα τοῦ πάντῃ ἀνεπιδουῶς τού-
του παρέχουσα ἐναργῆς ἐκείνο τεκμηρίον, καὶ τῷ
τέως ἐφικτῷ δηλοῦσα τὴν πρὸς τὰ ἀνέφικτα ἐπιθυ-
μίαν, ἐν οἷς φιλοτιμεῖται τὰς φυσικὰς ἐκδύνας ἀνάγκας
δεικνύουσα πόση ἐπιθυμία καὶ πόση πόθῳ τὰ
ἐφειμένα κατώρθωσεν, ἀγαθότητα καὶ μακροθυμίαν,
χρηστότητα καὶ φιλανθρωπίαν, καὶ πᾶν ὃ σημαίνει
φύσιν Θεοῦ κτησαμένη σπουδαίως. "Ἐνθα ἦν καὶ τὸ
κλῶδον οὐδὲν, τῇ ἐξουσίᾳ χρησαμένη προθύμως, καὶ
μετὰ πολλῆς εὐκολίας παρελθοῦσα εἰς ταῦτα, εἰς
ἄπερ ἦγεν ἡ δύναμις· ἔνθεν καὶ τετιμημένη τῇ θεῖᾳ
μορφῇ, βραχὺ τι κατὰ τὸν Δαβὶδ παρὰ τοὺς ἀγγέλους
ἤλάττωται, ὅτε τῷ πληθῶ συμφορομένη τοῦ σώματος,
ταῖς ἀνάγκαις προσασχολεῖσθαι τούτου, κἂν πρὸς
ὀλίγον, τῇ ἀπαρατήτῳ χρεῖζ βιάζηται, ὅλη διόλου
τῶν κρειττόνων γλιχομένη φροντίζειν, κακεῖ διάγειν
τῇ θεωρίᾳ, ἔνθα καθαρὰν ἔχει τὴν εὐφροσύνην, οὐκ
ἐπιθολομένην μνήμη τινὸς ἀηδοῦς. Τίς γάρ τὸν
φεύγοντα θορόδους δημοτικούς, καὶ παραιτούμενον
πραγμάτων ὄχλησιν ἐπαχθῶν, ἐκκλίνοντά τε συν-
ουσίας εἰκαίων, καὶ ἀδιόφρων ἀνθρώπων, οἵκοι δὲ
τὰ πολλὰ σχολάζοντα προσευχαῖς ἡσύχως, καὶ με-
λέτη λογίων Θεοῦ, σεμνὸν τε κατὰ τὸ σπάνιον τῆς
προόδου, καὶ ἐπεικῆ ὀρώμενον, καὶ ἀτάραχον, συμ-
παθῆ, καὶ φιλόλληλον, οὐκ ἔρει ζηλωτῆν Θεοῦ δυν-
τως, καὶ εἰκόνα τούτου, καὶ μίμημα, τὰς θείας ἀν-
γὰς τῆς ἀγαθότητος ἀστράπτοντα ἐκείνης, καὶ χρώ-
μασιν ὡσπερ γλαφυροῖς ταῖς ἀρεταῖς στίλβοντα τὴν
ὁμοίωσιν;

ΚΕΦΑΛ. ΜΣ΄.

Ταύτην ἀναζωγραφῶν ὁ Κύριος τὴν εἰκόνα, καὶ
πρὸς ταύτην προτρέπόμενος τὴν ὁμοίωσιν τοὺς ἑαυ-
τοῦ μαθητὰς, καὶ διδάσκων, πῶς ἐστὶ τῇ μιμῆσει
γίνεσθαι Θεός, ἔλεγεν, ὡς ἔφη εἴρηται, « Γίνεσθε
οἰκτίρμονες, καθὼς καὶ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος
οἰκτίρων ἐστίν, » ἀφρονον παρέχων ἰστομίαν τοῖς

²⁶ Psal. lxxxv, 15. ²⁷ Psal. viii, 6. ²⁸ Luc. vi, 56.

A hora usque ad meridiem æstu fuerant exusti, nec
impediti, quin assequerentur intra angustias ter-
mini statuti eos, qui præcesserant. Hoc enim pi-
gritia, et hoc cura diligentior valet. Illa cum multa
vacatione parva perficit, nullius momenti, et quæ
neque digna sunt dictu; hæc etiam in brevi magna dirigit studio acriori prætercurrens illis, qui
remissius egerunt.

CAPUT XLV.

Idcirco ad imaginem Dei facti sumus, ut illarum
formarum proprietates conservemus, et insigni con-
versatione præbeamus aspicientibus luculentas no-
titias **287** similitudinis, quam gerimus erga illum.
« Ego (inquit Deus) miserator, et misericors, et longan-
imnis, et justitiam observans ²⁶. » Hisce describitur
coloribus divinæ similitudinis imago. Hæ notæ sunt
formæ incorporeæ; istis agnoscitur anima Dei esse
cognata, optans zelo ardenti non indigentiam illius
desiderio intaminatæ puritatis, impedita vero eo,
quo illigatur corpori, vinculo, sed simul ac aliqua
re parva eget, clamans, et illud exhibens evidens
indicium, quod percipit omnino re nulla sic indi-
gere; et per id, quod assequi potuit, ostendens,
quam habeat ad ea, quæ minime adhuc assequi
potest, cupiditatem, in eo quod e naturalibus nec-
essitatibus emergere nititur, declarat quanto de-
siderio, et quanto amore perficit ea, quæ sunt
permissa, scilicet bonitatem et longanimitatem,
benignitatem et humanitatem, et omne quod Dei
naturam designat, studiose possidens. Ubi nihil
erat, quod obsisteret, utens auctoritate animose,
et cum magna facilitate ad ista progrediens, ad quæ
vires deduxerunt; inde, et honestata divina spe-
cie paululum quid juxta David imminuitur ab
angelis ²⁷, quando corporis luto involuta, hujus nec-
essitatibus vacare, etsi ad exiguum tempus irre-
cusabili cogatur indigentia, tota universim curare
gliscens meliora, et ibi transigere vitam contem-
plando, ubi puram lætitiā habet, nullius injunc-
tæ rei memoria perturbatam. Eequis enim tumultus
populares fugientem, recusantem turbam tristium
graviūque negotiorum, declinantem congressus
vanorum et indifferentium hominum, domi-
multum vacantem orationibus quieto **288** cum
silentio, et meditatione sermonum Dei, honestum,
raroque prodeuntem, visu composito modestum
et imperturbatum, compaticentem, mutuoque aman-
tem, non dicet vere Dei fore æmulatorem, et ipsius
imaginem, atque simulacrum, qui illius bonitatis
divinos splendores emittat, et virtutibus quasi co-
loribus perelegantibus illustret similitudinem?

CAPUT XLVI.

Istam Dominus imaginem repingens, et ad eam
similitudinem adhortans discipulos suos, et elo-
cens, qua ratione quis imitatione Deus effici valeat,
dicebat, quemadmodum jam effectum est: « Estote
miseriordes, sicut et Pater vester cœlestis mise-
ricors est ²⁸; » præbens honoris æqualitatem citra

invidiam his, qui ad hunc honorem conscendere volunt. Etenim ab invidia purus est, sicut et vere ab omni alia passione, Deus, gaudetque his, qui assequi conantur eandem gloriam, quam ipse habet: nisi siquidem de ea imminui contingit illi communicatione ipsius ad alios, neque invidet his, qui efficiuntur studio id, quod ipse natura existit, immutabilis, et invariabilis semper manens, et intra hanc immutabilitatem habitu constitutam omnes volens esse. Homines enim habentes honorem convenientem, et non convenientem, aliorum invident felicitati jure merito, quod suspicentur, in quibus gloriantur, vinci celebritate; et vereantur, ne iis, qui ex humili ipsis approximant, provehanturque ad parem honorem, quandoque appareant inferiores, invident ipsis rationabiliter, ut aestimant, **289** cum velint in omnibus potiores cunctis esse, neque sustineant sibi metipsis superiorem omnino habere propter gloriæ amorem, Deus autem propriam habens ex se possessam gloriam, omnibus illam libenter communicat, nulloque afficitur detrimento. Exercitatio quippe nunquam antecellit naturam, etsi habitus multo fiat exercitio, nec ipsam suo excutit e primatu, quamvis videatur in secundis excellere, propriumque cognoscat progressum, et erga supereminentem sese non insolentius effrensus injuriose, in concessio procedat honore, neque sibi vindicet supergredientem. Ita Paulus retro subsecutus sermones Domini, efformat similiter in unoquoque imaginem ipsam declarans ipsismet proprietatibus similitudinem invariabilem. Ait enim: « Estote imitatores Dei ²⁸⁹; » et qua ratione illud perficitur, absolvit, dicens: « Estote invicem benigni, misericordes, vobis condonantes, si quis habeat querelam adversus aliquem, quemadmodum et Christus condonavit nobis ²⁹⁰; » et rursus: « Induite vos ut electi Dei, et sancti, et dilecti viscera misericordiæ, benignitatem, humilitatem, mansuetudinem, longanimitatem ²⁹¹, » volens hisce nos exornare prerogativis, quibus divina resplendet forma, quæ hominum est amatrix.

CAPUT XLVII.

Hoc denotat figurans Deum, et hominem, qui Deum imitari affectat; æquum scilicet esse, patientem injuriarum, non irascentem, non invidum, beneficam, compatiens, malorum nequaquam remanentem, **290** amantem bonorum, benignum, honore parlem, utilem, communicantem, accuratum, et curam omnium gerentem; non ambitiosum, utque verbo omnia complectar, quibus abundantiam bonitatis manifestat Deus, « qui solem oriri facit super malos et bonos, et pluit super justos atque injustos ²⁹¹; » per hæc noscatur imitator esse illius, studens in omnes, quoad beneficentiam, æqualis permanens, et erga amicos, et erga eos, qui malevole sunt dispositi; ac licet injuriam patiat, reddens pro malo bonum, et

A εἰς ταύτην ἀναδῆναι βουλομένοις τὴν τιμὴν. Καὶ γὰρ ἐστὶ καθαρὸν φθόνου ἔτι, καὶ παντὸς ἀληθῶς ἄλλου πάθους τὸ θεῖον, χαίρον τοῖς ἀντιποιουμένοις τῆς αὐτῆς δόξης αὐτῶν, ἐπεὶ μὴ ἐλαττοῦσθαι ταύτης τῆ πρὸς; ἄλλους πέφυκε κοινωνία, μὴδὲ βασκαίνειν τοῖς τοῦτο τῆ σπουδῆ γενομένοις, ὅπερ ἐστὶ τῆ φύσει αὐτῶν, ἀτρεπτον, καὶ ἀναλλοιωτον μένον ἀεὶ, καὶ τῆς ἐκτικῆς ἀτρεψίας ἅπαντας εἶναι θέλων ἐντός. Ἄνθρωποι μὲν γὰρ συμβαίνουσιν, ἀποσυμβαίνουσιν ἔχοντες τὴν τιμὴν, ταῖς ἐτέρων βασκαλίουσιν ἐπιπραγλαίαις εἰκότως, τὸ παρυσυδοκίμηθῆναι ἐν οἷς ἀδρύνονται ὑφορώμενοι, καὶ τῶν ἐκ τοῦ ταπεινοῦ προσεγγιζόντων αὐτοῖς πρὸς τὸ ἰσότημον τὴν προκοπὴν δεδοικότες, μήποτε φανώσιν ἥσσονες, βασκαλίουσιν τούτοις, ὡς δοκοῦσιν εὐλόγως, κρείττονες ἐν πᾶσιν ἀπάντων εἶναι βουλόμενοι, καὶ ἔχειν αὐτῶν ἀνώτερον ὅλως διὰ τὸ φιλόδοξον οὐκ ἀνεχόμενοι. Θεὸς δὲ τὴν οἰκίαν δόξαν ἔχων αὐτόκτερον, πᾶσιν ἀδεδῶκε ταύτης μεταδίδωσι, μὴ ἐν ἀδικούμενος. Ἄσκησις γὰρ οὐ πλεονεκτεῖ φύσιν ποτὲ, κἂν ἕξις γένηται τῆ πολλῆ γυμνασίᾳ, οὐδὲ παρωθεῖται τῶν πρωτείων αὐτῆν, κἂν ἐν τοῖς δευτέροις διαπρέψιν δοκῆ, καὶ τὴν ἰδίαν γνωρίζουσα προκοπὴν, καὶ εἰς τὴν ὑπερέχουσαν οὐκ ἐξυθρίζουσα, τῆ συγκεχωρημένη στοιχοῦσα τιμῆ, καὶ οὐ σφετεριζομένη τὴν ὑπερβαίνουσιν. Οὕτω καὶ ὁ Παῦλος, κατόπιν βαίνων τῶν τοῦ Κυρίου λόγων, εἰδοποιεῖ ὁμοίως τῆν ἐν ἐκάστῳ εἰκόνα τοῖς; αὐτοῖς αὐτῆν τραπῶν ἰδιώμασι πρὸς τὸ τῆς ὁμοιώσεως ἀπαράλλακτον. φησὶ γὰρ. « Γίνεσθε μιμηταὶ Θεοῦ, » καὶ ὅπως κατορθοῦται τοῦτο, ἐξεργάζεται, λέγων. « Γίνεσθε εἰς ἀλλήλους, χρηστοί, εὐσπλαγχοί, καθὼς εἰστέ ἐαυτοῖς, ἐάν τις πρὸς τινα ἔχη μομφήν, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἐχαρίσατο ἡμῖν. » Καὶ πάλιν. « Ἐνδύσασθε ὡς ἐκλεκτοὶ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἅγιοι καὶ ἠγαπημένοι σπλάγγνα οἰκτιρῶν, χρηστότητα, ταπεινοφροσύνην, πραότητα, μακροθυμίαν τούτοις καλλωπιζέσθαι, » θέλων ἡμᾶς τοῖς πλεονεκτήμασιν, οἷς λάμπει φιλόθεωπος οὕτω ἡ θεῖα μορφή.

ΚΕΦΑΛ. ΜΖ΄.

Τοῦτο χαρακτηρίζει θεόν, καὶ ἄνθρωπον ζηλοῦντα θεόν, τὸ ἐπιεικὲς, τὸ ἀνεξικακόν, τὸ ἀόργητον, τὸ ἀβάσκανον, τὸ εὐεργετικόν, τὸ συμπαθὲς, τὸ ἀμνησικακόν, τὸ φιλάγαθον, τὸ χρηστὸν, τὸ ἰσότημον, τὸ ὠφελτικόν, τὸ κοινωνικόν, τὸ κηδεμονικόν, τὸ ἀφιλότιμον, καὶ συλλήθην εἰπεῖν, οἷς τὸ δαψιλὲς τῆς ἀγαθότητος ἐπιδεικνύεται θεός, « τὸν ἥλιον ἀνατέλλων ἐπὶ πονηροῦς, καὶ ἀγαθοῦς, καὶ βρέχων ἐπὶ δικαίους, καὶ ἀδίκους. » τούτοις ὅπως γνωρίζεται ὁ μιμητῆς εἶναι σπουδάζων ἐκείνου, πᾶσι πρὸς εὐργασίαν ἴσος, καὶ φίλος, καὶ δυσμενῶς διακειμένοις διαμένων, κἂν πάσῃ κακῶς ἀμειθόμενος ἀγαθῶν τὸ κακόν, καὶ τοῖς ἀδικούντας ἐντρέπων, οὐ μόνον τῷ μεγαλοψύχως ἐκ παρ' αὐτῶν φέρειν τολμώμενα, ἀλλὰ καὶ τῷ πᾶν, ὅπερ ἂν δύνηται, τὸ καλὸν ἐνδιαθέτως ἐπιδεικνύσθαι.

²⁸⁹ Ephes. v, 1. ²⁹⁰ Coloss. iii, 13. ²⁹¹ ibid. 12.

²⁹¹ Matth. v, 45.

Οὐδείς γάρ ἐστιν οὕτω ξένος πάντη καὶ ἔκφυλος ἅσκηται πονηρίας γενόμενος; τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ὡς μὴ δυσωπεῖσθαι τοῖς οἷς πέπονθεν ἀντιδρᾶσαι τὰ ἴσα δυνάμενον, καὶ τῇ δυνάμει ἐπ' ἀγαθῷ κεκρημένον, καταδυσόμενος ἐφ' οἷς ἀδικήσας τὰς τοῦ ὠφελιχότος ἀντιλαμβάνει χάριτας, κακίζων μὲν ἑαυτὸν τῆς πονηρίας εἰκότως, θαυμάζων δὲ τῆς φιλοσοφίας εὐλόγως; ἐκείνον, οὗ τῷ παραδείγματι τὸ ἀποστῆναι τῆς πονηρίας ὠφέληται, καὶ μεταβαλεῖν ἐπὶ τὸ γνωσθὲν τῇ πείρᾳ καλὸν τοιοῦτος πάντως λοιπὸν, καὶ αὐτὸς τοῖς ἐπιβουλοῖς γενόμενος, ὅσον ἔρχε τὸν ἐπιβουλευθέντα εὐεργεσίαις χειρωσάμενον τὴν πονηρίαν πρὸς τὸ ἔνσπονδον. Καὶ τούτοις μὲν ἦν ἱκανὸς ὁ Παῦλος παιδεῦσαι τοὺς εὐπειθεῖς τὸν σὺμφρονα βίον, εἰδῶς δὲ τινὰς καὶ δυσαγῶγους πρὸς τοῦτο, πλείοσιν ἄλλαις νοουεσίαις ἀπάγειν ἡμᾶς εὐμηχάνως πειράται τῆς ματαιότητος, εὐφήμοις ὀνόμασι; ἐνάγων πρὸς τὸ ἔνθεσμον, ποτὲ μὲν, « Θεοῦ ναός ἐστε, » ποτὲ δὲ, « Ὡς τέκνα φωτὸς περιπατεῖτε. » Καὶ πάλιν, « Ἀξίως τοῦ Εὐαγγελίου πολιτεύεσθε. » Καὶ αὖθις· « Τὰ σώματα ὑμῶν μέλη Χριστοῦ ἐστί· καὶ ἄλλοτε ἁγίους ἡμᾶς καὶ ἀμώμους καλεῖ, ἄλλοτε, ἄμωμπα, ἀκέραια τέκνα Θεοῦ, καὶ ἀμώμητα. Ταῦτα ὡς παρόντα μαρτυρῶν, ἃ τῶς οὐ παρόντα κτήσασθαι δεῖ, ἵνα μὴ ψευδέσιν ἐγκωμίσις ὑπωπιαζώμεθα, χαίρωμεν δὲ ταῦτα προσαγορευόμενοι, ἃ καὶ τοῖς ἔργοις ἐσμέν, ἀληθῆ τὴν μαρτυρίαν τῆς συνειδῆσει, καὶ οὐκ εἰρωνεῖαν γνωρίζοντες· καὶ ἐξῆς δὲ πολλὴν τῆς ἡμετέρας προκοπῆς φροντίδα ποιούμενος, καὶ ὅπως ἡμᾶς παντὶ τρόπῳ καταστήσῃ εἰς ἀνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ μεριμνῶν, πᾶσαν πάντοθεν κινεῖ μηχανὴν οὐδὲν παραλιμπάνων τῶν συντελούντων πρὸς τοῦτο.

Deinceps vero, multam nostri progressus curam susceptam constituit ad mensuram ætatis plenitudinis

ΚΕΦΑΛ. ΜΗ'.

Αὐτίκα γοῦν νεκροὺς εἶναι βούλεται, καὶ ἐσταυρωμένους τῷ κόσμῳ, οὐδενὸς οὐ τῶν ἡδέων τούτων, οὐ τῶν λυπηρῶν λαμβάνοντας αἰσθησίν· ἐπειδὴ κατ' αὐτὸν παράγει τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου, μικρὰ καὶ λυποῦν ὡς σχῆμα, καὶ εὐφραίνον ἐν τῇ παρόδῳ, ἐμοίως μικρὰ, οὐ χρονίζοντα, οὐδὲ μακρὰ τῇ παραμονῇ τὴν ἐκατέρων ποιούμενα αἰσθησίν, ὀξυτάτη δὲ παρατρέχοντα φορᾶ, καὶ μνήμης ἐν τῇ ψυχῇ ἔχουσιν οὐ καταλιμπάνοντα τῇ ταχύτητι. Φησὶ γοῦν· « Ἀπεθάνετε τῷ κόσμῳ, καὶ ἡ ζωὴ ὑμῶν κέκερται σὺν τῷ Χριστῷ ἐν τῷ Θεῷ· » ἄλλην ζωὴν εἰδῶς μετὰ τὸν εἰρημένον θάνατον, ἣν ζῶσιν οἱ συναναστατάτες Χριστοῦ, τὰ ἄνω ζητοῦντες καὶ φρονοῦντες, ἀποθανόντες ἀπὸ τῶν στοιχείων τοῦ κόσμου, καὶ οὐκ ἐτι ζῶντες ἐν αὐτοῖς, ὡς τινες, οἷς ἐπιτιμᾶ λέγων, « Εἰ ἀπεθάνετε ἀπὸ τῶν στοιχείων τοῦ κόσμου, » τί ὡς ζῶντες ἐν τῷ κόσμῳ δογματίζεσθε; καὶ ἄψιν, μηδὲ γεύση, μηδὲ θίγησιν· πάντα γὰρ εἰς φθορὰν τῇ ἀποχρήσει τοῖς παύσαι τῷ θανάτῳ τὴν πρὸς αὐτὰ τῆς ὀρέξεως

A injuriam infrentes pudore suffundens, non solum, quæ ad ipsis attentantur, magnanime ferendo, verum et omne, quod poterit bonum ex animi affectu exhibendo. Nemo enim adeo peregrinus, et penitus extraneus a natura humans, et a jure gentium evasit exercendo sese in malitia, ut non eum pudeat, cum in his, quæ passus est, possit paria reddere, atque in bonum vii sua potestate, erubescendo et in his, in quibus injuriam intulit, quasi ex debito gratias e contra recipiendo, quia scipsum quidem convenienter condemnet malitiæ; admiretur autem jure merito ob amorem sapientiæ illum, cujus exemplo elongandi se a malitia juvenum habuit, et transitum faciendi ad bonum experimento cognitum; talis omnino deinceps et ipso effectus insidialioribus, qualem habuit eum, cui fuerat insidiatus, qui beneficiis superavit malitiam ad confederationem. Et ista quidem Paulo satisfuissent, ut erudiret dociles ad vitam temperantem. Sciens vero aliquos ad id difficile adduci, pluribus aliis adhortationibus abducere nos ingeniose tentat, a vanitate **291** nominibus celebribus inducens ad rectam legem; aliquando quidem: « Dei templum estis ⁴²; » nonnunquam vero: « Uti filii lucis ambulate ⁴³; » et iterum: « Digne Evangelio conversamini ⁴⁴; » et rursum: « Vestra corpora sunt membra Christi ⁴⁵; » et alias nos sanctos et immaculatos vocat, alias irreprehensibiles, et sinceros Dei filios, et inculpato ⁴⁶. Hæc tanquam præsentia contestans, quæ adhuc non præsentia oportet acquirere, ut ne falsis laudibus suggillemur. Gaudeamus autem de hisce compellati, quæ ex operibus sumus, verum testimonium conscientia, et non ironice agnoscentes. suscipiens utque nos omni modo in viam perfectum constituit ad mensuram ætatis plenitudinis Christi ⁴⁶ sollicitus existens omniæ penitus movet perficiendum conferunt.

CAPUT XLVIII.

Statim igitur mortuos esse vult, et crucifixos mundo, nullius neque delectabilium istarum rerum, neque molestarum sensus esse participes, quoniam secundum ipsum « præterit figura hujus mundi ⁴⁸; » et tam quod affert dolorem, parum cruciat, quam quod delectat per transennam similiter parum solatur. Utrumvis enim nec diuturno tempore perdurat, nec prolixè perseverans sensum afficit; transcurrit vero velocissimo motu, et in anima vestigium memoriæ nullum præ celeritate relinquit. (Ait itaque): « Mortui enim estis mundo, et vita vestra in Deo cum Christo abscondita est ⁴⁹; » aliam vitam sciens fore post præfatam mortem, qua vivunt, qui cum Christo consurrexerunt, **292** quærent ea, quæ sursum sunt, sapiuntque, mortui ab elementis mundi, et nec adhuc viventes intra ipsos, ut quidam, quibus succenset dicens: « Si mortui estis ab elementis mundi ⁵⁰; » ecquid quasi viventes in mundo

⁴² I Cor. iii, 16; II Cor. vi, 16. ⁴³ Ephes. v, 8. ⁴⁴ I Cor. vi, 15. ⁴⁵ Coloss. i, 22. ⁴⁶ Ephes. iv, 15. ⁴⁷ I Cor. vii, 51. ⁴⁸ Coloss. iii,

⁴⁹ Philipp. i, 27. ⁵⁰ I Cor. vi, 15. ⁵¹ Coloss. i, 22. ⁵² Coloss. ii, 20.

decernitis, ne tangas, neque gustes, nec attingas; **A** omnia etenim ad corruptionem abusu his qui præ morte, ad illa cupiditatis impetu ferri desierunt. Sed et vosmetipsos, inquit, Deo exhibete, velut e mortuis viventes; ea parte quidem emori nos volens, qua passiones concupiscentis adversus spiritum carnis operantur ⁵¹, ea vero parte vivere præcipiens, qua virtutis opera perficiuntur ad placendum Deo. Hac de causa hostiam quoque viventem nominat eos, qui mortificaverunt membra super terram ⁵², et in novitate vitæ ambulant ⁵³ nec ad prava moventur mortificata per immolationem potentia, quæ circa ea est, neque pigrescunt ad bona, quandoquidem cum sint hostia vivens, vim, quam habent ad utilia, non abstulerunt simul cum robore, quod est ad minime decentia, ipsa autem usi sunt efflorescente, et recente, contra carnis antiquum adversarium sensum, haud attracti deinceps ab ejus irrationalibus concupiscentiis, quia perfecte sationem, et vivunt non amplius in carne, sed spiritu.

CAPUT XLIX.

Istis etenim videtur dicere: « Non estis in carne, verum in spiritu ⁵⁴, » adhuc circumdati carnæ massa, nullo modo tamen etiamnum impediti ullatenus ab ea, « quia non regnat peccatum in ipsis **293** mortali corpore ⁵⁵ » neque adhuc tyrannice, ac vi compellit ad obediendum propriis jussis, et ejus qui repugnat legi mentis, versaturque in membris infirmi ⁵⁶, quo captivum eum redigat in servitutem sub lege peccati, imo e contra redactus ipse sit in obedientiam mandatorum Christi, et succumbat serviliter melioribus legibus. Quibus congaudere Paulus monens secundum interiorum hominem, dicit: « In promptu habens ulcisci omnem inobedientiam ⁵⁷ et adversus ea, quibus deceptus quandoque erraverat pugnam redintegraturum se denuntians, adhibito deinceps studio, contra ea operando laboribus in corpus pro virtute susceptis, quæ illectus rebus oblectantibus ab ipso passus fuerat. Quænam enim, et cujusmodi et quonam pacto hæc ultio facta sit edocet Romanos, scribens: « In quibus, inquit, sicut exhibuistis membra vestra servire immunditiæ, et iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete ipsa servire justitiæ in sanctificationem ⁵⁸: » sciunt vero quis, et quantus sit labor, qui coguntur transmutare pravam habitudinem in bonam a consuetudine veluti tyrannide oppressi; unde et qui valide contendendo processisse videntur indefessis laboribus, dum consuetudo celeriter, quemadmodum per catenam, retro trahit, inde facile subtervertuntur, et persæpe multus labor tandiu efficitur inutilis, donec sæpius secedentes, et crebro repedantes possint paulatim averti ab illis vitiis, in quibus fuerant educati, atque traducere statum

ὄρμη. Ἀλλὰ καὶ παραστήσατε ἑαυτοὺς, λέγει, τῷ Θεῷ ὡσεὶ ἐκ νεκρῶν ζῶντας· μέρει μὲν θεοθάνατο θέλων ἡμᾶς, ᾧ τὰ τῆς ἐπιθυμοῦστος κατὰ τοῦ πνεύματος σαρκὸς ἐνεργεῖται πάθη, μέρει δὲ ζῆν ἐγκλειόμενος ᾧ τὰ τῆς ἀρετῆς ἐπιτελεῖται· πρὸς τὸ ἀρέσκειν Θεῷ. Τοῦτου χάριν καὶ θυσίαν ζῶσαν ὀνομάζει τοὺς νεκρώσαντας τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἐν καινότητι ζωῆς περιπατοῦντας, οὔτε πρὸς τὰ φαῦλα κινουμένους νεκρωθείσης τῆ θυσίᾳ τῆς πρὸς ταῦτα δυνάμεως, οὔτε ἀργούντας τῶν καλῶν, ἐπειδὴ ζῶσα ὄντες θυσίαν τὴν πρὸς τὸ χρέσιμα ἰσχύον οὐ συναεῖλον τῇ πρὸς τὰ οὐ καθήκοντα βώμη, ἀκμαζούση δὲ αὐτῇ, καὶ νεαρᾶ κέχρηται κατὰ τοῦ πάλαι τῆς σαρκὸς πολεμίου φρονήματος οὐκ ἐξελεχόμενοι λοιπὸν ὑπὸ τῶν τ[οι]ούτων ἀλόγων ἐπιθυμιῶν διὰ τὸ μεταθεθῆκεναι παντελῶς ἐκ τῆς σωματικῆς εἰς πνευματικὴν ἀγωγὴν, καὶ ζῆν οὐκ ἔτι ἐν σαρκί, ἀλλὰ πνεύματι.

translati sunt e corporea in spiritalem conver-

ΚΕΦΑΛ. ΜΘ'.

Τούτοις γὰρ καὶ λέγειν ἔοικεν· « Οὐκ ἐστὲ ἐν σαρκί, ἀλλ' ἐν πνεύματι, » ἔτι μὲν περιχειρμένοι τὸν σαρκικὸν ὄγκον, οὐκ ἔτι δὲ παρενοχλουμένοι ἐν οὐδενὶ παρὰ τούτου τῶν μὴ βασιλεύειν ἐ τὴν ἀμαρτίαν ἐν τῷ θνητῷ αὐτῶν σώματι, » μὴδὲ τυραννικῶς ἔτι βιάζεσθαι πρὸς ὑπακοὴν τῶν ἰδίων ἐπιταγμάτων τοῦτ' ἀντιστρατευομένου τῷ νόμῳ τοῦ νοῦς, τοῦ ἐμπολιτευομένου ἐν τοῖς μέλεσιν ἀσθενοῦντος, αἰχμαλωτεῦσαι τῷ νόμῳ τῆς ἀμαρτίας, ἀνταιχμαλωτευομένου δὲ πρὸς ὑπακοὴν τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ, καὶ εἰκοντος δουλικῶς τοῖς κρείττοις νόμοις, οἷς συνήδεσθαι ὁ Παῦλος κατὰ τὸν ἔσω ἀνθρωπὸν φησιν· « Ἐν ἐσίμῳ πᾶσαν ἔχων ἐκδικητὰ παρακοῆν· » ἅπερ ἀπατηθεὶς ἐσφάλη ποτὲ, ταῦτα ἀναπαλαίσειν ἐπαγγελόμενος, τῇ μετὰ ταῦτα σπουδῇ τῷ δρᾶσαι τοῖς ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς εἰς τὸ σῶμα πόνοις ἅπερ δελεασθεὶς τοῖς ἡδουσιν ἔπαθε παρ' αὐτοῦ. Τίς γὰρ ἡ τοιαύτη, καὶ ὅπως γινομένη ἐκδικησις, ἐκδιδάσκει Ῥωμαῖοις γράφων, ἐν οἷς φησιν, « Ὅσπερ παρεστήσατε τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῇ ἀκαθαρσίᾳ καὶ τῇ ἀνομίᾳ εἰς τὴν ἀνομίαν, οὕτω παραστήσατε αὐτὰ δοῦλα τῇ δικαιοσύνῃ εἰς ἁγιασμόν. » Ἰσασι δὲ, τίς, καὶ ὅσος ὁ κόπος οἱ μεταρρυθμίζειν πονηρὰν ἔξιν εἰς ἀγαθὴν βιαζόμενοι τῇ συνηθείᾳ τυραννοῦμενοι· καὶ ὅπερ ἐν τῷ σπουδαζομένῳ δοκοῦσι προκόπτειν πόνοις ἀτρότοις, τοῦθ' ὑπονοστοῦντες βράδιος τοῦ ἔθους· αὐτοὺς καθάπερ ἐκ δεσμοῦ συντόμως ἔλκοντος εἰς τοῦπίσω, καὶ τὸν πολλὸν πόνον πολλάκις ποιῶντος τῶς ἀνόνητον ἕως πολλάκις ἀναχωροῦντες, καὶ πολλάκις ἀναποδιζόμενοι δυνηθῶσι κατ' ὀλίγον ἀποστήναι τῶν ἐν οἷς ἦσαν γεγεννημένοι κακῶν, καὶ τὴν διάθεσιν μεταγαγεῖν τελείως ἀπὸ τῶν χειρῶν ἐπὶ τὰ κάλλιστα, ὡς χρησιμῆσιν ταῦτα τὰ μέλη κατὰ τῶν πολεμίων παθῶν, ὅπλα δικαιοσύνης ἐξ ὅπλων ἀδικίας γενόμενα, καὶ

⁵¹ Galat. v, 17. ⁵² Col. iii, 5. ⁵³ Rom. vi, 4. ⁵⁴ II Cor. x, 6. ⁵⁵ Rom. vi, 19.

⁵⁶ Rom. viii, 9. ⁵⁷ Rom. vi, 12. ⁵⁸ Rom. vii, 25.

τούτους ἐνδίκως χειρούμενα, οἷς πρότερον παρανόμως ἄδικον ἔσται ὑποῦργει πρὸς βλεθρον τῶν κεκτημένων. **294** justitiæ facta ex armis injustitiæ, atque istis juste subjecta, quibus prius injuste ministrabant ad perniciem possidentium.

ΚΕΦΑΛΑ. Ν'.

Ὁφθαλμὸς μὲν γὰρ ὁρῶν τὰ τοῦ πλησίον καλὰ, ὅταν κινεῖ πρὸς ἐπιθυμίαν ἢ βασκανίαν τὸν νοῦν, ὄπλον γίνεται ἀδικίας, εὐχαριστεῖν δὲ τῷ δωδωκῶτι παρασκευάζων, ὄπλον δικαιοσύνης καθίσταται· καὶ γλῶσσα κακηγορίας καὶ διαβολαῖς διακονοῦσα, καὶ χειρὶ ὑπουργοῦσα πλεονεκτηαῖς ἀρπαγαῖς, καὶ καρδίᾳ τελευταιομένη λογισμῶν παυόργου κατασκευάζοντας ἕκαστον τούτων πρὸς τὸ λαβεῖν πέραις, οἷον ἔσχεν ἡ πρὸθεσις δύσφημον εἰκότως δέχεται τὴν προσηγορίαν, δεξιᾶν δὲ πληροῦντα καὶ συμπερούσαν τάξιν, ἀξίαν τοῦ ἔργου τὴν ὁνομοσίαν λαμβάνει, ἐνεργοῦντα νομίμως, καὶ ἀοιδίμοις κληθεῖσι σεμνυνόμενα. Ἐπεὶ οὖν, καὶ θυσία ἐστὶ ζωῆς εἰς τὴν λογικὴν λατρείαν εὐάρεστοι τῷ Θεῷ, καὶ συναπεθάνετε τῷ Χριστῷ συνταφέντες αὐτῷ κατὰ τὸ νεκρωθῆναι τῷ κόσμῳ, καὶ συνανέστητε εἰς τὸ τὰ ἄνω φρονεῖν οὗ ὁ Χριστός ἐστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ καθημένος, καὶ τὸ πολίτευμα ἔχετε ἐν οὐρανῷ πρὸ τῆς ἀναστάσεως τὴν μετὰ τὴν ἀνάστασιν βιοῦντες ἀμέριμον κατὰ τοὺς ἀγγέλους ζῶν, ἣν καὶ δυνατὴν ὑποτιθέμενος Παῦλος ἔλεγε· « Ἐπίως καταντήσωμεν εἰς τὴν ἐξανάστασιν τὴν ἐκ νεκρῶν, » φθάσας τὸν καιρὸν τῆς προεπούσης τῷ καιρῷ ἐκεῖνον διαγωγῆς, καὶ οὐκ ἐφθασκίαι τῶς, ἣν ἐν τῷ ὑπεκκορίζετο οὗ ταπεινῷ φρονήματι κρύπτων τῆς ἀρετῆς τὸ ἀξίωμα· καὶ « Φῶς ἐστε, καὶ ἄλας τοῦ κόσμου » αὐστηρῶ μὲν στυφοντες ἦθει τοὺς ἀδιανοήτους διακεχυμένους, καὶ δυνατὰς σφύρωσας οὐ μακρὰν, λάμποντες δὲ τῷ ἐπισημῷ τῆς πολιτείας, καὶ « τοὺς ὁρῶντας τὰ καλὰ ὑμῶν ἔργα, » κατὰ τὴν Κυριακὴν φωνὴν, ἐπὶ δοξολογίαν τοῦ ἐν οὐρανοῖς Πατρὸς ὑμῶν διεγείροντες, ἐπιμένετε τῷ καλῷ, ἢ καὶ μᾶλλον ἐν τοῦτοις προκόπτετε, προτροπῇ τῶν βραθυμοτέρων, ἐν οἷς πλεονεκεῖτε, γινόμενοι, διπλοῦν ἐκ τούτου πεπεισμένοι, ἢ καὶ τριπλοῦν παρὰ τοῦ Δεσπότητος σχήσειν τὸν ἔπαινον. Ὁ γὰρ τὸν τοιοῦτον, οἷον ὑμεῖς, μετερχόμενοι βίον ἐν οἷς πρὸς τὴν ἀκριβειαν ἑαυτὸν ῥυθμίζει τῆς τελειότητος, ἔνα μὲν ἔχει αὐτοῦ τοῦ ἔργου μισθὸν, ἄλλον δὲ ἐφ' οἷς εἰς μίμησιν τοὺς ἐμυζήλους προτρέπεται, καὶ τρίτον ὑπὲρ ὧν τοὺς ξένους τῆς θεοσεβείας ὠφελεῖ, εὐσεβῆ κρῖνειν παρασκευάζων αὐτοὺς τὴν ὀρθοκρίαν τῷ ἀνεπιλήπτῳ τῆς πολιτείας, καὶ μόνην δυνατὴν ἀγίαν τοῦ Θεοῦ, τοῦτοις κοσμομένην τοῖς ἔργοις, οἷς πρέπει κοσμεῖσθαι τοὺς ἐπιγραφόμενους ἡγεμόνα Θεοῦ, καὶ ζῶντας ὡς ἡ τοῦ ἐπιστατοῦντος ἀρέσκειται δικαιοσύνη, ἐξαιρέτως ἐγκάλλωπιζέσθαι πλεονεκτημασίαν θείουσα τοὺς ἐπαγγελουμένους τὴν πρὸς αὐτὴν οἰκειότητα, καὶ λέγουσα πρὸς τοὺς εὐκαίρους· « Ἐὰν μὴ περισσεύῃ ὑμῶν ἡ δικαιοσύνη πλέον τῶν Φαρισαίων καὶ τῶν Γραμματέων, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. » placitum, quæ vult ut eximiis condecorentur prærogativis, qui familiaritatem cum ipsa profitentur, eosque tempestive monet. « Nisi abundaverit justitia vestra plusquam Phariseorum et Scribarum, non intrabitis in regnum cælorum. »

CAPUT L.

Oculus quippe intuens bona ejus qui prope est, quando mentem commovent ad concupiscentiam, vel invidiam, armatura efficitur iniquitatis; præparans autem se ut gratias agat datori, evadit armatura justitiæ; et lingua, quæ malignis accusationibus atque calumniis inservit; ac manus quæ avaris rapinis cooperatur; et cor, quod versutas fabricatur cogitationes; unumquodque apparat se ad terminum eumprehendum, cujusmodi habuit propositum, male ominatam congrue suscipit appellationem; si adimpleat vero dexteram et utilem ordinationem, accipit dignam opere denominationem; operatur quippe legitime, et celebribus vocabulis honestatur. Quandoquidem igitur et hostiæ estis viventes ad rationabile obsequium beneplacentes Deo ⁶⁹, et commortui estis Christo, concepti ipsi ⁷⁰ secundum quod mortui estis mundo, et consurrexistis ad sapiendum ea, quæ sursum sunt, ubi Christus est in dextera Dei sedens ⁷¹, et conversationem habetis in cælo ⁷², ante resurrectionem degentes eam vitam curis vacuum, quam post resurrectionem secundum angelos degetis, et quam supponens possibilem Paulus dicebat: « Si quopiam modo occurramus in exsurrectionem mortuorum ⁷³, » cum prævenisset tempus vitæ ratione, quæ tempus illud deceat, etsi non eo usque se pervenisse, ubi erat, prætexeret, humiliter occultans virtutis dignitatem; et: « Lux estis, et sal mundi ⁷⁴, » **295** moribus quidem æusteris astringendo eos, qui dissoluti sunt negligentia, neque procul absunt a corruptione, fulgentes vero insigni conversatione, et eos quoque, qui « vident opera vestra bona, » juxta Dominicam vocem, ad glorificationem « Patris vestri, qui est in cælis ⁷⁵, » excitando permanete in bono, aut et magis in his progrediamini. Incitamentum tardioribus effecti in his, in quibus superiores evasistis, duplicem deinde persuasi, quin et triplicem a Domino laudem vos habituros. Qui enim ad talem vitam, qualem vos pertransitis, in his quæ spectant ad diligens perfectionis studium seipsum accommodata, unam quidem habet ipsius operis mercedem, aliam vero in eo quod ad imitationem eos provocat, qui eodem tenentur studio, et tertiam, eo quod eos juvet, quibus inusitatus est divinus cultus, tali irreprehensibili conversatione efficiens, ut judicent ipsam religionem solam vere dignam esse Deo, ipsam adornatam operibus, quibus decet exornari eos, qui Deum sibi præsidem ascribunt, et vitam degunt, sicuti justitia illius, qui præest, gratum habet ac

⁶⁹ Rom. xii, 1. ⁷⁰ Rom. vi, 4. ⁷¹ Coloss. iii, 1. ⁷² Philip. iii, 20. ⁷³ ibid. 41. ⁷⁴ Math. v, 13. ⁷⁵ ibid. 46. ⁷⁶ ibid. 20.

CAPUT LI.

A

ΚΕΦΑΛ. ΝΑ΄.

Quod autem tunc apostolis fuere Pharisei circa iustitiam studiose colendam, qui scilicet ipsis quasi contrarii erant oppositi; id sunt vobis **296** inpræsentiarum hi, qui ejusdem instituti consortes esse videntur; verum ex vitæ opum affluentia recusant vestram habere communionem, et vobiscum quidem ab initio viæ incepterunt iter ad promissionem, attamen ad ipsius terminum minime pervenerunt. Retinuit enim ipsos cum filiis Ruben et Gal, et dimidia tribu Manasse terra jumentorum altrix, et multiplicis curæ, effecitque, quod pars viæ, quæ peracta erat, frustra suscepta fuisset, cum scopus non bene cessisset secundum quod oportebat; ob temporis, quod jam præcesserat, defectum, nec habuisset exitum eo modo, quo propositum ab initio requirebat. Etenim secundum veracem sermonem vanus est omnis labor, ac revera inutilis, qui minime pervenit ad illud, ad quod a principio collimavit, quiescit vero ante finem, et deficit illic, ubi nihil fructuum propositorum percipere licet; unde vos quidem, o dilecti, currentes secundum scopum ad bravium vocationis supernæ⁶⁷, et proximi jam coronis cum sitis, nolite abjicere bonam alacritatem, ipsam vero successoribus vestris transmittite eo modo vigentem, quo eam apprehendistis ab his, qui præcesserunt. Eos autem, qui hactenus delectantur vanitate, laboresque ad virtutem pertinentes terrenis super industriis impendunt, misereamini quidem uti laborantes inutiliter, atque seminantes in carne, ex qua meti assolet corruptio.

CAPUT LII.

C

ΚΕΦΑΛ. ΝΒ΄.

Neque valde contra eos contentiose rixemini, eo quod improbe se gerant in his quæ vitam decent apostolicam. Quos **297** non pudore affecit opus, illos non afficiet verecundiasermo, cum possint ad exhortationes impudentiores esse, ne videantur clare convicti, omnibusque palam manifestati ex reprehensione ob res male gestas; siquidem hosce excipiat benignè, ne rursus censeant se victos esse silentio; si enim ad correctionem se paratos exhiberent, omnino præ admonitionibus humanis Domini verba doctrinam continentia veneratione prosequerentur, quæ fuit effatus ad habentem multas possessiones : « Si vis esse perfectus, vende tuam substantiam, et da pauperibus; et accipe crucem, et post me sequere⁶⁸; » his ipsum exonerans, ut angustam et strictam per viam facile iter faceret, quorum hi gravem et onerosam acquisitionem amplexantur, difficilem sibimetipsis, aut etiam impossibilem penitus ingressum in regnum cælorum reddentes foramini acus assimilatum a Veritate⁶⁹, et quod vix suscipit animam nudatam sollicitudinibus sæculi, atque semotam ab omni perturbatione; cumque etiam hæc forte a se dimoveat, et vim inferat, in introitu gloriæ, quæ in via sita est, eo

Ὅπερ δὲ τοῖς ἀποστόλοις ἦσαν οἱ Φαρισαῖοι τότε, κατὰ τὴν σπουδαζομένην δικαιοσύνην ἀντιδιατελλόμενοι δὴθεν αὐτοῖς, τοῦτο εἰσιν ὑμῖν ἐν τῷ παρόντι οἱ κοινωνεῖν δοκοῦντες τοῦ ἐπιτηδεύματος καὶ τῷ πολυύλῳ τῆς ζωῆς τὴν πρὸς ὑμᾶς ἀρνούμενοι κοινωνίαν, μεθ' ὑμῶν ἀρξάμενοι τῆς ἐπὶ τὴν ἐπαγγελίαν ἀπαρχῆς ὁδοῦ, καὶ πρὸς τὸ πέρας ταύτης οὐκ ἀφιγμένοι. Κατέσχε γὰρ αὐτοὺς μετὰ τῶν υἱῶν Ῥουθίμ, καὶ Γὰδ, καὶ τοῦ ἡμίσεως φυλῆς Μανασσῆ ἡ κτηνοτρόφος καὶ πολυμέριμος γῆ, καὶ τὸ ἀνυσθὲν τῆς ὁδοῦ ποιήσασα μάταιον, οὐ προχωρήσαντος εἰς δέον διὰ τὸ λειπόμενον τοῦ προλαβόντος χρόνου, οὐδὲ ἐξεληθόντος οὕτω τοῦ σκοποῦ, ὡς εἶχεν ἐκ προοιμίων ἡ πρόθεσις. Εἰκαίος δὲ κατὰ τὸν ἀληθῆ λόγον πᾶς μόθος καὶ δυνως ἀνόνητος ὁ μὴ πρὸς τοῦτο ἤκων, πρὸς ὅπερ ἔβλεπεν ἀπ' ἀρχῆς, πρὸ τοῦ τέλους δὲ παυόμενος, καὶ καταλήγων ἐκεῖ, ἔνθα μηδὲν ἐστὶ τῶν προκειμένων καρπώσασθαι, ὅθεν ὑμεῖς μὲν, ἀγαπητοί, κατὰ σκοπὸν τρέχοντες ἐπὶ τὸ βραβεῖον τῆς ἀνω κλήσεως, καὶ τῶν στεφάνων ἔντες πλησίον, μὴ ἐκλύετε τὴν ἀγαθὴν προθυμίαν, οὕτω δὲ ταύτην τοῖς μεθ' ὑμᾶς παραπέμψατε, ὡς αὐτὴν παρελάβετε παρὰ τῶν προλαβόντων ἀκμάζουσαν, τοὺς δὲ τερπομένους τέως τῇ ματαιότητι, καὶ τοὺς ἐπιθάλλοντας πόνους τῇ ἀρετῇ ταῖς γίνεσθαι φιλοπονίας προσαναλίσκοντας. ἔλεεῖτε μὲν ὡς μοχλοῦντας ἀνόνητα, καὶ σπειρόντας εἰς τὴν σάρκα, ἐξ ἧς ἐστὶ θερίσαι φθοράν.

Μὴ πάνυ δὲ πρὸς αὐτοὺς ἐρεσχελεῖτε φιλονεικῶς ὡς πλημμελοῦντας εἰς τὰ καθήκοντα τῷ ἀποστολικῷ βίῳ. Οὐδ' γὰρ οὐκ ἐνέτρεψεν ἔργον, τούτους οὐ δυσώπησει λόγος μᾶλλον πρὸς τὰς παραινέσεις ἀναισχυτεῖν δυναμένους ὡς μὴ προφανῶς δοκεῖν ἀλίσκεσθαι, καὶ δήλους πᾶσιν ἐπὶ τοῖς ἐλέγχοις γίνεσθαι τῆς δυσπραγίας· εἴπερ εὐγνωμῶνως δέχεσθε τούτους, ἵνα μὴ πάλιν τῇ σιωπῇ ἠττηθῶσι νομίζονται· εἰ γὰρ πρὸς διόρθωσιν εἶχον ἐπιτηδεῖως, πάντως ἂν πρὸ τῶν ἀνθρωπίνων παραινέσεων, τοὺς τοῦ Κυρίου διδασκάλους μᾶλλον ἠδέσθησαν λόγους, οὐς πρὸς τὸν πολυκτῆμονα ποιούμενος ἔλεγεν· « Εἰ θέλεις τέλειος εἶναι, πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ λάβε τὸν σταυρόν, καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι, » τούτων ἀποφορτίζων αὐτὸν, ἵνα τὴν στενήν καὶ τεθλιμμένην διοδοῦσιν ὁδὸν εὐμαρῶς ὦν οὗτοι βαρεῖαν καὶ ἐπαχῆ τὴν κτῆσιν οὖσαν ἀσπάζονται, δύσκολον ἑαυτοῖς, ἢ καὶ πάντῃ ἀδύνατον τὴν εἰς τὴν βασιλείαν κατασκευάζοντες εἰσοδόν, ὅπῃ ραφίδος ὁμοιωθεῖσαν παρὰ τῆς Ἀληθείας, καὶ μόλις δεχομένην γυμνήν φροντίδων βιωτικῶν, καὶ πάσης ὀχλήσεως ἀπηλλαγμένην ψυχὴν, καὶ ταῦτα ἴσως ὠθουμένης καὶ δόξῃ παρόδῳ βιαζομένης τὴν εἰσοδὸν διὰ τὸ στενὸν τῆς πύλης, καὶ δυσέμβατον, καὶ αὐτὰ θλιβούσης τὰ πλαγίως εἰσερχό-

⁶⁷ Philip. iii, 14. ⁶⁸ Matth. xix, 21-23. ⁶⁹ ibid. 24.

μενα σώματα, μήτιγε διχοίς ἐπιχθισμένα βαρυτά-
των φορτίων· πῶς ἐροῦσιν οἱ τὰ σκύδαλα καὶ σκυ-
δάλων ἐκλυώτετρα περιέποντες ὡς τίμια πράγματα·
« Ἴδου ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα, καὶ ἠκολούθησαμεν
σοι, » οὕτως καταλιπόντες τι, καὶ ἃ μὴ εἶχον κτησά-
μενοι, ὡσπερ ἐμπορείας οὐ φιλοσοφίας ὑπόθεσιν τὸν
μοναδικὸν βίον πεποιημένοι; Ἔστι δὲ ἐμπορείας
ἀληθῶς μεγίστης ἀφορμὴ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν,
οὐ τῶν παρόντων λαμπρῶν, πενία μὲν, καὶ ἐνδία,
καὶ τοῖς ἄλλοις νῦν δοκοῦσι σκληροῖς, τῶν ἐκεῖ πάν-
των ἰδέων προξενούσα τὴν ἀπόλαυσιν, τῷ δὲ ἀφανεῖ,
καὶ ἀσήμῳ παθήσειαν τὴν ἐπὶ Θεοῦ, καὶ δόξαν παρ-
έχουσα αἰώνιον· ὣν τὴν ἐλπίδα βεβαίαν ἐπὶ συνειδήτι
τῶν πεπραγμένων ἔχοντες ὑμεῖς, ἔτι μὲν καὶ ἔτι
καταφρονεῖν σπουδάζετε ὡν ἡδὴ καλῶς λογισάμενοι
κατεφρονήσατε δικαίως τοιούτων, καὶ ὄντων ἀληθῶς,
καὶ ἐρριμμένων τοῖς νήφρουσι, καὶ ἐπὶ σπουδαῖα καὶ
ἐπιθυμητὰ τοῖς ἄρρυσιν ἔδοξεν, ἡπατημένη φαντασία
προσθεμένοις ὡς ἀστείοις τοῖς λίαν αἰσχροῖς, καὶ
ἐρασθεῖσι τῆς ὕλης, καθάπερ ὄντως εὐμόρφου γυναι-
κῆς, οὐκ οὕσης τοιαύτης, ἀλλὰ κερχωσμένης ἀνθει-
φαινομένη τοιοῦτη, καὶ συναρπάζοντι πρὸς τέρψιν
τοὺς πρὸ τῶν ὠφελίμων ἀρεσκομένους τοῖς ἡδουσι,
καὶ τῶν συμφερόντων μᾶλλον αἰρουμένους τὰ λίχνυ
δολεάσματι τὰς ὁρμὰς προκαλούμενα.

rata flore hocce modo apparente, et corripiente ad voluptatem eos, quibus, quæ dulcia sunt præ utilibus
placent, quique magis eligunt ea, quæ dolosa illecebra provocant appetitus, quam ea quæ conducunt.

ΚΕΦΑΛ. ΝΓ'.

Τῶν δὲ τῆς διανοίας κινήματων ἐπιμελήθητε,
προσέχοντες πῶς τὰς ὑπομνήσεις τῶν πραγμάτων
ἐργάζονται, προσπαθῶς ἢ ἀπαθῶς τὰς φαντασίας
τούτων δεχόμενα. Πολλὰ γὰρ ἀτάκτως ὁρμῶντα βλέ-
πτειν εἰώθεισαν ταῦτα, καὶ τῶν ἐν ταῖς πράξεσι
πλείονα εὐκόλως ἐν τοῖς λογισμοῖς τοῖς πάθεσιν
εἶχοντα, καὶ συντιθέμενα τούτοις ἀφανῶς, καὶ τῆς
συνέσεως, οὐδὲν σημεῖον τοῖς ἔξω παρέχοντα ἡττώ-
μενα, καὶ πίπτοντα πολλάκις, καὶ τῆς πτώσεως πρὸ
τῆς ἐνεργείας τέως λαμβάνοντα τοῦ οὐ πεφυκότας τὰ
ἔνδον ὄρῳ· καὶ σεμνὸς μὲν ἐκ τῆς καταστολῆς τοῖς
προῦσι φαίνεται ὁ τυχῶν, τὰ κρυπτὰ αἰσχη αὐτοῦ;
ἐπιστάμενος μόνος καὶ ἐρυστριῶν ἐφ' οἷς τῷ φαινο-
μένῳ τὸ ἀφανὲς ἐναντίως διάκειται τῇ τιμωμένῃ
σκηνῇ ἀντιφωγεομένης τῆς ἀληθείας, καὶ τὸ συν-
ειδὸς καταδύεσθαι παρασκευαζούσης εἰκότως, ὅτι
μὴ συμφωνεῖ τῇ ὑπόληφει τὰ τῆς καρδίας ἐνθύμια
τοιαῦτα, ὅσα παρὰ τῶν ἱστορούντων δοξάζεται. Ἄλλ'
ἔτι καὶ τὰφω κενονταμένην τὴν σοβαρὴν τῆς διανοίας
πεπληρωμένην ὡς ὄντως τύμβου ὄστῆων νεκρῶν, καὶ
πάσης ἀκαθαρσίας. Τί γὰρ αὕτη μνήματος, ὅταν τὰ
μὴ καθήκοντα λογίζηται, διαφέρει, ὁμοίως ἀκάθαρ-
τος οὕσα ἐκείνων, καὶ μᾶλλον ἀκάθαρτος; Σῆμα μὲν
γὰρ ἐπ' ὀλίγον ἔχει τὴν δυσωδίαν μυδῶντος ἔτι τοῦ
σώματος. Τοῦ δὲ ἰχώρος ἀποστάζοντος τῶν ὄστῆων,
λοιπὸν τῆς δυσωδίας ἀπῆλλακται, τῶν σαρκικῶν εἰς
τὴν γῆν ἀναλυθεισῶν, καὶ κόνιν λεπτὴν, ἐξ ὧν καὶ

CAPUT LIII.

Intellectus vero motiones diligenter curate, atten-
dentes quo pacto revocatæ res in memoriam ope-
rantur, absque affectu, vel cum affectu imaginatio-
nes ipsarum excipiendo. Hæ quippe (scilicet mo-
tiones mentis) valde incomposite irruentes laedere
consueverunt; cum non pauca, quæ in actionibus
consistunt, facile cedant affectionibus, quibus cogi-
tationes involutæ sunt, cumque his clanculum
astipulentur, nullumque signum perspicaciæ in ju-
dicando exterioribus exhibeant, succumbunt sæpius,
et prociidunt; ac interim ante casus 299 effectum
latebant eos, qui non consueverunt interiora per-
spicere: unde honestus quidem, et gravis apparet
præsentibus ex modestia in vestitu quivis ille sit,
latentia dedecora sciens ipse solus, et crubescens, eo
quod apparenti contrarium sit id, quod non appa-
ret, veritate contradicente ostentationi æstimatæ,
et inefficente, ut merito erubescat conscientia, quia
non consonant existimationi tales cogitationes cor-
dis, quales ab his, qui visunt, celebrantur. Quare
similis est sepulcro dealbato fastuosus status intel-
lectus, repleti (perinde ac si revera tumulus foret)
ossibus cadaverum et omni spurcicia ⁷¹. Quid enim
hic (scilicet intellectus) differt a monumento, quan-
do cogitat, quæ decentia minime sunt? est quippe
tunc atque impurus atque illud, imo et immundior:
sepulcrum namque brevi tempore fetorem habet,

⁷⁰ Luc. xviii, 28. ⁷¹ Matth. xviii, 27.

dum corpus tumidum adhuc putrescit, cum vero sanies ab ossibus distillarit, abscedit, quod reliquum mali odoris est, carnea substantia in terram resoluta, inque pulverem exilem, e quibus et vigens consistentiam habuit, quæ lutum erat coloratum sanguine, ac pituita, hac quidem albescens, illo autem rubescens, atque ista coloratione illustrabat qualitates delicatas, quæ in apparentia eminebant; cor vero cogitationibus repletum indecentibus continuam malevolentiam possidet, corrupto corpore deterius olens, et ipsum solum propriæ capiens turpitudinis damnium.

CAPUT LIV.

Cum ii qui mentem apparenti adhibent ornamento **300** nihil scient eorum, quæ clanculum animo agitantur, quinimo cum stupore quandoque admittentur gravitatem, quæ aspicitur, et est in aliqua existimatione; ingenium namque tranquillum, et oculus severus, et tetricus vultus nihil aliud clamant, quam plurimam in imo firmitatem sollicitudinis meliorum ex his, quæ supra dicta sunt, quæ (sollicitudo) his, qui ignorant animi agitationes intus inhabitantes in recessibus, præbet suspicionem, cum putent, gestibus animi consonare dispositionem. Id igitur (ut valde consentaneum est) persuadeat nobis, ut his quæ sunt exterius assentiantur ea quæ interius exstant, et ut secundum externam opinionem, similiter mores componatis interius, ad effectum apparenti Deo in cogitationibus tales, quales hominibus esse videmur, ea scilicet mente pervolventes, quæ a multis etiam existimari putamus: et qualem (uti scitis et ipsi horum experientiam habentes) non valde difficile est his, qui perite hoc facere sibi proponunt, si causas perscrutati, ipsas reprimant; faciendo cessare facile quæ ex his enascuntur turbulenta. Cum etenim voluptas ac dolor subsequantur cupiditatem, et cupiditas sequatur sensum, qui non cessit, illis opportunum tempus non concessit, veluti qui caput serpentis contritum diffregit in aditu, cum ipso totum simul corporis tractum reject exclusum foris, quod una cum ipso introivisset omnino, nulloque negotio, si illud, quod proponebat caput invenisset ingressum quemcumque sors obtulisset; et hæc figura ad id quod significat multam habet cognationem, cum pari **301** prorsus modo simul cum ductoribus succumbant, qui sequuntur una cum ipsis: sensus etenim juxta formas, quas respicit signum imprimit menti; et illa movet cupiditatem ad ea, quæ oblectant, memoria quotidie imaginationes eorum excitans, quæ ante visa fuere, et horum perspicuas similitudines, velut statuas portans, usquequo, cum aut calamitas dolorem attulerit, aut adeptio voluptatem, luculenter ediscat experientia, quanta provenit noxa diu in hisce permanentibus.

CAAUT LV.

Affert enim utrumque similiter damnium, sive ex animi succedant sententia, sive a scopo aberrant male concupita, quippe quæ vel gaudium inutile, vel dolorem inferunt inconvenientem; nec enim secundum Deum hic dolor est, qui (juxta Paulum ⁷²)

⁷² II Cor. vii, 10.

Α ἀνοῦσαι τὴν σύστασιν εἶχον, πηλὸς οὖσα κεχρωσμένος αἵματι, καὶ φλέγματι, τῷ μὲν λευκαίνόμεναι, τῷ δὲ ἐρυθραίνόμεναι, καὶ λάμπουσαι τῇ χρώσει ταύτῃ τὰς ἐπιπολαζούσας τῇ ἐπιφανείᾳ λίχνους ποιότητας· καρδίᾳ δὲ πεπληρωμένη ἐνουμίῳν ἀπρεπιῶν. διηνεκῆ τὴν ἀκηθίαν κέκτεται, σεσηπότος σώματος δῆουσα χαλεπώτερον, καὶ αὐτὴ μόνῃ τῆς οικείας αἰσχροῦτος ὀπλοαούσα.

ΚΕΦΑΛ. ΝΔ'.

Οὐδὲν τῶν ἐν τῷ κρυπτῷ βουλευομένων εἰδῶτων τῶν προσεχόντων τῷ φαινόμενῳ ἀγάλματι, ἀλλὰ καὶ τεθηπότων ἐστ' ὅτε τοῦτο τῆς ὀρωμένης καὶ δοκούσης σεμνότητος. Οὐδὲν γὰρ ἄλλο γαλήνῳν ἦθος, καὶ βλοσυρὸν ὄμμα, καὶ πρόσωπον ἀμειδῆς, ἢ πολλὴν κέκραγε τὴν ἐν τῷ βάθει εὐστάθειαν τῆς ἐφ' οἷς εἶρηται φροντίδος κρειττόνων, τοῖς ἀγνοοῦσι τὰ τοῖς μυχοῖς ἐνδιατώμενα σχίσματα παρεχούσης ὑπόνοιαν τῷ σχήματι συνάδειν λογιζομένοις καὶ τὴν διάθεσιν. Τοῦτο γοῦν δωσωπεῖται λαν εὐλογως ὑμᾶς, τοῖς ἔξω συνδιατιθέμενοι τὰ ἔσω, καὶ πρὸς τὴν ἐκτὸς εὐξάν βυθιζοῦν τὰ ἔνδον ὁμοίως, ἵνα οἶοι τοῖς ἀνθρώποις εἶναι δοκῶμεν, τοιοῦτοι καὶ τῷ Θεῷ τοῖς ἐνουμίῳις φαινόμεθα, ταῦτα λογιζόμενοι, ἃ καὶ λογίζεσθαι τοῖς πολλοῖς νομιζόμεθα. Καὶ ἐστὶ γε, ὡς ἴστε καὶ αὐτοὶ πείραν ἔχοντες τούτων, οὐ πᾶνυ χαλεπὸν τοῖς ἐπιστημόνους τοῦτο πράττειν προαιρουμένοις, εἰ τὰς αἰτίας διερευνημένοι, ταύτας ἀναστέλλοιεν, τὰ ἐξ αὐτῶν φερόμενα παύοντες εὐχερῶς ὀληθρά· ἡδονῆς γὰρ καὶ λύπης ἀκολουθούσης ἐπιθυμίᾳ, καὶ ἐπιθυμίας ἐπομένης αἰσούσει, ὁ ταύτῃ μὴ ἐνδεδωκῶς, καιρὸν οὐ παρέσχεν ἐκείναις, ὡς ὁ κεφαλὴν ὑφῆως θάλασας παραθλιβομένην εἰσόδῳ μετ' αὐτῆς τὸν ἐπισυρόμενον ὀκλὸν ὄλον ἀπέκλεισεν ἔξω, συνεισελθόντα πάντως ἀν εὐμαρῶς, εἴπερ ἡ προέχουσα τὴν τυχοῦσαν εὖρε παρείσδουσιν· καὶ ἔχει πρὸς τὸ δηλούμενον ἢ εἰκῶν πολλὴν τὴν συγγένειαν, ὁμοίως τῶν ἐφομαρτόντων συνεισπιπτόνων τοῖς ἡγουμένοις· ἀσθησις μὲν γὰρ πρὸς τὰς ὀρωμένας μορφὰς τυποῖ τὴν διάνοιαν, καὶ αὐτὴ πρὸς τὰ τέρποντα τὴν ἐπιθυμίαν κινεῖ, τῇ μνήμῃ τὰς φαντασίας τῶν προτεθεαμένων καθ' ἐκάστην βιπίζουσα, καὶ τούτων ἀγαματοποροῦσα τετρανωμένα τὰ εἶδῶλα, ἔως ἢ λύπην ἢ ἀποτυχία ποιήσασα, ἢ ἡδονὴν ἢ ἐπιτυχία, διδάξει τῇ περὶ σαφῶς ὅση τοῖς ἐγγρονίζουσι τούτοις ἢ βλάβῃ γίνεται.

ΚΕΦΑΛ. ΝΕ'.

Ἄδ:κει γὰρ ὁμοίως ἐκάτερον, κἂν ἐπιτευχθῆ, κἂν ἀστοχῆση τὰ κακῶς ἐπιθυμηθέντα, καὶ χαρὰν ἀσύμφορον, καὶ λύπην οὐ καθήκουσαν ἐργαζόμενα· ὅστε γὰρ κατὰ Θεὸν ἡ λύπη ἐστὶν ὥστε, κατὰ τὸν Παῦλον, μετάνοιαν ἀμεταμέλητον εἰς σωτηρίαν κατεργά-

ζεσθαί, οὕτε γὰρ ἐν Κυρίῳ συνίσταται, ὡς ὁ αὐτός ἐπίσταται Παῦλος· τοῖς μὲν γὰρ ἐπ' ἀγαθῆ συνειδήσει εὐφραينوμένοις παρακαλεῖται· λέγων· « Χαίρετε ἐν Κυρίῳ πάντοτε. » Ἀλλὰ τις οὕσα τυγχάνει ψυχικῆ δαιμονιώδης προσπάθεια, οὐδενὸς ἠρτημένη τῶν αἰωνίων καλῶν, ὅλης δὲ φθειρομένης καὶ τῆν ἐπιθυμίαν ἐλεγχούσης ἀνόνητον· αἱ γὰρ εἴποιεν ἂν τινες; Ἐπέλιπον αἱ καθήκουσαι φροντίδες, ἵνα τοῖς ματαίως λογισμοῖς προσασχολήσωμεν τὴν διάνοιαν, πλοῦτον, καὶ δυναστείαν, καὶ δόξαν, καὶ τὴν παρὰ πολλοῖς νομιζομένην εὐκληρίαν φανταζόμενοι, διώρθωται· τὰ ἦθη, ὑποτέτακται τὰ πάθη, οὐδὲν πλημμελῶς ἢ ἀσθησις ἐνεργεῖ, ἐξωμάλιεται τὰ τῆς προκοπῆς πρὸς τὸ εὐκόλον, ἕξις ἡμῖν ἢ ἀσχησις γέγονεν, εἰρήνην ἀγει ἢ καρβία βαθεῖα, πέπαυται τὰ τῆς μάχης ἡμῖν, ἢ πρὸς τὰς ἀρχάς, καὶ τὰς ἐξουσίας καταλέλυται πάλῃ· σπονδὰς ἔθετο πρὸς τὸ πνεῦμα ἢ κατ' αὐτοῦ δυσμενῶς διακειμένη σάρξ, οὐκ ἔτι στρατεύεται αὕτη κατὰ τοῦ πνεύματος, ὅπως νενίκηται, καὶ τὴν ἤτταν ὁμολογεῖ δουλεύσασα ὡς αἰχμάλωτος. Συνεκόψατε τὰς μαχαίρας εἰς ἄροτρα, καὶ τὰς ζιβύνας εἰς ὀρέπανα, τὰ πολεμικὰ ἔργα ποιήσαντες διὰ πολλὴν εἰρήνην σκευὴ γεωργικὰ· ἀναπαυόμεθα κατὰ τὴν θέλειαν ὑπόσχεσιν ἕκαστος ὑπὸ κάτω ἀμπέλου αὐτοῦ εὐφραίνόμενοι ἐπὶ τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν ἡμῶν, καὶ ἐπὶ τῶν κοιτῶν ἀγαλλιώμενοι, οὐδενὸς, οὐδαμόθεν ὀλοῦντος, οὐ πάθους, οὐ πνεύματος τῆς ἀντικειμένης δυνάμεως τῆς ἐπιθυμίας ἀναφλέγοντος πρὸς τὰ ἡμῖν οὐδαμῶς ἠρμολογούμενα πράγματα. Εἰ δὲ καί, ὡ; εἰρηται, οὕτως· εἶχε τὰ καθ' ἡμᾶς ἀπαθῶς, καὶ γαλήνην εἶχομεν τῶν ταραττειν εἰωθῶτων τὴν νοῦν, καὶ πάσης, κατὰ τοὺς πάλαι ἀγίους, ἤμεν ἀνώτεροι κοσμικῆς ἐπιθυμίας, ποῦ χρῆσιμος ἡμῖν ἢ τῶν ματαίων φροντίς, καὶ περισπασμὸς οὕσα εἰκαστος, καὶ τὰ σπουδαζόμενα οὐκ ἀνούσσα; (Οὐδὲν γὰρ τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν ἡμετέρᾳ γίνεται ἐντροχεῖς, καὶ ὑπερταθῶμεν πρὸς τὴν κτῆσιν αὐτοῦ τῆ προθυμίας.) Προνοίας τῆς τὰ καθ' ἡμᾶς οἰκονομοῦσης ἦντα δωρήματα, καὶ οὐκ ἐνθρωπίνης ἔργα σπουδῆς.

hil enim eorum quæ non sunt in nostra potestate, supra modum animi contendamus alacritate)? Cum

penitentiam operari possit in salutem; neque hoc gaudium in Domino stabilitur, ut ipse animadvertit Paulus; illos enim, quos bona delectat conscientia, hortatur, dicens: « Gaudete in Domino semper »⁷⁵. Verum animalis est quædam affectio, dæmonibus potius conveniens, quæ nullam ex æternis dependentiam habet, cum corrumpantur materiales humanæ sordes, et cupiditatem demonstrent inutilem; ecquid enim aliqui dicerent: Defecerunt (forsan) nostri muneris curæ, ita ut cogitationibus vanis debeamus mentem occupare, imaginatione scilicet pervolventes divitias, dominatum, gloriam et quidquid multi prosperam fortunam existimant? Emandati sunt (igitur) mores, concitati affectus subacti sunt, nil sensus agit incomposite, complanatæ sunt viæ progressus ad facilitatem; diuturna **302** exercitatio quasi habitus in nobis evasit; cor profundum fruitur pace; pacata sunt quæ nos ad pugnam ciebant; certamen luctæ contra principatus et potestates dissolutum est; inducias composuit cum spiritu quæ contra ipsum inhumaniter disposita erat caro: non amplius adversus spiritum ea militat, fuit omnino devicta, serviensque veluti captiva, fatetur se succubuisse: Concidistis gladios in vomeres, et lanceas in falces⁷⁶, propter pacem multam bellica opera fecistis instrumenta agriculturæ: requiescimus, juxta divinam promissionem, unusquisque sub ficu sua, et sub vite sua⁷⁷, delectati in manuum nostrarum operibus, et in cubilibus gaudentes⁷⁸, nemine ullatenus perturbante, non passione, non spiritu potentis contrariæ inflammante rursus ad ea negotia, quæ nobis nullo modo sunt apta. Si vero, uti dictum est, res nostræ impassibiliter se habebant, tranquillitateque fruebamur eorum, quæ solebant perturbare intellectum, et (secundum institutum veterum sanctorum) eramus omni humana concupiscentia superiores, ad quid nobis futitium rerum cura erit utilis, quæ vana est abstractio, et quæ studiose appetuntur, non perficit (nihil enim eorum quæ non sunt in nostra potestate, propria efficitur industria, et si ad id comparandum ea sint Providentiæ dona ad nos spectantia gubernantis, et non humani opera studii.

ΚΕΦΑΛ. ΝΖ'.

CAPUT LVI.

Καὶ διὰ τοῦτο πρὸς τοὺς εἰδότας καλῶς ἀκούειν, ὁ Κύριος φησὶ· « Τίς ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν δύναται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ πῆχυν ἕνα, » τῷ ἀνηνύτῳ τῆς μερίμνης ταύτης πᾶσαν μερίμναν δεικνύς, ἥτις μὴ τῆ ἡμετέρᾳ πέρας λαμβάνει σπουδῆ, ματαίαν καὶ ὄντως ἀνήνυτον, μετωρίζουσαν ἀπλῶς τὸν λογισμὸν, καὶ τῆς ἀληθοῦς ἀποδοκιμοῦσαν φροντίδος, οὐδὲν δὲ τῶν ὀνειροπολουμένων περιποιῆται δυναμένην τινὸς ὀνειρωττοῦσαν ἐν τοῖς φαιδροῖς, καὶ ὑπαρκενὴν τῶν φαντασιῶν τὴν ἐλπίδα ἐλέγχουσαν ἀεὶ τοῖς ματαίως ἐνθυμίους ἐνευκαιροῦσαν, καὶ ἔργῳ τὰ ἐνθύμια βλέπουσαν οὐδέποτε, κατὰ τὴν τοῦ Ἡσαίου παραβολὴν ἐν τῇ φησιν· « Ὁν τρόπον ἐνυπνιάζεται ὁ διψῶν, ὡς πίνων, καὶ ἐξαναστὰς ἔτι διψᾷ· ἢ δὲ ψυχῆ

Et eam ob rem ad eos, qui bene auscultare norunt Dominus dicit: « Quis ex vobis **303** cogitans potest adjicere ad staturam suam palmum unum⁷⁷? » ostendens, quod sicuti cogitatio hæc inanis est, quæ nullum habet nostro studio finem, sic omnis cura vana est, ac vere inefficax, quæ sursum extollit ratiocinationem, abducitque a vera sollicitudine; sed nec potest alicui quidquam eorum acquirere, quæ somniarit ipse: quippe quæ somno quidem in delectabilibus versatur, at vera visione vanam comperit spem imaginationum, continuo futilibus vacat cogitationibus, istaque cogitata nunquam opere videt absoluta (juxta Isaie parabolam) in qua dicit: « Et sicut somniar sitiens, quasi bibat, et postquam

⁷⁵ Philipp. iv, 4. ⁷⁶ Isa. II, 4. ⁷⁷ III Reg. iv, 25.

⁷⁸ Psal. clix, 5. ⁷⁷ Matth. vi, 27; Luc. xii, 25.

fuert expergefactus, lassus adhuc sitit, et anima ejus vacua est; speravit in vanum ⁷⁸. » Sic enim vanorum spes voluptas quædam est nocturni concubii, deceptionesomni oblectans, et nunquam præbens delectationis existimatæ ullam experientiam. Cur igitur quæ nostra non sunt assidue cogitamus, perinde ac nostra, et aliena uti propria studiose prosequimur, tempus inspectionis rerum necessariorum vanis insumentes in cogitationibus? Oportet ergo, si cessarunt (uti censensus) passionibus, clamque recesserunt spiritus malitiæ, qui insidiabantur, gratias in orationibus agere assidua memoria Domino Christo, qui nos ad hunc statum perduxit; vix enim nobis totum tempus sufficiet, cum ad hoc sit angustum et breve, ad retributionem scilicet illorum, quæ recipimus, beneficiorum quotidie; cum nos iis rebus excelsiores effecerit, quæ permultos afflicta. Nam si per utrumque spatii temporarii terminum, diem inquam et noctem David percipit ⁷⁹, ut legis assidue **304** meditationi incumbamus, et legislator, ut id ipsum faciamus: « Meditaberis in ea (aiens) domi sedens, et in via procedens, in lecto accubens, et exurgens ⁸⁰, » nullum ad otium nobis derelinqentes tempus; et alius, ut benedicamus in omni tempore Dominum mandat ⁸¹; et Paulus jubet ⁸² sine intermissione orare: quantum tempus remansit ad vacandum dispectioni eorum, quæ nostri non sunt muneris, cum unumquodque horum, quæ mandata sunt nobis, universum requirat tempus, nullumque concedat aliis negotiis?

CAPUT LVII.

Quomodo enim sine intermissione orabit, qui non meditatur in lege Domini die ac nocte? Quomodo vero perfecte Dominum benedicet ille, qui aggreditur unum aliquid eorum, quæ dicta sunt, cum vix tempus sufficiat navandi operam accuratæ diligentiae cujusvis eorum, quæ virtuose peraguntur? Idcirco Scriptura, plurimum hominum noscens negligentiam, majoribus etiam nostra potestate, nos arctavit præceptis, ut studium extendat ad id, quod est possibile, et infirmitatis prætextus succidat; cum qui bonum operatur, moderatum et æquum sese potius præbeat, quod ea facere nequit, ut sibi fuit jussum, quam inflatum, quod partem compleverit præceptorum, sperans se non adeo laudandum pro his, quæ sibi visus est prospere patrasse, quantum vituperandum pro illis, quæ negligens omisit: imperfectum etenim opus non præbet fiduciam operanti, imo efficit ut erubescat, quasi detractarit ad finem eorum laborando **305** pertingere, quæ fuit studiose sectatus; et quidem aliqua artificum opera terminum habent, atque finem, ad quem collineat aggrediendum scopus, felicitique successu unumquodque ipsorum non parvo perficitur tempore; quippe quod in materiis efficitur, finemque habet præsentem, et solum exspe-

A αὐτοῦ εἰς κενὸν ἤλπισε. » Τοιοῦτον γὰρ ἡ τῶν ματαίων ἐλπίς, ἡδονὴ τίς ἐστι νυκτερινῆς εὐωχίας τῇ ἀπίτῃ τοῦ οὐραίου εὐφραίνουσα, καὶ πειραν οὐ ποιοῦσά ποτε τῆς νομιζομένης εὐφροσύνης. Τί ὄν τὰ οὐχ ἡμέτερα μεριμῶμεν διὰ παντός ὡς ἡμέτερα, καὶ τὰ ἀλλότρια ὡς οἰκτα σπουδάζομεν τὸν καιρὸν τῆς σκέψεως τῶν ἀναγκῶν προσδαπανῶντες τοῖς κενοῖς ἐνθυμίοις; Εἴπερ ἐλώφησεν, ὡς ἡγοῦμεθα, τὰ πάθη, καὶ τὰ τῆς πονηρίας ὑπεχώρησαν ἐπίβουλα πνεύματα εὐχαριστεῖν ἐν προσευχαῖς μνήμη διηνεκεῖ τῷ πρὸς τὴν τοιαύτην κατάστασιν ἡμᾶς ἀγαγόντι Δεσπότη Χριστῷ· μόλις γὰρ ἂν ἅπας ἡμῖν ὁ χρόνος ἀρκέσει· πρὸς τοῦτο στενὸς ὢν, καὶ βραχὺς εἰς ἀμοιβὴν ὢν ἀπελαύσαμεν, καὶ ὢν ἀπολαύομεν εὐεργεσιῶν ὀσημέραι, τοῦ τῶν θλιβόντων τοὺς πολλοὺς ὑψηλοτέρους ἡμᾶς καταστήσαντος. B Εἰ γὰρ ἐκότερον τοῦ χρονικοῦ διαστήματος ὄρον, ἡμέραν λέγω καὶ νύκτα, ὁ μὲν Δαβὶδ προσεδρεύειν ἡμᾶς βούλεται τῇ μελέτῃ τοῦ νόμου, καὶ ὁ νομοθέτης αὐτὸ τοῦτο ποιεῖν, « Μελετήσεις ἐν αὐτῷ, λέγων, καθήμενος ἐν οἴκῳ, καὶ πορευόμενος ἐν ὁδῷ, κοιταζόμενος, καὶ διανιστάμενος, » οὐδένα πρὸς ἀργίαν καταλιμπάνοντες ἡμῖν καιρὸν. Καὶ ἄλλος εὐλογεῖν ἐν παντὶ καιρῷ προστάττει τὸν Κύριον, καὶ Παῦλος κελεύει ἀδιαλείπτως προσεύχεσθαι· ποῖος καιρὸς ὑπολείπεται πρὸς ἀδειαν σκέψεως τῶν οὐ καθήκοντων ἡμῖν, ἐκάστου τῶν ἐπιτεταγμένων ὄλον ἀπαιτοῦντος τὸν χρόνον, καὶ παραχωροῦντος τοῖς ἄλλοις οὐδέν;

C

ΚΕΦΑΛ. ΜΖ'.

Πῶς γὰρ ἀδιαλείπτως προσεύξεται ὁ μὴ μελετῶν ἐν νόμῳ Κυρίου ἡμέρας καὶ νυκτός; Πῶς δὲ διόλου εὐλογήσει τὸν Κύριον, ὁ ἐν τι τῶν εἰρημένων ποιῶν, μόλις τοῦ καιροῦ φθάνοντος ὑπουργῆσαι τῇ ἀκριδεῖ οὐτινοσοῦν τῶν κατ' ἀρετὴν γινομένων; Διὰ γὰρ τοῦτο ἡ Γραφή τὸ βῆθμον τῶν πολλῶν ἐπισταμένη, καὶ μείζοσι τῆς ἡμέτερας δυνάμεως ἡμᾶς ἐστένωτε προστάγμασιν, ἵνα καὶ τὴν σπουδὴν πρὸς τὸ δυνατόν ἐπιτελεῖν καὶ τὰς τῆς ἀσθενείας ὑποτέμῃται προφάσεις, μᾶλλον μετριάζοντος τοῦ ἐργαζομένου τὸ ἀγαθὸν ἐφ' οἷς ὡς ἐκελεύσθη οὐ φθάνει τοῦτο ποιεῖν, ἢ φυσωμένου ὅτι μέρος τῶν ἐντολῶν ἐπλήρωσεν οὐχ οὕτως ὑπὲρ ὧν ἔδοξε κατορθῶν ἐπαινεθῆσεσθαι, ὅσον ἀνθ' ὧν ἐνέλειψεν ὡς ἀμελήσας μεμψήσεσθαι προσδοκῶν· ἐπεὶ μηδὲν ἀτελεῖς ἔργον πρῆρησιαν δίδωσι τῷ ἐργασαμένῳ, ἐρυθριᾶν δὲ παρασκευάζει ὡς ἀτονήσαντι ὧν ἐπετῆδευσεν πρὸς τὸ πέρας ἐλθεῖν, καὶ τινὰ μὲν τῶν τεχνητῶν ἔργων ὄρον ἔχει καὶ πέρας, πρὸς ὃν ὁ σκοπὸς τῶν ἀρχομένων ὄρα, καὶ κατορθοῦται τούτων ἕκαστον ἐν οὐ πολλῷ χρόνῳ ἐν ὕλαις ἐνεργούμενον, καὶ τὸ τέλος ἔχον ἐστὼς; καὶ περιμέμον τὸν περικόπτοντα· ἡ δὲ ἀρετὴ μακρὸν ἔχει τὸ μῆκος, καὶ τάχα ἀπέραντον τὴν δύναμιν τοῦ μετερχομένου αὐτὴν κενούσα, καὶ ἐτι ἀφαστώσα τῆς καταλήψεως, ἐρεθίζουσα τὸν πόθον τοῦ πλησίον εἶναι

⁷⁸ Isa. xxix, 8. ⁷⁹ Psal. i, 2. ⁸⁰ Deut. xi, 19. ⁸¹ Psal. xxxiii, 2. ⁸² I Thess., v, 17.

δοκεῖν, καὶ τοὺς προσεγγίζοντας ὑποφύγουσα τος- A οὔτων, ὅσον καὶ κενεῖν τὴν προθυμίαν ὡς εἶσαν ἐγ- γύς, καὶ τοῦ προκόπτοντος κλέπτειν τὸν πόνον τῷ κατὰ μικρὸν λεληθότως ὑποχωρεῖν. Καὶ τοῦτό ἐστιν, ὡς εἶκε, τὸ περὶ τοῦ πατριάρχου καλῶς εἰρημένον Ἀβραάμ, ὅτι ἤλθοεν εἰς τὸν τόπον, ἐν εἶπεν αὐτῷ ὁ θεός, καὶ ἐπάρας τοὺς ἐφθαλμοὺς αὐτοῦ Ἀβραάμ εἶδε τὸν τόπον ἀπομακρῶθεν, καὶ φθάσας ἐπ' αὐτὸν, τῷ δοκεῖν, ἐπὶ τὸ παραμυθηθῆναι τὴν τοῦ πόνου δυσχέρειαν, καὶ μαθὼν τῷ τῶς ἀφεστάναι ὡς οὐδέπω κατελιθην, ἵνα μὴ τὸ προθυμον ἀναπέση ὡς ἦνυσμένον τοῦ προκειμένου. ἐπιτείνηται δὲ αἰεὶ πρὸς τὸ σπουδαιότερον ἐλπιδὶ τοῦ μετ' οὐ πολὺ ἐσεσθαι πρὸς ὅπερ ἠπείγετο.

longe aberat, cognovit se nondum comprehendisse ; ne animi alacritas concideret, quasi propositum es- sel perfectum, extenderetur vero assidue ad majus studium, sperando se non multo post ad id per- venturum ad quod citato gradu properebat.

ΚΕΦΑΛ. ΝΗ'.

Ταῦτα γὰρ τῆς ἀρετῆς χαρακτηρίζει τὴν μέθοδον πρὸς τὴν ἐνδεχομένην προκοπὴν σοφίζομένης τὸν γνώριμον, οὔτε πολὺ μήκοθεν φαινομένην, ἵνα μὴ ἔκνον δόξῃ ποιεῖν τῷ πολλῷ διαστήματι, οὔτε περι- μενοῦσης ἕως ἂν καταληφθῇ παρὰ τοῦ διώκοντος, ἵνα μὴ πρὸ τοῦ θανάτου παύσῃ τὴν προθυμίαν, πάσῃ δὲ τῇ ζωῇ τὴν σπουδὴν παρεκτείνῃ διόλου ἀκμάζουσαν, ἀνέφικτον ἔχουσα τὸ τέλος, καὶ τῷ διὰ παντὸς παρα- φαίνεσθαι πλησίον πρὸς τὸ ἐφικτὸν προτρεπομένη τὴν δύναμιν, πρὸς ὅσην προκοπὴν ἐπιδίδωσιν ἡ φύ- σις προκαλουμένη, καὶ μετὰ πολλοὺς πόνους ἱκανῶς ἀφαστώσα τῆς καταλήψεως. Τίς γὰρ ταύτην οὕτω κατέρωθεν ὡς μηδὲν λείπειν αὐτῷ πρὸς τὴν τελειώ- τητα ; τίς δὲ, καὶ πάσῃ χρησάμενος σπουδῇ τῶν C ταύτης ὄρων κατελιφθῆ μακράν ; Καὶ ἵνα δειχθῇ τοῦτο προφανῶς, ἀληθεστάτης ἀγάπης ἀκόλουθον εἶ- πεν ἰδιώματα, ἐπειδὴ πλήρωμα νόμου, καὶ ἐστιν αὕτη, καὶ λέγεται δικαίως παρὰ τῆς θείας Γραφῆς, πάντα περιλαμβάνουσα τὰ μέρη τῶν τῆς νομοθεσίας καλῶν, εὐεργετεῖν διδάσκουσα τὸ ὁμόφυλον, καὶ ἀδι- κεῖν οὐκ ἐπιτρέπουσα, οὐδέ τι πράττειν εἰς αὐτὸ ἐν- αντὶον, ἐκούσά τε συγχωρεῖν τὸ κακόν. Τίς οὖν τὸν πλησίον ἠγάπησεν οὕτως, ὡς ἄλλον ἑαυτὸν ἐν πᾶσιν ἐκείνον ἠγάθησασθαι ; Τίς ταῖς ἐν τῷ ἀγαθῷ προκοπαῖς τοῦ ἀδελφοῦ ὡς οικελαῖς ἐπευφραίνεται, καὶ οὐ κνί- ζεται ταύταις ἀλόγως, καὶ πρὸς φθόνον ἀδοξεῖν αὐ- τὸς λογιζόμενος ἐν οἷς παρευδοκίμεται παρὰ τοῦ πέ- λας ; Τίς τὴν ἄλλου ἐφ' οἷς ἂν τύχῃ τιμῆν, οὐ κρι- νει κατάλυσιν τῆς ἰδίας τιμῆς ; Τίς ἐν τῷ προκρι- D θέντι ἐν ἐτωδῆποτε τῶν εὐδοκίμων οὐ κατέπεσεν ἀθυμία, τὸ δευτερεῖν ἐν ἀτιμίας μέρει τιθέμενος ; Τίς τοῖς ἐπαίνοις τοῦ συμμετιόντος τὸ ἔργον εὐ δά- κνεται, ὡς ἐπὶ ψόγοις οικελαῖς ; Τίς σφάλματι τινος ἐπεστύγνασεν ὡς ἂν ἐφ' ἑαυτῷ σφαλέντι τοῦτο ἡγού- μενος ; Τίς ἀστοχῆσαντι ὡς ἑαυτῷ συνεπάθησας ; Τίς ἀδοξία τοῦ τυχόντος οὐκ ἐπεγέλασε ; Τίς πτώματι οὐκ ἐπεχάρη ἑτέρου, καὶ οὐκ ἐπήρθη ἐπὶ τῷ ὑποσκελί- σματι τούτου, μέγα ὡς ἐστὼς ἐπὶ τῷ πεσόντι φρο- νήσας ; Τίς ἐλέγχῳ πλημμελήματος ἐρυθριῶν τε

ciat, a quo circumcirca reseceatur ; virtus autem prælongam quamdam habet prolixitatem, et forsân interminatam, quæ nempe sectantis eam vires red- dit inanes, longæque abest, quin comprehendatur ; proritat desiderium ejus, qui propinquus esse vide- tur, et approximantes ita subterfugit, ut animi ala- critatem vacuum reddat, utpote quæ jam prope erat ; laboremque progredientis suffuretur latenter, sen- sim sine sensu evadendo. Atque idipsum est, ut vi- detur, quod de patriarcha Abraham præclare fuit dictum, quod venit in locum, quem dixit ipsi Deus et elevatis oculis suis Abraham vidit locum longe^{as}, appulitque ad ipsum (ut videbatur) ad aliquo so- latio laboris lædium mitigandum, et ex quo interim ; ne animi alacritas concideret, quasi propositum es- studium, sperando se non multo post ad id per-

B

CAPUT LVIII.

Ista namque virtutis figurant methodum, quæ (scilicet virtus) familiarem suam edocet sapien- tiam ad suscipiendum progressum, ueque valde procul apparet, ne segnitiam videatur inducere ob longinquum intervallum, 306 nec prope permanet, donec a persequente comprehendatur, ne ante mortem cessare faciat animi propositum, totum vero per vitæ tempus studium per omnia vigens protendat, quippe quæ finem habet, quem assequi non possumus, cumque frequentissime appareat præteriens prope, incitat vires ad ipsum finem, qui pertingi potest, provocans ad progressum, quem natura impertitur, ac tandem post multos labores valde admodum abest quin comprehendatur. Quis enim ipsam ita bene est assecutus, ut nihil ei defuerit ad perfectionem ? Quis vero, omni quo- que studio usus, non procul ab illius terminis fuit derelictus ? Utque id manifeste demonstretur, con- sectancum est verissimæ dilectionis dicere prop- rietates ; quandoquidem ipsa esse complementum legis, justeque sic dicitur a divina Scriptura ; ut- pote quæ omnes complectitur partes legislationis bonorum, edocet bene facere contribuli, et non permittit quod ei inferatur injuria, nec aliquid in ipsum fiat contrarium, vult autem ut malum con- donetur. Quis igitur proximum adeo dilexit, ut alium seipsum in omnibus illum existimarit ? Quis de progressibus fratris in bono, uti de propriis D delectatur, neque irrationabiliter hisce vellicatur, et invidiose, putans se inglorium in his esse, in quibus fama præcellitur a proximo ? Quis alterius honorem in quibusvis non judicat eversionem hon- oris proprii ? Quis, dum alter anteponitur sibi in aliqua (quæcunque illa fuerit) celebritate, non de- jecto concidit animo, secundum tenere locum, de- decoris aliquid esse arbitratus ? Quis non mordetur laudibus, quibus 307 afficitur ille, qui ad idem opus assequendum collaborat, ac si propria essent vituperia ? Quis ob errorem alicujus contristatus

* Gen. xxii, 4.

fuit, existipans hoc tanquam a seipso perpetratum? **A** συνηρθερασαν, οὐχι δὲ τὴν ἐκείνου διατροπὴν παρ-
 ῥησίαν αὐτοῦ ἠγάθησαν, ἐπὶ μείζον τὴν οἰκειαν δόξαν
 ἐπαίρεσθαι δοκῶν ἐν οἷς ἐλαττοῦσθαι τὴν ἐτέρων
 συμβαίνει: Καὶ τίς, κατὰ τὸν Παῦλον, συντόμως
 εἰπεῖν, χαίρει μετὰ χαίρωντων, καὶ κλαίει μετὰ
 κλαίωντων, συνδιατιθέμενος οὕτως ἐκάστῳ ὡς αὐτὸς
 διάκειται, ἐν φαίδροισι ἢ σκυθρωποῖς ἐξεταζόμενος
 πράγμασι;

Quis aberranti a scopo uti sibi ipsi compassus est?
 Quis dedecus vulgaris hominis non irrisit? Quis
 de alterius casu non est gavisus, neque elatus est
 ob ejus ex supplantatione lapsum, alte de se sa-
 piens, quod ipse steterit, eo cadente? Quis cum
 erubescente, dum arguitur delicti, simul erubuit,
 et non e contra, illius confusionem censuit sui
 confidentiam, ratus, proprium decus ad majus fore
 attollendum, dum contingit, aliorum illud imminui?
 Et quis (ut breviter perstringam), secundum Paulum ⁸⁴, gaudet cum gaudentibus, flet cum flentibus,
 ita sese accommodans unicuique, prout ipse sese
 examinans in rebus hilaribus vel tetricis est
 dispositus?

CAPUT LIX.

Ista est quippe charitatis praerogativa eximia
 efficere, ut nempe status, seu dispositio omnium
 sit veluti una, unoquoque gaudente cum altero,
 vel similiter dolente instar membrorum unius cor-
 poris colligatorum, et commissura, seu compage
 invicem sibi compatienter communicantium, ac
 multas suscipientium passiones. Itaque si nec
 omne tempus sufficit ad virtutis studium accurat-
 um, et opus est multa vigilantia decertantibus
 adversus daemones impugnantes, quomodo, vel
 poterimus perficere viam, quae multa est, cum si-
 mus oscitantes ac distracti; vel adversariorum
 cavere insidias, qui multi sunt, et invisibiles, no-
 strisque passionibus, et sensibus ut armis contra
 nos utuntur, et ipsis nos feriunt, quibus ut pro-
 pulsantibus **308** auxiliis natura nos armavit ad-
 versus illos; oculus ipsis inservit ad concupiscen-
 tiam earum rerum quae saepius videntur, desiderium
 pariens quorumvis materialium splendidorum; au-
 ditus ob nuntia tristia dolorem consuevit inferre,
 et ob ea quae sunt veluti animo grata voluptatem
 commovere; iracundia e praetextu occurrente suc-
 cenditur effervescens, et tumultuose concutiens
 corpus universum, perturbansque ratiocinationem,
 et ejus puritatem inquinans, sicut pellucidam fontis
 aquam, ita ut non videat perspicue vestigia eorum,
 quae animo obversantur; vana gloria opus in pu-
 blicum efferre compellit, magis placere volens
 hominibus quam Deo, et labores inutiles reddens;
 nec enim id, quod perperam factum est, merces
 ulla consequitur, quando non ad placendum ei,
 qui potest praemia rependere, verum ad spectatorum
 laudem scopus omnino respiciebat; superbia ad
 tumidum fastum attollit sensa, omnemque homi-
 nem contemnere docet, et simul despuere tanquam
 viles quoscunque ejusdem generis, in sublime at-
 tollit mentem ad amentiam, et persuadet ut imagi-
 nemur aequalitatem cum Deo; providentiam et gu-
 bernationem melioris, seu Numinis non novit;
 quando gratis perfruitur, reputat sese recipere
 quod operibus debetur; Dei cooperationem in his
 quae facit, et recte gerit, non vult agnoscere, suffi-
 cientem se ad omne bonum censet e semetipsa

B

ΚΕΦΑΛ. ΝΘ.

Τούτο γὰρ τῆς ἀγάπης ἐξαιρετον πλεονέκτημα, τὸ
 τὴν διαθέσειν τῶν ἀπάντων ἐργάζεσθαι μίαν, ἐκάστου
 χαίροντος μετὰ τοῦ ἐτέρου, καὶ λυπομένου ὁμοίως,
 μελῶν ἐνὸς σώματος δίκην συνδεδεμένων, καὶ τῇ
 ἁρμονίᾳ συμπαθῶς μεταδιδόντων ἀλλήλοις, καὶ δε-
 χομένων παρ' ἀλλήλων τὰ πάθη. Εἰ τοίνυν οὔτε πᾶς
 ὁ χρόνος ἀρκεῖ πρὸς τὴν τῆς ἀρετῆς ἐπιμέλειαν, καὶ
 πολλῆς τοῖς ἀγωνιζομένοις διὰ τοὺς ἀνταγωνισμένους
 δαίμονας χρεῖα τῆς νήψεως, πῶς κεχηγνότηας καὶ
 μετεωρίζομένους, ἢ τὴν ὁδὸν δύσβατον οὔσαν καὶ
 πολλὴν ἔστιν ἀνῶσαι, ἢ τῶν ἀντιπάλων φυλάσσεσθαι
 τὰς ἐπιβουλὰς πολλῶν δυνεων, καὶ ἀοράτων, καὶ πά-
 θεσιν ἡμετέροις καὶ αἰσθήσεσιν ὅπλοισι καθ' ἡμῶν
 κεχηρημένων, καὶ τούτοις βαλλόντων ἡμᾶς, οἷς κατ'
 αὐτῶν ἀμυντηρίοις ἢ φύσιν ἡμᾶς ὤπλισεν; Ὁφθαλ-
 μὲς αὐτοῖς ὑπηρετεῖ πρὸς ἐπιθυμίαν τῶν ἐρωμένων
 πολλᾶκις, πάσης λαμπρᾶς ὕλης ἐργαζόμενον πόθον,
 ἀκοή λύπη ἐπὶ ταῖς σκυθρωπαῖς ἀγγελίαις. Καὶ ἐπὶ
 τοῖς ὡς καταθυμοῖς κινεῖν πέφυκεν ἔδωκεν θυμῷ
 ἐκ τῆς τυχοῦσης ἀνάπτεται προφάσεως, βράσσων,
 καὶ κλονῶν ὅλον τὸ σῶμα, καὶ τὸν λογισμὸν ταρατ-
 τῶν, καὶ θολῶν τὸ καθαρὸν τοῦτου, καθάπερ πηγῆς
 διαυγῆς ὕδωρ, πρὸς τὸ μὴ τρανῶς ὄρασθαι τῶν ἐνθυ-
 μίων τοὺς τύπους· κενδοδοξία δημοσιεύειν τὸ ἔργον
 βιάζεται, μᾶλλον ἀνθρώποις ἀρέσκειν θέλουσα, ἢ τῷ
 Θεῷ, καὶ τοὺς πόνους ἀχρειοῦσα (οὐ γὰρ ἀκολουθεῖ
 τῷ πλημμελῶς γινομένῳ ὁ μισθός, ἐπεὶ μὴ πρὸς
 ἀρέσκειαν τοῦ ἀμείβεσθαι δυναμένου, πρὸς ἔπαινον
 δὲ τῶν ὁρώντων ὁ σκοπὸς ἐβλεπετὶ ὄλω); ὑπερφανία
 πρὸς ὄγκον ἐπαίρει τὸ φρόνημα, καταφρονεῖν παντὸς
 ἀνθρώπου διδάσκει, καὶ διαπτύειν ὡς εὐτελεὲς ἅπαν
 ὁμοῦ τὸ δόμφυλον, μετεωρίζει τὸν λογισμὸν πρὸς
 ἀπόνοιαν, ἰσοθεῖαν πεῖθει φαντάζεσθαι, πρόνοιαν
 καὶ κηδεμονίαν τοῦ Κρείττονος οὐκ ἐπίσταται, ὀφει-
 λῆν ἔργων ἀπολαμβάνειν λογίζεται ὡς ἀπολαύει χα-
 ρίτων, συνεργίαν Θεοῦ ἐν οἷς πράττει καὶ κατορθοῖ
 εἶδέναι οὐ βούλεται, αὐτάρκης ἑαυτῇ πρὸς πᾶν ἀγα-
 θὸν εἶναι νομίζει, πάντα τῇ οἴσῃ ἰσχύειν δοκεῖ,
 οὐδὲν ἰσχύουσα ὄλω, πομφόλυξ ἐστὶ ὑπερωγκωμένη
 ὑπολήψει ματαία, ἧς διαπνευσθείσης, οὐδὲν οὔσα
 ἐλέγχεται. Πνεύματα πονηρὰ τὰ μὲν ἐχόμενα τρί-
 βου, τίθησι σκάνδαλα τοῖς δοκοῦσιν εὐλόγοις, τῆς
 ἀληθείας ἀπάγοντα, ἕτερα καθάπερ πετηνοῖς ἐν τῷ

⁸⁴ Rom. xii, 15.

ἀέρι διαπετάννουσιν δίχτυα, τοὺς ὀλίγον τῶν γηίνων ὑψωθέντας βρόχων τοῖς ὑπερέχουσιν εἰς ἀλαζονείαν ἀγρεύειν πειρώμενα.

309 nihil esse arguitur. Mali quidem spiritus illi in semita commorantes ponunt offendicula his, qui sibi videntur rationabiles, ut eos a veritate abducant, alii sicuti volucris, in aere retia expandunt, tentantes paulo a terrenis exaltatos laqueis supereminentibus ad jactantiam aucupari.

ΚΕΦΑΛ. Ε΄.

CAPUT LX.

Ἄλλα τοὺς ἐπουρανίους καταλαβόντα τόπους, ὡς φησιν ὁ Παῦλος, τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις, τοὺς τὸ πολίτευμα ἔχοντας ἐν οὐρανῷ, ἐκεῖ τῶν τῆς ὑπερηφανίας ἐντὸς ἀρκύων πειρῶνται λαβεῖν ἢ πάθει τὸν πρῶτον ἀπονοηθέντα διάβολον κατέβαλον εἰς τὴν γῆν, τοῦτ' αὐτοὺς ἀναβαίνοντας τῷ βίῳ ἐκ τῆς ἀκρας περιωπῆς καταστρέψαι πραγματευόμενα. Ὅσα δὲ πολεμεῖ, καὶ πυκτεύει, καὶ μάχεται, παγκρατιάζει τε, καὶ παλαίει, καὶ συντρέχει τοῖς τρέχουσιν, οὐχ ἵνα μετ' αὐτῶν ἐπὶ τὸ βραβεῖον φθάσῃ τῆς κλίσεως, ἀλλ' ὅπως ὑποσκελισάντα ἐμποδίσῃ τῷ δρόμῳ, πολλὰ ὄντα, ὡς καὶ ὁ Παῦλος φησι, καὶ ποιῆσαι τῷ λόγῳ μῆκος δυνάμενα, χαλεπὸν ἀπαριθμήσασθαι καὶ οὐ ρᾶδιον, οἷς οἱ μαχόμενοι καιρὸν οὐδαμῶς ἴσχυουσιν ἀσχολεῖν πρὸς ἕτερα τὴν διάνοιαν τῆς τυχούσης ἀπαγωγῆς, τοῦτοι μὲν ἤτετες, τοῖς δὲ ἐχθροῖς νίκης γινομένης αἰτίαι. Τοῦτοις οὖν προσέχειν ἀναγκαῖον, καὶ μὴ περισπᾶσθαι πρὸς τὰ συνεργούντα καθ' ἡμῶν τοῖς ἀντιπάλοις. Ὁ γὰρ ἂν τις λογιῆται τῶν μὴ συντελούντων πρὸς τὴν γυμνασίαν τῆς ἡμετέρας ἀολήσεως, τοῦτο λαβὴ τοῖς ἐναντίοις ἐστὶ, μεσολαβούντων ἡμᾶς, καὶ ἕξω βαλλόντων τοῦ στόματος, ὅπερ καὶ αὐτὸ, εἰ καὶ μὴ πτώμα, ἀλλ' ὅμως ἤττα ἐστὶ, παρασαλευθῆναι τῆς βεβαιότητος, καὶ ἀφ' ὧν ἔδει φροντίζειν ἐξωθῆναι ἐπὶ τὰ μηδαμῶς μεριμνᾶσθαι ὀφειλοντα· ἐπεὶ δὲ δικαιοσύνης ἀληθείας, ὡς ἐν ὕλαις ἢ ἐν ἐργαίαις, οὕτως ἐν βουλαῖς ὁ μὴ καθήκων λογισμὸς ἤττα καὶ πτώμα ἐστὶ. Διὰ τοῦτο, λογισμοὶ δικαίων κρίματα· κυβερνῶσι δὲ καὶ ἀσεβεῖς δόλους· οἱ μὲν βεβηχότες ἐν τῷ ἀγαθῷ κεκρυμμένως, οἱ δὲ πρὸς τὸ κακὸν εὐκόπως οἰακίζόμενοι παρὰ τοῦ πρὸς τὸ προκειμένον ποικίλαις μεθόδοις κυβερνῶντος τὸν δόλον, πῆ μὲν ἴδω, πῆ δὲ ἐκεῖσε, συνεχῶς τρέποντος τὰ βουλευόμενα καθάπερ ἰστίου μεταβολαῖς ἰθύνοντος τοῦ πλοίου τὸν δρόμον πρὸς οὓς ἐξορμῶν πρόθετο λιμένας. Διὰ τοῦτο ὁ μὲν φησι· « Καρδία ἀνδρὸς λογίζεσθαι δίκαια, ἵνα ὑπὸ Θεοῦ διορθωθῇ τὰ διαθήματα αὐτοῦ » ὁ δὲ, « Εἴ τις ἀρετῆ, καὶ εἴ τις ἐπαινος ταῦτα λογίζεσθε. »

instar veli dirigentis cursum navigii pro mutationibus ad eos, quos solvens e statione sibi proposuerit, portus; ideo dicit, primus quidem: « Cor hominis justa cogitet, ut a Deo gressus ejus dirigantur »; » alter vero: « Si qua virtus, et si qua laus disciplinæ, ista cogitate ».

ΚΕΦΑΛ. ΕΑ΄.

CAPUT LXI.

Οἷς δὴ λογισμοῖς κεκρηθῆναι διδάσκοντες τοὺς εὐτακτον ἔχειν βουλομένους τῶν ἐνθυμίων τὸν δρόμον οὕτως ὁ Δαβὶδ ποτὲ μὲν ἔλεγεν, « Ἡ μελέτη τῆς καρδίας μου σύνεσις; » ποτὲ δὲ, « Μελετήσω ἐν τοῖς δικαίωμασί σου διὰ παντός; » καὶ πάλιν, « Μελετήσω ἐν πάσι τοῖς ἔργοις σου καὶ ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασί σου ».

Alii (scilicet spiritus) cœlestia loca invadendo (cum sint, ut ait Paulus, spiritualia nequitiae in cœlestibus⁸⁸), eos qui conversationem habent in cœlis⁸⁹, ibi intra superbix reticula capere conantur; qua passione dementatum primum diabolom præcipitem dejecerunt in terram, hæc eos, qui ascendunt illuc vitæ istius genere, e summa specula ut deorsum eversos projiciant, contendunt. Quot vero belligerant, et pugnant, et decertant, et exercent se omni certamine, et luctantur, et concurrunt cum currentibus, non ut cum ipsis præmium obtineant vocationis, sed ut eos supplantando impediant a cursu; cum multi existant (uti et Paulus ait⁸⁷) et prolixum sermonem exigere possint, molestum est, nec illos facile dinumerare, cum quibus pugnantes nequaquam valent occupare mentem in aliis rebus, quas talis requireret abductio; quæ his quidem causa foret cladis, inimicis autem victoriae. Ad hæc igitur attendere necessum est, neque distrahi ad ea, quæ contra nos adversariis cooperantur; quod enim censet aliquis esse ex iis, quæ nihil conferunt ad exercitationem nostri certaminis, hoc ad prehensionem hostibus est aptum, quo nos in medio cursu intercipient, et extra fossam seu gradum dejiciant; quod equidem **310** quamvis non sit lapsus, attamen inferiores sunt partes, aliquantum scilicet concuti a prima firmitate, et ab iis, quæ curare debuissimus extrudi, et dejici ad ea, de quibus nobis nulla debet esse sollicitudo; quandoquidem, si controversiam veritas disceptet, sicut in materiis operatio, ita in voluntatibus inconveniens cogitatio est diminutio et casus. Ideo cogitationes justorum judicia dirigunt: gubernant vero et impii dolos⁹⁰. Primi quidem ubi processerint adhibito iudicio in bono; secundi vero ad malum facile, quasi gubernaculo admoto, directi ab eo, qui secundum subjecti materiam variis modis dolum struens apparat, et aliquatenus quidem huc, aliquatenus alio, assidue autem consilia vertit, ad

His itaque cogitationibus docent uti debere illos, qui cursum intellectionum bene ordinatum tenere volunt; sic David nonnunquam equidem dicebat: « Meditatio cordis mei prudentia⁹¹; » interdum vero: « Meditabor in justificationibus tuis semper⁹²; » atque rursus: « Meditabor in omnibus

⁸⁸ Ephes. vi, 12. ⁸⁹ Philipp. iii, 20. ⁸⁷ II Tim. ii, 16, 17. ⁸⁸ Prov. ii, 5-15. ⁸⁹ Prov. iii, 6; xvi, 9, ⁹⁰ Philipp. iv, 8. ⁹¹ Psal. cxviii, 4; Psal. cxviii, 15. ⁹² Psal. cxviii, 16.

uperibus tuis, et in tuis studiis, seu factis manuum tuarum assidue contemplantor⁹⁹. » Hanc sibi ipsi attribuens contemplationem, ut ne tempus haberet mentis assiduus **311** motus divagandi ad ea, quæ minime conveniunt, insideat vero firmiter hisce, quorum contemplatio parit oblectationem plurimamque utilitatem, quæ et visu quidem sensum, speculatione vero animam delectant. Quale nempè est vere, meditatione operum Dei per universum diversari, et aliquando ad cælum quidem protendere oculum, soli per diem, et noctu stellis attendendo: nonnunquam vero et illum dejicere in terram germina respiciendo, fructuum omnigenarum, et animalium quamplurimas diversitates. Cum rursus in aere marique spectemus diversantia mille volucrum, et piscium genera, priusquam cognoscamus quænam utilitas ex unoquoque istorum proveniat, interea sapientiam Conditoris admirari, et laudare Deum in varietate creaturarum edoceamur, et quando accesserit his, quæ videntur, hoc etiam, quod cum virtute adjicitur, tunc mens in omnimoda constituitur lætitia, utpote quæ naturali cognitione e terra genitarum rerum oblectatur: nihil enim est eorum, quæ existunt, quod moralem, et theologiam aliquam speculationem nos omnibus non erudiat modis: et quoniam voluptatibus nobis ipsis rationis suppressimus vires, quæ conferunt facienda, necessum est quod exterioribus propriis operationibus commoveamus memoriam ad modum, quo deceat vitam degere, ut

CAPUT LXII.

Idecirco interdum quidem formicam, quandoque vero apem gubernatrix gratia doctores adhibuit, qui muta voce ad imitationem opere hortantur; et **312** ait: «Vade ad formicam, o piger, et æmulare vias ejus, quæ in messe reponens alimenta pro hieme⁹⁹, » suggerit ut pro futuro sæculo utiliter colligamus viatica; aut: «Progredere, inquit, ad apem, et discæ quam operaria sit, » quippe quæ flores decerpendo herbarum, et favos mellis conficiendo sapienter edocet istam agnitionem, qua colligendo quivis bonorum hominum prærogativas, sibi ipsi dulcedines hujusmodi thesaurizet ad suavem habendum victum futuræ vitæ, quam sperat. Alias inobedientibus jubet ut urturem et hirundinem imitentur, dicens: «Turtur et hirundo passerculi agrestes observarunt tempora suorum adventuum, populus autem meus non agnovit judicia Domini⁹⁹. » Et infert: «Quomodo dicitis: Sapientes sumus, aut et lex Dei nobiscum est⁹⁹? » Sic improperans rationabilibus tum naturam scientia præditam, tum etiam legem morum magistram, quod irrationabilibus in cognoscenda Conditoris voluntate sunt insensibiliores. Rursus iis, qui in potentatibus non moderatos se præbent, sed inepte insolescunt in proximis ejusdem generis, mare profundis inversim circumdatum profert in exemplum

σου ἀδολεσχίσω. » Ταύτην τὴν ἀδολεσχίαν διδοὺς ἑαυτῷ, ἵνα μὴ ἔχη καιρὸν τὸ τοῦ νοῦ ἀεικίνητον βεβαταμοῦ ἐπὶ τὰ μὴ καθήκοντα, προσηδρευῆ δὲ τοῦτοις, ὧν ἡ ἀδολεσχία τέρψιν ἔχει, καὶ ὠφέλειαν πολλήν, τῇ μὲν ὄψει τὴν αἰσθησίν, τὴν δὲ ψυχὴν τῇ θεωρίᾳ εὐφραίνοντα. Οἶον γὰρ ἔστιν ἀληθῶς τῇ μελέτῃ τῶν ἔργων τοῦ Θεοῦ ἐνδιατριβεὶν διόλου, καὶ ποτὲ μὲν πρὸς οὐρανὸν ἀνατείνειν τὸ ὄμμα ἡλίῳ μεθ' ἡμέραν, καὶ νύκτωρ ἄστροις προσέχοντα, ποτὲ δὲ τοῦτο κατάγειν εἰς γῆν, βλάστην ἔρωντας παντοίων καρπῶν, καὶ ζῶων παμπληθεῖς διαφοράς: ἀέρι δὲ πάλιν θεωμένους, καὶ θαλάττῃ μυρίων πτηνῶν, καὶ ἰχθύων ἐνδιατιώμενα γένη, πρὶν γινῶναι τίς ἐξ ἐκάστου τούτων ὠφέλεια τέως θαυμάζειν τὴν τοῦ Δημοουργοῦ σοφίαν, καὶ δοξάζειν τὸν Θεὸν ἐπὶ τῷ ποικίλῳ τῆς κτίσεως διδασκομένους, ὅταν δὲ καὶ τὸ μετ' ἐπιστήμης τοῖς ὀρωμένοις ἐπιβαίνειν προσγένηται, τίτε παντελῆ; εὐφροσύνη κατέχει τὸν νοῦν εὐωχούμενον τῇ φυσικῇ γινῶσει τῶν γηγενῶν. Οὐδὲν γὰρ τῶν ὄντων ἔστιν, ὃ μὴ παιδεύει πάντως ἡμᾶς, ἡθικῆν, καὶ θεολογικὴν τινα θεωρίαν· ἐπειδὴ δὲ τὴν ἑαυτοῖς τοῦ λόγου ταῖς ἡδουπαθείαις ἀπασθεῖσασμεν δύναμιν, οὐκ ἔτι παρ' αὐτῆς τὰ συμφέροντα τῶν πρακτέων ὑπομνησκόμοι, ἔξωθεν ταῖς οἰκείαις ἐνεργείαις τὴν μνήμην κινούμεν πρὸς τὸ πῶς χρῆ ἔζη καὶ βίωσιν, ὅπως εὐάρεστοι ὦμεν τῷ Ποιήσαντι.

et ab ipsa in nostram non revocantur memoriam, ut ab ipsa in nostram non revocantur memoriam, ut

C

ΚΕΦΑΛ. ΞΒ'.

Διὰ τοῦτο ποτὲ μὲν τὸν μύρμηκα, ποτὲ δὲ τὴν μέλιτταν, ἡ κηδεμονικὴ χάρις διδασκάλους ἐφέστηεν ἀφθόγγῳ φωνῇ τῷ ἔργῳ παραινούντας τὴν μίμησιν. Καὶ φησιν: «Τὸ πρὸς τὸν μύρμηκα, ὃ ὀκνηρὸς, καὶ ζήλωσον τὰς ἐδοῦς αὐτοῦ, ὅς ἐν ἀμῆτῳ τὴν ἐν χειμῶνι ἀποθέμενος τροφήν, » χρησίμως τὰ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος ὑποτίθεται συναγεῖν ἐφόδιον· ἢ, «Πορεύθητι πρὸς τὴν μέλισσαν, καὶ μάθε ὡς ἐργάτις ἔστιν, » ἀνθὴ βοτανῶν δρεπομένη καὶ κηρία μέλιτος ἐργαζομένη, σοφῶς καὶ τοῦτο, τὸν γνωρισμὸν παιδεύουσα τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἀπανθιζόμενον τὰ πλεονεκτήματα, γλυκάσματα θησαυρίζει ἑαυτῷ πρὸς ἡδὺν βίον τῆς ἐλπίζουσας ζωῆς. Ἄλλοτε τρυγῶν, καὶ χελιδόνα, τοὺς ἀπειθεῖς παρακαλεῖται ζηλοῦν, λέγων: «Τρυγῶν, καὶ χελιδὼν ἀγροῦ στρουθία ἐψύλαξαν καιροὺς εἰσδῶν αὐτῷ, ὃ δὲ λαὸς μου οὐκ ἔγνω τὰ κρίματα Κυρίου. » Καὶ ἐπιφέρει: «Πῶς ἐρεῖτε· Σοφοὶ ἔσμεν; ἢ καὶ, Νόμος Θεοῦ μεθ' ἡμῶν ἔστι, » καὶ τὸ τῆς φύσεως ἐπιστημονικὸν, καὶ τὸν παθολογικὸν τῶν ἰθῶν μέμον ὀνειδιζῶν τοῖς λογικοῖς, οἱ τῶν ἀλόγων εἰς τὸ γινῶναι τὸ βούλημα τοῦ Κτίσαντος εἰσὶν ἀναίσθητότεροι. Πάλιν τοῖς ἐν ταῖς δυναστείαις μὴ μετριάζουσιν, ἀλλ' ὑβρίζουσι ἀπειροκάλως εἰς τὸ ἡμόφυλον, κυκλουμένην βυθοστροφίᾳ τὴν θάλασσαν παράδειγμα προστίθησι πρὸς τὸ καταστῆλαι αὐτῶν (ἐν οἷς φησι) ψεγμαιῖνον τὸ φράγμα·

⁹⁹ Psal. cxlii, 5. ⁹⁹ Prov. vi, 6. ⁹⁹ Jerem. viii, 7. ⁹⁹ ibid. 8.

« Μὴ ἐμὲ οὖν φοβηθήσεσθε, λέγει Κύριος, ἢ καὶ ἀπὸ τοῦ προσώπου μου οὐκ εὐλαβηθήσεσθε, τὸν τάξαντα ἄμμον ὄριον τῆ θαλάσσης πρόσταγμα αἰώνιον, καὶ οὐχ ὑπερβήσεται αὐτό; τῷ δὲ λαῷ τούτῳ ἐγενήθη καρδία ἀνήκοος, καὶ ἀπειθήσῃ. » τῷ περὶ τὸ πρόσταγμα φόβῳ τοῦ ἀψύχου στοιχείου εὐλαβεῖς ποιῶν αὐτοὺς περὶ τὴν φυλακὴν τῶν ἐντολῶν, ἵνα ὡς τὸ πόντιον κύμα ἐκ πελάγους ὠθούμενον τῆ βίβ τῷ πνεύματος, καὶ κατὰ μικρὸν ἀνιστάμενον πρὸς τὸ μέγεθος ὁρέων ἐφάμιλλον ἄμα τῷ πλησιάσαι τῆ αἰγιαλείᾳ ψάμμῳ, εἰς τοῦπίσω πάλιν ἀνακλόμενον ὑποστρέφει τὸν ὄρον αἰδούμενον τοῦ πεδήσαντος, οὕτω πᾶσαν ἐπέχῳσιν ἄδικον ὁρμὴν οἱ λογικαί, καὶ λόγῳ προστεταγμένοι πᾶσαν κολάζειν ἐνθύμησιν παράνομον, καὶ μάλιστα τύπον πεπαινεῖν ἀλόγως σηκούμενον, μιμῆσει γοῦν τῶν ἀναισθητῶν τοῦτο πράττοντες, ὅπερ καὶ νομοθεσίας ἐκτὸς ὤφελλον (αὐτὸ λογίζόμενοι τὸ δίκαιον) πράττειν αὐθαιρέτως κρίσει, ὅπερ ἦν ἑλευθέρου δεῖγμα φρονήματος, ἀτοκχευέστῳ γνώμῃ κινήθεντος πρὸς ὅπερ ἐμελλεν ἄγειν ἀνάγκη τοῦ νόμου.

ΚΕΦΑΛ. ΕΓ΄.

Καὶ τῶν φωστήρων δὲ διδάσκει τί χρήσιμον ὀρωμένος ἕκαστος ἦλιοι; μὲν τῷ ἀπαυγάσματι συναΐδιον τῷ Πατρὶ τὸν Υἱὸν ὑπὸ κτείνεμενος νοεῖν, καὶ τούτου μάρτυρα τὸν Παῦλον καλῶ λέγοντα, « Ὃς ὢν ἀπαύγασμα τῆς δόξης, καὶ χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ. » οὗτος γὰρ ὅπερ εἶδεν ἐνόησεν, ὡς ἡ φύσις τοῦ ὀρωμένου ἐδίδαξε, τοῦτον τῆ κατασκευῇ τὸν λόγον ἐναποκεῖμενον ὀξυδορκεῖ τῆς ψυχῆς διαθροῆσαι τῷ ὀμματι, ὃν συμβολικῶς ἐναπέθετο ὁ Δημιουργὸς ἐκ τῆς ἐνουπαρχύσης; τῷ ἄστρῳ θεωρίας ἐπὶ τὴν πρὸς αὐτὸν τοῦ Υἱοῦ συνάναρχον σχέσιν τῶν ὀρώντων ὀδηγῶν τὴν διάνοιαν. Σελήνη δὲ αὐξομένη, καὶ λήγουσα, τὸ εὐμετάβλητον τῶν ἡμετέρων πραγμάτων δηλοῖ, καὶ τοῦτο ταῖς ἀγχιστρόφοις τῶν σχημάτων μεταλλαγαῖς παραινεῖ, ὡς οὔτε εὐημερία δεῖ χαίρειν ὡς παραμόνῳ, οὔτε δυσημερίαν ἠγεῖσθαι λυπηρὰν ὡς ἐσομένην χρονοῖαν ὀξέως γὰρ αὐταὶ ἐπαμείβονται ἀλλήλαις ὡς μὴ ποιεῖν αἰσθηται τῆς παρουσίας τῷ τάχει τῆς ὑποχωρήσεως, ἀλλῆς ἐφεδρευούσης ἀλλῆ, καὶ τὴν ἠγουμένην διαδεχομένης τῆς προσεχῶς ἐπομένης κατὰ τοὺς τῆς σελήνης συνεχεῖς μετασχηματισμούς, οἱ τοσοῦτον παραχωροῦσιν ἀλλήλοις, ὅσον καὶ τὴν συνήθειαν γενέσθαι τῆς βιώσεως, καὶ ἐπιδοσεως τροπῆν τοῦ φωτός, καὶ τὴν παραλλαγὴν τούτων εἶναι δυσπαρτήρητον, κατ' ὀλίγον προσθήκης καὶ ὑπαίρεσεως λανθανούσης εἰκότως τὴν αἰσθησιν. Ἐπεὶ καὶ πολλὰ τῶν οὕτω αὐξομένων, ἢ μειουμένων, ἀθροῦν ἔχει τὴν καθημερινὴν, ἐφ' ὅπερ ἂν τύχη παραλλαγὴν, οὐδενὸς γυνώσκει δυνάμενον βᾶδῶς ἔσον καθ' ἑκάστην ἡ τῶν αὐξομένων ἡλικία προστίθεται προκόπτουσα δόλου, καὶ τῆς προκοπῆς τὸ μέ-

A ad reprimendum eorum intumescens fastum, dum asserit : « Me igitur non timebitis (inquit Dominus) aut faciem meam non verebimini, qui ordinavi arenam terminum maris præceptum sempiternum, et non supergredietur illum? Populo autem isti factum est cor inobediens et incredulum⁹⁷; » sic metu inanimati ex præcepto elementi reddens eos cautos circa observationem mandatorum, ut quemadmodum fluctus marinus e pelago impulsus violentia spiritus, et paulatim erectus ad magnitudinem montium æmulatricem, **313** simul ac appropinquat arenæ litoris repercussus convertitur de novo retro reveritus ejus metam, a quo quasi cum compedibus fuit astrictus : ita omnem injustum reprimant impetum qui ratione utuntur, et illi, qui a ratione imperantur, pravam omnem cogitationem castigare, maxime fastum premere irrationabiliter elatum, insensibilium saltem imitatione id agentes, quod etiam præter legislationem debuisse (justum fore ratione dijudicantes), spontaneo judicio facere, quippe quod indicium esset libertate fruentis intellectus ex sui sibi jubente consilio moti ad hoc ad quod eum deductura erat legis necessitas.

CAPUT LXIII.

Quin et unumquodque luminarium visum docet quid utile sit; sol quidem relucentia Filium Patris coæternum demonstrat intelligendum, et hujusce rei testem Paulum advoco dicentem : « Qui cum sit splendor gloriæ, et figura substantiæ ejus⁹⁸; » ille namque, quod vidit intellexit (ut natura visi docuit) et perspicaci animæ oculo in officio repositum dispiciendum hoc verbum, quod symbolice deposuit Opifex, dirigens intellectum insipientium ex insita stellæ spectatione ad coæternam Filii naturalem convenientiam cum seipso. Luna vero crescens et deficiens rerum nostrarum facilem ostendit mutabilitatem, subitisque figurarum mutationibus admonet hoc, quod scilicet neque felicitate, **314** propterea oportet gaudere, quasi permansura, nec infelicitatem ducere molestam, perinde ac si futura esset diuturna : ocus enim istæ sibi invicem succedunt, ita ut non afficiant sensum sua presentia, præ celebritate discessus, cum altera insideat alteri, et præcuncti succedat, quæ continuo subsequitur secundum continuas lunæ transfigurationes, quæ ita sibi invicem cedunt, ut vitæ consuetudo peragatur, et mutatio fiat luminis incrementum, harumque differentia sit difficilis observatu, cum additio vel ablatio exigua sensum merito lateant : quandoquidem et multa eorum quæ sic augentur et minuuntur, incognitam in quovis casu habent differentiam, quotidianam, cum nemo facile dignoscere queat quantum eorum quæ augentur statura, quotidie progrediens per totum, et progressus modum non manifestans adjiciat, donec id edoceat tempus,

⁹⁷ Jerem. v, 22, 25. ⁹⁸ Hebr. i, 3.

quod continua visio ejus, quod fiebat non consuevit edocere.

CAPUT LXIV.

Nullus etenim cognovit unquam secundum singulas partes incrementum plantarum, et herbarum, animaliumve, ac puerorum, sed cum per aliquod tempus non viderit quæ perficiuntur. Postmodum, cum rursus conspexerit, agnoscit additamentum, quod interim paulatim accessit, sicque ediscit postquam fuerit perfectum, quod, dum fieret, ignorabat; similiter etiam, dum aliquis saxum excavatum inspicit ex inefficienter instillata gutta, plene persuadetur a profunditate longo temporis interjecto spatio confecta, quod unaquæque **315** stilla partem quamdam effossionis perfecit, sed quantitatem singillatim ignorat, cum visio crassiora quidem sensibilia aliquantulum dignoscat (fallitur enim et in his sæpius), ad tenuiora vero collimanda nequeat felici tendere cursu, et inertior quodammodo sit, et infirma ad hujusmodi corporum perceptionem. Stellas vero si quis obscuriores, et splendiores æmulabitur, dum obscurus sit et ignobilis, non invidet iis, qui dignitate ac divitiis supereminet, nec ex adverso, si sit excellens in illis, contra viles, et (veluti purgamenta) abjectos grandi tumescet supercilio, conspicatus, quod illa contentæ sunt propria sede ac loco, et amant permanere in his, in quibus quasi sorte fuerunt electæ, ut Deus voluit, qui mensuras luminis ipsis adaptavit. Quin, cum prudentes uti serpentes, et simplices uti columbas⁹⁹ nos esse velit Dominus, etiam omnium orbis partium nos constituit discipulos, qui non servare in hoc debemus nobilitatem conditionis, sed merito instrui ad bonum ordinem ex insipientia ab iis qui servi quondam exstiterunt, ut ab illis doctrinam accipientes sub oculis, in nobis ipsis scientiam, ad quam nati sumus, excitemus; cum scilicet possimus inculpate vivere e nobismetipsis deligendo bona, nec veluti mendicantes, faciendo, ut id in nos exteri conferant. Verum, o beatissimi, præter alia omnia bona, et concordiam inter vos, et experientiam eorum, quæ pertinent ad unumquemque rerum statum, dignum est ut omnes admiratione vestrum etiam prosequantur modum, quo, ad instar bene aptati Psalterii diversis vocibus unum pietatis concinitis canticum, **316** quorum alius aliam hujus speciem sectatur, et nullus ab ullo discrepat in cantu ob mutuam obedientiam, quippe quæ disjunctos utcumque corporibus conjungere unanimiter voluntatibus assolet ad unam operis metam, musici more, cujusque chordæ tonum acutum aut gravem permiscens ad modulationem apte componendam; illud etenim, quo unaquæque chorda videtur dissonare, dum inæqualiter tendatur, hoc maxime concentum efficit sonorum, cum ex diversitate pulsationum utilitas redundet ad cantici commutatis sonituum susurrationibus.

⁹⁹ Matth. x, 16.

τρον οὐ προϊῶσα φανερόν, ἕως ἂν χρόνος τοῦτο διαδέξη, ὃ μὴ διδάσκειν ἢ συνεχῆς πέφυκεν ὄψις τοῦ γινομένου.

ΚΕΦΑΛ. ΕΛ'.

Οὐδεὶς οὖν πώποτε φυτῶν, καὶ πῶν, ζῶων τε, καὶ παιδῶν ἔγνω τὴν κατὰ μέρος πρὸς μῆκος ἐπίδοσιν· χρόνῳ δέ τινα μὴ θεασάμενος τὰ ὑψούμενα. Εἶτα αὐθις ἰδὼν τὴν ἐν τῷ μεταξὺ κατὰ μικρὸν γινομένην ἔγνω προσθήκην, ὅπερ ἠγνόησεν ἐν τῷ γίνεσθαι, τοῦτο ἐν τῷ γεγενῆσθαι μαθῶν. Οὕτω τις, καὶ πέτραν κοιλανθεῖσαν ἀδιαιλέπτως ἐπιταξούση θεασάμενος βανίδι τῷ χρόνῳ βάθει, πληροφορεῖται μὲν ὡς ἐκάστη σταγὼν, μέρος τι τοῦ ὀρυγματος ἦρυσε. τὸ δὲ ὅσον οὐκ οἶδε, τῆς ὕψους τὰ μὲν παχύτερα τῶν αἰσθητῶν γνωρίζουσης ποσῶς (σφάλλεται γὰρ καὶ ἐν τούτοις πολλάκις), τοῖς δὲ λεπτοτέροις οὐδὲ ἐπιβαλεῖν δυναμένης, ἀργότερας πως οὐσης, καὶ ἀσθενούς πρὸς τὴν τῶν τοιούτων σωμάτων ἀντίληψιν. Ἀστέρων δὲ τοὺς ἀμυδροτέρους, καὶ φαειροτέρους, εἴ τις ζηλώσειεν, οὕτε ἀφανῆς ὢν καὶ ἀστρμος, βασκαεῖ τοῖς ὑπερέχουσιν ἀξίῃ καὶ πλοῦτῳ, οὕτε πάλιν εὐδοκίμων ἐν τούτοις κατὰ τῶν εὐτελέων ὡς καθαροτάτων ὀφρυωθήσεται, στέργοντας ἐκείνων τὴν οἰκίαν τάξιν ὀρῶν, καὶ ἀγαπῶντας μένειν ἐν οἷς ἐκληρώθησαν, ὡς ἡβουλῆθῃ ὃ τὰ μέτρα τοῦ φωτὸς αὐτοῖς τάξας θεός. Καὶ φρονίμους ἡμᾶς κατὰ τὸν ὄριν, καὶ ἀκεραίους κατὰ τὴν περιστερὰν εἶναι θέλων ὁ Κύριος, πάντων ἡμᾶς τῶν μερῶν τῆς κτίσεως καθίστησι μαθητὰς, οὐ φυλάξαντας τῆς κτίσεως τὴν εὐγένειαν, καὶ παρὰ τῶν ποτε δούλων εἰκότως παιδαγωγουμένων πρὸς τὸ εὐτακτον τῆς ἀφροσύνης, ὅπως τὴν παρ' αὐτοῖς μαθητείαν λαβόντες ὑπόπια τὴν ἐν ἐαυτοῖς κινήσωμεν ἐπιστήμην καθ' ἣν γεγόναμεν βιοῦν ἀμέμπτως δυνάμενοι ἐξ ἐαυτῶν αἰρούμενοι τὰ καλά, καὶ οὐκ ἐξωθεν κατὰ τοὺς μεταιτοῦντας ἐρανεζόμενοι τοῦτο. Ἄλλ' ὅμως, ὦ μακαριώτατοι, μετὰ τῶν ἄλλων ἀπάντων καλῶν, καὶ τῆς συμφωνίας, καὶ τῆς περὶ τὰ ἐπιβάλλοντα ἐκάστη καταστάσει ἐμπειρίας θαυμάζειν ἄξιον πῶς ψαλτηρίου μὲν εὐαρμόστου δίκην ἐν διαφόροις φθόγοις ἐν τῆς εὐσεβείας συνηχέετε μέλος, ἄλλος ἄλλο τι ταύτης μετερχόμενοι εἶδος, καὶ οὐδεὶς ἀπέδων οὐδενὸς διὰ τὴν πρὸς ἀλλήλους ὑπακοήν, ἥτις τοὺς διηρημένους τοῖς σώμασι συνάπτειν ὁμοψύχως ταῖς γνώμας πέφυκε πρὸς ἕνα τὸν τοῦ ἔργου σκοπὸν, μουσικοῦ δίκην, τὸν ἐκάστης χορδῆς ἴδιον ὄξυν, ἢ βαρὺν τόνον κινῶντος πρὸς ἑναρμόνιον μελωδίαν. Τὸ γὰρ ἀπηχεῖν ἐκάστης δοκοῦν ἐν τῷ ἀνωμάλως τετάσθαι, τοῦτο μάλιστα τὴν συμφωνίαν ἐργάζεται, τοῖς διαφόροις τερετισμοῖς πρὸς τὸν βυθμὸν χρησιμεύειν τοῦ ἤσματος, καὶ τὸ μέρος ἀρτύον πρὸς τὸ λιγυρὸν τοῖς ἐνηλλαγμένοις τῶν ἤχων ψιθυρισμοῖς.

apte componendam; illud etenim, quo unaquæque hoc maxime concentum efficit sonorum, cum ex concinnitatem, et partes condat ad jucunditatem,

ΚΕΦΑΛ. ΕΕ.

A

CAPUT LXV.

Πῶς δὲ πάλιν νεοσύντακτοι καὶ προκόπτοντες ἔτι, καὶ τοῖς λιμέσιν ἐνορμιζόμενοι, τῆς τελειότητος τρεῖν τὴν ἑαυτῶν παρ' ὑμῖν οἰδασί τάξιν, οἱ μὲν γαστριμαργίαν, οἱ δὲ κενοδοξίαν, ὑπερηφανίαν δὲ οἱ ὑπερέχοντες (ἐκτρεπόμενοι εἰς ὀλέθρια πάθη), ἐγκράτειαν δὲ, καὶ τὸ μὴ πρὸς δόξαν τῶν ἀνθρώπων ὄρᾶν, καὶ τὸ ἄτυφον ἀσκεῖν σπουδαίως; "Οὗτοι πλησμονὴ γαστρὸς, ἀρδεΐαν εἰσάγει τῶν ὑπογαστρίων, πικροῖς ὡσπερ ὄχετοῖς; τοῖς ἐκ τοῦ κόρου φερομένοις ποτιζομένων πλημμυροῦσι βέλθοις, κλισμούς ἐκ τούτων ποιοῦντων τραχεῖς, καὶ τὸν τῆς σωφροσύνης ἀγῶνα, τοῖς γαργαλισμοῖς παρεχόντων ἐπίπνον· κενοδοξίαν δὲ πάλιν εἰδότες φαντασίαν ἀνόνητον, εἰκότως φεύγουσι ταύτην πονεῖν ὑπὲρ ἀρετῆς πείθουσαν καὶ ἀχρεϊοῦσαν τοὺς πόνοους, ἐπεὶ μὴ θεῶν δεικνύουσι τούτους βούλεται τῷ τῶν κρυπτῶν ἔργων ἐμφανῶς ὀρέγοντι τὴν ἀντίδοσιν, ἀνθρώποις δὲ δημοσιεύειν τὰ γινόμενα θέλουσαν, τοῖς ἐπαίνους παρέχειν, εἰς μισθοῦ λόγον, ἱκανοὺς οὕτι πλέον οὐδὲν, καὶ τῆς αἰωνίου καὶ πολλῆς ἀποστεροῦσι τιμῆς. "Ο γὰρ πρὸς τὸ θαυματοῦναι παρὰ τῶν ἀνθρώπων ἀναδεξάμενος ὄντινα οὖν κάματον, οὐδὲν τῶν ἐπὶ σκηνῆς παραδοξοποιῶν διαφέρει, μισθῷ τῷ παρὰ τῶν κερπομένων ἀρκοῦμενος, καὶ παρὰ τοῦ Θεοῦ ἄλλον αἰτεῖν οὐκέτι εὐλόγος ὢν· ὅτι μὴ τὸν παρὰ τούτου λαθεῖν ἐξ ἀρχῆς, ἀλλὰ τὸν παρ' ἐκείνων προθέτο. "Αλλὰ καὶ τὸ τῆς ὑπερηφανίας ἄλογον πάθος δικαίως βδελύττονται· τίνα γὰρ τις ἔχει κατὰ τὸν πρὸς ἀπόνοιαν πρόφασιν εὐλογον, ὅτι κατὰ τοῦ πλησίον ἐπαίρεται, καὶ κατὰ τούτου μέγα φρονεῖ; Κατώρθωται τι πλέον αὐτῷ τῶν ἄλλων, καὶ τῶν λοιπῶν ἐν τοῖς καλοῖς περιστάσιν ἄγειν πολλὴν αὐτὸς πάντως ἐσπούδασε; καὶ τῆς σπουδῆς λήψεται αὐτὸς τοὺς μισθοὺς· Ἄμελεῖ τις ἕτερος, καὶ περὶ τὴν ἀρετὴν βλάβος διακίεται; αὐτὸς ζημιούται, καὶ οὐκ ἐλάττωι τοὺς ἐκείνου μισθοὺς.

se sentiat? Patravitne ipse feliciter aliquid plus bonorum copiam omni contendit studio? nanciscetur quispiam alter, et circa virtutem segniter se habet?

ΚΕΦΑΛ. ΕΣΤ'.

B

CAPUT LXVI.

Τί οὖν ὁ σοβαρὸς φυσᾶται, καὶ βρενθύεται, ὡς ὑπὲρ ἄλλων ἀθλῶν, κοινὸς ὡσπερ σωτὴρ τοῦ γένους διακείμενος; Οὐκ εἰδὼς ἑλαττον βλάπτειν ἀμελειαν ἢ ὑπερ βλάπτειν ἐπέφυκεν οἴησις, καὶ πρὸς τὸ λοιπόμενον τῆς προκοπῆς ἐμποδίζουσα τῇ προθυμίᾳ ὡς ἠνυσμένου τοῦ προκειμένου, καὶ ἐκ τοῦ διαπτύειν τοὺς ἀναπετωκώτας, μεγάλην ἑαυτῷ προξενούσα τὴν κλάσιν. Τὸ δὲ ταπεινὸν ἐν ἡμῖν οὐκ ἔδωκε χώραν, οὐ φθόνῳ, οὐ τυφῷ ποτὲ τὴν τῶν μελῶν κοινοπραγίαν μιμουμένοις καλῶς, καὶ τὴν ἐκάστου δόξαν οἰκειοῦμενοις ὡς ἐνὸς σώματος· οὔτε γὰρ ὁ τέλειος κατὰ τοῦ ἔτι προσκόπτοντος ὡς ὑπερέχων ἐπαίρεται, καὶ αὐτὸς γεγενῆσθαι τοιοῦτος εἰδὼς ἠνίκα πρόεκοπτε, καὶ αὐτὸν ἤξειν μετ' οὐ πολὺ πρὸς τὸ αὐτὸ μέτρον τῆς τελειότητος; πεπεισμένος, ὡδὲ τῷ τελείῳ βασκαίνει, ὁ τέως κατὰ τὴν τῆς ἀρετῆς ἀξίαν τούτου ἀπολειπόμενος

Sed e contrario, qui de novo in eodem annumerati sunt ordine, et etiamnum ulterius provehantur, quive ad perfectionis portus appellere contendunt, quomodo apud vos suum ipsorum ordinem servare norunt, et hi quidem gulam, illi autem vanam gloriam, superbiam vero alii, qui superiores sunt reprimere (cum ad perniciosas quandoque convertantur passiones) seseque studiose exercere, tum in servanda temperantia, tum in animi simplicitate, humilitateque sectanda, nec ad gloriam hominum animum habere intentum? Ventris etenim repletio irrigationem inducit eorum, quæ sub ventre sunt, quæ ab exundantibus fluentis et satietate impetu deportatis, veluti ex amaris canalibus quodammodo irrigatur, quæque pruriginis venereas ex his efficiunt asperissimas, et continentiam certamen laboriosum titillationibus exhibunt: sed et vanam gloriam scientes esse ostentationem inutilem, merito ipsam **317** fugiunt, quæ suadet quidem laborandum pro virtute, at labores reddit inutiles, quia non vult illos Deo manifestare, qui operum occultorum palam remunerationem præbet, hominibus vero cupit publicare quæ sunt, qui non sunt apti ad majores reddendas laudes, in ratione mercedis, quinimo æterno plurimoque privatur honore; ille namque, qui, ut admirationi sit hominibus, suscipit quemvis laborem, nihil penitus differt ab his, qui in scena multa faciunt admiranda, cum sit contentus mercede, quæ sibi provenit ex iis, qui talibus oblectantur, et a Deo nequaquam aliam postulare rationabiliter valeat, quod ab initio non eam, quæ ex ipso provenit, sed quæ ex illis tribuitur, sibi se assecuturum proposuerit. Verum et passionem irrationalem superbiæ jure execrantur: quemnam enim habet aliquis adversus quempiam rationi consentaneum prætextum ad amentiam, ut adversus proximum extollatur, et supra ipsum magnifice de quam alii, et ad augendam multam cæterorum etiam ipse studiosi operis merces: negligit ipse damno afficitur, nec illius mercedes imminuit.

Quid ergo, qui fastuosus est, inflatur ac superbit, ac si plus quam alii decertaret, sese ostentans, quasi communis esset generis salvator? An ignorat quod minus nocet negligentia, quam nocere solet arrogans de se existimatio? quippe quæ impedimento est animi alacritati **318** ad reliquum progressum, putans, se jam attigisse objectum, magnasque sibi pœnas conciliat, eo quod illos qui conciderunt, animo contemnat ac despuat. Humilitas autem in vobis non concedit unquam locum invidiæ, nec tumori, qui membrorum conspirationem egregie imitami, ac vobis ipsis ejusque decus vindicat's, quasi unius corporis: nec etenim perfectus adversus aliquem adhuc progredientem, ac si superemineret, extollitur, dum et ipse sese talem existitisse sciat, quando progrediebatur, sibi que persuasum habeat, quod etiam iste ad eandem perfectionis mensuram

post non multum temporis erit perventurus; neque A
perfecto invidet, aut, quod talis ipse evaserit, mali-
gno percuitur animo ille, qui interea in virtutis
dignitate eo inferior est, dum et ipse æmulationis
ducatur studio illi sese in eodem vivendi instituto
æquiparandi: et sic alius alio multis mensuris
humilior prorsus erit, si progredi vitæ instituto
voluerit, et non elati animi jactantia; et si quis re-
rum status expenderit, multo pollentes studio vos
reperiret, quorum alter altero in moribus modestior
esse contendit, uti facile videre est in aliis, quorum
alter altero vult præstantior videri ob gloriæ, quæ
in sæculo versatur, cupiditatem. Vos autem uti Chri-
stum didicistis, sic in ipso conversemini, mutuum
ab illo inter vos obedientiam edocti, qui obediens
fuit Patri usque ad mortem, mortem autem crucis¹, B
lege præstituens mensuram obedientiæ usque ad
tale periculum; quin et alias cum omni affectu vir-
tutes sectemini, quandoquidem, **319** cum has ipse
fecisset, et edocuisset, omnibus hominibus præcep-
tor fide dignus evasit, quive possibilitatem eorum,
quæ præcipiebat, ostendit ediscentibus, ea primum
ipsemet faciendo; multum igitur habeatis animi
affectum ad invicem, quippe qui non ignoratis, quod
ille apostolis sit contestatus, hoc scilicet suorum
discipulorum esse signaculum, dum ait: « In hoc
noscent omnes, quod mei estis discipuli, si chari-
tatem habeatis ad invicem²; pacem veram servate cum omnibus³; pacem meam relinquo vobis⁴; diligite
eos qui oderunt vos, et orate pro his, qui vos persequuntur, et injuriis afficiunt⁵. »

CAPUT LXVII.

Ipse etenim hoc dicens mandavit, vosque exercens
in tribulationibus uti athletas ad constantiam.
Auscultatis ipsum dicentem; « Discite a me, quia
mitis sum et humilis corde⁶, » et opere imitationem
exhibuistis; alapa cæsi in dextera maxilla, obver-
titis aliam, ac etiam spoliati tunica conceditis et
pallium⁷, injuriam et jacturam potius tolerantes,
quam festim cum impetu irruentes ad vindictam.
Sed feliciori successu vobis, quam aliis evenit hoc,
quod scilicet non possideatis quidquam eorum, quæ
inhibuit Dominus, qui tale vitæ institutum militi-
bus, et athleticis conveniens, aptatumque fore sciebat.
Vos itaque nulla beatitudo Dominica prætercurrit,
quæ operi non fuerit demandata; omnes enim in
manibus vestris sunt semper, cum retributionibus
connexis; pauperes evasistis spiritu, et mites, pa-
cifici, et misericordes, et mundi corde, sed vestrum
est regnum cælorum⁷⁻⁸, **320** quo et nos ut digni effi-
ciamur exorate, vestrorum imitatores operum facti,
quorum præmium est omnibus vobiscum condignis
promissa fruitio regni in Christo Jesu Domino
nostro, cui gloria in sæcula. Amen.

ζηλῶν ἐξισωθῆναι κατὰ τὸν βίον αὐτῶ, καὶ οὐ ζηλο-
τυπεῖ ὅτι τοιοῦτος γεγένηται· καὶ ἄλλος ἀπλῶς ἄλλου
πολλῶ τῷ μέτρῳ ἐστὶ ταπεινότερος· προκόπτειν τῇ
πολιτείᾳ, καὶ οὐ τῷ κόμπῳ βουλόμενος; τοῦ φρονή-
ματος, καὶ πολλὴν τάχα ἂν τις ὁρῶν πρὸς τὰ πρῶ-
γματα σπουδὴν ἔχοντας ὑμᾶς εὖροι, τίς μᾶλλον
ἔσται, κατὰ τὴν ἥθου, τινοῦ μετριώτερος, ὡς ἔστιν εὐ-
ρεῖν ἐν ἄλλοις, ἕκαστον ἕκαστου θέλοντα φαίνεσθαι
προτιμότερον, διὰ τὴν ἐμπολιτευομένην τῷ βίῳ φι-
λοδοξίαν. Ὑμεῖς δὲ ὡς ἐμάθετε τὸν Χριστὸν, οὕτως
ἐν αὐτῷ πολιτεύεσθε, τὴν πρὸς ἀλλήλους ὑπακοὴν ἐξ
ἐκείνου μαθόντες, ὅς ἐ ὑπῆκουσ μέχρι θανάτου γέγονε
τῷ Πατρὶ, θανάτου δὲ σταυροῦ, ὃ τὸ μέτρον τῆς ὑ-
πακοῆς ἕως τοῦδε τοῦ κινδύου νομοθετῶν, καὶ τὰς
ἄλλας μετὰ πάσης σπουδῆς μετέρχεσθε ἀρετὰς, B
ἐπειδὴ ταύτας αὐτὸς ποιῶν, καὶ διδάσκων, ἀξιώπι-
στο; διδάσκαλος πᾶσιν ἀνθρώποις γεγένηται, τὸ δυ-
νατὸν ὧν ἐπέταττεν ἔργῳ τῷ πρώτῳ; αὐτὰ ποιεῖν
δεικνύς τοῖς μανθάνουσι. Πολλὴν γοῦν ἔχετε, καὶ
ὑπερβάλλουσαν τὴν ἐν ἀλλήλοις διάθεσιν, μαθόντες
εἰρηκέναι τοῖς ἀποστόλοις αὐτὸ τὸ σύμβολον τῶν αὐ-
τοῦ μαθητῶν, ἐν οἷς φησιν· « Ἐν τούτῳ γινώσκονται
πάντες ὅτι ἐμοὶ μαθηταί ἐστε ἐὰν ἀγάπην ἔχητε ἐν
ἀλλήλοις. Εἰρηνεύετε γνησίως πρὸς ἅπαντας. Εἰρή-
νην τὴν ἐμὴν ἀφιημὶ ὑμῖν. Ἀγαπάτε τοὺς μισούντας
ὑμᾶς, καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν διωκόντων ὑμᾶς
καὶ ἐπηραζόντων. »

C

ΚΕΦΑΛ. ΕΖ΄.

Αὐτὸς γὰρ ἐνετέλειτο λέγων τοῦτο, γυμνάζων ἐν
ταῖς θλίψεσιν ὑμᾶς ὡς ἀθλητὰς πρὸς καρτερίαν.
Ἦκούσατε εἰπόντος αὐτοῦ, « Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι
πρῶτος εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, » καὶ ἔργῳ τὴν
μίμησιν ἐπεδείξατε, ραπιδόμενοι τὴν δεξιὰν σιαγόνα,
στρέφετε καὶ τὴν ἄλλην, καὶ τὸν χιτῶνα ἀφαιρούμε-
νοι, παραχωρεῖτε καὶ τὸ ἱμάτιον, ὕβριν, καὶ ζημίαν
φέροντες; μᾶλλον ἢ προχείρως ὀρμῶντες πρὸς ἄμυ-
ναν. Κατῳρθῶται δὲ πλεόντων ἄλλων ὑμῖν τὴ μὴ
κτῆσασθαι τι ὧν ὁ Κύριος ἀπέειπε, στρατιώταις καὶ
ἀθληταῖς τὴν ἀγωγὴν τοῦ βίου ταύτην πρέπειν εἶδω·
Ἄργος ὑμᾶς οὐδεὶς τῶν Κυριακῶν παρέδραμε μα-
καρισμὸς, ἐν χειρὶ δὲ πάντες αἰεὶ ταῖς ὑμετέραις
γεγόνασιν; μετὰ τῶν συνεζευγμένων ἀμοιβῶν, πτωχοὶ
γεγένησθε τῷ πνεύματι, καὶ πραεῖς, καὶ εἰρηνο-
ποιοὶ, καὶ ἐλεήμονες, καὶ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ἀλλ'
ὑμῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, ἧς καὶ ἡμᾶς;
ἀξιώθηναί προσεύχεσθε, ζηλωτὰς τῶν ὑμετέρων ἐρ-
γῶν γεγεννημένους· ὧν ἐστὶ γέρας ἡ πᾶσι μεθ' ὑμῶν
τοῖς ἀξίοις ἐπηγγελμένη τῆς βασιλείας ἀπόλαυσις, ἐν
Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς
αἰῶνας. Ἀμήν.

*Sequebantur apud Suaresium; 1° Tractatus moralis; 2° Epicteti Enchiridion seu Manuale; 3° Narratio
monachi Pachon; quæ omnia, ut sublestæ omnino fidei, ad calcem operum amandavimus.*

¹ Philipp. II, 8. ² Joan. XIII, 35. ³ Joan. XIV, 27. ⁴ Matth. V, 44. ⁵ Matth. XI, 29. ⁶ Matth. V, 50.
⁷⁻⁸ Matth. V, 3-9; Luc. VI, 20.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΟΤΙ

Διαφέρουσι τῶν ἐν πόλεσιν ὀκισμένων οἱ ἐν ἐρήμοις ἡσυχάζοντες, καθ' ὅτι πολλοὶς τῶν ἀπειρῶν τὸ ἐναντίον δοκῆ.

EJUSDEM

DE MONACHORUM PRÆSTANTIA

SEU

Quod iis qui habitant in urbibus præstantiores sint quiescentes ac silentes in eremis, etsi multis inexpertis contrarium videatur.

ΚΕΦΑΛ. Α'.

Τέχνης μὲν ἀπάσης τὰ τεχνητὰ κρίνοντες ἀπειρα, σφόδρα σφάλονται περὶ τὴν κρίσιν εἰκότως· λόγοις δὲ δικάζοντες, οἱ τοῦτων ἀμύητοι, πλημμυλῆ κατ' αὐτῶν τὴν κρίσιν ἐκφέρουσιν, οὐκ εἰδότες ἐκάστου τὴν ἀκριβῆ παρατήρησιν· ὅτι μὴ τὰς κατὰ μέρος αὐτοῖς γυμνασiais εἰς ἕξιν ἢ ἐπιστήμη προέκοψεν. Οὐ τοίνυν θαυμάζειν ἄξιον, εἰ τῶν ἐν ὄρεσι καὶ σπηλαίοις ἡσυχάζόντων μοναχῶν καταγινώσκουσιν οἱ πῶς ἀρετῇ κατορθοῦται μὴ μαθόντες τῇ πείρᾳ, τοὺς ἐν μέσῳ στρεφομένους ἀνθρώπων, καὶ διάγοντας ἐν πόλεσι λέγοντες, τῶν ἀνακεχωρημένων μᾶλλον εἶναι δοκιμωτέρους, καὶ τοσοῦτον πλεον, ὅσῳ καὶ τῶν σκιασχοῦντων ἀθλητῶν, οἱ κατὰ χεῖρα τοῖς ἀντιπάλοις συμπλεκόμενοι εἰσι γενναίωτεροι· οὐκ ἐπιστάμενοι γὰρ τὰς εἰς πτώμα λαβὰς, οὐδ' ὅσα τῶν ἀμμάτων ἦσαν ποιεῖ, τὰς κατ' ἐνέργειαν ἀμαρτίας μόνας, πτώματα κρίνουσι· τὰς κατ' ἔννοιαν ἦτας καὶ νίκας οὐ λογιζόμενοι. Ἐπεὶ μὴδ' ὄψις αὐτὰς πέφυκεν ὄραν, ἀπορρήτους οὐσας, καὶ μόνῃ τῷ ἀγωνοθέτῃ Θεῷ καὶ τῇ συνειδήσει τοῦ ἀγωνιζομένου γνωσχομένας· οἷς καὶ χρησίμη μάλιστα ἡ γνώσις ἐστι, τῷ μὲν ὡς ἀθλοῦντι βραβεῖων καὶ στεφάνων ἕνεκεν· τῷ δὲ ὡς ἀθλοθέτῃ καὶ διανέμειν μέλλοντι τὰς ἀμοιβὰς τῶν πόνων ἀξίας. Ἐμοὶ δοκοῦσιν οἱ τοιοῦτοι κριταὶ ψυχὴν μὲν τοῖς λαυθάνουσι καλλωπιζομένην καλοῖς ἐπαινεῖν ἥκιστα· σῶμα δὲ θαυμάζειν λάμπον τῇ ὄρᾳ τῆς ὄψεως· καὶ ποικίλην εὐφημεῖν ἐσθῆτα, πρὸ τῆς εὐξίας τοῦ ταύτην περικειμένου· ὅτι τοῖς ὀρωμένοις ἀπατῶνται τὴν αἰσθησιν, τῇ φύσει τῶν πραγμάτων ἐπιστῆσαι τὸν νοῦν οὐ βουλόμενοι.

ΚΕΦΑΛ. Β'.

Ὡς γὰρ τὸ ἔσω τοῦ ποτηρίου πρὸς τέρψιν τοῦ πίνοντος δεῖ πάντως καθαρὸν εἶναι, οὕτω τὴν καρδίαν

A

321-377 CAPUT I.

Inexperti qui judicant artis cujuscunque artificia, merito falluntur valde circa judicium; rationibus vero disceptantes, qui ipsis initiati non sunt, absonum super his ferunt judicium, cujusque rei diligentem observationem ignorantes, eo quod ipsorum scientia singulis exercitiis ad habitum progressum non fecerit. Haud igitur est admiratione dignum, si monachos vitam degentes in montibus et speluncis condemnant ii qui experientia non edidicere quomodo comparetur virtus, testantes, anachoretis eos longe probatioris esse, qui versantur in urbibus, eoque magis, quo athletis inaniter, et in umbra pugnantibus hi, qui manum conserunt cum adversariis sunt generosiores; etenim ignorantes prehensiones, quæ trahunt ad lapsum, nec quot illaqueamenta inferant cladem, sola peccata actualia arbitrantur esse lapsus, minime supputantes, quæ ex mente contingunt, clades ac victorias; quandoquidem visus ipsas dispicere non consuevit, cum sint occultæ, et soli præmiorum distributori Deo, atque certantis conscientia cognita, quibus etiam maxime utilis est cognitio, uni quidem uti decertanti, 378 præmiorum et coronarum gratia, alteri vero tanquam certaminis præsidi, ac laborum condignas distributuro mercedes. Mibi videntur hujusmodi judices, animam quidem latentibus bonis exornatam minime dilaudare, corpus autem demirari effulgens aspectabili forma, et variegatam vestem celebrare præ bona corporis habitudine viri, qui est ipsa indutus; decipiunt enim sensum visibilibus, naturæ rerum animum adhibere nolentes.

C

CAPUT II.

Sicut etenim, quod intra poculum est ad voluptatem bibentis, oportet omnino purum esse, ita cor

terioribus proveniunt, tum oculorum inspicientium ea quæ minime fas est, tum auditus turpibus undequaque circumtusl vocibus, tum iræ adhiæc perturbatæ, tum concupiscentiæ illecebris captæ; tum voluptatis proritatæ, tum gloriæ quasi flabello eventilatæ, tum tristitiæ supervenientis; reperiret omnino seipsum velut ex pugilatu pugnis contusum ac plagis oneratum, tunque beatos prædicantem eos, qui nihil horum vident aut patiuntur, dum in quiete persistunt. Quænam etenim utilitas ipsa rerum experientia excitare passiones ad pugnam, et hac exercitatione ipsis præbere licentiam, ut in re difficiliore atterantur: dum ad statum imperturbabilem illas deducere quodammodo consuevit quies, et cuiusque vim paulatim diminuere solet bonum otium, ut (e diverso) exercitatio ad robustiorem statum ipsam excitat? etenim iracundia silens mitior evadit, concupiscentia quiescens assuevit paulatim mansuetius prorumpere, et omnis passio simpliciter ad moderationem procedit quotidie, minime commota, ac demum evadit quieta penitus, præ temporis spatio propria oblivione capta operationis, ac deinceps nudæ remanent memoria, cum secesserit affectio perturbacione commota.

383 CAPUT VI.

Et quemadmodum valde suavium obsoniorum et potuum, nec visus, nec recordatio movet appetitum ejus qui nulla tenetur cupiditate; ita nihil sensibilibium, nec quod videtur, nec quod auditur, nec quod in cogitationem ingreditur illecebris capit, ad succumbendum passioni, illum qui asuevit facere, ut quiescat pars animi passionibus obnoxia, habitu nequitiam permittente commoveri eum qui, per multam quietem, deditit commotionem. Quo igitur pacto aggredientem in experte ac periculose exercitationem (scilicet monasticam) eo probatiore licet dicere, qui eandem artificiosa via, et seure inicit? quis bellum rectius gerit, et hostes facilius superat, is qui furiose adversus oppositos prodit, et obversa facie in aciem irruiet inimicorum, vel qui majori peritia exercitum ducendi eos invadit, et insidiis et obsidionibus ipsos debellat, prudentique animo tropæum erigit, qui multo cum labore ac sanguine iis, qui cominus certant stataria pugna resistit? Quis temperantiam æstimat, ac in mente vere temperatus est; ille, qui in ferarum iracundias, et caminum inflammatum, et mare furibundum irrepit, vel qui noxam istorum cavet, ac extra pericula est?

CAPUT VII.

Sicut enim corpus, quod in his versatur perpetitur, quæ necessario idem corpus tangunt; ita sensus, qui sensibilibus inambulat, materias adversus animam præbet passionibus, ut ipsi nocant, **384** non minus quam ea quæ diximus. Natura eat est ad certamen nihil e foris ipsi inducamus ad opulationem pugnae, quæ contra nosmetipsos sit; habet quippe proprium ignem concupiscentia, ne

Α μών, ἃ μὴ θέμις ὀρώντων, ἀκοῆς αἰσχυραῖς πάντοθεν περικτυπούμενης φωναῖς, θυμοῦ πρὸς τοῦτοια παρασσομένου, ἐπιθυμίας δελεαζομένης, ἡδονῆς ἐρεθιζομένης, δόξης ῥιπιζομένης, λύπης ἐπισυμβαίουσης, εὖροι πάντως αὐτὸν ὡς ἐκ πυγμῆς κατακεκονδυλισμένον, καὶ τραυμάτων κατάγεμοντα καὶ τότε μακαρίζοντα τοὺς μὴδὲν τούτων ἐν τῷ ἡσυχάζειν ὀρώντας, ἢ πάσχοντας. Τί γὰρ ὕψελος αὐτῆ τῆ πείρα τῶν πραγμάτων κινεῖν πρὸς μάχην τὰ πάθη, τῆ γυμνασία ταύτη παρέχειν ἄδειαν αὐτοῖς ἐπιτριβεσθαι ἐπὶ τὸ χαλεπώτερον, ἐξ ὧν ἡσυχία πρὸς κατάστασιν ἀτάραχον ἄγειν αὐτὰ ἐπειδὴπως πέφυκεν, καὶ ἐκείνου τὴν δύναμιν ἐλαττοῦν κατὰ μικρὸν ἢ ἀργία, ὡς ἡ γυμνασία ταύτην ἐγείρει ἐπὶ τὸ ῥωμαλαιότερον; Καὶ θυμὸς γὰρ ἡρεμῶν ἐπιεικέστερος γίνεταί, καὶ ἐπιθυμία ἡσυχάζουσα πρῶτερον ὀρμῶν κατ' ὀλίγον ἐθίζεται, καὶ πᾶν πάθος ἀπλῶς ἐπὶ τὸ μετριώτερον ὀσημέραι μὴ κινούμενον πρὸεισι, καὶ παύεται παντελῶς ὕστερον τῆς οἰκείας ἐνεργείας τῷ χρόνῳ λήθην ποιούμενον, καὶ μένουσιν αἱ μνήμαι λοιπὸν τῶν πραγμάτων ψιλαὶ τῆς ἐμπαθοῦς ὑποχωρησάσης διαθέσεως.

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

Καὶ ὡσπερ καὶ τῶν ἀγαν ἡδέων ἐψών, καὶ ποτῶν, οὔτε ἡ ὄψις οὔτε ἡ μνήμη κινεῖ τοῦ μὴ ἐπιμένονα τὴν ὄρεξιν. Οὕτως οὐδὲν τῶν αἰσθητῶν, οὔτε ὀρωμένων, οὔτε ἀκούμενον, οὔτε τὴν ἐνθύμησιν ἐπεισερχόμενον τῷ ἡρεμῶν τὸ παθητικὸν ἐθίσαντι δελεάζει πρὸς πάθος τῆς ἐξωθεν οὐκ ἐπι κινεῖσθαι συγχωρούσης τὸν ἀπομαθόντα τῆ πολλῆ ἡσυχία τὴν κίνησιν· πῶς οὖν τὸν ἀπείρωσ, καὶ ἐπικινδύνως τὴν ἀσκήσιν μετερχόμενον, τοῦ ἐμμεθόδως, καὶ ἀσφαλῶς τὴν ἀσκήσιν μετιόντος δοκιμώτερόν ἐστιν εἶπειν; Τίς μᾶλλον πόλεμον κατορθί, καὶ πολεμίουσ εὐκόλως χειροῦται, ὁ μανικῶς κατὰ τὸν ἀντιτετραγμένων χωρῶν, καὶ ἀντιπρόσωπος τῆ φάλαγγι τῶν ἐχθρῶν προσπίπτων, ἢ στρατηγικώτερον ὁ τοῦτοια ἐπιτιθέμενος, καὶ λόχοισ, καὶ ἐνέθραισ αὐτοῦσ εὐχερῶς καταβάλλων, καὶ φρονήσει τρόπαιον ἐγείρων, ἢ ὁ μετὰ πολλοῦ πόνου καὶ φόνου τοῖσ συστάδην μαχομένοισ ἀνθιπτάμενος; Τίς σωφροσύνην δοκεῖ, καὶ σωφρονεῖ κατὰ τὸν νοῦν ἀληθῶς, ὁ θηρίων θυμοῖσ, καὶ φλεγόμενη καμίνῃ καὶ μαινομένη θαλάσση ἐπεισερχόμενος, ἢ ὁ τὴν βλάβην αὐτῶν φυλασσόμενος, καὶ ἐξω τῶν κινδύνων ἐστῶς;

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

Ὡς γὰρ σῶμα γενόμενον ἐν τοῦτοια πάσχει τὰ τοῦ σώματος ἀναγκαίως, οὕτως αἰσθησίσ ἐπιμεμβρομένη τοῖσ αἰσθητοῖσ ὕλασ κατὰ τῆσ ψυχῆσ τοῖσ πάθεσι δίδωσι πρὸς τὸ βλάψαι ταύτην τῶν εἰρημένων οὐκ ἐλαττον. Ἀρκεῖ πρὸς μάχην ἡ φύσισ, μὴδὲν ἐξωθεν αὐτῆ πρὸς τὴν καθ' ἡμῶν αὐτῶν ἐπεισεργάωμεν συμμαχίαν· ἐχει γὰρ ἴδιον ἢ ἐπιθυμία πῦρ, μὴ ἐχέτω φρόγανα, καὶ οὐκ αὔξει τὴν φλόγα. Τὰγα

τοῦτο δι' αἰνίγματος τὸ νομικὸν ὑπαινίττεται λόγιον· ἅ ἔξελθὼν, φησὶ, πῦρ εὖρη ἀκάνθας καὶ προσ-
 ἤμπρησθαι ἄλωνα· ἀποτίσει δὲ τὸ πῦρ ἐκκαύσας, ἢ
 ἄλωνα λέγων τὰ πάθη, πῦρ τὰς τῆς φύσεως ὀρμὰς,
 ἀκάνθας τὰ αἰσθητὰ, μὴ μεσιτευέτωσαν αἴται, καὶ
 τῆς ἄλωνος ἀψασθαι πῦρ γῶραν οὐκ ἔχει μὴ εὐρίσκου
 ὕλην, δι' ἧς ἐπ' αὐτὴν ὀδεύσει φλεγόμενον· πάντως
 γὰρ ἡ σθεοθήσεται παντελῶς ἀπορίᾳ τροφῆς, καὶ
 τελευτήσει εἰς τέφραν τὴν σημαίνουσαν τῆς ποτὲ
 τυραννίδος, καὶ πάθους ἐσχάτην ἀσθένειαν, ἢ συμ-
 χόμενον ἐν σπινθῆρι διαμενεῖ, μηδὲν βλάπτον, τῆ δὲ
 ὄψει διδάσκον, ὡς δύναται βλάψαι ποτὲ λάμψαν εἰς
 φλόγα, ἐὰν ὕλης εὐπορήσῃ πρὸς τὴν παρούσαν δύ-
 ναμιν ἐπιτηδείας· οὐ γὰρ εὐθὺς εὐλὼν περιδράττε-
 ται σπινθῆρ οὐδὲ σχιδάκας παραθεθείσας ἀνάπτει,
 ἀγύρων δὲ χρήζει, καὶ καλάμη, καὶ χόρτου πρὸς
 τὸ καὶ τῆς ἀδροτέρας ὕλης περιγενέσθαι. Ἴνα ἡμεῖς
 μάθωμεν ἀκριβῶς, ὅτι τὰ μικρὰ, καὶ εὐτελῆ τῶν
 ἁμαρτημάτων ἡμᾶς προστάγει τοῖς μεῖζοσι, καὶ ἡ ἐν
 ἐκείνοις ἀδιαφορία ὁδὸς ἐπὶ τὰ χαλεπώτερα γίνεται.
 rem quoque vincat materiam: ut nos plene ediscamus, quod parva et exilia peccata nos ad ma-
 jora perducunt et indifferentia, quæ in illi est, ad molestiora.

ΚΕΦΑΛ. Η'.

Καὶ δεῖ μὴ ἔθους αὐτοῖς παρέχειν ἀγωγὴν, μηδὲ
 ἐπιτρέπειν παρακῦπτειν ἀναιδῶς, ἐπιτιμᾶν δὲ προσι-
 μαζομένοις μέλλουσαν πρὸρήσιαν μὲν τὴν κεφα-
 λὴν ἔτι σαίνουσαν, πρὶν τῆς πτέρυγος ἐπιλάβηται,
 θάλασσαν τοῦ ἡρώδου, καὶ σπέρμα ὀλοθρεῦειν ἐκ Βαβυ-
 λῶνος, καὶ τὰ νήπια ταύτης ἔδαφιζειν· πρὸς τὴν πέ-
 τραν, ἢν ἡ τοῦ ἀρθροῦ προσηγήκη, μίαν οὕσαν ση-
 μαίνει· καὶ γὰρ τῆ κεφαλῆ παραδυσίτη ἅπας ὁ ὀλ-
 κὸς συνεισέσθεται, καὶ τὸ σπέρμα τῶν ζιζανίων ρι-
 ζωθὲν ἐμποδίζειν τῆ βλάστη τῶν ἡμέρων πέφυκε φυ-
 τῶν, καὶ ἀδρυνθέντα τὰ νήπια οὐκ ἀνεκτὴν, ἀμφ-
 ἥριστον δὲ, καὶ ἐναγώνιον εἴθε τὴν μάχην ποιεῖν·
 καὶ σημαίνεται διὰ τούτων τὰ πάθη ὡς ἐν ἀρχῇ μὲν
 ἐστὶν εὐάλωτα, ἔθει δὲ κρατυνθέντα εἰς ἀμύνην πρό-
 εἰσι, καὶ δυσκαταγώνιστα γίνεται, μετὰ τὸ κάματον
 παρέχειν ἐν τῇ πάλῃ πολύν. Ἐτι δὲ καὶ εὐχέρειαν
 ἡμῶν καὶ ἀνοιαν καθυπορῶντα δεινῆν, καθ' ἑαυτῶν
 πολεμίους ἠὲξήσαμεν, οὐκ καθελείν ἀσθενεῖς ὄντας
 ἢν ἐν ἡμῖν εὐπετῶς. Οὕτως γὰρ καιρὸν εἶχεν ἀνὴρ
 διάνοια μετὰ τὴν τῶν ἀντιπάλων φθορὰν εἰρήνην
 ἀγούσα πρὸς θεωρίαν τραπήναι, καὶ τὰς οἰκείας
 γεωργῆσαι δυνάμεις. Τοῦτο γὰρ ὁ μὲν τις τῶν προ-
 φητῶν φησὶ· Ἐσυγκόψουσι τὰς μαχαίρας αὐτῶν εἰς
 ἀροτρα, καὶ τὰς ζιζύνας εἰς δρέπανα, παρελθοῦσαν
 τὰ πολεμικὰ, καὶ τοῖς τῆς εἰρήνης εὐκαιροῦσαν ἐρ-
 γοῖς σημαίνων καταστάσιν.
 falces¹², ἢ significans statum prætermittentem res bellicas, et in pacis operibus otium suum impen-
 dentem.

ΚΕΦΑΛ. Θ'.

Ὁ δὲ, Ἐ οἱ ὀφθαλμοί σου ἕψονται τοὺς πλανωντάς
 σε, καὶ τὰ ὠτά σου ἀκούσονται τῶν ὀπίσω σε πλανη-
 σάντων. Μετὰ τὸ παύσασθαι τὴν τῆς μάχης σύγ-

CAPUT VIII.

Quapropter non oportet viam ipsis præbere con-
 suetudinis, neque permittere, ut nedum per trans-
 enniam **385** aspiciant impudenter, verum futuram
 audaciam iis, dum primo exprodiuntur, increpare,
 et serpentis caput statim ac movetur, conterece,
 priusquam calcaneum apprehendat¹¹, atque semen
 a Babylone penitus abolere, ipsiusque infames alli-
 dere ad petram¹², quam articuli additio significat
 unam existere; etenim capite subintrante totus
 tractus simul ingreditur; et semen loliorum, seu
 zizaniorum radicitus defixum, plantarum sativa-
 rum germina impedire consuevit; et infantes ad
 naturitatem proveci intolerabilem, et utrinque
 controversam athleticamque pugnam ciero asso-
 lent; perque hæc omnia designantur passionis,
 quod nimirum in principio quidem facile expu-
 gnantur, consuetudine vero assumentes robur pro-
 cedunt ad vigorem, sicutque expugnato difficiles,
 postquam plurimum præbuerint laborem in certa-
 mine; quæ præterea levitatem nostram, et gravem
 accusant dementiam, eo quod contra nosmetipsos
 accumulaverimus hostes, quos, cum essent debiles,
 nostra erat in potestate interimere perfacile: sic
 quippe occasionem haberet intellectus post strage-
 gem adversariorum pace fruens ad contemplatio-
 nem sese convertendi, atque proprias excolendi fa-
 cultates. Hoc enim unus quidem prophetarum dicit: Ἐ
 Concident gladios suos in vomeres, et hastas in
 falces¹², ἢ significans statum prætermittentem res bellicas, et in pacis operibus otium suum impen-
 dentem.

CAPUT IX.

Alter vero (scilicet prophetarum) inquit: Ἐ Ὀκυ-
 λι τui videbunt eos qui te deceperunt, et aures
 tuæ audient eos qui te retro deceperunt¹³; ἢ di-

¹⁰ Exod. xxii, 6. ¹¹ Gen. iii, 15. ¹² Psal. cxxxvi, 9. ¹³ Mich. iv, 3. ¹⁴ Isa. xxx, 20, 21.

cens, considerandos, **386** ac luculenter dignoscendos dolos, et studia inimicorum, postquam desiderit pugnae confusio: quin et magnus Moyses, quæ in deserto evenerant Israelitis ¹⁵ in exitu ex Ægypto studiose commemorat in secundo libro, adhortans eos, ut præteritas pugnas ac manuum conserationes exerceret memoria, admirabilesque victorias facerent materiam maximæ gratularum actionis. Non ista novit, nec otium habet unquam qui in bellis versatur, quive videtur nosse, et aliorum gerere præfecturam; enimvero præclaram quidem, et multis perutile subit opus, at vix secundum tenet locum post eum, qui proprium curat statum, ac interiora emendat; quippe qui corporeum præbet indigentibus auxilium, animam vero suam dimittit semper neglectam. Ego novi, quod tum agricolæ omni tempore vacant proprio arvo, tum nautæ propriam semper instantant navim, tum viatores, et mercatores, et artifices, et mercenarii id studiose factitant, quod sibi ipsis ad utilitatem conducere arbitrantur, nec ullus ea, quæ sunt alterius, pluris vel æque facienda atque sua judicare sustinet; sed et nauticus vir navigans in mari dirigit ad suam navigationem navigium, et qui terram excolit suis horis curam impendit congruam arvo proprio, et qui artem consecratur eam, quæcunque sit, exercet, quæ facit ad proprium lucrum, et prorsus unusquisque futile atque vanum existimans sollicitum esse de his quæ spectant ad illos qui ejusdem sunt artis, curam plurimam gerit ac sollicitudinem, quo pacto res proprias disponat.

387 CAPUT X.

Et quomodo aliqui eum, qui in virtute sibi ipsis utilis est, probatorem, seu majori commendatione dignum habent? Isti mihi videntur omnino dilaudare, et illum qui, domo sua succensa, et substantia, quæ intus erat, tota inflammata, hortantibus amiciis, ut conveniat ad sponsalia, seu ad legationem, persuaderi se patitur, quia potiorum amicorum indigentiam duxit, quam cessare facere sui domus incendium; hoc ipsum honore afficientes quem debuissent, rectum ferentes judicium, ut mente captum atque insanum criminari; incendio autem unicuique pejora sunt, quæ circa mentem versantur, nisi quis renuat sensuum progressus, qui materias altrices inferunt igni ardenti, et ipsas uti sicca virgulta coacervant, quæ flamma naturæ succenduntur, dum memoria meditatione, veluti flabello ipsam (scilicet flammam) eventilet, ac voraciorum efficiat rei ejus igne, quæ vastatur incedit, et difficilem, quæ possit exstingui: hocque de quibusdam videtur Deus prophetæ indignatus proclamare, de quibus conquerens ait: « Non vides quæ ipsi faciunt in civitatibus Juda, et extra Jerusalem? filii enim colligunt ligna, et patres ipsorum ignem accendant, et uxores ipsorum conspergunt adipem, ut faciant placentas militiæ cæli ¹⁶; » dicens quod visus

Α χυσιν ὀρᾶσθαι λέγων, καὶ γινώσκεισθαι σαφῶς τοῖς τῶν ἐχθρῶν δόλους, καὶ τὰ ἐπιτηδεύματα. Καὶ Μωϋσῆς δὲ ὁ μέγας τὰ συμβάντα κατὰ τὴν ἀπ' Αἰγύπτου ἐξοδὸν τοῖς Ἰσραηλῖταις ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐν δευτέρῳ βιβλίῳ σπουδαίως ὑπομνήσκει, τὰς παρελθούσας μάχας, καὶ συμπλοκάς, γυμνάζειν τῇ μνήμῃ παραινῶν καὶ τὰς παραδόξους νίκας ποιεῖσθαι μεγίστην εὐχαριστίας ὑπόθεσιν. Οὐκ οἶθε ταῦτα οὐδὲ σχολὴν ἔχει ποτὲ καὶ γῶναι ὁ ἐν πολέμοις διατριβῶν, καὶ ὁ προστασίαν ἄλλοις νέμειν δοκῶν· καλὸν μὲν γὰρ, καὶ πολλοῖς χρήσιμον μέτεσιν ἔργον, τοῦ δὲ τῆς οικείας ἐπιμελουμένου, καὶ θεωρουμένου τὰ ἔνδοξον, μόλις τὰ δευτερεῖα φέρει, σωματικὴν παρέχων τοῖς θεομένοις βοήθειαν, καὶ ψυχὴν ἑῶν τὴν ἑαυτοῦ διὰ παντὸς ἀτημέλητον. Οἶδα καὶ γεωργούς ἐγὼ παντὶ καιρῷ τῷ ἰδίῳ γεωργίῳ σχολάζοντας, καὶ πλωτῆρας ἀεὶ τὴν οικείαν ἐπισκευάζοντας ναῦν, καὶ ἰδίους, καὶ ἐμπόρους, καὶ τεχνίτας, καὶ μισθοῦ τοῦτο σπουδάζοντας, ὁ συντελεῖν αὐτοῖς, εἰς ὠφέλειαν νομίζουσι, καὶ οὐδεὶς τὰ ἐτέρου προτιμότερα, ἢ καὶ ἰσότημα τῶν ἑαυτοῦ κρίνειν ἀνέχεται. Ἄλλὰ καὶ ὁ ναυτικὸς θαλασσεύων, πρὸς τὸν ἰδίον πλοῦν ἰθύνει τὸ σκάφος, καὶ ὁ γηπόνος τὴν κατάλληλον ταῖς ὥραις ἐπιμέλειαν τῷ οἰκίῳ γεωργίῳ προσάγει, καὶ τέχνην ὁ μεταρχόμενος, ἡντιναοῦν τοῦ ἰδίου γίνεται κέρδους, καὶ ἕκαστος ἀπλῶς εἰκαῖον, καὶ μάταιον μεριμνῶν τὰ τῶν ὁμοτέχων ἡγούμενος, φρονεῖ δὲ πολλὴν ἔχει καὶ μέριμναν, ὅπως εὖ τὰ οικεῖα διάθῃται.

C

ΚΕΦΑΛ. Ρ.

Καὶ πῶς τὸν ἑαυτοῖς ἐν τῇ ἀρετῇ χρησιμεύοντα ἀποδοχῆς οὗτοι μᾶλλον τινες κρίνουσιν ἄξιον; Μοὶ δοκοῦσι ἐπαινεῖν πάντως, καὶ τὸν ἐμπειραμένης αὐτῷ τῆς οικείας, καὶ τῆς ἔνδοξον ὑπάρξεως φλεγόμενης ἀπάτης, φίλοις ἐπὶ μνηστειῶν, ἢ πρεσβείαν συνελθεῖν προτροπομένοις πειθόμενον, ὅτι τοῦ παῦσαι τοῦ οἴκου τὸν ἐμπρησμένον, τὴν τῶν φίλων χρεῖαν προτιμότεραν ἡγήσατο τούτῳ σεμνύοντες αὐτὸν, ὃν κρίνοντες ὀρθῶς ὡς φρενοβλαβῆ, καὶ παραπλήγη διαβάλλειν ὠφέλιον· ἐμπρησμοῦ δὲ χειρὸν τὰ τῆς διαβολίας, ἐκάστην δικάζεται τῶν αἰσθήσεων, εἰ μὴ τις τὰς προόδους παραιτοῖτο τροφίμου ὕλας εἰσφερούσας τῷ καιομένῳ πυρὶ, καὶ ταύτας ἐπισωρευούσας ὡς φρύγανα τῇ τῆς φύσεως ἀναπτομένης φλογὶ τῆς μνήμης ὥσπερ φωστῆρι τῇ μελέτῃ ριπιζούσης αὐτήν, καὶ ποιούσης λαβροτέραν τοῦ πυρπολουμένου καὶ δύσθεστον. Καὶ τοῦτο ἔοικε περὶ τινῶν ὁ θεὸς τῷ προφήτῃ δυσχεραίνων προσφωνεῖν, ἐν οἷς ἀγανακτῶν φησιν: « Οὐκ ὄρα; ἃ αὐτοὶ ποιοῦσιν ἐν ταῖς πόλεσιν Ἰουδα, καὶ ἔξωθεν Ἰερουσαλήμ; Οἱ υἱοὶ αὐτῶν συλλέγουσι ξύλα, καὶ οἱ πατέρες αὐτῶν καιοῦσι πῦρ, καὶ αἱ γυναῖκες αὐτῶν καιοῦσι τοῦ ποιῆσαι χαιωνῶνας τῇ στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ; » τὴν μὲν ὄρασιν δίκην φρυγάνων τὰς ἑρεσιτικὰς λέγων συνάγειν μορφὰς, τὴν δὲ ἐπιθυμίαν ἐν ταύταις σφοδρὸν ἀνάπτειν πῦρ

¹⁵ Num. xxv, 27; Deut. iii, 21; iv, 5. ¹⁶ Jerem. vii, 18.

καὶ τὴν μνήμην τρίβειν, καὶ μαλάττειν ταῦτα δι-
ηλεκῶς· οὕτω γὰρ ἡ ὕψις διὰ τῶν μέσων ὀδεύσασα
πρόεισιν εἰς τὴν κατ' ἐνέργειαν ἁμαρτίαν κοινοπρα-
γία τῶν εἰρημέων τελειομένη μορίων· καὶ τὸ συν-
άγειν δὲ καλὰ μὴν εἰς ἄχαρα, τῆς ἐν Αἰγύπτῳ πλιν-
θείας· τῶν βεβρωμένων, καὶ οὐ τῶν ἡσυχάζοντων
ἐστί.

ΚΕΦΑΛ. ΙΑ'.

Συνάγει γὰρ καὶ ἄκων ὁ πλήθεσι συμφυρόμενος
ἀδιαφόρως, τὰς ποιητικὰς ὕλας τῆς ἁμαρτίας, καὶ
τὸν ἀργὸν τοῦ πάθους εἰς κύβον σχηματίζει πηλὸν,
ἕμορφον ὄντα καθ' ἑαυτὸν, καὶ τρανὸν τύπον τῆ
μελέτη τῶν δι' αἰσθήσεως· εἰδωλογραφουμένων δεχό-
μενον. Τὸ μὲν γὰρ πάθος τὴν φυσικὴν ὁρμὴν κινεῖν
οἶδε μόνον, καὶ ταύτην ἀσθενέστερον μὴ συνεργουμέ-
νην ταῖς ἔξωθεν ὕλαις· ὅταν δὲ μορφὰς λίχνους, καὶ
ἀπατηλὰς προσλάβῃ ὠρισμένοις τῶν αἰσθητῶν χαρα-
κτῆρσι κατέχει τὸν λογισμὸν πέπεδημένον, οἷον
θυμὸς, καὶ ἐπιθυμία, ἡδονὴ τε καὶ λύπη, δυνάμεις
εἰσὶν ἡμεμοῦσαι, καὶ εἶδος οὐκ ἔχουσαι πρὶν εὐπορή-
σουσιν ὕλης διεγειρούσης πρὸς τὴν ἐπιβάλλουσαν
ἐνέργειαν· ἐὰν δὲ λυπήσαντος μὲν τῷ θυμῷ, τέρψαν-
τος δὲ τῇ ἐπιθυμίᾳ, καὶ τῶν ἄλλων ἐκάστη ἡ αἰσθη-
σις τὴν κατάλληλον εἰσενέγκῃ μορφήν ἔργον δίδω-
σιν αὐταῖς, καὶ μελέτην αἰδίου, ὁρώσις τύπους τῶν
ἐρεθίζοντων καὶ τὴν ὑπόμνησιν ἐμπαθῆ ποιούντων,
καὶ λίαν ἀργαλίον. Διὰ τοῦτο καλὸν ἡ ἡσυχία, ὅτι τὸ
βλάπτειν οὐκ ὁρᾶται, τὸ δὲ οὐκ ὁραθὲν οὐ δέχεται
διάνοια· τὸ δὲ μὴ γενόμενον ἐν ταύτῃ, οὐ κινεῖ τῇ
φαντασίᾳ τὴν μνήμην, τὸ δὲ μὴ κινουὴν τὴν μνήμην
οὐκ ἐρεθίζει· τὸ πάθος· πάθος οὐ κινουμένου, γαλή-
νην ἔχει βαθεῖαν, καὶ εἰρήνην τὰ ἔνδον. Διὰ τοῦτο
Μωϋσῆς ὁ πάνσοφος, καίτοι φροντίδα τοῦ λαοῦ τῶν
Ἰουδαίων, καὶ ἐπιμέλειαν, ἔχων, ἔξωθεν τῆς παρεμ-
βολῆς, καὶ ἀποθεν τὰ πολλὰ τὴν ἑαυτοῦ σκηπὴν
ἐπήγυτο, φεύγων ὡς οἶόν τε ἦν τὴν οὐ καθήκουσαν
ὀχλήσιν καὶ διδοῦς ἡρεμίαν τῷ λογισμῷ πρὸς τὸ σκέ-
ψασθαι, καὶ γινῶναι τῶν τῆ ψυχῇ χρησίμων.

ΚΕΦΑΛ. ΙΒ'.

Διὰ τοῦτο Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ οὐκ ἐξέπορεύετο·
ἔξω τῆς σκηνῆς, τὰς ἀκαίρους τῆς ὕψεως ἐκτροπέ-
μενος ἐπηρείας. Διὰ τοῦτο Ἠλίας μὲν, καὶ Ἐλισσαῖος
καταλιπόντες τὴν Ἰουδαίαν, ὄκουν τὸν Κάρμηλον.
Ἰωάννης δὲ τὰ Ἱεροσόλυμα φυγῶν ἐνδητᾶτο τῇ
ἐρήμῳ Ἰορδάνου. Ἱεραμίας δὲ κατεχόμενος ἀνάγκῃ
τῆς προφητείας, καὶ τὴν μετὰ τοῦ παρανόμου πλῆ-
θους οὐ φέρων διαγωγὴν ἔλεγεν ὀδυρόμενος· « Τίς
δώσει μοι σταθμὸν ἔσχατον ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ κατα-
λείψω τὸν λαὸν τοῦτον, καὶ ἀπελεύσομαι ἀπ' αὐτῶν ; »
Θεοῖσι συνοικεῖν τοῖς οὐκ ἀδικοῦσι ψυχὴν αἰρούμε-
νος μᾶλλον, ἢ τὴν ἐκ τῶν ὁμογενῶν ἔρπουσαν ἀναμάτ-

quidem velut cremia irritatorias congregat species,
concupiscentia vero in ipsis vehementem ignem suc-
cendit, et quod memoria terit, ac pertractat ista conti-
nue ; sic namque visus per media sibi viam sternens
progredditur ad actuale peccatum, dictarum partium
conspiratione ad finem perductus : **388** quin et
congregare stipulam ad paleas, spectat ad fictionem
laterum eorum, qui in Ægypto vagabantur, et non
adquiescentes in silentio.

CAPUT XI.

Nam congregat etiam invitus, qui multitudini-
bus indifferenter commiscetur, materias operantes
peccatum, et otiosum passionis lutum in cubum ef-
format, quod secundum se ipsum est informe, quod-
que meditatione suscipit impressionem perspicuam
eorum, quæ in simulacra fuerunt per sensum efficta.
Passio quippe solum novit movere naturalem impetum
et eo debilius, quo minus ipsi cooperantur exteriores
materiæ ; quando vero libidinosas et deceptrices
formas susceperit, determinatis impressionibus sen-
sibilibus detinet cogitationem devinctam : ejusmodi
sunt ira, et cupiditas, voluptas, ac mœstitia, quæ
sunt facultates quiescentes, et speciem non habentes,
antequam ipsis suppetat materiæ copia exci-
tantis ad pertinentem effectum ; sin autem quilibet
sensus, sive ejus qui dolet animo, sive ejus qui
concupiscentia delectatur, et aliorum hujusmodi
congruam intulerit formam, hæc opus facessit ipsis
sensibus, et assiduam præbet meditationem, dum
aspiciunt impressiones rerum quæ irritant, quæ-
que reminiscentiam passioni obnoxiam ac valde
molestam efficiunt. Eam ob rem præclarum quid-
dam est quies, ac silentium, quia non inspicitur
quod lædit, quod non vero est visum, intellectus non
excipit ; quod autem non fit in ipso, non commo-
vet imaginatione memoriam, et quod non commovet
memoriam, non irritat passionem, **389** passione
minime commota, interiora tranquillitate profunda
ac pace fruuntur. Ideo Moyses omni sapientia præ-
ditus, licet populi Judæorum curam, et sollicitudi-
nem generet, extra castrametationem, et se junctim
tabernaculum suum sæpenumero desigebat, fugiens
quoad poterat tumultuationem iudebitam, et præbens
cogitationi quietem, ad perpendenda et dignoscenda
quæ erant animæ utilia.

CAPUT XII.

Idcirco Jesus, qui Nave cognominatus est, non
progrediebatur extra tentorium, declinans impor-
tunos insultus visionis ; ideo Elias ac Elisæus Judæam
derelinquentes Carmeli inhabitabant ; Joannes vero
Hierosolyma effugiens degebat in Jordanis
solitudine. Jeremias autem necessitate detentus
prophetiæ, nec tolerans illud vitæ genus cum im-
pia multitudine, dicebat lugens : « Quis dabit mihi
diversorium visitorum ultimum in solitudine ? et
derelinquam populum istum, et recedam ab eis ; »
eligens potius cohabitare feris, quæ nullam inferunt
animæ injuriam, quam eam attingere noxam, quæ

¹⁷ Jerem. ix, 2.

operibus tuis, et in tuis studiis, seu factis manuum tuarum assidue contemplantor ⁹². » Hanc sibi ipsi attribuens contemplationem, ut ne tempus haberet mentis assiduus **311** motus divagandi ad ea, quæ minime conveniunt, insidet vero firmiter hisce, quorum contemplatio parit oblectationem plurimamque utilitatem, quæ et visu quidem sensum, speculatione vero animam delectant. Quale nempe est vere, meditatione operum Dei per universum diversari, et aliquando ad cælum quidem protendere oculum, soli per diem, et noctu stellis attendendo: nonnunquam vero et illum dejicere in terram germina respiciendo, fructuum omnigenarum, et animalium quamplurimas diversitates. Cum rursus in aere marique spectemus diversantia mille volucrum, et piscium genera, priusquam cognoscamus quænam utilitas ex unoquoque istorum proveniat, interea sapientiam Conditoris admirari, et laudare Deum in varietate creaturarum edoceamur, et quando accesserit his, quæ videntur, hoc etiam, quod cum virtute adjicitur, tunc mens in omnimoda constituitur lætitia, utpote quæ naturali cognitione e terra genitarum rerum oblectatur: nihil enim est eorum, quæ existunt, quod moralem, et theologicam aliquam speculationem nos omnibus non erudiat modis: et quoniam voluptatibus nobis ipsis rationis suppressimus vires, quæ conferunt facienda, necessum est quod exterioribus propriis operationibus commoveamus memoriam ad modum, quo deceat vitam degere, ut

σου ἀδολεσχίσω. » Ταύτην τὴν ἀδολεσχίαν διδοῦς ἑαυτῷ, ἵνα μὴ ἐξῆ καίρων τὸ τοῦ νοῦ ἀεικίνητον ῥεματισμοῦ ἐπὶ τὰ μὴ καθήκοντα, προσεδραύη δὲ τούτοις, ὧν ἡ ἀδολεσχία τέρψιν ἔχει, καὶ ὠφέλειαν πολλήν, τῇ μὲν ὄψει τὴν ἀσθησίων, τὴν δὲ ψυχὴν τῇ θεωρίᾳ εὐφραίνοντα. Οἷον γὰρ ἔστιν ἀληθῶς τῇ μελέτῃ τῶν ἔργων τοῦ Θεοῦ ἐνδιατρίβειν διόλου, καὶ ποτὲ μὲν πρὸς οὐρανὸν ἀνατείνειν τὸ ὄμμα ἡλίῳ μεθ' ἡμέραν, καὶ νύκτωρ ἀστροῖς προσέχοντα, ποτὲ δὲ τοῦτο κατάγειν εἰς γῆν, βλάστην ἄρωντας παντοίων καρπῶν, καὶ ζῶων παμπληθεῖς διαφοράς· ἀέρι δὲ πάλιν θεωμένους, καὶ θαλάττῃ μυρίων πτηνῶν, καὶ ἰχθύων ἐνδιαιωμένα γένη, πρὶν γινῶναι τίς ἐξ ἐκάστου τούτων ὠφέλεια τέως θαυμάζειν τὴν τοῦ Δημιουργοῦ σοφίαν, καὶ δοξάζειν τὴν Θεὸν ἐπὶ τῷ ποικίλῳ τῆς κτίσεως διδασκομένους, ὅταν δὲ καὶ τὸ μετ' ἐπιστήμης τοῖς ὀρωμένοις ἐπιθαίνειν προσγένηται, τότε παντελῆς εὐφροσύνη κατέχει τὸν νοῦν εὐωχοῦμενον τῇ φυσικῇ γνώσει τῶν γηγενῶν. Οὐδὲν γὰρ τῶν ὄντων ἔστιν, ὃ μὴ παιδεύει πάντως ἡμᾶς, ἠθικῶς, καὶ θεολογικῶς τινὰ θεωρίαν· ἐπειδὴ δὲ τὴν ἑαυτοῦ τοῦ λόγου ταῖς ἡδυπαθεῖαις ἀπεσβέσαμεν δύναμιν, οὐκ ἔτι παρ' αὐτῆς τὰ συμφέροντα τῶν πρακτικῶν ὑπομνησκόμοι, ἔξωθεν ταῖς οἰκταῖς ἐνεργεταῖς τὴν μνήμην κινούμεν πρὸς τὸ πῶς χρῆσθαι καὶ βιοῦν, ὅπως εὐάρεστοι ὦμεν τῷ Ποιήσαντι.

et ab ipsa in nostram non revocantur memoriam, ut simus accepti Creatori.

CAPUT LXII.

Idcirco interdum quidem formicam, quandoque vero apem gubernatrix gratia doctores adhibuit, qui muta voce ad imitationem opere hortantur; et **312** ait: «Vade ad formicam, o piger, et æmulare vias ejus, quæ in messe reponens alimenta pro lieme ⁹³, » suggerit ut pro futuro sæculo utiliter colligamus viatica; aut: «Progredere, inquit, ad apem, et discæ quam operaria sit, » quippe quæ flores decerpendo herbarum, et favos mellis conficiendo sapienter edocet istam agnitionem, qua colligendo quivis bonorum hominum prærogativas, sibi ipsi dulcedines hujusmodi thesaurizet ad suavem habendum victum futuræ vitæ, quam sperat. Alias inobedientibus jubet ut urtorem et hirundinem imitentur, dicens: «Turtur et hirundo passerculi agrestes observarunt tempora suorum adventuum, populus autem meus non agnovit judicia Domini ⁹⁴. » Et infert: «Quomodo dicitis: Sapientes sumus, aut et lex Dei nobiscum est ⁹⁵? » Sic impropere rationabilibus tum naturam scientia præditam, tum etiam legem morum magistram, quod irrationabilibus in cognoscenda Conditoris voluntate sunt insensibiliores. Rursus iis, qui in potentatibus non moderatos se præbent, sed inepte insolescunt in proximos ejusdem generis, mare profundis inversim circumdatum profert in exemplum

C

ΚΕΦΑΛ. ΞΒ΄.

Διὰ τοῦτο ποτὲ μὲν τὸν μύρμηκα, ποτὲ δὲ τὴν μέλιτταν, ἡ κηδεμονικὴ χάρις διδασκάλους ἐφίστηεν ἀφθόγγῳ φωνῇ τῷ ἔργῳ παραινοῦντας τὴν μίμησιν. Καὶ φησιν: «Ἴθι πρὸς τὸν μύρμηκα, ὦ ὄκηρ, καὶ ζήλωσον τὰς ἰδοὺς αὐτοῦ, ὃς ἐν ἀμῆτῳ τὴν ἐν χειμῶνι ἀποθέμενος τροφήν, » χρησίμως τὰ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος ὑποτίθεται συναγεῖν ἐφόδια· ἢ, «Πορεύθητι πρὸς τὴν μέλισσαν, καὶ μάθε ὡς ἐργάτις ἔστιν, » ἀνθὲ βοτανῶν δρεπομένη καὶ κηρία μέλιτος ἐργαζομένη, σοφῶς καὶ τοῦτο, τὸν γνωρισμὸν παιδεύουσα τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἀπανθιζόμενον τὰ πλεονεκτήματα, γλυκάσματα θησαυρίζει ἑαυτῷ πρὸς ἡδὺν βίον τῆς ἐλπίζουμένης ζωῆς. Ἄλλοτε τρυφῶνα, καὶ χελιδόνα, τοὺς ἀπειθεῖς παρακαλεῖται ζηλοῦν, λέγων: «Τρυφῶν, καὶ χελιδὼν ἀγροῦ στρουθία ἐφύλαξαν καιροὺς εἰσόδων αὐτῷ, ὃ δὲ λαὸς μου οὐκ ἔγνω τὰ κρίματα Κυρίου. » Καὶ ἐπιφέρει: «Πῶς ἔρεϊτε· Σοφοὶ ἔσμεν; ἢ καὶ, Νόμος Θεοῦ μεθ' ἡμῶν ἔστι, » καὶ τὸ τῆς φύσεως ἐπιστημονικὸν, καὶ τὸν παθολογικὸν τῶν ἰθῶν μόνον ὀνειδίζων τοῖς λογικοῖς, ὅτι τῶν ἀλόγων εἰς τὸ γινῶναι τὸ βούλημα τοῦ Κτίσαντος εἰσὶν ἀναισθητότεροι. Πάλιν τοῖς ἐν ταῖς δυναστεταῖς μὴ μετρίάζουσιν, ἀλλ' ὑβρίζουσι ἀπειροκάλως εἰς τὸ ἄμβροτον, κυκλομένην βυθοστροφία τὴν θάλασσαν παραδείγμα προστίθησι πρὸς τὸ καταστῆλαι αὐτῶν (ἐν οἷς φησι) ψεγμαῖνον τὸ φρύαγμα

⁹² Psal. cxlii, 5. ⁹³ Prov. vi, 6. ⁹⁴ Jerem. viii, 7. ⁹⁵ ibid. 8.

« Μὴ ἐμὲ οὖν φοβηθήσεσθε, λέγει Κύριος, ἢ καὶ ἀπὸ τοῦ προσώπου μου οὐκ εὐλαβηθήσεσθε, τὸν τάξαντα ἔμμον ὄριον τῇ θαλάσῃ πρόσταγμα αἰώνιον, καὶ οὐχ ὑπερβήσεται αὐτό; τῷ δὲ λαῷ τούτῳ ἐγενήθη καρδία ἀνήκοος, καὶ ἀπειθήσ· » τῷ περὶ τὸ πρόσταγμα φόβῳ τοῦ ἀψύχου στοιχείου εὐλαβεῖς ποιῶν αὐτοὺς περὶ τὴν φυλακὴν τῶν ἐντολῶν, ἵνα ὡς τὸ πόντιον κῦμα ἐκ πελάγους ὠθοῦμενον τῇ βίᾳ τοῦ πνεύματος, καὶ κατὰ μικρὸν ἀνιστάμενον πρὸς τὸ μέγεθος ὁρέων ἐφ' ἀμιλλὸν ἄμα τῷ πλησιάζει τῇ αἰγιαλείᾳ ψάμμῳ, εἰς τοῦπίσω πάλιν ἀνακλῶμενον ὑποστρέφει τὸν ὄρον αἰδούμενον τοῦ πεδήσαντος, οὕτω πᾶσαν ἐπέχῳσιν ἄδικον ὁρμὴν οἱ λογικοὶ, καὶ λόγῳ προστεταγμένοι πᾶσαν κολάζειν ἐνθύμησιν παράνομον, καὶ μάλιστα τύπον πεπαίνειν ἀλόγως σηκούμενον, μιμήσει γοῦν τῶν ἀναισθήτων τοῦτο πράττοντες, ὅπερ καὶ νομοθεσίας ἐκτὸς ὤφειλον (αὐτὸ λογιζόμενοι τὸ δίκαιον) πράττειν αὐθαιρέτῳ κρίσει, ὅπερ ἦν ἐλευθέρου δείγμα φρονήματος, αὐτοκελεύστῳ γνώμῃ κινήθentos πρὸς ὅπερ ἔμελλεν ἄγειν ἀνάγκη τοῦ νόμου.

ΚΕΦΑΛ. ΕΓ'.

Καὶ τῶν φωστῆρων δὲ διδάσκει τί χρήσιμον ὁρῶμενος ἕκαστος· ἥλιος μὲν τῷ ἀπαυγάσματι συναίτιον τῷ Πατρὶ τὸν Ἰῆν ὑποτιθέμενος νοεῖν, καὶ τούτου μάρτυρα τὸν Παῦλον καλῶ λέγοντα, « Ὃς ὢν ἀπαυγάσμα τῆς δόξης, καὶ χαρακτῆρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ· » οὗτος γὰρ ὅπερ εἶδεν ἐνέβησεν, ὡς ἡ φύσις τοῦ ὁρωμένου ἐδίδαξε; τούτων τῇ κατασκευῇ τὸν λόγον ἐναποκεῖμενον ὀξυδορκεῖ τῆς ψυχῆς διαθροῆσαι τῷ ὁμματι, ὃν συμβολικῶς ἐναπέθετο ὁ Δημιουργὸς ἐκ τῆς ἐνυπαρχούσης; τῷ ἄστρῳ θεωρίας ἐπὶ τὴν πρὸς ἑαυτὸν τοῦ Ἰοῦ συνάναρχον σχέσιν τῶν ὁρώντων ὁδηγῶν τὴν διάνοιαν. Σελήνη δὲ αὐξομένη, καὶ λήγουσα, τὸ εὐμετάβλητον τῶν ἡμετέρων πραγμάτων δηλοῖ, καὶ τοῦτο ταῖς ἀγχιεστρόφοις τῶν σχημάτων μεταλλαγαῖς παραινεί, ὡς οὔτε εὐημερία δεῖ χαίρειν ὡς παραμόνῳ, οὔτε δυσημερίαν ἡγεῖσθαι λυπηρὰν ὡς ἐσομένην χρονίαν· ὀξείως γὰρ αὐταὶ ἐπαμείβονται ἀλλήλαις ὡς μὴ ποιεῖν αἰσθησιν τῆς παρουσίας τῷ τάχει τῆς ὑποχωρήσεως, ἀλλῆς ἐφεδρευούσης ἀλλῆ, καὶ τὴν ἡγουμένην διαδεχομένης τῆς προσεχῶς ἐπομένης κατὰ τοὺς τῆς σελήνης συνεχεῖς μετασχηματισμούς, οἱ τοσοῦτον παραχωροῦσιν ἀλλήλοις, ὅσον καὶ τὴν συνθήθειαν γενέσθαι τῆς βιώσεως, καὶ ἐπιδόσεως τροπῆν τοῦ φωτός, καὶ τὴν παραλλαγὴν τούτων εἶναι δυσπαρατήρητον, κατ' ὀλίγον προσθήκης καὶ ὑψαιρέσεως λαθιανούσης εἰκότως τὴν αἰσθησιν. Ἐπεὶ καὶ πολλὰ τῶν οὕτω αὐξομένων, ἢ μειουμένων, ἄδηλον ἔχει τὴν καθημερινὴν, ἐφ' ᾧπερ ἂν τύχῃ παραλλαγὴν, οὐδενὸς γινῶναι δυναμένου ῥαδίως ἔσον καθ' ἐκάστην ἢ τῶν αὐξομένων ἡλικία προστίθῃσι προκόπτουσα διόλου, καὶ τῆς προκοπῆς τὸ μέ-

A ad reprimendum eorum intumescens fastum, dum asserit : « Me igitur non timebitis (inquit Dominus) aut faciem meam non reverebimini, qui ordinavi arenam terminum maris præceptum sempiternum, et non supergredietur illum? Populo autem isti factum est cor inobediens et incredulum⁹⁷; » sic metu inanitati ex præcepto elementi reddens eos cautos circa observationem mandatorum, ut quemadmodum fluctus marinus e pelago impulsus violentia spiritus, et paulatim erectus ad magnitudinem montium æmulatricem, **313** simul ac appropinquat arenæ litoreæ repercussus convertitur de novo retro reveritus ejus metam, a quo quasi cum compedibus fuit astrictus : ita omnem injustum repriment impetum qui ratione utuntur, et illi, qui a ratione imperantur, pravam omnem cogitationem castigare, maxime fastum premere irrationabiliter elatum, insensibilium saltem imitatione id agentes, quod etiam præter legislationem debuissent (justum fore ratione dijudicantes), spontaneo judicio facere, quippe quod indicium esset libertate fruentis intellectus ex sui sibi jubente consilio moti ad hoc ad quod eum deductura erat legis necessitas.

CAPUT LXIII.

Quin et unumquodque luminarium visum docet quid utile sit; sol quidem relucentia Filium Patris coæternum demonstrat intelligendum, et hujusce rei testem Paulum advoco dicentem : « Qui cum sit splendor gloriæ, et figura substantiæ ejus⁹⁸; » ille namque, quod vidit intellexit (ut natura visi docuit) et perspicaci animæ oculo in opificio repositum dispiciendum hoc verbum, quod symbolice deposuit Opifex, dirigens intellectum insipientium ex insita stellæ spectatione ad coæternam Filii naturalem convenientiam cum seipso. Luna vero crescens et deficiens rerum nostrarum faciem ostendit mutabilitatem, subitisque figurarum mutationibus admonet hoc, quod scilicet neque felicitate, **314** propterea oportet gaudere, quasi permansura, nec infelicitatem ducere molestam, perinde ac si futura esset diuturna : ocus enim istæ sibi invicem succedunt, ita ut non afficiant sensum sua præsentia, præ celeritate discessus, cum altera insideat alteri, et præeunti succedat, quæ continuo subsequitur secundum continuas lunæ transfigurationes, quæ ita sibi invicem cedunt, ut vitæ consuetudo peragatur, et mutatio fiat luminis incrementum, harumque differentia sit difficilis observatu, cum additio vel ablatio exigua sensum merito lateant : quandoquidem et multa eorum quæ sic augentur et minuuntur, incognitam in quovis casu habent differentiam, quotidianam, cum nemo facile dignoscere queat quantum eorum quæ augentur statura, quotidie progrediens per totum, et progressus modum non manifestans adjiciat, donec id edoceat tempus,

⁹⁷ Jerem. v, 22, 25. ⁹⁸ Hebr. i, 3.

quod continua visio ejus, quod fiebat non consuevit A
edocere.

τρον οὐ προῖσα φανερόν, ἕως ἂν χρόνος τοῦτο δι-
δάξῃ, ὃ μὴ διδάσκειν ἢ συνεχῆς πέφυκεν ὄψις τοῦ γι-
νομένου.

CAPUT LXIV.

ΚΕΦΑΛ. ΕΛ'.

Nullus etenim cognovit unquam secundum sin-
gulas partes incrementum plantarum, et herbarum,
animaliumve, ac puerorum, sed cum per aliquod
tempus non viderit quæ perficiuntur. Postmodum,
cum rursus conspexerit, agnoscit additamentum,
quod interim paulatim accessit, sicque ediscit post-
quam fuerit perfectum, quod, dum fieret, ignorabat;
similiter etiam, dum aliquis saxum excavatum in-
spicit ex indeficienter instillata gutta, plene per-
suadetur a profunditate longo temporis interjecto
spatio confecta, quod unaquæque **315** stilla partem
quamdam effossionis perfecit, sed quantitatem sin-
gillatim ignorat, cum visio crassiora quidem sensi-
bilia aliquantulum dignoscat (fallitur enim et in
his sæpius), ad tenuiora vero collimanda nequeat
felici tendere cursu, et inertior quodammodo sit,
et infirma ad hujusmodi corporum perceptionem.
Stellas vero si quis obscuriores, et splendidiore
æmulabitur, dum obscurus sit et ignobilis, non
invidebit iis, qui dignitate ac divitiis supereminent,
nec ex adverso, si sit excellens in illis, contra viles,
et (veluti purgamenta) abjectos grandi tumescet
supercilio, conspicatus, quod illa contentæ sunt
propria sede ac loco, et amant permanere in his,
in quibus quasi sorte fuerunt electæ, ut Deus **C**
voluit, qui mensuras luminis ipsis adaptavit. Quin,
cum prudentes uti serpentes, et simplices uti
columbas ⁹⁹ nos esse velit Dominus, etiam omnium
orbis partium nos constituit discipulos, qui non
servare in hoc debemus nobilitatem conditionis,
sed merito instrui ad bonum ordinem ex insipientia
ab iis qui servi quondam existierunt, ut ab illis
doctrinam accipientes sub oculis, in nobis ipsis
scientiam, ad quam nati sumus, excitemus; cum
scilicet possimus inculpate vivere e nobismetipsis
deligendo bona, nec veluti mendicantes, faciendo,
ut illi in nos exteri conferant. Verum, o beatissimi,
præter alia omnia bona, et concordiam inter vos, et
experientiam eorum, quæ pertinent ad unumquem-
que rerum statum, dignum est ut omnes admira-
tionem vestram etiam prosequantur modum, quo,
ad instar bene aptati Psalterii diversis vocibus
unum pietatis concinitis canticum, **316** quorum
alium aliam hujus speciem sectatur, et nullus ab ullo
discrepat in cantu ob mutuum obedientiam, quippe
quæ disjunctos utcumque corporibus conjungere
unanimitè voluntatibus assolet ad unam operis
metam, musici more, cujusque chordæ tonum
acutum aut gravem permiscetis ad modulationem
apte componendam; illud etenim, quo unaquæque
chorda videtur dissonare, dum inæqualiter tendatur,
hoc maxime concentum efficit sonorum, cum ex
diversitate pulsationum utilitas redundet ad cantici
concinntatem, et partes condat ad jucunditatem,
commutatis sonituum susurrationibus.

Οὐδεὶς οὖν πρότερον φυτῶν, καὶ πῶν, ζώων τε,
καὶ παίδων ἔγνω τὴν κατὰ μέρος πρὸς μῆκος ἐπίδο-
σιν· χρόνον δὲ τινὶ μὴ θεασάμενος τὰ ὑψούμενα. Εἶτα
αὐθις ἰδὼν τὴν ἐν τῷ μεταξὺ κατὰ μικρὸν γινομένην
ἔγνω προσθήκην, ὅπερ ἠγνόησεν ἐν τῷ γίνεσθαι,
τοῦτο ἐν τῷ γεγενῆσθαι μαθῶν. Οὕτω τις, καὶ πέτραν
κοιλανθεῖσαν ἀδιαλείπτως ἐπισταζούση θεασάμενος
βανίδι τῷ χρονίῳ βάθει, πληροφορεῖται μὲν ὡς ἐκά-
στη σταγῶν, μέρος τι τοῦ ὀρύγματος ἦνυσε. τὸ δὲ
ὅσον οὐκ οἶδε, τῆς ὄψεως τὰ μὲν παχύτερα τῶν
αἰσθητῶν γνωρίζουσης ποσῶς (σφάλλεται· γὰρ καὶ ἐν
τούτοις πολλάκις), τοῖς δὲ λεπτοτέροις οὐδὲ ἐπιβαλεῖν
δυναμένης, ἀργότερας πως οὐσίας, καὶ ἀσθενοῦς πρὸς
τὴν τῶν τοιοῦτων σωμάτων ἀντίληψιν. Ἀστέραν δὲ
τοὺς ἀμυδροτέρους, καὶ φαειροτέρους, εἴ τις ζηλώ-
σειεν, οὔτε ἀφανῆς ὢν καὶ ἀσημος, βασκαλεῖ τοῖς
ὑπερέχουσιν ἐξίς καὶ πλοῦτω, οὔτε πάλιν εὐδοκι-
μῶν ἐν τούτοις κατὰ τῶν εὐτελέων ὡς καθαριμάτων
ὄφρυωθήσεται, στέργοντας ἐκεῖνους τὴν οἰκείαν τάξιν
ὄρων, καὶ ἀγαπῶντας μένειν ἐν οἷς ἐκλήρωθιςαν,
ὡς ἠθουλήθη ὃ τὰ μέτρα τοῦ φωτὸς αὐτοῖς τάξας
Θεός. Καὶ φρονίμους ἡμᾶς κατὰ τὸν ὄριν. καὶ ἀκε-
ραίους κατὰ τὴν περιστέρων εἶναι θέλων ὁ Κύριος,
πάντων ἡμᾶς τῶν μερῶν τῆς κτίσεως καθίστησι μα-
θητὰς, οὐ φυλάξαντας τῆς κτίσεως τὴν εὐγένειαν, **C**
καὶ παρὰ τῶν ποτε δούλων εἰκότως παιδαγωγουμέ-
νους πρὸς τὸ εὐτακτοῦ τῆς ἀφροσύνης, ὅπως τὴν παρ'
αὐτοῖς μαθητεῖαν λαβόντες ὑπόπια τὴν ἐν ἑαυτοῖς
κινήσωμεν ἐπιστήμην καθ' ἣν γεγόναμεν· βιοῦν
ἀμέμπτως δυνάμενοι ἐξ ἑαυτῶν αἰρούμενοι τὰ καλὰ,
καὶ οὐκ ἐξωθεν κατὰ τοὺς μεταιτοῦντας ἐρανεζόμε-
νο· τοῦτο. Ἄλλ' ὑμᾶς, ὦ μακαριώτατοι, μετὰ τῶν
ἄλλων ἀπάντων κλιῶν, καὶ τῆς συμφωνίας, καὶ τῆς
περὶ τὰ ἐπιβάλλοντα ἐκάστη καταστάσει ἐμπειρίας
θαυμάζειν ἀξίον πῶς ψαλτηρίου μὲν εὐαρμόστου δι-
κην ἐν διαφόροις φθόγγοις ἐν τῆς εὐσεβείας συνεχέ-
τε μέλος, ἄλλος ἄλλο τι ταύτης μετεργόμενοι εἶδος,
καὶ οὐδεὶς ἀπέδων οὐδενὸς διὰ τὴν πρὸς ἀλλήλους
ὑπακοήν, ἥτις τοὺς διηρημένους τοῖς σώμασι συν-
άπτειν ὁμοψύχως ταῖς γνώμας πέφυκε πρὸς ἓνα τὸν
τοῦ ἔργου σκοπὸν, μουσικῶν δίκην, τὸν ἐκάστης χορ-
δῆς ἴδιον ὄξυν, ἢ βαρὺν τόνον κινῶντος πρὸς ἑναρ-
μόνιον μελωδίαν. Τὸ γὰρ ἀπηχεῖν ἐκάστης δοκοῦν ἐν
τῷ ἀνωμάλως τετάσθαι, τοῦτο μάλιστα τὴν συμφω-
νίαν ἐργάζεται, τοῖς διαφόροις τερετισμοῖς πρὸς τὸν
ῥυθμὸν χρησιμεύειν τοῦ ἄσματος, καὶ τὸ μέρος ἀρ-
τύον πρὸς τὸ λιγυρὸν τοῖς ἐνηλλαγμένοις τῶν ἔχων
ψιθυρισμοῖς.

⁹⁹ Matth. x, 16.

ΚΕΦΑΛ. ΕΕ.

A

CAPUT LXV.

Πῶς δὲ πάλιν νεοσύστατοι καὶ προκόπτοντες ἔτι, καὶ τοῖς λιμέσιν ἐνορμιζόμενοι, τῆς τελειότητος τηρεῖν τὴν ἑαυτῶν παρ' ὑμῖν οἰδασι τάξιν, οἱ μὲν γαστριμαργίαν, οἱ δὲ κενοδοξίαν, ὑπερηφανίαν δὲ οἱ ὑπερέχοντες (ἐκτρέπόμενοι εἰς ὀλέθρια πάθη), ἐγκράτειαν δὲ, καὶ τὸ μὴ πρὸς δόξαν τῶν ἀνθρώπων ὄρᾶν, καὶ τὸ ἄτυφον ἀσκεῖν σπουδαίως; Ὅτι πλησμονὴ γαστρὸς, ἀρδείαν εἰσάγει τῶν ὑπογαστρίων, πικρῶς ὡσπερ ὄχνητος; τοῖς ἐκ τοῦ κόρου φερομένοις ποτιζομένων πλημμυροῦσι βέλθοις, κνισμοῦς ἐκ τούτων ποιούντων τραχεῖς, καὶ τὴν τῆς σωφροσύνης ἀγῶνα, τοῖς γαργαλισμοῖς παρεχόντων ἐπιπονοῦν κενοδοξίαν δὲ πάλιν εἰδότες φαντασίαν ἀνόνητον, εἰκότως φεύγουσι ταύτην πονεῖν ὑπὲρ ἀρετῆς πείθουσαν καὶ ἀχρηστῶσαν τοὺς πόνους, ἐπεὶ μὴ Θεῷ δεικνύναι τούτους βούλεται τῷ τῶν κρυπτῶν ἔργων ἐμφανῶς ὀρέγοντι τὴν ἀντιδοσιν, ἀνθρώποις δὲ δημοσιεύειν τὰ γινόμενα θέλουσαν, τοῖς ἐπαίνους παρέχειν, εἰς μισθοῦ λόγον, ἱκανοῖς οὖσι πλέον οὐδὲν, καὶ τῆς αἰωνίου καὶ πολλῆς ἀποστεροῦσι τιμῆς. Ὁ γὰρ πρὸς τὸ θαυματοῦσθαι παρὰ τῶν ἀνθρώπων ἀναδεξάμενος ὄντινα οὖν κάματον, οὐδὲν τῶν ἐπὶ σκηνῆς παραδοξοποιῶν διαφέρει, μισθῷ τῷ παρὰ τῶν κερπομένων ἀρκούμενος, καὶ παρὰ τοῦ Θεοῦ ἄλλον αἰτεῖν οὐκέτι εὐλογος ὢν· ὅτι μὴ τὸν παρὰ τούτου λαθεῖν ἐξ ἀρχῆς, ἀλλὰ τὸν παρ' ἐκείνων προῖθετο. Ἄλλὰ καὶ τὸ τῆς ὑπερηφανίας ἄλογον πάθος δικαίως βλεπύττονται· τίνα γάρ τις ἔχει κατὰ τίνος, πρὸς ἀπόνειαν πρῶφρασιν εὐλογον, ὅτι κατὰ τοῦ πλησίον ἐπαίρεται, καὶ κατὰ τούτου

μέγα φρονεῖ; Κατώρθωται τι πλέον αὐτῷ τῶν ἄλλων, καὶ τῶν λοιπῶν ἐν τοῖς καλοῖς περιουσίαν ἄγειν πολλὴν αὐτὸς πάντως ἐσπούδασε; καὶ τῆς σπουδῆς λήψεται αὐτὸς τοὺς μισθοὺς; Ἀμελεῖ τις ἕτερος, καὶ περὶ τὴν ἀρετὴν βλάβημος διάκειται; αὐτὸς ζημιούται, καὶ οὐκ ἐλαττοῖ τοὺς ἐκείνου μισθοὺς.

se sentiat? Patravine ipse feliciter aliquid plus bonorum copiam omni contendit studio? nanciscetur quispiam alter, et circa virtutem segniter se habet? ipse damno afficitur, nec illius mercedes imminuit.

ΚΕΦΑΛ. ΕΣΤ'.

CAPUT LXVI.

Τί οὖν ὁ σοβαρὸς φυσᾶται, καὶ βρενθύεται, ὡς ὑπὲρ ἄλλων ἀθλῶν, κοινὸς ὡσπερ σωτὴρ τοῦ γένους διακείμενος; Οὐκ εἰδῶς ἐλαττον βλάπτειν ἀμελείαν ἤπερ βλάπτειν πέφυκεν οἴησις, καὶ πρὸς τὸ λειπόμενον τῆς προκοπῆς ἐμποδίζουσα τῇ προθυμίᾳ ὡς ἠνυσμένου τοῦ προκειμένου, καὶ ἐκ τοῦ διαπτύειν τοὺς ἀναπεπρωκότας, μεγάλῃν ἑαυτῷ προξενούσα τὴν κόλασιν. Τὸ δὲ ταπεινὸν ἐν ἡμῖν οὐκ ἔδωκε χώραν, οὐ φθόνου, οὐ τυφῶ ποτὲ τῶν τῶν μελῶν κοινοπραγίαν μιμουμένοις καλῶς, καὶ τὴν ἐκάστου δόξαν οἰκειομένοις ὡς ἐνὸς σώματος· οὔτε γὰρ ὁ τέλειος κατὰ τοῦ ἔτι προσκόπτοντος ὡς ὑπερέχων ἐπαίρεται, καὶ αὐτὸς γεγενῆσθαι τοιοῦτος εἰδῶς ἠγίκα προέκοπτε, καὶ αὐτὸν ἤξειν μετ' οὐ πολὺ πρὸς τὸ αὐτὸ μέτρον τῆς τελειότητος πεπεισμένον, οὐδὲ τῷ τελείῳ βασκαίνει, ὁ τέως κατὰ τὴν τῆς ἀρετῆς ἀξίαν τούτου ἀπολείπόμενον

Sed e contrario, qui de novo in eodem annumerati sunt ordine, et etiamnum ulterius provebuntur, quive ad perfectionis portus appellere contendunt, quomodo apud vos suum ipsorum ordinem servare norunt, et hi quidem gulam, illi autem vanam gloriam, superbiam vero alii, qui superiores sunt reprimere (cum ad perniciosas quandoque convertantur passiones) seseque studiose exercere, tum in servanda temperantia, tum in animi simplicitate, humilitateque sectanda, nec ad gloriam hominum animum habere intentum? Ventris etenim repletio irrigationem inducit eorum, quæ sub ventre sunt, quæ ab exundantibus fluentis e satietate impetu deportatis, veluti ex amaris canalibus quodammodo irrigatur, quarque pruriginis venereas ex his efficiunt asperissimas, et continentiar certamen laboriosum titillationibus exhibent: sed et vanam gloriam scientes esse ostentationem inutilem, merito ipsam **317** fugiunt, quæ suadet quidem laborandum pro virtute, at labores reddit inutiles, quia non vult illos Deo manifestare, qui operum occultorum palam remunerationem præbet, hominibus vero cupit publicare quæ fiunt, qui non sunt apti ad majores reddendas laudes, in ratione mercedis, quinimo æterno plurimoque privatur honore; ille namque, qui, ut admirationi sit hominibus, suscipit quemvis laborem, nihil penitus differt ab his, qui in scena multa faciunt admiranda, cum sit contentus mercede, quæ sibi provenit ex iis, qui talibus oblectantur, et a Deo nequaquam aliam postulare rationabiliter valeat, quod ab initio non eam, quæ ex ipso provenit, sed quæ ex illis tribuitur, sibi se assecuturum proposuerit. Verum et passionem irrationalem superbiæ jure execrantur: quoniam enim habet aliquis adversus quempiam rationi consentaneum prætextum ad amentiam, ut adversus proximum extollatur, et supra ipsum magnifice de quam alii, et ad augendam multam cæterorum etiam ipse studiosi operis mercedes: negligit

Quid ergo, qui fastuosus est, inflatur ac superbit, ac si plus quam alii decertaret, sese ostentans, **D** quasi communis esset generis salvator? An ignorat quod minus nocet negligentia, quam nocere solet arrogans de se existimatio? quippe quæ impedimento est animi alacritati **318** ad reliquum progressum, putans, se jam attingisse objectum, magnasque sibi pœnas conciliat, eo quod illos qui concederunt, animo contemnat ac despuat. Humilitas autem in vobis non concedit unquam locum invidiæ, nec tumori, qui membrorum conspirationem egregie imitamina, ac vobis ipsis ejusque decus vindicat's, quasi unius corporis: nec etenim perfectus adversus aliquem adhuc progredientem, ac si superemineret, extollitur, dum et ipse sese talem existitisse sciat, quando progrediebatur, sibi que persuasum habeat, quod etiam iste ad eandem perfectionis mensuram

post non multum temporis erit perventurus; neque perfecto invidet, aut, quod talis ipse evaserit, maligno percussit animo ille, qui interea in virtutis dignitate eo inferior est, dum et ipse æmulationis ducatur studio illi sese in eodem vivendi instituto æquiparandi: et sic alius alio multis mensuris humilior prorsus erit, si progredi vitæ instituto voluerit, et non elati animi jalectantia; et si quis rerum status expenderet, multo pollentes studio vos reperiret, quorum alter altero in moribus modestior esse contendit, uti facile videre est in aliis, quorum alter altero vult præstantior videri ob gloriæ, quæ in sæculo versatur, cupiditatem. Vos autem uti Christum didicistis, sic in ipso conversemini, mutuum ab illo inter vos obedientiam edocti, qui obediens fuit Patri usque ad mortem, mortem autem crucis¹, lege præstituens mensuram obedientiæ usque ad tale periculum; quin et alias cum omni affectu virtutes sectemini, quandoquidem, **319** cum has ipse fecisset, et edocuisset, omnibus hominibus præceptor fide dignus evasit, quive possibilitatem eorum, quæ præcipiebat, ostendit ediscitentibus, ea primum ipsemet faciendo; multum igitur habeatis animi affectum ad invicem, quippe qui non ignoratis, quod ille apostolis sit contestatus, hoc scilicet suorum discipulorum esse signaculum, dum ait: « In hoc noscent omnes, quod mei estis discipuli, si charitatem habeatis ad invicem²; pacem veram servate eos qui oderunt vos, et orate pro his, qui vos persequuntur, et injuriis afficiunt³. »

CAPUT LXVII.

Ipse etenim hoc dicens mandavit, vosque exercens in tribulationibus uti athletas ad constantiam. Auscultatis ipsum dicentem; « Discite a me, quia mitis sum et humilis corde⁴, » et opere imitationem exhibuistis; alapa cæsi in dextera maxilla, obvertitis aliam, ac etiam spoliati tunica conceditis et pallium⁵, injuriam et jacturam potius tolerantes, quam confestim cum impetu irruentes ad vindictam. Sed feliciori successu vobis, quam aliis evenit hoc, quod scilicet non possideatis quidquam eorum, quæ inhibuit Dominus, qui tale vitæ institutum militibus, et athleticis conveniens, aptatumque fore sciebat. Vos itaque nulla beatitudo Dominica prætercurrit, quæ operi non fuerit demandata; omnes enim in manibus vestris sunt semper, cum retributionibus connexis; pauperes evasistis spiritu, et mites, pacifici, et misericordes, et mundi corde, sed vestrum est regnum cælorum⁶, **320** quo et nos ut digni efficiamur exorate, vestrorum imitatores operum facti, quorum præmium est omnibus vobiscum condignis promissa fruitio regni in Christo Jesu Domino nostro, cui gloria in sæcula. Amen.

Α ζηλῶν ἐξισωθῆναι κατὰ τὸν βίον αὐτῷ, καὶ οὐ ζηλοτυπεῖ ὅτι τοιοῦτος γεγένηται καὶ ἄλλος ἀπλῶς ἄλλου πολλῷ τῷ μέτρῳ ἐστὶ ταπεινότερος προκόπτειν τῇ πολιτείᾳ, καὶ οὐ τῷ κόμπῳ βουλόμενος τοῦ φρονήματος, καὶ πολλὴν τάχα ἂν τις ὁρῶν πρὸς τὰ πράγματα σπουδὴν ἔχοντας ὑμᾶς εὐροί, τίς μᾶλλον ἐσται, κατὰ τὸ ἦθος, τινὸς μετριώτερος, ὡς ἐστὶν εὐρεῖν ἐν ἄλλοις, ἕκαστον ἐκάστου θέλοντα φαίνεσθαι προτιμότερον, διὰ τὴν ἐμπολιτευομένην τῷ βίῳ φιλοδοξίαν. Ὑμεῖς δὲ ὡς ἐμάθετε τὸν Χριστὸν, οὕτως ἐν αὐτῷ πολιτεύεσθε, τὴν πρὸς ἀλλήλους ὑπακοὴν ἐξ ἐκείνου μαθόντες, ὅς ἐ ὑπήκοος μέχρι θανάτου γέγονε τῷ Πατρὶ, θανάτου δὲ σταυροῦ, » τὸ μέτρον τῆς ὑπακοῆς ἕως τοῦδε τοῦ κινδύνου νομοθετῶν, καὶ τὰ; ἄλλας μετὰ πάσης σπουδῆς μετέργεσθε ἀρετὰς, Ἐπειδὴ ταύτας αὐτὸς ποιῶν, καὶ διδάσκων, ἀξιώηστος; διδάσκαλος πᾶσιν ἀνθρώποις γεγένηται, τὸ δυνατὸν ὧν ἐπέταττεν ἔργῳ τῷ πρῶτως αὐτὰ ποιεῖν δεικνύς τοῖς μαθητάσιν. Πολλὴν γοῦν ἔχετε, καὶ ὑπερβάλλουσαν τὴν ἐν ἀλλήλοις διάθεσιν, μαθόντες εἰρηκέναι τοῖς ἀποστόλοις αὐτὸ τὸ σύμβολον τῶν αὐτοῦ μαθητῶν, ἐν οἷς φησὶν: « Ἐν τούτῳ γινώσκονται πάντες ὅτι ἐμοὶ μαθηταὶ ἐστέ ἐὰν ἀγάπην ἔχητε ἐν ἀλλήλοις. Εἰρηνεύετε γνησίως πρὸς ἅπαντας. Εἰρήνην τὴν ἐμὴν ἀφίημι ὑμῖν. Ἀγαπάτε τοὺς μισοῦντας ὑμᾶς; καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν διωκόντων ὑμᾶς καὶ ἐπηρεαζόντων. »

cum omnibus; pacem meam relinquo vobis³; diligite

C

ΚΕΦΑΛ. ΕΖ'.

Αὐτὸς γὰρ ἐνετείλατο λέγων τοῦτο, γυμνάζων ἐν ταῖς θλίψεσιν ὑμᾶς ὡς ἀθλητὰς πρὸς καρτερίαν. Ἠκούσατε εἰπόντος αὐτοῦ, « Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρῶτος εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, » καὶ ἔργῳ τὴν μίμησιν ἐπεδείξατε, ραπίζόμενοι τὴν δεξιὰν σιαγόνα, στρέφετε καὶ τὴν ἄλλην, καὶ τὸν χιτῶνα ἀφαιρούμενοι, παραχωρεῖτε καὶ τὸ ἱμάτιον, ὕβριν, καὶ ζημίαν φέροντες; μᾶλλον ἢ προχείρως ὀρμῶντες πρὸς ἄμυναν. Κατώρθωται δὲ πλείων τῶν ἄλλων ὕμν τὴ μὴ κτήσασθαι τι ὧν ὁ Κύριος ἀπέειπε, στρατιώταις καὶ ἀθληταῖς τὴν ἀγωγὴν τοῦ βίου ταύτην πρέπειν εἰδῶς. Ἄργὸς ὑμᾶς οὐδεὶς τῶν Κυριακῶν παρέδραμε μακαρισμὸς, ἐν χερσὶ δὲ πάντες ἀεὶ ταῖς ὑμετέραις γεγόνασι μετὰ τῶν συνεζευγμένων ἀμοιβῶν, πτωχὸν γεγένησθε τῷ πνεύματι, καὶ πραεῖς, καὶ εἰρηνοποιοὶ, καὶ ἐλεήμονες, καὶ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ἀλλ' ὕμῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, ἧς καὶ ἡμᾶς; ἀξιωθῆναι προσεύχεσθε, ζηλωτὰς τῶν ὑμετέρων ἔργων γεγεννημένους· ὧν ἐστὶ γέρας ἡ πᾶσι μεθ' ὑμῶν τοῖς ἀξίοις ἐπιγγελημένη τῆς βασιλείας ἀπόλαυσις, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Sequebantur apud Suavesium; 1° Tractatus moralis; 2° Epicteti Enchiridion seu Manuale; 3° Narratio monachi Pachon; quæ omnia, ut sublestæ omnino fidei, ad calcem operum amandavimus.

¹ Philipp. ii, 8. ² Joan. xiii, 35. ³ Joan. xiv, 27. ⁴ Matth. v, 44. ⁵ Matth. xi, 29. ⁶ Matth. v, 50. ⁷ Matth. v, 3-9; Luc. vi, 20.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΟΤΙ

Διαφέρουσι τῶν ἐν πόλεσιν φκισμένων οἱ ἐν ἐρήμοις ἡσυχάζοντες, κἄν πολλοῖς τῶν ἀπειρῶν τὸ ἐναντίον δοκῇ.

EJUSDEM

DE MONACHORUM PRÆSTANTIA

SEU

Quod iis qui habitant in urbibus præstantiores sint quiescentes ac silentes in eremis, etsi multis inexpertis contrarium videatur.

ΚΕΦΑΛ. Α΄.

Τέχνης μὲν ἀπάσης τὰ τεχνητὰ κρίνοντες ἀπειρα, σφόδρα σφάλονται περὶ τὴν κρίσιν εἰκότως· λόγοις δὲ δικάζοντες, οἰτούτων ἀμύητοι, πλημμελῆ κατ' αὐτῶν τὴν κρίσιν ἐκφέρουσιν, οὐκ εἰδότες ἐκάστου τὴν ἀκριβῆ παρατήρησιν· οὐκ μὴ ταῖς κατὰ μέρος αὐτοῖς γυμνασίαις εἰς ἕξιν ἢ ἐπιστήμη προέκοψεν. Οὐ τοίνυν θαυμάζειν ἄξιον, εἰ τῶν ἐν ὄρεσι καὶ σπηλαίοις ἡσυχάζοντων μοναχῶν καταγινώσκουσιν οἱ πῶς ἀρετῇ κατορθοῦται μὴ μαθόντες τῇ πείρᾳ, τοὺς ἐν μέσῳ στρεφομένους ἀνθρώπων, καὶ διάγοντας ἐν πόλεσι λέγοντες, τῶν ἀναχωρημένων μᾶλλον εἶναι δοκιμωτέρους, καὶ τοσοῦτον πλέον, ὅσῳ καὶ τῶν σκιαμαζούντων ἀθλητῶν, οἱ κατὰ χεῖρα τοῖς ἀντιπάλοις συμπλεκόμενοι εἰσὶ γενναίτεροι· οὐκ ἐπιστάμενοι γὰρ τὰς εἰς πτώμα λαβὰς, οὐδ' ὅσα τῶν ἀμμάτων ἦσαν ποιεῖ, τὰς κατ' ἐνέργειαν ἀμαρτίας μόνας, πτώματα κρίνουσι· τὰς κατ' ἐννοίαν ἦτας καὶ νίκας οὐ λογιζόμενοι. Ἐπεὶ μὴδ' ὄψις αὐτὰς πέφυκεν ὄρεᾶν, ἀπορρήτους οὖσας, καὶ μόνῃ τῷ ἀγωνοθέτῃ Θεῷ καὶ τῇ συνειδήσει τοῦ ἀγωνιζομένου γινωσκομένας· οἷς καὶ χρησίμη μάλιστα ἡ γνώσις ἐστὶ, τῷ μὲν ὡς ἀθλοῦντι βραβείων καὶ στεφάνων ἕνεκεν· τῷ δὲ ὡς ἀθλοθέτῃ καὶ διανεμῆν μέλλοντι τὰς ἀμοιβὰς τῶν πόνων ἀξίας. Ἐμοὶ δοκοῦσιν οἱ τοιοῦτοι κριταὶ ψυχὴν μὲν τοῖς λαθάνουσι καλλωπιζομένην καλοῖς ἐπαινεῖν ἤκιστα· σῶμα δὲ θαυμάζειν λάμπον τῇ ὥρᾳ τῆς ὕψεως· καὶ ποικίλην εὐφημεῖν ἐσθῆτα, πρὸ τῆς εὐξίας τοῦ ταύτην περιχειμένου· ὅτι τοῖς ὀρωμένοις ἀπατῶνται τὴν ἀσθησιν, τῇ φύσει τῶν πραγμάτων ἐπιστῆσαι τὸν νοῦν οὐ βουλόμενοι.

ΚΕΦΑΛ. Β΄.

Ὡς γὰρ τὸ ἔσω τοῦ ποτηρίου πρὸς τέρψιν τοῦ πίοντος δεῖ πάντως καθαρὸν εἶναι, οὕτω τὴν καρδίαν

A

321-377 CAPUT I.

Inexperti qui judicant artis cujuscunque artificia, merito falluntur valde circa judicium; rationibus vero disceptantes, qui ipsis initiati non sunt, absonum super his ferunt judicium, cujusque rei diligentem observationem ignorantes, eo quod ipsorum scientia singulis exercitiis ad habitum progressum non fecerit. Haud igitur est admiratione dignum, si monachos vitam degentes in montibus et speluncis condemnant ii qui experientia non edidicere quomodo comparetur virtus, testantes, anachoretis eos longe probatiores esse, qui versantur in urbibus, eoque magis, quo athletic inaner, et in umbra pugnantibus hi, qui manum conserunt cum adversariis sunt generosiores; etenim ignorantes prehensiones, quæ trahunt ad lapsum, nec quot illaqueamenta inferant cladem, sola peccata actualia arbitrantur esse lapsus, minime supputantes, quæ ex mente contingunt, clades ac victorias; quandoquidem visus ipsas dispicere non consuevit, cum sint occulta, et soli præmiorum distributori Deo, atque certantis conscientia cognita, quibus etiam maxime utilis est cognitio, uni quidem uti decertanti, **378** præmiorum et coronarum gratia, alteri vero tanquam certaminis præsidi, ac laborum condignas distributuro mercedes. Mibi videntur hujuscemodi judices, animam quidem latentibus bonis exornatam minime dilaudare, corpus autem demirari effulgens aspectabili forma, et variegatam vestem celebrare præ bona corporis habitudine viri, qui est ipsa indutus; decipiunt enim sensum visibilibus, naturæ rerum animum adhibere nolentes.

CAPUT II.

Sicut etenim, quod intra poculum est ad voluptatem bibentis, oportet omnino purum esse, ita cor

præ corpore habere nullo modo inquinatum decet, ad placendum Deo, qui tale vult ipsum videre, quia nempe hanc ejus puritatem sequitur et puritas corporis; neutiquam vero necessario eodem modo componitur animæ dispositio ac corporis tentorium. Accidit quippe (ut ait Dominus Jesus) aliquem sepulcrum esse dealbatum, plenum ossibus demortuis⁹, et omni immunditia, non habentem veritatem interiorem consonantem ei, quod apparet; sed ad comparationem non hunc vocat ratio eorum, quæ dicta sunt, accersit autem cum, qui secundum practicam vitam par est ipsis, quique sese in virtutibus moralibus exercuit perinde ac illi ipsi; etenim hujuscemodi virum comperimus multo spatio ipsis inferiorem, distantemque ab instituto scientifico tantum, quantum a medicina rectæ methodi differt ea, quæ solum ad manum operatur, quæ nec causam morborum scit, neque **379** passionum, quomodo, aut unde nascantur, differentias curiose perscrutatur, tantummodo vero stat in morbo, et illum curat, quem novit celeriter iterum rediitum, cum non sublata fuerit causa, e qua sumpsit initium; sicut namque distensiones, et inflammationes præcordiorum, et intemperies humorum pariunt mille nominibus, et dispositionibus diversas febres; has uno die intermittentes, alias septem diebus, et bis septem, capitales, vel diuturnas, hecticasque, et diurnas, has quidem effluva, illas autem e nigra bile, alias e pituita putrida, et alias e sanguinis abundantia conflatas; has quidem tacite, et imperceptibiliter advenientes, istas vero multo antea inclamantes adventum, languore atque siccitate ac somno continuo interrupto ægritudinem significantes.

CAPUT III.

Ita sensus impulsio inordinata consuevit generare cogitationem passioni obnoxiam, concupiscentiam turpem, ipsa delectationem, et rursus consensum, cujus sequax est actuale peccatum, quod, quando desumit initium, oportet ex illo principio reprimere, avertendo sensum visus serie quadam commoventem, quæ dicta sunt, priusquam illud accedat, ac difficulter inde retrocedere possit; quod enim non imprimitur per visionem, forsitan minime infert difficultatem intellectui, nec viam ei porrigit meditationem. Quod autem non fuit meditatam, non procedit ad opus, nec locum habet, ut foras expellatur aliquo indicio: non profert conviciam lingua, quando ira consopita sit intus; non videt **380** oculus meretricium, si ratio illum refrinet ac moderetur, et non decentem aspectum inhibeat; non auscipit auditus sermonem turpem, dum mens hujuscemodi sensum custodiat: nullum membrum prave operatur, interius vigilante gubernatore, qui regat interiores cogitationes, quique fortiter retineat initium loci, e quo procedunt

⁹ Matth. xxiii, 27.

πρὸ τοῦ σώματος ἔχειν ἀμόλυντον χρῆ πρὸς τὸ ἀρέσκον τῷ τοιαύτῃν ὄραῖν αὐτὴν βουλομένῳ Θεῷ. Ὅτι τῇ ταύτης ἀκολουθεῖ καθαρότητι καὶ ἡ τοῦ σώματος καθαρότης, οὐκέτι δὲ καὶ τῇ σκηπῇ τοῦ σώματος ἀναγκαίως συνδιάκειται τῆς ψυχῆς ἡ διάθεσις. Ἔστι γὰρ, ὡς φησὶν ὁ Κύριος Ἰησοῦς, καὶ τάφον εἶναι τινα κεκονιαμένον μεστὸν ὀστέων νεκρῶν καὶ πάσης ἀκαθαρσίας, τῷ φαινομένῳ συνάδουσαν οὐκ ἔχοντα τὴν ἔνδον ἀλήθειαν, ἀλλ' οὐ τοῦτον εἰς σύγκρισιν ὁ λόγος τῶν εἰρημένων καλεῖ· τὸν δὲ κατὰ τὴν πρακτικὴν ἴσον ἐκείνοισι, καὶ τὰς ἠθικὰς ἀρετὰς ἡσυχῆ μένον ὁμοίως αἰσθεῖς· καὶ τοῦτον γὰρ εὐρήσομεν ἀπολιμπανόμενον αὐτῷ πολλῷ διαστήματι, καὶ τῆς ἐπιστημονικῆς ἀφαστώτα ἀγωγῆς τοσοῦτον, ὅσον τῆς εὐμεθόδου λατρικῆς ἢ κατὰ χεῖρα μόνον ἐνεργουμένη διέστηκεν, οὔτε νοσημάτων αἰτίας ἐπισταμένη, οὔτε παθῶν, ὅπως ἢ ὄθεν τίκτονται, διαφορὰς περιεργαζομένη, μόνον δὲ πρὸς τὸ κάμνον ἰσταμένη, καὶ τοῦτο θεραπεύουσα, ὃ πάλιν ὑποστρέφειν οἶδεν ὀξέως, τῆς ὄθεν ἤρξατο αἰτίας οὐκ ἀνηρημένης· ὡς γὰρ διατάσεις, καὶ φλεγμοναὶ σπλάγγων, καὶ δυσκρασίαι χυμῶν, τοὺς μυρίους, καὶ τοὺς ὀνόμασι, καὶ ταῖς διαθέσεσιν ἀποτίκτουσι πυρετοὺς, ἐφημερινοὺς, ἐβδοματικοὺς καὶ δισεβδόμους, ἐπικαζῆρους, ἢ χρονίους, ἐκτικοὺς, καὶ ἐφημέρους, τοὺς μὲν ἐπὶ ξανθῇ, τοὺς δὲ ἐπὶ μελαίνῃ χολῇ, ἄλλους ἐπὶ φλέγματι σσηπότι, καὶ ἄλλους ἐφ' αἵματος πλεονασμῷ συνισταμένους, τοὺς μὲν ἡσυχῇ καὶ ἀμνηστὶ προϊόντας, τοὺς δὲ πρὸ πολλοῦ κεκραγῶτας τὴν παρουσίαν μαλακισμῷ, καὶ ξηρότητι, καὶ ὑπνω συνεχῶς διακοπομένῳ τὴν νόσον σημαίνοντας.

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

Οὕτως αἰσθήσεως ἀτακτος ὁρμὴ ποιεῖν εἴθε λογισμὸν ἐμπαθῆ, ἐπιθυμίαν αἰσχρὰν, αὕτη τέρψιν, καὶ πάλιν συναίνεσιν, ἥς ὁπαδὸς ἢ κατ' ἐνέργειαν ἀμαρτία ἐστίν, ἣν προοιμιαζομένην ἐκ πρώτης δεῖ παύειν αἰτίας, τὴν δὲ ἴν ἀποστρεφομένους, τὴν κινουσαν εἰρμῷ τὰ ἐπιρμένα, πρὶν αὐτὴν παραγενέσθαι, καὶ ποιῆσαι δυσχερῆ τὴν ἀνάδυσιν, τὸ γὰρ μὴ τυπωθὲν διὰ τῆς ὁράσεως, ἴσως οὐ δίδωσιν ἔργον, καὶ μελέτην τῇ διανοίᾳ κακῇ, τὸ δὲ μὴ μελετηθὲν, εἰς ἔργον οὐ πρόβεισιν, οὐδὲ ἔχει χώραν ἐξωθῆναι τεκμηρίῳ τινί· οὐ προφέρεται λοιδορίας γλώτσια, ἔνδον κατευνασθέντος θυμοῦ· οὐχ ὄρα πορνικὸς ὀφθαλμὸς, λογισμοῦ τοῦτον ἠνιοχοῦντος, καὶ τῆς μὴ καθηκούσης ἐργοντος θεάς· οὐδέχεται λόγον αἰσχρὸν ἀκούῃ, τοῦ νοῦ ταύτην φρουροῦντος τὴν αἰσθησιν, οὐδὲν τῶν μελῶν πλημμελῶς ἐνεργεῖ, τὴν φωνὸς ἔσω τῷ κυβερνῶντος τὰ ἐνθύμια, καὶ τὴν βαλβίδα κατέχοντος αὐτὴν τοῦ ὁρμητηρίου τῶν παθῶν ἰσχυρῶς· νῆφει δὲ καὶ καὶ ἐγγήγορον οὗτος ἀποταξάμενος τοῖς ἐκτὸς, καὶ βλέπων ὡς ἐν αἰθρία, οὐδενὸς ἐπιπλοουμένου, καθαρὰ τὰ βουλευματα.

passiones ad inferendum bellum : talis autem sobrius est, ac vigil, quippe qui renuntiatis exterioribus intinetur velut in aere sudo, nemine superadjiciente quidquam, pura consilia.

ΚΕΦΑΛ. Δ'.

A

CAPUT IV.

Πῶς οὖν ὁ κατὰ πρᾶξιν μὴ πταιων τῷ κατ' ἔννοιαν μὴ σφαλλομένου ἐστὶ προτιμότερος ; Ἐπειδὴ, φησὶν, αὐτὸς ἐρεθιζόμενος οὐ κάμπτεται τοῖς πράγμασι, καὶ δοκιμώτερός ἐστι τοῦ μὴ τοῖς ὀρωμένοις τὸ ἐπιθυμητικὸν κινιζομένου πρὸς ἔφρουν· εἰ μὲν μὴδὲν οὗτος ἔγνω τῶν τοῦ κόσμου πραγμάτων, οὐκ ἔχει πρὸς αὐτὰ μάχην· εἰ δὲ τῆ ὕψει τούτων ἐν γνώσει γεγένηται, ἔχει τὴν μνήμην κινούσαν τὰς ὕλας, ὡς κινεῖ τὰ ὀρώμενα, καὶ ἡ πάλιν συνέστηκεν αὐτῷ ἀδιάστατος, τῶν παθῶν ἀδειαν ἔχοντων ἐν τῇ ἡσυχίᾳ πλέον ὕψεως ὀχλεῖν τῷ περὶ μηδὲν τῶν ἔξω περισταμένων τὴν ἔννοιαν. Ὁ μὲν γὰρ ἐν συντυχίαις ὧν καὶ συνδιαιτῆσται καὶ τὴν ὕψιν ἀργότεραν ἔχει πρὸς τὰ σκανδαλίζοντα, πολλοὶς ἐπιμεριζομένην προσώποις, καὶ τὸν λογισμὸν μολίς φθάνοντα νύκτωρ τὰς μεθήμερινὰς διεξέρχεται συντυχίας· ὁ δὲ μίᾳ μάχεται διόλου μορφῇ εἶτε ὕψεως ἀρεσάσης ποτὲ, εἶτε λυπήσαντος εἰδώλου, τῆς μὲν εἶτε γαργαλιζούσης τὴν ἐπιθυμίαν, τοῦ δὲ τὸν θυμὸν ἀναφλέγοντος καὶ πᾶσαν ἔχει σκουδὴν τοῦ διανοηλοῦντος ἐξῶσαι τὴν ἔννοιαν, καὶ τὴν ὑπόμνησιν ἀφανίσει τῶν κινούντων τὰ πάθη. Περιέσται δὲ πάντως τῷ χρόνῳ οὗτος καθ' ἑκάστην ἐλαττῶν τοῦ μαχομένου τὴν δύναμιν, καὶ τὴν οἰκείαν αὐξων τῇ γυμνασίᾳ προκόπτουσαν ἐπὶ τὸ ἀκμαιότερον ὁσημέραι, καὶ ἐθιζομένην τῶν ἀντιπάλων κρατεῖν· οὕτω καὶ ἡ συνήθεια εἰς ἕξιν μετέρχεται, καὶ ἡ ἕξις μεταβαίνει εἰς φύσιν, καὶ τὸ κτήμα τῷ κτησαμένῳ τηρεῖ ἀμετάπτωτον. Ἄλλὰ τοῖς ἀπείροις τῆς τέχνης δυνατὰ φαίνεται τὰ λίαν ἀδύνατα· ὡς γὰρ οὐκ ἐστὶ βέλθρον τρέχοντος τὴν κάτω κειμένην ψάμμον ἰδεῖν, ἀναστῆλοντος δὲ τοῦ ἐπιβρέοντος, ἀνάγκη γυμνῆν ταύτην θεάσασθαι· οὕτω τῆς ὕψεως ἐπικλυζούσης ἄλλαις μορφαῖς τὴν διάνοιαν, οὔτε μάχην ἐστὶ πρὸς ὀρισμένον ἀντιβῆσθαι πρόσωπον, ἢ πάθος, οὔτε τὸν λογισμὸν καθαρῆναί ποτε, τῶν ὑβραθεν ἐπεισερχομένων ἀφανιζόντων τοὺς προλαθόντας χαρακτήρας, καὶ τοὺς οἰκείους πρὸς ὀλίγον ἐνημαινομένων τύπους. Καὶ τούτους γὰρ ἐπιτελεινοῦσιν ἐπεισιόντες ἕτεροι, καὶ τῇ ἐφεδρείᾳ ταύτῃ θόρυθος αἰδὸς κατέχει τὰ ἔνδον, οὔτε γνωσθῆναι τὰ ὀχλοῦντα σύγχωρῶν τῇ ἐπαλληλίᾳ τῶν ἀμειβομένων φαντασιῶν. Ἄρτι γὰρ τὰ πρὸ μικροῦ ἐμπεσόντα, κατέχει τὸν λογισμὸν, καὶ μετ' ὀλίγον τὰ νῦν καὶ τοῖς αὔθις αἰεὶ παραχωρεῖ τὰ φθάσαντα τοῦτον σχολάζοντα, ἰκάνην μὲν, καὶ ἐκ τῶν ματαίων ἐνθυμιῶν ὑπομνοντα βλάβην· ἵνα καὶ δοκῇ μηδὲν πάσχειν αὐτὸν, ὧν διατίθησιν ἐκείνα, ἐμπαθεῖς τὰς φαντασίας τῶν πραγμάτων ποιούμενα, καὶ τῶν ἀναγκασιτέρων, καὶ ὠφελίμων ἀποκλείοντα, λογισμῶν.

quæ ipsum occuparunt otiantem, qui et damnum satis multam sustinet a vanis cogitationibus ; ita ut videatur nihil ipsum pati eorum quæ illa (scilicet occurrentia) 382 disponunt, reddentia imaginationes rerum affectibus percitas, et cogitationum magis necessariorum ac utilium species occultentia.

ΚΕΦΑΛ. Ε'.

CAPUT V.

Εἰ δὲ τις ἴδωι, καὶ τὰς ἐξῶθεν ἐπιρροίας, ὀφθαλ-

Si quis vero, et damna intelligeret, quæ ab ex-

terioribus proveniunt, tum oculorum inspicientium ea quæ minime fas est, tum auditus turpibus undequaque circumtusl vocibus, tum iræ adhæc perturbatæ, tum concupiscentiæ illecebris captæ; tum voluptatis proritatæ, tum gloriæ quasi labello eventilatæ, tum tristitiæ supervenientis; reperiret omnino seipsum velut ex pugilatu pugnis contusum ac plagis oneratum, tunçque beatos prædicantem eos, qui nihil horum vident aut patiuntur, dum in quiete persistunt. Quænam etenim utilitas ipsa rerum experientia excitare passionem ad pugnam, et hæc exercitatione ipsis præbere licentiam, ut in re difficiliore atterantur: dum ad statum imperturbabilem illas deducere quodammodo consuevit quies, et cujusque vim paulatim diminuere solet bonum otium, ut (e diverso) exercitatio ad robustiorem statum ipsam excitat? etenim iracundia silens mitior evadit, concupiscentia quiescens assuevit paulatim mansuetius prorumpere, et omnis passio simpliciter ad moderationem procedit quotidie, minime commota, ac demum evadit quieta penitus, præ temporis spatio propriæ oblivione capta operationis, ac deinceps nudæ remanent memoria, cum secesserit affectio perturbacione commota.

383 CAPUT VI.

Et quemadmodum valde suavium obsoniorum et potuum, nec visus, nec recordatio movet appetitum ejus qui nulla tenetur cupiditate; ita nihil sensibilibus, nec quod videtur, nec quod auditur, nec quod in cogitationem ingreditur illecebris capit, ad succumbendum passioni, illum qui assuevit facere, ut quiescat pars animi passionibus obnoxia, habitu neutiquam permittente commoveri eum qui, per multam quietem, dedidit commotionem. Quo igitur pacto agredientem inexperte ac periculose exercitationem (scilicet monasticam) eo probatorem licet dicere, qui eandem artificiosa via, et secure inii? quis bellum rectius gerit, et hostes facilius superat, is qui furiose adversus oppositus prodit, et obversa facie in aciem irruiat inimicorum, vel qui majori peritia exercitum ducendi eos invadit, et insidiis et obsidionibus ipsos debellat, prudentique animo tropæum erigit, qui multo cum labore ac sanguine iis, qui cominus certant stataria pugna resistit? Quis temperantiam æstimat, ac in mente vere temperatus est; ille, qui in ferarum iracundias, et caninum inflammatum, et mare furibundum irrepit, vel qui noxam istorum cavet, ac extra pericula est?

CAPUT VII.

Sicut enim corpus, quod in his versatur perpetitur, quæ necessario idem corpus tangunt; ita sensus, qui sensibilibus inambulat, materias adversus animam præbet passionibus, ut ipsi noceant, 384 non minus quam ea quæ diximus. Natura sat est ad certamen nihil e foris ipsi inducamus ad opitulacionem pugnae, quæ contra nosmetipsos fit; habet quippe proprium ignem concupiscentia, ne

Α μῶν, ἃ μὴ θέμις ὄρωντων, ἀκοῆς αἰσχροῖς πάντοτε περικτυπούμενης φωναῖς, θυμοῦ πρὸς τοῦτοις ταρασσομένου, ἐπιθυμίας δελεαζομένης, ἡδονῆς ἐρεθιζομένης, δόξης ῥιπιζομένης, λύπης ἐπισυμβαίνουσης, εὐροὶ πάντως αὐτὸν ὡς ἐκ πυγμῆς κατακεκονδυλισμένον, καὶ τραυμάτων καταγέμοντα καὶ τότε μακαρίζοντα τοὺς μηδὲν τούτων ἐν τῷ ἡσυχάζειν ὄρωντας, ἢ πάσχοντας. Τί γὰρ βφέλος αὐτῇ τῇ πείρᾳ τῶν πραγμάτων κινεῖν πρὸς μάχην τὰ πάθη, τῇ γυμνασίᾳ ταύτῃ παρέχειν ἄδειαν αὐτοῖς ἐπιτρέβεσθαι ἐπὶ τὸ χαλεπώτερον, ἐξ ὧν ἡσυχία πρὸς κατάστασιν ἀτάραχον ἄγειν αὐτὰ ἐπειδήπως πέφυκεν, καὶ ἐκάστου τὴν δύναμιν ἐλαττοῦν κατὰ μικρὸν ἢ ἀργία, ὡς ἡ γυμνασία ταύτην ἐγείρει ἐπὶ τὸ βωμκαλιότερον; Καὶ θυμὸς γὰρ ἡρεμῶν ἐπεικίεστερος γίνεταί, καὶ ἐπιθυμία ἡσυχάζουσα πρᾶττερον ὁρμῶν κατ' ὀλίγον ἐθίζεταί, καὶ πᾶν πάθος ἀπλῶς ἐπὶ τὸ μετριώτερον ὁσημέραι μὴ κινούμενον πρόεισι, καὶ παύεται παντελῶς ὕστερον τῆς οἰκείας ἐνεργείας τῷ χρόνῳ λήθην ποιούμενον, καὶ μένουσιν αἱ μνήμαι λοιπὸν τῶν πραγμάτων ψιλαὶ τῆς ἐμπαθοῦς ὑποχωρησάσης διαθέσεως.

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

Καὶ ὡσπερ καὶ τῶν ἄγαν ἡδέων βῆων, καὶ ποτῶν, οὔτε ἡ ἐψις; οὔτε ἡ μνήμη κινεῖ τοῦ μὴ ἐφιεμένου τὴν ὄρεξιν. Οὕτως οὐδὲν τῶν αἰσθητῶν, οὔτε ὀρωμένων, οὔτε ἀκούμενων, οὔτε τὴν ἐνθύμησιν ἐπισηερχόμενον τῷ ἡρεμῶν τὸ παθητικὸν ἐθίσαντι δελεάζει πρὸς πάθος τῆς ἔξεως οὐκ ἐτι κινεῖσθαι συγχωρούσης τὸν ἀπομαθόντα τῇ πολλῇ ἡσυχίᾳ τὴν κίνησιν· πῶς οὖν τὸν ἀπειρώς, καὶ ἐπικινδύνως τὴν ἀσκησιν μετερχόμενον, τοῦ ἐμμεθόδως, καὶ ἀσφαλῶς τὴν ἀσκησιν μετιόντος δοκιμώτερόν ἐστιν εἰπεῖν; Τίς μᾶλλον πόλεμον κατορθεῖ, καὶ πολεμίους εὐκόλως χειροῦται, ὁ μανικῶς κατὰ τῶν ἀντιτετραγμένων χωρῶν, καὶ ἀντιπρόσωπος τῇ φάλαγγι τῶν ἐχθρῶν προσπίπτων, ἢ στρατηγικώτερον ὁ τοῦτοις ἐπιτιθέμενος, καὶ λόγοις, καὶ ἐνέδραις αὐτοῦς εὐχερῶς καταβάλλων, καὶ φρονήσει τρόπαιον ἐγείρων, ἢ ὁ μετὰ πολλοῦ πόνου καὶ φόβου τοῖς συστάδην μαχομένοις ἀνθιστάμενος; Τίς σωφροσύνην δοκεῖ, καὶ σωφρονεῖ 385 κατὰ τὸν νοῦν ἀληθῶς, ὁ θηρίων θυμοῖς, καὶ φλεγομένη καμίνῳ καὶ μαινομένη θαλάσση ἐπισηερχόμενος, ἢ ὁ τὴν βλάβην αὐτῶν φυλασσόμενος, καὶ ἐξω τῶν κινδύνων ἐστῶς;

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

Ὡς γὰρ σῶμα γενόμενον ἐν τοῦτοις πάσχει τὰ τοῦ σώματος ἀναγκαίως, οὕτως αἰσθησις ἐπισηεβομένη τοῖς αἰσθητοῖς ὕλας κατὰ τῆς ψυχῆς τοῖς πάθεσι δίδωσι πρὸς τὸ βλάψαι ταύτην τῶν εἰρημένων οὐκ ἐλαττων. Ἀρκεῖ πρὸς μάχην ἡ φύσις, μηδὲν ἐξωθεν αὐτῇ πρὸς τὴν καθ' ἑμῶν αὐτῶν ἐπισηεγάγωμεν συμμαχίαν· ἔχει γὰρ ἴδιον ἢ ἐπιθυμία πῦρ, μὴ ἐχέτω φρύγανα, καὶ οὐκ αἰζει τὴν φλόγα. Τὰχα

τοῦτο δὲ αἰνίγματος τὸ νομικὸν ὑπαινίττεται λόγιον· ἅ
 « Ἐὶν ἐξελεθὼν, φησὶ, πῦρ εὖρη ἀκάνθας καὶ προσ-
 εμπρήση ἄλωνα· ἀποτίσει δὲ τὸ πῦρ ἐκκαύσας, »
 ἄλωνα λέγων τὰ πάθη, πῦρ τὰς τῆς φύσεως ὀρμὰς,
 ἀκάνθας τὰ αἰσθητὰ, μὴ μεσιτευέτωσαν αὐταί, καὶ
 τῆς ἄλωνος ἀψασθαι πῦρ χώραν οὐκ ἔχει μὴ εὐρίσκοι
 ὕλην, δι' ἧς ἐπ' αὐτὴν οὐδέουσι φλεγόμενον· πάντως
 γὰρ ἡ σθεσθήσεται παντελῶς ἀπορίᾳ τροφῆς, καὶ
 τελευτήσει εἰς τέφραν τὴν σημαίνουσαν τῆς ποτὲ
 τυραννίδος, καὶ πάθους ἐσχάτην ἀσθένειαν, ἣ συμ-
 χύμενον ἐν σπινθῆρι διαμενεῖ, μηδὲν βλάπτον, τῇ δὲ
 ὄψει διδάσκον, ὡς δύνανται βλάψαι ποτὲ λάμψαν εἰς
 φλόγα. ἐὰν ὕλης εὐπορήσῃ πρὸς τὴν παρούσαν δύ-
 ναμιν ἐπιτηθείας· οὐ γὰρ εὐθύς ξύλων περιδράττε-
 ται σπινθῆρ οὐδὲ σχιδάκας παρατεθείσας ἀνάπτει,
 ἀγύρων δὲ χρήζει, καὶ καλάμης, καὶ χόρτου πρὸς
 τὸ καὶ τῆς ἀδροτέρας ὕλης περιγενέσθαι. Ἴνα ἡμεῖς
 μάθωμεν ἀκριβῶς, ὅτι τὰ μικρὰ, καὶ εὐτελῆ τῶν
 ἀμαρτημάτων ἡμᾶς προτάγει τοῖς μεζύοσι, καὶ ἡ ἐν
 ἐκείνοις ἀδιαφορία ἄδῳ ἐπὶ τὰ χαλεπώτερα γίνεται.
 rem quoque vincat materiam; ut nos plenè ediscamus, quod parva et exilia peccata nos ad ma-
 jora perducunt et indifferentia, quæ in illis est, ad molestiora.

ΚΕΦΑΛ. Η'.

Καὶ δεῖ μὴ ἔθους αὐτοῖς παρέχειν ἀγωγὴν, μηδὲ
 ἐπιτρέπειν παρακύπτειν ἀναιδῶς, ἐπιτιμῶν δὲ προσι-
 μιαιομένοις μέλλουσαν παρόρησιαν μὲν τὴν κεφα-
 λὴν ἔτι σαίνουσαν, πρὶν τῆς πέτρης ἐπιλάβηται,
 θλίβειν τοῦ ἔρωτος, καὶ σπέρμα ὀλοθρεῦειν ἐκ Βαβυ-
 λῶνος, καὶ τὰ νήπια ταύτης ἐδαφιζέειν πρὸς πέ-
 τραν, ἣν ἡ τοῦ ἄρθρου προσθήκη, μίαν οὖσαν ση-
 μαίνει· καὶ γὰρ τῇ κεφαλῇ παραδουεῖση ἅπας ὁ ὀ-
 κλὸς συνεισέσχηται, καὶ τὸ σπέρμα τῶν ζιζανίων ρι-
 ζωθὲν ἐμπόδιζεν τῇ βλάστῃ τῶν ἡμέρων πέφυκε φυ-
 τῶν, καὶ ἀδρυνθέντα τὰ νήπια οὐκ ἀνεκτὴν, ἀμφ-
 ἥριστον δὲ, καὶ ἐναγώνιον εἴθε τὴν μάχην ποιεῖν·
 καὶ σημαίνεται διὰ τούτων τὰ πάθη ὡς ἐν ἀρχῇ μὲν
 ἐστὶν εὐάλωτα, ἔθει δὲ κρατυθέντα εἰς ἀκμὴν πρό-
 εἰσι, καὶ δυσκαταγώνιστα γίνεται, μετὰ τὸ κάματον
 παρέχειν ἐν τῇ πάλῃ πολῶν. Ἔτι δὲ καὶ εὐχέρειαν
 ἡμῶν καὶ ἀνοίαν κατηγοροῦντα δεῖν ἦν, καθ' ἑαυτῶν
 πολεμίους ἠύξισαμεν, οὐς καθελεῖν ἄσθενεῖς ὄντας
 ἦν ἐν ἡμῖν εὐπετῶς. Οὕτως γὰρ καιρὸν εἶχεν ἂν ἡ
 διάνοια μετὰ τὴν τῶν ἀντιπάλων φθορὰν εἰρήνην
 ἀγούσα πρὸς θεωρίαν τραπῆναι, καὶ τὰς οἰκείας
 γεωργῆσαι δυνάμεις. Τοῦτο γὰρ ὁ μὲν τις τῶν προ-
 φητῶν φησὶ· « Συγκόψουσι τὰς μαχαίρας αὐτῶν εἰς
 ἄροτρα, καὶ τὰς ζιβύνας εἰς δρέπανα, παρελθοῦσαν
 τὰ πολεμικὰ, καὶ τοῖς τῆς εἰρήνης εὐκαιροῦσαν ἔρ-
 γοῖς σημαίνων κατάστασιν.

Hoc enim unus quidem prophetarum dicit: « Concident gladios suos in vomeres, et hastas in falces¹², » significans statum prætermittentem res bellicas, et in pacis operibus otium suum impen-
 dentem.

ΚΕΦΑΛ. Θ'.

Ὁ δὲ, « Οἱ ὀφθαλμοὶ σου ὄψονται τοὺς πλανῶντάς
 σε, καὶ τὰ ὠτά σου ἀκούσονται τῶν ὀπίσω σε πλανη-
 σάντων. » Μετὰ τὸ παύσασθαι τὴν τῆς μάχης σύγ-

CAPUT VIII.

Quapropter non oportet viam ipsis præbere con-
 suetudinis, neque permittere, ut nedum per trans-
 enniam **385** aspiciant impudenter, verum futuram
 audaciam iis, dum primo exordiantur, increpare,
 et serpentis caput statim ac movetur, conterere,
 priusquam calcaneum apprehendat¹¹, atque semen
 a Babylone penitus abolere, ipsiusque infantes alli-
 dere ad petram¹², quam articuli additio significat
 unam existere; etenim capite subintrante totus
 tractus simul ingreditur; et semen loliorum, seu
 zizaniorum radicibus defixum, plantarum sativa-
 rum germina impedire consuevit; et infantes ad
 naturitatem proveci intolerabilem, et utrinque
 controversam athleticamque pugnam cedere ussol-
 lent; perque hæc omnia designantur passiones,
 quod nimirum in principio quidem facile expun-
 gnantur, consuetudine vero assumentes robur pro-
 cedunt ad vigorem, fiuntque expugnati difficiles,
 postquam plurimum præbuerint laborem in certa-
 mine; quæ præterea levitatem nostram, et graveu
 accusant dementia, eo quod contra nosmetipsos
 accumulaverimus hostes, quos, cum essent debiles,
 nostra erat in potestate interimere perfacile: sic
 quippe occasionem haberet intellectus post stragem
 adversariorum pace fruens ad contemplationem
 sese convertendi, atque proprias excolendi fa-
 cultates.

CAPUT IX.

Alter vero (scilicet prophetarum) inquit: « Ocu-
 li tui videbunt eos qui te deceperunt, et aures
 tuæ audient eos qui te retro deceperunt¹³; » di-

¹⁰ Exod. xxii, 6. ¹¹ Gen. iii, 15. ¹² Psal. cxxxvi, 9. ¹³ Mich. iv, 3. ¹⁴ Isa. xxx, 20, 21.

cens, considerandos, **386** ac luculenter dignoscendos dolos, et studia inimicorum, postquam desierit pugnae confusio: quin et magnus Moyses, quæ in deserto evenerant Israelitis ¹⁵ in exitu ex Ægypto studiose commemorat in secundo libro, adhortans eos, ut præteritas pugnas ac manuum conserciones exercerent memoria, admirabilesque victorias facerent materiam maximæ gratiarum actionis. Non ista novit, nec otium habet unquam qui in bellis versatur, quive videtur nosse, et aliorum gerere præfecturam; enimvero præclarum quidem, et multis perutile subit opus, at vix secundum tenet locum post eam, qui proprium curat statum, ac interiora emendat; quippe qui corporeum præbet indigentibus auxilium, animum vero suam dimittit semper neglectam. Ego novi, quod tum agricolæ omni tempore vacant proprio arvo, tum nautæ propriam semper instaurant navim, tum viatores, et mercatores, et artifices, et mercenarii id studiose factitant, quod sibi ipsis ad utilitatem conducere arbitrantur, nec ullus ea, quæ sunt alterius, pluris vel æque facienda atque sua judicare sustinet; sed et nauticus vir navigans in mari dirigit ad suam navigationem navigium, et qui terram excolit suis horis curam impendit congruam arvo proprio, et qui artem consecratur eam, quæcumque sit, exercet, quæ facit ad proprium lucrum, et prorsus unusquisque futile atque vanum existimans sollicitum esse de his quæ spectant ad illos qui ejusdem sunt artis, curam plurimam gerit ac sollicitudinem, quo pacto res proprias disponat.

387 CAPUT X.

Et quomodo aliqui eum, qui in virtute sibi ipsis utilis est, probatiorem, seu majori commendatione dignum habent? Isti mihi videntur omnino dilaudare, et illum qui, domo sua succensa, et substantia, quæ intus erat, tota inflammata, hortantibus amicis, ut conveniat ad sponsalia, seu ad legitimum, persuaderi se patitur, quia potiorum amicorum indigentiam duxit, quam cessare facere sui domus incendium; hoc ipsum honore afficientes quem debuissent, rectum ferentes judicium, uti mente captum atque insanum criminari; incendio autem unicuique pejora sunt, quæ circa mentem versantur, nisi quis renuat sensuum progressus, qui materias altrices inferunt igni ardenti, et ipsas uti sicca virgulta coacervant, quæ flamma naturæ succenduntur, dum memoria meditatione, veluti flabello ipsam (scilicet flammam) eventilet, ac voraciorum efficiat rei ejus igne, quæ vastatur incendiis, et difficilem, quæ possit exstingui: hocque de quibusdam videtur Deus prophetæ indignatus proclamare, de quibus conquerens ait: « Non vides quæ ipsi faciunt in civitatibus Juda, et extra Jerusalem? filii eorum colligunt ligna, et patres ipsorum ignem accendunt, et uxores ipsorum conspergunt adipem, ut faciant placentas militiae cæli ¹⁶; » dicens quod visus

A χυσιν ὑρᾶσθαι λέγων, καὶ γινώσκουσαι σαφῶς τοῖς τῶν ἐχθρῶν δόλους, καὶ τὰ ἐπιτηδεύματα. Καὶ Μωϋσῆς δὲ ὁ μέγας τὰ συμβάντα κατὰ τὴν ἀπ' Αἰγύπτου ἔξοδον τοῖς Ἰσραηλιταῖς; ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐν δευτέρῳ βιβλίῳ σπουδαίως ὑπομνήσκει, τὰς παρελθούσας μάχας, καὶ συμπλοκάς, γυμνάζειν τῇ μνήμῃ παραινῶν καὶ τὰς παραδόξους νίκας ποιεῖσθαι μεγίστης εὐχαριστίας ἀπόθεσιν. Οὐκ οἶδε ταῦτα οὐδὲ σχολὴν ἔχει ποτὲ καὶ γινῶναι ὃ ἐν πολέμοις διατρέβων, καὶ ὁ προστασίαν ἄλλοις νέμειν δοκῶν· καλὸν μὲν γάρ, καὶ πολλοῖς χρήσιμον μέτεισιν ἔργον, τοῦ δὲ τῆς οἰκίας ἐπιμελουμένου, καὶ διορθουμένου τὰ ἐνδοξοῦ, μάλιστα τὰ δευτερεῖα φέρει, σωματικὴν παρέχων τοῖς δευτέροις βοήθειαν, καὶ ψυχὴν ἐὼν τὴν ἑαυτοῦ διὰ παντὸς ἀτημέλητον. Οἶδα καὶ γεωργούς ἐγὼ παντὶ καιρῷ τῷ ἰδίῳ γεωργίῳ σχολάζοντας, καὶ πλωτῆρας αἰετὴν τὴν οἰκίαν ἐπισκευάζοντας ναῦν, καὶ ὀδίτας, καὶ ἐμπόρους, καὶ τεχνίτας, καὶ μισθωτοῦς; τοῦτο σπουδάζοντας, ὃ συντελεῖν αὐτοῖς, εἰς ὠφέλειαν νομίζουσι, καὶ οὐδεὶς τὰ ἐτέρου προτιμότερα, ἢ καὶ ἰσότημα τῶν ἑαυτοῦ κρίνειν ἀνέχεται. Ἄλλὰ καὶ ὁ ναυτικὸς θαλαττεύων, πρὸς τὸν ἴδιον πλοῦν ἰθύνει τὴν σκάφος, καὶ ὁ γηπόνος τὴν κατάλληλον ταῖς ὥραις ἐπιμέλειαν τῷ οἰκίῳ γεωργίῳ προσάγει, καὶ τέχνην ὁ μετερχόμενος, ἡντιναοῦν τοῦ ἰδίου γίνεται κέρδους, καὶ ἕκαστος; ἀπλῶς εἰκαῖον, καὶ μάταιον μεριμνῆν τὰ τῶν ὁμοτέχων ἡγούμενος, φροντίζει πολλὴν ἔχει καὶ μεριμναν, ὅπως εὐ τὰ οἰκία διαθήται.

B ad illos qui ejusdem sunt artis, curam plurimam gerit ac sollicitudinem, quo pacto res proprias disponat.

C

ΚΕΦΑΛ. Ρ.

Kaὶ πῶς τὸν ἑαυτοῖς ἐν τῇ ἀρετῇ χρησιμεύοντα ἀποδοχῆς οὗτοι μᾶλλον τινες κρίνουσιν ἄξιον; Μοὶ δοκοῦσι ἐπαινεῖν πάντως, καὶ τὸν ἐμπιπραμένης αὐτῷ τῆς οἰκίας, καὶ τῆς ἐνδοξοῦς ὑπάρξεως φλογόμενης ἀπάσης, φίλοις ἐπὶ μνηστειῶν, ἢ πρεσβείαν συνελθεῖν προτρέπομενοὶς παιδόμενον, ὅτι τοῦ παῦσαι τοῦ οἴκου τὸν ἐμπρησμόν, τὴν τῶν φίλων χρεῖαν προτιμότεραν ἡγήσατο τοῦτω σεμνύνοντες αὐτὸν, ὃν κρίνοντες ὀρθῶς ὡς φρενοβλαβῆ, καὶ παραπλήγη διαβάλλειν ὠφέλιον· ἐμπρησμοῦ δὲ χεῖρον τὰ τῆς διανοίας, ἕκαστῳ δικάζεται τῶν αἰσθήσεων, εἰ μὴ τις τὰς προόδους παραιτοῖτο τροφίμους ὕλας εἰσφερούσας τῷ καιομένῳ πυρὶ, καὶ ταύτας ἐπισωρευούσας ὡς φρύγανα τῇ τῆς φύσεως ἀναπτομένῳ φλογί; τῆς μνήμης ὥσπερ φωστῆρι τῇ μελέτῃ ριπίζουσας αὐτὴν, καὶ ποιούσας λαβροτέραν τοῦ πυρπολουμένου καὶ δύσβεστον. Καὶ τοῦτο εἶκε περὶ τινῶν ὁ θεὸς τῷ προφήτῃ δυσχεραίνων προσφωνεῖν, ἐν οἷς ἀγανακτῶν φησιν: « Οὐχ ὀρθῶς ἂ αὐτοὶ ποιοῦσιν ἐν ταῖς πόλεσιν Ἰούδα, καὶ ἔξωθεν Ἱερουσαλήμ; Οἱ υἱοὶ αὐτῶν σιλλέγουσι ξύλα, καὶ οἱ πατέρες αὐτῶν καλοῦσι πῦρ, καὶ αἱ γυναῖκες αὐτῶν παλοῦσι τοῦ ποιεῖσαι χυωνῶνας τῇ στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ. » τὴν μὲν ὄρασιν δίχην φρυγάνων τὰς ἐρεθιστικὰς λέγων συνάγειν μορφὰς, τὴν δὲ ἐπιθυμίαν ἐν ταύταις σφοδρὸν ἀνάπτειν πῦρ

¹⁵ Num. xxv, 27; Deut. iii, 21; iv, 3. ¹⁶ Jerem. vii, 18.

καὶ τὴν μνήμην τρίβειν, καὶ μαλάττειν ταῦτα δι-
ηλεκῶς· οὕτω γὰρ ἡ ὕψις διὰ τῶν μέσων ὀδεύσασα
πρόεισιν εἰς τὴν κατ' ἐνέργειαν ἀμαρτίαν κοινοπρα-
γία τῶν εἰρημέων τελειομένη μορίων· καὶ τὸ συν-
άγειν δὲ καλὰ μὴν εἰς ἀχυρα, τῆς ἐν Αἰγύπτῳ κλι-
θείας· τῶν βεβημένων, καὶ οὐ τῶν ἡσυχάζοντων
ἐστίν.

ΚΕΦΑΛ. ΙΑ'.

Συνάγει γὰρ καὶ ἄκων ὁ πλήθει συμφορῶμενος
ἀδιαφόρως, τὰς ποιητικὰς ὕλας τῆς ἀμαρτίας, καὶ
τὸν ἀργὸν τοῦ πάθους εἰς κύβον σχηματίζει πηλόν,
ἔμορφον ὄντα καθ' ἑαυτὸν, καὶ τραγὸν τύπον τῆ
μελέτη τῶν δι' αἰσθήσεως εἰδωλογραφομένων δεχό-
μενον. Τὸ μὲν γὰρ πάθος τὴν φυσικὴν ὁρμὴν κινεῖν
οἶδε μόνον, καὶ ταύτην ἀσθενέστερον μὴ συνεργουμέ-
νην ταῖς ἐξωθεν ὕλαις· ὅταν δὲ μορφὰς λίχνους, καὶ
ἀπατηλὰς προσλάβῃ ὠρισμένοις τῶν αἰσθητῶν χαρα-
κτῆρσι κατέχει τὸν λογισμὸν πέπεδημένον, οἷον
θυμὸς, καὶ ἐπιθυμία, ἠδονὴ τε καὶ λύπη, δυνάμεις
εἰσὶν ἡρεμοῦσαι, καὶ εἶδος οὐκ ἔχουσαι πρὶν εὐπορή-
σουσιν ὕλης διεγειρούσης πρὸς τὴν ἐπιβάλλουσαν
ἐνέργειαν· ἐὰν δὲ λυπήσαντος μὲν τῷ θυμῷ, τέρψαν-
τος δὲ τῇ ἐπιθυμίᾳ, καὶ τῶν ἄλλων ἐκάστη ἡ αἰσθη-
σις τὴν κατὰλληλὸν εἰσενέγκῃ μορφήν ἔργον διδω-
σιν αὐταῖς, καὶ μελέτην ἀτίδον, ὁρώσας τύπους τῶν
ἐρεθίζοντων καὶ τὴν ὑπόμνησιν ἐμπαθῆ ποιούντων,
καὶ λίαν ἀργαλίον. Διὰ τοῦτο καλὸν ἡ ἡσυχία, ὅτι τὸ
βλάπτον οὐκ ὁρᾶται, τὸ δὲ οὐκ ὁραθὲν οὐ δέχεται
διάνοια· τὸ δὲ μὴ γενόμενον ἐν ταύτῃ, οὐ κινεῖ τῇ
φαντασίᾳ τὴν μνήμην, τὸ δὲ μὴ κινουὴν τὴν μνήμην
οὐκ ἐρεθίζει· τὸ πάθος· πάθος οὐ κινουμένου, γαλή-
νην ἔχει βαθεῖαν, καὶ εἰρήνην τὰ ἔνδον. Διὰ τοῦτο
Μωϋσῆς ὁ πάνσοφος, καίτοι φροντίδα τοῦ λαοῦ τῶν
Ἰουδαίων, καὶ ἐπιμέλειαν, ἔχων, ἐξωθεν τῆς παρεμ-
βολῆς, καὶ ἀποθὲν τὰ πολλὰ τὴν ἑαυτοῦ σκηπὴν
ἐπήγγυτο, φεύγων ὡς οἶόν τε ἦν τὴν οὐ καθήκουσαν
ὀχλήσιν καὶ διδοῦς ἡρεμίαν τῷ λογισμῷ πρὸς τὸ σκέ-
ψασθαι, καὶ γινῶναι τῶν τῆ ψυχῇ χρησίμων.

nam gereret, extra castrametationem, et seunctim
tabernaculum suum sæpenumero defigebat, fugiens
cogitationi quietem, ad perpendenda et dignoscenda
quæ erant animæ utilia.

ΚΕΦΑΛ. ΙΒ'.

Διὰ τοῦτο Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ οὐκ ἐξέπορεύετο·
ἔξω τῆς σκηνῆς, τὰς ἀκαίρους τῆς ὕψεως ἐκτερέπο-
μενος ἐπηρείας. Διὰ τοῦτο Ἡλίας μὲν, καὶ Ἐλισσαῖος
καταλείποντες τὴν Ἰουδαίαν, ἔκουν τὸν Κάρμηλον.
Ἰωάννης δὲ τὰ Ἱεροσόλυμα φυγὼν ἐνδιητᾶτο τῇ
ἐρήμῳ Ἰορδάνου. Ἰερραμίας δὲ κατεχόμενος ἀνάγκῃ
τῆς προφητείας, καὶ τὴν μετὰ τοῦ παρανόμου πλη-
θους οὐ φέρων διαγωγὴν ἔλεγεν ὀδυρόμενος· Ἐ τίς
δώσει μοι σταθμὸν ἔσχατον ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ κατα-
λείψω τὸν λαὸν τοῦτον, καὶ ἀπελεύσομαι ἀπ' αὐτῶν·
Ὁ κίριος συνοικεῖν τοῖς οὐκ ἀδικοῦσι ψυχὴν αἰρούμε-
νος μᾶλλον, ἢ τὴν ἐκ τῶν ὁμογενῶν ἐρπουσαν ἀνάμει-

quidem velut cremia irritatorias congregat species,
concupiscentia vero in ipsis vehementem ignem suc-
cendit, et quod memoria terit, ac pertractat ista conti-
nue; sic namque visus per media sibi viam sternens
progreditur ad actuale peccatum, dictarum partium
conspiratione ad finem perductus: **388** quin et
congregare stipulam ad paleas, spectat ad fictionem
laterum eorum, qui in Ægypto vagabantur, et non
aiquiescentes in silentio.

CAPUT XI.

Nam congregat etiam invitus, qui multitudini-
bus indifferenter commiscetur, materias operantes
peccatum, et otiosum passionis lutum in cubum ef-
format, quod secundum se ipsum est informe, quod-
que meditatione suscipit impressionem perspicuam
eorum, quæ in simulacra fuerunt per sensum efficta.
Passio quippe solum novit movere naturalem impetum
et eo debilius, quo minus ipsi cooperantur exteriores
materiæ; quando vero libidinosas et deceptrices
formas susceperit, determinatis impressionibus sen-
sibilibus detinet cogitationem devinctam: ejusmodi
sunt ira, et cupiditas, voluptas, ac mæstitia, quæ
sunt facultates quiescentes, et speciem non haben-
tes, antequam ipsis suppetat materiæ copia exci-
tantis ad pertinentem effectum; sin autem quilibet
sensus, sive ejus qui dolet animo, sive ejus qui
concupiscentia delectatur, et aliorum hujusmodi
congruam intulerit formam, hæc opus facessit ipsis
sensibus, et assiduam præbet meditationem, dum
aspiciunt impressiones rerum quæ irritant, quæ-
que reminiscuntur passioni obnoxiam ac valde
molestam efficiant. Eam ob rem præclarum quid-
dam est quies, ac silentium, quia non inspicitur
quod lædit, quod non vero est visum, intellectus non
excipit; quod autem non sit in ipso, non commo-
vet imaginatione memoriam, et quod non commovet
memoriam, non irritat passionem, **389** passione
minime commota, interiora tranquillitate profunda
ac pace fruuntur. Ideo Moyses omni sapientia præ-
ditus, licet populi Judæorum curam, et sollicitudi-

CAPUT XII.

Idcirco Jesus, qui Nave cognominatus est, non
progrediebatur extra tentorium, declinans impor-
tunos insultus visionis; ideo Elias ac Elisæus Judæam derelinquentes Carmelum inhabitabant; Joannes vero Hierosolyma effugiens degebat in Jordanis
solitudine. Jeremias autem necessitate detentus
prophetiæ, nec tolerans illud vitæ genus cum im-
pia multitudine, dicebat lugens: « Quis dabit mihi
diversorium viatorum ultimum in solitudine? et
derelinquam populum istum, et recedam ab eis? »
« eligens potius cohabitare feris, quæ nullam inferunt
animæ injuriam, quam eam attingere noxam, quæ

¹⁷ Jerem. ix, 2.

a cognatis proserpuit. Verum quod majus est prae omnibus, ea de causa Dominus Jesus, qui omnia superior est, secedens a multitudine, si quando temporis opportuni vacationem captaret, diversabatur in solitudinibus, his, qui dijudicare valebant, opere demonstrans utilitatem quietis; ut manifestum, et extra controversiam undique fieret, quod his, qui vivendi modum triviale et promiscuum consecretantur, licet gravitate praesent, tamen hi, qui vitam amplectuntur **390** monasticam et recessu remotam, sunt anteferendi, quippe qui sopiunt quiete passiones, quas illi aspectu affricant assiduo ad asperius, et nullo modo tale nocumentum persentiunt, cum tempus paulatim illud assuetum ipsis reddiderit, veluti febrem hecticam, sive habitualem, quae nunquam desinit, sed robur latenter absumit. Sic etiam delicatus aliquis, nudus primum super terram incedens non fert obvenientem asperitatem absque dolore; cum autem callosus evaserit, dolorem non sentit ullum, quamavis spinæ, surculi et clavi praecuti intersint, nullo ad vivam usque carnem perveniente, quia caro quae indurata est, sensibilitatem deposuit, non minus quam mortua.

CAPUT XIII.

Quare ergo putant non laedi eos, qui praelonga lesionem patienti consuetudine non amplius laedentium nocumentum persentiunt? Quale namque tempus habet intellectus dignoscendi, quod noxam affert, visione totaliter distrahente a l ea quae videntur, quippe qui eget vacatione ad id supputandum? Modo suscipit hasce formas, et paulo post alias, et subsequenter alteras, ac deinceps quasque occurrentes, et omnibus aut pluribus oblectata, ejusnam delectationem ducet laesionem esse, et quandonam vacabit ipsius detergere iniquitatem cum nec unquam videre, quod inquinatus est, possit? Nonne et in conversationibus per diem morboris obliviscitur, qui morret, et languoris, qui aegrotat, et doloris, qui convulsus **391** est illo; cum vero noctu solus unusquisque remanserit, propriam sentit passionem? quiete nimirum otium ipsis praebente, quo commoveantur, et efficiente ut id, quod tunc non perturbabat, molestet: et sicut appetitus, cum sit satur et expletus, assiduo motu ad appetendum, saturitatem non habet in heluone semper edente, sic otiosae quodammodo esse videntur passiones prae sensuum ad sensibilia occupatione, dum proprio arceantur impulsu: habeant vero ab externa perturbatione vacationem, utque post satietatem penuria famem parit, ita passiones sensibus remissis, insurgunt in quiescentem valde vigentes, multumque ipsi movent tumultum ex his, quae jam ex consuetudine insunt illas ad praelium formas in ipsum armando, quas aspectu percurrere se putabat absque ulla noxa, cum non suppeteret ei tempus reminiscendi detrimenti, quod illae insignunt, qui tunc id persentiunt, quando vacat cognoscere, et animadvertere po-

τασθαι βλάβην. Καὶ τὸ δὴ μείζον ἀπάντων, διὰ τοῦτο ὁ κύριος Ἰησοῦς, ὁ βλάβης πάσης ἀνώτερος, τοῦ πλήθους ὑποχωρῶν, εἴποτε καιροῦ ἀδείας ἐπιλάβοιτο, ταῖς ἐρήμοις ἐνδιέτριβε, τὸ χρησιμον τῆς ἡσυχίας τοῖς ἐργῶν δυναμένοις ἐργῶ παραδηλῶν, ὅπως ὄηλον, καὶ ἀναντιβῆτον γένηται: πάντοθεν, ὅτι τῶν τῶν ἀγελαῖον καὶ μιγάδα ἐπανηρημένων βίον, κἂν ὡς συμνόητης διαφέροντες, οἱ τῶν μοναστικῶν καὶ ἀναχωρημένων ἐπανηρημένοι βίον εἰσὶ προτιμότεροι, κατευνάζοντες ἡσυχίᾳ τὰ πάθη, ἅπερ τῇ διηνεκεὶ θεᾷ ἐπιτρέβουσιν ἐκεῖνοι πρὸς τὸ χαλεπότερον, οὐκ ἔτι τῆς βλάβης αἰσθανόμενοι; ἐπειδὴ χρόνος αὐτῆν ἐθιμον αὐτοῖς κατ' ὀλίγον ἐποίησε, καθάπερ ἐκτικῶν πυρετῶν οὐκ ἀνιόντα λοιπῶν, καὶ τὴν δύναμιν λεληθῶς ὑπαναλίσκοντα. Οὕτω καὶ τις ἀπαλὸς πρῶτον γυμνὸς ἐπιθεαίνων τῆς γῆς οὐδὲ τὴν τυχοῦσαν ἀλύπως φέρει τραχύτητα τυλωθεὶς δὲ οὐκ οἶδεν ὀδύνην, κἂν ἀκανθαί, καὶ σκολοπες, καὶ ἤλιοι ἐμπαρῶσιν ὀξεῖς, οὐδενὸς ἕως τῆς ζωῆς φθάνοντος σαρκός, ὅτι τῆς νεκρῆς οὐκ ἔλαττον, ἢ σκληρυνθεῖσα τὴν αἰσθησιν ἀπέθετο.

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ'.

Τί οὖν οὐκ ἀδικεῖσθαι νομίζουσι τοὺς τῇ πολλῇ ταῦ ἀδικεῖσθαι συνηεῖρ οὐκέτι τῆς τῶν ἀδικούντων βλάβης αἰσθανομένους; Ποῦ γὰρ καιρὸν ἔχει ἡ διάνοια τῆς ὄψεως διόλου περισπώσης αὐτῆν περὶ τὰ ὀρώμενα, γυνῶνα: τὸ λυποῦν, ἀδείας χρῆζουσα πολλῆς πρὸς τὸ λογίσασθαι τοῦτο; Ἄρτι ταῦτα δέχεται τὰ μορφᾶς, καὶ μετ' ὀλίγον ἄλλας, καὶ αὖθις ἑτέρας καὶ ἕξῃς τὰς παρατυχοῦσας, καὶ πάσαις ἢ ταῖς πλείοσι τερπομένη ποίσι τὴν τέρψιν βλάβην ἠγήσεται, καὶ σχολάσει ταύτης ἀποτρέψασθαι τὸν μολυσμὸν, οὐδ' ὅτι μεμόλυται ἰθεὶν δυναμένη ποτέ; Ἡ οὐχὶ καὶ τῆς λύπης, ὁ λυπούμενος, καὶ ὁ νοσῶν τῆς ἀνίας καὶ τῆς ὀδύνης ὁ σπυόμενος ἐν ταῖς συντυχίαις δι' ἡμέρας ἐπιλανθάνεται, μονωθεὶς δὲ νύκτωρ ἕκαστος ἐν αἰσθήσει τοῦ οἰκείου γίνεται πάθους; τῆς ἡσυχίας σχολὴν παρεχούσης αὐτοῖς κινεῖσθαι, καὶ τὸ τότε μὴ ὀχλοῦν παρασκευαζούσης ὀχλεῖν, καὶ ὡς τῷ ἀδδφάγῳ διόλου ἐσθίοντι οὐκ ἔχει κῆρον ἢ ὄρεξις αἰεὶ κινεῖσθαι πρὸς ἔφρασιν διακορῆς οὔσα, καὶ πλήσμιος, οὕτως ἀργά πως τὰ πάθη εἶναι δοκεῖ, τῇ τῶν αἰσθήσεων πρὸς τὰ αἰσθητὰ ἀσχολία, τῆς οἰκείας ὀρυμῆς κωλυόμενα. Ἐχέτω δὲ τῆς ἔξωθεν ὀχλήσεως ἀδειαν, καὶ ὡς πείναν, ἔνδεα μετὰ κῆρον ποιεῖ: οὕτω τὰ πάθη ἀνεθεῖσῶν τῶν αἰσθήσεων ἐπανάσταται τῷ ἠρεμήσαντι λίαν ἀκμάζοντα, καὶ πολλὴν αὐτῶν κινούντα τῶν ἐν ἔθει γενομένων τὸν ὄρυβον, ἐκείνας εἰς μάχην αὐτῶν τὰς μορφᾶς ἐφοπλίζοντα, τῇ θεᾷ παρατρέχειν ἐνόμιζεν ἀβλαβῶς οὐκ ἔχων καιρὸν ὑπομνησθῆναι τῆς βλάβης αὐτῶν καὶ τότε ταύτης αἰσθανόμενος ὅτι σχολὴν αἰεὶ γυνῶνα, καὶ ἰδεῖν τὴν δυναστείαν αὐτῆς αἰχμαλωτιζόμενος πρὸς ἐνθυμήσεις ἀτόπους, καὶ λογίζεσθαι βιαζόμενος λογισμοὺς ἀσχυρῆς πεπληρωμένους: καὶ τότε πλάνην ὀμολογῶν ἀναφανδῶ, τὴν παρεχούσαν ζῶην, καὶ μακκρίζον τοὺς μὴ γυνῶτας τῇ

ἔφει, ὡσπερ ἔγνω αὐτὸς, καὶ οἰκτιζόμενος εἰκότως ἄ
 ἑαυτὸν, ὅτι καθ' ἑαυτοῦ τοῖς ἐχθροῖς αὐτὸς δέδωκεν
 ἔπλα, καὶ πολεμεῖται δικαίως, ἀνοία πολλῇ παρασχὼν
 ἰσχὺν τοῖς πολεμίοις.

lestatem ipsius, utpote captivus abductus ad re-
 cordationes absurdas, coactusque cogitationes per-
 volvere turpitudine plenas; quinque tunc manifeste
 fatetur, præteritam vitam fuisse fallaciam, et bea-
 tos prædicat eos, qui non cognoverunt visu, sicut ipse novit, et merito miseratur sui ipsius, eo quod
 inimicis suis ipse adversus se præbuerit arma, et juste oppugnatur, quod multa cum dementia vires
 hostibus subministravit.

ΚΕΦΑΛ. ΙΔ'.

Τότε γὰρ τὰ διὰ τῆς ὁράσεως, τὰ διὰ τῆς ἀκοῆς,
 τὰ διὰ τῶν ἄλλων αἰσθήσεων ἐμπεσόντα σπερματι-
 κῶς, ἀκανθῶν δίκην ὑποβλαστάνει ἀρχεται, καὶ
 κατὰ μικρὸν ἀδρυνόμενα κεντεῖ ἐπιπόνως τοῖς νύγ-
 μασι, μᾶλλον δὲ τῆς μυθευομένης παρὰ τοῖς ῥαψ-
 ῳδοῖς ὕδρας ἐν ἰσῷ ἄλλας ἐπ' ἄλλαις ὑπανίσχει κεφα-
 λὰς, μυρῖοις δῆγμασι ὀδυνῶντα τὸν ἄθλιον. Καὶ γὰρ
 ἡ ὄψις ἡ ὁραθεῖσα φαῖδρά παρίσταται, καὶ κόσμος
 πολυτελής, καὶ γέλως κεχυμένος, καὶ σχῆμα πε-
 πλασμένον, καὶ βλακεία, καὶ θρύψις ἐπιτετηθευμένα
 πρὸς ἄλλωσιν, καὶ νεῦμα πλαζόμενον, καὶ βλέμμα κα-
 κήθη, καὶ κίνημα σεσοδημένον, καὶ φωνῆς ἐμμέ-
 λεια, καὶ φθέγμα θηλύτερον, οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ
 ἦθος ἄπλαστον, καὶ σεμνότης ἀπλῶς, καὶ ἀφέλεια,
 καὶ ῥῆμα ἐλεινόν, καὶ οἰμωγὴ συμπαθῆς, καὶ δά-
 κρυον ὀδυνωμένης ψυχῆς, τελευταῖον κινουσιν ἀγῶνα
 πολλόν, καὶ αὐτῆς ἰσως τῆς οἰκτιρηθείσης, καὶ ἀπολαυ-
 σάσης κηδεμονίας, ἡ μνήμη προξενεῖ κίνδυνον, ἰκέτι-
 δος ἐν ἀνάγκῃ γενομένης, καὶ πολεμούσης ὕστερον
 αἰκτον κινήσασθαι ἐν τῇ χρεῖα, καὶ ἔλεον, καὶ ποιού-
 σης οἰστρούς ἐρωτικούς. Τί οὖν βέλτιον, ἑαυτὸν
 ἐλεεῖν, καὶ περιίστασθαι τὰ σκάνδαλα, ἢ τὸ δῆθεν
 ἄλλους ἐλεεῖν, βρόχοις δυσσκέλυτοις ἐμπλέκεσθαι
 τῷ βοηθεῖν ἐθέλειν ἑτέροις, καλὸν τῷ κρημι-
 ζομένῳ χεῖρα διδόναι, εἰ ἔστι μὴ συναπολέσθαι
 αὐτῷ κινδυνεύοντι. Εἰ δὲ τῷ δοκεῖν συμπάσχειν,
 τὸ πάσχειν ἀκολουθεῖ, τὸ οἰκεῖον συμφέρον σπου-
 δαστέον, ὅτι μὴ οὕτως ἄλλος ἄλλῃ πλησίον ὡς ἔκα-
 στος ἑαυτῷ.

sin autem operi, quod videtur compassionis, subsequatur pati, propriae studendum est utilitati, quia
 non ita propinquus est alter alteri, ut quisque sibi ipsi.

ΚΕΦΑΛ. ΙΕ'.

Διὰ τοῦτο, τῷ κεραυνεῖω πυρὶ τῆς Πενταπόλεως
 φλεγόμενης, ὁ ἄγγελος ἔλεγε τῷ δικαίῳ, καὶ φιλοξε-
 νίας ἐπιμελουμένῳ Ἀῶν· « Σώζωσιν σῶζε τὴν σεαυτοῦ
 ψυχὴν, εἰς τὸ ἔρος σῶζου μήποτε συμπαραληφθῆς
 πρὸ τῶν ἀπολλυμένων τῆς ἑαυτοῦ φρόντιζε σωτη-
 ρίας. » Τὸ γὰρ, « Μὴ περιθιλέψῃ εἰς τὰ ὀπίσω, » μη-
 δένα λόγον τῶν ἀπολλυμένων ἐδίδασκεν ἔχειν, ἐπεὶ
 μὴ πάντως ὅσων ἦν συναπολέσθαι θελήσει τοῖς ἀπολ-
 λυμένοις, μηδὲ ἐν ἰσῷ θέσθαι θελήσει τῶν ἄλλων καὶ
 τὴν ἑαυτοῦ κηδεμονίαν, ἐν οἷς τὸ συμπαθεῖς, οὐδὲν
 ὠφελοῦν τοὺς τιμωρουμένους, ἀδικεῖ τοὺς συμπάσχον-
 τας τὰ μέγιστα· εἰς αὐτὴν βλέπτον τὴν πᾶσιν ἀν-
 θρώποις ἡμοῦ ποθουμένην σωτηρίαν· τὸ μὲν γὰρ
 φιλόνοθρωπον, καὶ Θεῷ φίλον, καὶ πρέπον ἡμῶν,
 καὶ δεῖ τὰ χρηστὰ, καὶ συμβουλεύειν, καὶ σπου-
 δάζειν, καὶ ἐπεύχεσθαι ἕκαστον ἕκαστον ἐπαι-

CAPUT XIV.

Tunc enim quæ per visum, quæ per auditum,
 quæ per alios sensus quasi seminali modo incide-
 runt, instar spinarum subgerminare incipiunt, et
 pedetentim **392** adolescentia acuminibus labo-
 riose pungunt, quinimo æque ac hydra (de qua
 fabulati sunt carminum contextores) alia super
 alia sustollunt capita, mille morsibus infelicem
 excruciantia: etenim astat quæ visa est hilaris spe-
 cies, et ornatus magnificus, et risus diffusus, et
 hâbitus fictus, et deliciæ, ac mollietis studiose af-
 fectatæ ad captandum, et nutus vagabundus, et
 obtutus pravi ingenii, et motus concitatus, et vo-
 cis concinna modulatio, et sonus effeminator; non
 solum vero hæc; verum et mores non fucati, et
 simpliciter gravitas, atque integritas, et verbum ad
 miserationem excitans, et ploratus ad compatien-
 dum commovens, et lacryma officinæ animæ plu-
 rimum in fine movent certamen, et ipsius forte
 curæ miserabilis, quæque damnum percepit, me-
 moria conciliat periculum, utpote, quæ evaserit, in
 necessitate posita, supplex, et postremo decertans
 miserationem ac misericordiam in egestate com-
 moveat, et amatorios excitet stimulos. Quid ergo
 melius, misereri sui ipsius, et evadere scandala,
 seu offendicula, aut aliorum scilicet miserendo, im-
 plicari laqueis indissolubilibus, ac volendo alios
 adjuvare in mala incidere inevitabilia? Bonum est
 illi manum porrigere, qui se præcipitem agit, si
 possibile sit non simul cum ipso periclitante perire;

CAPUT XV.

Eam ob rem, cum fulmineo igne Pentapolis in-
 D flammaretur, angelus dixit justo et hospitalitatis
393 studioso Lot: « Salvans salva tuam ipsius
 animam, in montem salvare, ne forte simul com-
 prehendaris, potius tuam, quam eorum, qui per-
 eunt, salutem cura ¹⁸; » quod enim ipsi dictum
 est, ut non respiceret retro, nullam rationem ha-
 bere pereuntium edocebat; quia certe justum non
 erat velle simul perire cum pereuntibus, nec æque
 ac aliorum sui ipsius habere curam; dum com-
 passio in iis maximum damnum affert compatien-
 tibus, in quibus nihil valet adjuvare punitos, quippe
 quæ læsionem infert ipsi salutem, quæ simul ab om-
 nibus hominibus peroptatur: hæc namque argu-
 mentum est erga homines benevolentie, Deoque
 grata, ac nobis conveniens, et oportet, quemquam

¹⁸ Gen. xix, 19.

cuique bona quælibet, tum consulere, tum studiose querere, tum exoptare; huiusmodi quippe animi affectio vere laudabilis est: at in necessariis minus studere sibi ipsi quam aliis non solum admittendum non est, verum etiam plurima dignum est condemnatione. Quo pacto ergo qui sui status multam gerit curam, et mores suos moderatur ac frenat ad modestiam, disciplinamque servandam, quique in vacatione multoties cum Deo colloquitur, non est magis, magisque idoneus ut sit gratus Deo (utpotè qui vitam degit maiori cum vigilantia) eo, qui nunquam tempus habet propriis cogitationibus, vel delitescensibus passionibus propter acclamandi?

CAPUT XVI.

Annou dicemus Mariam esse Martha meliorem? quam ob talem sine ulla distractione **394** quietem, præferens Dominus illi, quæ circa ministerium corporeum distracta erat, et curam gerebat famulatus, qui ad carnis requiem est, dicit, non ipsi, sed ei, quæ arbitrabatur, se magnum aliquid actitare, et idcirco admonitione indigebat, corrigens deceptam intelligentiam, ac inquam: « Martha, Martha, sollicita es, et turbaris erga plurima, porro unum est necessarium: Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea ¹⁹. » Etsi tumultus ejus esset studio plenus inserviendi ipsi Domino, non tamen laudata fuit ob illam animi propensionem; conquestus est autem quod, cum dereliquisset assidere (ut faciebat Maria) verbo, et animæ utilitati, intenta erat, quo pacto nihil necessarium deesset ad magnificentium convivii apparatus, et quomodo consuetæ ac sumptuosæ hospitalitatis mensa splendida proponeretur: geminasse enim nominis vocationem volentem criminari tale studium, quasi minime congruum, et dixisse: Martha, Martha, lamentantis forsitan, caputque concitentis signum erat; quippe qui sciebat, quod decepto a tumultu, velut esset quid necessarium, utilius foret ad pietatem assequendam id, quod negligebatur, eo, quod sedulo agebatur.

CAPUT XVII.

Sic et Levitæ cuncto præpositi fuere populo, utpote qui erant liberi ab omni occupatione vitæ sæcularis negotiis addicta, et pura mente absque ulla distractione divinam colebant majestatem, quique magnam precem secundum legem fundebant, ut seipsos attentione, ac **395** puritate Deo expiarent; et externas perturbationes aversantes, intra septa templi tunc sancti exercebantur in his quæ ad castitatis studium pertinebant, persuasi, quod quies progigneret ipsis minime laboriosam castimoniam ²⁰. Et testes externi detrimenti sunt Abel filius primo creati hominis ²¹, et Dina Jacob patriarchæ filia ²²; ille quidem in campo dolo interfectus a Cain; illa vero ab Emor corrupta, cum

Α νετόν γάρ ὄντως ἡ τοιαύτη διάθεσις· Ἐλαττον δὲ τῶν ἄλλων ἐν τοῖς ἀναγκαίοις σπουδάζειν ἑαυτῷ, οὐ μόνον οὐκ ἀπόδεκτον, ἀλλὰ καὶ πλείστης καταγνώσεως ἄξιον. Πῶς οὖν ὁ πολλὴν ἐπιμέλειαν παιτούμενος τῆς ἑαυτοῦ καταστάσεως, καὶ τὸ ἦθος ἐν ἡσυχίᾳ παιδαγωγῶν πρὸς τὸ εὐτακτον, καὶ ἐπ' ἀδείας τὰ πολλὰ προσομιλῶν τῷ Θεῷ, τοῦ μηδέποτε καιρῶν ἔχοντος, τοῖς ἰδίοις ἐπισημῆσθαι λογισμοῖς, ἢ τοῖς ἐμφωλεύουσι, καὶ διὰ τὴν ἐξωθεν ἀσχολίαν οὐ γινωσκομένοις πάθεσιν, οὐκ ἔστι μᾶλλον (ὡς νηφαλιώτερον διάγων) πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ εὐαρέστησιν ἐπιτηδείωτερος;

externas occupationes non agnitis, pro male gestis

B

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ'.

Ἡ καὶ τὴν Μαρίαν οὐκ ἐροῦμεν τῆς Μάρθα; ἀμείνονα; ἦν προτιμῶν διὰ τὸ ἀπερίσπαστον τῆς περὶ τὴν σωματικὴν λειτουργίαν περισωμάνης, καὶ φρονιζούσης διακονίας, σαρκὸς ἐχούσης ἀνάπαυσιν, φησὶν ὁ Κύριος, οὐκ αὐτῇ, ἀλλὰ τῇ νομιζούσῃ μέγα τι ποιεῖν, καὶ διὰ τοῦτο χρηζούσῃ παραινέσεως, διορθούμενος τὴν ἐσφαλμένην ὑπόνοιαν λέγων· « Μάρθα, Μάρθα, μεριμνᾷς καὶ τυρβάζῃ περὶ πολλὰ, ἐνὸς δὲ ἐστὶ χρεῖα· Μαρία δὲ τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἐξελέξατο, ἥτις οὐκ ἀφαιρεθήσεται ἀπ' αὐτῆς. » Καίτοι ὁ θόρυβος αὐτῆς εἶχε σπουδὴν, τῆς θεραπείας αὐτοῦ, ἀλλ' οὐκ ἐπληνέθη τῆς προθυμίας ἐκείνης· ἐμέμφθη δὲ, ὅτι, καταλιπούσα τὸ προσεδρεύειν, καθάπερ ἡ Μαρία, τῷ λόγῳ καὶ τῇ τῆς ψυχῆς ὠφέλειᾳ μεριμνᾷ, πῶς μηδὲν μὲν τῆς χρεῖας λείψῃ πρὸς τὸ τῆς ἐστιάσεως φιλότιμον, λαμπρὰ δὲ τῆς συνήθους, καὶ πολυτελοῦς παρατεθῆ τῆς φιλοξενίας ἡ τράπεζα· τὸ γὰρ διπλασιάσαι τὴν τοῦ ὀνόματος κλήσιν μέλλοντα τὴν σπουδὴν διαβάλλειν ὡς οὐ καθήκουσαν, καὶ εἰπεῖν, Μάρθα, Μάρθα, σχετιάζοντος ἦν τάχα, καὶ τὴν κεφαλὴν ἐπισείοντος τῷ πεπλανημένῳ ὡς ἀναγκαίῳ θορύβῳ χρησιμώτερον εἰδῶς εἰς κατόρθωσιν εὐσεβείας τοῦ σπουδαζομένου τὸ ἀμελούμενον.

ΚΕΦΑΛ. ΙΖ'.

Οὕτω καὶ Λευταὶ παγτὸς τοῦ λαοῦ προσεκρίθησαν, ἐλεύθεροι πάσης ὄντες βιωτικῆς ἀσχολίας, καὶ καθαρῶ τῷ λογισμῷ τὸ Θεῖον διὰ τὸ ἀπερίσπαστον θεραπεύοντες, καὶ οἱ τὴν μεγάλῃ εὐχὴν κατὰ νόμον εὐζήμενοι· ὥστε ἀπαρνίσαι προσοχῆ, καὶ καθαρότητι ἑαυτοῦς τῷ Θεῷ τὰς ἐξωθεν ὀχλήσεις παρατησάμενοι, περιβάλων ἐντὸς τοῦ τότε ἁγίου ναοῦ, τὰ τῆς σπουδαζομένης ἀγγελίας ἡσοῦντο τὴν ἡσυχίαν, πεπεισμένοι ποιεῖν αὐτοῖς τὴν ἀγγελίαν ἀκάματον. Καὶ μάρτυρες τῆς ἐξω βλάβης, Ἄβελ ὁ τοῦ πρωτοπλάστου υἱός, καὶ Δίνα ἡ τοῦ πατριάρχου θυγάτηρ Ἰακώβ, ὁ μὲν εἰς τὸ πεδίον δολοφονηθεὶς παρὰ τὸν Καὶν, ἡ δὲ φθαρεῖσα παρὰ τοῦ Ἐμῶρ ἀκαίριως ἐπὶ θεωρίαν ἐξελεθούσα τῶν ἐγγυρητῶν γυναικῶν, οὐκ ἂν

¹⁹ Luc. x, 41. ²⁰ Num. i, 53. ²¹ Gen. iv, 8. ²² Gen. xxxiv, 1, 2.

τοῦτο παθόντες ἦσαν εἰ κτεμένον ἡρεμοῦντες οἴκοι Α τὴν πᾶσιν ἀκίνδουον, καὶ τελεῖοις, ἀτελεῖσι δὲ μά-
λιστα ἡσυχίαν ἐλόμενοι, ὅτι τοῖς μὲν φυλάττει τὴν
ἡσυχίαν ἐξὶν ἀσάλευτον, τοὺς δὲ τῆ ἀσκήσει ταύτῃ
προσάγει προκόπτοντας. Καὶ ὁ Ἰερεμίας δὲ παρεγ-
γυῶν μὴ ἐκπορεύεσθαι εἰς ἀγρὸν ὅτι ῥομφαία τῶν
ἐχθρῶν παροικεῖ κυκλόθεν, καὶ ὁ Πέτρος βοῶν· «Ὁ
ἐχθρὸς ἡμῶν διάβολος περιέρχεται καὶ ἐμπεριπα-
τεῖ, » τὴν σύμπασαν τὴν ἐξω βλάβην μαρτύρονται·
ὁ δὲ τὸν ὀλοθρευτὴν ἀποκρύπτεισθαι παραινῶν, καὶ
ὁ λέγων· « Ἀπόκλεισον τὴν θύραν σου, ἀποκρύβηθι
μικρὸν ὅσον ἕως ἂν παρέλθῃ ἡ ὄργη Κυρίου, » καὶ
ὁ οἰκῶν οἰκίαν Ἰακώβ, καὶ ὁ προστάσων τὸν υἱὸν
τοῦ φονευτοῦ παραγινόμενον ἀποθλίβειν εἰς τὴν
θύραν, τὴν ἐνδον κηρύττουσιν ἀσφάλειαν, δεικνύντες
διαβρῆδην, ὅτι τοῖς μὲν εὐεπηρέαστος ὁμολογουμέ-
νωσ, τοῖς δὲ ἀγαμφιδόλωσ ἀκίνδυνός ἐστιν ἡ δια-
γωγὴ.

ies, quod iis quidem ille vitæ modus ex confesio-
tate fit extra omne periculum.

ΚΕΦΑΛ. ΙΗ΄.

Καὶ οὕτω, καὶ οὐκ ἄλλωσ ἔχειν φιλεῖ ἡ ἀλήθεια·
οἱ μὲν γὰρ τὸν ἀνακεχωρημένον βιοῦντες βίον, καὶ
μονομαχοῦσι καὶ ἀνόπλῳ συμπλέκονται τῷ πολεμίῳ·
ἄπλα γὰρ παθῶν ἐστὶ τὰ πράγματα, οἱ δὲ πλήθεσιν
ἐν πόλει συναναμιγνύμενοι, καὶ πολλοὺσ ἔχουσι πολ-
λαχόθεν τοὺσ ἐπιειθεμένους διόλου, καὶ πάντας πε-
φραγμένους παντευχῆσ πολεμικῆσ, καὶ καιρίας, ὅταν
τρῶσαι δυνηθῶσιν, ἐπιφύροντας τὰσ πληγὰσ. Καὶ
ἔστιν ἀνόητον κομιδῆσ περιδῆσ, καὶ ἐναγώνιον κατα-
σκευάζειν ἑαυτῷ τὴν ζωὴν, ἐξουσίας παρούσης, ἀδεῖ
ταύτην ἔχειν, καὶ ἀφοδον, καὶ ποιεῖν τὴν ἐνδεχομέ-
νην ἀσφάλειαν τὴν ἀναγκασίαν. Τίσ γὰρ ἀποστάσ ἐπι-
δοῦλων καὶ χωρίσασ ἑαυτὸν μακρὰν τῆσ τούτων ἐπι-
μιξίασ οὐ θαβρῆσ λοιπὰν, καὶ ἐστὶν ἀμέριμος, οὐδὲ C
μίαν οὐδαμῶθεν ὑφορώμενοσ βλάβην ἐτι; Τίσ δὲ
τούτοισ συνδιατώμενοσ οὐκ ἐστὶν ἐν διηγεκῆσ φόβῳ
πάντοτε προσδοκῶν πάντοθεν ἐπιβουλήν τῷ πάντας
ταύτην διὰ σπουδῆσ ἔχειν ἀεὶ, ὡσ κατὰ δυσμενοῦσ
δυσμενεῖσ; Πῶσ ὄν τῆσ εἰρηνικῆσ καὶ ἀταράχου
διαγωγῆσ ἡ μετὰ τῶν ἀδικούντων ἐστὶν ἀμείνων;
Καὶ πῶσ ἡ ληστὰσ ἔχουσα καὶ βαρβάρουσ ὁδοσ τῆσ
ἀδεῶσ ὀδευομένησ ἔδοξεν, ἡ δοκεῖ τισιν αἰρετώτεροσ;
Ἥ μὲν καὶ μταιφόνουσ ἔχει, καὶ λωποδύτασ, καὶ πάν-
τωσ ἐστὶν ἡ φονευθῆναι, ἡ καὶν περιδουθῆναι τὸ ἱμά-
τιον ἡ δὲ πάσης ὑπονοίασ ἀπῆλλαγμένη τοιαύτησ
ἀζήμιον τοῖσ ὀδῆταισ, καὶ ἄλυπον τὴν ὀδοπορίαν
ποιεῖ, καὶ τὴν κτῆσιν διασώζουσιν ἀσύλητον, καὶ
φαιδρῶσ τὴν ὁδὸν καὶ γεγηθῶτασ διανύουσιν.

exspoliatores, et in ea omnino oportet aut interfici, aut veste despoliari : ista vero ab omni hu-
jusmodi suspicione aliena, viatoribus præbet peregrinandi facultatem sine ullo damno et dolore,
qui conservant quod possident nullatenus eripiendum

ΚΕΦΑΛ. ΙΘ΄

Ἄλλοι τὰσ τραχείασ, καὶ δυσβάτουσ ἐκκλίνοντεσ
ἀτραποῦσ, καὶν ὡσιν ἐπίτομοι, τὰσ ὀμαλάσ καὶ λεω-
φόρουσ μεταδύκουσι πλεῖον ἔχουσασ τὸ ὑψῶσ καὶ

intempestive ad spectandum mulieres indigenas
regionis foret egressa; non equidem id illi passi
fuissent, si domi permansissent quieti, eligentes
potius silentium solitudinis, quod minime periculo-
sum est omnibus, et perfectis, et imperfectis; pri-
mis enim habitum exercitatum inconcussum con-
servat, alteros vero exercitationi admonet progredere
in agrum, quia gladius inimicorum in circuitu ha-
bitat²², et Petrus clamans : « Adversarius noster dia-
bolus circumquaque ambulat²³, » omnem attestan-
tur noxam externam; ille vero, qui admonet, ut
exterminator delitescat, et qui dicit : « Claude ja-
nuam tuam, et abscondere modicum ad momen-
tum, donec pertranseat indignatio Domini²⁴; » et
B qui habitat in Domo Jacob, et præcipit ut filium
homicidæ accedentem allidamus ad januam²⁵, præ-
dicant internam securitatem, clare demonstran-
damnis obnoxius est, aliis vero absque ambigui-

CAPUT XVIIII.

Sic itaque, nec aliter se habere assolet veritas :
qui etenim vitam degunt a communi 396 via re-
motam, tum singulari pugnant certamine, tum
inermi cum adversario manus conserunt; arma
namque passionum sunt negotia; qui vero multitu-
dinibus in urbe commiscentur, tum multis ex par-
tibus multos habent omnimode insidiantes, tum
omnes hos munitos omnibus instrumentis bellicis,
et quando potuerint vulnerare, lethales plagas in-
ferentes; unde stultum est pavidam vitam et cer-
tamini obnoxiam studiose sibi ipsi moliri, cum adsit
facultas eandem periculo carentem et metus
expertem transigere, inque necessaria, quæ con-
cessa est, collocari securitate. Quis enim, dum se-
cesserit ab insidiatoribus, et procul seipsum ab
eorum commistione separarit, deinceps non securo
est animo, ac sine sollicitudine exsistit, nulla am-
plius ex parte ullam reformidans noxam? Quis au-
tem cum istis col habitans non est in metu conti-
nuo, omni ex parte omnique tempore expectans
insidias, cum omnes moliantur ipsas assidue, uti
solent malevoli in malevolos? Quo pacto igitur vitæ
instituto pacifico, minimeque perturbato melius est
id, quod cum injuriam inferentibus habetur? Et
quomodo via, quæ latronibus et barbaris est infe-
sta, visa fuit, aut videtur aliquibus potius eligenda,
quam ea, quæ absque ullo metu pervia est? Illa
quidem et jugulatores habet cruentos, et vestium

397 CAPUT XIX

Alii, tramites asperos et transitu difficiles, de-
clinantes, quamvis sint concisi, ac breviores, in-
quirunt semitas planas ac publicas, quæ longiores

²² Jerem. vi, 25. ²³ I Petr. v, 8. ²⁴ Isa. xxvi, 20. ²⁵ IV Reg. vi, 52.

multo sunt, indigentque diuturniori tempore, ut conficiantur. Et qua ratione via, quæ ardua est et vix pertransiri potest, quæ longa et periculosa, quæ ferarum ictibus subjecta, ac prædonum est altrix, et laqueos habet, et scandala, et insultus, et insidias, et detrimenta multa, judicatur præstantior ea quæ tolerabilis est, atque concisa et plana? Ibi mulieris aspectus proritat, divitiæ, et potentatus, et gloria commovent æmulationem; alia iracundiam vellicant; alia concupiscentiam succendunt; alia diffusionem cordis præ lætitia, alia vero animi demissionem inferunt; alia vultum demissum, seu pudorem cum mœrore et confusione; alia gaudium, hilaritatemque efficiunt; alia oblectationem, et alia tædium; sicque quotidie his quæ videntur et audiuntur inflammata et eventitatae passionibus, quomodo in splendidam flammam tandem aliquando non exsurgunt, et continua exercitatione non pertingent ad habitum dissolvi difficilem, ac transmutationem, aut laboriosam, aut fortassis impossibilem non efficiunt? Etenim consuetudo non minus quam vinculum detinens, non permittit recessum, quippe quæ paululum cedit impulsui moventi, at rursus trahit ad se ipsam eum, qui conatur abscedere. Verum, qui ab hujusce vitæ negotiis separatus est, et sensus avertit a rebus sensibilibus, atque apud seipsum quiete agit, si memorias habeat passionibus percitas, celerius delebit eas, tempore, **398** quod omnia perantiquat, horum quoque paulatim oblivionem inducente; sin vero nullam susceperit effigiem eorum quæ pugnam cient, luctam habet adversus expugnatum, et abduci nullo negotio queunt, mente

A δεομένας πρὸς τὸ ἀνοσθηναί πλειονος χρόνου. Καὶ πῶς ἢ προσάντης, καὶ δυσπόρευτος, ἢ μακρὰ καὶ ἐπικίνδυνος, ἢ θηροβλουμένη, καὶ ληστοτρόφος, καὶ βρόχους ἔχουσα, καὶ σκάνδαλα, καὶ ἐνέδρας, καὶ ἐπιρρεΐας πολλὰς τῆς ἀνεκτῆς, καὶ συντόμου καὶ πεδιῆς, κρίνεται προτιμότερα; Ὅψις ἐκεῖ γυναικὶς ἐρεθίζει, πλοῦτος, καὶ δυναστεία, καὶ δόξα κινεῖ τὸ ζηλότυπον, ἀλλὰ τὸν θυμὸν ἐπικινεῖ. Ἄλλα τὴν ἐπιθυμίαν ἀνάπτει, καὶ ἕτερα διάχυσιν, καὶ ἕτερα ποιεῖ ταπεινότητα, ἀλλὰ κατῆφειαν, καὶ σύγχυσιν, ἄλλα χαρὰν καὶ εὐπάθειαν ἐργάζεται. Ἄλλα τέρψιν, καὶ ἕτερα δυσἀρέστησιν, καὶ καθ' ἑκάστην ἐν τοῖς ὀρωμένοις καὶ ἀκουσμένοις οὕτω τυφόμενα, καὶ ῥιπιδόμενα τὰ πάθη, πῶς εἰς λαμπρὰν οὐκ ἀναστήσεται ὅτεδῆποτε φλόγα, καὶ τῇ συνεχεῖ γυμνασίᾳ φθάσει πρὸς δυσκατάλυτον ἕξιν, καὶ τὴν μεταβολὴν, ἢ ἐπίπνον, ἢ τάχα ποιήσει καὶ ἀδύνατον; Δεσμοῦ γὰρ οὐκ ἔλαττον κατέχουσα ἢ συνήθεια, τὴν ἀναχώρησιν οὐκ ἐπιτήσιν, ὀλίγον ἐνδιδοῦσα τῇ ὀρμῇ, καὶ αὐτὶς ἔλκουσα πρὸς ἑαυτὴν τὸν ἀποφοιτῆσαι πειρώμενον. Ὁ δὲ τῶν βιωτικῶν κεχωρισμένος πραγμάτων, καὶ τὰς αἰσθήσεις ἀποστήσας τῶν αἰσθητῶν, καὶ καθ' ἑαυτὸν ἡρεμῶν, ἂν μὲν ἔχη μνήμας ἐμπαθεῖς, ταχέως ἀφανίζει ταύτας, τοῦ πάντα παλαιούντος χρόνου, λήθην καὶ τούτων κατὰ μικρὸν ἐργαζομένου. ἐν δὲ μὴδὲν ἐδέξατο τῶν ποιοῦντων μάχην εἰδῶλων, πρὸς τὰς φυσικὰς ὑπομνήσεις ψυχᾶς ἔχει τὴν πάλην εὐκαταγωνίστους οὐσας εὐπαραγωγούς, τῆς διανοίας εὐκόλως μετατιθεμένης αὐτάς, καὶ ἀποστρεφομένης εὐχερῶς, ὅταν μὴδενὶ τῶν ἐξωθεν λίγων δελεάζειν

C δύνηται ὁ ἐχθρὸς
simplices reminiscencias naturales, quæ faciles sunt transferente facillime ipsas, et aversante sine labore, quando inimicus nulla possit exteriorum cupidiarum allicere.

CAPUT XX.

Hisce quippe consuevit (hostis) passiones illinere, ac efficere luctationes operosas et laboriosas decertantibus: nec enim tantum potest concupiscentia sine materia, quantum valet, cum ei adjacent proposita concupiscibilia, nec rursus dominatur ira, cum non adsit qui concitet illam. Voluptas vero tunc excitatur, quando id quod placet, aspectu proritat appetitum. Sunt autem horum motus infirmi, ac remissi, non obliurbante imaginatione, quæ considerationem velut e somno excitat, quasi obdormiret, et cogitationem in se ipsa retinet vigilem, ac permanentem. Exempli gratia; visus, qui, blandum aliquid amicum reddens, cohibet inconniventem intuitum oculi nimium corporis sui studiosi, et nullatenus eum circumagere permittens, nec sinens, ut ad aliquid aliud transferat voluntatem (etsi quis velit constringere), vincit delectatione pertinax, magnamque studium contententis oculum avertere. Verum non sine contingit ei, qui a solis recordationibus perturbatur, cui liberatio facilis est, fitque valde prompta migratio: meditatione namque, ac exercitio sermonum spiritualium, et intensa oratione mens abscedit **399** ab his, quæ

ΚΕΦΑΛ. Κ'.

Τούτοις γὰρ ἀλείφειν πέφυκε τὰ πάθη, καὶ ποιεῖν τοῖς ἀγωνιζομένοις ἐργώδη, καὶ ἐπίπνοια τὰ παλαίσματα. οὐχ οὕτω γὰρ ἰσχύει ἀνευ ὕλης ἐπιθυμία, ὡς ἰσχύει τῶν ἐπιθυμητῶν παρακειμένων, οὐτε πάλιν δυναστεύει θυμῷ, μὴ παρόντος τοῦ παροξύνοντος. Ἦδονὴ τε τότε διανίσταται, ὅτε τὸ ἦδος ἐρεθίζει τῇ ὄψει τὴν ἔφεισιν. Ἀσθενεῖς δὲ τούτων αἱ κινήσεις, καὶ ἀτονοὶ μὴ παρενοχλοῦσης φαντασίας τῆς διενπνεύσεως ὥσπερ καθεσθούσαν τὴν ἐνθύμησιν, καὶ τὸν λογισμὸν πρὸς ἑαυτὴν κατεχούσης ἐγγρηγόρα καὶ παραμένοντα. Ὡς ὅταν ὀφθαλμοῦ φιλοσωμάτου κατέχει ὄψις ἀρέσκουσα τῷ ἐπαγωγῷ τὸ ἀτενές, οὐδαμοῦ περιάγειν ἐπιτρέπουσα, οὐδὲ πρὸς ἕτερον τι μετενεγκεῖν τὴν βουλήν συγχωροῦσα, κἂν ἀγγεῖν τις ἐθέλοι, νικῶσα τῇ τέρψει τοῦ ἀποστήσαι τὸ ἄμα βιαζομένου τὸ φιλόνηκον. Ἄλλ' ἔστι τῷ μὲν ταῖς μνήμας ἐνοχλοῦμένη εὐκόλος ἢ ἀπαλλαγῆ, καὶ λαὸν εὐμαρῆς ἀπανάστασις. μελέτη γὰρ καὶ γυμνασίᾳ λόγων πνευματικῶν, καὶ προσευχῇ συνταμένη ἀφίσταται τῶν μὴ ἀρεσκόντων τῷ Θεῷ ὁ νοῦς, καὶ μεθίσταται πρὸς τὰ σπουδαζόμενα κατὰ Θεὸν, τοῦτοις ἐνευκαρῶν, κακεῖνων λήθην ποιούμενος. Καμμῦσαι δὲ πρὸς τὰ ὀρώμενα τὸν ὀφθαλμὸν

δύλου ἀδύνατον, οὐδὲ πρὸς τὰς φωνὰς βῦσαι τὴν ἀκοήν, οὐδὲ τὴν βλάβην αὐτῶν ἐκκλίνει διὰ παντὸς νήφοντι τῷ λογισμῷ· πολλὰ γὰρ πάντοθεν ἐπήρεια, καὶ εὐσφύλακτοι, καὶ οὐκ ἔστι τὸν εἰς πηλὸν διαβαίνοντα μὴ μολῦναι τὸ ἴχνος, καὶ διάγοντα ἐν λοιμικῷ καταστήματι, μὴ παθεῖν, ὃ διατίθησι τὸ περιέχον· οὕτως ἀδύνατον μὴ ἀναμίξασθαι τι τῶν βιωτικῶν κηλίδων τὸν τοῦτοις ἐνδιατρίβοντα, κἂν μὴ αἰσθάνηται τῆς βλάβης, λοιπὸν ἐνεθισθεὶς τῷ χρόνῳ τοῖς βλάπτουσιν.

qui diversatur in pestilenti situ, non patiat̄ morbum, quem circumambiens aer diffundit: sic im- possibile haud immisceri sordibus rerum hujusce sentiat damnū, cum, temporis spatio, assuefactus

ΚΕΦΑΛ. ΚΑ'.

Ἐπειδὴ καὶ δηλητηρίου τινὲς ἀπογευόμενοι βρα- χείως, πρῶτον μὲν οὐκ ἀδικοῦνται τῷ μὴ τὴν πο- σότητα τῆ ποιότητι ἀναλογεῖν πρὸς τὴν ἀναίρεσιν, τῆ κατ' ὀλίγον δὲ προσηύκη προσεπιζομένης τῆς κράσεως, ὕστερον καὶ τροφήν ποιοῦνται τὴν φθορο- ποῖν τοῦ ἐδέσματος δύναμιν, τῆς φύσεως κατ' ὀλί- γον οικειοῦσθαι τὸ βλάπτον μανθανούσης τῷ χρόνῳ. Τίς τοῦ μακαρίου Δαβὶδ παρὰ τῆς θείας Γραφῆς οὐκ ἔμαθε τὴν ἐν πᾶσιν ἀκρίθειαν; Τίς οὐκ οἶδεν ἐκ τῆς ἀκοῆς τὰ τοῦτου κατορθώματα; Πῶς, ἐγκαλλω- πιζόμενος, οὐ διὰ τὸ φιλόκομφον, διὰ δὲ τὸ φιλάλ- ληλον, ὅπως καὶ ἄλλοι διδαχθῶσι ποιεῖν ἅπερ αὐτὸς πεποίηκε, τὰ οικεῖα διηγέεται καλὰ; ποτὲ μὲν λέ- γων· « Ἐν ἀκακίᾳ μου ἐπορεύθην, » ποτὲ δὲ· « Εἰ ἀνταπέδωκα τοῖς ἀνταποδιδούσι μοι κακά, » ποτὲ δὲ· « Ἄνευ ἀνομιᾶς ἔδραμον, καὶ κατεύθυνα, » ἄλλοτε· « Οὐκ ἔστι ὄλος ἐν γλώσσει μου, » ἄλλοτε· « Εὐ- ηρέστησα ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου, » καὶ τούτων πλεονα διεξέεισιν ὁ ἅγιος, καὶ τέλος φησί· « Κύριε, οὐχ ὑψώθη ἡ καρδία μου, οὐδὲ ἐμετεωρίσθησαν οἱ ὀφθαλ- μοί μου, » Οὕτως ἐθάρρει τῆ ἕξει τῶν ἡσυχμένων ἀρετῶν. Ἄλλοτε μικρὸν ἠμέλησε τῆς προσευχῆς, ἄφρονος ἔασις ἐκνεμεσθαι τὸν ὀφθαλμόν. Τοῦτω μὲν εἰλικύσθη πρὸς κάλλος γυναικὸς ἄλλοτρίας, τῆ δὲ καρδίᾳ βέλος ἐδέξατο τὴν ὕψιν πεπωρωμένον, καὶ τοῦτον πρὸς τὴν μοιχείαν οἰστρηλατούμενον ἤγαγεν· ἡ δὲ μοιχεία φόνον τολμήσασαι, καὶ ἀνδροκτασίαν διδο- κὸν ἐδιάσατο, καὶ ἀπὸ θέας ἀρξάμενον τὸ κακόν, διὰ τοσοῦτον ὤδευσε κακῶν, καὶ τέλος εἰς τοσοῦτον συνήλασεν ὄλεθρον. Οὕτως ἐκ μικρᾶς αἰτίας ἡ ἀμαρ- τία προκόπτουσα, εἰς αὐτὸν οἶδε τὸν ἔσχατον ὄρον καταφέρειν τῆς ἀπωλείας. Εἰ γὰρ, κατὰ τὸν σοφὸν Παροιμιστήν, « Οὐ δεῖ ἑταῖρον εἶναι ἀνδρὶ θυμῶδε, ἵνα μὴ πάντως κοινωνήσῃ διὰ τῆς κοινωνίας τοῦ πάθους, ἀπὸ τῶν κεκρατημένων ἐπὶ τοὺς συνδιατρί- βοντας ἀνεπαίσθητως ἔρπειν εἰλωθὸς, πῶς οὐχὶ μᾶλλον φεύγειν τοὺς τὰ μεῖζον, καὶ χαλεπώτερα νο- σοῦντας, ἀναγκαῖον, καὶ χρῆσιμον τοῖς φυλάττεσθαι βουλομένοις τὴν μέγισιν;

ΚΕΦΑΛ. ΚΒ'.

Ποιεῖ γὰρ ταύτην, καὶ ὡς οὐκ οἶδε τίς ἢ μετὰ τῶν

²⁷ Psal. xlv, 11. ²⁸ Psal. vii, 5. ²⁹ Psal. lvi, 5. ³⁰ Psal. xiv, 5. ³¹ Psal. xxv, 5. ³² Psal. cxxx, 1

³³ Prov. xii, 24.

A Deo minime placent, et ad ea transfertur, quæ se- cundum Dei placitum studiose peraguntur, in bisce quidem otium suum insumens, illa vero tradens oblivioni. At oculum connivere ad ea, quæ videntur, omnino possibile non est, nec auditum ad vocis obstruere, impossibile quoque est intellectui sem- per vigilanti noxam, quam infligunt, declinare: multæ namque sunt undique molestiæ, et quæ difficile caveantur, nec fieri potest, quod qui per lu- tum progreditur non inquinat plantam, et quod is, quem circumambiens aer diffundit: sic im- vitæ eum qui versatur et degit in illis, etsi non tandem fuerit in his, quæ lædunt.

B

CAPUT XXI.

Quandoquidem et aliqui pauculum degustantes venenum, primum quidem nullam perpetiuntur mo- lestiam, cum quantitas proportione non respondeat qualitati ad necem, dum autem additamento paula- tim facto temperamentum corporis assuefiat, tan- dem cibi mortiferam quoque vim sibi in pabulum adaptant, natura cum tempore accommodare sibi quod noxium est addiscente. Quis beati David e sacra Scriptura non edoctus est in omnibus accu- ratam diligentiam? Quis non novit, ex auditu, ejus præclare gesta facinora? quo modo, exornatus, non propter studium elegantix, sed propter mutuam charitatem, ut et alii quoque erudirentur facere, quæ ipse fecit, propria enarrat bona. Nonnunquam equi- dem: 400 « In innocentia mea ingressus sum »²⁷; » aliquando vero: « Si reddidi retribuentibus mihi mala »²⁸ et interdum: « Sine iniquitate cucurri, et direxi »²⁹. Alias: « Non est dolus in lingua mea »³⁰. Alias: « Beneplacui in veritate tua »³¹. Et hujusce- modi plura emisit sanctus, et denique ait: « Do- mine, non est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei »³². Sic confidebat in habitu virtutum, quas exercuerat. Alias parum neglexit orationem, dimissum agiliter sinens oculum, ut depasceret. Et ex hoc quidem fuit attractus ad pulchritudinem mulieris alienæ, corde vero excepit jaculum aspe- ctu ignitum, ipsumque ad adulterium æstro agita- tum deduxit; adulterium vero coegit, ut cædem atque injustum homicidium audacter patraret; cum- que malum ab intuitu sumpsisset initium, per tanta mala sibi iter fecit, ac demum ad tantam compulsi perniciem. Ita peccatum parva ex causa progrediens novit ad ipsum terminum extremum exitii ac perditionis adducere. Si enim secundum sapientem Proverbiorum scriptorem, « non oportet socium esse viro iracundo, neque cohabitare amico fu- rioso »³³, » ne ullo modo particeps sit mali, qui so- cius est, propter communicationem passionis, quæ ab his, qui ea tenentur, proserpere solet sensim

CAPUT XXII.

Etenim hanc etiam (scilicet imitationem) causat

modis, quos nesciret quis, conversatio quæ cum
hujusmodi hominibus habetur, similes reddens
malis 401 eos etiam, qui hacenus esse nolunt,
isti quippe paulatim id evadunt, quod ne fiant stu-
diose affectant. Et Holophernen bellicosum virum,
qui et Judæam depopulabatur, calceus circumventis
mulieris inescavit ad insanum amorem, detinebat-
que captivum. Hoc etenim narrat historia, quod
sandalia Judith rapuerunt oculos Holophernis 42,
oculorumque raptus in mortem desiit; apprehen-
dens quippe ipsum tali passione subactum (ea mul-
lier) diversis fictionibus ac ludificationibus admo-
dum affixit nuptialem repositentem congressum,
donec tempus adinvenit miseri caput detruncandi,
qui nec ea, cujus tenebatur, cupidine, potitus est,
lum insuper miserabili luctuosaque nece fuit in-
teremptus. Verum et ii (de quibus supra) licet neci-
ant, tamen pleraque talia perpetiuntur: etenim
tum oblectatio copiose succrescens sæpe sæpius
ipsos delectat, tum illustris divitiarum matricies
similiter eos disponit, tum honor inflat, et dederis
mœrore afficit, tum vapor suavem spirans odorem
oblectat olfactum, tum obsoniorum exquisita con-
dimenta, etsi forte qualitas non sentiatur, gustum
excitant ad appetitum. Ubinam ergo dementibus
hujusmodi pugna utilis? Qui audacter prodire
sustinent adversus pericula, et passiones, quæ possent
quiescere, proritant, ita ut nunquam fruantur
quiete, ipsisque vacationem nunquam præbeant, ad

Α τοούτων διαγωγή ἐξομοιούσα τοῖς κακοῖς, καὶ τοῖς
οὐ θέλοντας τῶς εἶναι, τοιούτους κατ' ὀλίγον τοῦτο
γινόμενος, ὅπερ μὴ γενέσθαι σπουδάζουσι. Καὶ τὴν
Ὀλοφέρνῃν πολεμικὸν ἄνδρα, καὶ πορθοῦντα τὴν Ἰου-
δαίαν σανδάλιον περι[ι]ούσης ἡγκιστρεύσατο γυναικὸς
πρὸς ἔρωτα μανικὸν, καὶ κατεῖχεν ἀιχμάλωτον.
Τοῦτο γὰρ ἡ ἱστορία φησὶν, ὅτι τὸ σανδάλιον τῆς
Ἰουδῆς ἤρπασε τὸν ὀφθαλμὸν τοῦ Ὀλοφέρνου, καὶ
ἡ συναρπαγὴ τοῦ ὄμματος εἰς θάνατον ἐτελεύτη-
σεν· λαβοῦσα γὰρ αὐτὸν κεχειρωμένον τῷ πάθει,
διαφόροις ἐπὶ πολὺ διέπληξεν ἀπατώσα μεθόδοις,
ἀπαιτοῦντα τὴν γαμήλιον ὀμίλιαν ἕως καιρὸν ἐπι-
τῆδειον εὔρε καταρομήσαι τὸν ἄθλιον, οὕτε τῆς ἐπι-
θυμουμένης ἐπιτευξάμενον, προσαπολόμενον ἐλσεινῶ,
καὶ οἰκτίστῳ θανάτῳ. Πάσχοι γὰρ καὶ οὗτοι, κἂν
μὴ ἴσασι, τοιαῦτα πολλά· καὶ τέρψις γὰρ αὐτοῦς
εὐφυῆς τέρπει πολλάκις, καὶ ὕλη πλούτου λαμπρὰ
διατίθῃσιν ὁμοίως, καὶ τιμῇ κουφίζει, καὶ ἀδοξία
λυπεῖ, καὶ ἀτυμὸς εὐώδης ἤδει τὴν ὄσφρησιν, καὶ
ἔφων καρυκαίαι, τῆς ποιότητος ἴσως ἐπιλαθομένης,
τὴν γεῦσιν πρὸς ἔφεσιν διεγείρουσι. Καὶ τοῦ τοῖς
ἀνοήτοις ἡ τοιαύτη μάχη χρήσιμος, χωρεῖν ὁμῶς
τοῖς κινδύνοις ἀνεχομένους προπετῶς, καὶ ἡσυχάζειν
δυνάμενα κνίζουσι τὰ πάθη, πρὸς τὸ μήποτε ἡρε-
μεῖν, καὶ παρασελῖν ἀδειαν αὐτοῖς πρὸς ὠφέλειαν
γυμνάσαι τὴν διάνοιαν.

CAPUT XXIII.

ΚΕΦΑΛΑ. ΚΓ'.

Mens nempe cum sit suapte natura semper mo-
bilis, quando a sollicitudine rerum futillum otium
egerit, curam vertit ad utilia, tum supputans ea, C
quæ 402 conveniunt, tum proprio totam se dedens
studio, tum Deo colloquens per orationem, tum
divinis perfrens sermonibus in lectione, tum reco-
gitans ea quæ creata sunt, et in varietate talis
opificii dilaudans Creatorem, tum passiones vi-
dens depressas, tum mores inspiciens cohibitos,
tum applaudens quotidianum in melius progressum,
tum denique totum statum suum æque libratum,
et imperturbatum considerans, ac de his semper
gratias agens ei, qui hoc donum impertitus est,
vitamque lætitia, et animi jucunditate referam
donavit. Quapropter non est æque æstimandus ille,
qui neque scit statum suum, nec tempus dispectionis
præbet rationi ad dignoscendum quomodo moveantur
passiones; an heri potius, vel hodie melius,
aut pejus se habeant, quippe quæ multo indigent
otio ad intelligentiam varii motus ipsarum, et dif-
ferentiæ, quæ quotidie fit; quomodo imminutæ si-
gillatim, vel rursus adauctæ proserpant; studio, ac
pigritia, tali vel tali modo dispositæ, intensæ, ac
remissæ, quiescentes, ac exsurgentes, fenum æque
atque boves comedentes, aut carnes avidè appeten-
tes: hoc enim, ipsas mansuefleri, illud autem fera-
rum instar sævire ac ferocire, designat.

Ἀεικίνητος γὰρ ὢν τὴν φύσιν ὁ νοῦς, ὅταν τῆς
τῶν ματαίων σχολαστῆ φροντίδος, περὶ τὰ λυσιτελή
τρέπει τὴν μέριμναν, τὰ καθήκοντα λογιζόμενος,
καὶ τῆς οἰκειᾶς ἐπιμελείας ὅλως γινόμενος, Θεῷ
προσομιλῶν διὰ τῆς προσευχῆς, λόγους ἐνευφρανί-
μενος κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν θεοῖς, τὰ τῆς κτίσεως
ἐννοῶν, καὶ δοξάζων ἐπὶ τῷ ποικίλῳ τῆς δημιουρ-
γίας τὴν κτίσαντα, τὰ πάθη συνεσταλμένα ὄρων, τὰ
ἥθη βλέπων κατεσταλμένα, τῇ καθημερινῇ ἐπὶ τὸ
βέλτιον προκοπῇ ἐπισημαιόμενος, καὶ ὄλην εὐ-
σταθουμένην, καὶ ἀτάραχον τὴν ἑαυτοῦ κατάστα-
σιν θεωρῶν, καὶ ἐπὶ τούτοις εὐχαριστῶν διὰ παντὸς
τῷ παρασχόντι ταύτην τὴν χάριν, καὶ ζωὴν εὐφρο-
σύνης γέμοσαν, καὶ θυμηδίας. Καὶ οὐκ ἔστιν ἰστί-
μος τούτῳ, ὁ μὴδὲ εἰδὼς τὴν ἑαυτοῦ κατάστασιν,
ἥτις ἐστὶ· μὴδὲ καιρὸν ἐπισκέψωας διδοῦς τῷ λο-
γισμῷ πρὸς τὸ γνῶναι πῶς κινεῖται τὰ πάθη· εἰ
χθὲς μᾶλλον, ἢ σήμερον ἀμεινον διακίεται, ἢ χεῖρον
πολλῆς δεδόμενα σχολῆς εἰς κατανόησιν τῆς ποικίλης
τούτων κινήσεως, καὶ τῆς ὀτημέραι γινομένης δια-
φορᾶς, πῶς προσέρπουσιν ἐλαττούμενα, κατὰ μέ-
ρος, ἢ πάλιν αὐξοῦμενα, σπουδῇ καὶ βῆθυσια, οὐ-
τως, ἢ οὕτως διατιθέμενα· ἐπιτεινόμενα, καὶ ἀνιέ-
μενα· ἡρεμοῦντα, καὶ διανιστάμενα. Χόρτον ἴσα
βρυσὶν ἐσθίοντα, σαρκῶν ὀρεγόμενα· τὸ μὲν γὰρ
ἡμερῶσθαι αὐτὰ, τὸ δὲ τεθηρῶσθαι, καὶ ἀγριαίνειν
ἐπιστημαίνεσι.

42 Judith xvi, 11.

ΚΕΦΑΛ. ΚΔ'.

A

CAPUT XXIV.

Ἐπειδὴ καθάπερ τῶν ἑρπετῶν τὰ ἰοβόλα τὰς χειμερινὰς ὥρας ἡρεμοῦντα μένει ἀκίνητα, καὶ τὴν βλάβην οὐκ ἐπιδεικνύμενα διὰ τὸ πεπαχῶσθαι τῷ κρυμῷ, οὕτω τοὶ περισπασμοὶ ἀργοῦντα πάθη, οὐ πέπνυται μὲν, ἡρεμεῖ δὲ τέως, τότε διακινούμενα ὅτε ἄδειαν εὖρη, καὶ σχολὴν ἐν τοῖς ἐνθυμίσις δεῖξαι πρὸς ἃ πεποιήται, ὡς ἐκ χηραμῶν ἡλιακῆ θερμῆ ἐκφυλεύοντα, καὶ προερχόμενα θηρία. Διὰ τοῦτο λέγεταί τινα τῶν παρακλουθούτων τοῖς λογισμοῖς πολλὴν ἐν ἐρήμῳ ἡσυχάσαντα χρόνον, καὶ πείρα βουλόμενον τὴν καθημερινὴν μαθεῖν προκοπὴν, ψήφους τῆς ἐρημίας ἀναλεξάμενον ψάμμου, ταύτας ἔχειν ἐγχοπλίους, καὶ πρὸς μὲν ἀστεῖον ἐνθύμιον κινήθέντος τοῦ λογισμοῦ, τῷ θεξιῷ μέρεϊ παρατιθέ-
 ναι μίαν τοῦ χύματος, πρὸς αἰσχρὸν δὲ τῷ ἀριστερῷ, καὶ τοῦτο ἔωθεν μέχρι δεξιῆς ποιεῖν κατὰ μίαν προστιθέντα ψῆφον ἔνθεν καὶ ἔνθεν, ὡς τὰ βουλευ-
 ματα θεῖναι παρεσκεύαζεν· εἶτα τῆς ἐσπέρας κατα-
 λαθούσης, ἀριθμῆν ταύτας κἀκείνας, καὶ τούτῳ μανθάνειν τῷ τρόπῳ πόση, εἴτις αὐτῷ πρὸς τὸ ἀγαθὸν καθ' ἐκάστην ἐγένετο ἡ ἐπίδοσις, καὶ τούτῳ μὲν ἡ εὐκαιρία πρὸς τὸ ποιεῖν τοῦτο παρεῖχε σχολήν. Τῷ δὲ μὴ ἐπαρκοῦντι ταῖς καθημεριναῖς ὀχλή-
 σσει, τῷ πλείονας εἶναι ταύτας τοῦ ἡμερολογίου δια-
 στήματος, καὶ νικᾶν τῷ πλήθει τὸν χρόνον, ποῦ ποτε γνωσθήσεται ἰ τῶν οὕτω σπουδαζομένων; τῆς διανοίας οὐ θελοῦσης ἔχειν ἄλλην φροντίδα, ὅταν τι τῶν ἀναγκαίων εἰς ἀκρίβειαν προκέρηται, οὕτε πεφυ-
 κιλιάς, κἀν βούληται παρενθυμεῖσθαι ἕτερον πρὸς τὸ
 μεριμνούμενον, ὀφθαλμοῦ δίκην πρὸς ἐν ὀρώντος, καὶ πλείοσι ἐπιμερίζειν τὴν ὀρατικὴν δύναμιν οὐκ ἔχοντος φύσεως.
 positum sit dispiciendum, neque assueta sit, quantumvis velit, aliud intellectu perspicere, præter illud, quod curat, instar oculi, qui dum ad unum quoddam respicit, nequit visivam naturæ vim plu-
 ribus dispertiri.

ΚΕΦΑΛ. ΚΕ'

Πῶς οἷν ἀμείνων, κἀν ὁ αὐτὸς ὁ διάγων ἐπιφα-
 λῶς τῷ ἀκινδύνως διάγοντι; κἀν γὰρ τὴν αὐτὴν τῆς ἀρετῆς δοκῶσαν ὀδεύειν ὀδόν, ἀλλ' οὐχ ὁμοίως ἀνύουσι ταύτην. Ὁ μὲν γὰρ ὡς ἐν ἡμέρᾳ τῇ ἡσυχίᾳ μετὰ τοῦ περιπαθεῖν ἅπαντα, καὶ εἰδέναι τὰ κατ' αὐτὴν δυσχερῆ, καὶ εὐκόλα, ἀπροσκόπως αὐτὴν δια-
 θαίνει, σκοπέλους ἐκκλίειν, καὶ κρημνοὺς ἐκτροπό-
 μενος· ὁ δὲ καθάπερ ἐν νυκτὶ τῷ ζόφῳ τῶν περι-
 σπασμῶν εἰς βόθρους ἐμπίπτει, καὶ περιθραύεται πέτραις, καὶ παντὶ προσπαταεῖ τυφλοῦ δίκην τῷ ἐμποδίῳ· καὶ ἔπαινον γὰρ τῶν ὀρώντων αὐτοῦ τὸ ἔργον, ἐκλύει αὐτὸν, καὶ δόξα τῶν κατωρθωμένων φυσᾶ πρὸς ἀπόνοιαν, καὶ τῶν μὴ τετηπότων τὴν ἀρετὴν ὡς ἀναισθησία λυπεῖ ἢ καταφρόνησις, καὶ τὸ δοκεῖν τῶν ἄλλων ἐν τῷ καλῷ τι πλεόν ἔχειν, ἐπαίρει πρὸς ἀλαζονείαν. Καὶ ἀνάγκη, ποτὲ μὲν αὐτὸν διαχειρῆσθαι χανουόμενον, ποτὲ δὲ κατηφεῖν ἀθυμοῦν-
 ται καὶ συστελλόμενον. Ὁ δὲ ἀναχευοῦντος, ταύ-
 τας οὐκ ἀμείβει τὰς διαθέσεις, οὐδὲ τοὺς ἐπαινοῦν-
 τας, ἢ λέγοντας οἶδε, μόνος μετὰ Θεοῦ μόνου ἐστὶ τοῦ στεφαν ἔντος τῶν πόνων, ἐπιστάμενος τὸ εἶναι

Quandoquidem sicut reptilia venenata per tempe-
 statem hibernam placida sunt, manentque immota,
 neque noxam, quam inferunt, exhibent, quia præ fri-
 gore constricta sunt: ita passiones otiantes a distra-
 ctionibus, non desierunt quidem, sed **403** interea
 conquiescunt, quæ tunc commoventur, quando fue-
 rint nactæ facultatem, et otium ostendendi in cogi-
 tationibus ad quænam factæ sint, velut bestię, so-
 lari irradiante calore, e latibulis exsurgentes ac
 prodeuntes. Ideo fertur quod quidam eorum, qui
 animalversione et intelligentia cogitationes asse-
 ctantur, cum multo tempore in deserta solitudine
 quietam egisset vitam, et vellet experientia quo-
 tidianum ediscere progressum, calculos ex arena
 deserti colligens, eos suo in sinu habebat, cumque
 ad honestam cogitationem motus esset intellectus,
 dextera in parte deponerebat unum calculum e mul-
 tis, in sinistra vero, cum ad turpem cogitationem
 ineitaretur: hocque a matutinis horis usque ad po-
 meridianas circa vesperam faciebat, hinc et inde
 singulos addens calculos, ac si studeret delibera-
 tiones seu vota deponere, deinde ubi vespera ad-
 venerat, tum hosce calculos dinumerabat, tum illos,
 et hocce modo ediscebat, an aliquem quotidie pro-
 gressum faceret. Et huic quidem ad hoc faciendum
 hujuscemodi otium præbuit opportunitas; qui vero
 sufficiens non est perturbationibus quotidianis, eo
 quod plures istæ sint quam spatium diurnum, et
 ob multiplicatam superent tempus, ubinam agno-
 scet unquam aliquid eorum, quæ tali peraguntur
 sedulitate? cum mens nolit aliam habere curam,
 quando quid eorum, quæ necessaria sunt, ipsi pro-

404 CAPUT XXV

Quomodo igitur melior, aut saltem idem erit ille,
 qui non sine periculo degit, eo, qui secure vivit?
 quamvis enim per ipsam virtutis viam videantur
 incedere, attamen non eam similiter perficiunt;
 nam iste quidem quiete, velut in die circumspiciendo
 omnia, et dignoscendo quæ in ea difficilia et facilia
 sunt, inoffenso gradu per ipsam progreditur, sco-
 pulos declinans, et aversans prærupta loca; alter
 autem ac si nocte deambulet, ob caliginem distra-
 ctionum in foveas incidit, et saxis illis confringit-
 tur, et instar cæci omni impingit impedimento:
 etenim tum dilatatio spectantium ejus opus ipsum
 lassat ac laxat; tum gloria celebrum facinorum
 ad vesanam quandam insolentiam inflat; tum mæ-
 rore afficit contemptum eorum, qui non admirantur
 cum stupore virtutem, quasi hoc esset quantum
 stoliditas ac stupiditas; tum etiam videri, quod in
 bono plusquam alii possideat aliquid, ad jaçantiam
 extollit. Unde necessum est aliquando quidem læ-
 titia hilaritateque diffundi stulta inflatum superbia,
 quandoque vero animo coincidentem, et contractum

pavore demittere vultum. Ille vero, qui vitam ab hac via remotam traducit, istas non mutat affectiones, neque dilaudantes, aut vituperantes novit. Solus est cum Deo solo coronante laborem, sciens opus proprium, et seipsum etiam multoties latere studens; contingit enim aliquando ipsum sui ipsius elevatum, fitque ut in eo detrimentum patiaturs admirarentur.

405 CAPUT XXVI.

« Qui vos beatos prædicant, decipiunt vos ²⁵, » his qui in aliquorum conspectu bonum operantur præclare dictum fuit a divina Scriptura. Quis autem beatificabit eum qui non videtur, et beatificatione hac decipiet illum ad arrogantem sui existimationem, qui de industria eos evitavit, ne, aliquorum dilaudationibus, quam a Deo exspectat mercedem, imminueret? quique abscondit sinistræ manui (secundum Domini admonitionem ²⁶) omnem dextræ actionem, ut opus quidem videat quodcumque factum fuerit, ostentationem vero ignoret, ipse seipsum latens in ea dimidia parte, in qua vana grandiloquentia una subsistit; sic enim sinistra dextræ opus novit, cum distributio sit ambitiosa, et ad gloriæ aucupium contendat id in publicum promulgare, quod a dextera contegitur: ideo, qui vetera imposuerunt nomina, columbas apposite denominarunt eos, qui exercent se monastice in urbibus; turtures autem illos, qui in solitudinibus et inaccessis in locis vitam degunt: quia primi quidem sub spectatoribus virtutem consecretantur, eamque, ob studium placendi hominibus voluntarii, vel inviti coinquinant, quippe qui aut a multorum laudibus defraudantur, aut multoties in animo sibi ex industria proponunt, se celebrandos, occasione videlicet spectatores juvandi; quod, etsi non sit studium placendi hominibus, tamen omnino ipsam inquinat virtutem, et secundum proportionem evacuat laboris mercedem, vere ut columba, quæ parit, et hominibus pullos exhibet ad cædem; secundi vero, omne **406** quod faciunt, illæsum, et integrum Deo transmittunt, nullum, imitatione turturum, damnum percipientes, quæ viventes fetus e nido dimittunt in aerem: tale quid etenim, quod ad Dei placitum clanculum fiat, vivit, ac sanum valet, ac defatigati acquisita possessio non dilabitur; hæc vero, dum testem habere vanæ gloriæ generat lineam, et ab ipsa corrumpitur

CAPUT XXVII.

Quamvis autem, qui homines omni prosequitur amore, quin et cum hisce conversatur, nihil patitur eorum quæ perpeti est necessum, nec ullam proferat noxam ab his quæ lædere solent, ut dictum est (detur enim sermoni, quod veritas non concedit), tamen videt ea, quæ injuste ab eminentioribus dignitate in tenuiores patrantur, ea inferentium injuriam, et perferentium ipsam, ea tyrannidem exercentium, et patientiam vim; ea fraudan-

A ἔργον, καὶ ἑαυτὸν δὲ τὰ πολλὰ σπουδάζων λαθεῖν, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸν ἔστι τινὰ ἐπαινετὴν ἑαυτοῦ γενέσθαι ποτὲ, κουφισθὲν τὰ νηπιώδει φρονήματι. καὶ εἰκάζει, καὶ τοῦτο βλαβῆναι παρ' ἑαυτοῦ, ὃ βλάπτεσθαι παρ' ἐτέρων θαυμαζόμενος ἐμελλεν.

fieri dilaudatorem, puerili inanique animi elatione a seipso, in quo lædendus esset ab aliis, dum ipsum

ΚΕΦΑΛ. ΚΓ΄.

Β Ἰ Οἱ μακαρίζοντες ὑμᾶς, πλανῶσιν ὑμᾶς, ἢ τοῖς ἐν ὄψει τινῶν τὸ ἀγαθὸν ἐργαζομένοις; εἰρηται καλῶς παρὰ τῆς θείας Γραφῆς. Τίς δὲ τὸν οὐχ ὀρώμενον μακαρίσει, καὶ τῷ μακαρισμῷ ἀπατήσει πρὸς εἴησιν, γνώμη φυγόντα τοῦτους ἵνα μὴ τικον ἐπαίνοισιν τὸν παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐλαττώσῃ μισθόν; καὶ λαμπύροντα τὴν ἀριστεράν κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου παραβέσειν πᾶσαν πράξιν τῆς δεξιᾶς, ὅπως τὸ μὲν ἔργον εἴη ὅτι γέγονε, τὸ δὲ ἐπιδεικτικὸν ἀγνοῇ αὐτὸς ἑαυτὸν τῷ ἡμίσει μέρει λαυθάνων ὧ τὸ κομπάζειν παρυφίσταται. Οὕτω γὰρ ἡ ἀριστερὰ τὸ ἔργον γινώσκει τῆς δεξιᾶς διὰδοσις οὔσα φιλόδοξος, καὶ τὸ παρὰ τῆς δεξιᾶς ἐπικαλυπτόμενον δημοσιεύειν πρὸς δόξης θήσαν σπουδάζουσα· διὰ τοῦτο τῶν παλαιῶν οἱ θετικὸι τῶν ὀνομάτων εὐθύδολως περιστέρως μὲν τοὺς ἐν πλεσιν ἀσκοῦντας ὠνόμασαν, τρυγόνας δὲ τοὺς ἐν ἐρημίαις, καὶ ἀβάτοις ἐμβιωτεύοντας, ὅτι οἱ μὲν ὑπὸ θεαταῖς τὴν ἀρετὴν μετέρχονται, καὶ μολύνουσι ταύτην ἐκόντες, ἢ ἀκοντες ἀνθρωπαρεσκεῖα, ἢ κλεπτόμενοι τοῖς τῶν πολλῶν ἐπαίνοις, ἢ καὶ γνώμη τὸ δοξασθῆναι πολλάκις προτιθέμενοι πρὸς τὸ δῆθεν ὠφελῆσαι τοὺς θεωμένους, ὅπερ κἄν μὴ ἔστιν ἀνθρωπαρεσκεῖα, ἀλλὰ πάντως μεμλόται ταύτην, καὶ κατὰ τὴν ἀναλογίαν κενοὶ τοῦ πόνου τὸ ἐμμιθον, καθάπερ ὄντως περιστέρως κύουσα καὶ τοὺς νεοττοὺς εἰς σφαγὴν τοῖς ἀνθρώποις παρέχουσα· οἱ δὲ πᾶν τὸ γινόμενον ἄσινε, καὶ ὀλόκληρον τῷ Θεῷ παραπέμπουσιν, οὐδὲν ζημιούμενοι κατὰ τὰς τρυγόνας, ζῶντα τῆς καλιᾶς, ἀπολούσας πρὸς ἀέρα τὰ ἔγγονα. Τοιοῦτον γὰρ τὸ πρὸς ἀρέσκειαν Θεοῦ λαυθάνόντως γινόμενον, ζῆ καὶ ἐβῶται, καὶ κτήμα τοῦ πονήσαντός ἔστιν ἀδιάπτωτον, καὶ τοῦτο τὸ τὴν ὄψιν τῶν ἀνθρώπων ἔχειν μάρτυρα θέλον ἱματίου δίκην, καὶ τίκτον τὸν τῆς κενοδοξίας σῆτα, καὶ ὑπ' αὐτοῦ διαφθειρόμενον.

hominum conspectum velit, instar vestimenti, et

ΚΕΦΑΛ. ΚΖ΄.

Γ Ἴνα δὲ καὶ μηδὲν, διόλου τοὺς ἀνθρώπους στέργων, μᾶλλον δὲ συναναστρεφόμενος αὐτοῖς πάθη ὧν πάσχειν ἀνάγκη, μηδὲ βλάβην ὑπομείνη τινὰ παρὰ τῶν βλάπτειν εἰωθῶτων, ὡς εἰρηται (δεδοτῆω γὰρ τῷ λόγῳ ὃ μὴ δίδωσιν ἢ ἀλήθεια), τὰ παρανόμως ὑπὸ ὑπερχόντων εἰς τοὺς εὐτελεστέρους γινόμενα ἀδικούντων καὶ ἀδικουμένων, τυραννούντων καὶ τυραννουμένων, ἀποστερούντων καὶ ἀποστερουμένων. πάντως καὶ ὀρᾷ, καὶ συμπάσχει τοῖς πάσχουσι τῆ

²⁵ Isa. iii, 12 ²⁶ Matth. vi, 3.

διαθέσει πρὸς τούτους, κάκιστους μεριζόμενος, ἀγανακτῶν πρὸς τοὺς καταπονοῦντας καὶ τοὺς καταπονομένους οἰκτιζόμενος, παροξυνόμενος, καὶ σπλάγχνα τιτρωσκόμενος, καὶ τῷ ἐφυσυχάζοντι τούτοις Θεῷ τῆς μακροθυμίας ἐσθ' ὅτε μεμφόμενος. Τοῦτο γὰρ ὁ προφήτης ποτὲ παθὼν Ἀβακούμ, δείκνυσι, καὶ τοῖς πάσχουσιν ὅπερ ἐπαθεν, « Ἴνα τί μοι, λέγων, ἔδειξας κόπους καὶ πόνους; ὅτι ὁ ἀσεβῆς καταδυναστεύει τὸν δίκαιον, καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἐποίησας ὡς ἰχθύας τῆς θαλάσσης καταπινομένους αὐτοῦς, » τὴν ἀνοχὴν ταύτην, καὶ συγχώρησιν, ὡς ἀναρχίαν ζήλω μὲν πεπυρωμένω, ἀλλὰ θρασέως ἐγκαλῶν τῷ Θεῷ. Καὶ τίς ἀνάγκη βιάζεται παρῆναι τοῖς ἄλλων κακοῖς μηδὲν δυνάμενον, καὶ προσαμαρτάνοντα; Κἂν μηδὲν μέγα τὸ γοῦν ἐφ' οἷς ἄλλοι πράττουσι κακῶς ταράττεσθαι, εἰρηνεύειν τῆς διανοίας ὀφειλούσης, οὕτω πλημμελοῦσιν ἐν τῷ πλήθει μὴ πλημμελοῦντες οἱ κεχωρισμένοι τοῦ πλήθους, καὶ ζημιοῦνται οἱ ἐν τῷ πλήθει μισθοῦ; πόνων, δόξης ἔνεκεν ἀνθρωπίνης. Κἂν γὰρ μυριάκις οἱ πλέον τούτους τῶν ἡσυχάζοντων θαυμάζοντες λέγωσιν ἐκ τοῦ συνεῖναι τῷ πλήθει, ὅτῳι διαβρόθῃν εἶσι τοῦτῃ τῷ δεσμῷ κατεχόμενοι, αὐτῷ τῷ αἰρεῖσθαι τοὺς ζημιούοντας τόπους οἰκεῖν τούτοις καθ' ἑαυτῶν, καὶ ἄνευ κατηγοροῦ διαπερσίω κεκραγόντας φωνῇ ὡς αὐτὸ πάλιν οἱ κεχωρισμένοι τῶν ἐπαινούτων, τῷ ἔργῳ σαφῶς μαρτυροῦσι καὶ αὐτοὶ, ὅτι τὴν παρὰ τοῖς πολλοῖς θαυμάζομένην δόξαν ἐπάτησαν οὐ νηστεία τούτοις διαπίπτει, οὐκ ἀγρυπνία ἀπόλλυται, οὐ προσευχὴ ναυαγεῖ, οὐ σὺλάται καρτερία, οὐκ ἡ ἄλλη πᾶσα ληστεύεται ἀρετῇ· οὐ γὰρ πάρεστιν εὐφημία λωποδότησαι δυναμένη τοὺς πόνους. Θεὸς ὁρᾷ μόνος, ὁ τούτοις παρῶν, καὶ τὴν προθυμίαν ἀλείφων πρὸς μείζονας ἀθλοῦς, καὶ μισθοῦς, καὶ νῦν παρέχων τὴν συνεργεῖαν, καὶ μετὰ τὴν ἀποθίωσιν ζωὴν τὴν αἰώνιον διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

A tium, et fraudulentum, videt, inquam, omnino, et patientibus compatitur, affectione in hos et illos divisus, indignans adversus opprimentes, et miseratus oppressorum, plenus animo iracundo, et ad misericordiam inflexus, concitatus, et visceribus sauciat, ac de silente Deo ob longanimitatem quandoque conquerens. Istud namque interdum patiens Habacum propheta patientibus quoque demonstrat, quod ipse patiebatur. « Ut quid mihi (dicens) ostendisti labores, et ærumnas? quia impius justo dominatur superbe, et homines fecisti quasi pisces maris, qui seipsos absorbent »; » de hujusmodi tolerantia, ac permissione, quasi de carentia Dominatoris, zelo quidem **407** ardente, sed audacius, Deo litem intendens. Et quænam necessitas compellit adesse alienis malis eum **B** qui nullam opem ferre valet, sed et insuper peccat? Quamvis hoc certe nihil magnum sit, nimium ob ea, quæ alii male operantur, turbari, cum deberet mens pacate agere: sic illi delinquant inter multitudinem, cum (e diverso) non delinquant, qui separati sunt a multitudinem, ac etiam qui inter turbas degunt mercedum ob labores detrimento, propter humanam gloriam afficiuntur: etsi enim millies istos præ his, qui vitam quietam agunt, admirantes, dicant hanc nimirum admirationem ipsis deberi, ex eo quod cum turba conversentur, fiunt tamen dilucide manifesti, quod eodem detinentur vinculo, hocce nempe, quod elegerint locis inhabitare damnatum inferentibus, quæ hisce contra seipsa clara voce, et absque accusatore inelamant, sicut, ex alia parte, qui procul a dilaudantibus separati sunt, opere luculenter testantur, quod gloriam, quæ multis admirationi est, concularunt: non ipsis excidit jejuniū, vigilia non deperit, oratio non facit jacturam, non spoliatur perseverantia, nec ulla alia virtus furto subtrahitur; non enim adest applausus concelebrantium, qui valeat expilare labores; Deus solus videt, qui

assistit ipsis, atque ad majora certamina, et præmia incitat, acuitque animi alacritatem, tum cooperationem modo, tum post decessum vitam præbens æternam, per Dominum nostrum Jesum Christum, cui gloria et dominatio in sæcula sæculorum. Amen.

²⁷ Habac. 1, 15, 14.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΛΟΓΟΣ

ΠΡΟΣ ΕΥΛΟΓΙΟΝ ΜΟΝΑΧΟΝ.

EJUSDEM

TRACTATUS AD EULOGIUM MONACHUM

ΚΕΦΑΛ. Α'.

408 CAPUT I.

Οἱ τὸν οὐράνιον χώρον νεμόμενοι τοῖς πόνοις, οὐ τῇ γαστρῇ, οὐδὲ τῇ μερίμνῃ τῶν φθορῶν ἀτανύ-

Qui celesti diversantur in loco, laboribus, non ventri, neque sollicitudini rerum corruptibilium

quasi defixis oculis intendant, velut ii, qui luci gratia orationes fundunt, arbitantes pietatem esse proventum; sed intellectuali visione participes sunt rerum sublimium, quas pietas nutrit, ut immerati convivantium cœtus fulgore undique illustrati. Itaque tu ipse quoque (o sacris virtutibus initiato Eulogi) e fulgore supremarum rerum in sacra enutritus essentia, cogitationum collectionibus tumuam carnis exuisti sarcinam, probe sciens quod sordes carnis alimentum sunt cogitationum: (tu inquam), ac si laborum stimulo fraudulentas circumventiones comprehendisses, me deligis ad inserviendum vice oris contra ipsa opera tua; et nisi temerarium foret, charitatis mandatum disrumpere, recusarem utique talem navigationis quasi per pontum decursum; cum vero magis deceat obedire unanimitibus, nec opponere se: mihi sis assistens in his, quæ ad Deum pertinent, ut mihi concedatur sermo in aperitione oris mei, et ut detur tibi insitivus metere fructus.

409 CAPUT II.

Primum illustrium certaminum est peregrinatio, et maxime quando ad eam peregre solus e tua gente abieris, patriam, genus, opes, athleticè firmeque exuens, et ante præclara te sistens certamina: si sic inceperis secundum Deum in principio vitæ, tolerans ignea, seu fervente fide, ac divino Spiritu, et patientiæ sine ipsam (scilicet peregrinationem) salvam reservans, anima pennis erit virtutis deaurata, a propriis locis elongans sese, et ad ipsum cœlum, ut pervolet properato gradu festinans²⁰. Verum hujuscemodi instituti pennas auctor malitiæ præscindere molitur, tanquam in speculo repræsentans terræ genus, e qua fuerit quis egressus, maxime in aggressionibus malis invaletudinis, quæ superaccidunt; et quoad permanentem, paulatim retroagit, seu dissuadet in ferventissima peregrinatione, donec pernoscat, quod anima nauseat in ærumnis, tuncque noctem cogitationum inferens nocturnus corvus obtenebrat animam radium meliorum rerum offuscans; si vero et seorsim in lucia déserti oppugnari, et contigerit corpus ab infirmitate vulnerari, eo magis graviolem demonstrat animæ peregrinationem, suggerens, quod ad virtutem spectantia non in loco, sed ex modo prospere perficiuntur, et quod consolationem habens domi a cognatis, ibi præmia, quæ renuntiationem (mundo factam) consequuntur, possent sine labore conservare; ubi et jucundus morbi famulatus est, et non uti nunc mala tractatio, et dolore plenum animi deliquium; eo potissimum quod etiam hospitalitatis studium 410 a fraternitate debitum valde sit rarum, et hanc maxime ob rem: Abi (inquit) gaudium cognationi tuæ, gloriamque teipsum deportans, quibus et luctum intolerandum sine ulla commiseratione dereliquisti, quia plerique etiam,

Α Ζουσι καθάπερ οἱ κέρδου; ἕνεκα τὰς εὐχὰς ποιούμενοι νομίζοντες, περισμὸν εἶναι τὴν εὐσέβειαν, ἀλλὰ νοερῶς δράσει τῆς τροφῆς τῶν ὑψηλῶν αὐτῆς μεταλαμβάνουσιν ἀκήρατοι θίασοι ἐκ τῆς δόξης τὸ φῶς περιλαμβάνόμενοι. Καὶ αὐτὸς (ὡ μύστα τῶν ἀρετῶν Εὐλόγιε) τῆ τῶν ὑπερτάτων λαμπρότητι τὴν ἱερὰν οὐσαν ἐκτρεφόμενος ταῖς συναγωγαῖς τῶν λογισμῶν τὸν ἔγκον τῆς σαρκὸς ἐπαποδύῃ, εἰδότις ὅτι ὅλη σαρξὸς, τροφὴ λογισμῶν καθίσταται, ὡσπερ τὰς μεθ' οὐσίας τῶ κέντρον τῶν πόνων κατελιγφῶς, ἐπεὶ προχειρίζῃ στόμα τῶν ἔργων κατ' αὐτῶν γενέσθαι, καὶ εἰ μὴ τολμηρὸν ἀγάπησιν ἐπίταγμα διαβρῆξαι, παραητησάμενη ἂν τὴν τοιαύτην τοῦ πλοῦς ποταπορῆσαν· ἐπειδὴ δὲ πεθεσθαι δεῖ μᾶλλον τοῖς δημοφύχοις, οὐκ ἀντειτάσσεται· ἔσο μοι· σὺ τὰ πρὸς τὸν Θεόν, ἵνα μοι δοθῇ λόγος ἐν ἀνολίξει τοῦ στόματός μου, κατὰ σοὶ ἔσομαι τὰ τῆς ὑπακοῆς, ἵνα δοθῇ σοὶ τοῦ σπύρου τοὺς καρπούς ἀμήσασθαι.

B ego tibi ad ea, quæ obedientia exigit, promptus ero,

ΚΕΦΑΛ. Β.

Πρώτη τῶν λαμπρῶν ἀγωνισμάτων ἐστὶ ξεντεία, μάλιστα ὅταν πρὸς ταύτην, καὶ μόνος ἐκδημοίης, πατρίδα, γένος, ὑπαρξίν ἀθλητικῶς ἀποδουόμενος ἐμπροσθεν τῶν λαμπρῶν ἐστηκῶς ἀγώνων· ἂν οὕτως ἀρξῆ κατὰ Θεὸν εἰς ἀρχῆς ὁδὸν βαδίζων πίστει διαπύρω, καὶ Πνεύματι θεϊκῶ, καὶ τῷ τέλει τῆς ὑπομονῆς σώαν ταύτην ἀποσώζων, πτέρυξιν ἀρετῆς ἔσται περιεχρυσωμένη ψυχὴ τῶν οἰκείων τόπων ἀφισταμένη, καὶ πρὸς αὐτὸν πτῆναι τὸν οὐρανὸν ἐπιειγμένη. Ἄλλὰ τῆσδε τὰ πτερὰ τῆς πολιτείας ἐστὶ τῆς κακίας γεννητῆς μηχανάται περικόψαι, γῆς, ἀφ' ἧς ἐξέληλυθε τὸ γένος ἐσοπρίζων, ἐν ταῖς κατ' ἀβρωστίαν μάλιστα ἐπισυμβαίνουσας εἰσβολαῖς· καὶ ἐν μὲν τῇ ἐνδημίᾳ τῆς θερμότητος ἐκδημίας ὑπαναχαιτίζει πρὸς ὀλίγον ἕως τὴν ψυχὴν περὶ τὰς θλίψεις; καταμάθει ναυτιώσαν καὶ τότε τὴν τῶν λογισμῶν νύκτα ἐπιφερόμενος ὁ νυκτικὸραξ ἐπισκοτεῖ τῇ ψυχῇ τῆς τῶν κρειττόνων ἀκτίνας. Εἰ δὲ κατὰ μόνας παρατάττοιτο ἐν τῇ τῆς ἐρημίας παλαιστρᾷ, καὶ τύχη τὸ σῶμα ὑπὸ ἀβρωστίας τρωθῆναι τοσοῦτον μᾶλλον χαλεπὴν ἐπιδεικνυσὶ τῇ ψυχῇ τὴν ξεντείαν, οὐκ ἐν τόπῳ, ἀλλ' ἐν τρώπῳ κατορθοῦσθαι τὰ τῶν ἀρετῶν ὑποβάλλων, καὶ ὅτι παράκλησιν ἔχων οἰκοτὴν ἀπὸ γένους, ἐκεῖσε τὰ τῆς ἀποτάξεως ἄλλα ἀκόπως εἶχε διασώζειν· ἔνθα καὶ τῆς ἀσθενείας προσρητῆς ὑπηρεσία, καὶ οὐχ ὡς νῦν κακουχία, καὶ ἐπ' ὄδυνοσ λειποθυμία· ἐν τῷ καὶ μάλιστα ἐκ τῆς ἀδελφότητος σπανίσει τὴν τῆς φιλοξενίας σπουδῆν· διὸ καὶ μάλιστα, Ἄπειθε, φησὶ, χαρὴν τῷ σὺ γένει, καὶ δέξαν σαυτὸν ἀποκομίζων, οἷς καὶ τὸ πένθος ἀφόρητον καταλέλειπας ἀσυμπαθῶς· οἱ πολλοὶ γάρ, καὶ πατρίδα μὴ φυγόντες, ἐκ μέσου τοῦ γένους εἶλοντο τὴν ἀρετὴν. Ἄλλ' ὁ τὴν πορφύραν τῶν θλίψεων ἐν τῇ παρατάξει τῆς ξεντείας περιβεβλημένος, καὶ τῶν κόπων τὰς ἐλπίδας περιεστεμμένος πίστει, ὑπομονῇ

²⁰ Psal. LXXII, 14.

τῆς εὐχαριστίας τῶνδε τῶν λογισμῶν τὰς νιφάδας ἅς
ἐκ τῶν ἐκτὸς ἐκτινάσσει, καὶ ὅσπερ ὑποστρέφειν
τὴν καρδίαν διορύττουσι, τοσοῦτον ἐστὶ μᾶλλον κατα-
ψάλλωμεν αὐτῶν· « Ἰδοὺ ἐμάκρυνα φυγαδῶν, καὶ
ἠύλισθον ἐν τῇ ἐρήμῳ » καὶ γὰρ ὀνειδίζοντες θλι-
θουσι, καὶ τραπῆναι χολακεύουσιν, ἵνα τῆς προθέ-
σεως κενώσαντες, καὶ τῆς ἐν τῇ ὁπομομφῇ εὐχαριστίας
διακόψωσιν, καὶ οὕτω λοιπὸν τὰς πάγας μετὰ πολλῆς
ἀδείας, καὶ ἐκ τῶν προστηκόντων εὐρύνωσι.

gavi fugiens, et mansi in solitudine ²⁰ : » etenim
convertendum, ut vexinantes animi propositum,
actione, et sic deinceps laqueos cum multa dilateni

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

Διὰ τοῦτο ὁ ἀρχόμενος ἀρετῆς ἐφάπτεσθαι, ψηφι-
ζέτω καὶ τὸν κατ' αὐτῆς ἐπιόντα πόλεμον, ἵνα μὴ
ἀγύμναστος ὀφθεῖ, ὡς ἀνέτοιμος κατασπασθῆ.
Ἐπαινετὴ μὲν γὰρ τῆς ἀρετῆς ἡ ἀνδρεία καὶ εἰρή-
νης οὐσίας, ὑπεραπαινετὴ δὲ ἡ ταύτης ἀνδραγαθία,
καὶ πολέμου ἐπιστάντας· τῷτο γὰρ ἡ ἀρετὴ, οὐδὲ ὧν
ἐργάζεται μόνον, ἀλλὰ καὶ δι' ὧν πολεμαῖται δεινῶν,
ἀπαθῆς ὁ διὰ πλείστον πολέμων τὸ πάσχειν νικῆσαι,
ἐμπαθῆς δὲ ὁ ἀρετῆν λέγων ἀπολέμητον κεκτηθεῖσαι·
κατὰ τὴν παράταξιν γὰρ τῆς ἀναρέτου τῶν πόνων
στρατηγίας, ἀντιπαρτάττεται καὶ ἡ τῶν ἐναντίων
κακία· ἀφήρηται τὸ εἶναι ἐν ἀρετῇ καρδία πόλεμον
οὐκ ἔχουσα. Ἀρετὴ γὰρ ἐκ τῶν ἀριστειῶν πρακτικῶν
ὄνομα κέκληται. Ἀρετὴ τὰς παρ' ἀνθρώπων εὐφη-
μίας οὐ ζητεῖ, οὐ γὰρ τέρεται τιμῇ, τῇ μητρὶ τῶν
κακῶν. Ἀρχὴ γοῦν τιμῆς ἀνθρωπαρέσκεια, τὸ δὲ
τέλος ταύτης, ὑπερηφανία. Ὁ γὰρ τιμὰς ἀπαιτῶν, ὄψοι
ἑαυτὸν, καὶ ἐξουδένωσιν φέρειν ὁ τοιοῦτος· οὐκ οἶδε·
τιμῆς ὄρεξις φαντασία, ὁ γὰρ αὐτῆς ἐρῶν καὶ κλη-
ρον φαντάζεται. Ἔστω σοι τιμὴ ὁ πόνος τῶν ἀρετῶν,
καὶ ἀτιμία ὁ κατὰ θέλησιν ἔπαινος, δόξαν ἀπὸ σαρκὸς
μὴ ζητεῖ ὁ τὰ σαρκὸς πάθη καταλύων, τὸ δὲ κρείττον
ἐπιζητεῖ, καὶ ἔσται σοι δόξα, ὁ τιμασθαι θέλων τῷ
παρευδοκίμουσι φθονεῖ. Καὶ τοῦτω τὸ μίσος τῷ
ζήλω σωρεύει ὁ ταῖς ἄγαν τιμαῖς ἠτερεῖς, ἑαυτοῦ
προτιμάσθαι οὐδένα θέλει, ἀρπάζει δὲ τὰ πρωτεῖα,
μήπως ἤττων φανῆ, οὐ βαστάζει ἀπάντα τὸν εὐδοκι-
μοῦντα τιμῶν, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς αὐτοῦ πόνοις κομ-
ψοεῖ τὴν χαμαζήλον δόξαν, ἡ ὕβρις τῷ φιλοδόξῳ
ὀξυτάτη σφαγῇ, καὶ μῆνιν ἐκ ταύτης οὐ πάντως ἐκ-
φεύγει.

invidet, quique immodicis inservit honoribus, ac
præferri neminem vult, rapit vero primas partes, ne forte videatur inferior; non tolerat præcellentem,
qui absit, honore prosequi, sed et in ejus laboribus humilem gloriam subsannat ac taxat : cupido gloriæ
contumelia acerbissima est cædes, nec ob eam prorsus effugit iracundiam.

ΚΕΦΑΛ. Δ'.

Ἄ τὸ τοιοῦτος, βαρβάρῳ δεσποινῇ δουλεύει καὶ πολ-
λοῖς δεσπόταις μετεπαρθῇ, ἐπάρσει, καὶ φθόνῳ, καὶ
ζήλῳ καὶ ταῖς προβόρηθεις τῶν πνευμάτων λογά-
σιν, ὁ δὲ τῆς τιμῆς τὸ πνεῦμα ταπεινώσει· βάσσων,
ἐὼν λεγεῶνα τῶν δαιμόνων ὄλον καθαρήσει, ὁ τῇ
ταπεινώσει δοῦλον ἑαυτὸν πᾶσι παρέχων, ἀφωμοιω-
μένος ἔσται τῷ ταπεινώσαντι ἑαυτὸν, καὶ μορφήν

²⁰ Psal. LIV, 8.

qui patriam minime iugerunt, e medio cogitationis delegerunt virtutem. At qui purpuream vestem tribulationum in conflictu peregrinationis circumfundutus est, laborumque spebus, ceu coronis redimitus ex fide, gratiarum actionis tolerantia humuscemodi cogitationes instar nivis confertim decedentes excutit ex intimo animo, et quanto plus illæ cor effodiendo penetrant, ut cogant referre pedem, eo magis adversus eas psallimus : « Ecce elon-exprobrantes affligunt, et adulantur ad gressum discendant etiam e gratiarum, quæ patienter sit, libertate, ex his, quæ alioquin sunt consentanea.

B

CAPUT III.

Eam ob rem, qui virtutem aggreditur assequi, supputet etiam quodnam hostiliter contra ipsam irruat bellum, ne inexercitatus apparens, velut imparatus detrahat. Laudabilis quippe virtutis est fortitudo, dum etiam pax vigeat, adversum vero ejusdem est commendanda utroque, si etiam bellum instet : in hoc enim virtus enitet, non per ea solum, quæ operatur, sed et per gravia, quibus oppugnetur. Is non obnoxius animi passionibus est, qui per plurima bella victor exstitit passionis ; est autem affectu percitus, qui absque bello se comparasse dicit virtutem : etenim, ut laborum est acies instructa virtute **411** præditæ peritiæ bellicæ, sic ex adversa acie collocatur inimicorum malitia, et cordi, quod bello non vacat, ademptum est virtutis exercitium : hæc quippe vox ἀρετῆ, scilicet virtus, sortita est nomen practicum, seu ad agendum aptum ex illa voce ἀριστά, quæ significat fortitudinis præmia. Virtus non exquirat applausus, qui ex hominibus proveniant, nec enim oblectatur honore, qui mater est malorum ; siquidem honoris principium hominum complacentia est, hujus autem finis superbia : nam qui honores exigit seipsum attollit, et hic non novit ferre contemptum : honoris cupiditas ostentatio est ; qui enim honoris aviditate detinetur, sortem etiam membris pervolvit. Virtutum labor tibi sit honor, et voluntariam laudem habeoas pro dedecore, ne quæras gloriam a carne, qui carnis passionem evertis, at quod est melius inquire, eritque tibi gloria : qui vult honore affici, fama celebritateque præstantiori odium accendat emulatione ; in honore sibi ipsi præferri neminem vult, rapit vero primas partes, ne forte videatur inferior ; non tolerat præcellentem, qui absit, honore prosequi, sed et in ejus laboribus humilem gloriam subsannat ac taxat : cupido gloriæ contumelia acerbissima est cædes, nec ob eam prorsus effugit iracundiam.

CAPUT IV.

Qui talis est, dominæ famulatur barbaræ, ac vicissim pluribus dividitur heris, elationi, et invidiæ, et emulationi, ac præfatis malis selectis spiritibus ; at qui malum honoris spiritum humilitate tundit, dæmonum universam pessumdabit legionem ; qui humili animo **412** seipsum præbet omnibus servum, assimilabitur ei, qui humiliavit

semetipsum, et formam servi suscepit⁴⁰: si teipsum minima dimetiaris mensura, non te remeties cum socio; et qui animæ infirmitatem lamentationibus delegit, non sentiet magnifice de his, in quibus ipse laborem impenderit: dæmones his, qui humilia sapiunt vilitatem et contumeliam inferunt, ut, non perferentes contemptum, sensum humilem devitent; qui vero per humilitatem generose dedecora sustinet, per illa eadem potius ad philosophiæ subvehitur celsitudinem. David affectus contumeliis non contradicebat, sed et ultionem Abessæe reprimebat⁴¹⁻⁴². Tu quoque læsus injuriis ne contumelias rependas, quin, ut par est, mitiga te ulciscentem; sustine injuriam, quæ tuus est progressus, labisque concludere iracundiæ ostium, nec omnino comminantibus respondeas, ut silentio consopias fumantia labia; comminantes et conviciantes, tunc dolore afficies, quando frema tuis impones maxillis. Etenim tu tacens minime corroderis, at is multo magis a tua taciturnitate commordetur, quando contumeliosi ac protervi magnanime temeritatem pertuleris: hominum laudem e tuis repellas interioribus, ita ut ante illius adventum cogitationem sese libenter ostentantem excutias. Verum diligenti quoque animadversione observa cavens a studio tibi ipsi placendi, maxime in solitario silentio, ne forte illud te extollens super audacter locutum, ac ferocientem, nihil ipsum reputes. Quidam fratrum læsus fuit conviciis a reverendo, injustamque tolerans injuriam abiit, in gaudium dispertitus et dolorem; hoc quidem, quia injuste fuit affectus contumelia, **413** nec e converso turbatus fuit; illud autem, quia religiosus ille deceptus fuit, cumque

CAPUT V.

Quando nos inspexerint dæmones in ipso contumeliarum ramento minime inflammatos, tunc quietis tempore ex insidiis adventantes, quasi vecte animi principatum submovent, ut, quibus presentibus frui pace sumus, iisdem jam elapsis ferociamus. Quando igitur contradictionem aut contumeliam contra fratrem patravervis, teipsum puta deceptum, ne, dum quiescas, pugnam cogitationum in tuo corde comperias, hæc quidem exprobrante modum contumeliarum, altera vero e contra impropria dictante, quasi ea quidem forent gravia, tu vero injurias non rependisses. Quando irritatio exacerbavit fratres, qui vivunt communiter, tunc irruunt cogitationes dictantes, beatum prædicare solitarium, ut nos longanimitate evacuantes, separent etiam a charitate: at qui longanimitate iracundiam, et charitate mœstitiam evertent, duas malas bestias in senso præliantes animo, duplici prosternit stremitate: qui exorat, et quasi supplex genu succidit ad genia procumbit ejus, qui concitavit ad iram, ab ipso utrasque abigit; spiritum

⁴⁰ Philipp. II, 7, 8. ⁴¹⁻⁴² II Reg. XVI, 1 seqq.

δούλου λαβόντι. Ἐὰν μετρήσῃ τῷ ἐλαχίστῳ μέτρῳ σεαυτὸν, οὐκ ἀντιμετρήσῃ σεαυτὸν ἑταίρῳ, καὶ ὁ τῆς ψυχῆς τὴν ἀσθένειαν θρήνησι ἐκκαλύπτων, οὐ μέγα ἐπι τοῖς ἐφ' ἑαυτοῦ πονουμένοις φρονήσει. Δαίμονες ἐπέλειαν, καὶ ὕβριν τοῖς ταπεινοφρονοῦσιν ἐπάγουσιν, ἵνα τὴν ἐξουδένωσιν οὐ φέροντες, τὴν ταπεινοφροσύνην φύγῳσιν, ὁ δὲ διὰ ταπεινώσεως τὰς ἀτιμίας γενναίως φέρων εἰς φιλοσοφίας ὕψος δι' ἐκείνων μάλλον ἀνωθεύεται. Ὁ Δαβὶδ ὑβρίζομενος οὐκ ἀντέλεγεν, ἀλλὰ καὶ τὴν Ἀβεσσᾶ ἐκδικίαν κατέστειλε. Καὶ σὺ ὑβρίζομενος μὴ ἀνθύβριζε, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐκδικούντ᾽ σε ὀρθῶς καταπράυνε· ὕβριν φέρε, τὴν σὴν προκοπήν, καὶ χεῖλεσι σύγκλεισε τοῦ θυμοῦ τὴν θύραν· ἀποκριθῆσθαι τοῖς ἀπειλοῦσιν οὐδ' ὄλωσ, ἵνα τῇ σιγῇ κοιμήσῃς τὰς καπνίζοντα χεῖλη, ἀπειλοῦντας τότε καὶ ὑβριστὰς ὀδυνήσεις ὅταν χαλινούς σοὶς σιαγῶσι ἐπιθήσῃς. Σὺ μὲν γὰρ σιγῶν, οὐ βρωθήσῃ τῇ ὕβρει, ὁ δὲ πολὺ μάλλον δάκνεται ὑπὸ τῆς σῆς σιωπῆς, ἐπὶ ὑβριστοῦ θάρσος μακροθύμως ὑπενέγκῃς· τὸν τῶν ἀνθρώπων ἔπαινον ἐκ τῶν ἐντὸς ἀποσεῖ, ἵνα τὸν φιλενείκτην λογισμὸν πρὸ αὐτοῦ ἐκτινάξῃς. Ἐπιτήρει δὲ καὶ τὸ αὐτάρεσκον μάλιστα καθ' ἡσυχίαν, μὴ ποτὲ σε μεγαλύναν ὑπὲρ τὸν θρασυθέντα ἐξουδενώσῃς ἐκείνον. Τίς τῶν ἀδελφῶν ὑβρισται παρὰ εὐλαβοῦς, καὶ ἀδικίαν ὑπομείνας ἀπῆει χαρᾷ τε μεριζόμενος, καὶ λύπη, τὸ μὲν ὄνειδιστὸς ὑβρίσθη καὶ οὐκ ἀντεταράχθη, τὸ δὲ ὅτι ὁ εὐλαβὴς ἠπατήθη καὶ ἀπατήσας ἐχάρη. Νόει δὲ μοι καὶ τὸν ἀπατεῶνα τὰ δύο πεπονθέναι ἐφ' ᾧ μὲν ἐτάραξε πάντως χαρῆντα, ἐφ' ᾧ οὐκ ἀντεταράχθη, μάλλον λυπηθέντα.

autem, quia religiosus ille deceptus fuit, cumque

ΚΕΦΑΛ. Ε'.

Ὅταν ἴδωσιν ἡμᾶς οἱ δαίμονες εἰς τὸ αὐτὸ ξέσμα τῶν ὑβρεων μὴ ἐξαφθέντας, τότε καθ' ἡσυχίαν ἐπιστάντες, ἀναμοχλεύουσι τὸ ἡγεμονικόν, ἵνα οἷς παροῦσιν εἰρηνεύσαμεν, τοῦτοις ἀπιοῦσι διαθρασυνώμεθα. Ἐπὶ οὖν ἀποκαλῶν, ἢ ὕβριν πρὸς τὸν ἀδελφὸν ἐκτελέσῃς, σεαυτὸν λογίζου σφαλέντα, ἵνα μὴ ἡσυχάζων μάχην λογισμῶν ἐν τῇ καρδίᾳ σου εὔρῃς, τοῦ μὲν ἐπονειδίζοντος τῶν ὑβρεων τὸν τρόπον, τῷ δὲ ἀντονειδίζοντος ὡς τὰ θεινὰ καὶ σοῦ μὴ ἀνθύβρισαντος. Ὅπταν παροξυσμὸς ἐκτικράνη τοὺς ἐν κοινωβίῳ ἀδελφούς, τότε οἱ λογισμοὶ τὸν μόνον μακαρίζειν εἰσβάλλουσιν, ἵνα τῆς μακροθυμίας κενώσαντες, καὶ τῆς ἀγάπης ἀφορίσωσιν. Ὁ δὲ μακροθυμία τὴν ὀργὴν, καὶ ἀγάπῃ τὴν λύπην ἀνατρέπων, πονηροῦς δύο θήρας διτταῖς ἀνδραγαθίαις ἀνατρέπει θυμομαχοῦντας· ὁ παρακαλῶν, καὶ γονυπετῶν, ἵνα τὴν ὀργὴν ἀπελάσῃ, τὸν παροξύναντα, τοὺς ἀμφοτέρους ἐξ αὐτοῦ ἀπελαύνει, ὅτι τὸ πνεῦμα τῆς ὀργῆς ἐκπολεμεῖ ὁ τοὺς ὀργιζομένους εἰρηνεύων· μηνιάσει δὲ τοῦτω ὀργὴν ὁμογενῶν ἐπ' αὐτῷ ἐκθρασύνων, ὅτι τὴν τῶν πλησίον εἰς ἑαυτὸν ἐδέξατο τὴν μάχην. **4**

τὸν θρασυκάρδιον βαστάζων ἔνεκεν εἰρήνης, οὗτος ἂν ἐκδιάζεται γενέσθαι τῆς εἰρήνης υἱός· ἀλλ' οὐκ ἔπ' ἀνθρώπων μόνον ζητητέος ὁ τῆς εἰρήνης σύνδεσμος, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ σώματι σου, καὶ ἐν τῷ πνεύματι σου, καὶ ἐν τῇ ψυχῇ.

non apud homines tantum querendum pacis vinculum, sed et in corpore tuo, et in tuo spiritu, et in anima,

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

Ὅταν γὰρ τῆς σῆς ταύτης τριάδος τὸν σύνδεσμον ἐνώσης τῇ εἰρήνῃ, τότε ὡς τῆς θείας Τριάδος ἐντολῇ ἐνωθῆς ἀκούεις· « Μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί, ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ Θεοῦ κληθήσονται. » Καὶ γὰρ ἂν τὴν ἀντεπιθῶμον τοῦ πνεύματος σάρκα εἰρηνεύσης τοῖς πόνους, κλέος ἕξις τῶν μακαρισμῶν ἐπέκεινα αἰώνος, νικησας πόλεμον τὸν ἐν τῷ σώματι σου τὸν ἀντιστρατευόμενον τῷ νόμῳ τοῦ νόου σου, καὶ αἰχμαλωτίζοντά σε τῷ νόμῳ τῆς ἀμαρτίας τῶν ἐν τοῖς μέλεσί σου. Μέγας ὁ τῆς εἰρήνης σύνδεσμος ἐν ᾧ περ ἤνωται καὶ ἡ χαρὰ φωτίζουσα τὸ δῆμα τῆς διανοίας εἰς τὴν τῶν κρειττόνων θεωρίαν, εἴπερ οὖν ἐπικτησώμεθα τὴν εἰρηνικὴν ἐν τοῖς πόνους χαρὰν, τὰ ἐπιόντα χαλεπὰ εὐχαρίστως δι' αὐτῆς ἀποκρουσώμεθα, καὶ τὸν τῆς λύπης δαίμονα μυκώμενον οὐκ εἰσδεξώμεθα, ὅστις, ἀκρωτηριάζων ἐν ταῖς θλίψεσι μάλιστα, τῇ ψυχῇ ἐφάλλεται, καὶ τῷ πνεύματι τῆς ἀκηδίας χώραν ἐτοιμάζεται ὅπως τὴν ψυχὴν σκοτίσωσι, καὶ ἅμα τοὺς πόνους ἀναλέξωσιν. Ἔστω τοίνυν νόμος ἡμῶν τῆς καρδίας ἔγγραφος ἡ τῆς εἰρήνης χαρὰ, καὶ τὴν λύπην καταποντίζουσα καὶ τὸ μῖσος ἀπελευθούσα, καὶ τὴν μῆνιν ἀφανίζουσα, καὶ τὴν ἀκηδίαν καταλύουσα, καὶ τὴν λύπην ἀμείβουσα. Ἐν γὰρ τῇ εἰρηνικῇ μακροθυμίᾳ ἐμφωλεύουσα, καὶ τῇ εὐχαριστίᾳ, καὶ τῇ ὑπομονῇ ἐλλιμανάζουσα, πύλαγός ἐστιν ἀρετῶν τὴν ἀντιπαράταξιν τοῦ διαβόλου τῷ σταυρῷ καταποντίζουσα. Νόει δέ μοι τὴν ἐναντίαν χαρὰν τεταραγμένην ἐπίστασθαι, μὴ πως ἄλλην ἀντ' ἄλλης σκιασθεὶς ἀπατηθῆς κατέχειν. Συσχηματίζονται γὰρ καὶ τοῖς πνευματικοῖς χαρίσμασιν οἱ δαίμονες ἵνα τῷ παρασκόσματι τὸν νοῦν ἀποπλανήσαντες, τῶν φρενῶν ἀποστήσωσιν· ἐπίσταται γὰρ χαρὰ πνευματικῆ καρδία οὐδενὸς προκειμένου, ὅτι τὸν ἡγεμόνα τῆς κατὰ Θεὸν λύπης μετέωρον εὐρίσκει, ἔπειτα δέ, καὶ τῷ πνεύματι τῆς λύπης τὴν ψυχὴν παραδίδωσιν, ὅτι τῆς πνευματικῆς αἰθῆς χαρᾶς αἰχμάλωτον ἐποίησε.

ΚΕΦΑΛ. Ζ'.

Φημί δὲ καὶ τοῦτο, ὡς ὑπηγόρευσέ τινα τῶν ἀδελφῶν ἢ πείρα τῶν ζητουμένων, ὅτι ἀντὶ μὲν τοῦ χαίρειν ἐν Κυρίῳ, χαρὰν οἰκίαν ὁ ἀλάστωρ ἀντείσταται. Ἀντὶ δὲ τῆς κατὰ Θεὸν λύπης, τὴν ἐναντίαν τῷ νόμῳ παραπειράζει, ἵνα ταῖς ἀντιστρόφοις μεταβολαῖς τῆς τῶν κρειττόνων ἀκτίνας μερίμνας τὴν ψυχὴν ἀμαυρώσῃ. Διτταί τῆς κακίας αἱ λύπαι τυγχάνουσιν ἐν ἐκάστῃ ἐργασίᾳ ἐπιζευγμέναι, καὶ ἡ μὲν ἐπίσταται καρδίᾳ λυπηρᾶς αἰτίας οὐ βλεπομένης, ἡ δὲ τίττεται ἐξ ἀλλοκότων αἰτιῶν ὠθουμένης, ἢ κατὰ Θεὸν

namque debellat iracundiæ ille qui pacat iratos; irascetur aulem isti, cognatorum iracundiam in illum audacem reddens, quia **414** proximorum pugnam in seipsum suscepit: qui sustinet virum audaci præditum corde, enititur esse filius pacis; verum in corpore tuo, et in tuo spiritu, et in anima, CAPUT VI.

Quando namque hujusce ternionis tui vinculum pace coadunaris, tunc, utpote præcepto divinæ Trinitatis unites, audies: « Beati pacifici, quoniam ipsi filii Dei vocabuntur »⁴¹. Etenim si carnem contra spiritum concupiscentem laboribus ad pacem relegeris, gloriam beatitudinum ultra sæculum assequeris, eo quod viceris bellum in tuo corpore motum, legique mentis tuæ repugnans, ac te captivum subjiciens legi peccati, quæ est in membris tuis⁴². Magnum est pacis vinculum, in quo simul etiam unitur gaudium illuminans oculum intellectus ad rerum meliorum contemplationem: si igitur acquiramus pacificum gaudium in laboribus, insultantia quæque molesta, gratias agendo per ipsam propulsabimus, et mœstitiæ dæmonem mugientem non intromitemus, qui minuens vim, maxime in afflictionibus, in animam irruit, et spiritui pigritiæ locum præparat, ut (scilicet ambo spiritus mœstitiæ, et pigritiæ) animam obscurent, laboresque simul excerpant. Sit igitur lex in nostrum corde inscripta, pacis gaudium, quod tum exterminat mœstitiam et iracundiam in mare demergit, tum odium repellit, tum indignationem abolet, tum pigritiam destruit, tum denique mœrorem demutat: ipsum namque in pacifica delitescens longanimitate, et **415** gratiarum actione, atque patientia restagnans; mare virtutum est, contra se instructam aciem diaboli, cruce submergens. Intelligè vero, quod contrarium gaudium supervenit turbatum, ne forte in umbratus decipiaris, ita ut tenens aliud pro alio: configurantur enim spiritualibus gratiis dæmones, et, cum inumbrata caligine mentem fefellerint, eam a prudenti abducunt iudicio: supervenit namque cordi spirituante gaudium nulla re proposita, quia ducem tristitiæ, quæ secundum Deum est, erectum, seu suspensum animo invenit, ac deinde spiritui quoque mœstitiæ (quæ pariter secundum Deum est) animam tradit, quia captivam effecit ipsam spiritualis lætitiæ.

CAPUT VII.

Dico autem et hoc, ut cuidam fratri quæsiturum rerum experientia dictavit, quod nimirum, loco gaudendi in Domino, dæmon infestus, qui mala non obliviscenda perpetrat, econtra propriam inducit lætitiā; pro tristitia vero, quæ secundum Deum est, mentem ad contrariam tentat, sollicitando ut, oppositis mutationibus, animam per sollicitudines obscurando, rerum orbem radio mellorum. Duplices improbitatis sunt mœstitiæ in qualibet conjunctæ operatione; una quidem supervenit cordi, molesta

⁴¹ Matth. v. 9. ⁴² Rom. vii, 23.

causa invisā; alia vero, quæ irruit, et quasi sese intrudit, gignitur inusitatis e causis, quæ secundum Deum est mœstitia, lacrymis animam revocat, non admittens lætitiā ac tristitiā ex adverso existentes, immittentem autem mortem ac iudicium anxie meditatur, et inhiat, paulatim hoc exspectans. Cupiditates, si quapiam frustratæ fuerint re, mœrores gignunt ac procreant; preces autem et gratiarum actiones hasce staccidas reddunt; inter irascentes mediocris agitur mœstitia. Qui ergo primus evigilavit, si e passione resurgat, et alteri manum excusatione porrigat, amarā repellit mœstitiā. Tristitia sit animæ morbus et carnis, et eam quidem capit captivā, hanc vero illico languere facit. Ex adversariis mœstitia generatur, e mœstitia vero indignatio, ex istis autem parturitur mente delirans convicium: si velis mœstitiā et indignationem conculcare, charitatis amplectere longanimitatem, et simplicitatis circumdare lætitiā: tuum gaudium ne sit alteri mœror: qui super injustitiā gaudet, fugebit in benevolentia; et qui, injuste patiens, suffert dolores, exultans lætabitur splendide; nam quæ futura sunt, presentibus existunt contraria.

CAPUT VIII.

In tribulationibus age gratias, eo maxime quia per ipsas opitulationis (divinæ) gratiam luculentius percipis. Sic enim dum ingruentes xerminas agendo gratias excuties, non obscurabis splendidissimam pulchritudinem constantiæ: si quando tibi adversus carnem dæmon flagellum inflixerit, maxime mercedis tibi conciliator comperietur, si, ut materiam gratiarum actionis, plagam susceperis. Namque ipsum a te dæmonem fugabis; ut autem merces tua per patientiam majori irrigetur imbri, universorum virilium laborum ipsa tua te duocem præbeat patientia, quia et pigritia per omnem nequitiam tibi bellum infert, omnesque tuos considerans labores, probat, et quem non invenerit patientiæ humiter hærentem, hunc deprimat, et inclinat ad seipsam; si vero pigritiæ dæmon ad tolerantiam laborum deficiat, rursus bone gestum facinus bestia emordet recordiæ; si prudenti ipsum abigas securitate, spiritum quoque vanæ gloriæ in ipso repelles in tempore congregationis (scilicet sacræ). Quando tibi negligentia superincidat spiritus, quasi onerosam ac lædiosam psalmodiarum decantationem animæ comprobat, et pigritiam tanquam studio adversariam objicit, ut celeritate perveniens, carnem expandat memoriæ, ut scilicet fatigatam ex aliqua causa. Quando igitur vigilis nocte simus, ne in pigritia discumbere faciamus congregationem sacram, ne dæmones adventantes cogitationum congerant zizania, simulque cordi supersemiment; nam quando hymnorum canendorum societatem omitimus, tunc in nobis cogitationum congregamus collectionem: ante congregationem sacram e somno excitati lucis ratiocinationes prius in corde exercemus, ut intellectus pervigili bene præparati possimus concentui psalmodiarum astare.

λύπη τοῖς δάκρυσι τὴν ψυχὴν ἀνακαλεῖται, τὴν ἀπεναντίας χαρὰν τε καὶ λύπην μὴ παραδεχομένη, τὸν δὲ ἐπόντα θάνατον μεριμνᾷ, καὶ κρίσιν· καὶ τοῦτο κατ' ὀλίγον κέχηνη προσδεχομένη. Ἐπιθυμίαι ἀποτυχοῦσαι φυτεύουσι λύπας· εὐχαὶ δὲ, καὶ εὐχαρισταὶ μαραίνουσι ταύτας· μεταξὺ ὀργιζομένων μέση λύπη δονεῖται. Ὁ οὖν πρῶτος ἐκνήψας, ἐὰν τοῦ πάθους ἀναστῆ, καὶ τῷ ἐτέρῳ δώσει χεῖρα, ἀπολογία, τὴν πικρὰν λύπην ἀπελαύνει. Ἀσπὴ, ψυχῆς νόσος καὶ σαρκὸς τυγχάνει, καὶ τὴν μὲν ἀιχμαλωτίζουσα ἀφραεῖ, τὴν δὲ ἐπὶ τόπων μαραίνει. Ἐξ ἐναντιῶν λύπη γεννᾶται, ἐκ δὲ λύπης μῆνις, τίκτεται δὲ ἐκ τούτων φρενίτις, λοιδορία· λύπην καὶ μῆνιν εἰ θέλεις συμπάτησαι, τὴν μακροθυμίαν τῆς ἀγάπης ἐναγκαλιζοῦ, καὶ τὴν χαρὰν τῆς ἀκακίας περιβάλλου, ἢ σὴ χαρὰ ἐτέρῳ λύπη μὴ ἔστω· ἐπ' ἀδικίᾳ ὁ χαίρων ἐν ἀδικίᾳ θρηνησάτω, καὶ ὁ ὑποφέρων λύπας πάσχων ἀδικῶς, λαμπρῶς ἀγαλλιάσεται· τὰ γὰρ μέλλοντα τοῖς παροῦσιν ἐναντία.

ΚΕΦΑΛ. ΗΨ.

Ἐν ταῖς θλίψεσιν εὐχάριστος ἔσο μάλιστα, ὅτι ἐν αὐτῶν τῆς ἀντιλήψεως τὴν χάριν σαφέστερον αἰσθάνῃ. Οὕτω γὰρ τὰς ἐπιούσας θλίψεις εὐχαρίστως ἐκτινάσσων οὐκ ἀμαυρώσεις τῆς καρτερίας τὸ λαμπρότατον κάλλος, ἐπὶ σοὶ μάλιστα κατὰ σαρκὸς δαίμων καταβράβη, μεγίστου σοὶ μισθοῦ πρόξενος εὐρέθη, ἐὰν ὑπόθεσιν εὐχαριστίας τὴν πληγὴν καταβέβη. Οὕτω γὰρ καὶ αὐτὸν ἐκ σοῦ φυγαδεύσεις. Ἴνα δὲ πλεῖον ὁ μισθός σου διὰ τῆς ὑπομονῆς ἐπομβρήσῃ, δίδων τῶν ἀνδρείων πόνων ἡ ὑπομονὴ σου στρατηγεῖτω, ὅτι διὰ πάσης κακίας, καὶ ἡ ἀκηδία ἀντιστρατηγεῖ σοι, καὶ κατασκοποῦσά σου τοὺς πόνους ἀπαντας πειράζει, ὃν δὲ μὴ εὐρὴ τῇ ὑπομονῇ ἐνηλωμένον, τοῦτον καταβαρύνει ὑπ' αὐτὴν, καὶ κατακάμπτει, ἐὰν δὲ δαίμων τῆς ἀκηδίας πρὸς τὴν ὑπομονὴν τῶν πόνων ἀτονήσῃ, ἀπονοίας πάλιν ὁ θῆρ τὸ κατόρθωμα δάκνει· εἰ οὖν συνέσει τῆς ἀσφαλείας τοῦτο ἐλάσει, καὶ κενόδοξον πνεῦμα ἐν αὐτῷ ἐλάσει ἐν καιρῷ συνάξεως. Ἐπὶ σοὶ τὸ τῆς ἀκηδίας ἐπιπέση πνεῦμα, ὡς φορτικὴν ἐπιψηφίζει τῇ ψυχῇ τὴν ψαλμωδίαν, τὸν ὄκνον, ὡς ἀντίπαλον τῇ σπουδῇ παραβάλλει, ἵνα ψαύσας τῷ τάχει τὴν σάρκα ἀνακλίῃ τῇ μνήμῃ, ὡς κοπιώθεισαν ἤσθεν ἐκ τινος αἰτίας. Ἐπὶ σοὶ ὅν ἐργηγορότερος ὤμεν νυκτὸς μὴ τὴν σύναξιν τῇ ἀκηδίᾳ ἀνακλίνομεν, ἵνα μὴ οἱ δαίμονες ἐπιστάντες τὰ ζιζάνια τῶν λογισμῶν συνάξωσι, κατὰ ἅμα τῇ καρδίᾳ κατὰσπείρωσιν· ἔσται γὰρ τὴν ὑπόδοον τῶν ὕμνων ἀπολέσωμεν, τότε τὸν σύλλογον τῶν λογισμῶν ἐπισυνάγομεν· πρὸ συνάξεως διυπνισθέντες, λογισμοὺς φωτὸς ἐν τῇ καρδίᾳ προσημύναζομεν, ἵνα εὐτρεπισθέντες ἔχωμεν, γρηγοροῦσθαι διανοίᾳ, τῇ ψαλμωδίᾳ παρίστασθαι.

ΚΕΦΑΛ. Θ'.

CAPUT IX.

Πῆ μὲν βολίῳ τὸν ψαλμὸν ἐν τῇ νήφει λακτέον, πῆ δὲ ἀδολεσχέιν ἐν τῇ ψαλμωδίᾳ δοκιμαστέον· κατὰ γὰρ τὴν ἐνεδραν τοῦ ἐναντίου ἀνάγκη καὶ ἡμᾶς μεταμορφῶσθαι, διότι ποτὲ μὲν ἐλαύνειν τὴν γλῶσσαν ὀποτιθέμεναι, τῆς ἀκηδίας τὴν ψυχὴν περιεχούσης, ποτὲ μελωδεῖσθαι τὰς λέξεις ἐρεθίζουσι, τοῦ νοεροῦ ὄμματος καθάπερ ἰσχὴν τὴν τροφήν ἐκ τοῦ φωτός λαμβάνοντος. Ὁ γὰρ τῆ ὅπτασις τῶν ὑψηλῶν ἐπεκτεινόμενος ὀξυδερκέστερον ὄμμα λήψεται, κατὰ τὸ ὀπιδείγμα Ἐλισσαί. Ὅταν λογισμὸς σοῦ ἐπιστῆ καρδίᾳ πολέμιος, μὴ ἄλλα ἀντ' ἄλλων δι' εὐχῆς ἐπιζήτει, κατὰ δὲ τοῦ πολεμίου τὸ εἶδος τῶν δεκρῶν ἀκούων· οὕτω γὰρ σφοδρότατος ἀντ' τῆ μάχῃ προσρήθωμεν, θάπτον αὐτὸν ἀφ' ἡμῶν ἀποστῆναι ποιήσομεν. Φιλοκάλει σὺν τῷ ἔργῳ τῶν χειρῶν, καὶ μάλ' αὖτ' εὐχῆς τὴν μνήμην· τὸ μὲν γὰρ οὐ πάντοτε, τὸ δὲ ἀδιάλειπτον ἔχει τῆς ἐργασίας τὸν πόρον. Μὴ ἀναβάλλου· θοῦναι τῆς εὐχῆς τὸ χρέος, λογισμοῦ ἀκούων διὰ πρόσθεσιν ἔργων, καὶ μὴ θοροῦθ' ἐν τῷ ἔργῳ ταράττων τὸ σῶμα, ἵνα μὴ συνταρξῆς καὶ εὐχῆς τὴν καρδίαν. Ὡς περὶ ὁ ἐκτός ἡμῶν ἀνθρώπος χερσὶν ἐργάζεται πρὸς τὸ μὴ ἐπιδαρῆσαι τινα, οὕτως ὁ ἐν ταῖς φρεσὶν ἐργαζέσθω, πρὸς τὸ μὴ ἐπιδαρῆθῆναι ἐν νοῦν. Τότε γὰρ οἱ λογισμοὶ τὴν οἰκέταν ἐργασίαν τῇ ψυχῇ προσφέρουσιν, ὅταν αὐτὴν ταῖς κατὰ Θεὸν ἐνομοῖαι ἀργίην καταλάβωσιν. Ἀπορία, τὰ μὲν ἔργα τῶν χειρῶν εἰς τὸ φιλόανθρωπον, τὴν δὲ φρένα τοῦ λογιστικοῦ εἰς τὸ φιλόσοφον, ἵνα τὸ μὲν ἦ ξένων ξενία, καὶ ὀκνηρίας ἐμπρησμός, τὸ δὲ, θεωρίας στρατηγός, καὶ λογισμῶν ἀποθρασμός· τῶν λογισμῶν ταῖς ἡδοναῖς μετὰ θόσους ἐπιπλήξωμεν, ἅπασαν εἰς αὐτοὺς τὴν ὀργὴν περιτρέποντες, ἵνα μὴ, ἡδονῇ τὰ παρ' αὐτῶν δεχόμενοι, πρῶτοι πρὸς αὐτοὺς ἀντιστρόφως γενώμεθα.

in eas iracundiam convertentes, ne voluptate, ea quae ab

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

Ἐτοίμαζε ασαυτὸν πρῶτον εἶναι, καὶ μαχητὴν, τὸ μὲν τῷ ὀμοφύλῳ, τὸ δὲ τῷ πολεμίῳ· ἐν τούτῳ γὰρ ἡ χρῆσις τοῦ θυμοῦ, ἐν τῷ κατὰ τὴν ἔχθραν ἀντιμάχεσθαι τῷ ὄρει· ἐν δὲ τούτῳ καὶ τοῦ πρῶτου τὸ ἐπεικέες, ἐν τῷ κατὰ τὴν ἀγάπην μακροθυμεῖν τῷ ἀδελφῷ, καὶ πολεμεῖν τῷ λογισμῷ. Ὁ πρῶτος οὖν ἔστω μαχητῆς διακρουμένης τῆς πραότητος ἐκ τῶν δολοφρόνων λογισμῶν, καθάπερ καὶ τῆς μάχης ἐκ τῶν τῆς φύσεως ὀμογενῶν μὴ ἀντιστρέψης τοῦ θυμοῦ τὴν χρῆσιν εἰς τὴν παρὰ φύσιν, ὥστε θυμοῦσθαι μὲν τῷ ἀδελφῷ, κατὰ τὴν ὀμοίωσιν τοῦ ὄρεως, φιλιούσθαι δὲ τῷ ὄρει κατὰ τὴν συγκατάθεσιν τῶν λογισμῶν. Ὁ πρῶτος, κἂν πάσῃ τὰ δευτῆ, τῆς ἀγάπης οὐκ ἐξίσταται· ἐνεκεν γὰρ ταύτης μακροθυμεῖ καὶ στέγει, χρηστεύεται καὶ ὀπομένει. Εἰ γὰρ τῆς ἀγάπης τὸ μακροθυμεῖν, οὐ τῆς ἀγάπης τὸ θυμομαχεῖν· θυμὸς γὰρ λύπην διεγείρει, καὶ μῆνιν, ἀγάπη δὲ τὰ τρία μειοῖ. Εἰ παγίαν ἔχεις ἐν τῇ ἀγάπῃ τὴν βῆσιν, μᾶλλον πρόσθετα ταύτῃ, ἤπερ τῷ πταίνεσθαι σε· ὄφθω, καὶ ἀγάπη δούλειος τῷ Θεῷ τὸ μὲν ὡς Δεσπότῃ καὶ κοι-

Aliubi quidem stridore psalmus in vigilia dicens; alicubi vero utile censendum, assidue Psalmorum orare conceat; etenim secundum adversarii insidias, necessum est, et nos mutare formas: quia nonnunquam lingua impellere suggerunt (si scilicet psalmi) pigritia circumdante animam, interdum proritant ad 418 suaviter concinendas dictiones, oculo intellectuali veluti robor, et e lumine alimentam accipiente. Nam qui visione rerum excelsarum protenditur, oculum acutius prospicientem, ad Elisaei exemplum, assequetur. Quando cogitatio hostilis tuum aggrediatur cor, ne alia pro aliis in oratione inquiras, at contra bellatorem, lacrymarum gladium excuamus; si enim ita validissime ad pugnam erumpamus, faciemus ut ipse celerius a nobis absistat. Honestatem cole, sed cum opere manuum maxime orationis memoriam; illud enim non semper, istud autem habet inefficiens operationis emolumentum. Ne differas orationis debitum solvere, intellectui obtemperans per operum accessum, et ne perturberis in opere corpus conturbans, ne simul cor deturbes orationis. Quemadmodum noster exterior homo manibus operatur, ut minime praegravet aliquem, ita interior operetur, ut intellectum non aggravet; tunc enim cogitationes propriae operationem animae offerunt, quando ipsam intellectionibus, quae secundum Deum sunt, otiosam comprehenderint. Aera opera quidem manualia ad humanitatis studium, mentem vero rationalis facultatis ad sapientiae desiderium: ut primum quidem peregrinorum sit hospitium, ignaviaeque seu pigritiae exustio, istud vero contemplationis dux, et ebullitio cogitationum; considerationum voluptates audacter increpemus, omnem in ipsis proveniunt, excipientes, mites erga ipsas

419 CAPUT X.

Para teipsum, ut mansuetus sis, simulque pugnator: hinc quidem contribuli; inde vero hosti: in hoc enim usus animi est concitati, nimium in oppugnando serpentem hostiliter; in eo vero lenitas et modestia mansueti consistit, nempe in longanimiter tolerando fratrem charitative, et in debellanda cogitatione. Mansuetus ergo sis pugnator, mansuetudine divisa e cogitationibus dolosa mente pervolventibus, ut etiam divisa pugna ab his, qui natura sunt conjuncti: ne overtas usum iracundiae ad eum qui praeter naturam est; ita ut irascaris quidem adversus fratrem secundum assimilationem serpentis, in eas vero cum serpente amicitiam juxta cogitationum assensum. Mansuetus, etsi gravia patiat, a charitate non excedit, illius enim causa longanimiter tolerat, et sustinet, et clementer se gerit, et suffert: si namque charitatis est proprium esse longanimum, non est charitatis animo commoto pugnare: ira quippe suscitatur moerorem et odium; charitas autem haec tria minuit. Si firmum habes

in charitate gressum, magis illi attende, quam te offendenti : timore et charitate famulare Deo ; primum quidem, uti Domino et iudici, alterum vero uti benigno erga homines, et alteri : qui charitatis virtutes acquisivit, pravas in captivitate redigit passiones ; et qui a sancta Trinitate tria ista obtinet, fidem, spem et charitatem, erit urbs triplici circumdata muro, et virtutibus, uti turribus munita. Non solum in eo, quod non accipias ab altero, charitate præditus demonstraberis, verum et in dando profuse renuntiator mundi dimiseris : dum **420** materiam præbeas, contende pura projicere semina, ne tibi pro frumento exsurgat urtica. In his quæ præbers, memor esto Dei, qui dator est, et acceptor, ut tibi renuntiationis mundi mercedes imputet cum laudibus.

CAPUT XI.

B

ΚΕΦΑΛ. ΙΑ΄.

Qui nihil possidet, cura vacuam vitæ percipit voluptatem ; at qui possessiones adamat, sollicitudinem habet cruciatum divitiarum assiduum : tunc costam cogitationum captivum abiges, quando curis mundanarum sordium minime præbueris cor ; tuncque crucem sine ulla portabis distractione, quando possidendi recusaris cupiditatem ; quinimo mundanarum sordium cogitatio senectutem tibi vaticinatur, ac morbos, ita ut tuam in Deum spem cum opibus partiat. Qui mundi renuntiationem exercere sibi proposuit, fide tanquam muro circumvalletur, et charitate corroboretur, et spe confirmetur : est namque fides, non relictio, sed meliorum rerum subsistentia in spe patientiæ, et vitæ charitate. Quando omnibus externis renuntiaris sordibus, attende a cogitationibus tenebrosis, paupertatem exprobrantibus tibi, et egestatem, et villitatem, et dedecus tibi proferentibus, ut virtutis hujus illustri in te penitentiam dolosa homicidæ mente operentur : si ergo prudentiæ attendas certaminis, illud potius comperies, nimirum, quod per ea corona plectitur tibi, per quæ te ipsi vituperant ; renuntians enim, propter ea renuntias certamina, propter quæ afficeris opprobriis. Ne igitur lactæ interiorum cogitationum cedas, quia non in principio **421** renuntiationis commendatur finis, at in sine patientiæ principia coronantur, nec in corpore solum exercitio plausibus dilaudantur certamina, sed in lucra cogitationum, quod ad coronam pertinet, requiritur.

CAPUT XII.

D

ΚΕΦΑΛ. ΙΒ΄.

Judica cogitationes in tribunali cordis, ut, latronibus interfectis, latronum princeps pertimescat ; etenim qui accuratus est cogitationum examinatus, præceptorum etiam est verus amator : quando igitur cogitatio inventum difficile cor tuum invaserit, tunc magis magisque super ipsam vehementer succende labores ; aut enim calidum, uti contrarium minime ferens, aufugiet, aut ipsum tolerabit, velut ea quæ talis est recte viæ familiaris. Quin et quandoque accidit ut demones, bonam videlicet cogitationem tuo suggerentes cordi, statimque transfigurati, ipsi simulent cogitationi adversari, ut ex contrarietate putes, eos etiam scire, quas corde

τῆ, τὸ δὲ ὡς φιλανθρώπων, καὶ τροφεῖ· ὁ τῆς χάριτος ἀρετὰς κτησάμενος, τὰ πάθη τῶν φασίλων αἰχμηλοῦται, καὶ ὁ παρὰ τῆς ἁγίας Τριάδος ἔχων ταῦτα τὰ τρία, πίστιν, ἐλπίδα, ἀγάπην, τρίτειχος ἔσται πόλις ταῖς ἀρεταῖς πυργωθεῖσα. Οὐχ ἐν τῷ μὴ λαμβάνειν μόνον παρ' ἑτέρου ἀγαπητικῶς ἀναδειχθῆσθαι, ἀλλ' ἐν τῷ διδόναι ἀπειδῶς ἀποτακτικῶς ἐπιγνωσθήσθαι, ἐν τῷ φιδόναι σε τὴν ἕλην ἀγωνίζου τὰ σπέρματα καθαρὰ βάλλειν, ἵνα μὴ ἀντὶ πυροῦ, ἐξέλθῃ σοι κνίδη. Θεοῦ ἐν οἷς παρέχεις μνημόνευς, καὶ δότου, καὶ λήπτορος, ὅπως σοι μετ' ἐγκωμίων λογισθῆται τοὺς τῆς ἀποτάξεως μισθούς.

Ὁ ἀκτῆμων ἀμέριμον ἔχει τοῦ βίου τὴν ἡδονήν, ὁ δὲ φιλοκτημῶν μέριμναν ἔχει τὴν δόλην τοῦ πλοῦτου διὰ παντός· τότε δῆμον λογισμῶν αἰχμηλοῦτον ἐλάσεις, ὅταν ταῖς φροντίσι τῶν ὕλων τὴν καρδίαν μὴ δῶς· τότε καὶ τὸν σταυρὸν ἀπερισταῶτως βαστάσεις, ὅταν τοῦ κτᾶσθαι τὴν ἐπιθυμίαν ἀρνήσῃ, ἀλλ' ὁ τῆς ἕλης λογισμῶς γῆρας σοι μαντεύεται· καὶ νόσους, ἴνα σου τὴν εἰς Θεὸν ἐλπίδα τοῖς χρήμασι μαρτυρήσῃ. Ὁ τῆς ἀποταγῆν ἀσχεῖν προσηρημένος, πιστεῖται τειχιζέσθω, καὶ ἀγάπῃ κραταιούσθω, καὶ ἐλπίδι βαβαιούσθω. Ἔστι γὰρ ἡ πίστις, οὐκ ἐγκατάλειψις, ἀλλὰ τῶν κρειττόνων ὑπόστασις ἐν ἐλπίδι τῆς ὑπομονῆς, καὶ τῆ ἀγάπῃ τῆς ζωῆς. Ὅταν ἀποτάξῃ ταῖς

ἔξωθεν ὕλαις ἀπάσαις, πρόσσεχε τοὺς ζοφεροὺς λογισμοὺς τὴν πένταν ἐπονεοῖζόντάς σοι, καὶ ἐνδειαν, καὶ εὐτέλειαν, καὶ ἀδοξίαν σοι προσφέροντας, ἵνα τῆς τοιαύτης λαμπρᾶς ἀρετῆς μετὰ γνῶσιν οἱ φόνιοι δολοφρόνως ἐργάζωνται. Ἐάν οὖν τῆ συνέσει τῆς ἀλλήσεως πρόσχη, μᾶλλον ἐκείνω εὐρήσεις, ὅτι δι' ὧν σε ὀνειδίζουσι, δι' αὐτῶν ὁ στέφανός σοι πλέκεται· καὶ γὰρ ἀποασσόμενος, δι' ἐκείνους ἀποτάσῃ δι' ὧν ἄλλων ὀνειδίζῃ. Μὴ οὖν τῆ πάλῃ τῶν ἐντὸς λογισμῶν ἐνδῶσης, ὅτι οὐκ ἐν ἀρχῇ τῆς ἀποταγῆς τὸ τέλος εὐφημεῖται, ἀλλ' ἐν τῷ τέλει τῆς ὑπομονῆς αἱ ἀρχαὶ στεφανοῦνται, οὐδὲ ἐν τῇ σωματικῇ γυμνασίᾳ μόνον οἱ ἀγῶνες συγχροτοῦνται, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ τῶν λογισμῶν πάλῃ τὸ περὶ στεφάνου ζητεῖται.

sed in lucra cogitationum, quod ad coronam pertinet, requiritur.

Δίκαζε τοὺς λογισμοὺς ἐν τῷ βῆματι τῆς καρδίας, ἵνα τῶν ληστῶν ἀναιρουμένων, ὁ ἀρχιληστής φοβηθῇ· καὶ γὰρ ὁ ὧν ἀκριθῆς τῶν λογισμῶν ἐξεταστής, ἔστι καὶ ἀληθῆς τῶν ἐντολῶν ἑραστής. Ἐπὶ οὖν λογισμῶς ἐπιστῆ σου τῆ καρδίᾳ δυσεῦρετος, τότε ἐπὶ πλεῖον στυγνῶς πόνους ἐπ' αὐτὸν ἐκπύρωσον· ἡ γὰρ τὴν θέρημν ὡς ἐναντίαν οὐ φέρων ἀποδρᾷ, ἡ ταύτην ὑπομένει ὡς οἰκεῖος ὧν τῆς εὐθείας οδοῦ. Ἔστι δ' ὅταν οἱ δαίμονες λογισμῶν δῆθεν καλὸν ὑποβάλλοντες τῇ καρδίᾳ, καὶ παρευθὺ μεταμορφούμενοι ἐναντιοῦσθαι τοῦτω προσποιῶνται, ἵνα ἐκ τῆς ἐναντιώσεως, νομίσης αὐτοὺς καὶ τὰς ἐνομησεις τῆς καρδίας σου εἰδέναι· οὐ μόνον δὲ, ἀλλ' ἵνα εὐχάζωνται

την συνειδησίν σου κρίνειν, ὡς τῇ ἐναντιώσει τοῦ κακοῦ ἡττηθέντος τῷ καλῷ· ἔστι δὲ πάλιν ἕτε την οικείαν σκευωρίαν ὑπεμφαίνουσί σοι· ἵνα παρὰ σεαυτῷ δόξης φρόνιμος εἶναι. Ὅταν λογισμοὶ μεταστήσασί σε εἰς ἓν ὑπέβηλον ἐρῶν ἡμᾶς τόπον, τότε μεταμελίσθαι πάλιν ποιῶσιν ἵνα ἀσπότης ἡμᾶς ποιήσῃσι πανταχόθεν, καὶ ἀκάρπους. Διὸ μὴ πετάζωμεν ἑαυτοὺς ἀπὸ τόπων εἰς τόπους, ἀλλὰ καμπύμεθα μάλλον εἰς ἡσυχίαν, καὶ κόπους, ὅτι ἐκ τῆς ἡμετέρας ῥαθυμίας λαμβάνουσιν καθ' ἡμῶν οἱ λογισμοὶ τὴν δύναμιν. Ὁ δὲ εἰδώς λογισμοῦ πείραν ἐν ᾧ τόπῳ ἐκλήθη, ἐν τούτῳ μενέτω παρὰ Θεῷ, ὁ δὲ μὴ εἰδώς, ἐν ἀγῶνι ἔτι βαδίζει. Ἡ τῶν τόπων μεταθεσις, ἦτω εἰς τὰ πνευματικώτερα, καὶ μὴ εἰς τὰ ἀναπαυστικώτερα· ὑπομονὴ γάρ, καὶ μακροθυμία, καὶ ἀγάπη, ἐν ταῖς θλίψεσιν εὐχαριστοῦται· ἀκηδία δὲ, καὶ ἐλαφρία, καὶ φιλαυτία, ἐν ταῖς ἀναπαύσεσι χαιρεῖ. Ἀνήσυχος διὰ τῶν περὶ τὰς θψεις ἀσθήσεων τὴν ψυχὴν πολεμεῖται, ὁ δὲ φιλήσυχος, τὰς ἀσθήσεις φυλάσσων, τοὺς λογισμοὺς πολεμεῖ.

et levitas, et nimius sui ipsius amor gaudet in sensuum visiones oppugnatur in anima; at qui modestam adamat quietem, sensus custodiens, ipse pugnat adversus cogitationes.

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ'

Τῷ οὖν διατάγματι τοῦ νόμου τῶν ἀσθήσεων τὴν τάξιν ὁ ἡγεμῶν σου συναγαγέτω, ἵνα μὴ βλέμματι, καὶ ἀκοῇ, μάλιστα κακῶν τῇ ψυχῇ σου ταράξῃ· ἐν δυσὶν οὐσίαις ὑπάρχων, ἐκάστη διανέμειν τὴν τάξιν φυλάττου, ἵνα ἡ μὲν ἀριστεύη, ἡ δὲ μὴ ἀντερῇ, καὶ τῷ τυράννῳ τὰ ἐπιτάγματα μὴ δίδου, ὅτι τῷ πυρὶ τοῦτου θυθέντος, καὶ τὸν ἔσχατον κοδράτην ἀποδώσεις. Ὅταν τὰ αἰτία τῶν παθῶν ἀντιπρλεμῶν τροποῦσαι, μὴ σε λογισμὸς μεγαλυνέτω πονηρὸς, μὴ πως πνεύματι πλάνης πιστεύσας, καὶ τῶν φρενῶν ἐκπλαγῆς· ἐπιζητεῖ δὲ λογιστεῖν τὰς ἐφ' οἷς ποιεῖς ὑπερβολὰς, ὅπως τὰ τέλη τῶν κατορθωμάτων διὰ τῶν ἔνδον μὴ κλαπῆς. Τινὲς ἐπὶ κατορθώμασιν εὐφημισθέντες, τῷ χρόνῳ τοὺς πόνους ἡκηδίασαν, καὶ ἡ μὲν εὐφημία διώδυσεν, οἱ δὲ πόνοι ἐλύθησαν. Τινὲς δὲ ὄγκον καλῶν σκληρουχοῦμενοι, μεγάλοι ἐνομισθησαν καὶ τῆς μὲν ψυχῆς τὸ συνειδὸς ἤλκοῦτο, τῆς δὲ εὐφημίας ἡ νόσος ἐνευρύνετο, οἱ δὲ λογισμοὶ τῶν τραυμάτων τὴν ψυχὴν ἀποκλανῶντες ἐν ταῖς εὐφημίαις τοὺς πόνους ἀπέφερον. Ὅσπνίκα ταῖς παρὰ ἀνθρώπων τιμαῖς οἱ πονικώτατοι πλουτήσουσι, τὸ τῆν: καῦτα καὶ τὰς ἀτιμίας οἱ δαίμονες σκευάσαντες ἐπάγουσιν, ἵνα, ἀπὸ τῶν τιμῶν ἄντες, τὰς ἀτιμίας μὴ φέρωσι, καὶ τὰς ὑβρεις μὴ βασιτάσωσιν. Ὅταν ἐφ' ἀμαρτίαις μεγάλῃν μετάνοιαν διδώς, τότε οἱ λογισμοὶ τοὺς ἀγῶνας τῶν πόνων μεγαλύνοντες ἀμαρτίας σμικρύνουσιν, καὶ πολλάκις τῇ λήθῃ καλύπτουσιν, ἣ καὶ συγκεχωρησθαι ταύτας σημαίνουσιν, ἵνα ὑπενδούς τοῖς πόνους, μὴ ἀναλογίζῃ τῶν πταισμάτων τοὺς θρήνους τοὺς κατ' αὐτῶν ὠρῶσθαι πλείονως.

aut etiam ista fuisse dimissa significant, ut, paulatim cedens laboribus non æstimes, quod lamenta debeant amplius in ejulatus erumpere adversus ipsa delicta.

ΚΕΦΑΛ. ΙΔ'.

Ὁ δὲ τὰ προσπεσόντα πάθῃ πυκτεῦων ἐκκίψαι,

pervolvis cogitationes; neque vero id solum, sed ut litigent, ad effectum tuam judicandi conscientiam, quasi malo devicto ex contrarietate facta bono: rursusque contingit, quod nonnunquam propriam tibi tuam solertem ob oculos ponant observationem, ut apud teipsum videaris prudens esse. Quando te cogitationes transferunt eum in locum, quem nos amare suggessere, tunc denuo penitere faciunt, ut undique nos instabiles reddant ac infructuosos. Ideo non extendamus nosmetipsos de locis in loca, sed potius ad quietem taciturnam vergamus et ad labores, quia e nostra ipsa pigritia adversus 422 nos robur assumunt cogitationes. At ille, qui bene novit cogitationis experientiam, in quo vocatus fuit loco, in ipso apud Deum permanet; qui vero nescit, adhuc in certamine progreditur. Locorum translatio sit ad ea, quæ magis habentur spiritualia, et non ad ea, quæ ad requiem sunt aptiora: patientia namque, et longanimitas, et charitas in ærumnis gratias agit; pigritia vero. Qui non modeste quiescit, per sensuum recreationibus. Qui non modeste quiescit, per sensuum visiones oppugnatur in anima; at qui modestam adamat quietem, sensus custodiens, ipse pugnat adversus cogitationes.

CAPUT XIII.

Igitur, juxta legis sanctionem, dux tui sensuum colligat ordinem, ut nec obtutu, nec auditu, animam tuam vitiorum obturbes flagellis: cum in duabus essentiali subsistas, observa ut unicuique suum distribuas ordinem, ita ut una quidem fortissime dimicet, altera vero non contradicat, et ne iniquo principi mandata concedas, quia, eo igni tradito, ultimum etiam reddes quadrantem. Quando adversus passionum causas belligerans, eas in fugam veritas ac vincas, ne te maligna ad magnitudinem evehat cogitatio, ne forte, spiritui erroris fidem adhibens, memte quoque obstupescas; conare autem, eas rerau, in quibus laboras, exsuperantias computare, ne, per interiora, facinorum recte gestorum sine defrauderis. Quidam ob res bene patratas laudibus concelebrati, procedente tempore, labores neglexerunt; et applausus quidem laudum, cum sonitu abiit, labores vero dissoluti perierunt. Aliqui ob tumorem vitiorum obdurati, 423 magni fuerunt existimati, et animæ quidem exulcerata erat conscientia, morbus vero faustæ acclamationis dilatabatur; quin et cogitationes animam e vulneribus aberrare facientes in faustis omnibus diriperunt labores. Ubi, qui laboriosissimi sunt, honoribus ab omnibus provenientibus ditati fuerint, tunc et dæmones apparentes inferunt opprobria, ut, honoribus dejecti, dedecora non sufferant, et contumelias non comportent. Quando propter peccata magnam agis penitentiam, tunc cogitationes magni facientes certamina laborum, peccata extenuant, ac sæpius oblivione obtegunt,

aut etiam ista fuisse dimissa significant, ut, paulatim cedens laboribus non æstimes, quod lamenta debeant amplius in ejulatus erumpere adversus ipsa delicta.

CAPUT XIV.

Qui vero, ut passiones incurstantes excindat, vo-

lut acer pugil decertat, plures armatos, quam sint A pasiones, ad pugnam velut dux exercitus provehit. Ne obliviscaris quod peccaveris, licet poenitentiam egeris, sed luctum peccati tui habeas pro memoria ad tui humiliationem, ut humiliatus superbiā necessario excindas. Si quis eorum, qui patrarunt injusta, vitam voluerit ad optimam convertere frugem, ex adverso suorum se sicut aetuum cum mellorum mutatione; etenim qui actum a contra unienique opponit malitiae, virtutum provida pharetra sagittis configit draconem; bestiae vero istius acutissima armatura est vana gloria, quae laboris **424** transfigit jaculis, quam qui oculis operum quasi militum imperatoria antibus praecoccupat, approximat, ut dejiciat omne caput diaboli; tuorum laborum aromata obsigna silentio, ne per linguam soluta a gloria diripiantur; linguam tuam occultam modo exercitationis practico, seu in agendo posito; alios enim testes sortieria labores vitae tuae fide dignos convictores. Qui non habet quibus a praesentibus laboribus testimonium unquam de se feratur, ne testimonium sibi ipsi lingua perhibeat: quidam enim cum duritia laborum seipsum exuerint, veluti tegumentum desiderii praebentes instabiliter non praesentibus operibus inane testes, praetertorum temporum obijciunt actiones. Quemadmodum ab hominibus tua occultis peccata, ita et ab ipsis labores tuos abscondere: quidquid enim æmulum est secretorum cordis, et supplantationes, quae clam fiunt, luctusque certaminum reparationes, adversus eas ipsas contra te sulciunt; si vero delicta cum securitate abscondimus, et labores, qui adversus ea fiunt, converso delegimus, parum tute utriusque contraria operamur. At verecundis turpium gestorum publicationem, ne forte facias, ut sint delectati et contemptui, quae sunt animae tuae utilia. Timeto etiam ostentationem laborum, ne forte crimen, quod fit hominibus complacendo, afferat animae exitium: si vero et soli Deo manifestas turpitudinis tuae peccata, ne hominibus patefacias, quae adversus ea suscepisti certamina, ut non censeantur esse jam victoriae coronamenta.

425 CAPUT XV.

Qui vim ad laborem a gratia suscipiunt, ne velut e proprio robore, illam habere sese opinentur; auctor enim honorum omnium nobis est sermo mandatorum, sicut et malorum, qui fraudulentus est deceptor; eorum igitur, quae bene perfeceris, Deo auctori honorum gratiarum actionem offer; quae vero mala tibi perturbationem afferunt, in eum projicias, qui causa fuit principalis. In fine cuiusque studii ei, qui te melior est, offer gratiarum actionem, ut oblatione tua legitime prolata, malitia pudore suffundatur: nam qui operationi gratiarum actionem conjunxerit, thesaurum cordis habebit, qui diripi nequaquam poterit, utpote qui duplicem murum adversus malitiam in turris altitudinem amplificavit. Laudabilis is vir, qui activae vitae cognoscitivam connectit, ut ex ambobus fontibus animae praedium

πάσινα; καθῶν ὀπίσθια; ἐπιστρατηγήσει τῇ μάχῃ. Μὴ ἀμνημόνευε πταίσας, καὶ μετανοήσῃς, ἀλλὰ μνημὴν ἔχε τῆς σῆς ἁμαρτίας τὸ πένθος πρὸς ταπεινώσιν σου, ὅπως, ταπεινωθεὶς, τὴν ὑπερφημίαν ἀνάγκῃ ἐκκόψῃς. Εἰ τις τῶν ἀθεσμά δρασάντων βούλοιτο μεταβιῶται ἀρίστως, κατ' ἀντικρὺς τῶν πράξεων στήσῃ ἐναλλαγῇ τῶν κρηστρούσων καὶ γὰρ ὁ τὴν ἀντικρὺς προῤῥῆν τῇ ἐκείστῃ πνευρῆζ ἀνθιστῶν, τῇ συνετῇ τῶν ἀρετῶν βελοθήκη τοξοῦει τὸν δράκοντα, τοῦ δὲ θηρὸς ὀξύτατον ὄπλον ἐστὶν ἡ κενοδοξία, τοὺς πόνους κατατοξοῦουσα, ἤνπερ ὁ ταῖς κρυπταῖς τῶν ἔργων ἑτραπηγιαῖς προκαταλαβῶν, ἤγγισεν ἄπασαν τὴν τοῦ διαβόλου κατενέγκαι κεφαλὴν. Τὰ ἐρώματα σου τῶν πόνων σφράγισσον τῇ σιγῇ, ἵνα μὴ γλώττῃ λυθέντα ὀπὸ θόξῃς κλαπῶσι· κρύπτει σου τὴν γλώτταν ἐν τῷ πρακτικῷ τῆς ἀσκήσεως τρόπῳ· καὶ γὰρ σιγῶν, μέγρτυρας σχολῆς τοῦ βλαυ τοὺς ἀξιοπιστοὺς συμβῶντας σου πόνους. Ὁ μαρτυροῦσθαι ἀπὸ τῶν παρόντων πόνων οὐκ ἔχων τίσι ποτὲ, θανεῖ μὴ γλώττῃ μαρτυρεῖται· τινὲς γὰρ τῶν πόνων τῆς σκληρουχίας ἐαυτοὺς ἐκδύσαντας ὡς προκάλυμμα τῆς βραθυμίας τῶν ἀκαθόντων χρόνων τὰς πράξεις παραβάλλουσι μάρτυρας ἐκδήλους ἔργοις οὐ παροῦσιν ἀθεσάτως παρέχοντες. Ὡσπερ ἐκ τῶν ἀνθρώπων κρύπτεις σου τὰς ἁμαρτίας, οὕτω καὶ τοὺς πόνους ἐξ αὐτῶν ἀποκρύπτει· καὶ γὰρ τὸ ἀντίτεχνον τῶν κρυφίων τῆς καρδίας, σκελεισμάτων τὰ κρυφῆ, καὶ τὰ ἀναπαλαίσματα, κατ' αὐτῶν ἀντιστηρίζουσι· εἰ δὲ τὰ μὲν πλημμελήματα μετὰ ἀσφαλείας ἀποκρύπτομεν, τὰ δὲ κατ' αὐτῶν πονήματα σφαλερῶς ἀνακαλύπτομεν, καὶ τοῖς ἀμφοτέροις τὰ ἐναντῖα ἀναπραττόμεθα. Ἄλλ' ἐπισιχὺν τῶν αἰσχυρῶν τὴν δημοσίευσιν, μήπως θνειδος, καὶ ἐξουδένωσιν ποιήσῃ τὰ τῆς ψυχῆς σου σύμφορα. Φοδοῦ καὶ τῶν πόνων τὴν ἐπίδειξιν, μὴ πως ἔγκλημα ἀνθρωπιπέρσεκον κομίσῃ τὸν τῆς ψυχῆς· εὐσθρον· εἰ δὲ καὶ μόνῳ θεῷ ἐκφαίνεις τὰ τῆς αἰσχυρῆς παραπτώματα, μὴ ἀνθρώποις ἐκφαίνε τὰ κατ' αὐτῶν ἀταγωνίσματα ἵνα μὴ νομισθῶσι, νίκης εἶναι στεφανώματα.

adversus ea suscepisti certamina, ut non censeantur

ΚΕΦΑΛ. ΙΕ΄.

Οἱ τὴν δύναμιν τῶν πόνων ἀπὸ τῆς χάριτος λαμβάνοντες μὴ ὡς ἐξ οὐκείας ἰσχύος ἔχειν ταύτην νομίζετωσαν· αἰτίας γὰρ ἀπάντων τῶν καλῶν ἡμῖν ἐστὶν ὁ τῶν ἐντολῶν λόγος, ὡσπερ καὶ τῶν κακῶν ὁ ἀποβῶν ἀπατηλός. Ἄπερ οὖν διασπράττει καλὰ, τὴν εὐχρηστίαν τῷ αἰτίῳ τῶν καλῶν πρόσφερε· ἂ δὲ διοχλεῖ σοι κακὰ, τῷ ἀρχηγέτῃ τούτων πρόσριπτε. Ἡέστῃς πραγματείας τὸ τέλος πρόσοναμε εὐχαριστίαν τῷ κρείττονι, ἵνα τῆς προσφορᾶς σου νομικῶς προσεναχθείσης ἡ κακία κατασχίνηται. Ὁ γὰρ τῇ πράξει τὴν εὐχρηστίαν συναΐσας, ἀπώρθησεν ἔξει τὸν θησαυρὸν τῆς καρδίας, διπλοῦν κατὰ τῆς κακίας πυργώσας τὸ ταίχος. Ἐπαινωτὸς οὗτος ἀνὴρ, ὁ τῇ πρακτικῇ τὴν γνωστικῇ συζεύξας, ἵνα ἐξ ἀμφοτέρων πηγῶν τὸ τῆς χυχῆς χωρὶον ἀρδεύοιτο πρὸς ἀρετὴν· ἡ γὰρ γνωστικὴ πτεροὶ τὴν νεβρὰν οὐσίαν

τῆ τῶν κρειττόνων θεωρίᾳ, ἣ δὲ πρακτικῆ νεκροὶ τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, πορνείαν, ἀκαθαρσίαν πάθος, κακίαν, ἐπιθυμίαν κακῆν· οἱ οὖν διὰ τῶν ἀμφοτέρων τούτων τῆ πανοπλία περιπεφραγμένοι, εὐκόλως καταπιθῆσονται· λοιπὸν τῆς τῶν δαιμόνων πονηρίας. Οἱ δαίμονες διὰ τῶν λογισμῶν τῆ ψυχῆ πολεμοῦσι, κακίνοι χαλεπωτέρως διὰ τῆς ὑπομονῆς ἀντιπολεμοῦνται, καὶ δειλιώντες προσίαι· λοιπὸν τῆ μάχῃ κραταῖον τὸν στρατηγὸν τῆς πυγμῆς ὑφορῶντες. Ἐβούλει στρατηγήσαι κατὰ τῆς φάλαγγος τῶν δαιμόνων, ἡσυχία φράττε τὰς τῆς ψυχῆς σου πύλας, θίγε δὲ καὶ τὸ οὖς σου τοῖς τῆς πατροσύνης λόγοις, ἵνα τότε μᾶλλον λογισμῶν ἀκάνθας μαθῶν ἐμπρήσης, ἐπὶ τῶν πατρικῆς νοουθεσίας ἀκροῶσαι. Μὴ τῶν ἔργων ἔσο δικαστῆς, ἀλλὰ τῶν βήσεων ἐξεταστής.

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ΄.

Ἔθος γὰρ τοῖς τοιοῦτοις λογισμοῖς εἰς τὸ πρακτικὸν τῶν νοουθετούντων σε ἀπάγειν, ἵνα δεινὸν σε τούτου καταστήσαντες κριτὴν, τῆς ἐπωφελοῦς νοουθεσίας ἀποστήσῃσι. Μὴ ἀπαναίνοι νοουθετούμενος, κἀν γνωστικὸς ὑπάρχῃς· ἐὰν γὰρ τὸ πρακτικὸν τῆς γνωστικῆς ἀποζευχθῆ, χρεῖα τοῦ ζευγνύοντος τὴν ὀπιότερων τῶν ἀρετῶν ἀρμονίαν τῆ φρικτῆ τῆς κρίσεως δίκῃ. Ὁ τὴν πατρῴαν ἐντολὴν ἐκ τοῦ ὠτὸς ἐκτινάσσων, καὶ νομικῆς ἐντολῆς παρήκοος ἔσται, μὴ μόνον καθαρῶματα Πατέρων τερπόμενος λάλει, ἀλλὰ καὶ σεαυτὸν ἐργάτην τούτων πονικώτατον ἀπαίτει. Ὁ πονικώτερον ἐπιζητῶν οἶός τε οἶν πόνῳ λογισμὸς ἀντίκειται, τεχνίτης ἐν πάλῃ κατὰ τῆς πλάνης εὐρίσκειται, ἐν ὅλοις δὲ τοῖς νοεροῖς σου πόνους, οἷς ἐὰν ἐλλίψῃ, ὁ τούτου συλήσας ἀντ' αὐτοῦ παρεισθῆσει. Μνημόνευε τῆ συνέσει τῶν πόνων συντηρεῖν τὴν καρδίαν, μήπως ἡ λήθη τῆς τῶν κρειττόνων μερίμνης ταύτην συλήσασα τῆ τῶν λογισμῶν αἰχμαλωσία παραδῶ· ἡ γὰρ λήθη τῆς αἰχμαλωσίας προσπηδᾷ τῆ κακίᾳ, ἵνα ἅπ' ἐκείνης τοῦ νοῦ κλαπέντος, ἐτοίμως αὐτὴ παρεισθῆσῃ, νοῦς κλεπτόμενος ἀπὸ Θεοῦ, καὶ μνήμης μακρυνόμενος, καὶ διὰ τῶν ἐκτὸς αἰσθήσεων ἀδιαφόρου ἀμαρτάνει· ἀκοὴν γὰρ καὶ γλῶτταν ὁ τοιοῦτος ἀδυνατεῖ παιδαγωγῆσαι, ὅτι τὸ φίλτρον τῶν πόνων ἐκ τῶν ἐκτὸς ἐξαφῆκεν. Ὁ φιλῶν ἐξακούειν τοῦ ψέγοντος τὸν δεῖνα, δυσὶ συνεργοῖς πνεύμασι συνεργοῦσιν οἱ δύο· ἡ γὰρ κακῆκοῖα τῆς κατηγορίας συνεργὸς τυγχάνει, καὶ ἐρῶσιν ἀλλήλων εἰς λύμην καρδίας.

ΚΕΦΑΛ. ΙV΄.

Ἐκ τῶν καταλαλιῶν τὰ ὠτά σου φράξον, ἵνα μὴ διττῶς σὺν αὐτοῖς ἀνομήσης, σεαυτὸν μὲν δαινῶ πάθει ἐθίζων, γλωσσαλεγεῖν δὲ ἐκείνους οὐκ ἀνακρίπτων. Ψυχὴν τῶν κρειττόνων ὁ φιλοσκώπηξ ληστεύει, σεθρὸν ἀκοὴν διαβολαῖς διορῶνται· ὁ δὲ διαδρῶν τὴν τοῦ πέλας λοῖθορον γλῶσσαν, καὶ τὴν οικείαν λοιδορίαν φυγαδεύει· ἡδεῖς ἀκοῆς ὁ τῶν λοιδορίων παρέχων, ἰὼν θηρὸς τοῖς ὠσίν ἀμείλει. Μὴ γευέσθω τὸ οὖς σου τῆς

A irrigetur ad virtutem; cognoscitiva nempe alis provehit intellectualem essentiam ad meliorum rerum contemplationem; activa vero mortificat membra, quæ sunt super terram, scortationem, impuritatem, passionem, malam concupiscentiam; qui ergo omni harum ambarum circumsepti sunt armatura, facile deinceps adversus dæmonum pravitatem consurgunt: dæmones animæ bellum inferunt per cogitationes, et illi molestius econtra per patientiam oppugnantur; unde timido procedunt animo ad prælium, pugnæ ducem suspicantes potentem. Si volueris adversus dæmonum turmam bellum gerere, quiete modesta sopito portas animæ tuæ, auremque tuam sermonibus tange paternitatis, ut nimirum **426** tunc magis addiscens cogitationum spinas succendas, quando paternas audieris admonitiones: non operum sis iudex, sed verborum examiner.

CAPUT XVI.

Solent nempe hujuscemodi cogitationes te ad peritiam gestum admonentis abducere, ut hujus te peritiam constituentes iudicem a peritili avertant admonitione. Non recuses admonitus, quamvis fueris cognoscendi facultate præditus; si etenim quæ practica est facultas a cognoscitiva disjungatur, opus est eo, qui conjungat ambarum virtutum concordiam tremenda iudicii justitia. Qui paternum mandatum exequit ex aure, præcepto quoque legali erit inobediens: non solum eloquere cum delectatione fratrum res bene gestas, sed et teipsam factorem earum laboriosissimum reposece: qui laboriosius inquirat qualis quali labori cogitatio ex adverso opponatur, solers artifex in lucta contra deceptionem reperitur: inter universos autem tuos intellectuales labores, pro eo, in quo defeceris, subingreditur, qui ipsum rapuerit. Cor memento conservare laborum prudentia, ne forte meliorum rerum oblivio eam rapiens, in cogitationum tradat captivitatem; oblivio namque captivitatis assilit malitiæ, ut ab illa furto quasi substracta mente, ipsa prompte subintret; mens cum a Deo sublata fuerit, et a memoria procul submota, per exteriores sensus peccat etiam indifferenter: hujuscemodi nempe vir auditum atque linguam minime potest regere, quia laborum **427** voluptatem ab exterioribus quasi instigatus dimisit: qui amat audire eum, qui unum talem vituperat, ambo cooperantibus duobus spiritibus cooperantur; nam auditio mali cooperatrix est maledicentiæ, et ad cordis perniciem amore se invicem prosequuntur.

CAPUT XVII.

Ex oblocutionibus tuas obsepi aures, ne bifariam eum ipsis perpetres iniquitatem, teipsam quidem passioni assuefaciens, illos vero, ne lingua promant venenum, minime reprimens. Qui gaudet diceris, et scommatis, deprædiatur animam eorum, qui meliores sunt, calumniis marcidum effodiens auditum; qui autem effugit linguam proximi conviciatricem, proprium etiam fugat conviciium; qui con-

viciatori suaves et faciles præbet auditus, auribus emulget feræ venenum. Non gustet auris tua medicamentum istud amarum, ne forte tale tu quoque alteri propineris; ne fascines oblocutionibus aurem tuam, ut, passioni dividit, multimodis non inservias passionibus; una quippe e multis passio, cum in te locum invenerit, in idem stabulum alias quoque subintroducitur: tunc multitudine vitiorum mens gubernatrix in servitute redigitur, quando passioni adnexa labores disjunxerit. Qui aliorum derisiones conatur examinare, sui ipsius actiones re ipsa non perscrutatur. Ne derideas vita functum ut qui negligenter vixerit, ne, quasi ex consuetudine acerbis esses, et amarus viventium iudex, fias quoque demortui. Ne peccantibus jactatorio attendas animo, te veluti iudicem extollendo, sed tibi ipsi attende **428** vigilantia, actuumque tuorum probatrice consideratione; dum peccaveris, anxius gemit, et cum rem bene gesseris, ne infleris; nec te magnifice jactes, quod nullatenus sis contemnendus, ut, velut ornamentum, non induas vitium. Aliqui etenim, cum ob devotam religiositatem dignosci non possent, festinarunt ut saltem ob vitium sic dignoscerentur; alii, proVecti ex invidia, prætextus e summo jactantur, et eos qui virtutibus stabiliti sunt pro nihilo ducunt. Quidam ob mala rumore circumstantia vulgi celebrati, gravem honestamque circuminduunt vitam, non ut prava luceant peccata laboribus, sed ut vituperiorum obumbrent rumores. Verum tu ne te decipienti placere gloriabundus exitaris, nec, quod decipiaris, gestias lætitia; nam, si propter nudum nomen studiosa quæque consecraris, non pro Deo, sed pro hominibus operaris: ne absque labore viventi confidentiam præbeas, licet ea de re personæ gratiam est, sitque tempus ejus accusator.

CAPUT XVIII.

Timentem amicum irrisorem habeas, ut tuorum invenias delictorum tutamen. Quando amicus tuus a fausto tuorum laborum omine superatus ad invidiam se vertit, ita ut coram circumstantibus vanæ gloriæ verbis tuos ejaculetur labores, quod tuam decurrentem gloriam didiceris de te jactis obumbret: tunc ne, illius invidiæ attendens, mordearis, ut amarum venenum animæ tuæ non elicias; hoc enim opus est Satanæ, ut illum quidem inflamet invidia, te vero amaritudine consumat. At potius humiliemur, et honore tales istos præveniamus, perque mensam æmulatione efferatum **429** animi sensum mansuefaciamus: ne, tanquam ex alia persona, invidia vituperes amicum, ut quasi ex alio videlicet ore ipsum reprehendens, te ipsum velut innocentem facias, et velut irreprensibilem exaltes. Hæc est enim transfigurationis Satanæ, qui ex persona serpentis Altissimum vituperabat, ut, quasi ex alio videlicet ore suipsum Deo attribuens invidiam, ipse tanquam invidiæ expers existimaretur: ne, quasi velles subjectum habere fratrem, tentes ejus peccatum deprehendere, ut non inveniatis Satanæ cooperatores. Qui peccavit, non observet, quod et alii dicunt vel peccant, ac si non solus foret, qui

πικρὰς ταύτης ἀντιδότην, μή πως τοιαύτην καὶ σὺ συγκρατῆς ἐτέρῳ, μὴ γοητεύου καταλαλαίῃς τὸ οὖς σου, ἵνα μὴ πάθει πρᾶθεις, πολυπαθείῃ δουλεύσης. Ἐν γὰρ τῶν πολλῶν πάθος τόπον ἐν σοὶ εὐρῶν, εἰς τὸν αὐτὸν σηκὸν καὶ ἄλλα συνεισφέρει· τότε πλήθει κακῶν ὁ ἡγεμὼν δουλοῦται, ὅταν πάθει ζευχθεὶς τοὺς πόνους ἀποζεύξῃ. Ὁ τὰς ἐτέρων σκέψεις πειρώμενος ἐρευνᾷ, τὰς ἑαυτοῦ πράξεις ἐργῶ οὐκ ἐρευνᾷ, μὴ ὡς ἀμελῶς ζήσαντα, τὸν ἀποδιώσαντα σκώπτει, ἵνα μὴ ὡς ἐκ συνθηλας τῶν ζώντων, καὶ τοῦ νεκροῦ γένῃ πικρὸς δικαστῆς· μὴ τοῖς πταίουσιν ἔπεχε λογισμῶ ἀλαζόνι ἐπαίροντι σε ὡς δικαστὴν, ἀλλὰ σαυτῶ πρόσεχε λογισμῶ νήφοντι, καὶ τῶν σῶν πράξεων δοκιμαστῆ. Στένε πταίων, καὶ μὴ φυσῶ κατορθῶν ἀκαταφρόνητος εἶναι μὴ μεγαλαύχει, ὅπως μὴ ὡς κρίμον τὸ κακὸν ἐνδύσῃ. Τινὲς γὰρ ἀπὸ εὐλαβείας μὴ δυνάμενοι γνωσθῆναι, ἔσπευσαν, κἄν ἀπὸ κακίας οὕτω γνωσθῆναι· ἕτεροι δὲ ἀξήθηντες τῷ φόβῳ, προφάσεις ἀκροβολοῦσι, τοὺς εὐσταθοῦντας ταῖς ἀρεταῖς ἐξουθενοῦσι. Τοῖς περίε τινας εἰς φαῦλα θρυλλοῦμενοι, βίον σεμνὸν ἀμφιέννυνται, οὐχ ἵνα τὰ φαῦλα πταίσματα τοῖς πόνους θρηνησῶσιν, ἀλλ' ἵνα τῶν φόγων τὰς φήμας σκιάσωσιν. Ἄλλὰ μὴ τῷ ἀπατῶντι σε καλλωπίζου, μηδὲ τῷ ἀπατάσθαι ἐναγᾶλλου· ἐὰν γὰρ δι' ἔνομα ψιλὸν τῶν σπουδαίων ἐφάπτη, οὐ θεῶ, ἀλλὰ ἀνθρώποις ἐργάζῃ, μὴ παρήσταν ἄγε τῷ ἀπόνως βιῶντι, κἄν βνομα τοῦτω μέγα πομπεῦῃ· ἔστι φίλος πρὸς προσώπου χάριν, καὶ χρόνος κατήγορος τοῦτου γίνεται.

C

ΚΕΦΑΛΑ. ΙΙΙ'.

Δεδοικὸτα φίλον σκώπτῃ κτῆσαι, ἵνα σκέπῃ εὐρηγ τῶν σῶν πταιμάτων, τὸ δὲ φθονοῦμενον ἐν σοὶ κρύπτει μᾶλλον τοῦ φθονοῦντος. Ὅταν ὁ σὸς φίλος ταῖς σαῖς τῶν πόνων εὐφημίαις ἐλαττοῦμενος εἰς φθόνον ἐκτραπῇ, ὡς καὶ τοῖς περίε βήματα κενοδοξίας ἀκοντίζειν σου τοῖς πόνους, ὅπως τὴν διατρέχουσαν περὶ σοῦ δόξαν συσκιάσῃ τοῖς σοῖς σκώμμασι, τότε μὴ τῇ ἐκείνου βασκανίᾳ προσέχων δηχθῆς, ἵνα μὴ ἰδὼν πικρὸν τῇ ψυχῇ σου σιφωσίῃς. Τοῦτο γὰρ ἔργον τοῦ Σατανᾶ, ἵνα ἐκείνον μὲν τῷ φόβῳ ἐκπυρώσῃ, σὲ δὲ πικρὰ ἀναλώσῃ. Ταπεινώμεθα δὲ μᾶλλον, καὶ τῇ τιμῇ τοὺς τοιοῦτους προηγώμεθα ἐξημεροῦντες αὐτῶν, καὶ διὰ τραπέζης τὸ ἀγρωθῆν τῷ ζήλῳ φρόνημα. Μὴ ὡς ἐξ ἐτέρου προσώπου φέγε ζήλῳ τὸν φίλον, ἵνα ὡς ἐξ ἄλλου δῆθεν στόματος φέγον ἐκείνον, σαυτὸν ὡς ἀθῶον ποιήσῃς, καὶ ὡς ἀφρονόψωσῃς. Τοῦτο γὰρ μετασχημάτισμα τοῦ Σατανᾶ, τοῦ ἐκ προσώπου φέγουσ τὸν Ἰψίστον φέγοντος, ἵνα ὡς ἐξ ἐτέρου δῆθεν στόματος τὸν ἑαυτοῦ φθόνον τῷ θεῷ προσάψας, αὐτὸς ὡς ἀφρονος ναμίζηται. Μὴ ὡς ὑπόδουλον θέλων ἔχειν τὸν ἀδελφὸν, πειρῶ τοῦτου πταίσμα καταλαβεῖν, ἵνα μὴ συνεργὸς εὐρέθῃς τοῦ Σατανᾶ. Ὁ πταίσας, καὶ ἐτέρους λέγειν, ἢ πταίειν μὴ ἐπιτρέψῃ, ἵνα ὡς μὴ μόνος ἦ συμπεσῶν

τῷ κακῷ, ὅπερ τῆς ἐκπτώσεως τοῦ διαβόλου πρῶτον
καὶ τοῦτο ἔργον ἐστίν. Ἔστω δὲ μεταμελούμενος
ἐφ' οἷς ἀτόποις ἔπραξεν ἔργους· τὸν τῆς λύπης θρῆνον
κατ' αὐτῶν ἐπιγινώσκων, ἐπισπάσεται δὲ καὶ τὴν
πρωτοστάτιν τῶν πόνων ἡσυχίαν, φαίνουσαν αὐτῷ
τὴν πολυόμματον τῶν ἀρετῶν θεωρίαν. Ὁ ἡσυχάζων
τῇ γλώττῃ, κατὰ τῶν λογισμῶν ἀνδρίζεσθω· ἡ γὰρ
τῆς ψυχῆς ἀνδρεία οὐκ ἐν τῇ ἡσυχίᾳ δαίκνυται μόνον
τοῦ στόματος, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ τῶν λογισμῶν ἀνδρα-
γαθίᾳ, καὶ τῇ τῶν ὕβρεων, καὶ ἀδικιῶν εὐσταθεῖ-
ἐντεῦθεν γὰρ αἱ δεινὰί μάλιστα τοῦ διαβόλου περι-
τινάσσονται ἐν ταῖς συντυχίαις.

ΚΕΦΑΛ. ΙΘ'.

Μὴ στόμα μόνον, ἀλλὰ καὶ καρδία τηρεῖσθω, τοτὲ
γὰρ ἀμαυροῦται τῆς ψυχῆς τὸ ὄμμα τῷ τῆς ἀρσεκείας
ὄμματι, τοῦ νοῦ πωσομένου. Ἔστω σου πηρὸς ὁ
νοῦς περὶ τὰ ἀσχίστα, Κύριος γὰρ τοφοὶ τοὺς τοιοῦ-
τους τυφλοὺς, διορατικὸς δὲ περὶ τὰ κάλλιστα, ἵνα
ἐκτυφλώτῃ περὶ τὰ κάκιστα. Νόει δὲ μοι, πορνείας
εἶναι δύο ἐν διαιρέσει ἐξυγωμένας, τὴν τοῦ σώματος,
καὶ τὴν τοῦ πνεύματος· ὅταν λογισμὸς πορνείας τῷ
πνεύματι σου μίγνυται, τότε ἐκτυπώματι πλάνης ἡ
ψυχὴ σου συγγίνεται. Προσώπῳ θηλείας σχηματίζε-
ται δαίμων, ἵνα φαρμάξῃ τὴν ψυχὴν μετ' αὐτοῦ
συμμιγῆναι· μορφῆς γλύμμα φορεῖ ἄσαρκος δαίμων
ἵνα λογισμῷ ἀκαλάστῃ τὴν ψυχὴν ἐκπορνεύσῃ. Μὴ
οὖν τυγκαλύπτου εἰδωλεῖψ ἀνυπάρκτω, ἵνα μὴ καὶ τῇ
σὰρξ· τὸ ὅμοιον δράσης, πνεύματι πορνείας ἐπλανή-
θησαν οἱ τοιοῦτοι οἱ τὰς ἐνδον μοιχείας τῶν πνευμά-
των τῷ σταυρῷ μὴ σοδοῦνταις. Αἰκίζε τοὺς λογισμοὺς
ἀεὶ τὰ βωμάτων, ἵνα μὴ πορνεία, ἀλλὰ πείνη λα-
λῶσιν· εὐχῆς ἀγρυπνία στήσον δάκρυον, ἵνα βοήθειαν
λάβῃς τοι παρόντος πολέμου. Ἐν καιρῷ τοῦ τῆς
πορνείας πολέμου τὰς κλήσεις τῶν ἐστιατόρων παρ-
αίτησαι, καὶ τὸν μὲν ζένον ἐπιστάντα ὑπηριετῶν
ἀναπαύσεις, σεαυτὸν δὲ περιεκεκαλυμμένως, ἀεὶ τὰς
περιφράξεις. Διπλοῦς ἔστω σοι τῶν ἀμφοτέρων ἔργων
ὁ μισθὸς ἐν ἐκάστῳ τῷ πρακτικῷ δι' ἀρετὴν ἀπονε-
μοντι· μὴ ἔνεκεν γαστρὸς συνέθειε τῷ ἀδελφῷ, ἀλλ'
ἔνεκεν Χριστοῦ συναλλάττου τῇ ἀγάπῃ. Κόρος σιτίων
λογισμοὺς σιτίζει, καὶ μέθυσος ὕπνον φαντασίας πο-
τίζει. Τέθνηκε μετὰ τὸν φάραγγα τῆς τρυφῆς ἡδονὴ
καὶ πνεῖ ἐν τῷ τάφῳ τὰ τῆς γαστρὸς λαγνεύματα.
Οἱ πόνοι τῆς κληρουχίας τελευτῶσιν εἰς ἀνάπαυσιν,
οἱ δὲ τρόποι τῆς τρυφῆς τελευτῶσιν εἰς κατάκαυσιν.
Ὁ τῆς σαρκὸς τὸ ἀνθος τῇ ἀσκήσει μαραίνων καθ'
ἡμέραν ἐν τῇ σαρκὶ μελετᾷ τὴν ἑαυτοῦ τελευτὴν.
Καρδίας λογιστεία τὸ σῶμα συμμετρεῖτω, ἵνα μὴ τού-
του πληγέντος, καὶ αὐτῇ κοπιάσῃ ἀρκείσθω σαρεὶ
τὰ φυσικὰ περικόπτειν· ἡ σωματικὴ σου γυμνασία
ἐν τοῖς ἡθεσιν οἰκονομείσθω, ἵνα μάθῃς καρδίᾳ πονεῖν,
καὶ ψυχῇ συμπονεῖν.
quas fert natura, recidere : corporale tuum exercitium in moribus gubernetur, ut discas corde la-
borare, et anima collaborare.

ΚΕΦΑΛ. Κ'.

Οἱ τοῦ προσώπου τὴν ὠχρείαν ἐν τῇ ἀσκήσει λάμ-
πόντες τὴν παρὰ τῶν ἀνθρώπων ἔπαινον καὶ πρὶν

in malum inciderit ; quod idem etiam opus est pri-
mum diaboli casus ; sit vero pœnitens in his quæ
commisit, inconvenientibus operibus, doloris lu-
ctum adversus ea recognoscit, consecetur autem,
et laborum præsidem quietem, exhibentem ipsi
virtutum contemplationem multipliciter oculatam.
Qui linguam silentio moderatur, virilem adversus
cogitationes induat animum ; animæ quippe forti-
tudo non solum ostenditur in oris tranquillo silen-
tione, sed et in cogitationum strenuitate, et contume-
liarum atque injuriarum patientia ; inde namque
horribilia flagella diaboli circumquatiuntur in con-
versationibus.

B

CAPUT XIX.

Non os solummodo, verum etiam cor custodiatur ;
tunc enim oculus animæ obfuscat ab oculo lepor-
is, seu facetiæ in sermone, cum mens acquieverit
ac cessarit : mens tua **430** capta sit oculis ad res
turpissimas (tales enim cæcos Dominus reddit sa-
pientes), perspicax vero ad res honestissimas, ita ut
sis ad pessimas excæcatus. Intellige vero duas esse
scortationes cum distinctione conjunctas, unam
corporis, et alteram spiritus : quando cogitatio
scortationis tuo admiscetur spiritui, tunc anima
tua cum elligie deceptionis coalescit. Dæmon figu-
ratur in persona feminæ, ut quasi veneficio animam
tuam illiciat ut secum commisceatur : dæmon, qui
carnem non habet, sculpturam induit formæ, ut
impudica cogitatione scortari faciat animam. Ne
igitur a simulacro, quod subsistentiam non habet,
contegaris, ne carne etiam quid simile perpetres :
a spiritali scortationis decepti fuere ii, qui cruce
non repulerunt spirituum adulteria. Crucia cogita-
tiones ciborum penuria, ut non scortatione, sed
esurie loquantur ; vigilia orationis lacrymam con-
crescere, ac stillare facito, ut instantis belli accipias
auxilium. In tempore meretricii belli convivantium
invitationes recusa ; et hospiti quidem astanti ad-
ministrans, ipsum requiescere facias, te vero clam
circumvallabis jejunio. Utriusque operis duplex
merces sit tibi tribuenti unicuique virtutis causa,
quod ad actum pertinet : non ventris gratia cibum
sumas cum fratre, sed propter Christum charitate
ipsi cohabita, et conversare. Satietas escarum pascit
cogitationes, et ebrius somnum perpolat imagina-
tionis. Decessit post guttur luxus volaptas, et in
sepulcro expirant ventris salacitates. Labores au-
steritatis desinunt in quietem ; modi vero deliciarum
siniunt in incendium, qui exercitatione **431** florem
carnis reddit flaccidum, in carne quotidie suam
meditatur mortem. Pars cordis, in qua est ratio,
atque consilium, corpus commensuret, ne isto vul-
nerato, et ipsum cor laboret : contenta sit caro, res,

D

CAPUT XX.

Qui faciei pallore in exercitatione resurgent,
laudem, quæ procedit ab hominibus, priusquam

cedat, proficiant, cum eam cogitatio etiam ante conversationem introumittat. Quando diutino tempore duraveris abstinens vino, et oleo, atque superfluis quibuslibet, tunc annos ac tempora cum laudibus computant cogitationes, ut corporis causa tu cedas iis, qui te exercent, laboribus. Jure igitur ex aduerso improbis vociferabis supputatoribus quæcunque ad eorum ineptiæ subversionem sunt opposita. Quidam fratrum labores contra dæmones ab interioribus approbatus psallebat : « Avertantur statim confusi, qui dicunt mihi : Euge ! euge ! » Ne sufferas cogitationem, quæ sit ex eis, quæ tibi multorum annorum circulum in vita monastica mansisse suggerunt, ne ex annis pendere faciant labores tuos ; nec in solitudinis patientia, jactantia capiaris, sed in tolerantia tenuitatis tuæ, inutilem nimirum esse seruum memineris. Quemdam senem solitarium e constantibus ob senectutem profundam ex eremo tollere conabatur aliquis ; ipse vero ad ipsum : Desine, inquit, a violentia ; nondum enim ab exsilio malefactor ego revocatus sum. **432** Mihi vero inquirenti hunc doctrinæ sermonem ediscere, ait : Quære primam laboriose timorem insitum, tuncque intus usu peritum inuenies sermonem, qui docet hominem scientiam. Adhuc autem ille idem interrogatus de timore, sic respondit : Qui sollicite mortis recordatur, ducitur etiam quasi recta via ad timorem iudicii. Timore quotidie familiaris diuinarum Scripturarum evade ; eorum quippe consortio cogitationum exportabis consuetudines. Qui meditatione sacras Scripturas in corde veluti thesaurum recondit, eijcit ex illo facile cogitationes. Nocturna lectione in vigiliis diuinas audientes Scripturas, ne somno mortificemus quæ audiuimus, neque cogitationum captiuitati animam tradamus, sed cor sacrarum Scripturarum aculeo compungamus, ut compunctione diligentiae contrariam dissecemus negligentiam.

CAPUT XXI.

Aliqui propter famam, et non propter diligentem animæ curam sunt religiosi amici, ut sibi ipsi decus comparent absque labore ; qui vero per memoriam rerum celestium charitate inflammatus est, intellectum expurgat a terrenorum complacentia. Conscientiam tuam tibi testem, ne cogitationi dedas despicienti, ac dulcibus tractanti verbis peccatum ; ne converseris cum eo qui amat contendere, ut passione passionem bello invadens, non decilas a virtute ; ne superba cum cogitatione extollaris ad afflatum, qui ventum e regione excitat, ex alia parte vicissim afflante. Nulla laus est linguæ, quæ rotæ instar verba **433** cursim devolvit, sed gloria manet labiis constanter, tutoque commotis : cum audieris sermones, interroga mentem tuam, tumque dijudicans sententiam pronuntiabis : ne, falsa argumentatione utens, tuam decipias mentem

Α ἄλθειν βιπέτωσαν, τοῦτον τοῦ λογισμοῦ, καὶ πρὸ τῆς συντυχίας ἔνδον ἐμβάλλοντος. Ὅταν χρονίσῃς ἀπεχόμενος οἴνου, καὶ ἐλαίου, καὶ τῶν περιετῶν, τότε οἱ λογισμοὶ τοὺς χρόνους σοὶ μετ' ἐγκωμίων ψιφίζουσιν ὑπενοῦναι σε τοῖς πόνοις διὰ τὸ σῶμα γυμνάζουσι. Εἰκότως οὖν τοῖς κακογνώμοσιν ἀντιφθέγγῃ διαψηφισταῖς, ὅσα πρὸς ἀνατροπὴν τῆς ἐκείνων σκαιωρίας ἀντίκεινται. Τίς τῶν ἀδελφῶν τοὺς πόρους κατὰ δαιμόνων, ὑπὸ τῶν ἔνδον ἐπαινούμενος ἐφαλλεν. « Ἀποστραφῆτωσαν παραυτίκα αἰσχυνόμενοι οἱ λέγοντές μοι· Εὐγε ! εὐγε ! » Μὴ τὸν λογισμὸν ἀνάσχη πολυετῆ σοὶ κύκλον ἐν τῷ μνηρεὶ βίῃ φερόντων, ἵνα μὴ σου τοὺς πόρους τοῖς χρόνοις κρεμάσῃς, μηδὲ ἐν τῇ ὑπομονῇ τῆς ἐρημίας καυχῆσαι ζωρηθῆς· ἀλλ' ἐν τῇ ὑπομονῇ τῆς εὐτελείας τοῦ δούλου ἀχρεῖτος εἶναι μνησθῆτι. Διὰ γῆρας βαθύ τινα τῶν καρτερικῶν μονηραμίτην πρεσβύτην ἐκ τῆς ἐρημίας αἰρεῖν ἐβιάζετό τις. Ὁ δὲ πρὸς αὐτόν· Παῦσαι, φησὶ, βλας, οὕτω γὰρ τῆς ἐξορίας ὁ κακοῦργος ἀνακέκληται. Ζητοῦντος δὲ μου τοῦτον τῆς διδασκαλίας λόγον μαθεῖν, ἔφη· Ζῆτει, πρῶτον ἐμπόνως τὸν ἐμφυτον φόβον, καὶ τότε ἔνδον εὐρήσεις τὸν ἐμπειρον λόγον, τὸν διδάσκοντα ἀνθρώπων γινώσιν. Ὁ δ' αὐτὸς ἐπερωθεὶς καὶ περὶ φόβου, οὕτως ἀπεκρίνατο· Ὁ μέριμναν ἔχων τοῦ θανάτου τὴν μνήμην, ὀδηγεῖται καὶ εἰς τὸν τῆς κρίσεως φόβον. Φόβῳ τῶν θεῶν Γραφῶν καθ' ἐκάστην συνόμιλος γίνου· τῇ γὰρ τούτων συνουσίᾳ λογισμῶν ἐξοίσαις ὁμιλλᾷς. Ὁ μελέτη τὰς θεῶν Γραφὰς θησαυρίζων ἐν τῇ καρδίᾳ, τοὺς λογισμοὺς ἐκ ταύτης ῥαδίως ἐκβάλλει. Ἀναγκάσει νυκτερινῇ ἐν ταῖς ἀγρυπνίαις τῶν θεῶν ἀκροώμενοι, μὴ τὰς ἀκοὰς τῶ ὕπνῳ νεκρώσωμεν, μηδὲ τῇ τῶν λογισμῶν αἰχμαλωσίᾳ τὴν ψυχὴν προδώσωμεν, ἀλλὰ τῷ κέντρῳ τῶν Γραφῶν τὴν καρδίαν κατανώσωμεν, ὅπως τῇ τῆς ἐπιμελείας κατανώσει τὴν ἀντίζυγον ἀμέλειαν διχοσημήσωμεν.

ΚΕΦΑΛΑ. ΚΑ'.

Τινὲς διὰ φήμην, καὶ οὐκ ἐπιμέλειαν ψυχῆς, τοὺς εὐλαβέσι φιλοῦνται, ἵνα ἑαυτοῖς κόσμον περιποιήσωσιν ἀπόνως· ὁ δὲ διὰ μνήμην τῶν ἐπουρανίων, δι' ἀγάπην κυρούμενος, τὴν ἀρέσκειαν τῶν ἐπιγείων ἐκ τῆς ἐννοίας ἐκκαθαίρεται. Τὸ διαμαρτυροῦν σοὶ συνειδὸς μὴ παραπέμπτου λογισμῶ καταφρονοῦντι, καὶ γλυκολογοῦντι τὸ πταίσμα, τῷ φιλονεικοῦντι μὴ συνδιατείνου, ἵνα μὴ πάθει πάθος στρατεύσας τῆς ἀρετῆς ἠττηθῆς, τῷ ὑπερηφάνῳ μὴ συνεπαίρου λογισμῶ ἀντιφωσῶντι εἰς ἀντάνεμον πνεῦμα. Οὐκ αἶνος γλώσση τροχαλῶς φθειγγομένη, ἀλλὰ χεῖρα δόξα εὐσταθῶς κινουμένη· ἀκροώμενος λόγων, ἐρώτα τὸν νοῦν σου καὶ τότε διακρίνας τὸ ψήφισμα δώσεις· μὴ παραλογίζου τὸν νοῦν σου ἀβουλίᾳ βημάτων, ἵνα μὴ κρημνησθῆις ἢ χαναντίεις σου γλώσσα. Μὴ σε πνεῦμα πολυβῆθρον πλανήσῃ, ἐν αὐτῷ γὰρ φωλεύει τὸ δόλιον ψεῦδος. Ὁ ταῖς παρ' ἐτέρων λοιδορίας

* Psal. LXXI, 4.

δαικνόμενος, καὶ μὴ ταύτας τῶ διαβόλῳ προσπίπτων, ἅ τῶν τῶν λογισμῶν αὐτοῦ δῆμον ἑαυτῷ ἐπεγείρει, καὶ εἰς ἑαυτὸν βέλη σκευάζειν ἐπι μάλλον ἐρεθίζει, ἐν τῷ τῆν ψυχῆν διὰ τῶν τοιοῦτων τιτρωσκομένην συμπίπτειν. Ἐνεκεν διακονίας ἐπ' ἄλλοδαπῆς ἐὰν βαδίσῃς, μὴ φιλοξενεῖσθαι παρὰ πάντων εὐτρεπίζου, ἀνάξιον σεαυτὸν τῆς δόξης καταλέγων ἵνα οὕτω τὸν τῆς λοιδορίας λογισμὸν φυγαδεύῃς, καὶ λέγῃ τάληθῆ. Νομίζω, ὡς, οὐκ οὔσης ἀγάπης, λοιδορούμενος τὰ μέγιστα, ἢ ἀδικούμενος, οὐ μνησικακῆσεις, ἀλλ' εὐλογῆσεις. Ὁ γὰρ δαίμοσι μνησικακῶν, ἀνθρώποις οὐ μνησικακεῖ· εἰρηνεύει δὲ μετὰ δαιμόνων, ὁ τῷ ἀδελφῷ μνησικακῶν. Ἐμπρησμός καρδίας μῆνης ἀντιλογίας, ψυχὰς δὲ ἀμνησικακῶν δροσιζονται πνευματικῶς· ἀνθρώποις πυρὸς σπιυθῆρας ἐρέυγονται, οὕτω καὶ μνησικακοὶ ψυχὰς λογισμοῦς πονηροῦς· ὥσπερ πληγὴ σκορπίου δριμύτατον ἔχει τὸν πόνον, οὕτω καὶ μνησικακῶς ψυχὴ πικρότατον ἔχει τὸν ἴον.

dæmonibus, qui fratrem odio habet. Incendium eorum, qui injuriarum non recordantur, spirituali rore perfunduntur : carbores ignis scintillas eructant, ita et animæ injuriarum memores malas illata plaga molestiam parit acerrimam, ita et anima injuriarum memor venenum gerit amarissimum.

ΚΕΦΑΛ. ΚΒ΄.

Πνεύμασι πορνείας μνησικακεῖ καὶ κενοδοξίας, οὗτοι πικροὶ δαίμοσιν ἐναντίοις ἀλλήλων· ὁ μὲν γὰρ πρόσωπα φεύγει, ὁ δὲ προσώποις χαίρει. Καὶ ὁ μὲν τῆς ἀσελείας δαίμων τῷ τῆς ἀσκήσεως ἀγωνιστῇ τὰς ῥυπαρίας ἀφνω ἀκοντίσας ἐφάλλεται ὀξέως, τῆς διαπύρου τῶν πόνων ὀρθοχίας τὴν θέρηνην μὴ φέρον, τῷ δὲ τῆς ἐγκρατείας χραυνοθέντι· κολακεῖ τῆς ἡθῶν τὸ κατ' ἄλλιον ἐπιθεταύει συνομιλεῖν τῇ καρδίᾳ, ἵνα ἐξαφθεῖσα ταῖς κακίαις διαλεχθῆ καὶ αἰχμαλωτισθῆ, καὶ τὸ τῆς ἀμαρτίας μίσος εἰς πέρας ἀγάγῃ. Ὁ δὲ τῆς κενοδοξίας κλάνος δημοχαρῆς τυγχάνων παρῆσι κλισμῶν ἐπίσταται· τῆ ψυχῇ τῶν ἰθελοπόνων τὴν δι' ἑνὸς πόνων ἐργάζονται δόξαν ἐν αὐτοῖς θηρώμενος. Εἰ τις οὖν βούλοιοτο σὺν Θεῷ τούτων περιγενέσθαι, λεπυνέτω τὴν σάρκα κατὰ τῆς πορνείας, ταπεινούτω δὲ τὴν ψυχὴν κατὰ τῆς κενοδοξίας. Οὕτω γὰρ ῥαδίως τοῦ μὲν τὴν ματαίαν δόξαν ἐξώσομεν, καὶ Θεῷ εὐαρεστήσομεν, τοῦ δὲ τὰς ἀκαθάρτους φαντασίας φασήσομεν, καὶ καθαρὰν ἡθῶν τὴν καρδίαν ποιήσομεν. Καλεπώτατον ἐστὶ συνηθεῖα ἡθῶν συνθάπτεσθαι τὴν καρδίαν, καὶ πολλῶν χρεῖα κόπων τὴν νομῆν κακῶν εἰς ἄκρον ἐκκόψαι. Μὴ οὖν ταῖς ἡθῶν τὸν λογισμὸν συνομιλεῖν ἰθίσι· ἐν γὰρ σκόλλῳ κακῶν ἐκκαίεται· πῦρ οὕτω γὰρ ἐκθερμαίνοντάς σε, λογίζεσθαι ποιούσι κόπον εἶναι τὴν πύρην τῆς φύσεως κρατῆσαι, καὶ οὐκ πολλὸς ὁ τῆς ἐγκρατείας βίος, ἀναφέρουσι δὲ σοὶ καὶ μῆμας ὧν σε νύκτωρ φαντάζουσι αἰσῶν, μαρμαρίζοντάς σοι πυρωτικά τῆς κλάνης εἰθεῖα, εἶτα καὶ σφοδρότερον ἐν τῇ σαρκὶ ἐξέφηντες τὸν πυρετὸν τῷ νόμῳ τῆς ἀμαρτίας γνωμοδοτοῦσί σοι ἔνδον, ὅτι οὐκ ἰσχύεις κατασχέειν τὴν τῆς φύσεως βίαν, καὶ σήμερον ἀμαρτήσης δι' ἀνάγκην, ἀλλ' αὐρισὸν μετανοήσεις διὰ τὴν ἐντολήν. Φιλάνθρωπος γὰρ ὁ νόμος, καὶ συγχωρῶν ἀμαρτίαν τοῖς μετανοοῦσι. Καὶ φέρουσι τινὰς τῶν μετ'

verborum imprudentia, ut Chananiis tua lingua præceps non agatur. Ne te spiritus multiplicium verborum inducat in errorem, in ipso quippe delitescit dolosum mendacium. Qui a contumeliis ab aliis illatis mordetur, easque non jactaris in diabolium, suarum cogitationum sibi ipsi exsuscitat multitudinem, et magis adhuc proritat (scilicet diabolium), ut in se ipsum jacula præparet, dum videlicet per eas corrosa concidat anima. Si, administrationis causa, in alienam iter facias regionem, ne præparatus sis hospitio ab omnibus excipi; indignum teipsum tali æstimans gloria, ut sic contumeliæ cogitationem repellas, licet etiam vera dictet. Puto quod, si charitas non adfuerit, maximis affectus conviciis, aut injuste oppressus, non eris memor injuriæ, sed benedices; nam qui contra dæmones, non obliviscens injuriarum, malevolo est animo, hominum obliviscetur injuriæ: pacem autem inibit cum cordis iracundia est contradictionis; animæ vero rore perfunduntur : carbores ignis scintillas eructant cogitationes : quemadmodum a scorpione

434 CAPUT XXII.

Offense, injuriarumque memori sis animo adversus spiritus scortationis et vanæ gloriæ, duos nimirum amarus dæmones sibi invicem contrarios: unus quidem facies fugit; alter vero faciebus gaudet. Et dæmon quidem ille protervæ libidinis, sordes ex improviso jaculans, in monasticæ exercitationis certatorem celeriter irruit, non ferens laborum ex ignita facum gestatione calorem: illum vero, qui relaxatus est a continentia per voluptatum assentationem, paulatim occupat et invadit, ad cordi colloquendum, ut vitii idem cor exardescens alloquatur, captivumque redigat, et ad finem tandem perducatur obscenam peccati libidinem. Fallax vero ac fraudulentus vanæ gloriæ spiritus popularum cœtu gaudens, quædam umbra animam invadit, in his (scilicet populis) libenti laborantium animo, per eosdem quos operantur labores, gloriam aucupando. Si quis igitur, cum Deo, seu Deo dante, velit hosce spiritus vincere ac superare, carnem adversus impudicitiam attenuet; animam vero contra vanam gloriam humiliet. Sic enim unius quidem futilem expellens facile gloriam, Deoque placebimus; alterius vero impuras exsufflabimus imaginationes, et cor a voluptatibus puram efficiemus. Perniciosa res est cor voluptatum consuetudine conselpeliri, multisque opus est laboribus, ut vitiorum pabulum ad summum reseceamus: nec igitur cogitationem assuefacias, ut cum voluptatibus conversetur, in vitiorum quippe collectione ignis exardescit; sic namque te excalescentes inducunt ad putandum, quod labor est magnus rogem continere 435 naturæ, et quod multum esse tolerantia tempus, gravisque ac molesta est continentia vita: quin etiam tibi proferunt memoriae earum rerum turpium quas noctu tua repræsentant

imaginationi, ignita tibi fallaciæ simulacra efformantes; postmodum, cum et vehementiorem æstum in carne succenderint, interius peccati lege consilium perhibent tibi, quod nimirum naturæ vim continere minime possis; sique ob necessitatem, peccaris hodie, eras tamen pœnitentiam æges, ob præceptum; lex enim abundat erga homines benevolentia, peccataque condonat pœnitentibus. Unde lapsi sunt, rursusque pœnitentiam egerunt, ut ex istis deceptionis suæ consilium persuadeant, quo, animam pœnitentia obversim respondente restaurantes, ac sarcientes temperantiæ templum lupanar efficiant et prostibulum. In mobili cordis officina talem cogitationem bilingues subsibilant serpentes.

CAPUT XXIII.

Tu vero, o continentis homo, ne prætextu pœnitentiæ incertis denuo decipiaris spebus; multi enim lapsi, confestim subrepti sunt; alii autem resurgere nequaquam valuerunt, voluptatum consuetudine, quasi sub lege devincti. Quid namque scis, homo, si vives, ut pœnitentiam agas, cum vitæ annos tibi subseribas? Et hic peccans carni tuæ indulges; magis oporteret tibi ipsi mortis elargiri memoriam, ut in corde tuo timendam etiam iudicii depingat justitiam, si forte æstuantem carnis sensum posses restinguere; nec enim aliter passiones exstingues, antequam tuæ admisceas carni labores earum destructionis passionum; neque vero **436** partes, quæ animalis sunt hominis, exstingues. priusquam cordi charitatis fructus veluti pluvias effundas. Corporales quidem passiones ex his, quæ carnis sunt naturalia, sumunt initium, adversus quas et temperantia militat; quæ autem animalis sunt hominis, ex illis, quæ ad animalis qualitatem pertinent, conceptum habent, adversus quas militat etiam charitas. Charitas impassibilitatis est connexio, passionum vero deletio, quæ tum longanimitatem profert, tum effervescentem refrigerat animum, tum humilitatem producit, tum etiam demittit superbiam. Charitas nihil proprium habet præter Deum, ipsa etenim est Deus. Qui splendidum monachorum in senatum recenter coagmentatus est, bona illi a cognatione proferentes omina cogitationes deponat, ne laudem, quæ ab hominibus provenit, sed eam, quæ a mandatis procedit, beatitudinem inquirat; verum audacter se gerat adversus insipientium dæmonum pavores; nec enim denuo spiritum timiditatis ad timorem accepistis, ideo ne timiditatis spiritu seipsum percellat, neque tremat dæmonum fragores, strepitusque nocturnos, quandoquidem nec contra porcos potestatem habent · vespertinis igitur horis, cella egrediens, ne perturbetur, neque fugiens retro insiliat, perinde ac dæmones scilicet insectarentur, sed flectens genua eo in loco, in quo pavescit, precem effundat; nec enim in te incident, quamvis ita te perturbarint, postquam vero surrexeris, cor audax facito, Psalmorumque cantu ora dicens: « Non timebis a timore nocturno, a sagitta **437** volante in die, a negotio in tenebris

ἐγκρατείας πταισάντων, καὶ πάλιν μετανοησάντων· ἵνα ἐκ τούτων πιθανοποιησῶσι τῆς ἑαυτῶν ἀπάτης τὴν συμβουλήν· ὅπως τῇ ἀντιστροφῇ μετανοήσῃ ψυχὴν ἀνακαλέσαντες, τὸν ναὸν τῆς σωφροσύνης πορευεῖον ποιήσωσιν. Οὕτως ὑποσυρίζουσιν οἱ διγλωττοὶ τὸν λογισμὸν ὄφρις ἐν τῷ κινουμένῳ τῆς καρδίας ἐργαστηρίῳ.

afferunt tibi quosdam eorum, qui cum continentis affectibus deceptionis suæ consilium persuadeant, quo,

ΚΕΦΑΛΑ. ΚΓ'.

Σὺ δὲ, ὦ τῆς ἐγκρατείας ἄνθρωπε, μὴ πρόφασις πάλιν μετανοίας δελεάζου ἐλπίσιν ἀδελφοίς, πολλοὶ γὰρ πεισθέντες εὐθὺς ἀνηπάγησαν, ἕτεροι δὲ ἀναστῆναι οὐκ ἴσχυσαν τῇ τῶν ἡδονῶν συνηθείᾳ ὡς ὑπὸ νόμον δεθέντες. Τί γὰρ οἶδας, ἄνθρωπε, εἰ ζήσεις, ἵνα καὶ μετανοήσης, ὅτι χρόνους ζωῆς ἑαυτῷ ὑπογράφεις; Κάνταῦθα πταίων, τῇ σαρκὶ σου χαρίζῃ, δέον μᾶλλον χαρισασθαι σεαυτῷ θανάτου τὴν μνημὴν καὶ ἵνα ζωγραφῇ σου τῇ καρδίᾳ τὴν φοβεράν τῆς κρίσεως δίχην, εἰ πως δυνηθείης τὸ πυρεταιῖον τῆς σαρκὸς φρόνημα κατασέσαι· οὐ γὰρ ἄλλως ἕκτασέσεις τὰ πάθη, πρὶν ἢ τῇ σαρκὶ σου συγκεράσης τοὺς τῆς ἀνεσκευῆς αὐτῶν πόνους. Οὐτε μὴν ψυχικὰ, πρὶν ἢ τῇ καρδίᾳ ἐξομωθήσῃς τοὺς καρποὺς τῆς ἀγάπης. Τὰ μὲν σωματικὰ πάθη ἐκ τῶν φυσικῶν τῆς σαρκὸς τὴν ἀρχὴν λαμβάνει, καθ' ὧν καὶ ἡ ἐγκράτεια, τὰ δὲ ψυχικὰ ἐκ τῶν ψυχικῶν τὴν κύησιν ἔχει, καθ' ὧν καὶ ἡ ἀγάπη. Ἡ ἀγάπη ἀπαθείας ἐστὶ συνάφεια, παθῶν δὲ ἀπαλοιφή, τὴν μακροθυμίαν προφέρουσα, καὶ τὸν ζέοντα θυμὸν καταψύχουσα, τὴν ταπεινώσειν προβάλλουσα, καὶ τὴν ὑπερηφανίαν καταφέρουσα. Ἀγάπη ἔχει μὲν ἴδιον οὐδὲν πλὴν τοῦ Θεοῦ· αὕτη γὰρ ἐστὶν ὁ Θεός. Ὁ εἰς τὴν φαιδρῶν τῶν μοναχῶν σύγκλητον νεοπαγῆς τυγχάνων, ἀπωθείσθω τοὺς λογισμοὺς τοὺς προσιόντας αὐτῷ εὐφημίας ἀπὸ τῆς συγγενείας, ἵνα μὴ τὸν ἐξ ἀνθρώπων ἔπαινον, ἀλλὰ τὸν ἐκ τῶν ἐντολῶν μακαρισμὸν ἐπιζητήσῃ. Τῶν δὲ τὰς δειλίας εἰσβαλλόντων δαιμόνων καταθαρσείτω· οὐ γὰρ ἐλάθετε πνεῦμα δειλίας πάλιν εἰς φόβον· πνευματικῶν δειλίας ἑαυτὸν μὴ καταπησάστω, μήτε τοὺς νυκτερινοὺς κτύπους τῶν δαιμόνων τρεμέτω, ὅπότεν οὐτε κατὰ χοίρων ἔχουσιν ἐξουσίαν. Ἐν ταῖς ὀφθαλμοῖς οὖν ἐξεληθὼν τῆς κέλλης, μὴ θροεῖσθω, καὶ φεύγων ἀνόπιν εἰσπηδέτω, ὡς τῶν δαιμόνων δῆθεν κατατρεχόντων, ἀλλὰ κλίνας τὰ γόνατα ἐν ᾧ τόπῳ δειλιᾶ εὐξάσθω, οὐ γὰρ σοὶ ἐπιπεσοῦνται κἄν οὕτω σε θροήσωσιν· ἐπειδὴν δὲ ἀναστῆς θάρρυνε τὴν καρδίαν, παρακάλεε τῇ ψαλμῶδι, « Οὐ φοβηθήσῃ (λέγων) ἀπὸ φόβου νυκτερινοῦ, ἀπὸ βέλους πετομένου ἡμέρας, ἀπὸ πράγματος ἐν σκότει διαπορευομένου, ἀπὸ συμπτώματος, καὶ δαιμονίου μεσημβρινοῦ. » Οὕτω γὰρ ἀπαξ καὶ πολλοστὸν ποιήσας, τὸν δαίμονα τῆς δειλίας θέττον ἀφ' ἑαυτοῦ ἀπελάσεις. Ἀδυνατοῦντες γὰρ ἔργῳ βλάπτειν, ταῖς φαντασίαις τὴν ψυχὴν δειλοκοποῦσιν, ἵνα οἱ

ἄνθρωποι τοὺς ἀσθενεῖς, καὶ ἀδυνάτους, ἰσχυροὺς ἅπερ ἀμβυλάντες, ab incurso, et dæmonio meridiano⁴⁷. καὶ δυνατοὺς εἶναι νομίσωσι.

maioris dæmonem procul a teipso expelles; eum enim opere minime nocere possint; imaginationibus animam perterrefacientes affligunt, ut homines opinentur quod validi sunt ac potentes ii qui vere infirmi sunt, ac impotentes.

ΚΕΦΑΛ. ΚΔ'.

Καλλίστοις ἱματίοις μὴ σεαυτὸν περιστολίσης, ἵνα μὴ τὸν τῆς κενοδοξίας δαίμονα προφανέστερον ἐν ἑσέῳ ὄσῳ· οὐ γὰρ ἐν κάλλει ἱματίων αἱ ἀρεταὶ φοροῦνται, ἀλλ' ἐν κάλλει ψυχῆς οἱ πόνοι χρυσοφοροῦνται· τὸν δὲ τοῦ Θεοῦ φόβον ἐπενδύου τῶν τῆς κρίσεως κολαστηρίων, ὅπως φόβῳ πυρὸς ἀκατάσβεστον τὴν θερμὴν ἐπενδύσῃ, καὶ κατὰ τῆς κακοτεχνίας θάττον τῶν λογισμῶν σοφισθήσῃ, ἀρχὴ γὰρ ἐστὶν ὁ φόβος τῆς σοφίας. Ὁ τῶν λογισμῶν τὴν πλάνην διὰ πείρας ἐξαγγέλλων, οὐ πᾶσιν εὐγνωστος ἔσται πλὴν τῶν ἐν πείρᾳ, ὁδὸς γὰρ τῆς ἐν τούτῳ τῷ μέρει γνωστικῆς ἢ πείρας καθέστηκεν· αἰτία γὰρ ἀμφοτέρων ἐστὶν ἡ πρακτικὴ, ἣν περὶ πονικώτερον καταχόμεθα, καὶ ἐπὶ ἐπιγνωσόμεθα καὶ λογισμῶν καταγνωσόμεθα, καὶ Θεὸν ἐπιγνωσόμεθα. Ὁ ἐκ πρακτικῆς ἐκδημίας, καὶ γνωστικῆς ἐνδημίας τῶν λογισμῶν τῇ τέχνῃ τοὺς ἀφελεῖς ἀλείφων, βλεπέτω μὴ εἰς ἐνδειξιν δόξης τὴν γνωστικὴν κομπάζῃ· εἰ δὲ λογισμὸς τούτων μεγαλύνων ληστεύει, εἰς βοήθειαν λαβέτω τὸν Ἑλληνα Ἰοθὼρ, Μωϋσῆ τῷ μεγάλῳ προφήτῃ τὴν ἀπὸ τῆς χάριτος σοφὴν συμβουλίαν διὰ κρίσιν ἐκδόντα. Ἦτω σου τῶν λογισμῶν ἡ δύναμις τὰ ἔργα, τὰ γὰρ πρακτέα τῶν λεκτέων ἐστὶ φιλοσοφώτερα, καθάπερ, καὶ ἐπιπονώτερα· πράξεως παρουσίας ὡς περὶ οἱ λόγοι ἐξαστράπτουσι, ἔργων δὲ μὴ παρόντων, οἱ λόγοι τῶν ἔργων δύναμις οὐκ ἀστράπτουσι. Πολιῶν ἐγκλημα, λόγος νωτέρος, καὶ χεῖλη πέρπερα τινασσόμενα γέλωτι, ὁ δὲ ταράττων καὶ ταραττόμενος εἰκῆ, γαλήνης ἐκτός ἐσται, καὶ κλύδωνος οὐκ ὄντος, χεηματίζεται.

ΚΕΦΑΛ. ΚΕ'.

Μὴ τὴν ἄκαιρον γλῶσσαν λεξιθήρῃ, ἵνα μὴ τὸ αὐτὸ ὑφ' ὧν οὐ θέλεις ὑπομείνης. Φεῦγε πτερνίσαι τοῦ πλησίον τὴν γλῶτταν, ἵνα καὶ σὺ τοῦ διαβόλου τὸν πτερνισμόν διαφύγῃς· φεῦγε ὀνειδίσαι ἀδελφοῦ σου τὸ πταίσμα, ἵνα μὴ τῆς συμπαθείας ὡς ἀλλόφυλος ἐκπέσης. Ὁ τὴν χρηστότητα, καὶ τὴν ἀγάπην εἰς τὸν ἀδελφὸν μὴ ἔχων, πῶς τῆς χριστοφόρου ἀγάπης μέλος ἂν εἴη; Ἐπὰν τῇ συντόμῃ σου νηστεία ἀδελφὸς παραβάλλῃ, μὴ τῶν λογισμῶν τὴν ἀηδῖαν παραδέξῃ ὑποτιθεμένων σοι δὲ χλησίν τῇ ἡσυχίᾳ, ἔγκοπην δὲ τῇ νηστείᾳ, ποιούσι δὲ τούτο ἵνα ἰδῶν τὸν ἀδελφόν σου μὴ ὡς Θεὸν αὐτὸν ἴθῃς. Τὰς συνεχεῖς τῶν ἀδελφῶν ἐπιστάσις ὀχλήσεις εἶναι μὴ φάσκωμεν, συμμαχίαν δὲ μᾶλλον πέλει· κατὰ τῆς φάλαγγος τοῦ ἀντιπάλου τὴν αὐτῶν χοροστασίαν ἐμπιστεύσωμεν. Οὕτω γὰρ τῷ φίλτρῳ τῆς ἀγάπης ἐνωθέντες, τὴν κακίαν ἐξωθήσομεν, καὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν εἰς τὸν τῆς φιλοξενίας θησαυρὸν μετακομί-

1126
Pulcherrimis ne teipsum circumamicias vestimentis, ut vanæ gloriæ dæmonem manifestius non induas, nec enim virtutes in vestium deferuntur pulchritudine, verum in animæ decore labores vellet aurata gestantur vestimenta: quinimo punitio-nis iudicii Dei superindue timorem ut metu ignis inextinguibilem supervestias calorem, sicque ad-versus cogitationum maleficia celerius edoceberis sapientiam: initium quippe sapientiæ timor est⁴⁸.

CAPUT XXIV.

Qui cogitationum deceptionem per experientiam enuntiat, non omnibus probe notus erit, præterquam his, qui experti sunt, cum via in hac parte cognoscitivæ vitæ experientia sit; etenim utriusque causa practica est vita, quam laboriosius obtinentes nos ipsos agnoscemus, et cogitationes condemnabimus, et Deum agnoscemus. Qui peregrinatione practica, et cognoscitiva præsentia simplices illinit arte cogitationes, caveat, ne ad ostentationem gloriæ scientiam jactitet; si autem horum cogitatio elata, latronis instar deprædetur, in auxilium assumat ille gentilem Jetro, qui Moysi magno prophetæ consultationem pro iudicio, et benevolentia est dilargitus⁴⁹. Vis tuarum sint cogitationum **438** opera; nam facienda dicendis longe sunt sapientiora, ut etiam laboriosa; cum actio adsit, quasi fulgurant sermones, cum vero non adsint opera, vim operum verba non fulgurant. Canescitium crimen sermo junior, et labia loquacia risu concussa; qui vero turbat, et turbatur inaniter, extra tranquillitatem erit, cumque non adsit fluctus, tempestate vexatur.

CAPUT XXV.

Ne verbis intempestivam aucuperis linguam, ut id ipsum ab his, a quibus non vis, ipse non sustineas. Cave ne supplantas proximi linguam, ut et tu diaboli supplantationes effugas: cave ne tui fratris exprobres peccatum; ut, quasi diversæ esses naturæ, non excidas a compassione. Qui benignitatem atque charitatem non habet erga fratrem, quo pacto membrum erit charitatis Christum gestantis? quando continuo ac non interrupto tuo frater appropinquet jejunio, ne cogitationum insuave fastidium suscipias turbulentiam tuæ suggestentium quieti et ieiunio impeditum; sed hoc faciant, ut videns fratrem tuum, non ut Deum ipsum aspicias. Assiduas fratrum inspectiones, ne perturbationes esse dicamus, commilitium vero potius esse; contra adversarii aciem collocemus ipsorum consistentem chorum. Sic enim charitatis amori uniti, malignitatem expellemus, et opera manuum ad

⁴⁷⁻⁴⁸ Psal. xc, 5, 6. ⁴⁸ Eccli. i, 16. ⁴⁹ Exod. xviii, 9.

thesaurum hospitalitatis transferemus. Non, veluti gratias exhibentes fratribus, ipsos excipiamus; sed, ac si generationi debitores essemus, eos cum supplicatione, ut ostendit Lot, excipiamus hospitio. Quidam, quasi 439 ob peregrinam dignitatem, peregrine quoque efferuntur, et equidem, quando notum vocant hospitem, nullatenus ipsum exorant, sed et vocacionis verbum insolentia fastus dilatant, et de recusante, ut contumelliam inferente, conquirentur: ideo magna inde reaccenditur inflatio; cogitationes quippe ocalum animæ compungentes excæcant, ita ut honestissimis mandatis pessimo utamur.

CAPUT XXVI.

Quando te cogitatio præpedit, ut non valde cogas fratrem ad mensam; tunc per id ipsum, quod nimirum ad violentum amoris impetum linguam habere non debeas summa vi contendentem, te subsannat: tibi namque forsitan suggerit fratrem unum esse ex circulatoribus, seu trivialibus, et quod panibus contentus abeat; illi vero immitit, hospitalitatem apud te prorsus non invenisse: actualis namque ejus mutationis aspectum ipsa cogitatio portans, unum alteri intra corda immitit ut hujus quidem succidat hospitalitatem, alterius autem contumeliam faciat germinare; Abraham sedens ante tabernaculum, sicubi quem prætereuntium vidisset, opere excipiebat: viventibus in impietate mensam expandebat, dumque barbaros exciperet, angelis non fuit frustratus. Norunt dulcedinem hospitalitatis quicunque peregrinitati, hospitio sub eâ fuerunt excepti, quandoquidem, et mensam cordi dulcem condit sermo suavis. Magno igitur cum studio hospitalitatem utiliter exerceamus, ut non angelos solummodo, sed et Deum ipsum suscipiamus: « Quantum 440 enim (inquit) fecistis uni fratrum istorum meorum minimorum, mihi fecistis ». Quidam eorum, qui virtutem majori cum cognitione consecantur, ita respondit: Insonantes dæmonum in corde imaginationes consuevit penitus ubolere studium hospitalitatis, copiosumque libenter exhibitum ministerium, si modo mundania sordibus fuerit quibus utcunque liberatus: hæc vero facta cum humilitate, cordisque contritione, celerius liberant ab imaginationibus fatigatum: valde namque dæmones pertimescunt humilitatem, scientes eam Dominicum esse præceptum. Quidam probatissimorum movens sermonem de humilitate, et istud significavit, inquit, nimirum, quod Pater eorum, qui valde erant probati ab homine, quem dæmon corripuerat, quique graviter insaniebat, in maxilla percussus, statim alternans, et aliam paratam proposuit, ille vero velut a fulgure humilitatis repercussus, et clamans, confestim a creatura illa desiliit.

CAPUT XXVII.

Quin et sancti Epiphaniï episcopi est etiam hoc sequens dictum: Ait, quod fuit quidam viduæ fidelis

⁶⁶ Matth. xxv, 40.

Α σομεν. Μη, ως χάριν παρέχόντες τοῖς ἀδελφοῖς. τοὺς δεξιωσώμεθα, ἀλλ' ὡς ὑπόχρεοι ὄντες τῷ θανεῖσμάτι μεθ' ἰκεσία; ξενίζωμεν, καθὼς ὑπέδειξε Ἀὼτ. Τινὲς ἐπὶ ξένῳ ἀξιώματι: καὶ ξένως ἐπαίρονται, καὶ ὅταν μὲν ξένον καλῶσιν οὐδόλω; παρακαλοῦσιν, ἀλλὰ καὶ τὸν τῆς κλήσεως λόγον τῷ τύφῳ πλατύνουσι, τὸν δὲ παραιτούμενον ὡς ἐφ' ὕβρικέτα μέμφονται: διὰ τοῦτο μέγα φύσημα ἐντεῦθεν ἀνακαίεται. Οἱ γὰρ λογισμοὶ τὸ ὄμμα τῆς ψυχῆς παρακιντοῦντες τυφλώττουσιν, ἵνα ταῖς καλλίσταις τῶν ἐντολῶν κακίως χρησώμεθα.

ΚΕΦΑΛ. ΚΓ'.

Όταν λογισμὸς ἐγκόψῃ σε, μὴ ἄγαν βιάσασθαι τῇ τραπεζῇ τὸν ἀδελφόν, τότε δι' αὐτοῦ κωμῶδῆσαι, μὴ βεβιασμένην ἔχειν γλώτταν εἰς τὴν βίαν τῆς ἀγάπης: σοὶ μὲν γὰρ ἴσως ὑποβάλλει τῶν κυκλευτῶν ἕνα τὸν ἀδελφὸν ὑπάρχων, καὶ οἱ ἄρτοι ἀρκεσθεῖς ἀφικέσθω, ἐκεῖν ὃς ἐμβάλλει φιλοξενίαν παρὰ σοὶ τὸ παράπαν μὴ εὐρηκέναι: τῆς γὰρ πρακτικῆς αὐτοῦ μεταβολῆς ἐδ ὄμμα βαστάζων, ἕνα τῷ ἐνὶ ἐν ταῖς καρδίαις ἐμβάλλει, ἵνα τοῦ μὲν τὴν φιλοξενίαν ὑπεκκόψῃ, τοῦ δὲ λοιθορίαν ἐκπλαστήσῃ. Ἀδραμὴ καθήμενος πρὸ τῆς σπητῆς, εἰ ποῦ τινὰ τῶν παριόντων εἴωρα, ἐργῶ προσεδέχετο: ζῶσιν ἐν ἀσεβείᾳ ἐξήπλου τὴν τράπεζαν, βαρβάρους δεχόμενος, ἀγγέλων οὐκ ἀπέτυχεν. Ἰσοσι τὴν τῆς φιλοξενίας γλυκύτητα δοκιμασθέντες ὑπὸ ταύτην ἐξενίσθησαν, ὅτε καὶ λόγος προσητῆς, γλυκεῖαν ἀρτίου τὴν τράπεζαν τῇ καρδίᾳ. Μετὰ πολλῆς οὖν σπουδῆς τὴν φιλοξενίαν χρησιμοποιοῦμεθα, ἵνα μὴ μόνον ἀγγέλους, ἀλλὰ καὶ θεὸν ὑποδεξώμεθα. « Ἐφ' ὅσον γὰρ, φησὶν, ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε. » Τίς τῶν γνωστικώτερον τὴν ἀρετὴν μετιόντων οὕτως ἀπεκρίνατο: Τὰς ἐνηχούσας τῶν δαιμόνων ἐν τῇ καρδίᾳ φαντασίας εἶδον ἐξαφανίζειν ἢ τῆς φιλοξενίας σπουδῆ, καὶ θαυμάσια ὑπηρεσία προθύμως γινομένη, εἴπερ τις τῶν ὄλων ὁπωσθεποτοῦν ἀπῆλακται: ταῦτα δὲ γινώμενα μετὰ ταπεινώσεως, καὶ συντριβῆς καρδίας θάττον ἀπαλλάττειν τῶν φαντασιῶν τὸν κάμοντα. Σφόδρα γὰρ δεδοίκασι τὴν ταπεινώσιν οἱ δαίμονες, εἰδότες ταύτην δεσποτικὴν γενεῆσθαι ἐντολήν. Τίς τῶν δοκιμωτάτων περὶ ταπεινώσεως λόγον κινῶν, καὶ τοῦτο κατεμήνυσεν, ὅτι Πατὴρ, φησὶ, τῶν πάντων δοκίμων ὑπὸ δαιμονώντος, καὶ δεινῶς ἀρραίνοντος τὴν σιαγόνα κρουσθεῖς, εὐθὺς ἐναλλάξας, καὶ τὴν ἄλλην ἐτοίμην παρέδρακεν, ὃ δὲ ὡς ὑπὸ ἀστραπῆς τῆς ταπεινώσεως ἀντικρουσθεῖς, καὶ κραυγάζας, ἀθρόως τοῦ πλάσματος ἀφῆλατο.

ΚΕΦΑΛ. ΚΖ'.

Ἐπιφανίου τοῦ ἀγίου ἐπισκόπου καὶ οὗτος ὁ λόγος. Ἐγένετο ὅτι, φησὶ, χήρας πιστῆς υἱὸς ἔχων

δαίμονα Πύθωνος, ἐν τῇ πληγῇ χρονίσας θραπέειν οὐκ ὑπίστατο. Τῆς δὲ τούτου μητρὸς ἐπιταπεινωθείσης τῷ πένθει, εὐχαριστία τὸ πάθος κατέψυξεν, ἥπερ ἐκ σταυροῦ τὴν ψυχὴν κρεμάσασα, τὸν δαίμονα τοῦ παιδὸς ταί; εὐχαίς ἀπέβρηξε· τοῦ γὰρ νέου ἐν τοῖς μέρσι τοῖς περίε πλανωμένου καὶ τῆς μητρὸς οἴκω εὐχομένης, τὸ ταύτης ὄνομα βωῶν ὁ δαίμων βασάνοις ἠλαύνετο· ἡ δὲ αὐτὸ τοῦτο ἀκούουσα, οὐκ ἐπέδραμε τῷ πράγματι τὴν μάχην τῆς φύσεως τῇ ταπεινώσει δεσμεύουσα, ἰλοκομένη δὲ παρ' ἄλλων ἀβουλήτως ἀπήγετο, ἐπέκεινα δὲ καὶ ὁ δαίμων χρῆσθαι τῇ φυγῇ ἐμαίνετο. Ἡ μὲν οὖν ἐπιστάσα, καὶ τοῖ; δάκρυσι τὸν παῖδα περιπτυσσάμενη, τὴν εὐχαριστίαν, καὶ ταπεινώσειν κατὰ τοῦ δαίμονος προῦβάλλετο, πικρῶς δὲ κλαυσάσης, καὶ Χριστὸν ἰκετεύσασης, καὶ τὸν σταυρὸν τυπωσάσης, πρὶν μαστίγων πολλῶν, θῆτον τοῦ παιδὸς ὁ δαίμων ἀπέδρα. Ζηλοῦσιν οἱ δαίμονες τοὺς ἐν ὑποταγῇ Πατρὸς ἀστράπτοντας, καὶ τρίζουσι κατ' αὐτῶν τοὺς ὀδόντας, ὅτι ἐν τῇ ὑποταγῇ τὴν ἀποταγὴν ἀμερίμνωσ ἐξέγωσαν, καθ' ὧν καὶ προφάσεις ἀκριβολογούντες παροξυσμοὺς ἀρτύουσι, καὶ τῇ συμβαιούσῃ ὀργῇ, τὴν μὴνιν ἐγγλύφουσιν, ἔπειτα δὲ καὶ μίσος πρὸς τὸν Πατέρα κατ' ὀλίγον ἐφύουσιν, ὡς ἄτε δῆθεν ἀδίκως ἐπιπλήττοντα, καὶ κατὰ πρόσωπον προσέγοντα· ἵνα ἐκ διαφόρων τρόπων τὴν ψυχὴν περιτινάξαντες, τῶν ἀγκάλων σκορπίσωσι τῶν πατρικῶν. Ὁ οὖν ἐν ὑποταγῇ Πατρὸς ὑπάρχων, ὕβρεισιν ἠτάσθω, καὶ ταπεινώσει νικάτω, καὶ μακροθυμίᾳ βῆθμιζέσθω, καὶ μὴ τῶν λογισμῶν ὑπογογγυζύτων ἀνεγέσθω πρὸς αὐστηρότητα, καὶ ἀδελφῶν θρασυτητα.

ΚΕΦΑΛ. ΚΗ'.

Καὶ ὅτι μοχθηρὰς δουλείας ἢ ἐλευθερία ἰσόζυγος οὐ τυγχάνει, ἐισθάλλουσι γὰρ μάλιστα, καὶ παραιτέρω τούτων, ἵνα αὐθάδη τὸν ὑπεξούσιον ποιήσαντες, εὐχερῶς εἰς τὰς ὕλας περιπειρώσι· τοὺς μὲν γὰρ καὶ διὰ τούτων τῆς πατροσύνης χωρίσαι σπουδάζουσι, τοὺς δὲ καὶ δι' ἐτέρων. Ἔργασαι, καὶ κτήσαι, καὶ ξένισαι, ἔθνος ἐπάδοντες, ὅπως ὄνομα καλὸν σαυτοῦ περιποιήσῃ· ἀπὸ γὰρ τῶν δῆθεν καλῶν τὰ ζιζάνια τῆς πονηρίας τὸ κατὰ μέρος ἐνσπείρουσι, καὶ παρὰ μὲν τὰς ἀρχὰς ἀφιδῶν αὐτὸν τῇ κενοδοξίᾳ ἐγγλυκαίνεσθαι, καὶ νῆφειν τῇ συνεχεῖ νηστείᾳ, καὶ προθύμως ἀνίστασθαι ἐν ταῖς προσευχαῖς, καὶ ἐν ταῖς συνάξεσιν, ὡς ἵνα λογίζηται, ὅτι Ὑπεξούσιος ὢν τοιοῦτος οὐκ ἐτύγχανον· ἐκεῖ γὰρ καὶ ὕβρεις, καὶ λύπαι, καὶ παραχαί, ἐνταῦθα δὲ εἰρήνη, καὶ γαλήνη, καὶ χαρὰ, ἐκεῖ Πατρὸς αὐστηρία, καὶ φόβος, καὶ ἐπιπληξία, ἐνταῦθα δὲ ἀμερίμνια, καὶ ἀφοβία, καὶ ἀπληξία. Καὶ οὕτω ἐν τοῖς τοιοῦτοις κλέψαντες αὐτοῦ τὸν νοῦν ὑφαρπάξουσιν· ἀφνω δὲ ἐπιστάντες ὑπὸν ὑπερορίῳ τὴν ψυχὴν φόβῳ βαντίζουσι, καὶ τὰς συνάξεις ἀμελεῖσιν καὶ ἀκηδέσιν ὑπεκκόπτουσι, καὶ τὴν κενοδοξίαν δηλησιν εἶναι ὑπομνηματίζουσι, καὶ πάντα μάγαντα τῆς κακίας ἐπάγουσιν, ἵνα τὴν ἀκηδίαν αὐτῷ προστρίψαντες, καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν βίον μίσος ἐργάζωνται, καὶ οὕτω γυμνῶν αὐτὸν τῶν

filiis, habent dæmonem Pythonis, et, diutius in illa plaga permanens, minime suscipiebat curationem. Ejus autem matre luctu humiliata, gratiarum actio refrigeravit passionem, quæ animam e cruce suspendens, dæmonem a puero abjecit orationibus; cum enim in partibus, quæ circumquaque sunt, adolescens vagabundus erraret, domique mater oraret, ejusdem nomen vociferans dæmon cruciatibus agitabatur; ipsa vero id audiens **441** non accurret ad rem visendam, pugnam naturæ humilitate devinciens, tracta vero ab aliis invito abducebatur; at illic dæmon furibundo impetu agebatur, ut fugam arriperet. Illa igitur insistens, lacrymisque filium circumfundens, gratiarum actionem, et humiliationem adversus dæmonem objiciebat. Cum autem amare ejulasset, et Christum suppliciter exorasset, crucemque efformasset, ante multa flagella, celerius a puero dæmon aufugit. Valde invident dæmones iis, qui in Patris subjectione coruscant, et adversus eos strideantes dentibus fremunt, quia in subjectione sine cura, mundi renuntiationem conjunxerunt, contra quos accurate disquirentes prætextus, irritationes apparant, et, contingente animi succensione, iram insculpunt, postea vero et odium in Patrem paulatim coquunt, periude ac injuste videlicet affligentem, et ob os animadvertentem, ut, diversis modis animam circumcutientes, ex ulnis paternis dispergant. Qui ergo in subjectione Patris est, contumeliis cedat, et humiliatione vincat, et longanimitate temperetur, nec submurmurantes cogitationes sustineat ad austeritatem, et audaciam in fratres.

CAPUT XXVIII.

Etiam quod servituti ærumnosæ (scilicet dæmones dictant) libertas non est æqualis, imo potius multo his plura immittunt, ut, cum audacem potestati subditum effecerint, facile quoque mundanis sordibus infigant; etenim hos quidem per hæc separare student a paternitate, alteros autem per alia. Operare, et peregre **442** adveniens hospitio recipe, intus hortantes dæmones instant, quo nomen tibi præclarum compares; nam ex his videlicet bonis lolia malitiæ sigillatim inseminant: et apud principatus quidem dimittunt illam vana gloria edulcari, assidunque sobrie agere jejunio, ac prompto animo in orationibus, et congregationibus sacris persistere, ita ut sic ratiocinetur: Sub potestate cum essem, talis non eram. Ibi enim et convicia, et dolores, et turbationes; hic autem pax, et tranquillitas, et gaudium: ibi Patris austeritas, et metus, atque percussio; hic vero nulla sollicitudo: timor nullus, nulla percussio: et sic in hisce talibus mentem ipsius furantes subripiunt; ex improviso itidem insilientes somno tempus excedente legitimam, animam irrorant metu, et congregationes sacras negligentia pigritiaque subexcindunt, ac hospitem susceptionem perturbationem esse commentantur, omniaque malitiæ producant præ-

stigiōsa machinamenta, ut in eum desidiā inji-
cientes, vitam quoque ipsam efficiant odiosam,
sicque, sistentes eum virtutibus nudum, ipsis an-
gelis traducant. Interdum quidem dæmones per
cogitationes exaltant labores, quandoque vero eos
extenuant, quasi nihil perficiant, ut aliquando qui-
dem vesanam animi elationem indant, quandoque
vero inserant desperationem; his enim qui non
flectuntur ad magnifice de se sentiendum, labores
efferrunt, ut vesanam quamdam animi elationem
indant: illis autem, qui non persuadentur, ut tali
sed solum inculcant quo labores perficiant, ut eos

443 CAPUT XXIX.

Quando igitur cogitationes magnos prædicent
labores, respuendo illas, animam extenuemus; B
quanto autem e diverso labores imminuant, quasi
nihil perficientes, nos, quoad vires ferent, miseri-
cordias Christi extollamus; quanto enim amplius
corpus tuum duriter tractaveris, eo magis tuam
perscrutaris conscientiam. Teipsum dignosce, cog-
itationum in occulto deprædationes persentiens,
ne forte insensibiliter agitati circa clandestina ea-
rum atrocitā, inumbremur, putantes, quod sola
victus asperitate virtutes percipimus: sic enim
quidam imaginantes excussi sunt mente, veluti lo-
custæ, dæmonibus imaginationes exscindentibus,
ac visiones detorquentibus, et depravantibus, et
quandoque metu quoque animam diripientibus.
Cuidam fratrum noctu experrecto imaginationes
tetricas impresserunt dæmones, et non solum ejus
exteriori aspectui, verum et interiori obtutui, ita
ut cura subsequentis instantisque noctis mens,
timore vexata, periclitaretur intellectus rapina,
et plurimas per noctes bellum animæ quasi vo-
lando inferebatur: ille autem, qui periclitabatur,
mentis ducem intus retinere nitebatur, largitori
orationis animam appendens, delictorumque actio-
nes adversus seipsum proferens, sese inspicere con-
tendebat; postmodum disrhabens animam rogo judi-
cii exterrificabat, ut, metu metum collidens,
timiditatem repelleret, sicut equidem et factum
fuit, uti retulit, qui bellum est passus; dæmonibus
enim multimode animam 444 perterrefacientibus,
qui gravabatur Deum oratione inquirebat: illis vero
per imaginationes, huc et illuc animam distrahen-
tibus: iste transactum delictorum acervum animo
versans, ac reminiscens, omnium rerum inspectori
Deo ostendebat; iis autem denuo obtutum orationis
detrahentibus, ille judicii metum ex adverso oppo-
nens, delevit imaginum observantium, oculosque
deludentium timiditatem; altera quippe pars, cum
plusquam alia redundasset, deceptionem, Deo duce,
superavit; peccatorum etenim reminiscencia anima
humiliata, timoreque judicii, velut e somno ex-
suscitata, terriçulamenta dæmonum ex suis exsul-
flavit interioribus: totum hoc vero supreme fuit
gratiæ virtus, nimirum, dæmonum quidem abegisse
Sufficit quippe Dominus omnes, qui corruunt, et

A ἀρετῶν στήσαντες τοῖς ἀγγέλοις δειγματισίῳσι. Ποτὲ
μὲν οἱ δαίμονες διὰ τῶν λογισμῶν τοὺς πόνους με-
γαλύνουσι, ποτὲ δὲ τοὺς εὐτελιζοῦσιν ὡς μηδὲν
ἀνύοντας, ἵνα ὅπου μὲν ἀπόνοιαν ἐνθήσωσιν, ὅπου
δὲ ἀπόγνωσιν ἐνσπεύρωσι. Τοῖς γὰρ μὴ καμπτεμέ-
νοις χαυνῶσαι, τοὺς πόνους μεγαλύνουσιν, ἵνα ἀπό-
νοιαν ἐνθήσωσι, τοῖς δὲ ἀπονοίᾳ κάμπτεσθαι μὴ
πειθόμενοις, οὐδὲν πλέον, ἀλλ' ἢ τοὺς πόνους
ἐπάρθουσιν ἀνύειν, ἵνα χαυνώσαντες, ἀπόγνωσιν ἐν-
σπεύρωσιν.

amenti flectantur insipientia, nihil amplius faciu t,
laxantes et lassantes inserant desperationem.

ΚΕΦΑΛ. ΚΘ.

Όταν οὖν οἱ λογισμοὶ τοὺς πόνους μεγαλύνωσι,
τούτους ἀποπτύοντες, τὴν ψυχὴν εὐτελιζόμεν, όταν
δὲ πάλιν τοὺς πόνους σμικρύνουσιν ὡς μηδὲν ἀνύον-
τας, ἡμεῖς, ὅση δύναμις, τὰ ἐλέη Χριστοῦ μεγαλύν-
ωμεν· ὅσον γὰρ ἐπὶ πλείον σκληραγωγεῖς σου τὸ
σῶμα, τοσοῦτον διερευνεῖς σου τὸ συνειδός. Ἐπίγνωνθι
σαυτὸν, ἐπαίσθανόμενον τῶν ἐν κρυφῇ τῶν λογισμῶν
διαρπαγῶν, μήπως ἀναίσθητως φερόμενοι περὶ τὰς
κρυπτὰς αὐτῶν ληστείας σκιασθῶμεν, μόνη τῇ
σκληρουχίᾳ τρυφᾶν τὰς ἀρετάς. Οὕτω γὰρ τινες
φαντασθέντες, τῶν φρενῶν ἐξετινάχθησαν ὡσεὶ
ἀκρίδες, τῶν δαιμόνων φαντασσοκοπούτων, καὶ τὰς
δράσεις παραφερόντων, ἐσθ' ὅτε δὲ, καὶ θελίχ τὴν
ψυχὴν διαρπαζόντων. Τινὲ τῶν ἀδελφῶν ἐρηγοροῦσι
νύκτωρ φοβεράς φαντασίας ἐξετύπου οἱ δαίμονες,
οὐ μόνον τῷ ἔσωθεν ὄμματι, ἀλλὰ καὶ τῷ ἔσωθεν
βλέμματι, ὥστε μερίμνη τῆς ἐπιούσης νυκτὸς τὸν
νοῦν ἀγωνιῶντα κινδυνεύειν τὴν τῶν φρενῶν διαρ-
παγὴν, καὶ ἐπὶ πλείους νύκτας ὁ πόλεμος τῇ ψυχῇ
ἀφιπτατο, ὁ δὲ κινδυνεύων ἔνδοσιν κατέχειν τὸν ἡγε-
μόνα τῶν φρενῶν ἐδιέχετο, τῷ τῆς εὐχῆς δοτήρι τὴν
ψυχὴν ἀποκρεμνῶν, καὶ τὰς πράξεις τῶν πταισμά-
των καθ' ἑαυτοῦ προσέφων εἰσιδεῖν ἑαυτὸς ἠγωνί-
ζετο· Ἐπειτα καὶ τῇ πυρᾷ τῆς κρίσεως τὴν ψυχὴν
περισπῶν ἐξεφόθει, ἵνα φόβῳ φόβον συγκρούσας τὴν
θειλίαν ἀποκρούσῃ, ὥσπερ οὖν καὶ γέγονεν, ὡς
ἔφησεν ὁ πεπονηθὺς τὸν πόλεμον. Τῶν γὰρ δαιμόνων
πολυτρόπως τὴν ψυχὴν ἐκφοβοῦντων, ὁ κάμων τῇ
εὐχῇ τὸν Θεὸν ἐπεζητεῖ, ἐκείνων δὲ ταῖς φαντασίαις;
τὴν ψυχὴν περισπῶντων, οὗτος τῶν πταισμάτων τὴν
δύχον ἀναλέγων, τῷ παντεπὸπτη Θεῷ ἐπεδείκνυε·
D τῶν δὲ πάλιν τῆς εὐχῆς τὸ ὄμμα κατασπῶντων,
ἐκεῖνος τὸν φόβον τῆς κρίσεως ἀνταμείψας, τὸν φό-
βον τῶν φαντασμάτων ἐξηράνισε· τὸ γὰρ ἕτερον μέ-
ρος τοῦ φόβου πλεονάσαν τοῦ ἄλλου, τῆς πλάνης σὺν
Θεῷ περιεγένετο· τῇ γὰρ μνήμῃ τῶν ἁμαρτημάτων
ἡ ψυχὴ ταπεινωθεῖσα καὶ τῷ φόβῳ τῆς κρίσεως δι-
υπνισθεῖσα, τὰ φόβητρα τῶν δαιμόνων ἐκ τῶν ἐντός
ἀπερύσσετο· τὸ δὲ πᾶν τῆς ἀνωθεν χάριτος γέγονε,
τῶν μὲν δαιμόνων ἀπελάσαι τὰ φόβητρα, τὴν δὲ
ψυχὴν καταπίπτουσαν ὑποστηρίξαι. Ἐποστηρίζει
γὰρ Κύριος πάντας τοὺς καταπίπτοντας, καὶ ἀνο-
θοὶ πάντως τοὺς κατεργαζόμενους. »

terrores, animam vero suffulsisse la; santum :
crigit omnes elisos¹¹. »

¹¹ Psal. CXLV. 8.

ΚΕΦΑΛ. Λ'.

A

CAPUT XXX.

"Ἔστιν ὅτε βιαζόμεθα καθαρὰν τὴν εὐχὴν ποιῆσαι, καὶ ἴσως οὐ δυνάμεθα. Ἔστι δὲ καὶ πάλιν ὅτε, οὐ βιαζομένων ἡμῶν, καθαρὰ τῇ προσευχῇ ἡ ψυχὴ ἐγγίνεται, ὅτι τὸ μὲν τῆς ἡμῶν ἀσθενείας, τὸ δὲ τῆς ἀνωθεν χάριτος ἐκκαλουμένης ἡμᾶς ἐπανελεῖν εἰς τὴν τῆς ψυχῆς καθαρότητα, ἅμα δὲ καὶ δι' ἀμφοτέρων παιδευοῦσας ἡμᾶς μὴ ἑαυτοῖς ἀποδιδόναι ἐν τῷ προσεύχεσθαι, ἀλλ' ἐπιγινώσκειν τὸν δωρούμενον. Τὸ γὰρ τί προσευζόμεθα καθ' ὃ δεῖ, οὐκ οἶδαμεν. Ὅταν οὖν καθαρῶσαι τὴν εὐχὴν βιαζώμεθα, καὶ οὐ δυνάμεθα, ἀλλ' ἐσκοτισμέθα, τότε δάκρυσι τὰς παρειὰς καταβρέξαντες, θεὸν ἱκετεύσωμεν ἐπὶ τῷ διαλυθῆναι τοῦ πολέμου τὴν νύκτα, καὶ ἱλασθῆναι τῆς ψυχῆς τὸ φέγγος. Ἐνεκεν διακονίας ἐπὶ τῷ συμμιώτῃ ἀδελφῷ ἐκδημοίῃ, κατὰ τὸ ἔθος τῶν εὐχῶν, ἀνακαίνιζε τούτου τὴν μνήμην· πέρα δὲ τοῦ μέτρου τούτου μὴ φαντάζου, μήπως τὴν ἀρχὴν τῆς μερίμνης ἀπὸ σοῦ λαβόντες οἱ δαίμονες, ταύτην ἀκονῶντες ἐπὶ πλείον ἐποξύνωσι, σκιάζοντες σοὶ τοῦτον ἐν τῇ τῶν ψαλμῶν ὕμνῳδιᾳ, καὶ ὑστεροῦντες ἐν θεῷ τῆς κατὰ θεὸν μερίμνης, ἵνα μερίμνη μέριμναν ἀντικρούσαντες αἰχμαλώτους ἡμᾶς τῶν κρειττόνων ἀπαγάγωσιν, εἰς τὸ μὴ λογίζεσθαι τὸ, « Ἐπίβριψον ἐπὶ Κύριον τὴν μερίμναν σου. » Ἴσασι γὰρ, ὡς ἐκ τῆς περιττῆς περὶ τοῦ ἀδελφοῦ φροντίδος, ὅτι καὶ λύπας ἐντορνεύουσιν ὑποπαράττοντες τὸ ἡγεμονικόν. Ἐτι δὲ καὶ μέμψεις βραδύτητος ὑφάπτουσιν, ὡς ὑπαμελήσαντος τοῦ ἀδελφοῦ περὶ τῆς διακονίας σπουδῆν, ὅπως ὁ πολυμέριμνος πῶθος ἴσως καὶ εἰς μίσος ἐκτραπῇ. Ἔθος δὲ ἐν ταῖς περὶ τὸν ἀπόδημον μερίμναις καὶ τοῦτο ποιεῖν τοῖς δαίμοσιν, ἐν ἧ ἰδῶσιν αὐτὸν παραγενόμενον ἡμέρᾳ κατόναρ τοῦτον ἐσοπριζεῖν, ἵνα ὡς ἐκ τοῦ ἀποδάντος ἐνυπνίου ποιήσωσιν ἡμᾶς ἐν καιρῷ τῶν ἀποδήμων τοὺς προφῆτας τῶν ἐνυπνίων καὶ πάλιν προσδέχεσθαι, οὗς ἀποστρέφασθαι δεῖ μάλλον καὶ σφόδρα ἐκτρέπεσθαι, μήπως ἐκ τούτων καὶ εἰς ἕτερα τὴν ψυχὴν ἀποπλανήσωσιν.

ΚΕΦΑΛ. ΛΑ'.

Προΐσται γὰρ οὗτοι μὲν οὐδὲν, ἀ δὲ βλέπουσι γινόμενα, ταῦτα μνησκουσι, καὶ φαντάζουσι· πολλάκις γοῦν καθ' ἡσυχίαν ὄντων ἡμῶν, θεασάμενοι πρὸς ἡμᾶς ἀδελφὸν ἐρχόμενον, διὰ τῶν λογισμῶν προσήμανσαν, οἷς οὐ χρὴ πιστεῦσαι, κἀν λέγειν τ' ἀληθῆ νομίζουσι· διὰ γὰρ τῆς δῆθεν ἀληθείας τὸ ψεῦδος παρεμφέρουσιν, ἵνα ἐκ τοῦ κατὰ μέρος ταῖς ἐμπροσθεν ὁδοῖς τοὺς βρόχους ὑπογράψωσιν. Ὡσπερ ἀνέργαστος χρυσὸς, ἐν χωνευτηρίῳ βαλλόμενος, καθαρῶτερος γίνεται, οὕτως καὶ νέηλος μοναχὸς, ἐν κοινοδίῳ τὰ ἥθη ἀναγωνιζόμενος, φαειρὸς ταῖς καρτερίαις ἀποκαθίσταται· διὰ γὰρ τῆς ἐπιταγῆς τῶν ἀδελφῶν τὴν ὑπακοὴν μανθάνειν κατεργάζεται· διὰ ἔξ τοῦ ἐπιπλήττοντος ἐτοιμάζεται τὴν φύσιν μακρο-

Accidit aliquando, ut enitatur puram effundere orationem, et forte nequimus; et è diverso contingit nonnunquam, ut, nobis non enitentibus, anima puræ incumbat orationi: quia primum quidem nostræ est infirmitatis, istud autem supernæ gratiæ advocantis nos, ut ad animæ puritatem redeamus, simul vero, et per utrumque nos edocentis, non nobismetipsis attribuere, quod puri oremus, verum agnoscere donatorem; quod enim aliquid precemur, ut oportet, nescimus⁵¹. Quando igitur orationem conamur purificare, et non possumus, sed tenebris offusi sumus, tunc, lacrymis genas irrigantes, Deum supplices rogemus, ut tenebrosa belli **445** nox dissolvatur, animæque fulgor illustretur. Quando, causa ministerii, frater convictor peregre discesserit, juxta votorum consuetudinem, ejus renova memoriam, at præter modum ne ipsum imagineris, ne forte initium sollicitudinis dæmones a te sumentes, illud acuendo multo reddant acutius, eum tibi adumbrantes in psalmodum decantatione, inque divinis ipsis officiis cura orbantes, quæ secundum Deum est: ut, cura curam repellentes, nos a rebus melioribus abducant captivos, et non cogitemus de illo dicto: « Jacta super Dominum curam tuam⁵². » Norunt quippe, ex cura etiam circa fratrem superflua, ducem rationis mentem subvertendo, afflictiones insculpere; præterea vero, et querelas tarditatis subaccendunt, quasi fratre subnegligenter agente cura ministerii studium, ut desiderium valde sollicitum forsitan in odium quoque convertatur. In sollicitudinibus autem, quæ circa peregre agentem habentur, mos est dæmonibus, et illud facere: in die qua sciunt ipsum adfuturum, per somnium velut in speculo gum exhibere solent, ut ex insomnio quod successit, faciant quod tempore peregre proficiscentium rursus exspectemus prophetas, seu interpretes somniorum, quos potius aversari oportet, multumque ab iis averti, ne forte ex istis in aliis quoque decipiant animam.

CAPUT XXXI.

Verum ipsi quidem fratres nihil præsciunt, quæ autem vident fieri, ipsa annuntiant, et imaginantur: sæpius igitur, cum **446** nos in placida quiete resideamus, conspicati fratrem ad nos venientem per cogitata prænuntiant, quibus non oportet credere, quamvis dicere vera putent, quia per eam videlicet veritatem mendacium subinferrunt, ut ex particulari quopiam viis, quæ sunt ante nos, laqueos quasi delineent. Quemadmodum aurum in vase parvulo argillaceo, in quo metalla funduntur et liquefunt, projectum, evadit purius: ita et novellus monachus in cœnobio quasi metallum, positus ad expurgandos mores, tolerantibus præfulgidus redditur; per mandatum enim fratrum

⁵¹ Rom. VIII, 26. ⁵² Psal. LIV, 25.

disciplinam obedientiæ perficit, per assigentem autem suam præparat naturam ad longanimitatem habendam; quando ergo gaudio suscipiat contumelias, tenuitateque demissionem animi amplectetur, superior oppositis effectus passionibus, tunc virtutibus coruscare contendit, gratia ipsi amplius vires concedente, et copiosius. Sicut qui in radices terræ descendunt aurum refodiunt: ita, qui in aureolam humilitatem descendunt, virtutes reportant. Tunc intellectus præsentit requiem, quando passio- nis recidens causas circa contemplationem sit occupatus, ante vero illarum incisionem, contrariorum pugnæ infirme accedens, laborem persentit, ac ærumnas.

CAPUT XXXII.

Senes libenter amplectantur solitarium gradatim comparatum recessum; si modo quis, cum in cœnobio virtutes perfecit, eo usque pervenit; et quidem seipsum probet an possit in recessu proficere, sin vero, haud **447** valens, virtute frustratur, reflectat iter ad cœnobium, ne forsitan, cum cogitationum machinationibus occurrere non possit, excidat mente. Quemadmodum viduæ lugentis solatium sunt filii, sic et animæ, quæ deliquerit, consolatio, labores sunt, qui desperationem cogitationum dissipant, et poenitentia fiduciam superseminant, et misericordias Christi publicant, ac divulgant, patratæque peccata proscribunt. Non solum ergo debemus quasi ex consuetudine laboribus incumbere operando, verum et prudenti gratiarum actionis animo, ne hocce sapientiæ studio anima nuda comperiat; si namque in unaquaque actione bene novimus eum, qui laborum fines elargitur, gratiarum actione obsignemus. Sicut panem ab infante catulus eripere insidiatur, ita prudentiam a corde cogitatio mala: ne igitur juveniliter sapiamus, contrariorum operum utentes malitia, ut iis in direptionem animam non prodamus. Quemadmodum stellarum chorea facem gestans, splendidum reddit cœlum, ita sermonum veritas quasi lampadem tenens nitidum efficit hominem. Unum igitur veritatis in lingua portemus modum, quia Dominus inhabitare facit unius moris in domo ⁸¹. Quemadmodum vehementia assilientia fulgura tonitru præsignant, sic et plena justaque accedentia dicta, fidem prænuntiant. Fideles igitur veritati esse studeamus, ut ad virtutum metropolim charitatem progrediamur. Sicut sol auri in modum splendentibus radiis toti ardidet terrarum orbi, ita rutilantibus actionibus veritas omni animæ perlætatur et congratulatur; quam si obtinuerimus, passiones **448** extinximus, et ad cœlos usque illuximus. Omnem subibis laborem, donec sanctam compares charitatem; quia, absente ista, nihil præsentium prodest: etenim ita ferocit, et asperantur mores,

Α θυμίαν ἔχειν. Ὅταν οὖν χαρᾶ τὰς ὕβρεις καταδέχεται, καὶ εὐτέλει τὴν ταπεινώσιν ἀσπάζεται, ἀνώτερος τῶν ἀντικρυς παθῶν γενόμενος, ἐπέκεινα στίλβειν ταῖς ἀρεταῖς ἐπαγωνίζεται, τῆς χάριτος αὐτῷ ἐπὶ πλεῖον τὴν δύναμιν δωρουμένης. Ὡσπερ οἱ τὰς ρίζας τῆς γῆς κατιόντες τὸν χρυσοῦν ἀνορύττουσιν, οὕτως οἱ εἰς τὴν χρυσοῖτιν ταπεινώσιν καταβαίνοντες ἀρετὰς ἀναφέρουσι. Τότε ὁ νοῦς ἀναπαύσεως αἰσθάνεται, ὅποτε τὰς τῶν παθῶν αἰτίαι ἀποτεμῶν, περὶ θεωρίαν ἡσχόληται, πρὶν δὲ τῆς τούτων κοπῆς, κόπου, καὶ ταλαιπωρίας ἐπαισθάνεται, τῆ τῶν ἐναντιῶν μάχῃ ἀθηνῶς προτερηρόμενος.

B

ΚΕΦΑΛ. ΛΒ΄.

Βαθμῶ τὴν ἀναχώρησιν γινομένην οἱ γέροντες ἄγαν ἀποδέχονται, εἴπερ τις τὰς ἐν κοινόδιῳ τελείας ἀρετὰς εἰς τοῦτο παρελήλυθε· καὶ εἰ μὲν δύναται ἐν τῇ ἀναχωρῆσει προκόπτειν, ἐαυτὸν δοκιμαζέτω. Εἰ δὲ ἀδυνάτως ἔχων τῆς ἀρετῆς ἐλαττοῦται, εἰς τὸ κοινόδιον ἀνακαμπτέτω, μήπως ταῖς μηχαναῖς τῶν λογισμῶν μὴ δυνηθεὶς ἀπαντήσῃ, τῶν φρενῶν ἀποπέση. Ὡσπερ χήρας πενθούσης παραμύθιον οἱ υἱοί, οὕτω καὶ ψυχῆς πταισάσης παρηγορία πόνοι, οἵτινες τὴν ἀπόγνωσιν τῶν λογισμῶν σκορπίζουσι, καὶ τὴν πίστιν τῆς μετανοίας κατασπείρουσι, καὶ τὰ ἐλέη Χριστοῦ ἀνακηρύττουσι, καὶ τὰπραχθέντα ἀμαρτήματα ἀποκηρύττουσιν. Οὐκ ὀφειλομεν οὖν ὡς ἐκ συνηθείας μόνον τοὺς πόνους ἐργάζεσθαι, ἀλλὰ καὶ ἐν συνέσει εὐχαριστίας, ἵνα μὴ γυμνῆ τῆς τοιαύτης φιλοσοφίας ἡ ψυχὴ εὐρίσχοιτο· ἐὰν γὰρ ἐφ' ἐκάστη πράξει σύνισμεν τὸν διδόντα τὰ τέλη τῶν πόνων, εὐχαριστία σφραγίζομεν Ὡσπερ ἄρτον ἀπὸ βρέφους ἐνεδρεύει σκυλαῖς ἐξαρπάσαι, οὕτω σύνεσιν ἀπὸ καρδίας λογισμὸς πονηρός. Μὴ οὖν ἐννεάζωμεν τῶν ἐναντιῶν ἔργων τῇ κακίᾳ χρώμενοι, ἵνα μὴ εἰς διαρπαγὴν τούτοις τὴν ψυχὴν προσκλώσωμεν. Ὡσπερ ἡ τῶν ἀστέρων χορεία θαλάσσης φαειδρύνει τὸν οὐρανὸν, οὕτως ἡ τῶν βημάτων ἀλήθεια λαμπαδοῦσα φαειδρύνει τὸν ἀνθρώπον. Ἐνα οὖν τῆς ἐληθείας τρόπον ἐπὶ γλώττης βαστάζωμεν, ὅτι Κύριος κατοικίζει μονοτρόπους ἐν οἴκῳ. Ὡσπερ ἀστραπαὶ σφοδρὰ προσπηδῶσαι, προμηνύουσι βροντὴν, οὕτω καὶ ῥήσεις ἀκριβεῖς προσοῦσαι, προσημῖνουσι πίστιν. Πιστοὶ οὖν εἶναι τῇ ἀληθείᾳ σπουδάσωμεν, ἵνα καὶ εἰς τὴν μητρόπολιν τῶν ἀρετῶν τὴν ἀγάπην προκώψωμεν. Ὡς ἥλιος ταῖς χρυσαυγάσιν ἀκτίσιν ἀπάση προσμειδίᾳ τῇ γῆ, οὕτως ἀγάπη ταῖς φωταυγάσι πράξουσιν ἀπάση προσχαίρει ψυχῇ· ἥνπερ ἐὰν κατάσχωμεν, τὰ πάθη ἐσθέσωμεν, καὶ εἰς οὐρανοῦς ἐλάμψωμεν. Ἀπαντα πόνου ποιήσεις ἕως τῆς ὁσίας ἀγάπης ἐπιτεύξῃ, ὅτι, ταύτης ἀπούσης, ὄφελος τῶν παρόντων οὐδέν. Καὶ γὰρ ὄργῃ ἀγριαίνονται, καὶ ἔβη χαλεπαίνονται, πόνοι ἀπονοοῦμενοι τῇ δόξῃ συρμίνονται. Διὰ ψυχῆς ταπεινώσιν διαβίᾳ μετὰ πένθους

⁸¹ Psal. LXXII, 7.

ἐνήστευσε, καὶ ἡμεῖς διὰ νηστείας τὴν ψυχὴν Ἀ
ταπεινώσωμεν.

et admiscetur gloriæ labores vesana quadam elati insolentia. Propter animæ demissionem David cum luctu jejunabat; nos quoque per jejunium animam humiliemus.

ΚΕΦΑΛ. ΔΓ'.

Ὁ τοῖς σωματικοῖς πόνοις τραχυτέρως ἀσκούμενος, μὴ δὲ ἐπαίψῃ ἐργαζέσθω, μήτε δόξῃ ἐπαιρέσθω· εἰ γὰρ ἐν τούτοις οἱ δαίμονες ὀφρυώσουσι τὴν ψυχὴν· καὶ τὴν τραχύτητα, καὶ τὴν ἀσκησιν τοῦ σώματος ἐνισχύσουσι τῇ δόξῃ, καὶ μειζύωναν ἐφάρπτεσθαι πόνων ἐφελκύσουσιν, ὡς ἵνα καὶ μειζύωνας ἐπαίρηται· συλλαλοῦσι γὰρ ἐσθθεν διὰ τῶν λογισμῶν εἰσβάλλοντες ταῦτα, ὅτι καθὼς ὁ δεῖνα ἀποσκήλῃως ἀσκήσας, καὶ ὁ δεῖνα μεγάλως ὠνομάσθη, καὶ θανῶν ἐτι λαλεῖται, οὕτω καὶ αὐτὸς εἰς ἀκρότατον ἐπασχέσεως ἀνάβηθι ὕψος, ἵνα δόξαν σαυτῷ περιποιήσῃ, καὶ μέγα σου τὸ ὄνομα ἐξέλθῃ, ἐπὶ τῷ καὶ μετὰ θάνατον ὑπερβαλλόντως λαλεῖσθαι. Διὰ δὲ τῶν οὕτως ἀπατηθέντων, οὐ μόνον τοῖς σωματικοῖς σου πολεμοῦσι πόνοις, ἀλλὰ καὶ ἄλλων εἰς συμμαχίαν καλοῦσιν, ὅτι ἐν αὐτῶν ἐν τοῖς χαλεπωτέροις ψαύουσι τὴν ψυχὴν, καὶ γὰρ ἐνθρονίζουσιν αὐτὸν, καὶ εἰς τὸν διδασκαλικὸν ἐξυψοῦσι λόγον, ἵνα ὡς ἐκ τούτου τὰ πρῶτα τῶν μεγαλοπόνων τε καὶ γνωστικῶν ἔχειν εὐφημισθῇ. Ζηλοῦν δὲ καὶ φθονεῖν εἰσβάλλουσι τοῖς ἐπὶ κατορθώμασιν εὐφημουμένοις, καὶ ὦν θαυμαστὴ μᾶλλον ἢ πρᾶξις, καὶ γῶσις γειτινῆ. Ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ τὴν πύρωσιν ἀποκοιμίζουσι δολερῶς τοὺς ἀκαθάρτους λογισμοὺς ἐκ τῶν ἐντὸς ἐκτοπιζόντες, ὡς ἵνα νομισθῇ τὸ πνεῦμα τῆς πορνείας τῇ κληρουχίᾳ νενικηκέναι, καὶ κατὰ τὴν λαμπρότητα τῶν ἁγίων τὴν καρδίαν ἠγνικέναι, καὶ εἰς τὴν τῆς ἁγιοσύνης ἀψίδα ἀναθεδικέναι. Περὶ δὲ ὦν τε, καὶ ὦν ἀπέσχετο βρωμάτων, καὶ συναπτῶν ἀσιτιῶν ἐπιψήφίζουσι αὐτῷ τοὺς χρόνους ἐν οἷς ὀφείλει ὡς ἀριτετὸς ἐγκαυχᾶσθαι, καὶ τῆς ἀδελφότητος ὡς εὐτελοῦς κατεπαίρεσθαι· οὕτω δὲ ἐκδιηγέσθαι ποιοῦσιν αὐτὸν τοὺς ἁγίους ὡς ἐκ μόνης τῆς αὐτοῦ ἰσχύος κατορθωθέντας, ὅτι Ἐποίησα τάδε, καὶ ἤχησα τοιῶσδε, καὶ ἐκακοῦθήτην, ἀποστομοῦντες ἐτι τοῦτο λέγειν, Οὐκ ἐγὼ δὲ, ἀλλ' ἡ ἐν ἐμοὶ βοήθεια. Θεὸν γὰρ βοηθῶν ἐφ' οἷς μεγαλαυχεῖν αὐτὸν ποιοῦσιν ὁμολογεῖν οὐκ ἐῴσιν, ἵνα ὡς ἐξ οικείας δῆθεν ἰσχύος τὸ πᾶν τῶν ἀγῶνων τελέσας, τοὺς ἐπαίνους τῶν ἄθλων ὀλοκλήρως ἀπαιτοῖη, ὅπως καὶ εἰς τὸν τῆς βλασφημίας βυθὸν ποντωθεῖη, αὐτοδόθηθον ἑαυτὸν ἀνεπαισθήτως παρεμφαίνων.

ΚΕΦΑΛ. ΔΔ'.

Οὕτω τοιγαρὸν τῆς καρδίας διὰ τῆς τῶν λογισμῶν δόξης ἐνηχουμένης, καὶ μὴ ἀντιταττομένης, οὐκ ἐκτὸς ἔσται τῆς ἐν ἀποκρύφῳ των φρενῶν παραπληξίας, τοῦ ἠγεμόνος φρενῶν ἐκτιναχθῆναι κινδυνεύοντος, ἢ δι' ὄνειράτων πιστομένων, ἢ ἐν ἀγρυπνίαις μεταμορφουμένων, ἢ ἐν μετασχρηματισμῷ

CAPUT XXXIII.

Qui corporalibus laboribus asperius exercetur, nec propter laudem operetur, nec ob gloriam effertur. Si enim in his dæmones animam grandi tumere faciunt supercilio, tum asperitatem, tum corporis exercitationem gloria corroborabunt; imo ad majores suscipiendos attrahent labores, ut majorem etiam in modum superbiat; colloquuntur namque interius per cogitationes talia immittentes; quod nimirum, sicut talis ac talis, qui duriter sese exercuit, magnifice decantatus est, et mortuus etiam celebratur, sic et tu ipse ad summam exercitationem ascende, ut tibi met gloriam acquiras, magnumque de te nomen divulgetur, dum etiam post mortem supra modum celebraberis. Per has equidem deceptas cogitationes, non solum tuos oppugnant labores, verum etiam in adiutorium advocant, quia per ipsos in molestioribus animam tangunt: ipsum enim in throno collocant, adque magistralem extollunt sermonem, ut bene omineatur, velut ille, qui ob hoc primas obtinet partes eorum, qui summopere laboriosi, cognoscendique sunt præditi facultate. Quin eidem immittunt æmulari, 449 suadentes, ac invidere iis qui propter facinora recte patrata faustis votis et acclamationibus excipiuntur, iisque quorum actio mirabilior est et vicina, ac similis sapientia. Quandoque etiam contingit ut carnis ardorem fraudulentè consopiant, ex interioribus impuras submovent cogitationes, ut putet quis corporis aspera tractatione se jam spiritum scortationis devicisse, juxtaque sanctorum fulgorem cor expiatum reddidisse, et usque ad sanctitatis fastigium accendisse. De cibis autem quibus abstinuit, assiduisque jejniis suo confirmant annos suffragio, de quibus debet, velut is qui præstantissime sese gessit, gloriari, et adversus fraternitatem uti vilem efferr; taliter autem ipsum enarrare faciunt certamina, ac si ex sola sui prospere perfecta essent virtute: nimirum talia ego patravi, talique exercitatione sum usus, ac tali modo me ipsum male tractavi; os etiam occudentes, ne hoc dicat, videlicet non ego solum, sed auxilium, quod in me erat; non enim ei permittunt, in his Deum auxiliatorem fateri, in quibus faciunt ipsum grandia jactitare, perinde ac si tota certamina ex propria compleret virtute, præmiorum laudes totas inde repositat, utque ad fundum blasphemix submergatur, sese sibi ex seipso auxiliatorem stolidè ostentans.

CAPUT XXXIV.

Quapropter, corde tali modo per gloriæ cogitationes educto et non repugnante, non extra-ocullam mentis erit vesaniam, intellectus duce excuti periclitante, aut per fidem facientia somnia, aut in vigiliis transformata, aut in transfiguratione 450 lucis conspecta. Ipse namque Satanas in angelum lucis

transfiguratur ad nostram deceptionem⁸⁶, forte se gratias daturum demonstrans, ut ita cadens adores, aut tibi, te, ut alterum Eliam a se assumendum annuntians, aut sanctificare promittens: quorum quidam fidem suscipientes, circa veritatem aberrarunt et dementes evaserunt. Tu igitur, o sanctæ Trinitatis precator, sciens ista, quæ studiose elucubras, omni custodia tuum cor observa, ne forte laboribus tantum externis attendens, internis dolose illaqueeris. Itaque, o filii, mei ad te dicti sunt sermones; tu vero mea verba in tuo corde servato; memento Christi te custodientis, nec obliviscaris adorandæ et consubstantialis Trinitatis, cui gloria in sæcula. Amen.

Α φωτός ὀπτανομένων. Αὐτός γάρ ὁ Σατανᾶς μετασχηματίζεται εἰς ἄγγελον φωτός πρὸς ἀπάτην ἡμετέραν, ἵσως χαρίσματα δώσειν ἐνδεικνύμενος, ὡς ἵνα πεσῶν προσκυνήσης, ἢ ἀναλαμβάνειν ὡς ἄλλων ἠλίαν εὐαγγελιζόμενος, ἢ ἀγιάζειν ὑπισχνούμενος, ὧν τινες τὴν πίστιν δεξάμενοι περὶ τὴν ἀλήθειαν ἠστόχησαν, καὶ φρενοβλαβεῖς ἐγενήθησαν. Σὺ οὖν, ὦ τῆς ἁγίας Τριάδος ἱκέτα, εἰδὼς ταῦτα ἐν οἷς φιλοπονεῖς, πάσῃ φυλακῇ τήρει: σὴν καρδίαν, μήπως τοῖς ἐξωθεν μόνον πόνοις προσέχων, τοῖς ἔσωθεν δολερῶς βραχισθῆς. Οἱ ἐμοὶ οὖν λόγοι, ὦ τέκνον, εἴρηγται πρὸς σέ, τὰ δὲ ῥήματά μου τηρεῖτω σὴ καρδία· μέμνησα Χριστοῦ τοῦ φυλάττοντός σε, καὶ μὴ ἐπιλάβῃ τῆς προσκυνητῆς καὶ ὁμοουσίου Τριάδος, ἣ δόξῃ εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

⁸⁶ II Cor. xi, 14.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΛΟΓΟΣ

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΥΤΟΝ

ΠΕΡΙ ΤΑΣ ΑΝΤΙΖΥΓΟΥΣ ΤΩΝ ΑΠΕΤΩΝ ΚΑΚΙΑΣ.

EJUSDEM AD EUMDEM

TRACTATUS

DE VITIIS QUÆ OPPOSITA SUNT VIRTUTIBUS.

451 CAPUT I.

B

ΚΕΦΑΛΑ. Α'.

Necessarium arbitror vitia quoque virtutibus opposita breviter tuæ subicere industriæ, et quidem cum hucusque excoluissēmus mentem, spinas cogitationum ex insititia terra rejecimus: non ex operibus autem, quæ fecimus nos ad istud pervenimus⁸⁷, verum formam habentes sanorum verborum, quæ a Patribus audivimus, quorumdam etiam actionum conscii facti sumus. Totum autem gratia desursum, quæ adhuc peccatoribus submonstrat insidias eorum qui mentes decipiunt, quæque securos efficit ac dicit. « Quid habes quod non accepisti⁸⁸ ? » ut mediante acceptione, datori gratias agamus, quia non nobis ipsimet attribuimus ullam gloriæ jactantiam, donationem indicantes; ideoque dicit⁸⁹: « Si vero accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis ? » Jam (inquit⁹⁰) divites evasistis, qui operibus pauperes estis, jam, qui doceri incepistis, saturati estis; quorum deceptio nuper ad me transit, tum per discursum, quem scœnori accipi, operum obtendendo paupertatem, tum etiam per consilium, quo admonui⁹¹, disciplinæ doctrinam

Ἄναγκαῖον ἡγοῦμαι καὶ τὰς ἀντιζύγους τῶν ἀρετῶν κακίας δι' ἐπιτόμου ὑποτάξει τῇ σῇ φιλοπονίᾳ. Ἔως μὲν ὧδε τὴν διάνοιαν ἀποτριβάντες, τὰς τῶν λογισμῶν ἀκάνθας ἐκ τῆς σπορίμου χώρας ἀνεβάλομεν· οὐκ ἐξ ἔργων δὲ, ἀ ἐποίησαμεν ἡμεῖς εἰς τοῦτο παρεφθάσαμεν, ἀλλ' ὑποτύπωσιν ἔχοντες ὑγιαίνωντων λόγων, ὧν ἠκούσαμεν, παρὰ τῶν Πατέρων, καὶ τινῶν τῶν πράξεων συνίστορες γεγενήμεθα. Τὸ δὲ πᾶν ἡ χάρις ἄνωθεν, ἢ καὶ τοῖς ἁμαρτωλοῖς ὑποδεικνύουσα τὰς τῶν φρεναπατῶν ἐπιβουλὰς, ἢ καὶ ἀσφαλιζομένη, καὶ λέγουσα· « Τί γὰρ ἔχεις ὃ οὐκ ἔλαβες; » ἵνα διὰ τοῦ λαβεῖν εὐχαριστῶμεν τῷ θεοῦ, ὅτι ἐμοὶ, ὅτι ἐμοὶ ἀποδίδασκεν καύχημά τι δόξης, τὴν δόσιν ἀρνούμενοι. διόπερ φησὶν, « Εἰ δὲ καὶ ἔλαβες, τί καυχᾶ, ὡς μὴ λαθὼν; » — « Ἦδη, φησὶν, ἐπλουτήσατε » οἱ τοῖς ἔργοις πενόμενοι, ἦδη οἱ τοῦ διδάσκεισθαι ἀρξάμενοι, ἐκαρθέθητε, ὧν περ ἀρετικῶς ἡ πλάνη μεταβέθηκεν εἰς ἐμέ· δι' ἧς μὲν δέδαναι λογιστείας, τὴν τῶν ἔργων πενίαν παρακαλύπτων, δι' ἧς δὲ παρήνεσα γνώμης τὴν τοῦ διδάσκεισθαι μαθηταίαν ἀντιπεριτρέπων. Ἄλλ' ὁμοῦ

⁸⁷ Tit. iii, 5; II Tim. i, 9. ⁸⁸ I Cor. iv, 7. ⁸⁹ ibid. ⁹⁰ ibid. 8. ⁹¹ I Tim. vi, 18.

εἰ τις κεράτῃται παρ' ὑμῶν συγγνώμη, κάμολ ταύτην ἀπονεύματα, ἵνα καὶ τὰς ἀντιζύγους τῶν ἀρετῶν κακίας δι' ἐπιτόμου ὑποτάξωμεν σημαίνοντες· τί μὲν ἐστὶ γαστριμαργία, καθ' ἧς ἐγκράτεια· τί δὲ πορνεία, καὶ σωφροσύνη· φυλαργυρία δὲ τί, καὶ ἀκτημοσύνη· λύπη, καθ' ἧς ἡ χαρὰ· ὀργή δὲ τί, καὶ μακροθυμία· καὶ ἀκηδία, καὶ ὑπομονή· τί δὲ κενοδοξία, καὶ ἀκενοδοξία, φθόνος, καὶ ἀφθονία, ὑπερηφανία, καὶ ταπεινώσις· ταῦτα ἀντιζύγα, καὶ ἀντίπαλα, καὶ ἀντίθετα ἀλλήλων ὄντα, δι' ἐπιτόμου οὕτως ὑπετάξαμεν.

ΚΕΦΑΛ. Β'.

Ἔστιν οὖν γαστριμαργία, πορνείας μήτηρ, τροφὸς λογισμῶν, νηστείας ἀτονία, ἀσκήσεως φέμωτρον, στοχασμοῦ φόβητρον, ἐξεικονισμὸς βρωμάτων, σκιαγράφος ἀρτυμάτων, ἀνειμένους πῦλος, ἀχαλίνωτος μανία, δοχεῖον νόσου, ὑγείας φθόνος, φραγμὸς συρίγγων, στεναγμὸς ἐντέρων, ὕβρεων πέρας, πορνείας σύμμιτος, διανοίας ῥύπος, σώματος ἀσθένεια, φορτικὸς ὕπνος, ἀμειδῆς θάνατος. Ἐγκράτεια, γαστρὸς χαλινός, ἀπληστείας δὲ μάστιξ, συμμετρίας δὲ σταθμὸς, ἀδηφαγίας δὲ κημὸς, ἀναπαύσεως ἀποταγή, σκληρουχίας συνταγή, λογισμῶν δαμαστήριον ἀγρυπνίας δῆμα, πυρώσεως ῥύσις, σώματος παιδαγωγός, πόνων πύργος, καὶ τρόπων τεύχος, ἡθῶν καταστολή, καὶ παθῶν ἀναστολή, νέκρωσις μελῶν, ἀναβίωσις ψυχῶν, ἀναστάσις μίμημα, ἀγιασμοῦ πολίτευμα. Πορνεία, λαιμαργίας κύημα, προμαλακτὴρ καρδίας, πυρώσεως κάμιμος, νυμφαγωγὸς εἰδώλων, ἀσυγγε-

νῆς πρᾶξις, σκιαζομένη μορφή, φανταζομένη συμπλοκή, ἐνυπνίων κλίνη, ἀναίσθητος συνοουσία, ὀφθαλμῶν δόλος, βλέμματος ἀναίδεια, εὐχῆς ἐντροπή, καρδίας αἰσχύνη, ἀγνοσίας ὀδηγός. Σωφροσύνη, ἀληθείας στολή, ἀσελείας πέλυξ, ὀφθαλμῶν ἡνίοχος, ἐπίσκοπος λογισμῶν, ἐννοίας περιτομή, ἀκολασίας δὲ ἔκτομή, φύσεως ἀντίφρυτος, καὶ πυρώσεως ἀντίθετος, ἔργων ἐπεργός, καὶ ἐγκρατείας συνεργός, καρδίας λαμπτήρ, εὐχῆς γνώμων.

inspectrix, cogitationum circumcisio, luxuriæ resectio,

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

Φιλαργυρία εἰδώλων φειδωλεῖον, δήμου προφητεία, σφιγγίας ψήφος, ἐναποθέτων λογιστεία, αἰχμηλωσίας πλοῦτος, ἀδικίας γένος, νοσημάτων πύργος, πολυετίας μάντις, φιλεργίας ἐπιφθός, ἀγρυπνίας σύμβουλος, γαστρὸς πενία, βρωμάτων εὐτέλεια, ἀόρεστος μανία, πολυμήριμος κακία. Ἀκτημοσύνη, φιλαργυρίας ἐκρίζωμα, ἀφιλαργυρίας δὲ βίζωμα, καρπὸς ἀγάπης, καὶ σταυρὸς ζωῆς, ἀνώδυνος βίος, ἀνεπίφθονος θησαυρός, ἀμέριμος οὐρανός, ἀπερίσπαστος ἥλιος, ἀμέτρητος ὕλη, ἀκατάληπτος πλοῦτος, μερίμνης δρέπανον, Εὐαγγελίων πρᾶξις, ἄλυτος κόσμος, ἐξῆδρος ἀγωνιστής. Λύπη, ζήμας ἐνοικός, ἀποτυχίας συνόμιλος, ξενιτείας πρόδρομος, συγγενείας μνήμη, στενωπέσεως πάρεδρος, ἀκηδίας σύμφοιτος, παροξυσμοῦ ἔγκλημα, ὕβρεως ὑπόμνημα, καὶ ψυχῆς σκότισμα, ἡθῶν κατήφεια, φρονήσεως μέθη, ὑπνω-

obvertendo. Attamen si quæ apud vos venia obtinuit, illam quoque **452** impertiamini mihi, ut opposita virtutibus vitia significantes breviter subjiciamus. Quid nimirum sit gulæ ingluvies, adversus quam insurgit sobrietas; quid vero impudicitia, seu scortatio, et quid continentia; avaritia quid, et quid inopia; quid tristitia, adversum quam est gaudium; iracundia quid, et quid longanimitas; quid acedia, seu pigritia, et quid tolerantia laborum; vana gloria quid, et quid non vana gloria; quid invidia, et non invidia; superbia tandem quid, quidque humilitas; cumque ista sibiipsis contraria, et opposita sint, ita subjicimus per compendium.

CAPUT II.

Est igitur cupiditas explendi ventris, seu gula, fornicationis mater, nutrix cogitationum, jejunii remissio, exercitationis monasticæ frenum, peccationis scopi terriculamentum, eduliorum efficitio, inanis condimentorum imaginatrix, pullus dissolutus, effrenis insania, receptaculum morbi, sanitatis invidia, fistularum gutturis obstructio, viscerum suspirium, contumeliarum scopus, impudicitie conciliatrix, intellectus sordes, corporis imbecillitas, somnus aggravans, mors tristifica. Sobrietas est frenum ventris, inexplebilitatis flagellum, proportionis statera, voracitatis canis, recreationis renuntiatio, durioris vitæ ordinatio, cogitationum subtractio, oculus vigilie, veneræ inflammationis liberatio, corporis prædagogus, laborum turris, ingenii murus, morum repressio, passionum cohibitio, membrorum mortificatio, animarum ad vitam revocatio, imitatio resurrectionis, sanctificationis institutum. Impudicitia **453** est voracitatis fetus, præmollitrix cordis, inflammationis caninus, idolorum pronuba, actio non agnata, obumbrata forma, complexus imaginarius, insomniorum lectus, stolidæ consuetudo venerea: oculorum dolus, aspectus impudentia, orationis pudefactio, cordis opprobrium, ignorantie ductrix. Temperantia est veritatis stola, lascivie securis, oculorum auriga, intellectus contra naturam plantata, inflammationi opposita, effect-

D

CAPUT III.

Avaritia est idolorum parva. parcimonie, populi vaticinatio, strictiore manu sumptuum faciendorum calculus, reponendorum computatio, captivitatis divitiæ, genus injustitiæ, morborum pinguedo, multorum annorum divinatricis, sedulitatis incautatricis, vigilie consultricis, ventris paupertas, ciborum villitas, ineatiabilis vesania, iniquitas plurimis insessa curis. Paupertas est avaritiæ exstirpatio, radix aversionis a pecunia, charitatis fructus, crux vitæ, vita sine molestia, thesaurus minime invidendus, cælum absque sollicitudine, sol, qui non potest circumvelli, immensa materies, divitiæ incomprehensibiles, curæ falx, Evangeliorum operatio, oratus indissolubilis, certator velociter currens. Tristitia est incola detrimenti, infelicitatis conversatrix, peregrinationis præcursor, cognationis me-

moriam, angustiae assecla, pigritiae socia, irritationis vitium, injuriae monumentum, animae, 454 tenebrarum offusio, affectuum mæstus pudor, prudentiae ebrietas, antidotum, seu medicamentum soporiferum, formæ nebula, vermibus carnis, cogitationum dolor, vinculum captivitatis. Gaudium est exitium tristitiæ, gratiarum actio ob calamitates, orationum visio, lætitia ob labores, hilaritas beneficentiæ, renuntiationis mundo quasi insitus surculus, hospitalitatis receptaculum, spei confugium, exercitium sese nutrimentum, lugentium exhortatio, lacrymarum consolatio, afflictionis auxilium, charitatis suffragatrix, consors longanimitatis. Ira est direptio prudentiæ, status destructio, naturæ confusio, forma efferata, caminus cordis, eructata flamma, excandescens animi lex, injuriarum odium, ferarum mater, silens pugna, orationis impedimentum. Longanimitas est armatura prudentiæ, tribunal iracundiæ, cordis medicina; commonitio animos tollentium, ac ferocientium, serenitas turbatorum, portus carens procellis, mærore afficientibus beneficentia, benignitas erga omnes, benedicit ei, a quo infamatur, contumeliis proscissa exsultat, solatium existentium in angustiis,

CAPUT IV.

Desidia, sive acedia, est amor ærcus, gressuum circumductrix, odium sedulitatis, pugna quietis, psalmodiarum decantationis procella, fundendæ orationis piger motus, exercitationis relaxatio, dormitatio intempestiva, somnus sese circumvertens, vesaniæ gravamen, odium cellæ, adversaria laborum, opposita tolerantia, meditationis fenum, Scripturarum insectia, tristitiæ particeps, 455 horologium famis. Tolerantia laborum est acediæ recisio, cogitationum detruncatio, mortis sollicitudo, meditatio crucis, metus, velut clavis afflixus, aurum percussum, ob pressuras legis repositorium, liber gratiarum actionis, lorica quietis, armatura laborum, honesta elaboratio fervida, virtutum subscriptio, et approbatio. Vana gloria est conversationis imaginatio, sedulitatis fastus, veritatis contraria, hæresum princeps, præsidentiæ appetentia, ultima in salutatione, laudum servitus, spiritus in multas conversus figuras, bellua mille armata dentibus, medium vanæ gloriæ superbia, et invidia nectitur, quæ ad invicem sunt, et mutuum bellum gerunt, catena triplici vitiorum adnexa funiculo, passionum propinatio triplici constans veneno, triplex hæreticorum lingua. Non vana gloria, humilitatis est operatio, complacentiæ defectio, laudum despicientia, cognitionis contemplatio, mundo contraria, vigor, et integritas animæ sensuum, villitatis placitum, laborum occultatrix, hostis celebritatis, delitescens thesaurus in corpore corruptibili. Invidia est indumentum superbiæ, humilitatis depositio, loquacitatis radix, tranquillitatis animi lippitudo, amicitia simulatio, confidentiæ fraus, charitatis hostis, celebratorum æmulatio, turbatio eorum, qui stabiles ac firmi sunt, bene ominantium cavillus, altercatio reprehendat seipsum pro transgressione divinitatem Christus sit ille, per quem facile iter pateat ad æcula. Amen.

Α τικὸν ἀντίδοτον, μορφῆς νέφος, σαρκὸς σκώληξ, λογισμῶν λύπη, αἰχμαλωσίας δῆμος. Καρὰ, λύπης βλεθρος, καὶ συμφορῶν εὐχαριστία, εὐχῶν ὕπασια, καὶ πόνων εὐφρασία, εὐποιίας ἰλαρότης, ἀποταγῆς ἐνθεμα, φιλοξενίας δοχεῖον, ἐλπίζων καταφυγή, ἀσκούντων τροφή, πενθούτων παραίνεσις, δακρύων παρηγορία, θλίψεως ἀντίληψις, ἀγάπης ἐμφύρφος, καὶ μακροθυμίας σύμψηφος. Ὁργή, φρονήσεως διαρπαγή, καταστάσεως ἀνασκευή, φύσεως σύγχυσις, ἡγριωμένη μορφῆ, κάμινος καρδίας, ἐρευρομένη φλόξ, θυμοῦ νόμος, ὕβρεων μῆνις, μήτηρ θηρών, σιωπῶσα μάχη, εὐχῆς σκῶλον. Μακροθυμία, φρονήσεως ὄπλον, ὀργῆς δικαστήριον καρδίας, λατρεῖον, θραυνομένων νοουθεσία, ταρασσομένων γαλήνη, ἀγέλαστος λιμὴν, λυποῦσιν εὐποιία, πρὸς πάντας ἡπιότης, βλασφημουμένη εὐλογεῖ, ὑβριζομένη ἀγάλλεται, στενουμένων παραμύθιον, ἐλπιζομένων ἔσοπτρον, κακοχουμένων βραβεῖον.

ΚΕΦΑΛ. Δ'.

Ἄκηδία, φιλία ἀερική, βημάτων περιπαγωγός, φιλεργίας μίσος, ἡσυχίας μάχη, ψαλμωδίας ζάλη, εὐχῆς ὄκνος, ἀσκήσεως χαύνωσις, ἄωρος νυσταγμός, περιστρεφόμενος ὕπνος, μανίας βάρος, κέλλης μίσος, πόνων ἀντίπαλος, καρτερίας ἀντίζυγος, μελέτης κῆμωτρον, Γραφῶν ἀμαθία, λύπης μέτοχος, ὀρωλόγιον πείνης. Ὑπομονή, ἀκηδίας διακοπή, λογισμῶν κατακοπή, θανάτου μέριμνα, σταυροῦ μελέτη, καθηλωμένος φόβος, τυπτόμενος χρυσός, θλίψεων νομοθήκη, βίβλος εὐχαριστίας, θώραξ ἡσυχίας, πόνων ὄπλον, ἀναζέουσα καλλιπνία, ἀρετῶν ὑπογραφή. Κενοδοξία, συντυχίας φαντασία, σχηματίσμα φιλοπονίας, ἀληθείας ἐναντία, αἰρέσεων ἀρχηγέτης, ἡρεξίς προεδρίας, ἐσχάτη προσηγορίας, ἐπαίνων δουλεία, πολυσχημάτιστον πνεῦμα, μυριόδοτον θηρίον, κενοδοξίας μέση ὑπερφανία πέπλεκται καὶ φθόνῳ, ἐν ἀλλήλοις ὄντα, καὶ δι' ἀλλήλων πολεμοῦντα, ἡ τρίσυρος ἄλυσις τῶν κακῶν, τὸ τριφάρμακον κέρασμα τῶν παθῶν, ἡ τριττὴ γλῶττα τῶν ἀρετικῶν. Ἀκενοδοξία, ταπεινοφροσύνης ἐργασία, ἀρεσκείας ἀποστασία, ἐπαίνων ἀβλεψία, γνώσεως θεωρία, κόσμου ἐναντία, ψυχῆς εὐαισθησία, εὐτελείας δόγμα, πόνων κρυπτηρία, εὐφημίας πολεμία, ἐν φθαρτῷ σώματι ἀπόκρυφος ὀησαυρός. Φθόνος, ὑπερφανίας ἐνδυμα, ταπεινοφροσύνης ἀπόδυμα, καταλαλιάς βίβλα, εὐθυμίας ὀφθαλμία, φιλίας ὑπόκρισις, παρρησίας ὄλος, ἀγάπης ἐχθρα, εὐδοκιμούντων ζῆλος, εὐσταθούτων τύρθη, εὐφημουμένων σκῶμμα, ὀφθαλμῶν ἀλλοίωμα. Τίς ἐστὶν ὁ καθαρός τῆ καρδία, ὁ μὴ λαμβανόμενος ἐαυτοῦ ἐπὶ ἐντολῆς Θεοῦ ἀθετήσει, ἡ ἐλλείψει, ἡ ἐν ἀμελείᾳ; Χριστὸς δὲ ἡμῶν ἔστω παντὶ ἔργῳ θελήματος αὐτοῦ εὐδοξός. Αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἄμην.

oculorum. Quis est adeo purus corde, qui non præcepti, aut defectu, aut negligentia? Noster omnino bonum opus voluntatis suæ. Ipsi gloria in

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

DEPI

ΤΩΝ ΟΚΤΩ ΠΝΕΥΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΠΟΝΗΡΙΑΣ.

EJUSDEM

TRACTATUS DE OCTO SPIRITIBUS MALITIÆ.

ΚΕΦΑΛ. Α'.

Περὶ γαστριμαργίας.

Ἄρχῃ καρποφορίας, ἄνθος, καὶ ἀρχῇ πρακτικῆς, ἐγκράτεια· ὁ κρατῶν γαστρὸς, ἐλαττοῖ πάθη, ἡτῶμενος δὲ βρώμασιν αὖξει τὰς ἡδονάς. Ἄρχῃ ἐθνῶν Ἀμαλῆκ, καὶ ἀρχῇ παθῶν γαστριμαργία. Ὑψηλὰ πολλὰ μεγάλην ἐγείρει φλόγα, πλῆθος δὲ βρωμάτων τρέφει ἐπιθυμίαν. Φλόξ ἀμαρουῦται ἐπιλειπούσης ὕλης, καὶ βρωμάτων ἔνδεια μαραίνει ἐπιθυμίαν. Ὁ κρατήσας σιαγόνος, ἀνείλεν ἀλλοφύλους, καὶ δεσμὰ χειρῶν αὐτοῦ διέσπασεν εὐχερῶς. Ἀναίρεσις σιαγόνος πηγὴν ἐγέννησεν ὕδατος, καὶ γαστριμαργία καταργηθεῖσα, θεωρίαν ἔτεκε πρακτικῆν. Πάσσαλος σκηνῆς παρελθὼν, σιαγὼνα ἀνείλε πολέμιον, καὶ λόγος ἐγκρατείας ἐνέκρωσε πάθος. Ἐπιθυμία βρώσεως ἔτεκε παρακοήν, καὶ γεῦσις ἡδεῖα ἐξέβαλε παραδείσου. Πολυτέλεια βρωμάτων τέρπει λαίμυρον, τρέφει δὲ σκόληκα ἀκλασίας ἀκόμητον. Ἐνδεῆς γαστήρ ἐν προσευχῇ ἀγρυπνεῖν παρασκευάζει, ἡ δὲ πεπληρωμένη ὕπνον ἐπάγει πολύν. Νηφάλιον φρόνημα ἐν ξηροτάτῃ διαίτῃ, ὕγρὸς δὲ βίος βαπτίζει νοῦν εἰς βυθόν. Νηστεύοντος προσευχῆ, νεοσσοῦς ἀετοῦ ἀνιπτάμενος, ἡ δὲ τοῦ κραυγαλοῦντος βαρυνομένη τῷ κόρῳ, καθέλκεται· νηστεύοντος νοῦς, ἀστήρ ἐν αἰθρῇ λαμπρὸς, ὁ δὲ τοῦ κραυγαλοῦντος ἐν σκοτομήνῃ καλύπτεται· ὀμίχλη καλύπτει ἡλιακὰς ἀκτίνες, καὶ νοῦν σκοτίζει παχέια βρωμάτων ἀνάδοσις. Jejunantis mens, stella est in noctis serenitate tantis ad crapulam, in tenebrosa, ac illune nocte escarum ministratio menti caliginem offundit.

ΚΕΦΑΛ. Β'.

Ἐτοπρον ρυπωθὲν οὐ διαρθρὸν τὴν προσπεσοῦσαν μορφήν, καὶ διανοητικὸν ἀμβλυθὲν κόρυ, οὐδέχεται γνῶσιν Θεοῦ. Χερσθεῖσα γῆ ἀκάνθας τίχτει, καὶ νοῦς γαστριμαργῶ βλαστάνει λογισμοὺς αἰσχρῶς. Οὐκ ἔστιν ἐν βορβόρῳ εὐρεῖν ἀρώματα, οὐδὲ ἐν γαστριμαργίᾳ θεωρίας εὐωδίαν. Ὀφθαλμὸς γαστριμαργῶ περιεργάζεται συμπόσια· ὀφθαλμὸς δὲ ἐγκρατοῦς συνέδρια σοφῶν. Μνήμας μαρτύρων ἀριθμῆ ψυχῆ γαστριμαργῶ, ἡ δὲ τοῦ ἐγκρατοῦς μιμεῖται βίους αὐτῶν. Δειλὸς στρατιώτης φρίσσει σάλπιγγα σημαίνουσαν πόλεμον, καὶ γαστριμαργὸς κηρυττομένην ἐγκράτειαν. Γαστριμαργὸς μοναχὸς, κοιλίας ὑπόφορος, καὶ μαστιζόμενος ἀπαιτεῖται δα-

⁶⁰ Judic. xv, 14-19.

A

456 CAPUT I.

De gula, sive ingluvie.

Principium fructus afferendi est flos, et principium activæ vitæ est temperantia : qui ventri dominatur, passiones minuit, qui autem ab edulii vincitur, auget voluptates. Principatus gentium, Amalec, et passionum principatus gula. Materies ignis, ligna; materies autem ventris, cibi. Ligna multa magnam excitant flammam, et multitudo escarum nutrit cupiditatem. Flamma exstinguitur deficiente materia, et ciborum penuria emarcescere facit cupiditatem. Qui maxillam obtinuit, alienigenas interfecit, facileque manuum suarum disrupti vincula. Interfectio maxillæ fontem aquæ produxit⁶⁰, et gulæ ingluviæ interempta practican peperit contemplationem. Clavus tabernaculi invadens maxillam, hostem peremit, et continentiæ sermo passionem reddidit emortuam. Edulii cupiditas inobedientiam peperit, et suavis degustatio expulit e paradiso. Ciborum sumptuositas delectat guttur, et insomnem nutrit intemperantiæ vermem. Venter indigens præparat ad vigilandum in oratione. Porro hic repletus plurimum inducit somnum. Sensus sobrius ac vigil in siccissimo consistit⁴⁵⁷ victu; at laxa mollisque vita in profundum demergit mentem. Jejunantis oratio, pullus est aquilæ sursum volans, at quæ sit ab illo, qui crapulatus est, graviter depressa præ satietate, deorsum trahitur. splendescens, sed mens cibo, vinoque se ingurgit occultatur. Nebula solares obtegat radios, et crassa

C

CAPUT II.

Speculum sordibus obsitum non exprimit distincte objectam formam, et intellectus, saturitate obtusus, ac hebetatus, non suscipit Dei cognitionem. Terra inculta parturit spinas, et mens gulæ dediti turpes germinat cogitationes. Non est possibile in cæno odoramenta invenire, nec in guloso contemplationis bene olentem odorem. Oculi ventri additi curiose disquirunt convivia, at oculus temperantis, consessus sapientum inquirunt. Memorias martyrum enumerat anima gulosi, verum temperantis anima vitas imitatur ipsorum. Timidus miles horrescit ad tubam, quæ prælium annuntiat, et gulosus temperantiam prænuntiatam pertimescit.

Gulosus monachus tributo ventris est obnoxius, atque idem afflictatus quotidianum exigit, vectigal. Velox viator celeriter ad civitatem attinget, et monachus temperans, ad statum pacificum. Tardus viator in solitudine sub dio stabulabitur, et monachus, gulae subserviens, ad domum vacuitatis passionum non perveniet. Vapor suffimenti aerem suavi replet odore, et temperantis **458** oratio divinum permulcet olfactum. Si teipsum cupiditati eduliorum tradideris, nihil sufficies ad explendam voluptatem: est quippe ignis escarum cupiditas, semper accipiens, et semper inflammata. Mensura sufficiens implevit vas; venter autem diruptus non dicit, sufficit. Manuum extensio vertit Amalec in fugam ⁶¹, et actiones elevatæ (nempe ad Deum) carnis subigunt passiones ⁶².

CAPUT III.

Extermina a te quodcumque vitia spirat, et carnis tuæ membra valide mortifica. Quemadmodum enim bellator interfectus, tibi non incutiet metum, ita corpus mortificatum, tuam non perturbabit animam. Mortuum corpus ignis non novit dolorem, nec temperans voluptatem sentit cupiditatis evortum. Si percusseris Ægyptium, in arena ipsum abscondito ⁶³, et ne in devicta cupiditate pinguefacias corpus: sicut enim absconditum in terra, opima germinat, ita in corpore impinguato repululat passio. Flamma extincta relucet, si arida susceperit cremia; et voluptas sopita, iterum accenditur in saturitate ciborum: ne miserearis corporis conquerentis ob debilitatem, nec illud impingues apparatus multorum ciborum. Nam, si convalescit, impetum in te faciet, movebitque adversum te bellum inexpiabile, usquequo animam tuam in servitutem redigat, servumque te tradat impudicitiae passioni. Equus bene frenatus est corpus egens alimento, neque dejiciet unquam ascensore; ille quippe cedit freno constrictus, et aurigæ manui paret, corpus autem **459** fame domatur, et vigilia et non resilit ab inscendente cogitatione, nec adhuc commotum ab impetu passionibus implicito.

CAPUT IV.

De luxuria.

Continentia temperantiam parit, ingluvies autem gulae mater est intemperantiæ. Oleum nutrit lucernæ lampadem, et conversatio mulierum faculam voluptatis accendit. Fluctuum violentia non suburratam agitat navim, et cogitatio luxuriæ, mentem incontinentem. Impudicitia satietatem assumet in adiutorium, dimittet enim ipsam, et stabit cum adversariis, et ad extremum una cum hostibus bellum sociabit. Invulneratus permanet ab inimici jaculis, qui diligit quietem, at, qui simul cum plebe miscetur, continua excipit vulnera. Obtutus feminæ telum est veneno imbutum, sauciavit animam, et virus infudit, et quo diutius perdurat, eo major

σμήν ημερούσιον. Ὁδοιπόρος ὄξυς ταχέως καταλήφεται πόλιν, καὶ μοναχὸς ἐγκρατῆς εἰρηνικὴν κατάστασιν ὀδοιπόρος βραδύς ἐν ἐρημίᾳ αὐλισθήσεται ὑπαίθριος, καὶ μοναχὸς γαστρίμαργος οὐ φθάσει εἰς οἶκον ἀπαθείας. Ἄτρις θυμιάματος εὐωδιάζει ἀέρα, καὶ προσευχὴ ἐγκρατοῦς δσφρησιν Θεοῦ. Ἐὰν δίψῃ σεαυτὸν ἐπιθυμία βρωμάτων, οὐδὲν ἀρκέσει πρὸς τὴν πληρῶσαι τὴν ἡδονὴν· πῦρ γὰρ ἐστὶν ἐπιθυμία βρωμάτων, ἀεὶ δεχομένη, καὶ ἀεὶ φλεγόμενη. Μέτρον αὐταρκῆς ἐπλήρωσεν ἀγγεῖον. γαστήρ δὲ βήγνουμένη, οὐ λέγει, Ἄρκει, Χειρῶν ἔκτασι; ἐτροπώσατο τὸν Ἀμαλήκ, καὶ πράξεις ἐπιρμέναι χειροῦνται πῆθη σαρκός.

in fugam ⁶¹, et actiones elevatæ (nempe ad Deum)

B

ΚΕΦΑΛ. Γ.

Ἐξολόθρευσον ἐκ σοῦ πᾶν ἔμπνεον κακίας, καὶ μέλη σαρκός σου νέκρωσον ἰσχυρῶς. Ὅν τρόπον γὰρ ἀνηρημένος πολέμιος, οὐ παρέξει σοὶ φόβον, οὕτω νεκρωθὲν σῶμα οὐ ταράξει σου τὴν ψυχὴν. Οὐκ οἶδα πυρὸς ὀδύνην σῶμα νεκρὸν, οὐδὲ ἐγκρατῆς ἡδονὴν ἐπιθυμίας νεκρᾶς. Ἐὰν πατάξης Αἰγύπτιον, ἐν ἄμμῳ κρύψον αὐτὸν, καὶ μὴ πιάνης σῶμα ἐπὶ ἡττωμένῳ πάθει· ὡς γὰρ ἐν λιπύσῃ γῆ φύει τὸ κρυφθὲν, οὕτως ἐν σῶματι πιμελώδῃ ἀναθάλλει τὸ πάθος. Μαρανθεῖσα φλῆξ ἀναλάμπει ἐπιλαβομένη φρυγάνων, καὶ ἡδονὴ σεσεθεῖσα ἀναζωπυροῦται ἐν κόρῳ βρωμάτων. Μὴ ἐλεήτης σῶμα ἀτόνιον ἀποδυρόμενον, μηδὲ πιάνης αὐτὸ πολυτελεῖα βρωμάτων· ἐν γὰρ ἰσχύσει, ἐπαναστήσεται σοὶ, καὶ πόλεμον ἀσπασθὸν κινήσει κατὰ σοῦ, ἕως ἂν αἰχμαλωτεύσῃ τὴν ψυχὴν, καὶ δούλον παραδώσει σε τῷ τῆς πορνείας πάθει. Ἴππος εὐήμιος, ἐνδεὲς σῶμα, καὶ οὐ μὴ καταβαλεῖ τὸν ἀναβάτην ποτὲ, ὁ μὲν γὰρ εἶχει ἀγχομένους χαλινῶν, καὶ τῆ χειρὶ πείθεται τοῦ ἡνιόχου, σῶμα δὲ δαμάζεται ἐν λιμῶν, καὶ ἀγρυπνία, καὶ οὐκ ἀποσχιρᾶ τὸ ἐπιβατοῦντος λογισμοῦ, οὐδὲ χρεμετίζει κινούμενον ὑπὸ ὀρμῆς ἐμπαθοῦς.

ΚΕΦΑΛ. Δ'.

Περὶ πορνείας.

Σωφροσύνην τίκει ἐγκράτεια, γαστρίμαργία δὲ, μῆτηρ ἀκολασίας· Ἐλαιον τρέφει λαμπάδα λύχνου, καὶ πυρὸν ἡδονῆς ἐξάπτει συντυχία γυναικῶν. Κυμάτων βία χειμάζει πλοῖον ἀνερμάτιστον, καὶ λογισμὸς πορνείας, νοῦν ἀκρατῆ. Πορνεία συμπαράληφεται κόρον εἰς συμμαχίαν, ἀφήσει γὰρ αὐτὸν, καὶ μετὰ τῶν ἐναντίων στήσεται, καὶ ἐπ' ἐσχάτων συμπολεμήσει τοῖς ἐχθροῖς. Ἄτρωτος διαμένει ἀπὸ τῶν βελῶν τοῦ ἐχθροῦ ὁ ἀγαπῶν ἡσυχίαν, συναναμιγνύμενος δὲ πλήθει συνεχεῖ; δέχεται πληγὰς. Ὁσφίς γυναικὸς βέλος ἐστὶ πεφαρμακευμένον, ἐτρωσε τὴν ψυχὴν, καὶ τὸν ἰδὸν ἐναπέθετο, καὶ ὅσον χρονίζει, πλείονα τὴν σῆψιν ἐργάζεται. Ὁ φυλασσόμενος

⁶¹ Exod. xvii, 12. ⁶² Prov. xxx, 15. ⁶³ Exod. ii, 11, 12.

ταῦτα τὰ βέλη, οὐ παραβάλλει πανηγύρεσι πανδημοῖς, οὐδὲ ἐν ταῖς ἑορταῖς περιάξει κεχηγνῶς· βέλτιον γὰρ οἴκοι μένοντα σχολάζειν προσευχαῖς, ἢ τιμᾶν νομίζοντα τὰς ἑορτάς, γίνεσθαι πάρεργον ἐχθρῶν. Φεῦγε συντυχίαν γυναικῶν, ἐὰν θέλης σωφρανεῖν, καὶ μὴ δῶς παρῆρησιαν αὐταῖς θαρβήσαι σοὶ ποτε. Εὐλάβειαν γὰρ ἐν ἀρχαῖς ἢ ἔχουσιν ἢ ὑποκρίνονται· ὕστερον δὲ πάντα τολμῶσιν ἀναιδῶς· πρῶτη συντυχίᾳ τὸ βλέμμα ἔχουσι κάτω, λαλοῦσι πρῶτος, καὶ δακρύουσι συμπαθῶς, σχηματίζονται σεμνῶς, καὶ στενάζουσι πικρὰ, ἐρωτῶσι περὶ ἀγνείας, καὶ ἀκούουσι σπουδαίως· δεύτερον εἶδες, καὶ μικρὸν ἀνένυσαν ἄνω· τρίτον, καὶ προσέχουσιν ἀναιδῶς, ἐμειδιάσας, κάκειναι κεχυμένως ἐγέλασαν· κοσμοῦνται λοιπὸν, καὶ ἐνδείκνυνται σοὶ σαφῶς, βλέμμα μορφοῦσιν εὐαγγελιζόμεναι τὸ πάθος, ὀφρῦς ἀνατείνουσι, καὶ περιστρέφουσι βλέφαρα, γυμνοῦσι τὸν τράχηλον, καὶ ὅλη τῷ σώματι θρύπτονται, λόγους λαλοῦσι μαλάσσοντας τὸ πάθος, καὶ φθέγμα ἐπιτηδεύουσι θέληστρον ἀκοῆς, ἕως ἂν διὰ πάντων πολιορκήσῃ τὴν ψυχὴν. Ταῦτα γίνεται σοὶ ἀγχιεστρα δελεάζοντα εἰς θάνατον, καὶ θήρατρα πολυπλοκα ἔλκοντα εἰς ἀπώλειαν, μὴ σε πλανήσῃσι λόγοις ἐπικεικῶς κεχηγνόμεναι· ἐγκέκρυπται γὰρ αὐταῖς ἰδὸς πονηρὸς θηρίων.

tibi hami evadunt, decipiētes ad mortem, pedicæque multiplices ad iteritum trahentes; ne te in errorem ducant alloquiiis benigne utentes, in his enim malignum belluarum est occultatum venenum.

ΚΕΦΑΛ. Ε΄.

Μᾶλλον προσέγγισον πυρὶ καιομένῳ, ἢ γυναικὶ νέᾳ, νέῳ ὢν καὶ αὐτῷ· πυρὶ μὲν γὰρ προσελθὼν, καὶ ὀδυνηθεὶς, ταχέως ἀποπηδήσεις, γυναικεῖος δὲ βήμασι χαννωθεὶς, οὐκ εὐχερῶς ἀναχωρήσεις. Θάλλει βοτάνη ἐστῶσα παρ' ὕδατι, καὶ κᾶθος ἀκολασίας ἐν συντυχίᾳ γυναικῶν. Ὁ πληρῶν γαστέρα, καὶ ἐπαγγελλόμενος σωφρανεῖν, ὁμοίος ἐστὶ τῷ λέγοντι, χαλινοῦν πυρὸς ἐνέργειν ἐν καλᾷμῃ. Ὅν τρέπον γὰρ πυρὸς βότῃν ἐν καλᾷμῃ τρέχουσαν ἀδύνατον ἐπισχεῖν, οὕτως ὁρμὴν ἀκόλαστον φλεγομένην ἐν κόρῳ παῦσαι ἀδύνατον. Στύλος ἐπερείδεται βάσει, καὶ πορνείας πάθος ἐπαναπαύεται κόρῳ. Εἰς λιμένῃ ἐπιέγεται χειμαζομένη ναῦς, καὶ ψυχὴ σώφρονα ἐπιζήτει ἐρημίαν· φεύγει ἢ μὲν κύματα θαλάσσης ἀπειλοῦντα κίνδυνον, ἢ δὲ μορφὰς γυναικῶν ὀδυνούσας βλεθρον. Μορφὴ κεκαλλωπισμένη κύματος χειρὸν βυθίζει· τοῦ μὲν γὰρ ἐστὶ καὶ διανήξασθαι, πόθῳ ζωῆς, μορφὴ δὲ γυναικὸς ἀπατήσασα, καταφρονεῖν πείθει καὶ αὐτῆς τῆς ζωῆς. Βάτος ἐρημικὴ διαφεύγει φλόγα πυρὸς ἀθλαδῶς, καὶ σώφρων κεχωρισμένος· γυναικῶν οὐκ ἐφογιόσθη ἀκολασίας πάθει· ὥσπερ γὰρ μνήμη πυρὸς οὐ καλεῖ διάνοιαν, οὕτω οὐδὲ πάθος ἰσχύσει, μὴ παρούσης ὕλης.

paratus, non inflammatus est intemperantiæ passione; quemadmodum enim memoria ignis intellectum non exurit, sic neque valet passio, cum materia non adsit.

ΚΕΦΑΛ. ΣΤ΄.

Ἐὰν ἐλεήτης πολέμιον, ἔσται σοὶ ἐχθρὸς, καὶ ἐὰν φεῖση πάθος, ἐπαναστήσεται σοὶ· Ἀκόλαστον ἐρεθίζει πρὸς ἡδονὴν ἡψίς γυναικὸς, τὸν δὲ σώφρονα κινεῖ

A rem causat putrefactionem. Qui se custodit ab his telis, non ad frequentes populi conventus progreditur, nec in diebus festis circumibit inhians: melius est enim commorantem domi orationi vacare, quam, dum honorare se quis putat festas solemnitates, ad susceptam opus inimicorum accedere. Feminarum conversationem fuge, si contuens esse velis, neque des ipsis fiduciam sese tibi confidentes unquam demonstrandi. In principio namque reverentiam, aut habent, aut simulant; at deinde audent omnia impudenter. Etenim in prima conversatione vultum etiam demittunt, mansuete loquuntur; **460** et cum compassione lacrymantur, graviter honesteque componunt habitum, et amare suspirant, interrogant de castitate, ac studiose audiunt: secundo vidisti, et jam paululum caput sursum reflectunt: tertio, invereunde etiam attendunt: leniter submisisti tu; illæ hiantes effuserident; dein exornantur, et tibi sese eleganter ostentant, obtutum efformant, annuntiantes affectum supercilia erigunt, et circumagunt palpebras, denudant collum, totoque corpore joculari quadam simulatione utuntur, sermones eloquuntur emollientes affectum, et concinnant voces, ad auditum mulcendum, donec animam omnino expugnent. Hæc

CAPUT V.

C Appropinqua potius igni ardenti, quam juniori feminæ, cum et ipse sis adolescens; nam ad ignem quidem accedens, doloreque sentiens, celeriter resilies, muliebribus autem verbis delinitus, haud ita facile recedes. Floret herba prope aquam sita, et passio intemperantiæ in consortio feminæ; qui ventrem implet, simulque temperantem se gerere profitetur, persimilis est asserenti, se frenare ignis effectum in stipula; nam sicut ignis divergentiam in stipula cursitantem haud sistere possumus, sic impetum intemperantem in satietate inflammatum retinere est impossibile. Columna basi innititur, et luxuriæ passio in securitate conquiescit. Navis tempestate afflicta, ad portum festino gradu contendit, et anima **461** pudici requirit solitudinem: fugit illa quidem maris undas, periculum comminantes; ista vero feminarum formas exitium cum dolore parientes. Forma exornata, decoreque exulta prius quovis fluctu in profundum demergit gurgitem; et hunc quidem contingit ut quis, præ desiderio vitæ, natando pertranseat; species autem mulieris decipiendo, ipsam quoque vitam contemnere persuadet. Solitarius rubus flammam ignis sine noxa effugit, et pudicus a feminis se-

CAPUT VI.

Si miserearis bellatoris, erit tibi hostis, sique passioni peperceris, adversum te insurget. Intemperantem ad voluptatem irritat aspectus femi-

næ, pudicum vero excitat ad Deum glorificandum; si passio in conversationibus mulierum conquiescat, ne credas ipsi affectum vacuitatem promittenti. Canis namque caudam movet adblandiens, eo quod populi multitudinæ sit inferior, foras vero procedens propriam demonstrat malitiam. Quando feminæ recordatio passionibus percita non erit, tunc puta, te ad pudicitiam terminos pervenisse. Quando vero ipsius effigies te ad spectationem excitet, ejusque jacula tuam comprehendant animam tunc censes, te esse extra virtutem. Verum neque sic hujuscemodi cogitationibus immoreris, nec diutius cum forma mulieris mente colloquaris; est enim reverti solita passio, et prope habet periculum. Quemadmodum namque moderata constituta **462** ignis argentum expurgat, quæ vero diutino tempore manserit, facile quoque disperdit, ita pudicum habitum corrumpit insidens diutino tempore imaginatio mulieris; nec diutius cum apparenti vultu converseris, ne in te flammam accendat libidininis, animæque tuæ comburat aream; quia sicut scintilla immorans in paleis flammam suscitât, sic mulieris permanens recordatio incendit cupiditatem.

CAPUT VII.

De avaritia.

Avaritia, malorum omnium radix est, nutritque tanquam malignos ramos reliquas passiones, neque exsiccare sinet, quæ floruerunt ex ipsa. Qui vult passiones excindere, radicem excindat; nam permanente avaritia si ramos amputet, nihil juvat, quamvis enim abscindantur, statim reflorescent. Monachus, qui multa possidet, navigium est multis **C** gravatum oneribus, et in undarum tempestate facile submergitur; sicut enim navis, cujus exundat sentina, a quolibet perlitur fluctu, sic qui multa possidet, sollicitudinibus submergitur. Monachus absque possessione, viator est expeditus, inque omni loco diversorium invenit. Monachus, qui nihil possidet, est aquila ad sublimia pervolans, qui tunc sese volatu ad alimentum demittit, quando necessitas coegerit. Ille talis omni est excelsior tentatione, deridet presentia, et sublimis attollitur, recedit a terrenis, et cum supernis, seu cælestibus conversatur, levem quippe gestat alam **463** curisque minime prægravatam; tribulatio supervenit, cessit ipse loco absque mœrore: mors adventavit; et æquo secedit animo, quia nulli terreno vinculo animam alligavit. Qui vero multa possidet, sollicitudinibus, quasi compedibus astrictus est, et velut ranis devincitur catena, sique emigrare cogatur, possessionum memorias grave onus inutilemque circumfert tristitiam; dolore pungitur inque mente vehementer angitur: opes dimisit, et flagellatur mœrore. Sique mors supervenerit, miserabiliter dimittit presentia, reddit animam, et oculum non avertit a negotiis; invitum trahitur, ut fugitivum mancipium, dividitur a corpore, et a rebus non separatur; magis enim detinente passione, quam detinere soleant, qui attrahunt.

πρὸς δοξολογίαν Θεοῦ· ἐν ἡρεμίῃ τὸ πάθος ἐν συντυχίαις γυναικῶν, μὴ πιστεύσης αὐτῷ ἀπάθειαν ἐπαγγελλομένῳ. Καὶ γὰρ κύων σάφει μὲν ἀπλευφθεὶς ἔχλω, ἔξω δὲ προσελθὼν, τὴν οἰκίαν ἐπιδαίκνυται πονηρίαν. Ὅταν γυναικὸς μνήμη γένηται ἀπαθῶς, τότε νόμιζε τῶν ἔρων ἐπιβεβηκέναι τῆς σωφροσύνης. Ὅτε δὲ σε τὸ εἰδὼλον αὐτῆς ἐπὶ θεωρίαν διεγείρει, καὶ τὰ βέλη αὐτῆς τὴν ψυχὴν σου περιλαμβάνουσι, τότε νόμιζε ἔξω εἶναι τῆς ἀρετῆς. Ἀλλὰ μὴδὲ οὕτως ἐγγρονοῖς τοῖς τοιοῦτοις λογισμοῖς, μὴδὲ ἐπὶ πολὺ κατὰ διάνοιαν προσομιλήτης μορφῆς γυναικὸς, ἔστι γὰρ φιλοπύστερον τὸ πάθος, καὶ τὸν κίνδυνον ἔχει ἑγγύς. Ὅσπερ γὰρ ἡ σύμμετρος χωνεὶα καθαίρει τὸν ἀργυρον, ἡ δὲ ἐπὶ πολὺ καὶ ἀπὸ δόλου ἐχερῶς, οὕτως ἔξιν σωφρονικὴν διαφθερίζει **B** ἐγγρονοῦσα φαντασία γυναικὸς· μὴδὲ ἐπὶ πολὺ προσομιλήσης τῷ φανέντῳ προσώπῳ, ἵνα μὴ ἀνάψῃ ἐν σοὶ ἡδονῆς φλόγα, καὶ ἐμπρήση ἅλωνα σῆς ψυχῆς· ὡσπερ γὰρ σπινθὴρ ἐν ἀγύροις χρονίσας ἐγείρει φλόγα, οὕτω μνήμη γυναικὸς παραμένουσα ἐξάπτει ἐπιθυμίαν.

ΚΕΦΑΛ. Ζ΄.

Περὶ φιλαργυρίας.

Φιλαργυρία πάντων ἐστὶ ρίζα τῶν κακῶν, καὶ τρέφει ὡς κλάδους πονηρῶς τὰ λοιπὰ πάθη, καὶ οὐκ ἀφήσει ξηρανθῆναι τὰ ἐξ αὐτῆς ἀνθήσονται. Ὁ βουλόμενος κόπτειν πάθη, τὴν ρίζαν ἐκκοπτεῖται· μενούσης γὰρ φιλαργυρίας ἐπιτέμνουν τοὺς κλάδους οὐδὲν ὠφελεῖ, κἂν γὰρ ἐκκοπῶσιν, εὐθὺς ἐπανθήσουσι. **C** Πολυκτῆμων μοναχὸς, πεφορισμένον πλοῖον, καὶ ἐν ζάλλῃ κυμάτων ἐχερῶς καταδύμενον· ὡσπερ γὰρ ὑπεραντλος ναὺς ὑφ' ἐκάστου κύματος βασανίζεται, οὕτω πολυκτῆμων ταῖς φροντίσι ὑποδρύχιος γίνεται. Ἀκτῆμων μοναχὸς, ὀδοιπόρος εὐσταλῆς, καὶ ἐν παντὶ τόπῳ εὐρίσκων κατάλυμα. Ἀκτῆμων μοναχὸς αἰτὸς ὑψιπέτης, τότε καθιπτάμενος ἐπὶ τροφῆν, ὅταν ἡ χρεῖα βιάσῃ. Παντὸς πειρασμοῦ ὁ τοιοῦτός ἐστιν ὑψηλότερος, καταγελά τῶν παρόντων, καὶ μετέωρος ἐξαιρεται, ἀναχωρεῖ τῶν γηίνων, καὶ συμπεριπολεῖ τοῖς ἄνω· περὶ γὰρ ἔχει κοῦφον, φροντίσι μὴ βερυνόμενον· θλίψις ἐπῆλθε, καὶ ἀλύπως τὸν τόπον ἀπέλιπε· θάνατος ἐπέστη, καὶ εὐθύμως ἀπέρχεται· οὐδὲν γὰρ γηίνῳ δεσμῷ προσέδησε τὴν ψυχὴν. Ὁ δὲ πολυκτῆμων πεπιδῆται μερίμναις, καὶ καθάπερ κύων ἄλυσει προσδέδεται, κἂν μεταναστῆναι βιασθῇ· τὰς μνήμας τῶν κτημάτων περιφέρει βαρὺ φορτίον, καὶ ἀχθῆδονα ἀνωφελῆ, κενεῖται λύπη, καὶ πρὸς τὴν ἔνοιαν ὀδυνάται σφοδρῶς, ἀφῆκε τὰ κτήματα, καὶ τῆς λύπῃ μαρτυρίζεται. Κἂν θάνατος ἐπέλθοι, ἐλευθῶς ἀφίση τὰ παρόντα, ἀποδίδωσι τὴν ψυχὴν, καὶ τὸν ὀφθαλμὸν οὐκ ἀφίστησι τῶν πραγμάτων· ἄκων ἔλκεται καθάπερ ἀνδράποδον δραπετεύον, μερίζεται τοῦ σώματος, καὶ οὐ μερίζεται τῶν πραγμάτων· μᾶλλον τῶν ἐλκόντων αὐτὸν τοῦ πάθους κατέχοντος.

ΚΕΦΑΛ. Η'.

A

CAPUT VIII.

Θάλασσα οὐκ ἐμπίπλεται, ποταμῶν δεχομένη πληθος, καὶ ἐπιθυμία φιλαργύρου οὐ πληροῦται χρήμάτων, ἐδιπλασάσθη τὰ χρήματα, καὶ ταῦτα διπλά ποιῆται ἐπιθυμίαι, καὶ τοῦ διπλασιάζειν οὐδέποτε παύεται, ἔως ἂν θάνατος τὴν ἀνήνυτον ταύτην καύση σπουδῆν. Συνετὸς μοναχὸς τῇ χρεῖᾳ προσέξει τοῦ σώματος, καὶ τὴν ἔνδειαν τῆς γαστρὸς ἄρτω πληρώσει, καὶ ὕδατι, οὐ κολακεύσει πλουτοῦντας δι' ἡδονὴν γαστρὸς, οὐδὲ δουλώσει νοῦν ἐλεύθερον δεσπόταις πολλοῖς· ἱκαναὶ γὰρ αἱ χεῖρες ὑπερτεῖσαι τῷ σώματι, καὶ τὴν φυσικὴν ἀνάγκην πληρῶσαι διὰ παντός. Ἀκτῆμων μοναχὸς, ἀθλητῆς ἀμεσολάβητος, καὶ δρομεὺς κοῦφος, ταχέως φθάνων ἐπὶ τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως. Πολυκτήμων μοναχὸς χαίρει προσόδοις· πολλαῖς, ὃ δὲ ἀκτῆμων στεφάνοις κατορθωμάτων. Φιλάργυρος μοναχὸς ἐργάζεται σφοδρῶς, ὃ δὲ ἀκτῆμων προσευχαῖς οὐχολάζει, καὶ ἀναγνώσασσι. Φιλάργυρος μοναχὸς πληροὶ ταμεῖα χρυσοῦ, ὃ δὲ ἀκτῆμων θησαυρίζει ἐν οὐρανῷ. « Ἐπικατάρτατος ὁ ποιῶν εἰδῶλον, καὶ τιθεὶς ἐν ἀποκρύφῳ, » ὡσαύτως καὶ ὁ ἔχων φιλαργυρίας πάθος· ὁ μὲν γὰρ προσκυνεῖ κίβδηλον ἀνωφαλές, ὃ δὲ ἀγαματοφορεῖ φαντασίαν πλούτου.

ΚΕΦΑΛ. Θ'.

Περὶ ὀργῆς.

Ἄνεμος πᾶθος ἐστὶ ματιῶδες, καὶ τοὺς ἔχοντας γυνῶσιν ἐξίστησιν εὐχερῶς, θηριοὶ τὴν ψυχὴν, καὶ πᾶσαν συντυχίαν ἐκκλίνειν ποιεῖ. Ἄνεμος σφοδρὸς οὐ κινήσει πύργον, καὶ ψυχὴν ἀόργητον οὐ συναρπάξει θυμὸς. Ὑδὼρ κινεῖται ὑπὸ βίας ἀνέμων, καὶ θυμῶδης ταράσσεται ὑπὸ λογισμῶν ἀσυνέτων. Μοναχὸς ὀργίλος εἶδὲ τινα, καὶ τοὺς ὀδόντας παρέθηξεν. Ὁμίχλης ἀνάδοσις παχύνει ἄερα, καὶ θυμοῦ κινήσει διάνοιαν ὀργίλου. Ἐσκάτισεν ἤλιον ὑπόδραμῶν νέφος, καὶ νοῦν λογισμὸς μνησικακίας. Λέων ἐν ζωγρείῳ ὧν κινεῖ τοὺς στροφιγγας συνελθῶς, καὶ θυμῶδης ἐν κέλλῃ λογισμοὺς ὀργῆς. Τερπνὴ θεωρία, γαληνώσα θάλασσα, ἀλλ' οὐκ ἔστι τερπνοτέρα εἰρηνικῆς καταστάσεως· γαληνώση γὰρ θαλάσση ἐγκολυμβῶσι δελφίνες, εἰρηνικῇ δὲ καταστάσει ἐννήγεται νοήματα θεοπρεπῆ. Μακρόθυμος μοναχὸς, ἡσυχάζουσα πηγὴ, καὶ πᾶσι παρέχουσα προσήνες ποτὸν, διάνοια δὲ ὀργίλου διὰ πιντός τετάρταται καὶ οὐκ ἐπιδώσει τῷ διψῶντι ὕδωρ, κἢ ἐπιδώσει, θελωμένον, καὶ ἀχρηστον, καὶ ὀφθαλμοὶ θυμῶδους, τεταραγμένοι, καὶ ὕφαιμοι καὶ τῆς παρασσομένης καρδίας ἀγγελοι. Πρόσωπον δὲ μακροθύμου ὀρθὰ κατεσταλμένον, καὶ ὀφθαλμοὶ προσήνεϊς κάτω βλέποντες.

ΚΕΦΑΛ. Ι'.

Πραῦτης ἀνδρὸς μνημονεύεται παρὰ Θεῶ, καὶ ἀόργητος ψυχὴ ναὸς γίνεταί τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

⁶⁶ Act. xx, 34. ⁶⁷ Deut. xxvii, 15. ⁶⁸ Psal. cxxvi, 1.

Mare nequaquam impletur, fluminum suscipiens multitudinem, et avari cupiditas pecuniis non expletur. Duplicavit divitias, easque reduplicare continuo concupiscit, nec a tali unquam cessat reduplicacione, donec mors inane ac vanum hoc desinere faciat studium. Prudens monachus corporis necessitati attendet, et indigentiam ventris pane explebit et aqua, non adulabitur locupletibus ob ventris voluptatem; neque multis dominis mentem liberam a liget servam; sufficientes enim sunt manus ad ministrandum corpori, et naturalem necessitatem continuo adimplendam⁶⁶. Monachus, qui nihil possidet, pugil est, qui per medium apprehendi **464** nequit, levisque est cursor celeriter ad bravium supernæ vocationis perveniens. Monachus, qui multa possidet, multis gaudet preventibus; qui vero nihil possidet, coronis bene gestorum facinorum perlætatur. Avarus monachus valde laborat, sed qui pauper est, orationibus vacat, et lectionibus. Monachus pecuniæ avidus, auro replet penetralia: at pauper thesaurizat in cælo. « Maledictus qui facit idolum, et ponit in abscondito⁶⁷, » similiter et qui avaritiæ passione tenetur; ille quidem adorat non bene expurgatum inutileque metallum, iste vero divitiarum imaginationem, quasi simulacrum, circumfert.

CAPUT IX.

De iracundia.

Iracundia passio est furibunda, eosque, qui polent scientiæ, facile mente alienat, efferat animam, omnemque congressum declinare facit. Ventus vehemens non commovebit turrin, et ira non corripit animam mansuetam. Aqua movetur a ventorum violentia, et iracundus turbatur a cogitationibus imprudentibus. Monachus iracundus, sper est silvestris et solitarius; vidit aliquem, tunc dentes exacuit. Nebulæ diffusio crassioreni aerem reddit, et motus iræ mentem iracundi. Solera obfuscavit subiens nebula, et mentem cogitatio injuriarum memor. Leo, qui est in vivario continuo movet cardines ostiorum, et iracundus in cella, iræ cogitationes. Visio est delectabilis, mare tranquillatum, sed non est delectabilior pacifico animi statu: Delphines etenim **465** sereno enatant in mari, et in animi pacato statu cogitationes innatant Deo gratæ. Longanimus monachus, fons est quietus, et suavem omnibus præbens potum; intellectus autem iracundi assidue perturbatus est neque porriget sitiienti aquam, sive dabit, illitam cæno, et inutilem proferet. Oculi iracundi turbidi sunt, et subruenti, cordisque perturbati nuntii; recta intuentes.

CAPUT X.

Mansuetudo viri apud Deum est in memoria⁶⁸, et anima ira carens templum fit Spiritus sancti.

Christus reclinat caput in longanimitate spiritu; et intellectus pacatus sanctae Trinitatis est mansio. Vulpes habitant in anima ultrice, et bestiae deliteant in corde turbato. Vir honestus turpe diversorium effugit, et Deus cor injuriae reminiscens. Lapis ille lapsus aquam turbavit, et cor hominis malus sermo. Cogitationes iracundiae ab anima tua expelle, nec ira tuo stabuletur in corde, et in tempore orationis minime turbaberis; sicut namque fumus palearum offendit perturbans oculos, ita in orationis tempore mentem injuriarum memoria. Cogitationes iracundi viperæ genimina sunt, corque, quod ea parturit, exedunt. Furibundi oratio, suffimentum est detestandum; et psalmodiarum decantatio viri succensi animo, sonus est insuavis. Donum injuriarum memoris, hostia est verrucis infestata, et non appropinquabit altaribus, ubi lustralis aqua circumaspergitur, **466** iracundus somnia videt perturbata, et incursus imaginatur bestiarum. Vir longanimis congressus sanctorum angelorum aspicit in visione: et vir injuriarum immemor spirituales exercet sermones, et noctu mysteriorum capit solutiones.

CAPUT XI.

De tristitia.

Monachus tristitiae deditus non novit spirituales voluptates. Tristitia vero est animae remissio, et constat e cogitationibus iracundiae. Est quippe ira, vindictae cupiditas, frustratio vero vindictae sumendae, tristitiam generat; porro tristitia est os leonis, faciliusque devorat contristatum; tristitia est vermis cordis, et parientem matrem exedit. Mater, quae parit filium, dolorem habet; si peperit, a dolore liberatur. Tristitia vero, dum generatur, multum excitat dolorem, postque cruciatus permanens non parvo torquet dolore. Monachus tristitiae addictus laetitiam non novit spirituales, et prorsus modo, quo nec mellis gustum, qui vehementi laborat febrī, persentit. Monachus tristatus non movebit mentem ad contemplationem, nec orationem effundit puram. Tristitia quippe obstaculum est omnis boni. Vinculum pedum, cursus est impedimentum, et tristitia, meditationis obstaculum. Captivus, a barbaris ligatur ferreis catenis, et tristitia captiva a passionibus abducta vincitur. Tristitia nullam vim habet, cum aliae non **467** adsint passiones, sicut neque vinculum, cum absint qui vinciant. Qui ligatus est a tristitia, superatus est a passionibus, taleque circumfert vinculum, suae cladis argumentum. Tristitia namque constituitur, ex eo quod carnali quis frustratus fuerit cupiditate, cupiditas autem omni conjuncta est passioni. Qui vicit cupiditatem, passiones devicit, qui autem passiones evicit, non superabitur a tristitia. Temperans non contristabitur super defectu escarum, neque con-

Α Κλίγει κεφαλήν Χριστός ἐν μακροθύμῳ πνεύματι, καὶ μονὴ γίνεται τῆς ἁγίας Τριάδος εἰρηνευομένη διάνοια. Ἄλωπεκες κατοικοῦσιν ἐν μνησικακῇ ψυχῇ. καὶ θηρία ἐμφωλεύουσιν ἐν τεταραγμένη καρδίᾳ. Φεύγει ἀνὴρ σεμνὸς αἰσχρὸν καταγώγιον, καὶ θεὸς μνησικακὸν καρδίαν. Ὑδὼρ ἐτάραξεν ἐμπροσθεν λίθου, καὶ καρδίαν ἀνδρὸς λόγος κακός. Ἀπόστησον λογισμοὺς ὀργῆς ἀπὸ τῆς ψυχῆς, καὶ θυμὸς μὴ αὐλιζέσθω ἐν σῇ καρδίᾳ, καὶ οὐ μὴ παραχθῆς ἐν καιρῷ προσευχῆς· ὅν τρόπον γὰρ ἀχύρων καπνὸς ταράσσει ὀφθαλμοὺς, οὕτω μνησικακία νοῦν, ἐν καιρῷ προσευχῆς. Λογισμοὶ θυμώδους ἐχίδνης γενήματα, καὶ κατεσθίουσι τὴν τεκοῦσαν καρδίαν. Θυμώδους προσευχὴ ἐδδελυγμένον θυμίαμα· καὶ ψαλμοῦδία ὀργίλου ἦχος ἀηδῆς. Δῶρον μνησικακοῦ μυρμηκῶσα θυσία, καὶ οὐ μὴ προσεγγίση περιβρᾶντηρίου βωμοῦς. Ἐνύπνια τεταραγμένα ὄρα θυμώδης, καὶ θηρίων ἐπιδρομὰς φαντάζεται ὀργίλου. Μακροθύμος ἀνὴρ ὀπτασίας ὄρα, συντυχίας ἁγίων ἀγγέλων, καὶ ἀμνησικακος γυμνάζει λόγους πνευματικῶν, καὶ ἐν νυκτὶ δέχεται μυστηρίων λύσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΑ'.

Περὶ λύπης.

Οὐκ οἶδε πνευματικὴν ἠδονὴν λυπούμενος μοναχός· λύπη δὲ ἐστὶ καθήφεια ψυχῆς, καὶ συνίσταται ἀπὸ λογισμῶν ὀργῆς. Ἀμύνης γὰρ δρεξις ἐστὶν ὁ θυμὸς, ἀποτυχία δὲ ἀμύνης ἐγέννησε λύπην· λύπη στόμα ἐστὶ λέοντος, καὶ τὸν λυπούμενον καταπίνει εὐχερῶς. Σκώληξ ἐστὶ καρδίας λύπη, καὶ κατεσθίει τὴν τεκοῦσαν μητέρα. Ὀδυνᾶται μήτηρ τίκτουσα παιδίον, ἐὰν τέκη, τῆς ὀδύνης ἀτήλλαται, λύπη δὲ γεννωμένη, πολὺν κινεῖ τὸν πόνον, καὶ μετὰ τὰς ὀδύνας παραμένουσα, οὐ μικρῶς ὀδυνᾶται. Οὐκ οἶδε χαρὰν πνευματικὴν λυπούμενος μοναχός, ὡς οὐδὲ μέλιτος γεῦσιν ὁ πυρέσσων σφοδρῶς. Λυπούμενος μοναχός οὐ κινήσει τὸν νοῦν εἰς θεωρίαν, οὐδὲ προσευχὴν καθαρὰν ἀναπέμψει· πάντος γὰρ καλοῦ ἐμπόδιόν ἐστὶ λύπη. Δεσμὸς ποδῶν ἐμπόδιόν ἐστὶ δρόμου, καὶ λύπη ἐμπόδιον θεωρίας. Αἰχμάλωτος ἀπὸ βαρβάρων δέδετα σιδήρων, καὶ αἰχμάλωτος ἀπὸ παθῶν δέδετα λύπη. Οὐκ ἰσχύει λύπη μὴ παρόντων τῶν ἄλλων παθῶν, ὡς οὔτε δεσμὸς, μὴ παρόντων τῶν δεσμούντων. Ὁ δεδεμένος λύπη νενικηται ὑπὸ παθῶν, καὶ τὸν δεσμὸν ἐπιφέρει τῆς ἡττης τὸν ἐλεγχον. Λύπη γὰρ συνίσταται ἐπὶ ἀποτυχίᾳ ὀρέξεως σαρκικῆς· ὀρεξις δὲ παντὶ πάθει συνέζευκται. Ὁ νικήσας δρεξιν, ἐνίκησε πάθη, ὁ δὲ νικήσας πάθη, οὐ κρατηθήσεται ὑπὸ λύπης. Ἐγκρατής οὐ λυπεῖται ἐπὶ ἀποτυχίᾳ βρωμάτων, οὔτε σώφρων διαμαρτῶν ἀφροσύνης ἀκολάστου, οὐδὲ ἀόργητος, ἀποπεσὼν ἀμύνης, οὐδὲ ταπεινόφρων, στερηθεὶς ἀνθρωπίνης τιμῆς, οὐδὲ ἀφιλάργυρος, ζημίᾳ περιπεσὼν, ἐξέκλινα γὰρ τὴν τούτων δρεξιν δυνατῶς ὡσπερ γὰρ ὁ θεωρα-

κισμένος ὡ δέχεται βέλος, οὕτως ὁ ἀπαθής ὡ τισρώ-
σεται ἀπὸ λύπης.

si in detrimentum aliquod incidit, multum enim evitarum harum rerum cupiditatem, quia sicut thorace indutus nequaquam jaculum admittit, sic qui passionum est expers, non vulneratur a tristitia.

ΚΕΦΑΛ. ΙΒ'.

Θυρεὸς στρατιώτη, καὶ πόλει τείχος ἐστὶν ἀσφάλεια· ἀπάθεια δὲ μοναχῶ ἀσφαλεστέρα ἀμφοτέρων· θυρεὸν μὲν γὰρ διέδω βέλος ζοίζω φερόμενον πολλὰ κίς, καὶ τείχος κατέσκαψε πλῆθος πολεμιστῶν, ἀπαθείας δὲ οὐ κατισχύσει λύπη. Ὁ κρατῶν παθῶν, ἐκράτησε λύπης, ἠττώμενος· δὲ ἡδονῆς, οὐκ ἐκφεύ-
ξεται τοῦ ταύτης δεσμούς. Ὁ λυπούμενος συνεχῶς, καὶ προσποιούμενος ἀπάθειαν, ὁμοίως ἐστὶ νοσοῦντι, καὶ ὕγειαν ὑποκρινόμενος· ὡς γὰρ ὁ νοσῶν δηλοῦται ἀπὸ τοῦ χρώματος, οὕτως ὁ ἐμπάθης ἐλέγχεται ἀπὸ λύπης. Ὁ ἀγαπῶν τὸν κόσμον, λυπηθήσεται πολλά, καταφρονῶν δὲ τῶν ἐν αὐτῷ, εὐφρανθήσεται διὰ παντός. Φιλάργυρος ζημιωθείς λυπηθήσεται πικρῶς, ὁ δὲ καταφρονῶν χρημάτων, ἄλυπος ἐσται. Φιλόδοξο; λυπηθήσεται, ἐπελοῦσης ἀτιμίας, ὁ δὲ ταπεινώ-
φρων ταύτην ὡς σύντροφον δέξεται. Χωνευτήριον ἐκάθηρεν ἀργύριον ἀδόκιμον, καὶ λύπη κατὰ θεὸν καρδίαν ἐν ἀμαρτίαις· χώνευσίς συνεχῆς μειοὶ μόλιθδον, καὶ λύπη κοσμικῆ ἐλαττοὶ διάνοιαν. Ὀφθαλμῶν ἐνέργειαν ἀμαυροῖ γνόφος, καὶ νοῦν θεωρητικῶν ἀμβλύνει λύπη· βυθὸν ὕδατος οὐ διαβαίνει ἥλιακὸν φέγγος, καὶ καρδίαν κατάλυπον οὐ καταυγάζει θεωρία φωτός· ἡδὴ πᾶσιν ἀνθρώποις ἀνατολὴ ἡλίου, εὐσαρκεστεῖται δὲ καὶ τούτῳ λυπούμενη ψυχῇ. Αἰσθησὶν γέυσεως ἀφαιρεῖται ἰκτερος, καὶ ψυχῆς αἰσθησὶν ἀφαιρεῖται λύπη. Ὁ δὲ καταφρονῶν τῶν ἡδονῶν τοῦ κόσμου οὐκ ὀχληθήσεται ὑπὸ λογισμῶν λύπης.

eo quoque sibi displicet. Morbus arquatus sensum aufert gustus, et tristitia tollit animæ sensum. At qui mundi voluptates contemnit, a cogitationibus tristitiæ non turbabitur.

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ'.

Περὶ ἀκηδίας.

Ἄκηδία ἐστὶν ἀτονία ψυχῆς, ἀτονία δὲ ψυχῆς οὐκ ἔχουσα τὸ κατὰ φύσιν, οὐδὲ πρὸς πειρασμούς ἰσταται γενναίως. Ὅπερ γὰρ ἐστὶ τροφή εὐεκτοῦντι σώματι, τοῦτο ἐστὶ πειρασμὸς γενναίῃ ψυχῇ. Βορέας ἀνεμὸς τρέφει γεννήματα, καὶ πειρασμοὶ βεβαιοῦσι καρτερίαν ψυχῆς. Νεφέλη ἀνυδρὸς διώκεται ὑπὸ ἀνέμου, καὶ νοῦς ὑπομονὴν μὴ ἔχων, ὑπὸ πνεύματος ἀκηδέας. Ἀρόσος ἐαρινὴ ἀβζει καρπὸν ἀγροῦ, καὶ λόγος πνευματικῆς ὕψοι κατάστασιν ψυχῆς. Ῥεῦμα ὀκηδίας ἐξελαύνει μοναχὸν ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ, ὁ δὲ ἔχων ὑπομονὴν ἡσυγάζει διαπαντός. Ἀσθενούντων ἐπιπέσεις προβάλλεται ὁ ἀκηδιστής, πληροφορεῖ δὲ τὸν ἴδιον σκοπὸν. Ἀκηδιστής μοναχός, πρὸς διακονίαν ὀξὺς, καὶ ἐντολήν λογιζέται τὴν ἑαυτοῦ πληροφορίαν· ψυτὸν ἀδρανῆς ἐκλινεὶν αὖρα λεπτή, καὶ φαντασία ἀποδημίας ἐλλοχυσεν ἀκηδιστήν. Δένδρον καλῶς πεπηγὸς οὐκ ἐσεισε βία πνευμάτων, καὶ ἀκη-

A linens, quod impudicam nequeat assequi delectationem, neque mansuetus, quod ab ultione exciderit, neque humilis, quod humano fuerit orbatus honore, neque qui longe ab aviditate est pecunia: si in detrimentum aliquod incidit, multum enim evitarum harum rerum cupiditatem, quia sicut thorace indutus nequaquam jaculum admittit, sic qui passionum est expers, non vulneratur a tristitia.

CAPUT XII.

Militi securitas est clypeus, et urbi murus : monacho vero passionum vacuitas, ambobus est securior ; et enim sæpe quidem sagitta valido vibrata brachio permeat clypeum, et bellatorum multitudo murum effodit, tristitia vero non prævalebit vacuitati passionum. Qui dominatur passionibus, dominatus est tristitiæ, devictus autem a voluptate, illius non effugiet vincula : qui tristatur assidue, seque liberum a passionibus fictione profitetur, similis est ægrotanti, qui simulat sanitatem ; sicut enim qui morbo laborat, a colore manifestatur, ita qui passionibus subest, arguitur e tristitia. Qui diligit mundum valde tristis morëbit, sed qui despicit ea, quæ in ipso sunt, semper gaudebit. Avarus, si damno fuerit affectus, amare contristabitur, at qui contemnit pecunias, absque tristitia **468** vivet. Qui avidus est gloriæ, superveniente infamia, incidet in tristitiam ; verum qui humiliter sapit, eam, veluti sodalem excipiet. Fornax conflatoria non probatum expurgat argentum, et tristitia secundum Deum, cor, quod est in peccatis : continua conflatura plumbum imminuit, et mundi tristitia diminuit intellectum. Aciem oculorum perspicacem caligo obfuscat, et mentem addictam contemplationi hebetat tristitia. Aquæ profunditatem non pervadit solis fulgor, et cor affectum tristitia contemplatio luminis non illustrat : solis ortus, dulce quid hominibus est ; at anima, quæ tristitia affligitur, in eo quoque sibi displicet. Morbus arquatus sensum aufert gustus, et tristitia tollit animæ sensum. At qui mundi voluptates contemnit, a cogitationibus tristitiæ non turbabitur.

CAPUT XIII.

De acedia, seu desidia.

Acedia est animæ languor, animæ vero infirmitas, cum non habeat, quod est secundum naturam, nec adversus tentationes generose persistit. Quod enim in corpore bene valenti operatur alimentum, hoc idem tentatio in anima efficit generosa. Boreas ventus nutrit germina, et tentationes, animæ constantiam firmant. Nubes aqua carens a vento dispellitur, et mens, patientiam non habens, a spiritu desidiæ. Ros vernus auget fructum agrî, et sermo spiritualis statum animæ in sublime extollit. Fluctus desidiæ monachum expellit e domo sua, qui vero tolerat habetque patientiam, quietam semper transigit vitam. Infirmorum visitationes prætexit **469** negligens, proprio vero genio, et scopo satisfacit. Monachus piger ad ministerium est velox, puiatque præceptum esse sui ipsius satisfactionem. Aura tenuis infirmam quassat, inflectitque

plantam, et peregrinationis imaginatio trahit desiderem. Bene atque defixam arborem ventorum non concutit violentia, et desidia firmiter hærentem animam non inflectit. Circuitor monachus aridum virtutum est solitudinis; paululum conquiescit, rursusque fertur invitus. Planta translata fructum non affert, et monachus circumforaneus fructum non dabit virtutis. Infirmo ac debili non niium satisfacit alimentum, et pro desidioso monacho non sufficit femina, et monacho desidi non satis erit una cella.

CAPUT XIV.

Oculus seguis assidue fenestris intento aspicit, ejusdemque intellectus visitantes imaginatur: janua stridorem edidit, exsiliit ille, vocem audiit, jamque per fenestram inclinatus respexit, nec inde discedit, usquequo sedens, obstupescat. Deses, legendum sæpe oscitat, et ad somnum facile devolvitur, co. fricat vultum, distenditque manus, et avertens oculos a libro, in pariete ipsos desigit: iterum reversus parumper legit, replicansque verborum fines, laborat inaniter, folia enumerat, et quaterniones calculatur, scripturam et ornatum vituperat, ac demum complicans supponit capiti librum, edormitque somnum non valde profundum, fames enim deinceps ipsius excitat animam, ac **470** proprias gerit curas. Segnis monachus, piger est ad orationem, et verba orationis non eloquetur unquam: quemadmodum enim, qui ægrotat, grave non portat onus, ita et desidiosus, opus Dei nequaquam faciet accurate: nam, destituitur quidem ille viribus corporis, iste vero animæ nervis ac laboribus est dissolutus. Desidiam sanat patientia; omniaque cum multa et assidua facere attentione, et Dei timore. In omni opere modum ordina tibi ipsi, neve prius desistas, quam illud perfeceris, ac simul intelligenter, omnibusque viribus ora, tuncque a te spiritus aufugiet pigritiæ.

CAPUT XV.

De vana gloria.

Vana gloria est passio irrationalis, facileque omni virtutis operi implicatur. Linea in aqua efformata confunditur, et in anima vanæ gloriæ cupidita labor virtutis. Manus fit candida in sinu abscondita, et actio occultata luce clarius effulget. Arborem hedera circumplectitur, et quando sursum pervenerit radicem exsiccatur, et vana gloria virtutibus adnascitur, easque non deserit, donec vires exciderit. Botrus in humum attractus facile putreficit, et virtus deperit vanæ gloriæ inbærens. Monachus, qui vana gloria percellitur, operarius est absque mercede, laborem subiit, et nullam accepit mercedem. Crumena perforata non conservat, quod immittitur, et vana gloria virtutum mercedes **471** disperdit. Continentia vanæ gloriæ cupididi, fumus est carni, inque aerem utraque dis-

δια οὐκ ἔκαμψεν ἐρητρισεμένην ψυχὴν. Κυκλευτής μοναχός, φρούρανον ἐρημίας, ὀλίγον ἡτύχασε, καὶ πάλιν φέρεται μὴ βουλόμενος. Φυτόν μεταφερόμενον οὐ καρποφορεῖ, καὶ μοναχὸς κυκλευτῆς οὐ ποιήσει καρπὸν ἀρετῆς. Ὁ ἀσθενῶν οὐκ ἀρκεῖται τροφῇ μιᾷ, καὶ ἀκηδιαστῆς μοναχὸς ἐν ἔργῳ ἐνί. Φιληθόνῳ οὐκ ἀρκίσει μία γυνή, καὶ ἀκηδιαστῆ μοναχῷ οὐκ ἀρκίσει μία κέλλα. Satis est unum opus. Voluptatis cupido una non suf-

ΚΕΦΑΛ. ΙΔ'.

Ὁφθαλμὸς ἀκηδιαστοῦ ταῖς θυρίσιν ἐνατενίζει συνεχῶς, καὶ ἡ διάνοια αὐτοῦ τοὺς ἐπισκεπτομένους φαντάζεται· ἔτριπεν ἡ θύρα, κάκεινος ἐξήλατο, φωνῆς ἤκουσε, καὶ διὰ τῆς θυρίδος παρέκυψε, καὶ οὐκ ἀφίσταται ἐκείθεν, ἕως οὗ ναρκήσει καθήμενος. Ἀναγινώσκων ἀκηδιαστῆ; χαρμᾶται πολλὰ, καὶ πρὸς ὕπνον καταφέρεται εὐχερῶς, τρίβει τὰς ὄψεις, καὶ διατείνει τὰς χεῖρας, καὶ τοῦ βιβλίου τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀποστήσας, ἐνατενίζει τῷ τοίχῳ, πάλιν ἐπιστρέψας ἀνέγνω μικρὸν, καὶ ἀναπτύσσων τὰ τέλη τῶν λόγων περιεργάζεται, ἀριθμῆι τὰ φύλλα, καὶ τὰς τετράδας ἐπιψηφίζει, ψέγει τὸ γράμμα καὶ τὴν κόστην, ὕστερον δὲ πτύσας ὑπέθηκε τῇ κεφαλῇ τὸ βιβλίον, καὶ καθυδαῖ ὕπνον οὐ πᾶνυ βαθύν, ἡ γὰρ κείνη λοιπὸν διεγείρει αὐτοῦ τὴν ψυχὴν, καὶ τὰς ἐνυπνίου φροντίσεις ποιεῖ. Ἀκηδιαστῆς μοναχός, ὀκνηρὸς εἰς προσευχὴν, καὶ οὐ μὴ λαλήσει ποτὲ ῥήματα προσευχῆς· ὡσπερ γὰρ ὁ νοσῶν οὐ βαστάζει φορτίον βαρῶν, οὕτω καὶ ἀκηδιαστῆς οὐ μὴ ποιήσει ἔργον θεοῦ ἐπιμελῶς· καθήρηται μὲν γὰρ ὁ μὲν τὴν δύναμιν τοῦ σώματος, ὁ δὲ τοὺς τόνους ἐκλέλυται τῆς ψυχῆς. Ἀκηδιᾶν θεραπεύει καρτερία, καὶ τὸ πάντα ποιεῖν μετὰ πολλῆς προσεδρείας καὶ φόβου θεοῦ. Τάξον μέτρον σεαυτῷ ἐν παντὶ ἔργῳ, καὶ μὴ πρότερον ἀποστής, πρὶν τελέσης αὐτὸ, καὶ προσεύχου συνειῶς καὶ εὐτόνως, καὶ πνεῦμα ἀκηδίας ψεύζεται ἀπὸ σοῦ.

ΚΕΦΑΛ. ΙΕ'.

Περὶ κενοδοξίας.

Κενοδοξία πᾶσι ἐστὶν ἄλογον, καὶ πινεὶ ἔργῳ ἀρετῆς εὐκόλως συμπλέκεται. Συγκέχυται γραμμὴ χαραχθεῖσα καθ' ὕδατος, καὶ ἀρετῆς πόνος ἐν κενοδόξῳ ψυχῇ. Λευκὴ γέγονε χεῖρ καλυπτομένη κόλπῳ, καὶ κρυπτομένη πρᾶξι φωτὸς ἐκλάμπει φαιδρότερον. Σμίλαξ περιπλέκεται δένδρῳ, καὶ ὅταν φθάσῃ ἄνω ξηραίνει τὴν ῥίζαν, κενοδοξία δὲ ταῖς ἀρεταῖς παραφύεται, καὶ οὐκ ἀφίσταται, ἕως ἂν ἐκκόψῃ τὴν δύναμιν. Βότρυς ἐπισυρόμενος τῇ γῇ στήπεται εὐχερῶς, καὶ ἀρετῇ ἀπόλλυται κενοδοξία ἐπεριδομένη. Μοναχὸς κενοδόξος, ἐργάτης ἀμισθοῦ· τὸν πόνον ὑπέστη, καὶ τὸν μισθὸν οὐκ ἔλαβε. Βαλάντιον τετρημένον οὐ φυλάττει τὸ βλήθην, καὶ κενοδοξία ἀπόλλυσι μισθοῦς ἀρετῶν. Κενοδόξου ἐγκράτεια, καπνὸς καμίνου, καὶ εἰς ἀέρα διαλυθήσεται· ἀμφοτέρα. Ἄνεμος ἀφανίζει ἔχνος ἀνδρός, καὶ ἐλετημοσύνην κενοδόξου. Λίθου βολή

οὐ φθάνει εἰς οὐρανὸν, καὶ προσευχὴ ἀνθρωπαρέσκου ἂν
οὐκ ἀναβήσεται πρὸς Θεόν.

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ'.

Κενοδοξία πέτρα ἐστὶν ἄψαλος· ἐὰν προσήξῃς, τὸν
φόντον ἀπώλεσας. Κρύπτει θησαυρὸν ἀνὴρ φρόνιμος,
καὶ ἀρετῆς πόνους μοναχὸς συνετός. Ἐν πλατείαις
προσεύχεται συμβουλεύει κενοδοξία, ὁ δὲ πολεμῶν
ταύτη προσεύχεται εἰς ταμεῖον αὐτοῦ. Δημοσιεύει
πλούτων αὐτοῦ ἀνὴρ ἄφρων, κινεῖ δὲ πολλοὺς εἰς ἐπι-
βουλήν καθ' ἑαυτοῦ. Σὺ δὲ κρύπτει τὰ σὰ, ἐν ὁδῷ
γὰρ τυγχάνεις ληστῶν, ἕως ἤξεις εἰς πόλιν εἰρήνης,
καὶ ἀσφαλῶς χρῆσθαι τοῖς σοῖς. Ἀρετὴ κενοδόξου
συντετριμμένον ἱερεῖον, καὶ οὐ μὴ ἀνενεχθῆ εἰς θυ-
σιαστήριον Θεοῦ. Ἀκηδία ἐκλύει τόνον ψυχῆς, κε-
νοδοξία δὲ νευροὶ νοῦν ἀποπεπτωκότα Θεοῦ, τὴν ἀσθε-
νέοντα ἐποίησεν ἐβρώμενον, καὶ τὸν γέροντα τοῦ
νέου δυνατώτερον, μόνον ἐὰν παρῶσι μάρτυρες τῶν
γινομένων πολλοί· κούφη νηστεία τότε, καὶ ἀγρυ-
πνία, καὶ προσευχὴ, ὁ γὰρ ἔπαινος τῶν πολλῶν δι-
εγείρει τὴν προθυμίαν. Μὴ πωλήσῃς τοὺς πόνους
δόξαις ἀνθρωπίναις, μηδὲ τὴν μέλλουσαν δόξαν
προδοῦς δι' εὐφημίαν. Δόξα γὰρ ἀνθρωπίνῃ εἰς χροῦν
κτασκηνοί, καὶ κλέος αὐτῆς σθένεται ἐπὶ γῆς,
ἀρετῆς δὲ δόξα μένει εἰς τὸν αἰῶνα

ΚΕΦΑΛ. ΙΖ'.

Περὶ ὑπερηφανίας.

Ἵπερηφανία ἐστὶν οἰδημα ψυχῆς ἰχώρος πεπληρω-
μένον· ἐὰν πεπανθῆ, βραγῆσεται, καὶ ποιήσει ἀηδίαν
πολλήν. Ἀστραπῆς ἐκλαμψίς, ἤχρον προμηνύει βρον-
τῆς, καὶ ὑπερηφανίαν εὐαγγελίζεται παρουσία κενο-
δοξίας. Εἰς ὕψος μέγα ἀναβαίνει ὑπερηφάνου ψυχῆ,
κακεῖθεν αὐτὸν εἰς βυθὸν καταβάλλει. Ἵπερηφανα-
νίαν νοσεῖ ὁ ἀποστήσας ἑαυτὸν Θεοῦ, καὶ ἰδίᾳ δυνά-
μει ἐπιγράφων τὰ κατορθώματα. Ὡσπερ δὲ ὁ ἐπι-
θὰς ἀράχῃ διαπεσὼν κατηνέχθη κάτω, οὕτω πί-
πτει ὁ θαμβῶν τῇ ἰδίᾳ δυνάμει. Καρπὸς πολὺς κατα-
κάμπτει κλώνας δένδρου, καὶ ἀρετῆς πλήθος ταπει-
νοὶ φρόνημα ἀνδρός. Καρπὸς σεσηπὼς ἀχρηστος
γεωργῷ, καὶ ἀρετὴ ὑπερηφάνου οὐ χρησιμεύει Θεῷ.
Χάραξ βαστάζει κλῶνα κατάκαρπον, καὶ φόβος Θεοῦ
ἐνάρετον ψυχῆν. Ὡσπερ βάρος καρποῦ καταράσσει
κλῶνα, οὕτω ὑπερηφανία ἐνάρετον καταβάλλει ψυ-
χήν. Μὴ ὄψις ὑπερηφανίᾳ σὴν ψυχῆν, καὶ οὐ μὴ ἴσην
φαντασίας φρικτάς. Ψυχὴ γὰρ ὑπερηφάνου ἐγκατα-
λιμπάνεται ὑπὸ Θεοῦ, καὶ γίνεται δαιμόνων ἐπι-
χαρμα. Νύκτωρ φαντάζεται ὀφθίων ἐπερχομένων
πλήθος, καὶ μεθ' ἡμέρας ταρασσεται ὑπὸ λογισμῶν
δειλιάς· καθιέδων ἐξάλλεται συνεχῶς, καὶ ἐγρηγό-
ρος καταπέτῃσσει σκίαν ὀρνέου. Φωνὴ φύλλου, ἐπτό-
ησεν ὑπερηφάνον, καὶ ὕδατος ἤχος κατέκλασεν αὐ-
τοῦ τὴν ψυχῆν. Ὁ γὰρ πρὸ μικροῦ ἑαυτὸν ἀντιτάσ-
σων Θεῷ, καὶ τὴν ἐκείνου βοήθειαν ἀρνούμενος,
ὑστερος ἐκδοιματοῦται, ὑπὸ φαντασμάτων εὐτε-
λῶν.

A solvantur. Ventus delet vestigium viri, et vana
gloria percitus, eleemosynam. Jactus lapidis non
pertingit cælum, et oratio ejus, qui hominibus
placere studet, non ascendet ad Deum.

CAPUT XVI.

Vana gloria scopulus est sub aqua latens; si al-
liseris, onus perdidisti. Vir prudens abscondit the-
saurum, et monachus sapiens, labores virtutis. In
plateis orare vana gloria consulit; at qui eam op-
pugnat, orat in suo penetrali. Vir insipiens suas
publicat divitias, multosque provocat, ut adversus
se ipsum parent insidias. Tu vero tua occulta; in
itinere namque latronum es, donec in urbem pa-
cis perveneris, tuncque tuis rebus secure uteris.
Virtus ejus, qui vana laborat gloria, obtritum est
sacrificium, neque ad Dei offerretur altare. Desidia,
vires, ac robur animæ exsolvit, et vana gloria men-
tem, quæ a Deo excidit, eademque ægrotantem
reddit sanum, et senem juvene robustiorem, modo
adsint multi testes earum, quæ fiunt, rerum; tunc
autem vanum erit jejunium, et vigilia, et oratio;
laus quippe multorum promptam animi excitat ala-
cricitatem. Ne humanis celebritatibus divendas la-
bores, neque futuram prodas gloriam, propter vi-
lem laudis acclamationem: etenim humana gloria
humi quiescit, ipsiusque laus in terra exstinguitur,
virtutis autem gloria manet in sæculum.

472 CAPUT XVII.

De superbia.

Superbia tumor est animæ sanie plenus; si ma-
turuerit, erumpet, multumque redolebit fetorem.
Fulguris splendor sonum prænuntiat tonitrus, et
præsentia vanæ gloriæ annuntiat superbiam. Su-
perbi anima ad magnam ascendit altitudinem, in-
deque ipsum dejecit in profundum. Superbia labo-
rat, qui se ipsum a Deo dissociat, propriisque viri-
bus facinora recte patrata ascribit. Quemadmodum
autem, qui super araneam inscendit, decidens,
fertur deorsum, ita concidit, qui propriæ confidit
virtuti. Copiosus fructus arboris inflectit ramos, et
virtutum copia sensum humiliat viri. Fructus pu-
tridus inutilis est agricolæ, et virtus superbi Deo
non est accepta. Palus, seu pedamentum, ramum
sustentat onustum fructibus, et timor Dei animam
virtute præditi. Sicuti fructus pondus ramum
disrumpit, ita superbia virtute conspicuam demit-
tit animam. Ne superbiæ tuam dedas animum,
quia sic tetricis carebis imaginationibus: superbi
etenim anima derelinquitur a Deo, fitque dæmoni-
bus materia gaudii. Nocte, bestiarum invadentium
imaginatur multitudinem, dieque a cogitationibus
timoris turbatur. Si dormit, exsilit assidue, et si vi-
gilet, ad umbram avis perterrefit. Folii rumor su-
perbum exterruit, et aquæ sonus ejus diffregit ani-
mam. Etenim qui paulo ante se ipsum Deo oppo-
nit, illiusque denegat auxilium, postremo a vili-
bus spectris perterretur.

473 CAPUT XVIII.

Superbia e caelis projecit archangelum, fecitque, ut ille quasi fulgur ad terram decideret⁶⁷. At humilitas hominem extollit ad caelum, efficitque ut cum angelis tripudiet! O homo, quid in sublime tolleris, cum natura sis lutum et putredo? Ecquid et supra nubes attolleris? tuam inspicere naturam, quod sis pulvis, et cinis, postque parum temporis in pulverem resolveris. Modo fastuosus, et post parum temporis vernis; quid cervicem attollis, quae paulo post emarcescet? Homo, qui a Deo auxilium assequitur, est magnum quid; derelictus est, imbecillitatemque agnovit naturae; nihil habes, quod a Deo non accepisti, quid igitur in alieno, tanquam in tuo hebetaris? quid gratia Dei, veluti propria regloriaris? Agnosce largitorem, neve multum efferraris; creatura es Dei, ne Creatorem asperneris; a Deo adjuvaris, ne renuas benefactorem; ad sublimitatem instituti ascendisti, sed ille te deduxit; recta virtutis opera patrastis, verum ille operatus est; ipsum consistere, qui te exaltavit, ut firmus in altitudine permanens; agnosce contribulem, quia ejusdem est naturae, ne per jactantiam recuses cognitionem.

CAPUT XIX.

Humilis est ille, atque modice temperatus; at idem conditor utrumque creavit. Ne humilem contemnas, te namque securior est: incedit ille super humum, et non cadit celeriter; qui autem excelsus est, si ceciderit, conteretur. Superbus monachus **474** arbor est absque radice, nec venti perferet impetum. Mens absque tumore, civitas est mœnibus cincta, et qui eam incolit, inviolabilis erit. Aura venti siccam extollit festucam, et superbum insultus effert dementiae. Bulla fracta evanescet, et memoria superbi peribit. Humilis sermo ad emolliendam est animam, at superbi verbum est arrogantia refertum. Oratio viri humilis Deum innectit, Deum vero exasperat superbi supplicatio. Corona domus est humilitas, tuteque custodit introentem. Cum ad apicem virtutum ascenderit, tunc multa opus est tibi tutela; nam, qui cadit e pavimento ocius surgit, qui autem ab alto concidit, ad mortem periclitatur. Lapidem pretiosum muniri auro decet, et viri humilitas multis resplendet virtutibus.

⁶⁷ Isa. xiv, 12.

ΚΕΦΑΛ. ΙΙΙ΄.

Ἰπερηφανία ἀπ' οὐρανοῦ κατέβαλεν ἀρχάγγελον, καὶ ὡς ἀστραπὴν ἐποίησε πεσεῖν ἐπὶ γῆς. Ταπεινοφροσύνη δὲ, ἀνθρωπον ἀνάγει εἰς οὐρανόν, καὶ μετὰ ἀγγέλων χορεύειν παρασκευάζει. Τί μετεωρίζῃ, ἀνθρώπε, πηλὸς ὢν, καὶ σαπρία τῇ φύσει, καὶ ὑπὲρ τὰς νεφέλας ἐπαίρη; ἐπισκέψαι σου τὴν φύσιν ὅτι γῆ εἶ, καὶ σποδὸς, καὶ μετ' ὀλίγον εἰς κόνιν ἀναλύῃ, ἄρτι σθαζὸς, καὶ μετ' ὀλίγον σκώληξ. Τί τὸν αὐχένα ἐπαίρεις τὸν μετ' ὀλίγον σηπόμενον; Μέγα ἀνθρώπου βοηθούμενος παρὰ Θεοῦ· ἐγκαταλείφθη, καὶ τὸ ἀσθενὲς ἐπέγνω τῆς φύσεως. Οὐδὲν ἔχεις, ὃ μὴ παρὰ Θεοῦ ἔλαβες· τί οὖν τῷ ἄλλοτρίῳ ἐναμβλύνη ὡς σῶ; τί τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ ὡς ἰδίῳ κτήματι ἐγκαλλωπίζη; Ἐπίγνωθι τὸν δεδωκότα, καὶ μὴ ἐπαίρου πολὺ· κτίσμα Θεοῦ εἶ, μὴ ἀθέτει τὸν Κτίσαντα· βρηθῆ παρὰ Θεοῦ, μὴ ἀρνοῦ τὸν εὐεργέτην. Εἰς ὕψος ἀνέβης πολιτείας, ἀλλ' ἐκεῖνος ὠδήγησε· κατώρθωσας ἀρετὴν, ἀλλ' ἐκεῖνος ἐνήργησεν. Ὁμολόγει τὸν ὑψώσαντα, ἵνα μετῆς ἐν τῷ ὕψει βέβαιος· ἐπίγνωθι τὸν ὁμόφυλλον, ὅτι τῆς αὐτῆς ἐστὶν οὐσίας. Μὴ δι' ἀλαζονείας ἀρνοῦ τὴν συγγένειαν.

ΚΕΦΑΛ. ΙΘ΄.

Ταπεινὸς ἐκεῖνος, καὶ σύμμετρος· ἀλλ' ὁ αὐτὸς δημιουργὸς ἐπλασε τοὺς ἀμφοτέρους. Μὴ καταφρονήσης ταπεινοῦ· ἔστηκε γὰρ σου ἀσφαλέστερος· ἐπὶ γῆς βαδίζει, καὶ οὐ πίπτει ταχέως· ὁ δὲ ὑψηλὸς, ἐὰν πέσῃ, συντριβήσεται. Ἰπερήφανος μοναχὸς δένδρον ἀόριζον, καὶ οὐ μὴ ἐνέγκῃ προσβολὴν ἀνέμου. Πόλις τετειχισμένη, ἄτυφον φρόνημα, καὶ ὁ ἐνοικῶν αὐτῇ ἄστυλος ἐσται. Μετεωρίζει κάρφος αὔρα ἀνέμου, καὶ ὑπερήφανον ἐπαίρει ἀπονοίας προσβολή· πομφόλυξ ῥαγεῖσα ἀφανισθήσεται, καὶ μνήμη ὑπερηφάνου ἔλλυται. Λόγος ταπεινοῦ μάλαγμα ψυχῆς, ὃ δὲ τοῦ ὑπερηφάνου ἀλαζονείας πεπληρωταί· Προσευχὴ ταπεινοῦ ἐπικάμπτει Θεόν, παροξύνει δὲ τὸν Θεόν δέησις ὑπερηφάνου. Στέφανος δώματός ἐστιν ἡ ταπεινοφροσύνη καὶ τὸν ἀνελθόντα τηρεῖ ἀσφαλῶς. Ὅταν ἀνέλθῃς εἰς τὸ τῶν ἀρετῶν ὕψος, τότε πολλή σοι χρεῖα τῆς ἀσφαλείας. Ὁ γὰρ πεσὼν ἀπ' ἐδάφους, ταχέως ἐγειρεται, ὁ δὲ πεσὼν ἀπ' ὕψηλοῦ, εἰς θάνατον κινδυνεύει. Λίθος τίμιος ἐμπρέπει σιαλώματι χρυσοῦ, καὶ πολλὰς ἀρεταῖς φαιδρύνεται ταπεινῶς ἀνδρός.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ

ΛΟΓΟΣ

ΕΙΣ ΠΝΓ ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΔΙΕΙΛΗΜΜΕΝΟΣ.

EJUSDEM DE ORATIONE

TRACTATUS

In centum quinquaginta tria capitula distinctus.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.

Πυρέττοντά με τῷ φλογμῷ τῶν ἀκαθάρτων παθῶν, συνήθως ἀνεκτήσω, τῇ τῶν θεοφιλῶν σου γραμμάτων ἐπαφῇ, τὸν κάμνοντά μου νοῦν ἐν τοῖς ἐσχάτοις παρρυθησάμενος, καὶ τὸν μέγαν μιμησάμενος καθηγγητήν, καὶ διδάσκαλον μακαρίως· καὶ οὐ θαυμαστόν· σὴ γὰρ ἀεὶ μερὶς γέγονε τὰ ἐπίσημα, ὡς καὶ τοῦ εὐλογημένου Ἰακώβ· καλῶς γὰρ δουλεύσας τῆς Ῥαχὴλ χάριν, καὶ λαθῶν τὴν Λείαν, ζητεῖς καὶ τὴν ποθουμένην, ὡς καὶ ταύτης δῆπου πληρώσας τὰ ἔβδομα. Ἐγὼ δὲ οὐκ ἀρνηθεῖην, ὡς ὄλην τὴν νύκτα κοπιήσας, πεπλάκα οὐδὲν, πλὴν ἀλλ' ἐπὶ τῷ σῷ λόγῳ χαλάσας τὸ εἰκτυον, ἤγρευσα ἰχθύων πληθύν, οὐκ οἶμαι μὲν μεγάλων, ἕκατὸν δὲ ὅμως καὶ πεντήκοντα τριῶν, καὶ τούτους ἀπέστειλα ἐν τῇ σπυρίδι τῆς ἀγάπης διὰ τῶν ἰσαριθμῶν κεφαλαίων, τὴν πρόσταξίν σου πεπληρωκῶς· θαυμάζω δὲ σε, καὶ λίαν ζηλῶ τῆς ἀρίστης προθέσεως τῶν περὶ προσευχῆς ἐρώντα κεφαλαίων. Ὅθ γὰρ ἀπλῶς τούτων ἐρᾶς τῶν ὑπὸ χειρῶν, καὶ ἐν χάριτι διὰ μέλανος τὸ εἶναι ἐχόντων, ἀλλὰ τῶν ἐν νῷ ἰδρυμένων δι' ἀγάπης, καὶ ἀμνησικακίας. Ἄλλ' ἐπεὶ πάντα δισᾶ, ἐν κατ' ἑναντί τοῦ ἐνός, κατὰ τὸν σοφὸν Ἰησοῦν, δέχου πρὸς τῷ γράμματι καὶ τῷ πνεύματι· καὶ σύνες, ὡς πάντως τοῦ γράμματος νοῦς προηγείται· οὐκ ὄντος γὰρ τούτου, οὐδὲ γράμμα ἔσται. Οὐκοῦν καὶ προσευχῆς διττὸς ὁ τρόπος, ὁ μὲν τις πρακτικὸς, ὁ δὲ θεωρητικὸς, οὗτω καὶ ἀριθμοῦ, τὸ μὲν πρόχειρό· ἐστὶ ποσότης, τὸ δὲ σημαίνον πειοτήτης· εἰς ἕκατὸν οὖν πεντήκοντα τριῶν τὸν περὶ προσευχῆς λόγον διειληφότες, εὐαγγελικὸν ἀβώνιον σοι πεπόμφαμεν, ἵνα εὐρῆς συμβολικοῦ ἀριθμοῦ τερπνότητα καὶ σχῆμα τρίγωνον, καὶ ἐξάγωνον, ἑμοῦ μὲν εὐσεβῆ γνώσιν Τριάδος, ἑμοῦ δὲ καὶ τῆσδε τῆς διακοσμῆσεως τὴν περιγραφὴν ὑποφαῖνον. Ἄλλ' ὁ ἕκατὸν ἀριθμὸς καθ' ἑαυτὸν τετραγώνος ἐστίν, ὁ δὲ πεντήκοντα τρις, τρίγωνος, καὶ σφαιρικός· ὁ γὰρ εἰκοστὸς ὀδοὺς μὲν τρίγωνος· Σφαιρικός δὲ ὁ εἰκοστὸς πέμπτος· πεντάκις γὰρ πέντε κεφάλαια. Οὐκοῦν ἔχεις τὸ τετραγώνον σχῆμα, οὐ μόνον διὰ τῆς τετρακτύος τῶν ἀρετῶν, ἀλλὰ καὶ τοῦδε τοῦ αἰῶνος τὴν ἔνσοφον γνώσιν τῷ εἰκοστῷ πέμπτῳ εἰκοκυῖαν, διὰ τὴ

A

475 PRÆFATIO.

Fabricitatem me passionum impurarum æstu refoccillasti pro more, tuarum Deo amabiliū litterarum attractatione meam consolando mentem ad extremum fatigatam, magnumque imitando præceptorem, ac magistrum beate; neque mirum, tuæ nempe partes fuere semper insignia quæque, sicut et benedicti Jacob⁶⁶: cum enim præclare servieris propter Rachel, et Liam acceperis, quæris etiam desideratam, utpote qui et hujusce septem annos adimplesti. Ego vero non denegarem, quod, cum per totam noctem laborassem, nihil comprehendi; verumtamen, cum in tuo verbo rete laxassem, exspiscatus sum piscium multitudinem, non equidem (ut existimo) magnorum, centum vero simul et quinquaginta trium, illosque per capitula numero æqualia in corbe tibi nisi charitatis, tuum adimplendo mandatum; te vero admiror, felicemque optimo proposito arbitror, quod capitula de oratione percipias; nec enim simpliciter eorum detineris amore, quæ manibus conscribuntur, inque charta per atramentum subsistunt; verum, eorum quæ in mente per charitatem, injuriarumque oblivionem, stabiliuntur. Sed quoniam duplicia sunt omnia, et unum e regione alterius **476** positum, secundum sapientem Jesum⁶⁷, accipe juxta litteram, et spiritum, et intellige, quod mens omnino litteræ præcedit, nam si ista non adsit, nec erit littera: igitur orationis quoque duplex est modus, unus practicus, seu in agendo positus; alter speculativus, talesque pariter numeri sunt partes, una quidem est quantitas prompta, altera vero, quæ significatur, est qualitas. In centum igitur quinquaginta tria capitula tractatum de oratione distinguētēs, evangelicum tibi obsonium misimus, ut allegorici invenias numeri jucunditatem, figuramque triangularem, et sexangularem, submonstrantem, tum piam Trinitatis cognitionem, tum etiam hujusce ordinationis, ac distributionis descriptionem. Et numerus quidem centenarius secundum seipsum quadrangularis est, sed quinquagenarius tertius, triangularis est,

⁶⁶ Gen. xxix, 27. ⁶⁷ Eccli. xlii, 25.

et rotundus; nam vicesimus octavus, triangularis quidem est, rotundus vero vicesimus quintus, quinque nempe quinque continet capitula, habes igitur figuram quadrangularem, non solum per virtutum quaternionem, sed et hujus sæculi scientiam sapientem, vicesimo quinto assimilatum numero, propter annorum revolutionem, hebdomada quippe super hebdomadam, et mensis super mensem movetur, et ex anno in annum volvitur tempus et momentum super momentum, ut in solis et lunæ motu, veris, ac ætatis, videmus. Triangulum autem tibi forte significabit scientiam sanctæ Trinitatis: alias vero si per numerorum multipliciter centesimum seras quinquagesimum tertium, qui triangularis est, intelligere **477** convenit practicum (scilicet scientiam) naturalem et theologiam, aut etiam fidei, spei et charitatis; aurum, argentum, lapides pretiosos. Verum hæc de numero: capitulorum autem tenuitatem non contemnes, velut ille, qui scis et saturari, et indigere⁷⁰, imo qui ejus memor es, qui viduæ duo minuta non pit; cum igitur benevolentiam recte noveris fructum, custodies tuis germanis fratribus imponendo, ut orent pro infirmo, et ægrotante, ad hoc ut sanetur, gratia Christi veri Dei nostri, cui gloria in sæcula sæculorum. Amen.

478 CAPUT I.

Si quis suaveolens efficere suffimentum velit, thus pellucidum, et cassiam, et unguam, seu fruticem sic dictum, liquoremque illum, qui e myrrha, et cinnamomo inciso distillat⁷¹, æquo commisceat pondere secundum legem. Hæc autem sunt virtutum quaternio; nam si eæ plenissimæ sint, et æquales, non prodetur intellectus.

CAPUT II.

Anima expurgata per virtutum plenitudinem, intellectus sedem efficit inconcussam, ipsumque redditabilem ad suscipiendum statum qui quaeritur.

CAPUT III.

Oratio est colloquium intellectus cum Deo; quali igitur statu indiget intellectus, ut quiete agendo, sese immutabiliter mutet, ac transeat ad proprium Dominum, nulloque intermedio cum ipso colloquatur? (*sabintellige*) talem quaerat statum.

479 CAPUT IV.

Si Moyses, cum ad rubum ardentem super terram appropinquare tentavit, prohibetur, donec exsolvisset pedum calcamentum⁷², quomodo tu ipse, volens eum videre, qui omnem intellectuonem et sensum superat, eique fieri collocutor, non solvis a te omnem cogitationem passioni obnoxiam?

CAPUT V.

Ora in primis, quo accipias donum lacrymarum, ut per luctum emollias agrestem duritiem, quæ in anima tua est, et confessus adversum te injustitiam tuam Domino⁷³, veniam ab ipso consequaris.

⁷⁰ I'hillipp. iv, 12. ⁷¹ Eccli. xxiv, 20. ⁷² Exod. iii, 2-5. ⁷³ Psal. xxxi, 5.

σφαιρικὴν τῶν χρόνων. Ἐβδομὰς γὰρ ἐπὶ ἑβδομάδα, καὶ μὴν ἐπὶ μῆνα κινεῖται, καὶ ἐξ ἑνιαυτοῦ εἰς ἑνιαυτὸν ὁ χρόνος κυλινδεῖται: καὶ καιρὸς ἐπὶ καιρὸν, ὡς ἐπὶ κινήσεως ἡλίου, καὶ σελήνης, ἕαρος, καὶ τῶν ἐξῆς ὀρώμεν. Τὸ δὲ τρίγωνον, σημαίνει ἄν σοι τὴν τῆς ἀγίας Τριάδος γνῶσιν. Ἄλλως· εἰ δὲ διὰ τῆς πληθῆος τῶν ἀριθμῶν κομίζῃ τὸν ἑκατοστὸν τρίτον τρίγωνον ὄντα, νοεῖν προσήκει πρακτικὴν, φυσικὴν, θεολογικὴν, ἢ καὶ πίστειως, ἐλπιδος, καὶ ἀγάπης, χρυσοῦν, ἀργυροῦν, λίθους τιμίου. Ἄλλ' ὁ μὲν ἀριθμὸς τοιοῦτος, τῶν δὲ κεφαλαίων τὸ ταπεινὸν οὐ περιυδρίσειας, ὡς εἰδῶς καὶ χορτάζεσθαι, καὶ ὑστερεῖσθαι, ναὶ μὴν καὶ ὡς μεμνημένος τοῦ τὰ δύο τῆς χήρας λεπτὰ μὴ ἀποβεβληχότος, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ πλοῦτον πολλῶν ἐτέρων ἀποδεξαμένου· οὐκοῦν εὐνοίας, καὶ ἀγάπης καρπὸν εἰδῶς, φυλάξεις σοῖς γνησίσις ἀδελφοῖς ἐπιτρέπων προσεῦχεσθαι ὑπὲρ τοῦ ἀρρώστοῦντος, ὅπως ὑγιαίνῃ, καὶ αὐτοῦ τὸν κράθβατον ἄρας, λοιπὸν πατήσῃ, χάριτι Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

respuit, sed ea præ multorum aliorum divitiis recepit, custodies tuis germanis fratribus imponendo, ut orent pro infirmo, et ægrotante, ad hoc ut sanetur, suumque grabatum tollens, et deinceps obambulet gratia Christi veri Dei nostri, cui gloria in sæcula sæculorum. Amen.

ΚΕΦΑΛ. Α'.

Εἰ τις βούλοιο εὐῶδες θυμίαμα σκευάσαι, τὸν διαφανῆ λίθον, καὶ τὴν κασίαν καὶ τὸν δρυχα, καὶ τὴν στάκτην ἐξίσου συνθήσει κατὰ τὸν νόμον. Ταῦτα δὲ ἐστὶν ἡ τετραὶς τῶν ἀρετῶν· ἓν γὰρ πληρέσταται, καὶ ἴσαι τυγχάνωσιν, οὐ προδοθήσεται ὁ νοῦς.

ΚΕΦΑΛ. Β'.

Καθαρθεῖσα ψυχὴ διὰ τῆς τῶν ἀρετῶν πληρότητος ἀκλόνητον τὴν τάξιν τοῦ νοῦ κατασκευάζει, δεκτικὸν αὐτὸν ποιούσα τῆς ζητουμένης καταστάσεως.

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

Ἡ προσευχὴ, ὁμιλία ἐστὶ νοῦ πρὸς Θεόν· ποίας οὖν δεῖται καταστάσεως ὁ νοῦς, ἵνα ἡσυχάσῃ ἀμεταστρόφως ἐκσταθῆναι πρὸς τὸν οἰκεῖον Δεσπότην, καὶ συνομιλεῖν αὐτῷ μηδενὸς μεσιτεύοντος;

ΚΕΦΑΛ. Δ'.

Εἰ τῇ ἐπὶ γῆς βάτω φλεγομένη προσεγγίσει περιάσας Μωϋσῆς κωλύεται, ἄχρις οὗ λύσει τὸ ὑπόδημα τῶν ποδῶν, πῶς αὐτὸς τὸν ὑπὲρ πάσαν ἔννοιαν καὶ ἀσθησὶν ἰδεῖν βουλόμενος, καὶ συνόμιλος αὐτῷ γενέσθαι, οὐ λύεις ἐκ σοῦ πᾶν νόημα ἐμπαθές;

ΚΕΦΑΛ. Ε'.

Πρότερον περὶ λήψεως δακρύων προσεύχου, ἵνα διὰ τοῦ πένθους μαλάξης τὴν ὑπάρχουσαν ἐν τῇ ψυχῇ σου ἀγριότητα, καὶ ἐξαγορεύσας κατὰ σοῦ τὴν ἀνομίαν σου τῷ Κυρίῳ, παρ' αὐτοῦ ἀφέσεως τεύξῃ.

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

Κέχρητο τοῖς δάκρυσι πρὸς παντὸς αἰτήματος κατόρθωσιν· ἵλαν γὰρ χαίρει σου ὁ Δεσπότης ἐν δάκρυσι προσευχῇ δεχόμενος.

ΚΕΦΑΛ. Ζ'.

Ἐὶν πηγὰς δακρῶν ἐκχέης ἐν τῇ προσευχῇ σου, μηδαμῶς ἐπαίρου ἐν σεαυτῷ, ὡς ὑπὲρ τοὺς πολλοὺς ὧν βοήθειαν γὰρ προσέληφεν ἡ προσευχὴ σου, ἵνα δυνήθῃς προθύμως ἐξαγορεύειν σου τὰς ἀμαρτίας, καὶ ἐξευμενίσασθαι τὸν Δεσπότην διὰ τῶν δακρῶν.

ΚΕΦΑΛ. Η'.

Μὴ οὖν εἰς πάθος τρέψῃ τὸ τῶν παθῶν ἀλέξημα, ἵνα μὴ πλέον παροργίσῃς τὸν δεδωκότα τὴν χάριν· πολλοὶ δακρύνοντες ὑπὲρ ἀμαρτιῶν, ἐπιλαθόμενοι τῷ τῶν δακρῶν σκοποῦ, μαμέντες ἐξεπλάγησαν.

ΚΕΦΑΛ. Θ'.

Στήθι ἐμπόνως, καὶ προσεύχου εὐτόνως, καὶ ἀποστρέφου τὰς τῶν φροντίδων καὶ διαλογισμῶν ἐπιτεύξεις· ταράττουσι γὰρ καὶ θορυβοῦσί σε, ἵνα ἐκλύσῃς τοῦ τόνου.

ΚΕΦΑΛ. Ι'.

Ὅταν ἴδωσιν οἱ δαίμονες προθυμούμενόν σε ἀληθῶς προσεύξασθαι, τότε ὑποτίθενται νοήματά τινων πραγμάτων δῆθεν ἀναγκαίων, καὶ μετὰ βραχὺ ἐπαίρουσι τὴν περὶ αὐτῶν μνήμην, κινούμεντες τὸν νοῦν πρὸς ζητήσιν αὐτῶν, καὶ ὡς μὴ εὐρίσκων σφόδρα λυπεῖται, καὶ ἀθυμεῖ· ἡνίκα δὲ στή εἰς προσευχὴν, ὑπομνήσκουσιν αὐτὸν τῶν ζητηθέντων, καὶ μνημονευσθέντων, ἵνα χανωθεῖς ὁ νοῦς πρὸς γνῶσιν αὐτῶν ἀπολέσῃ τὴν εὐκαρπον προσευχῇν.

ΚΕΦΑΛ. ΙΑ'.

Ἀγωνίζου στήσαι τὸν νοῦν σου, κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προσευχῆς κωφῶν, καὶ ἄλαλον, καὶ δυνήσῃ προσεύξασθαι.

ΚΕΦΑΛ. ΙΒ'.

Ἠνίκα ἀπαντήσῃ σοι πειρασμός, ἢ ἀντιλογία, ἢ ἐρεθισμὸς, ἢ πρὸς τὴν οὐκ ἐναντίας ἀμυναν κινήσῃς θυμὸν, ἢ βῆξαι φωνὴν τινα, μνήσθητι τῆς προσευχῆς καὶ τοῦ κατ' αὐτὴν κρίματος· καὶ εὐθέως ἢ ἐν σοὶ ἀτακτος κίνησις ἤρεμῆσαι.

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ'.

Ὅσα ἂν ποιήσῃς πρὸς ἀμυναν ἀδελφοῦ ἡδικοῦτος σε, ἅπαντα εἰς σκάνδαλόν σοι γενήσεται ἐν καιρῷ προσευχῆς.

ΚΕΦΑΛ. ΙΔ'.

Προσευχὴ ἐστὶ πραότητος καὶ ἀοργησίας βλάστημα.

ΚΕΦΑΛ. ΙΕ'.

Προσευχὴ ἐστὶ χαρῆς καὶ εὐχαριστίας πρὸς ἄλλοις.

Α

CAPUT VI.

Utere lacrymis ad omnem petitionem feliciter suscipiendam ac perficiendam : plurimum enim gaudet Dominus tuus, in lacrymis orationem excipiens.

CAPUT VII.

Quamvis in tua oratione fontes lacrymarum effundas, nequaquam tamen extollaris in teipso, quasi multis praecellas; auxilium enim tua recepit oratio, ut possis animo prompto confiteri peccata tua, Dominumque lacrymis placare.

480 CAPUT VIII.

Ne igitur in passionem convertas, quod ad delendas arcendasque passiones fuit datum, ne magis ad iram concites eum, qui tibi gratiam dedit : multi flentes pro peccatis, obliti lacrymarum scopi, insanientes, aberrarunt.

CAPUT IX.

Sta magno cum studio, intenteque ora, et avversare curarum, cogitationumque obventiones; et namque turbant illa, ac tumultuantur, ut animi tui inflexibilem dissolvant constantiam.

CAPUT X.

Cum te daemones viderint vere promptum orare, tunc suggerunt cogitationes quarumdam rerum veluti necessarium, et paulo post incitant memoriam, de ipsis moventes intellectum, ut eas inquirat, dumque minime reperiat, ille dolet, animoque despondet; quando vero s'at ad orationem, in ipsius revocant memoriam quaesita, et memorata, ut intellectus ad cognitionem earum rerum lassatus, ac laxatus, fructuosam perdat orationem.

CAPUT XI.

Conare ut, in tempore orationis, surdum ac mutum tuum sis intellectum, sicque poteris orare.

481 CAPUT XII.

Quando tibi occurrerit tentatio, aut contradictio, aut fueris irritatus, aut, ob contrariam causam, ad ultionem commovere animum contigerit, aut ad aliquam erumpere vocem, memento orationis et iudicii, quod de ipsa sit, et statim, quae in te fuerit incomposita commotio, sedabitur.

CAPUT XIII.

Quotquot feceris ad vindictam fratris, qui te offenderit, in tempore orationis, scandalum tibi gignent, et offendiculum.

CAPUT XIV.

Oratio germen est mansuetudinis et lenitudinis.

CAPUT XV.

Oratio est gaudii gratiarumque actionis productio.

CAPUT XVI.

Oratio est adversus tristitiam animique dejectionem amuletum.

CAPUT XVII.

Abiens vende substantiam tuam, et da pauperibus ⁷⁴, accipiensque crucem, abnega temetipsum ⁷⁵, ut possis absque ulla distractione orare.

482 CAPUT XVIII.

Si vells laudabiliter orare, quaque hora abnega temetipsum, ac philosophorum more, stude, sisque occupatus in permultis pro oratione perpetuandis.

CAPUT XIX.

Si philosophorum more dabis operam cuiquam rei duræ tolerandæ, ejus fructum tempore orationis invenies.

CAPUT XX.

Si orare cupias ut decet, ne tristitia animam affligas, alioquin in vanum curris.

CAPUT XXI.

Dimitte (inquit) munus tuum ante altare, et abiens, prius reconciliare fratri tuo, et tunc veniens, absque perturbatione orabis ⁷⁶; nam injuriarum memoria offuscat orantis ductricem rationem, ejusque orationibus tenebras offundit.

CAPUT XXII.

Qui tristitias ac vindictas ex injuriarum recordatione sibi ipsis coacervant, et videntur orare, similes sunt his, qui hauriunt aquas, inque dolium pertusum projiciunt.

CAPUT XXXIII.

Si patiens fueris, cum gaudio semper orabis.

483 CAPUT XXIV.

Oranti tibi, ut decet, hujusmodi res occurrent; quod nimirum videatur tibi, justum esse omnino iracundia uti, verumtamen adversus proximum non justa est penitus iracundia, nam, si perquiras diligenter, invenies quod possibile est et sine ira negotium bene componi: utere itaque omni adhibito studio, ne prorumpas in iram.

CAPUT XXV.

Cave ne, dum putas alterum curare, ipse insanibilis maneat, tuæque orationi præbeas impedimentum.

CAPUT XXVI.

Si abstineas ab ira, modum parcendi invenies, teque ipsum prudentem demonstrabis ad id, quod spectat ad tui existimationem, riteque eris inter orantes.

CAPUT XXVII.

Si adversus iram sis armatus, nunquam sustinebis concupiscentiam; ipsa enim est, quæ materiam

A

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ'.

Προσευχή ἐστὶ λύπης καὶ ἀθυμίας ἀλέξιμα.

ΚΕΦΑΛ. ΙΖ'.

Ἀπελθὼν πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ λαβὼν τὸν σταυρὸν, ἀπάρησαι ἑαυτὸν, ἵνα δυναθῆς ἀπερισπάστως προσεύχεσθαι.

ΚΕΦΑΛ. ΙΗ'.

Εἰ βούλει ἐπαινετῶς προσεύχεσθαι, ἀρνησαι ἑαυτὸν καθ' ὄραν, καὶ πάμπολα δεῖνὰ πάμπολα ὑπὲρ προσευχῆς φιλοσόφει.

ΚΕΦΑΛ. ΙΘ'.

Ὅπερ ἂν χαλεπὸν ὑπομένων φιλοσοφῆτης, τοῦτου τὸν καρπὸν κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προσευχῆς εὐρήσεις.

ΚΕΦΑΛ. Κ'.

Ἐπιθυμῶν προσεύξασθαι ὡς δεῖ, μὴ λυπῆσης ψυχὴν, εἰ δὲ μήγε, εἰς μάτην τρέχεις.

ΚΕΦΑΛ. ΚΑ'.

Ἄφες σου τὸ δῶρον, φησὶν, ἐμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ἀπελθὼν πρότερον διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου, καὶ τότε προσεύξη ἀταράχως· ἡ γὰρ μνησικακία ἀμαυροῖ τὸ ἡγεμονικὸν τοῦ προσευχομένου, καὶ σκοτίζει τοῦτου τὰς προσευχάς.

ΚΕΦΑΛ. ΚΒ'.

Οἱ λύπας καὶ μνησικακίας ἑαυτοῖς σωρεύοντες, καὶ προσεύχεσθαι δοκοῦντες, ὅμοιοι εἰσι τοῖς ὕδωρ ἀντλοῦσι, καὶ εἰς τετρημένον πῖθον βάλλουσιν.

ΚΕΦΑΛ. ΚΓ'.

Ἐὰν ὑπομονητικὸς ᾖς, ἀεὶ μετὰ χαρᾶς προσεύξη.

ΚΕΦΑΛ. ΚΔ'.

Προσευχομένου σου δεόντως, τοιαῦτά σοι ἀπαντήσῃ πράγματα, ἵνα δόξης δίκαιον εἶναι πάντως τῷ θυμῷ χρῆσασθαι· οὐκ ἐστὶ δὲ δίκαιος θυμὸς κατὰ τοῦ πέλους τὸ σύνολον· ἐν γὰρ ζητήσεως, εὐρήσεις, ὅτι δυνατόν, καὶ δίχα θυμοῦ καλῶς διατεθῆναι τὸ πρᾶγμα· πάση οὖν μηχανῇ χρῆσαι πρὸς τὸ μὴ βῆξαι θυμόν.

D

ΚΕΦΑΛ. ΚΕ'.

Ὅρα μὴ δοκῶν ἕτερον ἰδᾶσθαι, αὐτὸς ἀνίκατος ἔσῃ, καὶ δῶς ἐκκοπήν τῇ προσευχῇ σου.

ΚΕΦΑΛ. ΚΖ'.

Φειδόμενος θυμοῦ, φειδῶ εὐρήσεις, καὶ φρόνιμον ἑαυτὸν ἀναδείξεις πρὸς τὸ εἰς οἴησιν, καὶ ἐν τοῖς προσευχομένοις ἔσῃ.

ΚΕΦΑΛ. ΚΖ'.

Κατὰ θυμοῦ ὀπλιζόμενος, ἐπιθυμίας οὐκ ἀνέξη ποτε· αὕτη γὰρ ὕλας δίδωσι τῷ θυμῷ, καὶ οὕτως

⁷⁴ Matth. xix, 21; Marc. x, 21. ⁷⁵ Matth. xvi, 24; Luc. ix, 23. ⁷⁶ Matth. v, 23.

ταράττει τὸν νοερόν ὀφθαλμόν, λυμαινόμενος τὴν A
κατάστασιν τῆς προσευχῆς.

ΚΕΦΑΛ. ΚΗ' .

Μὴ ἐν μόνοις τοῖς ἐκτὸς σχήμασι προσεύχου, ἀλλὰ
τρέπε τὸν νοῦν σου εἰς συναίσθησιν πνευματικῆς
προσευχῆς μετὰ πολλοῦ φόβου.

ΚΕΦΑΛ. ΚΘ'.

Ποτὲ μὲν ἀθρόως στάς εἰς προσευχὴν οὐ προσεύξῃ,
ποτὲ δὲ λίαν πονήσας, οὐκ ἐπιτεύξῃ τοῦ σκοποῦ, ἵνα
ἔτι μᾶλλον ζητήσας, καὶ λαθὼν, ἕξεις ἄσυλον τὸ
κατόρθωμα.

ΚΕΦΑΛ. ΛΑ'.

Ἐπιστάντος ἀγγέλου ἀθρόον ἅπαντες ἀφίστανται
οἱ ἐνοχλοῦντες ἡμῖν, καὶ εὐρίσκεται ὁ νοῦς ἐν πολλῇ
ἀνέσει, ὕγιως προσευχόμενος· ποτὲ δὲ τοῦ συνήθους
πολέμου ἡμῖν ἐπικειμένου, πικτεῦει ὁ νοῦς, καὶ οὐ
συγχωρεῖται ἀνανεῦσαι, προπεποιῶται γὰρ τοῖς ποι-
κίλοις πάθεισιν, ὅμως ἐπὶ πλέον ζητῶν εὐρήσει, καὶ
κρούοντι αὐτῷ εὐτόνως, ἀνοιγῆσεται.

ΚΕΦΑΛ. ΛΑ'.

Μὴ προσεύχου τὰ σὰ θελήματα γενέσθαι· οὐδὲ γὰρ
πάντως συμφωνοῦσι τῷ θελήματι τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ
μᾶλλον καθὼς ἐδιδάχθης, προσεύχου λέγων· Γενη-
θήτω τὸ θέλημά σου ἐν ἐμοί· καὶ ἐπὶ παντὶ δὲ C
πράγματι· οὕτως αὐτὸν αἰτεῖ τὸ ἀγαθόν, καὶ συμ-
ψέρον τῇ ψυχῇ, οὐ δὲ οὐ πάντως τοῦτο ζητεῖς.

ΚΕΦΑΛ. ΛΒ'.

Πολλάκις προσευχόμενος ἤτησάμην γενέσθαι μοι ὁ
ἔδοξα καλὸν εἶναι μοι, καὶ ἐπέμενον τῷ αἰτήματι,
ἀλόγως βιαζόμενος τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, καὶ μὴ
ἀποδοῦς αὐτῷ, ἵνα ὁ οἶδε συμφέρον αὐτὸς μᾶλλον
οἰκονομήσῃ, καὶ μέντοι λαθὼν, ὕστερον ἠχθέρσθη
λίαν, διότι μᾶλλον τὸ βούλημα ἑαυτοῦ ἤτησάμην
γενέσθαι· οὐ γὰρ τοιοῦτόν μοι ἀπήντησε τὸ πρᾶγμα,
οἶον ἐνόμιζον.

ΚΕΦΑΛ. ΛΓ'.

Τί ἄλλο ἀγαθόν, ἀλλ' ἢ Θεός; Οὐκοῦν αὐτῷ ἀπο-
δῶμεν πάντα τὰ καθ' ἡμᾶς, καὶ εἴ ἡμῖν ἔσται· ὁ D
γὰρ ἀγαθὸς πάντως, καὶ ἀγαθῶν ἐστι παροχεὺς
διωρεῶν.

ΚΕΦΑΛ. ΛΔ'.

Μὴ ὡς ἐν δυνάμει κομιζόμενος, εὐθέως τὸ αἶτημα
ζῆτει· βούλεται γὰρ σε ἐπὶ πλέον εὐεργετῆσαι
προσκαρτεροῦντα αὐτῷ ἐν τῇ προσευχῇ· τί γὰρ
ἀνώτερον τοῦ τῷ Θεῷ προσομιλεῖν, καὶ τῇ πρὸς αὐτὸν
συνουσίᾳ περισπᾶσθαι;

ΚΕΦΑΛ. ΛΕ'.

Προσευχὴ ἐστὶν ἀνάβασις νοῦ πρὸς Θεόν.

⁷⁷ Matth. vii, 7; Luc. xi, 9. ⁷⁸ Matth. vi, 10.

subministrat irā, et illa oculum perturbat intel-
ctualem corrumpendo statum orationis.

CAPUT XXVIII.

Ne solis externis gestibus ores, sed mentem tuam
verte ut sit conscia spiritualis orationis cum multo
timore.

484 CAPUT XXIX.

Interdum quidem confestim orationi insistens,
bene precaberis; quandoque vero, cum diu mul-
tumque laboraveris, scopum non assequeris, ut ad-
huc cum magis requiras, cumque fueris adeptus,
habeas rectum opus a prædæ periculo immune ac
tutum.

CAPUT XXX.

Ad-tante angelo discedunt confestim omnes, qui
nobis afferunt impedimentum, mensque reperitur
in multa requie sane orans; interdum vero, super-
veniente nobis consueto bello, mens pugilis instar
pugnat, nec permittitur sursum caput reflectere,
vanis quippe afficitur passionibus; attamen, si
etiam atque etiam quærat, inveniet, intenteque ipsi
pulsanti aperietur ⁷⁷.

CAPUT XXXI.

Ne ores, tuas perfici voluntates, nec enim Dei
voluntati sunt omnino consonæ, sed potius ora, ut
didicisti, dicens: Fiat voluntas tua in me ⁷⁸; sicque
in omni re ab ipso pete, ut fiat ipsius voluntas;
vult enim quod bonum est, quodque animæ confert.
Tu vero non hoc omnino exquiris.

CAPUT XXXII.

Sæpe, dum orarem, petii, mihi fieri, quod arbi-
tratus sum bonum mihi fore, inque petitione irra-
tionabiliter perseverabam 485, Dei cogens volun-
tatem, nec ipsi concedens, ut quod ille futurum utile
noverit, dispensaret; et quidem cum recepissem,
postremo nimis graviter tuli, eo quod meam potius
voluntatem fieri petissem; nec enim res mihi talis
evenit, qualem existimabam.

CAPUT XXXIII.

Quid aliud bonum, nisi Deus? igitur ei remitta-
mus, quæ ad nos pertinent omnia, et bene nobis crit;
ipse enim omnino bonus est, bonorumque largitor
donorum.

CAPUT XXXIV.

Ne tanquam in potestate procedens petitionem con-
festim exquiras; vult enim tibi plurimum conferre
beneficium perseveranti in oratione; quid enim sub-
limius, quam Deum alloqui, et ipsius circumtrahi
consuetudine?

CAPUT XXXV.

Oratio est ascensus mentis ad Deum.

CAPUT XXXVI.

Si orare cupias, omnibus renuntia, ut omnia tibi cedant in hæreditatem.

CAPUT XXXVII.

Ora primo ut purgeris a passionibus, et secundo, ut eruaris ab ignorantia, et tertio, ut ab omni tentatione atque derelictione libereris.

486 CAPUT XXXVIII.

In oratione tua solam require justitiam, et regnum, id est virtutem, et cognitionem, et cætera omnia tibi adjiciuntur.

CAPUT XXXIX.

Justum est non solum pro propria emundatione B orare, sed et pro omni contribule, ut modum imiteris angelicum.

CAPUT XL.

Vide, an vere Deo tua in oratione adhæseris, vel an hominum vincaris laude, illamque, contendas aucupari, orationis utens representatione, veluti tegmine,

CAPUT XLI.

Sive cum fratribus ores, sive solus, conare, non consuetudine, sed sensu orare.

CAPUT XLII.

Proprium orationis est interna cogitatio cum devota pietate et compunctione, animæque dolore, peccata cum mutis suspiriis confitendo.

CAPUT XLIII.

Si tua mens ætatis florem in tempore orationis affectet, nondum ut monachus orat, sed etiamnum mundana est, exterius tabernaculum exornans.

487 CAPUT XLIV.

Dum oras, tuam, pro viribus, custodi memoriam, ut sua propria non tibi proponat, sed te moveat ad cognitionem extensionis ad Deum; memoria namque assolet multum deprædari mentem circa tempus orationis.

CAPUT XLV.

Aut veteres rerum imaginationes tibi oranti producit memoria, aut novas curas, aut personam ejus qui te dolore affecit.

CAPUT XLVI.

Valde invidet dæmon homini oranti, omnemque machinam adhibet, ut ejus intentionem inquinet; non cessat igitur per memoriam cogitationes harum rerum cominovere, omnesque passiones per carnem tanquam vectibus subexcitare, ut impedire possit optimum ipsius cursum, et accessum ad Deum.

CAPUT XLVII.

Quando improbissimus dæmon plurima molitus, studiosi orationem impedire non potuerit, parum-

A

ΚΕΦΑΛ. ΛΓ΄.

Εἰ προσεύξασθαι ποθεῖς, ἀπόταξαι τοῖς σύμπται, ἵνα τὸ πᾶν κληρονομήσῃς.

ΚΕΦΑΛ. ΛΔ΄.

Προσεύχου πρότερον περὶ τοῦ καθαρθῆναι τῶν παθῶν, καὶ δεύτερον περὶ τοῦ ρυθῆναι ἀπὸ τῆς ἀγνωσίας, καὶ τρίτον ἀπὸ παντὸς πειρασμοῦ καὶ ἐγκαταλείψεως.

ΚΕΦΑΛ. ΛΕ΄.

Μόνην ζήτηε ἐν τῇ προσευχῇ σου τὴν δικαιοσύνην, καὶ τὴν βασιλείαν, τουτέστι τὴν ἀρετὴν, καὶ τὴν νῦνσιν, καὶ τὰ λοιπὰ πάντα προστεθήσεται σοι.

ΚΕΦΑΛ. ΛϞ΄.

Δίκαιον, μὴ μόνον περὶ οἰκειας καθάρσεως προσεύξασθαι, ἀλλὰ καὶ περὶ παντὸς ὁμοφύλου, ἵνα ἀγγέλων μιμήσῃ τροπον.

ΚΕΦΑΛ. ΛΖ΄.

Ὅρα, ἐὰν ἀληθῶς Θεῷ παρέστηκας ἐν τῇ προσευχῇ σου, ἢ ἐπαίνω ἀνθρώπων ἤτᾶσαι, καὶ τούτων θορᾶν ἐπέιγῃ, ὥσπερ ἐπικαλύμματι κεκρημένος τῇ παραστάσει τῆς προσευχῆς.

ΚΕΦΑΛ. ΛΑ΄.

Εἴτε μετὰ ἀδελφῶν προσεύχῃ, εἴτε κατὰ μόνους, ἀγώνισαι, μὴ ἔθει, ἀλλὰ αἰσθήσει προσεύχεσθαι.

ΚΕΦΑΛ. ΜΒ΄.

Ἦθος ἐστὶ προσευχῆς σύννοια μετ' εὐλαβείας, καὶ κατανύξεως, καὶ ὀδύνης ψυχῆς ἐν ἐξαγορεύσει πταισμάτων μετὰ στεναγμῶν ἀφώνων.

ΚΕΦΑΛ. ΜΓ΄.

Ἐὰν περιβλέπηται ὁ νοῦς σου ἀκμὴν ἐν τῷ καιρῷ τῆς προσευχῆς, οὐδέπω ὡς μοναχὸς προσεύχεται, ἀλλ' ἔτι κοσμικὸς ἐστὶ, τὴν ἔξωθεν σκηνὴν καλλωπιζῶν.

ΚΕΦΑΛ. ΜΔ΄.

Προσευχόμενος, τὴν μνήμην σου δυνάμει φύλαττε, ἵνα μὴ τὰ οἰκεία παραθήται σοι, ἀλλὰ πρὸς τὴν γνῶσιν τῆς παρατάσεώς σε κινή· λίαν γὰρ πέφυκε συλᾶσθαι ὁ νοῦς ὑπὸ τῆς μνήμης κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προσευχῆς.

ΚΕΦΑΛ. ΜΕ΄.

Ἡ παλαιῶν πραγμάτων ἀγεῖ σοι φαντασίας ἢ μνήμη προσευχομένῳ, ἢ νέας φροντίδας, ἢ πρόσωπον λελυπηκότος.

ΚΕΦΑΛ. ΜϚ΄.

Λίαν βροκαίνει ὁ δαίμων ἀνθρώπῳ προσευχομένῳ, καὶ πάσῃ χρᾶται μηχανῇ, λυμήνασθαι τὸν τούτου σκοπόν· οὐ παύεται οὖν τὰ νήματα κινῶν τῶν πραγμάτων διὰ τῆς μνήμης, καὶ ὅλα τὰ πάθη ἀναμυχλεύων διὰ τῆς σαρκὸς, ἵνα ἐμποδίσαι δυνήθῃ τῷ ἀρίστῳ αὐτοῦ δρόμῳ, καὶ τῇ πρὸς Θεὸν ἐκδημίᾳ.

ΚΕΦΑΛ. ΜΖ΄.

Ὅταν πολλὰ ποιήσῃς ὁ πονηρότατος δαίμων, μὴ δυνήθῃ ἐμποδίσαι τὴν τοῦ σπουδαίου προσευχῆν, μι-

κρὶν ὑποχαλᾶ, καὶ μετέπειτα ἀμύνεται αὐτὸν προσευξάμενον· ἢ γὰρ εἰς ὄργην ἐξάψας ἀφανίζει τὴν ἐκ τῆς εὐχῆς συγκροτουμένην ἀρίστην κατάστασιν ἐν ἑαυτῷ, ἢ πρὸς ἡδονὴν τινα ἄλογον ἐρεθίσας ὑβρίζει τὸν νοῦν.

ΚΕΦΑΛ. ΜΗ΄.

Προσευξάμενος ὡς δεῖ, προσδόκα & μὴ δεῖ, καὶ στήθι ἀνδρείως φυλάττων τὸν καρπὸν σου· εἰς τοῦτο γὰρ ἐξ ἀρχῆς ἐτάχθης, ἐργάζεσθαι, καὶ φυλάττειν· μὴ οὖν ἐργασάμενος ἐάσης ἀφύλακτον τὸ πονηθῆν· εἰ δὲ μήγε, οὐδὲν ὠφέλησας προσευχόμενος.

ΚΕΦΑΛ. ΜΘ΄.

Πᾶς ὁ συγκροτούμενος πόλεμος μεταξὺ ἡμῶν τε, καὶ τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων, οὐ περὶ ἐτέρου **B** γίνεται, ἢ περὶ πνευματικῆς προσευχῆς· λίαν γὰρ πολέμιος αὐτοῖς ἐστὶ, καὶ ἐπαχθεστάτη, ἡμῖν δὲ σωτήριοις, καὶ προσηνεστάτη.

ΚΕΦΑΛ. Ν΄.

Τί βούλεται τοῖς δαίμοσι ἐνεργεῖν ἐν ἡμῖν γαστριμαργίαν, πορνείαν, φιλαργυρίαν, ὄργην τε καὶ μνησικαλίαν, καὶ τὰ λοιπὰ πάθη; ἵνα παχυνθεῖς ὁ νοῦς ἐξ αὐτῶν, μὴ δυνηθῆς ὡς δεῖ προσεύξασθαι· τὰ γὰρ τοῦ ἀλόγου μέρους πάθη ἀρξάντα οὐκ ἔα αὐτὸν λογικῶς κινεῖσθαι καὶ τὸν Θεοῦ Λόγον ἐπιζητεῖν.

ΚΕΦΑΛ. ΝΑ΄.

Τὰς ἀρετὰς μετερχόμεθα διὰ τοὺς λόγους τῶν γε- **C** γονότων, καὶ τούτους διὰ τὸν οὐσιώσαντα Κύριον, οὗτος δὲ ἐν τῇ καταστάσει τῆς προσευχῆς ἀναφαίνεσθαι εἴωθε.

ΚΕΦΑΛ. ΝΒ΄.

Κατάστασις ἐστὶ προσευχῆς ἐξὶς ἀπαθῆς, ἔρωτι ἀκροτάτῳ εἰς ὕψος νοητῶν ἀρπάζουσα τὸν φιλόσοφον, καὶ πνευματικὸν νοῦν.

ΚΕΦΑΛ. ΝΓ΄.

Ὁ μόνον θυμοῦ, καὶ ἐπιθυμίας δεῖ ἄρχειν τὸν ἀληθῶς προσεύξασθαι ἐπιγόμενον, ἄλλα καὶ ἐκτός ἐμπαλοῦς νοήματος γενέσθαι.

ΚΕΦΑΛ. ΝΔ΄.

Ὁ ἀγαπῶν τὸν Θεόν, τοῦτω ὡς Πατρὶ ἀεὶ συνομιλεῖ, ἀποστρεφόμενος πᾶν νόημα ἐμπαλοῦς.

ΚΕΦΑΛ. ΝΕ΄.

Ὁὐκ ὁ ἀπαθείας τετυχηκῶς, ἤδη καὶ προσεύχεται ἀληθῶς· δύναται γὰρ ἐν τοῖς ψιλοῖς νοήμασι εἶναι καὶ ἐν ταῖς ἱστορίαις αὐτῶν περισπᾶσθαι, καὶ μακρὰν ἀπέχειν ἀπὸ Θεοῦ.

ΚΕΦΑΛ. ΝΣΤ΄.

Ὁὐκ ἂν ὅτε μὴ ἐγχνονίζῃ ὁ νοῦς ἐν τοῖς ψιλοῖς νοήμασι τῶν πραγμάτων, ἤδη καὶ προσευχῆς κατελήγε· τόπον· δύναται γὰρ ἐν τῇ θεωρίᾳ εἶναι τῶν πραγμάτων, καὶ ἐν τοῖς λόγοις αὐτῶν ἀδολεγεῖν,

A per remittit, et postmodum ipsius qui oraverit, sumit vindictam; aut enim ad iracundiam incendens, optimum exterminat statum, in ipso ex oratione instructum; aut ad aliquam proritans irrationalem voluptatem, menti petulanter infert injuriam.

488 CAPUT XLVIII.

Si oraveris uti decet, exspecta quæ non decent, et sta viriliter, fructum tuum custodiens; ad hoc enim a principio fuisti constitutus, ut opereris, et custodies: ne itaque operans, quod elaboratum est sinas incustoditum; id autem nisi faxis, nihil orando proficies.

CAPUT XLIX.

Omne quod instruitur bellum inter nos impurosque spiritus; non ob aliud fit, quam ob spiritualem orationem; valde namque ipsis hostilis est, ac maxime inimica, nobis autem salutaris, ac jucundissima.

CAPUT L.

Cur volunt dæmones in nobis operari gulam, fornicationem, avaritiam, iracundiam, et injuriarum recordationem, ac reliquas passiones? ut ex ipsis mens incassata non possit, sicut decet orare; nam passiones, quæ ab irrationali parte sumunt initium, non sinunt eam rationaliter moveri, Deique Verbum inquirere.

CAPUT LI.

Virtutes consecramur ob rationes, seu causas rerum creatarum, et istas propter Dominum, qui earum essentias condidit: ipse autem in statu orationis manifestari consuevit.

489 CAPUT LII.

Status orationis est habitus absque passione, amore summo ad celsitudinem intelligibilem rapiens mentem sapientem, et spiritualem.

CAPUT LIII.

Is qui festino gradu contendit vere orare, oportet ut non solum iracundiæ, atque cupiditati dominetur, verum etiam alienus sit a cogitatione, quæ imbuta sit passione.

CAPUT LIV.

Qui amat Deum, cum ipso, tanquam Patre semper colloquitur, et conversatur, omnem aversatus cogitationem passione inquinatam.

CAPUT LV.

Non qui vacuitatem passionum est adeptus, jam vere quoque orat, potest quippe in nudis versari cogitationibus, inque studium ipsas cognoscendi, seu lustrandi distrahi, et longe abesse a Deo.

CAPUT LVI.

Nec vero, quando mens in nudis rerum cogitationibus non diu immoretur, jam simul orationis locum est assecuta; potest enim in rerum contemplatione versari, inque ipsarum discursibus assidue

meditari, quæ, licet nuda sint verba; attamen, **A** 490 utpote quæ rerum contemplationes existunt, quasi signum quoddam insculpunt in mente, abdu- euntque procul a Deo.

CAPUT LVII.

Quamvis mens citra contemplationem corporeæ naturæ versetur, nondum tamen perfectum Dei locum est contemplata: potest quippe in cognitione rerum intellectualium versari, et ad eam varie distingui.

CAPUT LVIII.

Si orare velis, Deo est opus, qui dat oranti orationem; igitur ipsum invoca, dicens: « Sanctificetur nomen tuum, adveniat regnum tuum »⁷⁹, hoc est Spiritus sanctus, et Unigenitus Filius tuus; **B** sic enim docuit, dicendo, in Spiritu, et veritate adorari⁸⁰ Deum, scilicet Patrem, quandoquidem hæc tria Deus.

CAPUT LIX.

Qui orat in Spiritu, et veritate, non propter creaturas Conditorum honorifice laudat, sed propter ipsum, nimirum ejus amorem, eundem hymnis exaltat.

CAPUT LX.

Si theologus es, vere orabis, sique vere oraveris, es theologus.

491 CAPUT LXI.

Quando mens tua, multo accensa erga Deum **C** considerio, tantillum quasi recedit a carne, omnesque cogitationes a cupiditate, aut a memoria, aut a corporis temperamento procedentes, aversatur, devotione simul et gaudio repleta, tunc arbitrare te operationis terminis appropinquasse.

CAPUT LXII.

Spiritus sanctus infirmitati nostræ compatiens, nobis, quamvis impuri simus, advenit; sique mentem nostram invenerit cum amore veritatis ad eum orantem, super ipsam ascendit, turmamque omnem cogitationum, aut notionum, quæ ipsam ambit, delet, convertens eam ad opera spiritualis orationis.

CAPUT LXIII.

Cæteri quidem per corporis immutationem menti immittunt cogitationes, seu notionem, et speculationes: Deus autem contrarium efficit, mentem inscendit ipsam; immittens ei cogitationem, prout vult, simulque per mentem, corporis intemperantiam conspiciens.

CAPUT LXIV.

Nemo, veræ orationis amans, si irascitur, aut injuriarum sit memor, expers erit insanix; persimilis namque est volenti acute cernere, oculosque proprios obturbanti.

⁷⁹ Matth. vi, 9; Luc. xi, 2. ⁸⁰ Joan. iv, 25.

ἄπερ, καὶ εἰ ψιλὰ ῥήματά εἰσιν, ἀλλ' ὡς πραγμάτων ὄντα θεωρήματα, τυποῦσι τὸν νοῦν, καὶ μακρὰν ἀπεργουσιν ἀπὸ Θεοῦ.

ΚΕΦΑΛ. ΝΖ'.

Κὰν ὑπὲρ τὴν θεωρίαν τῆς σωματικῆς φύσεως ὁ νοῦς γένηται, ὡς τέλος τὸν τοῦ Θεοῦ τόπον ἐθεάσατο· δύναται γὰρ ἐν τῇ τῶν νοητῶν εἶναι γνώσει, καὶ ποικίλλεσθαι πρὸς αὐτήν.

ΚΕΦΑΛ. ΝΗ'.

Εἰ προσεύξασθαι βούλει, Θεοῦ χρεία τοῦ διδόντος εὐχὴν τῷ εὐχομένῳ· οὐκοῦν ἐπικαλοῦ αὐτὸν λέγων, « Ἀγιασθήτω τὸ ὄνομά σου, ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου. » τουτέστι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, καὶ ὁ μονογενὴς σου Υἱός· οὕτω γὰρ ἐδίδαξε, λέγων, ἐν Πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ προσκυνεῖσθαι τὸν Θεόν, τουτέστι τὸν Πατέρα, ἐπεὶ καὶ τὰ τρία Θεός.

ΚΕΦΑΛ. ΝΘ'.

Ὁ ἐν Πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ προσευχόμενος οὐκέτι ἐκ τῶν κτισμάτων τὸν Δημιουργὸν γράφει, ἀλλ' ἐξ αὐτοῦ αὐτὸν ἀνυμνεῖ.

ΚΕΦΑΛ. Ε'.

Εἰ θεολόγος εἶ, προσεύξῃ ἀληθῶς, καὶ εἰ ἀληθῶς προσεύξῃ, θεολόγος εἶ.

ΚΕΦΑΛ. ΕΑ'.

Ὅταν ὁ νοῦς σου τῷ πολλῷ πρὸς τὸν Θεὸν πόθῳ κατὰ μικρὸν ὡς ὑπαναχωρεῖ τῆς σαρκὸς, καὶ πάντα τὰ ἐξ ἐνθυμήσεως, ἢ κράσεως νοήματα ἀποστρέφεται, εὐλαβείας ὁμοῦ, καὶ χαρῆς ἐμπλεῖς γενόμενος, τότε νόμιζε ἡγγικέναι ὁροῖς προσευχῆς.

ΚΕΦΑΛ. ΕΒ'.

Τὸ ἅγιον Πνεῦμα συμπάσῃ τῇ ἡμετέρᾳ ἀσθενείᾳ, καὶ ἀκαθάρτοις οὖσιν ἐπιφοιτᾷ ἡμῖν, καὶ εἰ εὖροι τὸν νοῦν ἡμῶν φιλαλήθως αὐτῷ προσευχόμενον, ἐπιβαίνει αὐτῷ, καὶ ἀπασαν τὴν κυκλοῦσαν αὐτὸν τῶν λογισμῶν, ἢ τῶν νοημάτων φάλαγγα, ἐξαφανίζει, προτρεπόμενον αὐτὸν εἰς ἔργα πνευματικῆς προσευχῆς.

ΚΕΦΑΛ. ΕΓ'.

Οἱ μὲν λοιποὶ διὰ τῆς ἀλλοιώσεως τοῦ σώματος ἐμποιοῦσι τῷ νῷ λογισμοὺς, ἢ νοήματα, καὶ θεωρήματα. Ὁ δὲ γε Θεὸς τὸναντίον ὁρᾷ, αὐτῷ τῷ νῷ ἐπιβαίνει, καὶ ἐντιθεὶς αὐτῷ γνῶσιν, ὡς βούλεται, καὶ διὰ τοῦ νοῦ τὴν τοῦ σώματος ἀκρασίαν κατευνάζων.

ΚΕΦΑΛ. ΕΔ'.

Ὅδεις ἐρῶν ἀληθοῦς προσευχῆς, καὶ ὀργιζόμενος, ἢ μνησικαχῶν ἐκτός ἐστι παραπληξίας· ὁμοίος γὰρ ἐστὶ τῷ ὄξυπτεῖν θέλοντι, καὶ τοὺς οἰκείους ὀφθαλμοὺς ἐκταράσσοντι.

ΚΕΦΑΛ. ΕΒ΄.

Εἰ προσεύξασθαι ποθεῖς, μηδὲν τῶν ἐναντιουμένων τῇ προσευχῇ πράττει, ἵνα ὁ Θεὸς ἐγγίσας συμπορεύσῃται σοι.

ΚΕΦΑΛ. ΕΓ΄.

Μὴ σχηματίζης τὸ Θεῖον ἐν αὐτῷ προσευχόμενος, μηδὲ πρὸς μορφὴν τινα συγχωρήσης τυπωθῆναι σου τὸν νοῦν· ἀλλ' αὐλὸς τῷ ἀθλῷ πρόσθι, καὶ συνίσσεις.

ΚΕΦΑΛ. ΕΔ΄.

Φυλάττου τὰς παγίδας τῶν ἐναντίων. Γίνεται γὰρ ἐν τῷ προσεύχεσθαι σε καθαρῶς, καὶ ἀταράχως, ἀθρόως ἐπιστῆναι σοι μορφὴν ξένην, καὶ ἀλλόφυλον. **B** πρὸς τὸ εἰς οἴησιν ἀπαγαγεῖν σε τοπάζοντα τὸ Θεῖον ἐκεῖ, ἵνα τὸ ἀθρόως ἐκκαλυφθῆν σοι, ποσὸν τὸ Θεῖον εἶναι πείσῃ· ἄποσον δὲ τὸ Θεῖον, καὶ ἀσχημάτιστον.

ΚΕΦΑΛ. ΕΗ΄.

Ὅταν μὴ δυνθῇ τὴν μνήμην κινήσαι ἐν τῇ προσευχῇ ὁ φθονερὸς δαίμων, τότε τὴν κραδίον τοῦ σώματος ἐκδιάζεται εἰς τὸ ποιῆσαι ξένην τινα φαντασίαν τῷ νῷ, καὶ μορφῶσαι αὐτόν· ὁ δὲ ἔχων ἔθος ἐν νοήμασιν, εὐχερῶς κάμπτεται, καὶ πρὸς αὐλόν, καὶ ἀνείδειον γινώσιν ἐπειγόμενος ἀπατάται, καπνὸν ἀντι φωτὸς κατέχων.

ΚΕΦΑΛ. ΕΘ΄.

Σιῆθι ἐπὶ τῆς φυλακῆς σου φυλαττων τὸν νοῦν σου ἀπὸ νοημάτων κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προσευχῆς, στήναι ἐπὶ τῇ οικείᾳ ἡρεμίᾳ, ἵνα ὁ συμπάσχων τοῖς ἀγνοοῦσι, καὶ σοὶ ἐπιφοιτήτῃ, καὶ τότε λήψῃ δῶρον προσευχῆς εὐκλεέστατον

ΚΕΦΑΛ. Ο΄.

Ὁὐ δυνήσῃ προσεύξασθαι καθαρῶς, πράγμασι συμπλεκόμενος ὕλικοῖς, καὶ φροντίσι· συνεχέσει δονομένου· προσευχῇ γὰρ ἐστὶν ἀπόθεσις νοημάτων.

ΚΕΦΑΛ. ΟΑ΄.

Ὁὐ δύναται δεδεμένος δραμεῖν, οὐδὲ νοῦς πάθεισι δουλεῦων προσευχῆς πνευματικῆς τόπον ἰδεῖν· ἔλκεται γὰρ, καὶ περιφέρεται ἐκ τοῦ ἐμπαθοῦς νοήματος, καὶ οὐχ ἴσταται· ἀκλόνητος.

ΚΕΦΑΛ. ΟΒ΄.

Ἐπὶ καθαρῶς λοιπόν, ἀπλανῶς καὶ ἀληθῶς προσεύχεται ὁ νοῦς τὸ τηνικαῦτα. οὐκ ἔτι ἐκ τῶν ἀριστερῶν ὑπέρχονται οἱ δαίμονες, ἀλλ' ἐκ τῶν δεξιῶν· ὑποτίθενται γὰρ αὐτῷ δόξαν Θεοῦ, καὶ σχηματισμὸν τινα τῶν τῇ αἰσθήσει φίλων, ὡς δοκεῖν τελείως τετευχῆν αὐτόν τοῦ περὶ προσευχῆς σκοποῦ. Τοῦτο δὲ, ἔφρασε θαυμαστὸς καὶ γνωστὸς ἀνὴρ, ὑπὸ τοῦ τῆς κενοδοξίας πάθους γίνεσθαι, καὶ ὑπὸ τοῦ δαίμονος τοῦ ἀποτομένου, τοῦ κατὰ τὸν ἐγκέφαλον τόπου, καὶ φλεψὶ πάλλοντος.

A

492 CAPUT LXV.

Si orare desideras, nihil eorum facias, quæ orationi contraria sunt, ut Deus appropinquans tibi, tecum obambulet.

CAPUT LXVI.

Ne, quod divinum est, tibi ipsi assimiles, cum oras, nec juxta aliquam formam permittas tuam efformari mentem, sed immateriali, tu velut immaterialis accede, cumque ipso in unum convenies.

CAPUT LXVII.

Laqueos adversariorum evita; fieri namque solet ut oranti tibi pure ac sine perturbatione confestim astet forma peregrina et alienigena, ut te in tui arrogantem existimationem inducat, dum conjicias, ibi, reperiri quod divinum est, ut ex improvise revelatum tibi persuadeat, divinum esse quantum: verum divinum numen sine quantitate est, caretque figura.

CAPUT LXVIII.

Quando invidus dæmon non potest in oratione memoriam commovere, tunc corporis temperamento vim infert ad causandam in intellectu aliquam peregrinam imaginationem, ipsumque aliqua forma componendum; iste vero cui mos est in cogitationibus versari et hæerere, facile flectitur, et ad immaterialem expertem figuræ cognitionem impulsus, **C** decipitur, funum pro lumine suscipiens.

493 CAPUT LXIX.

Sta in tui custodia mentem tuam servans in tempore orationis a cogitationibus, seu notionibus, quo in propria quiete permanes, ut, qui compatitur ignorantibus, ventilet etiam ad te, tuncque celebrimum orationis præmium assequeris.

CAPUT LXX.

Pure orare non poteris, si materialibus negotiis fueris implicitus, assiduisque curis agitatus; oratio quippe est depositio seu abjectio cogitationum.

CAPUT LXXI.

Devinctus nequaquam currere potest, nec mens passionibus inserviens valebit spiritualis orationis locum videre; attrahitur quippe, et circumfertur a cogitatione percita passionibus, neque stat inconcussa.

CAPUT LXXII.

Igitur quando pure, stabiliter, seu non vagabunde, vereque mens oret, non amplius e sinistris adventant dæmones, sed a dextris: suggerunt namque ipsi Dei gloriam, et quamdam figurationem sensui amabilem, ita ut videatur ipse perfecte jam orationis scopum attigisse; hoc autem dixit quidam mirabilis et doctus vir a passione vanæ gloriæ procedere, et a dæmone tangente cerebri locum, et venas commovente.

494. CAPUT LXXIII.

A

Exiit ergo quod dæmon, ubi locum, quem dixi, tetigerit, mentis lucem obvertat, perinde ac vult, sicque moveri passionem vanæ gloriæ, dum idem format mentem in cogitationem leviter sentientem, ita ut formam habeat divinæ ac substantialis cognitionis. Hic talis vero minime vexatus a carnalibus atque impuris passionibus, sed pure astans, videtur, sibi non amplius contrariam aliquam in seipso fieri operationem; unde suspicatur divinam esse apparitionem, quæ facta est ipsi a dæmone vehementi uso vanitatis, et per cerebrum lucem conjunctam alterante, ac ipsum, prout diximus, formante.

CAPUT LXXIV.

B

Dei angelus astans solo verbo cunctam operationem oppositam a nobis cessare facit, movetque lumen mentis ad operandum sine ullo errore.

CAPUT LXXV.

Quod dicatur in Apocalypsi ⁸¹ angelum ferre thuribulum suffimenti, ut daret ad orationes sanctorum, arbitror quod sit hæc gratia, quæ per angelum efficitur: indit enim cognitionem veræ orationis, ita ut mens deinceps stet extra omnem agitationem, pigritiam ac negligentiam.

495 CAPUT LXXVI.

Phialæ odoramentorum ⁸² dicuntur orationes esse sanctorum, quas seniores viginti quatuor ferunt.

CAPUT LXXVII.

Existimandum autem est, phialam amorem esse erga Deum, sive perfectam et spiritualem charitatem, in qua perficitur oratio in Spiritu et veritate.

CAPUT LXXVIII.

Cum opinatus fueris te non egere lacrymis in oratione tua propter peccata, dispice quantum abfueris a Deo, cum deberes omni tempore in eo esse, et calidius lacrymaberis.

CAPUT LXXIX.

Profecto mensuras tuas agnoscens, suaviter lugebis, miserum ærumnosumque teipsum vocitans secundum Isaiam ⁸³, quod cum pollutus sis, et polluta labia habeas, et in medio populi talis existas, tu e contrario audes Domino exercituum astare.

CAPUT LXXX.

Si vere oraveris, plenissimam comperies fidem, seu certificationem, et ad te angeli convenient, et rationes eorum, quæ fiunt, in lucem profertur.

⁸¹ Apoc. viii, 5. ⁸² Apoc. v, 8. ⁸³ Isa. vi, 5.

ΚΕΦΑΛ. ΟΓ'.

Οἶμαι τὸν δαίμονα ἐφαπτόμενον τοῦ εἰρημένου τόπου τὸ περὶ τὸν νοῦν φῶς τρέπειν καθὼς βούλεται, καὶ οὕτω κινεῖσθαι τὸ τῆς κενεδοξίας πάθος, εἰς λογισμὸν μορφοῦντα τὸν νοῦν κοῦφον γνωμόνως πρὸς τὸν ἀναπλασμὸν τῆς θείας καὶ οὐσιώδους γνώσεως, μὴ ὀχλούμενος δὲ ὁ τοιοῦτος ὑπὸ σαρκικῶν, καὶ ἀκαθάρτων παθῶν, ἀλλὰ καθαρῶς δῆθεν παρεστηκώς, δοκεῖ μηκέτι ἐνέργειάν τινά ἐναντίαν γίνεσθαι ἐν ἑαυτῷ, ὅθεν ὑποπτέυει θεῖαν εἶναι ἐπιφάνειαν τῆν γενομένην αὐτῷ ὑπὸ τοῦ δαίμονος, καὶ μορφοῦντος αὐτὸν, καθὼς προέφαμεν.

ΚΕΦΑΛ. ΟΔ'.

Ὁ τοῦ Θεοῦ ἄγγελος ἐπιστάς λόγῳ μόνῳ ἄπασαν τὴν ἀντικειμένην ἐνέργειαν παύει ἐξ ἡμῶν, καὶ κινεῖ τὸ φῶς τοῦ νοῦ ἀπλανῶς ἐνεργεῖν.

ΚΕΦΑΛ. ΟΕ'.

Τὸ λέγειν ἐν τῇ Ἀποκαλύψει κομιζέσθαι τὸν ἄγγελον θυμίαμα ἵνα δῶ εἰς τὰς προσευχὰς τῶν ἁγίων, οἶμαι τὴν χάριν εἶναι ταύτην διὰ τοῦ ἀγγέλου ἐνεργουμένην· γινώσιν γὰρ ἐμποιεῖ τῆς ἀληθοῦς προσευχῆς, ὥστε ἐστάναι λοιπὸν ἐκτὸς παντὸς κλόνου, ἀκηδίας τε, καὶ ὀλιγωρίας τὸν νοῦν.

ΚΕΦΑΛ. ΟΣ'.

Αἱ φιάλαι τῶν θυμιαμάτων αἱ προσευχαὶ εἶναι λέγονται τῶν ἁγίων, ὡς εἰκοσιτέσσαρες πρεσβύτεροι ἐπιφέρονται.

ΚΕΦΑΛ. ΟΖ'.

Φιάλην δὲ ὑποληπτέον τὴν πρὸς Θεὸν φιλίαν, ἥτοι τὴν τελείαν καὶ πνευματικὴν ἀγάπην, ἐν ἧ ἡ προσευχὴ ἐνεργεῖται ἐν Πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ.

ΚΕΦΑΛ. ΟΗ'.

Ὅταν δόξης μὴ δεῖσθαι δακρῶν ἐν τῇ προσευχῇ σου δι' ἁμαρτίας, σκοπεῖ πόσον ἀφέστηκας Θεοῦ, ὀφείλων εἶναι ἐν αὐτῷ διὰ παντὸς, καὶ θερμότερον δακρῦσεις.

ΚΕΦΑΛ. ΘΘ'.

Ναὶ μὴ ἐπιγινώσκων τὰ μέτρα σου, ἠδέως πενθήσεις, ταλανίζων ἑαυτὸν κατὰ τὸν Ἠσαϊαν, ὡς ἀκάθαρτος ὢν, καὶ ἀκάθαρτα χεῖλη ἔχων, καὶ ἐν μέσῳ λαοῦ τοιοῦτου ὑπάρχων, τὸναντίον τοῦ μαῆς Κυρίου Σαβαῶθ παρεστάναι.

ΚΕΦΑΛ. Π'.

Ἐὰν ἀληθῶς προσευχῇ, πολλὴν πληροφορίαν εὐρήσεις, καὶ ἄγγελοι συναλεύσονται σοὶ καὶ τοῦς λόγους τῶν γινομένων φωτισοῦσι.

ΚΕΦΑΛ. ΠΑ'.

Γίνωσκε, ὅτιπερ οἱ ἅγιοι ἄγγελοι προτρέπονται ἡμῶς εἰς προσευχὴν, καὶ συμπάριστανται ἡμῖν χαίροντες ἅμα, καὶ προσευχόμενοι ὑπὲρ ἡμῶν· ἐάν οὖν ἀμελήσωμεν, καὶ δεξώμεθα λογισμοὺς ἐναντίους λίαν παροξύνουσαν αὐτοὺς, ὅτιπερ ὑπὲρ ἡμῶν ἀγωνίζονται τοσοῦτον, ἡμεῖς δὲ οὐδὲ ὑπὲρ ἐαυτῶν βουλόμεθα ἰκετεύσαι τὸν Θεόν· ἀλλὰ καταφρονοῦντες τῆς αὐτῶν λειτουργίας, καὶ τὸν τούτων Θεόν, καὶ Δεσπότην καταλιμπάνοντες δαίμοσιν ἀκαθάρτοις ἐντρυχάνομεν.

ΚΕΦΑΛ. ΠΒ'.

Προσεύχου ἐπεικῶς, καὶ ἀταράχως, καὶ ψάλλε συνετώς καὶ εὐρύθμως, καὶ ἔση ὡς νεοσσὸς ἀετοῦ ἐν ὕψει αἰρόμενος.

ΚΕΦΑΛ. ΠΓ'.

Ἡ μὲν ψαλμωδία τὰ πάθη κατευνάζει, καὶ τὴν ἰκρυσίαν τοῦ σώματος ἡρεμεῖν ἀπεργάζεται. Ἡ δὲ προσευχὴ ἐνεργεῖν παρασκευάζει τὸν νοῦν τὴν ἰδίαν ἐνέργειαν.

ΚΕΦΑΛ. ΠΔ'.

Προσευχὴ ἐστὶ πρόπουσα ἐνέργεια, τῇ ἀξία τοῦ νοῦ ἦτοι κραίττων, καὶ εἰλικρινῆς κρίσις αὐτοῦ.

ΚΕΦΑΛ. ΠΕ'.

Ἡ μὲν ψαλμωδία τύπος τῆς ποικίλης σοφίας ἐστίν, ἡ δὲ προσευχὴ, προομιόν ἐστι τῆς ἀύλου, καὶ ποικίλης γνώσεως.

ΚΕΦΑΛ. ΠΓ'.

Ἡ γνώσις, καλλίστη ὑπάρχει, συνεργὸς γάρ ἐστὶ τῆς προσευχῆς, τὴν νοεράν δύναμιν τοῦ νοῦ διωπνίζουσα πρὸς θεωρίαν τῆς θείας γνώσεως.

ΚΕΦΑΛ. ΠΖ'.

Εἰ οὐδέπω εἰλαθες χάρισμα προσευχῆς, ἡ ψαλμωδίας, ἐφέδρευσον, καὶ λήψη.

ΚΕΦΑΛ. ΠΗ'.

Ἐλεγε δὲ αὐτοῖς καὶ παραβολὴν πρὸς τὸ δεῖν αὐτοὺς πάντοτε προσεύχεσθαι, καὶ μὴ ἐκκακεῖν· οὐκ οὖν μὴ ἐκκάκει τέως, μηδὲ ἀθύμει ὡς μὴ λαθὼν· λήψη γὰρ ὕστερον· καὶ ἐπήγαγε τῇ παραβολῇ, τὸ· « Εἰ γὰρ καὶ Θεὸν οὐ φοβοῦμαι, καὶ ἀνθρωπῶν οὐκ ἐντρέπομαι, ἀλλὰ γε διὰ τὸ κόπους παρέχειν μοι τὴν γυναῖκα, ποιήσω τὴν ἐκδίκησιν αὐτῆς· » οὕτως οὖν καὶ ὁ Θεὸς ποιήσει τὴν ἐκδίκησιν τῶν βωόντων πρὸς αὐτὸν νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐν τάχει. Εὐθύμει τοιγαροῦν προσκαρτερῶν ἐμπόνως τῇ ἀγίᾳ προσευχῇ.

ΚΕΦΑΛ. ΠΘ'.

Μὴ θελήσης ὡς σοι δοκεῖ, ἀλλ' ὡς Θεῷ ἀρέσκει· τὰ κατὰ σὲ γενέσθαι, καὶ ἔση ἀτάραχος, καὶ εὐχάριστος ἐν προσευχῇ σου.

⁸⁸ Luc. XVIII, 2-6.

A

496 CAPUT LXXXI.

Nosce, quod sancti angeli nos excitant ad orationem, et una nobiscum astant, gaudentes simul et orantes pro nobis; si igitur neglexerimus, et contrarias susceperimus cogitationes, valde irritabimus ipsos, quod ii pro nobis taupere decertent, nos vero nec pro nobis ipsis volumus supplicare Deo, sed eorum contemntes ministerium, ipsorumque Deum ac Dominum dereliquentes, impuris cum dæmonibus conversamur.

CAPUT LXXXII.

Æquo bonoque animo, et absque perturbatione ora, et prudenter atque concinne psalle, erisque uti B pullus aquilæ in altum elevatus.

CAPUT LXXXIII.

Psalmorum cantus passiones sedat, et consopit, corporisque intemperantiam quiescere facit. Oratio autem mentem præparat, ut operationem propriam exerceat.

CAPUT LXXXIV.

Oratio est operatio, quæ decet dignitatem mentis, seu est iudicium ipsius melius, et sincerum.

CAPUT LXXXV.

Psalmorum cantus est imago variegatæ sapientiæ; oratio 497 vero, præmium est immaterialis et variæ cognitionis.

CAPUT LXXXVI.

Cognitio pulcherrima est, quippe quæ orationis est cooperatrix, vim mentis intelligibilem expergisci faciens ad notitiæ divinæ contemplationem.

CAPUT LXXXVII.

Si necdum accepisti gratiam orationis, aut psalmodiæ, insiste sedulus, et accipies.

CAPUT LXXXVIII.

Dicebat autem ipsis et parabolam, quod oporteat ipsos semper orare, neque deficere: non igitur deficias hactenus, neque despondeas animo, quia non acceperis; accipies etenim postea: et subiecit deinde parabolæ illud dictum: « Si namque Deum minime timeo, et hominem non revereor; tamen propterea quod mulier mihi præbet molestias, ipsius ultionem faciam⁸⁸; » sic ergo et Deus faciet vindictam clamantium ad ipsum noctu diuque. Esto itaque bono animo perseverans laboriose in sancta oratione.

CAPUT LXXXIX.

Ne, ut tibi videtur, velis fieri, quæ ad te spectant, sed ut Deo placet, erisque imperturbatus, et gratias agens in tua oratione.

498 CAPUT XC.

Licet cum Deo videaris esse, cave a luxuriæ dæmone, valde namque fallax est, et maxime invidus, et ocior esse vult motione ac vigilantia mentis tuæ, ita ut eam avellat a Deo, cui assistebat cum devotione ac timore.

CAPUT XCI.

Si tibi cura est orationis, præpara te ad hostiles dæmonum invasiones, et constanter verbera quæ infligunt, sustine; nam tanquam feroces bestię insilient in te, tuumque corpus totum vexabunt et affligent.

CAPUT XCH.

Paratus sis, uti peritus certator, ut, quamvis ex inopinato videris spectrum, non concutiaris, et licet dispexeris gladium districtum adversum te, aut lampadem, quæ tuum comprehendat visum, non turberis, et quamvis speciem aliquam deformem, et cruentam spectaveris, nullo modo concidas anima, verum sta tuam confitendo præclaram confessionem, et facilius tuos inspicias inimicos.

CAPUT XCIII.

Qui molesta suffert, assequetur etiam quæ gaudium pariunt, et qui constans tolerat insuavia, non carebit suavibus.

499 CAPUT XCIV.

Cave ne te decipiant per aliquam visionem maligni dæmones; verum esto prudens, te convertens ad orationem, Deumque precare, ut si ex ipso quidem est cogitatum, ipse te illuminet, at si non est celeriter a te deceptorem depellat, et confide, quod non stabunt canes, te ardente cum animo Deo colloquente: confestim nempe invisibiliter, atque occulte Dei potentia flagellati, procul expellentur.

CAPUT XCV.

Iustum est quod neque fallaciam istam ignores; nimirum quod ad tempus sese dividunt dæmones, sique auxilium quærendum censueris, intrant reliqui angelicis in formis, expellendo primos, quo tu decipiaris ab ipsis, iudicando quod videlicet forent angeli sancti.

CAPUT XCVI.

Multæ humilitati ac generositati studè, et insultus dæmonum animam tuam non continget, neque flagellum appropinquabit tabernaculo tuo, quia angelis suis mandavit de te, ut custodiant te⁸⁶, et invisibiliter abigant a te omnem oppositam operationem.

CAPUT XCVII.

Qui orationi dat operam audiet quidem strepitus et fragores, et voces, atque 500 verberum pulsationes, sed non concidet, neque prodet ratiocina-

⁸⁶ Psal. xc, 10, 11.

A

ΚΕΦΑΛ. 4'.

Κἀν μετὰ Θεοῦ δοκῆς εἶναι, φυλάττου τῆς πορνείας δαίμονα. Λίαν γάρ ἐστιν ἀπατεῶν, καὶ φοβερῶτατος, καὶ βούλεται ὀξύτερος εἶναι τῆς κινήσεως καὶ νήψεως τοῦ νοῦ σου, καὶ ἀπὸ Θεοῦ ἀποσπῆν αὐτὸν παρεστῶτα αὐτῷ μετ' εὐλαθείας, καὶ φόβου.

ΚΕΦΑΛ. 4Α'.

Ἐὰν προσευχῆς ἐπιμελῆ, ἐτοιμάζου πρὸς ἐπαγωγὰς δαιμόνων, καὶ καρτερῶς τὰς πρ' αὐτῶν μάστιγας ὑπόμενε· ὡς γὰρ θῆρες ἄγριοι ἐπελεύσονται σοι, καὶ πᾶν σου κακώσουσι τὸ σῶμα.

ΚΕΦΑΛ. 4Β'.

Παρασκευάζου ὡς ἐμπειρος ἀγωνιστῆς, κἀν ἀθρόως ἰθῆς φαντασίαν, μὴ κλονεῖσθαι, κἀν ρομφαίαν κατὰ σοῦ ἐσπασμένην, ἢ λαμπάδα κατέχουσάν σου τὴν ἔψιν μὴ ταράττεσθαι, κἀν μορφὴν τινα ἀηδῆ, καὶ αἱματώδη, μηδὲλω καταπίπτειν σου τὴν ψυχὴν, ἀλλὰ στῆθι ὁμολογῶν τὴν καλὴν σου ὁμολογίαν, καὶ ῥῆον ἐπόψῃ ἐπὶ τοὺς ἐχθρούς σου.

ΚΕΦΑΛ. 4Γ'.

Ὅ τὰ λυπηρὰ ὑποφέρων, καὶ τῶν περιχαρῶν τεύξεται, καὶ ὁ ἐν τοῖς ἀηδέσι καρτερῶν, τῶν ἡδέων οὐκ ἀμοιρήσει.

ΚΕΦΑΛ. 4Δ'.

Ὅρα μὴ σε ἀπατήσῃ διὰ τινος ὀπτασίας οἱ πανηροὶ δαίμονες· ἀλλὰ γίνου σύννουος τρεπόμενος εἰς εὐχὴν, καὶ παρακάλει τὸν Θεόν, ἵνα, εἰ μὲν ἐξ αὐτοῦ ἐστὶ τὸ νόημα, αὐτὸς σε φωτίσῃ, εἰ δὲ μήγε, τὸ τάχος τὸν πλάνον ἀπελάσῃ ἀπὸ σοῦ, καὶ θάρσει, ὡς οὐ στήσονται οἱ κύνες, σοῦ ἐμπύρως τῇ πύρῳ Θεόν ἐντεύξει κεκρημένου· εὐθέως γὰρ ἀοράτως, καὶ ἀφανῶς Θεοῦ δυνάμει μαστιζόμενοι, μακρὰν ἐλασθήσονται.

ΚΕΦΑΛ. 4Ε'.

Δίκαιόν ἐστι μὴδὲ τὸν δόλον τούτον σε ἀγνοεῖν, ὅτι ἐν καιρῷ μερίζονται ἑαυτοὺς οἱ δαίμονες, καὶ εἰ δόξης βοήθειαν ἐπιζητεῖν, εἰσίσασιν οἱ λοιποὶ ἐν σχήμασιν ἀγγελικοῖς τοὺς πρώτους ἐξελαύνοντες, πρὸς τὸ σε ἐξαπατᾶσθαι ὑπ' αὐτῶν, τῇ γνώμῃ, ὡς δῆθεν ἄγιων ὕπτων ἀγγέλων.

ΚΕΦΑΛ. 4Σ'.

Ταπεινοφροσύνης πολλῆς ἐπιμέλῃσαι, καὶ οὐ μὴ σου δαιμόνων ἐπήρεια καθάψῃται τῆς ψυχῆς, καὶ μάστιξ οὐκ ἐγγίει τῷ σκηνῶματί σου, ὅτι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ τοῦ διαφυλάξαι σε, καὶ ἀφανῶς ἅπαναν τὴν ἀντικειμένην ἐνέργειαν ἐκδιώξουσιν ἀπὸ σοῦ.

ΚΕΦΑΛ. 4Ζ'.

Ψόφους μὲν καὶ χτύπους καὶ φωνὰς καὶ αἰκισμούς ἐκ δαιμόνων ἀκούσεται ὁ καθαρὰς ἐπιμελούμενος προσευχῆς, ἀλλὰ οὐ συμπετεῖται, οὐδὲ προδώσει τὸν

λογισμὸν λέγων πρὸς τὸν Θεόν· Οὐ φοβηθήσομαι ἅ
κακὰ, οὗτε σὺ μετ' ἐμοῦ εἶ, καὶ τὰ ὄμοια.

ΚΕΦΑΛ. ΙΗ'.

Ἐν καιρῷ τῶν τοιούτων πειρασμῶν, βραχείᾳ καὶ
ἐπιτεταμένῃ προσευχῇ κέχρησο.

ΚΕΦΑΛ. ΙΘ'

Ἐὰν ἀπειλήσωσί σοι οἱ δαίμονες, ἀθρόως ἐκ τοῦ
ἀέρος προφαίνεσθαι, καὶ ἐκπλήττειν σε, καὶ διαρπά-
ζειν τὸν νοῦν σου, ἢ ὡς θῆρες ἀδικεῖν τὴν σάρκα σου,
μὴ πτοηθῆς αὐτούς, μηδὲ ὄλως φροντίσης τῆς τού-
των ἀπειλῆς· ἐκφοβοῦσι γὰρ σε πειράζοντες, εἰ ὄλως
προσέχεις αὐτοῖς, εἰ τέλειον αὐτῶν κατεφρόνη-
σας, εἰ Θεῷ παντοκράτορι, καὶ δημιουργῷ, καὶ προ-
νοητῇ τοῦ παντὸς παρίστασαι ἐν τῇ προσευχῇ.

ΚΕΦΑΛ. Ρ'.

Τί οὕτως ἀλόγως αὐτῷ παρέστηκας, ὡς παρελθόν-
τα τὸν ἀνυπέριθτον αὐτοῦ φόβον, καὶ κώνωπας,
καὶ κανθάρους δεδίττεσθαι; ἢ οὐκ ἤκουσας τοῦ λέ-
γοντος· «Κύριον τὸν Θεόν σου φοβηθήσῃ;» καὶ πάλιν·
«Ὅν φρίττει καὶ τρέμει πάντα ἀπὸ προσώπου τῆς
δυνάμεως αὐτοῦ;» καὶ τὰ ἕξῃς.

ΚΕΦΑΛ. ΡΑ'.

Ὡσπερ ὁ ἄρτος τροφή ἐστι τῷ σώματι, καὶ ἀρετὴ
τῇ ψυχῇ, οὕτω καὶ τοῦ νοῦ ἡ πνευματικὴ προσευχὴ
τροφή ὑπάρχει.

ΚΕΦΑΛ. ΡΒ'.

Μὴ φαραισαϊκῶς, ἀλλὰ τελωνικῶς προσεύχου ἐν τῷ
ἱερῷ τόπῳ τῆς προσευχῆς, ἵνα καὶ σὺ δικαιωθῆς ὑπὸ
Κυρίου.

ΚΕΦΑΛ. ΡΓ'.

Ἀγωνίζου μὴ κατεύξασθαι τινας ἐν τῇ προσευχῇ
σου, ἵνα μὴ ἀ οικοδομῆς καταλύσης βδελυκτὴν ποιῶν
τὴν προσευχὴν σου.

ΚΕΦΑΛ. ΡΔ'.

Ὁ χρεωφειλέτης τῶν μυρίων ταλάντων παιδευέτω
σε, ὡς, εἰ μὴ ἀφήσης τῷ ὀφειλέτῃ, οὐδὲ αὐτὸς τεύξῃ
τῆς ἀφέσεως· παρέδωκε γὰρ, φησὶν, αὐτὸν τοῖς βα-
σανισταῖς.

ΚΕΦΑΛ. ΡΕ'.

Παραπέμπου τὰς ἀνάγκας τοῦ σώματος, ἐν τῇ
παραστάσει τῆς προσευχῆς, ἵνα μὴ νυττόμενος ὑπὸ
ψύλλης, ἢ φθειρῶς, ἢ κώνωπος, ἢ μυίας, ζημιωθῆς τὸ
μέγιστον κέρδος τῆς προσευχῆς σου.

ΚΕΦΑΛ. ΡΣ'.

Ἦλθεν εἰς ἡμᾶς, ὡς τινι τῶν ἁγίων προσευχομέ-
νω, τοσοῦτον ἀνθίστατο ὁ πονηρὸς, ὡς ἅμα τῷ ἐκτει-
ναι τὰς χεῖρας, ἐκείνον εἰς λέοντα μετασηματίζε-
σθαι, καὶ ἀνεγείρειν εἰς ὄρθην τοὺς ἐμπροσθίους πό-
δας, καὶ τοὺς οἰκείους δυνυχὰς ἐκατέρωθεν ταῖς δυσὶ
ψύαις ἐμπεῖρειν τοῦ ἀγωνιστοῦ, καὶ μὴ ἀφίστασθαι
πρὶν τὰς χεῖρας καταΐξει. Τὸν δὲ μηδὲ πώποτε
ὑποχάλασαι ταύτας ἀκρις οὐ τὰς συνήθεις εὐχὰς
ἐπλήρωσε.

⁸⁷ Deut. x, 20. ⁸⁸ Joel ii. 10; Nahum i, 5. ⁸⁹ Matth. xviii, 34.

tionem, dicens ad Deum: Non timebo mala, quo-
niam tu cum mecum es; et similia.

CAPUT XCVIII.

In tempore hujuscemodi tentationum utere brevi
et intensa oratione.

CAPUT XCIX.

Si dæmones comminentur tibi sese ex improvise
apparituros ex aere, teque perterrefacturos, tuam-
que mentem rapturos, aut, tanquam atroces bestiae
tuam carnem violenter dilaniaturos, ne ipsos pa-
veas, neve ullatenus illorum comminationem cures;
injiciunt quippe metum tentantes te, an omnino
ipsis attendas, an eos totaliter despexeris, an omni-
potenti Deo, et Creatori, omniumque rerum pro-
visor, in oratione astiteris.

CAPUT C.

Quid eidem Deo ita inconsiderate astas, ut ejus
insuperabilem omittens timorem, et culices et
scarabæos pertimescas? Annon audisti dicentem:
«Dominum Deum tuum timebis⁸⁷,» et rursus:
«Quem metuant, et tremunt a facie potentiae
ejus⁸⁸?» et reliqua.

501 CAPUT CI.

Sicut panis est alimentum corpori, et virtus ani-
mæ, ita et intellectui spiritualis oratio nutrimen-
tum est.

CAPUT CII.

Ne pharisaice, sed more publicani ores in sacro
orationis loco, ut etiam tu a Domino justificeris.

CAPUT CIII.

Contende, non orare adversus aliquem in tua
oratione, ne destruas quæ ædificas, orationem tuam
exsecrandam reddendo.

CAPUT CIV.

Doceat te qui debitor erat decem mille talen-
torum, quod nisi dimittas debitori, nec ipse di-
missionem consequeris; tradidit enim, inquit,
ipsum tortoribus⁸⁹.

CAPUT CV.

Prætermitte corporis necessitates, dum orationi
assistis, ne fodicatus a pulice, aut a pediculo, vel
culice seu musca, maximi lucri tuæ orationis de-
trimentum patiaris.

CAPUT CVI.

Pervenit ad nos, seu ad aures nostras, quod cui-
dam sanctorum oranti adeo 502 malignus obsta-
bat, ut, simul ac manus extendebat, ille in leonem
transfiguraretur, et recta sursum erigens antero-
res pedes, propriosque unguis utrinque duabus
malis certatoris infingeret, neque desisteret, prius-
quam manus ille diduceret; ipse vero nunquam
relaxavit eas, donec preces consuetas explevit.

CAPUT CVII.

Hujusmodi fuisse novimus cum, qui in fovea solitaria quiete silebat, Joannem Parvum, sive potius præmagnum monachum, qui ex Dei consortio mansit immotus, dæmone in specie draconis circumvoluto, ejusque carnes mandente, et in faciem ejus eructante.

CAPUT CVIII.

Legisti omnino et vitas monachorum Tabenne-siotarum, ubi dicitur, quod abbate Theodoro sermonem ad fratres habente, venerunt duæ viperæ sub ejus pedes; ille vero imperturbate eas uti fornicem faciens, suscepit interius, donec sermonem locutus perfectit, tuncque ipsas fratribus ostendit, rem exponens.

CAPUT CIX.

Rursus de altero Patre spirituali, seu religioso legitimus, quod orante ipso vipera accedens ejus attigit pedes, ille vero non prius deposuit manus, quousque consuetam perfectit orationem, **503** nihilque passus est noxæ qui dilexit Deum plusquam seipsum.

CAPUT CX.

In oratione tua nec elatum, nec distractum habeas visum, et abuegando tuam carnem et animam, vive mentaliter.

CAPUT CXI.

Alteri cuidam sancto in deserta solitudine de- **C** genti tranquille, dum oraret, dæmones astantes per duas hebdomadas ipso tanquam pila ludebant et in acra jactando vibrabant, eum in storea suscipientes, nullatenus tamen mentem ejus a fervente oratione deducere potuerunt.

CAPUT CXII.

Rursus alteri Deum amanti et orationis curam gerenti, cum per desertam solitudinem graderetur, astiterunt angeli duo, simulque cum ipso iter facientes, eum in medio collocarunt. Ille vero nullatenus iis adhæsit, ne, quod melius erat, detrimentum acciperet. Meminerat quippe apostolici effati dicentis: « Nec angeli, neque principatus, neque potestates poterunt nos separare a charitate Christi ⁹⁹. » **D**

CAPUT CXIII.

Angelis æqualis sit monachus per veram orationem.

504 CAPUT CXIV.

Cupiens videre faciem Patris, qui in cœlis est, nullo modo studeas aliquam excipere formam tempore orationis.

CAPUT CXV.

Ne desideres Angelos, aut Potestates, aut Christum sensibiliter videre, ne prorsus amens evadas,

⁹⁹ Rom. viii, 38, 39.

A

ΚΕΦΑΛ. ΡΖ'.

Τοιοῦτον ἔγνωμεν γερονεῖναι, καὶ τὸν ἐν λάκκῳ ἡσυχάσαντα Ἰωάννην τὸν Μικρὸν, ἤτοι ὑπερμεγέθη μοναχὸν, ὃς ἀκίνητος ἔμεινεν ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ συνουσίας, τοῦ δαίμονος ἐν εἴδει δράκοντος περιελιχθέντος, καὶ μασσομένου αὐτοῦ τὰς σάρκας, καὶ τῷ προσώπῳ αὐτοῦ ἐπερευγομένου.

ΚΕΦΑΛ. ΡΗ'.

Ἀνέγνως πάντως καὶ τοὺς βίους τῶν Ταβεννησιωτῶν μοναχῶν, καθὰ φησιν, ὅτι λαλοῦντος τοῦ ἱερέως λόγον τοῖς ἀδελφοῖς, ἦλθον δύο ἔχιδναι ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ· ὁ δὲ ἀπαράχως ποιήσας αὐτὰς ὡσεὶ καμάραν, ὑπέλαβεν αὐτὰς ἐνδοθεν, ἕως ἐπαύσατο λαλῶν τὸν λόγον, καὶ τότε αὐτὰς ὑπεδείκνυ τοῖς **B** ἀδελφοῖς, ἐξηγοῦμενος τὸ πρᾶγμα.

ΚΕΦΑΛ. ΡΘ'.

Περὶ ἐτέρου πάλιν ἀνέγνωμεν πνευματικοῦ, ὅτι προσευχομένου αὐτοῦ, ἔχιδνα ἔλθοῦσα, καθήψατο τοῦ ποδὸς αὐτοῦ· ὁ δὲ οὐ πρότερον καθήκε τὰς χεῖρας, ἄχρις οὗ τὴν συνήθη ἐξετέλεσεν εὐχὴν, καὶ οὐδὲν ἐβλάθη ὁ ἀγαπήσας τὸν Θεὸν ὑπὲρ ἑαυτὸν.

ΚΕΦΑΛ. ΡΙ'.

Ἀμετεώριστον ὄμμα ἔχε ἐν τῇ προσευχῇ σου καὶ ἀρνησάμενός σου τὴν σάρκα, καὶ τὴν ψυχὴν, κατὰ νοῦν ζῆθι.

ΚΕΦΑΛ. ΡΙΑ'.

Ἐτέρῳ τιμὴ εὐτόνως εὐχομένου ἀγίῳ ἐν ἐρήμῳ ἡσυχάζοντι, δαίμονες ἐπιστάντες ἐπὶ δύο ἑβδομάδας, τοῦτον ἐσφαίριζον, καὶ ἐτίνασσον εἰς τὸν ἀέρα, δεχόμενοι αὐτὸν ἐν τῷ ψιαθίῳ, καὶ οὐδόλως ἴσχυσαν κατάγειν τὸν νοῦν αὐτοῦ ἐκ τῆς ἐμπύρου προσευχῆς.

ΚΕΦΑΛ. ΡΙΒ'.

Ἄλλῳ πάλιν φιλοθέῳ καὶ προσευχῆς πρόνοιαν ποιουμένῳ, ἐν ἐρήμῳ βαδίζοντι, ἄγγελοι ἐπέστησαν δύο, καὶ ἐμέσαζον αὐτὸν συνοδοιποροῦντες αὐτῷ· ὁ δὲ οὐδόλως τούτοις προσείχεν, ἵνα μὴ τὸ κρεῖττον ζημιωθῆ. Ἐμνημόνευσε γὰρ τοῦ ἀποστολικοῦ ρητοῦ τοῦ φάσκοντος· « Οὐτε ἄγγελοι, οὐτε ἀρχαί, οὐτε δυνάμεις δυνήσονται ἡμᾶς χωρῖσαι ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ. »

ΚΕΦΑΛ. ΡΙΓ'.

Ἰσάγγελος γίνεται μοναχὸς διὰ τῆς ἀληθοῦς προσευχῆς.

ΚΕΦΑΛ. ΡΙΔ'.

Ἐπιποθῶν ἰδεῖν τὸ πρόσωπον τοῦ Πατρὸς τοῦ ἐν οὐρανοῖς, μὴ ζῆτει παντελῶς μορφὴν, ἢ σχῆμα δέχεσθαι ἐν τῷ τῆς προσευχῆς καιρῷ·

ΚΕΦΑΛ. ΡΙΕ'.

Μὴ πόθει ἀγγέλους ἰδεῖν, ἢ δυνάμεις, ἢ Χριστὸν αἰσθητῶς, ἵνα μὴ τέλειον φρενιτικὸς γένη, λύκον ἀντὶ

ποιμένος δεχόμενος καὶ προσκυνῶν τοῖς ἐχθροῖς δαι-
μοσιν.

ΚΕΦΑΛ. ΡΙΖ'.

Ἀρχὴ πλάνης, νοῦ κενοδοξία, ἐξ ἧς κινούμενος ὁ
νοῦς, ἐν σχήματι καὶ μορφαῖς περιγράφειν πειρᾶται
τὸ θεῖον.

ΚΕΦΑΛ. ΡΙΖ'.

Ἐγὼ τὸ ἐμὸν, τοῦτο ἐρῶ ὃ καὶ νεωτέροις εἴρηκα·
Μακάριος ὁ νοῦς, ὃς κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προσευχῆς
τελείαν ἀμορφίαν ἐκτήσατο.

ΚΕΦΑΛ. ΡΙΗ'.

Μακάριος ἐστὶν ὁ νοῦς, ὃς ἀπερισπάτως εὐχό-
μενος, πλείονα πόθον ἀεὶ πρὸς θεὸν προσλαμβάνει.

ΚΕΦΑΛ. ΡΙΘ'.

Μακάριος ἐστὶν ὁ νοῦς, ὃ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς
προσευχῆς ἀύλος καὶ ἀκτῆμων γίνεται.

ΚΕΦΑΛ. ΡΚ'.

Μακάριος ἐστὶν ὁ νοῦς, ὃ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς
προσευχῆς τελείαν ἀναίσθησιαν κτησάμενος.

ΚΕΦΑΛ. ΡΚΑ'.

Μακάριος ἐστὶ μοναχός, ὃ πάντων περίφημα ἐαυ-
τὸν λογιζόμενος.

ΚΕΦΑΛ. ΡΚΒ'.

Μακάριος ἐστὶ μοναχός, ὃ πάντων τὴν σωτηρίαν,
καὶ προκοπὴν, ὡς οικείαν κατὰ πάσης χαρᾶς ὀρῶν.

ΚΕΦΑΛ. ΡΚΓ'.

Μακάριος ἐστὶ μοναχός, ὃ πάντας ἀνθρώπους ὡς
θεὸν μετὰ θεὸν λογιζόμενος.

ΚΕΦΑΛ. ΡΚΔ'.

Μοναχός ἐστὶν, ὃ πάντων χωρισθεὶς, καὶ πᾶσι
συνηρμοσμένος.

ΚΕΦΑΛ. ΡΚΕ'.

Μοναχός ἐστὶν, ὃ ἐαυτὸν μετὰ πάντων ἡγούμενος
διὰ τὸ ἐν ἐκάστῳ ἐαυτὸν ἀπαραλείπτως δοκεῖν
ὄρῃν.

ΚΕΦΑΛ. ΡΚΖ'.

Οὗτος προσευχὴν ἐπιτελεῖ, ὃ ἀεὶ τὴν πρωτόνοιαν
ἐαυτοῦ πᾶσαν καρποφορῶν τῷ θεῷ.

ΚΕΦΑΛ. ΡΚΖ'.

Πᾶν ψεῦδος, καὶ πάντα ὄρκον περιέστασο ὡς μο-
ναχός, καὶ προσεύεσθαι ποθῶν, εἰ δὲ μήγε, εἰς μά-
την σχηματίζεις τὸ ἀνοίκειον.

ΚΕΦΑΛ. ΡΚΗ'.

Εἰ πνεύματι προσεῦχεσθαι βούλει, μηδὲν ἀνιμῆση
ἀπὸ σαρκός· καὶ οὐχ ἕξεις νέφος ἀντικοτοῦν σοι ἐν
τῷ καιρῷ τῆς προσευχῆς.

ΚΕΦΑΛ. ΡΚΘ'.

Ἐμπίστευσον τῷ θεῷ τὴν χρεῖαν τοῦ σώματος,
καὶ ὄψις ἐση καὶ τὴν τοῦ πνεύματος πίστεύων
ἀόψις.

A lupum vice pastoris excipiens, et hostes dæmones
adores.

CAPUT CXVI.

Principium erroris mentis est vana gloria, a qua
eadem mens commota, circumscribere tentat divi-
nitatem in specie atque formis.

CAPUT CXVII.

Ego meum hoc dicam, quod et junioribus dixi:
Beata mens, quæ orationis tempore perfectam for-
marum possedit vacuitatem.

CAPUT CXVIII.

Beata mens, quæ sine ulla orans distractione
semper plus desiderii percipit erga Deum.

B

CAPUT CXIX.

Beata mens, quæ circa tempus orationis imma-
terialis et inops evadit.

505 CAPUT CXX.

Beata mens, quæ orationis tempore perfectam
possidet insensibilitatem.

CAPUT CXXI.

Beatus monachus, qui seipsum omnium peripsema
reputat.

CAPUT CXXII.

Beatus monachus, qui salutem et progressum
omnium cum omni gaudio, seu libentissime videt.

CAPUT CXXIII.

Beatus monachus, qui post Deum omnes homines
tanquam Deum reputat.

CAPUT CXXIV.

Monachus est, qui ab omnibus separatus est, om-
nibusque apte accommodatus.

CAPUT CXXV.

Monachus est, qui seipsum cum omnibus esse
existimat, eo quod in unoquoque sibi se jugiter
videre videatur.

CAPUT CXXVI.

Is orationem perficit, qui semper mentis suæ
primitias instar fructus offert Deo.

D

506 CAPUT CXXVII.

Omne mendacium, et omne jusjurandum evita
sicuti monachus, quique orare peroptas; alioquin
frustra alienum effingis.

CAPUT CXXVIII.

Si spiritu velis orare, nihil aurias a carne, sicque
non habebis nebulam tibi tempore orationis adver-
santem.

CAPUT CXXIX.

Committite fidens Deo corporis egestatem, sicque
manifestus eris, quod et illam spiritus ipsi concre-
dis.

CAPUT CXXX.

Si promissiones consecutus fueris, regnabis; ad eas igitur respiciens, suaviter præsentem portabis paupertatem.

CAPUT CXXXI.

Ne recuses paupertatem, et tribulationem, quæ sunt materiæ minime gravis orationis.

CAPUT CXXXII.

Corporeæ virtutes sint tibi comites ad eas, quæ sunt animæ, æque animæ ad spirituales, et ipsæ ad immaterialem atque essentialem cognitionem.

507 CAPUT CXXXIII.

Si, orando, facile cogitationes interquiescant, dispice unde id fiat, ne lateenter patiaris insidias, et errans teipsum dividas.

CAPUT CXXXIV.

Nonnunquam dæmones tibi suggerunt cogitationes, rursusque te provocant, ut videlicet ores adversus eos, aut ipsis contradicas, atque libenter secedunt, ut, deceptus, existimes de teipso, quod incepisti cogitationes devincere, ac dæmones perterrefacere.

CAPUT CXXXV.

Si ores adversus passionem, aut dæmonem, qui te perturbat ac vexat, memento dicentis: « Persequar inimicos meos, et comprehendam eos, et non convertar donec deficiant, et conteram ipsos, nec poterunt stare, cadent subito pedes meos¹⁾; » et reliqua. Ista tempestive dices, te humilitate armando contra adversarios.

CAPUT CXXXVI.

Ne putes fuisse comparatam virtutem, nisi prius usque ad sanguinem pro ipsa velut in acie certaveris: oportet enim usque ad mortem adversus peccatum pugnaciter consistere; et irreprehensibiliter, secundum divinum Apostolum²⁾.

508 CAPUT CXXXVII.

Si aliquem adjuvabis, læderis ab altero, ut accepta injuria cedas, aut aliquid facias absurdum, maleque dissipis quæ bene congregasti; hic enim malignorum scopus est dæmonum. Ideo attendendum considerate.

CAPUT CXXXVIII.

Ingruentes dæmonum impetus exspecta, curam adhibens quomodo ab ipsorum servitute recedas.

CAPUT CXXXIX.

Noctu quidem turbare per se ipsos expetunt dæmones spirituralem magistrum, interdium vero per homines periculis et calumniis, ac seditionibus illum circumdant.

¹⁾ Psal. xvii, 53, 59. ²⁾ I Tim. vi, 12.

A

ΚΕΦΑΛ. ΡΑ'.

Ἐάν ἐπιτεύξῃ τῶν ἐπαγγελιῶν, βασιλεύσεις, οὐκοῦν πρὸς ταῦτα ἀποβλέπων, ἡδέως οἴσεις τὴν παροῦσαν πένταν.

ΚΕΦΑΛ. ΡΛΑ'.

Μὴ παραιτοῦ πένταν καὶ θλίψιν, τὰς ὕλας τῆς ἀδαροῦς προσευχῆς.

ΚΕΦΑΛ. ΡΛΒ'.

Ὅμηρευτέωσάν σοι αἱ σωματικαὶ ἀρεταὶ πρὸς τὰς ψυχικὰς, καὶ αἱ ψυχικαὶ πρὸς τὰς πνευματικὰς. Καὶ αὗται πρὸς τὴν ἄλλον γνῶσιν.

ΚΕΦΑΛ. ΡΛΓ'.

Σκόπει κατευχόμενος λογισμῶν, εἰ βραδίως λωφῆσειεν, ὅθεν τοῦτο γέγονε, μὴ ἐγκρομμὰ πάθῃς καὶ πλανηθεὶς ἀποδώς σεαυτὸν.

ΚΕΦΑΛ. ΡΛΔ'.

Ἔστιν ὅτε οἱ δαίμονες ὑποβάλλουσί σοι λογισμοὺς, καὶ πάλιν ἐρεθίζουσί σε δῆθεν προσεύξασθαι κατ' αὐτῶν, ἢ ἀντιλέξαι αὐτοῖς καὶ ἐκουσίως ὑποχωροῦσιν, ἵνα ἀπατήθῃς, οἰθῆς περὶ σεαυτοῦ, ὅτι ἤρξω νικᾶν τοὺς λογισμοὺς, καὶ φοβεῖν τοὺς δαίμονας.

ΚΕΦΑΛ. ΡΛΕ'.

Προσευχὴ κατὰ πάθος, ἢ δαίμονος παρενοχλοῦντός σοι, μέμνησο τοῦ λέγοντος: « Καταδιώξω τοὺς ἐχθροὺς μου καὶ καταλήψομαι αὐτούς, καὶ οὐκ ἀποστραφήσομαι ἕως ἂν ἐκλείπωσιν, ἐκθλίψω αὐτούς, καὶ οὐ μὴ δύνωνται στήναι, πεσοῦνται ὑπὸ τοῦς πόδας μου, » καὶ τὰ ἑξῆς. Ταῦτα δὲ εὐκαίρως λέξεις ταπεινοφροσύνη ἑαυτὸν ἐπλιζων κατὰ τῶν ἀντιπάλων.

ΚΕΦΑΛ. ΡΛΖ'.

Μὴ νόμιζε κεκτηῖσθαι ἀρετὴν, μὴ πρότερον ἕως αἵματος ὑπὲρ αὐτῆς καταταξάμενος, δεῖ γὰρ μέχρι θανάτου ἀντικαθιστάσθαι πρὸς τὴν ἁμαρτίαν, ἀγωνιστικῶς, καὶ ἀνεγκλήτως κατὰ τὴν ἕβειν Ἀπόστολον.

ΚΕΦΑΛ. ΡΛΖ'.

Ἐάν ὠφελήσῃ; τινὰ, βλαβήσῃ ὑφ' ἑτέρου, ἵνα ἀδικούμενος εἰκῆς, ἢ δρώσης τι ἀσοπον, καὶ ἐκορπίσης κακῶς, ἢ καλῶς συνήγαγες. Σκοπὴ; γὰρ τοῦτο τῶν πονηρῶν δαιμόνων· διὸ προσεκτέον νευεχῶς.

ΚΕΦΑΛ. ΡΛΗ'.

Ὅρμάς δαιμόνων ἐπαχθείσας ἐκδέχου φροντίζων πῶς ἀποστῆς τῆς δουλείας αὐτῶν.

ΚΕΦΑΛ. ΡΛΘ'.

Νύκτωρ μὲν ταράττειν δι' ἑαυτῶν ἐξαιτοῦνται τὸν πνευματικὸν διδάσκαλον οἱ δαίμονες. Καὶ μὴ ἡμέραν δι' ἀνθρώπων περίστασσι, καὶ συκοφαντίαις, καὶ κινδύνους τοῦτον περιβάλλουσι.

ΚΕΦΑΛ. ΡΜ'.

Μὴ παραιτοῦ τὸς κναφεῖς· εἰ γὰρ καὶ τύπτουσι πατοῦντες, καὶ τείνοντες ξαίνουσι, ἀλλὰ γε διὰ τούτων λαμπρὰ ἢ ἀσθηαίς σου γίνεται.

ΚΕΦΑΛ. ΡΜΑ'.

Ἐφ' ὅσον οὐκ ἀπετάξω τοῖς πάθεσιν, ἀλλ' ὁ νοῦς σου ἐναντιοῦται τῇ ἀρεστῇ, καὶ τῇ ἀληθείᾳ, οὐχ εὐρησεις εὐώδεις θυμίαμα ἐν τῷ κόλπῳ σου.

ΚΕΦΑΛ. ΡΜΒ'.

Προσεύξασθαι ποθεῖς; μεταστάς τῶν ἐνθένδε, τὸ πολίτευμα, ἔχε ἐν οὐρανοῖς διὰ παντός, οὐ λόγῳ ἀπλῶς ψιλῶ, ἀλλὰ πράξει ἀγγελικῇ καὶ γνώσει θειοτέρῃ.

ΚΕΦΑΛ. ΡΜΓ'.

Εἰ μόνον δυσπραγῶν μνημονεύεις τοῦ Κριτοῦ, ὡς φοβερός, καὶ ἀδίκαστος ἐπάργει, οὐδέπω μεμάθηκας δουλεῖν Κυρίῳ ἐν φόβῳ, καὶ ἐγαλλιάσθαι αὐτῷ ἐν τρέμῳ. Ἴσθι γάρ, ὅτι καὶ ταῖς πνευματικαῖς ἀνέσεις, καὶ εὐωχλαῖς μᾶλλον μετ' εὐλαβείᾳ; καὶ αἰδοῦς δεῖ λατρεῖν αὐτῷ.

ΚΕΦΑΛ. ΡΜΔ'.

Ἐπιγνώμων ἀνὴρ, ὁ μὴ πρὸ τῆς τελείας μετανοίας ἀνισχύμενος τῆς ἐλλύκου μείλας τῶν οικείων ἀμαρτημάτων, καὶ τῆς ἐν πυρὶ αἰωνίῳ δίχης, τῆς τούτων εἰσπράξεως.

ΚΕΦΑΛ. ΡΜΕ'.

Ὁ ἐν ἀμαρτίαις ἐνεχόμενος, καὶ παροργισμοῖς, καὶ τολμῶν ἀναιδῶς ἐκτείνεσθαι πρὸς γνώσιν θειότερων πραγμάτων, ἢ καὶ ἄλλου κατεπεμβαίνων προσευχῆς, οὗτος δεχέσθω τὸ ἀποστολικὸν ἐπιτίμιον, ὡς οὐκ ἔστιν ἀκίνδυνον αὐτῷ, τὸ γυμνῆ, καὶ ἀκαλύπτῳ κεφαλῇ προσεύχεσθαι. «Ὁφείλει γάρ, φησὶν, ἡ τοιαύτη κατὰ κεφαλῆς ἐξουσίαν ἔχειν, διὰ τοῦ ἐφρατώτατος ἀγγέλου,» αἰδῶ, καὶ ταπεινοφροσύνην προσθήκουσαν περιβαλλομένην.

ΚΕΦΑΛ. ΡΜϚ'.

Ὡς περ ὀφθαλμιῶντα οὐκ ὄνησεν ἡ ἐν σταθρᾷ μεσημβρία, καὶ σφοδρότατῃ φρυκτωρὶξ ἀκατάληπτος, καὶ ἐπιτεταμένη τοῦ ἡλίου θέα, οὕτως οὐδὲ τὸν ἐμπαθῆ, καὶ ἀκάθαρτον νοῦν, ἡ τῆς ἐν πνεύματι, καὶ ἀληθείᾳ φοβεράς, καὶ ὑπερφουοῦς προσευχῆς ἀνατύπωσις παντελῶς ὄνησειεν, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀντίον πρὸς ἀγανάκτησιν καθ' ἑαυτοῦ ἐγείρει τὸ θεῖον.

ΚΕΦΑΛ. ΡΜΖ'.

Εἰ τὸν μετὰ δώρου προσελθόντα ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον οὐκ ἐδέξατο, ὁ ἀνευδαής, καὶ ἀέκαστος ἕως τοῦ διαλλαγῆναι τῷ πλησίον λυπούμενῳ πρὸς αὐτὸν, σκόπει πάσης φυλακῆς καὶ διακρίσεως χρεῖα, ἵνα εὐπρόσδεκτον δῶμεν τῷ θεῷ θυμίαμα ἐν τῷ νοτῷ θυσιαστηρίῳ.

A

CAPUT CXL.

Ne respas fullōnes; etenim si conculcantes pulsent, et contentēntes carminēt; attamen per ista sensus tuus splendidus evadit.

CAPUT CXLI.

Quandiu non renuntiaveris passionibus, sed tua mens virtuti adversetur, et veritati, nequaquam invenies benevolens in sinu tuo suffimentum.

509 CAPUT CXLII.

Cupis orare? transferendo te hinc, conversatiōnem jugiter in coelis habe, non nudo verbo simpliciter, sed actu angelico, et diviniore cognitione.

B

CAPUT CXLIII.

Si tantum adversis in rebus recorderis Judicis, quam terribilis, et donis incortruptus existat, non adhuc didicisti servire Domino in timore, et quae exultare in tremore⁹⁹. Seito igitur, quod in spiritualibus recreationibus, ac epulis majori cum devotione et reverentia oportet ipsam colere et adorare.

CAPUT CXLIV.

Sapiens vir est et consideratus, qui ante perfectam poenitentiam non desinit a memoria dolore affecta suorum peccatorum, et damnationis in aeterno igne pro illorum perpetratiōne.

CAPUT CXLV.

Qui peccatis detinetur et concitationibus ad iram, audeatque impudenter ad rerum diviniorem cognitionem sese extendere, aut etiam ad immaterialiē ascendere orationem, suscipiat ille apostolicam censuram, quod nimirum res non sine periculo est, nudo, nec operto capite orare: «Debet enim, inquit, ista potestatem habere super caput propter angelos¹⁰⁰ astantes, pudorem atque humilitatem circuminduta convenientem.

510 CAPUT CXLVI.

Quemadmodum Hippienter, sive oculis laborantem minime juvabit aspectus solis, qui percipi non potest, et intentus est, cum in fervida meridie, et vehementissima illuminatione resplendet, ita neque passioibus inquinatam, impuramque mentem figuratio tremendae ac excellentis orationis in spiritu et veritate ullatenus juvabit, sed et e contra in seipsam potius divinum excitat numen.

CAPUT CXLVII.

Si enim qui cum dono processit ad altare non suscepit is qui nulla eget re, donisque est incorruptus, donec reconciliatus fuerit fratri suo adversus ipsum dolenti¹⁰¹, dispice, quanta opus sit observantia et discretionē, ut in intellectu altari suffimentum Deo bene acceptabile offeramus.

⁹⁹ Psal. II, 11. ¹⁰⁰ I Cor. XI, 10. ¹⁰¹ Matth. V, 23, 24.

CAPUT CXLVIII.

Ne sis garrulitate gaudens, neve gloriæ studio exsultes; alioquin non tantum in dorso tuo, sed et in vultu tuo fabricabunt peccatores⁹⁶, erisque ipsis tempore orationis ludibrium, attractus, et deceptus ab ipsis in cogitationibus alienis.

CAPUT CXLIX.

Studium, seu attentio orationem quærens, orationem inveniet; oratio quippe, vel quid aliud simile subsequitur attentionem, cui danda opera.

511 CAPUT CL.

Quemadmodum sensibus omnibus mellor est visus, ita et omnibus virtutibus divinius est oratio.

CAPUT CLI.

Orationis laus est non simpliciter quantitas, sed qualitas, et hoc demonstrant qui ascenderunt in templum⁹⁷; et illud: « Vos, dum oratis, nolite multum loqui⁹⁸. »

CAPUT CLII.

Quandiu proportionem corporis attendis, mensuræ tuæ quæ sunt tabernaculo delectabilia fovet, locum orationis nondum vidisti, sed etiam procul a te distat illius vita beata.

CAPUT CLIII.

Quando orationi assistens supra omne aliud gaudium ascenderis, tunc orationem vere invenisti.

⁹⁶ Psal. cxxviii, 3. ⁹⁷ Luc. xviii, 10 seqq. ⁹⁸ Matth. vi, 7.

A

ΚΕΦΑΛ. ΡΜΗ'.

Μὴ ἔσο λογοχαρῆς, μηδὲ δοξοχαρῆς, εἰ δὲ μήγε, οὐκ ἔτι ἐν τῷ νῶτῳ σου, ἀλλ' ἐν τῷ προσώπῳ σου τεκταίνουσιν οἱ ἁμαρτωλοὶ, καὶ ἔση ἐπίχαρμα αὐτοῖς κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προσευχῆς, ἐξελκόμενος, καὶ δελεαζόμενος ὑπ' αὐτῶν ἐν λογισμοῖς ἀλλοκότοις.

ΚΕΦΑΛ. ΡΜΘ'.

Προσοχὴ προσευχῆν ζητοῦσα, προσευχῆν εὐρήσει· προσευχὴ γὰρ προσοχῇ εἰ καὶ ἄλλο ἔπεται, ἐφ' ἣν σπουδαστέον.

ΚΕΦΑΛ. ΡΝ'.

Ὡσπερ πασῶν τῶν αἰσθήσεων κρείττων ἡ δραστις, οὕτω καὶ πασῶν τῶν ἀρετῶν, προσευχὴ θειοτέρα.

B

ΚΕΦΑΛ. ΡΝΑ'.

Προσευχῆς ἔπαινος, οὐκ ἀπλῶς ἡ ποσότης, ἀλλ' ἡ ποιότης, καὶ τοῦτο θελοῦσιν οἱ ἀναβάντες εἰς τὸ ἱερόν, καὶ τὸ, « Ὑμεῖς προσευχόμενοι, μὴ βαττολογήσητε. » καὶ τὰ ἐξῆς.

ΚΕΦΑΛ. ΡΝΒ'.

Ἐφ' ὅσον τῇ ἀναλογίᾳ προσέχεις τοῦ σώματος, καὶ ὁ νοῦς σου τὰ τῆς σκηνῆς περιέπει τερπνὰ, οὐδέπω τῆς προσευχῆς ἐύραχος τόπον· ἀλλὰ μακρὰν ἀπὸ σοῦ ἡ μακαρία ταύτης ὁδὸς *ευγένηται*.

ΚΕΦΑΛ. ΡΝΓ'.

Ὅταν παριστάμενος εἰς προσευχῆν ὑπὲρ πάντων ἄλλην χαρὰν γένη, τότε ἀληθῶς εὐρηχας προσευχῆν.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΚΖ'

ΠΕΡΙ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΠΙΟΝΗΡΩΝ ΛΟΓΙΣΜΩΝ

EJUSDEM

CAPITA XXVII

DE DIVERSIS MALIGNIS COGITATIONIBUS.

512 CAPUT I.

D

ΚΕΦΑΛ. Α'.

Dæmonibus activæ vitæ oppositis priini ad bellum insurgunt, qui gulæ voluptatibus, sive cupiditatibus præsumunt, quique nobis avaritiam suggerunt, et qui nos ad humanam gloriam provocant. At cæteri omnes retrocedentes post istos, quos illi vulnerant, excipiunt. Nec enim fieri potest, ut is incidat

τῶν ἀντικειμένων δαιμόνων τῇ πρακτικῇ, πρῶτος κατὰ τὸν πόλεμον συνίσταται οἱ τὰς τῆς γαστριμαργίας ἡδονάς, ἦθουν ὀρέξεις πεπιστευμένοι, καὶ ἐφ' τὴν φιλαργυρίαν ἡμῖν ὑποβάλλοντες, καὶ οἱ πρὸς τὴν τῶν ἀνθρώπων δόξαν ἡμᾶς ἐκκαλούμενοι. Οἱ δ' ἄλλοι πάντες κατόπιν τούτων βαδίζοντες, τοὺς ὑπὸ τούτων

τιρωσκομένους διαδέχονται. Οὐκ ἔστι γὰρ ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας τοῦ πνεύματος τῆς πορνείας, μὴ ὑπὸ τῆς γαστριμαργίας καταπεσόντα· καὶ οὐκ ἔστι ταράξει θυμὸν, μὴ ὑπὲρ βρωμάτων ἢ χρημάτων, ἢ δόξης ἀλόγων ἐπιθυμιῶν μαχόμενον· καὶ οὐκ ἔστι τὸν τῆς λύπης δαίμονα διαφυγεῖν, τούτων πάντων στερηθέντα, ἢ μὴ ἄποφύεσθαι τυχεῖν· οὐδὲ ἀποφύεσθαι τὴν ὑπερηφανίαν τις, τὸ πρῶτον γέννημα τοῦ διαβόλου, μὴ τὴν τῶν κακῶν πάντων ῥίζαν ἐξορίσας φιλαργυρίαν, εἴπερ καὶ πένια ἄνδρα ταπεινοί, κατὰ τὸν σοφὸν Σολομῶντα· καὶ συλλήθδην εἰπεῖν, οὐκ ἔστιν ἄνθρωπον περιπεσεῖν δαίμονι, μὴ πρότερον ὑπ' ἐκείνων τῶν πρωτοστατῶν κατατρωθέντα, διὸ καὶ τοὺς τρεῖς τούτους λογισμοὺς ὁ διάβολος πῶτε τῷ Σωτῆρι προτήγγε. Πρῶτον μὲν τοὺς λήθους, ἄρτους γενέσθαι παρακαλῶν, ἔπειτα δὲ τὸν κόσμον ὄλον ἐπαγγελλόμενος εἰ πᾶσων προσκυνήσει· καὶ τρίτον εἰ ἀκούσει δοξασθῆσεσθαι λέγων, μηδὲν ἐκ τοῦ τηλικούτου πτώματος πεπονθότα, ὧν ὁ Κύριος ἡμῶν κρείττων φανεῖς, εἰς τοῦπίσω τῷ διαβόλῳ χωρεῖν προσέταττε, διὰ τούτων καὶ ἡμᾶς διδάσκων, ὡς οὐκ ἔστιν ἀπόσασθαι τὸν διάβολον, μὴ τῶν τριῶν τούτων καταφρονήσαντας λογισμῶν.

ΚΕΦΑΛ. Β'.

Πάντες οἱ δαιμονιώδεις λογισμοὶ, νοήματα· εἰς τὴν ψυχὴν αἰσθητῶν πραγμάτων εισφέρουσι, ἐν οἷς τυπούμενος ὁ νοῦς τὰς μορφὰς τῶν πραγμάτων ἐκείνων ἐν ἑαυτῷ περιφέρει, καὶ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ πράγματος λοιπὸν ἐπιγιγνώσκει τὸν προσεγγίσαντα δαίμονα· οἷον, εἰ τοῦ ζημιώσαντός με, καὶ ἀτιμάσαντός με ἐν τῇ διανοίᾳ μου πὸ πρόσωπον γένοιτο, ἐλέγχεται ὁ τῆς μνησικαχίας παραθάλων λογισμὸς. Εἰ πάλιν χρημάτων, ἢ δόξης ἀνάμνησις γένοιτο, ἐκ τοῦ πράγματος ὄφλον ἐπὶ τῶν ἄλλων δὲ λογισμῶν ὡσαύτως, ἀπὸ τοῦ πράγματος εὐρήσεις τὸν παρεστῶτα, καὶ ὑποβάλλοντα τὰς φαντασίας δαίμονα. Οὐ πάσας δὲ τὰς μνήμας τῶν τοιούτων πραγμάτων ἐκ δαιμόνων λέγω συμβαίνειν· ἐπειδὴ πέφυκε καὶ αὐτὸς ὁ νοῦς κινούμενος ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου τῶν γεγονότων ἀναφέρει τὰς φαντασίας, ἀλλ' ὅσαι τῶν μνημῶν θυμὸν, ἢ ἐπιθυμίαν παρὰ φύσιν συνεπισπῶνται. Διὰ γὰρ τὴν ταραχὴν τῶν δύο δυνάμεων τούτων, ὁ νοῦς κατὰ διάνοιαν μοιχεύει, καὶ μάχεται, τοῦ νομοθετησαντος αὐτῶν τὴν φαντασίαν ἀναδέξασθαι μὴ δυνάμενος. Εἴπερ ἡ λαμπρότης ἐκείνη κατὰ στέρησιν πάντων τῶν ἐν τοῖς πράγμασι νοημάτων ἐν τῷ καιρῷ τῆς προσευχῆς τῷ ἡγεμονικῷ παραφαίνεται. Οὐκ ἂν ἀπόθοιτο τὰς ἐμπαθεῖς μνήμας ὁ ἄνθρωπος, μὴ ἐπιθυμίας, καὶ θυμοῦ ἐπιμέλειαν ποιησάμενος, τὴν μὲν νηστείας, ἀγρυπνίας, καὶ χαμευνίας καταναλώσας, τὸν δὲ μακροθυμίας, καὶ ἀμνησικαχίας, καὶ ἐλεημοσύνης καθημερεύσας· ἐκ γὰρ τῶν δύο τούτων καθῶν πάντες σχεδὸν οἱ δαιμονιώδεις συνίστανται λογισμοὶ οἱ τὸν νοῦν ἐμβάλλοντες εἰς ὄλεθρον, καὶ ἀπόλειαν.

⁹⁹ Matth. iv, 5 seqq.

in manus spiritus fornicationis, qui non ceciderit a spiritu gulæ devictus; nec possibile est, ut iram commoveat, qui non contendit et rixatur pro edulis, aut pecuniis, aut gloriæ irrationalibus cupiditatibus; nec etiam fieri potest, ut dæmonem effugiat tristitiæ, qui omnibus hisce fuerit privatus, aut illa assequi nequiverit; nec quis evadet superbiæ, quæ primum fuit germen diaboli, nisi malorum omnium radicem exterminaverit, avaritiam. Siquidem et paupertas virum humiliat, secundum sapientem Salomonem; utque summam dicam, nullatenus homo potest in diaboli prolabi potestatem, nisi prius ab illis primipilaribus fuerit sauciatus; et ideo has tres cogitationes diabolus tunc Salvatori induxit⁹⁹. Primum quidem exhortans, ut lapides efficeret **513** panes; postmodum spendens mundum universum, si cadens adoraret; tertio dicens ipsum celebrandum fore ac glorificandum; si obaudisset, dum ex illo tali casu nihil fuerit passus: quibus Dominus noster superior apprensus, ut retrocederet diabolo mandavit, nosque per ista edocuit, quod impossibile est diabolum repellere, nisi tres istas despexerimus cogitationes.

CAPUT II.

Omnes dæmoniales cogitationes inferunt animæ rerum sensibilium notiones, quibus mens informata, formas illarum rerum in seipsa circumfert, sicque dæmonem, qui appropinquit, e re ipsa dignoscit; exempli gratia, si accesserit intellectui meo persona, quæ me detrimento, aut ignominia affecit, arguitur, quod injuriarum recordationis appropinquavit cogitatio. Si iterum pecuniarum aut gloriæ recordatio fiat, manifestum ex re est, quod is, qui nos tribulat, dignoscatur. Quin et in aliis cogitationibus similiter e re invenies dæmonem astantem, et imaginationes suggerentem. Non omnes autem recordationes hujuscemodi rerum a dæmonibus contingere dico; quandoquidem et mens ipsa ab homine commota, imaginationes rerum, quæ evenerint, proferre, seu emitte consuevit; sed quotquot recordationes iram, vel cupiditatem præter naturam alliciunt, (subintellige) eas dico a dæmonibus procedere; nam ob turbationem duarum istarum potentiarum (scilicet iræ, et cupiditatis) mens intellectualiter adulterat, et pugnat, **514** cum Dei, qui legem ipsi imposuit. Non valeat imaginationem suscipere; siquidem claritas illa, posita privatione omnium notionum de rebus, animi principatui opportune orationis tempore quasi prætereundo apparet. Homo non deponet unquam memorias passionibus percitas, si concupiscentiæ et iracundiæ curam non gesserit; illam quidem jejuniis et vigiliis, et humi cubando consumens, hanc vero longanimitatis actibus, et oblivionis injuriæ, ac eleemosynis mansuefaciens: ex his quippe duabus passionibus omnes fere dæmoniales constant cogitationes, quæ mentem in exitium ac perditionem inducunt.

CAPUT III.

A

ΚΕΦΑΛ. Γ.

Fieri autem non potest, ut quis hujuscemodi passionibus superior evadat, nisi omnino escas, et pecunias, et gloriam despiciat, adhuc etiam, et proprium corpus, propter eos, qui conantur ipsum velut colaphis percutere: necessum igitur plane, imitari periclitantes in mari, qui, propter violentiam ventorum, undarumque insurgentium, vasorum etiam utuntur ejectione. Verum hic diligenter attendendum, ne forte, dum vasorum utimur ejectione, id faciamus, ut ab hominibus videamur, quandoquidem nostram reportamus mercedem, aliudque nos consequetur naufragium, primo longe molestius, cum nempe dæmon e contra nobis vanam gloriam insufflarit. Idcirco Dominus noster in Evangeliiis moderatè instruens mentem, ait: « Amendite, ne faciatis eleemosynam vestram coram hominibus, ut ab ipsis conspiciamini, alioquin mercedem **515** non habebitis a Patre vestro, qui est in caelis; » et rursus: « Quando oratis (inquit), non eritis sicut hypocritæ, qui amant in synagogis, et in angulis platearum stantes orare, ut videantur ab hominibus; amen dico vobis, quod receperunt mercedem suam. » Et iterum dicit: « Quando jejuniatis, ne sitis sicut hypocritæ tristes; exterminant enim facies suas, ut videantur hominibus jejunantes; amen dico vobis, receperunt mercedem suam. » Verum hic attendendum medico animarum, quomodo per eleemosynam curat iracundiam, per orationem autem expurgat mentem, et denud per jejunium tepescere facit concupiscentiam, e quibus constat novus homo, renovatus ad imaginem ejus, qui ipsum creavit, in quo, ob sanctam passionum vacuitatem, non est mas, et femina, et, propter unam fidem, et charitatem, non est gentilis, et Judæus, circumcisio, et præputium, Barbarus, Scythæ, servus et liber, sed omnia in omnibus Christus. ⁴

CAPUT IV.

Inquirendum vero, quomodo in imaginationibus, quæ per somnum contingunt, dæmones nostri animi principatum imprimendo efformant; videtur enim hoc tale quid menti accidere, aut per oculos intuenti, aut per aures audienti, aut rursus per sensum certa quadam qualitate præditum, aut ex memoria, quæ imprimat animi principatui, non per corpus, verumtamen, quæ per corpus habuit, illa commovet; igitur mihi videntur dæmones, memoriâ movendo, imprimere animi principatui; instrumentum quippe sensus **516** a somno detinetur otiosum. Rursus ergo, quo pacto memoriâ commoveant, inquirendum. An fortassis per passiones? et hoc manifestum inde, quia, qui puri sunt, minimeque obnoxii passionibus, nequiquam aliquid hujusmodi patiuntur. Est autem et motus quidam memoriæ simplex, qui a nobis fit, aut a sanctis potestatibus, per quem conversamur cum

Ἀδύνατον δὲ τινα τῶν παθῶν τούτων περιγενέσθαι, μὴ παντελῶς βρωμάτων, καὶ χρημάτων, καὶ δόξης ὑπεριδόντα, ἔτι δὲ καὶ τοῦ ἰσίου σώματος διὰ τοὺς βαπίζειν αὐτὸν πολλὰκις ἐπιχειροῦντας· πᾶσα ὅν ἀνάγκη μιμῆσθαι τοὺς κινδυνεύοντας, ἐν θαλάττῃ, καὶ τῶν σκευῶν ἐκθολῆν ποιουμένους διὰ τὴν βίαν τῶν ἀνέμων καὶ τῶν ἐπανισταμένων κυμάτων. Ἄλλ' ἐνταῦθα προσεκτέον ἀκριβῶς, μήπως ἐκθολῆν ποιούμενοι τῶν σκευῶν, πρὸς τὸ θεαθῆναι τοῖς ἀνθρώποις ποιήσωμεν· ἐπεὶ ἀπέχομεν τὸν μισθὸν ἡμῶν, καὶ ἄλλο τοῦ προτέρου χαλεπώτερον διαδέχεται ἡμᾶς ναυάγιον, τοῦ τῆς κενοδοξίας ἡμῖν ἀντιπνεύσαντος δαίμονος. Διὸ καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις, τὸν κυβερνήτην νοῦν παιδεύων, ^B « Προσέχετε, φησὶν, τὴν ἐλεημοσύνην ἡμῶν μη ποιεῖν ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὸ θεαθῆναι αὐτοῖς, εἰ δὲ μήγε μισθὸν οὐκ ἔχετε παρὰ τῷ Πατρὶ ὁμῶν τῷ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. » Καὶ πάλιν· « Ὅταν προσεύχησθε, φησὶν, οὐκ ἔσεσθε ὡς περ οἱ ὑποκριταὶ, οἱ φιλοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ ἐν ταῖς γωνίαις τῶν πλατειῶν ἐστῶτες προσεύχεσθαι, ὅπως φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οἱ ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν. » Καὶ πάλιν λέγει· « Ὅταν νηστεύητε, μὴ γίνεσθε, ὡς περ οἱ ὑποκριταὶ σκυθρωποὶ· ἀφανίζουσι γὰρ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, ὅπως φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις νηστεύοντες· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν. » Ἄλλ' προσεκτέον ἐνταῦθα τῷ ἱατρῷ τῶν ψυχῶν, πῶς διὰ τὴν ^C τῆς ἐλεημοσύνης τὸν θυμὸν θεραπεύει, διὰ δὲ τῆς προσευχῆς τὸν νοῦν καθαρίζει, καὶ πάλιν διὰ τῆς νηστείας τὴν ἐπιθυμίαν καταμαραίνει, ἐξ ὧν συνίσταται ὁ νέος ἄνθρωπος, ὁ ἀνακαινούμενος κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος αὐτὸν, ἐν ᾧ οὐκ ἔστι διὰ τὴν ἀγίαν ἀπάθειαν ἄρσεν, καὶ θῆλυ, οὐδὲ διὰ τὴν μίαν πίστιν, καὶ ἀγάπην, Ἑλλήν, καὶ Ἰουδαῖος, περιτομῆ καὶ ἀκροβυστία, Βάρβαρος, Σκύθης, δούλος, καὶ ἐλεύθερος, ἀλλὰ τὰ πάντα ἐν πᾶσι Χριστός.

ΚΕΦΑΛ. Δ'.

Ἐτητέον δὲ πῶς ἐν ταῖς καθ' ἕκαστον φαντασίαις τυποῦσιν ἡμῶν τὰ ἡγεμονικὸν καὶ σχηματίζουσιν οἱ δαίμονες· τὸ γὰρ τοιοῦτον δοκεῖ συμβαίνειν τῷ νῷ, ἢ δι' ὀφθαλμῶν ὁρᾶντι, ἢ δι' ἀκοῆς ἀκούοντι, ἢ ^D πάλιν δι' αἰσθητικῶν ποιεῖν, ἢ ἀπὸ τῆς μνήμης ἦεν τυποῖ μὲν τὸ ἡγεμονικὸν, οὐ διὰ τοῦ σώματος, πλὴν ἅπερ διὰ τοῦ σώματος ἔσχε, ταῦτα κινεῖ. Ὡς οὖν δαίμονες ἐοίκασι μοι τὴν μνήμην κινούντες, τυποῦν τὸ ἡγεμονικὸν· τὸ γὰρ ὄργανον τοῦ τοῦ ἕκαστου κατέχεται ἀνερέγγητον. Πῶς οὖν πάλιν τὴν μνήμην κινούσι ζητητέον, ἢ τάχα διὰ τῶν παθῶν; καὶ τοῦτο δῆλον ἐκ τοῦ μηκέτι τοὺς καθαρὸς, καὶ ἀπαθεῖς πάσχειν τι τοιοῦτον. Ἔστι δὲ καὶ κίνησις τις ἀκλή ὑφ' ἡμῶν γινόμενη, ἢ ὑπὸ ἀγίων δυνάμεων, καθ' ἃς ἄγιοις τε συντηγόμενον ἐν τοῖς ἕκαστοις καὶ ὀμιλούμεν, καὶ συνεσιτώμεθα. Πλὴν προσεκτέον, ὅτι ἅπερ μετὰ τοῦ σώματος ἢ ψυχῆ εἰσδέχεται εἰδωλα,

¹ Matth. vi, 1. ² Ibid. 5. ³ Ibid. 16. ⁴ Galat. iii, 28.

ταῦτα ἄνευ τοῦ σώματος ἢ μνήμη κινεῖ καὶ τοῦτο σαφές ἐκ τοῦ πολλάκις, καὶ ἐν τοῖς ὑπνοῖς πάσχειν ἡμῶν· τοῦτο ἡρεμοῦντος τοῦ σώματος. Ὅσπερ ἔστι γὰρ μνημονεῦσαι ὕδατος, καὶ μετὰ διψῆς, καὶ ἄνευ διψῆς· ἄσπτος ἔστι μνημονεῦσαι χρυσίου μετὰ πλεονεξίας, καὶ ἄνευ πλεονεξίας, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων πραγμάτων ὁμοίως. Τὸ δὲ τοιαύτως ἢ τοιαύτῃ εὐρίσκειν φαντασιῶν διαφορὰς τὸν νοῦν, τῆς ἐκείνων κακοτεχνίας ἐστὶ γνώρισμα. Ἄμα δὲ καὶ τοῦτο ἰστέον, ὅτι καὶ τοῖς ἐξωθεν πράγμασι κέχρηται πρὸς τὰς φαντασίας οἱ δαιμόνες, ὡς ἐπὶ τῶν πλεόντων τῶν ἡγῶν τῶν κυμάτων. Σφόδρα τῶ σκοπῶ τῶν δαιμόνων ὁ θυμὸς ἡμῶν συμβάλλεται παρὰ φύσιν κινούμενος, καὶ πρὸς πᾶσαν αὐτῶν κακομηχανίαν γίνεται χρησιμώτατος, ὅθεν νύκτωρ, καὶ μεθ' ἡμέραν ταρασσεῖν τοῦτον οὐδεὶς αὐτῶν παραίτηται, ἀλλ' ὅταν ἴδωσιν αὐτὸν θελήντα πράττειν, τὸ τνηκαῦτα ἐπὶ δικαίαις προφάσεσιν εὐθὺς αὐτὸν ἀπολύουσιν, ἵνα δεξιότερος γεγῶνῃ, καὶ πρὸς τοὺς θηριώδεις λογισμοὺς αὐτῶν χρησιμεύῃ, διότερ ἀνάγκη, μήτε δικαίως, μήτε ἐπ' ἀδίκους· πράγμασιν αὐτὸ ἐραθίζῃ, μήτε κακῶν ζήλους διδόναι τοῖς ὑποβάλλουσιν. Ὅσπερ πολλάκις πολλοὺς ποιοῦντας ἐπίσταμαι, καὶ πλέον ἢ χρῆ, ἐπὶ μικραῖς ἀναπτομένους προφάσεσιν.

ensem præbere suggerentibus; quod persæpe multos fecisse novī, et plus quam oporteret, parvos ob prætextus, successuos.

ΚΕΦΑΛ. Ε'.

Ἵπὲρ τίνος γὰρ, εἰπέ μοι, καὶ προσπίπτεις ταχέως εἰς μάχην, ἔσπερ βρωμάτων, καὶ δόξης, καὶ χρημάτων καταπεφρόνησας; τί δὲ τρέφεις τὸν κύνα, μηδὲν ἔχειν ἐπαγγελλόμενος; Εἰ δὲ οὗτος ὀλακεῖ, καὶ τοῖς ἀνθρώποις ἐπέρχεται, πρόδηλος εἰ ἔνδον κεκτημένος τινὰ, καὶ ταῦτα φυλάσσειν βουλόμενος. Ἄλλ' ἔγωγ τὴν τοιοῦτον μακρὰν καθαρὰν προσευχῆς πελοθομα εἶναι λυμεῶνα τὸν θυμὸν τῆς τοιαύτης ἐπιστάμενος. Πρὸς δὲ τοῖσι θαυμάζω, ὡς καὶ τῶν ἁγίων ἐπιλεησμένων, τοῦ μὲν Δαβὶδ βοῶντος, « Παῦσα: ἀπὸ ὀργῆς, καὶ ἐγκατέλιπε θυμὸν » τοῦ δὲ Ἐκκλησιαστοῦ παραγγέλλοντος, « Ἀπόστησον θυμὸν ἀπὸ καρδίας σου, καὶ πάραγε ποιηρίαν ἀπὸ σαρκὸς σου » τοῦ δὲ Ἀποστόλου προστάσσοντος, « Χωρὶς ὀργῆς, καὶ διαλογισμῶν ἐν παντὶ τόπῳ ἐπαίρειν ὄσια; χεῖρας· πρὸς Κύριον. » Τί δὲ οὐ μανθάνομεν ἀπὸ τῆς τῶν ἀνθρώπων μυστικῆς, καὶ παλαιᾶς συνηθείας διωκοῦσης; ἐκ τῶν οὐρανῶν τοὺς κύνας ἐν τῷ καιρῷ τῆς προσευχῆς, καὶ τοῦτε αἰνετομένης, ὡς οὐ δεῖ συμπάρῃαι τοῖς προσευχομένοις θυμὸν; Καὶ πάλιν· « Θυμὸς δρακόντων ὁ οἶνος αὐτῶν. » Οἶνον δὲ οἱ Ναζαριῶι ἀπέχοντο. Χολὴν δὲ καὶ ὄσφιον ἄδρωτα τοῖς θεοῖς τις τῶν ἐξωθεν σοφῶν ἀπεφῆναι εἶναι, οὐκ εἰδῶς, εἰμαι, ὃ ἔλεγεν, ὦν τὸ μὲν ὀργῆς, τὸ δὲ ἀλόγου ἐπιθυμίας ἔγωγε σύμβολον εἶναι νομίζω. Περὶ δὲ τοῦ μὴ δεῖν μεριμᾶν ἐνδυσμάτων ἔνεκεν, ἢ βρωμάτων, περιττὸν οἶμαι τὸ γράφειν, αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις ἀπαγορεύσαντος, « Μὴ μεριμνήσητε γάρ, φησὶ, τῇ ψυχῇ ὑμῶν τί φάγητε, ἢ τί πίητε ἢ τί περιβαλεῖσθε. » Ἐθνικῶν γὰρ

sanctis in somnis, et colloquimur, et convalescimus. Verumtamen attendendum, quod, quæ cum corpore anima suscipit simulacra, ea absque corpore movet memoria; et hoc dilucide patet ex eo quod sæpius in somnis etiam nos istud patimur, corpore quiescente. Quemadmodum enim possibile est aquæ meminisse, et cum siti, et absque siti, sic possumus recordari auri cum cupiditate habendi illud, et sine cupiditate; atque similiter aliis de rebus. Verum quod mens tales aut tales inveniat imaginationum differentias, illarum indicium est maleficii, seu artis, quæ ad nostram convertitur perniciem. Simul vero, et hoc sciendum, quod dæmones externis etiam rebus utuntur ad imaginationes excitandas, ut, in navigantibus, sonitu fluctuum. Vehementer autem dæmonum intentum juvat ira nostra præter naturam commota, et ad omnem ipsorum malam fraudulentiam evadit aptissima, unde nocte, et interdum ipsam turbare nullis eorum recusat, sed quando videtur eam mansuetudine illigatam, tunc justos ob prætentus confestim illam exsolunt, ut effecta magis acuta, ad forinas etiam ipsorum cogitationes accosmopodetur; 517 ideo necessarium est, nec justis nec injustis de rebus eam irritare, neque noxium

CAPUT V.

Esentm dic etiam mihi, quare celeriter prociilis in pugna, siquidem escas, et gloriam, et pecunias desperxisti? ecquid autem nutris canem, cum nihil possidere proferaris? Si vero is allatret, et in homines insiliat, manifestum est, quod intus possides aliqua, eaque velis custodire. Ego vero hunc talem procul a pura oratione abesse mihi persuadeo, cum probe sciam, quod iracundia orationis hujuscemodi sit lues. Insuper admiror, quod et sancti oblivioni fuerint mandati, tum David, qui clamat: « Desine ab ira, et derelinque furorem »; tum Ecclesiastes qui præcipit: « Aufer iram a corde tuo, et amove malitiam a carne tua »; tum Apostolus, qui mandat: « Absque iracundia, et disceptationibus in omni loco extollere sanctas manus ad Deinum ». Ecquid vero non ediscimus ab hominum mystica, et vetusta consuetudine depellendi canes ex ædibus tempore orationis; quæ consuetudo illud subobscurè indicabat, quod nimium non oporteat, simul adesse erantibus iracundiam: et rursus: « Ira draconum vinum eorum ». Vino autem abstinebant Nazaræi: sed et quidam ex profanis, seu ethnicis sapientibus affirmavit, sed, atque illa diis non esse comestibilia, neiciens 518, puto quod dicebat; quorum illud quidem iracundia, ista autem belluinæ cupiditatis notas esse arbitror. Quod autem non oporteat sollicitum esse de indumentis, aut eduliis, supervacaneum opinor scribere; cum ipse Salvator noster in Evangeliiis prohibuisset; Inquit enim: « Nolite solliciti esse animæ vestræ, quid

• Psal. xxxvi, 8. • Eccl. xi, 10. • I Tim. ii, 8. • Deut. xxxii, 33.

manducetis, aut bibatis, aut induamini;) hoc enim palam est gentium, ac infidelium, qui abrogant, et contemnunt Providentiam mundique Conditorem inficiantur; at istud a Christianis omnino est alienum, qui semel crediderunt, quod et duo passer-culi, qui vaneunt dipondio, sunt sub administratione sanctorum augelorum. Verumtamen est et hæc dæmonum consuetudo, ut nimirum post impuras cogitationes, suggerant etiam eas, quæ sunt sollicitudinis, ut Jesus, præsentē cogitationum turba in loco intellectuali, capite declinato effugiat, sicque infructuosus evadat sermo a spinis sollicitudinis suffocatus.

CAPUT VI.

Igitur cogitationes etiam, quæ e sollicitudine procedunt, deponentes, nostram in Dominum sollicitudinem jactemus, præsentibus contenti, et paupere vita, ac veste utentes, effectores, et auctores vanæ gloriæ post diem exuamus. Si vero quis putat in veste pauperula, incompositam ac deformem speciem exhibere, respiciat sanctum Paulum, qui in frigore ac nuditate coronam justitiæ expectabat⁹. Sed quoniam theatrum, et stadium Apostolus istum nominavit mundum, videamus, an possibile sit, quod, qui cogitationibus sollicitudinis indutus est, currat ad bravium supernæ **519** vocationis¹⁰, aut luctetur adversus principatus, et potestates, adversus mundi rectores tenebrarum hujus sæculi¹¹. Ego quidem nescio, cum ab ipsa quoque sensibili historia erudiar; quia videlicet ille, qui certat, impediatur a tunica, faciliusque circumtrahetur, quemadmodum et mens a cogitationibus sollicitudinis; si verax quidem sit sermo, qui dicit, mentem proprio thesauro assiduam incumbere; « Ubi namque thesaurus tuus est, ibi erit et cor tuum¹². »

CAPUT VII.

E cogitationibus, hæc quidem secant, aliæ autem secantur; et secant quidem malæ bonas, e contra vero malæ secantur a bonis; nam Spiritus sanctus attendit cogitationi in primis positæ, et secundam illam judicat nos, aut recipit. Quod autem dico, hujusexmodi est. Habeo quamdam cogitationem hospitalitatis, eamque habeo propter Dominum, sed ista seiuditur adventante alia tentante, et suggerente, ut gloriæ causa hospitio excipiam. E contra: habeo cogitationem hospitalitatis, ut ab hominibus videar, sed et ista dissecat, subeunte meliore cogitatione, quæ ad Dominum potius virtutem nostram dirigit, nosque urget, ut non propter homines ista faciamus. Si ergo per opera tandem in primis maneamus, etsi fuerimus a secundis tentati, tamen pro solis primis positus cogitationibus mercedes habebimus: quandoquidem cum homines simus, cumque dæmonibus luctemur, minime valeamus, rectam cogitationem incorruptam

Α αντικρυς τούτο, καὶ ἀπίστων ἀθετούντων τὴν προνοίαν τοῦ Δεσπότη, καὶ τὸν Δημιουργὸν ἀνουμένων· Χριστιανῶν δὲ τὸ τοιοῦτον παντελῶς ἀλλότριον, ἀπαξ πεπιστευκότων, ὅτι καὶ τὰ πρᾶσσόμενα διὰ στρουθία τοῦ ἀσραρίου ὑπὸ τὴν οἰκονομίαν τῶν ἁγίων ἀγγέλων ἐστὶ. Πλὴν ἐστὶ καὶ αὕτη συνήθεια τῶν δαιμόνων, μετὰ τοῦ ἀκαθάρτου λογισμοῦ ἐμβέλλειν καὶ τοὺς τῆς μερίμνης, ἵνα ἐκνεύσῃ ὁ Ἰησοῦς ὄχλου ὄντος νοημάτων ἐν τῷ κατὰ δῖανοιαν τόπῳ, καὶ ἀκαρπος γένηται ὁ λόγος ὑπὸ τῆς μερίμνης πνιγμένος τῶν ἀκανθῶν.

ΚΕΦΑΛ. Γ΄.

Οὐκοῦν τοὺς ἐκ μερίμνης ἀποθέμενοι λογισμοὺς, ἐπιβρίψωμεν ἐπὶ Κύριον τὴν μερίμναν ἡμῶν τοῖς παροῦσιν ἀρκοῦμενοι, καὶ πενιχρᾶ ζωῆ χρησάμενοι, καὶ στολῆ τοὺς πατέρας τῆς κενοδοξίας μεθ' ἡμέραν ἀποδυσόμεθα. Εἰ δὲ τις ἀσχημονεῖν ἐπὶ πενιχρᾶ νομίζει στολῆ, βλέπω τὸν ἅγιον Παῦλον ἐν ψύχει, καὶ γυμνότητι, τὸν τῆς δικαιοσύνης προσδοκῆσαντα στέφανον. Ἄλλ' ἐπαύθη θέατρον, καὶ στάδιον ὁ Ἀπόστολος τὸν κόσμον τοῦτον ὠνόμασεν, ἴδωμεν, εἰ ἐστὶ δυνατόν, μερίμνης ἐνδυσάμενον λογισμὸς, δραμεῖν ἐπὶ τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως, ἢ παλαῖσαι πρὸς τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας, καὶ πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου· ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδα, καὶ ἀπ' αὐτῆς τῆς αἰσθητῆς παιδεύομενος ἱστορίας. Ἐμποδισθήσεται γὰρ ἐκεῖνος ὁ ἀθλῶν ὑπὸ τοῦ χιτῶνος θηλονότη, καὶ εὐκόλως περιελυσθήσεται, καθάπερ καὶ ὁ νοῦς ὑπὸ τῶν λογισμῶν τῆς μερίμνης, εἴπερ ἀληθινὸς ὁ λέγων τῷ ἰδίῳ τὸν νοῦν προσκαρτερεῖν θησαυρῶ, « Ὅπου γὰρ ἐστὶν ὁ θησαυρὸς σου, φησὶν, ἐκεῖ ἐστὶν, καὶ ἡ καρδία σου.»

ΚΕΦΑΛ. Ζ΄.

Τῶν λογισμῶν οἱ μὲν τέμνουσιν, οἱ δὲ τέμνονται· καὶ τέμνουσι μὲν οἱ πονηροὶ τοὺς ἀγαθοὺς, τέμνονται δὲ πάλιν ὑπὸ τῶν ἀγαθῶν οἱ πονηροὶ τὸ τοῖνον Πνεῦμα τὸ ἅγιον πρώτως τεθένη· προσέχει λογισμῶ, καὶ πρὸς ἐκεῖνον κρίνει ἡμᾶς, ἢ ἀποδέχεται. Ὁ δὲ λέγων τοιοῦτόν ἐστιν. Ἐχω τινὰ φιλοξενίας λογισμὸν, καὶ τοῦτον ἔχω διὰ τὸν Κύριον, ἀλλ' οὗτος ἐπελθόντος τοῦ πειράζοντος τέμνεται καὶ ὁδῆς χέριν φιλοξενεῖν ὑποβάλλοντος. Πάλιν· ἔχω φιλοξενίας λογισμὸν πρὸς τὸ τοῖς ἀνθρώποις φανῆναι, ἀλλὰ καὶ οὗτος ἐπελθόντος κρείττονος λογισμοῦ διατέμνεται, τοῦ πρὸς τὸν Κύριον μᾶλλον ἡμῶν τὴν ἀρετὴν ἀπευθύοντος, καὶ μὴ δι' ἀνθρώπους ταῦτα πράττειν ἡμᾶς ἀναγκάζοντος. Ἄν οὖν διὰ τῶν ἔργων λοιπὸν τοῖς πρότεροις ἐμμεῖνωμεν ὑπὸ τῶν δευτέρων πειραζόμενοι, μόνων τῶν προτέρων τεθέντων λογισμῶν ἔξομεν τοῖς μισθοῦς, διότι ἀνθρώποι ὄντες, καὶ παλαιότερος δαίμων, ἀεὶ κατέχει τὸν ὄρθον λογισμῶν ἀκαθάρτων οὐκ ἰσχύομεν, οὐδὲ πάλιν τὸν πονηρὸν λογισμὸν ἔχειν ἀπείραστον,

⁹ Matth. vi, 25. ¹⁰ II Cor. xi, 27. ¹¹ Philipp. iii, 15, 14. ¹² Ephes. vi, 12. ¹³ Matth. vi, 21.

ἀρετῶν σπέρματα κεκτημένοι. Πλὴν ἐάν τις χρονίσῃ τῶν τεμνόντων λογισμῶν ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ πειραζομένου καθίσταται, καὶ κατ' ἐκείνον λοιπὸν τὸν λογισμὸν ὁ ἀνθρωπῶς; κινούμενος ἐνεργήσῃ. Τῶν ἀγγελικῶν λογισμῶν, καὶ τῶν ἀνθρωπίνων καὶ τῶν ἐκ δαιμόνων ταύτην τὴν διαφορὰν μετὰ πολλῆς τῆς παρατηρήσεως ἐγνώκαμεν εἶναι, ὅτι πρῶτον μὲν οἱ ἀγγελικαὶ τὰς φύσεις τῶν πραγμάτων περιεργάζονται, καὶ τοὺς πνευματικοὺς αὐτῶν ἐξιχνιάζουσι λογισμοῦς. Ὅσον, τίνας χάριν γεγένηται ὁ χρυσοῦς, καὶ διὰ τί ψαμμώδης, καὶ κάτω ποῦ τοῖς μορίοις τῆς γῆς ἐγκατέσπαρται, καὶ μετὰ πολλοῦ καμάτου, καὶ κόπου εὐρίσκεται; ὅπως τε εὐρεθεὶς ὕδατι πλύνεται, καὶ πυρὶ παραδίδεται, καὶ οὕτως εἰς τεχνιτῶν ἐμβάλλεται χεῖρας, τῶν ποιοῦντων τῆς σκηπῆς τὴν λυχνίαν, καὶ τὸ θυμιατήριον, καὶ τὰς θυίσκας, καὶ τὰς φιάλας, ἐν αἷς οὐκ εἶναι νῦν πίνει διὰ τὴν χάριν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ὁ Βαβυλώνιος βασιλεὺς, Κλεόπα δὲ φέρει καρδίαν καιομένην ὑπὸ τούτων μυστηρίων. Ὁ δὲ δαιμονιώδης λογισμὸς, ταῦτα μὲν οὔτε οἶδεν, οὔτε ἐπίσταται· μόνην δὲ τὴν κτῆσιν τοῦ αἰσθητοῦ χρυσοῦ ὑποβάλλει, καὶ τὴν ἐκ τούτου τρυφήν τε καὶ δόξαν ἐσομένην προλέγει· ὁ δὲ ἀνθρώπινος λογισμὸς, οὐδὲ τὴν κτῆσιν ἐπιζητεῖ οὔτε τίνας περιεργάζεται σύμβολον ὁ χρυσοῦς, ἀλλὰ μόνον εἰς τὴν διάνοιαν τοῦ χρυσοῦ τὴν μορφήν εἰσφέρει ψιλὴν, πάθους πλεονεξίας κεχωρισμένην· ὁ δὲ αὐτὸς λόγος, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων πραγμάτων βηθήσεται, κατὰ τὸν κακὸν αὐτοῦ μυστικῶς γυμναζόμενος.

formam separatam ab avaritiæ passione: itaque idem sermo, et de cæteris aliis dicendus, secundum hanc regulam mystice exercitatus.

ΚΕΦΑΛ. Η'.

Ἔστι δαίμων, πλάνος λεγόμενος, καὶ ὑπὸ τὴν ἑω μάλιστα τοῖς ἀδελφοῖς παρίσταται, ὅστις περιάγει τοῦ ἀναχωρητοῦ τὸν νοῦν ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν, καὶ ἀπὸ οἰκίας εἰς οἰκίαν, καὶ ἀπὸ κώμης εἰς κώμην, ψιλὰς δῆθεν πρῶτον τὰς συντυχίας ποιοῦμενον, καὶ γνωρίμοις τισὶ τυγχάνοντα, καὶ λαλοῦντα μακρότερα, καὶ τὴν οἰκίαν πρὸς τοὺς ἀπαντῶντας κατάστασιν διαφθείροντα, καὶ μακρὰν γινόμενον, κατ' ὀλίγον τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ, καὶ τῆς ἀρετῆς, καὶ τοῦ ἐπαγγέλματος λήθην λαμβάνοντα. Δεῖ οὖν τὸν ἀναχωροῦντα, τοῦτον τηρεῖν, πόθεν τε ἀρχεται, καὶ ποῦ καταλήγει· οὐ γὰρ εἰκῆ, οὐδὲ ὡς ἔτυχε μακρὸν ἐκείνον κύκλον ἐργάζεται, ἀλλὰ τὴν κατάστασιν τοῦ ἀναχωρητοῦ διαφθεῖρειν βουλόμενος, ταῦτα ποιεῖ, ἵνα ἐκκαυθεὶς ἐκ τούτων ὁ νοῦς, καὶ ἐκ τῶν πολλῶν συντυχῶν μεθυθεὶς εὐθέως τῷ τῆς πορνείας, ἢ τῆς ὀργῆς, ἢ τῷ τῆς λύπης δαίμονι περιπέσῃ, ὅστινες ἀλίστα λυμαινόμενοι τῆς καταστάσεως αὐτοῦ τὴν λαμπρότητα. Ἄλλ' ἡμεῖς, εἴπερ ἔχομεν σκοπὸν τοῦ γνῶναι σαφῶς τὴν τούτου πανουργίαν, μὴ ταχέως φθειγώμεθα πρὸς αὐτὸν, μηδὲ δεικνύμεν τὰ γινόμενα, πῶς κατὰ τὴν διάνοιαν τὰς συντυχίας ἐργάζεται, καὶ τίνα τρόπον κατ' ὀλίγον συναυθεῖ τὸν νοῦν πρὸς τὸν θάνατον, ἐπεὶ φεύξεται ἀφ' ἡμῶν

A semper retinere; sicut e contra, **520** cum virtutum possideamus semina, malam cogitationem habere non possumus intentatam: verumtamen si quæ cogitationum secantium diutius immorata fuerit, tantantis obtinet partes, et postea secundum illam cogitationem homo commotus operabitur. Cum multa observatione cognovimus, quod inter cogitationes angelicas, et humanas, ac eas quæ a dæmonibus proveniunt, hæc sit differentia, nimirum, quod primum quidem angelicæ naturas rerum curiose ac diligenter inquirunt, sensaque spiritualia, seu cogitationes ipsarum investigant. Exempli gratia, quare factum fuerit aurum, quamque ob causam arenosum sit, inque inferioribus terræ partibus fuerit disseminatum, cumque magno labore ac opere invenitur? et, cum inventum fuerit, quo pacto aqua perluitur, et igni traditur, sicque in artificum injicitur manus, qui faciunt tabernaculi candelabrum, et thuribulum, et mortariola sive acetabula, et phialas¹², in quibus per gratiam Salvatoris nostri non amplius nunc bibit Babylonius rex; sed ab istis sacramentis Cleopa fert cor ardens¹³. Verum dæmonica cogitatio nec novit ista, nec seit; sed solam auri sensibilis possessionem impudenter suggerit, et delicias, quæ inde proveniant, atque futuram gloriam prædicat; humana vero cogitatio nec possessionem quærit, neque cuius rei aurum sit symbolum, seu signum curiose disquirat, sed solummodo in mentem introducit auri

C

521 CAPUT VIII.

Reperitur dæmon, qui dicitur deceptor, et præsertim sub auroram fratribus astat, qui secedentis anachoretæ mentem circumagat e civitate in civitatem, et e domo in domum, et e vico in vicum, in primis videlicet simplicia habentem colloquia, et cum quibusdam cognitiss conversantem, atque prolixius colloquentem, propriumque statum ad obivios non servantem, et paulatim sese procul a Dei cognitione elongantem, virtutemque ac professionem oblivioni mandantem. Oportet itaque, quod secedens anachoreta caute observet dæmonem istum, unde incipiat, et quo desinat; etenim non temere, neque casu longum illum circulum operose ducit; D verum ista facit, eo quod velit anachoretæ statum disperdere, ac corrumpere, ut mens ex istis inflammata, et e multis colloquiis inebriata, confestim incidat in dæmonem fornicationis, vel iracundiæ, vel tristitiæ, qui maxime vitiant ac lædunt status ejus claritatem. Nos vero, si intentionem habemus luculenter dignoscendi hujus versutiam, ne cito quid ipsi proferamus, neve patefaciamus, quæ sunt, quomodo nimirum intellectualia fabricetur colloquia, quoque pacto paulatim mentem compellat ad mortem, qui fugiet a nobis, nec enim

¹² Exod. xxv, 29; 1 Mach. i, 25; Jerem. lxx, 18, 19. ¹³ Luc. xxiv, 18, 32.

sustinet videri, dum hæc facit; ac postremo nihil A scienus eorum, quæ dicere studuimus, verum adhuc unam diem, sive et aliam concedamus ipsi, ut actum perficiat, quo, diligenter ipsius ineptum stupidumque ingenium dignoscetes, posthæc sermone ipsum arguendo vertamus in fugam.

522 CAPUT IX.

Sed quoniam contingit, quod, tentationis tempore, mens, cum sit infuscata, ac veluti excitato fæculento cævo inquinata, non perspicit diligenter ea quæ sunt, post recessum dæmonis istud fiat: considens apud teipsum memento rerum, quæ tibi evenerunt tandem cœperis, et quo processeris, quove in loco comprehensus fueris a spiritu fornicationis, vel iracundiæ, vel tristitiæ, et quomodo facta fuerint omnia, quæ acta sunt, ac luculenter ista edisce, et munda memoriæ, ut ipsum advocantem valeas arguere, locumque ab ipso absconditum indica, neve deinceps eum secteris. Si vero interdum volis in furorem quoque ipsum provocare, cum astantem subito argue, primumque, in quem prohit, locum manifesta, et secundum, et tertium; valde namque fœt ægre, minime tolerans opprobria; demonstratio vero, quod tempestivo ad eum fueris locutus, erit, quia fugiet a te cogitatio; non est quippe passibilis, quod deinceps astet, dum manifeste excogitatur. Hinc vero dæmoni erroris superate succedit, seu subsequitur gravissimus sompnus, et mortificationis cum multo palpebrarum frigore, ac infanitiæ oscitationes, gravatique humeri, ac C torpentes; quæ intensa oratione dissolvit Spiritus sanctus.

CAPUT X.

Odium, quod adversus dæmones habemus, nobis ad salutem confert, et ad virtutis operationem est valde accommodum et aptum. Sed hoc in nobis ipsis, velut quoddam bonum 523 germen eputrice non valeamus, cum spiritus voluptatum amantes id corrumpant, adque amicitiam, et consuetudinem rursus amicitiam evocent; verum hanc amicitiam, seu potius gangrænam curatu difficilem medicus animarum sanat per derelictionem; permittit enim, non aliquid terribile pati ab ipsis noctu, seu per diem, tuncque de novo anima ad odium primigenium D recurrit, edocita dicere ad Dominum, secundum David: « Perfecto ipsos oderam odio, in inimicos facti sunt mihi », Is quippe perfecto inimicos odio habet, qui nec actualiter, nec intellectualiter peccat; quod quidem primæ, maximæque passionum vacillatæ est argumentum.

CAPUT XI.

De dæmone autem, qui efficit, ut anima stupide, stolidèque sese gerat, quid oportet dicere? ego enim timeo de ipso quid scribere; quo pacto anima proprio labat, et alienatur e statu. Tempore namque adventus ejus (scilicet dæmonis) tum Dei

¹⁴ Psal. cxxxviii, 22.

δρασθαι γὰρ ταῦτα πράττων οὐ καταδέχεται· καὶ οὐδὲν λοιπὸν εἰσόμεθα ὧν μαθεῖν ἔσπουδάκαμεν. Ἄλλὰ καὶ ἄλλην μίαν ἡμέραν, ἢ καὶ δευτέραν συγχαρήσωμεν αὐτῷ τελειῶσαι τὸ δρᾶγμα, ἵνα ἀκριβῶς μαθόντες αὐτοῦ τὸ σκαιώρημα, λόγῳ μετὰ ταῦτα ἐλέγξαντες αὐτὸν φυγαθεύσωμεν.

ΚΕΦΑΛ. Θ'.

Ἄλλ' ἐπειδὴ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ πειρασμοῦ συμβαίνει, τρωπομένον ὄντα τὸν νοῦν μὴ ἀκριβῶς ἰδεῖν τὰ γινόμενα, μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ δαίμονος τοῦτο γινέσθω καθέσθεις καθ' ἑαυτὸν, μνημόνευσον τῶν συμβεβηκότων σοι πραγμάτων, πότεν τε ἤρξω καὶ ποῦ ἐπορεύθης, καὶ ἐν ποίῳ τόπῳ συνελθῆθης ὑπὸ τοῦ πνεύματος τῆς πορνείας, ἢ τῆς ὀργῆς, ἢ τῆς λύπης, καὶ πῶς πάντα γέγονε τὰ γινόμενα, καὶ σαφῶς ταῦτα κατὰμαθε, καὶ παράδος τῇ μνήμῃ ἵνα ἔχης ἐλέγχειν αὐτὸν προσιόντα, καὶ τὸν κρυπτόμενον ὑπ' αὐτοῦ τόπον καταμήνυε, καὶ οὐκ ἀκολουθήσεις αὐτῷ λοιπόν. Εἰ δὲ βούλῃ ποτὲ καὶ εἰς μανίαν προκαλέσασθαι, ἐλεγξον αὐτὸν εὐθύς ἐπιστάντα, καὶ τὸν πρῶτον τόπον εἰς ὃν εἰσῆλθε φανέρωσον, καὶ τὸν δεῦτερον, καὶ τὸν τρίτον, πάνυ γὰρ χαλεπαίνει μὴ φέρων τὴν αἰσχύνην· ἀπέδειξις δὲ ἔσται τοῦ καιρῶς σε φθέγγασθαι πρὸς αὐτὸν, τὸ πεφευγῆναι τὸν λογισμὸν ἀπὸ σοῦ· ἀδύνατον γὰρ λοιπὸν στήναι αὐτὸν φανερώς ἐλεγγόμενον. Τοῦτον δὲ ἠτηθόντα τὸν τῆς πλάνης δαίμονα διαδέχεται ὕπνος βαρύτατος, καὶ νέκρωσις μετὰ ψυχρότητος πολλῆς τῶν βλεφάρων, καὶ χασμοὶ ἀπειροὶ, καὶ ὤμοι βαρούμενοι, καὶ νάρκωτος, ἀπερ τῇ συντόνῳ προσευχῇ διαλύσει τὰ Πνεῦμα τὸ ὄγιον.

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

Πάνυ τὸ μῖσος τὸ κατὰ τῶν δαιμόνων ἡμῖν πρὸς σωτηρίαν συμβάλλεται, καὶ πρὸς τὴν ἐργασίαν τῆς ἀρετῆς ἔστιν ἐπιτήδειον· ἀλλὰ τοῦτο ἐκτρέφειν ἐν ἑαυτοῖς, ὡς περ τι γέννημα ἀγαθὸν οὐκ ἰσχύομεν, τῶν φιληδόνων πνευμάτων διαφθειρόμενων αὐτὰ, καὶ πρὸς φιλίαν, καὶ συνθήειαν πάλιν τὴν ψυχὴν ἐκκαλουμένων· ἀλλὰ ταῦτην τὴν φιλίαν, μᾶλλον δὲ τὴν δυσίατον γάγραναν ὁ ἱατρὸς τῶν ψυχῶν δι' ἐγκαταλείψεως θεραπεύει· συγχαρεῖ γὰρ τι φοβερόν παθεῖν ἡμᾶς ὑπ' αὐτῶν νύκτωρ ἢ μεθ' ἡμέραν, καὶ πάλιν ἢ ψυχὴ πρὸς τὸ ἀρχέτυπον μῖσος ἐπανατρέχει διδασκομένη πρὸς τὸν Κύριον λέγειν, κατὰ τὸν Δαβὶδ, τὸ, « Τέλειον μῖσος ἐμίσησιν αὐτούς, εἰς ἐχθροὺς ἐγένοντό μοι. » Οὗτος γὰρ τέλειον μῖσος μισεῖ τοὺς ἐχθροὺς, ὃ μήτε κατ' ἐνέργειαν, μήτε κατὰ διάνοιαν ἀμαρτάνων· ὅπερ τῆς πρώτης, καὶ τῆς μεγίστης ἔστιν ἀπαθείας τεκμήριον.

ΚΕΦΑΛ. ΙΑ'.

Ἐπεὶ δὲ τοῦ δαίμονος, τοῦ τὴν ψυχὴν ἀναισθητεῖν ποιούντος, τί δεῖ λέγειν; Ἐγὼ γὰρ δέδοικα καὶ γράφειν περὶ αὐτοῦ, πῶς ἡ ψυχὴ τῆς οἰκείας ἐξίσταται καταστάσεως· παρὰ γὰρ τὸν καιρὸν τῆς ἐπιδημίας αὐτοῦ, καὶ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν εὐλάβειαν

ἀποδύεται, καὶ τὴν ἀμαρτίαν, οὐκ ἀμαρτίαν εἶναι λογίζεται, καὶ τὴν παρανομίαν οὐ νομίζει παρανομίαν, κολάσεως δὲ καὶ κρίσεως αἰωνίου, ὡς ψιλοῦ βήματος μέμνηται, καταγελάδ δὲ ὄντως σεισμοῦ τυροφόρου, καὶ θεὸν μὲν δῆθεν ὁμολογεῖ, τί δὲ προσέταξεν οὐκ ἐπίσταται· τύπτεις εἰς τὰ στήθη, κινουμένης αὐτῆς πρὸς τὴν ἀμαρτίαν, καὶ αὐτὴ οὐκ αἰσθάνεται. Ἀπὸ Γραφῶν διαλέγη, καὶ ἄλη πεπώρωται, καὶ οὐκ ἀκούει· δυνάειδός αὐτῆ ἐπὶ παρὰ τῶν ἀνθρώπων προσφέρεται, καὶ οὐ λογίζεται τὴν παρὰ τοῖς ἀνθρώποις αἰσχύνην, καὶ αὐτὴ ἔλωσ οὐ συνίησι, δίκην χοίρου καμμάσαντος ὀφθαλμούς. καὶ τὸν φραγμὸν διακόπτοντος· τοῦτον δὲ τὸν δαίμονα κενοδοξίας χρονίσαντες ἐπάγουσι λογισμοί, οἳ εἰ μὴ ἐκολοβώθησαν αἱ ἡμέραι, οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σὰρξ. Καὶ γὰρ τῶν σπανίως παραβιλλέντων τοῖς ἀδελφοῖς, ἐστὶ καὶ ἡ αἰτία πρόδηλος· ἐπὶ συμφοραῖς γὰρ ἐτέρων ἢ ἐν νόσοις πιεζομένων, ἢ ἐν φυλακαῖς δυστοχούντων, ἢ αἰφνιδίως περιπιπτόντων θανάτοις, φυγαδεύεται ὄφτος, τῆς ψυχῆς κατὰ μικρὸν κατανυσομένης, καὶ εἰς συμπάθειαν ἐρχομένης, καὶ διαλυομένου τοῦ δαιμονίου παρώματός, ὧν ἡμεῖς ἀποροῦμεν διὰ τὴν ἔρημον, καὶ τὴν σπάνιν τῶν παρ' ἡμῖν ἀσθενούντων.

ΚΕΦΑΛ. ΙΒ΄.

Τοῦτον τὸν δαίμονα μάλιστα φυγαδεύων ὁ Κύριος ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις προσέταξεν ἀσθενούντας ἄρᾶν, καὶ τοὺς ἐν φυλακῇ ἐπισκέπτεσθαι· « Ἀσθενῆς γὰρ ἦμην, φησί, καὶ ἐπεσκέψασθέ με, καὶ ἐν φυλακῇ καὶ ἦλθετε πρὸς με. » Πλὴν τοῦτο ἰστέον, εἴ τις τῶν ἀναχωρητῶν, περιπεσὼν τούτῳ τῷ δαίμονι, λογισμὸς οὐκ ἔλαθε πορνικούς, ἢ τὸν οἶκον ἀκηδίας οὐ κατέλιπεν, οὗτος παρροσύνην, καὶ ὑπομονὴν ἀπ' οὐρανῶν ἐδέξατο κατελθούσας, καὶ μακάριός ἐστι τῆς τοιαύτης καταξιώθεις ἀπαθείας. Ὅσοι δὲ τῶν ἐπαγγελωμένων θεοσέβειαν, καὶ κοσμικοῖς συναυλίζεσθαι προαιροῦνται, φυλαττέσθωσαν τούτου τοῦ δαιμονος. Ἐγὼ γὰρ περὶ αὐτοῦ πλέον τι λέγειν, ἢ γράφειν, καὶ τοὺς ἀνθρώπους αἰσχύνομαι.

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ΄.

Πάντες οἱ δαίμονες φιλήδονον διδάσκουσι τὴν ψυχὴν· μόνος δὲ ὁ τῆς λύπης δαίμων, τοῦτο πράττειν οὐ καταδέχεται, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐισελθόντων τοὺς λογισμοὺς διαφθείρει, πᾶσαν ἡδονὴν περικόπτων καὶ ξηραίνων αὐτὴν διὰ τῆς λύπης. Ἐπερ ἄνθρωπος λυπηροῦ ξηραίνεται ὁσπᾶ, καὶ μετρίως μὲν πολεμῶν δόκιμον τὸν ἀναχωρητὴν ἀπεργάζεται· πείθει γὰρ αὐτὸν μὴδὲν τῶν κόσμου τούτου προσέσθαι, καὶ πᾶσαν ἡδονὴν περιίστασθαι, πλεῖον δὲ προσκαρτερῶν, γεννᾷ λογισμοὺς ὑπεξάγειν ἑαυτὸν τῇ ψυχῇ συμβουλευόντας, ἢ φεύγειν τῶν τόπων μα-

motu, ac devotione exiit, tum peccatum putat non esse peccatum, tum iniquitatem non opinatur esse iniquitatem, tum punitionem æternam, ac iudicium tanquam simplex effatum commemorat, tum deridet motus concussiones vere ignoras, tum Deum videlicet constat, at, quid mandarit. Ignorat; percutis in pectora, quando ea (scilicet anima) movetur ad peccatum, et ipsa non sentit. Ex Scripturis sermonem habes, illaque tota exæcata manet, nec audit; adducti ipsi quod ab hominibus 524 infertur dedecus, et non computat opprobrium, quod est apud homines; ipsa que penitus non intelligit, ad instar porci claudentis oculos, serpenque discidentis: cogitationes autem vanæ gloriæ diutius immanentes hunc inducunt dæmonem, cuius nisi abbreviati fuisset dies, non salva foret omnis caro¹⁵. Etenim quod cæ cogitationes raro accedant ad fratres, causa manifesta est. Dum nempe alii aut calamitatibus, aut morbis opprimantur, aut misere degant alii in carceribus, aut in mortes incidant repentinas, iste dæmon effugatur, cum anima paulatim compungatur, et ad compassionem veniat, sicque exæcatio, quæ a dæmone fuerat compacta, dissolvatur: quibus (scilicet mediis) nos destituti sumus propter solitudinem, et ægrotantium penuriam apud nos.

CAPUT XII.

Istiusmodi dæmonem maxime in fugam convertens Dominus in Evangeliiis præcepit, visitare infirmos, et invisere eos, qui sunt in carcere. « Infirmitas enim sui (inquit), et visitastis me; et in carcere fui, et venistis ad me¹⁶. » Verumtamen hoc sciendum quod, siquis anachoretarum, cum in hunc dæmonem incidit, cogitationes non habuit meretricias, aut domum, sive cellulam non dereliquit præ desidia, iste temperantiam, atque patientiam e cælis descendentes est assecutus, ac beatus existit, qui tali passionis vacuitate dignus est habitus. Quotquot autem divinum profitentur cultum, et mundanis, seu sæcularibus eligunt cohabitare, caveant 525 ab isto dæmone: ego enim de ipso amplius aliquid dicere aut scribere etiam ipsos homines verecundor.

CAPUT XIII.

Omnes dæmones edocent animam, ut amans sit voluptatum; solus autem dæmon tristitiæ id facere recusat, sed introeuntium cogitationes disperdit, voluptatem omnem animæ imminuens, ac infringens, ipsamque arefaciens per dolorem. Siquidem hominis præ tristitia dolentis exsiccantur ossa¹⁷; et mediocriter quidem belligerans probatum efficit anachoretam; persuadet quippe ipsi ab omnibus hujuscæ mundi rebus abhorretere, omnemque voluptatem evitare; plus vero perseverans generat cogitationes consulentes animæ sese subducere,

¹⁵ Matth. xxiv, 22; Marc. xiii, 20. ¹⁶ Matth. xxv, 56. ¹⁷ Prov. xvii, 22.

aut cogentes procul a locis aufugere : quod cogitavit quondam, et passus est quoque sanctus Job, dum ab isto dæmone perturbaretur, ac vexaretur ; ait enim : « Utinam possem meipsum edomare, aut precari alterum, et faciet mihi hoc ¹⁸. » Hujus dæmonis figura est vipera, bestia illa cujus natura, si benevole et humaniter detur, aliarum ferarum venena labefactat, ac disperdit, intemperanter vero suscepta, ipsum etiam animal corrumpit. Huic dæmoni tradidit Paulus eum, qui patrarat flagitium Corinthi, idcirco denuo studiosè scribit Corinthiis, dicens : « Confirmate in illum charitatem, ne forte ex abundantiori tristitia absorbeat ista talis ¹⁹. » Verum hic spiritus homines afflicti non novit ipsi conciliator etiam fieri bonæ poenitentiae ; unde et sanctus Joannes Baptista eos, qui ab isto dæmone pungebantur, et **526** ad Deum confugiebant, admonens inquit : « Genimina viperarum, quis vobis ostendit fugere ab ira ventura ? Facite igitur fructum dignum poenitentiae ; et ne putetis dicere intra vosmetipsos : Patrem habemus Abraham ; dico enim vobis, quod potest Deus ex lapidibus istis suscitare filios Abraham ²⁰. Verumtamen quicumque, Abraham imitatus, e terra exivit sua, et e cognatione, ipse isto etiam dæmone fortior evasit.

CAPUT XIV.

Si quis iracundiae dominatus est, ipse dæmones evicit ; si vero quis ab ista passione fuerit subjugatus, is a vita monastica omnino est alienus, ac veluti peregrinus longe distat a viis Salvatoris nostri. Siquidem ipse Dominus noster dicitur docere mites vias suas ²¹, idcirco anachoretarum inens difficilis est captus, cum in mansuetudinis confugiat campum, quia nullam fere virtutem adeo metuunt dæmones, ut mansuetudinem. Hanc etenim possidebat et Moyses ille, mitis supra omnes homines vocatus ²². Quin et sanctus David istam memoria Dei dignam esse acclamavit, aiens : « Memento, Domine, David, et omnis mansuetudinis ejus ²³. » Sed et ipse Salvator imitatores nos esse jussit suæ mansuetudinis, dicens : « Discite a me, quia mitis sum, et humilis corde, et invenietis requiem animabus vestris ²⁴. » Quod si quis escis quidem atque potibus abstinerit, iracundiam vero malignis provocet cogitationibus, hic similis est navi per mare vaganti, quæque dæmonem habet **527** gubernatorem : ideo attendendum, quoad fieri potest, cani nostro, idemque docendus est, ut solos disperdat lupos, et non comedat oves, omnem erga omnes homines exhibens mansuetudinem ²⁵.

CAPUT XV.

E cogitationibus sola illa vanæ gloriæ multiplici abundat materie, quæ tum universum fere terrarum orbem comprehendit, tum omnibus dæmonibus

κρῖν ἀναγκάζοντας · ὅπερ λαβόγισταί ποτε, καὶ πίπτονθε καὶ ὁ ἅγιος Ἰωὴδ ὑπὸ τούτου παρενοχλούμενος τοῦ δαίμονος · « Ἐθε γὰρ δυναίμην, φηεῖν, ἐμαυτὸν χειρώσασθαι, ἡ δεηθεὶς γε ἐτέρου, καὶ ποιήσει μοι τοῦτο. » Τούτου τοῦ δαίμονος σύμβολόν ἐστιν ἡ ἔχιθνα, τὸ θηρίον, ἧς ἡ φύσις φιλανθρώπως διδομένη, τοὺς τῶν ἄλλων θηρίων ἰοὺς διαφθείρει, ἀκρατῶς δὲ λαμβανόμενη καὶ αὐτὸ διαφθείρει τὸ ζῶον. Τούτω τῷ δαίμονι παρέδωκεν ὁ Παῦλος τὸν ἐν Κορίνθῳ παρενομήσαντα, διὸ καὶ γράφει πάλιν σπουδαίως · « Κυρώσατε, λέγων τοῖς Κορινθίοις, εἰς αὐτὸν ἀγάπην, ἵνα μὴ ποτε τῇ περισσοτέρᾳ λύπῃ καταποθῆ ὁ τοιοῦτος. » Ἄλλ' οἶδε τοῦτο θλίβον τοὺς ἀνθρώπους τὸ πνεῦμα καὶ μετανοίας αὐτοῖς ἀγαθῆς πρόξενον γίνεσθαι · ὅθεν καὶ ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Βαπτιστῆς, τοὺς ὑπὸ τούτου κεντούμενους τοῦ δαίμονος, καὶ προσφεύγοντας τῇ Θεῷ · « Γεννήματα ἐχιθῶν, φησὶ, τίς ὑμῖν ὑπέδειξε φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς ; ποιήσατε οὖν καρπὸν ἀξίον τῆς μετανοίας, καὶ μὴ δόξητε λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, Πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ· λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι δύναται ὁ Θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγείρει τέκνα τῷ Ἀβραάμ. » Πλὴν πᾶς ὁ τὸν Ἀβραάμ μιμησάμενος, καὶ ἐξεληθὼν ἐκ τῆς γῆς αὐτοῦ, καὶ ἐκ τῆς συγγενείας, αὐτὸς καὶ ταύτω τοῦ δαίμονος γέγονεν ἰσχυρότερος.

ΚΕΦΑΛ. ΙΔ'.

Εἰ τις θυμοῦ κεκράτηκεν, οὗτος δαιμόνων κεκράτηκεν, εἰ δὲ τις τούτω τῷ πάθει δεδούλωται, οὗτος μοναδικῷ βίῳ ἐστὶ παντελῶς ἀλλότριος, καὶ ξένος τῶν ὁδῶν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν · εἴπερ αὐτὸς ὁ Κύριος ἡμῶν λέγεται διδάσκειν τοὺς πραεῖς τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ · διὸ καὶ δυσθήρατος γίνεται τῶν ἀναχωρούντων ὁ νοῦς, εἰς τὸ τῆς πραότητος φεύγων πεδίον· οὐδεμίαν γὰρ τῶν ἀρετῶν σχεδὸν οὕτω δεδοίκασιν οἱ δαίμονες, ὡς πραότητα· ταύτην γὰρ καὶ Μωϋσῆς ἐκεῖνος ἐκέκτητο, πρὸς παρὰ πάντας τοὺς ἀνθρώπους κληθεὶς. Καὶ ὁ ἅγιος δὲ Δαβὶδ ἀξίαν ταύτην τῆς τοῦ Θεοῦ μνήμης ἀπεφθέγγετο εἶναι · « Μνήσθητι Κύριε, λέγων, τοῦ Δαβὶδ, καὶ πάσης τῆς πραότητος αὐτοῦ. » Ἄλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ μιμητὰς ἡμᾶς ἐκέλευσε γενέσθαι τῆς ἐκεῖνου πραότητος · « Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, λέγων, ὅτι, πρὸς εἰμι, καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ εὐρήσατε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν. » Εἰ δὲ τις βρωμάτων μὲν, καὶ πομάτων, ἀπέχοιτο, θυμὸν δὲ λογισμοῖς πονηροῖς ἐρεθίζει, οὗτος ἔσκε ποντοπορούση νῆϊ, καὶ ἐχούση δαίμονα κυβερνήτην, διὸ προσεκτέον, ὅση δύναμις, τῷ ἡμετέρῳ κυνὶ, καὶ διδασκτέον αὐτὸν, τοὺς λύκους μόνους διαφθείρειν, καὶ μὴ τὰ πρόβατα κατεσθίειν, πᾶσαν ἐνδεικνύμενον πραότητα πρὸς πάντας ἀνθρώπους.

ΚΕΦΑΛ. ΙΕ'.

Μόνος τῶν λογισμῶν ὁ τῆς κενοδοξίας ἐστὶ πολύυλος, καὶ ὄλην σχεδὸν περιλαμβάνων τὴν οἰκουμένην, καὶ πᾶσι τοῖς δαίμοσιν ὑπανόγων τὰς θύρας, ὥσπερ

¹⁸ Job xvi, 4. ¹⁹ II Cor. ii, 7. ²⁰ Matth. iii, 7-9 ; Luc. iii, 7, 8. ²¹ Psal. cxiv, 9. ²² Num. xii, 3. ²³ Psal. cxxxii, 1. ²⁴ Matth. xi, 29. ²⁵ II Tim. ii, 24.

τις προδότης πονηρὸς ἀγαθῆς γενόμενος πόλεως. Διὸ καὶ πάνυ ταπεινοὶ τοῦ ἀναχωροῦντος τὸν νοῦν, πολλῶν λόγων αὐτὸν καὶ πραγμάτων πληρῶν, καὶ τὰς προσευχὰς αὐτοῦ λυμαινόμενος δι' ὧν πάντα τὰ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ τραύματα θεραπεύειν σπουδάζει. Τοῦτον τὸν λογισμὸν συναΐξουσι πάντες ἡττηθέντες οἱ δαίμονες, καὶ πάλιν δι' αὐτοῦ πάντες εἰς τὰς ψυχὰς λαμβάνουσιν εἴσοδον, ποιῶντες ὅντως τὰ ἔσχατα, χειρόνα τῶν πρώτων. Ἐκ τούτου δὲ γινώσκονται τοῦ λογισμοῦ, καὶ ὁ τῆς ὑπερηφανίας ἐκείνος, ὁ τὸ ἀποσφράγισμα τῆς ὁμοιώσεως, καὶ τὸν στέφανον τοῦ κάλλους ἀπ' οὐρανῶν εἰς γῆν κατασεύσας. Ἄλλ' ἀποπηδησον τούτου, καὶ μὴ χρονίσῃς, ἵνα μὴ προδῶμεν ἄλλοις τὴν ζωὴν ἡμῶν, καὶ τὸν ἡμέτερον βίον ἀνελεήμοσι. Τοῦτον δὲ τὸν δαίμονα φυγαδεύει ἐκτενὴς προσευχὴ, καὶ τὸ μὴδὲν ἐκόντα ποιεῖν, τῶν συντελούντων πρὸς τὴν ἐπάρατον δόξαν. Ὅταν ὀλίγη ἀπαθεία τῶν ἀναχωρούντων ὁ νοῦς ἐπιλάβηται, τότε κενοδοξίας ἵππον κτησάμενος, εὐθὺς ἐλαύνει κατὰ τὰς πόλεις, ἄκρατον ἐκ τῆς δόξης ἐμπορούμενος ἐπαινον, ᾧ, κατ' οἰκονομίαν, τὸ πνεῦμα τῆς πορνείας ἀπαντήσαν, καὶ εἰς ἕνα τῶν συμφῶν ἀποκλείσαν τοῦτον, παιδεύει αὐτὸν μηκέτι πρὸ τῆς τελείας ὕψους καταλιμπάνειν τὴν κλίτην, μηδὲ τοὺς ἀτάκτους τῶν ἀβρώστων μιμεῖσθαι, οἵτινες, ἐτι λείψανα τῆς ἀσθενείας ἐν ἑαυτοῖς περιφέροντες, ὀδοῖς ἑαυτοῦς, καὶ λουτροῖς ἀκαίροις ἐπιιδόσασιν, καὶ τοῖς ἐξ ὑποστροφῆς νοσήμασι περιπίπτουσι. Διὸ περ καθελόμενοι μᾶλλον προσέχωμεν ἑαυτοῖς, ὥς, προκόπτοντες μὲν ἐν ἀρετῇ, δυσκίνητοι πρὸς κακίαν γινώμεθα, ἀναχαίνουμενοι δὲ ἐν τῇ γνώσει, ποικίλων προσλαμβάνομεν πληθὺς θεωρημάτων, ὑψόμενοι δὲ πάλιν κατὰ τὴν προσευχὴν φανερώτερον τὸ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐποπτεύομεν φῶς.

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ'.

Πάσας μὲν τὰς κακουργίας τῶν δαιμόνων γράφειν οὐ δύναμαι, καὶ τὰς κακοτεχνίας αὐτῶν καταλέγειν αἰσχύνομαι, δεδοκίως τῶν ἐντεροζομένων τοὺς ἀπλοустέρους. Πλὴν δὲ τοῦ πνεύματος τῆς πορνείας, ἀκουε πανουργίαν. Ὅταν τις τοῦ ἐπιθυμητικοῦ μέρους κτήσεται ἀπάθειαν, καὶ οἱ αἰσχροὶ λογισμοὶ λοιπὸν ὑπόφυχοι γίνονται, τὸ τινικαῦτα εἰσάγει ἄνδρας τε, καὶ γυναῖκας παιζόντας μετ' ἀλλήλων, καὶ αἰσchrῶν πραγμάτων, καὶ σχημάτων τὸν ἀναχωρητὴν καθίστησι θεατὴν. Ἄλλ' οὗτος ὁ πειρασμὸς οὐκ ἔστι τῶν χρονιζόντων προσευχὴ γὰρ σύντονος, καὶ βραχὺ στενωπὴ μετὰ ἀγρυπνίας, καὶ γυμνασίας θεωρημάτων πνευματικῶν ὡσπερ νέφος αὐτὸν ἀνυδροῦν ἐπελαύνει. Ἔστι δὲ ὅτε καὶ τῶν σαρκῶν ἐφάπτεται, πρὸς τὴν ἀλογον πύρωσιν αὐτὰς ἐκμοχλεύων, καὶ ἄλλα δὲ τινα μυρία προσμηχανάται ὁ παμπόνηρος οὗτος, ἅπερ οὐκ ἀναγκαῖον δημοσιεῦσαι, καὶ γραφῇ παραδοῦναι. Συμβάλλεται δὲ σφόδρα πρὸς τοὺς λογισμοὺς καὶ ζέσις θυμοῦ κατὰ τοῦ δαίμονος κινήθεισα, ὅπερ θυμὸν μάλιστα δέδοικεν ἐπὶ τοῖς λογισμοῖς ταρασσόμενον, καὶ διαφθείροντα, αὐτοῦ τὰ

A clanculum aperit portas, estque velut quidam malus proditor bonæ urbis; ideo anachoretæ, seu in recessu degentis valde mentem humiliat, multis eum replens intellectus conceptibus, atque negotiis, inficiensque lue ipsius orationes, per quas animæ suæ vulnera studet ipse curare. Omnes demones, qui devicti sunt, hæc cogitationem simul augent; et rursus cuncti per eam in animas aditum assumunt, reddentes vere novissima pejora prioribus. Ex hac autem cogitatione signatur et illa superbis, quæ signaculum similitudinis, ac pulchritudinis coronam e cælis in terram decussit, ac prolabi fecit: verum ab ista resili, nec diu commoreris, nec aliis vitam nostram, nostrasque facultates, ac bona immisericordibus prodamus: B istum vero dæmonem assidua fugat oratio, nihilque libenter facere, aut dicere illorum, quæ ad elatam gloriam conducunt. Quando aliquantam passionum vacuitatem mens anachoretarum nacta fuerit, tunc equum vanæ gloriæ possidens, ocius equitat ad urbes, intemperata laude e gloria ingurgitata, ac repleta, cui, juxta providentiam, spiritus fornicationis 528 occurrens, atque in una porcorum bara ipsam recludens, edocet eam neutiquam derelinquere lectum ante perfectam valetudinem, nec immoderatos infirmos imitari, qui, dum etiam in seipsis reliquias circumferunt infirmitatis, sese dedunt intempestivis itineribus, et balneis, inque morbos incidunt recidive. Quamobrem secedendo potius nobis ipsis attendamus, quod nimirum, dum progredimur quidem in virtute, ægre movemur ad malitiam, et dum in cognitione renovamur, variarum accipimus multitudinem speculationum; rursusque, dum ad orationem elevamur, lumen Salvatoris nostri clarius inspiciemus.

CAPUT XVI.

Omnia quidem dæmonum maleficia scribere non possum, ipsorumque malignas artes pudet dinumerare, veritus ne offendantur simplices, qui legerint. At, præter fornicationis spiritum, addi vafriliem. Quando aliquis passionum acquisierit vacuitatem in parte concupiscibili, cæterumque turpes cogitationes subfrigidæ evaserint, tunc introducit viros, atque mulieres mutuo ludentes, turpiumque rerum, ac gustum anachoretarum constituit spectatorem. Sed hæc tentatio non est ex his, quæ longo tempore durent; intensa namque oratio, arctissimusque victus cum vigilia, et spiritualium contemplationum exercitio, ipsam procul repellit, veluti nubem aqua carentem. Interdum vero accidit, ut et carnes tangat, ad irrationalem ipsas promovens inflammationem; aliaque millia excogitat talis tentatio, 529 omni abundans malitia, quæ in publicum proferre, scriptisque tradere non est necessum. Verum ad hujuscemodi cogitationes plurimum etiam confert fervor iracundiæ contra dæmonem commotus, quam equidem

²⁸ Matth. xii, 45; Luc. xi, 26.

iracundiam maxime timet, dum in cogitationibus turbatur, ipsiusque disperdit consilia; et hoc est illud: « Irascimini, et nolite peccare ²⁷. » Utile remedium est hoc in hujuscemodi tentationibus animæ applicatum. Sed et iræ dæmon istum fornicationis dæmonem imitatur. Etenim ipse quoque fugit quosdam parentum, aut amicorum, aut cognatorum, aut domesticorum contumeliis affectos, et cæcos ab indignis hominibus, sicque iram commovet anachoretarum, ita ut, aut proferant, aut faciant quid mali adversus eos, qui intellectualiter apparent, quibus attendere non est necessum, sed celeriter abripere mentem ab istiusmodi simularis, ne immorans ea in istis, tempore orationis evadat veluti torris fumans. In has certe tentationes dilabuntur iracundi, hique potissimum, qui facile ad indignationes succenseantur, qui tales procul absunt a pura oratione, et a cognitione Salvatoris nostri Jesu Christi.

CAPUT XVII.

Cogitata, seu consilia hujus sæculi Dominus, ut oves quasdam, bono pastori tradidit homini; etenim (ait) sæculum dedit in corde ipsius: connectens et iracundiam, et cupiditatem ad auxilium, ut per iram quidem luporum fugaret consilia, per cupiditatem **330** autem adamaret oves, etsi ab imbribus, atque ventis sæpius fuerit factatus. Insuper autem dedit ipsi et pascuum, ut pasceret oves et locum herbæ virentis, et aquam requiei, et psalterium, et citharam, et virgam, et baculum, ut ex hoc grege nutrire, et vestiretur, montananique herbam colligeret. Quis enim (inquit) pascit gregem, et non comedit e gregis lacte ²⁸? Oportet igitur, anachoretam noctu, diuque custodire gregem istum, ne cogitatum aliquid fiat belluæ præda, neve in latrones incidat; si vero aliquid hujusmodi contingeret in valle nemorosa, comestum eripere ex ore leonis, aut ursi ²⁹. Fit autem belluæ præda cogitatum, quod de fraure habetur, si, quod in nostra mente versatur consilium, cum odio pacatur; sitque fera: præda cogitatum de muliere, si cum turpi concupiscentia versetur apud nos; sic etiam se habet cogitatum de argento, et auro, si cum aviditate plus habendi stabuletur in nobis. Quia et cogitationes, quæ de sanctis donis habentur, idem perpetuuntur detrimentum, si cum vana gloria pascantur in intellectu: ac similiter in aliis cogitatis continget, quæ a passionibus furtim spoliantur ac defraudantur.

CAPUT XVIII.

Verum non solum Interdiu hæc oportet observare, sed etiam noctu vigilando ea cavere, ac vitare. Contingit enim, quod dum quis turpiter, ac maligne contempletur, perdat quod proprium est: et hoc existit, quod a sancto Jacob dicitur: « Non tuli tibi pecudem captam a fera; a memetipso

Α νοήματα· καὶ τοῦτο ἐστὶ τὸ, « Ὑργίσετε, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε. » Χρήσιμον τοῦτο φάρμακον ἐν τοῖς τοιούτοις πειρασμοῖς τῆ ψυχῆ προσαγόμενον. Μιμνῆται δὲ καὶ ὁ τῆς ὀργῆς τοῦτον τὸν δαίμονα, καὶ πλάττει, καὶ ἀπόσ τινὰς τῶν γεγεννηκότων, ἢ φιλῶν, ἢ συγγενῶν, ἢ οικειῶν ὑβρίζομένους, καὶ τυπτομένους ὑπὸ ἀναξίων, καὶ τῶν ἀναχωροῦντων ἀνακινεῖ τὸν θυμὸν, ὥστε φθέγγασθαι τι πονηρὸν, ἢ ποιῆσαι πρὸς τοὺς φαινόμενους κατὰ διάνοιαν. οἱ; οὐ προσέχουσιν ἀναγκαῖον, καὶ ταχέως ἐξαρπάξουσιν ἀπὸ τῶν τοιούτων εἰδιώλων τὸν νοῦν, ἵνα μὴ χρονίως ἐν αὐτοῖς, γένηται κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προσερχῆς, ὡς περ δαλὸς καπνιζόμενος. Τούτοις δὲ τοῖς πειρασμοῖς; οἱ θυμῶδεις περιπίπτουσι, καὶ μάλιστα οἱ βῆθῶ; πρὸς τὰς ὀργὰς ἐξαπτόμενοι, οἵτινες μακρὰν Β εἰσι καθαρὰς προσευχῆς, καὶ τῆς γνώσεως τοῦ Σωτήρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

ΚΕΦΑΛ. ΙΖ'.

Τὰ νοήματα τοῦ αἵωνο; τούτου ὁ Κύριος καθάπερ πρόβατα τινὰ ἀγαθῶ ποιμῆνι τῶ ἀνθρώπῳ παρέδωκε· καὶ γὰρ, φησὶν, τὸν αἵωνα δέδωκεν ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ· συζέσας αὐτῶ θυμὸν, καὶ ἐπιθυμίαν πρὸς βοήθειαν, ἵνα, διὰ μὲν τοῦ θυμοῦ, φυγαδεύῃ τὰ τῶν λύκων νοήματα, διὰ δὲ τῆς ἐπιθυμίας στέργῃ τὰ πρόβατα, καὶ ὑπὸ τῶν ὑετῶν, καὶ ἀνέμων πολλὰκις βυλλόμενος. Δέδωκε δὲ αὐτῶ πρὸς τοῦτοι; καὶ νομὸν, ὅπως ποιμαίνῃ τὰ πρόβατα, καὶ τόπον χλόης, καὶ ὕδωρ ἀναπαύσεως, καὶ ψαλτήριον, καὶ κιθάραν, καὶ βῆθρον, καὶ βακτηρίαν, ἵνα ἐκ ταύτης τῆς πείμνης, καὶ τραφῆ, καὶ ἐνδύσῃται, καὶ ἄρτον ὀρεῖνδον συναγάγῃ. « Τίς γὰρ, φησὶ, ποιμαίνει ποιμνίαν, καὶ ἐκ τοῦ γάλακτος τῆς ποιμνῆς οὐκ ἐσθίει; » Δεῖ οὖν τὸν ἀναχωροῦντα φυλάττειν νύκτωρ, καὶ μεθ' ἡμέραν τοῦτο τὸ ποιμνίον, μῆτι τῶν νοημάτων γένηται θηριάλωτον, ἢ λησταῖς περιπέσῃ, εἰ δὲ ἄρα τι τοιοῦτο συμβαῖη κατὰ τὴν νύκτα, εὐθέως ἐξαρπάξουσιν ἐκ τοῦ στόματος τοῦ λέοντος ἢ τῆς ἀρκτου. Γίνεται δὲ τὸ νόημα τὸ περὶ τοῦ ἀδελφοῦ θηριάλωτον, εἰ μετὰ μίσους νέμοι τὸ ἐν ἡμῖν, καὶ τὸ περὶ τῆς γυναικὸς, εἰ μετ' αἰσχροῦς ἐπιθυμίας στρέφεται παρ' ἡμῖν, καὶ τὸ τοῦ ἀργυρίου, καὶ τοῦ χρυσοῦ, εἰ μετὰ πλεονεξίας αὐλίζοιτο. Καὶ τὰ νοήματα τῶν ἁγίων χαρισμάτων. Δ εἰ μετὰ κενοδοξίας κατὰ διάνοιαν βόσχοιτο· καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων δὲ νοημάτων ὡσαύτως συμβῆσεται, κλεπτομένων τοῖς πάθεσιν.

ΚΕΦΑΛ. ΙΗ'.

Οὐ μόνον δὲ ἐν τῇ ἡμέρᾳ δεῖ ταῦτα τηρεῖν, ἀλλὰ καὶ νύκτωρ ἀγρυπνοῦντας φυλάττειν. Συμβαίνει γὰρ καὶ φανταζόμενον αἰσχροῦς, καὶ πονηρῶς, ἀπολέσει τὸ ἴδιον· καὶ τοῦτο ἐστὶ τὸ ὑπὸ τοῦ ἁγίου λεγόμενον Ἰακώβ· « Οὐκ ἐνήνοχά σοι πρόβατον θηριάλωτον, ἀπ' ἐμαυτοῦ ἀπεστίνυσον κλέμματα ἡμέρας, καὶ κλέμ-

²⁷ Psal. iv, 5. ²⁸ I Cor. ix, 7. ²⁹ I Reg. xvii, 57.

ματα νυκτός, καὶ ἐγενόμενον συγκλιόμενος τῷ καύ-
ματι τῆς ἡμέρας, καὶ τῷ παγετῷ τῆς νυκτός, καὶ
ἀφίστατο ὁ ὕπνος ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου; » Εἰ δέ
τις ἐκ τοῦ καμάτου καὶ ἀκηδία ἡμῖν προσγένηται,
μικρὸν ἀναδραμόντες ἐπὶ τὴν τῆς γνώσεως πέτραν
τῷ ψαλτηρίῳ προσομιλήσωμεν, πλήσσοιτες διὰ τῶν
ἀρετῶν τῆς γνώσεως τὰς χορδὰς, βοσκήσωμεν δὲ
πάλιν ὑπὸ τὸ Σιναιὸν ὄρος τὰ πρόβατα, ἕνα ὁ θεὸς
τῶν πατέρων ἡμῶν, καὶ ἡμεῖς ἐκ τῆς βάρου καλέσῃ,
καὶ τοὺς λόγους τῶν σημείων, καὶ τῶν τεράτων καὶ
ἡμῖν χαρίσθαι. Φύσιν μὲν λογικὴν ὑπὸ κακίας
θανατωθεῖσαν ἐγείρει Χριστὸς διὰ τῆς θεωρίας πάν-
των τῶν αἰώνων · ὁ δὲ τούτου πατὴρ τὴν ἀποθανού-
σαν ταύτης ψυχὴν, τὸν θάνατον τοῦ Χριστοῦ, ἐγείρει
διὰ γνώσεως τῆς ἑαυτοῦ. Καὶ τοῦτό ἐστι τὸ ὑπὸ τοῦ
Παύλου λεγόμενον, τὸ, « Εἰ συναπαθάνομεν τῷ Χρι-
στῷ, πιστεύομεν, ὅτι καὶ συζήσομεν αὐτῷ. » Ὅταν ὁ
νοῦς τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον ἀποδυσάμενος τὸν ἐκ
χάριτος ἐνδύσῃται, τότε καὶ τὴν αὐτοῦ κατάστασιν
δύεται κατὰ καιρὸν τῆς προσευχῆς, σαμφείρω ἢ οὐρα-
νίῳ χρώματι παρεμφερῆ, ἦντινα καὶ τόπον Θεοῦ
Γραφῆ ὀνομάζει ὑπὸ τῶν πρεσβυτέρων ὀφθέντα ὑπὸ
τοῦ δρους Σινᾶ.

ΚΕΦΑΛ. ΙΘ'.

Ὅταν τῶν ἐχθρῶν τρώσῃ σέ τις παραβῶν, καὶ
βούλει τὴν ρομφαίαν αὐτοῦ στρέψαι, κατὰ τὸ γεγραμ-
μένον, ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτοῦ ποιήσον οὕτως, ὡς λέ-
γομεν. Δίελε κατὰ σαυτὸν τὸν ὑπ' αὐτοῦ βληθέντα
λογισμὸν, ὅστις ποτὲ ἐστὶ, καὶ ἐκ πόσων πραγμάτων
συνέστηκε, καὶ ποῖον τοῦτό ἐστι μάλιστα τὸ θλίβον
τὸν νοῦν. Ὁ δὲ λέγω, τοιοῦτόν ἐστιν. Ἔστω πεμ-
φθεις ὁ τῆς φιλαργυρίας ὑπ' αὐτοῦ λογισμὸς, τοῦτον
δίελε εἰς τε τὸν ὑποδεξάμενον αὐτὸν νοῦν, καὶ εἰς τὸ
νόημα τοῦ χρυσοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν τὸν χρυσοῦ, καὶ εἰς
τὸ φιλάργυρον πάθος · καὶ λοιπὸν ἐρώτα τί τούτων
ἐστὶν ἁμαρτία, πότερον ὁ νοῦς; καὶ πῶς; ἔστιν
εἰκὼν Θεοῦ. Ἄλλὰ τὸ νόημα τοῦ χρυσοῦ; καὶ τοῦτο
τίς ἂν εἰποι νοῦν ἔχων ποτὲ; ἄλλ' αὐτὸς ὁ χρυσοῦς
ἐστὶν ἁμαρτία; καὶ τίνας χάριν γεγένηται; ἔπεται
τοίνυν, ὅπερ οὐκ ἔστι μὲν πράγμα ὑφεστῶς κατ'
οὐσίαν, οὐδὲ νόημα πράγματος, οὐδὲ νοῦς πάλιν
ἀσώματος, ἀλλ' ἥδονή τις μισάνθρωπος, ἐκ τοῦ
αὐτεξουσίου τικτομένη, καὶ κακῶς κεχρησθαι, τοῖς
τοῦ Θεοῦ κτίσμασι τὸν νοῦν ἀναγκάζουσα, ἣν καὶ
περιτέμνει ὁ τοῦ Θεοῦ νόμος πεπίστευται. Καὶ
ταῦτά σου διερυσωμένον, φθαρῆσθαι μὲν ὁ λογι-
σμὸς εἰς τὴν ἰδίαν ἀναλυόμενος θεωρίαν, φεύξεται δὲ
ἀπὸ σοῦ τὸ δαιμόνιον, τῆς διανοίας σου ὑπὸ ταύτης
τῆς γνώσεως εἰς ὕψος ἀρθείσης.

ΚΕΦΑΛ. Κ'.

Εἰ δὲ βούλει χρήσασθαι μὲν τῇ ἐκείνου ρομφαίᾳ,
ἐπιποθεῖς δὲ πρῶτον διὰ τῆς σῆς σφενδόνης τοῦτον
χειρῶσασθαι. Ἐκβαλλε καὶ σὺ λίθον ἐκ τοῦ ποιμενι-
κοῦ σου κωδίου, καὶ τοῦτον ζήτηε τὴν θεωρίαν. Πῶς
ἄγγελοι μὲν, καὶ δαίμονες τῷ ἡμετέρῳ παραβά-

A fedidit quicquid furto peribat, seu furta dicit, et
furta 531 noctis, et exurebar aestu dicit, et gelu
noctis, secebatque somnus ab oculis meis * . » Si
autem aliqua ex laiore pigris nobis accesserit,
paullum recurrentes ad cognitionis petram, Psal-
terio nos admoveamus, per virtutes cognitionis
chordas pulsantes, rursusque sub Sinæo monte pe-
cudes depascamus, ut Deum patrum nostrorum nos
etiam evocet e tubo, atque rationes seu causas si-
gnorum ac prodigiorum nobis donec ac largiatur. Na-
turam quidem rationalem e vitio morte affectam
suscitat Christus per contemplationem omnium sæ-
culorum; hujus autem Patris mortuam ejusdem na-
turæ rationalis animam, quæ mors est Christi, per
sui ipsius excitat cognitionem: hocque est, quod a
B Paulo dicitur: « Si commorimur Christo, credimus,
quod et ipsi convivificabimur. » Quando mens,
cum veterem exerit hominem, induerit eum, qui
ex gratia est, tunc et statum suum videbit tempore
orationis sapphiro, aut cœlesti colorum similem, quem
et locum Dei Scriptura nominat, visum a seniori-
bus sub monte Sina.

CAPUT XIX.

Quando quispiam hostium approprians, se vul-
neravit, vestisque gladium ejus convertere (secundum,
quod scriptum est **) in cor ejus, ita facis, ut di-
cimus. Divide apud teipsum cogitationem ab illo
immissam, nimirum quævis utquam ea sit, quotque
e rebus constet, et maxime quæ sit istud, quod
mentem afficiat. Quod autem dico, 532 hujusce-
modi est: sit inmissa ab ipso cogitatio avaritiæ,
istam divide tum in mentem, quæ ipsam suscipit,
tum in auri notionem, tum in ipsum aurum, tum
etiam in passionem avaram; ac dein interroga quid-
nam horum sit peccatum: utrum mens? et quomodo?
est imago Dei; sed notio auri? et istud quis
unquam diceret mentem habens? Verum ipsum au-
rum est peccatum? et cujus gratia factum fuit? Se-
quitur itaque, peccati causam esse quartam (nempe
passionem avaram) quæ quidem non est res subsi-
stens per essentiam, neque rei notio, nec rursus
mens incorporea, sed voluptas quædam homini in-
fensa, e libero arbitrio progenita, mentemque com-
pellens, ut male creaturis Dei utatur, quam etiam
circumcidere credita est divina lex. Te itaque hæc
perscrutante, cogitatio quidem evanescet in pri-
viam resoluta contemplationem, fugietque a te dæ-
monium, dum intellectus tuus ab ista cognitione
fuerit elevatus.

CAPUT XX.

Si autem velis uti quidem illius gladio, desideras
vero in primis per fundam tuam ipsum subigere:
ejice ut quoque lapidem e pastorali tua pera, hujus-
que exquire contemplationem; nimirum, quomodo
angeli quidem, atque demones nostro accedant

* Gen. xxxi, 59. ** Il Tim. ii, 11. *** Psal. xxxvi, 14.

multo, at nos ipsorum non accedamus mundis, nec enim possumus angelos magis adungere Deo, nec demones efficere magis impuros in animum inducimus : quoque pacto Lucifer, qui mane oriebatur, in terram præceps 533 dejectus sit ²³, et mare quidem existimat uti vas unguentarium, Tartarum autem abyssi perinde atque captivum, sed et ipsam abyssum veluti ærumentum servefacit, omnes sua perturbans malitia, omnibusque volens imperare. Harum quippe rerum contemplatio valde sauciat dæmonem, omnemque ejus fugat castrametationem ; sed hæc quidem contingunt solis quiete placideque purgatis, et aliquantulum dispicientibus rationes eorum, quæ facta sunt. At impuri nesciunt istarum rerum dispectionem, nec audiunt, ab aliis edocti, si illi demulceant, et incantent ; cum belli multus excitatus pulvis, multusve tumultus sit propter passiones conflatus. Oportet enim omnino, castrametationem alienigenarum paululum quiescere, ut solus Goliath obvius eat nostro David ²⁴. Similiter in omnibus impuris cogitationibus hæc divisione, istaque belli specie utamur.

CAPUT XXI.

Et quidem aliqui impurorum dæmonum hominem pertentant, ut hominem ; aliqui vero hominem, ut animal irrationale perturbant ; et primi quidem accedentes, aut vanæ gloriæ, aut superbiæ, aut invidiæ, aut criminationis nobis injiciunt cogitata, quæ nullum irrationabilem tangunt ; secundi autem approximantes movent iram, aut concupiscentiam præter naturam. Hæc quippe passiones communes nominis et irrationalibus animantibus existunt, sub rationali natura latentes, 534, ideo Spiritus sanctus ad incidentes quidem in humanas cogitationes dicit : « Ego dixi : Dii estis, et filii Altissimi omnes ; vos autem sicut homines moriemini, et sicut unus de principibus cadetis ²⁵. » Ad eos autem, qui irrationabiliter moventur, quid ait ? « Nolite fieri sicut equus et mulus, quibus non est intellectus. In campo, et freno maxillas eorum constringe, qui non approximant ad te ²⁶. » Anima vero, quæ peccaverit, ipsa morietur. Manifestum est, quod homines sicut homines morientes, ab hominibus sepelientur, at qui, ut irrationales morte afficiuntur, sive cadunt, a vulturibus et corvis devorabuntur, e quorum pellicis, hi quidem invocant Dominum, alii vero sædantur in sanguinibus. Qui habet aures audiendi, audiat.

CAPUT XXII.

Quando impuræ quædam cogitationes oculis fuerint effugatæ, inquiramus causam, unde id contigerit : utrum propter rei penuriam, eo quod materies ægre sit parabilis ; aut propter eam, quæ nobis inest, passionum vacuitatem, non prævaluerunt adversus nos inimici ? Exempli causa : Si quis anaphoretarum, suggestu dæmonis, recordatus fuerit,

Α λουσι κόσμῳ, ἡμεῖς δὲ τοῖς αὐτῶν κόσμοις οὐ παραβάλλομεν· οὔτε γὰρ ἀγγέλους Θεῶ συνάπτειν πλέον δυνάμεθα, οὔτε δαίμονας ἀκαθάρτους μᾶλλον ποιεῖν προαιρούμεθα. Καὶ πῶς ὁ Ἐωσφόρος ὁ πρῶτῳ ἀνατέλλων εἰς τὴν γῆν καταβρίβη, καὶ ἤγηται μὲν τὴν θάλασσαν ὡς ἐξάλειπτον, τὴν δὲ Τάρταρον τῆς ἀβύσσου ὡσπερ αἰχμάλων, ἀναξεί δὲ τὴν ἀβύσσον ὡσπερ χαλκίον, πάντας ἐκταράσων διὰ τῆς κακίας αὐτοῦ, καὶ πάντων ἄρχειν βουλόμενος ; Τοῦτων γὰρ τῶν πραγμάτων ἡ θεωρία πάνυ τιτρώσκει τὸν δαίμονα, καὶ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν παρεμβολὴν φυγαδεύει. Ἄλλὰ ταῦτα μὲν τῶν ἡρέμα κεκαθαρμένων μόνων συμβαίνει, καὶ βλεπόντων. ποσῶς τοὺς λόγους τῶν γεγονότων. Οἱ δὲ ἀκάθαρτοι τὴν θεωρίαν τούτων οὐκ ἴσασιν, οὐδὲ εἰ μαθόντες παρ' ἑτέρων καταπέδοιεν ἀκουσθήσονται, πολλοῦ κονιορτοῦ, καὶ θορύβου διὰ τὰ πάθη συνισταμένου κατὰ τὸν πόλεμον. Δεῖ γὰρ πάντως τὴν παρεμβολὴν τῶν ἀλλοφύλων μικρὸν ἡρεμῆσαι, ἵνα μόνον ὁ Γολιάθ ἀπαντήσῃ τῷ ἡμετέρῳ Δαβὶθ. Ὡσαύτως δὲ καὶ τῇ διαιρέσει, καὶ τῇ εἴδει τούτου τοῦ πολέμου χρῆσάμεθα καὶ ἐπὶ πάντων ἀκαθάρτων λογισμῶν.

ΚΕΦΑΛ. ΚΑ'.

Τῶν ἀκαθάρτων δαιμόνων, οἱ μὲν τὸν ἄνθρωπον, ὡς ἄνθρωπον ἐκπειράζουσιν, οἱ δὲ τὸν ἄνθρωπον, ὡς ζῶον ἄλογον ἐκταράσουσι, καὶ οἱ μὲν πρῶτοι παραβάλλοντες, κενοδοξίας, ἢ ὑπερηφανίας, ἢ φθόνου, ἢ κατηγορίας ; ἡμὲν ἐμβάλλουσι νοήματα, ἅπερ οὐδεὶς ἄπτεται τῶν ἀλόγων· οἱ δὲ δεῦτεροι, προσεγγίζοντες, θυμὸν, ἢ ἐπιθυμίαν παρὰ φύσιν κινουσι. Ταῦτα γὰρ τὰ πάθη κοινὰ ἡμῶν, καὶ τῶν ἀλόγων ζῴων τυγχάνουσιν, ὑπὸ τῆς λογικῆς καλυπτόμενα φύσεως. Διὸ λέγει καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, πρὸς μὲν τοὺς ἀνθρωπίνους περιπίπτοντας λογισμοῖς, « Ἐγὼ εἶπα· Θεοὶ ἐστε, καὶ υἱοὶ Ὑψίστου πάντες· ὁμοίως δὲ ὡς ἄνθρωποι ἀποθνήσχετε, καὶ ὡς εἶς τῶν ἀρχόντων πίπτετε. » Πρὸς δὲ τοὺς κινουμένους ἀλόγως, εἶ φησι ; « Μὴ γίνεσθε ὡς ἵππος, καὶ ἡμίονος, οἷς οὐκ ἔστι σύνεσις, ἐν κημῷ καὶ χαλινῷ τὰς σιαγόνας αὐτῶν ἀγχαί, τῶν μὴ ἐγγιζόντων πρὸς σέ. » Ἡ δὲ ψυχὴ ἡ ἀμαρτάνουσα, αὕτη ἀποθνήσκειται. Πρόδηλον, ὅτι οἱ μὲν ἄνθρωποι ὡς ἄνθρωποι ἀποθνήσκοντες, ὑπὸ ἀνθρώπων ταφῆσονται, οἱ δὲ ὡς ἄλογοι θανατούμενοι, ἤτοι κίπτοντες, ὑπὸ γυπῶν, ἢ κοράκων βρωθήσονται, ὧν οἱ νεοσοὶ, οἱ μὲν ἐπικαλοῦνται τὸν Κύριον, οἱ δὲ φύρονται ἐν αἵμασιν. Ὁ ἔχων ὦτα ἀκοῦειν, ἀκουέτω.

ΚΕΦΑΛ. ΚΒ'.

Ὅταν τινὲς τῶν ἀκαθάρτων λογισμῶν ταχέως φυγαδευθῶσιν, ζητήσωμεν τὴν αἰτίαν πόθεν τοῦτο συμβέβηκε· πότερον διὰ τὴν σπάνιν τοῦ πράγματος, τοῦ δυσπόριστον εἶναι τὴν ὕλην, ἢ διὰ τὴν προσοῦσαν ἡμῖν ἀπάθειαν οὐκ ἴσχυσαν καθ' ἡμῶν οἱ ἐχθροί ; Οἷον, εἰ τις τῶν ἀναχωρούντων ἐνθυμηθεῖται ὑπὸ δαίμονος, τῆς πρώτης πόλεως πνευματικὴν κυβέρνησιν

²³ Isa. xiv, 12. ²⁴ 1 Reg. xvii, 48. ²⁵ Psal. lxxxi, 6, 7. ²⁶ Psal. xxxi, 9.

πιστευθῆναι, οὗτος δὴλον, ὅτι οὐ χρονίσει τὸν λογισμὸν τοῦτον φανταζόμενος, καὶ ἡ αἰτία ἐκ τῶν λεγομένων γίνεται γνῶριμος· εἰ δὲ τις πόλεως, καὶ τῆς τυχοῦσης γίνεται, καὶ ὁμοίως λογίζεται, οὗτος μακάριος τῆς ἀπαθείας ἐστίν. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων λογισμῶν εὐρεθῆσεται ὁ τοιοῦτος τρόπος ἐξεταζόμενος. Ταῦτα δὲ ἀναγκαῖον εἰδέναι πρὸς τὴν ἡμετέραν προθυμίαν, καὶ δύναμιν, ἵνα εἰδῶμεν, πότερον ἢ τὸν Ἰορδάνην παρήλθομεν, καὶ ἐγγὺς ἐσμεν τῆς πόλεως τῶν Φοινίκων, ἢ ἔτι ἐν τῇ ἐρήμῳ δι-ἀγομεν, καὶ ὑπὸ τῶν ἀλλοφύλων τυπτόμεθα. Πάνυ γὰρ ποικίλος μοι φαίνεται τῆς φιλαργυρίας ὁ δαίμων, καὶ πρὸς ἀπάτην εὐμήχανος, ὃς πολλάκις στενωθεὶς ὑπὸ τῆς ἀκρας ἀποταγῆς, τὸν οἰκονόμον εὐθύς, καὶ φιλόπτωχον ὑποκρίνεται, καὶ τοὺς μηδέπω παρόντας ὑπεδέχεται ξένους γνησιώτερον, καὶ ἄλλοις λειπομέ-^Bνοις ἀποστέλλει διακονίαν, καὶ δεσμοτήρια πόλεως ἐπισκέπτεται, καὶ τοὺς πιπρασκομένους δῆθεν ἐξαγοράζει, γυναιξί τε κολλᾶται πλουσίαις, καὶ τοὺς εὐπαθεῖν ὀφείλοντας ὑποδείκνυσι, καὶ ἄλλους πάλιν ἀποτάξασθαι νοθεῖται βάλαντιον ἀδρῶν κεκτημένους, καὶ οὕτως ἐξαπατήσας κατὰ μικρὸν τὴν ψυχὴν, τῆς φιλαργυρίας αὐτὴν λογισμοῖς ὑποβάλλει, καὶ τῷ τῆς κενοδοξίας παραδίξωσι δαίμονι

ΚΕΦΑΛ. ΚΓ'.

Ὡς πλήθος εἰσάγει τῶν δεξαζόντων ἐπὶ ταῖς οἰκονομίαις ταύταις τὸν Κύριον, καὶ τινὰς κατ' ὀλίγον περὶ ἱερουσῆνης συλλαλόντας προβάλλων λοιπὸν ^Cπρομαντεύεται ταχὴν θάνατον τοῦ ὄντος ἱερέως, καὶ ὡς οὐκ ἂν ἐκφυγῇ μυστῆρα ποιήσας προστίθῃσι, καὶ οὕτως ὁ ταλαίπωρος νοῦς ἐνδεθεὶς τούτοις τοῖς λογισμοῖς, τοῖς μὲν μὴ καταδεξαμένοις τῶν ἀνθρώπων διαμάχεται, τοῖς δὲ τοῦτο καταδεξαμένοις, ἐτοίμως δῶρα χαρίζεται, καὶ τῆς εὐγνωμοσύνης αὐτοῦς ἀποδέχεται· τινὰς δὲ διαστασιάζοντας, τοῖς δικασταῖς παραδίδωσι, καὶ τῆς πόλεως ἐξορίσθαι παραγγέλλει· τούτων δὲ λοιπὸν ἔνδον ὄντων, καὶ στρεφόμενων τῶν λογισμῶν, εὐθύς καὶ ὁ τῆς ὑπερηφανίας ἐφίσταται δαίμων, ἀστραπὰς συνεχεῖς κατὰ τὸν ἄερα τῆς κέλλης τυπῶν, καὶ δράκοντας περωτοῦς ἐπιπέμπων, καὶ, τὸ τελευταῖον κακὸν, στέρησιν φρενῶν ἐργαζόμενον, ἀλλ' ἡμεῖς τούτοις τοῖς λο-^Dγισμοῖς ἀπώλειαν ἐπευξάμενοι, μετ' εὐχαριστίας τῇ πενίᾳ συζήσωμεν, « Οὐδὲν γὰρ εἰσηνέγκαμεν εἰς τὸν κόσμον, οὐδὲ ἐξενεγκεῖν τι δῆλον ὅτι δυνάμεθα· ἔχοντες δὲ τροφὰς, καὶ σκεπάσματα, τούτοις ἀρκεσθη-
όμεθα, » μεμνημένοι καὶ Παύλου, ρίζαν πάντων τῶν κακῶν τὴν φιλαργυρίαν εἰπόντος. Πάντες οἱ ἀκάθαρτοι λογισμοὶ διὰ τὰ πάθη χρονίζοντες ἐν ἡμῖν, κατάγουσι τὸν νοῦν εἰς βλαθρον, καὶ ἀπώλειαν· ὡσπερ γὰρ τὸ νόημα τοῦ ἄροτου χρονίζει ἐν τῷ πεινῶντι διὰ τὴν πείναν, καὶ τὸ νόημα τοῦ ὕδατος ἐν τῷ διεψῶντι διὰ τὴν δίψαν, οὕτω καὶ τὰ νοήματα τῶν κτημάτων, καὶ τῶν χρημάτων, χρονίζει διὰ τὴν πλεονεξίαν, καὶ τὰ νοήματα τῶν βρωμάτων, καὶ τῶν

quod primæ urbis sibi concedita fuerit spiritualis gubernatio, manifestum est, quod is non immorabitur istam cogitationem contemplans, et causa ex his, quæ dicuntur, cognita fuit : Si quis autem quod sit urbis et qualiscunque, ac similiter cogitet, is beatus est ob passionum carentiam : sic etiam pariter in aliis cogitationibus hujuscemodi modus, si examinetur, comperietur. Hæc autem necessarium est scire ad nostram **535** animi alacritatem ; ac robur, ut noscamus, utrum, aut Jordanem pertransivimus, simusque prope Phœnicum urbem, aut adhuc in solitudine degamus, et cædamur ab alienigenis. Valde quippe versutus et callidus mihi videtur avaritiæ dæmon, adque decipiendum industrius ac solers, qui sæpius arcte pressus a summa renuntiatione mundi, confestim providum administratorem, amantemque pauperum simulat, et eos, qui nondum adsunt, hospes generosius excipit, et aliis absentibus mittit ministerium, et visitat carceres urbis, et divenditos videlicet redimit, et divitibus adhærescit mulieribus, et eos, qui beneficio affici debent, subindicat, et e diverso alios, qui marsupium possident opulentum, admonet, ut mundo renuntient : sicque, cum paulatim animam deceperit, ipsam avaritiæ subjicit cogitationibus, traditque dæmoni vanæ gloriæ.

CAPUT XXIII.

Tali pacto (avaritiæ dæmon) multitudinem inducit celebrantium Dominum ob hæc providas administrationes, paulatimque proferendo aliquos de sacerdotio ad invicem colloquentes, celerem deinde mortem sacerdotis existentis vaticinatur, utque non effugiat, millia effingens adjicit, sicque mens infelix hisce illigata cogitationibus, pugnat quidem acriter adversus homines recusantes, id vero amplexantibus dona prompte largitur, ipsorumque bonam mentem, seu virtutem, quæ beneficium fidemque bonam agnoscit, approbat, et commendat : sed et **536** si quidam litigent, tradit eos iudicibus, mandatque ut ex urbe multentur exsilio : cæterum hisce cogitationibus interius existentibus, ac versantibus, statim superbiæ quoque dæmon, quasi ex insidiis repente prodit, fulgura continua in cellæ aere imprimens, alatosque dracones insuper mittens, quodque extremum est malum, mentis causans privationem. Nos vero, utpote qui cogitationibus istis luem exoptamus et interitum, cum gratiarum actione paupertati convivimus. « Nihil enim in hunc mundum intulimus, et manifestum est quod nec aliquid deferre poterimus. Habentes vero alimenta et vestimenta, his contenti simus »⁷⁷; memores et Pauli, qui radicem vitiorum omnium avaritiam nuncupavit⁷⁸. Omnes impuræ cogitationes diutino tempore in nobis, ob passiones, manentes, deducunt mentem in perditionem et exitium : quemadmodum enim cogitatio panis diu manet in esuriente propter famem, et cogitatio aquæ in si-

⁷⁷ 1 Tim. vi, 7, 8. ⁷⁸ ibid. 10.

tiente propter sitim : ita et cogitata passionum et pecuniarum perdurant propter cupiditatem habendi; et notiones escarum, et earum, quæ ex escis pariuntur, turpium cogitationum, immorantur diu propter passiones. Verum et in cogitationibus vanæ gloriæ, atque in aliis cogitatis similiter ista clarescent. Fieri autem non potest, quod mens ab istis rebus suffocata, Deo astet, justitiæque corona se redimiat. Et ex his nempe cogitationibus deorsum tracta miserrima illa mens in Evangeliiis ³⁹, Christi cognitionis prandium recusavit : rursusque ille, qui devinctus fuit manus et pedes, atque in tenebras exteriores projectus, **537** ex istis cogitationibus subtextum habebat indumentum, quem, qui vocaverat, minime dignum hujuscemodi nuptiis esse respondit : ideo nuptialis est vestis vacuitas passionum animæ rationalis, mundanas repudiantis concupiscentias. Quæ vero causa sit, quod cogitata sensibillium, diutius immorantia disperdant, ac perimant cognitionem seu iudicium in capitulis de oratione dictum fuit rerum.

CAPUT XXIV.

Oppositorum activæ vitæ dæmonum tres sunt principes in prima velut in acie stantes, quos subsequitur omnis alienigenarum castrametatio, quive in bello primi stant, et animas per impuras cogitationes provocant, et pellicunt ad malitiam nimirum ii qui gulæ cupiditatibus præsumunt (ut diximus capite primo), et ii qui nobis avaritiam suggerunt, et ii qui ad humanam gloriam nos excitant. Desiderans igitur puram funderem orationem, cave ab iracundia, et diligens temperantiam contine ventrem, non des panem alvo tuæ, et in aqua ipsum attere, et afflige, vigila in oratione, ac ultionem sive memoriam injuriarum procul a te repelle, verba Spiritus sancti non deficiant a te, foresque Scripturarum pulsa manibus virtutum, tunc orietur tibi cordis affectuum vacuitas, mentemque similem astris in oratione perspicias. E notionibus quædam sunt, quæ nostri animi principatum imprimunt ac formant, et figurant, quædam vero cognitionem solummodo præbent, menti signum non imprimentes. Etenim, « In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum ⁴⁰, » deponit quidem in corde notionem, non tamen **538** ipsum figurat, neque signat impressione. Sic « accipiens panem ⁴¹, » figurat mentem, et « fregisse ⁴², » imprimit menti signum. Verum, « Vidi Dominum sedentem super thronum excelsum et elevatum ⁴³, » imprimit menti signum sine « vidi Dominum, » et dictum quidem videtur imprimere aliquid signum menti, quod autem significat, non imprimit; vidit quippe oculo prophético naturam rationalem elevatam, quæ practice, seu actualiter suscepit in se ipsa cognitionem Dei; ibi namque dicitur sedere Deus, ubi dignoscitur; ideo pura mens dicitur Dei thronus. Dicitur autem et mulier, thronus dedecoris, loco dicendi, quod sit anima justas res odio habens; dedecus vero animæ,

Α τικτομένων αισχροῶν λογισμῶν ἐκ τῶν βρωμάτων, χρονίζει διὰ τὰ πάθη. Ἄλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν τῆς κενοδοξίας λογισμῶν, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων λογισμῶν ὁμοίως φανερωθήσεται. Οὐκ ἔστι δὲ νοῦν πνιγόμενον ὑπὸ τοιούτων παραστῆναι Θεῷ, καὶ τὴν τῆς δικαιοσύνης ἀναδέσασθαι στέφανον. Ἐκ τούτων γὰρ τῶν λογισμῶν κατασπώμενος καὶ ἐκεῖνος ὁ ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις τρισάθλιος νοῦς, τὸ τῆς Χριστοῦ γνώσεως ἄριστον παρητήσατο· καὶ πάλιν ὁ δεσμούμενος χεῖρας, καὶ πόδας, καὶ εἰς τὸ ἐξώτερον σκότος βαλλόμενος ἐκ τούτων τῶν λογισμῶν καθυφασμένον εἶχε τὸ ἔνδυμα, ὅνπερ οὐκ ἄξιον τῶν τοιούτων γάμων ὁ καλέσας ἀπεφῆνατο εἶναι· διὸ ἔνδυμά ἐστι γαμιῶν, ἀπάθεια ψυχῆς λογικῆς κοσμικῆς ἀρνησαμένης ἐπιθυμία. Τίς δὲ ἡ αἰτία τοῦ τὰ νοήματα τῶν αισθητῶν πραγμάτων, χρονίζοντα διαφθεῖρειν τὴν γνῶσιν εἰρηται ἐν τοῖς περὶ προσευχῆς κεφαλαίοις.

Β

ΚΕΦΑΛ. ΚΔ'.

Τῶν ἀντικειμένων δαιμόνων τῇ πρακτικῇ, τρεῖς εἰσιν ἄρχοντες πρωτοστάται, οἷς ἔπεται πᾶσα ἡ παρεμβολὴ τῶν ἀλλοφύλων, οἷτινες πῶτοι κατὰ τὸν πόλεμον ἴστανται, καὶ τὰς ψυχὰς διὰ τῶν ἀκαθάρτων λογισμῶν ἐκκαλοῦνται πρὸς τὴν κακίαν· οἱ τὰς τῆς γαστριμαργίας ὀρέξεις πεπιστευμένοι, οἱ τὴν φιλαργυρίαν ἡμῖν ὑποβάλλοντες, καὶ οἱ πρὸς τὴν τῶν ἀνθρώπων δόξαν ἡμᾶς ἐκκαλοῦμενοι. Ἐπιθυμῶν οὖν καθαρᾶς προσευχῆς, διατήρησον θυμὸν, καὶ ἀγαπῶν σωφροσύνην, κράτει γαστρός, μὴ ὄψιν ἄρτον σῆ κοιλία, καὶ ἐν ὕδατι ἐκθλιθε αὐτήν, ἀγρύπνει ἐν προσευχῇ, καὶ μνησικακίαν μακρὰν ποιήσον ἀπὸ σοῦ, λόγοι Πνεύματος ἁγίου μὴ ἐκλείπτωσάν σε, καὶ θύρας κροῦε χερσὶν ἀρετῶν. Τότε ἀνατελεῖ σοι καρδίας ἀπάθεια, καὶ νοῦν ἀστεροειδῆ ὄψει ἐν προσευχῇ. Τῶν νοημάτων, τὰ μὲν τυποῖ τὸ ἡγεμονικὸν ἡμῶν, καὶ σχηματίζει, τὰ δὲ γνῶσιν μόνον παρέχει μὴ τυπούντα τὸν νοῦν, μηδὲ σχηματίζοντα. Τὸ γάρ, « Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, » ἐναποτίθεται μὲν τι νόημα τῇ καρδίᾳ, οὐ μὴν σχηματίζει αὐτήν, οὐδὲ τυποῖ. Τὸ μὲν, « λαβῶν ἄρτον, » σχηματίζει τὸν νοῦν, τὸ δὲ, « κλάσαι, » πάλιν τυποῖ τὸν νοῦν. Τὸ δὲ, « εἶδον τὸν Κύριον καθήμενον ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ, καὶ ἐκπηρμένου, » τυποῖ τὸν νοῦν χωρὶς τοῦ, « εἶδον τὸν Κύριον, » καὶ τὸ μὲν ῥητὸν δοκεῖ τυπούν τὸν νοῦν, τὸ δὲ σημαίνει, οὐ τυποῖ. Ἐώρακε γὰρ προφητικῶς Δεφθαλμῶ τὴν φύσιν τῆν λογικὴν ὕψωθεῖσαν διὰ πρακτικῆς δεξιμένην ἐν ἐαυτῇ τὴν γνῶσιν τῆν τοῦ Θεοῦ. Ἐκεῖ γὰρ λέγεται καθέζεσθαι Θεός, ἐνθα γινώσκειται, διότι καὶ Ὁρόνος λέγεται Θεοῦ νοῦς καθαρός. Λέγεται δὲ καὶ Ὁρόνος, ἀτιμία; γυνή, ἀντὶ τοῦ, ψυχὴ μισοῦσα δικαία, ἀτιμία δὲ ψυχῆς κακία, καὶ ἀγνωσία. Τὸ τοίνυν νόημα τοῦ Θεοῦ, οὐκ ἐν τοῖς τυπούσι τὸν νοῦν, ἀλλὰ τοῖς νοήμασι τοῖς μὴ τυπούσι τὸν νοῦν. Διότι τὸν προσευχόμενον δεῖ παντὰ-

³⁹ Matth. xxii, 2-14. ⁴⁰ Joan. i, 1. ⁴¹ Matth. xxvi, 26. ⁴² ibid. ⁴³ Isa. vi, 1.

παισι χωρίζεσθαι τῶν τυπούτων τὸν νοῦν. Καὶ ζη-
τήσεις, εἴπερ, ὡς ἔχει· ἐπὶ τῶν σωμάτων, καὶ τῶν
λογισμῶν αὐτῶν, οὕτως ἔχει, καὶ ἐπὶ τῶν ἀσωμά-
των, καὶ τῶν λόγων αὐτῶν, καὶ ἄλλως μὲν ὁ νοῦς
τυπωθῆσεται ὁρῶν νοῦν, καὶ ἄλλως διατεθῆσεται
ὁρῶν τὸν λόγον αὐτοῦ· Ἐντεῦθεν δὲ γινώσκωμεν,
πῶς ἡ γνώσις ἡ πνευματικὴ ἀφίστησι τὸν νοῦν τῶν
νοημάτων τῶν τυπούτων αὐτῶν, ἀτύπωτον δὲ αὐτὸν
παρίστησι τῷ Θεῷ, διότι τὸ τοῦ Θεοῦ νόημα οὐκ ἐν
τοῖς τυποῦσιν ἐστίν· οὐ γὰρ ἐστὶ σῶμα ὁ Θεός, ἀλλ'
ἐν τοῖς μὴ τυποῦσι μάλλον. Πάλιν τῶν θεωρημάτων
τῶν μὴ τυπούτων τὸν νοῦν, τὰ μὲν οὐσίαν σημαίνει
ἀσωμάτων, τὰ δὲ τοὺς λόγους αὐτῶν· καὶ οὐχ ὡς
ἐπὶ τῶν σωμάτων συμβαίνει, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν ἀσω-
μάτων· ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν σωμάτων τὰ μὲν ἐτύπου
τὸν νοῦν, τὰ δὲ οὐκ ἐτύπου· Ἐνταῦθα δὲ οὐδέτερον
νόημα τὸν νοῦν τυποῖ.

non imprimunt. Rursus e contemplationibus, quæ menti non imprimunt signum, aliquæ quidem **539** essentialiam significant incorporeorum, aliquæ vero rationes ipsorum; neque sicuti contingit in corporibus, ita et in incorporeis fit: in corporibus etenim alia quidem menti signum imprimebant (ut diximus), alia vero non imprimebant; hic autem neutra notio signum imprimit menti.

ΚΕΦΑΛ. ΚΕ'.

CAPUT XXV.

Ὅταν ὁ τῆς γαστριμαργίας πολλὰ καὶ πολλὰκις
ἀγωνισάμενος δαίμων μὴ ἰσχύσῃ διαφθεῖραι τὴν τε-
τυπωμένην ἐγκράτειαν, τότε εἰς ἐπιθυμίαν ἀσκήσεως
ἀκροτάτης ἐμβάλλει τὸν νοῦν, ἐξ ὧν καὶ τὰ περὶ
τὸν Δανιὴλ εἰς μέσον φέρει, τὴν πενιχρὰν ἐκείνην
ζωὴν, καὶ τὰ σπέρματα, καὶ τινῶν ἄλλων ἀναχω-
ρητῶν μνημονεύει βεβιωκότων διὰ παντὸς οὕτως, ἢ
ἀρξάμενων, καὶ τούτων μιμητὴν γενέσθαι κατ-
αναγκάζει· ἵνα τὴν ἀμετρον διώκων ἐγκράτειαν, ἀπο-
τύχη καὶ τῆς συμμετρίας τοῦ σώματος μὴ ἐπαρκέ-
σαντος διὰ τὴν οἰκειὰν ἀσθένειαν, ὄντως εὐλογῶν τῷ
σώματι, καὶ καταρῶμενος τῇ καρδίᾳ· ἢ μὴ πειθε-
σθαι δίκαιον τοῦτον νομίζω, μηδὲ ἀπέχεσθαι ἄρ-
του, καὶ ἐλαίου, καὶ ὕδατος. Ταύτην γὰρ τὴν διαίταν
πάνυ καλλίστην οἱ ἀδελφοὶ πεπειράρασι, καὶ τοῦτο
οὐ πρὸς κόρον, καὶ ἅπαξ εἰς τὴν ἡμέραν. Θαυμάζω
γὰρ εἴ τις, ἄρτου καὶ ὕδατος κορηννύμενος, δυνήσε-
ται τὸν τῆς ἀπαθείας ὑποδέξασθαι στέφανον. Ἀπά-
θειαν δὲ λέγω, οὐ τὴν κατάλυσιν τῆς κατ' ἐνέργειαν
ἀμαρτίας, αὕτη γὰρ ἐγκράτεια λέγεται, ἀλλὰ τὴν
κατὰ δianoian τοὺς ἐμπαθεῖς λογισμοὺς περικόπτου-
σαν, ἥντινα καὶ πνευματικὴν περιτομὴν τοῦ κρυ-
πτῷ Ἰουδαίου ὁ ἅγιος Παῦλος ὠνόμασεν. Εἰ δὲ
ἀθυμεῖ τις ἐπὶ τοῖς λεχθεῖσι, μνημονευσάτω τοῦ
σκεύους τῆς ἐκλογῆς, Ἀποστόλου, ἐν λιμῷ καὶ δί-
ψει τὸν δρόμον τσέξαντος. Μιμεῖται δὲ καὶ ὁ τῆς
ἀληθείας ἀντίπαλος ὁ τῆς ἀκηθίας δαίμων τοῦτον τὸν
δαίμονα, ἀκροτάτην ἀναχώρησιν τῷ καρτερικῷ
ὑποβάλλων, εἰς ζῆλον προσκαλούμενος Ἰωάννου τοῦ
Βαπτιστοῦ, καὶ τῆς ἀπαρχῆς τῶν ἀναχωρητῶν Ἀν-
τωνίου, ἵνα, μὴ βαστάσας τὴν χρονίαν, καὶ ἀπάνθρω-
πον ἀναχώρησιν, φύγη μετ' αἰσχύνης, τὸν τόπον
καταλιπὼν, καὶ ἀπέως λοιπὸν καυχώμενος εἴπη,
« Ἴσχυσα πρὸς αὐτόν. »

A malitia est, et ignorantia. Notio igitur Dei non invenietur inter notiones, quæ menti signum imprimunt, verum inter notiones, quæ non imprimunt aliquod signum menti. Oportet enim quod is qui orat sese totaliter a notionibus separet, quæ imprimunt signum menti. Et inquires an, ut se res habet in corporibus, ipsorumque cogitationibus, sic se habeat etiam in incorporeis, ipsorumque cogitatis, seu conceptibus, et alias quidem mens videns mentem informetur, seu imprimatur, et alias disponatur videns ipsius conceptum? Exinde vero cognoscimus, quomodo cognitio spiritualis mentem separet a notionibus, quæ ipsi signum imprimunt, eamque sistat Deo omni impressione carentem; quia nimirum notio de Deo non est inter notiones imprimentes aliquod signum menti, nec

B enim Deus est corpus, sed magis inter eas, quæ menti non imprimunt signum, aliquæ quidem **539** essentialiam significant incorporeorum, aliquæ vero rationes ipsorum; neque sicuti contingit in corporibus, ita et in incorporeis fit: in corporibus etenim alia quidem menti signum imprimebant (ut diximus), alia vero non imprimebant; hic autem neutra notio signum imprimit menti.

Quando gulæ dæmonium, cum per multa, multotiesque decertarit, non valuerit impressam destruere continentiam, tunc ad summæ exercitationis desiderium mentem impellit; quamobrem tum ea de Daniele in medium profert, nimirum pauperem illam vitam, et semina: tum quosdam alios anachoretas commemorat, qui semper sic vixerunt, aut inceperunt, horumque urget fieri æmulum ac imitatore ut, dum immodicam consecatur continentiam, frustretur etiam moderato corporis statu, non iis contenti propter propriam infirmitatem; vere corpori benedicendo (dæmon ille) et cordi maledicendo: cui ipsos non obedire justum censeo, neque abstinere pane, et oleo, et aqua; hanc enim vivendi formam summe optimam fratres experti sunt; hocque non ad satietatem, et semel tantum in diem. Admiror quippe quod quis, si pane et aqua satiatys fuerit, possit coronam assequi carentiæ passionum. Vacuitatem passionum voco, non eversionem actualis peccati, hæc nempe dicitur continentia, sed eam, quæ intellectualiter passionibus affectas cogitationes circumsecat, quam et spiritualem circumcisionem occulti Judæi sanctus Paulus nominavit ⁴⁴; si vero quis animum despondeat super his quæ dicta sunt, recordetur vasis electionis Apostoli, qui in fame ac siti cursum **540** consummavit. Quin et veritatis adversarius dæmon ille desidiæ, istum imitatur dæmonem, summam secessionem tolerantia prædito suggerens ad æmulationem provocando Joannis Baptistæ, atque primitiarum anachoretarum Antonii, ut, non portans diuturnum et inhumanum secessum, fugiat cum pudore, locum derelinquens, et ipse postea gloriabundus dicat: « Prævalui adversus eum ⁴⁵. »

⁴⁴ Rom. II, 29. ⁴⁵ Psal. XII, 5.

CAPUT XXVI.

A

ΚΕΦΑΛ. ΚΖ'.

Impuræ cogitationes multas materias ad incrementum excipiunt, atque multis coextenduntur rebus; etenim intellectualiter magna trajiciunt maria et longinqua conficere non recusant itinera ob plurimum passionis fervorem; quæ autem sunt utcumque purificatæ, existunt, plusquam illæ, arctiores, cum multis sese rebus non valeant coextendere, propter passionis imbecillitatem, unde et potius præter naturam moventur; et secundum sapientem Salomonem ⁴⁶, tempore aliquo extra vagando spatiantur, stipulamque congregant ad injustam laterum fabricationem, ut salventur quemadmodum caprea e laqueis, ei veluti avicula e retibus. Facilius enim est impuram purgare animam, quam purgatam, denuoque sauciatam, ad sanitatem rursus revocare, cum mœstitiæ dæmon nequaquam permittat, sed pupillis oculorum semper insiliat, et orationis tempore peccati præferat simulacrum.

541 CAPUT XXVII.

Non norunt corda nostra dæmones, sicuti quidam hominum censent, etenim solus est cognitor cordium, qui mentem hominum noscit ⁴⁷, quiq; solus corda ipsorum creavit; e sermone autem, qui profertur, et e talibuscunq; corporis motibus multas motiones, quæ in corde fiunt, dignoscunt; quas quidem ego nunc voluissem luculenter ostendere, sed me retinuit sacerdos sanctus, indignum effatus talia publicare, et ad profanorum aures i-jicere; siquidem, ait, quod et ille, qui cum insidiatore conversatur, secundum legem, crimini obnoxius est; verumtamen, quod ex istiusmodi signis agnoscant, quæ latent in corde, et ex his occasione contra nos assumant, sæpius certe aliquos male locutos arguimus, nos erga eos non cum charitate gerentes; idcirco in dæmonem vindictæ incidimus, statimque malignas adversus ipsos cœpimus cogitationes, quas prius novimus nobis superaccidisse. Quamobrem præclare nos Spiritus sanctus accusat: « Sedens adversus fratrem tuum loquebaris, et adversus filium matris tuæ ponebas scandalum ⁴⁸, » et cogitationum ultionis aperiebas portam, mentemque tempore orationis perturbabas, inimici tui faciem semper ob animum obversando, et istam Dei loco habendo; quod enim mens omnino intuetur, dum orat, dignum est fateri, hoc esse Deum. Verum fugiamus (dilecti) maledicentiæ morbum, nullumque unquam maligne commemoremus, neque detorqueamus, seu obscuremus obtutus, dum proximi memoriam agimus; omnes quippe nostros gestus **542** maligni dæmones curiose inquirunt, et nihili eorum, quæ ad nos pertinent inexamminatum derelinquunt, non recubitu, non sedem, non stationem, non sermonem, non progressum, non intuitum, cuncta diligenter scru-

Οἱ μὲν ἀκάθαρτοι λογισμοὶ εἰς ἀβύσσον ὕλας εἰσδέχονται, καὶ πολλοὶ συμπαρεκτείνονται πράγμασι· καὶ γὰρ πελάγη κατὰ διάνοιαν περῶσι μεγάλα, καὶ μακρὰς ὁδοὺς ἐδεύειν οὐ παραιτοῦνται διὰ πολλὰ τοῦ πάθους θερμότητα· οἱ δὲ ὅπως οὖν κεκαθαρισμένοι, στενωτέρου τούτων μᾶλλον εἰσι, συμπαρεκτείνεσθαι πράγμασι μὴ δυνάμενοι διὰ τὴν τοῦ πάθους ἀσθένειαν, ὅθεν καὶ παρὰ φύσιν μᾶλλον κινουῦνται, καὶ, κατὰ τὸν σοφὸν Σολομῶντα, χρόνον τινὰ ἐξωβέβηκότες, καὶ καλὰ μὴν συνάγουσιν εἰς τὴν παράνομον πλινθουργίαν, ἵνα σώζωνται ὡσπερ δορκὰς ἐκ βρόχων, καὶ ὡσπερ ὄρνεις ἐκ παγίδος. Ἐξοὺς γὰρ ἀκάθαρτον καθαίρει ψυχὴν, ἢ καθαρθείσαν, καὶ πάλιν θραυματισθεῖσαν εἰς ὑγίαν ἀσθεῖα ἀνακαλέσασθαι, τοῦ δαίμονος τῆς λύπης μὴ συγχωροῦντος, ἀλλ' αἰεὶ ταῖς κόραις κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προσευχῆς τὸ τῆς ἀμαρτίας προσφέροντος εἰδῶλον.

ΚΕΦΑΛ. ΚΖ'.

Οὐκ ἐπίστανται τὰς καρδίας ἡμῶν οἱ δαίμονες, ὡς τινες τῶν ἀνθρώπων νομίζουσι· καὶ γὰρ μόνος ἐστὶ καρδιογνώστης, ὁ ἐπιστάμενος τὸν νοῦν τῶν ἀνθρώπων, καὶ πλάσας κατὰ μόνους τὰς καρδίας αὐτῶν· ἐκ δὲ τοῦ προφορικοῦ λόγου, καὶ τῶν τοιῶνδε κινήματων τοῦ σώματος, τὰ πολλὰ τῶν ἐν τῇ καρδίᾳ κινήματων γινώσκουσι. Ἄπερ ἐγὼ νῦν ἐβουλόμην δηλῶσαι σαφῶς, ἐπέσχε δὲ με ὁ ἅγιος ἱερεὺς, ἀνάξιον φήσας τὰ τοιαῦτα δημοσιεύεσθαι, καὶ εἰς ἀκοὰς βεβήλων ἐμβάλλεσθαι· εἴπερ, φησὶ, καὶ ὁ τῷ ἐφένδρῳ συγγινόμενος, κατὰ τὸν νόμον, ὑπεύθυνος γίνεται. Πλὴν ὅτι ἐκ τῶν τοιούτων συμβόλων ἐπιγινώσκουσι τὰ ἐν τῇ καρδίᾳ κρυπτόμενα, καὶ τὰς ἀφορμὰς ἐκ τούτων λαμβάνουσι καθ' ἡμῶν, πολλάκις γοῦν τινὰς κακολογήσαντας ἠλέγησαμεν, οὐκ ἀγαπητικῶς ἔχοντες πρὸς αὐτούς, διὸ καὶ τῷ τῆς μνησικακίας περιπεπιτώκαμεν δαίμονι, καὶ λογισμοὺς πονηροῦς εὐθὺς εἰλήφαμεν κατ' αὐτῶν, οὓς τε πρότερον ἐγνωμεν ἡμῖν ἐπισυμβάντας. Διόπερ καλῶς ἡμῖν ἐγκαλεῖ καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· « Καθήμενος κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ σου κατελάλει, καὶ κατὰ τοῦ υἱοῦ τῆς μητρὸς σου ἐτίθεις σκάνδαλον, » καὶ τῶν τῆς μνησικακίας λογισμῶν ἦνοιγες θύραν, καὶ τὸν νοῦν κατὰ καιρὸν τῆς προσευχῆς ἐξετάρασσε, τοῦ ἐχθροῦ σου τὸ πρόσωπον αἰεὶ φανταζόμενος, καὶ τοῦτον θεοποιῶν· ὃ γὰρ βλέπει πάντως ὁ νοῦς προσευχόμενος, τοῦτο καὶ θεὸν ἄξιον ὀμολογεῖν. Ἄλλὰ φύγωμεν, ἐγκαπητεῖ, τῆς κακῆγορίας τὴν νόσον, μηδενὸς ποτε κακῶς μνημονεύσωμεν, μηδὲ τὰς ὀψεις διαστρέψωμεν ἐπὶ μνήμῃ τοῦ πλησίον. Πάντα γὰρ τὰ σχήματα οἱ πονηροὶ περιεργάζονται δαίμονες, καὶ οὐδὲν τῶν καθ' ἡμῶν καταλιμπάνουσι ἀνεξέταστον, οὐκ ἀνάκλιτον. οὐ καθέδραν, οὐ στάσιν, οὐ λόγον, οὐ πάροδον, οὐ βλέμμα, πάντα περιεργάζονται, πάντα κινουῦσιν, ὅλην τὴν ἡμέραν καθ' ἡμῶν δολιό-

⁴⁶ Eccli. xi, 32; xxvii, 22. ⁴⁷ I Reg. xvi, 7; Psal. vii, 10; Sap. i, 6. ⁴⁸ Psal. xlix, 20.

τητα μελετῶσιν, ἵνα τὸν ταπεινὸν κατὰ τὸν καιρὸν ἅ
 τῆς προσευχῆς συκοφαντήσῃσι νοῦν, καὶ τὸ μακά-
 ριον αὐτοῦ κατασβέσωσι φῶς. Ὁρᾷ καὶ ὁ ἄγιος
 Παῦλος τί φησι τῷ Τίτῳ; « Ἐν τῇ διδασκαλίᾳ,
 ἀφθορον λόγον, ὑγιῆ, ἀκατάγνωστον, ἵνα ὁ ἐξ ἐναν-
 τίας ἐντραπῆ, μηδὲν ἔχων λέγειν περὶ ἡμῶν φαῦ-
 λον. » ὁ δὲ μακάριος Δαβὶδ καὶ προσεύχεται λέγων·
 « Ῥῦσαι με ἀπὸ συκοφαντίας ἀνθρώπων, ἀνθρώ-
 πους καὶ τοὺς δαίμονας ὀνομάζων διὰ τὸ τῆς φύσεως
 λογικόν· ἀλλὰ καὶ ὁ Σωτὴρ ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις,
 ἐχθρὸν ἀνθρώπων εἶπε τὸν σπείραντα ἡμῖν τὰ τῆς
 κακίας ζιζάνια. Οὗ καὶ βυθθεῖται χάριτι τοῦ Χρι-
 στοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν, ᾧ πρέπει τιμὴ καὶ δόξα εἰς
 τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

tantur, cuncta commovent, totam per diem adver-
 sus nos dolos meditantur, ut orationis tempore,
 mentem humilem calumnientur, et ipsius beatum
 lumen exstinguant. Vides quid et sanctus Paulus
 dicat Tito : « In doctrina, verbum incorruptum,
 sanum irreprehensibile, ut is, qui ex adverso est,
 pudore suffundatur nihil habens de nobis quid
 malum dicat ». Et beatus David orat etiam,
 dicens : « Libera me a calumnia hominum », «
 Dæmones ipsos homines vocans, propter naturæ
 rationale; sed et Salvator in Evangeliiis inimicum
 hominem nuncupat eum, qui malitiæ nobis semi-
 navit zizania : a quo liberemur gratia Christi, et
 Dei nostri, quem decet honor et gloria in sæcula.
 Amen.

⁴⁹ Tit. II, 8. ⁵⁰ Psal. cxviii, 134. ⁵¹ Matth. xiii, 25.

ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΛΓ' ΚΑΤ' ΑΚΟΛΟΥΘΙΑΝ.

CAPITULA XXXIII

Per gradus quosdam disposita consequentiæ.

*Sunt Evagrii Pontici et leguntur inter ejus opera hujusce Patrologiæ tom. XL, col. 1263. Incip. Ἰκτερόξ
 ἐστιν. Des. πεπιστευμένοι.*

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑΙ ΓΝΩΜΑΙ

ΚΑΤΑ ΑΛΦΑΒΗΤΟΝ.

SPIRITUALES SENTENTIÆ PER ALPHABETUM DISPOSITÆ,

*Evagrius etiam restituendæ. Vide ubi supra, col. 1267. Incip. Ἀποτόν ἐστι. Des. τῆς πάντα μι-
 σοσύης.*

ALIÆ SENTENTIÆ

*Inter Evagrii opera dudum relatæ. Ad totum citatum, col. 1269. Inc. Ἀρχὴ ἀγάπης. Des. κατὰ Θεὸν
 πάντα ποιεῖ.*

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΝΕΙΛΟΥ

ΠΑΡΑΙΝΕΣΙΣ ΠΡΟΣ ΜΟΝΑΧΟΥΣ.

EJUSDEM SANCTI PATRIS NOSTRI

NILI

INSTITUTIO AD MONACHOS.

Intemperantiam eduliorum præcidit jejunium, A et fornicationis lasciviam amputat continentia cum oratione.

Avaritiam idololatriæ matrem cohibet paupertas, corpoream vero sollicitudinem præscindit spes, quæ in Deum jactatur.

Mentem errantem coerces lectio divinorum oraculorum, et vigilia cum oratione.

At iræ invasionem mitigat longanimitas, et psalmodum decantatio.

Pigritiam comprimit constantia, et lacrymæ; tristitiam autem mundanam sedat, ac silere facit odium adversus voluptates.

Humilitas et aversio ab amore principatus et eminentiæ comparant hospitalitatem: superbiam vero (vetus malum, in conspectu Domini abominandum, cui resistit etiam Deus) cessare facit immensa humilitas, quæ dicit: « Ego sum terra et cinis »; et rursus: « Nisi Dominus ædificaverit domum, in vanum laboravit, qui ædificat eam », et qui conatur custodire.

Sicut aqua sæce inquinata depurari 543-554 non potest nisi manserit immota, ita neque status monachi agnoscere valet sine quiete.

Sicut impossibile est certatorem coronari, nisi luctum exercuerit, ita nec potest esse quis Christianus absque certaminibus.

Quemadmodum non est æqualis libra, una præponderante parte, sic fieri non potest ut mandatum Dei prospere perficiatur, carneo sensu prædominante.

Sicut non potest addiscere artem, qui diligenter ei non dederit operam, ita non potest orationem acquirere, qui Deo recto non adhæserit corde.

Quisquis puram non comparavit orationem, non habet armaturam ad bellum.

Qui ornatus est, et velut scopis mundatus, eversionis Dei virtutibus, dæmonum erit habitaculum.

Ἀκρασίαν βρωμάτων περικόπτει νηστεία, ἀκολασίαν δὲ πορνείας περιαιρεί ἐγκράτεια μετὰ προσευχῆς.

Φιλαργυρίαν τὴν τῆς εἰδωλολατρίας μητέρα συστέλλει ἀκτημοσύνη, μέριμναν δὲ σωματικὴν περικόπτει ἐλπίς ἢ εἰς Θεόν.

Πλανώμενον νοῦν συστέλλει ἀνάγνωσις λογίων Θεοῦ, καὶ ἀγρυπνία μετὰ προσευχῆς.

Θυμοῦ δὲ καταδρομὴν, καταπραΰνει μακροθυμία, καὶ ψαλμῳδία.

Ἀκηδίαν καταστέλλει ὑπομονὴ, καὶ δάκρυα, λύπην δὲ κοσμικὴν κατασιγάξει τὸ πρὸς τὰς ἡδονὰς μίσος.

Φιλοξενίαν κτᾶται ταπεινοφροσύνη, καὶ φιλαρχίαν, καὶ ὑπεροχῆς ἀποστρόφη, ὑπερηφανίαν δὲ, τὸ ἀρχαῖον κακόν, τὸ βδελυκτὸν ἐνώπιον Κυρίου, ἢ ἀνθίσταται καὶ ὁ Θεὸς, καταπαύει ταπεινοφροσύνη ἀμέτρητος, ἢ λέγουσα· « Ἐγὼ εἰμὶ γῆ καὶ σποδός. » Καὶ πάλιν· « Ἐὰν μὴ Κύριος οἰκοδομήσῃ οἶκον, εἰς μάτην ἐκοπίασεν ὁ οἰκοδομῶν, καὶ φολάττειν πειρώμενος. »

Ὡς οὐκ ἔστι τεθολωμένον ὕδωρ καθαρεῦσαι μὴ μέγαν ἀτάλευτον, οὕτως οὐκ ἔστι μοναχοῦ κατάστασιν ἐπιγνώσκειν, ἀνευ ἡσυχίας.

Ὡς ἀδύνατόν ἐστιν ἀθλητὴν στεφανωθῆναι μὴ παλαίσαντα, οὕτως οὐκ ἔστι γενέσθαι Χριστιανὸν ἀνευ ἀγώνων.

Ὡς οὐκ ἔστιν ἴσος ὁ ζυγὸς, βαροῦντος τοῦ ἐνὸς μέρους, οὕτως οὐκ ἔστι κατορθῶσαι ἐντολήν Θεοῦ, κατακρατοῦντος τοῦ σαρκικοῦ φρονήματος.

Ὅτι οὐκ ἔστι μαθεῖν τέχνην, μὴ σχολάσαντα ἐπιμελῶς, οὕτως οὐκ ἔστι κτήσασθαι προσευχὴν μὴ προσκαρτερήσαντα τῷ Θεῷ ἐν εὐθείᾳ καρδίᾳ.

Ὁ μὴ κτηθέντος προσευχὴν καθάραν, οὐκ ἔχει ὅπλον εἰς πόλεμον.

Ὁ κεκοσμημένος, καὶ σεσαρωμένος ἀπὸ ἀρετῶν Θεοῦ, κατοικητήριον ἔσται δαιμόνων.

⁵³ Gen. xviii, 27. ⁵⁴ Psal. cxxvi, 1.

Ὡς οὐκ ἔστι κατοικήσαι βασιλέα ἐν οἴκῳ πένητος, Ἄ οὕτως οὐ κατοικήσει Χριστὸς ἐν ψυχῇ βερυπωμένη ἀπὸ ἁμαρτίας.

Ὡσπερ ἀνήμερος τόπος ἡμεροῦται δι' ἐπιμελοῦς φιλεργίας, οὕτως ψυχὴ ἀγριωθεῖσα ταῖς ἁμαρτίαις ἡμεροῦται, εἰ νόμος Θεοῦ πολιτεύεται.

Ὡσπερ πέτρα οὕσα ἐν θαλάσῃ ἐδραία μένει, καὶ ἀσάλευτο; κατακρουομένη ὑπὸ κυμάτων, οὕτω καὶ ὁ τὰς ἀρετὰς κατορθώσας, καὶ ταῦταις ὄλωσ' ἀνακραθεῖς, οὐ μὴ σαλευθῆ ὑπὸ τοῦ διαβόλου.

Ὡσπερ ἱατρὸς πρὸς τὴν τοῦ πάθους θεραπείαν ἐπινοεῖ τὸ φάρμακον, οὕτως καὶ ἡ γνῶσις τοῦ Θεοῦ συντηρουμένη διδάσκει τὸν μετέχοντα αὐτῆς, ὥπως ἂν διαφυλαχθῆ, καὶ ἐπὶ μέγιστα προέλθοι.

Ὡσπερ χαράδρα ἑαυτῆς ἐμποεῖται τὴν διόδον ὡς καὶ ἁμαρτία παραδεχθεῖσα κατεργάζεται τοῦ κεκτημένου αὐτῆς τὴν ἀπώλειαν.

Ὡς οὐκ ἔστιν εἰς λίνα ἐμπροσθέντα ἔλαφον εὐχερῶς ἐκφυγεῖν, οὕτως οὐ μὴ φύγη ἁμαρτίαν ὁ τὰς ἐπιθυμίας ἐκτελῶν, καὶ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἀναστρεφόμενος· ἐπιθυμίαι γὰρ πονηραὶ, καὶ ἡδοναὶ, σειραὶ δόσλυτοι.

Ὡσπερ ἄμπελος, μὴ ποιῶσα καρποὺς καλοὺς, ἐκκόπτεται ἵνα μὴ τὸν τόπον καταργῆ, οὕτως καὶ ἀπὸ τοῦ Κυρίου ἐκριζωθήσεται πᾶς ὁ μὴ ποιῶν καρποὺς Πνεύματος ἁγίου.

Ὡς ἀμήχανον, μὴ βλαθῆναι ἀνθρωπὸν κρουσθέντα ὑπὸ βέλους, οὕτως ἀδύνατόν ἐστι, μοναχὸν καταδεξάμενον λογισμὸν πονηρὸν μὴ τρωθῆναι.

Ὡσπερ ὁ ἐξεληθὼν ὁδοῦ εὐθείας, πλανᾶται ἐν ἀλλοδαπῇ χώρᾳ, μὴ ἐπιστάμενος ποῦ πορεύεται, οὕτω καὶ ἀνθρωπὸς πλανᾶται μὴ πιστεύων εἰς ἑμοῦσιον Τριάδα.

Ὡσπερ τις εἰς πολλὰ διαιρούμενος ἔν ἐστι τῆ φύσει, οὕτως καὶ ἡ ἅγια Τριάς, εἰ καὶ τοῖς ὀνόμασι καὶ ταῖς ὑποστάσεσι διήρηται, τῆ φύσει μία ἐστὶ. Θεοῦ φύσιν οὐ καταλάβοις, οὐδ' εἰ πτεροῖς πετόμενος, ὁ Θεὸς ἀκατάληπτός ἐστι, διὸ καὶ κτίστης ἡμῶν ἐστίν.

Ὡσπερ τὸ κατασκευαζόμενον σκεῦος ἀγνοεῖ τοῦ κατασκευάσαντος τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν φύσιν, οὕτω καὶ ἀνθρωπὸς οὐ δυνατός ἐξευρεῖν Θεοῦ φύσιν ἢ ἀρχήν.

Τριάδα μὴ περιεργάζου, ἀλλὰ μόνον πίστευε, καὶ προσκύνει· ὁ γὰρ περιεργαζόμενος οὐ πιστεύει.

Κτήσασθε σοφίαν καὶ μὴ ἀργύριον, ποιήσατε φωνητῶν ἐνδύμα Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν, ὑπερ πᾶσιν στολῆν βυσσίνην, ὅτι οὐκ ὠφελήσει ὑπάρχοντα ἐν ἡμέρᾳ θανάτου.

Ὡσπερ πῦρ καταναλίσκει ὄρυζον, οὕτω καταναλωθήσεται πᾶς ἁμαρτωλὸς ὑπὸ τοῦ αἰωνίου πυρός, καὶ οὐ δύναται τελευτῆσαι· ἀθάνατα γὰρ βιτανισθίσεται.

Οὐδὲν μέγα, εἰ γινόμεθα δίκαιοι, ὃ γὰρ ἐκτίσθημεν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πρῶτον, καλοὶ λίαν, τοῦτο γενησόμεθα.

Uti non licet regem in domo pauperis habitare, ita neque Christus habitabit in anima, quæ inquinata est a peccato.

Sicuti locus incultus per accuratam elaborationem excolitur, sic anima ob peccata silvescens, mitigatur, si lege Dei gubernetur.

Quemadmodum scopulus in mari positus firmus inconcussusque permanet ab undis collisus; ita et qui prospere virtutes comparavit, ipsisque sit omnino attemperatus, nunquam a diabolo contuetur.

Sicut medicus remedium excogitat ad morbi curationem, ita Dei cognitio custodita docet eum qui participes illius est, quomodo sese servet, adque majora perveniat.

Quemadmodum torrens e præcipiti **555** loco decurrens viam sibi sternit, ita peccatum admissum procreat exitium illius, qui ipsum possedit.

Uti cervus, qui incidit in retia, effugere non potest, ita non effugit peccatum qui suas perficit cupiditates, inque hoc mundo conversatur; cupiditates quippe perversæ, et voluptates, calenæ sunt, quæ difficulter solvi possunt.

Sicut vitis non ferens fructus bonos excinditur, ne locum frustra occupet, ita et a Domino extirpabitur omnis qui Spiritus sancti fructus non feret.

Ut impossibile est quod homo a jaculo confixus non lædatur, sic non est possibile monachum, qui malam admittit cogitationem, non vulnerari.

Quemadmodum qui a recta exit via vagatur errans in aliena regione, nesciens quo progrediat, ita et homo aberrat, qui non credit in Trinitatem consubstantialiam.

Sicut aliquis, in plura divisus, est unum natura, sic et sancta Trinitas, etsi distinguatur nominibus et subsistentiis, una est natura. Dei naturam minime comprehendes, neque si cum alis volites. Deus incomprehensibilis est, ideoque noster est conditor.

Ut vas effictum ignorat principium, atque naturam figuli, sic et homo, Dei naturam, et principium nequaquam poterit adinvenire.

Trinitatem ne curiosius exquiras, sed tantum crede, atque adora, nam curiose perscrutans, nox credit.

Acquirete sapientiam, et non argentum, facite lucidum indumentum Christi Domini nostri **556** plusquam omnem vestem byssinam, quia opes in die mortis nullius erunt juvamenti.

Quemadmodum ignis consumit senticetum, ita omnis peccator ab æterno consumetur igne, nec potest mori, nam immortaliter torquetur.

Nihil magnum, si justi fuerimus, quod enim a Deo primum conditi sumus, nimirum, boni valde id evademus.

Qui præter naturam vivit, Dei mandata non A servat. Ὁ παρὰ φύσιν βιῶν, οὐ τηρεῖ ἐντολάς Θεοῦ.

Omnis sapientia est timere Dominum : omnis vero disciplina, quæ legem Domini non docet, stultitia est et insipientia.

Fides et baptismus non eruent ab æterno igne absque operibus justitiæ. Si enim ejusdem es ordinis et classis cum Christo, mandata ejus observa, et si credis futura, æternam conare assequi gloriam, flammeumque gladium time ; si vero non recte custodis præcepta Dei, ne teipsum fidelem dicas.

Omnis creatura obedit Dei præcepto. Homo solo non obtemperat ei, per quem facta sunt omnia.

Nihil præbebimus Deo, si nosmetipsos castos B custodiamus, sed nobismetipsis conciliasimus vitam æternorumque bonorum ineffabilem fruitionem.

Ne dicas, quod non possum custodire divinum mandatum, aut propter patrem, aut propter matrem, aut propter uxorem, aut propter filios, aut propter alium quempiam, nec enim te liberabunt illi ab imminente ira, et a nunquam moriente verme. Omnis autem, qui tibi adversatur ne virtutes Deumque acquiras, sit tibi execrandus et odiosus ; et cum isto nequidem comedere bonum est.

Πᾶσα σοφία φοβεῖσθαι τὸν Κύριον, πᾶσα δὲ παιδεία ἢ μὴ διδάσκουσα νόμον Κυρίου, μωρία ἐστὶ καὶ ἀφροσύνη.

Ὁὐ δύσεται πίστις καὶ βάπτισμα τοῦ αἰωνίου πυρός, χωρὶς ἔργων δικαιοσύνης. Εἰ γὰρ συνετάξω τῷ Χριστῷ, τήρει τὰς ἐντολάς αὐτοῦ, καὶ εἰ πιστεύεις τὰ μέλλοντα, ἀντιποιού τῆς δόξης τῆς αἰωνίου, καὶ φοβήθητι τὴν φλογίνην βρομφαίαν· εἰ δὲ οὐ κατορθοῖς τὰ προστάγματα τοῦ Θεοῦ, μὴ λέγε πιστὸν σεαυτὸν.

Πᾶσα ἡ κτίσις τῷ προστάγματι τοῦ Θεοῦ πσιθαρχεῖ, ὁ δὲ ἄνθρωπος μόνος ἀπειθεῖ, δι' ὃν γέγονε τὰ πάντα.

Ὁὐδὲν παρέξομεν Θεῷ εἰ τηρήσομεν ἑαυτοὺς ἀγνοῦς, ἀλλ' ἑαυτοῖς ζωὴν προξενήσομεν, καὶ ἀπόλαυσιν ἀνεκλάλητον τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν.

Μὴ εἴπῃς, ὅτι οὐ δύναμαι τηρῆσαι ἢ διὰ πατέρα, ἢ διὰ μητέρα, ἢ διὰ γυναῖκα, ἢ διὰ τέκνα, ἢ δι' ἕτερόν τινα, τὴν τοῦ Θεοῦ ἐντολήν, οὐ γὰρ ἐκείνοι σε ῥύσονται τῆς ἐπικειμένης ὀργῆς, καὶ τοῦ ἀτελευτήτου σφάλματος. Ἔστω δέ σοι πᾶς ὁ ἐναντιούμενος πρὸς κατόρθωσιν Θεοῦ, καὶ ἀρετῶν, βδελυκτὸς καὶ μισητὸς, τῷ τοιοῦτῳ μηδὲ συνεσθίειν καλόν.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΝΕΙΛΟΥ

Γινώμην ἀπάγουσαι τῶν φθαρτῶν καὶ κολλῶσαι τοῖς ἀφθάρτοις τὸν ἄνθρωπον.

EJUSDEM SANCTI PATRIS NOSTRI

NILI

Sententiæ abducentes hominem a corruptibilibus, et incorruptibilibus unientes.

557 1. Via ad virtutem bona et brevis, est C sæculi fuga.

2. Oportet, ut qui concupiscit incorruptibilia, pro nihilo ducat corruptibilia.

3. Si veram desideras vitam, humanam mortem semper exspecta.

4. Præsentem vitam odio habeas, vides quippe ipse totam absque ordine convolvi.

5. Ne desideres bona, quorum usus præterit, et possessio deperit.

6. Rideto eos quibus res prospere succedunt, et infeliciter degentibus compatere ; hoc enim micedem, illud vero sapientiam comparat.

α'. Ὁδὸς εἰς ἀρετὴν, ἢ τοῦ βίου φυγὴ, ἀγαθὴ τε καὶ σύντομος.

β'. Χρὴ τὸν ἐπιθυμοῦντα τῶν ἀφθάρτων, ἀντ' οὐδενὸς ἡγεῖσθαι τὰ φθειρόμενα.

γ'. Εἰ τὴν ζωὴν τὴν ὄντως ποθεῖς, ἀεὶ προσδέχου τὸν ἀνθρώπινον θάνατον.

δ'. Μίσει τὸν παρόντα βίον, ὅρᾳ γὰρ αὐτοῦ τὸν τροχὸν ἀτάκτως κινούμενον.

ε'. Μὴ ποθήσῃς ἀγαθὰ, ὧν ἡ χρῆσις παρέρχεται, καὶ ἡ κτήσις ἀπόλλυται.

ς'. Γέλα τοὺς εὐπραγοῦντας, τοῖς δυσπραγοῦσι· σύμπασχε τοῦτο μὲν γὰρ μισθὸς, ἐκείνο δὲ φίλοσοφίας πρόξενον.

ζ. Τὴν ὑπομονὴν ἀσχοῦ, οἷαν αὐτὴν ἐγνωμεν ἄγωνα ἀσθῆναι τοὺς μάρτυρας, ἐπειδὴ τὸ τῆς συνειδήσεως μαρτύριον καὶ ἡμεῖς ἀπαιτούμεθα.

η'. Πάντων προτίμα τὴν ψυχὴν, καὶ τῆς ἀρετῆς ὁ δρόμος ἀκαμάτως ἀνύεται· πάντα γὰρ φθαρτὰ, ἢ δὲ ψυχὴ ἀθάνατος· προτιμᾶσθαι τοίνυν τῶν φθαρτῶν, τὴν ἀθάνατον προσηύκεν.

θ. Ἐτοιμάζου πρὸς τὰ λυπηρὰ, καὶ καρδαίνεις τὰ πλεονα.

ι. Μὴ ζῆτει παρὰ Θεοῦ τὰ ἡδέα, μόνα δὲ τὰ συμφέροντα, ἐκεῖνα γὰρ αἰτηθεὶς, οὐ δίδωσιν, εἰ δὲ καὶ λάβῃς, φθείρονται.

ια'. Μὴ μέμφου τὴν πενίαν, ἀπερίσπαστον γὰρ τῷ νόμῳ τὸν ἀλλοτῆν ἐργάζεται.

ιβ'. Μὴ εὐφραίνου πλοῦτιν, αἱ περὶ γὰρ αὐτοῦ φροντίδες χωρίζουσιν ὡς τὰ πολλὰ, καὶ παρὰ γνώμην τὸν ἀνθρώπον ἀπὸ τοῦ Θεοῦ.

ιγ'. Ἐγγὺς τὸ τέλος, ὁ ῥαθυμῶν ἐτοιμαζέσθω πρὸς μάστιγας.

ιδ'. Οὐ μακρὰν τὸ θέρος, ἀκαθῶν τοίνυν τὸν ἀγρὸν τῆς ψυχῆς ἀπαλλάξωμεν.

ιε'. Οὐδὲν λαμβάνει τὸν Θεόν, ὥστε μάτην λαμβάνειν ἀμαρτάνοντες σπεύδομεν.

ις'. Πρὸ τῶν ἀνθρώπων, αἰσχύνου τοὺς ἀγγέλους· πολλοὶ γὰρ ἡμῖν πάρεσι, καὶ πάσης αἰσχρᾶς ἀποχωρίζου πράξεως.

ιδ'. Μερίμνα τοῦ Κριτοῦ τὸν ζυγὸν, καὶ πᾶν εἶτι σοι κίβδηλον τῆς πείρας τῆς βιωτικῆς ἐκβάλλεται.

ιη'. Ζημίαν εἶναι τὴν σχολὴν, καὶ ἀνεὶν νόμιζε, καὶ σπεύδῃ τι πράττειν, ὧν ἀπαιτεῖσθαι μέλλομεν.

ιθ'. Ἀεὶ τοῦ βίου λογιζοῦ τὸ ἀδέξαιον, καὶ οὐδὲν σε τῶν ἐν αὐτῷ περισπᾶσαι θυγήσεται.

κ'. Τὰ φαῖδρά σε τῆς γῆς μὴ τερπέτω, τὰ πρόσκαιρα, ἀγκίστρα γὰρ ἐστὶ τὴν ψυχὴν ὡς ἰχθὺν δελεάζοντα, καὶ σαγηνεύοντα.

κα'. Ἀπέχου τοὺς πειρασμούς, εἰς δὲ τὴν ἀνδρίαν ἐπίδειξον.

κβ'. Μηδέποτε πτωχὸν παρὶθῆς διακρύνοντα, ἵνα μὴ παροφθῇ τῆς σῆς προσευχῆς τὰ δάκρυα.

κγ'. Ἡ φιλοσοφία κτήμα τοῖς ἀνθρώποις ἐξαίρετον, οὕσα δὲ τοῖς ἀνθρώποις μόνῃ, μόνῃ συνείναι τῷ κεκτημένῳ βούλεται.

κδ'. Χιτῶν ἢ ἀρετῇ τοῦ Θεοῦ ταύτην ὑφαίνει, καὶ γῆν στολιστῆς τοῦ τῆς κτίσεως ἐνδύοντος.

κε'. Ὅσα ἐπὶ γῆς, κλέπεται, τὰ κατ' οὐρανὸν ἐργάζου, ταῦτα γὰρ τοὺς τῶν οὐρανῶν δακτύλους οὐκ εἰσέρχεται.

κς'. Παραιτεῖσθαι δεῖ τὸ τροφᾶν, ἔλκει γὰρ εἰς πράξεις, ἀπ' ὧν στεναγμοὶ μετὰ τὴν νῆψιν γίνονται.

κζ'. Τοὺς λογισμοὺς ἀμεινον τοὺς φιλοσόφους βδελύττεσθαι, φθείρουσι γὰρ τὸ σῶμα, καὶ τὴν ψυχὴν μολύνουσιν.

κη'. Οὐδὲ τὰ τῆς γῆς ἀγαθὰ χωρὶς λόγων ἀνίσ-

7. Exerce patientiam, eam, quam novimus exercuisse martyres, quandoquidem a nobis etiam conscientiae testimonium repositur.

8. Præ omnibus animam æstima, sicque virtutis cursus sine labore perficitur: omnia namque corruptibilia sunt, anima vero immortalis; convenit igitur eam, quæ mortis est expers, pluris facere quam corruptibilia.

9. Præpara te ad ea quæ molesta sunt, et plura lucraberis.

10. Ne quæras a Deo suavia, sed ea sola quæ sunt utilia; illa enim requisitus Deus, non dat; si autem et acceperis, corrumpuntur.

11. Ne conqueraris de paupertate, **558** hæc quippe certatorem efficit a lege indistractum.

12. Ne oblecteris divitiis; nam quæ quæ de ipsis habentur, ut plurimum et contra animi sententiam, separant hominem a Deo.

13. Prope est finis; qui pigritat, ad flagra præparetur.

14. Non procul est æstas; agrum igitur animæ e spinis liberemus.

15. Nihil Deum latet, ita ut, dum peccamus, frustra Deum latere festinemus.

16. Præ hominibus verecundare angelos, multi nempe nobis astant; ideoque ab omni se jungere turpi actione.

17. Sollicitus esto de lance Judicis, et si quid tibi sordidum est tentationis sæcularis, ejicietur.

18. Puta, otium, et requiem esse damnum, et festina facere quidpiam eorum quæ a nobis sunt repetenda.

19. Semper cogita inconstantiam vitæ, nihilque illorum quæ in ea sunt, te poterit distrahere.

20. Splendida bona terræ nequaquam te delectent, quia temporaria sunt, hami namque existunt, animam veluti piscem decipientes, et retibus includentes.

21. Abstine a tentationibus, teque promptum exhibe ad fortitudinem.

22. Nunquam pauperem despicias lacrymantem, ne tuæ orationis lacrymæ despiciantur.

23. Sapientia, possessio est hominibus eximia, cumque sola sit hominibus, soli possidenti vult conjungi.

24. Virtus, tunica Dei est, ipsam tunc, et ejus evades vestiarius, **559** qui terrarum induit orbem.

25. Quæcunque sunt super terram furto subtrahuntur; operare tu cælestia, ista quippe digitos rapientium non subeunt.

26. Recusare oportet delicias, trahunt enim ad actus a quibus, post sobrietatem, gemitus procreantur.

27. Melius est abominari cogitationes amicas carnis, corrumpunt enim corpus, et animam inquinant.

28. Neque bona terrena quis comparabit absque

laboribus, cur igitur caelestia propter laborem de-
clinamus?

29. Vis absque labore operari virtutem? cogita,
quod labor temporarius est, et merces aeterna.

30. Quicumque ad inhonestas voluptates tabe-
facti, seu consumpti sunt, brevitatem fruitionis et
prolixitatem supplicii computent.

31. Quam sordida, bestialis, ac stolidi haec vita
sit, jure merito, tum anima, tum rationalis mens,
tum ii qui a semetipsis detrimentum perpessi sunt,
lugere debent.

32. Omnia existima corruptibilia, virtutem vero
esse incorruptibilem.

33. Neglige alia, quaecunque pecudis instar eva-
dere faciunt hominem; ea vero perage quae te cae-
lestem habere originem ostendere possunt.

34. Curam habeto virtutis, ipsa quippe Adamum
exhibet Deum per sapientiam.

35. Contines ventrem? contine et linguam, ne
per hunc fias servus, per illam vero liber evadas
inutilis.

36. Dilige Deum, supra ipsum autem, ne sis
addictus, seu affectione adhaereas domesticis; ne
forte **560** secundum ejus vocem, eo, uti non vis,
indignus comperiaris.

37. Constanter perfer tribulationes ac aërumnas;
in ipsis quippe certantibus plectitur corona.

38. Beata res est male pati, at male facere mi-
serrimum est; qui namque patitur, sit Christi hæ-
res; qui vero male facit, diaboli evadit cohæres.

39. Bonus est jejunii panis; quandoquidem liber
est a voluptatum fermento.

40. Sancta est ara orationis, quia trahit ad nos
Sanctum sanctorum.

41. Ne censeas justitiam esse virtutis appendi-
cem; nam absque illa omnis actio est impura.

42. Si dissemines pauperibus, tua dissemina,
aliena quippe sunt zizaniis amariora.

43. Misericors cæcus est, nisi fuerit justus, dum
agrum excolit, quem metere minime potest.

44. Semper quidem exspecta mortem, at ne ti-
meas; utrumque enim vera est nota philoso-
phiæ.

45. Virtutis figuram indue, non ut decipias, sed
ut adjuves aspirantes.

46. Dicere oportet honesta eum etiam, qui eadem
non facit honesta, ut incipiat opera, reveritus ser-
mones.

47. Si cælum desideras, nihil tibi, et terræ, nec
enim ista sinit ad illud evolare.

48. Ne ditescere velis causa mendicis charitative
opitulandi; Deus enim lege sancivit, quod Justus
e propriis [*al. e juste partis*] misereatur.

49. Si poculum aquæ frigidæ justificat miseri-
cordem, quanta succedet retributio ei qui mendicis
omnia dispergit?

50. **561** Patres virtutum sunt castitas, et com-

ται, ανθρώτου τὰ οὐράνια, διὰ τὸν μόχθον, ἐκκλι-
νομεν;

κθ'. Βούλει τὴν ἀρετὴν κόπου χωρὶς ἐργάζεσθαι,
λογίζου τὸν κόπον, ὅτι πρόσκαιρος, καὶ τὸν μισθὸν
ὡς αἰώνιον.

λ'. Ὅσοι πρὸς τὰς ἡδονὰς τὰς ἀτόπους τετήκασι,
τῆς ἀπολαύσεως τὸ βραχὺ, καὶ τῆς τιμωρίας τὸ μα-
κρὸν λογίζεσθωσαν.

λα'. Ὅσον ὁ βίος βυπαρδὸς, κτηνώδης, εἰκότως ἡ
ψυχὴ, καὶ παθεῖν, ὡς τὸ λογικόν, καὶ ὑφ' ἐαυτῶν
ζημιωθέντες ὀφείλουσι.

λβ'. Πάντα νόμιζε φθαρτὰ, καὶ τὴν ἀρετὴν ἀφ-
θαρτον.

λγ'. Ἀμέλει τῶν ἄλλων ὅσα κτηνώδῃ κατασκευ-
άζει τῶν ἀνθρώπων· ἐργάζου δὲ ταῦτα ὅσα σε οὐρά-
νιον ἀναδείξει δυνήσονται.

λδ'. Ἐπιμελοῦ τῆς ἀρετῆς, αὕτη γὰρ θεὸν διὰ
φιλοσοφίας, τὸν Ἀδὰμ ἀπαδείκνυσι.

λε'. Κρατεῖς γαστρός; κράτει καὶ γλώττης, ἵνα
μὴ τῷ μὲν ὑπάρχεις δοῦλος, τῷ δὲ τυγχάνῃ; ἀνόνη-
τος ἐλευθερός.

λς'. Ἀγάπα τὸν θεόν, ὑπὲρ αὐτὸν δὲ τοῖς οἰκείοις
μὴ πρόσπασχε, μήπως αὐτοῦ, κατὰ τὴν αὐτοῦ φωνὴν
εὐρεθῆς, ὡς οὐ θέλεις, ἀνάξιος.

λζ'. Καρτέρει τὰς θλίψεις· ἐν αὐταῖς γὰρ τοῖς
ἀθλοῦσιν ὁ στέφανος.

λη'. Μακάριον πάσχειν κακῶς, τὸ ποιεῖν δὲ τρι-
στόλιον, τοῦ Χριστοῦ γὰρ κληρόνομος ὁ πάσχων,
ποιῶν δὲ τοῦ διαβόλου συγκληρόνομος.

λθ'. Καλὸς ὁ τῆς νηστείας ἄρτος, ἐπειδὴ τῆς ζύ-
μης ἐστὶ τῶν ἡδονῶν ἐλευθερός.

μ'. Ἄγιος ὁ τῆς προσευχῆς βωμὸς; ἔλκει γὰρ πρὸς
ἡμᾶς τὸν τῶν ἁγίων Ἄγιον.

μα'. Μὴ δόκει τὴν δικαιοσύνην ἀρετῆς εἶναι
πάρρηγον, αὐτῆς γὰρ χωρὶς, πάντα πράξις ἀκά-
θαρτος.

μβ'. Εἰ σπεῖρεις πτωχοῖς, τὰ σαυτοῦ σπεῖρον, τὰ
γὰρ ἀλλότρια, ζιζανίων πικρότερα.

μγ'. Τυφλὸς ἐλεημων, εἰ μὴ ὑπάρχει δίκαιος,
γεωργῶν ἀγρόν, ὃν θερίζειν οὐ δύναται.

μδ'. Προσδόκα μὲν αἰεὶ τὸν θάνατον, μὴ φοβοῦ
δὲ, ἀληθὴς γὰρ χαρακτήρ φιλοσοφίας ἐκίτερον.

με'. Σχηματίζου τὴν ἀρετὴν, οὐχ ὅπως ἀπατῆς;
ἀλλ' ὅπως ὠφελῆς τοὺς βλέποντας.

μς'. Λέγειν χρή καλὰ καὶ τὸν μὴ καλὰ πράτ-
τοντα, ὅπως ἀρξῆται τῶν ἔργων, τοὺς λόγους αἰσχυ-
νόμενος.

μζ'. Εἰ τὸν οὐρανὸν ποθεῖς, μηδὲν σοι καὶ τῇ γῆ;
οὐκ ἔξ γὰρ ἐκείνη πρὸς ἐκείνον ἀνίστασθαι.

μη'. Μὴ βούλου πλουτεῖν, φιλοπτωχίας ἕνεκα,
ἀπὸ γὰρ τῶν ὄντων, ἐλεεῖν ὁ θεὸς νομοθετεῖ τὸν δι-
καιον.

μθ'. Εἰ ποτῆριον ψυχροῦν δικαιοῖ τὸν οἰκτίρμονα,
πόση τις ἀμοιβὴ τὸν πάντα σκορπίζοντα τοῖς πτωχοῖς
διδάχεται;

ν'. Πατέρες τῶν ἀρετῶν ἀγνοεῖα, καὶ συμπάθεια,

οὐ τίνον ἐν τῷ Χριστῷ διχα ταύτης ἡ ἐκείνης· στρα-

να'. Μὴ ἀμέλει τῆς συμπαθείας, τὸ γὰρ ἐξ αὐτῆς ὄργανον, τὸν δι' ἡμᾶς σαρκωθέντα τοῖς ἀνθρώποις παρέστησεν (1).

νβ'. Μὴ εἴπῃς· Τίσομαι τὴν ἐχθρὸν, κριτὴν γὰρ εἰκαίον ἐν οὐρανῷ κεκτῆμεθα.

νγ'. Μὴ βούλου [*al. add. τρυφᾶν, μὴ*] πλουτεῖν, μὴ δοξάζεσθαι, φοροῶ γὰρ ταῦτα τοῦ βίου, ἡμεῖς δὲ οὐκ ἐσμὲν ὡς οἱ φθειρόμενοι.

νδ'. Ἐπὶ νεκρῶ μὴ θρήνει, κοινή γὰρ ἡ ὁδὸς, ὃ δὲ φθάνων μακάριος.

νε'. Τὸν ἀμαρτάνοντα πένθησον, οὐχὶ δὲ τὸν πτωχεύοντα, στεφανοῦται γὰρ αὐτός, ἐκείνος δὲ κολάζεται.

νς'. Γέλα μὲν τοῦ βίου τὸν τροχὸν ἀτάκτως κυλιόμενον, φυλάττου δὲ τὸν τροχὸν εἰς ὃν κυλλεῖ, τοὺς ἐν αὐτῷ νυστάζοντας.

νζ'. Λάλει τῷ Θεῷ πολλά, καὶ τοῖς ἀνθρώποις ἐλάχιστα, τῇ μελέτῃ δὲ τοῦ νόμου κατορθώσεις ἐκάτερα.

νη'. Λουτήρ ἀγαθὸς τῆ ψυχῇ τὸ τῆς προσευχῆς δάκρυον, ἀλλὰ μετὰ τὴν προσευχὴν μέμνησο τίνος χάριν ἐδάκρυσας.

νθ'. Τοὺς δυνατοὺς τοῦ βίου μὴ μακάριζε, δυνατοὶ γὰρ δυνατῶς ἐτασθήσονται, ὅθεν αὐτοὶ τὸν κριτὴν αὐστηρότερον ἔξουσιν.

ξ'. Δεῖ πονεῖν τὸν Ἀδάμ, ἡμεῖς δὲ πονοῦντες ἐν τῷ νόμῳ, τὴν ἀμοιβὴν κερδαίνομεν.

ξα'. Ἀνάγκη τῆς Ἐβας τοὺς κληρονόμους θλίβεσθαι, ἀλλ' ὅταν εὐχαρίστως τὰς θλίψεις ὑπομένωμεν, εἰς εὐλογίαν ἡμῖν ἡ κατάρτα μετέρχεται.

ξβ'. Λύχνω πρὸς τὰς πράξεις τῷ συνειδότη κέχρησο· τοῦτο γὰρ σοι ἐν βίῳ ποίας ἀγαθὰς δεῖκνυσιν.

ξγ'. Ἐαυτοὺς κρίνωμεν, καὶ ὁ Κριτὴς κατήλλαται· χαίρει γὰρ ὡς ἀγαθός, τὸν ἀμαρτωλὸν θεωροῦν, τὸ φορτίον σκορπίζοντα.

ξδ'. Εἴ τι βυπαρὸν πέπρακται, τῇ μετανοίᾳ πλύνωμεν, ἐλλομεν γὰρ τὴν εἰκόνα καθαρὰν μεθοδεύεσθαι.

ξε'. Πρὶν γυμνωθῆναι, ἔλκη τῆς ψυχῆς θεραπεύωμεν, ἵνα κερδάνωμεν τοῖς φαρμάκοις τὰς μάστιγας.

ξς'. Ὡσπερ δυσχερῶς οἱ δεσμῶται βαδίζουσιν, οὕτως τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς οἱ συμπλακέντες τῷ βίῳ καθαρὸν οὐκ ἀνύουσιν.

ξζ'. Κρῆ τὴν ἀμαρτίαν μισεῖν, οὕτως γὰρ ἐκ τῆς αὐτῆς παγίδος θάπτον, κἂν ὀλισθήσῃ τις πρὸς αὐτὴν, ἐξελείσεται.

ξη'. Ὁς οὐ μισεῖ τὴν ἀμαρτίαν, ἐν ἀμαρτωλοῖς, εἰ καὶ μὴ πράττει τὴν ἀμαρτίαν, κρίνεται.

(1) Apud Duxerum hic numerus duplicem efficit sententiam : 187. Μὴ ἀμέλει τῆς συμπαθείας· αὐτὴ γὰρ τὸν ἀγαθὸν Δεσπότην ἐξ οὐρανοῦ κατήγαγεν. *Ne negligas compassionem; ipsa enim bonum Dominum e cælo detrahit.* — 188. Μὴ καταφρόνησε

A passio; igitur sine hac, vel illa non licet sub Christo militare.

51. Ne compassionem negligas, opus enim, quod ex ipsa processit, exhibuit hominibus eum, qui propter nos carnem suscepit.

52. Ne dicas : Ultionem sumam de inimico; judicem enim justum obtinimus in cælo.

53. Ne velis locupletari, neve gloriæ causa æstimari; sunt quippe ista sæculi corruptio, nos autem non sumus ut corruptibiles.

54. Super demortuo ne lugeas, communis namque est via, et qui pervenit, est beatus.

55. Peccantem desle, non autem mendicantem; iste quippe coronatur, ille vero punitur.

56. Ride quidem vite rotam inordinate volutam; B at eam cave rotam, in quam devolvuntur ii qui dormitant in ipsa.

57. Multa cum Deo loquere, et paucissima cum hominibus; legis autem meditatione utraque prospere patrabis

58. Lacryma orationis lavacrum bonum est animæ, sed post orationem memento cujus gratia lacrymatus es.

59. Potentes sæculi ne prædicces beatos; potentes namque potenter tormenta patientur⁶⁴; unde ipsi judicem habebunt austeriorem.

60. Oportet Adamum laborare; nos vero in lege laborantes lucrabimur retributionem.

61. Necessè est ut hæredes Evæ afflicentur; at quando afflictiones cum gratiarum actione toleramus C in benedictionem nobis commutatur maledictio.

62. 562 Conscientia utere veluti lucerna ad actiones tuas; demonstrat enim ista quales in vita bonæ sunt.

63. Nos ipsos judicemus, et Judex reconciliatus est; gaudet enim ut bonus, dum videt peccatorem onus dispergentem.

64. Si quid sordidum factum fuerit pœnitentia perluamus; debemus namque puram imaginem architectari.

65. Antequam denudemur, animæ ulcera curamus, ut flagella, seu divinam ultionem vitando lucremur.

66. Quemadmodum vincti difficulter gradiuntur, ita sæculo impliciti, purum virtutis curriculum non perficiunt.

67. Oportet odisse peccatum, sic enim ex ipsius reti celerius quis exhibit, etsi in illud fuerit delapsus.

68. Qui non odit peccatum, etsi minime faciat peccatum, inter peccatores judicatur.

τῆς ἀγνείας· τὸ γὰρ ἐξ αὐτῆς ὄργανον τὸν δι' ἡμᾶς σαρκωθέντα τοῖς ἀνθρώποις παρέστησε. *Ne contemnas castitatem; nam illius organum propter nos incarnatum Christum exhibuit.*

69. Super proximo peccante geme, ut et super teipso gemas, omnes enim sumus peccatis obnoxii.

70. Commemora Judicis amicum, qui lapsus est, tuumque illinies vulnus; remedium quippe consilii commune est.

71. Cum dicturus aut facturus es aliquid, curam gere defensionis paulo post adhibendæ sicut a timore correctus, eris temperans.

72. Time peccati supplicium, et dedecus non sustineas; molestia namque utriusque immensa.

73. Futurorum bonorum, et pulchritudo, et multitudo infinita; ista vero sunt umbra, et fumus, et bullæ.

74. Ne semines male, quia prope imminet æstas, et spinarum **563** agricolam ignis exspectat.

75. Hypocritæ, seu simulators, avidi plus habendi, voluptatibus dediti, rosæ sunt sæculi; sed tantillum exspecta, inspiciasque conculcatam herbam.

76. Omnis actio mala diabolum obarmat, obarmatus autem molestiis afficit eos qui ipsum armant.

77. Vis ut inimicus debilitetur? peccatum præinde, sicutque aliis denudatus ille, veluti passerculus, deluditur.

78. Væ impio, quia, quando illuminantur omnes, tunc ille obtenebratur.

79. Væ blasphemo, alligatur nempe ipsi lingua, et ullo modo se defendere apud Judicem non potest.

80. Væ injusto, ad Judicem quippe austerum, justumque abit legislatorem.

81. Væ alienorum avido, divitiæ ipsum fugiunt, et ignis suscipit.

82. Væ pigro, quæret tempus, quod male insumpsit.

83. Væ superbo, quando sepulcrum ingressus fuerit, quisnam exsistat, edocetur.

84. Væ meretricum amatori, inquinanti vestem nuptialem, jam quoque e regis nuptiis ejicitur cum dedecore.

85. Væ contumelioso, et cum ipso simul ebrioso, quia cum homicidis collocantur, et cum adulteris puniuntur.

86. Væ luxurianti parvo tempore, is, quasi vitulus ad occisionem destinatus, impinguatur.

87. Væ hypocritæ, seu simulatori, pastor ipsum abnegat, et lupum **564** iudex demonstrat.

88. Beatus, qui per angustam viam iter facit, coronam quippe gestans cælum ingreditur.

89. Beatus, qui voluptates conculcat, tremunt enim dæmones coram ipso.

90. Beatus, qui purus est virtute caretque simulatione in anima, quia judicaturus est mundum, non vero a mundo judicandus.

91. Beatus, qui sublimem agit vitam, sensum

ξθ'. Ἐπὶ τῷ πλησίον ἀμαρτάνοντι στέναξε, ἵνα καὶ σεαυτὸν στενάξῃς, πάντες γὰρ ἐσμὲν ἀμαρτίαις ὑπεύθυνοι.

σ'. Ἀναμνήσασκε τοῦ Κριτοῦ τὸν φίλον διλιθῆσαντα, καὶ τὸ σὸν ἐμπλάττεις τραῦμα, κοινὸν γὰρ τῆς συμβουλῆς τὸ φάρμακον.

σα'. Λέγειν τί μέλλων, ἢ πράττειν, τῆς μετὰ μεκρὸν ἀπολογίας φρόντιζε, καὶ σωφρονεῖς τῷ φόβῳ διορθούμενος.

σβ'. Τῆς ἀμαρτίας τὴν τιμωρίαν φοβοῦ, τὴν αἰσχύνην δὲ νάρκα, τὸ χαλεπὸν γὰρ ἑκατέρων ἄμετρον.

σγ'. Τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, καὶ τὸ κάλλος, καὶ πᾶθος ἀπειρον· ταῦτα δὲ σκια, καὶ καπνός, καὶ πομπόλυγες (1).

σδ'. Μὴ σπεῖρε πονηρὰ, τὸ γὰρ θέρος ἐγγύς, καὶ τὸ πῦρ τὸν γεωργὸν τῶν ἀκανθῶν ἐκδέχεται.

σε'. Ἦδὼα τοῦ βίου ὑποκριταί, πλεονέχται, φιλήθοιοι, ἀλλὰ μικρὸν καρτερεῖς, καὶ τὸν χόρτον θεωρεῖς πατούμενον.

ος'. Πᾶσα πονηρὰ πρᾶξις, ὀπλίζει τὸν διάβολον, ὀπλισθεὶς δὲ χαλεπῶς τοῖς ὀπλισασί κέχρηται.

οζ'. Βούλει τὸν ἐχθρὸν ἀσθενεῖν, τὴν ἀμαρτίαν περίκοπτε, καὶ γυμνωθεὶς τῶν πετρῶν, ὡς στρουθίον, ἐμπαίζεται.

οη'. Οὐαὶ τῷ ἀσεβεῖ, ὅτι, ὅταν πάντες φωτίζονται, τότε ἐκεῖνος σκοτιάζεται.

οθ'. Οὐαὶ τῷ βλασφήμῳ, δεσμεῖται γὰρ τὴν γλῶτταν, καὶ πῶς ἀπολογεῖσθαι πρὸς τὸν Κριτὴν οὐ δύναται.

π'. Οὐαὶ τῷ ἀνόμῳ, πρὸς Κριτὴν γὰρ αὐστηρὸν τε καὶ δίκαιον τὸν νομοθέτην ἀπέρχεται.

πα'. Οὐαὶ τῷ πλεονέκτῃ, ὁ πλοῦτος αὐτὸν φεύγει, καὶ τὸ πῦρ ὑποδέχεται.

πβ'. Οὐαὶ τῷ βράθυμῳ, ζητήσῃ τὸν καιρὸν, ὃν κακῶς ἔδαπάνησεν.

πγ'. Οὐαὶ τῷ ἀλαζόνει, ὅταν εἰσέλθῃ τὸν τάφον, τίς ὑπάρχει διδάσκατος.

πδ'. Οὐαὶ τῷ φιλοπόρῳ, ρυποῦντι στολήν νυμφικὴν, καὶ τοῦ βασιλικοῦ γάμου μετ' αἰσχύνῃς ἐκβάλλεται.

πε'. Οὐαὶ τῷ λοιδῶρι, καὶ σὺν αὐτῷ τῷ μεθύσῳ, ὅτι μετὰ φονεῶν τάττονται, καὶ μετὰ μοιχῶν κολάζονται.

πς'. Οὐαὶ τῷ τρυφῶντι χρόνον ὀλίγον, ὡς μόσχος εἰς σφαγὴν ἐτοιμασθεὶς, σιτεύεται.

πζ'. Οὐαὶ τῷ ὑποκριτῇ, ὁ ποιμὴν αὐτὸν ἀρνεῖται, καὶ λύκον ὁ Κριτὴς ἀποφαίνεται.

πη'. Μακάριος ὁ στενὴν ὁδεύων ὁδὸν, στεφανηφορῶν γὰρ τὸν οὐρανὸν εἰσέρχεται.

πθ'. Μακάριος ὁ τὰς ἡδονὰς πατῶν, τρέμουσι γὰρ πρὸς αὐτὸν οἱ δαίμονες.

ι'. Μακάριος ὁ τὴν ἀρετὴν καθαρὸς καὶ τὴν ψυχὴν ἀνυπόκριτος· κρίνειν γὰρ μέλλει τὸν κόσμον, οὐχὶ δὲ μετὰ τοῦ κόσμου κρίνεσθαι.

ια'. Μακάριος ὁ τὸν βίον ἔχων ὑψηλὸν, ταπεινὸν

(1) Apud Ducæum numerus 73 in duas sententias partitur.

δὲ φρόνημα. Χριστὸν γὰρ μιμεῖται, καὶ αὐτῷ συγκα-
θέζεται.

4β'. Μακάριος, οὗ τῆς γλώττης ὁ νόμος οὐκ ἀφ-
ίσταται, τούτου γὰρ τῆς σκηνῆς ὁ Θεὸς οὐ χωρί-
ζεται.

4γ'. Μακάριος ὁ πολλοὺς εὖ ποιῶν, πολλοὺς γὰρ
εὐρήσει συνηγόρους κρινόμενος.

4δ'. Μακάριος ὁ μὴ νοθεύων τὴν ἀρετὴν, τοῦ Κρι-
τοῦ γὰρ τὸ πτύον οὐκ ἐμπαίζεται.

4ε'. Μακάριος ὁ τὰς ἑαυτοῦ πράξεις κοσμῶν,
πρὶν ὀφθῆναι τὸ πῦρ, ᾧ πάντα δοκιμάζεται.

4ς'. Μακάριος ὁ σπεύδων πρὸς τὴν ζωὴν τὴν μέλ-
λουσαν, τὰ παρόντα γὰρ ὄζει φοβῶν, καὶ πρὸς θάνα-
τον ἔλκεται.

4ζ'. Μακάριος ὁ τὰ φαῦλα σκορπίζων, & συν-
ήγαγε, καὶ καθαρὸς τῷ καθαρῷ Κριτῇ παριστάμενος.

4η'. Κεφάλαιον μὲν τοῦ λόγου ψυχὴ μὴ ἀμέλει,
μέλλεις γὰρ τὸν ζυγὸν μετὰ μικρὸν μετέρχεσθαι
τοῦ φοβεροῦ κριτηρίου Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.

4θ'. Ὡς γὰρ οἱ ἐλεήμονες, κ. τ. λ.

Sequentia usque ad num. 121 ad verbum exscripta sunt ex Nili opusculo De voluntaria paupertate, supra pag. 233; reliqua, num. 122-135, verbatim etiam leguntur in ejusdem libro De monachorum præstantia, supra, p. 377. Duplex hoc assummentum resecamus. Edit.

A vero humilem; Christum etenim imitatur, cumque ipso considet.

92. Beatus, cujus a lingua lex minime deficit, ab ejus namque tabernaculo Deus nequaquam separatur.

93. Beatus, qui plurimis benefacit, multos enim, dum judicatur, inveniet advocatos.

94. Beatus, qui non adulterat virtutem; quia judicis non illuditur ventilabrum.

95. Beatus, qui actiones suas adornat, antequam appareat ignis quo probantur omnia.

96. Beatus, qui ad futuram vitam festinat; res namque præsentis redolent corruptionem, et ad mortem trahuntur.

B 97. Beatus, qui dispergit improba, quæ congregavit, et purus puro Judici astat.

98. Præcipuum autem, summumque sermonis est. Anima ne sis negligens; nam paulo post subibis lancem tremendi judicii Christi Dei nostri.

99. Sicut namque misericordes. etc.

ΝΕΙΛΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΑΙ ΜΑΡΤΥΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΑ Η ΠΑΡΑΙΝΗΣΙΣ.

S. NILI MONACHI CAPITA PARÆNETICA.

(Ex Frontonis Ducæi Auctario Bibl. vet. Patr., tom. II, p. 1168.)

Ἀρχὴ σωτηρίας ἡ ἑαυτοῦ κατάγνωσις.

Βέλτιον εἰκῆ ἐμβάλλειν λίθον, ἢ λόγον.

Γίνου τοῖς πᾶσιν, ὡς σοὶ θέλεις πάντας.

Δικαιοσύνην μᾶλλον ἐργῶ ἢ λόγῳ ἄσκει.

Εὐσεβῆς οὐχ ὁ πολλοὺς ἐλεῶν, ἀλλ' ὁ μηδένα ἰδικῶν.

Ζῆν ἀμεινον ἐπὶ στιβάδος, καὶ θάρρειν, ἢ χρυστῆν ἔχοντα κλίνην.

Ἰδὸς ἐκεῖνος ὁ φίλος, ὁ τὴν ψυχὴν διατρέφων. Θεὸν μὲν λόγοις ὕμνει, ἔργοις δὲ σέβου, ἐννοία δὲ τίμα.

Ἰερέα φρόνησις, καὶ βίος, καὶ εὐγένεια ποιεῖ.

Κάκιστόν ἐστι πᾶσι δουλεύειν αἰσχροῖς.

Λόγῳ μὲν τὴν ἀρετὴν διδάσκει, ἔργῳ δὲ αὐτὴν κή-
ρυττε.

Μῆ, τὸ ἔχειν ἀρετὴν, καλὸν νόμιζε, ἀλλὰ τὸ ὡς
δεῖ.

C 1. Initium salutis est, suiipsius accusatio.

2. Satius est temere mittere lapidem, quam verbum.

3. Fac omnibus, quemadmodum tu vis omnes facere tibi.

4. Jusitiam magis opere quam verbo exerce.

5. Pius est, non qui multorum miseretur, sed qui neminem injuria afficit.

6. Satius est humi cubantem vivere, et bono esse animo, quam perturbatum in aureo lecto.

7. Dulcis ille amicus est, qui animam pascit.

8. Deum verbis quidem lauda, operibus cole, et cogitatione honora.

9. Sacerdotem facit intelligentia, et vita, et morum integritas.

D 10. Pessima res est, omnibus servire turpitudinibus.

11. Verbo virtutem doceto, opere autem eandem declara.

12. Non, habere virtutem, præclarum putato, sed quemadmodum decet, ea uti.

13. Legem honorans, juxta legem vives.
 14. Hospes ille est, cui sordent mundana.
 15. Invidus seipsum multat; cui enim adversus alterum loquitur, seipsum inscius malis afficit.
 16. Diviti neque adulare, neque eumdem irrita.
 17. Vinum roborat corpus, animam autem verbum Dei.
 18. Cibis utere non dulcibus, sed salutaribus.
 19. Si conaris placere vulgo, vulgo similis fias.
 20. Super omnia autem mortifica corpus tuum.
 21. Ille laboriosus est, cui non tempus superat.
 22. Ne recipito Christiani hominis formam tantum, sed animæ potius prudentiam.
 23. Culpam transferre in Deum non culpandum, B peccatum est.
 24. Aurium et linguæ magnum est periculum.
 25. Timorem et desiderium Dei habeto, et puro conscientiæ testimonio erga omnes utere.
 26. Deum ipsum semper præsentem adesse existima, in omnibus quæ agis.
 27. Fugito laudem, et caveto vituperium.
 28. Gaude quando virtutem exerces: verum ne efferaris, nequando in portu naufragium facias.
 29. Quanto magis in lege prolificis, tanto magis te abesse a perfectione intelliges.
 30. Uniuscujusque rei finem ante initium considera.
 31. Diu noctuque ad ultimam horam respice.
 32. Ne converseris isti, quem a bonis vides C culpari.
 33. Studeas nemini damnum dare, his quæ seu facis, seu dicis, seu cogitas.
 34. Ne læteris floridis vitæ: flos enim gramineus, cum atrectaveris, flaccescit.
 35. In tristibus gratias age, et jugum afflictionum leve crit.
 36. In tentationibus sis fortis: multos enim etiam majorum arguerunt.
 37. Ne incusa Dei longanimitatem: commune enim est pharmacum.
 38. Inæqualitatem vitæ odio prosequere, propter eam vero Deum ne criminator.
 39. Attendamus nobis ipsis, et alios non reprehendimus.
 40. Multa enim in nobis sunt, propter quæ alios taxamus.
 41. Psalmus precatationis sit tibi in ore tuo: Deus enim nominatus fugat dæmones.
 42. Oratio cum sobrietate fiat, ne a Deo petamus quæ ipsi non grata sunt.
 43. Semper recordare Dei, et cælum sit cogitatio tua.
 44. Cohibe oculum: cum enim non attenderis, circumvolvitur.

- A Νόμον τιμῶν, κατὰ νόμον ζήσεις.
 Ξένος ἐκεῖνος, ᾧ ξένα τὰ τοῦ κόσμου.
 Ὁ φθονῶν ἑαυτὸν ζημιοῖ· ὁ γὰρ κατ' ἄλλου φθειγόμενος, φθάνει πάσων ὕφ' ἑαυτοῦ κακῶς.
 Πλούσιον μήτε κολάκευε, μήτε παρόξυνε.
 Ῥώννυσι μὲν οἶνος τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν λόγος Θεοῦ.
 Σιτίοις χρῶ, οὐ τοῖς ῥδέσι, ἀλλὰ τοῖς ὠφελίμοις.
 Τοῖς δυχλοῖς περιώμενος ἀρέσκειν, τῶν δυχλων ὁμοῦς ἔσο.
 Ὑπὲρ πάντα καταχρῶ τῷ σώματί σου.
 Φιλόπρονος ἐπέινος, ᾧ χρόνος οὐ περισσεύει.
 Χριστιανοῦ ἀνδρὸς ἡμὴ τὸ σχῆμα ἀποδέχου, ἀλλὰ τὸ τῆς ψυχῆς φρόνημα.
 Ψέγειν ἀνεπίληπτον εἰς Θεὸν ἁμαρτία.
 Ὡτων καὶ γλώσσης, μέγας ὁ κίνδυνος.
 Φόβον ἔχε Θεοῦ, καὶ πόθον, καὶ καθαρὸν πρὸς πάντας τῷ μαρτυρίῳ τοῦ συνεπίδοτος κέχρησο.
 Αὐτὸν ἐφεστάται τὸν Θεὸν πίστευε, ἐν οἷς πράττεις ἐκάστοτε.
 Φεῦγε τοὺς ἐπαίνους, αἰσχύνου δὲ τοὺς ψόγους
 Χαίρου, τὴν ἀρετὴν ἡμίκα πράττεις· ἀλλὰ ἢ ἐπαίρου, μήποτε τὸ ναυάγιον ἐν τῷ λιμένι γένηται.
 Ὅσον ἐν τῷ νόμῳ προκόπτεις, ἀπολείπῃσαι τῆς τελειότητος γίνωσκα.
 Πάσης πράξεως τὸ τέλος πρὸ τῆς ἀρχῆς ἐξέταζε.
 Νύκτωρ καὶ μεθήμεραν πρὸς τὴν ἡμέραν τὴν ἐσχάτην ἀπόδλεπε.
 Μὴ ἀνυμνίγνυσο τούτῳ, ὃν παρὰ τῶν ἀγαθῶν θεωρεῖς λοιδοροῦμενον
 Σπεῦδε μηδὲν βλάβην, ἐν οἷς πράττεις, ἢ λέγεις, ἢ φιλοσοφεῖς, γενέσθαι.
 Μὴ εὐφραίνου τοῖς ἀνθηροῖς τοῦ βίου· τὸ γὰρ χόρτινον ἄνθος, ὡς ψηλαφᾶς, μαραινεται.
 Ἐν τοῖς λυπηροῖς εὐχαρίστητε, καὶ ὁ ζυγὸς τῶν ἁμαρτιῶν κουφίζεται.
 Ἐν τοῖς πειρασμοῖς ἀσφαλίζου· πολλοὺς γὰρ καὶ μεζόνων κλεγεῖν.
 Μὴ μέμφου τὴν τοῦ Θεοῦ μακροθυμίαν· κοινὸν γὰρ ἔστι φάρμακον.
 Μίσει τὸ ἀνώμαλον τοῦ βίου, ἐπ' αὐτὸ δὲ τὸν Θεὸν μὴ διάβαλλε.
 Προσέχωμεν ἑαυτοῖς, καὶ ἄλλους οὐ σκώψομεν.
 Πολλὰ γὰρ ἐν ἡμῖν, ἀφ' ὧν τοὺς ἄλλους σκώπτομεν.
 Ψαλμὸς ἔστω σοι εὐχῆς ἐν τῷ στόματί σου· Θεὸς γὰρ ὀνομαζόμενος φυγαδεύει τοὺς δαίμονας.
 Προσευχὴ μετὰ νήψεως γενέσθω, ἵνα μὴ τὸν Θεὸν αἰτούμεν, οἷς αὐτὸς οὐκ ἀρέσκειται.
 Ἄει μνημόνευε τοῦ Θεοῦ, καὶ οὐρανὸς ἡ διάνοια σου γένηται.
 Χαλίνου τὸν ὀφθαλμόν· ὡς γὰρ οὐκ οἶδας, βέμβεται.

Φείδου τῆς γλώττης· πολλάκις γὰρ προφέρει, ἄπερ ἄμεινον κρύπτεσθαι.

Γεώργει τῇ μελέτῃ τοῦ νόμου, τὴν διάνοιαν· ἐκτὶλλει γὰρ τῶν λογισμῶν τοὺς πονηροὺς, συνεχῶς μελετώμενος.

Τὰς ἀρετὰς κρύπτει· μάρτυρας δὲ τοῦ βίου πολλοὺς κέκτησθαι.

Μίσει τὰς ἡδονὰς τῆς σαρκὸς· ῥυπαρὰν γὰρ μετὰ τοῦ σώματος τὴν ψυχὴν ἐργάζονται.

Μόνα δίδου τῇ σαρκὶ ὅσα χρῆζει λαβεῖν, οὐχ ὅσα βούλεται.

Μὴ ἀγάπα τὸ τρυφᾶν· φίλταν γὰρ πρὸς τὸν βίον ἐμποιεῖ, ἔχθρα δὲ πρὸς τὸν Θεὸν ἐκατέρου τίχεται.

Ἀποστρέφου τὴν ἐν τῷ βίῳ χαρὰν· αὕτη γὰρ ὀλισθαίνει καὶ σκελίζει τοὺς τρέχοντας.

Πλοῦτον εἰ μὲν ἔχεις, σκόρπιζε. Εἰ δ' οὐκ ἔχεις, μὴ σύναγε.

Ἦλον ἡγοῦ τὴν νηστείαν, καὶ τὴν προσευχὴν τεῖχος, καὶ λουτήρα τὰ δάκρυα.

Ὅσα ἐξήμαρτες, πάντα μετὰ στεναγμῶν μέμνησο· γίνεται γὰρ ἐντεῦθεν τῇ ψυχῇ διηνεχὴς κατάνυξις.

Περιποιῦ τοὺς πτωχοὺς· οὗτοι γὰρ ἡμῖν τὸν Κριτὴν καταλλάσσουν.

Ταῖς χρεῖταις τῶν ἀγίων κοινῶνε· δι' αὐτῶν γὰρ σοι κοινωνία πρὸς τὸν Θεὸν γίνεται.

Τὴν ἐκκλησίαν ὡς οὐρανὸν πάτε· καὶ μηδὲν ἐν αὐτῇ μηδὲ λέγε, μηδὲ λογίζου γῆϊνον.

Ἀναγκαῖαν νόμιζε τὴν αὐτάρκειαν, παραχώρει δὲ τῷ Θεῷ τὴν ὑπὲρ ταύτης μέριμναν.

Κύλλα τὴν σάρκα ἀγαθοῖς πόνοις, παντελῶς δὲ αὐτὴν μὴ καταπασεῖν φρόντιζε.

Πίνε τὸν οἶνον ἐλάχιστον· ὅσον γὰρ κολοβοῦται, εὐεργετεῖ τοὺς πίνοντας.

Κόλαζε τὴν θυμὸν· μανίας γὰρ ἐστὶ πατὴρ, τὸ μέτρον ἐξερχόμενος.

Ἐν ταῖς νόσοις, τῇ προσευχῇ πρὸ τῶν ἰατρῶν καὶ φαρμάκων κίχρησο.

Τοὺς ἱερεῖς πάντας μὲν τίμα, τοῖς ἀγαθοῖς δὲ πρόστρεχε.

Ἀγάπα τοῦ Θεοῦ τοὺς οἴκους, οἶκον δὲ Θεοῦ καὶ σαυτὸν κατασκευάσων.

Εἰς τὴν ἐκκλησίαν σύχναζε· θορύβων γὰρ ἡμᾶς καὶ ζῆλης ἀπαλλάττει τῶν ἐξωθεν.

Ὅσα ἐν τῇ γῆ, πρόσκαιρα· μὴ σε νῦν λύπει τὸ χαριζόμενον.

Ὅταν σοι λογισμὸς ἡδονατικῆς ἐγγένηται, ἀντίστησον αὐτῷ τὴν τῶν ἀνθρώπων αἰσχύνην, καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ πρόσταξιν.

Ἀσφαλίζου τὴν ἀκοὴν καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς· δι' αὐτῶν γὰρ πάντα τὰ βέλη τῆς κακίας εἰσέρχονται.

Ἡλίκα προσεύχη, τὸν λογισμὸν πρὸς Θεὸν ἀνάγαγε, καὶ νηστείας κατέλθη, πάλιν αὐτὸν ἀνάγαγε.

45. Parce utere lingua : sæpe enim proferuntur, quæ melius fuisset cæleri.

46. Meditatione legis mentem colito : exstirpat enim malas cogitationes, continue frequentata.

47. Virtutes tuas cælo : testes vero vitæ tuæ multos acquirere stude.

48. Odio prosequere carnis voluptates : sordidam enim animam cum corpore efficiunt.

49. Corpori solum quantum indiget, impende, non quantum cupit.

50. Delicate vivere ne eligas : amorem enim huius vitæ conciliat : inimicitia autem adversus Deum ex utroque nascitur.

51. Adversare in vita gaudium : ipsum enim lubricum est, et præcipitat exultantes.

52. Divitias si habes, distribue : si vero non habes, ne collige.

53. Armaturam enim jejunium, orationem murrum, et balneum lacrymas esse putato.

54. Quæcunque inique fecisti, omnia cum gemitibus recordare ; oritur enim hinc animæ continua compunctio.

55. Pauperes foveto : ipsi enim iudicem nobis conciliant.

56. Inopiæ sanctorum subveni : per eos enim tibi cum Deo contigit societas.

57. Ecclesiam non serus ac cælum frequenta : nihilque in ipsa seu loquere, seu cogita terrenum.

58. Necessarium existima, suis rebus contentum esse : permittite autem Deo ejus rei curam.

59. Carnem tuam debilitato bonis laboribus ; penitus vero eam non domari posse existima.

60. Vinum bibe valde modicum, quantum enim offendit, tantum etiam corroborat bibentes.

61. Iram compesce : insaniam enim parit, modum excedens.

62. In morbis, oratione priusquam medicis et pharmacis utere.

63. Sacerdotes omnes honora, bonis vero tantum conversare.

64. Venerare Dei domus, domum vero Dei etiam teipsum effice.

65. In ecclesiam frequenter venias : a perturbationibus enim et fluctuationibus exterioribus liberare nos solet.

66. Quæcunque in terra sunt, temporanea existunt : ne te ergo perturbet, quod tibi aufertur.

67. Quando te voluptatis affectus invaserit, oppone ipsi metum hominum, et Dei offensam.

68. Munto auditum, et oculos : per illa enim omnia tela malitia ingrediuntur.

69. Cum oraveris, mentem ad Deum attolle : et etiamsi inde abstracta descenderit, iterum tamen ipsam recollige.

70. Mens humana non unquam cessat generare cogitationes : tu vero malas quidem expelle, bonas vero colendo exerce.

71. Humilitate gaude : altitudo enim ejus firma est, nec ruere potest.

72. Ita exerce corpus, ut compescas carnis motus : et si æger fueris, corpus cura, ut sanitatem adipiscatur, non ut deliciis enervetur.

73. Pravas cogitationes aliis cogitationibus melioribus abige.

74. Considera cœlestium bonorum decorem, et nullum te capiet desiderium terræ, nec aliud ex ea dulcium.

75. Quando tibi aliqua de Deo subit cogitatio, non Deum, sed teipsum cogita. Nihil enim tutum est quod modum excedit, quem servare convenit.

76. Pravas cogitationes semen esse diaboli existima ; sic enim ipsæ desinant ; ipseque seminator confunditur.

77. Excessum risus fugito : enervat enim animam. Anima vero enervata, facile a freno legis exiit.

78. In labores et orationes oportet animam paritari : sic enim non multos in nobis introitus inveniet diabolus.

79. Laborem esse non mediocre putato legis meditationem : quando mens simul et lingua cognoscere quid volens, in libris cum labore versatur.

80. Cum ad labores manuum moveris, lingua psallat et mens oret. Exigit enim Deus ut ejus semper memores simus.

81. Omne quod agis, oratione obsignato : id vero maxime de quo mentem vides dubitantem.

82. Si vis manuum tuarum labores divinos et non terrenos fieri, quædam ex iis communicabis cum gentibus.

83. Gaude sanctorum colloquio : per eos enim Deus tibi manifestatur.

84. Vere sanetos ab operibus dignosce. Unaquæque namque arbor e fructu dignoscitur.

85. Semper lucrari aliquid stude ex sanctorum contemplatione. Observa vero ipsorum aspectum et habitum : utrumque enim perutile est.

86. Exerce puritatem in corde, et castitatem in corpore. Ea enim utraque templum Dei te efficiunt.

87. Sic itaque templum custodi, ut Dei qui extruxerit, et judicare volentis, et imaginem tuam (quæ est ipsius imago) puram ad regulam exigentis.

88. Sæcularium conversationes mentem a Deo segregant : quapropter ipsos nec alloquere, sed alioquentes declina.

Οὐ παύεται ἡ διάνοια τίκτουσα · σὺ δὲ τοὺς μὲν φαύλους ἐκτελεῖς, τοὺς δὲ ἀγαθοὺς γειώργησον.

Χαίρει τῇ ταπεινώσει · τὸ γὰρ ἐξ αὐτῆς ὕψος πολὺ, καὶ πεσεῖν μὴ δυνάμενον.

Ἄσκει τοσοῦτον, ὅσον χαλάσαι τῆς σαρκὸς τὰ κινήματα · κἀν ἀσθενήσῃ, πρὸς ὑγίαν τὸ σῶμα, μὴ πρὸς τρυφήν θεράπευσον.

Τοὺς πονηροὺς τῶν λογισμῶν, λογισμοῖς ἐτέροις ἀναμόχλευε.

Λογίζου τῶν οὐρανῶν ἀγαθῶν τὴν εὐπρέπειαν · καὶ πάθος οὐδὲν σοι τῆς γῆς, ἢ τῶν ἐκ ταύτης τερπνῶν ἐπισειέχεται.

Ἦνίκα τι περὶ Θεοῦ ἐπέρχεται σοι νοεῖν, μὴ τὸν Θεὸν, ἀλλὰ σαυτόν · οὐδὲν γὰρ ἀτφαλές, ὑπὲρ τὸ μέτρον, ὅπερ χωροῦμεν, ἐπέρχεται.

Τὰς φαύλους ἐνθυμήσει ; σπόρον εἶναι τοῦ διαβόλου πίστευε · οὕτω γὰρ αὐταὶ παύονται ὁ δὲ σπορεὺς αἰσχύνεται.

Φείδου τὰ πολλὰ γέλωτος · χαινοὶ γὰρ τὴν ψυχὴν. Χαινωθεῖσα δὲ τῷ τοῦ νόμου χαλινῷ εὐχερῶς ἀποδύεται.

Εἰς ἔργα δεῖ τὴν ψυχὴν καὶ προσευχὰς μερίζεσθαι · οὕτω γὰρ οὐ πολλὰς εὕρισκει πρὸς ἡμᾶς τὰς εἰσόδους ὁ διάβολος.

Ἔργον εἶναι τοῦ νόμου τὴν ἀνάγνωσιν νόμιζε, ὅταν μετὰ τῆς γλώττης ὁ νοῦς τρυγήσῃ τι θέλων, ἐν ταῖς βίβλοις ἐργάζηται.

Ἐάν εἰς ἔργα τὴν χεῖρα κινήσῃ, ἡ γλῶττα ψαλλέτω, καὶ ὁ νοῦς προσευχέσθω · ἀπαιτᾷ γὰρ αἱ παρ' ἡμῶν ὁ Θεὸς μνημονεύεσθαι.

Πᾶσαν μὲν πρᾶξιν διὰ προσευχῆς σφράγιζε · ταύτην δὲ μάλιστα, ἐφ' ἣν τὸν λογισμὸν θεωρεῖς ἀμφιβάλλοντα.

Εἰ βούλει τὰ τῶν χειρῶν ἔργα, θεῖά σοι καὶ μὴ χοικῆ γίνεσθαι, κοινὰ σοι τὰ ἐξ αὐτῶν γένεσθω πρὸς τοὺς χρῆζοντάς.

Χαίρει τῇ τῶν ἁγίων ἐντεύξει · δι' αὐτῶν γὰρ ὁ Θεὸς ἐμφανίζεται.

Τοὺς ἀληθῶς ἁγίους ἀπὸ τῶν ἔργων διάκρινε. Ἐκαστον γὰρ δένδρον ἐκ τοῦ καρποῦ γνωρίζεται.

Ἄεὶ τι κερδαίνειν ἐκ τῆς θεωρίας τῆς τῶν ἁγίων σπουδάσῃ · ἐπιτήρει δὲ αὐτῶν βλέμμα, καὶ σχῆμα · ἐπωφελεὲς γὰρ ἐκίτερον.

Ἀκακίαν ἄσκει τῇ καρδίᾳ, καὶ ἀγνείαν τῷ σώματι · ταῦτα γὰρ ἄμφω σε Θεοῦ ναὸν ἀπεργάζεται.

Οὕτως οὖν φύλαττε τὸν ναὸν, ὡς τοῦ Κτίσαντος ; καὶ κρῖναι μέλλοντος, καὶ τὴν εἰκόνα σε (τὴν ἑαυτοῦ) καθαρὰν μεθοδεύοντος.

Αἱ τῶν βιωτικῶν ὀμίλια ; τὸν λογισμὸν ἀπὸ Θεοῦ χωρίζουσι · διόπερ αὐταῖς μηδὲ συλλάλει, καὶ τοὺς λαλοῦντας ἐκκλινε.

Ὅταν λοιδορηθῆς, σκόπει μὴ τί σοι τῆς λοιδορίας ἂν πέπρακται ἄξιον· εἰ δὲ οὐ πέπρακται, καπλὸν εἶναι φεύγοντα τὴν λοιδορίαν νόμιζε.

Ἐν οἷς ἀδικῆ, τῇ ὑπομονῇ πρόσφευγε, καὶ πρὸς τοὺς ἀδικοῦντας ἡ βλάβη μεθίσταται.

Ἦνίκα πλοῦτον ἢ δόξαν ὄρξῃ, ἢ βιωτικὴν δυναστείαν, λογιζοῦ τὸ ἐν αὐτοῖς φθαρτὸν, καὶ διαφεύγεις τὸ δέλεαρ.

Καρτέρει τὰς θλίψεις· ἐν αὐταῖς γὰρ αἱ ἀρεταί, καθάπερ ἐν ἀκάνθαις, βόδα φύονται τε καὶ τρέφονται.

Μηδὲν εἶναι τῆς ἀρετῆς ἴσον εἰς ἀξίωμα νόμιζε. Ὀψις γὰρ ἐστὶ Θεοῦ· διόπερ ἐστὶ, καθὰ καὶ αὐτὸς, ἀτρέπτως.

Θρῆνηι τὸν ἁμαρτωλὸν εὐθηνοῦντα· τὸ ξίφος γὰρ αὐτῷ τῆς δίκης ἐπιτείνεται.

Μητέρα κακῶν τὴν βραθυμίαν νόμιζε. Ἀγαθὰ γὰρ ἂ μὲν ἔχεις, συλλῆ· ἂ δὲ οὐκ ἔχεις, οὐκ ἔφ' προσκτήσασθαι.

Ὅταν φαῦλα πράττων, ἐπ' αὐτοῖς μὴ πεισθύνεται, βαρεῖται τὸ τραῦμα, καὶ τὸ πτώμα εἰς ἀπόγνωσιν ἔρχεται.

Ὅσακις ἀθυμεῖς, λογιζοῦ πῶσα τοῖς πιστοῖς παρεσκευάσται, καὶ ὁ καρπὸς σοι τοῦ πνεύματος εὐχερῶς παραγίνεται (1).

Χρῆ τὸν πιστὸν ταπεινοῦσθαι πρὸς πάντας· τὸ γὰρ πρὸς ἐνίους ταπεινοῦσθαι, πεπλανημένην τὴν ταπεινωσιν κέκτηται.

Τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης μηδὲν προτιμῆσης, πληθὺσα ἐξ αὐτῆς ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸν παραβλέπεται.

Μηδὲν παρὰ τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ πρόσκειτο, μηδὲ πρόσπασχε· Θεὸν γὰρ ἀνάξιον ποιεῖται, αὐτοῦ τινα προτιμῶν.

Μὴ συνηγῶρει τοῖς κακοῖς· αὐτοὺς μὲν γὰρ εἰς κακίαν ἀλείφεις, σὺ δὲ μολύνῃ τῇ κοινωνίᾳ τοῦ πράγματος.

Νουθετεῖ τὸν ἁμαρτάνοντα, μὴ κατηγορεῖ τὸν πταίοντα· λοιδοροῦ μὲν γὰρ τὸ δεύτερον, τὸ δὲ πρότερον διορθοῦντος.

Ἀκοῦειν ἀεὶ καὶ λαλεῖν τὰ τῶν ἀγίων σπουδαζε· εἰς ζῆλον γὰρ ἀγαθὸν τὴν ψυχὴν ἐρεθίζουσι.

(1) *Sequentia hic inserenda monet Suaresius p. 625, quæ ex codice Barberino descriperat: Et γὰρ μὴ πρότερον ἐν πολλῇ γυμνασίᾳ γένηται καὶ εἰς πόνον, καὶ εἰς πολέμους εὐδοκίμησῃ, πείρα ἐπιδειξάμενος τὴν νίκην, καὶ τρόπαια κατὰ τῶν ἐναντίων φέρον. Πῶσῃ μᾶλλον ἐπὶ τῷ ἐπουρανίῳ καὶ ἀληθινῷ βρασιλεῖ· τὰς δὲ δωρεὰς τοῦ ἀγίου Πνεύματος ἐπουρανίους οὐδεὶς καταξιοῦται λαβεῖν εἰ μὴ πρότερον γυμνασθεῖν ἐν τῇ μελέτῃ τῶν ἀγίων ἐντολῶν, καὶ οὕτω λαμβάνων ὄπλον ἐπουρανίου αὐτὴν τὴν χάριν, ἀγωνίζετ. ἰ κατὰ τῶν πνευματικῶν τῆς πονηρίας· ὅσον γὰρ τις προσκόπτει εἰς τὸν πνευματικὸν ἀγῶνα, ἀκμὴν λαμβάνει τῶν τοῦ πνεύματος μυστηρίων καὶ τῶν τῆς σοφίας θησαυρῶν, καὶ ὅσον ἐν τῇ χάριτι αὐξάνει, τοσοῦτον προσκόπτει εἰς τὸ γινώσκειν τὰ τῆς κακίας νοήματα, τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ βοηθοῦντος αὐτῷ, ἢ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας.*

PATROL. GR. LXXIX

89. Quando convicii peteris, considera an aliquid a te factum sit convicio dignum. Si vero nihil a te admissum fuerit, fumum fugientem convicium esse existimato.

90. In omnibus, in quibus injuria afficeris, a patientiam confugito: et super injuriantes nocumentum devolvetur.

91. Cum vides divitias, aut gloriam, aut mundanam potentiam, considera labilitatem ipsorum, et effugies illecebram.

92. Tolera tribulationes: inter ipsas enim virtutes, quemadmodum inter spinas rosæ nascuntur et germinant.

93. Nihil cum virtute, dignitate conferendum esse existima: imago enim Dei est. Ideoque, quemadmodum ipse, immutabilis est.

94. Luge peccatorem felicem: gladius enim justitiæ ipsi imminet.

95. Matrem vitiorum ignaviam existima. Dona enim quæ jam tenes, deprædatur: quæ vero nondum possides, non sinit acquirere.

96. Quando iniqua agens quis, propterea tamen nullo pudore afficitur, vulnus magis exasperat, et error ipsius tendit ad desperationem.

97. Quotiescunque tristaris, reputa quanta bona fidelibus præparata sint: et fructus spiritus facile tibi aderit.

98. Decet fidelem humiliter se gerere erga omnes: coram quibusdam enim tantum humiliari, fictam quandam humilitatem arguit.

99. Nihil amori proximi præferas, præterquam ea, propter quæ charitas Deum non recte intuetur.

100. Nemini contra legem Dei adhæreto, neque auxiliator. Indignum enim facit Deum, qui ipsi præfert alium.

101. Ne patrocineris malis: ipsos enim ad mala provocas, tu vero contaminaris peccati communionem.

102. Admoneto peccantem, ne vero accusa errantem: alterum enim conviciatoris est proprium; alterum vero castigantis.

103. Semper audire et loqui stude quæ sancta sunt: ad bonum enim zelum animam exstimulant.

Ἀρχῃ. Nam si miles a duce suo gratiam inire non potest, nisi prius illi se in exercitatione multa, multisque laboribus, atque bellis probaverit, experientia clarum ostentaverit, victoriam, et tropæa referens contra hostes; quanto magis apud celestem imperatorem, et verum, dona celestia sancti Spiritus percipere nemo dignus erit, nisi prius in sanctorum mandatorum meditatione exercuerit sese, susceptisque armis celestibus, nempe ipsa gratia, decertaverit adversus nequitias spirituum; nam quo magis quis in spiritali certamine progreditur, eo majus augmentum accipit spiritualium mysteriorum, et thesaurorum sapientiæ; quoque magis augetur gratia, eo magis propiusque ad cognoscendas malignitatis cogitationes accedit, opem illi ferente ac adjuvante Domino Christo, cui sit gloria, et dominatio in sæcula. Amen.

104. Quandoquidem domi nostræ, Ecclesiam, mentem quisque suam, habemus : peragere etiam debemus in ipsa Ecclesiæ sacrificia.

105. Si peragitur congregatio in Ecclesia, et tu adesto : si vero non peragitur, tu psallens apostolicum Evangelium, abito.

106. Virtutis gloriam sanctorum aspicio : ipsorum enim gloria immortalis est, etiam post obitum.

107. Tunc malitiam maxime oderis, quando cogitabis quod dæmonum sit fulgurans contra nos gladius.

108. Si peccantem admones, misce compassionis verba : et aures emollientur, cor vero illuminabitur.

109. Cum inter sanctos loqueris, quæ spiritus sunt loquere : si vero talibus non loquaris, de iis ne quidquam.

110. Semper bonas actiones urge, nequando relictis illis semiperfectus abeas.

111. Sic curre ut assequaris scopum : hoc est, indesineater. Oportet enim juxta virtutem vivere, donec vitæ stadium exsuperemus.

112. Ne sis in studio mandatorum Dei negligens : talibus enim labor inanis, laborem super laborem aggerit.

113. Patientiam etiam antequam necesse est, exerce, ut ipsius armaturam paratam invenias, etiam in necessitate.

114. Improbis resiste cogitationibus, et responde ipsi quæ in lege dicuntur

115. Diligentia multa oculos a vita hac abstrahe : fumus enim perniciosus ex ipsa veniens, turbidam reddit animam.

116. Si consuetudine aliqua mala detentus fueris, paulatim eam rescinde : et sine ullo negotio ab anima spinam eradicabis.

117. Deum purum existentem, pure quoque dilige : et præ eo, in omnibus omnia secundo loco habenda esse existimato.

118. Si vis esse templum Dei, sacrificium assiduitatis (assiduam scilicet orationem) assidue ipsi offeras.

119. Negligenter et prave viventem ne accersas consultorem ; malis enim gaudens, bona simul odisse, et consulere eadem non potest.

120. Ab omni corruptione abstine, et mysticæ cœnæ omni die particeps fias : sic enim Christi corpus nostrum fieri incipit.

121. In omnibus quando a Deo corripieris, ne murmura, castigat enim ut pater ; ideoque ut benefactor dignus est ut gratiarum actione celebretur.

122. Si ignominia affectus fueris, gaude : siquidem enim injuste, merces tua copiosa erit : si vero juste, et si resipueris, jam liberatus es a flagello.

123. Umbra et rotæ, et tristia et læta hujus vitæ compara : nam quemadmodum umbra non manent, et ut rota vertuntur.

124. Semper proficere in Deo conare : modicum

Α Εἰ Ἐκκλησίαν κατ' οἶκον ἕκαστος τὴν διανοίαν ἔχομεν, καὶ τελεῖν ἐν αὐτῇ τοὺς θεσμοὺς τῆς Ἐκκλησίας ὀφείλομεν.

Εἰ τελεῖται σὺναξις ἐν Ἐκκλησίᾳ, παράβαλε· εἰ δὲ μὴ τελεῖται, σὺ ψάλλων ἀποστολικὸν Εὐαγγέλιον, ἀπέλθε.

Τὴν τῶν ἀρετῶν δόξαν ἐκ τῶν ἁγίων κατόπτει· ἀθάνατοι γὰρ αὐτῶν αἱ δόξαι, καὶ μετὰ θάνατον γίνονται.

Τὴν κακίαν τότε μισήσεις, ὅταν λογιῇ, δαιμόνων ἔτι ἔσσι· καὶ ἡμῶν στυλιδουμένη μάχαιρα.

Εἰ νοθετεῖς τὸν πταίσαντα, κρᾶσον συμπαθεῖς τὰ ῥήματα· καὶ τὰ μὲν ὤτα μαλάσσονται, ἡ δὲ καρδία φωτίζεται.

Β Ὅταν ἐν ἁγίοις λαλεῖς, ἐρώτα τὰ τοῦ πνεύματος· ὅταν δὲ μὴ τοιούτοις λαλεῖς, οὐ ταῦτα λάλει.

Τὰς πράξεις δεῖ τὰς ἀγαθὰς ἐπίστυδε, μὴ ποτε καταλιπὼν αὐτάς, ἡμιτελής ἀπελευθέρη.

Οὕτω τρέχε, ἵνα καταλάβῃς, τουτέστιν ἀπαύστως. Δεῖ γὰρ τὴν ἀρετὴν τρέχειν, μέχρις ἂν ἐξέλθωμεν τοῦ βίου τοῦ στάδιον.

Μὴ γίνου περὶ τὴν ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν ἄλιγωρος· τοῖς γὰρ τοιούτοις ὁ κόπος ἀκέρδης, ἐπὶ κόπον προστίθεται.

Τὴν ὑπομονὴν καὶ πρὸ τῆς ἀνάγκης ἄσκει, ὅπως αὐτῆς εὐθρῆς καὶ ἐν τῇ ἀνάγκῃ τὴν πανοπλίαν ἔτοιμον.

Γ Μάγου τοῖς πονηροῖς λογισμοῖς, καὶ λέγε πρὸς αὐτοὺς ὅσα τῷ νόμῳ λαλεῖται.

Σπουδῇ πολλῇ τὸν ὀφθαλμὸν ἐκ τοῦ βίου μετάστησον· καπνὸς γὰρ ἐξ αὐτοῦ πονηρὸς, θάλην τὴν ψυχὴν ἀναδίδοται.

Εἰ φαῦλῃ τινὶ συνθηεῖα κεκράτησαι, μετὰ μικρὸν ἀπότεμνε· καὶ κόπου πολλοῦ χωρὶς, τῆς ψυχῆς ἀποβαλεῖς τὴν ἀκάνθαν.

Καθαρὸν ὄντα τὸν Θεόν, καθαρῶς ἀγάπα· καὶ τοῦ ἐπὶ πάντων, πάντα δεῦτερα νόμιζε.

Εἰ θέλεις εἶναι ναὸς Θεοῦ, θυσίαν ἐνδεδειχτιμοῦ τὴν προσευχὴν αὐτῷ τὴν διηνεκὴ πρόσφερε.

Δ Τὸν ἀμελῶς βιούντα, μὴ προσλάμβανε σύμβουλον· ὁ γὰρ τοῖς κακοῖς· χαίρων, ἀγαθὰ καὶ μισεῖν καὶ συμβουλεύειν οὐκ ἀνέχεται.

Πάσης ἀπέχου φθορᾶς, καὶ τοῦ μυστικοῦ δειπνοῦ πᾶσαν ἡμέραν μέτεχε. Οὕτω γὰρ Χριστοῦ τὸ σῶμα τὸ ἡμέτερον γίνεσθαι.

Ἐν οἷς παιδεύῃ παρὰ Θεοῦ, μὴ γόγγυζε· παιδεύει μὲν γὰρ ὡς πατήρ· εὐχαριστεῖσθαι δὲ ὡς εὐεργέτης· ἐστὶν ἄξιος.

Ὅταν ἀτιμασθῆς, χαίρε· εἰ μὲν γὰρ ἀδίκως, ὁ μισθὸς πῶλύς· εἰ δὲ δικαίως, ἐάν σωφρονῆς ἔκουφισθης τῆς μάστιγος.

Σκιᾶ καὶ τροφῆ τὰ λυπηρὰ τοῦ βίου καὶ τὰ φαιδρὰ παράβαλλε· ὡς γὰρ σκιά οὐ μένει, καὶ ὡς τροχὸς κυλίεται.

Ἄει προκόπτειν κατὰ Θεὸν σπουδάζε. Ὅ γὰρ μι-

καρῶ ἐπὶ μικρὸν προστιθεὶς πλοῦτον καλὸν καταβραχὺ ἄ
 συλλέγει, παρὰ πάντων ζητούμενον.

Εἰ βούλει τῆς κολάσεως ἐκφυγεῖν τὸ ἐπίπονον,
 μὴ βῆαι ποτὲ λοιδορήσης· ἐκ τούτου γὰρ τὸ θεῖον παρ-
 οξύνεται.

Εἰ θέλεις ἐκ τοῦ οἴκου σου ἀποδιώξαι πᾶσαν μά-
 στιγα, μὴ κακολογήσεις ὀμόφυλον ἄνθρωπον· ὁ γὰρ
 ποιήσας αὐτὸν, εἰκότως παροξύνεται.

Εἰ θέλεις πάσης ἀμαρτίας ἀνώτερος εἶναι, πράξεις
 ἀλλοτρίας μὴ καταμάνθαι· πολλὰ γὰρ εἰσὶν ἐν σοί,
 ἅψ' ὧν ἕτερον ὑπολαμβάνεις.

Φεῦγε τὴν ὑπερφανίαν, ὦ ἄνθρωπε, κἂν πλού-
 σιος ᾖ, μὴποτε τὸν Θεὸν ἀντιτασσόμενον ἔξεις.

Φίλει τὴν ταπεινοφροσύνην, κἂν μέγας ὑπάρχεις,
 ἵνα ὑψωθῆς ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως.

Μὴ σκώψῃς ἄνθρωπον, καὶ μῶμον οὐχ ἔξεις ἐν
 πάσῃ ζωῇ σου.

Ὅταν ἐν Ἐκκλησίᾳ ὑπάρχεις, μὴ μετεωρίζου·
 ἐνώπιον γὰρ βασιλέως οἱ ἐστῶτας, οὕτε γελῶσιν,
 οὕτε μετεωρίζονται.

Μὴ καταφρόνει τῆς ζωῆς σου, καὶ ἀδιαφύρωσ
 πρῆττε παρὰ τὸν νόμον, ἵνα μὴ παρὰ νόμον τὴν
 ἀπώλειαν ἔξεις.

Μετὰ πάσης ἀσφαλείας μνημόνευε τῶν εἰρημέων,
 ἵνα σε λαμπρὸν τῷ βίῳ ἀναδείξωσιν.

Ζήλωσον βίον σεμνὸν, ἵνα ἔχῃς παρρησίαν ἐπι-
 στρέφειν τοὺς ἀμαρτάνοντας.

Ἀσφαλίζου τὴν αὐθάδειαν, μὴ ἐπιπλήξῃς τιμῇ,
 ἵνα μὴ κατακριθῆς ὡς ὑψηλοφρονήσας.

Μὴ γελᾷσης ἐπὶ πτώματι ἐτέρου, ἵνα μὴ γελασθῆς
 ὑφ' ὧν οὐ θέλεις.

Φύλασσε τὰς παραινέσεις ταύτας, ἵνα στέφανον δό-
 ξης προξενήσωσί σοι.

Γενοῦ ἐγκρατῆς τῶν ἐντολῶν τούτων, ἵνα προσ-
 ἀξωσί σε ἐμφανῆ τοῖς ἀνθρώποις, καὶ εὐάρεστον τῷ
 Θεῷ· οὕτω γὰρ ἤδεται τὸ θεῖον καὶ τοιοῦτοις κατορ-
 θώμασι θεραπεύεται ὁ Θεός.

Ἄει προκόπτειν ἐν τοῖς ἀγαθοῖς ἔργοις σπουδάζε·
 ὁδὸς γὰρ εἰς ἀρετὴν ἡ τοῦ βίου φυγή.

Sequentes octo sententias edidit Suarezius in Dissert. de opp. Nili, p. 625.

Μακάριος ὁ τὸν βίον ὑψηλὸν ἔχων, ταπεινὸν δὲ
 φρόνημα. Χριστὸν γὰρ μιμεῖται, καὶ αὐτῷ συγκαθ-
 ἴσεται.

Μακάριος οὗ τῆς γλώττης ὁ νόμος οὐκ ἀφίσταται·
 τούτου γὰρ τῆς σκηνῆς ὁ Θεὸς οὐ χωρίζεται.

Μακάριος ὁ πολλοὺς εὐποιῶν· πολλοὺς γὰρ εὕρισκε
 συνιγόρους κρινόμενος.

Μακάριος ὁ μὴ νολεύων ἀρετὴν τοῦ κριτοῦ γὰρ
 τὸ πτύον οὐκ ἐμπαίζεται.

Μακάριος ὁ τὰς ἑαυτοῦ πράξεις κατακοσμῶν·
 μέλλει γὰρ πῦρ ἀναφθῆναι, ὃ τὰ πάντα δοκιμά-
 ζεται.

Μακάριος ὁ σπεύδων πρὸς τὴν ζωὴν τὴν μέλλου-
 σαν· τὰ παρόντα γὰρ ἔχει φθορᾶς, καὶ πρὸς θάνατον
 ἔλκει.

enim modico addens, brevi colliget divitias ab om-
 nibus expetitas.

125. Si vis supplicii effugere molestiam, nemi-
 nem unquam conviciis afficies: eo enim Deus ex-
 asperatur.

126. Si vis e domo tua expellere omne flagel-
 lum, ne maledictis incessas contribulem hominem:
 qui enim ipsum creavit Deus, merito ad iram pro-
 vocatur.

127. Si omni peccato vis esse superior, res alie-
 nas ne curiose inquirito: multa enim in te sunt,
 de quibus alium suspectum habes.

128. Superbiam fugito, o homo, etiamsi dives sis:
 ne forte Deum adversum tibi habeas.

129. Dilige humilitatem, etiamsi magnus sis:
 B ut exalteris in die iudicii.

130. Ne cavillis petas hominem, et reprehensio-
 nem non incurres in omni vita tua.

131. Cum existis in ecclesia, ne elev. ris: coram
 rege enim stantes neque rident, neque superbiunt.

132. Ne negligenter habeas vitam tuam, nec te-
 mere contra legem facito: ne contra legem facias,
 perniciam incurras.

133. Memor sis horum præceptorum cum omni
 studio, ut te clarum in vita reddant.

134. Puram æmulator vitam, ut habeas liberam
 potestatem increpandi peccantes.

135. Abige a te contumaciam, neque increpa
 quemquam temere, ne condemneris ut arrogancia
 C inflatus.

136. In alterius infortunio ne rideas, ne ridearis
 a quibus non velis.

137. Observa admonitiones istas, ut coronam tibi
 gloriæ concilient.

138. Sis observans horum præceptorum, ut te
 clarum efficiant hominibus, et acceptum Deo: sic
 enim gaudio afficitur Deus, et huiusmodi operibus
 colitur Deus.

139. Semper proficere in bonis operibus stu-
 delo: sæculi enim fuga, via est ad virtutem, etc.,
 ut supra col. 1239 C usque ad num. 98.

Beatus, qui vitam habet sublimem, humilem vero
 animi sensum. Christum enim imitatur, et cum
 ipse considerabit.

Beatus, cujus a lingua lex non deficit, ab ejus
 enim tabernaculo Deus non separatur.

Beatus, qui multis beneficium se præstat, multos
 quippe invenit advocatos, dum iudicatur.

Beatus, qui non corrumpit virtutem, iudicis
 enim ventilabrum non illuditur.

Beatus, qui suos actus adornat, accendetur enim
 ignis, quo probantur omnia.

Beatus qui festinat ad vitam futuram, redolent
 quippe præsentia corruptionem, et ad mortem
 trahunt.

Beatus, qui mala dissipat, quæ congregavit purus judici puro astans.

Capitulum super præfatis. Anima, ne negliges, debes enim trutinam paulo post subire terribilis judicii Christi Dei nostri, quia minime nosti, nec quando mors venit.

Μακάριος ὁ τὰ φαῦλα σκορπίζων ἃ συνήγαγε καθαρὸς καθαρῶ τῷ κριτῇ παραστάμενος.

Κεφάλαιον δὲ ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις. Ψυχὴ μὴ ἀμέλει· μέλλεις γὰρ τὸν ζυγὸν μετὰ μικρὸν ὑπέρχεσθαι τοῦ φοβεροῦ κριτηρίου Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν· ὡς οὐκ οἶδας γὰρ ὁ θάνατος ἔρχεται.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΝΕΙΛΟΥ

Λόγος εἰς τὸ ρητὸν τοῦ Εὐαγγελίου τὸ φάσκον, « Nunc, qui habet sacculum, tollat, similiter, et petram, et qui non habet, vendat pallium suum, et emat gladium.

EJUSDEM BEATI NILI

Sermo in effatum illud Evangelii, quod dicit; « Nunc, qui habet sacculum, tollat, similiter, et petram, et qui non habet, vendat pallium suum, et emat gladium.

CAPUT I.

Propositum effatum secundum historiam quidem multam habere videtur contrarietatem, et pugnat **565-576** cum reliquis Domini adhortationibus; ut juxta sublimitatem reconditoris sensus, tum ediscentium in medio profert utilitatem, tum edocentis studium indicat accuratum; quomodo nimirum (præceptor ille divinus) sermones hortatorios statibus accommodatos instituat pro ætatibus secundum animam consideratis, dum progrediuntur ad perfectionem juxta incrementi proportionem. Quo enim pacto nunc jubet iis, ut assumant gladium, quos jam instituerat præbere maxillam infligentibus alapam? et quomodo ut vestimentum divendant emantque gladium iis jubet, qui secundum ab ipso habitam traditionem non habendi duas tunicas, unum tantum possidebant, quod gestabant, vestimentum? Nisi nudos circumire vellet apostolos, sed ex confesso istud inhonestum erat, neque Domini traditioni consonum: nec enim qui curam gessit ipsorum libertatis, quoad animam, conservando ipsis immunitatem a curis, ex eo quod nihil possiderent, potuit unquam negligere conveniens, nudum corpus circumferre mandans. Sicut enim alienum est a sapientia studio ultra indigentiam progredi, et animam superfluis inanibusque induere sollicitudinibus, ita repudiare necessarium corporis ministerium, insana res est et a statu temperantia extranea; oportet itaque utrisque præceptis adaptatam inquirere solutionem, et demonstrare rationabile, et conveniens, quod ex utrisque procedit; quia nimirum recenter introductos decebat primum **577** mandatum, perfectos vero, secundum. Etenim etsi inhonestum sit, juxta litteram verbalem, denudatum corpus circumferre; attamen, speculative, non solum id optime decet, sed etiam perutile est. Licet itaque, quod, qui defendit histo-

B

ΚΕΦΑΛ. Α΄.

Τὸ προκειμένον ρητὸν, κατὰ μὲν τὴν ἱστορίαν, πολλὴν ἔχει δοκεῖ τὴν ἐναντιότητα, καὶ μάχεται ταῖς λοιπαῖς τοῦ Κυρίου παραίνεσιν· κατὰ δὲ τὴν ἀναγωγὴν, καὶ τὸ τῶν διδασκομένων παρῆστιν ὠφέλιμον, καὶ τὸ τοῦ διδάσκοντος κηδεμονικόν, ὅπως ταῖς κατὰ ψυχὴν ἡλικίαις ἐν τῷ προκόπτειν ἐπὶ τὴν τελειότητα, κατὰ τὴν τῆς αὐξήσεως ἀναλογίαν, ἀρμοζούσας ταῖς καταστάσεις ποιεῖται τὰς παραίνεσεις. Πῶς γὰρ νῦν μάχαιραν λαβεῖν κελεύει, τοὺς ἤδη παιδευθέντας παρατιθέναι τὴν σιαγόνα τοῖς ραπίζουσιν; πῶς δὲ καὶ πωλεῖν τὸ ἱμάτιον, καὶ ἀγοράζειν μάχαιραν, τοῖς διὰ τὸ παρεληφέναι μὴ ἔχειν δύο χιτῶνας, μόνους κεκτημένους ὁ ἐφόρου ἱμάτιον; εἰ μήτιγε γυμνὸς περιέναι ἐβούλετο τοὺς ἀποστόλους, ἀλλ' ὁμολογουμένως ἄσεμνον τοῦτο γε, καὶ οὐ κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου παράδοσιν· οὐ γὰρ ἂν ὁ φροντίσας τῆς κατὰ τὴν ψυχὴν αὐτῶν ἐλευθερίας ἐκ τοῦ μηδὲν κεκτηθῆσαι περιποιῶν αὐτοῖς τὸ ἀμέριμον, πάλιν τοῦ πρέποντος ἡμέλησε, γυμνὸν περιφέρειν κελεύων τὸ σῶμα. Ὡς γὰρ τὸ περαιτέρω προελθεῖν τῆς χρείας, καὶ τὴν ψυχὴν ἐνδῆσαι περιτταῖς καὶ ματαλαῖς φροντίσιν ἀφιλόσοφον, οὕτως τὸ παρατιθεσθαι λειτουργίαν, μανικῶδες, καὶ σωφροσύνης ἀλλότριον καταστάσεως· δεῖ τοίνυν ζητῆσαι ἀμφοτέροις ἐφαρμοζούσαν τοῖς προστάγμασι λύσιν, καὶ δεῖξαι τὸ ἐξ ἑκατέρων εὐλογον, ὅτι εἰσαγομένους μὲν ἔπρεπεν ἡ πρώτη ἐντολὴ, τελειωθεῖσι δὲ ἡ δευτέρα. Εἰ γὰρ καὶ ἄσεμνον κατὰ τὴν λέξιν τὸ γεγυμνωθῆναι κατὰ τὸ σῶμα, ἀλλὰ γούν κατὰ τὴν θεωρίαν, οὐ μόνον εὐπρεπές, ἀλλὰ καὶ χρήσιμον ἴσταν. Ἔστι μὲν οὖν τῇ ἱστορίᾳ συνηγοροῦντα παραμυθήσασθαι: τὴν τοῦ ρητοῦ δυσχέρειαν, οὕτως, ὅτι ἀρχομένους μὲν τῆς θεοσεβείας τοῖς ἀποστόλοις ὁ Κύριος ἀκτῆμο σὺνην ἐπέτασεν, πρὸς μόνην αὐτοῦ ἀσολῆσθαι τὴν μελέτην τῶν θείων μαθημάτων βουλόμενος, καὶ εἰδῶς τοῖς ἀτελεστέροις ἐπικίνδυνον τὴν τῶν χρημά-

των κτήσιν, προκίψασι δὲ, καὶ τὴν τούτων λοιπὴν ἄριαν, talibus emulceat verbis effati difficultatem; οὐκ ἐπιδοχομένοις βλάβην, ἐπιτρέπει τούτους ἀδεῶς quod scilicet apostolis incipientibus quidem pietatis cultusque divini studium Dominus paupertatem mandavit, volens ut soli vacarent divinarum disciplinarum meditationi, sciensque imperfectioribus periculosam esse pecuniarum possessionem; at jam progressum facientibus, noxamque ex illis de cætero nullam admittentibus, permittit, ut ipsis licenter impuneque iterum utantur, utpote qui non amplius (ut multi assolent) argento adhærescebant cum passione, neque ab avaritiæ deceptione vincebantur; et ait: « Quando misi vos sine sacco et pera, nunquid aliquid defuit vobis? nunc autem dico vobis, qui habet sacculum accipiat et peram similiter⁵⁸. » Oportebat quippe ipsos initio nihil circumferendo, experientiam facere Magistri potentiae, quæ ipsis quæcunquo erant quotidie ad corporis indigentiam necessaria, subministrabat ex tempore. Verum non solum hoc, sed et quod paulo ante dictum fuit, ut nimirum paupertatis exercitio probati, hujus habitum compararent, qui difficulter mulari posset, sibi metipsis paulatim perficientes passionum carentiam, propter avaritiam, quæ plurimos perdidit; ipsa namque et Judam in foveam proditiōnis egit præcipitem, pecuniis assuefactum, ex eo quod ipsi marsupium ministerii fidelium fuisset conrelictum.

ante dictum fuit, ut nimirum paupertatis exercitio probati, hujus habitum compararent, qui difficulter mulari posset, sibi metipsis paulatim perficientes passionum carentiam, propter avaritiam, quæ plurimos perdidit; ipsa namque et Judam in foveam proditiōnis egit præcipitem, pecuniis assuefactum, ex eo quod ipsi marsupium ministerii fidelium fuisset conrelictum.

ΚΕΦ. ΛΑ. Β΄.

Οὐκ οἶδα δὲ λοιπὸν, περὶ τοῦ, « Ὁ ἔχων μάχαιραν λαβέτω, καὶ ὁ μὴ ἔχων πωλησάτω τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ, καὶ ἀγορασάτω μάχαιραν, » πῶς ἀπολογήσεται ὁ τῆς ἱστορίας προϊστάμενος εἰρηνικούς εἶναι τοῦ Κυρίου, καὶ ἐπιεικείς πανταχοῦ βουλομένου τοὺς μαθητάς. Φέρει δὴ οὖν ἰδῶμεν, πῶς τὸ αὐτὸ πρόσταγμα, σωματικῶς μὲν, καὶ πρὸς λέξιν ἐστὶν ἀδύνατον, πνευματικῶς δὲ καὶ δυνατὸν, καὶ ὠφέλιμον. Ἐγγύς τοῦ πάθους γενόμενος ὁ Κύριος, καὶ μέλλων τῷ σταυρῷ προσέρχεσθαι, ἐπιβουλή μὲν τῶν Ἰουδαίων, γνώμη δὲ οἰκεία διὰ τὴν σωτήριον οἰκονομίαν, ταῦτά φησιν, παρασκευάζων πρὸς μάχην τοὺς μαθητάς, τῶν ἀντιπαρτασσομένων τῇ ἀληθείᾳ, μάχην οὐκ ἐρέσχελον, διαθέσειν στρατηγουμένην θυμῷ, ἀλλ' ἀγῶνος ἀμύλλαν ἐνθεοῦ, καὶ ζῆλον θεοσεβείας ἔχουσαν πεπυρωμένον ἑώρα γὰρ ἦδη τοὺς ἀναιδεῖς κύνas Ἰουδαίουσιν λυσσῶντας κατὰ τῆς θείας διδασκαλίας, καὶ καταλείβειν σπεύδοντας τὸ σωτήριον κήρυγμα, διὸ πρὸς τὸν κατ' ἐκείνων αὐτοὺς διαίρων ἀγῶνα, ἀφείναι μὲν κελεύει τὴν προτέραν ἐπιεικίαν, χωρεῖν δὲ πρὸς ἔλεγχον τῶν ἀνατρέπειν πεπυρωμένων τὴν ἀλήθειαν μαχιμωτέρῳ λόγῳ. Χρεῖα μὲν γὰρ τῷ Χριστιανῷ πρό γε ἀπάντων, ἀναγκαίου ἐνδύματος, τῆς προσηκούσης τῷ ὀνόματι καταστάσεως. Κοσμεῖ γὰρ ἐνδύματος οὐκ ἔλαττον σεμνὴ καταστολή, καὶ ἥθος ἐπιεικὲς τὸν Χριστιανὸν, χρεῖα δὲ καὶ λόγων ἀμυντηρίων ἐν καιρῷ τῆς πρὸς τοὺς ἐναντιουμένους μάχης. Ἐν μὲν οὖν τῷ καιρῷ, φησὶν, ᾧ ἀπέστειλα ὑμᾶς ἐν τῷ Ἰσραὴλ διδασκάλους καλῶς εἰρηνικὴν ἐπεδεικνυσθε κατάστασιν, πρὸς ὑπακοὴν τοῖς ἀπειθεῖς διὰ τῆς τοιαύτης ἔλκοντες πολιτείας, καὶ ὑπαγόμενοι πρὸς τὸ εὐπειθεῖς αὐτοὺς τῇ ἡμερό-

ariam, talibus emulceat verbis effati difficultatem; quod scilicet apostolis incipientibus quidem pietatis cultusque divini studium Dominus paupertatem mandavit, volens ut soli vacarent divinarum disciplinarum meditationi, sciensque imperfectioribus periculosam esse pecuniarum possessionem; at jam progressum facientibus, noxamque ex illis de cætero nullam admittentibus, permittit, ut ipsis licenter impuneque iterum utantur, utpote qui non amplius (ut multi assolent) argento adhærescebant cum passione, neque ab avaritiæ deceptione vincebantur; et ait: « Quando misi vos sine sacco et pera, nunquid aliquid defuit vobis? nunc autem dico vobis, qui habet sacculum accipiat et peram similiter⁵⁸. » Oportebat quippe ipsos initio nihil circumferendo, experientiam facere Magistri potentiae, quæ ipsis quæcunquo erant quotidie ad corporis indigentiam necessaria, subministrabat ex tempore. Verum non solum hoc, sed et quod paulo ante dictum fuit, ut nimirum paupertatis exercitio probati, hujus habitum compararent, qui difficulter mulari posset, sibi metipsis paulatim perficientes passionum carentiam, propter avaritiam, quæ plurimos perdidit; ipsa namque et Judam in foveam proditiōnis egit præcipitem, pecuniis assuefactum, ex eo quod ipsi marsupium ministerii fidelium fuisset conrelictum.

CAPUT II.

Cæterum circa hoc, « Qui habet gladium, assumat, et qui non habet, vendat vestimentum suum, et emat gladium, » nescio quamnam defensivam responsionem dabit, qui litteram tutatur historicam; cum Dominus velit, pacificos et benignos esse **578** discipulos ubicunq. Age igitur videamus, quod præceptum hoc corporaliter, et ad verbum sit impossibile, spiritualiter autem, et possibile, et utile. Dominus cum suæ propinquitus esset passioni, et ad crucem accessurus Judæorum quidem insidiis, at ex proprii animi sententia propter humani generis salutare mysterium, hæc dicit, præparans ad prælium discipulos adversus eos qui contra veritatem instructa consistebant acie; prælium (inquam) non rixosum, quod est affectus ab ira, tanquam duce, directus, sed prælium habens contentionis divinæ studium quoddam virtuosum, zelumque cultus divini studio inflammatum: videbat quippe impudentes canes Judæorum jam actos rabie adversus divinam doctrinam præconiumque salutare evertere festinantes; ideo ad illud contra eos certamen suos erigens, dimittere quidem jubet primam mansuetudinem, et prodire ad arguendos eos, qui pugnaclori sermone conabantur destruere veritatem. Etenim ante omnia opus est Christiano indumento necessario, quod nomini conditionis conveniat; ornat quippe Christianum, non minus vestitu, honesta in habitu modestia, moresque benevoli ac mansueti: sed et prælii tempore contra oppositos propulsatoris sermonibus opus est. Etenim tempore (inquit⁵⁹) quo misi vos in Israel doctores, bene pacificum demonstra-

⁵⁸ Luc. xii, 35.⁵⁹ Matth. x, 6.

stis statum, ad obedientiam inobedientes per hujusmodi trahendo institutum, ipsosque mansuetudine inducentes ad obtemperandum 579 (vita namque recta ad persuadendum est efficacior vi verborum, seipsam agnito cuique proferens exortationem fide dignam): sed quoniam post meam ascensionem veritatis hostes hanc invadent, quilibet, qui moralis status curam gerit, exeat e tali studio, et ad certamen præparetur. Neque enim absurdum est, propter præcipua prætermittere minora ad tempus, et mansuetudinem transponendo evadere bellatorem.

CAPUT III.

Hoc enim admonet etiam propheta dicens: Mitis sit pugnator; et sicut propheticam illud effatum ait: « Concident gladios suos in aratra, et lanceas in falces ⁵⁷, » dum, bello desiciente adversus passiones, vires animæ sicut agriculturæ instrumenta; sic e contrario bonum est, convenientem ornatum dimittere, et, si bellum advocans adsit, præparari ad pugnam, gladiumque pro Dominici præceptis apprehendere, vestem moralium exuendo virtutum, etsi oporteat, nudum bellare; quia fortassis securius iste, quam qui vestitus est, belligerabit: hoc namque propheta ille significat (aliens): « Peribit fuga a veloce, et fortis non retinebit robur suam, et pugnator minime salvabit animam suam, et velox pedibus suis nequaquam salvabitur ⁵⁸. » Et subdit: « Nudus in illa die persequetur ⁵⁹; » talem nudum etiam esse vult vendentem vestimentum, et ementem gladium, nec recusantem id, quod ad litteram indecens videtur, propter veritatem rei significatæ. Volens namque, ut homines æmper accommodentur his, quæ contingunt, sæpius etiam contraria consulit; 580 et nonnunquam quidem, (ut jam diximus) cædi colaphis, et nequaquam indignari docet, interdum vero gladium gestare, bellicum habitum ac professionem exhibendo, et solo aspectu ante conatum hostes percellendo. Quin etiam præcipienti paulo ante prophetæ, arma bellica vertere in aratoria instrumenta, contrarium alter propheta jubet, ut nimirum agriculturæ instrumenta faciamus bellica. Ille quidem ait: « Excindite gladios vestros in vomeres, et lanceas in falces ⁶⁰, » iste vero: « Concidite aratra vestra in gladios, et falces vestras in jacula ⁶¹; » qui contraria quidem consulunt, secundum dictionem, sed nequaquam contraria, juxta intelligentiam: hic enim incipientibus bellum adversus passiones, ille vero his, qui verterunt hostes in fugam, suggerit quid sit faciendum. Ad tempus igitur, et indutum esse bonum est, et e diverso, exui, quando gladium oporteat pro veste comparare; nec enim tantum confert vestis, quantum gladius in ratione securitatis; vestis enim est quidem ornamentum, sed non securitas; gladius vero plurimam præbet pugnantium custodiam. Et quod ad tempus utilis sit hujusmodi

Α τητι (ἀνυσιμότερος γὰρ τῆς τῶν λόγων δεινότητος πρὸς τὸ παῖσαι βίος ὀρθός, ἀξιοπίστον δυσώπημα ἐαυτὸν τῷ γνωρίμῳ προσφέρων), ἐπειδὴ δὲ μετὰ τὴν ἐμὴν ἀνάληψιν οἱ ἐχθροὶ τῆς ἀληθείας ἐπιθήσονται ταύτῃ, ἕκαστος τῶν ἐπιμελουμένων τῆς ἡθικῆς καταστάσεως ἐκδαινεύεται τῆς σπουδῆς ταύτης, καὶ πρὸς ἀμιλλαν παρασκευάζεται. Οὐδὲν γὰρ ἀποπον τῶν προηγουμένων ἔνεκεν ἀπολιπεῖν πρὸς καιρὸν τὰ ἥττονα, καὶ τὴν πραῦτητα μεταθέμενον, γενέσθαι πολεμιστήν.

ΚΕΦΑΛ. Γ΄.

Τοῦτο γὰρ καὶ ὁ προφήτης παραινεί λέγων· Ὁ πρὸς ἔσω μαχητής, καὶ ὡσπερ τὸ προφητικὸν τὸ λέγον· « Συγκόψουσι τὰς μάχαιρας αὐτῶν εἰς ἀροτρα, καὶ τὰς ζιβύνας εἰς δρέπανα, » ἐν τῷ τὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς ποιεῖν σχευὴ γεωργικὰ, παυσαμένου τοῦ πρὸς τὰ πάθη πολέμου, οὕτως πάλιν ἐκ τοῦ ἐναντίου καλὸν ἀφεῖναι τὸν προσήκοντα κόσμον, καὶ πρὸς μάχην ἐτοιμάζεσθαι, ὅταν πόλεμος ὁ καλῶν ᾖ, καὶ μάχαιραν μεταχειρίζεσθαι ὑπὲρ τῶν δεσποτικῶν ἐντολῶν, ἀποδύμενον τὸ τῶν ἡθικῶν ἀρετῶν ἱμάτιον, καὶ γυμνὸν δὲ πολεμεῖν. Τάχα δὲ μᾶλλον ἀσφαλέστερον οὗτος τοῦ ἐνδεδυμένου πολεμήσει. Τοῦτο γὰρ ὁ προφήτης δηλοῖ· « Ἀπολείται φυγὴ ἐκ δρομαίου, καὶ ὁ κραταῖος οὐ μὴ κρατήσῃ τῆς ἰσχύος αὐτοῦ, καὶ ὁ μαχητής οὐ μὴ σώσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, καὶ ὁ δέξυς τοῖς ποσὶν οὐ μὴ διασωθῇ. Καὶ ἐπιφέρει· « Ὁ γυμνὸς θιώσεται ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ. » Τοιοῦτον γυμνὸν εἶναι βούλεται, καὶ τὸν πωλοῦντα τὸ ἱμάτιον, καὶ ἀγοράζοντα μάχαιραν, μὴ παραιτούμενον τὸ κατὰ τὴν λέξιν δοκοῦν ἀπερπεῖς, διὰ τὴν τοῦ σημειομένου ἀλήθειαν. Τοῖς γὰρ συμβαίνουσιν ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου ἀρμόζεσθαι θέλων, πολλάκις, καὶ τὰ ἐναντία συμβουλεύει· καὶ ποτὲ μὲν, ὡς ἤδη φθάσαντες εἴπαμεν, ραπίζεσθαι, καὶ μὴ ἀγανακτεῖν διδάσκει, ποτὲ δὲ μάχαιραν φορεῖν, πολεμικὸν ἐπιδεικνυμένους σχῆμα καὶ ἐπάγγελμα, τῇ ὕψει πρὸς τῆς πείρας καταπλήττοντας τοὺς πολεμίους. Καὶ τῷ ἐπιτάσσονται δὲ πρὸ ὀλίγου προφήτη, τὰ πολεμικὰ ὅπλα ποιεῖν σχευὴ γεωργικὰ, τὸ ἐναντίον ἕτερος προφήτης παρεγγυᾷ, τὰ γεωργικὰ ποιῆσαι πολεμικά. Ὁ μὲν γὰρ φησὶ· « Συγκόψατε τὰς μάχαιρας ὑμῶν εἰς ἀροτρα, καὶ τὰς ζιβύνας εἰς δρέπανα. » Ὁ δὲ, « Συγκόψατε τὰ ἀροτρα ὑμῶν εἰς ῥομφαίας, καὶ τὰ δρέπανα εἰς σειρομάστας; » ἐναντία μὲν συμβουλεύοντες κατὰ τὴν λέξιν, ἀλλ' οὐκ ἐναντία κατὰ τὴν διάνοιαν. Ὁ μὲν γὰρ ἀρχομένους τοῦ πρὸς τὰ πάθη πολέμου, ὁ δὲ τροπωσαμένους τοὺς πολεμίους τὸ πρακτέον ὑποτίθεται. Ἔως καιροῦ τοῖνον, καὶ ἐνδεδυμένον, εἶναι καλὸν, καὶ πάλιν ἀποδύεσθαι, ὅταν μάχαιραν ἀντὶ ἱματίου κτήσασθαι δεῖοι. Οὕτε γὰρ τοσοῦτον ἱμάτιον ὅσον μάχαιρα εἰς ἀσφαλείας λόγον· ἱμάτιον γὰρ, κόσμος μὲν, οὐ μὴν καὶ ἀσφάλεια, μάχαιρα δὲ πολλὴν τῷ μαχομένῳ παρέχει τὴν φυλακὴν. Καὶ ὅτι ἕως καιροῦ χρῆσιμον τὸ τοιοῦτον

⁵⁷ Isa. II, 4. ⁵⁸ Amos II, 14, 15. ⁵⁹ ibid. 16

⁶⁰ Isa. II, 4. ⁶¹ Joel III, 10.

ἱμάτιον, καὶ φθάσας ἐπὶ τὴν τελειότητα, καὶ ἐπὶ τοῦ δώματος τῆς θεωρίας ἀναλθῶν ἐπιστρέφειν κενώλνται. Σαφῶς γὰρ διδάσκει λέγων ὁ Κύριος, « Ὁ ἐπὶ τοῦ δώματος μὴ καταβαινέτω ἄραι τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ. »

ΚΕΦΑΛ. Δ'.

Ἔστι δὲ καὶ οἰήσεως δώματα, ἐφ' ὧν τοὺς ἀναβίντας μέμφεται εἰπὼν ὁ προφητικὸς λόγος, φάσκων· « Τί ἐγένετο, ὅτι πάντες ἀνέβητε εἰς δώματα μάταια ; » Οὐ γὰρ ἀρετῆς ἦν ὕψος τὸ δῶμα καλῶς τεθεμελιωμένης, ἀλλὰ καινοῦ φυσήματος οἰδημα, σφαλερὰν τὴν ἐπὶ τοῦ τοιοῦτου ποιοῦντος ὕψους διαγωγὴν· τὸ δὲ τῆς ἀληθείας δῶμα βέβηκεν ἰδραλῶς, παγίαν ἔχον τὴν μετὰ μετρίου φρονήματος οἰκοδομηθεῖσαν ἀρετὴν, ἀφ' ἧς πεσεῖν οὐκ ἔστιν· στεφάνῃ γὰρ αὕτη ἀσφαλῆς τοῦ δώματός ἐστι, γυμνὸν καὶ ἄκακον ἄνω τὸν ἀναλθόντα ὡς ἐν τῇ παραδείσῳ φυλάσσοῦσα. Εἰ δὲ καὶ μὴ ἀποδύσαιτό τις τὸ τοιοῦτον ἱμάτιον, λωφῆσαντος τοῦ πρὸς τὰ πάθη πολέμου, καὶ τὸν ἐν ταῖς ἠθικαῖς ἀρεταῖς πόνον μὴ μεταθείη ἐπὶ τὸ κτήσασθαι τὴν τοῦ λόγου δύναμιν, μηδὲ βούληται λοιπὸν ἀκαίρου πόνου ἀπολύειν τὸ σῶμα μετὰ τὸ παρελθεῖν τὸν εἰς τοῦτο διὰ τῶν ἡδονῶν ἐξυβρίζοντα, ἐπιπλήττεται ὡς οὐ διόντωσ, ἔτι, τὴν τε τοῦ ἱματίου πρᾶσιν, καὶ τὴν τῆς μαχαίρας ἀγορασίαν ἀναβαλλόμενος, ὡς ἔστιν ἀκοῦσαι τοῦ Παροιμιαστοῦ λέγοντος· « Ἀφελού τὸ ἱμάτιον σαυτοῦ· παρήλαθε γὰρ ὕδριστής. » Οὐκ ἔλατον γὰρ τῆς ἐν τῇ πρακτικῇ σκληραγωγίας ἡ περὶ τὴν ἀσκήσιν τῶν θείων λογίων σπουδῇ καταπονεῖ τὸ σῶμα, παρῆχει δὲ τι καὶ πλεόν τῷ ποιοῦντι πρὸς καθαρότητα, μὴ ἐχούσης· καιρὸν τῆς διανοίας ἐπιστρέφεσθαι, καὶ σχολάζειν τοῖς παρενοχλεῖν ἐθέλουσι πάθεσι, διὰ τὴν περὶ τὰ κρείττονα τοῦ λογισμοῦ προσεδρίαν. Ὁ μὲν γὰρ τῆς σκληραγωγίας πόνος, κεκοπωμένου τοῦ σώματος, καιρὸν δίδωσιν ἴσως τοῖς πάθεσι, κινήσαι πρὸς τὰς ἰδίαις ὕλας σχολάζουσαν τὴν ἐνθύμησιν· ἡ δὲ θεωρία ὅλον πρὸς ἑαυτὴν κατέχουσα τὸν νοῦν περισπώμενον, οὐ παραχωρεῖ, οὐ λέγω κάλει, ἀλλ' οὐδὲ ἀνθρωπίνῳ λογισμῷ πρὸς ἀναγκαίαν ἴσως καλοῦντι χρεῖαν. Νικᾷ γὰρ οὐ μόνον ἡδονὴν ἐμπαθῆ, ἀλλὰ καὶ φυσικὴν ἀνάγκην ἡ τῆς θεωρίας ἡδονή, τὸ τερπνὸν τῷ ὠφελίμῳ συγκεκραμένον ἔχουσα. Τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος εἰδῶς· φησιν· « Ἡ σωματικὴ γυμνασία πρὸς ὀλίγον ἔστιν ὠφέλιμος, ἡ δὲ εὐσέβεια εἰς πάντα ὠφέλιμος· ἐστὶ, κίκερνη τὸ ἐν καιρῷ χρησίμων μερτυρῶν, καὶ ταύτη διδοῦς τὸ διηνεκὲς τῆς ὠφελείας καὶ μόνιμον, ἐπεὶ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι πέπνυται καὶ ἀσκησις σωματικῆ, γνώσις δὲ προσθήκην δέχεται τελειότητος, ἀπὸ τοῦ διεσώπτρου, καὶ ἐν αἰνίγματι προκόπτουσα ἐπὶ τὸ πρόσωπον ὄραν πρὸς πρόσωπον τὰ ἐπιζόμενα.

ΚΕΦΑΛ. Ε'.

Ἀποδυτέον οὖν ὡς ἱμάτιον τὴν σωματικὴν γυ-

⁶² Math. xxiv, 17. ⁶³ Isa. xxii, 1. ⁶⁴ Prov. xx, 16; xxvii, 15. ⁶⁵ I Tim. iv, 8.

A vestis (inde patet) quod is, qui pertigerit ad perfectionem, et usque ad contemplationis tectum ascenderit, vetatur retrocedere. Luculenter enim hoc docet Dominus, alens : « Qui est in tecto, non descendat tollere vestem suam ⁶². »

CAPUT IV.

Verum sunt etiam tecta arrogantis existimationis sui, super quæ ascendentes accusat **581** propheticus sermo, dicens : « Quid factum fuit, quod omnes ascendistis in tecta vana ⁶³ ? » Nec enim illud tectum erat altitudo bene fundatæ virtutis, sed tumor quidam vanæ inflationis, seu animi elationis, efficientis vitæ institutum super tali altitudine periculosum, et lapsans ; at veritatis tectum, est firmiter fundatum, ac fixum, habens virtutem stabilem cum moderata animi elatione ædificatam, a qua prolabi quis non potest ; hæc quippe securum est tecti cacumen conservans nudum et innocentem velut in paradiso eum, qui sursum ascenderit. Quod si quis, interquiescente bello adversus passiones, hujuscemodi vestem non exierit, laboremque in moralibus virtutibus non transtulerit ad comparandam vim sermonis, nec de cætero ab intempestivo labore voluerit corpus liberare, postquam præterierit is qui adversus illud per voluptates insolentius sese extulit ; ille talis, inquam, increpatur, eo quod, tum vestis venditione, tum gladii emptione nondum decenter sit indutus ; uti licet audire Proverbiorum scriptorem dicentem : « Tolle vestimentum tuum, transit enim, qui infert injuriam ⁶⁴. » Quandoquidem studium, quod fit in exercitio divinorum sermonum, non minori labore conficit ac defatigat corpus, quam studiosum institutum quod in activa vita austeritatis habetur. Quin etiam præbet aliquid plus laboranti ad vitæ puritatem ; cum intellectus non habeat tempus pedem referendi ac vacandi passionibus volentibus perturbare, propter perseverantiam et assiduitatem cogitationis circa meliora ; nam labor austeræ vitæ, **582** dum corpus affligitur, tempus forsân dat passionibus, ut moveant ad proprias mundanas sordeas intellectum, contemplatio autem ad seipsam detinens totam mentem, nequaquam permittit ut distrahatur, non dico a passione, sed nec ab humana cogitatione, evocante forsân ad necessariam indigentiam. Voluptas namque contemplationis pellax quid placidumque cum utili attemperatum habens, superat, non solum voluptatem passionis imbutam, sed etiam naturalem necessitatem. Istud cum et Paulus benonisset, ait : « Corporale exercitium ad parum est utile, sed pietas ad omnia utilis est ⁶⁵ ; » et illi quidem testatus utilitatem in tempore, et huic perpetuum concedens ac stabile, et duraturum juvamentum ; quandoquidem et in futuro sæculo corporale quidem exercitium cessat ; cognitio vero recipit perfectionis additamentum, progrediens a visione per speculum et in ænigmate, ad videndum facie ad faciem quæ sperantur.

CAPUT V.

Exuenda igitur, tanquam vestis, corporalis exerci-

tatio, ejusque labores, ut pretium rei dividendæ comparandus est pietatis gladius, qui utilis erit ad facultatum bonorumque custodiam et securitatem; hic gladius fit etiam gloriatio, gloriatio, inquam, non superbientis stoliditatis exitialis fastus, sed affectio quædam gratias agnoscens auxilii Dei; uti dictum fuit ad quemdam: « Propugnabit adjutor tuus, et gladius gloriatio tua, fallentque te inimici tui, et tu super colla eorum ascendes ⁶⁶. » Sic dividitur vestimentum, sicutque emittitur gladius, quod vestimentum tum præbet ejus rei possessionem, quæ **583** prius non habebatur, tum res ipsa perdurat per habitum, licet provide vacet operationi. Habitus quippe, licet agat otium ab operatione aliquo tendente, at tamen, cum vires habeat corroboratas, quando vult operari, a natura comparatam obtinuit impedimentum carentiam, artificis iustar, in materiis ostendentis scientiæ suæ industriam, cujus scientia quiescens minime aboletur, si ipse propter earum penuriam otietur. Etenim illa, quæ tale exit vestimentum, eodemque denuo cogitur uti propter condescendentiam ad imperfectiores, quomodo ait: « Exspoliavi me tunica mea, quomodo induar ea ⁶⁷? » Nisi talis vestis, etiam deposita permaneret, vacans operationi, ac per habitus potentiam subsistens. Itaque qui vestem dividit, omnino gladium emit, tum illam minime amittens, tum istum acquires. Verum qualem gladium emit? An illum, de quo Christus ait: « Non veni mittere pacem, sed gladium ⁶⁸? » gladium vocans prædicationis sermonem. Ut enim gladius dividit ea quæ in tuto sunt a natura connexa, et corpus continuum dissecat in partes; ita sermo prædicationis in unamquamque domum accedens, tunc eos, qui male erant uniti per infidelitatem, ab invicem discindit, filium a patre, filiam a matre, et sponsam a socru dirimendo ac dissociando, ipsamque naturam dissecando demonstrabat finem prædicationis Dominicæ, quod valde utiliter et ad hominum commodum jusserat, ut apostoli gladium acciperent.

CAPUT VI.

Statim igitur Petrus respondit, duos dicens habere gladios, quos et sufficientes esse ad **584** certamen, quod instabat, dixit Dominus ⁶⁹. Ipsi vero sunt, ut ait Apostolus, nimirum redargutio oppositorum, et exhortatio fidelium; sic enim Tito scribens, hos in manus tradit doctoribus, dum ait: « Ut potens sit et in doctrina exhortari, et contraliceret arguere ⁷⁰; » sermonem in species duas distinguens; alia est enim species doctrinæ erga fideles, et alia contra veritatis inimicos; hæc enim est redargutio falsitatis, illa vero confirmatio veritatis. Quod autem sermonem vocet gladium, manifestum est omnibus, cum ea dictio trita existat, eo quod sit ad manum sita, quæ dicit: « Vivens quippe sermo Dei, et efficax, et penetrabilior super omnem gladium ancipitem ⁷¹. » Hic namque bi-

A μνασίαν, καὶ τοὺς ἐκείνης πόνους, ὡς τιμῆς τοῦ πιπραμένου, τὴν τῆς εὐσεβείας κτητέον μάχαιραν, χρησίμην ἐσομένην πρὸς φυλακὴν τῶν ὑπαρχόντων καὶ ἀσφάλειαν. Αὕτη καὶ καύχημα γίνεται ἡ μάχαιρα, καύχημα οὐκ ἀλαζονικῆς ἀπονοίας ὀλέθριον φρούραγμα, βοήθειας δὲ Θεοῦ εὐχάριστος διάθεσις, ὡς εἰρηται πρὸς τινα· Ἐπερασπιεὶ ὁ βοηθὸς σου, καὶ ἡ μάχαιρα καύχημά σου, καὶ ψεύονται σε οἱ ἐχθροὶ σου, καὶ σὺ ἐπὶ τοὺς τραχίλους αὐτῶν ἐπιθήσῃ. Ὁὕτως πωλεῖται τὸ ἱμάτιον, καὶ οὕτως ἀγοράζεται ἡ μάχαιρα καὶ τοῦτου τὴν κτήσιν παρέχον οὐχ ὑπάρχουσαν πρότερον, καὶ αὐτὸ παραμένον καθ' ἑξίν, κἂν οικονομικῶς σχολάζῃ τῇ ἐνεργείᾳ. Ἐξίς γὰρ κἂν ἀργίαν ἀγοί τῆς ἐπιβαλλούσης ἐργασίας, ἀλλοῦνγε τὴν δυνάμιν ἔχουσα ἐρρωμένην, ὅτε βούλεται ἐνεργεῖν ἀνεμπόδιτος πέφυκεν, τεχνίτου δίκην ἐν ταῖς ὕλαις ἐπιδεικνυμένου τὴν τῆς ἐπιστήμης ἀκρίβειαν, ἀπορίξ δὲ τούτων ἀργούντος, ἡσυχασούσης, οὐκ ἀφανίζομένης τῆς ἐπιστήμης. Πῶς γὰρ ἡ τὸ τοιοῦτον ἀποδυσασμένη ἱμάτιον, καὶ πάλιν αὐτῷ κεχρησθαι διὰ τὴν πρὸς τοὺς ἀτελεστεροὺς συγκατάθεσιν ἀναγκαζομένην, φησὶν· Ἐξεδυσάμενη τὸν χιτῶνά μου, πῶς ἐνδύσωμαι αὐτόν· εἰ μὴ καὶ παρέμενε τὸ τοιοῦτον ἱμάτιον, σχολάζον τῇ ἐνεργείᾳ καὶ ὑπάρχον δυνάμει τῆς ἕξεως; Ὁ οὖν πωλῆσας τὸ ἱμάτιον ὠνεῖται πάντως τὴν μάχαιραν, κακείνο μὴ ἐκποιήσας, καὶ τοῦτο κτησάμενος. Μάχαιραν δὲ ἠγόρασε, πῶς, ἢ περὶ ἧς ὁ Χριστὸς φησὶν· Ὁὐκ ἤλθον βαλεῖν εἰρήνην, ἀλλὰ μάχαιραν; ἡ μάχαιραν καλῶν τὸν τοῦ κηρύγματος λόγον· ὡς γὰρ ἡ μάχαιρα διαίρει τὰ συμπεφυκότα, καὶ τὸ συνεχὲς σῶμα διατέμνει εἰς μέρη, οὕτως ὁ τοῦ κηρύγματος λόγος εἰς ἐκάστην χωρῆσας οἰκίαν, τότε τοὺς κακῶς ἐν τῇ ἀπιστίᾳ ἠνωμένους ἀπ' ἀλλήλων διέτεμεν, ἰδὼν ἀπὸ πατρὸς, θυγατέρα ἀπὸ μητρὸς, καὶ νόμφην ἀπὸ πενθερᾶς ἀποδιαιρῶν, αὐτὴν κατατέμνων τὴν φύσιν ἐδείκνυε τὸ πέρας τῆς τοῦ Κυρίου παραγγελίας, ὅτι σφόδρα χρῆσάμους, καὶ ἐπὶ συμφέροντι τῶν ἀνθρώπων μάχαιραν λαβεῖν τοὺς ἀποστόλους ἐκέλευσεν.

ΚΕΦΑΛ. Γ΄.

Εὐθέως οὖν ὁ Πέτρος ἀποκρίνεται δύο λέγων ἔχειν μάχαιρας, ἃς καὶ ἱκανὰς πρὸς τὸν προκειμένον ἔφησιν· ἀγῶνα ὁ Κύριος εἶναι. Αὗται δὲ εἰσιν, ὡς φησὶν **D** ὁ Ἀπόστολος, ἑλεγχοὶ τῶν ἀντιδιατιθεμένων, καὶ παράκλησις τῶν πιστῶν· οὕτως γὰρ τῷ Τίτῳ γράφων, ταύτας ἐγχειρίζει τοῖς διδασκάλοις, λέγων· Ἴνα δυνατὸς ἦ καὶ παρακαλεῖν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῇ ὑγιαίνουσῃ, καὶ τοὺς ἀντιλέγοντας ἐλέγχειν, ἢ τὸν λόγον εἰς εἶδη δύο διαίρων· ἄλλο γὰρ εἶδος τὸ τῆς πρὸς τοὺς πιστοὺς διδασκαλίας, καὶ ἄλλο πρὸς τοὺς ἐχθροὺς τῆς ἀληθείας. Τὸ μὲν γὰρ ἐστὶν ἑλεγχος ψεύδους, τὸ δὲ τῆς ἀληθείας βεβαίωσις. Ὅτι δὲ μάχαιραν τὸν λόγον καλεῖ, πᾶσι δῆλον, τετριμμένης διὰ τὸ πρόχειρον τῆς Γραφικῆς λέξεως τῆς λεγούσης· Ἐὖν γὰρ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐνεργῆς, καὶ τομώτερος ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν δίστομον. Ἐνταῦθα γὰρ τὸ

⁶⁶ Deut. xxxiii, 29. ⁶⁷ Cant. v, 3. ⁶⁸ Matth. x, 34. ⁶⁹ Luc. xii, 38. ⁷⁰ Tit. i, 9. ⁷¹ Hebr. iv, 12.

ἀμφηκας, ὡς εἴρηται διὰ τοῦ λόγου. Δύναται δὲ τις ἄνθρωπος λέγειν σαφῆναι καὶ ἀλήθειαν. Αὐτὰ γὰρ, ὅταν ὡς παρεξευγμέναι τῷ λόγῳ, ἱκανῶς χειροῦνται τοὺς ἀντιδιατιθεμένους. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ ἀρχιερεὺς ἐπὶ τῆς τοῦ περι στέρνα λογιῶ μυστικῶς ἐπιεικόμενος εἶχε δῆλωσιν καὶ ἀλήθειαν, δῆλωσιν πρὸς σαφῆναιαν τὴν λεγομένην, καὶ πρὸς ἀνατροπὴν ψεύδους ἀλήθειαν. Φαίνεται οὖν ὁ Πέτρος, καὶ χρησάμενος τῇ μαχαίρᾳ σαφῶς, ὅτι τὸ ὠτίον ἀπέκοψε τοῦ δούλου τοῦ ἀρχιερέως, καὶ τοῦτο μυστικῶς ἔμα, καὶ συμβολικῶς ἐπιτελών· ἐν ἀρχῇ μὲν γὰρ τοῦ κηρύγματος οἱ ἀπόστολοι, καὶ τὸ νομικὸν ἐποιοῦν προσάγοντες τῇ θύρᾳ τῷ εἰπόντι, « Ἐγὼ εἰμι ἡ θύρα, » τοὺς λέγοντας ἡγαπηκέναι τὴν τοῦ νόμου δεσποτείαν, καὶ τὸ τῆς παιδείας λαβόντες ὀπήσιον, ἐπεριῶντο τὴν δουλικὴν ἀκοὴν μετατιτρεῖν εἰς ἐλευθερίας ὑπακοήν. Ὅτε δὲ ἀναξίους ἔκριναν ἑαυτοὺς οἱ Ἰουδαῖοι τῆς αἰωνίου ζωῆς, καὶ ἦν ἀνάγκη στραφῆναι λοιπὸν εἰς τὰ ἔθνη, τότε τῷ ῥήματι τοῦ Πνεύματος ἀποκόπτουσι τέλειον αὐτῶν τὴν ἀκοὴν, ὡς οὐκ ἐτι ἀξίῳν ὄντων διὰ τὴν ἀπειθειαν τοῦ τῆς ἐλευθερίας λόγου· τὸ γὰρ εἰπεῖν· « Ὑμῖν ἦν ἀναγκαῖον πρῶτον λαληθῆναι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, » μετατιτρεῖν ἦν τὴν δουλικὴν ἀκοὴν εἰς ἐλευθερίαν· τὸ δὲ πάλιν ἐπιφῆσαι· « Ὅτι ἀναξίους ἔκρινατε ἑαυτοὺς τῆς αἰωνίου ζωῆς, στραφόμεθα εἰς τὰ ἔθνη, ἀποκόψαι ἦν τέλειον αὐτῶν τὴν ἀκοὴν.

ΚΕΦΑΛ. Ζ΄.

Καὶ ὁ Παῦλος τὸ αὐτὸ φησιν αὐτοῖς λέγων· « Οἱ τινες ἐν νόμῳ δικαιώσατε τῆς χάριτος ἐξεπέσατε. » Ἐν γὰρ ἐκπεσεῖν τῆς χάριτος τοῦτο ἦν, τὸ ἀποκοπήναι τοῦ τῆς ἐλευθερίας λόγου. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριός φησιν· « Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, » μετὰ τὴν ἀποκοπὴν τοῦ ἐκείνων ὠτίου, τὸ τῶν ἐθνῶν πρὸς ὑπακοὴν ἀνοίγων ὠτίον. Τοῦτο καὶ ἡ Παλαιὰ Γραφή πρὸ πολλοῦ καὶ ἀνωθεν μαρτυρεῖται, ἀμφοτέρω διαβρόχῳ προφητεούσα, ὅτι κακείνων ἀποκοπήσεται τὸ ὠτίον, καὶ ὅτι προσεθήσεται τούτο τὸς ἔθνεσι. Πρὸς μὲν γὰρ τὴν συναγωγὴν ὁ Ἰεζεκιήλ φησιν· « Ῥινὰς σου καὶ ὠτὰ σου ἀποκόψουσιν, » οὔτε γὰρ τῆς εὐωδίας τῶν μύρων ἀντελάθοντο Χριστοῦ, ὡς ἡ λέγουσα, « Εἰς ὁσμὴν μύρων σου δραμούμεθα. » οὐδὲ ὡς πρὸδατα φωνῆς τοῦ Ποιμένου ἀκούσαι ἠθέλησαν ἠρωτηριασμένοι καὶ λελωθημένοι τὰ καιρία τῶν αἰσθήσεων. Ὁ δὲ Ἰσαίας αὐτὴν εἰσάγει τὴν ἐξ ἐθνῶν λέγουσαν, « Προσέθηκέ μοι ὠτίον ἀκούειν, καὶ ἡ παιδεία Κυρίου ἀνοίγει μου τὰ ὠτὰ, » οἷον γὰρ ταύτῃ προσέθηκε ὠτίον, τοιοῦτον ἐκαίνης ἀπέκοψεν. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν πεπρακῶτων τῶν ἱμάτιον, καὶ λαβόντων μάχαίραν ἀρκούντως εἴρηται. Εἰδωμὲν δὲ εἰ πάντες ἐν τῷ φορεῖν τὸ τοιοῦτον ἱμάτιον φοροῦμεν ὀρθῶς, ἐπειδὴ περὶ τινῶν γέγραπται, ὅτι πᾶσαν στολὴν ἐπισυνηγμένην δόλω, καὶ ἱμάτιον μετὰ καταλλαγῆς ἀποτίσουσιν, καὶ περὶ ἄλλων, ὅτι

A caps, seu sciens utrinque, ut dictum est, demonstratur per esse ancips sermonis. Posset autem aliquis duos gladios dicere, explanationem ac veritatem. Illæ nempe, quando sermoni sunt connexæ, sufficienter domant oppositos; idcirco princeps sacerdotum in rationali circa pectora mystice impositas habuit significationem et veritatem: significationem ad declarationem eorum quæ dicuntur, et veritatem ad refutationem mendacii. Vi letur itaque Petrus etiam usus perspicue gladio, quando auriculam servi principis sacerdotum abscidit⁷², mystice simul ac symbolice hoc perficiens. Apostoli namque in principio prædicationis, tum legale faciebant, adducentes ad ostium, nimirum ad eum, qui dixit: « Ego sum ostium⁷³, » eos, qui affirmabant, sese legis dominatum dilexisse; tum disciplinæ sibilum⁵⁸⁵ accipientes, tentabant auditum servilem ad libertatis obedientiam perforare: quando vero Judæi indignos sese æterna vita judicaverunt, ac de cætero necessum erat converti ad gentes, tunc verbo Spiritus totaliter eorum abscindunt auditum, utpote qui non amplius essent digni libertatis sermone. Etenim quod dictum iis fuerit: « Vobis necessarium erat primum loqui Dei sermonem⁷⁴; » erat hic quidam perforandi modus servilem auditum ad libertatem; quod autem fuerit eis denuo responsum: « Quia indignos judicastis vos ipsos æterna vita, convertimur ad gentes⁷⁵, » erat hic quidam totaliter abscindendi modus ipsorum auditum.

C

CAPUT VII.

Quin et Paulus idipsum ait, eis dicens: « Qui in lege justificamini excidistis ex gratia⁷⁶. » Excidere namque ex gratia idem erat, ac abscindi a libertatis sermone. Idcirco Dominus etiam dicit: « Euntes docete omnes gentes⁷⁷; » post illorum auriculæ detractionem, gentium auriculam aperiens ad obedientiam. Hoc et antiqua Scriptura jamdudum altius repetendo testatur, utraque aperte prædicens, quod et illorum abscinderetur auricula, et quod hæc applicabitur gentibus: ait enim Ezechiel ad Synagogam: « Nares tuas et aures tuas abscident⁷⁸; » nec enim bonum odorem unguentorum Christi perciperunt ut ea (sponsa), quæ dicebat: « In odorem unguentorum tuorum curremus⁷⁹; » nec, ut oves, vocem Pastoris audire voluerunt⁸⁰, mutilati in extremis, ac præcipuis sensuum partibus detruncati. Isaias autem ipsam inducit, quæ e gentibus electa est, sponsam dicentem: « Applicuit mihi aurem ad audiendum, et disciplina Domini aperit mihi aures⁸¹; » qualem namque isti applicuit⁵⁸⁶ auriculam, talem ab illa abscidit. Et hæc quidem de his qui venudederunt vestem, gladiumque acceperunt dicta sint satis. Videamus jam, an omnes in tali veste ferenda, illam recte gestemus: quandoquidem scriptum est de quibusdam⁸², quod omnem vestem immistam dolo ac vestimen-

⁷² Matth. xxvi, 51. ⁷³ Joan. x, 9. ⁷⁴ Act. xiii, 46. ⁷⁵ ibid. ⁷⁶ Galat. v, 4. ⁷⁷ Matth. xxviii, 19. ⁷⁸ Ezech. xxiii, 25. ⁷⁹ Cant. i, 5. ⁸⁰ Joan. x, 3. ⁸¹ Isa. l, 5. ⁸² Amos ii, 16.

tum cum permutatione reddent; et de aliis, quod vestes suas vincientes funibus, faciebant vela adumbrantia, pendentia ab altari. Nonne igitur stolam commistam habent dolo, qui in hæresibus, ad insidiandum simplicioribus moralium virtutum vestimentis sese circummanciant, et opiniosis potius speculatu quam veritate, ut aliena, ista in medium proferant, et speciem mansuetam ac benignam efformant, per quæ decipiant quos ad perditionem velut hamo inescant?

CAPUT VIII.

Isti vero in futuro sæculo vestes istas cum permutatione reddent; nec enim laborum repositiones recipient, sed supplicium, et punishmentem deceptionis pendent, Deo judicante ultionem adversus eos, qui alienas induunt vestes, uti dicit apud illum prophetam; etenim quodcumque non propter ipsum hominem, sed gratia alicujus alterius rei fit, non solum absque mercede erit, verum est obnoxium reddendæ rationi, maxime quando fit ad insidias videntium, cum sit deceptio simplicioribus. Nam vana gloria laborem virtutis inutilem efficit, et effatigatum æternis privat mercedibus; ipsa magnorum **587** laborum merces vilis pretii facta, ac temporalis est laboriosorum certaninum celebritas, honosque velociter transiens, antequam effloruerit marcida, et priusquam convenienter vigerit pube consenescent exuta. Pietatis autem religiose forma cum deceptioe artificiose ficta, non solum habet laborem futilem, verum etiam periculosum, dum non ad mercedum solum detrimendum, sed etiam ad punishmentem prolixam, ac valde ærumnosam adjudicetur. Ita quibusdam effatigatis, tantumque laborem amplexantibus dicebat Apostolus: « Tanta passi estis sine causa », seu futiliter, « si tamen sine causa. » Primum illud sine causa posuit propter detrimentum mercedum; secundum vero sine causa, in lamentationem punishmentis expectandæ. Quin etiam pendentia vela ab altari colligantes funibus vestimenta faciunt forsitan aliqui ex ecclesiasticis, illos simulatione imitantes, qui sub obtendente velo intra sancta, pura sacra administrabant. Aliud est nempe velum obtegens, et aliud velum obumbrans, et si nominum similitudo occultet discrimen, quod est in rebus: et velum adumbrans, ob necessitatem, ut sors tulerit, ex tempore apparatur, ne sub dio publicentur quæ occultatione indigent, oblique utrinque vinculis quibusdam appensum e dextera, et sinistra parte nihil supereminente quoad altitudinem: at velum obtegens a supereminente vinculis deorsum fertur, nominis ipsius (scilicet velum) origine designante lintei volatum a superiori parte. Et forte, quando virtutibus laborem amplexamur propter videntem in occulto Dominum, oculosque solus videt, quod fit, expandimus.

588 CAPUT IX.

Quandoquidem et ea mensa propositionis dicta

²² Galat. III, 4.

τὰ ἱμάτια αὐτῶν δεσμούοντες σχοινοῖς παραπέτασματα ἐποιοῦν ἐχόμενα τοῦ θυσιαστηρίου. Μὴ ποτε οὖν στολὴν ἐπισυνηγμένην δόλω ἔχουσιν, οἱ ἐν ταῖς αἰρέσεσιν ἐπ' ἐνέδρα τῶν ἀπλουστέρων, τὰ τῶν ἠθικῶν ἀρετῶν ἀμπεχόμενοι ἱμάτια, δοκησιασκοτῖα μᾶλλον ἢ ἀληθεῖα ὡς ἀλλότρια ταῦτα παρτιθέμενοι, καὶ σχῆμα πρῶον καὶ ἐπιεικὲς ἐπιμορφαζόμενοι. δι' ὧν δελεάζουσι τοὺς ἐπὶ τὴν ἀπόλειαν ἀγκιστρυνόμενους;

ΚΕΦΑΛ. Η'.

Οὗτοι δὲ μετὰ καταλλαγῆς ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι, τὰ τοιαῦτα ἀπατίσουσιν ἱμάτια· οὐ γὰρ ἀμοιβῆς πόνων ἀπολήφονται, ἀλλὰ τιμωρεῖν καὶ κόλασιν τῆς ἀπάτης ἐκτίσουσιν, ἐκδικούντος ἐκδίκησιν τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοὺς ἐνδεδυμένους ἐνδύματα ἀλλότρια, ὡς ἐν τῷ προφήτῃ φησὶν· πᾶν γὰρ ὃ μὴ αὐτοῦ ἔνεκεν τοῦ καλοῦ, ἀλλοῦ δὲ τινος γίνεται χάριν, οὐ μόνον ἁμισθον, ἀλλὰ καὶ ὑπεύθυνον μάλιστα ὅταν ἐπ' ἐνέδρα πράττεται τῶν ὀρώντων, δέλεαρ ἀπωλείας τοῖς ἀπλουστέροις γινόμενον. Κενοδοξία μὲν γὰρ ἀνόνητον ποιεῖ τὸν πόνον τῆς ἀρετῆς, καὶ τῶν αἰωνίων μισθῶν ἀποστερεῖ τὸν κάμνοντα, αὕτη μεγάλων πόνων εὐωνοῦς γαινομένη μισθός, καὶ πρόσκαιρος ἐπιπόνων θλίων εὐφημία, καὶ τιμὴ ὠκύμορος, πρὶν ἀνθῆσαι μαρταιομένη, καὶ παρηθῶσα πρὶν ἀκμῆσαι δεόντως. Εὐσεβεία δὲ μόρφωσις ἐπὶ ἀπάτῃ τεχνάζομένη, οὐκ εἰκαθὼν ἔχει μόνον τὸν κάματον, ἀλλὰ καὶ ἐπικίνδυνον, οὐ ζημίαν μισθῶν, κόλασιν δὲ μακρὴν καταδικαζομένη, καὶ λίαν ἐπιπόδυνον. Οὕτως μοχθήσασί τις, καὶ τοιοῦτον ἀναδεξαμένοις πόνον, ὃ Ἀπόστολος ἔλεγε· « Τοσαῦτα ἐπάθετε εἰκῆ, εἴγε καὶ εἰκῆ· » τὸ μὲν, εἰκῆ, τάξας ἐπὶ τῆς τῶν μισθῶν ζημίας, τὸ δὲ, εἴγε καὶ εἰκῆ, ἐπὶ σχετλιασμῷ προσδοκωμένης κολάσεως. Ἐχόμενα δὲ τοῦ θυσιαστηρίου ποιῶσι παραπέτάσματα δεσμούοντες σχοινοῖς τὰ ἱμάτια, τάχα τινὲς καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν μιμούμενοι τῇ ὑποκρίσει τοὺς ἐντὸς τῶν ἁγίων ὑπὸ τῷ καταπέτασματι λειτουργούντας ἀγνώως. Ἄλλο γὰρ ἐστὶ καταπέτασμα, καὶ ἄλλο παραπέτασμα, εἰ καὶ ἡ ὁμοιότης τῶν ὀνομάτων τὴν ἐν τοῖς πράγμασιν ἀποκρύπτει διαφορὰν. Τὸ μὲν γὰρ παραπέτασμα ὡς ἔτυχε σχεδιάζεται δι' ἀνάγκην τοῦ μὴ αἰθρώως δημοσιεύεσθαι τὰ συγκαλύψως δεδύμενα, πλαγίως τισὶν ἐκατέρωθεν προσηρητημένα δεσμὸς δεξιῶ μέρει καὶ ἀριστερῶ, καὶ οὐδὲν ὑπερέχοντι κατὰ τὸ ὕψος· τὸ δὲ καταπέτασμα ἐξ ὑπερέχοντων δεσμῶν κατεώρηται, τὴν ἀνωθεν κατάπτεισιν τῆς ὀθόνης ἐτυμολογούντος τοῦ ὀνόματος. Καὶ τάχα ὅταν μὲν τὸν ἐπὶ ταῖς ἀρεταῖς πόνον ἀναδεχόμεθα, διὰ τὴν ἐν τῷ κρυπτῷ βλέποντα Δεσπότην, καὶ τοὺς τῶν ἀνθρώπων κάτω λαμβάνοντες ὀφθαλμούς, τῷ ἀνωθεν ὀρώντι μόνῳ φανερούμεν τὸ γινόμενον.

hominum infra exsistentes latemus, ei qui desuper

ΚΕΦΑΛ. Θ'

Ἐπειδὴ καὶ ἡ πρόθεσις ἀνωθεν ἔχει τὴν αἰτίαν τῆς

πρὸς Θεὸν εὐαρεστήσῃς ἐξημίμη, καὶ τὸ καταπί-
 τασμα ὁμοίως ἀνωθεν ἤρτηται χαλασθέν· ὑπὸ τῷ
 καταπετάσματι λειτουργοῦμεν ἱερατικῶς, τὸ καλὸν
 ἐπιτελοῦντες· ὅταν δὲ σωφροσύνης, ἢ ἀκτημοσύνης
 σχῆμα^α προβαλλόμενοι τὰ ἐναντία πράττομεν ἐν
 κρυπτῷ καὶ παραπετάσματα τοῖς τῶν ἀμαρτημάτων
 σχοινοῖς διατείναντες, ἀλλὰ μὲν πράττομεν ἐν πρ-
 οῦῃ, ἀλλὰ δὲ ἐπιμορφαζόμεθα πεπλασμένῳ σχήματι
 σεμνοποιοῦντες τὴν λανθάνουσαν αἰσχύνην, καὶ
 ἀπάτη τὰς τῶν ἀνθρώπων δελεάζοντες ὅψεις πρὸς
 δόξαν εὐσεβῆ καὶ ἐνάρετον, τότε ὑπὸ παραπετάσματι
 κρύπτομεν ψεκτῶς τὰ καταγνώσεως εἰ φωραθεῖ
 ἄξια. Ὡς γὰρ ἡ ἀρετὴ κεκρυμμένως γινομένη Θεὸν
 ἔχει· τὸν ἐπαινέτην καὶ φανερούμενη λαμπρῶς
 ἀνακηρύσσεται, οὕτως ἡ κακία, λανθάνουσα μὲν
 τιμιωρίαν ἐπιτημένην ἔχει καὶ κόλασιν, ἐλ[ηλ]εγμένη^β
 δὲ φέρεται εἰς ἐσχάτην κατάγῃσιν. Ἀλλὰ κἄν ἐνταῦθα
 λάθῃσιν οἱ τοιοῦτοι, διεφθαρμένοι ἐπιτήδευμα σε-
 μνῷ δῆθεν συγκαλύψαντες σχήματι, ἔχει γυμνωθή-
 σονται πάντως, τῆς μὲν δοκίσεως περιαιρουμένης,
 φανερούμενης δὲ καὶ ὑπολαμπούσης αὐτομάτως τῆς
 ἀληθείας· περὶ τούτων γὰρ ὁ Ἡσαίας τάχα φησὶν·
 « Ἀποκαλύψει Κύριος τὸ σχῆμα αὐτῶν ἐν τῇ ἡμέρᾳ
 ἐκείνῃ. » Ἄλλ' οὐ πάντες οἱ τὸ καλὸν μετερχόμενοι
 τοιοῦτοι, κἄν τινες θήρᾳ δόξης ἀνθρωπίνης τὸ τῆς
 θεοσεβείας ἐπιτήδευμα μεταστῶν οὐχ ἀγνώστ· οὐ γὰρ
 διὰ τοὺς ἀπατεώνας ἐπιπραστῆτον καὶ τοῖς σπου-
 δαίοις. Εἰσι γὰρ οἱ κατ' ἀλήθειαν τὴν ἀρετὴν με-
 ερχόμενοι, καὶ οὐ ψευδόμενοι τοῖς ἔργοις τὸ ἐπάγ-
 γελμα, ἀλλὰ τῷ ὀρωμένῳ τὸ κρυπτόμενον ἐξομοιοῦν-^γ
 τες, καὶ τὸ σχῆμα ἔχοντες ἐρμηνείαν τοῦ πράγματος,
 οὐ φαινόμενοι μόνον δ' ἐπαγγέλλονται, ἀλλὰ καὶ ὄντες,
 ὁνομάζονται, ἢ καὶ τοῦ νομίζεσθαι μάλλον εἶναι
 σπουδάζοντες, διὰ τὸν πάντα καὶ τὰ ἐν μυχοῖς τῆς
 καρδίας ἐρευνῶντα Θεὸν, καὶ ἀποδιδόντα ἐκάστῳ
 κατὰ τὸ φῶς ἔργον, οὐ κατὰ τὴν ὑπόληψιν. Ἄλλως
 δὲ πάλιν τινὲς ἐν τούτοις τοῦ ἀληθοῦς σκοποῦ διμαρ-
 τάνουσιν, ἐπαιρόμενοι, καὶ νομίζοντες ἰδίᾳ δυνάμει
 τὸν κόσμον περιπεποιῆσθαι τῆς ἀρετῆς.

opinionem. At alias e diverso aliqui in hisce a vero scopo aberrant, animi elatione elevati, et arbitran-

ΚΕΦΑΛ. Ι'.

Σπάνιον γὰρ καὶ λίαν δύσκολον, ἐνεγκεῖν μέγεθος^δ
 ἀρετῆς μὴ ἐπαρθέντα τῷ φρονήματι, μηδὲ φουση-
 θέντα τοῖς κατορθώμασι, μείναντα δὲ ταπεινὸν, καὶ
 ὡς ἂν εἴποι τις Ἰζυμον· οὕτε γὰρ ἄζυμον φυσᾶται
 πυρὶ προσομιλοῦν, μένει δὲ ἐν ταπεινῷ τῷ σχήματι,
 οὔτε μετριόφρων ἐπαίρεται μετερχόμενος ἀρετὴν,
 εὐλαβεῖα καταστέλλων τὸ τῆς ἀλαζονείας ὄδημα.
 Τούτοις ὁ νομοθέτης τὸν φόβον πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχειν
 τοῦ Θεοῦ συμβουλεύει, πάντοτε τῆς ἀλόγου τούτου
 ἐπάρσεως παιδιχγῶν ἐριστῶν, καὶ σωφρονιστὴν
 ὄσον. Τὸ γὰρ προστάσσειν ἐπὶ τῶν περυσίων τοῦ
 ἱματίου ποιεῖν κράσπεδα ἐκ κλώσματος ὑακινθίνου,
 καὶ ταῦτα διὰ παντὸς ὀρῶντας τῶν θείων ἐντολῶν
 ἔχειν ὑπόμνημα, τοῦτ' οἱ δοκεῖ διὰ συμβόλου
 σημαίνειν. Ὡς γὰρ τὴ κράσπεδον ἀρχὴ ἱματίου,

^α Isa. xxii, 8.

A desuper habet causam, quippe quæ a complacentia
 Dei dependet : et similiter velum obtegens suspendi-
 tur desuper laxatum, et sub hoc velo obtendente
 sacrosancta administramus, dum bonum quodpiam
 perficimus : quando vero, temperantiæ aut pau-
 pertatis speciem præferentes, contraria facimus in
 occulto, velaque adumbrantiâ peccatorum funibus
 distendentes, alia quidem veluti in atexto operamur,
 alia vero efformamus, specie efficta latentem turpi-
 tudinem gravi obtegentes honestate, atque fraude
 hominum visus decipientes ad piam gloriam, virtu-
 tibus præditam assequendam, tunc sub velo adum-
 brante reprehensibiliter occultamus quæ digna sunt
 condemnatione, si pervestigentur. Sicut enim virtus
 clam exercita Deum habet laudatorem, ac declarata
 dilucide prædicatur, ita et malitia latitans habet
 quidem suspensum supplicium et punitionem, re-
 darguta vero ac deprehensa fert ad extremam con-
 demnationem. Quamvis autem isti tales lateant hic
 non animadversi, habitu scilicet gravi et honesto
 corruptum obtendentes studium, illic omnino denu-
 dabuntur; opinione quidem quæ de ipsis habebatur
 sublata, patefacta vero, et ex seipsa sublucente
 veritate : de his quippe forsitan Isaias dicit : « Re-
 velabit Dominus figuram ipsorum in illa die ». Sed non omnes, qui bonum consecantur, tales
 sunt, et si quidam existant, qui humanæ gloriæ
 venatione pietatis cultum **589** erga Deum non
 pure aggrediantur, nec enim propter deceptores
 molæstie subeundæ sunt etiam studiosis. Sunt enim
 qui vere virtutem consecantur, nec ementiantur
 operibus professionem, sed hanc assimilant ei quod
 videtur, et speciem habent, quæ interpretatio sit
 rei, quive non apparent solummodo in eo, quod
 profitentur, sed et nominantur sic, dum re tales
 existant, aut etiam student esse plus eo, quod no-
 minantur propter Deum scrutantem omnia, quæ in
 recessibus cordis obversantur, ac unicuique retribu-
 entem secundum proprium opus, non secundum
 opinionem. At alias e diverso aliqui in hisce a vero scopo aberrant, animi elatione elevati, et arbitran-

CAPUT X.

Rarum enim est, ac perdifficile, quod, qui vir-
 tutis fert magnitudinem, non efferatur animi sensu,
 nec ob facinora bene patrata inflatur, sed perman-
 neat humilis; et quasi quis diceret, non fermenta-
 tum : nec enim inflatur non fermentatum, si igni
 approximetur, sed in humili manet specie; neque
 extollitur mediocriter de se sapiens, dum religiosam
 affectet pietatem, quippe qui jactantia reprimit tu-
 morem. Istis legislator ille (Moses) timorem Dei præ-
 oculis habere consulit, semper ipsum irrationabilis
 elationis pædagogum constituens, ac sanctum emen-
 datorem : quod enim mandarit, ut in partibus ves-
 tis circa fimbrias laciniosas institas e filo hyacin-
 thino faceret, et istas semper videndo divinorum
590 præceptorum recordationem haberent, hoc

mibi videtur per symbolum significare; nimirum, A οὕτως ἀρχὴ σοφίας φόβος Κυρίου, τοῦτον οὖν συν-
quod, sicut simbria est initium vestis, ita et initium φαίνειν δεῖ, παντὶ ἀκρῶ τῆς ἀρετῆς, ἐπειδὴ σφαλε-
sapientiae, timor Domini ⁸⁸; hunc igitur subtexere ραί πως αἱ ἀκρότητες πρὸς ἀπόνοιαν ἐκτρέπουσαι
oportet omni virtutis summitate (quandoquidem τὸς ὀλιγόφρονας, ἵνα πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς ψυχῆς
summitates quodammodo sunt fallaces ad amen- ἀδιαλείπτως σαλευόμενος καταστέλλῃ τὸ ἐπὶ τοῖς
tiam detorquentes eos qui parum sapiunt), ut ob κατορθώμασιν ἄλογον οἰδημα, καὶ διδασκῆ τὸν ἐν-
oculos animae timor isto indesinenter agitated, ἀρετον ὅτι κἀν αὐτὸς ἐαυτῷ ἐξύφηνε τὸ ἱμάτιον, ἀλλ'
cohibeat tumorem irrationalem in rebus bene gestis, ὁ Θεὸς ἐστὶ ὁ δωδωκὸς τὴν σοφίαν τοῦ τοιοῦτου ὑφ-
edoceatque virtute praeditum, quod licet ipse sibi ἀσματος, καὶ πρέπει τῷ αἰτίῳ τῆς ἐπιστήμης, ἀλλὰ
subtexuerit vestem, Deus attamen est, qui dedit μὴ τῷ ἐργάτῃ τὸ πᾶν ἀνατιθέσθαι τῆς δυνάμεως. Οὕτως
hujuscemodi texturæ sapientiam, et ob id auctori γάρ καὶ ἡ ἀρετὴ λαμπροτέρα ἐστὶ ἐργον ὁμολογου-
scientiae, et non operario totam oportet attribuere μένη Θεοῦ, καὶ ἡ κτήσις αὐτῆς ἀσφαλῆς τῷ κεκτη-
virtutem; sic enim virtus tum erit illustrior, si μένω μένει φόβῳ Θεοῦ, καὶ διὰ παντὸς φυλασσομένη
eam opus esse Dei fateamur; tum ejus acquisitio εὐλαβείᾳ πρὸς αὐτὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν ᾧ ἡ δόξα, καὶ τὸ
secura manet acquirenti, praeter Dei timore, tum de- κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

⁸⁸ Eccli. i, 16.

SPURIA.

ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΝΕΙΛΟΥ

ΛΟΓΟΣ ΑΣΚΗΤΙΚΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΥΜΕΡΗΣ

ΕΝ ᾧ ΝΟΥΘΕΣΙΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑΙ.

S. P. N. NILI

TRACTATUS MORALIS ET MULTIFARIUS

In quo spirituales sunt admonitiones.

CAPUT I.

B

ΚΕΦΑΛ. Α'.

Multiforme ac multiplex fidelibus proponitur certamen pugnae in praesenti vita, iis scilicet, qui perspicaciter in iudicando prudentia res discernere valent, et praesentia quidem convenienter distinguere, futura vero perpendere utiliter. Haec autem institutio plurima indiget attentione et cura, ut intellectus ad utraque protensus, possit haec intelligere, neque huc et illuc vacillet, necessarii experimenti, debitaeque praemeditationis aut obli-vione

Πολυμερῆς καὶ πολύτροπος πρόκειται τοῖς πιστοῖς ἡ ἀγὼν τῆς ἀθλήσεως ἐν τῷ παρόντι βίῳ. τοῖς διορατικῶς ἐν συνέσει διακρίνειν δυναμένοις, καὶ τὰ παρόντα χαρακτηρίζειν δεόντως, καὶ τὰ μέλλοντα θεωρεῖν συμφερόντως. Πολλῆς δὲ δεῖται ἡ αὐτῆ ἀγωγῆ, ὥστε δυνηθῆναι νοῆσαι, προσοχῆς, καὶ φροντίδος, τὸν νοῦν πρὸς ἐκάτερα ἐκτεινόμενον, ὥδε κακείσε τῆς δεούσης δοκιμασίας, καὶ τῆς ὀφειλομένης θεωρίας μὴ σφαλεῖναι, ἢ λήθῃ ἐμποδιζόμε-

νος, ἢ ὀλιγοπιστία πολεμούμενος, ἢ ἀναξιώτητι ἐπιβουλεύόμενος. Ὁ μὲν γὰρ Ἀδὰμ ἐν ἀρχῇ τῆς κτίσεως παρακούσας εὖρε καιρὸν ἐπανόδου τῆ τοῦ Χριστοῦ παρουσίᾳ ἐν σαρκί, ἡμεῖς δὲ πρὸς τῷ τέλει τοῦ κόσμου τυγχάνοντες, εἰ ἐκπεσοῦμεν τῶν τοιούτων χαρισμάτων, καὶ τῆς βασιλείας τὴν ὑψηλοτέραν καὶ ὑπερβαύμαστον ἀξίαν, ἀχρειώσαντες ταῖς παρακουστικαῖς πλημμελείαις, οὐχ ἔξομεν καιρὸν ἐπανόδου, ἀλλ' ἡγεύνης ἀπάντησιν. Οἱ γὰρ μετὰ τὴν δευτέραν ἀνακαινίσιν τῆς ἀνθρωπότητος ἐμμένοντες τῇ παλαιότητι ἐπὶ δόξῃ κακίας, μάταιον ἐπιχειροῦσι τὴν τοῦ Χριστοῦ οἰκονομίαν, ὧν τὸ κριμα ἐνδικόν ἐστι, διὰ τοῦτο διδασκόμεθα ἀπεκδύσασθαι τὴν παλαιότητα, καὶ ἐνδύσασθαι τὴν καινότητα· ἐκεῖνος μὲν γὰρ ἔπαινετός, ὁ χθὲς ὑπάρχων ὀργίλος καὶ θυμώδης, σήμερον δὲ πραῦς καὶ ἡσύχιος, ὁ καὶ τὰ πάθη νικήσας καὶ τὴν ἀρετὴν ἀσκήσας· ἐκεῖνος ἔπαινετός, ὁ χθὲς μὲν τῇ αὐθεντίᾳ ἀγόμενος, σήμερον δὲ τῇ ὑποταγῇ τοῦ Εὐαγγελίου ὑποταγείς, καὶ ἐπὶ παντὶ ῥήματι, καὶ πράγματι, καὶ ἐνθυμήματι τάξιν τιθέμενος, καὶ τῶν ἀρετῶν τὴν περιποίησιν μεριμνῶν, καὶ τῇ ἰδίᾳ αὐθεντίᾳ μὴ καταχρῶμενος εἰς ἀθέτησιν τῶν Εὐαγγελικῶν ἀρετῶν, μεριμνῶν δὲ τὸν μέλλοντα αἰῶνα, καὶ τοῦ παρόντος καταφρονῶν, ἵνα τούτῳ ἀνταγωνισάμενος, καὶ νικήσας ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι ἐπαίνοιο τύχη, καὶ ἀνακαινιζόμενος τῇ καινότητι καθ' ἡμέραν τῇ ἀποχῇ τῶν πονηρῶν πραγμάτων, καὶ ἐπιδείξει τῶν ἀρετῶν· αὕτη γὰρ ἐστὶν ἡ ἀπέκδυσις, καὶ ἐπένδυσις. Τίς οὖν ἡ αἰτία τοῦ θανάτου, καὶ τίς ὁ τρόπος τῆς ζωῆς; Ἡ παρακοὴ τῆς ἀμαρτίας, καὶ ἡ ὑπακοὴ τῆς δικαιοσύνης· ὅταν οὖν ἀμαρτάνωμεν, ὑπόδικοι παρακοῆς γινόμεθα, καὶ διὰ τοῦτο χρεια τῆς ἀντιστατικῆς μελέτης, καὶ τῆς ἀσκητικῆς φροντίδος, καὶ μόλις γέ τις διαφεύξεται τὰς ἐπιδρομὰς τῶν ἀμαρτητικῶν παθῶν.

idoneque opus est præmeditatione reluctantæ, ac sollicitudine exercitationi vacante; dum sic etiam incursus peccaminosarum passionum vix subterfugiet quispiam.

ΚΕΦΑΛ. Β΄.

Διὰ τοῦτο τοῖς μὲν ἀρχαίοις ὁ Κύριος προσκατιλιμπάνει τὰ προστάγματα, τοῖς δὲ νέοις ἐντέλλεται τὰ εὐαγγελικὰ διδάγματα τὸ μὴ μισῆσαι, μήτε ὀργισθῆναι, μήτε ἐπιθυμῆσαι, μήτε ἀνταποδοῦναι, ἀλλὰ τοῖς συμβόλοις τῆς ἀγάπης πρὸς τελειότητα ὀδηγηθῆναι· αἱ ἐντολαὶ δὲ τοῦ Κυρίου, βαρεῖαι οὐκ εἰσὶν, ἀλλὰ μοχθηροποιοῦσι τὸν ταῦτας φυλάττοντα· αἱ ἀντικείμεναι τοῖς μέλεσιν ἡμῶν ἀμαρτητικαὶ δυνάμεις, οὐ σύμφυτοι οὔσαι τῇ φύσει, ἀλλ' ἐπέλασκατοι. Καὶ διὰ τοῦτο ὁ Κύριος ἐντέλλεται ἐκρίζοῦν καὶ καταρτεῦναι, καὶ κατασκάπτειν, καὶ ἀνοικοδομεῖν. Ἄλλὰ πολλῆς χρεῖαν ἔχει φρονήσεως ἡ τοιαύτη ἐργασία, καὶ προσοχῆς καὶ φροντίδος, τῆς συνήθους ἀγωγῆς παρεμποδίζουσι; πρὸς τὴν τοιαύτην ἀσφάλειαν. Διὰ τοῦτο χρεια ἀνδρείας καὶ ἀγῶνος, καὶ ἀθλητικῆς ἐνστάσεως; διηνεκοῦς ἐπὶ τῆς διανοίας πλατυνομένης καὶ πρὸς πάσας τὰς ἐπιδρομὰς παρατασσομένης καὶ μὴ ἐνδοιδούσης. Σὺ δὲ ὁ πιστός, μὴ ὀνοῆς σου τὸ ἀξίωμα, μηδὲ συνέλκου τῇ ματαιότητι

⁶⁶ Rom. III, 8.

A præpeditus, aut pauxilla fide oppugnatus, aut propria contemplatione petitus insidiis. Adam quippe initio conditi orbis, licet non obtemperasset, nactus est tamen occasionem redeundi, Christi in carne presentia; nos vero, qui in fine mundi versamur, si e tantis excidamus gratiis, regni que illius præcelsiorem ac supra modum admirabilem dignitatem inobedientiæ peccatis reddamus inutilem, tantum aberit a nobis opportunitas postea redeundi, ut potius immincat occurrendi gehennæ periculum. Illi etenim, qui post secundam innovationem humanitatis, improbe sentientes, vetustati inhaerent, frustra aggrediuntur Christi constitutiones sectari, quorum damnatio justa est ⁶⁶: quapropter edocemur vetustatem exuere et induere novitatem; ille quippe laudabilis est, qui heri quidem iracundo ac turbato animo sese habebat, hodie vero est mansuetus et quietus, quique passiones animi devicit, et in virtute se exercuit; laudabilis ille, qui heri quidem delectatione mundanæ potestatis ducebatur, hodie vero Evangelii obedientiæ subjectus est, omnique verbo, et operi, atque animi conceptui modum ratione temperatum assignavit, procuratque sollicite virtutum acquisitionem, et propria non abutitur auctoritate ad evangelicarum virtutum transgressionem, futurum vero sæculum accurate considerat, et præsens habet despectui, ut postquam adversus istud pugnarit, ac vicerit, laudem in sæculo venturo consequatur; quique novitate quotidiana renovatur, ab iniquitatibus abstinendo, virtutumque specimen exhibendo: hujuscemodi etenim est modus exuendi sese et induendi. Quænam igitur est causa mortis, et quis vitæ modus? Est quippe inobedientiæ peccatum, et justitia obedientiæ, siquidem dum peccamus, rei evadimus inobedientiæ.

CAPUT II.

Quamobrem Dominus antiquis derelinquit præcepta, recentibus autem hominibus evangelica mandat documenta, scilicet, non odisse, non irasci, non concupiscere, nec malum rependere: sed argumentis charitatis dirigi ad perfectionem; nec vero mandata Domini gravia sunt, sed oppositæ nostris membris peccaminosæ potentiæ ea reddunt laboriosa unicuique qui eorumdem observationi incumbit; quæ quidem non una cum natura innatæ sunt nobis, sed adventitiæ sunt, et subintroductæ; idcirco Dominus jubet, et eradicemur et plantemur, defodiamus ac reedificemur. At hoc negotium plurimam exigit præudentiam, attentionem et curam, cum vitæ conversatio consueta impedimentum afferat non mediocre, ne securitas hæc observetur; hincque opus est virili magnanimitate, et certamine, athletarumque more contentione assidua, in intellectu qui lato sit animo, quique adversus omnes incursiones paratus sit pugnaciter, ac nullatenus

cedat. Tu vero, qui fidelis es, ne dignitatem ignores tuam, nec multorum vanitate attraharis, sed umbrosæ vitæ oppone umbram, et sic ipsam pertransi vitam, quasi sit umbra præteriens; fac, ut innoscescens civis futuri sæculi, nunc ejus amplextans amicitiam, ut quando illuc pervenies, non velut hospes sis ignotus, sed excipiaris tanquam amicus, utque civis honore afficiaris, quia hujus quidem vitæ status præterit ob volubilitatem, sed postea dextera erunt dextera, sinistra vero, separata hiata interminato; et tunc fides justorum esfulgebit, et charitas exaltabitur, et constantia colaudabitur et coronabitur, eritque admirationi fortitudo, quippe quæ adornavit coronis victores, qui laboriosis virtutibus et exercitationi vacantes egregie decertarunt, atque cursum perfectum compleverunt.

CAPUT III.

Hæc est enim legitima pugna, et evangelica ordinatio, cum dicat Dominus: « Qui amat patrem, aut matrem, aut fratrem, aut sororem plusquam me, non est me dignus »⁹⁷; » ideoque rursus aiebat Dominus omnibus, qui sua observarunt mandata⁹⁸: Venite, benedicti Patris mei; esurivi enim justitiam, et apud vos ipsam inveni; et sitiivi charitatem, ipsaque abundastis; vos circumvestire volui, et dignos exhibuistis vosmetipsos; in carcere delitescens eram, et inquirentes reperire me potuistis; infirmitate ac humillatione apparui, et vos dominatum agnovistis. Venite, benedicti Patris mei, accessistis e terra longinqua, qui per multos transiistis prædones, et ab insidiis incolumes evasistis, quia frequentioribus virtutum jaculis usi estis, quibus tandem obtinuistis victoriam. Venite, benedicti Patris mei, quia vigiles fuistis, liberumque arbitrium adjecistis ad obedientiam angelicæ legislationi præstandam, hanc libero arbitrio præferentes subjectionem. Venite, benedicti Patris mei, quia conspicabar vos uti rosas inter spinas, qui præ meditationis fervore videbamini rogi, ac veluti lilia intuebar conscientiæ puritate præfulgidos. Venite, benedicti Patris mei, quia similes fuistis lapidi adamantino, qui nec in igne comburitur, nec in aqua tingitur humore, factique estis velut amiantus, qui ignem quidem suscipit, sed non exuritur flamma, imo representat substantiam splendidiorum et illibatam; sic et vos, cum per tela maligni transissetis, minime inflammati fuistis, imo abundastis justitia, ac bene redolentes virtutes copiosiores accumulastis, mundum etiam non dilexistis, sed cupiditate potius regni cælorum flagrastis. Venite, inebriemini ex ubertate domus meæ, jucundæque oblectemini in torrente deliciosæ voluptatis⁹⁹.

CAPUT IV.

Venite, benedicti Patris mei, quia domum vestram ædificastis super petram, cumque flumina,

⁹⁷ Matth. x, 37. ⁹⁸ Matth. xxv, 35, 36. ⁹⁹ Psal. xxxv, 9.

A τῶν πολλῶν, ἀλλὰ τῷ σκυώδει βίῳ ἀντίθεος σκιάν, καὶ οὕτως αὐτὸν παρέλθε ὡς σκιὰ παρατρέχουσα. Τοῦ μέλλοντος αἰῶνος γνωστικὸς πολίτης γενοῦ τὴν πρὸς αὐτὸν φιλίαν ἤδη ἀσπαζόμενος, ἵνα ὅταν φθάσῃ ἐκεῖ, μὴ ὡς ξένος ἀγνωστῆς, ἀλλ' ὡς φίλος προσδεχθῆς, καὶ τιμηθῆς ὡς πολίτης. Ἡ γὰρ οὐστασις ταύτης παρέρχεται διὰ τὴν τρεπτότητα, ἀλλ' ἔσται τὰ δεξιὰ, δεξιὰ, τὰ δὲ ἀριστερὰ, χάσματι ἀπεράντῳ διαιρούμενα, καὶ τότε τῶν δικαίων ἐλάμψει ἡ πίστις, καὶ ὑψωθήσεται ἡ ἀγάπη καὶ ἐπαινεθήσεται ἡ ὑπομονή, καὶ στεφανωθήσεται ἡ ἀνδρεία, καὶ θαυμασθήσεται ἡ τοῦς νικητὰς στεφανώσασα, τοῦς καλῶς ἀγωνισαμένους ταῖς ἀσκητικαῖς καὶ ἐπιπόναις, καὶ τὸν δρόμον τὸν καλὸν τελείσαντας.

B

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

Αὕτη γὰρ ἐστὶν ἡ ἔννομος ἀλλοτρίσις, καὶ εὐαγγελικὴ διάταξις ἐν τῷ λέγειν τὸν Κύριον· « Ὁ φιλῶν πατέρα, ἢ μητέρα, ἢ υἱὸν, ἢ συγγέρα ὑπὲρ ἐμὲ, οὐκ ἔστι μου ἀξίος. » Καὶ διὰ τοῦτο πάλιν ὁ Κύριος ἔλεγε τοῖς τηρήσασιν τὰς ἐντολάς αὐτοῦ· Δεῦτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου· ἐπείνασα γὰρ τὴν δικαιοσύνην, καὶ εὗρον αὐτὴν παρ' ὑμῖν, καὶ ἐδίψησα τὴν ἀγάπην, καὶ ταύτην ἐπλεονάσατε· περιβαλέσθαι ἠθέλησα ὑμᾶς, καὶ ἀξίους ἑαυτοῦς ἀπεδείξατε· ἐν φυλακῇ ἤμην κρυπτόμενος, καὶ ἐρευνῶντες, εὗρετε με ἠδυνήθητε· ἐν ἀσθενείᾳ καὶ ταπεινότητι ὤφθη, καὶ ὑμεῖς τὴν δεσποτείαν ἐπέγνωτε. Δεῦτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου, ἐκ γῆς μακροθεν ἦκατε πολλοὺς ληστὰς διελθόντες, καὶ ἀνεπιβούλευτοι διαφωλαχθέντες, ἐπειδὴ τὰ βέλη τῶν ἀρετῶν ἐπλεονάσατε, δι' ὧν ἐνίκησατε. Δεῦτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου, ὅτι γρήγοροι γεγόνατε, καὶ τὴν αὐτεξουσιότητα εἰς ὑποταγὴν τῆς ἀγγελικῆς νομοθεσίας προσεβάλετε, τὴν ὑποταγὴν προτιμήσαντες τῆς αὐταξουσιότητος. Δεῦτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου, ὅτι ἐθεώρουν ὑμᾶς ὡς ῥόδα ἐν ἀκάνθαις πυρκαϊάζοντας τὴν θερμότητα τῆς μελέτης, καὶ λαμπροὺς ὡς τὰ κρίνα τῇ καθαρότητι τῆς συνειδήσεως. Δεῦτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου, ὅτι ὠμοῦθητε τῷ λίθῳ τῷ ἀδαμαντίνῳ, τῷ μῆτι ἐν πυρὶ φλεγόμενῳ, μῆτι ἐν ὕδατι βαπτιζομένῳ, καὶ γεγόνατε ὡς τὸ ἀμίαντον τὸ δεχόμενον τὸ πῦρ, καὶ μὴ φλογιζόμενον, καὶ λαμπροτέραν, καὶ ἀθιγῆ τὴν ὑπόστασιν ἐπιδεικνύμενον, καὶ ὑμεῖς παρελθόντες τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ, οὐκ ἐφλέγηθητε, ἀλλὰ τὴν δικαιοσύνην ἐπερισεύσατε, καὶ τὰς εὐωδιαζούσας ἀρετὰς ἐπλεονάσατε. Καὶ τὸν κόσμον οὐκ ἠγαπήσατε, ἀλλὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν μᾶλλον ἐπόθησατε. Δεῦτε, μεθύσατε ἀπὸ πίστεως τοῦ οἴκου μου, καὶ εὐφράνθητε ἐν χειμάρρῳ τῆς τρυφῆς.

ΚΕΦΑΛ. Δ'.

Δεῦτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου, ὅτι φιλοδομήσατε τὴν οἰκίαν ὑμῶν ἐπὶ τὴν πέτραν, καὶ

ἐπελθόντων τῶν ποταμῶν, καὶ τῶν ἀνέμων, καὶ τῶν ὑετῶν ἀσάλευτοι διαμείνατε, καὶ τοὺς πόδας ὑμῶν οὐκ ἐδώκατε εἰς σάλον, ἀλλ' ἐπὶ τῆς πέτρας ἐστήσατε αὐτοὺς, καὶ γεγόνατε ἄκριμοι ἐν τῇ πίστει. « Δεῦτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου; » ἀλλ' οὐχ ὑμεῖς ὤρισθητε κληρονόμοι τῆς βασιλείας· ἐπεὶ οὕτως ὑμεῖς ἐπαινετοί, οὕτως ἡ κλήσις τοῦ καλοῦντος δικαία, ἀλλ' αἱ ἀθλήσεις προωρίσθησαν, καὶ ἀρεταὶ τῶν διὰ τῶν ἀθλῶν προερχομένων προεθεωρήθησαν, καὶ πάντες διελθεῖν ἐκλήθησαν, ἀλλ' οὐ πάντες ὑπήκουσαν, ὑμεῖς δὲ οἱ ὑπακούσαντες, καὶ τῆς παρακοῆς τὸ ἔγκλημα ἀπεκδύσασθε, καὶ τῆς ὑπακοῆς τὸν ἔπαινον ἐκομίσασθε τὰς ἀρετὰς ἐπιδειξάμενοι, καὶ τῆς βασιλείας ἄξιοι γενόμενοι. Μακάριοι οἱ ταύτης καταξιούμενοι τῆς μαρτυρίας, ἐνώπιον ἀγγέλων, καὶ πάντων ἀνθρώπων· ἐπειδὴ γὰρ τὸν Θεὸν σφόδρα ἐφοβήθησαν, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τελείως ἐφύλαξαν, καὶ τὴν δικαιοσύνην ἐπλεόνασαν, ᾧ μέτρῳ ἐμέτρησαν ἀντιμετρήθη αὐτοῖς παρὰ Κυρίου ὁμοίως. Μέχρις οὖν τούτου τὸν λόγον ἐπιστήσωμεν, εὐχαριστοῦντες, καὶ εὐλογοῦντες τὸν Κύριον ἐπὶ πᾶσι ταῖς ἀγαθοῖς αὐτοῦ χαρίσμασιν, οἷς ἡμῖν δωρεῖται τοῖς ἀναξίοις ἡ αὐτοῦ φιλανθρωπία, αὐτῷ ἡ δόξα καὶ ἡ τιμὴ εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

A venti et imbres supervenissent, non concussi permansistis⁹⁰; qui quae pedes vestros non dedistis in commotionem⁹¹, sed ipsos super petram stabilivistis⁹², et in fide probati evasistis. « Venite, benedicti Patris mei, hereditate possidete praeparatum vobis regnum a constitutione mundi; » sed non determinati fuistis vos, ut regni essetis haeredes, alioquin, nec ipsi laudabiles existeretis, nec vocantis justa foret vocatio, sed certamina fuerunt praedeterminata, et virtutes eorum, qui per certamina progredierentur, fuere perspectae antea, et sic omnes vocati sunt ut per certamina transirent, sed non omnes obedierunt. Vos autem, qui obediistis, et inobedientiae crimen excussistis, laudem quoque reportastis obedientiae, et eas exhibendo virtutes, B condigni fuistis habiti tali regno. Beati, qui hocce testimonio in conspectu angelorum omniumque hominum digni judicabuntur; dum etenim ii valde timuerunt Deum, et ejus mandata perfectae custodierunt, amplioremque sibi compararunt justitiam, qua mensura mensi sunt, ea similiter emensa est ipsis a Domino. Hucusque ergo sermoni finem imponamus, gratias agentes, et benedicentes Domino in omnibus bonis ipsius donis, quibus nos indignos muneratur ejus misericordia. Ipsi gloria, et honor in saecula. Amen.

⁹⁰ Luc. vi, 48. ⁹¹ Psal. cxx, 5. ⁹² Psal. xxxix, 5.

ΕΠΙΚΤΗΤΟΥ

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΝ

EPICTETI ENCHIRIDION

SEU MANUELE

A S. P. N. Nilo concisum et interpolatum ejusque opusculis insertum.

ΚΕΦΑΛ. Α'.

Τῶν ὄντων τὰ μὲν ἐφ' ἡμῖν ἐστὶ, τὰ δὲ οὐκ ἐφ' ἡμῖν. Ἐφ' ἡμῖν μὲν ὑπόληψις, ὄρμη, ὀρεξις, ἐκκλισίς, καὶ ἐνὶ λόγῳ ὅσα ἡμέτερα ἔργα.

ΚΕΦΑΛ. Β'.

Καὶ τὰ μὲν ἐφ' ἡμῖν ἐστὶ, φύσει ἐλεύθερα, ἀκώλυτα, ἀπαράδοιστα. Τὰ δὲ οὐκ ἐφ' ἡμῖν, ἀσθενῆ, δοῦλα, κωλυτά, ἀλλότρια.

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

Μέμνησο οὖν ὅτι ἐὰν τὰ φύσει δοῦλα ἐλεύθερα

C

CAPUT I.

Existentium rerum quaedam sunt in nobis, quaedam non sunt. In nobis quidem sunt existimatio, impulsus, desiderium, aversatio, et uno verbo caetera, quae nostrae sunt operationes.

CAPUT II.

Ac ea, quae in nobis sunt, naturaliter libera existunt prohiberi, et impediri minime possunt; at quae non sunt in nobis, infirma, serva, impedita, et aliena existunt.

CAPUT III.

Memento igitur, quod, si quae naturaliter serva

sunt, putaveris libera, et quæ aliena, propria; impedieris, lugebis, perturbaberis, de Deo deque hominibus conquereris; si vero tuum opinatus fueris solummodo esse tuum, alienum autem, ut est, alienum, nullus te vexabit unquam, nullus te impediet, neque adversus ullum querelam propones, Item ulli non intendes, nihil invitus facies, neminem habebis inimicum, nullus te lædet, neque noxam afferet aliquam.

CAPUT IV.

Talia igitur tantaque appetens, memento rursus, quod dum moveris mediocriter, non oportet ea capessere, sed ad aliqua quidem omnimodo deferri motu, alia vero pro præsentī differre: quod si et hæc velis, cupiasque ditescere simul et imperare, forsitan nec ea ipsa assequeris, eo quod prima simul concupiscas, verum omnibus illis frustraberis, per quæ solum felicitas et libertas comparatur.

CAPUT V.

Statim igitur asperæ cuique imaginationi, curæ tibi sit addere dicendo, quod quædam apparentia sit, nullo vero modo existat, ut in conspectum venit ac cernitur; eam deinde examina, et proba regulis, quas habes; hæc vero prima et potissimum, utrum sit ex eis quæ in nobis sunt, aut ex eis quæ in nobis non sunt, sique sit quid eorum quæ non in nobis, in promptu habes, quod nihil ad te spectat.

CAPUT VI.

Recordare, quod appetitionis promissio sit assensio ejus quod appetitur; aversionis pollicitatio, non incidere in illud, quod quis aversatur. Is porro, qui in desiderando frustratur, impos est volti; qui vero in aversando incidit, infelix: itaque si aversaris illa sola, quæ sunt præter naturam, ex eis, quæ in te sunt, nullam in rem incidet earum, quas aversaris, sin vero morbum, aut paupertatem, vel mortem averseris, calamitosus eris.

CAPUT VII.

Tolle igitur aversionem ab omnibus, quæ sunt præter naturam ex iis quæ in nobis sunt; cupiditatem vero pro præsentī omnino auferas; si enim appetas aliquid eorum quæ non sunt in nobis, frustrari necessum est; verum quam bonum sit appetere ea quæ in nobis sunt, adhuc tibi non est manifestum, sed solum motu quo ad aliquid converteris, vel ex aliquo te propripis, utere leviter, sine dilatione, et cum exceptione, atque remisse.

CAPUT VIII.

Unicuique illorum, quæ animum alliciant, aut utilitatem præbent, vel diliguntur, memento adiacere dicendo (cujusmodi est) exorsus a minimis, si diligas ollam, quod ollam diligis; nam ea contracta non perturbaberis; si filiolum tuum perames, aut uxorem, quod hominem peramas, cum namque decesserit, non turbaberis.

οἰηθῆς, καὶ τὰ ἀλλότρια ἴδια, ἐμποδοισθῆς, πενθῆσεις, παραχθῆς, μέμψῃ καὶ θεδν καὶ ἀνθρώπους· ἔάν δὲ τὸ σὸν μόνον οἰηθῆς σὸν εἶναι, τὸ δὲ ἀλλότριον, ὡς ἔστιν, ἀλλότριον, οὐδεὶς σε ἀναγκάσει, οὐδεὶς σε κωλύσει, οὐ μέμψῃ οὐδένα, οὐδὲ ἐγκαλέσει; οὐδενί, ἀκίων πράξεις οὐδὲ ἐν· ἐχθρὸν οὐδένα ἔξεις, οὐδεὶς σε βλάψει, οὐδὲ βλαβερὸν τι ποιήσει.

ΚΕΦΑΛ. Δ'.

Τηλικούτων οὖν ἐπιφειμένος, μέμνησο ὅτι οὐ δεῖ μετριῶς κεινημένος ἄπτεσαι αὐτῶν, ἀλλὰ τὰ μὲν κεινημένος παντελῶς, τὰ δὲ ὑπερτίθεσθαι πρὸς τὸ παρὸν, ἔάν δὲ καὶ ταῦτα θέλεις, καὶ πλουτεῖν, καὶ ἄρχεῖν, τυχὸν μὲν οὐδὲ αὐτῶν τούτων τεύξῃ, διὰ τὰ καὶ τῶν προτέρων ἐπιφεισθαι, πάντων γὰρ μὴν ἐκείνων ἀποτεύξῃ δι' ὧν μόνον ἐλευθερία καὶ εὐδαιμονία περιγίνεται.

ΚΕΦΑΛ. Ε'.

Εὐθύς οὖν πάση φαντασίᾳ τραχέει μελέτα ἐπιλέγειν, ὅτι φαντασία ἦ, καὶ οὐ πάντως τὸ φαινόμενον, ἔπειτα ἐξέταζε αὐτήν, καὶ δοκίμαζε τοῖ; κανόνισιν, οἷς ἔχεις, πρώτῳ δὲ καὶ τούτῳ, καὶ μάλιστα πότερον περὶ τὰ ἐφ' ἡμῖν ἔστιν ἢ περὶ τὰ οὐκ ἐφ' ἡμῖν, κἀνπερ ἦ τι τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν πρόχειρον ἔστω τὸ ὅτι οὐδὲν πρὸς σέ.

C

ΚΕΦΑΛ. Ϛ'.

Μέμνησο ὅτι ὀρέξεως ἐπαγγελία ἐπιτυχία οὐ ὀρέγεται, ἐκκλίσεως ἐπαγγελία τὸ μὴ περιπίπτειν ἐκείνῳ, ὃ ἐκκλίνεται. Ὁ μὲν ἐν ὀρέξει ἀποτυγχάνων, ἀτυχῆς· ὃ δὲ ἐν ἐκκλίσει περιπίπτων δυστυχῆς· ἔάν οὖν μόνῃ ἐκκλίνῃς τὰ παρὰ φύσιν τῶν ἐπὶ σοί, οὐδενί ὧν ἐκκλίνεις περιπέση· νόσον δὲ ἂν ἐκκλίνῃς; ἢ πένιαν, ἢ θάνατον, δυστυχῆσεις.

ΚΕΦΑΛ. Ζ'.

Ἄρον οὖν τὴν ἐκκλίσειν ἀπὸ πάντων τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν, καὶ μεταθες ἐπὶ τὰ παρὰ φύσιν τῶν ἐφ' ἡμῖν, τὴν ὀρεξίν δὲ παντελῶς ἐπὶ τοῦ παρόντος ἄνελε. Ἄν τε γὰρ ὀρέγῃ τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν τινοῖ; ἀτυχεῖν ἀνάγκη· τῶν δὲ ἐφ' ἡμῖν ὅσον ὀρέγεσθαι καλὸν οὕτω σοι· πάρεστι· μόνῳ δὲ τῷ ὄρμῳ, ἢ ἀφορμῶν χρῶ, κούφως, ἀνυπερθέτως, καὶ μεθ' ὑπεξαίρεσεως καὶ ἀνεμῆως.

ΚΕΦΑΛ. Η'.

Ἐφ' ἐκάστου τῶν ψυχαγωγούντων, ἢ χρείας παρεχόντων, ἢ στεργουμένων μέμνησο ἐπιλέγειν (ὁποῖός ἐστιν ἀπὸ τῶν μικροτάτων ἀρξάμενος, ἂν χύτραν στέργῃς), ὅτι χύτραν στέργεις· καταφίλῃς γὰρ οὐ παραχθῆς, ἂν παιδίον σεαυτοῦ καταφίλῃ, ἢ γυναῖκα, ὅτι ἄνθρωπον καταφίλει; ἀποθανόντος γὰρ οὐ παραχθῆς.

ΚΕΦΑΛ. Θ'.

"Όταν ἄπτεσθαι τινος ἔργου μέλλῃς, ὑπομίμησθε σεαυτὸν, ὅποιόν τί ἐστὶ τὸ ἔργον· ἐὰν λουσόμενος ἀπίης, πρίθβαλε σεαυτῷ τὰ γενόμενα ἐν βαλανείῳ· τοὺς ἀποββαίνοντας, τοὺς ἐνσειομένους, τοὺς λοιδοροῦντας, τοὺς κλέπτοντας, καὶ οὕτως ἀσφαλέστερον ἄφη τοῦ ἔργου, ἂν ἐπιλέγῃς εὐθὺς, ὅτι λούσασθαι θέλω, καὶ τὴν ἑμαυτοῦ προαίρεσιν, κατὰ φύσιν ἔχουσαν τηρήσῃ, οὐ τηρήσω δὲ, ἐὰν ἀγανακτῶ πρὸς τὰ γινόμενα.

ΚΕΦΑΛ. Ι'.

Ταρασσεὶ τοὺς ἀνθρώπους οὐ τὰ πράγματα, ἀλλὰ τὰ περὶ τῶν πραγμάτων δόγματα· οἷον ὁ θάνατος οὐ δεινόν, ἐπεὶ καὶ Σωκράτης ἂν ἐφαίνετο, ἀλλὰ τὸ δόγμα τὸ περὶ τοῦ θανάτου διότι δεινόν· ἐκεῖ τὸ δεινόν ἐστίν. "Όταν οὖν ἐμποδιζώμεθα, ἢ ταραττώμεθα, ἢ λυπώμεθα, μηδέποτε ἄλλον μηδένα αἰτιώμεθα, ἀλλ' ἑαυτοὺς τοῦτ' ἐστὶ τὰ ἑαυτῶν δόγματα, ἀπαιδεύτου ἔργον τὸ ἄλλῃ ἐγκαλεῖν ἐφ' οἷς αὐτὸς πράττει κακῶς ἠγγμένον παιδεύεσθαι τὸ ἑαυτῷ, πεπαιδευμένου τὸ μήτε ἄλλῃ μήτε ἑαυτῷ.

ΚΕΦΑΛ. ΙΑ'.

Μηδενὶ ἐπαρθῆς ἄλλοτρίῳ προτερήματι. Εἰ δ' ἴππος ἐπαιρόμενος, ἔλεγεν, ὅτι Καλὸς εἰμι, οἰστὸν ἂν ᾔν. Σὺ δὲ ὅταν λέγεις ἐπαιρόμενος, ὅτι "Ἴππον καλὸν ἔχω, ἴσθι ὅτι ἐπὶ ἴππῳ ἀγαθῷ ἐπαίρη. Τί οὖν ἐστὶ σὺν; Χρήσις φαντασιῶν. "Όταν οὖν ἐν χρήσει φαντασιῶν κατὰ φύσιν ἔχῃς, τηρικαῦτα εὐλόγως ἐπαρθῆς· τότε γὰρ ἐπὶ σῶ τινι ἀγαθῷ ἐπαρθῆς. nationum naturaliter te gesseris, tum extolleris eris.

ΚΕΦΑΛ. ΙΒ'.

Καθάπερ ἐν πλῶ τοῦ πλοίου καθορμισθέντος, εἰ ἐξέλθοις ὑδρεύεσθαι, ὁδοῦ πάρεργον, καὶ κοχλίδιον ἀναλίσσει, καὶ βολθάριον, τετάσθαι δεῖ τὴν διάνοιαν ἐπὶ τὸ πλοῖον, καὶ συνεχῶς ἐπιστρέφεσθαι, μήτι ὁ κυβερνήτης καλεῖ, καὶ καλέσῃ πάντα ἐκεῖνα ἀφίεναι, ἵνα μὴ δεδεμένος ἐμβληθῆς ὡς τὰ πρόβατα, οὕτω καὶ ἐν τῷ βίῳ ἐὰν διδῶται ἀντὶ κοχλίδιου, καὶ βολθάριου, γυναικάριον, καὶ παιδίον, οὐδὲν κωλύσει. Ἐὰν δὲ ὁ κυβερνήτης καλέσῃ, τρέχε ἐπὶ τὸ πλοῖον, ἀφείς ἐκεῖνα, μηδὲ ἐπιστρέφόμενος· ἐὰν δὲ γέρον ᾖς, μηδὲ ἀπαλλαγῆς ποτε τοῦ πλοίου μακρὰν, μήποτε καλούμενος ἐλλίπῃς.

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ'.

Μὴ ζητεῖ τὰ γινόμενα γίνεσθαι ὡς θέλεις, ἀλλὰ θέλει τὰ γινόμενα γίνεσθαι ὡς γίνεται, καὶ εὐδαιμονήσεις· νόσος σώματός ἐστίν ἐμπόδιον, προαιρέσεως δὲ οὐ, ἐὰν μὴ αὐτὴ θέλει· χλόωσις σκέλους ἐστίν ἐμπόδιον, σὺν δὲ οὐ.

ΚΕΦΑΛ. ΙΔ'.

Ἐφ' ἐκάστου τῶν προσπιπτόντων μένησο ἐπιστρέφῃον ἐπὶ σεαυτὸν ζητεῖν, τίνα δύναμιν ἔχεις

A

CAPUT IX.

Quando aggressurus es aliquod opus, in tuam revoca mentem, quale sit tale opus: si lavandus abieris, tibi ipsi propone, quæ sunt in balneo; hos nimirum aspergentes, illos infligentes, hos convicia jacentes, illos furantes, et sic opus aggredieris securius, si statim addideris dicendo, quod Lavari **330** quidem volo, et servare quoque meum, quod naturæ congruit, propositum; non observabo vero, si ad ea quæ sunt, indignabundus irascar.

CAPUT X.

Turbant homines non res ipsæ, at de rebus ipsis opiniones: mors videlicet non est aliquid grave, alioquin et Socrati visum esset, sed opinio, quæ de morte concipitur, quod ea grave quid est; tunc etenim existit quid grave. Quando igitur impedimur, aut perturbamur, vel dolemus, nullatenus accusemus alium quemquam, sed nosipsos, hoc est, nostras ipsas opiniones: hominis quippe indolenti est actio, alterum criminari in his, quæ ipse improbe patrat: incipientis, castigare id, de quo reprehenditur; eruditi, neque alterum, neque se ipsum improbare.

CAPUT XI.

Nullam ob commoditatem potiorcm, quæ in alio sit, efferaris. Si etenim equus, dum superbit, dicere, quod Pulcher sum, ferendum quidem esset. Tu autem cum elatus jactantia, dicis, quod Equum pulchrum habeo, scias, quod ob equum bonum gloriabundus extolleris: quid igitur tuum est? Usus nimirum imaginationum. Cum ergo in usu imaginationabiliter; tunc nempe de aliquo tuo bono esse-

331 CAPUT XII.

Quemadmodum in navigatione subducto in stationem navigio, si exeat aquatum, et ad bulbulum, cochleolasque colligendas, quod est præter susceptum viæ opus, mens oportet ut sit intensa ad navigium, et crebro converti, num gubernator vocet, et si vocaverit, omnia illa dimittere, ne vinculus dejiciaris instar pecorum; sic etiam in vita, si dentur vice cochleolæ, et bulbuli, uxorcula, et puerulus, nihil impediens; si vero gubernator vocaverit, curre ad navigium, dimittens omnia, neque convertaris; quod si fueris senex, ne unquam discesseris a navigio, ne forte desis, dum vocaris.

CAPUT XIII.

D

Ne quæras, ut ea, quæ accidunt, eveniant uti vis, sed contentus sis, ut quæ contingunt fiant, ut eveniant, sicque vives beate: morbus, corporis est impedimentum, propositi vero nequaquam, nisi velit ipsum: claudicatio, cruris est impedimentum, non vero tui.

CAPUT XIV.

In unoquoque occurrentium, conversus ad te ipsum, memento quærere quam virtutem habeas ad

usum ipsius; si formosum videas, aut formosam, A
comperies virtutem contra ista temperantiam; si
inferatur labor, invenies constantiam, et si convi-
cium, reperies tolerantiam: cumque **332** sic as-
suefias, rerum visiones animo representatæ non te
corripient.

CAPUT XV.

Nunquam dicas de ulla re, quod eam amiseris,
sed quod reddideris; puerulus obiit, redditus fuit;
uxor decessit, restituta est; prædium fuit ereptum,
etiam vero restitutum fuit: ut improbus est qui
abstulit; et quid tibi curæ, cum qui dedit repetat?
Verum usquequo conceduntur, horum, ut alieno-
rum curam gere, eo modo, quo hospitii curam ha-
bent prætereuntes peregrini.

CAPUT XVI.

Si velis proficere, dimitte hujuscemodi ratiocina-
tiones, nimirum: Si negligam mea, non habeo unde
nutriar; si non punico puerum, malus erit: me-
lius est enim fame mori, et expertem timoris, at-
que molestiæ esse, quam perturbatum vivere in
rerum copia, puerumque malum existere, quam te
miserum.

CAPUT XVII.

Incipe igitur a parvis: effunditur paxillum olei,
surripitur furto asellus; adde dicendo: Tanti ven-
ditur status hominis omni carentis passione, tanti-
que tranquillitas animi imperturbati; nil etenim
gratis comparatur. Quando accersieris puerum, C
cogita quod non potest quid facere eorum, quæ
vis, nisi obedierit, sed neque ita ipsi bene est; ita
ut in ipso sit, quod tu non turberis.

333 CAPUT XVIII.

Si cupis profectum facere, sustine, quod homi-
nes, propter ea, quæ exterius videntur, in aliqua
sint existimatione: aut, si tu vecors fueris, non
eures aliquid scire: sin vero quibusdam aliquis
esse videaris, ne tibi ipsi fidem præstes. Scito
enim, quod non facile est, tui ipsius propositum
naturæ congruens, simulque res exteriores obser-
vare. Sed necessum omnino, ut, dum unius satagis,
alterum negligas.

CAPUT XIX.

Si velis, ut omnibus modis tui filii, et uxor, et
amici vivant, stultus es; ea etenim, quæ in te non
sunt, vis ut sint, et quæ sunt aliena, tua exsi-
stant: pari modo, si velis, quod puer minime pec-
cet, fatuus es; vis nempe, vitium non esse vitium,
sed aliquid aliud; sin vero velis eo quod appetis
non frustrari, hoc quidem potes, exerce te igitur
in eo quod potes.

CAPUT XX.

Unusquisque, qui a seipso optatorum potestatem
habet, dominus est, ut nimirum eadem assequatur,
vel adimat ex animo proprio. Quisquis igitur

πρὸς τὴν χρῆσιν αὐτοῦ· ἂν καλὸν εἶη ἢ καλὴν, εὐ-
ρήσεις δύναμιν, πρὸς ταῦτα ἐγκράτειαν· ἐὰν πόνος
προσφέρηται, εὐρήσεις καρτερίαν, ἐὰν δὲ λοιδορίαν,
εὐρήσεις ἀνεξικακίαν, καὶ οὕτως ἐθιζόμενόν σε, οὐ
συναρπάσουσι σε αἱ φαντασίαι.

ΚΕΦΑΛ. ΙΑ΄.

Μηδέποτε ἐπὶ μηδενὸς εἴπῃς, ὅτι ἀπώλεσας αὐτό,
ἀλλ' ὅτι ἀπέδωκας· τὸ παιδάριον ἀπέθανεν, ἀπεδόθη·
ἢ γυνὴ ἀπέθανεν, ἀπεδόθη, τὸ χωρίον ἀφῆρέθη, οὐ-
κοῦν ἀπεδόθη, ἀλλὰ κακὸς ὁ ἀφελόμενος. Τί δέ σοι
μέλει, διότι ἀπήτησεν ὁ δούς; Μέχρι δ' ἂν διδῶται, ὡς
ἄλλοτρῶν αὐτῶν ἐπιμελαῦ, ὡς τοῦ πανδοχείου οἱ πα-
ριόντες.

B

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ΄.

Εἰ προκόψαι θέλεις, ἄφες τοὺς τοιοῦτους ἐπι-
λογισμούς· Ἄν ἀμελήσω τῶν ἐμῶν, οὐχ ἔξω διατρο-
φήν, ἂν μὴ κολάσω τὸν παῖδα, πονηρὸς ἔσται.
Κρεῖσσον γὰρ ἔστι λιμῶ ἀποθανεῖν ἄφοβον, καὶ
ἄλυπον γενόμενον, ἢ ζῆν ἐν ἀφθόνοις ταρασσόμενον,
κρεῖσσον καὶ τὸν παῖδα κακὸν εἶναι, ἢ σὲ κακοδαί-
μονα.

ΚΕΦΑΛ. ΙΖ΄.

Ἄρξει τοιγαροῦν· ἀπὸ τῶν μικρῶν ἐκχεῖται τὸ
ἐλάδιον, κλέπτεται τὸ ὄναριον, ἐπίλεγε· τοσοῦτου
πωλεῖται ἀπάθεια, τοσοῦτου ἀταραξία, προῖκα δὲ
οὐδὲν περιγίνεται. Ὅταν καλῆς τὸν παῖδα, ἐνθυμοῦ
ὅτι οὐ δύναται ἢ ὑπακούσας μηδὲ ποιῆσαι, ὡν θέ-
λεις, ἀλλ' οὐχ οὕτω ἔστιν αὐτῷ καλῶς, ἵνα ἐν ἐκείνῳ
ἢ τὸ σὲ μὴ ταραχθῆναι.

ΚΕΦΑΛ. ΙΗ΄.

Εἰ προκόψαι θέλεις, ὑπόμεινον ἕνεκα τῶν ἐκτὸς
ἀνθρώπους δόξαι· ἢ ἡλίθιος εἶ, μηδὲν βούλου ἐπι-
στασθαι, κἂν δόξης τις εἶναι τισιν, ἀπίσται σεαυτῷ·
ἔσθι γὰρ ὅτι οὐ ῥάδιον, καὶ τὴν σεαυτοῦ προαίρεσιν
κατὰ φύσιν ἐχουσαν φυλάξαι καὶ τὰ ἐκτὸς, ἀλλὰ
τοῦ ἐτέρου ἐπιμελούμενον τοῦ ἐτέρου ἀμελήσαι πᾶσα
ἀνάγκη.

D

ΚΕΦΑΛ. ΙΘ΄.

Ἄν θέλῃς τὰ τέκνα σου, καὶ τὴν γυναῖκα, καὶ
τοὺς φίλους πάντως ζῆν, ἡλίθιος εἶ· τὰ γὰρ μὴ ἐπὶ
σοι, θέλεις ἐπὶ σοι εἶναι, καὶ τὰ ἄλλοτρια σὰ εἶναι,
οὕτω καὶ τὸν παῖδα, ἐὰν θέλῃς μὴ ἀμαρτάνειν μω-
ρὸς εἶ· θέλεις γὰρ τὴν κακίαν, μὴ εἶναι κακίαν, ἀλλ'
ἄλλο τι· ἐὰν δὲ θέλῃς ὀρεγόμενος μὴ ἀποτυγχάνειν,
τοῦτο δύνασαι, τοῦτο οὖν ἄσκει, ὃ δύνασαι.

ΚΕΦΑΛ. Κ΄.

Κύριος ἕκαστός τις ἔστιν, ὃ τῶν ὑπ' ἐκείνου θελο-
μένων ἔχων ἐξουσίαν, εἰς τὸ περιποιῆσαι, ἢ ἀφ-
ελέσθαι. Ὅστις οὖν ἐλεύθερος εἶναι βούλεται ἤμτε

θελέτω, μήτε φευγέτω τι τῶν ἐπ' ἄλλοις, εἰ δὲ μή, ἅ
δουλεύειν ἀνάγκη. liber esse vult, neque cupiat, nec aversetur quidquam eorum quæ in aliis sunt, alioquin servire necessum est.

ΚΕΦΑΛ. ΚΑ'.

Μέμνησο, ὅτι ὡς ἐν συμποσίῳ σε δεῖ ἀναστρέφασθαι περιφερόμενον· τί γέγονε κατὰ σέ; ἐκτείννας τὴν χεῖρα κοσμίως μετάλαβε· παρέρχεται, μὴ κάτεχε· οὕτω ἦκει, μὴ ἐπίβαλε πόρρω τὴν δρεξίν, ἀλλὰ περιέμενε μέχρις ἂν γένηται κατὰ σέ· οὕτω πρὸς τέκνα, οὕτω πρὸς γυναῖκα, πρὸς ἀρχάς, πρὸς πλούτον, καὶ ἔση ἀξιόσποτε τοῦ Θεοῦ ἀνθρώπος. Ὅταν δὲ καὶ προσερχέντων σοι, μὴ λάθῃς, ἀλλὰ περιβῆς, τότε οὐ μόνον ἀνθρώπος ἔση Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ ὡς ἄγγελος.

ΚΕΦΑΛ. ΚΒ'.

Ὅταν κλαίοντα ἴδῃς τινὰ ἐν πένθει, ἢ ἀποδημουῖνος τέκνον, ἢ ἀπολελωκότα τὰ ἑαυτοῦ, πρόσσεχε μὴ σε ἢ φαντασία συναρπάσῃ, ὡς ἐν κακοῖ; ὄντος αὐτοῦ τοῖς ἐκτός, ἀλλ' εὐθύς ἔστω πρόχειρον, ὅτι τοῦτον θλίβει, οὐ τὸ συμβεβηκός (ἄλλον γὰρ οὐ θλίβει), ἀλλὰ τὸ δόγμα τὸ περὶ τούτων, μέχρι μέντοι λόγου μὴ ὄκνει περιφέρεσθαι αὐτῷ, καὶ οὕτω τύχη, συνεπιπτενάξαι, προσέχων μέντοι μὴ καὶ ἔσωθεν στενάξῃς.
verba, ne te pigeat circa ipsum manere, sique ita interius etiam congruiscas.

ΚΕΦΑΛ. ΚΓ'.

Μέμνησο ὅτι ὑποκριτὴς εἰ δράματος οἶου δ' ἂν θέλῃ ὁ διδάσκαλος, ἂν βραχὺ βραχέος, ἂν μακρὸν μακροῦ· ἔάν σε πτωχὸν ὑποκρίναι θέλῃ, ἵνα καὶ τοῦτον εὐφυῶς ὑποκρίνῃ, ἂν χωλὸν, ἂν ἄρχοντα, ἂν ἰδιώτην· ὄν γὰρ τοῦτό ἐστι τὸ δοθὲν πρόσσωπον ὑποκρίνασθαι καλῶς ἐκλέξασθαι δὲ αὐτὸ ἄλλου.

ΚΕΦΑΛ. ΚΔ'.

Κόραξ ὅταν μὴ αἴσιον κεκράγῃ, μὴ συναρπαζέτω σε ἢ φαντασία τοῦ δαίμονος, ἀλλ' εὐθύς διαίρει παρὰ σεαυτῷ, καὶ λέγῃ· Τοῦτων ἔμοι οὐδὲν ἐπισημαίνεται, ἀλλ' ἢ τῷ σώματι μου, ἢ τῷ κτησιδίῳ μου, καὶ τῷ δοξαρίῳ μου, ἢ τοῖς τέκνοις, ἢ τῇ γυναικί, ἔμοι δὲ πάντα αἴσια σημαίνεται, ἔάν ἐγὼ θέλω· ὅτι γὰρ ἂν τούτων ἀποβαίῃ, ἐπ' ἔμοι ἔστιν αὐτὸ καλῶς θέσθαι.

ΚΕΦΑΛ. ΚΕ'.

Ἀνίκητος εἶναι δύνασαι, ἔάν εἰς μηδένα ἀγῶνα καταβαίῃς, ὃν οὐκ ἔστιν ἐπὶ σοὶ νικῆσαι.

ΚΕΦΑΛ. ΚΖ'.

Ὅρα μήποτε ἰδῶν τινα προτιμώμενον, ἢ μεγαλυνομένον, ἢ ἄλλως εὐδοκιμουῖνον, μακαρίσῃς, ὑπὸ τῆς φαντασίας συναρπασθείς. Ἄν γὰρ ἐν τοῖς οὐκ ἐφ' ἡμῖν ἢ οὐσία τοῦ ἀγαθοῦ ἢ, οὔτε φθόνος, οὔτε ζηλοτυπία χώραν ἔχει· οὐδὲ γὰρ στρατηγός ἢ πρύτανις, ἢ ὑπατος εἶναι θέλεις, ἀλλ' ἐλεύθερος. Μία δὲ ὁδὸς πρὸς τοῦτο, καταφρόνησις τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν.

CAPUT XXI.

Memento, quod oportet, ut te circumferens, sicut in convivio converseris : **334** pervenitne aliquid ad te? extendens manum modeste accipe : præterit, ne detineas : nondum venit, ne longe protendas appetitum, sed exspecta, donec accesserit ad te : sic te geras erga filios, sic erga conjugem, erga magistratus, erga divitias ; erisque tandem dignus Dei homo : quando vero oblata tibi non acciperis, tunc non solum eris homo Dei, sed etiam velut angelus.

CAPUT XXII.

Cum aliquem in luctu ejulantem conspexeris, aut quod filius peregre profectus fuerit, aut quod res suas amiserit, attende, ne te corripiat visio animo repræsentata, perinde ac si ille versaretur in malis exterioribus, sed statim tibi præsto sit, quod nimirum, non quod accidit illum affliciat (alium enim minime affligit), sed opinio, quam habet de illis : verum quoad id, quod exigunt contingat, congemiscere simul ; caveas tamen, ne

CAPUT XXIII.

Recordare quod actor personatus es fabulæ, qualem voluerit magister ; brevis, si brevem ; longæ, si longam : si velit mendici ut agas personam, eam etiam ingenue repræsentas ; si claudi, si principis, si privati ; tuum enim hoc est assignatam personam bene referre, ipsam vero deligere ad alium pertinet.

335 CAPUT XXIV.

Quando corvus inauspicatum crocitaverit, ne te imaginatio corripiat dæmonis ; verum statim distingue apud teipsum, et dicito : Nihil mihi portenditur, nisi forte meo corpori, aut meo prædiolo, et gloriolæ meæ, aut filiis, aut uxori, mihi vero fausta omnia significantur, si ego volnero, quidquid enim istorum evenerit, in me est hoc bene ducere.

CAPUT XXV.

Invictus esse potes, si nullum descendas in certamen, in quo vincere non in te est.

CAPUT XXVI.

Caveas, ne quando videris aliquem honore prælatum, aut magnificatum, aut alias celebratum sermone hominum, prædices beatum, ex imaginatione correptus ; nam si boni essentia consisteret in his quæ in nobis non sunt, nec invidia locum haberet, nec ægritudo ex eo quod alter iisdem potiatur. Nec enim dux militiæ aut rector, aut consul esse vis, sed liber ; ad eam autem rem unica via est, nempe contemptus earum rerum, quæ in nobis non sunt.

CAPUT XXVII.

Memento, quod non is, qui probris insectatur, aut qui verberat, injuriam inferat, sed opinio, **336** quæ de his habetur, velut injuriam inferentibus; cum igitur aliquis te irritarit in aliquo, scito, quod opinio tua te irritavit: quapropter in primis enitere, ne corripiaris a re animo repræsentata; si namque semel tempore uteris, ac mora, facile te ipsum superabis.

CAPUT XXVIII.

Mors, et fuga, et alia omnia, quæ videntur graviora, ante oculos sint tibi quotidie, maxime vero præ omnibus mors; et nihil unquam cogitabis abjectum, nec rei cuiuspiam nimia teneberis concupiscentia.

CAPUT XXIX.

Si philosophiam concupiscis, præparatus inde esto, expectans te deridendum, multosque te subsannaturos, et dicturos, quod Repente nobis philosophus supervenit; et unde nobis supercilium istud? Tu vero supercilium quidem ne habeas; ea vero, quæ optima tibi visa fuerint sic tene, perinde ac si a Deo in eo constitutus esses loco: ac memento, quod si in eodem perseveres statu, qui prius te irridebant, iidem te postea admirabuntur; si vero ab ipsis fueris superatus, duplicem referes irrisionem.

CAPUT XXX.

Si quando tibi contigerit verti foras, ut velis alicui placere, scias, quod aberrasti ab instituto; contentus ergo sis in omni re philosophus esse; si vero **337** cupias, quod hoc tuum esse in aliqua sit existimatione, tibi ipsi appareas, et hoc sufficit.

CAPUT XXXI.

Ne te affligant cogitationes hujusmodi, nimirum: Inhonoratus ego vitam transigam, nec ullibi ullus habebor: si etenim ignominia malum est, uti est, non potes per alium versari potius in malo, quam in dedecore. Nunquid igitur tua est opera assequi primatum, aut cedere in convivio? nequaquam. Quomodo igitur in istis ignominia est? quo pacto vero nec ullus eris ullibi, quippe qui alicujus existimationis oportet ut sis, solummodo in iis, quæ in te sunt, in quibus etiam, ut digno tibi licet plurimi fieri? Verum amici tui nulla ope juvari poterunt: quid ais sine auxilio erunt? non a te minutum æs, vel argentum habebunt, ipsosque non inter cives Romanos ascribes? Ecquis igitur tibi dixit, quod hæc in nobis sunt et non opera aliena? Quis vero dare potest alteri, quæ non habet ipse? Acquirito ergo (aiunt) ut et nos habeamus. Si acquirere possum, conservans me ipsum verecundum, et fidelem, ac magnanimum, ostendite mihi viam, et comparabo; si vero a me hoc rogatis, meorum scilicet perditionem bonorum, ut vos quæ minime bona sunt lucri faciatis, videte vos ipsi quam injusti, ac ignavi sitis. Quid vero mavultis, argen-

A

ΚΕΦΑΛ. ΚΖ'.

Μέμνησο ὅτι οὐχ ὁ λοιδορῶν, ἢ ὁ τύπτων ὑβρίζει, ἀλλὰ τὸ δόγμα τὸ περὶ τούτων ὡς ὑβριζόντων· ὅταν οὖν ἐρεθίσῃ σέ τις, ἴσθ' ὅτι ἡ σὲ ὑπόληψις ἤρεθισε· τοιγαροῦν ἐν πρώτοις πειρῶ ὑπὸ τῆς φαντασίας; μὴ συναρπασθῆναι· ἔάν γὰρ ἅπασι χρόνου, καὶ διατριβῆς; τύχῃς, βῶν κρατήσεις σεαυτοῦ.

ΚΕΦΑΛ. ΚΗ'.

Θάνατος καὶ φυγὴ καὶ πάντα ἄλλα τὰ δεῖνὰ φαίνόμενα πρὸ ὀφθαλμῶν ἔστω σοι καθ' ἡμέραν, καὶ πάντων δὲ μάλιστα ὁ θάνατος, καὶ οὐδὲν οὐδέποτε, οὔτε ταπεινὸν ἐνθυμήσῃ, οὔτε ἄγαν ἐπιθυμήσεις **Β** τινός.

ΚΕΦΑΛ. ΚΘ'.

Εἰ φιλοσοφίας ἐπιθυμεῖς, παρασκευάζου αὐτόθεν, ὡς καταγελασθόμενος, ὡς καταμωχισσόμενος πολλῶν, καὶ ἐρούντων, ὅτι Ἄφνω φιλόσοφος; ἡμῖν ἐπαυελήλυθε, καὶ πόθεν ἡμῖν αὕτη ἡ ὀφρῦς; Σὺ δὲ ὄφρῦν μὲν μὴ ἔχε, τῶν δὲ βελτίστων σοι φαινομένων οὔτις ἔχου, ὡς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ τεταγμένος εἰς ταύτην τὴν χώραν· μέμνησο δὲ ὅτι ἔάν μὲν ἐμμένῃς τοῖς αὐτοῖς, οἱ καταγελῶντές σου πρότερον οὗτοί σε ὕστερον θαυμάσουσιν. Ἐάν δὲ ἤττηθῇς αὐτῶν, διπλοῦν προσλήψῃ καταγέλωτα.

ΚΕΦΑΛ. Λ'.

Ἐάν ποτε γένηται ἔξω στραφῆναι πρὸς τὸ βούλεσθαι ἀρέσαι τινα, ἴσθι ὅτι ἀπώλεσας τὴν ἐνστασιν· ἀρχοῦ οὖν ἐν παντὶ τὸ εἶναι φιλόσοφος, εἰ δὲ δοκίμῃ βούλει τὸ εἶναι, σαυτῷ φαίνου, καὶ ἰκανὸν ἔστιν.

ΚΕΦΑΛ. ΛΑ'.

Οὗτοί γε οἱ διαλογισμοὶ μὴ σε θλιβέτωσαν· Ἄτιμος ἐγὼ διαβιώσομαι, καὶ οὐδεὶς οὐδαμοῦ. Εἰ γὰρ ἡ ἀτιμία ἐστὶ κακὴν, ὡσπερ ἔστιν, οὐ δύνασαι ἐν κακῷ εἶναι δι' ἄλλον, οὐ μᾶλλον ἢ ἐν αἰσχρῷ, μὴ τι οὖν σὸν ἔστιν ἔργον τὸ ἀρχῆς τυχεῖν ἢ παραλειφθῆναι εἰς ἐστίασιν; Οὐδαμῶς. Πῶς οὖν ἐν τούτοις ἔστιν ἀτιμία; πῶς δὲ καὶ οὐδεὶς οὐδαμοῦ ἔσθῃ, ὅν ἐν μόνοις εἶναι τινα δεῖ τοῖς ἐπὶ σοὶ ἐν οἷς ἔξεστί σοι εἶναι πλείστου ἀξίω; Ἀλλὰ σοὶ οἱ φίλοι ἀβοήθητοι ἔσονται· τί λέγεις τὸ ἀβοήθητοι; οὐχ ἔξουσι παρὰ σοῦ κερμάτιον ἢ ἀργύριον. Οὐδὲ πολίτας Ῥωμαίων αὐτοὺς ποιήσεις. Τίς οὖν σοι εἶπεν, ὅτι ταῦτα τῶν ἐφ' ἡμῖν ἔστιν, οὐχὶ δὲ ἀλλότρια ἔργα; Τίς δὲ δοῦναι δύναται ἐτέρω, ἢ μὴ ἔχει αὐτός; Κτῆσαι οὖν, φασὶν, ἵνα καὶ ἡμεῖς; ἔχωμεν, ἢ δύναμαι κτήσασθαι τηρῶν ἐαυτὸν αἰδήμονα, καὶ πιστὸν, καὶ μεγαλόφρονα, δεῖκνύετε τὴν ὁδὸν καὶ κτήσομαι, εἰ δὲ με ἀξιοῦτε τὰ ἀγαθὰ τὰ ἐμαυτοῦ ἀπολέσαι, ἵνα ὑμεῖς τὰ μὴ ἀγαθὰ περιποιησῃθε, ὁρᾶτε ὑμεῖς πῶς ἀδικοὶ ἐστε, καὶ ἀγνώμονες. Τί δὲ καὶ βούλεσθε μᾶλλον, ἀργύριον, ἢ φίλον πιστὸν, καὶ αἰδήμονα; εἰς τοῦτο οὖν μοι μᾶλλον συλλαμβάνετε, καὶ μὴ δι' ὧν ἀποβαλῶ αὐτὰ ταῦτα, ἐκεῖνά με πρόσσειν ἀξιοῦτε. Ἀλλὰ ἡ πατρις, φησὶν, ὅσον ἐπ' ἐμοὶ

ἀδοθήτος ἔσται. Πάλιν ποίαν καὶ ταύτην βοήθειαν; Α στοάς οὐχ ἔξει διὰ σέ, οὐδὲ βαλανεῖα; Καὶ τί τοῦτο; Οὐδὲ γὰρ ὑποθήματα ἔχει διὰ τὸν σκυτέα, οὐδὲ ὄπλα διὰ τὸν χαλκία. Ἰκανὸν δὲ ἂν ἕκαστος ἐκπληρώσει τὸ ἑαυτοῦ ἔργον. Εἰ δὲ ἄλλον τινὰ αὐτῆ κατεσκευάζεις πολίτην πιστὸν, καὶ αἰδήμονα, οὐδὲν αὐτὴν ὠφέλεις· καὶ, οὐκοῦν οὐδεὶς αὐτὸν ἂν ὠφέλησεν, ἢ αὐτῆ. Τίνα οὖν, φησὶν, ἔξω χώραν ἐν τῇ πόλει; ἦν ἐάνδρῳ φυλάττων ἅμα σὲ αὐτὸν πιστὸν καὶ αἰδήμονα. Εἰ δὲ ἐκεῖνον ὠφελεῖν βουλόμενος ἀποβάλλεις ταῦτα, τί τὸ ὄφελος ἂν αὐτῇ γένοιτο, ἀναίδης, καὶ ἄπιστος ἀποτελεσθεῖς.

illa eadem. Quemnam itaque (ait) obtinebo locum ipsum fidelem, et verecundum. Si vero volens utilis præstabis, cum ipse evaseris impudens, ac infidelis?

ΚΕΦΑΛ. ΑΒ.

Προετιμήθη τίς σου ἐν ἐστίασει ἢ ἐν προσαγορεύσει, ἢ ἐν τῷ παραληφθῆναι εἰς συμβούλιον; Εἰ μὲν ἀγαθὰ ταῦτά ἐστιν, χαίρειν σε δεῖ, ὅτι ἔτυχεν αὐτῶν ἐκείνος, εἰ δὲ κακὰ μὴ ἀχθοῦ, ὅτι σὺ μὴ ἔτυχες· μὲνησθ δὲ, διότι σὺ οὐ δύνασαι μὴ τὰ αὐτὰ ποιῶν πρὸς τὸ τυγχάνειν τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν τῶν ἰσῶν ἀξιῶσθαι. Πῶς γὰρ ἰσῶν δύναται ἔχειν ὁ μὴ φοιτῶν ἐπὶ θύρας τινὸς τῷ φοιτῶντι; Ὁ μὴ παραπέμπων τῷ παραπέμποντι; Ὁ μὴ ἐπαινῶν τῷ ἐπαινοῦντι; Ἄδικος οὖν ἔση καὶ ἄπληστος, εἰ μὴ προέμενος ταῦτα ἀνθ' ὧν ἐκεῖνα πιπράσκειται προῖκα αὐτὰ βουλήσῃ λαμβάνειν. Ἀλλὰ πόσου πιπράσκονται θρίδακες; ὄβολοι ἂν οὕτω τύχη, ἂν οὖν τις προέμενος τὸν ὄβολον λάβῃ θρίδακας, οὐ δὲ μὴ προέμενος μὴ λάβῃς, μὴ οἴου; Ἐλαττον ἔχειν τοῦ λαβόντος· ὡς γὰρ ἐκεῖνος ἔχει θρίδακας, οὕτω σὺ τὸν ὄβολον, ὃν οὐκ ἔδωκας. Οὕτω καὶ ἐνταῦθα, οὐ παρεκλήθης ἐφ' ἐστίασίν τινος· οὐ γὰρ ἔδωκας τῷ καλοῦντι ὅσου πωλεῖται τὸ δεῖπνον, ἐπαινοῦ δὲ αὐτοῦ πωλεῖ, θεραπείας πωλεῖ, ὅς τὸ διάφορον (εἰ σοι λυσιτελεῖς) ὅσου πωλεῖται, εἰ δὲ κάκεινα θέλεις μὴ προσεσθαι, καὶ ταῦτα λαμβάνειν, ἄπληστος εἶ καὶ ἀβέλτερος. Οὐδὲν οὖν ἔχεις ἀντὶ τοῦ δεῖπνου; Ἐχεις τὸ μὴ ἐπαινεῖσαι τοῦτον, ὃν οὐκ ἤθελες· τὸ μὴ ἀνασχέσθαι αὐτοῦ τῶν ἐπὶ τῆς εἰσόδου.

atque vecors : nihil igitur habes vice prandii? Habes hoc quod nempe non dilaudasti eum, quem noluisti; eundemque non tolerasti ob ea, quæ quasi pro tributo requirebat.

ΚΕΦΑΛ. ΑΓ.

Τὸ βούλημα τῆς φύσεως καταμαθεῖν ἔστιν, ἐξ ὧν οὐ διαφερόμεθα πρὸς ἀλλήλους. Οἶον ὅταν ἄλλο παιδάριον κατεάξῃ τὸ ποτήριον πρόχειρον εὐθὺς, ὅτι τῶν γινομένων. Ἴσθι εἶναι ὅτι καὶ τὸ σὸν καταεγῆ τοιοῦτον εἶναι σε δεῖ, ὅποιον ὅτε καὶ τοῦ ἄλλου κατεάγῃ. Οὕτω μετατίθει, καὶ ἐπὶ τὰ μείζονα. Τέκνον ἄλλου τέθνηκεν, ἢ γυνή, οὐδεὶς ἔστιν ὅστις οὐκ ἂν εἴποι, εἰς τί ἀνθρώπινον, ἀλλ' ὅταν τὸ αὐτοῦ τινος ἀποθάνῃ, εὐθὺς, Οἴμοι! καὶ, Τάλας ἐγώ. Ἐχρῆν δὲ μεμνησθαι τί πάσχουμεν περὶ ἄλλων ὡς αὐτὸ ἀκούσαντες.

tum, aut amicum fidelem, et verecundum? ad hoc itaque mihi magis opitulemini, et ea postulate ut faciam, non vero illa, per quæ hæc eadem abjiciam. Sed patria (inquit) quantum in me est 338 erit absque adjumento. Rursum quale et hoc adjumentum? Porticus per te non habebit, neque balnea? Et quid hoc? quia nempe calceamenta non per sutorem, neque arma per fabrum ærarium habet. Sufficiet autem si unusquisque suum adimpleverit opus : si vero aliquem alium civem ipsi efficeres fidelem, ac prudentem, nihil tu illam adjuvares, profecto nihil, siquidem nullus ipsum juvit, quam in civitate? Quemcumque potueris, custodiens te esse illi, rejicias ista, quodnam ipsi juvamentum

B

CAPUT XXXII.

Prælatum fuitne tibi quis in convivio, aut in concione, aut in eo, quod assumptus fuerit ad consilium? Si bona quidem hæc sunt, gaudere te oportet, quod hæc ille fuerit assecutus; sin autem mala, ne graviter feras quod impos fueris voti : memento vero, quod non potes æqualibus (scilicet honoribus) dignus fieri, si eadem non feceris, quæ fecit ille ad assequenda similia in nobis non existentia; qua enim æqualitate conveniet, qui ad fores ventitat alicujus cum non adeunte? Qui non associat eum associante? Qui non dilaudat eum laudante? Injustus igitur eris ac inexplebilis, si non erogans ea, pro quibus illa divenduntur, gratis ipsa consequi volueris. At quanti vœneunt lactucæ? obolo, si sic contigat; si quis ergo obolum erogans acceperit lactucas, tu vero non erogans, non acceperis, ne opineris te minus habere illo qui accepit. Sicut enim habet ille lactucas, ita tu retines 339 obolum, quem non dedisti : res etiam sic se habet in nostro proposito; vocatus non es ad alicujus convivium quia non dedisti vocanti quanti venditur prandium; vendit autem pro sui ipsius laudatione, pro famulatu, ac obsequio vendit; tantam præbe expensam (si tibi expedit) quanti divenditur; si vero et illa erogare nolis, et accipere ista, inexplebilis es, Habes hoc quod nempe non dilaudasti eum, quem quasi pro tributo requirebat.

D

CAPUT XXXIII.

Naturæ voluntas est pernoscenda ex his in quibus inter nos minime differimus. Exempli gratia : quando alius puerulus effregerit poculum, statim est in promptu; quod est ex his, quæ solent accidere, scias ergo quod si tuum etiam frangatur, tale esse te oportet, qualis, dum alterius illud fractum fuerat, exsistebas. Similiter transfer hoc ad majora. Filius alterius obiit, aut uxor; nemo est qui non dicat, quod nempe humanum est; sed quando alicujus proprius decesserit filius, confestim : Hei mihi, et miser ego; at meminisse oportebat, qua passione afficimur de aliis, quando id ipsum audierimus.

CAPUT XXXIV.

A

Sicut meta non ponitur ad aberrandum, ita neque mali natura in mundo existit. Si corpus tuum quis committeret obviam venienti, utique indignare-
ris, quod autem tui ipsius animum **340** unicuique tu committas, ita ut si convicia tibi dixerit, turbetur ille, non verecundaris? Eam ob rem cujusque operis considera antecedentia, ejusdemque consequentia, sicque ad illud accede, alioquin primum alacriter suscipies iter, quippe qui nihil subsequendum in mentem revocasti, sed postea, cum dedecora quaedam apparere cœperint, absistes.

CAPUT XXXV.

Vis olympico in certamine vincere? Ita per Deum ego volo, præclarum etenim est; at considera antecedentia et consequentia et deinde accinge te operi. Oportet ordinem servare; necessariis vesci; abstinere a quocunque cibo, qui coquitur; exerceri secundum necessitatem hora præstituta, sive in æstu sit, sive in frigore; non frigidam bibere, vinum, non quodcunque simpliciter; teipsum tradere superiori, veluti medico; deinde ad certamen prodire. Accidit quandoque ut manus jaciatur, talis vertatur, multumque pulveris sorbeat; quandoque vero vapulare necessum; cumque his omnibus superari. Hæc ubi perpenderit, si adhuc velis, progredere ad certandum; alioquin puerulorum instar conversaberis, qui nunc quidem luctatores agunt jocantes, nunc vero gladiatores, nunc tuba canunt, postea tragice decantant; sic tu quoque, modo quidem athleta, modo gladiator, deinde rhetor, postea philosophus, toto autem animo nihil. Sed veluti simia omne spectaculorum genus, si videris, imitaris et aliud ex alio tibi placet, nec enim considerate accessisti ad quidpiam, aut id perlustrasti, sed temere, **341** ac frigida cupiditate; pari modo cum quidam philosophum conspicati fuerint, et audierint aliquem eo prorsus modo loquentem, quo ita potest ut ille effari?, tum et ipsi teneantur philosophandi voluntate.

CAPUT XXXVI.

Homo, in primis perpende rem qualis sit, et postea tui ipsius naturam pernosce, an possis portare. Vis certare in quinquertio? vis in palæstra luctari? Vide tua brachia, crura, ilia proba; alius quippe ad aliud natus est. Putasne, quod ista faciens æque poteris comedere, æque bibere, æque indignari, et æque morosum te præbere? Vigilare oportet, laborare, e domesticis abscedere, a puerulo contemni, ab omnibus illudi, in omnibus inferiorem esse, in honore, in primatu, in judicio, et in qualibet minima re. Ista perpende, si velis pro hisce omnibus commutare impassibilitatem, libertatem, imperturbabilitatem; sin minus, ne accedas; ne uti pueruli, nunc philosophus, deinde publicanus, postea rhetor, deinde Cæsaris procurator. Ista genera non consonant. Cum unus sis homo, oportet, ut sis bonus, aut malus: tu debes aut principatum animi perficere suis ipsius viribus, aut exteriora;

ΚΕΦΑΛ. ΑΔ'.

Ὡσπερ σκοπὸς πρὸς τὸ ἀποτυγχάνειν οὐ τίθεται οὕτως οὐδὲ κακοῦ φύσις ἐν κόσμῳ γίνεται, εἰ μὲν τὸ σῶμά σου τις ἐπέτρεπε τῷ ἀπαντήσαντι, ἡγανάκτηεις ἄν; Ὅτι δὲ σὺ τὴν γνώμην τὴν σεαυτοῦ ἐπιτρέπεις τῷ τυχόντι, ἵνα ἐὰν λαοδωρῆται σοὶ παραχθῆ ἑκαίη, καὶ συγχυθῆ οὐκ αἰσχρῶν; Τούτου ἕνεκα ἐκάστου ἔργου σκόπει τὰ καθηγούμενα, καὶ τὰ ἀκόλουθα αὐτοῦ, καὶ οὕτως ἔρχου ἐπ' αὐτό· εἰ δὲ μὴ, τὴν μὲν πρώτην προθύμως ἤξεις, ἅτε μὴδὲ τῶν ἐξῆς ἐνταυθυμμένος, ὕστερον δὲ ἀναφανέντων τινῶν αἰσχυρῶν ἀποστήσῃ.

ΚΕΦΑΛ. ΑΕ'.

Θέλεις Ὀλύμπιον νικῆσαι; Κἀγὼ νῆ τὸν Θεόν, κομψὸν γάρ ἐστιν· ἀλλὰ σκόπει τὰ καθηγούμενα, καὶ τὰ ἀκόλουθα, καὶ οὕτως ἅπτου τοῦ ἔργου. Δεῖ εὐτακτεῖν ἀναγκοτροφεῖν, ἀπέχεσθαι πεμμάτων, γυμνάζεται πρὸς ἀνάγκην ἐν ὄρῳ τεταγμένη, ἐν καύματι, ἐν ψύχει, μὴ ψυχρὸν πίνειν, μὴ οἶνον ὡς ἔτυγεν ἀπλῶς· ὡς λατρώ παραδεδομέναι σεαυτὸν τῷ ἐπιστάτῃ, εἶτα ἐν τῷ ἀγῶνι παρέρχεσθαι. Ἔστι δὲ ὅτε χεῖρα βαλεῖν, σφυρὸν τρέψαι, πολλὴν ἀφὴν καταπιεῖν, ἐστ' ὅτε μαστιγωθῆναι καὶ μετὰ τούτων πάντων νικηθῆναι. Ταῦτα ἐπισκεψάμενος ἂν εἴ τι θέλῃς ἔργου ἐπὶ τὸ ἀθλεῖν, εἰ δὲ μὴ, ὡς τὰ παιδία ἀναστραφήσῃ, ἃ νῦν μὲν παλαιστάς παιζει, νῦν δὲ μονομάχους, νῦν δὲ σαλπίζει, εἶτα τραγῳδεῖ· οὕτω καὶ σὺ νῦν μὲν ἀθλητῆς, νῦν δὲ μονομάχος, εἶτα ῥήτωρ, εἶτα φιλόσοφος, ὅλη δὲ τῆ ψυχῆ οὐδὲν, ἀλλ' ὡς πίθηκος, πᾶσαν θῆαν ἐὰν ἴδῃς μιμῆ, καὶ ἄλλο ἐξ ἄλλου σοὶ ἀρέσκει· οὐ γὰρ μετὰ σκέψεως ἤλθες ἐπὶ τι, οὐδὲ περιώδευσας, ἀλλ' εἰκῆ, καὶ κατὰ ψυχρὰν ἐπιθυμίαν. Οὕτω θεασάμενοι τινες φιλόσοφον, καὶ ἀκούσαντες οὕτω τινὸς λέγοντος ὡς εὖ τις τῶν φιλοσόφων λέγει (καίτοι τις οὕτω δύναται εἰπεῖν ὡς ἐκεῖνος); θέλουσι, καὶ αὐτοὶ φιλοσοφεῖν.

audierint aliquem eo prorsus modo loquentem, quo ita potest ut ille effari?, tum et ipsi teneantur

ΚΕΦΑΛ. ΑΓ'.

Ἄνθρωπε πρῶτον ἐπίσκεψαι ὁποῖόν ἐστι τὸ πρᾶγμα, εἶτα καὶ τὴν σεαυτοῦ φύσιν κατάμαθε εἰ δύνασαι βαστάσαι. Πένταθλος εἶναι βούλεις, ἢ παλαιστής; Ἴδὲ σεαυτοῦ τοὺς βραχίονας, τοὺς μηρούς, τὴν δασύν κατάμαθε, ἄλλος γὰρ πρὸς ἄλλο μίφυκε. Δοκεῖς ὅτι ταῦτα ποιῶν ὡσαύτως δύνασαι ἐσθλείν, ὡσαύτως πίνειν, ὡσαύτως ὀργίζεσθαι, ὁμοίως δυσαρρεστεῖν; Ἄγρυπνησαι; δεῖ, πονῆσαι, ἀπὸ τῶν οικειῶν ἀπελθεῖν, ὑπὸ παιδαρίου καταφρονηθῆναι, ὑπὸ τῶν ἀπάντων καταγελασθῆναι, ἐν παντὶ ἤττον ἔχειν ἐν τιμῇ, ἐν ἀρχῇ, ἐν δίκῃ, πραγματικῶ παντὶ. Ταῦτα ἐπίσκεψαι, εἰ θέλεις ἀντικαταλλάξασθαι τούτων ἀπάθειαν, ἐλευθερίαν, ἀταραξίαν. Εἰ δὲ μὴ, μὴ πρόσαγες, μὴ ὡς τὰ παιδία· νῦν φιλόσοφος, ὕστερον δὲ τελώνης, εἶτα ῥήτωρ, εἶτα ἐπίτροπος Καίσαρος. Γένη ταῦτα οὐ συμφωνεῖ. Ἐνα σε δεῖ ἄνθρωπον ἦναι, ἀγαθόν, ἢ κακὸν εἶναι, ἢ τὸ ἡγεμονικόν σε δεῖ ἐξεργάζεσθαι τοῖς αὐτοῦ, ἢ ἐκτὸς, ἢ περὶ τὰ ἔσω φιλοτε-

χνεν, ἢ περὶ τὰ ἔξω, τουτέστιν, ἢ φιλοσόφου τάξιν **A** vel interiorum, vel exteriorum studio vacare; vel tandem philosophi locum tenere, vel idiotæ.

ΚΕΦΑΛ. ΛΖ'.

Τὰ καθήκοντα ὡς ἐπίπαν ταῖς σχέσεσι παραμετρεῖται. Πατήρ ἐστίν, ὑπαγορεύεται ἐπιμελεῖσθαι, παραχωρεῖν ἀπάντων, ἀνεχέσθαι λοιδοροῦντος, παῖοντος. Ἄλλὰ κακὸς ὁ πατήρ ἐστι· μὴ τι οὖν πρὸς ἀγαθὸν πατέρα φύσει ὤκειώθης; ἀλλὰ πρὸς πατέρα. Ὁ ἀδελφὸς ἀδικεῖ· τήρει τοιγαροῦν τὴν τάξιν τὴν αὐτοῦ πρὸς αὐτόν· μὴδὲ σκόπει τὸ τί ἐκεῖνος ποιεῖ, ἀλλὰ τί σοι ποιήσαντι κατὰ φύσιν ἔξει ἢ σὴ προαίρεσις. Σὲ γὰρ ἄλλος οὐ βλάψει· εἰ μὴ θέλεις· τότε δὲ ἔστη βεβλαμμένος, ὅταν ὑπολάβῃς βλάπτεσθαι· οὕτως οὖν ἀπὸ τοῦ πολίτου, ἀπὸ τοῦ γείτονος, ἀπὸ τοῦ στρατηγῶν τὸ καθήκον ἐξευρήσεις, ἂν τὰς σχέσεις **B** ἐπίζη θεωρεῖν.

ΚΕΦΑΛ. ΛΗ'.

Τῆς περὶ Θεὸν εὐσεβείας, ἴσθι ὅτι τὸ κυριώτατον ἐκεῖνὸ ἐστίν ὀρθὰς ὑπολήψεις περὶ αὐτοῦ ἔχειν ὡς αὐτοῦ, καὶ διοικούντος ὅλα καλῶς καὶ δικαίως, καὶ αὐτὸν εἰς τοῦτο κατατεταχέναι εἰς τὸ πείθεσθαι αὐτῷ, καὶ ἔπεσθαι καὶ εἰκνιν πᾶσι τοῖς γινόμενοις, καὶ ἀκολουθεῖν ἐκόντα ὡς ἐπὶ τῆς ἀρίστης γνώμης ἐπιτελούμενοις· οὕτω γὰρ οὔτε μέμψῃ τὸν Θεὸν ποτε, οὔτε ἐγκαλέσεις ὡς ἀμελούμενος· ἄλλως δὲ τοῦτο **C** οὐχ οἶόν τε ἂν μὴ ἀποστής τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν, καὶ ἐν τοῖς ἐφ' ἡμῖν μόνις θῆς τὸ ἀγαθόν, καὶ τὸ κακόν· ὡσάν [ὡτάν] γέ τι ἐκείνων ὑπολαβὼν ἀγαθόν, ἢ κακόν πᾶσα ἀνάγκη, ὅταν ἀποτυγχάνεις, ὧν θέλεις καὶ περιπίπτεις οἷς οὐκ ἐθέλεις μέμψεσθαι σε, καὶ μισεῖν τοὺς αἰτίους. Πέφυκε γὰρ πρὸς πᾶν ζῶον τὰ μὲν βλαθερὰ φαινόμενα, καὶ αἴτια αὐτῷ φεύγειν, καὶ ἐκτρέπεσθαι, τὰ δὲ ὀφέλιμα, καὶ τὰ αἴτια αὐτῷ μετιέναι, καὶ τεθραυμακέναι. Ἀμήχανον οὖν βλάπτεσθαι τινα οἰόμενον χαίρειν τῷ δοκοῦντι βλάπτειν, ὡσπερ καὶ τὸ αὐτῇ τῇ βλάβῃ χαίρειν ἀδύνατον. Ἐνθεν καὶ πατήρ ὑπὸ τοῦ υἱοῦ λοιδορεῖται, ὅταν τῶν δοκούντων ἀγαθῶν εἶναι τῷ παιδί μὴ μεταδιδῶν· καὶ τισι τῶν ἀφρόνων τοῦτο ἐποίησε τὸ ἀγαθὸν οἴεσθαι τὴν τυραννίδα. Διὰ τοῦτο καὶ γεωργὸς λοιδορεῖ τὴν Θεόν· διὰ τοῦτο ὁ ναύτης, διὰ τοῦτο ὁ ἔμπορος, ἐπὶ τούτῳ οἱ τὰς γυναῖκας ἀπολύοντες, καὶ τὰ τέκνα. Ὅπου γὰρ τὸ συμφέρον, ἐκεῖ καὶ τὸ εὐσεβές, ὥστε ὅστις τοῦ ὀρέγεσθαι ἐπιμελεῖται ὧν δεῖ καὶ ἐκκλίνειν, ἐν τούτῳ καὶ εὐσεβείας ἐπιμελεῖται. Προσῆκει κατὰ ἀλήθειαν ἄπτεσθαι ἔργου, καθαρῶς, καὶ μὴ ἐπισεσυρμένως, μὴδὲ ἀμελῶς, μὴδὲ γε ἀσχροκερδῶς, μὴδὲ ὑπὲρ δύναμιν.

convenit vere, ac pure, nec incomposite, neque negligenter, neque sordidum ob lucrum, nec supra vires.

ΚΕΦΑΛ. ΛΘ'.

Τάξον τινὰ εἰδους χαρακτήρα σαυτῷ, καὶ τύπον, ὃν φυλάξεις ἐπὶ τε σαυτοῦ ὧν, καὶ ἀνθρώποις ἐντοίχοις.

ΚΕΦΑΛ. Μ'.

Σιωπῇ τὸ πολὺ ἔστω, ἢ λαλεῖσθω τὰ ἀναγκαῖα, καὶ

342 CAPUT XXXVII.

Officia commensurantur ut plurimum habita ratione naturalium congruitatum. Pater est; suadet, ut ejus geratur cura, ut ipsi cedatur in omnibus, utque toleretur, si objurgarit ac verberarit. Sed pater malus est: nunquid igitur bono patri adjunctus es a natura? non, sed patri. Frater injuriam infert: tu itaque observa tuum erga ipsum modum ratione temperatum, neque attendas id, quod ille agit, sed quid pro te tuum requirit propositum, dum ea, quæ naturæ congruunt effeceris. Te namque alius minime lædet, nisi volueris; tunc enim læsus eris, quando existimaveris te lædi: sic igitur adinvenies, quod debetur officium a cive, a vicino, a duce militari, si naturales congruitates assueveris perpendere.

CAPUT XXXVIII.

Circa pietatem erga Deum, scias, quod maxime præcipuum illud est, recte nimirum de ipso sentire, ut ipse est, utque bene, ac juste universa gubernat; seque ipsum in eo subjicere, nempe in obediendo illi, cumque sequendo, ac omnibus quæ contingunt cedendo, et libenter sectando, ac si optima cum deliberatione perficiantur: sic enim neque de Deo conquereris unquam, nec eum incusabis, uti ab eodem neglectus: aliter vero hoc possibile non est, nisi abstineas iis quæ non in nobis sunt, constituasque bonum et malum in hisce solum quæ sunt in nobis: quod si quid illorum putaveris bonum, aut malum, necessum penitus erit, quando excideris ab his quæ volueris, aut in ea quæ **343** nolueris, incidere, ut de iis conqueraris, qui auctores fuere, eosque odio habeas. Innatum est quippe omni animanti, ut ea, quæ nocitura videntur eorumque causas evitet, ac aversetur, utilia vero, eorumque causas assequi contendat, et admiretur. Est igitur impossibile, quod aliquis lædatur a re, quæ videtur, quod lædit, si ipse putat, quod lætificat; sicut etiam fieri non potest, ut lætificetur ab eo, quod lædit. Hinc etiam pater a filio contumelia afficitur, quando ea quæ bona videntur filio, non ipsi impertiat: similiter quibusdam imprudentibus id in causa fuit, ut quod bona esset tyrannis existimarent. Ideo agricola quoque Deum convitio carpit; ideo nauta; ideo mercator; ideo et qui uxores dimittunt, ac filios. Ita ut is, cui appetere curæ sit et declinare illa quæ decet, in hoc etiam salagat curans pietatem. Opus igitur aggredi

CAPUT XXXIX.

Constitu tibi ipsi quamdam modi formam et exemplar, quod observes, tum quando tecum eris, tum quando cum hominibus loqueris.

CAPUT XL.

Silentium ut plurimum sit; vel necessaria disso-

rantur, et paucis verbis, si quando vero tempeſtiva A occasio advocarit, raro ad 344 eſſandum procedamus, verum non de ulla re vulgari, non de gladiatorum ludis, non de equorum decursionibus, non de athleticis, non de cibis, aut potibus, vel de quibuscunque rebus ubilibet paſſim enarratis; potiffimum vero non de homine reprehendente, vel dilaudante, vel comparante.

CAPUT XLI.

Si ergo potueris transfer tuos sermones, et eorum qui tecum ſunt, ad id quod decet; ſi vero apud extraneæ gentis homines fueris interceptus, tace.

CAPUT XLII.

Risus ne multus ſit, neque diſſolutus, neque ob multa.

CAPUT XLIII.

Juſjurandum recuſa, ſi potes quidem, ad omnia; ſin ſecus, quantum fieri poteſt.

CAPUT XLIV.

Epulas externas, et populares rejice, ſed, ſi tempus aliquando tulerit, a te adhibeatur attentio ne forte ſubterlabaris in vulgarem conſuetudinem: ſcias enim, quod ſi ſodalis ſit pollutus, neceſſum eſt eum qui cum illo converſatur ſimul pollui, quamvis ipſe purus exſtiterit.

345 CAPUT XLV.

Quæ corporis ſunt ſume ad exilem tantum uſum, velut alimenta, potionem, amictum, domicilium, famulitium; quæ vero ad voluptatem, aut gloriam, C aut luxuriam ſunt, omnia dele.

CAPUT XLVI.

Si quis tibi renuntiaverit, quod quiſpiam de te male dicit, ne excuſes ea, quæ de te dicta ſunt, ſed reſponde, quod Ignorat alia, quæ mihi inſunt mala; alioquin non ſola hæc diceret.

CAPUT XLVII.

Non eſt honeſtum in theatrum prodire, neque ad aliquos audiendos temere, aut facile devenias; ſi autem acceſſeris, cuſtodi gravitatem, et conſtantiam, ſimulque cave, ne alicui ſis onerofus.

CAPUT XLVIII.

Cum futurum ſit ut occurras alicui eorum, maxime qui ob eminentiam ſunt aliqua exiſtimatione, D propone tibi ipſi quidnam fecerit aliquis ex viris virtute præditis, ſicque non indigebis modo, quo decenter te geras in re occurrente.

CAPUT XLIX.

Quando ad aliquem ventitas ex iis qui magna præſtant poteſtate, tibi ipſi 346 propone, quod eum non invenies intus, quod excluderis, quod tibi fores excutientur, quod is de te non curabit; ſique ipſos convenire fuerit conſentaneum, accedens tolera, quæ ſunt, et nuſquam dicas ipſe ad teipſum: Ego non tanti æſtimor; id enim plebeium eſt, ac tritium jam, et vulgatum quoad exteriora.

δι' ἐλίγων, ſπανίως δὲ ποτε καιροῦ παρακαλοῦντος ἐπὶ τὸ λέγειν ἠξιώμεν· ἀλλὰ περὶ μηδενὸς τῶν τυχόντων, μὴ περὶ μονομαχιῶν, μὴ περὶ ἱπποδρομιῶν, μὴ περὶ ἀθλητῶν, μὴ βρωμάτων, ἢ πομάτων, ἢ τῶν ἐκαſταχοῦ λεγομένων, μάλιστα δὲ μὴ περὶ ἀνθρώπων ψέγοντα, ἢ ἐπαινοῦντα, ἢ ſυγκρίνοντα.

ΚΕΦΑΛ. ΜΑ'.

Ἐάν μὲν οὖν οἶός τε ἦ μετὰ γε τοὺς ſοὺς λόγους, καὶ τοὺς τῶν ſυνόντων ἐπὶ τὸ προſήκον. Εἰ δὲ ἐν ἀλλοφύλοις ἀποληφθεὶς τύχοις, ſιωπά.

ΚΕΦΑΛ. ΜΒ'.

Γέλως μὴ πολὺς ἔστω, μὴδὲ ἀνεπιμένος, μὴδὲ ἐπὶ πολλοῖς.

ΚΕΦΑΛ. ΜΓ'.

Ὅρκον παραίτησαι, εἰ μὲν οἶδόν τε εἰς ἅπαν, εἰ δὲ μὴ, ἐκ τῶν ἐνότων.

ΚΕΦΑΛ. ΜΔ'.

Ἐſτιάσεις τὰς ἔξω καὶ ἰδιωτικὰς διακροῦου. Ἐάν δὲ ποτε γένηται καιρὸς, ἐντετάσθω σοι ἡ προſοχὴ μὴ ποτε ἀρα ὑποβρύχῃ εἰς ἰδιωτισμόν· ἴσθι γάρ ὅτι ἐάν ὁ ἐταῖρος ἦ μεμολυſμένος, καὶ τὸν ſυνανατριβόμενον αὐτῷ ſυμμολύνεσθαι ἀνάγκη, καὶν αὐτὸς ὦν τύχη καθαρός.

ΚΕΦΑΛ. ΜΕ'.

Τὰ περὶ τὸ σῶμα μέχρι τῆς χρεῖας ψιλῆς παραλαμβάνε, οἷον τροφᾶς, πόμα, ἀμπεχόνην, οἰκετιάν· τὰ δὲ πρὸς ἠδονὴν, ἢ δόξαν, ἢ τρυφήν, ἅπαντα περιγράφε.

ΚΕΦΑΛ. ΜΣ'.

Ἐάν τις σοι ἀπαγγέλλῃ ὅτι ὁ δεινὰ σε κακῶς λέγει, μὴ ἀπολογοῦ πρὸς τὰ λεχθέντα, ἀλλ' ἀποκρίνου, διότι ἠγνόει τὰ ἄλλα τὰ προſόντα μαι κακὰ· ἐπεὶ οὐ καὶν ταῦτα μόνον ἔλεγεν.

ΚΕΦΑΛ. ΜΖ'.

Οὐ καλὸν τὸ παριέναι εἰς θέατρον, εἰς ἀκρόαſιν τινων, μὴ εἰκῆ, μήτε βράδιος πάριθι· παριῶν δὲ τὸ ſεμνόν, καὶ τὸ εὐſταθὲς, καὶ ἅμα ἀνεπαχθὲς φύλαſſε.

ΚΕΦΑΛ. ΜΗ'.

Ὅταν τινὲ μέλλῃς ſυμβάλλειν, μάλιστα τῶν ἐν ὑπεροχῇ δοκούντων, πρόβαλε ſεαυτῷ τί ἂν ἐποίηſέ τις τῶν ἐναρέτων, καὶ οὐκ ἀπορῆσεις τοῦ χρῆſαſθαι προσηκόντως τῷ ἐμπεſόντι.

ΚΕΦΑΛ. ΜΘ'.

Ὅταν φοιτᾶς πρὸς τινὰ τῶν μέγα δυναμένων, πρόβαλε ſεαυτῷ, ὅτι οὐχ εὐρήσεις αὐτὸν ἐνδόν, ὅτι ἀποκλειſθήſη, ὅτι ἐντιναχθήſονται σοι αἱ θύραι, ὅτι οὐ φροντεῖ σου, καὶν ſὺν αὐτοῖς ἐλθεῖν καθήκη, ἐλθὼν φέρε τὰ γενόμενα, καὶ μηδέποτε εἴπης αὐτὸς πρὸς ἑαυτὸν, ὅτι οὐκ ἦν τοſοῦτου· ἰδιωτικὸν γάρ, καὶ διαβεβλημένον πρὸς τὰ ἐκτός.

ΚΕΦΑΛ. Ν΄.

Α

Ἐν ταῖς ὁμιλίαις ἀπέστω τὸ τῶν αὐτοῦ τινα ἔργων, καὶ κινδύνων ἐπὶ πολὺ, καὶ ἀμέτρως μεμνησθαι· οὐ γὰρ ὡς σοὶ ἡδὺ ἐστὶ τῶν σῶν κινδύνων μεμνησθαι, οὕτω καὶ τοῖς ἄλλοις ἡδὺ ἐστὶ τῶν σοὶ συμβεβηκότων πυκνῶς ἀκούειν.

ΚΕΦΑΛ. ΝΑ΄.

Ἀπέστω δὲ καὶ τὸ γέλωτα κινεῖν, ὀλισθηρὸς γὰρ ὁ τρόπος εἰς ἰδιωτικόν, καὶ μάλα ἱκανὸς τὴν αἰδῶ τὴν πρὸς σὲ τῶν πλησίον ἀνεῖναι.

ΚΕΦΑΛ. ΝΒ΄.

Ἐπισφαλὲς δὲ καὶ τὸ εἰς αἰσχρολογίαν ἐμπεσεῖν· ὅταν οὖν συμβῆ τι τοιοῦτον ἐὰν μὲν εὐκαιρον ᾖ, καὶ ἐπίπληξον τῷ προσελθόντι· εἰ δὲ μὴ, τῷ αὖ ἀποσιωπῆσαι, καὶ ἐρυθριάσαι, καὶ σκυθρωπάσαι, δῆλος γίνου δυσχεραίων τῷ λόγῳ.

ΚΕΦΑΛ. ΝΓ΄.

Ὅταν ἡδονῆς τινοῦ φαντασίαν λάβῃς καθάπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων, φύλασσε σεαυτὸν μὴ συναρπασθῆς ὑπ' αὐτῆς, ἀλλὰ ἐκδεξάσθω σε τὸ πρᾶγμα καὶ ἀναβολὴν τινα, παρὰ σεαυτῷ λάβε, ἔπειτα μνήσθητι ἀμφοτέρων τῶν χρόνων, καθ' ὃν τε ἀπήλασας τῆς ἡδονῆς, καὶ καθ' ὃν ἀπολαύσας ὕστερον ματανοεῖς, καὶ αὐτὰς σεαυτῷ λοιδορεῖ, καὶ τούτοις ἀντίθεος, ὅπως ἀποσχόμενος χαιρήσεις καὶ ἐπαινέσεις αὐτὸς σεαυτὸν, ἐὰν δὲ εὐκαιρον φανῆ ἀψασθαι τοῦ ἔργου, πρόσσεχε μὴ ἡττήσῃ σε τὸ προσσηνὲς αὐτοῦ, καὶ ἡδὺ, καὶ ἐπαγωγόν, ἀλλ' ἀντιτίθει πόσον ἀμεινον τὸ συνειδέναί σεαυτῷ ταύτην τὴν νίκην νενικηκῆσι.

ΚΕΦΑΛ. ΝΔ΄.

Ὅταν διαγνοῦς, ὃ τι ποιητέον σοὶ ἐστὶ ποιῆς, μὴδὲ πώποτε φύγῃς ὀφθῆναι πράσσων αὐτὸ, κἂν ἄλλοῖόν τι οἱ πολλοὶ περὶ αὐτοῦ μέλλωσιν ὑπολαμβάνειν. Εἰ μὲν γὰρ οὐκ ὀρθῶς ποιεῖς αὐτὸ τὸ ἔργον, φύγε, εἰ δὲ ὀρθῶς, τί φοβῆ τούς ἐπιπλήξοντας οὐκ ὀρθῶς;

ΚΕΦΑΛ. ΝΕ΄.

Πρὸς μὲν τὸ διεzeugμένον μεγάλην ἔχε ἀξίαν, πρὸς δὲ συμπεπλεγμένον δὲ ἀπαξίαν, οὕτω καὶ τὸ τὴν μεῖζω μερίδα ἐκλέξασθαι πρὸς μὲν τὸ σῶμα ἐχέτω ἀξίαν, πρὸς δὲ κοινωνίαν ἐν ἐστίασει ὅσον δεῖ φυλάξαι ἀπαξίαν ἔχει. Ὅταν οὖν συνεσιθῆς ἑταίρῳ, μὴ μόνον τὴν πρὸς τὸ σῶμα ἀξίαν τῶν παρακειμένων ὄρα, ἀλλὰ καὶ τὴν πρὸς τὸν ἐστιάτορα, ὅσον δεῖ φυλάττειναι.

habere debet convivator, quid nimirum oportet ut servetur.

ΚΕΦΑΛ. ΝΖ΄.

Ἐὰν ὑπὲρ δύναμιν ἀναλάβῃς τι πρόσωπον, καὶ ἐν τούτῳ ἡσχημόνησας καὶ ὃ ἡδύνασο ἐκπληρῶσαι, τοῦτο κατέλιπες.

CAPUT L.

In colloquiis familiaribus absit, ut plerumque, ac immodice aliqua e tuis operibus, ac periculis commemorares; nec enim aliis est dulce, quæ tibi contigerunt audire frequenter, ut suave est tibi tuorum periculorum meminisse.

CAPUT LI.

Sed etiam absit, ut risum commoveas: ille quippe modus in vulgarem consuetudinem proclivis est; et valde idoneus ad proximorum reverentiam tibi debitam diminuendam.

CAPUT LII.

Periculosum est etiam in turpiloquium prolabi: quando itaque aliquid hujusmodi contigerit, si aderit opportunitas, increpa appropinquantem; sin autem, conticendo, ac erubescendo, vultumque tetricum gerendo ostende quod graviter fers talem sermonem.

CAPUT LIII.

Quando cujuspiam voluptatis imaginatio tibi supervenerit, custodi te **347** ipsum, ut in aliis, ne ab ea corripiaris, sed res te exspectet, et apud teipsum quadam utere dilatione; memento deinde utriusque temporis, tum ejus, quo voluptatem jam percepisti, tum illius, quo, postquam voluptatem perceperis, demum te poenitebit, atque ipse tibi exprobra, et istis oppone hoc, scilicet quantopere, si abstinueris, gaudebis, et ipse laudabis teipsum; at si opportunum videatur opus aggredi, ne, quod in eo jucundum est, et dulcedo, atque illecebra, te vincat, sed oppone hoc, quanto nimirum erit melius tibi ipsi conscium esse, quod talem reportasti victoriam.

CAPUT LIV.

Quando facies aliquid, cum statueris, quod tibi faciendum sit, ne unquam fugias videri, dum illud facis, etsi multi de ipso existimaturi sint diversum quidpiam; si enim tale opus minime recte facis, fuge; si vero recte, ecquid times eos qui te non recte culpabunt?

CAPUT LV.

Valde dignum habeas id quod a te disjunctum est; tibi vero conjunctum in nullo pretio teneas. Sic electio majoris portionis respectu corporis habeat quidem meritum condignum, sed respectu communionis in convivio, quid scilicet oportet servare, minus habet meritum, seu dignitatem. Quando igitur cum sodali convivaris, non solum respicias dignitatem, quæ ad corpus attinet, appo-

348 CAPUT LVI.

Si aliquam supra vires susceperis personam, et in hac indecore te gessisti, tum dereliquisti id etiam, quod complere potuisses.

CAPUT LVII.

Quemadmodum inter ambulandum attendis, ne insilias clavo, aut ne tuum pedem distorqueas, ita attende, ne tui animi principatum lædas; atque hoc si unoquoque in opere observabimus, securius unumquodque opus aggrediemur.

CAPUT LVIII.

Mensura possessionis est corpus uniuscujusque, sicuti pes calceamenti; si igitur in hoc steteris, mensuram servabis; sin pertransieris, jam veluti per præceps ferri necessum est, ut etiam in calceamento sit si pedem illud superexcesserit, sive deauratus sit calceus, sive purpureus, sive interpunctus: ejus enim, quod semel supra mensuram est, terminus nullus est.

CAPUT LIX.

Feminæ statim inde ab annis quatuordecim vocantur a viris dominæ; videntes igitur quod nihil aliud ipsis superest, quam solummodo cubare simul cum viris, incipiunt formam excolere, et in hoc spes omnes habere. Dignum est itaque, ut sciant, quod non alia ulla de **349** causa honore afficiuntur, quam eo quod apparent ornatae, ac verecundæ in temperantia.

CAPUT LX.

Hebetis ingenii signum est in his, quæ ad corpus pertinent penitus versari, velut exerceri ut plurimum, aut multum comedere, aut plus bibere, aut ventrem frequentius exonerare, sed ea quidem peragenda sunt obiter, omnis vero cura sit circa mentem.

CAPUT LXI.

Quando quispiam male quid fecerit, aut male dixerit tibi, memento, quod facit, aut dicit, putans sibi conveniens esse; fieri vero non potest, ut ipse sequatur quidquid tibi videtur, sed quod sibi; itaque si male ipsi videatur, ille læsus est, utpote qui fuit deceptus. Si quis etenim veritatem connexam fuerit opinatus esse mendacium, non læsum est connexum (scilicet veritatis), sed is, qui fuit deceptus. Tu ergo incitatus ab his, mansueto eris animo erga convitiantem; unde in re qualibet quidquid ipsi fuerit visum responde.

CAPUT LXII.

Quæcunque res duas habet ansas, hanc quidem, quæ gestari potest, alteram vero, quæ portatilis non est; si ergo frater tibi inferat injuriam, illinc ne prehendas hoc, quod nimirum fecit injuriam; hæc enim ansa ejus est, quæ gestari non potest; verum inde potius, quod frater, quod sodalis, et hoc apprehendes, utpote quod est portatile.

350 CAPUT LXIII.

Hujuscemodi sermones sunt inordinati: Ego te locupletior sum, igitur ego te melior. Illi vero magis ordinati: Ego te locupletior; ergo mea pos-

A

ΚΕΦΑΛ. ΝΖ΄.

Ἐν τῷ περιπατεῖν καθάπερ προσέχεις μὴ ἐπιβῆς ἤλω, ἢ στρέφῃς τὸν πόδα σου, οὕτω πρόσχε μὴ καὶ τὸ ἡγεμονικὸν βλάβῃς τὸ σεαυτοῦ, καὶ τοῦτο ἐάν ἐφ' ἐκάστου ἔργου παραφυλάξωμεν, ἀσφαλέστερον ἀψήμεθα ἐκάστου ἔργου.

ΚΕΦΑΛ. ΝΗ΄.

Μέτρον κτήσεως τὸ σῶμα ἐκάστου ὡς ὁ ποῦς ὑποδήματος. Ἐάν ἐπὶ τούτου στῆς, φυλάξεις τὸ μέτρον, ἐάν δὲ ὑπερβῆς ὡς κατὰ κρημνοῦ λοιπὸν ἀνάγκη φέρεσθαι, καθάπερ καὶ ἐπὶ τοῦ ὑποδήματος, ἐάν ὑπερβῇ τὸν πόδα, γίνεταί, εἴτε κατὰ χρυσὸν ὑπόδημα, εἴτε πορφυροῦν, εἴτε κεντητὸν· τοῦ γὰρ ἅπαξ ὑπὲρ τὸ μέτρον ὄρος οὐδεὶς ἐστίν.

B

ΚΕΦΑΛ. ΝΘ΄.

Αἱ γυναῖκες εὐθὺς ἀπὸ τέσσαρες καὶ δέκα ἐτῶν ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν κύριαι καλοῦνται· τοιγαροῦν ὀρώσαι ὅτι ἄλλο μὲν οὐδὲν αὐταῖς πρόσσεστι, μόνον δὲ συγκοιμῆσθαι τοῖς ἀνδράσιν, ἀρχονται καλλωπίζεσθαι, κὰν τούτῳ πάσας ἔχειν τὰς ἐλπίδας. Προσέγειν οὖν ἄξιον ἵνα ἀισθῶνται, ὅτι ἐπ' οὐδενὶ ἄλλῳ τιμῶνται, ἢ τῷ κόσμῳ φαίνεσθαι, καὶ αἰδήμονες ἐν σωφροσύνῃ.

ΚΕΦΑΛ. Ξ΄.

Ἄφυτας σημεῖον τὸ ἐνδιατρίβειν τοῖς περὶ τὸ σῶμα ὅσον ἐπὶ πολὺ γυμνάζεσθαι, ἢ ἐπὶ πολὺ ἐσθίειν, ἢ ἐπὶ πολὺ πίνειν, ἢ ἐπὶ πολὺ ἀποπατεῖν. Ἀλλὰ ταῦτο μὲν ἐν παρέργῳ ποιητέον, περὶ δὲ τὴν γνώμην ἔστω ἢ πᾶσα ἐπιστροφῆ.

ΚΕΦΑΛ. ΞΑ΄.

Ὅταν τις κακῶς τι ποιῇ, ἢ κακῶς σε λέγῃ, μέμνησο ὅτι καθήκειν αὐτῷ οἰόμενος ποιεῖ, ἢ λέγει· οὐχ οἶόν τε οὖν ἀκολουθεῖν αὐτὸν τῷ σοι φαινομένῳ, ἀλλὰ τῷ αὐτῷ, ὥστε εἰ κακῶς αὐτῷ φαίνεται ἐκείνος βέβλαπται, ὅστις ὡσπερ καὶ ἐξηπάτηται· καὶ γὰρ τὸ ἀληθὲς συμπεπλεγμένον ἐάν τις ὑπολάβῃ ψεῦδος, οὐ τὸ συμπεπλεγμένον βέβλαπται, ἀλλ' ὁ ἐξαπατηθεὶς. Ἀπὸ τούτων ὀρμώμενος πρᾶως ἔξεις πρὸς τὸν λοιδοροῦντα· ἐπιφθέγγου γὰρ ἐφ' ἐκάστου, ὅτι ἔδοξεν αὐτῷ.

ΚΕΦΑΛ. ΞΒ΄.

Πᾶν πρᾶγμα δύο ἔχει λαβὰς, τὴν μὲν ἀφόρητον, τὴν δὲ φορητὴν· ἐάν οὖν ἀδελφός σε ἀδικῇ, ἐντεῦθεν αὐτὸ μὴ λάμβανε, ὅτι ἀδικεῖ· αὐτὴ γὰρ ἡ λαβὴ ἐστίν αὐτοῦ οὐ φορητὴ· ἀλλὰ ἐκεῖθεν μᾶλλον ὅτι ἀδελφός, ὅτι σύντροφος, καὶ λήψῃ αὐτὸ καθὼς φορητὸν ἐστίν.

ΚΕΦΑΛ. ΞΓ΄.

Οὔτοι οἱ λόγοι ἀσύντακτοι, Ἐγὼ σου πλουσιώτερος, ἐγὼ ἄρα σου κρείττων. Ἐγὼ σου λογιώτερος, ἐγὼ σου ἄρα κρείττων· ἐκεῖνοι δὲ μᾶλλον συντακτικοί.

Ἐγώ σου πλουσιώτερος. Ἡ ἐμή ἄρα κτήσις κρείττων τῆς σῆς. Ἐγώ σου λογιώτερος, ἡ ἐμή ἄρα λέξις τῆς σῆς κρείσσων, σὺ δὲ γε οὔτε κτήσις εἶ οὔτε λέξις.

ΚΕΦΑΛ. ΕΔ΄.

Λούεται τις ταχέως, μὴ εἴπῃς ὅτι κακῶς, ἀλλὰ ὅτι ταχέως· πίνει τις πολὺν οἶνον, μὴ εἴπῃς ὅτι κακῶς, ἀλλ' ὅτι πολὺν, πρὶν ἢ γὰρ τοῦ γινῶναι τὸ πρᾶγμα, πῶθεν οἶσθα εἰ κακῶς; Οὕτως οὐ συμβήσεται σοι ἄλλων μὲν φαντασίας καταληπτικὰς λαμβάνειν, ἄλλοις δὲ συγκατατίθεσθαι.

ΚΕΦΑΛ. ΕΕ΄.

Μηδικοῦ σεαυτὸν εἴπῃς φιλόσοφον, μηδὲ λάλει τὸ πολὺ ἐν ἰδιώταις περὶ τῶν θεωρημάτων· οἷον ἐν συμποσίῳ, μὴ λέγε πῶς δεῖ εἶσθαι, ἀλλ' εἶσθι ὡς δεῖ· μέμνησο γὰρ ὅτι οὕτως ἀφηρήκεισαν οἱ φιλόσοφοι πανταχόθεν τὸ ἐπιδεικτικὸν ὥστε ἤρχοντο πρὸς αὐτοὺς βουλόμενοι ὑπ' αὐτῶν φιλόσοφοι συσταθῆναι, κάκεινοὶ ἀπήγαγον αὐτούς. Οὕτως ἠλείχοντο παρορῶμενοι.

ΚΕΦΑΛ. ΕΣΤ΄.

Ὅστε κἂν περὶ θεωρημάτων τις ἐμπέσῃ λόγος ἐν ἰδιώταις, σιώπα τὸ πολὺ. Μέγας γὰρ ὁ κίνδυνος εὐθύς ἐμέσαι ἢ οὐκ ἐπεφασ, καὶ ὅταν εἴπῃ σοὶ τις ὅτι οὐδὲν οἶσθα; καὶ σὺ μὴ δειχθῆς· τότε ἴσθι ὅτι ἄρρητὸν τοῦ ἔργου· ἐπεὶ καὶ τὰ πρόβατα οὐ χάρτον φέροντα τοῖς ποιμέσιν ἐπιδείκνυει πόσον ἐφαγεν, ἀλλὰ τὴν νομὴν ἔσω πέψαντα, ἐρίῳ ἔξω φέρει, καὶ γάλακτι. Καὶ σὺ τοίνυν μὴ τὰ θεωρήματα τοῖς ἰδιώταις ἐπιδείκνυε, ἀλλὰ τὰ ἀπ' αὐτῶν πεφθέντα ἔργα.

ΚΕΦΑΛ. ΕΖ΄.

Ὅταν εὐτελῶς εἴ ἤρμοςμένος τὰ κατὰ σῶμα, μὴ καλλωπίζου ἐπὶ τούτῳ. Μηδ' ἂν ὕδωρ πίνης ἐκ πάσης ἀφορμῆς λέγε, ὅτι ὕδωρ πίνεις, κἂν ἀσκήσῃ ποτε πρὸς πόνον θελήσης σεαυτῷ καὶ μὴ τοῖς ἔξω. Μὴ τοὺς ἀνδριάντας περιλάμβανε, ἀλλὰ διψῶν ποτε σφοδρῶς, ἐπίσπασαι ψυχροῦ ὕδατος, καὶ ἔκπτυσον, καὶ μηδὲν εἴπῃς.

ΚΕΦΑΛ. ΕΗ΄.

Ἰδιώτῳ στάσις, καὶ χαρακτήρ, οὐδεμίαν ποτὲ ἐξ ἑαυτοῦ προσδοκᾷ ὠφέλειαν, ἢ βλάβην, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἔξω. Φιλοσόφου στάσις, καὶ χαρακτήρ πᾶσαν ὠφέλειαν, καὶ βλάβην, ἐξ ἑαυτοῦ προσδοκᾷ.

ΚΕΦΑΛ. ΕΘ΄.

Σημεῖον προκόπτοντος οὐδένα ψέγει προχείρως, οὐδένα μέμφεται, οὐδὲν ἐγκαλεῖ, κἂν τις αὐτὸν ἐπαινῇ, καταγελά τοῦ ἐπαινούντος αὐτὸν παρ' ἑαυτῷ, κἂν ψέγῃ οὐκ ἀπολογεῖται. Περιεῖσι δὲ καθάπερ οἱ ἄρρωστοὶ εὐλαβοῦμενοὶ τι κινῆσαι τῶν καθισταμένων πρὶν πῆξιν λαβεῖν.

A sessio tua potior est; ego eloquentior te, mea ergo dictio tua præstantior. Tu autem nec possessio es, neque dictio.

CAPUT LXIV.

Lavatur quis cito, ne dixeris, quod male, sed quod celeriter; bibit aliquis multum vini, ne dixeris, quod male, verum quod multum; priusquam enim rem dignoveris, unde scis si male? Sic non continget tibi assequi aliorum imaginationes conprehensionem subjectas, aut in eandem aliorum sententiam descendere.

CAPUT LXV.

Nullibi philosophum teipsum dixeris, nec apud imperitos plebeios multum garrivas de speculationibus; velut, in convivio ne dicas quomodo comedere oportet, sed comede ut decet: memor enim esto, quod ita sustulerunt undecunque ostentationem philosophi, ut cum ad ipsos accederent qui philosophi ab iis institui volebant, illi depellerent, isti autem ita perferrent neglecti.

CAPUT LXVI.

Itaque quamvis apud plebeios sermo incidit de aliqua speculatione, **351** sile ut plurimum; magnum nempe periculum est statim evomere quæ non concoxisti; et quando tibi dicet quispiam, quod nihil scis, et tu non ostenderis, scito tunc, quod principium operis est; quandoquidem oves non ostendunt pastoribus quantum comederint, herbam proferentes, sed lana, ac lacte producunt foris pabulum, cum intus concoxerint. Itaque tu quoque ne cito imperitis speculationes exhibeas, sed opera ab iis (scilicet speculationibus) concocta.

CAPUT LXVII.

Quando tenuiter aptaveris ea, quæ ad corpus pertinent, ne glories super hoc; et si ex quavis occasione aquam bibas, ne dicas, quod aquam bibis; cumque ad labores exerceri volueris, tibi ipsi, et non his, qui sunt exterius id notum fac; ne amplectaris statuas, sed quandoque vehementer sitiens, hauri frigidam aquam, et expue, nemini que dixeris.

CAPUT LXVIII.

Plebeii, sive imperiti status, et nota: nullam unquam ex seipso expectat utilitatem, aut noxam, sed ab his, quæ sunt extra. Philosophi conditio, et indicium omnem utilitatem, et noxam a seipso expectat.

CAPUT LXIX.

Signum proficientis: neminem reprehendit confestim, neminem laudat, de nemine conqueritur, accusat neminem; et si quis ipsum dilaudet, deridet **352** apud seipsum dilaudatorem, et si quis reprehendat, non se defendit; circumit vero quemadmodum infirmi, qui cavent ne quid stabiliū commoveant, antequam resument soliditatem.

CAPUT LXX.

Quod si quis de te quid dixerit, ne advertas; id enim nondum est tuum.

CAPUT LXXI.

Quousque tandem procrastinas optimis quibusque dignum teipsum exhibere, ac nullatenus sermonem prætergredi explanantem? Accepisti speculationes, quomodo nimirum oporteret eas intellectu assequi, eas assecutus es: qualem adhuc doctorem expectas, ut in illo tui ipsius correctionem reponas? Non etiamnum adolescentulus es, sed vir jam ætate perfecta; itaque si neglexeris, et piger sis, et semper facias propositum ex proposito, atque alios dies super alios præfueris, post quos tibi ipsi attendas, latebis plebe vivens, atque moriens existes; nunc igitur assuefacito teipsum ita vitam degere, ut perfectus, ut proficiens, et quidquid optimum esse videtur sit tibi lex inviolabilis, et si laboriosum sit; si quid suave, si quid gloriosum, aut ignominiosum tibi proponatur, memento, quod nunc certamen est, et quod nunc instant Olympia, necque ullatenus differre licet, et quod per unam cladem, et remissionem, et perit progressus, et salvatur. Paulus quoque **353** sic peregit, in omnibus seipsum incitans, etsi nondum sis Paulus, debes ita vivere, ac si

CAPUT LXXII.

Potest quidem quis me occidere, lædere autem minime.

CAPUT LXXIII.

Præcepit enim Dominus, ut eos, qui non possunt lædere, non timeamus, dicens: « Ne timeatis ab his, qui occidunt corpus, animam vero non possunt occidere; timete vero magis eum, qui potest et animam, et corpus perdere in gehenna ²². » ipsi gloria in sæcula. Amen.

A

Ἄπειθε δ' ἂν ἐρῆ τις περὶ σοῦ, μὴ ἐπιστρέφου, τοῦτο γὰρ οὐκ ἐστὶ σὸν ἐστίον.

ΚΕΦΑΛ. ΟΑ'.

Εἰς πόσον ἐστὶ χρόνον ἀναβάλλῃ τὸ τῶν βελτίστων ἀξιοῦν ἑαυτὸν καὶ ἐν οὐδενὶ παραβαίνειν τὸν διαιρούνητα λόγον; Παρείληφας τὰ θεωρήματα, οἷς εἶδει συμβάλλειν, συμβέβηκτας, ποῖον διδάτκαλον προσδοκᾷς, ἵνα εἰς ἐκείνον ὑπερβῆς τὴν ἐπανόρθωσιν τὴν σεαυτοῦ; Οὐκ ἐστὶ εἰ μετράκιον, ἀλλὰ ἀνήρ ἤδη τέλειος. Ἐὶ σὺν ἀμελήσει, καὶ ῥαθυμῆσει, καὶ ἀεὶ προθέσεις ἐπιπροθέσεις ποιῆς καὶ ἡμέρας ἄλλας ἐπὶ ἄλλαις ὀρίζεις μεθ' ἧς προσέχῃς σεαυτῷ, λήσεις σεαυτὸν οὐ προκόψας, ἀλλ' ἰδιώτης διατελέσεις, καὶ ζῶν, καὶ ἀποθνήσκων. Ἦδη οὖν σεαυτὸν ἐκθιοῦν εἴριζε ὡς τέλειον, ὡς προκόπτοντα, καὶ πᾶν τὸ βέλτιστον φαινόμενον ἔστω σοὶ νόμος ἀπαράβατος, καὶ ἐπίπονον τι ἦ, εἴ τι ἡδὺ ἢ ἔνδοξον, ἢ ἄδοξον προσάγῃται σε. Μήμνησο ὅτι νῦν ὁ ἀγὼν, καὶ ὅτι ἤδη πάρεστι τὰ Ὀλύμπια, καὶ οὐκ ἔστιν ἀναβάλλεσθαι οὐκ ἐστὶ, καὶ ὅτι παρὰ μίαν ἤρταν καὶ ἔνδοσιν, καὶ ἀπόλλυται προκοπή, καὶ σώζεται. Καὶ Παῦλος οὕτω διετέλεσεν ἐπὶ πάντων προάγων ἑαυτὸν μηδενὶ ἄλλω προσέχειν ἢ τῷ λόγῳ· σὺ δὲ καὶ εἰ μὴ τῷ Παῦλος εἶ, ὡς Παῦλος εἶναι βουλόμενος ὀφείλεις βιοῦν.

C

ΚΕΦΑΛ. ΟΒ'.

Ἀποκτεῖναι μὲν τίς με δύναται, βλάψαι δὲ οὐ.

ΚΕΦΑΛ. ΟΓ'.

Παρηγγεῖλε γὰρ ὁ Κύριος μὴ δυναμένους βλάψαι μὴ φοβεῖσθαι λέγων, « Μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι, φοβήθητε δὲ μᾶλλον τὸν δυνάμενον καὶ ψυχὴν, καὶ σῶμα ἀπολέσαι ἐν γενένη. » Αὐτῷ ἢ ὀφείλεις εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΔΙΗΓΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΕΙΛΟΥ

Περὶ Πάχων πόλεμον πορνικὸν πάσχοντος καὶ νικῶντος. Ἐτεροι δὲ λέγουσιν, εἶναι τοῦ Ἐυαγρίου (1) ὁμοίως καὶ ὁ μετ' αὐτὴν δογματικὸς λόγος.

NARRATIO S. P. N. NILI

335 De Pachon patiente bellum meretricium, et vincente. Alii vero dicunt Evagrii esse, ut etiam eum, qui subsequitur, sermonem dogmaticum.

CAPUT I.

Contigit aliquando, ut feminae concupiscentia molesta mihi esset, ac tum in cogitationibus, tum in no-

ΚΕΦΑΛ. Α'.

Συνέβη ποτὲ ἀκληθῆνσί με ἐπιθυμίᾳ γυναικῶς, καὶ δυσφορεῖν, καὶ πρὸς τοὺς λογισμοὺς καὶ πρὸς

(1) Erat in manuscrip. codice titulus τοῦ ἁγίου Evagrii ascriptus, quem delevi. Vide *Notas*.

τὰς φαντασίας τὰς νυκτερινὰς, καὶ ἐγγὺς γενόμενος Α τοῦ ἐξελθεῖν τῆς ἐρήμου ἐλαύνοντός με τοῦ πάθους· τοῖς μὲν γένοιτο ἐμοῖς οὐκ ἀνεθέμην τὸ πρᾶγμα οὔτε τῷ διδασκάλῳ Εὐλογίῳ, λεληθότως δὲ παραβαλὼν εἰς τὴν πανέρημον, συνετύγχανον ἐπὶ ἡμέρας δεκαπέντε τοῖς κατὰ τὴν Σχῆτιν γηράσσει Πατράτιν ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἐν οἷς ἦν καὶ τις Πάχων ὀνόματι, ἐβδομηκοστὸν ἔτος ἐλάσας καθήμενος ἐν τῇ Σχῆτει. Εὐρῶν οὖν αὐτὸν ἀσκητικώτερον, καὶ ἀκεραιότερον, ἐθάρρησα ἀναθέσθαι μοι τὰ τῆς διανοίας. Καὶ λέγει μοι οὗτος· Μὴ ξενίσῃ σε τὸ πρᾶγμα· οὐ πάσχεις αὐτὸ ἀπὸ βραθυμίας, μαρτυρεῖ γάρ σοι καὶ ὁ τόπος, καὶ διὰ τὴν σπάνιν τῶν χρειῶν, καὶ διὰ τὸ μὴ εἶναι συντυχίαν τῶν θηλειῶν, ἀλλὰ μᾶλλον ἀπὸ σπουδῆς. Τριπλοῦς γάρ ἐστιν ὁ πόλεμος ὁ πορνικός· ποτὲ μὲν ἢ ὀργῆς ἡμῖν ἐπιτίθεται εὐρωστοῦσα, ποτὲ δὲ τὰ πάθη διὰ τῶν λογισμῶν, ποτὲ δὲ καὶ αὐτὸς ὁ δαίμων τῆ βασκανία, ἐγὼ γὰρ παρατηρήσας εὐρηκα τοῦτο. Ἴδοῦ ὡς ὀργῆς με γέροντα ἄνθρωπον, τεσσαράκοντα ἔτος ἔχων ἐν ταύτῃ τῇ κέλλῃ φροντίζων τῆς ἑμαυτοῦ σωτηρίας, καὶ ταύτην ἔχων τὴν ἡλικίαν μέχρι τούτου πειράζομαι, καὶ διώμνυτο ὅτι ἐπὶ δώδεκα ἔτη μετὰ τὸ πεντηκοστὸν ἔτος, οὐ νύκτα μοι συνεχώρησαν, οὐχ ἡμέραν ἐπιτιθέμενοι. Ἐπινοήσας οὖν, ὅτι ἀπέστη μοι ὁ Θεός, διὰ καὶ καταδυναστεύομαι, ἡρεσιάζω ἀποθανεῖν ἀλόγως, ἢ πάθει σώματος ἐνασχημονῆσαι, καὶ ἐξελθῶν, καὶ περιελθῶν τὴν ἐρημον, εὐρον σπήλαιον ὑαίνης, εἰς δὲ σπήλαιον εὐήκα ἑμαυτὸν ἐν ἡμέρᾳ γυμνὸν, ἵνα ἐξελθόντα φάγη με τὰ θηρία· ὡς οὖν ἐγένετο ἑσπέρα κατὰ τὸ γεγραμμένον· « Ἐθού σκοτός, καὶ ἐγένετο νύξ, ἐν αὐτῇ διελεύσονται πάντα τὰ θηρία τοῦ ἀγροῦ, » ἐξελθόντες οἱ θῆρες δὲ τε ἄρσην, καὶ ἡ θῆλεια ὡσφράνθησάν μου ἀπὸ κεφαλῆς ἕως ποδῶν περιλείξαντες, καὶ ὡς προσεδόκων βρωθῆκα, ἀνεχώρησαν ἀπ' ἐμοῦ πεσὼν οὖν διὰ πάσης νυκτὸς οὐκ ἐβρώθηην. Λογισάμενος οὖν ὅτι ἐφείσατό μου ὁ Θεός, αὐθι· ὑποστρέψω εἰς τὴν κέλλαν· καρτερήσας οὖν ὁ δαίμων ἡμέρας ὀλίγας ἐπέθετό μοι· σφοδρότερον τοῦ πρώτου ὡς παρὰ μικρὸν βλασημῆσαι. Μετασχηματισθεὶς οὖν εἰς Αἰθιοπίσσαν κόρην (ἦν ἐώρακά ποτε ἐν νεότητι εἰς τὸ θέρος καλαμωμένην), ἐπεκάθητό μοι τοῖς γόνασι, καὶ ἐπὶ τοσοῦτον με ἐκίνησεν, ὡς νομίσει με συγγενέσθαι. Ἀπὸ μανίας οὖν ἔδωκα αὐτῇ χόσσον, καὶ γέγονεν ἄφαντος. Ἐπὶ διετίαν οὖν τῆς δυσωδίας τῆς χειρὸς μου ἀνέχεσθαι οὐκ ἔδυνάμην· μικροψυχήσας οὖν, καὶ ἀπευδοκῆσας, ἐξῆλθον εἰς τὴν πανέρημον ἐλώμενος, καὶ εὐρῶν ἀσπίδα μικρὰν, καὶ λαβῶν αὐτὴν προσφέρω τοῖς γεννητικοῖς μου μορῖοις ἵνα κἄν οὕτω δηχθεὶς ἀποθάνω, καὶ προστρέψας τοῦ θηρίου τὴν κεφαλὴν τοῖς μορῖοις τοῦ σώματος, & αἰτιά μοι τοῦ πειρασμοῦ, οὐκ ἐδόχθην. Ἦκουσα οὖν φωνῆς ἐλθούσης ἐν τῇ διανοίᾳ μου, Ἄπελθε, Πάχων, ἀγωνίζου, διὰ γὰρ τοῦτο ἀφήκά σε, καταδυναστεύθηται, ἵνα μὴ μέγα φρονήσῃς ὡς δυνάμενος, ἀλλ' ἐπιγνώσῃ σου τὴν ἀσθένειαν μὴ θαρσῆσῃς τῇ πολιτείᾳ σου, ἀλλὰ προσδράμῃς τῇ τοῦ Θεοῦ δυναστείᾳ.

cturnis visionibus difficulter eam tolerarem; cumque compellente me passione, prope forem, ut e solitudine abscederem, vicinis meis neutiquam narravi rem, neque magistro Eulogio, clam vero pertransiens ad locum omnino desertum conveni per quindecim dies eos, qui circa Scetim consenuerant in solitudine Patres, quos inter, et quidam erat Pachon nomine qui ad annum pervenerat septuagesimum, residebatque in Scete; nactus igitur ipsum exercitatioem, atque sincerioem, confidenter ausus sum meae mentis arcana exponere, ac narrare. Tunc hic mihi dicit — : Ne te perturbet negotium huiusmodi quasi novum; nec enim id pateris e pigritia, attestatur quippe hoc tibi locus ipse, tum propter inopiam rerum necessarium, tum etiam quia seminarum non est hic conversatio, sed potius a studio; triplex est etenim bellum meretricium, nam interdum caro robuste valens nobis insidiatur, nonnunquam vero passiones per cogitationes, aliquando et daemon ipse ex invidia, ego enim observando hoc adinveni. Ecce ut me vides senem hominem, cum 356 degam annum quadragessimum in hac cella, sollicitus de eis quae ad meam spectant salutem, et licet ad istam pertigerim aetatem, haectenus tentor; — affirmauitque mihi iurejurando dicens, quod — Per duodecim annos post quinquaginta, neque noctu, nec interdum mihi pepercunt insidiatores; cum ergo cogitassem, quod, quia a me Deus abesset, potentia opprimebar tyrannica, elegi potius absurde mori, quam ob corporis passionem turpiter agere; quapropter egressus, circumiensque solitudinem inveni speluncam hyenae, in qua spelunca posui me nudum, ut exeuntes ferae me devorarent; itaque vespere facto (secundum quod scriptum est: « Posuisti tenebras, et facta est nox, in ipsa pertransibunt omnes bestiae agri »), exeuntes ferae, tamque mas quam femina offecerunt me a capite usque ad pedes, et circumcirca linxerunt, cumque me devorandum expectarem, secesserunt a me, sicque per totam noctem prostratus, tamen devoratus non fui. Arbitrans itaque, quod pepercera mihi Deus, rursus ad cellam meam revertor, cumque per paucos dies daemon tolerasset, invasit me vehementius, quam prius, ut parum abfuerit, quin blasphemarem. Transformatus igitur in puellam Aethiopicam (quam vidi quondam in adolescentia per aetatem, dum meteret) insedit meis genibus, et adeo me commovit, ut me cum ipsa coivisse putarem; praefurore igitur alapam ipsi dedi, et invisibilis effecta evanuit; per biennium vero fetorem manus meae sustinere non poteram. Abjecto ergo animo, et inhonoratus exivi in locum omnino desertum vagabundus, cumque parvam aspidem invenissem, ipsamque accipissem, genitalibus meis membris 357 admovi, ut saltem ita demorsus emorerer; cum vero bestiae obvertissem caput ad corporis membra utpote quae causa mihi tentationis erant, commersus non fui, atqui vocem

⁹⁹ Psal. ciii, 20.

menti meæ supervenientem audivi : Abeas, Pachon, Ἄ Οὕτω πληροφορηθεὶς ἀνέκαμψα. Καὶ μετὰ θάρρους
decerta, idcirco etenim potentia tentationis oppri- καθίσας, καὶ μηκέτι φροντίσας τοῦ πολέμου, εἰρή-
mi te permisi, ne quid magnum sapias, ac si quid νευσα τὰς ἐπιλοιποὺς ἡμέρας, ὁ δὲ γνούς μου τὴν
posses, verum tuam dignoscens imbecillitatem, non καταφρόνησιν, οὐκέτι ἤγγισεν.
confidas audaciter in tuo vitæ instituto, quin potius ad Dei potestatem recurras. Sic plena fide persua-
sus, reversus sum. Sicque animo fiducia pleno residens, ac neutiquam de bello sollicitus, reliquos
dies pace fruens exegi ; ex alia vero parte ille (scilicet dæmon) cum mei dignovisset contemptum, non
amplius appropinquavit.

*Admiranda quidem, sed non imitanda Pachoni
Facta; meas, Lector, consule, caute, notas.*

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

*Ἦνλικα ἦν ἐν Κωνσταντίνου πόλει μετὰ τοῦ μακαρίου Γρηγορίου ἐπισκόπου Ναζιανζοῦ ἐπιστολὴ
δογματικὴ περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος, πρὸς τοὺς ἐν τῇ πατρίδι μονάζοντας.*

EJUSDEM

*Epistola dogmatica de sancta Trinitate ad eos, qui monasticam vitam degunt in patria, dum esset
Constantinopoli cum beato Gregorio Nazianzi episcopo.*

Est sancti Basilii epistola 8, Opp. ejus nostræ editionis t. IV, col. 245.

JOS. MARIE SUARESII

DISSERTATIO

DE OPERIBUS S. NILI QUÆ E GRÆCO LATINA FECIT ET PRIMUS EDIDIT.

591 1. *Tractatus de monastica exercitatione, seu Liber asceticus*, comprehendit capita LXXV, a pag. 1 usque ad 85. Incipit, *Philosophiam*; desinit, *Domini nostri Jesu Christi*.

2. *Peristeria, seu Tractatus ad Agathium monasticam vitam agentem, de virtutibus excolendis et vitiis fugiendis*, distinguitur in sectiones 12, quæ subdividuntur in capita, a pag. 85 ad 233. Incipit, *Cum mihi moris*; desinit, *perfectus est*.

3. *Tractatus ad Magnum, diaconissam Ancyrae, de voluntaria paupertate, seu de nihil possidendo*, capita continet 67, a pag. 235 ad 321. Incipit, *Nuper quidem*; desinit, *fruitio regni in Christo*.

4. *Tractatus moralis multifarius, in quo spirituales sunt admonitiones, capita complectitur quatuor, a p. 321 ad 327. Incipit, multiforme*; desinit, *misericordiae*. (Nunc inter spuria.)

5. *Epicteti Enchiridion seu Manuale, a S. Nilo concisum, et interpolatum, capita 75 habet, a pag. 327 ad 355. Incipit, Existentium*; desinit, *in gehenna*. (Item cum spuris.)

6. *Narratio de Pachon. cap. unicum habet, a pag. 355 ad 358. An Evagrii? Incipit, Contigit*; desinit, *appropinquavit*. (Inter spuria.)

7. Ejusdem *Sermo, sive Dogmatica epistola de sanctissima Trinitate, divisa in capita 15 a pag. 358 ad 377. Incipit, Sæpe sapius*; desinit, *mensura*. (Memoratur tantum: est Basilii Magni epist. 8.)

8. Ejusdem *De monachorum præstantia in urbibus, aut in solitudinibus, in capit. 27, a pag. 377 ad 408. Incipit, Inexpertis*; desinit, *æternam*.

9. *Tractatus ad Eulogium monachum, in quo capitula sermonesque diversi, capitibus 34, a pag. 408 ad 451. Incipit, Qui caelestem*; desinit, *tu vero mea observato verba*.

10. *Tractatus ad eundem de vitiis quæ sunt opposita virtutibus, capita quatuor continet, a pag. 451 ad 456. Incipit, Necessarium arbitror*; desinit, *bonæ voluntatis suæ*.

11. *Tractatus de octo spiritibus malitiæ, in cap. 19, a p. 456 ad 475. Incipit, De gula. Principium fructus afferendi est flos*; desinit, *multis resplendet virtutibus*.

12. *De oratione capita 153 cum 592 præfatione. Incipit hæc: Febricitantem me*; illa vero, *Si quis suaveolens velit efficere suffimentum. Desinunt autem, orationem tere invenisti, a pag. 475 ad 512.*

13. *De diversis malignis cogitationibus, capita 27, a p. 512 ad 543. Incipiunt, E dæmonibus activæ vitæ oppositis*; desinunt, *quo liberemur gratia Christi, et Dei*.

14. Ejusdem *Nili Capita 33, per gradus quosdam disposita consequentiæ, a pag. 543 ad 548. Incipiunt, Morbus*; desinunt, *impuros*. (Sunt Evagrii.)

15. *Spirituales sententiæ 25 per alphabetum dispositæ, a pag. 548 ad p. 552. Incipiunt, Absurdum*; desinunt, *odio habente*. (Evagrii.)

16. *Aliæ sententiæ 26, a p. 552 ad 553. Incipiunt, Principium charitatis*, desinunt, *secundum Deum*. (Evagrii.)

17. Ejusdem *Institutio ad monachos, a pag. 553 ad 557. Incipit, Intemperantiam*; desinit, *comedere bonum est*.

18. *Sententiæ 155 abducentes hominem a corruptibilibus, etc., a p. 557 ad 575. Incipiunt, Via ad virtutem*; desinunt, *ratio haberi debet*.

19. *Sermo in effatum Evangelii: « Nunc qui habet sacculum tollat, » a pag. 575 ad 590, cap. 10 habet. Incipit, Propositum effatum*; desinit, *pietate erga ipsum Deum nostrum*.

Opera ista XIX necdum in nativo sermone Græco lucem aspexerant, sed eximia Francisci Barberini S. R. E. cardinalium decani, et vicecancellarii sanctæ sedis apostolicæ eminentissimi virtutibus, et scientiis in omnibus munificentia non potuit pati ea latitare tandiu inedita; e bibliotheca igitur sua liberaliter prompta suis etiam typis commendari et publicari jussit, mihi que tam versionem e Græco in Latinum, quam editionis Græcæ Latinæque, curam imperavit. Agnoscebam quidem me oneri tanto imparem, verum, inqueiebam, ut caneat ille,

Cur me posse negem posse quod ille putat;

utrumque ideo aggressus alacri animo, quoad potui, præstare conatus sum, ut erit æqui benigne lectoris judicium.

Sciebam quidem Horatianum illud,

*Nec verbum verbo curabit reddere fidus
Interpres,*

quod et Cicero lib. III *De finib.*, c. 15, admonet;

noram Græcorum venustatem et elegantiam a nullo Latine satis exprimi apte germaneque posse, Nili præsertim istius, cujus in aula Constantinopolitanorum imperatorum tum florentissima innutriti ac eruditi concinnitas et nitor mirifice præcallebant. Itaque magnum ducem sequi, et sanctum Augustinum imitari libuit, qui sancti Basilii verbum e verbo maluit transferre propter fidem diligentiamque veri, etsi repererat interpretatum (lib. I *Oper. imperfect.* p. 281). Libetque interdum minus eleganter scribere, quam quæsito verborum lenocinio auctoris ipsa lumina lectoribus tegere, quod in primis Perotto accidisse observatum est, sic Polybium **593** reddenti, ut nescias an ipse auctor, an interpret existat. Ego profecto in hac translatione non studium eloquentiæ, sed laborem posui, uti Celsus scribebat l. v, c. 25, *De re medica*, qui nihilosecius medicorum Cicero nuncupatur, cum probe mihi notum foret ex Quintiliano: non debere quemquam, ubi maxima rerum momenta vertuntur, de

verbis esse sollicitum. Cavi tamen, quoad potui diligenter, quod sanctus Gregorius Magnus ad Narsen scribens lib. vi, epist. 27, conqueritur, suo tempore in civitate Constantinopolitana, qui de Græco in Latinum, et de Latino in Græcum dictata bene transferant, viros non fuisse; cavi (inquam) ne sicut illi, dum verba custodirem, et sensus minime attenderem, nec verba intelligi facerem, et sensus frangerem; utque scribit sanctus Hilarius in lib. *De synodis*, ex Græco in Latinum ad verbum expressa translatio affert plerumque obscuritatem, dum custodita verborum collatio eamdem absolutionem non potest ad intelligentiæ simplicitatem conservare.

Versionum equidem quinque sunt genera. Ea, quæ vocatur κατά λέξιν, a jurisconsultis κατά πόδας, interpretatio ad verbum, ad dictionem, ad litteram, quam ut securiorem Justinianus Augustus sanxit tantum usurpandam. Sanctus autem Athanasius Epist. ad Marcellin. *De Psalm. interpretat.* ex c. iii Epist. sancti Pauli ad Timoth. accepisse a sene φιλοπόνῳ, id est laboris amatore, qui Psalterium tenebat, istud documentum affirmat: Πᾶσα γὰρ (ὧ τέκνον) ἢ καθ' ἡμᾶς Γραφή Παλαιὰ καὶ Καινὴ θεόπνευστός ἐστι, καὶ ὠφέλιμος; πρὸς διδασκαλίαν, ὡς γέγραπται. Id est: *Omnia enim (o fili) Scriptura sive nova, sive vetus Numinis afflatu instincta prodiit, et idonea est ad erudiendum sub ea forma specique verborum, qua concepta, et conscripta est:* unde litteralem versionem fore in sacris Bibliis potiore liquet, ideoque vulgatam, et veterem Latinam reliquis præferendam.

Est et Ecphrasis, elocutio scilicet, quæ narrat perspicue, ita ut pictum graphicè videatur, quod effertur, exprimatque ob oculos positum, sed illa non est utendum, ubi brevitatis est dilucida.

Periphrasis, addendæ lucis, aut necessitatis gratia, circumlocutio, et circuitus.

Paraphrasis, latior expositio, quæ admittit lumina exornandæ orationis, schemata seu figuras, tropos, atque metaphoras.

Metaphrasis est interpretatio quæ paraphrasi est strictior, sicut est liberior et diffusior quam sit litteralis.

Hæc autem fere genera variarum versionum enumerat Codefridus Tilmannus Carthusianus in Epistola nuncupatoria, quam ad Pandecten Antiochi Laurensis præfixit, et ea colliguntur ex Quintiliano, l. viii, c. 6; et l. x, c. 5 *Institut. orator.*

Interpres (ut censeo) adhibere hæc omnia genera debet, prout fert occasio, mensque auctoris, et linguæ proprietates exigunt. Itaque interdum paraphrastice, nonnunquam metaphrastice Nili dictiones, et phrases, atque periodos verti, raro periphrastice, rarius ecphrastice, semper vero ad litteram, **594** ne a sensu aberrarem, potissimum curavi, rudi licet verborum stylo, candido tamen et expolito, sinceritate atque veritate versionem istam sum prosecutus; pertæsi alii meam rusticitatem, fontis

hujus Nilotici, hactenus abditi, fluentorumque aquas argenteo melius vase propinandas sitientibus existimabunt: calicis enim idoneitas, ut loquitur Petrus abbas Cellensis, lib. ii, epist. 4, seu congruentia auget plerumque bibentis voluptatem, et vini bonitas accrescit ex ea: sed, cui uni placuisse laboro sancta Romana Ecclesia, reliquarum princeps, et magistra, cuique assiduam famulatum tam libenter impendo, quæ Verbum incarnatum pannis involutum, non laciniosis, ac pretiosis indumentis summa simplicitate divinitus datum excepit, atque colit; ipsa pura, integra, incorrupta, omni ex parte suo fulgente candore, radiis ejusmet illustrata, veritate gaudet sine fuco, in eaque acquiescit, nec improbat, ut opinor, meæ versionis consilium; ipsius nempe calculus mihi satis superque fuerit, quantumvis hodie sit periculosioris alex suas in lucem proferre lucubrationes, et ingrattissimus passim jactetur labor interpretum. Canebat ævo suo Lucretius (lib. i *De rer. natur.*, vers. 157 sqq.):

*Nec me animi fallit Græcorum obscura reperta
Difficile illustrare Latinis versibus esse,
Multa novis verbis præsertim cum sit agendum,
Propter egestatem linguæ et rerum novitatem.*

Et erat ævum illud canum licebatque proferre pomærium linguæ Latinæ, et verba Græca donare civitate Romana. Præcipue difficillimum est, quod ex antiquo quopiam et disertio doctore jam olim editum sit ex parte, in alienam linguam transfundere; quando quidquid sancte quantumlibet, ac vere dixeris, rapi potest in pessimam partem; habet etenim quælibet lingua idiomata sua, nativos lepores, et proprios χαρακτήρας, atque, ut ita dicam, peculiare quosdam genios, quos vix, ac ne vix quidem in alia possis exprimere, apteque repræsentare, quin extraneum oleant, sapiantque peregrinum.

Quæ ideo præfari libuit, et præponere instar clypei septemplex ad retundendum Zoilorum, et Aristarchorum sarcasmos. Plura in Adnotationum libris, qui subsequuntur, bono cum Deo, mox at-texam; nunc ad ordinem, seriemque Opusculorum transeo.

Tractatum certe de monastica exercitatione præmisi, quia prior occurrerat in codice manuscripto bibliothecæ Barberinæ; in ejus indice, qui calamo etiam erat exaratus Græce titulus conceptus fuit: Τοῦ ἐν ἀγίοις Πατρὸς ἡμῶν Νείλου Λόγος ἀσκητικὸς περὶ τῆς εἰς Χριστὸν Φιλοσοφίας, utque in ipsius Tractatus calce ascribitur: Καὶ οὖν; εἶναι δεῖ τῷ ταύτῃ προσερχομένους, καὶ ὅτι πρὸ τῆς τελείας ἐν τῇ ἀρετῇ ἔξεως ἐπικίνδυνον τὸ ἐτέρων ἀναδέχεσθαι προστάσις. Id est: *Sancti Patris nostri Nili Tractatus de monastica exercitatione, sive De philosophia ea, quæ ad Christum pertinet, et cujusmodi deceat illos esse, qui ad ipsam accedunt, quamque ante perfectæ virtutis habitum periculosum sit aliorum suscipere præfecturam.* Petrus Franciscus Zinus canonicus **595** Veronensis verterat e Græco Tra-

ctatum istum, et inscripserat *Sermonem asceticum*. At ego λόγον interpretatus sum *tractatum*, hoc est, *dissertationem, descriptionem, enarrationem, concionem*, ut fuse probat Scholiast. ad l. II C. Theodos. *De his, qui super relig. contend.* l. XVI; a *tractando*, uti accipiunt Cicero l. I *Academic. quæst.* et l. II *De legib.* in præc. l. VIII; Quintilian. l. V; Plin. c. 4, l. XIV; et c. 22, l. XII; præsertim vero hanc vocem *tractatus* acceperunt eo sensu sanctus Ambrosius, et sanctus Augustinus, aliique Christiani doctores, et sacrarum Litterarum interpretes dicti fuere *tractatores*, ut observat Sirmondus in Notis ad Epist. Sidonii, et sanctus Augustinus, l. II *Contra Julian.* divinorum eloquiorum pertractatores nominat, et l. IV divini eloquii tractatores. Harum vocum origo ducitur a verbo *traho*, quia varia undequaque trahuntur ad eam, quæ agit, rem spectantia, hinc deducitur *tracto* verbum frequentativum; sicut a verbo *sero* derivatur *sermo*, quia diversa seruntur, et conferuntur, hinc progignitur *dissero*, et *disserto*, unde dissertatio. Ascetici vocabulum Græcum in duas voces Latinas resolvi periphrastice, idque de monastica exercitatione exposui, nec enim unico potest explicari; nam vox *ascetici* Græca est, non autem Latina, sed in Lexicographo Adnotationum, inque voce Ἀσκησις plura congesi. Rosweydeus quidem vir pereruditus, et in Belgio quondam mihi peramicus, in Notis ad *Paradisum* Heraclidis laudat *Onomasticon* in vocibus *Tractatus*, et *Tractor*; tu consule, si reperire possis reapse, meque felicior habeas Mercurium dexteriolem.

Consequitur: Τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Νεῖλου πρὸς Ἀγάθων μονάζοντα. Ἡ ἀρχὴ ἑθὸς ἔχοντι μοι, quæ ita converti. *Sancti Patris nostri Nili ad Agathium monasticam vitam agentem Peristeria*, sive *Tractatus de virtutibus excolendis et vitiis fugiendis: exemplo Peristeriæ clarissimæ sæculo eo femine. Incipit, Cum meo more*, etc. Quia vero tractatus erat prolixior, in 12 τμήματα, sive sectiones eum divisi, quas in capita subdivisi, quemadmodum et tractatum *De monastica exercitatione* in capita itidem distinxeram; ne uno spiritu liber totus perlectus nimis fatigaret lectorem, neve, spatio nullo dato, colligere ille se ac interquiescere non posset, verum tantillum allevaretur: nam sicut Rutilius Numatianus, lib. II *Itinerarii* cecinit,

Intervalla viæ fessis præstare videtur,

Qui notat inscriptus millia multa lapis.

Præfatur sanctus Hieronymus Isaie visionem expositurus, lib. IV, c. 11, se per partes eam explanare velle, ne simul proposita atque disserta lectoris confundat memoriam; idem adnotat ad c. III Joel. in Nilo flumine, sive in rivis ejus solitos Ægyptios funibus naves trahere certa habentes spatia, quæ appellant funiculos, ut labori defessorum recentia trahentium colla succedant; trahentes helciariorum vocat curvos Sidonius. Inde funiculus, sive σχοινίον, vel σχῆνος juxta Ægyptios est mensura itineris,

PATROL. GR. LXXIX.

596 ex Herodoto etiam lib. II, qui sexaginta illi tribuit stadia, Callimachus et ejus meminit. Hebræi diutius in Ægypto versati, et divexati, mensuras inde funes nuncuparunt; psalmo XV Rex Propheta concinit: *Funes ceciderunt mihi in præclaris*, et c. XXXII Deuteronomii Moses, et l. II Reg. c. VIII, nec mirum si unaquæque gens certa terrarum spatia suis appellationibus vocet, Rastas Germani, Latini Milliaria et Jugera, Galli Leucas, Persæ Parasangas, Græci σταθμούς, sive stationes; tum vergente Romano imperio mansiones, de quibus Herodianus, l. II et Bergerius lib. *De imp. Rom. viis*, erant termini militarium expeditionum. Hominum est consuetudo facilius ea discrete, quæ divisa solent evidentius elucescere, uti loquitur B Cassiodorus c. 2 *De Anima*. E distinctione quippo lux effulget; teste Paulo Juriscons. l. I *D. De doti mali except.* ubi *Gloss. et Institut.* § *sed non, usque de legat.* Quamobrem etiam Jurisperiti de more habent aperire legem, quam publice interpretantur, in partes; et Codex Justiniani in II tomos, Pandecta vero in tria volumina, tomi autem in libros, libri præterea in titulos, seu rubricas, et hæc in capitula; sive leges distribuuntur, capitula rursus in paragraphos. Biblia quoque sacra in capitula sunt dispersita. Peristeriam addidi, et periphrastice quidquid in tractatu continebatur, ut materiam indicarem, et causam, quam præbuit clarissima femina plurimum commendata, et juxta suum nomen Columba pacem nuntians terris, nec ambigo illam ipsam fuisse, de qua Ischyrius diaconus Ecclesiæ Alexandrinæ, ad Leonem papam et Patres concilii Chalcedonensis in libello inserto actioni tertiæ, pag. 252 Edit. Rom. ita scripsit: Τὸ γὰρ καὶ τὴν τῆς λαμπρᾶς μνητείας Περιστερίαν πρᾶγμα οὐδεὶς ἠγνόησε, καὶ μάλιστα τῶν ἐνοικούντων ταύτην τὴν βασιλίδαν Ἰωάννην Πρώμην, ἐκεῖνης ὑπὲρ τῆς ἑαυτῆς ψυχῆς ἐν τῷ διατίθεσθαι παρακελευσαμένην πλείστην ποσότητα χρυσίου παρασχέθηναι τοῖς μοναστηρίοις, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τοῖς ξενεῶσι καὶ πτωχεῖοις, καὶ ἑτέροις πένησι τῆς Αἰγυπτιακῆς χώρας; Ἀχθεσθεὶς δ' εὐλαβέστατος ἀνὴρ (Διόσκορος) Ἀλεξανδρεὺς ἐπίσκοπος ἡ πατριάρχης, ἐφ' οἷς οὐκ εἰς πρόσωπον αὐτῷ κατέλειψεν παρασκευάζει ἐκεῖνα τὰ χρήματα αὐτῷ παρασχέθηναι, καὶ ἀντὶ ἐλεημοσύνης θυμέλαις καὶ θεατρικαῖς ἑτέροις προσώποις, ὥστε μηδὲν τὴν εὐωδίαν τὴν ἀπὸ τῆς θυσίας τῆς λαμπρᾶς τὴν μνήμην Περιστερίας ἀνενεχθῆναι πρὸς τὴν Θεὸν, τὸ ὅσον ἐπ' αὐτῷ, ἀλλὰ φανερὰ ἡ πρόβστις ἐκεῖνης ἀπεδέλθη. Id est: *Cæterum clarissimæ memoriæ Peristeriæ negotium nullus ignoravit, eorum maxime qui habitare noscuntur in hac regia urbe Nova Roma; illa namque pro animæ suæ salute testamentum condens jussit multam quantitatem pecuniæ præstari monasteriis, necnon etiam xenodochiis (sive hospitum) et parochiis (potius mendicorum receptaculis) et aliis pauperibus Ægyptiacæ provinciæ, quod moleste ferens idem reverendissimus vir (Dioscorus) Alexandrinus episcopus, sive patriarcha, ob id*

quod in persona ejus hæc minime sunt dimissa, fecit easdem pecunias pro elemosyna scortis, seu saltatricibus, et aliis theatricis dispartiri personis; ut **597** neque odoris fragrantia fusa ex oblatione illius clarissimæ memoriæ Peristeriæ (quantum ad eum pertinuit) fuerit oblata Deo; sed illius quidem manifestum propositum demonstratum est. Quem locum meam in memoriam revocavit doctissimus et reverendissimus Pater Hyacinthus Libellus ordinis sancti Dominici, magister sacri palatii, merito ingeniorum omnium censor, qui ἐγκυκλοπαιδείαν, id est scientiarum orbem, tanta cum laude confecit, nec pietatis minus ergo, quam doctrinæ passim celebratur. Jure autem Peristeriæ titulum censui attribuendum isti tractatui; etenim cum Nilus egressus urbe Constantinopolitana pro more, ut aditus importunos vitaret, officia scilicet, sicut ego arbitror, et salutationes, atque domestica negotia (cujus instar Boethius secesserat in Aureliæ montes, atque Apennini villas deinde, ut ipse præfatur in Porphyrii Dialogos a Victorino translatos), deambulatorius ante civitatem in nemore remotiori, et Agathius, quem vocat μονάζοντα, hoc est, agentem vitam monasticam. Degebat quippe Agathius seorsim solitarius, et adhuc sive philosophiæ Christianæ, sive monachatus tirocinium ponebat, sed quasi μέλλων monachus, propiorique gradu, et proxime cingendus. Erant enim monachorum uti pœnitentium diversi gradus, de quibus egi fusius in Exagio meo de frequente communione, atque ubi disserui de pœnitentia publica, cap. 4, et quidam πρόσκλαυσιν, seu ploratum et fletum edebant; alii usurpabant ἀκρόασιν, sive audientiam deputati cum catechumenis audientibus verbum Domini; nonnulli ὑπόπτεισιν, contemplantes dispiciebant humum cum competentibus meditabundi, non velut ἐπόπται, id est inspicientes in profanis lisdem sacris, sed exemplo Publicani non audebant attollere oculos, obstipio capite, et figentes lumina terræ, cernui, imo potius ὑπόπτεισιν, quia flectebant genua subinde, quod in sacris diaconus adhuc inclamat, succidebant in genua, et de geniculis adorabant, uti loquitur Tertullianus, inclinantes se γονυκλίσεις. Ita orabat sanctus Paulus c. iii ad Ephesios, v. 14; et sanctus Petrus, c. ix Actuum, v. 40; quin prostrati μετάνοιαν βέλλοντες, projiciebant sese ad pœnitentiam. Aliqui σύστασιν id est stationem, consistentes cum fidelibus, dum sacrificium celebraretur, postea μέστωσιν, id est complementum adhibebant, quando nempe pœnitentiam expleverant, et reconciliationis tempus expectabant. Haud dissimili modo erant et gradus, sive ordines monachorum, qui vocitabantur non tantum populus sanctus Dei, ut in collecta, quæ recitatur hebdomadis sanctæ seria ~~septa~~, eo vocabulo comprehensi, et a reliquis laicis necdum distincti, pro quibus orabatur; verum et lugentes, atque plangentes, et in monasteria, claustraque velut in pœnitentiæ domicilia, ergastula, carceres-

que vel se recipiebant, vel retrudebantur publici peccatores, ut e Joanne Climace, atque collatore Cassiano liquet; monachorum (inquam) cœnobarum sive synoditarum, qui simul victitabant, et in commune sua omnia referebant. Nam præterea eremitæ fuere, qui desertis **598** in locis degebant; et anachoretæ, qui recesserant in vasta, et in via, remotioraque secreta. Σιλιβιανῶ κοινωδιῶτη scribit Nilus, epist. 307, lib. I. E cœnobitis eremitæ prohibant, atque anachoretæ, uti prodit Cassianus, Collatione 18, c. 1 et 2, e S. Paulo, cap. xi ad Hebr., quin et στολήται, in quibus agmen ducit Simeon, et de quibus Rosweyd. in Not. ad Vitas Patrum. Sunt et epistolæ Nili Nicandro στολήτη inscriptæ 114 et 115, qui et κιονίται, Latine *columnarii*, dicti sunt; ἐγκλειστοι, seu *reclusi*, de quibus Miræus mihi quoque peramicus in Belgio agit in *Fastis Belgicis*. Hospitium memorat Gregorius Turonensis. *Histor. Francor.* lib. vi, c. 6; et *De gloria confessorum*, c. 97, aliosque plures, quos recenset Petrus Jofredus in *Nicæa illustrata*, p. 105; incluserat se is sponte in turri; de Probo incluso in monasterio S. Greg. M. epist. 99, l. 9. Columnarii stabant supra columnas; inclusi agebant in conclavibus seu domuculis. Philumenum ἐγκλειστον, ad quem scribit Nilus, epist. 96, lib. ii, male vertit interpretes Latinus ἐγκλειστον, *enclitum*, uti patet e verbis epistolæ: κατὰ τὸν ἐγκλεισμόν, et τῷ οἰκιδίῳ κατακλεισθεῖς. Erat enim profecto reclusus; lapsus viri τοῦ πάνυ observavit et emendavit doctissimus Possinus in Glossario ad Andronicum Georg. Pachymeris, et hujusmodi conclusos in cubiculis, et οἰκίστοις dictos κουβουκλειστους adnotat etiam e scriptore Vitæ sanctæ Mariæ junioris anonymo, codice Vaticano 800, pag. 492. Opponebantur et κοινωδιῶται hi qui appellabantur ἡσυχασταί, anachoretarum specie, solitarii; amantes quietis, tranquillæ vitæ studiosos exponit nunquam satis laudatus Possinus in epistola 192 Nili ad Rufinum ἡσυχαστήν, dubito an sit is, ad quem idem scripsit 188, nullo addito epitheto, sed utrobique agit de perturbationibus, sive passionibus. Hanc ultimam Allatius inscribit Charitoui l. iii, epist. 264; at Rufino perbreve 263. Primam autem Rufino illi ipsi hesychastæ l. iv, epist. 54, quin et aliam Rufino Scholastico 76, lib. i, ad quem etiam spectare arbitror 77 et 78, quæ consequuntur; fortassis erat idem Rufinus, qui e foro prodiens, legibusque publicis, quas profitebatur, exquirebat sacre Scripturæ ut Nilus loca sibi explicaret, eam delibans, et ni fallor, posset esse celebrer ille Origenista, nec enim ævum discrepat. Γαβριήλ Μοναχῶ, καὶ ἡσυχαστοῦ τοῦ ἔρους Δάτρου σχολίου legitur in Scala Joannis Climacis, p. 365. Hi nomen sortiuntur ἀπὸ τῆς ἡσυχίας, id est a quiete ac silentio. De hac virtute fuse suprascriptus Joannes gradu 27, pag. 403. Istos non probat Cassianus collat. 18, c. 8, de quarto genere monachorum, quasi tepidos, quia sedent (scribit), a nemine la-

cessiti, et patientes, atque mansueti, ac humiles aestimari desiderant, nec ad perfectionem unquam perveniunt, et hi forsitan appellari possunt *vacantiri* voce Synesiana, quasi *vacantes*. Sed ἡσυχασταὶ veri ac probi residebant mansueti cum silentio et quiete animi, nec minus se piis operibus adicebant, et ἀσκησιν quoque in amando. colendoque Deum, et diligendo, adjuvandoque proximum sectabantur, θεοφιλεῖς erant Christiani, 599 id est, amatores Dei (ait ipse Climax gradu 1); ornatur enim titulis hisce Χριστιανὸς θεοφιλεῖς, ἐγκρατής, μοναχός. Sanctus Lucas apostolorum Actus dirigit ad Theophilum, et intelligere mihi videtur eo nomine *Christianum*. Existere quidam ἐγκρατεῖς, seu continentes, qui et ἐγκρατεῦμένοι a solatiis connubii erant hi sejuncti, ἀποταττόμενοι, vitam cœlibem affectabant. Concilium Carthaginense tertium c. 38, anno Christi 597, in Africano codice illorum meminit, et Cresconius in Breviar. c. 255, et l. xx Cod. Theodos. *De episc. et cler. qui continentium* se volunt nomine nuncupari, ubi fuse Scholiastes. Dicebantur etiam *temperantes*, Hesychius ἐγκράταιων interpretatur ἀσκησιν; contidebant quippe *continentes*, ex Palladio in Lausiaca τὸν τῆς ἐγκρατείας, καὶ ἀγνείας ἀναδήσασθαι στέφανον, id est, redimiri corona continentię, atque castitatis, vivente adhuc aliqui conjuge, vel e medio sublata, et alii nulla ducta intra privatas aedes aliqui. Sanctus Augustinus fuse in epistola 199 ad Ecdiciam agit, quam religiosissimam vocat filiam, cuique tribuit reverentiam, vovisseque cum marito, e quo filium susceperat, continentiam Deo, narrat, annuitque ut gestet vestitum matronalem, sed invito viro ne vidualem gestare pergat prohibet prudenter. Sanctus Hieronymus in epistolis 28 et 29 ad Theodoram, insinuat satis eam cum marito Lucinio Bœtico castam duxisse vitam, cui doctor ille ponit epitaphium, et mariti eam uti sororem nominat; in sanctę Agnetis Romę exstat epitaphium Theodorę, quę vixit annis 21, mensibus 7, diebus 24 in pace. Est bisomum, id est, duo corpora, nempe ipsius et mariti Evagrii continens sepulcrum cum hisce versibus, et nota consulum:

*Amplificam sequitur vitam dum casta Aphrodite,
Fecit ad astra viam, Christi modo gaudet in aula; D
Restitit hæc mundo semper cœlestia quærens,
Optima servatrix legis, fideique magistra,
Inter eximios Paradisi regnat odores
Tempore continuo vernant ubi gramina rivis.
Dedit egregiam sanctis per sæcula mentem,
Exspectatque Deum superas quo surgat ad auras,
Hoc posuit corpus tumulo mortalia linquens
Fundavitque locum conjunx Evagrius orans.*

DEP. DIE.....

ANTONIO Ψ. SYAGRIO cons. sive anno C. N. 383 (*E Pavinio*).

Hanc etiam servasse continentiam in conjugio illa verba, casta Aphrodite, satis indicant; et Evagrium maritum Orantem fuisse, sive Ἰκέτην, quo

nomine monachus, seu monasticam vitam degens, aut ad eam adspirans significabatur, sicut et θεραπευτοῦ, id est servientis Deo, seu servi, et famuli Dei epitheto, ex Philone, Dionysio Arcopagita colligit et ex ipso Nilo nostro, cardinalis Bellarminus, l. II, c. 4. *De monachis* fuse. Consule præterea Matthæi Galeni, Westcapelli *Origines monasticas* editas Dilingę 1563 in quarto; Hugonem Menardum in Regulam 600 sancti Benedicti, c. III, ubi de λαυρήταις, e c. 5 *Prati Spiritual.*, ἀπὸ τῶν λαυρῶν, a cellis nempe, in quibus turbę ipsorum in unum collecta more religiosarum arum erat. E præfatione Regulę sancti Ferreoli, dicebantur et *nonni*, et *religiosi*, et *philosophi*, at plura de gyrovagis, et circellionibus ibidem. Accinit de monacho Numatianus eum conjugem reliquisse inueniens, et nota est Therasia Paulini e conjuge facta soror; consule Justinianum imperatorem Novella 122. Leonem Aug 35, l. I Cod. Theodos. *De monachis*; et l. XX Cod. eodem, *De episc. et cleric.* l. XVI, ibidem *De pœnis*, ubi notę præclarę attextuntur; et hunc primum monachorum gradum, sive ordinem, sive potius Deo sese dicantium, et ad monachatum tendentium limen fuisse arbitror.

Secundus erat ascetarum, non generatim et late sumptorum, verum particulatim, et proprie, qui ad nutum abbatum, seu præfectorum exercebant sese jejuniis, meditationibus, orationibus, psalmodiis, et aliis pietatis et pœnitentię vacabant officiis, jam Continentes, de quibus Petrus Damian. tractat in Sermone de sancto Nicolao, instar Sarabaitarum, aut Sarabaritarum, forsitan a Sarabara veste, de qua in dissertatione mea de Fanone disserui, qui et suis in domiciliis, aut cellulis a se constructis morantes consistunt arbitrio suo, et quos damnat Cassianus, vocem Ægyptiacam censens significantem refutas, sive abbatem refutantes, collat. 8, c. 3, uti sanctus Benedictus, c. 3 Regulę, ut est optimi pessima corruptio, quia non servabant actemiosynen, sive nuditatem rerum omnium, paupertatemque arctam, seu (uti canit Horatius) angustam pauperiem, nec abdicaverant sese possessionibus, nec obedientiam observabant, necdum perfecti monachi, si non ultra properarent. Exstant Nili ad varios ascetas epistolę; nempe l. II, ad Vincentiam 54, quę numeratur apud Possinum 281; ad Zosam eodem lib. II, est 75; denique ad Thaumasiū, seu Thaumaurum, 33, lib. III, quę prima Possino, nuncupatur hic Thaumasius in Indice monachus ab Allatio. Sed adi (benignus lector) librum nearum adnotationum Lexicographum in voce Ἀσκησις, uti præmonui.

Tertius gradus, ut mea quidem nunc fert sententia, fuit μοναζόντων, qui vitam sanctiorem, atque monasticam ducebant, aspirantes propius ad monachatum, et ejus veluti candidati: sic apud Vestales profanas Romanas μελλίτεροι sunt nuncupatę (uti Plutarchus asserit) quę fuerunt consecrationi proximę. In Epistolis profecto Nili non

otiose, ac sine delectu quidam μοναχοί, μονάζοντες alii sunt inscripti, ita Δαβουρίω, sive Ἀρδαβουρίω. Ardaburius quidam fuit consul anno Christi 429 in Oriente, at in Occidente Hierius sub Theodosio Juniore et Valentiniano III Augustis; comperi et Ἀρδαβούριον υἱὸν Ἀσπαρος sub Leone Aug. Apud Suidam, hic Aspar ad patrem, cum Leonis Aug. jussu ambo occiderentur, Nonne dicebam tibi (αἰobat), Φάγωμεν Λέοντα πρὶν ἡμᾶς ἀριστήσαι, Comedamus Leonem, priusquam de nobis sumat prandium, Billius refert in *Observat. sacr.* e Nicephoro; Galli dicunt: *Le lyon enfin 601 mange son maistre.* Μονάζοντι Nili epistola Possiniana 13, dirigitur, quæ apud Allatium est 35, lib. III, est et 246 alia: tam Possinus, quam Allatius ibi μονάζοντα reddunt *Monachum*, at inscripta Εὐθαλίω μονάζοντι ab Allatio numerata 40, lib. III, ubi monachum exponit μονάζοντα, eadem est, quæ 24 Possini, qui μοναχὸν enuntiat, et interpretatur *monachum*. Δαμιανῷ μονάζοντι ep. 110, Possin. in ea vertit μονάζοντα *solitarium*, at *monachum* Allatius lib. III, epist. 154, ipsam locans: Μαριανῷ μονάζοντι epist. 216: Possino itidem *solitarium* explicanti, est 41, lib. IV: Allatio *monachum* vertenti: eidem Allatiana 7, lib. IV, directa est, sed *monacho* uti Possiniane 34, 35, 227 et 228. Et forsitan ad monasticum progressus gradum Marianus fuerat ex ordine μονάζοντος. Μονάζοντα Θεόδωρον Allatius et *monachum* appellat in Epistolis Nili lib. III, 157, 158, 159, 160. At Possinus Epistolis 113, 114, 115, 116, μοναχόν, et Latine *monachum*; epistola certe 160 penes Allatium brevior est, quam apud Possinum 116. Eundem Theodorum μοναχόν nuncupat, et vertit Allatius lib. II, epistolis 65, 76, sed et 25, lib. IV, quæ adempta est 116 Possini; cui rursus adjuncta est, quin potius esset delenda ipsa 160 Allatii tanquam pars repetita hujus 116; et Allatiana 25, lib. IV. Εὐγενίῳ μονάζοντι, epistola 102 Possini est inscripta; *solitarium* is reddidit, Allatius *monachum* lib. XIII, epist. 147. Monachum profecto vocavit in titulo epistolarum 175, 176 et 182, inque illa ipsa 175 nondum illum emensum fuisse annos quindecim, μονήρει βίῳ ἐνοικούμενον, id est, insistentem vitæ monasticæ tradit; unde colligotam in ἐγκρατείῃ, seu continentia, quam in ἀσκήσει, aut exercitatione fuisse de more, spatium temporis impendere, sicut annos probationis, vel novitiatus, imo et in βίῳ μονάζοντι, sive in Monazonio (qua voce uti puto Alciatum in versione Græci Epigrammatis). Addenda est Theodosia μονάζουσα, cui Nilus scribit lib. II, epist. 116, apud Allatium, qui *monialem* vertit; hortabatur eam Nilus, ne præcepta viris in ecclesia tradere auderet, eosque desineret docere. E suprascriptis igitur liquido patet μονάζοντας fuisse, qui proxime accedebant ad monachatus professionem, cum autem ad illam admittentur, induebantur schemate, seu veste novitii, quæ diversa erat, ac distincta ab ea, qua vestiebantur, cum monachi perfecti evadebant, uti

A Rosweidus, in *Onomastico ad Vitas sanctorum Patrum*, lib. X, p. 105, observat, ita tamen, ut μοναχοί, νεώτεροι vocitarentur initio, et interim dum validam professionem emitterent: ἀψωτέρους istos epistola 303 lib. III Allatii, et, quæ deinceps subsequuntur ἀνεπίγραφαί usque ad 333. Mirorque in Indice Allatiano conceptam illam 303 lib. III epistolam πρὸς μονάζοντας, nisi quod confudit eos interpret. Denique sacrabantur monachi, et nomina submutabant. Erat enim ex sancto Dionysio in *Ecclesiastica Hierarchia*, apex perfectionis monachatus, καὶ ἡ τεταλουμένων ὑψηλότερα τάξις, et Suidas refert; de monachis, qui etiam singulares nuncupabantur, agit fuse Scholiastes 602 in Notis ad I. LXIII C. Theodos. *De decurionib.* quæ 26 est in Justiniano B Cod. data Beryti a Valentiniano et Valente Augustis I. XXXVI C. Theodos. *De episcop.*, data Mediolani ab Arcadio et Honorio, AA. Severus Sulpic. dialog. I, c. 1, apud Gratianum in Decreto 16, q. 1. Describuntur monachi a Rutilio Numatiano bis in Itinerar, sed ironice carpuntur a sancto Joanne Chrysostomo homil. 8 in Matthæum; ab Eunapio, *De vit. philosophor.* in *Edesio*, a Salviano Massilien. lib. *De Providentia*; in *Vitis Patrum* a sancto Hieronymo, et aliis, quos collegit ediditque simul R. P. Rosweyodus jam a me laudatus, illustravitque adnotationibus. De laudibus eremi exstat Epistola Eucherii episcopi Lugdunensis ad Hilarium monachum Lirinen. in qua imitabantur (ait) solitarii eos de quibus Apostolus scribit in Epist. ad Hebræos superius allato c. II, *errantes in montibus, et speluncis cavernisque terræ aditos, quibus dignus non erit mundus.* Vide Tristanum, tom. II *Histor. Rom. ex Numismatis*, p. 135, de monachis eorumque cellulis; et feminarum monastriæ, moniales, sanctimoniales, ancillæ Dei, et Deo devotæ virgines vocabantur, passim apud sanctum Gregorium, qui I. IV, epist. 13 de insula Capraria, de insula Gorgonia, deque monachis insulæ Montis Christi, lib. I *Dialog.* c. 49. Sanctus Gregorius Nazianzenus in Pontum profectus, dum fugit episcopatum, philosophatus est cum Basilio, uterque leges tulit vitæ monasticæ, uti recenset Billius in ejus Vita; hic sanctus Gregorius, orat. 20 in laudem sancti Basilii, commendat vitam monasticam, p. 567; et in 21 oratione in laudem sancti Athanasii, p. 589, in oratione prima, p. 44, et in Carmin. p. 1370; in definitione orat. 12, p. 459; Carm. ad fletos monach. p. 1302 et 1313, ad monachos in cœnobiis degentes, ad Hellenium. Sanctus Augustinus monachos nominat *servos Dei*, epist. 70 et passim; et monachismum simul cum baptismo suscepit, ut probat Rivius, lib. I, cap. 1, § 52 *Vit. sancti Augustini*, et amicitiam cum Eudoxio abbate Cellulanorum Caprariæ insulæ coluit epist. 81, et instituit ipse monachos, deque opere illorum librum conscripsit. Rivius de ipso, § 2, c. 1, lib. III, *sanctas formicas*, et *sanctas apes* monachos compellat idem sanctus doctor. Verba quidem Græca cum paragoge, seu

productione, αζω, uti κωμάζω, εορτάζω, χειμάζω, Α σπουδάζω, σχολάζω, λωβάζω, περιάζω emphasis habere, atque indicare videntur affectum quemdam, et protensionem, sic ἀπὸ τοῦ μονάζειν οἱ μονάζοντες erant qui jamdiu appetebant ingenti cum affectu monachatum, et veluti pertingebant quasi proxime cingendi, et *melloproximi* voce Græco-Latina Jurisconsultorum, pro cinctis censebantur, sumebanturque promiscue pro monachis, uti tirones multis stipendiis expletis, aut *πολυταῖ* pluribus annis studio jurisprudentiæ impensis, continentia nempe, seu castitatis specimen dederant temperantes, seu *ἐγκρατεῖς*, at paupertatis, et obedientiæ, dum ascetas egerant, aut exercitatores: denique trium harum virtutum, dum *μονάζοντες* forent, **603** quasi maturitatem assequerentur.

In ecclesiastica historia monachorum species variæ percensentur: ego vero animadverti perscrutando diligentius hosce præcipue tres gradus parum ab aliis observatos, imo plerumque confusos, et *μονάζοντα* exposui agentem monasticam vitam. Agathius igitur iste monasticam vitam agens Nilum meditandum tanquam ex insidiis adortus est, et aggressus improvisum, et suadere cœpit ut Ethicam quampiam, seu Moralem lucubrationem conscriberet. At Nilus in Expositione Psalmorum occupatus, cujus fragmenta nonnulla reperiuntur in codice Barberino manuscripto, et apud Bessonum in Catenam Procopii super Canticis canticorum, tergiversabatur, causatus sæculi nequitiam, quam corrigi, ac emendari desperabat, cum non esset, qui faceret bonum usque ad unum ¹, et vanitatis dæmon terras indagine cingeret, expansisque retribus cunctos mortales illaqueasset, ita ut hi expedire se non possent, uti monachorum antesignanus alter sanctus Antonius quondam viderat, c. 21 *Legendæ Claud. de Rota*. Agathius ergo Peristeriam commendavit, et hanc unam opposuit vitiis late crescentibus exemplumque dedit; atque adeo dilaudavit, ut tantæ virtutis admiratione percussus Nilus alacriter tractatum istum sit exorsus, atque perfecit; unde a Peristeria, quæ huic tractatui causam præbuisse videtur, titulum sum mutuatus. Et sectio quidem, quam statuo decimam, sapit epilogum operis, sive conclusionem; convertit **D** enim sese scriptor ad amicum, Agathium scilicet. Verum cum in Vaticano codice reperissem inscriptum titulum *De beatorum conversatione, deque diaboli malignitate*, illam nonam sectionem posui, et, ut in capite 2 ab ipso Nilo innui, Peristeriam eandem adnotavi quam variis afflictam ærumnis, et exercitam tentationibus affirmat. Ad hunc Agathium suspicor scriptam a Nilo epistolam 152 Possinianam, ibique nuncupat Allatius Agathium diaconum, illam epistolam in duas dividens lib. III. epist. 215 et 216. quæ perperam in Græco Indice numeratur pro 216, cum sit trajecta 162. Ibi que de

tentationibus eum admonens, quo ipsis obsistat; et forsitan ad diaconatum promoveri meruerat. Exstant et Isidori Pclusiotæ qui, eodem tempore vixisse videtur, et eundem magistrum habuit sanctum Joannem Chrysostomum, ad Agathum presbyterum l. I. epist. 270, et l. III. epist. 18, 27, 160, 296, 303, sive Agathodæmona. Eo nimirum tempore sæpius e monachis diaconi deligebantur, immo presbyteri et episcopi, auctore card. Baronio ad ann. 398 C. N., et liquet e l. XXXIII. C. Theodos. *De episc. et cleric.* Tanta erat monachorum multitudo, tot examina servorum Dei: hæc enim vox (ut jam monui) monachos significat. Sanctus Gregorius M. lib. X. epist. 51, et lib. II. epist. 24 et 91, Jib. VIII et XXXIX. lib. XXI c. 12. Sanctus Hieronymus **B** psalm. 133. *θεραπευταῖ*, Sanctus Dionysius *Eccles. Hierarch.*; Philo lib. *De vit. contempl.*; Sanctus Augustinus epist. 56; Ennodius l. III. epist. 29; quin et homines **604** Dei, viri Dei; ita sanctus Alexius vocitatus, et Porphyrius in Vita sancti Agapitii, et in Martyrol. Rom. 20 Augusti. Anno 1658 effossa fuit sub statione Cohortis Helvetiorum prætoriæ in Arca Vaticana hujuscemodi vetus inscriptio, quam ad annum Christi 403, coss. Theodosio juniore primum et Rumoridio, eruditissimus Holstenius retulit: *Quintilianus homo Dei confirmans Trinitatem, amans castitatem, respuens mundum requiescet una cum.....qui vixit ann. P. M. X.....Theodosio Aug. et R.* ubi vides castitatis amorem, et mundi despicientiam, sive *ἀσχηον*, et *ἐγκράτειαν*. Isti homines seu servi Dei definiuntur, qui ad faciem ministrant Domino. Homo Græcis recentioribus *ἀνθρωπος* idem, qui servus. Constantin. *De administr. imper.* La Cerda c. 146. n. 12. *Adversar. sacr.* passim in libris feudorum. Homo est vassallus, et hominum inde, quod aliis homagium ab *ὠμῶ ἀγίω*, id est sancto jurejurando trahitur.

Suprascriptæ decimæ sectioni adtexui undecimam, cui titulus erat, *Περὶ τοῦ Ἰωσήφ, καὶ τῆς Σωσάννας ὅτι μελῶν ὁ τοῦ Ἰωσήφ ἀγῶν τῆς κατὰ τὴν μακαρίαν Σωσάνναν. De Josepho, atque Susanna, certamenque fuisse majus Josephi eo quod adversus beatam Susannam susceptum fuit.* Præterea duodecimam sectionem appinxi: *Περὶ τῆς παραβολῆς τοῦ ἀμπελῶνος, καὶ τῶν μισθοθέτων ἐργατῶν, κατὰ διαφόρους ὥρας, De parabola vineæ, et mercede conductis operariis ad horas diversas;* subsequebantur quippe istæ duæ lucubrationes tractatum Peristeriæ, et appendices videbantur. Tractatum totum insignivi hoc titulo Græce: *Τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Νεῖλου πρὸς Ἀγάθιον μονάζοντα*, Sed illum latius expandi Latine: *Sancti Patris nostri Nili ad Agathium monasticam vitam agentem Peristeria, seu Tractatus de virtutibus excolendis, et vitiis fugiendis exemplo Peristeriæ clarissimæ eo sæculo femine.* In sectiones, sive *τιμήματα* XII divisi. Prima continet capita sex eum

¹ Psal. XIII, 5; Psal. LII, 2.

Præfationam, secunda de temperantia sive abstinentia, cap. quinque; tertia de vana gloria, capita tria; quarta de lectione, et oratione, cap. septemdecim; quinta, quod animæ amantium divitiarum vitæ cupidæ ægre hinc divelluntur in hora mortis, cap. tria; sexta, quod merito puniuntur, qui facultates promiscue quibuscunque relinquunt, cap. duo; septima de his, qui in tempore mortis nullam suæ salutis curam habent, sed et testamenta scribentes jubere se dicunt de his quorum potestatem non habent, cap. undecim; octava de hæredibus, cap. unum; nona, suggillatio eorum, qui testamenta scribunt, cap. decem; decima de beatorum conversati ne, cap. septem; undecima cap. viginti tria; quorum aliquibus tituli sunt impositi; duodecima, cap. tredecim.

Opusculum Nili locavi subinde, quod inscribitur: Πρὸς τὴν σεμνοπρεπεστάτην Μάγναν τὴν διάκονον Ἀγκύρας. Λόγος περὶ ἀζητημοσύνης. Ad veneratione dignissimam Magnam diaconissam Ancyrae, tractatus de voluntaria paupertate, sive nihil possidendo. Principium πρώτων μὲν. [Nuper quidem. Magnam vocavi non Magnesiam, secutus Vaticanos codices 653 et 1434, et Heraclidem 605 in Paradiso c. 55, seu Palladium in *Histor. Lausiaca* c. 131, qui Magnam vocant; et Palladius quidem lib. viii *De vit. Patrum*, relatus p. 776, sic habet: « In civitate Ancyra (est ea metropolis Galatiæ in Asia Minore celeberrima synodo inibi habita anno C. N. 314, sive ut Rosweydy ibi adnotat e ms., Cæsarea Cappadociæ p. 792) sunt multæ quidem aliæ virgines, nempe ad decem millia (duo millia Heraclidi et amplius) quæ exercentur, et in omni virtutis institutione militant, omnesque temperantiae legibus claræ et insignes feminæ, et divinum certamen studio magno exsequentes, inter quas principatum obtinet in pietate Magna honestissima femina et probissima, quam nescio quid sim nominaturus, virginem, an viduam? a matre quippe per vim viro conjuncta, eum tamen sefellit variis inescans dilationibus, et corporis morbos prætexens, a corruptionis vitio integra et intacta permansit, ut dicunt ejus necessarii; cumque paulo post decessisset ejus maritus, omnium simul facta est hæres unica, et temporalibus commutans æterna, Deo totam seipsam obtulit, summe curam gerens vitæ quæ semper manet, suis famulis honestissime imperans, degens laboriosissime, et agens plenam temperantiam monachorum, in congressu tam severa, ut ipsum ejus aspectum revererentur etiam excellentissimi episcopi propter insignem pietatem, ac religionem. Atque ipsa quidem supervacaneam et nimiam opum materiam paupertatis igne consumpsit; quæ autem supererant ea constituit ad subministrationem monasteriis, ecclesiis, pauperibus transeuntibus, episcopis, orphanis, viduis, et om-

nibus egentibus suppeditans auxilium, non cessabat hilariter dispartiri, et operari pietatem latenter, et per se, et per servos fidelissimos: ab ecclesia non recedens, noctu maxime, in omnibus exercens se propter spem ejus, quæ vere est, vitæ. » Et eadem Heraclides verbis paululum immutatis, non sensu: Magnæ nomen Romanis notum, et usurpatum fuit, et Magnia Urbica Maxentii Aug. uxor, apud Spanhemium in Nummis; et in inscriptione Romana, in villa Feliciæ Pallavicinæ: *D. M. Magnia Tyche fecit sibi et karis suis T. Magnio Anycto et T. Magnio Eutychio, et Q. Tilio Figuliano benemerentibus, et Libertis, Libertabusque, posteris eorum H. M. D. M. A.* (id est: *Huic monumento dolus malus abesto.*) Item *T. Claudio Honorato, et B* *Claudiæ Marcellæ amicis fidelissimis vasa obrendaria dua, item olicaria tria introeuntibus parte dextera... orefecit, et donavit.* Obrendaria corbes, quibus vindemia defertur, apud Lombardos dici solent, et dolia vinaria, seu cupæ. Nominantur in Gruterianis Inscriptionibus *Magna Ironia, Magnesia jucunda, Magnesia, Magnia T. L. Methe, Maximiola, Stasis, et S. Magnilus* bis terque commemoratur in Martyrologio Lucano ab eloquentissimo et doctissimo Florentinio. A *Magna* vocari potuit *Magnia*, et *Magnisia* et *Magnisilla*, seu *Magnesia* et *Magnesilla* ὑποκοριστικῶς. Οὗ γὰρ ἐρῶντες εἰώθασι 606 τοὺς ἐρωμένους ἐρωτικῶς δι' ὑποκορισμῶν καλεῖν, e Suida in *εὐρυπιδιον*: ita Romulus et Augustulus deliciarum causa et blanditiarum, in quibus diminutivis Romani majestas imperii fuit diminuta (*). De diaconissis fuse in lib. Lexicographo, deque σεμνοπρεπεστάτης epitheto. Tractatus iste numeratur secundus in codice Vaticano 1434, unde subsequi eum decuisset tractatum De monastica exercitatione, ut prima verba indicant etiam. At in codice Barberino ms. compereram post illum, tractatum de virtutibus et vitiis directum ad Agathium, seu Peristeriam, ideoque inserui, religio namque mihi fuit ordinem descriptionis in editione non servare. Ἀζητημοσύνην potuissem vertere cum Cassiano nuditatem rerum, vel enuntiare Latino vocabulo Actemosenem, sed expressisse concinnius arbitratus sum voluntariam paupertatem, seu nihil possidere.

D Excipit tractatum hunc de paupertate Ἠθικὸς λόγος, καὶ πολυμερῆς, ἐν ᾧ νοθεύεται πνευματικὰ, id est *Tractatus moralis, et multifarius, in quo spirituales sunt admonitiones*; et capitibus quatuor absolvitur. Principium est πολυμερῆς, καὶ πολύτεροπος πρόκειται. Hoc opusculum est quasi concio et admonitio.

Erunt qui putent me actum egisse, quia Ἐπιχτήτου ἐγχειρίδιον, seu Manualem librum Epicteti, quasi cramben recoctam intexui Nili opusculis, nec ignoro abjudicari Nilo istam lucubrationem; sed qui præcipitauer tulere sententiam istam, ne qui-

(*) Vide l. 3 C. Theod. *De fid. et jur. hast.* et 17 *Epist. Symmach.* lib. v, *De Magrillo Vicario Africæ.*

dem ex breviculo recitatam, si dispexissent attentius illud opus a Nilo concisum, et interpolatum tam accurate, sicuti præscripsi, Nilo utique jure vindicassent. Nam cum Epicteti liber fusus esset, et copiosus uberiorque, uti compertum habent quicumque illustrissimi doctissimique Stephani Gradii codicem exaratum calamo, et perantiquum, optimæ (si quis alius est) notæ, et aurum contra æstimandum pervolverunt, et cum editis libris compararunt: illum Epicteti Commentariis suis illustravit fetum Arriani Adriani Augusti qui ævo floreus παράπλους; conscripsit, et Alexandri Magni Vitam; neque vero libellulum illum, qui passim manibus omnium teritur, quasi veræ Stoicæ philosophiæ succus expressus, utque alchimici loquuntur, Elixir, cujusque principium, τῶν ὄντων τὰ μὲν ἔστιν ἐφ' ἡμῖν, id est *existentium rerum quædam sunt in nobis*, Epictetus ita contextit, ille (inquam) Epictetus, qui ortus Hierapoli Phrygiæ Epaphrodito Neronis Augusti Liberto servit Romæ et Domitiani Augusti dominatu offensus, vel ob S. Consultum, quo pulsus fuerunt in patriam philosophi, in eam reversus, in Nicopoli oppido Epiri Novæ habitavit, et permanens ad M. Antonini tempora pervenit, ut affirmant Suidas et Angelus Politianus in epistola præfixa ex A. Gellio et aliis. Epaphroditus autem Neronis Libertus, et a Libellis, et τῶν σωματοφυλάκων, id est corporis custodibus, qui Neronem in consciscenda sibi morte adjuvit, e Suetonio in Nerone, ac Domitiano, et Tacito, lib. xv, *Annal.* condemnatus fuit ideo a Domitiano. Sunt **607** de isto aliisque cognominibus Epaphroditis plurimæ Inscriptiones apud Gruterum. Sanctus Paulus in epist. ad Philippenses, c. ii, v. 25, meminit Epaphroditii fratris, et cooperatoris, et commilitonis sui, ipsorum autem apostoli, id est, ut arbitror, episcopi, quem necessarium existimavit mittere ad eodem, et rursus c. iv, v. 22, accepisse se fatetur ab ipso, quæ illi miserant; et salutari eos nomine maxime illorum, qui de Cæsaris domo sunt, sanctorum; hanc ad Philippenses Epistolam scriptam fuisse Romæ per Epaphroditum, Theodoretus auctor est. Cardinalis Baronius in Notis ad Martyrol. Rom. die 22 Martii, Epaphroditum episcopum Terræcinæ censet; at Petrus de Natalibus lib. vi, c. 100 Hadriæ, sive Andriacæ Ecclesiæ præsertum auumat e Dorotheo abbate in synopsi de 72 discipulis Domini. Ad eum non pertinere crediderim inscriptionem, seu epitaphium, quod in arca marmorea sepulchrali incisum legi, Θ. Κ. ΑΥΡΗΑΙΩ Ἐπαφροδίτῳ Συμβίτῳ ΑΝΤΩΝΙΑ Βαλέρια ἐθήκη. Erat illud in archiepiscopo Lugdunensi, et inspiciebatur insculpta Ceres in curru, quem trahebant angues, perquirens filiam Proserpinam a Plutone raptam. Sed e semita in viam. Contraxit Epicteti opus vastum Simplicius philosophus hostis Christianorum, sicut amicus olim, multiplicis vir lectionis Theophilus Raynaudus in lib. *De bono regimine* adnotat, ita ut Enchiridion solum esset ad manum, seu Pyc-

cium, aut Pugio ex his, quæ reliquerat Epictetus, et ampliora ea fuisse convincuntur tum e codice suprascripto, tum e Commentariis Arriani, et liquet ex A. Gellio, et Joanne Stobæo; nec exstat in Enchiridio celeberrimum effatum illud, quo tota ejus philosophia continetur, ἀνέχου καὶ ἀπέχου. Verum hactenus desideratur. Nilus autem Ethnicismi nævos et maculas sustulit, pleraque rescando, atque mutando, plane aptans opusculum Christiano, quin et monacho accommodavit; quæ turpia, quæ superstitiosa, vel idololatriam sapiebant delevit, imo et Socratis nomen sustulit; Paulique supposuit Apostoli, atque omnino suum effecit. Itaque sicut illud inter opuscula Nili adinveneram, sic dereliqui, rationemque reddam copiosius in Adnotationibus, ubi de amante Platonis veritatem Theosebio philosopho, qui Antoninianæ lucubrationis de se ipso, seu de Vita sua interpolator, sive excerptor videtur in Ἐγχειρίδιω δευτέρῳ Ἐπιπέτῳ, quod conscripsit multa e scholis Epicteti delibans, seu e scholio, agam. Theosebium ab Apamia civitate Asiæ translatum ad Eudoxiopolim, quæ dudum Salembria vocatur, memorat Auxilius, lib. i *De ordinationibus a Formoso papa factis*, c. 11; et lib. ii, c. 22, episcopum; et Eudoxiæpolis nuncupabatur Selymbria civitas Thraciæ provinciæ, act. 1 Concilii Chalcedonen. pag. 401. Concilio Constantinopolitano sub Damaso papa anno C. N. 381, subscripsit inter alios Theosebius episcopus Philomeliensis provinciæ Pisiidiæ per Bassum presbyterum Lyciæ, p. 240, num. 119 in calce Crabbianæ Editionis; an hic translatus inde sit Eudoxiæpolim **608** non arbitror indagandum; nam diserte translatus ab Apamia enuntiatur, nec an sit Antoniniani opusculi sector, quod principem decet, non minus quam Epicteti Manualis civem. Nilus abbas scribit Theosebio, epist. 15, lib. ii *De duabus olivis aureis apud Zachariam* c. iv, quas explicat Christianos ex Hebræis et gentibus. Jamdudum equidem animus est meas eo de opusculo notas evulgare: Suidas meminit illius in Ἐπιπέτῳ, et Mericus Casaubonus narrat in notis ad Antonini libros.

Subjeci Narrationem monachi Pachon, quæ Latine quidem versa fuit a Gentiano Herveto e Græco sermone, referturque in c. 29 *Historiæ Lausiacæ* Palladii a R. P. Rosweydo, lib. viii *De Vita Patrum*, qui Evagrio ipsam tribuit, cujus et alias tentationes refert e c. 86 Palladii, et in notis, num. 70 et 135, sed et Græce ibidem legitur, c. nempe 86 Lausiacæ. Quamvis luxuriæ crimen adeo contemnere videatur dæmonum princeps Lucifer, sicut ei aliqui alii diaboli, quia memores antiquæ suæ nobilitatis illud dedignantur, imo nec dæmonum princeps dignatus sit de illo Christum Dominum tentare in deserto, quemadmodum ex magistris retulit sanctus Thomas Aquinas, Theologiæ scholasticæ præstantissimus architectus, lib. v, c. 21 *De eruditione principum*; conscii tamen perduellio-

nis cæteri maligni spiritus ipsos monachos, et anachoretas, imo quoscunque pie vivendi modum capessere norunt, non alia magis illecebra, quam impuditiæ, seu fornicationis decipere, atque ab instituto avertere conantur, meretricium illis bellum intentantes, nec eos solummodo, qui ætatis in flore corpóris vigent robore, verum et senio confectos identidem aggrediuntur. Narrat sanctus Augustinus de homine agente octoginta quatuor annos qui religiose cum conjuge religiosa vixerat annos 24, eum emisse ad libidinem sibi Iyristriam, lib. III *Adversus Julianum*, n. 361. Adeo nulla est ætas immunis ab infestis dæmonum circa luxuriam insidiis, quas illi tanto struunt molimine viris undique præcipue religiosis. De divina Providentia, quæ cedere videtur in lucta contra Venerem, et permittit hominem spiritualem ea scædari, ut agnoscat villitatem suam, Diadochus episcopus Photices in Epiro vetere Illyrici cap. 99 Sermonum fusius exponens. Quamobrem et istam narrationem monachi Pachon denuo inserere non dubitavi, e qua plane liquet alapa fugari dæmonem, ut apud sanctum Gregorium Magnum in *Dialog.* I. II, c. 30, traditur de sancto Benedicto; et inde, cum sacramentum confirmationis administratur, solet episcopus alapam obsignatis infligere, quasi dæmonem infirmitatis in fide atque pusillanimitatis expellens. Cavendumque semper est a tentatione impuditiæ quantumcunque affecta simus ætate, tardusque sanguis hebescat, et frigeant vires effeto in corpore. Upsilon presbyter in Ecclesia Nursiæ ordinatus, cum longam vitæ implesset ætatem, jamque moribundus jaceret, conjux ejus Presbyteria, quam ut sororem diligebat procul a se remotam; quæque nunquam ad eum accesserat 609 exinde, venit, et resolutos artus aspiciens, ipsoque conclamato, apposuit aurem ad nares, exploratura vitale spiramen anadhuc inesset; tum ille colligens vocem, fugientemque veluti revocans animam exclamavit: Recede a me, mulier, etiamnum vivit igniculus. Refert hæc ipsemet sanctus Greg. lib. IV *Dialogorum* cap. undecimo. Agnoscebat capularis senex veteris flammæ vestigia in semimortua et funerata carne. Episcopi autem colaphum impingunt confirmatis tum suprascripta de causa, tum etiam ut assuecant, qui sacramentum istud suscipiunt, alapis, et tormentis, quæ tyranni consueverant Christum confidentibus infligere, neve ignominia, qua notabantur ab Ethnicis, erubescerent, uti refert episcopus Mimaten. Guillelmus Durandus, lib. VI *Rationalis divinar. officior. s.* 206, col. I. Card. Bellarmin. tom. II *contra. l.* II, c. 5, ait quartam ceremoniam in confirmationis sacramento esse, ut confirmatum episcopus manu leviter cædat, quo intelligat se contra ignominiam et verbera pro Christo ferenda præcipue armatum patientia. Adcit Durandus, memoriæ id causa fieri, ut obsignatus recorderetur, neve oblitio subreperet; quod Vicecomes, lib. II, c. 12 *De Antiq. Confirmationis Ri-*

libus notat; et ad manus impositionem, apostolorum more revocandam, sicut in novis militibus, Durandus fieri solitum ut percutiantur prodit, et in servis qui manumittuntur. Hinc: *pulsata fronte recedit.* Et: *In civem rubuere genæ*, canit Claudianus De consulatu quarto Honorii; nam videbantur asserti, qui confirmabantur, in libertatem. Vicecomes ibidem laudat sanctum Basilium *Exhortat. ad Baptism.* «quin alapam quoque plagam extremam servorum pro liberatione omnis in futurum infamiæ, ac probri libenter sustines?» certe Christus Dominus alapis cæsus fuit; et sanctus Paulus scribit II *Cor.* c. II, v. 20: *Sustinetis, si quis in faciem vos cædit;* de servis manumissis, qui percussi alapis, Isidor. Hispalen. I. IX *Etymol.*, c. *De civibus.* Bostius in *Topic.* Valerius Prob. *De notis.* Donat. in *Adelph.* et Hermogenianus. Rhapsimata Justinianus appellat colaphos, quibus liberi cædi, cum emanciparentur, consueverunt, I. ult. c. *de emancipationibus*, et novella 82. Opinor, quod abdicacionis genus quoddam esse videbatur. Cornutus in Persium, servos tradit, quando manumitterentur, cædi percutique solitos alapa, et circumagi, atque confirmabantur ita liberi. Hotomanus in *Commentar. de verb. signific.* Balduinus, in *Justiniano* putat *παπικματα* ista fuisse ictus vindictæ seu virgulæ prætorix; nam *παπικζειν* significat et *παδδίζειν*. Cujac. lib. V *Observat. Jur.* c. 15. Gothofredus, ad d. Novellam, quæ *Authentic.* collat. 6, tit. 9, inscribitur, *Constitutio, quæ dignitatibus, et episcopatu liberat a patria potestate in v. alapis*, ubi Glossographus consuetudinem istam alaparum in desponsatione mulierum servari Bononiæ affirmat. Tertullianus, *De spectaculis*, alaparum contumelias dixit, quibus utebantur in manumissione, unde Claudianus felices injurias appellat, Vossius in colapho *Etymol. Glossar.* Inscripti 610 narrationem istam monachi Pachon: *Δήγησις τοῦ ἁγίου Νεῖλου περὶ Πάχων πόλεμον πορνικῶν πάσχοντος καὶ νικῶντος.* "Ἐταροὶ δὲ λέγουσιν εἶναι τοῦ Εὐαγρίου, ὁμοίως δὲ ὁ μετ' αὐτὴν δογματικὸς λόγος. *Narratio sancti Nili de Pachon patiente bellum meretricium, et vincente.* Alii vero dicunt *Evagrii esse; ut pariter et qui post eam sequitur sermo Dogmaticus*: erat in ms. Codice titulus τοῦ ἁγίου Evagrii adscriptus, quem delevi, notasque consulendas admonui: incipit *συνέβη*, Tomo II *Bibliothecæ Patrum Græco-Latinæ*, p. 1010. Habentur hæc etiam omnia Græce cap. iidem 86, ubi Evagrii Origenistæ, istius scilicet, opera, seu Librum exstare annotatur lib. V, et laudantur Socrates lib. IV *Hist.* c. 18, Sozomen. lib. VI, c. 50, et Nicephorus Callisti lib. XI, c. 42. Incipit etiam Πάχων τις ὄνοματι περὶ τὰ ἑβδομήκοντα ἑλάσας ἔτη ἐκαθέζετο ἐν Σχῆται, et desinit οὐκ ἔτι ἤγγισεν. Hæc autem Historia Lausiaca a Palladio Galata Helenopolitano (civitas esse Bithyniæ dicitur) episcopo ad Lausum præpositum scripta est, qui Palladius consuetudine suprascripti Evagrii, quem adierat in eremo, Origenis infectus erroribus, Nitriæ triennium

egit, inde Palæstinam profectus Paulam illismet corrupere frustra conatus, obnitate sancto Hieronymo, Bithyniam adiit, seque insinuavit sancto Joanni Chrysostomo, a quo anno Christi 400, destinatus ad synodum Constantinopolitanam 22 episcoporum, et inde Romam ad Innocentium primum papam, quo videtur pro Pelagio rediisse anno 417; in Siciliam dicitur antea venisse cum Melania seniore, atque illius comitibus, anno 408, quæ anno 372 Ægyptum adierat cum Rufino Monachum professo: Hierosolymis deinde cum eodem a Didymo cæco errores hauserat Origenis, quos anno 397 Romam tendens, spargere tentavit; unde Palladium vocat mulierosum Isidorus Pelusiota *epist.* 284 l. b. n. Iste autem Palladius passim audit apud SS. Hieronymum, et Epiphanium, Origenista, et ad quem exstant sancti Nili epistolæ duæ ad Monachum, nempe 133, lib. II, Allat. in qua eum comparat Jonathæ degustanti mel spirituale, et τελείως κεκαθάρμενον, id est, perfecte purgatum ait. In alia, scilicet 134, affirmat eum ἀναζητεῖν ὑψηλὰς θεωρίας, requirere altas contemplationes, forte cum in monte Nitriæ, atque solitudi-
 ne moraretur: legitur et lib. III. *epist.* 259, ad Palladium Presbyterum, an eundem? de Deo, qui exoratus disperdit impias cogitationes, Palladius (inquam) in ea Lasiaca mirificis effert laudibus Evagrium Ponticum e civitate Iberorum, quæ circa Euxinum. sita est in Ponto Amasiæ, vel Helenoponti, non in Polemoniaco, natum: hinc sanctus Hieronymus Hyperboritam appellat, Presbyteri filium, lectorem ordinatum a sancto Basilio episcopo Cæsareæ ad Argæum, tum diaconum promotum a sancto Gregorio Nazianz. qui ad concilium Constantinopolitanum accedens anno 381 habitum a 130 episcopis, in eoque confirmatus Constantinop. episcopus, Maximo Cynico deposito, et Spiritus sancti decreta divinitate, juxta volumen Patrum occidentallium, de quo in Canone quinto 611 agitur, reliquit Evagrium, commendavitque successori suo Nectario. Hic autem Evagrius discipulus sancti Greg. Nazianz. censetur, Nihil tamen in Origenis sectam ab an. 379, Didymo docente; sed cum Constantinopoli diaconi fuisset, ibi pertentatus ab uxore cujusdam e præfectis, et visu territus cogitur excedere divinis impulsu. Melaniam itaque seniore[m] invisit Hierosolymis versantem, et adhæsit ei; cumque in morbum incidisset, Melania induit eum habitu (ut Palladius asserit) monastico, et dimisit ad montem Nitriæ, ubi per biennium commoratus est; tum abiit in solitudinem, ibique annos quatuordecim in Celliis vixit, insistens jejuniis et orationibus, longamque complevit ætatem: composuit plurimos libros. Οὗτος ἔγραψε διάφορα, καὶ ὑπόμνημα εἰς τὰς Παροιμίας τοῦ Σολομῶντος. Iste scripsit diversa, et Commentarium in Proverbia Salomonis (inquit Suidas) ad virgines Deo sacratas, libellum competentem sexui et religioni, a Rufino presbytero Aquileiensi versum in Latinum, sicut et librum Senten-

tiarum, centum in capitula digestum anachoretis inscriptum; erat enim et ipse Rufinus perinde ac Evagrius monachus (uti superius innui), item paucas Sententias valde obscuras monachorum cordibus solis cognoscibiles, quas forsitan Commentarium Gnosticum vocat Socrates, *Histor. Eccles.* I. IV c. 18, Palladius, Climacusque memorant; is ad monachos erat directus, dubito ne sint Κεφάλαια γνωστικά Εὐαγρίου μοναχοῦ, quæ numerantur 61, quæque verti e Græco etiam ipse in Latinum, incipiuntque, ὁ Χριστός, ἧ μὲν ἐστὶ Χριστός, ἔχει τὴν γνώσιν τὴν οὐσιώδη, etc. *Christus, quo pacto quidem Christus est, habet cognitionem essentialem.* Evagrio certe tribuuntur in Codice Barberino, et in Vaticano 673 desinunt. Τὰ δὲ τρία καθαρὰ, ἀνεύθεα δὲ εἰκοσι ὀκτώ. Id est, *Tres vero notitiæ puræ; informes vero, seu invisibiles viginti octo.* Sententiæ autem forsitan erant illæ centum, quas mox sub jectio numero 13, 14 et 15, præferuntque titulum κεφαλαίων γ' κατὰ ἀκολουθίαν: id est, *capitulum 33, per gradus quosdam instar consequentiæ dispositiorum, tum νοησιῶν πνευματικῶν κατ' ἀλφάβητον ἕτερον, Spiritualium admonitionum secundum alphabetum, alterum;* computanturque illæ 25. Demum subsequuntur aliæ nempe Sententiæ, aut Admonitiones, ἕτεραι γινώμαι ἢ νοησιῶν, numeranturque 26. Principium Capitulorum est: ἑκτερός ἐστιν ἕξις χειρίστη, id est, *Morbis arquatus est habitus pessimus:* initium alterius Alphabeti admonitionum spiritualium sic est conceptum, ἀτοπὸν ἐστὶ, id est *absurdum est:* denique incipiunt aliæ sententiæ ἀρχὴ ἀγάπης, id est, *principium charitatis,* continentque Abecedarium amplius, et collectus numerus capitulum 33 et 25 et 26 exsurgit ad 84; quibus si adjeceris 25 νοησιῶν, sive γνώμας δογματικὰς κατ' ἀλφάβητον, quæ ab Holsteinio vindicantur omnes Evagrio, et inchoantur: Ἀρχὴ σοφίας, vel σωτηρίας, adnotavit enim vir doctus istas γνώμας sententias, aut si malis νοησιῶν, καὶ κεφάλαια, id est *Admonitiones et Capitula Evagrii Opera esse, seu παραινέσεις, id est 612 Adhortationes,* ex inscriptione antiquissimi codicis BB. BB. Et quia ejusdem Evagrii nomine passim citantur in Melissa sancti Maximi, et Antonii, etsi Nilo inscribantur in Bibliotheca Veterum Patrum Græco-Latina Parisiensi edita anno 1624, nempe viginti tres postremæ simul cum aliis 206, quas ipse omisi, quia vertit eas Zinus superscriptus Latine, Venetisque promulgavit anno 1574, et incipiunt, Φόβον ἔχει Θεοῦ, id est, *timorem habere Dei;* et in Parisiensi editione Græce ac Latine simul exstant; Latinitate autem donavi 33 Capitula, Abecedarias alteras admonitiones 23 et 26 sententias, quæ una cum viginti tribus exsurgunt ad 167; possuntque Sententiæ illæ centum esse Evagrii, quas Rufinus Latine vertit, sicut aliæ monachorum cordibus cognoscibiles videntur esse κεφάλαια γνωστικά Evagrii, quantumvis ad oram manuscriptorum codicum Barberini, e quo excerpta sunt, applicari sit ea in codice Vaticano 1451 ἀνεπίγραφα

exsistere, et esse Nili, ab ipsomet, neque fallor, A Holsteinio, qui tamen hæc omnia deum Evagrii esse vult. Ut sit, lucubrationes hasce duas Evagrii, quæ ad anachoretas, et monachos pertinent, Rufinus interpretatus est, uti Libellum ad Virgines Deo devotas, quin et Doctrinam aptam vitæ communis cœnobiis, et Synoditis ad Virginem Melaniam ab eodem Evagrio scriptæ, sicut sanctus Hieronymus testatur; insuper librum *De vitis Patrum*, si qua fides Gennadio, et octo libros, quos opposuit Evagrius adversus octo principalium vitiorum suggestiones, quos Gennadius jussus Latine reddidit: præterea Librum, seu Sententiam περί τῆς ἀπαθελᾶς, de impassibilitate, sive imperturbabilitate, qui Pelagianis ansam præbuit, quorum operum septem interpretes Latinus fuit Rufinus, ad quem ἡσυχαστὴν scripsit Nilus, uti superius adnotavi, qui Origenis quoque libros Latio dedit, sed infeliciter; nam tanti viri, quo, ubi bene sensit, nemo melius, ubi male, nemo pejus, errores imbibit, et eos tutari dum conatur, lapsus est turpiter. ac gloriæ, quam e versione *Historiæ ecclesiasticæ* Eusebii Cæsariensis, cui duos libros attexuit, totque Voluminum SS. Basilii, Gregorii Nazianzeni, et aliorum sibi construxerat, cumulum diruit hoc lapsu, demortuus in Sicilia; sancto Hieronymo indice, qui eum Scorpionem, et Grunnum vocat, et scribit Trinitariæ humo premi inter Enceladum et Porphyrium, in primum Commentarium ad Ezech. in Præfat. ad Eustochium tom. IV, pag. 350. id est, ad Æthiam. Cardinalis Baronius verisimile putat eo Rufinum cum Melania confugisse, capta Roma ad ann. C. 410. Laudat eum sanctus Paulinus, epist. 9 ad Severum, scribitque ad eundem epist. 47 et 48. Origenistarum antesignanus fuit habitus, in quem sanctus Hieronymus olim socius et amicus, stylum adeo acerbè stringere coactus est. Dolendum profecto de Didymi, Melaniæ, Palladii, Evagrii, Rufinique casibus, et stellas hasce caducas Ecclesiæ deflere deberemus amarius, nisi suspicaremur ab his non tam proterve, tamque pertinaciter pravas Origenis opiniones fuisse defensas. **613** quamvis ut scævæ servirent, ira transversum acti, certandique studio, et calore fuerint, et nomine Pamphili martyris pro eo Apologiam eviderit Eusebius, et Rufinus, qui duas in sanctum Hieronymum invectivas etiam effudit, Sulpit. Sever. dialog. 1, c. 3, et licet absurdæ et insanæ fuerint Origenianæ illæ manantes e philosophia Platonis sententiæ, non tamen omnino damnatæ fuerunt ante Vigilium papam, uti Cassiodorus asserit, et ante quintam synodum in calce can. II, tam diserte, ut Origenes hæreticus censeretur penitus, cum præsertim ejus opera falsata fuisse dicerentur; qua de re Joannes Picus, et Gilbertus Genebrardus consulendi sunt, et recentiores Binetus, Halloixius, et Petrus Daniel Huetius, qui ante triennium Rotomagi duobus tomis quæcumque reperiri potuerunt Origenis scriptiones, Græcè Latineque publicavit, et adornavit notis.

Evagrii quidem, et Nili opuscula ita sunt permixta, et inserta, ne dicam confusa in antiquis codicibus calamo exaratis, ut ægre discerni possint, arduumque sit dijudicare ad quem ex his ea spectent librariorum errore titulos perperam inscribentium: stylus ipse compressus, et in arcum coiens in capitulis, sententiis, atque brevibus admonitionibus non est satis certus ac tutus index, characterque dictionis nonnunquam etiam fusius exundantis minime arguit, clareque patefacit auctorem, eadem de materia, eadem ætate, in eadem professione disserentem. Ille ipse Socrates, qui vixit eo, quo Nilus et Evagrius florere sæculo, tribuit Evagrii librum *De ascetica vita*, sive asceticum, cum tamen nullus inflictiur Nilum ejus auctorem esse. B Evagrii quoque ascribuntur 150 sententiæ, et capita octo adversus octo vitiositates, quæ Latine vertit omnia Gennadius, an Rufinus? non autem liber de Vitis Patrum, in quibus tantum laudatur Evagrius, ut vult Rosweydeus in Lausiacam Palladii, et in prolegomenis ad Vitas Patrum. In confesso autem est omnibus harum 150 sententiarum, sicut et libri adversus octo vitiositates auctorem esse Nilum. Vide cardinalem Baronium in not. ad Martyrologium Romanum, Possevinum illum cum Antiocheno miscentem. Quidquid sit, sive alter ab altero sit mutuatus, damnat Evagrium Joannes Climacus, et insipientissimum appellat, et τὸν θεηλάτην, id est, a malo Dei spiritu agitatum grad. 14, p. 263. Sed C nox copiosius hac de mistura tractabo, deque capitibus adversus octo vitia.

Occurrit enim ἐπιστολὴ δογματικὴ περί τῆς ἁγίας Τριάδος πρὸς τοὺς ἐν πατρίδι μονάζοντας ἡνίκα ἔν ἐν Κωνσταντινουπόλει μετὰ τοῦ μακαρίου Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ ἢ ἐπισκόπου Ναζιάνζου, sive δογματικὸς λόγος, ut legitur in Narrationis Pachon Epigraphæ, incipit, πολλάκις ἐθαύμασα, τί ὄποιος πρὸς ὑμᾶς. *Sæpe sæpius admiratus fui, cur tandem ad vos.* Titulus autem editus est et in Latinum versus trajectis aliquantisper verbis, et cum tractatus nuncupari debuisset, dictus est *Sermo, sive dogmatica Epistola de sancta Trinitate ad eos, qui 614 monasticam vitam degunt in patria, dum esset Constantinopoli cum beato Gregorio episcopo Nazianzi, seu Nazianzeno*: potuisset dici *dogmaticus*, seu *dogmaticus*, sed retinui lectionem *dogmatici*. Quatuor genera docendi, sive interpretandi sacram Scripturam recensentur: primum est dogmaticum, quasi decretorium, alterum προσταχτικόν, sive imperativum, tertium ὀριστικόν, definiendo nempe, ac determinando; quartum propheticum, denuntiando, atque prædicendo. Διεξοδικόν est etiam docendi, seu scribendi genus id, quo res narrantur perpetuo cursu orationis. Dogma definitur a Psello in oratione 42 sancti Gregorii Nazianzeni p. 939, rei dubiæ, et controversæ post accuratam inquisitionem pronuntiata sententiæ. Vocantur *dogmata placita sectarum* a sancto Augustino, l. 1, c. 10, *Quæst. Evangelic.*; sic *Dogmata Medicorum* a sancto Hieronymo ad

Paulinum, *Aphorismi*, et *Opiniones*. sive *Sententiæ*; sic *Dogmata philosophorum* a Cicerone, et aliis; sic *Regulæ juris*, et *juris consultorum*. Est et Erotematicum scribendi genus, interrogando scilicet, atque respondendo, quod et Cicero probat in libris *De oratore* ad Q. Fratrem, et in *Partitionibus*, seu *Dialogicum*, unde Dialogis: a dictus Antoninus A. a Casio, ut Vulcatius Gallicanus affirmat; sic Definitiones orthodoxæ Fidei, seu Canones, Regulæque, Ecclesiastica Dogmata, de quibus inscriptus est liber Gennadii Massiliensis, ascriptus falso sancto Augustino, et Confessiones fidei, seu *Ἐκθέσεις*, id est, Expositiones, cujusmodi est illa Justiniani A. quæ inserta fuit *l. Inter claras 4, C. De summ. Trinit.* et in conciliis œcumenicis, vel particularibus quæcumque symbola, jam usque a Nicæno existant, memini me olim legisse in Cod. Vat. 1455, p. σλγ', seu 233 manuscr. hæc: Ἐκ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας Θεοδώρου Ἀναγνώστου Κωνσταντινουπόλεως. Πόσαι αἱ τῆς πίστεως ἐκθέσεις· αὐταὶ μὲν ἐν Κωνσταντινουπόλει τότε ἀνεγνώθησαν, ἡμεῖς δὲ τὸν λαβύρινθον τῶν ἐκθέσεων ὅψε ποτε διανύσαντες τὴν ἀπαριθμισμὸν αὐτῶν συνηγάγομεν· μετὰ γὰρ τὴν ἐν Νικαίᾳ πίστιν, ὕστερον ἐν Ἀντιοχείᾳ τοῖς ἔγκαινίοις διττὰς ἐκθέσεις ὑπηγόρευσαν, τρίτη δὲ ἐστὶν ἡ ἐπιδοθεῖσα ὑπὸ τῶν περὶ Νάρκισσον ἐν ταῖς Γαλλίαις τῷ βασιλεῖ Κωνσταντεῖ. Ἄρτι [τετάρτη] δὲ ἡ δι' Εὐδοξίου τοῖς ἐν Ἰταλίᾳ πεμφθεῖσα. Ἐν δὲ Σιρμίου τρεῖς ὑπηγορεύθησαν ὡς μία ἐν Ἀριμίνω μετὰ τῆς ὑπατείας. (Εὐσεβίου καὶ Ὑπατίου), legerem e Gothofredo in Chronol. Cod. Theodos. ad annum Christi N. 559. Ἀνεγνώσθη. Ὀγδόη δὲ ἐστὶν ἡ ἐν Σελευκίᾳ, ἣν οἱ περὶ Ἀκάκιον ἀνεγνώκεισαν, τελευταία δὲ ἦτις ἐν Κωνσταντινουπόλει μετὰ τῆς προσθήκης ἐκδέδοται. Προσέκειτο γὰρ αὐτῇ ἡ ἡγεῖσα, ἡγεῖσα ὑπόστασις ἐπὶ Θεοῦ λέγειν. Ταῦτη καὶ Οὐλφίλας τῶν Γότθων ἐπίσκοπος τότε πρῶτον συνέθετο· τῶν γὰρ ἔμπροσθεν χρόνων, τὴν ἐν Νικαίᾳ πίστιν ἀσπάζετο ἐπόμενος Θεοφίλῳ δὲ τῶν Γότθων ἐπίσκοπος ὡς τῇ ἐν Νικαίᾳ Συνόδῳ παρῶν καθυπέγραψε. Τσαυτὰ μὲν περὶ ταῦτα εἰρήσθω. Quæ Latine ita reddidi: « *Ex Ecclesiastica Historia* Theodori Lectoris Constantinopolis. Quantæ sint Fidei Expositiones. Istæ quidem Constantinopoli tunc lectæ fuerunt, nos vero La-

edita fuit, nam appositum ei fuit, nec essentiam, neque subsistentiam in Deo dicere. Isti Ulphilas Gothorum episcopus tunc primum consensit, anteriori namque tempore eam, quæ Nicææ fuit stabilita, fidem amplexus est subsequutus Theophilum, qui Gothorum episcopus Nicææ synodo interfuit, subscripsitque. Hæc quidem de ista re dicta sint. » Quæ quandoquidem in Collectaneis ipsius Theodori prolatis in editione Parisiensi 1544 in fol. non reperiuntur, hic libuit intexere. Ea profecto lucem accipient clarissimam ex his, quæ assert Severus Sulpitius in lib. II *Sacræ Historiæ*, et narrat sanctus Athanasius de Synodis Arimini, et Seleuciæ, ac passim et Historiographi ecclesiastici. Eastant ipsius sancti Athanasii symbolum, quod in ecclesiastico recitatur Officio, et Expositio fidei; diu antea a beato Joanne evangelista sanctus Gregorius Neocæsariensis, a miraculorum copia dictus Thaumaturgus, dilicerat interveniente sanctissima Virgine Dei Genitrice brevem fidei confessionem, in qua assertitur, εἰς Θεὸς Πατὴρ, εἰς Θεὸς ἐκ Θεοῦ σοφία, ἐν Πνεῦμα ἅγιον, p. 11 Operum. Promulgavit is insuper Expositionem fidei adversus Ælianum. Consueverant ad discrimen hæreticorum catholici episcopi recens electi mittere Chirographum, seu fidei Formulam ad alios episcopos; postea enim pullularunt hæreses tanquam zizania in Evangelii agro cum semente bona latius germinante: in electionis primordiis episcopi transmittabant sibi multo Epistolas, et ad Rom. pontificem, et ad Rom. Ecclesiam, quæ quasi ad centrum lineæ omnium episcoporum e circumferentia totius Orbis terrarum referebantur, vocabant Encyclicas, communicatorias s. August. epist. 163, et formatas ex Optat., quarum societate concordabant: professionem illæ continebant, seu formulam fidei, uti tesseram pro ecclesiastica unanimitate, atque communione: hujuscemodi est epistola Damasi papæ primi ad Paulinum episcopum Antiochenum in tom. Concill. p. 228. edit. Crabb. Theodoret. *Hist. Eccles.* lib. v. c. 10. Vide Honorem Honorii a me vindicatum; nam et ante consecrationem edebant fidei formulam; et ipse Romanus pontifex reliquorum princeps istum consensum præstabat, seu professionem fidei, quæ legitur in concilio Constantien. sess. 59 editionis Crabbianæ, et in Basileen. sess. 23 et 58. Direxit Francorum regi Childeberto Pelagius papa c. *Satagendum*, 616 25, q. 1, Philippo itidem Francorum quoque Regi (e Bzovio, et Rubeo) Bonifacius octavus eam, quam tunc ipse recitaverat, dum iniret pontificatum, exstatque ms. in Codice Vaticano 4905. Refert et hanc professionem cardinalis Baronius tomo X Annalium ecclesiasticorum ad ann. 809, e Codice calamo exarato Antonii Augustini, quicam exscripserat e diurno codice Vaticano 5302. Eam inde laudat, et e Panormia Ivonis Carnotensis, cardinalis Cusanus, seu de Cusa, lib. II *De concordantia catholica*, p. 743. De illa Cresp. in V. *Papæ professio*. Professionem fidei Adrianus etiam papa

otiose, ac sine delectu quidam μοναχοί, μονάζοντες alii sunt inscripti, ita Δαβουρίω, sive Ἀρδαβουρίω. Ardaburius quidam fuit consul anno Christi 429 in Oriente, at in Occidente Hierius sub Theodosio Juniore et Valentiniano III Augustis; comperi et Ἀρδαβούριον υἱὸν Ἄσπαρος sub Leone Aug. Apud Suidam, hic Aspar ad patrem, cum Leonis Aug. jussu ambo occiderentur, Nonne dicebam tibi (aicbat), Φάγωμεν Λέοντα πρὶν ἡμᾶς ἀριστῆσαι, *Comedamus Leonem, priusquam de nobis sumat prandium*, Billius refert in *Observat. sacr.* e Nicephoro; Galli dicunt: *Le lyon enfin 601 mange son maistre*. Μονάζοντι Nili epistola Possiniana 13, dirigitur, quæ apud Allatium est 35, lib. III, est et 246 alia: tam Possinus, quam Allatius ibi μονάζοντα reddunt *Monachum*, at inscripta Εὐθαλίω μονάζοντι ab Allatio numerata 40, lib. III, ubi monachum exponit μονάζοντα, eadem est, quæ 21 Possini, qui μοναχὸν enuntiat, et interpretatur *monachum*. Δαμῆανῶ μονάζοντι ep. 110, Possin. in ea vertit μονάζοντα *solitarium*, at *monachum* Allatius lib. III, epist. 154, ipsam locans: Μαριανῶ μονάζοντι epist. 216: Possino iidem *solitarium* explicanti, est 41, lib. IV: Allatio *monachum* vertenti: eidem Allatiana 7, lib. IV, directa est, sed *monacho* uti Possiniane 34, 35, 227 et 228. Et forsitan ad monasticum progressus gradum Marianus fuerat ex ordine μονάζοντος. Μονάζοντα Θεόδωρον Allatius et *monachum* appellat in Epistolis Nili lib. III, 157, 158, 159, 160. At Possinus Epistolis 113, 114, 115, 116, μοναχὸν, et Latine *monachum*; epistola certe 160 pence Allatium brevior est, quam apud Possinum 116. Eundem Theodorum μοναχὸν nuncupat, et vertit Allatius lib. II, epistolis 65, 76, sed et 25, lib. IV, quæ adempta est 116 Possini; cui rursus adjungenda est, quin potius esset delenda ipsa 160 Allatii tanquam pars repetita hujus 116; et Allatiana 25, lib. IV. Εὐγενίω μονάζοντι, epistola 102 Possini est inscripta; *solitarium* is reddidit, Allatius *monachum* lib. XIII, epist. 147. Monachum profecto vocavit in titulo epistolarum 175, 176 et 182, inque illa ipsa 175 nondum illum emensum fuisse annos quindecim, μονῆραι βίω ἐνοικούμενον, id est, insistentem vitæ monasticæ tradit; unde colligotam in ἐγκρατεῖα, seu continentia, quam D ἀσκήσει, aut exercitatione fuisse de more, spatium temporis impendere, sicut annos probationis, vel novitiatus, imo et in βίω μονάζοντι, sive in Monazonio (qua voce uti puto Alciatum in versione Græci Epigrammatis). Addenda est Theodosia μονάζουσα, cui Nilus scribit lib. II, epist. 116, apud Allatium, qui *monialem* vertit; hortabatur eam Nilus, ne præcepta viris in ecclesia tradere auderet, eosque desineret docere. E suprascriptis igitur liquido patet μονάζοντα; fuisse, qui proxime accedebant ad monachatus professionem, cum autem ad illam admittebantur, induebantur schemate, seu veste novitii, quæ diversa erat, ac distincta ab ea, qua vestiebantur, cum monachi perfecti evadebant, uti

A Rosweidus, in *Onomastico ad Vitas sanctorum Patrum*, lib. X, p. 105, observat, ita tamen, ut μοναχοί, νεώτεροι vocarentur initio, et interim dum validam professionem emitterent: ad νεωτέρους istos epistola 303 lib. III Allatii, et, quæ deinceps subsequuntur ἀνεπίγραφοι usque ad 333. Mirorque in Indice Allatiano conceptam illam 303 lib. III epistolam πρὸς μονάζοντας, nisi quod confudit eos interpretes. Denique sacrabantur monachi, et nomina submutabant. Erat enim esancto Dionysio in *Ecclesiastica Hierarchia*, apex perfectionis monachatus, καὶ ἡ τετελούμενων ὑψηλότερα τάξις, et Suidas refert; de monachis, qui etiam singulares nuncupabantur, agit fuse Scholiastes 602 in Notis ad I. LXIII C. Theodos. *De decurionib.* quæ 26 est in Justiniano B Cod. data Beryti a Valentiniano et Valente Augustis I. XXVI C. Theodos. *De episcop.*, data Mediolani ab Arcadio et Honorio, AA. Severus Sulpic. dialog. I, c. 4, apud Gratianum in Decreto 16, q. 1. Describuntur monachi a Rutilio Numatiano bis in Itinerar, sed ironice carpuntur a sancto Joanne Chrysostomo homil. 8 in Mathæum; ab Eunapio, *De vit. philosophor. in Aedesio*, a Salviano Massilien. lib. *De Providentia*; in Vitis Patrum a sancto Hieronymo, et aliis, quos collegit ediditque simul R. P. Rosweyodus jam a me laudatus, illustravitque adnotationibus. De laudibus eremi exstat Epistola Eucherij episcopi Lugdunensis ad Hilarium monachum Lirinen. in qua imitabantur (ait) solitarii eos de quibus Apostolus scribit in Epist. ad Hebræos superius allato c. II, *errantes in montibus, et speluncis cavernisque terræ abditos, quibus dignus non erat mundus*. Vide Tristanum, tom. II *Histor. Rom. ex Numismatis*, p. 135, de monachis eorumque cellulis; et feminarum monastriæ, moniales, sanctimoniales, ancillæ Dei, et Deo devotæ virgines vocabantur, passim apud sanctum Gregorium, qui I. IV, epist. 13 de insula Capraria, de insula Gorgonia, deque monachis insulæ Montis Christi, lib. I *Dialog.* c. 49. Sanctus Gregorius Nazianzenus in Pontum profectus, dum fugit episcopatum, philosophatus est cum Basilio, uterque leges tulit vitæ monasticæ, uti recenset Billius in ejus Vita; hic sanctus Gregorius, orat. 20 in laudem sancti Basilii, commendat vitam monasticam, p. 567; et in 21 oratione in laudem sancti Athanasii, p. 589, in oratione prima, p. 44, et in Carmin. p. 1370; in definitione orat. 12, p. 459; Carm. ad fictos monach. p. 1302 et 1313, ad monachos in cœnobiis degentes, ad Hellenium. Sanctus Augustinus monachos nominat *servos Dei*, epist. 70 et passim; et monachismum simul cum baptismo suscepit, ut probat Rivius, lib. I, cap. 1, § 32 *Vit. sancti Augustini*, et amicitiam cum Eudoxio abbate Cellulanorum Caprariæ insulæ coluit epist. 81, et instituit ipse monachos, deque opere illorum librum conscripsit. Rivius de ipso, § 2, c. 1, lib. III, *sanctas formicas*, et *sanctas apes* monachos compellat idem sanctus doctor. Verba quidem Græca cum paragege, seu

productione, αζω, uti κωμάζω, ἐορτάζω, χειμάζω, Α σπουδάζω, σχολάζω, λωδάζω, περιάζω emphasis habere, atque indicare videntur affectum quemdam, et protensionem, sic ἀπὸ τοῦ μονάζειν οἱ μονάζοντες erant qui jamdiu appetebant ingenti cum affectu monachatum, et veluti pertingebant quasi proxime cingendi, et *melloproximi* voce Græco-Latina Jurisconsultorum, pro cinctis censebantur, sumebanturque promiscue pro monachis, uti tirones multis stipendiis expletis, aut προλυταί pluribus annis studio jurisprudentiæ impensis, continentia nempe, seu castitatis specimen dederant temperantes, seu ἐγκρατεῖς, at paupertatis, et obedientiæ, dum ascetas egerant, aut exercitatores: denique trium harum virtutum, dum μονάζοντες forent, **603** quasi maturitatem assequerantur.

In ecclesiastica historia monachorum species variæ percensentur: ego vero animadverti perscrutando diligentius hosce præcipue tres gradus parum ab aliis observatos, imo plerumque confusos, et μονάζοντα exposui agentem monasticam vitam. Agathius igitur iste monasticam vitam agens Nilum meditandum tanquam ex insidiis adortus est, et aggressus improvisum, et suadere cœpit ut Ethicam quampiam, seu Moralem lucubrationem conscriberet. At Nilus in Expositione Psalmorum occupatus, cujus fragmenta nonnulla reperiuntur in codice Barberino manuscripto, et apud Bessonum in Catenam Procopii super Canticis canticorum, tergiversabatur, causatus sæculi nequitiam, quam corrigi, ac emendari desperabat, cum non esset, qui faceret bonum usque ad unum ¹, et vanitatis demon terras indagine cingeret, expansisque retibus cunctos mortales illaqueasset, ita ut hi expedire se non possent, uti monachorum antesignanus alter sanctus Antonius quondam viderat, c. 21 *Legendæ Claud. de Rota*. Agathius ergo Peristeriam commendavit, et hanc unam opposuit vitiis late crescentibus exemplumque dedit; atque adeo dilaudavit, ut tantæ virtutis admiratione percussus Nilus alacriter tractatum istum sit exorsus, atque perfecit; unde a Peristeria, quæ huic tractatui causam præbuisse videtur, titulum sum mutuatus. Et sectio quidem, quam statuo decimam, sapit epilogum operis, sive conclusionem; convertit enim sese scriptor ad amicum, Agathium scilicet. Verum cum in Vaticano codice reperissem inscriptum titulum *De beatorum conversatione, deque diaboli malignitate*, illam nonam sectionem posui, et, ut in capite 2 ab ipso Nilo innui, Peristeriam eandem adnotavi quam variis afflictam ærumnis, et exercitiam tentationibus affirmat. Ad hunc Agathium suspicor scriptam a Nilo epistolam 152 Possinianam, ibique nuncupat Allatius Agathium diaconum, illam epistolam in duas dividens lib. III. epist. 215 et 216. quæ perperam in Græco Indice numeratur pro 216, cum sit trajecta 162. Ibi que de

tentationibus cum admonens, quo ipsis obsistat; et forsitan ad diaconatum promoveri meruerat. Exstant et Isidori Pelusiotæ qui, eodem tempore vixisse videtur, et eundem magistrum habuit sanctum Joannem Chrysostomum, ad Agathum presbyterum l. I. epist. 270, et l. III. epist. 18, 27, 160, 296, 303, sive Agathodæmona. Eo nimirum tempore sæpius e monachis diaconi deligebantur, immo presbyteri et episcopi, auctore card. Baronio ad ann. 598 C. N., et liquet e l. XXXII. C. Theodos. *De episc. et cleric.* Tanta erat monachorum multitudo, tot examina servorum Dei: hæc enim vox (ut jam monui) monachos significat. Sanctus Gregorius M. lib. X. epist. 51, et lib. II. epist. 24 et 91, lib. VIII et XXXIX. lib. XXI. c. 12. Sanctus Hieronymus psalm. 133. θεραπευταί, Sanctus Dionysius *Eccles. Hierarch.*; Philo lib. *De vit. contempl.*; Sanctus Augustinus epist. 56; Ennodius l. III. epist. 29; quin et homines **604** Dei, viri Dei; ita sanctus Alexius vocitatus, et Porphyrius in Vita sancti Agapitii, et in Martyrol. Rom. 20 Augusti. Anno 1658 effossa fuit sub statione Cohortis Helvetiorum prætoriæ in Arca Vaticana hujuscemodi vetus inscriptio, quam ad annum Christi 403, coss. Theodosio juniore primum et Rumoridio, eruditissimus Holstenius retulit: *Quintilianus homo Dei confirmans Trinitatem, amans castitatem, respuens mundum requiescet una cum.....qui vixit ann. P. M. X.....Theodosio Aug. et R.* ubi vides castitatis amorem, et mundi despicentiam, sive ἀσκησιν, et ἐγκράτειαν. Isti homines seu servi Dei definiuntur, qui ad faciem ministrant Domino. Homo Græcis recentioribus ἀνὴρωπος idem, qui servus. Constantin. *De administr. imper.* La Cerda c. 146. n. 12. *Adversar. sacr.* passim in libris feudorum. Homo est vassallus, et hominum inde, quod aliis homagium ab ὠμῶ ἀγίω, id est sancto jurejurando trahitur.

Suprascriptæ decimæ sectioni adtexui undecimam, cui titulus erat, Περὶ τοῦ Ἰωσήφ, καὶ τῆς Σωσάννας ὅτι μελῶν ὁ τοῦ Ἰωσήφ ἀγίων τῆς κατὰ τὴν μακαρίαν Σωσάνναν. *De Josepho, atque Susanna, certamenque fuisse majus Josephi eo quod adversus beatam Susannam susceptum fuit.* Præterea duodecimam sectionem appinxi: Περὶ τῆς παραβολῆς τοῦ ἀμπελῶνος, καὶ τῶν μασθωθέντων ἐργατῶν, κατὰ διαφόρους ὥρας, *De parabola vineæ, et mercede conductis operariis ad horas diversas;* subsequerantur quippe istæ duæ lucubrationes tractatum Peristeriæ, et appendices videbantur. Tractatum totum insignivi hoc titulo Græce: Τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Νεΐλου πρὸς Ἀγάθιον μονάζοντα, Sed illum latius expandi Latine: *Sancti Patris nostri Nili ad Agathium monasticam vitam agentem Peristeria, seu Tractatus de virtutibus excolendis, et vitiis fugiendis exemplo Peristeriæ clarissimæ eo sæculo femine.* In sectiones, sive κεφάλαια XII divisi. Prima continet capita sex cum

¹ Psal. XIII, 5; Psal. LII, 2.

Præfationam, secunda de temperantia sive abstinentia, cap. quinque; tertia de vana gloria, capita tria; quarta de lectione, et oratione, cap. septemdecim; quinta, quod animæ amantium divitiarum vitæ cupidæ ægre hinc divelluntur in hora mortis, cap. tria; sexta, quod merito puniuntur, qui facultates promiscue quibuscunque relinquunt, cap. duo; septima de his, qui in tempore mortis nullam suæ salutis curam habent, sed et testamenta scribentes jubere se dicunt de his quorum potestatem non habent, cap. undecim; octava de hæredibus, cap. unum; nona, suggillatio eorum, qui testamenta scribunt, cap. decem; decima de beatorum conversatiōe, cap. septem; undecima cap. viginti tria; quorum aliquibus tituli sunt impositi; duodecima, cap. tredecim.

Opusculum Nili locavi subinde, quod inscribitur: Πρὸς τὴν σεμνοπρεπεστάτην Μάγναν τὴν διάκονον Ἀγκύρας. Λόγος περὶ ἀκτημοσύνης. Ad veneratione dignissimam Magnam diaconissam Ancyrae, tractatus de voluntaria paupertate, sive nihil possidendo. Principium πρώτην μὲν. | Nuper quidem. Magnam vocavi non Magnesium, secutus Vaticanos codices 653 et 1434, et Heraclidem 605 in Paradiso c. 53, seu Palladium in *Histor. Lausiaca* c. 131, qui Magnam vocant; et Palladius quidem lib. viii *De vit. Patrum*, relatus p. 776, sic habet: « In civitate Ancyra (est ea metropolis Galatiæ in Asia Minore celeberrima synodo inibi habita anno C. N. 314, sive ut Rosweyden ibi adnotat e ms., Cæsarea Cappadociæ p. 792) sunt multæ quidem aliæ virgines, nempe ad decem millia (duo millia Heraclidi et amplius) quæ exercentur, et in omni virtutis institutione militant, omnesque temperantiæ legibus claræ et insignes feminæ, et divinum certamen studio magno exesquentes, inter quas principatum obtinet in pietate Magna honestissima femina et probissima, quam nescio quid sim nominaturus, virginem, an viduam? a matre quippe per vim viro conjuncta, eum tamen sefellit variis inescans dilationibus, et corporis morbos prætexens, a corruptionis vitio integra et intacta permansit, ut dicunt ejus necessarii; cumque paulo post decessisset ejus maritus, omnium simul facta est hæres unica, et temporalibus commutans æterna, Deo totam seipsam obtulit, summe curam gerens vitæ quæ semper manet, suis famulis honestissime imperans, degens laboriosissime, et agens plenam temperantiam monachorum, in congressu tam severa, ut ipsum ejus aspectum revererentur etiam excellentissimi episcopi propter insignem pietatem, ac religionem. Atque ipsa quidem supervacaneam et nimiam opum materiam paupertatis igne consumpsit; quæ autem supererant ea constituit ad subministrationem monasteriis, ecclesiis, pauperibus transeuntibus, episcopis, orphanis, viduis, et om-

nibus egentibus suppeditans auxilium, non cessabat hilariter dispartiri, et operari pietatem latenter, et per se, et per servos fidelissimos: ab ecclesia non recedens, noctu maxime, in omnibus exercens se propter spem ejus, quæ vere est, vitæ. » Et eadem Heraclides verbis paululum immutatis, non sensu: Magnæ nomen Romanis notum, et usurpatum fuit, et Magnia Urbica Maxentii Aug. uxor, apud Spanhemium in Nummis; et in inscriptione Romana, in villa Feliciæ Pallavicinæ: *D. M. Magnia Tyche fecit sibi et karis suis T. Magnio Anycto et T. Magnio Eutychio, et Q. Tilio Figuliano benemerentibus, et Libertis, Libertabusque, posterisque eorum H. M. D. M. A.* (id est: *Huic monumento dolus malus abesto.*) Item *T. Claudio Honorato, et B* *Claudiæ Marcellæ amicis fidelissimis vasa obrendaria dua, item olicaria tria introeuntibus parte dextera... orefecit, et donavit.* Obrendaria corbes, quibus vindemia defertur, apud Lombardos dici solent, et dolia vinaria, seu cupæ. Nominantur in Gruterianis Inscriptionibus *Magna Ironia, Magnea jucunda, Magnesia, Magnia T. L. Methe, Maximiola, Statis*, et *S. Magnilus* bis terque commemoratur in Martyrologio Lucano ab eloquentissimo et doctissimo Florentino. A *Magna* vocari potuit *Magnia*, et *Magnisia* et *Magnisilla*, seu *Magnesia* et *Magnesilla* ὑποκοριστικῶς. Οἱ γὰρ ἐρῶντες εἰώθασι 606 τοὺς ἐρωμένουσ ἐρωτικῶσ δι' ὑποκορισμῶν καλεῖν, e Suida in εὐρηπίδιον: ita Romulus et Augustulus deliciarum causa et blanditiarum, in quibus diminutivis Romani majestas imperii fuit diminuta (*). De diaconissis fuse in lib. Lexicographo, deque σεμνοπρεπεστάτης epitheto. Tractatus iste numeratur secundus in codice Vaticano 1434, unde subsequi eum decuisset tractatum De monastica exercitatione, ut prius verba indicant etiam. At in codice Barberino ms. compereram post illum, tractatum de virtutibus et vitiis directum ad Agathium, seu Peristeriam, ideoque inserui, religio namque mihi fuit ordinem scriptiois in editione non servare. Ἀκτημοσύνην potuissem vertere cum Cassiano nuditatem rerum, vel enuntiare Latino vocabulo Actemosynem, sed expressisse concinnius arbitratus sum voluntariam paupertatem, seu nihil possidere.

D Excipit tractatum hunc de paupertate Ἠθικὸς λόγος, καὶ πολυμερὴς, ἐν ᾧ νοθεσίου πνευματικῶν, id est *Tractatus moralis, et multifarius, in quo spirituales sunt admonitiones*; et capitibus quatuor absolvitur. Principium est πολυμερὴς, καὶ πολὺτροπος πρόκειται. Hoc opusculum est quasi concio et admonitio.

Erunt qui putent me actum egisse, quia Ἐπιχτήτου ἐγχειρίδιον, seu Manualem librum Epicteti, quasi cramben recoctam intexui Nili opusculis, nec ignoro abjudicari Nilo istam lucubrationem; sed qui præcipitanter tulere sententiam istam, ne qui-

(*) Vide l. 3 C. Theod. *De fil. et jur. hast.* et 17 Epist. Symmach. lib. v, *De Magrillo Vicario Africæ.*

dem ex breviculo recitatam, si dispexissent attentius illud opus a Nilo concisum, et interpolatum tam accurate, sicuti præscripsi, Nilo utique jure vindicassent. Nam cum Epicteti liber fusus esset, et copiosus uberiorque, uti compertum habent quicumque illustrissimi doctissimique Stephani Gradii codicem exaratum calamo, et perantiquum, optimæ (si quis alius est) notæ, et aurum contra æstinandum pervolverunt, et cum editis libris compararunt: illum Epicteti Commentariis suis illustravit setum Arrianus Adriani Augusti qui ævo florens παράπλου; conscripsit, et Alexandri Magni Vitam; neque vero libellulum illum, qui passim manibus omnium teritur, quasi veræ Stoicæ philosophiæ succus expressus, utque alchimici loquuntur, Elixir, ejusque principium, τῶν ὄντων τὰ μὲν ἔστιν ἐφ' ἡμῖν, id est *existentium rerum quædam sunt in nobis*, Epictetus ita contexit, ille (inquam) Epictetus, qui ortus Hierapoli Phrygiæ Epaphrodito Neronis Augusti Liberto serviit Romæ et Domitiani Augusti dominatu offensus, vel ob S. Consultum, quo pulsus fuerunt in patriam philosophi, in eam reversus, in Nicopoli oppido Epiri Novæ habitavit, et permanens ad M. Antonini tempora pervenit, ut affirmant Suidas et Angelus Politianus in epistola præfixa ex A. Gellio et aliis. Epaphroditus autem Neronis Libertus, et a Libellis, et τῶν σωματοφυλάκων, id est corporis custodibus, qui Neronem in consciscenda sibi morte adjuvit, e Suetonio in Nerone, ac Domitiano, et Tacito, lib. xv, *Annal.* condemnatus fuit ideo a Domitiano. Sunt 607 de isto aliisque cognominibus Epaphroditis plurimæ Inscriptiones apud Gruterum. Sanctus Paulus in epist. ad Philippenses, c. 11, v. 25, meminit Epaphroditifratris, et cooperatoris, et commilitonis sui, ipsorum autem apostoli, id est, ut arbitror, episcopi, quem necessarium existimavit mittere ad eodem, et rursus c. 14, v. 22, accepisse se fatetur ab ipso, quæ illi miserant; et salutatur eos nomine maxime illorum, qui de Cesaris domo sunt, sanctorum; hanc ad Philippenses Epistolam scriptam fuisse Romæ per Epaphroditum, Theodoretus auctor est. Cardinalis Baronius in Notis ad Martyrol. Rom. die 22 Martii, Epaphroditum episcopum Terracinae censet; at Petrus de Natalibus lib. vi, c. 100 Hadriæ, sive Andriacæ Ecclesiæ præfatum aumat e Dorotheo abbate in synopsi de 72 discipulis Domini. Ad eum non pertinere crediderim inscriptionem, seu epitaphium, quod in arca marmorea sepulchrali incisum legi, Θ. Κ. ΑΥΡΗΑΙΩ Ἐπαφροδίτη Συμβίῳ ΑΝΤΩΝΙΑ Βαλέρια ἔθηκε. Erat illud in archiepiscopio Lugdunensi, et inspiciebatur insculpta Ceres in curru, quem trahebant angues, perquirens filiam Proserpinam a Plutone raptam. Sed e semita in viam. Contraxit Epicteti opus vastum Simplicius philosophus hostis Christianorum, sicut amicus olim, multiplicis vir lectionis Theophilus Raynaudus in lib. *De bono regimine* adnotat, ita ut Enchiridion solum esset ad manum, seu Pyc-

acium, aut Pugio ex his, quæ reliquerat Epictetus. et ampliora ea fuisse convincuntur tum e codice suprascripto, tum e Commentariis Arriani, et liquet ex A. Gellio, et Joanne Siobæo; nec exstat in Enchiridio celeberrimum effatum illud, quo tota ejus philosophia continetur, ἀνέχου καὶ ἀπέχου. Verum hactenus desideratur. Nilus autem Ethnicismi nævos et maculas sustulit, pleraque rescando, atque mutando, plane aptans opusculum Christiano, quin et monacho accommodavit; quæ turpia, quæ superstitiosa, vel idololatriam sapiebant delevit, imo et Socratis nomen sustulit; Paulique supposuit Apostoli, atque omnino suum effecit. Itaque sicut illud inter opuscula Nili adinveniam, sic dereliqui, rationemque reddam copiosius in Adnotationibus, ubi de amante Platonis veritatem Theosebii philosopho, qui Antoninianæ lucubrationis de se ipso, seu de Vita sua interpolator, sive excerptor videtur in Ἐγχειρίδιῳ δευτέρῳ Ἐπικλήτου, quod conscripsit multa e scholis Epicteti delibans, seu e scholio, agam. Theosebium ab Apamia civitate Asiæ translatum ad Eudoxiopolim, quæ dudum Salenbria vocatur, memorat Auxilius, lib. 1 *De ordinationibus a Formoso papa factis*, c. 11; et lib. 11, c. 22, episcopum; et Eudoxiæpolis nuncupabatur Selymbria civitas Thraciæ provinciæ, act. 4 Concilii Chalcedonen. pag. 401. Concilio Constantinopolitano sub Damaso papa anno C. N. 381, subscripsit inter alios Theosebii episcopum Philomeliensis provinciæ Pisiidiæ per Bassum presbyterum Lyciæ, p. 240, num. 119 in calce Crabbianæ Editionis; an hic translatus inde sit Eudoxiæpolim 608 non arbitror indagandum; nam diserte translatus ab Apamia enuntiatur, nec an sit Antoniniani opusculi sector, quod principem decet, non minus quam Epicteti Manuale civem. Nilus abbas scribit Theosebii, epist. 15, lib. 11 *De duabus olivis aureis apud Zachariam* c. 14, quas explicat Christianos ex Hebræis et gentibus. Jamdudum equidem animus est meas eo de opusculo notas evulgare: Suidas meminit illius in Ἐπικλήτου, et Mericus Casaubonus narrat in notis ad Antonini libros.

Subjeci Narrationem monachi Pachon, quæ Latine quidem versa fuit a Gentiano Herveto e Græco sermone, referturque in c. 29 *Historiæ Lausiacæ* Palladii a R. P. Rosweydo, lib. viii *De Vit. Patrum*, qui Evagrio ipsam tribuit, ejus et alias tentationes refert e c. 86 Palladii, et in notis, num. 70 et 133, sed et Græce ibidem legitur, c. nempe 86 Lausiacæ. Quamvis luxuriæ crimen adeo contemnere videatur dæmonum princeps Lucifer, sicut ei aliqui alii diaboli, quia memores antiquæ suæ nobilitatis illud dedignantur, imo nec dæmonum princeps dignatus sit de illo Christum Dominum tentare in deserto, quemadmodum ex magistris retulit sanctus Thomas Aquinas, Theologiæ scholasticæ præstantissimus architectus, lib. v, c. 21 *De eruditione principum*; conscii tamen perduellio-

nis cæteri maligni spiritus ipsos monachos, et anachoretas, imo quoscunque pie vivendi modum capessere norunt, non alia magis illecebra, quam impudicitia, seu fornicationis decipere, atque ab instituto avertere conantur, meretricium illis bellum intentantes, nec eos solummodo, qui ætatis in flore corporis vigent robore, verum et senio confectos identidem aggrediuntur. Narrat sanctus Augustinus de homine agente octoginta quatuor annos qui religiose cum conjuge religiosa vixerat annos 24, eum emisse ad libidinem sibi Iyristriam, lib. III *Adversus Julianum*, n. 361. Adeo nulla est ætas immunis ab infestis dæmonum circa luxuriam insidiis, quas illi tanto struunt molimine viris undique præcipue religiosis. De divina Providentia, quæ cedere videtur in lucta contra Venerem, et permittit hominem spirituales ea fœdari, ut agnoscat vilitatem suam, Diadochus episcopus Photices in Epiro vetere Illyrici cap. 99 Sermonum fusius exponens. Quamobrem et istam narrationem monachi Pachon denuo inserere non dubitavi, e qua plane liquet alapa fugari dæmonem, ut apud sanctum Gregorium Magnum in *Dialogo*. I. II, c. 30, traditur de sancto Benedicto; et inde, cum sacramentum confirmationis administratur, solet episcopus alapam obsignatis infligere, quasi dæmonem infirmitatis in fide atque pusillanimitatis expellens. Cavendumque semper est a tentatione impudicitia quantumcunque affecta simus ætate, tardusque sanguis hebescat, et frigeant vires effeto in corpore. Ursinus presbyter in Ecclesia Nursiæ ordinatus, cum longam vitæ implisset ætatem, jamque moribundus jaceret, conjux ejus Presbyteria, quam ut sororem diligebat procul a se remotam; quæque nunquam ad eum accesserat 609 exinde, venit, et resolutos artus aspiciens, ipsoque conclamato, apposuit aurem ad nares, exploratura vitale spiramen anadhuc inesset; tum ille colligens vocem, fugientemque veluti revocans animam exclamavit: Recede a me, mulier, etiamnum vivit igniculus. Refert hæc ipsemet sanctus Greg. lib. IV *Dialogorum* cap. undecimo. Agnoscebat capularis senex veteris flammæ vestigia in semimortua et funerata carne. Episcopi autem colaphum impingunt confirmatis tum superscripta de causa, tum etiam ut assuescant, qui sacramentum istud suscipiunt, alapis, et tormentis, quæ tyranni consueverant Christum confidentibus inferre, neve ignominia, qua notabantur ab Ethnicis, erubescerent, uti refert episcopus Mimaten. Guillelmus Durandus, lib. VI *Rationalis divinor. officior. s.* 206, col. 1. Card. Bellarij. tom. II *contra*. I. II, c. 5, ait quartam ceremoniam in confirmationis sacramento esse, ut confirmatum episcopus manu leviter cædat, quo intelligat se contra ignominiam et verbera pro Christo ferenda præcipue armatum patientia. Adicit Durandus, memoria id causa fieri, ut obsignatus recordetur, neve oblivio subreperet; quod Vicecomes, lib. II, c. 12 *De Antiq. Confirmationis Ri-*

libus notat; et ad manus impositionem, apostolorum more revocandam, sicut in novis militibus, Durandus fieri solitum ut percutiantur prodit, et in servis qui manumittuntur. Hinc: *pulsata fronte recedit*. Et: *In civem rubuere genæ*, canit Claudianus De consulatu quarto Honorii; nam videbantur asserti, qui confirmabantur, in libertatem. Vicecomes ibidem laudat sanctum Basilium *Exhortat. ad Baptism.* «quin alapam quoque plagam extremam servorum pro liberatione omnis in futurum infamiae, ac probri libenter sustines? » certe Christus Dominus alapis cæsus fuit; et sanctus Paulus scribit II *Cor.* c. II, v. 20: *Sustinetis, si quis in faciem vos cædit; de servis manumissis, qui percussi alapis, Isidor. Hispalen. I. IX Etymol., c. De civibus. Bostius in Topic. Valerius Prob. De notis. Donat. in Adelph. et Hermogenianus. Rhapsimata Justinianus appellat colaphos, quibus liberi cædi, cum emanciparentur, consueverunt, I. ult. c. de emancipationibus, et novella 82. Opinor, quod abdicationis genus quoddam esse videbatur. Cornutus in Persium, servos tradit, quando manumitterentur, cædi percutique solitos alapa, et circumagi, atque confirmabantur ita liberi. Hotomanus in *Commentar. de verb. signific.* Balduinus, in *Justiniano* putat *πατιματὰ* ista fuisse ictus vindictæ seu virgulæ prætoricæ; nam *πατιζειν* significat et *παδδίζειν*. Cujac. lib. V *Observat. Jur.* c. 13. Gothofredus, ad d. *Novellam, quæ Authentic. collat. 6, tit. 9, inscribitur, Constitutio, quæ dignitatibus, et episcopatu liberat a patria potestate in v. alapis*, ubi Glossographus consuetudinem istam alaparum in desponsatione mulierum servari Bononia affirmat. Tertullianus, *De spectaculis*, alaparum contumelias dixit, quibus utebantur in manumissione, unde Claudianus felices injurias appellat, Vossius in colapho Etymol. Glossar. Inscripti 610 narrationem istam monachi Pachon: *Διήγησις τοῦ ἁγίου Νεῖλου περὶ Πάχων πόλεμον πορνικὸν πάσχοντος καὶ νικῶντος. Ἐταροὶ δὲ λέγουσιν εἶναι τοῦ Εὐαγρίου, ὁμοίως δὲ ὁ μετ' αὐτὴν δογματικὸς λόγος. Narratio sancti Nili de Pachon patiente bellum meretricium, et vincente. Alii vero dicunt Evagrii esse; ut pariter et qui post eam sequitur sermo Dogmaticus: erat in ms. Codice titulus τοῦ ἁγίου Evagrii adscriptus, quem delevi, notasque consulendas admonui: incipit συνέθη, Tomo II Bibliothecæ Patrum Græco-Latinæ, p. 1010. Habentur hæc etiam omnia Græce cap. iidem 86, ubi Evagrii Origenistæ, istius scilicet, opera, seu Librum exstare adnotatur lib. V, et laudantur Sozomen. lib. VI, c. 50, et Nicephorus Callisti lib. XI, c. 42. Incipit etiam Πάχων τις ὀνόματι περὶ τὰ ἐβδομήκοντα ἐλάσας ἔτη ἐκαθέζετο ἐν Σκήτει, et desinit οὐκ ἔτι ἤγγισεν. Hæc autem Historia Lausiaca a Palladio Galata Helenopolitano (civitas esse Bithyniæ dicitur) episcopo ad Lausum præpositum scripta est, qui Palladius consuetudine superscripti Evagrii, quem adierat in eremo, Origenis infectus erroribus, Nitriæ triennium**

egit, inde Palæstinam profectus Paulam illismet corrupere frustra conatus, obuitente sancto Hieronymo, Bithyniam adiit, seque insinuavit sancto Joanni Chrysostomo, a quo anno Christi 400, destinatus ad synodum Constantinopolitanam 22 episcoporum, et inde Romam ad Innocentium primum papam, quo videtur pro Pelagio rediisse anno 417; in Siciliam dicitur antea venisse cum Melania seniore, atque illius comitibus, anno 408, quæ anno 572 Ægyptum adierat cum Rufino Monachum professo: Hierosolymis deinde cum eodem a Didymo cæco errores hauserat Origenis, quos anno 397 Romam tendens, spargere tentavit; unde Palladium vocat mulierosum Isidorus Pelusiota *epist.* 234 l. b. II. Iste autem Palladius passim audit apud SS. Hieronymum, et Epiphanium, Origenista, et ad quem exstant sancti Nili epistolæ duæ ad Monachum, nempe 133, lib. II, Allat. in qua eum comparat Jonathæ degustanti mel spirituale, et τελειως κεκαθάρμενον, id est, perfecte purgatum ait. In alia, scilicet 134, affirmat eum ἀναζητεῖν ὑψηλὰς θεωρίας, requirere altas contemplationes, forte cum in monte Nitriæ, atque solitudine moraretur: legitur et lib. III. *epist.* 259, ad Palladium Presbyterum, an eundem? de Deo, qui exoratus disperdit impias cogitationes, Palladius (inquam) in ea Lausiaca mirificis effert laudibus Evagrium Ponticum e civitate Iberorum, quæ circa Euxinum. sita est in Ponto Amasiæ, vel Helenoponti, non in Polemoniaco, natum: hinc sanctus Hieronymus Hyperboritam appellat, Presbyteri filium, lectorem ordinatum a sancto Basilio episcopo Cæsareæ ad Argæum, tum diaconum promotum a sancto Gregorio Nazianz. qui ad concilium Constantinopolitanum accedens anno 381 habitum a 130 episcopis, in eoque confirmatus Constantinop. episcopus, Maximo Cynico deposito, et Spiritus sancti decreta divinitate, juxta volumen Patrum occidentalium, de quo in Canone quinto 611 agitur, reliquit Evagrium, commendavitque successori suo Nectario. Hic autem Evagrius discipulus sancti Greg. Nazianz. censetur, lapsus tamen in Origenis sectam ab an. 579, Didymo docente; sed cum Constantinopoli diaconi fungeretur munere, ibi pertentatus ab uxore ejusdam e præfectis, et visu territus cogitur excedere divino impulsu. Melaniam itaque seniore in Hierosolymis versantem, et adhæsit ei; cumque in morbum incidisset, Melania induit eum habitu (ut Palladius asserit) monastico, et dimisit ad montem Nitriæ, ubi per biennium commoratus est; tum abiit in solitudinem, ibique annos quatuordecim in Celliis vixit, insistens jejuniis et orationibus, longamque complevit ætatem: composuit plurimos libros. Οὗτος ἔγραψε διάφορα, καὶ ὑπόμνημα εἰς τὰς Παροιμίας τοῦ Σολομῶντος. Iste scripsit diversa, et Commentarium in Proverbia Salomonis (inquit Suidas) ad virgines Deo sacratas, libellum competentem sexui et religioni, a Rufino presbytero Aquileiensi versum in Latinum, sicut et librum Senten-

tiarum, centum in capitula digestum anachoretis inscriptum; erat enim et ipse Rufinus perinde ac Evagrius monachus (uti superius innui), item paucas Sententias valde obscuras monachorum cordibus solis cognoscibiles, quas forsitan Commentarium Gnosticum vocat Socrates, *Histor. Eccles.* I. IV c. 18, Palladius, Climacusque memorant; is ad monachos erat directus, dubito ne sint Κεφάλαια γνωστικὰ Εὐαγρίου μοναχοῦ, quæ numerantur 61, quæque verti e Græco etiam ipse in Latinum, incipiuntque, ὁ Χριστὸς, ἧ μὲν ἐστὶ Χριστὸς, ἔχει τὴν γνῶσιν τὴν οὐσιώδη, etc. *Christus, quo pacto quidem Christus est, habet cognitionem essentialem.* Evagrio certe tribuuntur in Codice Barberino, et in Vaticano 653 desinunt. Τὰ δὲ τρία καθάρα, ἀνεύθεα δὲ εἰκοσι ὀκτώ. Id est, *Tres vero notitiæ puræ; informes vero, seu invisibiles viginti octo.* Sententiæ autem forsitan erant illæ centum, quas mox sub jectio numero 13, 14 et 15, præferuntque titulum κεφαλαίων γ' κατὰ ἀκολουθίαν: id est, *capitulum 33, per gradus quosdam instar consequentiæ dispositorum, tum νοουθεσιῶν πνευματικῶν κατ' ἀλφάβητον ἕτερον, Spiritualium admonitionum secundum alphabetum, alterum; computanturque illæ 25.* Demum subsequuntur aliæ nempe Sententiæ, aut Admonitiones, ἕτεραι γινώμαι ἢ νοουθεσίαι, numeranturque 26. Principium Capitulorum est: ἑκτερός ἐστὶν ἕξις χειρίστη, id est, *Morbis arquatus est habitus pessimus: initium alterius Alphabeti admonitionum spiritualium sic est conceptum, ἀποτόν ἐστι, id est absurdum est: denique incipiunt aliæ sententiæ ἀρχὴ ἀγάπης, id est, principium charitatis, continentque Abecedarium amplius, et collectus numerus capitulum 33 et 25 et 26 exsurgit ad 84; quibus si adjeceris 25 νοουθεσίας, sive γνώμας δογματικὰς κατ' ἀλφάβητον, quæ ab Holsteinio vindicantur omnes Evagrio, et inchoantur: Ἀρχὴ σοφίας, vel σωτηρίας, adnotavit enim vir doctus istas γνώμας sententias, aut si malis νοουθεσίας, καὶ κεφάλαια, id est Admonitiones et Capitula Evagrii Opera esse, seu παραίνεσες, id est 612 Adhortationes, ex inscriptione antiquissimi codicis BB. BB. Et quia ejusdem Evagrii nomine passim citantur in Melissa sancti Maximi, et Antonii, etsi Nilo inscribantur in Bibliotheca Veterum Patrum Græco-Latina Parisiis edita anno 1624, nempe viginti tres postremæ simul cum aliis 206, quas ipse omisi, quia vertit eas Zinus superscriptus Latine, Venetiisque promulgavit anno 1574, et incipiunt, Φόβον ἔχε Θεοῦ, id est, *timorem habe Dei*; et in Parisiensi editione Græce ac Latine simul exstant; Latinitate autem donavi 53 Capitula, Abecedarias alteras admonitiones 25 et 26 sententias, quæ una cum viginti tribus exsurgunt ad 107; possuntque Sententiæ illæ centum esse Evagrii, quas Rufinus Latine vertit, sicut aliæ monachorum cordibus cognoscibiles videntur esse κεφάλαια γνωστικὰ Evagrii, quantumvis ad oram manuscriptorum codicum Barberini, e quo exscripta sunt, applicatam sit ea in codice Vaticano 1451 ἀνεπίγραφα*

existere, et esse Nili, ab ipsomet, neque fallor, A Holsteinio, qui tamen hæc omnia demum Evagrii esse vult. Ut sit, lucubrationse hæc duas Evagrii, quæ ad anachoretas, et monachos pertinent, Rufinus interpretatus est, uti Libellum ad Virgines Deo devotas, quin et Doctrinam aptam vitæ communis cœnobitiis, et Synoditis ad Virginem Melaniam ab eodem Evagrione scriptæ, sicut sanctus Hieronymus testatur; insuper librum *De vitis Patrum*, si qua fides Gennadio, et octo libros, quos opposuit Evagrius adversus octo principalium vitiorum suggestiones, quos Gennadius jussus Latine reddidit: præterea Librum, seu Sententiam περὶ τῆς ἀπαθείας, de impassibilitate, sive imperturbabilitate, qui Pelagianis ansam præbuit, quorum operum septem interpres Latinus fuit Rufinus, ad quem ἡσυχαστὴν scripsit Nilus, uti superius adnotavi, qui Origenis quoque libros Latine dedit, sed infeliciter; nam tanti viri, quo, ubi bene sensit, nemo melius, ubi male, nemo pejus, errores imbibit, et eos tutari dum conatur, lapsus esse turpiter. ac gloriæ, quam e versione *Historiæ ecclesiasticæ* Eusebii Cæsariensis, cui duos libros attexit, totque Voluminum SS. Basilii, Gregorii Nazianzeni, et aliorum sibi construxerat, cumulum diruit hoc lapsu, demortuus in Sicilia; sancto Hieronymo indice, qui cum Scorpionum, et Grunniuni vocat, et scribit Trimeriæ humo premi inter Enceladum et Porphyrium, in primum Commentarium ad Ezech. in Præfat. ad Eustochium tom. IV, pag. 350. id est, ad Ætnam. Cardinalis Baronius verisimile putat eo Rufinum cum Melania confugisse, capta Roma ad ann. C. 410. Laudat cum sanctus Paulinus, epist. 9 ad Severum, scribitque ad eundem epist. 47 et 48. Origenistarum antesignanus fuit habitus, in quem sanctus Hieronymus olim socius et amicus, stylum adeo acerbè stringere coactus est. Dolendum profecto de Didymi, Melaniæ, Palladii, Evagrii, Rufinique casibus, et stellas hæc caducas Ecclesiæ deflere deberemus amarius, nisi suspicarenur ab his non tam proterve, tamque pertinaciter pravas Origenis opiniones fuisse defensas. 613 quamvis ut scenæ servirent, ira transversum acti, certandique studio, et calore fuerint, et nomine Pamphili martyris pro eo Apologiam ediderit Eusebius, et

Evagrii quidem, et Nili opuscula ita sunt permista, et inserta, ne dicam confusa in antiquis codicibus calamo exaratis, ut ægre discerni possint, arduumque sit dijudicare ad quem ex his ea spectent librariorum errore titulos perperam inscribentium: stylus ipse compressus, et in arcum coiens in capitulis, sententiis, atque brevibus admonitionibus non est satis certus ac tutus index, characterque dictionis nonnunquam etiam fusius exundantis minime arguit, clareque patefacit auctorem, eadem de materia, eadem ætate, in eadem professione disserentem. Ille ipse Socrates, qui vixit eo, quo Nilus et Evagrius floruerunt sæculo, tribuit Evagrioni librum *De ascetica vita*, sive asceticum, cum tamen nullus inflicietur Nilum ejus auctorem esse. B Evagrione quoque ascribuntur 150 sententiæ, et capita octo adversus octo vitiositates, quæ Latine vertit omnia Gennadius, an Rufinus? non autem liber de Vitis Patrum, in quibus tantum laudatur Evagrius, ut vult Rosweydeus in Lausiacam Palladii, et in prolegomenis ad Vitas Patrum. In confesso autem est omnibus harum 150 sententiarum, sicut et libri adversus octo vitiositates auctorem esse Nilum. Vide cardinalem Baronium in not. ad Martyrologium Romanum, Possevinum illum cum Antiocheno miscentem. Quidquid sit, sive alter ab altero sit mutuatus, damnat Evagrium Joannes Climacus, et insipientissimum appellat, et τὸν θεηλάτην, id est, a malo Dei spiritu agitatam grad. 14, p. 263. Sed C mox copiosius hæc de inistura tractabo, deque capitibus adversus octo vitia.

Occurrit enim ἐπιστολὴ δογματικὴ περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος πρὸς τοὺς ἐν πατρίδι μονάζοντας ἡγίκα ἔν ἐν Κωνσταντινουπόλει μετὰ τοῦ μακαρίου Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ ἢ ἐπισκόπου Ναζιάνζου, sive δογματικὸς λόγος, ut legitur in Narrationis Pachon Epigraphæ, incipit, πολλάκις ἐθαύμασα, τί ὄηποτε πρὸς ὁμάς. Sæpe sæpius admiratus fui, cur tandem ad vos. Titulus autem editus est et in Latinum versus trajectis aliquantisper verbis, et cum tractatus nuncupari debuisset, dictus est *Sermo, sive dogmatica Epistola de sancta Trinitate ad eos, qui 614 monasticam vitam degunt in patria, dum esset Constantinopoli cum beato Gregorio episcopo Nazianzi, seu Nazianzeno*: potuisset dici *dogmaticus*, seu *dogmaticus*, sed retinui lectionem *dogmatici*. Quatuor genera docendi, sive interpretandi sacram Scripturam recensentur: primum est dogmaticum, quasi decretorium, alterum προσταχτικόν, sive imperativum, tertium δριστικόν, definiendo nempe, ac determinando; quartum propheticum, denuntiando, atque prædicendo. Διεφοδικόν est etiam docendi, seu scribendi genus id, quo res narratum perpetuo cursu orationis. Dogma definitur a Psello in oratione 42 sancti Gregorii Nazianzeni p. 939, rei dubiæ, et controversæ post accuratam inquisitionem pronuntiatâ sententiâ. Vocantur *dogmata placita sectarum* a sancto Augustino, l. 1, c. 10, *Quæst. Evangelic.*; sic *Dogmata Medicorum* a sancto Hieronymo ad

Paulinum, *Aphorismi*, et *Opiniones*. sive *Sententiæ*; A edita fuit, nam appositum ei fuit, nec essentiali, sic *Dogmata philosophorum* a Cicerone, et aliis; sic *Regulæ juris*, et *juris consultorum*. Est et Erotematicum scribendi genus, interrogando scilicet, atque respondendo, quod et Cicero probat in libris *De oratore* ad Q. Fratrem, et in *Partitionibus*, seu *Dialecticis*, unde *Dialogis*: a dictus Antoninus A. a Casio, ut *Vulcatius Gallicanus* affirmat; sic *Definitiones orthodoxæ Fidei*, seu *Canones*, *Regulæque*, *Ecclesiastica Dogmata*, de quibus inscriptus est liber *Gennadii Massiliensis*, ascriptus falso sancto *Augustino*, et *Confessiones fidei*, seu *Ἐκθέσεις*, id est, *Expositiones*, cujusmodi est illa *Justiniani A.* quæ inserta fuit *l. Inter claras 4, C. De summ. Trinit.* et in conciliis œcumenicis, vel particularibus quæcumque symbola, jam usque a *Nicæno* existant, memini me olim legisse in *Cod. Vat. 1455*, p. σλγ', seu 253 manus. hæc est: 'Ἐκ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας Θεοδώρου Ἀναγνώστου Κωνσταντινουπόλεως. Πόσαι αὐτῆς πίστεως ἐκθέσεις· αὗται μὲν ἐν Κωνσταντινουπόλει τότε ἀνεγνώθησαν, ἡμεῖς δὲ τὸν λαβύρινθον τῶν ἐκθέσεων ὅψε ποτε διανύσαντες τὴν ἀριθμομίσθον αὐτῶν συνηγάγομεν· μετὰ γὰρ τὴν ἐν Νικαίᾳ πίστιν, ὕστερον ἐν Ἀντιοχείᾳ τοῖς ἔγκαινίοις δις τὰς ἐκθέσεις ὑπηγόρευσαν, τρίτη δὲ ἐστὶν ἡ ἐπιδοθεῖσα ὑπὸ τῶν περὶ Νάρκισσον ἐν ταῖς Γαλλίαις τῷ βασιλεῖ Κωνσταντεῖ. Ἄρτι [τετάρτη] δὲ ἡ δι' Εὐδοξίου τοῖς ἐν Ἰταλίᾳ πεμφθεῖσα. Ἐν δὲ Σιρμίῳ τρεῖς ὑπηγορεύθησαν ὧν μία ἐν Ἀριμίῳ μετὰ τῆς ὑπατείας. (Εὐσεβίου καὶ Ὑπατίου), legerem e Gothofredo in *Chronol. Cod. Theodos.* ad annum Christi N. 559. Ἀνεγνώσθη. Ὀγδόη δὲ ἐστὶν ἡ ἐν Σελευκείᾳ, ἣν οἱ περὶ Ἀκάκιον ἀνεγνώκεισαν, τελευταία δὲ ἦτις ἐν Κωνσταντινουπόλει μετὰ τῆς προσθήκης ἐκδέδοται. Προσέκειτο γὰρ αὐτῇ μήτε οὐσίαν, μήτε ὑπόστασιν ἐπὶ Θεοῦ λέγειν. Τάυτη καὶ Ὀδλφίλας τῶν Γότθων ἐπίσκοπος τότε πρῶτον συνέθετο· τῶν γὰρ ἔμπροσθεν χρόνων, τὴν ἐν Νικαίᾳ πίστιν ἀσπάξετο ἐπόμενος Θεοφίλῳ ὃς τῶν Γότθων ἐπίσκοπος ὦν τῇ ἐν Νικαίᾳ Συνόδῳ παρῶν καθυπέγραψε. Τσαυτὰ μὲν περὶ ταῦτα εἰρήσθω. Quæ Latine ita reddidi: « *Ex Ecclesiastica Historia* Theodori Lectoris Constantinopolis. Quantæ sint *Fidei Expositiones*. Istæ quidem Constantinopoli tunc lectæ fuerunt, nos vero Labyrinthum *Expositionum* tandem aliquando cum perfecissemus, **615** numerum illarum collegimus. Etenim post fidem *Nicææ* editam, dein *Antiochiæ* in *Enceniis*, sive renovata *Ecclesia*, aut potius excitato *Dominico*, ex *Hieronymo*, *Socrate*, *Sozomeno* et *Athanas.* duplices *Expositiones* suggesserunt. Tertia vero est, quæ tradita fuit ab his, qui cum *Narcisso* erant in *Galliis*, et oblata imperatori fuit *Constanti.* Quarta autem ab *Eudoxio* missa nuper *Lis*, qui erant in *Italia*; *Sirmi* vero tres enuntiatæ sunt, quarum una *Arimini* post consulatum *Eusebii*, et *Hypatii* lecta fuit; *Octava* est, quæ fuit condita *Seleuciæ*, quam qui cum *Acacio* erant legerunt. Quinta denique, quæ *Constantinopoli* cum additione

neque subsistentiam in Deo dicere. Isti *Ulphilas Gothorum* episcopus tunc primum consensus, anteriori namque tempore eam, quæ *Nicææ* fuit stabilita, fidem amplexus est subsecutus *Theophilum*, qui *Gothorum* episcopus *Nicæanæ* synodo interfuit, subscripsitque. Hæc quidem de ista re dicta sint. » Quæ quandoquidem in *Collectaneis* ipsius *Theodori* prolatis in editione *Parisiensi 1544* in fol. non reperiuntur, hic libuit intexere. Ea profecto lucem accipient clarissimam ex his, quæ affert *Severus Sulpitius* in lib. II *Sacræ Historiæ*, et narrat sanctus *Athanasius* de *Synodis Arimini*, et *Seleuciæ*, ac passim et *Historiographi ecclesiastici*. Exstant ipsius sancti *Athanasii* symbolum, quod in ecclesiastico recitatur *Officio*, et *Expositio fidei*; diu antea a beato *Joanne evangelista* sanctus *Gregorius Neocæsariensis*, a *miraculorum* copia dictus *Thaumaturgus*, dilerat interveniente sanctissima *Virgine Dei Genitrice* brevem *fidei confessionem*, in qua asseritur, εἰς Θεοῦ Πατῆρ, εἰς Θεοῦ ἐκ Θεοῦ σοφία, ἐν Πνεῦμα ἅγιον, p. 11 *Operum*. Promulgavit is insuper *Expositionem fidei* adversus *Ælianum*. Consueverant ad discrimen hæreticorum *catholici* episcopi recens electi mittere *Chirographum*, seu *fidei Formulam* ad alios episcopos; postea enim pullularunt hæreses tanquam zizania in *Evangelii* agro cum semente bona lætius germinante : in electionis primordiis episcopi transmittabant sibi mutuo *Epistolas*, et ad *Rom. pontificem*, et ad *Rom. Ecclesiam*, quæ quasi ad centrum lineæ omnium episcoporum e circumferentia totius Orbis terrarum referebantur, vocabant *Encyclicas*, *communicatoriæ* s. *August. epist. 163*, et *formatas* ex *Opat.*, quarum societate concordabant : professionem illæ continebant, seu formulam *fidei*, uti *tesseram* pro ecclesiastica unanimitate, atque *communione* : hujusmodi est *epistola Damasi papæ primi* ad *Paulinum* episcopum *Antiochenum* in *tom. Concill. p. 228.* edit. *Crabb. Theodoret. Hist. Eccles. lib. v. c. 10.* Vide *Honorem Honorii* a me vindicatum; nam et ante consecrationem edebant *fidei formulam*; et ipse *Romanus pontifex* reliquorum princeps istum consensum præstabat, seu *professionem fidei*, quæ legitur in concilio *Constantien. sess. 59* editionis *Crabbianæ*, et in *Basileen. sess. 23* et *58.* Direxit *Francorum regi Childeberto Pelagius papa c. Satagendum, 616* 25, q. I, *Philippo* idem *Francorum quoque Regi* (c. *Bzovio*, et *Rubeo*) *Bonifacius octavus* eam, quam tunc ipse recitaverat, dum iniret pontificatum, exstatque *ms. in Codice Vaticano 4905.* Refert et hanc *professionem* cardinalis *Baronius* *tom. X Annalium ecclesiasticorum* ad ann. 869, e *Codice calamo exarato Antonii Augustini*, qui eam exscripsit e diurno *codice Vaticano 5302.* Eam inde laudat, et e *Panormia Ivonis Carnotensis*, cardinalis *Cusanus*, seu de *Cusa*, lib. II *De concordantia catholica*, p. 745. De illa *Crespet. in V. Papæ professio.* *Professionem fidei* *Adrianus* etiam *papa*

exhibuerat; abbates quoque atque laici Professiones ediderunt, et transmiserunt papæ, ut Gregorius Panzanus episcopus Miletæ. in ms. Dissertatione de obedientia pontifici Maximo exhiberi solita a regibus: recenset ita Flaccus Albinus, sive Alcuinus eam, quam promulgavit R. P. Franciscus Chiffletius, Divione 1656 in 4. Ita Heraclius imperator circa Monothelismum, seu voluntatem unicam Christi; jure damnavit illam Joannes papa in synodo, et in epistola, quam scripsit ad Constantinum A. e Theophane, et Cedreno. Et imperator ausus arcæ Dei manum admovere, instar Ozias, et thuribulo super altare thymiamatis, velut Ozias, misere cruciatus, et percussus interiit, sicut Saul offerre holocaustum et pacifica (*R. g.* lib. I c. XIII, et lib. II, cap. VI; et *Paralipom.* lib. II, cap. XXVI; S. Augustinus, lib. XVII *De civitate Dei*, cap. 4, et ibi Coquæus), præsumens, et prophetæ munus, atque sacerdotis usurpans, abjectus fuit a Deo. At multo feliciter exposuit suam Fidem catholicam Justinianus, ut superius observavi. Mittebant pontifices Max. Fidei formulam ad alios episcopos, et ad AA. ut ipsi eam amplecterentur, et sequerentur; at episcopi alii, et AA. ad pontifices Maximos, ut illi eam comprobarent, si sana esset; vel corrigerent si perversa, fuisse Ferrarius in lib. *De Antiq. epistolar. Eccles. gener.*, præsertim lib. II, c. 6. Verum ut revertar ad dogmaticam istam epistolam, vel sermonem, sive tractatum, ἐπιστολὴ namque dicitur, atque λόγος, crediderim illius auctorem Evagrium, qui ad diaconatum proventus fuit a sancto Gregorio Nazianzeno, ut prædicaret (quod erat munus diaconorum, idque in ordinatione ipsorum hodie quoque illis committitur); neque vero licebat his prædicare nisi fidem, quam profitébantur, tenerent, ut eam populis annuntiarent, quin Episcopum custodiebant concionantem, ne quid ipsi excederet nisi orthodoxum et Fidei regulis consonum; unde Clemens in *Constitutionib. Apostol.* lib. II, c. 61, Episcopum Gubernatori confert, Diaconos nautis. S. Dionysius diaconos purgantes, episcopos perficientes vocat, erantque custodes Levitæ tabernaculi, ut Elias in orationem I sancti Gregorii Nazianzeni notat p. 157; quasi oculi episcoporum, Isidor. Pelusiota, epist. 29, lib. I. Non mirum igitur si ejusdem Expositionem, seu Professionem protulerit Evagrius Diaconus, cum præsertim eo tempore synodus haberetur Constantinopoli, consue-

617 verintque diaconi assistere, ac ministrare suis episcopis: ita sanctus Athanasius diaconus Alexandrinæ Ecclesiæ Alexandro episcopo aderat apud Nicænam synodum; teste Severo Sulpitio lib. II *Sacr. Histor.* Et hinc ἀνιστορηστὰ infandi hæresiarchæ deprehenditur, et confutatur, qui sanctum Athanasium Nicænæ Synodo præfuisse somniat. Legitur tomo I Operum sancti Gregorii Nazianzeni Oratio 45, ad Evagrium monachum, istum forte, dum adhuc diaconatus non fuisset initiatus, interrogantem *De Divinitate*, p. 988. Ad ipsum Evagrium

A opinor scriptam Epistolam 251 lib. I Isidori Pelusiota *De Veste Ludibrii*, ubi Diaconum eum nominat; et forsitan ad ejus patrem, est ipsius sancti Gregorii Nazianzeni epist. 153. Est et inter Opera Nazianzeni de fide Nicæna tractatus, seu Confessio fidei in oratione 50, Ruffino Presbytero Latino interprete, p. 1006. Et sunt duæ orationes, nempe 51 et 52, ad Cledonium presbyterum de Capitibus fidei, quæ conferri possunt cum isto tractatu, seu epistola Evagrii; sicut et oratio 49 de fide, cujus interpres fuit idem Ruffinus, p. 997. Amabat autem suos diaconos sanctus Gregorius Nazianzenus, et condiaconos, ut appellat et Eugenium, atque commendat Euthalium epist. 158 et 159. Synodos autem Constantinopoli duas tunc habitas fuisse ad annum a C. N. 381 sagaciter Binus in Notis ad Concilia subodoratus est. Primam, in qua Maximo Cynico intruso depulso e sede Constantinopolitana, Gregorius Nazianzenus, qui administrarat illam, quam regebat jam dudum ab an. 379 (uti testatur ipse Gregorius in *Iambis de Vita sua*, p. 15) delectus fuit: illo (inquam) Maximo, qui in habitu idoli incedebat, id est palliatus, ut erudite Holstenius adnotat, p. 259 in *Collect. Romana* (quæ beneficio splendidissimo eminentiss. cardinalis Barberini bono Ecclesiæ nati feliciter lucem aspexit) e Cælestino papa, et Tertullian. et *Act. SS. Perpet. et Felicit.* quibus addam sanctum Augustinum, tract. 7, cap. I in Evangelii Joannis Expositione p. 21, ubi novisse se scribit aliquo tempore illius palliati (sic enim legendum est pro pileato utrobique) sacerdotem solere dicere: Et ipse palliatus Christianus est; id est Serapis, cujus idolum pallio amiciebatur: et hoc est, quod in epistola Adriani A. apud Vopiscum enuntiatur, Serapis Christianus.

Fuit synodus secunda, in qua sese abdicante sancto Gregorio Nazianzeno, et episcopis junioribus, qui pertraxerunt ad se alios seniores, subrogatus ei fuit Nectarius, ad quem et ipse sanctus Gregorius dirigit orationem 46, in qua deplorat Ecclesiæ statum ipsumque hortatur, ut hæreses compescat, et hæreticos. Eo sane consilio usus Nectarius cum episcopis 150 (tot enim convenerant, et diversabantur Constantinopoli) Eucherio et Syagrius coss., sive anno a C. N. 381, a mense Maio ad 7 Idus Julius synodum habuit œcumenicam, quoad Oriacem (*Chronic. Historic. Cod. Theodosian.*) et Macedonianos potissimum damnans, Spiritus sancti divinitatem insipientes, sarcire conatus est dissidia Ecclesiæ, **618** pacemque conciliare. In Holsteini quidem *Diagrammate chronotactico pontificatus Damasi*, quod inter ejus schedas repertum insertum fuit Romanæ Collectioni, p. 501, ad annum 458, locatum concilium œcumenicum Constantinopolitanum habitum mense Maio, Maximi temeritas damnatur. Gregorius episcopatum deponit propter discordiam episcoporum, Meletius Constantinopoli moritur, successus Flavianus episcopatum

ejus suscipit vivente Paulino, Gregorii loco Nectarius A
 eligitur; quæ omnia congeruntur, uti simul facta; et
 tamen multum temporis intercessit, dum sanctus Gre-
 gorius clavum Ecclesiæ tenuit, tentavitque Orientem
 Occidenti rursus jungere, ac collisas regiones Eoas
 schismatibus ac hæresibus ad arcem Religionis Ro-
 manam Ecclesiam, polaremque stellam reducere; ne-
 quidquam tamen: et ideo distinguere duas synodos
 par est: quamvis in notis p. 260, ad Damasi Episto-
 lam observet, istud concilium Constantinopoli colle-
 ctum ad substituendum Constantinopoli episcopum
 Maximi vice, qui fuerat exclusus, fuisse particulare.
 Quod autem appingit Ecclesiam Romanam nunquam
 id habuisse pro generali, de primo concederem, sed
 non de secundo; quod pro generali nominari videat-
 ur ibi, et in professione fidei Romanor. pontificum.
 At manum de tabula: satis hucusque. Interim Evagrio
 Professionem istam tribui, a quo sanctus Nilus eam
 excepit, suamque fecisse videtur, dum comproba-
 vit, et monachis suis observandam misit, ut opinor,
 ideoque Nilo vindicatur. A sancto Gregorio Nazian-
 zeno hausta fuerat, et derivata, ex colloquiis cum
 eo habitis, uti legitur in Præfatione ad monachos,
 qui erant in solitudine, quam patriam nominat:
 nam eremus est patria vera, solumque natale mona-
 chorum, ubi mortui mundo, Christoque nati nomen
 dederunt, et vivunt. Hi vero monachi revocabant
 ipsum auctorem, qui causam moræ prætendit Gre-
 gorii Nazianzeni consuetudinem, ac Doctrinam,
 monetque illos, ut caveant a Philistæis, Macedonia
 C nempe, qui Spiritui sancto abjudicabant divini-
 tatem; Hæretici quippe monachos simplices, et
 plerumque idiotas indicere suis erroribus conaban-
 tur. Hinc, licet diu post, queritur sanctus Fulgen-
 tius terras Thebaidæ regionis in Ægypto a commu-
 nione beati Petri ob perfidam dissensionem separa-
 tas, uti certior factus fuerat ab Eulalio episcopo
 Syracusano, cum migrare ac pergere concupisceret
 ad extremam illius eremum: affirmat hoc Cartha-
 ginensis Ecclesiæ diaconus Ferrandus in *Vita sancti
 Fulgentii*, c. 12, p. 222, ad num. 6 anni 436
 Cardin. Baron. p. 650, eas scilicet in solitudines
 deportati hæresiarchæ decipiebant anachoretas, et
 illudebant monachis vicinis. Nestorius damnatus,
 et in exilium missus in Oasi habitare dignoscitur
 D (inquit Libanius in Breviario Nestorianorum p. 53,
 tom. II *Concill.* et Socrates apud Cassiodorum,
 l. XII *Hist. Tripart.* c. 5), sicut dæmonium ab an-
 gelo Raphaelæ religatum fuerat in deserto superiori
 Ægypti, Tobie cap. 8, v. 4. Monachos Scythas in
 619 Septemtrione, ubi etiamnum Nestoriani degunt,
 sed Eutychanos cardinalis idem Baronius
 memorat tumultuatos etiam adversus paternum an-
 tistitem Tomitanum, et turbas etiam excitasse Romæ,
 ad annum 519, p. 38 et 46. Idem fuscæ agit de Oa-
 sibus tam majore, quam minore, in Notis ad Mar-
 tyrológium Romanum die 12 Junii. Insuper et eru-
 ditissimus Nicolaus Antonius, lib. *De exsilio* 1, c.
 14, n. 14 et sequentibus, ubi et de Gypso. De Scy-

thi eremo passim agitur in *Vitis Patrum*, ubi pin-
 guescebant speciosa deserti, et lætabantur deserta,
 et in via, et exsultabat solitudo, juxta vaticinium
 Isaie c. xxxv, v. 1, eam incolentibus undique mo-
 nachorum examinibus, et anachoretarum turmis.
 Scythiaca regio, postea Scetis, vel Scitis appellata,
 ibi mons est Scetis, ubi philosophatus est Arse-
 nius S. R. E. card. (?) de quo 19 Julii in Martyrol.
 suprascripto, et quem accolæ Nitriam vocant, quia
 vicus quidam ei vicinus est, in quo Nitrum colli-
 gitur: ibidem monasteria contigua non pauciora
 quam 50, quorum monachi simul, vel seorsim ha-
 bitant; et Nicephor. Callisti c. 38, lib. II *Hist.
 Eccles.* Anno salutis publicæ septingentesimo quin-
 quagesimo ex responso Zachariæ pontificis Maximi
 B Childericus, aut Hildericus rex Francorum e Me-
 rowei stirpe ultimus depositus est, regnoque Fran-
 corum abire jussus, et attonus monastico more
 retrusus fuit in monasterium sancti Bertini, sive
 sancti Audomari; et per diversa latibula monaste-
 riorum diversatus, tandem obiit in Sithiensi, an.
 754. Jo. Jac. Chifflet. in Anastas. Childerici, in
 Sithia, seu Sithii; hoc datum fuerat nomen illi
 cœnobio, in quo versabantur monachi persimiles
 Sithiis Ægyptiis quoad institutum. Apud Godefri-
 dum Henschenium Societatis Jesu: Deportabantur
 quondam Oasim confessores Christiani sub Juliano
 impio apostata, num. 362, p. 42. Baron. Ibi Calen-
 dion catholicus episcopus Antiochen. fuerat relega-
 tus, majestatis accusatus anno 482, Baron. p. 355;
 et deinde impii, et hæretici, Severianj, Acephali,
 et alii jam enumerati: sic monachorum cellæ in
 speluncas et spelæa latronum versæ sunt. Agamus
 quod instat, si monuero Evagrium diaconum ordi-
 natum a sancto Gregorio Theologo Nazianzeno, cu-
 jus erat discipulus, post ejus discessum a Constans-
 tinopolitana urbe, relictum inibi remansisse, ut
 Nectario successori in sede illius Ecclesiæ ad dog-
 mata disquirenda esset adjumento; sic ad annum
 381, cardinalis Baronius observat, p. 448 *Annal.*;
 nec enim satis illorum peritus erat Nectarius. Desi-
 nit iste tractatus in verbis, καὶ ἡ παροιμία φησὶ,
 et *Proverbium testatur.*

Succedit Nili ὅτι διαφέρουσιν τῶν ἐν πόλεσιν
 D οἰκουμένων οἱ ἐν ἐρήμοις ἡσυχάζοντες, *Quod ex-
 cellunt, qui vitam agunt tranquillam desertis in soli-
 tudinibus, præ hi: qui habitant in urbibus; quem
 titulum ita contraxi: De præstantia monachorum,
 seu, quod iis, qui habitant in urbibus præstantiores
 sicut quiescentes, et silentes in eremis, etsi multis
 inexpertis contrarium videntur.* Incipit iste tracta-
 tus: Τέχνης μὲν ἀπάσης τὰ τεχνητά, id est, *Artis
 quidem 620 cujusque artificia: desinit, αὐτώνιον,
 id est æternum.* Certe Theodosius Magnus A. ut,
 quicumque sub professione monachi reperiuntur,
 deserta loca, et vastas solitudines sequi, atque ha-
 bitare illos jusserat, lege data 3 Non. Septemb.
 Veronæ Valentiniano A. IV et Neoterio coss., id est

anno C. N. 390, ex card. Baronio, n. 47, 48. Exstat A
 ea in Cod. Theodos. sub nomine imp. Valentiniani
 Theodos. et Arcadii AA. ad Tatianum præfectum
 prætorio Orientis. Sed idem Theodosius eam viginti
 post mensibus revocavit, et antiquata priore, mona-
 chis liberos in Oppida largitur ingressus, lege data
 15 Kal. Maii Constantinopoli, Arcad. A. XI et Ruf-
 fino coss. sive ann. C. N. 392 ex Baronio, cum quo
 iniquius digladiatur Scholiastes Cod. Theodos. In-
 crepat autem et monastrias εἰς πόλιν φοιτώσας
 συχρά Isidorus Pelusiotes, lib. 1, epist. 367. Unde
 Clausuræ initia deprehendere facillimum est: imo
 neque cœnobitæ poterant evagari, c. *quidam* 16,
 q. 1, e can. 25 Concilii Chalcedonen. can. 46
Concilii Turonen. secundi; in Synopsi Basilicon,
 lib. iv, c. 16, tit. 1; *Concil. Meldensis*, can. 19;
Agathensis, can. 38, aut e monasterio exire, extra
 quod monachus est sicut piscis extra aquam, et
 vita caret, teste Papa Eugen. can. *Placuit* 16, q. 1.
 Adde can. 6 *Concil. Toletani*, edictum Luitprandi
 regis Longobardorum, tit. 22 et 75; atque Theophi-
 lili Constantinopolitani imperatoris, in lib. *Jur.*
Oriental.; *constit. 2 De monachorum expulsi-
 one*. Sanctus Benedictus, c. 5 *Regulæ* damnat mona-
 chos Gyrovagos, quos Petrus Damiani miscet cum
 Sarabaitis; et Synesius epist. 67, *Ad Theophilum*
 nuncupat Vacantivos, de quibus superius egimus:
 quibusque possunt adjungi Gallo-dromi, et Spano-
 dromi, quorum mentio in Vitis Patrum, Circum-
 celliones, Circelliones, et Agonastici apud Donati-
 stas, de quibus S. Augustin. in psalm. cxxiv,
 p. 556. Uti de Stylitis, seu Cionitis, et Columariis,
 deque Reclusis, e Gregorio Turonen. lib. vi *Histor.*
Franc. c. 6 et 8; *Deque gloria confessorum*, c. 103,
 ubi non solum Hospitium, sed et Eparchium Julia-
 nunque recenset, uti Palladius c. 141 Lausiacæ,
 Eustabium; et Nicephorus Callisti, lib. xiv, c. 51
Eccl. Histor. Simeonem, atque Danieleum: ac Gly-
 cas *Annal.* tom. IV: sed et sanctus Gregorius Ma-
 gnus Serundinum inclusum; quorum vice nunc flo-
 rent Camaldulenses sub Regula sancti Romualdi,
 et Carthusienses ex Instituto sancti Brunonis, de
 quibus Lucas in Romualdina lib. v, c. 6, et Petrus
 Cluniacen. epist. 12, lib. vi, S. Antonin. part. II
Chronic. tit. 15, c. 22, p. 82. Alanus de Rupe in
 Ordinis Carthusiani Prærogativis, Justinianus A.
 novell. 223 *De div. Eccl. Capitul.*, relata collat. 9,
 tit. *De sanctis episcop.*, mandat sanctissimos epi-
 scopos locorum providere, ut neque monachi, neque
 monachæ circumeant civitates; idemque statuit in
 I. *Generaliter* 40, c. *De episc. et cleric.* quam sub
 Leonis nomine Augusti refert Gratianus c. *Genera-
 liter* 16, q. 1.

Quod si veteres poetæ Veneri ascripserunt testu-
 dinem, ut indicarent mulieres domo pedem efferre
 non debere, sed sicut animal **621** illud,
 οἰχοφύλακες esse, custodes domorum: id vero mo-
 nachas, Deique puellas, uti vocant Patres Toletanæ
 synodi primæ, c. 6, jam laudato, quæ se Deo devo-

verunt, in primis deest, juxta Christi Domini verba
 c. xix Matthæi, et secutæ consilium apostoli Pauli,
 c. vii primæ ad Corinth. cum ævus sit fragilis, et
 ne passim vagantes lædant opinionem Ecclesiæ,
 can. 33 *Concilii tertii Carthaginensis*. Sanctus Hiero-
 nymsus ita Eustochiam affatur: « Semper te cubi-
 culi tui secreta custodiant, semper Sponsus tecum
 claudatur intrinsecus, etc. Nolo te Sponsum quæ-
 rere per plateas, foris vagantur stultæ virgines. »
 lib. II, epist. 17; et inter munera offerri solita
 velandis virginibus sellam numerat, ut virgo foras
 pedes non moveat, lib. I, epist. 41 ad Marcellam.
 Erant, etiam nonnullæ reclusæ, ut Alexandra in
 monumento, Palladio teste, Maria, Thais, et Pela-
 gia in Cellulis. Photius, lib. I *Nomocan.* c. 4, ubi
 Balsamon, tit. 90, c. 1 et can. ult. *Concilii Mogun-
 tiaen.* Patres ævo Arnulphi imperatoris nullam
 monacham, sen A-cetrium a monasterio abstrahi
 patiuntur, imo claustris regulariter constringi
 mandant, et permittitur ingressus pro missis tan-
 tum viris probatæ vitæ, ac ætatis provectæ ad
 monasteria, can. 38 *Concil. Epawen.* Ita sancta
 Cæsaria usque ad diem transitus non egressa fuit,
 nec ejus sorores, Vitæ sancti Cæsarii Arelatens.
 scriptore narrante. Innocentius IV Pontifex Max.
 epist. 139, anno pontificatus vi, scribit, sanctimo-
 niales quasi vivas in monasterio sepultas, mundo
 mortuas vivere Christo, illisque perpetuam clausu-
 ram indixit Bonifacius VIII, cap. *Periculosæ ext. De
 stat. regul.* lib. vi, ubi licet Joannes Andrææ notet
 istud capitulum in regno Franciæ non fuisse re-
 ceptum, reges tamen Francorum episcopos admo-
 nent, ut diligenter caveant clausuram sanctimo-
 nialium servari, Codice Henriciano, lib. I, tit. 11
De religio. art. 8 et 9, Brouchel. in *Basilic. Jur.
 Francic.* et in *Conferent.* Imperatores etiam Germa-
 nici in Comitibus Augustan., § *Monialibus*, tit. *De
 monaster.* et Patres sacri concil. Trident. sess. 25,
 c. 5 *De reformat.* et pontifices Pius V Gregoriquæ
 XIII et XV, parte secunda Bullarii, bulla 8, anno
 1566, et bulla 8, ann. 1572, et bulla 18, ann. 1622.
 Sanctus Carolus Borromæus S. R. E. cardinalis, et
 archiepiscopus Mediolanens. in concil. provincialib.
 lib. vi, tit. *De clausura monial.* n. 59; Canegianus
 archiepiscopus Aquæns. in provinciali synodo, ano
 1585, tit. *De monialibus*; cardinalis Taurusius,
 archiepiscopus Avenionens. in provinciali quoque
 synodo anno 157, tit. *De sanctimonialib.* de quarum
 variis institutis Petrus Damiani card. Ostiens. c. 9,
 opusc. 50. Verum fel. mem. vigilantissimus et
 integerrimus antistes card. Antonius Barberinus,
 Capuccinorum decus, Senogalliensi in synodo con-
 stitutiones pro monialibus sanxit accuratissimas,
 quæ typis exstant editæ.

Subsequitur τοῦ αὐτοῦ (Ναῶλου) Λόγος πρὸς
 Εὐλόγιον μὲναχον, *Ejusdem Nili Tractatus ad Eulo-
 gium monachum*, in quo Capitula, seu Sermones
 diversi a me per capita 34 divisi. **622** Incipit,
 Οἱ τὸν οὐράνιον χῶρον νεμόμενοι. *Qui cælesti di-*

versantur in loco; et desirunt, τὰ δὲ βήματα μου τῆρσαις ἐπὶ καρδίᾳ. *Tu vero mea observato verba in corde tuo*, etc. Eulogium autem illum monachum crediderim fuisse, ad quem scribit Isidorus Pelusiotus, lib. 1, epist. 257 *De luce matutina*; 289 *De Cruce*; 312 *De lege*, ubi lector inscribitur, lib. 11, epist. 77 et 83, Presbyter nuncupatur, et 202, de-nique lib. 11, epist. 184 et 236. Hunc autem, ad quem Nilus dirigit istum librum censerem eundem esse, qui Joannis archiepiscopi, seu sancti Chrysostomi Constantinopolitani patriarchæ discipulus et presbyter fuit, abstinens, atque jejunans; diciturque adfuisse abbatem Joseph in loco, qui vocatur Panepho, ab incerto auctore, lib. v, *De vit. Patrum*, cujus Latinus interpres est Pelagius, et lib. viii. Atque fortassis idem, qui communicantium mentes diguoscabat, et de quo Rufinus, l. 11, c. 14. Sozomenus, l. vi, c. 28; Cassiodor. *Histor. Tripart. l. viii, c. 1*; Nicephor. l. xi, c. 34. Nec enim ratio temporis patitur, ut sit ille monachus Alexandrinus, e Scholastico, qui ad sanctum Antonium perrexit, de quo Palladius, c. 26 Lausiaca, et Incertus auctor, lib. vii *De vit. Patrum*, cujus interpres fuit Paschasius. Itaque colligitur ex ista inscriptione, Nilum ævo, quo Isidorus, Eulogius, Agathius, Evagrius, et alii vixerunt, floruisse. Ornat certe Eulogium istum insigni Elogio beatus Nilus, dum μύστην τῶν ἀρετῶν nuncupat, qui fuit impulsor, et ἐργουώκτης, ut opus istud conscriberet, auctor nimirum, exuta tumida carnis sarcina celebrandus, unde ipsius se commendat suffragiis.

Subjicitur τοῦ αὐτοῦ (Νεῖλου nempe) λόγος πρὸς τὸν αὐτὸν Εὐλόγιον περὶ τὰς ἀντιζύγους τῶν ἀρετῶν κακίας. *Ejusdem (Nili scilicet) ad eundem Eulogium circa vitia virtutibus opposita*, aut uti legitur in Græco Indice περὶ τῶν ἀντιζύγων τῶν ἀρετῶν κακιῶν, *De vitiis, quæ sunt opposita virtutibus*: incipit, ἀναγκαῖον ἡγοῦμαι καὶ τὰς ἀντιζύγους, *Necessarium arbitror opposita quoque*, desinit in his verbis θελήματος αὐτοῦ εὐθοδος, *voluntatis suæ iter facile*: quatuor capitibus absolvitur, et enumerantur vitia novem, totidemque virtutes, deest quid sit ἀφθονία, id est, non invidentia, quid ὑπερηφανία, quid ταπεινώσις, seu *superbia*, et *humilitas*; sed hæc suppleri videntur quoad vitia in tractatu sequenti, cui titulus est, Τοῦ αὐτοῦ περὶ τῶν ὀκτώ πνευμάτων τῆς πονηρίας, *Ejusdem (Nili nimirum) De octo spiritibus malitiæ*; et incipit, περὶ τῆς γαστριμαργίας, id est, *de gula*, sive *ingluvie*, ἀρχῆ, καρποφορίας ἄθος, id est, *principium fructus afferendi flos*; desinit, καὶ πολλαὶς ἀρεταῖς φαίδρύνεται ταπεινώσις ἀνδρός, *et viri humilitas multis resplendet virtutibus*, in capita 19 dissecatur. Exstant quidem orationes octo Latine sancti Nili adversus vitia, tomo V, parte II *Bibliothecæ Patrum* in editione Coloniensi anno 1618. Incip. *Hoc est proficiendi, de gula*, etc. p. 969, col. 1, in fol. Eosdem vertit in Latinum Petrus Franciscus Zinus in editione Veneta in 8, anno 1574.

Item superiorem tractatum *De octo vitiosis cogitationibus*, cujus 623 initium est, *de gula*, p. 973, reperies in eod. quinto tomo; quem alium esse ab octo libris, quos opposuit Evagrius adversus octo principalium vitiorum suggestiones, existimo, et de quo superius egi. Certe bestia, de qua sanctus Joannes scribit c. 17 *Apocalypsis*, septem habuit cornua, et diabolus septem suggerit vitia, quæ criminalia, ut peccata capitalia nominantur, et velut hydra septiceps, his assurgit adversus Deum: principalia etiam vocat Petrus Lombardus, lib. 11 *Sententiarum*, distinction. 44, et enumerat e sancto Gregorio Magno in Exodo, aut potius Ezechiele, imo ex xiii *Moralium*; et ait e Chrysostomo significata fuisse in septem populis, qui terram promissionis, quam Deus Israeli pollicitus fuerat, detinebant: ex his quasi septem fontibus cunctæ animarum mortiferæ corruptelæ dimanant. Dicuntur capitalia, quia ex his omnia mala oriuntur; et nullum est malum, quod non trahat originem ab aliquo ipsorum. Cupiditas quidem est radix omnium malorum in executione, sicuti superbia initium omnis peccati quoad intentionem; sunt tamen illa septem: inanis gloria, ira, invidia, acedia vel tristitia, avaritia, gastrimargia, seu gula, et luxuria. Fuit piissimus et doctiss. Carolus Thomassius clericus regularis, quem veneror ob istas dotes, in Arbore Doctrinæ sancti Thomæ. De acedia Diadochus, episcopus Photices in Epiro veteris Illyrici, qui floruit anno C. N. 390, c. 58. Ipsam dividunt morales theologo in eam, quæ torpor est et tædium bonorum operum, et in illam, quæ pondere quodam aggravat tristitiæ humanum animum, inducens pusillanimitatem et desperationem. Fuit de vitiis monachorum Petrus cardinalis Damiani, opusc. 2 *De sæculi contemptu*, qui gulam omittit inter capitalia peccata lib. *De horis canonicis*; tamen floratus, ethnicus et Epicureus septem connumerat hisce versibus, lib. 1, epist. 1, *ad Mæcenatem*:

Fervet avaritia, miseraque cupidine pectus,
deinde:

Invidus, iracundus, iners, vinosus, amator.

At plura Gratianus in Decreto ad c. *Unum orarium* 25 dist., recenset e sancto Augustino homilia de igne purgatorio, seu transitorio, sive sermone 41 de sanctis, et 4 de animabus fidelium defunctorum. Græci modo numerant octo, modo novem, ut in hisce tractatibus perspicitur; unde libenter exclamarem cum rege Psalte, *Delicta quis intelligit?* (Psal. xviii, 12.) In editione Coloniensi tractatus iste *De octo vitiosis cogitationibus* exstat Latine cum Præfatione, cujus exordium: *De octo vitiosis cogitationibus, seu affectionibus scribere instituentes*, etc. tum incipit: *Ut frugum principium flos*, etc. valde diversæ sunt periodi; sed scriptor octo vitia exsequitur persimili ordine præfixum est distichum:

Arva rigat Nilus fluvius, sed pectora sermo
Ex monachi Nili qui fluit ore, rigat.

Qui volet versionem illam consulat, quæ longe abest

a textu Græco 624 codicis Barberini. Forte is, qui vertit, alium codicem diversum nactus erat, vel indulgere amavit ac velificari eloquio suo. Ego quippe cum fide summa transtuli, sicut ejusdem Nili tractatum *De oratione*, seu τὸ αὐτοῦ λόγον Περὶ τῆς προσευχῆς εἰς ὅγ' κεφάλαια ἐπιλημμένον, in capitula 153 distinctum. Conversus fuerat in Latinum iste tractatus a Francisco Turriano, et editus Antuerpiæ in lucem apud Plantinum in 12, tum a Margarino Bignæo, et Zino Venetiis 1574; quin et in *Bibliotheca Patrum* Colonizæ p. 950. Verum desideratur textus Græcus, et Latine Græceque proœmium, quod hic apposui, quodque incipit Πυρέττοντά με, id est, *Febriçantem me*. Initium autem tractatus, seu capitulum est, *Εἰ τις βούλοιο, Si quis voluerit*; clauditur et hoc fine: *Εὐρηκας προσευχῆν. Invenisti orationem*; et in versione mea forte lector agnoscet *πιστοτέρας*, si non *σωφτέρας φροντιδας δευτέρας*; id est, *Fideliores, et sapientiores secundas curas*.

Omissis aliquot opusculis, de quibus mox disseram, subjeci τὸ αὐτοῦ (Νεῖλου) κεφάλαια κς' Περὶ διαφόρων πονηρῶν λογισμῶν, *Ejusdem (Nili nempe) capitula 27 De diversis malignis cogitationibus*: et hic tractatus connecti debuit aliis duobus superioribus collocatis, et ex his forsitan collegit suam versionem quasi centonem consuens, vel citium contexens auctor, aut interpres tractatus *De octo vitiosis cogitationibus* insertus Coloniensi editioni. Certe hi tres tractatus circa eadem versantur, quamvis in manuscripto Barberino interpositus sit tractatus de oratione, mihi religio fuit ordinem Codicis exarati calamo intervertere. Initium est: *Τῶν ἀντικειμένων δαιμόνων τῇ πρακτικῇ id est, E demonibus oppositis activæ vitæ*; et desinit, *Ὁ καὶ βουθεῖται με χάριτι τοῦ Χριστοῦ, etc. : A quo liberemur gratia Christi, etc.*

Addidi τὸ αὐτοῦ κεφάλαια λγ' κατ' ἀκολουθίαν, id est, *Ejusdem capitula 53, per gradus quosdam disposita consequentiæ*. Incipiunt ea: *Ἰκτερός ἐστιν, id est, Morbus arquatus, seu regius est*; terminantur, *καταβάλλειν πεπιστευμέναι, quæ præsumunt ad repellendos*. Ista consecutanea sunt persimilia sancti Eucherii Expositionibus brevissimis sacræ Scripturæ, quæ leguntur in *Lirinensi Chronologia* relatæ a Vincentio Barrali; allegorice quippe, atque audacter, et tropologice res explicat sacræ, et morbis corporis ægritudines animorum assimilans explanat eas uti spiritalis medicus Nilus, illis adhibens e Libris sacris deprompta medicamenta. Prætermisi τὸ αὐτοῦ νοουθεσίας πνευματικὰς κατὰ ἀλφάβητον, quorum exordium, *ἀρχὴ σοφίας, καὶ σωτηρίας ἡ σεαυτοῦ κατάγωγσις*; id est, *Ejusdem Admonitiones spirituales ordine alphabetico*, quorum initium est, *Principium sapientiæ et salutis est sui accusatio ipsius*; at finis est, *Ἔτων καὶ γλώσσης μέγας ὁ κίνδυνος. Aurium, et linguæ magnum est periculum*; quia editæ sunt Græce atque Latine in *Bibliotheca Græco-Latina* sanctorum Patrum tomo secundo editionis Parisiens. 1624, fol. 1168, et succe-

dunt aliæ inchoatæ *Φόβον ἔχει Θεοῦ*, ad 229, computatis istis, quæ numerantur 26 sub titulo *Νεῖλου ἐπισκόπου καὶ μάρτυρος κεφάλαια*, 625 ἢ παραίνεσις, id est, *Nili' episcopi et martyris capitula, seu exhortatio*. Abundant in codice Barberino istæ beatitudines (*vide supra col. 1261, D.*).

Arbitror et adjungenda capitulis illis editis in tomo II Bibl. Græco-Latinæ Parisiensis id quod ibi desideratur post cap. 97 et Græce in' cod. Barberino reperi. (*Hoc fragmentum posuimus supra col. 1257, ubi locum opportuniorē obtinet.*)

Τὸ 626 αὐτοῦ ἐν ἄγλοις Πατρὸς ἡμῶν Νεῖλου Παραίνεσις πρὸς Μοναχοὺς supponitur, cujus initium, *Ἀκρασίαν*, id est, *intemperantiam*; finis μὲν συνεσθίειν καλὸν, id est, *neque cum eo comedere bonum est*. Tractatus hujus, sive *Institutionis ad monachos* ejusdem sancti Patris nostri Nili principium in *Vitis Patrum Heriberti* Rosweydi p. 598, nomine laudatur Evagrii; in editione Zini et in *Bibliotheca sanctorum Patrum* excusa Colonizæ sancti Nili abbatibus cum titulo reperitur p. 968. Eam Evagrio vindicat Holsteinius e manuscripto BB. BB. qui multa deesse capitula observavit supplenda ex ipso Evagrio, quæ in alio codice Bibliothecæ BB. sub Evagrii nomine comperit. Ego vero non dubitavi quin sancto Nilo inscriberem, a quo Evagrium mutuatum fuisse crediderim facile, uti φίλων τὰ πάντα κοινὰ, sic λόγον δογματικὸν ab Evagrio, imo a S. Gregorio Nazianzeno sumpsit S. Nilus, sed fusius in *Vita ipsa S. Nili* demonstrabo Nilum in capitula, vitæ spiritalis documenta contraxisse peritissime, ut qui κέφαλαιώτου epitheton inde meruerit, et in eremo diutius versatum cum monachis ea diuturno usu calluisse, qui nempe specimen prudentiæ suæ politicæ in præfectura urbis Constantinopolitanæ patriæ suæ cum imperatori, tum popularibus suis præbuerat, etiam in solitudine tam cœnobitis, quam anachoretis consilia saluberrima subministravit.

Adtexui τὸ αὐτοῦ ὅσιον Πατρὸς ἡμῶν Νεῖλου γνώμας ἀπαρῶσας τῶν φθαρτῶν, καὶ κολλῶσας τοῖς ἀφθάρτοις τὸν ἀνθρώπων. *Ejusdem sancti Patris nostri Nili sententias abstrahentes a corruptibilibus, et hominem incorruptibilibus agglutinantes*. Hunc quidem titulum Sententiis illis, quas prætermisi, quia jam prostabant editæ Græce ac Latine in *Bibliotheca sanctorum Patrum* Parisiens. anno 1624, tomo II edit. in fol. pag. 1168, ex *Orthodoxographis* in Germania, præfixum ferunt et istæ Sententiæ, sed valde differunt; incipiunt enim, *Ὁδὸς εἰς ἀρετὴν ἀγαθὴ, καὶ σύντομος ἡ τοῦ βίου φυγὴ*, id est, *Via virtutis bona et concisa est sæcularis vitæ fuga*; desinunt vero *ἀπολλυμένων*, id est, *pereuntium*; istæ numerantur 134, illæ vero 229, plus minus; et istæ collatæ fuerunt cum codicibus Vaticanis 653 et 1454: atque illæ præferrebant etiam titulum *Παραίνεσεων, ἢ Κεφαλαίων διαφόρων*, id est, *Admonitionum, seu Capitulorum* 627 diversorum: sæpiusque lucem aspexerunt recusa, Franekeræ Græce itidem ac Latine in 12, anno 1608. Stephanus Schoning ea

se traduxisse glorians, et testimonis tum sacris, tum profanis illustrasse, potius ipsa multum Calviniani furfuris inspergens inquinavit.

Coronidem hisce lucubrationibus Niliaci imposui sermonem beati Nili in effatum illud Evangelii quod dicit : *Nunc qui habet sacculum, tollat similiter et peram, et qui non habet, vendat pallium suum, et emat gladium.* Sic autem se habet Græce : Λόγος τοῦ μακαρίου Νεῖλου εἰς τὸ ρητὸν τοῦ Εὐαγγελίου τὸ φάσκον. Νῦν ὁ ἔχων βαλλάντιον ἀράτω ὁμοίως καὶ πῆραν, καὶ ὁ μὴ ἔχων, πωλησάτω τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ, καὶ ἀγορασάτω μάχαιραν. Fuit hic sermo exscriptus e codice Cassinensi manuscripto num. 278, in codice Gregorii Nazianzeni in quarto prope finem. Incipit, Τὸ προκειμένον ρητὸν, id est, *Propositum effatum*; terminatur his verbis, Διὰ παντός φυλασσόμενη εὐλάβεια, id est, *Custodiende pietate perpetuo.*

Sunt et alii sermones Nili, scilicet, duo contracti, seu potius eorum epitomæ in festum Paschatis diem, et tres in Ascensionem Domini, apud Photium in Μυριοβιβλίῳ, seu Βιβλιοθήκῃ codice 206, pagina 855, quos Latine vertit Andreas Schottus Societatis Jesu, mihi etiam in Belgio notus, et conjunctissimus, non humanitate minus, quam humaniorum litterarum peritia commendandus : illæ quando editæ sunt Græce ab Hoeschelio an. 1601 Augustæ Vindelicorum in folio, et Græce, Latineque ab Ilomet Schetto, schollisque auctiores prodierunt anno 1653 Rothomagi quoque in folio; ibi sunt et lecta, seu excerpta e capitibus 153 Tractatus de oratione, de quo superius egi pagina 624, sed numero 201 Photiani Myriobibli tantum titulum, numerumque capitum comperi, licet Photius judicium ferat postea conferens eum cum Diadochi episcopi Photices definitionibus, et capitibus, cumque Marci monachi Asceticis; at num. 276. Proœmia Orationum, seu Sermonum in Paschate; tam primæ, quam tertix homiliæ de Christi Ascensione, et aliarum Compendia : neque me cohibere possum quin hic Nicolai Antonii viri nunquam satis laudati lib. *De exsilio*, observationem in hanc tertiam homiliam ascribam. Sanctus Nilus, agens de Enoch et Elia, scribit : Κατέχει γὰρ τοὺτους ὁ Πλάστης ἐν σώματι ψυχαγωγῶν τὴν ἐξόριστον φύσιν, ὃς καὶ μετὰ τὴν ὑπερβίον φυγὴν πάλιν εἰς, sive τῆς ἀθανασίας, sive τὴν ἀθάνατον, ἐπανάγων πολιτείας. Id est, *Tenet hos Creator in corpore, naturam exsulantem consolans, qui etiam post exsiliū illam iterum restitutus sit immortalitati, seu post fugam extra fines, immortalitatis statui restitutus sit*; præfertque versionem Schotti, versioni Desiderii Heraldii lib. Adversariorum, qui ψυχαγωγῶν vocem reddiderat *evocans*, cujus sententiæ, Nicolai nempe, ultro subscribo.

Hactenus indicavi Opera S. Nili, quæ in hoc volumen congressi, nunc ea, quæ prætermisi, recensere operæ prelium duxi.

In primis Νεῖλου μονάζοντος 628 ἐρημίτου Διηγῆ-

ματα εἰς τὴν ἀνάγκην τῶν ἐν Σινῶ καὶ Παρθοῦ ἁγίων Πατέρων εἰς Θεόδουλον τὸν υἱὸν αὐτοῦ · *Nili monachi eremitæ Narrationes, quibus cædes monachorum montis Sinæ, et Rhaitu, et captivitas Theoduli filii describitur*; nam titulum Latinum ita concipit ex Græco, quem aliter inscribit R. Pater Possinus mihi semper laudandus, et in septem distinxit Narrationes. Τὸ ἐν ἁγίοις Πατρός ἡμῶν Νεῖλου τοῦ πρεσβυτέρου εἰς Ἀλβιανὸν λόγος. *Sancti Patris nostri Nili presbyteri, in Albianum Oratio*, Vitam viri sanctissimi describendo et commendando : quæ quidem Opera Græce Latineque conversa cum Parisiis prodierint an. 1639, in 4, attingere piaculum censui. Notis quippe vir idem magnus ea illustravit, et quævis aliquid adjungi posset, lucubrationem tamen, ut Veneris Coæ ab Apelle nondum perfectæ tabulam, ipsi perficiendam absolvendamque suis omnibus numeris relinquo, Plin. lib. 24^o, c. 10 et 11, Cicer. et Etruscæ facundiæ pharus Carolus Oatus in Vita Apellis p. 97, et in Adnotationibus, p. 145, qui vir illustrissimus omnigena plenus est oratione. Incipit his verbis : Ἀλώμενος ἐγὼ μετὰ τὴν ἐφοδὸν τῶν Βαρβάρων · id est, *Errabundus ego post Barbarorum infestum adventum*. Desinit in hæc, ἤς ἀπολαῦσαι, καὶ νῦν, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι · id est, *qua perfruaris et nunc, et in futuro sæculo*. De ista incursione Barbarica, et quo tempore contigerit illa, fuse in ipsius Nili Vita.

Epistolas etiam Nili non luserui; ipse quippe Possinus eas Græce Latineque publicarat Parisiis 1657, in quarto, cum Notis, imo et Leo Allatius, qui Græciæ filius naturalis, verna, et genuinus, ac ipsius ocellus a me jamdiu nuncupatus, externisque præferendus videbatur, Romæ typis Barberinis Epistolas anno 1668, in folio promulgavit easdem, sed adauctas et libris tribus distinctas ad 1061; cum variis lectionibus in narrationem cædis monachorum, et Diatriba de Nilla, eorumque scriptis, et sua versione Latina, et unica notula, Indiceque duplici, nominum scilicet eorum ad quos diriguntur Epistolæ, ac initiorum. Inter istas Epistolas Allatianas sunt 53 variis inscriptæ, quæ in codice Barberio sub una continentur, pag. 165, cum hoc titulo, Τοῦ ἁγίου Νεῖλου ἐπιστολὴ ἔχουσα κεφ. γ', *Sancti Nili Epistola habens capita 53*. Incipit : Ἐὰν μηδεὶς σε διώκῃ τύραννος Ἕλληγ, *Etsi nullus te persequatur tyrannus Gentilis*; quam concisam comperio, et inter Possinianas num. 41, pag. 69, directam ad Pharismanium usque ad στρατιώτης τοῦ Χριστοῦ. Apud Allatium lib. III, epistola 71, numeratur; Pharismanimo Decembrio, seu Decemprinio, uti corrigo, eam inscripta. Contulerat hanc Epistolam capita 53 complectentem Holstenium cum codice Vaticano 653; et continuarat cum aliis, e quibus, quod consequitur caput Epistola est, quæ apud Allat. lib. III, locata fuit num. 295. Incipit, Μὴ κατοκνῶμεν, id est, *Ne versemur negligenter*, inscribitur Didymo lectori, sicut penes Possinum, n. 4. Desinit, ἐξ ὧν ὁ νοῦς

καταλάμπεσθαι ελωθεν, id est, *e quibus mens solet illuminari*; quæ verba desunt in manuscripto Barberino 629 (ad hunc Didymum est ejusdem Nili Epistola quinta Possini, et 244 lib. III Allatii, sed nihil ad rhombum). Succedit caput tertium; inchoatur οὐδεις ταπεινότερος, id est, *nemo demissior*: apud Allatium dirigitur ad Nilum presbyterum, lib. III, epist. 256; et comprehendit εύχην, id est, *orationem*, sicut penes Possinum, epist. 168. Ejus principium βοηθός, quæque quartum caput constituit. At quintum initium non habet ἀδύνατον, id est, *impossibile est*; epist. est 280, lib. III Allat. et Possin. 254. Sextum orditur Nilus ita: ΕΙ ὅλωσ ἡμᾶ; ἐκλέξασθαι, id est, *Si nos universim deligere*. Allat. epistolam habet I. III, num. 246, Δαβουρίω μονάζοντι, in ms. legitur ἐκδέξασθαι, id est, *suscipere*. Septimo capite: Ὅσοι μὴ βούλονται, id est, *quicumque nolunt*; apud Allatium est epist. 304, sine titulo L. III. Octavum caput, cujus exordium ΕΙ βούλει, id est, *si velis*, est epist. 60, I. III ad Maurianum monachum, Allatio. Caput nonum, quod incipit Ἐάν ἡσυχάζωμεν, id est *si quiescerimus*, ad eundem Allatii lib. III, epist. 58. Possini Marianum inscribit, et epist. 34 et 35: e quibus duabus Allatius consarcinat quatuor, nimirum 58, 59, 60, 61, lib. III. Sunt et Nili aliæ epistolæ ad hunc Maurianum, vel Marianum, vel Marinum apud Possinum 216, 227, 228, 267, et apud Allatium lib. I, num. 185; ubi subdiaconus dicitur, et passim monachus, quin et presbyter. Confundit autem hæc nomina uterque Mauriani, Mariani, et Marini. Capiti decimo respondet Allatii epist. sine titulo lib. III, num. 305, incipit: Τὸ πρῶως. Caput undecimum: Ὅταν δικαιοπραγῶν ἀρθῆς κατὰ τοῦ ἀμαρτήσαντος, ἐκείνος εὐθύς ὑπὲρ σέ δεδικαιώται, id est, *Quando juste operans elatus fueris super eum, qui peccavit, ille confestim super te justificatus fuit*. Quod caput typis editum apud neminem inveni. Duodecimum caput incipit: Ἀγωνισώμεθα, id est, *certemus*; estque 297 epistola, lib. III, inscripta Lesbio diacono inter Allatianas, at inter Possinianas 236. Principium capitis decimi tertii: Οἱ ζῆν εὐσεβώς, id est, *qui pie vivere*: ex eo epistola constat 67, lib. III Allatii, ad Paulum archimandritem, et pars Possiniana 38, Allatii 68. Ibidem Epistola continet caput decimum quartum, incipiens, ἐν τῇ ὑπομονῇ, nisi quod in calce manuscripti mei exaratum est pro ψυχῇ τῇ ἐκζητούσῃ αὐτόν, in edito ψυχῇ ἢ ζητήσαι αὐτόν. Caput decimum quintum inchoatur: Οἶδεν ὁ ἡμέτερος, *novit noster*, sicuti epist. 306, lib. III Allatii sine titulo. At decimum sextum, Κἂν μὴ ταχέως, id est, *licet non celeriter*, est epistola 307, etiam sine inscriptione lib. III Allatii. Caput decimum septimum, Ἡμεῖς αἴτιοι, id est, *nos causa*, est Possini 238, Theoctisto Diacono, Allatii lib. III, sine titulo 308 uti 409, incipiens: Ἐάν μὴ τις ἐπιλέγεται, id est, *nisi quis armetur*; at Possini 257 Marciano. Capite 18, comprehenditur, estque Possini epist. 249, Niconi presbytero; at 19, 310, Allat. lib. III, εἰ βουλόμεθα, id est,

si volumus; 20, 311, οὐκ ἐπιλανθάνεται, *non obliviscitur*. Capiti 21 incipienti, Νωθρός τις, id est, *segnis quidam*, cum epistola 60, lib. IV Allatii convenit, quæ Paulo monacho est directa, et in qua sancti Antonii effata recensentur legentis in natura, et in libello semper operum Domini rationes, et ubi saburræ vox 630 Græca e Latina enuntiatur, τὰ θουρα, quasi sabulum vilius, quo naves onerari solent, ut sint stabiliores; e Liv. lib. VII *De bello Punico* quod ab echinis et gruibus homines didicerunt; Plinio, Solino, et aliis testibus. Apes ipsæ vento vehementiori flante volaturæ, Φέρουσιν λίθον ἐφ' ἑαυταῖς, ἔρμα πρὸς τὸ πνεῦμα, *ferunt lapidem in seipsis, stabilimentum, seu saburræ adversus flatum acriorem*, ex Aristotele *De apibus*; nec illud præterit Virgilius, lib. IV *Georgicæ*.

et sæpe lapillos
Ut cymbæ instabiles fluctu jactante saburræ
Tollunt :

22 caput incipiens, Γίνωσκς ἔτι, id est, *nosce quod*, ad epistolam Allatii 281 libri III, Alexandro directam referendum: 23, cui est in fronte appictum, Φάσκεις θλιβεσθαι, id est, *dicis te affictari*, ad epist. 312, sine titulo lib. III Allatii; at Julio diacono dirigitur apud Possinum epist. 241 caput 24 inchoatur, Μὴ πτήξῃς πάθος, id est, *ne horreas perturbationem*, ad epist. 282, lib. III, Julio inscriptam diacono apud Allatium, et apud Possinum epist. 242, referendum, uti 25, Εἰ θαυμάζεις, id est, *si admireris*, ad epistolam Allatii 313, lib. III, sine titulo: 26, cui est exordium Ἐνώθι σεαυτόν, id est, *nosce te ipsum*, ibidem ad epistolam 314, Possin. 243, ad Evagrium: 27, incipiens, Κατὰ πάντα χρόνον, id est, *in omni tempore*, ad epist. 283, Euthymio inscriptam episcopo, lib. III Allatii, et apud Possinum 244: 28 incipit, Κατήγοροι αὐτοί, id est, *Accusatores ipsi* ad epistolam Possini 245 et Allatii 284, lib. III, refert Eleutherio episcopo inscriptam: 29 inchoatur: Κυρίως σοφός, id est, *proprie sapiens*: respondet autem epistolæ 315 Allatii lib. III, sine titulo: 30 initium præfert: Οἱ πονηροί, id est, *pravæ cogitationes*, ad epist. 259, Palladio presbytero inscriptam, lib. III Allatii, et 282 Possini. Deest in ms. τὸ ἀγαθὸν Θεῷ, id est, *bono Deo*; at abundat post εἰρημένον. Τὸ παρὰ τοῦ ψαλμοῦ πρὸς τὸν Θεὸν ῥηθέν, *quod a Psalmo dictum ad Deum*: 31, quod exorsum est, Τοὺς ἐπιγνώμονας, id est, *qui norunt optime*, ad epist. 316, lib. III, Allat. absque titulo refert: 32, cui principium, Ὡσπερ ὁ καπνός, id est, *uti fumus*, ad epistolam Allatii 264, lib. III, directam Charitoni. Tricesimum tertium inceptum, Τὸ μυρμηκολέων, id est, *myrmeco-leo*, seu *formica leonina*, vel *formicarius leo*; refer ad epistolam Allatii 265, lib. III, inscriptam Jonæ monacho, Possini 189. Hoc animal Bustamantius Complutensis in volumine de animantibus sacræ Scripturæ vult esse genus scarabæi, e Plinio, apud quem non reperi myrmeco-leonem: idcirco Samuel Bochartus lib. VI parte secunda, cap. IV Hierozoici operis falsi arguit,

qui arbitratur ex Agatharchide, cap. 16, leonis esse speciem, et nihil ab aliis differre putat, nisi quod habeat aversa genitalia, nititurque id probare vel ex Vulgata versione in cap. iv Job, v. 11, ubi rugitus leonis pro myrmeco-leone, ac tigris etiam legitur: tum e Strabone, lib. xvi, leones avertis genitalibus esse in Troglodytica Arabia, qui μύρμηκες vocantur; at formicæ simpliciter Æliano, lib. xvii, cap. 42, avertis genitalibus in Babylonia, uti lib. vii, cap. 47, ubi Casaubono non assentitur, cui vox formicarum suspecta. Apud Arabas est leonum species, qui dicuntur **631** hirmis, unde factum μύρμηξ. Sunt et formicæ Indicæ aurum effodientes canum instar seu luporum, apud Herodotum, lib. iii, e Nearcho, Dalmacho, et Megasthene, non pedibus leoninis, uti visum Solino, cap. 50, in Æthiopia. Videndi Strabo lib. ii et xv; Arrian. in *Indic.* Plin. l. xi, cap. 30; Ælian. lib. iii *Histor.* cap. 4; et Heliodor. lib. x *Histor. Æthiopic.* Istæ quidem Indicæ sunt statura canina, sed præferunt speciem formicarum: Thuanus, lib. xxiv *Annal.* ad annum 1559. Inter munera regis Persarum ad Solymanum unam fuisse narrat Dusbequius epist. 4 *De legatione Turcic.* Forsan a populis Æthiopiæ Marnacibus leones fuerunt nominati, quorum populorum meminit Stephanus Περὶ πόλεων ex Hecateo: sicut ἰππομύρμηξ apud Lucianum; sed censetur animal fictum, ut hircocervus, tragelaphus, vel chimæra, sphinx, lamia. Septuaginta interpretes in cap. iv Job laudato, vertunt, *Periit leo formicarius, quod non haberet escam.* Sanctus Gregorius ibi lib. v, cap. 15, parvum esse animal myrmecoleonem censet, formicis infestum, quod se sub pulvere abscondit, easque frumenta gestantes interficit, et interfectas consumit quasi leo devorans, et quasi formica devoratur ab aliis minutis animantibus. Isidoro lib. xii *Origin.* cap. 13, Formicaleo, et Vincentio Bellovacens. lib. xvi *Doctrinal.*, cap. 117, et in Petaviana bibliotheca poetæ Barbaro, num. 1344; alii dictum ita opinantur, quia nascitur e formica et leone, animalculo nempe, cui est species leonina. Eustath. in *Hexaemeron* bis memoratur, sancto Hieronymo, sive auctori (si quis alius est) epistolæ ad Præsidium de cereo Paschal. De myrmecoleone Damir Arabs de formicar. speciebus: **D** *Ante (ait) leo, formica retro.* Ursi formicarii quod edant formicas apud Indos Occidentales, et apud nos nuncupantur, Scaliger in *Cardanum* exercitat. 216; Ælian. lib. vi, cap. 3. Ad notitiam myrmecoleonum hucusque tam ex Aldrovando, quam e Bocharto excerpta ista satis sint. Ex hoc tamen addam, Olympiodorum in Job arbitrari non esse id animal (proptereaque Bochartus inter fabulosa recensuit animalia) juxta historiam, sed e compositione vocum effingi; et Eulogius Alexandrinus, lib. iv in *Novatian.* apud Photium in *Bibliotheca*, diabolum exponit allegorice, qui rugit adveniens uti leo, pudore suffusus discedit quasi formica, peritque, in hominibus non inveniens escam. Sanctus Augustinus in

A Job libro unico: « Quia rapit, et occulte prosequitur frumenta, quæ sublato oculo facit non germinare; » ubi sanctus doctor ocidulum accipit pro eo, quod est in arborum surculis, unde ipsæ germinant: sic sumitur apud Catonem, *De re rustica.* Oculus, unde inoculare, in Columella, lib. xi, cap. 2, est oculum unius arboris alteri adhibere, sive aperire, ut in Plinio. Boda in *Jobum*: Leo, quando agit prædam de rebus majoribus in sanctis, formica quando de minimis; piis formicam, impiis leonem asserit Olympiodorus; at Nilus in *Catena*, ut Theophylactus, in *Lucam*, quia impellit in graviora nos **632** a parvis initiis, quod patet in superscripta epistola 265, lib. iii Allatii, quæ directæ est Jonæ monacho, et numeratur 189 penes Possinum, videturque deponitur e c. 49 Tractatus de Monastica exercitatione, pag. 56. Edidit Patricius Junius Catenam Græcorum Patrum in Jobum collectam a Niceta, eamque reddidit Latine; Londini lucem aspexit illa; ibi p. 144, e Nilo hæc proferuntur: Τάχα δὲ καὶ ὁ μέγας Ἰωβ κατ' αὐτὸν φιλοσοφῶν τοιοῦτόν τινα αἰνίττεται. *Forsitan vero et magnus Job ad seipsum philosophans hujusmodi aliquem obscure designat,* etc. Adjunguntur et ista, quæ desunt in manuscripto Barberino Codice, atque in editione mea, p. 57. post ὀπλιζουσαι κατὰ τῆς ψυχῆς, sed illic abundant τὰτα δὲ οὐχ ὡς τοῦ Ἐλίφαζ οὕτω νοήσαντος (Ἰσ. νοήσαντες) θεωρηταίμεν, ἀλλ' ὡς δυναμένων τῶν βεμάτων καὶ πρὸς ἀλληγορίαν τρέπεσθαι, ὅταν ἡ χρῆσι καλέσῃ καὶ γὰρ οἱ παλαότεροι τῇ θεωρίᾳ ἐχρήσαντο, καὶ μυρμηκλέοντα τὸν διάβολον ἐνόησαν, ἐπειδὴ μικρὰ τινα προ[σ]παρασκευάζων ἀμαρτάνειν, καὶ λαθραίως ὑπεισιῶν, εἰς μεγάλα τελευτᾶ ἐθίζων καταφρονεῖν, quæ ita Latina veste amicare contendit. *Ista vero non ut Eliphaz intellexit* (aut secundum aliam lectionem, *intelligentes*) *dispreximus, verum secundum quam posunt verba in allegoricum sensum converti, quando-cunque usus exegerit; etenim antiquiores usi sunt speculatione, ac myrmeco-leonem diabolum intellexerunt; siquidem postquam disposuerit ad peccandum in exiguis quibusdam, elum mox subintrans in magna devolvit assuefaciens ad contemnendum.* Juxta Proverb. cap. xviii, v. 3, *Impius, cum in profundum venerit peccatorum, contemnit.* Itaque ista subnectere visum est: tu catenam illam consule, si Polychronii, qui nomine myrmeco-leonis Jobum ipsum putat indicari, expositionem adhuc requiris. At ne quid nimis. Ad cap. 34, oujus initium est. Πλειστάκις δεηθεῖς, id est *sæpius orans*; refertur epistola 266, lib. iii Allatii, quæ dirigitur Adriano. Ad cap. 35, inchoatum, Καθεύδεις, id est, *dormis*, epistola 317, lib. iii Allat. absque inscriptione. Ad cap. 36, quod incipit, Οὐ μόνον γαστριμαργεῖν, id est, *non solum gula indulgere*, epist. 46, lib. iii Allat. directæ Gelasio monacho. Possin. 26. Ad cap. 37, Ὁ κνίλος νοῦς, id est, *mens auriga*, epist. Allat. 268, l. iii. Ad cap. 38, Οὐκ ἔστιν ἀμαρτία, id est, *non est peccatum*, epist. 99, l. ii Allat. Charitonii

monacho inscripta. Possin. 216. Ad cap. 39, Ἰσως ἀγνοεῖς; *Anne ignoras?* epist. Allat. 518, lib. III, absque titulo. Ad 40 cap. Ἐὰν γλήχη, id est, *si lubeat*, epist. Allat. 286, lib. III, carens epigraphæ. Ad cap. 41, Μεγάλην ἢ προσευχή, id est, *magnam oratio*, epist. 519, lib. III Allat. Ad cap. 42, Οὐχ ἀπλῶς, id est, *non simpliciter*, epist. 320, lib. III ejusdem Allat. Ad cap. 43, Μέχρις ἂν σύ, id est, *donec tu*, epist. 272, lib. ejusmet Allat. directa Paulino domestico, Possin. 204. Ad cap. 44, Μὴ ἀποναύου, id est, *ne subterfuge*, epist. sine titulo 321, lib. III Allat. Ad cap. 49, Ὡσπερ οἱ εἰσπορευόμενοι, id est, *sicut ingredienti*, epist. 322, lib. III Allat. Ad cap. 46, Οὐκ ἔστιν εὐλογον, id est, *non est rationi consentaneum*, epist. Allat. 320, lib. III. Ad cap. 47, Καμάτου χροῖσεις, *prævertit te morbus*, epist. Allat. 324, **633** ibidem. Ad cap. 48, Εἰ οἱ ἐχθροί, id est, *si hostes*, epist. quæ Aquilino inscribitur 273, lib. III Allat. at Possin. 209. Ad cap. 49, Πρὶν ἐκεῖνο τὸ φοβεῖσθε, id est, *antequam tremendum* epist. 325. Allatiana inibi. Ad cap. 50, Μηδὲν τῶν φαινομένων ἐν τῷ παρόντι, id est, *nilhil apparentium in præsentia*, epist. 326, absque inscriptione, lib. III Allat. qui legit ἐν τῷ φαινομένῳ. Ad cap. 51, Οὐδέποτε δεῖ ἀργεῖν, id est, *nunquam oportet otiosi*. epist. 164, lib. III Allat. directa Petro monacho, Possin. 118. Ad cap. 52, Τόλμησον, id est, *aude*, Allat. sine titulo epist. 327, lib. III. Ad extremum, quæ in codice Barberino locatur quarto loco, Εὐχή, id est, *oratio*, et constituit caput 53. Ejus exordium est, Βοηθός, id est, *adjutor*, Allatius eam comprehendit in epistola 256, quæ Nilo presbytero dirigitur, lib. III. Simulque consarcinat duo capita illa, sicut et Possinus epist. ad eundem Nilum presbyterum 168, quæ incipit, Οὐδεὶς ταπεινότερος, quemadmodum et Allatiana, uti prænotabam. Non deerunt emunctæ naris homines, et quibus nasus est rhinocerotis, qui damnent meam περιεργίαν, et improbum laborem ut inutilem aversentur in conferendis istis Epistolis; et hujus Epistolæ continuæ quinquaginta tribus capitibus, codicem nactus fuerat Possinus in bibliotheca Medicæa, Epistolarum, quas emisit in lucem anno 1657, Paris. Alium ampliorem Leo Allatius, cum vagas dispersasque, collatis, utut potuit, Romanis voluminibus, fascem in unum coegisset, Romæ Barberinis typis publicavit anno 1668. Sed cum in epist. 60, lib. II, Allatiana, quæ inscribitur Hadriano monacho, reperissem multa desumpta e capite 17 Tractatus de monastica exercitatione, præsertim e periodo incipiente, Εἰ γὰρ ἀνθρώποι βάρβαροι, etc., id est, *Si enim homines Barbari* (sunt enim hæc prima verba capituli ejusdem 17) usque ad hæc, τίς ἐπεισε, *quis persuasit?* postea cum incidissem in epist. 65 lib. II Allatianam quoque directam Theodoro monacho et apud Possinum 285, inscriptam Theodosio monacho, agnovi eam constare totam ex parte capitis 42 Tractatus illiusmet de monastica exercitatione, ubi hoc effa-

tum est : Ἄλλως γὰρ ὁ τεχνίτης, καὶ ἄλλως ὁ ἀνεπιστήμων, seu ἀτεχνος, κρίνει τὰ τῆς τέχνης. *Aliter quippe artifex, et aliter tiro artis nascens dijudicat ea, quæ ad artem spectant.* Denique occurrit mihi Allatiana 246 epistola, lib. II, cujus initium, Πολλοὶ τῶν ἐν θαλάσῃ χειμαζομένων, etc., id est, *Multi eorum, qui tempestate agitantur in pelago*; quæque ad Zenobium legatum dirigitur: ea vero videtur exscripta e capite 64 Tractatus laudati, ubi pag. 72 hæc fuere scripta, Εἰ γὰρ ἐν θαλάσῃ πλέοντες χειμαζόμενοι, id est, *Si namque in mari navigantes procella jactati*, etc. Certe aut aliquis ex istis schedis, vel Epistolis, quæ Nilo nostro pro variis occasionibus subito effusæ, impetu atque calore fluxerunt, et exciderunt ad varios, nulla temporum, sive dignitatum habita ratione, dum vir sanctus zelo abriperetur, ut in Epistolis ad Arcadium imperatorem datis tam penes Allatium 265, lib. II, et lib. III, epist. 279, quam apud Possinum epist. 232 et 235; quin Romano **634** episcopo, Allat. epist. 155, l. II, in qua Novatum a se non recipi nuntiat (nisi fuerit id nomen ejus proprium), aliquis (inquam) e Nili studiosis ex istis Epistolis continuam illam in capita 153 distinctam compegit, nomina eorum, ad quos fuerant exarata, prætermittens: aut quispiam exercitamenti gratia dissectam epistolam illam in diversas ad diversos distribuit. Volui ergo specimen aliquod hujus mixturæ, seu dissectionis dare, gustumque præbere meæ cogitationis lectori, qui pro acrimonia ingenii sui discerneret solertius ista. **C** Isidorus Pelusiota Theodosio imperatori scribit epist. 35, lib. I, *de dispergendis opibus, deque abstinentia, et mansuetudine*; epist. præterea 314, *de concilio Ephesino*, insuper Cyrillo patriarchæ Alexandrino, seu episcopo, lib. I, epist. 323, 324, 370, 497: et lib. II, epist. 127; et lib. III, epist. 306. Nec Isidorus titulos, aut præfationes honorificas illis exhibet. Ea erat illo sæculo piorum monachorum simplicitas, ea pontificum, et imperatorum moderatio, et nomina nuda epistolis præponebantur more majorum ex Symmacho lib. II, epist. 35, ubi Juretus. Equidem, dum Romana respublica plena integraque libertate fruens efflorescebat, ignoti penitus erant tituli, qui nunc passim usurpantur in sermonibus, atque litteris, adeo ut sæpe illorum controversia maximi momenti negotiorum cursum præpediat; ignotus mos appellandi unum plurali numero: quin illud eruditus quæri consueverat, an in singulis quoque verbis posset fieri solæcismus, ut si unum quis ad se vocaus diceret, *Venite*, ut observat Quintilianus, lib. II *Institut. orator.* At nunc adulandi lenocinium eo usque processit, ut voces, quibus mentimur dominis, dum singularitatem honore multitudinis decoramus, omittere piaculum ducatur, et crimini vertatur, daturque actio ea de re; uti Joannes Sarisberiensis conqueritur in *Polycratico*, lib. III, cap. 10, seu *De nugis curial.*, et pœna infligitur his, qui magistratus non sequuntur debitis titulis; quod et observavit R. P. Ca-

sar Becillus, Oratorii sodalis, amicus meus, et eruditus, in *Notis ad Vitam sancti Carii papæ*.

Mirari subit, cur ex epistola ad Telemachum, quæ una est, numeraturque 159 apud Possinum, Allatius tres statuat, nempe 255, 256, 257, lib. III, ex una Possiniana ad Julianum monachum 261, duas Allatianas comperimus lib. III, 229, 230, certe 231 Allatii est integra 262 Possini; sicut 232 Allat. est pura, puta Possiniana 263. Verum 264 Possini in duas Allatii 253 et 254 divisa est et 255 Allatii explet 165 Possini? Cur ea, quæ *De Naas Ammonita Israelitis comminante se ipsorum dextrum oculum effossurum*, cap. 15 Tractatus de monastica exercitatione retulit, in epist. 198, lib. II, ad Numenium Nilus repetit apud Allatium, et apud Possinum 304? Quin alia plura ex opusculis Nili transfusa in Epistolas inventientur; aut vice versa ex Epistolis redacta in capitula, et tractatibus inserta? Harum divisionum, et repetitionum, atque ταυτολογία causas rimari poterit æquus lector.

635 Interim Anastasio episcopo directa epistola de sancto Joanne Chrysostomo, edita Latine in *Bibliotheca Patrum* Coloniz, et apud Zinum, a me fuit prætermissa, quia exstat Græce et Latine penes Allatium, lib. III, epist. 294, et apud Possinum, epist. 254, qui presbyterum tantum nominat Anastasium illum; epistolam etiam non exprimentam typis curavi, Πρὸς νεωτέρους μοναχοὺς, ad juniores monachos, sive ad juniorem monachum, de qua superius egi; seu institutionem, ac διδασκαλίαν, quia Græce, sicut et Latine fuit excusa penes Allatium, lib. III, epistola 303; at Latine Coloniz in suprascripta *Bibliotheca Patrum* tomo V, part. II, pag. 972; quin et apud Zinum Venetiis 1574, in *Collectione Operum Nili*, lib. IV, Allatii 61 Olympiodoro eparcho, et 62 Heliodoro Silentario directæ in secunda Nicæna synodo, actione 4, quas indicaveram præfato Allatio, cum mihi libros Epistolarum, quos prelo commiserat, ostentasset, jamque ad calcem perduxerat: unde postremo loco illas posuit, nec tamen ullum mihi persolvit μὴνυτῆρον. In *Bibliotheca* tandem *Patrum* Coloniz legitur fragmentum Nili, de nimis diuturna præfectura. Ea illud: « Tradunt rerum naturalium observatores græcum triginta dies avium agmen ducere, deinde alteri grui munus idem tradere: qui nunc gregi tuo præst ambitiosus, imperandique cupidus, ut au lio, expleto de more jam anno ministerii sui, non permittit, ut alius regendi munus, curamque suscipiat. Et quid dicemus ad hoc? » Exstat et apud Zinum, pag. 110; sed hoc fragmentum de præfecturæ vicibus, seu canonarchæ munere annuo, epistola est Possini ad Aphthonium diaconum 355 et 241 lib. III Allatii, qui cum inscripsisset illam Aphthonio καθηγουμένω, seu abbati, male vertit catechumenum Latine: sicut utrobique fragmentum e quodam tractatu paranetico (uti est verisimile) hæc verbis: « Nunquid Angelos, vel Potestates, vel Christum sensibiliter videre potes,

lupum pro pastore suscipiens, et dæmonas inimicos adorans? Vana gloria est mentis erroris initium, qua mens incitata, id quod divinum est, formis et figuris circumscribere conatur. Tu autem ne hanc quidem fraudem ignorare oportet, quod dæmones seipsos in tempore impertiunt, et si visus fueris auxilium petere, sunt deinceps in figuris angelicis innoxii primos expellentes, ut ab ipsis decipiaris, tanquam ipsi sint sancti angeli, dæmones nonnunquam cogitationes suggerunt, et te rursus incitant ad eis male precandum vel eis contradicendum, et sua sponte cedunt, ut fallaris existimans te cœpisse cogitationes vincere, ac terrere dæmonas. Non oportet sacerdotes juste, vel injuste judicare, vel eos examinare, sed et si quis in eis labitur, a Deo judicabitur, et arguetur in hoc, et in futuro sæculo, vel a majori sacerdote. Sacerdos non est, qui pro sacerdotii dignitate non vivit: non oportet offendi propter sacra, quæ celebrantur ab improbo sacerdote; eadem autem est oblatio, etsi habeat vitam impuram is qui offert. **636** Audiendi sunt sacerdotes, et doctores, dum docent, ex divinis scilicet Scripturis, ut Deo placet, et non secundum proprias cupiditates, uti scriptum est; et non judicare ipsos, etsi malam vitam habeant: et in fide si quidem labantur, tunc non oportet credere, sed eos etiam fugere, ac judicare. Deus quidem non omnes ordinat, sed per omnes operatur, ut salvetur populus. Dum assuescunt sacerdotes contemnere, Deum quoque contemniunt, et quemadmodum in periculo versatur, cui secundum mundum nec exercitus, nec dignitas regia commissa est, si ea agat quæ ad regiam dignitatem pertinent; ita et qui, quæ sunt munera sacerdotii aggreditur, etiamsi videatur iis longe sapientior. » Ita Pelagius ad annum a Christo nato 555 interpretatus est Græcum auctorem incertum, quem inseruit Rosweydeus libro quinto *Vit. Patrum*. Is libello 2, § 11, hæc ait. « Dixit abbas Nilus: *Imperforabilis manet a sagittis inimici, qui amat quietem; qui autem miscetur multitudini, crebra suscipit vulnera.* » Quæ sancti Nili fragmenta istis sparsa in opusculis, expressa tamen aliis verbis, et vel forsitan ex aliis, quæ aut temporum injuria interciderunt, sive latitant adhuc, luctanturque cum timis, et blattis; et emergent aliquando tanquam e naufragio reliquæ tabulæ bono cum Deo, si quis scrutari velit, ac investigare, non ambigo quin comperiat, aut saltem sensum. In capite profecto 33, ad Eulogium, de fraudibus insidiantium subdole maligneque dæmonum aliqua persimilia occurrent. Balthazar Corderius societatis Jesu, catenam 65 *Patrum Græcorum* in Evangelium sancti Lucae contextam, et latinitate donatam emisit in lucem: hos inter Nili sunt fragmenta cap. 4, num. 25, *De Achab et Elisæo*, pag. 152; cap. 5, num. 18 *De vana gloria, et lepra*, pag. 160; cap. 7, num. 10, *De voce in Rama, deque filio viduæ*, pag. 209; cap. 9, num. 56, *De vi consuetudinis, deque ingressu templi, et regressu*, pag. 236; cap. 18,

18, rursus *De vana gloria*, pag. 439; *De Bethania*, A cap. 19, num. 48, pag. 492; denique *De resurrectione*, cap. 20, num. 22, pag. 509. Nicetas Hærcææ metropolites in Jobum catenam texuit, quam Junius Patricius e bibliotheca Bodleiana Londini protulit typis anno 1637. An ille David, qui ad annum 858 floruit? Manuscriptum codicem Theclæ illustris feminae Ægyptiæ et nobilis, circa tempora Nicæni concilii, uti jactabat pseudo-patriarcha Cyrillus Constantinopolitanæ incubans sedi, viventis, secum ille Alexandria devexerat, et ad regem Magnæ Britannia miserat. Ego censerem illum fuisse, ad quam scribit sanctus Gregorius Nazianzenus, epistolas 200, 201 et 202. Nicetas (inquam) inibi desumpsit e Nilo pag. 55 et 54, ea, quæ de *Josepho*, deque *nudatione in cap. 42 ad Magnam* brevius exstant; idem e cap. 29, etiam *De monastica exercitatione* mutuatus est ea quæ leguntur pag. 588 et 590, de *Lucifero dracone*, deque *aspidibus*, seu *scutis*; et e cap. 62, quæ de *asino silvestri* 637 pag. 557; at e cap. 49, quæ de *scirpo*, et *carice*, pag. 144 et 200; sicut et de *semine Babylonico exterminando*, juxta c. l, v. 16 Jeremiæ, pag. 476: sicut et de *brachio*, deque *manus osculo* e Levitico, ubi locus paulo aliter legitur, videre licet cap. 14 *De monastica exercitatione*, et 65 et 66, quæ *De duce et imperatore*, pag. 585. Anastasius Sinaita episcopus Antiochenus florens anno 544, ejus opera Græce Latineque Greterser edidit. in *Questionibus*, refert e Nilo monacho ad Agathium monachum, editionis Ingolstadiensis pag. 25, *De oratione in omni loco fundenda*, deque *Cornelio*, et pag. 35 ex ejusdem scriptis ad Eucarpium monachum: nihil tamen a Nilo scriptum fuit, quod sciam, ad Eucarpium, imo nec epistola quidem ad eum ulla data invenitur, sed ad Pionium illustrium, ita Græci pronuntiabant illustrem, germani amici, et beatissimi Eucarpium filium 31, lib. in Allat.

Facile igitur consentio Gentiano Herveto, qui Maximo in asceticis ea vindicat, in quibus agitur de Salomone, deque Giezi et Juda: subjiciuntur autem hæc Maximii asceticorum excerptis, cum tamen antea Nilus inter sanctum Joannem Chrysostomum, et Nicephorum patriarcham Constantinopolitanum collocetur, pag. 95. Rursus ex libro Nili ad Agathium, sive Agathonem, ubi Hervetus legit *Antiochum*, *De bonis*, quæ dantur *indigentibus*. Verum ea inveniuntur in cap. 2, sect. 6, ad Agathium, sive Peristeriæ, pag. 129, in editione ista typis Barberinis excusa: rursus post Diadochum *de perfectione spiritali* penes Anastasium eundem nonnulla proferuntur e sancto Nilo ad Agathium *de mortis terribili mysterio*, ubi comparatur anima excedens e corpore illi, qui anaras ebibat potiones. Verum passim variant lectiones, et phrases, sive illi, qui exscribent, minus poterant memoria consequi, eademque retinere ac servare verba, intenti sensui plus quam stylo, sive codicibus diversas voces continentibus utebantur; et habet aliquid gra-

vitatis non adeo accurata, et anxia, verbisque adhærens citatio, ut olim ad illustrissimum Augustinum Favoritum scribebam: virum ambidextrum prosa, versaque oratione. Suntque *μνημονικά διαρτήματα*, quasi *nævi*, qui lumina videntur quandoque, atque delectant, uti Cicero lib. 1, *De natura deorum* observat, cap. 79, tanquam ornamenta e Gellio, cap. 1, lib. xii.

Se insuper scripsisse librum *Περί κατανόξεως*, id est, *De compunctione*, seu *contritione* Nilus ipse testatur in epistola 11, lib. in Allat., ad Polychronium diaconum, ad eumque, quin ad eos quoque qui cum ipso morabantur, affirmat, illorumque precibus sese commendat: nullibi vero hujus libri alia mentio exstat.

B Sancti Nili Commentaria in Canticum canticorum, item Gregorii Nysseni, et sancti Maximi, seu *Ἐρμηνεία*, id est, *interpretatio paraphrastica*, cum Pselli *Στοιχὸς πολιτικὸς ἐξηγητικὸς*. Exstant edita Parisiis Græce ac Latine, tom. II 638 *Bibliothecæ Patrum Græco-Latinorum*, anno 1621, eruta e Vaticana, Francisco Zino interprete; sed internosci non potest quid ejusque sit horum trium Patrum. Sunt autem politici Græcorum versus, qui syllabarum numero, non temporum ratione constant, nihil aliud, quam rhythmus, e Josepho Scaligero in Euseb. *Chronic.* pag. 7. Joannes Meursius Lugduni Batavorum publici juris fecit super illud Canticum Commentarios Eusebii, Polychronii, et Pselli, anno 1617. Procopius Gazæus sophista Christianus, quem arguit eminentissimus atque doctissimus cardinalis Bellarminus anno C. N. 560 vixisse; at impetium Theodosii primi atigisse opinatur Joannes Curterius, qui Parisiis anno 1580 ejus in Isaiam Commentarios Latine versos divulgavit: Procopius, inquam, ejus in Olateuchum Commentarii Latine lucem aspexerunt Tiguri, Conrado Clauzero interprete, anno 1555; et Joannes Meursius Lugduni Batavorum Scholia Græco-Latina, anno 1620, promulgavit in libros Regum, et Paralipomenon. Scripsit etiam ille Procopius in Proverbia, et Cantica, eaque scripta sibi ostensa Venetiis asserit Curterius. Quin Joannes Bessonius soc. Jesu in Canticum canticorum composuit rotas Lucubrations, quæ prelo Tolosano anno 1616 prodierunt; et in his laudat Nilum, Philonem Carpathium, Theodoretum, et Eclogas Procopii in Cantica, et Proverbia: fertur et in ea scripsisse Origenes. Sanctus Thomas Angelicus ille doctor dum affectaret cœlum, ad quod migravit, Cantica canticorum exponens cygnas effudit voces, et empyreæ melodiæ tirocinium posuit, superarumque deliciarum promulsidem libans defecit in terris. Ita Nilus noster meditatus in Psalterium Davidis enarrationes, cum ad patriam cœlestem anhelaret, ibique jam animo conversaretur, filii Salomonis Canticum interpretatus mihi videtur. Sanctus Thomas in monasterio Fosse-Neve Cisterciensis ordinis ad Amisenum Campaniæ fluvium morbo d tentus: e-

eandem expositionem in Cantica, quæ incipit, *A Salomon a Deo inspiratus*, cum fuisset aggressus, absolvere non potuit, morte pium interrumpente conatum præventus, exspiravitque in illis verbis, quæ leguntur in capite septimo, v. 11 : *Veni, electe mi, egrediamur in agrum, sive hortum*; ut auctor est Sixtus Senensis, lib. iv *Biblioth. sanctæ*. Eminentissimus cardinalis Franciscus Barberinus abbas, tantique Patris cultor, cum ubique suæ pietatis insignia exserat monumenta, licet ea premat, et occulat anxie, magnificam erexit aram cum statua marmorea egregie sculpta, et cubiculo adornato addidit inscriptionem, quam e R. P. Frigorio presbytero congregationis Oratorii promptam in sero in Vita sancti Thomæ, lib. iv, cap. 2 : *Sanctus Thomas ut cantando moreretur, et moriendo cantaret, rogatu monachorum Fossæ-Novæ Cantica canticorum exponens, majori amoris vi, quam morbi, in cælum rapitur*. Plures autem conscriptæ fuerunt variis ab Ecclesiæ doctoribus Cantico- rum explanationes **639** Latinæ. Prima tribuitur Cassiodoro, a quo, et a Beda transsumptam alii putant, et vindicant Haymoni episcopo Halberstensi, qui Alcuini discipulus anno 850 vixit. Ea, cujus exordium est, *Sonet vox tua*, dicitur Ægillii Romani de Columna, doctoris Fundamentalis appellati, opus esse, quamvis a quibusdam, et ab ipso Sixto Senensi ascribatur sancto Thomæ, ideoque suprascriptam aliam Expositionem nuncupet secundam. Mystici et anagogici Patres quamplures in hanc arenam descendentes, in ista Cantica desudarunt, præcipue sanctus Bernardus mellifluus, qui Sermones in ea dictavit, et habuit. Sanctus Gregorius M. in Cantica scripsit : Aponius, Angelomus, Ambrosius, Ansbertus, Honorius Augustodunensis, Anselmus Laudunensis, Rupertus Tuitiensis, et Robertus Holkot, atque alii quos enumerare longum esset, recentiores interpretes sacrorum Bibliorum, plerasque in ea contexuerunt Notas, et Commentarios, uti profani auctores in poetas, philosophos, oratores, medicos, legisperitos, Scholia, Commentationes ingentes, Glossas, Explicationes amplas et fusas. Qui successerunt, ex illis excerpterunt Notulas, quas Catenas nuncupabant Græci, at Latini Postillas, et Glossas in Biblia, e quibus Strabus Fuldensis, qui anno 840 continuavit Ordinariam; Anselmus Laudunensis anno 1077, interlinearem; tum Nicolaus Lyranus, et alii. Sanctus etiam Thomas Auream Catenam connexuit in Evangelia quatuor; Auream vere, quæ fuit anno 1637 excusa : Oecumenius, et Olympiodorus, qui post millesimum annum vixisse a quibusdam existimantur, ab aliis ad 900 et 800 retrahuntur, Catenarum auctores perhibent. Catenam in Job e viginti quatuor Græcis doctoribus Paulus Comitulus soc. Jesu e Græco conversam in Latinum sermonem Lugduni promulgavit anno 1586; at eos inter doctores Nilum nominat, et hæc est, quam Patricius Janius Londini utraque lingue edidit, a me superius

prolata, Nicetæ scilicet Heracleensis. Michael Gisle- rius clericus regularis tomos tres in Jeremiam con- gessit, excusus quoque Lugduni 1625. In his Catenæ Græcorum Patrum ex Vaticana Bibliotheca eruta, et ab Allatio atque Caryophilo Latine reddita, quam antea emiserat in lucem A. Agellius Romæ Græco-Latine, fuit intexta illa cum aliis duabus Catenis. Balthazar Corderius expositionem viginti- quatuor Patrum Græcorum in Psalmos publicavit Antuerpiæ anno 1643, tomis tribus digerens eam in Catenam paraphrasim, et Commentarium; ab eodem Symbolæ collatæ, tomis duobus visuntur, e quibus primus in Matthæum Catenam auream exhibet Græcorum Patrum unius et viginti, quos R. P. Possinus Latio donavit, Tolosæque commisit prelo in ambabus linguis anno 1646. Alter tomus, in quo Catenæ triginta Patrum, quos inter est Nilus, cujus χρῆσις, sive auctoritas refertur cap. 9, pag. 549; *De potestate apostolorum ambulantium super serpentes et scorpiones*: interpretem nacta illa est ipsum **640** Corderium, qui fatetur collectorem fuisse Nicetam episcopum Serrarum: testimonia Patrum non citantur ad verbum, sed collector utitur paraphrase, ut observat pro sua solertia P. Possinus. Catenam attamen, uti torquem pretiosum æstimo aurum contra, e viginti novem Patribus conflatam, ac potissimum e sancto Joanne Chry- sostomo, in codice qui calamo exaratus est in membrana, promptusque fuit e Bibliotheca Barbe- rina, Græce nitidis satis characteribus, a reverendis- simo abbate Carolo Morano, qui litterarias meas vigilias ope sua strenua benevole suffulsi, cuique debere multum me ingenue profiteor, exhibitus perhumaniter mihi mihi fuit, quemadmodum et alia plurima mihi ab ipso liberaliter agnosco fuisse com- municata. Titulum codex hanc præfert in fronte inferiore : Ἑρμηνεῖαι τῶν πράξεων τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, καὶ τῶν Καθολικῶν Ἐπιστολῶν Ἰακώ- θου α', Πέτρου α' καὶ β', Ἰωάννου α', β' καὶ γ', Ἰούδα, id est, *Interpretationes Actuum sanctorum apostolorum, et Catholicarum Epistolarum Jacobi I, Petri I et II, Joannis I, II et III, Judæ*. Inibi referuntur aucto- ritates sancti Maximi, qui anno 650 floruit, lau- danturque illius Ἐρωτήσεις καὶ ἀποκρίσεις, necnon Joannis Damasceni, qui anno 731 floruit, liber Περὶ τῆς ἐνδόσεως τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης; id est, *De traditione Veteris et Novi Testamenti*; ideoque non miror, si sæpius ὁ pro β usurpetur in scriptura, neotericorum Græcorum pro more. Sed qui factum est, ut dum Indicem operum sancti Nili conficere tento, aliorum opera commentarios- que tam prolixè percenseam? et pene Gesneri, Simleri, Draudii, seu potius Possevini, aliorumque bibliographorum evadam æmulus. Excusabit ver- bosum senem candidus lector, quem Catenarum nexus illigabant, quemque detinuit Ἄσμα τῶν ἁσμάτων, Canticam nempe canticorum; flagrat et- enim ac languescit iste desiderio illud cum tot

sanctis Patribus, tandem aliquando, miserante et dante Christo Domino, cui uni Deo cum Patre ac Spiritu sancto sit honor et gloria semper, concinendi.

Subsequuntur libri tres Adnotationum in Opera sancti Nili abbatis.

(1) Ex tribus libris hic memoratis unum tantum desunt. EDIT. PATR.

Primus chronologicus, in quo patria, et res gestæ, ac obitus sancti Nili.

Secundus, lexicographus vocum variarum.

Tertius exegeticus, et criticus in pleraque loca insigniora, et variarum lectionum (1).

comparat, *Liber chronologicus* : posteriores duo

LIBER CHRONOLOGICUS DE VITA SANCTI NILI ABBATIS

SEU

PATRIA, RES GESTÆ, OBITUS.

641 E ruinis Byzantii, quod a Byzante rege Spartanorum nominatum et conditum, vel a Pausania constructum, a Severo Augusto, quia Nigro adhæserat, dirutum, a Constantino Augusto instauratum decoratumque nomine Constantinopolis, melioribus Deo propitio auspiciis, quam Roma vetus, ut auctor est Justinianus l. i C. de vet. jur. enucleand., § *Novimus*, authent. de Nupt., Christo scilicet, atque beatissimæ Virgini ejus Matri consecrata (e Zouar. tom. iii Χρονικ.), surrexit in Thracia illa regia urbs, et orbis dominatrix, atque nova Roma; c. *Constantinopolitanæ* 22, dist. urbs sacratissima, et augustissima; l. cum *Navarchum*, Cod. de *Navicular.*, lib ii, exornata ædificiis amplissimis, et monumentis; amphitheatro, portu, muris, basilicis, bibliothecis, horreis, et ecclesiis, aquæductibus, porticibus, thermis, balneis, aliisque operibus publicis atque privatis fuit tam a conditore Constantino, quam ab aliis ejus successoribus, plurimis insuper donata et ditata privilegiis. Nam imperii sedem transtulit in eam Constantinus, et cives ex antiqua Roma, illustravitque ipsam senatu, et senatoribus inde illum consecutis ædes excitavit, sibi vero palatium, e Libanio, Sozomeno, et auctore *Χρηστικῆ* Alexandrini, ac Zosimo, lib. ii, et ad frequentandum senatum vicinis e diocesisibus senatores compulsi, et illexit, uti deinde Valentinianus, Theodosius, et Arcadius, e Macedonica, l. iii, C. *Theodos.* De senatorib. Episcopum Constantinopolitanum prærogativis auctum nemo ignorat l. xlv, C. eod. De episcop., sicut urbi frequentandæ, civibus, qui domos haberent immunitates, annuæque concessæ sunt. Denique præfectum urbi anno C. N. 359 (nam urbs Constantinopolis constructi cepit die 26 Novembris anno 328. Cedrenusque id asserit, et Julianus ipse Aug. at die 11

Maii seu v Idus Maias dedicata fuit anno 330; isque dies censetur ejus natalitius, et feriatas. l. ii C. illomet *De feriis*. Constantius A. Constantini filius instituit, studueruntque certatim, qui residebant illic imperatores, eam Romæ veteri exæquare. Nilus illic natus est (uti Nicephorus, lib. xiv, cap. 14 *Ecclesiasticæ historiæ* prodit) nobili genere; nam propter egregiam nobilitatem generis ad præfecturam evectus fuit urbis Constantinopolitanæ patriæ suæ; potentia quoque ac opibus affuebat, et fortassis ejus parentes oriundi erant ex Ægypto, indeque migrarant Constantinopolim, et senatoriam **642** adepti dignitatem, ibi prolem istam genuerant quæ Nili nomine ideo fuit insignita. Nilus certe noster, uti sanctus Athanasius in *Ἐρολογίῳ* Græcorum, Νετλφ χρυσοθρόβω comparari potest: fuit quidem Nilus fluviorum orbis terrarum maximus. si credimus A. Gellio, l. x *Noct. Attic.* c. 7, et celeberrimus, quem Græci dictum putant ἀπὸ τῆς νέας ἰλύος, id est, a novo limo; nam effuse stagnans, ac inundans quotannis irrigat Ægyptum, ejusque super sata novum inducit limum; utque canit Virgilius; 4 *Georgic.*

Et viridem Ægyptum nigra secundat arena.

Certe ΝΕΙΛΟΣ sex litteris constat; N significat numerum quinquagenarium; E, quintum; I, decimum; A, tricesimum; O, septuagesimum; Σ, ducentessimum; conficiuntque illa elementa numerum 365, quot nimirum lucas habet annus absolutus, c. ii Genesis, v. 13, et Ecclesiastici, c. xxiv, v. 35 et 37. Nilum Geon nuncupatum censent, seu Gehon sancti Epiphanius, Hieronymus, Ambrosius, Augustinus, Theodoretus, Eucherius, Isidorus, Joannes Damascenus, Rabanus, Rupertus, et alii, quos citant, et sequuntur Conimbricenses, tract. 9 in *Meteora*, c. 10; Ribera in *Amos*, c. vr, num. 44; cardinalis

Bellarmin. *De gratia primi hominis*, cap. 12, profecto Septuaginta in c. 11, v. 18, Jeremiæ vertunt Geon Nilum, ubi vulgata versio, *flumen*. Etenim Gehon secundum ex quatuor fluminibus e paradiso terrestri promanantibus Hebraice scribitur גִּיחוֹן quod Pagninus ex characterum Hebraicorum vi exprimit Latine *Ghichon*, Genesis loco laudato: deducitur autem ab Hebraica radice גַּחַח *gavach*, quod est erumpere, et cum impetu emanare. Alii deducunt גַּחַח *Gachach*, quod significat actum reptillum gradientium super pectus, ac ventrem, seque trahentium in similitudinem fluvii. Quare nonnulli interpretantur Gehon *pectus*, seu ventrem; Græci scriptores γεών, non quod alludent ad γῆν, seu γαζαν, scilicet terram, quod Græci poterant opinari, propter limum, et ad vocem Hebraicam exprimentam, sicut etiam facit Latinus interpres, qui non legit גִּיחוֹן cum vocali i longa, scilicet *chiric gadol* in prima littera, sed גִּיחוֹן cum vocali *tsere*, seu e longa, in quo tam Græci, quam Latini distinguunt flumen hoc magnum ab alio flumine parvo juxta Jerusalem, quod ita scribitur a modernis Rabbinis גִּיחוֹן *Ghichon*. Fit mentio illius l. III Regum, c. 1, v. 33, ubi Latinus interpres appellat illud *Gihon*, et Græci similiter Γαών, qui fluvius alio nomine vocatur Siloe; uade Chaldaeus interpres habet אֲרִיִּלָּה *Sciloha*; cujus exstat mentio apud Joannem, c. ix, v. 7, ubi etiam interpretatur *missus*. Flumina enim sæpe habent plura nomina, veluti mare Rubrum, quod Hebraice dicitur יָם סוּף *Jam Suph*, id est mare Caricis a multitudine caricum, et Græce Ἐρυθρόπατον, Erythræum, vel a rege Erythra, vel ab arenis rubris. Et hoc ipsum Gehon, de quo loquimur, flumen paradisi a multis, gravissimisque auctoribus etiam Nilus appellatur, vel a rege Nilo, vel quod assidue secum trahat 643 *νέαν δὸν*, id est, *novam limum*, uti præfatus sum: sed de hoc modo non disputat R. P. Ludovicus Maraccius Lucensis e congregatione clericorum regularium Matris Dei, a quo hæc hausi, vir complurium linguarum peritissimus, et vere pius ac religiosus. Et de Nilo satis superque Leo Allatius in sua *Diatriba*, rege nempe, a quo Nilum fluvium traxisse vult nomen, quem Oceanum, Aquilam, Melam, Ægyptum, Tritonem, tandemque Nilum e Plutarcho in libro *De fluminibus* tradit, appellatum; et ex Eustathii Scholiis in Dionysii Afri Περὶ ἡγῆσιν, sed quod eum Garmathones Ægypti reginæ virum, sive filium aiunt, asserentem illum fuisse Thermutidis filii Pharaonis regis Ægypti virum; sic etenim vocant illiam regis Josephus in *Antiquitatibus Judaic.* et S. Epiphanius hæres. 78. apud Salianum in *Annalib.* ab orbe condito ad annum mundi 2464, n. 14; quam alii, nempe Eusebius lib. ix *De præparat. evangelica*, cap. 4, *Merrin*, et auctor chronici Alexandriini *Merrhin* appellant; eruct autem sterilis, sicut legitur ibidem. (Suadet hanc meam assertionem

A Garmathones et Thermutidis synonymia). Quod vero quidam scribant *Gehon*, aliqui *Gihon*, alii *Ghichon*, nonnulli aliter; inde provenit, quod characteres Hebraicos non omnes iisdem characteribus Latinis expriment, et etiam quod non omnes cum iisdem punctis legant, id quod in plerisque aliis Hebraicis nominibus, quæ Latinis characteribus expressa sunt, videmus contingere. Nec ullo modo dici potest *Gehon* Hebraice Nilum Græce reddendum, cum sunt hæc duo nomina diversæ omnino significationis, licet applicentur eidem flumini, ut jam dictum est; et hoc accidit in Albula, et Tiberi, in Eridano, et Pado, et cæteris. Ita etiam homines sæpe nuncupantur, duobus nominibus, ut Israel et Jacob, Simon et Petrus, et reliqui, et tamen non nisi inepte diceremus unum nomen interpretari alterum, sicut Joseph est *Crescens*, Judas *Confessio*, Jacob *Supplantator*; quorum alterum nomen est interpretatio alterius. Abyssini quidem vocant Nilum hodie Gujion, teste Francisco Alvarez *Hist. Æthiopicæ*, cap. 122; apud Cornelium a Lapide in c. 11 Genes. laudatum, ubi respondet plures fluvios Geon nominari lib. III Reg. c. 1, v. 35, et Paralipom., xxxii, v. 30: et concludit, Tigrum et Euphratem coire, ac rursus dividi, et in duos ita divisos nomina submutare, Phasimque vocitari, seu Phasitigrim, unum circumeundo terram Hevith, et hunc esse Phison; alterum, nominatum Geon, Arabiam desertam, circa quam et Æthiopia est, circumfluere, ambosque in sinum Persicum delabi, atque ad illum confluentem, sive insulam Teredon fuisse terrestrem paradikum e Pererio, Oleastro, Eugubino, Vatablo, et Jansenio in c. 143 *Concordiæ evangelicæ*, Gerardo Mercatore, ac Abrahamo Ortelio *De Nili fontibus, et causis inundationis*; Seneca, lib. iv *Natur. quæst.* 1 et 2; Plin., lib. v, cap. 9 *Natur. hist.* et librum Gallice conscripsit archiater eruditissimus D. de la Chambre. Nomen Nili forte fuit impositum Nilo abbati, vel omnis causa 644, quia eloquio suo inundaturus erat aulam imperatoriam, suisque monitis et præceptis, posteaquam ab ea recessit, et ad castra cælestis Regis regum transivit, ipsius servos, et monachos, fidelesque omnes, et speciosa deserti fecundaturus, et impinguaturus. Omnia in hoc orbe terrarum sublunari volubilia sunt atque mutabilia, sicut et luna variat, atque mutatur, nomina præsertim regionum, et fluminum, sicut et ipsi situs, atque cursus induunt novas facies: quibusdam fluminibus nomina indita fuerunt ab hominibus demersis, aut ab alio casu, ut indicatum fuit: homines ipsi quoque a fluminibus ea mutuati sunt, Potamius, Euphrates, Tygrius, Rhodanius, et Nilus. Ego vero in eam facile sententiam adducor, ut eum a parentibus Christianis progenitum credam, qui nomen Nili, quando sacris ablutus fuit aquis, filio suo dederunt, ut Pansophii martyr is Alexandriini sub Augustali præside passi, martyriique laurea coronati (cum Decius imperator in

Christianos persecutionem movisset, et eos, quam A
 late Romanum patebat imperium crudeliter inse-
 ctaretur), patrem Nilum proconsulem imitari pos-
 set, pietate, ac virtute, quin et filium Pansophium
 opum despicientia, secessuque in solitudinem, et
 invicta constantia exaquaret; cujus certamen glo-
 riosum, et victoriam Græca Menæa concelebrant
 die 15 Januarii, et vox illa insodat fidelium auribus
 æternum memoranda: *Pansophium amplius*
cedite (impostores), *sic enim illi plures plectetis*
corollas, imo potius episcopum Ægyptium Nilum,
 de quo Eusebius, lib. viii, cap. 21, agit, quique
 apud Palæstinam incendio concrematus fuit, Diocle-
 tiano furente adversus nomen Christianum, dum
 præfectus provinciæ de Christianorum successibus
 felicissimis Diocletianum certiorem fecisset, cujus
 mandato, is qui metallis erudiendis operam dabat,
 Nilum cum tribus aliis, Peleo scilicet itidem epi-
 scopo Ægyptio, et Elia presbytero, atque studiosis-
 simo Paternuthio, seu Patre Mutio, ad illum qui
 præerat exercitiis ablegavit, aliis in Cyprum, aliis
 in Libanum deportatis. At iste dux copiarum Ni-
 lum cum comitibus addixit igni, quem tamen
 athletæ Christi, cum major esset intus vis, et ar-
 dor amoris erga verum Deum, sanguine suo ge-
 nerose occumbentes exstinxerunt; ut e Nicephoro
 ac e Menologio Græco Canisii colligitur 27 die
 Septemb., et e Florentin. Martyrol. Lucensi 19 S. pt.
 Istius Nilii martyris et episc. corpus requiescere Ro-
 mæ in Sancto-Sixto via Appia ad infimam Piscinam
 in Valle oppositam Thermis Antonini, docet
 inscriptio apud Martinellum, p. 306 *Romæ sacræ*,
 cum aliis compluribus. Initiatus ergo Christo, et a
 parentibus educatus honorifice, nec minus moribus
 quam litteris imbutus, ingenii cultum cœpit:
 nam Constantinopoli florebat optimæ artes, vige-
 bant studia, professoresque clarissimi non gram-
 maticam duntaxat et rhetoricam, sed ingenuas
 omnes disciplinas, medicinam, jurisprudentiam
 philosophiamque docebant in Capitolio. L. iii, *De*
medic. et professor. Cod. 645 Theod. et tit. *De profes-*
soribus qui in urbe Constantinop. et tit. *De studiis*
liberalibus urbis Romæ, et Constantinop. Ac præ-
 sertim l. iii ubi Theodosius I et Valentinianus Cæss.
 in auditorio Capitolii oratores tres numero, quos
 Romanæ eloquentiæ doctrina commendat, statuunt;
 decem vero grammaticos. In his etiam, qui facun-
 dia Græcitatæ pollere noscuntur quinque numero
 sint sophistæ, et grammatici æque decem; et quo-
 niam non his artibus tantum adolescentiam glo-
 riosam optant institui, profundioris quoque scientiæ
 atque doctrinæ memoratis magistris sociant
 auctores. Unum igitur adjungi cæteris volunt,
 qui philosophiæ arcana rimetur; duos quoque qui
 juris ac legum formulas pandant. Erat quippe
 Capitolium Constantinopoli, sicut Romæ, in coque
 porticus, in porticibus, exedræ, atque cellulæ, ac
 auditoria, in quibus professores juventutem infor-
 mabant, ut ex his legibus liquet, et l. ult. *De ovc-*

rib. public. eodem Codice. Bibliothecæ quoque pu-
 blicæ visebantur, et bibliothecarii; e quibus illa
 nobilissima Basilisci sub imperio conflagravit, cujus
 meminere Themistius, orat. 13, Zonaras et Ce-
 drens. Sub Theodosio isto juniore Aug. recen-
 sentur lib. i *De profess. grammatici Græci Hella-*
dus, et Syrianus; Latinus, Theophilus; sophis-
tæ Martinus et Maximus; jurisperitus, Leontius.
 Erant antiquarii, et custodes bibliothecæ ad codi-
 ces componendos, vel pro vetustate reparandos
 sub Valentiniano, Valente, ac Gratiano, l. ii *De*
stud. liberal. eod. Cod., quatuor Græci, et tres
 Latini. Non defuit igitur occasio erudiendi Nilii,
 profecitque adeo in eloquentia, jurisque peritia,
 ut meruerit urbis præfecturam, Constantinopolis
 v. delict. Dederat tot specimina jam in pulvere
 scholastico, et umbratilibus exercitationibus, atque
 declamationibus qua perspicaciæ, qua facundiæ
 suæ, quin æquitatis, atque rectitudinis; juvenili-
 que in ætate maturitatem morum tantam expres-
 serat, ut floribus præcessisse fructus mirarentur
 universi: prohibitas, religio, totque aliæ animi exi-
 miæ dotes illum adornabant, ut præmia ultro jam
 exposcerent. Neque passus imperator Arcadius tan-
 tum virum diutius latere, in lucem eduxit, et ad
 præfecturam urbis tunc regnatricis, quæ culmen
 est dignitatum, vocaturque βασιλεὺς ἀπόρροπος, id
 est, *imperium absque purpura*, merito plausente pu-
 pulo, senatue gaudente provexit, et in hac præ-
 celsa bæe veluti signum expositum affabre, omni-
 busque sculpturæ numeris absolutum, ac operæ
 pretium præclarissimum collocavit, ut ibi conspi-
 cum magis foret; nam ἀρχὴ ἀνδρῶν εἰσίνυσται, ut
 vulgari fertur adagio, id est, *magistratus virum in-*
dicat. Honoratus primus urbi Constantinopoli præ-
 fectus fuit anno a C. N. 359. Successorum eo in
 munere ludiculum, seu Notitiam præbuit nobis
 usque ad annum 453, schol. stes Cod. Theodos.,
 nec inter eos comperi Nilum, forte quia nulla exstat
 imperatorum ad illum directa constitutio, vel quia
 læet sub aliquo alio nomine: tunc enim pluribus
 nominibus utebantur Romani et Constantinopolitani.
 646 Nomina quidem fuerunt ad homines digno-
 scendos, et ad recognoscendos singulos imposita,
 et comparata communi consensu, l. x C. Justinian.
De ingen. maxum., quin etiam nominis vox a *noscen-*
do deducta est. Nomen enim dictum quasi novimen-
 a Sexto Pompeio, licet alii derivent a Græco βνομα
 per aphæresim. Quemadmodum vero individua quæ-
 que, seu personæ sigillatim e vultibus dignosceun-
 tur, et in illo discrimine facierum admirabilis est
 potissimum rerum omnium Conditor Deus, ita vul-
 tus, et nomen æquiparantur in ista varietate; nam
 et in Vitis Patrum id legitur, et poeta canit, po-
 steaquam avulsam fuerit humeris Priami caput,
 jacuisse corpus illius sine nomine. Ad discrimen
 magis singulare, Hebræi et Græci Patrum nomina
 propriis addebant: Simon dictus Bariona, id est fi-
 lius Jonæ, seu Columbæ, Socrates Sophronisci,

Polides Achilles, Atridae Merceus et Agamemnon, Tydides Diomedes, et alia id genus nomina patronymica. Romani prænominibus adjunxerunt nomina gentium, seu familiarum, tum etiam variis e casibus et causis cognomina, uti narrat Plutarchus, tom. I *Vir. illustr.* in *Coriolano*, deinde agnomina: verum postea nomina in cognomina transierunt, et vicissim prænomena. Stante republica prænimittebatur et præferebatur prænomen, seu personæ, ac individui nomen, quo ab aliis ejusdem familiæ, sive gentis quis distinguebatur, et discernebatur, seu proprium nomen, aliis, qui non erant e gente, sive familia etiam commune; tum nomen gentilitium, aut familiare atrehebatur, quod contribulibus et gentilibus communicabatur, et non reliquis, qui e familia non erant: deinde cognomina, et agnomina sunt adnexa, quia in una gente divisa in stirpes, plurimi eodem cum prænominibus atque nomine comperiebantur, quin et cum eodem cognomine. Videndus Victorinus in libros Rhetoricorum Ciceronis. Republica eversa, et sub imperatoribus, subjiciebatur nomen proprium, seu verum individui prænomen appellativum, dictumque absolute nomen (cum alia promiscue nomina, cognomina, vel agnomina vocitarentur petita indiscriminatim a parentibus, vel pro arbitrio aliunde) illis nominibus, cognominibus, et agnominibus, etiam geminatis, ut observat Sirmundus (in Notis ad Epistolas Sidonii, contra Angelum Politianum e Suetonio, Plutarcho in *C. Mario* Posidonium arguente, fastis, inscriptionibus lapidum, et librorum, ex Isidoro lib. xvii *Origin.* et e Præfatione Avien.) ubi vult C. Sollium Sidonium Apollinarem vocari Apollinarem, Macrobius Aurelius Theodosius potius Theodosius, Sextum Ruffum Avienum potius Avienum, Magnum Aurelium Augustinum potius Augustinum, Anicium Manilium Severinum Boethium potius Boethium, Petrum Felicem Marcellinum Liberium potius Liberium, qui V. C. præfectus prætorio Galliarum, et patricius a librario perperam dividitur in quatuor, 647 in subscriptionibus concilii secundi Arausicani ad annum 529, ut liquet e Vita sancti Cæsarii Arelatensis archiepiscopi, p. 21 *Chronolog. Lirinensis*, ubi et uxor ejus Agræcia enuntiatur, Flavius Valila, seu Vallia Quintus Theodosius in Donat. Tiburtin. Charta, quam protuli, jam inde ab anno 471 exarata: nec enim stata, et certa, ut olim, generis, ac familiæ vocabula tunc in usu fuere, quæ fratribus etiam communia forent, et ad posteros transirent, adeo ut nullum tandem familiæ, nullum gentis fixum nomen fuerit. In aliquot Romanis pontificibus duo nomina reperio: Cælius dictus Symmachus, Cælius Hormisdas, ejusque filius Cælius Silverius, quin et Cælius Laurentius antipapa, Calpurnius Pontianus, Domitius Callistus, Concordius Soter, Joannes II cognomento Mercurius, Joannes III Catellinus, Bonosus Benedictus I, Rusticus Agapitus I, Julius Stephanus I, Fabius Fabiannus, Abundius Zephy-

rinus, Abundius Eleutherius. Binominis etiam fuit an trinominis, Tascius Cyprianus episcopus Carthaginensis, et martyr, aut Titus Ascius Cyprianus, uti Zoticus Getulius martyr Tiburtinus; non nulla tamen nomina tanquam familiæ usitata crebrius iterabantur, ut e Variis Cassiodori patet ad annum C. N. 50. cum se superfudissent imperio Romano Barbararum gentium examina, et susdeque omnia permiscuissent, et confudissent, nulla sunt relicta nominalium hujusmodi vestigia. Potuit igitur sub alio aliquo nomine Nilus in hoc Indiculo præfectorum urbis Constantinopolitane occultari. Præfecti profecto munere tam egregia functus est, ut exspectationi Augusti fecerit satis, nec aliud mihi persuadent quicunque de illo scribunt: exitus certe acta probavit; nam cum uxorem duxisset, haud dubie comparem virtute, ac pietate, atque honestissimam, ut fert Menologium Græcum die 12 Novembris, duos ex ea suscepit liberos, marem, et feminam, et ipse Nilus narrat flebiliter in *Διηγήμασι εἰς τὴν ἀνατράσει τῶν ἐν τῷ ὄρει Σινᾷ μοναχῶν καὶ εἰς τὴν ἀλχηλωσίαν Θεοδοῦλου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ*, id est, *Narrationibus, quibus eadem monachorum montis Sina, et captivitatem filii sui describit.* Ejus non possum satis laudare constantiam in Relatione, quam dedit Nilus (præfectus enim urbi videtur eo tempore, ad annum scilicet C. N. 403, post Clearchum, qui magistratum illum gesserat triennio, annis nempe 399, 401, 402, fuisse, quamvis semestris tantum esset urbis præfectura propter amplitudinem potestatis, et præstantiam dignitatis, quæ propius accedebat ad verticem imperii, et illi videbatur imminere, atque suspecta esse, si diuturnior foret), Nilus inquam, qui successorem anno 404 habuit Studium, cum pro munere suo senatum consulisset, et, quia pius erat, imperator Arcadius illius se precibus ad Deum commendasset. Rescribit epistola 235 Possini lib. II, epist. 265 Allatii, quomodo imperator Constantinopolim creberrimis terræmotibus, et inmissione frequenti 648 æthercorum ignium liberatam cuperet cernere, cum innumerabilia inibi flagitia commissa essent, et licentiam ibidem multam iniquitas cum horrida libertate dominans exerceret, et depulsa in exsilium columna Ecclesiæ, lumine veritatis extincto et tuba inhibita Christi, Joanne beatissimo episcopo; quid me hortaris uti digner preces fundere, titubante urbe præ divina iracundia, et quotidie opperiente tempestates, me jam propter metum fulgurito, cogitationeque mea fluctuante, atque concussa propter excessum facinorum quæ temporibus hisce apud Byzantium injuste patrata fuere? Dubitabam aliquando ne ista epistola fuisset exarata, postquam Nilus abiens præfectura monasticam amplexus est vitam, propter ea verba, « Quid me hortaris uti digner preces fundere; » sed cum venisset in mentem, munus esse præfecti urbis consulere senatum, et nisi fuis Deo precibus ipsum aggregi quidquam haud solitum, tam de more orthodoxi

senatus illius, quam quia religiosus erat ipse, au-
diebatque vere pius, eam a Nilo conscriptam adhuc
urbis præfecto existimavi. Persuasit id mihi Ruti-
lius Claudius Numatianus Gallus, lib. 1 *Itinerarii*,
qui præfectus urbi Romæ, antiquæ nimirum, fuit
anno ab Urbe condita 1169, istis versibus:

*Si non displicui regerem cum jura Quirini,
Si colui sanctos, consulique Patres,
Nam quæ nulla meum strinxerunt crimina*
[ferrum,
Non sit præfecti gloria, sed populi.

Omnino verò confirmavit cura reliquorum motuum
qui subsequuti sunt in causa sancti Joannis Chry-
sostomi anno 404, demandata Studio præfecto
urbi Constantinopolitanæ, in l. 37 C. *De episc. et*
cler. et legib. iv, v, vi, De his, qui super religione
contendunt. Studius certe iste, ad quem exstat san-
cti Joannis Chrysost. Epistola inter Savilianas 57,
tom. VII, p. 197, inter Frontonianas 127, pag. 921,
inscripta *Σπουδαίω ἐπάρχη τῆς πόλεως*, qua eum
consolatur de morte fratris, is est, de quo Theo-
dorus Romanus apud Palladium in Dialog. Suidas in
v. *Σπούδιος*, hæc habet Græcæ, quæ Latina exhibeo:
« Studius fuit vir potens, et extruxit celebre mo-
nasterium Studitarum, quod in primis catholicæ
fuit Ecclesiæ, demum vero transit in monasterium
νομήν, id est, *prædam*. Ille ipse templum ædificavit
Ducis angelorum Nabœliæ, in quo feruntur hi ver-
sus heroici, quos ita verti:

Quam cito splendentem construxit Studium
[ædem,
Consulis accepit virgam mercede reperta.

Hactenus Suidas. Consulem invenio Studium cum
Aetio ad annum C. N. 456, etsi alii legant *Aste-
rium*: ex hoc monasterio prodit diu post Theo-
dorus Studites anno 820, qui confessor egregius
catholicæque fidei pugil invictus existit, eodemque
die natalis ejus celebratur, quo Nili abbatis, duo-
decima scilicet Novembris in Martyrologio Romano;
at in Menologio, 11 Theodori Studitæ, 12, Nili so-
lemnes designantur dies. Theophilus Alexandrinus
649 archiepiscopus iafesus sancto Joanni Chry-
sostomo accitus in urbem venerat post obitum Nec-
tarii archiepiscopi Constantinopolitani anno C. N.
397, seu Cæsario, et Attico cons., quinto Kal. Octo-
bris, ad comitia, et ad eligendum successorem, ha-
bitoque concilio, visum est accersere Joannem Antio-
chenum, uti Nectario subrogaretur. Hic Joannes
piissimus, ac eloquentissimus, et ab Antiocheno
populo prædilectus, anno 398, porta Romana vastæ
illius civitatis egressus, tanquam iret ad martyria
cum comite Orientis Antiochiæ residentis Asterio
(scholiastes Codicis Theodosiani narrat ad l. xxxv
De operibus. public. e Sozomeno, lib. viii, c. 2,
Hist. eccles. Palladio, et Georgio in Vit. S. Joan.
Chrys.), repente imperatoris Arcadii jussu ab eo
dirigitur Constantinopolim, et ibi 26 Februarii,
quamvis invito Theophilo Alexandrino, archiepi-
scopus Constantinopolitanus rite ordinatur. Ve-

rum rebus permultis sancte, ac pro dignitate ge-
stis, incidit in odium Eudoxiæ Augustæ, dum Theo-
gnosti viduam tutatus, ingressu Ecclesiæ prohibi-
sisset Augustam, et mox tutelam Alexandri-
viduæ suscipiens adversus eamdem Augustam,
Theodoritoque patricio cujus illa opibus inhiabat,
consulens ut sua omnia pauperibus largiretur;
quæ Leo imperator fatus in Vita S. Joannis prose-
quitur apud cardinalem Baronium; cum Severiano
quoque Gabalensi, cumque ipso sancto Epiphanio
Cyprio præsulibus dissidens, conspirantibus pluri-
bus magnatibus, quos concitavit viduæ quædam
lascivientes, quarum delineasse licentiam videtur
Apostolus in l. *Epist. ad Timoth.* c. 11, quasque
καταπρηνώσας id est, *luxuriantes*, ipse Joan-
nes zelo accensus arguerat, nimirum Martia Pro-
moti (fratria, sive fratris Eudoxiæ Augustæ, quæ
filia erat Promoti senioris, ut reor), Castitia Sa-
turnini (an ejus qui consul fuit cum Merobaudæ,
anno, 383, et ad quem exstant Epistolæ sancti
Gregorii Nazianzeni, quibus ipsi tribuit ἀρχῆς
ὑψος, magistratus celsitudinem, sive præfecturam,
sancti Basilii 313, qui comitem vocat Orientis, et
Libanii qua Latinæ, qua Græcæ in Vaticanis Re-
gisque codicibus), et Euphrasia, cujus in ædibus
diversabatur Theophilus, vindictam anhelantibus
Asianis episcopis, quos coercuerat in Asiana sy-
nodo. Rediit igitur Theophilus, ab eoque cogitur
conciliabulum ad Quercum (suburbium id est Chal-
cedonis trans mare, cognomenque sortitur a Ruf-
fino) dies dicitur sancto Joanni, qui noluit interesse,
suspectos sibi, et inimicos recusans episcopos, et
injustissime damnatur absens, atque inauditus. Re-
latione data Arcadio imperatori, cum impelleret
Augusta Eudoxia, jussu Arcadii antistes innocen-
tissimus e sede sua deturbatur, et Constantinopoli
depellitur anno 403, sed ob terræmotum, quo cou-
cussa urbs illa confestim tremuit, terrore aula,
plebsque commota fuit, isque revocatur e Præneo
(est hoc quidem emporium etiam trans mare si-
tum e regione Nicomediæ), legerem tamen *Præneo*,
quod est Bithyniæ oppidum episcopale, thermisque
percelebre, de quo egi lib. 1 *Prænest.*, c. 3; et lib.
ii, c. 9. 650 Nec diu post anno 404, cum in con-
dione sanctus præsul invecus fuisset publice ad-
versus Eudoxiam ob statuam argenteam ipsi posi-
tam, erectamque super columna porphyretica prope
ipsam ecclesiam cum ludis, histrionumque specta-
culis, et cultura hominum dignitatem excedente
ab anno 403, teste Marcellino in Chronico, et So-
crate, lib. vi, c. 16, et Sozomeno, lib. viii, c. 20,
et l. unic. C. Theodos. *De imaginibus imperat. ac*
l. iv De his qui super relig. contend. l. xli et xlii
De operib. public. ubi scholiastes, et in Chrono-
logia p. 147. Erat autem propensissimo in Eudo-
xiam studio Arcadius, quam et anno 400 procla-
mari mandarat Augustam e Chronico Alexandrino,
et a qua Selyubriam nuncupari permiserat Eudoxio-

polim, in eam porro sanctus archiepiscopus, qui a C. c. 19, lib. vi: seu Septembris, ut aiunt alii, nempo Card. Baronius in *Annalibus*, migravit in caelum gloriose confessionis suae praemium recepturus, et die 27 Januar. relatus in Kalendarium. Festus Translationis Constantinopolim dies celebratur, cum sacrum ejus corpus redditum fuit suae cathedrae; unde Romam deportatum in Basilica Sancti-Petri quiescit ab anno 860, e Chronolog. Cod. Theodos. p. 151.

polim, in eam porro sanctus archiepiscopus, qui a C. c. 19, lib. vi: seu Septembris, ut aiunt alii, nempo Card. Baronius in *Annalibus*, migravit in caelum gloriose confessionis suae praemium recepturus, et die 27 Januar. relatus in Kalendarium. Festus Translationis Constantinopolim dies celebratur, cum sacrum ejus corpus redditum fuit suae cathedrae; unde Romam deportatum in Basilica Sancti-Petri quiescit ab anno 860, e Chronolog. Cod. Theodos. p. 151.

Primam itaque Nili epistolam exaratam censeo in illa prima sancti Joannis Chrysostomi relegatione, atque ad Arcadium Aug. fuisse missam, eunque illa tactum et persuasum eo facilius revocasse innocentissimum virum. Nam cum saeviret in dies acerbis in sanctum Joannem ab ejus adversariis inflammata Eudoxia, nec efficacior est ulla pica, quam pulvinaris, ut Joannes Sarisberiensis edocet lib. *De nugis curial.*, totque flagitia passim patrentur; Nilus, qui abierat e magistratu, aut, ut loquar verius, abdicarat se ultro praefectura, cernens huic scelerum torrenti minime iri obviam posse, veritus ne sicut alter Lot involveretur diro ignis, iraque caelestis diluvio, jam inferior gradu quo in aula promicabat, ex ea se plane dimovit, valeque dicens pompis saeculi, monasticam amplexus est vitam, Theodulumque filium secum attraxit.

Ex quo sanctus Joannes Chrysostomus Constantinopolim appulit, quo tanquam fluvius exundans eloquentiae, doctrinaeque suae fluentis uberrimis ore illo suo aureo profusis, celebrem illam Ecclesiam, cujus clavo fuerat admotus, irrigaret, proventumque copiosum fecundatae suae sponsae numerosa prole virtutum, messemque pietatis latissimam procuraret, omnibus charitatis operibus indefessus incubuit, non tantum Scythis Nomadibus, qui e Bolgia fluvio progressi, mox parti Thraciae Macedoniaeque, ac Illyrico superfusi Bulgarorum nomen usurpantibus sub sancto Gregorio papa regionibus illis indiderunt, Christiana fide imbuendis; sed et Gotthis ad Ecclesiae catholicae gremium revocandis operam impendit; praesertim vero vitis bellum indicens, ea suo ex ovili depellere ac fugare studuit; ideoque probis civibus, ac proceribus orthodoxis gratus et acceptus in primis evasit: ut autem Theodorum patricium omittam, cujus superius memini, Nilus etiam, et Pelusios Isidorus, ac Eulogius, de quo etiam egi, Cassianus ejus diaconus, atque Palladius, et alii, quorum nomina si percerem, prolixior forem, sectati sunt ejus monita, eique firmiter 652 adhererunt; ut praeteream diaconissas, et matronas clarissimas, Olympiada scilicet, Pentadiam, Sabinianam, Anproclam, seu domnam Proclam, Probam, Julianam, Theodoram, Silvianam, sicut Italicam, Euthaliam, Asyncritam, Severam, Chalcediam, Carteriam, Bassianam, Severinam, Acoliam, et reliquas summo loco natas, atque lectissimas feminas, ad quarum plerasque ipsius extant Epistolae.

polim, in eam porro sanctus archiepiscopus, qui a C. c. 19, lib. vi: seu Septembris, ut aiunt alii, nempo Card. Baronius in *Annalibus*, migravit in caelum gloriose confessionis suae praemium recepturus, et die 27 Januar. relatus in Kalendarium. Festus Translationis Constantinopolim dies celebratur, cum sacrum ejus corpus redditum fuit suae cathedrae; unde Romam deportatum in Basilica Sancti-Petri quiescit ab anno 860, e Chronolog. Cod. Theodos. p. 151.

Primam itaque Nili epistolam exaratam censeo in illa prima sancti Joannis Chrysostomi relegatione, atque ad Arcadium Aug. fuisse missam, eunque illa tactum et persuasum eo facilius revocasse innocentissimum virum. Nam cum saeviret in dies acerbis in sanctum Joannem ab ejus adversariis inflammata Eudoxia, nec efficacior est ulla pica, quam pulvinaris, ut Joannes Sarisberiensis edocet lib. *De nugis curial.*, totque flagitia passim patrentur; Nilus, qui abierat e magistratu, aut, ut loquar verius, abdicarat se ultro praefectura, cernens huic scelerum torrenti minime iri obviam posse, veritus ne sicut alter Lot involveretur diro ignis, iraque caelestis diluvio, jam inferior gradu quo in aula promicabat, ex ea se plane dimovit, valeque dicens pompis saeculi, monasticam amplexus est vitam, Theodulumque filium secum attraxit.

Ex quo sanctus Joannes Chrysostomus Constantinopolim appulit, quo tanquam fluvius exundans eloquentiae, doctrinaeque suae fluentis uberrimis ore illo suo aureo profusis, celebrem illam Ecclesiam, cujus clavo fuerat admotus, irrigaret, proventumque copiosum fecundatae suae sponsae numerosa prole virtutum, messemque pietatis latissimam procuraret, omnibus charitatis operibus indefessus incubuit, non tantum Scythis Nomadibus, qui e Bolgia fluvio progressi, mox parti Thraciae Macedoniaeque, ac Illyrico superfusi Bulgarorum nomen usurpantibus sub sancto Gregorio papa regionibus illis indiderunt, Christiana fide imbuendis; sed et Gotthis ad Ecclesiae catholicae gremium revocandis operam impendit; praesertim vero vitis bellum indicens, ea suo ex ovili depellere ac fugare studuit; ideoque probis civibus, ac proceribus orthodoxis gratus et acceptus in primis evasit: ut autem Theodorum patricium omittam, cujus superius memini, Nilus etiam, et Pelusios Isidorus, ac Eulogius, de quo etiam egi, Cassianus ejus diaconus, atque Palladius, et alii, quorum nomina si percerem, prolixior forem, sectati sunt ejus monita, eique firmiter 652 adhererunt; ut praeteream diaconissas, et matronas clarissimas, Olympiada scilicet, Pentadiam, Sabinianam, Anproclam, seu domnam Proclam, Probam, Julianam, Theodoram, Silvianam, sicut Italicam, Euthaliam, Asyncritam, Severam, Chalcediam, Carteriam, Bassianam, Severinam, Acoliam, et reliquas summo loco natas, atque lectissimas feminas, ad quarum plerasque ipsius extant Epistolae.

polim, in eam porro sanctus archiepiscopus, qui a C. c. 19, lib. vi: seu Septembris, ut aiunt alii, nempo Card. Baronius in *Annalibus*, migravit in caelum gloriose confessionis suae praemium recepturus, et die 27 Januar. relatus in Kalendarium. Festus Translationis Constantinopolim dies celebratur, cum sacrum ejus corpus redditum fuit suae cathedrae; unde Romam deportatum in Basilica Sancti-Petri quiescit ab anno 860, e Chronolog. Cod. Theodos. p. 151.

Primam itaque Nili epistolam exaratam censeo in illa prima sancti Joannis Chrysostomi relegatione, atque ad Arcadium Aug. fuisse missam, eunque illa tactum et persuasum eo facilius revocasse innocentissimum virum. Nam cum saeviret in dies acerbis in sanctum Joannem ab ejus adversariis inflammata Eudoxia, nec efficacior est ulla pica, quam pulvinaris, ut Joannes Sarisberiensis edocet lib. *De nugis curial.*, totque flagitia passim patrentur; Nilus, qui abierat e magistratu, aut, ut loquar verius, abdicarat se ultro praefectura, cernens huic scelerum torrenti minime iri obviam posse, veritus ne sicut alter Lot involveretur diro ignis, iraque caelestis diluvio, jam inferior gradu quo in aula promicabat, ex ea se plane dimovit, valeque dicens pompis saeculi, monasticam amplexus est vitam, Theodulumque filium secum attraxit.

Ex quo sanctus Joannes Chrysostomus Constantinopolim appulit, quo tanquam fluvius exundans eloquentiae, doctrinaeque suae fluentis uberrimis ore illo suo aureo profusis, celebrem illam Ecclesiam, cujus clavo fuerat admotus, irrigaret, proventumque copiosum fecundatae suae sponsae numerosa prole virtutum, messemque pietatis latissimam procuraret, omnibus charitatis operibus indefessus incubuit, non tantum Scythis Nomadibus, qui e Bolgia fluvio progressi, mox parti Thraciae Macedoniaeque, ac Illyrico superfusi Bulgarorum nomen usurpantibus sub sancto Gregorio papa regionibus illis indiderunt, Christiana fide imbuendis; sed et Gotthis ad Ecclesiae catholicae gremium revocandis operam impendit; praesertim vero vitis bellum indicens, ea suo ex ovili depellere ac fugare studuit; ideoque probis civibus, ac proceribus orthodoxis gratus et acceptus in primis evasit: ut autem Theodorum patricium omittam, cujus superius memini, Nilus etiam, et Pelusios Isidorus, ac Eulogius, de quo etiam egi, Cassianus ejus diaconus, atque Palladius, et alii, quorum nomina si percerem, prolixior forem, sectati sunt ejus monita, eique firmiter 652 adhererunt; ut praeteream diaconissas, et matronas clarissimas, Olympiada scilicet, Pentadiam, Sabinianam, Anproclam, seu domnam Proclam, Probam, Julianam, Theodoram, Silvianam, sicut Italicam, Euthaliam, Asyncritam, Severam, Chalcediam, Carteriam, Bassianam, Severinam, Acoliam, et reliquas summo loco natas, atque lectissimas feminas, ad quarum plerasque ipsius extant Epistolae.

Nilus (inquam) divino excitatus instinctu ad sanctum Joannem se contulit, ad eumque sæpius ventitavit, certoque possum conjicere conversionem ipsius e congressibus, atque colloquiis admirandi præsulis, atque homiliis, seu λόγους, qui penes Nilum erant perscripti, ut ex epistola ad Zenodorum decanum 295, lib. 11, liquet, ortum habuisse, inque proposito deserendi sæculum Nili animum obscuratum fuisse. Amabat etenim non minus quam suscipiebat monachos religiosissimos antistes, et adversus eorum obtrectatores emisit in lucem tres libros; cumque primum in foro versatus esset, magna cum laude monasticam et ipse deinde vitam exercuit, atque ab eremo ad clerum vocatus presbyter Antiochenus ordinatus fuit. Nili mutatio fuit Excelsi dexteræ opus obstetricante Joanne; vir præfectorius sponte spes suas omnes in Deo collocans exiit sese fortunæ bonis omnibus, terrenarum rerum affectibus remisit nuntium, seque totum divinarum contemplationi addicens, promulsidem in terris delibare ac prægustare cœpit cœlestis beatitatis: adeo quidem castigati, et emendati fuerant illius mores, dum ageret adhuc in mundo, quin, ut arbitror, et conjugis, nam juxta Jesum Sirach Eccli. xxvi, 3, pars bona, mulier bona, in parte timentium Deum dabitur viro bono pro factis bonis.

Cautum fuerat imperatorum Constitutionibus, ne quis in sua patria magistratu fungeretur, Synesio teste, ac Petavio in Notis p. 79, l. ult. C. Justiniano, *De crim. sacrileg.* quæ inscribitur A A A. Gratiano, Valentiniano, et Theodosio, ex l. xv *De off. rect. provinc.*, quæ tribuitur Anastasio Aug., id confirmatur, nisi titulus potius ipse sit. Ea tamen fuit modestia, ea probitas, atque prudentia, ea continentia, et mansuetudo Nili, ea juris scientia, et constans, ac perpetua voluntas jus suum cuique tribuendi, ut ei Themis sive Justitia tanquam Jovi πάρεδρος assidere videretur, tam fortis, ac integer vitæ ipse Nilus, tam sceleris purus, tam placidus, et compositis moribus respectus omnibus erat, tam aversus ab omni corruptione sordium, ac ab omni seductione, atque illecebra blanditiarum, ab omni aminarum terrore adeo securus et inexpugnabilis, ut solutus fuerit illis legibus, quarum habenda nulla est ratio principibus, quoties justa subest causa; nec enim verendum erat ne suis indulgeret, faveretque, nec ne acerbior, sæviorque adversus suos invidos inimicosque grassando in eos expleret odium suum, atque vindictam exerceret, velut alter Moyses hominum mitissimus, et moderatissimus exstitit.

Is utramque prolem, quam ex uxore susceperat, masculum 653 scilicet atque feminam, educarat innocenter, et sanctimoniam edocuerat, ita ut illa suxerit una cum lacte rudimenta virtutum Christianarum, et adoleverit indole præcelsa succrescens ad cœlestia præmia capessenda. Conjugi quippe suæ Nilus pudicissimæ atque pietissimæ similem

A monasticæ vitæ amorem inspiravit. Ea vero secuta saluberrimum mariti consilium et exemplum, quantumvis amore conjugali percita reniteretur, ut ipse Nilus narrat, pag. 15, amplexa filiam secum facile pertraxit, partitque geminam sobolem vir et uxor discesserunt Constantinopoli, et generosa matrona, tenera cum virguncula, commigrans e laribus in Ægypti monasteria se abdidit, cum Nilo Theoduloque vale dixisset abeuntibus ad Sinaiticam regionem, uti tandem comperi apud Menologium Græcorum, 12 Novembris, neque difficile fuit matri filiam secum abducere, inque parthenonem, seu collegium sacratarum Deo virginum recludere, ingenerata nempe ipsi fuerat castimonie disciplina vel ab incunabulis, insitumque desiderium, ut illibatam ad Christum virginitatem sincera perferret. Erant tunc virginæ cœtus inter Ægypti balsameta, ut idololatricæ, dæmoniorumque viperæ contererent, et eorum odorabatur Deus suavolentiam; in cunabulis nascentis Ecclesiæ sexus ille infirmior præcipuam firmitatem profitebatur, Vestales vero, quæ perpetuum servabant et inextinctum pudoris ignem Christiano ritu dicatæ divino cultui, ut scribit Amnianus, pag. 160, velut Amazones sacræ vocitabantur Ascetrie et Monastriæ, illarumque jam supra meminimus. O quam gratum, quam jucundum, quam acceptum Deo, cœlitibusque fuit spectaculum tam illustre, tam mirandum, tamque memorandum, piis, atque probris Christi cultoribus in terra qui tum debebant orthodoxi, intueri Nilum exeuntem de cognatione sua fide Abrahamitica, non offerentem tantum filium Theodulum cum gaudio allubentem, et præpotenti Numini miro utriusque consensu consecratam unicam illam victimam; verum et animæ suæ, ut ita dicam, dimidium, conjugem scilicet dilectissimam, et ex ea susceptam filiam, non velut Agamemnon Iphigeniam, sed, ut ait Nilus ipse, pag. 121, in Ἀρχήματι, iustar alterius Jephthe immolantem Christo! Quodnam istæ monasterium adierint, nullibi comperi. Erant in Ægypto quamplurima seminarum Deo quoque devotorum monasteria, miratusque sum sæpius altum Nili de uxore, quæ soror illi facta est, uti dicta Sara fuit ab eodem Abrahamo, deque filia communi silentium in illa regionum intercapidine. An fortasse prudens, quod innotuit fol. 17, Ἀρχήματι. 6, Dei servus verebatur; juxta ihud infelicis poetæ,

*Omnis amor magnus, sed aperto in conjugem major;
Hanc Venus ut vivat, ventilat ipsa facem.*

Et nuperi, qui et infelicior fuit,

*Ah quantum placido mitique in pectore regnat
Illa Venus, quam finxit Hymen, seu Conditor orbis,
Atque homines sancte genituri fœderis auctor!*

654 *Hunc, quo disposuit volentem sidera mundum,
Quoque elementu ligat, thalamis inspirat amorem,
Seu nosci fugiens penitus vis insita rebus;
Qualis quæ chalybi cognata potentia gemmam
Conciliat Getici spectantem verticis ignes.*

Et supra de Pachone plura congressi. An quia forte matura utraque cœo illuc properata morte laureo-

las centesimi tricesimique fructus perceptura, hæc A pro virginitate, pro viduitate seu cœlibatu illa ocus evolavit? In Thebaide maxima erat in opinione, fama que percelebre monasterium centum quatuor sanctimonialium, in quod sancta Euphrasia secesserat; Panopoli aliud quadringentarum, quæ sancti Pachonii regulam observantes seorsim vivebant Nili fluminis circumdatæ rivis, ut auctores sunt Vitæ sanctæ Euphrasiæ scriptor, et Palladius in *Lausiaca*. In Antinoo civitate Talidæ nomine insigne monasterium recenset idem Palladius, c. 157 et 158, cujus monasterii aulæne clavis quidem erat, sicut in aliis undecim monasteriis, sed ipsæ ab ejus amore detinebantur, adeo ipsam diligebant. Fuerunt et Alexandrinæ monachæ Sandalariæ, ad quas scribit de mulierum victoria Isidorus Pelusiotes, lib. 1 epist., p. 87. Alexandriæ, quæ barathrum vocabatur mundi, uti refert Eustathius in Dionysii *De situ orbis* Περὶ ἡγῆσιν, ut erat emporium celeberrimum Africæ; erant vici varii, qui labra nuncupabantur, illis præerant presbyteri, subditi omnes uni archiepiscopo, cujusmodi fuit vicus Baucali, in quo erat ecclesia, cui Arius fuit præfectus, sancto Epiphanio auctore in hæres. Ἀρειομαντῶν 69, p. 511, et alii. In aliquo eorum monasterium Sandalariarum istarum exstitisse non ambigo, sive Sandalariarum, quæ a sandaliis, seu soleis eo nomine sunt appellatæ, quod earum pedes hoc calcementi genere induti forent, sanctus Augustinus in Regula monachorum, epist. 108, jussit: « Vestimenta vero et calcementa, quando fuerint indigenti necessaria, non differant, sub quarum custodia sunt, quæ poseuntur; » et sanctus Athanasius in Regulis de virginitate servanda, ad virginem inter alia præscribit. « Cum steteris in oratione, pedes calcementis obductos habeto; » p. 401, sive in εὐχῆ. Bivarius de monachatu scribens pro Nitriosis sanctimonialibus Regulas illas conditas a sancto Athanasio, asserit, ut in stationibus dum commicant, ex oblectis pedibus sint propter reverentiam. Vel Sandalariæ istæ nominatæ ab aliquo vico Alexandriæ, ubi sandalia prostabant venalia, cujusmodi erat Romæ vicus Sandalarius: c. Nardino in *Roma antiqua*, p. 140 et 141, ex inscriptione, ac Gellio. Aut fuerunt illæ, D ad quas epistola sancti Gregorii Nazianzeni dirigebatur, inscripta, Εὐλαβεστάτη καὶ διὰ πάντων κεκοσμημένη ἐν Χριστῷ ἀδελφότητι τῇ κατὰ Σανναβαδίου τοῦ μακαρίου Λευκαδίου ἐν μονάζουσι καὶ παρθένους ἡγιασμένους. (Latinus interpres Billius pietate ac doctrina insignis Sannabadaar effert). Ut sit, vellem ut ad hypotyposim pathicam exsequendam, exprimendamque, ac subjiciendos oculis affectum 655 in illo discessu multiplices effectus, Nili mihi vel Joannis Chrysostomi facundia suppeteret, ac eloquentia, cum divellerentur quilibet maritus et conjux carne atque corpore, conjungerentur tamen arctius animo et charitate. Satius est, quando illis destitutus sum dotibus, imitari

Timanthi artem veloque silentii tegere, quemadmodum pictor ille, cujus in tabulis plus intelligebatur quam pingebatur, cum exhibuisset Iphigeniam oratorum laudibus celebratam stantem ad aras perituram, et mortos pinxisset omnes, præcipue patrum, et tristitiæ omnem imaginem consumpsisset, patris ipsius vultum velavit, quem digne non poterat ostendere: quæ sunt verba Plinii lib. xxxv, c. 10.

Nilus ipse motus illos animorum, et certamina tanta, cum a se ipso discerpi videretur, ab sua se conjuge separans, in quam coaluerat vinculo nuptiarum, sanctoque fœdere, ac individua vitæ consuetudine connexus, non adumbrat modo, verum in narratione secunda ad vivum exprimit a pag. 13 ad 17. Auget suspicionem mortis, quam obiisse tam uxorem, quam filiam conjicio, quod in illis prolixis narrationibus de Theoduli filii variis casibus, et captivitate, tandemque redemptione, nequaquam matris filiaque meminerit, nec ad eas deinceps ullam dederit epistolam, cum ad Theodosiam μονάζουσαν (de qua superius egi, p. 601, eam reprehensam referens a sancto viro, quod contra mandatum sancti apostoli Pauli viros doceret in Ecclesia, c. xiv, vers. 34, epist. I ad Cor.) scripserit: Κἂν μυριάκις λέγῃς (ait Nilus) τῆς ὀγλυδριώδους ἑξέως μακρὰν ἀπέχειν, καὶ τῶν ἀνδρῶν ὑπάρχειν σεαυτῆν πτερότεραν κατὰ τὸν τοῦ παρθενικοῦ φρονήματος ἔδρασμόν. *Quamvis millies dixeris te longe abesse a femineo habitu, et teipsam hominibus stabiliozem, juxta virginis sensus firmitatem*, lib. 11 Epist. Allatiana 116. Unde virginem eam fuisse constat. Innocentius quidem tertius, lib. 1, epist. 187, Burgeni et Palentino episcopis et abbati de Morimundo Cisterciensis ordinis rescribit, ne abbatissæ benedicant moniales, neque confessiones audiant, nec prædicent Evangelium; nam licet beatissima Virgo dignior et excellentior fuerat apostolis universis, non tamen illi, sed istis Dominus claves regni caelorum commisit: fuisse sanctus Epiphanius lib. 11, κατ' Αἰρετ. 6, *Adversus Collyridianos*, hæres. 59, scu 79. Robertus quidem de Arbrissellis, Theologus Parisiensis, auctor fuit insignis monasterii Fontis Ebraldi, cui præfecit abbatissam, quæ in omnem tum viros, tum feminas summum jus obtineret, beatissimæ Virginis Dei Genitricis exemplo secundum verba Christi, *Ecce Filius tuus, ecce Mater tua*, a 11 annis C. N. 1117, uti referunt cardinalis Bavenius, ex eoque Spondanus, in diœcesi Pictavii. De illa Petrus Cluniacensis, lib. 11, epist. 27, et Petrus Cellensis, lib. 11, epist. 10, *ad Matildem venerabilem abbatissam*, deque illo epist. 11, 12, et lib. 11, epist. 11. Sancta quoque Theresia Patrum nostrorum ætate severiorem veterum Carmelitarum Regulam, Deo affante, et Pio IV approbante, primum mulieribus, 656 deinde viris observandam proposuit.

Exstant et epistolæ Nili ad Anastasiam virginem, 553 Possini, lib. 11, epist. 118 Allatii, in qua eam

commendat ob vigiliis, etc. Item ad Julianam virginem, lib. 1, epist. 163 et 164, dilaudans ipsam ob jejunium; insuper ad Photinam, et Dor. sive (ut opinor) ad Dorotheam, lib. 11, epist. 31, ubi ἀληθῶς γάρ (inquit) σκηνομάταί τε καὶ θυσιαστήρια καὶ ναὸς, καὶ κειμήλια Θεοῦ διὰ τῆς παρθενίας πεφύκαται · id est, *vere namque tabernacula, et altaria apparuistis*. Helenæ illustri epist. 170, lib. 11 Alati, est inscripta, qua solatur eam, vetatque lugere more gentilium filium unicum, et optimum, qui obdormierat, Nicaretum; an filium Nicareti scriuari, ad quem exararat epist. 131 lib. 11? Nec enim ad Nicaretum spectare censeo, quem admonet epist. 284, lib. 11. Præterea Nilus Juliam comitissam convenit per epist. 213, lib. 11, objurgans eam quod nimium studeret corporis venustati curandæ; an illam Gazensem, de qua cardinalis Baronius ad annum C. N. 403, fol. 179? ad Stephanidem comitissam, l. 11, epist. 218, cujus fide servandum maritum affirmat; viduam demum Dioscoriam, cui Deum subventurum præsgit lib. 11, epist. 266. Nomina vero tam uxoris Nili, quam filiæ celata oblivione in terris, in cœlestibus tabulis fuisse scripta crediderim. Tanta fuit Nili modestia, tantaque humilitas, alienus penitus erat a famæ aucupio, empyream ambiebat immortalitatem, ipse cum uxore, liberisque, et religiosa familia probe norat eos qui vanam spernunt gloriam, adepturos veram, omnia monumenta mortalium sublunari excitata in regione tam celeriter absumi, ac perire, mortem saxi evenire, nominibusque: fortassis etiam epistolas ad eas dedit, sed interciderunt illæ, ut sunt varii rerum casus. Deposita igitur jam dignitate, successoreque accepto, et bonis fortunæ, quibus affuebat, in alimoniam usumque pauperum large distributis, juxta consilium evangelicum; peregit pium felixque cum thori consorte divortium Nilus, et quatuor illi beatitudinis candidati, egressi sunt e domo, et cognatione, unanimiter conspirantes. Sub annum 405, pulso nempe in exilium Chrysostomo Joanne pastore, istæ oves voluntarium subierunt exilium. Arripuit iter Nilus ad montem Sinai cum Theodulo, ambo monachicum statum sublimem, atque angelicum ad peccata expurganda, virtutesque augendas aptissimum, et ad iracundiam Dei placandam, veniamque promerendam assectantes, dum parte alia conjux, et filia sanctimoniales professoræ proficiscuntur ad Nili fluentia et Ægypti monasteria; neque potuit amicorum pietate illustrium, fidelisque populi turba stupentis ad spectaculum tam gloriosæ conversionis se continere, quin voces lætitiæ testes et doloris effunderet ore pleno, quibus tam digna paria prosequerentur, ita ut omnia Constantinopolis compita encomiis, ac querelis, imo et viæ regiæ persenarent. In primis gloriationis immoderate vitium semper exosus, tunc potissimum id 657 fugiebat Nilus, nec ex illis erat qui sub animi

A demissionis specie tumentes superbiunt, captantque inanem adorationem novo genere ambitus ex miseria, ex illuvie, factaque animi despicientia tegentes cinere monasticæ vestis, et vili schemate illud cenodoxiæ incendium quo exardescunt intus, neque periclitabatur in applausibus ejus sanctitas, nec erat timendum ne laudes quæ ipsi ascribebantur, corrumpent, ac decoquerent virtutum, quibus ornatus erat, flores et fructus, quasi gemma erumpentes, mentemque voluptate ablandiente perfusam plusquam par esset, ut lapsu graviore rueret, extollerent; eo citatori gradu, se oculis eorum subtrahebat, et aures obstruebat Nilus, neque cognatorum, aut charorum, vel servorum lacrymis tantillum permovebatur, siccis ipse oculis ad vexillum crucis convolabat, tanto solitudinis amore flagrabat aulæ pertæsus lubricum; insonuerat illi apophthegma illud tritum: *Exeat aula qui volet esse pius*; utque alter succinuit: *Quicumque ad astra tendit et sequi cupit virtutis decus aureum, relinquat aulam et æstuantès purpuras*.

Mons Sinai, seu Sina est in Arabia, sancto Paulo apostolo auctore c. 17, 25, ad Galatas, nempe Petræ, ubi μέλανα ὄρη locantur a Ptolemæo, lib. 5, c. 17, *Geograph.* e sancto Hieronymo. Sinæum vocat Justinus e Trogo. Insignis est Dei alloquiis cum Moysæ, et lege tradita populo Israelitico, locisque sacris, quæ circum florebant, et Bellonio, lib. 11 *Observat.*, c. 62. Duobus assurgit cacuminibus solido saxo, et variorum colorum, granulisque diversas figuras referentibus distincto; excelsior pars Sinai nomen, depressior Oreb appellationem sortitur. In Oreb Moysis, qui legem ibi a Deo accepit εἰς διατάχας ἀγγέλων, id est, ad dispositiones angelorum, sive disponentibus angelis, Act. 7, 53, impressa effigies adamussim adhuc marmori existat. In Sinai corpus sanctæ Catharinæ, quam Æcatharinam, quasi ἄγλαν Καθαρίναν dictam arbitror, fuit ab angelis deportatum, quod postea monachi transtulerunt in imam radicem Oreb, ut ab hostibus tutum conservarent, arce constructa, e Procopio de Justiniani A. *Ædificiis*, Combefis. p. 54 Demonstrationis Constantinopolis ab incerto; typum utriusque montis pollicitus fuerat Leo Allatius in Notis ad Eustathii Antiocheni patriarchæ, qui sub Constantio A. vixit, et synodo Nicænæ interfuit (teste Socrate, lib. 1, c. 13 *Hist. Eccles.*). Hexæmeron, p. 512; sed non stetit promissis, neque posse typum illum a pictoribus delineari Petrus a Valle in *Itiner. Turcic.* p. 230, editionis secundæ faletur, ubi se lustrasse montem utrumque narrat, et diligenter describit; Eustathius autem eos, qui πρὸ suo proficiscuntur ad ista loca χάριν ἱστορίας, id est, *discendi, vel sciendi gratia*, formas tentoriorum infinitæ multitudinis a seipsis conspectas asseverare tradit p. 90. Sedente sancto Gregorio Magno Rusticiana patricia perrexit ad montem Sina, lib. 11, c. 44 *Registr.* Hinc prodiit, et cognomen traxit Anastasius Sinaïta, qui archiepiscopus Antio-

chenus, scripsit Ὁδὴγὸν adversus Acephalos, et ad an. 551 **658** vixit. Joannes Climacus 30 gradus, quibus ascensum docet ad perfectionem, ibi composuit ad annum 540, e Radero, seu e Baronio, et Belarmino cardinalibus; eum montem incoluere tum permulti monachi, et supra, et subtus. Theonam comperio Dei miseratione presbyterum et ambasciatorem sancti montis Sinai, et eremi Raithæ, seu Raithu, et sanctæ ecclesiæ Pharan, qui faciens sermonem, et pro omnibus monachis existentibus in prædictis solitariis locis, supplicavit, et subscripsit libello monachorum Secundæ Syriæ, quem oblatum Justiniano imperatori legimus insertum actioni primæ synodi quintæ, p. 14; et alteri libello ad Mennam Constantinopolis patriarcham, porrecto ibidem, pag. 16. E summis pontificibus Innocentius Sextus episcopum, nunc archiepiscopum, et fratres Montis Sinai sub protectione beati Petri et sanctæ sedis apostolicæ recepit anno pontificatus octavo, quarto quarto de Indultis. Sancti Gregorii Magni charitas erga pauperes, et inexhausta liberalitas, vel hinc effulsit, quod muniticus pontifex pro Gerontocomio, id est, Senum domicilio montis Sinamisit Joanni abbatis-lænas xvi, racanas. xxx, lectos xv, pretium quoque de emendis culcitrīs, vel naula dedit, epist. 16, lib. xii Regest.; et Palladio presbytero, de monte Sinai cucullam, et tunicam de benedictione sancti Petri lib. viii, epist. 45, Judic. 13. Narrat Joannes diaconus de ipsius Vita lib. ii, c. 52, eum tam Hierosolymis, quam in monte Sinai famulis Dei quotidiani victus, et vestimenti copiam antialiter mittendam procurasse; sed de lænis et racanis fusius egi jamdudum in Dissertatione mea de aurea rosa.

Expediti ergo laciniosæ vitæ impedimentis, ut loquitur Tertullianus lib. iv *Adversus Marcionem*, id est undosæ, sinuosæ et præruptæ, cujusmodi erat illa, quæ in aula Græca tunc agebatur, Nilus et Theodulus perrexerunt ad montem Sinai, qui conjunctus est ei, quæ nunc est Jerusalem (ita scribit Apostolus Paulus, c. iv ad Galatas) Græcæ, ευστοχίη, τουτέστι γεινιάζει, ἄπτεται, propinquus est et annexus: sic explicat sanctus Joannes Chrysostomus, vel conterminus, consinis, deserto nempe, in quo est mons ille, propinqua est Jerusalem, interjacet namque Idumæa, quæ tota montosa est, et continua fere montium serie Sinai conjungitur Jerusalem, e Borchardo, Adrichomio et Zieglero, per montana quoque Judææ usque ad montes, qui sunt in circuitu Jerusalem, juxta vatem regium, psal. cxxiv; vel recta continuatione itineris Israelitarum per Sinai, quod antea per varios anfractus viarum, et mansionum hauerunt; quæ sententia est sancti Thomæ Aquinatis; aut similitudine, sive cognatione, quemadmodum exponit e Theophylacto et Vatablo Cornelius a Lapide. Cumque ibi pervenissent in illo præcelso culmine constituti, vestigiis inhærentes sancti Pauli, et eum imitati,

qui abiit in Arabiam c. i ad Galatas, ut doceret quod a Deo revelatum ipsi fuerat, e sancto Hieronymo, utque Barbaros Arabas excoleret ad religionem Christianam suscipiendam **659** e sancto Joanne Chrysostomo, qui notat hic filiusque suæ quoque conversionis exemplo, monachos illos, quorum institutum sunt amplexi excitarent magis ac magis ad pietatem, inque vera et Christiana philosophia, ut in Opusc. primo, Nilus ipse probat, inque Narrat. p. 2, in lege Domini sese cum filio exercerent, quam Deus in monte Sinai dedit Moysi. Inibi etiam sanctæ Catharinæ corpus ab angelis delatum mirabiliter conquiescit, quæ celeste sapientia ditata, philosophos Ægyptios vicit, et convicit, et de immanissimis etiam tormentis triumphavit. Oraverat Deum virgo, cum miles decollandi artifex πάνυχρον κεφαλήν amputaturus esset, ne corpus ejus spectaretur post mortem, seu nudaretur, et exponeretur ludibrio gentilium, et simul ac miles, quod jussum fuerat, exsecutus est, non solum purissimis venis pro sanguine lac effluxit, sed corpus ejus ἐξ αὐτῆς τῆς ὥρας ἕως νῦν διέμεινεν ἀθέατον ἄπασιν. Ἄγγελοι γὰρ ἀποτμηθείσης αὐτῆς νεύσει κατάπαντα Θεοῦ ὡς πρὸς τὸ δρος τὸ Σινὰ τοῦτο μετακομίζοντες ὤρθησαν, ut legitur in codice ms. bibliothecæ Vallicellanæ, pag. 76, num. 54, id est, *Exinde ad hoc usque temporis permansit invisibile omnibus, angeli namque, ubi capite multata fuit, nutu omnino Dei ad montem Sinai transportantes, visi sunt.* Nec ambigo fuisse custodes illius probos anachoretas, qui domicilium ibi fixerant; ex quo enim Christiana religio cœpit, pii fideles quidam fuerunt, ἐν ἐρημίαις πλανώμενοι, καὶ θρεσι, καὶ σπηλατοῖς, καὶ ταῖς ὀπαῖς τῆς γῆς, ut scribit sanctus Paulus ad Hebr. cap. xi, 38, id est. *In solitudinibus errantes, et montibus, et speluncis, et cavernis terræ,* ut adnotavi superius. Certe imperante Diocletiano, et Petro Alexandrinam Ecclesiam regente, ἀνηρέθησαν ἡσυχάζοντες ἐν τῷ ὄρει Σινᾶ (E Menæo Græcorum 14 Januarii) easi sunt solitarii vitam agentes tranquillam in monte Sinai a Barbaris. Cumque Nilus et Theodulus montem illum venerandum ascenderent, arbitror monachos ipsis obvius excepisse benevole ambos, et in consortium sacrum libenter ascivisse. O qui complexus! O quanta gaudia fuerunt! In Opusculorum Indice, observabam varios ordines, seu gradus monachorum, primum: Ἐγκρατέων, id est, qui continentiam servantem, vel Ἐγκρατεωμένων, id est, temperantes erant. Variis autem nominibus appellabantur, secundum varia exercitia. Quidam cœnobitæ, seu synoditæ, alii anachoretæ, eremitæ, stylitæ, id est, columnarii, κλονῖται, ἔγκλειστοι, reclusi, κολουκλήσιοι, solitarii, vacanti, Θεοφιλεῖς, quo nomine Christiani primum universim vocabantur, tum monachi speciatim, Ἰκέται οραντες, θεραπευταί, id est, famuli, atque servi Dei, Λαυρῖται, id est, cellarum incolæ, nonni, religiosi, philosophantes, præter gyrovagos et circelliones,

qui potius erronee erant; secundus ordo erat ascetarum non generatim sumptorum, sed proprie, ac pressim, qui ad nutum ablatum et ἡγούμενων jejuniis, orationibus et meditationibus vacantes exercebantur, et Sarabaitæ etiam denominabantur; tertius μοναζόντων, qui propius 660 accedebant ad monachatum, et vestem induebant religiosam; quartus monachorum, qui monastico amiciebantur habitu, et attondebantur, neque continentiam tantum, sed paupertatem, et obedientiam custodiebant adamussim. In singulis autem istis gradibus certa temporum præstituta erant intervalia, ut animadverti, p. 601. Ea vero contrahebantur interdum; nam Joannem Climacum ab opere dictum Scalarem, et a munere scholasticum, in monachum fuisse receptum, et attonsum, amictuque monastico donatum comperi ejus in Vita, quam Daniel Raithuni cœnobii monachus conscripsit, quatuor annos cum posuisset in tirocinio, et Isidorum Alexandrinum cum septem exegisset in Raithuno cœnobio. Nilum ego et Theodulum non observasse graduum istorum discrimina suspicor, continentem quippe fuisse, cum ageret adhuc Constantinopoli ex consensu conjugis Nilum, sicut et Theodulum continentiam innutritum adolevisse arbitrator, asceticamque vitam utrumque professum, μονάζοντας igitur istos montem ad Sinai, velut ad portum quietis appulisse mihi persuasum est, eo ipso anno 405 C. N., e sollicitudinibus terrenis in solitudines, et e sellis præfectoriis in cellas eremiticas migrando: cum alii Byzantii sese in oceano deliciarum et voluptatum volutant, illi cœlestibus meditationibus elati volitant ad paradysum; dum alios molles lecti lascivientes obvolvunt, illos sacrorum librorum lectio detinebat, nec ad episcopales thronos inde se rapi patiebantur, sed rastris et sarculis in excelendis hortulis terram arenosam effodientes, et rostra despicientes victricis linguæ opulenti personantia dictionibus, astraque aspicientes, Conditorum eorum dilaudabant psalmodiis, hymnis et orationibus, de quibus tam utilem tractatum composuit Nilus. Nec enim vilitatem, et asperitatem, ac illuviem vestium, nuditatem pedum, qua æmulabantur Anypolitæ, id est, Excalceatos Constantinopoli degentes in monasterio Sancti Thalassii, cujus archimandrites presbyter Diogenes subscripsit libello ad Joannem patriarcham, act. i concil. v, p. 20, oblatio; vigiliis, quibus Acœmetenses Constantinopoli quoque diversantes exsuperabant, eloquar, luctus, lacrymas, suspiria, planctus, et flagella, quibus ὀπωπιόζεται σῶμα καὶ δουλαγωγείται, uti Paulus I Cor. ix, 27, id est, *lividum fit corpus et in servitutem redigitur*, chamæunia, id est, decubitus humi, genuflexiones; γονυκλίσεις, μεταβολάς, seu prostrationes, ac denique silentia, et jejunia, xerophagias, sive aridas escas atque siccitas. Quando ipse Nilus tacuit, ego quoque præteribo. Ἀνεμώνη flos est qui vento aperitur, apud Dioscoridem; symbolum esse vauitatis Lucianus eum florem affirmat:

A laudes quidem florentia excitant ingenia, et virtus laudata crescit, gloriaque habet immensum calcar, ut ille cecinit, nec ulla est tanta humilitas, quæ non tangatur gloriæ dulcedine, juxta Valerium Max. lib. viii, cap. 14. Themistoclis auribus nullum acroama libentius excipiebatur, quam illud, quo illius celebrabantur egregia facinora. Joannes ipse XXII papa fassus est se blanditiis, 661 quas aver-sabatur, nihilominus demulceri, et interdum capi; sæpius illæ repulsæ tandem ex Seneca soleant admitti. Ἐξανεμούσθαι tamen dicuntur segetes, eventulari scilicet, ac exsufflari, dæmone inflante: nimio etenim ventorum flatu evacuantur, et exinaniantur, præcipue dum maturescunt, apud Theophrastum; B ita nimia præconia clariores animos nudant, et spoliant virtutum fructibus. Vergunt, et propendent pleniore aristæ ad humum, ita qui virtutes insignes, humiliores evadunt; hirudo quippe Joanni Climaco est vana gloria, et a Græcis inter capitalia vitia recensetur, ut jam præfatus sum, et ipse sanctus Nilus, p. 36, narrat. 3, ab ea corrumpi recte facta, veramque gloriam fuso tradit. Proprio præsertim sordescit laus in ore; unde sanctus Cyprianus ad Donatum scribit odiosam esse in proprias laudes jactationem; et Plinius junior, lib. ii, epist. 9, quod magnificentum referente alio foret, ipso qui geasit referente, vanescere; recteque Salomon, c. xxii, v. 2 Proverbiorum admonet, Ἐγκωμιάζετε εὐεὶ ὀπέλας, καὶ μὴ τὸ σὸν στόμα, ἀλλότριος καὶ μὴ τὰ σὰ χεῖλη, id est, *Laudet te alienus, et non os tuum, extraneus, et non labia tua*. Sanctus vero Clemens Romanus *Epist. ad Corinth.*, p. 39, 49 et 50, Ταπεινῶφρων μὴ ἑαυτῷ μαρτυρεῖτω, ἀλλ' ἑαυτῷ ὑφ' ἑτέρου μαρτυρεῖσθω id est, *Qui mente præditus est humili, non de seipso testimonium ferat, sed abs alio sibi velit ipsi testimonium præberi*. Nilus itaque, quæ pie macerando carnem, et exercendo se una cum Theodulo in montis Sinai monasteriis, inque Patrum synaxibus (colligebantur enim Dominicis debus unum in cœtum, pariterque congregati monachi, ac μονάζοντας, communicabant sacris mysteriis, uti narrat διηγῆσαι tertia Nilus, p. 38; neque distatur delirus ille Apostata Spalatin. tom. I, p. 378 *De repub. ecclesiast.*) peregerat, Deo soli nota esse cupiens, taciturnitate premit. Cum vero maritus et uxor sint duo in carne una, et pater ac filii una, eademque persona censeatur ex artificio, ac signum to juris etiam civilis, quin et commento naturæ prehensantis immortalitatem procreatione similis, l. final. C. *De impuber. et al. substitut.*, § *Ei vero institut. de inutil. stipulat.*, § *Sed sui ibidem, de hæred. qualis*, patrisque vox, sit vox filii, qui patrum viscerum portio est, ex Aristotele, lib. v *Ethic.*, et in quo parentes reviviscunt, et quemadmodum magis oblectantur, ita plus torquentur in ipso; filiorum certe dignitas, laus, atque gloria communis est patri. Ut Justinianus refert *Authenticis, Constitut. quæ dignitatib.*, § *Generaliter*, ubi gloss.

et ad I. Sed Julianus, § Quod dicitur D. ad S. C. Macedonian. Hinc arguo Nilum nec de rebus a se, filioque Theodulo inibi sancte gestis, neque de conjugis, filiaque præclaris et religiosis actibus quidquam litterarum monumentis consignasse, adeo modeste de se, suisque sentiebat, adeo exacte humilitatem colebat; mirari satis non possum, quod ipse totum illud tempus, quo in monte Sinai diversatus est, ante Barbarorum incursionem, quæ, ut computo, accidit a C. N. 419, sicque quinquennium, quod peregit in Narratione secunda, 662 pag. 17, verbis istis describit: Ἀὐτὴ μὴ τῆς ἡσυχίας ταύτης ἐποίησεν ἐρασθῆν, καὶ πρὸς τὴν ποθομένην ὠδήγησεν ἐρημίαν, καὶ μέχρι πολλοῦ παρεσκεύασεν διατᾶσθαι ἡδέως γαλήνης ἀπολαύοντα πολλῆς, καὶ οὐρίῳ πνεύματι πρὸς τὸν σκοπὸν εὐθυνομένον ἕως, etc. *Talis* (potioris nempe boni cupiditas) *me quietis istius fecit amatorem, et ad desideratam deduxit solitudinem, multumque per tempus effecit inhabitare libenter, multa fruentem tranquillitate, secundoque spiritu directum ad scopum, donec*: ubi multum per tempus intelligo integram Olympiadem quo impleret præscriptum μονάζουσι, seu νεωτέροις monachis intervallum. Interea vero sanctus Joannes Chryso-stomus in exsilio Comante decesserat anno C. N. 407, sicut admonui. Obierat et Constantinopoli Kalend. Maii, quamvis ascribant i Kalend. Septembris, qui Theophanem sequuntur, anno subsequenti 408, Arcadius Augustus viduus, e Codice Theodosiano, et successerat Theodosius in Eoi administratione imperii. Eudoxia vero Augusta putabatur anno 404 demortua, sed ad 409, biennio post sancti Joannis obitum, e vita migrasse Spondanus evincit ad illum annum 404, num. 16, et ad annum 407, num. 7. Opinor autem tam a Nilo, quam a Theodulo fuisse servatum jejunium apprime. Certe illud delineat, p. 53, c. 14 et pag. 16 tractat. *De monast. exercitat.*, posteaquam insectatus est catillones delicatos exquisitorum ciborum, et condimentorum asseclas, gulæ ac gastrimargiæ penitus addictos, tam graphice, quod custodiebant monachi per cellulas ibidem, ut sub oculos ponat. Jejunioprofecto revocatur homo ad paradisum, ex quo propter intemperantiam fuit ejectus. Jejunium est vitæ cœlestis atrium. Eo (ut est testis sanctus Basilius) propulsantur tentationes diaboli, Christi milites armantur ad pietatem, opifex est illud temperantiæ et continentiæ. Certe sanctus hic doctor adeo abstinentia excelluit, ut spiritu tantum vivens, præter ossa et pellem, nulla præterea corporis parte constare videretur. Prætermitto quæ congerit eloquentissimus ille antistes in ejus commendationem, ἐν λόγοις περὶ τῆς νηστείας, id est, in sermonibus de jejunioprofecto, qui conferendus est cum Tertulliano, pag. 190, *Ad martyres*; sancto Hieronymo in Epistolis, in primis cum sancto Ambrosio, qui eum imitatur, lib. *De Elia et jejunioprofecto*. Inter exercitationes monachorum principem illud obtinet locum, mentemque luminibus spiritualibus illustrat ac præparat ad excipienda

A Spiritus sancti dona, vanitatibus attritis, ac velut erasis, et sordibus emundatam. Quod si omnis qui contendit in agone ab omnibus se abstinet, ut corruptibilem accipiat coronam, et currit in stadio; Apostolus ita scribit I Cor. ix, 25, quanto magis debent monachi operam dare abstinentiæ, jejunioprofecto corpore affligere, domare atque macerare, ut donentur incorrupto et immarcescibili diademate. Inter spiritus octo malitiæ, sive peccata capitalia primas ducit gula jejunioprofecto adversa, ut ipse Nilus collocat in tractatu de illis suo, et quemadmodum est ea ostium aliorum criminum, 663 ita jejunium janua est aliarum virtutum; Elias, Moyses, et Christus Dominus jejunioprofecto se præmunierunt: primus, cum ad Deum confugit in montem Dei, sive Oreb, meminit Joannes Climacus gradu 7, p. 158: Siddin loci anachoretarum ardui et inaccessi, qui distabat septuaginta milliaribus a castro, in quem locum secesserat Stephanus a cella sua migrans ad radicem montis, ad quem Elias propheta Deum viderat, tum ad cellam suam reversus est, de Elia, et spelunca, in qua ille delusit fugiendo Jesabel, III Reg. xvi, 9. Petrus a Valle, tom. I, fol. 80. Secundus progressus ad Sinai catumen, Exod. xxxiv, 2, saxeam volumen, rupices paginas Decalogi, ut loquitur Salvianus lib. *De gubernatione Dei*, p. 22, accepit a Deo. Christus autem vindex et assertor generis humani jejunans in deserta solitudine cum Satana congressus ipsum devicit, et exarmans debellavit, edixitque discipulis suis dæmoniorum genus mutum, et allidens non ejici nisi in jejunioprofecto et oratione, Marc. ix, 28. Joannes patriarcha Constantinopolitanus popularem auram captans anno 563, et jejunatoris, sive νηστευτοῦ sibi cognomen asciscens, usque ad 597 annum id gestare perhonorificum existimavit, et illo se suis plebibus plus æquo venditavit. Sed de jejunioprofecto qui coluit id tam eximie, ac ei deditus ita fuit, ut quoties cibus sumendus esset, toties tormentum subire videretur, sanctus Bernardus fusius agit in eo nimirum exercitatissimus. Sunt enim eloquentes potissimum homines in eo quod sciunt, sermone 30 ad Cantica cantirum. Jejunioprofecto itaque sunt usi Nilus et Theodulus pro ætatis cujusque ratione ac modo, æmulati sanctum etiam Petrum, cui non sâtis fuit amare flere, potumque suum lacrymis admiscere, verum et amarum lupinis quoque se pascere voluit, uti canit Gregorius Nazianzenus *Iambic. carm.* 18. Quid Petrum cujus cibus erant lupini unico asse, hoc est decem minis, sive uncis empti ex Billii versione, p. 1380, qui putat eum ex apocrypho quodam hausisse libro, p. 1387. Sed Gregorius refert in oratione quoque *De amore paupertatis*, tom. I, pag. 457. Sanctus etiam Mathæus semina et summa olerum fastigia comedebat, uti sanctus Joannes Baptista, seu arborum vertices efflorescentes, aut locustas et mel agreste manucubabat, auctore Clemente Alexandrino, lib. II *Paedagog.*, p. 64. Ca-

cumen arborum explementum esse ventris, Seneca, A epist. 3, notat et pro ἀρλόων voce, id est, locustarum, ἀρα δρυῶν alii legunt seu gemmas, flosculos, et extrema novellarum arborum, apud sanctum Matthæum c. III, v. 4. Nicephor. lib. v, c. 44 *Historiar.*; Cujac. ad I. *Qui venenum* 236, § *Glandis D. de verb. signific.*; Isidorus Pelusiota, epist. 5 et 152; Baronius cardinalis ad ann. C. N. 31, ubi Spontan. num. 6; Kimedonius apud Theophylactum Simocattam scholasticum, epist. 11, vertit ἀρλόας male *ciadas*; Ebionitæ in Evangelio Matthæi legebant ἐκρλόας, id est, ἐπίχυστα, seu *mellita*, vel *mel sylvestre*; sanctus Epiphanius, hæres. 30, p. 138, de ἀροῖς δρυῶν; Crusius, lib. 1 *Germano Græciæ*, orat. *De ling. Græc.*, p. 11, **664** e Pautalione ac Gregorio in Matthæum. Sed Crusius hæreticus, et Evangelium illud Hebraicum, et a Nazaræis adulteratum, uti monet sanctus Epiphanius ibi. Est autem locusta insecti genus alas habens infirmas ad volandum. Verum in solitudinibus montis Sinai monachi τῶν ἀροδρῶν τὰ χρήσιμα, καὶ διαμένειν δυνάμενα, τῇ τοιαύτῃ φυλάττοντες; χρεῖα ἀνύουσι, siccant monachi nempe πρὸς τροφὴν χειμερινήν, id est, ad alimentum hibernum baccarum sylvestrium, seu extremitatum arborum eas, quæ usui sunt, et perdurare possunt, servantes, ut illis vicissent, teste Nilo, Narrat. IV, p. 46, et barbari Arabes cogebant monachos easdem sibi deferre; illos inter quidam jussit puerum ministrantem senibus monachis συναγαγεῖν αὐτῶ τινὰ τῶν ἐκχυθέντων ἀροδρῶν, p. 48, colligere sibi quædam humi fusa fastigia, seu summitates arborum, tum crudeliter eum trucidavit. Verisimillimum autem est inediam, et abstinentiam, quam a monachis usurpatam depingit ipse detestans voracitatem, et delicias epulorum, opiparos mensarum lautiorum apparatus, et liquorum misturam simul contemptorum, ac in odorem, colorum, et qualitatum differentias ad inflammandam libidinem, Nilum observasse cum Theodulo, p. 51 et 54; quin et ad vitam sustentandam crudis oleribus, καὶ ἀροδρῶσι, seu capitibus tenerarum stirpium famem obsouare aliorum exemplo, et sitim aqua perennis venæ restinguere solitum.

Eremus quidem, imo eremi permultæ subitus Sinai et Oreb pandebantur planæ atque latissime diffusæ, quæ diversa nomina sortiebantur a vicinis etiam oppidis, et montibus, uti desertum Zin, quod et Cades, desertum Pharan, cujus sunt et campestria, desertum Ziph, Juda, Idumææ, Judææ Bethlehem, Engaddi, etc. Illis in solitudinibus pauci loci remotique deligebantur ab his qui monasticam debebant vitam, procul ab urbibus, et civium multitudine, ne contagio quodam polluerentur vitiorum inter eos excrescentium, ibi quidam fixere sibi tuguria, μετόχια, cellas, aut παραλύρια, sive lauras, de quibus Combesis in Vita sancti Hyacinthi Amastren., p. 150, quasi maga-

lia, sive mapalia Numidarum Afrorum, de quibus Sallustius *De bell. Jugurth.*, p. 95, quæ pro tuguriis erant, quasi navium carinæ, et ex alveis earum inversis plerumque. Servius in Virgil., Isidor., Vossius in Etymolog. Hinc lemma cardinalis S. R. E. jurisconsultissimi Seraphini Olivarii, qui ratem inversam qua se tegeter assumpsit, et hemistichium: *Vexerat illa prius*. Ex his tuguriis cognomen traxere Calybitæ, quos inter celeberrimus est Romæ Joannes, qui sibi καλύβην ἀπὸ τοῦ καλύπτειν, id est, a latitando, seu gurgustiolum in Tiberina construxit insula, ubi tam diu delituit ille filius Eutropii et Theodoræ, divitum civium Constantinopolitanorum, ab abbate acemetense proficiscente Hierosolymas, ad pietatem excitatus et conversus, donec tandem a matre fuit agnitus indicio codicis Evangelii, et ad cælum migravit die 15 Januarii, qua colitur ejus memoria juxta idem Martyrol. Romanum, ubi cardinalis Baronius e **665** Lipomano, Surio, et Nicephoro Callisto; floruit circa annum C. N. 457, seu 461, e Cedreno sub Marciano imperatore, quin et sub Leone, dictusque fuit et propter Deum pauper. Card. Sirletus ejus Vitam e Græca Latinam reddidit ex manuscripto monasterii Cryptæferratæ, cujus auctor a Galesinio existimatur Simeon Logotheta, seu Metaphrastes; antiquior censetur a Bollando, quia se Joannis temporibus vixisse asserit, a quo Metaphrastes exscripserit. Incipit *Viri justii Vita*. Vitam aliam e Vaticano exemplari Latine versam edidit alia puriorem, ut putat, Rosweyodus; ejus exordium est, *Res est sane tyrannica*. Comperies utramque apud Bollandum. Chiffletius in Bisunt. antiq. ad annum C. N. 1321, die 17 Aprilis, refert decanum Ecclesiæ Bisuntinæ missum fuisse ad duos Græcos episcopos, Avenionem, ut interpretarentur inscriptionem Græcam thecæ, ubi caput sancti Joannis Calybitæ Bisuntium deportatum fuerat inclusum: ejusdem Vitæ Compendium est in Menæo ms. Bibl. BB. p. 138, post Nili εἰς τὴν ἀναρῆσιν δετήγημα, p. 99. Alii monachi utcumque vivebant sub nativis antrorum tectis, pauci frumentum norant, nummus Cæsaris ignorabatur (Synesius nomen ignotum tradit imperatorum, nec ullo erat in usu); olera et bæccæ summarum stirpium mutuo trahebantur, inter eos rarus panis, nulla illic invidia, nulla ambitio. Desertum etiam Thecæ non longe ab Herodio vico, seu castello, neque procul ab Hierosolymis, ita nuncupatum a Thecæ vico, sive urbe montosa, cujus ager ferax est olearum prope Arabiam: solitudo est, quæ a Bethlehem Juda separatur 6 seu 7 milliario, et ab Hierosolymis nono; ex Josepho *Belli Judaici*, lib. VII, c. 25, et *Antiq. Judaic.* lib. IX, c. 1. Amos propheta in diebus Ozæ regis Juda, et Jeroboam filii Joas regis Israel ante duos annos terræmotus, c. I, et c. VII, v. 14, ait se in pastoribus de Thecæ fuisse armentarium vellicantem sycimoros, et electum a Domino cum sequeretur gregem; Thecæ quoque fuit patria Habacuc pro-

phetæ, et mulieris sapientis Thecutidis inde appellatæ, quæ placavit Davidem iratum filio Absaloni, qui fratrem suum Ammon occiderat, II. Reg. xiv, ubi Cornelius a Lapide, Ruffino Tapha, Josepho, lib. viii *Antiq. Θέκος* in Vita sua Θέκος, olim Thecua Pererio.

Eo in deserto commorabantur monachi, qui a Saracenis trucidati fuerunt; quemadmodum narrat Cassianus, lib. iv *De vita Patrum*, relatum e collatione sexta de nece Patrum seu sanctorum, ex Theodoro abbate, deque pia concertatione super sanctorum reliquiis ibi agit. Et hunc librum esse suspicor Theodori episcopi Massiliæ de certaminibus martyrum, quem exstare in vetustissimis Ecclesiæ Bergomatis monumentis testatur Galesinius in adnotationibus ad Martyrolog. iv Non. Januarii; Theodorum quidem episcopum Massiliæ a quinto ad sextum usque sæculum a Rufo historiographo eruditissimo in *Historia Massilien.* pag. 321, invenio; sed et meminit episcopi Massiliensis Theodori sæpius Gregorius Turonensis 666 eodem tempore, lib. vi, c. 2 *Hist. Franc.*, et passim, unde antiquiorem istum Theodorum opinor episcopum Massiliensem, et ex abbate censerem ad episcopatum fuisse provectum, sive raptum, uti tunc moris erat, etiam invitum, ideoque magis dignum, cum forsitan ad illud emporium Galliarum Græcis habitatum colonis et legibus gubernatum appulisset, ex Ægypto cum Cassiano sancti Joannis Chrysostomi diacono, qui consulerat istum Theodorum, et nominat virum singularem in conversatione actuali, affirmans eundem habitasse in Cellis, qui locus inter Nitriam et Scythiam situs a monasterio Nitriæ quinque millibus distans, octoginta millium solitudine dirimitur ab eremo Scythiæ, in qua Cassianus agebat; et apud Henricum Canisium lib. v *Antiq. lection. in Hist. Peregrinus* commemoratur, de qua superior actum est, pag. 615, ubi de Nitria, deque Oase, de qua et Theodorus Lector in Collectaneis hæc habet: *Σηπεδόνι τὸν σῶμα διέφθειρε Νεστόριος, καὶ ἀνακλιθεὶς ἀπὸ Ὀάσεως (male legitur Ἐασέως), ἐφ' ᾧ μεταστῆναι εἰς ἕτερον τόπον, τῷ θανάτῳ προέλαθε τὴν ἀνάκλησιν.* id est: *Nestorius putredine infectus periit in corpore, et revocatus ab Oase, cum transferretur alium in locum, anteverit morte regressum, seu revocationem.* Ista sunt verba Cassiani, quibus declinat Thecuticam eremum: «Thecua desertum in Palestinæ partibus juxta Thecua vicum (an muratam civitatem, quam extruxit Roboam rex, II Paral. xi, 6, Amos propheta patriam) solitudo vastissima est usque ad Arabiam et mare Mortuum, quo ingressa deficiunt fluenta Jordanis et alvei siti faciunt finem, et cineres Sodomorum, amplissima extensione porrecta. Hujus solitudinis mentio fit II Paral. xx, 20, et II Machab. ix, 35. In hac summæ vitæ ac sanctitatis viri monachi diutissime commorantes repente sunt a discurrentibus Saracenorū latrocūlis interempti, » etc. Sed inferior de his agam plenius.

Nilus quidem anno Christi 410, quo incurio Saracenorum sub Theodosio Juniore contigit, cum in Sina degeret, jam senex erat, ut ipse narrat. 6. pag. 92, apud Possinum fatetur ex aliorum sententia, ubi scribit: *Ἦν δὲ κατὰ βᾶδιν ἐπόμενος τοῖς προστελχοῦσιν, ὡς μὲν ἴσως φήσειεν ἄλλος ἀδυναμία, τοὺς μᾶλλον ἰσχύοντα; οὐ φθάκων ἀσθενεῖα τοῦ γῆρω; id est, Ego vero sequebar pedetentim præcurrentes, ut quidem fortasse diccret alius, præ impotentia non valens assequi eos, qui majoribus erant præditi viribus, ob senectutis imbecillitatem: quemadmodum et subducto calculo mox comprobabo illum affecta tum ætate fuisse. Nam cum ad præfecturæ munus evectus fuit, ut astrueham supra, sub anno C. N. 403, etsi leges annales, sive annariæ, quibus præscripta erat ætas, qua præterentur honores, uti canit ille tam Julia, quam Pompeia, et aliæ, de quibus in I. *Cum lege D. de arbitr.* et I. *Quidam consulebat, 57 D. de re judicat.*, ubi Duarenus, non observabantur adamussim, illisque solvebant imperatores, ut erant nonnunquam dissoluti, candidatos, vel etiam probi et justī, cum virtus non 667 exspectabat annos, sed anteibat (de legibus illis satis egi fuse in Diatribæ de S. R. E. cardinalium ætate), attamen eas cum Rosino, lib. vii, cap. 9 *Antiquit. Roman.* pag. 697, arbitror annum saltem 42 exegisse in præfectura urbis, sicut et in senatoria dignitate; sed liquet ex epitaphio Pantagathi, qui concilio Arausicano secundo subscripserat, anno C. N. 529; exstat illud incisum marmoris Vasioni; ultimique duo isti leguntur versus:*

*Abstulit hunc rebus decimo mors invida lustro,
Namque senatoris posuit post cingula vitam.*

Nempe cum a senibus nomen mite senatus hæbeat, inter quadragesimum et quinquagesimum annum senecta videtur incipere. Plato novem posuit ætates hominis; quarto anno infantiam, ablactato post triennium,

*Mater alit puerum trimum trimoque minorem,
Majorem vero pascere patris erit.*

I. II *Machab. gloss. in c. ex litteris* 2. Gregorii IX, extra *De convers. infid.* ascribit decenni pueritiam, decem et octo annos nato, adolescentuli ævum, adolescentiam agenti 25 annos, florenti 36, crudo seni 55, seni sexaginta quinque; decrepito quod superest vitæ, et ista refert Elias Cretensis in oratione decima nona Gregorii Nazianzeni, p. 159, qui addit: «Quoniam igitur quadragesimo quarto anno perlicimur, et postea deficere incipimus merito igitur tempus istud humanæ naturæ vitam esse definit. » Sanctus Augustinus, epist. 410, hæc se locutum esse refert, sex ætates hominis enumerando. «Verumtamen in infantia speratur pueritia, et in pueritia speratur adolescentia, et in adolescentia speratur juvenus, et in juvenute speratur gravitas, et in gravitate speratur senectus, etc. Senectus autem aliam ætatem, quam speret, non habet, » etc. Ubi gravitatis nomine senectus int. Night et sele-

ctutis vocabulo, senium; nam qui gravis Latinis, Græcis πρεσβύτης vocatur; qui vero senex, seu seminex, γηραιός, ut docet idem sanctus in Enarratione psalmi septuagesimi, p. 276, sive quasi γῆν ὀρῶν, vel εἰς γῆν βέων, *terram aspiciens*, atque cernuus, aut *in terram fluens*.

Itaque plusquam quadragenarium Nilum præfecturæ munere functum arbitror, sive quadraginta duos annos attigisse, cum ad vicesimum quintum usque annum operam dedisset liberalibus disciplinis, et juris scientiæ, adolescentes nimirum ideo excusabantur ab honoribus, usque ad illum ætatis annum, l. 1, C. *Qui ætate se excusant*, lib. x. C. Justinianæ ἐγκύκλια vocabantur circulares disciplinæ, grammatica, rhetorica, dialectica, tum mathematicæ. Ipse Nilus, epist. 43, l. ix. Allatii ad Dominum juniorem, ubi male μετὰ [τῆ] τῶν ἐγκυκλίων παιδευσιν, καὶ τῆν τῶν φιλοσοφουμένων ἐκμάθησιν, id est, *Post emensa studia circularium disciplinarum, et rerum philosophicarum doctrinam, vertitur encyclicorum*. In Vita sancti Joannis Climaci disciplina encyclica memoratur et dicitur quis orbem disciplinarum perficere, ac ἐγκυκλοπαιδεύειν postea trivium et quadrivium appellabantur. Nilum dein uxorem duxisse censeo anno ætatis 30, colligens scilicet plus minus ipsum 668 Nilum in lucem prodiiisse an. C. N. 360. Suscepit autem filium in primis e conjugē sua, gravissima et honestissima matrona, tum filiam. Honor præfecturæ maturam ætatem requirebat, nec præmatura venere juventutem enervari reipublicæ intererat. Effluerant autem, cum ingruit illa procella incursionis Arabicæ sub Theodosio minori Augusto, anni a Christo nato 410; nam quando Nilus una cum filio Theodulo, quietis appetens, Sinæum montem adiit, annus a Christo nato elaborabatur 403, quinquenium nempe usque ad annum 410 transit; numerabat vero tunc Nilus ætatis suæ annos quinquaginta plus minus. Theodulus autem primigenius non solum annis erat non facile minor quindecim, ut putat R. P. Possinus in Notis ad Narrationes, pag. 167, quo tempore fuit a Barbaris captus, verum adultam agebat ætatem exactis adolescentiæ annis 18, et quod excurrit, nempe ad illius exitum properabat, quemadmodum Nilus inchoarat quinquagesimum. Horatius profecto dulcissimus poeta pangebatur, integrum se laudare formam muliebrem, cave iniquis suspicari

*Cujus octavum tepidavit ætas
Claudere lustrum;*

anno quippe quadagesimo constantem ætatem, sive gravem decurrere, juventutis robur vergere significans. Ad oppidum Sycam quidem cum pervenissent Barbari, qui captum Theodulum venum exponebant, isque redemptus foret a quodam miserto ipsius mactandi, et lacrymantis, rursusque diventiis, in manus iterum e mentis episcopi Elusæ transisset. Sic antistes, captus, præclara ejus incole, ac pietate expertus, adhibuit eum Ecclesiæ ministrum,

A namque ut Agaso narravit Nilo haud procul ab Elusa, Ὁ παῖς εἰρηται μὲν τελεῖν ἐν τῷ ἱερατικῷ τάγματι τὰς πρώτας τῶς [ὀπηρεσίας] τῶν νεωχόρων (lego νεωχόρων πεπιστευμένος, id est nempe *Theodulus tuus filius dicitur quidem ministrare in ordine sacro, cum ipsi credita sint prima munia custodiæ templi*. Neωχόροι apud ethnicos æditui, aut æditimi, qui ædium sacrarum curam gerebant, verrendo illas, expurgando, et emundando ac exornando; nam χορεῖν non tantum significat verrere, ac mundare scopis, apud Suidam, Matthæi xii, Lucæ xv, sed et καλλύνειν, id est *exornare*; hoc nomine vocabantur a profanis hi, quibus commissæ erant ædes etiam sacræ ab his habitæ, custodiendæ; auctor est scholiastes Aristophanis. Theocritus νεωχορῶν nominat munus ipsum æditui, aut æditimi, de quo Servius in *Virgil.* f. 748, illi πυλωροί, et νεωφύλακες, id est *ostiarii, templorum custodes*; ita testatur A. Gellius lib. xii *Noct. Atticæ.* c. 14; et θυρωροί, id est janitores ad aperiendas et claudendas januas, portarii appellantur, IV Reg. vii, et I Paral. ix, xvi 42; dicti fuerunt, et πρόφυλοι, deorum cultores, qui tuebantur ædes sacras, Turnebo c. 21, lib. 1, *Adversar.*, Sophocli, et Aristophani in *Νεφέλαις*, et in Πλούτῳ, ac Herodoto, servi, famuli templa custodientes, imo ancillæ, quæ præcedunt heras; nummus exstat Gordiani A. 3, ubi legitur Σαρδιαίων νεωχόρων apud Seguinum p. 23, *Select. numis.*, id est *adjutorum*, ut ille vult, et penes Occoem. Illustrissimus 669 Falconerius in Notis ad inscriptiones Athleticas, p. 47, arguit Ægium, quod νέων προστασίαν verterit templorum præfecturam, seu præsulatum, pro νέων, id est, juvenum principatu, quod recte liquet e nummo Severi A. quæ mox profert, ubi legitur Περγαμηνῶν νεωχόρων ἐπιστάτης p. 48 et p. 57, p. 105 et p. 111, ubi laudat Alberti Rubenii Diatribam de Urb. Neocoris, Julium Firmicum *De errore profanæ relig.* et Actorum apostol. c. xix, ibique Theophylactum, qui νεωχόρον interpretatur ἐπερόδουλον. Adi et Spanhemium cursim eos commemorantem, p. 307, *De numism.*

Est in Ecclesia ostiariatus ordo apud Latinos, cujus in formula p. 16 Pontificalis Romani, munus designatur, aperiendi materialibus clavibus ecclesiam et ostiario traduntur claves, quas indit seris portarum, easque mox obserat et reserat; sanctus Laurentius levita, seu diaconus gratias agebat Deo, quia januas ejus ingredi meruerat; apud Græcos etiam exclamat diaconus ὄρρας, ὄρρας, id est, *portas portas*, obserans illas, ne quis infidelis introeat; R. P. Goar. ord. sancti Dominici in *Eucholog.* variis lectionibus adnotat, p. 248, arbitraturque Græcam Ecclesiam habuisse ut officia, ostiariatum, exorcistatum, et acolythatum, indicari a sancto Dionysio Areopagita, c. 3 *Hierarch. eccles.*, sancto Ignatio in Epistola ad Antiochen.; et sancto Epiphano ἐν συντόμῳ ἀληθεῖ λόγῳ p. 463, ubi vocat θυρωροὺς et Patres concilii Laodiceni, c. 14, sess. 15, cantores, seu κατηχοὺς ψάλλτας, ac ab Eusebio etiam lib. vi

Hist. eccles. cap. 3, p. 237. Simeon Thessaloniensis officia tantam nuncupat exigens χειροθεσίαν, et non χειροτονίαν, ubi εὐχὴ λεγομένη ἐν τῇ εἰσόδῳ πρὸς τῆς συνήθους ἐπὶ ἀνοίξει ναοῦ ἐν ᾧ συντέθῃ manuū positionem, et non extensionem. *Oratio dicenda in Ingressu ante consuetam, dum aperitur janua templi, statim ac fuerit congressus.* Putat Goar in lectoris ordine illos includi, et hos ordines unico benedictione conferri, quamvis et formulam deputati atque cerosferarii ordinandi, deinde inserat diversam ab ἀναγνώστου sive lectoris seu cantoris formula; eamque opinionem Areudius, lib. x, fusius explanat, diaconulum lectorem appellatum addens; Billius in oratione decima sancti Gregorii Nazianzeni gradum lectoris recenset p. 373; θυρωρὸς ostiarius dicitur in Catalogo Ecclesie Officiali, et διαδάρης seu διαβάτης id est transiens, seu circuitor, lectorque minor. Adjungitur a Goare, pag. 140, formula benedicendi œconomum, id est ecclesie custodem, seu secundum diaconum, p. 140. Exorcistatus ordo seu officium apud Græcos episcopos committitur presbyteris; œconomi officia, sacrorumque vasorum ac ecclesie custodis, diaconū, seu diaconi secundi, ac minoris, et ostiariatus (ad quem pertinet illa inscriptio Gruteri p. 406, num. 6: *Illic quiescit Ursatius astuarius pro ostiario*, nisi legendum sit *busuarius*. Cyrillus in Lexico. Visitur ea inscriptio Treviris ad sanctum Paulum); continentur eminenter, ac implicite in ordine lectoris, sive ἀναγνώστου. Goar in Eucholog. agit et de κανδηλάπτῃ, seu 670 accusatore cereorum, et Ἐκκλησιάρχῃ, qui σημανηρῶ, id est signo convocat populum ad ecclesiam e Justino in *Dialogo cum Tryphone*, Tertulliano *De corona militis*, et ad *Scapulam*.

Lector in pulpito legit ea, quæ prædicat, seu lectiones sacras, verbumque Dei, et lectiones easdem cantat, et benedicit panem, et omnes fructus novos e Pontificali Romano; quondam legebat Evangelium in Africa ex epist. 33 et 34 sancti Cypriani, ut notat Magri, qui Notitia sua ecclesiastica falso citat concilium Toletanum primum; in eonamque contrarium can. 1 et 2 comperi, λέτων παπῶν e Balsamone appellatum affirmat; ostiarii munus tradit Isidorus Hispalensis in epistola ad Lanfredum. Cardinalis Baronius fuse de ostiariis, et lectoribus ad annum Christi 44, p. 77, n. 13 et 34, ubi de officiis cantorum et laborantium ex epistola sancti Ignatii ad Polycarpum, et sancto Epiphano, qui copiatæ et fossarii, deque notariis et defensoribus, ac psalmistis, uti Hallier, p. 369 et 374. Sanctus Hieronymus, sive quis alius inter ejus opera Epistolæ ad Rusticum Narbonensem auctor, de septem gradibus, primum ecclesie clericorum ordinem statuit fossariorum, secundum ostiariorum; non sunt tamen ullo insignes ordine fossores κοπάται sancto Ignatio in epistola ad Antiochenos, quam rejicit Vossius, at Mestræus appro-

bat vertens laborantes, seu sandopilarios. Κοπάτας scribit in Compendio sanctus Epiphanius οὐ τὰ σώματα περιστέλλοντες τῶν κοιμημένων, qui corpora efferunt mortuorum curantes cadavera, terræque mandantes e Justiniano Novell. 43 et 59; Cujac. ad. c. 1 et 2, *De vit. et honest. clericorum*, et ad c. 1 *Qui cler. vel vovent.* Spondanus in Epitome ad ann. Christi 44, et *De cæmet. sacr.* lib. v, cap. 9, γὰρ. π; sanctus Hieronymus de muliere septies icta epistola 49 ad Innocent. in Act. apost. c. ix, imitatione Tobie; in *Roma subterranea* Maius et Calligonus fossores enuntiantur, ex epitaphio, pag. 437 et p. 529. Trofimus fossor cum bipalio, seu ligone depictus est, et ascribitur fossor per ὑπερβάσμων trajectis litteris, ubi Severanus illum cum Trophimo Christi discipulo ex Actis apostolorum perperam miscet in Notis Purgationis Cæciliani. Gesta post Optatum p. 266, fossores memorant; et p. 271 Saturninum fossorem. In *Roma* quoque *subterranea*, p. 408, Celerinus foss. et 409 Anastasius et Antiochus foss., et p. 495 et 439 psaltæ, psalmicines, Sidonio, unde psalmistatus officium; nam qui Christianos inhumabant, de traditione psalmos concinebant; sanctus Hieronymus in Vita sancti Antonii κοπάωντας; sanctus Epiphanius, Bellarmin., tom. V, lib. i, c. 1, controvers. 85.

Ad ostiarios redeundum, quibus claves traduntur, qui pulsant cymbalum et campanam, et aperiunt librum ei qui prædicat. E Pontificali, mos erat ecclesiasticus circulo claves appendi sancto Petro, ex ejus imaginibus, quas exhibet Alemannus, in *Dissertatione de pariet. Lateranen.*, aut e balthæo summi pontificis, ut in Vita Paschalis II, codice Vaticano 3622, 671 Romæ celebris scriptor Vitæ aliquot pontificum Pandulphus ostiarius qui erat sæculo XII. Fuerunt olim circum arcam et templum ostiarii, I Paral. xvi, dicti janitores a januis, portarii a portis, ostiarii ab ostiis I Paral. ix, 22; I Esdr. iii, 24, *Ad limina fidi Custodes* Virgil. l. xxvi § 1. *D. de ann. legatis* et § *Est autem institut. de actionib. c. Clericos*, 21 dist.; ex Isidoro Hispalen. c. *Ostiarius* 23 dist. c. *Perlectis*, 25 dist. ubi de basilicariis, basilicarum ostiariis, et de matriculariis, vulgo *marguilliers* a matricula sive albo, in quo describebantur, licet alii deducant a marculo, quod eos, qui marculo fores pulsabant, observarent. Lucius, in *Plucit. Curia*, lib. i, tit. 5 et 6; Colvius in *Notis ad Sidon.*

Erant ostiarii profani, et ostiariæ II Reg. iv, et in sancti Joannis Evangelio c. x et xviii, apud Gallos *Huissiers*; de illis Rocheffayn. l. ii *Institut. Parliament.* cap. 16, num. 22. De ædituis autem Varro lib. vi *De ling. Lat.* et lib. vii, cum Josephi Scalligeri Conjectaneis, Fest. in V. *Ædituus* et *Æditivus*. Anagnostæ, seu lectores continebant officia penes Græcos, horum omnium, ut sæpius repetii, officiorum, seu potius ordinum minorum ostiariatus, et exorcistatus, quo expellendi dæmonas, immandosque spiritus a corporibus obsessis dabatur

potestas his qui eo initiabantur. Exorcistæ quidem a Latinis *adjurantes* vocati sunt, quia super catechumenos, qui baptizati erant, vel super energumenos, qui vexabantur a dæmonibus, invocabant nomen Domini Jesu, ut ab his egrederentur. Isidorus, c. 12, lib. vii *Etymolog.* c. *Clericos*, 21 dist. Formula solemnitas qua exorcistæ ordinabantur exstat in c. *Exorcista*, ibidem; Salomon quemdam modum exorcizandi adinvenit, conjurabatque dæmonas illo utens; Zonar. tom. I, fol. 21, *Χρονικ.*, ubi de annulo Eleazari e Josepho, *Antiq. Judaic.* lib. viii, cap. 2, qui de ipso exorcizante coram Vespasiano, ejusque filiis. At cap. xix Actor. mentio fit circumeuntium Indæorum exorcistarum, qui erant septem filii Scevæ principis sacerdotum, et invocant super eos qui habebant spiritus malos, nomen Domini Jesu, tentantes adjurare, sed irrito conatu, v. 23 et sequentibus. In baptismo autem exorcismus fiebat, cum magno jurejurando, jurabant in nomen Christi catechumeni, et exsufflabatur dæmon, imponebaturque manus a presbytero, ut 4 dist. gloss. in c. *Pervenit*, 30, q. 1. Polydor. Virgilius c. 4 et 5, lib. iv *De inventor. rerum*; Cujac. ad c. 5 *De cognat. spiritual.* Hodie vero catechismi, et exorcismi solemnes sunt baptismo conjuncti, et statim ac editi sumus in lucem, aut post triduum saltem, adhibetur utrumque, dum sacris tingimur lymphis; Franc. Connan. lib. viii *Commentar. Jur. c.* 5 n. 2. At exorcismi energumenororum formula exstat in Rituali Romano ad calcem. Eminentissimus quoque cardinalis Bona, sapientissime, ac prudētissime disserit, de indicis atque signis energumenororum, de discretione spirituum lib. Aureo, cap. 11, num. 14; Ulpian. in l. i, *D. de var. et extraordin. cognit.*: « Si incantavit, si imprecatus est, si, ut vulgari 672 impositorum (ita nuncupabat Christianos) verbo utar *exorcizavit*; » erat Ulpianus infensus Christianis, unde collegit septimo libro *De officio procons.* rescripta principum de poenis Christianorum; e Lactantio, Cujac. cap. 34 lib. x *Observat. de exorcismis et energumenis*; Alciat. lib. viii *Parerg.* cap. 23. Adde Hippocratem lib. Περὶ πρῶτων. Romano concilio sub Silvestro papa interfuere acolythi 44, exorcistæ 22, lectores Urbis 90, notarii 14; sub Cornelio papa in Ecclesia Romana erant acolythi 22, exorcistæ et lectores cum ostiariis 52; fuse cap. 10, lib. ii *Prænest. antiq.*; concilio Arelaten. sub eodem Silvestro papa subscripsit cum Dammate, seu Dafno episcopo ex provincia Viennense civitate Vasion, Victor exorcista, et alii ad annum C. N. 526. Acolythatus, vel cæroferarii munus, cui ab episcopo porrigitur et traditur caudabrum cum candela extincta, et urceolus vacuus ad suggerendum vinum et aquam in Eucharistiam sanguinis Christi, de quo satis egi superque c. 5 Corollarium secundi *De Agnis Dei*, et cardinalis Baronius ad annum 58; cum deputato, et ἀνοδηλάτη, ac λαοσυνάκτη et ἐκκλησιάρχῃ miscent Græci. Per Onesimum acolythum, Paulus misit

epistolas suas ad Colossenses, et ad Thessalonicenses duas, nominans eum in Epistola ad Philemonem; fuit hic Onesimus episcopus Ephesi, martyre Romæ, e Martyrologio Romano 15 Februarii; per Epiphanium lectorem ad Philippenses, eorumque fit mentio in argumentis. Erat id munus litteras perferendi episcoporum ad Ecclesias injunctum lectoribus, acolythis, ac subdiaconis, ut ostendit sanctus Cyprianus epist. 16, in qua de Celerino acolytho ad diaconatum postea profecto: de quo Euseb. et Martyrolog. Rom. 3 Februarii, ubi cardinalis Baronius, qui et ad annum 49 in Annal. (an ille qui superius fos. Celerinus) 24 et 25: quamvis de cursore illam ad rem eligendo scripserit sanctus Ignatius, epistola ad Polycarpum 21; tabellarios episcoporum, seu legatos, litterarumque latores comperio acolythos apud sanctum Augustinum, epistola 104 ad Sixtum, cui rescriptum suum misit per Albinum acolythum. Clemens tertius papa in antiq. Collectione 2, apud Ant. August. lib. vii *Decretalium*, tit. 7 *De concess. Præben. ad Remensem archiepiscopum*, c. 4: « Insinnavit nobis (seribit) dilectus filius noster C. nepos et acolythus noster. »

Minorum istorum ordinum meminere sanctus Marcus in Liturgia, Clemens Romanus in constitutionibus, στήξεως δὲ οἱ μὲν πύλωροι εἰς τὰς εἰσοόδους τῶν ἀνδρῶν. *Assistant autem ostiarii ad ingressus virorum*, et Canones apostolorum jam laudati; fuse de his doctissimus Hallier episcopus Caballicensis, p. 364, in altera parte *De sacris electionibus, et ordinationib.* sect. 1, c. 1, artic. 1. Sanctus Gregorius Nazianzenus orat. 48, narrat sanctum Cyprianum Magnum, antequam pastor fieret, πύλωρον fuisse delectum, id est, æditum, uti Billius in Notis exponit. Ministrum, nimirum, cui templi expurgandi et verrendi munus incumberebat, uno verbo ostiarius; 673 huic Adhælmus, c. 15 *De laudib. virginitatis*, et Hallier p. 366 assentiuntur, sed acta præconem et expositorem sacrorum, id est lectorem perhibent. Deinde vero diaconum, nequam pastorem, seu pontificem, Martyrolog. Rom. die 26 Septembris, ubi cardinalis Baronius adnotat Græcos Patres Antiochenum Cyprianum Magum Justinæ prociū confundere solitos cum Carthaginensi præsule, sicut idem Billius, qui sanctum Gregorium Nazianzenum, quoad potuit, excusare nisus est. De gradu æditui sanctus Paulinus Nolanus, epist. 6 *ad Severum*, Græci recentiores, lectores tantum agnoscent, at veteres ostiarium præterea, et exorcistam, atque acolythum, teste Hallier, pag. 585 *De gradibus presbyterorum, diaconorum, subdiaconorum et lectorum*. Elias Cretensis in decimam orationem sancti Gregorii Nazianzeni, pag. 375. Sanctus Dionysius Areopagita, cap. 3 *Eccles. hierarch.* parte II, vocat ἐκκλησιάρχῃς λειτουργούς, id est, *selectos ministros*, id est, presbyteros, vel diaconos, aliosque adjungit, minores scilicet, qui sanctuarii foribus astant, et aliis ministrant,

secundum οἰκζ�αν τάξιν, id est, *proprium ordinem*, A sicuti subdiaconos qui minores reliquos comprehendebant, e Pachymore, atque Maximo in scholiis.

Quorsum iste cinnus, atque sarrago de ostiariis, lectoribus, exorcistis, et aliis? nisi ut œconomiam Romanæque providam dispensationem Ecclesiæ magis ac magis admirer, atque suspiciam, quæ Spiritus sancti afflûtu instincta inferiores gradus fossoriorum, seu fossorum, et psalmistarum (de quorum muniis vide c. ultimi. Pontificalis Romani, etc.) officiis deputavit, at superiores accensus inter ordines, fixe stabiliens, minoresque nuncupavit, aliis tribus sacris majorum nomen imponens. Caius etenim pontifex Maximus; Dalmata, ex genere Diocletiani Augusti, ad annum C. 283, in cryptis habitando; seu catacumbis, ut vocant, sed, ut ego arbitror, B catatumbis; id est, ad tumbas, seu tumulos (tumba enim vox est sancti Gregorii, quæ tumulam significat: et ita sensit cardinalis Baronius in Notis ad 3 Januarii Martyrol. Roman., quamvis Latinus καταύμβων dietum velit, veluti concavum, apud Magri in Notitia), cum fugeret persecutionem, constituit ut ordines omnes in Ecclesia sic ascenderent. Si quis episcopus esse mereretur, esset ostiarius, lector, exorcista; sequens, id est, acolythus, subdiaconus; diaconus, presbyter, et episcopus exinde ordinaretur. Ex Anastasio, sive auctore Vitæ pont. Rom. pag. 15. Silvester postea in concilio Romano c. 7, et Patres Carthaginensis synodi quartæ totidem numeraverunt. Cardinalis Baronius refert ad annum C. N. 44, n. 54. Pie ac ingeniose Landulphus Carthusianus parte I Vitæ Christi, c. 65, e sancto Ambrosio, lectoris munus præstitisse testatur Christum Dominum, quando legit in synagoga ipse versiculum primum capituli sexagesimi primi Isaïæ, ut narrat sanctus Lucas, ix, 18 Evangelii; ostiarium etiam, quando ejecit vendentes, et ementes de templo; exorcistam, expellendo dæmonas e corporibus 674 hominum; acolythum, seu ceteriferarium, se lucem veram ostentando; et ita quatuor munia minorum ordinum exercuisse. Erat in eo quippe potestas excellentiæ, id est, ministerii principalis secundum quod erat homo; nam in quantum Deus habebat potestatem auctoritatis; sic loquuntur scholastici, ut explicat P. Philippus a Sanctissima D Trinitate part. III De sacramentis in genere, quæst. 64, art. 3. Implevit etiam munera Christus subdiaconi, quando præcinxit se liuteo, et pedes discipulorum lavit; diaconi, quando in cœna corpus et sanguinem suum discipulis ministravit; presbyteri denique cum panem et vinum in corpus et sanguinem suum mutavit, et episcopi animarum nostrarum, cum uti pontifex in ara crucis se obtulit Patri, sacerdotio etenimungebatur vero; cardinalis Oreggius tractat. 5, part. III, cap. 15, quæst. 4.

In cœlo quidem novem sunt angelorum chori, et Ecclesiæ triumphantis tres hierarchiæ, ita in militante novem esse ordines videmus, secundum canonicas, quamvis ad septem eos contrahant theo-

logi. Præpositus, in c. 15. dist. 13, tradit octo fuisse gradus, quibus ascendebatur ad portam templi ex Ezechiele c. xl, et totidem fore dignitates, quibus proceditur ad papatum, sive summum pontificatum, nempe parochiam, decanatum, archidiaconatum, seu præposituram, abbatiam, episcopatum, archiepiscopatum, primatum et patriarchatum. Leo Allatus contendit, et probat lib. De atat. et interst. Græcorum, lectorem non ordinandum seu Ἀναγνώστην eum, qui 18 annos ætatis, vel 20 non explesset, e Nomocanone Photii, Notisque Balsamonis, e Basilicis, eque Novella præsertim 257 Justiniani apud Græcos, p. 36 et 59. Unde, sicuti jam asserui, Theodulus Nili filius ad νεωκόρων proventus, in ordine sacro, manus, impositum sibi a sacerdote divinarum mysteriorum Christi, cum impigre illud obiret, et ὑπηρεσίας πρώτας, ministeria prima sive ostiarii, et æditui, atque lectoris, quæ mutuo sese complectebantur, exercebat studiose, magnamque concitaret spem profectus, cum brevi tempore multa virtutum præbuisset specimina, et id omnibus foret, propter bonos, probosque mores; consequitur certius eum exegisse decem et octo annos, imo et viginti.

Hactenus primam paginam Vitæ sancti Nili abbatis pervolvi, nunc ad alteram pergô. Si prius observaverim recentiores Græcos, qui Romanæ malunt Ecclesiæ reliquarum matri adhærere, nec ab ea revelli discindique gaudent, lectoratum cum prima tonsura conferre, ut in Euchologio, ubi τάξιν χειροτονίας του ἀναγνώστου in primis περιεται ὁ δούλος του Θεου ο.ο. εις τὸ ὄνομα του Πατρὸς, καὶ του Υἱου, καὶ του ἁγίου Πνεύματος, id est, *Tondeatur servus Dei N. N. in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti*; lectoris et cantoris est eadem formula, huic datur liber Psalmorum, seu Psalterium, illi Epistolarum, seu Epistolarium cum oratione: Κύριε, ὁς ἀπὸ μετὰ πάσης σοφίας καὶ συνέσεως τῶν θείων σου λόγων τὴν μελέτην καὶ τὴν ἀνάγνωσιν ποιῆσαι; id est: *Domine, da isti cum omni sapientia, et 675 prudentia divinarum tuorum mysteriorum meditationem, et lectionem executioni mandare*. Includi sunt in subdiaconatu comprehensio alii duo minores ordines, ostiarius ac acolythatus, et utitur ordinans hisce verbis; Κύριε, ὁς ἀπὸ ἀγάπην καὶ εὐπρέπειαν οἴκου σου, περιστάναι τὰς θύρας του ναοῦ του ἁγίου σου, ἀνάπτειν λύχνον σκηνώματος δόξης σου; id est: *Domine, da isti charitatem, et decorem domus tuæ, ut assistat januis templi sancti tui, et accendat lucernam tabernaculi gloriæ tuæ*. Exorcistarum autem presbyteratui conjungunt tam super catechumenos, quam et super energumenos. Atque hoc modo sensim appropinquant, et accedunt ad Romanam Ecclesiam parentem benignissimam, ut accepi ab illustrissimo domino Onuphrio Constantino archiepiscopo Deberitano; et revocant, atque renovant, quoad possunt, veterem illam hierarchiam similem Romanæ, quæ vigeat, et efflorescebat in primævis illis Ecclesiæ Græcæ nascentis exordiis, cujusque penes SS. Dionysium,

Ignatium, et Clementem, aliosque Græcos Patres A exstant vestigia et argumenta, cum Ecclesiæ Occidentalis et Orientalis unanimes et contesseratæ, atque fœderatæ vinculo charitatis, et glutine veræ concordiæ consociarentur, tanquam duæ olivæ, de quibus Zacharias, et Nilus ipse in Epistola supe-

rius prolata, seu duo candelabra lucentia etiam in terris ante Dominum Dominatorem, *Apocalyps.* xi, 4, quæ ut resarciatur divina miseratione tandem aliquando, quemadmodum toto affectu, intimoque precor ex animo, sic et ominor perlubenter.

De tentatione S. Nili abbatis, et reliqua vita, et morte, atque sepulchro.

Uno spiritu non potuit vita Nili transcurri ac exsuperari: Ælius est altior et excelsior; levavit quippe vir eximius oculos ad montes erigens, suosque gressus direxit ad rupes, et saxa præalta, et sublimia cum Theodulo filio, vere Dei servo. Tantisper igitur conquiescendum fuit una cum illis in Sinaiticis jugis, in montibus Dei, in quibus illi solitarie vitæ prægustabant suavissimam dulcedinem. Itaque Nili patria, nomine, studiis, dignitate, conjuge, prole, virtutibus, conversione, rebusque, quoad assequi potui, gestis, hucusque transactis, colligendus est fructus tirocinii monastici, in eoque percipiendo, et excerpando, et quidquid vitæ superfuit recensendo, juvat operam navare strenuam, donec ad metam perveniam, ultimamque lineam ducam, et sepulcra componam.

Intentator est malorum Deus, uti scribit sanctus Jacobus apostolus in epist. v, 13. Tentavit tamen Abraham Gen. xxii, 1 seqq. super Isaac filio suo unigenito, quem diligebat unice, ut pia ejus obedientia 676 probaretur sæculis in notitiam proferenda; idque observant sanctus Augustinus, lib. xvi *De civitate Dei*, c. 32, et sanctus Joannes Chrysostomus, hom. 4 in *Genes.*, non autem ipsi Deo, cui nota erat ejus fides singularis. Tentari quoque permisit Deus servum suum Job (toto libro Job), sed fidelis Altissimus, neque patitur quemquam tentari supra id quod potest, facit etiam cum tentatione preventum, sic enim probat velut explorans justorum fidem, e sancto Paulo II Cor. x, 13; et e sancto Augustino, serm. II *De verbis Domini in Matthæum* x, ut eos coronet. Sancto Ambrosio teste, lib. iv *De Abrah.*, c. 8, nec sustinet, sinitque in tentationem eos induci, vel ελεγχέσθην, ut sanctus Augustinus exponit c. 9, lib. II *De serm. Domini in monte*, nec omnino immitit, seu relinquit virgam peccatorum super sortem justorum, e psal. cxxiv, 3, ut explicat eloquentissime sanctus Gregorius Nazianzenus, orat. I, p. 388.

Tentavit etiam Nilum Deus super filio suo Theodulo, ut ambo pretiosiores invenirentur auro, quod per ignem probatur, e sancto Petro (I Petr. I, 7). Cecinerat profanus, et relegatus ille poeta:

*Scilicet ut fulvum spectatur in ignibus aurum,
Tempore sic duro est inspicienda fides.*

Hancque tempestatem procellosam consecuta est mirabilis tranquillitas, illesique fuerunt ambo in aquis validis, II Esdr. ix, 41. Duæ sunt potissimum in universo terrarum orbe regiones, quæ variis in sæculis tres notissimas, et coherentes invicem il-

lius partes, Europam, Asiam et Africam inundarunt superfusus examinibus populorum exinde prosectorum; Cimbrica nempe Chersonesus a septentrione; ab austro autem Arabia, quæ, saltem Felix, Peninsula videtur, hinc sinu Arabico, sive mari Erythræo, illinc sinu Persico, tum ab oceano Indico ablata et circumsepta; cum Petræa et Deserta; nam in has tres tota dividitur Arabia, perque istas duas adhæret Palestinæ, ac Syriæ, a qua dirimitur Euphrate fluvio interfluente; Chersonesum Cimbricam a Cimbris dictam populis, quo nomine Germani vocant τοὺς Ἰησὺς, id est, *latrones*, si qua fides Plutarcho in *Mario*, arbitror esse ollam succensam, quam præviderat Jereias a facie aquilonis c. I, v. 13. Certe Scandia, sive Scandinavia (ita enim nuncupatur hæc peninsula inter mare Balticum, seu Godanum sinum, et oceanum septentrionalem extensa Plinio et Solino) cognominatur vagina gentium, et officina nationum, quia sicut innuit Jornandes (an Gordianus diaconus, qui scripsit de rebus Gothicis?), ex ea nimirum innumerabilis hominum multitudo diversis temporibus prosiliit, et per totum, quam late patet, telluris habitabilis spatium inde commigravit, neve repetam effusos exinde Cimbræos, Ambronas, et Teutonas, a Catalo variis præliis attritos, et a C. Marjo ad internecionem usque deletos in provincia Narbonense, dum Gallias pervagati, et Germaniam, invaderent Italiam sub ænum ab Urbe condita 650, et ante Christum natum 402, testantibus 677 Plutarcho in *Mario*, p. 140; Velleio, lib. II, pag. 119; Justino, lib. XLVIII, pag. 224; Annæo Floro, lib. III, c. 3; Plinio, lib. IV, c. 14; Paulo Orosio, lib. V, c. 16; Eutropio in Epitome Liviana; Berthauda in *Flor. Gall.* lib. III, c. 4. Cum Decius Trajanus imperaret, Gothi ex eadem peninsula orti, deductique in Scythiam, tum Getis immisti, Gothique appellati, quasi γόττες, id est magi, sive incantatores, eum devicerunt. Mox a Claudio, Proboque domiti, et crediti Gog et Magog, quos prænuntiavit Ezechiel c. xxxviii et xxxix, et de quibus agit sanctus Joannes, *Apocalyps.* xx, 7; sanctus Augustinus lib. XI *De civit. Dei*, c. 41; Orosius, lib. VII, c. 39, fortunaque cum Romanis orbi dominantibus nunc prospera, quandoque adversa pugnantes Valentem fuderunt, dein Constantinopolim obsederunt, inde Romam ceperunt, et obtinuerunt sub regibus, donec a Narsete subacti, et exterminati fuerunt in Italia. Quæ autem eorum portio in Narbonense provincia subsederat, quæ ab his Langothia nomen fuit sortita, postea in

Hispaniam transgressa cum Alanis et Vandalis, gentilibus suis, et Gothalanæ, seu Catalanæ nomen dedit, et Vandalusiæ imposuit, et in Tarracoenensi, ac Toletana regnum Gothorum constituit, quod ad Austriacos pervenit: Vandali etiam inde trajicientes in Africam, ea potiti, Romam diripuerunt, et Africam occuparunt, quousque. Belisarius, jussu Justiniani Augusti eos abolerit. Ne recenseam Gallias, in quibus adhuc rerum potiuntur Franci et Scandinavia, seu Cimbrica Chersoneso progressi etiam, propagatique, uti Turæbus affirmat cap. 57, lib. xxiv *Adversar.* postquam in Germaniam diffusi, commorati fuissent ibidem, et Franconia nomen indidissent, Belgicam aggressi, Celticam quoque, ac Aquitanicam, Narbonensemque ceperunt, et florentissimum regnum fundaverunt; nec enim Anglos, qui Britannias, nec Longobardos, qui occuparunt Italiam postmodum commemorabo, regni-que ibi conditis eandem originem agnoscent; omit- tam præterea Herulos, Burgundos, Normannos, Hunnos, Bulgaros, et alios populos, qui ex eo fonte manarunt, nominaque sua posuerunt in terris.

Ad Arabiam me convertito, quæ quasi Ereps, id est, occidua et tenebrosa, ut Scaliger vult in Festum, in quam Pompeius penetrans, Agarenos vicerat, Saracenos dein appellatos non ab Agar ancilla, vel Sara uxore Abrahami, a qua se gloriabantur progenitos (ε Σοζομενο), verum a voce Arabica Sarak, quasi furaces, et ληστροικους, e Scaligero in *Euseb. Χρονικ.*, quia et Scenitas a tentoriis, sub quibus degunt, nuncupatos ἀπὸ τῶν σκηνῶν. Augustus eos tentavit, canente Virgilio:

Omnis Arabs, omnes verterunt terga Sabæi.

Æneid. lib. ix.

... *Inferre parant lacrymabile bellum,*

Hircaniæ Arabiæ.

Æneid. vii.

At Propertius in *Eleg. ad Musam lib. ii,*

Et domus intactæ te tremat Arabiæ.

Trajanus Arabiam domitam redegit in provinciam obtritis Agarenis. 678 et magna ejus regionis parte occupata; testatur id Sextus Rufus, et antiquum numisma, in quo legitur, Arabia acquisita. Novam deinde provinciam fecit Severus Augustus, qui sibi titulum Arabici assumpsit, ut in Apparatu historico arcus triumphalia erecti ad ipsius honorem adnotavi. Vagabantur quidem Arabes, seu Saraceni semper, et in vicina excurrerant oppida, vicosque; raptè viventes, prædæque convectantes, quin viatoribus insidiantes. Nomadesque sicut Seythæ nominati sunt, ut arguit P. Combefis ad Nicetam in Vita sancti Hyaciathi Amasriæ., p. 15; Romanumque incesserunt imperium, excusso jugo, magnæque cum copiis irruentes, Ismaelitarum ascito nomine ab Ismaele, post Mahometis, qui per ascensorem cameli videtur designari Isaiaæ xxi, 8, non solum Hegiram, seu fugam, verum etiam mortem Cynicam, et fabulis inundatam, an. C. N. plus minus 631; nam Syriam et Ægyptum Saracenorū

calipharum, mox Sultanorum ductu sibi subdiderunt anno 634, et Persidem anno 639, imo totam obtinuerunt Africam, et depulsis Romanis, Mauritania, et Numidiam, mistique Vandalis ibi superstitionibus, communicatis nominibus, uti superstitionibus, Christi Domini divinitatem abnegantes, in Hispanias trajecerunt, et in Gallias, donec eos Carolus Martialis an Tudos? tam celebri contudit, extinxitque prælio. Imo Siciliam, et Romam ipsam diripuerunt, ac vastarunt, magnamque Græciam detinuerunt. Ideo Vaginam Vandalorum, id est, Saracenorū, seu Maurorum sub Carolo Magno fuisse P. Guesnai in Mæria Magdalena Massiliense advena, p. 562, dictam fuisse Africam affirmat, et ego fuse probo in *Dissertatione de patrimonio pont. Rom. in provinc. Narbonense.* Antea præluserant variis excursionibus vexantes Syriam, et Palæstinam, habitantes in tentoriis, Isaiaæ xiii, 20. Latrones Arabum, qui castra invaserant, omnes majores natu filios Joram regis Juda interfecerunt, Arabum scilicet, qui confines sunt Æthiopicis; nam duplex est Æthiopia: post Ægyptum altera, in finibus Palæstinæ, seu Terræ Sanctæ et Sinai; alia, sive Mædian, a qua Sephora uxor Moysis, Æthiopissa dicta c. ii Exod. et c. xii Numeror. De hac in psal. lxxvii: « Æthiopia præveniet manus ejus Deo, » ubi Genebrardus, vide Allatum in *Hexaemerum Eustath.* pag. 328; quatuor Arabum genera describit La Valle part. iii, epist. 11, p. 482, qui hodieque grassantur. Sed ad cœvos Nili regrediamur, quos inter Vopiscus nominat Blemmies gentes Barbaras in Aureliano, et Pfinius, lib. v, c. 8, Blemyes vocat populos Æthiopiæ versus austrum a Blemy uno e ducibus Dionysii nomen mutuatos, e Strabone, l. xxii, et Stephan. *De urbib.* capitibus carentes. Claudianus feros vocitat, et locat inter Meroen ac Syenen, in *Carmine de Nilo.* Blemyas subegit Probus, eorumque captivos Romam transmisit, qui mirabilem sui visum stupenti populo Romano præbuerunt; de his ista Martertinius dixit in *Genethliaco Masimiliani.* Non istæ modo, aliæque gentes viribus, armisque terribiles,

679 fiducia instructæ ad perniciem humanitatis utuntur, sed etiam Blemii (ut audio) levibus modo assueti sagittis adversus Æthiopes, quærent, quæ non habent arma, et pene nudis odiis prælia internecina committunt. De his Sulpitius Severus dial. 1, c. 15, Præmonui dudum p. 639, sub imperio Diocletiani, et Petro episcopo Alexandrinam Ecclesiam regente martyre, qui occubuit anno C. N. 310, monachos summæ virtutis ac sanctitatis in solitudine Thecæ interemptos a discurrentibus Saracenorū latronibus et collatione 6 Cassiani c. 1 et 2. Cardinalis Baronius in notis ad Matyrologium, diebus 14 Januarii, 19 Februarii, et 16 et 28 Maii, refert incursionem varias Saracenorū, e quibus prima est ista sub Diocletiano ad annum C. N. 303, de qua Cassianus agit, in Thecæ, ejusque Græci meminere in Menologio, die 14 Januarii hisce verbis: Πρὸ δὲ χρόνων πολλῶν ἐπὶ τῆς βασιλείας Διοκλη-

τιανού του βασιλέως, και Πέτρου αρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας ἀνῆρέθησαν, και ἕτεροι Ἑσυχάζοντες, και αὐτοὶ ἐν τῷ Σινᾷ ἦραι. Ἐξελεθόντες γὰρ οἱ κατοικοῦντες και αὐτοὶ ἐν τῷ Σινᾷ ἦραι Σαρακηνοὶ, ἀποθανόντος τοῦ φυλάρχου αὐτῶν, πολλοὺς ἐφόνευσαν τῶν ἀσκητῶν· τῶν δὲ λοιπῶν φυγόντων εἰς τὸ ὄχυρωμα, ἐφάνη τοῖς Σαρακηνοῖς διὰ τῆς νυκτὸς φλόξ πυρὸς κατακαίουσα ὄλον τὸ ὄρος· ἡ δὲ φλόξ ἀνῆρχετο ἕως τοῦ οὐρανοῦ· και ἰδόντες οἱ Σαρακηνοὶ ἐφοβήθησαν, και εἶψαντες τὰ ὄπλα αὐτῶν ἐφυγον. Οἱ δὲ πρῶτον σφαγέντες ἦσαν τριάκοντα ὁκτώ ἔχοντες πληγὰς διαφόρους ἐν τοῖς σώμασιν αὐτῶν· ἐξ αὐτῶν δὲ ἠρόθησαν δύο ζῶντες, Σάββας και Ἡσαίας· οἱ δὲ φρονεῦσθέντες οἱ μὲν τὰς κεφαλὰς ἀπετεμήθησαν τελείως, τῶν δὲ ἐκ τοῦ ἐνὸς μέρους ἐκράτει τὸ δέρμα, ἄλλοι μέσον ἐκόπησαν· οὓς ἔθαψαν οἱ δύο μοναχοὶ, τὰ περὶ αὐτῶν εἰπόντες· id est. *Multis ante temporibus (scilicet priusquam occiderentur a Barbaris Blemmiis vocitatis sub Theodosio A. monachi, cum quibus erat Nilus), sub imperio Diocletiani Augusti, et Petro Alexandriae archiepiscopo caesi fuerunt, et alii tranquillam vitam degentes, et ipsi quoque in Sina monte. Egressi etenim qui et habitant prope Sina montem Saraceni, mortuo ipsorum tribus praefecto, plurimos trucidarunt exercitationi monasticae delitio; reliquis autem in munitionem profugentibus, visa fuit Saracenis flamma universum amburens montem, eaque ad caelum usque assurgebat. Id videntes Saraceni extimuerunt, et suis armis abjectis anserunt. Qui vero primum occisi fuerunt triginta octo erant, variis vulneribus concisi suis in corporibus. Ex his porro duo vivi superfuerunt, Sabbas et Esaius: interfectis autem quibusdam caput penitus est amputatum, aliorum vero ex una parte cutis retinebatur, alii dimidium exciderant. Eos sepelierunt duo monachi, qui dixerunt quaecunque illis contigerunt.* Ammonius presbyter, et monachus Aegyptius, ac martyr cum sancto Petro episcopo, atque martyre Alexandrino, ex Eusebio lib. viii, c. 9 *Hist. eccles.*, cuius martyrium Latine R.P. Francisus Combesis laudatissimus, et Gallice R.P. Nicolaus Le Sueur accuratissimus reddiderunt, ambo ejusdem ordinis: Ammonius, inquam, fortassis ille, cuius animam in caelum deferri vidit sanctus Antonius, e sancto Athanasio **680** in ejus Vita, et Suidas, aequae Vitis Patrum, p. 150, cardin. Baronius in Martyrologio Rom. ad Kalendas Septembris, istorum monachorum caedem Aegyptia lingua, enarratam sibi ab Sabba et Isaia, descripsit; inventam vero Naucratae (ea urbs est, quae et Naucratis, in Aegypto Pollucis grammatici, cuius est *Onomasticon* dicatum imperatori Commodi, sub quo ille floruit, et nomus mediterraneus intra Deltam ab ea nuncupatur et ostium Nili, quod et Canopicum. Plinio, Straboni, et Stephano auctoribus) descriptionem hanc apud anachoretam quemdam Joannes presbyter Graece vertit. Ille Ammonius cellulam habebat in Canopo; est hoc oppidum Aegypti haud procul ab Alexandria, et fugiens atro-

cem persecutionem Diocletiani adversus Christianos, adiiit in Palaestinam adoraturus sacra Christi Domini monumenta; hinc perrexit ad montem Sina, in cujus solitudine, ac vertice monachi degebant, quorum vitam angelicam depingit; tum narrat ut Saraceni, cum eorum dux e vita migrasset, in solitudinibus Getrab, Chobar, et Cedar, aliisque sancto monti proximis, obvius quosque peremerint, cumque in sanctum montem pergerent, cui praererat Dulas, dictus ob mansuetudinem Moyses in Turri, oborta subito flamma cum fumo terruit Barbaros, qui ab incepto desiterunt itinere; post eorum recessum exiens e Turri Dulas cum monachis, reperit triginta octo monachos occisos, e quibus duodecim in Getrab monasterio jacebant, et passim dispersi alii, spirantes praeterea duos, Sabbam scilicet ac Isaia, e quibus obiit Isaia confestim, at Sabbas, cum cladem recensuisset, sic quoque decessit quadraginta post dies, ita ut quadagesimum numerum monachorum caesorum impleverint, et haec omnia contigisse affirmat die secunda mensis Tybi, quae computatur ab Aegypto 14 Januarii. Adjungit hic Ammonius stragem aliam sibi ab altero narratam monacho, qui viderat, et confugerat, editam a Barbaris, monachorum in solitudine Raithu in Arabia Petraea, Ptolemaeo Ratheni, sive ut in Basilii Menologio legitur, et in Romano, in Aegypto, quia sita est in mari Rubro, seu ad litus maris Rubri, ut vult P. Augustinus Lubinus, probatque, referente Domino Michaeli Antonio Bandrand, geographo peritissimo in Lexico. Ea solitudo c. xv Exodi vocatur *Elim*, fuitque secunda statio, seu mansio Hebraeorum, ubi erant duodecim fontes, et septuaginta palmae, quae succreverunt in silvam, ubi Moyses monachus, ejusque discipulus Psoes, et Joseph Ephesius mira patrarunt opera. In ea tercentum Blemmyae transvecti nave ad Clisma, quae arx est Arabum, ex Aethiopibus, et Ela urbe Arabiae Petraeae, ubi olim legio Romana subsidebat, Stephano teste *De urbibus*, irraentes fuderunt Pharanitas, qui sese tuebantur, cum refugissent intra murum Paulo Petraeo duce atque hortatore, et illic obsessos interemerunt, et Jeremiam, dein ipsum Paulum. Ille monachus, qui exploraverat ista, sese abscondit sub ramis palmarum, viditque latitans Salathielem occidi; **681** cumque Barbari receptui canentes edita strage monachorum, navem non invenissent, a sexcentis Pharanitis ad unum necati sunt: tunc erumpens iste Ammonius monachos caesos comperit 39 et quadagesimum Dominum, qui mox animam exhalavit; Andreae quidem vulnera, quia non erant letalia, fuerunt curata, et Orion illaesus deprehensus supervixit, ac una cum Obediene, atque primoribus Pharanitarum, corpora quadraginta itidem monachorum Christiano ritu gestando palmas, hymnosque concinendo, tumularunt: inibi autem perstiterunt religiosus Obedien, et Orion, ac Andreas. Verum cum ista rescivisset ab illo

monacho profugo, et αὐτόπη. id est, qui propriis oculis viderat, Ammonius in Ægyptum ad tugurium suum reversus est, et Ægyptio conscripsit idioma, ejusque λόγος; de ista cæde versus Græcæ, ut indicavi a P. Combessis Græcæ Latineque Parisiis editus fuit anno 1660 in octavo, et a P. Le Sueur Gallice ibidem, eodemque anno e codicibus manuscriptis Regio, Mazzarino, et Segueriano post Acta sanctorum Eustachii, seu Placidi, et Theopistes, sive Tatianæ conjugis, et Laudationem Nicetæ Paphlagonis insertam. Incipit λόγος Ammonii, Ἐγένετό μοι, desinitque, τῷ ἀμαρτωλῷ. Martyrologium Romanum die 14 Januarii hæc habet: « In monte Sina sanctorum triginta octo monachorum a Saracenis ob Christi fidem interfectorum. In Ægypto in Raithi regione sanctorum xliii monachorum, qui pro Christiana religione a Blemmiis occisi sunt; » ibi tam in monte Sina, quam in Raithi reponendus est numerus quadraginta monachorum, ut constat e narratione suprascripta, et sic ad octuaginta numerantur. Meminit Petrus La Valle monasterii cum ecclesia sub titulo Quadraginta martyrum in Sina, tom. I, epist. 41, p. 287, primorum scilicet, quoad mihi conjectura licet assequi. Confirmatur hæc excursio sub Diocletiano verbis hisce Nili, describentis eam, quæ sub Theodosio, id est ævo suo evenit, ἀνῆρέθησαν δὲ ἄλλοι πρὸς πλειόνων ἔτων, id est, interfecti vero alii (monachi nimirum) ante plures annos, quorum memoria eadem die (nempe septima post Epiphaniam, seu decimaquarta Januarii) celebratur, ne tanta ex intercapedine crebrioribus conventibus multitudo piorum confluentis fatigaretur; sed de Cassiano, et Thecæ, ac Raythuni superius actum est iterum iterumque apposite ad primam istam excursionem, sub anno autem C. N. 303. Miraberis autem, quod in Martyrologio Romano ad 28 Maii locata sit secunda incursio ista Saracenorum ita concepta: « Thecæ in Palæstina sanctorum monachorum martyrum, qui tempore Theodosii Junioris a Saracenis occisi sunt, quorum sacras reliquias accolæ colligentes, summa veneratione illas habuerunt, » cum in Menologio Græco referantur ista die decima quarta Januarii: Οὔτοι τὸν ἀσκητικὸν βίον ποθοῦντες, πᾶσι τοῖς τοῦ κόσμου χαίρειν εἰπόντες, κατέκον τὴν ἐρημον. Μεθ' ὧν ἦν ὁ μακάριος Νεῖλος ἐπιρῆχος γερῶνως Κωνσταντινουπόλεως, ὁ καὶ δυναμίε λόγου, καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος χάριτι, κάλλιστι συγγράμματα ἐκθεῖς πρὸς **682** ἀσκησιν ἐπαλεῖγοντα καὶ τὴν διαγωγὴν, καὶ ἀγχιμαλίσταν, καὶ ἀναρῆσιν τῶν ὁσίων Πατέρων τούτων διεγράψας. Οὔτοι γὰρ ἀνῆρέθησαν ὑπὸ τῶν βαρβάρων ὄντων λεγομένων Βλεμμύων, ἀπὸ Ἀραβίας ἕως Αἰγύπτου καὶ θαλάσσης Ἐρυθρᾶς κατὰ τὴν ἐρημον παρατεταμένων. Isti desiderantes vitam exercitationis monasticæ, cunctis mundi rebus valedicentes, habitaverunt in solitudine, cum quibus erat beatus Nilus, qui et vi copiose dicendi, et sancti Spiritus gratia prædi us, pul-

cherrimos Commentarios composuit, qui ad exercitationem præparant et conversationem; et captivitatem et cædem sanctorum Patrum descripsit. Hi quippe monachi necati fuerunt a Barbaris, nuncupatis Blemmiis ab Arabia usque ad Ægyptum et mare Rubrum, juxta solitudinem excurrentibus. Et cum Nilus ipse circumstantias omnes cædium, quæ acciderunt, quia tunc aderat in Sina monte, ac commiserans, eas spectabat, nominatimque monachos interfectos aliquot enumerans, tempus quoque adjiciat decimam quartam diem Januarii, ut retuli, adjungatque, πάντως γὰρ τοῖς ἐυλαβέσιν ἡ μάθησις καὶ τοῦ χρόνου καὶ τῶν ὀνομάτων σπουδαίεται, κοινωσὶν ταῖς μνήμας τῶν ἀγίων ἐθέλουσιν. id est, omnino namque a devotis studiosè quæritur scientia temporis nominumque, volentibus (scilicet) memoriarum sanctorum fieri participes; tres tantum nominat cæsos, Theodulum presbyterum, Paulum, et Joannem, postea nominat septem p. 87, quibus a P. Le Sueur octavus adnectitur Isaac. Id vero arbitrator evenisse, quia qui Martyrol. Roman. contexuerunt diem sepulturæ adnotatum diligenter observarunt, isque confusus fuit cum eo, quo sub Diocletiano, ut mox memorabimus, a Barbaris occisi fuerunt alii monachi, et una, eademque celebritate concursus fiebat ad loca martyrum istorum sanguine perfusa, vel tumulis nobilitata; ne pii viatores propter longinqua itinerum spatia sæpius lassarentur, sicut e Nilo retuli, et e Menzies liquet, adnotatque cardinalis Baronius. Dies autem sepulturæ universorum non statim post cædem fuit; erant quippe sparsi varia per tuguria singuli, et tres tantum ad Sina fuere trucidati, alii procul in suis tuguriis, neq̄ inverisimile videtur a die 14 Januarii, ad diem 28 Maii, remotiorum funera fuisse protracta, in perquirendis enim corporibus, et comportandis, diuturnum consumptum est tempus, nec tutum erat eo munere defunctos prosequi, et multitudinem cære fidelium ad cohonestandas exsequias, donec quies esset a Barbaris impetrata, ipsorumque dux adeundus, et orandus erat, ut ex Epitome, quam mox subjiciam, narrationis a Nilo ipso concinnatæ patebit. Dies autem istos Romani Martyrologii collectores cum rescivissent, anxie religioseque conservarunt, tam cum de hac incursione sub Theodosio agunt, de qua sanctus Augustinus, epist. 122 ad Victorianum; Nicephor. Callisti, lib. xiv, cap. 54; et cardinalis Baronius, in Annal. ad an. 410; ac sanctus Hieronym. in Vit. Patrum, quam cum de aliis Saracenorum incurisibus, deque subsecutis monachorum cædibus tractant; nam die decima nona Februarii legitur in Martyrologio **683** eodem, commemoratio sanctorum monachorum, et aliorum martyrum, qui a Saracenis sub duce Alemundaro sævissime cæsi sunt ob fidem Christi. Ejus meminerunt Nicephorus Callisti, lib. xvi, c. 35; auctor Historiæ Miscellæ lib. xv, p. 921, et Theophane, et statuunt annum decimum nonum Anastasii, C. N. 508; Cedrenus annum decimum

Anastasi, 501 C. N. ac indictionem secundam 7 alii Anastasii undecimum, C. N. 502. Utunque sit, cardinalis Baronius, et Sethus Calvisius, quanvis hæreticus, tamen exactus temporum supputator, annum C. N. 508 firmant, quo Alemundarus, sive Alamundarus iste Zetices, an Scenitarum regulus, seu phylarchus cum Zareta rege Persarum in Phœnicem et Syriam excurrit, fecitque impetum in Palæstinæ fines, et strages ista tertia monachorum fuit tunc edita, quod facinus rursus Vadiciarius frater Agari demortui fertur renovasse. Alemundarus autem Christi fidem amplexus est, ad an. C. N. 513, ut cardinalis Baronius e Nicephoro, lib xvii, c. 35, et auctore *Historiæ Miscellæ*, lib. suprascripto xv, probat de conversione Saraceni, qui nepos erat Amerumnis in castro Ampeli Syriæ, cum vidisset speciem infantis in Eucharistia. Relatio Gregorii Decapolitæ prodijt typis Romæ a Patre Isidoro a Sancto-Josepho Carmelita Excalceato Græce Latineque publicata. Pater quoque Theophilus Raynaldus, aliam conversionem principis Persæ a Petro de Monte tunc episcopo Brixienti versam Latinum in sermonem ex Græco Epiphanii, Romæque anno C. N. 1523 excusam, ut arguit ex Epigrammate ad Mathæum Gibertum Datarium, mox episcopum Veronen. dignissimum, non tamen, ut vocitat P. idem Theophilus, cardinalem, recudi curavit in Gallia. De Judæo per miraculum sanctæ Eucharistiæ ad fidem Christianam converso Innocentius Tertius lib. iv, epist. 84. Anno primo Justiniani Augusti, C. N. 527, iidem Nicephorus et auctor *Miscellæ* tradunt sub Alemundaro rege Zeticæ (an regulo Scenitarum?) in Palæstinam, seu Syriam primam, excurrisse Saracenos, easque deprædatis fuisse, usque ad fines Antiochiæ, nihil tamen de monachis.

Fuit et monachorum quadraginta quatuor cædes in laura sancti Sabæ in Palæstina occisorum a Saracenis, e Baronio cardinale ad diem 16 Maii in Notis ad Roman. Martyrolog. et in *Annal.* ad annum C. N. 619, seu 630, Heraclio imperatore, de qua Moschus in *Prato spirituali*, c. 4, n. 21 et 99, ubi Rosweyodus laudans ipsum cardinalem Baronium; sed cum *μνημονικῶ ἀμάρτηματι* ad 19 Februarii, de qua et Antiochus in Epistola, seu D fragmento ad Eustachium, quod præfixum est *Pandectæ* intextæ tom. IX *Bibliothecæ Patrum*. Sedebat tunc Hierosolymis patriarchæ in Persidem a Chosroo abducti *τοποτηρητής*, id est *locum tenens*, Modestus; imperabat Heraclius, qui Chosroen vicit. De miraculis, quæ contigerunt cum illud monasterium invaserunt Saraceni præter Moschum, Cyrillus monachus in Actis sancti Sabæ, die 5. Decembris; Euthymius abbas die 20 Januarii recensens grassationem 684 Saracenicam sub Anastasio, de qua et in rebus gestis sancti Joannis Silentiarri apud Metaphrastem die 13 Maii. In Martyrologio quidem Romano hæc habentur, die 16 Maii: « Monachorum in laura sancti Sabæ a Saracenis interfectorum

A passio in Palæstina, de qua mentio fit in Græcorum Menologio. » Toties Barbari aggressi sunt loca illa sancta, et cacodæmon invidus hostis angelicæ monachorum vitæ, Barbarorum opera quietem servorum Dei perturbare conatus est, et aream istam persecutionis turbinibus ventilare; unde coactus fuit Justinianus Augustus in Sina castellum exædificare, ut illos validius protegeret. Turris etenim antea tantum erat, sed is novam munitionem construxit, teste Procopio, lib. v *De ædific. Justiniani*, p. 127; quin et apud Theopolim, sive Antiochiam murum Sancti Maronis prope Daphnen renovavit, p. 129. Est autem monasterium Sancti Maronis principale monasteriorum secundæ Syriæ, cujus ambasciator diaconus Paulus in Constantinopolitano v œcumenico concilio, actione prima, subscripsit libello monachorum. Fuit et Alexander archimandrita etiam ex epist. 22 Hormisdæ de Maronitis ad an. C. N. 1099; Ptolemæus Lucen. in *Annal.* ex Richardo; sed et cardinalis Baronius in Notis ad Martyrologium Romano die 21 Octobris, et in *Annal. ecclesiast.* ad annum 1182. Tibi profecto satisfaciet purpuratus ille pugil Ecclesiæ, nec insimulabis *ἀπροσεξίας* virum hunc summum, si legeris, quæ scribit ad 14 Januarii, et 19 Februarii (uti pag. 167, in Notis ad Nili *δύγημα*, P. Possinus) et expenderit hæc verba: « Contigit ejusmodi gravissima persecutio, etc., » et ejusmodi pro simili volueris intelligere, et amice quoque ista. « Una (inquit) eademque persecutio Saracenorum, sive a Saracenis commota, et inflicta suprascriptos sanctos monachos diversis in locis positos vexavit, diversisque diebus occidit, (seu diversis temporibus), ut non mireris si sæpe agatur in Romano Martyrologio inferius de monachis cæsis a Saracenis. Ita persecutio Diocletiani, vel aliorum tyrannorum in Christianos debacchantium dicitur una, quamvis diversis diebus, temporibusque fuerit excitata et consummata. » E quibus cardinalis Baronii verbis, quam fuerit ille attentus in Operibus suis clarius elucebit æquissimo rerum æstimatori.

Dum Nilus pro more suo ad sanctos, qui erant in Rubo, et Græce *Βάτω*, quem Moyses vidit ardentem, at incombustum, Exodi iii, 2, ubi sacellum a sancta Helena Augusta fuit exstructum, et sub altari compositus ingens lapis, et prope quem Justinianus imperator magnam ædificavit ecclesiam instar arcis, ut Procopius laudatis locis describit, et attestatur Petrus a Valle tom. I *Peregr.* p. 286: ad sanctos (inquam), id est perfectiores monachos, paulo ante de monte Sina descendisset, et haberet cum ipsis synaxes, et collationes, aliisque spiritualia exercitamenta, monachi etiam distinguebantur in *ἀρχαπλους*, sive *ἀρχαίους*, id est, *incipientes*, *μικροσχήμους*, καὶ *μεγαλοσχήμους*, id est, *parva veste amictos*, *indutosque* 685 magna, qui *τέλειοι καὶ δόγηροι* dicebantur, ut apud Hierosolymitanos equites novitii, et *Grand-Croix*, Goar, p. 472, 488 et 517 in *Euchol.*; sed vereor ne sit hoc monachorum

discrimen recentius. Evenit, uti jam prænotavi, excursio illa memorabilis Saracenorum ad annum C. N. 410, qui canum instar exagitarum rabie inconditum edentes clamorem in Dei viros insiluerunt: ipsorum belluinos, ferinosque mores jam graphice delineavit Nilus in sua Complotatione (*sic*), quemadmodum et Ammonius, non violentius lupi agnis insultant, ululantes, in primis corraserunt, et compilarunt quascunque congesserant illæ sanctæ formicæ præparantes ad hibernum victum summitates arborum, baccasque hibernas, quæ ad hunc usum sedulo collectæ, et custodiæ siccari, sive durari, servarique poterant, mox compulere monachos ut eas ad sese deportarent; alios vero monachos, qui erant intra ecclesiam abstrahunt, nudantque suis centonibus, profectos ætate disponunt ordine ad cædem, tum circumstantes truculentis carnifices eduxere gladios irati, et torve igneam, rutilantemque subvolventes obtutum erga strictam illam aciem, paratamque neci pro Christo, cui famulabantur subeundæ fortiter ac generose. Lego nempe *πρωτόν*, et *πρόβωτόν* (ut in textu, notisque, p. 460, doctiss. Possinus). Mandant sacerdoti loci sacri, ut protendant cervicem, inferuntque non simul ambo (duo etenim ipsum circumstabant), sed unus post alium enses utrinque infligendo, ut crudelius degustata morte occideretur, plagas ad interscapillum et mamillam, e quibus ille sacerdos victima Deo sacra concidit, sicut et ejus concellulanus grandævus, et fractus non annis tantum, sed et monasticis laboribus, denique puer illis ministrans jussus relegere baccas, uti jam narraui. Satiati mactatis hisce tribus Barbari reliquis monachis indicarunt ut fugam capesserent, et abirent, *οὐκ οἶδα τί παθόντες*, manus indicio suadentes, cum adhuc tenerent sanguine infectos enses, *nescio quomodo placati* (Nilus inquit, p. 50) per tesqua præcipitia gradientes ocius monachi nisi sunt ad montem evadere, nec enim via trita erat, hæsitantiam, tarditatemque suam Nilus hic pingit, tum ob ætatem, uti jam insinuavi, tum quod abduci videret Theodulum unicum suum filium, et professionis socium a Barbaris, illeque patrem vicissim respectaret, pertrahentibus immanibus eum tortoribus subinde, donec innuit filius, ut ipsi sibi consuleret pater, fugaque salutem quaereret; hærebat tamen Nilus, donec nimium intervallum ejus oculos frustratum est, deficiente nihilominus sensu visus, secuta est voluntas et amor filium comitabatur, Nilus tandem dolore confectus discessit. Simul atque Saraceni procul recesserunt, multis aliis per solitudinem trucidatis, et discusso nimbo, serenitas effulsit aliqua, rursus cum aliis monachis descendit e monte Nilus, ut tribus illis officia debita exhiberentur, humarenturque beata corpora. Senem adhuc ipsi spirantem compererunt, qui collectum spiritum, ut eos adhortaretur ad serviendum **686** Deo constanter, demum emisit: vocabatur hic presbyter Theodulus, et coronam migrans ad cælum obtinuit;

alii nomine Paulus et, Joannes jam exhalant animam, præiverantque metatores presbytero ad cælestem gloriam velut anteaambulones. Sepelierunt itaque defunctos die septima post Epiphaniam, seu decima quarta Januarii, uti jam toties præfatus sum, monachi superstites cum Nilo.

Omnis in Theodulo stabat chari parentis cura. Nilus igitur vale dicto sacris commilitonibus, et missione petita temporaria, se itineri accingit, ut eum perquireret, commendans se orationibus sancti cœtus, et in Deo defigens omnem spem suam, utque pastor deperditam, raptamque oviculam recuperaturus, animatus quidem hac fiducia, errabundus tamen, ac lugens Pharan venit (est ea urbs Arabiæ Pœtrææ, et mons ad sinum Arabicum in Ægypti confinio. Ptolemæus meminit populorum Pharanitarum. Ibi habitavit Ismael filius Abrahami, et Agar, Gen. c. xxi, v. 22, fuitque 13 mansio populi Israel ex auctore *Mar. histor.* estque solitudo) ibique habitos a se recenset ultro citroque sermones cum quibusdam accedentibus, vitam solitariam, sive eremiticam dilaudantibus, atque circumsedentibus et causam gemitus ac fletus exquirentibus; in lacrymas enim gemens colliquescebat, ac sedens ejulabat miserabiliter, respondet suis ærumnas paratus exponere, deploratque calamitatem suam, filiique captivitatem, vel cædem quam præsumebat, interdum meticulose, totiusque vitæ suæ curriculum pene orsus breviter contextit, interrogatusque de strage sanctorum, divinæ providentiæ specimina, et documenta quamplura depromens sacris e Libris, tum Barbarorum victum, latrocinia, sævitiam, et camelorum carnibus, quos præsertim nuncupant dromadas, seu dromedarios a cursu, alimentum; stellæ, sive astri Luciferi cultum, sacrificium puerorum ætatis flore ac egregia forma excellentium, vel albæ et macula carentis camelæ diluculo; e converso monachorum vitam angelicam, pietatem, atque conversationem austeram ob oculos ponit, ut convenient ad sacra mysteria communicantes; de Inani, quam fugiunt, gloria, utque vere philosophantur (Persæ profecto adhuc immolant feminam camelum, teste La Valle, parte 1, p. 153 et 48, et Niceta in *Vita S. Eliæ novi martyris*, p. 202, quem protulit Combefis. Florebat Elias iste anno C. N. 768, mundi 6268); de Arabibus nomadibus, qui stellæ Veneris matutino ac Luciferi astro (gemini prævium temporis vocavit Seneca tragicus; est enim vesper etiam, quæ lucescit bis, quasi educens cogensque stellarum aliarum gregem) p. 217. Ibi Combefis Nilum dilaudat de isto Saracenicis errore in libro De cæde sanctorum Patrum in monte Sina, et fusius agit.

Æstitit Nilo cum retulisset incursum Saracenorum, et cædem monachorum, cujus hypotyposim jam reposui, profugus e captivis, quos Barbari comprehenderant elapsus ex eorum castris, servus nempe Magadonis senatoris, et nuntiat **687** adhuc anhelans se abs illis aufugisse de-

signatum, ut immolaretur cum Theodulo Nili filio illucescenti Lucifero: percenset apparatus sacrificii, et Theoduli, qui perstare voluerat, constantiam, confusi divina misericordiae, immanitatem nomadum Arabum tantam affirmat, ut exercent omnem humanitatem, et saevirent impie, immaniterque in monachos, cumque illorum corpora illudentes excarnificassent, insepulta illa dereliquerent, nec humo tegere, vel obruere dignarentur, sed Deo devotorum animae in caelum receptae vindictam a Deo flagitabant, et sanguis ad eum clamabat. Erat nuntius iste servus Magadonis senatoris, qui addidit, ut Arabes illi tribunum militarium repugnantem interceperint, et membratim eeciderint (στρατηγὸν τῆς πολιτείας; *ducem reipublicae* vertissent), dominum vero suum Magadonem publico perfunctum munere cum filio duobusque famulis contra fidem datam interfecerint, tum monachum venerabilem praecipitem dederint in petram, scopulumve subjectum; mox adolescentem monachum obruncarint, tum alium adolescentulum animosum vulneribus confecerint, occurrentesque tres adhuc, et in tuguriis duobus, repertos, ad austrum quidem unum, et alterum ad septentrionem; — universim octo monachos, quibus si jurgantur tres nominati, sepultique superius, undecim computabuntur; — se ille servus tot caedibus perterritum arripuisse fugam asserit; sed quid actum Theodulo, quem immolandum ipsi Barbari susurrabant, ignorare se fatetur. Ingerit Nilus graviore sollicitudine oppressus somnium suum, cum praeter dolore obdormisset, ut opinor, visus sibi ab ignoto redditam epistolam filii, in cujus inscriptione se μακάριον Theodulus attestabatur, id est, *felicem*; addit fortitudinem cujusdam matris Pharan incolentis, quae mulier vere fortis inventa est. Nam filium adolescentem a Barbaris grassatoribus interemptum, ut praefertur, cum accepisset, non muliebriter ejulans eum deslevisit, sed Deo gratias agens, deque ipsius salute secunda, necem illius generose toleravit, et sibi potius gratulata est, tuncque illius exemplo se commotum, pudoreque confusum erexisse animum confitetur Nilus, et maximum levamen atque solatium inde percepisse. Certe si eodem tempore superfuisset ejusdem Nili D conjux, et filia, potuisset ad illas apostrophen, vel aliquod epiphonema dirigere: an quia mortuae mundo erant, tacuit, an propter illatas jam causas, æquanimi lectoris erit arbitrium.

Memorat porro Nilus, hisce nuntiis cladum auditis convenisse Pharanitas, visumque consilio non dissimulandum istud flagitium, silentioque tegendum, imo regi Barbarorum contra foedus attentatum scelus significandum, conquerendumque, ut saltem inhiberentur foeda ista latrocinia deinceps; miserunt igitur cives illi duos hemerodromos, id est, cursores diurnos puberibus adultiores, qui ferunt tela et hastilia, ut figant feras, et silicem, vel igniarium e silice, ferroque, quae collisa ignem

A emittunt, unde scintillae Decussae, 688 et in sumite siccorum aridorumque virgultorum excepte flammam excitarent ad carnes concoquendas in itinere.

Interca Nilus, aliique versi ad officia funcbria circa caesorum corpora, quintum jam diem, mortuos eos invenerunt, et huc illucque jacentia cadavera nullo tetro infecta odore, non putredine vitata, nec violata morsu bestiarum ferocium, et carnivorarum, sed incorrupta, et integra, nec dissoluta vel fluxa, ut assolet, quorum nomina dilicerunt ab illo Magadonis servo: in Bethambre Proculum, Hypatium in Geth, Isaac in monasterio, in mansione eremitica Salael, Macarium autem et Marcum per solitudinem extra mansiones, et Benjamin in exteriori eremo Ælim, Eusebium in Tola (locus est hoc nomine ad extremum montis pedem quinto lapide ab aede sacra, ubi Joannes Climacus annos quadraginta peregit cum Mose) et Eliam in Aze; in Patris Le Sueur versione Gallica hic Isaac adjungitur, ex Eusebio et Elia. Cum alter confossus plagis adhuc animam traheret, eum deportarunt in cellulam, et persoluto reliquis officio, reduces exanimatum prope hydriam, in genua pronum, et a potu propter vulnerum inflammationem, dum sitit, defecisse agnoverunt, et ei etiam justa fecerunt; et siquidem isti octo sunt alii ab illis octo, quorum caedem enarraverat servus Magadonis, quique cum tribus, quos primitias martyrum illorum jure nuncupabimus, novemdecim computabuntur, et reliquorum novemdecim nomina Fastis inscripta caelestibus velut adauctorum et coronatorum venerabimur.

Commodum ecce Nilo Pharan regrediente, redeunt cum literis reguli Barbarorum, Hemerodromi a Pharanitis ad illum missi, et ad pacem confirmandam, quæque capta fuerant restituenda, caediumque ultionem, ne commercia solverentur se regulus offerebat illis promptum. Remittunt oratores cum donis Pharanitæ ad eundem regulum Barbarorum, qui libenter argentatas audiunt querimonias, et ante quorum principis faciem munera spatium faciunt, Proverbiorum xviii, 16, ut est omne Barbarorum genus φιλόδωρον, καὶ φιλοχρημάτων, ex Herodian. in Sever., id est, amans donorum et pecuniarum. Peregrinatur cum oratoribus illis ad octavum usque diem Nilus; nam ad hoc iter conficiendum duodecim erat diebus opus; laborabatur in eodem aquæ penuria, sed fons proximus sperabatur a sitientibus, et indicabatur; tunc Nilus, tam debilitate senectutisque infirmitate, quam gravi modestia retardante, uti jam animadverti, nequibat assequi comites eo convolantes, quanquam virium satis etiamnum jactat sibi superuisse fingenti, ac praesentem reperturum se Theodulum filium suum, et id quia circum fontem difusi Barbari erant, et vero Nilum illico hi raptarunt, mox dimiserunt militibus visis, et se in fugam dederunt. Perrexerit igitur cum militibus, qua-

triduoque pervenit Nilus in castra reguli barbarorum Ammanis, qui comiter ac perhumaniter eos excepit. Diligenter ibi Nilus perscrutatur de filio, rumusculos omnes aucupans, tandemque a pluribus, etiam jurejurando præstito affirmantibus, agnoscit eum vivere, divenditumque cuidam apud Elusam urbem; cumque illi hortarentur, ut eo se conferret, haud dubie quippe ibi eum inventum iri; cum duobus viæ peritis Elusam proficiscitur; in via offendit Nilus quem viderat virum alias Elusa reversum, agasonem nimirum sequentem jumenta onusta, qui agnitum familiariter Nilum appellans, eductas e pharetra litteras reddidit, bonoque animo esse ipsum jussit, ὅτι γὰρ ὁ πριάμενος υἱόν σου (aiens) ἐστὶ κατὰ Χριστὸν θεῶν μυστηρίων ἱερεὺς, quoniam qui filium tuum emit, est secundum Christum divinorum sacerdos mysteriorum; et filius dicitur obire munia in ordine sacro usque ad prima ostiariorum ministeria fidenter proventus, magnam vero studiose spem, nemo ut majorem ostentavit, exhibere progressus, ac brevi tempore multam virtutis experientiam præbere, et ab omnibus faventem ferre calculum, quod illis sit persuasum ob morum probitatem idoneum, ut ad hunc gradum extolleretur. (Urbs est Elusa olim Arabiæ; sed postea imperante Justiniano Palæstinæ tertiæ fuit ascripta, ejusque sanctus Hieronymus in Vita sancti Hilarionis meminit.) Iniit ergo tandem Elusam Nilus exhilaratus, atque lætitia diffuens, adiit Ecclesiam, τὰ τέμνα τοῦ Θεοῦ, gratias referens O. M. Deo non sine lacrymis, quas gaudium ciebat, deducitur domum, ubi lilius erat, a multis collætantibus; at filius obvius patri procedit, patrem vix agnoscit propter comam, quam forte promiserat, et vestes sordidas, collacrymantur ambo, postquam pater defixis in filium oculis, eoque festinim agnito, tantum gaudium concipere animo non valens, concidit resolutis artubus, et exanimis creditus, a filio amplexante recreatus, et erectus, diu vocem non invenit, et pro verbis lacrymas loquebatur, tandem filium vicissim amplexu arctissimo constringens, exquirat narrationem liberationis suæ, rogatque ipsum, ut eam percenseat.

Paruit Nilo Theodulus, casuumque seriem orditur ab his, in quibus Magadonis servus fuga lapsus desiderat, quæque retulisse præsumit, nolens repetere tot discrimina, quæ molestiam facerent, neque dolore renovare, tædiumque afferre denuo. Parata (inquit) erant omnia, ut diluculo perageretur sacrificium astro matutino, et tuus Theodulus immolandum in promptu Deum invocans, ut eum redderet parenti seni, πατρὶ προσβύτῃ (hinc senecta Nili magis ac magis comprobatur, p. 113), et confidens jacebat pronus humi, abjectaque facie, sed animo sursum elato. Constructa fuerat ab illis popis ferilibus ara, gladius nudatus, libamen, phiala, thus, adhibenda instrumenta non deerant ad cæremontiam tam festinam, cum servus ille communicavit mihi suum de fuga consilium, et solus eam arripuit

PATROL. GR. LXXIX.

A tempesive, ita ut eum persequi barbari nequiverint propter spatium temporis, ex quo abierat, et incertum viæ, quam delegerat. Ego vero (ait), cum plurima mortis imago menti meæ obversaretur, geminabam ad Altissimum preces meas, et operam ejus implorabam spei plenus, ne cruor meus innocuus et innoxius dæmonibus impuris libaretur, et astro, seu maligno spiritui obscenitatis ac libidinis administro, virginæ meæ carnis nidor esset oblectationi vehementer efflagitans. Ecce prodit Lucifer super horizonta fausta luce, me supplicio tam execrando eximens, quasi Deo præcipiente, prope illa stella, ut ego nescirem occasum, surgunt et orto jam sole barbari, ejus splendore ac jubare perturbati, quia legitimum præscriptumque sacrificii tempus effluerat, meque assidentem peccinatum consertis digitis, etc., mea que amplexum genua, et manantibus ubertim lacrymis sinus implentem, interrogarunt de servo illo, quem frustra requisierant; sed cum me ipsis adhæsisse respondissem, nec quo perrexisset scire ullo modo noverunt, parentes corpori, vitamque indulgentes hanc fluxam et caducam, animam conati sunt occidere, ac æternam rapere immortalitatem. Jusserunt itaque me μαροφραγέιν, id est, contaminatis cibis vesci, et mulieribus colludere; sed Dei fultus auxilio contradixi, nec obedivi. Perventum denique ad cultam regionem, ex illa solitudine tam sterili, et ad Sucam vicum statuerunt me nudum stope portam, venalem incolis proposuerunt, a quibus cum duo tantum aurei offerrentur pro pretio, indignabundi, strictum gladium identidem jugulo meo admoventes, caputque amputaturi, nisi quis me pluris mercaretur; ipse flens orabam mercatores, e quibus aliquis misertus, vix me addicens redemit, ab eoque mox isthic, Elusæ nempe, in alia mundi natione distractus fui. Hæc audiens pater dolore dissecabatur; idcirco ne gaudium ejus corrumpere, obturbaretque rursus paternum animum, Theodulus finem dicendi fecit, patremque commonuit ut gloriam Deo gratiasque offerret pro tam insigni beneficio.

Regessit Nilus vovisse Omnipotenti se illo ipso, quo Theodulus periclitabatur tempore, tantisque conflictabatur ærumnis, si viventem ipsum comperisset unquam, δουλειαν ἐγκρατείας, καὶ τῆς ἀλλῆς κακοπαθείας σκληράν, id est, servitutem temperantiæ, seu jejuniorum, ac abstinentiæ, et alterius afflictionis austeriorem; inter dormiendum autem exaudisse vocem, qua spondebatur acceptum fuisse votum illud, desiderii que compotem sese fore; id exsequi se velle, ac expeditum esse.

Theodulus ad voti partem explendam exhibet se, ut patrem sublevet; concludit pater, ut ambo promissis starent, et quæ polliciti voverant, exsolverent.

Deum precatus Nilus, et adorata Numinis providentia subjunxit, episcopum Elusæ, cum diu fovisset et detinisset ipsos apud se (nam Θεοφιλῆς erat,

td est, amans Dei et proximi, atque hospitalis) In-
vitasse ut secum permanerent officiose, promitten-
do tranquillitatem omnem, blandaque tyrannide
ipsis impetrasse, τὸν ζυγὸν ἐπιθεῖναι τὸν ἱερατικὸν
μὴ βουλομένους, ut sacrum jugum, quanquam de-
tractantibus imponeret; denique ambos, remisso
prius Theoduli pretio, et donato liberaliter, omnique
691 viatico idoneo instructos dimisisse. Ista R. P.
Possinus, e ms. illustrissimi Monchallii archiepiscopi
Tolosani, Græce Latineque Parisiis edidit; verum
e Regio, et Mazzarino mss. Latine quoque reddi-
derat reverendus Pater Franciscus Combefis., sed
et Gallicum in sermonem transtulit R. P. Le Sueur,
quamvis D. Erouval illi versionem alteram typis
mandatam anno 1649, cujus auctor R. P. Possinum
sequeretur, ostentasset. Lipomanus Latinam versio-
nem publicaverat, quam a Surio insertam suis
martyrum Historiis arbitrator; nihilominus Narrationem
istam Nili redigere libuit hic in Epitomen, et tria
considerare attentius vocabula nempe τὰς κόμαι; τῆς κεφαλῆς, et, μισροφαγεῖν, denique : καὶ γυναῖξί προσπαῖζειν, id est, *cæsarie, comisque
capitis; comedere, quæ sunt illicita, et execranda;
cum mulieribus ludere*. E primo arguo solitos mo-
nachos attonderi, uti jam innui. Salvianus lib. viii
De gubernatione Dei describit monachum palliatum,
et pallidum, et recisis comarum fluentium júbis
ursque ad cutem tonsum, pag. 190; Sirmondus, in
epist. 25, lib. iii Sidonii, Yepez, in *Chron. sancti
Benedicti*, cap. 4. Nilum autem aluisse comam in
luctu, et promississe ideo capillos, ut faciem obte-
gerent, nec a filio statim agnosceretur. Lugentes enim
et rei solebant olim barbam capillumque submit-
tere; testatur id de Eumene Justinus, lib. xxxvi,
deque Augusto Sueton. c. 23; Cujac. lib. vi *Ob-
servat. Jur.* c. 1, ad lib. xv *D. De injur.*; § *Gene-
raliter in verb. vel capillos submittat*. Ovidius qui-
dem relegatus ad Euxinum Pontum egressus est
Urbe,

Squalidus immissis hirta per ora comis-

Consulendus cardinalis Baronius in *Annalibus Ec-
cles.* ad annum 58, num. 55, apud Spondanum.

Quod attinet ad μισροφαγεῖν, non tantum opinor
Theodulum intelligere idolothyta paganorum, vel
«zyma Judæorum, quæ canone 70 Apostol. ii Synodi
Gangren., xxxviii Laodicen., ii Trullanæ, prohibita
quoque sunt; sed et cibos vetitos, quibus abstinent
orthodoxi feria sexta qualibet, et singulis Sabbatis,
ac in Quadragesima, plerique vero monachi præ-
stitutis diebus ex instituto monasteriorum; notum
illud proverbium: Τὸρδ; καὶ ἄρτος καὶ οἶνος, βίος
μοναχοῦ καθημερινός. Ut nullus episcoporum mo-
nachis volatilibus comedere concedat, sancitur c. 9
Additionum ad Capitula Caroli M. in Bibliotheca
Cluniacensi, ubi Quercetan. multa notat, p. 27. De
xerophagiis, id est, aridorum et siccorum ciborum
esu, etc. Tertullianus, lib. v, cap. 4. *Adversus Mar-
cion.*; Philo, lib. 1, *De vit. contemplat.*; Fest. in
verb. *Panem*; Cardinalis Baronius ad annum 34.

Jam egi satis de jejunio; sed hic perstringo ista
brevisiter de abstinentia carnis, qua reprimitur κοι-
λοδαίμων, qui παραπλήσιος est ἔγγαστρομύθω, id
est, *dæmon ventris*, qui vicinus est ventriloquo; de
Carthusianis sancti Brunonis, qui anachoreticam
vitam in Occidente renovavit, alumnis, quique per-
petuo abstinent ab esu carniū, Ostiensis card.
Henricus de Segusione obiter in c. *Consilium ext.
de observ. Jejuniar.* et Joannes Andreæ, qui stat a
Carthusianis ex libro Arnaldi **692** de Villanova
pro ipsis conscripto, uti Antonius Butrius in mar-
gine Panormitani, et Joannes Charlerius de Ger-
sone oppido Remensis diœcesis, atque Fogerolius,
in libro Porphyrii *De abstinentia*. Quoad Iusum
cum mulieribus, pudicus ille castimonie custos
et purissimus adolescens velat hoc verbo turpitu-
dinem, ad quam impuri et impii prædones obsceni
Mahumetis præcursores eum adigebant; nam si
sædis ipsum escis explessent, et inquinassent, haud
dubie ad incontinentiam protraxissent. Ἐκάθισεν
ὁ λαὸς φαγεῖν, καὶ πιεῖν, καὶ ἀνέστησαν παίζειν.
Exodi c. xxxii, v. 6; id est, *sedit populus mandu-
care et bibere*; quæ verba inserit Apostolus I a
Corinth. c. x, v. 7, καὶ γυναῖξί προσπαῖζειν ait
Theodulus, id est, mulieribus alludere. Monachi
perfecto cælibes erant, et vovebant servabantque
castitatem, unde vocabantur Azyges: synod. viii,
act. 3, p. 266. Τὸ σῶμα εἰς τὴν σήμερον ἄγνόν, ad
hodiernum usque diem castum professus est Theo-
dulus, pag. 117, in Narratione, suum corpus hacten-
us virgineum; et de Malcho monacho fuse sanctus
Hieronymus in ejus Vita, et Martyrologium Roma-
num die 21 Octobris, quem barbari captivum
coegerunt feminam captivam secum retinere, quam-
vis cum illa casta vivebat castior ipse: deque alio
monacho adolescente victo, et a meretrice, paga-
norum insidiantium ejus castitati arte, immissa
pelleto, exsectamque dentibus suis linguam prop-
riam adversus eam conspuente. Vide Vitas Pa-
trum. Ex ista porro Epitome liquet quam agitato
et concussus fuerit animus Nili, ætate jam vergente
ac ingravescente, atque devoratis tot molestiis et
ærumnis, turbatus et afflicto (occupant enim cla-
riores animos interdum humanarum caligines pas-
sionum), quasi mole calamitatum non solum cur-
vatus et inclinatus, verum etiam obrutus, atque
oppressus sub onere tanto fatiscens magis ac magis
insenuerit. Etenim si (uti computabam) Nilus anno
C. N. 360, Constantinopoli (quæ δέξα ἔτεσι, id est,
decem annis condita, dedicata fuerat anno C. N.
550, e Juliano Apostata Cæsare, orat. 1, p. 256)
natus erat; anno C. N. 403, præfectus iidem Urbi
delectus ætatis 42, seu 43, studuerat quippe libe-
ralibus disciplinis, in urbe CP. ad annum C. N. 383,
ætatis 25; duxerat uxorem anno 390, ætatis 50;
reliquerat patriam et aulam, proficiscens ad mon-
tem Sina anno 405. Præterea incursu facto Arabes
filiū suū Theodulum abduxerunt, quem diu
perquisitum anno 410, seu 411, dum ætatis suæ

Nilus quinquagesimum, seu quinquagesimum primum ageret, tandem invenit, si vixit usque ad Marcianum Aug. (sic enim lego in Menæo, $\xi\omega$; Μαρτιανῶν , usque ad Marcianum, non sub Mauritio), et Marcianus cœperit imperare anno C. N. 451, migravit e vita Nilus anno ætatis 91. Profectus fuerat eodem anno 410, seu 411, ad presbyteratum ipse jam quinquagenarius, ab Elusano episcopo, uti filius ejus Theodulus anno 391 editus in lucem, et lector, sive ostiarius (ita quippe sonat vox $\nu\epsilon\omega\chi\acute{o}\rho\omicron\upsilon$) assumptus ab eodem, nec enim tam exacte discernuntur minores ordines apud Græcos, sicuti 693 penes Latinos, quemadmodum jam ostendi, sive in acolythum, et exorcistam, vel denique subdiaconum, ordinatus annos ætatis suæ 20 seu 21 numerans.

Utque Nilus pater inter monachos Missas peragere potuit, ita ipse sacra munia obire ad minores ordines, aut subdiaconatum spectantia per 40 annos, et ad majores profectus, quibus frequentem et assiduum utrumque fuisse tam in synaxibus; quam in monasticis exercitationibus non ambigendum est. Nilum præcipue varias epistolas exarasse ad eos, qui velut oraculum undique ipsum consulabant; quæ simul collectæ ab illustissimo Allatio, iterum editæ fuerunt auctiores, dicatæque serenissimo principi Raynaldo Estensi, anno salutis 1668. Romæ in fol. Illas antea pauciores excudi curarat R. P. Possinus Societatis Jesu Parisiis 1657, et nuncupat eminentissimo sanctæ R. E. cardinali Barberino, et uterque in Latinum sermonem transulerat; possent illæ in duas classes dividi, scilicet in eas, quæ ante incursum Saracenorum scriptæ fuerunt, cujuscmodi est illa, quam secundo dedit ad Arcadium, cum jam valedixisset aulæ, seque recepisset in montem Sinæum, cumque retractus in exilium sanctus Joannes Chrysostomus tam indigne multaretur. Exstat apud Allatium, lib. III, n. 279, hisce verbis: $\text{Ἰωάννην μέγιστον φωστῆρα τῆς οἰκουμένης τὸν Βυζαντινῶς πρόεδρον}$, etc., et apud Possinum, n. 252, p. 227. Ecce illam: « Joannem maximum orbis universi luminare Byzantinæ præsulæm urbis amandasti non recte in exilium, ex multa levitate persuasus ab episcopis malesanis mente: privans itaque catholicam Ecclesiam inculpta sinceraque doctrina, minime absque dolore vitam transiges, sive non impune feres. » Hanc tamen præposuit illi, quam primum datam ad eundem censeo a Nilo, cum adhuc is esset præfectus, Possinus ambas conjungens, sed Allatius disjunctis primam, lib. II, n. 265, præferens isti jure, uti superius monui, p. 655, 647 et 651, et liquet e contextu. Hac quoque Nilus consummata jam Joannis exsiliij sententia Arcadium imperatorem hortabatur ad pœnitentiam, quam ipse in solitudinem progressus amplectebatur cum uxore ac filiis, deplorans atque lugens iteratum sancti Joannis exsilium, et minatus divinam vindictam, quæ Arcadio dolores infligeret acriores: amisit enim dilectam nimis Augustam, et mox

A ipsam subsecutus est moriens; — et in illas, quas misit post incursum epistolas. Si quis autem vellet omnes ordine, vel per materias, vel per nomina eorum ad quos diriguntur, juxta seriem alphabeti eam per tempora, vix, ac ne vix quidem fieri posset, cum sint sine die, atque consule, et sine indictione, aliisque notis, næ ille bene mereretur de Nilo; tamen illis sæculis non describebantur, neque dabantur accurate atque anxie, ut nunc fieri solet, epistolæ, nec adhibebantur loca, dies, menses, anni consulum, vel imperatorum, atque pontificum, neque subscribebatur nomen scribentis, sed vel e stylo, vel ex aliqua phrasi solita usurpari, arguebatur, et illa signum vocabatur.

Imperiosissima est religio (auctore Plinio) in adversis præsertim 694 casibus, unde canit Silius,

*Tanta adeo, cum res trepidæ, reverentia divum
Nascitur, et raræ fumant felicitibus aræ.*

Clamat et alius:

Primus in orbe deos fecit timor.

Unde Græci Deum $\acute{\alpha}\pi\delta\ \tau\omicron\upsilon\ \delta\epsilon\acute{\alpha}\sigma\theta\alpha\iota$, id est, a metuendo deducunt, licet vocent $\Theta\epsilon\delta\upsilon\ \acute{\alpha}\pi\delta\ \tau\omicron\upsilon\ \theta\epsilon\acute{\alpha}\sigma\theta\alpha\iota$, sive a videndo, quem, quia videt omnia solus, verum possis dicere solem; ideo finxit poesis prisca $\lambda\iota\tau\acute{\alpha}\varsigma$, id est, preces claudas, quia calamitatum et infortuniorum passibus inhærent, et vestigia perscquuntur tardius, et quasi claudicantes.

Si Romana unquam perpessa fuit graves ærummas respublica, illas pertulit profecto, quibus Arcadius imperator e medio sublatus fuit, temporibus, cum Theodosius minor ac vere $\mu\iota\chi\rho\delta\varsigma$, imperii habenas Eoi suscepit irruentibus in Romanas provincias Barbaris, qui reipublicæ clavo fuerant admoti, ac invicem digladiantibus, et velut de corio ludentibus alieno. Ad viros igitur angelicam professos vitam fiebat concursus; hos inter eminentes Nilus præfectorius tot periculis defunctus, adibatur velut alter Salomon et asyllum virtutis, atque sapientiæ cortina; Nili pietas, jugis meditatio rerum divinarum, assiduæ preces ad Deum, et exercitia severiora monastica, cunctos ad ipsum pertrahabant, illius opem adversus vitia ingruentia, et serpentes, ac irrepentes abusos, non solum viri religiosi, sed collegæ monachi, ac hegumeni, ipsæ etiam diaconissæ, et omnis sexus, quarumcunque artium, omnis ætatis homines velut eujusdam Averrunci, et Alexicaci consueverant implorare, quin salutarem illam experiebantur.

Conscripsit igitur opuscula complura, quorum Indicem antea contexui, et si liceret chronologiam eorum utcunque atlexerem; opinor quippe compositos in primis fusiores atque ampliores tractatus; deinde sententias, atque Γνώμας , et Capitula velut olim Ἐπη Pythagoræ, sive Phocylidis, e Sibyllinis desumpta carminibus. Suidæ. Olim apud Latinos dictum fuit Capitulare Theodulphi ex abbate Floriacensi episcopi Aurelianensis epistola, quæ capitulatum concepta, et distincta in 46 capi-

tula disciplinam ecclesiasticam continet. Floruit ille anno Christi N. 835. Ita Capitulare Caroli M. collectum ab Ansegiso abbate Laubiensis monasterii Cameracensem intra diœcesim, in quo statuta variarum synodorum et conventuum, et constitutiones tam Caroli Magni quam Ludovici Pii, et Lotharii concise, paucisque verbis exprimuntur, congestum est in quatuor libros; ad annum 775, collocatur hic Ansegisus. Apud Græcos Κεφάλαια vocata fuerunt hortatoria Carpathii, non ejus, cui prænomen fuit Philo, in insula maris Carpathii versus Ægyptum, inter Cretam, Rhodumque ordinati episcopi a sancto Basilio ad ann. C. 574; sed Joannis Carpathii cuius legerat Nilus ad monachos Indiæ præcepta, e Photio, e Sexto Senensi; S. Maximi confessoris ad an. 650; Marceremitarum anno 906, et monachi, cujus ms. liber inscribitur *Mulum desiderato filio Nico*, suntque viginti capita eodem in argumento e **695** Photio; Diadochi episcopi Photices in Epiro vetere intra Illyricum Κεφάλαια centum, quæ in Bibliotheca Patrum exstant, illeque floruit ad annum 390; Basilii Magni Ascetica, quæ tamen tribuuntur Eustachio Sebasteno Quæstiones, nempe compendio explicatæ: sunt enim in his expurganda nonnulla, quæ notat cardinalis Bellarminus lib. *De Script. ecclesiast.* ad annum 370; Prænetica Dorothei archimandrite, qui circa 560 annum vixit; Theodori episcopi Sabaitæ ad annum 532; Theodori episcopi Edessæ Practica; Isaïæ abbatis, Agapeti ad Justinianum imperatorem, Patris Ammonæ, Cap. 17; Macarii, seu magni seniorisque ad annum 340; insuper Κεφάλαια πρακτικά Hesychii presbyteri, ac postea episcopi Hierosolymitani, ad annum 601; Philothei monachi monasterii ὑπεραγίας Θεοτόκου ἐν Σινῶ τοῦ βᾶτου Κεφάλαια 58; Isaaci Syri. Item e Capitulis Joannis ascetæ fructus, qui auctores in codicibus BB. ad an. 250, comperiuntur, vel in Bibliotheca Patrum Græce, Latineque, qua exarati calamo, qua typis editi, et Capitula ista forsau ab aliis excerpta fuerunt ex amplioribus tractatibus, homiliis, et sententiis, responsisque ad ἐρωτήσεις Patrum illorum, uti Capitula diversa diversorum Patrum simul consarcinata et coacervata, quorum exordium est: *Beatus Epiphanius dixit*; et in Vitis Patrum similia inveniuntur, et plurimorum Synopsim vertit e Græco in Latinum in Vita Basilii monachi, et præfeci lauræ Malcini, asceticaque Descriptione Jacobus Pontanus Societatis Jesu. Vide Sirmundum in *Notis ad Theodulphum*, pag. 274. Versarat diurna nocturnaque manu Nilus, et diuturna lectione triverat libros sacros, adeo ut illos imbibisse videretur, locos eorum scite atque apposite applicabat, et exponebat concinne, seque in his exercitatissimum, et germanum sancti Joannis Chrysostomi discipulum exhibebat; sed quamvis sumat pro tempore vel materia Nilus diversos eloquentiæ vultus, tamen ipsius pressior est quam sancti Joannis stylus. Doctor etenim ille sanctus Antiochiæ natus Asiatica tumens facundia, et assuetus forensi copię in con-

cionibus, et accusationibus, invchebatur exultare potissimum. At Nilus stylo utebatur aulico, ideoque dictio Nili castigatior est. Nihilominus sanctum Joannem imitatur in Peristeria et in vitiorum insectatione, eruditus ipsius λόγος; id est, sermonibus, quos penes se præscriptos habebat, ut liquet ex epist. 293, lib. II, *Ad Zenodorum decanum*, et ex epist. 13, lib. III, *ad Hierium presbyterum*; in prima de Christi Domini baptismo, deque Spiritu sancto; in secunda de Jobo, ex illis promens, agit. Arctissima consuetudine, charitate ardentissima devincti erant sancti Joannes et Nilus; unde Nilus egregie tuetur ipsum, et Joannem episcopum Constantinopolitanum θεοφόρον ἄνδρα, quem Sosthenes Commentariensis culpabat ὡς ὀργίλον, etc., ut iracundum, **B** epist. 309, lib. I, ad eundem Sosthenem, comparat Joanni Baptistæ atque Christo; ut lib. II, epist. 183, eum dilaudat, et carbunculum Ecclesiæ ob splendorem pietatis ad Valerium Cubicularium, **696** etc., recitat; et lib. III, epist. 199, eundem vocat Enthium, et eos qui Augustum εὐλαβέστατον καὶ ἀπλοῦστατον, benignissimum, et simplicissimum, ut extorrem faceret impulerunt, a Deo punitos ex eorum confessione invidentes episcopos narrat Severo exconsuli. Certe sanctum Joannem Nilo suas etiam visiones atque revelationes communicasse liquet ex epist. subsequ. 294, lib. II, in qua ipsum magnæ Byzantinæ illuminatorem Ecclesiæ admirabilem, imo totius orbis nominat, scribens ad Anastasium episcopum, scilicet tempore sacrosancti sacrificii ab eodem sancto Joanne visos angelos altare cum veneratione circumeuntes in domo Domini, cum inciperet oblationem, usque ad mysterii consummationem, de qua epistola supra mihi sermo fuit, pag. 635, et ubi operarum mendo 394, numeratur; ibi διορατικὸς ὑπάρχων, non exponendus erat, cum acie oculorum valeret; sed potius cum in visu foret, sive horamate, de quo Actor. cap. XIV, v. 4, etc. XVI, v. 9, eruditissimus Holstenius in *Notis ad passionem SS. Perpetuæ et Felicitatis ex Alcuino et Adhelmo*, p. 132, δράμα, θέαμα, δρασις, δρασις, εἶδος φαντασίας, θέα διορατικὸς, perspicax, Damasceno, et Alexandro Aphrodisæo, inscriptiones Romanæ, ex viso et visu. Nilus quidem in **D** præceptis exundantem coerebat eloquentiam, eaque contrahebat in Capitula, unde nomen sortitus est, Κεφαλαιώτου, styllum usurpans brevem, ac imperativum, Epictetum etiam adhibens, quem et Christianæ aptavit philosophiæ, austeritatemque Stoicorum duriorum emollivit. In Διηγήματι autem laxavit frena elocutioni, serviens affectui suo, ab eoque raptus, utque legimus in Menæo prid. Idus Novemb.: Ἐθρήνησεν υἱὸν αὐτοῦ ἀιχμάλωτον πλέον τοῦ καθήκοντος, καθὼς ἐν τῷ παρ' αὐτοῦ συντεθέντι γράμματι ἐμφέρεται: id est, *Luxit filium suum captivum, plusquam decuerat, quemadmodum e libro, quem de illo composuit, effertur, et floribus rhetoricis purpuravit phrases suas.* Ita in Jobi justī verbis multi ea non intelligunt, et quædam ibi sic accipiunt,

quasi aliquid durum dixerit Job in Deum, quos A refutat sanctus Augustinus in *Enarratione Psalmi* cii, p. 459: eloquentiæ quoque vim expandit in Panegyrico Albiani Galatæ, nutritique Ancyrae, formosi, et casti: cum ad sacra ministeria vocaretur ille, in eremum ad montem confugit; sub Leontio presbytero, tum episcopo, iustravit sacra loca Hierosolymis, jejuniis vacavit, et prædicationi, numinum Cæsaris non norat et in Nitriæ solitudine obdormivit in Domino. Hanc in genere demonstrativo laudationem numeris Nilus omnibus absolvit elegantissime, quam R. P. Possinus Latine vertit et edidit. Sanctus Gregorius Nazianzenus characterem Polemonis sophistæ visus est usurpasse, uti sanctus Hieronymus, et Sophronius, lib. *De vir. illust.* animadvertunt, licet isti stylum Isocratis ac ῥῥώτητα Erasmus ille suspectus criticus affligat, Basilius exprimit Demosthenem, sive Thucydidem, et alii Patres imitati sunt alios priores oratores, vel historicos. Flaccus Albinus vel Alcuinus abbas, Caroli M. deliciosus, id est dilectus, et, ut volunt aliqui, auricularius, id est, ab **697** arcanis confessionibus, reliquit inter opera sua Caroli Magni responsum, in quo sensa ille sua patefacit sermone comatico, sive *χρωματικῶ*, id est, figurato, sive *κοσμητικῶ*, id est, adornato, post lib. *De divin. Offic.* p. 84. In Concionibus ejusmodi est ea de gladiis duobus, quam Græce Latineque præbui; et illæ duæ de Paschate, vel Resurrectione Christi, quarum Epitomein, vel fragmenta inseruit suo *Μυριοβόλῳ* Photius, *cod.* 276, a selectas eas referens; purpuras eloquii sui explicuit resolutis turgens *νεφέδεςσαι*, efferbuitque, uti Pindarus apud Horatium, profundo immensus ore. Dicuntur et esse tres de Ascensu Domini hactenus ineditæ, a sancto Joanne Damasceno in Eclogis, seu Parallelis indicatæ apud Sixtum Senensem, et a Photio ibidem relatæ compendiose; est et *Λόγος εἰς τὴν προσκύνησιν τῆς ἀγίας ἀλύσεως τοῦ ἀγίου καὶ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων Πέτρου, seu ὑπέμνημα*. Incipit: "Ὅσοι τῷ τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων θεῷ ἐρωτῶ γυνόμενοι κάτοχοι MS. in BB. BB. p. 151 e Cod. Vatic., 1790 e Lolliana, etiam post Nili de cæde monachorum instar Lectionum, seu sermonum. Inscriptum est enim, *Δέσποτα, εὐλόγησον, seu Εὐλόγησον, Κύριε*, ad 16 Januar. Cardinalis Baronius in Notis ad Martyrologium Romanum Kalendis Augusti meminit homiliæ habitæ in celebritate catenarum et gladii sancti Petri, quæ sancto Joanni Chrysostomo tribuebatur, sed potius asserenda est sancto Proclo, vel sancto Germano, nondum enim catenarum miraculum contigerat: eam in Latinum versam e Græco retulit Lipromanus, sed Nilo eam non adrogarem tam facile. Est et Commentarius in sanctum apostolum Petrum in Lolliana. In exegeticis brevem illum crediderim; nec enim vidi, quæ in Cantica scripsit, nisi ea quæ cum aliorum Patrum Commentariis, tom. II *Bibliothecæ Patrum* Græco-Lat. Parisiis sunt edita, de quibus supra fol. 657. Com-

mista vero sunt, et paraphrasim solam sapiunt; quæ vero meditabatur in Psalterium nescio an perfererit, et eorum aliquid supersit in mss. jam laudatis BB. BB. præcipue 72 codice, ubi *Νεκλ.* est adnotatum vocabulum; in Job etiam. Ingenii quidem vena non semper ad votum respondet, neque frustra quidam prædicant, claro die nitere; pluvio, ac subtillo illud flaccescere. Habitus corporis confert ad lucubrationes, sicut et animi: ægrotans corpus, æger animus nihil sanum pariunt; proveniunt fetus mentis pulchriores, qui deducuntur et promuntur ex illa serena, imo quærentur ad eos parturiendos otia et secessus. Hor.:

Bæotum in crasso jurares aere natum.

B Cælum mitissimum, ejusque clementia, et temperies plurimum valet ad ornatum styli, et quasi, ut ita loquar, ad dictionis ἡδύχρου, id est, hedychrom, est illud unguentum, quod illitum faciei solet inducere suavitatem odoris, et lævitatibus, Ciccone teste, lib. III *Tusculan.* c. 46. Itaque varius est ille in ejus Epistolis pro locorum, valetudinis, casuum, et temporum differentia, et forte nonnunquam, uti Roscius, crudior fuit. Cic. lib. *De orat.* cap. 124. Liberatus igitur agitatione mentis, et animi motibus, atque passionum æstibus, et fluctibus undosis **698** expeditus Nilus, tempestate, qua jactatus fuerat, sedata, recuperato cum filio Theodulo, se recepit in portum quietis, in alcedonia sua, ubi adeptus εὐθυμίαν, seu tranquillitatem, e C Seneca c. 2, ad Severum, *De vitæ tranquillitate*, nec enim, scribit moralis ille philosophus, imitari et transferre verba ad eorum formam necessum est, quod appellationis Græce vim habere debet, sicut alii, qui tranquillum animi verterunt, nec etiam apathiam Socraticam, de qua Lipsius post Ciceronem, lib. IV *Academic. Quæst.*, c. 150; Plinium, lib. VII, *Nat. Histor.* c. 18; Senecam, lib. I, epist. 104; et S. Augustin. lib. XIV *De civit. Dei*, cap. 9, quæque impatientia, sive impassibilitas dicitur, et de qua sanctus Hieronymus etiam ad Ctesiphontem agit: non inquam Nilus sectabatur eam, sed eam, quam epist. 172, lib. II, ad Valerium Cubicularium ὑψηλοτάτην ἀπάθειαν, id est excelsissimam indolentiam ex Allatiana versione vocitat, aut uti apud ipsum vertebam ἀτάραχον, *imperturbabilem*, in Opusculis, cum se præstiterit deinceps Nilus. Homini certe nihil est magis optabile, quam prosper, æquabilis, perpetuusque vitæ tenor sine ulla offensione, secundo curso, cum tranquilla sunt omnia et placata, et Ciccone, orat. 27 *Post reditum ad Quirites*, lib. II. Contigit iste tam Nilo, quam Theodulo, post incursum Saracenorum, et Nilum quidem expleto quadraginta curriculo annorum rursus in eremo, ad gloriam cœlestem arbitror evectum, cum nonaginta plus minus percurreret annos.

Longæviorē migrasse contendebat Leo Allætius, vir Græcæ linguæ peritissimus et historiæ; sed illi assentiri nequeo. Nam quod arguit in *Diatriba de*

Nilis, p. 43, in vivis adhuc egisse anno Christi quingentesimo ex Epist. 70, lib. 1 *Ad Zosarium tribunum*, in qua, Ἰδὸν, scribit, λοιπὸν πεντακοσιοστὸν ἔτος, etc. *Ecce deinceps quingentesimus annus, nempe a nece Christi Domini pro nobis in cruce tam crudeliter affixi et occisi*; non quod effluxisset annus quingentesimus, sed quod quadringentesimus elapsus esset, et ad quingentesimum decurreretur sæculum, idque a particula λοιπὸν satis designatur, quæ significat deinceps. *Itaque deinceps (ait) ad an. quingentesimum vergimus.* Certe si Justino juniore imperante an. 567 C. N. reliquiæ sanctorum istius scilicet Nili, Theoduli, et aliorum anachoretarum Constantinopolim translate sunt, antequam Mauritius Augustus inivit imperium, obierat Nilus, et Theodulus adhuc ejus filius, ut e Menæo probatur; unde recte pro Mauritio Marcianum in eo reposuit R. P. Possinus in Notis ad Διήγημα, seu Narrationem cædis monachorum. Ego vero præterea emendavi pro ἐπὶ Μαρτιανοῦ, et legendum censeo, ἕως Μαρτιανοῦ, usque ad Marcianum ex ejusdem R. P. Possini consensu: moris etenim mihi est quod sum daturus in manus hominum, ante amicorum judicio examinare, ut verbis utar Plinii Junioris in *Epistola ad Maximum*, lib. VIII, et in primis viri tameruditi, et in lectione versionoque Græcorum historicorum adeo versati. Quamobrem miror, Leonem Allatium ex hac epistola, quam rursus ingerit 699 integram, colligere Nilum supervixisse annum 500 C. N.; dilucide patet nempe in ea Nilum, cum inveheretur in Judæos, assereretque illos sæpe propter varia scelera captivos fuisse abductos, verum Deo annuente, μετ' ὀλίγα ἔτη, id est post paucos annos in terram promissionis revocatos esse; at propter manus sacrilegas in Dei Filium injectas illatamque mortem acerbissimam, damnatos παντελεῖ πορθήσει, omnino ultimæ devastationi, sive (ut propheta Jeremias luget Lamentat. seu Thren. I, v. 14) datos in manus, de qua non poterunt surgere. Nilus exclamat: Ἰδὸν λοιπὸν πεντακοσιοστὸν ἔτος: id est *En deinceps, vel reliquus est, aut superest annus quingentesimus, non quod expletus esset, sed quod properaret a quadringentesimo ad quingentesimum, sive quartum sæculum absolutum decurreret ad quintum, quod instabat; nam vixit, ut sæpius dixi, et ex epochis præfecturæ ac incursionis constat, ἕως Μαρτιανοῦ, usque ad Marcianum, qui auspiciatus est principatum anno Christi 451. Ipse profecto Allatius, p. 14, ibidem agnoscit Nilum usurpasse numerum integrum et completum pro incompleto atque truncato, ut adjunctione simili conciliaret incrementum contra Judæos suæ demonstrationi, cujus exempla in sacris quoque Litteris frequentia sunt; nec vacat inhærere diutius in istis, vel refellere, quod Allatius putat annos triginta sub magistro Chrysostomo mores ad mollitiem idoneos exuisse, etc., cum sederit Constantinopoli sanctus Chrysostomus annos novem plus minus, et Antiochiam Nilum profectum fuisse ad eum invi-*

sendum nullibi compertam sit. Moneo tamen lectorem me non ad unguem vivumque reserare, nec ad obrussam veri affricare, id est examinare ad lancem et ad trutinam, atque momenta scrupulose annos computando, sed παχυμερέστερον, ut loquuntur jurisconsulti; sufficit epochas præfecturæ, incursionis Arabum, quam intra C. N. 450 et 500 statuit Possinus sub Theodosio Juniore, p. 127 et 167, ad Notas in Narrationem, et exordium imperii Marciani figere, per annos denique quadraginta Nilus excoctus, et probatus in illa incursionem, atque auctus sacerdotio ab episcopo Elusano, seu presbyteratu etiam, quantumvis illustrissimus archiepiscopus Iconiensis Caryophilus, neget eum fuisse sacerdotem, seu presbyterum p. 11 *Diatrib. Allat.*, qui oscitanter sæpe scribit, ut eum reprehendit Allatius passim, mentis pabulum, id est meditationem non deseruit, quin cibo illo solido pascerebat animum, et promulsida degustabat æternæ beatitudinis voluptateque perfundeabatur ætherea, contemplationi cælesti sæpissime addictus, in qua exardescere igneus, et quamvis in terris degeret, evolabat crebrius ad cælum, unde prævisas res tam in epistolis, quam in tractatibus verba non invita sequebantur; visitabat frequens loca Christi Domini vestigiis calcata, et sacro cruore respersa: vicinia nempe, mosque priscus eum alliciebat; inoleverat quippe consuetudo invisendi Hierosolymam, e sancto Gregorio Nysseno, et Magno, qui hucusque perdurat. Vide Grets. *De peregrinat.* Initiatuque presbyteratui, 700 sacris litare, divina pangere præconia, monachos, et omnes populos, magnatesque ad Christi amorem excitare, laudes ejus decantare non cessabat per annos 40. Est in honore hic numerus quadragenarius, quem Christus jejuniis quadraginta dierum decoravit: id observavit Moyses, postquam divina lex ingressa est in orbem terrarum; Elias eo dierum numero Deum quærens, ejus visionem consecutus est, ut orabant sancti quadraginta martyres in stagno rigido die 9 Martii sub Licinio imperatore. Ita post annorum quadraginta spatium sanctus Nilus coronam accepit confessionis suæ, totque facinorum egregiorum, et virtutum, quas jam percensui, præsertim tolerantia; neque dubito quin, quæ voverat jejunia, et δουλείαν ἐγκρατείας καὶ τῆς ἄλλης κακοπαθείας σκληράν, id est *serviutem temperantiæ, et alterius afflictionis austerioris* peregerit. Multa illius genera supra pag. 660 notavi, et crediderim fuisse ista vorherum, sive flagellorum, quæ invaluerat apud Ægyptios etiam, incussionem. Palladius ejus meminit episcopus Helenopolitanus, lib. VIII *Vit. Patr.* pag. 715, ubi Rosweid. Grets. et Rader. Joannes Climacus cap. 5 *De poenitentia* eos, qui ἀποροῦντες erant δακρύων (scribit) ἑαυτοὺς κατέκοπτον, qui non poterant lacrymari, semetipsos discindebant flagellis, ut Elias Cretensis exponit, ἑαυτοὺς πληκτικῶς βάλλοντες, καὶ πληκττοντες, seipsos feriendo percutientes, atque adeo ferientes, quod cum Nilo per ætatem foret durius atque aspe-

rius, partim voluit junior et validior Theodulus subire ac exsequi; nec enim tantum *Περί τῆς καθάρσεως ψυχῆς*, id est, *De compunctione animæ*, Nilus scripsit, ut jam indicavi pag. 637 superioris Indicis librorum; sed et de corporis maceratione Nilus tractat copiose in epistola, quam dedit ad Thaumasiatum monachum, quæ lib. 3 numeratur 33, tum in alia, quæ inscribitur Charicli presbytero eodem lib. III, n. 243, ubi *Περί τῶν καταρευγμένων* concludit; et demum in lib. IV epistolis de *καταρύξει* discipulo directis 1, 2, 3, 4, 5, 6.

Ex illis epistolis pellucide colligitur, Nilum ab episcopis consultum et ab omnis artis professoribus, præclare pieque respondisse, nec dubium est, ipsum divinis in laudibus assiduum fuisse, tandemque in monte Sina grandævum vivere desiisse: diu enim vixit, qui bene vixit; sicut Job omnia duplicia bona post tentationem accepit, ita duplicem Nilus gratiam adeptus cum foret, atque vitam sanctam transegiisset, cum aliis, filio scilicet, et monachis exercentibus sese simul, in æterna gloria victurus, ad an. Christi 450 sive 451, atque ubi tria sæcula perfectisset, sive tres ætates (nam quælibet γενεά, seu ætas triginta continet annos), transiit ad cœlica gaudia Nilus, relicto Theodulo, qui parentem imitatus, jamque τέλειος καλόγηρος, perfectus senex, ac monachus plenus dierum ac meritorum, pariter regulas observans et monita, jejuniis, orationibus, ac divinis alloquiis, et exercitiis intentus, denique requievit etiam in pace.

Ambo in monte Sina expirarunt. Deposita et tumulata fuerunt, 701 ac inde Constantinopolim sub juniore, seu posteriore Justino imperatore ad annum 567 P. M. deportata corpora ipsorum, et aliorum sanctorum monachorum ascetarum, ut testantur Græci scriptores Menologii, et Nicephorus, lib. *Eccles. Histor.* XIV, c. 14. Libet nunc adnectere, quæ leguntur in Romano Martyrologio pridie Idus Novembris, seu die duodecimo: « Constantinopoli sancti Nili abbatis, qui ex præfecto urbis factus monachus sub Theodosio Juniore, doctrina et sanctitate claruit; » ubi cardinalis Baronius; Michael Neander Soraviensis, suspectus licet auctor, in menologio Basiliano B. Nilum memorat in urbe Constantinopolitana quondam eparchum, id est

A pacta fuerunt in eos omnia Nili Opera? an duo tantum erant libri, qui tomorum titulo designantur? R. P. Labbe Societatis Jesu, Tom. III, p. 425 *Dissert. theolog.* in hanc sententiam scribit: « Omnia Nili opuscula nondum quisquam in unum corpus redegit; quod fuerat optandum in VV. PP. edit. Colonien. et Parisien. Biblioth. Pleraque jam existant, alia reperientur in Bavarica, Vaticana, » etc. Alphabetum abbatis Nili, quo erudiebat monachos suos ad symbolicas locutiones lingua Coptica, indicavit mihi R. P. Kircher amicissimus, et linguarum peritissimus, ex eoque idiomate conversum in Græcum fuit.

In *Horologio Græco* edito Venetiis 1565, in decimo sexto, ad diem 12 Novembris: *Τοῦ ὄσιου Πατρὸς ἡμῶν Νεῖλου κατάλυσις ὄντου καὶ ἐλαίου. Κοιτάκιον τοῦ ὄσιου, ἡχος πλ. δ. Τῇ ὑπερμάχῳ στρατηγῷ τὰς φρυγανώδεις τῶν παθῶν τῶν ἐκ τοῦ σώματος ἐπαρστάσεις, τμητικῶς, Νεῖλε μακάριε, ἐν ἀγρόπνυφου συνέκοψας λειολαῖ ἀλλ' ὡς ἔχωρ παρρησίῳν πρὸς τὸν Κύριον ἐκ παντοίων με κινδύνων ἐλευθέρωσον, Ἰτα κράζω σοι. Χαρού[ς], Πάτερ παχόσμιε, id est, ut interpretor, *Nile beate in vigili tua supplicatione concidisti cæsim cremis similes passiones, quæ consurgunt e corpore; verum uti pollens auctoritate apud Dominum, ex omnigenis libera me periculis, ut ad te proclamem, salve, Pater omnino adornate.* Quantopere jucunda esset natalis sancti Nili solemnitas vel hinc conjice, quod vinum in ea oleumque distribueretur monachis a paracellariis, et Contacium, tanquam præana canerent, sonitumque plausus eaderent, quasi supremo pugnatori et exercitus duci psallentes. En etiam e Menæo Biblioth. Barberinæ M. S. col. 201 p. 233.*

C 702 *Μηνὶ Νοεμβρίῳ, 1ῆ ἡμέρᾳ, μνήμη τοῦ ἁγίου Πατρὸς ἡμῶν Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου*: id est (sicut in edito): *Mensis Novembris undecima die memoria sancti Patris Theodori Studitæ*; et p. 236: *Μηνὶ Νοεμβρίῳ, 13ῆ ἡμέρᾳ μνήμη τοῦ ἁγίου Πατρὸς ἡμῶν Νεῖλου τοῦ Ἀσκητοῦ*: id est: *Mensis Novembris die duodecima memoria sancti Patris nostri Nili exercitatoris.*

D *Αἴγυπτον ἄρδει Νεῖλος· ἀλλὰ καὶ κτεῖν Ἀλόγους κατάρδει καὶ θαρῶν Νεῖλος μέγας. Pertuit exundans Ægyptum Nilus, at omnem Mortuus hic Nilus sermonibus irrigat orbem.*

Οὗτος πολὺς ἐν λόγοις καὶ ἐν ἔργοις, ἕως τῆς βασιλευίας Μαρκιανοῦ τοῦ βασιλέως ἐπαρχος Κωνσταντινουπόλεως γρωριζόμενος σεμνῇ δὲ γυναικὶ συζευχθεὶς, καὶ δύο τέκνα, ἄρβεν καὶ θήλυ ἀποτεκῶν, τὴν αὐτοῦ πεποίησεν σύζυγον τῆν Κωνσταντινούπολιν καταλιπεῖν, καὶ ἐν τοῖς Αἰγύπτου μοναστηρίοις κατοικηῶσαι, μερίσασθαι τε τὰ τέκνα, καὶ τοὺς ἐκγόνας, υἱὸν καὶ τὸν μὲν παραλαβεῖν τὸν υἱὸν Θεόδουλον, τὴν δὲ τὴν αὐτοῦ θυγατέρα· καὶ οὕτως ποιήσαντες διέστησαν ἀπ' ἀλλήλων. Ἐπεὶ οὖν ὁ μακάριος Νεῖλος τὸ ἄρος κατήλθε τοῦ Σιῶ καὶ συνῆν τοῖς Πατράσι,

*Bárbaroi τινες ἐξαίτης ἐλθόντες ὡς θῆρες, τὸν υἱὸν Θεόδουλον ἔλαβον σὺν ἄλλοις πλείστοις αἰχμαλώτοις, ὃν ὡς αἰχμάλωτον ἐθρήνησε πλέον τοῦ καθήκοντος, καθὼς ἐν τῷ παρ' αὐτοῦ συντεθέντι γράμματι ἐμφέρεται. Τῆς θείας οὖν καταξιωθεὶς ἱερωσύνης, καὶ λόγους ἀσκητικούς πάσης σοφίας, καὶ συνέσεως, καὶ ὠφελείας ἐκθείς, δυνάμει λόγου καὶ ἁγίου Πνεύματος χάριτι πρὸς ἀσκησιν ἐπαλείφοντας, ἐπιστολάς τε καὶ κεφάλαια πλείστα συνθεὶς, καὶ πολλοὺς τῷ θεῷ ἔρωτι τῷ Χριστῷ δι' αὐτῶν προσοικειώσους, ἐν εἰρήρῃ τελειοῦται. Κεῖται δὲ, ὡς φασιν, αὐτὸς, καὶ ὁ Θεόδουλος υἱὸς αὐτοῦ, μεθ' ἑτέρων ἀσκητῶν ἐν τῷ σεβασμῷ ναῶ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ἐν τῷ Ὀρφανοτροφίῳ ὑποκάτω θυσιαστηρίου ὑπὸ Ἰουστίνου τοῦ βασιλέως κατα[τε]θέντες. Etsi Possinus ex Menologio Græcorum istud ediderit Elogium Sancti hujus Nili, prompsi tamen ego ex alio, quod exaratum calamo in charta papyracea visitur in BB. BB. cui rubrica inscriptum est, Τῇ αὐτῇ ἡμέρῃ, nempe ipsa eadem die ἰβ', μνήμη τοῦ ὄσιου ἡμῶν Νελλου τοῦ Ἀσκητοῦ, qua die celebratur, μνήμη τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας τοῦ Ἐλεήμονος scriptor illius erat Blasius monachus, et ad marginem varias lectiones adnotavi, sicque in Latinum converti: *Hic (Nilus nempe) nullus fuit in sermonibus, et in operibus usque ad imperium imperatoris Marciiani, præfectus Constantinopolis innotuit (nam ἀρχὴ ἄνδρα δείκνυσσι, id est, magistratus virum indicat). Honestæ vero mulieri matrimonio conjunctus, duosque liberos, masculum et feminam, suscipiens, effecit, ut ipsius conjux desereret Constantinopolim, et in Ægypti monasteria secederet; partiretur et liberus; et ipse quidem suscepit filium Theodulum, illa vero filiam suam; hisque peractis, invicem separati sunt. Postquam igitur beatus Nilus montem ad Sina perrexit, et conversatus est cum Patribus inibi, barbari quidam derepente supervenientes, uti feræ belluæ, cum pluribus aliis captivis, filium ejus Theodulum ceperunt, quem uti captivum in servitutem redactum, 703 luxit plusquam decuerat, quemadmodum in libro super ea re composito præfertur. Divino igitur dignus habitus presbyteratu ipse Nilus Sermones de monastica exercitatione, omni sapientia, prudentia, et utilitate ad exercitationem idoneos exposuit, qui vi rationis, et Spiritus sancti gratia perungunt, Epistolas, et Capitula composuit; plerosque divino etiam amore per ipsa Christo cum admovisset, in pace obdormivit. Jacet vero (ut aiunt) ipse, ac illius filius Theodulus cum aliis ascetis, id est, exercitatoribus in venerando sanctorum Apostolorum templo inferius sub altari deportati et translati. Verum Allatius quoque profert eadem ferme, quæ scilicet exscripsit et Menologio Græco, sed truncata; nihil enim de sepulchro, p. 9 Diatrib. de Nilis. Nicephorus vero, lib. xiv. c. 54, Nilum vilâ defunctum a Justino posteriore, inde (sive a monte Sina) translatum in fundamento sacratoris mensæ, in eo quod**

ab ipso Petro et Paulo apostolorum principibus, ad orphanotrophium est constructum, templo repositum fuisse affirmat. Apostolorum ecclesiam Constantinus M. anno imperii vicesimo construxit, Euseb. lib. iv *De vit. Constantini*, cap. 58 et 59; ex eoque Baronius cardinalis, et e Socrate ad annum Christi nati 350 P. M.; instauravit Constantius anno 358; dicebatur Apostolæum. Orphanotrophium autem primus condidit Constantinopoli, et hujusmodi pietatis adinvenit officium: Zoticus, e I. *Omnia* 34, C. *De episcopis, et clericis*; tum Nicon. de quibus Cujac. lib. 1, cap. 12 *Observat. jur.*; Justinianus Augustus ad Demosthenem P. P. in l. *sancimus*, C. *De sacrosanct. eccles.* Anna Comnena, lib. 15 *Alexiadis* circa ecclesiam Sancti Pauli Orphanotrophium a patre suo conditum tradit instar urbis amplum istud ἐν τοῖς πρὸς τὴν ἀκρόπολιν μέρεσιν, ἐνθα καὶ τὸ στόμα τοῦ Πόντου ἀνοίγεται, ut me monuit reverendus Pater Possinus, qui vertit in Latinum p. 482 ad 485. Fuit et Romæ Orphanotrophium conditum a Gregorio M. in Notit. Voc. *Eccles.* ubi nunc Sancti Stephani ecclesia est, et Hospitium Æthiopum sive Indorum, Alexandri III munere haud procul a Basilica Sancti Petri, et Sancti Stephani ecclesiam Cata-Barbaræ, et Cata-Gallæ vocat, e Grimaldo, et Martinello. Ad illustrandam narrationem, et vitam Nili elucidandam, haud erit abs re quæ leguntur in Menologio imp. Basilii ante annos 727, MS. quod Paulus V Bibl. Vatic. intulit, cuique in margine C. 7, τοῦ βλα id est, codice 7 templi Blachernen. Constantinopoli, et quæ contuli cum codice 74, item ms. BB. BB. p. 45, appingere: Τῇ αὐτῇ ἡμέρῃ ἰδ' Ἰανουαρίου μνήμη τοῦ ὄσιου Πατρὸς ἡμῶν Θεοδούλου. Οὗτος ὑπῆρχεν υἱὸς Νελλου τοῦ σοφοῦ τοῦ γεγονότος μὲν ἐπάρχειν Κωνσταντινουπόλεως, καταλιπόντος δὲ τὴν δόξαν τοῦ κόσμου, καὶ ἀπελθόντος, καὶ μονάσαστος ἐν τῷ ὄρει Σινῶ μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ τῶν δύο δὲ ὑπαρχόντων ἔπειτα, καὶ τὴν ἀσκητικὴν πολιτείαν διατόντων ἐξαίτης ἐπιπεσόντων Βαρβάρων, καὶ ἀρξασμένων κατασφάζειν τοὺς ἁγίους Πατέρας, ὁ μὲν Νελλος ὡς ἠδυνήθη ἐφυγεν, ὁ δὲ υἱὸς αὐτοῦ Θεόδουλος ἐκρατήθη αἰχμάλωτος μετὰ ἑτέρου ἐνὸς υἱοῦ, καὶ δεθέντες ἀπήγοντο εὐδόντων 704 δὲ τῶν Βαρβάρων τόπον γλοερὸν, κατέπυσσαν, καὶ ἐδοῦλοντο σφάζει τὸν νεόν, καὶ θῆσαι τῷ πρὸ τοῦ ἡλλου ἀνατέλλοντι ἄστρῳ, καὶ βουλόμενον τοῦ πρώτῳ σφάζει τὸν νεόν, καὶ προσάγει θυσίαν τῷ ἄστρῳ πρώτῳ, καὶ ὁ μὲν εἰς ἐφυγεν, οἱ δὲ Βάρβαροι κοιμηθέντες, τοῦ ἡλλου ἀνατείλαντος καὶ τοῦ ἄστρου κρυβέντος, οὐκ ἐσφάζαν τὸν Θεόδουλον. βουλόμενοι δὲ πωλῆσαι, δύο μόνους χρυσίνους ἐλάβανον, καὶ γυμνῶσας ὁ εἰς τὸ εἶφος ἤθελε σφάζει· τότε ἠγόρασεν αὐτὸν Ἐπίσκοπος, καὶ ἀπέλυσε, καὶ καλῶς βιώσας ἐκοιμήθη. Quæ, me interprete, ita sonant Latine: *Eadem die decima quarta Januarii memoriam sancti Patris nostri Theoduli. Fuit iste filius Nili sapientis, qui exstiti præfectus Constantinopolis, qui*

que dereliquit gloriam mundi, et abiit in montem Si-
na, ibique cum filio monachatum professus est, cum-
que ibi ambo existerent, et vitam exercitatoriam duce-
rent, ex improvise incurrentibus barbaris et aggressis,
jugulare sanctos Patres. Nilus quidem potuit aufu-
gere, ejus autem filius in potestatem eorum venit
captivus cum uno alio adolescente, et ligati, tracti, et
abducti fuerunt. At barbari cum invenissent locum
virentem, requieverunt, volebantque jugulare adole-
scentes, et sacrificare Stellæ orienti ante solem, cum-
que statuerent mane jugulare adolescentes, et offerre
sacrificium Stellæ matutinæ, unus quidem effugit;
barbari porro indormiscentes, exorto sole, et stella
jam recondita, minime Theodulum jugularunt; cum
autem divendere vellent, duos tantum aureos compe-
riebant, et unus denudans ensen, volebat mactare;
tum episcopus eum redemit, et liberavit; at ille vi-
vens præclare obdormiit. Adnotat egregie R. P. Pos-
sinus semper laudatissimus, p. 181 Nott. bis di-
venditum, ac legitur in altero codice ms.: *Αὐτὸ
γὰρ θεοποιοῦνται οἱ μάταιοι, ἡδυνήθη φρυγεῖν εἰς
συνέθει τε καὶ ὑπὸ πρῶτῳ κατασχυσθῆναι, ἐν
τε παρελθεῖν τὸν ἀστέρα, ἢ ἀνατεῖλαι τὸν ἥλιον,
καὶ καταλιπεῖν τοῦ σφάξαι τὸν Θεοδοῦλον, ὅθεν
εἰήθησαν αὐτὸν εἰς πράσιον. Εἰς πόλιν τινα ἐλθόν-
τες μηδὲν ἕτερον φέροντες τοῦ Θεοδοῦλου εἰ μὴ
δύο χρυσίνοὺς ἐγύμνωσαν τὸ ξίφος, καὶ ἔθεσαν
ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ ἀπελόντες σφάξαι,
αὐτοῦ δὲ κετεύοντος ἠγοράσθη παρὰ τοῦ
ἐπισκόπου ὑπερὸν δὲ ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἀ-
έλαβον αὐτὸν, καὶ τὸ λοιπὸν τῆς ζωῆς κα-
λῶς βιώσας ἐν εἰρήρῃ ἐτελειώθη.* Id est: Illam
enim stellam fatui Deum esse fingunt, potuit aufuge-
re unus, contigit ei somno matutino distineri barba-
ros, et interim Astrum, seu Stellam præterire, Solem
vero exoriri, destiteruntque illi ab incepto, neque
Theodulum jugularunt, unde illum ad venundandum
sospitem reliquerunt; venientes autem ad urbem
quamdam, nihil aliud, nisi duos aureos pro Theodulo
proferentibus his, qui emebant, distinxerunt ensen,
et super ipsius collum posuerunt, minitantes sese illum
mactaturos. Ipse vero supplex, et exorans coemptus
fuit ab episcopo, dein ejus pater ipsum recepit, et
postmodum Theodulus vitam reliquam sancte tradu-
xit, ac in pace consummatus est. Plurima quoque
lux Historiæ Niliacæ affulgebit ex his, quæ in Menolo-

et quæ inserui supra pag. 679 et 668, per ὄστερον
πρότερον, 705 et ἀνωχάτω, id est, sus deque integra;
nam Photii, Nicephori, et aliorum scriptorum loca
laudibus sancti Nili personantia congerere longum
nimis et putidum foret: ea præterea tam R. P.
Possinus, quam Allatius suse præmiserunt. Unum
observabo, martyres olim antequam publica illis ve-
neratio decerneretur, illique in Canonem Missæ, seu
Liturgiæ sacræ Diptycha referrentur, solitos vindicari
abs episcopis, qui diligenter inquirebant cum plebi-
bus, ex Optato Milevitano, lib. I *Contra Parmenian.*,
et e sancto Augustino in *Brevic. post collation.*, sup-
plicii atque necis causam, quæ facit martyrem;
neque vero pro martyre Deus orabatur, ne huic
injuria fieret; sed is rogabatur, ut pro nobis exo-
raret Deum, tum super ejus monumentum ex-
struendo altare Deo, in album et numerum sancto-
rum cum asciscabant, ut affirmat etiam Nicolaus
Alemannus, *Dissert. de Lateranen. Pariet.* p. 54;
ex sancto Augustino serm. 113 *De divers.* et c. vi
Apocalyp. Verum iste ritus adhibitus fuit et con-
fessoribus ex Petro Damiano in *Vit. S. Romualdi*,
c. 72, et epistola 29 ad Henricum archiepiscopum
Ravennat., atque cardinale Baronio, cap. 5 in
Martyrologio Romano. Unde canonizatos hos, Ni-
lum scilicet atque Theodulum, fuisse liquet, quando
sub altari fuerunt eorum reconditæ reliquiæ; de-
clarabantur enim hoc ritu illos vixisse, ac rebus
gestis meruisse cœlestem beatitatem, et facultatem
pro nobis eos invocantibus apud Deum interve-
niendi. Sunt quippe phialæ aureæ plenæ odora-
mentorum orationes sanctorum c. v, v. 8 *Apocalyp.*; et
multum valet deprecatio justis assidua, e sancti Ja-
cobi Epistola c. v, v. 16. Torrente namque volup-
tatis potantur in paradiso sancti, et in lumine bea-
tifico vident lucem inaccessibleem, et lumen indefi-
ciens, ac deliciis, gaudiisque arcanis Dei, quæ non
licet homini loqui, hoc est inenarrabilibus sine fine
perfruuntur. *Gloria hæc est omnibus sanctis ejus*, canit
David, Psal. cxxix, v. 9, ad quam benignifica gratia
miserentis Altissimi nos ut evelat, redemptos sacro
sanguine Filii sui Domini nostri Jesu Christi, Ni-
lum et Theodulum, beatosque omnes spiritus votis
continuis obnixè deprecor, ut per eos, et Nilum
præcipue, cujus hic vitam in terris delineavi, vivam
æternum in cœlo, et inter eos mihi e peccatis meis
emergenti locus sursum inveniat.

Sequitur apud Suaresium errorum series quæ per paginas 17, in-folio, ut aiunt, exs, utitur;
præmittuntur versus quibus Lectoris indulgentiam Editor sollicitat:

Humanum est errare, manus quoque lubrica fallit
Sunt fragiles calami difficilesque typi.
Ingenii est eadem non semper vena; remittit
Arcus tensus; hebet ancipites gladii.
Corrige sic ergo errores per opuscula Nili,
Sancta tui illius qui documenta legis.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΗΛΟΥ
ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΟΚΤΩ ΤΗΣ ΚΑΚΙΑΣ ΛΟΓΙΣΜΩΝ.

SANCTI NILI
DE OCTO VITIIS COGITATIONIBUS.

(COTELERIUS, *Monumenta Ecclesiae Graecae*, t. III.)

MONITUM.

Ex duobus tractatibus, quos super eodem argumento, de octo vitiis, composuit B. Nilus, alterum ediderunt ac Latinitate donaverunt duo viri docti, Franciscus Combefisius in Auctario suo postremo, et Josephus Maria Suaresius in Collectione opusculorum Nili: eundemque rursus prælo commisit, cum antiqua versione nondum visa, non sine laude memorandus Emericus Bigotius; exstat autem in duobus scriptis codicibus Regiæ gazæ, 348, et 1386, seu 2425, quorum in hoc volupe mihi fuit cernere præclaram illam lectionem, quam tomo superiori ex antiquo interprete collegeram, ταπεινός, καὶ οὐ μετέωρος. Alter vero tractatus, hic nempe, Latine prodiit in operibus Joannis Damasceni ab accurato scriptore Jacobo Billio translatus; nunc Græce profertur ad fidem duorum exemplarium Regionum, num. 1770-1062. Atque horum primo præfigitur distichum,

Νήλου μὲν ποταμοῦ ῥόος χθόνα οἶδε ποτίζειν·
Νήλου δ' αὐτὸ μοναχοῦ λόγος φρένας οἶδεν λαίνειν.

Hoc est, Billio interprete;

*Arva rigat Nilus fluvius: sed pectora sermo,
Ex monachi Nili qui fluit ore, rigat.*

De gula.

De octo vitiosis cogitationibus seu affectionibus scribere aggressi, gulæ, inquam, fornicationis, avaritiæ, iræ, tristitiæ, acediæ, inanis gloriæ, et superbiam, prius de ventris continentia, a qua gulam quoque, ut adversariam, internoscere proclive est, verba faciemus. Patres itaque non unam jejunii regulam, neque unam et eandem percipiendi cibi formam mensuramque tradiderunt; quod vel ob ætatem, vel ob imbecillitatem, vel ob quemdam corporis habitum, non omnes eodem robore præditi sint. At vero unum omnibus scopum proposuerunt, ingluviem fugere et saturitatem aversari. Unius porro diei jejunium utilius esse censuerunt, quam illud quod aut duos aut tres aut quatuor dies, aut etiam usque ad hebdomadam *sine cibo* protrahitur. Aiunt enim cum qui in ediam ultra modum protendit, ultra modum etiam frequenter cibis uti; hincque fieri, ut interdum quidem fraude seu excessu inediæ, corpus fatiscat, atque ad spiritualia munia obeunda pigrescat; interdum rursus alimenti copia depressum, animam ad acediam languidamque mollitiem ducat. Ac deinde

Περὶ γαστριμαργίας.

Περὶ τῶν ὀκτῶ τῆς κακίας λογισμῶν ἦτοι παθῶν ἐπιχειρήσαντες γράψαι, γαστριμαργίας λέγω καὶ πορνείας καὶ φιλαργυρίας καὶ ὀργῆς καὶ λύπης καὶ ἀκηδίας καὶ κενοδοξίας καὶ ὑπερηφανίας, προηγουμένως περὶ ἐγκρατείας γαστρὸς ἐροῦμεν, ἀφ' ἧς ῥῆδιον διαγνώσθαι¹ καὶ τὴν γαστριμαργίαν, ὡς ἀντικειμένην. Οἱ Πατέρες τοίνυν οὐχ ἓνα κανόνα νηστείας, οὐδὲ τὸ αὐτὸ μέτρον τῆς τῶν βρωμάτων μεταλήψεως, οὐδὲ τὸ αὐτὸ μέτρον τῆς παραδεδώκασιν· διὰ τὸ μὴ πάντας τὴν αὐτὴν ἰσχὺν ἔχειν ἢ δι' ἡλικίαν, ἢ δι' ἀσθένειαν, ἢ δι' ἕξι τινα σώματος· ἓνα δὲ πᾶσι σκοπὸν ὑπέθετο, φεύγειν τὴν πλησμονὴν καὶ ἀποστρέφασθαι τὸν κόρον. Τὴν δὲ καθημερινὴν νηστείαν ἐδοκίμασαν ὠφελιμωτέραν εἶναι· τῆς ἐν δυσιν ἢ τρισιν ἢ τέσσαρσιν ἢ καὶ μέχρις ἑβδομάδος παρελκομένης. Φασὶ γὰρ τὸν ἀμέτρως τῇ νηστείᾳ παρεκτεινόμενον ὑπὲρ μέτρον πολλακίς κεχρησθαι τῇ τροφῇ, κάντεῦθεν ποτὲ μὲν τῇ ὑποβολῇ² τῆς ἀσιτίας ἀτονεῖν τὸ σῶμα, καὶ πρὸς τὰς πνευματικὰς λειτουργίας ὀκνηρότερον γίνεσθαι· ποτὲ δὲ τῷ πλήθει τῶν τροφῶν καταβαρυνόμενον, δγειν τὴν ψυχὴν εἰς ἀκηδίαν καὶ χεῦνωσιν. Καὶ πάλιν οὐ πᾶσιν ἀρμόδιον εἶπον εἶναι τὴν τῶν λαχάνων

VARIÆ LECTIONES.

¹ Αἱ διαγνώσθαι. ² Ἰντ. ὑπερβολῆ.

μετάληψιν, οὐδὲ πᾶσι τὴν τῶν ὀσπρίων, οὐδὲ τὴν τοῦ ξηροῦ ἄρτου τροφήν. Καὶ ἄλλου μὲν εἰρήκασιν ἐσθιόντα δύο λίτρας ἄρτου, πεινᾶν, ἄλλου δὲ, δι' ἡμισείας μιᾶς χορτάζεσθαι. Πᾶσι μέντοι παρήγγειλαν, μὴ ἀπατάσθαι χορτάσια κοιλίας, μηδὲ ἐξέλκεσθαι τῆ τοῦ φάρυγγος ἕδονῃ. Καὶ γὰρ οὐ μόνον ἡ ποσότης τῶν βρωμάτων, ἀλλὰ καὶ ἡ ποιότης τὰ πεπυρωμένα βέλη τῆς πορνείας ἐκτείνουσιν. Οἰασθήποτε γὰρ τροφῆς γαστήρ πληρουμένη, φλόγα παθῶν εἰσθεν ἀνάπτειν. Καὶ αὖθις, οὐ μόνον ἡ κραιπάλη τοῦ οἴνου μισοῦσαι τὴν διάνοιαν, ἀλλὰ καὶ ἡ πλυσμότη τοῦ ὕδατος· καὶ ὀπλῶς εἰπεῖν, πάσης βρώσεως καὶ πόσεως ἀμετρία νυσταγμὸν καὶ κάρων ἀποτελεῖ. Ἡ γοῦν τῶν βρωμάτων χρῆσις πρὸς τὸ ζῆν παραλαμβάνεται μόνον, οὐ πρὸς τὸ δουλεύειν ταῖς ὁρμαῖς τῆς ἐπιθυμίας. Ὅθεν ὁ τῷ σώματι παρέχων ἄπερ ἡ χρεία μᾶλλον ἀπαιτεῖ, καὶ οὐχ ἄπερ ἡ ἕδονη βούλεται, βλάβην οὐδεμίαν ἔξει πρὸς ἐγκράτειαν. Ὅρος δὲ ἐγκρατείας καὶ κανὼν, ὑπὸ τῶν Πατέρων ἀνωθεν παραδεδομένοι, τὸν μεταλαμβάνοντα τροφῆς, ἐτι τῆς ὀρέξεως ἐγκειμένης, ἀπέχεσθαι ταύτης, καὶ μὴ ἀναμένειν τὸν κόρον. Καὶ ὁ Ἀπόστολος δὲ εἰπὼν, τῆς σαρκὸς πρόνοιαν μὴ ποιεῖσθαι ³ εἰς ἐπιθυμίας, οὐ τὴν ἀναγκαίαν κυβέρνησιν τῆς ζωῆς ἐκόλυθεν, ἀλλὰ τὴν φιλήδονον ἀπηγόρευσεν ἐπιθυμίαν. Πρὸς μέντοι καθαρότητα τελείας ⁴ ψυχῆς, ἡ ἀποχὴ μόνη τῶν βρωμάτων οὐκ ἰσχύει, μὴ συντρεχουσὴν καὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν· τὴν δὲ διὰ σωζοσύνην μερικὴν καθαρότητα μᾶλλον ἐγκράτεια κατορθοί, σύμμαχον προσλαμβάνουσα καὶ τὴν ταπεινῶσιν. Ὅ γὰρ ἐξ ἐγκρατείας μόνης ἐπιχειρῶν κατορθοῦν αὐτὴν, ἔοικε τῷ μίᾳ χειρὶ νηχομένῳ. Τινὲς δὲ τῶν ἐγκρατειομένων, μετρήσαντες τὸ αὐτάρκες τοῖς σώμασιν αὐτῶν, ἡμερήσιον βρωμα, τὸ ἔκτον περιεῖλον (1)· ὅτε δὲ τοῦτο κατώρθωσαν, αὖθις ἀναλόγως ἠκρωτηρίασαν τὸ λειπομένον· καὶ οὕτως ὁδῶν προβαίνοντες, ἐφθασαν εἰς τὸ μέτρον τοῦ συνεκτικὸν μόνον τῆς ζωῆς. Ἀλλὰ ταῦτα περὶ ἐγκρατείας. Χρῆ δὲ καὶ περὶ γαστριμαργίας προστεθῆναι τινά. Γαστριμαργίαν μὲν ἐκάλεσαν οἱ παλαιοὶ τὸ ὀξέως ἐσθίειν, καὶ πολλὰ, καὶ ἀδιαφόρως, καὶ πρὸ τοῦ καιροῦ· λιμαργίαν δὲ, τὸ ἐνθύνεσθαι βρώμασι· καὶ εἶναι διαφορὰν, τῆς μὲν τὸ ποσόν, τῆς δὲ τὸ ποιόν. Ἐπεὶ γὰρ μαργαίνειν (2) ἐστὶ τὸ μαινέσθαι, γαστρὸς μὲν μανία περὶ τὸ ποσὸν καταγίνεται· λι-

A olerum esum non omnibus convenire dixerunt, neque omnibus, leguminum, neque eicci panis alimentum. Quin alium quidem, duas panis libras comedentem, fame laborare dixerunt, alium vero semilibra una satari. Illud tamen cunctos admonuerunt, ne ventris saturitate sese decipi, nec faucium voluptate pertrahi paterentur. Etenim non ciborum quantitas duntaxat, sed et qualitas, tela ignita fornicationis producit. Siquidem ex quovis cibi genere venter ingurgitetur, affectuum flammam excitare consuevit. Ac rursus, non solum vini crapula inebriat mentem, sed etiam aquæ satietas. Atque ut uno verbo dicam, cibi omnis potusque immoderata sumptio, soporem ac veterum efficit. Sane ciborum usus ad tuendam duntaxat vitam B adhiberi debet, non item ut insultibus cupiditatis serviamus. Unde qui corpori, quæ magis necessitas poscit, non quæ voluptas expetit, subministrat, nullum ad continentiam detrimentum patietur. Decretum autem et regula continentie antiquitus a Patribus tradita, ejusmodi est, ut qui escam sumit, instante adhuc appetitu, ab ea abstat, neque saturitatem expectet. Sed et Apostolus ^a, monendo, carnis curam non facere in desiderii, non prohibuit necessariam vitæ gubernationem, sed libidinosam cupiditatem interdixit. Verumenimvero ad puritatem animæ perfectam adipiscendam, ciborum abstinentia sola parum virium habet, nisi ceteræ virtutes concurrant. At particularem eam puritatem quæ castitate comparatur, continentia potius præstat, assumpta in societatem humilitate. Nam qui eam per solam continentiam adipisci conatur, illi similis est qui una solum manu natat. Porro quidam ex continentibus, corporum suorum viribus sufficientiam metientes, diurnum cibum sexta parte circumciderunt; cum autem istud effecissent, rursus simili ratione, quod reliquum erat amputarunt; atque sic via quadam progrediendo, ad eam mensuram pervenerunt, quæ ad vitam duntaxat conservandam satis esset. Atque hæc de continentia. Oportet autem de gula quædam adjungere. Gulam veteres appellarunt, festinanter, et multa, et sine delectu, et ante tempus comedere; ingluviem vero, cibis

^a Rom. xiii, 14.

VARIE LECTIONES.

³ Int. ποιεῖσθε. ⁴ Int. τελείαν.

NOTÆ.

(1) Τὸ ἔκτον περιεῖλον. Hunc locum cum non intelligeret, seu potius, ut de tanto viro benigne sentiamus, indiligenter legeret Billius, τὸ ἐκτὸν in versione sua expressit, sibi circumciderunt; tolerabili quidem sensu, sed intolerando errore. Labitur etiam magnus interpretis in quibusdam aliis locis et vocibus; ut in βέσεων, p. 191, b. τριθεῖ, 206, c. διακοσίαν, ibidem, τῷ σώματι συντηρεῖ τὴν ἰσὴν ἐγκράτειαν, 207, b. παρσιμένον, 210, a. ἀβήενσιζ 210, a. μηδ' εἰς αὐτὰ τὰ πρόσωπα 216, c. δυνάτων ἐστιν, etc., 218.

(2) Μαργαίνειν. Grammaticis adjungendi Patres, Clemens Alexandrinus *Pædagogici* lib. ii, cap. 1, Isidorus Pelusiota lib. i, Epist. 584, Dorotheus *Doctrina* 15 et Maximus, *Questionum et dubiorum* cap. 59. In Philone, libro de temulentia sub finem. Ἀλλὰ καὶ τότε ὁμοίως ἡ ἀπληστος ἐν αὐτοῖς ὀρεξίς, ὡσπερ ἐτι λιμώττουσα, μαργάζει. Et tamen sic quoque insatiabilis appetitus, inquam famelicus furere non desinit. An errato typographico pro μαργάζει? Scio Hesychium μαρμαρίζειν, sicut et μαργαίνειν exponere ἐνθουσιᾶν· Μαρμαρίζει, inquit, λάμπει, ἐνθουσιᾶ,

delectari; cum hac differentia, ut ad illam quantitas, ad hanc qualitas pertineat. Quia enim μαργαλτεῖν insanire significat, ventris quidem insania seu gula in quantitate versatur, gutturis autem sive ingluvies, in qualitate, quanquam nonnulli utramque uno nomine gulam vocaverunt. Hæc stomachum, hepar, splenem, denique imbecillitatem causatur, eosque qui προητερα in graves morbos inciderunt.

Frugum principium flos est, ac virtutis activæ continentia, et affectuum vitiosorum gula ^b.

Ignis materia lignum est; libidinis autem, ventris satietas; et illud quidem suscitatur flammam, hæc vero pravam cupiditatem.

Venter egens, perturbationes animi consopit, eas plenus excitat.

Arida victus ratio, sobrium parit sensum: victus autem humidus et mollis, mentem demergit.

Solis quidem radios obscurat nebula; mentem ^B vero, crassus vapor e cibis exhalans.

Ut terra inculta spinas producit, sic venter cibis onustus obscenas cogitationes.

Neque in cæno unguentum, neque in gulosis fragrans virtutis odor inveniri potest.

Helluonis oculus convivia curiose exquirat; continentis autem, spiritualium sapientumque virorum cæcus.

Sanctorum memorias numerat comedonis animus; continentis autem, eorum vitam imitatur.

Ne exquisitis nimirumque cibis corpus sagines, illico enim insurget adversum te. Quin potius per continentiam ipsum coerce, sicque obtemperans reddes, ita ut nec inordinatis motibus prorumpat, nec præ petulanti impetu, equi in morem hinniat. Nam neque hostis obtruncatus terrorem incutit, neque corpus per continentiam dejectum perturbat animam; et quemadmodum cadaver flammam ignis minime sentit; sic neque ^C is qui continentia præditus est, libidinis fornicem.

Continentia castitatem parit; gula contra libidinis mater est.

Qui ventrem implens, pudicitiam cultum proficitur, homini similis est, qui pollicetur se ignis vim stipula compressurum, aut flammam oleo extinguendum.

Qui pane et aqua saturatur, continens non est. Cujusvis enim saturitas, aliena est a continentia.

Cum gulæ demon præscriptam ciborum abstinentiam labefactare non valet, tum ascetam in summæ continentiam cupiditatem maligne conjicit; ut dum ob corporis imbecillitatem non potest ad continentiam quæ modum excedit pertingere, excidat quoque ab ea quæ intra modum est. Quod etiam ipsum in aliis virtutum monasticis exercitationibus hostes faciunt.

^b Vita S. Sabæ, n. 5. Ephr. II, 446 De humilit., c. 1.

μου, περὶ τὸ ποῖον· τινὲς δὲ καὶ ἀμφω γαστριμαργίαν ὠνόμασαν. Ἀυτὴ προφασίζεται στόμαχον, καὶ ἥπαρ, καὶ σπλῆνα, καὶ ἀπλῶς ἀσθένειαν, καὶ τοὺς διὰ ταῦτα χυλεποῖς περιπεπτωκότας νόσους.

Ἀρχὴ καρποφορίας, ἄνθος, καὶ πρακτικῆς, ἐγκράτεια, καὶ παθῶν, γαστριμαργία.

Ἐπὶ πυρὸς, ξύλα· ἀκολασίας δὲ, πληροσμονὴ γαστροῦ· καὶ τὰ μὲν ἐξάπτει φλόγα, ἡ δὲ φαύλην ἐπιθυμίαν.

Γαστήρ ἐνδεῆς κοιμίζει πάθη· διεγείρει δὲ ταῦτα πεπληρωμένην.

Διαιτα ξηρὰ νηφάλιον τίκει φρόνημα· βίος δὲ ὑγρὸς νοῦν καταβαπτίζει.

Ἡλίου μὲν ἀκτίνας ὀμίχλη σκοτίζει· νοῦν δὲ, πυχὸς ἀτμός, βρωμάτων ἀναδιόδομενος.

Ἐπὶ μὲν χερσθεῖσα, βλαστάνει ἀκάνθας· γαστήρ δὲ βαρηθεῖσα, λογισμοὺς αἰσχροῦς.

Οὔτε ἐν βορδῶρι δύνατον εὐρεῖν μύρον, οὔτε ἐν γαστριμαργίᾳ εὐδιδαν ἀρετῆς.

Ὁφθαλμὸς γαστριμαργου περιεργάζεται συμπίεσι· τοῦ δὲ ἐγκρατοῦς, ἀνδρῶν πνευματικῶν καὶ σοφῶν συνέδρια.

Μνήμας ἀγίων ἀριθμεῖ ψυχὴ γαστριμαργου· ἡ δὲ τοῦ ἐγκρατοῦς μιμεῖται βίους αὐτῶν.

Μὴ πιάνης τὸ σῶμα πολυτελεῖα καὶ κόρη· ταχὺ γὰρ καταναστήσεται σου. Δάμαζε δὲ τοῦτο δι' ἐγκρατείας, καὶ καταστήσεις εὐήμιον, μῆτε κινούμενον ἀτακτα, μῆτε χρεμετίζον ὑπὸ ὀρμῆς ἐμπαθοῦς. Οὔτε γὰρ πολέμιος ἀνηρημένο; παρέχει φόβον· οὔτε σῶμα δι' ἐγκρατείας ταπεινωθὲν ταραττεῖ ψυχὴν. Καὶ ὡς περ οὐκ οἶδε νεκρὸς φλόγα πυρὸς, οὕτως οὐδὲ ἐγκρατῆς κάμινον ἐμπαθείας.

is qui continentia præditus est, libidinis fornicem. Ἐγκράτεια τίκει σωφροσύνην· γαστριμαργία δὲ μήτηρ ἀκολασίας.

Ὁ πληρῶν γαστέρα, καὶ σωφρονεῖν ἐπαγγελλόμενος, ὁμοίος ἐστὶ τῷ ἐπαγγελλομένῳ χαλινοῦν ἐν καλῆμῃ πυρὸς ὀρμῆν, ἢ ἐλαίῳ φλόγα σβεννύειν.

Ὁ κορεννόμενος ἄρτου καὶ ὕδατος, ἐγκρατῆς οὐκ ἐστὶ. Παντὸς γὰρ κόρος, ἐγκρατείας ἀλλότριος.

Ὅταν ὁ τῆς γαστριμαργίας δαίμων ἀτονῆση διαφθεῖραι τὴν ὠρισμένην τῶν βρωμάτων ἐγκράτειαν, τότε κακοῦθως, εἰς ἐπιθυμίαν ἀκροτάτης ἐγκρατείας ἐμβάλλει τὸν ἀσκητὴν· ἵνα τῆς ἀμέτρου μὴ δυναθῆς ἐφικέσθαι δι' ἀσθένειαν σώματος, ἐκπέση καὶ τῆς συμμέτρου. Τοῦτο δὲ καὶ ἐπὶ τῆς ἄλλης ἀσκήσεως οἱ ἐχθροὶ ποιοῦσιν.

NOTÆ.

sed in hac significatione non respicitur ad ἐνθουσιασμοῦ furorem, ad ipsius Ἐλλαμψίν, respicitur, auctore eodem Hesychio voce ἐνθουσιασμός, ac

post eum Suida, et Varino; qui postremus per priores videtur corrigendus. Potest etiam in Philone emendari, μαίμαζαι, idque magis placet.

Παραβάλλοντες εἰς οἴκους κοσμικῶν, τότε μάλισ- A
τα τῆς ἐγκρατείας ἀνθεξόμεθα· μήποτε διὰ
γαστριμαργίας παχυνθεὶς ὁ νοῦς, ἀμελήσῃ τῆς
συνηθείας, καὶ τοῖς ἐχθροῖς εὐάλωτος γένηται.

Χρὴ τοὺς μὲν γέροντας θυμοῦ κρατεῖν, γαστρὸς
δὲ τοὺς νέους· τοῖς μὲν γὰρ οἱ ψυχικοὶ, τοῖς δὲ,
μᾶλλον οἱ σωματικοὶ δαίμονες ἐπιτίθενται.

Γαστρὸς ἐγκράτεια ταπεινοὶ τὰ πάθη· θρασύνει
δὲ ταῦτα γαστριμαργία.

Ἐν πλησμονῇ γαστρὸς, μῆδὲν ἐρεῦνα θεϊότερον.

Νέφος μὲν, καλυπττήριον σελήνης· Θεοῦ δὲ σοφίας,
γαστριμαργία.

Τρυφή καὶ μάλιστα νέφος³ (3), παθῶν θησαυρὸς,
ψυχῆς θάνατος αὐθαίρετος.

Νεάζοντι σώματι τρυφή καὶ μέθη τὸ τῶν ἡδο- B
νῶν ἀνάπτουσι πῦρ.

Παχίαι γαστήρ, τῇ συνεχεῖ τῶν θολερῶν ἀνα-
θυμιάσεων, φυγαδεύειν οἶδε διανοίας λεπτότητα.

Ἐρως θεῖος, οὐ μετεωριζόμενος τῷ περὶ τῆς
ἐγκρατείας, θάπτει πρὸς τὴν ἕλην καταπίπτει,
βαρυνόμενος ταῖς πέδαις τῆς ἀκρασίας.

Πλησμονὴ συνεχῆς γαστρὸς ἀφροδισίων ἐρεθίζει
σκιρτήματα.

Γαστήρ, φύλαξ παρακαταθήκης ἀπιστος, τὸ
ἐμβαλλόμενον ἀποβάλλουσα.

Γαστριμαργὸς πίων, χοῖρος ἔτοιμος εἰς σφαγὴν.

Αἷματος εἰσροὴ πνεύματος ἐκροὴν ἐργάζε- C
ται.

Ἄ μὲν ἀρχῶν γαστρὸς, ἐν παντὶ τόπῳ δύναται
μετεῖναι τὴν ἀρετὴν· ὁ δὲ ὑπὸ ταύτης ἀρχόμενος,
ἐν οὐδενὶ πάντως.

Δύο σκοποὶ τῆς ἐγκρατείας· ὁ μὲν, ἵνα τῶν ἡδέων
τῆς παρουσίας ζωῆς στερηθέντες, τῶν ἡδέων τῆς
μελλούσης τύχωμεν· ὁ δὲ, ἵνα ταπεινωθέντι τῷ
σώματι καὶ ἡ ψυχῇ συνταπεινωθῇ, καὶ εὐκατάνο-
τος οὕτω γένηται. Λοιπὸν οὖν πᾶς κρεῶν μὲν ἀπ-
εχόμενος, ἐτέρων δὲ βρωμάτων ἐμπιπλάμενος,
γαστριμαργὸς ἐστίν, ἐκπεσῶν τῶν εἰρημένων τῆς
ἐγκρατείας σκοπῶν.

Ἡ γαστριμαργία πολλάκις, καὶ διὰ θυρίδος ἀγά-
πης, εἰσπερῶν εἴωθεν.

Ἡ γαστριμαργία ξηραίνει μὲν τὴν πηγὴν τῶν
ἐπαινετῶν διακρῶων, κινεῖ δὲ τὴν πηγὴν τῶν αἰσχί-
στιων βεύσεων.

Λέοντα μὲν κολακεύσας (4), πολλάκις ἡμερώσεις·

VARIÆ LECTIONES.

³ Αἱ νέσις.

NOTÆ.

(3) Τρυφή καὶ μάλιστα νέφος. Quam difficile
sit, ex uno codice ms. omnibus numeris absolutam
mendisque carentem accirare editionem, vel hic
unus locus abunde ostendit. Quis enim, amabo, sus-
picaretur, illud νέφος ex superiori linea sumptum,
selem vocabuli νέσις occupare? Doctissimus vero
Billius, qui vertit: *Luxus, mentis nubes est*, nisi
aliter legerit, potuit simplicius reddere, *Luxus, et*

Quando ad eorum qui in mundo vivunt domos
accedimus, tum vel maxime continentiam com-
plecti studeamus; ne mens ubi per gulam saginata
fuerit, consuetudine negligat, atque ab inimicis facile
capiatur.

Oportet ut senes iræ imperent, juvenes ventri:
siquidem illis animales dæmones, his corporei po-
tius insidias moliantur.

Ventris continentia turbidos animorum motus
deprimit; gula vero eosdem feroces reddidit.

Ventre saturo nihil divinum investiga.

Ut nubes obtegumentum lunæ est; ita Dei sa-
pientiæ, gula.

Luxus, præcipue juvenibus, perturbationum the-
saurus est, animæ ultro accessita mors.

Juvenili corpori, luxus et ebrietas voluptatum
ignem accendunt.

Crassus venter, turbulentorum vaporum assi-
duitate, mentis subtilitatem in fugam agere con-
suevit.

Divinus amor, nisi continentię penna sublevetur,
sine ulla cunctatione ad res ex materia concretas
delabitur, utpote intemperantiæ compedibus de-
pressus.

Assidua ventris saturitas venereos insultus exsti-
mulat.

Venter, infidus depositi custos est, et quod in-
jicitur abjicit.

Obesus helluo porcus est ad eandem paratus.

Sanguinis influxio, spiritus effluxionem parit. C

Qui ventri dominatur, quovis loco virtutem colere
potest; qui autem sub ipsius imperio est, nusquam
omnino.

Duo sunt continentię proposita: alterum, ut per
abdicatas hujusce vitæ voluptates, futuræ volupta-
tibus fruamur; alterum, ut depresso corpore, ani-
ma simul per humilitatem deprimatur, atque hoc
modo ad compunctionem propensa sit. De reliquo
igitur quisquis a carnibus quidem abstinet, aliis
tamen cibis sese ingurgitat, helluo dicendus est,
ut qui a commemoratis continentię insitulis descri-
verit.

Gula sæpenuero etiam per charitatis fenestram
insilire solet.

Gula fontem laudabilium lacrymarum siccat;
contra turpissimarum fluxionum fontem commo-
vet.

Leonem si demulceas, eum haud raro cicurabis;

maxime nubes est.

(4) Κολακεύσας. Elegantem sententiam Platonis
Judæi libro *De legatione*, ad Caium, p. 997, 998,
ubi de uxore Macronis loquitur, δεῖνὸν γυνὴ γνώ-
μην ἀνδρὸς παραλύσαι καὶ παραγαγεῖν, καὶ μάλιστα
μαχλάς, ἔνεκα γὰρ τοῦ συνειδότος κολακικωτέρα γί-
νεται; prave editam, prave emendatam aspicias
Melisse lib. II, serm. 34.

at si ventri blandiaris, triculentiorem eum red-
des.

Gulosus ipsa quoque insomnia, cibi sunt.

Ventri impera, ne tibi ille imperet.

Oppresso ventre animus humilitate sese dejicit;
molliter autem habito, in altum assurgit.

Dæmonium princeps est Satanas; vitiorum autem,
gula.

Posteaquam malus seu diabolus helluonum
manus ac pedes somno colligavit, ita demum
arbitratu suo omnia agit, atque turpibus spectris
impurisque excretionibus animum et corpus in-
ficit.

Apud mundanos radix omnium malorum ava-
ritia est; apud monachos autem gula potius.

Copiosum sterces ingentem vermium numerum
gignit; et ciborum copia magnum libidosarum
cogitationum numerum procreat.

De fornicatione.

Fornicationis spiritus, per carnis cupiditatem,
inde etiam a prima ætate, nobis negotium facessit.
Atque atrox ejus bellum est, ac duplex, in animo
nempe et in corpore consideratum. Porro adversus
eum continentia strenue pugnat, animi humilitate,
sine qua nec fornicationem quisquam, nec alia vitia
superare poterit, auxilium ipsi afferente. Oportet
ergo, juxta Proverbium^c, omni custodia servare
cor ab obscenis cogitationibus, nec ullam earum
ad nos accedentem admittere; ne aliqui animum
subiens, illum trahat seu enervet, atque ad volupta-
tem illiciat. Operæ pretium est enim secundum Do-
mini doctrinam^d, mundare prius quod intus est
calicis, ut fiat etiam id quod deforis est, mun-
dum. Quandoquidem jejunium quoque non idcirco
tantum colimus, ut corpus afflictemus, verum etiam
ut prudentiam mentis adipiscamur; ne per immo-
dicam ciborum copiam obscurata, custodiendis co-
gitationibus impar sit. Quin illud quoque manda-
tum, quod primus homo a Deo datum accepit, ser-
pentis caput observare jubet^e; hoc est perniciosæ

^c Prov. iv, 23. ^d Matth. xxiii, 26. ^e Gen. iii, 15.

VARIÆ LECTIONES.

⁶ Al. περιγίνεσθαι. ⁷ Al. ἐλκύση. ⁷ Abest ab al.

Α γαστέρα δὲ θεραπεύσας, ἀγριωτέραν παρασκευά-
σεις.

Τοῖς γαστριμάργοις καὶ τὰ ἐνούπνια (5) βρω-
ματα.

Κράτει γαστρὸς, ἵνα μὴ αὕτη κρατήσῃ σου.

Γαστρὸς θλιβομένης, ταπεινοῦται καρδίᾳ· θερα-
πειουμένης δὲ, πρὸς ὕψος ἐπαίρεται.

Ἄρχων μὲν δαιμόνων, ὁ Σατανᾶς· ἄρχων δὲ πα-
θῶν, ἡ γαστριμαργία.

Τῶν γαστριμάργων χειρὰς δμοῦ καὶ πόδας ὕπνου
δεσμῆσας ὁ πονηρὸς, πάντα ὅσα ἠθέλησεν ἐποίησεν,
αἰσχροῖς φαντασίαις καὶ μιαινοῖς ἐκκρίσει καὶ
ψυχὴν καὶ σῶμα καταρπύσας.

Παρά μὲν κοσμικοῖς βίζα πάντων τῶν κακῶν
ἢ φιλαργύρια, παρὰ δὲ μοναχοῖς μᾶλλον ἡ γαστρι-
μαργία.

Πλήθος κόπρου πλήθος σκολιῶν γεννᾷ· καὶ
πλήθος βρωμάτων, πλήθος ἐμπαθῶν λογισμῶν.

Περὶ πορνείας (6).

Τὸ πνεῦμα τῆς πορνείας, διὰ τῆς ἐπιθυμίας τῆς
σαρκὸς, ἀπὸ πρώτης ἡλικίας ἡμῖν ἐνοχλεῖ. Καὶ χα-
λεπὸς ὁ τοῦτου πόλεμος, καὶ διπλοῦς, ἐν τε ψυχῇ καὶ
σώματι θεωρούμενος. Ἀντιστρατεύεται δὲ τοῦτω
γενναίως ἡ ἐγκράτεια, συναιρουμένης αὐτῇ καὶ τῆς
ταπεινώσεως τῆς ψυχῆς, ἧς ἐκτὸς οὔτε πορνείας,
οὔτε ἄλλων παθῶν δύνησται τις περιγενέσθαι⁶.
Χρὴ τοίνυν κατὰ τὴν Παροιμίαν (7), πάτη φυλακῇ
τηρεῖν τὴν καρδίαν ἀπὸ βυπαρῶν λογισμῶν, καὶ
μηδένα τούτων προσβάλλοντα παραδέχεσθαι· μήποτε
παρεισδύς ἐκλύσῃ⁷ ταύτην καὶ ὑπαγάγηται πρὸς
φιληδονίαν. Προσθήκει γὰρ καθαρῶς πρότερον
κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου διδασκαλίαν, τὸ ἔνδον τοῦ
ποτηρίου, ἵνα γέννηται καὶ τὸ ἔξω καθαρὸν. Ἐπεὶ καὶ
τὴν νηστείαν ἀσκούμεν, οὐ πρὸς κακοχίαν τοῦ σώ-
ματος ἀπλῶς, ἀλλὰ καὶ πρὸς νῆψιν τοῦ νοῦς, ἵνα
μὴ τῇ ἀμετρίᾳ τῶν βρωμάτων σκοτισθεῖς, ἀδυνα-
τήσῃ πρὸς τὴν τῶν λογισμῶν φυλακὴν. Καὶ ἡ παρὰ
τοῦ Θεοῦ δὲ⁷ δοθεῖσα πρὸς τὸν πρῶτον ἀνθρώπων
ἐντολή⁷, κελεύει τὴν κεφαλὴν ὄψεως τηρεῖν· τούτ-
ἔστι, τὴν ἀρχὴν τοῦ βλαβεροῦ λογισμοῦ, δι' ἧς ἔρπειν

(5) Ἐνούπνια. Lectio deridicula, circa Antoninum
murem, occupat caput 90 Synodici adversus Trage-
dium Irenæi: corrigetur autem per caput 59 ejus-
dem operis, somnium.

(6) Πορνείας. Indubie turpiterque corrupti sunt
Alexius Aristinus et Symeon Magister et Logotheta,
in Synopsi ac Epitome Canonum, tomo II Biblio-
thecæ juris canonici veteris, p. 705 et 758, κατὰ τὸν
τοῦ Κυρίου λόγον, ἴσως καταδικάζεται καὶ ἀνὴρ, καὶ
γυνὴ, διὰ πορνείαν vel πορνείας ἀποζευγνύμε-

νοι. Liqueat enim ex ipso Canone, qui est Basilii no-
nus, scribi oportere, διχα πορνείας, nec probatione
est opus. Juxta Domini sermonem, vir et mulier
citra fornicationis causam separati, pariter condem-
nantur.

(7) Κατὰ τὴν Παροιμίαν. Ludibrium revera est,
quod Patricius Junius, dum nescit, hæc verba,
Ἄφελου τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ, παρῆλθε γὰρ, esse Salo-
monis Proverb. xxvii, 15, παροιμιαστὴν in παροι-
μιαστὴν pervertit, p. 53 Catena in Job.

NOTÆ.

εις τὴν ἡμετέραν ἐπιχειρεῖ ψυχὴν· μήποτε τῆ A
 παραδόχῃ τῆς κεφαλῆς, καὶ τὸ λοιπὸν σῶμα συν-
 εστρῆθῃ, καὶ κατακυλισθῶμεν εἰς τὴν ἀθέμιτον προᾶξιν.
 Καλὸν οὖν τὰ νήπια Βαβυλῶνος· φημί δὲ τοὺς ἐν
 ἀρχῇ προσβάλλοντας αἰσχροὺς λογισμούς· ἐδαφι-
 ζειν καὶ συντρίθειν πρὸς τὴν πέτραν, ἥτις ἐστὶν ὁ
 Χριστός. Ἀδρυνθέντες γὰρ παρέξουσιν ἡμῖν ὀχλή-
 σεις πολλὰς καὶ πράγματα. Μὴ θαρβήσωμεν δὲ
 καταβαλεῖν διὰ μόνης ἀσκήσεως, τὸ ἀκάθαρτον
 πνεῦμα τῆς πορνείας, εἰ μὴ καὶ ἡ παρὰ τοῦ Θεοῦ
 συνεφάψεται βοήθεια. Οὐ παύσεται γὰρ ὁ ἀνθρω-
 πος πολεμούμενος ὑπ' αὐτοῦ, μέχρις ἂν ἐν ἀληθείᾳ
 πιστεύσῃ, ὅτι· οὐκ ἰδίᾳ σπουδῇ καὶ καμάτι, τῇ δὲ
 τοῦ Θεοῦ σκέπῃ καὶ ἀντιλήψει, τῆς χαλεπῆς ταύτης
 ἀπαλλαγῆσεται μάστιγος. Ὑπερφυῆς γὰρ ἐστὶ τὸ
 προᾶγμα, καὶ ὁ τοὺς ἐρεθισμοὺς τῆς σαρκὸς καὶ τὰς B
 ἡδονὰς ταύτης καταπατῶν, τρόπον τινὰ, τοῦ σώματος
 ἔξω γίνεται. Διὸ καὶ ἀδύνατον ἀνθρώπῳ τοῖς ἰδοῖς
 περὶ ἀναπτῆσαι ὁ πρὸς τὴν ὑψηλὴν ἀγέλιαν, εἰ
 μὴ καὶ χάρις Θεοῦ, τοῦτον ἀπὸ βόθρου τῶν παθῶν
 ἀνάγοι. Δεῖγμα δὲ τοῦ, τὴν ἀρετὴν ταύτην κτήσα-
 σθαί τινα τελείως, τὸ μηδεμίαν αἰσχρὰν φαντασίαν
 ἐν τοῖς ὕπνοις ἐπιπηδᾶν τῇ ψυχῇ· αὐταὶ γὰρ τοῦ
 νοσεῖν τὴν ψυχὴν τεκμηρίον, καὶ μὴ πῶ τοῦ πάθους
 ἀπηλλάχθαι. Διὸ καὶ ταῦτα· ἐλεγχον εἶναι τῆς προ-
 λαβούσης λέγομεν βαθυμίας, καὶ τῆς ἐν ἡμῖν ἀσθε-
 νείας, οἷα τῆς καλυπτομένης ἐν τοῖς ἀποκρύφοις
 τῆς ψυχῆς μέρεσι νόσου, φανερουμένης διὰ τῆς ἐν
 τοῖς ὕπνοις βεύσεως. Μέγα οὖν, ἀδελφοί, τὸ κατόρ-
 θωμα τῆς ἀγνείας καὶ σωφροσύνης· καὶ διὰ τοῦτο C
 μεγάλας καὶ ποικίλας ἐπιβουλαῖς πολεμεῖται παρὰ
 τῶν ἐχθρῶν. Ἄλλ' ἡμεῖς εἰδότες, ὅτι χωρὶς ἀγια-
 σμοῦ, κατὰ τὸν Ἀπόστολον, οὐδεὶς ὄψεται τὸν
 Κύριον, μὴ ἀποκάμωμεν, φυλάττοντες ἐπιμελῶς
 τὴν καρδίαν, μὴ ἐγκρατεούμενοι, καὶ τυχνῶς προσ-
 ευχόμενοι μετὰ στεναγμοῦ, καὶ τᾶλλα ποιούντες,
 ὅπως τὴν κάμινον τῆς ἡμετέρας σαρκὸς, ἣν ὁ Βαβυ-
 λῶνιος βασιλεὺς ἀνάπτει τοῖς τῆς ἐπιθυμίας ἐρεθι-
 σμοῖς, ἀποσβέσωμεν τῇ παρουσίᾳ τοῦ ἁγίου Πνεύμα-
 τος. Αὐτῇ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας.

Σωφροσύνη μὲν ἐγκρατείας τέκνον· πορνεία δὲ
 θυγάτηρ γαστριμαργίας.

Κυμάτων βία χειμάζει πλοῖον· καὶ νοῦν ἀκρατῆ,
 λογισμὸς πορνείας.

Ἦψις εὐανθῆς, βίλος πεφαρμακωμένον· ἔτρωσε
 ψυχὴν, καὶ τὸν ἴον ἐναπέθετο, καὶ ὅσον χρονίζει,
 πλείονα σῆψιν ἐργάζεται.

Βέλτιον οἶκοι μένοντα τυχολάζειν, ἢ τιμᾶν δο-
 κοῦντα τὰς ἐορτὰς, πάρεργον τοῦ δαίμονος γίνε-
 σθαι.

Ἐλαίον τρέφει λύχρον, καὶ πυρσὸν ἡδονῆς ὀμιλία
 γυναικός.

Φεῦγε συντυχίας γυναικῶν, καὶ μὴ δῶς αὐταῖς

cogitationis initium, per quod ad animam nostram
 serpere conatur; ne forte, admisso capite, reliquum
 etiam corpus una illabatur, et in nefarium decida-
 mus actionem. Bene itaque erit, si parvulos Baby-
 lonis, turpes, inquam, cogitationes, quæ nos pri-
 num adoriuntur, ad petram, quæ est Christus ^f,
 allidamus atque obteramus ^g. Adultæ etenim, plu-
 rimum nobis turbarum ac molestiarum exhibebant.
 Nec vero nos impurum fornicationis spiritum per
 solam religiosam exercitationem dejecturos esse
 confidamus, nisi Dei subsidium accesserit. Neque
 enim homo ab eo ante oppugnari desinet, quam
 vere crediderit, quod non suo studio et labore, sed
 Dei protectione atque præsidio ab hoc aspero flagro
 liberandus sit. Siquidem res est eximia ac supra
 naturam; et qui carnis irritamenta et voluptates
 proterit, a corpore quodammodo excedit. Proinde
 fieri nequit, ut homo suismet pennis ad castitatem,
 excelsam rem, convolet, nisi Dei quoque gratia
 eum a perturbationum animi fovea in altum edu-
 xerit. Cæterum indicium, quod quispiam hanc vir-
 tutem plene sit consecutus, istud est, si nulla fœda
 imaginatio per somnum in animam insiliat. Eæ
 namque argumento sunt animam ægrotare, nec
 ab hujusmodi affectu adhuc esse liberam. Unde
 et eandem dicimus antecedentis socordix, abditæ-
 que in nobis imbecillitatis esse indices, non secus
 ac morbi cujusdam in animi penetralibus delite-
 scentis, ac sese patefacientis per fluxionem quæ
 in somnis contingit. Magna itaque, fratres, castita-
 tis et pudicitix virtus est; ob idque magnis variis-
 que insidiis ab hostibus oppugnatur. Verum nos,
 gnari quod sine sanctimonia, ut ait Apostolus ^h,
 nemo videbit Dominum, ne fatiscamus, dum dili-
 genter cor nostrum conservamus, continentiam
 colimus, crebras preces cum gemitu fundimus, cæ-
 teraque facimus, quo carnis nostræ fornacem,
 quam Babylonius rex per cupiditatis illecebras ac-
 cendit, Spiritus sancti interventu exstinguamus. Ipsi
 gloria in sæcula.

Pudicitia continentix filia est; fornicatio autem,
 gulæ soboles.

Fluctuum impetus navem jactat; mentem intem-
 perantem, fornicationis cogitatio.

Florula facies, telum venenatum est: ani-
 mum sauciat, et in ipso venenum infligit; quoque
 diutius immoratur, eo majorem saniem efficit.

Præstat domi quietum manere, quam putando
 festa colere, dæmonis prædam et accessionem fieri.

Oleum lucernam alit, itemque voluptatis flam-
 man, mulieris consuetudo.

Mulierum consortia fuge, nec libertatem ipsis con-

^f 1 Cor. x, 4. ^g Psal. cxxvii, 9. ^h Hebr. xii, 14.

VARIÆ LECTIONES.

^g Al. ἀναπτῆσι.

cede. Primo congressu, et demissa humi facie leniter loquuntur, et lacrymantur miseranter; modesteque sese componunt, frequenter ingemiscunt; de castitate percontantur, et studiose audiunt. Secunda vice vidisti, jam paulisper attollunt oculos; tertio colloquio, fixius te intuentur, subrident, imo etiam profusum risum edunt; ac denique cuncta quæ animam obsident moliantur, hamos mortis, præstigiæ illicta, atque multipliciter contextas plagas.

Ad ignem si propius accesseris, statim resilies; at si mulieris verbis te emolliri sinas, non illico recedes.

Viret herba, quæ aquis propinqua est; et libidinis affectus, in muliebri colloquio.

Forma fucata, intemperantium pernicietas et naufragium est.

Quemadmodum ignis memoria mentem minime urit; sic nec affectus, remota materia, qua alitur atque augetur.

Par est, serpenti et affectui parcere. Nam ut occasione invenerint, interimere festinant.

In congressu perniciosarum personarum, conquiescentibus tuis passionibus, ne propterea confidas. Hoc enim quoque ars est, ut adversum te incautum insurgant, eoque modo facilius te capiant.

Si quando affectum viceris, ne ideo curam et sollicitudinem abjicias. Si quidem affectus ultro redire solent, ac repente impetu ingens hominibus incautis periculum inferunt.

Scintilla in paleis moram trahens, flammam excitat; tum noxia recordatio diutius insidens, fornicationis cupiditatem.

Ut mortis memoria ciborum intemperantiam amputat; sic libidinis petulantiam resecat continentia juncta humilitati et orationi.

Si libidinis cogitatio animum tuum subierit, confestim mentem inde abstractam ad Deum summo studio attolle; ne diutius immoratus, tanquam voluptatis amator condemneris.

Cum libidinis ardore flagraveris, tum ingemiscens hic verbis utere: Heu me miserum, si diabolus Deo, et impuritatem puritati anteposueris! *Projicientes me nunc circumdederunt me*ⁱ. *Exsultatio mea, erue me a circumdantibus me*^j. Sunt etiam nonnulli, qui sustem accipiant, seque acerrime feriant, atque ita ardorem expellant, dolore nimirum voluptatem procul abigente.

Quoties libidinis illecebra seorsim in te impetum jecerit, surge, ac te coram Deo projice, clamans: Fili Dei, adjuva me^k. Neque vehementer contristeris: non enim affectuum evulsos sumus, sed oppugnatores.

ⁱ Psal. xvi, 11. ^j Psal. xxxi, 7. ^k Matth. xv, 25.

παρόρησαν. Πρώτη συντυχίᾳ, καὶ τὸ βλέμμα ταῖνασαι κάτω, λαλοῦσι πρῶτως, καὶ δακρύουσι συμπαθῶς, καὶ σχηματίζονται κοσμίως, καὶ πυκνὰ στενάζουσιν ἔρωτῶσι περὶ ἀγγελίας, καὶ σπουδαίως ἀκούουσι. Δεύτερον εἶδες, καὶ μικρὸν ἀνένευσαν· τρίτον, καὶ προσέσχον ἀτενέστερον, ἐμείδιασαν, καὶ κεχυμένως ἐγέλασαν· καὶ λοιπὸν ἐξαρτύουσι πάντα τὰ πλῆορκουῦντα ψυχὴν, ἀγχιστρα θανάτου, καὶ θέλγυτρα γοητείας, καὶ πολὺπλοκα θήρατρα.

Περὶ μὲν προτελιῶν, ταχέως ἀποπηδήσεις· γυναικὸς δὲ βήμασι χαυνωθεῖς, οὐκ εὐθέως ἀναχωρήσεις.

Θάλλει βοτάνη παρ' ὕδασι, καὶ πάθος ἀκολασίας, ἐν ὀμίλῳ γυναικὸς.

Μορφὴ κεκαλλωπισμένη, τῶν ἀκρατεστέρων εἶθρος καὶ ναυάγιον.

Ὅσπερ μνήμη πυρὸς οὐ καίει διάνοιαν, οὕτως οὐδὲ πάθος, ἀπόουσης ὕλης τῆς τρεφούσης καὶ αἰθανούσης αὐτό.

Ὅσον ἔστιν ὄψεως καὶ πάθους φείσασθαι. Καὶρὸν γὰρ εὐρόντα, σπεύδουσιν ἀνελεῖν.

Ἐν συντυχίαις προσώπων βλαβερῶν, ἡρεμοῦνται σοι παθῶν, μὴ πιστεύσης. Τέχνη γὰρ καὶ τοῦτο, κατεξαναστῆσαι¹⁰ σου μὴ φυλαττομένου, καὶ βῆθαι οὕτως ἔλεῖν.

Εἰ ποτε κρατήσεις τοῦ πάθους, μὴδ' οὕτως ἀμεριμνήσης· φιλεπίστροφα γὰρ τὰ πάθη, καὶ τῷ αἰρνιδίῳ τοῖς ἀφυλάκτοις δέξῃ τὸν κίνδυνον ἐπιφέροντα.

Σπινθήρ ἐγχρονίσας ἀχύροις, ἐγείρει φλόγα, καὶ μνήμη, βλαβερά παραμένουσα, πορνείας ἐπιθυμίαν.

Ἀκρασίαν βρωμάτων περικόπτει μνήμη θανάτου¹¹· ἀκολασίαν δὲ πορνείας περιαιρεῖ ἐγκράτειαν μετὰ ταπεινώσεως καὶ προσευχῆς.

Ἐάν σοι λογισμὸς ἀκολασίας προσγένηται, παρατίνα τὸν νοῦν ἀποσπάσας, ἀνένεγχε μετὰ σπουδῆς πρὸς τὸν Θεόν· μήποτε χρονίσας, κατακρήθῃς ὡς φιλήδονος.

Ὅταν πυρωθῇς ἐμπαθῶς, τότε λέγε στενάζων· Φεῦ, εἰ προτιμῆσω τοῦ Θεοῦ τὸν διάβολον, καὶ τῆς καθαρότητος τὴν ἀκοθαρσίαν. Ἐκβαλόντες με ἐντὶ περιεκύκλωσάν με· τὸ ἀγαλλίαμά μου λύτρωσάν με ἀπὸ τῶν κυκλωσάντων με. Τινὲς δὲ καὶ ξυλάριον λαμβάνοντες, καὶ τύπτοντες ἑαυτοὺς ἐμπῶως, οὕτω τὴν πύρρυσιν ἀπελαύνουσιν, ὡς τοῦ πόνου τὴν ἥδονην πόρρω βάλλοντος.

Ὅσάκις ἂν καταμόνας ἐπέλθῃ σοι πορνείας ἐπιθυμίας, ἀναστὰς βίβλον σεαυτὸν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, βῶν· Ὅτι τοῦ Θεοῦ, βοήθει μου. Καὶ μὴ σφόδρα λυποῦ· οὐ γὰρ ἐκρίζεται τῶν παθῶν ἔσμεν, ἀλλ' ἀνταγωνισαί.

VARIÆ LECTIONES.

⁹ Int. ἴσον. ¹⁰ Al. κατεξαναστῆναί. ¹¹ Int. Θεοῦ.

Βαρύς ὁ τῆς πορνείας δαίμων, καὶ σφοδρῶς ἐπιτί-
θεται τοῖς κατὰ τοῦ πάθους ἀγωνιζομένοις, καὶ μάλ-
λον ἐν τῇ ἀμελείᾳ τῆς διαίτης, καὶ τῇ ὀμιλίᾳ τῶν
βλαβερῶν προσώπων. Τῇ λειότητι γὰρ τῆς ἡδονῆς
ἀποκλέπτων τὸν νοῦν, μετέπειτα διὰ τῆς μνήμης
ἀποβαίνει ¹¹, πυρπολῶν τὸ σῶμα, καὶ ποικίλας μορ-
φὰς αἰσχροῶν φαντασιῶν ὑποδεικνύων.

Σῶμα σῶφρον, θυσίας πολυτελοῦς Θεῷ τιμώτε-
ρον.

Τὸ πάθος τῆς αἰσχρότητος ἐκρίθει κόπος ψυχικὸς
καὶ πόνος σωματικὸς· τῆς ψυχῆς μὲν ἀεὶ τοῦ
Θεοῦ δεομένης, τοῦ δὲ σώματος ἐγκρατευσμένου.

Ἐν τοῖς πολέμοις τῆς σαρκὸς, χρῆ καταπονεῖν τὸ
σῶμα. Συμφέρει γὰρ τοῦτο μᾶλλον εἰς ἀβρωσίαν
ἐμπνεσεῖν, ἢ τὴν ψυχὴν.

Ἡ ἀκολασία, τὴν ψυχὴν μὲν ἐκθλύσει καὶ μολύ-
νει, καὶ τὴν ἡγεμονίαν αὐτῆς μεθίστησιν εἰς ἐπονε-
διστον δουλείαν· τοῦ σώματος δὲ προσδιαφθείρουσα
τὴν τήνον, πρὸς τὰς νόσους ἐπιβρέπεστερον αὐτὴ κατ-
εργάζεται.

Περὶ φιλαργυρίας.

Ξένος ὁ πόλεμος τῆς φιλαργυρίας, καὶ ἔξω τῆς
ἡμῶν φύσεως, ἐξ ἀπιστίας τοῖς μοναχοῖς ἐγγινόμε-
νος. Τῶν μὲν γὰρ ἄλλων παθῶν, θυμὸς καὶ ἐπιθυ-
μίας, οἱ ἐρεθισμοὶ τὰς ἀφορμὰς δοκοῦσιν ἔχειν ἀπὸ
τοῦ σώματος· ὅθεν καὶ ὡς ἔμφυτα τρόπον τινὰ, διὰ
μακροῦ χρόνου, δυσχερῶς καταπολεμοῦνται. Τοῦτο
δὲ τὸ πάθος ἔξωθεν ἐπισυνιστάμενον, εἰ μὲν ἐπιμε-
λείας τύχοι καὶ προσοχῆς, ἐκκόπτεται βῆρον· ἀμελη-
θὲν δὲ, τῶν ἄλλων ὀλεθριώτερον γίνεται, καὶ ῥίζα
πάντων τῶν κακῶν, καὶ εἰδωλολατρεία, κατὰ τὸν
Ἀπόστολον, Ἐγ μὲν γὰρ τοῖς νηπίοις, καὶ θυμὸς
διαφαίνεται καὶ ἐπιθυμία· διότι πρὸς βοήθειαν ἐξ
ἀρχῆς ὁ Δημιουργὸς τῆ φύσεως ταῦτα συγκατεβάλετο·
θυμοῦσθαι μὲν, κατὰ τοῦ διαβόλου· καθὰ φησι καὶ ὁ
ἐν θεολογίᾳ μέγας Γρηγόριος (8)· Ὁ θυμὸς ἔστω
σοι κατὰ μόθου τοῦ ὄφρα, δι' ἃν ἀπόλλωλας·
ἐπιθυμεῖν δὲ, πρὸς τεκνογονίαν, εἰ καὶ παρὰ φύσιν
τούτοις κεχρήμεθα· ἢ δὲ νόσος τῆς φιλαργυρίας, οὐκ
ἐκ φυσικῆς κινήσεως ἔχει τὴν ἀφορμὴν· ἀλλ' ὡς
εἰρήχαμεν, ἐξ ἀπιστίας, τοῦ μὴ προνοεῖσθαι παρὰ
Θεοῦ. Λαβομένη γὰρ ψυχῆς χλιαρὰς, εὐλογα δοκεῖ
ὑποτιθεσθαι· γῆρας μακρὸν, ἀσθένειαν σώματος, ἐγ-
D

¹¹ 1 Tim. vi, 10; Coloss. iii, 5. ^m Orat. 43.

VARIÆ LECTIONES.

¹² Αἰ. ἐπεμβαίνει.

NOTÆ.

(8) Ὁ ἐν θεολογίᾳ μέγας Γρηγόριος. Theologus
per excellentiam dicitur, ut nemo nescit. Unde theo-
λογικῶς εἰπεῖν, in Vita Ignatii CP. *Mens theologica*,
apud Gregorium Nyssenum in Testimoniis cap.
penult. et similia sæpe. Aristenus ad Canonem
Carthaginensem 44: Οὐ δεῖ ἡμᾶς, κατὰ τὴν θεολό-
γον φύσιν, τοῖς ὑπὲρ ἡμᾶς ὑποδείγμασιν ἐπε-
σθαι. Ex interprete, *Non oportet nos, juxta divinum
vocem exempla quæ sunt supra nos sequi*; male.
Respicitur enim ad dictum Gregorii Nazianzeni
Orat. 40, p. 659, Σοὶ δὲ τίς ἀνάγκη τοῖς ὑπὲρ σὲ
ὑποδείγμασιν ἐπομένῳ, κακῶς βουλεύεσθαι; *Tibi*

Gravis est fornicationis daemon, ac vehementer
iis imminet, qui adversus hujusmodi affectum di-
micant; idque magis inter victus negligentiam, et
uoxiarum personarum consuetudinem. Siquidem
per voluptatis molliem animum surripiens, deinde
per recordationem ingreditur, et corpus inflammat,
atque multiplices turpium imaginum formas subji-
cit.

Corpus pudicum sacrificio magnifico exquisito-
que apud Deum est charius.

Affectum turpitudinis eradicat animi exercitatio,
et corporis labor: animo quidem Deum assidue
precante, corpore autem continentiam colente,

Inter carnis bella, corpus lanoribus fatigandum
est. Præstat enim corpus in morbum incidere,
B quam animam.

Libido tum animam emollit ac inficit, ipsiusque
principatum in turpem servitutem transfert, tum
corporis vigorem labefaciat, atque ad morbos
propensum reddit.

De avaritia.

Externum est avaritiæ bellum, atque a natura
nostra alienum, ex infidelitate monachis adhærens,
Etenim aliorum affectuum, iræ ac libidinis, stimuli
ansam a corpore arripere videntur; unde, utpote
quasi a natura insiti, nonnisi longo temporis spa-
tio atque ægre superantur. At hic affectus, cum
extrinsecus conflatur, siquidem diligentia et atten-
tio accedat, facilius excinditur; sin autem negli-
gatur, exitiosior aliis efficitur, radixque omnium
malorum, et idolorum servitus, juxta Apostolum 1;
Quippe in pueris et ira et cupiditas cernitur; qua-
doquidem Creator ab initio ejusmodi affectus adju-
menti causa insevit naturæ nostræ: irasci quidem
contra diabolum (quemadmodum ait ille magnus in
theologia vir Gregorius = : *Ira tibi sit contra solam
serpentem, ob quem peristi*), concupiscere autem,
procreandorum liberorum causa, etsi præter naturæ
scopum iis utimur. At vero morbus avaritiæ non
ex naturali motu occasionem accipit, verum, ut
jam diximus, ex infidelitate, quod non credamus
Dei providentia nos regi. Nam ubi mollem ani-
mam nacta est, rationi consentanea proponere vi-

autem quid necesse est, ut dum exempla, quæ te
sublimiora sunt, sequeris, malum consilium capias?
Vide canonem Trullanum primum: atque huc re-
fer non satis intellectum a viris doctrinæ præstan-
tibus commentarium Balsamonis ad canonem 60
apostolorum; quo loci inter Pseudepigrapha re-
censet hæreticas nugas, quas, cum essent Chry-
sostalli, Pamphilus theologica ἔπη χρυσῶ nuncu-
paverat. Nam Theodori verba bono sensu cassa
erunt, nisi placuerit Pamphilo Chrysostallicas φλην-
αφείας nomine Gregorii Theologi venditare.

detur, diuturnam senectutem, corporis imbecillitatem, cognatorum et amicorum desertionem, aliosque id genus prætextus. Ac deinceps in animum subiens, eumque prorsus occupans, totam cupiditatem ad sese traducit, persuadetque, pecuniam solam quærere, in eaque sola, ut quæ in tempore adjutura sit, firmiter confidere; spem vero in Deum instar ventorum reputare. Tria porro avaritiæ sunt genera: primum, quando quis ea quibus caret, adipisci gestit; ut Giezi, cujus pœna lepra sempiterna estⁿ: alterum, cum quis postquam facultatibus suis renuntiavit, rursus divitiarum cupiditate afficitur; ut Judas, cujus supplicium acerbus est laqueus^o: tertium, ubi quis bona omnia abjecturum se pollicitus, partem clam retinet; ut Ananias et Sapphira, quorum pœna mors repentina et sæva^p. Quocirca evellenda est malorum radix. Hæc enim si maneat, rami quoque pullulabunt. Ne inopinato audiamus: *Stulte, hac nocte animam tuam repetunt a te; quæ autem parasti, cujus erunt* q? Cæterum virtutem contemptæ pecuniæ et avaritiæ abjectæ curam suscipiunt.

Avarus monachus, in manuum laboribus diligentissimus, eos quidem pro seria opera habet, pro defunctoria autem precationem ac lectionem, et si quid aliud spirituale est. Quin ad hujusmodi affectus patrocinium illud quoque Apostoli dictum obtendit: *Qui otiosus est, nec manducet* r. Cum tamen contra, ea quæ animæ utilia sunt pro opere haberi debeant, pro appendice vero operis ea quæ manibus conficiuntur.

Avarus ille est, non qui omnino pecunias habet, sed qui eas amat, atque adipisci cupit.

Monachus dives et copiosus onusta navis est, quæ in tempestate facile submergitur.

Contra is qui nihil possidet, levis ac expeditus viator est, qui in omni loco diversorium invenit, citoque pervenit ad bravium supernæ vocationis^s; aquila denique sublime volans, ac tum demum ad cibum devolans, cum necessitas cogit.

Monachus avaritiæ morbo laborans, nunquam a cura et sollicitudine liber est.

Avaritiæ cum charitate nullum fœdus esse potest. Hæc enim æquo libentique animo se fraudari patitur, facultatesque suas læte impertit, atque interdum etiam omnia magno animo abjicit; illa vero contrarium omnino efficere consuevit.

Nunquam deerunt fluctus mari, neque avaro iræ ac mœrores.

Avarus in cœlum contendens, huic similis est, qui pedibus suis vinculo constrictis currere conatur.

De ira.

Ira cum semel pectus obsederit, eumque exarscirit, mentem fumo obæcat, judiciumque corrumpit; ac denique lubrica omnia et confusa reddit. *Contur-*

A κατάλειψεν συγγενῶν καὶ φίλων, καὶ τοιαύτας ἄλλας προφάσεις· καὶ λοιπὸν εἰσδυομένη καὶ περιλαμβάνουσα τὴν ψυχὴν, ὅλην τὴν ἐπιθυμίαν εἰς ἑαυτὴν μεθίστη, καὶ πείθει μόνον τὸ ἀργύριον ζητεῖν, καὶ μόνῳ τούτῳ βεβαίως θαρρῆει, ὡς ἐν καιρῷ βοηθῶσιν· τὰς δὲ πρὸς Θεὸν ἐλπίδας. Ἰσα καὶ αὖραι; λογίζεσθαι. Τρεῖς; δὲ τρόποι τῆς φιλαργυρίας· ὁ μὲν, ὅταν τις ἐπιθυμῆι κτήσασθαι ἃ μὴ ἔχει· ὡς Γιεζὶ, οὗ ἐπιτίμιον, ἢ αἰώνιος λέπρα· ὁ δὲ, ὅταν τις ἀποταξάμενος οἷς ἔχει, πάλιν ἐπιθυμῆι πλοῦτου· ὡς ὁ Ἰούδας, οὗ ἐπιτίμιον, ἢ πικρὰ ἀγχόνη· ὁ δὲ, ὅταν τις ὑποσχόμενος ἀποκτήσασθαι πάντα ὅσα ἔχει, λάβρα παρακατάσχει μέρος· ὡς Ἀνανίας; καὶ Σάπφειρα, ὧν ἐπιτίμιον, ὁ αἰφνίδιος καὶ ἀφειδῆς θάνατος. Ἐκκοπτεόν τοίνυν τὴν βίζαν τῶν κακῶν· ταύτης γὰρ μενούσης, καὶ οἱ κλάδοι φυθίσονται· μὴ πως ἀκούσωμεν ἀπροσδοκῆτως· Ἄφρον, ταύτη τῇ νυκτὶ τὴν ψυχὴν σου ἀπαιτοῦσιν ἀπὸ σοῦ, ἃ δὲ ἠτοίμασας, τίνοι ἔσται; Κατορθοῦσι δὲ μάλιστα τὸ ἀφιλάργυρον, οἱ ἐν κοινῷβίῳ μηδενὸς φροντίζοντες.

B maxime ii excolunt, qui in cœnobio nullius rei

Φιλάργυρος μοναχὸς ἐν ἐργοχειροῖς ἐπιμελέστατος· ἔργον μὲν ἔχων ταῦτα, πάρεργον δὲ τὴν προσευχὴν καὶ τὴν ἀνάγνωσιν, καὶ εἴ τι πνευματικόν· προβάλλεται δὲ καὶ εἰ; συνηγορίαν τοῦ πάθους, τὸ ἀποστολικὸν ἐκεῖνο ῥητόν· Ὁ ἀργὸς μηδέ ἐσθιέτω· διὸν ἔργον μὲν ἔχειν, τὰ ψυχωφελεῖ, πάρεργον δὲ, τὰ ἐν ἐργοχειροῖς.

C

Φιλάργυρος, οὐχ ὁ ἔχων χρήματα πάντως, ἀλλ' ὁ φίλῶν αὐτὰ, καὶ τῆς τούτων ὀρεγόμενος κτήσεως·

Μοναχὸς πολυκτῆμων, πλοῖον πεφορτισμένον, εὐχερῶς ἐν ζάλῃ καταδυόμενον.

Ὁ δὲ ἀκτῆμων, εὐσταλῆς ὁδοιπόρος, ἐν παντὶ τόπῳ καταγώγιον εὐρίσκων· κοῦφος δρομέυς, ταχέως φθάνων ἐπὶ τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως· ἀετὸς ὑψιπέτης, τότε καθιπτάμενος ἐπὶ τροφῆν, ὅταν ἢ χρεῖα βιάσῃται.

Μοναχὸς νεσῶν φιλαργυρίαν, οὐδέποτε μερίμνης ἀπήλλακται.

D Ἀσύμματος εἰς ἀγάπην ἢ φιλαργυρίαν. Ἡ μὲν γὰρ ἡδέως ἀνέχεται πλεονεκτουμένη, καὶ ὄντων περιχαρῶς μεταδίδωσιν· ἔστιν ὅτε δὲ ἅπαντα μεγαλοφύχως προτίεται· ἢ δὲ, πᾶν τούναντίον οἷα ποιεῖν.

Οὐκ ἐκλείπει κύματα θαλάσσης, οὐδὲ φιλαργυρῶν ὄργα καὶ λῦπαι.

Φιλάργυρος εἰς οὐρανὸν ἐπειγόμενος, ἔστικε δεσμήσαντι τοὺς αὐτοῦ πόδας καὶ περιωμένῳ ὄρμαίν.

Περὶ ὀργῆς.

Ἡ ὀργὴ περικαθημένη τὴν καρδίαν καὶ ἀνακαίωμένη, τυφλοὶ τὸν νοῦν τῷ καπνῷ, καὶ φθείρει τὴν διάκρισιν· καὶ λοιπὸν σφαιερὰ πάντα πράττει καὶ

ⁿ IV Reg. v, 27. ^o Matth. xxvii, 5. ^p Act. v, 6, 10. ^q Luc. xii, 20. ^r II Thess. iii, 10. ^s Philipp. iii, 14.

συγκεχυμένα. Ἐταράχθη γάρ, φησιν, ἀπὸ θυμοῦ ἡ δὲ ὀφθαλμὸς μου. Καὶ αὖθις· Θυμὸς ἐν κόλπῳ ἀφρόνων ἀλλίσκεται. Καὶ μισεῖ τὸ δίκαιον. Ὁργὴ γάρ, φησιν, ἀνδρῶν, δικαιοσύνην Θεοῦ οὐ καταργάζεται¹⁸. Καὶ ἀσχημονεῖ. Ἄνηρ γάρ, φησὶ, θυμώδης, οὐκ εἰσχημίων. Καὶ τοσοῦτοις κακοῖς ὑποβάλλουσα τὴν ἀλκιμότητα, ἐλεεινῶς ἀποθηριῶσθαι. Χρητοῖνον πραδότητα μεταδιώκειν, καὶ ἀταράχους ἑαυτοῦ διατηρεῖν, ἐν τῷ διορθοῦσθαι τὴν πλημμελήσαντα· μήποτε διὰ θεραπείας, νόσον ἐπισπώμεθα. Ὁργίξεσθε γάρ, φησὶ, καὶ μὴ ἀμαρτάνετε. Πῶς δ' ἂν τις ὀργιζόμενος, οὐκ ἀμαρτήσῃ; Εἰ κατὰ τῶν ἰδίων ὀργίζεται πάντοτε παθῶν, καὶ τῇ ἑαυτοῦ βλάβῃ τὰς αἰτίας τῆς ὀργῆς ἐπιγράφεται. Εἰ δὲ κατὰ τοῦ πλησίον ἐκκινηθῶμεν, ἀλλὰ ταχέως διαλλαγῶμεν. Γέγραπται γάρ· Ὁ ἥλιος μὴ ἐπιδυέτω ἐπὶ τῷ παροργισμῷ ὑμῶν. Καὶ πάλιν· Μὴ μισήσῃς τὸν ἀδελφόν σου ἐν τῇ καρδίᾳ σου.

Ὁριζήλης ἀνάδοσις ἀέρα παχύνει, καὶ θυμοῦ κίνησις, ὀργίλου διάνοιαν.

Ὁργίλου νοῦς, πηγὴ τεταραγμένη, νῆμα κεκτημένη τεθλωμένον καὶ ἀχρηστον.

Ἄνηρ σεμνὸς αἰσχρὸν ἀποστρέφεται καταγώγιον, καὶ ὁ Θεὸς, ὀργίλου καρδίαν.

Καπνὸς ὀφθαλμοῦς ταρασσει, καὶ ὀργὴ προσευχομένου ψυχὴν.

Ὁργίλου λογισμὸς, ἐχιδνῆς γεννήματα, καὶ κατἑσθίουσι τὴν γεννήσασαν αὐτοῦς καρδίαν.

Τῶν ὀργίλων τεταραγμένα καὶ μετὰ δειμάτος τὰ ἐνύπνια.

Ὁ ἥλιος μὴ ἐπιδυέτω, φησιν, ἐπὶ τῷ παροργισμῷ ὑμῶν· ἵνα μὴ νύκτωρ ἐπιστάντες οἱ δαίμονες ἐκτραξῶσι τὴν ψυχὴν διὰ φοβερῶν φαντασμάτων· ἐκ τοῦ θυμοῦ γάρ ταῦτα γίνονται· καὶ οὕτω δειλοτέραν πρὸς τὸν πόλεμον ἐργάσωνται ταύτην.

Πλειόνων δεῖται φαρμάκων ὁ θυμὸς παρὰ τὴν ἐπιθυμίαν. Βιαιότερος γάρ ἐστι καὶ δυσκαθεκτότερος.

Χείμαρρος πλημμυρῆσας, παρασύρει τὸ προστυχόν· καὶ θυμὸς ἀναξέσας, κατασύρει διάνοιαν.

Οἱ θυμοὶ, καθάπερ οἱ κύνες, τυφλὰ τίκτουσι τὰ νοήματα (9).

Ὁργὴ, μήτηρ μανίας, ὑπερξέσασα γίνεται.

Περὶ λύπης.

Ὅταν τὸ πονηρὸν πνεῦμα τῆς λύπης περιδράξῃται τῆς ψυχῆς, ὅλην τὴν εὐτονίαν αὐτῆς καὶ καρτερίαν παραλύει, καὶ σκοτίζει, καὶ καταφέρει καὶ καταβα-

*batus est enim, inquit, ab ira oculus meus*¹. Et iterum : *Ira in sinu stultorum manet*². Atque id quod justum est odio habet. *Ira enim, inquit, viri iustitiam Dei non operatur*³, et indecore se gerit. *Vir enim, inquit, iracundus, decorus non est*⁴. Cumque in tot ac tanta mala eum quem semel invasit coniciat, miserandum in modum ipsum esserat, Oportet ergo mansuetudinem consecrari, nosque ab omni perturbatione puros conservare, quoties aliquem qui deliquit corrigimus; ne forte per medicinam morbum contrahamus. *Irascimini enim, inquit, et nolite peccare*⁵. At qui fieri potest, ut quis succensendo non percat? Nimirum si adversus vitia sua semper irascatur, atque iracundiæ causas ascribat suæ ipsius socordiae. Quod si adversus proximum commoveri nos contigerit, at certe in gratiam cum illo confestim redeamus. Scriptum est enim : *Sol non occidat super iracundiam vestram*⁶. Et rursus : *Non oderis fratrem tuum in corde tuo*⁷.

Nebulæ exortus aerem condensat, et iracundiæ excitatio, iracundi mentem.

Iracundi mens sors est turbidus, qui obtinet laeticem cœnosum et inutilem.

Vir honestus et gravis obscenum diversorium aversatur : item Deus, cor iracundi.

Ut fumus oculos turbat, sic ira, precantis animum.

Iracundi cogitationes, viperæ genimina, et cor quod eas peperit erodunt.

Iracundorum perturbata et cum terrore conjuncta sunt somnia.

Sol, inquit, non occidat super iracundiam vestram : ne noctu irruentes dæmones, animam per horrenda spectra conturbent : etenim ex iracundia hæc existunt : atque eo modo ignaviorem eam ad bellum reddant.

Pluribus medicamentis ira opus habet, quam cupiditas. Est enim violentior, et ad coercendum difficilior.

Torrens exundans, obvia quæque secum trahit ; et iracundia infervescens mentem abducit.

Iracundia, in morem canum, cæcas cogitationes parit.

Ira, vesaniæ mater, cum efferbuerit, efficitur.

De tristitia.

Cum improbus tristitiæ spiritus animam arripuerit, omnes ipsius nervos ac robur frangit, eamque obscurat, deprimit, prorsusque demergit ; at-

¹ Psal. xxx, 10. ² Eccle. vii, 10. ³ Jac. i, 20. ⁴ Prov. xxvi, 24. ⁵ Psal. iv, 5. ⁶ Ephes. iv, 26, ⁷ Levit. xix, 17.

VARIÆ LECTIONES.

¹⁸ *Al. οὐκ ἐργάζεται.*

NOTÆ.

(9) τὰ νοήματα. Ex Melissa, οἱ θυμοὶ καθάπερ αἱ κύνες, τυφλὰ τίκτουσιν ἐγκλήματα, aut quod non verborum rescribere, ἐγκυήματα.

que ut linea vestem, ac vermīs lignum, depascitur et praefocat, nec ullam omnino sinit consolationem admittere. Nam ubi eam omni amaritudine repleverit, id efficit, ut omne aversetur solatium, cum abijciat, clanguescat, et de omnibus desperet. Atque ita deinceps acediae dæmon eam assumit. At nobis quamprimum adversus tristitiam decertandum est, nempe per orationem, spem in Deum, divinarum Scripturarum lectionem, consuevudinemque et colloquium cum piis viris. Quin etiam in ea tristitia exercere nos oportet, quæ secundum Deum est ^b, atque ob ea in quibus peccamus, segniter agimus, Deumque ad iracundiam provocamus. Ilæc enim e contrario ad virtutum cultum excitat, et studiosos diligentesque reddit.

Tristitiam quæ secundum Deum non est, prava cupiditas frustrata constituit.

Qui feбри correptus est, mellis gustum nescit; nec spiritualem lætitiā monachus qui tristitiæ morbo laborat.

Tristitia vermīs cordis est, quæ ad sese mentem trahat et divellat.

Qui in mœnore est, is mentem ad contemplationem minime movebit; nec puram orationem ad Deum emittit: mœnor enim virtuti omni officit.

Nullas vires habet tristitia, cum affectus absunt. Est enim mœnor affectuum certissimus index. Qui ergo affectibus dominatur, tristitiæ pariter impavit.

Ut aurigo sensum corporis adimit; sic animi sensum tristitia.

Quem mundi voluptas non vicerit, hunc nec mœnor vincet. Nam qui illam fugerit, huic minime cedet.

Viperæ medicamentum, si parce adhibeatur, aliorum serpentum venena corrumpit; sin autem ultra modum hauriatur, bibentem quoque insuper necat. Consimiliter tristitiæ dæmon, si mediocriter incurrat, voluptatum amores, qui ab aliis dæmonibus immittuntur, exstinguit; sin vero vehementius irrumpat, miseram animam demergit.

Aurum improbum fornax purgat; et tristitia quæ secundum Deum est, cor contaminatum.

Nimia lignorum congeries flammam suffocat; et tristitia immodica lacrymas siccat, fumantem videlicet ac tenebrosam animam reddens.

De acedia.

Spiritus acediae tristitiæ spiritum comitatur: acris autem atque in primis gravis est hic dæmon, semperque monachis infestus: qui praesertim ad sextam horam adoritur; unde meridianus appellatur ^c. Horrorem et languorem affert, omnique tum

^b I Cor. vii, 10. ^c Psal. xc, 6.

A πτίζει τέλειον, καὶ καθάπερ σῆς ἱμάτιον, καὶ ξύλον σκώληξ, διαμασσάται ταύτην καὶ ἀποπνίγει, καὶ οὐ συγχωρεῖ τὴν οἰανοῦν παράκλησιν δέξασθαι. Πάσης γὰρ πικρίας πληρώσαν αὐτήν, παρασκευάζει πᾶσαν ψυχαγωγίαν ἀποστρέφασθαι, καὶ ἀμελεῖν, καὶ ἐκλύεσθαι, καὶ πάντων ἀπογινώσκειν· καὶ λοιπὸν ἐδαίμων αὐτὴν παραλαμβάνει τῆς ἀκηδίας. Ἄλλ' ἡμῖν εὐθὺς κατὰ τῆς λύπης ἀγωνιστέον, διὰ τῆς προσευχῆς, καὶ τῆς εἰς Θεὸν ἐλπίδος, καὶ τῆς ἀναγνώσεως τῶν θείων Γραφῶν, καὶ τῆς μετὰ εὐλαβῶν ἀνθρώπων ἀναστροφῆς, καὶ κοινολογίας. Τὴν μέντοι κατὰ Θεὸν λύπην, καὶ μᾶλλον ἀσκητέον, τὴν ἐφ' οἷς ἀμαρτάνομεν, καὶ βραθυμούμεν, καὶ τὸν Θεὸν παρεργίζομεν. Αὕτη γὰρ τοῦναντίον διεγείρει πρὸς ἐργασίαν ἀρετῶν, καὶ σπουδαίους ἀποτελεῖ.

B Τὴν οὐ κατὰ Θεὸν λύπην, φαύλης ὀρέξεως ἀποτυχία συνίστησιν.

Οὐκ οἶδε μέλιτος γεῦσιν ἐ πυρέστων, οὐδὲ πνευματικὴν ἠδονὴν ὁ λυπούμενος μοναχός.

Λύπη, σκώληξ καρδίας, εἰς ἑαυτὴν ἔλκουσα καὶ περισπῶσα τὸν νοῦν.

Ὁ λυπούμενος οὐ κινήσει τὸν νοῦν εἰς θεωρίαν, οὐδὲ προσευχὴν ἀναπέμψει καθαρὰν. Ἡ λύπη γὰρ ἐμπόδιον παντὸς κατορθώματος.

Οὐκ ἰσχύει λύπη, μὴ παρόντων παθῶν. Λύπη γὰρ παθῶν ἐλεγχος ἀψευδής. Ὁ κρατῶν σὺν παθῶν, ἐκράτησε λύπης.

C Αἰσθητὴν μὲν σώματος ἀφαιρεῖται ἔκτερος· αἰσθητὴν δὲ ψυχῆς ἀφαιρεῖται λύπη.

Ὅν οὐχ ἤττησεν ἠδονὴ κοσμικὴ, τοῦτον οὐδὲ λύπη. Φεῦγων γὰρ ἐκείνην οὐ ¹⁴ ταύτης οὐ κρατηθήσεται.

Τὸ φάρμακον τῆς ἐχίδνης, μετρίως μὲν προσφερόμενον, διαφθείρει τοὺς ἰοὺς τῶν ἄλλων θηρίων, ἀμέτρως δὲ πινόμενον, καὶ τὸν πίνοντα προσδιαφθείρει· καὶ ὁ τῆς λύπης δαίμων, μετρίως μὲν ἐμπίπτων, ἀναίρει τὰς ἀπὸ τῶν ἄλλων δαιμόνων ἐνιμεμένας φιληδονίας, σφοδρότερον δὲ προσβαλὼν, καταποντίζει τὴν ἀθλίαν ψυχὴν.

Ἄδδιμον χρυσὸν, ἐκάθηρε χωνευτήριον, καὶ λύπη κατὰ Θεὸν, καρδίαν μεμολυσμένην.

D Πλήθος ξύλων, συμπνίγει: φλόγα, καὶ λύπης ἀμετρία, ζηραίνει δάκρυον, καπνώδη καὶ σκοτεινὴν τὴν ψυχὴν ἀπεργαζομένην.

Περὶ ἀκηδίας.

Τὸ πνεῦμα τῆς ἀκηδίας, τῷ πνεύματι τῆς λύπης ἀκολουθεῖ· δεῖνός δὲ καὶ βαρύτερος οὗτος ὁ δαίμων, καὶ τοῖς μοναχοῖς ἀεὶ πολεμῶν· ὁ; ἔκτην ὥραν ἐπιτίθεται μάλιστα· διὸ καὶ μεσημβρινὸς καλεῖται· φρικτὴν ἐμποιών καὶ ἀτονίαν, καὶ μῖσος πρὸς τὸν Θεόν·

¹⁴ Al. ὑπό.

τὸν τόπον, καὶ τοὺς συνδιατρίβοντας ἀδελφοὺς, καὶ ἄρθουσαν εἰς εὐχὴν καὶ ἀνάγνωσιν· ὑποβάλλει δὲ λογισμοὺς μεταβάσεως, καὶ τόπων ἄλλων καὶ διαίτης ἄλλης ἐνήσειν ἔρωτα, καὶ βίον ἕτερον ὑπογράφει σωτηριωδέστερον, καὶ πείθει γινώσκειν ὡς ἀπολείται μὴ μεταβάς. Καὶ πρὸς τοῦτοις πείναν ἐντίθησιν ἀσυνήθη καὶ διεγείρει τὴν θρεξίν. Ἐπειτα καὶ λογισμοὺς εἰσάγει, παραβάλλειν ἀδελφοῖς, χάριν ὠφελείας δῆθεν, ἢ ἐπισκέψεως· καὶ πείραξ, ἄστατον ἀποδεικνύει καὶ φιληθόνον, καὶ βροχίον· καὶ κατ' ὀλίγον, κοσμικαῖς ἐνδεσμεῖ φροντίσι καὶ ἀσχολίαις. Εἰ δὲ μὴ νικήσῃ, βαρὺν ὕπνον ἐφοπλίζει, καὶ καταβαπτίζων, ἐντεῦθεν πειράται περιγενέσθαι. Προσηχθεὶς δὲ διὰ προσευχῆς αὐτὸν ἀνατρέπειν, καὶ ἀναγνώσεως, καὶ ὑπομονῆς, καὶ καρτερίας, καὶ ἀποχῆς ἀργολογίας, καὶ διὰ τοῦ ἔργου τῶν χειρῶν.

lerantiam, atque abstinentiam ab inani sermone, ac denique per manuum opus et laborem eum evtere ac profligare.

Ἀκηδία ἐστὶν ἀτονία ψυχῆς οὐκ ἐχούσης καρτερίαν· ἢ ὀλιγωρία ψυχῆς νοσοῦσης φιληθονίαν.

Νεφέλην ἄνυδρον ἀνεμος ἐλάυνει, καὶ νοῦν οὐκ ἔχοντα καρτερίαν, ἀκηδίας πνεῦμα.

Δένδρον καλῶς πεπηγὸς, οὐ κατέσεισε βία πνεύματος, καὶ ψυχὴν ἐρητρισμένην οὐ κατέκαμψεν ἐπίθεσις ἀκηδίας.

Ὅστε φυτόν πολλαῖς μεταφτευόμενον δύναται καρποφορεῖν, οὔτε μοναχὸς κυκλεύων.

Μοναχὸς ἀκηδιαστῆς· ἐρημίας φρύγανον· ὀλίγον ἠρέμησε, καὶ πάλιν μεταβάται.

Οὐκ ἀρκεῖ φιληθόνῳ γυνὴ μία, οὐδὲ ἀκηδιῶντι· καταγώγιον ἔν.

Ὅπως φαντάζεται τοὺς ἐπισκεψομένους· Ἔτρισεν ἢ θύρα, καὶ ταχέως ἐξήλατο· φωνὴν ἤκουσε, καὶ διὰ τῆς θυρίδος παρέκυψεν. Εἰς ἀνάγνωσιν καθίσας, ἤρξατο χασιμάσθαι, καὶ πρὸς ὕπνον καταφέρεσθαι· τριβίει τὰς ἡψείας, διατείθει τὰς χεῖρας· τοῦ βιβλίου τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀποστήσας, ἐνατενίζει τῷ τοίχῳ. Πάλιν ἐπιστρέψας ἀναγινώσκει μικρὸν, ἀνέπτυξε τὰ φύλλα, περιειργάσατο τὰ τέλη τῶν λόγων· εἶτα πτύξας τὸ βιβλίον, ὑπέθηκεν αὐτὸ τῇ κεφαλῇ προσκεφάλαιον.

Ἀκηδιαστῆς μοναχὸς, ὄξυς μὲν εἰς διακονίαν, ἀνηρὸς δὲ εἰς προσευχὴν.

Ἐν παντὶ ἔργῳ, τάξον σεαυτῷ μέτρον, καὶ μὴ πρότερον ἀποστήσῃ πρὶν ἂν τελέσῃς αὐτό.

Περὶ πίπτων ἀκηδία, παρακάλεσον τὴν ψυχὴν μετὰ δακρῶν, οὕτως αὐτῆς ἀποστήσῃ· *Irati περίλυπος εἶ, καὶ Irati συνταράττει με; Ἐλλισον ἐπὶ τὸν Θεόν, καὶ αὐτὸς ποιήσει.*

Δεῖ παρασκευάζεσθαι τὸν μοναχόν, ὡς αὔριον τεθνηξόμενον, καὶ μὴ οὕτω πάλιν τὸ σῶμα θεραπεύειν, ὡς πολλὰ ζησόμενον. Τὸ μὲν γὰρ, τοὺς λογισμοὺς τῆς ἀκηδίας περικόπτει· τὸ δὲ, τῷ σώματι συντηρεῖ τὴν ἴσῃ ἐγκράτειαν.

Ἡρώτησέ τις τὸν γέροντα, λέγων· Ἀκηδιῶ, Πάτερ. Ὁ δὲ φησιν· Ὅσῳ, τέκνον, ἔγνωσ οὔτε τὴν πε-

loci ipsius, tum una commorantium fratrum, necnon socordiam in precibus ac lectione. Ad hæc suggerit cogitationes migrationis, et aliorum locorum alteriusque instituti immitit cupiditatem; itidem aliam vitam ut saluti aptiorem describit, monetque ut sciat quod nisi locum mutaverit periturus sit. Præterea esuriam injicit inconsuetam, et excitat cibi appetentiam. Dein etiam cogitationes inducit, pergendi ad fratres, scilicet utilitatis ergo ac visitationis. Quod cum illi persuaserit, levem et inconstantem, voluptatum studiosum, vagabundumque reddit, ac sensim mundi curis et occupationibus alligat. Sin autem victoriam obtinere nequiverit, gravem somnum adversus eum armat, et immergens, inde superare nititur. Oportet autem

per orationem, et lectionem, et patientiam, ac tamen per manuum opus et laborem eum evtere

Acedia est languor animæ tolerantia carentis; aut desidia animæ voluptatum amore laborantis.

Nubem aqua vacuum ventus propellit; et mentem tolerantiam expertem, acediae spiritus.

Sicut arborem, quæ alte radices egit, vis venti concutere nequit; ita nec animam fixam et stabilem acediae impetus flectere.

Neque planta, quæ crebro sedem mutat, fructus proferre potest, neque monachus vagus.

Monachus acediae obnoxius, solitudinis cremium est; paulum conquievit, et rursus alio migrat.

Non sufficit libidini dedito una mulier; nec acedia laboranti, unum domicilium.

Hic visitaturos imaginatur: stridit janua, statim exsilit; vocem audivit, per fenestram prospicit. Si lectionis causa consederit, oscitare et in somnum ruere incipit; oculos fricat, manus protendit; a libro oculos aversos in pariete defigit: rursus conversus paululum legit, folia volvit, fines sermonum curiose inquirat: demum librum claudit, eumque capiti cervicalis loco submittit.

Monachus acediae morbo correptus, ad ministerium promptus est, ad precatorem vero segnis.

In omni opere modum tibi ipsi præscribe, nec prius abscede, quin illud perfeceris.

Cum in acediam seu tedium prolaberis, animam cum lacrymis cohortare, hoc modo eam velut excantans: *Quare tristis es, et quare conturbas-me? Spera in Deo, et ipse faciet.*

Monachus ita comparatus esse debet, tanquam crastino die moriturus, ac ita rursus corpus curare tanquam diu victurus. Illud enim acediae seu pigritiae cogitationes amputat; hoc autem corpori conservat æquabilem continentiam.

Quidam ad senem ita locutus est: Pater, acedia teneor. Ille autem respondit: Nondum, fili,

^d Psal. xli, 12; Psal. xxxvi, 5.

cognoscis, nec oblectationem quæ diligentes homines manet, nec ignavorum supplicium. Nam alioqui, etiamsi cellula tua vernibus scateret, tolerares tamen, nec ullo modo acedia langueres.

Acedia omnes animæ facultates arripiens, cunctos propemodum simul affectus sæpenumero movet. Quod quidem perspectum habens Dominus, dixit: *In patientia vestra possidebitis animas vestras* *.

Medicus quidem ad ægrotantes mane se confert; acedia autem meridiano tempore ad monachos.

Acediæ affectus iis potissimum qui in solitudine quietam vitam ducunt, bellum infert.

Acediæ effectus est, pedes inter precandum huc atque illuc movere. Efficit etiam, ut quis nunc parietes, nunc laquearia, nunc aliquid quod inuis sit perspexit; et modo quidem trans fenestram cernat, modo aurem arrigat, quasi sono quodam eam feriente.

De inani gloria.

Inanis gloriæ affectus multiformis est, subtilis, ac difficulter comprehensibilis. Aliorum quippe affectuum impetus perspicui sunt; hic autem affectus tanto difficilior vinci potest, quanto difficilior deprehenditur. Etenim in omni instituto suboritur, in forma, habitu, incesso, voce, sermone, silentio, vestimento, nuditate, atque, ut semel dicam, in omni re. Athletam namque per omnia conligere conatur; et quem per honorem efferre non potuit, hunc per contemptus tolerantiam dejicere molitur. Utrique enim ac per contraria obsidet, atque eum qui victus est, in extremum stuporem præcipitem agit. Porro inter inanem gloriæ et superbiam est discrimen. Nam inanis gloria tum existit, cum humanæ gloriæ studio aliquid rectum agimus; superbia vero, cum magnos et excelsos nos esse censemus, aliosque condemnamus. Atque illa quidem ob actionem oritur, hæc autem ob existimationem; illa elationis principium est, hæc, superbia videlicet, finis. Quapropter omnibus certaminum modis contendendum est, ut multiplicem hanc belluam effugiamus. Debemus gloriæ humanam aspernari, atque in omni præclaro facinore id recte efficere, ut absit theatralis fastus et ambitionis aucupium. Operæ pretium est enim, ut qui boni quidpiam peregerint, apostolicum illud sibi accinant: *Non ego autem, sed gratia Dei mecum* †; atque etiam illud Domini: *Sine me nihil potestis facere* ‡; ac illud Davidis: *Nisi Dominus ædificaverit domum, in vanum laboraverunt qui ædificant eam* §; et rursus illud Apostoli: *Quid enim habes quod non accepisti? Si autem accepisti; quid gloriaris quasi non*

αριμένουςαν τούς σπουδαίους απόλαυσιν, οὔτε τὴν κόλασιν τῶν βλαβέων. Ἐπει σκολήκων εἰ πάντως ἐπέπληστό σου τὸ κελλῖον, ἐκαρτέρεις ἂν, μηδὲως ἀκηδεῶν.

Ἡ ἀκηδία πασῶν τῶν τῆς ψυχῆς δυνάμεων ἐπιδραττομένη, πάντα σχεδὸν ὁμοῦ πολλακίς κινεῖ τὰ πάθη. Τοῦτο δὲ γινώσκων ὁ Κύριος εἶρηκεν· Ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν, κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν.

Ἰατρος μὲν ἔωθεν ἐπισκέπτεται νοσοῦντας, ἀκηδία δὲ, μεσοῦσης τῆς ἡμέρας, ἀσκητάς.

Τοῖς ἐν ἡσυχίᾳ, μάλιστα πολεμεῖ τὸ πάθος τῆς ἀκηδίας.

Ἔργον ἀκηδίας, μετακινεῖν τούς πόδας ἐν προσεχῆ, καὶ ποιεῖν ὄργην, ποτὲ μὲν τούς τοίχους, ποτὲ δὲ τὸν ὄροφον, ποτὲ δὲ τι τῶν ἐνόντων· καὶ νῦν μὲν, προκύπτειν καὶ διὰ τῆς θυρίδος, νῦν δὲ, τὸ οὖς ὑπέχειν, ὡς ἤγου τινὲς προσβάλλοντος.

Περὶ κενοδοξίας.

Τὸ τῆς κενοδοξίας πάθος, πολύμορφόν ἐστι καὶ λεπτόν, καὶ δυσκατάληπτον. Τῶν μὲν ἄλλων παθῶν, αἱ προσβολαὶ φανεραὶ· τοῦτο δὲ τοσοῦτόν ἐστι δυσκαταγώνιστον, ὥσον καὶ δυσφωρότατον. Παντὶ γὰρ ἐπιτηδεύματι παρυφίσταται, καὶ μορφῇ, καὶ σχήματι, καὶ βαδίσματι, καὶ φωνῇ, καὶ λόγῳ, καὶ σιωπῇ, καὶ περιβλήματι, καὶ γυμνότητι, καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, παντὶ πράγματι. Διὰ πάντων γὰρ ἔπιχειρεῖ κατατοξεύειν τὸν ἀθλητὴν· καὶ ὃν οὐκ ἠδυνήθη διὰ τιμῆς ἐπᾶραι, τοῦτον μηχανάται καταβαλεῖν διὰ τοῦ φέρειν τὴν ἀτιμίαν. Ἐκατέρωθεν γὰρ πολιορκεῖ, καὶ διὰ τῶν ἐναιτίων, καὶ εἰς ἐσχάτην ἀναισθησίαν κατακρημνίζει τὸν νενικημένον. Διαφέρει δὲ κενοδοξία ὑπερηφανίας. Κενοδοξία μὲν γὰρ γίνεται, ὅταν τι κατορθώμεν δόξης ἀνθρωπίνης ἐνεκεν· ὑπερηφανία δὲ, ὅταν μεγάλους καὶ ὑψηλοὺς ἑαυτοὺς κρίνωμεν, καὶ ἄλλους κατακρίνοντες †· καὶ ἡ μὲν ἐπὶ πράξει φύεται, αὕτη δὲ ἐπὶ ὑπολήψει· καὶ ἡ μὲν, ἀρχὴ ἐστὶν οὐλήσεως, ἡ δὲ ὑπερηφανία, τέλος. Ἀγωνιστέον τοίνυν πᾶσι τρόποις, ἀποφυγεῖν τὸ ποικιλόμορφον τοῦτο θηρίον, καὶ ὑπεροπτεῖν ὁδοῦ ἀνθρωπίνης, καὶ κατορθωτέον ἐπὶ παντὶ κατορθώματος, τὸ ἀθεάριστον καὶ ἀκόμψαστον. Χρὴ γὰρ ἀγαθόν τι διαπραξαμένους, ἐπιλέγειν ἑαυτοῖς τὸ ἀποστολικόν, τὸ· *Οὐκ ἐγὼ δὲ, ἀλλ' ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἢ σὺν ἐμοί*· καὶ τὸ Δεσποτικόν, ὅτι· *Χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν*· καὶ τὸ Μαυτικόν· *Ἐὰν μὴ Κύριος οἰκοδομήσῃ οἶκον, εἰς μάτην ἐκοίλασαν οἱ οἰκοδομοῦντες*· καὶ αὐθις τὸ ἀποστολικόν· *Τί γὰρ ἔχετε ὃ οὐκ ἔλαβες; εἰ δὲ καὶ ἔλαβες, τί κευθᾶσαι ὡς μὴ λαβῶν;*

* Luc. xvi, 19. † I Cor. xv, 10. ‡ Jean. xv, 5. § Psal. cxxxvi, 1. ¶ I Cor. iv, 7.

VARIE LECTIONES.

† *At. κατακρίνωμεν.*

Ἡ μὲν σήπει βότρυν ἐπισυρόμενον· ἀρετὴν δὲ Ἀ φθείρει κενοδοξία.

Μοναχὸς κενόδοξος, ἀμισθος ἐργάτης· ὑπέστη τὸν κόπον, καὶ τὸν ἐπὶ τούτῳ μισθὸν ἀπώλεσε.

Βαλάντιον τετρημένον οὐ φυλάσσει χρυσὸν, οὐδὲ κενόδοξία θησαυρὸν ἀρετῆς.

Ἴχνος ἀνεμος ἀφανίζει, καὶ ἀρετὴν πνεῦμα κενόδοξίας.

Ἵψαλος πέτρα, κενόδοξία· ταύτη προσρήξας, ἀπώλεσας τὸν φόρτον τῆς ἀρετῆς.

Ἀνήρ ἄφρων δημοσιεύει πλοῦτον αὐτοῦ, καὶ μοναχὸς κενόδοξος, ἀρετὰς αὐτοῦ.

Ἀρετὴ κενόδοξου, μωμητὸν ἱερῶν, καὶ οὐκ ἀνεχθήσεται εἰς θυσιαστήριον.

Ἀκηδία μὲν ἐκλύει τὸνον ψυχῆς· κενόδοξία δὲ νευροὶ καὶ τὸν παρειμένον.

Ἔστιν ὅτε τοῖς ὑπὲρ δόναμιν ἐπιχειρήσας ὁ κενόδοξος, αἰσχύνῃ ἐαυτῷ μάλιστα προσεξένησεν.

Καλεπὸς ὁ τῆς κενόδοξίας δαίμων. Ὁ γὰρ ποιεῖς πρὸς καθαίρεσιν αὐτοῦ, τοῦτο πάλιν αὐτὸς ἀρχὴν κενόδοξίας ποιεῖται κατὰ σοῦ. Διὰ χρῆν προσίχθην τοῖς ἀντισοφίημασι.

Ὁ τῆς κενόδοξίας δαίμων ἀντίκειται τοῖς δαίμοσι τῆς ἀκαθαρσίας· καὶ τούτους ἅμα προσβάλλειν τινί, τῶν οὐκ ἐνδεχομένων ἐστίν. Ὁ μὲν γὰρ τιμῆς, οἱ δὲ ἀτιμίας πρόξενοι. Νικῶντων μὲν οὖν, φεύγει, νικωμένων δὲ, ἐπανέρχεται.

Ὅστις ἐποχεῖται κουφότητι κενῆς δόξης, οὐδέποτε περοφυήσει πρὸς τὸν τῆς ἀληθοῦς δόξης ἔρωτα.

Τρίβολος ὄντως ἡ κενόδοξία. Πίπτουσα γὰρ καθ' οἰονδήποτε μέρος, ὀρθὸν ἴσῃσι τὸ κέντρον ἀεί.

Περὶ ὑπερηφανίας.

Καλεπώτατόν ἐστι τὸ πάθος τῆς ὑπερηφανίας, καὶ πάντων ἀγριώτερον, καὶ τοῖς τελείοις μάλιστα πολεμοῦν, καὶ τοῖς εἰς τὸ ὕψος ἐπαναθεβηκότας τῶν ἀρετῶν, καταστρέφειν ἀπαυθαδιαζόμενον· καὶ καθάπερ νόσος λοιμικὴ, κατὰ παντὸς ἔρπει τοῦ σώματος, οὕτω καὶ αὕτη κατὰ πάσης τῆς ψυχῆς. Καὶ τῶν μὲν ἄλλων παθῶν ἕκαστον, εἰ καὶ ταρασσει τὸν νοῦν, ἀλλὰ μίαν τὴν ἀντικειμένην ἀρετὴν ἐπιχειρεῖ διαφθεῖρειν· ἡ γαστριμαργία, τὴν ἐγκράτειαν· ἡ πορνεία, τὴν σωφροσύνην· ἡ φιλαργυρία, τὴν ἀκτημοσύνην· ἡ ὀργή, τὴν πραότητα· καὶ τὰ λοιπὰ τῆς κακίας εἶδη, τὰς ἐναντίας αὐτοῖς ἀρετάς. Ἡ δὲ ὑπερηφανία κυριεύουσα τῆς ψυχῆς, ὄλην καταστρέφει, καθάπερ μεγάλην πόλιν χαλεπώτατος τύραννος. Αὕτη γὰρ καὶ τὸν διάβολον ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ κατεκρήμνισεν (10). Ὅταν

Terra racemum curvum putrefacit; virtutem autem corrumpit inanis gloria.

Monachus inani gloria laborans, operarius est mercedis expers: laborem subiit, et laboris mercedem perdidit.

Pertusa crumena aurum non servat; nec inanis gloria thesaurum virtutis.

Ut ventus pedis vestigium delet; sic virtutem inanis gloriae spiritus.

Scopulus sub aquis latens est inanis gloria; huic tu allisus, virtutis merces amisisti.

Vir stolidus opes suas evulgat; et monachus inanis gloriae studio captus, virtutes suas.

Virtus hominis vanae gloriae studiosi vitiosa ad victimam, neque in altare inferetur.

Acedia vigorem animae frangit; inanis gloria etiam contracto nervos dat.

Qui inani gloria afficitur, ea interdum quae vires superant aggressus, maximam sibi ipsi ignominiam concipiat.

Gravis est cenodoxiae daemon. Nam quod facis, ut eum evertas, hoc ipse rursus inanis gloriae principium adversum te facit. Quocirca attendendum est contrariis artificiiis.

Inanis gloriae daemoni impunitatis daemonibus adversatur; neque fieri potest ut quemquam ii simul adoriantur. Ille enim honorem, isti dedecus conciliant. Itaque vincentibus istis, fugit ille, victis C autem, redit.

Quisquis inanis gloriae levitate vectatur, unquam ad verae gloriae amorem penas proferet.

Tribulus vere est inanis gloria. Nam in quacunque partem ceciderit, rectum semper statuit stimulum.

De superbia.

Gravissimus atque omnium truculentissimus est superbiae affectus; perfectos potissimum oppugnat eosque qui ad virtutum fastigium evecti sunt, evertere contumaciter nititur: et ut contagiosus morbus in totum corpus, sic ipsa quoque in totam animam serpit. Quinetiam aliorum quidem affectuum unusquisque, etsi mentem perturbat, tamen unam virtutem sibi oppositam labefactare conatur; gula continentiam, fornicatio pudicitiam, avaritia voluntariam paupertatem, ira lenitatem, caetera denique vitii genera contrarias ipsis virtutes. At superbia cum animae dominium obtinuerit, eam prorsus evertit, non secus atque ingentem civitatem acerbissimus tyrannus. Nam et diabolium ipsa e caelo praecipitem eiecit. Quocirca simul

NOTÆ.

(10) Τὸν διάβολον ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ κατεκρήμνισεν. Diu male fuit animo meo propter verba Philonon lib. i. Expositionis de mundi creatione cap. 12, e quibus expellere se nequibat: ei convulso steterant, inquit, οἱ ἄγγελοι τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆ γῆ, θαυμαστὴν εἶπεν το μόνος ἡμέρας ἐν τῷ οὐρανῷ μετὰ

νηκεν ὁ διάβολος τάγματι, εἶπερ ἄρα καὶ ταύτας, καὶ εἰς τὴν τσαούτην εὐθὺς ἅμα τῷ γενέσθαι κακίαν, καὶ τὸν τοῦ ἀνθρώπου φρόνον ἀπώλισθεν· εἶπερ φρόνον διαβόλου θάνατος εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον. Conjeci demum exisse a manu Grammatici Philonon, θαυμαστὸν εἶπερ, τ' μόνος ἡμέρας etc., hoc

atque illam senserimus, nos ipsos statim, ut omni bono vacuos, et inutiles atque abjectos, Deumque ad iracundiam semper provocantes, denique fratribus velut in offendiculum positos nihili ducamus. Inanis siquidem gloriæ medicina est contemptio gloriæ; superbiam vero, beata humilitas.

Superbia est, animæ tumor sanie plenus.

Superbus, aut sibi ipsi, et non Deo, quæ recta gerit, ascribit; aut eos qui bona opera non faciunt, aspernatur. Duplex enim superbiam malitia est.

Climaci.

Monachus proprie agnoscitur in animæ oculo minime distracto ac suspensio, et corporis sensu immoto.

Monachus est qui hostes instar ferarum ad pugnam provocat, et cum ab eo fugiunt irritat.

Monachus est, perpetuus mentis excessus, ac vitæ mœror.

Monachus est qui virtutum qualitatibus imbutus est, ut alius voluptatibus.

Superbiam nuntius est, inanis gloriæ presentia.

Fugienda est superbia, non secus ac profundum quoddam præcipitium, quod omnem salutis viam præciñit.

Altercatio, superbiam argumentum est; superbia vero, sterilitatis ac paupertatis animæ indicium.

Superbus monachus, remoto etiam dæmone, ad exitium sibi ipsi sufficit.

Imbecillis et putris scala eum qui ascendit, deicit, at superbiam scala, eum qui illam scandit.

Superbia arbor est sublimis, putrida tamen, ramos habens admodum fragiles, quique facile deiciant ascendentem.

Cætera vitia ignavis et desidia languentibus hominibus insidiantur; superbia vero studiosis potius atque industriis. Eoque nomine Christus etiam dicebat: *Cum feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis dicite: Servi inutiles sumus*. Ac si diceret: *Cum bellua hæc in animos vestros subire parat, tum per huiusmodi verba fores illi occludite.*

Reliqui affectus circa humanam naturam versantur; at superbia angelicam potentiam superavit.

l Luc. xvii, 10.

sensu: *Si angeli simul cum cælo et terra creati sunt, miram dictu, sex solis diebus diabolus in suo ordine permansit, siquidem vel istis etiam, atque ad tantam statim ac factus fuit malitiam et erga hominem invidiam prolapsus est; quandoquidem invidia diaboli mors intravit in mundum.* » Sap. ii, 24.

(11) Κλίμακος. Hæc Monachi descriptiones, quia sunt Joannis Climaci Scala λόγῳ 23, absentque a

Α οὖν αἰσθώμεθα ταύτης, ἐξουθενώσωμεν ἐκυτοῦς, ὡς ἐρήμους παντὸς ἀγαθοῦ, καὶ ἀχρήστους καὶ ἀποβλήτους, καὶ Θεὸν ἀεὶ παροργίζοντας, καὶ πρόσκομμα κειμένους τοῖς ἀδελφοῖς. Ἰαμα γὰρ, κενοδοξία μὲν, καταφρόνησις δόξης· ὑπερηφανίας δὲ, ἡ μακαρία ταπεινωσις.

Ἐπερηφανία ἐστίν, οἰδημα ψυχῆς, ἰχώρος πεπληρωμένον.

Ὁ ὑπερήφανος, ἡ ἐαυτοῦ, καὶ οὐ τῷ Θεῷ ἐπιγράφει τὰ κατορθώματα, ἡ τοῦς μὴ κατορθοῦντας ἐξουθενεῖ. Διπλῆ γὰρ ἡ κακία τῆς ὑπερηφανίας.

Κλίμακος (11).

Μοναχὸς κυρίως ἐστίν, ἀμεταώριστον ὄμμα ψυχῆς, καὶ ἀκίνητος σώματος αἰσθησις.

Μοναχὸς ἐστίν, ὁ τοῦς πολεμίους δίκτην θηρῶν προσκαλούμενος, καὶ ἐρεθίζων ἐν τῷ φεύγειν ἀπ' αὐτοῦ.

Μοναχὸς ἐστίν ἀδιάστατος ἐκστασις, καὶ λύπη ζωῆς.

Μοναχὸς ἐστίν ὁ ποιηθεὶς ταῖς ἀρεταῖς, ὡς ἄλλος ταῖς ἡδοναῖς.

Ἐπερηφανίας ἀγγελος, παρουσία κενοδοξίας.

Φευκτέον τὴν ὑπερηφανίαν, ὡς κρημνὸν βῆθιν περιηρημένον σωτηρίας ἀπάσης ἀνοδον.

Ἀντιλογία μὲν, ἀπόδειξις ὑπερηφανίας· ὑπερηφανία δὲ, τεκμήριον ἀκαρπίας καὶ πενίας ψυχῆς.

Μοναχὸς ὑπερήφανος (12), αὐτέγκης ἐαυτοῦ καὶ δίχα δαίμονος εἰς ἀπόλειαν.

Σαθρὰ κλίμαξ καταβάλλει τὸν ἐπιβαίνοντα, καὶ ὑπερηφανίας κλίμαξ, τὸν ἐποχοῦμενον.

Ἐπερηφανία, δένδρον ὑψηλὸν σεσηπὸς, εὐθλάστους ἔχον κλάδους, ῥάβδῳ τὸν ἐπιβαίνοντα καταβάλλοντα.

Τὰ μὲν ἄλλα κακὰ, ῥαθυμοῦσιν ἐπιτίθενται τοῖς ἀνθρώποις· ἡ δ' ὑπερηφανία, μᾶλλον σπουδαζοῦσι. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς ἔλεγεν· *Ὅταν ποιήσητε πάντα τὰ διαταχθέντα ὑμῖν, λέγετε, ὅτι Ἄχρεῖοι δοῦλοὶ ἐσμεν*· μονοουχὶ λέγων, *Ὅτε ἐπεισιεῖναι μέλλῃ τὸ θηρίον, τότε διὰ τῶν βημάτων τούτων ἀποκλείετε τὰς θύρας αὐτοῦ.*

Τὰ μὲν ἄλλα πάθη περὶ τὴν ἀνθρωπίνην σφύραται φύσιν· ἡ δ' ὑπερηφανία δύναμιν ἀγγελικὴν καταπέλασεν.

NOTE.

ms. Regio 1662, utpote auctoris Nilo recentioris, ad marginem, priusquamque sedem amandari debent.

(12) Μοναχὸς ὑπερήφανος, etc. Ibidem Climacus, cum aliquanta varietate, μοναχὸς ὑπερήφανος οὐ δεηθήσεται δαίμονος· αὐτοῦ γὰρ λοιπὸν ἐαυτοῦ δαίμων καὶ πολέμιος γέγονεν.

Ἡ ὑπερηφανία, φαντασίας ἐπάγει τῇ ψυχῇ φο- A
βερὰς.

Ἐνεδρεύει τὴν ὑπερηφανίαν ἡ πτώσις, καὶ γίνεται
χαλινὸς αὐτῆς.

Πρὸ δὲ τῆς πτώσεως, πάτη ἰσχυρὴ φυλάττου τὰς
τῆς ὑπερηφανίας ἄρκυς διαφυγεῖν.

Ὁ μὲν ταπεινῶφρων, τοῦ Χριστοῦ μαθητῆς (13)
ἔστιν, εἰρηκτότος· *Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, διὲ πρῶτος
εἰμι, καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ.* Ὁ δὲ ὑπερήφανος,
τοῦ διαβόλου μιμητῆς ἔστι· δι' ὑπερηφανίαν κατα
βληθέντος.

Σάρκα μὲν λέπτουσα κατὰ τῆς πορνείας· ψυχὴν δὲ
ταπεινοῦ κατὰ τῆς ὑπερηφανίας.

Μοναχὸς ἔστιν (14), ἀληκτον φῶς ἐν ὀφθαλμῷ
καρδίας.

Μοναχὸς ἔστιν, ἄβυσσος ταπεινώσεως, ἐν αὐτῇ
πᾶν πνεῦμα κρημνίσας καὶ ἀποπνίξας.

Ἄναιρει, κενοδοξίαν μὲν, ἡ κρύπτη ἐργασία,
ὑπερηφανίαν δὲ, τὸ τῷ Θεῷ ἐπιγράφειν τὰ κατορ-
θώματα, ἑαυτὸν δὲ ἐξουθενεῖν.

Μέμνησο τοῦ προτέρου σου βίου, καὶ τῶν ἀρχαίων
παραπτωμάτων, καὶ λογίζου πῶς ἠνέσχετό σε
τοιοῦτον ὄντα ζῆν ὁ Θεός· καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ
καὶ ἔτρεφε, καὶ ἐφύλαττε· καὶ πάντως ταπεινο-
φρονήσεις, εἰ μὴ τις εἴης δυσαισθητος καὶ πεπωρω-
μένος.

Λέγε πρὸς τὴν ἐνοχλοῦσαν οἴησιν· Ἄποστηθι ἀπ'
ἐμοῦ. Τίς γὰρ ἐγώ; τί γὰρ μοι κεκατώρωται μέγα;
Καὶ γὰρ τῶν ἁγίων, οἱ μὲν ἐλιθάσθησαν, οἱ δὲ ἐπρὸ-
σθησαν, οἱ δὲ μυριοὶς εἴδεισι θανάτου διὰ Χριστὸν C
ἀνηρέθησαν.

Ἀδύνατον διαπερῆσαι πέλαγος, δίχα πλοίου, καὶ
σωθῆναι χωρὶς ταπεινοφροσύνης.

Ζεῦξον δικαιοσύνην καὶ ὑπερηφανίαν, καὶ αὖθις
ἐτέρωθεν ἀμαρτίαν καὶ ταπεινώσιν, καὶ ὄψει τὸ
ζεῦγος τῆς ἀμαρτίας, πρὸ τοῦ ζεύγους τῆς δικαιο-
σύνης ἐλαῦνον καὶ νικῶν, οὐ δι' οἰκειαν δύναμιν,
ἀλλὰ διὰ τὴν ἰσχύν τῆς συζύγου ταπεινοφροσύνης·
κίχκεινο πάλιν ἐλαττούμενον, οὐ δι' ἀσθενείαν τῆς
δικαιοσύνης, ἀλλὰ διὰ τὸ βάρος τῆς ὑπερηφανίας.
Ἐχεις παραδείγματα τὸν Φαρισαῖον καὶ τὸν Τελών-
ην. Καίτοι ταπεινοφροσύνη κυρίως, οὐ τὸ, ὄντα
ἀμαρτωλὸν, ἔχειν ἑαυτὸν ἀμαρτωλὸν· εὐγνωμοσύνη D
γὰρ τοῦτο, καὶ τῆς ἰδίας ἀσθενείας ἐπίγνωσις· ἀλλὰ
τὸ, ὄντα δίκαιον, ἔχειν ἑαυτὸν ἀμαρτωλὸν, καὶ μη-
δὲν τι μέγα περὶ ἑαυτοῦ φαντάζεσθαι.

Ἄμαρτωλὸς ἐνίκησε δίκαιον, ὁ Τελώνης τὸν Φα-

^k Matth. xi, 29. ^l Hebr. xi, 37.

Superbia horrenda spectra inducit animæ.

Lapsus insidias struit superbiæ, ipsiusque fre-
num efficitur.

Sed ante lapsum omnibus viribus excuba, ut
superbiæ retia effugias.

Qui humiliter de se sentit, Christi discipulus est,
cujus hæc verba fuerunt: *Discite a me, quia mitis
sum. et humilis corde* ^k. Superbus autem diaboli,
qui ob superbiam dejectus est, imitatore se
præbet.

Carnem quidem adversus fornicationem extenua;
animum vero adversus superbiam per humilitatem
dejice.

Monachus est perpetuum lumen in cordis oculo.

Monachus est abyssus humilitatis, in ea omnem
spiritum *malum* præcipitans et suffocans.

Inanem gloriam pessumdat occulta operatio; su-
perbiam vero, Deo ascribere bona opera et se-
ipsum nihili putare.

Recordare prioris tuæ vitæ, ac veterum delicto-
rum, illudque tecum reputa, quo pacto te, cum
talis esses, vivere Deus sustinuerit; neque id so-
lum; sed etiam aluerit et conservavit: ac tum
procul dubio humilitatem concipies, nisi sensus fere
omnis expers atque obdurus sis.

Elationem tibi negotium exhibentem his verbis
alloquere: *Facesse a me. Quis enim ego sum?*
quid enim a me præclari gestum est? Etenim sancti
viri partim lapidati, partim secti sunt, partim ce-
nique sexcentis mortis generibus Christi causa de
medio sunt sublati ^l.

Impossibile est, sine navi mare trajicere, et sa-
lutem consequi absque humilitate.

Junge justitiam cum superbia, atque alia rursus
ex parte peccatum cum humilitate; ac peccati,
quam justitiæ, jugum celerius currere atque vin-
cere concipies, non quidem ob potestatem suam,
sed ob conjunctæ humilitatis vires; atque alterum
rursus superari, non propter justitiæ imbecillita-
tem, sed propter superbiæ grave pondus. Exempla
tibi præsto sunt in Pharisæo ac Publicano. Quan-
quam humilitas proprie in eo non consistit, ut
qui peccator est, peccatorem se putet (judicii enim
æquitas hoc est, ac propriæ infirmitatis agnitio);
verum in hoc, ut qui justitia præditus est, pecca-
torem sese ducat, nihilque magni de seipso mente
conciat.

Peccator justum vicit, publicanus Pharisæ-

NOTE.

(13) Τοῦ Χριστοῦ μαθητῆς ἔστιν, etc. Hinc a
Joanne Cantacuzeno lib. iii, cap. 56, p. 469 Apocau-
chus per ironiam vocatur διδάσκαλος τῆς οἰκουμένης
καὶ μαθητῆς τοῦ παύου καὶ φιλανθρωποῦ, *magister
orbis et discipulus mitis illius ac hominum amantis*:
hoc est, Jesu Christi, non autem Josephi Rhacu-

dytæ, juxta suavem admodum viri docti harrilatationem,
lib. vi, de Biblioth. Vindobon., p. 112.

(14) *Μοναχὸς ἔστιν.* Pariter istæ duæ monachi
delineationes Climacum agnoscent auctorem eodem
in loco, pariterque non comparent in ms. memorato,
sicut nec præcedens sententia, τῶρα μὲν, etc.

Ille qui lem justitiæ opera ostendit, dicens : *Jejunâ bis in Sabbato*, et quæ deinceps sequuntur ; hic vero dictum duntaxat protulit humilitatis : *Deus, propitius esto mihi peccatori* ; et sermo opera superbia exsufflavit, perque ipsius linguam, quasi per fenestram reconlitas opes exportavit ; contra paupertas ob humilitatem in divitias mutata est.

Justo potius metuenda est superbia. Nam peccatorem conscientia deprimit, quæ semper eum accusat, nec caput attollere permittit : at justum, nisi attendat, præclara facinora attollunt. Et quemadmodum pirate navem mercibus onustam potissimum adoriuntur ; sic etiam diabolus peccatores non admodum impugnat, vehementissime vero eos qui justi sunt.

Scopus monachi, cor suum ab omni pravo affectu purum servare : quod si non assequitur, aberrat.

Omnis virtutis fons, et radix, et caput, atque vinculum est discretio ; quam hac ratione quispiam sibi comparabit, si cum iis qui virtutis iter jam obierunt, qui quid instituit, communicet. Sic enim nunquam imprudenter in malum, tanquam in bonum, prolabetur.

Solitudinis hostis est, quisquis voluptatis amore flagrat.

Quando inimicus quosdam ad turpem amoris affectum connectere vult, tunc et hunc et illum explorat, ut eorum uterque, aut certe alter, aptus inveniantur.

Faciles et humani ut plurimum atque misericordes sunt, qui libidini student.

Egestionibus quæ in somnis fiunt, variis de causis oriuntur. Aut enim a natura existere solent, aut a renum imbecillitate, aut a relaxatione, aut ab indumentorum et straguli molliæ, aut ex ingluvie, aut ex crapula, aut ex affectu, aut ex inflatione ob effluxionem a longo tempore non factam, aut a proximi condemnatione, aut a dæmonum invidia. Ac prima quidem et secunda omni reprehensione carent, quandoquidem et simulacro : reliquæ autem, præter postremam, vitio vertuntur : quæ postrema non modo nullam reprehensionem habet, sed etiam fiduciam conciliat. Huic enim videtur qui inclarescit.

Obscenæ noctis species interdum mente volvere non oportet. Id enim sibi proponunt dæmones, ut eorum recordatione vigilantes etiam inficiant.

Maximæ libidinis ille est, qui spurcitiem suam persæpe non sine voluptatis sensu conficitur.

Hæc quoque dæmonum versutia est, ut eos qui

¹⁰ Luc. xviii, 42, 45.

Α ριστατον. Ὁ μὲν ἔργα δικαιοσύνης ἔδειξεν, εἰπὼν, ὅτι *Νηστεύω δις τοῦ Σαββάτου*, καὶ τὰ ἑξῆς· ὁ δὲ, βῆμα μόνον εἶπε ταπεινοφροσύνης· Ὁ Θεός, *Ἰλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ*· καὶ ὁ λόγος ἔργων περιεγένετο. Καὶ τὸν μὲν τοσοῦτον ἠτσαυρὸν ἐξεφύσησε τὸ πνεῦμα τῆς ὑπερηφάνιας, καὶ διὰ τῆς γλώσσης αὐτοῦ, καθάπερ διὰ θυρίδος, ἐξεφόρησε τὸν ἐναποκειμένον πλοῦτον· ἡ δὲ πενία, μετέβαλεν εἰς πλοῦτον, διὰ τὴν ταπεινοφροσύνην.

Μᾶλλον δίκαιος ὀφείλει φοβεῖσθαι τὴν ὑπερηφάνειαν· τὸν μὲν γὰρ ἁμαρτωλὸν κάμπτει τὸ συνεῶδες· αἰεὶ κατηγοροῦν, καὶ μὴ συγχωροῦν ἀνανεύειν· τὸν δὲ δίκαιον, ἐπαίρει τὸ κατόρθωμα, μὴ προσέχοντα. Καὶ καθάπερ οἱ πειραταὶ τῷ πεφορτισμένῳ μάλιστα πλοῦθι προσβάλλουσιν, οὕτω καὶ ὁ διάβολος οὐ πᾶν Β ἑτεροῦ τοῖς ἁμαρτωλοῖς, ἀλλὰ σφοδρότατα τοῖς δίκαιοις.

Σκοπὸς τοῦ μοναχοῦ, καθαρὰν παντὸς ψυχῆς, ¹¹ τηρεῖν τὴν καρδίαν· οὐδενὸς ἀποτυχῶν πλανᾶται.

Πηγὴ καὶ ρίζα καὶ κεφαλὴ καὶ σύνδεσμος πάτης ἀρετῆς ἐστὶν ἡ διάκρισις, ἣν κτήσεται τις, τοῖς πρωτεύουσιν τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς, πάντα σκοπὸν οἰκτεῖον ἀνακονοῦμενος. Οὕτω γὰρ ἂν ¹² ποτε λάθοι τῷ φαύλῳ περιπίπτων ὡς ἀγαθῷ.

Ἐχθρὸς ἡσυχίας, ἅπας φιλήδονος.

Ὅταν συνῆσαι τινὰς εἰς αἰσχρὰν διάθεσιν ἀγάπης ὁ ἐχθρὸς βουληθῆ, δοκιμάζει καὶ τοῦτον κάκεινον, ἵνα τοῦτων ἑκάτερος, ἢ πάντως ὁ ἕτερος, ἐπιτήδειος εὐρεθῆι.

Συμπαθεῖς ὡς ἐπίπαν καὶ ἐλεῖμονες, οἱ φιλήδονοι.

Αἱ κατὰ τοὺς ὑπνοὺς ἐκκρίσεις, διαφόρους ἔχουσι τὰς αἰτίας. Ἡ γὰρ ἐκ φύσεως γίνεσθαι πεφύκασιν, ἢ ἐξ ἀσθενείας νεφρῶν, ἢ ἐξ ἀνέστως, ἢ ἐκ μαλακότητος περιβλημάτων καὶ στρωμνῆς, ἢ ἐξ ἀδηφαγίας, ἢ ἐκ πολυποσίας, ἢ ἐκ συμπαθείας ¹³, ἢ ἐκ φυσιώσεως ἐπὶ χρονίᾳ ἀρρώσεια ¹⁴, ἢ ἐκ κατακρίσεως τοῦ πλησίον, ἢ ἐκ φθόνου δαιμόνων. Ἡ μὲν οὖν πρώτη καὶ δευτέρα, ἀνεπιτήμητοι, ἐπεὶ καὶ ἀνείδωλοι· αἱ δὲ λοιπαὶ, πλην τῆς τελευταίας, καταδικάζονται· ἡ δὲ τελευταία, οὐ μόνον ἀνεπιτήμητος, ἀλλὰ καὶ ἄρτους αἰτία. Φθονεῖται γὰρ ὁ εὐδοκίμων.

Τὸς αἰσχρὰς φαντασίας οὐ χρὴ μεθ' ἡμέραν ἀναλογίζεσθαι. Σκοπὸς γὰρ τοῖς δαίμοσι, καὶ νήφοντας μολύνειν τῇ μνήμῃ τοῦτον.

Ἐμπαθέστατος ὁ καὶ αὐτὴν πολλὰκις τὴν τῶν μολυσμῶν ἐξομολόγησιν μετὰ ἡδουπαθείας ¹⁵ ποιοῦμενος.

Καὶ τοῦτο πανουργία δαιμόνων, τὸ βλαβεροῦς προσ-

VARIAE LECTIOES.

¹¹ Al. inser. πονηροῦ. ¹² Al. καὶ ἰ. οὐκ ἂν. ¹³ Al. ἐξ ἐμπαθείας. ¹⁴ Al. ἀρυσίτη. Inl. ἀρρωστίτη.

¹⁵ Al. ἐμπαθείας.

ὁποις ἠμιλιῦντας, μὴ παραυτίκα βλάπτειν πολλὰ-
κις, ἀλλὰ μετὰ καιρὸν, μηδ' εἰς αὐτὰ τὰ πρόσωπα·
ἵνα δοκοῦντες ἐτέρωθεν βλαβῆναι, τῶς ταῦτα μὴ
φυλακτώμεθα.

Τὸ αὐτὸ ἀμάρτημα, διαφόρως ἐν διαφόροις κρι-
νεσθαι εἴωθεν· ἐξ ἡλικίας, ἐκ τόπου, ἐκ τρόπου,
καὶ ἐξ ἐτέρων.

Εἰ μὴ προνοητικῶς τὴν τοῦ θήλεος ὁρμὴν αἰδῶ·
Κύριος ἐχαλίνωσεν, ἤτομόλει δὲ τοῦτο πρὸς τὸ ἄρ-
σεν, ὅπως οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα ἀρῆ.

Τινὲς εὐλαβεῖς θεάμενοι προσώπου κάλλος, ὑπό-
θεσιν τοῦτο ποιοῦνται τῆς εἰς Θεὸν δοξολογίας, ὅπως
ἐξ οὕτω φαυλοτάτης ὕλης τοιαύτην ὠραιότητα διε-
μύρρωτε· καὶ δακρῦσαι, τοῦτο μὲν ὑφ' ἡδονῆς,
τοῦτο δὲ καὶ ὅτι τοιαύτη φαιδρότης ὑπὸ φάουλῆς ἡδονῆς
καταμεινύεται. Καὶ ὅπως θαυμαστὸν, πῶς ὁ
ἐτέρων βόθρος, ἐτέροις ἀφορμῇ στεφάνων καθίστα-
ται. Τὸ αὐτὸ δὲ καὶ περὶ τὰς μελωδίας ποιοῦσιν,
εἰς ἐκπληξιν κινούμενοι τῆς μεγαλοουργίας τοῦ Θεοῦ,
καὶ θεομῆν ἀγάπην.

Πολεμοῦσι (15) τοῖς ἡσυχασταῖς οἱ διήμεροι τῆς
πρωσίας· ἔν' ὧς μάτην ἡσυχάζοντας, καταγάγωσιν
εἰς τὰς πόλεις.

Οὐκ ἐνοχλοῦσι πολλάκις τοῖς ἐν ταῖς πόλεσι μον-
αχοῖς· ἔν' ὧς μὴ πολεμοῦμενοι, μένωσιν ἐν ταύ-
ταις.

Ἐνθα πολεμοῦνται, πάντως ἐκαὶ καὶ πολεμοῦσι. C
Μὴ πολεμοῦμενοι γὰρ, οὐδὲ πολεμοῦσιν.

Πολλοὺς τῶν μοναχῶν, ἤνικα γυναῖξί διαλέγονται,
δακρῦειν ποιεῖ καὶ στένειν ὁ πονηρὸς, καὶ θαυμα-
σίως παραινεῖν, περὶ τε μνήμης θανάτου, καὶ
σωφροσύνης· ἵνα τοῦτοις δελεασθεῖσαι αἱ ἄθλιαι,
προσδράμωσιν ὡς ποιμένι τῷ λύκῳ, καὶ συνηθείας
καὶ παρῆρησίας γενομένης, εἰς τὸν βίθρον ἐμπέ-
σωσιν.

Φύγωμεν καρπὸν, οὗ μὴ ἐσθίειν ἐπηγγειλάμεθα·
μὴ ποτε βλέποντες αὐτὸν, πρὸς ἐπιθυμίαν ἐλωμεν.
Ἐκ τοῦ ὄρῳν (16) γὰρ, τὸ ἐρῳν, ὡς λέγουσιν οἱ τὰ
τοιαῦτα σοφοί.

Δυνατὸν ἐστίν, ἐκ λαγνείας εἰς ἀγνείαν ἐλθεῖν, D
εἰ καὶ τινὲς φασὶν ἀδύνατον γενέσθαι μετὰ τὴν γεῦ-
σιν τῆς ἀμαρτίας ἀγνόν. Ἄγγοι γὰρ πάντες ἀπλῶς
οἱ ἅγιοι.

^a Math. xxiv, 12.

(15) Πολεμοῦσι τοῖς ἡσυχασταῖς. In Ms. 1770,
initio Orusculli, istud scholion cernitur, ὁκτώ εἰσι
τῆς κακίας λογισμοί· τοῖς μὲν ἡσυχάζουσιν, ὁ ἀκη-
δείας, ὁ κενοδοξίας, ὁ ὑπερηφανίας, ὁ φιλαργυρίας,
καὶ ὁ λύπης· τοῖς δὲ ἐν ὑποταγῇ, ὁ γαστριμαργίας,
καὶ ἀδρόγῆς, καὶ πορνείας. Capite de acedia superius,
τοῖς ἐν ἡσυχίᾳ, μάλιστα πολεμεῖ τὸ πάθος τῆς ἀκη-
δείας.

A cum perniciosis personis consuetudinem habent,
sæpe non protinus detrimento afficiant, sed ali-
quanto post intervallo, neque erga easdem per-
sonas; quo nimirum, aliunde nobis detrimen-
tum inferri existimantes, has interim minime
caveamus.

Unum idemque peccatum varie in variis homi-
nibus judicari consuevit; nempe ex ætate, ex loco,
ex modo, aliisque rebus.

Nisi Dominus, pro sua providentia, feminæ impe-
tum pudoris freno compressisset, verum ipsa ad
masculum ultro proficisceretur, certe non fieret
salva omnis caro ^a.

Quidam pii viri, cum elegantem formam conspe-
xerint, hinc Deum celebrandi occasionem arripiunt,
quod ex materia usque adeo vili tantam pulchritu-
dinem effinxerit: atque etiam illacrymant, partim
lætitia, partim quod tantus splendor turpi voluptate
contaminetur. Et sane mirum est, quo pacto quod
aliis fovea est, aliis coronarum occasio fiat. Idem
quoque in modulatis cantibus faciunt; hinc quippe
in admirationem divinæ magnificentiæ, inque ar-
dentem Dei amorem impelluntur.

Dæmones fornicationis solitariis bellum inferunt,
quo videlicet eos, tanquam incassum solitudinem
colentes, in urbes detrahant.

Monachis iis qui in urbibus commorantur, sæpe
moléstiam non exhibent; ut veluti minime bello
vexati, in iis maneant.

Ubi bello lacessuntur, illic quoque omnino bel-
lum gerunt. Cum enim non oppugnantur, nec im-
pugnant.

In plerisque monachis, quoties feminas allo-
quuntur, malus ille id efficit ut lacrymas emittant
et ingemiscant, ac de mortis memoria et castitatis
cultu mirificas cohortationes habeant; quo scilicet
his rebus miseræ illæ inescatæ, ad lupum accurrant
tanquam ad pastorem, omniaque familiaritate et fidu-
cia, in foveam incidant.

Fugiamus eum fructum, a cujus esu abstenturos
nos professi sumus; ne forte cernentes eum, in
cupiditatem veniamus. Etenim ex aspectu affectus
seu amor oritur, et aiunt qui in hujusmodi rebus
sciti atque eruditi sunt.

Possibile est, ex salacitate ad castitatem se re-
ferre; etsi quidam affirmarent impossibile esse, post
gustum peccati effici castum: casti enim omnes
plane sunt qui sunt sancti.

NOTÆ.

(15) Πολεμοῦσι τοῖς ἡσυχασταῖς. In Ms. 1770,
initio Orusculli, istud scholion cernitur, ὁκτώ εἰσι
τῆς κακίας λογισμοί· τοῖς μὲν ἡσυχάζουσιν, ὁ ἀκη-
δείας, ὁ κενοδοξίας, ὁ ὑπερηφανίας, ὁ φιλαργυρίας,
καὶ ὁ λύπης· τοῖς δὲ ἐν ὑποταγῇ, ὁ γαστριμαργίας,
καὶ ἀδρόγῆς, καὶ πορνείας. Capite de acedia superius,
τοῖς ἐν ἡσυχίᾳ, μάλιστα πολεμεῖ τὸ πάθος τῆς ἀκη-
δείας.

(16) Ἐκ τοῦ ὄρῳν τὸ ἐρῳν. Post Platonem apud
Theodoritum Serm. ult. in Græcos, Clemens Alexan-
drinus *Pædagog.* lib. iii, cap. 5. Isidorus *Pelusiota*
lib. iii, epist. 254, lib. v, epist. 175. et Nilus noster
lib. ii, epist. 318, quibus alde Hesychium in ὁμο-
μάτειος πόθος, et Etymologicum magnum cum
proverbiorum collectoribus.

Varius est libidinis dæmon. Etenim iis qui in-
 perti sunt, suggerit ut semel experientiam capiant,
 ad solam voluptatis notionem; eos vero qui experti
 sunt, per recordationem ad novum experimentum
 pertrahit.

Multi, tum ex iis qui experientia edocti non sunt,
 ob voluptatis ignorationem, ab omni bello liberi,
 tum rursus ex iis qui experientia didicerunt, ob
 satietatem, ab omni molestia et obturbatione im-
 munes permanserunt.

Qui corpus vicit, idem naturam superavit; qui
 autem naturam superavit, is naturam excessit;
 ac deinceps minoratus est paulo minus ab an-
 gelia^o: mirumque est, quo modo qui materia con-
 stat adversarium materia carentem prostraverit.

Cum omnes dæmones, tum is potissimum qui
 libidini præest, primum id student, ut menti, hoc
 est principi animæ parit, tenebras offundant.

Impuras et obscenas cogitationes, quæ in pectore
 insident, immittit quidem libidinis spiritus; ejicit
 autem continentia, et humilitas, sui que contemptus.

Incuria stuporis mater est; hujus autem filia,
 indolentia.

Varias causas somnus habet. Nam a natura con-
 trahitur, a cibis, a jejuniis, ab afflictione.

Magnum quidem et præclarum est, contumeliam
 perferre; majus vero, laudem sine detrimento præ-
 terire.

Qui supernam gloriam minime degustavit, terre-
 nam non facile contempturus est.

^o Heb. 11, 7.

Ποικίλος ὁ τῆς λαγνείας δαίμων· τοὺς μὲν ἀπειροὺς
 ὑποτίθει, περὶ αὐτῆς ἅπασιν λαθεῖν, πρὸς μόνην ἡδονῆν
 διάγνωσιν· τοὺς ἐν πείρᾳ δὲ, διὰ τῆς μνήμης ἐπὶ τὴν
 πείραν ἐφέλκεται.

Πολλοὶ, καὶ τῶν μὴ λαβόντων πείραν, ἀπολέμητοι
 διὰ τὴν ἀγνοίαν τῆς ἡδονῆς μεμενῆκασι, καὶ τῶν
 ἐν πείρᾳ γεγενημένων, ἀνετόλμητοι διὰ τὴν κόρον.

Ὁ τὸ σῶμα νικήσας, ἐνίκησε τὴν φύσιν· ὁ δὲ
 νικήσας τὴν φύσιν, ὑπὲρ τὴν φύσιν ἐγένετο· καὶ
 λοιπὸν, ἠλάττωται βραχὺ τι παρ' ἀγγέλους· καὶ
 θαῦμα, πῶς ὁ ἔνυλος τὸν ἀύλον ἀντίπαλον κατεπά-
 λαισεν.

Καὶ πάντες μὲν οἱ δαίμονες, πρῶτον σκοτίζουσι
 σπουδάζουσι τὸν ἡγεμόνα νοῦν· ὁ δὲ τῆς πορνείας
 μάλιστα.

Τοὺς ἐν τῇ καρδίᾳ ρυπαροὺς καὶ ἀκαθάρτους λο-
 γισμοὺς, ὑποβάλλει μὲν τὸ πνεῦμα τῆς πορνείας,
 ἐκβάλλει δὲ ἐγκράτεια καὶ ταπεινότης, καὶ περιφρο-
 νησις αὐτῶν.

Ἀμέλεια μὲν μήτηρ ἀναισθησίας· ταύτης δὲ θυ-
 γάτηρ ἀναληθία.

Διαφόρους τὰς αἰτίας ἔχει ὁ ὕπνος. Γίνεται γὰρ
 ἐκ φύσεως, ἐκ βρωμάτων, ἐκ νηστείας, ἐκ ὀλίψιως.

Μέγα μὲν, ὑπενεγκεῖν ὕβριν· μείζον δὲ, παρελθεῖν
 ἀδελφῶς ἐπαινον.

Ὁ μὴ τῆς ἀνω δόξης γευσάμενος, οὐκ ἂν τῆς
 κάτω βραδίως καταφρονῆται.

ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΥΠΕΡΕΧΙΟΥ ΠΑΡΑΙΝΗΣΙΣ ΑΣΚΗΤΩΝ

BEATI HYPERECHII ADHORTATIO AD MONACHOS.

MONITUM.

(Fr. Combefis., Auct. nov., I.)

Auctorem antiquum et opus, argumento est, quod in tertio illo Apophthegmatum libro, Pelagio S. R. E. interprete, tres ejus exstant sententiæ; quæ totidem verbis hic habentur: nec plures illo, vel aliis ejusmodi libris exstant: ut non aliud agnovisse antiqui videantur beatissimi hujus abbatis Hyperichii, sive (ut Pall. vocat) Hyperichii, quam istud quod ex repositis mihi schedis, ad absolutam religiosa palæstra exercentium normam, Arsenii Nilique opusculis (sive illis prior exercuerit Hyperichius, sive eadem ipse ætate, aut parum illis suppar; aliis ejus ignotis) subjungo; quod unum eam in rem luce clarius sit.

Ἀρχὴ ἀποταγῆς μοναχοῦ, φοβεῖσθαι τὸν Θεόν· ἄφοβος δὲ μοναχός, ἔξω τῶν πυλῶν τῆς βασιλείας ἀυλισθήσεται.

Ἀρχὴ ζωῆς μοναχοῦ, ἀγαθὴ γνῶσις· ἀγνωσία δὲ Θεοῦ, σκοτίζει τὴν ψυχὴν μοναχοῦ.

Ἀγαθὴ κληρονομία μοναχοῦ σιωπρυσύνη καὶ ἀταξία· ἀποκληρονόμος δὲ πατέρων γίνεται, ὁ ἐκτὸς τούτων μοναχός.

Ἀσκησις μοναχοῦ, μελέτη Γραφῶν, καὶ ποίησις ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ· ἀνάσκητος δὲ ἐστίν, ὁ μὴ ἐν τούτοις ἀναστρεφόμενος μοναχός.

Βρῶσις μοναχοῦ, τὸ ποιεῖν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ· πόσις δὲ αὐτοῦ ἐστίν, τὸ κατορθοῦν τὰ ἐντάλματα τοῦ Χριστοῦ· βρῶμα γὰρ αἰσθητὸν, οὐ παραστήσει μοναχὸν τῷ Θεῷ, ἀλλ' εἰς κοιλίαν χωρεῖ, καὶ εἰς ἀφεδρῶνα ἐκπορεύεται.

Βῆμα μοναχοῦ σεμνῶς κινουμένου, ἐκτριβέτω βαθμοὺς ἐκκλησιαστικούς. Βῆμα μοναχοῦ σεμνὸν, μὴ ἐκπορεύετω ἐξ οἰκίας εἰς οἰκίαν.

Βίος μοναχοῦ ἀκρίδιωτος ἐστίν, μὴ χλευαζόμενος ὑπὸ γυναικαρίων σεσωρευμένων ἁμαρτίαις. Βέλος γὰρ πειρατηρίου ἐστίν ἡ γυνή, ἐν οἰκίαις ἐταιριζομένη.

Βουλή μοναχοῦ μετὰ συνετοῦ γινέσθω· βουλή δὲ ἀσύνητος, μὴ κατοικεῖτω ἐν καρδίᾳ μοναχοῦ.

Γρηγορῶν μοναχός ἐν ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς, ἀποδιώκει φονεῖματα νυκτερινά· γαυριῶν δὲ μοναχός ἐν κατορθώμασι καὶ καθεύδων, ἰστοὺς ἀράχνης ὑφαίνει.

Γενναῖος μοναχός, τῷ σημείῳ τοῦ σταυροῦ τοὺς βρόχους ἐκφεύγει τοῦ διαβόλου· γήϊνος μοναχός καὶ εἰς γῆν νενευκῶς, περιπέρεται παγίσσι σατανικαῖς.

Γνώμη μοναχοῦ διαπαντός ἐστὶν πρακτικὴ ἔργων ἀγαθῶν· γνώμη γὰρ μοναχοῦ ἀπρακτοῦ, οὐκ ἐμπίπταται ἀγαθά.

Γυμνάσιον μοναχοῦ, λογισμοὶ ἐπάλληλοι· γρηγόρησις δὲ μοναχοῦ, πρᾶθνει λογισμοὺς ῥυπαρούς.

Γεώργιον μοναχοῦ, ψυχὴ ἀγαθὴ καρποφοροῦσα εὐαγγελικῶς· γεώργιον δὲ αὐτῆς μοναχός φάγεται, τὸν καρπὸν αὐτῆς· γλυκὺς γὰρ καρπός ἐν στόματι μοναχοῦ, τῶν ἰδίων πόνων ὁ μισθός.

Δύναμις μοναχοῦ, ἀκτημοσύνη βαστάζουσα τὸν Σωτῆρα. Δεινὸν γὰρ παρὰ μοναχοῖς φιλαργυρία, ἀποκλείουσα βασιλείαν οὐρανῶν.

Δὸς καρδίαν σου, μοναχέ, εἰς σῶμά σου, ἵνα καὶ τὸν νοητὸν, καὶ τὸν πρακτικὸν ἀποδιώξης ἀπὸ σοῦ τὸν ἀντίδικον, διάβολον.

Δῶρον ἀγαθὸν μοναχοῦ παρθενία, ἀρματηλάττην ποιοῦσα εἰς οὐρανοὺς σὺν τῷ ἁγίῳ Ἡλίᾳ· δι' ὃ μο-

1. Prima monachi abrenuntiatio, timere Deum : porro monachus non timens Deum, ex a regni fores commorabitur.

2. Prima vita monachi, bona cognitio ac scientia ; Dei autem ignorantio monachi mentem obtenebrat.

3. Bona monachi possessio, castitas et sanctimonia ; qui autem extra hæc monachus est, alienus a patrum hæreditate efficitur.

4. Monachi exercitatio est Scripturarum meditatio Deique mandatorum opere exercita functio ; at exercitacione caret qui in his non versatur.

5. Monachi cibus, ut faciat Dei voluntatem : ejus autem potus, ut Christi mandata impleat. Cibus enim in sensum cadens eique subjectus non commendat monachum Deo¹ ; sed in ventrem vadit et in secessum emittitur².

6. Gressus monachi, gravi modestoque incessu, ecclesiastica terat limina ac subsellia. Gressus monachi gravis et modestus non exeat de domo in domum.

7. Vita monachi labis pura sit, nihil muliercularum sannis obnoxia onustarum peccatis³ : arcis enim piratarum mulier telum est, quæ in domibus meretricatur.

8. Consilium monachi cum viro prudente sit ; quod autem sine prudentia consilium est, in corde monachi non moretur.

9. Pervigil monachus in psalmis et hymnis et canticis spiritualibus visa nocturna fugat : qui vero monachus recte factorum atque virtutis gloria superbit dormitatque, telas arancarum textit.

10. Fortis monachus signo crucis diaboli laqueos evadit : terrenus autem et in terram pronus Satanæ se laqueis innectit.

11. Monachi animus jugiter bonorum operum functione solers sit ; ejus autem monachi iners animus, bonis non impletur.

12. Exercentis ludus monachi, aliæ aliis supervenientes cogitationes ; solers autem ac pervigil monachus sordidas cogitationes sicurat ac lenit.

13. Arvum monachi, bonus animus fructum ferens ex evangelicis rationibus ; ejus fructum, animi fructum comedit monachus. Dulcis enim fructus in ore monachi, laborum suorum merces.

14. Monachi robur, quæ Christum portet, inop'ia atque paupertas. Grande enim inter monachos malum, bonorum cupiditas, quæ claudat regnum cælorum.

15. Da, monache, cor tuum in corpus tuum (ei scilicet invigila), ut a te et mentis spiritu, et actione infensum adversarium expellas, id est diabolum.

16. Donum bonum monachi, virginitas, quæ in cælos cum sancto Elia sublimem aurigam fe-

¹ I Cor. viii, 8. ² Matth. xv, 17. ³ II Tim. iii, 6.

rat⁴. Quamobrem ejus tu amore incensus, monachic, igneum currum, duplici lacrymarum vivo oculis fluentium levi rore conspersus, conscendito.

17. Arbor vitæ in altum assurgens, humilitas.

18. Monachus nactus virtutem, bonos decerpit fructus.

19. Virginitatis virtus, abstinentiā ab escis : qui autem monachus crapulæ deditus est, vita erit abominabilis, audietque ex Christi ore, *Habes mercedem tuam*⁵; nempe cavens dicere, accepturum cum mercedem suam a Christo, qui novit abscondita.

20. Monachus, quæ sunt Dei, Deo tribuens, ne extollatur; sed oratione ad Deum dicat: *Tua ex tuis tibi offero; unam a te uno animæ redemptionem quaerito*.

21. Orantem monachum mundo animo in nocturnis precibus exaudiet Dominus: in die vero Dominus illum illustrabit, ac velut clarum diem esse præstabit.

22. Misericors monachus sit fratrum amans, terramque bonam possidebit⁶.

23. In superbia monachi non requiescet Deus⁷; in ejus vero humilitate ac sensus modestia requiescet Spiritus sanctus. Hujus præsidio virtutis, regnum cælorum assequetur, ac brevi ejus possessione donabitur.

24. In omni tempore sit a sorde munda monachi tunica; non quæ lana, quæve lino contexta sit, sed spiritalis. Qui enim ejusmodi est, in media nocte cum Christo sponso ingreditur. Oleum inferat monachus in occursum sponsi⁸.

25. Monachi vita angeli in morem sit, peccatum incendio consumens: vita enim monachi pœnitentium helocausti oblatio est.

26. Vita monachi membra ejus insigniat cupiditati libidinique emortua; quippe cui beati Joannis vita ac disciplina exemplum exstiterit.

27. Dæmonum æstus ac turbatio a monacho fugiat; angelica vero tranquillitas in eis choro ducat.

28. Dæmoniaci æstus excita procella, monachus iram tenet: vita enim monachi in lenitate innotescat et patientia.

29. Fervens spiritu monachus diabolum fugat; at qui monachus injuste fratrem æmulatur, diabolum ad se attrahit. Foris enim manebit cum quinque fatuis virginibus⁹, qui lampadem suam oleo splendidam letamque non reddiderit.

30. Fermentum malitiæ nec nominetur inter monachos.

31. Sol non occidat super iracundiam¹⁰ monachi.

Α ναχὸς ταύτης ἐραστὴς γενόμενος, ἐπίθα τῷ πυρίνῳ ἄρματι, δροσιζόμενος δυσὶν ὀχέτοις δακρῶν ἐκ ὧν ὀφθαλμίων προχομένων.

Δένδρον ζωῆς εἰς ὕψος ἐγειρόμενον, ταπεινώσεις.

Δύναμιν κεκτημένος μοναχὸς, τρυγᾷ τοὺς ἀγαθοὺς καρπούς.

Δύναμις παρθενίας, ἀποχὴ βρωμάτων· ὁ δὲ κραিপάλων μοναχὸς, βίον αὐτοῦ βδελυθθήσεται, καὶ ἀκούσεται ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ, Ἀπέχεις τὸν μισθόν σοι· δυσωπούμενος δὲ εἰπεῖν, λήψεται τὸν μισθὸν αὐτοῦ παρὰ τοῦ τὰ κρύφια γινώσκοντος Χριστοῦ.

Β Διδὸς μοναχὸς τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ, μὴ ἐπαίρεσθαι· δεόμενος δὲ τοῦ Θεοῦ, λεγέτω, *Τὰ σὰ ἐκ τῶν ὧν σοι προσφέρω· μόνον παρὰ σοῦ μόνου λυτρωσιν ψυχῆς ζητῶ*.

Εὐχομένου μοναχοῦ καθαρῶς ἐν νυκτεριναῖς εὐχαῖς, εἰσακούεται Κύριος· ἐν ἡμέρᾳ δὲ, τοῦτο λαμπρύνει· Κύριος, καὶ ὡς ἡμέραν καθαρὰν ἀναδείξει.

Ἐλεήμων μοναχὸς φιλάδελφος ἔστω, καὶ κληρονομήσει τὴν ἀγαθὴν γῆν.

Ἐν ὑπερηφανίᾳ μοναχοῦ οὐκ ἀναπαύσεται Κύριος· ἐν ταπεινοφροσύνῃ δὲ αὐτοῦ ἀναπαύσεται τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Ἐν ταπεινοφροσύνῃ δὲ αὐτοῦ ἔσται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, καὶ ἐν τάχει κληρονομήσει αὐτήν.

Γ Ἐν παντὶ καιρῷ ἔστω ὁ χιτῶν τοῦ μοναχοῦ ἄσπιλος· οὐχ ὁ ὑφαντός, ἀλλ' ὁ πνευματικός. Ἐν μέσῃ γὰρ νυκτὶ ὁ τοιοῦτος συνεισελεύεται τῷ νυμφίῳ Χριστῷ εἰς τὴν παστάδα. Ἐλαιον ἐπικομιζέτω ὁ μοναχὸς, εἰς ἀπάντησιν τοῦ νυμφίου.

Ζωὴ μοναχοῦ κατὰ μίμησιν ἀγγέλου γινέσθαι καταφλέγουσα ἀμαρτίαν. Ζωὴ γὰρ μοναχοῦ ἔστιν, ἡ τῶν μετανοούντων ὀλοκάρπωσις.

Ζωὴ μοναχοῦ, χαρακτηριζέσθω τὰ μέλη αὐτοῦ νενεκρωμένα πρὸς ἐπιθυμίαν ὑπάρχοντα. Ζωὴ γὰρ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου καὶ βίος ὑπογραμμός σοι γέγονεν.

Ἐὶ δὲ δαιμόνων ἀπὸ μοναχοῦ φευγέτω· γαλήνη δὲ ἀγγέλων παρὰ μοναχοῖς χορευέτω.

Δ Ἐὶ δὲ δαιμονικῆς ἐπεχειρομένης, κραταίτω μοναχὸς θυμοῦ· ζωὴ γὰρ μοναχοῦ ἐν πραότητι καὶ ὑπομονῇ γνωρίζεσθω.

Ζέων τῷ πνεύματι μοναχὸς ἀποδιώκει τὸν διάβολον· ζηλῶν δὲ μοναχὸς ἀδίκως τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἐπισπᾶται τὸν διάβολον· ἔξω γὰρ μενεῖ μετὰ τῶν πέντε μωρῶν παρθένων, ὁ μὴ ἐλαίῳ φαιδρῶν τὴν αὐτοῦ λαμπάδα.

Ζύμη κακίας μὴ ὀνομαζέσθω παρὰ μοναχοῖς.

Ἡλιος μὴ ἐπιδυέτω ἐπὶ τῷ παροργισμῷ μοναχοῦ.

⁴ IV Reg. ii, 11. ⁵ Matth. vi, 2. ⁶ Matth. v, 4. ⁷ Isa. lxvi, 2. ⁸ Matth. xxv, 10. ⁹ Matth. xxv, 12. ¹⁰ Eph. iv, 26.

Ἦσυχος μοναχός, οὐ ταρασσει· ἀδελφοῦς· κραυγὴ ἂν
δὲ μοναχοῦ, ταρασσει μονῆν.

Ἦχον ψαλμοῦ εἰλας μὴ ἀνανεούου, μοναχέ· αὐτὴ γὰρ
ἡ τῶν ἀγγέλων ὑμνολογία.

Ἦχον θεάτρων διαβολικῶν φευγέτω μοναχός· αὐτὴ
γὰρ ἡ τῶν δαιμόνων ἀπάτη.

Ἦτω ἐπὶ τοῦ μετώπου σου ὁ σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ
διαπανθός, μοναχέ· ἦτω καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ σου ὁ φό-
δος τοῦ Θεοῦ, ἀσκητῆ.

Ἦσυχία μοναχοῦ μετὰ καθαρᾶς καρδίας, δυσωπεῖ
τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον.

Ἦθος χρηστῶν μοναχοῦ, φιλαδελφίαν ἐργάζεται, B
καὶ μάχην ἀποδιώκει.

Ἦρμοσμένος μοναχὸς τῷ Κυρίῳ, μὴ ἐκδιδῶτω
ἑαυτὸν τῷ διαβόλῳ, ἵνα μὴ καταισχυνηθῇ ἐπὶ τοῦ νυμ-
φῶνος.

Θυρεὸς μοναχοῦ ἀκαταμάχητος, ὕμνος ἀγγέλων ἐν
στόματι αὐτοῦ· θάνατος δὲ μοναχοῦ, ὕμνος ὑπερ-
μέτρον ἀγαπώμενος.

Θησαυρὸς μοναχοῦ ἀκτημοσύνη ἢ ἐκούσιος· θεοδ-
τατος ἔσται, ὁ ταύτην ἐπανηρημένος· μοναχός.

Θησαύρισον, μοναχέ, ἐν οὐρανῷ· ἀπέραντοι γὰρ
τῆς ἀναπαύσεώς σοι αἰῶνες.

Θεωρία μοναχοῦ, ἐν Γραφαῖς ἀγίαις γινέσθω, καὶ
ἡ εὐδοκία αὐτοῦ ἐπὶ Κύριον.

Θύρα μοναχοῦ μὴ μοχλοῖς σιδηροῖς κλειέσθω.

Θάρσος μοναχοῦ, μὴ ἐν εὐσαρκίᾳ φαινέσθω.

Θαυμαστὸν πρόσωπον μοναχοῦ, ὑπὸ ἐγκρατείας
λαμπρυνόμενον.

Ἰάσεις ψυχῆς μοναχῶν, διὰ προσευχῶν γίνονται,
καὶ δι' ἐλεημοσυνῶν γνωρίζονται.

Ἰαρός τῇ ὄψει μοναχός, ἀσκητοῦ ἀνάπαυσις, καὶ
λογισμῶν πονηρῶν καθαίρεσις.

Ἰωάννης ὑπογραμμὸς σοι γινέσθω, μοναχέ, τρί- D
γας καμῆλου περιβέβλημένος, ἵνα Ἠλίας τῇ μηλώτῃ
σκιεπάσας, εἰς οὐρανοὺς ἀναγάγῃ.

Ἰάκωβος χερσὶ προτρέπέσθω, ἐπὶ ταῖς προσπι-
πτούσαις συμφοραῖς ὑπομονὴν σε διδάσκων.

Ἰωάννης σε πρὸς τὸν ἀναρχον Λόγον καθωδήγη-
σεν.

Ἰκμάς ἰλαρότητος ἐπὶ μετώπῳ γινομένη μοναχοῦ,
εὐφραίνει πλῆθος ἀδελφῶν· ἰταμὸς δὲ μοναχός,
σκορπίζει σύλλογον ἀδελφῶν.

Ἰσότης ἀδελφῶν ὑπερφανίαν σκορπίζει, καὶ τα-
πεινοφροσύνην βίβει.

32. Secum quietus monachus non turbat fra-
tres : clamor vero monachi monasterium tur-
bat.

33. Psalmorum in divinas laudes decantandas
sonitus ne displiceat, monache ; hic enim angelo-
rum laudatio est.

34. Sonitum diabolo auctore conflatorum specta-
culorum fugiat monachus ; hic enim dæmonum se-
ductio est.

35. Sit tibi in fronte omni tempore Christi crux ;
sit et in corde tuo Dei timor, qui exeres virtutis
palaestra.

36. Silentium monachi cum puro corde, Spiritum
sanctum ut sui copiam faciat veniatque majore
quasi vi inflectit.

37. Lenior monachi animus atque indoles frater-
num præstat amorem, rixamque fugat.

38. Aptatus Domino monachus ne se ipse dia-
bolo dedat, ne in thalamum inducendus, confusus
erubescat.

39. Scutum monachi inexpugnabile, angelicum
melos in ore ejus ; mors vero monachi, modum ex-
cedens carmina modulandi amor.

40. Thesaurus monachi inopia ac paupertas vo-
luntaria ; divinissimus erit qui ejus institutum ar-
ripuerit, eamque delegerit, monachus.

41. Thesaurum tibi, monache, repone in cælo ;
nullo enim exitu finiendæ quietis sæcula te man-
nent.

42. Monachi contemplatio in sacris Scripturis
C versetur ; sitque ejus propensa voluntas in Domi-
num.

43. Monachi ostium ferreis vectibus ne clau-
datur.

44. Fiducia monachi non eo eluceat, quod carno-
sus ventreque distentus est.

45. Dignus qui admirationem moveat monachi
vultus, jejunii abstinentiæque luce splendescens ac
exhilaratus.

46. Monachorum animi sanitates precibus præ-
stantur, atque elemosynis in apertum produ-
untur.

47. Hilaris vultu monachus, ejus qui virtutis pa-
laestra exercet, refectio, pravaramque cogitationum
extinctio.

48. Joannes exemplo tibi sit, monache, pilis car-
melorum ac cilicio indutus ¹¹, ut Elias ¹² melote
oportum in caelos celso volatu ducat.

49. Jacobus manibus te incitet, qui in adversis
quæ accidunt patientiam te doceat ¹³.

50. Joannes in Verbum quod principio caret ¹⁴,
tibi ductor existit.

51. Hilaris stilla animi, fronti monachi affusa,
fratrum cœtum recreat ; qui autem monachus pe-
tulantior est et procax, fratrum conventum dissi-
pat.

52. Æqualitas fratrum superbiam dissipat, firma-
que radice humilitatem locat.

¹¹ Matth. iii, 4 ; Marc. i, 6. ¹² IV Reg. ii, 17. ¹³ Jac. i, 7. ¹⁴ Joan. i, 1.

55. Compar angelis erit monachus, qui ventrem A contemnat, nec crapulam diligit.

54. Immensa pulchritudo in anima monachi, virginitas carens macula : pessima autem facies virginitas sordibus aspersa.

55. Pessimus puellae virgini contubernalis monachus, velut ignis in stipulam.

56. Qui mundum illudit monachus, Christo pene sodalis eique necessarius; mundi vero negotiis implicatus monachus ¹⁵, non placet Christo, qui in numeros retulit.

57. Maximae praeco fidei ad regnum caelorum, monachus nullis laborans avaritiae sordibus; malus autem male peribit, qui ea labe laboret.

58. Junioris monachi ornatus pudicitia, nullis obnoxiam tenebris lucem virginitatis habens.

59. Pretiosum monachi praeignus, virginitas; qui eam nactus sit monachus ac possideat, exaudietur.

60. Malitia atque pravitas in corde monachi ne versetur.

61. Bonorum sermones eructet monachus, oreque s o Altissimi verba loquatur.

62. Spontaneam famem assumat monachus, ut terrenum corpus humiliet, caelique civem animum exaltet.

63. Verbum veritatis loquatur monachus et mendacium exterminetur ex ore ejus.

64. Audito monachus duriore sermone, ne tollat animos ac ferociat, sed submissius agat, ut irae furorē avertat. Pacis enim mercedem accipiet, et Altissimi filius vocabitur ¹⁶, qui filius pacis exstiterit.

65. Lugubri voce, modesto animi sensu et humilitate loquens monachus, vel ex saxeo pectore lacrymas excutiet.

66. Leo onagris formidabilis ¹⁷; sic firmi pectoris monachus libidinis cogitationibus.

67. Monachus non in tempore solvens jejunium, velut qui a fundamentis effodit domum.

68. Venti turbo excitans pulverem in campo; sic superbus monachus iram suscitans in monasterio.

69. Tranquilla tutaque navigiis statio, portus: sic monachus in monasterio.

70. Aemula angelorum vita, monachus in terra tranquillī animi ac imperturbati, qui libidinis jaculo hand sauciatus sit.

71. Ne festinaveris, monache, in superbia, ne funesto casu ruinam feceris.

72. Aemulare, monache, Pauli humilitatem, ut pari cum sanctis sorte haeres efficiaris.

73. Imitare Publicanum, monache, ne cum Pharisaeo damneris 18.

74. Mosis lenitatem assume, monache, ut cor durum rupem convertas in stagna aquarum ¹⁹. Postea enim facto rei periculo, habebis quantum bo-

Ἰσαγγελος ἔσται μοναχὸς κοιλίᾳ καταφρονῶν, καὶ κραιπάλην οὐκ ἀγαπῶν.

Κάλλος ἀμύχανον ἐν ψυχῇ μοναχοῦ, παρθενία ἄσπιλος· κάκιστον δὲ πρῶτον μοναχοῦ, παρθενία ἔσπιλωμένη.

Κάκιστον μοναχὸς συνείσακτος, ὡς πῦρ εἰς καϊάμην.

Κόσμον ἀπατήσας μοναχὸς, Χριστοῦ συνόμιλος γίνεται· κόσμου δὲ πράγμασιν ἐμπεπλεγμένος μοναχὸς, οὐκ ἀρέσκει τῷ στρατολογήσαντι Χριστῷ.

Κήρυξ πιστότατος, εἰς βασιλείαν οὐρανῶν, μοναχὸς ἀφιλάργυρος· κακὸς δὲ κακῶς ἀπολείται φιλάργυρος ὢν.

Κόσμος νεανίσκου μοναχοῦ σωφροσύνη, ἀνεπισκώτητον ἔχουσα παρθενίαν.

Κεϊμήλιον μοναχοῦ, ὑπακοή· ὁ κερκημένος μοναχὸς αὐτὴν, εἰσακουσθήσεται.

Κακία μὲν αὐλιζέτω ἐν καρδίᾳ μοναχοῦ.

Λόγους ἀγαθῶν ἐρευγέσθω μοναχὸς, καὶ λαλεῖτω ἐν στόματι αὐτοῦ λόγους Ὑψίστου.

Λιμὴν ἔχούσιον ἀναλαθέτω μοναχὸς, τοῦ ταπεινώσαι γήινον σῶμα, καὶ ὑψῶσαι οὐρανοπαλίτην ψυχὴν.

Λόγον ἀληθείας φεγγέσθω μοναχὸς, καὶ ψεύδος ἐξοριζέτω ἐκ στόματός αὐτοῦ.

Λόγον ὅταν ἀκούσῃ μοναχὸς σκληρὸν, μὴ θρασυ νέσθω· ἀλλ' ὑποπιπτέτω, ἵνα ὑποστρέψῃ θυμὸν ἔργῃς· λήψεται γὰρ τὸν τῆς εἰρήνης μισθόν, καὶ υἱὸς Ὑψίστου κληθήσεται, τῆς εἰρήνης γενόμενος υἱός.

Λιγυρῶς φεγγόμενος μοναχὸς ἐν ταπεινοφροσύνῃ, καὶ ἐκ λιθίνης καρδίας προσκαλεῖται δάκρυα.

Λέων φοβερός ὀνάργος· οὕτως μοναχὸς ἔδραϊς λογισμοῖς ἐπιθυμίας.

Λύων μοναχὸς ἀκαίρως νηστείαν, ὡς ὁ κατακίπτων οἶκον ἐκ θεμελίων.

Λαίλαψ ἀνέμου ἐγείρων κονιορτὸν ἐν πεδίῳ· οὕτως μοναχὸς ὑπερήφανος, ἀνεγείρων ὀργὴν ἐν μοναστηρίῳ.

Λιμὴν ἀχείμαστος πλοίοις, οὕτως μοναχὸς ἐν μνησστηρίῳ [μοναστήριον μοναχῶ].

Μίμημα ἀγγέλων, μοναχὸς ἐπὶ τῆς γῆς ἀπαθής, ὃς οὐκ ἐτρώθη τοξείματι ἴδονθῆς.

Μὴ σπεύσῃς, μοναχὲ, ἐν ὑπερηφανίᾳ, ἵνα μὴ πέσῃς πτώμα ἐξαισίον.

Μιμητὴς γενοῦ, μοναχὲ, τῆς ταπεινοφροσύνης Παύλου, ἵνα συγκληρονόμος γένῃ τῶν ἁγίων.

Μίμησαι τὸν τελώνην, μοναχὲ, ἵνα μὴ τῷ Φαρισαίῳ συγκατακριθῆς.

Μωυσέως τὸ πρᾶον ἐπίλεξαι, μοναχὲ, ἵνα τῇ καρδίᾳ ἀκρόστομον οὖσαν εἰς λίμνας ὑδάτων μεταβάλλῃς· μετὰ ταῦτα γὰρ ξεῖς [λέξεις] πείραν λαβών

¹⁵ II Tim. II, 4. ¹⁶ Matth. v, 9. ¹⁷ Eccli. XIII, 25. ¹⁸ Luc. XVIII, 10. ¹⁹ Psal. CLIII, 8

ὡς καλὸν ἢ πραύτης· Ἐπὶ ὕδατος ἀναπαύσεως Ἀ
ἐξέθρεψέ με.

Μὴ σκληρὸς ἀναφανῆς, μοναχέ· μνήσθητι ὅτι οὐ-
δεὶς σκληρὸς ὑπέμεινε.

Μὴ τὸν Ἄβελ καταλιπὼν, τῷ ὑπερηφάνῳ Κάϊν
προστεθέης, καὶ τῶν ἐκείνου μερίδων συμμετοχὸς
γένῃ.

Μάθε ὡς καλὸν ἢ ταπεινοφροσύνη, καὶ ταύτην
ἐκλεξαι· ἀνάγει γὰρ εἰς οὐρανόν.

Μισθὸς ἀγαθὸς σοι πρόκειται, μοναχέ, τῆς ταπει-
νοφροσύνης, ἢ τῶν οὐρανῶν βασιλεία· μὴ ταύτης
ἀμοιρήσης.

Νέος μοναχὸς στηριζέσθω σωφροσύνη, κενοδοξίαν
παρορῶν· νεώφυτον γὰρ παρὰ Θεοῦ ἡγαπημένον,
μοναχὸς σωφροσύνη ἀρδευόμενος.

Νηστεία χαλινὸς μοναχοῦ· ὁ ῥίπτων αὐτήν, ἵππος
θλυμανῆς εὐρίσκεται· νέος δὲ ἀχαλινωτὸς ἀφειδῶς
ἀμαρτάνει.

Νίπτων μοναχὸς πόδας δάσων, λαμπρύνει καρδίαν
αὐτοῦ, καὶ ἔξει θησαυρὸν ἐν οὐρανοῖς.

Νίπτων μοναχὸς πόδας ἀμαρτωλῶν ἀδιακρίτως,
εὐλογίαν ἀπολλυμένων ἐφ' ἑαυτὸν ἐπισπάται.

Νόμος πηγὴ ζωῆς, μοναχοῦ ἐν χειρὶ πρακτικοῦ.

Νύκτα ἡμέραν ἀπεργάζεται μοναχὸς ἐγρηγορῶς,
ἐν εὐχαίς παρεδρεύων.

Νύσσων μοναχὸς καρδίαν ἑαυτοῦ, προχέει δάκρυα,
καὶ οὐρανὸθεν ἔλεον προσκαλεῖται.

Νᾶμα θεῖον ἐν στόματι μοναχοῦ, ψαλμὸς ἐξομολο-
γήσεως.

Εὐλὸν ζωηρὸν, μοναχὸς ἀπαθῆς, ἐπὶ γῆς. Εὐλὸν
ζωῆς ἐν οὐρανοῖς, μοναχὸς ἐπὶ γῆς ἀγγελικὸν ἐπαν-
ηρημένος βίον.

Εἶφος ὀξύτατον κατὰ τοῦ διαβόλου, ψαλμῶδιᾳ ἐν
στόματι μοναχοῦ.

Εὐλὸν ξηρὸν ἐπὶ Ἐλισσαίου σίδηρον ἐκ βυθοῦ
ἀνήγαγε· ξηρὸν σῶμα ὑπὸ νηστείας γινόμενον ἐπὶ
μοναχοῦ, ψυχὴν ἐκ βυθοῦ ἀνιμάται.

Ξηραίνει ὀχθετοὺς ἡδονικῶς νηστεία μοναχοῦ.

Εἶφος κατὰ τῶν παθῶν ἐγρηγόρισ μοναχοῦ, ὑπὸ
προσευχῆς ἀκονομένη.

Ξενισμὸς λαχάνων ἐν ἀγάπῃ ὑπὸ μοναχοῦ γινό-
μενος, ἀγαθὸν ὑπὲρ στέαρ ὀλοκαρπώσεως.

Ξένια καὶ δῶρα ἀπατῆ σοφοῦς· ὁ δεχόμενος αὐτὰ
ἐπὶ ἀδικίᾳ ἐτέρων, οὐκ ἔστιν ἀσκητῆς.

Ὅρον νηστείας μοναχοῦ, ἀποβίωσις· πρὸ τελευταῆς
μὴ ἀπότρηξιν αὐτῆς.

Ὅρος εὐχῆς μοναχοῦ ἀόριστος· ἐν παντὶ γὰρ
καιρῷ εὐλογεῖν τὸν Θεὸν καλὸν ἔστιν.

Ὅνειδίζων μοναχοὺς ἀσκητῆς, παρὰ Θεῷ ἄτιμος,
καὶ παρὰ ἀνθρώποις βδελυκτός.

num sit lenitas : Super aquam quietis educavit
me ¹⁰.

75. Cave durus videaris, monache; memento nul-
lum qui sit durus patientiam tenuisse.

76. Ne relicto Abele, superbo Caino adjungere ¹¹,
ejusque partium socius efficiare.

77. Discito quantum bonum sit sensus modestia,
id est humilitas, camque deligito; quippe quæ su-
blimem in cœlum ferat.

78. Bona tibi humilitatis merces, monache, pro-
posita est regnum cœlorum; cave ne ejus exper-
tem contingat fore.

79. Junior monachus castitate fulciatur, spreta
inani gloria: dilecta enim apud Deum novella plan-
tatio, monachus castitate irriguus.

80. Jejunium, monachi frenum: qui projecerit,
equus cœstro libidinis furens inveniatur ¹². Juvenis
enim freno carens, licenter nulloque modo indul-
get peccatis.

81. Monachus sanctorum pedes lavans ¹³, cordi
suo nitorem addit, ac thesaurum in cœlis habebit.

82. Monachus nullo discretionis judicio peccato-
rum lavans pedes, benedictionem pereuntium in su
ipse trahit.

83. Lex fons vitæ, in manu monachi qui actionem
colit.

84. Noctem diem facit pervigil monachus, qui
scilicet precibus assiduus sit.

85. Monachus cor suum pungens, lacrymas pro-
fundit, cœlitisque misericordiam asciscit.

86. Divinus latex in ore monachi, psalmus con-
fessionis.

87. Arbor virens, monachus in terra affectibus li-
ber. Arbor vitæ in cœlis, monachus angelicam vi-
tæ rationem in terra amplexus.

88. Acutissimus adversus diabolium gladius, as-
sumpta Psalmorum modulatio in ore monachi.

89. Lignum aridum, agente Elisæo, imo ex gur-
gite ferrum extulit ¹⁴; corpus jejunii arefactum,
agente monacho, animus e profundo extrahit.

90. Jejunium monachi libidinum rivos arefacit.

91. Gladius adversus libidines atque vitia, pervi-
gil monachi animus, precandi diligentia exacutus.

92. Olerum hospitalis cœna in charitate, pia
monachi sedulitate, melior est quam adeps holo-
causti.

93. Xenia et dona seducunt sapientes ¹⁵: qui hæc
accipit ut aliis injuriam faciat, virtutis palæstra
non exercet, aut monachus existit.

94. Finis jejunii monachi, ipse vitæ exitus: cave
igitur ante mortem illo abstinueris.

95. Finis orationis monachi, nullum finem agnos-
cit: bonum enim est omni tempore laudare Deum.

96. Exercitator (et qui solitudinis cultu privatus
agat) monachis exprobens, tum Deo spretus nul-
liusque illi frugis, tum hominibus execrabilis est.

¹⁰ Psal. xii, 2. ¹¹ Gen. iv. ¹² Jer. v, 8. ¹³ I Tim. v, 10. ¹⁴ IV Reg. vi, 7. ¹⁵ Eccle. xx, 31.

97. Qui monachus in ira minime compos linguæ A est, hic talis nec libidinum ac vitiorum compos futurus est.

98. Indulgens iræ monachus, animam occidit, propeque astantes acutissimis gravius convulnerat jaculis.

99. Væ monacho qui justificat seipsum in conspectu hominum! hic enim talis execrabilis apud Deum.

100. Segnis monachus sermones vanos meditabitur; fallaxque ejus fabulatio ac colloquium.

101. Ira præceps monachus, in tentationes incidet: qui autem lenis est, sedabit iram.

102. Qui confidit in corporis robore, ruinam dabit; qui autem confidit in Domino, salvus erit.

103. Qui proximum spernit ut peccatorem, deploratæ sortis monachus est: qui autem cum pluris se facit, exaltabitur.

104. Lenis monachus exaltabitur, et in conspectu magnatum laudabitur.

105. Ante tentationem, te ipse, monache, armis instrue, (eveniet enim) ut in tentatione probatus appareas.

106. Ne amplas opes obesamque carnem paraveris, monache; quæ enim arcta sit et angusta via²⁶, ambo hæc respuit.

107. Qui Pauli discipulus exsistas, dicito cum illo: *Omnia arbitratus sum ut stercora, ut Christum lucrifacerem*²⁷.

108. Ignis ardeus in præcordiis monachi, libido quæ in crapula accensa sit,

109. Jugis fons Christus: inde hauriens, olentis fœtoris incendium exstingue.

110. Quas in manibus opes teneas, quinque crapula obesam carnem reddas, non admittentur intra cæli januas. Noli ergo, monache, fiduciam habere in divitiis obesæque carnis luxurie, ut liceat dicere: *Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris*²⁸.

111. Segnis monachus a cogitationibus suffocabitur, haud secus ac triticum a spinis suffocatur²⁹.

112. Verbum pravum ne profertat monachus: non enim vitis profert spinas.

113. Dulcibus verbis proximo loquatur monachus: non enim mel amaritudinem habet.

114. Caveat monachus ne sit piger præstando justitiæ opera; apis enim semper operi sedula incumbit.

115. Jordanis fluentum expiandis peccatis, lacrymæ. Ait enim Christus: *Beati qui lugent, quoniam consolabuntur*³⁰.

116. Perflatur monachus cogitationum turbine; ipse vero angelicis verbis seipsum firmiter statuat.

117. Libera, monache, quanta facultas absque probro proximum a peccato: Deus enim non repellit eos qui convertuntur.

Ὁ μὴ κρατῶν γλώσσης αὐτοῦ μοναχὸς ἐν καιρῷ ὀργῆς, οὐδὲ παθῶν κρατῆσει ὁ τοιοῦτος.

Ὁ ὀργιζόμενος μοναχὸς ἀναίρει ψυχὴν, καὶ κατατιρώσκει βέλεσιν ὀξύτατοις τοὺς ἐγγίστα αὐτοῦ.

Οὐαὶ μοναχῷ δικαιοῦντι ἑαυτὸν ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων· βδελυκτὸς ὁ τοιοῦτος παρὰ Θεοῦ.

Ὁ κνηρὸς μοναχὸς μελετῆσει λόγους ματαίους, καὶ ἡ ὀμιλία αὐτοῦ ἀπατηλή.

Ὁ ξὺς μοναχὸς ἐμπεσεῖται εἰς πειρασμούς· ὁ δὲ πραῦς καταπαύσει ὀργήν.

Ὁ πεποιθὸς ἐπὶ δυνάμει σώματος, πεσεῖται· ὁ δὲ πεποιθὸς ἐπὶ Κυρίου, σωθήσεται.

Ὁ ἐξουθενῶν τὸν πλησίον ὡς ἀμαρτωλὸν, ταλαίπωρος μοναχὸς· ὁ δὲ προτιμῶν τὸν πλησίον, ὕψωθήσεται.

Πραῦς μοναχὸς ὕψωθήσεται, καὶ ἐν ὄψει δυναστῶν ἐπαυθῆσεται.

Πρὸ πειρασμοῦ καθόπισε σεαυτὸν, μοναχέ· συμβῆσεται γὰρ, ἵνα ἐν τῷ πειρασμῷ δοκιμὸς ἀναφανῆς.

Πλοῦτον καὶ πολυσαρκίαν μὴ κτήση, μοναχέ· ἡ γὰρ στενὴ καὶ τεθλιμμένη ὁδὸς τὰ συναμφότερα ἀπωθεῖται.

Παύλου γενόμενος μαθητῆς, λέγε σὺν αὐτῷ· *Ἡγημαί πάντα σκύβαλα εἶναι, ἵνα Χριστὸν κερδήσω*.

Πῦρ καιόμενον ἐν τοῖς ἐγκάτοις τοῦ μοναχοῦ, ἡδονὴ ἐν χραιπάλῃ ἐναπτομένη.

Πηγὴ ἀένναος ὁ Χριστὸς· ἐκ ταύτης ἀρῦόμενος, τὴν δυσώδη πυρκαϊὰν ἀπόσβεσον.

Πλοῦτος ἐν χερσὶ κατεχόμενος, καὶ πολυσαρκία ἐν χραιπάλῃ συνισταμένη, οὐκ εἰσδεχθήσεται εἰς πύλας οὐρανῶν. Πεποιθὸς οὖν ἔστω, μοναχέ, μὴ ἐν πλούτῳ καὶ πολυσαρκίᾳ, ἵνα δυνατὸς ᾖς τοῦ λέγειν, *Ἄφετε ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν*.

Ῥάθυμος μοναχὸς πληγήσεται ὑπὸ λογισμῶν, ὡς ὑπὸ ἀκανθῶν σίτος.

Ῥῆμα πονηρὸν μὴ προφερέτω μοναχὸς· ἀμπελος γὰρ ἀκανθηφόρος οὐ γίνεται.

Ῥήμασι γλυκυτάτοις λαλεῖτω μοναχὸς τῷ πλησίον· μέλι γὰρ πικρίαν οὐκ ἔχει.

Ῥάθυμος μοναχὸς μὴ γινέσθω πρὸς τὰ τῆς δικαιοσύνης ἔργα· ἡ γὰρ μέλισσα διὰ παντὸς ἐργάζεται.

Ῥεῖθρον Ἰορδάνου καθάρσιον ἀμαρτημάτων δάκρυα. Χριστὸς γὰρ εἶπε· *Μακάριοι οἱ κλαίοντες, οἱ γελῶντες*.

Ῥιπίζεται μοναχὸς ὑπὸ λαίλαπος λογισμῶν· ῥῆμασι δὲ ἀγγελικοῖς στηριζέτω ἑαυτὸν κραταιῶς.

Ῥῦσαι, μοναχέ, τὸν πλησίον ἀπὸ ἀμαρτίας χωρὶς ὀνειδισμοῦ, ὅση σοι δύναμις· Θεὸς γὰρ τοὺς ἐπιστρέφοντας οὐκ ἀπωθεῖται.

²⁶ Matth. vii, 14. ²⁷ Philipp. iii, 8. ²⁸ Matth. vi, 12. ²⁹ Marc. iv, 7. ³⁰ Matth. v, 5.

Ῥῆμα κακίας καὶ πονηρίας μὴ ἀποκλείσῃς ἐν Α
καρδίᾳ σου κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ σου, μοναχὲ, ἵνα δυνα-
τὸς ᾦς τοῦ λέγειν· Ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα, καὶ
τὰ ἐξῆς.

Στέφανος μοναχοῦ, εἰρήνη καὶ ἀγιασμός· ὁ κεκτη-
μένος αὐτὰ, βψεται τὸν Κύριον.

Σωφροσύνη μοναχοῦ ἀνυψώσει κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ
ἐν μέσῳ καλῶν δοξασθήσεται.

Σώφρων μοναχὸς ἐν ἐκκλησίαις τιμηθήσεται.

Σοφία μοναχοῦ μὴ ἐν κομπολογίᾳ γνωρίζεσθω,
ἀλλ' ἐν εὐσεβείᾳ καὶ πραύτητι γινέσθω. Σοφὸς ἔσται
ὁ τοιοῦτος, καὶ οἰκονόμος πλήθους ἀδελφῶν. Σοφὸς
γὰρ ἀληθῶς ἔστιν, οὐχ ὁ τῷ λόγῳ διδάσκων, ἀλλ' ὁ
τῷ ἔργῳ παιδεύων.

Συνετὸς μοναχὸς φάλαγγας δαιμόνων πυκτεύσας,
ἄτρωτος διαμένει τῶν ἐκείθεν βολῶν.

Στηριζόμενος μοναχὸς τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ,
τὴν κεφαλὴν συντρίφει τοῦ δράκοντος.

Στόμα μοναχοῦ ἀνοίγεσθω λόγῳ Θεοῦ· καὶ ἡ
καρδία αὐτοῦ διαπαντὸς μελετάτω λόγια Θεοῦ ἀμε-
τωρίστως.

Τίμιον κτῆμα μοναχοῦ παρθενία φωτὶ ἐλεημοσύνης
καταλάμπουσα· τοῦτο φυλάξας μοναχὸς, εἰσελεύσεται
εἰς τὸν νυμφῶνα.

Τήρησον ἐντολὰς Ὑψίστου, μοναχὲ, καὶ Πατέρων
παραγγελίας φυλάξαι σπουδάσον, ἀσκητὰ· ταῦτα
γὰρ ποιῶν, κληρονόμος βασιλείας οὐρανῶν ἀναδει-
χθήσεται.

Τολμηρὸς μοναχὸς ἐμπεσεῖται εἰς πειρασμὸν καὶ
παγίδα τοῦ διαβόλου· τὸν δὲ πραῖον καταλήψεται εἰ-
ρήνη, καὶ στέφανος ἀγαλλιᾶσεως.

Τρυφήτης μοναχὸς ἐν ἀπάταις ἔσται καὶ ἐν φαν-
τασίαις νυκτεριναῖς· τοῦ δὲ νηστεύοντος, ἄσπιλος ἡ
κοίτη καὶ ἀφάνταστος ὕπνος.

Τὸ φοβούμενον τὸν Κύριον μοναχῶ οὐ συναντή-
σεται πρᾶγμα πονηρῶν· τὸν γὰρ τοιοῦτον φυλάξει
ὁ Κύριος· καὶ ἐν ἡμέρᾳ τελευτῆς ἔξει ὁ τοιοῦτος
βλασφῆμιον.

Ὑποταγὴ μοναχοῦ οὐκ ἐν τῷ μείζονι γνωρίζεται,
ἀλλ' ἐν τῷ ἐλαχίστῳ δοξάζεται.

Ὑπομονὴ μοναχοῦ οὐκ ἐν ἀσθενείᾳ μόνον γνω-
ρίζεται, ἀλλ' ἐν τοῖς πειρασμοῖς δοκιμάζεται. D

Ὑπομονὴ μοναχοῦ ἔργον τέλειον ἔχουσα, τὸ καλὸν
τῆς ψυχῆς διασώζει κτῆμα.

Ὑπομονὴ ἐν ταῖς θλίψεσι παρὰ μοναχοῦ πι-
στῶς τελουμένη, ἐλπὶδα ποιεῖται μὴ καταισχύ-
νουσαν.

Ὑπομονὴ μοναχοῦ ἕως ἐσχάτου αὐτοῦ διασώζει
αὐτόν· Ὁ γὰρ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθή-
σεται.

Ὑμνολογία μοναχοῦ ἀκατάπαυστος ἔστω· τὰ γὰρ
Σεραφίμ ἀκαταπαύστως δοξολογεῖ.

118. Verbum malitiæ et nequitiae ne cluseris
in corde tuo adversus fratrem tuum, o monache,
ut liceat dicere: *Dimitte nobis debita nostra*, etc.

119. Corona monachi, pax et sanctimonia; quæ
qui nactus fuerit, videbit Dominum ²¹.

120. Castitas monachi sublime tollet caput ejus,
et in medio bonorum clarificabitur.

121. Castus monachus in conventibus honora-
bitur.

122. Sapientia monachi non in pompa verborum
innotescat, sed in pietate ac lenitate existat.
Hic talis sapiens erit, et qui fratrum cœtui ædifi-
cationem præstet. Sapiens enim est, non qui ser-
mone docet, sed qui opere erudit ac officii ad-
monet. B

123. Prudens monachus ac intelligens, cum tur-
bis dæmonum colluctatus, eorum illæsus jaculis
perseverat.

124. Monachus qui nitatur Christi cruce, caput
conteret draconis.

125. Os monachi aperiat sermone Dei; ejusque
semper animus nihil vaga mente meditetur Dei
eloquia.

126. Pretiosa possessio monachi virginitas eleemo-
synæ luce collustrata: hac monachus servata
in nuptialem thalamum ingreditur.

127. Serva Altissimi mandata, monache; ac qui
virtutis palæstra exerces, cura ut serves Patrum
documenta. Hæc enim si feceris, hæres regni cœ-
lorum efficieris. C

128. Audax monachus ac ferox incidet in tenta-
tionem et in laqueum diaboli; mansuetum autem
excipiet pax et corona exultationis.

129. Deliciis vivens monachus in illusionibus
erit et in visis nocturnis; ejus vero qui jejuni-
um colat, a sorde mundum cubile, somnusque nulla
visa habens.

130. Monacho qui timeat Dominum, non occurret
malum aliquod; hunc enim talem Dominus custodit,
et in die mortis habebit propitiationem.

131. Monachi subjectio non in re magni nosci-
tur, sed in minimo laudatur.

132. Patientia monachi non solum in infirmitate
ostenditur, verum etiam in tentationibus pro-
batur.

133. Patientia monachi opus perfectum habens ²²,
præclaram animi dotem incolumem servat.

134. Patientia in adversitatibus a monacho fide-
liter observata, spem illi tribuit quæ non confun-
detur.

135. Patientia monachi, in ejus usque finem, cum
servat: *Qui enim patienter in finem usque susti-
nuerit, hic salvus erit* ²³.

136. Monachi laudatio incessabilis sit; nam et
Seraphim incessabiliter laudant

²¹ Hebr. xii, 14. ²² Jac. i, 4. ²³ Matth. x, 22.

157. Canticum spiritale in ore tuo versetur, monache, ut co ingruentium onus tentationum leves. Hujus exemplum clarum habes, dum viator gravi pressus onere, cantillando itineris laborem ac tedium fallit.

158. Patienter sustine, monache; brevis enim est patientiæ labor, quietis autem nullum unquam finem habitura sæcula.

159. Obediens monachus magna fiducia Crucifixo astabit; quippe cum Dominus in cruce ad mortem usque obediens fuerit ³⁵.

140. Vox monachi ne elevetur adversus proximum in amaritudine animæ ejus: exercentium vero ad pietatem vox in mansuetudine sincere immoto labii ad Deum dirigatur.

141. Verum in terra accensum sidus, qui non lapsus est lingua sua.

142. Timor Domini conservans monachum ut turris inexpugnabilis: qui autem ejus expertus timoris monachus existit, facile vincetur ab adversariis.

143. Jubar clarum in terra, monachus tranquillitatis arce arrepta, apud quem non sit inventa cupiditas: *Omniū enim malorum radix est cupiditas* ³⁶ (avaritia scilicet) a qua nihil unquam frugi originem habuit.

144. Præstat manducare carnes et bibere vinum, quam ut detrahendo comedas carnes fratrum.

145. Vescere, monache, pane tuo cum melle, ab amaritudine tete abstinens, et bibe viam ³⁷ cum lacte tuo, infantem agens spiritu tuo. Mel enim amaritudinem non habet, et lac non movit malitiam.

146. Aurum probatur in fornace ignis ³⁸, et monachus in multitudine monachorum cognoscetur: cæterum qui sincerus fuerit, salvus erit.

147. Manus monachi sancte semper in Deum sint extentæ ³⁹: Moses enim crucis figuram manuum extensione delineans expugnavit Amalec ⁴⁰.

148. Bonæ gratiæ crucifixæ monacho, qui quotidie moriatur. Gaudent enim super eo angeli, qui suscipiant in regnum cælorum.

149. Libidinum frenum, jejunium; earum vero extinctio, eleemosyna et oratio.

150. Nive candidior invenietur monachus, qui carnalibus desideriis existat superior; qui nempe Christum pro auro amet, ipsum videbit in die bona, qui coronam impartiatur.

151. Susurro monachus fratrum turbam disturbat, ac amicos dissipat.

152. Cate psallens monachus, spiritalem amicitiam conflat.

153. Susurrans serpens, Evam e paradiso extorem fecit ⁴¹; susurro monachus ejus similis est; proximi enim perdit animam, nec suam salvam facit.

Ἕννος πνευματικὸς ἦτω ἐν τῷ στόματι σου, μοναχέ, ἐπικουφίζων σου τὸ βᾶρος τῶν ἐπερχομένων πειρασμῶν· ὑπόδειγμα δὲ τοῦτο σαφές, ἰδοιπόρος βαρυαχθήσας, ἄσματος κλέπτων τῆς ὁδοπορίας τὸν κόπον.

Ἐπόμεινον, μοναχέ· βραχὺς γὰρ τῆς ὑπομονῆς ὁ κόπος, ἀπέραντοι δὲ τῆς ἀναπαύσεως οἱ αἰῶνες.

Ἐπήκοος μοναχὸς εὐπαθήσειάστως τῷ σταυρωθέντι παραστήσεται· ὁ γὰρ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ Κύριος ὑπήκοος γέγονεν μέχρι θανάτου.

Φωνὴ μοναχοῦ μὴ ἀνυφούσθω πρὸς τὸν πλησίον αὐτοῦ ἐν πικρίᾳ ψυχῆς αὐτοῦ· φωνὴ δὲ ἀσκητῶν ἐν πραύτῃ ψυχῆς εἰλικρινῶς ἀναπεμπέσθω πρὸς τὸν Θεὸν ἀκινήτως χεῖλεσι.

Φωστὴρ ἀληθινὸς ἐπὶ γῆς, ὅς οὐκ ὠλισθήσεν ἐν γλώσσει αὐτοῦ.

Φόβος Κυρίου συνέχων μοναχὸν, ὡς πύργος ἀκαταμάχητος· φόβον δὲ Θεοῦ ὁ μὴ κεκτημένος μοναχὸς, εὐάλωτος ἔσται τοῖς ὑπερνευτίοις.

Φάος καθαρὸν ἐπὶ γῆς, μοναχὸς ἀπαθῆς, πρὸς ὃ οὐχ εὐρέθη φιλαργυρία· *Φιλαργυρία γὰρ πάντων κακῶν ῥίζα*, ἣ οὐ τίκει καρπὸν ἀγαθόν ποτε.

Καλὸν φαγεῖν κρέα καὶ πιεῖν οἶνον, καὶ μὴ φαγεῖν ἐν καταλαλιᾷ σάρκα ἀδελφῶν.

Φάγε, μοναχέ, τὸν ἄρτον σου μετὰ μέλιτος, πικρίας ἀπεχόμενος· καὶ πие οἶνον μετὰ γάλακτος σου, νηπιάζων τῷ πνεύματι σου. Μέλι γὰρ πικρίαν οὐκ ἔχει, καὶ γάλα κακίαν οὐκ οἶδεν.

Χρυσὸς δοκιμάζεται ἐν καμίνῳ πύργος, καὶ μοναχὸς ἐν πλήθει μοναχῶν γνωσθήσεται· ἀλλ' ὁ ἀκίβδηλος σωθήσεται.

Χεῖρες μοναχοῦ ἔστωσαν διαπαντὸς ὁσίως ἀνατεταμέναι πρὸς τὸν Θεόν· χερεὶ γὰρ προτυπώσας ἐν τῷ σταυρῷ Μωϋσῆς, κατηγωνίσαστο τὸν Ἀμαλῆχ.

Χάρις ἀγαθὴ ἔστι μοναχῷ ἑσταυρωμένῳ, καθημέραν ἀποθνήσκοντι· χαίρουσι γὰρ ἐπ' αὐτῷ ἄγγελοι, εἰσδεχόμενοι αὐτὸν εἰς βασιλείαν οὐρανῶν.

Χαλινὸς παθῶν νηστεία· ἀναίρεισι δὲ αὐτῶν, ἐλεημοσύνη καὶ προσευχή.

Χιώνος λαμπρότερος εὐρεθήσεται μοναχὸς, ἀνώτερος τῶν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν ὑπάρχων· Χριστὸν ἀντὶ χρυσοῦ ποθῶν, ὤψεται αὐτὸν ἐν ἡμέρᾳ ἀγαθῶν στήθεσιν στεφανοῦντα αὐτόν.

Ψιθυρὸς μοναχὸς διασκορπίζει πλήθος μοναχῶν, καὶ διασκεδάζει φίλους.

Ψάλλον μοναχὸς συνετῶς, συγκροτήσει φίλων πνευματικῶν.

Ψιθυρίζας ὁ ὄφις, τὴν Εὐαν τοῦ παραδείσου ἐξώρισε· ψιθυρίζων μοναχὸς ἐκεῖνον ὁμοίος ἔστι· τὴν γὰρ ψυχὴν τοῦ πλησίον ἀπόλλει, καὶ τὴν ἑαυτοῦ οὐ διασώζει.

³⁵ Philipp. II, 8. ³⁶ I Tim. VI, 10. ³⁷ Cant. V, 1.

³⁸ Gen. III, 2.

³⁹ Prov. XVII, 5. ⁴⁰ I Tim. II, 8. ⁴¹ Exod. XVII, 11.

Ψάλλον συνετώς μοναχός, ἐπισυνάγει πλήθος, A καὶ ἐν Ἐκκλησίᾳ ἐπαινεθήσεται· ψάλλον μοναχός καθαρῶς ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ, εἰσακουσθήσεται ὑπὸ Θεοῦ.

Ψυχὴ μοναχοῦ ἀποταξαμένη τῷ κόσμῳ, καὶ νυμφευσαμένη τῷ Χριστῷ, τῶν ἐπιγείων καταφρονεῖ.

Ψελοτρύπησ ἐπὶ βίβῃ τοῦ δράκοντος, μοναχός ἐργοῖς ἀγαθοῖς περιβεβλημένος· ψυχὴ γὰρ μοναχοῦ καθαρὰ εὐωδιάζουσα πνευματικῶς, σφραγίζει τὴν ὄσφρησιν τοῦ δράκοντος, ὅπως μὴ ὀσφρανόθῃ ἐν αὐτῷ μολυσμὸς ἡθονῆς.

Ἄς καλὸν ἀδελφοῖς κρατεῖν ἡθονῶν, ἀνωτέρων γε ὄντων σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν· ἧ γὰρ πάρεστι φόβος Θεοῦ ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ, τοῦτου μολυσμὸς ψυχῆς οὐχ ἄπτεται. B

Ἄρατος αἶνος ἐν στόματι μοναχοῦ, ἐκ καρδίας ἀναπεμπόμενος τῷ Θεῷ· ὡς θυμίαμα εὐωδίας τὴν τοῦτου δέησιν προσδέξεται Κύριος.

Ἄ ποταπὴ λύπη ἐν ἀγγέλοις, μοναχοῦ δι' ἀπροσεξίαν ἐξω βαλλομένου τῆς βασιλείας! ὦ ποταπὴ ὀδύνη ἐν ἀγίοις, ἀσκητοῦ δι' ὑπερφρανίαν μὴ συνερχομένου τῷ νυμφίῳ εἰς τὴν παστάδα! Ἄ πόση χαρὰ ἐν ἀγγέλοις, ἀμαρτωλοῦ διὰ μετανοίας εἰσερχομένου εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν! ὦ πόση εὐφροσύνη ἢ ἐν ἀγίοις, ἀμαρτωλοῦ ἐπιστρέφοντος ἐκ πλάνης ὁδοῦ· ὧν μιμούμενοι τὴν πίστιν, ζηλώσατε τὴν μετὰ ταῦτα εὐφροσύνην.

Ἄ μάκαρες Θεοῦ παῖδες μοναχοί, ὧν οὐ κατηγωνίσαιτο σαρκὸς ἐπιθυμία. Ἐμὰς οὐ γῆ καλύψῃ, ἀλλ' C οὐρανὸς σὺν ἀγγέλοις ἀποδέξεται.

⁴⁴ Job xl. 21. ⁴⁵ Luc. xv, 7.

154. Sapienter psallens monachus multitudinem congregat, et in Ecclesiis laudabitur. Monachus pure psallens in corde suo, a Deo exaudietur.

155. Anima monachi, quæ mundo nuntium remisit, ac Christo desponsa est, quæ terrena sunt contemnit.

156. Armilla perforans nares draconis ⁴⁴, monachus bonis operibus amictus. Munda enim monachi anima, suavem spiritaliter spirans odorem, draconis olfactum obsignat, ut non olfiant in ipso sordes voluptatis.

157. Quam bonum fratribus ut dominantur voluptatibus, sintque superiores carnalibus desideriis. In cujus enim corde præsens est Dei timor, ejus animum sordes non afficiunt.

158. Speciosa laus in ore monachi, quam ex puro corde Deo depangit; ut incensum suavissimi odoris ejus Deus orationem admittit.

159. O quantus angelorum mæror, cum monachum præ ægnitie ejici a regno contigerit! O quantus sanctorum dolor, asceta præ superbia non una cum Sponso admissa in thalamum! O quantum gaudium angelorum, peccatore per penitentiam introeunte in regnum cælorum ⁴⁵! O quanta sanctorum lætitia, dum peccator ab errore viæ suæ convertitur! quorum æmulati fidem, æmulamini quæ postmodum futura est, lætitiā.

160. O beati Dei filii monachi, quos certamine non vicit carnis cupiditas! non vos terra operiat, sed cælum cum angelis suscipiat.

SANCTI NILI

ORATIONUM ET HOMILIARUM FRAGMENTA EX PIHOTIO.

(Biblioth. cod. 276, p. 1527 ed. Hæschelii.)

Τοῦ μακαρίου Νελλίου εἰς τὸ Πάσχα λόγος πρῶτος.

Ἄναστάσεως λόγοις, τὴν τῆς ἀναστάσεως ἡμέραν A τιμῆσωμεν. Ψυχὴ [ψυχῆς *lego*] τίς ἐστι δευτέρα τοῖς ἀνθρώποις ἢ ἀνάστασις, πρὸς τὰς τῆς ἀρετῆς διεγείρουσα πράξεις. Καὶ ταύτην τῶν ἀνθρώπων ἀνέλης, νεκρὸν πρὸς πράξεις ἀρετῆς ἀπειργάσω τὸ σῶμα. Ἄς οὖν ὑπὲρ βλάβης κοινῆς πρὸς τὸν ὑπὲρ τῆς ἀναστάσεως ὀπλισώμεθα πόλεμον, ὅλην λαβόντες ἡμῖν συνοπλιζομένην τὴν κτίσιν. Ἐπιστρατεύει γὰρ οὐρανὸς μεθ' ἡμῶν τοῖς ἀπίστοις. Ὅν γὰρ ἐξ ἀναστάσεως Δεσπότην ἐδέξατο, τῇ τῆς ἀναστάσεως βλε-

Sancti Nili Oratio prima in Pascha.

Resurrectionis verbis resurrectionis diem honorabimus. Animæ est quædam, altera hominum resurrectio, ad virtutem excitans, et si illam ab hominibus sustuleris, mortuum ad actiones virtutum corpus reddideris. Igitur quasi pro communi calamitate ad bellum pro resurrectione accingamur, omnem creaturam nobis armatam adjunctentes. Pugnât enim nobiscum cælum contra incredulos. Quem enim e resurrectione Dominum suscepit, videt resurrectionis gloria privari. Terra quoque ad

bellum nobiscum parata. Vidit enim resurrectionem blasphemari, per quam sæpius ipsi mortui sunt prærepti. Ideo et Paulus creaturæ amorem tribuit resurrectionis: *Nam expectatio, inquit, creaturæ, revelationem filiorum Dei expectat*¹. Quemadmodum enim civitas regii adventus recipiens præcursores, ad ejus præsentiam tota se præparat: sic resurrectione tanquam regina aliqua, creaturæ prænuntiata, tota ad illius præsentiam se comparavit. Et ne mireris creaturas ipsam resurrectionem desiderare. Est enim hominibus instar nutricis, quæ festinat promissum regnum videre, et futurorum tarditas non dissolvit spem nutricis. Habet enim in se semper semina resurrectionis, quorum grana ostendit viventes, mortuorum resurrectionis in parvis spem nobis confirmantia. Sepeliuntur in illa, ut videmus seminum grana, cum sulci sint satis pro sepulcris. Ipsa vero, seminibus acceptis, imitatur monumenta, et putrefacit granum, ut ipsum sepulcrum corpus, et accipiens vivum, mortuum reddit, et medium grani plane putrefaciens corculum, etiam ipsis formicis inutilis ad comedendum facit. Corruptionem autem tanquam conceptionem quamdam possidens, inortuum seminum feturam putrefactione gestat, et fit mater vitæ, grani corruptio, et mors partus pater designatur. Nova illa doloris terræ parturientis lex est, nisi fiat mortuus fetus, non fingitur: si vixerit, non formatur. Hinc igitur et formicæ dissecta grana in terram defodiunt, sectione germen e corruptione impediens. Oportuit enim et formicarum naturam testificari, terram post corruptionem producere semina: et vide parienti tali modo miram naturam. Accipiens solum granum, corrumpit, corruptum vero multipliciter pullulare facit, granum in varias partes formans. Calamum spicis dat pro ossibus, et tenuem pro pelle exterius adaptat tuniculam, radicem inferius vinculis quibusdam tanquam nervis, et venis cingit, pro unguibus grani addit aristas spicarum, quæ contra volucres certent. Quomodo hæc omnia ex uno grano corrupto oriuntur? Hoc vero est multo mirabilius resurrectione. Nam tunc quidem mortuos quos natura accepit, reddit: nunc vero multa pro uno mortuo ad regenerationem grana profert. O demerentiam gentium incurabilem! Vident terram tradentem agricolæ, quæ non accepit: Creatori vero reddituram, quos illi prius mortuos credidit, sperare nolunt. Ideo et Paulus seminum exemplo utitur². Quanquam clarius habeat exemplum de infantibus e vulva matris prodeuntibus. Formatur enim tanquam in sepulcro, in utero nondum existens infans, naturæ fasciis involutus, et similis est mortuo, fasciis sepulcralibus circumstricto. Nam mortuorum quidem vultus arcius conclusus est, os in utero mutum, manus et pedes in ventre tanquam in tumulo extenduntur. Matris egregium

Απει συναθετούμενον δόξη. Κοινωνήσει προθύμως ὑμῖν τοῦ πολέμου καὶ ἡ γῆ. Συκοφαντούμενην γὰρ τὴν ἀνάστασιν οἶδεν, ἀφ' ὧν πολλάκις νεκροὺς ἀφηρέθη ὑπ' αὐτῆς [ὕπ' αὐτῆς ἀφηρέθη *H. St.*] Διὰ τοῦτο καὶ Παῦλος τὸν τῆς ἀναστάσεως τῆ κτίσει περιτίθησιν ἔρωτα. Ἡ γὰρ ἀποκαταδοκία τῆς κτίσεως, φησὶ, τὴν ἀποκάλυψιν τῶν νῶν τοῦ Θεοῦ ἀπεκδέχεται. Καθάπερ γὰρ πόλις βασιλικῆς ἐπιδημίας δεξαμένη προδρόμους, πρὸς τὴν ἐκείνης ὄλη παρουσίαν ἐπτέρωται· οὕτω καὶ τῆς ἀναστάσεως ὡσπερ τινος βασιλικῆς τῆ κτίσει προκηρυχθείσης, ὄλη πρὸς τὴν ἐκείνης παρουσίαν συντέτακται. Καὶ μὴ θαυμάσης τὸν τῆς ἀναστάσεως ἐγκείμενον τῆ κτίσει διδασκόμενον πόθον. Τροφὸς γὰρ τις τῶν ἀνθρώπων ὑπάρχουσα, σπεύδει τὴν ἐπαγγελθεῖσαν ἰδεῖν βασιλείαν· καὶ τὸ βραδὺ τῶν μελλόντων οὐκ ἐκλύει τῆ τροφῇ τὰς ἐλπίδας. Ἔχει γὰρ αἰεὶ συνόντα αὐτῇ τὰ τῆς ἀναστάσεως σπέρματα, ὧν τοὺς κόκκους ἀναδείκνυσι ζῶντας, τῆς τῶν νεκρῶν σωμάτων ἐγέρσεως ἐν μικροῖς ἡμῖν βεβαιούοντας τὰς ἐλπίδας. Θάπτονται μὲν γὰρ ἐν αὐτῇ, ὡς ὀρώμεν, τῶν σπερμάτων οἱ κόκκοι, τῶν αὐλάκων ἀντὶ τάφων γινομένων τοῖς σπαρεῖσιν· ἡ δὲ λαβοῦσα τὰ σπέρματα, μιμεῖται τὰ μνήματα· καὶ σήπει τὸν κόκκον ὡς ὁ τάφος τὸ σῶμα· καὶ δεξαμένη ζῶντα, καταφθείρει νεκρότητι· μέσθιν τε σαφῶς τὴν τοῦ κόκκου διατήρησιν καρδίαν, ἀχρηστον καὶ μύρμηξιν εἰς τροφήν ἀπεργάζεται. Ὡσπερ δὲ τινα σύλληψιν τὴν φθορὰν κτησαμένη, κυοφορεῖ νεκρωθέντα τῆ σήψει τῶν σπερμάτων τὰ ἐμβρυα· καὶ γίνεταί μήτηρ ζωῆς τοῖς κόκκοις ἢ νέκρωσις, καὶ θάνατος τόκου πατὴρ ἀναδείκνυται. Καινὸς οὗτος τῆ γῆ τῶν ὀδίνων ὁ νόμος· ἂν μὴ γένηται νεκρὸν τὸ βρέφος, οὐ πλάττεται· ἂν ζῆ, οὐ μορφοῦται. Ταῦτα ἄρα καὶ μύρμηκες τετραμήνους τοῖς κόκκοις εἰς γῆν ἀποτίθενται, τῆ τομῆ τὴν ἀπὸ τῆς νεκρώσεως βλάστησιν καλύοντες. Ἔδει γὰρ καὶ μυρμηκῶν φύσιν μαρτυρῆσαι τῆ γῆ μετὰ φθορὰν γεννώσῃ τὰ σπέρματα. Καὶ σκόπει μοι τῆς ὀδίνος τὸ θαῦμα. Λαβοῦσα μένον τὸν κόκκον, φθορᾷ παραδίδωσι, φθαρόντα δὲ πολλοστὸν ἀναθάλλει πρὸς ποικίλα τὸν κόκκον σχηματίζουσα μέλη. Τὴν καλὰ μὲν τοῖς στάχυσιν ἀντ' ὀστέων ἐντίθησι, καὶ λεπτὸν ἐξωθεν οἶον ἀντὶ δέρματος καθυφαίνει χιτῶνα· δεσμοῖς κάτω τὴν ρίζαν ὡς νεύροις τισὶ καὶ φλεψὶ περισφίγγει, ἀντ' ὀνύχων τοῖς κόκκοις ἐμπηγνύσα τὰς μαχομένας τοῖς πτηνοῖς τῶν ἀσταχῶν ἀκίδας. Εἰς ἅπασιν τούτοις ἔξ ἐνὸς κόκκου φθαρόντος ἡ γέννησις; Τοῦτο τῆς ἀναστάσεως θαυμαστότερον. Τότε μὲν γὰρ οὗς ἔλαβεν ἡ κτίσις νεκροῦς, ἀναδίδωσι· νῦν δὲ πολλοὺς ἀνθ' ἐνὸς νεκρωθέντος εἰς ἀναγέννησιν κόκκους προβάλλεται [αἱ περιβάλλεται]. Ὡ τῆς Ἑλλήνων ἀνιάτου φρενοδραβείας· βλέπουσι τὴν γῆν γεωργῶ διδοῦσιν ἅ μὴ παρέλαβον· τῷ κτίστῃ δὲ ταύτην ἀποδώσειν οὗς αὐτῇ παρακατέθετο, οὐκ ἐλπίζουσι. Διὰ τοῦτο καὶ Παῦλος τῷ τῶν σπερμάτων παραδείγματι χρῆται, καίτοιγε λαμπρότερον ἔχων παράδειγμα, τὴν ἐκ μήτρας τῶν ἀνθρώ-

¹ Rom viii, 19. ² I Cor. xv, 36.

πων πρόδοον. Πλάττεται μὲν γὰρ ὡς ἐν τάφῳ τῆ A
μήτρα οὐχ ὑπάρχον τὸ βρέφος· τοῖς παρὰ τὸν φύ-
σεως δὲ ἐνειλημένον σπαργάνοις, προσέοικε νεκρῶ
δεδεμένῃ χειρῶν. Κέκλεισται μὲν γὰρ τὸ βλέμμα
νεκρῶν ἀκριθέστερον, ἀπρακτον ἐν τῇ νηδύϊ τὸ
στόμα, χεῖρες καὶ πόδες, ὡς σορῶ τῇ γαστρὶ συνε-
κτέτανται· τάφος ἀκριθῆς τοῖς ἐμβρυοῖς ἡ μήτρα,
τάφος οὐδὲ τῆς τῶν μνημάτων δυσωδίας ἐλεύθερος.
Τηλικούτῃ δὲ τὸ βρέφος ἐμμορφούμενον μνήματι,
τῷ τῷ μορφοῦντος ἔπειτα καλούμενον νεύματι. Τί
δὴ τοσοῦτον ὁ μακάριος Παῦλος κεκτημένος παρά-
δειγμα, σιγᾶ μὲν τὴν ἐν τῷ τάφῳ τῆς μητρῶς εἰς
ζωὴν πλαστοουργίαν, σπερμάτων δὲ τύποις βεβαίῳ τὴν ἀνάστησιν; Ἥδει ζῶσαν τῇ νηδύϊ τὴν τὰ βρέφῃ
σπορᾶν διαπλάττουσαν, ἐξήτει δὲ νεκρῶν τινῶν ὁρατῶς ἀναζώντων εἰκόνα· καὶ διὰ τοῦτο ἀπέβλεψε
πρὸς τὰ σπέρματα. Οἱ γὰρ κόκκοι μετὰ τὴν ἐκ σήψεως νέκρωσιν καὶ φθορᾶν ἀναζῶσι, καὶ γίνονται
τῆς τῶν νεκρῶν ἀναβιώσεως ἐναργέστατον σύμβολον.

Ἄδικεῖς τὴν ψυχὴν συνηγορίας προσήματι, καὶ B
τῇ πρὸς τὸ σῶμα μάχῃ κατ' ἐκείνης ὀπλίζῃ. Τὰς
γὰρ τῶν πραττομένων ἀμοιβὰς μὴ μερίζων τῇ
ψυχῇ, καὶ τὴν τῆς σάρκός ὡς μόνῃ πλημμελοῦση
τιμωρίαν εἰσάγεις [αἱ. συνεισάγεις]. Εἰ γὰρ ψυχῆς
μόνης αἱ τῶν πόνων καὶ ἀνδραγαθιμάτων ἀμοιβαί,
δῆλον ὅτι καὶ ὧν ἡμαρτεν ὁ ἄνθρωπος αἱ τιμωρίαι.
Ἄλλ' ὄρα, μὴ σώματι καὶ ψυχῇ καθίζης κατ' ἀλλή-
λων κριτήριον. Σῶμα μὲν γὰρ εἰκότως καταδοῆσε-
ται [αἱ. διαδοῆσεται] ψυχῆς, τῶν κατορθωμάτων
αὐτοῦ τὰς τιμὰς ἀρπαζούσης· ψυχὴ δ' αὐτὸ σώματος,
τὰς ὀφειλομένας πληγὰς ἐκείνῃ μόνῃ εἰσπραττο-
μένη. Μᾶλλον δ' ἐκάτερον αὐτῶν παροξύνει κατὰ
τοῦ κριτοῦ· τὸ μὲν, οἷς δέον ἔχειν ἀμοιβὰς ὧν ἐστέ-
ρηται· τὴν δὲ, ὧν οὐχ ὑπάτιος, δέον μὴδ' εὐθυνέ-
σαι οἷς εἰσπράττεται. Σώματί με συνήψας, ὧ C
Δεσπότη, τὴν ἀσώματον, καὶ μόνῃ τὰς ἐπὶ τῆς γῆς
οὐκ ἐπίστευσας πράξεις, καὶ παρὰ μόνης ἀπαιτεῖς
τὰς εὐθύνας· καὶ δίδωμι δίκας ὧν αἱ πράξεις τοῦ
σώματος, μέθης, πορνείας, γαστριμαργίας. Ποῦ
γὰρ ταῦτα ψυχῆς, ὡσπερ φθόνος, τυχόν, ἢ δόξης
ἀσέβεια. Ὡσπερ γὰρ οὐ σώματος; ταῦτα, οὕτως
οὐδ' ἐκεῖνα ψυχῆς· εἰ καὶ χωρὶς θατέρου θατέρον
ἀργὸν πρὸς ἐκάτερα. Τὸ σῶμα δ' ἂν ἄλλα τε φαίη
δίκαια, καὶ ὧ; Ἐγὼ τὴν ὑπὲρ σοῦ τελευτήην, ἀλλ'
οὐχ ἡ ψυχὴ δέχεται. Οὐδὲ γὰρ πέφουκεν ἐμὸν, τὸ πο-
νεῖν διὰ τοὺς σοὺς νόμους νηστείας, ἀγρυπνίας·
διὰ τῶν ἐμῶν μελῶν ἢ παρθενία. Πῶς οὖν οὐκ ἄδι-
κον, ἐμῶν τῶν ἀθλῶν ὄντων, τὴν ψυχὴν χωρὶς ἐμοῦ
λαμβάνειν τὰ ἔπαθλα; Τίς λύσις αὐτῶν τῆς δίκης; D
Κοινὸς ὁ μισθός, κοινὰ αἱ ποινὰ, ὅτι κοινὰ
αὐτῶν αἱ πράξεις. Κἂν ἐπ' ἐνίῳν τὸ ἕτερον τοῦ
συγκρίματος πλεονεκτεῖ τοῦ ἑτέρου, καὶ τὴν συζευ-
θεῖσαν ἀπ' ἀρχῆς εἰς κοινούς πόνους δυάδα δεῖ ὁμο-
λογεῖν, καὶ εἰδέναι, κοινῶν καὶ τῶν στεφάνων ἀπο-
λαβεῖν ἐφ' οἷς νενίκηκε, καὶ εἰς κοινὰς ἀπάγεσθαι
τιμωρίας ὧν ἐπλημμέλησεν.

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τοῦ εἰς τὸ Πάσχα δευτέρου
λόγου.

Ἀνάστασις, τῆς τοῦ Κυρίου προνοίας τὸ κεφάλαιον· τοῦ κεφαλαίου δὲ ψυχὴ μνημονεύουσα, καὶ
τῇ περι τὴν εὐεργετήν εὐχαριστήν συζῶσα, ταῖς τοῦ

fetibus sepulcrum est, et sepulcrum quidem fetu-
ribus non carens. Tali fetus formatus in sepulcro,
formantis nutum vocatus sequitur. Quid igitur
tali B. Paulus exemplo uti cum potuisset, tacet for-
mationem ad vitam in sepulcro vulvæ, seminum
vero similitudine resurrectionem confirmat? Scivit
vivum in utero semen formare fetum, quæsit
vero mortuorum quorundam reviviscuntium aspe-
ctabilem similitudinem, et ideo ad semina respexit.
Grana enim post mortem et corruptionem ex putre-
factione reviviscunt, et aperte mortuorum resurre-
ctionem declarant.

Injuriam facis animæ prætextu patrociniæ, et in
pugna adversus corpus contra ipsam animam ar-
maris. Factorum enim remunerationes cum anima
non communicans, et carni debitam pœnam animæ
tanquam sola peccasset, irrogas. Si enim anima
sola remunerationem bonorum operum laborum-
que habeat, patet etiam eorum quibus homo pec-
cavit, pœnam solam esse daturam. Sed vide ne
corpus et animam adversus sese invicem in judi-
cium voces. Merito enim corpus cum anima ex-
postularit, si honores recte factorum sibi adimeret,
animaque vicissim cum corpore, si debitas illi
pœnas se solum videret sustinere oportere. Quin
potius utrumque contra judicem incitas: corpus
quidem, quia retributione, quam meretur, privatur;
animam vero, quod eorum quorum non est con-
scia, pœnæ ab ea exigantur. Copulasti me, o Domi-
ne, corpori incorpoream, et soli mihi res terrenas
non commisisti, et a me sola pœnam exigis, et do
pœnas eorum quibus corpus peccavit, ebrietatis,
fornicationis, gulæ. Ubi enim sunt hæc animæ pro-
pria, ut invidia forte, vel hæresis? Quemadmo-
dum enim hæc non sunt corporis, sic neque illa
animæ, etsi alterum sine altero ad utraque ine-
ptum. Corpus vero cum alia pro se dicat justa,
tum ego pro te mortem oppetii, non anima. Non
enim meum est laborare ob leges tuas jejuniis et
vigiliis. Per membra mea virginitas. Quomodo igi-
tur non iniquum, cum mea sint certamina, ani-
mam sine me coronam accipere? Quæ est senten-
tia eorum judicii: Communis merces, et communis
pœna, quia etiam utrisque communia opera fuerunt?
Quanquam in aliquibus contentione unum superat
alterum: et sibi invicem conjuncta fuisse ab ini-
tio ad communes labores obeundos, confitendum,
et sciendum, et fore ut communes coronas parta
victoria accipiant, et in quibus peccarunt, commu-
nes pœnas luant.

Ejusdem altera oratio in Pascha.

Resurrectio est caput providentiæ Domini: ca-
pitis vero anima memor, et gratias agens bene-
factori, inimici laqueis capi non potest. Ascende

ad antiquorum historias, et videbis resurrectionis adumbrationem. Brutorum enim natura animata creata est, anima cum corpore simul condita. Adam autem sine anima e luto fictili formatus est³, deinde anima inspiratione formata est, quin, ut verius loquar, superinducta est. Et mortuorum resurrectionis Creator primordium statim fecit. Non enim e solidâ protoplastum fecit materia, sed terræ pulverem in formam adduxit, tollens ab initio hominum infidelitatem, quia, etsi pulvis sit mortuus et immobilis, facile anima resurgere facit, et nulum ferens vestigium vivificationis, nec accipiens, participem reddit vitalis conjunctionis. Non enim corruptibile corpus fecit, sed tempore quodam solutioni tradit, vitiositatem vasis ex peccato purgans ac sanans, et putrefactum peccati mortalitate inveniens, mortis fornace dissolvit, et ubi solvit, vas putrefactum de novo format, ne admireris, quasi altiozem captu mortuorum reformationem. Tanta enim ars est fictoris in fingendo, ut etiam aquæ naturam in simulacra in ventre formet, hoc mihi magis mirandum videtur, quam ipsa resurrectio; ibi enim e pulvere mortuus formatur, et figulus vas e terra format, nostris artibus similia repræsentans: hic vero nulla quædam gutta factum est lutum, et e gutta fit animal ratione præditum. O artem ex aqua simulacra formantem! Et non hoc solum mirum est, aquam sculpi in animarum simulacrum, sed intus formari fluctuans semen. Sanguis enim undique bulliens, semen huc atque illuc nutans et ægre stabile facit, et illis decumanis agitatam fluctibus, animata tamen statua perficitur. O pictorem in fluctuanti linteo secure pingentem! Sanguis enim tanquam linteum subiacet formato fetui. Hoc Salomon etiam cum stupore admirans, *In ventre, inquit, matris figuratus sum caro, decem mensium tempore coagulatus sum in sanguine*⁴. Femina enim tanquam pictoris officina proposita est, colorum vero materiam vir addit. Est vero quis pictor in utero, ex uno colore e multis compositam pingens imaginem. Sed quomodo e feculento semine oculis addidit eleganter pupillam? quomodo e substantia fluxa ossa condidit? quomodo ex soluto semine nervos compegit? quomodo sanguinis canales venas desculpfit? quomodo cerebri in capite custodiam ossibus aptavit? quomodo fetus in obscura depictus officina, aptum membrorum situm accepit? Sed tanquam radio uterum illustrante, cuique parti proprium membrorum locum pictor distribuit: *Amicus enim lumine sicut vestimento*⁵, est occultus fetuum pictor. Quem David celebrat dicendo: *Non abscondisti os meum a te, quod fecisti in occulto*⁶. Hanc e gutta cogitans fictilem artem, respectu figmenti e terra non ambigo. Quoties enim video artificem ex aqua condentem statuam, melius illum statuas e terra credo facere. Quemadmodum enim si quis in

Α ἔχθρου δυσίλωτος γίνεται πάγαις. Ἀνάθητι πρὸς τὴν τῶν ἀνθρώπων ἀρχαιολογίαν, καὶ τὴν τῆς ἀναστάσεως σκιαγραφίαν εὐρήσεις. Ἡ μὲν γὰρ τῶν ἀλόγων φύσις ἐμφυχος δεδημιούργηται, τῷ σώματι τῆς ψυχῆς συγκατασκευασθείσης. Ἄψυχος δὲ ὁ Ἀδὰμ πηλοῦ διαπλασθέντος μεμόρφωται· εἶτα ἡ ψυχὴ τῷ ἐμφυσήματι μεμόρφωται, μᾶλλον δὲ ἀληθῶς εἰπεῖν, ἐπεισάγεται. Καὶ τὴν ἐκ νεκρῶν εὐθέως ὁ Πλάστης προοιμιάζεται ἔγερσιν. Οὐδ' ἐκ στερεῶς τὸν πρωτόπλαστον συντίθησιν ὕλης, ἀλλὰ τῆς γῆς τὸ χνοῶδες χαλκεύει πρὸς μόρφωσιν, πείθων ἐκ προοιμίων τὸν ἄπιστον, ὅτι, κὰν χοῦς ἢ νεκρὸς καὶ ἀκίνητος, ῥῆθον ἢ ψυχὴ πρὸς ἀνάστασιν ἄγει· καὶ τὸ μῆδ' ἔχνη μῆτε λαβὸν μῆτε φέρον ζωώσεως, κοινῶν ποιεῖται ζωφόρου συμβιώσεως. Οὐ γὰρ φθορᾶς τὸ σῶμα διέπλασε παρανάλωμα, ἀλλὰ χρόνῳ τιτὼ λύσει παραδίδωσι, τὴν ἐκ τῆς ἀμαρτίας τοῦ σκεύους καθαίρων τε καὶ ἐξιῶμενος κάκωσιν, καὶ τῇ παρὰ τῆς ἀμαρτίας ἐρῶν σεσαθρωμένον θνητότητι, τῷ τοῦ θανάτου διαλύει χωνευτηρίῳ, καὶ λύσας, πρὸς νεόπλαστον σκεῦος τὸ σαθρὸν ἀναπλάττει. Καὶ μὴ θαυμάσης, ὡς λογισμῶν ἀνωτέρων, τὴν τῶν νεκρῶν ἀναχάλκευσιν. Τοσαύτη γὰρ πρὸς ἀγαματοποιίαν ἡ τέχνη τοῦ πλάστου, ὡς καὶ φύσιν ὕδατος εἰς ἀνδριάντας ἐν γαστρὶ διαπλάττειν. Τοῦτό μοι παραδοξότερον τοῦ περὶ τὴν ἀνάστασιν θαύματος. Ἐκεῖ μὲν γὰρ ἐκ χοῦς νεκρὸς πηλοῦργεῖται, καὶ τὸ σκεῦος ὁ κεραμεὺς ἐκ τῆς γῆς ἀναπλάττει, σύμφωνα πῶς ταῖς παρ' ἡμῖν ἐνδεικνύμενος· τέχνας ἔνταῦθα δὲ γυμνὴ τις σταγῶν τῶν πλαττομένων γίνεται πηλός, καὶ λογικὸν ἐκ σταγόνος συντίθεται ζῶδιον. Ὡς τέχνης ἐξ ὕδατος γλυφούσης ἀγάλματα· καὶ οὐ τοῦτο μόνον παρέχεται τὸ παράδοξον, ὅτι γλύφει τὸ ὕδωρ εἰς ἐμφυχον ζῶσαν· ἀλλ' ὅτι καὶ κυματομένην τὴν γονὴν ἐνδον τεκτονεῖται. Αἱμάτων γὰρ πάντοθεν περιδράσσοντες χεῖμαρροι, περιβρέπεις ποιοῦσι τὸ σπαρὲν καὶ δυστήρικτον· καὶ [τῆ] τοσαύτη ναυαγούμενον τρικυμῆ καὶ ζάλῃ, πρὸς ἐμφυχον ὁμῶς ἀπαρτίζεται ἀνδριάντα. Ὡς γραφείως ἐπὶ σαλευομένης σινδόνης ἀσφαλῶς ζωγραφούντος. Τὸ γὰρ αἶμα, οἷον σινδῶν τις ὑπόκειται τῇ μορφοῦμένη γονῇ. Τοῦτο καὶ Σολομὼν ἐκπληττόμενος, ἔλεγεν· Ἐν κοιλίᾳ μητρὸς ἐρλύσην σὰρξ, δεκαμηναίῳ χρόνῳ παρήεις ἐν αἵματι. Πρόκειται μὲν ὡσπερ ζωγραφεῖν τι τὸ θῆλυ· τῶν χρωμάτων δὲ τὴν ὕλην, τὸ ἀρρὲν ἐπιβάλλει. Ἐνθῆται [κάθηται] δὲ τις ἐν τῇ μήτρᾳ ζωγράφος, ἐξ ἐνὸς χρώματος πολυσύνθετον καταποικίλλων εἰκόνα. Πῶς ἐξ ἰλυώδους γονῆς ὀφθαλμοῖς ἐνηγλάττει κόρην; Πῶς ἐκ βρώδους οὐσίας ὀστέων συνεπήξατο φύσιν; πῶς ἐκ λελυμένης σπορᾶς, νεύρων ἐστερέωσε τόνον; πῶς αἱμάτων σωλῆνας διέγλυψε τὰς φλέβας; πῶς τὰς τῶν ὀστέων ἐγκεφάλῳ περιθήρμωσε θήκας; πῶς ἐν ἀφεργεῖ τὸ βρέφος γραφοῦμενον ζωγραφείῳ ἀσυγχύτως τὰς τῶν μελῶν ἀπειλήψε τοποθεσίας. Ἀλλ' ὡσπερ ἀκτίνος τινος τὴν νηδὺν ἐναυαγζούσης, τὴν οἰκείαν ἐκάστῳ τῶν μελῶν ὁ γραφεὺς ἀποδίδωσι χῶραν· Ὁ γὰρ ἀναβαλλόμε-

³ Gen. ii, 7. ⁴ Sap. vii, 1. ⁵ Psal. ciii, 2. ⁶ Psal. cxxxviii, 15.

ρος φῶς ὡς ἰμάτιον, κρυφαῖος γίνεται τῶν ἐμβρύων ἅ
ζωγράφος. Ὅν καὶ Δαυὶδ δημοσιεύων, ἐβόα· Ὁὐκ
ἐκρίθη τὸ ὄστούν μου ἀπὸ σοῦ, ὃ ἐποίησας ἐν
κρυφῇ [al. μορφῇ]. Ταύτην τὴν ἐκ σταγόνας λογι-
ζόμενος πλαστικὴν πρὸς τὴν ἐκ γῆς ἀγαλατοποιεῖαν
οὐ διαφέρομαι. Ὅταν γὰρ ἴδω τεχνίτην ἐξ ὕδατος
πληγνύμενον ξάνα, δέξυτερον αὐτὸν τοῦς ἐκ γῆς
ἀναπλάττειν ἀνδριάντας πιστεύω. Ὡσπερ γὰρ εἴ-
τις ἐπ' ὕδατος γράφει γράμματα, καὶ γραμμὰς ἐγκο-
λάπτει, οὕτως τὰς εἰς κηρὸν εὐχερέστερον ἐγγα-
ράττει· οὕτως ὃ τῇ βρώδει γονῇ καταγράφων καὶ
διαγλύφων τὰ μέλη, βῆον εἰς χροῦν τοῦς τῶν μελῶν
ἐγκαταγράφει τε καὶ διαμορφώσει χαρακτήρας· καὶ
ὃ πρὸ τῆς ἀρετῆς οὕτω τοῦ σώματος φροντίσας ἐν
νηδίῳ, μετὰ τὴν ἐργασίαν τῆς ἀρετῆς πῶς ἂν εἰς
γῆν διαβρῦν ἄτιμον καταλείψῃ [καταλείψει H. St.];
Ἄνελε τὸ σῶμα, καὶ τὴν κτίσιν ἐνέκρωσας· οὐκ ἔσται
πλοῖον, χειρῶν οὐκ ὄντων [οὐ πλοῖον] πέλαιος, ἁ-
μάματος οἰχομένου. Τὰ μυρία γένη τῶν ζῶων μά-
την, οὔτε τροφῆς ἐξ αὐτῶν οὔτε θεραπείας ἄλλης τῷ
σώματι χορηγουμένης. Τέχνη δὲ ποῦ, σώματος οὐκ
ὄντος; Ὄραι δὲ καὶ καιρῶν εὐτακτοῦ μεταβολαί,
καὶ οὐρανιας κινήσεως ἀβήρητος σοφία, τίνα ἂν πα-
ράσχοι χρεῖαν, τῆς σωματικῆς φύσεως οὐ παρού-
σης; Καὶ πόσα ἂν τις ἔτερα θεωρήσοι; Πόθεν οὖν
εὐρω τὸ σῶμα τῶν μελλόντων δωρεῶν ἀνάξιον, ἢ
τοσαύτην ὀρῶ διὰ πάντων δεδωρημένην τιμῆν;
'Ἄλλ' ἄρα ὑμεῖς ἰχθυόθρωτον ὑποπέτετε σῶμα τὸν
θεὸν ζητοῦντα μὴ εὐρήσειν; καὶ πῶς ὃ μυρίους ἐν
ψυχῇ λογισμοὺς στρεφόμενους τῷ τῆς γνώσεως ἔχων
ἀμιγεῖς καὶ ἀσυγγήτους ταμιεῖον, τὴν τῶν σωμάτων
μιγεῖσαν οὐκ ἀναλύεται διακρίνας φύσιν; Ἀσθε-
νέστερον τὸ θεῖον τῆς παρ' ἡμῖν ἀναπλάττει τεχ-
νης. Καὶ γὰρ ἡμεῖς ἐκ γεώδους ψάμμου καὶ ὕλου
καὶ χρυσῶν (εἰ τύχοι) καὶ χαλκῶν καὶ ἀργυροῦ
πυρὶ δόντες, τὰ λιθίδια διακρίνομεν τε καὶ ἀποθλι-
βομεν, μὴδὲν αὐτῶν καθαρῶμενον ἐν τῇ τοῦ λίθου
φύσει· καὶ οἶνον ὕδατι κραθέντα πάλιν διακρίνοντες
εἰς τὴν ἴδιαν φύσιν, ἀποκαθιστῶμεν ἐκάτερον. Ἄλλα γὰρ ἡ τοῦ θεοῦ
δύναμις καὶ σοφία ἀνεπινοήτοις
μέτρος τῆς ἀνθρωπίνης καὶ τέχνης καὶ συνείσεως ὑπερέχουσα, καὶ τὴν τῶν ὀλων οὐσίαν ἐν ἑαυτῇ συλ-
λαβοῦσα καὶ περιέχουσα, καὶ τὴν πολὺτροπον τῶν σωμάτων σύγκρασιν καὶ μίξιν ἐν τοῖς τῆς φύσεως
εὐκρινῇ συντηρεῖ ταμιεῖοις. Οὐ γὰρ ἔξω τῆς ἐν τῇ κτίσει φύσεως ἡ τοῦ σώματος φύσις, καὶ διὰ μυ-
ρίων βῆν λυομένη θανάτων. Διὸ πρὸς τὴν οἰκείαν εὐκόλως ἐπανάγεται μορφῆν, καὶ κοινωνεῖ τῶν τι-
μῶν, ὧν αὐτῇ [al. αὐτὸ καὶ αὐτῷ] μετασχεῖν ἔδει συνδιενεγκούση καὶ τοῦς ἄθλους.

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τοῦ εἰς τὴν ἀνάληψιν πρώτου D
λόγου.

Τὸ προοίμιον.

Εἰς οὐρανὸν μὲν καὶ γῆν ἡ τῆς κτίσεως διαμεμέ-
ρισται φύσις· οὐκ ἔα δέ με τὴν διαίρεσιν βλέπειν
ἢ συνάψασα σήμερον τὴν κτίσιν χάρις. Τίς γὰρ ἂν
εἴποι λοιπὸν, οὐρανὸν καὶ γῆν διηρηθεῖαι, καὶ κάτω
τῆς φύσεως τῆς ἐμῆς, καὶ ἄνω τῆς ἐμῆς βασι-
λευούσης; Ἄλλὰ κάτω μὲν, ἐτι τῇ φθορᾷ τυραννοῦ-
μεθα· ὅταν δὲ εἰς οὐρανὸν ἀναβλέψωμεν, τὴν φθο-
ρᾶν ἡ φύσις ἀποτίθεται [ὑποτίθεται]. Βλέπει γὰρ
ἄνω τὴν τῶν κάτω νεκρῶν ἀναστάσιμον ῥίζαν. Ὡ-
κέρδους ζημίας προσελθόντος. Κατενεχθέντες, ἤρθη-
μεν εἰς ὕψος· ὠσθέντες, εἰς οὐρανὸν [al. οὐρανοὺς]
ἀννήχθημεν. Ἐσω τοῦ παραδείσου πληγνόντες, ἔξω

aqua pingit litteras, et lineas ducit, idem melius
in cera eas efformabit, sic fluxo semine pingens et
sculpens membra, facilius in terram membrorum
figuras pinget, et formabit; et qui ante ullum vir-
tutis meritum sic corporis in utero curam gessit,
post opus virtutis quomodo terram dissolutam sine
honore relinquet? Interime corpus, et creaturam
occideris: non erit navis sine manibus, neque na-
vigabile erit mare, corpore mortuo. Mille anima-
lium genera frustra erunt, neque nutrimentum ex
illis esset, neque aliud alimenti ministerium. Artes
vero ubi erunt, corpore non existente? Horæ ve-
ro et temporum ordinatæ mutationes, et ineffabilis
cœlestis motus sapientia, quam utilitatem præbe-
rent, si corpora non essent? Et quot alia quis
considerarit? Unde igitur inveniam corpus futuris
donis indignum, cui tantum ab omnibus conces-
sum honorem video? Utrum existimatis Deum cor-
pus quod pisces comederunt invenire non posse?
et quomodo qui infinitas cogitationes animi agitas,
inmixtas et inconstas, habet cognitatas, naturam
corporum mistam non poterit discernere? Facilis
nimium divinitatem inferiorem nostris artibus.
Nos enim e terræ arena vitrum, aurum (exempli
gratia), æs, argentum, igni dantes, scrupulos sepa-
ramus, et deterimus, tametsi nihil horum in lapidis
natura apparuerit, et vinum aquæ immixtum ile-
rum in propriam naturam discernentes, utrumque
resituimus. Sed Dei potestas et sapientia infinitis
modis humanam artem et intellectum excedens, et
universorum naturam in se comprehendens et con-
tinens, et variam corporis compositionem, et mi-
stionem in naturæ promptuario puram conservat.
Non enim extra naturam in creatura, corporis na-
tura est, etsi per mille mortes fluat soluta. Ideo in
propriam facile formam revertitur, et de honore
participat, cuius illam participem fieri oportuit,
cum etiam una certaverit.

Ejusdem homilia prima de Christi ascensione.

Proœmium.

In cœlum et terram creaturæ natura divisa est:
non permittit me divisionem videre gratia, quæ ho-
die creaturam connectit. Quisnam demceps dixe-
rit cœlum et terram divisa esse, cum supra et in-
fra natura mea regnet? Sed infra quidem corru-
ptione adhuc premimur. Quando vero in cœlum
oculos convertimus, corruptionem natura deponit.
Videt enim supra eorum qui infra mortui in sur-
rectionis radicem (Christum). O lacrum e damno
proveniens! Deorsum missi tollimur in altum, ex-
pulsus in cœlum reducimur. Intra paradisum vulve-
rati, extra illum remedium invenimus. Ubi tibi, pi-

rata, maleficium est? Crux quam gubernatori sistingi, vertitur naturæ naufragæ in clavum navis, et ad cœlestem nos portum fluctuantes ducit, ac sistit. Quemadmodum apostolorum oculi e terra ad cœlum sublatis erant, carne paulatim sursum translata, sic et cœlestes spiritus incorporei de cœlo in cœlos aspiciant ore hiantes, corporis natura supra ipsos ascendente, donec in sinum Patris suscepta est. O segura hominum spes, in cœli regem ejusdem naturæ possidens, qui iterum eadem cum carne omnibus apparebit!

τοῦ γένους ἑλπίδες, ἐν οὐρανῷ βασιλέα συγγενῆ κεκτημέναι, ὅς καὶ πάλιν μετὰ τῆς αὐτῆς σαρκὸς πᾶσιν ὀφθήσεται.

Ejusdem homilia secunda de eodem festo.

O religionem omnibus regibus magis regiam! Quæ enim armis reges acquisiverunt, illa sine armis ostendit se evertere. Quæ mactantes vetabant, hæc mactata applausu excepit, et cædibus contra mactantes tropæa statuit. Ecclesiæ palmites succisi erant, et fructus fidei magis progressus est, et florem immarcescibilem proferebat. E radice enim palmites enati sunt, quæ vere dixit: *Ego vici mundum*⁷; *ego sum vitis, vos vero palmites*⁸. Stephanus tanquam ramus ab Ecclesia excisus est, et alius palmes martyrum pullavit. Jacobus et Petrus amputati sunt: alius rursus martyr enascitur: quo exciso, alium rursus uberem palmitem radix protulit. Vindemia decerpit est Paulus, et alius racemus martyrio maturescens Thomas apparuit, et undique radix vindemiata fructum tulit uberiolem, et germen durabilius, quam qui vindemiarunt. Etenim qui excidebant paulatim arescentes extincti sunt. Ecclesia vero fructibus omni tempore onusta, fines terræ suis plantis comprehendit.

ἐφανίσθησαν μαραινόμενοι· ἡ δὲ τῷ καρπῷ διὰ τοῖς βλαστήμασιν.

Ejusdem homilia tertia in idem festum.

Proœmium.

Divinæ bonitatis imber incipiens hominibus effundi, hodie supra modum auctus est, et magna olim [exhibita] beneficia majoribus hodie obscuravit. Nam erant quidem ante hoc beneficium illustrata, et summi amoris signa: Adam e virgineo sanguine novus factus, corporum morbi fugati, et ex animabus dæmonia ejecta. Latrones principem latronum vincunt, et de eo triumphant: resurrectio mortis succedit. Sed hactenus hæc plena sunt honoris et splendoris, sed donum quod nunc celebramus, non admittit comparationem. Et amor Creatoris erga nos vincit seipsum, et una cum victoria ornatur: et quæ illam vicit, nihilominus quam si horum singula victoriæ coronam reportarent. Terrigena natura terram relinquens, quin potius ferens, in cœlum transfertur. Et hoc quod di-

Α τὴν θεραπεύειν εὐρήκαμεν. Ποῦ σοι, καταποντιστά, τὸ κακούργημα; Ὅν ἐπηξας τῷ κυβερνήτῃ σταυρὸν, γέγονε τῇ ναυαγοῦσῃ φύσει πηδάλιον· καὶ πρὸς οὐρανίους οἰακίζει λιμένας κυμαινομένους [κυβερνωμένους *H. Si.*] ἡμᾶς καὶ ἀποκαθίστησιν. Ὅσπερ αἱ τῶν μαθητῶν ἐκ τῆς γῆς πρὸς οὐρανὸν ἀνήρθσαν ὕψεις, τῆς σαρκὸς κατὰ μικρὸν ὑψουμένης· οὕτω καὶ τῶν ἐν οὐρανοῖς ἀσωμάτων ὁ δῆμος ἐξ οὐρανοῦ πρὸς οὐρανὸν ἐκεχῆνει, τῆς τοῦ σώματος φύσεως ἐπέκεινα καὶ αὐτῶν ἀνιούσης, ἕως ἐν κόλπῳ [αἱ. κόλπῳ] τοῦ Πατρὸς ὑπεδέχθη. Ἀσφαλεῖς αἱ

Β Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τοῦ εἰς τὴν αὐτὴν ἑορτὴν δευτέρου λόγου.

Ἡ βασιλείων πάντων βασιλικωτέρας θρησκείας! Ἡ γὰρ ὄπλοις βασιλεῖς συνεκρότου, αὐτὴ χωρὶς ὄπλων ἐδείκνυτο καταλύουσα. Ἄ σφάττοντες διεκώλυον, αὐτὴ σφαττομένη συνεκρότει· καὶ ταῖς σφαγαῖς κατὰ τῶν σφαττόντων ἀνίστη τὰ τρόπαια. Τὰ τῆς Ἐκκλησίας κατεκόπτετο κλήματα, καὶ ὁ τῆς πίστεως μᾶλλον ἀπεδίδου [ἐπεδίδου μᾶλλον *H. Si.*] καρπὸς, καὶ τὸ ἄνθος ἀμάραντον ἔφερε. Ῥίζης [αἱ. ρίζα] γὰρ ἐκπεφύκει τὰ κλήματα, τῆς ἀψευδῶς εἰπούσης· Ἐγὼ τὸν κόσμον νενίκηκα· ἐγὼ εἰμι ἢ ἄμπελος, ὑμεῖς τὰ κλήματα. Στέφανος ἐκλαδέυετο, καὶ ἄλλο κλῆμα μαρτύρων ἐβλάστανεν. Ἰάκωβος ἀπετέμενο, καὶ Πέτρος· ἄλλος πάλιν μάρτυς ἀνεφύετο. Οὗτος ἐξεκόπτετο, καὶ Παῦλον [αἱ. πάλιν] ἄλλο κλῆμα πολύκαρπον ἡ ρίζα προὔβαλλετο. Ἐτετρώγητο Παῦλος· καὶ βότρυς ἄλλος μαρτυρίου περχάζων, ὁ Θωμᾶς, ἀνεφαίνετο, καὶ πανταχόθεν ἡ ρίζα· τρυγωμένη τῶν τρυγῶντων ἔφερε τὴν φορὰν ἀπληστοτέραν καὶ μονιμωτέραν τὴν βλάστησιν. Καὶ οἱ μὲν κόπτοντες, κατὰ μικρὸν παντὸς βρῆουσα, τὰ πέρατα τῆς γῆς περιέλαβε

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τοῦ εἰς τὴν αὐτὴν ἑορτὴν γ' λόγου.

Τὸ προοίμιον.

Ἡ θεὸς τῆς ἀγαθότητος ἄρξάμενος τοῖς ἀνθρώποις ἐκχεῖσθαι, πρὸς ἀμήχανον σήμερον δωρεῶν ὑπερήρητο πλημμύραν, καὶ τὰ μεγάλα κατέκρυψε μέλζοσιν. Ἦν μὲν γὰρ καὶ τὰ πρὸ τῆς παρουσίας εὐεργεσίας λαμπρὰ, καὶ τῆς ἄκρας φιλοτιμίας ἀπόδειξις· Ἀδὰμ ἐκ παρθενικῶν αἱμάτων καινουργούμενος, σωμάτων αἱ νόσοι φυγαδεύμεναι, καὶ ψυχῶν ἐλευσόμενα τὰ δαιμόνια· λησται τὸν ἀρχιληστήν νικῶντες, καὶ θριαμβεύοντες· θάνατος λαμβάνων διάδοχον τὴν ἀνάστασιν. Ἄλλ' ἕως μὲν νῦν ταῦτα γέμει καὶ φιλοτιμίας καὶ λαμπρότητος· τὸ δὲ νῦν ἑορταζόμενον δῶρον οὐκ ἀνέχεται συγκρίσεως ἐξέτασιν ἐπιδέξασθαι. Καὶ νικᾷ μὲν ἑαυτὴν ἡ περὶ ἡμᾶς τοῦ Πλάστου φιλοτιμία, συγκαλλωπίζεται δὲ τῇ νίκῃ· καὶ ἡ τὴν πρὸς ἐκείνην ἦταν ἠνεγκεν, οὐδὲν ἔλαττον, ἢ εἴπερ τούτων ἕκαστον τὸν τῆς νί-

⁷ Joan. xvi, 35. ⁸ Joan. xv, 5.

κῆς ἀνεδῆσατο στέφανον. Ἡ γηγενῆς φύσις τὴν γῆν ἀπέτσα, μᾶλλον δὲ φέρουσα, εἰς οὐρανοὺς μετοικίζεται. Καὶ τό, *Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν*, τῆς ἀναπλάσεως μᾶλλον ἔργον, ἢ τῆς πλάσεως ἐπιδεικνύται. Ἀρχετυπον τῆς ἀθανασίας ἢ σήμερον ἀναληφθεῖσα μορφή· σκιαγραφία δὲ καὶ προτύπως τούτου, ἢ πρὸς τὴν θείαν εἰκόνα τῆς ἐμῆς δημιουργίας καθολή. Ἐμελλεν δνοσ λαλεῖν· ἵνα μηδεὶς ἀπιστή, προελάλησεν δρις. Παρθένος τίκτει· ἵνα μὴ σοι ξέρον δευχθῆ, τίκτει προφθασα στείρα. Ἐμελλεν Ἀδάμ θανάτου τίκτεσθαι κρείττων· ἵνα μὴ κάμῃς ἐπιζητῶν πιστεῦσαι, ὁ πρῶτος Ἀδάμ τὰς ἐπ' ἀθανασίᾳ δέχεται ψήφους· καὶ τὸν Ἐνώχ ἔχεις, ναὶ δὴ καὶ τὸν Ἡλίαν, τὸ τῆς ἀθανασίας σκιαγραφούνας μυστήριον. Κατέχει γὰρ τούτους ὁ Πλάστης ἐν σώματι, ψυχαγωγῶν τὴν ἐξόριστον φύσιν ὡς καὶ μετὰ τὴν ὑπερόριον φυγὴν πάλιν εἰς τὴν ἀθάνατον ἐπαναγάγοι πολιτεῖαν. Ἡ διαπταίσαντος πατρὸς ἐπεισελοῦσα θνητότης, ἀναμαρτήτου παιδὸς εἰς διάλυσιν ἐδείτο τῆς τιμωρίας, ὃν ἀναμένειν ἢ φύσις διὰ τε Ἐνώχ καὶ Ἡλίου διδασκομένη προειθίζετο. Ὅτι σοῦ βουληθέντος, οὐκ ἀποθνήσκει θνητὸς, Ἐνώχ μὲ καὶ Ἡλίας διδάσκουσι· καὶ γένοιτ' ἂν δι' αὐτῶν ἀθανασίας ἐλπίς, τοῖς οὐπω θανάτῳ προσομιλήσασιν. Νεκροῖς δὲ τίνα ἂν παράσχοιεν οἱ μήπω θανόντες προσδοκίαν ἀναβιώσεως; Ἄλλ' ἐάν τις ἐκ νεκρῶν ἀναστᾶς ἐν οὐρανῷ βασιλεύῃ, οὗτος τῷ ἐμῷ παντὶ γένοιε τὸ τῆς ἀθανασίας ἀναμφίβολον δῶρον παρέχεται. Διὰ τοῦτο πλάττει τῇ φύσει Θεὸς ἀθανασίας ἐκ τῆς φύσεως πρόσωπον, καὶ δείκνυσιν ὑπὲρ φύσιν ἐκ τῆς φύσεως προστάτην τῆς φύσεως. Ὁ θανάτου γευσάμενος ἐν οὐρανοῖς ἐκ νεκρῶν ἐνθρονίζεται· ὡς ἂν κάτοικεν ἢ φύσις πρὸς τὸν ἐν οὐρανοῖς ἀτενίζουσα, μηδὲν ἐπιδιστάξῃ [ἐπιδιστάξῃ, M. M.] τῇ ἀθανασίᾳ, τὸν ἐξ αὐτῆς αἰδίως ἐν οὐρῆσι βλέπουσα βασιλεύοντα. Τίς λαλήσει τὰς δυναστείας Κυρίου; Συμβασιλεύει Θεότῃ φύσις, ἢ πρὶν ἐν παραδείσῳ μηδὲ τῆς θείας φωνῆς τὴν ἀκοὴν στέγουσα, ἀλλὰ τῷ φόβῳ δραπετεύουσα καὶ κρυπτομένη. Ὡ τῆς περὶ ἐμὲ χρηστότητος. Οὐ μνημονεύει τῆς παραβάσεως, οὐ μνησικακεῖ τοῦ πρὸς τὸν ὄψιν συνθήματος, τοῦ γένους τὴν ἀγνωμοσύνην οὐ λογιζέται, τὴν πτώσιν οὐκ ἐψησχύνθη τῆς φύσεως· ἀλλ' ἐν αὐτοῖς τοῖς τοῦ θανάτου κειμένοις βαρᾶθροις, ἐν αὐτοῖς τοῖς τῆς ἀσεβείας ἀδούτοις περιδράττεται ταύτης ἀρρήτῳ φιλανθρωπίας πλούτῳ, καὶ τῶν μυχῶν ταύτην ἀνασπάσας τοῦ ἄδου, συνανυψώσας αὐτοῦ τῇ θεότῃ ὁ Πλαστοργὸς τὸ πλαστούργημα, τοῖς πατρικοῖς κόλποις ἐνίδρουσε. Διὰ τοῦτο καὶ Παῦλος ἐβόα· *Συνήγειρε καὶ συνεκάθισεν ἡμᾶς ἐν τοῖς ἐπουρανίοις*.

ctum est: *Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram* ⁹, magis reformationis quam formationis esse videtur. Exemplar immortalitatis est forma hodie assumpta, adumbratio hujus et typus est initium creationis nostræ ad imaginem Dei. Loqui debet asinus, ne quis sit incredulus ¹⁰, ante locutus est serpens ¹¹, Virgo parit ¹². Ne tibi novum videatur, parit quæ antea sterilis fuit, parientis dum erat Adamus morte superior, ne querendo ut credas defatigeris. Primus Adam accipit sententiam de immortalitate; et Enoch habes ¹³ et Eliam qui immortalitatis mysterium adumbrant ¹⁴. Creator enim hos adhuc tenet in corpore, naturam exsulantem consolans, qui etiam post exsilium iterum immortalitati sit illam restitutus. Lapsi parentis quæ irrepsit mortalitas, non peccantis filii in solutionem indiget supplicio, quem exspectare natura per Enoch et Eliam antea consuevit. Te volente non moritur mortalis, ut Enoch et Elias me docent, et per illos resurrectionem speramus, quia nondum mortui sunt. Mortui vero, quam, quæso, prebeant expectationem resurrectionis ii qui nondum mortui sunt? Sed si quis a mortuis excitatus in cælo regnat, ille omnibus hominibus certum immortalitatis beneficium dat. Ideo naturæ format Deus immortalitatis e natura faciem, et ostendit supra naturam e natura naturæ ducentem. Qui mortem gustavit, in cælo a mortuis collocatur, ut e terris natura ad eum qui in cælis est respiciens, nihil de immortalitate addubitet, videns regem in æternum in cælis e se natum regnare. Quis potentias Domini enarrabit? Regnat cum divinitate natura, quæ prius in paradiso nec divinam vocem audire sustinuit, sed præ timore fugit, et sese occultavit. O Dei erga me bonitatem! Non meminit transgressionis, non recordatur pacti quod cum serpente malum pepigimus, ingratitude hominum non reputat, lapsum naturæ non erubescit, sed in barathro mortis jacentem, in ipsis impietatis adytis complectitur inenarrabilibus amoris divitiis, et illam ex inferorum penetralibus retrahens, una cum divinitate sua Creator creaturam elevans, paterno sinui imposuit. Ideo Paulus clamavit: *Conresuscitavit, et consedere nos fecit in cælestibus* ¹⁵.

⁹ Gen. i, 26. ¹⁰ Num. xii, 28. ¹¹ Gen. iii, 1. ¹² Luc. i, 36. ¹³ Gen. v, 24. ¹⁴ IV Reg. ii, 11. ¹⁵ Ephes. ii, 6.

INDEX ANALYTICUS

AD SANCTI NILI OPERA.

(Numeri Arabici ad columnas hujusce editionis lectorem revocant; litteræ a b c d paginarum divisiones indicant.)

A

Aaronis virga qua ratone floruit, 918, c.
Abelem Cainus præ invidia interfecit, 607, d.
Abraham, cum sciret se filium mactaturum, cur dixit servis se cum filio reversurum, 379, b. In spiritu novemrat Christum ex suo femore nasciturum, ideo adjuravit per femora, 326, b. Ob virtutem rex appellatur, 438, a. Uxorem præ mortis metu sororem vocat, 911, b. Abraham conjugii custodiam portæ non fidens quid denotet, 739, b. c.
Absalon, tyrannidis reus, insani criminis pœnam solvit, 914, a. 955, 956.
Abstinencia, omnium virtutum principium et fundamentum, 818, b. Ejus effectus, 819, b. c. 822, b. c.
Acedia vel desidia, amor æreus, laborum adversaria, horologium famis, 1143, b. c. Languor animæ, 1458, b.
Accusatores, licet venerandi, non credendi nisi audita parte, 186, b.
Adamus quomodo fraude diaboli deceptus, illius culpæ effectus in eo, 890, 891 *et seqq.* Adamus et Eva, licet peccaverint, benedicuntur, 154, d. Adamus ejectus e paradiso primo Judæam habitavit, 83, a. Post peccatum pelibus indutus, 171, a. Ejus sepulchrum in Palæstina, 85, a. Noe illud non ignoravit, *ibid.* b. Per Adamum in Calvaria mors hominis, vita vero per Christum, *ibid.*
Adversa et prospera utilia sunt ad salutem, 250, b. 518, c. In adversis non diffidendum, et in prosperis non confidendum, sed orandum, 86, d. 167, b. 267, b. In adversis non confidendum animo, 242, d.
Ægyptii quasi plumbam in aqua submersi, 571, d.
Æqualitas perfecta inter Christianos, 723, b. c.
Æthiops pellem non mutat, nec versicolorem varietatem panthera, 191, d.
Affectus rerum mundanarum, ad virtutem tendentibus magnum impedimentum, 754, b. Affectus contrarii sibi ipsis mutuo non possunt implicari, 810, b. Affectus in voluptariis semel accensi, nulli rei cedunt, 911, d.
Afflictio et mœror voluntarius, quiete et gaudio suaviores, 267, c. Afflictiones tolerandæ, 90, c. Afflictiones corporis animæ gaudia non impediunt, 171, b. Maximam afferunt utilitatem, et afflictum, si fortiter perferat, illustrem reddunt, 910, d. Corporis sunt exercitatio, 531, b. Afflictiones quotidianæ erant stimulus datus Apostolo, *ibid.* Afflictionibus conjuncta sunt dona spiritualia, 198, a. Afflictionibus veluti disciplinis in hac vita ad aliam erudimur, 330, b. Afflicti tum anima tum corpore, ad Christum confugiant 475, d.
Agriculturn studium inutile, nisi Dei donis obsignatum, 746, b.
Albianus in Galatia natus, Ancyræ nutritus est, 699, c. Illius virtutes, 703 *et seqq.* Loca ubi Christus vixit et mortuus est, invisit, 703, b. Hic vitam amplectitur solitariam, 706, a. Ex manuum labore necessaria corpori subministrabat, 707, a. Cibis illi panis solus, et potus aqua, *ibid.* b. Maximam noctis et diei partem psallendo et orando transigebat, *ibid.* c. Paupertatem maxime diligebat, 710, a. b. c. Admirandus omnino et imitandus est, 711, a.
Ambitio rerum materialium salutes adhortationes vincit, 726, b.
Amici ne ad magistratus ascenderent Athenienses a Deo petebant, 571, b. Amicorum quæ sunt, communia existunt, 831, d. Amicorum lacrymæ afflictio dolorem recreant, 598, a. Amicos recentibus secreta cordis non statim pandenda, 485, a. Amicos sæpe visitare et ab ipsis visitari laudabile non est, 447, c. d. Ab amicis illud et vituperari non est mirum, 459, b. c.
Amissio bonorum non est amissio, sed potius restitutio, 1291, a.
Amor alius est secundum Deum, alius secundum carnem, 279, b. Amor eam acquiratur, 191, b. c. Amor Dei consanguineis preferendus, 250, c. Ad amorem voluptuosum non statim debemus agi, visa facie decora,

A 530, b. c. Amore quod fit, leve ac facile evadit, licet laboriosum, 823, d. Ex amore serviendum Deo, non ex timore, 111, c. Amanus et custodimus quæ labore acquirimus, 103, c. d. Amandi alius exosi, 127, d. Amanti castelia tædet vivere, 166, c. Quos amat Deus, castigat, 99, b. 342, b. 431, b. 439, c. d. 479, a. 525, a.
Angeli figurantur in exploratoribus Palæstinae, 110, a. Angeli humilitatis amantes, 199, c. Angeli nos excitant ad orationem, et una nobiscum assant, gaudentes simul et orantes pro nobis, 1186, a. Angeli sicut gaudent in nostra respicientia, sic dolent de nostra pervicacia, 555, c. Angeli verendi, multi enim nobis assant, 1242, b.
Anima ab adversis caute custodienda, 471, b. Anima a Deo destituta, in omnia peccata prolabitur, 554, c. Assiduis bonis repleta recalcitrat, 423, b. Anima curis terrenis plena, divinarum præceptionum incapax, 203, d; capax vero si expurgetur, *ibid.* Anima Dei civitas, 203, a. Anima efferata beneficiis Dei mansuescit, 251, d. Anima improba medicum rejicit, 162, b. Anima in tristibus sine ope perit, 167, b. Anima justa organum, 171, a. Per peccatum elongatur a Deo non loco sed modo, 298, a.
B Anima templum Spiritus sancti sordidis cantionibus non stercorecula, 542, d. Tentationibus undique vexata, ab angelis repletur gaudio, 390, a. 451, c. 470, c. Anima utpote intellectualis, intellectualia appetit, 258, b. Anima perfecta est sine cura, impia vero sollicitudinibus conteritur, 799, d. Anima tentationibus tolerandis exercitata, magis perfecta effulget, 906 *et seqq.* Anima præ omnibus astimanda, 1242, a. Animæ ararium est cor, 419, b. Animæ anteriora sunt virtutes, posteriora sunt vitia, 470, d. Animæ domus est vitæ status, 287, c. d. Animæ dorsum malitia est, 471, a. Animæ facies forma non est dissimilis Deo, 470, d. Animæ fortitudo non solum ostenditur in oris tranquillo silentio, sed et in cogitationum strenuitate et injuriarum patientia, 1118, a. Animæ invaliditudo quid, 782, b. Animæ speculum natura finxit vultum, 866, b. Animam calcitrantem aliquando Deus invitam domat, 139, a. Animarum cura omnium artium difficillima, 747, 750. Animabus præesse laboriosius quam animalibus, 753, c.
Animalia quæ ex lege non comeduntur, vitia denotant; quæ comeduntur, virtutes, 534, d.
Annulos et brachialia deponere suadet Pionio, 387, a.
C Apollinarius hæresim Arianam rejecerat, at contractus sentio in aliam incidit, 178, b. c. Christum in cælis carnem assumpsisse sentiebat, 178, c. Refellit, 182, d. In inutilibus et carminibus vitæ tempus attrivit, 222, c. Apollinis tripus linguacissimus in nativitate Christi obmutuit, 213, c.
Apollonii Tyanei opera magica sapientibus manipulo hordei sunt similia, 270, a.
Apostoli, veri philosophi, 723, d. E carceribus et vinculis liberati, 918, d. Illos Christus lavando pedes firmavit, 118, c. d. Quæ bona per apostolos nobis illata, *ibid.* Apostolica vita necessario malis exposita, 585, b. c.
Apparentia externa ab integritate morum non disjungenda, 230, c. d.
Aqua Neurimi denotat falsam de rebus opinionem, 254, a. Aquas ex lacrymis Achamothortas aiebat Carpio hæreticus, sed refellit, 167, d.
Ara propitia ponitur ubicunque sunt peccatores, 102, d.
Arabum barbarorum mores et religiones, 611 *et seqq.* Monachos circa montem Sina viventes invadunt, trucidant vel captant, 627 *et seqq.* Illorum crudelitas, 639 *et seqq.*
Arbitrium liberum Deus non tollit, 562, a.
Ariani docent Christum creaturam esse, 159, b.
Arma a Deo sunt inconcussa, 242, d.
Arrogantiam evellere ex affectu quomodo debent monachi, 778, b. c.
Ascetæ mundanis actionibus non incumbant, 211, a.
Aspectus obsceni non ruminandi, 526, c. d. 542, a. b.

- Assyriorum adversus Sodomitas bellum quid nos doceat, 783, a. b. c.
- Athenicenses a Deo petebant ne genuini amici magistratus ascenderent, 371, b.
- Atomus quid, 87, c.
- Auguri nociva et vitanda, 270, 271.
- Aures duas cur habemus, at linguam unam, 183, c.
- Aurium et linguæ magnum esse periculum, 1251, b.
- Aurum omnium malorum causa, 698, b. c.
- Avaritia est non solum eripere aliis sua, sed et velle habere piura quam quæ sufficiunt, 710, b. Avaritia detestabilis, 267, c. d. Gravier omnia comminiscitur, et calamitatum intolerabilium causa est, 882, b. c. Immiseri cordiam generat, 806, d. Avaritia est idolorum parva parcimonia et vesania insatiabilis, 1142, d. Malorum est omnium radix, 1151, b. c. Avaritia, iracundia et dolor quæ progenies et germina, 787, c. Avaritiæ effectus, 879 et seqq. Avaritiæ dæmon versutus et callidus, 1226, b. c. Avaritiæ spiritui difficile oblectatur, qui circumobruitur pecuniis, 798, d. Avari divitiæ ut plurimum ad improbos deveniunt, 271, d. Avaro quo majores sunt divitiæ, eo majora erunt æterna supplicia, *ibid.* Avarorum animæ, dum separantur a corpore, pierumque torquentur, 820 et seqq.
- Aviditas propria speciosis prætextibus non pallianda, 114, c.
- Azylum et fermentatum quid designent, 939, d.
- B**
- Baptismus dæmones amputat, 207, a. Hominem ex servo facit liberum, 162, a. Baptismus et fides absque operibus justitiæ, non erunt ab igne æterno, 1239, a. Baptismus ingeniare non licet, 91, a. Ante baptismum imperfecta cognitio, 106, b. Per baptismum in nobis principium et arrhabo divinitatis, 346, c. In baptismo Christus Spiritum sanctum excipit ut homo, non ut Deus, 316, c.
- Beatitudo inenarrabilis in cælis resultat ex virtutum dispositione, 151, b.
- Beatus quem Deus erudit, 203, b. c. Deatorum conversatio quæ, 886, 887.
- Bellum adversus passiones certamine gymnico multo difficilius, 770, c. d. Bellum meretricium, 1514, b. Bellum qui non vidit, nunquam statuit tropæum, 602, a. b. Bellum qui timet fugiat, 183, c.
- Beneficia majora non facile concedenda, 105, c. Beneficis Dei anima offerata mansuescit, 251, d. Beneficiorum immemores Deus rejicit, 90, c.
- Blasphemia spiritus piis operibus impetendus, 271, c.
- Bona et mala ex voluntate, 139, d. 278, b. c. 286, a. 331, b. 362, a. Bona opera, butyrum et mel; tristia fel et acetum, 173, b. Bona æterna qui præstolatur, is fidelis est, 318, c. Bonorum abjectio ad vitam perfectam necessaria, 774, a. Bonorum possessio ad virtutem impedimentum, 802, c. Bonorum amissio non est amissio, sed potius restitutio, 1231, a. Bonum omnes continentur bonum absque ulla contradictione, 815, b.
- Brachia et annulos deponere suadet Pionio, 387, a.
- Brachialia Rebecæ quid indicent, 115, c.
- Brachium laboris et operis signum, 790, a.
- C**
- Cæci evangelici duplex lumen acquisierunt, 323, c. d. Istis cur Christum David filium acclamantibus irata turba increparet, *ibid.* Cæci isti Jesu Nave potentiores, 523, b. Cæci se videre putant, 210, a.
- Cæcitate nihil imbecillius, et quare, 854, a.
- Cain præ invidia fratrem suum occidit, 607, d.
- Calamitatibus est propinquior qui moratur in regniis, 331, c. d.
- Calumniæ non subsistunt, 147, a.
- Calvariæ locus unde dicitur, 83, a. b. In Calvaria mors hominis per Adam, vita per Christum, *ibid.*
- Canes medendi facultatem ab ipsa natura sortiti sunt, 847, b. Canes tempore orationis ex aëdibus depellere quid significet, 1206, c. d. Cani æquiparatur amor, 191, b. c.
- Cantionibus sordidis non stercoranda anima, quæ templum est Spiritus sancti, 342, d.
- Captivi duo a S. Platone martyre miraculose liberati, 579, 582.
- Carminum immoderatum studium salutis obnoxium, 222, c.
- Carnealis homo terrenis gaudet, justus autem Deo, 213, a. b. Carnales e regno ejicientur, 150, d. Carnales inferiorum pœnis imminentes timeant, 279, a.
- Caro cibus saginata tyrannidem exercet, jejuniis vero domita se submittit, 819, b. Caro indurata sensibilitatem
- deponit, 1075, b. Caro ni reprimatur menti recalcitrat, 147, c. Caro serva, mens domina, *ibid.* Caro utpote putrescenda, non impinguanda, 151, a. Carnis petulantia jejuniis frenanda, 150, b. 283, a. b. 527, c. Carnis sordes alimenta sunt cogitationum, 1093, a. Carni superior ne nimis gaudeat, ne deprædetur a diabolo, 367, d.
- Carpio hæreticus aquas ortas ex lacrymis Achamoth aiebat, 157, d; sed refellit, *ibid.*
- Carpus episcopus ob rigorem in duos juvenes recentes in fide, acerrime a Christo reprehenditur, 299, a. Castitas castissime custodienda, 407, 410, 547, 550. Castitatis labor, cum non adest misericordia, inutilis, 867, a. Castitatis laus, 602, a. b.
- Caudas caudis colligare quid, 767 et seqq.
- Cercopes qui, 110, c.
- Chanaan irrisor, Judæorum figura, 119, c.
- Charitas ex humilitate, odium ex superbia oriuntur, 113, a. Charitas impassibilitatis connectio, passionum delictio, 1123, c. Nihil proprium habet præter Deum, ipsa enim est Deus, *ibid.* Charitatis eximia prærogativa est efficere ut dispositio omnium sit veluti una, 1047, b. Charitatis est proprium esse longanimum, 1106, d. Charitatis virtutes qui acquisivit, pravas in captivitatem redigit passiones, 1107, a.
- Chebron et Chaleb quid denotent, 114, c.
- Christianus non potest esse absque certaminibus, 1235, b. Christianus secus ac infidelis abjudicat, 166, d. Christiani circumcisio quæ, 87, b. Christiani pertinaces cum Juda proditores reputantur, 246, a. Christianorum priorum mores et vita, 974 et seqq. Inter Christianos æqualiter perfecta, 725, b. c. Christianam virtutem Barbari venerantur, 227, a. b. Hoc fecerunt Babylonii erga Jeremiam, *ibid.*
- Christus bonis operibus hominum nutritur, 175, a. 370, a. b. 563, a. Christus cum carne sibi affectiones asciscit, 163, a. Cur cum peccatoribus conversetur, 102, c. 427, d. Christus Deus et homo, 150, c. d. 214, 215, 270, c. Christus Ecclesiæ caput, 115, d. Factus est pro nobis omnia præter peccatum, contra Manichæos, 150, c. Christus gaudet nobiscum manere, 403, c. Gaudet oppressos ad se venire, 478, a. Christus in baptismo Spiritum sanctum excipit ut homo, non ut Deus, 346, c. Christus in cælis sine matre, in terris sine patre, 133, b. c. In cruce clamabat ad Patrem ex persona hominum, C 313, c. Christus in divinitate æqualis Patri, 358, c. d. In passione passibilis, post resurrectionem impassibilis, 143, d. In terris sepelitur ad tollendas spuas, 503, b. Christus licet in horto quæreret, mortem non timebat, 343, a. b. Nascendo claustra virginialia non fregit, 182, b. Christus non habitat in anima peccato inquinata, 1238, a. Christus non ideo quia dicitur propheta non est Deus, 138, a. b. Non solum diabolicas, sed etiam innatas motiones dissipat, 351, b. Non solum mortuus est, sed etiam resurrexit, 319, c. Christus pro nobis se subiecit, 347, c. Pro peccatoribus mortuus est, 194, b. Christus quo pacto virgine sub utero comprehensus et egressus, 918, 919, 930. Retinuit divinitatem in passione, contra Arium et Eunomium, 126, c. d. Christus sol justitiæ, 102, c. Solitium peccatorum, 216, d. Christus solus opere et sermone veram demonstravit philosophiam, 722, c. Christus spiritus coronatus, id est peccatis, 303, b. Totus sapientia, 187, b. c. Christus unus, 427, d. Christus ut homo dicitur factus, 350, a. Christus ut nobis parceret, non sibi pepercit, 202, b. Christus velut Noe, in arca Ecclesiæ servat, 119, c. Venit omnes homines salvare, 193, d. Christus voluntarie passus est, 126, c. d. 270, c. Christi actiones aliæ erant humanæ, aliæ divine, 346, b. Christi adventus gentilibus oculos aperuit, Hebræos obsecavit, 339, b. c. Christi adventu uno ovili pascuntur ovis et lupus, 379, d. 382, a. Christi caro post resurrectionem propter incorruptionem facta fuerat subtilior, 439, a. Christi conceptio in utero virginis intaminata, 190, c. Christi corpus cibus est, 266, c. d. Improbos hoc cibo vesci absurdum est, *ibid.* Particula licet minima, animam explet, *ibid.* Christi habere intellectum quid sit, 87, d. Christi militiæ juvenes, senes, pueri et mulieres apti sunt, 331, c. d. Christi in nativitate Apollinis tripus linguacissimus obmutuit, 215, c. Christi jugum torques aureus, 135, d. Christi nece puniuntur Hebræi, 107, c. d. Christi resurrectio vera, 459, a. Christo credentes vivunt, secus non credentes, 122, b. Ex Christo nobis futuram salutem David agnoverat, 187, c. d. Christum creaturam esse docent Ariani, 159, b. Per Christum diabolus victus, et nos in libertatem vindicati, 322, c. Christum in cælis carnem assumpsisse sensit Apollinarius, 178, c. 182, d. Christum induisse formam servi quomodo intelligatur, 126, 127. Christum interpellare pro nobis quid significet, 151, d. 154, a. Christum iterum crucifigunt hæretici,
- D**

159, a. Per Christum omnia possumus, ex nobis vero nihil, 187, d. Christum omnia potuisse negant gentiles et hæretici, 523, b. c. d.

Cibus nimius animæ nocet et corpori, 186, c. Crapulantibus somnium impedit, 467, b. Ciborum condimenta et compositiones, machinæ virtutis expugnatrices, 791, b. c. Ciborum sumptuositas delectat guttur, et insomnem nutrit intemperantiæ vermem, 1146, b. Ciborum voluptatis terminus est guttur, 727, d.

Cicatrices animæ assimilantur lepræ, 127, c.

Circumcisio in Christiano quæ, 87, b. Non circumcisio, sed præceptorum custodia animæ prodest, 211, a. b.

Civitas Dei, anima, 203, a.

Cæli porta arcta; pauci intrant per eam, 147, b. In cælis diversa est hominum dispositio, 250, a. In cælis neque erit mutatio, neque lapsus, neque perturbatio, 327, c.

Cælestia amanti lædet vivere, 466, c. Ad cælestia animus intendendus, 139, b. 309, d. Cælestia negligere et terrena sectari indignum est philosopho Christiano, 223, c. Cælestia negligentiis ne immisceamur, 331, d. Qui cælestia non considerat, sed terrena, nil boni videt, 139, c. Ad cælestia redeundum post quotidianum victum, 226, c.

Cœna mysticæ omni die participantium; sic enim Christi corpus nostrum fieri incipit, 1259, d.

Cœtui majori honorum major gratia impertitur, 103, c.

Cogitatio turpis in mente formata, est scultipile occultum, 767, a. Cogitationes impuræ diaboli filia, 266, a. Cogitationes malæ secant bonas, et e converso a bonis secantur, 1207, c. d. Cogitationes malignæ quæ, 1199 et seqq. Cogitationes prævæ a Deo nos sejungunt; iis semotis, illi appropinquamus, 514, c. Cogitationes prævæ idola sunt animæ, 419, b. c., 563, d. Judicii memoria pescuntur, 231, b. Sequuntur delicias lectus, 98, c. Serpentes sunt in corde, 122, c. Sordida sunt vestimenta, 202, d. Cogitationes prævæ Deus a nobis disperdit, 238, c., 587, c. 470, b. Cogitationes rectæ executioni mandandæ, 146, d. Cogitationibus bonis cum immoramur, paradum tenemus; cum declinamus ad prævæ, ab eo eicimur, 303, d. 306, a. Cogitationibus prævæ negaudus est aditus, ne nos denuo perturbent, 318, a.

Cognitio inflat, 226, b. Cognitione sui nihil difficilius, 535, c. Qui cognoscit magis, magis punietur, 239, d.

Conceptio Christi in utero Virginis intaminata, 266, c. d.

Concupiscentia proprium ignem habet, 1067, d. Concupiscentia quiescens assuevit paulatim mansuetius prompère, 1067, b.

Condonet aliis qui Deum sibi vult conlonare, 419, a.

Conon, licet ignavus et inutilis, attamen laudatus ab ineptis tumet, 142, c.

Conscientia propria, iudex incorruptus, 723, b. Conscientia stimulata memoria prævæ actionis nihil infirmus, 954, d. Conscientiæ morsus ipsa morte sunt saviores, 454, h.

Conservatio universi nobis Deus innotescit, 90, a. Consortia improborum fugienda, 103, b., 310, b. Consortia nimia sæpe sunt causa iræ, 433, d.

Constantinopolis fulminibus ac terræ motibus subdita ob necem Joannis Chrysostomi, 353, a. b.

Consuetudo consuetudine variatur, 534, b. Consuetudo diutina difficile solvitur, 1019, a. b. 1031, d. Consuetudo in habitum transit, et habitus transgreditur in naturam, 1066, c. Consuetudo, vinculum retinens, non permittit recessum, 1083, b.

Continencia secundum Deum bona, mala secundum Manichæos, 206, b. Continencia temperantiam parit, 1147, d. Continentibus diabolus invidet, 238, d. 391, b.

Conversatio bonorum quærenda, utpote utilissima, 351, b. c.

Conversio volentibus facilis, etsi adsit labor, 746, c.

Coquorum princeps gule passio, 791, b.

Cor animæ ærarium, 419, b. Cor hominis terra, 290, a.

Cor humanum terræ simile, 154, b. Cor inquinatum placere Deo non potest, 1063, a. Cor mundum potest Deus in nobis facere, 339, b. Cordis secreta amicis recentibus non pendenda, 483, a.

Corvix in multis annis vitam protrahit, et liberorum est amans, 198, b. Invenitur peccatoris figura, *ibid.*

Corona cælestis multiplex, 153, d. Qui non laborat non coronabitur, 479, a., 526, a.

Corpus fractum labore retinet ad se intellectum, 1042, d. Corpus non impingendum, 242, b. Qui corpus impinguat iudicem formidet, 246, b. Corpus pulvere formatur, ex cinere reviviscit, 150, b. c. Corpus uniuscujusque est possessionis mensura ut pes calcamenti, 1307, a. Corporis afflictiones animæ gaudia non impediunt, 171, b. Corporis commoditas virtus antependenda, 743, c. Corporis et animæ in valetudo quæ, 782, b.

Correctio modesta placat insultantes, 302, c.

Corybantæ insanæ, 131, d.

Crapulantibus cibus nimius somnum impedit, 467, b. Crapulare tempore carnalis tentationis est illam sibi augere, 454, c. d. 503, c. 573, b. c.

Creaturæ etiam irrationales erudienti nos quomodo vitam degere deceat, ut simus Creatori accepti, 1031, 1031 et seqq.

Crura recta habere quid significet, 758, b. c.

Crux Christi odium in charitatem veritit, 127, d. Crux Christi primos facit secundos, 122, d. Et qui sint primi facti secundi, 123, a. b. Crucis in modum manibus positus orandum, 119, d. 122, a. Crucis signo nos signemus in ipso domus egressu, 523, d. Crucis signum diabolicis fugat tentationes, 350, c. 522, c. Crucis virtute diabolus prostratus, 202, a. b.

Cupiditas circa cibos insatiabilis, nullo tempore passionem permittit quiescere, 806, a. Cupiditates perversæ, catenæ quæ difficile solvuntur, 1238, b.

Cura animarum, omnium artium difficillima, 747, 750.

Cura sui ipsius omnibus auteferenda, 1078, c., 1079, a.

Curis qui oneratur, facile a diabolo sternitur, secus vero B qui non oneratur, 231, c.

D

Dæmon affligens nos ad Deum confugere cogit, 166, c. Dæmon homini oranti multum invidet, 1175, d., 1178, 1182, b. Dæmon tristitiæ quilibet operetur in anima, 1214, d. Dæmon unicuique plura suggerit, 190, c. Dæmones baptismus amputat, 207, a. Dæmones contra legitime certantes fiunt imbecilliores, 473, a. Dæmones imprii quomodo hominem perturbant, 1223, b. c. Dæmones in Scripturis variis appellationibus innuuntur, 235, d. Insurgunt gravius contra vincentes, 431, a. b. In tentando sibi invicem opem ferunt, 407, c. Nobis insidiantur, sed frustra, 86, a. Passionibus et sensibus nostris ut armis contra nos utuntur, ut nos feriant, 1047, c. d., 1050. Dæmones qui adversum nos primi insurgunt ad bellum, 1199 et seqq. Quibus insidias nos lacescunt, et quomodo debellandi, 1150, 1131 et seqq. Variis tentationibus os nostrum occludere nituntur, 139, d. Dæmonibus multiformiter tentare nos conceditur, 91, b. 235, c.

Daniel qua ratione leonum feritatem evasit, 918, b.

David ex Christo nobis futuram salutem agnoverat, C 187, c. d. Non amore voluptatis sed prolis, decem sibi adjunxit uxores, 286, b. Non lapide tantum, sed etiam Dei munimine famosum Goliath derexit, 953, a. b. Quomodo Saulem persequentem effugit, 911 et seqq.

Desiderium irritatur quando præstio non adest animo id quodeunque est quod amat, 634, a. h. Desideria prævæ si trahunt ad se sensus animi, quanto magis superna, 531, c. Desideriis suis potius imperandum quam servis, 214, c.

Desidia, sive acedia, amor æreus, laborum adversaria, horrologium famis, 1143, b. c. Desidia animæ languor et infirmitas, 1138, d. 1159. Desidia nostra non salvat nos, 193, d. Desidia nutrit passiones, præbetque occasionem cupiditatis licenter sese promovendi ad ea ad quæ natæ sunt, 999, c. In desides ferocius diabolus debacchatur, 486, c. Ne desides simus ad surgendum, si incidimus in peccata, 335, a.

Desperationem post patratum scelus suggerit diabolus, 287, b.

Detractio, iræ filia, detestanda, 218, b. Ob detractio-nem Maria, Moysis soror, lepra percussa, 279, b. Detra-hentis anima statim lepra obducitur, *ibid.*

Deus animæ cicatrices obducit, 127, c. Deus conserva-tione universi nobis innotescit, 90, a. Cuique petitioni benigne annuit, 835, d. Deus gaudet his qui assequi conantur gloriam eandem quam ipse habet, 1027, a. Impios castigat ut corrigat, 578, c. 463, b. 510, c. Improbos scelus obcæcat, intellectuales aperit, 162, b. c. Deus incomprehensibilis, contra Eunomium, 87, d. 147, b. 162, d. Deus indesinenter laudandus, 170, d. In gubernando non respicit personas, 198, d. Mitis est et fortis, 367, b. Deus omnia in omnibus, 103, c. Deus nominatus fugat dæmones, 1251, d. Non importune sollicitandus, sed ejus beneplacitum expectandum, 450, d. 451, a. b., 533, c. d. Nos intus et foris custodit, 199, b. c. Deus peculiarem curam gerit sibi inservientium, 246, d. 238, a. 418, c. Potest ex pejore in melius im-mutare, 263, b. 399, c. 473, c. Potest mutare naturam, 322, d. Deus prudens medicus, 99, b., 342, b., 451, b. 489, c. d. 479, a. 523, a. Quos sanat in anima firmat in fide, 127, c. Deus semper infirmis subvenit, 746, c. Sine humana cooperatione bona exhibet perfecta, 734, d. Solus proprie est sapiens, 533, c. Statim si non exaudit, differt ita melius, 365, c. d. 387, b. c. 427, a. b. 466,

- a. b. 470. c. 478, b. c. 534, c. Deus super omnia diligendus, 212, c. Suscipit ad se confugientes, 259, b. 259, d. 595, d. 463, a. b. c. 522, a. 539, c. Deus tristia in amœna, convertit et e converso, 135, c. 302, a. Tum in prosperis, tum in adversis laudandus, 383, c. 390, a. b. c. Imo magis in tristibus, 383, c. 463, d. Deus unum tantum hominem creavit, 154, c. d. Deus unus, 155, b. 174, c. 178, a. Dei amor consanguineis præferendus, 250, c. Dei amicitia qui gaudet, is felix est, 371, d. 574, a. Dei memoria a mente nunquam excidit, 531, a. Dei memoria animæ utilis, 170, d. Dei memoria tempore angustiarum solatur, 563, c. Dei operum contemplatio magnam oblectationem plurimamque utilitatem parit, 1051, a. b. Deo nos voveamus, 202, c. Deo placere studendum, 258, a. Deo serviendum ex amore, non ex timore, 111, c. et illi soli, 546, b. c. Deum flagellantem ne unquam renuamus, 203, b. Deum qui habet custodem non timeat, 338, c. Deum qui sibi vult misericordem, sit aliis misericors, 527, d. Deum qui vult ad se venire, custodiat fores, nempe sensus, 535, a. A Deo nisi adjuvemur, licet liberi, nihil nobis possumus facere, 538, b. c. Omnia sunt a Deo, 166, b. et nobis utilia, 170, b. 342, b. Qui nos a Deo volunt seducere, odio habeantur, 471, c. 542, a. 545.
- Diabolus apostolica pedum lotione calcatus, 118, c. d. Diabolus apparentibus causis incautos expiscatur, 227, d. Diabolus honestatis osor, præsertim sanctos odio prosequitur, 887, 890. Diabolus latro et nostris peccatis in nos armatur, 522, c. Juxta inclinationem et vires tentat, 183, b. Si post opera bona vehementer insurgit, signum est illum doluisse, 407, a. b. Diabolus virtute crucis prostratus, 202, a. b. Diaboli fraude Adam deceptus, 890, 891. Diaboli malignitas, *ibid.* Diabolo qui multum inseruit, Deo tandem suo inseruit, 479, d. Diabolo qui obediit, divinis locutionibus aures aperiat, 522, a. Diabolum qui timet solus, fidem sibi asciscat socium, 235, a. Diabolum vincere non Deus semper permittit, 255, b. 571, c. Deprædatur a diabolo, qui de se nimium fidit, 413, d. 418, a. Irridentur a diabolo qui adhuc imperfecti alios erudiunt, 246, c. 458, d. Cum diabolo contendendum, 191, c.
- Dilatatio sæpæ causa fuit mutandi consilii, 774, a.
- Dilectio complementum legis, 590, b. Diligentibus Deum semper cor gaudet, 506, a.
- Diligentia humana divino non fulta auxilio, exitum sortitur infelicem, 734, c.
- Dina Jacobi filia, 531, a.
- Disciplina quæ legem Dei non docet, stultitia est et insipientia, 1239, a.
- Discipulorum negligentia periculum affert magistro, 755, a.
- Dispensatio Dei sine humana cooperatione bona exhibet perfecta, 754, d.
- Divinitatem retinuit Christus in passione, contra Arium et Eunomium, 126, c. d.
- Divitiarum avari ut plurimum ad improbos deveniunt, 271, d. Divitiarum impiorum pulvis instar dispergentur, 854, a. Divitiarum non sinunt eas possidentes dormire, 875, c. Divitiarum quo majores sunt avaro, eo majora erunt æterna supplicia, 271, d. Divitiarum veræ non in abundantia rerum, sed in satietate nihil desiderantis animi, 710, a. b. Divitiarum amantes ægre ab illis in hora mortis divelluntur, 850 et *seqq.* Divitiarum cupiditas inopia possessionum curanda, 806, b. Divitiarum instabilitas, 855, b. c. Divitias qui projicere non vult, cum divitiis perdetur, 327, b. c. Divitias qui congregat, illas aliis congregat, sibi vero pœnas æternas, 267, c. 290, d. Divitiis qui caret ad eleemosynam, cor expurget a vitiis, 471, c. Divitiis vir insatiabilis, inhumanus, 191, b. Divites de bonorum administratione rigorose examinabuntur, 210, b.
- Doctrina quæ in operibus consistit, efficacior illa quæ in sermonibus est, 751, d. 754, a.
- Doctum qui præest aliis esse oportet, 758, a.
- Domitiantem cavendum ne ab aliis dominetur, 119, a. Dominantium vita, infelix, 371, b.
- Dominum qui expectant ab ipso coronabuntur, 331, a. Domino a nobis recedente, nostra innotescit infirmitas, 538, c. Domino res nostras operante, omnia in tuto sunt, *ibid.*
- Dona non rei pretio oblata, sed magnificentia affectus æstimanda, 615, c. Dona spiritualia cum affectionibus sunt conjuncta, 198, a.
- Dormire nimium belluinum est, 91, d.
- Dotes animi corporeis ornatis pulchriores, 190, a.
- E.
- Ecclesia Dei paulatim supra solem illuxit, 386, a. b. Ecclesia Jerusalem, 178, d. Ecclesia non secus ac cœlum frequentanda; nihil terrenum in ipsa loquendum seu cogitandum, 1234, b. Ecclesiæ figura, luna, 479, a; Rahab,
- A 106, d. In Ecclesia Dei simus olivæ fructifera, 565, d. Ecclesiæ non vanis ex gypso ornamentis decorandæ, sed solo crucis signo, 578, c. d. In ecclesiis flendum, non ridendum, 362, c.
- Eduili cupiditas inobedientiam parit, 1146, b.
- Eleemosyna, 350, a. Eleemosyna commendatur, 874, 875. Eleemosyna his qui eam fecerunt, maximam præbebit gloriam, 963 et *seqq.* Eleemosynæ, bonis operibus et orationi vacandum, 887, a. b. c. Eleemosynam qui credit dari Deo in paupere, non expectat ut petatur, 259, c. Eleemosynæ in tribunali summi Judicis confidentiam præbent, 855, d. Ad eleemosynarios sæpe deveniunt hæreditates, 358, d. 370, a. b.
- Elias sub planta cibum invenit, 123, d. Miraculose nutritus, 927, c. d. Eliæ cælibatus angelicus, 151, c. Eliæ pallium quid significet, 326, a.
- Ellisæus quomodo latuit hostes eum perquirentes, 915, b.
- Encænæa quid, 171, b.
- Ensis diaboli multiplex, 426, b.
- Episcopatus dignitas cur hominibus detur, et non angelis, 354, b.
- Episcopus sordido quæstui ne inhiat, 542, c. Episcopi non statim anathematizent, sed prius mulceant, 299, b. Episcopis, intemperantiam et scurrilitatem coercenda, 575, c. d. Episcoporum vita prava, subditorum exitium, 290, d. Ex episcopis etiam multi damnabuntur, 542, a.
- Epulæ externæ et populares rejiciendæ, 1503, b.
- Error non ideo sequendi quia paterni, 211, d.
- Escarum satietas nascit cogitationes, et ebrius somnum perpotat imaginationis, 1148, d.
- Eucharistia chartæ assimilatur, 103, a. Eucharistiæ effectus bonis vitales, indignis mortiferi, 126, a. b. Ab Eucharistiæ sumptione pinguedo spiritualium, *ibid.* et 406, c. Eucharistia reficiendum, 126, a. Homo non salvabitur nisi amore et timore corpus Christi communicet, 522, d.
- Eunomius mente captus, Dei naturam comprehendere asseverabat, 87, d.
- Eva Mariæ figura, 179, d. Eva nos vestibus, Maria vero incorruptibilitate vestivit, 179, d. 182, a.
- Evangelium Christi mystice Deuteronomium, 110, d. Cum Evangelio confluent prophetiæ, verba Moysis et res mysticæ, 106, c.
- Excessus et defectus pariter vitandi, 415, a.
- Exemplum non verbum inducit ad imitationem, 751, d.
- C Exempla mala bonis potiora, 1014, 1015. Exemplorum bonorum memoriæ persimiles imprimunt imagines animabus non valde duris et asperis, 765, d.
- Exitus rerum incertus, 178, c. Exitus rerum secundum Dei voluntatem optimus, non secundum nostram, 562, d. Exitus vitæ præ oculis semper habendus, 167, d.
- Experientia aliena fiat aliorum doctrina, 751, b.
- Exploratores Palæstinae angelorum figuræ, 110, a.
- Exteriora non consideranda, 251, c.
- Ezechias quo pacto Assyriorum fugavit exercitum, 914, 915.
- F.
- Facies motum et statum mentis celare nequaquam sustinet, 674, b.
- Facultates qui relinquunt promiscue quibuscumque merito puniuntur, 855, 858.
- Fames et illius effectus, 926, 927. Famis horologium, desidia, 1143, b. c.
- Fatum est quid fictitum, 183, d.
- Felicitas humana instabilis, 151, d. Felicitas humana miseriis conjuncta, 351, c.
- Femina obtutus, telum veneno imbutum, 1147, d. Feminarum conversatio fugienda, 1150, a. b. c.
- Feræ ipsa virtutem admirantur et colunt, 794, c.
- Fermentum et azymum quid designent, 959, d.
- Fides divino eget impulsu, et impulsus eget nostra electione et arbitrio, 318, d. Fides est necessaria ad intelligentiam Scripturarum, 153, b. Fides et baptismus absque operibus justitiæ non erunt ab igne æterno, 1259, a. Fides et illius effectus, 362, b. Fides in Christum justificatio; cum ore confiteri, salus absoluta, 86, c. Fidei acibus incredulitas rejicienda, 514, d. Fidei professæ vis, 86, c. Fidem, spem et charitatem studet diabolus abolere, 262, a. Qui ad fidem Christi convertitur, antiquis erroribus ne faveat, 370, c. d. Per fidem cognitio innumera bona confert, 86, d. Per fidem et spem Deo appropinquamus, 207, b. Fide deficiente nos opprimat diabolus, 259, b. Fide sternitur diabolus, 391, b. In fide Deus firmat quos sanat in anima, 127, c. In fide per miracula Deus firmat instabiles et incredulos, 579, b. Qui fidit nimium de seipso, a Deo derelinquetur et irridebitur, 358, a. b.
- Filii consubstantialis Patri, 118, a. b. Filii generatio a Patre inexplicabilis, 153, b. — Filii splendidis paren-

tum opibus succedentes, sæpe in extremam paupertatem A redacti sunt, 853, b.

Finis iusti et impii incertus, 486, d. 487, a.

Flagella Dei non renouenda pro felicitate æterna, 203, b. 333, d.

Folia tegumento et ornamento sunt plantæ, fructibus custodia, 827, d.

Fornicationis finis est dolor, 770, b.

Fortis, licet vulneribus obsitus, consequetur victoriam, 146, b.

Fur et adulter omnes esse adulteros et fures existimant, 98, d.

G

Gaudium est exitium tristitiæ et lærymarum consolatio, 1143, a. Gaudium immoderate tristitia vultus comprimendum, 150, b. Gaudium qui vult, terrena negligat, 439, c. Gaudia spiritualia præcedunt tentationibus, 406, c. d.

Gedeon Madianitas quomodo delevit, 914, b. c.

Gena nutritionis cum sit instrumentum, decoratur temperantia, 822, c.

Generatio corporalis una est, spiritualis multiplex, B 138, c.

Gentiles, qui Verbo crediderunt, nutriuntur; Hebræi ob incredulitatem fame pereunt, 294, b.

Gladius plurimam præbet pugnanti custodiam, 1267, d. Gladius prædicationis sermo, 1271, c. Gladium gestare in femore quid, et quid in gladio significet, 734, a. b.

Gloria humana parva et vilis, 191, b. Gloria vana aut inanis quid, 822, d. Illius effectus, 823, 826. Gloria vana, aper ex silva, 850, a. Hæreseon mater, bellua mille dentibus armata, 1143, c. d. Gloria vana opus in publicum efferre compellit, magis placere volens hominibus quam Deo, et labores reddit inuitiles, 1047, d. Gloria vana passio irrationalis, 1159, d. Principium erroris mentis, 1194, a. Sacculum disruptum, 978, a. A sacerdotibus summe vitanda, 551, c. Gloria vanæ appetitus mercedem bonorum operum extorquet, et laborem efficit inuitilem, 619, b. 623, c. 1038, b. c. Illius cupidi facile deprædantur a diabolo, 491, c. d. Gloriam qui ambit, similis est meretrici, 425, b.

Gratia reficiens aduolat, cum anima tristibus fere succumbit, 406, c. d. Gratiam Deus imperitur assiduis sudoribus illam querentibus, 519, a. 558, d. Gratia Dei destituit, diaboli ludibrium, 239, b. c. 393, c. Gratia legali et evangelica homines a Christo donati, 334, c. Gratia recedente ab Hebræis, omnia bona ab eis auolarunt, 294, c. Gratia Deo agenda in fine anni, 506, a. Gratias Dei qui aliis non communicat, talentum suffodit, et in iudicio punietur, 211, c. Gratias Deo agere in angustiis utilissimum, 458, b. 439, b. c.

Gula sive cupiditas explendi ventris, passionum mater et gubernatrix, rerum vero honestarum expultrix, 791, a. Fornicationis mater et malarum cogitationum nutrix, 1142, b. Nationem gravat et irritat libidines, 613, a. b. Gulæ ratio finem habet fornicationis, 770, b. Gulæ voluptati addictus, facile a libidine vincitur, 622, c. Gulæ progenies et germina avaritia, iracundia et dolor, 787, c. Guttur omnis voluptatis ciborum terminus, 727, d.

H

Habitus a consuetudine contrahitur, ab habitu vero natura, 786, c.

Hæretici ignominiosos appellant hæresis abjuratores, 193, d. Hæretici iterum crucifigunt, 159, a. Scripturæ verba sibi accommodant, 174, c.

Hæbræi licet peccassent, oppositum contendebant, 390, d. Puniantur ob Christi necem, 107, c. d. Hebræorum principes vocantur Sodomitæ, 111, c. Hebræis iratus est Deus quia non crediderunt nec sperauerunt, 207, b. Ab illis cum gratia bona omnia auolarunt, 294, c.

Homicidium et adulterium, delicta gravia, hominum etiam opinione, 83, c.

Homo solus ex terra creatus, 154, c. Homo solus imago Dei, 153, a. Homo vetus, de quo loquitur Apostolus, quis sit, 142, b. Homines alii aliis sicut corporis membra inservire debent, 858, 859. Homines animarum lues qui, 310, a. Homines cum mulieribus ablui execrabile, 311, a. Homines in Scriptura aqua appellantur, 194, a.

Honor malorum mater, 1098, c. Honoris affectus, natus simul cum homine, non ad honorantis contumeliam, verum ad reverentiam concessus, 891, a. Honoris principium, hominum complacencia. finis vero superbia, 1093, c.

Hospitalitas magno cum studio exercenda, 1127, b. c.

Hostes diligendi, 347, b. 350, d. 351, a. 354, b. 571, d.

Hostes nostri inueneri, 327, b. Qui in hostes humanita-

tem exercet, in iudicio salvabitur, 353, c. Quidam in hostem jecit lapidem, at lapis filium jacentis obcæcavit, 314, a.

Humilitas aliarum virtutum murus est, quæ custo lit inviolatos animæ thesauros, 962, d. Nunquam concedit invidiæ locum, 1038, d. Malum honoris spiritum tumdit, 1098, d. Humilitas charitatem parit, odium superbia, 143, a. Humilitas diligenda, etiam si magnus fueris, ut exalteris in die iudicii, 1262, b. Humilitas hominem extollit ad cælum, 1163, a. Hospitalitatem comparat, et superbiæ cessare facit, 1253, a. b. Humilitas supra omnia necessaria, 506, d. 507, a. Humilitas vera cuiuscunque proposito obedit, 99, a. Humilitatis amantes ipsi angel, 199, c. Humilitati subditi nil nocet præpositi ignorantia, 99, a. Humilitatem dæmones valde perlescunt, 1127, d. Humilitate, non jactantia in cælum ascenditur, 213, d. Humilitate sternitur diabolus, 194, b. c. Humilium Deus miseretur, non potentium, 147, c. Humiliaudum cor in asperitatibus ne intumescat, 222, d.

Hypocrisis quæ, et illius effectus, 207, b. c.

Hypocrita vestibus alienis indutus, 186, c.

I

Idola animæ cogitationes malæ, 419, b. c. 565, d. Idolum in occulto ponere quid denotet, 767, a.

Idololatria extra corporalia mentem non erigit, 86, a. Ob idololatriam tristitia eveniebant, 115, a. b.

Ignavia vitorum mater, 1258, b.

Ignem Babylonice fornacis non nocuisse mirabilis fuit, quam si fuisset a Deo repente extinctus, 373, d.

Il liberalitas parit austeritatem morum, 191, c.

Illuminationes Dei assimilantur rosi, 98, a. Illuminationibus divinis anima dilatanda, 235, c. d.

Imago divina Deo famulantibus reverentiam conciliat, eosque verendos reddit, 894, 895.

Imbecillitas propria Deo latenda, 219, a. Imbecillitati nostræ in docendo sese Deus accommodavit, 166, b.

Imitatorum perditio fit præne magistro, 731, h.

Immanitas ab episcopis detestanda, 298, d. 299, a. b. 312, c. In pœnam istius, incidunt in tentationes intolerabiles, 299, a. b. c.

Immemores beneficiorum Deus rejicit, indignos vero recipit, 90, c.

Immiscerendum generat avaritia, 806, d.

Immutabilitas Dei et mutabilitas nostra, 214, a.

Immutatio manuum Jacob primum fecit secundum, 122, d.

Imperitia magistri pessumdat discipulos; discipulorum negligentia periculum affert magistro, 755, a.

Impietas gravis ægritudo, 151, d. Impietas sæpe reddit celebres quos non reddit strenuitas, 139, b.

Impius extollitur ut præceps agatur, 114, d. Impius impius amat et odit justum, 293, d. Impii affectus, dæmonum animæ, 151, c. Impius castigat Deus ut corrigat, 378, c. 463, b. 510, c.

Improbitas iniquitatem parit, 107, b. Improbitas palliata a sapientibus facile dignoscitur, 125, c. 274, b. c. Improbitas sibi soli nocet, 162, d. 314, d. 318, a. Improbitate rejecta agnosceitur Deus, 534, c.

Improbis cito, probus nunquam judicat proximum, 98, d. Improbri opera diaboli laudantur, 142, d. Improbri si proborum consortio non immutentur, duplici pœna puniuntur, 379, c. Improborum maledictiones et irrisiones non curandæ, 210, a. Improbis omnia sunt incentiva ad peccandum, probis autem ad laudandum Deum, 234, d.

Impudicitia voracitatis fetus, orationis pudefactio et cordis opprobrium, 1142, c.

Inæqualitas nunc occupat vitam mortalium, 873, 878.

Incarnatio lucerna est, 178, d.

Inclinationes humanæ in contraria rapiuntur, 313, b.

Incontinentia ubi est, ibi fames, 298, a. Incontinentiæ species omnes a Salomone vocantur hiems, 312, a.

Indigentia moderata alligit eum qui aliorum luxu non proritur, 862, a.

Indolentiam exerceat monachus, 293, a.

Indomitos non ex odio, sed ex amore Deus frenat, 139, a.

Ineptiæ omnes a sectariis vocantur mysteria, 154, c.

Infirmities corporis animæ prociæ, 171, d.

Ingenii hebetis signum est, versari penitus in his quæ ad corpus pertinent, 1307, c.

Iniquitas est necessarius privare indigentes, sicut alios tyrannide opprimere, 886, c. d. Iniquitatis opera maleolentia et mortua, 151, b. In iniquitatibus qui consequitur, noscat tandem seipsum, 213, b.

Injuria sanctis illata, in Deum refunditur, 291, b. c.

Inopi in Deo sperandum, 99, d. 335, c.
 Insolentia in prosperis conpescenda, 151, d.
 Intellectus animæ oculus, 139, b. Intellectus minime decentia cogitans, sepulchro fetoso similis, 1038, d.
 Invidendi non sunt proximi honores, 565, a.
 Invidia est indumentum superbæ et hostis charitatis, 1145, d. Invidia exitiosa, 143, a. Invidia magnis successibus adversatur, 178, c. Invidia sibi ipsi nocet; illius effectus, 959, c. d. Invidia quorundam coepiscoporum Joan. Chrysostomus in exilium pellitur, 473, b. 522, d. Illi ipsi coepiscopi a Deo puniti scelus confessi sunt, 473, c.
 Ira, directio prudentiæ, ferarum mater, et orationis impedimentum, 1145, a. b. Ira suscitatur mærorem et odium, 1106, d. Ira filia detractio, 218, b.
 Iracundia obtundit mentem, 261, c. Iracundia, passio furibunda effert animam, 1154, c. Iracundia silens mitior evadit, 1067, b. Ad iracundiam nihil potest concitare imitatores Christi, 530, c.
 Irascendum interdum nobiscum, 319, b. 527, b. Irascendum proximo nullatenus est, 530, c.
 Israelitæ Ægyptios persequentes quomodo effugerunt, et hostes suos debellarunt in deserto, 915, 918.

J

Jacob cum angelo luctatur, 923, d.
 Jactantia frenanda, 150, b.
 Jebuthæ historia quid nos edoceat, 758, 759.
 Jejunantis oratio, pulvis aquilæ sursum volans, 1146, b. Jejunans meus, stellam nocivam serenitate splendens, *ib.*
 Jejunium a vitibus, 211, b. Jejunium intemperantiam præcavet, et continentia fornicationis lasciviam, 1235, a. Jejunium sine bonis operibus crapula est, 206, b. Jejunium viginti speculum optimum, 147, d. Jejunii panis bonus, quandoquidem liber est a voluptatum fermento, 1245, c. Jejunio frenanda est carnis petulantia, 150, b. 245, a. 527, c.
 Jephthæ votum et laus, 907, d.
 Jeremix virtus et iam a Barbaris veneratione habita, 227, a.
 Jessæi philosophi, illorum mores, 723, a. b.
 Jesus Nave figura Christi Jesu, 106, c.
 Jesus ubi tangit, omnia immutantur in melius, 523, d.
 Joannes Christi præcursor in eremo degebat, 102, c. Urbes omnes illum adibat, 746, d. Vitæ monasticæ fuit exordium, 995, d.
 Joannes Chrysostomus laudatur, 295, c. Propter invidiam in exilium pellitur, 473, b. 522, d. Ob ipsius necem Constantino polis fulminibus ac terræ motibus subdita, 335, a. b.
 Job non tam celebris charitate in pauperes quam tolerantia in adversis, 375, a. b. c. Liliun tanquam pulcherrimum inter spinas, 813, d. Jobi in calamitatibus magnitudo, 907, a. b. c. Patientia, certamen et victoria, 895, 898 *et seqq.* Illi omnia bona dedit Deus propter tolerantiam, 171, c. Tres illius fiere, *ibid.*
 Jonæ oratio e profundo maris ad cælum evadit, 830, d. Jonam quomodo balæne venter in corruptum servavit, 918, c.
 Jonathas summitate sceptri mel gustavit, et vilis, 235, c.
 Jordane sermonem penitentiae denotat, 738, d. Jordane medio lapides extracti quid significant, 731, b.
 Joseph Mariam non cognovit carnaliter, 182, c.
 Josephi cum uxore Pulipharis luctatio; Susannæ comparatur, 902, 905.
 Judæam habitavit Adam e paradiso ejectus, 85, a.
 Judæi cur tot et tanta mala sint perpessi, 107, c. Judæorum principes cur principes Sodomorum nuncupati, 111, c.
 Judicis facies præoccupanda laboribus, 559, c.
 Judicium impatientes perdit, misericordia patientes salvat, 99, b. Judicii dies, 107, a. 214, b. 466, d. 467, a. Judicii die etiam de otiosa audiente puniuntur, 446, a. Impatientium querelæ innumere erunt, sed inutiles, 474, a. 553, d. 558, a. b. Judicii die ob fidem Christi servatam justus lætatur, 525, d. Omnia ad confusionem patebunt, 191, d. Tum bona tum mala examinantur, 378, d. Judicii memoria cogitationes pravæ compescit, 241, b. Judicii memoria studet diabolus expungere ut perdat, Christus inveniat ut salvet, 278, c. d. Judicia Dei incomprehensibilia, 90, d.
 Jugum Christi torques aureas, 155, d.
 Junioribus libertas et confidentia non dedenda, 474, a. Cum junioribus sicut cum filiabus facies non exhibenda, *ibid.*
 Jusjurandum licet non tam grave quam homicidium,

A semper tamen fugiendum, 83, c. 511, b. Jusjurandum, si fieri potest, ad omnia recusandum, 1505, b.
 Justitia est æqui distributio, 590, b. c. Justitia est virtutis appendix, nam absque illa omnis actio est impura, 1245, c. Nos facit esse Deo proximos, intrepidus et imperturbabilis, 958, d. Justitia vere conveniens, non omnibus partes aquales, sed pro dignitate unicuique præbere, 1019, d. Justitiæ divinæ speculatio difficilis est, 559, c. 590, c.
 Justus cum angelis virtute contendit, 259, d. Justus qui sibi videtur, ne super peccatorem insolescat, 739, d. Quomodo regeneretur, 158, c. Si in errorem labitur, Deum habebit præpugnatores, 570, b. Justus sub multo numero, peccator sub uno vel nullo in Scriptura nuncupatur, 158, c. Justus ubique Deo gratus est, 116, c. In morte illuminabitur, *ibid.* In anima justi Deus inscribit quod exigit, 150, b. Qui benedicit justo benedictur, qui maledicit maledicetur a Deo, 510, b. c. Justi saepe deseruntur ut patientiam discant, et superbiam vitent, 217, b. c. 598, b. Sapienter opprobriis et laboribus conflictantur, 99, c. Qui justus non apparent potius salvantur quam qui apparent, 234, b. Justorum animæ Dei a dextris astant orate, 182, a. Justorum scutum corona est, 165, b. Justorum securitas et potentia, 994, 993. Justis Deus tristitia permittit ut probentur, 574, c. Justis omnes capiunt servire in infirmitatibus, 227, a. Justos Deus affligit ut impii terreamur, 379, a. Illos non deserit, 236, c. d. Justos in desperationem agere diabolus multipliciter conatur, 474, d.
 Juvenes corrupti vitandi, 105, b. Juvenis ætate, moribus vero senex quis, 142, a.
 Juventutis mores in senectute darabunt, 366, b. In juventute bene operandum, 142, c. In juventute boni habitus acquirendi, 531, d.

L

Labor amore fit oblectamentum, et ejus molestia jucunditas, 86, a. Labor humanus inutilis, nisi Dei donis obsignatus, 746, b. Labor, mentis ancora, 1092, c. Labor vanus et inutilis qui minime pervenit ad illud, ad quod a principio colliminavit, 1035, b. Labore multo acquisita pertinaciter detinentur et amantur, 105, c. d.
 Lacryma orationis lavacrum bonum est animæ, 1246, b. Lacrymæ amicum afflicti dolorem recreant, 598, a. Lacrymæ secus ac in terris, sepe per Judicis sententiam delent, 362, c. Lacrymas qui nequit effundere, atterat cor, 511, d. 514, a. b.
 Lapides e medio Jordane extracti quid denotent, 731, b.
 Latio in cruce statim exauditus, 158, a.
 Laus qua proximus laudatur etiam in laudante refunditur, 365, a. Laudes humane non querendæ, 230, b. 245, c. Laudes qui querit mercedem recipit, 527, a. b.
 Lazari et divitis mali historia, 812 *et seqq.* 870 *et seqq.*
 Lectio Novi Testamenti a monachis est omnibus aliis præferenda, 316, a. Lectionis sacræ privatione mens obescatur, 505, c. Lectionis utilitas et commoda, 826 *et seqq.* Lectioni spiritali oratio et manuum operatio jungenda, 578, a. b. Lectione Scripturæ mens errans coercetur, 1235, a. Lectio et utilior est oratio, 494, d. In lectione librorum apibus sinus similes, 310, c.
 Leontius presbyter, factus episcopus, vir utriusque vite, activæ et contemplativæ, laude in utrisque, 705, a.
 Lepra quadruplex, 166, a. Lepre assimilantur animæ cicatrices, 128, c. Leprosus ut immundus extra tentorium eiciebatur, donec expurgaretur, 474, d.
 Lex Christi, lex libertatis, 559, a. Lex custodienda custodit, 447, a. Lex Dei non causat sed impedit peccatum contra nonnullos, 210, c. d. Lex naturæ filios parentibus proximos esse voluit, nihilominus salutis desiderium sui quemque potissimum habere curam docet, 863, b. c. Legis complementum est dilectio, 590, b. Legis meditatio, labor non medicus, 1235, c. Legi divine contrarius renuntiet, qui multa a Deo accepit, 454, c. A lege quæ prohibentur infidelibus tangi ut impura, fidelibus sunt pura per Christum, 514, a.
 Liber qui vult esse, ne se cupiat, nec aversetur qui inquam eorum que in aliis sunt, alioquin servi e necesse est, 1294, a.
 Liliun significat animam sollicitudine carentem 799, d. Linguam unam cur habeamus et duas aures, 185, c. Linguas septuaginta quidam asserunt esse in mundo, 458, b.
 Locutiones inutiles et pravæ cogitationes perniciosas, 122, c.
 Longanimitas est armatura prudentiæ, et cordis medicina, 1145, b.

Lotio manuum ante ingressum templi symbolum orationis, 90, d. 91, a.
 Lucrum in confessum verum est, quod sit ex beneficentia, 835, c.
 Luctus de peccatis utilissimus, 163, a.
 Luna crescens et delicias rerum ostendit mutabilitatem, 1034, c. d. Luna Ecclesie figura, 479, a.
 Luxuria fugienda, 1147 et *seqq.* Luxuriæ dæmon valde fallax et invidus, 1187, a.

M

Madlanitæ figuram passionum impudicitia præferunt, 791, c.
 Magister e tumultu se segreget, 230, a. Magister non minus pro his, quibus imperat, quam pro semetipso decernere debet, 763, b. Magistri imperitia pessumdat discipulos, 733, a.
 Maligna malignam trahit, 251, b.
 Malum esse immobile asserunt Manichæi, 353, a. 390, d. Malum sibi soli malum, bonum vero et aliis, 162, d. Mala præsentia parva sunt, futura vero bona magna, 539, b. Mala quæ oriuntur ex sceleribus non displiceant, 314, c. Malis retroactis non advertendum, 251, c.
 Mandata Dei observet qui vult a Deo exaudiri, 406, a.
 Manichæi suæ impietatis libros thesaurum bonum appellant, 134, c.
 Mansuetudo dæmones fugat, et nos reddit Dei amicos, 1215, c. d.
 Manuum lotio ante ingressum templi symbolum orationis, 90, d. Manuum operatio non negligenda, 431, d. Manibus ambulare quid, et quid pedibus multiplicibus, 733, d.
 Maria incorruptibilitate nos vestivit, Eva vero vestibus, 179, d. 182, a. Maria ut Deipara ab universo venerata, 294, a. Maria vera iustorum mater, 179, d. Mariam fore Deiparam nesciebat Joseph ante partum, 179, b. 182, b.
 Martyrium qui optat, carente tyranno, cum vitis deceret, 422, b. c.
 Maxilla ventris ministra et adjutrix, 819, d.
 Medicus prudens est Deus, 99, b. 247, d. 308, b. c. Juxta affert remedia, *ibid.* Medico superno indiget præoccupatus a malo, 539, b. Medico superno omnia vulnera sunt pandenda, 539, c. Medicum rejicit anima reproba, 162, b.
 Memoria bona non amplius utilis poenas æternas subcunctibus, 859, c. Memoria sordium cogitationem dicentis afficit, 733, d.
 Mendax est in stateris qui præsentia futuris præfert, 566, c. d. 367; et ille cui animi vis corrupta est, *ibid.* In mendacia prohibetur qui vult nimium comprehendere, 147, d.
 Mens auriga, 518, a. Mens domina, caro serva, 147, c. Mens dum interius vigilat et custodit sensus, nullum membrum prave operatur, 1063, d. Mens integra est vestis nuptialis, 278, c. Mens pura thronus Dei, 1227, d. Mens secundum virtutem cuiusque est exercenda, 527, c. d. Mens senota a contumptione sit aut dæmon aut jumentum, 391, c. Mens sobria et vigil raro fallitur dolis hostium, 706, d. Mens suapte natura semper mobilis, 1087, c. Mentis elevatio in Deum expellit cordis tristitiam, 450, a. b. Mente moderata nihil præstantius, 199, d.
 Meretrici non dissimilis qui gloriam humanam affectat, 423, b.
 Metus Dei cur non potest, quantum potest maris timor, 794, b.
 Misericordia Dei, 499, a. b. Misericordia Dei peccatores salvat, iudicium impenitentis perdit, 99, a. b. Misericordiam et iudicium diligit Deus, *ibid.* Misericordiam sine discrimine indigentibus exhibere debemus, 873, c. In misericordia Dei tantum sperat peccator bonis operibus nudus, 87, c.
 Misericors sit aliis, qui vult Deum sibi misericordem, 527, d. Misericordes effert compassio, immisericores deprimit inhumanitas, 867, c. d.
 Missæ sacrificio devote astandum, 346, c. d. 347, a. Illi astantes angelos vidit Joan. Chrysostomus, *ibid.*
 Modestia interna animi bona obumbrat, 827, d. Modestia Moysis et Eliæ quæ, 626, a. b.
 Molestia secundum Deum quæ, 1105, a.
 Monachus aliena non querat, sed sibi incumbat, 211, a. b. 345, b. c. Monachus altare Domini est, 387, a. Monachus gulosus tributo ventris est obnoxius, 1147, a. Monachus insolens et nummorum possessor, proditor est, 246, a. b. Monachus iracundus, aper silvestris et solitarius, 1134, c. Longanimus vero fons quietus, *ibid.*, d. Monachus juxta valetudinem cibis utatur, 275, d. Monachus loca non mutat nisi iussus, 190, b. d. 223, d. 231, a. 238, a. 263, c. Locum unum non affectat, 251, d. Modeste se

vestiat et vescatur, 493, c. Per vim victum non exorqueat, sed in Deo confidat, 138, c. Monachus qui vana gloria percellitur, operarius est absque mercede, 1159, d. Quomodo se gerere debeat, 343 et *seqq.* 370, b. c. Monachus superbiens ab angelis destituitur, 199, c. Arbor est absque radice, non venti perire impetum, 1163, c. Vilius cibus assuescat, 413, a. Monachus avarum inter et pauperem differentia, 1131, 1134. Monachi in urbibus viventis, columbæ: turtures, qui in solitudinibus vitam degunt, 1091, b. Licet aliquando bonis cibis reficiantur, non iudicandi, 187, b. Opera bona celant, peccata divulgant, 327, a. Solitudinem dignitatibus anteferunt, 82, a. Monachi veri pseudo-monachorum causa contemnuntur, 434, c. Monachorum certamen gymnico laboriosius, 227, d. Monachorum labores difficillime agnoscuntur, 186, b. Monachorum magister navis gubernatori comparatur, 771, a. b. c. Monachorum priorum mores probi, 723; posteriorum vero deperditi, 726 et *seqq.* Monachorum pugna cum diabolo, 187, a. b. Monachorum, qui circa montem Sinae solitariam agebant vitam, mores, studia, virtutem, 614 et *seqq.* Barbari in eos subito incurrunt; cædes quorundam, 626 et *seqq.* Differentia inter bonos et malos, 1067 et *seqq.* Illorum præstantia, 1062 et *seqq.* Monachis suggerit diabolus inusitatas inedas vel ut superbiant, vel ut infirmetur, 411, d. In monachis multiloquium vitiosabile, 490, b. 502, c. Monachis stabilitas necessaria, 231, d. Ad monachos in periculis subterfugiunt primates, 82, b. In monachos præsertim insurgit diabolus, 453, a.
 Monastica vita tentationibus exposita, 238, a. b. 387, b. c. 419, c. d. Monasticæ vesti monastica vita respondeat, 259, c.
 Montes celestium contemplationem designant, 406, a. b.
 Morbus corporis est impedimentum, propositi vero nequaquam, nisi velit ipsum, 1290, d.
 Mores juvenutis in senectute durabunt, 566, b. Mores pravi filii diaboli, *ibid.* Moribus probis vasa contumeliæ in vasa honoris converti possunt, 374, a.
 Mori melius est quam parare aliquid quod institutum dedereat, 746, c.
 Mors animæ morte corporis tristior, 638, c. Mors ante oculos sit tibi quotidie, et nihil utquam cogitabis abjectum, 1293, a. Mors non est aliquid grave, sed opinio quæ de morte concipitur, 1290, a. b. Mors præ oculis habenda, 167, c. d.
 Mortuus peccato justus est, 207, d. Mortuos non mis flere incredulitatis est, 193, b. 286, c. d.
 Motus pravi oratione, lectione, oppressorum patrocinio vitantur, 246, c. 430, c. d.
 Moyses Amalecitas oratione fugavit, 83, d. Educit populum ex Aegypto; illius miracula, 931 et *seqq.* Moyses obscure loquebatur, ne ab ineptis intelligeretur, 151, d. Moysis facies Pentateuchi lumen, 153, a.
 Mulieri in ecclesia docere non licet, 250, d. Mulierum colloquia sive sub regula, sive non, vitanda, 218, c. 434, a. b. Mulierum et puerorum sive pulchrorum sive turpium consortia fugienda, 279, 282 et *seqq.* Mulierum in amicitias absque malitia inserit diabolus incautos, ut illos trahat in peccata carnalia, *ibid.*
 Mundus est valetudinarius, 247, d. Mundus speculca, 379, c. Mundo qui remanavit ne consanguineis sit nimis addictus, 527, a. 575, d.
 Munera celestia humilitate suscepta sternunt diabolum, 151, b.
 Murruratio iracundiæ fetus, 218, b.

N

Nabuchodonosor post poenitentiam regnum reassumpsit, 499, a. b.
 Natura divina nulli passioni obnoxia, 838, b. Ad imitationem proposita, 1023, b. Natura similem in omnibus servat cursum, 813, c. Natura virtuti postponentia, 887, b. Natura necessitate nihil violentius, 727, c. d. Naturam Deus mutare potest, 522, d. Natura virtus præstantior, 733, a.
 Necessitas exæquat inæqualitatem, et humile reducit ad sublime, 833, c.
 Necis jus in seipsum homini a Creatore non concessum est, 618, b.
 Negligentia minus nocet quam arrogans sui exstimatio, 1038, d.
 Negotia passionum arma, 1082, b.
 Neuriim aqua denotat falsam de rebus opinionem, 234, a.
 Nilus (S.), amisso recens filio Theodulo, consolationem amicorum respiciens, calamitatem suam coram ipsis lamentatur, 590 et *seqq.* Conversionem suam a principio narrat, 590 et *seqq.* De Providentia disputat, multis ex sacra

Historia exemplis repetitis, 670 *et seqq.* Conternatus atroci nuntio de periculo Theoduli, sui filii, erigitur exemplo generosissimæ matronæ, quæ nuntiatam sui filii cædem constantissimæ tulit, 635 *et seqq.* Cum sociis sanctorum corpora sepevit, 663 *et seqq.* Mox allato a rege Barbarum benigno nuntio, ad perquirendum filium proficiscitur, 666 *et seqq.* Capitur a Barbaris, liberatur paulo post, 667 *et seqq.* Certum de salute filii nuntium accipit, illamque ad ipsum pervenit, 674 *et seqq.* Ab antistite Elysano presbyter ordinatur, 691. Invitatus frustra a monendum, cum filio ad monasterium revertit, 691 *et seqq.*

Notocere qui vult alteri, Dei iudicio sibi nocet, 314, a. b. Noe justus figura Christi, 119, b. c. Noe sepulcrum Adæ non ignoravit, 83, b.

Notæ quibus anima agnoscitur esse Dei cognata, quæ, 1026, a. b. 1027, d.

Novatiani penitentiam negant, 498, b. c.

Novatores licet impuri se puros judicant, 274, a. b.

Nudos certare quid sit, 798, 799.

Nummarie usus inter monachos locum non habet, 618, b. c.

Nuptiæ non ad fructum libidinis, sed ad incrementum generis institutæ, 602, a.

O

Obedientia ad imitationem Christi colenda, 1059, a. b. Obedientia ducit ad vitam, inobedientia ad mortem, 171, a. Obedientia magis quam jejunium demones flagellat, 194, b. c.

Oburgationes patris spiritualis non ab odio, sed ab amore procedunt, 563, b.

Oculus lucerna corporis, 139, b. c. Oculus quando armatura iniquitatis et quando justitiæ armatura sit, 1034, a. Oculus effodere dextrum quid, 754, b. c. Oculus improbus Deus obsecrat, intellectuales aperit, 162, b. c. Oculus impurus Deus potest mutare in puros, 326, b. Oculum mortificationis carnales tentationes amputat, 353, a, 450, b, 303, c.

Odiū ex superbia, caritas ex humilitate oriuntur, 113, a. Odiū quod adversus demones habemus, nobis ad salutem confert, 1211, c.

Olivæ Zachariæ Christianos denotant, 206, d.

Opera bona, atria Dei, 471, d. Opera bona, butyrum et mel; tristia fel et acetum, 173, b. Opera magica non digna stupore, 270, a. Opera, non verba inducant ad imitationem, 731, d. Opera prava infructuosa, 146, a. Opera verbis jungenda, 139, c. 222, c. 279, a. Opera supra vires non suscipienda, 231, b. Juxta opera vel punientur vel præmiabuntur, 367, a. b. c. Post opera bona si diabolus vehementer insurgit, signum est illum doluisse, 497, a. b. Operibus bonis Deus obsecrandus, non pravis contristandus, 251, d. Operibus bonis non fidendum, nec propter errata desperandum, 167, a. In operibus bonis nunquam cessandum, 206, c. 439, d. 574, c.

Operari bona non solum remuneratur, sed etiam laudare boni operantes, 53, b. In operando bona non terrent advera, 566, c. In operando bona mala sit dorum differentia, 434, a. Operari vultur qui maxima intendit, 513, b.

Operatio recta Deo magis placet quam alta cognitio, 119, b.

Opes qui colligit, duplici pona damnatur, 814, b.

Orandum et vigilantum in carnalibus tentationibus, 93, b. 98, c. Orandum ne impatientes moriamur, 202, c. Orandum potius liberari a vitiiis quam a corpore, 202, a. Orandum positus manibus in modum crucis, 122, a. Orandum singulis diebus ante omne opus, 130, a. Orandum ut ab impis affectibus liberemur, 151, c. 225, a. 285, a. 366, b. c. 510, d. 515, c. Orandum ut liberemur a peccati servitute, 354, c. Cum oramus, a terrenis nos abstrahamus, 438, c. Cur oremus stantes diebus Dominicis, terribilibus vero flexis genibus, 143, d. Oranti et crecenti nihil arduum, 412, c.

Oratio ascensus mentis ad Deum, 1174, d. Colloquium intellectus cum Deo, 1167, d. Oratio contra mentis inquietudinem summe prolicua, 311, c. Oratio depositio est seu abectio cogitationum, 1182, c. Oratio germen mansuetudinis et lenitatis, 1170, d. Oratio fiat cum sobrietate, ne a Deo petamus quæ ipsi non grata sunt, 1231, d. Oratio humanis affectibus denudanda, 159, a. Oratio humilis Deum inlectit, superbi vero exasperat filium deprecatio, 1165, c. Oratio lavacrum anime, 91, a. Oratio mentalis Deo acceptior, 442, a. b. Oratio neminem ab omni sensibili cogitatione abstracta, 870, a. Oratio non negligenda, 350, c. Nunquam interrumpenda, 602, b. Oratio necessarium intellectus, sicut panis corpus et

vitius animæ, 1190, b. Oratio omnipotens, 405, c. d. 510, a. Omnium virtutum mater, 427, c. Oratio perfectiorum summa, est mentis raptus ad Deum, 1003, a. Oratio pro persequentibus exauditur, non autem ad utilitatem, 83, d. Oratio propter tentationes non interrumpenda, 98, c. 432, c. Oratio pura laudabilis et proficua, impura detestabilis, 278, a. b. Oratio sibi addictos illuminat, 427, c. Oratio ut colloquamur cum Deo nos sistit, et longa consuetudine Dei amicitiam nobis conciliat, 827, a. Oratio utilior lectione, 494, c. d. Oratio utilissima, 439, b. 538, c. Oratio vigil demones frenat et compedit, 94, b. c. d. Orationis ara sancta, quia trahit ad nos Sanctum sanctorum, 1243, c. Orationis duplex modus, unus practicus, alter speculativus, 1166, c. Orationis effectus, 831 *et seqq.* Orationis imperurhabilitas nonnisi multo certamine acquiritur, 431, d. 434, a. Orationis necessitas, 835, 858. Orationis status est habitus absque passione, 1178, c. Orationis tempore omni aliæ cogitationi negandus est aditus, 523, c. Orationi omnis locus est idoneus, 850, b. Orationi redeundum post exstirpatis diaboli perturbationes, non vero ante, 242, a. b. Orationi semper inharendum, 86, d. Orationem diaboli studet impedire, 139, d. 403, d. 438, c. 525, a. b. Orationem qui negligit, a Deo separatur, 513, a. Per orationem veram angelis equalis sit monachus, 1191, d. Oratione anima præmunta a tentationibus expers, 513, a. Oratione mens obtenebrata illustratur, 366, a. Oratione non membrorum mutilatione, carnales appetitus reprimuntur, 199, a. Oratione opus habuit ipse Christus, 835, a. b. Oratione potius quam lapide David stravit Goliath, 351, a. Oratione sternitur diabolus, 119, d. 482, d. 519, a. b. Ab oratione non desistendum donec impetretur, 102, b. 290, c. 306, b. c. In oratione facies animæ splendet, 234, a. In oratione perseverare et mentem exercere ad colloquium Dei pulchrum, 998, b. Orationes non mittendæ indignis, 102, d.

Oratores cælestes ut pingantur alati, 359, a.

Organum anima justa, 171, a.

Ornatus quem unicuique natura dedit, innovatione sit derisionis argumentum, 1006, d.

Otium fugiendum, 193, b. In deserto Hebræis causa fuit idololatricæ, *ibid.*

P

Pachon monachus bellum meretricium patitur, ac victoriam refert, 1314 *et seqq.*

Palatus æger dulcia reputat amara, 153, c.

Palæstina Adamum et paradiso ejectum excepit, ut hic sceleris punas persolveret, 83, a. Palæstina propter quæ scelera spoliata fuit et desolata, 107, c. d.

Panis paratu facilis his qui manus habent, 759, d.

Panthera versicolorum varietatem non mutat, neque pellem Æthiops, 194, d.

Paralyticus a Christo sanatus, 494, a. b.

Parentes summe honorandi et obediendi, 310, a. b. 450, b. Parentum opibus splendidis succedentes filii, sapius in extremam redacti sunt paupertatem, 835, b.

Passiones assiduis congressibus prohibite, sunt robustiores, 779, b. c. Passiones bobus persimiles, 766, c. Passiones in principio facile expugnantur, consuetudine vero assumentes robur, fiunt expugnatae difficiles, 1070, c. d. Passiones otiantes, sicut reptiia frigore constricta, irradiante soe, e. latebris exsurgunt, 1090, a. Passiones plurima perniciæ subsequitur, 806, a. b. Passionum pabulum imaginee, 782, a. Passionum principatus gula, 1146, a.

Patientia, 215, d. Patientia donum Dei, 419, d. Patientia etiam antequam necesse sit, exercenda, 1239, b. Patientia in adversis utilissima, 403, a. b. Patientia necessaria, 374, d. Patientia virtutum regina, 403, b. Patientiam ut discant et superbiam vitent justii saepe descender, 247, b. c. 598, b.

Patriarcharum nomina interpretantur, 122, c. d.

Patris et Filii una divinitas, 133, a.

Paulus obsecratur, ut videret, 162, b. Paulus sapientibus Græciæ longe sapientior, 267, a. Universum mundum prædicationibus emensus, 267, a.

Paululum non est contemnendum, tum in bono, tum in malo, 312, d. 343, a.

Pauper nutritus nutritori magnam præstabit gloriam, 963, b. Pauperem despicientes non impii, 139, d. Pauperem non despicias lacrymantem, ne tuæ deprecationes despiciantur, 1242, d. Pauperes sibi ipsi honore pares constiterunt Deis, 871, c. d. Pauperum negotia pertractare sacerdotibus non repugnat, 370, a. b. Pauperibus qui sua erogat, speret sibi nunquam desituras retributiones, 319, a. 347, c.

Paupertas a judicio liberat, 210, b. Paupertas avari-

- tie exstirpatio et charitatis fructus, 1142, d. Avaritiam et idololatriam matrem cohibet, 1255, a. Paupertas non minus quam ignis rodit, 846, a. Paupertatis eorum, 170, c. Paupertatis in vita presentis triplex via, 986 et seqq., 1005 et seqq. Paupertatis voluntariae laus, 967 et seqq. Paupertatem maximam philosophi quoque non pauci gentilium exhibuerunt, 1018, b. c. Paupertatem qui hilariter sustinet, beatior est divite faciente elemosinas, 375, b. c. 551, b.
- Peccator bonis operibus nudus sperat tantum in misericordia Dei, 87, c. Peccator ne concidat animo, 419, b. Non desperet, 191, b. 202, b. 583, a. 591, c. d. 416, d. 487, d. 518, d. 519, c. d. 566, d. 570, c. d. Peccator poenam non effugit, 355, b. Peccator post penitentiam de peccatis erubescit, 116, a. Recuperata cordis lætitia non sordescit, 266, b. Peccator ut talem se Deo fateatur, 559, a. Videre filio demortuo est similis, 555, a. Peccatori inveterato cornix assimilatur, 198, b. Peccatores difficile corriguntur, 1019, a. b. Peccatorum conversio fit exprobrantium confusio, 747, c. De salute peccatorum homines desperant, non vero Deus, 566, d. Peccatorum variae lepræ, 171, d. 174, a.
- Peccatum admissum procreat exitium illius qui ipsum possedit, 1258, b. Peccatum cito transit, pena nunquam, 145, c. Peccatum esse animal rationis compos senserunt quidam, 351, b. 579, d. Peccatum est sæpe falsa opinio, 251, a. Peccatum honorem auferre, non proferre potest, 831, b. Peccatum non reputatur si lex non est, 206, a. Non solum animam sed etiam corpus inficit, 483, d. 486, a. Peccatum parva ex causa progrediens, ad terminum extremum exitii et perditionis adducit, 1086, d. Peccatum per unum hominem, 154, d. Peccatum quasi ferrum trucidat animas, 166, d. Peccatum qui non odit, etsi minime faciat peccatum, inter peccatores iudicatur, 1246, d. Peccatum qui sequitur, relicta virtute, laborem suscipit, 555, b. Peccatum quo Deus ab anima abiecit, semper grave, 218, a. Peccatum simile plumbo, 253, d. Summe hominem infamat, 202, d. Peccati fructus ipso seculo amariore, 517, 550. Peccati gravitas a circumstantiis augetur, 526, a. b. Post peccati respicientiam augetur virtus, 291, c. Diligentius vivendum, 287, a. b. 515, c. Per peccatum anima fit imbecilis, sicut corpus per infirmitatem, 159, b. Per peccatum anima velut civitas per bellum devastatur, 258, d. Post peccatum diabolus desperationem suggerit, 267, b. Peccata Deus rigore examinat, 153, d. Peccata lugere penitenti parva pena non est, 554, b. Peccata luceat licet quis sciret se tantum per ignem prætergressurum, 466, d. 467, a. Peccata non cum improbitate, sed cum sua bonitate Deus dimittit, 153, d. Peccata nostra nos damnare et pro his tritari magna Dei gratia, 590, d. Peccata proximi tegenda sunt, non pondeada, 455, b. Peccata qui nunc luget, in cæcis gaudebit, 510, c. In peccata prohibetur qui attentè Dei præcepta non excipit, 559, b. Ob peccata punimur, 422, b. Ob peccata subditi in desperationem non agendi, 495, a. b. Peccatorum copia de his causat iactantiam, justus autem de bonis humiliabitur, 254, c. Peccatorum fidelium et invidentium discrimen, 158, a. b. Peccatorum memoria retinenda, 158, d. Per peccatorum confessionem peccator salvatur, contra quemdam, 498, 499. Peccatis Deum cooperari hæreticum est dicere, 507, d. Peccatis mortuos suscitare ad gratiam moris est Dei, 427, a. Peccatis multiplicatis, multiplicantur et infortunia, 373, c. De peccatis pudendum, non gloriandum, 218, d. 559, a.
- Pecunia splendida materies cupiditatem proritat ad desiderium, 971, a. Pecuniarum possessio imperfectis periculosa, 1266, a.
- Pelles demortuæ corruptionem indicant, 171, a.
- Perditio imitatorum fit poena magistro, 751, b.
- Perigrinatio, illustrium certaminum primum, 1095, b.
- Perfectioni qui studet consortia exitet, gloriam ne quærat, injuriis ne lacessat, 591, c. d. Illi convictus est utilior solitudine, 422, c. d.
- Peristeria, matrona dignitate clara, virtutibus animi clarior, 814, c. d.
- Perseverandum in bono, 110, b. 202, d.
- Pervigilium in oratione Christo familiare, 95, c. 445, a.
- Pervigilium necessarium, 558, a. b. Pervigilii fructus, 91, c. d. Cautius conservandi, 93, b. Pervigilio sternitur diabolus, 94, a. 98, b.
- Petitiones improbæ, si non exaudiantur, de Deo non quærendum, 105, d. 106, a.
- Petrus Magistri negatione nudatus, 254, b. Spe indutus a Christo benigne recipitur, *ibid.* Petri trina vulnera tris confessionibus sanata, 358, a.
- Pharaonis pincerna Christianos, pistor vero Judæos designat, 113, d.
- Philosophia vera est morum emendatio cum laude veræ cognitionis illius qui est, 722, b. Philosophiam veram soli secreti sunt Christi discipuli, 719, a.
- Philosophus verus ante omnia liber esse debet, 719, a. Philosophi gentiles et eorum mores fœdissimi, 719 et seqq. Philosophi veri, apostoli, 722, d.
- Pietas ad omnia est proficua, 551, b. Pietas et quies divitiis pretiosior, 502, b. Pietas quæ erga Deum habenda, 1562, b. c. Ad pietatem alios inducere magnus labor, 750, b.
- Pigritia gaudet in recreationibus, 1110, b. Multis multorum malorum est causa, 1002, b. Nutrit passiones, 999, c. Per omnem nequitiam nobis bellum inferi, 1103, c. d.
- Pisces minores a potentioribus devorantur, sic inter homines, 886, a.
- Piaciditas optima, 151, c.
- Plaga peccati quam ferri periculosior, 638, c.
- Plato in Sicilia captivus occubuit, 267, a.
- Pena nunquam transit, cito vero peccatum, 145, c. 278, d. Penarium locum quis cælo præferet, 562, c.
- Pœnitentia, 455, b. c. Pœnitentia Dei aures non ulcet, 445, b. c. Pœnitentia et fides ex palea faciunt olivas aureas, 207, a. Pœnitentia nigras dealbat animas, 322, d. 525, a. Peccatorem resuscitat, 185, a. 306, d. 371, c. Victoribus auget gloriam, 111, b. Pœnitentiam negant Novatiani, 498, b. c. Per pœnitentiam, etiam memento mortis, peccator salvatur, 518, d. 518, d. Post pœnitentiam peccator de peccatis erubescit, 116, a. Pœnitentia curat se peccator poenæ memor, 266, b. De pœnitentia Novatorum impia opinio rejicitur, 274, a. b. De pœnitentia peccatoris dolet diabolus, sicut gavisus est de ejus lapsu, 531, d.
- Pœnitentis scelera non recordabitur Deus, 139, d. Pœnitentes recentes convalescentibus similes, 250, d. 251, a.
- Porta cæli arcta, 147, b.
- Possessionis mensura est corpus uniuscujusque, sicut pes calcamenti, 1307, a. Possessionis mensura usus corporis, quod vero eam supergreditur, dedecus, non usus, 802, b. c.
- Potentes, Dei providentia, minoribus egent, 82, b.
- Potestates cæli sunt ad divina veloces, 298, c.
- Præcepta licet minima, non contemnenda, 551, c.
- Prædicatione piscatoribus primo tradita, 159, c. d.
- Prædones in alto mari insolescunt, non ubi timent, 163, b. c. Illis assimilatur tentatio, *ibid.*
- Præsesse qui sibi nescit, aliis præsesse ne quærat, 417, d. 542, c.
- Premia majora melius operantibus, 110, b. c.
- Præstigiatores multa faciunt, quæ Deo temere attribuuntur, 307, d.
- Pravos increpare verbis philosophi est, plagis autem furiosi, 510, d.
- Precatio differt ab oratione, 1005, c.
- Preces humiles peccatorum Deus suscipit, 153, d. 158, a. Preces religiosorum optime, 218, c.
- Primates ad monachos in periculis subterfugiunt, 82, a.
- Prophete apes nuncupantur, 179, b.
- Prophetiæ, verba Moysis et res mysticæ cum Evangelio conflunt, 106, c.
- Proverborum locus, *Ne respondeas stulto secundum stultitiam ejus, ne similis illius*, illustratur, 145, b.
- Providentia Dei mater nostra, 166, c. Providentia cultoribus Dei securitatem præbet, 930, 931. Permittit mala, et quare, 610, b. c. Spem addit, 205, b. c. Providentiæ Dei attribuitur tentationes et infortunia, 502, c. d. Providentiæ Dei omnia subjiciuntur, 110, a. 227, a. 291, d. De Providentiâ qui nobiscum in adversis sermone instituant, audiendi; qui de inutilibus, rejiciendi, 459, b. c. Providentia humana omnino vana, 851, d.
- Psalmorum cantus passiones sedat et intemperantiam quiescere facit, 1186, b. Iræ invasionem mitigat, 1255, a. Publicanus duobus verbis justificatur, 559, b.
- Pueri tres in fornace intacti, 918, b.
- Pugna spiritualis certamine gymnico multo difficilior, 770, c. d.
- Pulchritudo corporis in muliere, ab animæ pulchritudine disjuncta, deplorabilis, 511, b. c. Pulchritudo futurorum a pulchritudine presentium arguenda, 555, b.
- Purus cælestibus speculationibus exerceatur, non vero impurus, 233, d.

Q

Quietis et solitudinis utilitas et necessitas, 1074, 1075. Quietis incumbat qui recens a turbis recessit, 46, b. Quietis incumbendum, 281, c. 539, d. 517, d. Quietis amissa, monachus omnia perdit, 215, b. c. 516, a.

R

Raguelis filia piscis odore demone liberata, 531, b.
 Rahab meretrix quid denotet, 106, d.
 Rapere lupi est, non hominis, 158, d.
 Refectio per obedientiam jejunio potentior, 194, c.
 Res humanae in duplicem vitam partitae sunt, in praesentem et futuram, 550, b.
 Resurrectio Christi vera, 459, a. Post resurrectionem Christus impassibilis, 145, d. Resurrectio corporum Deo facilissima, 506, b. Resurrectionis corporum vestigium ex corpore Moysis glorioso, 151, b. c. Resurrectionem corporum non credentis rationes; refelluntur, 150, 151; 150, d. 155, a. b. In resurrectione corpora nunc vilia glorificabuntur, 255, a. b. 258, b. c.
 Retributio justo parata inenarrabilis, 559, d.
 Risus iudicium irrisionis, 866, a. b. Risus nec multus sit, nec dissolutus, neque ob multa, 1505, b. Risus excessus fugendus, enervat enim animum, 1255, b.
 Ruben, Gad et Manasse quid representent, 106, b.

S

Salvatum Christum neglexisse Hebraeo inique asserenti respondetur, 155, c. d. 158, a.
 Sacerdotem facit intelligentia, et vita, et morum integritas, 1250, c. Sacerdotes et episcopi a laicis non iudicandi, 554, a. b. Sacerdotes omnes honorandi, cum bonis vero tantum conversandum, 1254, c. Sacerdotibus non repugnat negotia pauperum pertractare, 570, a. b.
 Sacerdotium caute suscipiendum, 550, d. 551, a.
 Saeculares peccata celant, opera vero bona divulgant, 527, a.
 Saeculum futurum est terra viventium, 251, c. Saeculum praesens, mare, 558, b. In hoc mari negotiandum pro vita aeterna, *ibid.*, c.
 Salus nostra ex nobis et econtra, 162, a. 191, d. 554, d. Salus nostra filii et propinquis preferenda, 862, c. d. Salutis eorum qui in perditam conditionem se receperunt, spes omnis abolita est, 571, d. Salutis initium, sui ipsius accusatio, 1250, c. Salutis providendum nostris opibus dum vitam habemus, 859, 862. De salute semper timendum, 195, c.
 Salutationes aliorum praevemenda, 554, a. Salutationum neglectus multorum malorum fuit causa, *ibid.*
 Salvari omnes quidam sensit, 179, a.
 Samaria fama immitti afflicta, 86, b. A Deo repente liberata, *ibid.*
 Samson et ejus victoria, 914, d.
 Sancti animae soli vivebant et Deo qui hanc fecit, nullam corporis habentes rationem, 1006, a. Sancti comparative ad perfectionem Christi, pueri sunt, 179, c. Sancti non quia objurant sunt iracundi, 194, d. 195, a. Sanctorum animae pugillari vel libro assimilantur, 150, b. Sanctorum colloquio gaudendum, per eos enim Deus nobis manifestatur, 1255, c. Sanctorum gloria immortalis, etiam post obitum, 1259, a. Sanctorum solenne Deo gratias reddere, 134, b. c. Sanctorum Vites litteris demandavit Spiritus sanctus, ut unusquisque a similibus exemplis perduceretur ad veritatem, 771, d.
 Sapientes etiam in scelera prolabuntur, 238, d.
 Sapientia humana humilis, imo stulta, 219, b. c. In sapientia spirituali adultis, non pueris, prope est regnum Dei, 426, c. d.
 Sara et Bartari lecto et manibus sine probro liberata, 911, b. c. d.
 Scurritas amoris voluptatis mater, ipsa enim gignit libidinem, 787, c.
 Scandalum pati pusillanimitas est, 158, b. Scandali auctores maxime puniuntur, 1015 et *seqq.* Scandalum nil dignum maiori poena, 290, c. d.
 Seoriationes dare, una corporis, altera spiritus, utraque pariter vitanda, 1118, b. c. d.
 Scriptura aqua viva, 155, b. Scriptura manifesta non cavilanda, 111, d. 114, a. b. Scriptura sacra Jordanis aquae similis, 265, d. Scriptura saepe inanimata personificata, 111, d. Scripturae divinae studium necessarium, 214, c. Scripturae eloquiis consoletur qui tentatur, 451, c. Scripturae historiae, quia nobis nunc accommodamus, non ideo negamus illas tunc et taliter accidisse, 515, c. Scripturae lectio dulcis est, 179, b. Scripturae simplex littera fatus, sensus vero meli, *ibid.*, c. Scripturarum verba qui insipienti conferit, sermonem perdit ac si surdo loqueretur, 551, a. Scripturae verba sibi accommodant haeretici, 174, b. c. Scripturarum lectioni cetera iungenda, 255, d. Scripturarum obscuritatis indicium fuit velamen faciei Moysis, 155, a. Ad Scripturarum intelligentiam fides necessaria, 135, b. Ut Scripturarum lectio cum diabolus impediat, illam suggerit inutilem, 505, c. Scripturas

qui praefert temporariae sapientiae studium, similis est Naaman, 265, c.
 Sculptile occultum, cogitatio turpis in mente formata, 767, a.
 Scurrarum pestis, 206, d.
 Sem et Japheth figura Josephi ab Arimathia et Nicodemii, 119, c.
 Senes alioqui prudentes carminibus incumbere absurdum, 219, b. c. d. Senescere nemo tutus, 142, a. Ad sectam qui bona opera differit, leproso similis, *ibid.*
 Sentium non sufficit in tentationibus, 178, c.
 Sensuum adversus sensibilia bellum, 785, h. c.
 Sepulcrum Adae in Palaestina; illud Noe non ignoravit, 85, a. b.
 Sermones divini oculos animae adaperiunt, 233, c. Melle sunt suaviores, *ibid.* Sermones licet redarguentes chari sint, 242, a. Sermones secreto concediti non evulgandi, sed custodiendi, 275, a. Sermones sint puri, 551, b.
 Servi qui servitium Domini sui adimplent, a Deo praemiantur, servus vero qui negligunt, 527, d.
 Silentium ab idiotis addiscendum, 215, c. Silentium necessarium, 187, c. 192, d. Silentium solitudinis mirime periculosum omnibus, perfectis et imperfectis, 182, a.
 Simulatio, 186, c. d. Simulatio nequit veritatis imagines exprimere diligenter, 866, c.
 Sobrietas est frenum ventris, et durioris vitae ordinatio, 1142, b. c.
 Socordia quid, 518, b.
 Sodalis si pollutus sit, necessum est eum qui cum illo conversatur, simul pollui, 1503, b.
 Sol reluctance Filium Patri coaeternum demonstrat intelligendum, 1054, b.
 Solatium non ex theatris, sed ex ecclesiis et monasteriis sumitur, 545, d.
 Solitariorum vita et mores, 619, 622.
 Solitudo mater philosophiae, 775, b. Solitudinis comoda, 590, 591, 746, 747. Solitudinis, quietis et silentii necessitas et effectus, 1074, 1075. Solitudinem qui adit, omnibus renuntiet, 559, a.
 Sollicitudo nimia nimis incommoda, 86, d.
 So omnis horribilibus trahit Deus quos non possunt trahere hortationes. Se ipeur, etc., 555, d.
 Somnus Adami quid iniebat, 91, c.
 Spectatores rerum vitiosarum potius quam honestarum impressas formas recipiunt, 1015, D.
 Speculum virginis, c. unum, 147, d.
 Spes omnia obtinet, 102, a. Spei quae sint exercitationes, 99, d. Spem augeat in futuro consecutio gratiae, 102, b. Spe totali in Deum studet diabolus nos exuere in infirmitatibus, 494, b. c. Sperandum est inopi in Deo, 99, d. 555, c. Sperans in Deum nunquam delraudatur, 467, c. d.
 Spiritus amorem tantum desiderat, 145, a. Spiritus in auditione rerum ridiculosum vilescit, 545, a. Nebis est inditus non ad comprehensionem Dei, sed ad intelligentiam operum ejus, 87, d. Spiritus immundi fraudes in tentando aperiunt, 407, d. et *seqq.* — Spiritus sanctus ejusdem est naturae cum Patre et Filio, 510, d. 511, a. Spiritus sanctus infirmitati nostrae compatens, nobis, quamvis impuri simus, adventi, 1179, c. Spiritus sanctus licet unus, multarum virtutum est auctor, 507, a. b. Pravae cogitationes expellit, 451, b. Spiritus sancti gratia auctus non timet, 242, c. Spiritus sancti mirabiles mutationes, 151, a. b. Spiritum sanctum in baptismo Christus suscepit, ut homo, non ut Deus, 516, c. Spiritum sanctum qui habet in se, non inem formidet, 507, b. c. Spiritu nudatur qui Dei spernit praeepta, 417, h. — Spirituum strepitus et apparitiones non sunt timende, 450, c. d.
 Stella quid nos edocent, 1053, b.
 Studium elegantiae facundiae a pietate se junctum, inutile est, 445, d.
 Subditi praeeptis non onerandi, 186, a. Subditi propter peccata in desperationem non agendi, 498, a. Subditi qui juste imperant, beati; secus qui iniuste, 550, c. d.
 Suggillatio eorum qui testamenta scribunt, 862, 865 et *seqq.*
 Suleus consuetudo, 775, c.
 Superbia ad tumidum fastum attollit sensa, 1047, d. Bula est nimia mole turpida, 1047, a. Detestabilis et omnium vitiorum iniquissimum, 199, d. Superbia fugienda etiam a divitibus, 1262, a. Jure exaceratur, 1058, c. Nisi evacuetur nunquam cessabit, 226, b. Superbia parit odium, charitatem humilitas, 145, a. Piis operibus evacuetur, 551, b. c. Piorum operum exercitio fugatur, 446, a. b. Superbia tumor est animae saniae plenus; si maturaverit, erumpet, multumque redoebit fetorem,

1162, c. Per superbiam Deus recedit ab anima, 358, c. Non superbit qui suum esse considerat, 446, b. Superfluum præter naturam habere quid, 803, b. c. Superior obediendus, non censurandus, 250, a. b. Superiores quæ subditis necessario dicenda sunt, ne sileant, 435, c. 334, d. Suscipiæ cum senibus luctatio; Josepho comparatur, 902, 905. Sustentationem suam qui manibus suis attribuit et non Deo, caveat ne excidantur, 293, d. 298, a.

T

Talentum suffodit qui gratias sibi a Deo collatas aliis non communicat; in iudicio punietur, 211, c.

Taurianus quosdam ad templum Platonis martyris confugiens in carcerem trudit, 231, a. b. c. Prædicat ob hoc mala illi imminentia, *ibid.*

Temperantia res præclara, omnium virtutum principium et fundamentum, 818, b. Ejus effectus, 819, b. c. 822, b. c. Temperantia veritatis stola, lascivix securis et luminosa cordis facula, 1142, c.

Templa sunt portus inter terrenas tempestates, 150, a.

Tenebræ, impedimentum operum, 787, b.

Tentatio homini necessaria, 459, a. Tentatio major est ut major virtus, 374, b. Nunquam cessabit nisi evacuata superbia, 226, b. Tentatio parva si nutriatur, in magnam crescit, 275, c. 315, d. Tentatio præiudicibus assimilatur, 165, c. Probat eos qui Deo bene placent, 805, 398. Tentatio tentationem saepe experit, 40, a. Tentatio ubi præceptum, 302, a. Tentationis carnalis tempore qui erupulat, sibi illam auget, 434, c. 503, c. 575, b. Tentationi a principio resistendum, 145, c. Tentationes ne nos conturbent, 214, b. 423, c. d. 462, a. b. 523, a. 555, b. Tentationes precibus et maceratione vincuntur, 238, b. 259, a. 502, c. d. 398, a. b. Vincuntur etiam tolerantia, 415, c. Tentationes virtutem manifestant, 426, a. Animæ constantiam firmant, 1138, d. Tentationes carnales mortificatio oculorum amputat, 430, b. 505, c. Tentationes et infortunia Dei providentiæ attribuantur, 502, d. Tentationes fugat crucis signum, 550, c. 522, b. c. Contra tentationes carnis memoria inferni utilissima, 319, c. d. Item imploratio nominis Christi, 259, b. 391, b. 395, a. 599, a. 522, b. Post tentationes glorificabimur, 482, c. Post tentationes spiritus recalescit et reviviscit, 258, c. Tentationibus corona nostra plectitur, 458, b. Tentationibus præcedunt gaudia spiritualia, 406, c. d. Tentationibus spiritus firmatur, 259, a. 391, b. Tentationibus undique anima vexata ab angelis reperit gaudium, 390, a. 451, c. 470, c. In tentationibus caro non blandianda, sed affligenda, 503, d. In tentationibus carnalibus in spiritu sancto sperandum, 165, d. 522, c. In tentationibus carnalibus vigilandum et orandum, 98, a. In tentationibus justus ne timeat, sed oret, 225, a. In tentationibus non desperandum, sed ab ipsis salus speranda, 247, a. 567, a. c. In tentationibus periti in spiritu non desperant, secus vero imperiti, 262, c. In tentationibus vires animæ sunt assumenda, 482, b. 574, d. Tentat diabolus iuxta inclinationem et vires, 185, b. Tentatur magis qui perfectior est, ut glorificetur, 415, b. Qui tentatur, sacre Scripturæ eloquiis consoletur, 151, a. b. c. Qui non tentatur, sibi soli vivit, 426, a. b. Non tentantur multi in sæculo licet perfectissimi, 451, d. Tentatis succurrit Deus, 185, b. c. Tentatio in mentem suggerit fornicationis dæmon mulieres et pueros, 450, c. d. In tentando dæmones sibi opem ferunt, 107, b. c. In tentando fraudes immundi spiritus aperiuntur, 407 *et seqq.* In tentando si diabolus non fatigatur, neque nos in resistendo, 519, b.

Terra commutabilis quid, 707, b.

Terrena continent qui appetit cælestia, 374, c. Terrenis omnibus renuntiet qui vult neminem formidare, 331, d. 353, a. De terrenis solliciti ne simus, 291, d.

Testamentorum inutilitas et testantium amentia, 865 *et seqq.*

Theodulus, S. Nili filius, a Barbaris captatur; patris e suo dolor et querela, 631 *et seqq.* Mactandus solemnium sacrificio Barbarorum destinatur, 612 *et seqq.* Quomodo periculum evaserit, ipse patri narrat, 679 *et seqq.* Cum patre revertit in monasterium, 691, a.

Thesaurus ubi est, ibi est et cor, 139, b.

Timor Dei ad penitentiam ducit, 447, a. Non obnubilat mentem, 123, c. Remissionem et gaudium parit, 127, c. Timor inutilis e corde eiciendus, 418, b. Timore Domini amisso, faciem suam a nobis avertit, 519, b.

Tinea, sui existimatio, 978, a. b.

Tolerantia laborum acedix recisio et lorica quietis, 1145, c.

Tranquillitas super omnia desiderabilis, 251, c. Tranquillitas vera quomodo efficitur, 778, c. d.

Tribulatio in spe toleranda, 90, b. 107, d. 146, b. Tribulationes constanter perferendæ, in ipsis quippe certantibus plectitur corona, 1245, b. Tribulationes tolerandæ, inter ipsas enim virtutes, quemadmodum inter spinas rosæ, nascuntur et germinant, 1238, a. Tribulationes tolerare magnanimitas est, 191, c. d. 195, c. Cum tribulamur tantum ad Deum confugimus, 166, c.

Trinitas etsi distinguatur nominibus et subsistentiis, una est natura, 1258, c. Trinitatis una imago, nempe homo, sed triplex persona, 151, a.

Tristitia Deus iustis permittit, ut probentur, 574, c. d. Tristitia etiam a Deo eveniunt, 445, b. Tristitia non omnibus divulganda, 542, a. Tristitia permittit Deus ne in prosperis insolescamus, 187, d. Tristitia quæ auguriis Gentis es imputabant, a Deo puniente eveniebant, 271, a. b. Tristibus cum lere succumbimus, statim advolat gratia reficiens, 406, c. d. In tristibus qui habet socios, solatur, 454, a.

Tristitia amore Christi deletur, 225, b. Tristitia animæ morbus et carni, 1105, a. b. Tristitia animæ remissio, est os leonis, facile devorat contristatum; est vermis cordis et meditationis obstaculum, 1155, c. d. Tristitia infelicitatis conversatrix, 1142, d. Tristitiæ dæmon, 1214, 1215. Tristitiam qui tolerant a Deo consolabuntur, 471, d. A tristitia immunis anima a fornicatione longiuqua, 518, b.

Turbas inter cælestia callere impossibile, 495, b.

Turpiloquia periculosa et vitanda, 1506, b.

Turtur continentix symbolum, 342, b.

U

Ubertas ex inopia, 86, b.

Umbram mortis in virtutem et consolationem Deus convertit, 87, a.

Unione dolet diabolus, sicut gaudet nostris inimicitiis, 539, d., 542, a.

Unusquisque ceteras sibi similes opinatur, 98, d.

Usus rerum individuorum communis simul omnibus a natura conceditur, 884, c.

Utilitati propriæ studendum, quia non ita propinquus est alter alteri, ut quisque sibi ipsi, 1078, c.

Uxores continentis ne oburgentur et verberentur.

V

Vaccæ arcam trahentes quid significant, 774, b.

Væ quid designet, 115, c. Illud timeant qui peccare non desinunt, *ibid.* et 750, d.

Vaniloquia perniciosas, 122, c.

Vanitas expansa ubique, retium indagine cunctos comprehendit, et implicitos detinet, 814, a. Vanitas vanitatum quid, 158, d.

Vates aliena pericula prædicant, propria ignorant, 270, c. d. Vates corvis similes, *ibid.*

Vaticinia in Ecclesia leguntur ut peccatores terreantur, 422, b.

Venter causa voluptatum, 790, a. Venter mare, 822, a. Inexplēbilibus, 879, c. Venter indigens præparat ad vigilandum in oratione, repletus vero plurimum inducit somnum, 1146, b. Ventris repletio passiones inducit perniciosas, 1038, a. b. Ventrem abluere quid, 790, c. d.

Ventri loqui qui sint, 178, a. b.

Verbum Creator, non creatura, 159, a., 558, c. d. Verbum Dei manna simile, 471, a. Verbum in omnibus Patri simile et æquale, 214, c. d. Verbi Dei vis, 111, a. Miracula, 950, 951.

Verecundia non adit in frequenti recurso ad Deum, 518, a.

Veritatem semper præcurrunt imagines, 950, b. c.

Vestimenta res corporeæ, per quas tenens atrahit voluptas, 799, a.

Vestis est ornamentum, sed non securitas, 1267, d.

Via ad virtutem bona et brevis, est sæculi fuga, 1259, c. Via concisa et plana via longe et periculosa anteferenda, 1085, a. Via angustior exigentia, 186, a.

Victi aliquando sunt victores dæmonum, 90, b. 338, a. 447, c. Victis Deus inducias a pugna concedit, 90, b.

Victus inmodici finis, supplicium, 186, c. In victo limites necessarii non excedendi, 266, d.

Vidux veræ non contentendæ, 358, b. Viduarum Deus curam gerit, *ibid.*

Vigilantia adversus dæmonas impugnantibus decertantibus maxime necessaria, 1047, b.

Vigilantium fractus, 94, 95.

Vinex et operatorum parabola explanatur, 958 *seqq.*

Vinum bibere valde medicum: quantum enim offendit, tantum etiam corroborat libentes, 1254, c.

Virga Aaronis qua ratione floruit, 918, c.
Virginitate altare et templum Dei est, 211, d. Virginitate anima dotata angelica est, 251, a. b. Virginitatem qui vult servare, omnia vitia evitet, 551, a.

Virgo is vere est, qui corpus et animam integram servat, 551, a. Virginitas preces preciosa, 251, b.

Virtus nomen unde sortita est, 1093, c. Enitet non per ea tantum quae operatur, sed et per gravia quibus oppugnatur, *ibid.* b. Virtus natura praestantior, 733, a. Prae divitiis aestimabilis, 747, a. Non opinione sed opere acquiritur, 206, a. Virtus sola digna laude, 142, d. Omnibus juvat, 162, d. A Barbaris licet non sectetur, saltem venerationi habetur, 227, a. Virtus, cum ipsa lux sit, propriis splendoribus effulget, 822, d. Tunica Dei est, ipsam texere debemus, 1242, d. Virtus si impugnatur, facilem sine sollicitudine, Deo auxiliante, victoriam obtinet, 919 *et seqq.* Virtus ubi est maior, ibi major tentatio, 574, b. Virtus vera est et dicitur, 415, a. Neque virtus neque malitia semper constans, 254, b. Virtus ejus qui vana laborat gloria, obtritum est sacrificium, 1162, a. Virtutis effectus, 742, 743. Virtutis habitus si negligatur, in contraria vertitur, 318, b. Virtutis labor semen fructus indeficientis, 975, b. Virtutis nomen multi vix scientes, se putant perfectos, 455, b. Virtutis proprium est decantatum fore, ac famam diffundere undique nuntium suorum bonorum, 747, b. Virtutis sectatores licet a quando tentationibus frangantur, tamen resurgunt, 203, a. 538, a. Virtuti impedimentum, rerum mundanarum affectus, 734, b. c. d. Virtutem ferre ipsae admiratae sunt et colunt, 794, c. Virtutes in dies multiplicandae, 326, d. Virtutes non in vestium pulchritudine deferuntur, sed in animae decore, 1126, a. Virtutes quatuor, quatuor vitis oppugnantur a diabolo, 165, d. 166, a. Virtutum copia sensum humiliat viri, sicut copiosus fructus arboris inflectit ramos, 1162, c. d. Virtutum principium et fundamentum abstinentia, 818, b. Virtutum ex dispositione oritur beatitudo inenarrabilis in caelis, 151, b.

Vita ab omni molestia vacua Christiani non est, 419, c. Vita apostolica necessario malis exposita, 585, b. c. Vita dominantium infelix, 371, b. Vita humana brevis,

239, a. Dies unus, 199, b.; plena lacrymis, 245, d.; similis scenae, 267, b. Vita ista nox et somnium, 710, c. Vita praesens, umbra praeteriens, 1285, a. Vita quieti divitiis clarior, 747, a. Vita recta ad persuadendum vi verborum efficacior, 1267, a. Vita remissa desiderabilior ampla, 186, a. Vita ut salvetur proicit merces in mare qui tempestate jactatur, 327, b. Vitae solitariae laus et commoda, 590, 591. Vitae activae oppositi praecipue tres damones, 1227, b. c. Vitam qui modico usu transigit, benedictus, 455, a. Pro vita aeterna quid sit nobis agendum insistendum est, non in vanis questionibus, 382, b. Vitae sanctorum investigandae, 698, a. 771, d.

Vitia virtutibus opposita quae sint, 1159 *et seqq.* Vitiorum in collectione ignis exardescit, 1122, d.

Vivus mos dicendi bibentibus post diluvium traxit originem, 551, d.

Vivere etiam non edentem possibile, quando voluerit Deus, 733, a. b. Vivendi ratio secundum naturam quae, 805, c. d.

Voluntatem divinam eludere nequit homo, 851, c. Ex voluntate bona et mala fiunt, 159, d. 278, c. 286, a. 551, b. 362, a.

Voluptas excitatur quando id quod placet aspectu prorit appetitum, 1083, c. Voluptas hamus diaboli, 562, a. Voluptas non admittit laborem, nec laetitia dolorem, nec delectatio morerem, 810, a. b. Voluptas sopita accenditur in saturitate ciborum, 1147, b. c. Voluptas usque ad extrema seipsam porrigit, 805, b. c. Voluptatis amantes super ollas sedent, 787, c. Voluptatis mater saturitas, 787, c. Voluptates et curae inutiles spinæ, 205, c. Voluptatum amantes voluptatibus privati irascuntur, 787, d.

Voluptuosi incidunt in manus diaboli, sicut Samson propter intemperatam voluptatem incidit in manus Allophyliorum, 259, b. c., 595, b. c. Voluptuosis eloquia Dei non concedenda, 205, c.

Vultus est interiorum sensuum fidelissimus interpres, 674, a. b. Vultum animae speculum flosit natura, 866, b. Vultum motu et alia corporis argumenta similitudine docent quis cujusque filius sit aut pater, 1022, b.

ORDO RERUM

QUÆ IN HOC TOMO CONTINENTUR.

S. NILUS.

Nolitia.	9
Nolitia altera.	26
EPISTOLARUM LIBRI QUATUOR.	
Leonis Allatii Epistola nuncupatoria.	58
Nomina eorum ad quos scripsit S. Nilus.	59
Epistolarum initia.	67
LIBER PRIMUS, epistolas 55 continens.	82
LIBER II, continens epistolas 55.	203
LIBER III, 55 epistolas complectens.	365
LIBER IV, continens 62 epistolas.	515
NARRATIONES.	
Epistola Possini nuncupatoria.	585
Monitum.	587
Narratio I. — S. Nilus, amisso recens filio Theodulo, consolationem amicorum respuens, calamitatem suam coram ipsis lamentatur.	590
Narratio II. — S. Nilus conversionem suam a principio narrat. Tum commemorata recenti cade sanctorum, de Providentia disputat, multis ex sacra Historia exemplis repetitis.	599
Narratio III. — Barbarorum Arabum mores et religiones describuntur. Sanctorum item monachorum, qui circa montem Sina solitariam vitam agebant, studia virtutesque declarantur.	611
Narratio IV. — Subitam incursionem Barbarorum in sanctos monachos, eades quorundam, capti itatem Theoduli, solitudinem et querelas S. Nili, ejusdemque consolationem continet.	626
Narratio V. — Adolescens conservus Theoduli fuga peritatus ad Nilum cum arcibus colloquentem, multorum cades crudelissimas et certamina sanctorum fuisse narrat; Theodulumque nuntiat postridie mactandum solemniter sa-	

cificio Barbarorum.

642

Narratio VI. — S. Nilus incredibiliter consternatus atroci nuntio de periculo Theoduli, erigitur exemplo generosissimae matronae, quae nuntiatam filii sui cædem constantissime tulit. Pharanitæ legatos ad Barbarorum regem expostulatos de recenti grassationis injuria destinant. Nilus cum sociis sanctorum corpora sepelit. Mox allato a rege Barbarorum benigno nuntio, ad perquirendum filium profleiscitur. Capitur a Barbaris, liberatur paulo post. Certum de salute filii nuntium accipit, Elusamque ad ipsum pervenit.

635

Narratio VII. — Theodulus Elusæ repertus casus suos patri narrat, et quomodo periculum sacrificii evaserit. Elusanus antistes sanctum Nilum ordinat presbyterum, invitatumque frustra ad manendum apud se, viatico prosequitur in monasterium cum filio revertentem.

679

ORATIO IN ALBIANUM.

695

OPUSCULA.

Epistola Suaresii nuncupatoria.	714
Praefatio ejusdem.	715
LIBER DE MONASTICA EXERCITATIONE.	719
PERISTERIA, SEU TRACTATUS DE VIRTUTIBUS EXCOLENDIS ET VITIIS FUGIENDIS.	811
Sectio I. — Praefatio.	811
Sectio II. — De temperantia seu abstinentia.	818
Sectio III. — De vana gloria.	822
Sectio IV. — De lectione et oratione.	826
Sectio V. — Quod animae amantium Divinae vitae cupidae egre hinc divellantur in horam mortis.	850
Sectio VI. — Quod merito puniuntur qui facultates promiscue quibuscumque relinquunt.	857
Sectio VII. — De iis qui in tempore mortis nuntio salutis curam habent, sed et testamenta scri-	

1527	QUÆ IN HOC TOMO CONTINENTUR.	1528
jubere se dicunt de his quorum potestatem non habent.	DE VITIIS QUÆ OPPOSITA SUNT VIRTUTIBUS.	1159
859	DE OCTO SPIRITIBUS MALITIÆ.	1146
Sectio VIII. — Quod hi qui ad eum deveniunt mor-	DE ORATIONE.	1166
bum, ut nulla tangantur doloris compunctione, in exitu	DE MALIGNIS COGITATIONIBUS.	1199
vitæ prætermittentes curæ habere quod ad seipsos	INSTITUTIO AD MONACHOS.	1255
spectat, hæredibus res suas transmittere satagunt.	SENTENTIÆ.	1259
862	Capita parænetica.	1259
Sectio IX. — Suggillatio eorum qui testamenta scri-	SERMO in illud Evangelii: <i>Nunc qui lubet sacco, tum,</i>	1265
bunt.	<i>tollat similiter et peram</i> , etc.	1271
862	TRACTATUS MORALIS.	1286
Sectio X. — De beatorum conversatione et diaboli	EPICTETI MANUALE.	1318
malignitate.	SUARESI DISSERTATIO DE OPERIBUS S. NILI.	1367
886	LIBER CHRONOLOGICUS DE VITA S. NILI.	1455
Sectio XI. — De Josepho et Susanna, et quod majus	DE OCTO VITIOSIS COGITATIONIBUS.	1471
fuerit certamen Josephi eo quod adversus beatam Susan-	ADHORTATIO HYPERECHII AD MONACHOS.	1490
nam susceptum fuit.	S. NILI SERMONUM ET HOMILIARUM FRA-	1503
902	GMENTA.	
Sectio XII. — De parabola vineæ, et operariorum mer-	Index analyticus.	
cede conductorum ad horas diversas.		
938		
TRACTATUS DE PAUPERTATE VOLUNTARIA.		
967		
DE MONACHORUM PRÆSTANTIA.		
1062		
TRACTATUS AD EULOGIUM MONACHUM.		
1094		

FINIS TOMI SEPTUAGESIMI NONI.

67.433 A. A 30

UNIV. OF MICHIGAN

MAY 6 1914

Parisii. — Ex typis L. MIGNE.

UNIVERSITY OF MICHIGAN



3 9015 05189 0492

Replaced with Commercial Microform





Это цифровая копия книги, хранящейся для потомков на библиотечных полках, прежде чем ее отсканировали сотрудники компании Google в рамках проекта, цель которого - сделать книги со всего мира доступными через Интернет.

Прошло достаточно много времени для того, чтобы срок действия авторских прав на эту книгу истек, и она перешла в свободный доступ. Книга переходит в свободный доступ, если на нее не были поданы авторские права или срок действия авторских прав истек. Переход книги в свободный доступ в разных странах осуществляется по-разному. Книги, перешедшие в свободный доступ, это наш ключ к прошлому, к богатствам истории и культуры, а также к знаниям, которые часто трудно найти.

В этом файле сохранятся все пометки, примечания и другие записи, существующие в оригинальном издании, как минимум о том долгом пути, который книга прошла от издателя до библиотеки и в конечном итоге до Вас.

Правила использования

Компания Google гордится тем, что сотрудничает с библиотеками, чтобы перевести книги, перешедшие в свободный доступ, в цифровой формат и сделать их широкодоступными. Книги, перешедшие в свободный доступ, принадлежат обществу, а мы лишь хранители этого достояния. Тем не менее, эти книги достаточно дорого стоят, поэтому, чтобы и в дальнейшем предоставлять этот ресурс, мы предприняли некоторые действия, предотвращающие коммерческое использование книг, в том числе установив технические ограничения на автоматические запросы.

Мы также просим Вас о следующем.

- Не используйте файлы в коммерческих целях.
Мы разработали программу Поиск книг Google для всех пользователей, поэтому используйте эти файлы только в личных, некоммерческих целях.
- Не отправляйте автоматические запросы.
Не отправляйте в систему Google автоматические запросы любого вида. Если Вы занимаетесь изучением систем машинного перевода, оптического распознавания символов или других областей, где доступ к большому количеству текста может оказаться полезным, свяжитесь с нами. Для этих целей мы рекомендуем использовать материалы, перешедшие в свободный доступ.
- Не удаляйте атрибуты Google.
В каждом файле есть "водяной знак" Google. Он позволяет пользователям узнать об этом проекте и помогает им найти дополнительные материалы при помощи программы Поиск книг Google. Не удаляйте его.
- Делайте это законно.
Независимо от того, что Вы используете, не забудьте проверить законность своих действий, за которые Вы несете полную ответственность. Не думайте, что если книга перешла в свободный доступ в США, то ее на этом основании могут использовать читатели из других стран. Условия для перехода книги в свободный доступ в разных странах различны, поэтому нет единых правил, позволяющих определить, можно ли в определенном случае использовать определенную книгу. Не думайте, что если книга появилась в Поиске книг Google, то ее можно использовать как угодно и где угодно. Наказание за нарушение авторских прав может быть очень серьезным.

О программе Поиск книг Google

Миссия Google состоит в том, чтобы организовать мировую информацию и сделать ее всесторонне доступной и полезной. Программа Поиск книг Google помогает пользователям найти книги со всего мира, а авторам и издателям - новых читателей. Полнотекстовый поиск по этой книге можно выполнить на странице <http://books.google.com/>



This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>